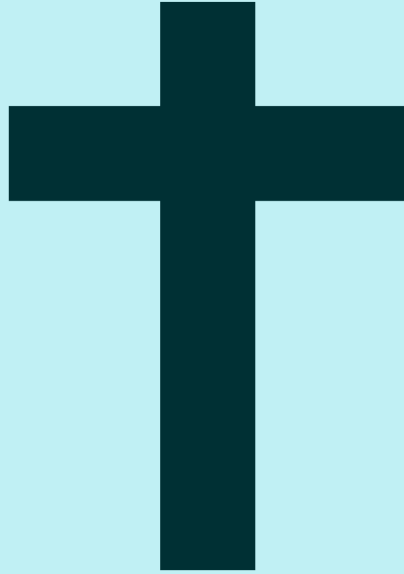

Bibeli Luayãtaalá

The Holy Bible in the Boko language spoken in Benin and
Nigeria

Bibeli Luayátaalá
The Holy Bible in the Boko language spoken in Benin and Nigeria

copyright © 2010 SIM International

Language: Boko

Translation by: SIM International

Boko Bibeli Luayátaala

This translation, published by the SIM au Benin, was published in 2010.

If you are interested in obtaining a printed copy, please contact the SIM at ECWA/SIM H.Q., P.M.B. 2009, Jos, Plateau State, NIGERIA.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2014-09-25

Contents

Daalea	1
Baa	54
Levii buib	98
Naokaa	128
Ikoyā	169
Yozuee	208
Daaanao	233
Lutu	258
1 Samueli	262
2 Samueli	294
1 Kíao	323
2 Kíao	355
1 Lada	386
2 Lada	420
Ezala	456
Nεemii	467
Esitεε	483
Yobu	491
Souo	541
Yáasio	675
Láasoode	717
Salomoo le	729
Isaia	738
Zelemii	835
Wēnale	919
Ezekieli	929
Danieli	987
Ozee	1003
Yoeli	1018
Amosi	1025
Abadia	1037
Yonasi	1039
Mise	1042
Nauū	1051
Abaku	1055
Sofoni	1060
Age	1065
Zakali	1067
Malaki	1078
Matiee	1081
Maaku	1121
Luku	1146
Zāa	1188
Zinao yākeao	1218
Lomadeo	1255
1 Kolēnideo	1273
2 Kolēnideo	1289
Galatio	1300
Efεsedeo	1306
Filipideo	1312
Kolōsideo	1317

1 Tesalonideᵛ	1321
2 Tesalonideᵛ	1325
1 Timᵛtee	1328
2 Timᵛtee	1333
Titu	1337
Filemᵛᵛ	1340
Ebeluᵛ	1342
Zaaki	1355
1 Piεε	1360
2 Piεε	1366
1 Zāa	1369
2 Zāa	1374
3 Zāa	1375
Yuda	1376
Zia yá	1378

DAALEA

Mɔizi lá sɛ́ia

Yá pɔ́ kú láe bee guu

Bibeli lá sɛ́ia tɔ́n Daalea. A luabe ní dúniao kea yá'owɛɛ, ì to wà dɔ́ lá Lua gbɛ́nazinao kè, lá duuna ní taasio gè dúnia guu, lá Lua ì yáse ní gbɛ́nazinao. Bee gbea lápi bui pɔ́ wí me Isailio bokii òlowɛɛ.

Lɛɛ 1-11. Kpelewa wá fɔ́ dúnia pɔ́ wá kú a guue bee gbá dɔ́i? Kpelewa gbɛ́nazina dei? Dé a de a ũ dúnia guui? Bóyáí gbɛ́nazinao Ì Ì ní kɔ́oi? Váipi ɛɛ kúa? Yágbɛaa beɛɔ́ wá gbádeɔ yáɛ ð Daalea lá lɛɛ 1-11 lé a bɔ́lekɛwɛɛ: Gɔ́ɛ ní nɔ́ɛo kea (1-2), an kɛ́akɔ́wa ní Luao (3), Abeli ní Káinio (4), Nɔ́ɛe yá ní idaa dúniala yáó (6-9), Babeli kpedidiakɔ́a (11).

Lɛɛ 12-50 lé lá Lua gbɛ́nazina suabaayá zekàle yá'owɛɛ, lá à Isaili dezi káauo sísi à ní sé a zòblena ũ. Ablahaŭ tɔ́bò a luanaaika ní a misiile Luaɛo yáíe, ð aà yákeapi lé gbéɔ́ da zéwa e ní a gbáò (12.1-25.18). Bee gbea aà né Izaaki ní aà tɔ́una Yakɔ́bu pɔ́ wí me Ì Isailio ní a negɔ́ɛ gbɛ́on kuepla pɔ́ de Isaili bui kueplao dezi káauo ũo yá (25.19-35.29). Yosefuá Yakɔ́bu néo doe. Yakɔ́bu ní a néo ní a daɔ taa Egipi bùsuu yá musu, Yosefupi mé ní mide ũ (37.1-50.26).

Daalea lá yá pɔ́ gbé káauo kèò bɔ́lekèwɛɛ, azaiasa yá pɔ́ Lua kèò. Gia sɛ́ia lápi Lua dúniakea bɔ́lekèwɛɛ. Bee lé Lua zɔ́kɛ òlowɛɛ. Aàpi mé kè. Lápi láakii Lua legbè à mè á gi à laaido a gbéɔ́waɛ. Za lápi daalea e a mideawa Lua mé mide ũ. I to wà a dɔ́, ì yákpalekɛrɛnɔ́ à ní swágaga, ì a gbéɔ́ da zéwa à dɔ́rle, ì to an yá à wɛbɔ́a lá á yeiwa.

Wá ke kpelewa ni? Lua ye wá a náaike, wí lé pɔ́ a gbèò yási, wíò zíkɛ a yádileao ní a ikoyáwa. Lápi Isailio felekaayá zio dàu a síuwɛɛ, ké wá e dɔ́ lá an dezi káauo Lua náaike, wí Lua náaike màa gbá sɔ́.

Lua dúnia kea

- 1 Asínizí Lua musu ní zíleò kè.
- 2 Gu da pãe, a kekeao, gusia mé da ísía, ð Lua Nisína lé yàakpa ípia.
- 3 Ǿ Lua mè: Gu pu!* Ǿ gu pù.
- 4 A è gupuapi maa, ð à gupua kèaa ní gusiao.
- 5 A tɔ́kpà gupuae fáane, gusia sɔ́ gwãasína. Gu sí, gu dɔ́, a gɔ́ sɛ́ian we.
- 6 Ǿ Lua mè: Báluma àò ku Ì zànguo, ké à ípio kékɔ́wa.
- 7 Ǿ à báluma kè màa, à í pɔ́ kú báluma zíe kékɔ́wa ní í pɔ́ kú a musuo.†
- 8 Ǿ à tɔ́kpà bálumapie luabe. Gu sí, gu dɔ́, a gɔ́ plaaden we.
- 9 Ǿ Lua mè: I pɔ́ kú zíle káaa gudoŭ, gugii bɔ́. Ǿ à kè màa.
- 10 A tɔ́kpà gugiipie tɔ́le, ð à tɔ́kpà í pɔ́ káaae ísia. Ǿ a è à kè maa.
- 11 Ǿ Lua mè: Láo bole tɔ́le ní sè wedeɔ ní lí nedeɔ, baade ní a buio. Ǿ à kè màa,
- 12 láo bòle tɔ́le ní sè wedeɔ ní lí nedeɔ, baade ní a buio. Ǿ Lua è à kè maa.
- 13 Gu sí, gu dɔ́, a gɔ́ àaɔden we.
- 14 Ǿ Lua mè: Pɔ́gupunao aao ku musu, aao fáane kékɔ́wa ní gwáó, aao dikpɛo ní gɔ́o ní wéò òbné.
- 15 Aao de pɔ́gupunao ũ musu, ké aao dúnia pu. Ǿ à kè màa.

* 1:3 2Kln 4.6 † 1:7 2Pie 3.5

16 A pɔgupuna zɔɔ kɛ mɛn pla, a pɔ pɔ gbãa ɔ kible fãane, a pɔ pɔ buse ɔ kible gwá. A saanaɔ kɛ ɔ.

17 A ní pɛpɛ musu aaɔ dúnia pu,

18 aaɔ kible fãane ní gwãasinao, aaɔ gupua kɛkɔwa ní gusiao. ɔ a è à kɛ maa.

19 Gu sí, gu dɔ, a gɔɔ síiɔden we.

20 ɔ Lua mè: Pɔ wɛnideɔ í pa yɔyɔɛ, bã ligua musu, aaɔ vua bálumau.

21 ɔ à pɔ wɛnide pɔ kú íu yɔyɔɛ kɛ ní kpɔ gbɛnɛɔ píi baade ní a buio. A bã kɛ píi ɔ baade ní a buio. ɔ a è à kɛ maa.

22 A báaadãngu à mè, aaɔ nɛ'i, aaɔ kɔ́, kpɔɔ i ísia pa, bã i kɔ tɔɔɛ.

23 Gu sí, gu dɔ, a gɔɔ sɔoden we.

24 ɔ Lua mè: Pɔ wɛnideɔ aaɔ ku tɔɔɛ, pɔtuɔɔ ní pɔtaa'onkuawaɔ ní sɛanɔɔɔ baade ní a buio. ɔ à kɛ màa.

25 Lua sɛanɔɔɔ kɛ baade ní a buio. A pɔtuɔɔ kɛ baade ní a buio. A pɔtaa'onkuawaɔ kɛ baade ní a buio. ɔ a è à kɛ maa.

26 ɔ Lua mè: Wà gbɛnazinao ke wá taa ũ, aaɔ dɛwáwa,‡ aaɔ iko ví kpɔɔwa ní bã ní pɔtuɔɔ ní sɛanɔɔɔ ní pɔtaa'onkuawaɔ píi.

27 ɔ Lua gbɛnazinao kɛ azia taa ũ. Aà zia taa ɔ à ní kɛ a ũ. A ní kɛ gɔɛ ní nɔɔɔɛ. §

28 A báaadãngu a ònɛ: Aɔ nɛ'i, ɔ kɔ́, í dúnia pa, ɔ gbãablewà. Aɔ iko ví kpɔɔwa ní bã ní pɔ wɛnide pɔ í taa'o tɔɔɛwaɔ píi.

29 ɔ Lua mè: Ma pɔ wɛnade pɔ kú tɔɔɛwaɔ kpàwá á pɔblea ũ píi ní lí nedɛɔ píi.

30 Ma blɛ pɔ í bolɛ tɔɔɛwa kpà pɔ wɛnideɔwa píi an blɛ ũɛ, nɔɔɔɔ ní bã ní pɔtaa'onkuawaɔ píi. ɔ à kɛ màa.

31 Lua pɔ pɔ á kɛ è píi, à kɛ maa wásawasa. Gu sí, gu dɔ, a gɔɔ sooloden we.

2

1 Màa Lua musu ní zílɛɔ kɛ ní ní pɔɔ píi.

2 E a gɔɔ soplade zí à ká, zí pɔ àɛ kɛpi làa. A gɔɔ sopladepi zí ɔ à kámabò ní zí pɔ á kɛɔ.*

3 ɔ à báaadà gɔɔ sopladepiu a dɛɛ a pɔ ũ, kɛ zibeezi à kámabò ní zí pɔ á kɛɔ píi yáí.†

Edeni lu

4 Musu ní zílɛɔ kɛa yán kɛ: Gɔɔ pɔ Dii Lua zílɛ ní musuo kɛ,

5 bua pɔɛ i bolɛ tɔɔɛwa yãao, baa sɛ, asa Dii Lua i to lou mào, mé gbɛɛ ku à tɔɔɛ zíkɛɔ.

6 Sua mé í kpa dúniau, ɔ í mɔsɛpisi tɔɔɛwa píi.

7 Dii Lua gɔɛ ikàsa ní bùsutio. Kɛ à ían wɛnide pɛ aà níu, ɔ gɔɛpi gò gbɛ́ bɛɛ ũ.‡

8 Dii Lua lu kɛkɛ gukpɛ oi gu pɔ wí mɛ Edeni, ɔ à gɔɛ pɔ á kɛpi dàu we.

9 Dii Lua tò lí bui píi bɔɛ tɔɔɛ. Lípiɔ kɛfɛũ, mé an bɛ blea na. Lí wɛnide § ku lupi guo, mé lí pɔ í dɔa maa ní a vãio iné kú we ɔ.

10 Swa ku Edeni, ɔ mɔsɛpisi lupiwa. Bɔa we à gɔnakɛ síiɔ.

11 A séia tón Pisɔ, ɔmɛ liaa Avila bùsui píi. Vua ku bùsupiu,

12 mé vuapi kɛfɛũ. Zɔgɔ'ɔ kú we ɔ ní gbɛ bɛɛɛde pɔ wí mɛ onisio.

13 Swapi gɔna plaade tón Giɔ, a liaa Kusi bùsui píi.

14 A gɔna àaɔde tón Tigilisi, a dɔɔ tà Asili bùsu gukpɛ oi. Swapi gɔna síiɔde tón Uflata.

15 Dii Lua gɔɛpi dɛɛ Edeni lupi guu, aà a zíkɛ, ɔ gwa.

‡ 1:26 1Kln 11.7 § 1:27 Mat 19.4 * 2:2 Ebe 4.4 † 2:3 Bɔa 20.11 ‡ 2:7 1Kln 15.45 § 2:9 Zia 2.7, 22.2, 14

- 16 Ǿ à yādīlɛ̀è à mè: Nyõ fõ ñ lupi lí pii be ble,
 17 āma rísu lí pò ì dōa maa ní a vāio iné be bleo, asa tó ní blè, n gae.
 18 Dii Lua mè: Gõe kua ado maa. Má dɔnlɛde kèè aà gbēdo ũe.
 19 Ǿ à būsū sè à nòbɔ̀ kèò pii ní bā̀o pii, Ǿ à m̀òrínɔ̀ gõe kíi, ké à e lá a tókpané.
 Tó pò gõepi kpà pò wēnidepiɔ̀ne pii gò ní tó ũ.
 20 Gõepi tókpa pɔ̀tuɔ̀ɔ̀ne pii ní bā̀o ní s̀èanɔ̀bɔ̀o pii, āma i dɔnlɛde e ní guu a gbēdo ũo.
 21 Ǿ Dii Lua tò gõepi gè ní io. Ké àlɛ i'o, Ǿ à aà gbātɛɛwa m̀endo b̀ò, Ǿ à aà mɛ tàta a gbeu.
 22 Ǿ à gõepi gbātɛɛwa pò á b̀òpi lílɛ nɔɛ ũ, Ǿ à gèaàno aà kíi.
 23 Ǿ gõepi mè:
 Gbée bee sa,
 aà wá b̀ò ma wá guue,
 mé aà mɛ b̀ò ma mɛ guue.
 Wàli oè nɔɛ,
 ké wà aà b̀ò gõe guu yáí.
 24 Ayāmeto gõe ì go a de ní a daowa, ì na a nawa, Ǿ aai gõ lán sàwakula ní gbalaowa.*
 25 Gõe ní a nao ku puizi an pla m̀pii, kási wí lí ní kũo.

3

Gbēnazina kēakōwa ní Luao

- 1 Mlɛ* mé kōni vī de s̀èanɔ̀bɔ̀o pò Dii Lua kèola pii, Ǿ à nɔɛ là à mè: Lua mè ásu lupi líe be bleoɛa?
 2 Ǿ nɔɛ wè mlɛpiwa: Wá fõ wà lupi libe ble,
 3 āma lí pò kú lupi guo, Lua mè wásu wà a be bleo, wásu ɔ̀kāwà seo, ké wásu gao yáí.
 4 Ǿ mlɛ òè: A ga seo!†
 5 Lua dõ tó á blè, á wé a ké, í gõ láawa, ío maa ní vāio dõ.
 6 Ké nɔɛ è lípi be kefeũ mé a blea aɔ̀ na, a to gbé wé ké, Ǿ à a be b̀ò a blè.‡ A kpà a záwa, Ǿ a blè s̄.§
 7 An pla m̀pii an wé kè, Ǿ aa d̀ò sa ké wa ku puizi. Ǿ aa goola lá nàmi aa nàrízi.
 8 Ké gõe ní a nao Dii Lua kíi mà, àlɛ bebe luu oosiele, Ǿ aa ùlèè lupi láu.
 9 Ǿ Dii Lua lezù gõezi à mè: N kú má ní?
 10 A wèwà à mè: Ké ma n kíi mà, Ǿ vīa ma kũ, ké má kú puizi yáí, Ǿ ma ulɛ.
 11 Ǿ Dii Lua aà là à mè: Déme òne ní kú puiziei? Lí pò ma gine ñ a be ble, ní blè yà?
 12 A wèwà à mè: Nɔɛ pò ní kpàa à̀o kumanɔ̀ mé lípi be kpàa, Ǿ má blè.
 13 Ǿ Dii Lua nɔɛ là à mè: Bóyāi ní kèi màai? A wèwà à mè: Mlɛ mé ma sāsā, Ǿ má blè.*
 14 Ǿ Dii Lua ò mlɛɛ:
 Lá ní kè màa, rýɔ̀o de láaipɔ̀ ũ
 de pɔ̀tuɔ̀o ní s̀èanɔ̀bɔ̀o la pii,
 rýɔ̀o t́aa'o n gbɛɛwae,
 luutɛ iɔ̀ gè n léu e n wēni léu.
 15 Mpi ní nɔɛo, má líida á zānguo,
 n bui ní aà buio zānguo.

* 2:24 Mat 19.5, 1Kln 6.16, Efe 5.31 * 3:1 Zia 12.9, 20.2 † 3:4 Zaa 8.44 ‡ 3:6 2Kln 11.3 § 3:6 Lom 5.12-21 * 3:13 2Kln 11.3, 1Tim 2.14

Aà bui a n mi wí,†
mé n̄yō aà gbatoe ke'ia.

16 ɔ̄ a ò n̄ɔɛɛ:

Má n n̄ɔsia taasi káfine,
n̄íɔ n̄e'i n̄ wāwāo.‡

N z̄á ni alio kumaɛ,
mé aɔ iko v̄imaɛ.

17 ɔ̄ a ò ḡɔɛɛ:

Lá n n na yāmà,
n lí p̄o ma gine ñ a be ble blè,
t̄oɔɛ a ḡɔ láaiɔ ũ n yái,§
taasi guu ɔ̄ n̄yōli ble eu e n wēni léu.

18 Bua p̄o ɔ̄ n̄yōli ble,

ali leɔ n̄ lá úadeɔ b̄olene.

19 Isimagakpaa guu ɔ̄ n̄yōli blebleu,*

e ñ ea ñ ḡɛð tíu,

asa wek̄ii ma n b̄ou.

B̄usutin n ũ,

mé n̄yō ea ḡɔ b̄usutipi ũɛ.†

20 Adamu‡ t̄okpà a naɛ Eva,§ asa gb̄épii dazie.

21 Dii Lua báa ula kè Adamuɛ n̄ a nao a d̄ané.

22 ɔ̄ a m̄è: Gb̄enazina maa n̄ v̄aio d̄ò sa, à ḡò l̄awáwa. Wà giè aà lí wēnide be bo
ble, ké asu aɔ ku ḡɔɔpiio yái.*

23 ɔ̄ Dii Lua aà yà à aà b̄ò Edeni lupi guu. ɔ̄ Adamu ḡè t̄oɔɛ p̄o Lua aà k̄èð z̄ikè.

24 Ké Dii Lua aà yà, ɔ̄ à malaika ḡástadeɔ k̄alɛ Edeni lupi gukpe oi, aɔ lí wēnide
zé d̄óá n̄ f̄enda p̄o lé lias̄aiz̄ò, a w̄ét̄é lé tek̄eo.

4

Kainu n̄ Abelio

1 Adamu a na Eva d̄ò n̄ɔɛ ũ, ɔ̄ à n̄ɔsí à Kainu* i. ɔ̄ a m̄è: Ma ḡɔɛ i n̄ Dii gb̄āao.

2 ɔ̄ a aà d̄auna Abeli i lo. Abeli kè s̄ādāna ũ mé Kainu kè s̄èwana ũ.

3 Ḡoɔɔewa Kainu m̄ò n̄ a buap̄o à Dii gb̄à.

4 Abeli s̄ò à m̄ò n̄ a s̄āne s̄éia mekp̄aao. Abeli yá kà Diigu, ɔ̄ a aà gba sí.†

5 Kainu s̄ò, aà yá i ka Diigu, ɔ̄ i aà gba sio. ɔ̄ Kainu p̄o p̄a maamaa, aà oa
òokpà.

6 ɔ̄ Dii ò Kainuɛ: B̄oyái n p̄o f̄èii? Ak̄ea n oa òokp̄ai?

7 Tó n ze n̄ yāmaao, n oa aɔ weeo lé? Tó ni ze n̄ yāmaao s̄o, duuna naalene
n kpeɛɛ. N ni lé aà de, sema ñ z̄iblewà.

8 ɔ̄ Kainu ò a d̄auna Abeliɛ: Wà gé s̄eu. Ké aa kà we, ɔ̄ à f̄ɛɛ n̄ a d̄aunao à aà
d̄è.‡

9 Dii Kainu là à m̄è: Má n d̄auna Abeli kuui? A w̄èwà à m̄è: Má d̄o. Ma
d̄auna d̄ōanan ma ũa?

10 ɔ̄ Dii m̄è: B̄ó n̄ k̄èi? N d̄auna au lé lezumazi za t̄oɔɛ mà zeano.§

11 Tiasa n̄yō ḡɔ láaiɔ ũɛ, ní z̄ákū n̄ t̄oɔɛ p̄o n̄ d̄auna au m̄i n̄ ɔ̄z̄io.

12 Tó n s̄ewà, t̄oɔɛ a k̄áfiakeneo. Nȳɔ s̄ók̄iikpakpa n̄yō liaaliaa d̄únia guue.

13 ɔ̄ Kainu ò Diie: Iadamaɛ bee gb̄āa demala, má f̄o.

14 N̄ɛ ma ya t̄oɔɛu la gb̄āe sa. M̄áo k̄ēamaɛ sa. M̄áo s̄ók̄iikpakpaɛ, m̄iɔ liaaliaa
d̄únia guu, gb̄é p̄o kp̄aaũmano i ma de.

† 3:15 Lom 16.20, Zia 12.17 ‡ 3:16 1Tim 2.15 § 3:17 Lom 8.20 * 3:19 2Tes 3.12 † 3:19 Sou
90.3 ‡ 3:20 Bee m̄è gb̄enazina. § 3:20 Bee m̄è wēni. * 3:22 Zia 22.14 * 4:1 Bee m̄è ma n̄e'i.

† 4:4 Ebe 11.4 ‡ 4:8 Mat 23.35, 1Zaa 3.12, Yud 11 § 4:10 Ebe 12.24

15 Ǿ Dii òè: Màa no! Tó gbé n de, wa n pò tɔsine gën soplae. Ǿ Dii wèsãe kè Kainuwa, ké gbé pò kpàaũaànɔ su aà deo yáí.

16 Ǿ Kainu dàzeu à kè Diiwa. A gè zòle Nɔdi bùsuu Edeni gukpe oi.

17 Kainu wùle ní a nɔo, ɔ à nɔsí à Enɔki í. A gbea Kainu wéle kàle, ɔ à a népi tó kpàè.

18 Enɔki Iladi í, Iladi Meuyae í, Meuyae Metusae í, Metusae Lemeki í.

19 Lemeki nɔsè mèn pla, ado tón Ada, ado Zila.

20 Ada Yabali í. Ǿme pɔdāna pò aaɔ ku zwàakpeuɔ dezi káau ũ.

21 Aà dāuna tón Yubali. Ǿme mɔɔnlɛnaɔ ní kulepenaɔ dezi káau ũ.

22 Zila sɔ, ɔme Tubali Kainu í. Sian aà ũ. I pópíi pí ní mɔsio ní mɔgotēo. Aà dāe tón Naama.

23 Lemeki ò a naɔne:

Ada ní Zilao, à ma yāma,

ma naɔ, à swákpa ma yáí.

Gbēe ma ké'ia, ɔ ma aà dè,

èwaasopi ma lee, ɔ ma aà kàale.

24 Wa Kainu pò tɔsiè gën soplae,

ma Lemeki ma pò sɔ,

gën bàaɔkwí ní soplao.*

25 Adamu wùle ní a nɔo lɔ, ɔ à negɔe í. A tɔkpàè Seti,† asa à mè Lua a gba né pāle Abeli pò Kainu aà dè gēe ũe.

26 Seti sɔ à negɔe í, ɔ à tɔkpàè Enɔsi. Za zibeezi ɔ wà nà Dii sísiawa.

5

Adamu buiɔ (1Lad 1.1-4)

1 Adamu buiɔ yán ke: Gɔɔ pò Lua gbēnazinaɔ kè, à ní ké láawae.

2 A gɔe kè ní nɔeo, ɔ à báaadāngu. A tɔkpáné Gbēnazina.

3 Adamu wè basoolokwide (130) guu ɔ à ne'í láawa a taa ũ, ɔ à tɔkpàè Seti.

4 Seti ia gbea à kè wè òaa síiɔ (800), à né pāleɔ í lɔ gɔe ní nɔeo.

5 Ké à kà wè òaa síiɔ ní basoolokwio (930), ɔ à gà.

6 Seti wè basoosode (105) guu ɔ à Enɔsi í.

7 A gbea à kè wè òaa síiɔ ní soplao (807), à né pāleɔ í lɔ gɔe ní nɔeo.

8 Ké à kà wè òaa síiɔ ní basookwi ní plao (912), ɔ à gà.

9 Enɔsi wè basiiɔkwide (90) guu ɔ à Kena í.

10 A gbea à kè wè òaa síiɔ ní gēoo (815), à né pāleɔ í lɔ gɔe ní nɔeo.

11 Ké à kà wè òaa síiɔ ní basoosoo (905), ɔ à gà.

12 Kena wè bàaɔkwide (70) guu ɔ à Maalalee í.

13 A gbea à kè wè òaa síiɔ ní blao (840), à né pāleɔ í lɔ gɔe ní nɔeo.

14 Ké à kà wè òaa síiɔ ní basookwio (910), ɔ à gà.

15 Maalalee wè bàaɔsode (65) guu ɔ à Yelēdi í.

16 A gbea à kè wè òaa síiɔ ní baakwio (830), à né pāleɔ í lɔ gɔe ní nɔeo.

17 Ké à kà wè òaa síiɔ ní basoo sosaio (895), ɔ à gà.

18 Yelēdi wè baswaaɔ ní plaode (162) guu ɔ à Enɔki í.

19 A gbea à kè wè òaa síiɔ (800), à né pāleɔ í lɔ gɔe ní nɔeo.

20 Ké à kà wè òaa síiɔ ní baswaaɔ ní plao (962), ɔ à gà.

21 Enɔki wè bàaɔsode (65) guu ɔ à Metusela í.

* 4:24 Mat 18.22 † 4:25 Bee mè gēe.

- 22 A gbea à tè Luazi e wè òaa do ní basoo (300), à né páleo ì lo gḡeo ní nḡeo.
 23 Ké à kà wè òaa do ní baswaaḡoo (365),
 24 à tè Luazi, ḡ wà kùawà, ké Lua aà sè* bḡò dúniau yáí.
 25 Metusela wè òaa do kuε'aaḡsaide (187) guu ḡ à Lemeki ì.
 26 A gbea à kè wè òaa síḡ, bao plasai mé kuo (782), à né páleo ì lo gḡeo ní nḡeo.
 27 Ké à kà wè òaa síḡ ní baswaaḡkwi dosaio (969), ḡ à gà.
 28 Lemeki kè wè òaa doε, bao plasai mé kuo (182), ḡ à negḡε ì.
 29 A tḡkpàè Nḡee† à mè: Gbḡεε bee mé a wá nḡse níniwḡε zḡ gbāa pḡ wáε ke Dii
 lekεa tḡleε yáí yá musu.
 30 Nḡee ia gbea Lemeki kè wè òaa àaḡ ḡosai (595), à né páleo ì lo gḡeo ní nḡeo.
 31 Ké à kà wè òaa àaḡ ní baswaaḡkwi ní soplao (777), ḡ à gà.
 32 Nḡee wè òaa pla ní basḡoode (500) guu ḡ à Seḡ ní Haḡo ní Yafetio ì.

6

Gbḡnazinaḡ ḡḡkpaa

- 1 Ké gbḡnazinaḡ nà dasikḡawa mé aale ligua, aale nenḡenaḡ ì,
 2 ḡ Lua néḡ* è gbḡnazin nenḡepio kefeḡ, ḡ aa ní sé ní pḡeāwa.
 3 ḡ Dii mè: Ma Nisina aḡ ku gbḡnazinaḡ guu gḡpiio, asa aa sàḡā ní dàa yáíε.
 Wè basoolo mé gḡné.
 4 Gbḡ gbāaḡ ku dúnia guu gḡ bee ní gḡ bee gbεao lo, gḡ pḡ Lua népio
 gbḡnazin nenḡeo dḡ nḡeo ũ, mé aa néḡ ìrno. An népio mé negḡna pḡ aa tḡbḡ za
 káauḡ ũ.
 5 Ké Dii è gbḡnazinaḡ yāvāikè zḡ dúniau, gḡpii yābḡε làasoo ḡ aaḡ ke ado,†
 6 ḡ aà pḡ yà gbḡnazina pḡ á kè tḡleε yá musu. Aà nḡse ḡḡkpà,
 7 ḡ à mè: Má gbḡnazina pḡ má kè waa tḡlewaε, gbḡnazinaḡ ní nḡbḡo ní
 pḡtaa'onkuawaḡ ní bāḡ, asa ma pḡ yà an kea yá musuε.
 8 ḡ Dii Nḡee wεgwà.

Nḡee yá

- 9 Nḡee buio yán ke: Nḡeeá gbḡmaae. Aà gḡ aàpi mé tàae vḡo, à tè Luazi.
 10 Nḡee negḡeo ì gbḡon àaḡ, Seḡ ní Haḡo ní Yafetio.
 11 Gbḡpii ḡḡkpaa Luaε, vāikεa ní gbāao dúnia pà.
 12 Ké Lua dúnia gwà, a è a ḡḡkpà, asa gbḡpii zé kolea sèε.
 13 ḡ Lua ò Nḡeeε: Má è gbḡpii kà kaalea, asa an yáí vāikεa ní gbāao ì dúniaa.
 Má ní kaale sānu ní dúniaoε.
 14 Gó'ilena ke ní lipεpeεo, ní ke ní a kpeaḡ, ní kḡtaa lewà a guu ní a kpeo.
 15 Lá rýḡ gópi ken ke: A gbāa àḡ gāsḡsuu òaa do ní basḡooε, a yāasa gāsḡsuu
 blakwi, a lesḡ sḡ gāsḡsuu baakwi.
 16 Pḡku gópia, ní gupua to a lé zānguo ní góo gāsḡsuu do. Ní a lé bḡ a gbàḡεεu,
 ní gópi kpaale leε àaḡ didiakḡa.
 17 Mapi sḡ má tó ì da dúniaa, ké mà pḡ pḡ ìan wḡnide kú ní guuḡ kaale pii. Pḡ
 pḡ kú dúnia guuḡ gaga pii.
 18 Nḡee ma bāa aḡ kunnḡ, ní gḡ gópi guu ní n negḡeo ní n nao ní n néḡ naḡ.
 19 Ní pḡ wḡnide pii se gḡrno mèn plapla, ké aa e wàḡ ku.
 20 Bā buio ní nḡbḡo buio ní pḡtaa'onkuawa buio pii aa mḡ n kḡi mèn plapla, ké
 aa e wàḡ ku.

* 5:24 Ebe 11.5, Yud 14 † 5:29 Bee mè nḡseninia. * 6:2 Seti buio (Daa 4.26). † 6:5 Mat 24.37-39,
 1Piε 3.20

21 Ble pɔ wɪ ble pii sɛle kaaa á kũsũa ũ, ápiɔ n pɔpiɔ.

22 ɔ Nɔee kè màa, à yá pɔ Lua òe kè pii.‡

7

I daa dúniaa

1 ɔ Dii ò Nɔee: Gẽ gó guu n n bɛdeɔ, asa má è nímɛ n maamɛ tiadeɔ guu.

2 Nòɔ pɔ wɪ sa'òòɔ sɛ gẽò da n sao soplapla, n nòɔ pɔ wɪli sa'òòò sɛ mèn plapla da n sao.

3 Bã sɛ gẽò lɔ da n sao soplapla, ké an bui e aao ku dúniau gupiiu.

4 Asa gɔɔ soplá gbɛa má tó lou ma tɔle e gɔɔ bla fáanɛ n gwãasinao, ké mà pɔ wɛnide pɔ má kè waa tɔlewa pii.

5 Nɔee yá pɔ Dii òe kè pii.

6 Gɔɔ pɔ í dà dúniaa, Nɔee wè òaa àaɔɛ.

7 A gè gó'ilená guu n a néo n a nao n a néo nao, ké aa e bɔ ípi yáu.

8 ɔ nòɔ pɔ wɪ sa'òòò n nòɔ pɔ wɪli sa'òòòò n bã n pɔtaa'onkuawao

9 m̀ Nɔee kɪí gó guu mèn plapla da n sao lá Lua òèwa.

10 Gɔɔ soplá gbɛa í zɔɔpi dúnia lè.

11 Nɔee wè òaa àaɔde, a mɔ plaade gɔɔ gẽo n plaode zɪ, ɔ ísi pɔ kú tɔle zɪe nibɔnao p̀na pii, mé loupɔɔ f̀.

12 Lou mà e gɔɔ bla fáanɛ n gwãasinao.

13 Zibeezi Nɔee gè gó guu n a néo Seũ n Haũ n Yafetio n a nao n a néo nao gbɛɔn àaɔ,*

14 n s̀anɔɔɔ pii n buiwa n pɔtuoo pii n buiwa n pɔtaa'onkuawao pii n buiwa n pɔ vuaao pii n buiwa, bã n pɔ gãsiadeɔ pii.

15 Pɔ pɔ í weɔ m̀ Nɔee kɪí gó guu bui n buio mèn plapla.

16 Pɔ wɛnideɔ bui pii gè da n sao lá Lua dilɛèwa. ɔ Dii gbatàríle.

17 Lou mà e gɔɔ bla. Ké í lé káfi, ɔ à gó sè f̀leò tɔleá.

18 I f̀le à káfi maamaa, à dà tɔleá, ɔ gópi da ía.

19 I káfi à dà tɔleá nàai, à kú gbèsi si lesi pɔ kú dúniaula mí.

20 I f̀le kú gbèsi sipiɔla e gãsisuu gẽo.

21 Pɔ wɛnide pɔ í táa'o tɔlewao gága pii, bã n pɔtuoo n s̀anɔɔɔ n pɔtaa'onkuawao n gbɛnazinao pii.

22 Pɔ pɔ í we mé a ku s̀isiao gága pii.

23 Pɔ wɛnide pɔ kú s̀isiao míde pii. Gbɛnazinao n nòbɔɔ n pɔtaa'onkuawao n bã míde dúnia guu. Nɔee mé b̀ adoo n pɔ pɔ kuaano gó guu.†

24 ɔ í daa dúniaa màa e gɔɔ basoplakwi.

8

I goa dúniaa

1 Nɔee n s̀anɔɔɔ n pɔtuoo pɔ kuaano gó guu pii yá d̀ Luagu. Ké à íanapè tɔlewa, ɔ í nà baawa.

2 Ísi pɔ kú tɔle zɪe nibɔnao n loupɔɔf̀sao tãta, ɔ lou kè.

3 Ípi lé ba busebuse, àle lao e gɔɔ basoplakwi.

4 Mɔ soplade gɔɔ gẽo n plaode zɪ, gópi d̀ gbèsi si pɔ wɪ mɛ Alalatawa.

5 Ípi lé lao e mɔ kwideu. Mɔ kwidepi gɔɔ séia zɪ gbèsi si misonao b̀.

6 Gɔɔ bla gbɛa Nɔee gó fɛnenti pɔ á b̀ wè,

- 7 ̄ à gbagbaa gbàe. Ale vua, ɔ̀ gé le, ɔ̀ su la, e í gè bà tɔ̀lewa.
- 8 A felena gbàe ɔ̀, ké à e d̄s̄ tó í lào tɔ̀lewa.
- 9 Ké felenapi i pékii eo, ̄ à èa sùwà gó guu, asa í daa dúniaa píie. N̄ee ɔ̀bò a kù à gèdò gó guu.
- 10 A kámabò e gɔ̀ɔ̀ sɔ̀pla, ̄ à èa felena gbàe ɔ̀.
- 11 Felenapi èa sùwà oosi, à kùla kàso kpaa a lézi. ɔ̀ N̄ee d̄s̄ ké í lào tɔ̀lewa.
- 12 A kámabò gɔ̀ɔ̀ sɔ̀pla ɔ̀, ̄ à èa felenapi gbàe, i ea sùwà ɔ̀.
- 13 N̄ee w̄è òaa àās̄ ní m̄endoode, a m̄o s̄eia gɔ̀ɔ̀ s̄eia z̄í, í bà tɔ̀lewa, ̄ à gópi musu gò. Ké à gugwà, a è í làa tɔ̀lewa.
- 14 A m̄o plaade gɔ̀ɔ̀ baasɔ̀ ní plaode z̄í tɔ̀le giigàga.
- 15 ɔ̀ Lua yā'ò N̄ee à m̄è:
- 16 B̄o gó guu ní n nao ní n neḡ̄e ní n néo nao.
- 17 P̄o w̄enide p̄o kunn̄o b̄ole píi, b̄āo ní n̄òb̄o ní p̄otaa'onkuawaɔ̀ píi, aa fáaa tɔ̀le, aaio ne'i, aaio káfi dúnia ɔ̀.
- 18 ɔ̀ N̄ee b̄o ní a néo ní a nao ní a néo nao.
- 19 N̄òb̄o píi ní p̄otaa'onkuawaɔ̀ píi ní b̄āo píi ní p̄o p̄o í taa'o tɔ̀lewaɔ̀ píi, aa b̄òle gó guu bui ní buio.
- 20 ɔ̀ N̄ee Dii gbagbakii b̄ò. A n̄òb̄o ní b̄ā p̄o w̄i sa'oòò kù, ̄ à sa p̄o w̄i a p̄o káteu à tékù òdòwà.
- 21 Ké Dii a gimà, à kèè na, ̄ à làasookè à m̄è: Má ea láaizi tɔ̀lewa gb̄enazina yáí ɔ̀, asa gb̄enazina làasoo ɔ̀ v̄ai za aà èwaasoḡ̄e. Má ea p̄o w̄enideɔ̀ kaale lá má kèwa ɔ̀.
- 22 E dúnia ḡe à ɔ̀ kuò p̄ot̄a ní p̄okekeao, íana ní guw̄aao, buzie ní saeo, fáane ní gw̄aasinao, a kee a mid̄eo.

9

Lua bàa kua ní N̄eeo

- 1 ɔ̀ Lua báaadà N̄eeegu ní aà néo, a òné: Aɔ̀ ne'i à ɔ̀ káfi, í dúnia pa.*
- 2 N̄òb̄o ní b̄āo ní p̄otaa'onkuawaɔ̀ ní kp̄o píi aao á v̄ia v̄i. Ma ní naé á ɔ̀zi.†
- 3 P̄o p̄o í taa'oɔ̀ píi aao de á p̄oblea ũ.‡ Ma ní kp̄awá píie, lá ma ble p̄o í b̄ole tɔ̀lewaɔ̀ kp̄awá yāawa.§
- 4 Ama ásuli n̄ò p̄o wi a kòlokpao soo, asa a au mé a w̄eni ũ.*
- 5 Má á au p̄o de á w̄eni ũ t̄osié. Tó n̄ò gb̄ed̄e, ge tó gb̄é a gb̄édee d̄e, má aà au t̄osiè. Má t̄osi gb̄é p̄o a gb̄édee d̄ewa.†
- 6 Tó gb̄é gb̄ed̄e, w̄ali ade de, asa ma gb̄enazina kè ma taa ũ.‡
- 7 Aɔ̀ ne'i à ɔ̀ káfi, í li dúniaa, ɔ̀ k̄s̄.
- 8 Lua yā'ò N̄ee ní aà néo ɔ̀ à m̄è:
- 9 Ma bàa aɔ̀ kúán̄o ní á buioe,
- 10 ní p̄o w̄enide p̄o kúán̄o aa b̄ò gó guuɔ̀ píi, b̄āo ní p̄otuoɔ̀ ní s̄eanc̄oɔ̀ ní p̄o p̄o kú tɔ̀lewaɔ̀ píi.
- 11 Ma bàa aɔ̀ kúán̄o. Má p̄o w̄enideɔ̀ mid̄e píi ní í daa dúniaao ɔ̀. I a da dúniala à kaale ɔ̀.§
- 12 ɔ̀ Lua èa m̄è: Ma bàa aɔ̀ kúán̄o ní p̄o w̄enide p̄o kúán̄o e gɔ̀ɔ̀piie. A seelan ke:
- 13 Má a n̄ali b̄o louwa ma bàa kua ní dúniao seela ũ.
- 14 Tó má t̄o lou sisi mé n̄ali b̄òwà,
- 15 lá ma bàa kúán̄o ní p̄o w̄enide bui píio, a yá ali d̄omague. Má tó í z̄òkù à p̄o w̄enide kaale píi ɔ̀.

* 9:1 Daa 1.28 † 9:2 Zaa 3.7 ‡ 9:3 1Tim 4.3-4 § 9:3 Daa 1.29 * 9:4 Zin 15.20 † 9:5 B̄oa 20.13

‡ 9:6 Daa 1.26 § 9:11 Isa 54.9

16 Tó ma nàali è louwa, ma bàa kua ní pò wēnide bui píio e gɔɔpii yá ali dɔmague.

17 Ǿ Lua ò Nɔee: Ma bàa kua ní pò wēnide pò kú dúnia guu píio seelan we.

Nɔee né

18 Nɔee né pò aa b̀̀le gó guu tón ke: Seũ, Haũ, Yafeti. Haũ mé Kanaa de'ia ũ.

19 Nɔee néon we gb̃on àaõ. An buiò mé kpále dúnia guu píi.

20 Nɔeeá s̀ewanae, ̃ à ṽebu kè.

21 Ké à ṽem̃i à kà, ̃ aà p̀o p̃iliwà a kpéu.

22 Ké Kanaa de'ia Haũ ní mae puizi è, à b̀ ge ò Seũe ní Yafetio.

23 Ǿ Seũ ní Yafetio ulada s̀ wa kà ní g̃au ní pla, aa táa'ò ní kpeo, an ae d̃a gupále oi ké aasu ní mae puizi eo yáí, aa gè ní mae puizi ùleò.

24 Ké Nɔee ṽe w̃ewà à v̀, a mà lá a né gb̃ezã kèe,

25 ̃ à mè:

Kanaa* a g̃ó láaip̃o ũe,

̃me aò a gb̃éò z̃onk̃s̃ana ũ.

26 Ǿ à mè:

Wà Dii Seũ† Lua sáaukpa,

Kanaa buiò aao de Seũ buiò z̃o ũe.

27 Lua káfiak̃e Yafeti,‡

Yafeti buiò bekpa ní Seũ buiò,

Kanaa buiò aao de Yafeti buiò z̃o ũe.

28 I daa dúniaa gb̃ea Nɔee kè w̃è àa do ní basoplakwio (350).

29 A kè w̃è àa síis ní basoplakwioe (950), ̃ à g̃a.

10

Nɔee buiò

(1Lad 1.5-23)

1 Nɔee neg̃̃eo Seũ ní Haũo ní Yafetio ní ní neg̃̃e pò aa ì í daa dúniaa gb̃eao yán ke:

2 Yafeti neg̃̃eo tón ke: Gom̃e, Mag̃gu, M̃ede, Gelesi, Tubali, M̃eseki ní Tilasio.

3 Gom̃e neg̃̃eo tón ke: Asenazi, Lifa, T̃ogaama.

4 Gelesi neg̃̃eo tón ke: Elisa, Taasisi, Sipi, Lodani.

5 Buip̃io mé lig̃ua ísiageewa, aa k̃kpaalè bùsu ní bùsuo, bui ní buio daeda, baade ní a buiyão.

6 Haũ neg̃̃eo tón ke: Etiopi, Egipi, Libii, Kanaa.

7 Etiopi neg̃̃eo tón ke: Saba, Avila, Sabata, Laama ní Sabatekao. Laama neg̃̃eon Seba ní Dedão ũ.

8 Niũlodiá Etiopi buie lo. Ǿme dúnia neg̃̃on t̃ode séia ũ.

9 A de Diĩe toensa ũ. A yáí tò w̃í me: Lán Niũlodi de toensa ũ Diĩewa.

10 Babiloni bùsu pò à kiblèwà káau m̃eewiaon Babeli ní Elekio ní Akadio ní Kaleño.

11 B̃oa we à gè Asili bùsuo, ̃ à Niniva kàle ní Leobotiio ní Kalao

12 ní Les̃e pò kú Niniva z̃anguo ní Kala pò de m̃eewia z̃o ũo.

13 Egipi buiò ke: Ludi buiò, Anaũ buiò, Leaba buiò, Nafetu buiò,

14 Patusi buiò, Kasulu buiò, Keleti bui pò Filit̃o b̀ ní guu.

15 Kanaa neg̃̃e séia Sid̃o buiò ke: Iti buiò,

16 Yebusi buiò, Am̃ole buiò, Giigasi buiò,

17 Ivi buiò, Aaka buiò, Sini buiò,

18 Aavadi buiò, Zemali buiò, Amata buiò. Kanaa buip̃io lig̃ua gb̃ezãe,

* 9:25 Bee mè m̃isilena. † 9:26 Bee mè t̃o. ‡ 9:27 Bee mè káfĩa.

19 an b̀usu zelen ke: Bɔa za Sidɔ gea Gelaa pɔ kú Gaza sae e Sɔdɔũ ní Gɔmɔɔo ní Ademaɔ ní Zeboiũ pɔ kú Lasa saeo.

20 Haũ negɔɛon we bui ní buio, b̀usu ní b̀usuo daedaɛ, baade ní a buiyão.

21 Yafeti d̄auna Sɛũ buikè ɓ. Ŋme Ebelu buio dezi káau ũ.

22 Sɛũ negɔɛon tɔn ke: Elaũ, Asili, Aapasa, Ludi, Alaũ.

23 Alaũ negɔɛon tɔn ke: Uzu, Hulu, Getee, Meseeki.

24 Aapasa mé Sela ì, ñ Sela Ebelu ì.

25 Ebelu negɔɛon ì pla. Ado tɔn Pɛlegi,* asa aà gɔɔ ñ wà kèkɔwa d̄unia guu. Aà d̄auna tɔn Yotã.

26 Yotã negɔɛon tɔn ke: Alemɔda, Sɛɛfi, Azemave, Yela,

27 Adolaũ, Uzali, Dikala,

28 Obali, Abimaɛ, Seba,

29 Ofii, Avila, Yobaba. Yotã negɔɛon we pii.

30 Bɔa Mesa gea Sefaa ní gbèsísi pɔ kú gukpe oio mé ní b̀usu ũ.

31 Sɛũ negɔɛon we pii bui ní buio, b̀usu ní b̀usuo daedaɛ, baade ní a buiyão.

32 Nɔee negɔɛon buion we daedaɛ b̀usu ní b̀usuo. An kíi d̄unia bui pii b̀u, aa ligua í daa d̄uniaa gbea.

11

Babeli kpedidiakɔa

1 D̄unia guu yãa pii bui m̀endoɛ, yá doũ wí o.

2 Lá gbéɔ lé s̄k̄iikpakpa gukpe oi, ké aa kà Babiloni b̀usu gusalalau, ñ aa z̀le we.

3 Aa òkɔɛ: Wà ge wà bilikibɔ, wí kɔasa maamaa. Biliki mé ní gbe ũ, kɔtaa mé ní símaa ũ.

4 Ŋ aa mè: Wà m̄ɛwɔia káɛ wà kpedidiakɔa bo, a misona z̄ɔ luabewa. Wà wázia tɔbɔ, ké wásu ḡɔ gbándodo d̄unia guuo yáí.

5 Ŋ Dii pila à m̄ɛwiapi gwà ní kpé lesi pɔ gb̄enazinaɔ b̀o.

6 Ŋ à mè: Ampii an bui doũɛ, yá doũ aaí o, ñ yá pɔ aa b̀òn laa? Yá pɔ aa a làasookè, tiasa aa keɛ, pɔe a kpáné a guu ɓo.

7 Wà pila gé we wà ní yá yãalené, ké aasu k̄ɔ yãma ɓo.

8 Ŋ Dii ní fãaa we gbándodo d̄unia guu pii, ñ aa ní m̄ɛwɔia káɛa tò.

9 Ayãmeto wà tɔkpà wélep̄ie Babeli,* asa wekii ñ Dii tò d̄unia bui pii yá b̀u. Za wekii à ní fãaa d̄unia guu pii.

Sɛũ ní Telao buio (1Lad 1.24-27)

10 Sɛũ buio yán ke: Sɛũ wè basɔode guu ñ à Aapasa í í daa d̄uniaa gbea wè pla.

11 A gbea à kè wè ñaa pla ní basɔoo, à né p̄aleɔ ì ɓ ḡɔɛon ní nɔɛo.

12 Aapasa wè bla sɔosaide guu ñ à Sela ì.

13 A gbea à kè wè ñaa pla ní ñaɔo, à né p̄aleɔ ì ɓ ḡɔɛon ní nɔɛo.

14 Sela wè baakwide guu ñ à Ebelu ì.

15 A gbea à kè wè ñaa pla ní ñaɔo, à né p̄aleɔ ì ɓ ḡɔɛon ní nɔɛo.

16 Ebelu wè baakwi ní síiɔode guu ñ à Pɛlegi ì.

17 A gbea à kè wè ñaa pla ní baakwio, à né p̄aleɔ ì ɓ ḡɔɛon ní nɔɛo.

18 Pɛlegi wè baakwide guu ñ à Leu ì.

19 A gbea à kè wè ñaa do ní k̄ɛokwio, à né p̄aleɔ ì ɓ ḡɔɛon ní nɔɛo.

20 Leu wè baakwi ní plaode guu ñ à Selugi ì.

* 10:25 Bee mè k̄ɛaa. * 11:9 Bee mè yãale. Zia 16.19, 17.5, 18.2

- 21 A gbɛa à kè wɛ̀ òaa do ní soplao, à né pãleɔ ì lo gɔ̃eɔ ní nɔeɔ.
 22 Selugi wɛ̀ baakwide guu ɔ̀ à Nakɔɔ Ì.
 23 A gbɛa à kè wɛ̀ òaa do, à né pãleɔ ì lo gɔ̃eɔ ní nɔeɔ.
 24 Nakɔɔ wɛ̀ baakwi dosaide guu ɔ̀ à Tela Ì.
 25 A gbɛa à kè wɛ̀ basoolo m̀endosai, à né pãleɔ ì lo gɔ̃eɔ ní nɔeɔ.
 26 Tela wɛ̀ bàakwide guu ɔ̀ à Ablaũ ní Nakɔɔo ní Halanao Ì.
 27 Tela buiɔ yán ke: Tela Ablaũ ní Nakɔɔo ní Halanao Ì, ɔ̀ Halana Lotu Ì.
 28 Halana gà a mae Tela wáa Uluɛ, Babiloni bùsuu, gu pó wà aà ìu.
 29 Ablaũ ní Nakɔɔo nɔsè. Ablaũ na tón Salai, Nakɔɔ na sɔ̃ òn Halana né Milika ù. Halanapi mé Isika ì lo.
 30 Salaiá fiiɛ, i ne'io.
 31 Ǿ Tela a né Ablaũ ní a tɔ̀na Lotuo ní Ablaũ na Salaio sè b̀leɛnɔ Ulu, Babiloni bùsuu, aale gé Kanaa bùsuu. Ké aa kà Halana, aa z̀le we.
 32 Tela wɛ̀ òaa do ní soode guu ɔ̀ à gà Halana.

12

Dii oa Ablaũe aà bɔ a bùsuu

- 1 Dii ò Ablaũe: Bɔ n bùsuu n buiɔ guu n mae be, ní gé bùsuu pó má ɔ̀lɔneɔ.*
 2 Má tó n bui dasikũ.
 Má báaadangu, mí n tɔbɔ,
 n kíi ɔ̀ wáli èfãai eu.
 3 Má báaada gbé pó aa samaa'onɛɔgu,
 mí gbé pó aa savã'i'onɛɔ ká.
 Dúnia bui píi a èfãai e n sabai.†
 4 Ǿ Ablaũ dàzeu lá Dii òewa. Lotu gèaànɔ. Aà wɛ̀ basiiɔ sɔosaideu ɔ̀ à b̀ Halana
 5 ní a na Salaio ní a ṽi ní Lotuo ní ní àizɛɛ pó aa ṽi ní gbé pó aa è Halanaɔ. Màa
 aa b̀ Halana aa dà Kanaa zéu.
 Ké aa kà we,
 6 aa pã bùsupia e aa kà Mɔle gbéneli kíi Sikéũ. Kanaaɔ ku bùsupiu gɔɔ bee.
 7 Ǿ Dii b̀ m̀ Ablaũwa à mè: Má bùsuɛ bee kpa n buiɔwaɛ.‡ Ǿ à Diipi
 gbagbakii kè we.
 8 Ké à f̀le we, à mipè gbèsisí pó kú Beteli gukpɛɔwa, ɔ̀ à b̀okpà we, Beteli ku
 be'ae oi, Ai ku gukpɛ oi. A Dii gbagbakii b̀ we lo, ɔ̀ à aà s̃si.
 9 Ǿ à dàzeu lo, à mipè Negɛvewa.
 10 Ké imina kà bùsupiu, ɔ̀ Ablaũ gè gɔɔplakei Egipi, asa iminapi kè zàiɛ.
 11 Ké à kà kãí ní Egipiɔ, a ò a naɛ: Má d̃s nɔanan n ù.
 12 Tó Egipiɔ n e, aa me ma nan n ù, aa ma dɛɛ, aai n tó.
 13 Oné ma dāenŠ n ù, ké wà e ma kũ ɔ̀plapla n yáí. Lá ñyɔ ma misin we.
 14 Ké aa kà Egipi, Egipiɔ è nɔɛpi maa kè zài.
 15 Ké Egipiɔ kí Falaɔ̃ ìwaɔ aà è, aa aà maabòè, ɔ̀ wà aà sè gèò Falaɔ̃ɛ a be.
 16 Ǿ à Ablaũ yàækè maamaa aà yáí, à sãɔ kpàwà ní zuɔ ní zàa'inaɔ ní zɔg̃eɔ ní
 zɔnɔeɔ ní yiongoɔ.
 17 Ǿ Dii gyã pãsiɔ kà Falaɔ̃gu ní a b̀ɛdeɔ Ablaũ napi yáí.
 18 Ǿ Falaɔ̃ Ablaũ s̃si a òè: Bó yá ní kèmmɛ màai? Bóyáí ni oimɛɛ n naɛo ni?
 19 Akɛa n mè n dāɛɛ, ɔ̀ ma aà sè nɔ ùi? N nɔ ke! N n pó sɛ tað.
 20 Falaɔ̃ yã'ò a gbéɔne Ablaũ yá musu, ɔ̀ aa gè zèè ní a nao ní a àizɛɛo píi.

* 12:1 Zin 7.2-3, Ebe 11.8 † 12:3 Zin 3.25, Gal 3.8 ‡ 12:7 Daa 13.15, 15.18, 17.8, Zin 7.5, Gal 3.16
 § 12:13 Daa 20.2, 26.7

13

Ablaũ kēakōwa n̄ Lotuo

- 1 Ǿ Ablaũ b̄ Egipi à sù Nēgeve n̄ a nao n̄ a àizeeɔ pii n̄ Lotuo.
- 2 Ablaũá ɔdee, a p̄tuoo v̄i dasi n̄ ánusuo n̄ vuao.
- 3 B̄oa Nēgeve à s̄k̄iikp̄akpa e à gè k̄àò Beteli, gu p̄ó à b̄òokp̄àu k̄áau Beteli z̄ānguo n̄ Aio,
- 4 gu p̄ó à sa'ok̄ii b̄òu ȳaa. Ǿ à Dii sisi we.
- 5 Lotu ìo be n̄ Ablaũo s̄ānu. A s̄āo n̄ zuo n̄ zw̄àakp̄ee v̄i s̄o.
- 6 An p̄tuoo dasi, gupi s̄ē i m̄ómá m̄piio. A ȳái aa f̄ō w̄àò ku s̄ānu loo.
- 7 Ǿ lekpaà ḡè Ablaũ p̄òd̄ānao n̄ Lotu p̄òd̄ānao guu. Zibeez̄i s̄ō Kanaao n̄ Pelizio ku b̄ùsupiu.
- 8 Ǿ Ablaũ ò Lotue: A maa lekpaà àò kú wá z̄ānguo, ge ma p̄òd̄ānao n̄ n p̄òd̄ānao z̄ānguo, asa wá dae doũe.
- 9 B̄ùsu gwa da n̄ ae pii. Wà k̄ēaa. Tó n̄ ge ɔzei, mí gé ɔplai. Tó n̄ ge ɔplai s̄ō, mí gé ɔzei.
- 10 Ké Lotu gugwà, a è Yuudē guzule pii m̄òse v̄i maamaae. E Dii àò gé S̄òd̄ũ n̄ Ḡom̄oo kaalei, guzulepi de lán Dii luwa,* lán Egipi b̄ùsuwa, e à gè p̄è Zoaawa.
- 11 Ǿ Lotu Yuudē guzule s̄ē pii. Aa k̄ēk̄ōwa, Ǿ Lotu dàzeu gukpe oi.
- 12 Ablaũ ḡō Kanaa b̄ùsu, mé Lotu ku Yuudē guzule w̄éle z̄ānguo. A b̄òokp̄à S̄òd̄ũ sae.
- 13 S̄òd̄ũde ɔ s̄ō aa v̄áie, duunken saon n̄ ũ Dii.
- 14 Lotu taa gbea Dii ò Ablaũe: Gu p̄ó n̄ zeu, weɛ n̄ ḡugb̄antoo n̄ ḡeom̄id̄ok̄iio n̄ gukpeo n̄ be'aeo gwa.
- 15 T̄òle p̄ó n̄ èe pii, má n̄ gbae, ìo de mpi n̄ n buio p̄ó ũ e ḡoɔpii.
- 16 Má tó n̄ buio dasik̄ũ lán b̄ùsu'uf̄āawa. Tó gb̄ē a f̄ō b̄ùsu'uf̄āa nao, a f̄ō n̄ buio nao s̄ō.
- 17 Fele bebebe b̄ùsupi guu, ní a gb̄āa n̄ a ȳāsao gwa, asa má n̄ gbae.
- 18 Ablaũ f̄ēle ḡè b̄òokp̄à Mamale gb̄én̄eli p̄ó kú Hebl̄oo k̄i, Ǿ à Dii gb̄agbak̄ii b̄ò we.

14

Ablaũ Lotu suabaa

- 1 Ziewa Babiloni b̄ùsu kí Amafeli n̄ Elasaa b̄ùsu kí Aliokio n̄ Elaũ b̄ùsu kí Ked̄olaom̄eeo n̄ Goiũ b̄ùsu kí Tidalio
- 2 aale z̄ika n̄ S̄òd̄ũ kí Belao n̄ Ḡom̄oo kí Biisao n̄ Adema kí Sinabio n̄ Zeboiũ kí Sem̄beeo n̄ Bela p̄ó w̄i me tia Zoaa kíao.
- 3 Kía gb̄ēon s̄oɔpio k̄ō k̄āaa pii Sidiũ guzuleu. Ǿme Isida Wiside ũ tia.
- 4 Aaĩo falub̄o Ked̄olaom̄eee à k̄à w̄è kuepla. A w̄è kue'aaõde Ǿ aa ḡi b̄oiè.
- 5 A w̄è ḡēo m̄ēndosaide Ǿ Ked̄olaom̄ee n̄ kía p̄ó kuaàn̄oo m̄ò. Ǿ aa z̄iblè Lefaiowa Asalo Kaanaiũ. Aa z̄iblè Zuziowa Haũ. Aa z̄iblè Emiowa Save Kiliataiũ.
- 6 Aa z̄iblè Oliowa an gb̄ēs̄is̄i p̄ó w̄i me Seiwa e à gè p̄è Elipalana guwaiwaiwa.
- 7 Ǿ aa èa sù Misipa nib̄onai, Ǿ w̄i me tia Kad̄esi. Aa z̄iblè Amaleki b̄ùsuwa pii n̄ Am̄ole bui p̄ó kú Asas̄o Tamaawa lo.
- 8 Ǿ S̄òd̄ũ kía n̄ Ḡom̄oo kíao n̄ Adema kíao n̄ Zeboiũ kíao n̄ Bela p̄ó w̄i me tia Zoaa kíao f̄ēle ḡè z̄ikair̄no Sidiũ guzuleu.
- 9 Aale z̄ika n̄ Elaũ b̄ùsu kíao n̄ Goiũ b̄ùsu kíao n̄ Babiloni b̄ùsu kíao n̄ Elasaa b̄ùsu kíao. Kía gb̄ēon s̄iĩɔpio lé z̄ika n̄ kía gb̄ēon s̄oo.
- 10 Sidiũ guzule k̄otaa e v̄i dasi. Ké S̄òd̄ũ kía n̄ Ḡom̄oo kíao lé bàale, Ǿ aa kw̄è a guu, Ǿ an gb̄é k̄iniò bàalè ḡè ḡus̄is̄ideu.

* 13:10 Daa 2.10

- 11 Ziblenaᵛ Sɔɔɔŋ́ n̄ Gɔmɔɔɔ àizee n̄ n̄ pɔbleaᵛ sèle pii aa tàò.
 12 A mɔ̀ lè Ablaū v̄i n̄ Lɔtu ku Sɔɔɔŋ́, ɔ̀ aa aà kù wà tàò n̄ aà àizee lo.
 13 ɔ̀ gbé pɔ̀ p̄limá ge ò Ebelu bui Ablaūe Mamale gbénélio kíi. Mamale n̄ a d̄aunaᵛ Esikoli n̄ Aneeoá Amole buioᵛne, an lé doṹ n̄ Ablaūo.
 14 Ké Ablaū mà wà a dae kù wà tàò, ɔ̀ à a be z̄iḡɔ̀ sèle gb̄eɔn̄ òaa do n̄ basoolo plasaio (318), à p̄le kíapiɔzi, ɔ̀ à n̄ lé D̄a.
 15 ɔ̀ à a gb̄é kpaalè, ɔ̀ aa síngu gw̄aasina. Aa z̄iblémá aa p̄emá e Hoba, Damasi gugb̄antoo oi.
 16 A èa sù n̄ àizeepio pii n̄ a v̄i n̄ Lɔtu n̄ aà àizee. A sù n̄ n̄eᵛ n̄ gb̄ep̄aleᵛ lo.
 17 Ké Ablaū z̄iblè Ked̄olaom̄eewa n̄ k̄ia pɔ̀ kuaànɔ̀, àle su, ɔ̀ Sɔɔɔŋ́ kí b̄ò d̄aàale Save guzule pɔ̀ w̄i me tia K̄ia Guzuleu.
 18 ɔ̀ Salema kí Mekizede* m̄ò n̄ p̄eᵛ n̄ v̄eᵛ. Aàpiá Lua Musude gb̄àgbanae.
 19 ɔ̀ à samaa'ò Ablaūe à m̄è:
 Lua Musude musu n̄ z̄íleo Kena báaada Ablaūgu.
 20 Wà Lua Musude sáaukpa!
 A n̄ ibeᵛ n̄n̄e n̄ ɔ̀z̄i.
 ɔ̀ Ablaū pɔ̀ pɔ̀ a èᵛ kwide kp̄awà pii.
 21 Sɔɔɔŋ́ k̄ia ò Ablaūe: Ma gb̄é kpa, n̄íᵛ àizee k̄ua n̄ pɔ̀ ũ.
 22 ɔ̀ Ablaū òè: Má sí n̄ Dii Lua Musude musu n̄ z̄íleo Kena,
 23 má n̄ p̄e seᵛ, baa kyale niba, ké n̄su o n̄m̄e n̄ tò ma ke ɔ̀de ũo yáí.
 24 Má p̄e seᵛ, sema pɔ̀ pɔ̀ ma gb̄é blè bàasio. Ama Ane n̄ Esikolio n̄ Mamale pɔ̀ aa ḡèmanɔ̀, to aa n̄ baa sé.

15

Lua bàa kua n̄ Ablaūo

- 1 Bee gb̄ea Dii yá'ò Ablaūe w̄éᵛpungu'ea guu à m̄è:
 Ablaū! Nsu to v̄ia n̄ k̄io.
 Mám̄e má n̄ s̄èngbao ũ,
 n̄ asea aᵛ z̄ɔ̀ maamaae.
 2 ɔ̀ Ablaū m̄è: Dii Lua, bó n̄ȳᵛ ma gbai? Má né v̄io. Damasi gb̄é Eliezeé mé aᵛ de ma be túbiblena ũ.
 3 Lá ni ma gba néo, ma be z̄ik̄enapi mé aᵛ de ma túbiblena ũ.
 4 ɔ̀ Dii òè: Aàpi mé aᵛ de n̄ túbiblena ũ. Né pɔ̀ a b̄o n̄ pleu mé aᵛ de n̄ túbiblena ũ.
 5 ɔ̀ à bàànɔ̀ bàasi à m̄è: Musu gwa n̄ saanaᵛ nao, tó n̄ȳᵛ f̄s̄. Beewa ɔ̀ n̄ buio aao dasi.*
 6 A Dii náaikè, ɔ̀ Dii tò yá bàànɔ̀ na a náai pɔ̀ a k̄e yáí.†
 7 A òè lo: Mám̄emaa Dii, m̄ám̄e ma n̄ b̄o Ulu, Babiloni b̄usu, ké mà b̄usu be k̄pama yáí.
 8 ɔ̀ Ablaū m̄è: Dii Lua, k̄pelewa máᵛ d̄s̄ ké aᵛ de ma pɔ̀ ũi?
 9 A w̄èwà à m̄è: Zununu w̄è àaᵛ sé n̄ bleda w̄è àaᵛo n̄ s̄asa w̄è àaᵛo n̄ felent̄enaᵛ n̄ felenguuluo.
 10 ɔ̀ à p̄opio s̄è pii à n̄ paapaa à n̄ goaa, ɔ̀ à n̄ k̄ále à n̄ aed̄òd̄ok̄ōwa, āma i b̄āo paapaao.
 11 Ké ȳāamusuᵛ m̄ò p̄èpe n̄òpiᵛwa, ɔ̀ Ablaū n̄ yá.
 12 Ké íat̄é lé ḡe kp̄éu, iz̄oᵛ dà Ablaūla, ɔ̀ gusia z̄oᵛ pɔ̀ tò v̄ia aà kù k̄uaála.
 13 ɔ̀ Dii òè: Nȳᵛ d̄s̄ ké n̄ buio aao de nib̄oᵛ ũ b̄usu pɔ̀ de n̄ pɔ̀ ũo guu, aaiᵛ z̄oble we, wiᵛ íadamá e w̄è òaa pla.‡
 14 Ama má yákpaleke n̄ bui pɔ̀ aale z̄oblenéᵛ, n̄ buio aai b̄ole n̄ àizee z̄oᵛ. §

* 14:18 Soũ 110.4, Ebe 7.1-10   * 15:5 Lom 4.18, Ebe 11.12   † 15:6 Lom 4.3, Gal 3.6, Zaa 2.23   ‡ 15:13 B̄oa 1.1-14, Zin 7.6   § 15:14 B̄oa 12.40-41, Zin 7.7

- 15 Mpi sɔ́ nýɔ́ aafiae e n̄ ge n̄ zikùò, ní gbasa ta n deziò kíi, wi n ví.
 16 N sɔ́kpaɔ́ mé aa ea su la, asa Amɔ́leɔ́ duuna i pa yáao.
 17 Ké íatē gē kpéu, gu sí, ɔ́ Ablaū è kina pò lé súeleɔ́ ní tévuao* lé gē nòɔ́ pò á pàapaapiò zānguo.
 18 Zibeezi Dii mē a bàa aɔ́ kú ní Ablaūo à mē: Má bùsue bee kpa n buiɔ́wae za Egipi zé swai e swa zɔ́ pò wí me Uflatai,
 19 bùsu pò Keniò kuu ní Kenaziò ní Kamoniò
 20 ní Itiò ní Peliziò ní Lefaiò
 21 ní Amɔ́leɔ́ ní Kanaaɔ́ ní Giigasiò ní Yebusiò.

16

Hagaa ní a né Isimaelao

- 1 Ablaū na Salai i ne'io. A zɔ́nɔ́e ví Egipi gbé̄ ũ, wí me Hagaa.
 2 ɔ́ Salai ò Ablaūe: Lá Dii ma ke fii ũe, wúle ní ma zɔ́nɔ́eɔ́. Má gí néɔ́ ei aà sabaia? ɔ́ Ablaū Salai yāmà.
 3 Ablaū wē kwi kea Kanaa bùsuu gbea ɔ́ Salai a zɔ́ Hagaa kpàwà nɔ́ ũ.
 4 Ablaū wùleaànɔ́, ɔ́ à nɔ́si. Ké a è á nɔ́sia, à d̀e a diiwa.
 5 ɔ́ Salai ò Ablaūe: Tàae pò wa kèmeε g̀ n yá ũe. Ma a zɔ́ kpàma. Ké a è á nɔ́sia, ɔ́ ò d̀e. Mpi ní mapio, Dii mé a yágɔ́gɔ́wēε.
 6 ɔ́ Ablaū wèwà à mē: N zɔ́ ku n pò ũe. Kèè lá ní yeiwa. Ké Salai íadàwà, ɔ́ à bàalèè.
 7 Dii Malaika aà è nibɔ́na kíi gbáau, nibɔ́napi ku Sulu zé saεε.
 8 ɔ́ à aà là à mē: Salai zɔ́nɔ́e Hagaa, n bɔ́ má ni? Nle gé má ni? ɔ́ a wèwà à mē: Mále bàale ma dii Salaiεε.
 9 ɔ́ Dii Malaika òè: Ea ta n diipiwa, níò misiilèè.
 10 Má n bui káfi
 aɔ́ dasi, wa f̄ ní lé d̄o.
 11 N nɔ́sia, nýɔ́ ne'í ḡe ũ,
 ní tókpaè Isimaela,*
 asa Dii n yāmà n taasikea guu.
 12 Aɔ́ de lán s̄eà zàa'ínawa,
 a íbelesε ní gbé̄piio,
 gbé̄pii i íbelesεaànɔ́ s̄o.
 Aɔ́ ku k̄ yáí ní a gbé̄piò gbēeoo.
 13 ɔ́ Hagaa mē: Lakíi ma wesí Lua pò í ma ele. ɔ́ à tókpa Dii pò yá'òeε Luap̄ima'e.
 14 Ayámeto wà tókpa l̀ɔ́piε Luabēεp̄ima'elɔ́. A ku Kadesi ní Beledio zānguoε.
 15 Hagaa neεḡe í ní Ablaūo, ɔ́ Ablaū tókpaè Isimaela.†
 16 Gɔ́ pò Hagaa Isimaela í, Ablaū wē basiiɔ́sɔ́o ní m̀ndooε.

17

Lua t̄z̄yā dil̄ea Ablaūe

- 1 Ké Ablaū kà wē basɔ́o m̀ndosai, Dii b̀ m̀wà à mē: Mámemaε Lua Gbāapiide. Temazi, níò ku tàaesai.
 2 Ma bàakuannɔ́ aɔ́ geε, mí n bui káfiε maamaa.
 3 Ablaū wúle a gbεεu Lua aε, ɔ́ Lua òè:
 4 Lá ma bàa kunnɔ́, nýɔ́ ḡ bui dasiò dezi ũ.
 5 Wáli onε Ablaū lo, sema Ablahaũ,* asa má n ke buiò dezi ũe.†

* 15:17 Bɔ́a 3.2, 13.21, 19.18
 † 17:5 Lom 4.17

* 16:11 Bee mē Lua í yāma.

† 16:15 Gal 4.22

* 17:5 Bee mē

- 6 Má tó n bui dasikū, buiò n kíaò bò n kíie.
 7 Ma bàa aò kunno n n buiò e gɔɔpiiɛ.‡ Máò de n Lua ũ n n buiò n kpe.
 8 Má Kanaa bùsu pò n kú a guu nibò ũ kpama píi n n buiò n kpe, ké aà vǐ gɔɔpii, míò de n Lua ũ.
 9 Lua èa ò Ablahaũe: Mpi n n buiò, aò ma bàakuaáño yá kúa e á buiwa.
 10 Mpi n n buiò, yá pò mále diléé àò kũan ke: Sema á gɔɛ píi lí tɔzɔ.
 11 A tɔzɔ ma bàakuaáño seela ũ. §
 12 Sema n bui nɛgɔɛ lí tɔzɔ an gɔɔ swaaõde zǐ e an buiwa, né pò wà n í n beo n zò pò wa lù buipáleɔwaò píi.
 13 Wà aà í n ben nò, wa lù zò ũn nò, sema aà tɔzɔ. Bee iò de ma bàakuaáño gɔɔpii seela ũ á mɛwa.
 14 Sema àli gyafɔɔde bò á guu, asa gbé pò i tɔzɔo i ma bàakuaáño yádaoɛ.
 15 ¶ Lua èa ò Ablahaũe: Nsuli o n nae Salai loo, nǐli oè sa Sala.*
 16 Má báadaaàgu, mí tó aà nɛ'i gɔɛ ũ, i gɔ buiò dazi ũ. Bùsu kíaò bò aà kíie.
 17 ¶ Ablahaũ wùle a gbɛɛu Lua aɛ, à yáalò a ò a nòse guu: Gbé pò kà wè basoo a nɛ'ie? Lá Sala kà wè basiiòkwi, a nɛ'ie?
 18 ¶ à èa ò Luaɛ: Sue! Nyɔ Isimaela gwa.
 19 Lua mè: Siana guu n na Sala a nɛ'i gɔɛ ũ, ní tókpaè Izaaki.† Ma bàa aò kuaáño n aà buiò e gɔɔpiiɛ.
 20 Isimaela yá musu, ma n yāmà. Má báadaaàgu, a nɛ'i, i káfi maamaa. A nɛgɔɛ i gbɛɔn kuɛpla, mé aa gɔ kíaò ũ, aà bui i dasikū.
 21 N beeo ma bàakuanno a gɔ Izaakiɛɛ. Zii maa'i ɔ Sala a aà i.
 22 Ké Lua yá'ò Ablahaũe a làa, ɔ à gòàala à tà musu.
 23 ¶ Ablahaũ a né Isimaela sè n a be gɔɛ pò wà n í a beo n zò pò wà n lúò píi, ɔ à tɔzɔné zǐbeezi gɔò lá Lua òɛwa.
 24 Ablahaũ kà wè basoo mɛndosai, ɔ à gbàsa tɔzɔ,
 25 aà né Isimaela sɔ wè kuɛ'aaɔ.
 26 Zǐ doũ zǐ ɔ Ablahaũ tɔzɔ n a né Isimaelao
 27 n a be gɔɛ pò wà n í aà beo n zò pò wà n lú buipáleɔwaò píi. Aa tɔzɔ gɔɔ doũ zǐɛ.

18

Malaikaò bò mɔa Ablahaũwa

- 1 Dii bò mò Ablahaũwa Mamale gbɛnɛliò kíi. Ablahaũ zɔle a zwàakpe kpeɛle fāanɛ.
 2 Ké à wezù, à gbɛɔn àaɔ è zea.* Ké à n é màa, ɔ à fèle a kpeɛle n bao, à gè dàrɛle à wùle a gbɛɛu
 3 à mè: Dii, ma wegwa, n̄su gɛ mapi n zòblenaao.
 4 Má mósé n ío à gbá pípi, í kámabo lí gbáu la.
 5 Lá a bɔle n ma beo, má ge mósé n bleo yoo à gbāa e, í gbasa dazeu. ¶ aa mè: Too, ke lá n òwa.
 6 ¶ à gè Sala kíi kpéu à mè: Pɛɛti dā zaa le àaɔ, pɛɛke kpakpa.
 7 ¶ à bàalè gè a zuo guu, à zunɛbɔbɔ maa kù a kpà a zikenawa, ɔ zikenapi ge kèke kpakpa.
 8 ¶ Ablahaũ vífāai n ví'ipuo n zu pò wa kèkɛpio sè gèò, a diléné. Goo pò aale poble, a kú n sae azia lí gbáu we.
 9 ¶ aa aà là aa mè: N na Sala kú má ni? A mè: A ku kpéu we.

‡ 17:7 Luk 1.55   § 17:11 Zin 7.8, Lom 4.11   * 17:15 Bee mè kía nɛnɔɛ.   † 17:19 Bee mè yaalɛ.
 * 18:2 Ebe 13.2

10 Ǿ Dii m̀̀: Má ɛa m̀̀ n k̀́i zii maa'i, n na Sala i ne'i g̀̀e ũ.† Sala kú kpele aà kpe, àle ma.

11 Ablahaũ ní Salao aa zikù, Sala lé nɔɔ p̀̀ kɛ bo. Ǿ Sala yáal̀̀ a ò a s̀̀ guu:

12 Ma zikù, mé Baa‡ zikù b. Má p̀̀na yápi d̀̀ be?

13 Ǿ Dii Ablahaũ là à m̀̀: Akɛa Sala yáal̀̀i? A m̀̀ a gbé p̀̀ a zikù á f̀̀ ne'i be?

14 Yáe lío zì'ũmɛɛo.§ Zii maa'i tó a g̀̀o kà, má m̀̀ n k̀́i, Sala i gbasa ne'i g̀̀e ũ.

15 Ǿ Sala lelekpà à m̀̀ i yáal̀̀o, asa v̀̀a aà k̀̀e. Ǿ Dii m̀̀: E'e, n yáal̀̀ se.

Ablahaũ awakpaa Dii Sɔɔɔ yá musu

16 Ké gbépiò f̀̀le, Ablahaũ gè zéiné, ɔ aa Sɔɔɔ k̀́i oi gwà.

17 Ǿ Dii m̀̀: Má yá p̀̀ má ye kɛ ulɛ Ablahaũɛo.

18 Aà buiò aao z̀̀o mé aao gbãa v̀̀. Bui p̀̀ kú t̀̀leɔ píi aa èfãai e aà sabaie.

19 Asa ma aà s̀̀, ké aà o a néɔne ní a buiò a kpe aao ma yá k̀̀a, aai yãmaa zede kɛ, mí yá p̀̀ ma a legbèè kèè.

20 Ǿ Dii èa m̀̀: Yá p̀̀ wàle o Sɔɔɔ ní Gɔmɔɔo musu dasikù, an duuna z̀̀kù maamae.

21 Má gé we sa mà gwa, tó yá p̀̀ aale kɛ v̀̀i kà lá mále mawa. Tó aa de màa s̀̀o, míò d̀̀.

22 Ké an gbèɔn plaò dàzeu, aale gé Sɔɔɔpi, ɔ Dii g̀̀ ní Ablahaũo we.

23 Ǿ Ablahaũ s̀̀aazi à m̀̀: Nyɔ gbẽmaaɔ waa sãnu ní gbẽvãio yà?

24 Tó gbẽmaaɔ ku wélepi guu gbèɔn blakwi, nyɔ ní waa yà? Nyɔ s̀̀uuke ní wélepio gbẽmaa gbèɔn blakwipio yáio lé?

25 S̀̀uuke! Nsu kɛ màao, nsu gbẽmaaɔ dede sãnu ní gbẽvãio lá aa douwaɛo. S̀̀uuke! Nsu kɛ màao. N gbé p̀̀ ní de dúnia búu yákpalekena ũ, nyɔ yãke a zéwao lé?

26 Ǿ Dii m̀̀: Tó ma gbẽmaaɔ è Sɔɔɔ gbèɔn blakwi, má s̀̀uuke ní wélepio an yáí.

27 Ǿ Ablahaũ èa ò b: Ma gbé p̀̀ má de bùsuti ní túfuo ũ, gáafaakemɛɛ mà ɛa yá'one, Dii.

28 Tó gbèɔn s̀̀o kèsã gbèɔn blakwipi guu, gbèɔn s̀̀opio yáí ɔ nyɔ wélepi kaaleia? Ǿ Dii m̀̀: Tó ma gbẽmaaɔ è gbèɔn blasɔo, má wélepi kaaleo.

29 Ǿ Ablahaũ g̀́ lé yá'òè à m̀̀: Tó gbẽmaaɔ kà bla s̀̀ be? Ǿ Dii m̀̀: Má yáe keo gbèɔn blapio yáí.

30 Ǿ à m̀̀: Dii, n yá na! Nsu to n p̀̀ pao, má ye yá'o b. Tó gbẽmaaɔ kà baakwi s̀̀ be? A wèwà à m̀̀: Tó ma gbẽmaaɔ è gbèɔn baakwi, má yáe keo.

31 Ǿ à m̀̀: Gáafaakemɛɛ b Dii, mà yá'one. Tó gbẽmaaɔ kà gbèɔn bao s̀̀ be? A wèwà à m̀̀: Má wélepi kaaleo gbèɔn baopio yáí.

32 Ǿ à m̀̀: Dii, nsu to n p̀̀ pao, yáe bee bàasio má yá'o bo. Tó gbẽmaaɔ kà kwi s̀̀ be? A wèwà à m̀̀: Má wélepi kaaleo gbèɔn kwipio yáí.

33 Ké Dii yá'ò Ablahaũe a làa, à gèzeɛ, ɔ Ablahaũ èa tà be.

19

Sɔɔɔ ní Gɔmɔɔo kaalea

1 Ké malaika gbèɔn plapio kà Sɔɔɔ oosi, Lotu z̀̀leɛ Sɔɔɔ bíi b̀̀leu. Ké à ní é, à f̀̀le gè dànlɛ à kùlené, à wùle a gbɛɛu

2 à m̀̀: Ma dii, á yá na! A m̀̀ ge pilai mapi á z̀̀blena be, í zu'o, í i la, zia k̀̀o káaukaau í dazeu. Aa m̀̀: Aawo, wá i gãaɛɛ.

† 18:10 Lom 9.9 ‡ 18:12 1Pie 3.6 § 18:14 Luk 1.37

³ Lotu nàemá maamaae, ò aa gbàsa gè aà be ua aa pìla. A ní yàaekè maamaa, à kàa kèné, ò aa sò.

⁴ E aao wúle, Sòdòudeo lía Lotu kpéi. Wélepi gòeò kàaa we míomíoe, èwaasoo ní gbèzòò pìi.

⁵ Aa lezù Lotuzi aa mè: Gbé pò pìla n be oosiao ku má ni? Bolewèéíno wà ní dääkpa.*

⁶ Lotu bò ní kíi kpele, à gbatà ní kpeo

⁷ à mè: Gbé, ásu yāvāikéo.

⁸ Má nenonao ví gbèon pla aa gòe dōo, má boleéíno. Lá á yei à kéíno,† áma ásu yāe ke gbéee beonno, asa aa pìla ma bee.

⁹ Aa òè: Gowèe we! O aa mè lo: Gbépiá bòmoe, ò a ye ke wá yákpalekena ūa? Wá yāvāikene deñla. O aale nonoaaaazi ní gbāao, aale mó gba gbooi.

¹⁰ O gbèon plapio oò Lotu kù aa gèò kpéu, ò aa zetà.

¹¹ Aa tò gbé pò kú kpeleò vīakù néfēnen gbèzòò pìi,‡ ò aale zeweele e aa kpàsa.

¹² Gbèon plapio ò Lotue: Dé ní ní ví la lo? Negòe, nenoe, an gòkpamao ní gbé pò de n gbé ū wéle guuo pìi. Boleíno,

¹³ asa wa mo gue bee kaaleie. Yá sa pò wàle o wélepideò musu yá gè Dii swáú, ò à wá zí wélepi kaalei.

¹⁴ Lotu bò ge ò a néo gòkpamaone à mè: A fele wà bole, asa Dii a wéle beepi kaale tiae. O aale e àle faaibo.

¹⁵ Ké gu dè malaikapio nàe Lotuwa aa mè: Fele n n na ní n nenonena gbèon plaee sèle boleíno la, ké nsu ga wélepi kaalea guuo yáí.

¹⁶ Ké Lotu lé bésebesenake, Dii aà wēnagwà,§ ò gbèon plapio aà kù a owa ní aà nao ní aà nenoe plaa, aa bōleíno wénkpe.

¹⁷ Ké aa bōleíno màa, ò malaikapio do ò Lotue: Bàale n nzia misi. Nsu n n kpe gwao, nsu ze guzulepiuo. Bàale mipe gbèsisíowa, ké nsu gao yáí.

¹⁸ O a òné: Aawo ma dii! N yá na!

¹⁹ N mapi n zòblena wegwà, n gbèkekèmee maamaa, n ma mīsi. Ama má fō bàale mà gbèsisípíio kíi leo. E màò gé kái we, kaalepi a ma le mà gae.

²⁰ Wéle gwa kee. Lá a kái, má fō bàale mà le, mé wéle nénae. To mà bàasi mà ta we, mío aafia. A nénaū nolo?

²¹ O a òè: Ma n gba zé lo, má wéle pò níle opi kaaleo.

²² Bàale ta we kpakpa, asa má yāe ke gíao, e n ge n kaò we. Ayāmeto wà tōkpà wélepie Zoaa.*

²³ Ké Lotu Zoaa lè, íatē lé fele,

²⁴ ò Dii tò té ní íatēgbōo bō musu à kà Sòdòú ní Gómooogu.

²⁵ A wélepio kàale ní ní gbéò ní guzulepio ní lío ní sēo pìi.†

²⁶ Ké Lotu na a kpe gwà, ò à gò zea wisi gbe ū.‡

²⁷ Ké gu dè, Ablahaū fele kōkō, à gè gu pò á kúu yāa ní Diiopiu.

²⁸ Ké à Sòdòú ní Gómooo kíi oi gwà ní guzulepio pìi, a è telu lé fele tōle lán mua teluwa.

²⁹ Beewa ké Lua guzule pò Lotu kuu wéleò kàale, Ablahaū yá dōaàgu, ò à Lotu bō wéle pò á kàalepio guu.

Lotu buio

* 19:5 Yud 7 † 19:8 Dōa 19.22-24 ‡ 19:11 2Kia 6.18 § 19:16 2Pie 2.7 * 19:22 Bee mè nénaū.

† 19:25 Mat 10.15, Luk 17.28-29, 2Pie 2.6 ‡ 19:26 Luk 17.32

³⁰ Ké Lotu bò Zoaa, à gè zǝle gusísídeu ní a nenɔena plaaɔ, ké a kua Zoaa vía ví yáí. Ǿ à gè ku gbè'eu ní a nenɔenapio.

³¹ Ǿ Yǝ ò Bāae: Wá mae zikù, mé gǝee ku bùsuu la à wúlewanɔ lá wí kewao.

³² Mɔ wà v̄ee kákaè, wí wúleaanɔ ké wà e wàò wá bui kūa aà sabai.

³³ Gwāasína bee aa v̄ee kákaè, ǝ Yǝ gè wúleaanɔ. Lotu i dǝ gɔɔ pó à wúleano ge gɔɔ pó à f̄leɔ.

³⁴ Ké gu dǝ Yǝ ò Bāae: Ma wule ní ma maeo gia. Wà v̄ee kákaè oosia lɔ, ní gé wúleiaanɔ sǝ, ké wà e wàò wá bui kūa aà sabai.

³⁵ Gwāasína bee lɔ aa v̄ee kákaè, ǝ Bāa gè wúleaanɔ. Lotu i dǝ gɔɔ pó à wúleano ge gɔɔ pó à f̄leɔ.

³⁶ Maa Lotu nenɔe plaapio kè aa nɔsíaànɔ.

³⁷ Yǝ ne'í gǝe ũ, ǝ à tɔkpàè Mɔabu. § Aàpi mé Mɔabu bui pó kú e gbāɔ dezi s̄eia ũ.

³⁸ Bāa ne'í gǝe ũ sǝ, ǝ à tɔkpàè B̄enami. * Aàpi mé Amɔni bui pó kú e gbāɔ dezi s̄eia ũ.

20

Ablahaū ní Abimeleki

¹ Ǿ Ablahaū f̄le we, à gè Negeve bùsuu Kadesi ní Suluo zānguo. Ké à gè zǝle Gelaa,

² à mè a na Salaá a dāee, ǝ Gelaa kí Abimeleki gbé zì à aà sè sùò.

³ Ǿ Lua bò mò Abimelekiwa nana guu gwāasína a òè: Nyǝ ga nɔ pó ní sèpi yáí, asa nɔzāee.

⁴ A mɔ lè Abimeleki i wúleaanɔ yāao, ǝ à mè: Dii, nýǝ bui pó aai yāe keoɔ dede yà?

⁵ Aàpi mé òmee a dāeeo lé? Nɔepi sǝ à mè a dāe. Ma yākè a zéwae, má tàae vío.

⁶ Ǿ Lua òè nanapi guu: Ao, má dǝ ké n yākè a zéwae. Ayāmeto ma kpane n duunakemeɛ, mi we n ɔkà nɔepiwao.

⁷ Tiasa, gǝepi dee nɔ kpawà, asa ānabie, i wabikene, ké n e n gǝ ní aafiao. Tó ni aà nɔpi kpawà sǝo, nýǝ dǝ ké n gae, mpi ní n gbéɔ ápii.

⁸ Ǿ Abimeleki f̄le kɔɔkɔɔ, à a gbéɔ s̄isi à yápi dàu a siuné pii, ǝ vía ní kú maamaa.

⁹ Ǿ Abimeleki Ablahaū s̄isi a òè: Bó yá ní kèw̄ee màai? Bó yá ma zāwàne, ǝ n gbasa ní tò ma gǝ duunde ũ ní ma bùsuoi? N yá pó de wà keo kèmee.

¹⁰ Bó làasoo ní kè n gbasa n yápi kèi?

¹¹ Ablahaū wèwà à mè: Málè e yāa gb̄ee Lua vía ví bùsue bee guuo, mé wasu ma de ma nɔ yáí.

¹² Bee gb̄ea nɔepiá ma dāee síana. Wá de doŭe, baade ní a dao, ǝ à gǝ ma nɔ ũ.

¹³ Ké Lua ma bɔ ma mae be yāa, málè bebebebe, ǝ má ò ma nɔpie gu pó wa su geu pii, aà gb̄ekekeke, aàli o a dāon ma ũ.

¹⁴ Ǿ Abimeleki mò ní s̄aò ní zuo ní zɔgǝeò ní zɔnɔeɔ, a kpà Ablahaūwa, ǝ à aà na s̄àaè.

¹⁵ Ǿ Abimeleki mè: Ma bùsun ke, zǝle gu pó ní yei.

¹⁶ Ǿ a ò Salaɛ: Ma ánuu ɔwatē òaa sɔo kpà n dāɔwa awakpabo ũ, ké gbé pó kunnɔɔ pii, aai dǝ ké ni tàaekɛo.

¹⁷ Ǿ Ablahaū wabikè Luawa, ǝ Lua Abimeleki gbàgbā ní aà nao ní aà nɔ pó i méseɔdilenéɔ, ké aa e ne'i,

§ **19:37** Bee mè ma mae né. * **19:38** Bee mè ma dae né.

18 asa Dii tò Abimeleki be nɔɔɔ flikùe Ablahaũ napi yá musu.

21

Izaaki ia

1 Dii èfãaikè Salaε lá a òwa, a kèè lá à a legbèwa.

2 ɔ à nɔsi à neĩ ní Ablahaũo gɔe ũ a zikũ guu gɔɔ pɔ Lua dilɛɛwa.*

3 Ablahaũ tokpà népie Izaaki.

4 A tɔzɔ̀è a gɔɔ swaaɔde zĩ lá Lua dilɛɛwa.†

5 A kà wè basɔɔ a népi igɔɔ.

6 ɔ Sala mè: Lua yaalyã kèmɛɛ, mé gbé pɔ mà píi a yáalɔmanɔ.

7 A ò lɔ: Wa we o Ablahaũe yãa má gɔ neade ũe? Kási ma negɔe ãaàno aà zikũ guu.

8 Népi gbãakù à kè yówa, ɔ Ablahaũ aà kèa yówa dikpekè.

9 Sala è né pɔ Egipi nɔɛ Hagua ì ní Ablahaũo Ìo Izaaki yáalɔɛ,

10 ɔ a ò Ablahaũe: Zɔpi ya ní a néo, asa zɔ né a e túbible ní ma né Izaakioo.‡

11 Yápi Ablahaũ pɔ yà maamaa, asa aà néɛ,

12 ɔ Lua òè: Nsu to n pɔ ya n né ní n zɔnɔɔpio yá musuo. Yá pɔ Sala lé onɛ píi ma, asa Izaaki buiɔ ɔ wali oné n buiɔ.§

13 Má tó zɔ népi buikɛ sɔ, asa n néɛ.

14 ɔ Ablahaũ fɛle kɔɔkɔɔ, à ble sè ní ituuo, a kpà Hagaawa. A diè, ɔ à aà né kpàwà lɔ. A aà gbàɛ, ɔ à gè lé liaaliaa Bɛɛɛba guwawaiu.

15 Ké í làamá, à èwaasonapi tò lí gbáú,

16 ɔ à gè zòle aɛ kazu léleá zã léu, asa à mè á ye à a né gaa eo. Ké à gè zòle kãaa màa, ɔ à nà ɔɔlɔwa.

17 Lua èwaasonapi ɔɔlɔ mà, ɔ Lua Malaika lezù Hagaazi za musu à mè: Bóme n lei Hagua? Nsu víakeo, asa Lua népi ɔɔlɔ mà gu pɔ a kuu.

18 Fɛle ñ n népi se ñ aà kũ a ɔwa, asa má tó aà gɔ bui zɔɔ ũe.

19 Lua nɔɔpi wé kèè, ɔ à lɔ è. A gè itò tùu pai, ɔ à mɔ kpà a népiwa, a mĩ.

20 Lua kú ní népio e à gè zɔɔkũ. lɔ ku guwawaiu, ɔ à gè toena ũ.

21 Gɔɔ pɔ a ku Palana guwawaiu ɔ aà da Egipi bùsu nɔ sèè.

Ablahaũ ní Abimelekiò ledoukɛa

22 Gɔɔ bee Abimeleki ní a zígɔɔ gbèzɔɔ Pikɔlio gè Ablahaũ kíi aa òè: Lua kunno yá pɔ níle ke guu píi.

23 Legbèmɛɛ la gɔ̀ò ñ mè ní sĩ ní Luao, ké ñyɔ bɔ ma kpɛo ge ma néo ge ma buiɔ. Lá ma gbèkèkène, kemɛɛ màa ní bùsu pɔ ní kú a guu gbéɔ.

24 ɔ Ablahaũ òè: Má legbène.

25 ɔ Ablahaũ lɔ pɔ Abimeleki zíkɛnao sɔwa yá sèle siuè.

26 Abimeleki mè: Má gbé pɔ aa yá bee kèo dɔo, ni omɛɛ yãao, ma maàn gbã.

27 ɔ Ablahaũ são ní zuo kũ a kpà Abimelekiwa, ɔ aa ledoukè ní kɔo.

28 ɔ Ablahaũ sãnununu mèn soplaɔ bɔ kàle nídoa.

29 Abimeleki aà là à mè: Sã mèn sopla pɔ n ní kàle nídoapiɔ yá de kpelewa ní?

30 ɔ a wèwà à mè: Sã mèn soplapɔ si seela ũ ké mámɛ ma lɔɔpi yò.

31 Ayãmeto wà tokpà gupie Bɛɛɛba,* asa wekii ɔ aa legbèukɔe.

32 Màa ɔ aa ledoukè Bɛɛɛba, ɔ Abimeleki ní a zígɔɔ gbèzɔɔ Pikɔlio èa tà Filitèò bùsuu.

33 Ablahaũ baali bà Bɛɛɛba, ɔ à Dii Lua Gɔɔpiide sɔsi we.

34 ɔ à gɔɔplakè Filitè bùsupiu.

* 21:2 Ebe 11.11 † 21:4 Daa 17.12, Zin 7.8 ‡ 21:10 Gal 4.29-30 § 21:12 Lom 9.7, Ebe 11.18 * 21:31 Bee mè legbèlɔɔ.

22

Ablahaū Izaaki kpa sa'obɔ ũ

- ¹ Bee gbɛa Lua Ablahaū lè a gwà. A òè: Ablahaū! Ǿ a wèwà à mè: Má ké!
- ² Ǿ Lua òè: N n né m̀ndona yenzide* Izaaki se ǹ geò Mɔlia† b̀susu, ní sa p̀ wí a p̀ káteu à tékū oò gb̀sisi p̀ má onɛwa.
- ³ Ké à f̀lɛ kɔɔkɔɔ, à káoyè a zàa'inae, ɔ̀ à a zíkɛna gb̀ɛɔn plaɔ sè ní a né Izaakipio. A sa'oyaa p̀aa, ɔ̀ à dàzeu, àlɛ gé gu p̀ Lua òeu.
- ⁴ A gɔɔ àaɔde zíké à wezù, à gupi è kãaa.
- ⁵ Ǿ a ò a zíkɛnapionɛ: A gɔ̀ ní zàa'inao la. Mapi ní èwaasonaɛ beeo wá gé aɛ kúlei Luaɛ, wí ɛa su wá á le la.
- ⁶ Ablahaū sa'oyaa se dí a népiɛ,‡ ɔ̀ a tékūa ní f̀ɛnao, aalɛ gé sãnu.
- ⁷ Ǿ Izaaki ò a maɛ à m̀: Baa! Ǿ a wèwà à m̀: Bó ni né? Ǿ népi òè: Wá té kūa ní yàao, sã p̀ wá sa'òd ku má ni?
- ⁸ Ǿ Ablahaū m̀: Ma né, Lua mé a sa'osã kpá. § Ǿ aa tekɔi, aalɛ gé.
- ⁹ Ké aa kà gu p̀ Lua òeu, à sa'okii b̀ò we, à yàakaa. Ǿ à a népi yè a dà yàapila sa'okii musu.*
- ¹⁰ Ké à f̀ɛɛ sè, à ɔ̀b̀ à a népi kòlokpa,
- ¹¹ ɔ̀ Dii Malaika lezùaàzi za musu à m̀: Ablahaū! Ablahaū! A wèwà à m̀: Má ké!
- ¹² Ǿ à m̀: Nsu ɔ̀kã népiwao, nísu yãe keèò. Má d̀ sa ké ní ma vía ví, ni gimɛɛ ní n né m̀ndonaoo.†
- ¹³ Ablahaū wezù, ɔ̀ à sãsakao è dɔa a kóbawa kána guu. Ǿ à ge kù, à sa p̀ wí a p̀ káteu à tékū òò a né gbɛu.
- ¹⁴ Ǿ à tɔkpà gupiɛ Diiakpa, ɔ̀ wíò o e ní a gbão wí m̀: Dii a kpa a gb̀sisi musu.‡
- ¹⁵ Dii Malaika ɛa lezù Ablahaūzi za musu lɔ
- ¹⁶ à m̀: Ma Dii ma legbè ní ma kuao§ ma m̀, lá n yápi kè, ni gí ní n né m̀ndonaoo,
- ¹⁷ má báaadangu, mí n bui káfinɛ lán saanaɔwa, aao dasi lán ísiale úfãawa.* N bui aao iko ví ní ibɛɔwa.
- ¹⁸ Má báaada dúnia bui pígu n bui sabai,† ké n ma yãma yái.
- ¹⁹ Ké Ablahaū ɛa sù a zíkɛnaɔwa, aa f̀lɛ tà Bɛɛɛɛba, ɔ̀ à gɔɔplakè we.
- ²⁰ Bee gbɛa wa ò Ablahaūɛ wà m̀: N v̀i Nakɔɔ na Milika negɔɛ ì.
- ²¹ Aà negɔɛ s̀éia tón Uzu. Aà dãunaɔ tón ke: Buzu, Alaū de'ia Kemue,
- ²² Kesedi, Azo, Pidasí, Yidafi, Betue.
- ²³ Betuepi mé Lebeka ì. Negɔɛ gb̀ɛɔn swaaɔ p̀ Milika ì ní Ablahaū v̀i Nakɔɔɔɔn we.
- ²⁴ Aà nɔ Leuma p̀ i m̀sɛdileèò néɔ tón ke: Teba, Gaaū, Taasu ní Maakao.

23

Sala gaa

- ¹ Sala kè wè basoolosɔo ní plaɔɛ,
- ² ɔ̀ à gbãsa gà Kiliataaba p̀ wí m̀ tia Heblɔ, Kanaa b̀susu. Ǿ Ablahaū aà bɛɛkè, à ɔ̀l̀ aà gaa yá musu.
- ³ Ké à gò aà gea, à gè a ò Iti buionɛ:
- ⁴ Nibɔ b̀m̀ɔn ma ũ á guu.* A tɔɔle yíaa gevíkii ũ, mà gevíu.
- ⁵ Aa òè:
- ⁶ Mae, wá yãma. Lua gb̀é báaadɛn n ũ wá guu. N n ge ví gè'e p̀ kèɛ maa guu. Wá gb̀ɛ a ginɛ ní gè'eo ké ǹ ge víuo.

* 22:2 Mat 3.17 † 22:2 2Lad 3.1 ‡ 22:6 Zaa 19.17 § 22:8 Zaa 1.29 * 22:9 Ebe 11.17-19, Zaa 2.21 † 22:12 Lom 8.32 ‡ 22:14 Zaa 3.16 § 22:16 Ebe 6.13-14 * 22:17 Ebe 11.12 † 22:18 Zin 3.25 * 23:4 Ebe 11.13

- 7 ɔ Ablahaũ fɛle kùle bùsupideɔne,
 8 a òné: A ma yāma, tó a we mà ge ví la. A wabikemeε Zohaa né Efɔnɔwa,
 9 aà Mapela gbè'ε pó kú aà bú lé yíaa a ɔawa, i gɔ ma gevíkii ũ á bùsuu la.
 10 Efɔnɔ zɔlea ní guu a wéle bíibɔleu we, ɔ a ò Ablahaũ Itiɔ wáa pii à mè:
 11 Aawo mae, ma yāma. Ma n gba buapi ní gbè'ε pó kú weoε. Ma n gba ma
 gbéɔ wáaε. Ma n gbaε n̄ ge víu.
 12 Ablahaũ kùle bùsupideɔne,
 13 ɔ a ò Efɔnɔε an wáa nípii: Swákpa n̄ ma yāma. Má buapi fiaboε. Ma ɔa sí,
 mí ge víu.
 14 ɔ Efɔnɔ òè:
 15 Mae, ma yāma. Tɔɔle pó a ɔa ánuusu ɔwatɛ òaa plaε, bón bee ũ wá zānguoi?
 N n ge ví.
 16 Ablahaũ aà yāmà, ɔ à ánuusu pó a ò yèè gbéɔ wáa laatanaɔ zaau.†
 17 Beewa ɔ Efɔnɔ bú pó kú Mapela, Mamale saε, gɔ Ablahaũ pó ũ ní gbè'ε pó
 kúuo ní lí pó kú we e búpi léwaɔ pii.
 18 A gɔ Ablahaũ pó ũ Iti pó mè wéle bíibɔleu weɔ wáa pii.
 19 Bee gbεa Ablahaũ a na v̄i Mapela bua gbè'εpi guu Mamale pó w̄i me tia
 Heblɔ saε, Kanaa bùsuu.
 20 Maa bú ní gbè'ε pó de yāa Itiɔ pó ũo gɔ Ablahaũε gevíkii ũ.

24

Nɔwεεla Izaakiε

- 1 Ablahaũ zikù à kà zà, mé Dii efāaikèè yápii guu.
 2 ɔ a ò a zòblenaɔ gbɛzɔɔ pó de a pópii yāgɔgɔna ũε: ɔsɔɔ ma gbala taau,
 3 mí tó n̄ legbɛ ní Dii musu ní zíleo Lua tóo, ké níyɔ Kanaa bùsu pó má kúu nɔ
 se ma néεo.
 4 Gé ma be bùsuu ma daεo guu, ní nɔse ma néε we.
 5 ɔ aà zòblenapi aà là à mè: Tó nɔεpi i we bò tenzazi à sùmanaɔ bùsuε beeu sɔo
 be? Má gé ní n̄ néo bùsu pó n̄ bou yà?
 6 Ablahaũ òè: Laaika! Nsu gé ní ma néo weo.
 7 Dii Lua Musude ma bɔ ma mae be ma daεo bùsuu, ɔ à yā'òmεε, à legbè à mè
 á bùsuε bee kpa ma buiɔwaε. Aàpi mé a a Malaika zí aà dɔaane. Wekii ɔ níyɔ
 nɔseu ma néε.
 8 Tó nɔεpi i we bò tenzio, níyɔ bɔ lé pó má tò ní gbè guuε. Nsu gé we ní ma néo
 fá!
 9 ɔ aà zòblenapi a ɔ sòɔ a dii gbala taau, à legbèè yápi musu.
 10 Zòblenapi a dii yiongoɔ sè mèn kwi ní a dii àizeε bui pii, ɔ à fɛle gè Nakɔɔ
 be wéleu Sili Mesɔpɔtami bùsuu.
 11 Ké à kà we, a tò yiongoɔ kámabò lòo saε wénkpe. Ké oosi kè, gɔɔ pó nɔεo ì
 bɔle ítoi,
 12 ɔ à wabikè Luawa à mè: Dii, ma dii Ablahaũ Lua, gbékeke ma diie. To ma
 tá ke na oosia.
 13 Gwa, má zea lòo saε ke. Tó wéle wéndiaɔ bòle ítoi,
 14 wéndia pó má òè aà a lo pila à idāmεε mà mi, tó a òmεε mà mi, í kpá ma
 yiongoɔwa lɔ, má dɔ ké n̄ gbékekè ma diie, nɔε pó ní òle n̄ zòblena Izaaki pó ũn
 we.
 15 I yápi o a làao, ɔ Betue né Lebeka bò ní loo dia a gàu. Betuéá Ablahaũ v̄i
 Nakɔɔ né pó a ì ní a na Milikaε.

† 23:16 Zin 7.16

16 Nɔ kefenae, mé a léso, gɔ̃ee i wúleaanɔ yāao. A mò lɔɔi, à itò lo pai, ɔ̃ à èa lé tá.

17 ɔ̃ zòblenapi bàalè gè guzɔ̃è à mè: Ma gba í mà mi, baa yɔ̃ɔ.

18 Nɔ̃epi mè: Mi Baa! ɔ̃ à a lo pɔ̃la gɔ̃ɔ, à í kpàwà, a mĩ.

19 Ké à í kpàwà a mĩ a làa, à mè: Má tó n̄ yiongoɔne lɔ, aa mi e aa ká.

20 ɔ̃ à a lo í kà pɔ̃ɔ imibɔ̃u gɔ̃ɔ, à èa bàalè gè ítɔi lɔɔi, ɔ̃ à itò yiongoɔne píi.

21 ɔ̃ gɔ̃epi zè, àle aà gwa soee, ké à e dɔ̃ tó Dii a to a tá ke na, ge a ke nao.

22 Ké yiongoɔ imĩ aa làa, ɔ̃ gɔ̃epi vua tãana maa dà nɔ̃pi e a n̄u, à vua zã'ana dàe mèn pla. Tãanapi gbia kà galaũ sɔ̃ɔ, zã'ananapi sɔ̃ galaũ basɔ̃obasɔ̃ɔ.

23 ɔ̃ à aà là à mè: Omee, dé nén n̄ ũi? Wá ik̄i e n̄ mae bea?

24 ɔ̃ a wèwà à mè: Betue nén ma ũ, Milika n̄ Nakɔ̃ɔ tɔ̃una.

25 Sɛ̃ n̄ tãaao di wá bee, mé ik̄i kú lɔ.

26 ɔ̃ gɔ̃epi mipèle à kùle Dii e à mè:

27 Wà Dii ma dii Ablahaũ Lua sáaukpa, ké i gí gbêke n̄ náaio yãkeièò yáí. Mapi sɔ̃, Dii d̀aamee ma dii daeɔ be.

28 ɔ̃ wéndiapi bàalè gè yápi d̀au a s̄u a bedeɔne.

29 Lebekapi d̀aɔ v̄i, w̄i m̄e Labã. A bò wénkpe n̄ bao, à gè gɔ̃epi lè lɔɔ'ea,

30 asa a è a d̀ae tãana n̄ zão daa, mé à yá pɔ̃ gɔ̃epi òè mà. Ké à gè aà lè n̄ yiongoɔ lɔɔ'ea,

31 à mè: Ḿ, n̄ gbé pɔ̃ Dii báaadàngu! Akea n̄ zea wénkpei? Ma kpekèkene n̄ yiongoɔ d̀ɔd̀k̄iio.

32 Gɔ̃epi gè ua, ɔ̃ Labã yiongoɔ aso pòlo à s̄ela nie n̄ tãaao kpámá, à í kpà gɔ̃epiwa, ɔ̃ à gbá p̄ipiò n̄ a gbéɔ m̄pii.

33 Wà ble d̄ileè, ɔ̃ à mè: Má pòble ḡiao e mà yá pɔ̃ ma m̀ò o. ɔ̃ Labã mè: O.

34 ɔ̃ à mè: Ablahaũ zòblenan ma ũ.

35 Dii èfãaikè ma dii maamaa, ɔ̃ à ḡɔ̃ ɔ̃de ũ. A aà gbà são n̄ zuo n̄ ánusuo n̄ vuao n̄ zɔ̃ḡeɔ n̄ zɔ̃nɔ̃eɔ n̄ yiongoɔ n̄ zã'inaɔ.

36 Ma diipi na Sala ne'ĩ ḡe ũ a zikũ guu, ɔ̃ ma dii pɔ̃ pɔ̃ á v̄i kpà népiwa píi.

37 Ma dii tò ma legbè, asa à mè másu Kanaa bùsu pɔ̃ á kúu nɔ̃ se a néeo.

38 A mè mà gé a de be a bui guu, mí n̄se a née we.

39 ɔ̃ ma a dii là ma mè, tó n̄epi i we bò temazio sɔ̃ be?

40 A wèa à mè, Dii pɔ̃ á teàazi, ɔ̃me a a Malaika z̄i aà gé zeimee, ké ma tá e ke na, mí n̄se a née a de be daeɔ guu.

41 A mè tó ma ge a bui k̄i, tó wi weio, ma bɔ̃ lé pɔ̃ má gbèè guun we.

42 Ké ma ka lɔɔi gbã ma mè: Dii, ma dii Ablahaũ Lua, tó n̄ wei, to ma tá ke na.

43 Má kú lɔɔ'ea. Wéndia pɔ̃ mò ítɔi, mé má òè aà ma gba í yɔ̃ mà mi,

44 tó a ò mà mi, ítɔ ma yiongoɔne lɔ, má d̄ɔ ké wéndia pɔ̃ n̄ d̄ile à ke ma dii né pɔ̃ ũn we.

45 E màò yápi o ma n̄se guu màò láa, ɔ̃ Lebeke bò n̄ loo dia a ḡau, à mò lɔɔ'ea à itò. ɔ̃ má òè aà ma gba í mà mi.

46 A a lo pɔ̃la gɔ̃ɔ, à mè mà mi, í kpá ma yiongoɔwa lɔ. Má m̄i ɔ̃ a kpà ma yiongoɔwa.

47 ɔ̃ ma aà là, dé nén aà ũi? A mè Betue nén a ũ, Milika n̄ Nakɔ̃ɔ tɔ̃una. ɔ̃ ma tãanadàe a n̄u, ma zã dàe a ɔ̃wa.

48 ɔ̃ ma mipèle ma kule Dii ma dii Ablahaũ Luae, ma aà sáaukpa, asa à d̀aamee zé súsu guu, ké mà a dii v̄i tɔ̃una sé aà née.

49 Tiasa tó á we gbêke n̄ náaio yãke ma dii, à omee. Tó i wei sɔ̃, à omee, mí gé gupálei.

50 Labã n̄ Betueo wèwà aa mè: Yápi bò Dii k̄i, wá yãe oa v̄io, a maa ge a v̄i.

- 51 Lebeka ke, n̄ aà se taò, i g̃õ n̄ dii né na ũ lá Dii òwa.
 52 Ké Ablahaũ zòblenapi n̄ yāmà, à wùle tɔɔle Diie.
 53 Ǿ à nɔambleɔ pɔ wa kè n̄ ánusuo n̄ vuaɔɔ n̄ pɔkasao bòle kpà Lebekawa.
 A aà dāɔ n̄ aà dao gbà pɔ ɔdeɔ ɔ.
 54 Ǿ aàpi n̄ gbé pɔ kuaànɔɔ pɔblè aa im̄, ɔ aa ì we.
 Ké aa fèle kɔɔ à mè: A ma gbae mà ta ma diiwa.
 55 Nɔ dāɔ n̄ aà dao mè: To népi g̃õwanɔ baa gɔɔ kwi, í gbasa tá.
 56 Ǿ g̃õepi òné: Lá Dii ma tá kèna kéwa, ásu ma dɔdɔ. A ma gbae mà ta ma diiwa.
 57 Ǿ aa mè: Wà népi sísi wà aà la.
 58 Ǿ aa Lebeka sísi aa aà là aa mè: Nyɔ tá n̄ gbépioa? Ǿ Lebeka mè: Má tá.
 59 Ǿ aa Lebeka gbàe n̄ zɔ pɔ à aà gwà za aà nézɔ, aale tá n̄ Ablahaũ zòblenao n̄ aà gbéɔ.
 60 Aa samaa'ò Lebekaε aa òè:
 Né, n̄yɔ g̃õ gbé dasidasɔ dazi ũ,
 n̄ buiɔ iɔ iko ví n̄ zangudeɔwa.
 61 Ǿ Lebeka fèle n̄ a zɔnɔɔ, aa kà yiongoɔ kpe, aa bò te g̃õepizi, ɔ à tàrnɔ.
 62 A mɔ lè Izaaki sù n̄ lɔ pɔ w̄i me Luabēepɔima'eo, à zòle Negεve bùsuu.
 63 A bò gè làsookei s̄eu oosi, ɔ ké à wezù, a è yiongoɔ lé mɔ.
 64 Lebeka wezù à Izaaki è s̄, ɔ à p̄ila a yiongo kpe kpakpa,
 65 à zòblenapi là à mè: Dén g̃õ pɔ be s̄eu àle mɔ daiwále kee ũi? Ǿ zòblenapi wèwà à mè: Ma diie. Ǿ Lebeka a pɔlg̃au se kù a wéa.
 66 Ké aa kà Izaaki kíi, zòblenapi yá pɔ á kè sèle síuè píi.
 67 Izaaki gè n̄ Lebekaɔ a da Sala zwáakpeu, ɔ à aà sè, à g̃õ aà nɔ ũ. A yeaàzi, ɔ aà n̄se n̄ini a da gaa gbae.

25

Ablahaũ né páleɔ

- 1 Ablahaũ nɔ pále sè ɔ, aà tón Ketula.
 2 Né pɔ a ìaànɔ tón ke: Zimana, Yosā, Medā, Madiā, Isebaki, Sua.
 3 Yosā mé Seba n̄ Dedā ì. Dedā buiɔn Asuliɔ n̄ Letusiɔ n̄ Lemuiɔ ũ.
 4 Madiā neg̃ɔɔ tón ke: Efa, Efεε, An̄ki, Abida, Eledaa. Ampii Ketula buiɔne.
 5 Ablahaũ a àizeε kpà Izaakiwa píi,
 6 ɔ à gbadà a nɔ pɔ í m̄s̄edilenéɔ néɔne, à n̄ gbáε gukpe oi e àɔ gé gai, ké aasu wàɔ kú n̄ Izaakioo.

Ablahaũ gaa

- 7 Ablahaũ kè wè baswaaɔkwi n̄ sɔɔo,
 8 ɔ à gà. A zikù táotao, ɔ à gbàsa zù a gbéɔ guu.
 9 Aà néɔ Izaaki n̄ Isimaεlao aà ví Mapela gbè'ε guu, Mamale gukpe, bua pɔ de Iti bui Zohaa né Ef̄nɔ pɔ ũ yāa,
 10 ɔ Ablahaũpi lù Itiɔwa.* Wekii ɔ wà aà v̄lu n̄ a na Salao.
 11 Ablahaũ gaa gbae Lua báaadà aà né Izaakigu. A zòleε Luabēepɔima'e lɔ saε.

Isimaεla buiɔ

- 12 Ablahaũ né Isimaεla buiɔ yán ke: Sala zɔnɔε Hagaa, Egipi n̄ɔe ɔ à népi ìaànɔ.
 13 Aà neg̃ɔɔ tón ke an iawa. Aà neg̃ɔe séia tón Nebaio. Aà dāunaɔ tón ke: Kεdaa, Adibεeli, Mibisā,
 14 Misima, Duma, Masa,

* 25:10 Daa 23.17

15 Adada, Tema, Yetuu, Nafisi, Kedema.

16 Isimaela neg̃εo tón we. An baade a tokpà a wé̃εε ge a b̃oε. Aame bui kuεplaο dezi káauo ũ.

17 Isimaela kè wè̃ basopla àãsai, ̃ à gà à zù a gb̃εo guu.

18 Aà buio z̃ò̃ε za Avila e à gè pèò Suluwa Egipi bùsu léi taa Asili bùsu oi. Aali k̃t̃esi ní Ablahaũ bui k̃nĩo.

Esau ní Yakɔbuo ia

19 Ablahaũ né Izaaki buio yán ke: Ablahaũ Izaaki ì.

20 Ké Izaaki kà wè̃ bla ̃ à Labā dāe Lebeka sè. ̃me Sili bùsu gb̃é Betue pó b̃ò M̃ε̃õp̃tami bùsuu né ũ.

21 Izaaki wabikè Diiwa a nae, asa fiie, ̃ Dii s̃ĩãño, aà napi ñõs̃i.

22 S̃ĩão lé d̃ē̃eka aà gb̃ε̃εu, ̃ à mè: B̃óỹai yá bee taa ma lei? ̃ à gè Dii lai.

23 Dii òè:

Bui mèn pla ku n neasakp̃εu,
gb̃ε̃on pla pó kú n gb̃ε̃εup̃io aa k̃ē̃k̃ōwa.

Bui m̃endo gb̃āa ão de adola,
a pó b̃ò káau a g̃o né ũ gb̃é z̃á̃ε.†

24 Ké aà ne'ig̃õo kà, à s̃ĩão ì g̃õεo ũ.

25 Ké gb̃é káau lé b̃o, à b̃ò t̃ē̃nd̃ō̃d̃ō̃. Aà mek̃ā kà ula ũ, ̃ wà tokpà̃ Esau.‡

26 Bee gb̃ea ké né plaade lé b̃o, à d̃ò Esau gb̃atoewa, ̃ wà tokpà̃ Yakɔbu.§
Izaaki wè̃ bà̃ãdeu ̃ à népio ì.

27 Népio z̃ō̃k̃ù. Esau kè toensa pó lí ké s̃ē̃awao ũ. Yakɔbu s̃ō̃ begwanae.

28 Izaaki ye Esauzi, ké a lé'u ṽĩ yá̃i. Lebeka s̃ō̃ a ye Yakɔbuzi.

29 Ziewa Yakɔbu lé dokuu, ̃ Esau sù ní s̃ē̃ao, ñõana lé aà de.

30 ̃ a ò Yakɔbue: N yá na! To mà ble t̃ē̃a bee e ble, asa ñõana lé ma deε.
Ayā̃m̃eto wà tokpà Esauε Edoũ.*

31 Yakɔbu mè: N n yoakeze† kpãa g̃ĩa.

32 ̃ Esau mè: Ma ka gaaε, b̃o ma yoakeze a kem̃ei?

33 ̃ Yakɔbu òè: M̃ε̃ ní s̃ĩ ní Luao g̃ĩa. ̃ à mè á s̃ĩ ní Luao, a a yoakeze kp̃aw̃aε.‡

34 ̃ Yakɔbu p̃ē̃ε ní bláa dopio kp̃aw̃a. A blè à im̃i, ̃ à f̃ē̃ε b̃ò. Beewa Esau a yoakeze d̃ĩε p̃ā.

26

Izaaki ní Abimelekio

1 Imina kà bùsupiu, a s̃ē̃ia pó kà Ablahaũ g̃õo bàasi, ̃ Izaaki f̃ē̃ε gè Filit̃ē̃o kí Abimeleki kí Gelaa.

2 ̃ Dii b̃ò m̃òw̃a à mè:
Nsu ta Egipio.

Z̃ò̃ε gu pó má oñεu.

3 Nỹõ ku bùsue beeu g̃ĩa.

Má̃o kunño, mí èf̃ā̃aik̃ε̃ε.

Má bùsue bee kpamaε píi ní n buio,

mí lé pó má gb̃è n maeε k̃ε̃ε.

4 Má n bui káfi lán saanãowa,

mí bùsue bee kpámá píi.

Bui pó kú t̃õl̃εo píi

aa èf̃ā̃ai e n bui sabai,

† 25:23 Lom 9.12 Buipio kíi s̃ĩa ia guu, né pó b̃ò káau ̃me ìo gb̃ē̃z̃ō̃ ũ. ‡ 25:25 Bee mè k̃āde. § 25:26

Bee mè gb̃atoek̃ūna ge k̃ō̃nik̃ε̃nde. * 25:30 Bee mè t̃ē̃a. † 25:31 Neg̃ō̃ε s̃ē̃ia mé gb̃ē̃z̃ō̃ ũ, ̃me ì t̃ubi sé dẽñla. ‡ 25:33 Èbe 12.16

⁵ ké Ablahaũ ma yāmà yáí.

A ma ɔtonɔkíi gwà,

mé a yá pó má díleɔ kũa

ń ma yādilenɔ ń ma ikoyāɔ.

⁶ ɔ Izaaki gò Gelaa.

⁷ Ké beleɔ lé aà la aà na yáí, à mè a dāeɛ. Asa àle vīake, àle e tó à mè a nae, wa a de nɔpi yáíe, asa nɔpiá nɔanae.

⁸ Ké àle gɔɔplake we, Filitɛɔ kí Abimɛleki lé zíle gwa fenentiu, ɔ à su è Izaaki lé bònoble ń a nao.

⁹ ɔ à Izaaki sīsi à mè: Asi n nae fá! Akea n mè n dāeɛi? A wèwà à mè: Mále e wa ma de aà yáíe.

¹⁰ Abimɛleki mè: Bó yá ń kèwɛɛ màai? Yɔɔnno mé gò ké wá gbɛe wúle ń n napio, dō yāa n wá dá tàaeu.

¹¹ ɔ Abimɛleki lezà gbépiiwa à mè: Gbé pó ɔkà gɔɛpiwa ń aà nao, wa ade de.

¹² Izaaki pɔtò bùsupiu, ɔ à pó è wē bee leɛ basɔɔ, ké Dii èfāaidauè yáí.

¹³ A zōkù, mé aà àizeɛ ɔ káfi e à kè ɔde sà bílibili ũ.

¹⁴ A sãɔ ń zuɔ vī dasi ń zɔɔ, ɔ Filitɛɔ zàaagu.

¹⁵ ɔ aa lò pó aà mae Ablahaũ zikenɔ yò a gɔɔ kàka ń bùsuo pii.

¹⁶ ɔ Abimɛleki ò Izaakiɛ: Gowála, asa n gbāa dewála maamaae.

¹⁷ ɔ Izaaki bò we, à bòokpà Gelaa guzulɛu, ɔ à gɔɔplakè we.

¹⁸ Lò pó wa yò aà mae Ablahaũ gɔɔ mé Filitɛɔ kàka aà gaa gbɛaɔ ɔ à èa bòbɔ, à tó dou pó a mae kpáné yāaɔ kpáné ɔ.

¹⁹ Izaaki zikenɔ lò pāle yò guzulɛpiu, ɔ aa bò í maawa.

²⁰ ɔ Gelaa pɔdānaɔ lekpaakè ń Izaaki pɔɔ aa mè: Wá íe. ɔ à tɔkpà lòopie Sòle, ké aa sòlekèaànɔ yáí.

²¹ Aa lò pāle yò, ɔ wà lekpaakè lòopi yá musu ɔ, ɔ à tɔkpàè Ibele.

²² A gò we, ɔ à lò pāle yò ɔ, aai lekpaake a yá musu ɔ. ɔ à tɔkpàè Dèepoo, asa à mè: Dii wá gbá dèepookíi, wá ɔta sa.

²³ Bee gbɛa à gè Bɛɛɛɛba.

²⁴ Dii bò mòwà gwāasina bee à mè:

Mámɛ má n mae Ablahaũ Lua ũ,

ńsu vīakeɔ, asa má kunnɔ.

Má èfāaikɛɛ, mí n bui káfi

ma zòblena Ablahaũ yáí.

²⁵ We à sa'okíi bòu à Dii sīsiu. ɔ à bòokpà we, aà zikenɔ lé lò yò.

²⁶ ɔ Abimɛleki bò Gelaa à mò Izaaki kíi ń a kwāasi Ahuzao ń a zīgɔɔ gbɛzɔɔ Pikɔlio.*

²⁷ Izaaki ń lá à mè: Lá a zamagu a ma ya á be, àkea a mɔ ma kíii?

²⁸ Aa wèwà aa mè: Wá è Dii kunnɔɛ, ɔ wa mè a maa wà leɔouke, wí legbèkɔɛ a yá musu,

²⁹ ké ńsu yāvāie kèwɛɛɔ, asa wi'adamao. Yāmaa ɔ wá kènɛ, wa n gbɛe aafiaɛ, ɔ Dii èfāaikèɛ.

³⁰ ɔ Izaaki ń yāaekè, aa pòblè aa imi.

³¹ Ké aa fɛle kɔɔ, aa legbèkɔɛ, ɔ Izaaki zèné, aa bò aà kíi aafia.

³² Zibeezì Izaaki zikenɔ mò lò pó aa yò yá'òè aa mè: Wa í è.

³³ ɔ à tɔkpàè Sɛba. Ayāmeto wí me wélepie Bɛɛɛɛba† e ń a gbāo.

³⁴ Ké Esau kà wè bla, à Iti nɔ sè gbɛɔn pla, Beeli né Yudi ń Eloni né Basɛmao.

* 26:26 Daa 21.22 † 26:33 Bee mè legbèlɔɔ.

35 Izaaki ní Lebekao nòse ɔ̀ ɔ̀kpaa an yáíe.

27

Izaaki sa'olekea Yakɔbu

1 Izaaki zikù, aà wé gbãa ɔ̀, àle gu'e maa. ɔ̀ à a yoa sisi à mè: Né! ɔ̀ a wèwà à mè: Ma mɔ.

2 Izaaki mè: Ma zikù, má a gagɔ dɔ.

3 N n sá sé ní n gbàlao, ge sèanɔɔ wɛlemɛɛ.

4 Ma pɔɛã do kuu n mɔmɛɛ mà ble, mí sa'olekenɛ e màɔ ga.

5 Lebeka yá pɔ Izaaki lé o Esauɛpi mà. Ké Esau fèle gè toekai,

6 ɔ̀ à gè a ɔ̀ Yakɔbuɛ à mè: Má mà n mae lé yã'o n v̄iɛ à mè,

7 aà ge nɔɔ de, i a pɔɛã do kuuɔɛ à ble, í sa'olekɛɛ ní Dii tóo e àɔ gé gai.

8 ɔ̀ Lebeka èa òè: Ma yãma, ní yá pɔ má dànɛ ke.

9 Gé bleɔ guu, blenɛ maa kù mèn pla n de, ní kekɛ n mɔɔ, mí n mae pɔɛã do kuuè,

10 ní geòè aà ble, i sa'olekenɛ e àɔ ga.

11 ɔ̀ Yakɔbu ò a dae: Ma v̄i ká v̄i mé má yɔɔ.

12 Tó ma mae ɔ̀kãa mé à ma dɔ, a dile mále a ke pɔɔpɔɔe, i lekemɛɛ sa'ole gbɛu.

13 ɔ̀ aà da òè: Lua to lekɛanɛ bee gɔmɛɛ. Ma yãma lé! Ge n de n mɔmɛɛ.

14 ɔ̀ Yakɔbu gè blepiɔ̀ dè à mòò a dae, ɔ̀ à aà mae pɔɛã do kuuòè.

15 ɔ̀ à a yoa pɔkasa maa pɔ kú a kpéu se dà a né Sedeɛ.

16 A blenɛ báa f̄i aà ɔ̀ ní aà waa pɔ ká v̄iowa.

17 ɔ̀ à do ní p̄ɛɛ pɔ á kèò kpàwà.

18 Yakɔbu gè a mae kíi à mè: Baa! A mè: Má ké! Ma né kpele ni?

19 Yakɔbu wèwà à mè: Mámɛmaa Esau n yoa. Lá ní òmɛɛ, má kè. Fɛle zɔ̀le n ma ɔ̀i ble, ní sa'olekemɛɛ.

20 ɔ̀ Izaaki ò a néɛ: 0'o! N è kòà? A wèwà à mè: Dii n Lua mé saakpaa.

21 ɔ̀ Izaaki òè: Sɔmazi mà ɔ̀kãma, ké mà e dɔ tó ma né Esauɛ síana.

22 Yakɔbu sò a maezi, ɔ̀ à ɔ̀kàwà à mè: Lɔɔe beeá Yakɔbu lɔɔe, kási ɔ̀e beeá Esau ɔ̀e.

23 ɔ̀ i aà dɔ, ké aà ɔ̀ ká v̄i lán Esau pɔwa yáí. A ye sa'olekɛɛ,

24 ɔ̀ à aà là ḡia: Ma né Esaun n ũ síanaa? A mè: Ao, mámɛ!

25 ɔ̀ à mè: Pɔ kpaa mà n ɔ̀i ble, mí sa'olekenɛ. Ké a díleè, ɔ̀ a blè. A mòè ní v̄ɛɛo, a m̄i ɔ̀.

26 ɔ̀ aà maepi òè: Sɔmazi, ní lépɛa.

27 ɔ̀ à s̄aazi à lepèwà. Ké Izaaki aà pɔkasaɔ̀ ḡimà, ɔ̀ à sa'olekèè à mè: Ma né ḡi de lán bua pɔ Dii èf̄aidàuwa.

28 Lua n gba mòse bɔa za musu,

i n gba tɔ̀le táaede,

pɔwɛna ní v̄ɛɛo ɔ̀ dinzi.

29 Gb̄éɔ̀ zɔ̀blenɛ,

buiɔ̀ kúlɛnɛ,

níɔ̀ de n gb̄éɔ̀ dii ũ,

n da néɔ̀ i kúlɛnɛ.

Lua lekɛ gb̄é pɔ lekènenɛnɛ,

aà báaada gb̄é pɔ samaa'ònenɔ̀gu.*

30 Ké Izaaki sa'olekè Yakɔbuɛ a làa, ɔ̀ Yakɔbu gò aà kíi. Ké aà v̄i sù ní toekao ḡɔ̀,

31 ɔ̀ à blekè a mae s̄o, à gèòè, ɔ̀ a òè: Baa! Fɛle n ma ɔ̀i ble, ní sa'olekemɛɛ.

* 27:29 Ebe 11.20

- 32 Ǿ aà mae aà là à mè: Mmenn déi? A wèwà à mè: Mámεmaa n yoa Esau.
- 33 Yápi dī Izaakiwa, àle lualua à mè: Démε nò dè à mòmεε yāa e n̄yō gé mói, má sòì? Ma sa'olekè adeε kò, mé a èfāaiπi εε.
- 34 Ké Esau a mae yápi mà, à búbuapàle à sólò à kè wēna, Ǿ à mè: Baa! Sa'olekεmεε s̄.†
- 35 Ǿ à mè: N dāuna mò n̄ kōnio à n sa'ole s̄ kò.
- 36 Ǿ Esau mè: Aà tón Yakòbuo‡ lò? A ǿnókémεε à kè gēn plan we sa. A ma yoakeze s̄ia yāa, § Ǿ à ma sa'ole s̄ia ke b. Má sa'ole e b̄o lé?
- 37 Izaaki wèwà à mè: Ma aà dīle n dii ū, ma aà daεo kè aà zikenao ū, ma pówena n̄ vēεo kpàwà. Bó má f̄s kenε b̄i?
- 38 Esau ò a maeε: Baa, sa'ole bee ǿ n̄ v̄i adoa? Sa'ole pāle kemεε s̄o Baa. Ǿ Esau nà ɔɔbwa.
- 39 Ǿ aà mae wèwà à mè:
Tɔɔle p̄ó n̄yōɔ kuu ao táae v̄io,
mòse a b̄one za musuo.
- 40 Nyōɔ fēnda k̄ua ḡɔɔpiie,
n̄yō ɔɔble n dāunaε.
Lá n s̄o a dadoũo,
n̄yō aà zuu b̄onla.
- 41 Esau íbelesè n̄ Yakòbuo sa'ole p̄ó a mae kèè yái, ǿ a ò a s̄ou: Ma mae gaa zào, mí gbasà mà a dāuna de.
- 42 Wà yá p̄ó Esau ò kòmalekè Lebekaε, ǿ à Yakòbu s̄isi à mè: Esau ye a p̄ó t̄osima à n deε.
- 43 Ma yāma sa. Fele bàale gé ma dāo Labā be Halana,
- 44 n̄io kuaàn̄o we ḡia e n v̄iπi p̄okūma kpále.
- 45 Tó aà p̄o wèe, mé yá p̄ó n̄ kèè s̄aaagu, má gbé z̄i n gbεsii. Má ye mà kua ma né gbēon plaɔwa p̄ii z̄idoũz̄io.
- 46 Ǿ Lebeka ò Izaakiε: Iti n̄oεo ni b̄òmala. Tó Yakòbu Iti n̄o sè bùsuu la lán Esau n̄oε beeɔwa, ma kua ao namεε b̄o.

28

Yakòbu bàasi taa Labā kíi

- 1 Ǿ Izaaki Yakòbu s̄isi, à samaa'òè à yādīlèè à mè: Nsu n̄oεε Kanaa n̄oεo guuo.
- 2 Fele gé Mesopotami bùsuu n da mae Betue be, ní n̄oεε we n desē Labā néo guu.
- 3 Lua Gbāapiide báaadangu,
aà to n̄ n̄e'i maamaa, aaiɔ káf̄i,
ní ḡo buiɔ dezi ū.
- 4 Lua báaa p̄ó a dà Ablahaũgu dangu n̄ n buiɔ p̄ii,
ké bùsu p̄ó n̄le nib̄obleu ḡōne,
bùsu p̄ó a kpà Ablahaũwae bee.
- 5 Ǿ Izaaki Yakòbu gbàe aà gé Labā kíi Mesopotami bùsuu. Labāá Sili bùsu gbé Betue néε, Yakòbu n̄ Esauo desēε.
- 6 Esau mà Izaaki samaa'ò Yakòbuε, à aà gbàe Mesopotami, ké aà n̄oεε we. Ké à sa maapi òè à mè, asu n̄oεε Kanaa n̄oεo guuo.
- 7 A è Yakòbu a mae n̄ a dao yāmà, à dà Mesopotami zéu.
- 8 Ǿ a d̄ò sa ké Kanaa bùsu n̄oεo lí ká a maegu.
- 9 Ǿ à gè Ablahaũ né Isimaela kíi, à aà né Maalata se dà a n̄o séiɔ guu. Maalataá Nεbaio dāεε.

Yakòbu nana'oa Beteli

† 27:34 Ebe 12.17   ‡ 27:36 Bee mè kōnikenede.   § 27:36 Daa 25.31

10 Yakɔbu bɔ̀ Bεεεba, à dà Halana zéu.

11 Ké à kà guei, àlε i we ké íatē gè̀ kpéu yáí. Ǿ à gbε sè̀ gupiu midibɔ̀ ũ, à wùlε we.

12 Ǿ à nana'ò, a è dōgēgaa péleá tɔ̀lε e à gè̀ zò̀ luawa, Lua malaikaɔ̀ lé̀ dεdεwà, aalε pila.*

13 A è Dii zεaala à mè:
Mámεmaa Dii n dezi Ablahaũ
ń n mae Izaakio Lua.
Má tɔ̀lε pɔ̀ ń wúlεwàε bee kpamaε,
mpi ń n buiɔ̀.

14 N buiɔ̀ aaɔ̀ dasi láǹ b̀usu'ũfāawa,
aa ligua gukpε ń bε'aεo
ń gugbāntooo ń gεɔ̀midɔ̀k̄iio.
Dúnia bui p̄ii a èfāai e
mpi ń n buiɔ̀ sabai.

15 Máo kunnɔε,
máo n d̄ɔ́a gu pɔ̀ ńlε ḡeu p̄ii,
mí εa sunnɔ̀ b̀usue beeu,
asa má n to weo,
má yá pɔ̀ má ònε keε.

16 Ké Yakɔbu wù ń io à mè: Dii ku guεuε, ɔ̀ mi d̄ɔ́o fá!

17 Via aà kũ̀ à mè: Gue beeá v̄iague. Luakuk̄iε, luabe zéε.

18 Yakɔbu f̄lε kɔ̀, à gbε pɔ̀ a kè̀ midibɔ̀ ũpi sè̀ a p̄lε d̄ɔ̀ngubɔ̀ ũ, ɔ̀ à n̄isikàwà.

19 Ǿ à tɔ̀kpà gupie Beteli,† āma w̄lε pɔ̀ wa kàlε we tó s̄éian Luzu.

20 Yakɔbu lekè̀ Diiwa à mè: Tó ń kumanɔ̀, mé ńlε ma d̄ɔ́a ma w̄lεε bee gea guu, mé ńlε ma gba pɔ̀blea ń pɔ̀kasaɔ̀,

21 e ma gε suò ma mae bε aafia, ńȳɔ̀ dε ma Lua ũε.

22 Gbε pɔ̀ má p̄lε d̄ɔ̀ngubɔ̀ ũpi a ḡɔ̀ n gbagbak̄ii ũε, mé pɔ̀ pɔ̀ n ma gba p̄ii, má a kwide kpamaε.

29

Yakɔbu kaa Labā bε

1 Yakɔbu èa dàzεu, à gè̀ gukpedeɔ̀ b̀usuu.

2 Ké à kà we, à l̀ò è s̄εu, s̄ā kp̄asa lεε aaɔ̀ kálea a saε, asa l̀òpi í ɔ̀ w̄i kpámá.
Gbè̀ gbè̀ne ta l̀òpile.

3 Tó kp̄asa p̄ɔ̀ k̄āaa we p̄ii, ɔ̀ w̄i gbepi go l̀òpile wà í kpámá, ɔ̀ w̄i εa gbepi taε a gbεu.

4 Ǿ Yakɔbu s̄ādānaɔ̀ là à mè: Gb̄éɔ̀, a bɔ̀ má ni? Aa wèwà aa mè: Wa bɔ̀ Halanaε.

5 Ǿ à ń l̄á à mè: A Nakɔ̀ t̄ũna Labā d̄ɔ́a? Aa wèwà aa mè: Wá aà d̄ɔ̀.

6 Ǿ à ń l̄á à mè: A aafiaó? Aa mè: A aafia. Aa né Laseli gwa, àlε mó ń s̄āo kee.

7 Ǿ Yakɔbu mè: F̄āanε lé̀ ke, s̄āo tagɔ̀ i ka ȳāao. A í kpámá, í ḡé ń d̄ádāi.

8 Ǿ aa mè: Wá f̄ɔ̀. Mé i ke s̄ā kp̄asaɔ̀ k̄āaa pii bàasio, w̄li gbε go l̀òlε wà í kpá p̄ɔ̀wao.

9 Lá àlε yā'oné màa, Laseli m̀ò ń a mae s̄āo, asa s̄ādānan aà ũ.

10 Ké Yakɔbu a des̄ε Labā nenɔε Laseli è ń aà mae s̄āo, à s̄ò̀ l̀òci à gbε gò̀ l̀òlε, ɔ̀ à í kpà a des̄ε s̄āɔ̀wa.

11 Ǿ à lep̄ε Laseliwa, à p̄ɔ̀na ɔ̀ɔ̀l̀ò.

12 Ǿ a òè aà mae daen a ũ, Lεbeka néε. Ǿ Laseli bàalè̀ gε ò a maeε.

* 28:12 Zāa 1.51 † 28:19 Bee mè Lua ua.

13 Ké Labā a dāe né Yakɔbu bao mà, à bàalè gè daiaàle. Ké à kà, ɔ à kùsiwà à lèpèwà à tàaàno a be. ɔ Yakɔbu yá pɔ kèò dè píi.

14 ɔ Labā òè: Ma aun n ũ siana.

Yakɔbu Lea n Laselio sea

Yakɔbu kè Labā be mo do,

15 ɔ Labā òè: Ké ní de ma dae ũ yáí ɔ nýɔ zikeme pāa? Lá má fiabone omee.

16 Labā sɔ a nenɔe ví gbɛɔn pla. Yɔ tɔn Lea, Bāa sɔ Laseli.

17 Lea wé gbāao, Laseli sɔ nɔanae, mé aà kákaa maa.

18 Yakɔbu ye Laselizi, ɔ a ò Labāe: Má zikene wè sopla n né bāade Laseli yáí.

19 Labā mè: Ma aà kpaama si de mà kpa gbɛpālewala. Nyɔ ku ma be.

20 ɔ Yakɔbu zikèè wè sopla Laseli yáí, kási à kèè lán gɔɔplawae, ké a yeaàzi yáí.

21 ɔ a ò Labāe: Lá ma zígɔɔ pà, ma nɔ kpaama mà sé.

22 ɔ Labā wekiideɔ kàaa píi, à nɔseble kènè.

23 Ké oosi kè, ɔ à a né Lea se kpàwà, ɔ Yakɔbu wùleaàno.

24 Labā a zɔnɔe Zilipa kpà Leawa aà zikèè.

25 Ké gu dè Yakɔbu su è Leae, ɔ a ò Labāe: Bó yá ní kèmee màai? Laseli yáí ɔ ma zikèneo lò? Bóyáí n ma kpánguakèi?

26 Labā mè: Lakii wili Bāa kpa gɔwa Yɔ āao.

27 Asāa do ke ní gbé beeo gīa, mí aà gbèdo kpama, ní zikeme wè sopla lɔ.

28 Yakɔbu wèi, à āsāa dopi kè ní Leao, ɔ Labā a né Laseli kpàwà nɔ ũ.

29 Labā a zɔnɔe Bila kpà Laseliwa aà zikèè.

30 Yakɔbu wùle ní Laselio sɔ, mé a yeaàzi de Leala. ɔ à èa zikè Labāe e wè sopla lɔ.

Yakɔbu né

31 Dii è Yakɔbu ye Leazio, ɔ à aà kè neade ũ, Laseli sɔ fii ũ.

32 Lea nɔsí à ne'í gɔe ũ, ɔ à tɔkpàè Lubeni, * asa à mè: Dii ma taasikea gwàe. Ma zá aɔ yemazi sa.

33 Ké à nɔsí lɔ, à ne'í gɔe ũ, ɔ à mè: Dii mà ma zá yemazio, ɔ à èa née bee kpàa lɔ. ɔ à tɔkpàè Simeɔ.†

34 Ké à èa nɔsí lɔ, à ne'í gɔe ũ à mè: Ké bee sa ma zá a ma dilekii eo, asa ma negɔe iaàno àaɔ. ɔ à tɔkpàè Levii.‡

35 A èa nɔsí lɔ à ne'í gɔe ũ à mè: Ké bee sa ma Dii sáaukè, ɔ à tɔkpàè Yuda.§ ɔ aà ne'í zè.

30

1 Ké Laseli è ále ne'i ní Yakɔbuo, à gɔa kpà ní a v̄io. ɔ a ò Yakɔbue: Nɔɔmagu. Tó mi e sɔo, má gae.

2 Yakɔbu pɔ pàaàzi à mè: Máme má Lua ũa? Aàpi mé gīne n ne'i.

3 ɔ Laseli mè: Ma zɔnɔe Bila ke, ge iaàno, i néo imee, mí bui e sɔ aà sabai.

4 ɔ a zɔnɔe Bila kpàwà nɔ ũ. Yakɔbu wùleaàno,

5 ɔ à nɔsí à ne'í gɔe ũ.

6 ɔ Laseli mè: Lua tò yá b̀manɔ na, à ma yāmà à ma gba negɔe. ɔ à tɔkpàè Dā.*

7 Laseli zɔnɔepi èa nɔsí à ne'í gɔe ũ lɔ,

8 ɔ Laseli mè: Ma dēe zɔɔ kà ní ma v̄io, ma dēenè, ɔ à tɔkpàè Nefatali.†

9 Ké Lea è a ne'i zè, ɔ à a zɔnɔe Zilipa kpà Yakɔbuwa nɔ ũ sɔ.

* 29:32 Bee mè negɔe gwa. † 29:33 Bee mè a mà. ‡ 29:34 Bee mè nakɔwa. § 29:35 Bee mè sáau.

* 30:6 Bee mè yá b̀nɔ na. † 30:8 Bee mè ma dēe.

- 10 Ǿ Lea zɔnɔɛpi ne'i gɔe ũ rí Yakɔbuo.
 11 Ǿ Lea m̀è: Minae. Ǿ à tɔkpàè Gada.‡
 12 Ǿ Lea zɔnɔɛpi ne'i gɔe ũ lɔ rí Yakɔbuo.
 13 Ǿ Lea m̀è: Ma pɔ k̀ena, asa nɔɛ o pɔnaden ma ũ. Ǿ à tɔkpàè Asee.§
 14 Lubeni b̀ò ésekekεgɔɔ, à yenzi ese è s̄eu, ɔ a b̀obo s̀ùd a da Leae. Ǿ Laseli d̀è:
 N n né yenzi εsepi dāmeε.
 15 Lea d̀è: Ké n ma gɔ sia, bee i mɔmao, ɔ rí ye n ma né yenzi ese e lɔa? Laseli
 m̀è: Tó rí kpàa, míme ríyɔ iaànɔ gbā.
 16 Ké Yakɔbu lé su rí buao oosi, Lea b̀ò gè dàaàle à m̀è: Máme má inno gbā,
 asa ma né yenzi ese asean n ũ. Ǿ à iaànɔ gwāasina bee.
 17 Lua Lea wabikea sí, ɔ à nɔsí à Sái i rí Yakɔbuo.
 18 Ǿ Lea m̀è: Lua asea kpàa, ké ma a zɔnɔɛ kpà ma záwa yáí. Ǿ à tɔkpàè
 Isakaa.*
 19 Lea èa nɔsí lɔ, à Wotui i,
 20 ɔ à m̀è: Lua gba maa dāmeε. Ké bee sa ma zá a ma kpela, asa ma negɔe
 iaànɔ soolo. Ǿ à tɔkpàè Zabulɔni.†
 21 Gbezā ɔ à nenɔɛ i, à tɔkpàè Dina.
 22 Ǿ Laseli yá d̀è Luagu, à aà wabikea sí, ɔ à kè neade ũ.
 23 A nɔsí à negɔe i, ɔ à m̀è: Lua wib̀mεε.
 24 Ǿ à tɔkpàè Yosefu‡ à m̀è: Dii εa negɔe pāle káfiμεε lɔ.

Yakɔbu Labā p̀ɔɔ dāa

- 25 Ké Laseli Yosefu i, Yakɔbu ò Labāe: Ma gbaε mà ta ma be b̀usuu.
 26 Ma zik̀ene ma naɔ rí ma néɔ yáí. N rí kpaa mà tá, asa rí d̀ɔ lá ma zik̀ene.
 27 Ǿ Labā d̀è: Tó ma yá kanguε, gɔ la. Ma màsokè má è Dii èfāaik̀emεε n yáí.
 28 N n asea omεε, mí kpama.
 29 Yakɔbu d̀è: N d̀ɔ lá ma zik̀ene, mé rí d̀ɔ lá n pɔtuɔɔ kè ma ɔzi,
 30 asa a yɔɔna p̀ɔ rí ví zadɔ mi mɔɔ káfi maamaa. Dii èfāaidàune za zí p̀ɔ ma
 k̀εsepele n be la. Bɔε má azia be zike s̄oi?
 31 Labā aà là à m̀è: Bó má flaboonεi? Yakɔbu wèwà à m̀è: Nsu pɔe kpaaɔ,
 sema n yáε bee kemεε, mí n p̀ɔɔ dāne.
 32 Ḡε n p̀ɔɔ guu gbā, ní s̄a bàebaeɔ rí a bilio ple ma asea ũ rí s̄ane siaɔ rí ble
 bàebaeɔ rí a bilio.
 33 Tó ríle ma asea gwa zia bàasi, ríyɔɔ d̀ɔ ké ma yākè a zéwaε. Ble p̀ɔ bàebaeɔ
 mé bili no, ge s̄ane p̀ɔ siaɔ ma kpáí'dε.
 34 Labā m̀è: T̀ò! Aɔ de lá rí òwa.
 35 Zibeezi Labā a blesan bàebaeɔ rí a kāyāaleɔ rí bleɔa bilio rí a bàebaeɔ s̄e,
 an p̀ɔ p̀ɔ pua víɔ píi rí s̄ane siaɔ píi, à rí ná a néɔne rí ɔzi.
 36 Ǿ à gudà rí zānguo rí Yakɔbuo lán tagɔɔ àaɔ oa taawa, ɔ Yakɔbu lé Labā p̀ɔ
 k̄iniɔ dá.
 37 Yakɔbu lí bui àaɔ ḡɔn búsuɔ z̄ɔz̄ɔ, à rí t̄ɔ b̀òb̀ò à rí wèsā k̀è p̀úuu.
 38 Ǿ à lí p̀ɔ à rí t̄ɔ b̀òb̀òp̄iɔ p̀èlepεle p̀ɔɔ imik̄i, p̀ɔ p̀ɔ lé m̀ó imiio wéu, asa we ɔ
 aaí kpáwa'ou.
 39 Lá aaíɔ kpáwa'o lípiɔ saε, ɔ aaíɔ né kāyāaleɔ i rí a bilio rí a bàebaeɔ.
 40 Yakɔbu i p̀ɔ népiɔ ple adoa azia p̀ɔ ũ, i a kāyāaleɔ rí a siaɔ ka Labā p̀ɔɔ guu.
 Beewa à azia kpàsa b̀ò, i ka Labā p̀ɔɔ guuo.
 41 Tó p̀ɔbui maaɔ f̀èle rí kpáwa'oao, Yakɔbu i lípiɔ p̀èlepεle p̀ɔɔ imik̄i an wéu,
 ké aa kpáwa'o rí saε.

‡ 30:11 Bee m̀è mina. § 30:13 Bee m̀è p̀ɔna. * 30:18 Bee m̀è asea. † 30:20 Bee m̀è kpela. ‡ 30:24
 Bee m̀è aà káfi.

42 Tó pɔ́ gianaɔne sɔ́, ɪli lípɛɛpɛɛlɛnɛ́o. Beewa pɔ́ gianaɔ gɔ́ Labā pɔ́ ũ, mé pɔ́bui maaɔ gɔ́ Yakɔ́bu pɔ́ ũ.

43 Ǿ Yakɔ́bu àizɛɛ ɪɔ káfi maamaa, aà pɔ́ɔ dasikù ní zɔ́nɔɔɔ ní zɔ́gɔ́ɔɔ ní yiongoɔ ní zàa'inaɔ.

31

1 Yakɔ́bu yá pɔ́ Labā néo lé o mà aa mè: Yakɔ́bu wá mae pɔ́ɔ síwà pii. Wá mae àizɛɛ mé aà kà ɔdawa.

2 Yakɔ́bu dɔ́ Labā wéwa, ké a yá kuwà lán yāawa ɪɔ.

3 Ǿ Dii òè: Ea ta n dezi bùsuu n daɔɔ bɛ, míɔ kunnɔ.

4 Ǿ Yakɔ́bu Laseli ní Leao sísi aa mɔ a pɔ́ɔ kfi sɛu.

5 A òné: Má dɔ́ á mae wéwa ké ma yá kuwà lán yāawa ɪɔ. N beeo ma mae Lua kumanɔ.

6 A dɔ́ áziawa ké ma zíkè á maeɛ ma gbāa pua léue.

7 A mae ònɔkèmmɛ à ma asea líle gɛn kwi, ɔ́ Lua i to à yāe kèmmɛo.

8 Tó à mè sã bàebaeɔ mé ma baa ũ, ɔ́ sãpiɔ ɪɔ né bàebaeɔ i. Tó à mè a kãyāaleɔ mé ma baa ũ, sãpiɔ ɪɔ né kãyāaleɔ i.

9 Lua á mae sãɔ síwà a kpàa.

10 Gɔɔ pɔ́ bleɔ lé kpáwa'o, ma nana'ò, ɔ́ nana guu má è blesana pɔ́ lé kpáwa'ooá ble kãyāaleɔne ní a bàebaeɔ ní a biliɔ.

11 Ǿ Lua Malaika òmmɛ nanapi guu: Yakɔ́bu! Ǿ ma mè: Má ké!

12 A mè: Wɛzu ò gwa. Blesana pɔ́ aale kpáwa'oo pii blè kãyāaleɔne ní a bàebaeɔ ní a biliɔ. Ma yá pɔ́ Labā kènɛ è pii.

13 Mámɛmaa Lua. Ma ɔ́ mɔma Beteli, gu pɔ́ n gbɛpèlɛu n nísikàwà n ɛkèa.* Tiasa fɛɛ ɔ́ bùsue beeu, ní tá n bɛ bùsuu.

14 Ǿ Laseli ní Leao òè: Wá túbi ví wá mae bɛ bɛ?

15 I wá díle nibɔɔ ũ nolo? A wá yiaama, ɔ́ à a ɔ́a blè pii.

16 Aizɛɛ pɔ́ Lua sí wá maewa gɔ́ wá pɔ́ ũ piiɛ ní wá néo. Yá pɔ́ Lua ònɛ kɛ pii sa.

17 Ǿ Yakɔ́bu fɛɛ, à a néo ní a naɔ dí yiongoɔ kpɛ.

18 A a pɔ́tuoo ní àizɛɛ pɔ́ á è Mɛsɔpɔtamio sɛɛ pii, ɔ́ à dàò zéu, àɛ tá a mae bɛ Kanaa bùsuu.

19 Ké Labā gɛ a sãɔ kãkɛɛɛɛi, ɔ́ Laseli aà táaɔ† sè kpái aà kpɛ.

20 Yakɔ́bu sɔ́ à ònɔkè Sili bui Labāɛ, i ɛzawào.

21 A fɛɛ bàalè ní a pɔ́ɔ pii, à bùa Uflatawa, ɔ́ à mipè Galada gbèsisíɔwa.

Labā péɛa Yakɔ́buzi

22 A gɔɔ àaɔde zí wa ò Labāɛ Yakɔ́bu bàalè.

23 A a gbéɔ náaa, ɔ́ à pèɛaàzi. A táa'ò gɔɔ sopla, ɔ́ à aà lè Galada bùsu gusísídeu.

24 Ǿ Lua bò mɔwà gwá nana guu a òè: Laaika yá pɔ́ rýɔ o Yakɔ́buezi.

25 Labā Yakɔ́bu bòo lè kpaa Galada bùsu gusísídeu, ɔ́ à bòokpà we ní a gbéɔ sɔ́.

26 Ǿ Labā gɛ ò Yakɔ́bue: Bóyái n ònɔkèmmɛ, n ma néo sɛɛ n taò lán zìzɔɔwai?

27 Bóyái n ònɔkèmmɛ n wolɛ kpái, ni ɛzaao ni? Dɔ́ ma zɛnɛ ní pɔ́nakeao ní ɛsiao ní gáao ní mɔɔnao.

28 Ni to ma ɛzà ma néo ní ma tɔ́unaɔwao. N mìsaiyā kè.

29 Ma gbāa kà mà yákeé, ɔ́ n mae Lua yá'òmmɛ gwá à mè mà laaika yá pɔ́ má onɛi.

30 Nɛ tá sa, ké níɛ n mae bɛ bɛkɛ yái. Akɛa n ma táaɔ sè kpáii?

31 Yakɔ́bu wèwà à mè: Máɛ víake, máɛ e rýɔ ní néo siaɛ.

* 31:13 Daa 28.18-22 † 31:19 Táapíá lí pɔ́ wa à lán gbɛnazínawaɔne.

³² Gbé pò n n táaò è aà kíi, wà ade de. Ma pòo gwagwa wá gbéò wáa. Tó n n pò è, sé. Yakòbu sò a dõ ké Laseli Labā pò sè kpáio.

³³ Labā gè Yakòbu zwaàkpeu, à gè Lea kpéu, à gè zònoe gbéon plapiò kpéu, i pòe eo. Ké à bò Lea kpéu, à gè Laseli kpéu.

³⁴ Laseli táapiò se ùle yiongo gaalòòòu, ò à zòlewà. Labā aà kpé yòe píi, i pòe eo.

³⁵ Laseli ò a mae: Baa, ísu to n pò pamazio, asa mi e fèleo, ké má òkúá yáie. Beewa Labā a táaò wèele, i eo.

³⁶ ¶ Yakòbu pò pà à zoadò Labāwa à mè: Bó dàa má kèi? Bó duuna má kè ò n peləmazi wāawāa kéwai?

³⁷ N ma pòo yòe píi, n n bepoò è wea? Bòò gupuau ma gbéò ní n gbéò wáa, aai yānakpa gbé pò a yá nawa.

³⁸ Gwa, ma ke n be wè baoe. N sãò ní n bleò aai nòbòleo, mé mi n sãe soo.

³⁹ Mili suma ní pò pò wàì kùoo, mi a fiabone mazlawa. Ni pò pò wà a kpáì'ò gwá ge fāane fla laae.

⁴⁰ Íatē ì ma le fāane, íana ì ma de gwá, mi itēke.

⁴¹ Maa ma ke n be e wè bao. Wè gèò mēndosai ma zikène n nenoe gbéon plao yáí. Ma wè soolo kè n kpàsa yá musu. N ma asea lìle gēn kwi.

⁴² Mé i ke ma dezi Ablahaū Lua pò ma mae Izaaki aà vía ví zèmano bàasio, dõ n ma gbae ògii. Lua zì pò má kè ní taasio è, ò à zèmano gĩa gwá.

⁴³ ¶ Labā wè Yakòbuwa à mè: Nòee beeóá ma néone. Néee beeóá ma tūnaone. Pòtuoe beeóá ma pòtuone. Pò pò ní è la píi ma pòe. Bó má ke ma nenoeò ní né pò aa òne gbāi?

⁴⁴ To wà ledouke, io de seela ũ wá zānguo.

⁴⁵ ¶ Yakòbu gbe se pèle yápi dōngubo ũ.

⁴⁶ A ò a gbéone aa gbéo séle, ò aa sèle aa a zèdò, ò aa pòblè a sae.

⁴⁷ ¶ Labā tòkpà gbèzepie Yegaa Saaduta.† Yakòbu tòkpàè Galèdi.‡

⁴⁸ Labā mè: Gbèzee bee mé seela ũ wá zānguo gbā. Bee yáí wà tòkpàè Galèdi.

⁴⁹ Wì me lo Mizipa,* asa Labā mè: Dii wá dǎa wá kēakōwa gbea, ké wásu zakōuo.

⁵⁰ Tó n íadà ma nenoeowa ge tó n nò pàleo sè lo, baa tó wá kú kō kíio, òyò dõ sáasá ké Lua mé wá yápi seelade ũ.

⁵¹ ¶ Labā òè lo: Zee bee gwa ní gbe pò má pèle wá zānguo.

⁵² Aò de seela ũ ké másu a baa ví mà mōma ní nòse pàleo, mé mpi ísu n a baa ví n mōa ní nòse pàleo.

⁵³ Ablahaū ní Nakòò ní n maeo Lua mé a yágōgōwē. ¶ Yakòbu legbè ní Lua pò a mae Izaaki aà vía ví tóo.

⁵⁴ A sa'ò gusísideu we, ò à a gbéò sísi aa pòble. Ké aa pòblè, ò aa ì we.

32

Yakòbu gbéò zia Esauwa

¹ Labā fèle kòkòò, à lezà a tūnaowa ní a néo, à samaa'òné, ò à èa tà a be.

² Yakòbu dàzeu, ò Lua malaikaò dàaàle.

³ Ké à ní é, à mè: Lua bòn ke. ¶ à tòkpà gupie Maanaiū.*

⁴ A gbéò zì ae a víi Esauwa Sei bùsu pò wì me lo Edò ù bùsuu.

⁵ A ò a zinaone: A ge o ma dii Esauè aà zòblena Yakòbu gòoplakè Labā be, àle su sa.

† 31:47 Bee mè gbè seelade ní Sili yáo. § 31:47 Bee mè gbè seelade ní Ebelu yáo. * 31:49 Bee mè gudōaki. * 32:3 Bee mè bòò mēn pla.

6 A oè má zuo vî ní zàa'inao ní são ní bleo ní zogõeo ní zõnõeo. Máme ma á zî oiè, ké ma yá e kaaàgu.

7 Ké zinapiõ èa sù Yakõbuwa, aa mè: Wa ge n vîi kíi, àle mo dairíle ní gbẽon òaa plaõ.

8 Via Yakõbu kù, àle bílike maamaa, õ à gbé pò kuanõõ kpaalè lee pla ní são ní bleo ní zuo ní yiongoõ à mè:

9 Tó Esau mò lèle a lee dowá, a lee do pò gò a bõ.

10 Ɔ à wabikè Luawa à mè: Dii, ma dezi Ablahaũ ní ma mae Izaakio Lua, ní òmèe mà su ma be bùsuu ma daeo kíi, ní èfãaikemee.

11 N gbèke ní náaiyão kèmmee maamaae, ma beee i kao. Gõõ pò ma bua Yuudẽwa yãa, lípana mé na ma ɔzî ado. Tiasa ma su ní àizee lee plaee beeo.

12 Ma wabikèma, ma si ma vîiwa, asa mále víake ké à lélewá à nõeo ní néo dede yáí.

13 Mpi sõ n mè níyõ èfãaikemee, níyõ ma bui káfi lán ísiale ùfãawa, wa fõ naoo an dasi yáí.†

14 Wekii õ Yakõbu íu. Pò pò a plè à a vîi gbaõn ke:

15 Bleda òaa do, a sa bao, sãda òaa do, a sa bao,

16 yiongoda baakwi ní ní né yõminao, zuda bla, a swana kwi, zàa'ín da bao, a sa kwi.

17 A ní ná a zíkènaõne ní ɔzî bui ní buio, õ a òné: Aõ be ma ae, í gupua da á zãnguo gã ní gão.

18 A ò gbé séiae: Tó ma vîi dànle mé à n la à mè: Déme de n dii úi? Nle gé má ni? Déme pò pò ríle dáee beeo vîi?

19 Ní oè aà zòblena Yakõbu pòe, pò pò à a dii gbà a kpàsãèon we, aapi lé mó a kpé zéu.

20 A yá doupi ò gbẽon plaadee ní gbẽon àaõdeo ní pòdãnaõ píi à mè: Tó a da Esaulé, à oè màa.

21 A oè aà zòblena Yakõbu lé mó a kpé zéu. Asa aà làasoo guu à mè: Sema mà awakpaè ní pò pò d̀aaameeo, wí gbasa wesikõle. A gí gbãakpaimazi saa?

22 Gba d̀aaàè, õ à gò b̀ou gwá bee, à í we.

Yakõbu d̀eekaa ní Luao

23 A fèle gwãasína, à a nõ gbẽon plaõ sèle ní a nõ pò i m̀esedilenéo gbẽon plaõ ní a negõe gbẽon kuẽdoõ, õ à bùaríno Yaboko isaaa.

24 Ké à bùaríno, õ à pò pò a vîõ sèle bùaò píi.

25 Yakõbu gò ado, õ gõee mò lé d̀eekaaànõ e gu ye doi.

26 Ké gõepi è á fõ aà neo, à aà lè a gelewa, õ aà gele b̀õõú d̀eekaaapi guu.

27 Gõepi mè: Ma gbae, asa gu lé dõe. Ɔ Yakõbu òè: Sema ñ báadamagu bàasio, má n gbaeo.

28 Gõepi aà là à mè: N tón kpelewai? A wèwà à mè a tón Yakõbu.

29 Ɔ à mè: Wàli m̀ene Yakõbu lo, sema Isaili,‡ asa n d̀ekà ní Luao ní gbènazínaõ, õ n d̀enè.

30 Yakõbu òè: N n tó omèe sõ. A wèwà à mè: Bóyái níle ma tó lai?§ Ɔ à báaadãaagu we.

31 Yakõbu t̀okpà gupie Penueli,* asa à mè: Wa wesikõle ní Luao, mé ma gi má kú.

32 A b̀õ Penueli íatè bilea, àle tõõle a gele ía yáí.

33 Ayãmeto e gbã Isailiõ lí nõ tikusiwa sóo, ké Lua Yakõbu lè a tikusiwa yáí.

† 32:13 Daa 28.14-15 ‡ 32:29 Bee mè d̀eekaa ní Luao. § 32:30 Dõa 13.17-18 * 32:31 Bee mè Lua wé.

33

Yakɔbu wɛsia Esaulɛ

¹ Ké Yakɔbu wɛzù, a è Esau lé mó ní gbɛɔn àaa plaɔ. A a néo kpaalè a naone ní a nɔ mèn pla pò i mɛsɛdilenéoo.

² ɔ à a nɔ pò i mɛsɛdilenéoo gbàe aa dɔaa ní ní néo. Bee gbɛa Lea ní a néo, ɔ Laseli ní Yosefuoo té ní kpe.

³ A dɔaané, à kùlɛ tɔɔlɛ gɛn sopla e à gè kàò a vɛipi kɛi.

⁴ ɔ Esau bàalè mò dàaaɛ, à kùsiwa à ɔdà aà gàu à lɛpèwà, ɔ aa ɔɔlò.

⁵ Ké Esau wɛzù, à nɔoo ní néo è, ɔ à mè: Deo mé kunnɔ wei? Yakɔbu wèwà à mè: Né pò Lua ma gbaone.

⁶ ɔ nɔ pò i mɛsɛdilenéoo sɔ̀nzi ní ní néo, aa kùlɛ.

⁷ ɔ Lea ní a néo sɔ̀nzi sɔ̀, aa kùlɛ. Bee gbɛa Yosefu ní Laselio sɔ̀nzi aa kùlɛ.

⁸ Esau mè: Bó ní lɛ ke ní pò pò ma dańlɛoi? Yakɔbu wèwà à mè: Ké ma yá e kangu yáie.

⁹ Esau mè: Ma gbé, ma pò m̀a, n̄yɔ n pò kũa.

¹⁰ ɔ Yakɔbu mè: Aawo! N yá na! Tó ma yá kanguɛ, ma gba sí, asa wá wɛsiakɔlɛ kɛmɛɛ lán wɛsiakɔlɛ ní Luaowae, ɔ n gbãakpãmazi.

¹¹ Gba pò má d̀ane si sa, asa Lua èfãaikɛmɛɛ, pɔe i kɛsãao. Lá à nàewà màa, ɔ a s̄i.

¹² ɔ Esau mè: Wà dazeu wà tá. Má dɔaane.

¹³ ɔ a wèwà à mè: Baa, ní d̄s kɛ néo yá z̄i'ũ, mé má sã ní zù yɔminao ví. Tó wa tá gbãa ò gɔɔ do, pò gaga píie.

¹⁴ Dɔaamɛ Baa, mapi n zòblena, mío tɛ pò kpe ní néo busebuse e mà mɔ n le Sei.

¹⁵ Esau mè: Má a gbé k̄iniɔ tonno. Yakɔbu mè: Bóyãi ní? N yá na Baa.

¹⁶ Zibeezi Esau dà Sei zéu.

¹⁷ ɔ Yakɔbu gè Suko. A bekpà we mé à lákpeo d̀ò pòone. Ayãmeto wà tɔkpà gupie Suko.*

¹⁸ Ké Yakɔbu sù ní Mesopotamio, à kà wéle pò w̄i me Sikeũ, Kanaa bùsuu aafia, ɔ à b̀okpà wélepi sae.

¹⁹ A a b̀okpak̄i lù Sikeũ mae Amoo néowa ánusuu ɔwatɛ basoo.†

²⁰ Wek̄i à sa'ok̄i b̀ou, à tɔkpàè Lua Isaili Lua.

34

Sikeũ kusia Dinawa

¹ Lea nenɔe Dina pò a ì ní Yakɔbuo b̀ò bùsupi nɔoo gwai.

² Ké bùsupi kí Amoo né Sikeũ, Ivi bui aà è, à kùsiwà, ɔ à wùlaànɔ.

³ Aà pò d̀ò wéndiapiwa, a yeaàzi, ɔ à yá nana òè.

⁴ ɔ Sikeũ ò a mae: Nenɔena bee wɛlɛmɛɛ mà sé.

⁵ Ké Yakɔbu mà wà a nenɔe kpeb̀ò, aà néo ku s̄eu ní aà pò, ɔ à n̄lɛ e aa sù.

⁶ ɔ Sikeũ mae Amoo gè Yakɔbu lè à yápi oè.

⁷ Ké Yakɔbu néo sù ní s̄eo g̀ò, aa yápi mà, ɔ an ǹse ò̀okpà, an pò pà maamaa, ké Sikeũ yáɔɔsai kè Isailione yáí, à wùlɛ ní Yakɔbu nenɔeo, à yá pò de wà keo kè.

⁸ ɔ Amoo òné à mè: Ma né Sikeũ pò d̀ò á nenɔewa. A yá na. A aà kpawà nɔ ũ.

⁹ Wà ledouke, w̄ilɔ wá nenɔeo kpásak̄owa.

¹⁰ Aɔ kúwanɔ, wá bùsu kú á pò ũe. A z̄leu, ìb laatau, ìb tɔɔlɛ ví.

¹¹ ɔ Sikeũ ò Dina mae ní aà d̄ãone: A yá na. Pò pò á ò mà kpáwá, má kpaɛ.

* **33:17** Bee mè lákpeo. † **33:19** Yoz 24.32, Zaa 4.5

¹² A ànsueblebo lé damεε z̄ōó ní gbaō dasidasi. Lá pó á ò, má kpaε. A nenεpi kpaα.

¹³ Ǿ Yakōbu néō wè Sikεū ní aà mae Amōōowa ní mōafilio, ké Sikεū ní dāε kpebò yáí.

¹⁴ Aa òné: Wá f̄ bee keo, wá f̄ wá dāε kpa gyafōdewao, asa beeá wíyāε wá kí.

¹⁵ Wá we á yáío, mé i ke a ḡó lán wápiōwa, á ḡōε t̄z̄ò píi bàasio.

¹⁶ Tó a t̄z̄ò, wá wá néō kpásāwá, wí á p̄ó se n̄ ũ, wíó kúán̄, wí ḡó bui doūō ũ.

¹⁷ Ama tó i we wá yáío, mé i t̄z̄ō, wá wá dāε se taðε.

¹⁸ Yápi kè Amōó ní a né Sikεūoe na.

¹⁹ Ewaasopi yápi ḡōḡō kpakpa, ké Yakōbu nenεe yá kàaàgu yáí, mé a beεε ví ðéríla a mae beðeō guu.

²⁰ Amōó ní a né Sikεūo gè ní wéle bíibōleu, ò aa yā'ò ní wéledeō aa mè:

²¹ Gbépiō yāε víwanō. Wà to aao kú wá bùsuu, aao laatau, asa bùsupi z̄ō, a m̄wá. Wá ní nenεeó sé, wí wá p̄ó kpámá.

²² Gbépiō s̄ō aa we wàò kúwanō ké wà ḡó bui doūō, mé i ke wá ḡōε wa t̄z̄ò lá ampíōwa wápii bàasio.

²³ An p̄otuoō ní ní àizεεó ní ní zuo píi a ḡó wá p̄ó ũo lé? Wà weiné, ké aao kúwanō.

²⁴ Wélepideō Amōó ní a né Sikεūo yāmà, ò ḡōε t̄z̄ò nípii.

²⁵ A ḡōō àaāde z̄í, ké aa kú ní wāwāo mé aa kú ní yāε làasooōo, Yakōbu né gbēōn plaō Simεō ní Leviio, Dina v̄iō, an baade a f̄enda sè aa sí wéleu, aa ḡōε dède píi.

²⁶ Aa Amōó ní a né Sikεūo dède, ò aa Dina se b̄òò Sikεū kpéu aa tàò.

²⁷ Wéledeō ðeðea gbεa Yakōbu néō mò wéle p̄ó nàaa, ké wà widà ní dāewa yáí.

²⁸ Aa ní s̄āó ní ní bleō sèle ní ní zuo ní ní z̄āā'inaō, p̄ó p̄ó kú wéle guuō ní p̄ó p̄ó kú ní buaō píi.

²⁹ Aa ní àizεεó sèle píi ní ní néō ní ní n̄εō ní p̄ó p̄ó kú ní beō píi.

³⁰ Ǿ Yakōbu ò Simεe ní Leviio: A gu òkpàmεε. Kanaao ní Pelizio ní bùsu la buipāleō aao ye ma ḡiyáío. Lá wá dasio, tó aa liawázi mé aa síwágu, aa ma ðε ní ma buiō píiε.

³¹ Ǿ aa wèwà aa mè: Ké à wá dāε ðíle káalua ũ, bee maa yà?

35

Lua báadaa Yakōbugu Beteli

¹ Lua yā'ò Yakōbue à mè: Fεle ta Beteli, ní z̄ōle we. Ma gbagbakíi ke we, asa we ma bou ma mōma ḡōó p̄ó níle bàale n v̄iε.*

² Ǿ Yakōbu ò a beðeōne ní gbé p̄ó kuanōó píi à mè: A dii z̄iio p̄ó á v̄iō kóle, í zu'ò, í á p̄okasaō lile,

³ wí fεle ta Beteli. Má Lua gbagbakíi bo we, asa à ðòmale ma taasikeḡō, ò kumanō gu p̄ó ma geu píi.

⁴ Ǿ aa dii z̄iio p̄ó aa v̄iō kpàwà ní swáli p̄ó aa daao, ò a v̄iε gbéneli p̄ó kú Sikεū saε gbáu.

⁵ Ké Yakōbu ní a néō ðàzeu, Lua tò v̄ia wéle káinadeō kù maamaa, ò gbēe i péleñzio.

⁶ Ǿ Yakōbu ní gbé p̄ó kuaànōó píi kà Luzu p̄ó wí me tia Beteli, Kanaa bùsuu.

⁷ A sa'okíi b̄ò we, ò à t̄kpa gupie Beteli Lua, asa wekíi Lua b̄ò à m̄duwà ḡōó p̄ó àle bàale a v̄iε.

* 35:1 Daa 28.10-22

8 Debolaa pɔ de Lebeka gwana ũ yāa gā wee, ɔ wā aā vī gbēneli gbáu Beteli sae. ɔ wā tokpàè ɔɔblizī.

9 Lua bò mò Yakɔbuwa lɔ aā sua ní Mesopotamio gbɛa, à báaadàaagu

10 à mè: N tón Yakɔbu, āma wāli onɛ Yakɔbu lɔ, wāli onɛ sa Isailie. Māa à tokpàè Isaili.

11 Lua òè lɔ: Lua Gbāapiiden ma ũ. Aɔ ne'i àò káfi. Bui zɔɔ a bɔ n kǐi, baa bui dasi, mé n buieɔ aɔ de kíaɔ ũ.

12 Má bǔsu pɔ má kpà Ablahaŭ ní Izaakiowa kpama ní n buiɔ n kpɛ.

13 ɔ Lua fɛle bò gu pɔ à yā'òèu.

14 Yakɔbu gbepɛle gu pɔ Lua yā'òèu dɔngubɔ ũ. A itɔlɛwà à nísikàwà.

15 ɔ Yakɔbu tokpà gu pɔ Lua yā'òuepie Beteli.

Laseli ní Izaakio gaa

16 ɔ aa fɛle Beteli aa dàzeu. Ké aa kà kǎi ní Eflatao, Laseli ne'igɔɔ kà, ɔ ne'i zī'ŭkū.

17 Ne'iwāwā zɔɔkū, ɔ nɔɛ ne'ina òè: Nsu to vīa n kūo, n negɔɛ ì lɔ.

18 Laseli yèɛɛ vī lɔ, àle ga, ɔ à tokpà a népie Bēnɔni,† ɔ aā mae tokpàè Bēyāmeɛ.‡

19 Ké Laseli gā, wā aā vī Eflata pɔ wī me tia Beteleŭ zéu.

20 Yakɔbu yādɔngugbe pɛle aā miawa. Laseli miagbepi ku we e ní a gbāo.

21 Isaili èa dàzeu, ɔ à bòokpà sādānaɔ gugwakīi kpɛle.

22 Gɔɔ pɔ a ku bǔsupiu ɔ Lubeni gè ì ní Bila, Yakɔbu nɔ pɔ i mēsɛdiléèoo. Yakɔbu yápi mà.

Yakɔbu negɔɛɔ kuɛplae.

23 Lea negɔɛɔ tón ke: Yakɔbu yoa Lubeni, Simeɔ, Levii, Yuda, Isakaa, Zabulni.

24 Laseli néɔn Yosefu ní Bēyāmeɛo ũ.

25 Laseli zɔnɔɛ Bila néɔn Dā ní Nefatalio ũ.

26 Lea zɔnɔɛ Zilipa néɔn Gada ní Aseɛo ũ. Negɔɛ pɔ wā ní í ní Yakɔbuo Mesopotamion we.

27 ɔ Yakɔbu kà a mae Izaaki kǐi Mamale. A ku Kiliataaba pɔ wī me tia Heblɔ sae, gu pɔ Ablahaŭ ní Izaakio zɔleu.

28 Izaaki kà wè òaa do baosai,

29 à zikū táotao, ɔ à gā à zù a gbéɔ guu, ɔ aā néɔ Esau ní Yakɔbuo aā vī.

36

Esau bui

(1Lad 1.34-37)

1 Esau pɔ wī me lɔ Eɔbū bui yán ke:

2 Esau Kanaa nɔɛ sè, Iti bui Eloni né Ada ní Ivi bui Ana né ɔhɔlibama, Zibeɔ tɔŭnao.

3 A Isimaela né Basema, Nebaio dāe sè lɔ.

4 Ada Elifaza ìaàɔ, mé Basema Leueli ì.

5 ɔhɔlibama Yeusi ní Yalaŭo ní Kolao ì. Esau negɔɛ pɔ wā ní í Kanaa bǔsuuɔn we.

6 Esau a naɔ sèle ní a negɔɛɔ ní a nenɔɛɔ ní a bɛdeɔ pii ní a pɔtuɔɔ ní a àizeɛ pɔ a è Kanaa bǔsuuɔ pii, ɔ à gè Sei bǔsuu, à zàkū ní a dāuna Yakɔbuo,

7 asa an àizeɛ zɔɔ yá mé tò aa fɔ wàò kú ní kɔoo. Bǔsu pɔ aa kuu i mómáoo, ké an pɔɔ dasi yái.

8 Esau zɔle Sei bǔsu gbèsiside pɔ wī me tia Eɔbū guu.

9 Esau pɔ de Eɔbūo dezi séia ũ buion ke:

10 Esau negɔɛɔ tón ke: Ada né Elifaza ní Basema né Leuelio.

† 35:18 Bee mè ma taasi né. ‡ 35:18 Bee mè ɔplaa né.

- ¹¹ Elifaza neg̃ɔ tón ke: Temani, Omaa, Zefo, Gataũ, Kenazi.
¹² Elifaza nɔ pɔ i mɛsɛdilɛɔ tón Timina. Ŋme Amaleki ãànɔ. Esau na Ada tũnaɔn we.
¹³ Leueli neg̃ɔ tón ke: Naata, Zela, Sãma, Miza. Esau na Basema tũnaɔn we.
¹⁴ Esau na Ŋholibama neg̃ɔ tón ke: Yeusi, Yalaũ, Kola.
¹⁵ Esau bui dezi káauɔ tón ke: Esau neg̃ɔ sɛia Elifaza bui dezi káauɔ tón ke: Temani, Omaa, Zefo, Kenazi,
¹⁶ Kola, Gataũ, Amaleki. Elifaza bui dezi káauɔ, Ada tũnaɔn we. Aa ku Edɔũ bũsuuɛ.
¹⁷ Esau né Leueli bui dezi káauɔ Naata, Zela, Sãma ní Mizao. Leueli bui dezi káauɔ, Basema tũnaɔn we. Aa ku Edɔũ bũsuuɛ.
¹⁸ Esau na Ŋholibama bui dezi káauɔ tón ke: Yeusi, Yalaũ, Kola. Ana né Ŋholibama tũnaɔn we.
¹⁹ Esau pɔ wĩ me lo Edɔũ neg̃ɔɔn we, aà bui dezi káauɔnɛ.

Sei buiɔ
(1Lad 1.38-42)

- ²⁰ Sei, Oli bui pɔ kú Edɔũ bũsuu za káau neg̃ɔ tón ke: Lotani, Sobala, Zibɛɔ, Ana,
²¹ Disɔ, Ezɛɛ, Disã.
²² Lotani neg̃ɔɔn Oli ní Emaũo ũ. Lotani dæ tón Timina.
²³ Sobala neg̃ɔ tón ke: Alavã, Manaata, Ebalɛ, Sefo, Onaũ.
²⁴ Zibɛɔ neg̃ɔ tón Aya ní Anao. Anapi mé bò nibɔna wãawa gbáau gɔɔ pɔ àle a mae zããnaɔ dá.
²⁵ Ana neg̃ɔ tón Disɔ, aà nɛnɔɔ tón Ŋholibama.
²⁶ Disɔ neg̃ɔ tón ke: Emadã, Esebã, Ilana, Kelana.
²⁷ Ezɛɛ neg̃ɔ tón ke: Bilana, Zaavã, Akana.
²⁸ Disã neg̃ɔɔn Uzu ní Alanao ũ.
²⁹ Oli bui dezi káauɔ tón ke: Lotani, Sobala, Zibɛɔ, Ana,
³⁰ Disɔ, Ezɛɛ, Disã. Oli bui dezi káauɔ ní ní bui pɔ kú Sei bũsuuɔn we.
³¹ Kía pɔ kpalablè Edɔũ bũsuu Isaili kíaɔ ãaɔ tón ke:
³² Bɛɔɔ né Bela, Dinaba gbé mé kpalablè Edɔũ káau.
³³ Ké à gà, ũ Zela né Yobaba, Bɔzela gbé kpalablè aà gbɛu.
³⁴ Ké à gà, ũ Temani bũsu gbé Usaũ kpalablè aà gbɛu.
³⁵ Ké à gà, ũ Bedada né Adada, Aviti gbé kpalablè aà gbɛu. Ŋme zìblè Madiãɔwa Mɔabu bũsuu.
³⁶ Ké à gà, ũ Maseleka gbé Samala kpalablè aà gbɛu.
³⁷ Ké à gà, ũ Leobo pɔ kú Uflata saɛ gbé Saulu kpalablè aà gbɛu.
³⁸ Ké à gà, ũ Akaboo né Baalanana kpalablè aà gbɛu.
³⁹ Ké à gà, ũ Pau gbé Adada kpalablè aà gbɛu. Aà na tón Metabeli, Malɛdi néɛ, Mɛzaaba tũnaɛ.
⁴⁰ Esau bui dezi káauɔ tón ke an buiwa an bũsu wa: Timina, Alava, Yeteti,
⁴¹ Ŋholibama, Ela, Pinɔ,
⁴² Kenazi, Temani, Mibizaa,
⁴³ Magadiɛ, Ilaũ. Edɔũɔ dezi káauɔ tón we wéle ní wéleɔ bũsu pɔ aa zèleu. Esau pɔ Edɔũɔ dezi sɛia ũ buiɔn we.

37

Yosɛfu nana'oa

- ¹ Yakɔbu ku Kanaa bũsuu, gu pɔ a mae zèleu.

² Yakɔbu buiɔ yán ke: Yosefuá èwaasonae. Aà wè gēo ní plaode guu ké àle são dá ní a v̄iɔ, aà mae naɔ Bila ní Zilipao néɔ, ɔ à yāvái pɔ aa kè kɔmalekè a maeɛ.

³ Isaili ye Yosefuzi de a né k̄iniola, ké à aà í a zikū guu yáí, ɔ à ulatao z̄èè.

⁴ Ké aà v̄iɔ è ní mae yeaàzi deŋla, ɔ aa zàaàgu, aali we yāna òaàno.

⁵ Yosefu nana'ò, ɔ a sèle siu a v̄iɔne, ɔ aa èa zàaàgu de a zia.

⁶ A òné: A nana pɔ má ò ma.

⁷ Má è wále s̄eyeye bua, ɔ ma sè bàaa f̄ele zè. A pɔɔ liai, ɔ aa kùlèè.

⁸ ɔ aà v̄iɔ òè: Nle e n̄yɔ gɔ wá k̄ia ũ nee? Nyɔ ikokewá nee? ɔ aa èa zàaàgu de a zia nana pɔ a òpi yáí.

⁹ Yosefu èa nana'ò lo, ɔ a sèle siu a v̄iɔne à mè: Ma ea nana'ò lo. Má è íatē ní m̄ɔvuao ní saana m̄en kuɛdoɔ lé kùlekulem̄eɛ.

¹⁰ A nanapi sèle siu a mae lo, ɔ aà mae p̄alawà à mè: Bɔtaa nana ní ò màai? Mapi ní n dao ní n v̄iɔ, níle e wá m̄o wúle n ae nee?

¹¹ Aà v̄iɔ íisèaàno. Aà mae s̄o a nanapi yá k̄ua a s̄u.

¹² Aà v̄iɔ gè ní mae são dáí Sik̄eũ.

¹³ ɔ Isailipi ò Yosefue: N v̄iɔ lé s̄adā Sik̄eũ nolo? M̄o mà n z̄í ní k̄ie! A wèwà à mè: Má làa.

¹⁴ ɔ a òè: Gé n v̄iɔ gwai ní ní são, tó aa aafia, ní ea sum̄eɛ ní a baoo. ɔ à aà gbàe, à b̄ò Hebl̄s̄ guzuleu à gè Sik̄eũ.

¹⁵ Ale liaaliaa s̄eũ, ɔ ḡs̄ee kp̄aaũaàno à aà là à mè: Bó níle w̄eɛɛi?

¹⁶ A wèwà à mè: Mále a v̄iɔ w̄eɛɛe. Tó n ní s̄adādāk̄ii d̄s̄, om̄eɛ.

¹⁷ Gb̄épi mè: Ké aa b̄ò lak̄ii, má mà aa mè wále gé Dotaniɛ. ɔ Yosefu p̄el̄ézi à ní lé Dotani.

¹⁸ Ké aa aà è k̄aaa, e ào gé k̄ái ní k̄íi, aa lek̄p̄aaĩaàzi aa mè wà aà de.

¹⁹ Aa òk̄s̄e: A gwa, nana'onki lé mó kee.

²⁰ A to wà aà de sa, wí aà zu eɛ beeo do guu, wí o wài mé aà sò. Wá e lá aà nanaɔ mid̄e.

²¹ Ké Lubeni yápi mà, a ye à aà misi, ɔ à mè: Wásu aà deo.

²² Asu to au b̄owào. A aà zu eɛ beeu guwaiwau la, ásu à aà deo. Lubeni òné màa, ké a ye à aà misi, í ea à aà kpa a maewa yáíe.

²³ Ké Yosefu kà a v̄iɔ k̄íi, aa aà ula b̄òàla, aà ulataopi.

²⁴ ɔ aa aà sè wa zù ep̄iu. Ep̄i da giie, a í v̄io.

²⁵ ɔ aa z̄òle lé p̄oble. Ké aa w̄ezù, aa Isimaela bui kyaamaɔ è, aa b̄ò Galada bùsuu, aale gé Egipi. An yiongoɔ lí'ɔ ní ḡamaɛo ní tulaletio sea.

²⁶ ɔ Yuda ò a gb̄éne: Tó wa wá d̄auna dè, mé wa aà dea ùle, bó ài wá ei?

²⁷ A to wà aà yía Isimaela buipiɔwa. Wásu aà deo, wá d̄auna nolo? Wá au doũe. ɔ aà gb̄éɔ aà yāmà.

²⁸ Ké Madiã laatanapiɔ lé ḡe, aa Yosefu gà wà b̄ò eu, wà aà yía Isimaela buipiɔwa ánuɔu ɔwat̄e bao, ɔ aa ḡeaàno Egipi.*

²⁹ Ké Lubeni sù ep̄i k̄íi, i Yosefu e we lo, ɔ à a p̄okasaɔ ga k̄èk̄e.

³⁰ ɔ à gè a d̄aunaɔ k̄íi à mè: Népi ku we lo. Má gé má ní beeo ni?

³¹ Aa blesana k̄u wa dè, ɔ aa Yosefu ulapi se màle a au guu.

³² ɔ aa aà ulataopi sè tàò ní maeɛ aa mè: Pɔ pɔ wá èn ke. N né ula yà, ge aà pɔ no?

³³ A d̄s̄, ɔ à mè: Ma né ulataoɛ, wài mé aà sò. Waiyoo, à ma né Yosefu tàitaiɛ.

³⁴ ɔ à a ulada ga k̄è, à zw̄ánkasa se d̄ò a pi, ɔ à a népi ɔ̀lò e'e'e.

* 37:28 Zin 7.9

³⁵ Aà negḡeo ní aà nenḡeo mò aà nòse níniè nípii, āma à gĩ wà a nòse nínie à mè: Máo a népi gaa ólbe e mà ge taò aà kíi bedau. Ǿ àle búbuape a népi yá musu.

³⁶ Madiápio sḡ aa Yosefu yia Pḡtifaawa Egipi. Falaḡo iwao doε, ḡme aà dḡaiḡ gbēzḡo ũ.

38

Yuda ní Tamaao

¹ Zibeezi Yuda bḡ a gbéḡo kíi, à gè zḡle Adulaũ gbé pḡ wĩ me Hila be.

² Wekii ḡ à kpàaũu ní Kanaa bùsu gbé pḡ wĩ me Sua nenḡeo, ḡ à aà sè nḡ ũ.

³ A nḡsĩ à ne'ĩ gḡe ũ, ḡ à tḡkpàè Eε.

⁴ A èa nḡsĩ lḡ, à negḡe ĩ, ḡ à tḡkpàè Onani.

⁵ A èa negḡe ĩ lḡ, ḡ à tḡkpàè Sela. Gḡo pḡ à népi ĩ, a ku Kezibuε.

⁶ Ǿ Yuda nḡe pḡ wĩ me Tamaa sè a negḡe séia Eεε.

⁷ Eε kè Diie gbēvāi ũ, ḡ à aà dè.

⁸ Ǿ Yuda ò Onanie: N n v̄iie gyaa sé, ní buike n v̄iie lá wĩ kewa.

⁹ Ké Onani dḡ né pḡ á i ní a v̄iie gyaaḡo aḡ de a bui ũo, tḡ à wùleaànḡ, ĩ azia e bàasiε, ké asu buike a v̄iieo yáí.

¹⁰ Yá pḡ àle kepi kè Diie ĩi, ḡ à aà dè lḡ.

¹¹ Ǿ Yuda ò a né gyaa Tamaae: Ge ñyḡ gyaable n mae be e ma né Sela zḡokũ. Asa àle e Sela a ga lá a v̄iieo wae. Ǿ Tamaa gè zḡle a mae be.

¹² Ké a gḡo gègè, ḡ Yuda na gá. Ké aà sḡ níni, à dàzeu, àle gé a sākākēelenaḡo kíi Timena ní a gbēna Adulaũ gbé Hilao.

¹³ Ǿ wà a baokpà Tamaae wà mè: N zāde lé gé Timena a sḡo kākēlei.

¹⁴ Ǿ à a gyaablepḡo wòlo, à pḡlḡgāu se kù a wéa, ḡ à gè zḡle Enaiũ bolεu Timena zéu. Asa a è Sela gbāakũ mé wi a kpawà nḡ ũo.

¹⁵ Ké Yuda aà è, ḡ à aà d̄ile káalua ũ, ké à pḡkù a wéa yáí.

¹⁶ Ǿ à sḡaazi zé sae à mè: To mà wúlennḡ. I aà dḡ a né gyaa ũo. Ǿ nḡepi mè: Tḡ n wulemanḡ, bó ñyḡ kpaai?

¹⁷ A wèwà à mè: Má a blenḡo do kpásāne. Ǿ à mè: Tḡmadilemεε e ñyḡ gé kpásāi.

¹⁸ Ǿ à aà là à mè: Bḡ tḡḡma mà dilenei? A mè: N n seelakeḡo ní a bao ní gopana pḡ ní kũao kpaai. Ǿ a kpàwà à wùleaànḡ, ḡ à kè nḡ ũ.

¹⁹ Ǿ nḡepi f̄le tà be, à a pḡlḡgāu gò à a gyaablepḡo dà.

²⁰ Yuda a gbēna Adulaũ gbé z̄i ní blenḡo a tḡḡmaboi nḡepi kíi. Ké à kà, i aà eo.

²¹ Ǿ à wekiideḡo làla à mè: Káalua pḡ kú Enaiũ zé sae là yāa ku má ni? Aa wèwà aa mè: Káalua ku lao fá!

²² Ǿ à èa tà, a ò Yudaε: Mi aà eo. Wekiideḡo mè wa káalua dḡ we yāa seo.

²³ Ǿ Yuda mè: Aàḡo pḡpio kũa. Wásu to gbéḡo wá yáalḡo. Ma n z̄i ní blepio, ni aà eo.

²⁴ Mḡo àaḡo gbea wà mò wa ò Yudaε wà mè: N né na Tamaa káaluakà, ḡ à nḡsĩ a káaluakaa guu. Yuda mè: A bḡaànḡ, wi tesḡwà.

²⁵ Ké wàle bḡaànḡ bàasi, à lékpásákè a zādee à mè: Gbé pḡ pḡe beeo v̄i mé nḡḡmagu. Seelakeḡo ní a bao ní gopanaε beeo gwa, tḡ ní a de dḡ.

²⁶ Yuda pḡpio dḡ, ḡ à mè: Nḡepi yá na demala, asa mi aà kpa ma né Selawao. Yuda i wùleaànḡ lḡo.

²⁷ Ké à kà ne'ia, à mḡo lè s̄iaḡo mé kú aà gbεε guu.

²⁸ Gḡo pḡ àle ne'ia, a gbēdo ḡbḡ, ḡ nḡe ne'ina wḡḡtēna dḡwà à mè: Néε bee mé bḡ káau.

- 29 Ké népi a ɔ sàaa, ɔ né plaade bò, ɔ nɔɛpi mè: N bɔ bùie fá! ɔ wà tɔkpàè Pɛlezi.*
 30 Bee gbɛa ké aà gbɛdo pɔ wà wɔtɛna dɔ aà ɔwapi bò, ɔ wà tɔkpàè Zela.†

39

Yosefu ní Pɔtifaanao

- 1 Ké Isimaela buio kà ní Yosefuo Egipi, ɔ Egipi gbé Pɔtifaanao aà lùmá. Falaɔo ìwao doe, ɔme aà dɔaio gbɛzɔo ũ.
 2 Dii kú ní Yosefuo, ìb aà dae ní gòmio. A ku a dii Egipi gbépi be.
 3 Aà diipi è Dii kuaàno, ìb aà dae ní gòmio yá pɔ àle ke pii guu,
 4 ɔ à aà wegwa, à aà dɛle a be ziia ũ, à pɔ pɔ a ví pii nàè a ɔzi.
 5 Za gɔo pɔ à aà dɛle a be ziia ũ, Dii èfáaidà aà beu Yosefu yáí. Dii èfáaidà pɔ pɔ de aà pɔ ũgu pii, bepɔon nò, buapɔon nò.
 6 ɔ Pɔtifaanao a pɔpii nà Yosefue a ɔzi. A yáe kàa vío, mé i ke bleblea bàasio. Yosefu ɔ gɔ kefenae, mé aà zea maa.
 7 Ziewa ɔ Yosefu bli gè a dii nagu, ɔ a dè: Wúlemanɔ.
 8 ɔ à gí à mè: Gwa, ma dii yáe kàa ví be la bo, à pɔ pɔ á vío nàmee ma ɔzi pii.
 9 Aà iko demala ua lao, tó n baa gè, i gimɛɛ ní pɔeoo, ké ní de aà nɔ ũ yáí. Má fɔ yávái bee taa ke mà duunake Luase?
 10 Baa ké nɔɛpi ìb oè gɔpii, i we wúleaàno, a ye ào kuaàno seo.
 11 Ziewa ké Yosefu gè kpéu zikei, à mɔ lè uazikenae ku beo.
 12 ɔ nɔɛpi aà kù a ulawa à mè: Wúlemanɔ. ɔ Yosefu a ula tòè we, à bàalè bò bàasi.
 13 Ké nɔɛpi è à a ula tòè à bàalè bò bàasi,
 14 ɔ à uazikenao sísi a òné: A gwa, wà mɔwɛɛ ní Ebeluo, ɔ àle dɔewanɔ. A gèmazì wúlemanɔ, ɔ ma wiidòwà.
 15 Ké a è ma wiidòwà, ɔ à a ula tò kálea ma sae, à bàalè bò bàasi.
 16 ɔ nɔɛpi ulapi kále a sae. Ké Yosefu dii sù,
 17 ɔ aà nɔpi dè à mè: Ebelu zɔ pɔ n suowɛɛ dɔemanɔ, à gèmazì.
 18 Ké ma wiidòwà, ɔ à a ula tò kálea ma sae, à bàalè bò bàasi.
 19 Ké nɔɛpi yápi síu a záe à mè lá n zɔ kèmɛɛn we, aà pɔ pà maamaa.
 20 ɔ à mè wà Yosefu kù wà dakpeu, gu pɔ kía dakpeunao káleu, ɔ à gɔoplakè we.
 21 N beeo Dii kuaàno à gbèkekèè, a tò aà yá kà dakpeunao dɔanagu.
 22 ɔ gudɔanapi dakpeunao nà Yosefue a ɔzi pii, wíli yáe ke aà saio.
 23 Dakpeunao dɔanapi lío yáe kàa ví Yosefu musuo, ké Dii kuaàno, mé ìb aà dae ní gòmio yá pɔ àle ke pii guu.

40

Yosefu dakpeunao nana bɔlekea

- 1 Bee gbɛa Egipi kí Falaɔo vɛebolena ní a pɛekenao kèaàno íi.
 2 Aà pɔ pà a ìwa gbɛon plapiɔzi, aà vɛebolena kía ní aà pɛekenao kiao.
 3 ɔ à ní kákpɛu a dɔaio gbɛzɔo be, kpé pɔ wà Yosefu dàu.
 4 Dɔaio gbɛzɔopi Yosefu dɛle aà laaidómá.
 Aa gɔoplakè kpéu we.
 5 Gwáasin doŭ Egipi kía vɛebolena ní pɛekenapio nana'ò nípla nípii, baade ní a pɔo ní a àsio.
 6 Ké Yosefu mɔ ní gwai kɔo, a è an ká gà.
 7 ɔ à ní lá à mè: Bó yá mé tò á oosisia gbái?

* 38:29 Bee mè à bò bùi. † 38:30 Bee mè ténzoizoi.

8 Aa wèwà aa mè: Nana ò wá ò, gbēe ku la ké à a àsi'owēeo. Ǿ a òné: Lua mé nana àsi bɔɔle dɔo lò? A á nanapiɔ dau à siumee.

9 Ǿ vēebolenao kía a pɔ ò è à mè: Ma nana guu ma vēeli è ma sae.

10 Vēelipi gɔn àaɔe. A labò à vukè, à ne'í à mà.

11 Má Falaɔ imibɔ kŭa, ò ma vēebepiɔ sè má fē à imibɔpiu, má kpàwà.

12 Yosefu òè: Nanapi àsin ke: Ligɔn àaɔpiá gɔɔ àaɔe.

13 Gɔɔ àaɔ gbēa Falaɔ a n misi. A ea n da n zí guu, ní ea ñyɔ vēebolèè, lá niɔ ke yāawa.

14 Tó yá bɔnnɔ na, to ma yá àɔ dɔngu. Gbēkekemeē, ní ma yā'o Falaɔe, ké ñ e ñ ma bɔ kpée bee guu.

15 Asa wà ma kŭ kpáí za Ebeluɔ bŭsuue, mé baa Egipi la mi yāe ke à kà wà ma da ee bee guuo.

16 Ké pēekenaɔ kía è Yosefu nanapi àsi'oa bò ní vēebolenao na, ò a òè: Ma nana guu sɔ má è má pēe sea gbí àaɔ diakɔa.

17 Gbí pɔ kú musu, kàa bui dasi pɔ má kè Falaɔe ka a guu, ò bāɔ lé ble ma musu.

18 Yosefu òè: A àsin ke: Gbí àaɔpiá gɔɔ àaɔe.

19 Gɔɔ àaɔ gbēa Falaɔ a n mi zɔ a n loo líwa, bāɔ i n ble.

20 A gɔɔ àaɔdeá Falaɔ izi dikpee, ò à blekè a ñwaɔne. A vēebolenao kía ní pēekenaɔ kiao bòle kpéu a ñwaɔ wáa.

21 Ǿ à èa vēebolenao kía dà a zíu, aà ea aàɔ vēebolēe.

22 Ǿ à pēekenaɔ kía lòo líwa, lá Yosefu ní nanaɔ àsi'ònéwa.

23 Kásile Yosefu yá i dɔ vēebolenao kíagu bɔ, aà yá sàaàguē.

41

Yosefu Falaɔ nana bɔɔlekea

1 Wè búu pla gbēa Falaɔ nana'ò a è á zea Niilile.

2 A è zuda maa mekpaaɔ bòle swapi eu mèn sopla, aale sē ble dàna guu.

3 Ǿ à zuda fēfēa wòuwoũ è sopla bɔ. Aa bò swa'eu, aa be a séiaɔ kpe, aa zè ní sae swale.

4 Ǿ zù fēfēa wòuwoũpiɔ zù maa mekpaapiɔ mòmɔ, ò Falaɔ vù.

5 A èa gè ní io, ò à nana'ò bɔ. A è ése sáo maa wede pia éseli doũwa sáo sopla.

6 Ǿ à ése sáo wén ála'alana pɔ lou'i kēsámáɔ è, à pia ní gbēa bɔ sáo sopla.

7 Ǿ ése sáo wén ála'alanapiɔ ése sáo maa wedepiɔ mòmɔ. Ké Falaɔ vù, a è nana á ò.

8 Ké gu dò, làasoo gèaàgu, ò à Egipi māsokenaɔ ní wezēnaɔ sisi píi. A a nanaɔ sèle siuné, kási an gbēe i fɔ à a àsi'òèo.

9 Ǿ vēebolenao kía fēle yā'ò Falaɔe à mè: Tàae pɔ má kè yāa dòmagu gbā.

10 Kí, n pɔ pà n zòblenaɔzi yāa, ò n ma dakpeu n dɔaiɔ gbēzɔɔ be sãnu ní pēekenaɔ kiao.

11 Gwāasín doũ wa nana'ò, wá baade ní a pɔo ní a àsio.

12 Ebelu èwaasoe kúwanɔ we, n dɔaiɔ gbēzɔɔ zɔe. Ké wa wá nanaɔ sèle wá siuè, ò à wá baade pɔ àsi'òè.

13 Yápiɔ kè lá a òwēewa. N ea n ma da ma zíu, ò n pēekenaɔ kíapi lòo líwa.

14 Ǿ Falaɔ gbé zì Yosefu sísi, ò wà gè aà bò kpéu kpakpa. A mibò à a pɔkasao líle, ò à gè Falaɔ kíi.

15 Ǿ Falaɔ òè: Ma nana'ò, kási gbēe i fɔ a àsi'òmēeo. Má mà wà mè, tó wa òne, ni fɔ ñ a àsi'oné.

16 Yosefu òè: I ke mámeo, Lua mé a a àsi'oné kí.

17 Ǿ Falaɔ òè: Ma nana guu má è má zea Niilile.

- 18 Má è zuda maa mekpaa mèn soplaò bòle swa'eu, aale sē ble dāna guu.
- 19 Ǿ ma zuda pāleò è lò mèn sopla, aa fēfēa wòũwoũ, mi zù fēfēa bee taaò e Egipi la yāao.
- 20 Ǿ zuda fēfēa wòũwoũpiò zù mekpaa séia mèn soplapiò mòmò.
- 21 Baa ké aa ní mòmò, aa gĩ fēfēa lá aa dēwae, gbēe a dō ké aa ní mòmò seo. Ǿ ma vu.
- 22 Nana guu lò má è, ése sáo maa wēde sáo sopla bò éseli doũwa.
- 23 Ǿ má è, ése sáo teeena wén ála'alana pò lou'i kēsāmáò bò an gbēa lò sáo sopla.
- 24 Ǿ ése sáo wén ála'alanapiò ése sáo wēdepiò mòmò. Ké má ò māsokenaòne, an gbēe i fō à a àsi'òmēe.
- 25 Ǿ Yosefu òè: Kí, nana pò ní òpiò àsi doũe. Lua yá pò á ye ke òlòne, kí.
- 26 Zù maa mèn soplapiòá wē soplae, mé ése sáo wēde sáo soplapiòá wē soplae. Nanapiò àsi doũe.
- 27 Zù fēfēa wòũwoũ mèn sopla pò bòle aa be a séiaò krepìòá wē soplae. Màa ése sáo wén ála'alana pò lou'i kēsāmá sáo soplapiò de lò. Beeò mé wē sopla pò imina a kauò ũ.
- 28 Lá má òne tiawa kí, ma mè Lua lé yá pò á ye ke òlòne.
- 29 Blēwēna aò di Egipi gupiiu maamaae e wē sopla.
- 30 Bee gbēa imina i ka e wē sopla, kãa gbãapi yá i sã Egipiògu. Iminapi a to bùsu blē midē.
- 31 Imina pò a mopi aò pāsĩ maamaae, kãa gbãapi yá a dò gbēegu lò.
- 32 Kí, lá gēn pla n nanapi ò, bee mè Lua mé dīle màa. A ke tiaē, a sea vío.
- 33 Tiasa kí, ònde wēzēna wēle ò dile aò de gbãade ũ Egipi.
- 34 Kí, gbēò dile ziaò ũ Egipi, aao pówēna sode kãaa wē sopla pò pówēnaò diupi guu.
- 35 Aa blē kãaa wē maa pò lé mósò guu, aai pówēna ká dōò guu wēle ní wēleò ní n tó, aaiò dōa.
- 36 Tó imina pò a ke wē soplapi kà Egipi, blēpi iò de kūsūa ũ, ké iminapi su Egipiò dēdeò yái.
- Yosefu kpalablea Egipi*
- 37 Yápi kà Falaògu ní a ìwaò píi,
- 38 Ǿ a òné: Gbēe beeá Lua Nisínadee. Wá gbēe e laaàwa bē?
- 39 Ǿ a ò Yosefue: Lá Lua tò n yá beeò dō píi, ònde wēzēnae ku lanwao.
- 40 Mmē nýòò de ma ua gbēzòò ũ, ma gbēò iò misiilēne nípii. Báa mé a to màò denla ado.
- 41 Ǿ à èa òè: Nyòò iko ví Egipi bùsu gupiiwae.
- 42 Ǿ à tāana seelakebò bò a òwa, a dà Yosefue a òwa, à bàabaa ula dàè, à vua yàbaa dàè a nòe.*
- 43 A a sǿgo plaade kpàwà bebebò ũ, ǿ gbé pò dōaaaò ìò pala: A kúle! A kúle! Beewa Falaò tò Yosefu iko ví Egipi bùsuwa.
- 44 A òè lò: Mámēmaa Falaò, gbēe a fō yāe ke Egipi la n lé saio.
- 45 Ǿ à tǿkpàè Zafēna Panēa, ǿ à Eliòpòli wēle sa'ona Potifēla nēnòena Asēna kpàwà nò ũ.
- 46 Gòò pò Yosefu zĩ sè Egipiò kí Falaò bē, a wē baakwi ví. Ǿ à bò Falaò kíi, à gè bebei Egipi gupiiu.
- 47 Kãa gbãa ku e wē sopla, blēwēna di maamaae.

* 41:42 Dan 5.29

48 Ǿ Yosefu ble pɔ di Egipi wɛ̀ soplapi kãakãaa wɛ̀le ní wɛ̀leo kùsũa ũ, wɛ̀le pɛ́i ní azia pɔo.

49 A pɔwɛna kãaa zɔzɔ lán ísiale ũfãawa, ɔ wà zè a yɔyɔaɛ, asa wa fɔ a lé dɔo.

50 E imina àò gé kái Yosefu na Potifela né Asena negɔɛ í pla.

51 Yosefu tokpà a yoaɛ Manase† à mè: Lua tò ma mae bedeo ní ma taasikɛao yá sãmagu pɛ́i.

52 Ǿ à tokpà a plaadeɛ Eflaiũ‡ à mè: Lua tò ma gɔ nede ũ bùsu pɔ wà ma wetãu.

53 Ké kaa gbãa pɔ kú Egipi wɛ̀ soplapi lé kà,

54 ɔ wɛ̀ soplapi pɔ imina kàu dàale lá Yosefu òwa. Imina kà bùsu ní bùsuo pɛ́i, ãma ble di Egipi gupiiue.§

55 Ké nɔana gɛ̀ Egipiɔgu pɛ́i, aa wiilè Falaɔɔwa aà ble kpámá. Ǿ a òné pɛ́i: A gé Yosefu kíi, lá a oé í ke.

56 Imina lí bùsupila pɛ́i, ɔ Yosefu dɔo wɛ̀wɛ̀, à pɔwɛna yía Egipiɔwa, ké imina gbãakù ní bùsuo yáí.

57 Ǿ gbéɔ̀ bò dúnia guu pɛ́i aa mò Egipi pɔwɛna lúi Yosefuwa, asa imina gbãakù dúnia guu píe.

42

Yosefu vɛ̀io mɔa ble lúi Egipi

1 Ké Yakɔbu mà pɔwɛna kú Egipi, a ò a néɔne: Aò kále la pã yá?

2 Má mà pɔwɛna kú Egipi. A ge lúwɛɛ we, ké wásu gagao, wíɔ ku aafia.*

3 Ǿ Yosefu vɛ̀io gbɛɔn kwio gè Egipi pɔwɛna lúi.

4 Yakɔbu i Yosefu dãuna Bɛ̀yãmeɛ zírɔɔ, asa à mè: Wíliɔ dɔo tó yãvãì sù aà lè sɔ̀ be.

5 Ǿ Isaili népio gè pɔwɛna lúi ní gbɛ̀pãleɔ, asa iminapi kà Kanaa bùsuo sɔ̀e.

6 Yosefu mé bùsupi gbɛ̀zɔ̀ ũ. Ǿme í pɔwɛna yía gbépiwa. Ǿ aà vɛ̀io mò kùlèè, aa ní mi pèle.

7 Ké à a vɛ̀io è, à ní dɔ̀, ɔ à azia kèné nibɔ ũ. Ǿ à yã'òné pãsipãsi à ní lá à mè: A bɔ má ni? Aa wèwà aa mè: Wa bɔ Kanaa bùsuo, wa mɔ ble lúie.

8 Yosefu a vɛ̀io dɔ̀, kási aai aà dɔo.

9 Nana pɔ a ò yãa an yá musu† d̀aàgu, ɔ a òné: Zãmadeɔn á ũ, a mɔ wá bùsu asiigwaie.

10 Aa wèwà aa mè: Aawo Baa! N zòblenaɔn wá ũ, wa mɔ ble lúie.

11 Dedoũdeɔn wá ũ wápíi. Náaideɔn wá ũ. Wápio n zòblenaɔ, zãmadeɔn wá ũo.

12 Ǿ a òné: Egeɛ! A mɔ wá bùsu asiigwaie.

13 Aa mè: Wápio n zòblenaɔ, dedoũdeɔn wá ũ, wá gbɛɔn kuɛplae. Kanaa bùsu gbɛɔn wá ũ. Wá dãuna gò be ní wá maeo, wá gbèdo kuo.

14 Ǿ Yosefu òné: Lá má òéwa, zãmadeɔn á ũ.

15 Pɔ pɔ a to mà á yá síana dɔn ke: N Falaɔ̀ báaao á bɔle lao, sema á dãunapi mò la bàasio.

16 A á gbèdo zí á dãunapi séi, á gbé kíniɔ gɔ dakpɛunaɔ ũ lae, mí dɔ̀ tó á yá síanaɛ. Tó màa no, ní Falaɔ̀ báaao zãmadeɔn á ũ.

17 Ǿ à ní ká kpéu e gɔ̀ àaɔ.

18 A gɔ̀ àaɔde zí a òné: Má Lua vía ví. A yá pɔ má òé ke, í bɔ aafia.

19 Tó náaideɔn á ũ, à á gbèdo to da kpéu la, á gbé kíniɔ í tá ní pɔwɛnao á bedè nɔandenaɔne,

† 41:51 Bee mè sãngu. ‡ 41:52 Bee mè nede. § 41:54 Zin 7.11 * 42:2 Zin 7.12 † 42:9 Daa 37.5-10

²⁰ Í ea mɔmɛɛ ní á dāunapio, mí dǝ ké á yáá síanaɛ, mé wa á dede lo. Ǿ aa wèi màa.

²¹ Aa òkɔɛ: Síanaɛ tàaedeɔn wá ũ yá pɔ wá kè wá dāunaɛ yāa yái. Wá è gɔɔ pɔ àle awakpawɛɛ, à kè wēnaũ, ɔ wi aà yāmao. Bee yái yáɛ bee wá léi.

²² Ǿ Lubeni òné: Ké má òé ásu yāe ke népio, i ma yāmao, aà au to ɔ Lua lé síwá ke.

²³ Aa dǝ Yosefu lé mao, asa ké à yā'òné, wa sèle síunéɛ.

²⁴ Ǿ à gò ní kǐi, à ge ɔɔb. Ké à sù, à yā'òné, ɔ à Símeɔ bɔ ní guu, à mɔkàwà ní wáa.

²⁵ Yosefupi mè wá pówena káné ní sakiliɔ pai, wi ní baade ɔa dauè, wi zé kùsūa kené. Ké wa kèné màa,

²⁶ aa ní pówenaɔ dí ní zàa'inaɔne, ɔ aa dàzeu.

²⁷ Ké aa kà gu pɔ aale iu, ké an gbēdo a sakili pòlo à pɔ kpá a zàa'inawa, ɔ à a ɔa è a sakiliu.

²⁸ Ǿ a ò a gbéɔne: A ma sakili guu gwa, wá ma ɔa sàaamɛɛe! Ǿ sǝ kèngu, aa òkɔɛ ní lualuao: Bó yá Lua kèwɛɛ màai?

²⁹ Ké aa kà ní mae kǐi Kanaa bùsuu, aa yá pɔ ní lé sèle síuè píi aa mè:

³⁰ Bùsu gbēzɔɔpi yā'òwɛɛ pāsípāsí, à wá díle zāmadeɔ ũɛ.

³¹ Wá òè náaideɔn wá ũ, zāmadeɔn wá ũo.

³² Dedoũdeɔn wá ũ, wá gbéɔn kuɛplae, wá gbēdo kuo, wá dāuna gǝ Kanaa bùsuu ní wá maeo.

³³ Ǿ bùsu gbēzɔɔpi òwɛɛ à mè, pɔ pɔ a to à wá dǝ náaideɔ ũn ke: A mè wá wá gbēdo toanɔ, wí blewena se taò wá bēde nɔandenaɔne,

³⁴ wí ea mɔɛ ní wá dāunao, í dǝ sa ké zāmadeɔn wá ũo, náaideɔn wá ũ, í wá gbēdo kpáwá, wí laata bùsupiu.

³⁵ Ké aale pówena bɔle ní sakiliɔ guu, an baade a ɔsɔ è a pɔ guu. Ké aa ní ɔa è màa, vía ní kú nípii ní ní maeo.

³⁶ Ǿ an mae òné: A ye mà gǝ nésai yà? Yosefu kuo, Símeɔ kuo, ɔ á ye Bēyāmɛɛ sia ba? Yápii lé bɔmɛɛ vāie.

³⁷ Ǿ Lubeni ò a maeɛ: Tó mi sunɛaànɔ, ma nɛgǝɛ plaaɔ dede. N aà kpa, má sunɛaànɔ.

³⁸ Ǿ Yakɔbu mè: Ma né a géánɔ, asa aà vǐi dadoũde gà, ɔme gǝ ado. Ma zikù. Tó yāe sù aà lè tá pɔ ále o guu, a to mà ta mǐau ní pɔsiaoɛ.

43

Yosefu vǐi ɛa gea Egipi ní Bēyāmɛɛo

¹ Imina pásí kù Kanaa bùsuu.

² Ké aa pówena pɔ aa bɔò Egipi blè à làa, an mae òné: A ea gé pówena lúí yɔɔ b.

³ Ǿ Yuda òè: Gbépi òwɛɛ sáasāe à mè, tó wá dāuna kúwanɔ, wásu to wá wesikǝleɔ.

⁴ Tó níyǝ wei wá dāuna géwanɔ lé, wá gé ble lúine.

⁵ Tó ni wei sǝo, wá geo, asa gbépi òwɛɛ, tó wá dāuna kúwanɔ, wásu tó wá wesikǝleɔɛ.

⁶ Ǿ Isaili mè: Bóyái a íadàa á ò gbépie á dāuna vǐi?

⁷ Aa wèwà aa mè: Aàpi mé yálalawá ní wá bēdeɔ yáo. A mè: A mae ku e tiaa? A dāuna vía? Yá beeɔ musu ɔ wá wèwà. Wá dǝ yāa a me wá mǔ ní wá dāunao yà?

⁸ Ǿ Yuda ò a maeɛ: To népi gemanɔ. Wá fele gé gǝɔe ké wápio ní mpio ní wá néo wásu gagao yái, wíɔ ku aafia.

⁹ A gò ma yá ũe. Ma azia wēni dīle aà pò gbēu. Tó mi sunεaàno aafiao, má gò n tàae de ũe.

¹⁰ Tó wi seake yāao, dō wa ge a gēn plaadei, wa εa su.

¹¹ Ǿ an mae òné: Lá màae, à yáe bee ke. A wá bùsu pɔmaao se ká á sakiliɔ guu, í ge gbépi gba. A gāmale sé yɔɔ ní zó'io yɔɔ ní lí'bo ní tulaletio ní gɔɔɔo ní sío.

¹² A gé ní ɔao lee pla, í ɔa pò wa dàé á sakiliɔ guu ɔaané. Tó wà zàwàn nò, á dō.

¹³ A á dāuna sé, í εa gé gbépi kíi.

¹⁴ Lua Gbāapiide to gbépi wēnadóé, i á gbēdo ní Bēyāmεεo gbaε aa suáno. Mapi sō, tó Lua ma néo sīaε, a sīan we.

¹⁵ Aa pò pò wa ge wà aà gbapi sèle ní ɔao lee pla ní Bēyāmεεo, aa fèle gè Egipi, ɔ aa gè Yosefu kíi.

¹⁶ Ké Yosefu Bēyāmεε è ní guu, a ò a be ziaε: Gé ní gbéε beeɔ ma be. Nòo de n keke, asa gbépiɔ pɔblemanɔ fāanεε.

¹⁷ Ziiapi yá pò Yosefu dàe kè, àle géno aà be.

¹⁸ Ké wàle géno Yosefu be màa, vía ní kú aa mè: Ǿa pò wa dà wá sakiliɔ guu yāa yámé tò wà m̀wanɔ la. Aa ye kusiwá aa wá né, aai wá kúkū zɔɔ ũ, aa wá zàa'inao séleε.

¹⁹ Ké aa kà Yosefu be kpεεle, aa sò aà ziiapizi aa mè:

²⁰ Mae, n yá na! Wa mɔ la káau ble lúie.

²¹ Ké wa ka gu pò wále iu, wa wá sakiliɔ pòlo, ɔ wá baade a ɔa è a sakiliu kyáukyau. Ǿ wa suò ke.

²² Wa mɔ ní ɔ pāleo ké wà ble luò. Wá dō déme ɔapi dà wá sakiliɔ guuo.

²³ Ziiapi mè: Asu bilikεo, ásu to vía á kūo. A Lua, á mae Lua mé ɔapi dàé á sakiliɔ guu. A ɔa ma kíi lè. Ǿ à Simeo b̀oné.

²⁴ Ziiapi gēno Yosefu ua, à í kpámá aa zu'òò, ɔ à sē kpà ní zàa'inaɔwa.

²⁵ Ǿ aa pò pò wa Yosefu gbapi yákèke e aàò gé sui fāanε, asa aa mà wà mè wa pɔble weε.

²⁶ Ké Yosefu sù be, aa aà gbà pò pò wà m̀opi, aa wùle tɔle aà ae.

²⁷ A ní aafia gbèa, ɔ à mè: Á maezi pò a aà yá'òpi gbāaó? A ku e gbāa?

²⁸ Aa wèwà aa mè: Wá mae n z̀blena gbāa, a ku e tia. Ǿ aa kùlèε aa wùle ní gbεεu.

²⁹ Yosefu weε è à a dāuna dadoũde Bēyāmεε gwà à mè: Á dāuna pò a aà yá'òmεεpin laa? Ǿ a ò Bēyāmεεε à mè: Lua báaadangu.

³⁰ Ké à a dāuna gwà, aà pɔ kèna zɔɔ, a ye ɔɔɔ, ɔ à gè kpεa ní wāao, à ɔɔɔ we.

³¹ Ké à oopi, ɔ à b̀ò à azia kúkūa, à mè wà mó ní bleo.

³² Wà ble dīlèε ado, ampiɔ níteε, Egipi pò aa kuaànɔ níteε ɔ, asa Egipiɔ lí pɔble ní Ebeluɔo, aali yāaleínɔo.

³³ Wà ní z̀lézɔle aà ae lá wà ní í aa tètékɔiwa, za negɔε séiawa e an gɔzānawa, ɔ aa le'èle, aa kɔ gwàgwa.

³⁴ Ǿ wà ble pò kú Yosefu ae kpaalèné. Bēyāmεε pò zɔɔ de gbé kíniɔ póla lee ɔo. Ǿ aa pɔblè wà imiànɔ e wà kã.

44

Anusu imibɔ daa sakiliu

¹ Yosefu ò a be ziaε: P̀wena káka gbépiɔne ní sakiliɔ pai, lá aa f̀ó sé léu. Baade ɔa daè a p̀wena sakiliu,

² ní ma ánuusu imibɔ se n da an dāuna sakiliu ní aà p̀wena ɔao. Ǿ a kè lá Yosefu òεwa.

- 3 Ké gu dè gòò, wà ní gbáe ní ní zàa'inao.
- 4 E aao gé kái zà, ò Yosefu ò a ziaa: Fela pélerizi. Tó ní ní lé, n ní la bóyái aa maa fiabò ní váioi?
- 5 Bóyái aa ma ta pò mi imiò, mi màsokèò sè kpáii? Oné aa tàaekè.
- 6 Ké à ní lé, à yápi òné,
- 7 ò aa wèwà aa mè: Mae, àkea ní ò màai? Kúku! Wápiò n zòblenaò, wá fí yá bee taa kee?
- 8 Ja pò wá è yáa wá sakiliò guu, wi ea suone boa za Kanaao lé? Wá fí ánuusu ge vua se kpáii n dii bea?
- 9 Mae, wá gbé pò ní è aà kíi, ade gàe, wápii wí gò n zòò ù.
- 10 A mè: Tòò, aà ke lá á òwa. Gbé pò wa è aà kíi, a gò ma zò ùe, á gbé kíniò í gò tàaesai.
- 11 Ó an baade a sakili píla a pòlo gòò.
- 12 Ó ziiapi ní sakiliò yòe. A dàale an vìi pòwa e à gè kàò an dàuna pòwa, ò à imibòpi è Bèyámee pò guu.
- 13 Aa ní ulaò ga kèkè, ò an baade a aso yè a zàa'inae, aa èa gè wéleu.
- 14 Ké Yuda ní a gbéò kà Yosefu be, aa aà lè we, ò aa wùle tóòle aà ae.
- 15 A òné: Bóyái á kè màai? A dǒ ké ma taa lí màsokèò lé?
- 16 Yuda wèwà à mè: Baa, wá one kpelewa ni? Wá yáe oa vìo. Kpelewa wá fí wázia bóyáui? Lua wá dǒ tàaedeò ùe. Baa, wa gò ní zòò ù sa wápii, i ke gbé pò wá imibòpi è aà kíi ado no.
- 17 Ó Yosefu mè: Kai! Má fí bee keo. Gbé pò wá imibòpi èwà mé a gò ma zò ù, á gbé kíniò í ea ta á maewa aafia.

Yuda wabikèa Yosefuwa Bèyámee

- 18 Ó Yuda sàaazi à mè: N yá na Baa! To mapi n zòblena mà yá'onè. Nsu to n pò pamazio Baa, asa ní sáa ní Falaòòe.
- 19 Baa, n wá lá yáa tó wá mae ge dàuna vì.
- 20 Ó wa mè wá mae zikù, mé wá dàuna kúò, wá mae aà ì a zikù guue. Népi vìi dadoude gà, òme gòò ado, mé wá maepi yeaazi maamae.
- 21 N ò wápiò n zòblenaòne wá aà se mòone, ké n e n wesiaàle.
- 22 Baa, wá òne népi a e go a maewao. Tó à gòwà, maepi a gaè.
- 23 Ó ní òwèe, tó wá dàunapi i mówanò, wásu tó wá wé ke síiò.
- 24 Ké wa ta wá maewa, wa n yá'òè.
- 25 Ó wá maepi mè wá ea gé ble lúí yòò ló.
- 26 Wa mè, mé i ke wá dàuna kúwanò bàasio, wá fí geò, asa tó a kúwanò, wá wé a ke síiò.
- 27 Ó wá maepi òwèe, wá dǒ ké a napi ne'í mèn plaè.
- 28 Ké ado bò a be, i aà e ló e gbá. A mè wá mé aà sò.
- 29 A mè tó wá né mendoè bee síwa, mé yáwái gè aà lè sa, lá a zikù, wá tó à ta miao ní pòsiaoè.
- 30 Tiasa, tó ma ta ma maewa, mé aà népi kúwanò, maepi a gaè, asa aà pò dè népiwaè.
- 31 Tó i népi e wá guuo, wá maepi a ta miao a zikù guu ní pòsiaoè.
- 32 Ma azia kpà ma maewa népi gèe ùe, ma mè tó mi suèaànò, má gò aà tàaede ùe.
- 33 Baa, n yá na! To mà gò ní zò ù népi gèe ù, i tá ní a vìiò,
- 34 asa tó népi kumanò, má fí ta ma maewao. Má fí wèna pò a ke aà yá musu gwao.

45

Yosefu azia ɔba a v̄iɔne

¹ Yosefu i f̄ a n̄se suumpà gbé p̄ó kú weɔne ɔo, ɔ à p̄una à mè: Gbé p̄ó kú laɔ, à ɔle p̄ii! Ké gb̄e ku we ɔo, ɔ à azia ɔle a v̄iɔne sa.*

² Ale ɔle gb̄augb̄au e Egipiɔ mà, mé Falaɔɔ b̄edeɔ a baomà.

³ ɔ a ò a gb̄eɔne: Mámema Yosefu. Ma mae ku e tiaa? ɔ gili ḡéngu, aai f̄ w̄ewào.

⁴ ɔ Yosefu òné: A s̄mazi. Ké aa s̄ààzi, ɔ à mè: Mámé má á d̄auna Yosefu p̄ó á ȳia, wà s̄uààɔ Egipi la ũ.

⁵ Tiasa ásu tó á p̄o yao. Asu tó á n̄se ɔɔkpa ma ȳiaa ȳá musuo, asa gb̄éɔ misia ȳá ɔ Lua ma d̄aaie la.

⁶ Imina kaa b̄usu la w̄è plaaden ke. Wa e sapao, wa e p̄okekeo e w̄è ɔo.

⁷ Lua tò ma d̄aaé ké wá bui e ɔ aafia b̄usu lae, mí á misi maamaa mà á suaba.

⁸ I ke áme a ma z̄i la, Luae. A ma dile Falaɔɔ ledamade ũ, aà be ziia ũ, Egipi gupii gb̄ez̄ɔ ũ.

⁹ A ke kpakpa à gé wá mae kíi, í oè aà né Yosefu mè Lua a dile Egipi b̄usu gb̄ade ũ. Aà su ma kíi la ḡɔ,

¹⁰ ɔ kumanɔ k̄ai, i z̄le Gos̄e b̄usu ní a néɔ ní a t̄uɔnaɔ ní a s̄aɔ ní a bleɔ ní a zuɔ ní p̄ó p̄ó a v̄iɔ p̄ii.

¹¹ Máɔ aà gwa la, asa imina aɔ ku e w̄è ɔo ɔe. Tó màa no, aàpi ní a b̄edeɔ ní p̄ó p̄ó a v̄iɔ mid̄e píe.

¹² Apiɔ ní B̄ȳám̄e, a wesie ké mapi ma Yosefu m̄ame mále ȳá'oe.

¹³ A gawi p̄ó má v̄i Egipi la ȳá'o ma mae ní ȳá p̄ó á èo p̄ii, í ge à aà se suðme la kpakpa.

¹⁴ A v̄i lòo a d̄auna B̄ȳám̄e n̄e, à ɔle, ɔ B̄ȳám̄e ɔle aà k̄ue s̄o.

¹⁵ ɔ à lep̄e a v̄iɔwa p̄ii ní ɔle. Bee gb̄ea aà v̄iɔ lé faaiboanaɔ.

¹⁶ Ké Yosefu v̄iɔ m̄a bao lí Falaɔɔ bea, à k̄è na ní a íwaɔ.

¹⁷ ɔ a ò Yosefu: O n̄ v̄iɔne aa ní aso ye ní z̄a'inaɔne, aa fele gé Kanaa,

¹⁸ aa ní mae sé ní ní b̄edeɔ, aa suɔna ma kíi la. Má Egipi b̄usu gumaa kpámá, aai namableu.

¹⁹ Oné ɔ aa Egipi zugoɔ se an néf̄enaɔ ní ní n̄eɔ ȳá, aai ní mae se suaanaɔ.

²⁰ Aasu láasooke p̄ó p̄ó aa to weɔwao, asa Egipi gumaa a ḡɔ ní p̄ó ũe.

²¹ ɔ Isaili népiɔ k̄è màa. Yosefu zugoɔ kpámá lá Falaɔɔ òwa. A zé k̄us̄ua k̄èn̄e ɔ.

²² A ní gbá uladaɔ nípii, mé à B̄ȳám̄e gbà ánuɔ ɔwat̄e àa do ní basoo ní uladaɔ m̄en ɔo.

²³ A Egipi p̄omaɔ kp̄as̄a a mae z̄a'ín aso kwi ní p̄wenaɔ ní bleo z̄a'ín aso kwi a mae zé k̄us̄ua ũ.

²⁴ Ké à ní gb̄ae à mè: Asu lekpaake z̄euo! ɔ aa tà.

²⁵ Aa b̄ò Egipi, ɔ aa kà Kanaa b̄usu ní mae Yakɔbu kíi.

²⁶ Aa òè: Yosefu b̄é e tia, ɔme Egipi b̄usu gb̄ez̄ɔ ũ. ɔ maepi k̄è s̄áii, i sio.

²⁷ ɔ aa ȳá p̄ó Yosefu òné òè p̄ii. Ké Isaili zugo p̄ó Yosefu gb̄ae a séiɔ è, ɔ à láasoo dàdoũ sa,

²⁸ ɔ à mè: Ké bee mò! Ma né Yosefu b̄é e tia. Má gé mà wesiaàle e mào gae.

46

Yakɔbu taa Egipi ní a néɔ

* 45:1 Zin 7.13

- 1 Isaili dàzeu ní pọ́ pọ́ a v̄iọ́ p̄ii. Ké à kà Bēeseba, à sa'ò a mae Izaaki Luawa.
- 2 Ǿ Lua b̀ò m̀òwà wépfungu'ea guu gwá à m̀è: Yakɔbu! Yakɔbu! A wèwà à m̀è: Má ké!
- 3 Ǿ à m̀è: Mámema Lua n mae Lua. Nsu bílikε Egipi gea yá musuo, asa we má n bui káfiu maamaa.
- 4 Má genno Egipi, mí su ní n bui. Asa Yosefu gbá níyɔ́ gaa.
- 5 Ǿ Yakɔbu f̄le Bēeseba. Aà néo aà dà zugo pọ́ Falaɔ́ gbàε aà séi guu ní ní néo ní ní n̄o.
- 6 Aa ní p̄otuoɔ́ ní àizeε pọ́ aa è Kanaa bùsuuɔ́ s̄le tàò Egipi.
- 7 Yakɔbu tà we ní a neḡɔ́e ní a nen̄o ní a t̄ũnaɔ́ nípii.*
- 8 Isaili pọ́ tà Egipi tón ke: Yakɔbu ní a neḡɔ́e.
Yakɔbu neḡɔ́e séia Lubeni.
- 9 Lubeni neḡɔ́e tón ke: An̄ki, Palu, Ez̄no, Kaami.
- 10 Sim̄e neḡɔ́e tón ke: Yemuε, Yamini, Oada, Yak̄, Zohaa ní Saulu pọ́ a ì ní Kanaa n̄o.
- 11 Levii neḡɔ́e Gees̄, Keata ní Melalio.
- 12 Yuda neḡɔ́e tón ke: Eε, Onani, Sela, Pelezi ní Zelao, āma Eε ní Onanio gà Kanaaε. Pelezi néon Ez̄no ní Amuluo ũ.
- 13 Isakaa neḡɔ́e tón ke: Tola, Puva, Yasubu, Sim̄l̄ni.
- 14 Zabal̄ni neḡɔ́e tón ke: Seledi, Eloni, Yalee.
- 15 Neḡɔ́e pọ́ Lea ní ì ní Yakɔbuo Mes̄p̄otamion we. Ǿme nen̄o pọ́ w̄i me Dina ì b. An buip̄iọ́ p̄ii gb̄on baakwi ní àaɔ́e.
- 16 Gada neḡɔ́e tón ke: Zef̄, Agi, Suni, Ez̄b̄, Eli, Alodi, Aleli.
- 17 Aseε neḡɔ́e tón ke: Imena, Iseva, Isevi, Belia ní ní d̄ae Selao. Belia neḡɔ́e on Ebeε ní Malakieo ũ.
- 18 Labā mé Zilipa kpà Leawa. Bui pọ́ a kè ní Yakɔbuon we. Aa gb̄on ḡeo ní m̀endoos̄e.
- 19 Yakɔbu na Laseli néon Yosefu ní B̄yāmeεo ũ.
- 20 Yosefu Manase ní Eflaiũo ì Egipi ní a na Asena, Eliopoli w̄le sa'ona Potifela néo.
- 21 B̄yāmeε bui tón ke: Bela, Bekεε, Asebe, Gela, Naamani, Ehi, Losi, Mup̄iũ, Hup̄iũ, Aada.
- 22 Bui pọ́ Laseli kè ní Yakɔbuon we. Aa gb̄on ḡeo m̀endosaie.
- 23 D̄a neḡɔ́en Husiũ ũ.
- 24 Nefatali neḡɔ́e tón ke: Yazieli, Guni, Yezεε, Sileũ.
- 25 Labā mé Bila kpà Laseliwa. Bui pọ́ a kè ní Yakɔbuon we. Aa gb̄on soplaε.
- 26 Yakɔbu bui pọ́ à t̄aĩno Egipion we. Aa gb̄on bàaɔ́so ní m̀endoos̄e, aà né nao bàasi.
- 27 Ké Yosefu ne'ĩ Egipi gb̄on pla, ɔ́ Yakɔbu bui pọ́ tà weo kè gb̄on bàaɔ́kwi.†
- 28 Yakɔbu Yuda z̄i aà d̄aaε Yosefu kíi, aà Gos̄ε bùsu zé ɔ́l̄è. Ké aa kà we,
- 29 ɔ́ Yosefu ḡè a s̄gou, à ḡè dai a maeε we. Ké à aà lè, à v̄i k̄usiwà, à ɔ́l̄ò aà ḡau e'e'e.
- 30 Ǿ Isaili ò Yosefue: Lá ma wes̄inle má è ní kú e tia, tó má f̄ò mà ga sa.
- 31 Yosefu ò a v̄ionε ní a de b̄ede: Má ge o Falaɔ́ε ma v̄iọ́ ní ma de b̄ede pọ́ kú Kanaa bùsuuɔ́ s̄u ma kíi.
- 32 Má oè s̄ad̄anaon á ũ, p̄odeon á ũ, mé a mo ní á s̄aó ní á bleo ní á zuo ní pọ́ pọ́ á v̄iọ́ piiε.
- 33 Tó Falaɔ́ á sisi, mé à á lá bó z̄i i kei,
- 34 à oè p̄odeon á ũ za á èwaasoḡo e ní a gb̄ao lá á deziowa. Tó á òè màa, ɔ́ á e z̄le Gos̄ε bùsuu, asa Egipi lí k̄t̄esi ní s̄ad̄anao.

* 46:7 Zin 7.15 † 46:27 Zin 7.14

47

Isailio zōlea Egipi

¹ Yosefu gè yā'ò Falaḵoe à mè: Ma v̄io b̀ Kanaa b̀suu ní ní s̄aó ní ní bleo ní ní zuo ní p̀ p̀ aa v̄io píi, aa mò Gosē b̀suu.

² Ǿ à a v̄io sè gb̄eɔn soo, à ní ɔlo Falaḵoe.

³ Falaḵo ní lá à mè: Bó z̄í i kei? Aa wèwà aa mè: Wápio n z̀b̄lenaɔ, s̄ad̄anaɔn wá ũ lán wá deziɔwa.

⁴ Ǿ aa òè: Wa m̀ z̄lei b̀su la ḡɔplaε, asa imina t̄ Kanaa b̀suwaε, s̄ε ku ké wá s̄aó bleo. Wápio n z̀b̄lenaɔ, wá gba z̄é wá z̄le Gosē b̀suu.

⁵ Ǿ Falaḵo ò Yosefue: Lá n mae ní n v̄io s̀ n k̄iε,

⁶ ñ ní k̄le Egipi gumaau. Aa z̄le Gosē b̀suu. Tó laaideɔ kú ní guu, ní ma p̀o nané ní ɔz̄í.

⁷ Ǿ Yosefu a mae Yakɔbu sè ge òlo Falaḵoe. Ǿ Yakɔbu samaa'òè.

⁸ Falaḵo aà là à mè: N ka w̄ε ũmai?

⁹ A wèwà à mè: Ma kua d̄uniau lán nibɔwa wè basoolokwin la. Ma w̄ε i ka ma deziɔ p̀wao, mé a taasi v̄í.

¹⁰ A samaa'ò Falaḵoe lo, ò à gò aà k̄i.

¹¹ Yosefu a mae ní a v̄io k̄le Egipi b̀su gumaau, à ní gbá b̀su p̀ Lamese de a m̄εw̄ia ũ, lá Falaḵo òwa.

¹² Yosefu ble kpà a maewa ní a v̄io ní a mae b̄edeɔ píi ua ní uao an dasileu.

Imina p̄sik̄ua

¹³ Imina p̄si k̄i, ble ku gueio. Egipi ní Kanaa ȳεε làa.

¹⁴ Lá w̄le p̀wena lú, Yosefu òa p̀ kú Egipi ní Kanaa s̄í píi, à tàò Falaḵo b̄ε.

¹⁵ Ké Egipi ní Kanaa òa làa, Egipi mò Yosefu k̄i m̄pii aa mè: Ǿa kú lo, wá gba p̀blea. Nsu to wá gaga n wáaó.

¹⁶ Yosefu mè: Lá á òa v̄io, à m̀ ní á p̀tuoo, mí ble kpáwá a musu.

¹⁷ Ǿ aa mò Yosefue ní p̀tuoo, ò à p̀wena kpámá s̄óó ní s̄aó ní bleo ní zuo ní z̄aá'inao musu. W̄ε bee à p̀wena kpámá ní p̀tuoo musuε.

¹⁸ Ké w̄ε bee ḡε, ò aa mò aà k̄i a wè s̄ia aa òè: Baa, wá f̄s̄ ȳε ul̄εno. Ǿa làa mé wá p̀tuoo ḡs̄ n p̀ ũ. P̄e i ḡs̄ wá kpamao, wápio ní wá buaɔ bàasio.

¹⁹ Nsu to wá gaga n wáa ní wá buaɔ. Wá lú ní wá buaɔ, ní fiabo ní bleo, wí ḡs̄ Falaḵo z̄oo ũ, wápio ní wá buaɔ. Wá gba p̀bui ké wásu gagao, w̄io ku, mé wá buaɔ su ḡs̄ tàaa ũo.

²⁰ Ǿ Yosefu Egipi buaɔ lù Falaḵoe píi, asa Egipi baade a bua ȳia, ké n̄ana ní kú gb̄aa ȳáie, ò b̀su ḡs̄ Falaḵo p̀ ũ.

²¹ Yosefu Egipi s̄í z̄oo ũ píi za ní b̀su léla ní a léleo.

²² Ama i sa'onaɔ buaɔ luo, asa Falaḵo d̄ile aàò ble kpámá ḡɔpiiε. Lá aa kú ní ble p̀ Falaḵo ì kpámá, aai ní buaɔ ȳiao.

²³ Ǿ Yosefu ò gb̄eɔne: Ma á lú ní á buaɔ sa, a ḡs̄ Falaḵo p̀ ũε. P̀bui ke, à ge t̄.

²⁴ P̀kekeḡoo aliɔ a lee soode kpa Falaḵowa, a lee siis̄ k̄ini i ḡs̄é p̀bui ní bleo ũ. Aliɔ bee ble ní á néo ní á b̄edeɔ píi.

²⁵ Ǿ aa mè: N wá m̄sie. To wàò nanno Baa, wí ḡs̄ Falaḵo z̄oo ũ.

²⁶ Ǿ Yosefu ȳad̄ile Egipi à mè, buap̀ lee soode aliɔ de Falaḵo p̀ ũε. Ȳapi ku e ní a gb̄ao. Sa'onaɔ n̄t̄ε, an buaɔ mé i ḡs̄ Falaḵo p̀ ũo.

Yakɔbu ledile a néne

²⁷ Isailio ku Gosē b̀suu Egipi. Aa nízia t̄ole v̄í we, ò aa ne'í aa k̄afi maamaa.

²⁸ Yakɔbu kè wè ḡeo ní plao Egipi, aà wè píi basoplas̄oo ní plaoε.

29 Ké à kà gaa, ɔ̃ à a né Yosefu sisi a òè: N yá na! Ma wēnagwa! N n ɔ̃da ma gbala taau, ní gbēke ní náaio yá kemεε. Nsu ma ví Egipio.

30 Tó ma zu ma deziɔ guu, ma ge se bɔ̀ò Egipi la, ní ma ví ma dezipiɔ mia'εu. ɔ̃ a òè: Má yá pɔ́ ní ò kenε.

31 ɔ̃ Yakɔbu m̀è: Lεgbēmεε. Ké à lεgbèè, ɔ̃ Yakɔbupi kùle Luaε a lii mizi.

48

Yakɔbu báadaa Eflaiũ ní Manaseogu

1 Gɔ̀ɔpla gbεa wa ò Yosefue aà mae lé gyāke, ɔ̃ à a né gbēɔn plaɔ Manase ní Eflaiũ s̀ele g̀rínɔ.

2 Ké wa ò Yakɔbue aà né Yosefu mò aà gwai, à kɔaikè à f̀ele z̀le a lii musu.

3 A ò Yosefue: Lua Gbāapiide b̀à Luzu,* Kanaa b̀usu, à báaadāmagu,

4 a òmεε á tó mà ne'i maamaa, í ma káfi mà g̀ɔ̃ buiɔ dezi ũ, í b̀usupi kpa ma buiɔwa ma kpe an pɔ́ ũ e g̀ɔ̀pii.

5 Tiasa né gbēɔn pla pɔ́ n ní í Egipi zad̃ mi m̀ɔ n kíioá ma p̀ɔ̀ɔne. Eflaiũ ní Manaseo g̀ɔ̃ ma néɔ ũ lán Lubeni ní Simεɔowaε.

6 Né pɔ́ r̃yɔ́ ní i an gbεaɔ mé aaɔ de n pɔ́ ũ, aai ní túbi e ní ṽiɔ kíi.

7 Asa ké mále su ní Mesɔpotamio, n da Laseli gà z̀éu Eflata pɔ́ w̃i me tia Betelēũ léi Kanaa b̀usuue, ɔ̃ ma aà ṽi z̀éu we.†

8 ɔ̃ Isaili Yosefu néɔ gwà à m̀è: Deɔn wei?

9 A ò a mae: Né pɔ́ Lua ma gba laɔn we. ɔ̃ Isaili m̀è: M̀órnɔ ma kíi mà sa'olekené.

10 Zikũ Isaili wé líaa, àle gu'e maaɔ, ɔ̃ Yosefu s̀ààziínɔ. Isaili lep̀epemá à ní kpá a kùe,

11 ɔ̃ a ò Yosefue: Mále e yāa má wesinle bo, ɔ̃ Lua tò ma n e ní n néɔ bo.

12 Yosefu ní gó a mae gbáa, ɔ̃ à kùlèè à a mipèle.

13 ɔ̃ Yosefu a néɔ kù nípla nípii. A Eflaiũ kù ní ɔ̀plaaɔ Yakɔbu ɔ̀zeε oi, ɔ̃ à Manase kù ní ɔ̀zeεɔ Yakɔbu ɔ̀plaa oi, ɔ̃ à s̀ààziínɔ.

14 ɔ̃ Yakɔbu a ɔ̀ pāk̃ɔa à ɔ̀plaa nà Eflaiũ pɔ́ de dāuna ũ miwa, à ɔ̀zeε nà Manase pɔ́ de yoa ũ miwa.

15 ɔ̃ à sa'olekè Yosefue à m̀è:

Lua pɔ́ ma deziɔ Ablahaũ ní Izaakio t̀èaàzi,

Lua pɔ́ d̀aamεε ma kua guu e ní a gbāo,

16 aà Malaika pɔ́ ma bɔ́ ṽi píi guu,

aà báadaa néε beeɔgu,

aà to wàɔ ní sisi ma t̀owa,

ní ma deziɔ Ablahaũ ní Izaakio t̀o,

aà to aaɔ k̃ɔ maamaa d̀únia guu.

17 Ké Yosefu è a mae a ɔ̀plaa nà Eflaiũ miwa, i keè nao. A a mae ɔ̀ kù ké à go Eflaiũ miwa à na Manase p̀owa,

18 à m̀è: Màa no Baa, gbéε bee mé yoa ũ. N n ɔ̀plaa na aà miwa.

19 ɔ̃ aà mae g̃i à m̀è: Má d̃, má d̃. Aàpi s̃ɔ a g̀ɔ̃ bui ũ, aɔ z̃ɔ, āma aà dāuna z̃ɔ aɔ deaàlaε, aà bui aɔ dasi.

20 Zibeezi ɔ̃ à sa'olekèné‡ à m̀è:

Isailiɔ samaa'ok̃ε ní á t̀o

aa me Lua to n̄ g̀ɔ̃ lán Eflaiũ ní Manaseowa.

Màa à Eflaiũ d̀àa Manaseε.

21 ɔ̃ Isaili ò Yosefue: Ma ka gaa, āma Lua aɔ kúánɔ, i εa táánɔ á deziɔ b̀usu.

* 48:3 Daa 28.13-14 † 48:7 Daa 35.16-19 ‡ 48:20 Ebe 11.21

22 Sikeũ pɔ́ má si Amɔleɔwa ní ma fẽndao ní ma sáo, ma n gba n v̄iio gbɛue. §

49

Yakɔbu sa'olekea a néɔne

- 1 Yakɔbu a néɔ s̄isi, ɔ̄ à mè: A kãamazi, mí yá pɔ́ a á le gbɛzã oé.
- 2 A kɔ́ kãaa ma néɔ, à swákpa,
í á mae Isaili yãma.
- 3 Lubeni ma yoa, ma gbãa,
ma gɔ́sake né s̄éia,
n gawi ní n ikoo de ní gbéɔla.
- 4 N p̄ási lán ísɔwa,
kási n̄yɔɔ deŋlao,
asa n dede n da n mae wúlekia,
n gbadà ma nɔɔ dowae.*
- 5 Simɛɔ ní Leviio mé kɔ́gbɛɔ ũ,
aa p̄ási ní fẽndao.
- 6 Ma lé kú an lekpaai guuo,
ma bàa kúrínɔ.
Asa aa gbéɔ de de ní pɔ́kũmao,†
aa zuo kizã zòzò lán kòɔ yáwa.
- 7 Lua láaikemá ní pɔ́kũma zɔɔ yái,
aà lekené ní pɔ́fẽ p̄ási yái.
Má ní kékɔwa Yakɔbu buio guue,
mí ní buio fáaa Isailio guu.
- 8 Yuda, n gbéɔ n sáaukpa.
Nyɔ́ n ibeɛɔ kú ní n̄de,
n mae néɔ kúlɛɛ.
- 9 Yuda de lán n̄ɔmusuwa.‡
Ma népi í su ní toekao,
í gae í wúle a tòou.
Dème a f̄s aà vui?§
- 10 Kpala a go Yudalao,
aà buio mé aao lípana kũa
e kpalade àɔ mó,
bui píi i misiileè.
- 11 A a zàa'ina dɔ v̄ɛeliwa,
a a zàa'in né ye v̄ɛeli maawa.
V̄ɛe aɔ diaaziɛ, io pɔ́ píò,
io a ula pí ní v̄ɛɛbe'io.
- 12 V̄ɛe a aà wé t̄ɛakũ,
v̄í i aà swaa puakũ.
- 13 Zabulɔni aɔ ku ísia saɛ,
aà bùsu aɔ de gó'ilenadɔdɔkii ũ.
Aà buio bùsu lén Sidɔ léu.
- 14 Isakaa de lán zàa'in gbãawa,
ìò wúlea asoɔ zãnguo.
- 15 Tó aà buio è an kámabokii maa,
mé an bùsu na,
aa koo ní aso zíɛɛ, aai zɔ́zíkɛné.

§ 48:22 Zãa 4.5 * 49:4 Daa 35.22 † 49:6 Daa 34.25 ‡ 49:9 Zia 5.5 § 49:9 Nao 24.9

16 Dã a a gbéǎ yágǎgǎ a zéwa,
aǎ de Isaili buiǎ do ũ.

17 Dã buiǎ aǎ de lán mlǎ pó kú zé léwa,
lán sǎgbalawa zéwewena sae.

Aa sǎ sǎ a koewa,
sǎde i bǎlele kpaanla.

18 Dii, ma wé dǎnzi ñ ma suaba.

19 Gada buiǎ sǎ, zǎgǎ ãnamá,
kási aali péleńzi.

20 Aseǎ buiǎ blǎá blǎ nísideǎ,
blǎ pó de kía blǎ maa ũ sǎ aali ke ní bǎsuu.

21 Nefatali buiǎ de lán banawa sǎu,
aa né kefenǎ i.

22 Yosefu buiǎ de lán lí ne'ina pó kú nibǎna saewa,
aǎ gǎnǎo fele da gǎa fǎǎ.

23 Kǎzunaǎ íbelesǎnǎ,
aa ní yá ní kao.

24 Aǎ ní sǎ kǎa deesai
Yakǎbu Lua Gbǎade sabai,
an ǎ gbǎa mé a gǎi ví
Isailiǎ Gbe pó í dǎaané yái.

25 N mae Luapi mé a dǎnle,
Gbǎapiidepi mé a bǎaadangu
ní lou'í pó í bǎ musuo,
ní ǎfǎai pó kǎlea tǎle zǎeo.

N nǎǎ ní n pǎǎ aǎ de neadeǎ ũe.

26 Sa'ole pó n mae n gba
zǎǎ de ma deziǎ pǎa,
a zǎǎ de gbǎsǎsǎ zǎla.
Lua to pǎmaaǎ su Yosefu miwa,
asa sǎme beǎǎ ví a gbéǎ guu.

27 Bǎyǎmeǎ buiǎ aǎ de
lán ǎwalǎwan pǎsǎwa,
aa léle gbéǎwa kǎǎ,
aai ní pǎǎ naaa oosi.

28 Isaili bui mǎn kuǎplaǎn we pii. Sa'ole pó an mae ní gbǎn we, baade ní a pǎǎ.

Yakǎbu gaa ní aǎ víao

29 Ŏ a òné: Tó ma ánuatò, à ma ví ma deziǎ gbè'ǎ pó kú Iti bui ǎfǎnǎ bua guu.

30 Gbè'ǎpi ku Mapelǎe, Mamale gukpe oi Kanaa bǎsuu, bua pó Ablahaǎ lù Iti bui ǎfǎnǎwa gǎvíkǎi ũ.*

31 We wǎ Ablahaǎ víu ní a na Salao.† We wǎ Izaaki víu ní a na Lebǎkao.‡ We ma Lea víu.

32 Wǎ búpi ní a gbè'ǎo lù Itiǎwaǎe.

33 Ké Yakǎbu lépi díle a néǎne a làa, à ǎa wǎle, sǎ à gǎ.

50

1 Yosefu kǎsi a maewa, àle aǎ gaa sǎǎ, àle lépepewǎ.

2 Ŏ a ò a zǎkena ǎsedeǎne aa ǎse ní nísiǎ dǎǎ a mae gǎwa. Ŏ aa kè Isaili gǎǎ màa

3 e gǎǎ bla, ké asu yaikǎo yái, asa màa Egipiǎ í ke, sǎ aa aǎ gǎ'ǎanabò gǎǎ bǎaǎkwi.

* 49:30 Daa 23.16-17 † 49:31 Daa 25.10 ‡ 49:31 Daa 35.29

4 Ké ge'wɔɔ lãa, Yosefu ò Falaɔɔ bedeɔne: A gáafaakeme! A yáe bee omee Falaɔɔe:

5 Ké ma mae è ále ga, a tò ma legbèè à mè mà a ví mia'e pò á lù azia pò ù Kanaa bùsuu. * Má ye mà gé mà a mae ví we sa, mí ea su.

6 Ǿ Falaɔɔ òè: Ge n n mae ví lá n a legbèèwa.

7 Ké Yosefu lé gé a mae víi, Falaɔɔ ìwao ní a be gbèzɔɔ ní Egipi bùsu gbãadeo gèaàno píi.

8 Yosefu bedeɔ ní a víio ní a de bedeɔ gè píi loe. An néfɛnenaɔ ní ní são ní ní bleɔ ní ní zuo mé gò Gosè bùsuu ntèe.

9 Sógoo ní sòdeɔ ku lo. Wa dasi maamaae.

10 Ké aa kà Atada pówengbèzeaa Yuudè baale, ɔ aa nà gewiwa e'e'e, ɔ Yosefu a mae ge'ianabò we goɔ sopla.

11 Ké Kanaa bùsudeɔ è lá wà ge'ianabò Atada pówengbèzeaa, ɔ aa mè: Egipio ì ge'ianabò zɔɔ, ɔ wà tɔkpà Yuudè baale gupie Abeli Egipi. †

12 Beewa Yakɔbu néo kè, lá a ònéwa.

13 Aa aà ge sè wà tàò Kanaa bùsuu, ɔ aa aà ví Mapela bua gbè'e pò Ablahaù lù Iti bui Efɔnɔwa mia'e ù guu Mamale gukpe oi. ‡

14 Ké Yosefu a mae ví a làa, à èa tà Egipi ní a víio ní gbé pò gèaàno aà mae víio píi.

Yosefu a víio gbaa sò

15 Ké Yosefu víio è ní mae gà, aa òkɔe: Tó Yosefu fɛlewanɔ, mé a ye vãi pò wá kèe pii flabowèe sò be?

16 Ǿ aa lékpàsákèè aa mè: E n mae àò gé gai, à mè

17 wà one n sùuukewanɔ ní wá tàaeo ní wá duunao, asa wa vãikène. N yá na! Sùuukewanɔ ní wá tàaeo. N mae Lua zòblenaɔn wá ù. Ké Yosefu yápi mà, à ɔɔbò.

18 Ǿ aà víio mò aà kíi, aa kùlèè aa mè: N zɔɔn wá ù.

19 Ǿ Yosefu òné: Asu to vía á kũo. Luan ma ùa?

20 A ye yãvãikeme yãae, ɔ Lua tò à lile yãmaa ù, ké à e gbéɔ misi dasi, lá àle ke tiaewa.

21 Asu to vía á kũo. Má á gwa ní á néo. Màa à yãna òné à ní gbáò sò.

Yosefu gaa

22 Yosefu ku Egipi ní a de bedeɔ e à kà wè basɔokwi.

23 A wesì Eflaiù síwenaɔle, mé à wesì Manase né Makii néo le lo.

24 Ǿ Yosefu ò a gbéɔne: Ma gaa zão. Lua mé a mo dɔále, i bɔánɔ bùsuu la, i géánɔ bùsu pò a a legbè Ablahaù ní Izaakio ní Yakɔbuoɔne guu.

25 Ǿ à ledìle Isailioɔne à mè: Tó Lua mò á gwai, à tá ní ma gewao we. §

26 Yosefu wè basɔokwideu ɔ à gà. Ǿ wà ese ní nísio dòò aà gewa, wa dà kpagolo guu Egipi.

* 50:5 Daa 47.30-31 † 50:11 Bee mè Egipio ge'ianabò. ‡ 50:13 Zin 7.16 § 50:25 Bɔa 13.19, Yoz 24.32, Ebe 11.22

BɔA Mɔizi lá plaade Yá pɔ́ kú lée bee guu

Mámɛmaa Dii á Lua, ma á bɔ zɔbleu Egipi (20.2). Dòò bee mé lápi tɔbɔkii ũ, àlɛ yá pɔ́ kú a guu owɛɛ. Lua mé a gbéɔ bona ũ. Dòò doupi mé de Lua ikoyá mèn kwio mide ũ. Lua Isailio bɔ́ ké a yeŋzi, ɔ́ a dīlené aao yeazi sɔ́, aaiɔ misiileɛ, aaiɔ a ikoyáɔ kŭa.

Imina mé m̀ò ní Isailio taa Egipio. Ké a wɛ̀ gègè, aa dasi kù, ɔ́ Egipi kía Falaɔɔ ní dá zɔzi (Daa 45.17-20, 47.11). An taasi pɔ́ aale ke yá i sã Luaguo, ɔ́ à gbé sè ní guu, wí me Mɔizi, aao de ní dɔaana ũ. Lua azia òlɔ Mɔizie à mè a tón Dii. A dabudabuɔ̀ kè à a gbãa òlɔ Egipione, ɔ́ aa Isailio gbàe (1.1-15.21). A dɔaané à ɔ́lianzi Sinai gbáau (15.22-18.17). Lua Isailio sè a gbéɔ ũ, ɔ́ à a bàakuarínɔ̀ yádáné Sinai gbepɔ́leu, à a ikoyáɔ dīlené (19.1-24).

Goo pɔ́ Lua lé kpaaũkpɛdɔa ɔlɔ Mɔizie (25-31), Isailio zugaaena pɔ́ ní vuao aa dīle ní dii pɔ́ ní bóle Egipi ũ. Yá bee Lua pɔ́ fɛ̀ ɔ́ à yãŋamá (32-34). Bɔa lápi láakii wà Dii kpaaũkpɛpi dɔa yã'ò, we Lua ìɔ kpaaũurínɔ̀ (35-40).

Gbé, níle zɔble kpelewan lò, lápi lé ɔlɔwɛɛ lá Lua ì gbéɔ bo síana aa gɔ́ wéɛɔ ũ, ké aao naanɔ̀, aaiɔ na ní kɔ̀o.

Iadaa Isailio wa Egipi

1 Isailio pɔ́ aa tà Egipi ní ní mae Yakɔbuoɔ, * baade ní a be gbéɔ tón ke:

2 Lubeni, Simɛɔ, Levii, Yuda,

3 Isakaa, Zabulɔni, Bɛyãmɛɛ,

4 Dã, Nefatali, Gada, Aseɛ.

5 Yakɔbu buipio pii gbɛɔn bàakwie. Yosefu gbé bee sɔ́ a ku Egipi yãa kòe.

6 ɔ́ Yosefu gà ní a v̄io ní a goo gbéɔ pii.

7 Isailio ne'í aa kò aa káfi aa dasikù maamaa, aa lí bùsupia.

8 Kí dafu pɔ́ Yosefu dɔ̀o kpalablè Egipi, †

9 ɔ́ a ò a gbéɔne: A Isailio gwa, aa dasikù aa liwála.

10 Wà gé ònɔkeiné ké aasu káfi yáí. Tó zí sù fɛ̀le, aa na wá ibeɛɔwa, aa zikawanɔe, aai bóle wá bùsuu.

11 ɔ́ wà gbéɔ dīlené ní dii ũ, aa ní wetã ní zí gbãao. Beewa ɔ́ aa Pitoũ ní Lamɛɛo kálɛ Falaɔɔe aà blewekakii ũ.

12 Kási lá wàle íadamá léu, màa aaiɔ káfi, aaiɔ ligua, ɔ́ gili gè Egipio gu ní yáí.

13 ɔ́ wà ní dá zɔzi pásíu,

14 wà ní pɔ́ yà, wà gíbozi gbãa dànɛ ní bilikibɔao ní buazi píio. Wà zípíio dànɛ píi pásípásiɛ.

15 ɔ́ Egipio kía Ebelu nɔe ne'inanɔ̀ sísi, ado tón Sifila, ado Pua.

16 A òné: Tó a ne'í Ebelu nɔeɔne sa, tó gɔ́ɛɛ, à aà de. Tó nɔeɛ sɔ́, à aà tó.

17 Ama nɔepio Lua vía ví, ɔ́ aai yá pɔ́ a òné keo, aale negɔ́ɛo tó.

18 ɔ́ kíapi ní sisi à ní lá à mè: Akɛa á kè màa a negɔ́ɛo tòi?

19 Aa wèwà aa mè: Ebelu nɔeɔ de lán Egipi nɔeɔwao, aa wãa, aai ne'i e wàò gé móie.

20 Màa Isailio lé káfi, aale dasikù. ɔ́ Lua maakè nɔe ne'inapione,

21 à ní gbá néo, ké aa a vía ví yáí.

* 1:1 Daa 46.3-7 † 1:8 Zin 7.17-18

22 ɔ Falaɔɔ yādīle a gbéɔne pii à mè: A Ebelu nétēna pɔ de negɔe ũ ka Niili íu pii, āma à nenɔeɔ tó.‡

2

Mɔizi ia

1 Levii bui gɔe Levii bui nɔe sè.

2 Nɔpi nɔsɪ à ne'í gɔe ũ. Ké a è népi maa, à aà ùle mɔ àaɔ.*

3 Ké í fɔ à aà ùle lɔo, à kefu gbí sè à kɔtaa lèwà, ké í su gēuo yáí. ɔ à népi dàu à gè a dīle Niili dānau vó guu.

4 Népi dāe ze kāaa, àle gwa yá pɔ a su à aà le.

5 Falaɔɔ nenɔe gè zu'oi swai, ɔ aà gbéɔ lé bebe swa gɔsɔle. A gbí è dilea vóu, ɔ à a zíkēna zì, à gè a sè.

6 Ké a wè, a è né mé dau, àle ɔɔlɔ. A kèè wēnaū à mè: Ebelu negɔenaε.

7 ɔ népi dāe mò a ò Falaɔɔ népie: N ye mà ge Ebelu nɔe sí sine aà yókpane népiwa yà?

8 A wèwà à mè: Ao, gé! ɔ nenɔenapi gè népi da sisi.

9 Falaɔɔ nenɔepi òè: Népi se taò, ní aà gwamεε, mí a fiabonε. ɔ à népi sè taò, àle aà gwa.

10 Ké népi zɔɔkù, à aà sè gèò Falaɔɔ nenɔepie, ɔ à aà sí a né ũ.† A tɔkpàè Mɔizi,‡ asa à mè a aà bò íue.

Mɔizi bàale taa Madiá

11 Gɔɔewa ké Mɔizi zɔɔkù, à gè a bui Ebeluɔ gwai, ɔ à zì gbāa pɔ aale ke è.§ A è Egipi gbé lé a bui gbè.

12 Ké à a sae gwàgwa, i gbèe eo, ɔ à Egipi gbépi dè a vīle bùsu'ufāau.

13 Gu sīa dɔa, ké à bò, à Ebeluɔ è gbéɔn pla, aale sòleke. ɔ à gbé pɔ a yá nao là à mè: Bóyái rīle n gbèdo gbèi?

14 A wèwà à mè: Déme n dile wá kía ũ ké n gbasa rīle yákpalekewanɔi? N ye n ma de lá n Egipi gbépi dèwa yà? ɔ vīa Mɔizi kù à mè: Wà yáe dèe fá!

15 Ké Falaɔɔ yápi mà, àle wεεle Mɔizi de, ɔ à bàalèè à tà Madiá bùsuu,* à zòle lɔo sae we.

16 Madiá sa'onae ku, a nenɔeɔ vī gbéɔn sɔpla, ɔ aa mò itò aa kà pɔtuɔɔ imibɔu ní mae pɔɔne.

17 Ké sādānaeɔ mò lé ní yá, ɔ Mɔizi fēle yási ní nɔepio, ɔ à í kpáné ní pɔɔwa.

18 Ké aa tà ní mae Leuēliwa, à ní lá à mè: Akεa a su káau gbái?

19 Aa wèwà wà mè: Egipi gɔe mé wá sí sādānaɔwa. Baa se ɔme itò a kpàwεε wá pɔɔwa.

20 ɔ à ní lá à mè: A ku má ni? Bóyái a gɔepi tò wei? A aà sisi aà mɔ pɔblewanɔ.

21 Mɔizi mò, ɔ à wè zòle ní gɔepio, ɔ gɔepi a nenɔe Sefola kpàwà.

22 A ne'í gɔe ũ, ɔ Mɔizi tɔkpàè Geesou,† à mè bòmɔn a ũ dāɔ bùsuu la.

23 Ké à gègè, ɔ Egipiɔ kía gá. Isailio lé aauke zɔzì pɔ aale ke yáí, aale wiile, ɔ an wiipi Lua lè.

24 A ní aaukea mà, mé aà bàa pɔ kú ní Ablahaūo ní Izaakio ní Yakɔbuo i sāaàguo.‡

25 Lua Isailio gwà, ɔ à wēnadōné.

‡ 1:22 Zin 7.19 * 2:2 Zin 7.20, Ebe 11.23 † 2:10 Zin 7.21 ‡ 2:10 Bee mè bɔa. § 2:11 Ebe 11.24-26

* 2:15 Zin 7.23-29, Ebe 11.27 † 2:22 Bee mè bòmɔ. ‡ 2:24 Daa 15.13-14, 18

3

Lua Mɔizi sisia

¹ Mɔizi lé a ànsue Madiã bùsu sa'ona pɔɔ dá, à guwaiwai baa v̄i e à kà gbɛ pɔ w̄i mɛ Olebu kíi.

² Ɔ Dii Malaika bɔ̀ m̀wà tévua guu kàelɛu. Mɔizi lɛpi gwà, a è té dɔwà, kási s̄ɔ̀ àlɛ tékũo.

³ Ɔ à m̀: Má gé dabudabupi gwaie, mí pɔ pɔ tò kàelɛpi lé tékũo d̄ɔ.

⁴ Ké Dii è à m̀ gwai, ɔ̀ à lɛzuaazi za kàelɛpi guu à m̀: Mɔizi! Mɔizi! Ɔ a wèwà à m̀: Má ké!

⁵ Lua òè: Nsu s̄ɔio. N n kyale bɔbɔ, asa gu pɔ́ n̄ zɛu adoae ma kua la yáí.

⁶ Ɔ à m̀: Mámɛ má n̄ deziɔ Ablahaṹ n̄ Izaakio n̄ Yakɔbuo Lua ũ. Ɔ Mɔizi ɔkù a wèwà, ké a wesia Luale v̄ia v̄i yáí.

⁷ Ɔ Dii m̀: Ma taasi pɔ́ ma gb̄é lé kɛ Egipi è, mé ma wii pɔ́ an wɛtãnaɔ̀ tò aale lé mà. Má n̄ wāwākea d̄ɔ.

⁸ Ayãmeto ma pila mà n̄ sí Egipiɔwa, mí n̄ bɔle bùsupiu, mí géɲnɔ̀ bùsu táaede yãasau, gu pɔ́ v̄i n̄ zó'io diu, bùsu pɔ́ Kanaaɔ kuu n̄ Itio n̄ Amɔleɔ n̄ Pelizio n̄ Ivio n̄ Yebusio.

⁹ Isailio wiileá ma le sa, mé ma ía pɔ́ Egipio lé damá è.

¹⁰ Gé sa, ma n̄ z̄i Falaɔwa, ké n̄ ma gb̄é Isailio bɔle Egipi.*

¹¹ Ɔ Mɔizi ò Luaɛ: Dén ma ũ ké mà gé Falaɔwa mà Isailio bɔle Egipii?

¹² Lua òè: Máo kunnɔɛ. Zia pɔ́ ma n̄ z̄i seelan kɛ: Tó n̄ n̄ bɔle Egipi, á ma sísi gbɛ bee pɔleu.

¹³ Ɔ Mɔizi ò Luaɛ: Tó ma gɛ má ò Isailionɛ ma m̀ an deziɔ Lua mé ma z̄imá, tò aa ma la n̄ t̄i, kpelewa má onéi?

¹⁴ Lua wèwà à m̀: Mámɛmaa gb̄é pɔ́ má dɛ a ũ.† Oné mámɛ ma n̄ z̄imá.

¹⁵ Lua òè lɔ: O Isailionɛ n̄ mɛ ma Dii an deziɔ Ablahaṹ n̄ Izaakio n̄ Yakɔbuo Lua mé n̄ z̄imá. Ma t̄n̄ we gɔɔpii. Aɔ ma sisi màa e á buiwa.

¹⁶ Gɛ n̄ Isaili gb̄ɛz̄ɔɔ kãaa, ní oné ma Dii an deziɔ Ablahaṹ n̄ Izaakio n̄ Yakɔbuo Lua mé b̀ m̀ma. Oné mále n̄ e, ma yá pɔ́ wàle kené Egipi è.

¹⁷ Má n̄ bɔle Egipi, gu pɔ́ aale taasikɛupi, mí géɲnɔ̀ bùsu pɔ́ Kanaaɔ kuu n̄ Itio n̄ Amɔleɔ n̄ Pelizio n̄ Ivio n̄ Yebusio, gu pɔ́ v̄i n̄ zó'io diu.

¹⁸ Aa n̄ yãmaɛ. Mpi n̄ Isaili gb̄ɛz̄ɔɔ à gɛ Egipio kía le, í oè ma Dii Ebeluo Lua mámɛ ma b̀ m̀wá, ma m̀ aà á gba zé à gé gɔɔ àaɔ kɛi guwaiwaiu, ké à e sa'o mapi ma Dii á Luawa.

¹⁹ Má d̄ɔ ké Egipio kía a we à gɛo, mé i kɛ ma gãnàwà bàasio.

²⁰ Má t̄ɔ Egipiɔwa, mí dabudabuɔ kɛ mà kpaor̄zi, i gbasa á gbaɛ.

²¹ Má tó Egipio á wegwa, ké tó ále tá, á tá ɔgiio.

²² A nɔɛ pii ánsusu ge vua nɔamblebɔɔ n̄ pɔkasaɔ gbɛa a Egipi nɔɛ deewa n̄ n̄ nɔɛ pɔ́ kú aà bɛɔ, í da á nɛḡɛɔ n̄ á nɛnɔɛnɛ. Màa á Egipio pɔ́ símá dúuduu.

4

Lua Mɔizi gbaa dabudabukɛa zé

¹ Mɔizi wèwà à m̀: Tó aai ma náaikɛo, mé aai ma yãmao, tò aa m̀ míme ni b̀ n̄ mɔao s̄ɔ̀ bɛ?

² Ɔ Dii aà là à m̀: Bó n̄ k̄ua wei? A wèwà à m̀: Goɛ.

³ Dii òè: Pále z̄íle. Ké a p̄le, ɔ̀ à lí ml̄ ũ, ɔ̀ Mɔizi b̀z̄ã.

⁴ Ɔ Dii òè: Ɔbɔ̀ n̄ k̄u a vláwa. Ké a k̄u, ɔ̀ à èa gò go ũ aà ɔz̄i.

⁵ Dii òè: Màa r̄yɔ́ kɛ, aa e si ké ma Dii an deziɔ Ablahaṹ n̄ Izaakio n̄ Yakɔbuo Lua mé b̀ m̀ma.

⁶ Dii èa òè lɔ: Ɔsɔlɔ n̄ ulau. Ɔ a sòlɔ. Ké a b̀, a è kusu lía, à kè púuu lán buawa.

* 3:10 Zin 7.30-34 † 3:14 Zaa 8.24, Zia 1.4, 8

7 Dii òè: Èa ò ɔsɔb n ulau. A èa sòbu. Ké a bò, a è à sù a gbɛu.

8 Dii òè: Tó aai n náaike aa seela séia sño, aa seela gbɛzã sí.

9 Tó aai seela plaapiɔ si aa n yãmà sño, Niili í tó ò kóle tɔle, a li au ũe.

10 Ǿ Mɔizi òè: O'o Dii! Za zi yã'o àamanɔ. Baa za gɔɔ pɔ n yã'òmɛɛ, ma lé gbiaɛ.

11 Ǿ Dii òè: Déme ledò gbɛnazinaei? Déme í aà léna naale ge í aà swádokũí? Déme í to aà gu'e ge í aà vñakũí? Ma Dii, mámeo lò?

12 Gé sa! Má dɔnle ní yã'oao, má yá pɔ nýɔ o danɛ.

13 Ǿ à mè: O'o Dii! N yá na! Gbɛpále zí.

14 Ǿ Dii pɔ pà Mɔizizi à mè: N vñi Aalona Levii bui kuo lé? Má dõ ké yã'o zí'ũaànɔ. Alɛ mó dainle. Tó à wesinle, aà pɔ a ke na.

15 Yã'oaànɔ, ní yá pɔ a su o daè. Mapi, máo dɔále ní yã'oao, míy yá pɔ ásu ke daé.

16 A yã'o gbéɔne n gɛɛ ũ, aɔ de n ledɔekena ũ, mé nýɔɔ deè Lua ũ.

17 Goɛ sé nýɔ kũa, ní seelaɔ kɛd.

Mɔizi ɛaa Egipi

18 Mɔizi tà à ànsue Yetolowa, a òè: Ma gba zé mà ta ma gbéɔ kíi Egipi, mà e tó aa ku wɛni guu e tia. Yetolo òè: Ka aafia.

19 A mɔ lè Dii ò Mɔizie Madiã bùsuu à mè: Fɛle ò ta Egipi, asa gbé pɔ aale n wɛ yãaɔ gaga píi.

20 Ǿ Mɔizi a na sè ní a nɛgɔɛnapiɔ, à ní dí zàa'inaɔ kpɛ, à èa lé tá Egipi, a Lua gopi kũa.

21 Ǿ Dii òè: Tó n ka Egipi, dabudabu pɔ ma a iko kpàmaɔ ke Falaɔ aɛ píi. Kási má aà swáfɛè, i gí gbéɔ gbaei.

22 Ní oè ma Dii ma mè Isaili mé ma nɛgɔɛ séia ũ,

23 ɔ má òè aà ma nɛgɔɛ séiapi gbaɛ aà ge ma sísi. Lá à gí aà gbaei, má aà nɛgɔɛ séia de sa sɔɛ.

24 Zé guu Mɔizi lé i guei, ɔ Dii aà lè we, a ye à aà de.

25 Ǿ Sefola gbè fɛna sè à a né tɔzòò, * à a gyafɔɔ nà Mɔizi gbáwa à mè: Sianaɛ, níme ní ma au gɔ ũ.

26 Tɔzɔa bee yáí à mè, au gɔ. Ǿ Dii Mɔizi tò.

27 Dii ò Aalonaɛ: Gé dai Mɔizile guwawaiu. Ǿ à gè aà lè Lua gbɛ kíi, à lepèwà.

28 Mɔizi yá pɔ Dii a zí oi dàu a síu Aalonaɛ ní seela pɔ a òɛ à keɔ.

29 Ǿ Mɔizi ní Aalonaɔ tà Egipi aa Isaili gbɛzɔɔ kàaa.

30 Aalona yá pɔ Dii ò Mɔizie dàu a síuné píi, ɔ Mɔizi dabudabupɔ kè Isailiɔ wáa.

31 Aa yápi sí. Ké aa mà Dii mé mò ní gwai à ní taasikɛa è, ɔ aa kùlɛè aa mipèlɛ.

5

Mɔizi ní Aalonaɔ gɛa Falaɔ gwai

1 Bee gbɛa Mɔizi ní Aalonaɔ gɛ Falaɔ lè aa òè: Yá pɔ Dii Isailiɔ Lua òn ke: A mè ò a gbéɔ gbaɛ aa gɛ dikpɛkɛɛ guwawaiu.

2 Falaɔ wɛmá à mè: Dén Dii ũ ké mà misiilɛè, mí Isailiɔ gbaei? Má Dii dɔo. Má Isailiɔ gbaɛo.

3 Ǿ aa òè: Ebeluɔ Lua mé bò mɔwá. Wá gba zé wà gé gɔɔ àaɔ kei guwawaiu, wí sa'o Dii wá Luapiwa, ké asu gagyákawáguo ge zí.

* 4:25 Daa 17.10

4 Ǿ Egipiɔ kɪapi ò Mɔizie n̄ Aalonao: Akɛa á tò gbéɔ laai lé go n̄ zɪwai? A ɛa á zɪwa.

5 Ǿ à èa m̄è: Ké gbéɔ dasikù sa, ɔ́ á ye aa kámabo n̄ n̄ zɪoa?

6 Zibeezi Falaɔɔ yádɪle Isaili wetānaɔne n̄ n̄ dɔaanaɔ à m̄è:

7 Asuli musā kpámá aa bilikibɔ̀ lá i ke yāawa ɔ̀. Aali gé n̄ pó k̄í n̄zɪaɛ.

8 Kási aali bilikibɔ̀ a lé gbɛu lá aai ɔ̀ zɪwaɛ. Asu laonéo, asa màadeɔne. A yáí tò an wii ɔ̀, aale me wa ye gé sa'oi n̄ Luawae.

9 A zɪ káfiné, ké aasu íampakii e aa laaidɔ̀ ege yáɔ̀wa ɔ̀.

10 Ǿ an wetānapɪɔ̀ n̄ n̄ dɔaanaɔ̀ m̄ò wa òné: Falaɔ̀ m̄è á musā kpáwá ɔ̀.

11 A ge séle ázɪa gu pó á eu. Kási wá zɪ laoéo, baa yɔ̀.

12 Ǿ aa fāaa aa gè Egipi gupiiu s̄é k̄í musā ũ.

13 An wetānapɪɔ̀ ɔ̀ naemá lá gu lé ɔ̀, ké aali n̄ zɪ né, lá aai ne gɔ̀ pó w̄i musā kpámáwae.

14 Wà gbēa kè Isaili dɔaana pó an wetānaɔ̀ n̄ díleɔne, wa òné: Akɛa i bilikibɔ̀ gbā ge ḡia, à kà lá wà a lé dàé yāawao ni?

15 Ǿ Isaili dɔaanaɔ̀ gè wiilè Falaɔ̀wa aa m̄è: Akɛa n̄le ke wápiɔ̀ n zòblenaɔne màai?

16 Wàle musā kpáwá ɔ̀, mé wàle me wà bilikibɔ̀. Wàle wá gbē, kási n gbéɔ mé tàae v̄i.

17 Ǿ à m̄è: Màadeɔn á ũ. Màa á beò! A yáí ɔ̀ me á gé sa'oi Diiwae.

18 A gé zik̄ei. Wa musā kpáwá ɔ̀, kási áli bilikibɔ̀ lá wa dàé léue.

19 Ké wa ò Isaili dɔaanaɔne aasu gɔ̀ do bilikibɔa laoo, aa d̄ò ké wà yá èe sa.

20 Ké aa b̄ò Falaɔ̀ k̄í, aa kpàaũ n̄ Mɔizio n̄ Aalonao, aale n̄ dá,

21 ɔ́ aa òné: Dii á yá gwa, i yákpalekɛánɔ̀, asa á tò Falaɔ̀ n̄ a gbéɔ ye wá ḡiyáio. A wá dea zé kpámáɛ.

22 Ǿ Mɔizi èa ge ò Dii: Dii, b̄oyáí n̄ íadà gbépiɔ̀wai? Bee yáí n̄ ma zɪia?

23 Za gɔ̀ pó ma ge yā'ò Falaɔ̀e n̄ n̄ tóo, ɔ́ àle íada n gbéɔwa, mé ni n̄ ɔ̀o!

6

Dii Isailiɔ̀ suabaa legbēa Mɔizie

1 Ǿ Dii òè: Nyɔ́ yá pó má ke Falaɔ̀e e tia. A n̄ gbae ma gbāa z̄ɔ̀ yáí. A n̄ yá a b̄usu ma gbāa z̄ɔ̀ yáí.

2 Ǿ Lua èa yā'ò Mɔizie à m̄è: Mámɛmaa Dii,

3 ma ɔ̀ m̄ɔ̀ Ablahaũ n̄ Izaakio n̄ Yakɔ̀buowa Lua Gbāapiide ũ,* kási aai ma d̄ɔ̀ ké ma tón̄ Diio.

4 Ma bàa kúrínɔ̀ ma m̄è má Kanaa b̄usu pó aa ku a guu nibɔ̀ ũ kpámá.

5 Ma Isailiɔ̀ aaukea mà an zɔ̀blea Egipiɔne yáí, mé ma bàa pó kúrínɔpi i s̄amaguo.

6 Ayāmeto o Isailiɔne n̄ me: Mámɛmaa Dii, má á ɔ̀ zɪ gbāa pó Egipiɔ̀ dàé guu, mí á bo. Má yákpalekɛérínɔ̀, mí á bo n̄ ma ḡasa gbāao.

7 Má á sé ma gbéɔ ũ, mí ɔ̀ de á Lua ũ, ɔ̀ d̄ɔ̀ ké mámɛmaa Dii á Lua pó á bó Egipi zɪ gbāau.

8 Má géánɔ̀ b̄usu pó ma a legbè Ablahaũ n̄ Izaakio n̄ Yakɔ̀buoɔne guu. Má á gba à ɔ̀ v̄i. Mámɛmaa Dii.

9 Mɔizi yápi ò Isailiɔne, kási aai aà yāmao, ké zɔ̀zɪ p̄ási n̄ k̄ādè yáí.

10 Ǿ Dii ò Mɔizie à m̄è:

11 Ge n̄ o Egipiɔ̀ k̄í Falaɔ̀e aà Isailiɔ̀ gbae aa ɔ̀le a b̄usu.

* 6:3 Daa 17.1, 28.3, 35.11

12 Ǿ Mɔizi wè Diiwa à mè: Lá Isailio lí ma yāmao, ma gbé pɔ ma lé gbia, kpelewa Falaɔ a ma yāmai?

Mɔizi n Aalonao buibɔki

13 Dii yā'ò Mɔizie n Aalonao Isailio n Egipio kiao yá musu, a òné aa bɔle n Isailio Egipi.

14 An bui uabeleɔ tón ke: Isaili negɔse séia Lubeni negɔseon ke: Anɔki, Palu, Ezɔnɔ, Kaami. Lubeni buion we.

15 Simɛɔ negɔseon ke: Yemuɛ, Yamini, Oada, Yakɛ, Zohaa n Kanaa nɔe né Sauluo. Simɛɔ buion we.

16 Levii negɔseɔ tón ke an buiwa: Geesɔ, Keata, Melali. Levii kè wè basoolokwi n soplaoe (137).

17 Geesɔ negɔseon ke an buiwa: Libeni n Simɛio.

18 Keata negɔseɔ tón ke: Amlaũ, Isaa, Heblɔ, Uzieli. Keata kè wè basoolokwi n àaɔoe (133).

19 Melali negɔseon Mali n Musio ũ. Levii buion we daɛdaɛ.

20 Amlaũ a dasɛ Yokebede sè nɔ ũ, ɔ à Aalona n Mɔizio ìò. Amlaũ kè wè basoolokwi n soplaoe (137).

21 Isaa negɔseon Kole n Nefegio n Zikelio ũ.

22 Uzieli negɔseon Misaeli n Elezafão n Sitelio ũ.

23 Aalona Aminadabu né Eliseba, Naasɔ dāe sè nɔ ũ, ɔ à Nadabu n Abiuo n Elezaao n Itamaao ìò.

24 Kole negɔseon Asii n Elikanao n Abiasafao ũ. Kole buion we.

25 Aalona né Elezaa Putieli nenɔe do sè nɔ ũ, ɔ à Fineasi ìò. Levii bui uabeleɔn we daɛdaɛ.

26 Aalona n Mɔizi pɔ Dii òné aa Isailio bɔle Egipi gāgān we.

27 Ampio mé yā'ò Egipio kí Falaɔe, ké aa e Isailio bɔle Egipi.

28 Ké Dii yā'ò Mɔizie Egipi,

29 à mè ámeaa Dii, yá pɔ ále oè aà o Falaɔe pii.

30 Ǿ Mɔizi òè a lé gbiaɛ, kpelewa Falaɔ a a yāmai?

7

Yá mèn kwi ytaa Egipiwa

1 Ǿ Dii ò Mɔizie: Gwa! Ma n ke Falaɔe lamawa, ɔ n v̄i Aalona de n yā'ona ũ.

2 Yá pɔ má òne pii o n v̄i Aalonaɛ, i o Falaɔe aà Isailio gbaɛ aa bɔle a bùsuu.

3 N beeo má aà swáfɛ̀. Má seelaɔ n dabudabuɔ ke Egipi dasi,*

4 kási Falaɔ a á yāmao. Má ɔtɔ Egipiowa, mí yákpalekérnɔ, mí bɔ n ma zīgɔ ma gbé Isailio.

5 Tó ma bɔ n ma gbāao Egipi, má Isailio bɔleu, Egipio i dɔ sa ké mámɛmaa Dii.

6 Ǿ Mɔizi n Aalonao kè lá Dii ònéwa.

7 Gɔɔ pɔ aa yā'ò Falaɔe, Mɔizi wè basiiɔe, Aalona sɔ wè basiiɔ n àaɔo.

8 Ǿ Dii ò Mɔizie n Aalonao:

9 Tó Falaɔ dabudabu gbèama, o Aalonaɛ aà a go se pàle aà aɛ, i li mlɛ ũ.

10 Ké Mɔizi n Aalonao gè Falaɔ k̄i, aa kè lá Dii ònéwa. Aalona a go se pàle Falaɔ n a iwaɔ aɛ, ɔ à li mlɛ ũ.

11 Ǿ Falaɔ Egipi wezēnaɔ n esedeɔ sisi, ɔ aa dabudabupi kè màa sɔ n esedeke guu.

12 Ké an baade a go pàle,† ɔ an gopio li mlɛ ũ sɔ, ɔ Aalona go n pɔɔ m̀m̀m̀.

13 Falaɔ swá yiaaɛ, i n yāmao lá Dii òwa.

Iɔ lia au ũ

* 7:3 Zln 7.36 † 7:12 2Tim 3.8

14 Dii ò Mɔizie: Falaɔ swá gbãa, à gĩ gbéɔ gbaci.

15 Ge ñ àà le zia kɔɔ, gɔɔ pɔ àle gé swai, níɔ àà dā Niili sae we. Nyɔ n go pɔ lí mlē ũpi kŭa,

16 ní oè ñ mē, ma Dii Ebeluɔ Lua máme ma n ziwà ñ oè àà ma gbéɔ gbac aa gé ma sísi guwawaiu, kási e tia i mao.

17 Ma Dii ma mē, yá pɔ a to àà dɔ ké mámɛmaa Diin ke: Tó n Niili í lè ní go pɔ ní kŭao, a li au ũe.‡

18 Kpɔ pɔ kú ípi guu i gaga, Niili í i gĩdɔ, Egipiɔ i fua mii.

19 Ǿ Dii èa ò Mɔizie: O Aalonaè àà a go se dɔ Egipiɔ ía, an swaɔ ní ní swa'ɔnaɔ ní ní biaɔ ní ní íkalekíi píi, i gɔ au ũ. Au iɔ daa gua Egipi, baa ní pēnaɔ ní olaɔ guu ío píi.

20 Ǿ Mɔizi ní Aalonaɔ kè lá Dii ònéwa. Aalona a gopi sè à Niili í lèò Falaɔ ní a ìwaɔ wáa, ɔ ípi gɔ au ũ píi. §

21 Kpɔ pɔ kú a guu gàga, ɔ Niili ípi gĩdɔ, Egipiɔ fua mii. Au daa gua Egipi.

22 Egipi esedeɔ kè màa sɔ ní esedeke guu, ɔ Falaɔ swá gbãakù, i ní yāmao lá Dii òwa.

23 Falaɔ èa tà a be, i yápi da seo.

24 Egipiɔ bia yɔyɔ Niili gɔsɔwa, ké wà e imi, asa aai fɔ swada í mío.

25 A ku màa e gɔɔ sopla Dii Niili lea gbɛa.

Blɔɔ kaa

26 Ǿ Dii ò Mɔizie: Ge ñ o Falaɔe, ma Dii ma mē àà ma gbéɔ gbac aa gé ma sísi.

27 Tó à gĩ ní gbaci sɔ, má tó blɔɔ ka àà bùsu gupiiue.

28 Blɔɔ Niili pa e aa bua sístia, aai gē àà ua e àà kpéu kpea, aai dede àà wúlebɔwa. Aa gē àà ìwaɔ uaɔ ní àà gbéɔ uaɔ. Aa ka àà kínaɔ guu ní àà bledabɔɔ.

29 Blɔɔ dedewà ní àà gbéɔ ní àà ìwaɔ píi.

8

1 Dii èa ò Mɔizie: O Aalonaè àà a go se dɔ swaɔla ní swa'ɔnaɔ ní biaɔ, blɔɔ i ka Egipi bùsuu.

2 Ké Aalona a go dɔ Egipi íɔla, ɔ blɔɔ bòle lí bùsupia.

3 Ǿ esedepiɔ kè màa sɔ ní esedeke guu, aa tò blɔɔ lí Egipia.

4 Ǿ Falaɔ Mɔizi ní Aalonaɔ sísi à mē: A awakpa Diiè àà blɔɔ kēa ní ma gbéɔ, mí á gbéɔ gbac aa gé sa'oiwà.

5 Ǿ Mɔizi ò Falaɔe: Gɔɔ dilemɛè mà awakpane Diiè ní n ìwaɔ ní n gbéɔ, ké àà blɔɔ kēma ní n uaɔ, aai gɔ swai ado.

6 Falaɔ mē: Zia. Ǿ Mɔizi mē: A ke lá ní òwa ké ñ e ñ dɔ gbēe muaa ní Dii wá Luaoo.

7 Blɔɔ kēma ní n uaɔ ní n ìwaɔ ní n gbéɔ, aai gɔ swai ado.

8 Ké Mɔizi ní Aalonaɔ gò Falaɔ kíi, Mɔizi wabikè Diiwa blɔɔ pɔ a kà Falaɔguo yá musu.

9 Dii Mɔizi wabikɛa mà, ɔ blɔɔpiɔ gàga kpéu guu ní uaɔ ní wénkpeɔ.

10 Wa kàakāaa, ɔ bùsu gĩdɔ píi.

11 Ké Falaɔ è dáama kè, àà swá èa gbãakù, ɔ i Mɔizi ní Aalonaɔ yāmao lá Dii òwa.

Gái kaa

12 Dii ò Mɔizie: O Aalonaè àà a go sé, i tɔɔle léò, bùsuti i li gáio ũ Egipi gupiiu.

‡ 7:17 Zia 11.6, 16.4 § 7:20 Sou 78.44, 105.29

13 Ɔ aa kè màa. Aalona a go sè à tɔɔle lèò, ɔ̀ bùsuti lí gáíɔ̀ ũ, aa kà gbɛ̀nazínaɔ̀gu ní nòbɔ̀ɔ̀. Egipi bùsuti lí gáíɔ̀ ũ píi.

14 Ɔ̀sɛ̀deɔ̀ yɔ̀wà màa ní ɛ̀sɛ̀deke guu sɔ̀, ɔ̀ aa fùà. Gáíɔ̀ kà gbɛ̀nazínaɔ̀gu ní nòbɔ̀ɔ̀.

15 Ɔ̀ ɛ̀sɛ̀deɔ̀ ò Falaɔ̀ɔ̀: Lua ɔ̀gbɛɛ. Kási Falaɔ̀ɔ̀ swá gĩ yíaaɛ, i ní yámao lá Dii òwa.

Ɔ̀sínaɔ̀ kaa

16 Dii ò Mɔ̀iziɛ: Fɛle kɔ̀kɔ̀ ge Falaɔ̀ɔ̀ le gɔ̀ pɔ̀ àle gé swai, ní oè ma Dii ma mè àà ma gbéɔ̀ gbaɛ aa gé ma sísi.

17 Tó à gĩ ní gbaɛi, má ũsínaɔ̀ kaaàgu ní aà ìwaɔ̀ ní aà gbéɔ̀ ní aà be kpéɔ̀. Egipi kpéɔ̀ i pa ní ũsínaɔ̀, aa da tɔ̀le se.

18 Gɔ̀ bee Gosɛ̀ bùsu gu pɔ̀ ma gbéɔ̀ kuu ɔ̀ má bɔ̀ ado. We ũsínaɔ̀ kauo, ké aà e dɔ̀ ké mámeɔ̀ Dii aà bùsuu.

19 Má a gbéɔ̀ dɔ̀kɔ̀ ní aà gbéɔ̀. Zia ɔ̀ seelapi a ke.

20 Ɔ̀ Dii kè màa. ũsínaɔ̀ kà Falaɔ̀ɔ̀ ua ní aà ìwaɔ̀ uaɔ̀. Egipi ɔ̀kpà píi ũsínaɔ̀ yáí.

21 Ɔ̀ Falaɔ̀ɔ̀ Mɔ̀izi ní Aalonaɔ̀ sísi à mè: A ge sa'o á Luawa bùsuu la.

22 Ɔ̀ Mɔ̀izi òè: A zɛvɛ̀ wà ke màao, asa pɔ̀ pɔ̀ wá sa'òò Dii wá Luawa de Egipiɔ̀ne tɛ̀ ũɛ. Tó wa sa'ò ní pɔ̀ pɔ̀ de né tɛ̀ ũo ní wáa, aa wá pápa ní gbɛo aa wá de de lé?

23 Wá táa'o guwawaiu gɔ̀ àaɔ̀, wí gbasa sa'o Dii wá Luawa lá a òwɛɛwa.

24 Ɔ̀ Falaɔ̀ɔ̀ mè: Má á gbaɛ à ge sa'o Dii á Luawa guwawaiu, áma ásu gé zàò. A awakpaɛmeɛ sa.

25 Mɔ̀izi òè: Tó ma ta, má awakpaɛ, i ũsínaɔ̀ kɛma zia ní n ìwaɔ̀ ní n gbéɔ̀. Ama nísu mɔ̀afilike n gí gbéɔ̀ne aa gé sa'oi Diiwa lɔ̀.

26 Ké Mɔ̀izi bɔ̀ Falaɔ̀ɔ̀ kíi, à awakpaɛ Diiɛ.

27 Dii aà wabikɛa mà, ɔ̀ ũsínaɔ̀ kè Falaɔ̀ɔ̀wa ní a ìwaɔ̀ ní a gbéɔ̀. I gɔ̀ gueio, baa mɛ̀ndo.

28 Kási Falaɔ̀ɔ̀ swá gĩ gbáa e tiaɛ, i ní gbáɛo.

9

Pɔ̀tuɔ̀ gagaa

1 Dii ò Mɔ̀iziɛ: Ge n Falaɔ̀ɔ̀ le, ní oè Dii á Ebeluɔ̀ Lua mè, aà ma gbéɔ̀ gbaɛ aa gé ma sísi.

2 Tó à gĩ ní gbaɛi mé a ní kŭa e tia,

3 má ɔ̀tɔ̀ aà pɔ̀tuɔ̀wa bua. Má gagyá pásí ká aà sɔ̀ɔ̀gu ní aà zàa'inaɔ̀ ní aà yiongoɔ̀ ní aà zuɔ̀ ní aà sáɔ̀ ní aà bleɔ̀.

4 Má Isaili pɔ̀ dɔ̀kɔ̀ ní Egipiɔ̀ pɔ̀. Isailiɔ̀ pɔ̀ kee a gao.

5 Ma Dii ma a gɔ̀dɛ̀. Zia má bee ke bùsuu la.

6 Ké gu dɔ̀, ɔ̀ Dii kè màa. Egipiɔ̀ pɔ̀tuɔ̀ gága píi, kási Isailiɔ̀ pɔ̀ kee i gao.

7 Falaɔ̀ɔ̀ yá pɔ̀ kèpi gbèa a mà Isailiɔ̀ pɔ̀ kee i gao, kási aà swá gĩ gbáaɛ, i gbépiɔ̀ gbaɛo.

Sáne kaa Egipiɔ̀gu

8 Dii ò Mɔ̀iziɛ ní Aalonaɔ̀: A mua túfu ɔ̀kpa, Mɔ̀izi i fã musu Falaɔ̀ɔ̀ aɛ,

9 i da Egipi bùsua píi lán luutɛ̀wa, i ka gbɛ̀nazínaɔ̀ ní nòbɔ̀ɔ̀gu sáne ũ gupiiu.

10 Ɔ̀ aa mua túfu sɛ̀le aa gèò Falaɔ̀ɔ̀ kíi. Ké Mɔ̀izi túfupi fã musu, ɔ̀ à kà gbɛ̀nazínaɔ̀ ní nòbɔ̀ɔ̀gu sáne ũ.*

11 Ɔ̀sɛ̀deɔ̀ i fɔ̀ gè Mɔ̀izi kíio sánepiɔ̀ yáí, asa à ní lé ní Egipiɔ̀ píiɛ.

12 Ɔ̀ Dii Falaɔ̀ɔ̀ swáfè lá a ò Mɔ̀iziɛwa, ɔ̀ i ní yámao.

Lougbe kwɛa

* 9:10 Zia 16.2

13 Dii ò Mɔizie: Fele kɔkɔ ge Falaɔ le, ní oè ma Dii á Ebeluɔ Lua ma mè, àà ma gbéɔ gbae aa gé ma sísi.

14 Ké bee sa má ía píi kpáaàzi ní aà íwaɔ ní aà gbéɔ, ké aà e dɔ dúnia guu píi gbèe muaamanɔ.

15 Asa tó ma ɔ̀tómá ma gagyākàngu yāa, dɔ aàpi ní a gbéɔ aa làa dúnia guu.

16 Má tò aà ku ké aà ma gbāa e, ma tó i li dúniaa píie.†

17 Lá àle azia se lesi de ma gbéɔla e tia, àle ní gbaeo,

18 zia maa'i má tó loughbe pásí kwé maamaa, loughbe pɔ a taa i ke Egipi yāao zaa wa kàle e ní a gbāo.

19 Oè aà gbéɔ zí aa aà pɔtuɔ ní pɔ pɔ a ví buaɔ séle káka kpéu píi. Gbēnazinaɔ ní pɔ pɔ kú bàasi, tó wi gēnɔ kpéu, loughbe a kwémá aa gaga.

20 Falaɔ íwaɔ víakè Dii yáe, aa ní zíkenaɔ ní ní pɔtuɔ káka kpéu.

21 Ama gbé pɔ aai Dii yādaɔ, aa ní zíkenaɔ ní ní pɔtuɔ tò bàasi.

22 ɔ̀ Dii ò Mɔizie: ɔ̀se musu, loughbe i kwe gbēnazinaɔ ní pɔtuɔ ní buapɔwa Egipi bùsu gupiiu.

23 Ké Mɔizi a go dɔ musu, Dii tò lou lé pūna, àle ma ní gbeo, àle píle, mé lua lé su tɔlewa. Dii loughbe kà Egipiɔgu.‡

24 Loughbe lé kwé, lou lé pílepíle. Loughbe pi pásí. Zaa Egipi bùsu ku, lou bee taa i mau yāao.

25 Loughbe pi pɔ pɔ kú bàasi Egipi bùsuu ásookè píi, gbēnazinaɔ ní pɔtuɔ ní buapɔ píi. A sèa lío è'è píi.

26 Gosē bùsu gu pɔ Isailiɔ kuu ò loughbe pi i kauo ado.

27 Falaɔ Mɔizi ní Aalonao sísi a òné: Ké bee sa ma duunakè. Dii dee yá nae, mapi ní ma gbéɔ tàaedeɔn wá ũ.

28 A awakpaè. Loupūnaa ní loughbe beeo kà. Má á gbae sae, wa gíé bo.

29 Mɔizi òè: Tó ma bo wénkpe, mé ma a ɔ̀ dɔ Dii kíi oi, loupūnaa a ze, loughbe i láa, ké ò e ò dɔ tɔleá Dii pɔe.

30 Ama má dɔ ké mpi ní n íwaɔ, àle víake Dii Luaeo e tia.

31 Naa ní maseo ò̀kpa, ké naa pia mé mase mɔe bɔ yái.

32 Ese ní weao i ò̀kpao, ké aai ma gbézā yái.

33 Mɔizi bɔ Falaɔ kíi à gè wénkpe, à a ɔ̀ dɔ Dii kíi oi, ò loupūnaa ní loughbeo zè, lou i ma bo.

34 Ké Falaɔ è lou ní loughbeo ní loupūnaao zè, à gí lé duunake, aà swá gbāakù, aàpi ní a íwaɔ.

35 Aà swá yíaa, à gí Isailiɔ gbaei lá Lua dà Mɔizie a òèwa.

10

Kwaɔ kaa

1 Dii ò Mɔizie: Gé Falaɔ kíi, asa ma aà swáfè ní aà íwaɔ, ké mà a dabudabue beeo ke ní guu,

2 ke ò e ò o n néone ní n tɔūnao lá ma Egipiɔ wetà ní dabudabu pɔ má kè ní guuo, í dɔ ké māmema Dii.

3 ɔ̀ Mɔizi ní Aalonao ge ò Falaɔe aa mè: Dii Ebeluɔ Lua mè, níyɔ ku misiileae sai e bɔe ni? N a gbéɔ gbae aa gé a sísi.

4 Tó n gi ní gbáei, zia a kwaɔ ka n bùsuu,

5 aa da tɔleá, wa gu'eo, aai léle pɔ pɔ gòne loughbe gbeaɔwa ní lío píi.

† 9:16 Lom 9:17 ‡ 9:23 Zia 8.7, 16.21

⁶ Aa ka n kpéɔ pai ní n ìwao pɔɔ ní Egipiɔ pɔɔ píie. N maeɔ ní n deziɔ aai a taa e yāao, za gɔɔ pɔ aa zòle bùsuu la e ní a gbāo. Ǿ Mɔizi èa bɔ Falaɔ kíi.

⁷ Falaɔ ìwao òè: Gbépiɔ aao músikpawázi màa e bɔe ni? Gbépiɔ gbae aa gé Dii ní Lua sísii. N dɔ ké Egipi òkpào lé?

⁸ Ǿ wà èa sù ní Mɔizio ní Aalonao Falaɔ kíi, a òné: A gé Dii á Lua sísii. A deo mé aa géi?

⁹ Mɔizi wèwà à mè: Néfēnen gbēzɔɔ. Wá gé wápiie ní wá negɔe ní wá nenɔe ní wá são ní wá bleo ní wá zuɔ, asa Dii dikpe ɔ wále gé kei.

¹⁰ Ǿ a òné: Tó ma á gbáe ní á nɔe ní á néo ápii, Dii á bɔ! A laaika! A ye fēmanɔe.

¹¹ Aawo! A gɔe mé aa gé Dii sísii, asa bee á gbèa. Ǿ wà ní yá Falaɔ kíi.

¹² Dii ò Mɔizie: N ɔɔo Egipi bùsua, kwaɔ i ká, aai sē ní lá pɔ bɔ loughbe gbeao ble píi.

¹³ Ké Mɔizi a go ò Egipia, Dii bɔ ní íanao gukpe oi, àle pé bùsupiwa fāane ní gwāasinao zesai. Ké gu ò, gukpe íanapi sù ní kwaɔ.*

¹⁴ Ǿ kwapiɔ mò kù Egipi bùsua píi. An dasi de a yāa pɔɔla, mé a taa a ke bau bo.

¹⁵ Aa kpàle tɔɔlea gupiiu, ɔ tɔɔle sísi. Aa sē ní láo ní libe pɔ bɔ loughbe gbeao blè píi. Sē ge láe ku Egipi bùsuu bo.

¹⁶ Wegɔo Falaɔ Mɔizi ní Aalonao sísi à mè: Ma duunakè Dii á Luae ní ápiɔ.

¹⁷ A sùuu gēndonae bee kemano ní ma duunao, í awakpamee Dii á Luae àa kaalee bee kēa.

¹⁸ Ké à bɔ Falaɔ kíi, à awakpà Dii.

¹⁹ Ǿ Dii bɔ ní ían gbāao be'ae oi, à mò kwaɔ sèle kà Isia Tēau. Baa kwa mēndo i gɔ Egipi bo.

²⁰ Dii Falaɔ swáfē, ɔ i Isailiɔ gbaeo.

Gusia daa Egipia

²¹ Dii ò Mɔizie: Ǿse musu, gusia pɔ wa e ɔkãwà i da Egipia.

²² Ké Mɔizi ɔɔo musu, ɔ gusia gèele dà Egipia gupiiu e gɔɔ àaɔ.†

²³ Wíli kɔ'eo, mé gbēe i e gò a tíao e gɔɔ àaɔpi. Kási gupua ku gu pɔ Isailiɔ kuu píie.

²⁴ Ǿ Falaɔ Mɔizi sísi à mè: A gé Dii sísii ní á nɔe ní á néo píi, í á são ní á bleo ní á zuɔ tó.

²⁵ Mɔizi mè: To wà wá sa'obɔo ní sa pɔ wí a pɔ káteu à tékú obɔo kúa, ké wà e wà Dii wá Lua gbagbaò.

²⁶ Sema wà gé ní wá pɔtuoo, baa mēndo a gɔo, asa an guu ɔ wá sa'obɔo seu wà Dii wá Lua gbagbaò. E wà gé kái we, wá dɔ pɔ pɔ wá sé wà sa'oowà gíao.

²⁷ Dii Falaɔ swáfē, ɔ i we ní gbáeo.

²⁸ Falaɔ ò Mɔizie: Gomee we! Nsu tó wá wé ke síiɔ bo. Zí pɔ wa wesikòle, n gae.

²⁹ Ǿ Mɔizi mè: Lá ní ò, má wesinle bo.

11

Egipi negɔe sèiaɔ gagaa

¹ A mɔ lè Dii ò Mɔizie yāa à mè: Má íada Falaɔwa ní Egipi bùsuo gēn do bo, i gbasa á gbae. Tó àle á gbae, a á yáe fá!

² O gbéɔne an baade gɔe ní nɔeo ánuusu pɔɔ ní vua pɔɔ gbea gbé pɔ á ví Egipi gbé ũwa.

³ Má tó Egipiɔ Isailiɔ wegwa. Mɔizi sɔ a beee ví Egipi Falaɔ ìwao ní a gbéɔne.

⁴ Ǿ Mɔizi ò Falaɔe: Dii mè, gwāasín wēedo á pā Egipi bùsua,

* 10:13 Zia 9.3 † 10:22 Sou 105.28, Zia 16.10

⁵ Egipi nɛgɔɛ sɛ́iaɔ i gaga p̄ii sea za Falaɔɔ p̄ɔ z̄ɔ́lea báawa néwa e à ge pe nɔɛ z̄ikena p̄ɔ aai w̄isilɔɔ p̄ɔwa n̄ p̄ɔtuo nesana sɛ́iaɔ p̄ii.

⁶ Búbua gb̄aa a da Egipia gupiiu, a taa i ke ȳāao, mé a ke bau lɔɔ.

⁷ Kási Isailiɔ guu baa gb̄e a gbodɔ gb̄enazina ge p̄ɔtuowao, ké n̄ e n̄ d̄ɔ Dii Egipiɔ d̄ɔkɔɛ n̄ Isailiɔ ȳái.

⁸ N̄ iwaɛ beɔ mɔ ma k̄ii p̄ii, aai k̄ulemɛɛ, aai mɛ mà gé n̄ ma gb̄éɔ p̄ii. Bee gb̄ea sa mí gé. Ǿ Mɔizi b̄ɔ Falaɔɔ k̄ii n̄ p̄ɔfɛ z̄ɔɔɔ.

⁹ Dii ò Mɔizie ȳāa à m̄è: Falaɔɔ a n̄ ȳāmao, ké ma dabudabukɛaɔ e dasikū Egipi ȳái.

¹⁰ Mɔizi n̄ Aalonao dabudabupio k̄è Falaɔɔ aɛ p̄ii, ɔ Dii aà swáfɛ. A ḡi Isailiɔ gb̄aei aa b̄ɔ a b̄usu.

12

Gɛamusu dikpe

¹ Dii ȳā'ò Mɔizie n̄ Aalonao Egipi à m̄è:

² Mɔɛ bee líɔ dɛ́ mɔ sɛ́ia ũ w̄ɛ n̄ w̄ɛɔ.

³ A o Isailiɔnɛ p̄ii, mɔɛ bee gɔɔ kwide z̄í uale n̄ ualeo p̄ii aali s̄a sɛ m̄endodo.

⁴ Tó ua gb̄éɔ dasi i ka aa s̄a m̄endo nɛo, aa sé n̄ ua p̄ɔ aa ku k̄ɔ saeo a gb̄éɔ dasileu, ké a k̄ini su ḡɔo ȳái.

⁵ A s̄asa ge blesan bɔlɔna p̄ɔ s̄āa v̄io sé.*

⁶ Isailiɔ p̄ii, baade a p̄ɔ gwa e mɔɛ bee gɔɔ ḡɛo m̄endosaide z̄í. Oosi i dɛ,

⁷ í a au lé kpé p̄ɔ wa a n̄ɔɔ sou kpɛɛɛ ḡiɔwa, ɔplaaí n̄ zɛɛio n̄ musuo.

⁸ Gw̄āasin̄ doūpi à n̄ɔɔpi kpátea, í só n̄ k̄āao n̄ lá k̄is̄āo.

⁹ Asu so búsu ge f̄uukɛao. A kpátea n̄ a mio n̄ a gb̄áɔ n̄ a guupɔɔ.

¹⁰ Asu to gu d̄ɔ a k̄iniwao. Tó a k̄ini ḡò, à kátɛu à tékū.

¹¹ Tó ále só, à asanadɔ, í kyalekpa, á gopana iɔ naa á ɔz̄í, í só kpakpa, asa Dii Gɛamusu sa'obɔɛ.

¹² Gw̄āasin̄api má p̄ā Egipia mà nɛgɔɛ sɛ́iaɔ dɛdɛ b̄usupi gupiiu n̄ p̄ɔtuo nesana sɛ́iaɔ p̄ii, mí ȳāda Egipi t̄āaɔla. Mámɛmaa Dii.

¹³ Aupi iɔ dɛ seela ũ kpé p̄ɔ á kú a guuwa. Tó mále ɔ̄ɔ Egipiɔwa, mé ma aupi è, má ḡéalaɛ, gagapi a á leo.

¹⁴ Ali gɔɔpi dile ma dikpe ũ a ȳá d̄ɔngu ȳái, íɔ dikpɛpi ke fɛlɛkaa ũ e á buiwa.

Kàaso dikpe

¹⁵ Ali k̄āa so e gɔɔ sopl̄a. A gɔɔ sɛ́ia z̄í ali p̄ɔsɛ'ɛsɛ p̄ɔ kú á kp̄éuɔ k̄óle,† asa gb̄é p̄ɔ p̄ɔsɛa sò gɔɔ sopl̄api guu, wa aà b̄ɔ Isailiɔ guu w̄a dɛɛ.

¹⁶ A gɔɔ sɛ́ia z̄í n̄ a gɔɔ sopl̄adeo àli k̄ɔk̄āaa à ma sísi. Asu zie ke gɔɔ beɔ z̄íɔ, sema blɛkɛa gb̄épiie bàasio, a lén we.

¹⁷ Ali Kàaso dikpɛkɛ, asa z̄ibeez̄í ɔ̄ ma á bóle Egipi lán z̄iḡɔɔwa. A buiɔ líɔ dikpɛpi ke k̄ètɔk̄ɔɛ ũ.

¹⁸ M̄ɔ sɛ́ia gɔɔ ḡɛo m̄endosaide z̄í oosi, àɔ k̄āa so e a gɔɔ bao n̄ m̄endoode z̄í oosi.

¹⁹ P̄ɔsɛ'ɛsɛ su àɔ kú á beo e gɔɔ sopl̄a, asa gb̄é p̄ɔ p̄ɔsɛa sò, b̄òm̄ɔn̄ n̄ɔ, belen n̄ɔ, wa aà b̄ɔ Isailiɔ guu w̄a dɛɛ.

²⁰ Asuli p̄ɔsɛa so gɔɔ beeo. Gu p̄ɔ á kúu p̄ii, àliɔ k̄āa só.

Gɛamusu dikpe sɛ́ia

* **12:5** Zaa 1.29, Ebe 9.14, 1Pie 1.19 † **12:15** Bɔa 23.15, Mat 26.17, 1Kln 5.7-8

21 Mɔizi Isaili gbẽzɔɔ sɪsi pɪi, a òné: A gé á ua sã séi, í de Gẽamusu dikpekebo ũ.

22 A ése sáo se à zɔ au pɔ kú ta guuwa, í lé kpeele gɔwa, ɔplaaí n zeeio n musuo. A gbẽe su bo a kpéuo e gu do.

23 Tó Dii lé pã bùsua àle Egipiò dede, mé à au è kpeele gɔwa, a gẽae. A to gbẽdedena gẽázi à á dedeo.‡

24 Apio n á buio àò yápi kúa kètokɔe ũ e á buiwa.

25 Tó a gẽ bùsu pɔ Dii á gbáu lá à a legbèwa, àò lousisiyápi kúa.

26 Tó á néò lousisiyápi mi gbèawá,

27 à oné a de Gẽamusu sa pɔ wí o Diiwa ũe, asa ké à Egipiò dede, à gè wá Isailio kpéae, i wá dedeo. ɔ gbéò kùle Dii e aa mipèle.

28 Ké aa tà, aa kè lá Dii ò Mɔizie n Aalonaowa.

Egipi negɔe séiaɔ gagaa

29 Gwãasín wɛedo Dii Egipi negɔe séiaɔ dède pɪi sea za Falaɔ pɔ zɔlea báawa néwa, e à gè pè dakpeunaɔ pɔwa n pɔtuo nesana séiaɔ pɪi.

30 Falaɔ fɛle gwá n á iwaɔ n Egipiò pɪi, ɔ búbuwa dà Egipia, asa uae ku gesaio.

31 Gwãasína ɔ Falaɔ Mɔizi n Aalonaɔ sɪsi a òné: A fɛle bole n Isailio ma gbéò guu. A gé Dii sɪsii lá á òwa.

32 A á bleɔ n á são n á zuɔ séle lá á òwa. A géi, í samaa'omɛɛ.

33 Egipiò lé nae gbépiowa aa boené n bùsuu kpakpa, asa aa mè: Wá gaga píie.

34 Isailio n kàatideao kà tao guu a se'esesai, aa n ulaɔ fɪfiwà aa dàda n gáu.

35 Aa kè lá Mɔizi ònéwa, aa ánuusu pɔɔ n vua pɔɔ n pɔkasao gbèa Egipiowa.

36 Dii tò Egipiò n wɛgwà, ɔ aa kpámá. Maa aa Egipiò pɔɔ sɪmá.

Isailio daa zéu

37 Isailio dàzeu kèse, aa bòle n Lameseo aa tà Suko. Gɔeo òaasɔɔo lee òaa àaɔe (600.000), néò n nɔeo bàasi.

38 Bui zilo dodoao tàrno dasi bo. Bleɔ n são n zuɔ dasi kè zài.

39 Aa kàa kè n kàatidea pɔ aa bòò Egipiò. A se'ese vío, asa wà n yá Egipi zezesaie. Aai ble mài e sè ké wà ble zéuo.

40 Isailio kua Egipi kè wè òaa pla n baakwioe. §

41 Wè òaa pla n baakwiopi gbèa, dikpepi zɪ ɔ Dii zígɔpiò bòle Egipi pɪi.

42 Gwãasínapiá Dii pɔe. Isailio lío itèkewà e an buiwa, asa gwápi ɔ Dii Isailio bolea Egipi itèkè.

Gẽamusu dikpe

43 Dii ò Mɔizie n Aalonaɔ: Gẽamusu yá pɔ má dɪlen ke: Buipálee su a nòò soo,

44 áma zɔ pɔ á lù mé à tɔzɔ a só.

45 Nibo ge gbèwina su soo.

46 A so kpéu, ásu bo n a nòɔpio bàasio. Ásu sãpi wáe eo.*

47 Isaili pɪi lí dikpepi ke.

48 Tó bòmɔ kú á guu, mé a ye Gẽamusu dikpeke Dii e, aà tɔzɔzɔ a be gɔeone pɪi, i gɔ bele ũ, i gbasa ke. Gyafɔdee suli bleo.

49 Bele n bòmɔ pɔ kúanɔ, ikoyá doupi e.

50 ɔ Isailio kè lá Dii ò Mɔizie n Aalonaowa pɪi.

51 Zibeezi Dii Isailio bòle Egipi gágá.

13

Kàaso dikpe n negɔe séiaɔ kpa Luawao

‡ 12:23 Ebe 11.28 § 12:40 Daa 15.13, Gal 3.17 * 12:46 Zaa 19.36

- 1 Dii yā'ò Mɔizie à mè:
 2 Isaili negõe sɛ́iao ní pɔtuo nesana sɛ́iao kpaá, asa ma pɔ́one píi.*
 3 Mɔizi ò gbéone: A bɔa Egipi zɔbleau gɔɔe bee yá àò dɔ́agu, asa Dii mé á bɔ Egipi ní a ɔ gbãao. Asuli pɔ́sea so gɔɔpiwao.
 4 Ale bɔ Egipi mɔ sɛ́ia pɔ wĩ me Abibu guu gbãe.
 5 Dii legbè á deziɔne à mè á bɔsu pɔ ví ní zó'io diu mé Kanaaó ní Itio ní Amoleo ní Ivió ní Yebusió kuu kpáwá. Tó a tò a kau, àli dikpɛpi ke mɔe beeu.
 6 Alió kàa so e gɔɔ soplá. A gɔɔ sopladepi zǐ ió deé Dii dikpɛ ũ.
 7 Alió kàa so e gɔɔ soplapi ge paò. Pɔ́sea ge pɛ́ese'ese sulio ku uae á bɔsuu gɔɔ beewao.
 8 Gɔɔ bee àli o á negõeone ále bee ke yá pɔ Dii kèé ké à á bóle Egipi yáie.
 9 Dikpɛpi ió deé seela ũ lán pɔ daa ɔwa ge dɔngubo yea mi'aewawa, ké Dii ikoyá su bɔ á léuo, asa òme á bóle Egipi ní a ɔ gbãao.
 10 Alió ikoyápi ke a gɔɔwa wē ní wēo.
 11 Tó Dii tò a ka Kanaa bɔsuu, mé a kpàwá lá à a legbèé ní á deziɔwa,
 12 à á negõe sɛ́iao kpawà píi. A pɔtuo nesana sɛ́iao ió de aà pɔ ũ píi.
 13 Ili á zàa'ín nesana sɛ́ia bo ní sãneo. Tó i boo, à a waa fi. A á negõe sɛ́iao bo píi.
 14 Tó á negõeó á lá yápi mii zia aa mè, bó yán wei, à oné, ké Dii wá bó zɔbleu Egipi ní a ɔ gbãao yáe.
 15 Ké Falaóo gikè à gĩ wá gbaei, ò Dii Egipi negõe sɛ́iao dède píi ní pɔtuo nesana sɛ́iao píi. A yáí ò wi sa'oiwà ní pɔtuo nesana sɛ́iao, mé wi wá negõe sɛ́iao bo.
 16 Bee aó de seela ũ lán pɔdaa wá ɔwa ge pɔyea wá mi'aewawa, asa Dii mé wá bó Egipi ní a ɔ gbãao.

Isailio bɔa Egipi

- 17 Ké Falaóo Isailio gbàe, Lua i bɔ́rno Filitè bɔsu zé guuo, baa ní a káikeo, asa à mè: Tó wá fɛ́lemá ní zio, aa làasooke ea taa Egipiwaé.
 18 Lua òbi, à guwaiwai zé sèrno Isia Tēa oi. Isailio bɔ Egipi ní ní gɔ́keboó kũa.
 19 Mɔizi Yosefu ge sè, àle taò, asa Yosefu tò Isailio legbè yāa à mè, tó Lua mò ní boi, aa a gewa sɛ́le boò wec.†
 20 Ké aa bɔ Suko, aa gè bòokpà guwaiwai lé Etaũ.
 21 Dii ò daané telu guu fãane, ké àò ze'obné. Gwãasina sɔ, ò daané té guu ké àò gupuné, aaió táa'o fãane ní gwãasinao.
 22 Telupi lí go ní ae fãaneo, mé tépi lí go ní ae gwáo.

14

Egipio pélea Isailiozi

- 1 Dii ò Mɔizie:
 2 O Isailioone aa lile ge bòokpa Pi'ailo sae Midoli ní ísiao zãnguo, bɔaa ní Baalizefɔ. A bòokpa ísia sae we.
 3 Falaóo aó e a sásá, guwaiwai á kũkũe.
 4 Má aà swáfè, i péleázi, mí tɔbo Falaóo ní a zígɔo yá musu, Egipio ió dɔ́ ké mámema Dii. ɔ Isailio kè màa.
 5 Ké wa ò Egipio kí Falaóoe gbépio bàalè, ò aàpi ní a ìwao nòse pále sè an yá musu aa mè: Kpelewa wá kè wá tò Isailio bɔ zɔbleawēe guui?
 6 ɔ Falaóo godò a sɔ́e, à a zígɔo náaa.
 7 A sɔ́go maaó sè mèn òaa àaó ní Egipi sɔ́goó píi, zígɔo kíao ká ní guu.

* 13:2 Luk 2.23 † 13:19 Daa 50.25, Yoz 24.32

8 Dii Egipio kí Falaɔ swáfě, ɔ à pèle Isailiozi, aale bɔle an mi daa ía.

9 ɔ Egipio pèleńzi ní Falaɔ sɔ́o ní aà sɔ́go ní aà sɔ́de ní aà zígɔ́o píi, ɔ aale mó ní lei ní bɔou ísia sae Pi'ailo sae bɔaa ní Baalizefɔo.

10 Ké Falaɔ káikù, Isailio wɛzù, ɔ aa Egipio è té ní kpe. Vía ní kú maamaa, ɔ aa wiilè Diiwa.

11 Aa ò Mɔizie: Miao ku Egipi noa? Bóyái n mɔwanɔ guwaiwaiu la wà gagai? Akɛa n wá bɔ́le Egipii?

12 Wi onɛ Egipio lé? Wi me wá tó tɛɛ wà zɔble Egipionɛo lé? Zɔbleané maawɛɛ de gagaa guwaiwaiua.

13 Mɔizi ònɛ: Asu to vía á kúo. A ze tɛɛɛ, í e lá Dii a á suaba gbã, asa Egipi pɔ́ ále ní e gbãɛo, á ní e bau lɔo.

14 Dii mé a zíkáé. Aɔ ku kílilikie.

Pãa Isia Tɛaa

15 Dii Mɔizi là à mè: Bó wii níle léai? O gbéɔne aa bɔ ní táo.

16 N n gopana dɔ ísiao, ní zɔɛð, Isailio i gɛ a zānguo gugiiu.

17 Mapi, má Egipio swáfě, aai gɛ ní gbɛa, mí tɔbɔ Falaɔ ní a zígɔ́o ní a sɔ́de yá musu.

18 Tó ma tɔbɔ Falaɔ ní a sɔ́go ní a sɔ́de yá musu, Egipio i dɔ sa ké mámɛmaa Dii.

19 Lua Malaika pɔ́ dɔaaa Isailionɛ èa gè kú ní kpe, mé telu pɔ́ kú ní aɛ èa gè ní kpe b

20 ampio ní Egipio zānguo. Telupi gupù Isailionɛ mé à gusiakpà Egipionɛ, ɔ an gbɛɛ i e sɔ́ a deei gwāasina beeo.

21 Ké Mɔizi ɔdò ísiao, ɔ Dii bò ní ían gbāao gukpe oi. A kàka e gu gè dɔ̀, à ísia sɛle kpà e gugii bò. Ké í zɔ́ɛ,

22 ɔ Isailio taa'ò gugiiu aa bùa. I bíiboa an ɔplai ní ní ɔzɛɛio.*

23 ɔ Egipio pèleńzi. Falaɔ sɔ́o ní a sɔ́go ní a sɔ́de píi té ní kpe ísia guu.

24 Gufɛnɛ Dii Egipi zígɔ́o gwà za telu tede guu, ɔ a tò gili gɛ́ngu.

25 A tò an sɔ́go vɛle, a tò an taa'oa zí'úkù, ɔ aa mè: Wà bàale Isailionɛ, asa Dii lé zikanéwanɔɛ.

26 Dii ò Mɔizie: ɔdɔ ísiao, í i da Egipio la ní ní sɔ́go ní ní sɔ́de.

27 ɔ Mɔizi ɔdò ísiao, ɔ í lé pa a gbɛu gudɔleia. Lá í lé su màa, ɔ Egipio bàalè aa kpàaũ. We Dii tò ísia kùaaumá.

28 I sù à dà sɔ́go la ní sɔ́de ní Falaɔ zígɔ́o pɔ́ gè ísia guu Isailio gbɛa píi. An kee i bɔo, baa mɛndo.

29 Isailio sɔ́ aa taa'ò í zānguo gugiiuɛ. I bíiboa an ɔplai ní ní ɔzɛɛio.

30 Zibeezì Dii Isailio sí Egipio wa, ɔ Isailio Egipio geɔ è ísia gɔ́sɔ́le.

31 Ké Isailio Dii gbāa zɔ́o pɔ́ a mò Egipionɛ è, aa vɛakèè, ɔ aa aà náaikè ní aà zɔ́blena Mɔizio.

15

Mɔizi le

1 ɔ Mɔizi ní Isailio píi lɛɛ bee sí Diiɛ* aa mè:

Má lesi Diiɛ, asa à tɔbɔ,

à sɔ́de ní ní sɔ́o kà ísiau.

2 Dii mé ma gbāa ũ,

má lé mawà, aàpi mé ma suabà.

ɔme ma Lua ũ,

má aà táasile.

* 14:22 1Kln 10.1-2, Ebe 11.29 * 15:1 Zia 15.3

Ɔme ma mae Lua ũ,
má àà tɔbɔ.

³ Diiá zígɔɛ, àà tón Dii.

⁴ A Falaɔ sɔ́gɔɔ ní àà zígɔɔ kà ísiau,
à zígɔ kíaɔ sɔ́ɔɛ Isia Tɛ̃au.

⁵ Ipi dàńla,
aa kpàɛ zíɛ lán gbɛwa.

⁶ Dii, n ɔplaa n gbāa tɔbò,
Dii, n n íbɛɛɔ ulò ní n ɔplaaɔ.

⁷ N n wèɛɔ nè n gawi zɔɔ guu,
n pɔ pà, n ní kwé lán sɛ̃wa.

⁸ N pɔbò n níu, ɔ í fèɛ,
a zea lán bíiwa,

ísia í í a guoguo.

⁹ Wá íbɛɛpiɔ mè,
wa péɛwázi wà wá leɛ,

wi wá pɔɔ síwá lá wa yeiwa,
wi ní fɛ̃ndaɔ wo wà wá dedeò.

¹⁰ N n lé'iana gbàɛ, ɔ ísia dàńla,
aa kpàɛ lán bɛɔmawa í zɔɔpiu.

¹¹ Dii, táa kpele mé muaannɔi?
Déme muaannɔi?

Yábɔnsaɛkɛna, n zɔɔkɛ adoa,
n gawi í to vía wá kú.

¹² N n ɔplaa dɔ, ɔ tɔɔɛ ní mɔmɔ.

¹³ Nyɔ dɔaa wá gbé pɔ n wá bóɔnɛ n gbɛke guu,
ńyɔ géwanɔ n bùsuu ní n gbāao.

¹⁴ Tó buipáɛɔ mà, aa lualua,
iwāa a ka Filitɛ bùsudeɔ pɔa.

¹⁵ Eɔɔɔ kíaɔ bílike,
gili a gɛ Mɔabu dɔaanaɔgu,
Kanaa bùsudeɔ kúsu a kwɛ nípii.

¹⁶ Vía zɔɔ a ní kú, sɔ́ i kéńgu,
aa gɔ́ kílíkili lán gbɛwa n gbāa zɔɔ yáí Dii,
e wá gbé pɔ ní wá é n pɔ ũɔ gɛ.

¹⁷ Dii, ńyɔ géwanɔ gbèsísi pɔ ní sè n pɔ ũ kúí,
ní wá zedɔ gu pɔ ní díɛ n zɔ́lekíi ũ,
n kúkíi pɔ ní kèkɛ nzíɛ guu.

¹⁸ Dii aɔ kible gɔɔpiɛ.

¹⁹ Ké Falaɔ sɔ́ɔ ní a sɔ́gɔɔ ní a sɔ́deɔ gè ísia guu, ɔ Dii sù ní ío à dàńla, kási Isailiɔ
táa'ò gugiiu ísiapiuɛ.

²⁰ Ɔ anabi Miliaũ, Aalona dāe, sésɛna sè, ɔ nɔɛɔ bò teaàzi píi, aale sésɛnapa,
aale ɔwā.

²¹ Miliaũ lesíné à mè:
A lesi Diiɛ, asa à tɔbò,
à sɔ́deɔ ní ní sɔ́ɔ kà ísiau.

I fii

²² Mɔzi dàzɛu ní Isailiɔ, aa kè Isia Tɛ̃awa aa gè Sulu guwaiwaiu. Aa táa'ò gɔɔ
àaɔ guwaiwaiu, aai í eo.

23 Ké aa kà gu pɔ wɪ mɛ Mala, aai fɔ a imiɔ, ké a fii yáí. A yáí tò wà tɔkpà gupie Mala.†

24 ɔ gbéɔ zɔadò Mɔiziwa aa mè: Bó wá mii?

25 Mɔizi wiilè Diiwa, ɔ Dii lí òbè. Ké a zù íu, ɔ ípi nakù. Wekí ɔ Dii ikoyá dīlené à n yó

26 à mè: Tó a laaidò ma Dii á Lua ma yáwa mé ále yá pɔ má yei ke, tó a yá pɔ má dīlɛɔ mà mé á ma ikoyá kúa pii, má gyá pɔ má ká Egipiɔgu kee kááguo, asa mámɛmaa Dii á gbàgbāna ũ.

27 Bee gbɛa aa kà Eliū, gu pɔ nibɔna mèn kuɛplaɔ kuu n daminali mèn baaɔkwib. ɔ aa bòokpà í sae we.

16

Mana n bùu

1 Isailiɔ fɛle Eliū nípii, ɔ aa kà Sini guwaiwai pɔ kú Eliū n Sinaio zānguo an bɔa Egipi mɔ plaade gɔɔ gēode zí.

2 ɔ aa zɔadò Mɔizi n Aalonaowa guwaiwaiu we nípii,

3 aa òné: Bóyáí Dii i wá dɛɛ Egipiɔ ni? Wekí wi zōle wà pɔble n nòɔ e wá káe, ɔ a mɔ wá dɛɛi guwaiwaiu la n nɔanao.

4 Dii ò Mɔizie: Kua za musu má ble fááé, * gbéɔ lí bɔle gɔɔ do pɔ sélei lá gu lé do n lé léu, ké mà n lé mà gwa tó aa ma ikoyá kúa.

5 Gɔɔ soolode zí gɔɔ pla pɔ ɔ aali séle, aaliɔ a bleke.

6 ɔ Mɔizi n Aalona òné pii: Oosia á dɔ ké Dii mé á bɔle Egipi,

7 zia kɔɔ í Dii gawi e. A zɔa pɔ á kàazi mà, asa pɔen wá ũ ké a gbasa zɔakàwázio.

8 Mɔizi èa mè: Dii a á gba nò à so oosia, zia kɔɔ i ble kpáwá á lé léu, ké à zɔa pɔ á kàazi mà yáí. Pɔen wá ũo. I ke wámɛ a zɔakàwázio, Diiɛ.

9 ɔ Mɔizi ò Aalonaɛ: O Isailiɔne pii aa ɔ Dii, asa à n zɔakaa màɛ.

10 Ké Aalona lé yá'óné, aa aɛdò guwaiwai oi, ɔ aa è Dii gawi bòmá telu guu.

11 ɔ Dii yá'ò Mɔizie à mè:

12 Ma Isailiɔ zɔakaa mà. Oné oosia aa nò só, zia kɔɔ aa bleble aa ká, aai dɔ ké mámɛmaa Dii n Lua.

13 Oosi bùuɔ mò lí n bɔoa. Ké gu dò fii kpà à líai.

14 Ké fii kwè, ɔ pɔ gò kále tɔɔle puanno kelekele lán kpòtɛɛwa.

15 Ké Isailiɔ è, aa òkɔe: Bón wei? Asa aai dɔ bó no. Mɔizi òné: Ble pɔ Dii kpáwá à blen we.

16 Yá pɔ Dii dīlɛn ke: A baade lí séle a lé léu. A séle á baade miwa zaa le dodo á uadeɔ léu.

17 Isailiɔ kè màa. Aa sèle, gbéɔ pɔ zɔɔ, gbéɔ pɔ bílao.

18 Wà zaadàu, ké gbé pɔ sèle zɔɔ pɔ su fɛo, mé gbé pɔ i séle bílao pɔ su késāwàò.†

19 Mɔizi òné: Gbèe su a kīni tó e kɔɔo.

20 Gbèe i Mɔizi yāmao, aa a kīni tò e kɔɔ, ɔ à kòkà à yaikè, ɔ Mɔizi pɔ pà gbé beezi.

21 Lá gu lé do baade i séle a lé léu. Tó íatɛ gbāakù, pɔ pɔ gò tɔɔle i yɔe.

22 Gɔɔ soolode zí aa ble sèle leɛ pla, baade miwa zaa le plapla. ɔ an gbèzɔɔ ge ò Mɔizie nípii.

23 A òné: Màa Dii dīle. Ziaá kámaboziɛ, Dii gɔɔe. A pɔ pɔ á ye kɔasa kɔasa. A pɔ pɔ á ye disa disa, í a kīni pɔ gò dīle e kɔɔ.

24 Aa dīle e kɔɔ lá Mɔizi òwa. Bee i yaikɛo, i kòkáo.

25 ɔ Mɔizi òné: A ble gbā, asa kámaboziɛ, á e guei gbāo.

- 26 Alio séle e goo soolo. A goo sopladeá kámabozíe, aɔ ku goo beeo.
- 27 Goo soplade zí gbẽeɔ bɔ̀ sélei, ɔ̃ aai eo.
- 28 Ǿ Dii ò Mɔizie: Aɔ kú ní ikoyá pɔ́ má ðileɔ masaio e bɔe ni?
- 29 Aɔ d̄s̄ ké ma Dii máme ma kámabogoo ðiléé. A yáí tò goo soolode zí mi goo pla ble kpáwá. Baade líɔ ku a gbɛu, gbẽe suli bɔ gu pɔ́ á kúu goo sopladepi zío.
- 30 Ǿ aa kámabò goo soplade zí.‡
- 31 Isailio tɔkpà blɛpie Mana. § A de lán pówen pua kelenawae. A í na lán kaa zɔdewa.*
- 32 Mɔizi m̀e: Yá pɔ́ Dii ðilen ke: Wà mana zaa le do dile wá buionɛ, ké aa ble pɔ́ a kpáwá wá blè guwaiwau wá bɔa Egipi gbea e s̄.
- 33 Ǿ Mɔizi ò Aalonaɛ: Lo se mana zaa le do kau, ní dile Dii aɛ, ké aɔ dilea wá buionɛ.†
- 34 Ǿ Aalona ðile gbè pèpɛɛɔ saɛ, ké aɔ dilea lá Dii ò Mɔiziewa.
- 35 Isailio mana blè wè blaɛ‡ e aa gè kàò bùsu pɔ́ gbéɔ kuu. Aa manapi blè e aa gè kàò Kanaa bùsu z̄leue.
- 36 Zaa le do litili plaɛ.

17

I bɔa gbɛu

(Nao 20.2-13)

- 1 Isailio fèle Sini guwaiwau nípii, aale bòokpakpa lá Dii ònéwa, ɔ̃ aa gè bòokpà Lefidiũ. Aai í e we wa m̄io,
- 2 ɔ̃ aa zɔadò Mɔiziwa aa m̀e: Wá gba í wà mi. A òné: Bóyáí ále zɔadɔai? Akea ále Dii léwei?
- 3 Ké imi lé ní de, ɔ̃ aa zɔadò Mɔiziwa aa m̀e: Bóyáí n wá bóle Egipii? N ye n wá dede ní imio ní wá néo ní wá pɔtuoo yã?
- 4 Ǿ Mɔizi wiilè Diiwa à m̀e: Kpelewa má ke ní gbépiɔi? A ḡɔ yoo aa ma pápa ní gbɛo wà ma deɛ.
- 5 Dii òè: Isaili gbẽz̄ɔɔ séle, í dɔaa gbépiɔne. N n go pɔ́ n Niili lèð se lɔ.
- 6 Máo zea n aɛ Olebu gbɛwa we. Gbɛpi lé, í i bɔ, aai mi. Ǿ Mɔizikè màa Isaili gbẽz̄ɔɔ wáa.
- 7 Ǿ wà tɔkpà gupie Masa,* asa we aa Dii léwèu aa m̀e: Dii kúwanɔe wee? Wà tɔkpàè Meliba† lɔ, ké Isailio zɔakà we yáí.

Zikaa ní Amalekiɔ

- 8 Amalekiɔ m̀ò zíkai ní Isailio Lefidiũ.
- 9 Ǿ Mɔizi ò Yozueeɛ: Gbéɔ plɛwɛɛ, í ge zíkai ní Amalekiɔ. Zia máo zea s̄is̄ie bee misonawa ní Lua goo k̄ua.
- 10 Yozuee kè lá Mɔizi òewa, à gè zíkai ní Amalekiɔ. Ǿ Mɔizi ní Aalonaɔ ní Huluo dède s̄is̄ipi misonawa.
- 11 Tó Mɔizi a ɔɔ sè, Isailio ìɔ Amalekiɔ fue, áma tó à a ɔɔ siile s̄, Amalekiɔ ìɔ Isailio fue.
- 12 Ké Mɔizi ɔɔ wà, ɔ̃ wà gbɛ se ðile aà zíe, à z̄lèwà, ɔ̃ Aalona ní Huluo aa aà ɔɔ kúk̄ua, gbèdo ɔplai, gbèdo ɔzei, ɔ̃ aà ɔɔ ḡɔ zea e íatɛ gè gè kpéu.
- 13 Ǿ Yozuee z̄iblè Amalekiɔwa, à ní dede ní f̄ndao.
- 14 Dii ò Mɔizie: Bee k̄é lá guu aɔ de dɔngubɔ ũ, ní o Yozueeɛ, asa má Amalekiɔ midɛ dúnia guu piiɛ.‡
- 15 Mɔizi gbagbak̄i b̀ò, ɔ̃ à tɔkpàè Diimadalapoo

‡ 16:30 Bɔa 20.8-11 § 16:31 Bee m̀e b̄ón wei. * 16:31 Nao 11.7-8 † 16:33 Ebe 9.4 ‡ 16:35 Yoz 5.12, 1Kln 10.3 * 17:7 Bee m̀e léwɛa. † 17:7 Bee m̀e zɔakaa. ‡ 17:14 1Sam 15.2-9

16 à mè: A Dii dàlapoo dɔ musu, Dii iɔ zika ní Amalekiɔ gɔɔpiiɛ.

18

Yetolo gea Mɔizi gwai

1 Mɔizi ànsue Yetolo, Madiã sa'ona, yá pɔ Lua kè Mɔizie ní a gbé Isailiɔ mà, lá Dii ní bóle Egipi.

2 A mɔ lè Mɔizi a na Sefola gbàe be yāa

3 ní a negɔe mèn plaɔ.* Ado tón Geesou,† asa Mɔizi mè bùsu pāleu la bòmɔn a ũ.

4 Ado tón Eliezee,‡ asa Mɔizi mè a mae Lua dɔalee, à a bɔ Falaɔɔ fēnda lézi.

5 Ǿ Yetolo fēle lé mɔ Mɔizi kíi ní aà néɔ ní aà nao gu pɔ à bòokpàu Lua gbɛ sae guwaiwaiu.

6 A lékpásakè Mɔizie à mè: Mále mɔ n kíi ní n nao ní n né mèn plaɔ.

7 Mɔizi bɔ dà a ànsue, à kùle à lepèwà. Aa kɔ aafia gbèa, ɔ aa gè kpéu.

8 Mɔizi yá pɔ Dii kè Falaɔɔe ní Egipiɔ Isailiɔ yáí dàu a siuè pii ní taasi pɔ ní lé zéuɔ pii ní lá Dii ní búuo.

9 Yetolo pɔ kèna yāmaa pɔ Dii kè Isailiɔnɛwa pii ní lá à ní bó Egipiɔ ɔziɔ.

10 Ǿ à mè: Wà Dii sáaukpa, lá à á bó Falaɔɔ ní Egipiɔ ɔzi.

11 Má dɔ sa ké Dii zɔɔ de dii kíniɔla pii. Ké Egipiɔ bānkùwá, a òlóné.

12 Ǿ Yetolo sa pɔ wí a pɔ kátɛu à tékū ò Luawa ní sa pāleɔ lɔ. Ǿ Aalona ní Isaili gbèzɔɔɔ pii aa mɔ pɔblèaàɔ Lua aɛ.

Yágɔgɔna dilea

(Iko 1.9-18)

13 Ké gu dɔ Mɔizi zòle lé yágɔgɔné, aa káleeaàzi za kɔɔ e oosi.

14 Ké Mɔizi ànsue yá pɔ àle kené è pii, ɔ à aà là à mè: Bó níle ke ní gbéé beeo màai? Bóyāi níle yákpalekené ndo, gbépii káleeanzi za kɔɔ e oosii?

15 Mɔizi wèwà à mè: Gbéé i mɔ ma kíi Lua ledama maie.

16 Tó aa yákele ví, aai mɔ ma kíi mà yápi gɔgɔné, mí Lua ikoyā pɔ a díleɔ oné.

17 Mɔizi ànsue òè: Yá pɔ níle ke maaɔ.

18 Nyɔ kpasa, gbé pɔ kunnɔɔ i kpasa lɔ, asa zípi denlae, níyɔ fɔ ke ndoo.

19 Ma yāma sa, má ledama, Lua iɔ kunnɔ. Nyɔ dené kɔɔ ũ, níɔ gé ní yáɔ Lua kíi,

20 níɔ ikoyā pɔ Lua díleɔ dané, níɔ zé pɔ de aa se òlóné ní yá pɔ aali keɔ.

21 Gbé laaide náaide pɔ Lua vía ví mé aali gbagusaesioɔ ple ní guu, ní ní dile gbèɔn òaa sɔɔɔ dɔaanaɔ ũ ní gbèɔn basɔɔɔ pɔo ní gbèɔn blakwiɔ pɔo ní gbèɔn kwio pɔo

22 aao yágɔgɔ gbépiɔne gɔɔpii. Aali mɔma ní yá zí'ũɔ pii, āma aali yá yɔɔnaɔ gɔgɔ nízi. Beewa ɔ aa n aso laone.

23 Tó Dii wèine mé ní kè màa, níyɔ fuo, gbépiɔ i ta be aafia.

24 Mɔizi a ànsue yāmà, a kè lá a òewa pii.

25 A gbé laaideɔ plè Isaili buiɔ guu pii, à ní díle gbèɔn òaa sɔɔɔ dɔaanaɔ ũ ní gbèɔn basɔɔɔ pɔo ní gbèɔn blakwiɔ pɔo ní gbèɔn kwio pɔo.

26 Ǿ aaiɔ yá gɔgɔné gɔɔpii. Yá zí'ũ ɔ aai mɔd Mɔiziwa, ɔ aai yá yɔɔnaɔ gɔgɔ nízi.

27 Mɔizi gè zè a ànsue, ɔ à tà a bùsuu.

19

Sinai gbɛ sae

* 18:3 Zín 7.29 † 18:3 Bee mè bòmɔ. ‡ 18:4 Bee mè Lua ma dɔnlède.

- 1 Isailiɔ bɔa Egipi mɔ ɔaɔde gɔɔ sɛ́ia zǐ
 2 aa fɛ̀le Lefidiũ. Ké aa kà Sinai guwaiwaiu, ɔ aa bòokpà we Sinai gbɛ saɛ.
 3 Mɔizi dède gè Lua kíi gbɛpi musu, ɔ Dii lezùàazi à mè: Yáɛ bee o Yakɔbu bui Isailiɔnɛ:
 4 A è lá má kè Egipiɔnɛ, lá ma á sé ma suánɔ ma kíi, lán kúu a né sea a gàsɪawawa.
 5 Tó a ma yámà mé á ma bàakuaánɔ yá kũa sa, áɔ de ma gbé yenzideɔ ũ* bui pii guue. Baa ké dúnia de ma pó ũ pii,
 6 áɔ demɛɛ kíaɔ ní sa'onao ũɛ, ma gbé pó an kua adoao ũ.† Yá pó nýɔ o Isailiɔnɛn we.
 7 Mɔizi pɪla à gbɛzɔɔ sɪsi, ɔ à yá pó Dii òɛ dàu a sɪuné pii.
 8 Aa wèwà pii aa mè: Yá pó Dii òwɛɛ pii, wá kɛɛ. ɔ Mɔizi yá pó wa ò sèle à gè sɪu Diiɛ.
 9 Dii òè: Má mɔ n kíi súlele gèele guu, ké gɔɔ pó mále yá'one, aa e wà ma, aaiɔ n náai vɪ gɔɔpii. ɔ Mɔizi yá pó gbéɔ ò sèle sɪu Diiɛ.
 10 ɔ Dii òè: Gé ní kíi, ní oné aa gbáɔ níziɛ gbã ní ziao, aai ní pɔkasao pí,
 11 aaiɔ ku sɔu guu zia bàasi, asa a gɔɔ ɔaɔde zǐ má pila mà ze Sinai gbɛ musu gbépii wáaɛ.
 12 Kɔɔ dané gbɛpi pɔleu e à liai pii, ní oné aa laaika, aasu dɛde gbɛpiwao, an gbɛɛ su ɔkãwà seo. Gbé pó ɔkãwà, wà ade de.
 13 Wasu ɔkã adewao, wà aà pápa ní gbɛo ge wà aà zɔzɔ ní kao wà de. Pɔtuon nò, gbɛnazinan nò, à gàɛ. Tó aa mà wà kuupè wà a ba gà, aa sɔ gbɛpizi.‡
 14 Mɔizi pɪla gbɛpiwa à mò gbépiɔ lè, a òné aa gbáɔ níziɛ aa ní pɔkasao pí.
 15 A èa òné: Aɔ ku sɔu guu gɔɔ ɔaɔde zǐ yá musu. Asu wúle ní nɔɛoo.
 16 Ké gu dɔ a gɔɔ ɔaɔdepi zǐ, ɔ lou lé pũna àle pílepilɛ, mé lou sɪsi gbɛ musu. Ké aa kuu ɔ gbãa mà, ɔ vía gbé pó kú bòouɔ kù pii, aale kpakpanaga.§
 17 Mɔizi b̀lɛnɔ b̀ou, à gèrɔnɔ Lua kíi, ɔ aa zè zǐle gbɛpi saɛ.
 18 Súlele kùle Sinai gbɛwa ké Dii pɪlawà ní téo yáí. Súlepi fɛle lán mua súlewa, mé gbɛpi lé lualua pii.
 19 Kuu ɔ gbãa lé káfi. Ké Mɔizi yá'ò, ɔ Lua wèwà loupũnaa guu.
 20 Dii pɪla à zè Sinai gbɛ misonawa, à Mɔizi sɪsi, ɔ à dède gè we.
 21 Dii òè: Pila n gbépiɔ gba laai, aasu gu baa vɪ aa mɔ ma gwaio, ké an daside su gagao yáí.
 22 Baa sa'ona pó aai sɔmazio, aa gbáɔ níziɛ, ké másu ní dɛdeo yáí.
 23 Mɔizi ò Diiɛ: Aa dɛdeo, asa n wá gbá laai n mè wà kɔɔ da gbɛpi pɔleu, i gɔ n pó ũɛ.
 24 ɔ Dii òè: Pila n Aalona se mɔò, áma sa'onao ní gbé kíniɔ su gu baa vɪ wà mɔ ma kíio, ké másu ní dɛdeo yáí.
 25 ɔ Mɔizi pɪla gbépiɔwa, à yápi òné.

20

Dii yádilea mèn kwio (Iko 5.1-33)

- 1 Lua yáɛ bee ò pii à mè:
 2 Mámɛmaa Dii á Lua, ma á bóle zɔbleu Egipi.
 3 Asu àò diie vɪo, ma bàasio.

* 19:5 Tit 2.14 † 19:6 1Píe 2.9, Zia 1.6, 5.10 ‡ 19:13 Ebe 12.18-20 § 19:16 Zia 4.5

4-5 Asuli pɔe taa ke à kúle à zɔbleè, pɔ pɔ kú musu ge tɔɔle ge í guun nò, asa ma Dii á Lua, mili sí sàao. Mi mae pɔ yemaziɔ yāvāi wi an buiɔne ní musu e à ge pé ní síwenaɔ ní ní sɔkpaewae.

6 Gbé pɔ yemazi aa ma yādileɔ kūaɔ sɔ, miɔ gbēke vīnɔe e ní bui léwa.*

7 Ma Dii á Lua ásuli ma tó sí pāo, asa gbé pɔ ma tó sí pā, má tó aà bɔ pāo.

8 Ali kámabogɔɔzɪ dɔ ma pɔ ũ.

9 Ali á buazi ní á zɪ pío ke gɔɔ soolo,

10 a soplade iɔ deé kámabozɪ ũ, asa ma Dii á Lua ma pɔe. Asuli zɪe ke gɔɔpi zɪo, ápiɔ ge á negɔe ge á nenɔe ge á zíkɛna gɔe ge nɔe ge á pɔtuo ge nibɔ pɔ kú á be.

11 Asa gɔɔ soolo ɔ ma musu ní dúniao kè ní ísiao ní pɔ pɔ kú ní guuɔ pii, ɔ ma kámabò a gɔɔ sopladepi zɪ. Ayāmeto ma báaadà kámabogɔɔpiu, má díle ma pɔ ũ.†

12 Ali á de ní á dao kpela, ké à e gēgē būsɔ pɔ ma Dii á Lua mále kpáwáu.‡

13 Asuli gbēdeɔ.§

14 Asuli wúle ní gbēpāle nɔoo.*

15 Asuli kpái'oo.†

16 Asuli yāɔ á gbēdeewao.‡

17 Asuli á gbēdee ua bīkɛo. Asuli aà nɔ bīkɛo ge aà zíkɛna gɔe ge nɔe ge aà zu ge aà zà'ina ge pɔ pɔ a víɔ pii.§

18 Gbépii loupūnaa mà ní kuu'ɔo, aa loupilea è ní súleɔo dɔ gbɛ musu, ɔ vía ní kú, aale lualua, aa ze kāaa.

19 Aa ò Mɔizie: Yā'owēe nzia, wí ma. Nsu to Lua yā'owēe, ké wásu gagao yái.*

20 Mɔizi òné: Asu to vía á kūo, asa á laai gwaa yái ɔ Lua m̀i, ké à e ào a vía ví, mé ké ásu duunakeo yái.

21 Aa ze kāaa, ɔ Mɔizi sɔ telui, gu pɔ Lua kupiu.

Dii gbagbaki yá

22 ɔ Dii ò Mɔizie: Yáe bee o Isailiɔne: Aziawa á mà lá ma yā'òé za musu.

23 Asu t́aa ke à naao. Asu ánuɔu ge vua pi t́aa ũo.

24 A ma gbagbaki bo ní bèleɔ, íli sa'owà ní são ní zuɔ, sa pɔ wí a pɔ káteu à tékū ní sáaukpasao. Gu pɔ má díléé ào ma sisuu, má mɔ á kíi, mí báaadaágu.

25 Tó ále ma gbagbakipi bo ní gbɛo, ásu ke ní gbè áaoo, asa tó a gāpèlewà, à sáakèn we.†

26 Asu ma gbagbaki bo à a dedeki keo, ké á puizi su bɔwàò yái.

21

Zɔ gwaa yá

(Iko 15.12-18)

1 Ikoyā pɔ nýɔ danéɔn ke:

2 Tó gbé Ebelu lù zɔ ũ, ali zíkèè wè sooloɛ, a wè soplade i bɔ wéé ũ fiabosai.

3 Tó à m̀ adoe, a bɔ adoe. Tó a nɔ víe, aà bɔ ní a nɔo.

4 Tó aà dii mé nɔ kpàwà mé à néɔ íaànɔ, nɔepi ní a néɔ gɔ aà diie, i bɔ ado.

5 Tó zɔpi m̀, á ye a diizi ní a nao ní a néɔe, á ye bɔ wéé ũo,

* 20:6 Nao 14.18 † 20:11 Daa 2.1-3 ‡ 20:12 Mat 15.4, Efe 6.2-3 § 20:13 Daa 9.6 * 20:14 Mat 5.27
† 20:15 Lom 13.9 ‡ 20:16 Mat 19.18-19 § 20:17 Lom 7.7, 13.9 * 20:19 Ebe 12.18-19 † 20:25
Yoz 8.31

6 aà dii i geaàno yāgōgōnao kīi, i sōaàno kpεεlei, i aà swá fǒ ní kao gāmo ge gāmo líwa, io ku aà zo ũ e gɔɔpii.

7 Tó gbé a nenɔe yīa zo ũ, a e bo lá zoḡe i bɔwao.

8 Tó aà dii dilé á aà se no ũe, mé nɔpi i su kèèo, aà to wà aà bo. A zεví à aà yīa buipālewao, ké à bò aà yáú yái.

9 Tó a kpà a néwae sɔ, aà aà dile a nenɔe ũ.

10 Tó à no pāle sè, asu a káau baa bo ble ge pɔkasaɔ ge kpé yáuo.

11 Tó i yá mèn àaɔpio kèèo, zoḡi zεví à ta pā fiabosaie.

Gbé kea'ia yá

12 Tó gbé gbé lè a dè, wà ade de sɔ.

13 Tó àle weele à aà deoe sɔ, tó kai mé m̀, má ulekīi dileé, ili bàale ta we.

14 Tó gbé ǹsepási kè à a gbédee dè, baa tó à bàalè gè nà ma gbagbakīizi, wà gi wà aà de.

15 Tó gbé a de ge a da gbè, wà ade de.

16 Tó gbé gbé sè kpái, a yīa ge a kīan nò, wà ade de.

17 Tó gbé a de ge a da kpεb̀, wà ade de.*

18 Tó wàle sòleke, mé gbé a gbèdo lè ní gbεo ge ɔkū, mé i gao, tó a ku dèadèa,

19 à f̀ f̀le lé bo bàasi ní lío, gbé p̀ à aà lè a bo gosaiε, i aà zǐ p̀ i e kèo fiaboè ní εse p̀ wa kèèo.

20 Tó gbé a zoḡe ge nɔe lè ní goo, mé à gà ḡ̀, wa ade wetā.

21 Tó zoḡi gɔɔ do ge gɔɔ pla lè sɔ, wasu aà diipi wetāo, asa aà ɔae.

22 Tó ḡ̀e lé dèeka mé aa kpà nɔsindeea, tó à nɔb̀le mé aà gue i ke'iao, lá nɔepi zá dàné, aa a fiabo màae, tó yāgōgōnao wèi.

23 Tó ía pāle su ku a guue sɔ, wa ga fiabo ní gao,

24 wé ní wéo, swaa ní swaao, † ɔ ní ɔo, gbá ní gbáo,

25 tεbo ní tεbo, ía ní íao, bo ní boo.

26 Tó gbé a zoḡe ge nɔe lè, aà wé wǐ, aà aà gbaε aà wé fiaboa ũ.

27 Tó aà swaaε sɔ, aà aà gbaε aà swaa fiaboa ũ.

Pɔtuoo yá

28 Tó zu ḡ̀e ge nɔe z̀ a dè, wà zupi pápa ní gbεo wà de, aà dii i bɔyāu. Wasu zupi ǹo soo.

29 Tó zupi pásǐ za káauε sɔ, mé wa ò a diie, tó i dɔo, ɔ à gbé z̀ a dè, wà zupi pápa ní gbεo wà de, wi a dii de lo.

30 Tó wà ɔa dà a diie aà wēni fiaboa yái, lá wa òè píi a boε.

31 Tó zupi né dè, yá douε.

32 Tó zupi zoḡe ge nɔe dè, zu dii a ánuusu ɔwatē baakwi kpa zo diiwaε, wi zupi pápa ní gbεo wà de.

33 Tó gbé p̀ wè a l̀le, ge tó à l̀o ỳ, i p̀ taεo, ɔ zu ge zàa'ina zù a guu,

34 l̀de fiabo p̀ diie ní ɔao, p̀gepi i ḡ̀è.

35 Tó gbé zu gbēpāle p̀ z̀ a dè, aà a béε yīa, aai a ɔa kpaale, aai a ge kpaale màa lo.

36 Tó zù dii d̄ za káau ké a pásǐ mé i dɔo, a zu fiabo ní zuoε, a ge i ḡ̀è.

Aizεε yá

37 Tó gbé zu ge sǎ kpái'ò, mé a dè ge a yīa, a zu fiabo ní zuo mèn sɔoε, i sǎ fiabo ní sǎo mèn síí.

* 21:17 Mat 15.4 † 21:24 Mat 5.38

22

- 1 Tó kpáí kpé gbòo, mé gběe àà kù à à lè a dè, tó gwáe ade tàae vío,
 2 tó n íatēweoe s̄o, bee mé tàae ví.
 Kpáí a fiaboε. Tó a pɔe ví s̄o, wà àà yía zɔ ũ pɔ pɔ à a kpáí'ò yáí.
 3 Tó wà zu ge zàa'ina ge s̄a pɔ à a kpáí'ò è àà z̄í b́éε, a a fiabo mèn plaε.
 4 Tó gbé lé pɔɔ dā bua ge v̄εebu guu, mé a tò a pɔɔ gbēpāle bua pɔblè, ade a fiabo n̄ a bua ge a v̄εebu pɔmaaɔε.
 5 Tó wà t̄εs̄ s̄ēwa, mé à gè dà gbēpāle bugbeu ge pɔgba, mé àà pɔɔ tekù, tekpana a fiaboε.
 6 Tó gbé ɔa ge àizeε kpà a gbédeewa ul̄ei, mé wa sè àà kpéu kpáí, tó wà kpáipi kù, a pɔ pɔ à a kpáí'ò fiabo l̄εε plaε.
 7 Tó wi e àà kùo, kp̄ede ge yákpalekenao le, aai gwa tó ɔme pɔ pɔ wa kpàwa ul̄eipi sè.
 8 Tó lekpa a gè gbéɔ zānguo zu ge zàa'ina ge s̄a ge pɔkasa yá musu ge pɔe mé v̄uaa ɔ gběe è à m̄e a pɔe, gb̄eɔn plapiɔ gé yákpalekenao k̄í. Gbé pɔ yákpalekenao m̄e àà yá nao a fiabo a gbédeε l̄εε plaε.
 9 Tó gbé zàa'ina ge zu ge s̄a ge pɔpāle kpà a gbédeewa gwai, tó à gā ge a gue k̄ē'ia ge wa kù gběe i eo,
 10 an gb̄eɔn pla m̄pii aa ka Diiwa, gbé pɔ wà pɔ kpàwàpi i me i ɔk̄awào. Pɔ dii ze n̄ a kaa, gbé pɔ à pɔ kpàwàpi s̄o a fiaboo.
 11 Tó wa kùwà kpáie s̄o, a fiabo pɔ diiεε.
 12 Tó wai mé dè, a a seela ɔbè, a pɔ pɔ wai kùpi fiaboo.
 13 Tó gbé pɔtuo sè a gbédeewa mé a gue k̄ē'ia a dii kpe ge pɔpi gàn nò, a a fiaboε.
 14 Tó pɔ dii wáae s̄o, a a fiaboo. Tó wa sèwà wà fiabòεε s̄o, ɔa pɔ wa sèowà bee a mó.

Kua n̄ k̄o yá

- 15 Tó gbé pɔyè wéndia pɔ wi kpásā yāaoε, a nɔpi wele'ɔa kpaε, i àà se nɔ ũ.
 16 Tó né mae ḡi fiafia àà zākeaànɔ, ḡopi a gi nɔwele'ɔa kpá lá w̄i kpawae.
 17 Asu to nɔe pɔdamade àɔ kuo.
 18 Tó gbé pɔtuo dàakpà, wà ade de.
 19 Sa'oa Diiwa ado bàasio, gbé pɔ sa'ò dii pālewa, wà ade t̄òb̄z̄.
 20 Asu b̄òmɔ wetāo, ásu gbāamòε, asa b̄òmɔn á ũ yāa Egipi.
 21 Asu gyaa ge tone wetāo.
 22 Tó a àà wetà mé à wiilèa, má yásiaànɔε.
 23 Ma pɔ i fele, mí á dede z̄í guu, á nao i ḡo gyaa ũ, á néo i ḡo desai s̄o.
 24 Tó a ɔa sèa ma gbé taaside pɔ kúanɔε, ásu ɔ'idiaè lán ɔ'idianedewao.
 25 Tó n n gbédee zwāa t̄òmas̄i, kpawà e íatē àɔ ḡε kpéu,
 26 asa àà wúleɔ m̄endona pɔ í fifiwan we. Bó a wúleòì? Tó à wiilèa, má yásiaànɔε, asa sósobiden ma ũ.
 27 Asu Lua t̄òb̄esio. Asu á bùsu gbāade kao.*
 28 Asu à á bua ge á lu pɔ káau pɔ i ma gba gɔɔ gágao. Ali á neḡe séiaɔ kpa a.
 29 Ali á zu ge á s̄a nesana séiaɔ kpa a. Ali ke a dawa gɔɔ soplaε, a swaaɔde íli kpá a.
 30 Aɔ de ma gbé pɔ an kua r̄idoa ũ. Asuli nò pɔ wai dè soo. Ali kpá gb̄owa.

* 22:27 Zin 23.5

23

Yakea a zéwa

- ¹ Asuli wàpe baokpao. Asuli ze ní gbēvāio ege seelade ũo.
² Asuli té bílazi yāvāikea musuo. Asuli ze ní bílao yákpale guu à bɔ yázede kpeo.
³ Tó taaside yá nao, ásuli zeaàno.
⁴ Tó n ibee zu ge aà zàa'ina sàsā, mé n kpaaũò, kũ n suoè be.
⁵ Tó n n zangude zàa'ina è, àle fu asowa, dɔaàle, r̄isu to weo.
⁶ Tó taaside yá na, ásuli bɔ aà kpeo.
⁷ A kē mɔafiliwa zà. Asuli tàesaide ge gbēmaa deo, asa má tó tàaede bɔ pāo.
⁸ Asuli gbagusaesio, asa gbagusae ì to wedeo v̄lakũe, mé ì gbēmaa yá fuangba.
⁹ Asuli bòmɔ wetāo. A bòmoke d̄s, asa bòmɔn á ũ yāa Egipi.
¹⁰ Alio pót̄s á bua, ilio keke e wè soolo,
¹¹ a wè soplade í tó tɔle kámabo à íampa, á taasideɔ i a zā p̄ò b̄le weo k̄onwe, s̄eànoɔɔ i a k̄ini só. A yá doupi ke ní á v̄ebuon ní á kù kpeo.
¹² Alio zike e gɔɔ soolo, a soplade z̄í ili kámabo, ké á zuo ní á zàa'inao e kámabo, mé á zɔɔ ní bòmɔ e íampa.
¹³ Aɔ yá p̄ò má òé k̄ua pii. Asuli dii p̄aleɔ s̄isio. Wasuli ní tó ma á léu seo.

Lousisidikpe mèn àaɔ

(Bɔa 34.18-26, Iko 16.1-7)

- ¹⁴ Wē ní wēo àli m̄o lousisidikpe lee àaɔ keimee.
¹⁵ Alio Kàaso dikpeke lá má dàéwa, ilio kàa so e gɔɔ soplama p̄ò w̄i me Abibu guu a gɔɔwa, asa m̄opi guu ɔ a b̄le Egipi. Gbēe suli m̄o ma k̄ii ɔgiio.
¹⁶ Alio P̄okeke dikpeke gɔɔ p̄ò a na p̄okekewa, ilio á buap̄ò káauo kpaa. Alio P̄k̄aaa dikpeke wè láaawa gɔɔ p̄ò a á buap̄ò k̄aaa pii.
¹⁷ Wē ní wēo gēn àaɔ á ḡe pii lí m̄o dikpekei map̄i ma Dii á Luae.
¹⁸ Asuli p̄osea kpaa s̄anu ní á sa'obo auoo. Asuli dikpe sa'obo nísi dile gu d̄wàò.
¹⁹ Ali gé Dii á Lua kp̄eu ní á buap̄ò káauo. Asuli blene n̄o kuu ní a da ȳ'ioo.

Dii legbēa Kanaa b̄usu yá musu

- ²⁰ Má Malaika z̄í aà d̄aaé, io á d̄sá z̄eu, i géánɔ gu p̄ò má k̄eku.
²¹ A laaido aà yáwa, io aà yāma. Asu bɔ aà kpeo, asa a s̄uukeánɔ á tàae yá musuo, ké ma tó kuwà yáí.
²² Tó a aà yāmà mé a yá p̄ò má òé k̄è pii, m̄o de á ibeeo ibee ũe, á w̄leo w̄le ũ.
²³ Ma malaikapi a d̄aaé, i ge z̄éé b̄usu p̄ò Am̄oleo kuu ní Itio ní Pelizio ní Kanaa ní Ivio ní Yebusio, mí ní midéé.
²⁴ Asu k̄ule ní diion̄eo, ásu z̄oblené, ásu ní kea keo. A ní gboo, í ní gb̄ep̄eleo w̄iwi.
²⁵ A z̄oble Dii á Luae, i báaadaé á bleu ní á imiao, i gyāo k̄éwá.
²⁶ N̄oɔ n̄ob̄le á b̄usuuo, mé fli aɔ kuuo. Má á w̄eni d̄óé ní m̄ogalaoe.
²⁷ Má v̄ladada gb̄é p̄ò kú á aezi, mí tó gili ḡe bui p̄ò a ka ní k̄iigu, mí tó á ibeeo kpekp̄aé.
²⁸ Má beɔɔ gb̄ae á ae, aa ka Ivio ní Kanaa ní Itiigu, aai ní yáé.
²⁹ I ke má ní yáé w̄è do guu ḡò no, ké b̄usupi su ḡò lákpe ũ, s̄eànoɔɔ liálao yáí.
³⁰ M̄o ní yáé busebusee e à ge dasikũ à ka b̄usu k̄ua.
³¹ Má á b̄usu lé daé za Isia T̄ea léu e Filit̄eo Isia léu, za guwaiwai léu e Uflata léu. Má b̄usupideɔ naé á z̄ié, í ní yá.

³² A lé su àò kú ní yáú ge ní diiò yáúo.

³³ Asu to aao kú á bùsuuo, ké aasu to à duunakemeeo yáí, asa tó a zòblè ní diioné, a mɔkpà áziáee.

24

Lua bàa kua ní Isailiò sa'oa

¹ Dii ò Mɔizie: Mpi ní Aalonao ní Nadabuo ní Abiuo ní Isaili gbězɔɔ gběɔn bàákwio, à dède gbewa à mɔ ma kíi, í kúlemee za káakāa.

² Ní sɔmazi ndo, aasu sɔmazio, mé bíla su dèdennɔ gbepiwao.

³ Mɔizi gè yá pò Dii ò dàu a siuné píi ní ikoyáò píi. Aa wè sánusánu nípii aa mè: Yá pò Dii ò píi, wá kee.

⁴ Ǿ Mɔizi yá pò Dii ò píi kè lá guu píi.

A fèlè kɔɔkɔ, à aà gbagbakíi bò gbepɔleu, ɔ à gbepèlepèlè mèn kuepla Isaili bui kueplaò pò ũ.

⁵ A Isaili èwaasoo zì ní zuswanao, ɔ aa sa pò wí a pò káteu à tékū òò Diiwa ní sáaukpasao.

⁶ Ǿ Mɔizi zupio au sí a kpaalè lee pla. A a lee do díle ní tao, à a lee do èlè sa'okíiwa.

⁷ Ǿ à Dii bàakuaánɔ lá sè à a kyokèné. Aa mè: Yá pò Dii ò píi, wá kee, wá misiileèe.

⁸ Ǿ à aupi sè a fámá à mè: Dii bàakuaánɔ aun we yádileaée beeɔ musu píi.*

⁹ Mɔizi ní Aalonao ní Nadabuo ní Abiuo ní Isaili gbězɔɔ gběɔn bàákwio dède gè Lua kíi.

¹⁰ Aa ní Isailiò Lua è. Safii gbè gusalala kále aà gbá zíe, a í de búunno wásawasa lán luabebuunawa.†

¹¹ Lua í yāe ke Isaili gbāadepioneo. Aa wesiaàlè, ɔ aa pòblè aa imí.

Mɔizi kua Sinai gbè musu

¹² Dii ò Mɔizie: Dède gbewa n mɔ ma kíi, níò ku we. Má gbè pèpèe pò ma ikoyā pò má díle kè máò kpama, ké n e dané.

¹³ Ǿ à fèlè ní a zòbāna Yozueeo, aale gé dèdei Lua gbewa.

¹⁴ Ǿ Mɔizi ò gbězɔɔɔne: Aò wá dá la, wá ea suwá. Aalona ní Huluo aao kúánɔe. Tó gbèe yāe ví, aà gèò ní kíi.

¹⁵ Ǿ Mɔizi dède gbepiwa. Súele daa a misonaa,

¹⁶ ɔ Dii gawi píla Sinai gbepiwa. Súlepi daa màa e gɔɔ soolo, a gɔɔ soplade ɔ Dii lezù Mɔizizi za súlepi guu.

¹⁷ Isailiò Dii gawi è lán té pásíwa gbepi misonaa.

¹⁸ Ǿ Mɔizi gè súlepi guu, à èa dède gbepiwa. A ku we e gɔɔ bla fāane ní gwāasinao.

25

Gbadaa zwàakpeda yá musu

(Bɔa 35.4-9)

¹ Dii yā'ò Mɔizie à mè:

² O Isailiɔne aa gbadamee, ní sí gbé pò wèi à damee ní nòsemendoowa.

³ Pò pò níyò símá gba ũɔn ke: Vua, ánuusu, mɔgotè,

⁴ babuuna, bà gàalulade, wɔɔtēna, zwāa, blekā,

⁵ sāsā bāa pò wa kèkè tēeeo, ayo bāao, lepusiali,

⁶ filia nísi, pò gínana pò wí nísi pò wí pò díleò à gɔ ma pò ũ ní tulaletio keòo,

* **24:8** Mat 26.28, 1Kln 11.25, Ebe 9.19-20, 10.29 † **24:10** Eze 1.26, Zia 4.2-3

- 36 Wa daupi lida pí n̄ vua t̄ēt̄ēoe n̄ a k̄ɔp̄ɛk̄iɔ n̄ a ḡɔnap̄iɔ ḡɔ̄.
 37 N a filiaɔ ke m̄n̄ sopla n̄ didi a musu, k̄é aao gupu ae.
 38 Filiadeb̄ɔɔ n̄ a t̄ésib̄ɔɔ iɔ de vua t̄ēt̄ēē ũ.
 39 Ní daupi n̄ a p̄okelep̄iɔ ke pí n̄ vua kiloo baakwi n̄ síīsoo.
 40 Ke n̄ laaio lá mále a taa ken̄e gb̄e musu lawa.‡

26

Zwàakp̄ed̄ɔa yá (Bɔa 36.8-38)

- 1 Zwàakp̄e zwāa ke n̄ p̄óle p̄ó wa t̄à n̄ bataeao, wà ḡɔinak̄èwà n̄ malaika ḡàs̄iadeɔ n̄ babuunao n̄ bà ḡaaluladeo n̄ w̄ɔ̄t̄ēnao le kwi.
 2 P̄ólep̄iɔ gb̄aa iɔ ḡàs̄isuu baakwi plasai, a yàasa s̄ɔ̄ ḡàs̄isuu síī. P̄ólep̄iɔ z̄ɔ̄ aɔ s̄aa màa píe,
 3 wi p̄ólep̄iɔ nami le s̄ɔ̄s̄ɔ̄.
 4 Babuuna let̄ank̄e n̄ d̄ɔ̄d̄ɔ zwāapiɔ lé gb̄ez̄ãwa
 5 m̄n̄ blakwikwi, bap̄iɔ iɔ b̄ɔaa n̄ k̄ɔo píi.
 6 M̄ɔkoolonaɔ pí n̄ vuaɔ m̄n̄ blakwi, ní bap̄i kákau lá a b̄ɔaab̄ɔaa n̄ k̄ɔowa, ní zwàakp̄e zwāapi daok̄si.
 7 Blek̄a p̄óle t̄á le kuɛdo, w̄li kú zwàakp̄ep̄ia.
 8 P̄óle m̄n̄do gb̄aa iɔ ḡàs̄isuu baakwi, a yàasa s̄ɔ̄ ḡàs̄isuu síī. P̄óle le kuɛdop̄iɔ z̄ɔ̄ aɔ s̄aa màa píi.
 9 N a le s̄ɔ̄ɔ̄ nami adoa, ní a le soolo p̄ó ḡɔ̄ nami adoa ɔ. P̄óle le soolode kpaaũ p̄óle le pla léu kp̄épi lé p̄ó ũ.
 10 Bà let̄ank̄e n̄ d̄ɔ̄d̄ɔ zwāapiɔ lé gb̄ez̄ãwa blakwikwi.
 11 M̄ɔkoolonaɔ pí n̄ m̄ɔgot̄ēo m̄n̄ blakwi, ní bap̄i kákau, zwàakp̄e zwāapi i dak̄si.
 12 Zwāapi gb̄aa p̄ó a de kp̄épi a i ka zwāapi m̄n̄do guo, iɔ b̄ãea kp̄é kp̄e.
 13 Zwāapi yàasa p̄ó a de kp̄épi zwāa káaua kp̄ela n̄ kp̄eleo ḡàs̄isuu dodo, iɔ b̄ãea màa.
 14 S̄asa báa p̄ó wa k̄èke t̄é̄ēēo dadak̄si, w̄li kú zwàakp̄ep̄ia, ní ayo báaɔ dadak̄si, w̄li kua ɔ.
 15 Lep̄usiali á p̄èp̄ep̄ep̄e zwàakp̄e lip̄eleo ũ.
 16 Lípiɔ gb̄aa iɔ ḡàs̄isuu kwikwi, a yàasa s̄ɔ̄ ḡàs̄isuu dodo n̄ kinio.
 17 Lip̄ep̄ep̄iɔ swá b̄ɔ n̄ kpaaí m̄n̄ plapla. Zwàakp̄e lípiɔ ke màa píi.
 18 Lip̄ep̄eɔ ke màa m̄n̄ bao zwàakp̄e ḡeɔmid̄k̄i oi p̄ó ũ,
 19 ní a zeb̄ɔ̄ pí n̄ ánusuo m̄n̄ bla, w̄li lí m̄n̄ baop̄iɔ p̄épeu, lí m̄n̄do iɔ zeb̄ɔ̄ ví pla a swá ḡēk̄i ũ.
 20 Lip̄ep̄eɔ ke màa ɔ m̄n̄ bao zwàakp̄e ḡugb̄antoo oi p̄ó ũ,
 21 ní a zeb̄ɔ̄ pí n̄ ánusuo m̄n̄ bla, w̄li dile m̄n̄ plapla wà lí m̄n̄do swá p̄épeu.
 22 Lí p̄èp̄e ke màa m̄n̄ soolo zwàakp̄e be'ae oi p̄ó ũ.
 23 Lí p̄èp̄e ke màa ɔ m̄n̄ pla zwàakp̄e be'ae oipi golaɔ p̄ó ũ.
 24 Gola lí m̄n̄ plap̄iɔ paa n̄ nak̄wa za z̄íle e musu, z̄ã m̄n̄do aɔ ví.
 25 Zwàakp̄ep̄i aɔ lip̄ep̄eɔ ví màa m̄n̄ swaāɔe n̄ ánusuo zeb̄ɔ̄ m̄n̄ ḡeɔ n̄ m̄n̄do, lí píi n̄ a zeb̄ɔ̄ m̄n̄ plapla.
 26 Lep̄usiali á p̄ɔ̄p̄ɔ̄ m̄n̄ s̄ɔ̄ zwàakp̄e kp̄e do lip̄ep̄eɔ yeb̄ɔ̄ ũ,

‡ 25:40 Zin 7.44, Ebe 8.5

27 ní á lɔ mèn sɔo kpɛ do lipɛpɛɛɔ pɔ ũ. Lipɔɔɔ pãle ā lɔ mèn sɔo zwãakpɛ be'ae oi lipɛpɛɛɔ yebɔ ũ.

28 Lipɔɔɔ pɔ aɔ ku guo a pã lipɛpɛɛɔla guoguoɛ, bɔa a léla e a léle.

29 Vua kúle lipɛpɛɛpiɔwa, ní n̄ zã p̄ n̄ vuo a lipɔɔɔpiɔ sɔlɔk̄i ũ. Vua kúle lipɔɔɔpiɔwa lɔ.

30 Zwãakpɛpi dɔ lá ma a taa òlɔne gbɛ musuwa.

31 Zwãatã ñ p̄le suuna ũ, ní ḡinakewà lán malaika ḡasiadeɔwa n̄ babuunao n̄ bà ḡaaluladeo n̄ w̄ɔt̄ɛnao n̄ bataɛao.

32 Lepusiali á a lipɛleɔ ũ, ní vua kúlewà p̄i, ní lípiɔ p̄pɛ a zebɔ pɔ wa p̄i n̄ ánusuo mèn síiɔ guu. Zwãapi dɔ lipɛle mèn síiɔpiɔ k̄ubɔ pɔ wa p̄i n̄ vuoɔwa.

33 Zwãapi m̄okoolonaɔ ka lipɛle kálopiɔ. Ikoyã kpagolo dile suunapi kpɛ. Suunapi i zwãakpɛpi biile lee pla, kpɛele n̄ luakuk̄io.*

34 Ikoyã kpagolo pɔ kú luakuk̄i né taɛ,

35 ní táabũnu dile suunapi saɛ kpɛele oi zwãakpɛ gugbãntoo oi, ní dau dile n̄ a aɛ dɔ táabũnupiwa zwãakpɛ gɛɔmidɔk̄i oi.

36 Zwãatã kp̄epi lé pɔ ũ, ní ḡinakewà n̄ babuunao n̄ bà ḡaaluladeo n̄ w̄ɔt̄ɛnao n̄ bataɛao.

37 Lepusiali á zwãapi lipɛleɔ ũ mèn sɔo, ní vua lewà p̄i, ní a káloɔ p̄i n̄ vuo, ní a zebɔ p̄i n̄ m̄ogot̄ɛo mèn sɔo.

27

Sa'ok̄i yá

(Bɔa 38.1-7)

1 Sa'ok̄i ke n̄ lepusialio, a gbãa iɔ ḡasiɔsuu sɔo, a yãasa iɔ ḡasiɔsuu sɔo lɔ. A gbãa n̄ a yãasao iɔ sãa, a lesi s̄ ḡasiɔsuu àaɔ.

2 Sa'ok̄ipi ke n̄ a kóbaɔ ḡɔ mèn síiɔ gola n̄ golao, ní m̄ogot̄ɛ kúle sa'ok̄ipiwa.

3 Sa'ok̄ipi p̄keleɔ ke n̄ m̄ogot̄ɛo, a oo túfukabɔ n̄ a p̄eluo n̄ a au'elebɔ n̄ a saɔ n̄ a t̄esibɔ p̄i.

4 M̄oyãayãana p̄i sa'ok̄ipi pɔ ũ n̄ m̄ogot̄ɛo. M̄ogot̄ɛ zã pi mèn síiɔ, ní dɔdɔ m̄oyãayãanapi golaɔwa.

5 M̄oyãayãanapi sɔlɔ sa'ok̄i z̄iɛ, ní feleɔ musu e à ka sa'ok̄ipi guo.

6 Lepusiali á p̄ɔp̄ɔ sa'ok̄ipi pɔ ũ, ní kpá n̄ m̄ogot̄ɛo.

7 Lipɔɔɔpiɔ sɔlɔsɔlɔ zãpiɔ sa'ok̄i kpela n̄ kpɛleɔ a seɔ ũ.

8 Sa'ok̄ipi ke n̄ lipɛpɛɛɔ, iɔ ε v̄i, lá má òlɔne gbɛ musuwa.

Zwãakpɛ kaa yá

(Bɔa 38.9-20)

9 Kaa da zwãakpɛi, a gɛɔmidɔk̄i oi iɔ ḡasiɔsuu basɔo, iɔ zwãa pɔ wa tã n̄ bataɛao v̄i

10 n̄ lipɛleɔ mèn bao. Ní a zebɔ p̄i n̄ m̄ogot̄ɛo mèn bao, ní lipɛle káloɔ n̄ m̄ɔp̄ɔɔ p̄i n̄ ánusuo.

11 A gugbãntoo oi zwãa gbãa iɔ ḡasiɔsuu basɔo màa lɔ n̄ lipɛleɔ mèn bao n̄ a zebɔ pɔ wa p̄i n̄ m̄ogot̄ɛoo mèn bao, ní lipɛle káloɔ n̄ m̄ɔp̄ɔɔ p̄i n̄ ánusuo.

12 Naa be'ae oi kaa yãasa iɔ ḡasiɔsuu blakwi n̄ zwãao n̄ a lipɛleɔ mèn kwi n̄ a zebɔ mèn kwi.

13 Naa gukpɛ oi kaa yãasa iɔ ḡasiɔsuu blakwi.

14 Zwãa ḡasiɔsuu ḡɛo iɔ ku kaa lé ɔplai n̄ a lipɛleɔ mèn àaɔ n̄ a zebɔ mèn àaɔ.

15 Zwãa ḡasiɔsuu ḡɛo iɔ ku ɔzei lɔ n̄ a lipɛleɔ mèn àaɔ n̄ a zebɔ mèn àaɔ.

* 26:33 Ebe 6.19, 9.3-5

16 Kaapi lé zwāa iɔ gāsɪsuu bao ní a lipelɛo mèn síiɔ ní a zɛbo mèn síiɔ. A zwāapi iɔ de pólɛ pɔ wa tà ní bataɛao wà gɔɪnakèwà ní babuunao ní bà gàaluladeo ní wɔɔtɛnao ũ.

17 Kaa lipelɛ pɔ lɪaiɔ iɔ mɔpɔɔ ní kálo pɔ wa pɪ ní ánusuoɔ vɪ ní a zɛbo pɔ wa pɪ ní mɔgotɛo.

18 Kaapi gbāa iɔ gāsɪsuu basɔo, a yàasa gāsɪsuu blakwi, a lesɪ sɔ gāsɪsuu sɔo. A zwāa iɔ de pólɛ pɔ wa tà ní bataɛao ũ, iɔ zɛbo pɔ wa pɪ ní mɔgotɛo vɪ.

19 Zwàakpɛ pɔkele pɔ wáli a zíkɛoɔ píi, baa a kùbɔɔ ní a kaa kùbɔɔ, wa pí ní mɔgotɛo píiɛ.

Filianaa yá

(Lev 24.1-4)

20 O Isailiɔnɛ aali mɔnɛ ní nɪsi íwao dau pɔ ũ, ké a filiaɔ lí e aao gupu.

21 Aalona ní a negɔɛo lío filiapiɔ kɛkɛ kpaaúkpɛpiu zwāa pɔ kpaa ikoyā kpagoloi kpɛɛɛ oi, ilio naa ma aɛ we za oosi e gu gɛ lí dɔɔ. Yápi iɔ de Isailiɔnɛ yádilɛa láasai ũ e an buiwa.

28

Sa'on pɔkasao

(Bɔa 39.1-31)

1 Isailiɔ guu n̄ n v̄i Aalona ní a negɔɛo Nadabu ní Abiuo ní Eleazaao ní Itamaao sísi, aaliɔ ma gbagba.

2 Pɔkasa pɔ n v̄i Aalona ali sɔomazíkèè, iɔ gawi vɪ ní bɛɛɛo.

3 O gɔide pɔ ma ní gbá ñnɔnɛ píi, aa pɔkasapiɔ kɛ Aalonaɛ, wi aà dilɛ adoa aà ma gbagba.

4 Pɔkasa pɔ aa kɛɛpiɔn kɛ: Bòɔloonnɔɛ, sa'o'ula, ulatao, ulatao pɔ wà ba kèwà, tulu, asana. Aa pɔkasapiɔ kɛ n v̄i Aalonaɛ ní a negɔɛo, ké aali e sɔomazi ma gbagbai.

5 Aa pɔkasapiɔ kɛ ní vuao ní babuunao ní bà gàaluladeo ní wɔɔtɛnao ní bàabaaɔ.

6 Aa sa'o'ulapi zɔ ní pólɛ pɔ wa tà ní bataɛao, wà gɔɪnakèwà ní vuao ní babuunao ní bà gàaluladeo ní wɔɔtɛnao.

7 Danziipi iɔ de bakangāu ũ.

8 Aai asana tā ní sa'o'ula pólɛ doŭpio, ké aali dɔ sa'o'ulapia.

9 Onisi gbɛ sɛ mèn pla, ní Isaili buiɔ tɔ kɛ gbɛpiɔwa

10 lá an ia tɛtɛ kɔ kpɛwa. Tɔ mèn soolo iɔ ku gbè mɛndowa, a soolo pɔ gɔ iɔ ku a plaadewa.

11 Isaili buiɔ tɔ kɛ gbɛpiɔwa, lá pɛnkɛna ì wɛsákɛ pɛnawawa. Gbɛpiɔ kùbɔɔ kɛ ní vuao, ní gbɛpiɔ dadau.

12 Gbè mèn plapiɔ pépɛ sa'o'ula bakangāuwa, aaiɔ de Isaili buiɔ yádɔngugbɛo ũ. An tɔ iɔ ku Aalona gāu kpɛ pla píi yádɔngugbɛo ũ ma aɛ.

13 Gbɛkùbɔpiɔ kɛ ní vuao.

14 Vua tɛtɛ tá mèn pla, a taa iɔ de lán balɛnawa, ní dɔdɔ gbɛkùbɔpiɔwa.

15 Bòɔloonnɔɛ kɛ yágɔgɔbɔ ũ ní pólɛ pɔ wa tà ní bataɛao lán sa'o'ula pɔwa, wi gɔɪnakèwà ní vuao ní babuunao ní bà gàaluladeo ní wɔɔtɛnao.

16 Bòɔloonnɔɛpi gbāa ní a yàasao iɔ sáa tã dodo.

17 Zāblewà ní gbè bɛɛɛdeɔ dɔɔ síiɔ. A dɔɔ séia saadɔani ní topazao ní ɛmelodio.

18 A dɔɔ plaade tiikɔazi ní safiio ní diamaaɔ.

19 A dɔɔ àaɔde belili ní agatao ní ametisio.

- 20 A dɔɔ sɪ́ɔde kisoliti ń onisio ń yasepeo. Gbɛpiɔ kũbɔɔ ke ń vuao, ní dadau.
- 21 Gbɛpiɔ iɔ mèn kuɛpla Isaili buiɔ tó léu. Wa ń tópiɔ kɛ gbɛpiɔwa dodo, lá wí wɛ̀sákɛ pɛ̀nawawa.
- 22 Vua tɛ̀tɛ̀ t́ mèn pla, a t́a iɔ de lán balɛɛnawa.
- 23 Vua t́ana pí b̀̀ɔloonnɔɛ ṕ ǔ mèn pla, ní t́anapiɔ dɔɔɔ b̀̀ɔpi swáɔwa musu.
- 24 Balɛɛna mèn plapiɔ dɔɔɔ b̀̀ɔpi t́ana mèn plapiɔwa,
- 25 ní balɛɛnapiɔ le dɔɔ dɔɔɔ gbɛkũbɔ ṕ kú bakangáuwawawa.
- 26 Vua t́ana mèn pla páleɔ pí, ní ń dɔɔɔ b̀̀ɔpi swáɔwa źlɛ, a gu ṕ ali na sa'o'ulawa.
- 27 Vua t́ana páleɔ pi mèn pla lɔ, ní dɔɔɔ sa'o'ulapi aɛ a ṕkíi saɛ źlɛ oi asana musu.
- 28 Wí b̀̀ɔloonnɔɛ t́anaɔ ń sa'o'ula t́anapiɔ dɔkɔwa ń babuuna t́ao, b̀̀ɔpi iɔ dɔa sa'o'ula asanawa, kɛ asu go sa'o'ulapiwao ýai.
- 29 Gɔɔ ṕ Aalona lé gɛ zwáakpɛu, aɔ Isaili buiɔ tó ṕ wa kɛ yágɔgɔ b̀̀ɔloonnɔɛwa naa a sɔ́waɛ, iɔ demɛɛ á yádɔngubɔ ǔ gɔɔpii.
- 30 Ní Uliũ ń Tumiũ* ka b̀̀ɔpiu, aaiɔ naa Aalona sɔ́wa gɔɔ ṕ àlɛ mɔ́ ma ḱi. Maa Aalona alio Isaili buiɔ yágɔgɔɔ naa a sɔ́wa gɔɔ ṕ àlɛ mɔ́ ma ḱi píi.
- 31 Ulatao ṕ Aalona ali da ń sa'o'ulao ke ń zwáa búunao.
- 32 Danziipi fɔ́ guoguo a migɛkíi ǔ, ní a ǹɛpi miba, lá pɔ́namina ǐ kɛwa, kɛ asu kɛo ýai.
- 33 Gɔ́inake sa'o'ulapi léwa lán gbɛafu bɛwa ǹ liai ń babuunao ń bà gaaluladeo ń wɔ́tɛ̀nao, ní vua ánanao looloo gbɛafu bɛpiɔ zánguo.
- 34 Vua ánanan ke, gbɛafu ben ke, vua ánanan ke, gbɛafu ben ke. Wa ke ulataopi léwa màa e à liai à gɛ pɛɛ.
- 35 Aalona lí ulataopi da à źkɛò, tó àlɛ mɔ́ ma ḱi zwáakpɛu ge àlɛ bɔ, wíliɔ àà kɔ́fi ma, kɛ asu gao ýai.
- 36 Vua tɛ̀tɛ̀ t́ ke pɛpɛɛnnɔ, ní kɛ̀wà Dii ṕɛ, lá wí wɛ̀sákɛ pɛ̀nawawa.
- 37 Vua pɛpɛɛnapi dɔ́ tulu aɛ ń balɛɛna búunao.
- 38 Iɔ naa Aalona mi'aɛwa, iɔ de Isailiɔ t́aɛ ṕ aalɛ ma gba ṕ a ýai seela ǔ a miwa, ṕ ṕ aalɛ ma gba píin nò. Vua pɛpɛɛnapi aɔ naa àà mi'aɛwa gɔɔpiiɛ, kɛ aa e wáɔ namanɔ.
- 39 Ulatao ke ń bàabaaɔ, ní tulu ke ń bàabaaɔ lɔ. Gɔ́ideɔ i asana ke.
- 40 Ulatao ke Aalona nɛgɔ́ɛnɛ ń asanaɔ ń f̀ua gbàaɔ, aaiɔ bɛɛɛ ví ń gawio.
- 41 Pɔ́kasapiɔ da n v̀i Aalonaɛ ń àà nɛgɔ́ɛɔ, ní ńsikamá ǹ ń dazíu. N ń dile ǹdoɔ, aaiɔ ma gbagba.
- 42 Bàabaa s̀dolo gese zɔ́nɛ, aali ye ń kánawɛ kɛ e à ń gbala ulɛ.
- 43 Tó Aalona ń a nɛgɔ́ɛɔ lé gɛ kpaaũkɛu, ge tó aalɛ gé sa'okíi ma gbagbai, an baade lí a s̀dolopi ye, kɛ aasu t́aɛke aa gagao ýai. Bee iɔ de ikoyá ǔ Aalonaɛ ń àà buiɔ àà kɛɛ.

29

Sa'onao dilea yá (Lev 8.1-36)

1 Lá ńyɔ́ ke tó ńlɛ ń dile aa ma gbagban ke: Zugaaena sɛ m̀endo ń sásakao sáasaio mèn pla.

2 Pɛ̀eti sé, ní kàa kɛò ń kàa ṕ wa tòto ń ńsio ń kàawana ṕ wà ńsikàwàɔ.

3 Ká gbíu, ní sɛ m̀ò ń zugaanapio ń sásakao mèn plapiɔ.

* 28:30 Nao 27.21, Iko 33.8, Eza 2.63, Nɛɛ 7.65

- 4 Aalona ní a néɔ sɛ mórínɔ kpaaũkpɛ kpɛɛɛ, ní ní zu'o we.
- 5 Aalona pɔkasao daè, ulatao ní ulatao pɔ wà ba kèwàò ní sa'o'ulao ní bɔ̀̀loonnɔɛo. Ní bɔ̀̀pi ba dɔ sa'o'ula asanawa.
- 6 Tulu diè, ní vua pɛpɛɛna pɔ alio aà dilɛ ma pɔ ũ na tulupiwa.
- 7 Nísi pɔ wí ma pɔ dilɛd sɛ ka aà miwa n̄ aà dazíu.
- 8 Mɔ́ ní aà néɔ, ní ulatao dané,
- 9 ní asanadɔ̀̀ɔ̀né ní pi, ní ní fùa gbàaɔ kpákpané. Má dilɛ aame aao ma gbagba gɔ̀̀pii. Lá n̄yɔ̀̀ Aalona ní a néɔ dazíun we.
- 10 Mɔ́ ní zugaaenaɔ kpaaũkpɛ kpɛɛɛ, Aalona ní a néɔ aai ɔ̀nana a miwa,
- 11 ní zugaaenapi kòlokpa ma aɛ kpaaũkpɛ kpɛɛɛ we.
- 12 Zupi au sí, ní máma ma gbagbakii kɔ̀baɔwa ní n̄ ɔ̀tonao, ní au pɔ gɔ̀̀ élɛ ma gbagbakii pi gbázi.
- 13 Zupi sálana ní a guu nísio sé pii ní a gòlɛɔ ní gòlɛpi nísio, ní kpasa sa'okíiwa,
- 14 ní zupi n̄ɔ̀ ní a báao ní a guupɔ̀̀ kátɛu à tékū̀̀ bɔ̀̀ kpɛ. Bee ìɔ̀ de sa pɔ wa o an duuna yá musu ũ.
- 15 Sāsakao sɛ m̀̀endo, Aalona ní a néɔ i ɔ̀nana a miwa,
- 16 ní s̄api kòlokpa, ní a au sí n̄ lɛ sa'okíiwa n̄ liai.
- 17 S̄api paa, ní goaagoaa, ní a guupɔ̀̀ ní a koeɔ̀̀ pípi, ní kálɛ ní a mio ní a gukínio.
- 18 S̄a búupi kpasa sa'okíiwa sa pɔ wí a pɔ kátɛu à tékū̀̀ ũ a gí ì kemɛɛ na ũ.*
- 19 Sāsakao plaade sé, Aalona ní a néɔ i ɔ̀nana a miwa,
- 20 ní a kòlokpa, ní a au sí, ní máma Aalona ní a néɔ ɔ̀plaa swá̀lɛbawa ní ní ɔ̀plaa ɔ̀nemio ní ní ɔ̀plaa gbánemio, ní aupi k̄ini lé sa'okíiwa n̄ liai.
- 21 Ní au pɔ gɔ̀̀ ka sa'okii musu d̄a yɔ̀̀ ní nísi pɔ wí ma pɔ dilɛdɔ̀̀, ní fáf̄a Aalonawa ní a pɔkasao, ní fáf̄a aà néɔwa lɔ̀ ní ní pɔkasao, Aalona i gɔ̀̀ ma pɔ ũ ní a pɔkasao ní a néɔ ní ní pɔkasao lɔ̀.
- 22 Sāsakao plaadepi nísi sé, a vlá nísi ní a sálanaɔ ní a guu nísio ní a gòlɛɔ ní gòlɛpi nísio ní a ɔ̀plaa gbáo. Sāsakaopi ìɔ̀ de ní daazíu sa'obo ũ.
- 23 Kàa boolo sɛ m̀̀endo kàa gbí pɔ aɔ̀ ku ma aɛ guu ní kàa nísideo m̀̀endo ní kàawanaɔ m̀̀endo.
- 24 Ní apii na Aalona ní a néɔne ní ɔ̀zi, aai m̄mɛɛ sa pɔ wí a pɔ m̄mɛɛ ũ,
- 25 ní p̄piɔ̀̀ sí ní ɔ̀zi, ní kpasa sa'okíiwa ní sa pɔ wí a pɔ kátɛu à tékū̀̀ a gí ì kemɛɛ na ũo.
- 26 Aalona daazíu sāsakao kùla sé, ní m̄mɛɛ, ìɔ̀ de ní baa ũ.
- 27 Sa'ona daazíu sāsakao kùla pɔ wà m̄mɛɛ ní a gbá pɔ wa b̀̀ adoo dilɛ Aalona ní aà nɛḡɔ̀̀ pɔ ũ.
- 28 Bee ìɔ̀ de Aalona ní a néɔ blekii ũ gɔ̀̀pii. Gba pɔ Isailio líɔ̀ dané an s̄aukpa Diiwa sa'oa guun we.
- 29 Aalona pɔkasa pɔ ali s̄omazio gɔ̀̀ aà buiɔ̀ne. Aali da, w̄li nísikaomá wà ní dazíu.
- 30 Aà né pɔ a gɔ̀̀ sa'onkia ũ aà ḡɛ ũ lí pɔkasapiɔ̀̀ da ḡia gɔ̀̀ soplá, i gbasá m̄ zik̄ei kpaaũkpɛu.
- 31 Sa'ona daazíu sāsakao n̄ɔ̀ sɛ n̄ a fùukɛ kpaaũkpɛ ua,
- 32 Aalona ní a néɔ aai só ní kàa pɔ kú gbíu kpaaũkpɛ kpɛɛɛ.
- 33 S̄a pɔ wà sa'òd ní duunk̄ama yá i to aa gɔ̀̀ ndoa an daazíu yáipi, aame aa só n̄t̄ɛɛ. Gb̄ɛ su sórinɔ̀̀, asa ma p̄ɛ.
- 34 Tó gu d̀̀ n̄ɔ̀ ge k̄api k̄iniwa, kpasa. Gb̄ɛ su soo, asa ma p̄ɛ.
- 35 Yá pɔ má dilɛnɛ Aalona ní a néɔ musupi kɛ pii, ní ní daazíu yákeke e gɔ̀̀ soplá.

* 29:18 Efe 5.2, Flp 4.18

³⁶ Lá gu lé dɔ níli sa'o ní zugaaenaɔ duunkɛama yáí, ní gbábɔ̀d sa'okíiɛ, ní nísikawà, i gɔ ma pɔ ũ.

³⁷ Gbábɔ̀d sa'okíiɛ màa e gɔɔ sopla, ní dile ma pɔ ũ, sa'okíipi iɔ de ma pɔ ũ ní a mĩbao. Pɔ pɔ kãwà píi a gɔ ma pɔ ũɛ.

Sa'oa lá gu lé dɔ yá

(Nao 28.1-8)

³⁸ Pɔ pɔ níyɔ̀liɔ sa'oð sa'okíipiwa lá gu lé dɔn ke: Sã bɔbɔ wɛdonao mèn plapla.

³⁹ Níli sa'o ní a m̀endoo kɔɔ, m̀endo oosiɛɛ.

⁴⁰ Níli sa kɔɔ o ní pɛ̀etio kiloo do yãalea ní nísi íwao litili do, níli vɛɛ kawà litili do.

⁴¹ Níli sa oosiɛɛ o ní pɛ̀etio ní vɛɛo màa lɔ, iɔ de sa pɔ a pɔ tékũa gĩ í kemɛɛ na ũ.

⁴² A buiɔ líɔ sa pɔ wĩ a pɔ káteu à tékũpi oa kpaaũkpe kpeɛɛ gɔɔpii. Wekĩ málí kpaaũuánɔ, míli yã'óé.

⁴³ We ã málí kpaaũu ní Isailiɔ, ma gawi i pisi gupiwa.

⁴⁴ Mí tó kpaaũkpe ní sa'okíipio àɔ de ma pɔ ũ, mí Aalona ní a néo dile aao ma gbagba.

⁴⁵ Máo ku Isailiɔ guu, míɔ de ní Lua ũ,

⁴⁶ aaiɔ dɔ́ ké mámɛmaa Dii ní Lua pɔ ní bóle Egipi ké màɔ kú ní guu. Mámɛmaa Dii ní Lua.

30

Tulaletikateakíi yá

(Bɔa 37.25-28)

¹ Lɛpusiali á ñ tulaletikateakíi keð.

² A gbãa iɔ gã̀sisuu do, a yãasa gã̀sisuu do lɔ, a gbãa ní a yãasao iɔ sáa, a lesĩ iɔ gã̀sisuu pla. Ní ke ní kóbaɔ.

³ Vua tɛ̀etɛ kúle a kpeɔwa ñ liai ní a musuo ní a kóbaɔ, ní zãble a bèewa ní vuao ñ liai.

⁴ Vua zã pi kpɛla ní kpeleo mèn plapla, ní pépe zã pɔ wa blèwà zĩle oi, ké wà e lipɔ̀ɔ sɔ̀sɔ̀lɔbu tulaletikateakíipi sɛbɔ ũ.

⁵ Lɛpusiali á lipɔ̀ɔɔpiɔ ũ, ní kpá ní vuao.

⁶ Tulaletikateakíipi dile suuna pɔ kpaa ikoyã kpagoloi aɛ, bɔaa ní duunkɛmakíi pɔ wĩ ta kpagolopileo, gu pɔ málí kpaaũnnɔ.

⁷ Aalona líɔ tulaleti gĩnana ka a téu lá gu lé dɔ, gɔɔ pɔ àle filiaɔ keke.

⁸ Ali tulaletikaè téu lɔ oosiɛɛ filianagɔɔ. Màa tulaleti súleɛ alíɔ dɔ ma aɛ gɔɔpii e á buiwa.

⁹ Wasuli tulaleti pãle ka a téuo, ge sa pɔ wĩ a pɔ káteu à tékũ ge pówenti, mé wasuli imia kawào.

¹⁰ Wɛ ní wɛo gɛn dodo Aalona líɔ sa pɔ wĩ o duuna yá musu au máma a kóbaɔwa duunkɛama yáí. A buiɔ líɔ ke màa lɔ wɛ ní wɛo gɛn dodo duunkɛama yáí. Tulaletikateakíipiá ma pɔɛ ní a mĩbao.

Duunkɛama ãa

¹¹ Dii yã'ò Moiziɛ à mè:

¹² Tó n Isailiɔ nàɔ, an baade líɔ fiabomɛɛ azia boa yáí, ké gagyãe su ní le naopi kegɔɔo yáí.

¹³ Gbɛ́ pɔ lé gé gbɛ́ pɔ wà ní nao kĩ, aali ánuusu kpá galaũ soolo, lá wà a gbía dĩle luakukíiwa, gela bao. Anusu galaũ soolopi mé aɔ asea pɔ wàli símɛɛ ũ.*

* **30:13** Bɔa 38.25-26, Mat 17.24

14 Gbé pɔ wàɛ da gbé pɔ wà ní naoɔ guu, tó à kà wè bao ge a dea, a aseapi kpaɛ.

15 Tó áɛ aseapi kpaa ázia boa yáí, ɔde su kpa de a léao, mé taaside su kpa à kéśáio.

16 Duunakɛa Isailiɔwa ɔapi síma, ní kpá wà kpaaũkpɛ zíkɛð. Ɔapi a tó á Isailiɔ duuna kéwá, a yá líɔ dɔmagu.

Dàa ikabɔ

17 Dii yā'ò Mɔizie à mɛ:

18 Dàa pí ní mɔgotɛo† gbábo'ikabɔ ũ, ní a dibɔ pí ní mɔgotɛo lɔ, ní dilɛ kpaaũkpɛ zānguo ní sa'okíio, ní íkau.

19 Aalona ní a néɔ líɔ ní ɔɔ ní ní gbáɔ pípið.

20 Gɔɔ pɔ aalɛ gɛ kpaaũkpɛu, aali ke màa ké aasu gao yáí. Tó aalɛ mɔ pɔ káimɛɛ téu à tékū sa'okíiwa lɔ,

21 aaliɔ ní ɔɔ ní ní gbáɔ pipi, ké aasu gagao yáí. Bee iɔ de ikoyā ũ Aalonaɛ ní a buiɔ e gɔɔpii.

Nisi pɔ wɔ pɔ dilɛð à gɔ Lua pɔ ũ

22 Dii yā'ò Mɔizie à mɛ:

23 Pɔ gɔnana maaɛ beɔ sé: Lí'ɔ íwa kiloo soolo ní sinamɔ litɛɛ gɔnanao kiloo àaɔ ní kanɛli fee bui gɔnanao kiloo àaɔ

24 ní kasiao kiloo soolo, lá wà a gbia díɛ luakukíiwa. Nisi sé litili soolo,

25 ní nisi pɔ wɔ pɔ dilɛð à gɔ ma pɔ ũ keð lá tulaletizɔna í kɛwa, nísipi iɔ de ma pɔ ũ.

26 Nísipi máma kpaaũkpɛwa ní ikoyā kpagoloo

27 ní táabūnuo ní a pɔkeleɔ ní dauo ní a pɔkeleɔ ní tulaletikateakíio

28 ní sa pɔ wɔ a pɔ kátɛu à tékū okíio ní a pɔkeleɔ píi ní dàao ní a dibɔ,

29 ní pɔpiɔ dilɛ ma pɔ ũ, aai gɔ ma pɔ ũ ní a mĩbao. Pɔ pɔ kà pɔpiɔ keewa píi, à gɔ ma pɔ ũɛ.

30 Nísipi ka Aalona ní a néɔwa, ní ní dilɛ ma pɔ ũ, ké aa e ma gbagba.

31 O Isailiɔne aao dɔ gɔɔpii ké nísipiá ma pɔɛ.

32 Wasuli ká gbɛnazina mɛwao. A gbɛɛ su nísipi taa keo, ké ma pɔɛ yáí, íɔ dɔ ké ma pɔɛ.

33 Gbé pɔ nísipi taa kè, ge a kà gbé pɔ de sa'ona ũowa, wà ade bɔ a gbéɔ guu wà de.

Tulaleti pɔ wɔ kátɛa

34 Dii yā'ò Mɔizie à mɛ: Pɔ gɔnanaɛ beɔ sé: Sitakili'ɔ ní onikalitɛɛo ní galibanuli'ɔo ní zɔgo lí'ɔo sáasaa.

35 Pɔpiɔ yāalɛ n zɔ tulaleti pɔ wɔ kátɛa ũ lá tulaletizɔna í kɛwa, ní wisikau, iɔ de ma pɔ ũ a zéi.

36 N a kɔni lɔ n a tibo, ní dilɛ ikoyā kpagolo aɛ kpaaũkpɛu, gu pɔ máli kpaaũnnɔ.

37 Asu tulaletipi taa ke áziaɛo. Ali dilɛ ma pɔ ũ.

38 Gbé pɔ a taa kè, àɛ a gíkpa, wà ade bɔ a gbéɔ guu wà de.

31

Zwàakpɛdɔnaɔ

(Bɔa 35.30-36.1)

1 Dii yā'ò Mɔizie à mɛ:

2 Ma! Ma Uli né Bezaleli, Hulu tɔŭna, Yuda bui sè.

† 30:18 Bɔa 38.8

- 3 Má tò ma Nisina dìè, ɔ à ɔno n gɔio n dɔao è ɔzi pɔi yá musu.
 4 A vua zi dɔ n ánuɔu zɔo n moɔotɛ zɔo n gɔinakea pɔwao.
 5 A gbè beede aa n a daa pɔuo dɔ n lí'aa n ɔzi pɔio.
 6 Bee gbɛa ma Aisama né ɔoliabu, Dã bui dìle aà donlɛde ũ. Ma ɔzikenao gbà ɔno pɔi, ké aa e zi pɔ má dànɛo ke:
 7 Kpaaukpe, ikoyã kpagolo n a netao n kpɛpi pɔkeleɔ pɔi,
 8 táabũnu n a pɔkeleɔ, vua tɛtɛɛ dau n a pɔkeleɔ pɔi, tulaletikateaki,
 9 sa pɔ wɔ a pɔ káteu à tékũ okii n a pɔkeleɔ pɔi, daa n a diboo,
 10 pɔkasa pɔ wa tão, sa'ona Aalona pɔkasa pɔ ali sɔomaziɔ n aà néo sa'on pɔkasaɔ pɔi,
 11 nisi pɔ wɔ pɔ dilɛò à gɔ ma pɔ ũ, zwaakpe tulaleti ginana. Aa pɔpiɔ ke, lá má dilɛɛwa pɔi.

Kámabogɔyá

- 12 Dii yã'ò Moizie à mè:
 13 O Isailiɔne aa kámabogɔ pɔ má dìle yãda, asa a de seela ũ mapi n ápiɔ zãngu e á buiwa, ké à e dɔ ma Dii ma á sé ma gbéɔ ũɛ.
 14 Ali kámabogɔpi yãda, asa gɔopi adoaɛ. Gbé pɔ i gɔopi yãdao, à gàɛ. Gbé pɔ zikè gɔopi zɔ, wà ade bo a gbéɔ guu wà de.
 15 Ali zikè gɔo soolo, a gɔo soplade íli kámabo, asa ma Dii ma pɔɛ. Gbé pɔ zikè kámabogɔzi, à gàɛ.
 16 Isailiɔ lí kámabogɔpi yãda, aa dile gbia e n buiwa ma bàakuaɔnɔ yá ũ.
 17 Iɔ de seela ũ mapi n Isailiɔ zãngu gɔopii, asa ma Dii ma musu n dúniao kè gɔo sooloɛ, ɔ má làa, ɔ ma kámabò a gɔo soplade zɔ.
 18 Ké Dii yã'ò Moizie Sinai gbɛ musu a làa, ɔ à ikoyã kè gbè pèpɛɛwa mèn pla n azia ɔtonao, a kpàwà.

32

Vua gáaena (Iko 9.6-29)

- 1 Ké gbéɔ è Moizi lé pila gbɛwa kpaao, aa kãaa Aalonazi aa òè: Wà ge wà diie ke aà dɔawɛɛ, asa Moizi pɔ wá bóle Egipipi, wá dɔ bó à b̀le a ũo.
 2 ɔ Aalona òné: A á nɔɔ swáli pɔ wa pɔ n vuaɔ bole n á negɔɛnao n á nenɔnao, í moɔmɛɛ.
 3 ɔ gbépii a swáli pɔ wa pɔ n vuaɔ b̀le aa kpà Aalonawa.
 4 A si a kàsa lán gáaenawa, ɔ a yòo. ɔ wà mè: Isailiɔ, á diin ke! ɔmɛ á bóle Egipi.*
 5 Ké Aalona è màa, à sa'okii bò zupi aɛ, ɔ à kpàwakè à mè: Dii dikpe ku zia.
 6 Ké gu d̀, gbéɔ f̀le aa sa pɔ wɔ a pɔ káteu à tékũ òwà n sáaukpasao. Gbéɔ z̀le, aale pɔble aale imi, ɔ aa f̀le lé k̀o vã i o.†
 7 ɔ Dii ò Moizie: Pila n géi! N gbé pɔ n boɔnɔ Egipio òokpà.
 8 Aa kè zé pɔ má òlɔnéwa àanno, aa vua kàsa táa ũ lán gáaenawa, aa kùlèè aa sa'òwà aa mè, Isailiɔ dii pɔ n bóle Egipin we.
 9 Má è gbépiɔ swá gbãaɛ.
 10 Gomala mà a kpɛnemuu bobomá mà n kaale, mpi s̀, mí n ke bui z̀o ũ.
 11 ɔ Moizi awakpà Dii a Luaɛ à mè: Dii, bóyãí nýɔ n kpɛnemuu bobo n gbé pɔ n n bóle Egipi n n iko z̀o n n g̀sa gbãaoɔwai?

* 32:4 1Kia 12.28, Zin 7.40-41 † 32:6 1Kln 10.7

12 Egipio me an mionzɔa yáí ɔ n ní bólei, ké n e n ní dede gbèsiɔwa n ní mide dúniau. N n pɔkúma kpále, ní yá pɔ ní ye yía n gbépiɔwapi bɔ n nɔseu.

13 To n zòblenaɔ Ablahaũ ní Izaakio ní Isailio yá dɔngu, asa n legbèné ní nziao n mè nyɔ ní bui káfi lán saanaɔwa, ní bùsu pɔ n a yá'òné kpá ní buiɔwa aa vī gɔɔpii.‡

14 Ǿ Dii yá pɔ à mè á yía a gbéɔwapi bɔ a nɔseu. §

15 Mɔizi èa pila gbewa, a ikoyá gbè pèpèe mèn plapiɔ kúa. Yá kèa gbepiɔwa kpe plapla pii.

16 Lua mé gbè pèpèepiɔ à, ɔme yākèma.

17 Yozuee gbéɔ wii mà, ɔ a ò Mɔizi: Zikawii ma dɔ bɔou.

18 Mɔizi mè: Kúkua mé dɔ weo, kási búbuapean we sɔo, gbéɔ lesia ɔ mále ma.

19 Ké à kà kái ní bɔoo, a è wàle ɔwá zugaaena, ɔ aà pɔ pà. A gbè pèpèe pɔ á kúapiɔ pàle gbepɔleu we, aa wíwi.

20 Ǿ à zugaaena pɔ wa pīpi sè a dà téu. A a tibò, ɔ a zù ía a kpà Isailiɔwa aa mī.

21 Ǿ Mɔizi Aalona là à mè: Bó gbépiɔ kènɛ, n gbasa ní tò aa duun zɔɔe taa kèi?

22 Ǿ a wèwà à mè: Nsu to n pɔ pao, Baa. N gbépiɔ dɔ, ké aa vāi.

23 Aame aa òmɛe mà diie ke aà dɔaané. Aa mè Mɔizi pɔ bòrínɔ Egipipi, wa dɔ bɔ à bòle a ũo.

24 Ǿ má òné an gbé pɔ vua vīɔ aa bɔle mɔò. Ké aa mɔò, ɔ má kàteu, ɔ à bò gáaenapi ũ.

25 Mɔizi è Aalona tò gbéɔ lé nízia pɔeá kee, ɔ aa gè láanipɔ ũ ní ibeeɔne.

26 Ǿ à zè bòo bɔleu à mè: Gbé pɔ zè ní Diio, aa mɔ ma kíi. Ǿ Levii buiɔ kàaaaazi.

27 A òné: Dii Isailiɔ Lua mè, á baade a fènda loo à pāpā bɔoa bɔle ní bɔleɔ, á baade i a gbéɔ ní a gbènaɔ ní a gbédeɔ dede.

28 Levii buiɔ kè lá Mɔizi dànéwa. Gbé pɔ wà ní dede zibeeziɔ kà gbèɔn òaa gèo taawa.

29 Ǿ Mɔizi ò Levii buipionɛ: Lá a bɔ á néɔ ní á gbéɔ kpe, * a gɔ Dii gbéɔ ũ gbā. Dii báaadágu gbān we.

Mɔizi awakpaa Dii Isailionɛ

30 Ké gu dɔ Mɔizi ò gbéɔne: A duun zɔɔ kè, ní beeo má ea mà dede gbewa mà gé Dii kíi lɔ, wiliɔ dɔo tó má e awakpaé á duuna yá musu.

31 Ǿ à èa gè Dii kíi à mè: N yá na! Gbépiɔ duun zɔɔ kè, aa diie kè níziae ní vuao.

32 Sùuuke! N ní duuna kèma. Tó màa no, ma tó waa lá pɔ ní kè guu. †

33 Dii òè: Gbé pɔ duunakèmeɛ tó ɔ má waa ma lá guu.

34 Gé ní gbéɔ gu pɔ má òneu sa. Ma Malaika a dɔaanɛ. N beeo ma íadamagɔ, má íadamá ní duuna yáie.

35 Ǿ Dii gagyākà gbéɔgu gáaena pɔ aa tò Aalona pīpi yáí.

33

1 Dii mè: Fele go la, mpi ní gbé pɔ n ní bóle Egipio, ní gérínɔ bùsu pɔ ma a legbè Ablahaũ ní Izaakio ní Yakɔbuoɔne ma mè má kpá ní buiɔwau.

2 Má a Malaika zí aà dɔaaé, mí Kanaaɔ ní Amoleɔ ní Itiɔ ní Peliziɔ ní Iviɔ ní Yebusiɔ yáé.

3 A gé bùsu pɔ vī ní zó'io diupiu. Ama má géánɔ, ké másu á kaale zéuo yáí, asa swágbáadeɔn á ũ.

‡ 32:13 Daa 17.8, 22.16-17 § 32:14 Nao 14.13-19 * 32:29 Mat 10.37 † 32:32 Sou 69.29, Zia 3.5

⁴ Ké gbé̄o yāpāsipi mà, aa ɔ̀lò, ɔ̀ gbēe i a nɔamblebɔɔ da lɔ.

⁵ Asa Dii yā'ò Mɔiziεε, ɔ̀ a ò Isailiɔne à mè: Swágbāadeɔn á ũ, baa tó Dii gbaséánɔ kèεε do, a á kaalεε. A á nɔamblebɔɔ wolo, míɔ dɔ́ lá má kéé.

⁶ ɔ̀ Isailiɔ́ n nɔamblebɔɔ wòlo Olebu gbε saε, aai da lɔ.

⁷ Mɔizi í zwàakpe se à γε dɔ̀ bòo kpe kēa bòopiwa yɔɔ. A tɔkpàè kpaatũkpe. Gbé́ pɔ́ ye Dii yáí ɔ̀ ade í bɔ̀ gé kpaatũkpepi kíí bòo kpe we.

⁸ Tó Mɔizi b̀ lé gé kpepi kíí, baade í bɔ̀ ze a kpeεε àò aà gwa e à γε gēu.

⁹ Tó Mɔizi gè kpepiu, telu í pila ku kpeεεa, ɔ̀ Dii í yā'oaànɔ.

¹⁰ Tó gbé̄o è telupi ku kpeεεa, baade í kúle a kpeεε.

¹¹ Dii í yābɔ̀ kɔ́ léu n Mɔizio, lá gbé̄o í yā'o n a gbēnaowa. Mɔizi í εa su b̀ou, ama Nuni né Yozuee aà zɔ̀bāna lí bɔ̀ kpepiu.

Dii bɔ̀ mɔa Mɔiziwa

¹² Mɔizi ò Diie: N òmεε mà gé n gbé̄piɔ, āma ni gbé́ pɔ́ níle damεε omεεo. Kási a ke sɔ́, n mè n ma dɔ́ n gbēna ũ, mé n ma wegwà.

¹³ Lá n ma wegwà, to mà n láasooɔ dɔ́ sa, ké mà e màò n dɔ́, míɔ nannɔ síana. Nyɔ́ dɔ́ ké buie beeá n gbé̄ɔne.

¹⁴ ɔ̀ Dii wèwà à mè: Má géánɔ mazía, mí tó à kámabo.*

¹⁵ Mɔizi mè: Tó nýɔ́ géwanɔ, n̄su gowanɔ lao.

¹⁶ Tó ni géwanɔ, kpelewa wa e dɔ́ ké mapí n̄ n gbé̄piɔ wá nannɔi? Wa wá dɔ́kɔε n̄ buipáleo dúniaw kpelewa ni?

¹⁷ Dii òè: Yá pɔ́ n̄ gbèaapi má ke, asa ma n wegwàε, má n dɔ́ ma gbēna ũ.

¹⁸ Mɔizi mè: N n gawí ɔ̀lɔmεε.

¹⁹ ɔ̀ Dii wèwà à mè: Má n ae baa ví n̄ ma gawipio píí, mí a tó onε. Ma Dii, gbé́ pɔ́ má ye s̀uuukeaànɔ ɔ̀ má ke, mé gbé́ pɔ́ má ye wēnadɔ̀è ɔ̀ má dɔ̀è.†

²⁰ ɔ̀ à mè: Nyɔ́ f̄s ma oa gwao, asa gbēnazína a f̄s wesimale àò kuo.‡

²¹ Dii èa mè: Gugwa da ma saε ke. Ze gbε musu we.

²² Tó ma gawipi lé gē, má n sɔ̀lɔ gbèsɔ̀u, mí ɔ̀kunla e mà gē.

²³ Tó ma ɔ̀gònlá, ní ma kpe oi e sa, āma nýɔ́ ma oa eo.

34

Gbè pèpεε dafu

(Iko 10.1-5)

¹ Dii òè: Gbè pèpεε ke mèn pla lá a káauɔwa, mí yá pɔ́ kú a káau pɔ́ n̄ wíwiwao ké́má.

² Nyɔ́ ku sɔ̀u guu kɔ̀kɔɔ. Dede Sinai gbewa, ní ze ma ae a misonawa.

³ Gbēe su m̄nnɔ. Wasu gbēe e guei gbepiwa seo. Baa sā ge zu su m̄ poblei a p̄leuo.

⁴ Mɔizi gbè pèpεε à mèn pla lá a káauɔwa. A f̄le kɔ̀kɔɔ, ɔ̀ à dède Sinai gbewa, a gbè pèpεε mèn plapiɔ k̄ua lá Dii òewa.

⁵ Dii p̄la telu guu, à zè aà saε, àle azía tó o.

⁶ Ké Diipi lé gē aà ae, à a tó ò à mè: Dii, Dii Lua Sósobide S̀uuuden ma ũ. Ma p̄o lí pa kpaao, má gbēke n̄ náaio ví zɔ̀.

⁷ Máɔ gbēke ví n̄ gbé̄o e an bui léwae, mí n̄ yāvāiɔ ké́má n̄ n̄ tàaeɔ n̄ n̄ duunao. Ama mili tó tàaeɔe bɔ̀ p̄ao. Mi maeɔ yāvāi wi n̄ néɔ musu n̄ n̄ t̄únaɔ n̄ n̄ síwenaɔ n̄ n̄ s̄ɔ̀kpaεɔ.*

⁸ Mɔizi kùlèè à wùle a gbεeu g̀ɔ̀

* 33:14 Ebe 4.1 † 33:19 Lom 9.15 ‡ 33:20 Zaa 1.14, 18 * 34:7 Bɔa 20.5-6, Nao 14.18

9 à mè: Dii, lá n ma wɛgwà, géwanɔ. Baa ké gbépiɔ swá gbãa, sùuukewano wá yãvãio ní wá duunao yá musu, ní wá sé ní gbéɔ ũ.

Lua bàa kua ní Isailio
(Bɔa 23.14-19, Iko 7.1-5, 16.1-17)

10 Dii mè: Ma bàa aɔ kúánɔ. Má yãbɔnsae pɔ gbɛe i ke buie guu dúniau yãao ke á baade pii wáa. Bui pɔ liaaázio i ma yãkea e, asa má yá pɔ a to vɛa ní kú ke á yá musu.

11 Aɔ yá pɔ má òé gbã kúa, mí Amoleɔ yáé ní Kanaaɔ ní Itio ní Pelizio ní Ivio ní Yebusio.

12 A laaika! A lé su àɔ ku bùsu pɔ ále ge gẽui deɔ yáuo, ké ásu mɔkpa áziaeo yáí.

13 A ní sa'okio gboo, í ní gbɛ pɔ aa pèleo wíwi, í Asetaati lí pɔ aa pèleo zɔzɔ.

14 Ásu kúle dii páleeo, asa ma Dii ma tón Sisaaɔ, mili sí sàao.

15 A laaika! A lé su àɔ ku bùsupideɔ yáuo, asa tó aale gbãsike ní táao yá musu, aale sa'omá, aa á sísi à ní sa'onɔɔ sórinɔ.

16 Ásu nɔse á néone ní guuo, asa tó an nenɔeo lé gbãsike ní táao yá musu, aa tó á néo gbãsikeɛnɔ sɛe.

17 Ásuli mɔkasa táa ũo.

18 Ali Kàaso dikpeke. Ali kàa so e gɔɔ soplá mɔ pɔ wí me Abibu guu, lá má dílééwa, asa mɔpi guu ñ a bole Egipi.

19 A negɔe séiaɔá ma pɔɔne pii ní á pɔtuo nesana séiaɔ pii, zu ge pɔkelenao.

20 Ali zàa'ín né séia bo ní são. Tó i boo, à a waa fi à de. Ali á negɔe séiaɔ bo. Gbɛe su mɔ ma kíi ɔgiio.

21 Ali zike gɔɔ soolo, íli kámabo a gɔɔ soplade zí, baa kpasekɛgɔɔ ge pɔkekegɔɔn nò.

22 Ali Pãteko dikpeke gɔɔ pɔ a na buapɔ káauo kekeawa. Ali Pɔkãaa dikpeke wè láaawa.

23 Gɔe pii lí mɔ ma Dii Isailio Lua kíi wè do guu gẽn àaɔ'aaɔ.

24 Má buipáleo yáé, mí á bùsu lé káfíé. Gbɛe a wɛele à á bùsu síwáo gɔɔ pɔ ále mɔ ma Dii á Lua kíi wè do guu gẽn àaɔ'aaɔo.

25 Ásu pɔsea kpaá sãnu ní sa'obo auoo. Ásu Gẽamusu sa'onɔɔ díle gu dɔwào.

26 Ali mɔ ma Dii á Lua kpéu ní á bua pɔ káauo. Ásu blene nòo kuu ní a da yó'ioo.

27 ɔ Dii ò Mɔizie: Yápio ké láu, asa ma bàakuanno ní Isailio yáɔn we.

28 Mɔizi kú ní Diio we e gɔɔ bla fáane ní gwãasinao pɔblesai imisai. ɔ Dii a bàakuarínɔ yá mèn kwio ké gbè pèpɛɛwa.

Mɔizi oa tekea

29 Mɔizi pila Sinai gbewa, a gbè pèpɛe mèn pla pɔ ikoyá kèwào kúa. A dɔ ké a oa lé teke a yã'oa ní Diio yáio.

30 Ké Aalona ní Isailio aà è mpii aà oa lé teke, aale viake sãaaázie.

31 ɔ Mɔizi ní sisi. Aalona ní gbɛzɔɔo èa mò aà kíi, ñ à yá'óné.

32 Bee gbɛa Isailio sãaazi mpii, ñ à yá pɔ Dii díle Sinai gbɛ musu òné pii.

33 Ké à yá'óné a làa, à sálana kù a oawa.

34 Tó à gè yá'oi Diie, í sálana go e àɔ bo. Tó à bò, í yá pɔ Dii díle o Isailioɔne pii,

35 ñ aá e aà oa lé teke. Mɔizi í ea sálana kú a oawa e à ea àɔ gè yá'oi Diie.†

35

Gbadaa zwàakpeɔa yá musu
(Bɔa 25.1-9, 39.32-43)

- ¹ Mɔizi Isailio kàaa píi, a ònέ: Yá pò Dii dìle àò ken ke:
² Ali zíkε gɔɔ soolo, a gɔɔ soplade zǐ iò dεé Dii pò ũ a zéi. Kámabogɔɔ zǐε. Gbé pò zíkε zibeezǐ à gàε.
³ Baa té ásu ká á be kámabogɔɔziò.
⁴ Mɔizi ò Isailione píi à mè: Yá pò Dii dìlen ke:
⁵ A gbada Diiε ní pò pò á vío. Lá à gbé pò gbà, aà da Diiε màa, vua ge ánuusu ge mɔgotě
⁶ ge babuuna ge bà gàalulade ge wɔɔtēna ge zwāa ge blekā
⁷ ge sāsa bāa pò wa kèke téeε ge ayo bāa totoa ge lepusiali
⁸ ge filia nísi ge pò gǐnana pò wǐ nísi pò wǐ pò dileò à gɔ Dii pò ũ ní tulaletio keòɔ
⁹ ge onisi ge gbè beεede pò wa zíkεò sa'o'ula ní aà bòcloonnεowa.
¹⁰ A gbé pò gǐi ví píi aà mɔ zǐ pò Dii dìle ke.
¹¹ Zwàakpe ní a báao ní a zwāa pò wa kuaò, a mɔkoolonaò, a lipεpεeò, a lipɔɔɔ, a lipεleò, lipεlepi zεbɔɔ,
¹² kpagolo ní a lipɔɔɔ ní a netaεo ní a zwāa pò wa kpaio,
¹³ táabūnu ní a lipɔɔɔ ní a tao ní a pεε pò wa kpa Diiwaò,
¹⁴ dau ní a pòkeleò ní a filiaò ní a nísio,
¹⁵ tulaletikateakii ní a lipɔɔɔ, nísi pò wǐ pò dileò à gɔ Dii pò ũ, tulaleti, zwàakpe kpeεε zwāa,
¹⁶ sa pò wǐ a pò káteu à tékū okii ní a mɔyāayāana pò wa pí ní mɔgotēo ní a lipɔɔɔ ní a pòkeleò, mɔgotě daa ní a dibɔɔ,
¹⁷ kaa zwāaò ní a lipεleò ní lipεlepi zεbɔɔ, kaa lé zwāa,
¹⁸ zwàakpe kūbɔɔ, kaa kūbɔɔ ní a baò,
¹⁹ pòkasa pò wa tà wàli da wà zwàakpεpi zíkεòɔ, pòkasa pò sa'ona Aalona ali sòò Diizìò ní pò pò aà néo lí da wàò Dii gbagbaòɔ.
²⁰ Isailio gò Mɔizi kǐi mǐpi,
²¹ ɔ gbé pò an pò gbà aa yápi sè ní nòsemendoò gbadà Diiε ní kpaaũkpe pò ní a zíkεbɔɔ ní sa'onaò pòkasaò.
²² Gbé pò aa yeio, gɔεò ní nɔεò píi, aa mò ní yàbaaò ní swálio ní tāanaò ní zāo ní nɔamblebɔ pò wa pí ní vuaò píi. An píi aa ní vua kpà Diiwae.
²³ Gbé pò aa babuuna ní bà gàaluladeo ní wɔɔtēnaò ví ge bàabaa ge blekā ge sāsa bāa pò wa kèke téeεo ge ayo bāaò píi, aa mòò.
²⁴ Gbé pò aale gbada Diiε ní ánusuo ní mɔgotēoò mòò lo. Gbé pò aa lepusiali ví wà zíkεbɔɔ keoò mòò lo.
²⁵ Nɔε pò aa pótāa gǐi víò mò ní babuunaò ní bà gàaluladeo ní wɔɔtēnaò ní bàabaaò.
²⁶ Nɔε pò an pò gbà mé aa gǐi víò blekā tà.
²⁷ Gbézɔɔò mò ní òsoò ní gbè beεedeò, ké wà zíkεò sa'o'ula ní aà bòcloonnεowa.
²⁸ Aa mò lo ní filia nísiò ní nísi pò wǐ pò dileò à gɔ Dii pò ũ pò gǐnanaò ní tulaleti pòɔ.
²⁹ Isaili pò aa yápi sè ní nòsemendoòò mò ní zǐ pò Dii dà Mɔiziepi pòò wà Dii gbà.

Bezaleli ní Ɔliabuo
(Bɔa 31.1-11)

- ³⁰ Ɔ Mɔizi ò Isailione: Dii Uli né Bezaleli, Hulu tɔŭna Yuda bui sè,

- 31 a tò a Nisina dĩè, ɔ à ɔno ní gɔio ní dɔao è ɔzi pii yá musu.
 32 A vua zi dɔ ní ánuusu zio ní mɔgotɛ zio ní gɔinakea pɔwao
 33 ní gbè beede áao ní a daa pɔuo ní lí'áao ní ɔzi pii.
 34 Dii aà gbà zé lo aà ɔzi piɔ dané. A Aisama né ɔliabu, Dã bui gbà zé màa lo.
 35 A tò ɔno pàné aa ɔzi pii ke ní gɔinakeawao ní zwàatãao ní kòkèa zwãawao
 ní babuunao ní bà gaaluladeo ní wɔtɛnao. Aa ɔzi bee taao kea dɔ piié ní a
 gɔinakea.

36

- 1 Bezaleli ní ɔliabuo ní gɔide pɔ Dii ní gbá gɔi ní ɔno aao zipi kea dɔo pii, aai
 luakukii dɔ ní a pɔo pii lá Dii dĩlewa.
 2 ɔ Mɔizi Bezaleli ní ɔliabuo sisi ní gɔide pɔ Dii gɔike dɔa kpámá mé an nòse
 ye zipi keaiɔ, ké aa mɔ ɔkpa zipiwa.
 3 Aa gba pɔ Isailio mòdò Mɔizie wà luakukii keò sèle. Lá gu lé dɔ Isailio lo mɔè
 ní gbaapiɔ.
 4 ɔ gɔide pɔ aale luakukii zikɛpiɔ, an baade gò a zia, aa ge ò Mɔizie:
 5 Pɔ pɔ gbéɔ lé mɔò zɔo de lá Dii dĩle wà zikèda.
 6 ɔ Mɔizi mè wà kpàwake bòou wà me: Gɔe, noe, gbèe su mó ní luakukii gbapio
 lo. ɔ wà zè màa,
 7 asa pɔ pɔ wà mòdò kpépi zikéi fèe.

Zwàakpɛdɔa (Bɔa 26.1-37)

- 8 Gɔide pɔ kú zikenaɔ guuo mé zwàakpɛpi kè ní póle pɔ aa tà ní bataeao, aa
 gɔinakèwà lán malaika gàsɔadeɔwa ní babuunao ní bà gaaluladeo ní wɔtɛnao
 le kwi.
 9 Pólepiɔ gbàa gàsɔsuu baakwi plaplasaiɛ, a yàasa sɔ gàsɔsuu síisiiɔ. Pólepiɔ
 zɔo sáa màa piié.
 10 Aa pólepiɔ nàminami le sɔsoe,
 11 ɔ aa babuuna letãnkè wa dòdɔ zwãapiɔ léɔwa
 12 mèn blakwikwi, bapio bɔaa ní kɔo piié.
 13 Aa mɔkoolonaɔ pɔ ní vuaò mèn blakwi, ɔ aa bapio kákau aa zwàakpɛ
 zwãapi dàokɔi.
 14 Aa blekã póle tà le kuèdo, ké wàli kú zwàakpɛpia.
 15 Pólepiɔ le do gbàa gàsɔsuu baakwiɛ, a yàasa sɔ gàsɔsuu síiɔ. Póle le kuèdopio
 zɔo sáa màa piié.
 16 Aa a le sɔo nàmi adoa, ɔ aa a le sooloɔ nàmi adoa lo.
 17 Aa bà letãnkè aa dòdɔ zwãapiɔ léɔwa mèn blakwikwi,
 18 ɔ aa mɔkoolonaɔ pɔ ní mɔgotɛo mèn blakwi, ké wà e bapi kákau, kpé zwãapi
 i dakɔi.
 19 Aa sãsa báa pɔ wa kèke téeɛo dàdakɔi, ké wàli kú zwàakpɛpia, ɔ aa ayo báa
 dàdakɔi, ké wàli kua lo.
 20 Aa lepusiali à pèpèpèpè zwàakpɛpi lipèɛo ũ.
 21 Lípiɔ gbàa gàsɔsuu kwikwiɛ, a yàasa sɔ gàsɔsuu dodo ní kɔnio.
 22 Aa lipèpèpèpi swá bòbɔ aa kpaaɔ mèn plapla. Màa aa zwàakpɛ lípiɔ kè pii.
 23 Aa lipèpèɛo kè màa mèn bao zwàakpɛpi geomidɔkii oi pɔ ũ,
 24 ɔ aa a zebɔo pɔ ní ánusuo mèn bla, ké wàli lí mèn baopio pépɛu, lí mèn do io
 zebɔo ví pla a swáɔ gèkii ũ.
 25 Aa lipèpèɛo kè màa zwàakpɛ gugbãntoo oi pɔ ũ,

26 ɔ̃ aa ní zebɔɔ pí ní ánusuo mèn bla, ké wàli dile mèn pla wà lí mèndo swá pèpèu.

27 Aa lipèpèe kè màa mèn soolo zwàakpe be'ae oi pò ù,

28 ɔ̃ aa lipèpèe kè mèn pla zwàakpe be'ae oi golaɔ pò ù.

29 Aa a gola lí mèn plapiɔ pàa aa nàkɔwa za zíle e musu. Zā mèndodo ɔ̃ aa ví.

30 Zwàakpèpi kpé lipèpèeɔ mèn swaaɔe ní ánusuo zebɔɔ mèn gèo ní mèndoo, lípiɔ píi ní a zebɔɔ màa mèn plapla.

31 Aa lepusiali à pɔ̀ɔpɔ̀ɔ mèn sɔo zwàakpe kpe do lipèpèeɔ yebɔ ù,

32 ɔ̃ aa à lɔ mèn sɔo a kpe do lipèpèeɔ yebɔ ù. Aa lipɔ̀ɔɔ pàleɔ à lɔ mèn sɔo zwàakpèpi be'ae oi lipèpèeɔ yebɔ ù.

33 Aa lipɔ̀ɔɔ pò aɔ ku guo, à pā lipèpèeɔla guoguo bɔa a léla e a léle kè.

34 Aa vua kùle lipèpèepiɔwa, ɔ̃ aa zā pí ní vuao lipɔ̀ɔɔpiɔ sɔlɔkíi ù. Aa vua kùle lipɔ̀ɔɔpiɔwa lɔ.

35 Aa zwāa kè ní pòle pò wa tã ní bataeao, aa gɔ̃inakèwà lán malaika gàsɔadeɔwa ní babuunao ní bà gàaluladeo ní wɔ̀ɔtēnao.

36 Aa lepusiali à mèn síiɔ zwāapi lipèleɔ ù, ɔ̃ aa vua kùlewà píi. Aa lipèlepiɔ kálo pí ní vua, ɔ̃ aa a zebɔɔ pí ní ánusuo mèn síiɔ.

37 Aa zwāa kè kpépi lé pò ù ní pòle pò wa tã ní bataeao, aa gɔ̃inakèwà ní babuunao ní bà gàaluladeo ní wɔ̀ɔtēnao.

38 Aa lepusiali à mèn sɔo a lipèleɔ ù, ɔ̃ aa a kùbɔɔ pí. Aa fùà kù lípiɔwa ní vua, aa a mɔ̀pɔ̀ɔ kpà ní vua, ɔ̃ aa a zebɔɔ pí ní mɔ̀gotèo mèn sɔo.

37

Kpagolo kea

(Bɔa 25.10-22)

1 Bezaleli kpagolo kè ní lepusialio. A gbàa gàsɔsuu pla ní kɔ̃nio, a yàasa gàsɔsuu do ní kɔ̃nio, a lesí lɔ gàsɔsuu do ní kɔ̃nio.

2 A vua tēetēe lèwà a guu ní a kpeo píi, ɔ̃ à zāblè a léwa ní vua, ɔ̃ aa à liai.

3 A vua zā pí mèn síiɔ kpagolopi pò ù, ɔ̃ a pèpe a gbá mèn síiɔwa kpela ní kpeleo.

4 A lepusiali à pɔ̀ɔpɔ̀ɔ, à vua kùle lípiɔwa.

5 A lipɔ̀ɔɔpiɔ sɔlɔ zā pò pèpe kpagolo saaloɔwau kpagolopi séliɔ ù.

6 A a netae pí ní vua tēetēeɔ duunkēmaki ù, a gbàa gàsɔsuu pla ní kɔ̃nio, a yàasa gàsɔsuu do ní kɔ̃nio.

7 A malaika gàsɔadeɔ pí mèn pla ní vua pò á gbègbè maanno netaepi pò ù,

8 ado léla, ado léle. A malaikapio pí zeawà gɔ̀ɔe kpela ní kpeleo.

9 An gàsɔaɔ pooa musu a netaepia. An ae dɔakɔwa, an wé pea a netaepiwa.

Táabūnu kea

(Bɔa 25.23-30)

10 Aa táabūnu kè ní lepusialio, a gbàa gàsɔsuu pla, a yàasa gàsɔsuu do, a lesí lɔ gàsɔsuu do ní kɔ̃nio.

11 Aa vua tēetēe kùlewa, ɔ̃ aa zāblè a léwa ní vua, ɔ̃ aa à liai.

12 Aa lipèpèe dà aa liai, a lesí kà ɔtā do, ɔ̃ aa zāblè a léwa ní vua.

13 Aa vua zā pí mèn síiɔ táabūnupi pò ù, aa pèpe a gola mèn síiɔwa a gbápekíi.

14 Aa zāpio pèpe lipèpèepi zíle táabūnupi séliɔ pò ù.

15 Lepusiali ɔ̃ aa à lipɔ̀ɔɔpiɔ ù, aa vua kùle lípiɔwa, ké wàli táabūnupi seɔ.

¹⁶ Aa tapelentio ní toonaɔ pí ní vua t̄ēt̄ēo táabūnupi pɔɔ ũ ní imibɔɔ ní lo pɔ wa v̄ēē kauɔ.

Dau pia

(Bɔa 25.31-40)

¹⁷ Aa dau pí ní vua t̄ēt̄ēo, aa a gbá ní a lidao ní a vú piaaɔ ní a beɔ gbègbè maanna ní vua doũ.

¹⁸ Aa daupi gɔna k̄ē mèn soolo, kpela àaɔ, kp̄ele àaɔ.

¹⁹ Gɔnapio pí vú v̄i mèn àaɔ'aaɔ zoolozoolonna lán kánavuwa ní a beɔ. Màa dau gɔna mèn soolopio de píi.

²⁰ Daupi lida v̄upio v̄i lo mèn siiɔ, apii ní a beɔ.

²¹ A bepi m̄endo ku dau lidawa, gɔna mèn plaɔ p̄ékii. A plaade ku gɔna mèn pla p̄aleɔ p̄ékii, a àaɔde ku gɔna mèn pla p̄aleɔ p̄ékii lo. Màa daupi lida gɔna mèn sooloɔ de.

²² Aa daupi lida pí ní vua t̄ēt̄ēo ní a kɔp̄ep̄ek̄iio ní a gɔnapio ḡɔɔ.

²³ Aa a filiao pí mèn sopla ní vua t̄ēt̄ēo ní a kek̄ebɔɔ ní a t̄ésibɔɔ.

²⁴ Vua pɔ aa daupi p̄ið ní a p̄okeleɔ píi kiloo baakwi ní síiɔe.

Tulaletikateak̄i kea

(Bɔa 30.1-5)

²⁵ Aa tulaletikateak̄i k̄e ní lepusialio. A gbàa ḡàs̄isuu do, a yàasa ḡàs̄isuu do lo. A gbàa ní a yàasao s̄aae, a les̄i s̄o ḡàs̄isuu pla. Aa pí ní a kóbaɔ ḡɔɔe.

²⁶ Aa vua t̄ēt̄ēe k̄ule a kp̄eɔwa aa liai ní a musuo ní a kóbaɔ, ò aa z̄ablèwà ní vuao aa liai.

²⁷ Aa vua z̄a pí kp̄ela ní kp̄eleo mèn plapla, aa p̄epe z̄a pɔ aa blewà z̄ile oi, k̄é wà e lip̄ɔɔ s̄obu tulaletikateak̄ipi sélio ũ.

²⁸ Lepusiali ò aa à lip̄ɔɔpio ũ, aa kp̄a ní vuao.

²⁹ Aa nísi pɔ w̄i pɔ dil̄eð à ḡo Dii pɔ ũ k̄e lo ní tulaleti ḡinana gb̄às̄isaio, lá tulaletiz̄ona ì kewa.

38

Sa'ok̄i kea

(Bɔa 27.1-8)

¹ Aa lepusiali à sa pɔ w̄i a pɔ k̄áteu à tékū ok̄i kebo ũ. A gbàa ḡàs̄isuu s̄oo, a yàasa lo ḡàs̄isuu s̄oo. A gbàa ní a yàasao s̄aae, a les̄i s̄o ḡàs̄isuu àaɔ.

² Aa pí ní kóba mèn síiɔ ḡɔɔe gola ní golao, ò aa m̄ogot̄e k̄ule sa'ok̄ipiwa.

³ Aa a p̄okeleɔ pí ní m̄ogot̄e, a ooo ní a p̄éluo ní a au'elebo ní a saao ní a t̄ésibɔɔ píi.

⁴ Aa m̄oȳāȳāana pí ní m̄ogot̄e aa s̄òlo sa'ok̄ipi z̄ie, aa f̄el̄eð musu e sa'ok̄ipi guo.

⁵ Aa m̄ogot̄e z̄a pí mèn siiɔ, aa d̄òdo m̄oȳāȳāanapi golaɔwa a sélio pɔ ũ.

⁶ Lepusiali ò aa à a sélipio ũ, aa kp̄a ní m̄ogot̄e.

⁷ Aa a sélipio s̄òlo s̄òlo z̄āpiɔ sa'ok̄ipi kp̄ela ní a kp̄eleo a sebo ũ. Aa sa'ok̄ipi k̄e ní lip̄epeɔ, mé a e v̄i z̄òlooo.

⁸ Aa dàa ní a dibɔo pí ní m̄ogot̄e. Aa pí ní n̄e pɔ aaì z̄ike kp̄aaũkp̄e kp̄eleo díiɔe.

Zwàak̄pe kaa daa

(Bɔa 27.9-19)

⁹ Ō aa kaa dà. Geomid̄k̄ii oi a gbàa ḡàs̄isuu basoo. A zwāa pɔ wa tà ní bataeao v̄i

¹⁰ ní lip̄eleo mèn bao ní m̄ogot̄e zebɔo mèn bao. Aa lip̄ele káloo ní a m̄op̄ɔɔ pí ní ánusuo.

11 Gugbāntoo oi a gbàa gàsísuu basɔɔ màa lɔ. A lipelɛɔ ví mèn bao ní mɔgotɛ zebɔɔ mèn bao. Aa lipelɛ káloɔ ní a m̀pɔɔɔ pí ní ánusuoɛ.

12 Naa be'ae oi a yàasa gàsísuu blakwi, mé a lipelɛɔ ví mèn kwi ní zebɔɔ mèn kwi. Aa lipelɛ káloɔ ní a m̀pɔɔɔ pí ní ánusuoɛ.

13 Naa gukpe oi a yàasa gàsísuu blakwie.

14 Zwàa gàsísuu gɛo ku kaa lé ɔplaai ní a lipelɛɔ mèn àaɔ ní a zebɔɔ mèn àaɔ.

15 Zwàa gàsísuu gɛo ku kaa lé ɔzei lɔ ní a lipelɛɔ mèn àaɔ ní a zebɔɔ mèn àaɔ.

16 Kaapi zwāáá pólɛ pó wa tà ní bataeaoɛ.

17 Lipelɛ zebɔɔá mɔgotɛɛ, mé lipelɛ káloɔ ní a m̀pɔɔɔá ánusue. Aa fùà kù lípiɔwa ní ánusuo píie. Kaapi lipelɛɔ m̀pɔɔɔá ánusue píi.

18 Kaapi lé zwàa gbàa gàsísuu baoɛ, a lesí gàsísuu sɔo lán kaa zwāawa. Aa kè ní pólɛ pó wa tà ní bataeaoɛ, aa gɔ́inakèwà ní babuunao ní bà gàaluladeo ní wɔ́ɔtɛ́nao.

19 Kaa lépi lipelɛɔ ví mèn síiɔ ní mɔgotɛ zebɔɔ mèn síiɔ. Lipelɛpi káloɔ ní a m̀pɔɔɔá ánusue, mé wà fùà kù lípiɔwa ní ánusuo.

20 Zwàakpe kùbɔɔ ní kaa pólɛ líai kùbɔɔá mɔgotɛɛ píi.

Mɔ pólɛ wà zwàakpe zikèɔ

21 Mɔ pólɛ wà ikoyā zwàakpe kèɔ gbia lén ke: Mɔizi ò sa'onkia Aalona né Itamaae aà o Levii buiɔne, ɔ aa m̀piɔ ỳ kiloowa.

22 Yuda bui Uli né Bezaleli, Hulu tɔ́na yá pólɛ Dii díle Mɔizie kè píi.

23 Dā bui Aisama né ɔ́liabu kuaàno. Aàpi s̀ɔ́zikenae, mé í ea gɔ́inake pólɛwa, mé í kòkè bàabaawa ní babuunao ní bà gàaluladeo ní wɔ́ɔtɛ́nao.

24 Vua pólɛ wà m̀ò Diiɛ wà luakukii zikèɔ gbia kà tɔnu do, lá wà a gbia lé díle luakukiiwa.

25 Anusu pólɛ wà kpà gbéɔ naogɔɔ gbia kà tɔnu àaɔ ní kɔ́nio, lá wà a gbia lé díle luakukiiwa.

26 Wà ánusuo sí baade miwa beka dodo. Beka do mé galaũ soolo ũ, lá wà a gbia lé díle luakukiiwa. Wà ɔ́api sí gbé pólɛ kà wè bao ge aa deaɔwa, gɔɔ pólɛ wà lé ní da gbé pólɛ wà ní naoo guu. Aa gbéɔn àasɔsɔo lee àaa àaɔ ní àaa gɛo ní plao ní basoplakwioɛ (603.550).

27 Anusu pólɛ wà luakukii ní a suunao zebɔɔ píò gbia kà tɔnu àaɔ. Zebɔpi mèn basɔɔ gbia tɔnu àaɔɛ. A m̀endo gbia kà kiloo baakwi.

28 Anusu tɔnu kɔ́ni pólɛ g̀ɔ́ ɔ́ wà lipelɛ kùbɔɔ kèɔ ní m̀pɔɔɔ, ɔ́ wà fùà kù lípiɔwa lɔ.

29 Mɔgotɛ pólɛ wà m̀ò Diiɛ gbia kà tɔnu pla ní kɔ́nio.

30 Mɔgotɛpi ɔ́ wà kpaaũkpe kpele zebɔɔ píò ní sa'okio ní a m̀yāyāanao ní sa'okipi pòkeleɔ píi

31 ní kaa pólɛ líai lipelɛ zebɔɔ ní kaa lé lipelɛ zebɔɔ ní zwàakpe kùbɔɔ píi ní kaa pólɛ líai kùbɔɔ píi.

39

Sa'on pɔ́kasaɔ

(Bɔa 28.1-43)

1 Aa pɔ́kasa pólɛ wí zikèɔ zwàakpeu tà ní babuunao ní bà gàaluladeo ní wɔ́ɔtɛ́nao. Aa pɔ́kasa pólɛ Aalona ali s̀ò Diizikèè lɔ, lá Dii díle Mɔiziewa.

2 Aa sa'o'ula kè ní pólɛ pólɛ wà tà ní bataeao ní vuao ní babuunao ní bà gàaluladeo ní wɔ́ɔtɛ́nao.

³ Aa vua gbègbè à gǝ́ félefelennɔ, ɔ̃ aa pàapaa ba ũ aa gǝ́inakèò bàabaawa ní babuunao ní bà gàaluladeo ní wǝ́ɔtēnao.

⁴ Aa sa'o'ulapi kè bakangāu ũe.

⁵ Aa asana tǎ, ké wǎli dɔ sa'o'ulapia ní sa'o'ula pǎle doupio ní bataeao ní babuunao ní bà gàaluladeo ní wǝ́ɔtēnao, lá Dii dīle Mɔiziɛwa.

⁶ Aa Isaili bui tǔɔ kè onisi gbɛɔwa lá pēnkēna ǐ wēsākē pēnawawa, ɔ̃ aa dàda a kǔbɔ pǎ wa kè ní vuaoguu.

⁷ Aa pèpe sa'o'ulapi ba pǎ wa kà a gǎuɔwa Isaili buiɔ yǎdɔngugbɛɔ ũ, lá Dii dīle Mɔiziɛwa.

⁸ Aa bǔɔloonnɔe kè ní gǝ́io. Aa tǎ lá aa sa'o'ula tǎwa ní pǎle dou pǎ wa sa'o'ulapi kèòpio ní bataeao ní vuaoguu ní babuunao ní bà gàaluladeo ní wǝ́ɔtēnao.

⁹ Bǔɔpi gbǎa ní a yǎasao sǎae ɔtǎ dodo.

¹⁰ Aa zǎblèwà ní gbè bɛɛɛdeɔ dǔɔ síiɔ. A dǔɔ sǎia saadɔani ní topazao ní emelodio.

¹¹ A dǔɔ plaade tiikɔazi ní safiio ní diamaao.

¹² A dǔɔ àaɔde belili ní agatao ní ametisio.

¹³ A dǔɔ síiɔde kisoliti ní onisio ní yasepeo. Aa ní dada a kǔbɔ pǎ aa kè ní vuaopioguu.

¹⁴ Gbepiɔ kuɛplae Isaili buiɔ tǎ léu. Wà tǔpiɔ kè gbepiɔwa dodo, lá wǐ wēsākē pēnawawa.

¹⁵ Aa vua tǔɛtǔɛ tǎ bǔɔpi pǎ ũ, a tǎa de lán balɛɛnawa.

¹⁶ Aa gbekǔbɔ tǎanaɔ pǐ ní vuaoguu bǔɔloonnɔepi pǎ ũ lɔ mèn plapla, ɔ̃ aa tǎanapiɔ dǔdɔ bǔɔpi swǎɔwa musu.

¹⁷ Aa balɛɛna mèn plapiɔ dǔdɔ bǔɔ tǎana mèn plapiɔwa,

¹⁸ ɔ̃ aa balɛɛnapiɔ le dɔɔ dǔdɔ gbekǔbɔ pǎ kú bakangāuwaɔwa.

¹⁹ Aa vua tǎana mèn pla pǎleɔ pǐ aa ní dǔdɔ bǔɔpi swǎɔwa zǐle oi, aa nà sa'o'ulapiwa.

²⁰ Aa vua tǎana pǎleɔ pǐ mèn pla lɔ, aa ní dǔdɔ sa'o'ulapi ae oi a pékǐi sae zǐle oi asana musu.

²¹ Aa bǔɔ tǎanaɔ ní sa'o'ula tǎanapiɔ dǔkǔwa ní babuuna tǎao, bǔɔpi líbɔ dɔa sa'o'ulapi asanawa, ké asu go sa'o'ulawao yǎi, lá Dii dīle Mɔiziɛwa.

²² Aa ulatao pǎ wǎli sa'o'ulapi dað zǔ ní zwǎa búunao.

²³ Aa sa'o'ulapi fǔ guoguo a migǔkǐi ũ, aa a nɔepi lé mibà, ké asu kǔo yǎi.

²⁴ Aa gǝ́inakè ulataopi léwa aa líai lán gbɛafu bɛwa ní babuunao ní bà gàaluladeo ní wǝ́ɔtēnao ní bataeao.

²⁵ Aa ánananɔ pǐ ní vua tǔɛtǔɛo, aa lòoloo ulataopi léwa gbɛafu bɛpiɔ zǎnguo,

²⁶ ánanan ke, gbɛafu ben ke, ánanan ke, gbɛafu ben ke. Maa aa ulataopi lé kèke e à gè líai à pèe, wǎli da wiliɔ sa'ozikèò, lá Dii dīle Mɔiziɛwa.

²⁷ Aa ulataoɔ kè ní bàabaao Aalona ní a néɔne.

²⁸ Aa tulu ní fùà gbǎaɔ kè ní bàabaao lɔ, ɔ̃ aa sòolo geseɔ zǔ ní pǎle pǎ wa tǎ ní bataeao.

²⁹ Aa asana kè ní pǎle pǎ wa tǎ ní bataeao, aa gǝ́inakèwà ní babuunao ní bà gàaluladeo ní wǝ́ɔtēnao, lá Dii dīle Mɔiziɛwa.

³⁰ Aa mò pɛpɛna pǎ ǐ Aalona dile Dii pǎ ũ kè ní vua tǔɛtǔɛo, ɔ̃ aa lakèwà, lá wǐ wēsākē pēnawawa, wà mè: Dii pǎe.

³¹ Aa vua pɛpɛnapi nà tulupiwa ní babuuna tǎao, lá Dii dīle Mɔiziɛwa.

Zwàakpe zǐ midɛa
(Bɔa 35.10-19)

³² M̀aa wà zwàakpɛpi zíkè píi, wà a m̀ide. Isailio kpaaũkpɛpi kè, lá Dii ðile M̀oiziewa.

³³ Aa m̀ò M̀oizie ní zwàakpɛpio ní a p̀okeleɔ píi, òn ke: A kũbɔɔ, a lipɛpɛɛɔ, a lipɔɔɔ, a lipɛleɔ, a zebɔɔ,

³⁴ s̀asa báa p̀ó wa k̀eke t̀éɛɛɔ, ayo báa p̀ó wa kuaɔ, zwáa p̀ó de suuna ũ,

³⁵ ikoyá kpagolo ní a s̀elio ní a netaɛɔ,

³⁶ táabũnu ní a p̀okeleɔ píi ní p̀ɛɛ p̀ó wĩ kále Luaɛɔ,

³⁷ dau p̀ó wa pĩ ní vua t̀ɛɛt̀ɛɛɔ ní a filia p̀ó p̀éɛwàɔ, filia nísi,

³⁸ tulaletikateakii, nísi p̀ó wĩ p̀ó ðileɔ à g̃ Dii p̀ó ũ, tulaleti g̃nana, kpépi lé zwáa,

³⁹ m̀ogot̃ sa'okii ní a m̀ogot̃ m̀oyáayáanao ní a s̀elio ní a p̀okeleɔ píi, dàa ní a dibɔɔ,

⁴⁰ kaa zwáaɔ ní a lipɛleɔ ní a zebɔɔ, kaa lé zwáa ní a baɔ ní a kũbɔɔ, zwàakpɛ p̀ó de kpaaũkpɛ ũ zíkɛp̀okeleɔ píi,

⁴¹ zwàakpɛ zíkɛp̀okasa p̀ó wa t̀àɔ, sa'ona Aalona p̀okasa p̀ó àli s̃ò Diizio ní a néɔ sa'on p̀okasaɔ.

⁴² Isailio zĩ p̀ó Dii dà M̀oizie kè píi.

⁴³ Ǿ M̀oizi zĩpi gwágwa, a è aa kè lá Dii ðewa, ̃ à samaa'òné.

40

Zwàakpɛ sak̃a

¹ Dii yá'ò M̀oizie à m̀è:

² Zwàakpɛ p̀ó de kpaaũkpɛ ũ dɔ m̀ò s̀éia g̃ɔ s̀éia zĩ,

³ ní kpagolo p̀ó ikoyá gbè p̀ɛpɛɛɔ ku a guu ðileu, ní zwáa kpái.

⁴ G̃é ní táabũnuo, ní a tao kálewà d̀òd̀òɔ. G̃é ní dauo, ní a filiaɔ keke.

⁵ Tulaletikateakii ðile ikoyá kpagolo aɛ, ní zwàakpɛ kpɛɛɛ zwáa taɛ.

⁶ Sa p̀ó wĩ a p̀ó káteu à t̀ékũ okii ðile kpaaũkpɛ kpɛɛɛ,

⁷ ní dàa ðile kpaaũkpɛ zānguo ní sa'okii, ní íkau.

⁸ Kaa da ñ liai, ní zwáa ta kaapile.

⁹ Nísi p̀ó wĩ p̀ó ðileɔ à g̃ ma p̀ó ũ sɛ ka kpépiwa ní p̀ó p̀ó kú a guuɔ píi, ní ðile ma p̀ó ũ ní a zíkɛbɔɔ, aai g̃ ma p̀ó ũ.

¹⁰ Nísi ka sa'okii ní a zíkɛbɔɔwa píi. Sa'okii ðile ma p̀ó ũ, io de ma p̀ó ũ ní a m̀baɔ.

¹¹ Nísi ka dàa ní a dibɔɔwa, aai g̃ ma p̀ó ũ.

¹² M̀ó ní Aalonaɔ ní aà néɔ kpaaũkpɛ kpɛɛɛ, ní ní zu'o we.

¹³ Sa'on p̀okasaɔ da Aalonaɛ, ní nísikawà ñ aà ðile ma p̀ó ũ, i g̃ ma gbàgbana ũ.

¹⁴ M̀ó ní aà néɔ ɔ, ní ulatao dadané,

¹⁵ ní nísikakamá lá ní kè an maɛwa, aali ma gbagba. Nísi kaamapi mé a to aɔ de ma gbàgbanaɔ ũ e an buiwa.

¹⁶ M̀oizikè lá Dii ðewa píi.

¹⁷ An bɔa Egipi w̃è plaade m̀ò s̀éia g̃ɔ s̀éia zĩ ̃ wà zwàakpɛpi d̀ò.

¹⁸ Ké M̀oizi lé kpépi d̀ò, à a zebɔɔ ðile ðile g̃iaɛ, ̃ à a lipɛpɛɛɔ p̀ɛpɛu, à a lipɔɔɔ s̀òb̀òb̀u, ̃ à lipɛleɔ p̀èlɛɛɛ.

¹⁹ A zwáa k̀ua, ̃ à báa kpàa lá Dii ðewa.

²⁰ A ikoyá gbè p̀ɛpɛɛɔ s̀è a kà kpagolopi guu, à kpagolopi s̀elio dà a zāɔ guu, ̃ à a né t̃aɛ.

²¹ A g̃èd̀ò zwàakpɛu, ̃ à zwáa kpà ikoyá kpagolopizi suuna ũ lá Dii ðewa.

²² A táabũnu ðile kpaaũkpɛu suunapi ɔplai kpɛɛɛ oi.

²³ A p̀ɛɛ kálewà Diie d̀òd̀òɔ lá a ðewa.

²⁴ A dau ðile kpaaũkpɛu bɔaa ní táabũnuo ɔzɛɛ oi,

- 25 à filiaɔ nàna Dii aε lá a òεwa.
 26 Ǿ à tulaletikateaki dīle kpaaũkpεu suuna saε,
 27 ̣ à tulaleti gīnana kpàsawà lá Dii òεwa.
 28 Ǿ à zwāa tà zwàakpεpile.
 29 A sa pó wĩ a pó káteu à tékū okii dīle kpaaũkpε kpeεε, ̣ à sa pó wĩ a pó káteu à tékū òwà ní pówentio lá Dii òεwa.
 30 A dàa dīle kpaaũkpε zānguo ní sa'okīio, ̣ à ikàu.
 31 Mɔizi ní Aalonao ní aà néɔ ní ɔ ní gbáɔ pīpiò.
 32 Tó aale gē kpaaũkpεu ge tó aale s̄ sa'okīizi, aaĩ ní ɔ ní gbáɔ pīpi lá Dii ò Mɔiziεwaε.
 33 Ǿ à kaa dà a līa zwàakpεpizi ní sa'okīio, ̣ à zwāa tà kaapile. Màa Mɔizi zīpi kè a làa.

Dii pilaa kpaaũkpεwa
 (Nao 9.15-23)

- 34 Ǿ telu kùle kpaaũkpεwa, Dii gawi zwàakpεpi pà.*
 35 Mɔizi i f̄ gè kpaaũkpεpiuo, ké telu kùa mé ké Dii gawi kpépi pà yái.
 36 Isailiɔ táa'oa guu, tó telupi gò zwàakpεpia, ̣ aaĩ fele bòou.
 37 Tó telupi i feleo, aali fele bòouo, sema tó à fèle.
 38 Fāane Dii telu ɔ ku zwàakpεa, gwá s̄ té ɔ ku telupi guue. Màa Isailiɔ ɔ e gɔɔpii ní táa'oa guu.

* **40:34** 1Kia 8.10-11, Isa 6.4, Eze 43.4-5, Zia 15.8

LEVII BUIO Mɔizi lá àaɔde Yá pɔ́ kú lée bee guu

Lápi dɔ̀ sɛ́ia guu Lua lezù Mɔizizi za kpaaũkpɛu ɔ̀ à yá'òè. Lápi guu Lua a ikoyáɔ́ n̄ yá pɔ́ á d̄iledile Isailiɔ̀ne ɔ̀ Mɔizie píi n̄ lé pɔ́ á gbènéo à mè: Gbé pɔ́ yápiɔ́ kúá mé aɔ́ ku a sabai. (18.5) Lomadeɔ́ 10.5 gwa lɔ́.

Apii guu Lua lé dada Isailiɔ̀ne lá aali ke wàɔ de a gbéɔ́ ũ, lá aali ke wà kúlee síana. Sema aaliɔ́ sa'o Luapiwa lá a d̄ilenéwa (1-7), sa'onao líɔ́ n̄z̄ia kúá d̄ɔ́ (8-10), Isailiɔ́ baade lí ɛ́ pɔ́ gbáleaɔ̀ne (11-16) n̄ pɔ́ pɔ́ de t̄ɛ́ ũɔ́ n̄ gbásíkɛao (17-27).

Lua kua adoae, a yewázi, mé w̄nikpamadee, ɔ́ a ye wá kua líɔ́ adoa (19.2), ké wapiɔ́ s̄ɔ́ wà w̄ni kpámá, w̄ɔ́ yek̄si. Bee yáí à ikoyáe bee d̄ilené. Ikoyápi ɔ́ Yesu ɛ́a a yá d̄ò a íwaɔgu à mè: Aliɔ́ ye a gbédezi lá áz̄ia w̄niwa. (19.18) Mat 22.39 gwa lɔ́.

Tó tiadeɔ́ lé ikoyápiɔ́ kyoke, í bɔ́ n̄ saee, áma ikoyápiɔ́ Ì nae luanaaikenaɔ́wa gɔ̀pii aao te Luazi a zéwa n̄ n̄semendoo.

Sa pɔ́ w̄i a pɔ́ káteu à tékū

- ¹ Dii lezù Mɔizizi, ɔ́ à yá'òè kpaaũkpɛu à mè,
- ² aà yáe bee o Isailiɔ̀ne. ɔ́ Mɔizi òné: Tó á gbéé lé mɔ́ pɔ́ kpái Diiwa, aali mɔ́ n̄ zu ge pɔ́tuo kelenao, aà aà gba.
- ³ Tó sa pɔ́ w̄i a pɔ́ káteu à tékū àle o n̄ zuo, aali mɔ́ n̄ swana s̄asaio kpaaũkpɛ kpele, ké Dii e aà wegwa yáí.
- ⁴ Aali ɔ̀na sa'obɔ́pi miwa, ké Dii e si aà ḡee ũ, i aà duuna k̄wà.
- ⁵ Aali a kòlokpa Dii ae, sa'ona Aalona néo i a au lé sa'ok̄iwa aa liai kpaaũkpɛ kpele we.
- ⁶ Aali a báa bɔ́, i goaagoaa.
- ⁷ Sa'ona Aalona néo i téka sa'ok̄i, aai yàakau,
- ⁸ aai n̄ɔ́pi ka yàaa sa'ok̄i téu n̄ a mio n̄ a sálanao.
- ⁹ Aali a guupɔ́ n̄ a koeɔ́ pípi, sa'ona i apii kpasá sa'ok̄iwa sa pɔ́ w̄i a pɔ́ káteu à tékū, a ḡí í ke Dii e na ũ.
- ¹⁰ Tó sa pɔ́ w̄i a pɔ́ káteu à tékū àle o n̄ s̄ao ge ble, aali mɔ́ n̄ a sà s̄asaio,
- ¹¹ i a kòlokpa Dii ae sa'ok̄i gugb̄antoo oi, sa'ona Aalona néo i a au lé aa lia sa'ok̄ipizi.
- ¹² Aali goaagoaa, sa'ona i ka yàaa sa'ok̄i téu n̄ a mio n̄ a guupɔ́ n̄isio.
- ¹³ Aali a guupɔ́ n̄ a koeɔ́ pípi, sa'ona i sa'o n̄ a píio, i kpasá sa'ok̄iwa sa pɔ́ w̄i a pɔ́ káteu à tékū, a ḡí í ke Dii e na ũ.
- ¹⁴ Tó sa pɔ́ w̄i a pɔ́ káteu à tékū àle o Diiwa n̄ b̄ao, aali mɔ́ n̄ felenkɔ́punao ge felenguulu a sa'obɔ́ ũ,
- ¹⁵ sa'ona i ḡeɔ́ sa'ok̄i, i a mi wo à kpasá sa'ok̄iwa, i a au yo sa'ok̄i saalowa.
- ¹⁶ I a s̄ese bɔ́, i a ká wolo kóle tufua sa'ok̄i gukpe oi.
- ¹⁷ I a ḡás̄iaɔ́ kú, i goaa, asu paa plao. Sa'ona i ka yàaa sa'ok̄i téu à kpasá sa pɔ́ w̄i a pɔ́ káteu à tékū, a ḡí í ke Dii e na ũ.

2

Pówen gba

- ¹ Tó gbéé lé Dii gba pówena, aali m̄ò tí ũ, i n̄isi éwà, i tulaletikau,

² i geò sa'ona Aalona néo kíi. Sa'ona i dā òkū do ní a tulaletipio píi, i a yāḁa Diigu gbapi kpasá sa'okíiwa pò pò wí káteu a gí ì keè na ũ.

³ Pówen gba pò gò lío de Aalona ní a néo pò ũ. Iò ku adoa pò pò wa kà Diie téu à tekù kíni ũ.

⁴ Tó ále aà gba kàa, alio de a sesai pò wà a tí yàale ní nísio ũ ge kàagbaala pò wà nísi èwà.

⁵ Tó kàa asaaε, alio de kàa sesai pò wà a tí yàale ní nísio ũ.

⁶ Ali é'ε, í nísikawà pówen gba ũ.

⁷ Tó gāsada'ianaε, àli ke ní pówentio ní nísio.

⁸ Ali mós Diie ní pò pò á kèpio pówen gba ũ, í kpá sa'onawa. Sa'onapi i geò sa'okíi,

⁹ i aà yāḁa Diigu gba bò à kpasá sa'okíiwa pò pò wí káteu a gí ì keè na ũ.

¹⁰ Pówen gba pò gò lío de Aalona ní a néo pò ũ. Iò ku adoa pò pò wa káteu Diie à tekù kíni ũ.

¹¹ Pówen gba pò àli mòò Diie sulio se'ese vío. Asuli pòse'ese ge zó kpasá pò pò wí ka Diie téu ũo.

¹² Tó buapó káauε sō, àli mòò Diie, āma ásuli a pò káteu à tékū sa'okíiwa pò pò a gí ì na ũo.

¹³ Ali pówen gbada ní wisio. Asuli da wisi pò de á Lua bàakuaáno seela ũ saio. Ali wisika gba pò ále da píiu.

¹⁴ Tó ále mós Dii gbai pówen káau, àli mòè ní mase dafu kpasaa pò wà a aampào.

¹⁵ Ali nísikawà ní tulaletio, iò de pówen gba ũ,

¹⁶ sa'ona i aà yāḁa Diigu pówen gba bò à kpasá ní a nísio ní a tulaletio píi pò pò wí ka Diie téu ũ.

3

Sáaukpasá'oa

¹ Tó á gbēε lé sáaukpa sa'o, mé àle o ní zuo, aàli mós Dii aε ní a sa ge a da sāsasio.

² Aàli òna a sa'obopi miwa, i a kòlokpa kpaaukpe kpeεε, sa'ona Aalona néo í a au lé sa'okíiwa aa liai.

³ Tó ále sapi o, aàli a sálana ní a guupo nísio séle píi wà ka Diie téu à tékū

⁴ ní a gòleò ní gòlepi nísio ní a pò a nísi pò wí gòle ní gòlepio gòòo.

⁵ Aalona néo lí kpasá sa pò wàle a pò káteu à tékū musu sa'okíiwa pò pò wí ka Diie téu a gí ì keè na ũ.

⁶ Tó sá ge ble àle oò sáaukpa pò ũ, aàli mós ní a sa ge a da sāsasio.

⁷ Tó sáneboεε, aàli mòò Dii aε,

⁸ í òna a sa'obopi miwa, i a kòlokpa kpaaukpe kpeεε, Aalona néo í a au lé sa'okíiwa, aa liai.

⁹ Tó ále sapi o, aàli a pòε beeε se wà ka Diie téu à tékū. Aàli a vlá zō ní a nísio, i a ple kau yòò, i mós ní sápi sálanao ní a guupo nísio píi

¹⁰ ní a gòleò ní gòlepi nísio ní a pò a nísi pò wí gòle ní gòlepio gòòo.

¹¹ Sa'ona i pòpio kpasá sa'okíiwa ble ũ pò pò wí a pò nísika Diie téu ũ.

¹² Tó ble àle oò sō, aàli mòò Dii aε,

¹³ í òna a miwa, i a kòlokpa kpaaukpe kpeεε, Aalona néo í a au lé sa'okíiwa aa liai.

¹⁴ Tó ále sapi o, aàli a sálana ní a guupo nísio píi ká Diie téu à tékū

¹⁵ ní a gòleò ní a gòlepi nísio ní a pò a nísi pò wí gòle ní a gòleò gòòo.

¹⁶ Sa'ona i pòpio kpasá sa'okíiwa ble ũ pò pò wí a pò nísika Diie téu a gí ì keè na ũ. A nísi ìo de Dii pò ũ píi.

17 Alio ikoyāpi kūa gɔɔpii e á buiwa gu pɔ́ áo kuu píi. Asuli pɔ́ n̄si ge a au bleo.

4

Duun awakpabɔ

¹ Dii ò Mɔiziε

² aà yáε bee o Isailiɔne, ɔ Mɔizi òné: Tó zāma gbēe lè, à zā Dii yādilaewa, à duunakè à yá pɔ́ w̄li keo kè, a yán ke:

³ Tó sa'onkia pɔ́ wa d̄ile mé kè, à gbépii dàyāu. Aali mɔ́ Diiε n̄ gáae sāasaio duuna pɔ́ á kèpi awakpabɔ ũ.

⁴ Aali mɔ́ n̄ zupio Dii aε kpaaukpe kpeεε, i ɔna a miwa, i a kòlokpa we.

⁵ I zupi au sé gēò kpaaukpe,

⁶ i ɔtona zɔ̄ aupiwa, i fáfā Dii kùε gēn soplā aà kúkii zwāa pɔ́ daa saε.

⁷ Sa'onapi i aupi máma tulaletikatakii kɔ́baɔwa Dii kùε kpaaukpe we, i a k̄ini éε sa pɔ́ w̄i a pɔ́ káteu à tékū okii gbáziwa kpaaukpe kpeεε.

⁸ Aali awakpazupi n̄si gole píi, a sálana n̄ a guupɔ́ n̄siɔ píi

⁹ n̄ a gòleɔ n̄ gòlepi n̄siɔ n̄ a pɔ́a n̄si pɔ́ w̄i gole n̄ gòleɔ ḡɔɔ,

¹⁰ lá w̄i sáaukpazu n̄si golewa, i kpaasa sa pɔ́ w̄i a pɔ́ káteu à tékū okiiwa.

¹¹ Zupi báa n̄ a n̄ɔɔ píi n̄ a mio n̄ a koeɔ n̄ a guupɔ́ n̄ a gbɔɔ,

¹² aali bɔ́ n̄ zù búupio b̄o kpe gu pɔ́ wa d̄ile a pɔ́ ũ a zéiu, gu pɔ́ w̄i sa'otufu kóleu, i káteu à tékū t̄ufupia we.

¹³ Tó Isailiɔ zā Dii yādilaewa m̄pii, aa yá pɔ́ w̄li keo kè, baa tó aai ḡike no mé aa d̄ɔ, aa ḡɔ̄ t̄aaede ũε.

¹⁴ Gbezā tó aa d̄è ké wà duunakè, aali mɔ́ n̄ gáaeo awakpabɔ ũ kpaaukpe kpeεε.

¹⁵ Gbēzɔɔ i ɔnana zupi miwa, wi a kòlokpa Dii aε we.

¹⁶ Sa'onkia i zupi au sé gēò kpaaukpe,

¹⁷ i ɔtona zɔ̄wà à fáfā Dii aε gēn soplā zwāa pɔ́ daapi saε.

¹⁸ Aali máma tulaletikatakii kɔ́baɔwa Dii kùε kpaaukpe we, i a k̄ini éε sa pɔ́ w̄i a pɔ́ káteu à tékū okii gbáziwa kpaaukpe kpeεε.

¹⁹ Aali zupi n̄si gole píi, i kpaasa sa'okiiwa,

²⁰ i ke n̄ zupio lá a kè n̄ awakpazu káauowa. Màa sa'ona ali n̄ duuna kémá, Dii i s̄uuukéinɔ.

²¹ Aali bɔ́ n̄ zupio b̄o kpe, i káteu à tékū, lá zù káau tek̄uwa. Gbépii duun awakpabɔn we.

²² Tó d̄aana duunakè, à zā Dii a Lua yādilaewa à yá pɔ́ w̄li keo kè, baa tó i ḡike no, à ḡɔ̄ t̄aaede ũε.

²³ Tó wa òè à duunakè, aali mɔ́ n̄ blesan sāasaio,

²⁴ i ɔna blepi miwa, i a kòlokpa Dii aε gu pɔ́ w̄i sa pɔ́ w̄i a pɔ́ káteu à tékū pɔ́ kòlokpau duun awakpabɔ ũ.

²⁵ Sa'ona i ɔtona zɔ̄ a auwa, i máma sa'okii kɔ́baɔwa, i au pɔ́ ḡè éε sa'ok̄ipi gbáziwa.

²⁶ Aali a n̄si kpaasa sa'okiiwa píi lán sáaukpa sa'obɔwa. Màa sa'ona ali aà duuna kēwà, Dii i s̄uuukεaànɔ.

²⁷ Tó táaa duunakè, à zā Dii yādilaewa* à yá pɔ́ w̄li keo kè, baa tó i ḡike no, à ḡɔ̄ t̄aaede ũε.

²⁸ Tó wa òè à duunakè, aali mɔ́ n̄ blede sāasaio duuna pɔ́ á kè sa'obɔ ũ,

²⁹ i ɔna awakpabɔpi miwa, i a kòlokpa sa pɔ́ w̄i a pɔ́ káteu à tékū okii.

* 4:27 Nao 15.27-28

30 Sa'ona i ɔtona z̄s a auwa, i máma sa'ok̄iipi k̄óbaɔwa, i au p̄ó ḡò éle sa'ok̄iipi gbáziwa.

31 Aàli a n̄isi gole p̄ii lá ì s̄áukpap̄o n̄isi golewa, i kpasa sa'ok̄iwa p̄ó p̄ó a ḡi ì ke Diiɛ na ũ. M̄aa sa'ona ali aà duuna k̄ewà, Dii i s̄uuukeaàno.

32 Tó s̄á àle m̄oð awakpab̄o ũ s̄o, aàli m̄ó r̄i a da s̄asaio,

33 i ɔna a miwa, i a k̄òlokpa awakpab̄o ũ sa p̄ó w̄i a p̄ó k̄áteu à tékū ok̄i.

34 Sa'ona i ɔtona z̄s a auwa, i máma sa'ok̄i k̄óbaɔwa, i a au p̄ó ḡò éle sa'ok̄iipi gbáziwa.

35 Aàli a n̄isi gole p̄ii, lá ì s̄áukpas̄a n̄isi golewa, i kpasa sa'ok̄iwa p̄ó p̄ó wa k̄a Diiɛ téu àle tékū musu. M̄aa sa'ona ali duuna p̄ó a k̄èpi k̄ewà, Dii i s̄uuukeaàno.

5

1 Tó gbé m̄a w̄ale seeladeɔ w̄eɛɛ, mé aàpi s̄o à ȳae è ge a ȳae d̄o ȳápi guu, tó a n̄iɛ, à duunak̄en we, ȳápi a wi aà musuɛ.

2 Tó gbé ɔk̄à p̄ó gb̄alɛawa, n̄òb̄o ge p̄otuo ge p̄ótaa'onkuawa p̄ó de t̄e ũ gen n̄ò, baa tó a a ȳá d̄o, à ḡò gb̄alɛae, tàaeɛ.

3 Tó gbé ɔk̄à gb̄enaz̄in b̄ob̄wa ge p̄ó p̄ó i to gbé ḡo gb̄alɛa p̄iin n̄ò, baa tó a a ȳá d̄o, gb̄ez̄a tó a d̄o, tàaeɛ.

4 Tó gbé lek̄è Luawa làasoosai, à mè á ȳáke, ȳáv̄ai ge ȳámaan n̄ò, ȳá p̄ó gbé a lek̄è làasoosai p̄ii lé, baa tó a d̄o, tó a d̄o gb̄ez̄a, tàaeɛ.

5 Tó gbé ḡò tàaeɛ ũ ȳápiɔ do musu, aàli ȳá p̄ó à z̄àwà o gupuu,

6 i m̄o Diiɛ r̄i s̄adao ge bleɔa duuna p̄ó á k̄è fiabob̄o ũ, i ɔ deɛ duun awakpab̄o ũ, sa'ona i aà duuna k̄ewà.

7 Tó aà gb̄aa i ka aà m̄ó r̄i s̄aoo, aàli m̄ó Diiɛ r̄i felenk̄ɔpunao m̄èn pla ge felenguulu b̄ob̄na m̄èn pla duuna p̄ó á k̄è fiabob̄o ũ, ado ì ɔ de duun awakpab̄o ũ, ado s̄o sa p̄ó w̄i a p̄ó k̄áteu à tékū ob̄o ũ.

8 Aàli m̄oð sa'onaɛ, sa'onapi i a s̄éia kp̄a duun awakpab̄o ũ. Aàli a k̄òlokpa r̄i ɔk̄oɔo miz̄sai,

9 i awakpab̄opi au fá sa'ok̄i saalowa, i ɔt̄owà, au p̄ó ḡò i b̄ole sa'ok̄iipi gbázi. Duun awakpab̄oɛ.

10 Sa'ona i ado kpa sa p̄ó w̄i a p̄ó k̄áteu à tékū ũ lá w̄i k̄ewa, i duuna p̄ó a k̄èpi k̄ewà, Dii i s̄uuukeaàno.

11 Tó aà gb̄aa i ka aà felena kp̄a m̄èn plao, aàli m̄ó r̄i p̄ówentio kiloo pla duuna p̄ó á k̄è awakpab̄o ũ. Asuli n̄isi ge tulaleti k̄áuo, asa duun awakpab̄oɛ.

12 Aàli m̄oð sa'onaɛ, sa'onapi i d̄a ɔk̄ū do ȳád̄o Diigu gba ũ, i kpasa sa'ok̄iwa p̄ó p̄ó wa k̄a Diiɛ téu àle tékū musu. Duun awakpab̄oɛ.

13 M̄aa sa'ona ali aà duuna k̄ewà ȳápiɔ do p̄ó a k̄è musu, Dii i s̄uuukeaàno. P̄ówenti p̄ó ḡò ì ɔ de sa'ona p̄ó ũ lán p̄ówen gbawa.

Tàae fiabob̄o

14 Dii ȳá'ò M̄oiz̄ie, ñ M̄oizi m̄è:

15 Tó gbé náaisaiȳak̄è, à z̄à ȳáwa Dii gbaa p̄ó ȳá musu, duunaɛ. Aàli m̄ó Diiɛ r̄i s̄asakao s̄asaio a fiabob̄o ũ. Tàae fiabob̄opi ña lí k̄á, lá w̄a a lé d̄iɛ Dii kp̄euwa.

16 Aàli p̄ó p̄ó i Dii gbao fiabòè, i ɛa à a ña s̄ode nawà, i kpa sa'onawa, sa'onapi i aà tàae k̄ewà, Dii i s̄uuukeaàno.

17 Tó gbé duunak̄è, à ȳá p̄ó Dii ḡi a keai k̄è, baa tó a d̄o, tàaeɛ, a wi aà musuɛ.

18 Aàli m̄ó sa'onaɛ r̄i s̄asakao s̄asaio tàae fiabob̄o ña léu, sa'onapi i ȳá p̄ó à z̄àwà a d̄oɔpi k̄ewà, Dii i s̄uuukeaàno.

19 Tàae p̄ó a k̄è Diiɛ fiabob̄oɛ.

20 Dii ȳá'ò M̄oiz̄ie, ñ M̄oizi m̄è:

²¹ Tó gbé ònòkè a gbédeee pò pò gbépi kpàwà ge à nàe a ɔzĩ yá musu ge à à kpáí'ò ge à àà blè, duunaε, à náaisaiyākè Diiεε.

²² Maaε ɔ tó gbé pò kōmpa, mé à gĩ kpáí ge à εεtò à mè ní Diio ge duuna pò wĩ ke lán bee taawaɔ pĩi.

²³ Tó gbé duunakè à gò tàae ù màa, aàli pò pò à a kpáí'òpi ɔaa adeε ge pò pò à àà blèò ge pò pò wa kpàwà ge pò pò à a kōmpa

²⁴ ge pò pò à εεtò à mè ní Diio a yá musu. Aàli fiabo pòdeε a beεε léu, i εa à a ɔa ɔode nawà, i kpawà gɔɔ pò àle mó ní a tàae fiabobɔ.

²⁵ Aàli mó Diiε ní sāsakao sāsai pò kàò a tàae fiabobɔ ù, i kpa sa'onawa,

²⁶ sa'ona i yá pò a kè a tò à gò tàae ùpi kēwà, Dii i sùuukeaàno.*

6

Sa pò wĩ a pò káteu à tékū

¹ Dii yá'ò Mɔizie à mè,

² àà yáε bee dile Aalonaε ní a néo. Sa pò wĩ a pò káteu à tékū yādileaon ke: Sa pò wà a pò káteu à tékū lí gō sa'okii kinau gwá e gu ge dɔò, a té su àò gaa v̄io.

³ Sa'ona i a bàabaa sòolo gese ye, i a ulatao da, i sa pò wà a pò káteu à tékū sa'okiiwa túfu bɔle, i kále sa'okiiipi saε.

⁴ I a pɔkasapiɔ bɔ, i a páleɔ da, i túfupi se bɔò bòo kpe, i kóle gu pò wa dile a kólekii ù a zéiu.

⁵ Sa'okii té líɔ ku, asuli gao. Lá gu lé dɔ sa'ona líɔ yàakau, i sa pò wĩ a pò káteu à tékū kaa, i sáaukpa sa'obɔ nísi kpasawà.

⁶ Sa'okii tépi líɔ ku gɔɔpii, asuli gao.

Pówen gba

⁷ Pówen gba yādileaon ke: Aalona née mé ali mɔò Diiε sa'okii aε,

⁸ i dā ɔkū do ní a nísio ní a tulaletio pii, i a yādɔa Diigu gbapi kpa sa'okiiwa, pò pò a gĩ i ke Diiε na ù.

⁹ Aalona ní a néo lí pò pò gò ble a εεε káu sai gu pò a kua adoau kpaaukpe ua we.

¹⁰ Wasuli εεε pò a pówentipi se à ke pēε ù kauo. Aɔ de Dii pò ù a zéi lán duun awakpabɔ ge tàae fiabobɔ pówaε. Dii kpámáε. Pò pò wĩ dā wà káteu à tékū, a kīni líɔ de ní baa ù.

¹¹ Aalona bui gōεo mé aali ble. Pò pò wĩ ka Diiε téu à tékū kīnipi ɔ de ní baa ù gɔɔpii. Pò pò kàwà yá'ĩ aziaεε.

¹² Dii yá'ò Mɔizie, ɔ Mɔizi mè:

¹³ Tó wà Aalona ge àà bui dile sa'onkia ù, aàliɔ mɔ Diiε ní pēetio kiloo plapla lá gu lé dɔ pówenti gba ù, ili a kīni kpá kɔɔ, a kīni oosi.

¹⁴ Aàli yáale ní nísio m̀pεpεε guu, i asa, i é'ε, i ka Diiε téu, pò pò a gĩ i keè na ù.

¹⁵ Aà bui pò wa dile àà gēε ù líɔ ke màa, iɔ de Dii baa pò walíɔ bɔè lá gu lé dɔ, wĩ káteu à tékū míomíɔ ù.

¹⁶ Wàli pówen gba pò sa'ona dà káteu à tékū míomíɔ, wasuli bleo.

Duun awakpabɔ

¹⁷ Dii yá'ò Mɔizie à mè,

¹⁸ àà yáε bee dile Aalonaε ní a néo. Duun awakpabɔ yādileaon ke: Wàli a kólokpa Dii aε gu pò wĩ sa pò wĩ a pò káteu à tékū pò kólokpa, iɔ de Dii pò ù a zéi.

¹⁹ Sa'ona pò lé sapi o mé ali só gu pò a kua adoau kpaaukpe ua we.

²⁰ Pò pò ká sa'onɔɔpiwa yá'ĩ aziaεε. Tó a au fá pɔkasawa, wàli pípi gu pò wa dile a zéiu.

* 5:26 Nao 5.5-8

21 Wàli oo pò wà nòopi fùukèu wíwi. Tó m̀ogotẽ ooẽ s̄o, wàli sao kàsa kèè, wi idawà.

22 Sa'ona bui ḡẽo mé aali nòopi só. Iò de Dii pò ù a zéi.

23 Duun awakpabò pò wà gè ní a auo kpaaũkpèu wà duunakèomá Dii kùkiu, wasuli soo, wàli kátèu à tékũ pii.

7

Tàae fiabobò

1 Tàae fiabobò yādileāon kè: Aò de Dii pò ù a zéi.

2 Wàli a kòlokpa gu pò wí sa pò wí a pò kátèu à tékũ pò kòlokpau, wi a au lé sa'okíiwa wà liai.

3 Wàli m̀ó ní a nísio píi, a vlá nísi ní a sálanao

4 ní a gòleò ní gòle nísio ní p̀oa nísi pò wí gòle ní gòlepìo ḡòo.

5 Sa'ona i kpasá sa'okíiwa sa pò wí a pò nísika Diié téu à tékũ ù. Tàae fiabobòe.

6 Sa'ona bui ḡẽo mé aali só gu pò a kua adoau. Dii pòe.

7 Tàae fiabobò yādileāpi doũ ní duun awakpabò yáoe, sa'ona pò duunakèomá pòe.

8 Tó sa'ona sa pò wí a pò kátèu à tékũ ò gb̄ee, sa'obòpi báa lío de sa'onapi pò ù.

9 P̀owen gba pò wà kàa kèò ge wà blekèò ooou ge m̀pèpèewa lío de sa'ona pò sa'òò pò ù.

10 P̀owen gba p̀aleò lío de Aalona buio pò ù, aai se sáasaa, tó wa yáale ní nísio ge wa kpà nísisain nò.

Dii sáaukpa sa'obò

11 Dii sáaukpa pò walio m̀oè yādileāon kè:

12 Tó gb̄ee lé m̀ó Dii sáaukpa ní p̀otuo, aali m̀ó ní kàa sesai pò wa t̀oto ní nísio l̀o ní kàagbaala pò wà nísi èwàò ní kàa pò wa kè ní p̀èeti yáalea ní nísio.

13 Aali m̀ó l̀o ní p̀owenti pò wà ese kàu à kè p̀èe ùo,

14 i p̀opio b̀o Diié m̀endodo, i ḡo sa'ona pò sáaukpa sa'obò au lè sa'okíiwaè.

15 Wàli sáaukpa sa'onò so sapi ogò, wasuli a k̀ini tó gu d̀wàò.

16 Tó légb̄ad̀a ge gba yáí à sapi òi, aali a nò so sapi ogò. Tó gu d̀ò a k̀iniwa, wa f̄s lí só.

17 Tó sa'onò ḡò e a g̀o àaõde z̄í, wàli kátèu à tékũ.

18 Tó wà sáaukpa sa'onò sò a g̀o àaõde z̄í, Dii a sio. Aò de sa'oa ù l̀o. B̀o b̀o ò a kè, a yá a wi gb̄é pò sò musue.

19 Wasuli sa'onò pò kà pò gb̄alèawa soo. Wàli kátèu à tékũ. Sa'onò s̄o, gb̄é pò aa gb̄alèaoò mé aali só.

20 Tó gb̄é gb̄alèa sáaukpa sa'onò sò, wàli ade b̀o a gb̄éò guu. Nòopiá Dii pòe.

21 Tó gb̄é kà pò gb̄alèawa, gb̄enaz̄in gb̄alèa ge nò ge p̀p̀ale pò de t̄è ùn nò, ò à sáaukpa sa'onò sò, wàli ade b̀o a gb̄éò guu.

Nísi ní auo dílea t̄è ù

22 Dii ò M̀oziz̄ie à mè,

23 aà yáe bee o Isailiõne. Ásuli zu ge s̄a ge ble nísi sóo.

24 Ali p̀oge ge pò pò wà t̀aitai nísi m̀aokè, ãma ásuli sóo.

25 Tó gb̄é p̀otuo pò wí sa'òò Diiwa, wí a k̀ini kátèu à tékũ nísi sò, wàli ade b̀o a gb̄éò guu.

26 Gu pò áò kuu píi, ásuli b̄a ge nò kòlokpasai sóo.*

27 Tó gb̄é kpàa ge pò kòlokpasai sò, wàli ade b̀o a gb̄éò guu.

* 7:26 Daa 9.4, Iko 12.16, 23

Sa'ona baa

²⁸ Dii ò Mɔizie à mè,

²⁹ àà yáe bee o Isailione. Tó gbé m̀ Diié ní sáaukpa sa'oboo, aali a sa'obopi p̀ce beeo kpa Diiwa.

³⁰ Aali m̀s ní a nísi p̀wí ka Diié téu à tékũo ní azia oo ní a kùlao, i a kulapi mo Diié.

³¹ Sa'ona i a nísi kpa sa'okíiwa, kulapi io de Aalona ní a néo p̀wí.

³² Ali sáaukpa sa'oboo opla gbá go ado sa'ona p̀wí.

³³ Aalona bui p̀wí s̀ Diié ní sa'obopi auo ní a nísio mé alio a gbápi ví a baa ũ.

³⁴ Isailio sáaukpa sa'oboo guu, kùla p̀wí mo Diié ní a gbá p̀wí bo adoao s̀ Dii díle wáli kpá Aalona ní a néowa an asea ũ. Isailio lío kpámá g̀pi.

³⁵ Baa p̀wí Aalona ní a néo i e sa p̀wí a p̀wí nísika Diié téu à tékũ guun we. Bee s̀ Dii kpámá g̀ p̀wí à ní díle a gbàgbanao ũ.

³⁶ Goo p̀wí wà nísikámá, Dii díle Isailione aalio bee kpámá g̀pi an asea ũ e an buiwa.

³⁷ Sa p̀wí a p̀wí káteu à tékũ obo yádileon we ní p̀wen gbao ní duun awakpaboo ní taee fiaboboo ní daaziu sa'oboo ní sáaukpa sa'oboo.

³⁸ Dii yápi dà Mɔizie Sinai gbé musue g̀ p̀wí a díle Isailione aa mo sa'oiwa Sinai guwaiwaiu.

8*Aalona ní a néo díle sa'onao ũ*

(Baa 29.1-37)

¹ Dii ò Mɔizie à mè:

² Aalona sé ní a néo ní sa'on p̀kasao ní nísi p̀wí p̀wí díleò à g̀ ma p̀wí ũo ní duun awakpazuo ní sásakao m̀n plaoo ní gbí p̀wí kàa kauo,

³ ní Isailio káaa píi kpaaũkpe kpeele.

⁴ Mɔizikè lá Dii òewa, à ní káaa kpaaũkpe kpeele.

⁵ O Mɔizi ò bílae: Yá p̀wí Dii díle wà ken ke.

⁶ A m̀ ní Aalona ní a néo, s̀ à ní zu'ò.

⁷ A ulatao dà Aalona, à asana lèle d̀a, s̀ à ulatao dàè ní sa'o'ulao, s̀ à sa'o'ulapi asana d̀è a pi.

⁸ A b̀loonnè l̀oè, s̀ à Uliũ ní Tumiũo kà b̀pi.

⁹ A tuludè, s̀ à vua p̀pèna p̀wí à díle Dii p̀wí nà tulupi aewa, lá Dii díléewa.

¹⁰ O Mɔizi nísi p̀wí p̀wí díleò à g̀ Dii p̀wí s̀ a mà zwáakpewa ní p̀wí kúuo píi, aa g̀ Dii p̀wí.

¹¹ O à nísi fàfà sa'okíiwa g̀n soplá, a màma sa'okípiwa ní a p̀wí píi ní dàao ní a diboo, aa g̀ Dii p̀wí.

¹² O à nísipi kà Aalona miwa, à g̀ Dii p̀wí.

¹³ O à m̀ ní Aalona néo, à ulatao dàdané, à asanad̀d̀né ní pi, à fua gbàa kpàkpané, lá Dii díléewa.

¹⁴ O à m̀ ní duun awakpazupio, Aalona ní a néo onàna a miwa.

¹⁵ O Mɔizi zupi kòlokpa, à a au se màma sa'okíi kóbaowa ní a onao à líai, à gbàb̀è. O à au p̀wí g̀ èle sa'okípi gbáziwa. Màa à gbàb̀è, à g̀ Dii p̀wí.

¹⁶ O à zupi guupo nísio s̀le píi ní a p̀a nísio ní a gòleo ní gòlepi nísio, a kpàsa sa'okíiwa.

¹⁷ O à zuswanapi káteu à tékũ b̀o kpe lá Dii díléewa, a báa ní a ǹoo ní a gb̀o píi.

¹⁸ O à m̀ ní sásakaopio doo sa p̀wí a p̀wí káteu à tékũ obo ũ. Aalona ní a néo onàna a miwa,

¹⁹ s̀ Mɔizi a kòlokpa, à a au fàfà sa'okíiwa à líai.

20 Ɔ à sãpi gòaaagoaa, à a mi ní a guo ní a nísio kpàsa.

21 A a guupoo ní a koeo pìpi, ò à sãpi kpàsa sa'okiiwa píi sa pò wí a pò káteu à tékũ, a gí Ìo na Dii ù, lá Dii ðile Mòizipièwa.

22 Ɔ à mò ní sāsakao pàleo an daaziu sa'obo ù. Aalona ní a néo onàna a miwa,

23 ò Mòizi a kòlokpa, à a au sè a mà Aalona oplaa swálebawa ní aà oplaa onemio ní aà oplaa gbánemio.

24 Ɔ à mò ní Aalona néo, à aupi màma ní oplaa swálebaowa ní ní oplaa onemio ní ní oplaa gbánemio. Ɔ à aupi lè sa'okiiwa à liai.

25 Ɔ à sãpi nísi náaa, a vlá nísi ní a sálanao ní a pò a nísio ní a gòleo ní gòlepi nísio ní a oplaa gbáo.

26 Ɔ à kàa boolo sè mendo kàa gbí pò Ìo ku Dii ae guu ní kàa nísideo mendo ní kàawanao mendo, a kà nísipio ní oplaa gbápiola.

27 A apii nà Aalona ní a néone ní ozi, ò aa mò Dii sa pò wí a pò mò ù.

28 Ɔ Mòizi pòpio sí ní ozi, a kpàsa sa'okiiwa sa pò wí a pò káteu à tékũ musu an daaziu sa'oa ù. Pò pò wí ka Dii téu à tékũ, a tékũa gí Ìo naèn we.

29 Mòizi sāsakaopi kùla sè Ìo, a mò Dii sa pò wí a pò mò ù, lá Dii ðileèwa. Kulapi mé Mòizi baa ù.

30 Ɔ Mòizi nísio pò wí pò ðileò à gò Dii pò ù dà ní au pò kále sa'okio, a fàfà Aalona ní a néowa ní ní pòkasao. Màa a tò Aalona ní a néo ní ní pòkasao gò Dii pò ù.

31 Ɔ Mòizi ò Aalona ní a néo: A nòoe bee fùuke kpaaũkpe kpèele, í só we ní á daaziu kàa gba pò kú gbí guuo, lá Dii ðilewa à mè áme á só.

32 I nòo ní kàa pò gò káteu à tékũ.

33 Asu go kpaaũkpe kpèele e goo soplá e á daaziu goo lé ge kaò, asa waò á daaziu zìpi ke e goo sopláe.

34 Dii mé yá pò kè gbápi ðile ké à á duuna kéwá yáí.

35 Aò ku kpaaũkpe kpèele fáane ní gwáasinao e goo soplá, Ìo zì pò Diipi dàé ke, ké ásu gagao yáí, asa màa a ðilemèe.

36 Ɔ Aalona ní a néo yá pò Dii dà Mòizie a oné kè píi.

9

Sa'onao naa zìwa

1 A goo swaaòde zì Mòizi Aalona ní a néo sísi ní Isailio gbèzòo.

2 Ɔ a ò Aalona: Zugaaena sāsai sé n duun awakpabo ù ní sāsakao sāsaiio sa pò wí a pò káteu à tékũ obo ù, ní sa'òò Diiwa.

3 Ní o Isailione aa blesana se duun awakpabo ù ní zugaae wèdona sāsaiio ní sã wèdona sāsaiio sa pò wí a pò káteu à tékũ obo ù,

4 ní zuo ní sāsakaoo sáaukpa sa'obo ù, aa sa'òò Diiwa ní pówen gba pò yáalea ní nísioo, asa Dii a bo móma gbæ.

5 Wà pò pò Mòizi òpio sè mòò kpaaũkpe kpèele, ò gbépii mò sí Dii ae.

6 Ɔ Mòizi mè: Yá pò Dii ðile ké à aà gawi en ke.

7 Ɔ a ò Aalona: Sò sa'okiii, ní sa'ò ní duun awakpabo, ní sa pò wí a pò káteu à tékũ o, n n duuna ní n néo pò kéwá, ní sa'ò ní bíla pò, n ní duuna kéwá lá Dii òwa.*

8 Ɔ Aalona sò sa'okiii, à zugaaena kòlokpa a duun awakpabo ù.

9 Aà néo mòè ní a auo, à onona zòwà, a màma sa'okii kóbaowa, ò à au kini èle sa'okii pi gbáziwa.

10 A zupi nísio ní a gòleo ní a pò a nísio kpàsa sa'okiiwa, lá Dii ðile Mòiziewa.

11 A a nòo ní a báao kpàsa bòo kpe à tékũ.

* 9:7 Èbe 7.27

- 12 A sa pɔ wɪ a pɔ káteu à tékū ò, ɔ aà néɔ a au kpàwà, a lè sa'okliiwa à liai.
 13 Aa sãpi guɔ kpàwà dodo ní a mio, ɔ a kpàsa sa'okliiwa.
 14 A a guupɔɔ pìpi ní a koeɔ, a kpàsa sa'okliiwa a kɪni pɔ kálea musu.
 15 ɔ Aalona mò ní bíla sa'obɔɔ. A ní duun awakpable sè à a kòlokpa, ɔ a kèò lá a kè ní duun awakpabɔ sɛ́iaowa.
 16 A mò ní ní sa pɔ wɪ a pɔ káteu à tékū obɔɔ, ɔ à sa'òò lá Dii dílewa.
 17 A mò ní pówen gbao, a dà ɔkū do, ɔ a kpàsa sa'okliiwa, sa kɔɔ oa pɔ bàasi.
 18 A bíla sáaukpazu ní sásakaoo kòlokpa. Aà néɔ a au kpàwà, ɔ a lè sa'okliiwa à liai.
 19 Zu ní sãpio nísio, an vlá nísi ní a sálanaɔ ní a gòleɔ ní a pɔa nísio
 20 ɔ aa kále nòɔpio kulaɔwa, ɔ Aalona kpàsa ní a nísipio sa'okliiwa.
 21 A a kulapio ní ɔplaa gbáo mò Dii sa pɔ wɪ a pɔ mɔè ũ lá Dii díle Mɔiziewa.
 22 ɔ Aalona ɔdòníla musu, à samaa'òné.† Ké à sa'ò ní duun awakpabɔɔ màa ní sa pɔ wɪ a pɔ káteu à tékū obɔɔ ní sáaukpapɔɔ, ɔ à pɪla sa'okliiwa.
 23 ɔ Mɔizi ní Aalonaɔ gè kpaaukpɛu. Ké aa bɔ, aa samaa'ò bílae, ɔ Dii gawi bɔ gupuaɔ gbépii wáa.
 24 Té bɔ Dii kíi à kù sa pɔ wále a pɔ káteu à tékū ní nísipioɔwa sa'okli. Ké gbépii è màa, aa gulakè, ɔ aa mipèle.

10

Nadabu ní Abiuo gaa

- 1 Aalona néɔ Nadabu ní Abiuo ní tésibɔɔ sè, aa tekàu aa tulaletikàa, ɔ aa mò Dii aɛ ní té zìlo pɔ i dilenéoo.
 2 ɔ té bɔ Dii kíi à ní dede, aa gàga Dii aɛ we.
 3 ɔ Mɔizi ò Aalonaɛ: Yá pɔ Dii òn we à mè, á tó gbé pɔ sòaziɔ dɔ ké a kua adoa,*
 i tɔbɔ gbépii wáa.
 ɔ Aalona níle.
 4 Mɔizi Aalona desè Uzieli néɔ Misaeli ní Elezafão sisi, ɔ a òné: A sɔ kái. A á gbéɔ ge séle zwàakpɛ kpɛle, í bɔò bɔò kpɛ.
 5 ɔ aa mò gepio sèle ní ní ulataɔɔ, aa bɔníno bɔò kpɛ lá Mɔizi òwa.
 6 ɔ Mɔizi ò Aalonaɛ ní aà néɔ Elezaa ní Itamaao: Asu tó íana á miká páo. Asu à á ulaɔ ga kékèo. Tó á kè màa, á gagae, Dii pɔ i pa gbépii. A gbé Isailio mé aa gbé pɔ Dii tò tekùmápio ɔɔɔ.
 7 Asu go kpaaukpɛ kpɛleao, ké ásu gagao yáí, asa Dii nísi pɔ tò a gɔ aà pɔ ũ kú á mewae. ɔ aa kè lá Mɔizi òwa.
 8 ɔ Dii ò Aalonaɛ:
 9 Mpi ní n néɔ, tó ále gè kpaaukpɛu, ásuli vɛe ge í gbãa mio, ké ásu gagao yáí. Yádileapi aɔ ku gɔɔpii e á buiwaɛ.
 10 Ali pɔ pɔ de ma pɔ ũ dɔkɔe ní pɔ pɔ de ma pɔ ũoo. Ali pɔ gbãlea dɔkɔe ní pɔ gbãlesaio.
 11 Ali yádilea pɔ má dà Mɔizie a ò dada Isailione píi.
 12 Mɔizi ò Aalonaɛ ní aà né pɔ gòò Elezaa ní Itamaao à mè: Ali pówen gba pɔ wɪ ka Dii téu kɪni ble sa'okli saɛ. Asuli eɛe káu à ke pɛe ũo, asa blepi adoaɛ.
 13 Ali ble gu pɔ wa díle a zéiu, asa á baan we sa pɔ wɪ a pɔ nísika Dii téu à tékū guu. Màa Dii dílemɛɛ.
 14 Mpi ní n negɔeɔ ní n nenɔeɔ àli a kùla pɔ wɪ mɔ Dii ní a gbá pɔ wɪ bɔ adoaɔ so gu pɔ wa díle a zéiu, asa á baan we Isailio sáaukpa sa'oa guu.

† 9:22 Nao 6.22-27 * 10:3 Bɔa 19.22

15 Aali mós ní a gbápíó ní a kùlao ní a nísí pò wí ka Diié téuo, í mọ Diié. Mpi ní n néó á baan we gòòpíí lá Dii díléwa.

16 Mọizi duun awakpable yāgbèamá. A mọ lè à tekù kò, 5 Mọizi pọ pà Eleazaa ní Itamaaozi à mè:

17 Bóyāi i duun awakpabọ nòòpi so zwàakpε uao ni?† Dii blεε. A kpàwáε ké à gbépií duuna kēomáε, í sírínó.

18 Lá wi gé ní a auo Dii kúkíio, à kù à a nòò so uae, lá má òwa.

19 Ǿ Aalona ò Mọizie: Gwa, aa mọ Diié gbā ní ní duun awakpabọ ní ní sa pò wí a pò káteu à tékúo, 5 yá ma le gbā. Tó má sò yāa, a ke Diié nae?

20 Ké Mọizi yápi mà, 5 a sí.

11

Pó pò Dii dílé tē ũ

(Iko 14.3-21)

1 Dii ò Mọizie ní Aalonaò à mè,

2 aa yáε bee o Isailiònε: Sèa nòò pò áli sóòn ke:

3 Ali nòò pò a swe paaa pla mé i pòòò a kòlou à εa só só.

4 Nòòòε ku, aai pòòò ní kòlou aa εa só, kási an swe paaa plao, ásuli sóo. Yiongo i pòòò a kòlou à εa só, a swe ví sòo. A tē.

5 Èn'ui'uina i pòòò a kòlou à εa só, a swe vío. A tē.

6 Kífēnena i pòòò a kòlou à εa só, a swe vío. A tē.

7 Sàwa swe ví paaa pla, kási ili pòòò a kòlou à εa sòo. A tē.

8 A nòòpió tē, ásuli sóo, ásu ɔkà a gewa seo.

9 Ilepò pò kú ísiau ge swaiò, a pò pò áli sóòn ke: Tó a ka ní tεεo ví, áli só.

10 Ilepò pò ka ní tεεo vío, pò pò kú yòeyòεo ge pò pò kú dodoòn nò, aao déé pò giaò ũ.

11 Lá pò giaònε, ásuli sóo. Ali saka a γεu.

12 Ilepò pò ka ní tεεo vío lío déé pò giaò ũ.

13 Bā pò áli sakauòn ke: Asuli sóo, pò gianaònε. Yāamusu, kúu, bāso,

14 baε, zabā, bleaaò,

15 gbagbaaò,

16 koohūhūna, taataa, yaabεεò,

17 kooò, kpòòò'ilena, bāyakpa,

18 fana, gáu, tεεpili,

19 wàaliana, yaapunaò, welembā ní sasio.

20 Kòò gāsiadeò lío déé pò gianaò ũ,

21 āma àli a gbalade pò i vívìò só.

22 A pò pò áli sóòn ke: Kwaò, víikεεnaò, plékasonaò ní kwa keleò.

23 Kòò gāsiade pāleò lío déé pò gianaò ũ.

24 Pópìò to à gbāléε. Gbé pò ɔkà a gewa aò gbāléε e oosi.

25 Gbé pò a γε sè lí a pòò pí, kási a gi àò gbāléε e oosi.

26 A nòò pò a swe paaaò, ge ili pòòò a kòlou à εa sòò tē píi. Gbé pò ɔkàwà gbālèn we.

27 A pò ɔmideò tē. Gbé pò ɔkà a gewa aliò gbāléε e oosi.

28 Gbé pò a γε sè lí a pòò pípi, kási a gi àò gbāléε e oosi. Pópìò lío déé tē ũ.

29 Pòkelena pò i táa'ò tòléwae beeò lío déé tē ũ: Èna, zò,

30 kaso, zògalatē, newoona, lèlò ní kíkpaoo.

† 10:17 Lev 6.26

31 Pòkelenapiò líò deé pò gbàléaò ù. Tó pòpiò gà, mé gbé òkàwà, aò gbàléaε e oosi.

32 Tó pòpiò gà, mé à lèlé dà póa, pòpi aò gbàléaε, lí pò ge zwāa ge báa ge sakili ge zíkèbòen nò. Wàli da íu, kási aò gbàléaε e oosi. Bee gbεa i gò gbàlésai.

33 Tó pò kelenapiò do ge lèlé dà gí oou, pò pò kú a guuò gbālè, wàli oopi wí.

34 Tó oopi í kòlé kà pòblea ge imiau, à gbālèn we.

35 Pò pò pògepiò do lèlé dàa gbālèε. Tó blékèbò ge kínaε, àli gboo, asa à gbālèε, mé aò gbàléaéε.

36 Tó nibòna ge lòε sò, a gbàléo, sema gbé pò òkà pògepiwa.

37 Tó a ge lèlé dà pòbuia, a gbàléo.

38 Tó pówena pò wa kà íléε sò, aò gbàléaéε.

39 Tó nò pò wí sóò do gà, gbé pò òkàwà aò gbàléaε e oosi.

40 Gbé pò pògepi sò ge à pògepi sè lí a pòó pí, kási aò gbàléaε e oosi.

41 Pótaa'onkuawa á pò gianae, ásuli sóo,

42 pò pò í taa'o a gbεε ge gbá síiòwa ge pò pò gbá ví dasin nò. Asuli sóo, pò gianae.

43 Asu to à gò pò gianae ù pòpiò yá musuo. Asu to à gbàlé ní yáio. Asu to aa á gbàléo,

44 asa Dii á Luan ma ù. Aò ázia kúa ma gbéò ù, á kua íò adoa, asa ma kua adoaε. Asu to àli gbàlé pótaa'onkuawapiò yá musuo.

45 Ma Dii ma á bóle Egipi, ké màò de á Lua ù. A kua líò adoa, asa ma kua adoaε.*

46 Yá pò má díle nòbòò ní bàò ní ílepò béεò ní pótaa'onkuawaò musun we.

47 Aliò pò gbàléaò dòkòε ní pò gbàlésaiò. Aliò pò pò wí sóò dòkòε ní pò pò wíli sóò.

12

Ne'i gbábò

1 Dii ò Mòizie à mè,

2 aà yáε bee o Isailiòε: Tó nòε ne'í gòε ù, aò gbàléa e gòò soplaε, lá ìò ku a òkùgòòwawa.

3 A gòò swaaòde zí wíli tòzò népie,*

4 nòεpi i εa zòlé lò e gòò baakwi ní àaòo a au gbábòa yáí. Asuli òkà Dii pòewao, mé asuli gé zwáakpε uao e a gbábògòòpi ge paò.

5 Tó nòε a í sò, aò gbàléa e àsòa plaε, lá ìò ku a òkùgòòwawa, i εa zòlé lò e gòò bààò ní sooloo e a au gbási wolo.

6 Tó aà nεgòε ge nòε ia gbábògòò pà, aàli gé sa'ona lei kpaaükpε kpεεε ní sà wèdonao sa pò wí a pò káteu à tékū obò ù ní felenaò ge felenguulu né bòlò duun awakpabò ù.

7 Sa'onapi lí sa'ooè Diiwa, i aà duuna kēwà, nòεpi aubòawà gbási i wolowà. Yá pò wa díle ne'ina musun we.

8 Tó aà gbàa i ka aà sà luò, aàli mó ní felenaò mèn pla ge felenguulu né bòlò mèn pla,† ado íò de sa pò wí a pò káteu à tékū obò ù, ado sò duun awakpabò. Sa'ona lí aà duuna kēwà, nòεpi i gò gbàlésai.

13

Mεbaagyā

1 Dii yā'ò Mòizie ní Aalonao à mè:

* 11:45 1Pie 1.16 * 12:3 Daa 17.12, Luk 2.21 † 12:8 Luk 2.24

2 Tó gbé gue lé ká ge àle bọke ge àle puakū, mé a de gyā pọ í línzí ũ, wàli geaàno sa'ona Aalona ge aà néo do kíi.

3 Sa'onapi i wéte gyā pọ kú ade mewai. Tó gupi ká puakū, mé a ε zuuua, gyā pọ í línzín we, sa'ona lí ade dile gbálea.

4 Tó mebaa puakū, mé a ε zuuuao, mé a ká i puakūo, sa'onapi lí zékaka adele e gọọ soplá,

5 a gọọ sopladepi zí i wétei. Tó a è gyāpi ku a gbey, í zōkūo, sa'ona lí ea zékaka adele e gọọ soplá b,

6 a gọọ sopladepi zí i ea wétei b. Tó gyāpi lào, i káfio, aàli ade dile gbálesai. Gyā bēē no. Ade lí a pọkasao pí, i gō gbálesai.

7 Tó gyāpi sù káfí ade azia oba sa'onae gbēae, aàli ea gé azia oboiè b,

8 sa'ona i wétei. Tó gyāpi káfie, aàli aà dile gbálea. Gyā pọ í línzie.

9 Tó gbé gyā pọ í línzí vī, wàli geaàno sa'ona kíi,

10 i wétei. Tó gu kaapi puakū, mé a ká pù, mé à pia ténsuii,

11 gyā pọ í línzí mé zína dile we kò, sa'ona lí ade dile gbálea. Asuli zékaka adeleo, asa á ade dō gbálea kò.

12 Tó gyā lí gbé mea, mé sa'ona è à lí aà mea píi sea za aà minanguo e à gè pè aà kèsekpeawa,

13 aàli wétei. Tó gyāpi lí ade mea píie, aàli ade dile gbálesai. Lá aà me dàkōi píi, a gbāsí vīo.

14 Zí pọ wà sù è a pia ténsuii, a gbálean we.

15 Tó sa'ona bọ tēapi è, aàli ade dile gbálea. Bọ tēapi ao gbáleaε, gyā pọ í línzie.

16 Tó bọ tēapi sù líle, à puakū, ade lí gé sa'ona kíi,

17 sa'onapi i wétei. Tó bọpi puakū, aàli ade dile gbálesai, io gbálesai.

18 Tó gbé bọ vī, mé à làa,

19 ọ a gbea à kè púuu ge àle teke gènegēne, ade lí gé à azia ob sa'onae,

20 i wétei. Tó a è a ε zuuua, mé a ká puakū, sa'ona lí ade dile gbálea. Gyā pọ í línzí mé bọwà bọ gbey we.

21 Tó sa'ona wetèi a è a dáamavī, ká pua ku weo, mé a ε zuuuao, sa'onapi lí zékaka adele e gọọ soplá.

22 Tó a è àle káfie sō, aàli ade dile gbálea. Gyā pọ í línzie.

23 Tó gu tekeapi ku a gbey, i káfio, bọpi gbēε, sa'ona lí ade dile gbálesai.

24 Tó gbé tekū, ọ a bọ puakū guei ge à kè gènegēne,

25 sa'ona lí wétei. Tó a è a ká puakū, ge a ε zuuua, gyā pọ í línzí mé dàale tebọpiu we, sa'ona lí ade dile gbálea, asa gyā pọ í línzie.

26 Tó sa'ona wetèi a è a dáamavī, mé a ká pua vīo, mé a ε zuuuao, sa'onapi lí zékaka adele e gọọ soplá,

27 a gọọ sopladepi zí i wétei. Tó à káfí, sa'ona lí ade dile gbálea, asa gyā pọ í línzie.

28 Tó bọ puapi ku a gbey, mé i káfio, a dáamavī, tebōε, sa'ona lí ade dile gbálesai, asa tebō gbēε.

29 Tó gōε ge nōε bọ vī a mikāu ge a letāwa,

30 sa'ona lí wétei. Tó a è bọpi zuuua, mé a ká kè tén'ūa'ūanno, sa'onapi lí ade dile gbálea. Uae, mi ge letā gyā pọ í línzie.

31 Tó sa'ona wetèi mé a è úapi zuuuao, mé ká sia ku weo, sa'onapi lí zékaka adele e gọọ soplá,

32 i ea wéte bọpizi a gọọ sopladepizi. Tó a è úapi i káfio, mé ká tēa úa'ūana ku weo, mé a zuuuao,

33 wàli miboè, ãma wasuli gu pò úapi kuu boo, sa'ona lí zékaka adele e gɔɔ sopla,

34 a gɔɔ sopladepi zí i wéte úapizi. Tó a è úapi i káfio, mé a zuuuao, sa'onapi lí ade dile gbálesai. Ade lí a pɔkasao pí, io ku gbálesai.

35 Tó úapi sù kãfi aà dilea gbálesai gbææ sɔ,

36 sa'ona lí wétei. Tó úapi kãfi, sa'ona suli ká tãa tàasika lo, asa ade gbææ.

37 Tó úapi kèè dou, mé à ká sia bèle, úapi làa, ade gbææo, sa'ona i aà dile gbálesai.

38 Tó pò puao bòbo gɔɔ ge nɔe mewa bàebæe,

39 sa'ona lí wétei. Tó pò pu fauluue, debu mé bò aà mewa we, ade gbææo.

40 Tó gɔɔ mikã wòlo, migbaadee, a gbææo.

41 Tó aà mi'æe ká mé wòlo, mi'ægbaadee, a gbææo.

42 Tó bo pu a bò aà migbaa ge aà mi'ægbaawa, gyã pò í linzi mé bò we,

43 sa'ona lí wétei. Tó bɔpi kaa de púuu lán gyã pò í linziwa,

44 gɔɔepi gyã pò í linzi víe. A gbâlèe, sa'ona lí ade dile gbææa bo pò kú aà miwa yáí.

45 Tó gbé gyã pò í linzi ví màa, aàlio pɔkasa kékèa daa, i a mikã tó da pã, aàli oku a léwa, i me: Gbææa! Gbææa!

46 Gɔɔ pò àle gyãpi ke pii, ao gbææe. Gbé gbææe, ao ku bòo kpe adoe.

Pó fukpaa

47 Tó pɔkasa pò wa tà ní sãkão ge ní buao fù kpà,

48 ge pòle ge báa ge báa pò,

49 tó a fukpaapi kè búunno ge téeè, wàli lo sa'onæe,

50 i wétei, i zékaka pòpile e gɔɔ sopla,

51 i ea wétei a gɔɔ sopladezi. Tó a fukpaapi kãfi, fù pãsi. Pòpi gbâlèe, zí pò wí keò píin lò.

52 Aàli pò pò fù kpàpi káteu à tékū, asa fù pãsi.

53 Tó sa'ona wetèi a è pòpi fukpaapi i káfio,

54 aàli o wà pò pò fù kpàpi pípi, i ea zékakaè lo e gɔɔ sopla,

55 i ea wéte pò pò wa pìpipizi lo. Tó a è fukpaapi i lileo, baa tó i káfio, pòpi gbâlèe. Ali káteu à tékū, tó pòpi æe ge a kpe mé fukpaan lò.

56 Tó sa'ona wetèi a è fukpaapi lào pòpi pípia gbæa, aàli gu pò fù kpàpi gole.

57 Tó pòpi ea lé fù kpa lo àle lia, aàli pòpi káteu à tékū.

58 Pò pò wa pípi a fukpaa làa sɔ, wàli pípi a gën plaade, i gɔ gbálesai.

59 Pò pò wa tà ní sãkão ge ní buao yãdilean we, pɔkasa ní pòleo ge báa pò píi, ké wà e dile gbálesai ge gbææa.

14

Gbãbo mæbaagyãde

1 Dii ò Mɔizie à mè:

2 Mæbaagyãde pò wà m̀ò sa'onæe gbãbo yãdilean ke:*

3 Sa'ona lí bo bòo kpe à gé wétei gbépizi. Tó a è à gbãgbã ní a gyãpio,

4 aàli o wà m̀è ní bã pò de tẽ ùo b́éè m̀en pla ní sede lío ní wɔ̀tẽnao ní ése úao.

5 Sa'ona lí o wà bãpio do do oo pò wà í bàalea kàu musu, wi a kòlokpa,

6 i bã pò b́éé sé ní sede lío ní wɔ̀tẽnao ní ése úao, i apii mále bã pò wà a kòlokpa ípi musu au guu,

* 14:2 Luk 5.14, 17.14

7 i fá gbé pọ́ àlẹ̀ aà mèbaagyā gbābòèwà gēn soplá, i gbābòè, i bā b́épi gbac sēu.

8 Gb́é pọ́ wàlẹ̀ gbābòè lí a pọ́kasá pí, i a káá wa píi, i zu'o, i gō gbālesai. Bee gbéa i gḕ b̀òu, i g̀wọ̀ soplá kẹ̀ ǵa, i gbasa gḕ a kpéu.

9 A g̀wọ̀ sopláde źí aàlì a ká wa píi, aà mikā, aà lekāna, aà wékpammizí, ká pọ́ kú aà mewa píi lé. Aàlì a pọ́kasá pí, i zu'o, i gō gbālesai.

10 A g̀wọ̀ swaaōde źí aàlì mọ́ n sāsa né b̀b̀b̀ sāsaiò mèn pla n sāda sāsai wēdonao m̀endo n p̀wentió kiloo soolo yāalẹ̀a n nísì litilì k̀nìo.

11 Sa'ona pọ́ lé gbābò gb́épiẹ̀ lí mọ́ n gb́épio Diie kpaaũkpẹ̀ kpẹ̀lẹ̀ n aà gbapio.

12 Sa'ona lí sāsa sẹ̀ m̀endo, i sa pọ́ wí a pọ́ m̀ Diie oò tàae fiabobò ũ n nísì litilì k̀nìpio.

13 Aàlì sāpi k̀lòkpa gu pọ́ a kua adoa, wí duun awakpabò n sa pọ́ wí a pọ́ káteu à tékū obò k̀lòkpa. Tàae fiabobòpiá sa'ona pọ́e lán duun awakpabòwa. Dii pọ́e.

14 Sa'ona lí tàae fiabobòpi au sé à máma gb́é pọ́ àlẹ̀ gbābòè ọ́plaa swálebawa n aà ọ́plaa ọ́nemio n aà ọ́plaa gbánemio,

15 i nísì litilì k̀nìpi dā à ka a ọ́zẹ̀eu,

16 i a ọ́plaa ọ́nezòblena z̀o nísì pọ́ kú a ọ́zẹ̀eupiwa, i nísìpi fáfá Dii aẹ̀ gēn soplá n a ọ́tonapio.

17 Aàlì nísì k̀nì pọ́ g̀ò a ọ́zẹ̀eu máma aà ọ́plaa swálebawa n aà ọ́plaa ọ́nemio n aà ọ́plaa gbánemio tàae fiabobò au pọ́ á màwà musu.

18 Sa'ona lí nísì k̀nì pọ́ g̀ò a ọ́u máma aà miwa, i aà tàae kēowà Dii aẹ̀.

19 Sa'ona lí sa'o n duun awakpabò, i gb́é pọ́ àlẹ̀ gbābòè duuna kēowà. Bee gbéa i sa pọ́ wí a pọ́ káteu à tékū obò k̀lòkpa,

20 i sa'oò sa'okliwa n p̀wẹn gbao, i aà duuna kēowà, i gō gbālesai.

21 Tó taasidee mé i ka à p̀píio kpao, aàlì sāsa sẹ̀ m̀endo tàae fiabobò ũ, wi p̀píio m̀ Diie n p̀wentió kiloo pla yāalẹ̀a n nísio aà duunakēawà yáí. Aàlì nísì litilì k̀nì sé l̀o

22 n felenao mèn pla ge felenguulu né b̀b̀b̀ mèn pla aà gbāa léu, ado iò de duun awakpabò ũ, ado s̄ sa pọ́ wí a pọ́ káteu à tékū obò ũ.

23 Aàlì m̀ò sa'ona Dii aẹ̀ kpaaũkpẹ̀ kpẹ̀lẹ̀ a g̀wọ̀ swaaōde źí a gbābòae yáí.

24 Sa'ona lí tàae fiabosā sé n nísipio, i p̀píio m̀ Diie,

25 i sāpi k̀lòkpa tàae fiabobò ũ, i a au dā máma gb́é pọ́ àlẹ̀ gbābòè ọ́plaa swálebawa n aà ọ́plaa ọ́nemio n aà ọ́plaa gbánemio,

26 i nísìpi dā ka a ọ́zẹ̀eu,

27 i fáfá Dii aẹ̀ gēn soplá n a ọ́plaa ọ́nezòblenao,

28 i nísì pọ́ kú a ọ́u máma aà ọ́plaa swálebawa n aà ọ́plaa ọ́nemio n aà ọ́plaa gbánemio gu pọ́ à tàae fiabobò au màmawàu.

29 Aàlì nísì k̀nì pọ́ g̀ò a ọ́u máma aà miwa aà tàae kēawà Dii aẹ̀ yáí.

30 Aàlì sa'o n felenapio doo

31 duun awakpabò ũ, i sa pọ́ wí a pọ́ káteu à tékū o n adoo n p̀wentió, i aà duuna kēowà Dii aẹ̀.

32 Yá pọ́ wa dílẹ̀ gb́é pọ́ mèbaagyā v́í, mé aà gbāa i ka à pọ́ pọ́ wí gbābòò kpá píion we.

Kpé fukpaa

33 Dii yā'ò M̀izie n Aalonao à mè:

34 Tó a gḕ Kanaa b̀usu pọ́ málẹ̀ kpáwá á pọ́ ũ guu, mé má tò kpé fù kpá á b̀usu we,

35 kpẹ̀de lí gé o sa'ona pọ́ pọ́ de lán fuwa ku a kpéu.

- 36 E sa'ona àò gé gēi kpépiu wétei fupizi, aàli o wà bọle ní pọ pọ kúuò, ké pọpiò su gbáleo yáí, ili gbasa gé à wéte kpépizi,
- 37 ili a fukpaapi gwagwa. Tó a è fupi kpé gí sò à zùu, à kè búunnò ge tēēē,
- 38 aàli bọ kpépiu, i a gbata e gọọ soplá.
- 39 A gọọ soplade zí aàli ẹa su, i wétei. Tó fupi lí kpépi gíáe,
- 40 aàli o wà gípi gbẹ pọ fù kpàò bọle wà ge kóle be'ae.
- 41 Aàli tó wà kpé guu gíò wa wà liai, wi ge búsu pọ wa wàpi kóle be'ae.
- 42 Wi gbè páleo séle, wi káka gbepiò gbẹu, wi kpépi gíyọò ní búsu páleo.
- 43 Gbepiò bọlea ní kpépi waaa ní a yọọao gbẹa, tó kpépi ẹa fù kpà à lía,
- 44 sa'ona lí ẹa gē wétei. Tó fupi kàfi kpépiue, fù pásíe, kpépi gbálèn we.
- 45 Wàli kpépi gboo, wi bọle ní a gbẹò ní a líò ní búsu pọ wa yọọò, wi kóle be'ae.
- 46 Gọọ pọ kpépi gbataa, tó gbēe sù gēu, ade aò gbálea e oosi.
- 47 Tó gbēe ì kpépiu ge à pọblèu, aàli a pọkasao pí.
- 48 Kpépi yọọa gbẹa tó sa'ona mò wètèi, mé a è i fù kpa ló, aàli gbábọ kpépie, asa fukpaapi làa.
- 49 Aàli bā se mèn pla ní sẹde lío ní wọtēnao ní ẹse úao, ké aà gbábọ kpépie,
- 50 i bāpiò do do gí oo pọ wà í bàalea kàula, i a kòlokpa,
- 51 i sẹde lí ní ẹse úao ní wọtēnao ní bā bēepiò sé mále bā pọ à a kòlokpa au guu ní ípio, i fáfá kpépiwa gēn soplá.
- 52 Aàli gbábọ kpépie ní bāpi auo ní ípio ní bā bēeo ní sẹde lío ní ẹse úao ní wọtēnao,
- 53 i bā bēepiò gbẹ wénkpe sēsao. Maa a gbábọ kpépie, i gō gbálesai.
- 54 Mēbaagyā ge úa yādileaon we
- 55 ní fu pọ í kpa pọkasawao ní kpé guupọ
- 56 ní gukaao ní bọo ní mēbaa puakūao,
- 57 ké wà e pọ kua gbálesai ge gbálea gọọ dō. A yādileaon we.

15

Kēnu yá

- 1 Dii yā'ò Mọizie ní Aalonao à mè:
- 2 A yā'ò Isailiòne à me, tó gbé gōekebọ lé ibọle, ípi ìò gbálea.
- 3 Aà gōekebọ lé ibọle ge à kàn lò, ade gbálèn we. Lá aà gbálea aò den ke:
- 4 Wúlebọ pọ kēnude wúlewà gbálèe. Pọ pọ à zòlewà píi gbálèe.
- 5 Gbé pọ okà aà wúlebọwa lí a pọkasao pí, i zu'o, kási aò gbálea e oosie.
- 6 Gbé pọ zòle pọ pọ kēnude zòlewàwa lí a pọkasao pí, i zu'o, kási aò gbálea e oosie.
- 7 Gbé pọ okà kēnude mēwa lí a pọkasao pí, i zu'o, kási aò gbálea e oosie.
- 8 Tó kēnude lé'ikà gbé pọ gbáleaowa, ade lí a pọkasao pí, i zu'o, kási aò gbálea e oosie.
- 9 Tó kēnude ò pọ kpe, pọ pọ à zòlewà gbálèe.
- 10 Gbé pọ okà pọ pọ kú aà zíeowa, aò gbálea e oosi. Tó gbé pọpiò sè, aàli a pọkasao pí, i zu'o, kási aò gbálea e oosie.
- 11 Tó kēnude i ọpio, mé à okà gbéwa, gbé pọ okàwàpi lí a pọkasao pí, i zu'o, kási aò gbálea e oosie.
- 12 Wàli gí oo pọ kēnude okàwà wíwi. Tó pọ pọ wa kè ní lío, wàli pípi.
- 13 Tó kēnude kēnu làa, aàli gọọ soplá ke gía a gbábọa yáí, i a pọkasao pí, i zu'o ní í bàaleao, i gō gbálesai.

14 A gɔɔ swaaɔde zɪ aali felena sé mèn pla ge felenguulu né bɔbɔ mèn pla, i geò Dii kii kpaaũkpe kpeele, i kpa sa'onawa.

15 Sa'onapi lí sa'o ní bāpiɔ doo duun awakpabɔ ũ, ado sɔ sa pɔ wɪ a pɔ káteu à tékũ obɔ ũ, i aà duuna kēowà Dii aε aà kēnu pɔ tò à gbālè yá musu.

16 Tó gbé azia è, aali zu'o wásawasa, kási aɔ gbālea e oosie.

17 Pɔkasa ge báa pɔ ípi kàwà, aali pí, kási pɔpi aɔ gbālea e oosie.

18 Tó gɔε wùle ní nɔεo mé à azia è, aali zu'o, kási aɔ gbālea e oosie.

Dkūa yá

19 Tó nɔε ɔkù, au pɔ ìb bɔwà mé ì to aà gbālea e gɔɔ sopla. Gbé pɔ ɔkà nɔεpiwa, aɔ gbāleaε e oosi.

20 Aà gbālegɔɔ pɔ pɔ à wùlewà ge pɔ pɔ à zòlewà píi gbālè.

21 Tó gbé ɔkà aà wùlebɔwa, aali a pɔkasao pí, i zu'o, kási aɔ gbālea e oosie.

22 Tó gbé ɔkà pɔ pɔ à zòlewàwa, ade lí a pɔkasao pí, i zu'o, kási aɔ gbālea e oosie.

23 Tó gbé ɔkà aà wùlebɔwa ge pɔ pɔ à zòlewàn lò, ade aɔ gbālea e oosie.

24 Tó gɔε wùleaàno, à gbālèn we, ìb gbālea màa e gɔɔ sopla. Wùlebɔ pɔ gɔεpi wùlewà píi gbālè.

25 Tó au lé bɔ nɔεwa à gɔɔplakè, mé aà ɔkūgɔɔn sɔo ge a gēgēa de aà ɔkūgɔɔ léa, aɔ gbālea aubɔawàpi gɔɔ, lá ìb gbālea a ɔkūgɔɔwawae.

26 Wùlebɔ pɔ à wùlewà gɔɔ pɔ au lé bɔwà aɔ gbāleaε, lán wùlebɔ pɔ à wùlewà a ɔkūgɔɔwawa, mé pɔ pɔ à zòlewà aɔ gbāleaε, lá a de aà ɔkūgɔɔwawa.

27 Gbé pɔ ɔkà pɔpiɔwà gbālèn we. Aali a pɔkasao pí, i zu'o, kási aɔ gbālea e oosie.

28 Tó aubɔawà làa, a ke gɔɔ sopla giaε, i gɔ gbālesai.

29 A gɔɔ swaaɔde zɪ aali felena sé mèn pla ge felenguulu né bɔbɔ mèn pla, i geò sa'onae kpaaũkpe kpeele.

30 Sa'ona lí sa'o ní bāpiɔ doo duun awakpabɔ ũ, ado sɔ sa pɔ wɪ a pɔ káteu à tékũ obɔ ũ, i aà duuna kēowà Dii aε au pɔ bɔwà a tò à gbālè yá musu.

31 Maa á da Isailiɔne aa kē gbāsiwa, ké aasu ma kúkií pɔ kú ní guu gbāle, aa gaga ní gbāleapi yá musuo yái.

32 Yādilea kēnude ní gbé pɔ gbālè azia ea yá musuɔnen we

33 ní nɔε pɔ ɔkūao ní gɔε ge nɔε kēnudeo ní gɔε pɔ wùle ní nɔε gbāleaoo.

16

Duunkēama dikpe

1 Aalona nεgɔε gbēɔn pla pɔ aa gè Diizi aa gàgao, an gagaa gbεa Dii ò Mɔizie:

2 O ní v̄i Aalonaε asuliɔ zwāa pɔ daa ma kúkií baa v̄i gɔɔpiio.* Asuliɔ mɔmɔ duunkēmakií pɔ kú kpagoloa aεo, ké asu gao yái, asa mi bɔ mómá telu guu duunkēmakiípi musuε.

3 Lá Aalona ali ke à gbasa gē ma kúkiin ke: Aali mó ní gáaeo duun awakpabɔ ũ ní sāsakaoo sa pɔ wɪ a pɔ káteu à tékũ obɔ ũ.

4 Aali bàabaa sòolo gese ye, i a sa'onke ulatao da, i bàabaa asana lèele dɔ, i bàabaa tulu di. Ali zu'oε, ili gbasa sa'onke pɔpiɔ da.

5 Aali blesan mèn pla si Isaili pɔ káaawwa duuna awakpabɔ ũ ní sāsakaoo mendo sa pɔ wɪ a pɔ káteu à tékũ obɔ ũ.

6 Aalona lí sa'o ní gáaepio, i api ní a bεdeɔ duuna kēomá gia,†

7 i blè mèn plapiɔ se kpakɔi ma aε kpaaũkpe kpeele,

* 16:2 Ebe 6.19 † 16:6 Ebe 9.7

8 i pɔ pɔ aɔ de ma pɔ ũ n pɔ pɔ a gɛzɛa n gbɛ́ɔ duunao dɔakɔɛ gbɛa n gbɛo.

9 Aalona lí mɔ́ n ble pɔ gbɛ sè ma pɔ ũo, i sa'òd duun awakpabɔ ũ.

10 Ble pɔ gbɛ sè à gɛzɛa n duunaoɛ, Aalona lí sé zɛ ma aɛ bɛ́ɛ, i gbaɛ sɛu, ké aà gɛzɛa n gbɛ́ɔ duunao duunakɛama yáí.

11 Tó Aalona m̀ n azía duun awakpazupio, aàli a kòlokpa, i api n a bedɛɔ duuna kɛómá.

12 Aàli tɛyɔ́ dā sa'okíi ma aɛ tésibɔ pai, i tulaleti dā ɔkū pla pai, i zwāa pɔ daa baa vîò,

13 i tulaletipi ka tépiu ma aɛ we, a súdele i kúle duunkɛmakíi pɔ kú ikoyā kpagoloawa, ké ásu gao yáí.

14 Aàli bɔ gé zupi au dā, i mɔ́ fā duunkɛmakíi aɛwa n ɔnezɔblenao, i fáfā duunkɛmakíipi aɛ gɛn soplá.

15 Aàli gbɛ́ɔ duun awakpable kòlokpa, i zwāa pɔ daa baa vî n a auo, i kɛò lá a kè n zù auowa. Aàli aupi fáfā duunkɛmakíiwa n a aɛo.‡

16 Māa ali gbābɔ ma kúkíie Isailio gbāsí n n taaɛɔ n n duunao yáí píi, i kɛ māa bɔ kpaaũkpɛ pɔ kú n b̀o gbāɛauɛ.

17 Tó à gè ma kúkíi api n a bedɛɔ n Isailio pii duuna kéimá e aà gɛ b̀òd, gbɛɛ su àɔ ku kpaaũkpɛpiuo,

18 i ɛa b̀o kpɛɛɛ sa'okíi, i gbāb̀ɛ, i zù au n blè auo dā, i máma sa'okíipi kɔ́baɔwa à liai,

19 i aupi fáfāwà n ɔnezɔblenao gɛn soplá, i gbāb̀ɛ Isailio gbāsí yáí, i sa'okíipi kɛkɛmɛɛ.

20 Tó Aalona gbāb̀ɔ ma kúkíie n kpaaũkpɛo n sa'okíio a làa, aali mɔ́ n blè bɛ́ɛo,

21 i a ɔɔ na blepi miwa, i Isailio dàa vāio n n taaɛɔ n n duunao o píi, i di blepie, i na gɔɛ pɔ wa díle aà gɛ gbaɛ sɛuɛ a ɔzì,

22 gɔɛpi i gɛ gbaɛ sɛu, blepi io n dàa vāipio sea lákpɛu we.

23 Aalona lí ɛa gɛ kpaaũkpɛpiu, ili bàabaa pɔkasa pɔ á dà à gèd ma kúkíipio b̀ɔle kále we,§

24 i zu'o gu pɔ a kua adoau, i azía pɔkasaɔ da, i b̀o gé sa pɔ wí a pɔ káɛu à tékū o n azía pɔo n gbɛ́ɔ pɔo, i api n gbɛ́ɔ duuna kɛómá,

25 i duun awakpabɔ nísi kpasá sa'okíiwa.

26 Gbɛ́ pɔ ble pɔ gɛzɛa n gbɛ́ɔ duunao gbàɛ lí a pɔkasaɔ pí, i zu'o, ili gbasa su b̀ou.

27 Zu n blè duun awakpabɔ pɔ wà gè n n auo ma kúkíi duunakɛama yáíɔ sɔ, wáli b̀òd b̀o kɛ n n báaɔ n n ǹòɔ n n guupɔɔ, wí káɛu à tékū.*

28 Gbɛ́ pɔ pɔpíɔ káɛu lí a pɔkasaɔ pí, i zu'o, ili gbasa su b̀ou.

29 Yādilɛaɛ beea gɔɔpii yáɛ. Mɔ́ soplade gɔɔ kwide zì àli lɛye. Asuli zìɛ kɛo,† bele ge b̀mɔ pɔ kú á guun lò,

30 asa zibeezì ñ wali á duuna kéwá píi, wí gbāb̀ɛ, í gɔ́mɛɛ gbāɛsai.

31 Gɔɔpi i gɔ́ɛ kámabogɔɔ ũ, ili lɛyewà. Yādilɛapiá gɔɔpii yáɛ.

32 Sa'ona pɔ wa díle sa'onkia ũ wà zìpi dàè aà mae gbɛu mé ali bàabaa sa'on pɔkasaɔ da,

33 i gbāb̀ɔ ma kúkíie n kpaaũkpɛo n sa'okíio, i sa'onao n gbɛ́piio duuna kɛmá.

34 Yādilɛapiá gɔɔpii yáɛ. Wè do guu aàli Isailio duuna kɛmá píi gɛn do.

ɔ wa kè lá Dii ò Mɔiziewa.

‡ 16:15 ɛbɛ 9.12 § 16:23 Eze 44.19 * 16:27 ɛbɛ 13.11 † 16:29 Nao 29.7

17

Pɔkolokpakɔi

- 1 Dii yā'ò Mɔizie à mè:
 2 O Aalonaε n̄ a n̄é n̄ Isailiɔ p̄i n̄ m̄ε, yá p̄ó má d̄ilen ke:
 3 Tó Isaili zu ge s̄a ge ble d̄è b̄òou ge w̄énkpe,
 4 i m̄òð kpaaũkpe kp̄εεε sa'oiɔao, wali ade dile auk̄olena ũ. Auk̄olenaε, wali ade b̄o a gb̄éɔ guu.
 5 Isailiɔ su sa'o guei ɔo, sema aa m̄om̄εε n̄ n̄ sa'ob̄o kpaaũkpe kp̄εεε, aai kpa sa'onawa, i s̄aaukpa sa'ooa,
 6 i a au lé ma gbagbakiwa kpaaũkpe kp̄εεε, i a n̄isi kpa, a ḡi i kem̄εε na.
 7 Aasu sa'o táaɔwa aa gb̄āsik̄eɲn̄o ɔo. Bee aɔ dené yādile a ũ e n̄ buiwaε.
 8 Oné, tó gb̄é sa p̄ó w̄i a p̄ó kát̄eu à tékū ge sa p̄āle ò, bele ge b̄òm̄o p̄ó kú á guun n̄ò,
 9 mé i m̄òð kpaaũkpe kp̄εεε sa'oiɔao, wali ade b̄o a gb̄éɔ guu.

N̄o kòlokpasai

- 10 Tó gb̄é n̄ò kòlokpasai s̄ò, bele ge b̄òm̄o p̄ó kú á guun n̄ò, má f̄eleaànɔε, mí ade b̄o a gb̄éɔ guu mà d̄ε,
 11 asa p̄ó w̄ēni ku a au guuε, ɔ má kp̄awá àli á duuna k̄eowá sa'ok̄iwa. Au mé ì duunak̄emá w̄ēni p̄ó kú a guu yáí.*
 12 Ayām̄eto mále o Isailiɔn̄ε, á gb̄ēε su n̄ò kòlokpasai s̄óo, baa b̄òm̄o p̄ó kú á guu.
 13 Tó Isaili ge b̄òm̄o p̄ó kú á guu toekà, tó à n̄ò ge b̄ā p̄ó w̄i so d̄è, aali a kòlokpa à a au k̄óle, i b̄usukawá,
 14 ké au mé p̄ó w̄ēni ũ yáí. Má ò Isailiɔn̄ε aasu n̄ò kòlokpasai s̄óo, ké au d̄ε p̄ó w̄ēni ũ yáí. Gb̄é p̄ó s̄ò, wali ade b̄o a gb̄éɔ guu.
 15 P̄ó p̄ó ḡà n̄ az̄lao ge p̄ó p̄ó w̄ai d̄ε, tó bele ge b̄òm̄o d̄s̄o, mé a s̄ò, aà a p̄okasao p̄i, i zu'o, kási aɔ gb̄āle a e oosie.
 16 Tó i a p̄ópio, mé i zu'oo, a yá a wi aà musuε.

18

Gb̄āsik̄εa

- 1 Dii yā'ò Mɔizie à mè:
 2 O Isailiɔn̄ε n̄ m̄ε, m̄ám̄εmaa Dii á Lua.
 3 Asuli yá p̄ó w̄i ke Egipi b̄usu p̄ó á kúu yāa ge Kanaa b̄usu p̄ó mále géuáno keo. Asuli n̄ kea keo.
 4 Aliɔ yá p̄ó má d̄ileɔ ke, àliɔ ma ikoyāɔ kūa, íɔ tei. M̄ám̄εmaa Dii á Lua.
 5 Aliɔ ma yá p̄ó má d̄ileɔ kūa. Gb̄é p̄ó kūa mé aɔ ku a sabai.*
 6 Ḡōεε su s̄o a daε f̄ēεεzi à aà d̄āakpao. M̄ám̄εmaa Dii.
 7 Nsu n̄ n da d̄āakpa n̄ n mae kp̄εb̄o. N daε, n̄su n̄ aà d̄āakpao.
 8 Nsu n̄ n mae na d̄āakpa n̄ n mae kp̄εb̄o.†
 9 Nsu n̄ n d̄āε d̄āakpao, n mae né ge n da n̄én n̄ò, wà aà ì n b̄ε ge ua p̄ālen n̄ò.‡
 10 Nsu n̄ n t̄ōuna d̄āakpa n̄ n̄z̄ia kp̄εb̄o.
 11 Nsu n̄ n mae na n̄en̄ɔε p̄ó a ì d̄āakpao. N d̄āεε.
 12 Nsu n̄ n mae d̄āε d̄āakpao. N mae daε f̄ēεεε.
 13 Nsu n̄ n da v̄i ge aà d̄āuna d̄āakpao. N da daε f̄ēεεε.

* 17:11 Ebe 9.22 * 18:5 Nεε 9.29, Eze 18.9, Luk 10.28, Lom 10.5, Gal 3.12 † 18:8 Iko 23.1, 27.20
 ‡ 18:9 Iko 27.22

14 Nsu n̄ n mae v̄i ge aà d̄auna n̄ d̄aakpa n̄ n mae v̄i ge d̄aunapi kpebo. N mae naε.

15 Nsu n̄ n né na d̄aakpao. N né naε. Nsu n̄ aà d̄aakpao.

16 Nsu n̄ n v̄i ge n̄ d̄auna na d̄aakpa n̄ n v̄i ge d̄auna kpebo.

17 Nsu n̄ d̄aakpa n̄ a néo an pla m̄piio. Nsu n̄ aà t̄uina d̄aakpao. Aà daε f̄εεε. D̄a v̄aie.

18 Nsu n̄ n n̄ v̄i ge aà d̄auna sé n̄ ũ, aà ḡo aà ḡo ũ ḡo p̄o a b̄éεo.

19 Tó n̄ oε ok̄ua, n̄su n̄ aà d̄aakpao.

20 Nsu to pe á k̄aa n̄ n gb̄édee n̄o n̄ gb̄asikeaàn̄o.

21 Nsu sa'o n̄ n néo M̄obkuwa n̄ gbaε téu n̄ ma tó òkpao. Mámema Dii.

22 Nsu w̄ule n̄ n ḡoε deeo lá w̄i w̄ule n̄ n̄oεowao. D̄a v̄aie.

23 Nsu ku n̄owa n̄ gb̄al̄eò. N̄oε su azia kpa n̄owa à kp̄awa'owao. Yá fuangbaaε. §

24 Asu gb̄asike yá beε musuo, asa màa bui p̄o mále n̄ yáε gb̄asikè.

25 An bùsu gb̄al̄è lo se, ò mále yákpalekeñ̄o. An bùsupi lé a gb̄é yá n̄ d̄a v̄aipi yáí.

26 A yá p̄o má d̄ile k̄ua. Asu d̄a v̄aipi kee keo, bele ge b̄om̄o p̄o kú á guun n̄o.

27 Gb̄é p̄o kú bùsupi guu á ãa d̄a v̄aie beε kè píe, ò bùsupi gb̄al̄è.

28 Api s̄o, tó á tò bùsupi gb̄al̄è, a á yá, lá à bui p̄o kú á ãa yàwao lé?

29 Tó gb̄é d̄a v̄aipi doe kè, wa ade bo a gb̄é guu.

30 Ali ma yápi k̄ua. Asuli s̄ini zé v̄aie p̄o wa b̄o á ãae se. Asuli tó à gb̄al̄e a yá musuo. Mámema Dii á Lua.

19

Ikoyae

1 Dii ò M̄ozie

2 aà o Isail̄one píi aà me: A kua lío adoa, asa ma Dii á Lua ma kua adoaε.*

3 A baade lí misiile a da n̄ a deoε.† Ali k̄amaboḡo p̄o má d̄ile yáda.‡ Mámema Dii á Lua.

4 Asu ea su t̄aowao. Asuli m̄kasa á dii ũo. § Mámema Dii á Lua.

5 Tó ále s̄aukpa sa'oa, àli o a zéwa, mí sí.

6 Ali sa'on̄o so a oḡo ge a gu s̄ia d̄a, í a p̄o p̄o ḡo a ḡo àaōde z̄í k̄ateu à tékū.

7 Tó gb̄eε su s̄o a ḡo àaōde z̄í s̄o, p̄opi gb̄al̄en we, má sí lo.

8 Gb̄é p̄o s̄o, a yá ali w̄i ade musue, asa a tò ma p̄o gb̄al̄eε. W̄ali ade bo a gb̄é guu.

9 Tó a á p̄o k̄eε á bùsuu, ásuli keke e á bú léwao, mé ásuli a k̄onw̄e.

10 Asuli á v̄eε keke ḡen plao, mé ásuli a be p̄o kw̄e z̄ile séleo. Ali tó taasideone n̄ b̄om̄o. Mámema Dii á Lua.*

11 Asuli kp̄ái'oo.† Asuli εeto. Asuli m̄afilike á gb̄édeεo.

12 Mámema Dii á Lua. Asuli εeto à me á siman̄o à ma tó òkpao.‡

13 Asuli á gb̄édee ble ge à aà p̄o síw̄o. Asuli á z̄ik̄ena asea k̄ua e gu d̄o. §

14 Asuli sw̄adona kao. Asuli p̄o dile v̄iaε zéu aà kp̄aao.* Ali ma v̄ia v̄i. Mámema Dii.

§ 18:23 B̄a 22.18, Iko 27.21 * 19:2 1Pie 1.16 † 19:3 Iko 5.16 ‡ 19:3 B̄a 20.8, Iko 5.12 § 19:4 B̄a 20.23, 34.17 * 19:10 Iko 24.19-21 † 19:11 B̄a 20.15, Iko 5.19 ‡ 19:12 B̄a 20.7, Iko 5.11, Mat 5.33 § 19:13 Iko 24.14-15 * 19:14 Iko 27.18

15 Asuli yágōgō koleao.† Asuli ze n wēnadeo a wēnadeke yáio, ge tōde a tōdeke yáio. Ali yágōgō gbéone a zéwa.

16 Asuli be n gbēpeo á gbéō guuo. Asuli á gbédee ga weele à yādòwào. Mámema Dii.

17 Asuli za á Isaili deegu. Ali á gbédee gba laai,‡ ké aà duuna su wí á musuo yáí.

18 Asuli tōsi á Isaili deewao, ásuli yákūaaànō. Ali ye á gbédeezi lá ázia wēniwa.§ Mámema Dii.

19 Ali ma ikoyāo kūa. Asuli potuo bui dodoa kpakōa aa kpáwa'okōwao. Asuli pōbui dodoa tō bú dou guuo. Asuli pōkasa pō wà a pólē tà n bà bui dodoao dao.*

20 Tó gōe wùle n zò wéndiana pō de gbēpāle nōkpama ūo, mé i aà bo à gò wéé ū gīao, wàli n swágaga. Wasuli n dedeo, ké nōepi i gō wéé ū yāao yáí.

21 Gōepi lí mōmeē kpaaūkpe kpele n sāsakaoo a tàae fiabobō ū.

22 Sa'ona lí duuna pō a kè kēwà ma ae, mí sūuukeaànō.

23 Tó a gē á būsuu, mé a li bedee bà, àli a be dile tē ū gīa. Lípi be lío deé tē ū e wē àaō, ásuli bleo.

24 A wē sīiōde a be lío de ma pō ū píi, í ma sáaukpaò.

25 A wē sōode íli a be ble sa. Beewa lípi ne'iaé aó káfí. Mámema Dii á Lua.

26 Asuli nō kōlokpasai sōo.† Asuli māsokēo. Asuli pōdamáo.‡

27 Asuli mizōio. Asuli á lekāna ká kpaāio.

28 Asuli á me líli ge yá musuo.§ Asuli wēsā li ge à sōti zōo. Mámema Dii.

29 Asuli á nenōe òkpa aà gō káalu ūo, * ké būsudeo su ze n káaluakao, dàa vāi i kó á būsuo yáí.

30 Ali kámabogōo pō má dileo yāda. Ali ma kúkíi vīa vī. Mámema Dii.

31 Asuli yāma gēsisinaowao, mé ásuli táadeo kíi weele,† an gbāsi i liázio. Mámema Dii á Lua.

32 Ali fele ze mikāpuadee, àli zōoke dō gbēzōōne, ío ma vīa vī. Mámema Dii á Lua.

33 Tó bōmō kúánō á būsuu, ásuli gbāamōo.

34 Ali bōmō pō kú á guu dile lán belewa.‡ Ali yeaazi lá ázia wēniwa, asa bōmōn á ū Egipi būsuo yāa. Mámema Dii á Lua.

35 Aó kú n yākea a zéwao pōyōa guu,§ pō gbāa ge a gbia ge a zōon lò.

36 A tó á pōgbiayōbōo n á zaaō aao kú wásawasa. Mámema Dii á Lua pō á bóle Egipi.

37 Ali ma ikoyāo n ma yādileao kūa píi, ío zikewà. Mámema Dii.

20

Ia pō wàli da duunkenaowa

1 Dii ò Mōizie

2 aà o Isailiōne: Tó Isailie ge bōmō pō kú á guue a né kpà Mōlōkuwa, wali ade de. Būsudeo lí aà pápa n gbēo aa de.

3 Máli fele n gbēpioe, mí aà bō a gbéō guu, asa à a né kpà Mōlōkuwa, à ma kúkíi gbālè à ma tó pō a kua adoa òkpaē.

4 Tó gbēpi a né kpà tāa Mōlōkuwa, tó á Isailiō a wekpà á vīa, i aà deo,

† 19:15 Iko 16.19 ‡ 19:17 Mat 18.15 § 19:18 Mat 5.43, 19.19, 22.39, Lom 13.9, Gal 5.14, Zaa 2.8

* 19:19 Iko 22.9-11 † 19:26 Daa 9.4, Iko 12.16, 23 ‡ 19:26 Iko 18.10 § 19:28 Iko 14.1 * 19:29 Iko 23.18 † 19:31 Iko 18.10-11, 1Sam 28.3, Isa 8.19 ‡ 19:34 Bōa 22.20, Iko 24.17, 27.19 § 19:35 Iko 25.13-15, Yaa 20.10, Eze 45.10

⁵ má fele ní gbépio ní aà bedeo ní gbé pò aa gbāsíkèaàno Mòloku yá musuo píie, mí ní bọle ní gbéguu mà ní dede.

⁶ Gbé pò yāmà gèsisina ge táade wa à gbāsíkèrno sò, má fele ní adeoe, mí aà bọ aà gbéguu mà de.

⁷ A tó á kua à doa gbāsísai, asa Dii á Luan ma ũ.

⁸ Alio ma ikoyāo kūa, ío zíkewà. Ma Dii ma á díle adoa.

⁹ Tó gbé a de ge a da kà, wà ade de.* Lá à a de ge a da kà, à azia dèe.

¹⁰ Tó gbé wùle ní gbépále noo, wàli ní de nípla nípii.

¹¹ Tó gbé wùle ní a mae noo à a mae kpebòe, wàli ní de nípla nípii. Aa nízia dèe.

¹² Tó gbé wùle ní a né nao, wàli ní de nípii. Aa yādōōsai kèe, aa nízia dèe.

¹³ Tó gōe wùle ní a gōe deeo lán noewa, an pla nípii aa dàa bèe kè, wàli ní dede. Aa nízia dèdèe.

¹⁴ Tó gbé nosè mé à èa à aà da nàwà lo, dàa vāie.† Wàli ní kpasa nípii aa tékū, ké dàa vāie su ào kú á guuo yáí.

¹⁵ Tó gōe kù pōtuowa, wàli ade de,‡ wi nòopi de lo.

¹⁶ Tó noe tò pōtuo kpáwa'òwa, wàli ní dede, ké aa nízia dèdèe noo.

¹⁷ Tó gōe a dāe sè, aà de né ge aà da nén lò, mé aa kō dō, ásooe.§ Wàli ní bọ ní gbéguu wà ní dede. Lá à a dāe dàakpà, à azia dèe.

¹⁸ Tó gbé wùle ní noe pò kúao, à kà aà aubōkiwa. Wàli ní bọ ní gbéguu, wà ní dede nípla nípii.

¹⁹ Asuli á da v̄i ge aà dāuna dàakpao ge á dasē, asa dae fèe kpeboan we. An tàae a wi ní musue.

²⁰ Tó gbé wùle ní a mae v̄i ge aà dāuna noo, à a mae v̄i ge aà dāuna kpebòn we. An tàae a wi ní musue, aai ga fi.

²¹ Tó gbé a v̄i ge a dāuna no sè, wíyāe. A a v̄i ge a dāuna kpebòe. Aa gō fiie.

²² Alio ma ikoyāo ní ma yādileao kūa, ío zíkewà, ké bùsu pò mále géuáno à zōleu su á yáo yáí.

²³ Asu bui pò mále ní yáeo oleseo. Aa yápio kè píie, ò má ye ní gíyāio.

²⁴ Má òé, áme á gō ní bùsu pò v̄i ní z'io diupi v̄i. Má kpáwá á pò ũe. Máme má Dii á Lua, ma á díle adoa ní buipále.

²⁵ Alio nòo ní bā pò áli sóo ní pò pò áli sóo dōkōe. A suli tó à gbāle nòo ge bā ge pōtaa'onkuawa pò má dílé tē ũo yá musuo.

²⁶ Ali tó á kua à doa mee, asa ma Dii ma kua adoa. Ma á díle adoa ní buipále, ké à de ma gbéguu ũe.

²⁷ Tó gōe ge noe kú á guu gèsisina ge táade ũ, wàli ade pápa ní gbéo wà de. A azia dèe.

21

Yādile sa'onae

¹ Dii ò Mōizie aà yā'o Aalona né sa'onae aà me: Sa'onae suli tó à gbāle a gbé pò gà yá musuo,

² mé i ke aà dae fèe bāsio, aà da, aà de, aà né, aà v̄i, aà dāuna

³ ge aà dāe néna pò kú a gbáa, i zāke yāao.

⁴ Baa tó uabele, asu to à gbāle a bedeo yá musuo.

⁵ Aasuli tó gē táa'o ní miwao. Aasuli ní lekāna kpaaio. Aasuli ní me lílio.*

⁶ An kua lío adoa mapi ní Luae. Aasuli ma tó òkpao. An kua lío adoa, asa māmēmaa Dii ní Lua. Aali sa pò w̄i a pò nísikateu à tékū oa ma ble ũ.

* 20:9 B̄sa 21.17, Mat 15.4 † 20:14 Iko 27.23 ‡ 20:15 B̄sa 22.18, Iko 27.21 § 20:17 Iko 27.22

* 21:5 Iko 14.1

7 Ké an kua lío adoa mapi ní Luae yáí, aasuli nɔe pɔ káaluakà a òòkpà seo ge nɔe pɔ wa yà.

8 Isailio, àli ní dilea rídoake dōné, asa aame aai mɔ ble kpáí mapi á Luawa. Ali ní dilea rídoakepi dō, asa ma Dii ma gbé pɔ ma á díle ádoa, ma kua adoa.

9 Tó sa'on nenɔe azia òòkpà ní káaluakaaò à a mae kpebòè, wàli aà kpsa aà tékū.

10 Gbé pɔ wà nísikà aà miwa à gò sa'onkia ũ, wà aà dàziu aà ke ní zipi pɔkasao daa, asuli tó íana a mikā páo. Asuli a ula ga kēo.

11 Asuli sɔ geio. Asuli tó à gbāle baa a de ge a da ge yá musuo.

12 Asuli bɔ ma kúkíi ge yáio, ké asu ma kúkíi òòkpao yáí, asa ma nísi pɔ wa kàwà tò à gò ma pɔ ũe. Mámema Dii.

13 Nɔe léso ò àli sé nɔ ũ.

14 Asuli gyaa ge nɔe pɔ wa yà seo ge nɔe pɔ káaluakà a òòkpà, sema aà bui nɔe léso,

15 ké asu a bui òòkpao yáí. Mámema má Dii pɔ ma aà díle adoa ũ.

16 Dii ò Mɔizie

17 aà o Aalona: E n buiwa n bui pɔ su sãa ví suli sɔmazi ble kpáiao.

18 Gbé pɔ sãae ví suli sɔmazio, vía ge ee ge gbé pɔ aà oa dɔò vío ge a gue késãakōi

19 ge gbé pɔ a gbá ge a ɔ kūdɔa,

20 ge kóode ge gbé pɔ a gue imia ge gbé pɔ a wé diua ge kásande ge séede ge gbé pɔ a le wia.

21 Sa'ona Aalona bui pɔ sãae ví suli sɔmazi à sa pɔ wí a pɔ nísikateu à tékū oao. Sãadee, asuli sɔmazi ble kpáiao.

22 Ali fɔ ma ble ble, sa'onɔ ní pɔ pɔ wa ma gbaɔ píi,

23 ama asuli sɔ zwãa pɔ wa kpãmaziio ge ma gbagbakíi, asa sãadee. Asuli ma kúkíi òòkpao. Mámema má Dii pɔ ní díle rídoa ũ.

24 ɔ Mɔizi yápi ò Aalona ní aà néo ní Isailio píi.

22

1 Dii ò Mɔizie à mè:

2 O Aalona ní aà néo, aalio rízia kúa dō pɔ pɔ Isailio lé ma gbaɔ yá musu, ké aasu ma tó pɔ a kua adoa òòkpao yáí. Mámema Dii.

3 Oné, e an buiwa tó an gbēe gbālè mé à sò pɔ pɔ Isailio sa'òoi, wàli ade kēa. Mámema Dii.

4 Tó Aalona buie mēbaagyã ge kēnu ví, asuli sa'oble bleo e aà gbāsí gè wòlowà. Tó gbé ɔkà pɔ pɔ gbālea ge yá musuwa, ge à azia è, à gbālèn we.

5 Maae bɔ, tó à ɔkà pɔ kelena pɔ í táa'o tɔlewa ge gbé gbālea ge gbāsí píi lé.

6 Gbé pɔ ɔkà pɔ bee taawa, alio gbāleae e oosi. Asuli sa'oble bleo, mé i ke à zu'ò bàasio.

7 Tó íatē gè kpéu, mé à zúpi ò, ò aà gbāsí a láa, i gbasa sa'oble ble sa, asa aà pobleae.

8 Asuli pɔge ge pɔ pɔ wàí de so à gbāleo. Mámema Dii.

9 Sa'onao lío ma yádilenepio kúa, ké aasu dɔe ní ma bleo, an duuna wi ní musu aa gao yáí. Mámema má Dii pɔ ní díle rídoa ũ.

10 Gbé pɔ de sa'ona ua gbé ũo suli sa'oble bleo, baa gbé pɔ píla sa'ona be ge aà zíkēna.

11 Tó sa'ona zo lù ge tó wà zɔpi í aà bee, a zeví à blepi ble.

12 Tó sa'ona nenɔe zākè ní gbé pɔ de sa'ona ũoo, nɔepi zeví à sa'onao ble ble bo.

13 Tó sa'ona nenɔe g̃ gyaa ũ ge wà aà yà zad̃ i ne'io, mé à èa sù a mae be lá aà wéndiagɔɔwa, a a mae ble blea zé ṽi. Nibɔe suli bleo.

14 Tó gbé z̃az̃à à sa'oble blè, aali a fiabo sa'onae, i a ãa sɔode nawà.

15 Sa'onao suli tó sa'oble pó Isailio kàaakāaa Dii gbáleo.

16 Tó aa tò gbé pó a blea zé ṽio blè, aa yā'ìèe. Mámé má Dii pó ní díle r̃doa ũ.

Pɔtuo pó wali sa'ò

17 Dii ò Mɔizie à mè:

18 O Aalonae ní aà néo ní Isailio píi, Isaili bui ge bòmɔ pó kú á guun lò, tó á gbēe mòmee ní sa pó w̃i a pó káteu à tékū obɔo légbādɔa ge gban lò,

19 tó a ye mà sie, sema aali mó ní pɔ sà s̃asaio, zu ge s̃a ge ble.

20 Asuli mòmee ní pó s̃adeoo,* asa má sio.

21 Tó gbé m̀ s̃aukpa sa'oa ní zuo ge s̃a ge ble légbādɔa ge gban lò, tó a s̃aa ṽio, má sí.

22 Ayāmeto ásuli sa'oa ní pó ṽiaoo ge a k̃ɔk̃ua ge a pó pó wà a kaikè ge a bode ge a ỹiade ge a séede. Asuli sa pó w̃i a pó ñisikateu ma gbagbak̃iwa à tékū odo.

23 A zeṽi à ma gba zu ge s̃a k̃ɔ ge a giana. Tó ále légbā d̃ooae s̃o, má sio.

24 Asuli sa'oa ní pó pó wà a l̃eba b̃leoo ge pó pó wà a l̃e w̃i ge a taia ge a paaa. Asuli bee ke á b̃usuuo,

25 mé ásuli pɔtuo bee taa sí bui z̃iloe kí à sa'ò mapi á Luawa ble ũo. A s̃aa ṽie, a òkpaae. Má sio.

26 Dii ò Mɔizie:

27 Tó zu ge s̃a ge ble ne'í, népi a ke a dawa gɔɔ sopl̃ae. Sea za a gɔɔ swaaɔde z̃í ali f̃o sa pó w̃i a pó ñisikateu à tékū ooa.

28 Asuli zu ge s̃a k̃olokpa ní a néo gɔɔ doũ z̃io.

29 Tó ále s̃aukpa sa'oa, àli o a zéwa, mí sí.

30 Ali a ño so z̃ibeez̃i, ásuli a kee to gu d̃wàò. Mámema Dii.

31 Alio ma ỹadil̃eao k̃ua à z̃ikewà. Mámema Dii.

32 Asuli ma tó òkpaoo, a adoa. A Isailio lí d̃o ké ma kua adoa. Mámé má Dii pó á díle ádo a ũ.

33 Ma á bóle Egipi, ké màò de á Lua ũe. Mámema Dii.

23

Dikpe

1 Dii ò Mɔizie

2 aà o Isailioe: Dikpe pó má díleɔn ke: Ali ma dikpe pó w̃ali gbéɔ k̃aaamee bee k̃pàwake.

3 Ali z̃ike gɔɔ soolo, a gɔɔ soplade í k̃ámabo k̃aaamee ỹái. Asuli z̃ie keo. K̃ámabogɔɔz̃ipíá Dii p̃e gu pó á kúu píi.*

4 Dikpe pó Dii díleɔn ke: Ali a k̃pàwake a gɔɔwa, í k̃o k̃aaamee.

Gēamusu dikpe ní Kàaso dikpe

(Nao 28.16-25)

5 M̃o s̃éia gɔɔ g̃eò m̃endosaide z̃í oosiele àli Gēamusu dikpekemee.†

6 M̃opi gɔɔ g̃eode z̃í àli Kàaso dikpeke, ío k̃aa pó wi a se'es̃e k̃áuo so e gɔɔ sopl̃a.‡

7 Dikpepi gɔɔ s̃éia z̃í àli k̃o k̃aaamee. Asuli z̃i gb̃aae keo.

8 Alio sa pó w̃i a pó ñisi káteu à tékū oa e gɔɔ sopl̃a, a gɔɔ sopladepi z̃í í k̃o k̃aaamee. Asuli z̃i gb̃aae ke z̃ibeez̃io.

* 22:20 Iko 17.1   * 23:3 B̃oa 20.8-10, 31.12-17, 35.2-3   † 23:5 B̃oa 12.1-14, Iko 16.1-2   ‡ 23:6 B̃oa 12.14-20, Iko 16.3-8

Bua pɔ́ káauɔ dikpe
(Nao 28.26-31)

⁹ Dii ò Mɔizie

¹⁰ aà o Isailiɔne: Tó a gẽ̀ bùsu pɔ́ mále kpáwáú, mé a á buapɔ́ káauɔ kèkè, àli a bàaa ye mɔ̀d sa'onae.

¹¹ Tó kámabogɔ̀ɔzi gu dɔ̀, sa'onapi lí pɔ́ bàaapi mɔ̀mɛɛ, mí síánɔ.

¹² Gɔ̀ɔ doupi zɔ́ aàli sa pɔ́ wɔ́ a pɔ́ káteu à tékũ oa ní sã wẽdona sãasaio

¹³ ní a pówentio kiloo síiɔ yãalea ní nísio pɔ́ pɔ́ wɔ́ káteu à tékũ a gɔ́ ì kemɛɛ na ù, i v̄ɛɛ élewà litili do.

¹⁴ Asuli pówen dafu ble bleo, a p̄ɛɛ ge a kpasaa e gɔ̀ɔ pɔ́ a mɔ̀ mapi á Luaɛ ní pɔ́ káau bàaapio. Yápiá yãdileaéɛ e á buiwa gu pɔ́ á kúu píi.

Pɔ́kɛkɛ dikpe
(Nao 28.16-25)

¹⁵ Kámabogɔ̀ɔ pɔ́ a mɔ̀ ní pɔ́ bàaapio gbɛa, àli á̄sɔa dɔ̀dɔ e sopla.

¹⁶ Ali gɔ̀ɔdɔ̀dɔ̀ blakwi e kámabogɔ̀ɔ soplade gu dɔ̀, í gbasa mɔ̀mɛɛ ní pówen dafuo.

¹⁷ Ali p̄ɛkɛ mèn plapla ua ní uao ní p̄ɛetio litili plapla ní a se'eseo. A buapɔ́ káau ò àli pɔ́piɔ kɛd, í mɔ̀mɛɛ. §

¹⁸ Ili mɔ́ ní p̄ɛɛpiɔ ní sã wẽdona sãasaio mèn sopla ní gáaenao m̀endo ní sásakaò mèn pla, í sa pɔ́ wɔ́ a pɔ́ káteu à tékũ ooa ní a pówentio ní a v̄ɛɛo pɔ́ pɔ́ wɔ́ káteu a gɔ́ ì kemɛɛ na ù.

¹⁹ Ili sa'o ní blesanao m̀endo duun awakpabɔ̀ ù ní sã wẽdonaɔ mèn pla sáaukpasa ù.

²⁰ Sa'ona lí sãpiɔ mɔ̀mɛɛ ní buapɔ́ káauɔ p̄ɛɛpiɔ. Sa'oblepiá ma p̄ɛɛ, sa'onapi mé ali ble.

²¹ Gɔ̀ɔ doupi zɔ́ àli kɔ́kãaa kpàwakɛ. Asuli zɔ́ gbãae kɛo. Yápiá yãdileaéɛ e á buiwa gu pɔ́ á kúu píi.

²² Tó ále pɔ́kɛkɛ á bùsuu, ásuli kɛkɛ e á bú léwao, mé ásuli a k̄nweo. Ali tó taasideɔne ní b̀mɔ̀ɔ. * Mámɛmaa Dii á Lua.

Kãaɛɛa dikpe sa'oa ní Duunkẽama dikpe pɔ́o
(Nao 29.1-11)

²³ Dii ò Mɔizie

²⁴ aà o Isailiɔne: Mɔ̀ soplade gɔ̀ɔ séia zɔ́ àli kámabo, í kãaɛɛ à kãaamɛɛ, ma yá i dɔ́agu.

²⁵ Asuli zɔ́ gbãae kɛo, í sa pɔ́ wɔ́ a pɔ́ nísio káteu à tékũ oa.

²⁶ Dii ò Mɔizie:

²⁷ Mɔ̀ sopladepi gɔ̀ɔ kwide zɔ́ líɔ de Duunkẽmagɔ̀ɔ ù. Ali k̄ kãaamɛɛ, í lɛye, í sa pɔ́ wɔ́ a pɔ́ nísio káteu à tékũ oa.

²⁸ Asuli zɛ kɛ zibeeziɔ, asa Duunkẽmagɔ̀ɔɛ, zɔ́ pɔ́ wɔ́ á duuna k̄wá ma Dii á Lua aɛɛ.

²⁹ Wà gb̄ɛ́ pɔ́ i lɛye zibeeziɔ bɔ̀ a gb̄ɛ́ɔ guu.

³⁰ Má gb̄ɛ́ pɔ́ zɛ k̄ zibeeziɔ bɔ̀ a gb̄ɛ́ɔ guu mà dɛɛ.

³¹ Asuli zɛ kɛ zibeeziɔ. Yápiá yãdileaéɛ e á buiwa gu pɔ́ á kúu píi.

³² Aliɔ deé kámabogɔ̀ɔzi ù, í lɛyeu, íb kámabo sea za mɔ̀pi gɔ̀ɔ k̄ɔkwide zɔ́ oosi e a gu sía dɔ̀a oosi.

Lãkɛdɔa dikpe
(Nao 29.12-39, Iko 16.13-15)

³³ Dii ò Mɔizie

§ 23:17 Bɔ̀a 23.16, 34.22, Iko 16.9-12 * 23:22 Iko 24.19-22

34 aà o Isailiõne: Mò sopladepi gɔɔ gẽode zĩ àli Lákrɛdɔa dikpekemee gɔɔ sopla.

35 A gɔɔ sɛ́ia zĩ àli kɔ̃ kãaamɛɛ. Asuli zĩ gbãae keo.

36 Alio sa pò wĩ a pò nĩsi kátɛu à tékũ oa e gɔɔ sopla, a gɔɔ swaaõde zĩ í kɔ̃ kãaamɛɛ, í sa pò wĩ a pò nĩsi kátɛu à tékũ oa. Asuli zĩ gbãae keo, kɔ̃kãaa midɛgɔɔɛ.

37 Dikpe pò má d̃ileɔn we. Ali a kpàwakɛ, í kɔ̃ kãaamɛɛ, í sa'oa lá gu lé dɔ lá má d̃ilewa, sa pò wĩ a pò kátɛu à tékũ ní pówɛntio ní sa'obɔ pãleɔ ní ṽɛɛo.

38 Ali sapio oa kámabogɔɔ pò pò má d̃ile bàasi, á gbaɔ ní á légbãdɔa pòɔ ní á pɔɛã pòɔ bàasi.

39 Sea za mò soplade gɔɔ gẽode zĩ á bùsu pòɔ kekɛa gbɛa àli dikpepi kemee e gɔɔ sopla. A gɔɔ sɛ́ia zĩ ní a gɔɔ swaaõde zĩo líɔ deé kámabogɔɔ ù.

40 A gɔɔ sɛ́ia zĩ àli libɛ maɔ sɛ́ ní daminalaɔ ní ligɔn ladeɔ ní swagbalagɔnaɔ, ío pɔnakɛ mapi Dii á Lua aɛ e gɔɔ sopla.

41 Wɛ́ ní w̃ɛo mò soplade guu àliɔ dikpepi kemee e gɔɔ sopla. Yápiá yãdilaɛɛ e á buiwa.

42 A Isailio líɔ ku lákrɛ pò á dɔɔ guu e gɔɔ sopla,

43 ké á buio e dɔ́ má tò an deziɔ í lákrɛɔ guu ma ní bɔleá Egipi bùsuu gbɛa. Mámɛmaa Dii á Lua.

44 Ǿ Mɔizi dikpe pò Dii d̃ilepio yã'òné.

24

Kpaaũkrɛ filia

1 Dii ò Mɔizie:

2 O Isailiõne aa mɔne ní nĩsi wásawasao filiaɔ nabɔ ù, ké aɔ naa gɔɔpii.

3 Aalona mé ali filiapi kekɛ kpaaũkrɛu ma aɛ zwãa pò kpaa ikoyã kpagoloi saɛ za oosi e gu gɛ lí dɔɔ gɔɔpii. Yápiá yãdilaɛɛ e á buiwa.

4 Aalio filia pò kú vua dauwaɔ kekɛ ma aɛ gɔɔpii.

Pɛɛ pò wĩ kpa Diiwa

5 Níli p̃ɛeti sɛ́ ñ p̃ɛekɛò mèn kuepla, p̃ɛɛ m̃ɛndo tí kiloo síiõsiiõ.

6 Níli p̃ɛɛpio kálɛ ma aɛ vua táabũnuwa mèn soolosoolo d̃òɔ pla.*

7 Níli tulaleti zálala fáfãwà d̃òɔdɔɔ, ní kámɛɛ téu p̃ɛɛ gbɛu á yãdɔamagu yáí.

8 Kámabogɔɔ ní kámabogɔɔo píi waliɔ kálɛ d̃òɔdɔɔ ma aɛ Isailio pò ù ma bàakuarĩnɔ gɔɔpii yáí.

9 P̃ɛɛpi líɔ de Aalona ní a néɔ pò ù, aali só gu pò wa d̃ile a zéiu, asa ma pòɛ a zéi.† Alio de ní baa ù sa pò wĩ a pò nĩsi kátɛu à tékũ oaa guu.

Dii tɔb̃ɛsina pápaa ní gbɛo

10 Gõɛ ku, aà da á Isailie, aà mae s̃õ Egipie. Ké à g̃ɛ Isailio b̃òou, ò s̃òle ní daa ní Isailieo.

11 Ǿ g̃õɛ pò aà da á Isailiepi Dii tɔb̃ɛsĩ à d̃ɛaànɔ, ò wà g̃ɛaànɔ Mɔizi kíí. Aà dapi tón Selomi, Dibeli néɛ, Dã buie.

12 Ǿ wà aà dàkrɛu g̃ia e wà ma Dii léu lá wa seaànɔ.

13 Ǿ Dii ò Mɔizie:

14 Bɔ́ ní gb̃é pò d̃ɛmanɔpio b̃òo krɛ, gb̃é pò aa yápi mà aà léuɔ i ònana aà miwa g̃ia, wi gbasa aà pápa ní gbɛo wà de.

15 Ní o Isailiõne, tó gb̃é d̃ɛmanɔ, à yã'ĩ aziaɛɛ.

16 Wali gb̃é pò ma tɔb̃ɛsĩ pápa ní gbɛo wà de. Bòmɔ ge belen lò, tó à ma tɔb̃ɛsĩ, à gàn we.

* 24:6 Bɔa 25.30 † 24:9 1Sam 21.1-6, Mat 12.4

- 17 Tó gbé gbédè, wàli ade de.‡
 18 Tó gbé gbé potuo dè, aàli a gèe kpá.
 19 Tó gbé íakpà a gbédeezi, wà ía doupi kpaazi sō.
 20 Tó gbé gbé wá è, wa ade wá é sō. Tó wé a wí, wa aà pò wí sō. Tó swaa a è, wa aà pò é sō. Wàli keè lá a kénéwa. §
 21 Tó gbé gbé potuo dè, a a gèe kpaè. Gbé pò gbédè sō, wa aà deè.
 22 Bòmò ge belen lò, yádilea doupiè. Mámèmaa Dii á Lua.
 23 Mòizi yápi òné, ò aa bò ní gbé pò dè ní Diio pio bò kpe, aa aà pápa ní gbèo aa dè. Maa aa kè lá Dii ò Mòizièwa.

25

Tòle gbaa íampaa wè (Iko 15.1-11)

- 1 Dii ò Mòiziè Sinai gbè musu
 2 aà o Isailionè aà mè: Tó a gè bùsu pò mále kpáwá guu, àli tó bùsupi íampamèè.
 3 Ali pótò á bua e wè soolo, àli á wèliò midáè, í á pòò keke,
 4 a wè soplade íli tó bùsupi íampamèè. Asuli pótò á bua wèpiuo, mé ásuli á wèliò midáèo.
 5 Asuli á bua pòzāò keke à a kákii keo. Asuli á wèligōna pò kè yàayaaò kó zōzōo. Tòle gbaa íampaa wèè.
 6 Pòzā pò bòle tòle íampaa guuò líò deé á ble ù, ápiò ní á zòblenaaò ní á gbèwinaaò ní nibò pò de bòmò ù á guuò
 7 ní á potuoò ní sèanòbòò.* Pòzāpiò líò de á pòblea ù.

Gōa wéè ù wè

- 8 Aliò íampaa wèpiò dòdò wè soplapla lèè soplá, à kè píi wè blakwi mēndosai.
 9 Ali kuupe wèpi mò soplade gòò kwidè zí á bùsu gupiiu Duunkēmaggòzìpi.
 10 Ili wèpi dile ma pò ù, í gōa wéè ù kpàwake á bùsu gbé pò kú weōnè píi. Iò deé gōa wéè ù wè ù, á baade i su azia bùsuu a bui kíi.
 11 Wè blakwidè líò deé gōa wéè ù wè ù. Asuli pótòo. Asuli pòzā kekeo. Asuli wèè ligōna pò kè yàayaaò kó zōzōo,
 12 asa gōa wéè ù wèè. Iò adoaé, í pòbòlènziaèò ble.
 13 Gōa wéè ù wèpi guu á baade lí su a tòlewa.
 14 Tó ále á bú yia ge ále lúkōwa, ásuli ònòkekōèo.
 15 Ali wè pò gò sea za gōa wéè ù wèwa da wènaoa guu, í lú. Búde sō ìli wè pò gò wà pòkeke da wènaoa guu, i gbasá yía.
 16 A òa lí káfí wè pò gò dasileu. Tó wè pò gò bílao, a òa lí lao, asa pòkekea wènaoa ò wàle yiawà.
 17 Asuli ònòkekōèo. Aliò ma vía ví. Mámèmaa Dii á Lua.
 18 Ali zíkè ma ikoyāòwa, íò ma yádileaò kūa, íò kú á bùsuu dòdòa.
 19 Bùsupi ali blekéé, à mówáè, íò ku a guu dòdòa.
 20 A mè, tó wi pótò wa pò kèkeo, bó wá ble wè sopladepi guui?
 21 Mámè máli báadaágu a wè soolodepi guu, tòle i blekéé wè àaò pò ù.
 22 A wè swaaòde guu íli pótò, mé áli pówèn zi ble e a ge pèò a wè kèokwi pòkekeawae.

Tòle tòmaboa

‡ 24:17 Bòà 21.12 § 24:20 Bòà 21.23-25, Iko 19.21, Mat 5.38 * 25:7 Bòà 23.10-11

23 Wasuli tɔɔle yía, i gɔ we e gɔɔpiio, asa bùsupiá ma pɔe, mé á demee a guu bòmɔɔ ní nibɔɔ ũe.

24 Bùsu pɔ á kŭa á pɔ ũ guu pii àli tó wà a tɔɔle tòmabo.

25 Tó á gbɛe gò taaside ũ, mé à a tɔɔle kŭni yía, aà dae fèee lí mó pɔ pɔ a yŭapi tòmabo.

26 Tó gbé dae fèee ví aà a tòmabo sɔo, mé à gbāa è à kà à a tòmabo,

27 aà wɛ pɔ gè sea za gɔɔ pɔ á yía nao, i wɛ pɔ gò flabo gbé pɔ á yŭawàe, i a pɔ sí.

28 Tó aà gbāa i ka aà flaboè sɔo, tɔɔlepi lí gɔ a lunaε a ɔzŭ e gɔa wéee ũ wɛu. Wɛpiu ò a lunapi a sɔaaè, i a pɔ sí.

29 Tó gbé kpé yía wéle bíideu, e wè do àò gé kŭaai, aò a boa zé ví. Gɔɔ bee ò a a boa zé ví.

30 Tó i a tòmaboo e wè dopi gè kŭaaò, kpépi a gɔ a lunaεε ní a buio e gɔɔpii. Wàli sɔaaè baa gɔa wéee ũ wɛu.

31 Wàli kpé pɔ kú zɛwŭia bíisaide guu dile lán bugbewae. A tòmaboa zé kú, mé wàli sɔaané gɔa wéee ũ wɛu.

32 Levii buio ní kpé pɔ kú ní wéle guu tòmaboa zé ví gɔɔpiiε.

33 Levii buio wéle kpé pɔ aa yía tòmaboa zé kú, mé wàli sɔaané gɔa wéee ũ wɛuε, asa Levii buio wéle kpé de kpaale pɔ aa sè Isailio guu ũe.

34 Aasuli ní wéle dáðākekŭio yíao, asa an baan we e gɔɔpii.

Pɔsɛaané

35 Tó taasi á gbɛe kŭ, mé a fɔ azŭa gwa bo, àlio aà kŭa lán bòmɔ ge nibɔwa, ké aà e àò kú á guu yái.†

36 Asuli ɔ'idiaèò, ásuli a í gbaèò. Alio ma vía ví, ké á gbépi e àò kú á guu yái.

37 Asuli òa sɛaè à a igbao.‡ Asuli ble yŭawà à ài wεεε a guuo.

38 Mámεmaa Dii á Lua. Ma á bóle Egipi, ké mà Kanaa bùsu kpáwáε, mío de á Lua ũ.

Zɔboa

39 Tó taasi á gbɛe kŭ mé à azŭa yŭawá, ásuli zɔzŭidaèò.§

40 A gɔ á guu lán gbèwina ge nibɔwae, io zŭkéé e gɔa wéee ũ wɛu.

41 Aàpi ní a néo aai gbasa bo á be, aai tá ní buio kŭi tɔɔle pɔ an dezio sè kpaale ũ guu.

42 Lá á gbé pɔ ma á bóle Egipi bùsuuò á de ma zòblenaò ũ, i kŭ wà á yía zɔɔ ũ bo.

43 Asuli gbāablemáo. Alio ma vía ví.

44 Bui pɔ liaaázio gɔee ní ní nɔee ò àlio ní ví zɔɔ ũ. Ampio ò áli ní lúlu zɔɔ ũ.

45 Ali fɔ nibɔ pɔ kú á guu lu bo ní né pɔ aa i á bùsuuò, aai gɔ á àizεε ũ,

46 aai gɔ á néone túbi ũ, aaiò zòbleé e ní wɛni léu, ama ásuli wétεamò á gbé Isailionεo.

47 Tó bòmɔ ge nibɔ pɔ kú á guu ɔ lé a kpe le, mé taasi sù á gbɛe kŭ, mé à azŭa yía bòmɔpiwa ge aà buie,

48 aà boa zé kú. Aà dae a fɔ à aà bo,

49 aà maeε ge aà mae née ge aà dae fèεεε. Tó aà ɔ niniε sɔ, aà azŭa bo.

50 Aàpi ní a lunao lí wɛ nao sea za aàzŭa yŭagɔɔ e gɔa wéee ũ wɛu, aà yía òa io doŭ ní gɔɔ bee gbewizŭi òao.

51 Tó wɛ pɔ gò e gɔa wéee ũ wɛ àò gé kái dasi, aà boa òa aò zɔɔε.

52 Tó wɛ pɔ gò bíla sɔo, aà nao, i flabo màa.

† 25:35 Iko 15.7-8 ‡ 25:37 Bɔa 22.24, Iko 23.20-21 § 25:39 Bɔa 21.2-6, Iko 15.12-18

- ⁵³ I gõ a diie gbèwina ũ wē ní wēo. Asuli tó aà dii wétēamòò.
⁵⁴ Baa tó aà boa i zeke màao, aàpi ní a néo gõ wééò ũ gõa wééò ũ wēue,
⁵⁵ asa Isailio mé ma zòblena pò ma ní bóle Egipi bùsuu ũ. Mámēmaa Dii á Lua.

26

Báaadaarígu

(Iko 7.12-24, 28.1-14)

- ¹ Asuli pòe ke táa ũo.* Asuli gbè'á ge à péle á bùsuu à kúléèò,† asa mámēmaa Dii á Lua.
² Alio kámabogòò pò má dileo yáda, íli ma kúkíi dile gbia. Mámēmaa Dii.
³ Tó á té ma ikoyáòí mé á ma yādileao kúa, ále zíkewà,
⁴ máli tó lou ma á bùsuu a gòwae, tòle ali blekéé, lío i ne'íé.‡
⁵ Aò pówembòzíkée e à ge pèò vèekòzòzògòwa, vèekòzòzòsa sò, e à ge pèò pótògòwa. Ali pòble à ká, ío kú á bùsuu dòdò.
⁶ Má tó àò ku aafia á bùsuu. A wúle mé yáe a to vía á kúo. Má wàio midé á bùsuu mé zí a gē weo.
⁷ A péle á ibeèzié, í ní dede ní fēndao.
⁸ A gbèon sòò a ní gbèon basòò yá, mé á gbèon basòò a ní gbèon òasòò leé kwio (10.000) yá, í ní dede ní fēndao.
⁹ Má á wegwa, mí tó à ne'í à káfi, ma bàakuaáno io gé.
¹⁰ Alio bleble e a zi bò, í a zipi kóle a dafu káua yái.
¹¹ Ma kúkíi aò kú á guu, mé ma nisina a gíázio.
¹² Máò bebe á guu á Lua ũe, ío de ma gbéò ũ.§
¹³ Mámēmaa Dii á Lua. Máme ma á bóle Egipi, ké ásu àò de ní zòò ũ loo yái. Ma zuu pò aa dàè kè kélekele, ò a gõ be ní mio daa ía.

Láai yáo

(Iko 28.15-68)

- ¹⁴ Tó i ma yādileao ma, ále zíkewà píio,
¹⁵ tó a gi ma ikoyáòí, mé á nisina ye ma yādilenio, tó ále ma òtondòkíi gwao, mé a ma bàakuaáno yādileáé gbòò,
¹⁶ àò dō lá má keén ke: Má tó gili gēágu, mí tòon vāi káágu ní sionao, á wé io wo, á yèèe i láa. A pótò pāe, asa á ibeèò mé aa ble.
¹⁷ Má feleáno, á ibeèò i á fu, á zangudepio io gbāablewá. Baa tó gbēe lé á yáo, áli tíle.
¹⁸ Bee gbea tó i ma yámao, má ea mà á swágagae lo gēn sopla á duuna yái.
¹⁹ Má á wala gbāa kò'e. Luabe i gōé gii mōsesai lán mōsiwa, á tòle i gbākū lán mōgotēwa.
²⁰ A á gbāa kóle pāe, asa tòle a blekééò, mé lío ne'íé.
²¹ Tó a gi lé swágbākemanò, mé i ma yámao, má á swágagaa káfi lo leé soplae e á duuna léwa.
²² Má wàio gbaewá, aai to à gõ nésai, aai á pòtuò dede, í lao, á zéè a sea ke loo.
²³ Tó á wé i kē yápio musuo, mé a gi lé swágbākemanò,
²⁴ mámē má feleáno mazía sa, mí íadawá gēn sopla á duuna yái.
²⁵ Má tó wà mō lélewá ní zio, ké a ma bàakuaáno yá gbòò yái. Tó a si á wéleò guu, má gagyákaágue, mí á na á ibeèone ní zí.
²⁶ Má tó á ble láa, nòe gbèon kwio mé aali pèkéé kina doŭwa, aai kpáwá tāmítāmi, a pòe bówá sò.

* 26:1 Baa 20.4 † 26:1 Iko 16.21-22, 27.15 ‡ 26:4 Iko 11.13-15 § 26:12 2Kln 6.16

- 27 Tó i ma yāma yápio musuo, mé a gi lé swágbāakemanɔ,
 28 má ea feleánɔ ní pɔfēaoe, mí á swágaga gēn sopla á duuna yái.
 29 Nɔanapi a to à á negɔe ní á nenɔe só.
 30 Má gulesi pɔ á bɔɔ daaɪ, mí á tulaletikateakliɔ gboo, mí á gɛɔ ká á diiɔ gɛɔla. Ma nisina aɔ ye á yáio.
 31 Má tó á wéleɔ gɔ beziaɔ ũe, mí á sa'okliɔ dúuzɔ. A sa'oa pɔ tékūa gí a kamagu bo.
 32 Má á bɔsu dee, a yá i di á ibee pɔ kú weɔwa.
 33 Má a fēnda woε, mí á yáɔ mà á fāaa buio guu. A bɔsu i gɔ gii, á wéleɔ i gɔ beziaɔ ũ.
 34 Gɔɔ pɔ á kú á ibeeɔ bɔsuu mé á bɔsu gɔ da gii, á bɔsu a íampa sa. Bɔsupi á íampa, a íampaa lé i ká.
 35 Gɔɔ pɔ á kú we, íana pɔ a giè à pa íampaa wē guu, gɔɔ pɔ a gɔ da yāaa a íanapi pa sa.
 36 A gbé kōnaɔ sɔ, má tó aa sòdeedeekε ní ibeeɔ bɔsuu. Baa íana lása kōfi a to aa tíle, aai tíle lán fēnda wàle ní yáɔwa. Aa kpagua, baa ké gbēe lé ní yáɔ.
 37 Aa kwε kákōa lán fēnda wà ní kwéɔwa. Aa fɔ ze gí ní ibeeɔ aeo.
 38 Maa á midε buio guu. A ibeeɔ bɔsu a á mómɔ.
 39 A gbé kōnapiɔ i ibaba ní ibeeɔ bɔsuu ampio ní ní deziɔ yāváiɔ yái.
 40 Tó á buipio ní yāváiɔ ní ní deziɔ pɔɔ dɔ, an náaisaiyā pɔ aa kēmee ní swágbāa pɔ aa kēmanɔpio,
 41 ũ ma feleínɔ, ma ní kpá ní ibeeɔ bɔsuu, tó aa ní nɔseváiɔpi tò mé aa nízia bɔsa, tó an yāvái go ní gbēa lé ká,
 42 ma bàa kua ní Yakɔbuo* ní Izaakio† ní Ablahaũ‡ yá a dɔmagu ní bɔsu pɔ má kpámá yáo.
 43 Bɔsu pɔ aa tò we aɔ da gii ní kpε, i íampa a íampaa wēu. An yāvái go a ní gbēe, asa aa gí ma yádileaoie, an nisina ye ma ikoyáio.
 44 N beeo gɔɔ pɔ aa kú ní ibeeɔ bɔsuu, má ní midεo. Má gínzi mà a bàakuarínɔ yá gbooo, asa mámεmaa Dii an Lua.
 45 Ma bàa kua ní ní dezi pɔ ma ní bóle Egipi buio wáa ké màɔ de ní Lua ũ yá dɔmagu, mí ní bɔ. Mámεmaa Dii.
 46 Ikoyā ní yádileá pɔ Dii ò Mɔizie Sinai gbε musu a dà Isailiɔnɔn we.

27

Légbāɔa Diiwa

- 1 Dii ò Mɔizie,
 2 ũ a ò Isailiɔne à mè: Tó gbé lekè Diiwa à mè, á aà gba gbēnazina, aà bo'šan ke:
 3 Sea za wè bao e à gè pè wè bàaɔwa, tó gɔee, kpaaũkpε ánuusu ɔwatē blakwie,
 4 nɔe sɔ baakwi.
 5 Sea za wè sɔo e à gè pè wè baowa, tó negɔee, ánuusu ɔwatē baoe, nenɔe sɔ kwi.
 6 Sea za mɔ do e à gè pè wè sɔowa, tó negɔenaε, ánuusu ɔwatē sɔoe, nenɔena sɔ àaɔ.
 7 Tó gɔe de wè bàaɔla, ánuusu ɔwatē gēoe, nɔe sɔ kwi.
 8 Tó taasideε, mé aà gbāa i ka màao, aáli gé sa'ona le, sa'ona lí a bo'ša dile lá legbēna a fɔwa.
 9 Tó pɔtuo pɔ wí sa'òò Diiwaε sɔ, pɔ pɔ wà aà gbà ali gɔ aà pɔ ũe.

* 26:42 Daa 28.13-14 † 26:42 Daa 26.3-4 ‡ 26:42 Daa 17.7-8

10 Wasuli lilɛo. Wasuli a maa lɛũkpakɛ ní a v̄aiio, ge a v̄ai ní a maaoo. Tó wà pɔtuo lɛũkpakɛ̀, a pla píi a g̃o Dii p̄ó ũɛ.

11 Tó pɔtuo p̄ó w̄ili sa'oò Diiwaoɛ s̄o, w̄ali gɛò sa'ona kíi,

12 sa'ona i a taa gwa, tó a maa ge a v̄aiɛ. Lá sa'ona d̄ilɛ, màa a ãa aɔ dɛ.

13 Tó pɔde ye bo, aàli a ãa s̄ode nawà.

14 Tó gbé Dii gbà a kpé, sa'ona lí a taa gwa, tó a maa ge a v̄aiɛ. Lá sa'ona d̄ilɛ, màa a ãa aɔ dɛ.

15 Tó kpɛde ye à a kpé sí, aàli a ãa s̄ode nawà, kpépi i ea g̃o aà p̄ó ũ.

16 Tó gbé Dii gbà t̄ole p̄ó á sè kpaalɛ guu kíni, a ãa lío doũ ní p̄ówɛna p̄ó a m̄o búpiwa ãao. P̄ówɛna koko do ãa kà ánuusu ɔwatɛ s̄oo.

17 Tó g̃oa w̄éɛo ũ w̄ɛ ã à Dii gbàu s̄o, a ãa a gi ào ku a lɛgbɛuɛ.

18 Tó g̃oa w̄éɛo ũ w̄ɛ g̃è, sa'ona lí a ãa d̄ilɛ w̄ɛ p̄ó g̃ò e g̃oa w̄éɛo ũ w̄è s̄ia léu, i a ãa lao màa.

19 Tó búde ye a bú sí, aàli a ãa s̄ode nawà, i g̃o aà p̄ó ũ.

20 Tó i búpi boo, ge tó a ȳia gbɛp̄alɛwaaɛ, a boa zé kú bo.

21 Tó w̄alɛ p̄ó s̄oas̄oanɛ g̃oa w̄éɛo ũ w̄ɛu, buapi a g̃o Dii p̄ó ũɛ, lán p̄ó p̄ó wà Dii gbà ní a m̄ibaowaaɛ, t̄olepi i g̃o sa'onaɔnɛ.

22 Tó gbé Dii gbà t̄ole p̄ó á lù, mé t̄ole p̄ó a sè kpaalɛ guu no,

23 sa'ona lí a ãa d̄ilɛ w̄ɛ p̄ó g̃ò e g̃oa w̄éɛo ũ w̄è dasilɛu, gbépi i t̄olepi bo zibeez̄i g̃ò, ɔapi i g̃o Dii p̄ó ũ.

24 G̃oa w̄éɛo ũ w̄ɛ ã w̄ali buapi s̄oaa a ȳiana p̄ó t̄olepi v̄i ȳaaɛ.

25 Lá wà ánuusu lé d̄ilɛ kpaaukpɛu, màa sa'onaɔ lí p̄ó ãa d̄ilɛ. Anusu do galaũ baoɛ.

26 Pɔtuo né s̄éiáɔ́ Dii p̄óɛ kò. Gb̄ɛɛ suli aà gbao zu ge s̄an lò, asa Dii p̄óɛ.

27 Tó pɔtuo p̄ó w̄ili sa'oòo né s̄éiɛ s̄o, aàli bo lá sa'ona d̄ilɛ léu, i a ãa s̄ode nawà. Tó i boo, w̄ali ȳia ãa p̄ó sa'ona d̄ilɛ léu.

28 P̄ó p̄ó gbé v̄i à Dii gbà ní a m̄ibao, gb̄ɛnazina ge pɔtuo ge t̄ole p̄ó dɛ a buio p̄ó ũn lò, asuli ȳiao, asu bo s̄oo. P̄ó p̄ó wà Dii gbà ní a m̄ibao á p̄ó p̄ó w̄ili booe.*

29 Baa gb̄ɛnazina p̄ó wà Dii gbà ní a m̄ibao, wà f̄o boo, sema wà ade dɛ.

30 Bua p̄ó kwide lío dɛ Dii p̄ó ũ, p̄ówɛna ge libɛɔn lò.† Alio dɛ Dii p̄ó ũɛ.

31 Tó gbé ye a p̄ó kwidepi bo, aàli a ãa s̄ode nawà.

32 Pɔtuo kwide á Dii p̄óɛ. Tó wa nào, a kwideo lío dɛ aà p̄ó ũ.

33 Wasuli a maa ge a v̄ai boo, mé wasuli a kee lɛũkpakɛo. Tó wà a lɛũkpakɛ̀, a pla píi g̃ò Dii p̄ó ũɛ, mé wa f̄o a kee boo.

34 Yá p̄ó Dii dà M̄ozie Sinai gbɛ musu a d̄ilɛ Isailiɔnɛn we.

* 27:28 Nao 18.14 † 27:30 Nao 18.21, Iko 14.22-29

NAOKɛA Mɔizi lá sɛiɔde Yá pɔ kú láe bee guu

Ké Isailio ikoyá pɔ Lua kpà Mɔiziwa Sinai gbe musu yámà, aa sɔukè wà da bùsu pɔ Lua a legbèné zéu (1.1-10.10). Aa taa'ò wà kà Kadési Baanɛa, we aa gɛu bùsupiu, ɔ aale viake bùsupi gɛae, aa ɛa mipè gɛomidɔkiiwa, ɔ aa kè gbáau wè bla. Tá gbàa oa gbea aa Mɔabu bùsu lè Isia Wiside gukpe oi (10.11-21.35). Lápi yá gbezã yá pɔ kè Mɔabu bùsuu òwɛɛ. Bɔa we gbezã ɔ Isailio è gè Kanaa bùsuu (22.1-36.13).

Lápi te Bɔa láie, mé à Lua gbéɔ gbɛnazinke òbwɛɛ. Zieɔ aai Lua náaike, zieɔ aai seake, zieɔ yáeɔ ì ní kási, zieɔ yáeɔ ì ní káde, zieɔ aai nízia se lesi, zieɔ aai léle zíle. Lápi òbwɛɛ lo ké Lua lo de a gbéɔne náaide ũ gɔɔpii, lo yáke a zéwa, áma zieɔ lo pásíró.

Yá zí'ũ Mɔizi lè a dea kɔɔ ũ Dii ní a gbéɔ zānguo yá musu. Ɔme Lua ledɔekena ũ, ɔ lo sɔ Luazi. Ɔme ì awakpa Luae a gbéɔne, asa náaisaideɔne.

Isailio naokɛa Sinai guwaiwau

¹ Isailio bɔa Egipi wè plaade, a mɔ plaade gɔɔ séia zí, Dii yá'ò Mɔizie kpaaukpɛu Sinai guwaiwau à mè:

² A Isailio naokɛ daedae uale ní ualeo, ní gɔeɔ tó dalau pii.

³ Mpi ní Aalonao à Isaili gɔe pɔ kà wè bao ge aa dea káaa, í gbé pɔ kà zikaapiio nao gá ní gáo.

⁴ A gbé pɔ de uabele ũ se bui ní buio guu dodo aa dɔále.

⁵ Gbé pɔ aao kúánɔpio tón ke:

Lubeni buio guu Sedeu né Elizuu.

⁶ Simɛo buio guu Zulisadai né Selumie.

⁷ Yuda buio guu Aminadabu né Naasɔ.

⁸ Isakaa buio guu Zuaa né Netaneli.

⁹ Zabuloni buio guu Heloni né Eliabu.

¹⁰ Yosefu né Eflaiũ buio guu Amihudu né Elisama.

Yosefu né Manase buio guu Pedazuu né Gamalieli.

¹¹ Bɛyámɛɛ buio guu Gidoni né Abidá.

¹² Dá buio guu Amisadai né Ahiezɛɛ.

¹³ Aseɛ buio guu Ɔkelana né Pagieli.

¹⁴ Gada buio guu Deueli né Eliasafa.

¹⁵ Nɛfatali buio guu Enana né Ahila.

¹⁶ Gbé pɔ wà ní sé gbéɔ guu ní dezi buio kía ũn we. Aame Isaili bui dɔaanao ũ.

¹⁷ Mɔizi ní Aalonao gbé pɔ Dii ní tó dɔɔɔpio sè,

¹⁸ ɔ aa gbéɔ káaa pii mɔ plaade gɔɔ séiazí. Aa gbé pɔ kà wè bao ge aa dea tó dalau pii daedae uale ní ualeo.

¹⁹ Mɔizi ní nao Sinai guwaiwau lá Dii dílewa.

²⁰ Wà gɔe pɔ kà wè bao ge aa dea nào, ɔ wà gbé pɔ kà zikaapiio tó dalau dodo baade iawa daedae uale ní ualeo.

²¹ Isaili negɔe séia Lubeni buio guu, gbé pɔ kà zikaao gbéɔn òasɔsɔo lee bla ní sooloo ní òaa pla ní basɔooɛ (46.500).

²²⁻²³ Simɛo buio guu gbéɔn òasɔsɔo lee bàaa mɛndosai ní òaa do ní basɔooɛ (59.300).

- 24-25 Gada buiɔ guu gbɛɔn ɔaasɔsɔo lɛɛ blasɔo n̄ ɔaa ɔaɔ n̄ blakwioɛ (45.650).
 26-27 Yuda buiɔ guu gbɛɔn ɔaasɔsɔo lɛɛ b̄aaɔkwɔi n̄ s̄iɔo n̄ ɔaa ɔaɔoɛ (74.600).
 28-29 Isakaa buiɔ guu gbɛɔn ɔaasɔsɔo lɛɛ blakwi n̄ s̄iɔo n̄ ɔaa plaoɛ (54.400).
 30-31 Zabulɔni buiɔ guu gbɛɔn ɔaasɔsɔo lɛɛ blakwi n̄ soplao n̄ ɔaa plaoɛ (57.400).
 32-33 Yosefu n̄ ɛflaiũ buiɔ guu gbɛɔn ɔaasɔsɔo lɛɛ bla n̄ ɔaa pla n̄ basɔoɛ (40.500).
 34-35 Yosefu n̄ Manase buiɔ guu gbɛɔn ɔaasɔsɔo lɛɛ baakwi n̄ plao n̄ ɔaa dooɛ (32.200).
 36-37 B̄ɛyãmɛɛ buiɔ guu gbɛɔn ɔaasɔsɔo lɛɛ baakwi n̄ sɔoo n̄ ɔaa plaoɛ (35.400).
 38-39 Dã buiɔ guu gbɛɔn ɔaasɔsɔo lɛɛ b̄aaɔ n̄ plao n̄ ɔaa ɔaɔ n̄ basɔoɛ (62.700).
 40-41 Aɛɛ buiɔ guu gbɛɔn ɔaasɔsɔo lɛɛ bla n̄ m̄ɛndoo n̄ ɔaa pla n̄ basɔoɛ (41.500).
 42-43 Nɛfatali buiɔ guu gbɛɔn ɔaasɔsɔo lɛɛ blakwi n̄ ɔaɔo n̄ ɔaa plaoɛ (53.400).
 44 Gb̄ɛ p̄o M̄oizi n̄ Aalonao n̄ Isailiɔ k̄ia gbɛɔn kuɛplao n̄ naoɔn we. W̄a k̄iap̄i s̄ɛ bui n̄ buio guu m̄ɛndooɛ.
 45 K̄ɛ aa Isaili ḡɛ p̄o k̄a w̄ɛ bao ge aa d̄ɛaɔ n̄aoo ualɛ n̄ ualɛo, Isaili p̄o k̄a z̄ikaap̄i
 46 gbɛɔn ɔaasɔsɔo lɛɛ ɔaa ɔaɔ n̄ ɔaɔo n̄ ɔaa pla n̄ basoplakwioɛ (603.550).
 47 W̄i Levii bui uadɛɔ da nao guuo,
 48 asa Dii ò M̄oizie à m̄ɛ:
 49 Nsu Levii buiɔ naoo. Nsu n̄ n̄ t̄o dalau n̄ Isaili bui k̄iniɔo.
 50 Ikoyã zw̄aakpɛ z̄i na Levii buiɔnɛ n̄ ɔz̄i n̄ a p̄okeleɔ n̄ p̄o p̄o k̄u a guuo p̄ii. Aamɛ aaliɔ zw̄aakpɛ s̄ɛa n̄ a p̄okeleɔ p̄ii, aaliɔ dɛ zw̄aakpɛpi z̄ikɛnaɔ ũ, aali b̄ookpa aa liai.
 51 Tó ále fɛlɛ, aamɛ aali zw̄aakpɛpi woɛwoɛ. Tó a ka b̄ookpak̄i, aali ɛa p̄ɛɛɛɛ. Tó gb̄ɛp̄alɛ s̄ɔi, à ḡaɛ.
 52 Isailiɔ lí b̄ookpakpa ḡã n̄ ḡão, baade n̄ a d̄alapooɔ.
 53 Levii buiɔ m̄ɛ aali b̄ookpa aa lia ikoyã zw̄aakpɛi, k̄ɛ m̄ásu p̄ok̄umab̄oɔo Isailiɔwao ȳái. Ikoyã zw̄aakpɛ gwaa m̄ɛ Levii buiɔ z̄i ũ.
 54 Ǿ Isailiɔ k̄ɛ lá Dii ò M̄oizieɛwa.

2

B̄ookpaa z̄ɛkalɛa

- 1 Dii ȳá'ò M̄oizie n̄ Aalonao à m̄ɛ:
 2 Isailiɔ baade lí b̄ookpa a d̄alapoo gb̄áu n̄ a ua seelao p̄ɛlɛa. Aali b̄ookpa w̄a lia kpaaũkpɛi k̄ɛaw̄a ȳoo.
 3 Yuda bui ḡaliɔ m̄ɛ aali b̄ookpa gukpɛ oi n̄ n̄ d̄alapooɔ. An d̄aaanan Aminadabu n̄ Naas̄ ũ.
 4 Aà z̄iḡɔɔ gbɛɔn ɔaasɔsɔo lɛɛ b̄aaɔkwɔi n̄ s̄iɔo n̄ ɔaa ɔaɔoɛ (74.600).
 5 Isakaa bui ḡaliɔ lí b̄ookpa n̄ saɛ. An d̄aaanan Zuua n̄ Netaneli ũ.
 6 Aà z̄iḡɔɔ gbɛɔn ɔaasɔsɔo lɛɛ blakwi n̄ s̄iɔo n̄ ɔaa plaoɛ (54.400).
 7 An saɛ Zabulɔni buiɔ. An d̄aaanan Heloni n̄ Eliabu ũ.
 8 Aà z̄iḡɔɔ gbɛɔn ɔaasɔsɔo lɛɛ blakwi n̄ soplao n̄ ɔaa plaoɛ (57.400).
 9 Amp̄ii an b̄oo w̄i mɛ Yuda buiɔ b̄oo, aa gbɛɔn ɔaasɔsɔo lɛɛ ɔaa do, ḡɛo m̄ɛndosai m̄ɛ kuo, n̄ ɔaa plaoɛ. (186.400) Aamɛ aali dazɛu k̄áau.
 10 Lubeni bui ḡaliɔ m̄ɛ aali b̄ookpa gɛom̄id̄k̄i oi n̄ n̄ d̄alapooɔ. An d̄aaanan Sedeu n̄ Elizuu ũ.
 11 Aà z̄iḡɔɔ gbɛɔn ɔaasɔsɔo lɛɛ blakwi n̄ sooloo n̄ ɔaa pla n̄ basɔoɛ (46.500).
 12 Simɛɔ buiɔ lí b̄ookpa n̄ saɛ. An d̄aaanan Zulisadai n̄ Selumie ũ.
 13 Aà z̄iḡɔɔ gbɛɔn ɔaasɔsɔo lɛɛ b̄aaɔ m̄ɛndosai n̄ ɔaa do n̄ basɔoɛ (59.300).

- 14 An sae Gada buio. An dɔaanan Deueli né Eliasafa ũ.
 15 Aà zīgɔɔ gbɛɔn ɔaasɔɔɔ lɛɛ blasɔɔ n̄ ɔaa ɔaɔ n̄ blakwioɛ (45.650).
 16 Ampii an bɔo wĩ me Lubeni buio bɔo, aa gbɛɔn ɔaasɔɔɔ lɛɛ basoplakwi n̄ m̀ndoo n̄ ɔaa pla n̄ blakwioɛ (151.450). Aame aali dazɛu plaade ũ.
 17 Levii bui bɔodeɔ mé aali kpaaũkpɛ se aa daɔ zɛu, aaiɔ be guoguo. Lá an bɔo kálea de, màa aaliɔ be zɛu. Baade iɔ ku a ɔi tea a d̀lapoozi.
 18 Eflaiũ bui gáliɔ lí b̀okpa be'ae oi n̄ n̄ d̀lapooɔ. An dɔaanan Amihudu né Elisama ũ.
 19 Aà zīgɔɔ gbɛɔn ɔaasɔɔɔ lɛɛ bla n̄ ɔaa pla n̄ basɔooɛ (40.500).
 20 Manase buio líɔ kú n̄ sae. An dɔaanan Pedazuu né Gamalieli ũ.
 21 Aà zīgɔɔ gbɛɔn ɔaasɔɔɔ lɛɛ baakwi n̄ plao n̄ ɔaa dooɛ (32.200).
 22 An sae B̄yãmɛɛ buio. An dɔaanan Gidoni né Abidã ũ.
 23 Aà zīgɔɔ gbɛɔn ɔaasɔɔɔ lɛɛ baakwi n̄ sɔoo n̄ ɔaa plaoɛ (35.400).
 24 Ampii an bɔo wĩ me Eflaiũ buio bɔo, aa gbɛɔn ɔaasɔɔɔ lɛɛ basɔokwi plasai n̄ basɔooɛ (108.100). Aame aali dazɛu ɔaɔde ũ Levii buio gbɛa.
 25 Dã bui gáliɔ mé aali b̀okpa gugb̄antoo oi n̄ n̄ d̀lapooɔ. An dɔaanan Amisadai né Ahiezɛɛ ũ.
 26 Aà zīgɔɔ gbɛɔn ɔaasɔɔɔ lɛɛ b̄aɔ n̄ plao n̄ ɔaa ɔaɔ n̄ basɔooɛ (62.700).
 27 Aseɛ buio mé aali b̀okpa n̄ sae. An dɔaanan ɔkelana né Pagieli ũ.
 28 Aà zīgɔɔ gbɛɔn ɔaasɔɔɔ lɛɛ bla n̄ m̀ndoo n̄ ɔaa pla n̄ basɔooɛ (41.500).
 29 An sae Nɛfatali buio. An dɔaanan Enana né Ahila ũ.
 30 Aà zīgɔɔ gbɛɔn ɔaasɔɔɔ lɛɛ blakwi n̄ ɔaɔo n̄ ɔaa plaoɛ (53.400).
 31 Ampii an bɔo wĩ me Dã buio bɔo, aa gbɛɔn ɔaasɔɔɔ lɛɛ basoplakwi n̄ soplao n̄ ɔaa ɔaɔoɛ (157.600). Aali dazɛu gbɛzã n̄ n̄ d̀lapooɔ.
 32 Isaili pɔ wà n̄ nao uale n̄ ualeɔn we. An zīgɔɔ píi gbɛɔn ɔaasɔɔɔ lɛɛ ɔaa ɔaɔ n̄ ɔaɔo n̄ basoplakwioɛ (603.550).
 33 Kási wi Levii buio da naopi guu n̄ n̄ Isaili deɔɔ, lá Dii ò Mɔiziewa.
 34 Isailiɔ kè lá Dii ò Mɔiziewa, aa b̀okpã n̄ n̄ d̀lapooɔ màa, ɔ aa dàzɛu daɛdaɛ uale n̄ ualeo.

3

Levii buio

- 1 Mɔizi n̄ Aalonaɔ buio yán ke gɔɔ pɔ Dii yã'ò Mɔizie Sinai gbɛ musu.
 2 Aalona nɛgɔɛ tɔn ke: Aà nɛgɔɛ s̄ia Nadabu, Abiu, Elezaa, Itamaa.
 3 Aalona né pɔ wà n̄ díle sa'onaɔ ũ wà sa'ozĩ n̄n̄é n̄ ɔziɔ tɔn we.
 4 Nadabu n̄ Abiuo gága Dii aɛ Sinai guwaiwaiue, ké aa m̀ aà aɛ n̄ té z̄lloo yái.* Aai n̄'i yãao, ɔ Elezaa n̄ Itamao ḡo sa'onaɔ ũ n̄ mae Aalona gɔɔ.
 5 Dii yã'ò Mɔizie à mè:
 6 Mó n̄ Levii buio, ní n̄ na Aalonaɛ a ɔzi, aali z̄ikɛaàno.
 7 Aali kpaaũkpɛ kpɛɛɛ z̄i pɔ má dà Aalonaɛ n̄ Isailiɔ píi ke n̄ zwàakpɛpi z̄io b.
 8 Aali laaidɔ kpaaũkpɛ p̄keleɔwa, aaiɔ zwàakpɛpi z̄i pɔ má dà Isailiɔnɛ kɛð.
 9 Levii buio na Aalona n̄ a néɔnɛ n̄ ɔzi. Isaili pɔ wa kpàwà míomioɔn we.
 10 Aalona n̄ a néɔ díle ma gbàgbanaɔ ũ. Tó gbé z̄iloe s̄òmazi, à gàɛ.
 11 Dii yã'ò Mɔizie à mè:
 12 Mámɛ ma Levii buio sè Isailiɔ guu Isaili nɛgɔɛ s̄iaɔ gbɛu. Levii buipio iɔ de ma pɔ ũ,
 13 asa za gɔɔ pɔ ma Egipi nɛgɔɛ s̄iaɔ d̀de, ma Isaili nɛgɔɛ s̄iaɔ n̄ n̄ pɔtuo nesana s̄iaɔ díle ma pɔ ũ.† Mámɛmaa Dii.
 14 Dii yã'ò Mɔizie Sinai guwaiwaiu à mè:

* 3:4 Lev 10.1-2, Nao 26.61 † 3:13 Bɔa 13.2

- 15 Levii buiɔ nao daedaε uale n̄ ualeo. An g̃εo nao pii sea za n̄ε m̄o doɔwa.
- 16 ɔ M̄ozi n̄ nao lá Dii ðewa.
- 17 Levii n̄εo t̄on ke: Gees̄, Keata n̄ Melalio.
- 18 Gees̄ n̄εo t̄on ke daedaε: Libeni n̄ Simeio.
- 19 Keata n̄εo t̄on ke daedaε: Amlaũ, Isaa, Hebl̄s̄ n̄ Uzielio.
- 20 Melali n̄εo t̄on ke daedaε: Mali n̄ Musio. Levii buiɔn we daedaε uale n̄ ualeo.
- 21 Libeni buiɔ n̄ Simei buiɔ mé Gees̄ buiɔ ũ.
- 22 G̃εe p̄o wà n̄ nao sea za n̄ε m̄o doɔwao gb̄εon ðaas̄oɔo lee sopla n̄ ðaa pla n̄ bas̄ooε (7.500).
- 23 Gees̄ buipiɔ lí b̄ookpa zw̄aakp̄epi kpe naa be'ae oi.
- 24 Laeli n̄ε Elisafa mé n̄ k̄ia ũ.
- 25 Gees̄ buiɔ lío zw̄aa n̄ báa p̄o wàli kú kpaaūkp̄eao z̄i ke n̄ a kpeεe zw̄ao
- 26 n̄ kaa lé zw̄ao n̄ kaa p̄o lia zw̄aakp̄epi n̄ sa'ok̄iozi zw̄ao n̄ a baɔ pii.
- 27 Amlaũ buiɔ n̄ Isaa buiɔ n̄ Hebl̄s̄ buiɔ n̄ Uzieli buiɔ mé Keata buiɔ ũ.
- 28 Sea za n̄ε m̄o doɔwa, an g̃εo gb̄εon ðaas̄oɔo lee swaā n̄ ðaa ðāoε (8.600).
- Aame aaliɔ z̄ike zw̄aakp̄e.
- 29 Keata buipiɔ mé aali b̄ookpa zw̄aakp̄epi sae naa geomid̄k̄ii oi.
- 30 Uzieli n̄ε Elizaf̄a mé n̄ k̄ia ũ.
- 31 Aaliɔ kpagolo n̄ táab̄unuo n̄ dauo n̄ sa'ok̄io n̄ tulaletikateak̄io n̄ zw̄aakp̄e z̄ikeb̄o n̄ su nao z̄i ke pii.
- 32 Sa'onkia Aalona n̄ Elezaa mé Levii bui k̄iaɔ ðaana ũ. Aapi mé ì w̄éte zw̄aakp̄e z̄ikenāzi.
- 33 Mali buiɔ n̄ Musi buiɔ mé Melali buiɔ ũ.
- 34 K̄é wà n̄ nao sea za n̄ε m̄o doɔwa, an g̃εo gb̄εon ðaas̄oɔo lee soolo n̄ ðaa dooε (6.200).
- 35 Abihaili n̄ε Zulieli mé n̄ k̄ia ũ. Aali b̄ookpa zw̄aakp̄e sae naa gugb̄antoo oi.
- 36 Wà Melali buiɔ ðile aaliɔ w̄éte zw̄aakp̄e lip̄εp̄εozi n̄ a lip̄oɔo n̄ a lip̄eεo n̄ lip̄eεpi zeb̄o n̄ a p̄okeleo pii.
- 37 Aaliɔ kaa p̄o liaa zw̄aakp̄ei lip̄eεo n̄ a zeb̄o n̄ a k̄ub̄o n̄ a baɔ z̄i ke lo.
- 38 M̄ozi n̄ Aalona n̄ Aalonapi n̄εo lí b̄ookpa kpaaūkp̄e ae naa gukp̄e oi. Aame aaliɔ luakuk̄ii z̄i ke Isailioε. Tó gb̄é z̄iloe s̄̄i, à ḡaε.
- 39 Levii bui p̄o M̄ozi n̄ Aalona n̄ nao daedaε lá Dii ðwaon we. Sea za n̄ε m̄o doɔwa, aa gb̄εon ðaas̄oɔo lee bao n̄ plaoε (22.000).
- 40 Dii ð M̄ozie à mè: Isaili n̄εg̃εe s̄éiaɔ nao pii sea za n̄ε m̄o doɔwa, ní n̄ tó dalau.
- 41 Bee gb̄ea ní Levii buiɔ ðile ma p̄o ũ Isaili n̄εg̃εe s̄éiaɔ gb̄eu n̄pii, ní Levii buiɔ p̄otuoɔ ðile ma p̄o ũ Isailio p̄otuo nesana s̄éiaɔ gb̄eu pii. Mám̄ema Dii.
- 42 ɔ M̄ozi Isaili n̄εg̃εe s̄éiaɔ n̄ao lá Dii ðewa,
- 43 sea za n̄ε m̄o doɔwa. K̄é wà n̄ tó k̄a láu pii, an dasi k̄e gb̄εon ðaas̄oɔo lee bao n̄ ðaa do n̄ bàak̄wi n̄ ðāoε (22.273).
- 44 ɔ Dii yā'ò M̄ozie à mè:
- 45 Levii buiɔ ðile ma p̄o ũ Isaili n̄εg̃εe s̄éiaɔ gb̄eu, ní Levii buiɔ p̄otuoɔ ðile ma p̄o ũ Isailio p̄otuo nesana s̄éiaɔ gb̄eu. Mám̄ema Dii.
- 46 Isaili n̄εg̃εe s̄éiaɔ dasi de Levii buiɔla gb̄εon ðaa do n̄ bàak̄wi n̄ ðāo. Gb̄é p̄o ðiapiɔ boa yá musu,
- 47-48 ánuusu ɔwat̄ε s̄oɔo síma an baade miwa, lá wà a gb̄ia ðile ma kúkiwa, ní kp̄a Aalona n̄ a n̄εwa. Anusu do gela baοε.
- 49 ɔ M̄ozi gb̄ebo'ɔapi sí gb̄é p̄o an dasi de Levii buiɔlapiɔwa.
- 50 A ɔasi Isaili n̄εg̃εe s̄éiapiɔwa ánuusu ɔwat̄ε ðaa soolo n̄ baswaās̄oɔo (1.365), lá wà a gb̄ia ðile luakuk̄iwa.
- 51 ɔ a kp̄a Aalona n̄ a n̄εwa lá Dii ðewa.

4

Keata buiɔ

- 1 Dii yã'ò Mɔizie ní Aalonao à mè:
 2 Levii né Keata buiɔ nao daedaε uale ní ualeo,
 3 gɔε pɔ kà wè baakwi e blakwi, aai mɔ zíkai kpaaukpeuɔ.
 4 Zí pɔ Keata buipiɔ lí ke kpaaukpeu á ma pɔε ní a mɔbaɔ.
 5 Tó wàle fele bɔou, Aalona lí mɔ ní a néɔ, aali suuna zwãa polo aa ku ikoyã kpagoloa.
 6 Aali ayo báa kua, aai gbasá zwãa pɔ wa kè ní pɔle búuna tɛtɛεo kua. Bee gbea aali kpagolo lipɔɔɔ sɔbu.
 7 Aali zwãa búuna kú táabũnu pɔ kú ma aεa, aai tapelentiɔ kálwà ní toonaɔ ní imibɔɔ ní lo pɔ wí v̄εε kauɔ, aai p̄εε pɔ wɔ kpaá gɔɔpii kále we ɔ.
 8 Aali zwãa t̄εa ku pɔpiɔla, aai ayo báa kua. Bee gbea aali táabũnupi lipɔɔɔ sɔbu.
 9 Aali zwãa búuna se ku daua ní a filiaɔ ní a deɔɔ ní a t̄ufukabɔɔ ní a n̄isikabɔɔ,
 10 aai daupi ye ayo báau ní a p̄okelepiɔ píi, aai ye a lipɔɔɔwa.
 11 Aali zwãa búuna kú tulaletikateak̄ia, aai ayo báa kua. Bee gbea aali a lipɔɔɔ sɔbu.
 12 Aali zikeɔ pɔ wàli zikeɔ ma kúkiɔ séle píi, aai ka zwãa búunau, aai ye ayo báau, aai gbasá ye a lipɔɔɔpiɔwa.
 13 Aali sa'ok̄ii t̄ufu ɔle, aai zwãa ḡaalulade ku sa'ok̄iipia,
 14 aai p̄okele pɔ wí zikeoɔ ka sa'ok̄iipia, t̄ésibɔɔ ní saá ní péeluo ní au'elɔɔ ní sa'ok̄ii p̄okeleɔ píi, aai gbasá ye ayo báau, aai a lipɔɔɔ sɔbu.
 15 Tó Aalona ní a néɔ p̄okù ma kpé pɔɔ ní a p̄okeleɔla píi aa làa, tó wàle fele bɔou, Keata buiɔ lí gbasá mɔ pɔpiɔ séle. Aasuli ɔk̄ã ma kpé p̄ɔewao, ké aasu gagao yáí. Keata buiɔ mé aaliɔ kpaaukpe pɔpiɔ sea.
 16 Sa'onkia Aalona né Eleazaa mé aliɔ wéte filia n̄isii ní tulaleti ḡinanao ní p̄ɔwenti pɔ wɔ mɔ ma gbai lá gu lé d̄o ní n̄isi pɔ wí pɔ dileɔ à ḡɔ ma pɔ ũo, ìli wéte zw̄aakpei ɔ ní a p̄oɔ ní a p̄okeleɔ píi.
 17 Dii yã'ò Mɔizie ní Aalonao à mè:
 18 Asu to Keata buiɔ midε Levii buiɔ guuo.
 19 Tó aa s̄ò ma kpé pɔpiɔzi, Aalona ní a néɔ mé aali d̄ɔaa ḡε zw̄aakpeu, aai ní baade z̄í pɔ a ke ní aso pɔ a seo ɔbè, ké aasu gagao yáí.
 20 Keata buipiɔ suli ḡε wékpalei ma kpé pɔpiɔzi gɔɔ pɔ wàle zwãa kuaɔ, ké aasu gagao yáí.

Geesɔ buiɔ

- 21 Dii yã'ò Mɔizie à mè:
 22 Geesɔ buiɔ nao ɔ daedaε uale ní ualeo.
 23 Gɔε pɔ kà wè baakwi e blakwi, aai mɔ zíkai kpaaukpeuɔ ñ níyɔ ní nao.
 24 Zí pɔ Geesɔ buiɔ lí ke ní aso pɔ aali seon ke:
 25 Aali kpaaukpezwãaɔ sé ní zwãa pɔ wí kuaɔ ní ayo báa pɔ wí kuaɔ ní a kpele zwãaɔ
 26 ní kaa pɔ liaa zw̄aakpe ní sa'ok̄iiozi zwãaɔ ní a le zwãaɔ ní a baɔ ní a p̄okeleɔ píi. Aali z̄í pɔ wí keoɔ ke píi.
 27 Aalona ní a néɔ mé aas̄ de z̄í pɔ Geesɔ buiɔ lí ke gb̄εz̄ɔɔ ũ, asosean nò, z̄í p̄ale kean nò. Ampio mé aali aso pɔ aa se ɔbné.
 28 Kpaaukpe z̄í pɔ Geesɔ buiɔ lí kean we. Sa'onkia Aalona né Itamaa mé aliɔ wéte an z̄iɔi.

Melali buiɔ

- 29 Melali buiɔ nao daedaε uale ní ualeo.

30 Gbé pò kà wè baakwi e blakwi, aaiò mò zíkèi kpaaũkpɛuɔ ò ñyò ñ nao.

31 Kpaaũkpɛ zì pò aaliò ken ke: Aame aaliò zwàakpɛ lipɛpɛɛɔ sea ñ a lipɔɔɔ ñ a lipɛɛɔ ñ lipɛɛpiò zebɔɔ

32 ñ kaa pò liaai lipɛɛɔ ñ a zebɔɔ ñ a kũbɔɔ ñ a baò ñ a pòkele pò wì zíkɛɔɔ pii. Ali baade aso pò a se ɔbè.

33 Kpaaũkpɛ zì pò Melali buiò lí ken we. Sa'onkia Aalona né Itamaa mé alio wéte an zìi.

Levii buiò naoa

34 Ǿ Mɔizi ñ Aalonao ñ Isaili kíao Kɛata buiò nàò daɛdaɛ ualɛ ñ ualɛɔ,

35 sea gbé pò kà wè baakwi e blakwi, aaiò mò zíkèi kpaaũkpɛuɔ.

36 Aa gbɛɔn òaa kuɛ'aaɔ ñ basoplakwioɛ (2.750).

37 Kɛata bui pò aaí zíkèi kpaaũkpɛuɔ dasilen we. Mɔizi ñ Aalonao ñ nao lá Dii ò Mɔiziewa.

38 Ǿ aa Geesɔ buiò nàò daɛdaɛ ualɛ ñ ualɛɔ,

39 sea gbé pò kà wè baakwi e blakwi, aaiò mò zíkèi kpaaũkpɛuɔ.

40 Aa gbɛɔn òaa kuɛ'aaɔ ñ baakwioɛ (2.630).

41 Geesɔ bui pò aaí zíkèi kpaaũkpɛuɔ dasilen we. Mɔizi ñ Aalonao ñ nao lá Dii òwa.

42 Ǿ aa Melali buiò nàò daɛdaɛ ualɛ ñ ualɛɔ,

43 sea gbé pò kà wè baakwi e blakwi, aaiò mò zíkèi kpaaũkpɛuɔ.

44 Aa gbɛɔn òaa gɛò ñ mɛndooɛ (3.200).

45 Melali buiò dasilen we. Mɔizi ñ Aalonao ñ nao lá Dii ò Mɔiziewa.

46 Maa Mɔizi ñ Aalonao ñ Isaili kíao Levii buiò nàò daɛdaɛ ualɛ ñ ualɛɔ,

47 sea gbé pò kà wè baakwi e blakwi, aaí mò zíkèi kpaaũkpɛu aaiò a aso seaɔ.

48 Ampii an dasi fɛɛ òaaasɔɔɔ lɛɛ swaaɔ ñ òaa àaɔ baosaiɔɛ (8.580).

49 Ké Dii yádìɛ Mɔizie, a ò gbɛɔne, wà baade zì òbè ñ aso pò a seɔ. Ǿ wà ñ nao màa lá Dii ò Mɔiziewa.

5

Bòò kua gbãɛsai

1 Dii yã'ò Mɔizie à mè:

2 O Isailiɔne aa kusudeɔ ñ kɛnudeɔ ya bòou ñ gbé pò kà gɛwa aa gbãɛò.

3 A ñ yá à ñ kpá bòò kpɛ gɔɛ ñ nɔɛɔ, ké aasu Isailiò bòò pò má kú a guu gbãɛɔ yáí.*

4 Ǿ Isailiò kè màa, aa ñ yá ñ kpá bòò kpɛ, lá Dii ò Mɔiziewa.

5 Dii yã'ò Mɔizie à mè:

6 O Isailiɔne, tó gɔɛ ge nɔɛ duunakè a gbɛɛ à náaisaiyãkè Diiɛ, à tàakɛn we.

7 Sema ade duuna pò a kèpi o gupuau, i a fiabo gbé pò à tàakɛɛpiɛ, i a òa sɔode nawà.

8 Tó pòde gà mé a daɛ fɛɛɛ ví wà fiapi boèò, pòpi a gɔ ma pò ùɛ, wi kpa sa'onawa sãnu ñ sãsakao pò wa lákaò aà duunapiao.†

9 Sa pò Isailiò lí oa alio de sa'ona pò wà m̀òè pò ùɛ.

10 Pò pò gbé kpá Diiwa ali gɔ sa'ona pò wà nàè a ɔzì pò ùɛ.

Nò ndaisaide yá

11 Dii yã'ò Mɔizie à mè:

12 O Isailiɔne ñ mɛ, tó gbɛɛ nò pãzɛa à náaisaiyãkèè,

13 gɔɛ pãɛ wùɛaàno, aà zá a yá dɔo, tó nɔɛpi gbãsíké màa mé gbɛɛ i aà eo, seelade kuo, ké wi aà kũòò yáí,

* 5:3 Zia 21.27 † 5:8 Lev 5.20-26

14 tó gōepi nòse fèle, mé àle seake a nōpi yáwa, àle e à gbāsikè yá, ge i gbāsikèoa,

15 gōepi i gé ní a napio sa'ona kíi ní pówenti kiloo plao gba pò nōepi a m̀ò ù. Asu nísikawào, mé asu tulaleti fáwào, ké nòsefelegbae yáí. A de d́akpaagba pò ì to wà d̄s tó wà tàaekè síanae ùe.

16 Sa'ona i m̀ó ní nōepio, i aà ze ma ae.

17 Sa'ona i ma kpé í dā ka oo nénau, i zwàakpe bùsu dā à zua.

18 I nōepi falana go, i d́akpaagba pò wí da nòsefelea yáí na nōepie a ɔ́zì. Sa'onapi íb í pāsí pò ì láaizímápi k̄ua.

19 Sa'onapi i to nōepi d́akpa, i oè à me: Tó gōee i wúlennɔo, tó ni pā n zá ikoyāa n gbāsikèò, í pāsí pò ì láaizímápi a yāe ineo.

20 Ama tó n pā n zá ikoyāa, n ge n wule ní gōe pāleo n gbāsikèe s̄o,

21 Dii a to n gbalao ibaba, n gb̄ee i sé, n gb̄eò i láaizíma, aai n ká.

22 I pò ì láaizímáe beepi a taale n meue, i n gb̄ee sé, n gbalao i ibaba. Nōepi i gbasa me: Ami! Aà ke màa!

23 Sa'ona i láai yápiò kē lāwa, i pípi ní í pāsípíio,

24 i í pāsí pò ì láaizímápi kpa nōepiwa aà mi, i taale aà me u à yāpāsí iè.

25 Ama sa'ona lí nòsefelep̀wentipi si nōepi ɔ́zì ḡia, i m̀o Dii, i gbasa geò sa'ok̄ii.

26 Sa'onapi i pówentipi dā ɔ́kū do yād̀o Diigu gba ù, i kpa sa'ok̄iwa, i gbasa ípi kpa nōepiwa aà mi sa.

27 Tó nōepi gbāsikè à náaisaiyākè a zāee, g̀o pò à í pò ì láaizímápi m̄i, a taale aà meue, i yā'ìè, aà gb̄ee i sé, aà gbalao i ibaba, nōepi i ḡo láaipò ù a gb̄eò guu.

28 Ama tó nōepi i gbāsikèò mé a ku tàaesai, a b̀o aafiae, íb ne'ì.

29 Ikoyā pò má díle nòsefelea yá musun we. Tó nōe pà a zá baa à náaisaiyākèè,

30 ge tó gōe nòse mé fèle, àle seake a nō yáwa, a kek̄ean we. Sa'ona lí m̀ó ní nōepio, i aà ze ma ae, i gbasa ikoyāpi k̄eè píi.

31 Aà gōpi aò tàae ví a guuo, āma nōepi duunapi a wi aàzia musue.

6

Gb̄é pò azia kpà Luawa yá

1 Dii yā'ò M̀oizie à mè:

2 O Isailiɔne, tó gōe ge nōe lekèa à mè a azia kpàa ma gb̄é ùe zálala,

3 ade v̄ee ní í gb̄ao té.* Asu v̄ebe'ì buie k̄a a léwao, mé asu v̄ebe'ì si ge a gii bleo.

4 G̀o pò a ku ma gb̄é ù zálala, asuli v̄eli p̀e bleo, baa a wéna ge a tee.

5 E lé pò a k̄eapi g̀o ge paò, ḡe su t́a'o aà miwao. Aò de ma pò ù e g̀o pò à azia kpàapi lé ge paòe, i to a mikā gb̄a a laaiwa.

6 E g̀o pò à azia kpàa ma gb̄é zálala ùpi lé ge paò, asu s̄o geio.

7 Baa tó aà mae ge aà da ge aà v̄ii ge aà d̄auna ḡa, asu s̄o aà gei à gb̄aleo, asa aàzia kpaaa seela ku aà miwae.

8 Aò de ma pò ùe e g̀o pò à azia kpàa ma gb̄é zálala ùpi lé ge paò.

9 Tó gb̄ee ḡa aà wáa kándò, mé aà kua ma pò ù mikā gb̄alè, aà a mipi bo gb̄aigbai a gb̄ab̀g̀o, g̀o sopla gb̄ea.

10 A g̀o swaaòde z̄í i m̀o sa'onae ní felenaò ge felenguulu b̀o b̀naò m̀en pla kpaaũkpe kpele,

11 sa'ona i sa'o ní a m̀endoo duun awakpabò ù, i sa pò wí a pò káteu à tékū o ní a m̀endoo, i gb̄ab̀e aà kua ge sae yáí. Zibeezì i a mi bo,

* 6:3 Luk 1.15

¹² i ea à azia kpa a e a kua ma pò ù gɔɔ léu, i mós ní sãsa wẽdonao tàae fiabobo ù. Wasu aà kua ma gbé zálala ù séia gɔɔ dauo, asa aà kua ma gbé zálala ù káaupi òkpàe.

¹³ Ikoyã pò má díle gbé pò azia kpàaen ke lo. Tó gɔɔ pò a díle àò ku ma pò ù pà, wà mɔaàno kpaaũkpe kpeele,

¹⁴ i sa'oa ní sãsa wẽdona pò sãa víoo sa pò wí a pò káteu à tékũ obò ù ní sãda wẽdona pò sãa víoo duun awakpabo ù ní sãsakao pò sãa víoo sáaukpa sa'obò ù

¹⁵ apii ní a pówentio ní a v̄eεo ní kàao gbí do, kàa pò wa tòto ní nísioo ní kàawana pò wà nísi fãwà.

¹⁶ Sa'ona i mós ní pòpio ma ae pii, i sa pò wí o duuna awakpabo ù o ní sa pò wí a pò káteu à tékũo,

¹⁷ i sáaukpa sa'oa ní sãsakao ní a pówentio ní a v̄eεo ní kàao gbí do.

¹⁸ Gbé pò azia kpàapi i a mi bo† kpaaũkpe kpeele we, i a kua ma pò ù mikã séle káteu sáaukpasa nísi zíle.

¹⁹ Tó à a mi bò màa, sa'ona i sãsakao do pò wà a fùukè sé ní kàa pò a bò gbíuo m̀endo ní kàawanao m̀endo, i na gbé pò mibòpie a ɔzì.

²⁰ Sa'onapi i ea sí, i mɔmεε. Lá pòpiá ma pòε, a ḡo sa'onapi pò ùε ní a kùla pò wí mɔmεεo ní a gbá pò wí bɔ adoao. Bee gbea gbé pò azia kpàapi i gbasa ea na v̄emiawa.

²¹ Ikoyã pò má díle gbé pò azia kpàaen we ní sa pò a oa a lekca yáio, pò pò asu ye káfi a gbãa léu bàasi. Lé pò a kè gɔɔ pò à azia kpàa, sema aà a fiabo.

Sa maa pò sa'ona li o gbéne

²² Dii yã'ò Mɔizie à mè:

²³ O Aalonaε ní a néo, tó aale samaa'o Isailione, aali me:

²⁴ Dii báaadaágu, i ɔkuála,

²⁵ Dii á gwa, i gbẽkẽkẽé,

²⁶ Dii wéteázi, i á n̄sε daé doũ.

²⁷ Aali samaa'o Isailione ní ma tóo màa, míli báaadaágu.

7

Isaili kía gbadaa zwãakpe sakẽgɔɔ

¹ Gɔɔ pò Mɔizi zwãakpe d̀ò a làa, à nísikàwà ní a pòkeleo pii, à a sakè, ò à nísikà sa'okíiwa ní a pòkeleo pii, à a sakè.

² ɔ Isaili kía m̀ò ní gbao. Aame aa ní deziò buio kía pò wà ní díle gbènaon d̀oanao ù.

³ Aa m̀ò ní ní gbao Diiε, zugo m̀èn soolo ní zuo m̀èn kuεpla. Kía gbèon plapla zugo m̀endodo, baade miwa zù m̀endodo, ò aa gèò zwãakpe kpeele.

⁴ Dii yã'ò Mɔizie à mè:

⁵ Gba pò aa m̀òpio sí, io de kpaaũkpe zíkẽbɔ ù, ní kpà Levii buiowa, lá a mómá ní zì guuwa.

⁶ ɔ Mɔizi zugo ní zupio sí a kpà Levii buiowa.

⁷ A zugo m̀èn pla ní zù m̀èn síīso kpà Gees̄o buiowa ní zì léu.

⁸ A zugo m̀èn síīs̄o ní zù m̀èn swaāso kpà Melali buiowa ní zì léu. Sa'onkia Aalona né Itamaa mé ní d̀oana ù.

⁹ I asoseb̄e kpa Keata buiowao, asa aa Dii kpé pò sé ní ḡaue.

¹⁰ Zì pò wà nísikà sa'okíiwa, ò kíapio m̀ò ní ní gbao sa'okíipi ae sa'okíipi sakèa yáí.

¹¹ Dii ò Mɔizie yãa à mè, lá gu lé d̀o kíapio lío m̀o dodo sa'okii sakèa yáí.

† 6:18 Zin 18.18

12-83 Goo séia zí Aminadabu né Naasõ, Yuda bui mé mò ní a gbao.
 Goo plaade zí Zuaa né Netaneli, Isakaa bui kía mò ní a gbao.
 Goo àaõde zí Heloni né Eliabu, Zabolni bui kía mò ní a gbao.
 Goo síõde zí Sedeu né Elizuu, Lubeni bui kía mò ní a gbao.
 Goo soode zí Zulisadai né Selumiε, Simεo bui kía mò ní a gbao.
 Goo soolode zí Deueli né Eliasafa, Gada bui kía mò ní a gbao.
 Goo soplade zí Amihudu né Elisama, Eflaiũ bui kía mò ní a gbao.
 Goo swaaõde zí Pedazuu né Gamalieli, Manase bui kía mò ní a gbao.
 Goo kēokwide zí Gidoni né Abidã, Bēyāmεε bui kía mò ní a gbao.
 Goo kwide zí Amisadai né Ahiezεε, Dã bui kía mò ní a gbao.
 Goo kuεdode zí Okelana né Pagieli, Aσεε bui kía mò ní a gbao.
 Goo kuεplade zí Enana né Ahila, Nefatali bui kía mò ní a gbao.
 Gba pò an baade m̀on ke: Anusu tapelenti pò a gbia kiloo do ní k̄nio, au'elebo pò wa p̄ ní ánusuo a gbia galaũ òaa síõε, lá wà a gbia lé ðile luakuk̄iwa. Wà pòwenti yãalea ní n̄sio kà tapio pai pòwen gba ũ. Vua toona pò a gbia galaũ basookwi, wà tulaletikà a pai. Sa pò w̄ a pò káteu à tékũ obooon ke: Zugaaena do, sãsakao do, sãsa wēdona do. Duun awakpabon ke: Blesana do. Sáaukpasaon ke: Zu pla, sãsakao soo, blesana soo, sãsa wēdona soo.

84 Gba pò Isaili kía ò dà sa'ok̄i sakēa yáí n̄sika sa'ok̄ipiwa gbεapio dasilen ke: Anusu tapelenti m̀en kuεpla, au'elebo pò wa p̄ ní ánusuo m̀en kuεpla, vua toona m̀en kuεpla.

85 Tapelentipio gbia kiloo dodo ní k̄nioε, au'eleboo s̄o galaũ òaa síõs̄iõ. Ap̄ii f̄ile ánusuo kiloo baaso ní plao ní galaũ òaa àaõ, lá wà a gbia lé ðile luakuk̄iwa.

86 Vua toona pò wà tulaletikà a pai m̀en kuεplao gbia galaũ basookwikwi, lá wà a gbia lé ðile luakuk̄iwa. A k̄e pii galaũ òaa soolo ní basooloo (1.320).

87 Sa pò w̄ a pò káteu à tékũ oboo dasilen ke: Zugaaena kuεpla, sãsakao kuεpla, sãsa wēdona kuεpla, ap̄ii ní a pòwenti. Blesan m̀en kuεplã ò wà duuna awakpàò.

88 Pò pò wà sáaukpa sa'òò dasilen ke: Zu baaso m̀endosai, sãsakao bàãõ, blesana bàãõ, sãsa wēdona bàãõ. Sa pò wa ò sa'ok̄i sakēa yáí n̄sikaawà gbεan we.

89 Ké M̄oizi ḡε kpaaukp̄eu yã'oi ní Diio, à aà loo mà duunk̄emak̄i pò kú ikoyã kpagoloa musu malaika ḡãsiade m̀en plao zãnguo, Dii lé yã'òè.

8

Filianaa

1 Dii yã'ò M̄oizie à mè:

2 O Aalonaε, tó à filia m̀en soplao nà, aà to aali gupu dau aε.*

3 O Aalona k̄e màa, à filiao nà, aa gupù dau aε lá Dii ò M̄oiziewa.

4 Wà daupi p̄ ní vua pò wa gb̄εgb̄ε maanno za a z̄ile e à ḡε p̄èò a vúowaε. Wà daupi p̄ lá Dii a taa òlo M̄oiziewaε.

Levii bui ðileã r̄doã

5 Dii yã'ò M̄oizie à mè:

6 Levii bui se Isaili k̄inio guu, ní gbãboné.

7 Lá n̄yõ ní gbãbonén ke: Duunwolo'i fáfamã, aai ní mekã bo pii, aai gbasa ní p̄kasaó pí. Aa gbãbò n̄ziaen we.

8 Aai zugaaena sé ní p̄eti yãalea ní n̄sio a pòwenti gba ũ ní zugaaena plaade pò n̄yõ si duun awakpabo ũo.

* 8:2 B̄oa 25.37

- 9 Mós ní Levii buiò kpaaũkpe kpele, ní Isailiò kãaa píi,
 10 ní mós ní Levii buiò ma ae, Isailiò i ònamá.
 11 Aalona i Levii buiò mòmee gba pò Isailiò mòmee ù, ké aao de ma zíkenaò ù.
 12 Levii buiò i òna gáaenapiò miwa. Sa'o ní zupiò m̀̀ndoo duun awakpabò ù,
 ní sa pò wí a pò káteu à tékũ oa ní adoo duunakẽa Levii buiòwa yáí.
 13 To Levii buiò ze Aalona ní a néò ae, ní ní mòmee.
 14 M̀̀aà níyò Levii buiò b̀̀ Isailiò guu nído, aaiò de ma pò ù.
 15 Bee gbèa tó n gbãb̀̀ Levii buiòne, mé n ní mòmee, aali m̀̀ zíkè kpaaũkpeu.
 16 Isaili pò wa kpàaon ní ù. Ma ní díle ma pò ù Isaili negõe s̀̀iaò gbèue.
 17 Asa Isaili negõe s̀̀iaò ní ní pòtuo nesana s̀̀iaòá ma pòe. Ma ní díle ma pò ù za
 gòò pò ma negõe s̀̀iaò d̀̀ede Egipiè,
 18 ò ma Levii buiò díle Isaili negõe s̀̀iaò gbèu.
 19 Ma Levii buiò b̀̀ Isailiò guu, ò ma ní kpá Aalona ní a néòwa, ké aao kpaaũkpe
 zíkè Isailiòne. Aali láka Isailiò duunaa, ké gòò pò aale s̀̀ ma kúkiizi, gagyã su ní
 leo yáí.
 20 Ò M̀̀izi ní Aalonao ní Isailiò píi k̀̀ Levii buiòne lá Dii ò M̀̀iziè ní yá musuwa.
 21 Levii buiò gbãb̀̀ níziè aa ní pòkasaò pí. Ò Aalona ní m̀̀ Diiè, à ní duuna
 k̀̀má à gbãb̀̀né.
 22 Ò Levii buiò nà ní zìwa kpaaũkpeu ní Aalonao ní a néò d̀̀ao. M̀̀aà wa k̀̀ Levii
 buiòne lá Dii ò M̀̀iziè ní yá musuwa.
 23 Dii yá'ò M̀̀iziè à m̀̀:
 24 Levii buiò yán kè b̀̀. Gb̀̀é pò kà ẁ̀ baasò ge a dea lí m̀̀ kpaaũkpe zíkèi.
 25 Tó à kà ẁ̀ blakwi, ili kámabo, asuli zìpi kè b̀̀.
 26 Aaliò d̀̀ a gb̀̀le, iliò ẁ̀te kpaaũkpe zìbi, ãma asuli zìpi kèò. Díle Levii
 buiòne màa ní zì yá musu.

9

Gẽamusu dikpeke

- 1 Dii yá'ò M̀̀iziè Sinai guwaiwaiu Isailiò b̀̀a Egipi ẁ̀ plaade m̀̀ s̀̀ia guu à
 m̀̀:
 2 Isailiò lí Gẽamusu dikpeke a gòòwa.
 3 A dikpepi kè m̀̀e bee gòò g̀̀o m̀̀ndosaide zíkè oosiele. A kè lá má dàéwa píi ní
 a ikoyá pò má díléò.*
 4 M̀̀izi ò Isailiòne aa Gẽamusu dikpeke,
 5 ò aa dikpepi k̀̀ Sinai guwaiwaiu m̀̀ s̀̀ia gòò g̀̀o m̀̀ndosaide zíkè oosiele. Aa
 k̀̀ lá Dii ò M̀̀izièwa píi.
 6 Gb̀̀eò ku we aa gbãlèa, ké aa kà gèwa yáí, ò aai e Gẽamusu dikpekè zìbeeziò.
 Ò aa g̀̀ M̀̀izi ní Aalonao lè zìbeezi g̀̀ò,
 7 aa ò M̀̀iziè: Gè yá musu wa gbãlè. Bóyãì wà g̀̀wèe wà m̀̀ ní gbaò Diiè ní wà
 gb̀̀é a gòòwai?
 8 M̀̀izi wè má à m̀̀: A ze e mà ma lá Dii a o á yá musu.
 9 Ò Dii ò M̀̀iziè à m̀̀:
 10 O Isailiòne, tó an gb̀̀eò ge an buiò ní kpé gbãlè gè yá musu, ge aa g̀̀ ẁ̀le
 zàzãeu, aa ze'e aa Gẽamusu dikpekemee gbèzã.
 11 M̀̀ plaade gòò g̀̀o m̀̀ndosaide zíkè oosiele ò aali dikpepi kè. Aali sã só ní kàao
 ní lá k̀̀são.

* 9:3 B̀̀a 12.1-13

12 Aasuli a kee to gu dɔwàò, mé aasuli sãpi wáe εο.† Aali Gẽamusu dikpepi ke lá má d̩lɛ́ɛ́wa píi.

13 Gbɛ́ pɔ́ i gbãlɛo mé i gé wɛ́lɛu no, tó à gĩ Gẽamusu dikpepi kei, wà ade bo a gbɛ́o guu, asa i mɔmɛε ní gbao a gɔɔwao. Aà tàae a wi aà musuε.

14 Bòmɔ pɔ́ kú á guu mé a ye Gẽamusu dikpekemεε, sema aà ke lá ma ikoyã d̩lɛ́ɛ́wa. Bòmɔ ní beleo píi, yá douε.

Tɛlu kua zwàakpɛa
(Bɔa 40.34-38)

15 Zí pɔ́ wà zwàakpɛ d̩, telu kùlɛ ikoyã kpɛ́piaε. Sea za oosi e gu gè d̩ò telupi ku zwàakpɛpi musu lán téwa.

16 ɪ bo ku màa gɔɔpiie, ɪ bo ku zwàakpɛpia, gwãasina ɪ de lán téwa.

17 Tó à gò zwàakpɛa, ɔ Isailio ɪ fɛlɛ b̩òou. Gua pɔ́ telupi zèu, we aã b̩òokpau.

18 Tó Dii òlɔné màa, aã ní pɔ́o naaa aa fɛlɛ. Tó a òlɔné bo, aã εa b̩òokpa. Tó telupi zea zwàakpɛpia s̩, an b̩ò ɪ kálɛaε.

19 Tó telupi lé gɔɔplakɛ zwàakpɛa, aai bo Dii yãma, aali fɛlɛ b̩òouo.

20 Zieo telupi lí gɔɔplakɛ zwàakpɛao. Tó Dii òlɔné, aã b̩òokpa, tó Dii εa òlɔné bo, ɔ aã ní pɔ́o naaa.

21 Zieo s̩ telupi ɪ zε gudou yoo za oosi e koo. Tó à gòa koo, ɔ aã fɛlɛ b̩òou. Fãanε ge gwãasinan nò, tó telupi gòa, aã ní pɔ́o naaaε.

22 Tó telupi gè zea zwàakpɛa gɔɔ do ge mɔ do ge wè don nò, aai bo kálɛa b̩òouε, aali fɛlɛo. Tó à gòa, ɔ aã fɛlɛ.

23 Aali b̩òokpa ge aa fɛlɛ b̩òou Dii lé saio. Aai bo Dii yãma lá a dà Mɔizie a ònéwaε.

10

Anusu kàae mèn pla

1 Dii yã'ò Mɔizie à mè:

2 Kàae pí mèn pla ní ánsusu pɔ́ wa gbègbɛ maannoo gbɛ́o kãaabo ũ, ké aali fɛlɛ b̩òou.

3 Tó wà kãaepio pè, gbɛ́pii i mɔ kãaanzi kpaaũkpɛ kpɛlɛ.

4 Tó kãae mendo wa pè, Isaili bui dɔaana pɔ́ aa de kía ũ mé aali mɔ kãaanzi.

5 Tó wà kãaepio pè gbáugbãu, gbɛ́ pɔ́ an b̩ò ku gukpɛ oio mé aali fɛlɛ káau.

6 Tó wà a gɛn plaade pè gbáugbãu, gbɛ́ pɔ́ an b̩ò ku gɛomidokii oio mé aali fɛlɛ. Kãaepɛa gbáugbãupi mé gbɛ́o daa zéu seela ũ.

7 Tó wàlɛ gbɛ́o kãaa, wàli pé gbáugbãu.

8 Aalona né sa'onao mé aali kãaepio pé. Ao dɛé ikoyã ũ gɔɔpiie, ápio ní á buio.

9 Goo pɔ́ a ka á b̩usuu, tó álɛ gé zikái ní á wèlɛ pɔ́ s̩ fɛlɛánoo, àli kãaepio pé gbáugbãu, ké á yá e do ma Dii á Luagu, mí á bo á wèlɛpio ozi.

10 Goo pɔ́ álɛ pɔnakε s̩, dikpen lò, mɔ dafu gɔɔ s̩ia zin lò, àli kãaepio do á sa pɔ́ wi a pɔ́ kátɛu à tékũwa ní á sáaukpasao, á yá i dɔmagu. Mámɛmaa Dii á Lua.

Isailio fɛlɛa Sinai

11 Wè plaade mɔ plaade gɔɔ baode zí, telu gò ikoyã zwàakpɛa,

12 ɔ Isailio ní pɔ́o náaa aa fɛlɛ b̩òou Sinai guwaiwaiu, aalε b̩òokpakpa e telu gè zè Palana guwaiwaiu.

13 An fɛlɛa b̩òou s̩ian we. Aa kè lá Dii dà Mɔizie a ònéwa.

† 9:12 Bɔa 12.46, Zaa 19.36

14 Yuda zīgōō mé fêlê ní bōou gā ní gāo sēia ní ní dālapoo. Aminadabu né Naasō mé ní dōaana ũ.

15 Zuaa né Netaneli mé Isakaa zīgōō dōaana ũ.

16 Heloni né Eliabu mé Zabulōni zīgōō dōaana ũ.

17 Geesō buiō ní Melali buiō zwāakpε wōεwoε, ō aa sè aa dàò zéu.

18 Ǿ Lubeni zīgōō fêlê ní bōou gā ní gāo ní ní dālapoo. Sedeu né Elizuu mé ní dōaana ũ.

19 Zulisadai né Selumiε mé Simeō zīgōō dōaana ũ.

20 Deueli né Eliasafa mé Gada zīgōō dōaana ũ.

21 Ǿ Keata buiō Lua pōō sè aa dàò zéu. Wà zwāakpεpi pèεpεε e aao gé kái.

22 Ǿ Eflaiũ zīgōō fêlê ní bōou gā ní gāo ní ní dālapoo. Amihudu né Elisama mé ní dōaana ũ.

23 Pedazuu né Gamalieli mé Manase zīgōō dōaana ũ.

24 Gidoni né Abidā mé Bēyāmεε zīgōō dōaana ũ.

25 Ǿ Dā zīgōō fêlê ní bōou gā ní gāo ní ní dālapoo. Aame aa ku gbεzā. Amisadai né Ahiezεε mé ní dōaana ũ.

26 Ǿkelana né Pagieli mé Aσεε zīgōō dōaana ũ.

27 Enana né Ahila mé Nefatali zīgōō dōaana ũ.

28 Lá Isailiō ì fêlê ní bōon we gā ní gāo.

29 Obaba mé Mōizi ànsue Leueli né ũ, Madiā buiε. Mōizi òè: Wáλε dazεu, wáλε gé būsū pō Dii mè á wá gbau. Mō ñ géwanō, wí maakενε, asa Dii namablea we legbèwèεε.

30 Ǿ a òè: Má γεο. Má tá ma būsū ma bedεō kíε.

31 Mōizi mè: N yá na. Nsu wá tó weo, asa ní bōokpakii maa dō, mé níyō fō ke wá wé ũ.

32 Tó n γεwanō, wá maa pō Dii a κεwèε κενε sōε.*

33 Isailiō fêlê Dii gbε saε, aa táa'ò gōō àaō. Wà dōaa ní Dii bàakuarínō kpagoloo bōokpakii wεεleiné.

34 Ké aa fêlê aa dàzεu, Dii telupi kúrila fáane.

35 Tó wà dàzεu ní kpagoloo, Mōizi ì mε:

Fêlê Dii, n ibεεō ì fáaa,
n zangudeō ì bàalενε.†

36 Tó wa ðiε, Mōizi ì mε:

Dii, εa su Isaili dasidasíōwa.

11

Dii té gbaεa

1 Isailiō zōakà Diizi ní taasikεa yáí. Ké Dii mà, aà pō pà, ō à tesōmá, an bōo saalo tekū.

2 Ǿ gbéō wiilè Mōiziwa. Ké à wabikè Diiwa, ō tépi zè.

3 Ǿ wà tōkpà gupie Tabela, * ké Dii tesōmá we yáí.

Dii bùuō gbaεa

4 Buipāleo ku Isailiō guu, aale ble maa beεke, ō Isailiō lé sōō sō aa mè: Má wá nōō eu wà soi?

5 Wáλε kpō pō wá sò Egipi wá pōεāwa beεke ní gólao ní blebusunao ní εfōō ní emasao ní emasao gisoō.

6 Tiasa wá lé gá, asa wili pōe eo, sema mana bàasio.

7 Manapi wé keleũ, a δε lán lí'ōwae.

* 10:32 Dōa 1.16 † 10:35 Sou 68.1 * 11:3 Bee mè tékū.

8 Isailio i séle wà lo gbɛu ge aaɪ zõ góu. Aaɪ disa aa kàa keò. A í na lán kàagbaalawa.

9 Tó fii kpà bòou gwá, ò manapi i bo.†

10 Mɔzi mà wàle ɔlo uale ní ualeo. Dii pɔ pà maamaa, ò à kè Mɔzie íi,

11 a òè: Bóyáí níle ɪadaai? Bóyáí ma yá i kanguo, ò n gbépio gwaa aso òmɛei?

12 Mámɛ ma gbépio nɔsia? Mámɛ ma ní ía? Bóyáí ní òmɛɛ mà ní kue lán nɔɛ neadewa, mà gériɔ bɔsu pɔ n a legbè an dezioɛ guui?

13 Mákíi má nò eu mà kpa gbépiowa piiii? Asa aale wiilea, aale mɛ mà ní gba nò wà soɛ.

14 Má fɔ gbépio kue pii madoo, asa an aso demalae.

15 Tó màa níyɔ kemɛɛ, ma wegwa, ní ma de gɔ. Nsu to mà taasipi ke bo.

16 ɔ Dii òè: Isaili gbɛzɔ pɔ ní ní dɔ daana ũ kàaa gbɛɔn bàaɔkwi, ní mórno kpaaũkpɛu, aai kunnɔ we.

17 Má pila mà yá'one we, mí Nisina pɔ kuma kɪni go mà diné, aai gbéɔ gwaa aso sennɔ, ké nísu níyɔ ní sea ndo bo yáí.

18 O gbéɔne aa gbábo nízia zia yáí, aai nò e só. Asa aa wiilea aa mɛ, má wa nò eu la wà soi? Aa mɛ wa dáamaví Egipi. A yáí tò má ní gba nò aa só.

19 Aa só, i ke gɔ do no, gɔ pla no, gɔ so no, gɔ kwi no, gɔ bao no.

20 Aa so mɔ gbáa doe e à bo ní níu, a ni i bórila. Asa ma Dii má kú ní guue, ò aa pàkpàmazi. Aa zɔadba aa mɛ, bóyáí wa boi Egipii?

21 ɔ Mɔzi mɛ: Gɔɔ kumanɔ tá guu gbɛɔn baasɔso leɛ ba aadɛ (600.000), ò n mɛ níyɔ ní gba nò aa so e mɔ gbáa doa?

22 Baa tó wà sã ní zu dède dasidasi, a mómáe? Tó wa ísia kpɔ sèle pii, a mómáe?

23 Dii wèwà à mɛ: Ma gbáa a ka noa? Nyɔ e tia, tó yá pɔ má òne a ke ge a keo.

24 Mɔzi bò à Dii yápio òné. A Isaili gbɛzɔ kàaa gbɛɔn bàaɔkwi à ní lia zwàakpei.

25 ɔ Dii pila telu guu à yá'òaanɔ. A Nisina pɔ kuwà kɪni go dɪ gbɛzɔ gbɛɔn bàaɔkwipioɛ. Ké Nisɪnapi diné, aa ànabikekè, bee gbea aai ea kè bo.

26 Gbé pɔ Mɔzi ní séɔ, an gbɛɔn pla gɔ bòou, gbédo tón Eledada, gbédo sɔ Medada. Aai gé zwàakpe kíio, kási Lua Nisɪnapi diné sɔɛ, ò aa ànabikekè bòou.

27 Ewaasoe bàalè ge ò Mɔzie à mɛ: Eledada ní Medadao lé ànabikeke bòou.

28 Nuni né Yozuee de Mɔzi zɔbána ũ za a ewaasogɔɔɛ, ò à mɛ: Ba Mɔzi, gínɛ.

29 ɔ Mɔzi òè: N nòse fèle ma yá musu yà? Tó Dii a Nisina dɪ a gbéɔne aa gò ànabio ũ pii, a maa lé?

30 ɔ Mɔzi èa bòou ní Isaili gbɛzɔpio.

31 Dii tò íana bò ísia oi à mɛ ní bùuɔ, aa lí bòoa. Aa lía bòoi gupiiu à kà tagɔ do ũ, mé an daa lesí kà gàsísuu pla.

32 Fãane bee ní gwãasinao ní a gu sía dɔao aa fèle gè bùuɔ sèle. Gbé pɔ i séle bílao sèle koto bao. ɔ aa fàle, aa a giikà.

33 Ké aa a nò dà ní léu gɔ aai e sò bílao, ò Dii pɔ pànzí à gagyākàngu.‡

34 ɔ wà tɔkpà gupie Lé'udeɔ Mia, asa wekíi wà gbé pɔ lé'ú ní kú vɔ.

35 ɔ Isailio fèle we, aa gè Azelo aa gɔplakè we.

12

Miliaŭ ní Aalonaɔ Mɔzi tàae'ea

1 Miliaŭ ní Aalonaɔ Mɔzi tàae è Etiopi nɔ pɔ a sè yá musu, asa à Etiopi nɔ sèɛ.

- 2 Aa m̀̀: M̀̀zi adu ɔ̄ Dii d̄ile à a yá'òà? A tò wá ò s̄o lé? Dii yápi mà.
- 3 M̀̀zi s̄o ǹ̀sedoūde, aà sáa kú d̄únia guuo.
- 4 Weḡɔ̄ Dii ò M̀̀zi n̄ Aalonao n̄ Miliaũoe: A b̄le gé kpaaūkp̄eu á gb̄eɔ̄n àā.
- 5 aa g̀̀e n̄ gb̄eɔ̄n àā n̄pii.
- 6 Dii p̄ila telu guu à z̀̀e kp̄epi kp̄eεε. A Aalona n̄ Miliaũo s̄isi, ɔ̄ aa s̄̀aàzi n̄pla n̄pii.
- 7 A òn̄é: A ma yáma. Tó ma á̄nabie kú á guu, mi b̄o m̄owà w̄é̄pungu'ea guu, mi yá'oè nana guue.
- 8 Kási a de màa n̄ ma z̀̀blena M̀̀zizioo. Zik̄en náaideε ma ua.*
- 9 Wi yá̄b̄o k̄ó léu. Mili yá'oè ma a bakũaanak̄èè. I wesi ma taale. Ak̄ea i ma z̀̀blena M̀̀zi tàae'ea v̄lak̄eo ni?
- 10 ɔ̄ Dii p̄o p̄à̄zi à èa tà.
- 11 Ké telupi gò kp̄é̄pia, kusu li Miliaũla ḡɔ̄, à puak̄ù lán buawa. Ké Aalona gwà, a è kusu liaàla,
- 12 ɔ̄ a ò M̀̀zizie: N yá na Baa! Nsu to wà m̄isaik̄e tàae p̄o wá k̀̀e gb̄e'eo.
- 13 Nsu to aà̄ de lán né p̄o wa i g̀̀e, aà m̄agueɔ̄ yaik̄èwao.
- 14 M̀̀zi wiil̄è Diiwa à m̀̀: Lua, n yá na! N aà gb̄ágb̄a.
- 15 ɔ̄ Dii òè: Tó aà mae lé'ikà aà oawa, aɔ̄ deè w̄iyá ũ ḡɔ̄ soplao lé? Wà aà ya b̄o b̄òo kp̄e ḡɔ̄ sopla ḡia, wi gbasa wà aà sí.
- 16 Miliaũ ku b̄òo kp̄e e ḡɔ̄ sopla. Isailīo i daz̄euo e wà èa wà aà sí.
- 17 Bee gb̄ea aa f̄le Azelo aa g̀̀e b̄òokpà Palana guwaiwau.

13

Asiigwana gb̄eɔ̄n kuεplao zia (Iko 1.19-33)

- 1 Dii ò M̀̀zizie à m̀̀:
- 2 Gb̄é̄ z̄i aa gé Kanaa bùsu p̄o m̄á̄le kpà Isailīowa k̄eε̄ei. N n̄ dez̄iɔ̄ bui gb̄é̄ p̄o de d̄oana ũ̄ se m̀̀ndodo n̄ n̄ z̄i.
- 3 ɔ̄ à n̄ gb̄áe màa b̄o Palana guwaiwau lá Dii òwa. Gb̄é̄pīa Isaili d̄oanaɔ̄ne n̄pii.
- 4 An t̄ɔ̄n k̄e:
- Lubeni buīo guu Zakuu né Samua,
- 5 Sim̄eɔ̄ buīo guu Oli né Safata,
- 6 Yuda buīo guu Yefũ̄ne né Kal̄ebu,
- 7 Isakaa buīo guu Yosefu né Igali,
- 8 Eflaiũ buīo guu Nuni né Ozee,
- 9 B̄yã̄m̄eε buīo guu Lafu né Paleti,
- 10 Zabul̄ni buīo guu Sodi né Gadieli,
- 11 Yosefu né Manase buīo guu Susi né Gadi,
- 12 Dã buīo guu Gemali né Amieli,
- 13 Aseε buīo guu Mikaila né Setuu,
- 14 Nefatali buīo guu Vofesi né Nabi,
- 15 Gada buīo guu Maki né Geueli.
- 16 Gb̄é̄ p̄o M̀̀zi n̄ z̄i bùsu gwaion we. M̀̀zi t̄okpà Nuni né Ozeε Yozuee.
- 17 Ké M̀̀zi lé n̄ z̄i Kanaa bùsu gwai, a òn̄é: A b̄o n̄ N̄egeve guwaiwaio, í s̄is̄īo k̄ú.
- 18 A gwa lá bùsupi de, tó a gb̄é̄o gb̄aa ge aa buse, tó aa dasi ge aa bílao,
- 19 tó an bùsu maa ge a v̄ai, tó an w̄é̄leɔ̄ bíi v̄i ge a v̄io,

* 12:7 Ebe 3.2, 5

20 tó a tɔɔle taae ví ge a nao, tó a líb ví ge a vío. A kɔaíke, í bùsupi libeɔ séle suò. Asa vɛe káauɔ magɔɔe.

21 ɔ aa gè bùsupi gwàgwa za Zini guwaiwai léu e Leobe, Amata bɔleu.

22 Ké aa pà Nεgeve guwaiwaia, aa kà Heblɔ, gu pɔ Anaki buiɔ Aimagi n Sesaio n Talemaio kuu. Heblɔ kálea dɔaaa Zoã pɔ kú Egipiε wɛ̀ soplaε.

23 Ké aa kà Esikɔli guzulεu, aa vɛe ligɔn nede zɔ̀ we aa kà lía, ɔ gbɛɔn plaɔ sea. Aa gbɛafu n kaadɔnao sè lɔ.

24 Wà tɔkpà gupie Esikɔli* guzulε, vɛe ligɔn nede pɔ Isailiɔ zɔ̀ we yáí.

25 Ké aa bùsupi gwà gɔɔ bla, ɔ aa èa sù.

Asiigwanaɔ n bao kpaa

26 Ké aa sù Kadesi, Palana guwaiwaiu, aa gè Mɔizi n Aalonaɔ n Isailiɔ píi kíi. Aa sù n baoo Isailiɔne píi, ɔ aa bùsupi libeɔ òlɔné.

27 Aa ò Mɔizie: Wa ge bùsu pɔ n wá zíu. Ví n zó'io di weε. A a libeɔ gwa ke.

28 Ama bùsupideɔ gbãa. An wɛ̀leɔ bíi ví mé an wɛ̀lepiɔ zɔ̀ maamaaε. Wa Anaki buiɔ è we.

29 Amalekiɔ ku Nεgeve guwaiwaiu. Itiɔ n Yebusiɔ n Amɔleɔ ku gusisideu, mé Kanaaɔ ku ísia saε n Yuudε saeo.

30 Kalebu tò gbɛ̀ pɔ lia Mɔiziziɔ nile, ɔ à mè: Wà ge bùsupi síi, asa wá ziblemáε.

31 ɔ gbɛ̀ pɔ aa gèaàndɔ mè: Wá fɔ̀ gɛ̀ gbɛ̀piɔzio, asa an gbãa dεwálaε.

32 ɔ aa sakà Isailiɔne bùsu pɔ aa gwàgwapiu aa mè: Bùsu pɔ wa pãa wa ge a asiigwaipiá bùsu pɔ ì a gbɛ̀ɔ mómɔε. Gbɛ̀ pɔ wa n é weɔ píiá gbɛ̀ gbãaɔne.

33 Wa gbɛ̀ gbãagbãa† è we Anaki buiɔ ù. Wále e kòtɛɔn wá ù, màa wá dε n wéu sɔ̀.

14

Isailiɔ bɔa Dii kpe

1 Isailiɔ lé wii gbãa le nípii, aale ɔ̀lɔ gwá bee.

2 Aa zɔadò Mɔizi n Aalonaowa nípii, aa òné: Tó wa gaga Egipi ge guwaiwaiu la, bee mé maa.

3 Bóyáí Dii lé táwanɔ bùsupiui? Wa wá dεde n fɛ̀ndaoε, wi wá nɔε n wá néo kúkú. Wá εa taa Egipi sàɔo lé?

4 ɔ aa òkɔε: Wà dɔaana dile, wí εa ta Egipi.

5 Mɔizi n Aalonaɔ wùle tɔɔle bíla wáa.

6 ɔ asiigwana gbɛɔn plaɔ Nuni né Yozuee n Yefūne né Kalebuo n ulaɔ gá aa kɛ̀kɛ̀,

7 aa ò bílaε: Bùsu pɔ wa pãa wa ge a asiigwaipi maa maamaaε.

8 Tó wá yá kà Diiguε, a géwanɔ bùsupiue, bùsu pɔ ví n zó'io diupi, i wá gba.

9 Asu bɔ Dii kpeo.* Asu víake bùsupideɔneɔ, asa wá muu dɔɔne, aa ulékíi ví lɔ. Dii kúwanɔε, ásu víakeo.

10 Gbɛ̀pii lé n pápaa n gbεo yá'o, ɔ Dii gawi bɔ Isailiɔwa kpaaũkpεu.

11 Dii ò Mɔizie à mè: Gbɛ̀piɔ aao sakamagu gɔɔpii yá? Baa n dabudabu dasi pɔ má kè n guu, aao ku ma náaikesai gɔɔpii yá?

12 Má gagyákaŋgu mà n kaaleε, mí n buiɔ káfi aao dasi, an gbãa iɔ dε gbɛ̀piɔla.

13 ɔ Mɔizi ò Diie: Mmε n gbɛ̀piɔ bɔle Egipi n n gbãao. Tó Egipiɔ mà,

14 aa gí oi bùsupideɔneɔ. Aa dɔ́ ké n kúwanɔ, ni bɔ mɔ́wá. Aa dɔ́ ké n telu ìɔ kú wá musu, niɔ dɔaaaawɛε a guu fáane, gwáasína sɔ̀ té guu.

15 Tó n gbɛ̀piɔ dède lán gbɛ̀ mendo dεawa, bui pɔ aa yápi màɔ mε:

* 13:24 Bee mè kɔ. † 13:33 Daa 6.4 * 14:9 Ebe 3.16

16 Dii gbãa i ka aà gé ní gbépiò bùsu pò à a legbèné guuo, a yáí ò à ní dèdèi guwaiwaiu.

17 Dii, n n gbãa zòò òlóné sa, lá ní òwa n m̀è,

18 n pò lí pa kpaao, ní gbèkè ví zòò, ni gbéò yāváiò ní ní tàaèò kémá, āma nili tó tàaede b̀ò p̀áo. Ni maeò yāváiò wi ní buiò musu e à ge pé ní síwenaò ní ní s̀òkpaèòwa.†

19 Lá n s̀uukè ní gbépiò za Egipi e aa gè kàò la, n ní duuna kémá n gbèkè zòò guu.

Zakanaò ìadama

(Iko 1.34-46)

20 Ǿ Dii m̀è: Lá n wabikèa, má s̀uukèr̀nò.

21 Ama lá miò ku mé ma gawi lí dúniaa píi,

22 gbé pò ma gawi è ní dabudabu pò má kè Egipi ní guwaiwai guuo, aa ma le aa ma gwa gèn kwi aa g̀i ma yāmaiò,

23 an gbèe a wesi bùsu pò ma a legbè ní dezìònepilèò. Gbé pò sakàmaguò, an kee a wesièò.‡

24 Lá ma z̀òblena Kalebu làasoo maa kè, a temazi ní ǹsemendoo, má tó aà gè bùsu pò à gèupi guu, aà buiò iò ví.§

25 Amalekiò ní Kanaaò ku guzulèu we. A ea da guwaiwai zéu zia Isia Tèa oi.

26 Dii ò M̀oizié ní Aalonao à m̀è:

27 Gbè̀vãipiò aao z̀akamazi g̀òpíi ỳá? Ma z̀oa pò aale kamazi mà.

28 Oné ma Dii ma m̀è má kú. Lá aa wabikèa, má kené.

29 An geò g̀ò kálè guwaiwaiu lae,* an gbé pò kà wè̀ bao ge a deaò píi. An gbé pò wà ní nao mé aa z̀akàmaziò

30 aa gè bùsu pò ma a legbèné guuo, sema Yefùne né Kalebu ní Nuni né Yozueeo bàasio.

31 An né pò aa m̀è wa ní kúkùò ò má ní dau, aai bùsu pò an maeò g̀i síipi d̀ò.

32 An maepiò s̀ò, an geò g̀ò kálè guwaiwaiu lae.

33 An néò i p̀òò d̀ádá guwaiwaiu la e wè̀ bla, aai ní maeò náaisai gbè'e. An maeò geò g̀ò guwaiwaiu la mípiè.†

34 Lá wà bùsupi gwàgwa g̀ò bla, màa aao ní yāvái gbè'e e wè̀ bla, wè̀ dodo g̀ò dodo, aaiò d̀ò lá íbèlèseamanò de.

35 Ma Dii máme ma yápi ò, mé má ke gbè̀vãí pò k̀aaamazipìòneè. Aa gaga guwaiwaiu la mípiè.

36 Gbé pò M̀oizi ní z̀í aa bùsu gwà aa s̀u aa sakà bùsupiu, aa tò wà z̀oadòwàò,

37 Dii gagyãkà gbépiògu, ò aa g̀aga.

38 Gbé pò aa gè bùsu gwàpiò guu, Nuni né Yozuee ní Yefùne né Kalebuo mé g̀ò b̀éè.

39 M̀oizi yápiò sèlè síu Isailìòne píi, ò aa ólò maamaa.

40 Aa fèlè k̀òk̀ò, aa mipè sí̀s̀òwa aa m̀è: Gwa, wále gé gu pò Dii òu. Wa wá duuna d̀ò sa.

41 M̀oizi m̀è: B̀óyãí ále p̀ã Dii yáai? Bee a keò.

42 Asu geò, asa Dii kú á guuo. Á íbèèò z̀iblewáè.

43 Amalekiò ní Kanaaò kú á ae we. Aa á dèdè ní f̀èndao. Dii aò kúánò, ké a gi téiaàzi yáí.

44 Ǿ aai aà yāmao, aa mipè sí̀s̀òwa, baa ké Dii bàakuaíò kpagolo ní M̀oizìo g̀ò b̀òu.

† 14:18 B̀oa 20.5-6, 34.6-7 ‡ 14:23 Èbè 3.18 § 14:24 Yoz 14.9-12 * 14:29 Èbè 3.17 † 14:33 Zin 7.36

45 Ǿ AmalekiǾ ní Kanaa pǾ kú gusísídepiuǾ pílamá, aa ziblémá aa ní yá e Ǿma.

15

Sa'oyá

- 1 Yá pǾ Dii ò MǾizie
 2 a ò IsailiǾnen ke: Tó a gē bǾsu pǾ mále kpáwá á be ũ guu,
 3 mé a zu ge sǎ sè à sa pǾ wǐ a pǾ káteu à tékū ge sa pále oǾa, sa pǾ a pǾ tékūa
 gǐ ì kemee na ũ, légbǎdǾa pǾn nò, gban nò, dikpe pǾn nò,
 4 àli ma gba ní pǾwentio kiloo do yǎalea ní nísio litili do,
 5 í vǛe kpa litili dodo sǎ ge ble bǾlǾna pǾ ále sapi oǾ miwa.
 6 Tó sǎsae sǾ, pǾwenti kiloo pla yǎalea ní nísio litili do ní kíniǾ,
 7 í vǛe kpaoa litili do ní kíniǾ sa pǾ a pǾ tékūa gǐ ì kemee na ũ.
 8 Tó a zugaae yǎkèke sa pǾ wǐ a pǾ káteu à tékū ge sa pǾ wǐ légbǎ dǾoa ge
 sǎaukpa sa'obǾ ũ,
 9 àli ma gba ní pǾwentio kiloo àaǾ yǎalea ní nísio litili pla,
 10 í vǛe kpaoa litili pla sa pǾ a pǾ tékūa gǐ ì kemee na obǾ ũ.
 11 Ali ke màa zu ge sǎsa ge sǎnebǾbǾ ge blenebǾbǾ miwa.
 12 Ali ke màa pǾ pǾ a a yǎkèke dasileu.
 13 Tó á bǾsu gbēe lé sa pǾ a pǾ tékūa gǐ ì kemee na oa, aàli ke màa.
 14 E á buiwa tó bǾmǾ ge gbēpǎle kúánǾ, mé a ye sa pǾ a pǾ tékūa gǐ ì kemee na
 oa, sema aà ke lá i kewa.
 15 A kǾkǎaa guu ikoyǎpi douǾ ápiǾne ní bǾmǾ pǾ kúánǾe. Ikoyǎpi iǾ ku e á
 buiwa. ApiǾ ní bǾmǾǾ á douǾ meee.
 16 Ikoyǎ pǾ má dǐle douǾ ápiǾne ní bǾmǾ pǾ kúánǾe.
 17 Yá pǾ Dii ò MǾizie
 18 a ò IsailiǾnen ke b. Tó a gē bǾsu pǾ mále táuánǾ guu,
 19 mé a bǾsupi ble blè, àli ma gba.
 20 Ali kàa ke ní pǾwen káau tíǾ, í ma gba pǾgbēze pǾ ũ.
 21 AliǾ ma gba á pǾwen káau típi e á buiwa.

Zǎayáwa sa'oa

- 22 Tó a zǎmee yáwa, mé á yǎdilea pǾ má ò MǾiziepi kee kǎao,
 23 yá pǾ má dǐle MǾizi òé za a dilezǐ e á buiwapi,
 24 tó a zǎ yǎpiwa, mé i gǐke no, àli sa pǾ wǐ a pǾ káteu à tékū a pǾ tékūa gǐ
 ì kemee na o ní zugaae ní a pǾwentio ní a vǛeo, lá má òwa ní blesanao duun
 awakpabǾ ũ.
 25 Sa'ona lí mǾa awau Isaili pii yá musu, mí ní duuna kémá, asa aa zǎ yáwae,
 Ǿ aa mǾmee ní sa pǾ wǐ a pǾ nísí káteu à tékūo ní duun awakpabǾo.
 26 Má sùuuke ní á IsailiǾ pii ní bǾmǾ pǾ kúánǾe, asa zǎayǎwapiá ápii yáe.
 27 Tó gbēe zǎ yáwa à duunakè, aàli blè núnu wēdona kpa duun awakpabǾ
 ũ,
 28 sa'ona lí awagbēaa adee. Tó à awagbēaa, má aà ké.*
 29 Gbē pǾ zǎ yáwa píi, ikoyǎ douǾpie, Isaili bǾsu gbén nò, bǾmǾ pǾ kúánǾn nò.
 30 Ama gbē pǾ duunakè ní mio daa ía, bǾsu gbē ge bǾmǾn nò, à dǾemanǾe, wa
 ade bǾ a gbēǾ guu wà de.
 31 Asa a sakà ma yǎu, à bǾ ma yǎdilea kpee. Wà ade de, aàpi ní a tàaeo.

KámabogǾyá

- 32 GǾǾ pǾ IsailiǾ ku guwaiwaiu, aa ní gbēdee kǾ ní yáaweo kámabogǾzǐ.

* 15:28 Lev 4.27-31

33 Gbé pò aa à èò gèaàno Mɔizi n̄ Aalonao k̄i n̄ gbé k̄ini.

34 Ǿ aa à dākpeu, asa aa yá pò aa kèè sáasá d̄o.

35 Ǿ Dii ò Mɔizie: Sema wà aa de. Gbépii àà pápa n̄ gbéo b̄o kpe.

36 Ǿ wà aa sè b̄ò b̄o kpe, wà aa pápa n̄ gbéo wa dè lá Dii ò Mɔiziewa.

Tufadaa pɔkasai yá

37 Yá pò Dii ò Mɔizie

38 a ò Isailionen ke lo: Alio tufada á pɔkasa léi e á buiwa. Ali tufapio dai n̄ babuunao,

39 io déé tufa pò álio gwa ũ, ké ma yádileao àò d̄águ, ío k̄ua, ké ásu gbāsike yá pò a á wé ge a á s̄ ble musuo yáí.

40 Ma yádileao io d̄águ, ío k̄ua, ío de ma gbé pò an kua n̄doao ũ.

41 Mámema Dii á Lua. Ma á bóle Egipi b̄usu ké m̄o de á Lua ũ. Mámema Dii á Lua.

16

Kole n̄ Datanio n̄ Abilaño fela n̄ Mɔizio

1 Isaa né Kole,* Keata t̄ūna, Levii bui, n̄ Eliabu néo Datani n̄ Abilaño n̄ Peleti né Onio, Lubeni bui, b̄ankù

2 aa fèle Mɔiziewa. Isaili gbēz̄o t̄ode pò w̄i n̄ sísi k̄k̄aaauo kúrino gb̄on òaa do n̄ blakwio.

3 Aa k̄aa Mɔizi n̄ Aalonaozi aa òné: A yáò kè zài! Isailio piiá Dii gb̄one, a kúrino. B̄yáí i ázia dile de Dii gb̄epilai?

4 Ké Mɔizi yápi mà, à w̄ule a gb̄eu,

5 a ò Kolee n̄ a gb̄é à mè: Zia k̄oo Dii a gbé pò de a gbé ũ obo, a to gbé pò a se s̄azi.

6 Mpi n̄ n gb̄é, lá á ken la: A baade tésibo se

7 à tésio zia, í tulaletikaa Dii ae. Gbé pò Dii a se mé ao de àà gbé ũ. A yáò kè zài Levii bui.

8 Ǿ Mɔizi èa ò Kole buipione: Levii bui, à yāma.

9 Lá Isailio Lua á sé a gb̄é guu, a tò i d̄oané a sísia guu, i s̄azi a zw̄akpe z̄i kei, bee i m̄wáoa?

10 A tò i s̄azi, mpi n̄ n Levii deeo, ò ále sa'onke w̄eele l̄a?

11 Mpi n̄ n gb̄é a k̄aa Diizie. Dén Aalona ũ ké ále z̄oad̄wài?

12 Mɔizi gbé z̄i Eliabu néo Datani n̄ Abilaño sísi, ò aa mè: Wá m̄o.

13 N b̄owan̄o b̄usu pò w̄i n̄ z̄'io diu, ké wà gaga guwaiwaiue. Bee i m̄mao, ò n̄ ye n̄ gb̄ablewá l̄a?

14 I ke b̄usu pò w̄i n̄ z̄'io diu ò n̄ geuwan̄o. I ke bua n̄ v̄ebuò ò n̄ wá gbáo. N ye w̄ez̄e kew̄e yá? Wá m̄o.

15 Ǿ Mɔizi pò fè maamaa, a ò Dii: Nsu n̄ n̄ gba sio. Baa z̄a'ina mi símáo, mi yāv̄aíke an gb̄eeo.

16 Ǿ Mɔizi ò Kolee: Mpi n̄ n gb̄é pii, à gé Dii k̄i zia. Aalona a gé s̄e.

17 A baade a tésibo se à t̄esi à tulaletikaa, í s̄ò Diizi. Gb̄on òaa do n̄ blakwio, baade n̄ a tésibo. Mpi n̄ Aalonao s̄, baade n̄ a tésibo.

18 Ǿ an baade a tésibo sè, à t̄esi à tulaletikaa. Aa gè zè kpaaukpe kpele n̄ Mɔizio n̄ Aalonao.

19 Ké Kole gb̄epii k̄aa Mɔizi n̄ Aalonaozi kpaaukpe kpele, ò Dii gawi b̄o Isailiowa pii.

20 Ǿ Dii ò Mɔizie n̄ Aalonao à mè:

* 16:1 Yud 11

- 21 A ázia kē gbépiowa mà ní midε gòò.
 22 Ǿ Mɔizi ní Aalonaò wùle ní gbεεu aa m̀è: Lua! Lua pò ì wēni kpa pópíiwa! Gbé m̀endo mé duunakè, ǿ nýǿ pɔfɛbɔbɔ gbé pò káaaapiowa píia?
 23 Ǿ Dii yá'ò Mɔizie à m̀è:
 24 O bílaε aa go Kole ní Datanió ní Abilaũo fáani oi.
 25 Ǿ Mɔizi f̀εle à gè Datanió ní Abilaũo bε. Isaili gbεzɔɔ tɛaazi.
 26 A ò bílaε à m̀è: A go gbēvāipio fáani. Ásu ɔkã an pɔewao, ké ásu gagarino an duuna yáio.
 27 Ǿ aa gò Kole ní Datanió ní Abilaũo fáani. Ké Datanió ní Abilaũo b̀le, aa zèze ní kpele ní ní naò ní ní néò ní ní néfēnenao.
 28 Ǿ Mɔizi m̀è: Aò d̄s ké Dii mé ma z̄i mà yáε beeo ke pii, i ke mazia pɔeã no.
 29 Tó gbéε beeo gaa kè lán gbépii gaawa, tó ga doūpie, i ke Dii mé ma z̄io.
 30 Tó Dii yá pò w̄i kaa yãao kè s̄o, tó t̀ole le'εle à ní m̀om̀o ní ní p̀oo pii, mé aa tà miau b̀εε, áo d̄s ké gbé beeo sakà Diigε.
 31 Ké à yá beeo ò a làa, t̀ole pò aa zεwà w̄εaa.
 32 T̀ole le'εle à ní m̀om̀o ní ní bεdeo ní Kole z̄ikenao ní ní àizεeo pii.
 33 Aa tà miau b̀εε, t̀ole k̀aaamá ní ní p̀oo pii, aa g̀εle.
 34 Ké aa wiilè, Isaili pò lianzio bàalè pii, asa aa m̀è: T̀ole lé wá m̀om̀oe fá!
 35 Ǿ té b̀ò Dii kíi à gb̄on òaa do ní blakwi pò aale tulaletikateao kàale.

17

- 1 Dii ò Mɔizie à m̀è:
 2 O sa'ona Aalona né Elezaae aà tésiboo b̀le téu, aà ní té fáaa z̄ã, asa ma p̀one.
 3 Aà gbé pò aa duunakè aa g̀agaò m̀ogotē tésiboo p̀oo pɔpɔpɔpɔpɔ, i k̀lekule ma gbagbakíiwa. Lá wà s̀omazi ní tésiboo, aa g̀ò ma pò ũε, io de seela ũ Isailione.
 4 Ǿ sa'ona Elezaa gbé pò tekũò tésiboo s̀le, wa p̀opoo wa k̀lekule gbagbakíiwa
 5 lá Dii ò Mɔiziewa. A de d̄ngubo ũ Isailione, ké gbé pò de Aalona bui ũo su s̄o Diizi tulaletikaiè téa, i ga lán Kole ní a gbéowao yáí.

Isailio Mɔizi ní Aalonaò tàae'ea

- 6 Ké gu d̀ò, Isailio pii z̄oadò Mɔizi ní Aalonaowa aa m̀è: A tò Dii gbéò g̀aga.
 7 Ké aa k̀aa Mɔizi ní Aalonaòzi, aa aedò kpaaũkpewa, ǿ aa è telu k̀lewà, Dii gawi b̀ò.
 8 Mɔizi ní Aalonaò gè kpaaũkpe kpele,
 9 ǿ Dii ò Mɔizie à m̀è:
 10 A kē gbépiowa mà ní kaale gòò. Ǿ Mɔizi ní Aalonaò wùle ní gbεεu.
 11 Mɔizi ò Aalonaε: Tésibo sé, gbagbakíi té káu, ní tulaletikaa ò gèò bíla kíi kpakpa. Awakpa Diiené, asa àle p̀okũmabobomáε, gagyã dàale k̀ò.
 12 Ǿ Aalona tésibo s̀è lá Mɔizi òewa, à bàalè gèò bíla guu. A è gagyã k̀angú k̀ò, ǿ Aalona tulaletikateá, à awakpàò Diie gbépione.
 13 A zè gèò ní gbé b̀éeo z̄anguo, ǿ gagyãpi zè.
 14 Gbé pò gagyãpi ní dedeo gb̄on òaasɔɔo lee ḡeo m̀endosai ní àaɔoe ní basoo (14.700), gbé pò aa g̀aga Kole yáio bàasi.
 15 Ké gagyãpi làa, Aalona èa gè Mɔizi kíi kpaaũkpe kpele.

Aalona lípana k̀papaa

- 16 Dii ò Mɔizie à m̀è:

17 Yā'o Isailiɔne, ní lípana símá m̀ndodo an deziɔ buiɔwa, an kía gb̄ɛɔn kuɛplaɔ pɔ ũ, ní baade tɔ́ k̄é a pɔ́wa.

18 Aalona tɔ́ k̄é Levii buiɔ lípanawa, bui píi kíaɔ lípana iɔ ku m̀ndodo.

19 Ní lípanapiɔ káɛ kpaaũkpɛu ikoyā kpagolo aɛ, gu pɔ́ mi kpaaũuáɔ.

20 Gb̄é pɔ́ má s̄è lípana a kɔ́papa, mí zɔa pɔ́ Isailiɔ lé d̄ɔwá midɛ.

21 Mɔ́izi yā'ò Isailiɔne, ñ an d̄ɔaanaɔ baade a lípana kpàwà an deziɔ buiɔwa, ñ lípana k̄è m̀n kuɛpla. Aalona pɔ́ kú a guu.

22 Mɔ́izi lípanapiɔ káɛ Dii aɛ ikoyā zwàakpɛu.

23 Ké gu d̄ò, Mɔ́izi ḡè kp̄éu, a è Aalona lípana pɔ́ de Levii buiɔ pɔ́ ũ kɔ́papa. A kɔ́papa à vukè, à bekè lán ḡɔɔwa à mà.

24 Ǿ Mɔ́izi lípanapiɔ s̄èɛ Dii aɛ píi, à ge òɔ Isailiɔne. Ké aa è, an baade a pɔ́ s̄è.

25 Ǿ Dii ò Mɔ́izie: Ɛa ge ñ Aalona lípana dilɛ ikoyā kpagolo aɛ,* iɔ de seela ũ swágbāadepiɔne, aai zɔakaamazi tó, k̄é aasu gagao yáí.

26 Ǿ Mɔ́izi k̄è màa lá Dii dàɛwa.

27 Ǿ Isailiɔ ò Mɔ́izie: Wa gagae, wa kaalen we. Wá kaale wápiiɛ.

28 Gb̄é pɔ́ s̄ò Dii zwàakpɛi ñ gaɛ. Wá gaga wápii yà?

18

Sa'onao ní Levii buiɔ z̄í

1 Dii ò Aalonaɛ: Mpi ní n n̄éɔ ní Levii buiɔ píi, ma kúki kua gb̄alesai ḡò á yá ũɛ, mé sa'onkekea gb̄alesai de mpi ní n n̄éɔ yá ũ.

2 Tó mpi ní n n̄éɔ áɛ z̄ike ikoyā zwàakpɛ kpɛɛɛ, ñli n gb̄é Levii buiɔ se nama aa kennɔ.

3 Aali z̄ikene aa laaidɔ kp̄épiwa, āma aasuli s̄ò ma kúki pɔ́ɔzio ge gbagbak̄i, k̄é ampiɔ ní ápiɔ ásu gagao yáí.

4 Aali nawá aa laaidɔ kpaaũkpɛwa ní kp̄épi z̄iɔ píi, āma gb̄ɛp̄ale suli s̄ɔázio.

5 Laaidɔa ma kúki ní gbagbak̄iowa ḡò á yá ũɛ, k̄é másu pɔ́kūmabɔɔ Isailiɔwa bo yáí.

6 Máme ma á Levii deɔ s̄è Isailiɔ guu, ma ní díɛé aao de ma z̄ikenaɔ ũ, aao kpaaũkpɛ z̄i ke.

7 Mpi ní n n̄éɔ áme á sa'oz̄i ke gbagbak̄i ní pɔ́ pɔ́ kú zwàakpɛuɔ yá musu. Máɛ sa'oz̄i naé á ɔz̄i gba ũɛ. Tó gb̄ɛp̄ale s̄ò, à ḡaɛ.

Sa'onao ní Levii buiɔ baa

8 Dii ò Aalonaɛ: Ma pɔ́ pɔ́ w̄i ma gba z̄i n̄ane n ɔz̄iɛ. Ma sa pɔ́ Isailiɔ ñ oa kp̄amaɛ ní n n̄éɔ á baa ũ e gɔɔpii.

9 Ma pɔ́ pɔ́ i tékūɔá n p̄ɛ. Pɔ́ pɔ́ wa ma gbaɔ píi, p̄ɔwentin nò, duun awakpabɔn nò, tàae fiabobɔn nò, n p̄ɛ ní n n̄éɔ.

10 Á ḡɛɔ píi í ble gu pɔ́ a kua adoau, íɔ d̄ɔ́ k̄é ma p̄ɛ.

11 Ké beeá n p̄ɛ ɔ: Sa pɔ́ w̄i a pɔ́ m̄ɔmɛɛ, Isailiɔ lí ma gba. Ma n gbaɛ, á baan we gɔɔpii, mpi ní n gb̄éɔ, ḡɛɔ ní n̄ɛɔ. N be gb̄é pɔ́ i gb̄aleɔ píi aali ble.

12 Nísi maa píi ní v̄ɛɛ maa píio ní p̄ɔwena káau pɔ́ aai kpaaɔ, máli n gbaɛ.

13 An buapɔ́ káau pɔ́ aai m̄ɔmɛɛ á n p̄ɛ píi. N be gb̄é pɔ́ i gb̄aleɔ píi a ble.

14 Pɔ́ pɔ́ Isailiɔ díɛ ma pɔ́ ũ ní a m̄ibao á n p̄ɛ píi.

15 Gb̄ɛnaz̄in n̄eḡɛ s̄éiɔ ní p̄ɔtuo nesana s̄éiɔ pɔ́ wà m̄ɔmɛɛɔá n p̄ɛ. To aali n̄eḡɛ s̄éiɔ ní p̄ɔtuo pɔ́ de t̄ɛ ũ nesana s̄éiɔ bo.

16 Tó né kà m̄ɔ do, wàli bo ánuusu ɔwat̄ɛ ɔɔo, lá wà a gbia lé díɛ ma kúkiwa.

* 17:25 Ɛbe 9.4

17 Nsu to wà zu ge sã ge blè nesana séia boo, asa beeá ma pòe. N a au ká gbagbakíwa, ní a nísi kpasa pò pò wí káteu à tékū a gí ì kemee na ũ.

18 A nòo iò de n pò ũ, lá sáaukpa sa'obò kùla ní a ɔplaa gbáo de n pò ũwa.

19 Pò pò Isailio ì ma gba pii, máli kpamae ní n gbé, gɔeó ní nɔeó e gɔɔpii. Ma baa aó kunnò ní n buio e gɔɔpii, aó lé vío.

20 Dii èa ò Aalona: Nyɔ̀ ɔ̀ ɔ̀le ví Isaili bùsuuo, nýɔ̀ baa e a guuo. Máme má n baa ũ, n asea ũ.

21 Pò kwide pò Isailio ì bò, má díle Levii buio pò ũ pii. Kpaaũkpe zì pò aai ke asean we.*

22 Isailio su sɔ̀ kpaaũkpei bo. Tó aa sòì, aa ní duuna gbè'ee, aai ga.

23 Levii buio lí kpaaũkpe zì ke, kpépi kua gbálesai gò ní yá ũe e an buiwa. Aa e kpaalese ní Isaili bui kíniò,

24 asa pò kwide pò Isailio ì bómee, máli kpá Levii buiwa pii. Bee yáí ma mè aa e kpaalese ní Isaili bui kíniò.

25 Yá pò Dii ò Mɔ̀ziie,

26 a ò Levii buionen ke bo: Tó a Isailio pò kwide pò máli kpáwá á pò ũpi è, àli a kwide bómee sɔ̀.

27 Bee aó deé lán pɔ̀gbèze ní vɛ̀efèkio gbawae.

28 Maa ápio sɔ̀ àli ma gba pò kwide pò Isailio ì bòé. Ali sa'ona Aalona gba ma pò ũ.

29 Pò pò wà á gbáo pii, àli ma gba a maa.

30 O Levii buione: Tó a ma gba a maa, a kíni iò deé lán pɔ̀gbèze ní vɛ̀efèkio pòwa.

31 A a kíni pi ble gu pò á yeiu, ápio ní á bedeo, asa bee mé kpaaũkpe zì pò i ke asea ũ.

32 Tó a ma gba a maa, aó tàae ví a yá musuo, á pò pò Isailio kpàa gbàle à gao.

19

Gbab'i

1 Dii yá'ò Mɔ̀ziie ní Aalonaò à mè:

2 Ikoyá pò má dílen ke: O Isailione aa zununu tɛ̀a sãasai pò aafia mé wí zuudaè yãao se mɔ̀one.

3 Kpa sa'ona Elezaawa, i bòò bòo kpe, wi de aà wáa,

4 i ɔ̀tona zɔ̀ a auwa à fáe kpaaũkpe kpele oi gɛ̀n soplá.

5 Wi zupi kpasa à tékū aà wáa, a báa ní a nòo ní a auo ní a guupɔ̀ i tékū pii.

6 Sa'onapi i sedé yàa ní ése úao ní sákā tɛ̀ao se zu té pò kù zupiwa guu.

7 Bee gbèa i a pòkasaò pí, i zu'o, i gbasa su bòou. Kási aó gbàleae e oosi.

8 Gbé pò zupi kpàsa sɔ̀, aà a pòkasaò pí, i zu'o. Kási aó gbàleae e oosi.

9 Gbé pò gbàleao i zununupi túfu séle, i ka gugbálesaiu bòo kpe. Isailio ì kua gbàbò pò wí íkaè wà duuna woloomá ũ.*

10 Gbé pò túfupi sèle aà a pòkasaò pí. Kási aó gbàleae e oosi. Yápi i gɔ̀ ikoyá ũ Isailione ní bòmò pò kú ní guuo pii.

11 Gbé pò ɔ̀nà gɛ̀wa aó gbàleae e gɔ̀ soplá.

12 Ali gbàbò azíae ní ípio a gɔ̀ àaɔ̀de ní a gɔ̀ soplade zíò, i gɔ̀ gbálesai. Tó i gbàbò azíae a gɔ̀ àaɔ̀de ní a gɔ̀ soplade zíoo, a gi àó gbàleae.

13 Gbé pò ɔ̀nà gɛ̀wa mé i gbàbò azíaeo, a tò Dii kpé gbàlèe. Wà ade bò Isailio guu, ké wi gbàbò'i káwàò yáí. A gbàlèe mé a kú ní a gbàsioe.

* 18:21 Lev 27.30-33, Iko 14.22-29 * 19:9 Ebe 9.13

14 Tó gbé gá kpéu, yá pò wa díle a musun ke: Gbé pò gè kpépiu ní gbé pò kú a guu, aá gbálea e gó sopla.

15 Pò pò da lé'è, wí a né taéo gbálea lóe.

16 Tó gbé onà gbé pò wa dè ní fèndaowa ge ge ge gewa ge mia, aó gbálea e gó sopla.

17 Tó gbé gbálè màa, wà zù gbábo pò tekù túfu dā, wi í maa kaè ta guu.

18 Gbé pò gbáleo ése úa se zō ípiwa, i fáe kpéwa ní pò pò kú a guu píi ní gbé pò kú weo ge gbé pò onà gewawa ge gbé pò wa dè ge ge ge mia.

19 Gbé pò gbáleo i ípi fá gbé pò gbálèwa a gó àaóde ní a gó soplade zío. I gbábo adee a gó sopladepi zí, ade i a pòkasá pí, i zu'o, i gó gbálesai oosi.

20 Tó gbé gbálè mé i gbábo aziaeo, wà ade bo a gbé guu, asa à Dii kúki gbálèe.

21 Aa ikoyāpi kúa gópiie. Gbé pò gbábo'ipi fà lí a pòkasá pí. Gbé pò okà gbábo'ipiwa aó gbálea e oosi.

22 Pò pò gbé pò gbálea okàwà i gbálee, mé gbé pò okà pòpiwa ò gbálea e oosi.

20

I bóa gbéu

(Bóa 17.1-7)

1 Isailio kà Zini guwaiwau nípii mō séia guu, ò aa zòle Kadési. Wekii Miliaū gàu, wà aà vī.

2 I kú aa mio, ò aa kàaa Mōizi ní Aalonaosi.

3 Aa zoadò Mōiziwa aa mè: Tó wa gaga yāa ní gbé pò gāga Dii aeo, bee sào.

4 Bóyāi a mōwanō guwaiwaiē beeu ké wà gaga ní wá pòtuosi?

5 Bóyāi a wá bóle Egipi a mōwanō guvāie beei? Pówena ge kaadōena ge vēēbe ge gbēafu ku lao, mé í kú la wà mio.

6 Mōizi ní Aalonaò kè bílawa, aa gè kpaaukpe kpeele aa wùle ní gbēeu, ò Dii gawi bómá.

7 Dii yā'ò Mōizie à mè:

8 Lípana sé, mpi ní n vīi Aalonaò à gbépio kāaa, í yā'o gbési keeé ní wáa, í i bou. Beewa nýō òbné gbēu aa mi ní ní pòtuos.

9 Mōizi lípana sè Dii kpéu lá a òewa.

10 Mōizi ní Aalonaò ní kāaa gbēpi pòleu, ò a òné: A ma swágbāadeo! Gbēe bee guu ò wá òbueá?

11 O Mōizi osè musu à gbēpi lè ní a lípanaò gēn pla. I bò maamaa, ò aa mī ní ní pòtuos.*

12 O Dii ò Mōizie ní Aalonaò: Lá i ma náaike a ma luake òb Isailioneo, á gērino būsú pò mále kpámá guuo.

13 Wà tókpa ípie Meliba í, ké Isailio zóakàu Diizi yái, ò a luake òbné.

Edoúo gia Isailionē aa gē ní ní būsuo

14 Mōizi gbé zì, aa bò Kadési aa gè Edoúo kía kíi aa mè: N dae Isailio mè ní taasi pò wá léo dō píi.

15 Wá deziò gè Egipi, ò wa gēgē we. Egipiò ñadawá ní wá deziò.

16 Wa wiilè Diiwa, ò a síwanō. A Malaika zì à wá bóle Egipi. Tiasa wá kú Kadési n būsú zòleu.

17 Wá gba zé wà gē ní n būsuo. Wá pā buao ge vēebuolao, wá á lò'i mio. Wá bē kía zékpaa guue. Wá lilé oplaii ge ozeio e wà ge vīò n būsua.

18 O Edoúo òné: A e bóle ní wá būsuo. Tó a gi, wá bo daále ní fèndaoe.

* 20:11 1Kln 10.4

19 Isailio òné: Wá bɔ́ n̄ zékpaaoe. Tó wa á í m̄ ge wá pɔtuoo, wá a fiabo. Gēa wále wēele ado.

20 Edoũ m̄: A e gēo. Ɔ an zīgō b̄le dasidasi aa mò dair̄le n̄ gbāao.

21 Lá Edoũ ḡi Isailione aa gē n̄ n̄ b̄suo, ̄ Isailipio p̄aléné.

Aalona gaa

22 Isailio b̄le Kadesi m̄pii, aa gē Oo gb̄e sae

23 Edoũ b̄suo léu. Wek̄i Dii yá'òu Moizie n̄ Aalonao à m̄:

24 Aalona a ta a deziò k̄i tia, a gē b̄suo p̄o mále Isailio gba guuo, ké á gb̄e on pla a gi ma yāmai Meliba yáí.

25 Aalona n̄ a né Elezaao se d̄ed̄e n̄ Oo gb̄ewa,

26 ní Aalona p̄kasao wolowà, ní da aà né Elezaae we. We Aalona a gau, i ta a deziò k̄i.

27 M̄ozi k̄e lá Dii òewa. A d̄ede Oo gb̄ewa gb̄epi wáa,

28 à Aalona p̄kasao wòlowà, a dà aà né Elezaae,† ̄ Aalona gà gb̄epi musu we. Ké M̄ozi n̄ Elezaao p̄la gb̄epiwa,

29 mé Isailio mà Aalona gà, ̄ aa aà gē'ianabò ḡo baakwi.

21

Ziblea Kanaawa Negene

1 Alade p̄o kú Negene b̄suo k̄ia á Kanaa gb̄é. Ké a mà Isailio be Ataliũ z̄eu, aale m̄, ̄ à b̄o dair̄le n̄ z̄io, à n̄ gb̄e o k̄uk̄u.

2 Ɔ Isailio lek̄e Diiwa aa m̄: Tó n gb̄epio n̄aw̄e wá ɔzi, wá n̄ w̄le kaale m̄m̄m̄e.

3 Dii Isailio yāma, ̄ à Kanaapio kp̄amá. Aa n̄ kaale n̄ n̄ w̄le p̄i, ̄ wà t̄okp̄a gupie Ɔma.*

Mogotē mlē

4 Ké aa f̄le Oo gb̄epi sae, aa Isia T̄ea z̄e s̄e, ké aa do Edoũ b̄suzi yáí. Ɔ aa f̄u menawa z̄eu,

5 aa Lua n̄ M̄ozio t̄ae è aa m̄: B̄oyāi a wá b̄le Egipi, ké wà gaga guwaiwaiui? P̄blea kuo, í kuo, wá ye ble giae bee ḡiyāi lo.

6 Ɔ Dii ml̄e p̄s̄inao z̄imá, aa n̄ soso, ̄ aa ḡaga dasidasi.†

7 Bíla mò M̄ozi k̄i aa m̄: Wa duunak̄e, asa wa Dii n̄ mpio t̄ae è. Awakp̄aw̄e aà ml̄e k̄éwá. Ɔ à awakp̄àné.

8 Dii òe: Ml̄e pi n̄ na líwa n̄ péle. Tó ml̄e gb̄é s̄o mé a gwà, a gao.

9 Ɔ à ml̄e p̄i n̄ mogot̄e, a nà líwa a p̄le. Tó ml̄e gb̄é s̄o, mé à mogot̄e ml̄epi gwà, ìli gao.‡

Isailio d̄a Edoũ n̄ M̄abu b̄suzi

10 Isailio d̄azeu, ̄ aa b̄okp̄a Obo.

11 B̄oa Obo aa gē b̄okp̄a Iye'abaliũ bezia guwaiwaiu M̄abu b̄suo gukpe oi.

12 B̄oa we aa gē b̄okp̄a Zeledi guzul̄eu.

13 B̄oa we aa b̄okp̄a Aano baale, guwaiwai p̄o kú Am̄le b̄suo z̄leu. Aano pi mé M̄abu n̄ Am̄le b̄suo k̄o ũ.

14 Ayāmeto wa ò Dii z̄ikataala guu wà m̄:

Waebu p̄o kú Sufa b̄suo n̄ Aano swa'onao,

15 n̄ a í bàasize p̄o í gé e Aa n̄ M̄abu b̄suo z̄leu.

16 B̄oa we lo aa gē L̄o, gu p̄o Dii ò M̄ozie: Bíla k̄aaa, mí í kp̄amá.

17 We ̄ Isailio lee bee síu:

† 20:28 B̄oa 29.29 * 21:3 Bee m̄e kaalea. † 21:6 1Kln 10.9 ‡ 21:9 2Kia 18.4, Zaa 3.14

Lòò, ibò, wí lesi n yá musu.

¹⁸ Dɔaanaò bò yò ní ní goò,

wá kíaò bò bò ní ní lípanaò.

Bɔa guwaiwaiu aa gè Matana.

¹⁹ Matana gbɛa Naalieli, Naalieli gbɛa Bamoti.

²⁰ Bamoti gbɛa guzule pò kú Mɔabu búsuu Pisiga gbepɔleu bɔaa ní guwaiwaiu.

Ziblea Siš ní Oguowa

(Iko 2.26-3.11)

²¹ Isailio gbéò zì Amoleo kí Sišwa aa mè:

²² Wá gba zé wà gè ní n búsuo. Wá pã buaò ge vɛebuɔlao, wá á lòò'i mio. Wáò be kía zékpaa guue e wà ge víò n búsua.

²³ Siš i ní gba zé aa bò ní a búsuo. A a zígòò kàaa píi, aa bòle lé gémá guwaiwaiu. Ké aa kà Yaaza, aa zíkà ní Isailio,

²⁴ ɔ Isailio ní dɛdɛ ní fɛndaò, aa ní búsuu sɔmá za Aano e Yabokoi Amoni búsuu, asa Amoni búsuu zòlɛpi pásíe.

²⁵ Isailio Amole wéleò sí píi ní Esebòo ní a zɔewiaò píi, ɔ aa zòleu.

²⁶ Esebò mé Amoleo kí Siš mɛewia ù. Siš zíkà yãa ní Mɔabuò kía káauo, ɔ à aà búsuu síwà e Aano swai.

²⁷ Ayãmeto keeo ì mè:

A mɔ Esebò,

wà Siš wélepi keke kále!

²⁸ Té bò Esebò yãa,

zígòò bò Siš wélepiu,

aa Mɔabu búsuu mɛewia Aa kàale

ní Aano mi sísi gbéò.

²⁹ Waiyoo Mɔabuò!

Keɔsi gbàgbanaò, a kaalɛ!

Keɔsi tò á gɔeo fãaa,

à á nɔeo kpà Amoleo kí Sišwa zìzòò ù.

³⁰ ɔ wa ní pále,

wa ní dɛdɛ za Esebò e Dibò.

Wa ní dɛdɛ e Nɔfa ní Mɛdebaò.

³¹ Maa Isailio zòle Amole búsuu.

³² Mɔizi gbéò zì Yazee asiigwai, ɔ Isailio sí ní a zɔewiaò píi, aa Amole pò kú weo yà.

³³ ɔ Isailio líle aa Basana zé sè. ɔ Basana kí Ogu gémá ní a zígòò píi, aa zíkàríno Edɛlei.

³⁴ Dii ò Mɔizie: Nsu víakeeo, asa ma aà kpàmae ní aà gbéò ní aà búsuo píi. Keè lá ní kè Amoleo kí Siš pò kía blè Esebòewa.

³⁵ ɔ aa Ogu dè ní aà néò ní aà gbéò píi, baa gbé mendo i bɔo, ɔ aa aà búsuu sí. §

22

Mɔabuò kí Balaki Balaau sísia

¹ Isailio dàzeu, ɔ aa bòokpà Mɔabu búsuu sɛu Yuudɛ baale bɔaa ní Yelikoo.

² Zipoo né Balaki, Mɔabuò kía è lá Isailio kè Amoleone,

³ ɔ sɔ kè Mɔabuògu, via ní kú Isailio dasi yáí.

⁴ ɔ Mɔabuò ò Madiã gbɛzòòone: Bílae a pò pò liaawázio ble píie lán zù sɛsoawa.

⁵ Ǿ Balaki gbéǿ zǿ Bεǿǿ né Balaaũwa Petoo, Uflata saε a be bũsuu. A mē aa aà sísi, aai oè: Buie bò Egipi, aa lìgua píi, aa zòle ma saε.

⁶ N yá na! Mǿ láaizímámεε, asa an gbáa demalae. Wiliǿ dǿo tó beewa má e ziblemá mà ní yá bũsuu la. Má dǿ ké gbé pǿ n samaa'òè, iǿ de èfáaide ũε. Gbé pǿ n savái'òè sǿ, iǿ de láaipǿ ũε.

⁷ Mǿabu ní Madiã gbēzǿǿ dàzeu, aa màsokεgba pǿ aa da Balaaũε kũa. Ké aa kà aà kíi, aa yá pǿ Balaki ní zǿo òè.

⁸ A òné: A i la, mí yá pǿ Dii a omεε oé. Ǿ Mǿabu kíapiǿ ì Balaaũ be.

⁹ Ǿ Lua bò mò Balaaũwa à aà là à mē: Deǿn gbé pǿ aa kunnǿε beεǿ ũi?

¹⁰ A wèwà à mē: Zipoo né Balaki, Mǿabuǿ kía mé ní zǿa. Aa mē

¹¹ buie bò Egipi, aa lìgua píi. Ǿ à mē mà mǿ láaiziémá, ké à e ziblemá à ní yá.

¹² Ǿ Lua òè: Nsu géǿnǿ. Nsu savái'onéο, asa ma báaadàngue.

¹³ Ké Balaaũ fεle kǿǿ, a ò Balaki kíaǿnε: A ta á bũsuu, asa Dii gǿ mà géánǿε.

¹⁴ Ǿ Mǿabu kíapiǿ fεle tà Balakiwa aa mē: Balaaũ gǿ móiwanǿε.

¹⁵ Balaki èa kía pǿleǿ zǿ lǿ, an dasi ní ní gawio de gbé káauǿla.

¹⁶ Ké aa kà Balaaũ kíi aa mē: Zipoo né Balaki mē nísu to pǿε kpanε mǿa a kíieo,

¹⁷ asa a n kpela maamaae. Lá ní òè píi, a ke. N yá na! Mǿ láaiziè gbépiǿwa.

¹⁸ Ǿ Balaaũ ò Balaki zǿnapǿnε à mē: Baa tó Balaki ánuu ní vua pǿ kú a beo kpàa píi, má fǿ bǿ Dii ma Lua yá kpεo, baa yǿǿ.

¹⁹ A i la gwáa e mà ma lǿ yá pǿ Dii a káfmεε.

²⁰ Lua bò mòwà gwá à mē: Lá gbéεǿ mò n sísiie, fεle géǿnǿ, áma yá pǿ má o ke ado.

Balaaũ zàa'ina yá'oa

²¹ Balaaũ fεle kǿǿ, à káoyè a zàa'inaε, ǿ à gè ní Mǿabu kíapiǿ.

²² Lua pǿ pà ké à gè yáí, ǿ Dii Malaika zεzǿè. Balaaũ di zàa'ina kpε, aà zíkεna plaaǿ kuaànǿ.

²³ Ké zàa'inari è Dii Malaika zεa zé guu à fēnda wò a kũa, ǿ à lìle sēu. Balaaũ aà lè, ǿ à èa dàzeu.

²⁴ Dii Malaika gè zè zéwεwεnau vēebu pǿ gbè kaa liaaiǿ zānguo.

²⁵ Ké zàa'inari Dii Malaika è, à nà gbεwa, à Balaaũ gbá lǿwà. Ǿ Balaaũ èa à aà lè lǿ.

²⁶ Dii Malaika èa gè aε lǿ, à zè gukpaolooa pǿ liaakǿi víou.

²⁷ Ké zàa'inari Dii Malaikapi è, à kùle ní Balaaũo. Ǿ Balaaũ pǿ pà, à aà lè ní goo.

²⁸ Ǿ Dii zàa'inari gbà lé, à yá'ò Balaaũε* à mē: Bó má kè n ma lε gēn àaǿ kòì?

²⁹ Balaaũ wèwà à mē: Ké n kǿǿ'òmanǿ yáíε. Tó má fēna kũa, dǿ ma n de gǿǿ.

³⁰ Ǿ zàa'inari òè: N zàa'ina pǿ níǿ dikpε gǿǿpii e gbān ma ũo lò? Má kène màa yāae? A mē: Áawo.

³¹ Ǿ Dii Balaaũ wé kēè, à aà Malaika è zεa zéu à fēnda wò a kũa. Ǿ à mipèle tǿle à kùlèè.

³² Dii Malaika aà là à mē: Bóyáí n n zàa'ina lè gēn àaǿi? Ma mǿ zεzǿineε, asa ní wāmεεε.

³³ Ké zàa'inari ma e gēn àaǿ, ǿ à lìlεmεε píi. Tó i lìlεmεε yāao, dǿ ma n de, ma aà tò.

³⁴ Balaaũ ò Dii Malaikapiε: Ma duunakè, asa mi dǿ ké n zεzǿmεεo. Lá ma gεa kène íie, má εa taε sa.

* 22:28 2Píε 2.15-16, Yud 11

³⁵ Ǿ Dii Malaika ò Balaaũ: Gé n gbépiò, ní yá pò má danε o ado. Ǿ Balaaũ gè n Balaki kíapiò.

³⁶ Ké Balaki mà Balaaũ lé mós, Ǿ à gè daiaàε wéle pò kú Aanò baa, Mòabu bùsu zǿleu.

³⁷ Ǿ a ò Balaaũ: Ké ma gbéò zì n sísii yāa, bóyāi ni m̀o ni? Má f̄s mà n kpela noa?

³⁸ Balaaũ wèwà à mè: Ma m̀o sa, āma má yápii oa zé v̄io. Yá pò Lua a dameε Ǿ má o.

³⁹ Ǿ Balaki gè n Balaaũo Kilia'uzo.

⁴⁰ A sa'ò n zuò n s̄aò, à a ǹò kpà Balaaũwa n kía pò aa ku s̄anuò.

⁴¹ Ké gu d̀ò, à Balaaũ sè gèaànò Bam̀ti Baali. Wek̄i Balaaũ Isailiò bòò lé èu.

23

Balaaũ yá s̄eia pò a è oa

¹ Balaaũ ò Balakiε: Gbagbak̄i bomεε la m̀en sopla, ní m̀omεε n gáaeò m̀en sopla n s̄asao m̀en sopla.

² Balaki kè lá Balaaũ òewa, Ǿ aa sa'ò n gáaeò n s̄asao gbagbak̄ipiòwa pii.

³ Ǿ Balaaũ òè: Ze n sa'ob̄oi. Má gé mà gwa tó Dii a m̀o yá'omεε, mí yá pò a omεε onε. Ǿ à gè zè gbè misonawa.

⁴ Lua mò aà lè, Ǿ Balaaũ òè: Ma gbagbak̄i bò m̀en sopla, Ǿ ma sa'òmá pii n gáaeò n s̄asao.

⁵ Dii yádàè, Ǿ à mè: Ea gε n Balaki le, ní oè màa.

⁶ Ké à èa gè aà lè zεa a sa'ob̄oi n M̀abu kíaò pii,

⁷ Ǿ à yá pò á è òné à mè:

M̀abuò kí Balaki ma sisi Sili bùsuu,

Ǿ ma b̀o gukpε gbèsis̄iò musu ma m̀o.

A mè mà b̀oε Isailiò kpε,

mà m̀o savāi'oe Yak̀bu buip̄iòne.

⁸ Kpelewa má gbé pò Lua i n kaò kai?

Kpelewa má b̀o gbé pò Dii i b̀o n kpεoò kp̄ei?

⁹ Za gbè misonaa mále n e,

za gbèsis̄i musu mále wesin̄le.

Gbépiò kua n̄doa,

aa dodoa k̄ε n̄ buip̄aleoε.

¹⁰ Yak̀bu buiò dasi lán ūfāawa,

wa f̄s Isailiò nao wà n̄ lé d̄o.

Lua to mà ga a gbéò gaawa,

mà lāa an lāaawa.

¹¹ Ǿ Balaki òè: N k̀emεε kpelewan wei? Ma m̀onno n̄ ma ibεεò kamεε, Ǿ samaa n̄ ònéa?

¹² A wèwà à mè: Yá pò Dii dàmeε ma léu Ǿ má oo lò?

Balaaũ yá plaade pò a è oa

¹³ Balaki òè: M̀ò wà gé gupālei, gu pò n̄ȳò n̄ eu, ní n̄ kámεε we, asa an kp̄edo n̄ è, ni n̄ e piò.

¹⁴ Ǿ à gèaànò gud̄ōanaò bua Pisiga gbε musu. A gbagbak̄i bò m̀en sopla, Ǿ à sa'òmá pii n̄ gáaeo n̄ s̄asao.

¹⁵ Ǿ Balaaũ òè: Ze n sa'ob̄oi la, mí gε Dii le we mà gwa.

¹⁶ Ǿ Dii mò à yádàè, Ǿ a òè: Ea gε n̄ Balaki le, ní oè màa.

¹⁷ Ǿ à èa gè à aà lè zεa a sa'ob̄oi n̄ M̀abu kíaò. Balaki aà là à mè: Dii mè kpelewa ni?

18 Ǿ à yá pó á è òné à mè:
 Zipoo né Balaki,
 swákpa ò ma yáma!
 19 Luaá gbēnazinaε ké àà gbasa εεtoo,
 ìli lélile lán gbēnazinawao.
 Ili yá pó á ò keo lé?
 Ili zike lé pó á gbèwao lé?
 20 A òmεε mà samaa'onée.
 A báaadàngue, má f̄ gio.
 21 Mi yā'iae e Yakɔbu buiɔwao,
 mi yā'ōmae e Isailiɔwao.
 Dii an Lua kúrɔɔ,
 Kia kúkua dɔ ní guu.
 22 Lua ní bóle Egipi,
 aa gbāa ví lán zùsēlewa.
 23 Wa f̄ pɔda Yakɔbu buiɔwao,
 wa f̄ àsi bèε kpaai ní Isailiɔ.
 Za gbā wao o ní yá musu,
 yá pó Lua kèn we.
 24 Buipi ì fele lán nòɔmusuwa,
 ì azia se lán gbεaanawa.
 Ili wúleo e à ge pó kú soð,
 e à ge pó pó a dèɔ au miò.
 25 Balaki òè: Nsu ò ní kao. Nsu samaa'oné s̄o.
 26 Balaaũ òè: Mi one yá pó Dii dàmeε ò má oo lé?

Balaaũ yá àāsde pó a è oa

27 Balaki ò Balaaũe: Mɔ, má genno gupāleie sa. Wiliɔ d̄so tó a maa Luaε ò gbépio kameε we sa.
 28 Ǿ Balaki gèaàno Peoo gbe musu boaa ní guwaiwaiɔ.
 29 Balaaũ òè: Gbagbakii bomεε la mèn sopla, ní mɔmεε ní gáaeɔ mèn sopla ní s̄saɔ mèn sopla.
 30 Balaki kè lá a òewa, à sa'òmá ní gáaepiɔ ní s̄sapio.

24

1 Ké Balaaũ è samaa'oa Isailiɔne kà Diigu, i gé màsokei lo, ò à aedò guwaiwaiwa.
 2 Ké à wezù, ò à Isailiɔ è kálea ní buiwa. Lua Nisina d̄lè,
 3 ò à yá pó á è ò à mè:
 Beɔɔ né Balaaũ yán ke,
 ma gbé pó ma wé zēa, ma yán ke.
 4 Ma gbé pó mi Lua yáma, ma yán ke:
 Ma Gbāapiide wépungu è,
 má kúlea, ma wé kēa.
 5 Yakɔbuɔ bòokpaa maa fá!
 Isaili zwàakpeɔ kefeũ!
 6 Aa kálea lán swadɔɔwa,
 lán swaluɔwa.
 Aa de lán zà lí pó Dii bàɔwa,
 lán sede lí pó kú í saeɔwa.
 7 I ali ní olaɔ pa yeleeε,

- aali pótṣ tṣṣe m̀̀sɛdewaɛ.
 An kía gbāa aṭ de Agagala,
 an kpala a tṣṣṭ.
 8 Lua ní b́́le Egipi,
 aa gbāa v́́ lán z̀̀sɛlewa.
 Aai zible bui ṕ́ ́́beles̀̀nṭṭwa,
 aai ní wáṭ wíwi, aai ní pápa ní kaṭ.
 9 Aai gaɛ, aai wúle lán ǹ̀ṭṭmusuwa,
 déme a f́́ ní vui?*
- Lua báaada gbɛ́ ṕ́ aa samaa'onéṭṭgu,
 àa gbé ṕ́ aa savai'onéṭṭ ká.†
- 10 Balaki pṭṭ pà Balaaũzi, à ṭtona d̀̀wà à mè: Ma ibeṭṭ kaa yáí ma n sisii, ẽ n samaa'oné gẽn àaṣa?
 11 Ta n be g̃̃ṭṭ. Ma mè yãa má n kpelaɛ, ẽ Dii g̃̃ne n ase a e.
 12 Balaaũ òè: Má ò gbé ṕ́ n ní z̃̃aṭṭe fá!
 13 Ma mè, baa tó n ánuṣu ní vua ṕ́ kú n beo kpàa píi, má bṭ Dii yá kpe mà yáke ní maz̃̃aoo, a maa ge a ṽ̃i. Yá ṕ́ Dii a omɛɛ ẽ má o.
 14 Mále tá ma gbéṭṭ k̃̃i sa. Mṭ mà one lá gbépiṭ ke n gbéṭṭ zia.

Balaaũ yá stiṣde ṕ́ a è oa

- 15 Ɔ Balaaũ yá ṕ́ á è ò à mè:
 Beṭṭ né Balaaũ yán ke,
 ma gbé ṕ́ ma wé z̃̃e yán ke:
 16 Ma gbé ṕ́ mi Lua yãma, ma yán ke:
 Má Lua Musude p̃̃eá d̃̃.
 Ma Gbãapiide wé̃pungu è,
 má kúleá, ma wé k̃̃eá.
 17 Mále Isailiṭ e, i ke tia no,
 mále ní gwa, a g̃̃ṭṭ i ka g̃̃iao.
 Saana a bṭ Yakṭbu buiṭ guu,
 kpalablenu a bṭ Isailiṭ guu,
 i Mṭabuṭ mi wíwi,
 i z̃̃akanapiṭ dṭ́ f̃̃f̃̃.
 18 Edṭũ bùsu a g̃̃ aà ṕ́ ũ,
 aà ibeṭṭ Sei bùsu a g̃̃ aà ṕ́ ũ,
 Isailiṭ gbāa iṭ káf̃̃e.
 19 Yakṭbu buie a kiblemá,
 a m̃̃ẽw̃iade ṕ́ bṭṭ kaale.
 20 Balaaũ Amaleki buiṭ è, ẽ à yá ṕ́ á è ò à mè:
 Amaleki buiṭ á buiṭ mideɛ,
 kási aa kaale zia.
 21 Ké Balaaũ Keniṭ è, ẽ à yá ṕ́ á è ò à mè:
 Á kúk̃̃i gbāa g̃̃iṭgiũ,
 á sakpe kú gbɛ̃ musu.
 22 N beeo wa á kaaleɛ,
 Asiliṭ mé aa á kúk̃̃i z̃̃iz̃̃ũ.
 23 Balaaũ yá ṕ́ á è ò à mè:
 Wále k̃̃ k̃̃aaa gugbāntoo oi,
 24 gó'ilenṭṭ lé bṭ Sipi bùsuu,

* 24:9 Daa 49.9 † 24:9 Daa 12.3

aa zible Asilio ní Ebeluowa,
kási ampio kaale s̄e.

²⁵ Balaaũ f̄le tà a be, ò Balaki d̄azeu s̄e.

25

Isailio naakōwa ní Peoo táao

¹ Isailio ku Sitiũ, ò aa ná gb̄as̄ikeawa ní M̄abu n̄e.

² Aa Isailio s̄isi ní táa sa'o guu, ò aa p̄oblè aa kùle ní táaone.*

³ M̄aa Isailio n̄akōwa ní Baali Peooo, ò Dii p̄o p̄anzi.

⁴ A ò M̄oizie: Isaili kíao k̄aaa pii, ní ní loo ma ae íat̄e gb̄ai, ké ma p̄o e wee Isailiowa.

⁵ M̄oizi ò Isaili d̄aanaone: A baade a gb̄é p̄o aa n̄akōwa ní Baali Peoooo d̄ede.

⁶ Isailie Madiã n̄e s̄è m̄ò a be M̄oizi ní Isailio pii w̄aa, ḡoo p̄o aale ólo kpaaũkpe kpele.

⁷ Ké Elezaa né Fineasi, Aalona t̄ũna è m̄aa, à f̄le ní guu à s̄ona s̄e,

⁸ à ḡè ḡepizi a kp̄e, ò à Isaili ḡepi z̄ò à ní naaa mípla mípii, ḡepi ní n̄epio, ò ḡagyã p̄o k̄a Isailio gu z̄e.

⁹ Gb̄é p̄o ḡaga ní gyãpio gb̄eon òaas̄o lee baas̄o m̄endosai.† (24.000)

¹⁰ Dii yã'ò M̄oizie à m̄è:

¹¹ Fineasi mé tò ma p̄o w̄e Isailiowa. A z̄e ḡi ma yá musu, ò a tò ma p̄o w̄emá. A yá mi Isailio mid̄e ma p̄f̄ea guu.

¹² A yá tò oè ma bàa āo kuaàn̄o, āa kua īo na.

¹³ Āapi ní a buio āo de sa'onao ù ḡōpii, ké à z̄e ḡi ma yá musu yá, ò bee tò ma Isailio k̄e.

¹⁴ Isaili p̄o wa d̄e ní Madiã n̄eopi t̄on Zimli, Sim̄e buio uabele Salu née.

¹⁵ Madiã n̄e p̄o wa d̄epi t̄on K̄zebi, Madiã uabele Zuu née.

¹⁶ Dii yã'ò M̄oizie à m̄è:

¹⁷ A f̄le ní Madiã, í ní d̄ede,

¹⁸ asa aa íbeles̄án̄o ní k̄onikeá̄oe. Aa k̄onik̄é Peoo yá musu, Madiã kíae n̄e K̄zebi p̄o wa d̄e ḡoo p̄o ḡagyã k̄águ Peoo yá musu.

26

Isailio nao ḡen plaade

¹ Gagyãpi gb̄ea Dii yã'ò M̄oizie ní sa'onkia Aalona né Elezaao à m̄è:

² A Isailio nao uale ní ualeo pii, an ḡe p̄o k̄a w̄è bao ge aa dea aa k̄a z̄ikaa.*

³ Ò M̄oizi ní sa'onkia Elezaao yã'ò Isailione M̄abu bùsu s̄e, Yuud̄e baale b̄aa ní Yelikoo aa m̄è:

⁴ W̄a ḡe p̄o k̄a w̄è bao ge aa dea nao, lá Dii ò M̄oiziewa.

Isaili p̄o b̄ò Egipion ke:

⁵ Isaili neḡe s̄ia Lubeni buion ke: An̄oki buio ní Palu buio

⁶ ní Ez̄on̄o buio ní Kaami buio.

⁷ Lubeni buion we. An dasi gb̄eon òaas̄o lee bla ní àāo ní òaa àāo ní basoolokwioe (43.730).

⁸ Palupi mé Eliabu ì,

⁹ ò Eliabu Nemueli ní Datanio ní Abilaũo ì. Datani ní Abilaũpio mé gb̄é p̄o w̄i ní gb̄ea k̄aaauo ù, ò aa z̄oad̄ò M̄oizi ní Aalonaowa. Aa ku Kole gb̄é p̄o aa z̄oad̄ò Diiwa guu be.

* 25:2 Zia 2.14 † 25:9 1Kln 10.8 * 26:2 Nao 1.2

10 Ɔ tɔɔle wɛ̀aa à ní mɔmɔ ní Kolepio sãnu. Zibeezi ɔ́ té kù àà gbɛ̀owa gbɛ̀on òaa do ní blakwio, aa gàga gbɛ̀ kɛ̀niɔ̀ gbaa laai yáie.

11 N beeo Kole buiɔ̀ i midɛo.

12 Simɛɔ buiɔ̀n kɛ̀ daɛdaɛ: Nɛmuɛli buiɔ̀, Yamini buiɔ̀, Yakɛ̀ buiɔ̀,

13 Zela buiɔ̀ ní Saulu buiɔ̀.

14 Simɛɔ buiɔ̀n we. Aa gbɛ̀on òaasɔsɔo lɛɛ bao ní plao ní òaa dooɛ (22.200).

15 Gada buiɔ̀n kɛ̀ daɛdaɛ: Zɛfɔ̀ buiɔ̀, Agi buiɔ̀, Suni buiɔ̀,

16 Ɔzeni buiɔ̀, Eli buiɔ̀,

17 Aloda buiɔ̀ ní Aleli buiɔ̀.

18 Gada buiɔ̀n we. An dasi gbɛ̀on òaasɔsɔo lɛɛ bla ní òaa pla ní basɔoo (40.500).

19 Yuda néɔ̀ Ɛɛ̀ ní Onanio gàga yãa Kanaa bùsuue.

20 Yuda buiɔ̀n kɛ̀ daɛdaɛ: Sela buiɔ̀, Pɛɛzi buiɔ̀ ní Zela buiɔ̀.

21 Pɛɛzi buiɔ̀n Ɛzɔ̀nɔ̀ buiɔ̀ ní Amulu buiɔ̀ ũ.

22 Yuda buiɔ̀n we. An dasi gbɛ̀on òaasɔsɔo lɛɛ bàãkwɛ̀ ní sooloo ní òaa pla ní basɔooɛ (76.500).

23 Isakaa buiɔ̀n kɛ̀ daɛdaɛ: Tola buiɔ̀ ní Pua buiɔ̀

24 ní Yasubu buiɔ̀ ní Simɛlɔ̀ni buiɔ̀.

25 Isakaa buiɔ̀n we. An dasi gbɛ̀on òaasɔsɔo lɛɛ bàã ní síiɔ̀ ní òaa do ní basɔoo (64.300).

26 Zabulɔ̀ni buiɔ̀n kɛ̀ daɛdaɛ: Sɛɛdi buiɔ̀n Eloni buiɔ̀ ní Yalee buiɔ̀.

27 Zabulɔ̀ni buiɔ̀n we. An dasi gbɛ̀on òaasɔsɔo lɛɛ bàã ní òaa pla ní basɔoo (60.500).

28 Yosefu néɔ̀ Manase ní Ɛflaiũ buiɔ̀n kɛ̀ daɛdaɛ:

29 Manase né Makii buiɔ̀ ní Makii né Galada buiɔ̀.

30 Galada buiɔ̀n kɛ̀: Yɛzɛɛ buiɔ̀ ní Eleki buiɔ̀

31 ní Asieli buiɔ̀ ní Sikeũ buiɔ̀

32 ní Semida buiɔ̀ ní Ɛfɛɛ buiɔ̀.

33 Ɛfɛɛ né Zelofada i nɛgɔ̀ɛ io, sema nɛnɔ̀ɛo. An tɔ̀n kɛ̀: Mala, Nɔ̀a, Ɔgɛla, Milika, Tiiza.

34 Manase buiɔ̀n we. An dasi gbɛ̀on òaasɔsɔo lɛɛ blakwi ní plao ní òaa àã ní basɔoo (52.700).

35 Ɛflaiũ buiɔ̀n kɛ̀ daɛdaɛ: Sutɛla buiɔ̀ ní Bɛkɛɛ buiɔ̀ ní Taani buiɔ̀

36 ní Sutɛla né Elani buiɔ̀.

37 Ɛflaiũ buiɔ̀n we. An dasi gbɛ̀on òaasɔsɔo lɛɛ baakwi ní plao ní òaa pla ní basɔoo (32.500). Yosefu buiɔ̀n we daɛdaɛ.

38 Bɛ̀yãmɛɛ buiɔ̀n kɛ̀ daɛdaɛ: Bɛla buiɔ̀ ní Asebe buiɔ̀ ní Ailaũ buiɔ̀

39 ní Sufaũ buiɔ̀ ní Ufaũ buiɔ̀.

40 Bɛla buiɔ̀n Aada buiɔ̀ ní Naamani buiɔ̀ ũ.

41 Bɛ̀yãmɛɛ buiɔ̀n we. An dasi gbɛ̀on òaasɔsɔo lɛɛ blasɔo ní òaa àãɔoɛ (45.600).

42 Dã buiɔ̀n Suaũ buiɔ̀ ũ. Dã buiɔ̀ lɛ̀n we.

43 Suaũ buiɔ̀ dasi gbɛ̀on òaasɔsɔo lɛɛ bàã ní síiɔ̀ ní òaa plaoɛ (64.400).

44 Aɛɛɛ buiɔ̀n kɛ̀ daɛdaɛ: Imɛna buiɔ̀ ní Isevi buiɔ̀ ní Belia buiɔ̀.

45 Belia buiɔ̀n Ɛbɛɛ buiɔ̀ ní Malakiɛ buiɔ̀ ũ.

46 Aɛɛɛ nɛnɔ̀ɛ vɛ̀ lɔ̀, àà tɔ̀n Sela.

47 Aɛɛɛ buiɔ̀n we. An dasi gbɛ̀on òaasɔsɔo lɛɛ blakwi ní àãɔo ní òaa plaoɛ (53.400).

48 Nɛfatali buiɔ̀n kɛ̀ daɛdaɛ: Yazee buiɔ̀ ní Guni buiɔ̀

49 ní Yɛzɛɛ buiɔ̀ ní Sileũ buiɔ̀.

50 Nɛfatali buiɔ̀n we. An dasi gbɛ̀on òaasɔsɔo lɛɛ blasɔo ní òaa plaoɛ (45.400).

51 Isaili gɔ̀ɛ pɔ̀ wà ní naoɔ̀ píi gbɛ̀on òaasɔsɔo lɛɛ òaa àã ní mɛ̀ndoo ní òaa àã ní basoolokwio (601.730).

52 Dii yã'ò Moizie à mɛ̀:

53 Wà bùsu kpaalɛ buipɔ̀nɛ ní pɔ̀ ũ an dasileu.†

† 26:53 Yoz 14.1-2

⁵⁴ Bui pɔ a gbɛ́ɔ dasi tɔɔle mé aɔ zɔɔ, bui pɔ a gbɛ́ɔ bílao tɔɔle aɔ bílao. Bui píi a tɔɔle e lá wà ní nao léue.

⁵⁵ Sema wà bùsu kpaalené ní gbelaao, an baade i kpaalesɛ a dezi bui tɔ́wa.

⁵⁶ N gbelaao ɔ́ wa bùsu kpaalené, aa dasi ge aa bílaon nò.

⁵⁷ Levii pɔ wà ní nao daɛdaɛɔn ke: Geesɔ buiɔ ní Keata buiɔ ní Melali buiɔ.

⁵⁸ Levii buiɔn ke lɔ: Libeni buiɔ ní Heblɔ́ buiɔ ní Mali buiɔ ní Musi buiɔ ní Kole buiɔ.

Keata mé Amlaũ í.

⁵⁹ Amlaũ na tón Yokebede, Levii buie. Egipi wà aà íu. Yokebede mé Aalona ní Mɔizio í ní Amlaũ. An dāen Miliaũ ũ.

⁶⁰ Aalona mé Nadabu í ní Abiuo ní Elezaao ní Itamaao.

⁶¹ Nadabu ní Abiuo gàga gɔɔ pɔ aa m̀ ní té zíllo Dii aɛɛ.‡

⁶² Levii negɔ́e pɔ kà m̀ do ge a dea, ké wà ní nao píi, aa gbɛ́ɔn òaasɔsɔ leɛ bao ní àaɔɔe (23.000). Wi ní da Isaili bui kíniɔ nao guuo, asa aai e kpaalesè lánwao.

⁶³ Isaili pɔ Mɔizi ní sa'onkia Elezaao ní nao Mɔabu bùsu sɛu, Yuudɛ baale bɔaa ní Yelikooɔn we.

⁶⁴ An gbɛ́e ku gbɛ́e pɔ Mɔizi ní sa'onkia Aalonao ní nao Sinai guwaiwaiu yāao guuo.

⁶⁵ Asa Dii òné aa gaga guwaiwaiu weɛ. Mé i ke Yefũne né Kalebu ní Nuni né Yozueeɔ́ b̀aasio, an gbɛ́e i gɔɔ, baa do.

27

Zelofada nenɔɔe túbiblea

¹ Manase bui Efɛɛ né Zelofada nenɔɔe tón ke: Mala, Nɔa, ɔgela, Milika, Tiiza. Galada tɔ́unaɔne, Makii síwenaɔne, Manase sɔ́kpaɛɔne, Yosefu sísiɔne. Aame aa m̀

² zɛ́ Mɔizi ní sa'onkia Elezaao ní kíao ní bílao aɛ kpaaukpe kpeɛle aa m̀:

³ Wá mae gà guwaiwaiue. A ku Kole gbɛ́e pɔ aa kàaa aa b̀ Dii yá kpeɔ guuo. A gà azia tàae yáie, a negɔ́e ví sɔɔ.

⁴ A maa wá mae tó ga a buiɔ guu a negɔ́e'isai yáie? Tɔɔle kpáwá ní wá mae beɔeɔ sãnu.

⁵ Mɔizi ní yá sè gèò Dii kíi.

⁶ ɔ́ Dii yá'ò Mɔizie à m̀:

⁷ Zelofada nenɔɔe yá naɛ. Tɔɔle kpámá ní pɔ ũ ní ní mae beɔeɔ sãnu an mae kpaale ũ.

⁸ O Isailiɔne n̄ me tó gɔ́ee gà negɔ́e'isai, aà nenɔɔe mé ali aà túbible.

⁹ Tó a nenɔɔe ví sɔɔ, aà v̄iɔ ní aà dāunaɔ mé aali ble.

¹⁰ Tó a v̄iɔ ní dāunaɔ ví sɔɔ, aà mae v̄iɔ ní aà dāunaɔ mé aali ble.

¹¹ Tó aà mae v̄iɔ ge dāuna v̄iɔ, aà dae f̄ɛɛ mé ali ble. Bee aɔ de ikoyã ũ Isailiɔne, lá má ònewa.

Mɔizi Yozuee dilea a gɛɛ ũ

(Iko 31.1-8)

¹² Dii ò Mɔizie: Dede Abaliũ gbɛɛ beewa, ní bùsu pɔ má kpà Isailiɔwa gwa.

¹³ Tó n wesiɛ, ɔ́ níyɔ ta n deziɔ kíi lá n v̄iɔ Aalona tàwa.*

¹⁴ Asa a gi ma yāmai Zini guwaiwaiue, gɔɔ pɔ Isailiɔ lekpaakèmanɔ, i luake d̄mɛɛ ní aɛ Meliba í pɔ kú Kadesi, Zini guwaiwaiu yá musuo.

¹⁵ Mɔizi yá'ò Diiɛ à m̀:

¹⁶ Dii Lua pɔ í wēni kpa pɔpiwa gbɛ́e dile gbɛ́piɔne,

‡ 26:61 Lev 10.1-2 § 26:65 Nao 14.29-30 * 27:13 Iko 3.23-27, 32.48-52

17 aàó ní yágǫǫné, aàó dɔaané gea ní suao, ké ní gbéǫ su aao de lán sã pó dāna vɔɔwao.†

18 Ǫ Dii ò Mɔizie: Nuni né Yozuee sé, asa a ma Nisina vɛ, ní ɔnawà.

19 N aà ze sa'onkia Eleazaa ní Isailio píi ae, ní yādileè ní wáa.

20 N n iko kpawà, ké Isailio píi aao aà yāma,

21 Ili gé sa'onkia Eleazaa kíi aà yāgbɛaè ní Uliũo ní Tumiũo.‡ Beewa Yozuee ní Isailio píi aali gé aali su, lá Eleazaa ònéwa.

22 Mɔizi kè lá Dii dàewa. A Yozuee se zè Eleazaa ní gbépiio ae,

23 ɔ à ɔnawà à yādileè lá Dii òewa.§

28

Lá gu lé dɔ sa'oa

(Bɔa 29.38-46)

1 Dii ò Mɔizie à mè:

2 Yādile Isailioɛ aali ma gba ble pó a tékūa gí ì kemee na a gɔɔwa.

3 Oné sa pó wí a pó nísi káteu à tékūn ke: Lá gu lé dɔ aalio mɔmɛe ní sãnebɔɔ wēdona sãasaio mèn pla sa pó wí a pó káteu à tékū obɔɔ ũ.

4 Aali sa'o ní a mēndoo kɔɔ, mēndo oosiele

5 ní pówentio kiloo do yāalea ní nísi íwa wásawasao litili do.

6 Lá gu lé dɔ sa pó wí a pó káteu a pó tékūa gí ì kemee na, má díle Sinai gbe musun we.

7 Aali vɛe ka sãpiwa litili do zwàakpeu ma imia ũ.

8 Aali a plaade o oosiele ní pówenti gbao ní vɛe gbao lán kɔɔ pówae. Sa pó wí a pó nísi káteu a pó tékūa gí ì kemee nan we.

Kámabogɔɔ sa'oa ní mɔ dafu gɔɔ séia pɔo

9 Kámabogɔɔzɪ àli sa'o ní sãsa wēdona sãasaio mèn plapla ní pówentio kiloo pla yāalea ní nísió ní a vɛeo.

10 Kámabogɔɔ sa pó wí a pó káteu à tékū obɔɔn we, lá gu lé dɔ sa pó wí a pó káteu à tékū oa ní a vɛeo bàasi.

11 Mɔ gɔɔ séia zɪ píi àli mɔmɛe ní gáaenao pla ní sãsakao do ní sãsa wēdonao soplá sa pó wí a pó káteu à tékū obɔ sãasaio ũ.

12 Ili pówenti kiloo àaɔ yāalea ní nísió kpa gáaena píi miwa, sãsakao pówenti kiloo plapla,

13 sãnebɔɔ sɔ kiloo dodo. Iɔ de sa pó a pó tékūa gí ì kemee na ũ.

14 Ili vɛe kpa gáaena píi miwa litili plapla, sãsakao litili dodo ní kínió, sãnebɔɔ sɔ litili dodo. Sa pó wáli a pó káteu à tékū mɔ gɔɔ séia zɪn we mɔ ní mɔo píi.

15 Bee gbɛa àli sa'o ní blesanao mēndodo duun awakpabɔ ũ, lá gu lé dɔ sa pó wí o ní a vɛeo bàasi.

Gɛamusu dikpe sa'oa

(Lev 23.5-14)

16 Mɔ séia gɔɔ gɛo mēndosaide zɪ àli Gɛamusu sã demee.*

17 Mɔpi gɔɔ gɛode zɪ lío de dikpe ũ. Alio kàa so e gɔɔ soplá.

18 Dikpepi gɔɔ séia zɪ àli kàaa à ma sísi. Asuli zɪe ke zibeezɪo.

19 Ali sa pó wí a pó káteu à tékū oa ní gáaenao pla ní sãsakao do ní sãsa wēdonao soplá, apii iɔ de pó sãasaio ũ.

20 Ili pówenti kiloo àaɔ yāalea ní nísió kpa gáaena píi miwa pówenti gba ũ, sãsakao pówenti kiloo plapla,

† 27:17 1Kia 22.17, Eze 34.5, Mat 9.36 ‡ 27:21 Bɔa 28.30 § 27:23 Iko 31.7 * 28:16 Bɔa 12.1-20, Iko 16.1-8

- 21 sã mèn soplapiɔ sɔ́ pówenti kiloo dodo.
 22 Ili sa'o ní blesanao mendo ɔ́ duun awakpabɔ́ ũ á duunakẽawá yáí.
 23 Ili sapiɔ́ o, sa pówi a pów káteu à tékũ lá gu lé dɔ́ oa bàasi.
 24 Iliɔ́ sa'o màa lá gu lé dɔ́ e gɔɔ́ soplá, iɔ́ de sa pów a pów tékũa gí ì kemεε na ũ.
 Aliɔ́ sapi o lá gu lé dɔ́ sa pówi a pów káteu à tékũ oa ní a v̄εεo bàasi.
 25 Gɔɔ́ soplade z̄í àli kɔ́ kãaa à ma sísi. Z̄í bee ásuli z̄ie keo.

Pãteko dikpe sa'oa
 (Lev 23.15-22)

- 26 Bua pów káauɔ́ dikpe gɔɔ́ z̄í, tó ále mɔ́mεε ní pówen dafuo Pãteko dikpepi keɔ́ ũ,† àli kɔ́ kãaa à ma sísi. Z̄ibeez̄í ásuli z̄ie keo.
 27 Ili sa pówi a pów káteu à tékũ oa ní gáaenao pla ní sãsakao do ní sãsa wẽdonao soplá. Apii iɔ́ de pów sãasaiɔ́ ũ.
 28 Ili ma gba pówenti kiloo àaɔ́ yãalea ní nísio gáaena píi miwa, sãsakao pów kiloo plapla,
 29 sã mèn soplapiɔ́ sɔ́ kiloo dodo.
 30 Ili sa'o ní blesanao mendo ɔ́ á duunakẽawá yáí.
 31 Aliɔ́ sapiɔ́ o lá gu lé dɔ́ sa pówi a pów káteu à tékũ oa ní a pówentio bàasi, ili o ní pɔ́tuo sãasaiɔ́ ní v̄εε pówi kpaoo.

29

Kãapea dikpe sa'oa
 (Lev 23.23-25)

- 1 Mɔ́ soplade gɔɔ́ séia z̄í àli kɔ́ kãaa à ma sísi. Z̄ibeez̄í ásuli z̄ie keo. Iɔ́ deé kãape gɔɔ́ ũ.
 2 Ali sa pów a pów tékũa gí ì kemεε na o ní gáaenao do ní sãsakao do ní sãsa wẽdonao soplá. Apii iɔ́ de pów sãasaiɔ́ ũ.
 3 Ili ma gba pówenti kiloo àaɔ́ yãalea ní nísio gáaenapi pów ũ, sãsakao pów kiloo pla,
 4 sã mèn soplapiɔ́ sɔ́ kiloo dodo.
 5 Ili mɔ́ ní blesanao mendo ɔ́ duun awakpabɔ́ ũ á duunakẽawá yáí.
 6 Aliɔ́ sapiɔ́ o mɔ́ dafu sa'oa ní a pówentio bàasi, lá gu lé dɔ́ sa'oa ní a pówentio ní a v̄εεo lá wa ðilewa bàasi.

Duunkẽma dikpe sa'oa
 (Lev 23.26-32)

- 7 Mɔ́ soplade gɔɔ́ kwide z̄í àli kɔ́ kãaa à ma sísi, í leye.* Z̄ibeez̄í ásuli z̄ie keo.
 8 Ali sa pów a pów tékũa gí ì kemεε na o ní gáaenao do ní sãsakao do ní sãsa wẽdonao soplá. Apii iɔ́ de pów sãasaiɔ́ ũ.
 9 Aliɔ́ ma gba pówenti kiloo àaɔ́ yãalea ní nísio gáaenapi pów ũ, sãsakao pów kiloo pla,
 10 sã mèn soplapiɔ́ sɔ́ kiloo dodo.
 11 Ili sa'o ní blesanao mendo ɔ́ duun awakpabɔ́ ũ, duun awakpabɔ́ pów ì á duuna kéwá bàasi, lá gu lé dɔ́ sa pówi a pów káteu à tékũ oa ní a pówentio ní a v̄εεo bàasi.

Lákpεdɔ́a dikpe sa'oa
 (Lev 23.33-44)

- 12 Mɔ́ soplade gɔɔ́ gẽode z̄í àli kɔ́ kãaa à ma sísi. Z̄í bee ásuli z̄ie keo. Ali dikpe kemεε e gɔɔ́ soplá.

† 28:26 Iko 16.9-12 * 29:7 Lev 16.29-34

¹³ Ili sa pɔ́ a pɔ́ tɛ́kũa gí ì kemεε na o ní gáaenao kuε'aaɔ́ ní sásakaoo pla ní sása wɛ́donao gɛ̀o m̀endosai. Apii ìb de pɔ́ sáasai ù.

¹⁴ Ili ma gba pɔ́wenti kiloo àaɔ́'aaɔ́ yáalea ní nísio gáaena píi miwa, sásakao pɔ́ kiloo plapla,

¹⁵ sá m̀en gɛ̀o m̀endosaipiɔ́ sɔ́ kiloo dodo.

¹⁶ Ili sa'o ní blesanao m̀endo lɔ́ duun awakpabɔ́ ù, lá gu lé dɔ́ sa pɔ́ wí a pɔ́ káteu à tɛ́kũ oa ní a pɔ́wentio ní a v̄εεo bàasi.

¹⁷⁻¹⁹ Dikpε gɔɔ plaade zí àli sa'o màa ní gáaenao kuεpla ní sásakaoo pla ní sása wɛ́donao gɛ̀o m̀endosai.

²⁰⁻²² Dikpε gɔɔ àaɔ́de zí àli sa'o màa ní gáaenao kuεdo ní sásakaoo pla ní sása wɛ́donao gɛ̀o m̀endosai.

²³⁻²⁵ Dikpε gɔɔ síiɔ́de zí àli sa'o màa ní gáaenao kwi ní sásakaoo pla ní sása wɛ́donao gɛ̀o m̀endosai.

²⁶⁻²⁸ Dikpε gɔɔ sɔode zí àli sa'o màa ní gáaenao k̄okwi ní sásakaoo pla ní sása wɛ́donao gɛ̀o m̀endosai.

²⁹⁻³¹ Dikpε gɔɔ soolode zí àli sa'o màa ní gáaenao swaaɔ́ ní sásakaoo pla ní sása wɛ́donao gɛ̀o m̀endosai.

³²⁻³⁴ Dikpε gɔɔ soplade zí àli sa'o màa ní gáaenao soplá ní sásakaoo pla ní sása wɛ́donao gɛ̀o m̀endosai.

³⁵ Dikpε gɔɔ swaaɔ́de zí àli k̄ k̄aaa. Zí bee ásuli z̄ie kεo.

³⁶⁻³⁸ Ali sa pɔ́ a pɔ́ tɛ́kũa gí ì kemεε na o màa ní gáaenao do ní sásakaoo do ní sása wɛ́donao soplá.

³⁹ Sa pɔ́ áliɔ́ oa á dikpεo guun we, á légb̄adɔ́a pɔ́ ní á gbaɔ́ ní sa pɔ́ wí a pɔ́ káteu à tɛ́kũ ní a pɔ́wentio ní a v̄εεo ní sáaukpasao bàasi.

30

Lεka Diiwa ní légb̄adɔ́awàò

¹ Mɔ́izi yá pɔ́ Dii òε sèlε síu Isailiɔ́ne píi.

² A ò Isaili bui dɔ́aanaɔ́ne à m̀ε: Yá pɔ́ Dii òn kε:

³ Tó ḡεε lεkè Diiwa ge à légb̄a d̀wàn nò, asu bɔ́ a kpεo. Lá à b̀ò aà léu, màa a kε píi.*

⁴ Tó nɔ́ε mé lεkè Diiwa a w̄éndiagɔɔ, gɔɔ pɔ́ a ku a mae bε, ge à légb̄a d̀wàn nò,

⁵ tó aà mae yápi mà, mé i yáε oèò, lé pɔ́ a kè ge légb̄a pɔ́ a d̀wàpi a a fiaboε.

⁶ Ama zí pɔ́ aà mae yápi mà mé à ḡiè, nɔ́εpi ɔ́ aɔ́ ku a yáú lɔ́. Dii a aà k̄èè, asa aà mae ḡiè.

⁷ Tó w̄éndiae lεkè Diiwa ge à yá'ò làasoosai à légb̄a d̀wà, ɔ́ à gbàsa zākè,

⁸ zí pɔ́ aà zá yápi mà mé i yáε oèò, nɔ́εpi a a fiaboε.

⁹ Ama tó aà zá ḡiè za zí pɔ́ à a yámà ḡɔ́, a aà lεka ge légb̄a pɔ́ a d̀wà làasoosai pi midε, Dii i aà k̄é.

¹⁰ Tó gyaa ge nɔ́ε pɔ́ wa yá mé lεkè Diiwa sɔ́, ge à légb̄a d̀wà, a a fiaboε.

¹¹ Tó nɔ́zāε lεkè Diiwa ge à légb̄a d̀wà,

¹² tó aà zá yápi mà mé a níle, i gièò, lé pɔ́ a kè ge légb̄a pɔ́ a d̀wàpi, a a fiaboε.

¹³ Tó aà zá yá pɔ́ a òpi bādè zí pɔ́ á mà ḡɔ́, nɔ́εpi ɔ́ aɔ́ ku a guu lɔ́. Lá aà zá a bādè, Dii a aà k̄εε.

¹⁴ Tó nɔ́ε lεkè Diiwa ge à azía kè yáewa ní légb̄eaon lò, aà zá a f̄weiè ge a giè.

* **30:3** Iko 23.21-23, Mat 5.33

15 Tó à zá lé yāe oè lá gu lé dɔo, à wèiè ní lé pò a kè Diiwaon we, ge légbā pò a dòwà. A zèaàncɛ, asa zí pò a mà i yāe oo.

16 Tó gɔ̄epi yápi mà, ɔ̄ gbézā à gbàsa gǐè, a yá a wi gɔ̄epi musuɛ.

17 Ikoyā pò Dii ò Mɔ̄izie gɔ̄e ní a nao yá musu, ge mae ní a né wéndia pò kú a beo yá musun we.

31

Tɔ̄sia Madiãwa

1 Dii yā'ò Mɔ̄izie à mè:

2 Tɔ̄ si Madiãwa Isailiɔ̄ncɛ, ní tá n dezio kǐi.

3 ɔ̄ Mɔ̄izi ò gbéɔ̄ncɛ: A gbéɔ̄ ní gɔ̄keboɔ sèle aa gé Madiãwa ní zío, aai tɔ̄simá Diiɛ.

4 A gbéɔ̄ sé gbéɔ̄n òaasɔ̄ɔo bui ní buio, í ní gbae zíkai.

5 ɔ̄ Isaili bui pii gbéɔ̄ kpà òaasɔ̄ɔo, ɔ̄ zígɔ̄ kè gbéɔ̄n òaasɔ̄ɔo lɛe kuepla (12.000).

6 Mɔ̄izi ní gbáe zíkai bui ní buio gbéɔ̄n òaasɔ̄ɔo. Sa'ona Elezaa né Fineasi gèrínɔ̄, a zwáakpe pòɔ kǔa ní kuu pò wǐ yā'òò.

7 Aa zíkà ní Madiã lá Dii dà Mɔ̄iziewa, aa ní gɔ̄e dède pii.

8 Madiã kíaɔ ku gbé pò aa ní dɛdɛo guu gbéɔ̄n ɔ̄o, Evi ní Lekaũo ní Zuuo ní Huluo ní Lɛbao. Aa Beo né Balaaũ dè lɔ.

9 Aa Madiã nɔ̄e ní ní néo kùkù, mé aa ní pɔ̄tuoo ní ní pòɔ sèle pii.

10 ɔ̄ aa tɛsò an wéleowa ní ní bualoũo ní ní kpàsaɔ pii.

11 Aa ní pòɔ sèle pii ní zìzɔ̄o ní pɔ̄tuoo,

12 aa gèò Mɔ̄izi ní sa'ona Elezaao kǐi ní Isailiɔ̄ pii an bòou Mɔ̄abu bùsu sɛu Yuudɛ baale boaa ní Yelikoo.

13 Mɔ̄izi ní sa'ona Elezaao ní Isaili dɔ̄aanaɔ pii gè dairíle bòo kpe.

14 ɔ̄ Mɔ̄izi pɔ̄ pà zígɔ̄ dɔ̄aana pò lé su ní zíozi, gbéɔ̄n òaasɔ̄ɔo dɔ̄aanaɔ ní gbéɔ̄n basɔ̄basɔ̄o dɔ̄aanaɔ.

15 A ní lá à mè: Bóyāi a nɔ̄e tòi bééi?

16 Ampio mé Balaaũ yāmà aa tò Isailiɔ̄ bò Dii kpe Peoo yá musu,* ɔ̄ Dii gagyākà gbéɔ̄gu.

17 A nɛgɔ̄e dɛdɛe pii ní nɔ̄e pò gɔ̄e dɔ̄o pii.

18 Nenɔ̄e pò i gɔ̄e dɔ̄ yāaoo sɔ̄, à tó á pò ũ béé.

19 A gbé pò a gbédèò ní á gbé pò a ɔ̄kà gɛwaɔ, à gɔ̄ bòo kpe gɔ̄o soplá. A gɔ̄o àaɔde ní a gɔ̄o soplade zío, à gbābo áziae ní á zìzɔ̄o.

20 A gbābo á pɔ̄kasaɛ pii ní pò pò wa kè ní báaoo ní blekão ní lío pii.

21 ɔ̄ sa'ona Elezaa ò zígɔ̄ pò gè zilaucɛ: Ikoyā pò Dii dà Mɔ̄izien ke:

22 Vua ní ánusuo ní mɔ̄gotɛo ní mɔ̄sio ní mɔ̄puo ní beɔmao

23 ní pò pò a té fɔ̄o pii, à dɔ̄o téa, i gɔ̄ gbālesai. Pò pò a té fɔ̄o sɔ̄, à mále íu.

24 A á pɔ̄kasaɔpi a gɔ̄o àaɔde ní a gɔ̄o soplade zío, í gɔ̄ gbālesai, í gbasa gɛ bòou.

Pò pò Isailiɔ̄ sí Madiãwa kpaale

25 Dii ò Mɔ̄izie à mè:

26 Mpi ní sa'onkia Elezaao ní Isaili uabeleɔ, à gbé pò aa kù zilaucɛ nao ní pɔ̄tuoo,

27 í kpaale sáasaa lɛe pla, gbé pò gè zilaucɛ lɛe do, gbé kǐni pò kú beo lɛe do.

28 Falu bɔ̄mɛe gbé pò gè zilaucɛ pò guu. Pò mendo bo ma pò ũ pò mèn òaa pla ní basoo guu, gbɛnazina ge zu ge zàa'ina ge sã ge blen nò.

29 Sɛ an pòɔ guu màa, ní kpá sa'onkia Elezaawa ma baa ũ.

* 31:16 Nao 25.2

³⁰ Isaili k̄iniɔ p̄ɔɔ s̄ɔ, p̄ɔ m̄ɛn blakwi guu p̄ɔ m̄ɛndo, gb̄ɛnazina ge zu ge z̄aa'ina ge s̄a ge ble ge p̄ɔtuo p̄alen n̄o, n̄i kp̄a Levii p̄ɔ aai laaidɔ ma zw̄aakpewaɔwa.

³¹ Ǿ M̄ɔizi n̄ sa'onkia Elezaao k̄e l̄a Dii òn̄eɔwa.

³² P̄ɔ p̄ɔ z̄ikanaɔ s̄im̄a aa s̄uðɔn k̄e: S̄a n̄ bleo òaasɔsɔo l̄e òaa àaɔ n̄ bàaɔkwi n̄ s̄ɔo (675.000).

³³ Zuɔ òaasɔsɔo l̄e bàaɔkwi n̄ plao (72.000).

³⁴ Z̄aa'inaɔ òaasɔsɔo l̄e bàaɔ n̄ m̄ɛndoo (61.000).

³⁵ N̄ɔe p̄ɔ aai ḡɔe d̄ɔ ȳaaɔ òaasɔsɔo l̄e baakwi n̄ plao (32.000).

³⁶ A guo mé z̄ikanaɔ baa ũ, s̄aɔ n̄ bleo òaasɔsɔo l̄e òaa do n̄ basoolokwi n̄ soplao n̄ òaa pla n̄ basɔoo (337.500).

³⁷ A guu w̄a falub̄u Dii òaa àaɔ n̄ bàaɔkwi n̄ s̄ɔo (675).

³⁸ Zuɔ òaasɔsɔo l̄e baakwi n̄ soolooe (36.000). A guu w̄a falub̄u Dii bàaɔkwi n̄ plao (72).

³⁹ Z̄aa'inaɔ òaasɔsɔo l̄e baakwi n̄ òaa pla n̄ basɔooe (30.500). A guu w̄a falub̄u Dii bàaɔ n̄ m̄ɛndoo (61).

⁴⁰ Gb̄ɛnazinaɔ òaasɔsɔo l̄e ḡeɔ n̄ m̄ɛndooe (16.000). An guu w̄a falub̄u Dii baakwi n̄ plao.

⁴¹ M̄ɔizi falupi kp̄a sa'onkia Elezaawa Dii baa ũ l̄a Dii òeɔwa.

⁴² Ǿ à a l̄e do ð̄ile adoa Isaili k̄iniɔ p̄ɔ ũ.

⁴³ S̄aɔ n̄ bleo òaasɔsɔo l̄e òaa do n̄ basoolo n̄ soplaoe n̄ òaa pla n̄ basɔoo (337.500).

⁴⁴ Zuɔ òaasɔsɔo l̄e baakwi n̄ sooloo (36.000).

⁴⁵ Z̄aa'inaɔ òaasɔsɔo l̄e baakwi n̄ òaa pla n̄ basɔoo (30.500).

⁴⁶ Gb̄ɛnazinaɔ òaasɔsɔo l̄e ḡeɔ n̄ m̄ɛndoo (16.000).

⁴⁷ Isaili k̄iniɔ baa guu, M̄ɔizi k̄e l̄a Dii òeɔwa. A gb̄e m̄ɛndo b̄o gb̄eɔn blakwiɔ guu, à p̄ɔtuo m̄ɛndo b̄o p̄ɔtuo blakwiɔ guu, ɔ a kp̄a Levii p̄ɔ aai laaidɔ Dii zw̄aakpewaɔwa.

⁴⁸ Ǿ gb̄e p̄ɔ de z̄iḡɔ gb̄eɔn òaasɔsɔoɔ d̄aanaɔ ge z̄iḡɔ gb̄eɔn basobasɔoɔ d̄aanaɔ ũ s̄e M̄ɔizizi

⁴⁹ aa òe: W̄apiɔ n̄ z̄òblenaɔ, wa z̄iḡɔ p̄ɔ w̄ale w̄eteɔn̄ziɔ n̄aɔ, gb̄e i k̄eɔs̄a n̄ guuo.

⁵⁰ Bee ȳai wa m̄ɔ n̄ gbaɔ Dii l̄akaa w̄a duunaa aà ae ȳai. Baade m̄ò n̄ vua z̄ableɔ p̄ɔ á s̄eɔe n̄ ḡaɔiḡbeɔ n̄ z̄aɔ n̄ t̄aanaɔ n̄ sw̄aliɔ n̄ ɔneɔ.

⁵¹ Ǿ M̄ɔizi n̄ sa'onkia Elezaao p̄ɔ p̄ɔ wa pi n̄ vuaopiɔ si.

⁵² Vua p̄ɔ z̄iḡɔ d̄aanapiɔ m̄ò Dii k̄a kiloo òaa do kwisai (190).

⁵³ K̄e z̄iḡɔpiɔ p̄opiɔ s̄eɔe ȳaa, aa ð̄ile n̄zia p̄ɔ ũe.

⁵⁴ K̄e M̄ɔizi n̄ sa'onkia Elezaao vua p̄opiɔ si z̄iḡɔ d̄aanapiɔwa, aa ḡeð k̄paaũkp̄e, k̄e Isailiɔ ȳa líɔ d̄o Diigu ȳai.

32

Isaili buieɔ z̄ɔleɔ Yuud̄e baale

(Iko 3.12-22)

¹ Lubeni buiɔ n̄ Gada buiɔ p̄ɔtuoɔ ví dasidasi. K̄e aa è Yazee b̄usu n̄ Galada b̄usuo á d̄ád̄akek̄ii maae,

² ɔ aa ḡe M̄ɔizi n̄ sa'onkia Elezaao n̄ Isaili d̄aanaɔ l̄e aa òn̄e:

³ Atalo n̄ Dib̄o n̄ Yazeeo n̄ Nimelao n̄ Eseb̄o n̄ Elealeo n̄ Sebaũo n̄ Neboo n̄ Beona

⁴ p̄ɔ Dii z̄ibl̄ew̄aw̄eɔ, w̄eɔlepiɔ b̄usu á d̄ád̄akek̄ii maae, mé w̄apiɔ n̄ z̄òblenaɔ, p̄deɔn w̄a ũ.

⁵ Aa èa ò l̄o: Tó n̄ w̄a weḡw̄a, to b̄usue beepi à de w̄apiɔ n̄ z̄òblenaɔ p̄ɔ ũ. Nsu to w̄a bua Yuud̄eɔwa.

⁶ Ǿ M̄ɔizi w̄e Gada buiɔ n̄ Lubeni buiɔwa à m̄e: A gb̄e ḡe z̄ikai, ápiɔ í ḡo laa?

7 Bóyáí ále á gbéó kúsu kwé buaa Yuudēwa gēa b́usu ṕo Dii kpámáú yá musuí?

8 M̀aa á maeo k̀e Kadesi Baanea gwo ṕo ma ń źi b́usu gwagwai.

9 Aa g̀e e Esikoli guzulɛu aa b́usupi gwágwa, ɔ aa ń gbéó kúsu kwè gēa b́usu ṕo Dii kpámáupi yá musu.*

10 Zibeeźi Dii ṕo f̀éńzi, à ɔ̀lèléné à m̀e:

11 Gb́é ṕo b̀o Egipi aa k̀a ẁe bao ge aa deaɔ, an gb́e a b́usu ṕo ma a legb̀e Ablahaũe ń Izaakio ń Yakɔbuo eo.† Aa temazi ń ǹsemendoo,

12 sema Yefũne né Kalebu, Kenazi bui ń Nuni né Yozueeo bàasio, aame temazi ń ǹsemendoo.

13 ɔ Dii ṕo f̀e Isailiozi, a tò aa liaaliaa guwaiwaiu ẁe bla e gb́é ṕo tàaek̀eepio g̀e m̀idèò ṕi.

14 Bui duunkenaɔ, a ea ále á maeo tàaaba, a ea ále Dii p̀ofelɛa Isailiozi káfi lo?

15 Tó a b̀o Dii kpɛɛ, a ea Isailio to guwaiwaiu ṕie, aai kaale we á yáí.

16 ɔ aa s̀ò M̀oizizi aa m̀e: Wá ye wà kaa da wá p̀otuoone la, wí ẁéle keke kále wá ǹf̀enenaone ń ń daɔ.

17 Wápio s̀o wá wá g̀okɛbɔɔ séle, wí z̀ese ń wá gb́é ḱnio e wá ge káńno ń z̀lekíi. Wá ǹf̀enenaɔ ń ń daɔ io ku ẁéle b́ideɔ guu la b́usupideɔ yáí.

18 Mé i ke wá gb́é ń b́usu è ṕi bàasio, wá su beo.

19 Bee kpɛ wá baa aɔ kúńno Yuudē baale lo, asa wá wá ṕo e Yuudē baa gukpɛ oi lae.

20 ɔ M̀oizi ònè: Tó á yápi ke, à á g̀okɛbɔɔ se à ge źikai Diiɛ,

21 á źg̀o bua Yuudēwa Dii ae ṕi, io ku we e Dii gé a ibeɔ b́usu siomá ṕi.

22 Tó Dii gb́am̀ò b́usupie, í g̀basa su, b́usue bee í g̀o á ṕo ũ ń Dii d̀sao, áo tàae ví Diiɛ ge á gb́eone lo.

23 Tó i su k̀e m̀aao, a duunak̀e Diiɛ. Aɔ d̀s k̀e á duunapi a wi á musue.

24 A ẁéle keke kále á ǹf̀enenaone ń ń daɔ, í kaa da á p̀otuoone, í ke lá á ò ń ázia léowa.

25 ɔ Gada buio ń Lubeni buio ò M̀oizie: Baa, wápio n z̀blenaɔ wá ke lá ń òwa.

26 Wá ǹf̀enenaɔ ń wá ǹeɔ ń wá s̀o ń wá zuɔ g̀o Galada ẁéle guu la ṕie.

27 Baa, wápio n z̀blenaɔ wápii s̀o wí bua Yuudēwa wá gé źikai Diiɛ ń wá g̀okɛbɔɔ ḱia lá ń òwa.

28 ɔ M̀oizi yáđile sa'onkia Elezaae ń Nuni né Yozueeo ń Isaili bui d̀aanao gb́epio yá musu,

29 a ònè: Tó Gada buio ń Lubeni buio b́aáno Yuudēwa Dii ae ń ń g̀okɛbɔɔ ḱia, mé a gb́am̀ò b́usupie, à Galada b́usue bee kpámá ń ṕo ũ.

30 Tó aai ń g̀okɛbɔɔ se aa b́aáno s̀o, Kanaa b́usu baa ɔ aa bleáno.

31 ɔ Gada buio ń Lubeni buio m̀e: Wápio n z̀blenaɔ, wá ke lá Dii òwaɛ.

32 Wá wá g̀okɛbɔɔ se wá gé Kanaa b́usu Dii ae, wá baa io ku Yuudē baalaɛ.

33 ɔ M̀oizi Am̀ole ḱi Siɔ b́usu ń ḱi Ogu b́usu ṕo wí me Basanao kpà Gada buio ń Lubeni buio ń Yosefu né Manase bui ḱnioɔwa, b́usupi ń a ẁéle ń a toleɔ.

34 Gada buio k̀eke Dibɔ kále ẁéle b́ide ũ ń Ataloo ń Aloeeo

35 ń Atalosofo ń Yazeeo ń Yɔgbɔao

36 ń Benimelao ń Betalanao. Aa kaa dà ń kpàsaɔi.

37 Lubeni buio k̀eke Esɛbɔ kále ń Elealeo ń Kiliataiũo

38 ń Neboo ń Baali Meonao ń Sibemao. Aa tó dafu kpà ẁéle ṕo aa k̀eke kálepione.

39 Manase né Makii buio g̀e l̀e Galada b́usuwa, aa sí aa Am̀ole ṕo kú weo yà.

* 32:9 Nao 13.32 † 32:11 Nao 14.29

- 40 Ǿ Mɔizi Galada bɔsupi kpà Manase né Makii buiɔwa, aa z̀̀leu.
 41 Manase bui Yaii gè lèlè Amɔle kpàsaɔwa a sɪ, ɔ aa kpàsapiɔ tó lɪlè Avoyaii.
 42 Nɔba gè lèlè Kenati n̄ a bualoũwa a sɪ, ɔ à azia tó kpà wélepie.

33

Isailiɔ b̀̀okpakpaa b̀̀a Egipi gbɛa

- 1 Gua p̀̀ Isailiɔ b̀̀okpakpau an b̀̀a Egipi gbɛaɔn ke: Aa t́́a'ò gágá, Mɔizi n̄ Aalonaɔ mé n̄ d̀̀aanaɔ ũ.
 2 Mɔizi n̄ b̀̀okpakliɔ tó kà láu lá Dii òewa. Ǿn ke:
 3 Mɔ ś́ia gɔɔ gẽode ź́i Gẽamusu dikpɛkɛa gbɛa Isailiɔ b̀̀ Lamɛsɛ n̄ mio daa ía Egipiɔ wáa píi,
 4 gɔɔ p̀̀ aale n̄ negõɛ ś́iaɔ v̄i, asa Dii yákpalekè n̄ Egipi t́́aɔɛ, ɔ à Egipi népiɔ dèdɛ.
 5 B̀̀a Lamɛsɛ Isailiɔ gè b̀̀okpà Suko.
 6 B̀̀a Suko aa gè b̀̀okpà Etani guwaiwai léwa.
 7 B̀̀a Etani aa ɛa gè Pi'ailo, Baalizerf̄ɔ gukpe oi, ɔ aa gè b̀̀okpà Midoli saɛ.
 8 B̀̀a Pi'ailo aa b̀̀a ísiawa gugiiu, ɔ aa sɪ guwaiwaiu. Ké aa t́́a'ò Etani guwaiwaiɔ gɔɔ àaɔ, ɔ aa b̀̀okpà Mala.
 9 B̀̀a Mala aa gè b̀̀okpà Eliũ. Wekii nibɔnaɔ kuu mèn kuɛpla n̄ daminaliɔ mèn b̀̀aãkw̄i.
 10 B̀̀a Eliũ aa gè b̀̀okpà Isia T́́a saɛ.
 11 B̀̀a Isia T́́a saɛ, aa gè b̀̀okpà Sini guwaiwaiu.
 12 B̀̀a Sini guwaiwaiu aa gè b̀̀okpà Dɔfɛka.
 13 B̀̀a Dɔfɛka aa gè b̀̀okpà Alusu.
 14 B̀̀a Alusu aa gè b̀̀okpà Lefidiũ. Wekii aa k̀̀au íwa aa mi.
 15 B̀̀a Lefidiũ aa gè b̀̀okpà Sinai guwaiwaiu.
 16 B̀̀a Sinai guwaiwaiu aa gè b̀̀okpà Kibelo Ataava.
 17 B̀̀a Kibelo Ataava aa gè b̀̀okpà Azelo.
 18 B̀̀a Azelo aa gè b̀̀okpà Litema.
 19 B̀̀a Litema aa gè b̀̀okpà Limɔ Pɛlɛzi.
 20 B̀̀a Limɔ Pɛlɛzi aa gè b̀̀okpà Libena.
 21 B̀̀a Libena aa gè b̀̀okpà Lisa.
 22 B̀̀a Lisa aa gè b̀̀okpà Keelata.
 23 B̀̀a Keelata aa gè b̀̀okpà Sɛfɛɛ gbɛz̄i.
 24 B̀̀a Sɛfɛɛ gbɛ ź́i aa gè b̀̀okpà Alada.
 25 B̀̀a Alada aa gè b̀̀okpà Makelo.
 26 B̀̀a Makelo aa gè b̀̀okpà Taatu.
 27 B̀̀a Taatu aa gè b̀̀okpà Tela.
 28 B̀̀a Tela aa gè b̀̀okpà Miteka.
 29 B̀̀a Miteka aa gè b̀̀okpà Asemɔna.
 30 B̀̀a Asemɔna aa gè b̀̀okpà Mɔselo.
 31 B̀̀a Mɔselo aa gè b̀̀okpà Benɛyaakã.
 32 B̀̀a Benɛyaakã aa gè b̀̀okpà Oo Agigada.
 33 B̀̀a Oo Agigada aa gè b̀̀okpà Yɔbata.
 34 B̀̀a Yɔbata aa gè b̀̀okpà Ablona.
 35 B̀̀a Ablona aa gè b̀̀okpà Eziõgbɛɛ.
 36 B̀̀a Eziõgbɛɛ aa gè b̀̀okpà Kadɛsi, Zini guwaiwaiu.
 37 B̀̀a Kadɛsi aa gè b̀̀okpà Oo gbɛ saɛ Eɔũ b̀̀su léwa.
 38 Ǿ sa'onkia Aalona dèdɛ Oo gbɛwa lá Dii òewa. We à gàu Isailiɔ b̀̀a Egipi wè blade a mɔ sɔode gɔɔ ś́iaz̄i.

- 39 Aà wè basoolo ní àaṣode guu ṣ à gà.*
 40 Alade pọ́ kú Nεγενε b̀suu kía pọ́ de Kanaa bui ũ mà Isailiọ lé mọ́.
 41 Bɔa Oo gbε zí aa gè b̀okpà Zalamona.
 42 Bɔa Zalamona aa gè b̀okpà Puno.
 43 Bɔa Puno aa gè b̀okpà Obo.
 44 Bɔa Obo aa gè b̀okpà Iye'abaliũ, Mɔabu b̀su léwa.
 45 Bɔa Iye'abaliũ aa gè b̀okpà Dibṣ Gada.
 46 Bɔa Dibṣ Gada aa gè b̀okpà Alemo Diblataiũ.
 47 Bɔa Alemo Diblataiũ aa gè b̀okpà Abaliũ b̀su s̀s̄ideu Nebo sae.
 48 Bɔa Abaliũ b̀su s̀s̄ideu aa gè b̀okpà Mɔabu b̀su s̄eu Yuudē sae bɔaa ní Yelikoo.
 49 Aa b̀okpà s̄epiu za Beyesimo e Abeli Sitiũ.

Dii Isailiọ gbaa laai Yuudē baa

- 50 Dii yā'ò Mɔizie Mɔabu b̀su s̄epiu à mè:
 51 O Isailiọne: Tó a bua Yuudēwa a gē Kanaa b̀suu,
 52 à b̀supideọ yá, í ní t́aa pọ́ aa àò ní t́aa pọ́ aa kàsaọ wíwi, í ní gbagbakliọ deele.
 53 A b̀supi símá, í z̄leu, asa má kpàwá á pọ́ ũe.
 54 A b̀supi kpaalekṣe ní gbelaao daedaε. A t̀ole z̄o kpá á bui pọ́ aa dasiowa, í t̀ole néna kpá á bui pọ́ aa dasiowa. T̀ole pọ́ gbé sè iọ de ní pọ́ ũ. A kpaalekṣe daedaε.
 55 Tó i b̀supideọ yao, gbé pọ́ a ní t̀o zu á wéu lán k̀owaε, aai ḡo lán lewa á saalou. Aa íadawá b̀su pọ́ á z̄leupiue,
 56 mí kéé lá ma zεò mà kenéwa.

34

Kanaa b̀su z̄leu

- 1 Dii yā'ò Mɔizie à mè:
 2 O Isailiọne n̄ me, tó a gē Kanaa b̀suu mé ále kpaalekṣe, b̀supi z̄leon ke:
 3 Geomidokii oi, Zini guwawai pọ́ pà Edũ b̀su léi mé á b̀su lé ũ. Sea za gukpe oi á b̀su lépi a daale Isida Wiside léwaε,
 4 i pā Sóigbeb̀lei z̄zei, i ta Zini guwawaiwa, i pāi Kadesi Baanea z̄zei, i gē ní Azaa'adaao, i gé Azemo.
 5 Bɔa Azemo i pā Egipi zé swai e à ge pe ísiawa.
 6 Ísia z̄o pọ́ kú be'ae oi mé á b̀su lé ũ. A b̀su lén we be'ae oi.
 7 Lá á b̀su lé aọ de gugb̄ntoo oin ke: Bɔa za ísia z̄oi, à a iada e Oo gbε sae.
 8 Bɔa Oo gbε sae, à a iada e Amata b̀lei, í gεò Zedada.
 9 B̀supi lé a gē ní Ziflonaε, i ge pe Azaa'enanawa. Lá á b̀su lé aọ de gugb̄ntoo oin we.
 10 Gukpe oi à á b̀su lé iada bɔa Azaa'enana e Sefau.
 11 Bɔa Sefau i gē Libla, Aini gukpe oi, i ge pā Genezaleti Isida gbep̀lei gukpe oi.
 12 Bɔa we i pā Yuudēi, i ge pe Isida Wisidewa. Lá á b̀su lé aọ den we.
 13 Ǿ Mɔizi yápi d̄ile Isailiọne à mè: A b̀supi kpaalekṣe ní gbelaao.* Dii d̄ile á bui leε k̄okwi ní k̄inio pọ́ ũe,
 14 asa Lubeni buiọ ní Gada buiọ ní Manase buiọ leε doo ní baa è k̀ uale ní ualeo.
 15 Bui leε pla ní k̄iniopiọ ní baa è Yuudē baa gukpe oi bɔaa ní Yelikoo.
 16 Dii yā'ò Mɔizie à mè:
 17 Gbé pọ́ aa b̀su kpaaléé ní gbelaao t̀on ke: Sa'onkia Elezaa ní Nuni né Yozueo.

* 33:39 Nao 20.22-28 * 34:13 Yoz 14.2

18 Bee gbɛa í dɔaanaɔ se bui ní buio guu m̀̀ndodo aa dɔ́rlè b̀̀su kpaalepi guu.

19 Gb́é pɔ́ á ní śepiɔ́ tón ke:

Yuda buiɔ́ guu Yefũné né Kalebu.

20 Simɛɔ́ buiɔ́ guu Amihudu né Semuɛli.

21 B́eyãmeɛ buiɔ́ guu Kiseloni né Elidada.

22 Dã buiɔ́ guu Yɔgelí né Buki.

23 Yosefú né Manase buiɔ́ guu Efodú né Anieli.

24 Yosefú né Eflaiũ buiɔ́ guu Sifitã́ né Kemue.

25 Zabulɔ́ni buiɔ́ guu Paanakí né Elizafã.

26 Isakaa buiɔ́ guu Azã́ né Paletie.

27 Aseɛ buiɔ́ guu Selomí né Aihudu.

28 Nefatali buiɔ́ guu Amihudú né Pedaɛ.

29 Gb́é pɔ́ Dii ní díle aa Kanaa b̀̀su kpaale Isailiɔ́neɔ́n we.

35

Levii buiɔ́ ẃ́leɔ́

1 Dii yã'ò Mɔizié Mɔabu b̀̀su s̃̃u Yuudẽ́ baale bɔ́aa ní Yelikoo à mè:

2 O Isailiɔ́ne aa b̀̀su pɔ́ aa a kpaalesé ẃ́leɔ́ kpa Levii buiɔ́wa, ké aa e wàò kú ní guu, aai tɔ́le pɔ́ liaa ẃ́lepiɔ́i kpámá lɔ.*

3 Ẃ́lepiɔ́i ɔ́ de ní z̃̃lek̃̃i ũ, mé tɔ́le pɔ́ kú ẃ́lepiɔ́i saɛɔ ɔ́ de ní zuɔ́ ní ní s̃̃o ní ní pɔ́tuo p̃̃ale kúki ũ píi.

4 Tɔ́le pɔ́ liaa ẃ́lepiɔ́i yãasa i ka g̃̃as̃̃isuu òaa s̃̃o.

5 A ba ỹ̃ w̃̃enkpé gukpé oi kiloo do, í ỹ̃ geɔ́midɔ́ki ũ oi kiloo do, í ỹ̃ be'ae oi kiloo do, í ỹ̃ gugb̃̃antoo oi kiloo do à pee píi, ẃ́le ɔ́ ku guoguo, tɔ́le pɔ́ liaai s̃̃o ɔ́ de ẃ́ledeɔ́ dádák̃̃i ũ.

6 Ẃ́le pɔ́ á kpá Levii buiɔ́wapiɔ́ guu, a m̀̀n soolo ɔ́ de misiw̃̃leɔ́ ũ. Tó gb̃̃è, ìli bàale ta ẃ́lepiɔ́i dou. An ẃ́le kíniɔ́ ɔ́ bla ní plao.

7 Ẃ́le m̀̀n blakwi plasai ò á kpámá, ẃ́le píi ní a tɔ́leɔ́ liaai.

8 Lá á buiɔ́ tɔ́le e léu, a guu ò aa ẃ́lepiɔ́i kpa Levii buiɔ́wa. Bui pɔ́ ẃ́le ví dasi aa kpa dasi, bui pɔ́ ẃ́le ví bílao aa kpa bílao.

Misiw̃̃leɔ́

(Iko 19.1-13, Yoz 20.1-9)

9 Dii yã'ò Mɔizié à mè:

10 O Isailiɔ́ne ò me, tó a bua Yuudẽ́wa a g̃̃ Kanaa b̀̀suu,

11 à ẃ́leɔ́ díle á misiw̃̃leɔ́ ũ. Tó kai mé m̀̀, ò gb̃̃è gb̃̃è, ade lí bàale ta we.

12 Ẃ́lepi ɔ́ deé misiw̃̃leɔ́ ũ, ké gb̃̃èdena e bàasi aà dae pɔ́ a t̃̃siw̃̃àe à tau. Tó a kè màa, a gao, sema wà yák̃̃palek̃̃èaànò bàasio.

13 Ẃ́le m̀̀n soolo pɔ́ á kpá Levii buiɔ́wa á misiw̃̃le ũ,

14 m̀̀n àã ɔ́ ku Yuudẽ́ baala, m̀̀n àã ɔ́ ku baale Kanaa b̀̀suu.

15 Tó kai mé m̀̀, ò gb̃̃è gb̃̃è, ade lí bàale tau. Ẃ́le m̀̀n soolopiɔ́i ɔ́ de misiki ũ á Isailiɔ́ne ní b̃̃m̃̃o ge nib̃̃o pɔ́ kúáñ̃o.

16 Tó gb̃̃è gb̃̃è lè ní m̃̃o a dè, ade á gb̃̃èdenaɛ. Sema wà ade de s̃̃o.

17 Tó gb̃̃è gb̃̃e k̃̃ua mé à gb̃̃è lèò a dè, gb̃̃èdenan aà ũ, sema wà aà de s̃̃o.

18 Tó lí a k̃̃ua mé à gb̃̃è lèò a dè, gb̃̃èdenan aà ũ, sema wà aà de.

19 Dae pɔ́ a t̃̃siw̃̃à mé ali gb̃̃è pɔ́ gb̃̃èdèpi de, tó à kp̃̃aũaànò.

20 Tó gb̃̃è gb̃̃è kp̃̃akpa, ò à ɔ́z̃̃ààzi, ge à aà pà ní p̃̃o, ké a zaàgu yáí, a dè,

* 35:2 Yoz 21.1-42

21 ge tó à aà lè ní ɔkũo a dè Ìi pọ́ a sèaàno yáí, gbēdenan aà ũ, sema wà aà dɛ. Dae pọ́ a tɔsiwà mé a aà dɛ, tó à kpàaũaàno.

22 Tó i aà kpákpa sɔo, ɔ à ɔzàaazi, ge à aà pà ní pọ́o kándo Ìiseaaàno sai,

23 ge i aà eo, ɔ gbɛ síwà à gà, lá i íbelɛsɛaànoɔe, mé àlɛ wɛɛlɛ à aà kɛ'iao,

24 wa yágɔgɔ gbēdenapi ní dae pọ́ a tɔsiwàoɛ ikoyáɛ beeo musue.

25 Wi gbēdenapi si dae pọ́ a tɔsiwàwa, aai aà gbae misiwɛlɛ pọ́ à bàalè tàu yāa guu, io ku wélepiu e sa'onkia pọ́ wa dīlɛ gé gaò.

26 Tó gbēdenapi kèse sù vī wélepi léa,

27 mé dae pọ́ a tɔsiwàpi kpàaũaàno, a ku misiwɛlepi guuo, aà aà dɛ, aɔ tàae vī aà dea guuo.

28 Sema gbēdenapi aà ku misiwɛlepiu e sa'onkia ge gaò. Sa'onkiapi gaa gbae ɔ a gbasá ta a be.

29 Gu pọ́ á kúu píi e á buiwa, à ikoyápi kúa.

30 Gbēdea yá guu, wa gbēdena de gbé seeladeke yá musu, āma ásu gbēde gbé mendo seeladeke yáio.†

31 Asu to gbēdena pọ́ kù wà de azia boo, sema wà aà dɛ.

32 Tó sa'onkia i ga gíao, ásu ɔasi gbé pọ́ bàasi tà misiwɛleuwa à aà gba zé aà ta a beo.

33 Asu to bùsu pọ́ á kuu gbāleo. Gbēdea mé i bùsu gbāle. Wa fɔ gbābo bùsu pọ́ wà gbēdeuo, mé i ke wà gbé pọ́ gbépi dè de bàasio.

34 Asu to bùsu pọ́ á kuu, mé mapi sɔ máo kuu gbāleo, asa má Dii má kú á Isailio guue.

36

Zelofada nenɔɔ tɔle

1 Galada buio uabeleo m̀ Mɔizi kíi. Galadapiá Makii néɛ, Manase tɔunaɛ, Yosefu buie. ɔ aa ò Mɔizie ní Isaili bui dɔaanao

2 aa mè: Baa, ké Dii òne ǹ bùsu kpaale Isailione ní gbelaao, a òne ǹ wá gbēdo Zelofada tɔle kpá aà nenɔɔwa.*

3 Tó nenɔɔpio zākè ní Isaili buipáleo, wa ní tɔle sí wá buiowa wà káfi bui pọ́ aa zākèrinɔne, tɔle pọ́ wa kpàwá ní gbelaao i lao.

4 Tó Kuu'ɔwɛ† kà sɔ, wa ní tɔle sí kpaale pọ́ wá deziɔ sè guue, wi káfi bui pọ́ aa zākèrinɔne.

5 ɔ Mɔizi yá pọ́ Dii òe dīlɛ Isailione à mè: Yosefu buipio yá naɛ.

6 Yá pọ́ Dii dīlɛ Zelofada nenɔɔ yá musun ke: A mè nenɔɔpio zāke ní gɔ pọ́ kèné maaɔ, āma gɔ pọ́ aa zākeɔ, sema aao de ní dezi káau Manase buio ũ.

7 Tɔle pọ́ Isailio vī ní buiwaɔ su gɛ kɔ púuo. Isaili píi ze ní a dezi káau tɔle pọ́ á è túbi ũo.

8 Isaili buio guu, sema nɔe pọ́ tɔle vī túbi ũ zāke ní gɔ pọ́ de a dezi káau bui ũo. Beewa Isaili píi a gɔ tɔle pọ́ wà kpaalè a deziɔne vī.

9 Isaili buio tɔle su gɛkɔuo. Isaili bui píi ze ní tɔle pọ́ á è kpaale guuo.

10 ɔ Zelofada nenɔɔ kè lá Dii ò Mɔiziewa.

11 Mala ní Tiizao ní ɔgelao ní Milikao ní Nɔao zākè ní ní desɛ néo.

12 Aa zākè ní Yosefu né Manase buio, ɔ tɔle pọ́ wà kpaalènéo gi de ní dezi káau buio pọ́ ũ.

13 Ikoyá ní yádilea pọ́ Dii dà Mɔizie a dīlɛ Isailioneon we gɔɔ pọ́ aa ku Mɔabu bùsu sɛu Yuudɛ baale bɔaa ní Yelikoo.

† 35:30 Iko 17.6, 19.15 * 36:2 Nao 27.7 † 36:4 Lev 25.8-10

IKOYA Mɔizi lá sɔode Yá pɔ́ kú láe bee guu

Naokea lá láakii Isailio kaa búsu pɔ́ Lua à a legbèné zɔ́leu yā'òwē. Ikoyā lá té Naokea lápizi, ɔ́ Mɔizi yá mèn àaɔ́ pɔ́ a ò Isailione kuu (1.1-4.43, 4.44-28.68, 28.69-30.20). Mɔizi yá pɔ́ Lua kè Isailione ní lá a yeńzio dɔ́ngu, lá aà bàa kúrino, à d̀aané guwaiwaiu wè bla, à ɔ́liánzi, à ní bó ní ibeɛɔ ɔ́zi, ɔ́ à a ikoyā d̀ilené, à yá legbèné. I ke yázi pɔ́ kè lá káauɔ́ guu ɔ́ à èa lé dɔ́ngu ɔ́, àe waasokené ní ǹsemendoo, àe o a gbéɔne aa d̄́ ké Luaá náaide, aai gbékpaanaɔ́ zé sé, asa Lua s̀andee. A m̀: Isailio, à swákpa. Dii wá Lua mé Dii m̀ndona ũ. Aɔ́ ye Dii á Luazi ní ǹsemendoo teasisai á gbāa pua léu. (6.4-5) Mat 22.37 gwa ɔ́. D̀ɔ́piɔ́ yá ɔ́ Isailio ì lousisia daaleò lá gu lé d̀.

Lé pɔ́ Mɔizi Lua táasilèò ku lápi láakii (32). Bee gbɛa Mɔizi sa'olekè Isaili buione (33). Lée 31 guu wà Yozuee d̀ile Mɔizi gē ũ ké aà d̀aa Isailione búsu pɔ́ Lua a legbèné guu. Lée 34 ānabi Mɔizi gaa yā'ò.

Gbé pɔ́ aale lápi kyoke gbāo ní gbé pɔ́ aa kè yāaɔ́, ikoyā lápi lé dɔ́ngu ké Luapi mé ní Suabana ũ, an bona ũ. Tó gbéɔ́ Lua yá k̄a mé aa aà náai v̄́ gɔ́pii gupiiu yápii guu, bee a bɔa maa pɔ́ gbēnazina ɔ́ wēele iné.

Mɔizi yā'oa Isailione Mɔabu búsuu

¹ Yá pɔ́ Mɔizi ò Isailione guwaiwaiu Yuudē baalen ke. A ku Alaba s̄eu bɔaa ní Sufaoe, Palana zānguo ní Tofelio ní Libenao ní Azeloo ní Dizaabuo.

² Bɔa Olebu gea Kadasi Baanea ní Sei gbɛ zéò á tá gɔɔ kuɛdoe.

³ Bɔa Egipi wè blade guu, a mɔ kuɛdode gɔɔ s̄eia z̄́ Mɔizi yá pɔ́ Dii dàe Isailio yá musu òné pii.

⁴ Bee kè aà z̄iblea Amole k̄́ Siɔ́ pɔ́ kpalablè Esebɔ́ gbɛa ní Basana k̄́ Ogu pɔ́ kpalablè Asalo ní Edɛleioe.*

⁵ Mɔizi f̄le ikoyāe bee pílokè Mɔabu búsuu Yuudē baale à m̀:

⁶ Dii wá Lua yā'òwē Olebu à m̀, wa gēgē gbepi sae.

⁷ Wà f̄le dazeu wà mipɛ Amole búsu s̄isidewa ní gbé pɔ́ kú Alaba s̄eu ní gus̄isideuɔ́ ní gusalaladeuɔ́ ní Ngevedeɔ́ ní ísialedeuɔ́. A m̀ wà gé Kanaa búsuu ní Libá búsu e swa z̄ɔ́ Uflatai.

⁸ A m̀ a búsupi kàle wá ae, wà ge sí, búsu pɔ́ a a legbè wá deziɔne Ablahaũ ní Izaakio ní Yakobuo a m̀ á kpámá, i gɔ́ ní buione ní kpe.

Mɔizi yáḡḡnaɔ́ d̄ile

(Bɔa 18.13-27)

⁹ Gɔɔ bee má òé má f̄́ m̀àó á sea lán asowa mado ɔ́.

¹⁰ Dii á Lua tò a dasikũ, á dasi k̄́ saanaɔ́wa sa.

¹¹ Dii á deziɔ́ Lua ea to à dasikũ lée òaa sɔɔ, i báaadaágu lá à a legbèéwa.

¹² Mámɛ máó á sea lán asowa, m̀àó á yáḡḡsé madoa?

¹³ A ònaɔ́ sé á guu bui ní buio, gbé pɔ́ wa ní d̄́ laaide ũ, mí ní d̄ile á d̀aanao ũ.

¹⁴ ɔ́ á wèa a m̀, yá pɔ́ má ò wà kep̄i maae.

* 1:4 Nao 21.21-35

15 Ǿ ma á bui d̄aanao s̄e, ̄on̄ona p̄o wa n̄ d̄o laaideo ũ, ma n̄ d̄il̄eé á buio yāḡōḡōnao ũ. Gb̄ēo ɔ̄o gb̄ēon ̄aas̄ōs̄ōo d̄aanao ũ, gb̄ēo s̄o gb̄ēon bas̄oobas̄o, gb̄ēo gb̄ēon blakwikwi, gb̄ēo gb̄ēon kwikwi.

16 Goo beez̄i ma yād̄il̄e yāḡōḡōnapīōne ma m̄e: Ali yá p̄o á gb̄ēo m̄owá ma, ɔ̄li yāḡōḡōn̄e a z̄éwa, gb̄é n̄ a gb̄édeeo ge n̄ b̄om̄on n̄o.

17 Asuli gb̄ēe wegwa yákpaleuo. Ali yāma gb̄é yāf̄una n̄ gb̄é gbiaowa s̄aasaa. Asuli v̄iake gb̄ēe w̄ēe, asa yákpalekaá Lua yáe. Tó yāe k̄ēe z̄i'ũ, àli m̄ōa, mí w̄étei.

18 Goo bee ma yá p̄o á keo d̄il̄eé píi.

Asiigwanao z̄ia

(Nao 13.1-33)

19 B̄oa Olebu wa dazeu, wa guwaiwai z̄ōo p̄asi p̄o á d̄ōpi baa v̄i. Wa mip̄e Am̄ole b̄usu s̄is̄idewa, lá Dii wá Lua òw̄ēewa, ̄o wa ka Kad̄esi Baanea.

20 Ǿ má òé ma m̄e: A ka Am̄ole b̄usu s̄is̄ide p̄o Dii wá Lua lé kpáwáú.

21 A b̄usu p̄o Dii á Lua kp̄awápi gwa á ae. A ge si lá Dii á dezīo Luapi d̄il̄eéwa. Asu to v̄ia á k̄ūo. Asu b̄ilik̄eo.

22 Ǿ ap̄ii a m̄o ma le, a m̄e wà gb̄ēo z̄i, aai gé b̄usupi gwagwaiw̄ēe. Tó aa s̄u, aai z̄é p̄o wá sé n̄ w̄é̄le p̄o wá k̄aūo ow̄ēe.

23 Yápi k̄em̄e maa, ̄o ma gb̄ēon kūeplao s̄e á guu bui n̄ buio m̄endodo.

24 Ké aa ḡe, aa d̄ede gus̄is̄idewa, ̄o aa kà Esikoli guzuleu aa gwàgwa.

25 Ǿ aa s̄uw̄ēe n̄ b̄usupi lib̄eo, aa b̄usupi yá s̄ēle aa s̄īuw̄ēe aa m̄e b̄usu p̄o Dii wá Lua lé kpáwápiá b̄usu maae.

26 Kási á ye gea weio, ̄o a gi Dii á Lua yāmai.

27 A yá̄k̄ut̄ek̄aka á kp̄eo guu, a m̄e Dii zawágūe, ̄o á wá b̄ole Egipi ké à e wá na Am̄olēne n̄ ōz̄i aa wá d̄ede.

28 A m̄e má á táu sai? A gb̄ēo t̄o á k̄usu kw̄e, aa m̄e b̄usupi gb̄ēo gb̄aa deála, mé an gb̄aa ea deála ɔ̄. An w̄ēlēo z̄ōo, a b̄īo z̄ōo Luawae. Aa m̄e wà Anaki buio è we ɔ̄.

29 Ǿ má òé, ásu to s̄o k̄é̄águo, ásu v̄iak̄ēnéo.

30 Dii á Lua d̄aaaaé, ̄ome a z̄ikaé lá a k̄aé Egipi n̄ guwaiwaiuo á w̄é èwa.

31 A è we lá Dii á Lua á z̄ōa a ḡau, lá mae ɔ̄o a né z̄ōa a ḡauwa. A zek̄ēlēano p̄ii e a ge kāo gūe beeu.

32 Gia n̄ beeo i Dii á Lua náaik̄eo.†

33 A d̄aaaé z̄é guu, à b̄ōokpak̄i k̄ek̄ē. A d̄aaaé té guu gwá, ké à z̄é p̄o áli sé ɔ̄ōe. Fāane s̄o à d̄aaaé telu guu.

Dii Isailio swágagaa

(Nao 14.20-45)

34 Ké Dii yá p̄o á ò mà, aà p̄o f̄e, ̄o à legb̄ē à m̄e:

35 B̄ilae bee gb̄ēe a wesi b̄usu maa p̄o má ò má kpá an dezīowaleo,

36 mé i ke Yef̄une né Kalebu bàasio. Ǿme a wesīe. Má t̄ōle p̄o aà gbá p̄ēleu kpaw̄ae, aapi n̄ a néo, ké a temazi n̄ n̄semendoo yáí.

37 Dii p̄o p̄amazi á yáí ɔ̄, ̄o à m̄e map̄i s̄o má ḡe b̄usupiuo.

38 Ma d̄on̄lede Nuni né Yozuee mé a ḡēu. Dii m̄e mà aà gba s̄o, asa ̄ome a b̄usupi na Isailiōne n̄ ōz̄i.

39 Ǿ Dii èa òé à m̄e á néf̄en̄ena p̄o a m̄e wà n̄ k̄úk̄ū z̄īzo ũ, á né p̄o aa v̄ai d̄ōk̄ōe n̄ maāo ḡiaop̄io, aame aa ḡēu, í kpámá, aai ḡo v̄i.

40 Ap̄io s̄o, Dii òé à ea Isia T̄ēa z̄é sé guwaiwaiu.

† 1:32 Ebe 3.19

41 Ǿ á wèa a mè a duunakè Diiε, á gé zíkai saε lá Dii á Lua òéwa. Ǿ á baade a gōkeboɔ dò a pi, ále e bùsu sìside kūáfaaie.

42 Ǿ Dii òmεε mà oé ásu gé zìpi káio, ké á wèεɔ su ziblewáo yáí, asa à mè áo kúánɔ.

43 Ǿ má òé, a gi mai, a pã Dii yáa. A wala guu ò a ge dεε bùsu sìsidepiwa.

44 Ǿ Amole pò kú weɔ bò dàále aa á yá lán zóɔ gbēyaawa. Aa ziblèwá za Sei e Ǿma.

45 Ké a su, a ólò Diiε, ò à gĩ swáseiázi.

46 Ǿ a gɔɔplakè Kadεsi, wekĩi a gɔɔ gágau.

2

Isailiɔ liaaliaaa guwaiwaiu

1 Wa εa wa Isia Tēa zé sè guwaiwaiu,* lá Dii òwēεwa, ò wa liaaliaa Sei bùsu sìsideu gɔɔpla.

2 Ǿ Dii òmεε à mè,

3 wá liaaliaaa gusísídepiu mò. Wà εa gé gugbāntoo oi sa.

4 A mè mà oé ále bóle ní á daε Esau buiɔ Sei bùsuoε.† Aa vīakeé, ní beeo à laaika maamaa,

5 ásu ní léwεo, asa Dii a ní bùsu saaloe kpáwáo, baa kèεe do, asa à Sei bùsu sìside kpà Esau buiɔwae, ò aa gò vī.

6 Dii mè à ble lúmá, í ble. Baa íε, à lú, í mi.

7 Dii á Lua báaadà zì pò á kèu píie, mé à wetèázi guwaiwai zóε bee baa vīa guu. Dii á Lua kúánɔ a wè blan ke, pɔe i kēsāwáo.

8 Ǿ wa do wá daε Esau buiɔ Sei bùsuzi. Bɔa Elata ní Eziɔgebeεo wa lile, wa Alaba sē zé sè, ò wa Mɔabu guwaiwai zé sè.

9 Dii òmεε wásu íbelesε ní Mɔabuɔ wà ní léwε wà zíkainɔ, asa a ní bùsu saaloe kpáwá wá pò ũo. A bùsupi kpà Lotu buipiɔwa, à gò ní pò ũε.‡

10 Bùsupi guu ò Emi buiɔ ku yāa. Aa gbāa mé aa dasi. An gbāa kà Anaki buiɔwa.

11 Wī ní dile Lefai buiɔ ũ lán Anaki buiɔwae, āma Mɔabuɔ ì oné Emiɔε.

12 Oliɔ ku Sei yāae, ò Esau buiɔ mò wa sīmá aa ní dεε, ò aa zòle ní gbεu, lá Isailiɔ kè bùsu pò Dii kpámá aa gò vīεwa.

13 Dii òwēε wà bua Zelediwa, ò wa buawà.

14 Za gɔɔ pò wa bɔ Kadεsi Baanεa e wa ge bua Zelediwa, wè bla plasai gè. Gbé pò aa kà zíkāa yāaɔ gāga pii, lá Dii ònéwa.§

15 Dii mé ɔtòlemá e à gè ní kaale míɔmiɔ.

16 Ké á gbé pò aa kà zíkāa yāapiɔ gāga pii,

17 ò Dii yā'òmεε à mè,

18 wà bua Mɔabu bùsu pò wī mε Aa bùsu léwa sa.

19 Tó wa mɔ Amɔniɔ lè, wásu íbelesεínɔ wà ní léwεo, asa á ní bùsu saaloe kpáwáo. A kpà Lotu buipiɔwa à gò ní pò ũε.*

20 Wà bùsupi dile Lefaiɔ pò ũ lɔε, asa aa ku we yāae. Amɔniɔ ì oné Zaūzumio.

21 Buipiɔ gbāa mé aa dasi, an gbāa kà Anaki buiɔwa. Dii mé ní kaale Amɔniɔne, ò aa ní bùsu sí, aa zòle ní gbεu.

22 Māa Dii kè Esau buiɔne Sei lɔ. A Oliɔ kàalené, ò aa ní bùsu sí aa zòle ní gbεu e ní a gbāo.

23 Avii pò aa wéle kàlekale e za Gazaɔ sɔ, Keletiɔ bò Keleti aa mò ní kaale, ò aa zòle ní gbεu.

* 2:1 Nao 21.4 † 2:4 Daa 36.8 ‡ 2:9 Daa 19.37 § 2:14 Nao 14.29 * 2:19 Daa 19.38

²⁴ Dii mè wà dazɛu wà bua Aanɔwa. A mè a Eɛɛbɔ́ kí Siɔ́, Amɔle bui nàwɛɛ wá ɔzɪɛ ní aà bùsuo. A mè wà fɛɛ zɛ ní aà bùsu siao, i fɛɛwá ní zɪo.

²⁵ Sea za gbã á tó vía dúnia buio kũ píi, sɔ́ i kɛ́ngu á yáí. Tó aa á bao mà, aa sòdeedeekɛ, gili i gɛ́ngu á yáí.

Ziblea Eɛɛbɔ́ kí Siɔ́wa
(Nao 21.21-30)

²⁶ Kua Kedemɔ́ guwaiwaiu ma gbéɔ́ zì Eɛɛbɔ́ kí Siɔ́wa ní aafia yáó, ma mè
²⁷ aà wá gba zé wà pã a bùsua. Zékpaa wáɔ̀ bɛu, wá lile ɔplaaɪ ge ɔzɛɪo.

²⁸ Ma mè aà blɛ yíawá wà ble, aà í yíawá wà mi, wí flaboè ní ánusuo. Aà to wà pã a bùsua kɛ̀sɛ lé.

²⁹ Má òè Esau buio wá gbá zé Sei, mé Mɔabuɔ́ wá gbá zé Aa, ɔ́ wáɛ gɛ́ buai Yuudɛ́wa e bùsu pɔ́ Dii wá Lua lé kpáwáú.

³⁰ Ǿ Eɛɛbɔ́ kí Siɔ́ i wá gba zé wà pã a bùsuao, asa Dii á Lua aà swáfɛ̀è, ɔ́ à fèe, kɛ́ à e à aà naé á ɔzɪ, lá a de gbãɛwa.

³¹ Ǿ Dii òmɛɛ mà gwa lá áɛ Siɔ́ ní a bùsuo nawɛɛ wá ɔzɪ. A mè wà fɛɛ wà aà bùsupi sí, i gɔ́ wá pɔ́ ũ.

³² Siɔ́ ní a gbéɔ́ bòɛ dàwáɛ ní zɪo Yaaza.

³³ Dii wá Lua aà kpáwá, ɔ́ wà aà dè ní a néo ní a gbéɔ́ píi.

³⁴ Gɔɔ bee ɔ́ wa aà wéɛɔ́ sɪ píi, wa wéɛpiɔ́ gɔ́ɛɔ́ ní nɔ́ɛɔ́ ní néo dèdɛ píi. Wi gbɛ̀e to bɛ́ɛo.

³⁵ Ǿ wa ní pɔ́tuɔɔ́ nàaa, wa wéɛ pɔ́ wá sɪpiɔ́ pɔ́ɔ́ sèɛ wá pɔ́ ũ.

³⁶ Sea za Aloee wéɛu Aanɔ́ baa ní mɛɛwia pɔ́ kú guzulɛpiuo e Galada, wéɛɛ ku a gbãa dɛwáɫao. Dii wá Lua ní nàwɛɛ wá ɔzɪ píiɛ.

³⁷ Wi sɔ́ Amɔni bùsuio, Yaboko baan nò, gusɪsɪde wéɛɔ́n nò, lá Dii wá Lua òwɛɛwa.

3

Ziblea Basana kí Oguwa
(Nao 21.31-35)

¹ Bee gbɛa wa ɛa da Basana bùsu zéu. Ǿ Basana bùsu kí Ogu bò dàwáɛ ní zɪo ní a gbéɔ́ píi Edeɫɛi.

² Dii òmɛɛ másu viakɛ̀ò, asa a aà nàmɛɛ ma ɔzɪ ní a gbéɔ́ píi ní a bùsuɔɛ. A mè mà kɛ̀ lá má kè Amɔleɔ́ kí Siɔ́ pɔ́ kpalablè Eɛɛbɔ́ɛwa.

³ Ǿ Dii wá Lua Basana bùsu kí Ogu nàwɛɛ wá ɔzɪ ní a gbéɔ́ píi. Wa ní dɛdɛ, wi ní gbɛ̀e to bɛ́ɛo.

⁴ Gɔɔ bee ɔ́ wa aà wéɛɔ́ sɪ píi. A kee ku wa gí síimáó. Wa zɪblè Aagobu bùsuwa píi ní a wéɛ mèn bàáɔ́, bùsu pɔ́ Basana bùsu kí Ogu vípi.

⁵ Wéɛpiɔ́á wéɛ bɪideɔ́nɛ píi. Wéɛpiɔ́ bɪi ɫɛsɪ, wɪ a bɔ́ɛɔ́ tata wá gbãa dauɛ. Wa zɛwɪaɔ́ sɪ dasidasi ɔ.

⁶ Wa ní mɪdɛ píi, lá wá kè Eɛɛbɔ́ kí Siɔ́ gbéɔ́nɛwa. Wa wéɛpiɔ́ gɔ́ɛɔ́ dèdɛ ní nɔ́ɛɔ́ ní néo píi.

⁷ Ǿ wa pɔ́tuɔɔ́ ní àizɛɛ pɔ́ wá è wéɛpiɔ́ guu nàaa wá pɔ́ ũ píi.

⁸ Gɔɔ bee wa Amɔleɔ́ kɪa gbéɔ́n plapiɔ́ bùsu símá, bùsu pɔ́ kú Yuudɛ́ baala za Aanɔ́ e Eɛmɔ́ gbɛi.

⁹ Sidɔ́deɔ́ í o gbɛpiɛ Siliɔ́, Amɔleɔ́ sɔ́ Senii.

¹⁰ Wa Basana kí Ogu bùsu sí píi, gusalala wéɛɔ́ ní Galada bùsuɔ́ píi ní Basana bùsuɔ́ píi e Saleka ní Edeɫɛio.

¹¹ Lefai kɔ́naɔ́ guu Ogu mé gɔ́ yãa ado. Wà aà wúɛbɔ́ kè ní mɔ́ɔɛ. A gbãa gàsɪsɪuu kɛ̀okwiɛ, a yàasa sɔ́ gàsɪsɪuu síiɔ́. A ku Amɔni mɛɛwia Labaɛ.

Yuudē baa gukpε oi būsū kpaalεa
(Nao 32.1-42)

¹² Ké wa būsūpī sī, ma Galada būsū sīsīde guo kpà Lubeni buiò ní Gada buiòwa, sɛa za Aloee, Aanò baa.

¹³ Galada būsū pò gǝ ní Ogu būsū Basanao ò má kpà Manase bui kīniòwa. Aagobu būsū pò kú Basana būsū yāa píi, ò wī mε Lefaiò būsū.

¹⁴ Manase bui Yaii mé Aagobu būsūpī sè píi e Gesuu buiò ní Maaka buiò būsū léu. Ǿ à azia tó kpàè. A yái wī mε Basanaε Yaii zǝwīaò e ní a gbāo.

¹⁵ Ma Galada būsū kpà Manase né Makii buiòwa.

¹⁶ Būsū pò kú Galada būsū zānguo ní Aanò dòòò ò má kpà Lubeni buiò ní Gada buiòwa. Aanò dòòopi mé ní būsū lé ũ, mé Yaboko dòò mé ní būsū lé ũ Amòni būsū oi.

¹⁷ Yuudē dòò mé ní būsū lé ũ be'ae oi za Genεzaleti e Alaba Isida pò wī mε ló Isida Wiside, Pisiga gbepòleu.

¹⁸ Ma yā'òné gòò bee ma mè, Dii ní Lua būsūpī kpámá à gǝ ní pò ũε. An gbé pò kà zīkaaò sǝ aa ní gǝkεbòò sε aa bua Yuudēwa aa dɔaa Isaili kīniòne.

¹⁹ Ma mè má dǝ an nɔɔò ní ní néò ní ní pòtuòò dasi, aame aa gǝ ní wéle pò má kpámáò guu.

²⁰ Ma mè tó Dii tò an gbéò íampakii è lánwa, mé aa būsū pò Dii ní Lua lé kpámá sī ní pò ũ Yuudē baa be'ae oi, an baade i gbasa su būsū pò má kpámáε bee guu sa.

²¹ Gòò bee má ò Yozueee aà wé è lá Dii á Lua kè kía gbéon plapiòne. Màa Dii a kε kía pò ále gé ní lei weòne píi.

²² Asu viakεnéo, asa Dii á Lua mé a zīkaérínò.

²³ Gòò bee ma awakpà Diie ma mè,

²⁴ Dii Lua, n na n zǝkε ní n gāsa gbāao òba mapi n zòblenaεwa. Dii kpele mé kú musu ge tòòle la, a fǝ yāzǝkε lanwai?

²⁵ Ma gba zé mà bua Yuudēwa mà e wesi būsū maa sīsīde pò kú wepile ní Libāo píi.

²⁶ Ǿ Dii pò pāmazi á yái, i swásε ma yáio. A òmεε à mè, bee mò màa le. Másu yāe oε yá bee musu ló.

²⁷ A mè mà dεdε Pisiga gbεwa e a misonaa, mí wezu mà gugwa be'ae ní gūgbāntoo ní gukpεo ní gεomidòkii oio. A mè mà gwa ní wéoe, asa má e bua Yuudēwa mà gé weo.

²⁸ A mè mà yādile Yozueee, mí aà gba sǝ, mí aà gba gbāa, asa aàpi mé a dɔaaé à bua Yuudēwa, i būsū pò má wesiε naé á zǝí.

²⁹ Ǿ wa gǝ guzulεε beeu Bepeoo saε la.

4

Laaidsa Dii ikoyāwa

¹ Isailiò, à laaidò yādileao ní ikoyā pò mále daéòwa. A zīkεwà, íò ku, í gé būsū pò Dii á deziò Lua lé kpáwápi sīi.

² Asu yāe káfi yá pò mále diléε guuo, mé ásu yāe bɔuo.* Aò Dii á Lua yá pò mále daé kūa.

³ A wé yá pò Dii kè Baali Peooε è. Dii á Lua á gbé pò bò tε Peoo táaziò kàale píi,†

⁴ á gbé pò a na Dii á Luapiziò sǝ á kú e gbā.

⁵ A ma! Ma yādileao ní ikoyāò dàé lá Dii ma Lua òmεεwa. A zīkεwà būsū pò ále gé sīi guu.

* 4:2 Zia 22.18-19 † 4:3 Nao 25.1-9

6 Aɔ yápiɔ kŭa ní laaio, buipáleɔ i ma, aaiɔ dɔ́ ké á ñno mé á wé kĕa, aai me gbépiɔ ñno fáe, bui zɔɔpi wé kĕae!

7 Lá Dii wá Lua Ìb kúwanɔ kái tó wáɛ wabikewà, bui zɔɔe ku ké an táaɔ kúrnɔ kái màae?

8 Bui zɔɔe ku ké aa yādileɔ ní ikoyā zedeɔ ví lán ikoyā pɔ́ máɛ diléé gbāwae?

9 A laaika, Ìb ázia kŭa dɔ́ maamaa. Asu to yá pɔ́ á wé èpi sááguo, asu bɔ́ á nòseuo e á wēni léu. A da á néɔne ní á tɔ́naɔ.

10 Asu to gɔɔ pɔ́ a sí Dii á Lua ae Olebu sááguo. A òmɛɛ mà á kĕaaɛ, ɔ́ à a yá dàé ké àò a vía ví tɔɔɛ la e á wēni léu, í dada á néɔne.

11 A sɔ́ kái, ɔ́ a sí gbepi sae. Té kú gbepi musu e à gè zè luawa. Gusia ní luabesiao ní guduuduuo líai.

12 Ǿ Dii yá'òé za téu. A yá'opi mà, āma i wesi pɔɛɛɔ, lɔɔ á mà.‡

13 A a bàakuaánɔ yá'òé, à mè àò yá mèn kwipio kŭa, ɔ́ a kĕ gbè pèpɛɛ mèn plɔɔwa.Š

14 Zibeezi Dii òmɛɛ mà a yādileɔ ní a ikoyāɔ dadaé,* Ìb kŭa bùsu pɔ́ áɛ bua Yuudēwa áɛ gé síipi guu.

Isailio gbaa laai táa yá musu

15 Ké Dii yá'òé za téu Olebu, i wesi pɔɛɛɔ weo. A yáí tò àò ázia kŭa dɔ́.

16 Asu ázia òkpa à pɔɛ kɛ à me aàpin weo.† Asu pɔɛ á lán gɔɛ ge nɔɛwao

17 ge nòbɔ ge bā

18 ge pótáa'onkuawa ge kpɔ.‡

19 Asu wéɛɛ musu à íatē ní mɔvuaɔ ní saanaɔ gwa, luabe pɔ́piɔ i á wé ble, í kúle à zɔɔɛɔ. Buipále pɔ́ kú dŭnia guuɔ píi ɔ́ Dii á Lua ní tó aaɔ kɛ.

20 Apio sɔ́, Dii á sé à á bɔ́ Egipio témɔaéu, ké àò de a kpaale ũ, lá á de tiaewa.

21 Dii á Lua pɔ́ pámazi á yáí, ɔ́ à mè má e bua Yuudēwa mà gĕ bùsu maa pɔ́ áɛ kpáwá á pɔ́ ũ guuo.Š

22 Ma gbé bee má ga bùsuɛ beeuɛ, má e bua Yuudēwao. A gbé beeo á buawà, í bùsu maapi sí.

23 A laaika! Asu to Dii á Lua bàakuaánɔ yáɔ sááguo. Asu pɔɛ kɛ à me aàpin weo. Asa Dii á Lua gĕ yápiɛ.

24 Dii á Lua á té pɔ́ Ì kúmáɛ,* Ìli sí sàao.

25 Tó a néɔ Ì, a tɔ́naɔ bò mé a zikù bùsupi guu, tó a pɔɛ kè dii ũ a ázia òkpaò, mé a yá pɔ́ Dii á Lua yeio kè, a aà pɔ́ fĕɛɛ,

26 á midɛ bùsu pɔ́ áɛ bua Yuudēwa áɛ gé síipi guuɛ. Luabe ní tɔɔɛɔ mé ma seeladeɔ ũ gbā. A wēni kɛ weo, wa á kaaleɛ.

27 Dii a á yá, í fáaa ta buipáleɔ guuɛ. A kŕnaɔ mé a gɔ́ bùsu pɔ́ Dii a á yáupi guu.

28 Wekii á zɔɔɛ dii pɔ́ gbĕnazina à ní lío ní gbɛoɔne. Aali gu'eo, aali yāmao, aali pɔɔɛɔ, aali pɔ́ gĕmao.

29 Tó a Dii á Lua kĕi wéɛɛ, mé a aà aeyà we ní nòsemendoo teasisai, á bɔwà.

30 Tó áɛ taasike, mé yápiɔ á lé píi, á ea ze ní Dii á Luao gɔɔgbɛzāzi, í aà yāma.

31 Asa Dii á Lua á Lua sósobideɛ, a pākpaázio, a á kaaleo. Aà bàa kua ní á dezio yá pɔ́ a ò ní ɛgbĕao a sāaáguo.

Dii yázɔkɛa

‡ 4:12 Bɔa 19.16-18, Ebe 12.18-19 § 4:13 Bɔa 31.18 * 4:14 Bɔa 21.1 † 4:16 Bɔa 20.4 ‡ 4:18 Lom 1.23 § 4:21 Nao 20.12 * 4:24 Ebe 12.29

32 A yá pò kè zadõ wi á io, za gɔɔ pò Lua gbɛnazina kè tɔɔle gbɛagbɛamá dúnia gola síiõu pii, à ma tó wà yákè a zõ kà yáe beewa.

33 Buie Lua lɔɔ mà té guu lá á mà i gaowae?

34 Diie fõ yè buie sia buiewa à gõ a pò ù, lá Dii á Lua kèé Egipi á wé èwae? Dii seelaɔ ní dabudabuɔ kè à ní gbãa legwàð. A zíkà ní a gãsa gbãao, à a gàsí pòo à yãzõ pò ì to vía ní kú kè.

35 Dii tò a yápiɔ è, ké àò dõ áme á Lua ù, Lua plaade kuo, a bàasio.†

36 A tò a a lɔɔ mà za musu á totoa yáí. A a té zõ òlɔé tɔɔle, ò a aà yá'o mà tépiu.

37 Lá a ye á dezi káauɔzi à ní buiɔ sè, ò à á bó Egipi ní a kuao ní a gbãa zõo.

38 A bui pò an zõ ní ní dasio deálaɔ yàé, ò à gèánɔ ní bùsuu, à gò á pò ù lá a de tiaewa.

39 Aò kũa á sõu gbã, íò dõ ké Dii mé Lua ù musu ní zílɛo, a pãlee kuo.

40 Aò aà ikoyã ní aà yádilea pò mále daé gbão kũa, íò aafia ní á buiɔ, á buiɔ i wēni ke bùsu pò Dii á Lua lé kpáwáú gɔɔpii.

Misiwɛlɔ

41 Ǿ Mɔizi wéle mèn àaɔ pò kú Yuudɛ baa gukpe oiɔ díle,

42 ké gbé pò kai mé mò à a gbédee dè, i ke a íikũaaànɔ, ade e bàale ta we.

43 A Bezeɛ pò kú gusalala wáiwaiu díle Lubeni buiɔne. Ǿ à Lamɔtu pò kú Galada bùsuu díle Gada buiɔne. Ǿ à Golana pò kú Basana bùsuu díle Manase buiɔne.

44 Ikoyã pò Mɔizi dà Isailiɔnen ke.

45 Ikoyã ní yá pò Mɔizi díle Isailiɔne an bɔa Egipi gbɛaɔn ke.

46 Aa ku guzulɛu Bepeoo sae Yuudɛ baale Amɔleɔ kí Siõ pò kía blè Esebõ bùsuu. Mɔizi ní Isailiɔ zíblèwà an bɔa Egipi gbɛa.

47 Aa aà bùsu sí ní Basana kí Ogu bùsu. Amɔleɔ kía gbɛɔn plapiɔ ku Yuudɛ baa gukpe oi

48 sea za Aloeɛ pò kú Aaɔ baa e Siliõ gbɛ pò wí me lɔ Eɛmɔ

49 ní sɛ pò kú Yuudɛ gukpe baao e Isida Wisidei, Pisiga gbɛpɔleu.

5

Yádilea mèn kwio (Bɔa 20.1-21)

1 Mɔizi Isailiɔ sisi pii, ò a òné: Isailiɔ, à laaidɔ Dii yá pò mále diléɔwa ní ikoyã pò mále káé á swáwa gbão. A yápiɔ dada, íò kũa à zíkewà.

2 Dii wá Lua a bàakuawanɔ yáðilɛwɛɛ Olebu.

3 I ke wá dezi káauɔ ò a dílenéɔ, wámɛ, wá gbé pò wá kú la gbão pii.

4 Dii bò mòwá, à yá'òé té guu za gbɛ musu.

5 Zibeezi má kú kóɔ ù Dii ní ápiɔ zānguo, ma Dii yá'òé, asa vía á kú tépi yáie, á fõ dede gbɛpiwao. Dii mè:

6 Mámɛmaa Dii á Lua. Ma á bó zɔbleu Egipi.

7 Asu àò diie vío, ma bàasio.

8-9 Asuli pɔe taa ke à kúle à zɔbleò, pò pò kú musu ge tɔɔle ge í guun nò, asa ma Dii á Lua, mili sí sàao. Mi mae pò yemaziɔ yāvái wi an buiɔne ní musu e à ge pé ní síwenaɔ ní ní sɔkpaɛɔwa.

10 Gbé pò yemazi aa ma yádileaɔ kũaɔ sõ, miɔ gbɛke vírínɔe e ní bui léwa.*

11 Asuli ma Dii á Lua tó sí pão, asa gbé pò ma tó sí pã a bɔ pão.

12 Ali kámabogɔzĩ dõ ma pò ù, lá ma Dii á Lua má díléewa.†

† 4:35 Maa 12.32 * 5:10 Bɔa 34.6-7, Nao 14.18 † 5:12 Bɔa 16.23-30

13 Ali á buazi ní á zí píio ke gɔɔ soolo,

14 a soplade ío deé kámabozi ũ, asa ma Dii á Lua ma póe. Asuli zie ke gɔɔpi zío, ápiɔ ge á negɔe ge á nenɔe ge á zíkɛna gɔe ge nɔe, ge á zu ge á zaa'ina ge á potuo pále, ge nibɔ pɔ kú á be, ké á zíkɛna gɔe ge nɔe lí kámabo lááwa.‡

15 Aɔ dɔ ké zɔɔn á ũ Egipi yáa, ɔ ma Dii á Lua ma a gási pòo, ma á bó ní ma gàsa gbāao. A yáí tò ma Dii á Lua ma mē, à kámabogɔɔzi dile.

16 Ali á de ní á dao kpela, § lá ma Dii á Lua má díléwa, ké à e wēni ke bùsu pɔ mále kpáwáú, ío aafia.

17 Asuli gbēdeɔ.*

18 Asuli wúle ní gbēpāle nɔo.†

19 Asuli kpáí'oo.‡

20 Asuli yāɔ á gbēdeewao.§

21 Asuli lua á gbēdee nɔzio. Asu à aà ua biikɛo* ge aà bua ge aà zíkɛna gɔe ge nɔe ge pɔ pɔ a vío píi.

22 Yá pɔ Dii ò bílae ní lɔ gbāao té ní luabesianoo ní guduuduuo guu za gbe musun we. I yāe káfi a guuo. A kē gbè pèpɛɔwa mèn pla, ɔ a kpàa.

23 Ké a lɔpi mà dɔ gusiau gɔɔ pɔ té kulu kù gbepi musu, á bui dɔaanao ní á gbēzɔɔ m̀ ma kíi

24 aa mē: Dii wá Lua a gawi ní a zɔkɛo òlwēe, wa aà lɔ mà dɔ téu. Wá mà Lua yá'ò ní wá gbēnazinao gbā, ɔ wi gao.

25 N beeo wá kú ga lézi, asa tó wa ea Dii wá Lua lɔ mà, té zɔpi a kúwáe, wí gaga.

26 Déme Lua bēe yā'o mà, aà lɔ dɔ téu, mé i gao lówáwai?

27 Ge ñ yá pɔ Dii wá Lua lé o ma ndo, ní mɔ yá pɔ a òne owēe, wí ma wá zíkɛwà.†

28 Dii yá pɔ á òmɛe mà, ɔ a òmɛe a yá pɔ á òmɛepi mà, a maa.

29 Tó á díle á sɔu màa mé á aà vía ví, á aà yādileao kúa gɔɔpii lé, áo ku aafiae gɔɔpii ní á buio.

30 A òmɛe mà ge oé à ea ta á zwàakpɛo guu,

31 mí ea mɔ mào kuanɔ we, i a yādileao ní a ikoyāo omɛe, mí daé, ío zíkɛwà bùsu pɔ ále kpáwá à gɔ ví guu.

32 Tò, ào yá pɔ Dii á Lua díléo kúa, ío zíkɛwà. Asu pāale ɔplaii ge zɛio.

33 A zé pɔ Dii á Lua dàé sé, ío ku aafia, í gēgē bùsu pɔ ále gé síipi guu.

6

Yea Dii á Luazi

1 Yá pɔ Dii á Lua díle ní aà ikoyā pɔ a òmɛe mà daé ào kúa bùsu pɔ ále gé síipi guuon ke.

2 Apio ní á néo ní á tɔūnao ào Dii á Lua vía ví, ío aà yādileao ní aà ikoyā pɔ mále daé kúa gɔɔpii, ké à e gēgē yáí.

3 Isailio, à yápi ma, ío zíkɛwà, ké à e ào ku aafia, í dasikū maamaa* bùsu pɔ ví ní zó'io diupi guu, lá Dii á dezi káauo Lua a legbèwa.

4 A ma Isailio! Dii wá Lua mé Dii m̀ndona ũ.†

5 Aɔ ye Dii á Luazi ní ǹsemendoo teasisai á gbāa pua léu.‡

6 Sema ào yá pɔ mále daé gbāo kúa á ǹseu.

‡ 5:14 Bɔa 23.12, 34.21 § 5:16 Mat 15.4, Efe 6.2-3 * 5:17 Daa 9.6, Mat 5.21 † 5:18 Mat 5.27, Zaa 2.11 ‡ 5:19 Maa 10.19, Luk 18.20 § 5:20 Bɔa 23.1, Mat 19.18-19 * 5:21 Lom 7.7, 13.9 † 5:27 Ebe 12.18-19 * 6:3 Daa 12.1 † 6:4 Maa 12.29 ‡ 6:5 Mat 22.37

7 A gānaò á nēowa, í oné gɔɔ pɔ á zōlea be ge á be zéun nò, ge gɔɔ pɔ ále wúle ge ále felén nò.

8 A da á ɔwa seela ũ, í ye á mi'aewa a dɔaágu yáí.

9 Í ké á kpé kpele gbɔwa n á bɔleɔ.

10 Dii á Lua lé gēáno bɔsu pɔ á ò á dezi káauone Ablahaũ n Izaakio n Yakɔbuo, à mè á kpáwá guu. § Wéle zɔɔ maaɔ ku we, i ke áme á kàleɔ.

11 Kpé pɔ pɔmaaɔ ká n paio ku we, i ke áme á kàuo. Lòɔɔ ku we, i ke áme á yò. Vēebuɔ n kù kpéɔ ku we, i ke áme á bào. Tó a pɔblè a kã,

12 à laaika Dii yá sãaágui. ɔme á bɔ zɔbleu Egipi.

13 Aliɔ Dii á Lua vía vɪ, íli zɔbleè ado,* íli legbè n aà tó.

14 Asu te dii pãleɔzio, bui pɔ liaaázipio dii,

15 asa Dii á Lua pɔ kú á guu lí sí sãao. Tó á ténzi, Dii á Lua pɔ a paázi, i á mide bɔsupiu.

16 Asuli Dii á Lua le à gwa,† lá á kè Masawao.

17 Aliɔ Dii á Lua yádileɔ kũa n aà ikoyā pɔ a dàéɔ, íb aà ɔtonɔkii gwa.

18 Aliɔ yázede pɔ Dii yei ke, í e ào aafia, í gé bɔsu maa pɔ Dii a legbè á dezi káauonepi síi,

19 í á wèleɔ ya à n bɔle bɔsupiu, lá Dii òwa.

20 Tó á néo á lá zia, bóme ikoyā n yádileɔ n ɔtonɔkii pɔ Dii wá Lua dàwēeɔ ũi,

21 à oné Falaɔ zɔɔn á ũ Egipi yāa, ɔ Dii á bɔ n a gbãa zɔɔ.

22 A seela zɔɔ n dabudabu pãsiò kè á wé è, a kpà Falaɔzi n a beɔeɔ n Egipio pii.

23 A wá bóle we, ké à e gēwanɔ bɔsu pɔ à a legbè wá dezi káauone guu, i kpáwá.

24 ɔ a òwēe wàò ikoyāpiò kũa, wíò a vía vɪ, wí e wàò aafia lá wá kú tiaewa.

25 Wáò maa Dii wá Luae, tó wá ikoyāpi kũa, mé wále zíkewà lá a òwēewa.

7

Dii gbé

(Bɔa 34.11-16)

1 Tó Dii á Lua gēáno bɔsu pɔ ále gé siipi guu, a buio yáé dasi, Itio n Giigasio n Amoleɔ n Kanaaɔ n Peleziɔ n Iviɔ n Yebusiɔ, baa ké bui mèn soplapi* dasi n n gbãao deála.

2 Tó Dii á Lua n náé á ɔzi mé a ziblémá, à n kaale míomio. Asu ledoukéino, ásu n wēnagwao.

3 Asu n nenɔe se no ũo. Asu á nenɔe kpásã n negɔewao, mé ásu n nenɔe sé á negɔeɔneɔ,

4 asa aa tó á negɔeɔ bɔ Dii kpe, aai zɔble dii pãleone, Dii pɔ i paázi à á kaale gòe.

5 Yá pɔ á kenén ke: A n sa'okii gboo, à n gbèpeleɔ wíwi, à n Asetaati lipelɔ zɔzɔ, í n táaò káteu aa tékũ.

6 Asa Dii á Lua gbé pɔ an kua ndoaon á ũ. Ame à á sé dúnia buio guu a gbé yenzideɔ ũ.†

7 Dii pɔ dɔwá à á sé, i ke á dasi mé de buipãleɔlao, asa yāa áme á kēsãanzi pii.

8 ɔ à á bɔ Egipio kí Falaɔ ɔzi, à á bɔ zɔbleu, ké a yeázi yáie, n lé pɔ a gbè á dezi káauone yáio.

§ 6:10 Daa 12.7, 26.3, 28.13 * 6:13 Mat 4.10 † 6:16 Bɔa 17.1-7, Mat 4.7 * 7:1 Zin 13.19 † 7:6 Bɔa 19.5, Tit 2.14, 1Pie 2.9

9 Aɔ dɔ́ ké Dii á Lua mé Lua ũ. Ɔme Lua náaide pɔ́ ɔ́ zea ní a bàakuaánɔ ũ. ɔ́ gbèke vɛ́ ní gbé́ pɔ́ yeazi aa a yádileɔ́ kŭaɔ e ní buiwaɛ.

10 I fiabo a zangudeɔ́ne níziapiwa, ɔ́ ní kaale. Aɔ kɔɔŭ ní fiaboanɛoo.

11 A yáí tò àò aà yádileɔ́ ní aà ikoyā pɔ́ mále daé gbāɔ kŭa, ɔ́ aà ɔtonɔkŭi gwa.

Efaai yá

(Iko 28.1-14)

12 Tó ále laaidɔ́ ikoyāpiɔ́wa, tó á kŭa ále zikèwà, Dii á Lua bàa aɔ kúánɔ aà gbèke guu, lá à a legbè́ á dezi káauɔ́nɛwaɛ.

13 Aɔ yeázi, i báaadaágu. A èfāaikéé, i báaada á néɔgu ní á buapɔ́ɔ: Pówena, vɛ́e, nísi, á zuɔ́ ní á pɔtuɔɔ pii bùsu pɔ́ à a legbè́ á dezi káauɔ́ne à mè á kpáwáú.

14 Aɔ de èfāaideɔ́ ũ de bui píia. Fíiɔ kú á guuo, gɔ́e ge nɔe ge pɔtuon nò.

15 Dii a gyā píi kéwáɛ. A gyāvái pɔ́ á dɔ́ Egipi kááguo, sema á zangudeɔ́.

16 A bui pɔ́ Dii lé naé á ɔzɛ́ kaale pii. Asu ní wɛnagwao. Asu zɔble ní diiɔ́nɛo, asa bee aɔ deé bai ũe.

17 A gí láasookéi à me, buipio zɔ́ deála, kpelewa á fɔ́ à ní yáí,

18 kási ásu viakenéó. A to yá pɔ́ Dii á Lua kè Falaɔ́e ní Egipiɔ́ pii dɔ́águ.

19 A wé è lá Dii á Lua a gāsí pòo à á bó bùsupiu ní a gbāa zɔ́ɔ. A seelaɔ́ ní dabudabuɔ́ kè à ní gbāa legwàò. Dii á Lua a ke gbé́ pɔ́ aale viakenéɔ́ne màa sɔ́.

20 A beɔ́ kángu e an kɔ́na pɔ́ aa uléó ge midèò.

21 Asu to sɔ́ kéágu an yáí, asa Dii á Lua kú á guu. A zɔ́ mé ɔ́ tó ní me séenata.

22 Dii á Lua aɔ buipio yáé busebuseɛ. A e ní midɛ gɔ́ɔgɔ́ɔ, ké wàíɔ su dasikŭ aa liálao yáí.

23 Dii á Lua a buipio naé á ɔzɛ́, i to gili gɛ́ngu e aa ge kaalèò.

24 A ní kíaɔ naé á ɔzɛ́ be, ɔ́ ní tó de dúniau. Gbèe a fɔ́ gíeó e à ge ní kaalèò.

25 A ní táaɔ káteu aa tékŭ. Asu ánuɔ́ ní vua pɔ́ wa kùlemáɔ níde à seɔ, ké mɔpi su á kú lán baiwao yáí, asa Dii á Lua ye a gíyáí.

26 Asu pɔ́ pɔ́ Dii ye a gíyáí se gèò á uao, ké ásu gɔ́ pɔ́ kaaleɔ́ ũ lánwao yáí. Aɔ zau, ásu àò ye a gíyáí, asa pɔ́ kaaleɛ.

8

Asu to Dii yá sááguo

1 Aɔ yá pɔ́ mále diléé gbāɔ kŭa pii, ɔ́ zikèwà ké àò ku, ɔ́ dasikŭ, ɔ́ gé bùsu pɔ́ Dii a legbè́ á dezi káauɔ́ne síi.

2 Lá Dii á Lua dàaaé guwaiwau, à to a yá dɔ́águ. A zemikùé e wè bla, ké à á wetà. A á yó à e yá pɔ́ kú á sɔ́u dɔ́, tó áɔ a yádileɔ́ kŭa ge áò kŭaɔ.

3 A á wetà, a tò nɔana á dé, ɔ́ à mana pɔ́ ápiɔ́ ní á deziɔ́ dɔ́ yáaɔ kpàwá á blè, ké àò dɔ́ pɔblea ɔ́ gbɛ́nazina kuò adoo, sema yá pɔ́ Dii lé o pii.*

4 Wè blapi guu á zwāaɔ i yaao, á gbá i séseɔ.

5 Aɔ dɔ́ á sɔ́u, ké Dii á Lua ɔ́ á toto, lá mae ɔ́ a né totowaɛ.

6 Aɔ Dii á Lua yádileɔ́ kŭa, àò te aà yáí, ɔ́ aà vía ví,

7 asa Dii á Lua lé géánɔ́ bùsu maaue, bùsu pɔ́ swaɔ́ ní nibɔ́naɔ diu, aai bɔ́ tɔ́le nɔ́nau guzulɛɔ́ ní sɛ́sɛ́ guu.

8 Mase ní éseɔ́ ní vɛ́eɔ́ ní kaadɔ́enaɔ́ ní gbɛafuo ní kuo ní zó'io di bùsupiue.

9 A pɔble ní taasio weo, pɔ́e a késāwáo. Mòsi ku bùsupi gbɛɔ́ guu, ɔ́ mɔgoté yó a gusísídeu.

10 Tó a pɔblè a kã, à Dii á Lua sáaukpa bùsu maa pɔ́ a kpàwápi yá musu.

* 8:3 Mat 4.4, Luk 4.4

11 A laaika! Asu to Dii á Lua yá sááguo. Aò aà yādileao ní aà ikoyá pò mále daé gbão kũa, í aà ɔtonɔkũi gwa.

12 Tó a kpé maa dòdò a zɔleu, mé a pòblè a kã,

13 tó á zuo ní á pɔtuo kiniò dasikù, mé á ánuusu ní á vuao kò ní á àizee pìi,

14 ásu ázia se lesio. Dii á Lua pò á bóle zòbleu Egipi yá su sááguo.†

15 A dòaaé guwaiwai zòo pási guu, gugii pò mlè sewedeo ní sóio kuu. I kú weo, ɔ à ibòé gbè gbãau.

16 A mana pò á deziò dɔo kpàwá guwaiwaiu we á blè. A á wetàò, à á yòò, ké à e bò maa gbèzã yáí.

17 Asu o á sò guu à me ázia gbãa ní zì pò á kèò mé tò a àizeepi èo.

18 A to Dii á Lua yá dɔágu, asa ɔme ì á gba zé à àizee e, ké aà bàa gi kú ní á dezi káauo e tia yáí.

19 Tó Dii á Lua yá sáágu, mé á té dii pàlezi, a kule a zòblèné, mále oé gbã, a kaalee.

20 Lá Dii lé buipàleo kaaléé, tó i Dii á Luapi yámao, a á kaale màa sòe.

9

Isailio Dii yamasai

1 Isailio, à ma! A bua Yuudéwa tia, í ge bui pò an zòo ní ní gbãao deáloò bùsu símá. An wéleò zòo, a bíio zò Luawa.

2 Gbépio gbãa mé aa gbãa. Anaki buioné! A ní dɔ, á mà wí me, déme a fò kpa Anaki buionéi?

3 Aò dɔ gbã ké Dii á Lua mé dɔaaaé lán té pò ì kúmáwa. ɔme a gbãamóné, i ní dede, í ní mide, í ní bùsu símá gòò, lá a dèwa.

4 Tó Dii á Lua ní yáé, ásu láasooke à me á maa yáí Dii m̀diánò a bùsupi sío. Buipio vâi yáí ɔ Dii lé ní yáíé.

5 I ke á nòsemaa ge á maakéa mé tò ále gé ní bùsupi símáo. Buipio vâi yáí ɔ Dii á Lua lé ní yáíé ní lé pò a gbè á dezi káau Ablahaũe ní Izaakio ní Yakòbuo yáíio.

6 Aò dɔ ké Dii á Lua lé bùsu maapi kpáwá à gò vî á maa yáí no, asa swágbãadeo à ù.

7 Lá a Dii á Lua pò fèlèè guwaiwaiu, à to a yá dɔágu. Asu to à sááguo. Za gòo pò a bò Egipi e a ge ka gue beeu, io bò Dii yá kpee.

8 A Dii pò fèlèè Olebu, ɔ à fèánò, a ye á kaale.

9 Ké ma dede gbewa, ma ge Dii bàakuaánò gbè pèpeeo síi, má kú gbepi musu we gòo bla fãane ní gwãasinao pòblesai imisai.*

10 Dii gbè pèpee mèn pla pò á yákèwà ní ɔtonaoò kpàa. Yá pò Dii òé té guu za gbè musu gòo pò a kãaoò ku gbè pèpeepiowa píi.

11 Gòo blapi gbèa Dii bàakuaánò gbè pèpee mèn plapiò kpàa.

12 A òmeè mà fele pila gòò, asa ma gbé pò ma ní bóle Egipio òòkpàe, aa kè zé pò á dànéwa kò, aa táa pí ní dii ù.

13 ɔ Dii òmeè a gbépio è, swágbãadeone fá!

14 A mè mà to à ge gbépio kaale, an tó i mide dúniau, i ma buio ke bui pò an gbãa ní ní dasioò deńla ù.

15 ɔ ma ea pila gbè pò té kuwàpiwa, má Dii bàakuaánò gbè pèpee mèn plapiò kũa.

16 Má è a duunakè Dii á Luae, a kè zé pò a dàéwa gòò, a mòkàsa zugaae ù.

17 ɔ ma gbè pèpee mèn pla pò má kũapiò pàle, má wíwi á wáa.

† 8:14 Ozee 13.5-6 * 9:9 Bɔa 24.18

18 Ǿ ma ea ge wule Dii ae gɔɔ bla fãane ní gwãasinao lán káauwa.† Mi pɔbleo, mi imio duuna pɔ á kè yáí. A yá pɔ Dii yeio kè, a aà pɔ fèlèè.

19 Má Dii pɔkúma ní aà zafèao vía ví,‡ asa aà pɔ pàázi maamaae, a ye á kaalee. Ǿ Dii èa ma yãmà gɔɔ bee lɔ.

20 Dii pɔ pà Aalonazi maamaa, a ye aà de, Ǿ ma awakpàé Diiie gɔɔbeezi lɔ.

21 Ma zugaae pɔ á pĩ duunkebo ũpi sè, má kpàsa à tekũ, Ǿ má gbègbè kélékélé e a tí bò, Ǿ ma a típi zù í pɔ lé bàale gbepi pɔleua.

22 A Dii pɔ fèlèè Tabela§ ní Masao* ní Lè'udeo Miao.†

23 Ké Dii á gbáe Kadési Baanea, a oé à gé bùsu pɔ á kpàwá síi, Ǿ a bɔ Dii á Luapi yá kpe, i aà náaikéo, i aà yãmao.‡

24 Iɔ bɔ Dii yá kpee sea za gɔɔ pɔ má á dɔ e gbã.

25 Ma wule Dii ae gɔɔ bla fãane ní gwãasinao, ké Dii òmeee á á kaale yáí.

26 Ma wabikè Diiwa ma mè: Dii Lua, n̄su n̄ ní gbéó midéo, n gbé pɔ n̄ ní bó n̄ n̄ iko zɔɔo, n̄ ní bóle Egipi ní n̄ gãsa gbãaopiɔ.

27 To n zòblenaɔ Ablahaũ ní Izaakio ní Yakɔbuo yá dɔngu. Nsu gbépiɔ swágbãa ní ní vãikéo ní ní duunao yãdao.

28 Tó ni ke màao, bùsu pɔ n̄ ní bɔu gbéó me n̄ fua géiño bùsu pɔ ní a legbèné guue. Aa me lɔ n̄ geiño guwaiwaiu, ké n̄ zaíngu yáíe.

29 Kási n̄ gbéone s̄, míme ní ní ví. N n̄ gási pòo, n̄ ní bóle ní n̄ iko zɔɔo.

10

Gbè pèpèe dafu

(Bɔa 34.1-9)

1 Zibeezi Dii òmeee mà gbè pèpèe mèn plaɔ á lá a káauɔwa, mí dede gbewa mà mɔò a kíi. A mè lɔ mà kpagolo ke ní lío.

2 A mè á ea yá pɔ á kè gbè pèpèe káau pɔ má wíwíwa kè a dafupiɔwa lɔe, mí ge ka kpagolopi guu.

3 Ma kpagolopi kè ní lepusialio, Ǿ ma gbè pèpèe à mèn pla lá a káauɔwa. Ma dede gbepiwa, má gbè pèpèepiɔ kũa,

4 Ǿ à yádilea mèn kwi pɔ a oé té guu za gbè musu gɔɔ pɔ a kãaa weo kèwà lɔ, a kpaa.

5 Ǿ ma ea ma pila gbepiwa, ma gbè pèpèepiɔ kà kpagolo pɔ má kèpi guu lá Dii òmewa. Aa ku we e ní a gbão.

6 A bɔ Yaakão lɔo'ea, a tãa'ò gè Mɔsela, we Ǿ Aalona gàu. Wà aà ví, Ǿ aà né Eleazaa gè sa'onkia ũ aà gbèu.*

7 Bɔa we a ge Gudegoda, Ǿ a ge Yɔbata bùsu swadeu.

8 Gɔɔ bee Dii Levii buio díle aao a bàakuaáno kpagolo sea, aaliɔ a gbagba, aaliɔ samaa'o gbéone ní a tóo lá aale ke e gbãwa.

9 A yáí tò Levii buio bùsu kpaalese ní ní gbéoo, asa Dii mé ní baa ũ, lá Dii á Lua ònéwa.

10 Má kú gbè musu gɔɔ bla fãane ní gwãasinao lán káauwa.† Dii ma yãmà gɔɔ bee lɔ, Ǿ i á kaale lɔo.

11 Dii òmeee mà pila mà ge dɔaa gbéone, ké aa e ge bùsu pɔ a a legbè ní dezi káauone à mè á kpámápi sí.

Aɔ Dii vía ví

† 9:18 Bɔa 34.28 ‡ 9:19 Ebe 12.21 § 9:22 Nao 11.3 * 9:22 Bɔa 17.7 † 9:22 Nao 11.34 ‡ 9:23 Nao 13.31-14.9 * 10:6 Nao 20.28 † 10:10 Bɔa 34.28

12 Isailiò, yá kpele Dii á Lua lé gbεawá sai? Sema àò Dii á Luapi vía ví, íò te àà iai, íò yeaàzi, íò zòbleè ní nòsemèndoo teasisai,

13 íò àà yādileao kūa ní àà ikoyā pò mále daé gbā á aafia yáíò.

14 Luabεá Dii á Lua pòe e musumusu. Dúniáá àà pòe ló ní pò pò kú a guuo píi.

15 N beeo Dii pò dò á dezi káauòwa, a yeñzi, ò á á sé, á gbé pò á de ní bui ùò, lá á de gbāwa.

16 Ayāmeto à á sò gbāsi wolo, á kua su àò gbāa ló.

17 Asa Dii á Lua mé luaò Lua ù. Òme diiò Dii ù. Lua zò gbāapiide pò ì tó ní me séenatan àà ù. Ili gbé zāboo,† ili gbagusaesio.

18 I yānakpa tone pò gwana víòò ní gyaa gbεandoòwaε. A ye bòmòòzi, ì pòblea ní zwāao kpámá.

19 Apio sò àò ye bòmòòzi, asa bòmòòni á ù Egipi yāa sò.

20 Aliò Dii á Lua vía ví, ìli zòbleè. Ali naaàzi, ìli legbè ní àà tóò,

21 ìliò àà táasile. Òme á Lua ù, à yāzòò pò ì to vía ní kúò kèé, a wesìε.

22 A dezi pò tà Egipiò gbēon bààòkwie,§ ò Dii á Lua tò aa dasikù lán saanaòwa.*

11

Yea Diizi ní misiileàò

1 Aò ye Dii á Luazi, íò àà yādilene kūa gòòpii ní àà ikoyāò ní àà yādileao, íò àà otondòkii gwa.

2 Aò dō gbā, i ke á néò ò Dii á Lua ní wetào, aame aa wesiaàleo, áme. A wesì àà zòckele ní àà gàsa gbāao ní àà gāsì pò a pòoo

3 ní seela pò a kèò ní yá pò a kè Egipiò kí Falaòò ní a bùsuoε píi

4 ní yá pò a kè Egipi zīgòone ní ní sòò ní ní sògòò. A Isia Tēa kùaamá gòò pò aale péléazi, à ní mìde míò.*

5 A yá pò a kèé guwaiwau e a ge kaò gue beeu dō

6 ní yá pò a kè Lubeni bui Eliabu néò Datani ní Abilaùòone. Tòòle wēaa á guu à ní mòmòò ní ní bedeo ní ní zwàakpεò ní ní gbéò píi.†

7 A wesì yāzòò pò Dii kèpiòle píi.

8 Aò yá pò mále daé gbāò kūa, ké àò gbāa, í bua Yuudεwa à gé bùsu pò ále géupi síi,

9 í wēni ke bùsu pò Dii a legbè á dezi káauòne à mè á kpámá ní ní buiòpi guu, bùsu pò ví ní zó'io diupi.

10 Bùsu pò ále gé síipi de lán Egipi bùsu pò a bouwao. Egipipi a potò, a itò á kàwà lán kaa pòwae.

11 Bùsu pò ále gé síipi sìsì ví ní guzulεoε, lou mé ì ma we.

12 Dii á Lua mé ìò òlia bùsupizi gòòpii. Iò wétεi za wè daaleawa e a midεawa.

13 Tó a yá pò mále daé gbāò mà, tó á nisina ye Dii á Luazi mé ále zòbleè ní nòsemèndoo,

14 a to lou ma á bùsuu a gòòwa. A daale káabuana, i bòlei, á pòwena ní á vēeo ní á nísio i kéé maamaa,

15 ì pòble à ká. A to sē bòle á zuòne ló.

16 A laaika! Asu to wà á sásá, à ze ní dii pāleo à kúle à zòblenéo.

17 Tó á kè màa, Dii pò a paázie, i musu zé taé, ké lou su maéo yáí. Tòòle a blekeo, í kaale kándo bùsu maa pò Dii lé kpáwápiu.

‡ 10:17 Zin 10.34, Lom 2.11 § 10:22 Daa 46.27 * 10:22 Daa 15.5, 22.17 * 11:4 Bòa 14.28 † 11:6 Nao 16.31-32

- 18 Aᵛ yápiᵛ kŭa á sᵛu ní á nᵛseᵛ, í da á ɔwa ní á mi'aᵛeᵛ seela ũ.
 19 Aliᵛ dada á néᵛne, íli oné gᵛᵛ pᵛ á kú ua ge á be zéu, ge tó ále wúle ge ále felen nò.
 20 A ké á kpé kpeele gᵛᵛwa ní á bᵛleᵛ,
 21 ke ápiᵛ ní á néᵛ e gḡgḡ bᵛsu pᵛ Dii a legbè á dezi káauᵛne à mè á kpámá e dúnia gé láaopi guu.
 22 Tó á yá pᵛ mále dileé kŭa, ále zíkewà píi, tó á ye Dii á Luazi, mé á té aà iai, a naaàzi,
 23 a buipiᵛ yáé píie, í bui pᵛ an zᵛᵛ deálapᵛ bᵛsu símá.
 24 Gu pᵛ á gbá a péleu a gᵛ á pᵛ ũ píie, sea za guwaiwaiu e Libā bᵛsuu, sea za Uflata dᵛᵛi e ísia pᵛ kú be'aᵛe oiwa. A bᵛsu zᵛleᵛn we.‡
 25 Gbḡe a fᵛ gíéᵛ. Gu pᵛ a kèse lé a zeu píi, Dii á Lua a to gili ní víao gḡ bᵛsupideᵛgue, lá à a legbèéwa.
 26 A ma! Mále báaadangu yá ní láaiziama yáo dileé gbā.
 27 Tó a Dii yádilea pᵛ mále daé gbāᵛ mà, a báadaáguᵛ.
 28 Tó i Dii á Lua yádileapiᵛ mao, mé á té dii pᵛ á ní dᵛᵛzi, a láaiziwáé.
 29 Tó Dii á Lua gḡánᵛ bᵛsu pᵛ ále gé sípi guu, à báaadangu yápi kpàwake Galiziŭ gbᵛ musu, í láaiziama yápi kpàwake Ebalí gbᵛ musu.§
 30 Gbḡpiᵛ ku Yuudḡ be'aᵛe baa, gu pᵛ Kanaa pᵛ kú Yuudḡ sᵛᵛᵛ kuu. A zà ní Mᵛle líᵛ, bᵛaa ní Giligaliᵛ.
 31 A bua Yuudḡwa tia, í gé bᵛsu pᵛ Dii á Lua lé kpáwápi síi. Tó á sí a zᵛleu,
 32 íᵛ ikoyāᵛ ní yádilea pᵛ mále daé gbāᵛ kŭa, àᵛ zíkewà.

12

Louisiki mḡndona

- 1 Ikoyāᵛ ní yádilea pᵛ áᵛ kŭa bᵛsu pᵛ Dii á dezi káauᵛ Lua kpáwá guuᵛn ke: Gᵛᵛ pᵛ á kú we píi àᵛ zíkewà.
 2 A bui pᵛ ále ní bᵛsu símápiᵛ gulḡsí pᵛ aa bᵛᵛ gboo píi, gu pᵛ aai zᵛbleu ní táaᵛne gbè leᵛᵛ ní síᵛᵛ musu ní lí yḡleleᵛ gbáuo píi.
 3 A ní sa'okᵛpiᵛ gboo, í ní gbḡpeleᵛ wíwi, í ní Asetaati lipḡleᵛ kpasa à tékŭ, í ní pᵛ pᵛ aa díle ní dii ũᵛ dúuzᵛ, í ní tᵛ de gupiᵛ.
 4 Asuli ke Dii á Luaᵛ, lá aai ke ní diiᵛneᵛwao.
 5 Dii á Lua a gu dile á buie tᵛᵛleu, aà tᵛ íᵛ kuwà, íᵛ aà sísiu. We áli géu
 6 ní sa pᵛ wí a pᵛ káteu à tékŭᵛ ní sáaukpasaᵛ ní á pᵛ kwideᵛ ní á gbao ní pᵛ pᵛ a a legbè Diiᵛ ní á pᵛeā gbao ní á pᵛtuo né séiᵛᵛ,
 7 íli pᵛble Dii á Lua aᵛ we ní á bedᵛᵛ, í pᵛnake zí pᵛ á kèᵛ yá musu píi, ké Dii á Lua báadaágu yái.
 8 Asu ke lá wále ke la gbḡᵛwao, asa lá à wá baade pᵛ gbà ᵛ ále ke,
 9 ké i ka bᵛsu pᵛ Dii á Lua lé kpáwá à kámaboupi guu yāo yái.
 10 Tó a bua Yuudḡwa, mé a zᵛle bᵛsu pᵛ Dii á Lua lé kpáwá á pᵛ ũpi guu, a to à íampakíi e á wḡle pᵛ liaaázᵛᵛ yá musu, íᵛ ku dᵛdᵛa.
 11 Dii á Lua a gu pᵛ a tᵛ aᵛ kuwà dileé, íli gé we ní pᵛ pᵛ mále dileéᵛ píi, sa pᵛ wí a pᵛ káteu à tékŭᵛ ní sáaukpasaᵛ ní á pᵛ kwideᵛ ní á gbao ní pᵛmaa pᵛ a a legbèᵛᵛ.
 12 Wekíi á pᵛ aᵛ na Dii á Luawa, ápiᵛ ní á negᵛᵛ ní á nenᵛᵛ ní á zíkḡnaᵛ gᵛᵛ ní nᵛᵛ ní Levii bui pᵛ kú á be wḡleu aai bᵛsu kpaaleséánᵛᵛ.
 13 A laaika! Asu sa'o gu pᵛ kḡéuo,
 14 sema gu pᵛ Dii a dile á buie tᵛᵛle guu bàasio. Wekíi áli sa'ou, í yá pᵛ mále daéᵛ keu píi.

‡ 11:24 Yoz 1.3-4 § 11:29 Yoz 8.33

15 N beeo àli pò pò ále só kòlokpa gu pò kèéu, lá Dii á Lua báaadàágu léu. Gbé pò aa gbáleaó n gbé pò aa gbáleaóó píi aali só n be wéleu, lá i tue ge bana sowa.

16 Ali pò kòlokpa a au bòle kóle tóle lán íwa. Asu aupi bleo.

17 Asu á pówena kwide pò á kpàa ble á wéleuo ge v̄e ge nísi ge á pòtuo nesana s̄eíao ge pò pò a a legbèmeuo ge á p̄eā gbaó ge pò pò má d̄ile àli ma gbaó.

18 Ali ble Dii á Lua ae gu pò a seu, ápió n á neḡeó n á nen̄eó n á z̄ikenaó ḡeó n n̄eó n Levii bui pò kú á wéleuo. A tó á pò lío na Dii á Luawa z̄i pò á k̄eó yá musu píi.

19 A laaika! Asu niaz̄ikpa Levii buiozi ḡoó pò á kú bùsupi guuo.

20 Tó Dii á Lua á bùsu k̄áfíe lá a òéwa, tó n̄o ni lé á de, mé á ye só, àli só á p̄eāwa.

21 Tó gu pò Dii á Lua a se a tó ao kuwà z̄aán̄o, àli pò pò Dii kpàwá kòlokpa lá má d̄ileéwa, í só á be wéleu á p̄eāwa.

22 Lá i tue ge bana só, àli so màa, gbé pò aa gbáleaó n gbé pò aa gbáleaóó píi.

23 Asuli pò kòlokpasai sóo fá! Asa a au mé a wēni ũ. Asuli n̄o só n a wēnioo.*

24 Ali pò kòlokpa a au bòle kóle tóle lán íwa. Asuli aupi bleo.

25 Asuli bleo, ké à e à yá pò Dii yei ke yáí, ío aafia, ápió n á buio á kpe.

26 Ali pò pò á d̄ile Dii pò ũ a a legbèèe sé geò gu pò a seu.

27 Ali sa pò w̄i a pò káteu à tékū o Dii á Luawa aà gbagbak̄i, a n̄o n a auo píi. Ali sáaukpasa n̄o só, íli a au éle Dii á Lua gbagbak̄ipiwa.

28 Ao yá pò mále daépió k̄ūa, ío z̄ikewà. Ao yá pò maa mé a zev̄i Dii ke, ké à e à aafia, ápió n á buio e ḡoópi.

29 Dii á Lua a bui pò ále gé n bùsu símápió midéé, í n bùsu si à z̄leu.

30 A laaika! An kaalea gbea ásu zu bai guuo. Asu n̄o diio yāgb̄ea à me, kpelewa buipio ì z̄oble n̄o diion̄e, wà ke màa s̄o bá!

31 Asu ke Dii á Luae màao, asa yāb̄e pò Dii zau píi ò aai ke n̄o diion̄e, aai sa pò w̄i a pò káteu à tékū o n̄o n̄o neḡeó n̄o n̄o nen̄eó lo se.

13

Z̄oblea dii p̄alēne

1 Ao yá pò mále daéó k̄ūa píi, ío z̄ikewà. Asu yāe k̄áfí a guuo, mé ásu yāe b̄uo.*

2 Tó ānabi ge nana'ona f̄ele á guu à m̄e, á seela ge dabudabu k̄eé,

3 tó seela ge dabudabu pò a òé k̄e, mé a òé à te dii pò á d̄o yāaozi, ío z̄oblené,

4 ásu ānabipi ge nana'onapi yāmao. Dii á Lua mé á lé, àle á gwa, tó á nis̄ina yeazi n̄o n̄o sem̄endoo.

5 Ao te Dii á Luazi, ío aà v̄ia v̄i. Ao aà yād̄ileao k̄ūa, ío aà yāma. Ao z̄obleè, ío naaaàzi.

6 Sema wà ānabipi ge nana'onapi de, asa àle oé à b̄o Dii á Lua pò á bóle z̄obleu Egipi à á bó kpe. Ale á k̄é zé pò Dii á Lua òlé à beuwa. Sema à v̄aipi midé á guu.

7 Tó n v̄i ge n d̄auna dadōude ge n neḡe ge n nen̄e ge n n̄o yenzide ge n kp̄aasia n swāf̄e asii guu à m̄e, wà gé z̄oblei dii pò ápió ge á dezió d̄oion̄e,

8 bui pò kúán̄o k̄ai ge z̄ao diin n̄o, d̄unia léla e a léle diion̄o n̄o,

9 n̄su weiè n̄o aà yāmao. Nsu n̄o aà wēnagwa n̄o s̄uuuk̄eaàn̄o. Nsu k̄aedaaázio.

10 N aà de. D̄oa n̄o aà pa n̄o gb̄eo, gbé k̄inió i gbas̄a aà pápa.

11 A aà pápa n̄o gb̄eo à de, asa a w̄ele à á k̄é Dii á Lua pò á bóle z̄obleu Egipiwa. E.

12 Tó Isailio mà, v̄ia a n̄o kú m̄piie, aa we yāv̄ai bee taa ke á guu lo.

* 12:23 Daa 9.4, Lev 17.10-14, Z̄in 15.20 * 13:1 Zia 22.18-19

13 Tó á mà wéle pọ́ Dii á Lua lé kpáwá àò ku a guuo dou wà mè,
 14 gběpáò fèle wéledeò swáfè, aa mè wà gé zòblei dii pọ́ á dǔoone,
 15 à yápi gbεagbea, í gbéò lala maamaa à ma. Tó wà yábēepi kè á guu síanae,
 16 à wélepideò dede ní fēndao míomio, í wélepideò ní ní pọtuoò kaale píi.
 17 A ní pọ́ naaa kále gāae, í tesò wélepiwa ní pọ́piò píi sa pọ́ wí a pọ́ kátεu à tékū
 Dii á Luae ũ. Wélepi í gǔ bezia ũ e gǔpii, wasu εa kále bauo.
 18-19 Asuli pọ́ pọ́ Dii á Lua díle kaalepọ́ ũ kee seo, ké aà pókūma pásí e weewa
 yáí. Tó a Dii á Lua yāmà, mé á aà yádilea pọ́ mále daé gbāò kūa, mé a yá pọ́ a
 yei kè, a wēnadǔé, í sùuukéánò, í to à dasikū, lá à a legbè á dezi káauonewa.

14

Pọ́ pọ́ Dii díle tē ũ (Lev 11.1-47)

1 Dii á Lua néon á ũ. Asu à á me líli ge à á mi bó ge yá musuo,
 2 asa Dii á Lua gbé pọ́ an kua adoan á ũ. A á sé dúnia buiò guu a gbé yenzideò
 ũe.
 3 Asu tēe bleo.
 4 Nòò pọ́ áli sóon ke: Zu, sā, ble,
 5 bana, tue, bua, sae, yaa, gbò, kpasaa.
 6 Nòò pọ́ a swe paaa pla mé ì pòbò a kòlou à εa àò só, àli beeo só.
 7 Tó a swe paaa plao, ge ìli pòbò a kòlou à εa sòò, ásuli sóo. Asu yiongo ge
 kífēnena ge éñ'ui'uina soo. Aaí pòbò ní kòlou aa εa só, āma an swe paaao. A nòò
 beeo tē.
 8 Sàwa swe paaa, kási ásu soo, asa ìli pòbò a kòlou à εa sòò. A nòò beeo tē.
 Asu okā a gewa seo.
 9 Pọ́ pọ́ kú í guu, tó a ka ní tεεo ví, àli só.
 10 Pọ́ pọ́ ka ní tεεo ví sōo, à tē, ásuli sóo.
 11 Ali bā pọ́ wi díle tē ũoò só píi.
 12 Bā pọ́ áli sóoò tón ke: Yāamusu, kúu, bāso,
 13 baε, zabā, bleaa bui píi,
 14 gbagbaa bui píi,
 15 koohūhūna, taataa, yaabεε bui píi,
 16 koo bui píi, bāyakpa, fana,
 17 gáu, tεepili, kpòbò'ilena,
 18 wāaliana, yaapuna bui píi, wεlembā, sasi.
 19 A kòò gāsíadeò tē píi, ásu soo,
 20 a gāsíade pọ́ de tē ũoò bàasi.
 21 Asu pọ́ pọ́ gà ní azíao soo.* A kpa bòmò pọ́ kú á uawa aà so ge à yía
 buipálewa. Apíò, Dii á Lua gbé pọ́ an kua adoan á ũ. Asuli blenε nòò kuu ní
 a da yó'ioo.†

Pọ́ kwide yádilea

22 Aliò á bua pówena kwide kpa wē ní wēo.‡
 23 Ali ble Dii á Lua ae gu pọ́ a se àli a sísiu, á pówena ní á vēeo ní á nísio ní á
 pọtuo nesana séiaò, ké à e àò Dii á Lua vía ví gǔpii yáí.
 24 Tó gu pọ́ Dii a sepi asu àò zāε, mé á fǔ se à geò we píio báaa pọ́ a dàágupi
 yáí,
 25 à yía, í gé ní a òao we.

* 14:21 Lev 17.12-15, Zin 15.20 † 14:21 Baa 23.19, 34.26 ‡ 14:22 Nao 18.21

²⁶ Ali pò pò á yei lú n̄ òapio, zu ge sã ge v̄e ge w̄e ge pò pò á pò gbà píi, í ble Dii á Lua āe we à p̄nak̄eð, ápiò n̄ á b̄edeò píi.

²⁷ Asu niazíkpa Levii bui pò kú á w̄éleuòzio, asa aa bùsu kpaaleséán̄o.

²⁸ Ali w̄e àāde pò kwide kále á w̄éleu,

²⁹ á w̄éle Levii bui pò aa bùsu kpaaleséán̄oò n̄ b̄òm̄oò n̄ netone pò gwana víoò n̄ gyaa taasideò aai m̄o ble aa ká, Dii á Lua i báaadaágu z̄i pò ále ke yá musu píi.

15

Fiatoan̄e

(Lev 25.1-7)

¹ W̄e sopla n̄ w̄e soplao àliò fiadeò ké.

² Lá áli ke a yá musun ke: Gb̄é pò pò s̄eà a gb̄édeee, aà ade ké. Asu fiála a gb̄édeepi ge a gb̄éwao, asa wà fiatoan̄e kpàwakè Dii yáie.

³ Nib̄o ò àli fiálawà, íli fla pò kú a gb̄édeewa toè.

⁴⁻⁵ Tó a Dii á Lua yāmà, mé ále z̄ike yādilea pò mále oé gb̄aowa n̄ laaio lé, taaside aliò kú á guuo, asa Dii á Lua a báaadaágu bùsu pò ále kpáwá à ḡo v̄ipi guue.

⁶ Dii á Lua a báaadaágu lá à a legb̄ééwae. Ame á fiado buiòwa, áo fiaseamá ni vío. Ame á kiblemá, i ke aame aa kiblewáo.

⁷ Tó á gb̄e su ḡò taaside ũ á guu bùsu pò Dii á Lua lé kpáwá w̄éle guu, ásu á n̄se kúkp̄aè à ḡi pò s̄eaièo.

⁸ Ali ò pooè, à pò pò k̄es̄awà s̄eàè.

⁹ A laaika! Asu làasoo v̄ai ke à me w̄e soplade pò w̄i fiadeò k̄éu kà k̄aieo. Tó a biikè n̄ á gb̄é pò de taaside ũo, mé i p̄e kpawào, tó à wiilè Diiwa á yá musu, a ḡóé duuna ũe.

¹⁰ A kpawà s̄oũs̄oũ, i ke n̄ n̄sememplao no. Tó á kè màa, Dii á Lua a báaada z̄i pò á keu n̄ yá pò á keu píi.

¹¹ Taasideò láa á bùsuo.* A yáí tò mále oé, àli ò poo á bùsu gb̄é pò aa de w̄enadeò ge taasideò ũone.

Z̄ogbaeayá

(B̄oa 21.1-11)

¹² Tó wà á Ebelu dee ḡōe ge n̄e ȳiawá, àli z̄obleé w̄e soolo, a w̄e soplade guu à aà b̄o z̄okeu, i ḡō az̄iae.

¹³ Tó ále aà gbae s̄o, ásu à aà gbae ōgiio.

¹⁴ A aà gba á kpàsa p̄oò n̄ á d̄o p̄oò n̄ á v̄e pò á f̄eò. Lá Dii á Lua báaadàágu, à kpawà màa s̄o.

¹⁵ Lá a z̄oblè Egipi, ò Dii á Lua á bó, à to a yá d̄oágu. Bee yáí ma yáe bee d̄ileié gb̄a.

¹⁶ Tó á z̄oè oé á k̄éwáo, ké a yeázi n̄ á b̄edeò, àle namama á k̄íi yáí,

¹⁷ à ka sé, í aà swá f̄òò kp̄eie gbawa, i ḡō á z̄o ũ ḡōpii. A yá doūpi ke n̄ z̄on̄eò b.

¹⁸ Asu to z̄ogbaeayápi k̄éé z̄i'ũo, asa z̄i pò a k̄éé e w̄e soolo ài de gb̄èwina p̄oá lee pla. A aà gbae, i ḡō az̄iae, Dii á Lua i báaada z̄i pò á keu píi.

P̄otuo nesana séiaò

¹⁹ A á p̄otuo nesana séiaò dile Dii á Lua pò ũ. Asuli z̄ike n̄ a z̄u nesana séiaoo. Asuli á sã nesana séia k̄āk̄ēleo.

* **15:11** Z̄aa 12.8

20 Wē ní wēo àli só ní á bēdeo Dii á Lua aε gu pó a seu.

21 Tó potoo népio kee sãa vī, εε ge vĩa ge sãa vĩa pále a vīn lò, ásu sa'òò Dii á Luawao.

22 Ali só bε, gbéé pó aa gbãleao ní gbéé pó aa gbãleao p̄ii, lá i tue ge bana sowa.

23 Asu só ní a auoo. Ali a kòlokpa a au b̄le k̄le t̄ole lán íwa.

16

Dikpeo yá

(B̄a 12.1-20, Lev 23.15-21)

1 Tó m̄o pó w̄i mε Abibu b̄ò, àli Gēamusu dikpeke Dii á Luaε, asa m̄opi guu ̄o à b̄án̄o Egipi gwãasina.

2 A sa'ò Dii á Luawa ní zuo ge sã Gēamusu sa'ob̄o ũ gu pó Dii a seu a tó iò kuwà.

3 Asu p̄εε soòo. Aliò k̄aa so e ḡoo sopl̄a w̄ena ble ũ, asa a b̄ole Egipi ní w̄aaoε, á b̄oa Egipi yá iò d̄águ ḡoo pii.

4 P̄εεε'εεε su àò ku guei á bùsuuo e ḡoo sopl̄api ge paò. Sa pó á o dikpeḡoo s̄éia oosi, ásu a n̄ò k̄ini to gu d̄wàò.

5 A Gēamusu sa'oa zé v̄i bùsu pó Dii á Lua lé kpáwá w̄éleε guuo,

6 sema gu pó a se a tó iò kuwà bàasio. Wek̄ii áli Gēamusu sa'ou oosiele á b̄olea Egipi dikpeḡoo.

7 Ali sa'on̄oo f̄ùuke, í só gu pó Dii á Lua a seu. Tó gu d̄ò, í tá bε.

8 Aliò k̄aa so e ḡoo soolo, a ḡoo sopl̄ade z̄í í k̄aaa Dii á Luaε. Asuli z̄ie ke z̄ibeez̄io.

9 Za ḡoo pó a na p̄okekεawa, aliò ãs̄oa nao, a sopl̄ade

10 í gbasa P̄áteko dikpeke Dii á Luaε. Lá à báadaágu léu, àli gbadaè màa.

11 Ali p̄onake Dii á Luaε gu pó a se a tó iò kuwà, ápio ní á neḡ̄o ní á nen̄̄o ní á z̄oḡ̄enaò ní á z̄on̄̄enaò ní Levii bui pó kú á w̄éleuo ní b̄òm̄oo ní tone pó gwana v̄ioo ní gyaa taaside pó kú á guuo.

12 A tó á z̄oblea Egipi yá àò d̄águ, í z̄ike ikoyāpiowa ní laaio.

13 P̄ogb̄ēa ní v̄ēbe'if̄ēao gbea àli Lákp̄ed̄ba dikpeke e ḡoo sopl̄a.

14 Ali p̄onake dikpepi guu, ápio ní á neḡ̄o ní á nen̄̄o ní á z̄oḡ̄enaò ní á z̄on̄̄enaò ní Levii buiò ní b̄òm̄oo ní netoneò ní gyaa pó kú á w̄éleuo.

15 Aliò dikpepi ke Dii á Luaε e ḡoo sopl̄a, gu pó a seu, asa Dii á Lua a báadaágu ní á buap̄óò ní z̄í pó á keo p̄ii, á p̄ona i ke z̄ai.

16 Wē ní wēo ḡēn àāo á ḡ̄o lí gé n̄z̄ia ōbi Dii á Luaε gu pó a seu, K̄aaso dikpe z̄í ní P̄áteko dikpe z̄íò ní Lákp̄ed̄ba dikpe z̄íò. Gb̄ēε su az̄ia ōbi Diie ōgiio.

17 Baade lí gé ní gbao báaa pó Dii á Lua d̄aaàgu léu.

Yáḡḡōa

18 A yákp̄alekenao ní gb̄adeo dil̄ed̄ile á bui ní buio guu w̄éle pó Dii á Lua lé kpáwá guu p̄ii. Aali yákp̄aleke ní gb̄é̄o a z̄éwa.

19 Asuli yáḡḡō koleao. Asuli gb̄agusaεsio, asa gb̄agusaε ì òn̄̄o v̄iak̄ūε, mé ì gb̄ēmaa yá fuangba.

20 Aliò tε yázedei, í e àò ku, í ḡ̄o bùsu pó Dii á Lua lé kpáwápi v̄i.

21 Asuli Asetaati lí péle sa'ok̄ii pó á bo Dii á Lua pó ũ saeo.

22 Asuli gb̄epele we t̄aa ũo, asa Dii á Lua zauε.

17

1 Asuli sa'ò Dii á Luawa ní zu ge sã v̄i ge a s̄adeoo, asa Dii á Lua ye yá bee taa ḡiyāio.

2 Tó gběe ku wéle pọ Dii á Lua lé kpáwáw guu, gōe ge nọe, mé àle yá pọ Dii á Lua yeio ke, àle Dii bàakuaáń yá gboo,

3 àle zọble dii páleńe, àle kúléné ge íatē ge mọvua ge saanaen nọ, lá má óé ásu keowa,

4 tó á mà màa, à yápi gbεagbea maamaa. Tó wà yābēepi kè á guu síanae, mé a sea vío,

5 à gōe ge nọe pọ yāvāipi kè se bọańo bíibọleu, í aà pápa ní gbεo à de.*

6 Tó seeladeo ku gbēon pla ge àaǎ,† à gbépi de. Asuli gbēde gbé mēndo seeladeke yá musuo.

7 Seeladeo mé aa dọaa aà pá, gbépii i gbasa aà pápa, ké vāi e láa á guu yái.‡

8 Tó wà mọ ní gbé káalao á be wéleu, mé yápi kèé zí'ū, i fō á kèkeo, gbēdea ge yágōgōa ge gbēke a ían nọ, à géńo gu pọ Dii á Lua a seu.

9 Í géńo sa'ona Levii buio kíi ní gbé pọ de yákpalekena ũ gọọ beeo. A yápi gbεagbeamá, aai oé lá wa yápi gógō.

10 A ke lá aa oé gu pọ Dii a seuwa. A laaika! A ke lá aa daéwa píi.

11 A zíkē ikoyā pọ aa dàéwa ní lá aa yákpale mīdeo. Asuli pāale oplaai ge zεeio.

12 Tó gbé kàamai ví, mé i yákpalekena ge sa'ona pọ lé zíkē Dii á Luae yāmao, à gbépi de à vāi bọ á guu.

13 Tó Isailio mà píi, vía a ní kú, aa dọéńo bo.

Kia yá

14 Tó a gē bọsu pọ Dii á Lua lé kpáwá guu, á sí a zōleu, á me wà gbé dile wá kía ũ, lá bui pọ liaawázio kèwa.§

15 A gbé pọ Dii á Lua a se á guu dile á kía ũ. Asuli buipāle dile a ũo.

16 Kíapi suli sọ káaaazi dasio. Asu to gbéó gé sọ dasi wεlei Egipto,* asa Dii óé à mè, ásu εa gé we bọe.

17 Asu nọe dasio,† ké an yá su aà sō bleo yái. Asu ánuusu ní vuao káaaazi zōzōo.‡

18 Tó à kpalablè, aà ikoyā pọ na sa'ona Levii buio zíkē bee kē láu azía pọ ũ,

19 io kúa, io a kyoke e a wēni léu, ké à e víakea Dii á Luae dada, io aà ikoyāe beeo kúa píi, i aà otondókii gwa.

20 Asu azía se lesi de a gbéola à pāale ikoyāe oplaai ge zεeio, ké aàpi ní a buio e gēgē Isaili kpalau yái.

18

Sa'ona ní Levii buio baa

1 Sa'ona ní Levii buio píi su bọsu kpaalese lán Isaili kíniowao. Sa pọ wí o Diiwa wà a pọ nísi káteu à tékū pọ kínió ní pọ pọ wí aà gbao io de ní pọblea ũ.

2 Aa bọsu kpaalese ní ní gbéoo. Dii mé ní baa ũ lá a ònéwa.*

3 Tó gbé lé sáaukpa sa'o ní zuo ge sá ge ble, aáli a ọ do ní a gεe'uo ní a basaa kpa sa'onawá ní pọ ũ.

4 A á pówen káau ní á vēe káauo ní á nísi káauo ní sākā pọ á kēele séiaọ kpámá,

5 asa ampio Dii á Lua ní sé á buio guu, aao sa'ozí ke ní a tóo gọopii, ampio ní ní buio.

6 Tó Levii bui bọ Isaili wéle pọ a kuu, ké àle gu pọ Dii a seu nide yái, mé à gè zòle we,

* 17:5 Bọa 22.19 † 17:6 Mat 18.16, 2Kln 13.1, 1Tim 5.19, Ebe 10.28 ‡ 17:7 1Kln 5.13 § 17:14 1Sam 8.5 * 17:16 1Kia 10.28 † 17:17 1Kia 11.1-8 ‡ 17:17 1Kia 10.14-22 * 18:2 Nao 18.20

7 ali sa'ozī ke n Dii a Lua tó, lá a gbé Levii bui pó lé zīke Diiε weɔwae.

8 Ali a baa ble lárwae, pó pó aà mae beɔe lí kpásãè bàasi.

Luayāḍnsaiɔ yābēkea

9 Tó a gē būsū pó Dii á Lua lé kpáwá guu, ásu bui pó kú weɔ yābēkea dadao.

10 A gbēe su sa pó wí a pó káteu à tékū o n a negōe ge nɔeoo. Māsokena ge gbēkɔlekena ge wēlekena ge pɔdamade† su à kú á guuo

11 ge esebēede ge wēlende ge táade ge gēsina.

12 Asa yābeetaakenaɔ bēe Diiε. Yābēe bee kea yái ɔ Dii á Lua lé buipiɔ yáié.

13 Aɔ ku taaesai Dii á Luaε.‡

Anabi zōe a m

14 Bui pó ále n būsū símápiɔ, aai táadeɔ n māsokenaɔ yāma, āma ápiɔ, Dii á Lua i wēíe.

15 Dii á Lua a á bui gbēe se ānabi ũ lamawa. Aà yá ɔ áli ma.§

16 Yá pó á gbēa Dii á Luawa gɔɔ pó a kō kāaa Olebun we. A mē Dii á Lua su yá'oe lɔ, á ye té zōpi gwaaio, ké ásu gao yái.*

17 Dii òmεε à mē á yá pó á òpi maa.

18 A mē á tó á gbēe gō ānabi ũ lamawa, i a yá sóso kaè aà léu, ānabipi i yá pó Dii dàepi oé píi.

19 Tó gbé i swáse Dii yá pó ānabipi a o n aà tóio, Dii a yápi la adewae.†

20 Tó gbé kàamai ví, mé à yá pó Dii i daeo ò n aà tó, ge à yá'ò n dii pále tó, wáli ānabi bee taa de.

21 A gí láasookéi à mε: Kpelewa wá e yá pó i bɔ Dii kíio dsi?

22 Tó gbé yá'ò n Dii tó, mé yápi i keo ge i gbesuo, yá pó Dii i oon we. Gbépi kàamai mé tó à yápi ò. Ásu víakeè.

19

Misiwēleɔ

(Nao 35.9-28, Yoz 20.1-9)

1 Tó Dii á Lua bui pó ále n būsū kpáwáɔ mīdeé, mé a n būsūpi sī, a zōle n wēleɔ n n kpéɔ guu,

2-3 à būsū pó Dii á Lua lé kpáwápi kpaalè leε āaɔ, í wēle mēn āaɔ dile dodo būsūpiɔ guo, í zebɔ pépe wēlepiɔwa, ké gbēdena lí e bàale ta we.

4 Tó kai mé m̀, ɔ gbé a gbédee dè, mé íie ku aàpi n gbé pó a dèo zānguo za zio, lá ali ken ke. Aali bàale ta wēlepiɔ dou azia misia yái.

5 Tó gbé su gè lizī líkpeu n a gbédeeo, mé à mɔo sè, àle mó lí léi, tó a wētē wò gè aà gbédopi pà à gà, gbé pó yá bee taa aà lè, aali bàale ta wēlepiɔ dou azia misia yái.

6 Tó i wēle dile màao, dae pó a tōsiwà a péle gbēdenapizi n pɔfēoe, i aà de, ké wēle pó wa dile kè zà yái. I ka wà aà de sō, asa a íikūa n gbé pó á dèo no.

7 Bee yái má òé à wēle mēn āaɔ dile.

8-9 Tó ále zīke yá pó mále dileé gbāe beeɔwa, mé á kūa píi, tó á ye Dii á Luazi, mé á be aà zéu gɔɔpii, a tó á būsū zōkū, lá à a legbè á dezi káauɔnɔwae. Tó à būsūpi kpáwá píi, à ea wēle dile mēn āaɔ lɔ, à káfi āaɔ pó á dile káau guu,

10 ké wasu taaesaide de, aà gaa yá i wí á musu būsū pó Dii á Lua lé kpáwá à vīpi guo yái.

† 18:10 Bɔa 22.17 ‡ 18:13 Mat 5.48 § 18:15 Zīn 7.37 * 18:16 Bɔa 20.19 † 18:19 Zīn 3.22-23

11 Tó gbé́ íisè ní a gbé́deeo, mé àlè aà kpakpa e à gè kùsiwà à aà dè, ò à gbàsa bàalè tà wélepíò dou,

12 aà wéle gbéẓẓòò gbé́ zì aa aà kù suoné, wi aà kpa dae pò a t̀siwàwa, i aà dè.

13 Asu à aà wēnagwao, í gbḗdea tàae b̀ó á b̀usu, á kua íò na.

Seelade

14 B̀usu pò Dii á Lua lé kpáwá à sipi guu, tó a t̀òle kpaalesè, á gbḗe su a gbé́dee k̀òò pò gbé́ káauò dà se s̀òò.*

15 Asuli yáda gbé́ pò tàae ge duunakèla gbé́ m̀endo seeladeke yá musuo. Tó seelade kà pla ge àaò, àli yápi sí.†

16 Tó seelade pásì lé b̀òb̀ò ní gbé́o,

17 sema gbé́on pla pò aa yáví ní k̀òopiò gé sa'onao ní yákpalekena pò kú g̀òò beeo le Dii kíí,

18 yákpalekenapiò i wéte yápizi maamaa. Tó aa è eè ò seeladepi lé to, à yáðò a gbé́deewae,

19 wa yá pò àlè wéle wà ke a gbé́deeepe keè. M̀aa áliò ke, v̀ai i láa á guu.

20 Tó gbé́ kíniò yápi mà, v̀ia a ní kú, aa we yáví bee taa ke á guu bau l̀ò.

21 Asuli gbḗe wēnagwao. Ali ga fiabo ní gao, wé ní wéó, swaa ní swaaò, ò ní òò, gbá ní gbáó.‡

20

Zikaa yá

1 Tó a ge á wélewa z̀iu, mé a ní s̀òò ní ní s̀ògòò ní ní z̀igò pò an dasi deálaò è kpá, ásu v̀iakeneó, asa Dii á Lua pò á bóle Egipi kúánò.

2 Tó ále z̀ì s̀ouke, sa'oná lí m̀ó yá'oi z̀igòne

3 à me: Isaili z̀igòò, à swákpá à ma! Alé gé á wélewa z̀iu gbá. Asu to s̀ò kéáguo. Asu to v̀ia á k̀úò. Asu to gili géáguo. Asu to iwáa ká á p̀ao.

4 Dii á Lua mé lé géánò lélei á wélewa, a to à z̀ible.

5 Gbéẓẓòò i o gbé́one aa me: A déme kpé dafu d̀ò, mé i iu yáao ní? Ade ea ta a be, ké asu ga z̀ilau, gbḗpále ío iuo yáí.

6 A déme v̀ebu v̀í, i a m̀aoke yáao ní? Ade ea ta a be, ké asu ga z̀ilau, gbḗpále ío a m̀aokeo yáí.

7 A déme ǹokpama v̀í, i se yáao ní? Ade ea ta a be, ké asu ga z̀ilau, gbḗpále seo yáí.

8 Gbéẓẓòopiò i ea yákáfi gbé́one aa me: A déme v̀ia v̀í s̀ò k̀èaàgui? Ade ea ta a be, ké aà gbé́o kúsu su kwe laaàwao yáí.

9 Tó gbéẓẓòò yá'òné aa làa, aali z̀igò d̀oanaò dile aa d̀oaa gbé́one.

10 Tó a ge lélei wélewa, àli o wélepideone g̀ia aa nízia kpáwá z̀ikasai.

11 Tó aa wèi, mé aa ní wéle gba wéé, wélepideò i g̀ò á z̀igbáakenaò ù, aaiò z̀obleé.

12 Tó aai á yáma s̀òò, mé aa f̀elewá ní z̀ioe, à ní káka ní wélepiu.

13 Tó Dii á Lua wélepi nàé á z̀í, à a g̀òeò dade ní f̀endao píi.

14 Ǹeò ní néò ní p̀otuoò ní wélepi p̀òò s̀ò, à séle ázia pò ù píi. Ali á wéleò pò pò Dii á Lua kpáwáò m̀aoke.

15 M̀aa á ke ní wéle pò z̀áánò maamaaò, i ke bui pò kú káie beeo wéleò no.

* 19:14 Iko 27.17 † 19:15 Nao 35.30, Iko 17.6 ‡ 19:21 B̀oa 21.23-25, Lev 24.19-20, Mat 5.38

16 Bui pò Dii á Lua lé n̄ b̄usu kpáwápiò wéleò s̄ò, ásu p̄e to a guu b̄éèò, baa gb̄enazína.

17 A Itiò n̄ Am̄leò n̄ Kanaaò n̄ Peliziò n̄ Iviò n̄ Yebusiò mid̄e míom̄iò, lá Dii á Lua díleéwa,

18 ké aasu yāb̄ēè pò aaĩ z̄obleò n̄ diion̄e daé, í duunak̄e Dii á Luaeò yáí.

19 Tó a koez̄ò wélēei ḡōpla, ále z̄ikaín̄o ké à wélepi si yáí, ásu m̄oò t̄ò lí pò w̄i a b̄e bleowao. Aliò lípiò b̄e ble, ásu z̄ò. Líon̄e, i ke gb̄enazína pò a m̄om̄á z̄iúò no.

20 N beeo á f̄ò lí pò á d̄ò w̄ili a b̄e bleoò z̄òz̄ò, ké à e gb̄à les̄i daò e wélede pò aale z̄ikaán̄o ḡe fuò.

21

Gb̄ēdēa gusāe yá

1 Tó wà b̄ò ḡewa b̄usu pò Dii á Lua lé kpáwápiu, mé wa aà d̄ena d̄ò,

2 á gb̄ēz̄òò n̄ á yákpalekenao ḡé wéle pò kú weò gwagwa, lá a z̄à de n̄ ḡepio.

3 Wéle pò aa è a k̄ai n̄ ḡepio, wélepi gb̄ēz̄òò zununu pò wi zuudaè à z̄ik̄e yāao s̄e

4 ḡeò swa pò a í lí bao mé wi gupi k̄asak̄ē wà p̄ot̄ò we yāao sae. Wek̄i aa zupi waa f̄iú aa de.

5 Sa'ona Levii buiò i s̄ò k̄ai sa, asa Dii á Lua n̄ sé a gb̄àgbanaò ũe, aa samaa'oe n̄ a t̄ōe. Tó yákele f̄ele ge tó wà gb̄ēe k̄ē'ia, aame aaliò yá bee kek̄ea zé v̄i.

6 Wéle pò k̄ai n̄ ḡeo gb̄ēz̄òòpiò n̄ ō pípi zu pò wà a waa f̄i swa saepi musu,

7 aai me: Wáme wa gb̄épi d̄eo, wi wesieo.

8 Dii, s̄uuk̄e n̄ n̄ gb̄é Isaili pò n̄ n̄ bóò. Nsu to tàesaide dea yá wí n̄ gb̄é Isailiò musuo. Màa aa láka gb̄épi deaa,

9 í b̄ò tàesaide dea yáú, asa a yá pò maa Diie k̄e.

Z̄ìz̄ò n̄e sea n̄ ũ

10 Tó a ḡe á w̄leow̄a z̄iú, mé Dii á Lua n̄ náé á ōz̄i, a n̄ k̄ūkū z̄ìz̄ò ũ,

11 tó á gb̄ēe n̄ è n̄ guu, aà kákaa k̄èè maa, mé a yeaàzi, ali aà se n̄ ũ,

12 i aà dile a b̄e, n̄epi i a mi bo, i a ōk̄oò z̄òz̄ò,

13 i a z̄ok̄ezwāa polo k̄óle. N̄epi iò ku ḡòpi b̄e, i a de n̄ a dao gaa ólò m̄o do. A gb̄ea ḡòpi i onawà à aà se n̄ ũ sa.

14 Tó n̄epi i kaaàguo, aà aà gb̄ae i ḡò az̄iae. Asu à aà yíao. Asu à aà dile z̄ò ũo, asa à aà d̄ò n̄e ũ k̄ò.

Yoakeze

15 Tó ḡōe n̄ v̄i pla, mé a ye adozi de adoa, tó aa neḡōe ìaàn̄o mípla mípii, tó n̄o pò a yeio mé ne'iaàn̄o káau,

16 ḡòpi su yoake di n̄o pò a yei n̄é n̄o pò a yeio yoa gb̄eu túbi kpaalea yáio.

17 Sema aà yoake d̄ò a n̄o pò a yeio n̄é, i aà baa kpawà lee pla a p̄ó kpaalea guu, asa népi mé aà ḡòsakene séia ũ, òme yoakeze v̄i.

Neḡōe swágbāade

18 Tó ḡōe neḡōe swágbāa s̄olede v̄i, mé ìli a de n̄ a dao yāmao, baa ké aaĩ aà swágagae,

19 aà de n̄ aà dao aai aà k̄ū wà ḡeaàn̄o gb̄ēz̄òò k̄i wéle b̄oleu,

20 aai on̄e: Wá n̄é beeá swágbāade, mé a s̄ole v̄i. Ili swás̄e wá yáio. Lé'udee mé w̄emin sae.

21 Wéle ḡōe i aà pápa n̄ gb̄eo mípii wà aà de, ké v̄ai e láa á guu yáí. Isailiò i yápi ma mípii, v̄ia i n̄ k̄ú.

22 Tó gb̄ēe duunak̄e, à kà wà aà de, mé a aà d̄e, a aà ḡe lòo líwa,

²³ ásu to gusi à aà ge le líwao. A aà ví zibeezi, asa gbé pó wa lòo líwa á gbé pó Lua láaikèwàe.* Asu to bùsu pó Dii á Lua lé kpáwá gbāe màao.

22

Gbēpāle pɔ́ yá

¹ Tó n bɔ n gbédee zu ge aà sáwa à vùaa, rísu pópi to weo. Kū suoè.

² Tó n gbédeepi be ku káio, ge tó rí aà dōoe, pópi dile n be e aà mò wēlei, ní gbasa n kpawà.

³ Maa ríyɔ ke rí aà zàa'inao ge aà zwāa ge pó pó sù vùaa rí gbédeewan nò, mé n bɔwà. Nsuli tó weo.

⁴ Tó n n gbédee zàa'ina ge aà zu è, à lèlèwà zéu, rísu dɔaàzio, n aà fèlèaàno.*

Ikoyā pāleɔ

⁵ Nɔee suli gōe pɔkasa dao, mé gōee suli nɔe pɔkasa dao, asa Dii á Lua ye yápikena giyáio.

⁶ Tó rí be zéu, mé n bā sakpe è lí musu ge zíle, a né ví kau ge gbe, mé an da kúnla, rísu bāpi kú rí a néo píi sánuo.

⁷ To bāpi gēzea, ní aà néo séle, ké n kua e ào na, ní wēni ke.

⁸ Tó n kpé dafu dò, gíbo a musu yɔɔnno n liai, ké gbēe su bāe a musu, aà gaa yá i wí n musuo yáí.

Pɔbui yāalea

⁹ Asuli pɔpāle bui ba á vèebuuo. Tó a gi, á vèebɔo rí pówenapio a gōé tē ũe.

¹⁰ Asuli zu nakɔwa rí zàa'inao à sapaɔno.

¹¹ Asuli pɔkasa pó wa tã rí sákāo rí buao yāalea dao.†

¹² Ali tufada á pɔkasaɔ léi.‡

Widaa nɔewa yá

¹³ Tó gōe nɔsè mé à wùlèò, ã à gbàsa yeio,

¹⁴ tó à yá dasi dɔwà, à aà tó òòkpà à mè: Ma nɔee bee sè, ké ma wulèaàno, mi aà ɔ eo,

¹⁵ nɔepi de rí aà dao aa ge gbēzɔɔo le wéle bɔleu rí rí né ɔ'ea seelao.

¹⁶ Nɔ mae i o gbēzɔɔone a me: Ma a né kpà gōee beewae. Ké a sè, ã a yei bo.

¹⁷ ɔ à yá dasi dò ma népiwa à mè, i aà ɔ eo. Ma né ɔ'ea seelan ke. Nɔ de rí aà dao i aà daa zwāau zwāa audepi poo wéle gbēzɔɔo ae.

¹⁸ Wéle gbēzɔɔo i gōpi kú, aai aà wetã,

¹⁹ aai ánuusu ɔwatē basɔo siwà, aai kpa nɔpi maewa, ké à Isaili nenɔe léso tó òòkpà yáí. Gōpi io nɔpi kúa a be. A nɔpi yaa zé vío e à ge gaò.

²⁰ Tó yápiá síanae, mé wi nɔpi ɔ'ea seela eo,

²¹ wà nɔpi se geò aà mae kpé kpele, wéle gōeo i aà pápa rí gbɔo wà aà de, asa à wíyã kè Isaili bùsuu, à káaluakà a mae uae, vāi i láa á guu.

²² Tó wà gōe kù rí nɔzāeo, wáli rí de mípla mípii, nɔepi rí gōe pó wulèaàno, vāi i láa á Isailio guu.

²³ Tó wà gō kè wéndia lésoe, mé gōee kpàaũaàno wéle guu, à wulèaàno,

²⁴ àli géɔno wéle bɔleu an pla mípii, í rí pápa rí gbɔo à rí de. Wa wéndiapi de, ké wéle guue, mé à gí wiidɔiwà yáí. Gōpi sō, ké à kùsi a gbédee nɔwa yáí. Maa áli ke, vāi i láa á guu.

* 21:23 Gal 3.13 * 22:4 Bɔa 23.4-5 † 22:11 Lev 19.19 ‡ 22:12 Nao 15.37-41

25 Tó s̄eu ̄s̄ ḡs̄e kpàaũ ní wéndia léso pò wà ḡs̄ kèèò, à kùsiwà à wùleaànɔ, ḡs̄epi a ga adoe.

26 Asu yāe ke wéndiapiεo, asa i yá pò kà wà aà de keo. Yā doūpie ní gbé pò gbédèò,

27 asa à b̀ò wéndia ḡs̄depiwa s̄eue. Baa ké n̄oepi wiidòwà, gbēe ku we à aà suabao.

28 Tó ḡs̄e kpàaũ ní wéndia léso ḡs̄saideo, mé à kùsiwà à wùleaànɔ, tó wà b̀òmá,

29 ḡs̄epi a ánuusu ɔwatē blakwi kpa aà maewaε, i aà se n̄o ũ, ké à kùsiwà yáí. § A n̄oepi yaa zé v̄io e à ge gaò.

23

1 Gbēe su a mae n̄o se à gē a mae gēk̄iio.*

Gbé pò zev̄i aà gē Isailiɔ k̄k̄āaa guuo

2 Gbé pò a le wia ge a ḡs̄ekebo z̄s̄ea zev̄i à gē Dii gbéɔ k̄k̄āaa guuo.

3 Naaene zev̄i aà gē Dii gbéɔ k̄k̄āaa guuo, baa bui pò népi a ke e an buiwa.

4 Am̄oniɔ ní M̄oabuɔ zev̄i aa gē Dii gbéɔ k̄k̄āaa guuo, baa an buiɔ e an buiwa. †

5 Asa ḡɔɔ pò á be zéu á b̄oɔa Egipi gbεa, aai m̄o á yàakei ní p̄εeoo, aai í kpáwá á m̄io. Aa fiab̀ò B̄eɔɔ né Balaaũ, Petoo pò kú Mes̄opotami bùsu gbéε aà láaiziwáε, ‡

6 kási Dii á Lua i we Balaaũ yāmào, ̄s̄ à sav̄aīpi lile samaa ũ, ké a yeázi yáí. §

7 E à ge àò kuo, ásu buipio aafia ge an b̄oɔa maa w̄eεeoo.

8 Asu Ēd̄oũɔ b̄oɔb̄oo, asa á daēoε. Asu Egipio b̄oɔb̄oo, asa á kú an bùsuu b̀òm̄oũ ũ yāε.

9 Sea za ní síwenaɔwa aame aali e gē Dii gbéɔ k̄k̄āaa guu.

Kua z̄ilau gbā̄esai

10 Tó a ge á w̄ēeɔwa z̄iu, mé á kú b̀ou, à laaika gbā̄esai.

11 Tó á gbēe az̄ia è gwāas̄ina, à gbāl̄en we. Ade b̄o b̀ou, iɔ ku we. Asu gē b̀ouo.

12 Tó oosi kè, aà zu'o, i su b̀ouo íatē gēa kpéu gbεa.

13 A gu pò áli gé bíikpek̄eui dile b̀o kpe.

14 Aliɔ eȳɔb̄o k̄ua á ḡs̄keboɔ guu. Tó a ge bíikpek̄ei, àli eȳɔ, tó a bíikpek̄è á làa, íli bùsukaa.

15 Asa Dii á Lua ìo be á b̀ou, àò á d̄s̄aε, i á w̄ēeɔ naé á ɔz̄i. Sema á b̀oɔ ku gbā̄esai, ké Dii su gbā̄s̄i eu, i b̄o á kpeo yáí.

Ikoyáε

16 Tó z̄oe bàalè a diie, à m̀ò az̄ia kpàwá, ásu à aà kpa a diiwao.

17 A to aàò kúán̄o gu pò a yeiu, á w̄é̄e pò kèè maau. Asu à aà wet̄ao.

18 Isaili n̄oεe ge ḡs̄e su ḡs̄ táakpe káalua ũ.*

19 Asu m̄o Dii á Lua kpéu ní káaluakāɔao à légbā d̄owào, asa Dii á Lua ye káaluao ḡiyāio.

20 Tó a p̄e s̄èa á gbédeεε, ̄sa ge bl̄e ge p̄p̄ālen ǹò, ásu a idiaèò.

21 A a idia bui z̄iloε, āma ásu dia á gbédeεeoo, Dii á Lua i báaadaé á z̄i píiu bùsu pò ále gé síipi guu. †

22 Tó a lek̄è Dii á Luawa, ásu to a fiaboa ḡɔɔ gágao, asa Dii a á lá a yáí, í ḡs̄ duundeɔ ũε. ‡

23 Tó i lek̄ewào, á ḡs̄ duundeɔ ũo.

§ 22:29 B̄oɔa 22.15-16 * 23:1 Lev 18.8, 20.11 † 23:4 N̄eε 13.1-2 ‡ 23:5 Nao 22.1-6 § 23:6 Nao 23.7-24.9 * 23:18 Lev 19.29 † 23:21 B̄oɔa 22.24, Lev 25.36-37, Iko 15.7-11 ‡ 23:22 Nao 30.1-16, Mat 5.33

24 Yá pò b̀ò á léu, àli zíkewà ní laaio, asa a lekè Dii á Luawa ní pœãoe.

25 Tó a gē á gbédee v̄ēbuu, à v̄ēbe ble we lá á yeiwa à ká, ãma ásu bobo ka gbíu à suðo.

26 Tó a gē á gbédee p̀wembuu, à a sáo w̄e ní ɔo, ãma ásu koma ká á gbédee p̀wɛnai à k̄eo.

24

Gia n̄zi yá

1 Tó ḡoe n̄sè, mé n̄pi yá i kaaàguo, ké a è a d̄oe ñi v̄i yáí, mé à gínzila* kè kpàwà à aà yàð,

2 tó n̄epi b̀ò aà be, à gè zã pãle kè,

3 mé ḡo plaadepi yeaàzio, tó à gínzila kè a kpàwà à aà yàð s̄o, ge ḡo plaade p̀o aà s̄epi gàn l̄o,

4 ḡo p̀o aà yà s̄ia zé v̄i à aà se n̄o ù l̄o, asa à d̄aa à aà òkpàe. Dii ye yá bee ḡiyáio. Asu bùsu p̀o Dii á Lua lé kpáwá á p̀o ù òkpao.

Ikoyáe

5 Tó gbé n̄sè dafu, asu gé z̄ilauo, mé wasu z̄idaè z̄ào. Wa aà ké, io ku be wè do, ké aà n̄o p̀o a s̄epi p̀o e ào na.

6 Wasu gb̄ee w̄isil̄gb̄e t̄omasio, baa a né, asa aà w̄eni t̄omasian we.

7 Tó gbé a Isaili dee sè kpáí, à aà kè z̄o ù ge à aà ȳian n̄o, sema à kpáipi de, v̄ai i láa á guu.†

8 A láai ka kusui, í laaid̄o a yá p̀o sa'ona Levii buio òéwa maamaa. Lá má d̄ilenéwa, ào k̄ua màa.‡

9 A to yá p̀o Dii á Lua kè Miliaũe z̄eu á b̄oa Egipi gb̄ea d̄águ. §

10 Tó n̄ p̀o s̄èa n̄ gbédeee, ñsu ḡe aà kpéu n̄ aà zw̄aa sí t̄oma ùo.

11 Ze n̄ aà d̄a bàasi, i b̄one ní n̄ zw̄apio bàasi we.

12 Tó taasidee, ñsu ñȳo k̄ua e n̄ ge tað kpéuo.

13 Ge n̄ kpawà e ìat̄e ào gé ḡeí kpéu, i e i ní a zw̄apio. A f̄okpama, yá p̀o ní k̄epi i ke Dii á Luae na.*

14 Asu á gb̄ewina p̀o de taaside w̄enade ù w̄et̄ao, á gbé Isaili ge b̀òm̄o p̀o kú á bùsu w̄éleun n̄o.

15 Alio aà fiaboè lá gu lé d̄o e ìat̄e ào gé ḡeí kpéu, asa taasidee, mé aà wé d̄o a òai. Tó màa no, a wiile Diiwae, í ḡo tàaed̄e ù.†

16 Maeo ga ní n̄eo duuna yáio, mé n̄eo ga ní maeo duuna yáio. Baade a ga azia duuna yáie.‡

17 Asuli yáḡḡo b̀òm̄o ge tone p̀o gwana v̄ioe okp̄eio. Asuli gyaa gb̄eando p̀okasa t̄omasio.

18 Ké a z̄obl̄e Egipi, ò Dii á Lua á b̄ou, à to a yáò d̄águ. Bee yáí mále yáe bee dileié ào k̄ua. §

19 Tó ále p̀ok̄eke bua, mé á p̀o bàaae yá s̄águ, ásu ea gé séio. A bee to b̀òm̄one ní netone p̀o gwana v̄ioe ní gyaa taasideo, Dii á Lua i báaadaágu ní z̄i p̀o ále keo píi.

20 Tó ále kuke, ásu a be k̄n̄weo. A bee to b̀òm̄one ní netone ní gyaa.

21 Tó ále v̄e bobo, ásu a be k̄n̄weo. A bee to b̀òm̄one ní netone ní gyaa.*

22 A tó á z̄oblea Egipi yáò d̄águ. Bee yáí mále yáe bee dileié ào k̄ua.

* 24:1 Mat 5.31, Maa 10.4 † 24:7 B̄oa 21.16 ‡ 24:8 Lev 13.1-14.54 § 24:9 Nao 12.10 * 24:13 B̄oa 22.26-27 † 24:15 Lev 19.13 ‡ 24:16 2Kia 14.6, 2Lad 25.4, Eze 18.20 § 24:18 B̄oa 23.9, Lev 19.33-34, Iko 27.19 * 24:21 Lev 19.9-10

25

¹ Tó lɛkpaa gɛ̀ gɔ̃ɔ zānguo, aa gɛ̀ yákpalekekli wà yápi gógɔ́rínɔ, wàli yānakpa gbé́ pɔ́ a yá nawa, wi tàae de yá'ikpawà.

² Tó à kù wà tàaedepi gbɛ̃e sɔ̃, yákpalekɛna lí tó aà wúle, i aà gbɛ̀ tàae pɔ́ a kè léu.

³ Wasuli aà gbɛ̀ de flà le blalao.* Tó wà sù wà aà gbɛ̀ de beea, a widà a gbé́deewae.

⁴ Asuli lɛɔkpa zu pɔ́ lé pɔgbɛ̃eɔ.†

⁵ Tó v̄i ní dānao ku gudoū, mé an gbé́ m̀endo gà nésai, aà gyaa su gé zākɛi gupáleio. Aà zá v̄i ge dāuna mé a aà se nɔ̄ ũ, i aà da'uakɛ.

⁶ Wa nɛgɔ̃e pɔ́ a i séia dile aà gɔ́ pɔ́ gà gɛ̃e ũ, ké aà tó e àò ku Isailio guu.‡

⁷ Tó gɔ̃epi ye a v̄i ge a dāuna nɔpi seai, nɔpi i gé gbɛ̃zɔ̃ɔ le yákpalekekli, i oné a zá gbɛ̀do gí a da'uakɛie, ké a zá tó su àò ku Isailio guuo.

⁸ Wéle gbɛ̃zɔ̃ɔpi i aà sísi, aai aà la. Tó gia nɔpi seai ɔ̃ à zèò,

⁹ nɔepi i s̄aàzi gbɛ̃zɔ̃ɔ ae, i aà kyale gbá do bɔ̃, i lé'ika aà oawa, i mɛ: Maa wàli ke gbé́ pɔ́ gí a gbɛ̀do ua vuiɛ.§

¹⁰ Za zibeezi walio o aà uae kyalesai'ua.

¹¹ Tó gbɛ̃ɔn plaɔ lé sòleke, mé an gbé́ m̀endo na m̀ò a zá suabai, mé à gbé́ pɔ́ lé sòleke ní a záopi kù aà gɔ̃ɛkɛbɔ̃wa,

¹² à nɔepi ɔ̃zɔ̃, ásu à aà wɛnagwao.

¹³ Pɔ́gbiayɔ̃bɔ̃ zɔ̃ɔ ní a nɛnao su àò kaa á b̀ò guu pla píio.

¹⁴ Zaa zɔ̃ɔ ní a nɛnao su àò kú á be pla píio.

¹⁵ A to pɔ́gbiayɔ̃bɔ̃ɔ ní á zaa lío maa wásawasa, ké à e gɛ̃gɛ̀ bùsu pɔ́ Dii á Lua lé kpáwápiu.

¹⁶ Asa Dii á Lua ye gbé́ pɔ́ aai yāfaasai bee taa keɔ gíyáio.*

¹⁷ A to yá pɔ́ Amaleki buio kèé zéu á bɔ̃a Egipi gbɛ̃aɔ dɔ́agu.†

¹⁸ Gɔ̃ɔ pɔ́ a kpasá, á yèe làa, aai víake Luaeɔ, aa lèle á gbé́ buse pɔ́ té gbɛ̃zɔ̃ɔwa zéue.

¹⁹ Tó Dii á Lua á ibee pɔ́ liaaázio nàé á ɔ̃zi, à á gba íampakli bùsu pɔ́ àle kpáwá à sipi guu, à Amaleki buipio tó de dúniau. A yá su sááguo.‡

26

Pɔ́ káauɔ ní pɔ́ kwideɔ kpaa Luawa

¹ Tó a gɛ̀ bùsu pɔ́ Dii á Lua lé kpáwá á pɔ́ ũpi guu, mé á sí a zòleu,

² àli a buapɔ́ káauɔ dā ká gbíu, í gèò gu pɔ́ Dii á Lua a se a tó àò kuwàu.*

³ A ge sa'ona pɔ́ kú zibeezi le, í oè à mɛ: Mále o gbá Dii n Luae, ma ka bùsu pɔ́ Dii a legbè wá deziɔne à m̀è á kpáwápiu.

⁴ Sa'ona i gbí sí á ɔ̃zi, i dile Dii á Lua gbagbakli ae,

⁵ í o Dii á Lua ae à mɛ: Sili gbé́ bebenan ma dezi ũ. A tà Egipi à zòleu ní a gbé́ pɔ́ aa dasioɔ, ɔ̃ aa gò bui zɔ̃ɔ pɔ́ aa dasi mé aa gbāaɔ ũ.

⁶ Egipio íadàwá aa wétɛamòwɛe, aa wá dá zòbleu pásípási,

⁷ ɔ̃ wa wiilè Dii wá deziɔ Luawa. ɔ̃ à wá wiileawapi mà, à wétɛa ní taasio ní gbāa pɔ́ wa mòwɛeɔ è,

⁸ ɔ̃ à wá bóle Egipi ní a gàsá gbāaɔ. A a gàsí pòò à yá pɔ́ ì to vía ní kú kè maamaa ní seelaɔ ní dabudabuɔ.

⁹ ɔ̃ à mòwanɔ guɛ beeu, à bùsuɛ bee kpáwá, bùsu pɔ́ ví ní zó'io diu.

* 25:3 2Kln 11.24 † 25:4 1Kln 9.9, 1Tim 5.18 ‡ 25:6 Mat 22.24 § 25:9 Lut 4.7-8 * 25:16 Lev 19.35-36 † 25:17 Bɔ̃a 17.8-14 ‡ 25:19 1Sam 15.2-9 * 26:2 Bɔ̃a 23.19

¹⁰ Tia kéwa Dii, mále mós ní tóle pò ní kpàa pò káauo. Ali dile Dii á Lua ae, í kúléè.

¹¹ Apio ní Levii buio ní bòmò pò kú á guuo, á pò lí ke na pòmaa pò Dii á Lua kpàwáó ní á bèdeowa píi.

¹² Tó a á buapóo kwide bò a wè àaóde guu, á làa píi, àli kpá Levii buiowa ní bòmò ní netonoo ní gyaao, aai ble á wéleo guu aa ká.†

¹³ I o Dii á Luae à me: Ma n asea bònè ma be, má kpà Levii buiowa ní bòmò ní netonoo ní gyaao, lá ní òwa píi. Mi pã n yádileao, a kee i sãmagu sòo.

¹⁴ Mi n asea ble ma taasikèa guuo. Mi n asea bònè ní gbãšioo. Mi a kee kpa geví yá musuo. Dii ma Lua ma n yãmà, má kè lá ní dīlemewa.

¹⁵ Wékpale za n kúkiiu musu, ní báaada n gbé Isailioo ní bùsu pò ní kpàwáó, bùsu pò ví ní zó'io diu, lá n a legbè wá deziowewa.

¹⁶ Dii á Lua lé yádilé gbã, àliò aà tondókii gwa, íò aà ikoyápio kúa ní laaio ní nòsemendoo ní pòeão.

¹⁷ A ò gbã Dii mé á Lua ũ, a mè àliò tãa'o aà zéue, íò aà ikoyão kúa ní aà yádileao, íò aà tondókii gwa, íò aà yãma.

¹⁸ Dii òé gbã áo de a gbé yenzideo ũ‡ lá a a legbèéwae. A mè ào a yádileao kúa,

¹⁹ i á sé lesí de bui pò a kèola píi, wi á táasile, wi á tóbò, wi á maabo, íò de Dii á Lua gbé pò an kua ndoao ũ, lá a a legbèwa.

27

Yádilea Ebali s̄s̄ipoleu

¹ Mòizi ní Isaili gbèzòo yádile ní gbéone. Mòizi mè: Aò yá pò mále diléé gbão kúa.

² Tó a bua Yuudèwa, a gè bùsu pò Dii á Lua lé kpáwáú, à gbè gbènèo pélepele à soolèwà,

³ í ikoyãe beeo kèwà píi. Tó a gè bùsu pò ví ní zó'io diupiu, lá Dii á Lua a legbè á dezi káauowewa,

⁴ à gbepio pélepele Ebali gbèsisiwa Yuudè baale, lá mále daé gbãwa, í soolèwà.

⁵ A Dii á Lua gbagbakii bo we ní gbèo. Asu gápele gbepiowao,

⁶ à bo ní gbè àsaio,* í sa pò wí a pò káteu à tékū o Dii á Luawa we.

⁷ A sáaukpa sa'o we lo, í pónakè Dii á Lua ae.

⁸ A ikoyãe beeo kè gbepiowa píi wásawasa.†

⁹ O Mòizi ní sa'ona Levii buio ò Isaili buione píi aa mè: Isailio, à ke kílíkíli! A swákpa yãma! A gò Dii á Lua gbéó ũe sa.

¹⁰ A Dii á Lua yãma, íò aà tondókii gwa, íò zíkè aà yádilea pò mále daé gbãowa.

Láai yás

¹¹ Goo doupi zí ò Mòizi yádilené à mè:

¹² Tó a bua Yuudèwa, buie beeo mé aa ze Galiziū s̄s̄ipoleu, aai báaadaágu: Simèo, Levii, Yuda, Isakaa, Yosefu, Bèyãmee.

¹³ Buiè beeo mé aa ze Ebali s̄s̄ipoleu, aai láai yã'o: Lubeni, Gada, Asee, Zabuloni, Dã, Nefatali.

¹⁴ Levii buio aai yáe beeo o Isaili buione píi ní loo gbãao,‡ aa me:

† 26:12 Iko 14.28-29 ‡ 26:18 Bòa 19.5, Iko 4.20, 7.6, Tit 2.14, 1Pie 2.9 * 27:6 Bòa 20.25 † 27:8 Yoz 8.30-32 ‡ 27:14 Yoz 8.33-35

15 Láaipɔn gbé pɔ táa à ge a kàsa, § a pèlɛ asii guu ũ. Dii ye ɔzɪ bee taa giyãio. Gbépii i mɛ, ãmi!

16 Láaipɔn gbé pɔ a de ge a da kpɛbò ũ.* Gbépii i mɛ, ãmi!

17 Láaipɔn gbé pɔ a gbédee kɔɔ sɛ sòò ũ. Gbépii i mɛ, ãmi!

18 Láaipɔn gbé pɔ tò vɪa zà zéwa ũ. Gbépii i mɛ, ãmi!

19 Láaipɔn gbé pɔ yãkèke bòmɔ ge netonɛ ge gyaɛ ɔkpɛai ũ.† Gbépii i mɛ, ãmi!

20 Láaipɔn gbé pɔ gè a mae gɛkɪi à wùlɛ ní aà nao ũ.‡ Gbépii i mɛ, ãmi!

21 Láaipɔn gbé pɔ pɔtuo dàakpà ũ.§ Gbépii i mɛ, ãmi!

22 Láaipɔn gbé pɔ wùlɛ ní a dāeo ũ.* Gbépii i mɛ, ãmi!

23 Láaipɔn gbé pɔ wùlɛ ní a ànsueo ũ.† Gbépii i mɛ, ãmi!

24 Láaipɔn gbé pɔ a gbédee dè asii guu ũ. Gbépii i mɛ, ãmi!

25 Láaipɔn gbé pɔ tàaesaide dè gbagusae yáí ũ. Gbépii i mɛ, ãmi!

26 Láaipɔn gbé pɔ i ze ní ikoyãe beɔ àlɛ zikewàò ũ.‡ Gbépii i mɛ, ãmi!

28

Efaai yáɔ

(Lev 26.3-13, Iko 7.12-24, 11.13-17)

1 Tó a Dii á Lua yãma, tó á aà yãdilea pɔ mále daé gbãɔ kũa, ále zikewà, Dii á Lua a á káfi de dúnia bui píia.

2 Tó a Dii á Lua yãma, a báaaɛ beɔ daágu píie.

3 A báaadaágu wéle guu, a báaadaágu bua.

4 A báaada á néo ní á buapɔɔ ní á pɔtuoɔgu, á zuɔ ní á são ní á bleɔ píi.

5 A báaada á tao ní á góɔgu.

6 A báaadaágu á gea guu ní á suo.

7 Dii a to à zible á ibɛɛ pɔ aa fɛlɛánɔɔwa. Aa dɔkɔwa aa mɔ léleiwá, aai fãaa ní bao aa tá.

8 Dii a báaada á dɔɔgu ní zɪ pɔ á kèò píi. Dii á Lua a báaadaágu bùsu pɔ àlɛ kpáwá guu.

9 Tó á Dii á Lua yãdileaɔ kũa, mé á té aà iai, a á dea a gbé pɔ an kua nídoɔ ũ zedɔ, lá a óéwa,

10 dúnia bui píi i dɔ ké Dii tó kúwá, aai vɪakɛé.

11 Dii a to pɔ kéé, á néo ní á pɔtuo néo ní á buanɛɔ liála bùsu pɔ à a legbè á dezi káauɔne à mè á kpáwá guu.

12 Dii a a àizeɛ làasi wéé za musu, i to lou maé á bùsuu à bɔlei, i báaada zɪ pɔ ále keu, í pɔ sãa bui dasideɔne. Aɔ pɔe sãaamá ni vɪo.

13 Dii a to àò de mideɔ ũɛ, i ke áɔ kpɛɛ no. Tó a Dii á Lua yãdilea pɔ mále daé gbãɔ mà á kũa, ále zikewà, áɔ ku musuɛ, i ke zɪle no.

14 Aɔ yá pɔ mále daé gbãɔ kũa. Asu pãale ɔplaai ge zɛio. Asu te dii pãlezi à zɔblenéo.

Láai yáɔ

(Lev 26.14-46)

15 Tó i Dii á Lua yãmao, tó i aà ɔtondɔkɪi gwao, tó á aà yãdilea pɔ mále daé gbãɔ kũao, yáɛ beɔ mé a á le.

16 A wéleɔ ní á buaɔ i gɔ láaipɔ ũ.

17 A tao ní á góɔ i gɔ láaipɔ ũ.

18 A néo ní á bua pɔɔ ní á zuɔ ní á são ní a bleɔ i gɔ láaipɔ ũ.

§ 27:15 Bɔa 20.4, 34.17 * 27:16 Bɔa 20.12 † 27:19 Bɔa 22.21, 23.9 ‡ 27:20 Lev 18.8 § 27:21 Bɔa 22.18, Lev 18.23 * 27:22 Lev 18.9 † 27:23 Lev 18.17 ‡ 27:26 Gal 3.10

19 I g̃õ láaipɔ ũ á gea ní á suao.

20 Dii a láaizíwáe, a ɔt̃wá, i wɛbiiwá z̃í p̃ó ále ke píi guu e a ge kaale à mide kándo yāvái p̃ó á kè a p̃ákp̃aaazi yáí.

21 Dii a gagyákaágu e à ge láa bùsu p̃ó ále gé síi guue.

22 Dii a to t̃ɔn ṽái á le ní sionao ní kákagyāo ní m̃èwāao ní ñɔnao. P̃ó piaa gb̃osi ní p̃ó fukpaao í á buap̃ó le. Gyāpio péléazi e à ge midèd.

23 Luabe aɔ kú á musu gii lán m̃ogot̃wae. T̃ɔle iɔ kú á z̃ie gb̃áugb̃au lán m̃osiwa.

24 Luut̃é ní bùsutio ò Dii a to à e lou g̃e ũ. Aɔ b̃ɔ za musue e à ge á d̃edèd.

25 Dii a tó á w̃èl̃ɔ z̃iblewáe. A d̃ɔd̃ɔk̃ɔwa à gé léléimá, í fáaa ní bao à tá. S̃ó i k̃è d̃únia bui píigu yá p̃ó á lé yáí.

26 A geɔ i g̃õ b̃áo ní w̃áiɔ p̃oblea ũ, gb̃e a ní yáo.

27 Dii a to Egipi s̃áñɔ á le ní gbenao ní yiao ní kásanao. Aɔ gb̃ágb̃aa ṽio.

28 I to íana káwá, i to à ṽiak̃ū, i tó á mi liaa,

29 iɔ ɔmalemale fáane lán ṽia p̃ó kú gusiauwa. A yāe ali b̃ɔ maaɔ. Wa gb̃āam̃é, wi á p̃ó síwá, kási gb̃e a á suabao.

30 Aɔ ñɔkpama ṽi, gb̃ēp̃ale i kusiwá. A kp̃ed̃, á e iuo. A ṽēbu ke, á e à a be m̃aok̃eɔ.

31 Wa á zuɔ k̃olokpa á wáa, á e à a ñɔ soo. Wa á z̃aa'inao síwá, mé á e iɔ. Wa á s̃aɔ kp̃á á w̃èl̃ɔwa, kási gb̃e a á suabao.

32 Wa á neg̃ɔe ní á neñɔe kpa buip̃aleɔwa, á wé iɔ d̃óñzi e á wé wo. A gb̃aa a p̃e keɔ.

33 Bui p̃ó á d̃ɔɔ á buaz̃í p̃ó á kè p̃oble. Waɔ gb̃āam̃é, wiɔ á wet̃á g̃ɔpii.

34 Iana a káwá yá p̃ó á wé a e yáí.

35 Dii a to b̃òk̃ɔ á le á koso ní á gb̃ásaonaɔwa. Aa liála sea za á gbakp̃ea e á minanguo.

36 Dii a tááñɔ ní á kía p̃ó á aà dileo bui p̃ó ápio ní á dez̃iɔ d̃ɔɔ k̃íi. Wek̃i á z̃obleu líɔne ní gb̃eɔ á diiɔ ũ.

37 A g̃õ s̃òk̃ēngu p̃ó ũ, láanip̃ɔ ũ bui p̃ó Dii a á yá ní k̃íiɔne píi, aai yāadaáñɔ.

38 Ali p̃ót̃ɔ maamae, kási ali keke ỹɔɔnñɔe. Kwaɔ mé aa so píi.

39 A ṽēbu ba, í a s̃ewa, kási á e à a kó z̃ɔz̃ à a imio. K̃òɔ mé aa á ṽēlip̃iɔ z̃ɔz̃.

40 Kul̃iɔ di á bùsuue, kási á e a nísi m̃aok̃eɔ, asa aa ñɔb̃leke píie.

41 A neg̃ɔe ní ñɔe i'i, kási aɔ kúáñɔ. Wa tánñɔ z̃iz̃ɔ ũe.

42 Kwasut̃eɔ i á bùsu líɔ ní á buap̃ó síwá.

43 B̃òm̃ɔ p̃ó kú á guu kúkuála musumusue, á vl̃á iɔ naua.

44 Aa p̃ó s̃ēáé, kási á e p̃ó s̃ēanéɔ. Aaɔ de mid̃eɔ ũ, iɔ kú ní guu kp̃ee.

45 Yá beɔ á le píie, aaiɔ téazi. Aa k̃éwáo e à ge mid̃eɔ, ké i Dii á Lua yāmao, i aà ɔtond̃k̃i gwao, mé á aà yād̃ilea p̃ó a dàéɔ k̃ūao yáí.

46 Yá p̃ó aa á lepio aɔ de seela p̃ó i dimá ũe e á buiwa.

47 Tó i z̃oble Dii á Luae ní p̃ɔnao ní ñɔsenao á namableg̃ɔɔ,

48 á w̃èl̃e p̃ó Dii a ní z̃íwáɔ ò á z̃obl̃eñé búu ní ñɔnao ní imio p̃ók̃ēsāma guu. Dii i m̃ò zuu daé á ñe e à ge á kaal̃eɔ.

49 Bui p̃ó kú za t̃ɔle léwa z̃āz̃ā ili ní yāmao ò Dii a to aa kúu'o aa m̃ówá.

50 Buip̃iɔ aɔ p̃ás̃i, aa gb̃ēz̃ɔɔ weg̃wao, aa w̃ēnad̃ó néɔneɔ.

51 Aa á p̃ɔtuɔ s̃oso ní á buap̃ó e à ge kaal̃eɔe. Aa á p̃ówena ge á ṽē ge á nísi ge á zu ge á s̃ā t̃óe e à ge mid̃eɔ.

52 Aa koez̃ á bùsu p̃ó Dii á Lua lé kp̃áwá w̃éleɔzi píi e á b̃íi gb̃aa les̃i p̃ó ále a náaikeɔ ge kw̃eɔe.

⁵³ A á negõeo ní a nenoe pò Dii á Lua a kpáwáso so taasi pò á wèleo á dau koezãázi guu yáí.

⁵⁴ Baa á gõe buse wēnadōnede a bīike ní a gbédeeo ní a nò yenzideo ní a né pò gḡo

⁵⁵ ní a né pò àle sópio. A li an gbēeoo, ké pœ i gḡeo taasi pò á wèleo á dau koezãázi guu yáí.

⁵⁶ Baa á nœ buse wēnadōnede, nœ pò lí we kèse tò bùsuwao ké a buse mé wēnadōnede yáí, a bīike ní a gḡ yenzideo ní a negõeo ní a nenoeo

⁵⁷ a né pò a ì ní a bio yá musu. A so asii guue* pókēsāma ní taasi pò á wèleo á dau koezãázi guuo yáí.

⁵⁸ Tó á ikoyā pò kú láe bee guuo kūa, ále zíkewàò, tó á Dii á Lua tó gbia pò ì ní me séenata beee dḡo,

⁵⁹ Dii a gaga pò á a fān vīo káágu ní a buioe, gaga pásí pò ì gḡoplakeo ní gyāvāi pò lí láao.

⁶⁰ A to Egipi gyā pò á a vīa vīo á le, a kēwáò.

⁶¹ Baa gaga ní gyā pò a yá kú ikoyā láe bee guuo, Dii a káágu píi e à ge kaalede.

⁶² Tó i Dii á Lua yāmao, baa ní a dasi lán saanaowa keo, á gḡ bílao.

⁶³ Lá à kà Diigu à yāmaakèé, a tò a dasikù, màa a kaaàgu à á dede, i á kaale. A á wo bùsu pò ále gé síi guu,

⁶⁴ i á fāaa buio guu za dúnia léla e a léle. We á zobleu líone ní gbēo, dii pò ápio ní á dezió á dḡo.

⁶⁵ A íampakii e buipio guuo, á pòpækii e gueio. Wekii Dii a to à sḡdeedeeku, á wé io wo, á yēe i láa.

⁶⁶ A nisina io naa líwa, vīa io á kú gwāasina ní fāaneo, áo á kua náai vīo.

⁶⁷ Vīa pò a á kú yá pò a wesie yáí áli me kḡe à to oosi ke, íli me oosie à to gu dḡo.

⁶⁸ Dii a á ká gó'ilenao guu à táánḡ Egipie, tá pò má òé ásu o loopi. We á weele à ázia yíau á wèleo wa zḡo ũ, kási gbēe a á lúo.

⁶⁹ Dii bàa kua ní Isailio yá pò a dīle Mōizie Mōabu bùsuun we, yá pò a dīlè Olebu bàasi.

29

Dii bàa kua ní Isailio zedḡa Mōabu bùsuu

¹ Mōizi Isailio sḡsi píi à mè: A yá pò Dii kè Egipi Falaḡe ní aà ìwao ní aà bùsuo è píi.

² A wesie lá à seelao ní dabudabu zḡo kè, à aà gbāa legwàò.

³ Kási e gbā Dii i á nḡe wēé a ḡnḡkùo. I á wé kēé a gu'èo. I á swá wēé a yāmào.

⁴ Ké ma dḡaaé guwaiwau wè bla, á pḡkasao ní á kyaleo i yaao.

⁵ I pēe soo, i vēe ge í gbāa mio. Dii á gwá, ké à e dḡ ḡme Dii á Lua ũ.

⁶ Ké wa ka gue beeu, Esebḡ kí Siḡ ní Basana kí Oguo bḡlewá ní zḡo, ḡ wa ziblémá.*

⁷ Wa ní bùsu sí wá kpà Lubeni buio ní Gada buio ní Manase bui kḡniowa ní pò ũ.

⁸ Ayāmeto àò Dii bàakuaánḡ yādileaē beeo kūa, ío zíkewà, yá pò ále ke píi i bo maa.

⁹ Apíi á sía Dii á Lua ae gbā, á dḡaanao ní á kíao ní á gbēzḡo ní á zḡḡ badeo ní á gḡeo píi

¹⁰ ní á néo ní á nḡe ní bḡmḡo pò kú á bḡou yàawenao ní itḡnao ũo.

* 28:57 2Kia 6.28-29, Wēn 4.10 * 29:6 Nao 21.21-35

11 A sīa la ké à zε ní Dii á Lua bàakuaánɔ yáo. Dii á Lua lé a bàakuaánɔ legbè ní a kuaɔ gbā,

12 ké à á dea a gbéɔ ũ zedɔ gbā. Aɔ de á Lua ũ lá a òéwa, lá à a legbè á deziɔne Ablahaũ ní Izaakio ní Yakɔbuowa.

13 I ke átēε ð mále yápi legbèéɔ.

14 I ke á gbé pɔ á kúwanɔ gbā Dii wá Lua aεɔ átēε no, ní wá bui pɔ wi ní i yāaɔɔε.

15 A dɔ áziawa lá á kú yāa Egipi, mé lá a bɔle ní buipáleɔ bùsuɔ.

16 A ní pɔ pɔ aa kè ní lío ní gbεo ní ánusuo ní vuaɔ táaɔ ũ è, pɔ pɔ Dii ye a gíyáio.

17 A gbēε su bɔ Dii wá Lua kpe à gé zɔblei buipále diipɔneɔ, á gōεε ge á nɔcen nò, á buie ge á ualen nò. Yāvāi zína su àɔ kú á guu kona ge gōi ũo.†

18 Tó gbēε láai yáε beeɔ mà, asu áziá sáaukpa à mε, baa tó a swá gbāa, áɔ ku aafiaεo. Bee a to wá iwāa tótɔ káé á í niεuε.

19 Dii a we sùuukeaànɔ. Aɔ pɔkūma ní pɔfēo bɔbɔwà gɔɔpiiε. Láai yá pɔ kú lác bee guu a aà le píiε, Dii i aà tó de dúniau.

20 Dii a aà bɔ Isaili buiɔ guuε, i láaiɔ wá a yākè ikoyā lác bee guuɔ zíwà píi íadaawà yái.

21 A bui pɔ aa mɔ á kpeɔ ní buipále gbé pɔ bɔ bùsu zàzāuɔ aa gaga pɔ kà bùsue beeuɔ e ní gyā pɔ Dii kááguɔ.

22 Íatēgbɔ ní wisio a bùsue bee tékū píiε. Wa pótɔ weo, pɔe a bɔleɔ, baa sē. Aɔ de lán Sɔdɔũ ní Gɔmɔɔo ní Adamao ní Zeboiũ pɔ Dii ní suumpà ní pɔkūma pásioɔwaε.‡

23 Bui píi a mε: Bóyāi Dii yá bee taa kè bùsue beei? Aà pɔfē zɔɔ bee taa dea ni?

24 Wi wemá wá mε: Ké aa pākpa Dii ní deziɔ Luapi bàakuaánɔ yázi an bɔa Egipi gbea yáíε.

25 Aa gè zɔblè dii páleɔne, aa kùle dii pɔ aa dɔ yāaɔɔne, i ke Dii mé dīlenéɔ.

26 ɔ Dii pɔkūmabɔbɔ bùsupiwa, à láaiɔ kú lác bee guuɔ zíwà píi.

27 A ní wó ní bùsuu à ɔzònízi e bùsu páleu, lá aa ku tiaεwa.

28 Yá pɔ uleɔ de Dii wá Lua yá ũε. A pɔ pɔ à bɔdò gupuaui sɔ, wápiɔ ní wá néɔ yáε gɔɔpii, ké wá e wàɔ zíkewà.

30

Dii sua ní Isailiɔ ní pá ziu

1 Tó èfāai ní láai yá pɔ mále daéε beeɔ kèé píi, tó á wé kè bui pɔ Dii á Lua a á yá à á fāaa ní guuɔ guu,

2 tó ápiɔ ní á néɔ a εa zè ní Dii á Luao, tó a aà yá pɔ mále diléε gbā mà píi ní nòsemendoo ní pɔeāo,

3 Dii á Lua a á wēnagwa, i εa á kāaa za bui pɔ a á fāaa ní guuɔ guu, i suánɔ á pá ziu.

4 Baa tó à á yá à á fāaa bùsuɔ guu e dúnia léwa, a á buiɔ kāaa we, i suínɔ.

5 A suínɔ bùsu pɔ an deziɔ ví za yāau. Tó aa èa bùsupi sí, a èfāaikεné, i to aa dasikū de ní dezipiɔla.

6 Dii á Lua a á sò gbāsí woloé ní á buiɔ, á nisina iɔ yeaàzi ní nòsemendoo, íɔ ku aafia.

7 Dii á Lua i láaiε beeɔ zí á wèleɔwa ní á zangude pɔ aa íadāwáɔ,

8 í εa Dii yāma, íɔ zíkε aà yádilea pɔ mále oé gbāɔwa.

9 Dii á Lua a èfāaidaé á zí píi guu, i tó á néɔ kó ní á pɔtuɔɔ ní á buaneɔ, aà pɔ i εa kéwá na, i maakeé, lá aà pɔ kèna á deziɔwawa.

† 29:17 Ebe 12.15 ‡ 29:22 Daa 19.24-25

10 Tó a Dii á Lua yāmà, a aà ɔtonɔkɔkii gwà, mé á aà yādilea pó kú ikoyā lée bee guuo kūa, tó a ze ní Dii á Luao ní nòsemendoo ní pɔeão, a bee kéé píie.

Wēni ge ga

11 Yá pó mále diléé gbāpi zì'ù de á gbāa léao. A zāánɔ.

12 A ku luabeo. Asu me, déme a gé luabe à pila ní yápio, i oé à zikewàio.

13 A ku ísia baaleo. Asu me, déme a bua ísia baale í suò à oé à maio.

14 Yápi kúánɔ káinnɔ, a dɔ á léu, a kú á nòseu,* ké à e zikewà.

15 A ma! Mále wēni ní yāmaao káleeé gbā ní gao ní yāvāio.

16 Mále diléé gbā, àɔ ye Dii á Luazi, àɔ te aà iai, à aà ɔtonɔkɔkii gwa, àɔ aà yādileaó ní aà ikoyāó kūa, í ku, í dasikū, Dii á Lua í báaadaágu bùsu pó ále gé síi guu.

17 Ama tó a bɔ aà kpe, mé í aà yāmao, tó a kēwà, mé a zoblè dii páleɔne a kulené,

18 mále oé gbā, a kaalen we! A gēgē bùsu pó ále bua Yuudēwa ále gé sii guuo.

19 Luabe ní ɔɔleo mé ma seeladeɔ ũ gbā á yá musu. Ma wēni ní gao dèé á ae, báaa yá ní láai yáo. A wēni sé, ké ápio ní á néo à e àɔ aafia.

20 Aɔ ye Dii á Luazi, í aà yāma, í nawà, asa ɔme á wēni ũ, í to à gēgē bùsu pó à a legbè á deziɔne Ablahaŭ† ní Izaakio‡ ní Yakɔbuo§ à mè á kpámá guu.

31

Yozuee dílea Mɔizi gēe ũ

1 Mɔizi gè yáe beeo ò Isailiɔne

2 à mè: Tia kéwa ma ka wè basoolo, má fɔ dɔaaé lo. Dii òmɛe à mè má bua Yuudēwao.*

3 Dii á Lua mé a dɔaaé à buawà, í bui pó kú weo kaaleé, í ní bùsu sí. Yozuee mé aɔ dɔaaé sa lá Dii òwa.

4 Dii a kené lá a kè Amɔleo kí Siɔe ní kí Oguo ní ní bùsuowa, à ní kaale.

5 Dii a ní naé á ɔzié, í kené lá má díléewa pii.

6 A sɔdile, ío wɔɔ ví! Asu to vía á kũo, ásu to sɔ kéágu ní yáio, asa Dii á Lua mé lé géánɔ. A á tó weo, a pākpaázio.

7 Ǿ Mɔizi Yozuee sísi, a òè Isailiɔ píi wáa à mè: Sɔdile, nío wɔɔ ví, asa níme níyɔ gé ní gbée beeo bùsu pó Dii a legbè ní dezi káauɔne à mè á kpámá guu. Mme níyɔ bùsupi kpaalené.

8 Dii mé a dɔaanɛ. Ǿme aɔ kunnɔ, a n to weo, a pākpanzi bauo.† Nsu to vía n kũo, nísu bílikɛo.

9 Mɔizi ikoyāpi kè lá guu, a kpà sa'ona Levii bui pó aaɔ Dii baakuanɔ kpagolo seawá ní Isaili gbɛzɔɔ píi.

10 Mɔizi yādilené à mè: Wè sopla gbɛa, wè pó wí fladeɔ ké, Lákpɛɔba dikpɛgɔɔ,

11 tó Isailiɔ mò nízia òlo Dii ní Luae nípii gu pó a se, àli ikoyā lée bee kyokené aa ma.

12 Ali ní káaa, gɔɔo ní nɔɔo ní néfɛnenɔo ní bòmɔ pó kú á wéleuɔ, aa ma, aai dada, ké aa e wàɔ Dii á Lua vía ví, aaɔ ikoyāpio kūa píi, aaɔ zikewà.

13 An né pó yápi dɔoɔ í ma, aaɔ víakea Dii á Luae dada gɔɔ pó á kú bùsu pó ále bua Yuudēwa ále gé síipi guu.

Dii dɔaaa Isailiɔ pɔɔbɔzákɛa oa

14 Dii ò Mɔizie: N gagɔɔ káikù. Yozuee sísi, í ge ze kpaaukpɛu, mí aà dile. Ǿ Mɔizi ní Yozueeo gè zè kpaaukpɛu.

* 30:14 Lom 10.6-8 † 30:20 Daa 12.7 ‡ 30:20 Daa 26.3 § 30:20 Daa 28.13 * 31:2 Nao 20.12
† 31:8 Yoz 1.5, Ebe 13.5

15 Dii b̀̀ m̀̀má we telu p̀̀ zea kpépi kpelea guu.

16 Ǿ Dii ò M̀̀izie: Tó n zu n deziò guu, gbépiò fèlè gbásìkè ní b̀̀su p̀̀ aale gẽu dii z̀̀lòe. Aa p̀̀kpamazi, aai ma bàakuarínò yáò gbooe.

17 Goo bee ma p̀̀ a pańzi, mí b̀̀ńkpe, wi ní m̀̀m̀̀. Yá'íá a ní le dasi, aai taasikè. Goo bee aa mè: Yá'íapio wá le, ké wá Lua kúwanò yáí yà?

18 Goo bee má b̀̀ńkpe yáiváí p̀̀ aa kè aa zè ní dii páleò yáí.

19 Lèe bee kè láu sa, ní dada Isailiòne aa sí, ké àò demee an b̀̀a ma kpe seela ù.

20 Tó ma gèíno b̀̀su p̀̀ ma a legbè ní dezi káauòne guu, b̀̀su p̀̀ ví ní z'io diupi, tó aa kà aa mèkpa, aa ze ní dii páleòe, aai zòblené. Aa p̀̀kpamazi, aai ma bàakuarínò yá gbooe.

21 Tó yá'íapio ní lé dasi, mé aale taasikè, lepi mé a ní yá'íkpmá, asa a yá a sá ní buiòguo. Má làasoo p̀̀ aale ke gbã d̄, e màò gé gèíno b̀̀su p̀̀ ma a legbèné guu.

22 M̀̀izi lepi kè láu goo bee, ò a dà Isailiòne.

23 Dii yádìlè Nuni né Yozuee à mè: Sòdilè, níò wóò ví!‡ M̀̀e níyò gé ní Isailiò b̀̀su p̀̀ ma a legbèné guu, mé mapi máò kunnòe.

24 Kè M̀̀izi ikoyāpio kè láu píi míomio,

25 à yádìlè Levii bui p̀̀ aaìò Dii bàakuarínò kpagolo seaòne à mè:

26 A ikoyā lée bee si dilè Dii á Lua bàakuarínò kpagolo sae, iò ku we á b̀̀a Dii kpe seela ù.

27 Asa má á swágbãa d̄, lá i gi yáí. Za goo p̀̀ má kúano iò b̀̀ Dii yá kpee e ní a tiao. Wa ma gaa gbèa p̀̀ o lba?

28 A á bui gbèz̄òò ní á d̄aanaò k̄aaamee, ké mà yáe beeò káné ní swáwa, luabe ní t̄òleò iò de ma seeladeò ù á yá musu.

29 Asa má d̄ ké á ázia òòkpa ma gaa gbèae, í ké zé p̀̀ má òbèwa. A gbèa yá'íá a á le, asa á yá p̀̀ v̄ai Diie ke, aà p̀̀ i paázi táa p̀̀ á kèò yáíe.

30 Ǿ M̀̀izi lepi yá dàu a siu Isaili p̀̀ k̄aaaòne míomio.

32

M̀̀izi le

1 Musudeò, à swákpa, mí yá'o, á gbé p̀̀ á kú z̄ìleò, à ma yãma.

2 A to ma yádane káfiakéé lán louwa, à to ma yá'one èf̄aaikeé lán fiiwa,

lá s̄e ní láo ì m̀̀se ewa.

3 Má Dii t̄òò.

A z̄òkè d̄ wá Luae!

4 Gbèsin aà ù,

aà yákeao wásawasa,

ì yápii ke a zéwae.

Lua náaiden aà ù, v̄aie kuwào, a s̄usu mé a maa.

5 Aà gbéò yádòsai kèè,

aa de aà néò ù l̄o.

Bui v̄ai koleaòne, aa ḡò wí sea.

6 Màa á fiabo Diiea?

Á s̄òũe, á òno vío.

Á Mae p̀̀ á s̄en weo lò?

‡ 31:23 Yoz 1.6

Aàpi mé á ké, à á zèdò.

⁷ A làasooke yá pò kú za káauwa,
à wē pò gè za zìo yāda.

A gbèa á maewa, aai dau wà siué,
maezòò mé aa a galikéé.

⁸ Ké Lua Musude gbēnazinao kpaalè,
mé à bui pii bùsu kpàwà,

à ní baade bùsu zòle iadàné.*

A bùsu kpà Isailiowa ní dasileu,

⁹ asa Dii gbéò de aà baa ũ,

Yakòbu buiò mé aà kpaale ũ.

¹⁰ A ní lé bùsu giinau,

guwaiwai pò da pã, wàio ì sóbu.

A òliarízi à ní gwá,

à laaidòmá lá a webesianawa.

¹¹ Lá kúu ì a sakpe vu,

ì yàada a néola,

màa Dii a gàsía pò,

à ní kú ní a gàsía káo à ní sé.

¹² Dii mé dàané ado,

dii zìloè ò ku a guuo.

¹³ A tò aa be bùsu gulesiowa,

ò aa buapòò blè.

A ní gwá ní gbèsi zó'io

ní ku pò bò gu gbèdeu nísio

¹⁴ ní zùkpasa vífáaio ní sã kpàsa ví'ipuo

ní sãnebòò mekpaaò ní Basana bùsu sãsakaoò

ní pówen maaò ní vèebe'i pò á mĩ vèe ũo.

¹⁵ Bui maapiò mèkpa, ò aale gbá de.

Aa kã, aa gbènekù aa nísí kpà,

ò aa pãkpà Lua ní Kenazi,

aa sakà gbèsi pò de ní Suabana ũ pigu.

¹⁶ Aa aà pò fèè dii zìloò yá musu,

aa tò aà pò pà ní táa pò à zàuò.

¹⁷ Aa táaò gbàgbae, i ke Lua no,†

dii pò aa ní dõ yāaò,

aa bòmá dafue,

dii pò an deziò lí víakenéò.

¹⁸ Aa gbèsi pò ní í tò we,

Lua dèekàné, ò aà yá sãngu.

¹⁹ Ké Diipi è màa, ò à ní bòbò,

asa aà pò pà a negòeò ní a nenòepiòzie à mè:

²⁰ Má bókpe, mí ní midèa e,

bui koleaòn ní ũ, né náaisaideòne.

²¹ Aa ma pò fèlemèe ní pò pò de Lua ũoò,

aa tò ma pò pà ní táaò yá musu.‡

Má tó bui pò aa de ma gbé ũoò ní pò felené,

má tó an pò pa bui wésiadeò yá musu.§

* 32:8 Zln 17.26 † 32:17 1Kln 10.20 ‡ 32:21 1Kln 10.22 § 32:21 Lom 10.19

- 22 Asa ma ɔkũma té kà,
mé tépi aɔ kũe e bedau zĩle.
Má temɔ dúniæ ní a pɔɔ,
a kũ gbèsisi zĩnaɔwa.
- 23 Má yā'ia kāaańziε,
mí a kaɔ zuńzi píi.
- 24 Imina a káńgu,
Lua i sumá, gagyā i ní dede.
Má wàib zímá aa ní taitai,
mí mlè pásinaɔ gbaemá aa ní sóso.
- 25 Wa ní néɔ dede gāae ní fēndaoε,
gili i gēńgu ní kpeaɔ guu.
Ewaasoɔ ní wēndiaɔ gaga m̄pii
ní né yōminaɔ ní maezōɔ mikāpuadeɔ.
- 26 Ma mē má ní fāaaε,
mí tó an tó ga dúniau,
27 āma ma vīakè an ibeεɔ íandāae.
Aaɔ e wa mé wà bee kè,
aa me wa mé wà zĩblémá,
i ke Dii mé bee kè píio.
- 28 Isailiɔ yāe dōɔ,
bui ònokēsāmadeɔne!
29 Tó aa òno vīε, aa bee dō,
aa dō gu pó ní yākeɔ mipèuńno.
- 30 Kpelewa gbé mēndo tò gbēɔn òaa soɔ tilèi?
Kpelewa gbēɔn pla gbēɔn òaa blakwi yài?
Mé i ke Dii pó de ní gbesi ũ ní kpámá bàasio.
- 31 Asa wá ibeεɔ gbesi de lán wá gbesiwao,
baa ampib aa dō níziawa.
- 32 Aa muua ní Sɔdɔũdeɔ ní Gɔmɔɔdeɔε.
Aa de lán vēeli pó a né de kona ũ
mé a kó de gōi ũwae.
- 33 An vēεá mlè sewεε
lán kyá lé'i pásíwa.
- 34 Dii mē: Má ní yápi kũa ma dōuo lé?
Má kũkũ ní kán'ɔo ma làasiu.
- 35 Mámε má tɔsimá,
mámε má fiaboné.*
Gɔɔewa aa tii guwa,
asa an kaalegɔɔ káikùε,
pó pó lé ní dá wāa, àle mó.
- 36 Asa Dii a yākeke ní a gbéɔ,†
i wēnadō a zòblenaɔne.
Tó a è an gbāa làa,
gbēe kuo, zɔ ge wēε,
37 a me: An diiɔ ku máε?
An gbesi pó aa nàaazi ku má ni?
- 38 Diipiɔ ní sa'obɔ nísi sò,
aa vēε pó aa tòlemá mĩ.

* 32:35 Lom 12.19, Ebe 10.30 † 32:36 Soũ 135.14

Aa fɛɛ ɔ́áɛ sa, aa ɔ́kuála.
³⁹ Aɔ ɔ́ tiasa ké máme má a ũ,
 diie kuo, ma bàasio.
 Máme mi to wà ga,
 máme mi to wà ku,
 máme mi gbé ké'ia,
 máme mi ní gbágbā.
 Gbēe a fɔ́ ní bɔ ma ɔ́ziɔ.
⁴⁰ Ma a ɔ́ sè musu,
 má ò ní ma kua gɔ́piio,
⁴¹ tó ma a fɛ́nda pɔ́ ì teke lekè,
 mé má kŭa mà yákpalekèò,
 má tɔ́si ma ibeɛɔwa,
 mà flabo gbé pɔ́ zamaguɔneɛ.
⁴² Ma kaɔ ga ní auo,
 gbé pɔ́ gàɔ ní zìzɔɔ pɔ́o píi.
 Ma fɛ́nda a gē mebaasiu
 sea za ibeɛ ɔ́aanaɔwa.
⁴³ Buiɔ, à gulake Dii gbéɔ yá musu,‡
 asa a a zòblenaɔ au tɔ́si.§
 A tɔ́si a ibeɛɔwa,
 i a bùsu ní a gbéɔ duuna ké má.

⁴⁴ Mɔ́zi mò ní Nuni né Yozueeo, à lɛpi yá dàu a síu Isailiɔne.
⁴⁵ Ké Mɔ́zi lɛpi yá síuné mípii a làa,
⁴⁶ a òné: A yá pɔ́ má ðiléé gbā da á sɔu píi, ké à e o á néɔne aa laaika, aɔ
 ikoyápiɔ kŭa píi.
⁴⁷ Asa a deé yápá ũo, á wēniɛ. Tó á yápiɔ kŭa, á gēgē bùsu pɔ́ áɛ bua Yuudēwa
 áɛ gé síi guuɛ.
⁴⁸ Gɔɔ doupi zí Dii yá'ò Mɔ́ziɛ à mē:
⁴⁹ Deɛ Abaliŭ gbèsísiɛ beewa Mɔ́abu bùsuu la e Nɛbo gbèsísi musu bɔaa ní
 Yelikoo, ní wesi Kanaa bùsu pɔ́ máɛ kpá Isailiɔwa aa síɛ.
⁵⁰ Nyɔ ga gbèsísi pɔ́ n dedewàpi musuɛ, ní zu ní deziɔ guu, lá n v̄i Aalona gà
 Oo gbèsísi musu à zù a deziɔ guuwa.
⁵¹ Asa n bɔ ma kpe Isailiɔ wáa Meliba í pɔ́ kú Kadesi kí Zini guwaiwaiuɛ, ni
 ma kuaadoake d̄mɛɛ ní guuo.*
⁵² Ayámɛto níyɔ bùsupi e káaaɛ, níyɔ gēuo.

33

Mɔ́zi Isaili buiɔ gbaa sa'ole (Daa 49.1-28)

¹ Sa maa pɔ́ Lua gbé Mɔ́zi ò Isailiɔne e àɔ gé gain ke,
² à mē:
 Dii bò Sinai à mòwá,
 aà gawi bílewá za Sei,
 à pípiwēɛ za Palana gbe musu,
 à bò a gbé dasidasio kíi,
 lou lé pílepilé aà ɔ́plaa.
³ Dii ye a gbéɔzi,

‡ 32:43 Lom 15.10 § 32:43 Zia 19.2 * 32:51 Nao 27.12-14

gbé pò an kua ndoapio ku aà ɔzi.
 Aaĩ kãaaaazi wà aà yãma.
 4 Mɔizi ikoyã dilɛwɛɛ,
 wá Yakɔbu buio pò ũ.
 5 Dii mé gò wá bui maa kía ũ,
 ké wá Isaili bui dɔaanaɔ kɔ kãaa.
 6 Mɔizi mɛ:
 Lubeni buio aɔ kuɛ, aa gao,
 kási aɔ dasio.
 7 A yãe bee ò Yuda buio yá musu:
 Dii, Yuda buio wii ma,
 ní suńno ní gbéɔ guu.
 Aale gí ní níziɔ,
 dɔńle an ibeɛo yá musu.
 8 Levii buio yá musu à mɛ:
 N Tumiũ ní Uliũo kpà n gbé náaideɔwa.*
 N ní lé n ní gwá Masa,
 n zɔakãńzi Meliba í kíi.†
 9 Aai ní de ní ní dao yãdao,
 aai ní v̄io ní ní dãunaɔ d̄so ge an néo.
 Aa n yá kũa,
 aa zè ní n bàakuańno yáo.‡
 10 Aaĩ n yáɔ da Yakɔbu buioɛ,
 aaĩ n ikoyã da Isailioɛ.
 Aaĩ tulaletikateɛ n aɛ,
 aaĩ sa pò wĩ a pò káteu à tékũ o ní gbagbakiiwa.
 11 Dii, báaadańgu, ní ní gba gbãa,
 ké zĩ pò aale keɔ e kangu.
 Gbé pò lé feleńno lé ní wówa,
 ñ ní zangudeɔ gbɛ, aasu fele bo.
 12 Bɛyãmeɛ buio yá musu à mɛ:
 Dii gbé yenzideɔ z̄leaaànɔ dɔdɔa.
 Dii aɔ kãedańzi,
 aɔ kú ní guu gɔɔpiiɛ.
 13 Yosefu buio yá musu à mɛ:
 Dii báaada ní b̄usuu
 ní fi maa pò í bo musu à kpao
 ní í pò káleɛ tɔle z̄ieo
 14 ní pɔmaa pò íatē ì to aa b̄oleɔ
 ní pɔmaa pò í b̄ole mɔ ní m̄oɔ
 15 ní gbèsĩsi zi musupɔɔ
 ní s̄ĩsi pò kú za káauɔ pɔmaaɔ
 16 ní pɔmaa pò kú tɔleɔ pii.
 Yosefu buio na ní Lua pò kú yãa kãeleuo,
 ɛfãaiɔ i su ní miwa,
 asa Yosefu á beɛedeɛ a gbéɔ guu.
 17 Aà buio aɔ z̄ɔke v̄i
 lán zuswana nesana s̄iawa,
 aɔ gbãa v̄i lán z̄us̄le kóbaɔwa,

* 33:8 Bɔa 28.30 † 33:8 Bɔa 17.7, Nao 20.13 ‡ 33:9 Bɔa 32.26-29

aa mále buiɔzi e dúnia léwa.

Màa Eflaiũ bui aɔ dasi,
màa Manase bui aɔ dasi.

18 Zabulɔni buiɔ yá musu à mè:

Zabulɔni buiɔ,
à pɔnake laa pɔ ále taɔ guu.
Isakaa buiɔ, à pɔnake be.

19 Aa gbéɔ sísi Dii gbèsísíwa,
aai samaa'owà we,
asa aa àizee pɔ di ísiauɔ ble
ní pɔ pɔ ulɛa bùsu'ũfãa guuɔ.

20 Gada buiɔ yá musu à mè:
Wà Gada buiɔ bùsu Kãfina sáaukpa!

Aaɔ wúlea we lán nòɔmusuwaɛ,
aa gbéɔ taitai ní gãslɔwa ní ní mio.

21 Aa tɔɔle séia sè nízia pɔ ũ,§
wa gbɛzɔɔ baapi kũané we.

Ké Isailiɔ dɔaanaɔ kãaa,
Gada buiɔ zíkè Dii ikoyá zedewa
ní yá pɔ a d̄ile Isaili bui píieo.

22 Dã buiɔ yá musu à mè:
Dã buiɔá nòɔmusu né bɔbɔne,
aai bɔ Basana bùsuu aa kusimá.

23 Nefatali buiɔ yá musu à mè:
Nefatali buiɔ na ní Diio maamaa,
à báaadàngu à kè zài.
Isida ní gɛɔmidɔkli oi bùsuo
a gɔ ní pɔ ũɛ.

24 Asee buiɔ yá musu à mè:
Pɔnadeɔ Asee buiɔ de bui k̄iniɔla,
aaɔ naaàno de ní gbéɔla,
aa ní gbá pípi ní n̄isio.

25 Aa ní bɔle gbáaɔ pi
ní m̄osio ní m̄ogot̄ɛo,
aaɔ ku dɔdɔaɛ e ní w̄ɛni léu.

26 Bui maɔɔ, gb̄ee muua ní á Luaoo,
ĩ di luabɛpuana kpe musu,
ĩ m̄o d̄oiále a z̄ɔke guu.

27 Lua pɔ kú za zipi mé á ulɛk̄ii ũ,
ĩ bɔliaázi z̄ile la gɔɔpiiɛ.
I á ibɛɛɔ yáé, ĩ oé à ní kaale.

28 Isailiɔ ĩo ku dɔdɔa n̄t̄ɛɛ,
Yakɔbu buipiɔ ĩo ku
bùsu pɔ pɔwena ní v̄ɛɛo diu,
gu pɔ a m̄òse ĩo bɔ musu.

29 Báaadeɔn á Isailiɔ ũ,
asa Dii á suabà.
Dème kú lááwai?
Ɔme á s̄engbao ní á d̄onleɔ
ní á f̄ɛnda gawideo ũ.
A ibɛɛɔ vl̄anaué á aɛɛ,

§ 33:21 Nao 32.1-5, 31-32

YOZUEE

Yá pò kú láε bee guu

Yozuee lápi lé a bɔɔlekewɛe lá Mɔizi gɛe Yozuee dɔaa Isailiɔne, lá aa Kanaa bɔsu sí ní lá wà bɔsupi kpaalené bui ní buio, aa zɔlezɔleu. Lápi kpaalea lee àaɔe ɔn ke:

Kanaa bɔsu sia (1-12)

Bɔsupi kpaalea (13-21)

Yozuee yá gbεzãɔ (22-24)

Ké Lua bɔsu kpà a gbéɔwa, à lé pò a gbè ní deziɔne ní a pò pò a gbè Mɔiziɔ papae. Yáa Lua kua ní a gbéɔ guu, an Kanaa bɔsu sia yá gbiané, lá an bɔa Egipi bɔsuu yá gbianéwa. Lua mé zíkà a gbéɔne, ɔme tò aa ziblè aa bò aafia.

Bɔsu pò aa ziblèwàɔ ní bɔsu pò gɔ̃ aa siɔ, a kpaaleané bui ní buio ua ní uao lé ɔbɔwɛe lá Lua í laaidɔmá, asa a tò an baade azía tɔɔle víe.

Kanaa bɔsu sia ní a kpaaleao dau siuawɛe guu wi dɔ ké Lua náai ví, í lé pò a gbènéɔ papa, mé à kù aa níziã kpawàe, aaliɔ aà yá kùã. Isailiɔ zɔlea buipále luadɔnsaiɔ guuá kaiε, asa í ní luanaaikεa bādεε. Bee yáí Yozuee fɛle zè à Luabaakuarínɔ yá bɔɔlekèné gɔɔ pò aa káaaa Sikεũ (24). A ní gbálaai maamaa, ɔ gbéɔ zèò wà zɔble Diiε. A gbεa Isailiɔ ní ní bɔsuo yáziɔ dàale. Za gɔɔ bee an ibεε pò liaarziɔ Ì ye ní bɔsupi símáε gɔɔpii. Isailiɔ sɔ, lá Lua mé ní gbá bɔsupi mé á à bàa kúrínɔ, bee ɔ ànabiɔ Ì dɔrínɔ mòòmɔɔ. Sema aao yá pò Luapi dílené kùã.

Dii yádilεa Yozueeε

¹ Dii zòblena Mɔizi gaa gbεa Dii yá'ò Mɔizi zɔbãna Yozuee, Nuni néε à mè:

² Ma zòblena Mɔizi gá. Fεε bua Yuudéwa la sa, mpi ní Isailiɔ píi, í gɛ bɔsu pò má kpàwáú.

³ Gu pò á gbá pèleu píi, má kpàwá lá má ò Mɔiziεwae.*

⁴ Sea za guwaiwaiu e gea Libã bɔsuu, sea za swa zɔɔ pò wí me Uflata e gea ísia pò kú be'ae oi, Itiɔ bɔsupi a gɔ̃ á bɔsu ũ píiε.

⁵ E n̄ ge n̄ gað gbèe a e n̄ gá fio. Lá má kú ní Mɔizio, màa máɔ kunnɔ. Má n to weo, má pākpanzi bauo.†

⁶ Sɔdile, níɔ wɔɔ ví, asa míme níyɔ bɔsu pò ma a legbè á dezi káauɔne ma mè má kpámá‡ sí, ní kpá gbéε beeɔwa.

⁷ Sɔdile, níɔ wɔɔ ví lé! Laaidɔ ikoyã pò ma zòblena Mɔizi dànεwa, níɔ kùã píi. Nsu kéwà n̄ na ɔplaaí ge zεε oiɔ, n tá ali ke naε.

⁸ To Mɔizi ikoyã lápi yá àɔ dɔ ní léu, níɔ làasookεwà fáane ní gwáasinao. Laaidɔ yá pò kú a guuwa píi, ní zíkεwà, n tá iɔ na, n yá iɔ bɔ maa.

⁹ Mámε ma yádileneo lò? Sɔdile, níɔ wɔɔ ví. Nsu to vía n kùo. Nsu to sɔ kēnguɔ, asa ma Dii n Lua, máɔ kunnɔ gu pò níle géu píiε.

¹⁰ ɔ Yozuee ò Isaili dɔaanaɔne à mè:

¹¹ A bòò keεle, í o gbéɔne aa kùsúa sɔuke, asa gɔɔ àaɔ gbεa aa bua Yuudéwa la, aai gé bɔsu pò Dii ní Lua kpámá aao ví síi.

¹² Yozuee ò Lubeni buiɔne ní Gada buiɔ ní Manase buiɔ lee doo à mè:

¹³ A to yá pò Dii zòblena Mɔizi díléεε bee dɔágu, à mè Dii á Lua a to à kámabokíi e, à bɔsueε bee kpàwáε.

* **1:3** Iko 11.24 † **1:5** Iko 31.6-8, Ebe 13.5 ‡ **1:6** Daa 15.7, 28.13

14 Ayāmeto á nɔɔo ní á néfēnenao ní á pɔtuoo gɔ̀ b̀usu pɔ̀ Mɔ̀izi kpàwáú Yuudē baala, á zīgɔ̀o i dɔaa bua á gbéɔne nípii, aaiɔ ní gɔ̀keboɔ k̀ua, aai dɔ̀nlé

15 e Dii àò tó á gbéɔ kámabokii e lá a kέwa, ampio sɔ̀ aai gɔ̀ b̀usu pɔ̀ Dii á Lua lé kpámá ví. Bee gbεa í su b̀usu pɔ̀ gɔ̀ á pɔ̀ ũε beeu, í zɔ̀ε b̀usu pɔ̀ Dii zòblena Mɔ̀izi kpàwá Yuudē baala gukpe oipiu. §

16 Ǿ aa wèwà aa mè: Yá pɔ̀ ní d̀ilewεε pii wá kεε. Gu pɔ̀ n wá z̀iu pii wá gεε.

17 Lá wa z̀ikè Mɔ̀izi yáwa pii, màa wá z̀ike n yáwa bo. Dii n Lua aàò kunnɔ, lá a kú ní Mɔ̀iziowaε.

18 Gbé pɔ̀ b̀ò n yá kpe à g̀i yá pɔ̀ ní d̀ileε kei, à g̀aε. Sɔ̀dile, níɔ wɔ̀o ví lé!

2

Asiigwanao zia Yeliko

1 Kua Sitiũ Nuni né Yozuee asiigwanao z̀i gbēon pla asii guu à mè: A ge wékpaε b̀usupizi ní Yelikoo. Ǿ aa gè we, aa gè pila káalua pɔ̀ w̃i mèè Lahabu kpéu.*

2 Ǿ wa ò Yeliko kíaε wà mè: Isailieo gè la oosia wá b̀usu asiigwai.

3 Ǿ kíapi gbéɔ z̀i Lahabu be aa mè: Bɔ̀ ní gɔ̀ε pɔ̀ mò n k̀iio, asa wá b̀usu asiigwagwaa yáí aa m̀i.

4 A m̀o lè nɔ̀epi gbēon plapio se ùε kò, ɔ̀ à mè: Gbépio mò ma k̀i la síanaε. Má d̃o gu pɔ̀ aa b̀uo.

5 Ké gu sí bíizetago, aa b̀òle. Má d̃o má aa tàuo. A ní gbesele kpakpa, á ní leε.

6 A m̀o lè à ní sé gèrínɔ kpé musu, à ní úε gbòona pɔ̀ kálea weu kò.

7 Zinao p̀elēzi Yuudē zéu e a buakii, mé wà bíi zé tà ní kpe.

8 E asiigwanapio aao gé wúlei, Lahabu d̀ede ní k̀i kpé musu,

9 a òné: Má d̃o ké Dii b̀usue bee kpàwáε. Gili gèwágu á yá musu, ɔ̀ b̀usuebeedeo ká g̀a nípii.

10 Wá mà lá Dii Isia Tēa í z̀éé goo pɔ̀ a b̀ole Egipi† ní yá pɔ̀ á kè Siɔ̀ ní Oguoe, a Amoleo kía gbēon plapio kè kέkεkε Yuudē baale.‡

11 Ké wá mà, sɔ̀ kèwágu, wá nisina nà líwa á yáí, asa Dii á Lua mé musu ní z̀ileo Lua ũ.

12 Lá ma gbēkεkèé, ápio sɔ̀ à legbēmεε sa ní Dii t̃o à gbēkεkε ma de bedeone. A seelakεmεε mào d̃o sáasá

13 ké á ma mae ní ma dao ní ma ṽio ní ma d̃aunao ní wá gbéɔ bo pii, í wá bo ga lézi.

14 Ǿ g̀εpio wèwà aa mè: Mmε ní wá wēni ũ, wámε wá n wēni ũ sɔ̀. Tó ni wá yá'o gbēe mào, tó Dii b̀usue bee kpàwá, wá gbēkεkεne síana.

15 Ǿ à ní bóle fenentiu, à ní pila bíi kpe ní bao, asa aà kpé pɔ̀ a kuu ku wéle bíiwae.

16 A òné: A mipε gusisidewa, ké á gbèselenao su kpaaũánɔo yáí. Aɔ ulεa we goo aao e á gbèselenao su, í gbasa dazeu.

17-18 Ǿ g̀εpio òè: Tó wa εa gē á b̀usuu, ní bà t̃εae bee do fenenti pɔ̀ níle wá b̀oleue beewa, ní n mae ní n dao ní n ṽio ní n d̃aunao ní n de bedeo káanzi pii n kpée beepiu. Tó ni ke màao, wá bàa àò ku lé pɔ̀ ní tò wá gbēne guu bo.

19 Tó an gbēe b̀ò n kpéu à gè gāε, à azia dèn we, wá yán bo. Tó an gbēe kunnɔ kpéu, mé wà aà dè, wámε aà gaa a wi wá musu.

20 Tó n wá k̀malekè gbéone sɔ̀, wá bàa aɔ ku lé pɔ̀ ní tò wá gbēnepi guu bo.

§ 1:15 Nao 32.28-30, Iko 3.18-20 * 2:1 Ebe 11.31, Zaa 2.25 † 2:10 Bɔa 14.21 ‡ 2:10 Nao 21.21-35

²¹ Ǿ Lahabu m̀̀: Aɔ de màa lá á òwa. Ǿ à ǹ g̀b́áɛ, aa tà. Ǿ à bà t̃̀ɛapi d̀̀ à f̃̀ɛnentiũ.

²² Ké aa p̃̀la b̃̀líwa màa, aa mipè gusísídeɔ, ǿ aa ì we gɔɔ àaɔ e an gb̀̀ɛɛlɛnao g̀̀ɛ s̀̀uò. An gb̀̀ɛɛlɛnapiɔ ǹ̀ w̃̀ɛɛɛ zé sae píi, aai ǹ̀ eo.

²³ Ǿ gb̀̀ɛɛn plapiɔ dàzɛu, aa p̃̀la s̃̀ìs̃̀ipiɔwa aa bùa swawa. Ké aa kà Nuni né Yozuee k̃̀íi, aa yá p̀̀ ó ǹ̀ lé dàu a s̃̀iùè píi

²⁴ aa m̀̀: Dii bùsupi ǹ̀aw̃̀ɛɛ wá ɔ̀z̃̀i píiɛ. Bùsupideɔ ká gà ñ̀pii wá yáí.

3

Isailiɔ buaa Yuud̃̀ɛwa

¹ Yozuee f̃̀ɛɛ kɔɔ káaukaau ǹ̀ Isailiɔ píi. Bɔa Sitiũ aa g̀̀ɛ Yuud̃̀ɛi, ǿ aa b̀̀ookpà we e aao g̀̀ɛ buaiwà.

² Gɔɔ àaɔ gb̃̀ɛa Isaili gb̃̀ɛz̃̀ɔɔ b̀̀ò kèɛɛɛ,

³ aa yáðìɛ gb̃̀ɛɛnɛ aa m̀̀: Tó á è Levii bui sa'onaɔ Dii á Lua bàakuaáno kpagolo sea, à dazɛu, ìɔ t̃̀é ǹ̀ kpe,

⁴ ké à e d̃̀ɔ zé p̀̀ ó á sé, asa i zépi se yāao. Aɔ be zàz̃̀ā lán londo taawa ỳ̀òo! Asu s̃̀ɔ kpagolopizio.

⁵ Ǿ Yozuee ò gb̃̀ɛɛnɛ: A gb̃̀abɔ áziáɛ, asa Dii a yábɔnsaɛkɛ á zānguo zia.

⁶ Ǿ à èa ò sa'onaɔnɛ: A Dii bàakuawanɔ kpagolo sé à d̃̀baa buaò gb̃̀ɛɛnɛ. Ǿ aa kpagolopi s̀̀è aa d̀̀aaò gb̃̀ɛɛnɛ.

⁷ Dii ò Yozuee à m̀̀: Má na n káfiawa Isailiɔnɛ gb̃̀ā, aaiɔ d̃̀ɔ ké má kunnɔ, lá má kú ǹ̀ M̃̀ziɔwa.

⁸ O sa'ona p̀̀ ó aa ma bàakuaáno kpagolo seaɔnɛ, tó aa kà Yuud̃̀ɛ g̃̀ɔs̃̀ɔɛ, aa g̀̀ɛ z̃̀ɛ íu.

⁹ Ǿ Yozuee ò Isailiɔnɛ à m̀̀: A s̃̀ɔ k̃̀āi la, í Dii á Lua yāma.

¹⁰ Ǿ à èa m̀̀: Beewa áɔ d̃̀ɔ ké Lua b̃̀éɛ kúánɔ, mé a Kanaaɔ yáé ǹ̀ Itiɔ ǹ̀ Iviɔ ǹ̀ Peliziɔ ǹ̀ Giigasiɔ ǹ̀ Am̃̀ɔɛɔ ǹ̀ Yebusiɔ.

¹¹ A ma! Wa g̀̀ɛ Yuud̃̀ɛ íu ǹ̀ d̃̀únia búu Dii bàakuaáno kpagoloo á wáa.

¹² A gb̃̀ɛɛn kuɛplao sé á guu, bui ǹ̀ buio gb̃̀ɛ m̀̀ɛndodo.

¹³ Tó sa'ona p̀̀ ó aa d̃̀únia búu Dii kpagolo seaɔ gbap̀̀ɛ Yuud̃̀ɛ íu, ípi a z̃̀ɛɛɛ, í p̀̀ ó lé bɔ swa musu i g̃̀ɔ yea gudoũ.

¹⁴ Ké gb̃̀ɛɛ f̃̀ɛɛ b̀̀ou aa dàzɛu, aale g̀̀ɛ buai Yuud̃̀ɛwa, sa'ona p̀̀ ó aa Dii bàakuaáno kpagolo seaɔ be ǹ̀ ae màa.

¹⁵ P̀̀ok̃̀ɛk̃̀ɛgɔɔ píi swapi ì pa e à s̃̀is̃̀i s̃̀ɛɛ. Gɔɔ p̀̀ ó kpagolosɛnapiɔ kà swapii, ké aa gbap̀̀ɛ íu,

¹⁶ ǿ í p̀̀ ó lé bɔ swapi musu z̃̀ɛ, à g̀̀ɔ yea gudoũ za zàz̃̀ā w̃̀ɛɛ p̀̀ ó w̃̀i m̃̀ɛ Adamu sae Zalet̃̀ā bùsuu. Í p̀̀ ó lé tá Isida Wisideu z̃̀ɛ m̃̀íɔ, ǿ gb̃̀ɛɛ bùa bɔaa ǹ̀ Yelikoo.

¹⁷ Sa'ona p̀̀ ó aa Dii bàakuaáno kpagolo seaɔ g̀̀ɔ z̃̀ɛa Yuud̃̀ɛ eu t̃̀oɛ giíwa g̃̀iũgiũ, ǿ Isaili bui píi be gugiipiu e aa g̀̀ɛ bùawà aa làa ñ̀pii.

4

G̀̀ɛ m̀̀ɛn kuɛplao didiak̃̀sa seela ũ

¹ Ké Isaili bui píi bùa Yuud̃̀ɛwa aa làa, ǿ Dii yá'ò Yozuee à m̀̀:

² A bui kuɛplao guu à gb̃̀ɛɛ s̃̀ɛu dodo,

³ ní oné aa gb̃̀ɛ s̃̀ɛɛ swa'eu m̀̀ɛn kuɛplao gu p̀̀ ó sa'onaɔ z̃̀ɛu súsu, aai buaò aa káɛ gu p̀̀ ó á iu gwāa.

⁴ Ǿ Yozuee gb̃̀ɛɛn kuɛplao ðìɛ Isaili bui guu dodo, ǿ à ǹ̀ sisi.

⁵ A òñ̀é: A g̀̀ɛ Yuud̃̀ɛ eu Dii á Lua kpagolo aɛ, á baade i gb̃̀ɛ s̃̀ɛ di a g̃̀au á Isaili bui dasileu.

- 6 Gbε beε i g5ε seela ũ. Tó á néó á lá zia, gbε beε deé kpelewa ni,
 7 à oné, ké wà bùa ní Dii bàakuaáño kpagoloo, 5 a í z5ε, 5 gbεpio g5 Isailiõne a yãdõngubõ ũ gõpii.
- 8 Ɔ Isailiõ kè màa lá Yozuee ònéwa. Aa gbε sèle Yuudē eu mèn kuεpla Isaili bui dasileu, lá Dii ò Yozueeewa. Aa bùaò aa kàle gu pò aa ïu.
- 9 Gbè mèn kuεpla pò wa sèle swa'eu sa'ona pò aa Dii kpagolo seapio zekfi 5 Yozuee didik5a, aa ku we e ní a gbão.
- 10 Sa'ona pò aa kpagolopi seao g5 zεa swa'eu e yá pò Dii dīle Yozuee a ò gbéõne gè làaò píi, lá Mõizi dīleèwa. Gbéõ kè kpakpa aa bùa.
- 11 Ké aa bùa m̄pii aa làa, 5 sa'onaõ gbàsa bùa ní Dii kpagoloo gbéõ wáa.
- 12 Lubeni buiõ ní Gada buiõ ní Manase buiõ leε doo mé d̄aa bùa Isaili bui kiniõne, lá Mõizi òné yãawa. Aa ní g5kebõõ k̄ua.
- 13 An zīgõõ kà gbéõn òasõsõo leε bla (40.000) taawa. Aa bùa ní Dii d̄ao, aa gè Yeliko s̄eu ní z̄i s̄uo.
- 14 Gõbeez̄i Dii Yozuee kãfi Isailiõne m̄pii, 5 aa aà yãma e à gè gào, lá aa Mõizi yãmawa.
- 15 Ɔ Dii yã'ò Yozuee a m̄e:
- 16 O sa'ona pò aa ikoyã kpagolo seaoõne aa bõ swa'eu.
- 17 Ɔ Yozuee òné aa bõ swa'eu,
- 18 5 aa bùu. Ké aa gbapèle s̄is̄ia, 5 swa'i èa sù a gbεu g5õ. A pà à dàgua e à s̄is̄i sè lá a k̄auwa.
- 19 Mõ s̄eia gõõ kwid̄e z̄i 5 Isailiõ b̄õ Yuudē swa'eu, aa gè b̄õokpà Giligali, Yeliko gukpε.
- 20 Yozuee gbè mèn kuεpla pò wa sèle Yuudē eupio didik5a Giligali we.
- 21 A ò gbéõne: Tó á buiõ sù ní maε l̄a zia aa m̄e, gbε beε yáasi dea ni,
- 22 à oné á buaa Yuudēwa gugii ũ seelaε,
- 23 asa Dii á Lua a í bàé á t̄aa'ozeue, 5 a bua lá a bua Isia T̄ea pò à a í bàéwawa.
- 24 Dii kè màa, ké d̄unia bui pii e d̄õ ké á gbãa v̄i, ápio s̄õ íõ Dii á Lua v̄ia v̄i gõpii.

5

1 Ké Amoleõ k̄ia pò kú Yuudē be'ae oiõ ní Kanaaõ k̄ia pò kú ísia saεõ mà lá Dii Yuudē í z̄5ε Isailiõne aa bùawà, 5 s̄õ k̄en̄gu, an ká gà m̄pii Isailiõ yáí.

T5z5a Isailiõne Giligali

- 2 Gõõ beε Dii ò Yozuee: Gbè f̄enaõ ke, ní t5z5 Isailiõne.
- 3 Ɔ Yozuee ò wà gbè f̄enaõ ke, 5 wà t5z5õ Isailiõne gu pò w̄i m̄e tia Gyafõõs̄is̄i.
- 4 Yá pò tò à t5z5n̄n̄n̄ ke: Isailiõ b̄õlea Egipi gbεa, an tá guu g5gbãao ḡaga guwawaiu piiε.
- 5 Gbé pò b̄õle Egipio t5z5a m̄piiε. Gbé pò wà ní í guwawaiu zé guu b̄õa Egipi gbεaõ, aame aai t5z5 ḡiao.
- 6 Isailiõ be guwawaiu wè bla e gbé pò de g5gbãao ũ gõõ pò aa b̄õle Egipio gè ḡagaò pii, asa aai Dii yãmao. Dii òné aa wesi bùsu pò a a legbè ní deziõne à kpámále bauo, bùsu pò v̄i ní z'io diupi.*
- 7 An né pò Dii tò aa f̄ele ní gbεaõ 5 Yozuee t5z5n̄é, asa gyafõõdeõne, wi t5z5né z̄éuo.
- 8 Ké Isailiõ t5z5 m̄pii aa làa, aa g5õ gu pò aa b̄õokp̄au we e a bõ gè làaò.
- 9 Ɔ Dii ò Yozuee: Ma w̄i pò Egipio dàwá b̄èé gb̄an we. Ɔ w̄i o gupie Giligali† e ní a gbão.

* 5:6 Nao 14.28-35 † 5:9 Bee m̄e b̄òn̄é.

¹⁰ Isailio bòokpaa Giligali ò aa Gẽamusu dikpɛ‡ kè Yeliko sɛu we mɔpi gɔɔ gẽo m̀ndosaide zı̄ oosi.

¹¹ Dikpɛpi kaa'isizi ò aa b̀supi buapɔɔ blè, kàaɔ ní pɔwɛn kpasaaɔ.

¹² An b̀supi buapɔɔ blea gbɛa, ké gu d̀, manakwɛa§ zè, i kwéné lo, ò aa Kanaa b̀su blè blè wɛ bee sa.

Dii zı̄gɔɔ dɔaana

¹³ Ké Yozuee kàikù ní Yelikoo, à wɛsè gugwà, ò à gɔɛe è zɛa a aɛ, à a fɛnda wò kũa. Ǿ Yozuee s̀aaazi à aà là à m̀: N kú wá kpɛ yà, ge wá ibɛɛɔ kpɛɛ?

¹⁴ A wèwà à m̀: M̀aa no. Dii zı̄gɔɔ dɔaanan ma ũ, ma kaa lan kɛ. Ǿ Yozuee k̀lèè à ẁlɛ a gbɛɛu, ò à aà là à m̀: Yá kpele ma Dii a o mapi a z̀blenaei?

¹⁵ Dii zı̄gɔɔ dɔaanapi wèwà à m̀: N n kyale bɔbɔ, asa gu pɔ ní zɛu kua adoaɛ.*
Ǿ Yozuee kè m̀aa.

6

Yeliko bíi kwɛa

¹ Wà Yeliko bíibɔlɛ gbaɔ tàta gı̄ugiũ Isailio yá. Gbɛe è lé bɔɔ, mé gbɛe è lé gẽo.

² Ǿ Dii ò Yozuee à m̀: Gwa, ma Yeliko ǹnɛ ní ɔzi ní a kiao ní a zı̄gɔɔ.

³ Mpi ní n zı̄gɔɔ, à ge lia wélepizi gɛn do ápii, í su. Aɔ liai gɛn dodo m̀aa e gɔɔ soolo.

⁴ Sa'ona gbɛɔn soplao aao dɔaaa kpagoloe, aaiɔ kuu kũa. A gɔɔ soplade zı̄ à lia wélepizi gɛn soplao pɔ sa'onapiɔ lé kuupe.

⁵ Tó aa kuupè, aale a ba gá, mé a a ó mà, gbépii i kúkuake gbáugbãu, wéle bíi i kwé kákɔa, á baade i mipe lá a aɛ dɔawa à gɛu.

⁶ Ǿ Nuni né Yozuee sa'onao sísi, a òné: A Dii bàakuawanɔ kpagolo sé, á gbɛɔn soplao í dɔaaè, á baade iɔ kuu kũa.

⁷ Ǿ a ò gbéɔne: A fɛle ge lia wélei gɛn do. Zı̄gɔɔ mé aa dɔaa Dii kpagoloe.

⁸ Ké Yozuee yá'ò gbéɔne, ò sa'ona gbɛɔn soplao pɔ aa kuu kũapiɔ fɛle dɔaaa Dii bàakuarı̄nɔ kpagoloe, aale kuupe.

⁹ Zı̄gɔɔ be sa'onapiɔ aɛ, dasi té kpagolo kpɛ, mé kuuɔ ó dɔ.

¹⁰ A m̀ lè Yozuee ò gbéɔne à m̀: Asu kúkuakeo. Asu to wà á ḱi mao. Asu to yáe bɔ á léuo e gɔɔ pɔ má oé à kúkuake, í gbasa kɛ.

¹¹ Aa gè lia wélepizi ní kpagoloo gɛn do m̀aa, ò aa èa tà ní b̀ou, aa ì we.

¹² Yozuee fɛle kɔɔ káaukaau, ò sa'onao Dii kpagolo sè.

¹³ Sa'ona gbɛɔn soplao pɔ aa kuu kũapiɔ dɔaaa Dii kpagoloe, aale pé. Zı̄gɔɔ dɔaaané, dasi té kpagolopi kpɛ, mé kuuɔ ó dɔ.

¹⁴ Aa lia wélepizi gɛn do a gɔɔ plaade zı̄, ò aa èa tà ní b̀ou. Aa kè m̀aa e gɔɔ soolo.

¹⁵ A gɔɔ soplade zı̄ aa fɛle káaukaau gudɔleia, ò aa èa gè lia wélepizi lá aaı kɛwa. Zı̄beezi aa liai gɛn soplao.

¹⁶ A gɛn sopladepi gɔɔ pɔ sa'onao lé gé kuupɛi gbáugbãu, ò Yozuee ò gbéɔne à m̀: A kúkuake, asa Dii wélepi kpàwáɛ.

¹⁷ Dii wélepi ní pɔ pɔ kúuɔ dı̄le a pɔ ũɛ. Wà ní kaale nípii. Káalua Lahabu ní gbé pɔ kuaànɔ a kpéuɔ mé aa bɔ ní tɛɛ, asa òmɛ asiigwana pɔ wà ní zı̄ ùlɛ.

¹⁸ A laaika! Asu pɔ pɔ Dii dı̄le a pɔ ũ kee sɛo, ké ásu kaaleo yá. Tó á sè, a yá'ı á b̀oɛ, i gɔ kaalepɔ ũ.

¹⁹ Anusu ní vuao ní m̀gotè pɔɔ ní m̀si pɔɔ píiá Dii pɔɛ. Sema wà ka Dii àizɛɛ guu.

20 Ké wà kuupè, mé Isailio kúkuakè gbáugbāu màa, wéle bíio kwè kàkōa.* Ǿ an baade siu a aedɔawa, ɔ aa wélepi si.

21 Aa pópó kúuo díle Dii pópó ũ, ɔ aa gbépii kàale ní fēndao, gōeo ní nɔeo, néfēnenao gbēzōo píi ní zuo ní são ní zàa'inao.

22 Yozuee ò gbēon pla pópó gè bùsupi asiigwàone à mè: A gē káaluapi kpéu, í bɔaàno ní aà gbéó, lá a a legbèèwa.

23 Ǿ èwaasopio gè bò ní Lahabuo ní aà maeo ní aà dao ní aà v̄io ní aà dāunao ní aà gbéó pii. Aa bòle ní aà daeo píi, ɔ aa ní kále Isailio bòo sae.

24 Ǿ aa tesò wélepiwa ní pópó kúuo píi, mé i ke ánuusu ní vuao ní mɔgotē pópó ní mɔsi pópó aa sèle kàle ní Dii zwàakpe àizeeo bàasio.

25 Yozuee tò káalua Lahabu bò aafia† ní aà de bedeo ní aà gbéó píi, ké à asiigwana pópó Yozuee ní z̄i Yeliko asiigwaiò ùle yái, ɔ aa gò Isailio guu e ní a gbāo.

26 Goo bee Yozuee lekè à mè: Dii láaiké gbé pópó a fele Yeliko wéle bee keke káléwa. Tó à a bíi ē kpàle, aà negōe séia mé a ga. Goo pópó à a gbao pèle s̄o, aà né gbēzāna mé a ga.‡

27 Dii kú ní Yozueeo, ɔ aà tó lí bùsupia píi.

7

Akãa duuna

1 Isailio bò yá pópó Dii dílenépi kpe. Kaami né Akãa, Zabedi t̄una, Zela síwena, Yuda bui mé pópó Dii díle a pópó ũ sè, ɔ Dii pò fè Isailiozi.

2 Yozuee gbéó z̄i à mè aa b̄o Yeliko aa gé Ai pópó kú Betavē sae Beteli gukpe oi, aa bùsupi asiigwa. Ǿ aa gè, aa Ai asiigwà.

3 Ké aa sù Yozueewa, aa òè: Aideo bílao, i ka wà gé we píio. Tó gbēon òaa kwi ge gēo gè, aa wélepi sie. Nsu gbéó da taasiu píio.

4 Ké gbēon òaa gēo gè we, ɔ Aideo ní fú,

5 aa ní yá b̄o za ní wéle bíib̄oleu e gbeyōkii, aa ní dede s̄isip̄oleu gbēon blakwi ní sooloo. Ǿ s̄o kè Isailio gu, an nisina nà líwa.

6 Yozuee a ula ga kè, a wúlea a gbēu Dii kpagolo ae e oosi. Aàpi ní Isailio gbēzōo bùsu z̄uzu ní mia.

7 Ǿ Yozuee mè: A'a Dii Lua! Akèa n wá bua Yuudēwa n wá ná Amoleone ní ozi aa wá midèi? Tó wá z̄ōlea Yuudē baale yāa lé!

8 N yá na Dii! Lá Isailio kpekpà ní ibeone, má o kpelewa sa ni?

9 Kanao ní bùsuēbeedeo aa yápi ma m̄pii, aai liawázi, aai wá midè d̄unia. N tó z̄ōe s̄o be? Nyō ked̄o kpelewa ni?

10 Ǿ Dii ò Yozuee: Fele ze! Bóyāi ní wúlea n gbēui?

11 Isailio duunakèe, aa ma bàakuaáno yá gbòo. Aa pópó má díle ma pópó ũ sè, aa kpá'ò, aa m̄afilikè, aa pópó dà ní pópó guu.

12 A yái tò aai f̄o ní ibeoo gā f̄io. Aa kpekpàné, ké aa gò kaalepo ũ yái. Máo kúáno bo, mé i ke a ma pópó kú á guu kàale bàasio.

13 Fele ge gbābo n gbēone. Oné aa gbābo níziæ e gu à gé d̄oi, asa ma Dii Isailio Lua ma mè ma pópó kú á guue. A f̄o kaakaanake á ibeoo aeo e à ge pópó b̄o á guu.

14 Tó gu d̄ò, à s̄omazi bui ní buio. Bui pópó má sè lí s̄omazi daedaæ, dae pópó má s̄o lí s̄omazi uale ní ualeo, uale pópó má s̄o s̄o, a gōeo lí s̄omazi dodo.

15 Gbé pópó wà sù ma pópó èwà, wa ade kpsa ní a gbéó píie, asa à ma bàakuaáno yá gbòoe, à widà Isailio wae.

16 Yozuee f̄le káaukaau, a tò Isailio s̄ò Diizi bui ní buio, ɔ gbē Yuda buio s̄è.

* 6:20 Ebe 11.30 † 6:25 Ebe 11.31 ‡ 6:26 1Kia 16.34

17 Ǿ a tò Yuda buiò s̄aàzi daedaε, ̄ gbε Zela buiò sè. A tò Zela buiò s̄aàzi uale ní ualeo, ̄ gbε Zabedi ua sè.

18 Ǿ a tò aà ua ḡεo s̄aàzi dodo, ̄ gbε Kaami né Akāa, Zabedi t̄ūna, Zela síwena, Yuda bui sè.

19 Ǿ Yozuee ò Akāaε: Né, síana'o, bεεε d̄s̄ Dii Isailiò Luaε. Yá p̄ó ní kè omεε. Nsu ñ a kee ulemεεo.

20 Ǿ Akāa wèwà à mè: Síanaε, ma duunakè Dii Isailiò Luaε. Yá p̄ó má kèn ke:

21 Ma Babiloni gomusu kefena è ní p̄ó guue ní ánusuo kiloo pla ní vua kiloo kíniò, ̄ a b̄ii gèmagu, má sè. A ulea εu ma kpéu, ánusuo ku z̄íle.

22 Ǿ Yozuee gb̄éò z̄ì we. Aa kè kpakpa aa gè gè aà kpéu, ̄ aa è ulea we, ánusuo ku z̄íle.

23 Ǿ aa sèle m̄òò Yozueeε Isailiò kíi, aa kàle Dii aε.

24 Ǿ Yozuee ní Isailiò Zela síwena Akāa sè ní ánusupio ní gomusupio ní vuapio ní aà neḡεo ní aà nen̄εo ní aà zuò ní aà zàa'inao ní aà s̄aò ní aà zwàakpεo ní aà p̄ó píi, aa gèr̄n̄o Akoo guzulεu.

25 Ǿ Yozuee mè: N yā'iw̄εε fá! Dii a yām̄one gbā s̄. Ǿ Isailiò aà p̄apa ní gbεo nípii, aa aà dè ní aà gb̄éò píi, ̄ aa ní kpsa.

26 Aa gbε k̄aaawà, gbèze z̄ōpi ku we e ní a gbāo. Ǿ Dii p̄of̄ε kpàle. A yáì tò w̄i o gupie Akoo* guzulε.

8

Ai kea kélékele

1 Dii ò Yozueeε: Nsu to v̄ia n k̄ūo. Nsu bílikeo. Z̄iḡō s̄éle gèr̄n̄o nípii, í léle Aiwa, asa ma Ai k̄ia n̄ane ní ɔ̄z̄ile ní aà gb̄éò ní aà w̄éleo ní aà t̄oleo.

2 Ke Aie ní a k̄iao lá ní kè Yelikoe ní a k̄iaoewa, í ní p̄ó ní ní p̄otuoò naaa á p̄ó ū sa. B̄onsaε kené ní w̄éle kpε.

3 Ǿ Yozuee ní a z̄iḡō f̄ele gè lélei Aiwa nípii. A neḡōnao sè gb̄éon òaas̄oòo lee baakwi (30.000), ̄ à ní gbáε gwāas̄ina,

4 a òné: A swákpa! A b̄onsaεkené ní w̄éle kpε. Asu k̄ε w̄élewa z̄àz̄āo. Aò ku sou guu ápii.

5 Mapi ní gb̄é p̄ó kuman̄o, wá s̄ w̄élei. Tó aa b̄òle daiwále, w̄iò bàalené lán k̄áauwa.

6 Aai p̄éwá e aa ké ní w̄élewa z̄à, asa aao e wále bàalené lán k̄áauwaε. Tó wále bàalené màa,

7 í f̄ele á ulek̄ii à w̄élepi ble. Dii á Lua n̄aé á ɔ̄z̄ile.

8 Tó a w̄élepi blè, í tes̄wà lá Dii òwa. A laaika à ke lá má d̄iléwa.

9 Ǿ Yozuee ní gbáε, aa gè gu p̄ó aa e ní z̄ámakeu. Aa nízia yè Beteli ní Aipio z̄ānguo Ai be'ae oi. Gwá bee Yozuee ì b̄òou weε ní a gb̄éò.

10 A f̄ele k̄aaukaau à gb̄éò k̄āaa, ̄ aàpi ní Isailiò gb̄ēz̄ōòo d̄ōaaan̄e e aa gè k̄àò Ai.

11 Z̄iḡō p̄ó kuaàn̄o s̄ò w̄élepizi nípii. Ké aa k̄āik̄ū ní w̄élepio, aa b̄òokpà a gugb̄āntoo oi b̄ōaa ní a b̄oleo. Guzulε da Ai ní nípiò z̄ānguo.

12 Yozuee gb̄éò sè òaas̄oòo lee s̄oò (5.000). A m̄o lè à ní úle Beteli ní Aio z̄ānguo k̄ò Ai be'ae oi.

13 Isailiò b̄òokpà w̄éle gugb̄āntoo oi, mé gb̄é p̄ó uleapio ku w̄éle be'ae oi. Gwá bee Yozuee ì guzulεuε.

14 Ké Ai k̄ia Isailiò è màa, aàpi ní a w̄éledeò f̄ele kè kpakpa, aa gè má ní z̄iò gu p̄ó b̄ōaa ní Alaba s̄eo. A d̄s̄ gb̄éò ulea a w̄éle kpεo.

15 Yozuee ní Isailiò lé ke lá Aideò lé ní fuwa, aale bàalené, aa mipè gbáawa.

* 7:26 Bee mè yā'iané.

16 Aideo kō sisi pii aa bole pe Yozueewa, ɔ aa pema e aa ge ke n welewa za.

17 Goe i go wele guuo, aa bole pe Isailiowa mpiie, ɔ aa n wele bibole to wea, aale Isailio ya.

18 Dii o Yozuee: Sona po n kua do Aiwa, asa ma nane n ozi. O Yozuee a sonapi do Aiwa.

19 Ke a o po ma, ɔ gbe po uleao fele si weleu go, aa ble, ɔ aa ke kpakpa aa tesowa.

20 Ke Aideo lili aa n kpe gwa, ɔ aa e telu gba da n welea, ɔ aai geki e lo, asa Isaili po baale mipè gbawawo liaa n yanapiowa.

21 Ke Yozuee n Isailio e n gbe po uleao wele si, me telu gba daa, ɔ aa ea lele Aidepiowa.

22 Isaili kini bole weleu, aa ge Aideowa n zio, ɔ aa koezoni. Aa lelema, ɔ an gbe i e bo, an gbe i e baale.

23 O aa Ai kia ku bee, aa ge o Yozuee.

24 Isailio Aideo dede mimio bua n sesao an peamapi guu. Ke aa Aideo dede n fendao ma, ɔ aa ea ge welepiu, aa gbe po go weo dede lo.

25 Gbe po gaga goobeezi goe n ngoe pii gbeon baasoo le kuerae (12.000). Aideo so, an len we.

26 Yozuee o po a sona kuaopi gi do e wa ge Aideo minzo.

27 Isailio welepi potuo n a po naa ta do la Dii o Yozueewa.

28 Ma Yozuee tesoo Aiwa, a to a go bezia u, ɔ a go da gi ma e n a gba.

29 O a Ai kia loo liwa e oosi. Ke iate le ge kpeu, a me wa a ge bua liwa wa zu wele biboleu we. O wa ge kaaawa dasidasi, gbepi ku we e n a gba.

Dii ba kua n Isailio Ebaligbesi musu

30 Yozuee Dii Isailio Lua gbagbaki bo Ebaligbesi musu,

31 la Dii zoblana Moizi dile Isailionewa.* A bo la Moizi ke a ikoya guuwa, a me wa bo n ge po wi gapelawa wa ao.† O wa sa po wi a po kateu a teku o Diwa we n saaukpasao.

32 O Yozuee ikoya po Moizi kepi ke gbepiowa we Isailio wa.

33 Isaili pii, beleo n bomoo n n gbewoo n n daanao n n yakpalekenao zea kpagolo sae olaai n zeeio. An ae da Levii bui sa'ona po aai Dii baakuarino kpagolo saowa. Gbepi kini ae da Galiziu gbesiwa, an kini so Ebaligbesiwa, la Dii zoblana Moizi daa dile‡ wa samaa'o Isailionewa.

34 Bee gbea Yozuee ikoyapi kyokene pii, baa po Dii i dainguo n laaip o i kemao, la a ku Moizi ikoya guuwa.§

35 Ya po Moizi dile guu pii, a kee ku Yozuee gi a kyokei bilaeo. Baa ngoe n nefeneno n bomoo po ku n guu pii ku we.

9

Gabaodeo konika Isailione

1 Bui po ku Yuude be'ae oio, gbesideo n gusalaladeo n isialedeo e a ge pe Liba busuwa, Itio n Amoleo n Kanao n Pelizio n Ivio n Yebusio, ke an kiao Ai yapi bao ma

2 ɔ aa ko kaa mpii, ke aa ge zika n Yozuee n a gbe Isailio.

3 Ama ke Gabaodeo ya po Yozuee ke Yeliko n Aio bao ma,

4 aa konike. Aa kusua kaka sakili yaa guu, aa kaka zaa'inaone n ve tuu zi paa naminamiao.

* 8:31 Iko 27.2-8 † 8:31 Baa 20.25 ‡ 8:33 Iko 11.29, 27.11-14 § 8:34 Iko 27-28

⁵ Aa kyale yaaa kekεαο kπάkpaa, aa ulakasaο dadaa. An pεε kùsùaa giigagaa, mé a fukpaa.

⁶ Aa fεε gè Yozuee lè ní a gbέο Giligali bòou, ò aa òné aa mè: Bùsu pò wa bou zà. Wá ye à ledoukewanο.

⁷ Ǿ Isailio ò Ivipioνε: Tó á be ku la káie, wá ledoukεánοο yòoo!*

⁸ Ǿ aa ò Yozueeε. N zòblenaοn wá ũ. Ǿ Yozuee ní lá à mè: Deοn á ũi? A bο má ni?

⁹ Aa wèwà aa mè: Wápio n zòblenaο, wa bο bùsu zázāue Dii n Lua tó pò ligua yáí. Wa aà bao mà ní yá pò a kè Egipio píi

¹⁰ ní yá pò a kè Amoleο kía gbέοn pla pò kú Yuudē baaleονε, Esebō kí Siō ní Basana kí Ogu pò kú Asaloo.†

¹¹ Wá gbēzōο ní wá bùsudeο mè wà kùsùaa sé, wí mó wà á le wà oé á zòblenaοn wá ũ. Ayāmeto à ledoukewanο.

¹² Wá kùsúan ke. Wa bòò be pεε wāa ũe gοο pò wa dazeu, wá le mó á kíi. Gwa lá à giigàga à fù kpà.

¹³ Wá vεε tùuοn ke. Wa vεε kàu tùu dafu ũe. Gwa lá aa pàapaa. Wá ulaο ní wá kyaleο gwa. Aa yàayaa tá gbāa pò wá ò yáí.

¹⁴ Ǿ Isailio ní kùsùaa blérno Dii lé sai.

¹⁵ Yozuee ledoukérno à mè á ní dedeo, ò Isaili dōaanaο legbè a yá musu.

¹⁶ An ledoukεárno gbεa a gοο àaōde, ò aa mà an be zàrnοο, wa ku kō saεε.

¹⁷ Ǿ Isailio dàzeu, a gοο àaōde zí aa kà ní wéleο kíi, Gabaōο ní Kefilao ní Beeloo ní Kiliayaaliūo.

¹⁸ Aai lélemáo, asa an dōaanaο legbèné ní Dii ní Lua tóε, ò gbépii lé yákütēka ní dōaanaozí.

¹⁹ Ǿ dōaanapio òné: Wáme wa legbèné ní Dii wá Lua tóo. I kū wà okāmá loo.

²⁰ Yá pò wá kenén ke: Wá ní tó we lé pò wá gbèné yáie, ké Dii su pòkūmabòbòwáo.

²¹ Ǿ aa èa mè: Wà ní tó, aaiο de wá yàawenaο ní wá ito-naο ũ. Ǿ Isailio zè ní ní dōaanaο yápio.

²² Ǿ Yozuee Gabaōodeο sisi a òné: Bóyāi a εεtòwεε màai? Asi wá ká le kō gbáae, ò a mè á kúkii zàwanοεa?

²³ Ma Lua láaikèwáε sa. Aο de aà kpé yàawenaο ní aà ito-naο ũe gοοpii.

²⁴ Ǿ aa òè: Wa ò wápio n zòblenaονε wásawasae lá Dii n Lua ò a zòblena Mòiziewa. A mè á bùsu búupi kpáwáε, í gbé pò kúuο mideé píi. A yáí vía wá kúí maamaa wá wēni yá musu, ò wa yápi kè.

²⁵ Gwa! Wá kú n oziε sa. Yá pò kène maa mé a zεví kewεε.

²⁶ Ǿ Yozuee ní bó Isailio ozi, aai ní dedeo.

²⁷ Zibeezi à ní díle Isailio yàawenaο ní ní ito-naο ũ, aaiο yàawe, aaiο íto Dii gbagbakíε gu pò Dii su díleu. Ǿ aa de a ũ e ní a gbāo.

10

Iatē zea gudou

¹ Yelusaleū kí Adonizεδeki mà Yozuee Ai sí a kè kélekele, a kè Aie ní a kiao lá a kè Yelikoε ní a kiaoowa. A mà lo Gabaōodeο kō yāmà ní Isailio, mé aa ku kō saε.

² Ǿ vía Yelusaleūdeο kù, asa Gabaōóá mεεwiaε lán kiae wélewa. A zōο de Aia, mé a gōεóá negōnaονε.

³ Ǿ Yelusaleū kí Adonizεδeki lékpāsākè Heblō kí Oaūε ní Yaamu kí Pilaūo ní Lakisi kí Yafiao ní Egeloni kí Debiio à mè:

* **9:7** Bσα 23.32-33, 34.12 † **9:10** Nao 21.21-35

- 4 A mo domale, wí gé lélei Gabaḵodeḵwa, asa aa kō yāmà ní Yozueeoe ní Isailio.
- 5 Ǿ Amḵleo kía gbēḵon soḵpio, Yelusaleū kía ní Heblō kíaio ní Yaamu kíaio ní Lakisi kíaio ní Egeloni kíaio ní ní zīgḵo kō kāaa. Aa gè bòokpà Gabaḵo sae, aa sīngu ní zīo.
- 6 Ǿ Gabaḵodeḵ gbēḵo zì Yozueewa Giligali bòou aa mè: Nsu pākpa wápio n zòblenaozio. Ke kpakpa mo ñ wá suaba. Mo ñ dḵwále, asa Amḵleo kía pó kú gusísídeuo kāaawázi nípii.
- 7 Ǿ Yozuee ní a negḵnao ní a zīgḵo bòle Giligali, aale mó nípii.
- 8 Ǿ Dii ò Yozuee: Nsu víakeneó. Ma ní nánε n ɔziε, an gbēε a fō n gā fio.
- 9 Bḵa Giligali Yozuee táa'ò gwá e gu gè dḵò, à sù má kándo zezesai.
- 10 Ǿ Dii tò gili gēngu Isailio yá musu, Ǿ Isailipio lèlemá aa ní dede maamaa Gabaḵo we, Ǿ aa pēmá Betoloni zéu lo. Aa ní dede e à gè pèd Azeka ní Makedaowa.
- 11 Ké aale bàale Isailione zé pó bḵ Betoloni à gè Azeka, Dii loughbe gbēne kángu. Gbé pó loughbeḵi ní dede dasi de gbé pó Isailio ní dede ní fēndaoḵla.
- 12 Gḵo pó Dii Amḵlepio ná Isailione ní ɔzi, Ǿ Yozuee ò Diipie Isailio wáa à mè: To íatē ze gudoū Gabaḵoa!
- To moḵvua ze tēε Ayaloni guzulea!
- 13 Ǿ íatē zè gudoū maa, mé moḵvua zea tēε e Isailio gè tosi ní ibeḵowa. Yápi ku Gbē Maaḵ* taalau. Íatē gḵò zea minanguo, i sḵ a tíao e gḵo do búu taawa.
- 14 Wi gḵo bee taa e yāao, mé wi e a gbεao. Dii gbēnazina yāmà, asa àle zika Isailione.
- 15 Ǿ Yozuee tà Giligali bòou ní a gbēḵo píi.

Yozuee Amḵleo kía dede

- 16 Ké kía gbēḵon soḵpio bàalè gè ùle gbè'eu Makeda,
- 17 Ǿ wa ò Yozuee wà mè: Wà bḵ kía gbēḵon soḵpioḵwa gbè'eu Makeda.
- 18 Ǿ Yozuee mè: A gbè gbēneḵo gále ta epile, í gbēḵo dile we aao dḵa.
- 19 Asu kámaboo. A péle á ibeḵzi, í lèlemá ní kpe oi, ásu to aa ní wéleḵo leo. Dii á Lua ní náé á ɔziε.
- 20 Yozuee ní a gbēḵo ní dede e aa ye láai, an gbé pó bḵo mé tà ní wéle bḵideḵo guu.
- 21 Ǿ Isailio sù Yozueewa bòou Makeda, aa aafia nípii. Gbēε i fō yāe ò ní yá musu lo.
- 22 Ǿ Yozuee mè: A pó go gbè'epile, í bḵlemε ní kía gbēḵon soḵpio.
- 23 Ǿ aa kè maa, aa bḵlèè ní kía gbēḵon soḵpio, Yelusaleū kía ní Heblō kíaio ní Yaamu kíaio ní Lakisi kíaio ní Egeloni kíaio.
- 24 Ké wà ní bóle maa, Ǿ à Isaili zīgḵo sisi píi, a ò ní dḵaana pó aa gèanḵone à mè: A sḵ kái, í gbá zεε kíaε beeḵo waawa. Ǿ aa mò gbá zèze ní waawa.
- 25 Yozuee òné: Asu to vía á kḵo. Asu bílikeo. A sḵdile, ío wḵo ví, asa maa Dii a ke ní á ibeḵe pó á su ále zikaínḵo píi.
- 26 Bee gbεa Yozuee ní dede à ní looloo líwa, baade ní a lío, Ǿ aa gḵò loolooa we e oosi.
- 27 Ké íatē lé gē kpéu, à mè wà ní gεo bua lípioḵwa wà zuzu gbè'ε pó aa ùleupi.
- Ǿ wa kè maa, wà gbè gbēneḵo tà epile, a ku we e ní a gbāo.
- 28 Zibeezi Yozuee Makeda sí. A a kía ní a gbēḵo dède píi ní fēndao, à ní míonzo.
- Baa gbé mendo i bḵo. Ǿ a kè Makeda kíaε lá a kè Yeliko kíaεwa.

Yozuee ziblea Amḵle búsuwa

- 29 Yozuee ní Isailio bḵle Makeda nípii, Ǿ aa gè Libena aa lèlewà.
- 30 Dii wéleḵi ní a kíaio náné ní ɔzi, Ǿ aa ní dede ní fēndao píi, an gbēε i bḵo. Ǿ aa kè a kíaε lá aa kè Yeliko kíaεwa.
- 31 Ǿ Yozuee ní a gbēḵo bḵle Libena, aa gè Lakisi. Aa koezḵi aa lèlewà.

* 10:13 2Sam 1.18

³² Dii Lakisi náné ní ɔ̀zì, a gɔ̀ɔ plaade zì ɔ̀ aa sí. Aa gbéé pò kúuɔ̀ dèdè ní fɛ̀ndao píi lá aa kè Libenaewa.

³³ Ké Gεzεε kí Olaū mò dɔ̀i Lakisideɔ̀le, ɔ̀ Yozuee zìblèwà ní aà zìgɔ̀ɔ, an gbēe i bɔ̀ɔ.

³⁴ Aa bò Lakisi, ɔ̀ aa gè koezò̀ Egelɔ̀nizi aa lèlèwà.

³⁵ Aa wélepi sí zìbeezi gɔ̀ɔe, ɔ̀ aa gbéé pò kúuɔ̀ dèdè ní fɛ̀ndao, aa ní míɔ̀nzɔ̀ lá aa kè Lakisiεwa.

³⁶ Ké aa bòle Egelɔ̀ni, ɔ̀ aa gè Heblɔ̀ aa lèlèwà.

³⁷ Aa wélepi sí, aa a gbéé ní a kíao dèdè ní fɛ̀ndao ní a zɔ̀ewiadeɔ̀. Aa gbéé pò kúuɔ̀ míɔ̀nzɔ̀e, an gbēe i bɔ̀ɔ, lá aa kè Egelɔ̀niεwa.

³⁸ ɔ̀ aa gè Debií aa lèlèwà.

³⁹ Aa wélepi sí ní a kíao ní a zɔ̀ewiaɔ̀ píi. ɔ̀ aa ní dèdè ní fɛ̀ndao, aa gbéé pò kúuɔ̀ míɔ̀nzɔ̀e lá aa kè Heblɔ̀εwa, an gbēe i bɔ̀ɔ. Aa kè Debiíe ní a kíao lá aa kè Libenaε ní a kíao wa.

⁴⁰ Yozuee bùsupideɔ̀ ní a kíao dèdè píi, gusíside gbéé ní Nεgeveɔ̀e ní gusalaladeɔ̀ ní sísíɔ̀leɔ̀e píi. I gbēe to béεo, à gbéé pò kú weɔ̀ míɔ̀nzɔ̀e lá Dii Isailiɔ̀ Lua òεwa.

⁴¹ A ní dèdè sea za Kadési Baanea e à gè pè Gazawa, za Gosé bùsuu píi e à gè pè Gabaɔ̀wa.

⁴² Yozuee zìblè kíapiɔ̀wa ní ní bùsuu sánu gɔ̀ɔe, ké Dii Isailiɔ̀ Lua lé zìkané yáí.

⁴³ ɔ̀ à tà ní a gbéé Giligali bòu.

11

Yozuee ziblea Kanaa bùsuwa midεa

¹ Ké Azoo kí Yabē a baomà, à gbéé zì Madɔ̀ kí Yobabawa ní Akesafa kíao ní Simelɔ̀ni kíao

² ní kíao pò kú gughāntoo oio píi, kíao pò kú gusísideɔ̀ ní sēgbā pò kú Galile gεomidɔ̀kíi oio ní gusalalao ní Doo sísí pò kú be'ae oio.

³ Aa gbéé zì Kanaa pò kú gukpe oio ní be'ae oio wa píie, Amɔ̀leɔ̀ ní Itiɔ̀ ní Peliziɔ̀ ní Yebusi pò kú gusísideɔ̀ ní Ivi pò kú Mizipa bùsuu Eεmɔ̀ gbε saεɔ̀.

⁴ Aa bòle ní ní zìgɔ̀ɔ píi dasidasi lán ísiale ūfāawa. An sɔ̀ɔ ní ní sɔ̀goɔ̀ kè zài.

⁵ ɔ̀ kíapiɔ̀ kɔ̀ kāaa aa mò bòokpà sánu Mεloū í sae, ké aa zìka ní Isailiɔ̀.

⁶ ɔ̀ Dii ò Yozuee: Nsu vīakεnéo. Zia maa'í kéwa má ní na Isailiɔ̀ne ní ɔ̀zì aa ní dèdεε. N ní sɔ̀ɔ kizā zɔ̀zɔ̀, ní ní sɔ̀goɔ̀ kpasa.

⁷ ɔ̀ Yozuee ní a zìgɔ̀ɔ gè má ní zìo nípii, aa lèlemá zεzεsai Mεloū í sae we.

⁸ Dii ní náné ní ɔ̀zì, ɔ̀ aa ní dèdεe aa pè ní gbēeɔ̀wa e Sidɔ̀ mεεwiau ní Misefomaiūo ní Mizipa guzule pò kú gukpe oio. Aa ní dèdεe, an gbēe i bɔ̀ɔ.

⁹ Yozuee kèné lá Dii òεwa, à ní sɔ̀ɔ kizā zɔ̀zɔ̀ à ní sɔ̀goɔ̀ kpàsa.

¹⁰ Zìbeezi Yozuee èa gè Azoo sí, ɔ̀ à a kíao dè ní fɛ̀ndao. Azoo píi mé kíapiɔ̀ wéle mide ū yāa.

¹¹ Isailiɔ̀ gbéé pò kúuɔ̀ dèdè ní fɛ̀ndao, aa ní míɔ̀nzɔ̀e, an gbēe i gɔ̀ɔ, ɔ̀ aa tesòwà.

¹² Yozuee wélepi sí píi ní ní kíao, à ní dèdεe ní fɛ̀ndao, à ní míɔ̀nzɔ̀ lá Dii zòblena Mɔ̀zi òwa.

¹³ Ama Isailiɔ̀ i tesò wéle pò wà èa kàle ní bezia gbεuɔ̀wao, sema Azoo pò Yozuee tesòwàpi bàasio.

¹⁴ Isailiɔ̀ wélepi pò náaa ní pò ū ní ní pɔ̀tuoo, aa tàò. Aa ní gbéé dèdè ní fɛ̀ndao píi e aa ní míɔ̀nzɔ̀, aai gbēe to béεo.

¹⁵ Yá pò Dii ò a zòblena Mɔ̀ziε, Mɔ̀zi yápi ò Yozueeε, ɔ̀ Yozuee kè màa píi, i yá pò Dii ò Mɔ̀ziε kee kpá swáao.

16 Maa Yozuee b̀̀supi s̀̀i p̀̀ii, a gus̀̀s̀ide ǹ̀ Negeveo p̀̀ii ǹ̀ Gosẽ b̀̀suo p̀̀ii ǹ̀ b̀̀su p̀̀o k̀̀u gusalalao ǹ̀ s̀̀gbão p̀̀ii. A Isaili b̀̀su gus̀̀s̀ide ǹ̀ gusalalao s̀̀i

17 sea za gb̀̀e waiwai p̀̀o k̀̀u Sei b̀̀suu e a gb̀̀e p̀̀eò Baali Gada p̀̀o k̀̀u Libã b̀̀su guzuleu Em̃o gb̃e sae. A ǹ̀ k̃ia k̀̀k̀u p̀̀ii, a ǹ̀ dede.

18 A z̀̀kà ǹ̀ k̃iapio p̀̀ii a g̀̀gẽ.

19 Ivi p̀̀o k̀̀u Gabaõõ baasio ẁ̀lee i e k̃õ yamà ǹ̀ Isailio, aa ǹ̀ s̀̀i z̀̀i guu p̀̀ie.

20 Dii mé tò an swá gbãakù, õ aa z̀̀kà ǹ̀ Isailio, ké Isailio e ǹ̀ m̃ionzõ ǹ̀ w̃enagwasai, a ǹ̀ mid̃e m̃iomio lá a ò M̃oiziewa.*

21 Zibeezi Yozuee gb̀̀e Anaki buio† d̀̀ede gus̀̀s̀ideu ǹ̀ Hebl̃o ǹ̀ Debii ǹ̀ Anabuo. A ǹ̀ m̃ionzõ a ǹ̀ ẁ̀lee k̀̀e k̀̀ek̃ek̃e Yuda b̀̀su gus̀̀s̀ideu ǹ̀ Isaili b̀̀su gus̀̀s̀ideu p̀̀ii.

22 Anaki buie i g̃õ Isaili b̀̀suu lo, sema Gaza ǹ̀ Gatao ǹ̀ Asedodao.

23 Yozuee b̀̀supi s̀̀i p̀̀ii lá Dii ò M̃oiziewae, õ a kpà Isailiowa, a kpaalènẽ daeda. Ɔ b̀̀supi g̀̀ kilikili z̀̀kasai.

12

Kia p̀̀ Isailio z̀̀blẽmã

1 Yuudẽ gukpe baa k̃ia p̀̀ Isailio ǹ̀ fú aa ǹ̀ b̀̀su simão t̃on ke: Ampii aa ku yãa s̀̀gbãue sea Aano d̃õi e a gb̀̀e p̀̀eò Em̃o gb̃ewa.

2 Amoleo k̃i Siõ* p̀̀o k̀̀u Esebõ. Ɔme b̀̀su ṽi s̃eia za Aloee p̀̀o k̀̀u swa p̀̀o w̃i me Aano baa, za guzulepi guoguo e a gb̀̀e p̀̀e Yaboko d̃õwa Am̃oni b̀̀su z̃leu. Galada b̀̀su k̃ini k̀̀u we

3 ǹ̀ Yuudẽ baa gukpeo za Genezaleti isidawa e a gb̀̀e p̀̀e Isida Wisidewa ǹ̀ Beyesimo p̀̀o k̀̀u geomid̃k̃ii oio e gb̀̀es̃is̃i p̀̀o w̃i me Pisiga p̃leu.

4 Basana b̀̀su k̃i Ogu† p̀̀o de Lefai bui p̀̀o g̃õ gb̃ẽ ù mé Asalo ǹ̀ Ed̃eio k̃ia ù.

5 Ɔme Em̃o gb̃e ṽi ǹ̀ Salekao ǹ̀ Basana b̀̀suo p̀̀ii e a gb̀̀e p̀̀e Gesuu buio ǹ̀ Maaka buio b̀̀su léwa. Galada b̀̀su kp̃edo ku we e a gb̀̀e p̀̀e Esebõ k̃i Siõ b̀̀suwa.

6 Ké Dii z̃õblena M̃oizi ǹ̀ Isailio ǹ̀ fú, õ M̃oizi ǹ̀ b̀̀supio kpaalẽ Lubeni buio ǹ̀ Gada buio ǹ̀ Manase buio lee dõne.‡

7 Yuudẽ baa be'ae oi k̃ia p̀̀ Yozuee ǹ̀ a gb̃ẽõ ǹ̀ fú ẁ̀lee t̃on ke, sea za Baali Gada, Libã guzuleu e a gb̀̀e p̀̀e gb̀̀e waiwai p̀̀o k̀̀u Sei b̀̀suwa. B̀̀supi õ Yozuee kpaalẽ Isailione daeda,

8 a gus̀̀s̀ide ǹ̀ a gusalalao ǹ̀ s̀̀gbão ǹ̀ a gb̃ep̃leo ǹ̀ a guwaiwaio ǹ̀ Negeveo, b̀̀su p̀̀o Itio ǹ̀ Amoleo ǹ̀ Kanaao ǹ̀ Pelizio ǹ̀ Ivio ǹ̀ Yebusio kuu yãa. Ẁ̀le p̀̀o aa de a k̃ia ùõ t̃on ke:

9 Yeliko, Ai p̀̀o k̀̀u Beteli sae,

10 Yelusaleũ, Hebl̃õ,

11 Yaamu, Lakisi,

12 Egeloni, Gez̃e,

13 Debii, Ged̃e,

14 Ɔma, Alade,

15 Libena, Adulaũ,

16 Makeda, Beteli,

17 Tapua, Ef̃e,

18 Af̃eki, Lasaloni,

19 Madõ, Azoo,

20 Simeloni Meloni, Akesafa,

21 Taanaki, Megido,

22 Ked̃esi, Yõkenaũ p̀̀o k̀̀u Kaameli b̀̀suu,

* 11:20 Iko 7.16 † 11:21 Nao 13.33 * 12:2 Nao 21.21-25, Iko 2.26-37 † 12:4 Nao 21.33-35, Iko 3.1-11 ‡ 12:6 Nao 32.33, Iko 3.12-13

23 Doo pɔ́ kú Doo gusísídeu, Goiũ pɔ́ kú Giligali
 24 ń Tiizao. Kíapio píi gběon baakwi ń m̀endooe.

13

B̀usu pɔ́ Isailio i e zibl̀ewào

1 Yozuee zik̀u à kà zà, ɔ̄ Dii òè: N zik̀u n ka zà, mé b̀usu pɔ́ g̀è ni sioo z̄oo maamaae.

2 B̀usu pɔ́ g̀èpion ke: Filit̄eo b̀usu ń Gesuuo b̀usuo píi

3 sea za Sikoo d̀oo pɔ́ kú Egipi gukpe oi e à g̀è p̀èò Ekelonio b̀usu z̄oleu gub̀antoo oiwa. B̀usupi wí me Kanaa b̀usu. Filit̄eo kía gběon sooo ku Gaza ń Asedodao ń Asekelonio ń Gatao ń Ekelonio. Aviio b̀usu

4 ku geomidokii oi lo. Kanaa b̀usu ku lo sea za Sid̄o gbè'eo e à g̀è p̀èò Afekiwa ń Amoleo b̀usuo píi.

5 Gebalio b̀usu ń Libā b̀usu gukpe oio sea za Baali Gada, Eem̄o gbepoleu e à g̀è p̀è Amata b̄oleu.

6 Sid̄ode pɔ́ kú gusísídeu sea za Libā b̀usuu e Misefomaiũ, máme má ń yá Isailion̄e. N ń b̀usu kpaalené ń gbelaao lá má ònewa.*

7 B̀usue bee kpaale Isaili bui m̀en k̄okwion̄e sa ń Manase buio lee doo.

Yuud̄e baa gukpe b̀usu kpaalea

8 Manase buio lee do ń Lubeni buio ń Gada buio ń b̀usu v̄i k̀ò. Dii z̀òblena M̄oizi mé kpaalené Yuud̄e gukpe oi.†

9 Sea Aloe pɔ́ kú Aano d̀oo sae ń w̄́e pɔ́ kú guzul̄epi guoguoo ń Medeba gusalalao e Dib̄o

10 ń Amoleo kí Sīo pɔ́ de Eseb̄o kía ũ w̄́e píi e Am̄onio b̀usu z̄oleu.

11 Galada b̀usu ku we lo ń Gesuuo b̀usuo ń Maakao b̀usuo ń gb̀esísi pɔ́ wí me Eem̄o píi ń Basana b̀usuo píi e Saleka.

12 Lefai bui k̄nao gb̄́e Ogu pɔ́ de Asalo ń Ed̄el̄eio kía ũ b̀usun we. M̄oizi mé ń f̄ú, ɔ̄ à ń b̀usu símá.

13 Isailio i Gesuuo ń Maakao b̀usu símáo, ɔ̄ buipio ku Isailio guu e ń a gb̄ao.

14 M̄oizi i b̀usu kpaale Levii buion̄eo. Sa pɔ́ wí o Dii Isailio Luawa wí a pɔ́ n̄isi káteu à tékũ n̄oo mé ń pɔ́ ũ lá a ònewa.‡

15 Kpaale pɔ́ M̄oizi k̀è Lubeni buion̄e daedāeon ke:

16 Sea za Aloe pɔ́ kú Aano d̀oo sae ń w̄́e pɔ́ kú guzul̄epi guoguoo ń Medeba gusalalao píi

17 e Eseb̄o ń w̄́e pɔ́ kú gusalalaūe beeo píi: Dib̄o, Bam̄oti Baali, B̄ebaali M̄eona,

18 Yaaza, Kedem̄o, M̄efaa,

19 Kiliataiũ, Sibema, Zeleti Sahaa pɔ́ kú guzul̄e sísiwa,

20 B̄epeoo, Pisiga gbepoleo ń B̄eyesim̄oo.

21 Gusalalapi w̄́e píi ń Amoleo kí Sīo pɔ́ de Eseb̄o kía ũ b̀usu piion we. M̄oizi mé aà f̄ù ń Madīao kía pɔ́ Sīopi iko v̄imá aa ku b̀usupiuo: Evi, L̄ekeũ, Zuu, Hulu ń L̄ebao.

22 Isailio B̄eoo né Balaaũ pɔ́ de m̀asokena ũ d̀è we lo.

23 Yuud̄e d̀oo mé Lubeni buio b̀usu z̄ole ũ. Kpaale pɔ́ aa s̀è daedāe ń a w̄́e ń a bualoũon̄ we.

24 Kpaale pɔ́ M̄oizi k̀è Gada buion̄e daedāeon ke:

25 Yaz̄ee b̀usu, Galada b̀usu w̄́e, Am̄onio b̀usu kp̄edo e Aloe pɔ́ kú Laba oi

26 sea Eseb̄o e Lama Mizipa ń Betoniũ, sea Maanaiũ e Debii b̀usuu.

* 13:6 Nao 33.54 † 13:8 Nao 32.33, Iko 3.12 ‡ 13:14 Iko 18.1

²⁷ Betalaũ, Benimela, Suko n' Zaf̄so ku guzuleu we n' Eseb̄o k' Sīs b̄usu k'inio Yuud̄e baa gukpe e Genezaleti isida sae.

²⁸ Kpaale p' Gada buio s̄e daedaē w̄el̄eo n' a bualoũon we.

²⁹ Kpaale p' M̄oizi k̄e Manase buio l̄eē dōone daedaēon ke:

³⁰ S̄ea Maanaiũ aa Basana k' Ogu b̄usu ē p̄ii n' Yaii z̄ēwia m̄en b̄aās p' k'ú weo

³¹ n' Galada b̄usu kpedoo n' k' Ogu w̄el̄eo Asalo n' Ed̄el̄io. Kpaale p' Manase n̄e Makii buio l̄eē dō s̄e daedaēon we.

³² B̄usu p' M̄oizi kpaal̄en̄e ḡoo p' a ku M̄obabūo b̄usu s̄ēgb̄au Yuud̄e gukpe baa b̄oaa n' Yelikoon we.

³³ I b̄usue kpa Levii buiōwao. Dii Isailiō Lua mé n' baa ũ lá a òn̄ewa. §

14

Yuud̄e baa be'aē b̄usu kpaalea

¹ Kpaale p' Isailiō s̄e Kanaa b̄usu guuon ke. Sa'ona Eleazaa n' Nuni n̄e Yozueeo n' Isaili bui uabelēo mé kpaal̄en̄e.

² Isaili bui m̄en k̄eokwi n' k'iniōo ō w̄a kpaal̄en̄e n' gb̄el̄aao* lá Dii dà M̄oizie a òwa.

³ Yuud̄e baa gukpe ō M̄oizi kpaal̄e bui m̄en pla n' k'iniōone.† I kpa Levii buiōwarīnōo,

⁴ Yosefu n̄e Manase n' Eflaiũo buiō mé ḡò bui m̄en pla ũ. Levii buiō i b̄usu kpaales̄eo, sema w̄el̄e p' aaō kuuō n' n' dá̄d̄akek̄iō.

⁵ M̄aa Isailiō b̄usu kpaal̄ek̄ōe lá Dii dà M̄oiziewa.

Hebl̄s̄ kpa Kalebuwa

⁶ Yuda buiō m̄ō Yozuee k̄ii Giligali, ō Yefũne n̄e Kalebu, Kenazi bui òè: N yá p' Dii ò a gb̄e M̄oizie Kad̄esi Baanēa mapi n' mpio yá musu d̄o.‡

⁷ Ké ma ka w̄è bla, Dii z̄òbl̄ena M̄oizi ma gbae Kad̄esi Baanēa, ō ma m̄o b̄usue bee asiigwà. Ma ea ta aà k̄ii, má òè lá a ku ma s̄ō guuwa, §

⁸ ō gb̄e p' ḡeman̄ōo tò s̄ō k̄è n' gb̄é̄gu. Mapi lé, má té Dii ma Luazi n' n̄sem̄endooe.

⁹ Ḡoo bee ō M̄oizi legb̄em̄ee à m̄e, lá má té Dii ma Luazi n' n̄sem̄endooe, t̄ole p' ma gbāp̄el̄ewà a ḡo mapi n' ma buiō p' ũe e ḡoōpii.*

¹⁰ Dii tò má k'ú e tia lá à a legb̄ewa. Za ḡoo p' à yápi ò M̄oizie ḡoo p' Isailiō be guwaiwaiu, a w̄è blas̄oon ke. Tia kéwa ma ke w̄è basiīōsoo,

¹¹ mé má gb̄aa v̄i e n' a tiao, lá má v̄i ḡoo p' M̄oizi ma z̄iwa. Má ȳēē v̄i e n' a tiao mà gé z̄ikai lán yāawa.

¹² Ma gba gus̄is̄ide p' Dii a yá'ò ḡoōbeezīpi sa. Nz̄iawa n swá mà ḡoo bee Anaki buiō ku we, mé aa w̄el̄e z̄ō̄o b̄īidēo v̄i. Dii aō kuman̄ō, mí n' b̄usu símá lá Dii òwa.

¹³ ō Yozuee samaa'ò Yefũne n̄e Kalebue, ō à Hebl̄s̄ kpàwà kpaale ũ.

¹⁴ Ayāmeto Hebl̄s̄ ḡō Yefũne n̄e Kalebu buiōne e n' a gb̄aō, asa à t̄e Dii Isailiō Luazi n' n̄sem̄endooe.

¹⁵ W̄i o Hebl̄s̄e yāa Kiliataabae, Anaki bui t̄ode p' w̄i m̄eē Aaba yái.

Bee gb̄ea b̄usu ḡò da k̄ilikili, w̄al̄e z̄ikauo.

15

Yuda buiō kpaales̄ea

§ 13:33 Nao 18.20, Iko 18.2 * 14:2 Nao 26.52-56 † 14:3 Nao 32.33, Iko 3.12-17 ‡ 14:6 Nao 14.30

§ 14:7 Nao 13.30 * 14:9 Nao 14.24

¹ Kpaale pɔ Yuda buio sɛ daedaɛɔ gɛ pɛ Ɛɔɔɔ buɔsuwae e guwaiwai pɔ wɔ me Ziniwa, Isaili buɔsu zɔɔɔleu gɛɔmidɔkɔi oi.

² Sea za Isida Wiside lɛu gɛɔmidɔkɔi oi an buɔsu lɛpi tɔ gɛɔmidɔkɔi oie,

³ ɔ pɔ Sɔigbebɔɔe ɔzeɛi, ɔ tɔ Zini oi, ɔ pɔ Kadɛsi Baanea ɔzeɛi, ɔ tɔ e Ɛzɔnɔ nɔ Adaaɔ, ɔ gɛ lɔa Kaakai.

⁴ Bɔa Azemɔ ɔ pɔ Egipi zɛ swaa e ɔ gɛ pɛ isiawa. An buɔsu lɛn we gɛɔmidɔkɔi oi.

⁵ Gukpe oi an buɔsu lɛ mɛ Isida Wiside ũ e Yuudɛ lɛi. Gugbɔntoo oi sɔ, sea za gu pɔ Yuudɛ kɔu isidapiwa,

⁶ ɔ tɔ Dɔnkpea, ɔ tɔ Betalaba ɔplaa e Lubɛni nɛ Bohana gbɛi.

⁷ Za Akoo guzulɛu ɔ tɔ Debii, ɔ lɔa gugbɔntoo oi e Giligali pɔ bɔaa nɔ Adumiũ gbɛɔɔɔ, swadɔ gɛɔmidɔkɔi oi. Za we ɔ pɔ Semɛsi nibɔna ɔa e ɔ tɔ Logɛli nibɔnai.

⁸ A pɔ Inɔu guzulea sɔsi pɔ Yebusiɔ wɛɛ Yelusaleũ kuwɔ gɛɔmidɔkɔi oi pɔɔɔ. Za we ɔ sɔsi pɔ kɔ Inɔu guzule be'ae oi kɔ Lefai gusalala lɛu gugbɔntoo oi.

⁹ Za sɔsɔpi misonaa ɔ mipɛ Nɛfetoa nibɔnawa, ɔ mipɛ Ɛfɔnɔ gbɛ wɛɛɔwa e Baala pɔ wɔ me lɔ Kiliyaaliũ.

¹⁰ Bɔa Baala ɔ liai be'ae oi e gbɛsɔsi pɔ wɔ me Seiwa, ɔ tɔ gbɛsɔsi pɔ wɔ me Yaaliũ pɔɔɔ gugbɔntoo oi, ɔ wɔ me lɔ Kesaloni, e Besɛmɛsi nɔ Timinao.

¹¹ A tɔ Ekeloni gbɛpɔɔɔ gugbɔntoo oi, ɔ tɔ Sikelona, ɔ pɔ Baala gbɛa e Yabene, ɔ ɔ mɛ isiai.

¹² Be'ae oi Isia Zɔɔ mɛ Yuda buio buɔsu zɔɔɔ ũ. An buɔsu zɔɔɔɔn we daedaɛ.

Kalɛbu zɔɔɔɔ Heblɔ nɔ Debiiowa

(Dɔa 1.11-15)

¹³ Yozuee tɔɔɔ pɔ kɔ Yuda buio buɔsu kpa Yefɔne nɛ Kalɛbuwa lɔ Dii dɔɔɔɔwa. Ɔme Anaki buio dezi Aaba wɛɛ pɔ wɔ me Heblɔ ũ.

¹⁴ Kalɛbu Anaki bui pɔ kɔ weɔ yɔ gbɛɔn ɔaɔ, Sesai, Aimani nɔ Talemaio.

¹⁵ Bɔa we ɔ gɛ lɛɔ Debiiideɔwa. Debii tɔn yaa Kiliasefɛɛ.

¹⁶ Ɔ Kalɛbu mɛ: Gbɛ pɔ lɛɔ Kiliasefɛɛpiwa a sɔ ɔ mɔ a nɛnɔɔ Akesa kpawɔ nɔ ũ.

¹⁷ Kalɛbu dɔuna Kenazi nɛ Ɔnieli mɛ sɔ, ɔ Kalɛbu a nɛnɔɔpi kpawɔ.

¹⁸ Kɛ ɔ aɔ sɛ, ɔ nɔɔwɔ aɔ gɛ tɔɔɔ wabike a maewa. Kɛ nɔpi pɔɔ a zaaɔnawa, ɔ aɔ mɔ Kalɛbu aɔ lɔ ɔ mɛ: Bɔ nɔ yeii?

¹⁹ Ɔ a wɛwɔ ɔ mɛ: Gbɛkɛkɛmɛɛ. Lɔ tɔɔɔ pɔ n ma gba ku gbɔaue, ma gba a nibɔnade sa. Ɔ Kalɛbu aɔ gbɔ tɔɔɔ pɔ a nibɔna ku sɔsɔna musu nɔ pɔ pɔ a nibɔna ku guzulɛu.

²⁰ Kpaale pɔ Yuda buio sɛ daedaɛɔn kɛ:

²¹ Wɛɛɛ beɔ ku Yuda buɔsu lɛ pɔ kɔ gbɔaue Ɛɔɔɔ buɔsu oie: Kabazee, Edɛɛ, Yaguu,

²² Kina, Dimɔna, Adada,

²³ Kɛɛsi, Azoo, Itena,

²⁴ Zifi, Teleũ, Bealo,

²⁵ Azoo Adata, Kelio Ɛzɔnɔ pɔ wɔ me lɔ Azoo,

²⁶ Amaũ, Sema, Mɔlada,

²⁷ Azaagada, Ɛsemɔ, Bepele,

²⁸ Azaasuali, Beɛɛɛba, Biziotia,

²⁹ Baala, Iiũ, Ɛɛũ,

³⁰ Elolada, Kesili, Ɔma,

³¹ Zikilaga, Mademana, Sansana,

³² Lebao, Siliũ, Aini nɔ Limɔ. Wɛɛ kɛ pɔi baakwi mɛndosai, an baade nɔ a bualoũ.

- 33 Wéle pò kú Yuda bùsu gusalalau tón ke: Esetao, Zola, Asena,
 34 Zana, Enganiũ, Tapua, Enaũ,
 35 Yaamu, Adulaũ, Soko, Azeka,
 36 Saalaiũ, Aditaiũ ní Gedela ge Gedelotaiũ. Wéle kè gëo mëndosai, an baade ní a bualoũ.
- 37 A gbea Zena, Adasa, Midala Gada,
 38 Dilana, Mizipa, Yokeeli,
 39 Lakisi, Bɔzeka, Egelɔni,
 40 Kabɔ, Lamasa, Kitelisi,
 41 Gedelo, Bedagɔ, Naama ní Makedao. Wéle kè gëo ní mëndoo, an baade ní a bualoũ.
- 42 A gbea Libena, Etee, Asã,
 43 Ifeta, Asena, Nezibu,
 44 Keila, Akazibu ní Malesao. Wéle kè kɛokwi, an baade ní a bualoũ.
- 45 Ekɛloni ní a zɛwiao ní a bualoũ.
 46 Wéle pò aa ku Ekɛloni be'ae Asedoda oio, an baade ní a bualoũ.
 47 Asedoda ní a zɛwiao ní a bualoũ. Gaza ní a zɛwiao ní a bualoũ e à gè pè Egipi zé swawa ní ísialeo.
- 48 Wéle pò kú Yuda bùsu gusísídeu tón ke: Samii, Yatii, Soko,
 49 Dana, Kiliasana, Debii,
 50 Anabu, Esemɔ, Aniũ,
 51 Gosɛ, Olona ní Giloo. Wéle kè kuɛdo, an baade ní a bualoũ.
- 52 A gbea Alabu, Duma, Esã,
 53 Yaniũ, Betapua, Afeka,
 54 Humeta, Kiliataaba pò wí me lo Heblɔ ní Ziooo. Wéle kè kɛokwi, an baade ní a bualoũ.
- 55 A gbea Maoni, Kaameli, Zifi, Yuta,
 56 Yezelɛɛ, Yokedaũ, Zana,
 57 Kainu, Gibea ní Timinao. Wéle kè kwi, an baade ní a bualoũ.
- 58 A gbea Halula, Bezuu, Gedoo,
 59 Maalata, Betano ní Elekonio. Wéle kè soolo, an baade ní a bualoũ.
- 60 Kiliabaali pò wí me lo Kiliayaaliũ ní Labao. Wéle kè pla, an baade ní a bualoũ.
- 61 Yuda bùsu wéle pò kú gbáau tón ke sa. Betalaba, Midini, Sekaka,
 62 Nibesã, Wisiwéle ní Engedio. Wéle kè soolo, an baade ní a bualoũ.
- 63 Yuda buio i fɔ Yebusi pò kú Yelusaleũ yào, ɔ aa ku Yelusaleũ ní Yuda buio sãnu e ní a gbão.

16

Eflaiũ buio kpaalesa

- 1 Yosefu buio ní kpaale sè sea za Yuudɛi boaa ní Yelikoo, Yeliko nibona gukpe oi. Za we à pà gbáaa e Beteli bùsu gusísídeu.
- 2 Bɔa Beteli à tà Luzu, ɔ à tà e Aaki buio bùsuu e Atalo.
- 3 A gbea an bùsu zɔle pila be'ae oi e Yafleti buio bùsuu e Betoloni zílɛpɔ ní Gezɛɛo, ɔ à gè pè ísialewa.
- 4 Bùsu pò Yosefu néo Manase ní Eflaiũ buio sèn we.
- 5 Bùsu pò Eflaiũ buio sè daedaɛn ke: Sea za Atalo Adaa gukpe oi à tà e Betoloni musupɔwa,
- 6 ɔ à gè pè ísiawa. Za Mikemeta gugbãntoo oi an bùsu zɔle pài gukpe oie e Taanaki Silo, ɔ à pài e Yana gukpe oi.
- 7 Bɔa we à tà Atalo ní Naalatio, ɔ à nà Yelikowa e à gè pè Yuudɛwa.

⁸ Sea za Tapuawa an bùsu zǒle tà be'ae oi Kana dǒoi e à gè kà ísiawa. Kpaale pó Eflaiũ buiò sè daedaɛn we.

⁹ Eflaiũ buiò wéle pó kú Manase buiò bùsuuò ví lɔ, an baade ní a bualoũ.

¹⁰ Aai fǔ Kanaa pó kú Gezεεò bùsu sǐmáo, ò aa gǔ we sǎnu ní Eflaiũ buiò e ní a gbǎo, āma an zɔɔne.

17

Manase buiò kpaalesεa

¹ Kpaale pó Manase buiò sèn ke. Manaseá Yosefu yoaε. Galada bùsu ní Basana bùsuò gǔ Manase yoa Makii pó ũ, asa zǐgǔε. Ōme Galada mae ũ.

² Yosefu né Manase né kǐnion ke: Abiezεε, Eleki, Asieli, Sikεũ, Efεε ní Semidao. An buiò mé kpaalεε bee sè daedaε.

³ Manase né Makii Galada Ì, Galada Efεε Ì, ò Efεε Zelofada Ì. Zelofadapi i nεgǔε io, sema nenɔɔ. An tón ke: Mala, Nɔa, Ōgela, Milika ní Tiizao.

⁴ Aa gè sa'ona Eleazaa ní Nuni né Yozueeo ní dɔaanaò lè aa mè: Dii dǐle Mɔizie aà bùsu kpaalεwéε sǎnu ní wá dǎɔ. Ō Yozuee kpaalèné ní ní desεò sǎnu, lá Dii òwa.*

⁵ Ō wà tɔɔle kpaalè Manase buiòne lεε kwi, Galada bùsu ní Basana bùsu pó kú Yuudε baa gukpεo bàasi,

⁶ asa Manase bui Zelofada nenɔɔ kpaalesè sǎnu ní Manase nεgǔεɔε. Galada bùsu mé gǔ Manase buiò lεε do pó ũ.

⁷ Sea za Aσεε Manase buiò bùsu gè Mikεmeta pó kú Sikεũ gukpεe oi. Sea za we an bùsu zǒle tà γεomidɔkǐi oi e Tapua nibɔnai.

⁸ Tapua bùsuá Manase buiò póε, āma wélepi kú ní bùsu zǒlewaε, Eflaiũ buiò mé ví.

⁹ Manase buiò bùsu zǒle tà swa pɔ wǐ me Kana baa γεomidɔkǐi oi. Eflaiũ bui wéleεò kú ní Manase bui wéleε we. Manase buiò bùsu zǒle bùa Kana baa gugbǎntoo oi e à gè pè ísiawa.

¹⁰ Eflaiũ buiò bùsu ku swapi γεomidɔkǐi oi, Manase buiò pó sǒ gugbǎntoo oi e ísiale. Gugbǎntoo oi an bùsu zǒle gè pè Aσεε buiò bùsuwa, gukpεe oi sǒ Isakaa buiò bùsuε.

¹¹ Wà wéle pó kú Isakaa buiò bùsuue beeò ní wéle pó kú Aσεε buiò bùsuue beeò kpà Manase buiòwa: Betesǎ, Ibleaũ, Doo, Endoo, Taanaki ní Mεgidoo, amp̄ii ní a zǔεwiaɔ.

¹² Kási aai fǔ wélepiò sǐo, asa Kanaaò gǐ zǒleεa bùsupiue.

¹³ Ké Isailiò gbǎa è, ò aa Kanaapiò dà zɔziu, aai e ní bùsupi sǐmá wásawasao.

¹⁴ Yosefu buiò ò Yozueeε: Dii báaadàwágu, wa dasikù maamaa kéwa, ò bùsu lεε do ní kpàwáa?

¹⁵ Ō Yozuee wémá à mè: Tó á dasi, mé á bùsu gusísíde kèé fǐneũ, à gé líkpεu, gu pó Peliziò ní Lefai buiò kuu, í a gbáala ke.

¹⁶ Ō Yosefu buipiò mè: Gusísídepi a mówáo, à mɔ lè sǒ Kanaa pó kú gusalalauò zikasǔgo mɔpɔɔ ví, an gbé pó kú Betesǎ ní a zǔεwiaɔ ní gbé pó kú Yεzεεε guzulεuò píi.

¹⁷ Ō Yozuee ò Yosefu né Eflaiũ ní Manase buipiòne à mè: A dasi mé á gbǎa maamaa. A kpaalεε lεε doo,

¹⁸ asa gusísídeɔ de á pó ũε. A a gbáala ke, i gǔ á pó ũ e a léwa. Baa ké Kanaaò sǔgo mɔpɔɔ ví mé aa gbǎa, á ní bùsu sǐmáε.

* 17:4 Nao 27.1-7

18

Bùsu k̄ni kpaalea

- ¹ Isailiò k̄aaa Silo mípii, ò aa kpaaūkpe d̀ò we. Aa zìblè bùsupiwa,
² ãma Isaili bui soplaò mé g̀ò kpaalesesai.
³ Ǿ Yozuee ònè: A ò aò d̀óázi e b̀òe ni? A ge bùsu p̀ó Dii á deziò Lua kp̀àwá sí á p̀ó ù.
⁴ A á gb̀éò dile àaõ'aaõ bui ní buio, mí ní gbae. Aa fele ní bùsu keele, aai a yá dalau a kpaalea yá musu, aai suomee.
⁵ A kpaale lee soplae. Yuda buio g̀õ ní bùsuu geomid̀k̄ii oi, mé Yosefu buio g̀õ ní bùsuu gubãntoo oi.
⁶ Tó a á bùsu kpaalea lee sopla yá d̀alau, à suomee la, mí kpaaléé ní gbelaao Dii wá Lua ae.
⁷ Levii buio kpaaleséánò, asa Dii gbagbaa mé ní baa ù. Gada buio ní Lubeni buio ní Manase buio lee doo s̀õ aa ní kpaale sè k̀ò Yuudẽ baa gukpe. Dii z̀òblena M̀oizi mé kp̀amá.
⁸ Ké gb̀éò f̀ele lé dazeu bùsu yá dai láu, ò Yozuee yá d̀iléné à mè: A ge bùsu keele, í a yá dalau, à suomee, mí kpaaléé ní gbelaao Dii ae Silo la.
⁹ Ǿ gb̀épiò p̀à bùsupia, aa a yá d̀alau wéle ní wéleo lee sopla, ò aa tàò Yozuee k̄ii b̀òou Silo.
¹⁰ Ǿ Yozuee bùsupi kpaalè Isaili buipìòne Dii ae ní gbelaao.

Bëyãmee buio kpaalesea

- ¹¹ Bëyãmee buio kpaalesè Yuda buio bùsu ní Yosefu buio bùsuo zãnguò dae dae.
¹² Sea za Yuudẽi an bùsu z̀òle d̀ò Yelikozi geomid̀k̄ii oi, à mipè gusisidewa be'ae oi, ò à tà Betavẽ gbáau.
¹³ Sea za we à tà Luzu p̀ó w̄i me l̀ò Beteli geomid̀k̄ii oi, ò à tà Atalo Adaa p̀ó kú s̀is̄i musu Betoloni z̀ílep̀ò geomid̀k̄ii oi.
¹⁴ Sea za s̀is̄ipi be'ae oi à l̀ia geomid̀k̄ii oi e Kiliabaali p̀ó w̄i me l̀ò Kiliayaaliù. Wélepiá Yuda buio p̀óe. An bùsu z̀òle p̀ó kú be'aen we.
¹⁵ Sea za Kiliayaaliù wénkpe geomid̀k̄ii a z̀òle tà gukpe oi e Nefetòa nib̀onai.
¹⁶ A p̀ila s̀is̄i p̀ó b̀òaa ní Beniǹõ guzuleo Lefai guzule gubãntoo oi. A d̀ò Iǹõ guzulei Yebusiò wéle sae geomid̀k̄ii oi e Logeli nib̀onai.
¹⁷ Sea za we à p̀ai à tà gubãntoo oi e Semesi nib̀onai ní Gelilo p̀ó b̀òaa ní Adumiù gbeboloo ní Lubeni né Bohana gbèò.
¹⁸ A tà s̀is̄i p̀ó kú Alaba s̄e sae gubãntoo oi, ò à p̀ila s̄epiu.
¹⁹ A d̀ò D̀õnkpea s̀is̄i gubãntoo oi, à gè pè Isida Wisidewa a gubãntoo oi, gu p̀ó Yuudẽ k̀auwa. An bùsu z̀òle p̀ó kú geomid̀k̄ii oin we.
²⁰ Yuudẽ mé Bëyãmee buio bùsu z̀òle ù gukpe oi. An bùsu z̀òle on we.
²¹ Wéle p̀ó Bëyãmee buio ví daedaen ke: Yeliko, D̀õnkpea, Emekézizi,
²² Betalaba, Zemalaiù, Beteli,
²³ Aviù, Pala, Ǿfela,
²⁴ Kefaa, Am̀oni, Ǿfini ní Gebao. Wéle kè kuepla, an baade ní a bualoũ.
²⁵ A gbèa Gabaõ, Lama, Beelo,
²⁶ Mizipa, Kefila, M̀oza,
²⁷ Lèkèù, Iipeli, Talala,
²⁸ Zela, Elefi, Yebusiò wéle p̀ó w̄i me Yelusaleù, Gibèa ní Kiliao. Wéle kè gèò m̀endosai, an baade ní a bualoũ. Kpaale p̀ó Bëyãmee buio sè daedaen we.

19

Simɛɔ buiɔ kpaalɛsɛa

¹ Gbɛlaa gɛn plaade Simɛɔ buiɔ sɛ daɛdaɛ. An bɔsu mɛ kú Yuda buiɔ bɔsu guo.

² An wɛ́lɛɔ tɔn ke: Bɛɛsɛba pɔ wɪ mɛ lɔ Seba, Molada,

³ Azaasuali, Bala, ɛsɛũ,

⁴ Elolada, Bɛtue, ɔma,

⁵ Zikilaga, Bɛmaakabo, Azaasusa,

⁶ Belebao nɪ Saluɛo. Wɛ́lɛ kɛ kuɛ'aaɔ, ampii nɪ nɪ bualoũɔ.

⁷ A gbɛa Aini, Limɔ, ɛtɛɛ nɪ Asão. Wɛ́lɛ kɛ sɪiɔ, ampii nɪ nɪ bualoũɔ

⁸ nɪ bualoũ pɔ liaiɔ e Baalabɛɛ nɪ Lama Nɛgɛvɛo. Kpaalɛ pɔ Simɛɔ buiɔ sɛ daɛdaɛɔn we.

⁹ Wã Simɛɔ buiɔ bɔsupi sɪ Yuda buiɔ kpaalɛ guuɛ, asa Yuda buiɔ pɔ zɔɔɛ. Maa Simɛɔ buiɔ nɪ kpaalɛ ɛ Yuda buiɔ pɔ guu.

Zabulɔni buiɔ kpaalɛsɛa

¹⁰ Gbɛlaa gɛn aaɔde Zabulɔni buiɔ sɛ daɛdaɛ. An bɔsu zɔlɛ tã e Salidi.

¹¹ Sea za we à tã bɛ'ae oi e Malala, ɔ à pɛ Dabɛsɛwa nɪ swadɔɔ pɔ kú Yɔkenaũ saɛo.

¹² Sea za Salidi à tã gukpɛ oi e Kiselo Taboo bɔsuu, ɔ à tã Dabela nɪ Yafiao.

¹³ Sea za we à tã gukpɛ oi e Gatefɛɛ nɪ Etakazinio. ɔ à gɛ nɪ Limɔo nɪ Nɛao.

¹⁴ Sea za we à dɔ Anatɔi gugbãntoo oi e à gɛ pɛ Ifataɛli guzulɛwa.

¹⁵ Kata, Naalala, Simɛlɔni, Idala nɪ Bɛtɛlɛũo ku a guu lɔ. Wɛ́lɛ kɛ kuɛpla, ampii nɪ nɪ bualoũɔ.

¹⁶ Wɛ́lɛpiɔ nɪ nɪ bualoũɔ mɛ kpaalɛ pɔ Zabulɔni buiɔ sɛ daɛdaɛɔ ũ.

Isakaa buiɔ kpaalɛsɛa

¹⁷ Gbɛlaa gɛn sɪiɔde Isakaa buiɔ sɛ daɛdaɛ.

¹⁸ An bɔsu wɛ́lɛɔn ke: Yɛzɛlɛɛ, Kesulo, Sunɛũ,

¹⁹ Afalaiũ, Sioni, Anaala,

²⁰ Labiti, Kisioni, ɛbɛzi,

²¹ Lemɛti, ɛnganiũ, ɛnada nɪ Bɛpazɛzio.

²² An bɔsu zɔlɛ lɔ Taboowa nɪ Saazumao nɪ Bɛsɛmɛsio e à gɛ pɛ Yuudɛwa. Wɛ́lɛ kɛ gɛo nɪ mɛndoo, ampii nɪ nɪ bualoũɔ.

²³ Wɛ́lɛpiɔ nɪ nɪ bualoũɔ mɛ kpaalɛ pɔ Isakaa buiɔ sɛ daɛdaɛɔ ũ.

Aɛɛ buiɔ kpaalɛsɛa

²⁴ Gbɛlaa gɛn sɔode Aɛɛ buiɔ sɛ daɛdaɛ.

²⁵ An bɔsu wɛ́lɛɔn ke: Eleka, Hali, Bɛtɛ, Akesafa,

²⁶ Alamɛlɛki, Amada nɪ Misalao. Bɛ'ae oi an bɔsu zɔlɛ lɔ Kaamɛliwa nɪ Sikoo Libenao.

²⁷ Sea za we à ɛa gukpɛ oi e Bɛdagɔ, à pɛ Zabulɔni buiɔ bɔsuwa nɪ Ifataɛli guzulɛo, à tã Bɛtɛmɛki nɪ Nɛielio, ɔ à dɔ Kabului ɔzɛɛ oi

²⁸ e Abadɔ nɪ Leobɛo nɪ Hamɔo nɪ Kanao nɪ Sidɔ pɔ dɛ mɛɛwia ũo.

²⁹ Sea za we à tã Lama nɪ Tii wɛ́lɛ bɪiɛde, ɔ à pã, à tã Osa oi e à gɛ pɛ ɪsiawa Akazibu saɛ.

³⁰ ɔ à gɛ nɪ Umao nɪ Afɛkio nɪ Leobɛo. Wɛ́lɛ kɛ mɛn bao nɪ plao, ampii nɪ nɪ bualoũɔ.

³¹ Wɛ́lɛpiɔ nɪ nɪ bualoũɔ mɛ kpaalɛ pɔ Aɛɛ buiɔ sɛ daɛdaɛɔ ũ.

Nɛfatali buiɔ kpaalɛsɛa

³² Gbɛlaa gɛn soolode Nɛfatali buiɔ sɛ daɛdaɛ.

³³ Sea za Helefi ní Zaananiũ gbéne kpéó an b̀usu tà Adami Nεkebu ní Yabeneo e Lakuũ, a z̀len Yuudēi.

³⁴ Ɔ à èa be'ae oi e Azeno Taboo, ̄ à g̀è ní Hukokoo. Geomidokli oi à p̀è Zabuloni buio b̀usuwa, be'ae oi s̄ Asee buio b̀usuwa, gukpe oi s̄ Yuudēwa.

³⁵ An ẃele bíideo tón ke: Zidiũ, Zee, Amata, Laka, Genezaleti,

³⁶ Adama, Lama, Azoo,

³⁷ Kedesi, Edelai, Enazoo,

³⁸ Iloni, Midala'eli, Oleũ, Betana ní Besemesio. Ẃele kè k̀okwi, ampii ní ní bualoũ.

³⁹ Ẃelep̄io ní ní bualoũ mé kpaale p̀o Nefatali buio s̀è daedaeo ũ.

Dã buio kpaalesea

⁴⁰ Gbelaa g̀en soplade Dã buio s̀è daedae.

⁴¹ An b̀usu ẃeleo tón ke: Zola, Esetao, Iisemesi,

⁴² Saalebiũ, Ayaloni, Itela,

⁴³ Eloni, Timena, Ekeloni,

⁴⁴ Eleke, Gibetõ, Baalata,

⁴⁵ Yehuda, Benebela, Gata Limõ,

⁴⁶ Meyaakõ ní Lakõo ní b̀usu p̀o b̀aa ní Zopeo.

⁴⁷ Dã buio i f̄o ní b̀usupi s̄máo, ̄ aa g̀è lèle Lesẽũdeowa. Aa s̄i aa a gbéó dèdè ní f̀endao aa z̀leu, ̄ aa ní dezi Dã tó kpàè.*

⁴⁸ Ẃelep̄io ní ní bualoũ mé kpaale p̀o Dã buio s̀è daedaeo ũ.

Yozuee kpaalesea

⁴⁹ Ké Isailio ní b̀usu kpaalekè aa làa, ̄ aa gbàsa Nuni né Yozuee p̀o kpàwà

⁵⁰ lá Dii òwa. Timena Sela p̀o kú Eflaiũ b̀usu gusisideu ̄ a gbèa, ̄ aa kpàwà. A kèke kàle, ̄ à z̀leu.

⁵¹ Kpaale p̀o sa'ona Eleazaa ní Nuni né Yozueeo ní Isaili bui uabeleo kèné ní gbelaao Silo Dii ae a kpé kpeelen we. M̀aa ̄ aa b̀usupi kpaalè.

20

Misiwẽleo

(Nao 35.9-34, Iko 19.1-13)

¹ Ɔ Dii ò Yozuee à mè:

² O Isailione aa ní ẃeleo dile ní misiwẽleo ũ, lá má dà M̀ozie a òwa,

³ ké gbé p̀o kai mé mò à gbèdè lí e bàasi tau azia misikli ũ ade dae p̀o asu t̄siwà yái.

⁴ Tó gbé bàasi tà ẃelep̄io doe guu, aali ze ẃelep̄i b̀leu, i a yã'o ẃelep̄i gbèz̄õõne. Aali aà sí ní ẃele guu, aai kpé kpawà aà kúrino.

⁵ Tó t̄sina p̀eleaazi, aasu gbèdenapi naè a z̄io, asa kai mé mò ̄ à a gbèdee dè, íie kú ní z̄anguo za zio.

⁶ Io ku ẃep̄iu e wà yákpalekaànõ, e sa'onkia p̀o kú ḡõ bee ge gaò, i gbasa ta a be ẃele p̀o à b̀u.

⁷ Ɔ Isailio Kedesi dile ado ũ Galile b̀usuu Nefatali buio b̀usu s̄isideu ní Sikeũo lo Eflaiũ buio b̀usu s̄isideu ní Kiliataaba p̀o w̄i me lo Heblõ Yuda buio b̀usu s̄isideu.

⁸ Yuudẽ baa gukpe aa Bezee p̀o kú gusalala wáiwaiu dile Lubeni buio b̀usuu ní Gada buio ẃele Lamotuo Galada b̀usuu ní Manase buio ẃele Golanao Basana b̀usuu.

* 19:47 D̄oa 18.27-29

9 Gbé pò kai mé mò à gbèdè, Isailie ge bòmò pò kú ní guun nò, aàli bàasi ta wéle pò wa dilèpiò dou. Beewa gbé pò gá dae pò de aà tósiwà a e gbépi deo e wà yákpalekkaànò gia.

21

Levii buiò wéleò
(1Lad 6.39-66)

1-2 Levii bui uabeleò gè sa'ona Eleazaa ní Nuni né Yozueeo ní Isaili bui kɩni uabeleò lè Silo, aa òné: Dii dà Mɔizie, ò a òé à wéleò kpáwá wàò kuu ní wá pò dádákekɩio.*

3 Ǿ Isailiò wéleè beeo ní a dádákekɩio kpà Levii buipiòwa ní pò ù.

4 Keata buiò ò gbelaà sèia ní sé káau, ò wà Yuda buiò ní Simèò buiò ní Bèyámee buiò wéle mèn kue'aaò kpà Levii bui pò aa de sa'ona Aalona bui ùwa daedae ní kpaale ù.

5 Ǿ wà Eflaiù buiò ní Dã buiò ní Manase buiò lee do wéle mèn kwio kpà Keata bui kɩniòwa ní kpaale ù.

6 Ǿ wà Isakaa buiò ní Asee buiò ní Nefatali buiò ní Manase buiò lee do pò kú Basana bùsuuò wéle mèn kue'aaò kpà Geesò buiòwa ní kpaale ù.

7 Ǿ wà Lubeni buiò ní Gada buiò ní Zabuloni buiò wéle mèn kueplao kpà Melali buiòwa daedae ní kpaale ù.

8 Maa Isailiò wélepiò kpà Levii buiòwa ní a dádákekɩio, lá Dii dà Mɔizie a òwa.

9 Yuda buiò ní Simèò buiò wéle pò wa kpámáò tón ke:

10 Levii né Keata bui Aalona buiò mé ví, asa ampiò ò gbelaà sèia ní sé.

11 Wà Kiliataaba pò wí me lo Heblò ní dádákekɩi pò liaio kpámá. A ku Yuda buiò bùsu gusiòsideuè. Aaba mé Anaki buiò dezi ù.

12 A mò lè wà Heblò buaò ní a bualouò kpà Yefùne né Kalèbuwa kò.

13 Maa wà Heblò pò de gbèdena misiwéle ù kpà sa'ona Aalona buiòwa ní Libenao

14 ní Yatiiò ní Esemòao

15 ní Olonao ní Debiio

16 ní Ainio ní Yutao ní Besemesio, wélepiò pii ní a dádákekɩioè. Bui lee plapiò wéleò kè kèokwi.

17 Wà Bèyámee buiò wéleè beeo kpámá: Gabaò, Geba,

18 Anato ní Alemòo. Wéle kè síiò, ampìi ní ní dádákekɩio.

19 Aalona bui sa'onao wéle kè pii kue'aaò, ampìi ní ní dádákekɩio.

20 Wà Eflaiù buiò wéleè beeo kpà Levii né Keata bui kɩniòwà ní kpaale ù.

21 Gbèdena misiwéle Sikeù pò kú gusiòsideu ní Gezèeo

22 ní Kibezaiùò ní Betolonio. Wéle kè síiò, ampìi ní ní dádákekɩio.

23 Aa Dã bui wéleò è mèn síiò lo, Eleke, Gibetò,

24 Ayaloni ní Gata Limòo. Wéle kè síiò, ampìi ní ní dádákekɩio.

25 Aa Manase buiò lee do wéleò è pla, Taanaki ní Bileaùò, ampìi ní ní dádákekɩio.

26 Wà wéle mèn kwipiò kpà Keata bui kɩniòwae, ampìi ní ní dádákekɩio.

27 Manase buiò lee do wéle mèn plao kpà Levii né Geesò buiòwa ní kpaale ù, Golana pò de gbèdena misiwéle ù Basana bùsuuò ní Besetelao, ampìi ní ní dádákekɩio.

28 Aa Isakaa buiò wéleò è mèn síiò, Kisioni, Dabela,

29 Yaamu ní Enganiùò, ampìi ní ní dádákekɩio.

* 21:1-2 Nao 35.1-8

- 30 Aa Asee buio wéleo è lo mèn síiõ, Misala, Abedõ,
 31 Eleka ní Leobeo, ampíi ní ní dádákekíio.
 32 Aa Nefatali buio wéleo è lo mèn aaõ, gbēdena misiwēle Kedesi pó kú Galile būsuu ní Amodoõo ní Kaatāo, ampíi ní ní dádákekíio.
 33 Geesõ buio wélepíio kè kue'aaõ, ampíi ní ní dádákekíio.
 34 Levii né Melali buio mé gò. Wà Zabuloní buio wéleo kpámá ní kpaale ũ, Yokenaũ, Kaata,
 35 Dimena ní Naalalao. Wéle kè síiõ, ampíi ní ní dádákekíio.
 36 Aa Lubeni buio wéleo è lo, Bezee, Yaaza,
 37 Kedemo ní Mefao. Wéle kè síiõ, ampíi ní ní dádákekíio.
 38 Aa Gada buio wéleo è lo, gbēdena misiwēle Lamotu pó kú Galada būsuu, Maanaiũ,
 39 Esebõ ní Yazeeo. Wéle kè síiõ, ampíi ní ní dádákekíio.
 40 Levii né Melali buio wélepíio kè kuepla.
 41 Levii buio wélepíio ku Isaili bui kíniõ būsue. Aa kè píi blakwi plasai, ampíi ní ní dádákekíio.
 42 Wélepíio de ní pó ũe ní dádákekíi pó lialianziõ. Maa wélepíio de píi.
 43 Dii būsuo pó à a legbè Isailiõ deziõne kpámá, ã à gò ní pó ũ, aa zòleu.
 44 Dii ní gbá zé aale kámabo gupíiu, lá à a legbè ní deziõnewa.† An ibee i fõ ní gā fio, Dii ní ibeeo nàné ní zĩ píie.
 45 Yāmaa pó Dii ò Isailiõne kè píi, a kee i léle pāo, baa do.

22

Isaili buieo taa Yuudē baale

- 1 Yozuee Lubeni buio sísi ní Gada buio ní Manase buio lee doo,
 2 a òné: A yá pó Dii zòblena Mɔizi díléé kŭa, mé a zíkè yá pó má òéwa* píi.
 3 A gègè e ní a gbāo i pākpa á gbéziõ. A zíkè yá pó Dii á Lua dílééwa.
 4 Lá Dii á Lua á gbépiõ gbà zé aa kámabò sa lá à a legbènéwa, à ea ta á be sa, būsuo pó Dii zòblena Mɔizi kpawá Yuudē baaleu.
 5 A laaika maamaa ào yádileneo ní ikoyā pó Dii zòblena Mɔizi dàéo kŭa, ío ye Dii á Luazi. A aà zé sé súsuo, ío yá pó a díleo kŭa. A naaàzi, í zòbleè ní nòsemendoo teasisai.
 6 Yozuee samaa'òné à ní gbáe, ã aa tà ní be.
 7 Mɔizi Basana būsuo saalo kpà Manase buio lee dowā yāa kò, ã Yozuee būsuo kpà an gbé pó gòowa Yuudē be'ae oi ní ní gbé Isaili bui kíniõ. Ké Yozuee samaa'òné,
 8 à mè: A ea ta á be ní á àizee zòo, potuoõ dasidasi ní ánusuo ní vuao ní mɔgotēo ní mɔsi pòõ ní pòkasao dasidasi. A ge à á ibeeo pópíio kpaalekõe ní á gbéõ we.
 9 Ŏ Lubeni buio ní Gada buio ní Manase buio lee do Isaili bui kíniõ tò Silo Kanaa būsuo, aa èa tà Galada būsuo, būsuo pó aa gò ví yá pó Dii dà Mɔizie a ò yáí.
 10 Ké aa kà Yuudē kòolou Kanaa būsuo, aa sa'okíi bò Yuudē sae we. Sa'okíipi zòo.
 11 Ké Isaili bui kíniõ mà aa mè: A gwa! Lubeni buio ní Gada buio ní Manase buio lee doo sa'okíi bò Kanaa būsuo zòleu, Yuudē kòolou.
 12 Ŏ Isaili bui kíniõ kàaa nípii aa gémá ní zío.
 13 Ŏ aa sa'ona Elezaa né Finyasi zì Lubeni buio ní Gada buio ní Manase buio lee dopiwa Galada būsuo.
 14 Isaili gbèzòo gèaàno gbèon kwi, bui ní buio dodo, Isaili bui uabeleõne nípii.

† 21:44 Bɔa 33.14, Ebe 4.1 * 22:2 Nao 32.20-32, Yoz 1.12-15

15 Ké aa kà Lubeni buiò ní Gada buiò ní Manase buiò lée dopi kíi Galada bùsuu, aa òné:

16 Yá pò Dii gbě̀ò ò mípiin ke, aa mè: Náaisaiyã kpeletaan wei? A bò Isailio Lua kpe. A gi Dii yáí gbã, a ázia sa'okíi bò.†

17 Duuna pò wá kè Peoo‡ i mówáo lé? Baa ké gaga gèwágu, duunapi sãma gí lé wá lé e ní a tiaoe.

18 Alé bò Dii yá kpe gbãe. Tó a gi Dii yãmai gbã, aà pò a fẽ Isaili bui píizi ziae.

19 Tó bùsu pò a gò vî gbãlè, à bua su Dii bùsuu, gu pò aà zwàakpe kuu, í bùsu kpaalesewanò la. Asu bò Dii ge wá yá kpe à ázia sa'okíi boo, Dii wá Lua gbagbakípi bàasio.

20 Ké Zela síwena Akãa náaisaiyãkè láaipò yá musu, Dii pò i fẽ Isaili bui píizio lé?§ Akãa i ga a duuna yáí ado sò.

21 ¶ Lubeni buiò ní Gada buiò ní Manase buiò lée doo ò Isaili bui uabelepíone:

22 Dii mé Lua Zòode ũ! Dii mé Lua Zòode ũ! A wá yápi dõ, mé wá ye ápiò àò dõ sõ. Tó wa bò Dii kpe, wa gi aà yãmai, ásu wá wèñagwa gbão.

23 Tó wa wá sa'okípi bò bòa Dii kpe yáie, mé wa sa pò wí a pò káteu à tékũ òwà ní sáaukpasao ní pówenti gbaò, Dii to à wi wá musu.

24 I ke màa no. Bíli mé wá kú, ò wá bò. Wa mè, yá pò á buiò o wá buiòne zian ke: Bó á vî ní Dii Isailio Luaoi?

25 Dii mé Yuudẽ dà wápiò ní ápiò zãnguo wá bùsu zõle ũ. A baa kú ní Diioo. Lá á buiò gi wá buiòne aa misiile Diien we.

26 ¶ wa mè wá wázia sa'okíi boe. I ke wá sa'owà no,

27 a de wá zoblea Diie seela ũ wápiò ní ápiò zãnguoé ní wá bui pò té wá kpeò, wí sa pò wí a pò káteu à tékũ ní sáaukpasao o aà ua. Beewa á buiò e o wá buiòne zia, an baa kú ní Diioo boo.

28 ¶ wa mè: Tó a bee òwèe ge wá buiòne zia, wá oé à Dii gbagbakíi taa pò wá deziò bò gwa. I ke sa'oa yáí no, seelae ápiò ní wápiò zãnguo.

29 Kai! Wá fõ gí Dii yãmai wà bò aà yá kpe gbã wà sa'okíi pò wá sa'owà ní pówentio boo. Dii wá Lua gbagbakíi ku gueio, pò pò kú aà kpe kpele bàasio.

30 Ké sa'ona Eleazaa né Fineasi ní Isaili gbèzòò pò kuaànò bui uabele ũ yá pò Lubeni buiò ní Gada buiò ní Manase buiò lée doo ò mà, à kèné na.

31 ¶ Fineasi òné: Wá dõ ké Dii kú wá guu gbã. Lá i bò aà kpeo, a Isailio bò Dii wétèamòanèun we.

32 ¶ Fineasi ní gbèzòòpiò Lubeni buiò ní Gada buiò ní Manase buiò lée doo tò Galada bùsuu we, aa èa tà Isaili pò kú Kanaa bùsuuòne ní a baoo.

33 Yápi kè Isailioène na, ò aa Lua sáaukpà, aai gea zíkai ní Lubeni buiò ní Gada buiò ní bùsu òòkpaao yá'o bo.

34 ¶ Lubeni buiò ní Gada buiò tòkpà sa'okípie Seela. Aa mè: A de seela ũ wá zãnguoé ké Dii mé Lua ũ.

23

Yozuee lezaa Isailiowa

1 Ké Dii tò Isailio kámabò ní ibeè pò liaaríziò yá musu, a gòò gègè. A gbea Yozuee zikù táotao.

2 ¶ à Isailio sísi, an gbèzòòò ní ní dōaanaò ní ní yákpalekenao ní ní lakēnaò píi, a òné: Ma zikù táotao.

3 A yá pò Dii á Lua kè buie beeòne á yáí è. Dii á Lua mé zíkàé.

† 22:16 Iko 12.13-14 ‡ 22:17 Nao 25.1-9 § 22:20 Yoz 7.1-26

⁴ Ma bui pò gò Yuudē ní be'ae ísia zṵṵo zānguṵo bṵsu kpaalè á buiṵne ní bui pò ma ní dēdēo pòo.

⁵ Dii á Lua a ɔzṵéńzi a ní yáé, i ní bṵsuṵo símáé, íṵ ví lá à a lēgbèéwa.

⁶ A sṵdile maamaa. Aṵ laai ví, íṵ zíkē yá pò kú Mṵizi ikoyá lá guuwa. Asu pāale ɔplaai ge zεεio.

⁷ A baa su àṵ kú ní bui pò gò á guupiṵo. Asuli ní táaṵ gbagbao. Asuli mε á síńṵo. Asuli zṵblené à kúlené.

⁸ Aṵ naa Dii á Luazi ado, lá á kè e ní a gbāowa.

⁹ Dii ɔzṵé bui zṵṵo gbāaṵzi, gbēe i e á gā fíṵ e ní a gbāo.

¹⁰ A gbé mēndo í gbēṵn òaa sṵṵo fu, ké Dii á Lua lé zíkāé, lá à a lēgbèéwa yáí.*

¹¹ Aṵ laai ví maamaa, íṵ ye Dii á Luazi.

¹² Tó a pṵṵṵzākè, mé a na bui pò gò á guupiṵwa, mé a ní nṵṵo sè, mé a á baa dāańṵo,

¹³ àṵ dṵ sáasá ké Dii á Lua a εa buipiṵo yáé lṵo. Aa gṵé bai ge mṵ ũ ge flāalaṵ ũ á kpεεεε ge kṵṵṵ ũ á wéu e a ge midε bṵsu maa pò Dii á Lua kpàwáε beepi guu.

¹⁴ A gwa! Mále gé gékíi sa. A dṵ á nṵṵeu ní á làasṵṵo píi kε àsi maa pò Dii á Lua òé guu, baa mēndo i kε famaṵ. Aa kè píie, an kee i léle pāo.

¹⁵⁻¹⁶ Lá àsi maa pò Dii á Lua òé kèé píi, tó a Dii á Lua bàakuaánṵo yá pò a dīléé gbò, a ge zṵblé táaṵne a kulené, Dii a to àsi bēe pò á ò á leε e à ge á midε bṵsu maa pò a kpàwáε beepi guu. Dii a pṵkūmabṵṵwá, í láa gṵṵo bṵsu maa pò a kpàwáε beepi guu.

24

Yozuee gbéṵ gbaa laai Sikεū

¹ Yozuee Isaili buiṵo káaa Sikεū. A Isaili gbēzṵṵo ní ní dṵaanaṵ ní ní yákpalekenṵo ní ní lakēnaṵ sīsi, ṵ aa mṵ sī Lua ae.

² ɔ Yozuee ò bílaε: Dii Isailiṵo Lua mē, wá deziṵo ku yāa Uflata baaleε, aa zṵblé táaṵne. Ablahaū ní Nakṵṵo mae Tela kú ní guu.*

³ ɔ à wá dezi káau Ablahaū sè Uflata baale, à Kanaa bṵsu kèεleaànṵo,† ṵ á tò aà bui kṵ. A aà gbà Izaaki,‡

⁴ ṵ à Izaaki gbà Yakṵbu ní Esauo.§ A Esau gbà Sei bṵsu sīside.* Yakṵbu ní a néo sṵ aa tà Egipi.†

⁵ Dii Mṵizi ní Aalonao zī,‡ ṵ à íadà Egipiṵwa ní yá pò a kè ní guuṵo, ṵ à wá bóleu.

⁶ Ké à wá deziṵo bṵle Egipi, ké wa ka ísiai, ṵ Egipiṵo pèléwázi ní zíkāsṵgoṵo ní sṵdeṵo e Isia Tēai.

⁷ Ké wa wiilèaàzi, ṵ à gusia dà wá zānguṵo ní Egipipiṵo, ṵ a tò ísia kṵaamá mío.§ Wá wé yá pò a kè Egipiṵne è. Bee gbεa wa gṵṵplakè guwaiwaiu.

⁸ Dii mṵwanṵo Amṵle pò kú Yuudē gukpε oio bṵsuu. Ké aa fèléwá ní zío, ṵ Dii ní nāwēε wá ɔzī. A ní mīde, ṵ an bṵsu gò wá pò ũ.*

⁹ Ké Zipoo né Balaki, Mṵabuṵo kía fèléwá ní zío, à Beṵṵo né Balaaū sīsi aà láaikεwá.

¹⁰ ɔ Dii gī Balaaū yāmai, a tò à samaa'òwēε, à wá bó Balaki ɔzī.†

¹¹ Bee gbεa wa bua Yuudēwa‡ wa ka Yeliko. ɔ Yelikodepiṵo zíkàwanṵo. Amṵleṵo ní Pelizeṵo ní Kanaaṵo ní Itio ní Giigasio ní Ivio ní Yebusio zíkàwanṵo lṵo, ṵ Dii ní nāwēε wá ɔzī.

* **23:10** Iko 3.22, 32.30 * **24:2** Daa 11.27 † **24:3** Daa 12.1-6 ‡ **24:3** Daa 21.1-3 § **24:4** Daa 25.24-26 * **24:4** Daa 36.8 † **24:4** Daa 46.1-7 ‡ **24:5** Bṵa 3.7-10 § **24:7** Bṵa 14.1-31 * **24:8** Nao 21.21-35 † **24:10** Nao 24.10 ‡ **24:11** Yoz 3.14-17

12 A beɔɔ gbàe wá ae,§ aa Amoleɔ kía gbɛɔn plaɔ yàwɛɛ. I ke wá fɛnda ge wá ka mé n yáo.

13 A tɔɔle pɔ wáme wa a zíkèò kpàwá n wéle pɔ wáme wá kàleɔɔ, ɔ wá kú wélepiɔ guu. Wále vɛebu n kú kpé pɔ wáme wá bàɔɔ be ble.

14 ɔ Yozuee mè: Aɔ Dii vɛa ví, íɔ zɔbleè sɛana n nɔsemendoo. A taa pɔ á deziɔ zɔblèné Uflata baale n Egipiɔ bɔ á guu, í zɔble Diiɛ.

15 Tó zɔblea Diiɛ kèé íi, à ze n taa pɔ á ye zɔbleèò gbã, taa pɔ á deziɔ zɔblèné Uflata baaleɔn nò, Amole pɔ á kú n bùsuuɔ pɔn nò. Mapi n ma beɔeɔ sɔ, Dii wáɔ zɔbleè.

16 ɔ gbéɔ wèwà aa mè: Kai! Wá fɔ pākpa Diizi wà zɔble taaɔneɔ.

17 Dii wá Lua mé wá bɔ zɔbleu Egipi bùsuu n wá maeɔ. ɔme dabudabu zɔɔpiɔ kè wá wáa, à wá dɔa wá taa'oa guu pii, à wá bɔ bui pɔ wa gɛrlaɔ zɔi pii.

18 Dii mé Amoleɔ n bui pɔ kú bùsue beeuɔ yàwɛɛ. Dii wáɔ zɔbleè sɔ, ɔme wá Lua ũ.

19 ɔ Yozuee ò gbéɔne: A e zɔble Diiɛo. Asa aà kua adoae, ili sí sàao. A á tàaeɔ n á duuna kéwáo.

20 Baa ké à yāmaakèé yāa, tó a pākpaàazi, ále zɔble dii zɔlɔne, a ea yáyiawáe, i á mide.

21 ɔ gbéɔ ò Yozuee: Maa no! Dii wáɔ zɔbleè.

22 ɔ Yozuee òné: Ame á ázia seeladeɔ ũ, a zeò àɔ zɔble Diiɛ. ɔ aa mè: A seeladeɔn wá ũ.

23 ɔ Yozuee mè: Tó maae, à dii zɔlɔ pɔ kúánɔɔ bɔ á guu, í á sɔ kpa Dii Isailiɔ Luawa.

24 ɔ gbéɔ òè: Dii wá Lua ɔ wáɔ zɔbleè, wíɔ aà yāma.

25 Zibeezi Yozuee idàda Dii bàakuañnɔ yáwa gbéɔne Sikeũ we. A èa à aà ikoyāɔ n yá pɔ a ðileɔ òné,

26 ɔ à yápiɔ kè Lua ikoyā láu. ɔ à gbè gbène se pèle gbèneli gbáu Dii sísikĩ* we.

27 ɔ a ò gbéɔne: A gwa! Gbɛɛ bee mé aɔ ðewɛɛ seelade ũ. Gbepi yá pɔ Dii òwɛɛ mà pii. Aɔ ðé seelade ũ, ké ásu mɔafilike á Luaeɔ.

28 Yozuee gbéɔ gbàe, ɔ baade tà a wéleu.

29 Yá beeɔ gbɛa Dii zɔblena Yozuee, Nuni né gà a wè basɔokwide guu.

30 Wà aà vɛ bùsu pɔ ðe aà kpaale ũ guu Timena Sela, Eflaiũ buiɔ bùsu sìsɛideu Gaasi gbèsɛsɛi gughāntoo oi.

31 Isailiɔ zɔblè Diiɛ n nɔsemendoo Yozuee gɔɔ n gɔɔ pɔ gbɛzɔɔ pɔ gègè ðeaálaɔ kuo. Gbɛzɔɔpiɔ wesɛi yá pɔ Dii kè Isailiɔnele piiɛ.

32 Yosefu gɛwa pɔ Isailiɔ bɔò Egipi sɔ,† aa vɛ Sikeũ tɔɔle pɔ Yakɔbu lù guue. A lù Sikeũ mae Amɔɔ néɔwa ánuusu ɔwatɛ basɔe.‡ Tɔɔlepi ku Yosefu buiɔ kpaale guue.

33 Ké Aalona né Elezaa gà, ɔ wà aà vɛ sìsɛi pɔ ðe aà né Fineasi kpaale ũ pɔleu Eflaiũ buiɔ bùsu gusɛsɛideu.

§ 24:12 Bɔa 23.28 * 24:26 Daa 12.6-7, 33.18-20, 35.4 † 24:32 Daa 50.24-25, Bɔa 13.19 ‡ 24:32 Daa 33.19, Zin 7.16

Dɔ́AANAɔ

Yá pɔ́ kú láe bee guuɔ

Dɔ́aanao lá yábuubuu pɔ́ Isailio kè za guu pɔ́ aa zòlè Kanaa bùsuu e à gè pè guu pɔ́ Isailio kía kpà òlɔwěe. Láe bee Isaili dɔ́aanao yákeao ní kuaò òwěe lɔ. Isailio kía vɛ guu beeo, an dɔ́aanao mé gbé pɔ́ Lua iko kpámáò ũ. Aame Isaili gbé zɔ́ pɔ́ aai yá gógɔ Isailionne mé aai dɔ́aané an zíkaa ní buipáleo guu ũ.

Dɔ́aanao lá kpaalea lee aaɔe:

Yá pɔ́ kè Isailio zòlèa Kanaa bùsuu guu e à gè pèò guu pɔ́ Yozuee gàwa (1.1-2.10).

Lá Lua ì dɔ́aanao se à ní zì aa a gbéò bɔ ní ibeoo ɔzì (2.11-16.31).

Yábuubuu lee pla pɔ́ Isailio kè e à gè pè an kía kpaawa. (17-21).

Dɔ́aanao lá guu yá pɔ́ Isailio lè píi bɔ an luayāmasai kíe. Tó aa bɔ Lua kpe aa pā kpāaazi, ò buipáleo ì ɔtómá. Ama tó aa èa zè ní Luao aa wiilèwà, ì ní wēnagwa à ní sí ní ibeepiowae. N beeo aai gi wàò zòble Kanaa bùsu taaonee, aai weele wàò kōni ke Luae (17-18), aà yādilenoo ì sángu (19-21).

An kua beewa tò aa gè níziazi ní yáo. Lápi láakii lé ɔlɔwěe, tó Dii ní tó níziac mé i mó ní misii yāao, lá an buio aao den we. Sema Lua gbéò aao dō gbé pɔ́ wa misiileè. Wá baade ali misiile Luae yà, ge yá pɔ́ ali káwágu ò wálio ke?

Isailio zíkaa ní Kanaa bui pɔ́ gò

¹ Yozuee gaa gbèa Isailio Dii là à mè: Dème a gé zíkaiwěe ní Kanaaò káaui?

² ɔ Dii mè: Yuda buio mé aa gé. A ma! Ma bùsupi nàné ní ɔzìe.

³ ɔ Yuda buio ò ní gbé Simeo buionne: A mo ge zewěe bùsu pɔ́ wa kpàwáu, wà zíkai ní Kanaaò, wí gbasa gé zèié bùsu pɔ́ wa kpàwáu. ɔ Simeo buio gèrno.

⁴ Ké Yuda buio gè màa, Dii Kanaaò ní Pelizio nàné ní ɔzì, ò aa ní dèdè Bezeki òaasoo lee kwi (10.000).

⁵ Wèkii aa Adonibezeki lè, aa zíkàaàno, ò aa Kanaaò ní Pelizipio dèdè.

⁶ Ké kíapi lé bàale, ò aa pèwà. Aa aà kù, ò aa aà onemiao ní aà gbánemiao zòzò.

⁷ ɔ Adonibezeki mè: Ma kía gbéon bàaokwio onemiao ní ní gbánemiao zòzò, ò aa ma táabūnu ble kasonaò pèele aa blè. Lá má kè gbépione fla ò Lua bòmee. ɔ aa taaàno Yelusaleū, we à gàu.

⁸ Ké Yuda buio lèle Yelusaleūwa aa sī, ò aa a gbéò dèdè ní fēndao, aa tesòwà.

⁹ Bee gbèa Yuda buio gè zíkai ní Kanaa pɔ́ kú bùsu gusisideuo ní Negeneo ní gusalalao.

¹⁰ Aa gè lèle Kanaa pɔ́ kú Heblōwa. Yāa Heblō tón Kiliataaba. We aa zìblèu Sesai ní Aimanio ní Talemaiowa.*

¹¹ Bɔa we aa gè lèle Dèbiideowa. Yāa Dèbii tón Kiliasefèe.

¹² ɔ Kalebu mè: Gbé pɔ́ lèle Kiliasefèepiwa a sī ò má a nenoe Akesa kpawà no ũ.

¹³ Kalebu dāuna Kenazi né Onieli mé sī, ò Kalebu a nenoe pi kpàwà.

¹⁴ Ké à aà sè, à nàewà aà ge tɔle wabike a maewa. Ké noepi pìla a zàa'ínawa, ò aà mae Kalebupi aà là à mè: Bó ní yeii?

¹⁵ ɔ a wèwà à mè: Gbèkekemee. Lá tɔle pɔ́ n ma gba ku Negene guwaiwaiue, ma gba a nibonade sa. ɔ Kalebu aà gbà tɔle pɔ́ a nibona ku sīsìona musu ní a nibona pɔ́ kú guzulèuo.†

* **1:10** Nao 13.22 † **1:15** Yoz 15.13-19

16 Mɔ́izi ànsue bui pɔ́ wí me Kenio bɔ́ wéle daminalikpɛdeu‡ ní Yuda buio, aa gè zòlèrínɔ́ ní bùsuu Alade sae Nεγενε guwaiwau.

17 Ǿ Yuda buio ní ní gbé Simeo buio gè lèle Kanaa pɔ́ kú Zefataowa. Aa wélepi kè kélékélé, ɔ́ aa tɔkpàè Ǿma.‡

18 Yuda buio Gaza ní Asekelonio ní Ekelonio ní ní tɔlɔ́ sɪ.

19 Dii kúrínɔ́, ɔ́ aa ní bùsu gusísíde sɪ, áma aai fɔ́ a gusalaladeo yào, ké gbépio zikasɔ́goo ví mɔ́po ũ yáí.

20 Wà Heblɔ́ kpà Kalebuwa lá Mɔ́izi a legbèwa, ɔ́ a sɪ Anaki bui gbèon àaɔ́wa.

21 Bèyámεε buio sɔ́ aai Yebusi pɔ́ kú Yelusaleũo yao, ɔ́ Yebusio kúrínɔ́ Yelusaleũ e ní a gbão.*

22 Yosefu buio sɔ́ aa lèle Beteliwa, mé Dii kúrínɔ́.

23 Yáa Beteli tón Luzu. Ké aa gbéɔ́ zɪ Beteli asiigwai,

24 asiigwanapio gɔ́εe è, àle bɔ́ wélepiu, ɔ́ aa òè: Lá wá ke wà gè wéle guu owèε, wí gbèkεkεne.

25 Ké à gèkɪi òlóné, ɔ́ aa wélepideo dède ní fèndao, ɔ́ aa gɔ́epi tò ní aà daeo píi.

26 Gɔ́epi gè Iti bùsuu, à wéle kàle we, ɔ́ à tɔkpàè Luzu. Tó bee mé gòè e ní a gbão.

27 Manase buio i fɔ́ Betesá ní Taanakio ní Dooo ní Ibleaũo ní Megidoo ní ní bualoũo sɪ Kanaaowao, aa gɪ wa zòlea bùsupiue.

28 Ké Isailio gbãa è, ɔ́ aa Kanaa dà zɔ́zi, aai ní yá píio.†

29 Maa Eflaiũ buio i Kanaa pɔ́ kú Gezεeo yao, ɔ́ aa ku we sãnu.‡

30 Zabulni buio sɔ́ aai Kanaa pɔ́ kú Keloni ní Naalolioo yao, ɔ́ aa ní dá zɔ́zi.

31 Asee buio i gbé pɔ́ kú Ako ní Sidɔ́o ní Alabeo ní Akazibuo ní Elebao ní Afekio ní Leobeo yao,

32 ɔ́ aa ku sãnu ní Kanaa bùsudepio.

33 Nefatali buio i Besemesideo ní Betanadeo yao, ɔ́ aa ku sãnu ní Kanaa bùsudepio, aa ní dá zɔ́zi.

34 Ǿ Amoleo ɔ́zè Dã buiozi, aa ní kpá gusísídeu, aai weiné aa mò zòle gusalalauo.

35 Amolepio gi zòlea Elesi gbεzi ní Ayalonio ní Saalebiũo. Ké Yosefu buio gbãa è, ɔ́ aa ní dá zɔ́zi.

36 Amole bùsu zòle dàale za Sóigbeboleie e à gè pèò Selawa e à gèò ae.

2

Dii Malaika bɔ́ mɔ́a Isailiowa Bokiũ

1 Dii Malaika bɔ́ Giligali,* à gè Bokiũ à mè: Ma á bóle Egipi, ma gèáno bùsu pɔ́ ma a legbè á deziɔ́neεε bee guu. Ma mè ma bàa aɔ́ kúáno gɔ́piie, a gbooa vío.

2 Má òé, ásu makɔ́ε ní bùsuebeedeo. Má òé à ní sa'okɪio gboo,† ɔ́ i ma yãmao. Bóyáí á kèi màai?

3 Too! Mále óé, má ní yáé bo. Aaɔ́ deé le ũ á gbàtèεue, mé an táaɔ́ aɔ́ deé bai ũε.

4 Ké Dii Malaika yápi ò Isailioεε, aa óolò maamaae.

5 Ǿ aa tɔkpà gupie Bokiũ,‡ ɔ́ aa sa'ò Diiwa we.

Isailio pɔ́bɔ́zakεa

6 Yozuee gbéɔ́ gbæa gbæa baade gè bùsu pɔ́ a kpaalèné sɪ.

7 Aa zɔ́blè Diie ní nðsemendoo Yozuee gɔ́o ní gɔ́o pɔ́ gbèzɔ́o pɔ́ gègè deaálaɔ́ kuo. Gbèzɔ́opio wesɪ yáɔ́o pɔ́ Dii kè Isailioεε píi.

‡ 1:16 Yelikon we. § 1:17 Bee mè wíwia. * 1:21 Yoz 15.63, 2Sam 5.6 † 1:28 Yoz 17.11-13 ‡ 1:29 Yoz 16.10 * 2:1 Yoz 5.13 † 2:2 Bɔ́a 34.12-13, Iko 7.2-5 ‡ 2:5 Bee mè ɔ́lɔ́nao.

- 8 Dii zòblena Nuni né Yozuee kè wè basɔokwie, ɔ à gbàsa gà.
- 9 Wà aà vɛ̀ bùsu pɔ̀ de aà baa ũ guu Timena Sela, Eflaiũ buiɔ̀ bùsu sɛ̀sɛ̀deue, Gaasi gbèsiɛ̀si gughāntoo oi. §
- 10 Ké Yozuee gɔ̀ɔdeɔ̀ gàga pɛ̀i, an né pɔ̀ fɛ̀le ní kpeɔ̀ Dii dɔ̀o, mé aa yá pɔ̀ a kè ní deziɔ̀ne dɔ̀o.
- 11 ɔ̀ aa yá pɔ̀ vāi Dii kè, aa zɔ̀blè táaɔ̀ne.
- 12 Aa pākpà ní deziɔ̀ Dii pɔ̀ ní bóle Egipizi, aa tè bui pɔ̀ liaańziɔ̀ táaɔ̀zi aa kùlené, ɔ̀ aa Dii pɔ̀ fɛ̀lè.
- 13 Aa pākpàaàzi, aa zɔ̀blè Baalie ní Asetaatio.
- 14 ɔ̀ Dii pɔ̀ fɛ̀ńzi à ní ná ní wetānaɔ̀ne ní ɔ̀zi, aa ní wáa. A ní kpá ní ibeɛ̀ pɔ̀ liaańziɔ̀wa, ɔ̀ aai fɛ̀ ǵi ní níziáɔ̀ ní ibeɛ̀piɔ̀ ɔ̀zi.
- 15 Lá aa gè zíkai pɛ̀i, Dii ǵ bó ní kpeɛ̀, ké asu bóńno nao, lá a ònéwa, ɔ̀ aa gò yooyea.
- 16 ɔ̀ Dii ǵ dɔ́aanaɔ̀ dilené sa, ké aa ní bó ní wetānaɔ̀ ɔ̀zi.
- 17 Kási aali ní dɔ́aanapiɔ̀ yāmao, aa gbāsíkè ní táaɔ̀ aa kùlené. Aa kè zé pɔ̀ ní deziɔ̀ sèwa àanno, aali yá pɔ̀ Dii dɛ̀lené kŭa lá ní deziɔ̀wao.
- 18 Tó Dii dɔ́aana dɛ̀lené, ǵ kú ní dɔ́aanapiɔ̀, ɔ̀ ǵ ní sí ní ibeɛ̀wa e dɔ́aanapi wēni léu, asa tó aa aukè gbé pɔ̀ lé ní wetā aale ɔ̀tɔ́máɔ̀ yá, Dii ǵ ní wēnagwaɛ̀.
- 19 Tó dɔ́aana gà sɔ̀, aai ea ɔ̀kpa de ní maɛɔ̀laɛ̀. Aai té táaɔ̀zi, aai zɔ̀blené, aai kùlené. Aali ní yākepiɔ̀ ní ní swágbāao too.
- 20 ɔ̀ Dii pɔ̀ fɛ̀ńzi à mè: Lá buipi ma bàakuarńno ní ní deziɔ̀ yá gbòo, aai ma yāmao,
- 21 má bui pɔ̀ Yozuee gà à ní tó ní bùsuɔ̀ kee yáné bo.
- 22 Má ní tó weɛ̀, buipiɔ̀ ɔ̀ má Isailiɔ̀ yɔ̀ò, tó aa ma zé sé aao ma yá kŭa lá ní deziɔ̀ kèwa, ge tó aa keo.
- 23 A yá Dii buipiɔ̀ tòi we. I ní na Yozuee a ɔ̀zi à ní yáè gɔ̀ɔo.

3

- 1 Dii buipiɔ̀ tò we, ké à Isaili pɔ̀ aa Kanaa bùsu zíkai dɔ̀o yɔ̀òe,
- 2 i zɛ̀ dada ní gbé pɔ̀ aa Kanaa zɛ̀ dɔ̀ yāapiɔ̀ne. Buipiɔ̀n ke:
- 3 Filitɛ̀o kía gbɛ̀ɔn sɔ̀o. Kanaa ní Sidɔ̀deɔ̀ ní Ivi pɔ̀ kú Libā bùsu sɛ̀sɛ̀deu za Baali Eɛ̀mɔ̀ gbɛ̀zi e à gè pè Amata bólewaɔ̀.
- 4 A ní tó we, ké à Isailiɔ̀ yɔ̀ò à gwa tó aao a yá pɔ̀ á dà Mɔ̀iziɛ̀, a dɛ̀le ní deziɔ̀ne kŭa.
- 5 A yá tó Isailiɔ̀ ku sānu ní Kanaa ní Itiɔ̀ ní Amɔ̀leɔ̀ ní Peliziɔ̀ ní Iviɔ̀ ní Yebusiɔ̀.
- 6 Aa ní nenɔ̀e sè no ũ, mé aa ní nenɔ̀e kpàsā buipiɔ̀ negɔ̀eɔ̀wa, ɔ̀ aa zɔ̀blè ní táaɔ̀ne.

ɔ̀nieli

- 7 Isailiɔ̀ yá pɔ̀ Dii yeio kè. Dii ní Lua yá sàńgu, ɔ̀ aa zɔ̀blè Baalie ní Asetaatio.
- 8 ɔ̀ Dii pɔ̀ fɛ̀ńzi à ní ná Mesɔ̀ptami bùsu kí Kusā Lisataiũe a ɔ̀zi, ɔ̀ aa zɔ̀blè wè swaaɔ̀.
- 9 Ké aa wiilè Diiwa, ɔ̀ à suabana dɛ̀lené, ɔ̀n Kalebu dāuna Kenazi né ɔ̀nieli ũ. ɔ̀me ní bó.
- 10 Dii Nisina dɛ̀, ɔ̀ à dɔ́aa Isailiɔ̀ne zɛ̀ guu. Dii Mesɔ̀ptami bùsu kí Kusā Lisataiũ nàe a ɔ̀zi, ɔ̀ à gbāamɔ̀.
- 11 ɔ̀ an bùsu gò dɔ̀dɔ̀a wè bla e Kenazi né ɔ̀nieli gè gàò.

Ehudu

¹² Isailio ɛa yá pɔ Dii yeio kɛ lɔ, ɔ Dii tò Mɔabuɔ kí Egelɔni gbãamɔnɛ vãí pɔ aa kɛpi yáí.

¹³ Egelɔni Amɔniɔ ní Amaleki buio nàwa, ɔ aa mò lèle Isailioɔwa aa wɛ́le daminalikpede* sí.

¹⁴ Isailio zɔblè Mɔabuɔ kí Egelɔni e wɛ̀ bao plasai.

¹⁵ ɔ aa wiilè Diiwa, ɔ à suabana dɛ́lené, ɔn Gela né Ehudu, Bɛ́yãmɛ bui ũ. ɔzɛɛdeɛ. Isailio aà zì falubɔi Mɔabuɔ kí Egelɔniɛ.

¹⁶ Ehudu fɛna lekpepla pí, a gbàa kà gàsísuu do. A nà a gbala ɔplaawa a ula zíɛ,

¹⁷ ɔ à gè falubòè. Egelɔni sɔ à mèkpa maamaaɛ.

¹⁸ Ké Ehudu ní gbɛ́ pɔ falu sè mòòò falu kpàwà aa làa, aale tá, ɔ Ehudu a gbépio gbàɛ.

¹⁹ ɔ à ɛa táa pɔ kú Giligali saɛ, à sù kíapiwa à mè: Má asiiyã ví mà onɛ. ɔ kipi mè: A to mà yãma, ɔ aà ìwa pɔ kuaànɔò bòlɛ.

²⁰ Egelɔni zɔ́lea ado kpé musu kpea niɛu, ɔ Ehudu sàaàzi à mè: Má yá pɔ bò Lua kíí ví mà onɛ. Ké kipi fɛle a kilau,

²¹ ɔ Ehudu a fɛna ga wò a ɔplaa gbalawa ní ɔzɛɛo, à aà zòò a gbɛɛu.

²² ɔ fɛna gè aà gbɛɛu ní a páo píi e à gè bò kpe. Ehudu i fɛnapi woo, ɔ nísi kùaaawà.

²³ Ehudu bò kpele, à kpea musupi zé tà, à kilidàu.

²⁴ Aà bɔa gbea Egelɔni ìwaɔ mò, aa è kpeapi zé taa, wà kilidàu, ɔ aa mè: Ale bíikpeke kpea niɛ guu yà mɔɔɔ?

²⁵ Aale aà dá, aale aà dá e aa bílikè. Ké aa è i zɛwɛ́nɛó, ɔ aa kili sè aa wɛ̀, aa sù ní dii è wúlea zíɛ gè.

²⁶ Gɔɔ pɔ aale gɛgɛ màa, Ehudu bàalè à dò táapiɔzi à tà Seila.

²⁷ Ké à kà we, a tò wà kuupè Eflaiũ bùsu sísídeu, ɔ Isailio pílaaàno gbèsísíɔwa, Ehudu mé dɔaaa.

²⁸ A ònɛ: A temazi, asa Dii á ibɛɛ Mɔabuɔ nàé á ɔzìɛ. Aa tɛaàzi, ɔ aa Yuudɛ buakíi pɔ ì gé Mɔabu bùsuu sí, aai wei gbɛɛ bùa lɔo.

²⁹ Zibeezì aa Mɔabuɔ dèdɛ gbɛɔn òaasɔsɔo lɛɛ kwi (10.000) taawa, an gbɛɛ i bɔo.

³⁰ Gɔɔ bee Isailio gbãamò Mɔabuɔnɛ, ɔ an bùsu gò dɔdɔa e wɛ̀ basiiɔ.

Samegaa

³¹ Aà gbɛa Anata né Samegaa Filitɛɔ dèdɛ gbɛɔn òaa àaɔ ní zù zíkɛna totobɔo, à Isailio suabà lɔ.

4

Debolaa ní Balakuo

¹ Ké Ehudu gà, Isailio ɛa yá pɔ Dii yeio kɛ lɔ.

² ɔ Dii ní ná Kanaaɔ kí Yabɛ pɔ zɔ́lea Azooɛ a ɔzì. Aà zìgɔɔ gbɛzɔɔ tón Sisela. Aà bɛn Alose Goiũ.

³ A zikasɔgo mɔpɔɔ ví mèn òaa síiɔ ní basɔoo (900). A gbãamò Isailioɔnɛ pásípási e wɛ̀ bao, ɔ Isailio wiilè Diiwa.

⁴ Gɔɔ bee nɔɛ ãnabi Debolaa, Lapido na dɛ Isailio dɔaana ũ.

⁵ I yágɔgɔnɛ a daminali gbáú Lama ní Betelio zãnguo, Eflaiũ buio bùsu sísídeu. Isailio ìb gé aà kíi we.

* 3:13 Yeliko.

⁶ Ǿ à Abinɔ́aũ né Balaku pɔ́ kú Kedeɔsi, Nefatali buiɔ̀ bùsuu sìsi, a òè: Dii Isailiɔ̀ Lua mè, fele gé Nefatali buiɔ̀ ní Zabulɔ̀ni buiɔ̀ se gběɔ̀n òaasɔ̀sɔ̀o lee kwi (10.000), ní géńno Taboo gbexí.

⁷ Dii a Yabě zígɔ̀o gbězɔ̀o Sisela gálee mɔ́aàno Kisɔ̀ swai ní aà sɔ́goɔ̀ ní aà zígɔ̀o dasidasi, i aà nanɛ n ɔ̀zɪ we.

⁸ Ǿ Balaku òè: Tó nýɔ̀ gemanɔ̀ lé, má gé. Tó nýɔ̀ gemanɔ̀ sɔ̀o, má geo.

⁹ Ǿ Debolaa mè: Má genno, ãma lá ní ò màa, i ke ní tó mé a bɔ̀o. Nɔ̀e ɔ̀ Dii a Sisela naè a ɔ̀zɪ sa. Ǿ Debolaa fele gèaàno Kedeɔsi.

¹⁰ Ǿ Balaku Zabulɔ̀ni buiɔ̀ ní Nefatali buiɔ̀ kàaa Kedeɔsi, ɔ̀ à dàzeu kèse ní gběɔ̀n òaasɔ̀sɔ̀o lee kwipio. Debolaa kú ní guu.

¹¹ Keni bui Ebɛɛ̀ b̀ò Keniɔ̀ bùsuu yãa, à mò b̀òokpà gbéneli pɔ́ kú Zaananiũ gbáú Kedeɔsi sae. Keniɔ́a Mɔ̀izi ànsue Obaba buiɔ̀ doe.

¹² Wa ò Siselaɛ Abinɔ́aũ né Balaku gè Taboo gbexí,

¹³ ɔ̀ à a sɔ́go mɔ̀pɔ̀o kàaa mèn òaa síiɔ̀ ní basɔ̀o ní zígɔ̀o pɔ́ kuanɔ̀. Bɔ́ańno Alose Goiũ aa gè Kisɔ̀ swai.

¹⁴ Ǿ Debolaa ò Balakuɛ: Gé, asa gbã Dii a Sisela nanɛ n ɔ̀zɪ. Dii ɔ̀baaanɛ noa? Ǿ Balaku pila Taboo gbɛwa ní zígɔ̀o gběɔ̀n òaasɔ̀sɔ̀o lee kwipio.

¹⁵ Dii tò Sisela ní aà sɔ́godeɔ̀ ní aà zígɔ̀o kpɛkpà Balaku fèndaɛ, ɔ̀ Sisela b̀ò a sɔ́go a bàalè.

¹⁶ Balaku pèlee Sisela zígɔ̀o ní ní sɔ́goɔ̀zi e Alose Goiũ. We à ní dedɛu ní fèndao píi, baa gbé m̀endo i bɔ̀o.

¹⁷ Ǿ Sisela tilè à gè sí Keni bui Ebɛɛ̀ na Yaeli kpéu, asa Azoo kí Yabě ní Ebɛɛ̀ bedɛɔ̀ kɔ̀ yãma yãaɛ.

¹⁸ Yaeli b̀ò dàaàle à mè: Mɔ̀ gè kpéu Baa. Gè! Nsu to vía n kũo. Ké à gè, ɔ̀ nɔ̀epi kũntu kuaàla,

¹⁹ ɔ̀ Sisela òè: Imi lé ma de, ma gba í mà mi. Ǿ à ví tũu sè a dàè a mí, ɔ̀ à èa kũntu kuaàla.

²⁰ Sisela òè: Ze kpɛɛɛ̀. Tó gběe mò n la, gběe ku laoa, oè aawo.

²¹ A gè ní kpasá'io, ké aà yèɛɛ̀ làa yáí. Ǿ Ebɛɛ̀ na Yaeli zwàakpe kálo sè ní masanao, à s̀ò Siselazi tɛɛɛ̀, ɔ̀ à kálopi pè aà swāgēzɪwa, a pà e à gè gè tɔ̀le kũ, ɔ̀ à gà.

²² A mɔ̀ lè Balaku lé pélee Siselazi, ɔ̀ Yaeli b̀ò gè dàaàle à mè: Mɔ̀ mà gbé pɔ́ níle wɛɛɛ̀ ɔ̀bne. Ké à gè kpéu, ɔ̀ à Sisela è wúlea, à gà ní káloo pɛa aà swāgēzɪ.

²³ Zibeezɪ Lua Kanaaɔ̀ kí Yabě bùsa Isailiɔ̀nɛ.

²⁴ Ǿ Isailiɔ̀ pásɪ lé dedɛ e aa gè Kanaaɔ̀ kí Yabě dèò.

5

Lɛ pɔ́ Debolaa dà

¹ Zibeezɪ Debolaa ní Abinɔ́aũ né Balakuo lee bee sì:

² Ké Isaili ɔ̀baanaɔ̀ b̀ò d̀òaa, gbé kɪniɔ̀ ténzi teasisai.

A Dii sáaukpa!

³ Kíaa, à yáɛ bee ma!

Gbãadeɔ̀, à swákpa!

Má lesi Dii yá musu,

má Dii Isailiɔ̀ Lua táasile.

⁴ Ké Dii b̀ò Sei gbɛ musu,

tɔ̀le lùalua,

ké àle pã Eɔ̀ũɔ̀ bùsupia,

loupɔɔ fɔ̃, lou mà maamaa.

⁵ Gbè̀sísíɔ̀ dèedee Dii aɛ,
Isailíɔ̀ Lua pɔ̀ b̀̀ m̀̀má Sinaipi.*

⁶ Anata né Samegaa gɔɔ, Yaeli gɔɔ,
gbèe lí zeda se lɔɔ,
zéwewena ɔ̃ wélegena í sé.

⁷ Kíaa lé mide Isaili b̀̀suu,
ɔ̃ ma Debolaa ma gɔ̃ Isailíɔ̀ da ũ.

⁸ Ké aa zè ní dii dafuɔ,
ɔ̃ zí kɔ̃ kù wéle bíibɔleu.
Baa gbèɔn òaasɔsɔo leɛ bla (40.000) guu
gbèe sèngbao ge sɔna vío.

⁹ Ma pɔ̀ dɔ̀ Isailíɔ̀ dɔ̃aanaɔwa
ní gbé́ pɔ̀ ténzi teasisaiɔ.
A Dii sáaukpa!

¹⁰ A gbé́ pɔ̀ á di zàa'ín pua kpeɔ
á gbé́ pɔ̀ á zɔ́le tefeniwapíɔ
ní á gbé́ pɔ̀ á be kèseɔ, à a yá'o.

¹¹ Gbé́ pɔ̀ káaaa ítɔkííɔ zɔa dɔ,
aa Dii maakɛaɔ d̀̀au lé siuné,
Isailíɔ̀ kíaa zíblè,
ɔ̃ Dii gbé́ɔ sù ní wéleɔ guu.

¹² Fɛle Debolaa! Fɛle!
Fɛle lesi! Fɛle!
Abinɔaũ né Balaku,
fɛle dɔaa n zìzɔɔne.

¹³ ɔ̃ gbé́ pɔ̀ g̀̀ɔ̀ b̀̀ m̀̀ kíaa kíí,
Dii gbé́ɔ m̀̀ ma kíí ní negɔnaɔ.

¹⁴ Eflaiũ bui pɔ̀ aa Amaleki buiɔ f̀̀u
ní Bèyámɛɛ buieɔ tenzi.
Makii buieɔ de dɔ̃aanaɔ ũ,
Zabulɔni buieɔ gopana kúa.

¹⁵ Isakaa bui kíaa kú ní Debolaaɔ,
Isakaa bui kú ní Balakuo,
aa siaànɔ gusalalau.
Lubeni bui gáliɔ seakè.

¹⁶ Akɛa a gɔ̃ kínaɔ saɛ,
ále kulɛpɛa sãɔne mai?
Lubeni bui gáliɔ seakè maamaaɛ.

¹⁷ Galada b̀̀sudeɔ g̀̀ɔ̀ Yuudé baale.
Akɛa Dá bui zè ní ní gó'ilɛnaɔi?
Aseɛ bui zɔ́le ísiale,
aa g̀̀ɔ̀ ní godɔkííɔ.

¹⁸ Zabulɔni buiɔ fèna wò,
aa a kpé v̀̀aa,
Nefatali bui kè guleɔsɔu màa lɔ.

¹⁹ Kanaa b̀̀su kíaa m̀̀,
aa zíkà Taanaki Mɛgido swa saɛ,
kási aai àizeɛ séle tàòo.

²⁰ Za musu saanaɔ zíkà,

* 5:5 Bɔa 19.18

aa b̀ò n̄ zéu, aa zíkà n̄ Siselao.

²¹ Kis̄ swa zipi tàrn̄o.

Má gé ae, mí gé n̄ gb̄āao.

²² S̄ó gb̄āao lé bàale,

an k̀èse k̄õfi d̄o.

²³ Dii Malaika m̀è: A Meozu ká,

à l̀eke Meozudeōne maamaa,

asa aai mo d̀ò Diileo,

aai d̄o Dii neḡõnaōleo.

²⁴ N̄oɛ báaaden Ebeɛ na Yaeli ũ,

Keni bui n̄oepi báaa ví zw̄àakp̄edeō guu.

²⁵ Sisela í gb̄èawà,

õ à ví kp̄awà,

à víf̄āai kp̄awà ta ōde guu.

²⁶ A ōb̀ò zw̄àakp̄e kálo s̀è,

à masana k̀ù n̄ a ōplaaao,

õ à Sisela l̀èò à aà mi w̄i,

à aà sw̄āḡẽz̄i f̄õ à aà t̀òbz̄õ.

²⁷ Sisela gofan̄e à l̀èle aà gb̄á sae,

õ à ḡõ w̄úlea we.

A gofan̄e à l̀èle aà gb̄á sae,

gu p̄ó à gofan̄e à l̀èleu, we à gàu.

²⁸ Sisela da wekp̄ale fen̄entiu,

à wiilè fen̄enti mōo f̄òou à m̀è:

B̄óȳai aà s̄ógo kp̄é e tiai?

Akea aà gb̄é̄o s̄ógōo k̄õfi d̄o ni?

²⁹ Aà n̄oɛ zík̄ena òn̄onāo lé òè,

õ a té n̄ leḡbei láasai à m̀è:

³⁰ Aale p̄óo naaae,

aale kpaalek̄õee,

baade n̄ a w̄éndiao m̀èndodo ge plapla.

Aale zw̄āa w̄edeō naaa Siselaee,

zw̄āa w̄ede w̄ès̄ādeōne,

p̄ōlḡāu p̄ó wà ba k̀èw̄àoɛ.

³¹ Dii, to n̄ ib̄eɛō ga màa n̄pii,

gb̄é p̄ó aa yenzīo gb̄āa io d̄ede

lán íat̄ẽ d̄ed̄awa.

Õ an bùsu ḡò d̄oɔa e w̄è bla.

6

Madião ōt̄sa Isailiowa

¹ Isailīo èa yá p̄ó Dii yeio k̀è lo, õ Dii n̄ ná Madiãōne n̄ ōz̄i e w̄è sopla.

² Ké Madiãōo lé ōt̄má, õ Isailīo ulekīio k̀èke bùsu s̄is̄ideōu n̄ gb̄è'eō n̄ s̄ēgb̄āo.

³ Tó aa p̄ōt̄õ, Madiãōo n̄ Amaleki buiō n̄ guk̄pe oi buip̄āleō ì mó lélemáe.

⁴ Aaí mo b̀òokpa n̄ bùsuu, õ aaí n̄ buap̄óo ò̀okpané e à ge p̄eò Gazawa. Aali ble to Isailīōneo ge s̄ā ge zu ge z̄āa'ina.

⁵ Aaí mó n̄ n̄ p̄ōtuoō n̄ n̄ zw̄àakp̄ēōo dasidasi lán kwaɔwa. Gb̄èe lío n̄ lé d̄õo, baa n̄ yiongōo lé. Aaí mo bùsu ò̀okpaie.

⁶ Madiãōo Isailīōo bùsa dúuduu, õ aa wiilè Diiwa.

⁷ Ké aa wiilè Diiwa Madiãōo yá musu màa,

8 ̃ Dii ānabi dilene à mè: Ma Dii Isailio Lua ma mè, ma á bɔ zɔbleu, ma á bóle Egipi.

9 Ma á bɔ Egipio ɔzi ní gbé pɔ ɔ̀wáɔ pii, ma ní yáé, ̃ ma ní búsu kpàwá.

10 Ké má òé mámema Dii á Lua, ásu Amole pɔ á kú ní búsuu ɔ́áɔ gbagbao, ̃ a gi ma yāmai.

Dii Malaika bɔ mɔa Gedeɔwa

11 Dii Malaika* m̀ z̀le gbéneli gbáu ɔfela, Abiezee bui Yoasi be wéleu. Aà né Gedeɔ lé pɔwɛnagbē vēfēkii ké Madiāɔ su a eo yái.

12 Ké Dii Malaika b̀ m̀wà, a òè: Negōna, Dii kunnɔ.

13 ɔ Gedeɔ òè: Baa, tó Dii kúwanɔe, b́yāi yáé beɔ wá léi pii? Dabudabu pɔ wá maeɔ a yá dau a siuwēe ku máe? Aa mè Dii wá bóle Egipi, āma tia kéwa à pākpwázié, ̃ à wá ná Madiāɔne ní ɔzi.

14 ɔ Dii aed̀wà à mè: Gé ní gbāa pɔ ní v̄io, ní Isailio bɔ Madiāɔ ɔzi. Máme ma n z̄i.

15 ɔ Gedeɔ aà là à mè: Baa, kpelewa má Isailio bɔi? Ma bui mé késāa Manase buiɔzi, mé mámeme má f̄éneũ deŋla ma de bedeo guu.

16 Dii wèwà à mè: Máɔ kunnɔe, ní Madiāɔ kwe lán gbé m̀endowa.

17 ɔ Gedeɔ òè: Tó n ma wēnagwàe, seelakeme má d̄ɔ ké n̄me níe yā'omee.

18 Nsu go lakio e mà su. Má m̄one ní gbao, mí dilene. A wèwà à mè: Má ḡo la e n̄ su.

19 Gedeɔ gè blene dè a kèke, à kàa kè ní pɔwenti kiloo kwio. A n̄ɔ kà gb̄iu, à do kà tau, à m̀òè gbéneli gbáu we, ̃ a dilè.

20 Lua Malaika òè: N̄ɔ ní kàapio se kále gb̄ee beewa, ní do élewà. ɔ a kè màa.

21 Ké Dii Malaika lípana pɔ á k̄ua z̀ n̄ɔ ní kàapiowa, ̃ té b̀ gb̄epi guu, a k̄u n̄ɔ ní kàapiowa, ̃ Dii Malaikapi gusikè.

22 Ké Gedeɔ d̄ɔ Dii Malaikae, à mè: A'a Dii Lua, asa ma wes̄i Dii Malaikalae.

23 ɔ Dii òè: N n̄ laai kpá! Nsu to v̄ia n̄ k̄uo. Nȳɔ gao.

24 Gedeɔ Dii gbagbakii b̀ we, ̃ à tɔkpàè Dii Aafiakpamade. A ku ɔfela Abiezee we e ní a gbāo.

Gedeɔ Baali gbagbakii gbooa

25 Zibeezi gwāasina Dii òè: N n̄ mae zuswana pɔ kà wè sɔpla sé, Baali gbagbakii pɔ n̄ mae v̄i gboo, ní Asetaati lí pɔ pélea a sae z̄ɔ.

26 Ma Dii n̄ Lua gbagbakii bo a zéwa† s̄is̄ie bee musu. Asetaati lí pɔ ní z̄ɔ séle yàa ũ, ní sa pɔ w̄i a pɔ káteu à tékū oa ní zupio.

27 ɔ Gedeɔ a zikenaɔ sè gb̄ɔn kwi, a kè lá Dii òewa. Ké àle v̄iake a de bedeo né wéledeɔ yái, i we kè fāaneɔ, gwāasina ̃ a kè.

28 Ké wéledeɔ f̄ele k̄ɔ, aa è wà Baali gbagbakii gb̀ò, wà Asetaati lí pɔ ze a sae z̄ɔ, wà sa'ò ní zuo sa'okii dafu pɔ wa b̀owa.

29 ɔ aale k̄ɔ lala aa mè: Déme kè màai? ɔ wà mè: Yoasi né Gedeɔ mé kè.

30 ɔ wéledeɔ ge ò Yoasié: Bó ní n̄ néo wà aà de, asa à Baali gbagbakii gb̀òe, mé à Asetaati lí pɔ ze a sae z̄ɔ.

31 ɔ Yoasi ò gbé pɔ liaaziɔne: Ame á yási ní Baalioa? Ame á aà b̄oa? Wa gbé pɔ yāsiaànɔ de e gu àò gé d̄ɔi. Tó diin aà ũ, aà gí ní aziao. Aà gbagbakii wa gb̀ò lò?

32 Zibeezi wà tɔkpà Gedeɔe Yelubaali,‡ wà mè: Wà ní tók̄e ní Baalio, asa aà gbagbakii ̃ a gb̀ò.

Gedeɔ seelagb̄eaa Diiwa

* 6:11 Dii lia malaika ũn we. † 6:26 B̄oa 20.25 ‡ 6:32 Bee mè tok̄e ní Baalio.

³³ Madiãɔ ní Amaleki buiɔ ní gukpɛdeɔ kɔ̄ kãaa píi, aa bùa Yuudẽwa, ɔ̄ aa bòokpà Yezelɛɛ guzulɛu.

³⁴ Dii Nisína dèdɛ Gedeɔɔwa, ɔ̄ à Abiezɛɛ buiɔ sìsi ní kuuo aa mɔ̄ tɛazi.

³⁵ A gbéɔ̄ zĩ aa Manase buiɔ bùsu kèlɛ, ɔ̄ aa ní sisi aa mɔ̄ tɛazi lɔ. ɔ̄ à gbéɔ̄ zĩ Aseɛ buiɔ bùsuu ní Zabulonɔ buiɔ bùsuo ní Nefatali buiɔ bùsuo. ɔ̄ aa mò nàwà.

³⁶ Gedeɔ̄ ò Luaɛ: Tó ñyɔ̄ Isailiɔ bɔ̄ ma sabai lá n a legbèmmɛɛwa síanaɛ,

³⁷ gwa, mále sãkã kálɛ pówɛngbẽzɛu. Tó fii kpà sãkãpiwa ado, mé tɔlɛ gò̄ gii, má dɔ̄ sa kè ñyɔ̄ Isailiɔ bɔ̄ ma sabai lá ní òwa.

³⁸ ɔ̄ à kè màa. Ké gu dò, ɔ̄ à fɛlɛ káaukaau, à sãkãpi fè, a í ta pà.

³⁹ ɔ̄ Gedeɔ̄ ò Luaɛ: Nsu to n pɔ̄ pamazio. Má ye mà yãgbɛama gẽn do lɔ. To mà gwa sãkãwa gẽn do lɔ mà gwa. Ké bee sa, to fii kpà tɔlɛwa ado, sãkã i gò̄ gii.

⁴⁰ Gwãasína bee Lua kè màa. Fii kpà tɔlɛwa gupiiu, sãkã mé gò̄ gii ado.

7

Gedeɔ̄ ní a gbéɔ̄ zĩblea Madiãɔwa

¹ Gedeɔ̄ ní gbé pɔ̄ kuaànɔ̄ fɛlɛ kɔ̄kɔ̄, aa gè bòokpà Alodi nibɔ̄nai. Madiãɔ bòo ku guzulɛu gugbãntoo oi Mòlɛ sìsípɔlɛu.

² Dii ò Gedeɔ̄ɔ: Gbé pɔ̄ lé gennɔ̄ kè dasi, má Madiãɔ nané ní ɔ̄zi. Tó má nàné ní ɔ̄zi, aa Íanadãɛ, aai mɛ ñzia gbãa mé ní bɔ.

³ Kpàwake gĩa, ní oné, gbé pɔ̄ vía lé aà kũ àlɛ lualua, aà ɛa tá.* ɔ̄ gbɛɔ̄n òaasɔ̄ɔ lɛɛ bao ní plaɔ̄ (22.000) ɛa tà, gbɛɔ̄n òaasɔ̄ɔ lɛɛ kwi (10.000) mé gò̄.

⁴ ɔ̄ Dii ò Gedeɔ̄ɔ: E tia aa kè dasi. Gɛ́nɔ̄ í k̄ii, mí ní plɛnɛ we. Gbé pɔ̄ má onɛ aa gennɔ̄ mé aa gé, gbé pɔ̄ má onɛ aa gennɔ̄ sɔ̄ aa gò̄.

⁵ Ké à gèr̄nɔ̄ í k̄ii, Dii òè: Gbé pɔ̄ ní è aa lé pèlɛ íu lán gbẽwaɔ̄ kɛaa ní gbé pɔ̄ aa kùlɛ ní kosowa aa idã, aalɛ miɔ.

⁶ Gbé pɔ̄ idã ní ɔ̄o aa lé pèlɛu gbɛɔ̄n òaa do ní basɔ̄oɔɛ (300). Gbé k̄iniɔ kùlɛ ní kosowa, aa imi.

⁷ ɔ̄ Dii ò Gedeɔ̄ɔ: Má Madiãɔ na gbɛɔ̄n òaa do ní basɔ̄o pɔ̄ lé pèlɛ íuɔnɛ ní ɔ̄zi sa, mí á bɔ. Gbé k̄iniɔ gbaɛ, an baade tá a bɛ.

⁸ Gedeɔ̄ gbɛɔ̄n òaa do ní basɔ̄opiɔ sè, ɔ̄ aa gbé pɔ̄ aalɛ táɔ kùsũaɔ̄ ní ní kuuɔ sìmã, ɔ̄ à ní gbáɛ bɛ.

Gedeɔ̄ ku sìsɪ musu, Madiãɔ bòo ku aà zĩlɛ guzulɛu.

⁹ Dii yã'òè gwãasína à mè: Fɛlɛ gɛ lélemá ní bòou, asa ma ní nánɛ n ɔ̄ziɛ.

¹⁰ Tó lélɛama vía lé n kũɛ, pila ní n zíkɛna Pulao,

¹¹ ní swãdɔ̄ yá pɔ̄ wàlɛ oi. Yápi a n gba sɔ̄ kè ñ lélemá ní bòou. ɔ̄ à pila ní a zíkɛna Pulao, aa lɔlɛ zígɔ̄ pɔ̄ kú bòo léiɔzi.

¹² Madiãɔ ní Amaleki buiɔ ní gukpɛdeɔ̄ píi kálɛa guzulɛu, aa dasi lán kwaɔ̄wa. Wi f̄s ní yiongoɔ̄ nàoo, aa dasi lán ísiale ũfãawae.

¹³ Ké Gedeɔ̄ kà we, à gbɛɛ lè, à a nana dàu lé siu a gbẽdoɛ à mè: Nana pɔ̄ má ò ma. Má è pɛɛ boolo zɔzɔna lé gbeembo, ɔ̄ à sí wá bòou à pà zwãakpɛwa, ɔ̄ kpépi lèlɛ à fuangba.

¹⁴ ɔ̄ à gbẽdopi òè: Yoasi né Gedeɔ̄, Isaili bui fẽnda ní è we, i kɛ pɔ̄pãlɛ no. Lua Madiãɔ ní wá bòoo nàè aà ɔ̄zi píɛ.

¹⁵ Ké Gedeɔ̄ nanapi yãmá ní a bɔlɛo, à kùlɛ Diɛ. ɔ̄ à ɛa Isailiɔ bòou à mè: A fɛlɛ! Dii Madiãɔ nàwɛɛ wá ɔ̄ziɛ.

¹⁶ A gbɛɔ̄n òaa do ní basɔ̄opiɔ kpaalè gáli àaɔ̄, ɔ̄ à kuu ní lo giio kpà ní baadewa. ɔ̄ wà s̄tɛɔ̄ s̄lɔs̄lɔ lopiɔ guu.

* 7:3 Iko 20.8

17 A òné: Málẹ̀ gé e ní bọ̀o léíe. Aɔ ma gwa. Lá á e málẹ̀ ke, íb ke màa.

18 A lia ní bọ̀oi píi. Tó mapi ní gbé́ pọ́ kumanɔɔ wa kuupè, ápiɔ s̄s̄ í a pọ́ pé, í wiilẹ̀ à mè: Dii ní Gedeɔɔo pọ́e.

19 Gedeɔɔo ní gb̄eɔn basoo pọ́ kuaànɔɔ kà bọ̀o léi wεεdo taawa gudɔ́anao k̄s̄l̄eũkpakεa gbεa ḡɔ̀. Ɔ aa ní kuu pè nípii, aa lo pọ́ aa k̄uá w̄iwi.

20 Ɔ gáli àaɔpiɔ baade a kuu pè, aa ní loɔ w̄iwi. Aa s̄t̄eɔ k̄uá ɔzεeu, aa kuu pọ́ aaε p̄eɔ k̄uá ɔplaau. Ɔ aa wiilè aa mè: Dii ní Gedeɔɔo f̄ɛndaε.

21 Baade zεá a gb̄eu liaa bọ̀oi, ɔ̀ b̄oodeɔ̀ f̄ēl̄e l̄ek̄ɔwa ní wiio, aa tilè.

22 Ké gb̄eɔn òaa do ní basoo piɔ baade ɔ̀t̄̄ a kuuwa màa, Dii tò b̄oopideɔ̀ k̄s̄ d̄ēde k̄t̄ēe ní f̄ɛndaɔ. Z̄iḡɔpiɔ b̄aalè tà Besita ní Zelelao e Abeli M̄eɔla léi Taba oi.

23 Wà Nefatali buiɔ ní Aseε buiɔ sisi ní Manase buiɔ pi, ɔ̀ aa p̄ēl̄e Madiãɔzi.

24 Ɔ Gedeɔɔo gb̄ēɔ z̄i aa Eflaiũ buiɔ bùsu s̄īside keεε aa mè: A pila gé Madiãɔwa ní z̄iɔ. A zez̄ɔné swaboleɔu ní aε e à gε pε Bεbala ní Yuud̄eowa. Ɔ wà Eflaiũ buiɔ sisi píi, aa gè zez̄ɔné ní aε swaboleɔu e à gè pè Bεbala ní Yuud̄eowa.

25 Ɔ Eflaiũ buiɔ Madiã k̄iáɔ k̄ũkũ gb̄eɔn pla, Ɔlebu ní Zeebuo. Aa Ɔlebu dè gbε saε, ɔ̀ w̄i mε tia Ɔlebu gbε. Aa Zeebu dè lɔ, gupi w̄i mε tia Zeebu v̄εεf̄ek̄ii. Ɔ aa èa pè Madiãɔwa. Ɔ wà kíapiɔ mi z̄òz̄ò wà gèò Gedeɔɔe Yuud̄e baale.

8

1 Eflaiũ buiɔ Gedeɔɔo là aa mè: Bóyãi ní k̄ew̄εε màai? Ké níle gé z̄ikai ní Madiãɔ, mé ni wá sisi s̄s̄o bε? Màa aa z̄oad̄wà p̄ãsip̄ãsi,

2 ɔ̀ a òné: Bó má kè à kà á pówai? A Eflaiũ buiɔ v̄εε k̄ɔnwεa z̄ɔ̀ dè wá Abiezεε buiɔ v̄εk̄ɔz̄z̄ala.

3 Lua Madiã k̄iáɔ Ɔlebu ní Zeebuo n̄aé á ɔ̀z̄iε. Bó má kè à kà á pówai? Ké a òné màa, ɔ̀ an pɔ̀ gbàsa wèe sa.

Gedeɔɔo Zεba ní Zalemunao d̄ēd̄εa

4 Gedeɔɔo ní a gb̄é gb̄eɔn òaa do ní basoo lé p̄ēl̄e Madiãɔzi. Ké aa kà Yuud̄ēi, ɔ̀ aa bùa, n̄ana lé ní d̄e.

5 Ɔ a ò Sukodeɔne: A ma gb̄ēɔ gba p̄εε. N̄ana lé ní d̄eε, mé málẹ̀ p̄ēl̄e Madiã k̄iáɔ Zεba ní Zalemunaozi.*

6 Ɔ Suko gb̄ēz̄ɔɔo mè: Zεba ní Zalemunao ku n ɔ̀z̄i k̄òe, ɔ̀ wà gbasa wà n z̄iḡɔ gba p̄εεa?

7 Gedeɔɔo w̄emá à mè: Lá á ò màa, tó Dii Zεba ní Zalemunao n̄amεε ma ɔ̀z̄i, má á taitai ní gbáa l̄eɔe.

8 Bɔa we à gè P̄enueli, ɔ̀ à wabik̄emá màa lɔ. P̄enuelideɔ̀ òè lá Sukodeɔ̀ òèwae lɔ,

9 ɔ̀ a òné s̄s̄ à mè: Tó ma su aafia, má kalangae bee kwεε.

10 Zεba ní Zalemunao ku Kaakoo ní ní z̄iḡɔ gb̄eɔn òaasɔɔo l̄εε ḡεo (15.000). Gukpε oi z̄iḡɔ pọ́ ḡòɔn we, an f̄ɛndadeɔ̀ ḡaga gb̄eɔn òaasɔɔo l̄εε basoolo (120.000).

11 Gedeɔɔo d̄ád̄ak̄enaɔ zé s̄è N̄oba ní Ȳogb̄oao gukpε oi, ɔ̀ à l̄èl̄e z̄iḡɔpiɔwa ḡoo pọ́ an gb̄eε kú ní ȳaε làasooɔo.

12 Madiã kíapiɔ Zεba ní Zalemunao tilè, ɔ̀ à p̄ēl̄ēzi, à ní k̄ũkũ, ɔ̀ à ní z̄iḡɔ fù píi.

13 Ké Yoasi né Gedeɔɔo lé su ní z̄ilao, à b̄òl̄e ní Ēlesi gb̄eb̄oleɔ,

14 ɔ̀ à Suko èwaasoe k̄ũ à ȳal̄alawà, ɔ̀ èwaasopi Suko gb̄ēz̄ɔɔo tó k̄èè láu gb̄eɔn b̄aākwi ní soplao.

15 Gedeɔɔo gè Sukodeɔ̀ lè à mè: Zεba ní Zalemunao ke. A ma láanik̄è ȳaa a mè, Zεba ní Zalemunao ku ma ɔ̀z̄i k̄òe, à gbasa ma gb̄é pọ́ n̄ana lé ní d̄eɔ gba p̄εεa?

16 Ɔ à w̄é̄l̄epi gb̄ēz̄ɔɔo piɔ k̄ũkũ, à ní taitai ní gbáa l̄eɔ, aa d̄ò.

* 8:5 Sou 83.11

17 Ǿ à gè Penueli kalanga kwè à wélepi gᵔeoo dède.

18 Ǿ à Zeba ní Zalemunao là à mè: Gbé pò a ní dède Tabooo de kpelewa ni? Aa wèwà aa mè: Aa de lanwae, an kákaa de lán kíaneowa.

19 Ǿ Gedeᵔo òné: Ma v̄i dadoudeon we. Tó a ní tó yáa, ní Diio má á dèdeo.

20 Ǿ a ò a negᵔe séia Yeteee à mè: Fele n̄ ní dède. Népi i a fēnda woo, asa èwaasonae, mé v̄ia lé aà kú.

21 Ǿ Zeba ní Zalemunao mè: Fele n̄ wá dède nzia. Baade ní a gbāaoe. Ǿ Gedeᵔo f̄ele ní dède, à m̄kampere pò kú ní yiongoo waawao b̄le.

Gedeᵔo dilea gbēzᵔo ũ

22 Isailio ò Gedeᵔo: Gᵔ wá kía ũ ní n buio. M̄me n̄ wá b̄o Madiāo ɔzi.

23 Ǿ Gedeᵔo òné: Má gᵔ á kía ũ, baa ma buio. Dii mé aɔ de á kía ũ.

24 Ǿ à èa òné: Mále wabikewá. A baade a swáli pò á simá kpaa m̄ndodo. Madiāo Ìb̄ swáli pò wa p̄i ní vuao daae, asa Isimaelaone.

25 Aa òè: Wá kpama. Aa zwāa kpale, ɔ baade swáli pò á simáo zuzu a guu m̄ndodo.

26 Swáli pò à a wabikèmapio vua gbia kà kiloo bao, m̄kampere ní swálio ní gomusu t̄ea pò Madiā kiao daao ní m̄yabaa pò kú ní yiongoo waawao bàasi.

27 Ǿ a p̄i dii ũ, a p̄ele a be wéleu ɔfela. Ǿ Isailio gbāsikèò nípii, ɔ à gᵔo bai ũ Gedeᵔo ní aà b̄edeo.

28 Maa Isailio Madiāo bùsa. Madiāo i e mifur̄la lo. Ǿ Isailio bùsu gᵔo d̄oɔa Gedeᵔo gᵔo e w̄e bla.

Gedeᵔo gaa

29 Yoasi né Gedeᵔo gè z̄le a be.

30 Aa negᵔe pò à ní Ìb̄ bàakwie, asa aà n̄oo dasie.

31 A n̄o p̄oɔe v̄i lo Sikeũ, à negᵔe Ìaano, ɔ wà t̄okpàè Abimel̄eki.

32 Yoasi né Gedeᵔo gà a zikũ guue, ɔ wà aà mia kpàk̄o ní a mae Yoasio ɔfela Abiezeee.

33 Ké Gedeᵔo gà, ɔ Isailio èa gbāsikè ní Baalio. Ǿ aa t̄aa pò w̄i me Baalibaakuwan̄o p̄ele ní dii ũ,

34 ɔ Dii ní Lua pò ní b̄o ní ibee pò liaañzio ɔzi yá s̄angu.

35 Aai gb̄ek̄eke Yelubaali Gedeᵔo b̄edeone yāmaa pò a k̄ené musuo.

9

Abimel̄eki

1 Gedeᵔo né Abimel̄eki gè a des̄o k̄ii Sikeũ, ɔ a òné ní a dezi b̄edeo píi à mè:

2 A ge Sikeũdeoo lala píi, Gedeᵔo negᵔe gb̄eon bàakwio kpalablea ní gb̄é m̄endo kpalableao, a kpele mé maan̄é? Aaɔ d̄o ké an aun ma ũ.

3 Ké aà des̄o yápi kà Sikeũdeone ní swáwa, ɔ aa zè ní Abimel̄ekio aa mè, ní gb̄én aà ũ.

4 Aa ánuu ɔwat̄e bàakwi s̄e Baalibaakuwan̄o kp̄eu, aa aà gbà, ɔ à fiabòò gb̄ep̄a faasaione, aa gᵔo aà Ìwao ũ.

5 A ḡér̄no a de be ɔfela, ɔ a v̄io ní a d̄auna, Gedeᵔo negᵔe gb̄eon bàakwipio d̄ède gb̄è doúwa. Gedeᵔo negᵔe gb̄ezāna Yotaũ mé b̄o ado, asa à ùl̄eèe.

6 Ǿ Sikeũdeoo ní Bemilodeo píi aa gè Abimel̄eki dile kía ũ gb̄éneli pò kú Sikeũ sae.

7 Ké Yotaũ yápi mà, à gè zè Galiziũ gb̄èsisi musu. Ǿ a òné gb̄augb̄au à mè: A ma yāma Sikeũdeoo, Lua i á yāma s̄o.

8 Lío ku yāa, aa gè k̄o dilei kía ũ, ɔ aa ò kue aà kpalable.

9 Ɔ ku mɛ̀: M̀a a nɛ́ pɔ́ wɪ́ tááɔ́ ń gbɛ̀nazínaɔ́ kpɛ́la ń a nísio ia tó, mí gé màò deedeɛ líɔ́ musua?

10 Ɔ líɔ́ ò kaadɔ́ɛnaɛ aà mɔ́ kpalable.

11 Ɔ kaadɔ́ɛna ònɛ́: M̀a a nɛ́ pɔ́ ɔ́ maa mé a blea ɔ́ na ia tó, mí gé màò deedeɛ líɔ́ musua?

12 Ɔ líɔ́ ò vɛ́ɛɛ aà mɔ́ kpalable.

13 Ɔ vɛ́ɛ ònɛ́: M̀a a vɛ́ɛ pɔ́ ɪ́ tááɔ́ ń gbɛ̀nazínaɔ́ pɔ́ ke na nɛ́'ia tó, mí gé màò deedeɛ líɔ́ musua?

14 Ɔ líɔ́ ò leaaɛ aà mɔ́ kpalable.

15 Ɔ leaa ònɛ́: Tó ále ma kpa kpalau síanaɛ, à mɔ́ mikpa ma uenai. Tó màan sɔ́o, té a bɔ́ ma láu à kũ Libā̀ búsu sɛ̀dɛ líɔ́waɛ.

16 A Sikɛ̀ũdɛɔ́, ké a Abimɛ́lɛki kpà kpalau, a yá̀kè a zéwa ń nòsɛ̀mɛndoon wea? A yá̀maakè Gedeɔ́ɔɛ ń a bɛ̀dɛɔ́a? A kè̀è aà yá̀kɛawaa?

17 Ma mae zíkàé à gĩ a wɛ̀nii, à á bɔ́ Madiā̀o ɔ̀zi,

18 ɔ́ a fɛ̀lɛ ń aà bɛ̀dɛɔ́ gbā sa. A aà nɛ̀gɔ́ɛ gbɛ̀ɔ́n baaɔ́kwio dèdɛ gbè douwa, ɔ́ a aà zɔ́ nɛ́ Abimɛ́lɛki kpà Sikɛ̀ũ kía ũ, ké a dɛ á gbé ũ yáí.

19 Tó a yá̀kè a zéwa ń nòsɛ̀mɛndoo Gedeɔ́ɔɛ ń a bɛ̀dɛɔ́nɛɛ gbā, à tó á pɔ́ ke Abimɛ́lɛkiwa na, aàpi sɔ́ aà pɔ́ i kewá na.

20 Tó màan sɔ́o, té a bɔ́ Abimɛ́lɛki kíí à kú á Sikɛ̀ũdɛɔ́ ń á Bɛ̀milodɛɔ́waɛ, té i bɔ́ á kíí sɔ́, i kũ Abimɛ́lɛkiwa.

21 Ɔ Yotaũ baalè à a taa kè, à gè zòlɛ wéle pɔ́ wɪ́ mɛ̀ Lòɔ́u, ké àlɛ víakɛ a v̀i Abimɛ́lɛkiɛ yáí.

22 Abimɛ́lɛki kè Isailio kía ũ wè àaɔ́ɛ,

23 ɔ́ Lua tò Abimɛ́lɛki ń Sikɛ̀ũdɛɔ́ íisè ń kɔ́o, ɔ́ aa bò aà kpɛ.

24 Lua kè màa ké Gedeɔ́ɔɛ nɛ̀gɔ́ɛ gbɛ̀ɔ́n baaɔ́kwio dɛ̀dɛa yá e wi Abimɛ́lɛki musu ń aà gbé Sikɛ̀ũdɛ pɔ́ an ɔ́ ku a guuɔ́ yáíɛ.

25 Sikɛ̀ũdɛɔ́ íbɛ̀lɛsɛ̀aànɔ́. An gbɛ̀o ùlɛ síisɔ́ musu, ké aa gbé pɔ́ aalɛ dɔ́nzi zéuɔ́ dádā, aai ń pɔ́ɔ́ símá, ɔ́ wà gè wa ò Abimɛ́lɛkiɛ.

26 Ebedɛ né Gaala ń a gbéɔ́ m̀ò zòlɛ Sikɛ̀ũ, ɔ́ Sikɛ̀ũdɛɔ́ aà náaikè.

27 Aa gè vɛ́ɛ zòzɔ́ bua aa ɔ́zòwà, ɔ́ aa dikpɛkè. Aa gè ń táakpɛu, aa pɔ́blè aa imi, ɔ́ aa Abimɛ́lɛki kà.

28 Ebedɛ né Gaala m̀è: Dén Abimɛ́lɛki ũi? Dén wá Sikɛ̀ũdɛɔ́ ũ wà zɔ́blɛ̀i? Gedeɔ́ɔɛ néo lò? Zebulu mé aà kwáasi ũo lò? A zɔ́blɛ Sikɛ̀ũ mae Amɔ́ buiɔ́nɛ. Bóyáí wà zɔ́blɛ Abimɛ́lɛkiɛi?

29 Tó wà gbéɛ beɛɔ́ nàmɛɛ ma ɔ̀zi yáa lé, má aà yaɛ. Má oè aà a zígɔ́o káaa, aà bolɛ́nɔ́.

30 Ké wéle kía Zebulu Ebedɛ né Gaala yápi mà, aà za fè.

31 Ɔ à gbéɔ́ zì Abimɛ́lɛkiwa asii guu à m̀è: Ebedɛ né Gaala ń a gbéɔ́ m̀ò Sikɛ̀ũ la, ɔ́ aalɛ wéledɛɔ́ swáfɛ̀nɛ.

32 Fɛ̀lɛ gwáasínaa gòo, mpi ń gbé pɔ́ kunnɔ́o, ní mɔ́ ulɛ sɛ̀u.

33 Tó gu lé dɔ́, í fɛ̀lɛ mɔ́ léle wélewa. Tó aàpi ń aà gbéɔ́ b̀ò zíkaiánɔ́, í kèè lá ń yeiwa.

34 Ɔ Abimɛ́lɛki ń gbé pɔ́ kuaànɔ́o dàzɛu, aa ùlɛ'ulɛ Sikɛ̀ũ bíi kpɛ gáli síiɔ́.

35 Ebedɛ né Gaala b̀ò zè wéle bíibɔ́lɛu, ɔ́ Abimɛ́lɛki ń a gbéɔ́ fɛ̀lɛ ń ulɛkíi.

36 Ké Gaala gbépiɔ́ è, a ò Zebuluɛ: Gbéɔ́ gwa za síisɔ́ musu, aalɛ pila. Zebulu wèwà à m̀è: Síisí nisínaɔ́ ɔ́ n̄lɛ e lán gbɛ̀nazínaɔ́wa we.

37 Ɔ Gaala èa ò lo: Gwa, wàlɛ pila síisíwa we, mé gáli do lé m̀ó za màsokɛnaɔ́ gbɛ̀nɛli kíi.

38 Ǿ Zebulu òè: N ò kpelewa yāaa? Ké ní m̀e déme Abimeleki ũ wà zɔbleèi? Gbé p̀o n sakànguɔn weo lé? Ge n zikaaàno sa.

39 Ǿ Gaala d̀aa Sikeũdeɔne, aa b̀o wà zikà ní Abimeleki.

40 Abimeleki ní yá, ɔ aa bàalèè. Gbé p̀o kè'ia aa lèlèɔ dasi maamaae e wéle bílɔlɔ.

41 Abimeleki g̀o Aluma, ɔ Zebulu Gaala ní a gbéɔ yà ní bóle Sikeũ.

42 Ké gu d̀o, Sikeũdeɔ gè bua, ɔ wà gè wa ò Abimelekie.

43 Ǿ à a gbéɔ kpaalè gáli àaɔ, aa gè ní dádái s̄eu. Ké à ní é, aale bóle wéleu, ɔ à fèle gè léleimá.

44 Abimeleki ní zīgɔ gáli p̀o kuanɔ kè kpakpa, aa b̀ole gè s̄i wéle b̀oleu, ɔ gáli lee plao gè lèle gbé p̀o kú buaɔwa, aa ní dede píi.

45 M̀aa à zikà ní wélepideɔ za kɔo e oosi, ɔ a s̄i à gbé p̀o kú a guuɔ dède. A wélepi kè kélekele, ɔ à wisi fàwà.

46 Ké gbé p̀o kú Midala Sikeũɔ mà, aa gè ùle Baalibaakuwanɔ kpéu.

47 Ké wa ò Abimelekie Midala Sikeũdeɔ k̀aa we,

48 aàpi ní a gbéɔ aa dède Zalamɔ gbewa. Ǿ à moɔ sè à ligɔna z̀o a dà a g̀au, ɔ a ò a gbéɔne: Lá á è má kè, à ke màa kpakpa.

49 Ǿ aa ligɔna z̀oz̀o nípii, aa teoaàzi. Aa ge k̀aa kpépiwa, aa tesòwà, ɔ Midala Sikeũde p̀o kú a guuɔ kpasa. Gbé p̀o g̀agaɔ, g̀o ní noɔo píi kà gbéɔn òaa soo.

50 Abimeleki gè koez̀o Tebezizi, ɔ a s̄i.

51 Kalanga gb̀aa ku wélepi guo, ɔ wéledeɔ g̀o ní noɔo bàalè tàu píi. Aa zetànle gíugiũ, ɔ aa dède e kalangapi musu.

52 Abimeleki gè kalangapi k̀ii, àle zikarínɔ. Ké à s̀o kalangapi bólei, àle mó tesòiwà,

53 ɔ noɔe ɔz̀o wísilɔgb̄ei, à s̄iwà* à aà mi p̀aa.

54 Ǿ à lez̀u à zikab̀okũnazi kpakpa à mè: N n fènda wo n ma deò, ké wasu me noɔe mé ma deo yáí. Ǿ aà iwapi aà z̀ò, à g̀a.

55 Ké Isailio è Abimeleki g̀a, ɔ an baade tà a be.

56 Beewa Lua v̄ai p̀o Abimeleki kè a mae yá w̄i aà musu, ké à a v̄iɔ ní a d̀auna gbéɔn bàakwiɔ dède yáí.

57 Lua v̄ai p̀o Sikeũdeɔ kè w̄iné ní musu s̄o. Láaipɔ Gedeɔ né Yotaũ kè má mé ní lé we.

10

Tola ní Yaiio

1 Abimeleki gaa gb̄ea Pua né Tola, Isakaa bui Dodo t̄ũna fèle Isailio suabà. A ku Samii, Eflaiũ buiɔ b̀usu s̄is̄ideue.

2 A d̀aa Isailioɔne wè bao ní àaɔoɔe, ɔ à gbàsa g̀a, ɔ wà aà v̄i Samii.

3 Aà gaa gb̄ea Galada b̀usu gbé Yaii d̀aa Isailioɔne wè bao ní plao.

4 A neḡe v̄i baakwi, an baade ní a zàa'inao ní a wéleɔ Galada b̀usu, ɔ w̄i me wélepiɔne Yaii z̄ewiaɔ e ní a gb̄ao.

5 Ké Yaii g̀a, ɔ wà aà v̄i Kamɔ.

Amɔniɔ fèle ní Isailio

6 Isailio èa yá p̀o Dii yeio kè lɔ, aale zɔble Baalie ní Asetaatio ní Silio diiɔ ní Sid̄deɔ diiɔ ní M̀abuo diiɔ ní Amɔniɔ diiɔ ní Filit̄eɔ diiɔ. Aa p̀akpà Diizi, aale zɔble lɔ,

7 ɔ Dii p̀o p̀anzi à ní nà Filit̄eɔ ní Amɔniɔne ní z̄i.

* 9:53 2Sam 11.21

8 ɔ Amɔniɔ ɪadà Isaili pɔ aa ku Yuudē baale, Amɔleɔ bɔsu pɔ wɪ me Galada guuɔwa. Aa wētēamɔnéné e wè bao plasai.

9 Amɔniɔ bùa Yuudēwa aa gè zíkai ní Yuda buiɔ ní Bēyāmēe buiɔ ní Eflaiū buiɔ, ɔ Isailipiɔ gɔ̃ yooyea.

10 ɔ aa wiilè Diiwa aa mè: Wa duunakène, wa pākpanzi wá Lua, wa zɔblè Baaliē.

11 ɔ Dii òné: Ké Egipiɔ ní Amɔleɔ ní Amɔniɔ ní Filitēɔ

12 ní Sidōdeɔ ní Amaleki buiɔ ní Madiāɔ gbāamòé, a wiilèa, ɔ ma á bó ní ɔzì.

13 ɔ a pākɔmazi, a zɔblè táaɔne. A yáí tò má ea mà á suaba bo.

14 A ge wiile táa pɔ a zéɪnɔɔwa aa á suaba ní á taasio me!

15 ɔ aa ò Diiē: Wa duunakè. Kewēe lá à kène maawa, āma wá bo gbā. Wále wabikemaē.

16 ɔ aa dii zìloɔ bó ní guu aa zɔblè Diiē, ɔ an taasipi tò Dii i fɔ wēvɪ́la bo.

17 Amɔni zīgɔ̃ kɔ̃ kàaa aa bòokpà Galada, ɔ Isailiɔ kàaa aa bòokpà Mizipa.

18 ɔ Isaili pɔ kú Galadaɔ dɔaanaɔ òkɔe aa mè: Gbé pɔ dɔaa gè zíkai ní Amɔniɔ ɔme a gɔ̃ wá Isaili pɔ kú Galadaɔ píi swana ũ.

11

Zefete

1 Galada bùsu gbé Zefeteá negɔ̃nae. Aà da'iaá káaluae, aà mae tón Galada.

2 Galadapi na negɔ̃eɔ ì bo. Ké aa zɔkù, aa Zefete yà aa mè: Nyɔ e wá mae túbibleo, asa n da adoe.

3 ɔ Zefete bàalè a gbépiɔne, à gè zòle Tobu bùsuu. Gbēpāo kàaaaàzi, ɔ aa nàwà.

4 Bee gbēa Amɔniɔ fēle Isailiɔwa ní zìo.

5 Ké Amɔniɔ fēlemá ní zìo màa, Galada bùsu gbēzɔɔ gè Tobu bùsuu Zefete gbēsii.

6 Aa òè: Mɔ ke wá dɔaana ũ, ké wà e zìka ní Amɔniɔ.

7 ɔ a wèmə à mè: A zamagu, a ma ya ma mae be. Ké a wētēa è sa, bóyāi a mɔi ma kíii?

8 Aa òè: N beeo lé, níme níyɔ wá gwa sa. Mɔ zìkawēe ní Amɔniɔ, ní gɔ̃ wá Isaili pɔ wá kú Galada bùsuu píi swana ũ.

9 A òné: Tó a ma gbèsi a tamanɔ zíkai ní Amɔniɔ, mé Dii ní námēe ma ɔzì, máme máɔ de á swana ũa?

10 Aa òè: Dii mé wá seelade ũ. Lá ní òwa, màa wá kenē.

11 ɔ Zefete gèɪnɔ. Gbéɔ aà dīle ní swana ũ, ní dɔaana ũ, ɔ à ea yápi ò Dii ae Mizipa bo.

12 Zefete gbéɔ zì Amɔniɔ kíawa à mè: Bómē wá daaa, ɔ n mɔ zíkai wá bùsuui?

13 ɔ Amɔniɔ kía wèwà à mè: Ké Isailiɔ bòle Egipi, aa ma bùsu sía sea za Aano dɔɔi e Yaboko dɔɔi ní Yuudēo. A bùsupi sɔamēe yákelesai sa.

14 ɔ Zefete èa gbéɔ zì Amɔniɔ kíawa,

15 a òè: Zefete mē Isailiɔ i Mɔabuɔ ge Amɔniɔ bùsu símáo.

16 Ké aa bò Egipi, aa be guwaiwaiue e Isia Tēai, ɔ aa gè Kadesi.

17 ɔ aa lékpāsákè Edɔ̃ɔ kíae aa mè: Wá gba zé wà gē ní n bùsuo, ɔ i swáse ní yáio.* Aa lékpāsákè Mɔabuɔ kíae, ɔ i weinéo, ɔ aa gè Kadesi.

18 Aa be guwaiwaiu, aa dè Edɔ̃ɔ bùsu ní Mɔabuɔ bùsuozi, ɔ aa gè Mɔabuɔ bùsu gukpē oi, aa bòokpà Aano baale. Aai gē Mɔabuɔ bùsu guuo, asa Aano mé Mɔabuɔ bùsu zòle ũ.

19 ɔ aa lékpāsákè Amɔleɔ kí Siɔ pɔ zòlea Esebɔe aa mè: Wá gba zé wà gē ní n bùsuo e wá bùsuu.

* 11:17 Nao 20.14-21

20 Ǿ Siɔ̄ i ní náaike aa gē ní a b̀usuoo. A a z̄iḡɔ̄ k̄áaa, aa b̀ookpà Yaaza, ɔ̄ aa z̄ikà ní Isailiɔ̄.

21 Dii Isailiɔ̄ Lua Siɔ̄ ní a gb̄éɔ̄ nà Isailiɔ̄ne ní ɔ̄z̄i, ɔ̄ aa z̄iblè má. Aa b̀usu p̀ó Am̄leɔ̄ ku a guu s̄i píi,

22 sea za Aano d̀ɔ̄ɔ̄i e Yaboko d̀ɔ̄ɔ̄i, sea za guwaiwaiu e Yuud̄ei.†

23 Ké Dii wá Isailiɔ̄ Lua mé Am̄leɔ̄ yàw̄ēē, níme níȳɔ̄ síwá saa?

24 Ni ɔ̄didi b̀usu p̀ó n dii Kem̄si kp̄amawao lé? M̄aa wá ɔ̄didi b̀usu p̀ó Dii wá Lua kp̄awáwa s̄ɔ̄.

25 N̄ de Zipoo né Balaki, M̄abuɔ̄ kíalae? A wè lekpaakèwanɔ̄a? A wè z̄ikàwanɔ̄a?‡

26 Wá Isailiɔ̄ wá z̄ɔ̄lea Eseb̄ɔ̄ ní Aloeeo ní a z̄ɔ̄ewiao ní w̄éle p̀ó kú Aano saeo w̄é òaa do ní bas̄oo (300). B̄óȳai i ea á síwá ḡɔ̄ beeo ni?

27 Mi tàaekeneo, ɔ̄ níle ȳáv̄aikemeē, níle felemanɔ̄ ní z̄io. Dii wá ȳáḡḡɔ̄na mé a ȳáḡḡɔ̄w̄ēē gb̄a.

28 Ǿ Am̄niɔ̄ kía ḡi Zefete lékp̄as̄a mai.

29 Dii Nisina d̄i Zefete, ɔ̄ à p̄à Galada buiɔ̄ b̀usua ní Manase buiɔ̄ b̀usuo e Mizipa Galada. B̄oa we à ḡè Am̄niɔ̄wa ní z̄io.

30 Ǿ à lek̄è Diiwa à mè: Tó n Am̄niɔ̄ n̄amēē ma ɔ̄z̄i,

31 tó ma ta be z̄iblea Am̄niɔ̄wa gb̄ea, gb̄é p̀ó b̀ò ma kp̄éu à mò daimale a ḡɔ̄ n p̀ó ũe. Má sa p̀ó w̄i a p̀ó kát̄eu à tékū oma ní adeoe.

32 A ḡè z̄ikai ní Am̄niɔ̄, ɔ̄ Dii ní náè aà ɔ̄z̄i.

33 A z̄iblè ní w̄éle m̄èn baɔ̄wa, sea za Aloee e à ḡè p̄è Miniti ní Abeli v̄ēebuowa. A z̄iblè má maamaae, Isailiɔ̄ ní busa.

34 Ké Zefete tà a be Mizipa, aà nen̄oe mé b̀ò daiaàle, àle ɔ̄w̄ā, àle s̄és̄ēnapa. A m̄ò lè aà n̄én we m̄èndo, i n̄eḡɔ̄e ge nen̄oe p̄ále io.

35 Ké à aà è, à a p̄okasaɔ̄ ga k̄è à mè: A'a ma né, n ma p̄o yà, n ìakp̄amazi. Ma lek̄è Diiwae, mé a ḡbooa v̄io.§

36 Ǿ a òè: Baa, tó n lek̄è Diiwae, lá a tò n t̄osi ní ib̄ee Am̄niɔ̄wa, k̄emanɔ̄ lá ní òèwa.

37 Ǿ à èa ò a mae: Ma gba zé m̄o pla ḡia mà ge bebe gus̄is̄ideu, mí ɔ̄ɔ̄b̄ ní ma gb̄ēnaɔ̄ ma lésok̄e ȳá musu.

38 A mè: Gé! Ǿ à aà gb̄àe m̄o pla. A ḡè ní a gb̄ēnaɔ̄ gus̄is̄ideu, à ɔ̄ɔ̄b̄ a lésok̄e ȳá musu.

39 Ké m̄o plapi p̄à, ɔ̄ à èa sù a maewa, ɔ̄ aà mae ȳá p̀ó à a lek̄è Diiwapi k̄èaàno. N̄oepi ḡɔ̄e d̄ɔ̄o, ɔ̄ ȳápi ḡò felekaa ũ Isailiɔ̄ guu.

40 W̄ē ní w̄ēo Isaili nen̄oen̄aɔ̄ ì ge Galada b̀usu gb̄é Zefete nen̄oe gaa ȳá b̄òlek̄ek̄ɔ̄e e ḡɔ̄o síiɔ̄e.

12

Zefete ní Eflaiũ buiɔ̄

1 Eflaiũ buiɔ̄ k̄ɔ̄ k̄áaa, aa bùa swawa aa ḡè Zaf̄ɔ̄, ɔ̄ aa ò Zefete: B̄óȳai n ge n z̄ikà ní Am̄niɔ̄, mé ni wá sísi wà gen̄no ni? Wá tes̄ma ní n kp̄éo s̄anue.

2 Zefete w̄emá à mè: Mapi ní ma gb̄éɔ̄ wá s̄òle v̄i ní Am̄niɔ̄ maamaae. Ma lez̄ùázi, i ma b̄o ní ɔ̄z̄io.

3 Ké má è i ma suabao, ɔ̄ ma gi ma w̄ēnii, ma bua swawa ma z̄ikà ní Am̄niɔ̄, ɔ̄ Dii ní n̄amēē ma ɔ̄z̄i. B̄óȳai a m̄o z̄ikaimano gb̄ai?

4 Zefete Galada b̀usudeɔ̄ k̄áaa nípii, ɔ̄ aa z̄ikà ní Eflaiũ buiɔ̄ aa ní dede, asa Eflaiũ buip̄iɔ̄ òné: A Galada b̀usudeɔ̄, Eflaiũ bui p̀ó bàalè ḡè Manase buiɔ̄ b̀usuon á ũ.

† 11:22 Nao 21.21-24 ‡ 11:25 Nao 22.1-6 § 11:35 Nao 30.3

⁵ Galada b̀sudepio Yuudē buakii s̃i ké Eflaiũ buio su bua wà tá rí b̀suumo yáí. Tó Eflaiũ bui b̀ò mò à mè á ye bua, Galada b̀sudepio ì aà la: Eflaiũ buin n ũa? Tó à mè, aawo,

⁶ aai oè: Tò, o shibole! Tó i f̃ò m̀aao, mé à mè sibole, ò aai aà kũ aa de Yuudē buakii we. Zĩbeezi ò Eflaiũ buio g̀aga gb̃eɔn ðaasɔɔo lee bla rí plao (42.000).

⁷ Galada b̀suu gb̃é Zefete d̀aa Isailiɔne w̃e soolo. Ké à gà, ò wà aà ṽi Galada b̀suu w̃eleeu.

Ibezã rí Elonio rí Abedõ

⁸ Bee gb̃ea Beteleũ gb̃é Ibezã d̀aa Isailiɔne.

⁹ A neg̃eɔ ṽi gb̃eɔn baakwi rí nenɔeɔ baakwi. A a nenɔeɔ kp̃asã Isaili buieɔwa, ò à nɔs̃eɔ we a neg̃eɔpiɔne. A d̀aa Isailiɔne w̃e soplae.

¹⁰ Ké à gà, ò wà aà ṽi Beteleũ.

¹¹ Bee gb̃ea Zabulɔni bui Eloni d̀aa Isailiɔne w̃e kwie.

¹² Ké à gà, ò wà aà ṽi Ayaloni, Zabulɔni buio b̀suumo.

¹³ Bee gb̃ea Ileli né Abedõ, Pilatõ gb̃é d̀aa Isailiɔne.

¹⁴ A neg̃eɔ ṽi gb̃eɔn bla rí tũnao baakwi, an baade rí a zàa'inao. A d̀aa Isailiɔne w̃e swaaɔe.

¹⁵ Ké à gà, ò wà aà ṽi Pilatõ, Eflaiũ buio b̀suu pó kú Amaleki buio b̀suu s̃iside guu.

13

Saus̃o ia

¹ Isailiò èa yá pó Dii yeio kè lo, ò Dii rí ná Filit̃eɔne rí ɔzi e w̃e bla.

² G̃eɔe ku Zola, Dã buie, aà tón Manɔa. Aà naá fiie, a né ṽio.

³ Dii Malaika b̀ò mò nɔepiwa à mè: Ma! Fiin n ũ, rí né ṽio, kási r̃ỹo nɔsi, ní ne'i g̃e ũ.

⁴ Laaika! Nsu ṽe ge í gb̃aae mio. Nsu t̃e pó Lua d̃ile bleo.

⁵ Nỹo nɔsi, ní ne'i g̃e ũ. G̃e suli t̃aa'o népi miwao, asa aɔ de Lua gb̃é ũ za a ig̃eɔe. * ɔme a na Isailiò b̃aa Filit̃eɔ ɔziwa.

⁶ ɔ nɔepi ge ò a z̃e à mè: Lua gb̃e mò ma k̃i. Aà oa de lán Lua Malaika oawa, a tò ma me séenata. Mi aà la gu pó à b̀uo, mé i a tó om̃e s̃o.

⁷ A òm̃e má nɔsi, mí ne'i g̃e ũ. A òm̃e másu ṽe ge í gb̃aae mio, mé másu t̃e bleo, asa népi aɔ de Lua gb̃é ũ za a ig̃eɔe e aà w̃eni léu.

⁸ ɔ Manɔa wabikè Diiwa à mè: N yá na Dii! To gb̃é pó rí z̃i ea mo lo, i yá pó wá ke rí népio aà ia gb̃ea daw̃e.

⁹ Lua Manɔa yãma, ò malaikapi èa b̀ò mò nɔepiwa g̃e pó a ku bua. Aà z̃a Manɔa kuaano,

¹⁰ ò à kè kpakpa, à bàalè ge òè à mè: G̃e pó mò ma k̃i z̃ia èa m̀a gb̃a lo lao!

¹¹ Manɔa f̃e t̃e a nazi. Ké à kà g̃eɔpi k̃i, à aà là à mè: M̃me n yã'ò ma naea? A w̃ewà à mè: M̃ame!

¹² ɔ Manɔa aà là à mè: Tó n yápi gb̃esù, népi aɔ de kpelewa ni? Bó z̃i a kei?

¹³ Dii Malaikapi w̃ewà à mè: Yá pó má ò n nae, aà ke pii.

¹⁴ Asu ṽeɔe bleo. Asu ṽe ge í gb̃aae mio. Asu t̃e bleo. Yá pó má d̃ile, aà ke pii.

¹⁵ ɔ Manɔa òè: G̃owanɔ la wà bleneɔlo kekene.

¹⁶ Dii Malaika w̃ewà à mè: Baa tó ma g̃o la, má n ble bleo. Tó n sa pó w̃i a pó k̃ateu à tékũ s̃okè, o Diiwa. Manɔa i d̃o ké Dii Malaikaɔo,

¹⁷ ò aà là à mè: N tón kpelewai? Tó yá pó rí òpi kè, wá n kpela.

* 13:5 Nao 6.1-5

18 Dii Malaika wèwà à mè: Bóyãí ríle ma tó gbɛai?† Tó bɔnsaɛɛ.

19 Ǿ Manɔa blenɛbɔɔ sè rí pówentio, à Dii gbàgbaò gbɛwa. Ké Manɔa rí a nao lé gwa màa, Ǿ Dii yábɔnsaɛkèɛ.

20 A tò té bò sa'oklɛpiu à fɛle musu, Ǿ Dii Malaika fɛle tà tévuapi guu, gɔɔ pɔ Manɔa rí a nao lé gwa. Ǿ aa wùle rí gbɛɛu.

21 Dii Malaika i ɛa mò Manɔa rí a naowa lɔo, Ǿ Manɔa dɔ̀ sa ké Dii Malaikaɛ.

22 Manɔa ò a nae: Wá gae, asa wa wesí Lualɛɛ.

23 Ǿ aà na òè: Tó Dii ye wá de yáaɛ, a sa pɔ wá òwa rí pówentio sio, mé a yápi owɛɛo, a to wà yápi e màao.

24 Nɔɛpi nɛ'í gɔɛ ũ, Ǿ à tokpàè Sãusɔɔ. Népi zɔɔkù mé Dii báaadàaàgu.

25 Dii Nisina nà tékpaaaàguwa gɔɔ pɔ a ku Dábuiɔboou, Zɔla rí ɛsetao zãngu.

14

Sãusɔɔ yea Filitɛ nɔɛzi

1 Sãusɔɔ gè Timena, Ǿ à Filitɛ nɔɛe è we.

2 Ké à sù, a ò a mae rí a dao à mè: Ma Filitɛ nɔɛe è Timena. A weelemɛɛ mà sé.

3 Ǿ aà mae rí aà dao òè: Nɔ ku n daɛo ge n buio guu noa, Ǿ ríyɔ gé nɔɛi Filitɛ gyafɔɔdeɔ guua? Ǿ Sãusɔɔ ò a mae: N aà weelemɛɛ, asa nɔɛpi kàmaguɛ.

4 Aà mae rí aà dao i dɔ̀ ké yápi bò Dii kíieo, asa àle Filitɛɔ léwɛɛ. Gɔɔ bee Filitɛɔ lé kible Isailiɔwae.

5 Ǿ Sãusɔɔ lé gé Timena rí a maeo rí a dao. Ké aa kà Timena vɛɛbua, nòomusu né bɔɔ guzɔ̀ Sãusɔɔɛ, àle pūna.

6 Dii Nisina dèdewà, Ǿ à nòomusupi gyawí, lá wí blenɛbɔɔ goaawa. Kási a pɔe kúa sɔo. I yá pɔ á kèpi o a mae ge a daɛo.

7 Ǿ à gè faaibò rí nɔɛpio, nɔpi kàaàgu.

8 Ké à gɔɔplakè, à fɛle lé gé nɔpi séi sa, Ǿ à líle gè nòomusu gepi gwai. A è zɔɔ í dɔ̀ a geu.

9 Ǿ à ɔsíu à a sa gà a bò, àle ble, Ǿ àle gèd. Ké à a mae rí a dao lè, a líné aa blè, àma i oné á bò nòomusu geuɛo.

Sãusɔɔ yáasikea Filitɛɔne

10 Aà mae gè nɔpi be, Ǿ Sãusɔɔ blesakèné we, lá wí ke nɔɛsuwa.

11 Ké ànsueɔ aà è, aa èwaasoɔ sisi gbɛɔn baakwi aà kuaàno.

12 Ǿ Sãusɔɔ òné: Má yáe ví mà oé. E bleblea gɔɔ soplaɛ bee ào láa, tó a a yáasi pòlomɛɛ, má zwáa kwáwá pi baakwi rí ulao baakwi.

13 Tó i fɔ̀ á pòlomɛɛ sɔo, áme á zwáa pi baakwi rí ula mèn baakwiɔ kpaa. Ǿ aa òè: Su rí yáo wà ma.

14 A òné:

Pɔblea bò pɔsona guu,

pɔ na bò pɔ pásí guu.

Ǿ aai fɔ̀ yáasipi pòloo e gɔɔ àaɔ.

15 A gɔɔ siisde zí aa ò Sãusɔɔ nae: Kɔnike n záɛ aà yápi yáasi polowɛɛ. Tó ni keèo, wá n kpasa rí n de bɛdeɔɛ. Asi a wá sisi à wá pɔɔ síwá yɔo?

16 Ǿ Sãusɔɔ na lé ɔɔbè à mè: N zamaguɛ fá! N yemazio. N yáe ò ma gbɛɔne, mé ni a yáasi omɛɛ sɔo be. Ǿ a òè: Mi o ma mae ge ma daɛo, Ǿ níme má onɛa?

17 Ale ɔɔbè e gɔɔ soplapi gè lé paò. A gɔɔ sopladepi zí Ǿ Sãusɔɔ yápi òè, ké à giyyèwà yáí, Ǿ à gè a ò a gbɛɔne.

18 A gɔɔ sopladepi zí e íatɛ ào gé gɛi kpéu wélepi èwaasoɔ òè:

† 13:18 Daa 32.30

Bó na mé de zóai?
Bó pásí mé de nòomusuai?

Ɔ Sáusɔɔ òné: Tó i sapa ní ma zununuo yáao, á fɔ́ à ma yápi yáasi poloe?

¹⁹ Dii Nisína dèdewa, ɔ́ à gè Asekeloni à gɔ́eɔ dède gbɛ̀ɔn baakwi, à ní pɔkasao wòlomá, ɔ́ à ge kpà gbé pɔ́ aa a yápi yáasi pòloɔwa. Aà pɔ́ pà, ɔ́ à tà a mae be.

²⁰ Ɔ wà Sáusɔɔ nɔpi kù wa kpà aà gbɛ̀na pɔ́ zè aà sae nɔpi séziwa aà pɔ́ ũ.

15

Sáusɔɔ tesɔ́a Filitɛ̀ɔ buawa

¹ Ké à kè gɔɔpla, pɔ́kɛkɛgɔɔ kà, ɔ́ Sáusɔɔ blenɛbɔbɔ kù, à gè a nɔpi gwaiò à mè: Má ye gé ma na kú kɛa. Ɔ aà nɔpi mae i aà gba zéɔ

² à mè: Mále e ní zaaàgue, ɔ́ ma aà kpà n gbɛ̀nawa. Aà dāuna kɛfɛũ deaàla. N aà se aà gɛe ũ.

³ Sáusɔɔ òné: Tó ma yāvāikè á Filitɛ̀ɔne sa, máɔ taae ví bo.

⁴ Sáusɔɔ gè gbɛ̀gbonaɔ kùkù òaa do ní basɔoo (300), ɔ́ à sɛyèye sɔbɔsɔbɔnno. A gbɛ̀gbonapiɔ vlá yèyekɔwa plapla, ɔ́ à sɛpi yèye ní vlápiɔwa.

⁵ A tesɔ́ sɛpiɔwa, ɔ́ à gbɛ̀gbonapiɔ gbàe Filitɛ̀ɔ bua. An pówena tekù pii ní ní pɔgbaɔ ní ní vɛebuɔ ní ní kù kpéɔ pii.

⁶ Ɔ Filitɛ̀ɔ mè: Déme yáe taa kèwɛi? Ɔ wà mè: Timena gbé né zá Sáusɔɔe. Aà ànsue aà nɔ siwàe, ɔ́ a kpà aà gbɛ̀nawa. Ɔ Filitɛ̀ɔ gè nɔpi ní a maeo kpàsa.

⁷ Sáusɔɔ òné: Lá màa á kèmeɛ, má kámaboo e ma ge tɔsiowá.

⁸ A síngu à ní ké dúduu, an deɛeapi gɛagè, ɔ́ à gè zòle Etaũ gbè'eu.

Sáusɔɔ Filitɛ̀ɔ dedea ní zàa'ín gyaɔwaa

⁹ Filitɛ̀ɔ gè bòokpà Yuda bùsuu, aa lí gu pɔ́ wí me Gyaɔwaa.

¹⁰ Ɔ Yuda buiɔ ní lá aa mè: Bóyāi a mɔwá ní zioi? Ɔ aa mè: Wa mɔ Sáusɔɔ kúí wà kèè lá a kèwɛewaɛ.

¹¹ Ɔ Yuda buiɔ gbɛ̀ɔn òaa gɛɔɔ (3.000) gè Etaũ gbè'e kúí, aa ò Sáusɔɔe: N dɔ́ ké Filitɛ̀ɔ mé lé kiblewáo lé? Bó yá ní kèwɛe wei? A wémá à mè: Lá aa kèmeɛ ɔ́ má kèné.

¹² Ɔ aa mè: Wa mɔ n yei wà n kpámáe. Ɔ Sáusɔɔ mè: A legbɛ̀mɛe à me á ma deo.

¹³ Ɔ aa òè: Wá n deo. Wá n ye ní baoe, wí n nané ní ɔ́zì. Ɔ aa aà yè ní bà dafuo mèn pla, aa b̀aàno gbè'epiu.

¹⁴ Ké aale ká Gyaɔwa, Filitɛ̀ɔ m̀ daiaàle, aale kúkuake. Dii Nisína dède Sáusɔɔwa, ɔ́ ba pɔ́ wa yè aà gàsɔwa g̀ lán bà mùaawa, ɔ́ bapiɔ wòlo aà ɔwa.

¹⁵ A zàa'ín gaa dafu gyaɔwa è, ɔ́ à nàale a sè à gbɛ̀ɔn òaa sɔɔɔ (1.000) dèdeò.

¹⁶ Sáusɔɔ mè:

Zàa'ín gyaɔwa ɔ́ ma gbɛ̀ɔn òaa sɔɔɔ dèdeò,
zàa'ín gyaɔwa ɔ́ ma ní kaokɔa.

¹⁷ Ké à yápi ò a làa, ɔ́ à gyaɔwapi vùaa. Ɔ wà tɔkpà gupie Gyaɔwasísi.

¹⁸ Imi aà kù gbāa, ɔ́ à lezù Diizi à mè: N tò mapi n zòblena ma zìblè maamaa, ɔ́ máɔ ga ní imio mà léle da Filitɛ̀ gyaɔwadeɔ ɔu saa?

¹⁹ Lua Gyaɔwa tɔle pàa, ɔ́ í bùu. Sáusɔɔ mí, ɔ́ aà me sù à gbāa è. A yáí tò e gbā wí me Gyaɔwa nibɔnapiɛ Lezuna Nibɔna.

²⁰ Sáusɔɔ d̀aa Isailiɔne wè baoe Filitɛ̀ɔ kibleamagɔɔ.

16

Sáusɔɔ Gaza b̀le gba gbooa

¹ Sáusɔɔ gè Gaza, à káaluae è we, ɔ́ à gè wúleiaàno.

2 Wa ò Gazadeɔne wà mè: Sãusɔ̀ m̀ la. Ǿ aa lĩa gupizi, wàle aà dǎdǎ wéle bɔ́leu gwǎasĩna aa mè: Tó gu d̀, wá aà dɛɛ.

3 Sãusɔ̀ wùle we e weedo, ɔ̀ à fèle. A gè wéle bíibɔ́le gba kù ní a lipɛle mèn plaɔ́, a bíle ní a kákabɔ́o sãnu. A dà a gǎu, à ge vùaa sìsĩ pó bɔ́aa ní Heblɔ́o musu.

Sãusɔ̀ ní Dalilao

4 Bee gbɛa Sãusɔ̀ yè nɔ́ɛzi Vɛɛbu guzulɛu. Aà tón Dalila.

5 Ǿ Filitɛ kĩaɔ̀ gè nɔ́pi lè, aa òè: Kɔ́nikɛè, ké n̄ e n̄ aà gbãa zɔ́opi asii d̄ ní lá wá ke wà aà nɛo. Tó wa ba d̀wà wa aà fù, wá baade a n gba ánuusu ɔ́watɛ̀ òaa sɔ́o ní basɔ́oo (1.100).

6 Ǿ Dalila ò Sãusɔ̀ɛ: Pó pó tò ní gbãa kéwa omɛɛ. Ba kpele wa dɔ́ma, rýɔ̀ f̄ k̄ɛo ní?

7 A wèwà à mè: Tó wà ma ye ní saba niɛo mèn soplá, bee mé a ma busa, mí ḡ lán gbépiiwa.

8 Filitɛ kĩaɔ̀ m̀ Dalilae ní saba niɛ pó i giigaga yãaɔ́ mèn soplá, ɔ̀ à aà yèò.

9 Aà kpàkpanaɔ́ ulɛa kpea, ɔ̀ Dalila ò Sãusɔ̀ɛ: Sãusɔ̀! Filitɛ̀ lé mɔ́ma fá! Ǿ à sabapiɔ́ kè lán bà mùaawa, wi aà gbãa b̀k̄ii d̄o.

10 Ǿ Dalila òè: Nlɛ ma kpánguakɛɛ, n ɛɛtòmɛɛɛ. Omɛɛ sa. Ba kpele wa n yeòì?

11 A òè: Tó wà ma ye ní balɛna dafu gèele pó wi zíkèò yãaɔ́, a ma busa, mí ḡ lán gbépiiwa.

12 Ǿ Dalila bapio sè à aà yèò. Aà kpàkpanaɔ́ ulɛa kpea, ɔ̀ à mè: Sãusɔ̀! Filitɛ̀ lé mɔ́ma fá! Ǿ Sãusɔ̀ ba pó d̀d̀ a gǎsiwapiɔ́ kèkè lán bapunawa.

13 Dalila òè: Nlɛ ma kpánguakɛ e tiaɛ. N ɛɛtòmɛɛ. Omɛɛ sa. Ba kpele wa n yeòì? Ǿ a òè: Tó n ma mikã tãa lán balɛnawa mèn soplá kà dáau ní tã,

14 mé n kálo pàwà, má busaɛ, má ḡ lán gbépiiwaɛ. Dalila tò i dàaála, ɔ̀ à aà mikã tãa mèn soplapiɔ́ kà dáau a tã, ɔ̀ a f̄ àsaliwa. Ǿ à mè: Sãusɔ̀! Filitɛ̀ lé mɔ́ma fá! Ǿ à vù, à a mikã gà a wòlo dáapi ní àsalio guu.

15 Dalila èa òè lɔ́: Niɔ́ omɛɛ ní yemazi, mé ní ma náai v̄io s̄ be? N ma kpánguakè à kà ḡn àā. Ni n gbãa zɔ́o b̀k̄ii omɛɛo.

16 Maa ì naewà ní yá bee taaó láasai. A aà ǹsɛ yàè e à gè fù mɛnawa, a ye ga.

17 Ǿ à yá pó kú a s̄u òè píi sa à mè: Ḡ i tãa'o ma miwao, asa wà ma kpa Luawaɛ. Tó wà ma mi bò lé, ma gbãa làon we. Má busa mà ḡ lán gbépiiwaɛ.

18 Ké Dalila è à yá pó kú a s̄u òè píi, ɔ̀ à lékpásákè Filitɛ kĩaɔ́ne à mè: A ɛa m̀ ḡn do lɔ́, asa à apii òmɛɛ sa. Ǿ aa èa m̀ aà k̄í, aa ánusupi k̄u.

19 Dalila tò i Sãusɔ̀ lè a gbãa, ɔ̀ à ḡsɛ sisi. A aà mikã gbãa tãa mèn soplapiɔ́ b̀, ɔ̀ à nà busaawa, aà gbãapi gèzɛa.

20 Dalila mè: Sãusɔ̀! Filitɛ̀ lé mɔ́ma fá! Ǿ à vù, à làasookè à mè: Má ke lán yãawa mà azia b̀ɛ. A d̄ ké Dii gòwao.

21 Ǿ Filitɛ̀ aà kù aa aà wé b̀b̀, ɔ̀ aa gèaànɔ́ Gaza. Aa m̀gotɛ̀ gala kpàè, ɔ̀ àle wísilo kpé pó wà aà d̄au we.

22 Aà mipi nà kákpalɛawa sa.

Sãusɔ̀ gaa

23 Filitɛ kĩaɔ̀ k̄ k̄aaa aa gè ní dii Daḡo gbagbai, aale pɔ́nake, aale mɛ: Wá dii wá ibɛɛ Sãusɔ̀ nàwɛɛ wá ɔ́z̄iɛ.

24 Ké Filitɛ̀ aà è, aa ní dii sáaukpà aa mè:
Wá ibɛɛ wá bùsu dè,
à wá gbéɔ́ dèdɛ dúuduu,
ɔ̀ wá dii aà nàwɛɛ wá ɔ́z̄i.

²⁵ Lá an pɔ̀ kèna màa aa mè: A Sãusɔ̀ sɪsɪ aà kɔ̀'owẽe. ɔ̀ wà aà bɔ̀ kpé pɔ̀ wà aà dàuپیو, à yaalɔ̀ kpàńzi. ɔ̀ wà aà zè kpé gbapeleɔ̀ zãnguɔ̀.

²⁶ Sãusɔ̀ ò èwaasona pɔ̀ a ɔ̀ kũae: Gemanɔ̀ kpé gbapele pɔ̀ kpé seaɔ̀ sae mà ɔ̀nanawà, mí gbãa'ewà.

²⁷ Táakpɛpi pà. Gɔ̀eɔ̀ n nɔ̀eɔ̀ ku we n Filitē kíaɔ̀ píi. Gbè pɔ̀ kú kpépi musuɔ̀ kà gbèɔ̀n òaa gèo (3.000), aa mò Sãusɔ̀ kɔ̀ gwai.

²⁸ Sãusɔ̀ wiilè Diiwa à mè: Dii Lua, to ma yá dɔ̀ngu. Lua, ma gba gbãa gèn doe bee mà tɔ̀siò Filitēwa ma wé mèn pla yá musu.

²⁹ A ɔ̀nàna kpé gbapele mèn pla pɔ̀ kpépi sea guoguɔ̀wa, aà ɔ̀plaa ku adowa, zee ku adowa.

³⁰ A mè: To mà ga n Filitē! A kulu kù, ɔ̀ à ɔ̀pèwà n gbãao, ɔ̀ kpépi kwè kà Filitē kíaɔ̀la n gbé pɔ̀ kú a guuɔ̀. Gbè pɔ̀ Sãusɔ̀ n dede a gagɔ̀ɔ̀ dasi de gbé pɔ̀ à n dede a bɛ́ziɔ̀la.

³¹ Aà dãunaɔ̀ n aà de bedeo píi mò aà ge sè wà tàò, ɔ̀ aa aà mia kpàkɔ̀i n a mae Manɔ̀ao, Zola n Esetaoo zãnguɔ̀. A dɔ̀aa Isailiɔ̀ne wè baɔ̀e.

17

Mika táaɔ̀

¹ Eflaiũ buiɔ̀ bùsu sɪsɪde gɔ̀ee ku, aà tɔ̀n Mika.

² A ò a dae: Anusu òaa sɔ̀o n basɔ̀oo (1.100) pɔ̀ wa sèma kpáí, ké n ade kà, má mà. Anusupi ku ma kíie. Máme má sè. ɔ̀ aà da òè: Dii báaadangu, né.

³ Ké à ánusupi sàaa a dae, ɔ̀ aà dapi mè: Ma ánusue bee dɪle Dii pɔ̀ ũe, wi táa píò, wi ado kásaone. Má ea kpamae.

⁴ Ké Mika ánusupi sàaa a dae màa, aà da ánusupɔ̀watē òaa do se kpà siawa, ɔ̀ à táa píòè, à ado kàsaoè. ɔ̀ wà ge kàle Mika kpéu.

⁵ Mikapi sɔ̀ a táakpɛ ví. A sa'o'ula n táaɔ̀ kè yãa, ɔ̀ à a negɔ̀ee dɪle a sa'ona ũ.

⁶ Gɔ̀ bee Isailiɔ̀ kía vío, yá pɔ̀ kè gbéé, ɔ̀ ì a pɔ̀ ke.

⁷ A mɔ̀ lè Levii bui èwaasoe ku Yuda buiɔ̀ guu Betelēũ, Yuda buiɔ̀ bùsuu.

⁸ ɔ̀ à fɛle we, àle gu pɔ̀ á zɔ̀leu weele. Gɔ̀ pɔ̀ a be zéu, à kà Eflaiũ buiɔ̀ bùsu sɪsɪdeu e Mika be.

⁹ ɔ̀ Mika aà là à mè: N bɔ̀ má ni? A wèwà à mè: Levii buin ma ũ, ma bɔ̀ Betelēũ, Yuda buiɔ̀ bùsuue. Gu pɔ̀ má zɔ̀leu ɔ̀ mále weele.

¹⁰ Mika òè: Zɔ̀lemanɔ̀, ní gɔ̀ ma mae ũ, ma sa'ona ũ. Máliɔ̀ fiabone wè n wèo ánusupɔ̀watē kwikwi n pɔ̀kasao n pɔ̀bleao. ɔ̀ Levii buipi wèi.

¹¹ Levii bui èwaasopi zɔ̀le n gɔ̀epio, a gɔ̀è lá a negɔ̀ewa.

¹² Mika aà dɪle sa'ona ũ, ɔ̀ a ku Mika be màa.

¹³ Mika mè: Má dɔ̀ ké Dii a èfãaikemee sa, asa má sa'ona ví Levii bui ũ.

18

Dã buiɔ̀ Mika táaɔ̀ naaa

¹ Gɔ̀ bee Isailiɔ̀ kía vío, mé Dã buiɔ̀ lé bùsu weele wà zɔ̀leu, asa e tia kpaale pɔ̀ aa sè Isaili bui kɪniɔ̀ guu i gɔ̀ n pɔ̀ ũo.

² ɔ̀ aa n negɔ̀naɔ̀ zɪ gbèɔ̀n sɔ̀o, aa òné: A ge bùsu keele. ɔ̀ aa bɔ̀ Zola n Esetaoo, aa gè bùsu keelei, aale a asiigwa. ɔ̀ aa mò Eflaiũ bùsu sɪsɪdeu e Mika be wéleu, aa ì we.

³ Gɔ̀ pɔ̀ aa ku kái n aà beo, aa Levii bui èwaasopi bɔ̀ dɔ̀, ɔ̀ aa lìle we, aa aà là aa mè: Déme mɔ̀nnɔ̀ lai? Bó nle ke gue beui? Akea n kú lai?

⁴ ɔ̀ à yá pɔ̀ Mika kèe òné à mè: Ale fiabomee. Aà sa'onan ma ũ.

⁵ ɔ̀ aa òè: Gbeawèe Luawa wà dɔ̀ tó wá tá a ke na.

6 Ǿ sa'onapi wèmá à m̀è: A gé aafia. Dii dɔ́aaaé á tápi guu.

7 Gb̄ɛɔn sɔɔpio dàzeu, Ǿ aa kà Laisi. Aa è gb̄é pɔ́ kú a guuɔ dɔ́dɔ́a lá Sid̄ɔdeɔ ǐɔ kuwa. Aa ku dɔ́dɔ́a we yákelesai. Pɔ́e lé k̀ésámáɔ, an bùsu pɔ́pii v̄íe. Aa kái n̄ Sid̄ɔdeɔ, mé an baa kú n̄ gb̄eoo.

8 Ké aa èa sù n̄ gb̄éɔ k̄í Zɔ́la n̄ Ɛsetaoo, an gb̄éɔ n̄ lá aa m̀è: Bó á è wei?

9 Aa wèmá aa m̀è: A f̄ele wà ge lélemá. Asa wa bùsupi è, a maa kè zài, mé ále pɔ́e wo lao. Asu zígbiak̄eo. Wà ge bùsupi símá!

10 Tó wa ka we, wá gb̄éɔ le dɔ́dɔ́ae. Bùsu pɔ́ Lua kpàwápi z̄ɔɔ, mé pɔ́e lé k̀ésáwàɔ.

11 Ǿ Dã bui pɔ́ kú Zɔ́la n̄ Ɛsetaooɔ dàzeu gb̄ɛɔn òaa àaɔ, aa n̄ ḡɔ́kebɔɔ kúkūa.

12 Ké aale gé, aa bòokpà Kiliayaaliũ sae Yuda buiɔ bùsuu. Ayãmeto w̄i me gupie Dãbuiɔbɔoo e n̄ a gb̄ao. A ku Kiliayaaliũ be'ae oie.

13 Bɔ́a we aa gè Ɛflaiũ buiɔ bùsu s̄is̄ideu e Mika be w̄éleu.

14 Ǿ gb̄ɛɔn sɔɔ pɔ́ aa gè Laisi bùsu asiigwàɔ ò n̄ gb̄éɔne: A d̄ɔ́ ké sa'o'ula n̄ ua t̄áa n̄ t̄áa pɔ́ wa p̄io n̄ t̄áa pɔ́ wa kàsao ku kp̄éee beɔ do guua? Aɔ d̄ɔ́ sa lá á ke.

15 Aa l̄ile we, aa gè Levii bui ɛ́waasopi lè Mika be, Ǿ aa aà aafia gb̄èa.

16 Dã bui gb̄ɛɔn òaa àaɔ pɔ́ aa n̄ ḡɔ́kebɔɔ kúkūapiɔ zea ua léu,

17 Ǿ gb̄ɛɔn sɔɔpio gè kp̄éu, aa sa'o'ulapi n̄ ua t̄áapiɔ n̄ t̄áa pɔ́ wa p̄ipio n̄ t̄áa pɔ́ wa kàsapiɔ s̄èle. Sa'onapi zea ua léu n̄ gb̄ɛɔn òaa àaɔ pɔ́ aa n̄ ḡɔ́kebɔɔ kúkūapiɔ.

18 Ké gb̄épiɔ gè Mika be aa pɔ́pio s̄èle, Ǿ sa'onapi n̄ lá à m̀è: Bó ále ke wei?

19 Ǿ aa wèwà aa m̀è: N̄ile! N̄ n̄ lé kp̄aaũ! M̄ɔ́ géwanɔ, n̄i ḡɔ́ wá mae ũ, wá sa'ona ũ. Dea gb̄é m̀endo be sa'ona ũ ge Isaili bui l̄ee do sa'ona ũ, a kpele mé maanei?

20 Sa'onapi pɔ́ kèna. A sa'o'ulapi sè n̄ t̄áapiɔ, à nà gb̄épiɔwa.

21 Aa dàzeu, an néɔ mé dɔ́aaa n̄ n̄ pɔ́tuoo n̄ n̄ àizeeɔ pii.

22 Ké aa kà zà n̄ Mika beɔ, Ǿ gb̄é pɔ́ an be kái n̄ Mika beɔɔ k̄ɔ kàaa, aa p̄èle Dã buipiozi.

23 Aale zɔ́adɔ́má, Ǿ Dã buiɔ l̄iaa aed̄ɔ́má, aa ò Mikae: Kpelewa n̄ kè n̄ gb̄éɔ kàaai?

24 A wèmá à m̀è: A t̄áa pɔ́ má p̄io s̄èle, Ǿ a ta n̄ ma sa'onao. Bóme ḡɔ́m̄ee l̄oi? Bóȳai ále ma la yá pɔ́ ma leii?

25 Ǿ Dã buiɔ wèwà aa m̀è: Nsu lekpaakewanɔɔ, ké p̄okūmadeɔ su kusima n̄ n̄ beɔe aa á dedeɔ yáí.

26 Ǿ Dã buipio dàzeu. Ké Mika è gb̄épiɔ gb̄aa dealae, Ǿ à èa tà be.

Dã buiɔ z̄ɔ́leɔ Laisi

27 Dã buipio s̄ɔ́ aa gè Laisi n̄ t̄áa pɔ́ Mika p̄ipio n̄ aà sa'onao. Aa gè l̄èle gb̄é pɔ́ kú dɔ́dɔ́a yákelesaipiɔwa. Aa n̄ dede n̄ f̄endao, Ǿ aa tes̄ò n̄ w̄élewa.

28 Gb̄ee i e n̄ suabào, asa aa kái n̄ Sid̄ɔoo, mé an baa kú n̄ gb̄eoo. W̄élepi ku gusalalau kái n̄ Beleb̄eooe. Ǿ aa w̄élepi kèke kàle aa z̄òleu.

29 Aa n̄ dezi Dã, Isaili né t̄okpàè, ãma w̄élepi t̄ón Laisi káau.

30 Dã buipio t̄áapiɔ p̄èle we, Ǿ aa M̄ɔ́izi né Geesoū bui Yonataapi n̄ aà néɔ ð̄ile n̄ sa'onao ũ e gɔ́ɔ pɔ́ wà bùsupi símá.

31 Gɔ́ɔ pɔ́ Lua kp̄é kú Silo, gɔ́ɔ bee Ǿ t̄áa pɔ́ Mika p̄ipio p̄éleɔ Laisi.

19

Levii bui n̄ a n̄ pɔ́ i m̀ésedilèeoo

1 Gɔ́ɔ bee Isailiɔ k̄ia v̄io. Levii buie mé kú Ɛflaiũ buiɔ bùsu s̄is̄ide léwa, Ǿ à n̄osè Betel̄eũ, Yuda buiɔ bùsuu, i m̀ésedilèeoo.

2 Ɔ nɔɛpi dɔɛ'ii kɛ, ɔ à bɔ a zá be à tà a mae be Betelɛũ, Yuda buio bùsuu, a ku we e mɔ síiɔ.

3 Ɔ aà zá fɛle gè aà gbesii. A gè we ní a zikenao ní zàa'ín mèn plao. Ké à kà nɔpi kíi, nɔpi gèaàno a mae kpéu. Ké nɔpi mae aà è, à gbāakpāaazi ní pɔnao.

4 Aà ànsuepi aà dilɛ, ɔ à i we gɔɔ àaɔ, aale pɔble, aale igbē.

5 A gɔɔ síiɔde zí ɔ aa fɛle káaukaau, gɔpi lé taa sɔuke à dazeu, ɔ aà ànsuepi òè: Ze n pɔble, ní gbasa dazeu.

6 Ɔ à zòle pɔblè ní a ànsuepio, aa igbè sǎnu. Ɔ nɔpi mae òè: N yá na! I la gbā, ní pɔnake.

7 Ké gu dɔ, à fɛle lé dazeu bɔ, ɔ aà ànsuepi gǐe bɔ, ɔ à gɔ.

8 Ké gu dɔ a gɔɔ sɔode, à fɛle lé dazeu, ɔ aà ànsuepi mè: N yá na! Ze n pɔble, ní gɔ e íatɛ busa. Ɔ aa pɔblè mípla sǎnu.

9 Ké gɔɛpi fɛle lé dazeu ní a nɔpio ní a zikenao, aà ànsue òè: Gwa, oosi kè, mé íatɛ i gɔ bílao. I la gbā bɔ! Gwa, gu lé gɛkɔu. I la, ní pɔnake, zia kɔɔ káaukaau ní da n be zéu.

10 Gɔɛpi ye ia we yáii bɔ, ɔ à fɛle dazeu, à mipè Yebusi pɔ wǐ me bɔ Yelusaleũwa ní a nɔpio ní a zàa'ín mèn plao.

11 Ké aa kà kái ní Yebusio, íatɛ gèa kpéu, ɔ zikenapi ò a diie: Wà lile gɛ Yebusi buio wéleɛ beeu wà i we laɔ!

12 Ɔ aà dii òè: Wá gɛ bui zìlo wéleuo. Isaili buio ku weo. Wá gé e Gibea.

13 Ɔ à èa mè: Wá gé ii Gibea ge Lama, wá gupio do le.

14 Ɔ aale gé. Ké aa kà Gibea, Běyāmeɛ buio bùsuu, íatɛ gè kpéu.

15 Aa lile gè ii we, ɔ aa kàle gāae, gbēe i ní dilɛo.

16 Mae zie sù ní buao oosi. Eflaiũ buio bùsu sǐside gbéɛ, ɔ à zòle Gibea. Wélepideɔá Běyāmeɛ buioɔne.

17 Ké à wezù, à nibɔ è kàle gāae, ɔ à nɔpi zá là à mè: Nle gé má ni? N bɔ má ni?

18 A wèwà à mè: Wa bɔ Betelɛũ, Yuda buio bùsuue, ɔ wále tá Eflaiũ buio bùsu sǐside léwa. Ma ben we. Ma ge Betelɛũe, ɔ mále tá be sa, ɔ gbēe i ma dilɛo.

19 Wá zàa'inaɔ sɛ ní tàaaɔ vǐ, mé mapí ní ma nɔɛo ní ma zikenao wá pɛɛ ní vɛɛo vǐ. Wápio n zòblenaɔ, pɔe késāawáo.

20 Ɔ maezipi mè: Má á dilɛ, mí pɔ pɔ á yei kpáwá. Asu i gāaeo fá!

21 Ɔ à tàrino a be, à sɛ kpà ní zàa'inaɔwa. Aa gbá pǐpi, ɔ aa pɔblè aa imǐ.

22 Aale pɔnake, ɔ wéle gbēvǎio m̀ lǎ kpépii, aale a gba gbēgbē, aale wiido maezi pɔ kpépi vǐwa, aale me: Bɔwɛɛ ní gɔɛ pɔ pǐla n beo wà wúleaàno!*

23 Ɔ uabelepi bòmá à mè: Ma gbéɔ, ásu yāvǎikɛo. Lá gɔɛpi pǐlaae, ásu wíyāpi kɛo.

24 Gɔɛpi na ku la ní ma nenɔe lésoo. Má bɔérino, í kéino lá á yeiwa. Ama ásu yákpaaɔlapi ke gɔɛpio.†

25 Gbépio i we aà yáio, ɔ Levii buipi bònɛ ní a nɔo. Ɔ aale aà dàakpakpa ní gbāao e ko gè lé séia zùò, ɔ aa gbàsa wà aà gbàe.

26 Ké ko lé plaade zù, nɔɛpi fɛle gè lèle kpé pɔ a zá kúu kpɛɛɛ, ɔ a wúlea we e gu dɔ.

27 Ké aà zápi fɛle zɛwè kɔɔ à dazeu, ɔ à su è a nɔpi wúlea kpɛɛɛ, aà ɔ mé didia kpɛɛɛ bèewa.

28 Ɔ a òè: Fɛle wà tá! Ké i aà wea mao, ɔ à aà se dà zàa'ina kpe, à dazeu.

29 Ké à kà be, ɔ à fɛna sè, à a nɔ gɛpi zèezɔe kòɔ kuepla, à kpàsákpàsá Isaili bùsuɔ guu píi.‡

* 19:22 Daa 19.5 † 19:24 Daa 19.7-8 ‡ 19:29 1Sam 11.7

³⁰ Gbɛ́ pɔ́ èɔ pɔ́i mɛ̀: Za gɔɔ pɔ́ wá Isailiɔ wa bɔlɛ Egipi e gbã, wi yáɛ bee taa eo. A làasookɛ yápiwa, à gwa lá wá sé.

20

Isailiɔ zikaa ní Bɛ́yámɛɛ buiɔ

¹ Ǿ Isaili pɔ́ aa ku za Dã e Bɛɛsɛba ní Galada bùsuɔɔ mò kãaa Dii aɛ Mizipa ní ledouo mɔ́pii.

² Isaili bui pɔ́i dɔ̃aanaɔ zèzɛ balu guu we ní zìgɔɔ gbɛɔn òaasɔɔɔ lɛɛ òaa pla (400.000), baade a fɛnda kũa.

³ A mɔ́ lè Bɛ́yámɛɛ buiɔ mà Isaili bui kɔ́niɔ gè Mizipa. Ǿ Isailiɔ Levii buipi là à mɛ̀: Yápi dau siuwɛɛ lá a dɛ.

⁴ Ǿ nɔ́ pɔ́ wa dèpi zá mɛ̀: Mapi ní ma nɔ́ wa gɛ ii Gibɛa, Bɛ́yámɛɛ buiɔ bùsuuɛ.

⁵ Ǿ Gibɛadeɔ fɛlɛmanɔ́, aa mò lia kpé pɔ́ má kúu gwá beezi, aa ye ma dɛ. Ǿ aa wùlɛwulɛ ní ma nao, à gà.

⁶ Ǿ ma a nɔ́ gɛpi sè má zèzɔɔ, má kpàsãkpàsã Isaili bùsuɔ guu pɔ́i, asa aa wíyã vã kè wá Isaili bùsuuɛ.

⁷ A Isailiɔ, lá á sé à sé.

⁸ Ǿ gbépii fɛlɛ ní ledouo aa mɛ̀: Wá gbɛɛ a ta bɛo. Wá gbɛɛ a ta a bɛ wéleuo.

⁹ Lá wá kɛ Gibɛadeɔnɛn kɛ: Wà gbɛla wá lélɛama yá musu.

¹⁰ Wà gbéɔ plɛplɛ Isaili buiɔ guu pɔ́i, gbɛɔn basɔɔ guu gbɛɔn kwikwi, gbɛɔn òaa sɔɔ guu gbɛɔn basɔɔbasɔɔ, gbɛɔn òaasɔɔɔ lɛɛ kwi guu, gbɛɔn òaasɔɔɔ. Gbépiɔ i gɛ kũsũa wɛɛlɛ zìgɔɔnɛ, ké aa e gé Gibɛa, Bɛ́yámɛɛ buiɔ bùsuu, aai wíyã pɔ́ aa kè wá bùsuu fiaboné.

¹¹ Maa Isailiɔ kãaa pɔ́i ní ledouo, ké wa gé lélei wélepiwa.

¹² Isailiɔ gbéɔ zìzì Bɛ́yámɛɛ buiɔ wéleɔ guu pɔ́i aa mɛ̀: Daa vã pɔ́ wa kè á bùsuu sɔ́ bɛ?

¹³ A Gibɛa gbɛvãipiɔ kpáwá wà ní dɛdɛ, wí tàaepi bɔ́ wá guu. Ǿ Bɛ́yámɛɛ buipiɔ i we ní gbé Isailiɔ yãmào.

¹⁴ Aa bòlɛ ní wéleɔ guu aa kãaa Gibɛa, ké aa zika ní Isaili bui kɔ́niɔ.

¹⁵ Gɔɔ bee Bɛ́yámɛɛ bui fɛndadeɔ kãaa gbɛɔn òaasɔɔɔ lɛɛ baasɔɔ ní mɛndooɛ (26.000) ní Gibɛadeɔ zìgɔɔ gbɛɔn òaa àaɔ́ ní basɔɔo (700).

¹⁶ Gbépiɔ guu zìgɔ́ ɔzɛɛdɛɔ ku gbɛɔn òaa àaɔ́ ní basɔɔo. Baa mikã mɛndo an gbɛɛ lí gbá ní gbɛmao à zãwào.

¹⁷ Isaili bui kɔ́niɔ sɔ́ aa zìgɔ́ fɛndadeɔ kãaa gbɛɔn òaasɔɔɔ lɛɛ òaa pla (400.000).

¹⁸ Isailipiɔ fɛlɛ gè Beteli, ɔ́ aa gbèa Luawa aa mɛ̀: Wá bui kpele mé a gé zikái ní Bɛ́yámɛɛ buiɔ káaui? Dii mɛ̀: Yuda buiɔ mé aa gé séia.

¹⁹ Ké a gu dɔ́, Isailiɔ fɛlɛ gè bòokpà Gibɛa saɛ.

²⁰ Ǿ aa bòlɛ gè zikái ní Bɛ́yámɛɛ buiɔ, aa zì'ɔpòónzi Gibɛa we.

²¹ Bɛ́yámɛɛ buiɔ bòlɛ Gibɛa, ɔ́ aa Isailipiɔ dèdɛ gbɛɔn òaasɔɔɔ lɛɛ bao ní plao (22.000).

²² Isailiɔ kɔ́ gbà sɔ́, ɔ́ aa èa zì'ɔpòo gu pɔ́ aa pòou yãa lɔ́.

²³ Isailiɔ gè lé ɔ́lɔ́ Dii aɛ e oosi, ɔ́ aa gbèawà aa mɛ̀: Wà ɛa gé zikái ní wá gbé Bɛ́yámɛɛ buiɔ yã? Ǿ Dii mɛ̀: A gé!

²⁴ Ǿ Isailiɔ sɔ́ Bɛ́yámɛɛ buiɔzi zìgɔɔ plaadepizi.

²⁵ Ké Bɛ́yámɛɛ buiɔ bòlɛ Gibɛa aa mò dànlɛ, aa Isailiɔ dèdɛ lɔ́ gbɛɔn òaasɔɔɔ lɛɛ bao plasai (18.000), ampɔ́i fɛndadeɔnɛ sɔ́.

²⁶ Ǿ Isailiɔ fɛlɛ gè Beteli mɔ́pii, aa zòlɛ lé ɔ́lɔ́ Dii aɛ. Aa lɛyè we e oosi, ɔ́ aa sa pɔ́ wí a pɔ́ káteu à tékũ ní sáaukpasao ò'o Diiwa.

27-28 Gɔɔ bee Luabaakuarínɔ kpagolo kú we. Eleazaa né Fineasi, Aalona tɔ́una mé sa'ona ú. ɔ aa yágbèa Diiwa aa mè: Wà ea gé zíkai ní wá gbé Běyāmeɛ buio yà ge wà kámaboɛ? ɔ Dii mè: A gé! Má ní naé á ɔzì zia.

29 ɔ Isailio gè gbéɔ úle'ule aa lia Gibɛai.

30 Zígɔɔ àaɔde zì aa gè zì'ɔpòo Běyāmeɛ buiozi lá aa kè yāawa.

31 ɔ Běyāmeɛ buio b̀le gè daińle e aa gè kè ní wélewa. Aa ná Isailio dedeawa lán yāa wà lɔ, ɔ aa gbɛɔn baakwi taa dède Beteli zéu ní Gibɛa zéuo sɛu we.

32 Běyāmeɛ buio lé me: Wále ní fu lán yāawa. Isailio sɔ aale me: Wà bàalené, ké aa e ké ní wélewa e zékpaawɔ.

33 Isailio gò ní tía mípii, aa gè zì'ɔpòo Baali Tamaa, ɔ Isaili pɔ uleaw b̀le ní ulekíi Gibɛa be'ae oi.

34 ɔ Isaili zígɔ maa gbɛɔn àasɔɔɔ leɛ kwio (10.000) gè léle Gibɛawa a b̀leu. ɔ zì pásikù, mé Běyāmeɛ buio dɔ́ yá a ní leo.

35 Dii tò Isailio Běyāmeɛ buio fù. Zibeezì Isailio ní dede gbɛɔn àasɔɔɔ leɛ baasɔ ní basɔo (25.100), fɛndadeɔne mípii.

36 ɔ Běyāmeɛ buio è wà ní fú.

Isailio gub̀ Běyāmeɛ buioɔne yāa, ké aa daa gbé pɔ aa ní úle'ule Gibɛa saɛo gàu yáí.

37 ɔ gbé pɔ ule'uleapiɔ b̀le ní wāao, aa gè wéleu aa fāaau, ɔ aa wéledeɔ dède ní fɛndao míɔmíɔ.

38 A mɔ lè Isailio lekpaai ní gbé pɔ uleapiɔ yāae aa mè: Tó a súlele dà wéleɔ,

39 wápiɔ wá liaa ní wá yanaw zilaue.

Běyāmeɛ buio ná Isailio dedeawa, aa ní dede gbɛɔn baakwi taawa, ɔ aa mè: Wále ní fu lán káauwae.

40 ɔ telu fèle wéleu. Ké Běyāmeɛ buio sù ní kpe gwà, aa è telu gbá dau.

41 Isailio liaamá, ɔ gili gè Běyāmeɛ buio, ké aa è yá ní lé yáí.

42 ɔ aa èa lé bàale Isailioɔne, aa sèle gbáa oi, ɔ wà pèma ní zio. ɔ Isailio b̀le ní wéleɔ guu, aa ní dede we.

43 Aa koez̀ńzi, ɔ aa pèma, aai zené e aa gè ní lé Gibɛa gukpe oi.

44 Běyāmeɛ buio gága we gbɛɔn àasɔɔɔ leɛ bao plasai (18.000), zígɔɔne mípii.

45 An gbɛɔ èa bàalè sèle gbáau e aa gè tàò Limɔ gbe oi, ɔ Isailio ní kɔnaɔ dède zéu guu gbɛɔn àasɔɔɔ leɛ sɔo (5.000). Aa ní gbesèle e Gidoũ, aa ní dede we lɔ gbɛɔn àasɔɔɔ leɛ pla (2.000).

46 Zibeezì Běyāmeɛ bui fɛndade pɔ gága pii kà gbɛɔn àasɔɔɔ leɛ baasɔ (25.000), zígɔɔne mípii.

47 An gbé pɔ aa èa bàalè sèle gbáau aa tà Limɔ gbe kíi b̀ gbɛɔn àaa àaɔ. Aa kè we mɔ síiɛ.

48 ɔ Isailio gè Běyāmeɛ bui pɔ gè wéle ní wéleɔ dède ní fɛndao. Aa pɔ pɔ aa è weɔ dède píie, gbɛnazinaɔ ní pɔtuɔɔ, ɔ aa tes̀ ní wélepiɔwa píi.

21

Nɔweleɔ Běyāmeɛ bui kɔnaɔne

1 A mɔ lè Isailio ladà Mizipa aa mè: Wá gbɛe a a né kpásā Běyāmeɛ buiewao.

2 Aa gè Beteli aa z̀le Lua ae we e oosi, ɔ aa wii gbāa lè, aale ɔlɔ maamaa

3 aa mè: Dii Isailio Lua, bóyāi yápi wá lé, ɔ wá bui leɛ do ku gbā lɔo ni?

4 Ké a gu d̀, aa fèle sa'okíi b̀, ɔ aa sa pɔ wí a pɔ káteu à tékũ ní sáaukpasao ò'owà.

5 ɔ aa mè: Wá Isaili bui kpele mé i mɔ káawano Dii aeo ni? Asa aa sí ní Luao yāa aa mè: Gbé pɔ gí mói Dii kíi Mizipa, wa ade deɛ.

⁶ An gbé Běyāme buiò kèné wēna, ɔ̃ aa mè: Wá Isailiò bui lɛɛ do mǐde fá.

⁷ Lá wá sǐ ní Diio wa mè, wá wá néò kpásámáo, kpelewa wá ke an gbé pò gòò nò ei?

⁸ Ɔ aa mè: Wá Isaili bui kpele mé i mɔ Dii aɛ Mizipao ni? Gwa, gběe i bɔ Yabesi Galada à m̀ò baluuo.

⁹ Aa gbéò d̀òd̀ò, ɔ̃ aa è Yabesi Galada gběe kú ní guuo.

¹⁰ Ɔ gbé pò káaaa weò zǐgòò gbàe we gběon àaasɔɔo lɛɛ kuɛpla (12.000), aa òné: A ge Yabesi Galadadeò dede ní fēndao ní ní nɔeò ní ní néò.

¹¹ Tó a ka, à gòeò dede píi ní nɔe pò gòe d̀ò.

¹² Aa wéndia lésò è Yabesi Galadadeò guu gběon àaa pla, ɔ̃ aa tàrínò ní b̀òu Silo, Kanaa bùsuu.

¹³ Ɔ gbé pò káaaa weò gbéò zǐ, aa gè awakpà Běyāme bui pò kú Limò gbézìone.

¹⁴ Zibeezǐ Běyāme buipìò sù, ɔ̃ Isailiò Yabesi Galada nɔe pò aai ní dedeòò kpámá, kási nɔepìò i pɛemáo.

¹⁵ Běyāme buiò kèné wēna, asa Dii tò gupua b̀ò Isaili bui guue.

¹⁶ Ɔ balu gbězòò mè: Lá Běyāme bui nɔe ku lɔo, kpelewa wá ke an gòe pò gòò nò ei?

¹⁷ Sema Běyāme buiò bùsu gò an gbé pò b̀ò pò ù, ké Isaili bui lɛɛ doe su b̀adeo yáí.

¹⁸ Wá e wà wá néò kpásámáo, asa wá sǐ ní Luao wa mè Lua láaizǐ gbé pò a né kpásá Běyāme buiewawae.

¹⁹ A gwa! Dii dikpe pò wǐ ke Silo wē ní wēo kà kái. Silo ku Beteli gugbántoo oiɛ, zé pò i bɔ Beteli í gé Sikéù gukpe oi, Lebona geomid̀k̀i oi.

²⁰ Ɔ aa ledà Běyāme buiòwa aa mè: A ge ulé'ulé v̄ebuo guu,

²¹ ío gugwagwa. Tó Silo nenɔeò b̀òle òwái, à b̀òle v̄ebupiu kpakpa, á baade i a pò kú nò ù à taò a bùsuu.

²² Tó an maeò ge an d̀aòò m̀òwá ní zɔao, wí oné aa gběkekeé, asa wi nò eé zǐ pò wá kà guuo. Lá aame aa népìò kpásawáo, aa tàae v̄í lɔo.

²³ Ɔ Běyāme buipìò kè màa. Ké nenɔeò b̀òle lé òwá, ɔ̃ an baade a pò kù, aa tàrínò ní bùsuu. Aa ní wéleò kèke kàle, ɔ̃ aa z̀òleu.

²⁴ Bee gbɛa ké Isailiò f̀àaa Silo, an baade tà a bùsuu a gbéò k̀iie.

²⁵ Gòò bee s̄ Isailiò kía v̄io, yá pò kè gbéé ɔ̃ i a pò ke.

LUTU

Yá pò kú láe bee guu

Lutuá M̄abu n̄e pò kú d̄aanao ḡooe. Yá gbia pò kú a guu mé de buipále n̄e ḡea Lua gb̄éoo guu ũ. Beewa lápi lé Lutu yākea a zéwa yá booleke. N̄e piá M̄abu buie, aà zākea n̄ Isaili ḡōeo mé t̄o a ḡō Isailio Lua gb̄é ũ. Lutu z̄é n̄ a z̄á da Naomio, ÷ Lua fiabòè náai yá pò a k̄epi yáí. Lutu n̄ a z̄á da Naomio lé taasike káau, ÷ aa ḡè nama guu gb̄ezā. Lápi òl̄ow̄ēe lá gb̄éoo i Lua náaike mé aaio k̄o náai ví l̄.

Lutu né pò a i yá mé lápi yázinda ũ. Né pò a ìpi mé kí Davidi dezi ũ. M̄abu bui Lutupiá Davidi dazie, mé aà tó kú bui pò Yesu Kilisi b̄ò n̄ guu tó guu. (Mat 1.5).

Naomi n̄ Lutuo

¹ Goo pò d̄aanao lé kible Isaili b̄usuu, imina kà, ÷ ḡōe b̄ò Betelēũ Yuda b̄usuu, à ḡè ḡooplakei M̄abu b̄usuu n̄ a nao n̄ a neḡōe gb̄ēon plaoo.

² Ḡōepi t̄on Elimelēki. Aà na t̄on Naomi. Aà néo t̄on Maloni n̄ Kilionio. Eflata b̄usudeone. Aa ḡè M̄abu b̄usuu, ÷ aa ku we.

³ We Naomi z̄á Elimelēki ḡau, aapi mé ḡō n̄ a né gb̄ēon plapio.

⁴ Aa M̄abu n̄eoo s̄è n̄o ũ, ado t̄on Ōofa, ado s̄o Lutu. An kua we w̄ē kwi taa gbea

⁵ ÷ Maloni n̄ Kilionio ḡà nípla nípii, ÷ Naomi ḡō z̄ásai n̄esai.

⁶ Aà kua M̄abu b̄usuu we a mà Dii a gb̄éoo w̄ēnagwà à n̄ gbá ble, ÷ à soukè à tá n̄ a né napio.

⁷ Ō à f̄ēle gu pò á kuu, à dàzeu n̄ a né gyaapio, aale tá Yuda b̄usuu.

⁸ Ō a ò a népioe: A ea tá á daowa, Dii i gb̄ēkekeé lá á k̄è á ḡō pò ḡaone n̄ mapiowa.

⁹ Dii tó á baade ea z̄āke à z̄ōlek̄i e. Ké à lezámá, ÷ aa ól̄ò gb̄áugb̄au.

¹⁰ Aa òè: Wá tanno n gb̄éoo k̄iie.

¹¹ Ō a ò a népioe: A ea! B̄óyāi á táiman̄oi? Má ea neḡōe i à e z̄ākeín̄o lo yá?*

¹² A ea tá! Ma zikù, má e z̄āke lo. Baa tó ma mà má wedo z̄ākeai, mé má è oosia ma neḡōe ìaàn̄o,

¹³ á f̄ō n̄ dá e aa z̄ōok̄ue? A f̄ō ào ku p̄ose n̄ yáie? Aawo, ma néo! Dii b̄ò ma k̄pee. Yá pò á lépi i kem̄e nao fá!

¹⁴ Aa èa nà ool̄owa, ÷ Ōofa lezà a z̄ádapiwa, àma Lutu ḡi nàwà.

¹⁵ Ō Naomi òè: Gwa, n gb̄ēdo lé tá a gb̄éoo n̄ a táaowa. Ea taaàn̄o.

¹⁶ Ō Lutu òè: Nsu naenaee mà n to we mà tao. Gu pò n k̄ēsep̄èleu, wáoo s̄ānuē. Gu pò n pilau, we má pilau. N gb̄éoo ḡō ma gb̄éoo ũe, mé n Lua a ḡō ma Lua ũe.

¹⁷ Gu pò n gau, we má gau, wi ma ví we. Ga bàasio p̄oe a wá k̄ék̄ōwao. Tó ma k̄ēma, Dii yāp̄ās̄ik̄em̄e b̄ēeb̄ēe.

¹⁸ Ké Naomi è à z̄èò à taan̄oe, i yāe oè lo.

¹⁹ Ō an pla nípii aa ḡè ae e aa kà Betelēũ. Ké aa kà we, w̄éle lòo n̄ yá musu. Gb̄éoo mà: Naomin wee?

²⁰ Ō a òné: Asuli om̄e Naomi† lo, sema Mala,‡ asa Gb̄āapiide yá iik̄em̄e.

²¹ Ma ge w̄éleu n̄ p̄oo, ÷ Dii s̄uman̄o oḡii. B̄óyāi áo om̄e Naomii? Dii b̄ò ma k̄pee, Gb̄āapiidepi yá ioma kp̄am̄azie.

* 1:11 Iko 25.5, Mat 22.24 † 1:20 Bee mà p̄ona. ‡ 1:20 Bee mà p̄o'i.

22 Lá Naomi sù ní M̄abu bùsuo ní a né gyaa Lutu, M̄abu buion we. Aa kà Beteleũ ḡw̄w̄ p̄ wà ɔkpà naakekewaae.

2

Lutu kraaũa ní B̄azuo

1 Naomi z̄á Elimelēki be ḡɔe ku, gb̄ɛz̄ɔ ɔde, aà t̄n B̄azu.

2 M̄abu n̄ɔe Lutu ò Naomi: To mà gé bua naa k̄nwei, m̄ɔ te gb̄é p̄ ma wegwà kpe. ɔ a ò a né gyaapie: Gé!

3 ɔ à f̄le ḡe naa k̄nwei bua, ìɔ te p̄kekewaae kpe. Bua p̄ à ḡeupi s̄ Elimelēki dae B̄azu buae.

4 ɔ B̄azu b̄ò Beteleũ. Ké à kà we, à f̄kpà p̄kekewaae à mè: Dii àò kúánɔ! ɔ aa òè: Dii báaadangu!

5 B̄azu ò a z̄ikena p̄ de a p̄kekewaae z̄iia ũe: Déme w̄éndia bee v̄ii?

6 ɔ a w̄èwà à mè: W̄éndiapiá M̄abu n̄ɔe p̄ Naomi b̄ò M̄abu bùsuo à s̄ùde.

7 A mè mà to àò naa k̄nwei p̄kekewaae kpe, ɔ àle z̄ike za k̄w̄. Tia ɔ à mò kámabò ȳɔnnɔ kp̄éu la.

8 ɔ B̄azu ge ò Lutue: Ma yāma. Nsu gé naa k̄nwei bú p̄leuo. Nsu ḡewálo. Ḡɔ la ní ma n̄ɔe z̄ikena.

9 W̄éte bú p̄ aale kekei, níɔ té ní kpe. Má ò ma èwaas̄ɔne aasu ìadamao. Tó imi lé n de, ní ge í p̄ aa kà olaɔu mi.

10 ɔ Lutu k̄l̄e à mip̄le à mè: Akea ma gb̄é p̄ buip̄ale n̄ɔen ma ũ, n laaid̄a n yāmaak̄em̄ei?

11 ɔ B̄azu w̄èwà à mè: Wà yá p̄ ní k̄e n z̄adae n z̄á gaa gbea òm̄e píi, lá n n mae ní n dao tò we ní n bùsuo, ɔ n m̄ɔ n z̄le gb̄é p̄ ní ní d̄s̄ yāaɔ guu.

12 Dii n p̄ keken̄e yá p̄ ní k̄epi musu. Lá n m̄ɔ n s̄ɔɔ Dii Isailiɔ Lua k̄l̄uk̄ulunau, aà n p̄ keken̄e maamaa.

13 Lutu mè: Baa, n yāmaak̄em̄e fá! N ma n̄ɔe n̄nim̄e, n yāna ò mapi n z̄ikena, baa ké n z̄ikena don ma ũo.

14 P̄bleḡw̄ B̄azu òè: M̄ò n̄ p̄ble la, níɔ p̄ z̄ dowa. ɔ à z̄le p̄kekewaae sae. B̄azu naa kpasaa kp̄awà, ɔ à p̄bl̄e à k̄e a k̄ini ḡò.

15 Ké à f̄le lé gé p̄ k̄nwei, B̄azu ò èwaas̄ɔne à mè: Baa tó àle p̄ k̄nwei naa p̄ k̄alea guu, ásu aà s̄s̄ɔ.

16 A a s̄aɔe woè naa guu, í tó aà a k̄nwei. Asu z̄ad̄w̄àò.

17 ɔ à p̄ k̄nw̄e e oosi. Ké à a ũa b̄ò, à kà koko le pla taawa.

18 Ké a s̄è à t̄àò be, ɔ à p̄ p̄ à a k̄nw̄epi òl̄ɔ a z̄adae. A ble p̄ a f̄upi kp̄awà l̄ɔ.

19 ɔ aà z̄ada aà là à mè: Máki n̄ p̄ k̄nw̄e gb̄ai? N z̄ik̄e má ni? Lua báaada gb̄é p̄ laaid̄mau. ɔ à gb̄é p̄ à z̄ik̄e aà bua yā'òè à mè: Gb̄é p̄ ma z̄ik̄e aà bua gb̄a t̄n B̄azu.

20 ɔ Naomi mè: Ma Dii s̄auk̄è! A ḡi lé gb̄ekeke wá gb̄é p̄ wá b̄éɔne ní wá gb̄é p̄ ḡàò. ɔ à èa mè: Gb̄épiá wá dae f̄éé gb̄ebonaɔ doe.*

21 ɔ M̄abu n̄ɔe Lutupi mè: A òm̄e, sema mà na a z̄ikenaɔwa e aa ge p̄keke aa láaòe.

22 ɔ Naomi ò a né gyaapie: A maa n̄ gé ní aà n̄ɔe z̄ikena, ké wasu ìadama bua p̄leuo yái.

23 ɔ à nà B̄azu n̄ɔe z̄ikenapiɔwa, ìɔ p̄ k̄nwei ní kpe e wà ḡe naa ní maseo k̄eke wa láaò. A ku a z̄ada be.

3

Lutu ní B̄azuo kua p̄wengb̄ɛɛa

* 2:20 Lev 25.25

- 1 Naomi ò a né gyaapie: A maa mà be wɛɛɛnɛ, gu pɔ́ n̄yɔ̄ e n̄yɔ̄ kuu aafia.
- 2 Bɔazu pɔ́ n̄ kú n̄ aà zíkɛnaɔ́ wá dae nolo? Ɔme lé pɔ́wɛnagbɛ̄ oosia.
- 3 Zu'ò. Nísidɔɔ. N n pɔ́maaɔ da, ní gé pɔ́wɛngbɛ̄zɛa. Nsu to aà n yá d̄sɔ e à ge pɔ́ble à imi láaò.
- 4 Tó à wùɛ, gu pɔ́ à wùɛu gwa, ní ge n̄ aà dábi lé se n̄ wùɛ aà gbázi. A yá pɔ́ n̄yɔ̄ ke onɛ.
- 5 Ɔ a òè: Yá pɔ́ n̄ ò píi, má keɛ.
- 6 Ɔ à gè pɔ́wɛngbɛ̄zɛa à yá pɔ́ a záda òepi kè píi.
- 7 Bɔazu pɔ́blè à imi, aà pɔ́ kèna. A gè wùɛ pɔ́wɛnze kpe, ɔ́ Lutu l̀òɛaàzi tɛɛɛ, à aà dábi gò aà gbáa à wùɛ we.
- 8 Wɛɛdo ké Bɔazu gbáɛ, à vù n̄ io à lile, ɔ́ a è nɔɛ mé wùɛa a gbázi.
- 9 A m̀è: Dé ni? Ɔ Lutu wèwà à m̀è: Mámɛmaa Lutu n zíkɛna. N n dábi lé kumala, asa ma dae f̀ɛɛɛ pɔ́ a ma bon n ù.
- 10 A òè: Dii báaadangu! Gbɛ́ke pɔ́ n̄ kè gbɛzãe bee de a káaua. Ni gé èwaaso wɛɛɛio, taasidɔɔ ge ɔ́deɔ.
- 11 Nsu to vía n kũo. Yá pɔ́ n̄ gbèa píi, má keɛ, asa wéɛɛdeɔ d̄s píi ké nɔ maan n ù.
- 12 Sianaɛ! N daen ma ù, áma n dae f̀ɛɛɛ pále ku, a daef̀ɛɛke demala.
- 13 I la gwáa, zia kɔɔ tó a ye n boɛ, a maaɛ, aà n bo. Ama tó i weio, má sí n̄ Diio má n bo. I la e gu dɔ.
- 14 A wùɛa aà gbázi we e gufɛ̄nɛ, ɔ́ à f̀ɛɛ e guwe àɔ gé kèi, asa Bɔazu òè asu to gbɛ̄e d̄s ké a m̀o pɔ́wɛngbɛ̄zɛaɔɛ.
- 15 A òè lɔ: N n pɔ́lgãu poo n̄yɔ̄ kũa. Ké a kũa, ɔ́ Bɔazu naa kàuè koko le do taawa a d̄iè, ɔ́ à tàò be.
- 16 Ké à kà be, aà záda aà là à m̀è: Yá kèai? Ɔ à yá pɔ́ ḡɔepi kèe òè píi.
- 17 A m̀è: A ma gba naa zaa le soolɔe beɛɛ. A m̀è a maa mà ta ma zádawa ɔ́giio.
- 18 Ɔ Naomi m̀è: Z̄ɔɛ tɛɛɛ e n̄ yápi midɛa d̄s, asa ḡɔepi a kámabo gbã yápi midɛsaio.

4

Bɔazu Lutu sɛa

- 1 Bɔazu gè z̄ɔɛ wéɛɛ bíibɔɛu, ɔ́ a è dae f̀ɛɛɛ gbɛ̄bona pɔ́ a a yá'òpi lé m̀o. Ɔ à m̀è: Ma gbé, m̀o n̄ z̄ɔɛ.
- 2 Ɔ à wéɛɛ gbɛ̄z̄ɔɔ sísi gbɛ̄ɔn kwi à m̀è aa z̄ɔɛ.
- 3 Ɔ a ò dae f̀ɛɛɛ pɔ́ a aà bopie: Naomi pɔ́ sù n̄ Mɔabu bùsuo lé wá víi Elimɛɛki tɔɔɛ saalo yia.
- 4 Ɔ má è a maa mà a yá'onɛ, ní lú wá gbɛ̄z̄ɔɔ pɔ́ z̄ɔɛa laɔ wáa. Tó n̄ ye n̄ boɛ, bo. Tó n̄ ye n̄ bo s̄sɔ, omɛɛ mà ma, asa míme n̄ a boa zé ví. Tó n baa gè, mapi. Ɔ ḡɔepi m̀è: Má bo.
- 5 Ɔ Bɔazu m̀è: Tó n tɔɔɛpi lù Naomi n̄ Mɔabu nɔɛ Lutuwɔa, n̄yɔ̄ gbé pɔ́ gá gyaa e lɔ, ké aà tó e ḡɔ a túbiwa.
- 6 Ɔ dae f̀ɛɛɛ gbɛ̄bonapi m̀è: Tó m̀aaɛ, má boo, ké másu mà azia túbi ò̀okpao yáí. N n pɔ́ bo, asa má f̄ɔ boo.
- 7 Isaili bùsuo yáa tó gbé lé tɔɔɛ bo ge àɛ a lɛ̀kpake, tó àɛ yá midɛ, í a kyale gba do bɔ à dɔ gbéwae yápi midɛa seela ù Isailiɔnɛ.
- 8 Ké dae gbɛ̄bonapi ò Bɔazuɛ aà lú, ɔ́ à a kyale b̀ò a kpà Bɔazuwa.*

* 4:8 Iko 25.9

9 Ǿ Bɔazu ò gběẏǒpiɔne ní gbé kɔniɔ píi: Amɛ á seeladeɔ ũ gbã, ma Elimɛlɛki ní Malonio ní Kilonio pɔɔ lù Naomiwa píi.

10 Ǿ ma Maloni gyaa Lutu, Mɔabu nɔe èu nɔ ũ lɔ, ké gbé pɔ gàpi tɔ e àò ku a túbiwa, ké aà tɔ su ga aà gbéɔ guu ge aà wéleɛ bee guuo.† Amɛ á yápi seeladeɔ ũ gbã.

11 Ǿ gběẏǒpiɔ ní gbé pɔ kú bɔle guuo pii mè: Wámɛ wá a seeladeɔ ũ. Dii to nɔe pɔ lé gē n uapi gɔ lán Laseli ní Leaowa.‡ An pla nípii aamɛ aa Isailiɔ kàlɛ. Aà to n gbãa àò káfi Eflata bùsuu, ní tɔbɔ Betelɛũ.

12 Dii to bui pɔ á kpama ní nɔepiɔɔ aa gɔ lán Pɛlɛzi pɔ Tamaa ì ní Yudaos buiɔwa.

Davidi buibɔkɔi

13 Ǿ Bɔazu Lutu sè a nɔ ũ. A wùleaaàɔ, ɔ Dii aà gbà nɔ, ɔ à ne'í gɔe ũ.

14 Ǿ nɔeɔ ò Naomiɛ: Wa Dii sáaukè, i n to bonasai gbão. Népi tɔbɔ Isailiɔ guu.

15 A n nòse nínine, i n gwa n zikũ guu, asa n né gyaa pɔ yenzi mé a maane de negɔe gbéɔn soplaɔla mé ne'í.

16 Ǿ Naomi népi sè a kpà a kùe, à gò aà gwana ũ.

17 Ǿ nɔe pɔ kú weɔ mè: Wà negɔe ì Naomiɛ. Ǿ aa tɔkpàè Ǿbedi. Ǿmɛ Yese mae, Davidi dezi ũ.

18 Pɛlɛzi buiɔ tón ke:

Pɛlɛzi mé Ezɔnɔ ì,

19 Ezɔnɔ Laũ ì, Laũ Aminadabu ì,

20 Aminadabu Naasɔ ì, Naasɔ Salamɔ ì,

21 Salamɔ Bɔazu ì, Bɔazu Ǿbedi ì,

22 Ǿbedi Yese ì, Yese Davidi ì.*

SAMUELI LA SEIA

Yá pò kú láe bee guuo

Anabi Samueli pò wà à tó kpà láe bee ní a lá pò téio mé dɔaana gbɛzāna ũ. Dɔaanapio mé gbéɔ̀ m̄sina pò Lua ní díle Isailiɔ̀nɛ, tó yá ní léo ũ. Aa zíkè lɛɛ plaplae: Aa de bùsu gbãadeo ũ, mé aa ea de lousisikpe gbɛ zɔɔ ũ lo e wàò gé kía kpái Isailiɔ̀nɛ. (1-7). Isailio ye dɔaana bee taaoi bo, aa ye wàò kía víe sa. Samueli dɔ́ ké Lua mé Isailio kía ũ, āma Isailio gá nàwà, ɔ̀ à kía kpàné, à tón Saulu (8-10). I gēgēo, Saulu pākpa Luazi, ɔ̀ Lua gĩ àà kíakɛi. (11-15). Bee gbɛa Lua èwaasona Davidi sè àà zɔ̀le Saulupi gbɛu. Davidi nà zíkɛa kí Sauluɛwa, ɔ̀ à dɔ̀kè ní kíakɛyāo, e à gè bàalè Saulupie, asa Saulu ye à àà dɛɛ. (16-30) lé Lua Saulu gbãalaoa ní Luapi gbãakāfia Davidieo yá bolekewɛɛ. Lápi láakii Saulu ní a néo gàga sìsìpɔ̀leu gɔɔ pò aale zíkà ní Filitɛɔ̀ɛ (31).

Lápi lé dadawɛɛ ké Lua mé a gbéɔ̀ kía ũ ado. Lua mé iko v̄imá, mé í yágɔ̀gɔ̀nɛ. Sema Lua gbépio ní ní kiao lí misiilè, aalio zíkɛ àà yáwa.

Elikana ní a gbéɔ̀

¹ Gɔ̀ɛ ku Lama, Eflaiũ bùsu gusísídeu. Zufi buie, àà tón Elikana, Yeloaū néɛ. Eflaiũ bui pò wĩ me Zufipi mé Tou ì, ɔ̀ Tou Elihu ì, ɔ̀ Elihu Yeloaūpi ì.

² Elikana no ví mèn plaɛ, a séia tón Ana, a plaade Penina. Penina mé neade ũ, Ana s̄ fliɛ.

³ Wɛ́ ní wɛ̀o gɔ̀ɛpi ì bo a wéleu à gé Silo Dii Zígɔ̀de sísii, ɔ̀ ì sa'owà. Eli negɔ̀ɛ mèn plaɔ̀ ɔ̀fini ní Fineasio ku we Dii gbàgbanao ũ.

⁴ Gɔɔ pò Elikana sa'ò, ì a nòo kpa a na Peninawa ní a negɔ̀ɛo ní a nenɔ̀ɛo píi,

⁵ ɔ̀ ì a lɛɛ pla kpa Anawa, asa a yeaàzie, baa ké Dii àà kè fli ũ.

⁶ Aà gɔ̀api s̄ ìo àà ke pɔ̀ɔ̀pɔ̀o àà fiike yáí, ké àà nòse e fɛɛ.

⁷ Maa ìo kèè wɛ́ ní wɛ̀o. Tó Ana gè Dii kpéu, àà gɔ̀api ì àà ke pɔ̀ɔ̀pɔ̀o, ɔ̀ ì ɔ̀lo à fua pòble.

⁸ ɔ̀ àà zá ì àà lá: Bóme n le, níle ɔ̀lo, ni pòbleo ni? Akɛa n nòse ɔ̀okpài? Má dɛne negɔ̀ɛ mèn kwiao lé?

⁹ Ziewa ké aa ku Silo, aa pòblè aa làa, sa'ona Eli zɔ̀lea kílau Dii kpé kpele, ɔ̀ Ana fɛɛ

¹⁰ ní nòseyaa zɔ̀o, à wabikè Diiwa ní ɔ̀lo maamaa.

¹¹ ɔ̀ à lekè Diiwa à mè: Dii Zígɔ̀de, to mapi n zòblena yá dɔ̀ngu! Ma wɛ̀nagwa! Tó ma yá í s̄anguo, mé n ma gba negɔ̀ɛ, má àà kpama n pò ũe e àà wɛ̀ni léu, gɛ a taa'ò àà miwa bauo.*

¹² Ké àà wabikɛa Diiwapi lé láao, ɔ̀ Eli lé àà gwa soee.

¹³ Ana lé yápi o a s̄ue, àà lé mé lé ke úi'ui, i yá'ò à bò a léwa gbɛɛ mào. Eli lé e v̄ɛɛ lé àà dɛɛ,

¹⁴ ɔ̀ a òè: Nyɔ̀o v̄ɛɛde ke e boɛ ni? Mikɛ v̄ɛɛwa.

¹⁵ ɔ̀ Ana wèwà à mè: I ke maa no Baa! Nɔ̀ɛ pɔ̀siaden ma ũ, mi v̄ɛɛ ge í gbãae mio. Mále a yá'omaɔ̀ siu Diiɛɛ.

¹⁶ Nsu mapi n zòblena díle nɔ̀ɛ pã ũo. Ma nòse ɔ̀okpaa ní ma kua bíli guuo mé tò mále wabikɛ la e tia.

¹⁷ ɔ̀ Eli òè: Ta niɛ musu. Isailio Lua n gba pò pò n a wabikèwa.

¹⁸ ɔ̀ Ana mè: To mapi n zòblena yá kángu. ɔ̀ à tà à pòblè, àà oosisi làa.

Samueli ia

* 1:11 Nao 6.5

¹⁹ Ké gu d̀ò, aa f̀èlè káaukaau aa g̀è k̀ùlè Diiè. Ǿ aa èa tà ní b̀e ẁéleu Lama. Ké Elikana ẁùlè ní a na Anapio, aà yá d̀ò Diigu.

²⁰ Ẁè bee Ǿ à ǹosí à ǹé'í g̀õè ù, Ǿ à t̀okpàè Samueli,† asa à m̀è: Ma aà wabikè Diiwaè.

²¹ Ǿ Elikana f̀èlè ní a b̀edeo pii, aa èa g̀è sa p̀ó ẁí o ẁè ní ẁèo oi Diiwa, aai lé p̀ó wa k̀èwà fiabo.

²² Ama Ana i g̀eo. A ò a źáè: Tó ǹépi k̀è, Ǿ má gé aà òbi Diiè, i g̀õ àò ku we g̀õpii.

²³ Ǿ aà źá òè: Lá à k̀ène maa k̀e. Káma bo e aà k̀é. Dii to yápi k̀ene. Ǿ ǹépi a ǹe gwà e à g̀è k̀è.

²⁴ Ké à k̀è, Ǿ à aà s̀è g̀èò Lua kpéu Silo ní zugaae ẁè àaõo ní p̀èetio koko do ní ẁèeo tùu do. Ǹépi k̀è g̀õgbàana ù.

²⁵ Aa ǵaaepi k̀olokpa, Ǿ aa g̀è ní ǹépio Eli k̀íi.

²⁶ Ǿ Ana òè: Baa, ǵaafaakemèè! N ǹ kuao, máme má ǹoe p̀ó ze lé wabikè Diiwa ní wáa la ù.

²⁷ Ǹée bee wabi má k̀è Diiwa, Ǿ à ma gba p̀ó p̀ó má gb̀awapi.

²⁸ A yáí ma m̀o aà kpáí Diiwa, aàò ku aà p̀ó ù e a ẁèni léu. Ǿ aa k̀ùlè Diiè we.

2

Ana Dii sáaukpa (Luk 1.46-55)

¹ Ǿ Ana Dii s̀isi à m̀è:
Ma ǹòsè lé yáaò Diiwa,

ma mi daa ía Dii yáí.

Mále p̀onake ma ib̀eewwa,

ma p̀o k̀èna k̀é à ma suabà.

² Gb̀èe kua adoa lán Diiwao,

gb̀èe ku laaàwao,

gb̀esie ku lán wá Luawao.

³ Asu yábole ní ỳõõo,

ásu to walayá bo á léuo,

asa Dii Lua mé yápiidõna ù,

õme í wá yákeao ỳõ.

⁴ Nègõnao sá è'è,

funao gb̀aa do ní pi.

⁵ Gb̀é p̀ó kà yáao lé gb̀ewi ble yáí,

ǹoa lé gb̀é p̀ó àlè ní de yáao de bo.

Fíio ǹé'í soplapla,

mé nègõedasi'ínao lé ibaba.

⁶ Dii mé í to gb̀é ga,

mé í to gb̀é àò ku.

Ǿme í to gb̀é g̀è tíu,

mé í g̀e vu.

⁷ Dii mé í mó ní taasio ní namao,

í òt̀ole gb̀eewwa, í gb̀eew káfi.

⁸ I ẁènadeo bo luut̀eu,

í taasideo bo tùu'eu.

I ní z̀ole gudou ní kíabuiò,

í to aa kpalable ní gawio.

Asa t̀ole źimpelèá Dii p̀é,

† 1:20 Bee m̀è Dii mà.

ɔ̀ à dúnia kàlɛwà.

⁹ I a yāmanaɔ̀ dɛdɛkii dɔ́ané,

ì vāikenaɔ̀ dɛɔ̀nzɔ̀ gusiau.

Gbɛe a fɔ̀ dɛɛne ní azia gbāaoo,

¹⁰ Dii a a ibɛɛo úlɔ̀.

A pala a ibɛɛowa za musu,

a yákpalekerínɔ̀ dúnia lé léu.

A gbāa pisi kía pɔ̀ á kpàe,

a gbé́ pɔ̀ á sèpi mi daè ía.

¹¹ Ǿ Elikana tà a be wéleu Lama, ɔ̀ negɔ̀epi gò, àlɛ zíkɛ Diie ní sa'ona Elio.

Eli negɔ̀ɛo

¹² Eli negɔ̀ɛoá né pāɔ̀ne, aa Dii dɔ̀o.

¹³ Yá pɔ̀ sa'onapio ì kenén ke: Tó gbé́ sa'ò, gɔ̀ɔ̀ pɔ̀ àlɛ nòò fùuke, sa'ona ìwae ì mɔ̀ ní saa gɛ̀n àaɔ̀o kūa.

¹⁴ Ǿ ì si ta ge oo ge m̀ò oo guu, ɔ̀ sa'ona ì pɔ̀ pɔ̀ saapi b̀ò se a pɔ̀ ù pii. Màa aalɛ ke Isaili pɔ̀ m̀ò Siloɔ̀ne pii.

¹⁵ Baa e wàò gé nòò kpasai a nísi láa, sa'ona ìwae ì m̀ò o gbé́ pɔ̀ sa'òpiɛ: Nòò kpa sa'onawa aà kpa, asa a we nòò fùukɛa simao, sema a bùsu.

¹⁶ Tó gbé́pi òè: Má nòò kpasai a nísi láa, pɔ̀ pɔ̀ ní yei ní sé sa, ɔ̀ ìwapi ì m̀e: Aawo! Kpaa g̀òò! Tó n gi, má sí ní gbāaoɛ.

¹⁷ Ewaasopio duuna z̀ɔ̀ Diie maamaaɛ, asa aalɛ saka aà sa'onɔ̀ɔ̀ue.

¹⁸ Negɔ̀ɛna Samueli s̀ɔ̀ ì zíkɛ Diie ní sa'o'ulao daa.

¹⁹ Aà da ì gomusu néna z̀ɛ. Lá àlɛ m̀ò sa'oi ní a z̀áo wɛ ní wɛo, ɔ̀ ì m̀òòè.

²⁰ Eli ì samaa'o Elikanae ní a napio ì m̀e: Dii n gba né lɔ̀ ní n nɔ̀pio, né pɔ̀ à aà wabikè a kpà Diiwapi gɛ̀e ù. Ǿ aalɛ tá ní be.

²¹ Ǿ Dii èfāaikè Anaɛ, à èa ne'í m̀èn s̀oo, g̀ɔ̀e àaɔ̀, nɔ̀e pla. Negɔ̀ɛna Samueli s̀ɔ̀ àlɛ z̀ɔ̀kū Dii z̀í.

²² Eli zikū maamaa, à yá pɔ̀ a néo lé ke Isailiɔ̀ne mà pii ní lá aalɛ wúle ní nɔ̀e pɔ̀ aalɔ̀ zíkɛ kpaaũkpe kpɛɛɛo.

²³ Ǿ à ní lá à m̀è: Bóme tò álɛ yáke màai? Má mà gbé́pii lé á yāvāipi o.

²⁴ Asu ke màao ma néo! Bao pɔ̀ má mà, àlɛ fāaa Dii gbé́o guupi maao.

²⁵ Tó gbé́ duunakè a gbé́deɛ, Lua a aà misii, āma tó gbé́ duunakè Diie, déme a aà misii? Ǿ aa g̀í ní mae yāmai, asa Dii z̀è ní ní dɛdɛa yáɔ̀e.

²⁶ Negɔ̀e Samueli s̀ɔ̀ àlɛ z̀ɔ̀kū, àlɛ káfi. Iɔ̀ na ní Diio ní gbé́piio.*

Asi bèe oa Eli néo yá musu

²⁷ Ǿ Lua gbɛe m̀ò ò Eliɛ: Dii m̀è, gɔ̀ɔ̀ pɔ̀ ní dezi Aalona bɛdɛo lé z̀ɔ̀ble Falaɔ̀e Egipi, a b̀o m̀omá wásawasa,

²⁸ Isaili buio guu pii ɔ̀ a n dezi Aalonapi s̀è a gbàgbana ù. Ǿ à a gbagba à tulaletikàe téa ní sa'o'ulao daa. A m̀è a sa pɔ̀ Isaili ì a pɔ̀ nísi káteu à tékū kpà aà buiɔ̀wa pii.†

²⁹ A m̀è bóme tò i a sa'onɔ̀ z̀ɔ̀ ní gbáo ní gba pɔ̀ á dilɛ wàli m̀òoɛ a kpéuoi? A m̀è bóyāi ni n néo dilɛ dɛala, ɔ̀ álɛ m̀ekpa ní a gbé́ Isailiɔ̀ sa'onɔ̀ maaoi?

³⁰ Bee yáí Dii Isailiɔ̀ Lua m̀è, á dilɛ yāa n buio ní n dezi buio mé aaliɔ̀ a gbagba gɔ̀ɔ̀pii, āma tia i we beei lɔ̀. A m̀è gbé́ pɔ̀ a kpɛlà ɔ̀ á aà kpɛla, mé gbé́ pɔ̀ sakàagu a ke pɔ̀ ùo.

³¹ Ma! A m̀è gɔ̀ɔ̀e a m̀ò, á ke n be g̀ɔ̀gbāaɔ̀ne sàabu ní n de bɛdɛo. Mae zie aɔ̀ ku n ua lɔ̀.

* 2:26 Luk 2.52 † 2:28 Nao 18.1-10

³² Nyõ taasi e n be. Baa tó a èfáai p̄isi Isailiõne p̄ii, maezie aõ ku n uao e gɔɔpii.

³³ N uadeõ ee gaga p̄ii. N gbé p̄ó i aà bõ a gbagbaziuo, a to n wé wo n ɔɔbo, n p̄ó i siakũ.

³⁴ N né gbẽon pla ɔfini n̄ Fineasio aa gaga gɔɔ doũ z̄i an pla n̄pii. Bee aõ dene seela ũ ké yá p̄ó má ò a ke p̄ii.

³⁵ Dii mè á gbé sé sa'on náaide ũ, i a p̄eã ke lá á yeiwa. A aà buio zedõ giũgiũ, aõ z̄ike gbé p̄ó á kpá k̄ia ũe gɔɔpii.

³⁶ N bui p̄ó ḡõ m̄o kulek̄eè ãa ge p̄ee yáí, aai me: Sa'onzie dawẽe wà ke, wí e wàõ ble yõna ble.

3

Dii lezua Samuelizi

¹ N egõe Samueli lé z̄ike Dii e n̄ Elio. Gɔɔ bee Dii yá lí dede gbéwa m̄õm̄õõ, mé wépfung'ea i liguao.

² Gɔɔewa Eli wúlea a kpea. Aà wé b̄usa, àle gu'e maamaa bo.

³ Samueli wúlea Dii kpéu, gu p̄ó Lua kpagolo kúu. Lua kpé filia i gao.

⁴ ɔ Dii lezù Samuelizi. A wèwà à mè: Má ké!

⁵ ɔ à bàalè gè Eli k̄i à mè: N lezùmazi nolo? Ma m̄o. ɔ a òè: Mi lezunzio. Ge n̄ wúle. ɔ à èa gè wúle.

⁶ Dii èa lezùaazi bo, ã à èa gè Eli k̄i à mè: N lezùmazi nolo? Ma m̄o. ɔ à mè: Ma né, mi lezunzio. Ge n̄ wúle.

⁷ Samueli Dii d̄õ ḡiao, Dii yá i dedewà yāao.

⁸ Dii èa lezùaazi a ḡen àaõde, ã à f̄ele gè Eli k̄i bo à mè: N lezùmazi nolo? Ma m̄o. ɔ Eli d̄õ sa ké Dii mé lé lezu èwaasonapizi.

⁹ ɔ a òè: Ge n̄ wúle. Tó à lezùnzi sa, ní me: Yā'o Dii, n z̄òblena swá d̄o. ɔ Samueli gè wúle a wúlek̄i.

¹⁰ Dii mò zè we, à lezùaazi lá a kè yāawa à mè: Samueli! Samueli! ɔ Samueli mè: Yā'o Dii, mapi n z̄òblena ma swá d̄o.

¹¹ ɔ Dii òè: Ma! Má yāke Isailiõ guu, gbé p̄ó a baomà a kek̄e swāwẽe.

¹² Gɔɔ bee má àsi p̄ó má ò Eli bededõ yá musu ke p̄ii za a daaleawa e a midewa.

¹³ Má òè má tó yá lí wi aà bededõ musu e gɔɔpii vāi p̄ó a a yá d̄õ yáí, ké aà néo n̄zia kpeb̄ò, mé i n̄ zùuk̄eo yáí.

¹⁴ Bee yáí ma legbè Eli bededõ yá musu ma mè: Sa'oa ge gbadaa a Eli bededõ t̄aae k̄émá bauo.

¹⁵ Samueli wúle e gu d̄ò, ã à Dii kpé gbaõ wèwẽ. A wépfungu p̄ó á è oa Eli e v̄ia ví.

¹⁶ ɔ Eli aà sìsi à mè: Samueli ma né! A wèwà à mè: Má ké!

¹⁷ ɔ à aà là à mè: A òne kpelewa ni? Nsu yápi ulẽmeẽo. Tó n̄ yá p̄ó a òne kee ulẽmeẽ, Lua yāp̄as̄ik̄ene b̄èeb̄e!

¹⁸ ɔ Samueli yápi siuè p̄ii, i a kee ulẽeõ. ɔ Eli mè: Diin aà ũ. Lá à kèè maa, aà ke.

¹⁹ Samueli lé z̄õkũ mé Dii kuaànõ, i to yá p̄ó a ò l̄ele p̄ao.

²⁰ ɔ Isaili p̄ó kú za Dã e Beesebaõ d̄õ p̄ii sa ké Samueliá Dii anabie síana.

²¹ Dii bo b̄o àõ m̄o Samueliwa Silo, gu p̄ó à azia òbuè káau. I yā'òè, ã Isailiõ lé aà yāma p̄ii.

4

Filitõ Dii kpagolo sia

¹ Isailiõ b̄õle gè Filitõwa z̄iu. Aa b̄òokpà Ebenezeẽ, Filitõ s̄õ Afeki.

² Filitēo zì'òpòo aa gèd Isailiowa. Ké zì gbāakù, ò Filitēo Isailiò blè, aa ní dèdè zìlau we gbēon òaa bao (4.000) taawa.

³ Ké Isailiò sù ní bòou, an gbēzōo mè: Bóyái Dii tò Filitēo wá blé gbái? Wá gē Dii bàakuawanò kpagolo sé Silo wá suò àò kúwanò, ké aàli wá bò wá ibeēo zì.

⁴ Ō aa gbēo zì Silo aa gē Dii bàakuarínò kpagolo sè sùd. Ōmē Dii Zīgōde kiblekii ū malaika gāsiadeo zānguo.* Eli né gbēon plao Ōfini ní Fineasio kú ní kpagolopio we.

⁵ Ké wá kàd Isailiò bòou, aa kàa wiiwa m̄pii e tōle dèe.

⁶ Ké Filitēo wiipi mà, aa mè: Bó wii gbāa mé dō Ebeluo bòoui? Ké aa dō Dii kpagolo mé p̄la ní bòou,

⁷ v̄ia ní kú aa mè: Diie p̄la ní bòoue. Yá ḡiwáe sa! Yá bee taa i ke yāao.

⁸ Yá ḡiwáe! Déme a wá bò dii gbāapi z̄li? Diipi mé yāmò Egipiōne guwaiwau.

⁹ Wá Filitēo wá s̄dile wá ḡekekē. Tó wi ke m̄aao, wá z̄oble Ebeluōne lá aale blewēwae. Wá ḡekekē, wí z̄ikaínò.

¹⁰ Ō Filitēo f̄le Isailiowa ní z̄io aa ní fú, ò an baade bàalè tà a be, an dèdèa kè zài. Filitēo ní kèsedeo dèdè gbēon òaasōso leē baakwi (30.000).

¹¹ Aa Lua kpagolo s̄i mé Eli né gbēon plao Ōfini ní Fineasio gāga.

¹² Bēyāmē bui gbēe bò z̄ilau, à bàalè gè Silo z̄ibeez̄i. A a p̄kasao ga kèkē, à b̄sukà a miu.

¹³ Ké à kà, à Eli lè z̄lèa k̄ilau zé sae, àle gudā, asa aà s̄o daa doūo Lua kpagolo yái. Ké gbēpi gè w̄léu, à baokpà w̄lédeōne, ò aale s̄olo m̄pii.

¹⁴ Ké Eli wiipi mà à mè: Búbua bee bò m̄áe? Ō gbēpi kè kpakpa à gē oè.

¹⁵ Eli zi kà wè baso plasai, aà wé ḡò s̄uui, àle gu'e lo.

¹⁶ Ō gbēpi òè: Tia ma bò z̄ilau, ma bò za we ní bao gbāe. Ō Eli aà là à mè: Bóme kè wei ma gbé?

¹⁷ Baokpanapi wèwà à mè: Isailiò bàalè Filitēōne, ò Filitēo ní dèdè dasidasi. N né gbēon plao Ōfini ní Fineasio gāga lo. Filitēpio Lua kpagolo s̄imá lo.

¹⁸ Ké à Lua kpagolo yá'ò, Eli bò a k̄ilau à lèle kpaanla w̄lé b̄libole sae, ò aà waa gbòo à gā, asa à z̄ikù mé gbé káae. A d̄òaa Isailiōne e wè blaē.

¹⁹ Eli né Fineasi na n̄sia, à kà ne'ia. Ké à Lua kpagolo sia bao mà ní a z̄āde gaao ní a z̄á gaao, ò à kùle à ne'í, asa n̄wāwā m̄òwāe.

²⁰ Ké àle kāsānke, gbé p̄o aa aà kúkūaò òè: Nsu to v̄ia n k̄ūo, n ne'í ḡōe ū. Ama i wemáo, i ní yādao.

²¹ Ō à t̄okpà népie Ikabodu† à mè: Isailiò gawi kò'è, asa wá Lua kpagolo s̄imáe, mé aà z̄āde ní aà z̄áo gāga lo.

²² A mè: Isailiò gawi kò'è, asa wá Lua kpagolo s̄imáe.

5

Lua kpagolo kua Filitēo k̄ii

¹ Ké Filitēo Lua kpagolo s̄i, aa b̄dò Ebeñezēe aa tàd Asedoda.

² Ō aa gèd ní dii Dagō kp̄eu, aa d̄ile aà sae.

³ Ké gu d̄ò, Asedodadeo f̄le káaukaau, ò aa è Dagō lèle z̄íle a gbēu Dii kpagolo ae. Ō aa Dagō se p̄le a gbēu.

⁴ Ké gu d̄ò lo, aa f̄le káaukaau, ò aa è Dagō lèle z̄íle a gbēu lo Dii kpagolo ae. Aà mi ní aà s̄o w̄dè kálea kp̄eēle bèewa. Aà gb̄o ḡò dile ado.

* **4:4** B̄oa 25.22 † **4:21** Bee mè gawi kò'è.

⁵ Bee yáí Dagō gbàgbanao ní gbé pò lé gē aà kpéu Asedodaō lí kèsepele aà kpé kpele bèewao e ní a gbāo.

⁶ Dii ɔ̀t̄s̄ Asedodadeōwa, à ní ásookè à gbena kàngu, Asedodadeō ní a z̄s̄ewiadeō píi.

⁷ Ké Asedodadeō è màa, aa m̀è: Isailio dii kpagolo a e àò kúwano la loo, asa àle ɔ̀t̄wá ní wá dii Dagō pāsípāsíe.

⁸ ɔ̀ aa gbéō z̄ì aa ní kíaō kàaa píi, ɔ̀ aa ní lá à m̀è: Kpelewa wá ke ní Isailio dii kpagolooi? ɔ̀ aa m̀è: Wà gèò Gata. ɔ̀ aa gèò.

⁹ Ké aa kàò we, Dii ɔ̀t̄s̄ wélewedeōwa lo, ɔ̀ wélepi l̀òo. Dii gagyākàngu, gbena l̀r̀l̀a píi néfēnen gbēz̄ō.

¹⁰ ɔ̀ aa gè ní Lua kpagolopio Ekeloni. Ké aale gèò, wélepideō wiilè aa m̀è: Wà gèwázi ní Isailio dii kpagoloo, ké aa wá dede wá buiwaε.

¹¹ ɔ̀ aa gbéō z̄ì aa ní kíaō kàaa píi, aa òné: A Isailio dii kpagolo se à taò a gbey, ké asu wá dede wá buiwao yáí. Asa gaga tò wélepi l̀òoe, Lua ɔ̀t̄má we maamaε.

¹² Gbena kà gbé pò aai gaoggu, ɔ̀ wélepideō wii ná luawa.

6

Ea taa ní kpagoloo Isaili b̀usu

¹ Dii kpagolo kú Filit̄eō b̀usu e mo sopla,

² ɔ̀ aa sa'onao ní màsokenao kàaa, aa ní lá aa m̀è: Kpelewa wá ke ní Dii kpagolooi? A owēe lá wá ke wà taò a gbey.

³ ɔ̀ aa wèmə́ aa m̀è: Tó ále tá ní Isailio dii kpagoloo, ásu taò giio. A aà gba pò á tàae yáí, í gbágbā, í yá pò tò i ɔ̀ gowáo d̄s̄.

⁴ ɔ̀ aa ní lá aa m̀è: Bó wá aà gba wà taò wá tàae yáii? Aa wèmə́ aa m̀è: A vua pi lán gbenawa m̀en s̄oo ní énao lo m̀en s̄oo á kíaō dasileu, asa gyā doupi á lé ní á kíaō píie.

⁵ A á gbenaō taa pí ní éna pò lé á b̀usu ò̀kpaō, í Isailio dii kpelaò. A gí ɔ̀ goiwá ní wá dii ní wá b̀suoa?

⁶ Bóyáí á ye swágbāake lá Egipio ní Falaōo kèwai? Lá à ní wetà e aa Isailio gbàe aa tà, í d̄águo lé?

⁷ Tiasa à ge zugo dafu ke, í mó ní zù neade m̀en pla pò wi zuudané yāao. A gópi d̄oné, í ní né pò ténzio kémá, à tárino ní kaau.

⁸ A Dii kpagolo sé da gópi guu, í vua pò pò ále kpásā á tàae yáio ka balu, í dile kpagolopi saε, í zuo ka zéu aa gèò,

⁹ ío gwa. Tó kpagolo a b̀usu zé sè, àle gé Besemesi oi, ɔ̀me vāi z̄ɔ̀pi z̄ìwá. Tó i séle we s̄oo, wíò d̄s̄ ké ɔ̀me ɔ̀t̄wáo, mīiie.

¹⁰ ɔ̀ aa kè màa, aa godò zù neade m̀en plaone, aa ní néo kà kaau,

¹¹ ɔ̀ aa Dii kpagolo dà gópiu ní balo pò vua énao ní gbena taao ku a guuo.

¹² ɔ̀ zupio zesè tululu, aa Besemesi zé sè, aale gé, aale ɔ̀lo, aai lile ɔ̀plai ge zεio. Filit̄e kíaō té ní kpe e Besemesi z̄oleu.

¹³ Besemesideō lé pówena keke guzulεu. Ké aa wesè musu, aa kpagolopi è, ɔ̀ an pò kèna a eawa.

¹⁴⁻¹⁵ Ké gópi kà Besemesi gbé Yozuee bugbea, ɔ̀ à zè gbè gbène saε we. ɔ̀ Levii buio Dii kpagolopi b̀ò ní balo pò vua p̄o ku a guuo, aa kàle gbè gbènepiwa. ɔ̀ Besemesideō gópi lí z̄ēz̄ē yàa ū, aa sa pò wí a pò káteu à tékū ò Diiwa ní zupio. Goobeezi aa sa pò wí a pò káteu à tékū ò Diiwa ní sa p̄leo.

¹⁶ Filit̄e kía gbēon s̄oo yápi è, ɔ̀ aa àa tà Ekeloni z̄ibeezi.

¹⁷ Vua gbena pɔ Filitɛɔ kpàsá Diié ní tàae yáìɔn ké: Asedoda pɔ do, Gaza pɔ do, Asekeloni pɔ do, Gata pɔ do, Ekkeloni pɔ do.

¹⁸ Vua énaɔ ku lɔ Filitɛ mɛɛwiapiɔ dasileu, an kía gbɛɔn sɔɔɔ pɔ ũ. An mɛɛwia bíidepiɔ baade ní a zɔɛwiaɔ. Gbè gbèné pɔ wà Dii kpagolo dílewà Beseemesi gbé Yozuee bugbɛapi mé a seela ũ e ní a gbáo.

¹⁹ Ǿ Dii Beseemesideeɔ dèdɛ, ké aa a kpagolo guu gwà yáí. A ní dɛdɛ gbɛɔn bàákwie, ɔ wà búbuapè, ké Dii kaale zɔɔ kpàrízi yáí.

²⁰ Ǿ Beseemesidepiɔ mè: Déme a fɔ zɛ Dii Lua Kuaadoadepi aei? Wá kpagolopi kpàsá deɔ kíi sa ni?

²¹ Ǿ aa gbéɔ zì Kiliayaaliúdeɔwa aa mè: Filitɛɔ sù ní Dii kpagoloo. A mɔ ge se à suò á kíi.

7

¹ Ǿ Kiliayaaliúdeɔwà mɔ Dii kpagolopi sè aa tàò Abinadabu bɛ sísí musu. Ǿ aa aà né Eleazaa díle a dɔana ũ.

Samueli dɔaaa Isailiɔne

² Kpagolopi ku Kiliayaaliú à gègè, à kè we wè baoɛ.*

Isailiɔ lé wiile Diiwa míi, aale aà kíi wɛɛɛ.

³ Ǿ Samueli ò Isailiɔne pii à mè: Tó a zɛ ní Diió ní nòsemendoo, à dii zìlɔ ní Asetaatiɔ bɔle á guu, í ázía kpa Diiwa, íb zɔbleè ado, i á bɔ Filitɛɔ ɔzì.

⁴ Ǿ Isailiɔ Baaliɔ ní Asetaatiɔ bɔle ní guu, aale zɔble Diié ado.

⁵ Ǿ Samueli mè: A Isailiɔ píi, à káaa Mizipa, mí awakpaé Diié.

⁶ Ké aa káaa we, ɔ aa itò aa kòle Dii aɛ. Gɔɔbeezi aa leyè aa mè: Wa duunakè Diié. Ǿ Samueli yágɔgɔ Isailiɔne Mizipa we.

⁷ Ké Filitɛɔ mà Isailiɔ káaa Mizipa, ɔ an kíaɔ gè léléimá. Ké Isailiɔ mà, vía ní kú,

⁸ ɔ aa ò Samuelie: Nsu ñyɔ níleɔ! Wii le Dii wá Luawa aà wá sí Filitɛɔwa.

⁹ Ǿ Samueli sáne yɔmina sè, à sa pɔ wí a pɔ káteu búu à tékú oò Diiwa, ɔ à wiilèwà Isailiɔne. Ǿ Dii síaàɔ.

¹⁰ Ké Samueli lé sapi o, Filitɛɔ lé mó Isailiɔwa ní zìo. Zìbeezi Dii tò loupūnaa gbāa kè Filitɛɔwa. Gili gèngu, ɔ Isailiɔ ní ásookè.

¹¹ Ké Isailiɔ bɔle Mizipa, aa pè Filitɛɔwa aa ní dɛdɛ, aa ní kpá e Betekaa.

¹² Ǿ Samueli gbepèle Mizipa ní Senio zānguo, à tɔkpàè Ebezezɛ,† asa à mè: Dii mé dɔwále e wa kaò la.

¹³ Beewa aa Filitɛɔ fù, ɔ aai fɔ èa mòmá zìu ní búsuu lɔ. Dii ɔnàale Filitɛɔwa e Samueli wèni léu.

¹⁴ Wéle pɔ Filitɛɔ sí Isailiɔwa yáaɔ èa gò ní pɔ ũ za Ekkeloni e à gè pèò Gatawa. Isailiɔ wélepí ní ní tɔleɔ sí Filitɛɔwa píi. Isailiɔ ní Amoleɔ sɔ aa kú ní kɔo yákelesai.

¹⁵ Samueliá Isailiɔ dɔaanae e a wèni léu.

¹⁶ Wè ní wèo Ìb gé Beteli ní Giligalio ní Mizipao, Ì yágɔgɔ Isailiɔne wélepí guu.

¹⁷ Ǿ Ì ea ta Lama, asa aà ben we. Ì yágɔgɔ Isailiɔne we lɔe. We ɔ à Dii gbagbakíi bòu.

8

Isailiɔ kía gbɛaa

¹ Ké Samueli zikù, à a néɔ díle Isailiɔne dɔaanaɔ ũ.

² Aà negɔe séia tón Yoeli, a plaade Abia. Aame aai yágɔgɔné Beseeba.

* 7:2 2Sam 6.2-4 † 7:12 Bee mè dɔnle gbɛ.

³ Ama aà népio i te aà tufaio. Ja yá bakàné ní nú, aai gbagusaesi, aali yágōgō a zéwao.

⁴ Ǿ Isaili gbēzōō kō kàaa aa gè Samueli lè Lama

⁵ aa mè: Gwa, n zikù, mé ní néo te n tufaio. Kía dilēwēe sa aà de wá dōaana ũ, lá bui píi a pó víwa.

⁶ Ké aa mè aà kía kpáné aà de ní dōaana ũ, yápi i ka Samueliguo, Ǿ à wabikè Diiwa.

⁷ Ǿ Dii ò Samueli: Gbépio yāma, asa nímme aa ginzio. Mámme aa gímazi, ké másu kiblemáo yái.

⁸ Lá aale ke za gōō pó ma ní bóle Egipi e gbā, aa pākpāmazi, aa zōblè dii pāleone píi, màa aale kene lo.

⁹ N ní yāma sa, ní lezamá maamaa. Oné lá gbé pó a kiblemá ikoyā aò de.

¹⁰ Ǿ Samueli Dii yápi sèle siu gbé pó aale kía gbēawaone kélekele

¹¹ à mè: Lá gbé pó a kiblewá ikoyā aò den ke: A á negōe si à ní dile a zikasōgode ní a sōde ũe. Aaò be aà sōgo ae ní bao.

¹² A ní dile gbēon òaasōō ge gbēon blakwikwiō gbēzōō ũ. Aaò aà sa paè, aaò aà pó kekeè, aaò aà zikabōpiè ní aà sōgo pō.

¹³ A á nenōe si à ní dile nísiginakenaò ní blekenaò ní pēekenaò ũe.

¹⁴ A á buaò ní á vēebuò ní á kù kpé maaò síwá à kpa a ìwaowa.

¹⁵ A á pówena ní á vēebeo kwide síwá à kpa a ziaò ní a ìwaowa.

¹⁶ A á zōgōe ní nōe sí ní á zù maaò ní á zàa'inaò aaò zikēe.

¹⁷ A á pōtuò kwide síwá, ápiò í gō aà zō ũ.

¹⁸ Gōō bee sa á wiile Diiwa gbé pó á sè á kía ũpi yái, asi sō a wewá gōō bee lo.

¹⁹ Ǿ aa gí Samueli yāmai aa mè: Aawo! Wá ye wàò kía víe,

²⁰ wíò de lán bui kīniowa sō. Wá kía líò yágōgōwēe, ili dōaawēe zí guu.

²¹ Ké Samueli ní yāmà píi, a kà Dii e a swáwa.

²² Ǿ Dii òè: N ní yāma, kía dilené. Ǿ Samueli ò Isailipione: A baade tá a wéleu.

9

Samueli kō'ea ní Sauluo

¹ Bēyāmēe buie ku, aà tón Kisi. Negōnae mé à tōbò. Bēyāmēe bui mé Afia ì, Ǿ Afia Bekola ì, Ǿ Bekola Zeloò ì, Ǿ Zeloò Abieli ì. Abieli mé Kisipi ì.

² A negōe ví, aà tón Saulu. Ewaaso kefena. Aà sáa kú Isailiō guuo. An gbēe gbàa i ví aà gāuao.

³ Ké Kisipi zàa'inaò vūaa, Ǿ a ò a népie: Fēle zikenaò do se à gé zàa'inaò welei.

⁴ Ǿ aa pà Eflaiū bùsu gusisidea ní Salisa bùsuo, āma aa ku weo, Ǿ aa pà Bēyāmēe bùsua, aai ní eo. Ǿ aa pà Saalima bùsua, aai zàa'inao eo.

⁵ Ké aa kà Zufi bùsuo, Saulu ò zikena pó aa sánupie: Mō wà ea. Tó wi tao, ma mae a bilike wá yá musue, a zàa'inaò yāda lo.

⁶ Ǿ zikenapi òè: Ma! Lua gbé kú wéle bee guu. A beee ví, yá pó à mè a ke, ì kee. Wà gé we. A gí zé pó wá se wà wá zàa'inao e oiwēea?

⁷ Ǿ Saulu a zāsìwà: Tó wále gé, bó wá geoèi? Ble i gō wá bōo lo. Wá pōe ví wà Lua gbépi gbao. Ge bó wá víi?

⁸ Ǿ zikenapi èa ò Saulu: Gwa! Má Ǿ yōōnae kūa la. Má aà gba, i wá da zé pó wá séwa.

⁹⁻¹¹ Ǿ Saulu ò a zikena: N yāmaa ò. Wà gé. Ǿ aale gé wéle pó Lua gbépi kuu.

Ké aale wélepi sísì kú, aa kpàaū ní wéndiaò, aale gé ítoì. Ǿ aa ní lá aa mè: Gu'ena ku bea? (Isaili bùsuo yāa, tó gbé lé gé yāgbēai Luawa ì me: Mō wà gé gu'ena kíi. Asa gbé pó wí o gbā ānabi Ǿ wí o yāa gu'ena.)

¹² Aa wèmá aa m̀̀: Ao, a ku ae we. A ke kpakpa. Gbã à sù, asa wa ye sa'o gulesíue.

¹³ Tó a gẽ wéleu, á aà e e aàò gé géi poblei gulesípiu, asa wa pobleo e aà m̀̀. Aàpi mé a báaada sa'obleu gia, gbéé p̀̀ wà ní sisio i gbasá ble. Aò wãa, asa aà egwò zaan la.

¹⁴ Ké aa gè wélepiu, ò aa kpàaũ ní Samuelio g̀̀, à b̀̀ lé gé gulesípiu.

¹⁵ E Saulu àò gé m̀̀, Dii d̀̀aa à yápi kà Samuelie a swáwa à m̀̀:

¹⁶ Zia maa'i má Bëyámee búsu gbéé zima. Ní nísikawà ò aà dile ma gbéé Isailio d̀̀aana ù, i ma gbéépiò b̀̀ Filitéò z̀̀. Ma a gbéépiò wii mà, ò ma ní wegwà.

¹⁷ Ké Samueli Saulu è, Dii ò̀̀: Gbéé p̀̀ ma aà yá'ònepin we. Òme a kible ma gbééwa.

¹⁸ Ò Saulu s̀̀ Samuelizi wéle b̀̀leu, à aà là à m̀̀: Gu'ena be ku má ni? Òlomee.

¹⁹ Ò Samueli wèwà à m̀̀: Mámee má aà ù. D̀̀aa wà gé gulesíu, níyò poblemano gbãe. Zia k̀̀ má n ò̀̀se yá'one pii, mí n gbae.

²⁰ Nsu bílike n zàa'ina p̀̀ k̀̀le a g̀̀ àaòden gbãò yáwao, asa wà ní é. Isaili búsu p̀̀maaò pii a g̀̀ dé p̀̀ ùe, mé i ke mpi ní n de b̀̀deò pii bàasio?

²¹ Ò Saulu m̀̀: Bëyámee buin ma ùò lò? Ma bui mé f́́neũ de Isaili buiòla pii, mé ma daeò mé késáañzi Bëyámee buio guu. Bóyáí níle yá bee taa oimeei?

²² Ò Samueli Saulu ní a zikenao s̀̀ à gènnò poblekpue, à zólekii maa kpamá gbéé p̀̀ wà ní sisio guu. Gbéépiò kà gbéon baakwi taa.

²³ Ò Samueli ò blekenae: Ǹ̀ò p̀̀ má kpàma ma m̀̀ ò a dilekii kepi se m̀̀.

²⁴ Ò blekenapi m̀̀ ní ò̀̀ò gbadòmplewapiò, a dile Saulu ae. Ò Samueli m̀̀: P̀̀ p̀̀ wa dilenen ke. Só, asa wa dilene ò so maa'ie ní gbéé p̀̀ ma ní sisio. Ò Saulu poble ní Samuelio zibeezì.

²⁵ Ké aa pila gulesípiwa aa gè wéle eu, ò Samueli gè yá'ò ní Sauluo a kpé musu.

²⁶ Ò aa í we. Ké gu ye d̀̀i, ò Samueli lezù Sauluzi kpé musu we à m̀̀: Fèle mà gé zeine. Ké Saulu fèle, aàpi ní Samuelio aa b̀̀ bàasi nípla.

²⁷ Ké aa kà wénkpe, ò Samueli ò Saulue: O n zikenae aàò gé, mpi ò ze gia mà yá p̀̀ Dii ò one.

10

Samueli nísikaa Saulu miwa

¹ Ò Samueli nísi t̀̀u s̀̀ à nísikà Saulu miwa, ò à lepèwà à m̀̀: Dii mé n dile d̀̀aana ù a gbéé Isailioné. Niyò kible Dii gbééwa, ní ní b̀̀ ní ibee p̀̀ liaañziò z̀̀. Seela p̀̀ a to ò d̀̀ ké Dii mé n dile a gbéé d̀̀aana ùn ke.

² Tó wa kékòwa la tia, níyò da gbéon plaòle Zeleza, Laseli mia sae, Bëyámee buio búsu zóleu. Aa one: Wà zàa'ina p̀̀ n ge weleio è. An yá n mae k̀̀a gbãa b̀̀, n yá àle a kàake sa, àle me, kpelewa á ke a né yá musui?

³ B̀̀a we, tó n ge ae mé n ka gbéneli k̀̀i Taboo, gbéon àaò danle we b̀̀, aale gé Lua gbagbai Beteli. An gbédo blenò k̀̀a m̀̀n àaò, an gbédo p̀̀e k̀̀a m̀̀n àaò, mé an gbédo v̀̀e k̀̀a t̀̀u do.

⁴ Aa n aafia gbea, aai p̀̀e m̀̀n pla kpama, ní sí.

⁵ Bee gbea tó n ka Lua sìsì p̀̀ k̀̀ Gibea, gu p̀̀ Filitéò gudòakii k̀̀u, tó n káikù ní wélepio, níyò kpaaũ ní ànabio d̀̀d̀akòwa, aale pila gulesípiwa. Wa d̀̀aaané ní m̀̀nnaò ní g̀̀aò ní domaò ní kuleò, aale ànabikeke.

⁶ Dii Nisina a dine, ní ànabikekeénnò, ní li gbéé dafu ù.

⁷ Tó seela beeò k̀̀ma, yá p̀̀ n a kea zé è ke, asa Lua kunnòe.

⁸ Dɔaamee Giligali, má n le we, mí sa pɔ wí a pɔ káteu à tékū o ní sáaukpasao. Nyɔ ma dá we e gɔɔ sopla, mí mɔ mà n le we, mí yá pɔ nyɔ ke one.

⁹ Ké Saulu kpeli Samuelie, àle tá, Lua aà nòse lileè, mé seelapio kè zibeezi píi.

¹⁰ Ké aa kà Gibea, ānabio dāaale dɔɔakɔwa, ɔ Lua Nisina dīè, àle ānabikekēnɔ.

¹¹ Ké gbé pɔ aa aà dɔɔ aà è, àle ānabikeke ní ānabio, aa kɔ lala aa mè: Bóme Kisi né lèi? Saulu ku ānabio guu sɔ nɛe?

¹² ɔ Gibea gbēe yázāsímá à mè: Gbé kinio maɛɔn deɔ ũ sɔi? ɔ à gɔ yāa ũ wí mɛ: Saulu ku ānabio guu sɔ nɛe?

¹³ Ké Saulu ānabikekè a làa, ɔ à gè gulesi.

¹⁴ Ké Saulu tà be ní a zíkɛnao, Saulupi desē ní lá à mè: A ge má ni? Saulu wèwà à mè: Wa ge zàa'inao welele. Ké wi ní eo, ɔ wa ge Samueli kíi.

¹⁵ ɔ Saulu desēpi dè: Yá pɔ Samueli dè siumɛɛ.

¹⁶ ɔ Saulu mè: A òwɛɛ wà zàa'inao è. Ama i kpala yá pɔ Samueli òe galikèè.

Samueli bɔa ní Saulu kpalablea yáo gupuu

¹⁷ ɔ Samueli Isailio káaa Dii aɛ Mizipa.

¹⁸ A òné: Dii á Lua mè a á bóle Egipi, a á símá ní bui pɔ tɔ̀wáɔ píi.

¹⁹ Lua á bó á yá'ɔmao ní á taasikɛo guu píi, ɔ a giaazi gbã, á òè aà kía kpáé. Tɔ̀, à mɔ ze Dii aɛ sa bui ní buio, uale ní ualeo.

²⁰ Ké Samueli mò ní Isaili buio píi, ɔ Bēyāmeɛ buio téleblè.

²¹ ɔ à mò ní Bēyāmeɛ buio uale ní ualeo. ɔ Matili ua téleblè. Uadepio guu Kisi né Saulu mé blè. Ké wà aà wèle, wi aà eo.

²² ɔ wà èa Dii là lo wà mè: Gɔ̀epi mò la kàa? ɔ Dii mè: A ulea asoɔ sɔ̀o.

²³ ɔ wà bàalè gè aà bɔ̀ wà sùò ní guu. Ké à zè ní guu, ampíi an gbàa zè aà gāue.

²⁴ ɔ Samueli òné píi: A gbé pɔ Dii sè èa? Gbēe ku laaàwa á guuo. ɔ gbépii wiilè aa mè: Lua wá kía dɔ̀ ní aafiao!

²⁵ ɔ Samueli kpalablea zé bɔ̀lekèné, ɔ a kè láu a dīle Dii kpéu. ɔ à ní gbáe, baade tà a be.

²⁶ Saulu sɔ̀ à tà a be Gibea. Gɔ̀ gbāa pɔ Lua zíkè ní sɔ̀u taaànɔ.

²⁷ ɔ gbēpāe mè: Gbé bee taa mé a wá suabaa? ɔ aa sakāaagu, aai mɔ̀è ní pɔeoo, ɔ Saulu a níleake.

11

Saulu Amɔniɔ fua

¹ Amɔni bui Naasa mò ní a zīgɔ̀, aa bòokpà Yabesi Galada sae, ɔ Yabesideɔ ò Naasa: Ledoũ kewano, wí misiilene.

² ɔ Naasa òné: Tó ma á ɔplaa wé bɔ̀bɔ̀ ápii mé wí Isailio kù nípii, ɔ má gbasaa mà ledoũkéánɔ.

³ ɔ Yabesi gbēzɔ̀ɔ òè: Wá gba gɔ̀ɔ sopla wà gbéɔ̀ zí Isaili bùsu guu píi. Tó gbēe ku à wá suabao, wá mikpama.

⁴ Ké zinapio kà Saulu be Gibea, aa yápi òné, ɔ wà búbuapàle.

⁵ Gɔ̀ɔ bee Saulu lé su ní buaoe, a te a zuoi, ɔ à mè: Bó yá mé mò ɔ wàle ɔ̀lbi? ɔ wà Yabesidepio yá dāu wa siue.

⁶ Ké Saulu yápi mà, Lua Nisina dèdewa, ɔ aà pɔ̀ pà maamaa.

⁷ A zu sè mèn pla a dè a zèezɔ̀e, ɔ à gbéɔ̀ zìò Isaili bùsu guu píi aa mè: Maa wa ke gbé pɔ̀ aai te Saulu ní Samueliozioɔ zuone. ɔ vīa ní kú Dii yá musu, aa bɔ̀ ténzi sānu nípii.

⁸ Saulu ní nao Bezeki. Isailio kè gbēɔ̀n òasɔ̀sɔ̀o leɛ òaa do ní basɔ̀ooe (300.000), mé Yudaɔ̀ kú ní guu gbēɔ̀n òasɔ̀sɔ̀o leɛ baakwi (30.000).

⁹ Ǿ wa ò zina pò m̀pionε: A γε ο á gbέονε, zia e íatē àò gé gbāakūi, wá n̄ suaba. Ké zinao tà, aa yápi baokpà Yabesideonε, ̄ an pò kèna.

¹⁰ Aa ò Am̄onionε: Wá wázia kpáwá zia, í á p̄eā kewá.

¹¹ Saulu a gbέo kpaalè gāli àā. Gufēne ̄ aa s̄i Am̄oniongu n̄ b̀ou, aa n̄ dede e íatē gè gbāakùò. Ǿ gbé pò g̀o fàaa gbándodo mindodo.

¹² Ǿ wa ò Samueliε: Deo mé mè Saulu a kiblewáo ni? A bolein̄o wà n̄ dede.

¹³ Ǿ Saulu mè: Wa gbēe de gbāo, asa Dii Isailio suabà gbāe.

¹⁴ Ǿ Samueli ò bílaε: A mo wà gé Giligali wà εa Saulu kpa kpalau we lo.

¹⁵ Ǿ aa gè Giligali m̄pii, aa εa Saulu kpà kpalau Dii ae we, aa sáaukpa sa'ò Diiwa, ̄ Saulu n̄ Isailio ponakè we m̄pii maamaa.

12

Samueli migoa kpalai

¹ Samueli ò Isailionε p̄ii: Ma yá pò á òmεε mà p̄ii, ma kía kpàé.

² Aàpi mé a d̄aaé sa. Mapi s̄o ma zikù, ma mikā puakù mé ma néo kúán̄o. Ma d̄aaé za ma èwaasogoo e n̄ a gbāo.

³ Má ké! A ke ma seeladeo ũ Dii n̄ kía pò a kpào ae. Ma zu ge zàa'ina s̄i á gbēewae? Ma á gbēe blèe? Ma á gbēe wetāe? Gbagusaε ma wé blè ma bo á gbēe kpεe? Tó má kè màa, má a fiaboε.

⁴ Ǿ aa wèwà aa mè: Ni wá bleo, ni wá wetāo, ni p̄e sí wá gbēewao.

⁵ Samueli òné lo: Dii n̄ kía pò a kpào mé á seeladeo ũ gbā, ké i tàae'eao. Aa mè: Dii mé wá seelade ũ.

⁶ Ǿ Samueli òné: Dii mé Moizi n̄ Aalonao d̄ile, ̄ aa b̀o n̄ á deziio Egipi.*

⁷ A ke k̄ilikili Dii ae, mí yāmaa pò a kèé n̄ á deziio siué.

⁸ Yakobuo gea Egipi gbεa á deziio wiilè Diiwa,† ̄ à Moizi n̄ Aalonao d̄ile, aa n̄ bóle Egipi, ̄ aa n̄ kále b̀usue beeu.

⁹ Ké Dii an Lua yá s̄angu yái, ̄ à n̄ kpá Azoo z̄igoo gbēzoo Siselawa‡ n̄ Filit̄eo§ n̄ Moabuo k̄iao,* aale z̄ikaín̄o.

¹⁰ Ǿ aa wiilè Diiwa aa mè: Wa duunakè, wa p̄akp̄anzi, wa z̄oblè Baalionε n̄ Asetaatio.† Wá bo wá ibεεo ozi sa, w̄o z̄oblene.

¹¹ Ǿ Dii Gedeo‡ d̄ile n̄ Balakuo§ n̄ Zefeteo* n̄ Saus̄oo† aa á bó á ibεεpio ozi gup̄iiu, ̄ a ḡo k̄alea dooaa.

¹² Ké á è Am̄onio k̄i Naasa lé mó léleiwá, baa ké Dii á Lua mé á k̄ia ũ, á òmεε: Aawo! K̄ia mé a ikokewá fá!‡

¹³ Tia kéwa k̄ia pò á gbèa á sè ̄ Dii d̄iléén ke.

¹⁴ Tó á Dii v̄ia v̄i mé ále z̄oblè, tó ále aà yāma mé i bo aà yá kpεo, tó ap̄io n̄ gbé pò lé kiblewáo te Dii á Luazi, áo aafiaε.

¹⁵ Tó i Dii yāma s̄o, mé a bo aà yá kpε, a ot̄wáε lá a kè á deziionεwa.

¹⁶ A menaf̄o, í yāzoo pò Dii a keé e.

¹⁷ Saε wá kuwà lao lò? Má Dii s̄isi, i to lou v̄i à ma, lo d̄o ké á kíagbεaa kè Diiε íi maamaaε.

¹⁸ Ǿ Samueli Dii s̄isi, ̄ Dii tò lou v̄i à mà z̄ibeez̄i. Ǿ gbépii v̄iakè Diiε n̄ Samuelio maamaa.

¹⁹ Ǿ aa òè: Wabikew̄εε Dii n̄ Luawa, ké wápio n̄ z̄oblēnao wásu gagao yái. Wa yāv̄ai k̄afi wá duunaaε, asa wa k̄ia gbèaε.

²⁰ Samueli òné: Asu to v̄ia á k̄ūo. A v̄iipi kè p̄iε, āma ásu k̄ε Diiwao. A z̄oblè n̄ n̄semendo.

* 12:6 B̄oa 6.26 † 12:8 B̄oa 2.23 ‡ 12:9 D̄oa 4.2 § 12:9 D̄oa 13.1 * 12:9 D̄oa 3.12 † 12:10 D̄oa 10.10 ‡ 12:11 D̄oa 6-8 § 12:11 D̄oa 4.6 * 12:11 D̄oa 11.29 † 12:11 D̄oa 15 ‡ 12:12 1Sam 8.19

- 21 Asu kēwà à te táaɔzio. Aa ài v̄io, aa f̄o gbé b̄oo, asa p̄p̄ãne.
 22 Dii a a gbéɔ v̄uaao a tó z̄oo yáí, asa aà á kea a gbéɔ ũ kàaàgue.
 23 Mapi s̄o, Dii su to mà duunakee mà wabikeaeé tóo. Aawo, má zé maa p̄o de à se ɔb̄é.
 24 A v̄iake Dii, àò z̄obleè ní náaio ní n̄semendoo. A làasooke yãz̄oo p̄o a kèéowa.
 25 Tó a gi te v̄aiwa, ápio ní á kiao, wa á kaale ápiie.

13

Samueli Saulu lelea

- 1 Saulu kè Isailio kía ũ wè pla,
 2 à ní z̄iḡoo sè gb̄eɔn òaasoo l̄ee àās̄ (3.000). Gb̄eɔn òaa kwi aao kuaàno Mimasa ní Beteli gusisideo. Gb̄eɔn òaa soo aao kú ní aà né Yonataao Gibea, B̄yãmee bùsuu. ɔ à gbé k̄inio gb̄ae, baade tà a be.
 3 Yonataa l̄ele Filit̄e gud̄ana p̄o kú Gebaowa, ɔ Filit̄e a baomà. ɔ Saulu z̄iḡaalè Isaili bùsu gupiiu à mè: Ebeluo, à yãe ma!
 4 ɔ Isailio mà píi wà mè, Saulu l̄ele Filit̄e gud̄anaowa, ɔ Filit̄e ye Isailio ḡiyáio. ɔ wà Isailio sisi, aa mò nà Sauluwa Giligali.
 5 ɔ Filit̄e k̄aaa aa z̄ika ní Isailio. An s̄ógoo kà òaasoo l̄ee àās̄ (3.000), an s̄ógodeo kà òaasoo l̄ee soolo (6.000), mé an k̄esedeo dasi lán ísiale ũfãawa. ɔ aa f̄ele gè b̄òokpà Mimasa, Betav̄e gukpe.
 6 Ké Isailio è wà ḡo yeelea, wàle naaaino, ɔ aa ùle gb̄e'eo ní dàoo ní gb̄esoono ní gb̄áoo ní eo guu.
 7 An gb̄eoo gulè aa bùa Yuud̄ewa e Gada buio bùsuu ní Galada bùsuo. E tia Saulu ku Giligali, v̄ia lé gbé p̄o kuaàno k̄u maamaa.
 8 A Samueli dà ḡoo sopla lá a òl̄ewa.* Ké i mo, ɔ aà gbé lé f̄aaa, aale aà to we.
 9 ɔ Saulu mè: A m̄ome ní sa p̄o w̄i a p̄o káteu à tékū oboo ní s̄aukpa sa'oboo. ɔ à sa p̄o w̄i a p̄o káteu à tékūpi ò.
 10 Ké a làa, Samueli lé ká, ɔ Saulupi gè dàaale à gb̄aakp̄aaazi.
 11 ɔ Samueli òè: Bó yá ní kè màai? Saulu w̄ewà à mè: Ké má è ma gbé lé f̄aaa, aale ma to we, mé ni mo ḡoo p̄o ní òl̄ewao yáie. Filit̄e lé k̄o k̄aaa Mimasa,
 12 ɔ ma mè, aasu lélea Giligali la Dii sísisai. ɔ ma sapi ò teasi.
 13 ɔ Samueli òè: N faasaiyã kè! N yá p̄o Dii n Lua òl̄ene k̄uao. Tó ní k̄ua yãae, Dii a to n buio aao kpalable ḡoo piie.
 14 Tia kéwa n̄ȳo ḡeḡe kpalauo. Lá ní yá p̄o Dii òl̄ene k̄uao, a gbé p̄o aà n̄se muaaano wele à aà òl̄e a gbé òaana ũe.†
 15 ɔ Samueli f̄ele Giligali à gè Gibea, B̄yãmee buio bùsuu. ɔ Saulu a z̄iḡo p̄o kuanoo n̄ao, aa kà gb̄eɔn òaa àās̄ taa.
 16 Saulu ní a né Yonataao ní a z̄iḡo p̄o kúr̄ino ku Gibea, mé Filit̄e b̄òokpà Mimasa.
 17 Z̄iḡo ḡali àās̄ b̄ole Filit̄e b̄ou, aa gè lélei Isailiowa. Ḡali do gè ɔfela oi Suali bùsuu.
 18 Ḡali do gè Betoloni oi, mé a àās̄de gè Isaili bùsu z̄oleu, s̄isi p̄o b̄oaa ní Semai. Guzul̄eo ní gb̄áoo.
 19 Sia ku Isaili bùsuuo, asa Filit̄e mè Ebeluo su f̄enda ge s̄onapioe.
 20 Filit̄e k̄ii ɔ Isailio ì gé soono ní z̄usoono ní moo ní k̄oma lededeui.
 21 Soono ní z̄usoonleoo kà ánuu ɔwat̄e plapla, saao ní moo s̄o ánuu ɔwat̄e dodo.

* 13:8 1Sam 10.8 † 13:14 Zin 13.21-22

22 Ayāmeto zipi kagɔɔ Saulu ní Yonatāao zīgɔɔ fēnda ge sōna kūao, sema Saulu ní Yonatāapio bàasio.

23 Filitē gudṣanao gè Mimasa gbɛbɔleu.

14

Yonatāa ziblea Filitēwa

1 Gɔɔewa Saulu né Yonatāa ò èwaaso pɔ a a zikabɔɔ kūae: Mɔ wà ge Filitē gudṣanao kíi le. I o a mae sɔo.

2 Saulu ku gbɛafuli gbáu Migɔɔ, Gibea sae ní zīgɔɔ gbɛɔn àaa àaɔ.

3 Sa'ona Ahia kú ní guu, a a sa'o'ula daa. Ikabodu v̄i Aitubu néε. Aitubupia Fineasi néε, Eli pɔ de Lua gbàgbana ũ Silo tɔūnae. An gbɛe dɔ Yonatāa gè gueio.

4 Gbɛbɔle pɔ Yonatāa ye gɛu à Filitē gudṣanao le, gbɛ pélepɛleu lán swaawa ɔplaai ní zεiɔ. Ado tɔn Bozezu, ado sɔ Senε.

5 Ado ku gugbāntoou Mimasa oi, ado sɔ gɛɔmidɔkii Geba oi.

6 Ǿ Yonatāa ò èwaasopie: Mɔ wà gé gyafɔɔde gudṣanapio kíi. Dii a gí dɔiwálea? Asa yāe a fɔ kpa Diiε à to wà gí zibleio, wá dasi ge wá dasion lò.

7 Ǿ aà zikabɔkūnapi òè: Lá à ní pɔ gbà píi lé, ke. Lá ní sè, má làae.

8 Ǿ Yonatāa mè: Tɔɔ, wà gémá wà wázia mɔné.

9 Tó aa òwɛε wà zé wà ní dāε, wí ze wá gbɛu, wá gémá bo.

10 Tó aa mè wà mɔε sɔ, wí gémá, asa bee mé aɔ de Dii ní kpaawá seela ũ.

11 Ǿ aa nízia mò Filitē gudṣanapione. Ǿ Filitēpio mè: Gwa! Ebeluɔ lé bɔ ε pɔ aa ulɛauɔ guu kee.

12 Ǿ gudṣanapio lezù Yonatāa ní a zikabɔkūnaozi aa mè: A mɔ wà yāe oé ke. Ǿ Yonatāa ò a zikabɔkūnae: Nyɔ te ma kpε, asa Dii ní kpá Isailiɔwae.

13 Ǿ Yonatāa lé dede àle bɔga, mé aà zikabɔkūna te aà kpε. Ké Yonatāa ní kwé, ɔ aà zikabɔkūnapi ní dede aà kpε.

14 Léleama séiapi guu Yonatāa ní a zikabɔkūnao ní dede gbɛɔn bao taawae. Gupi báluma kà gu bà do taawa.

15 Ǿ gili gè Filitēgu ní bɔou ní sɛuo píi. Via ní zīgɔɔ kù, gudṣanao ní gbé pɔ aai gé lélei Isailiɔwao píi. Ǿ tɔɔle lùalua. Lua mé gili gèngu màa.

16 Ké Saulu gudṣana pɔ kuaàno Gibeaɔ è Filitē zīgɔɔ bàalè lé fāaa gupiiu,

17 ɔ Saulu ò gbé pɔ kuanɔne: A wéte wá gbézi à gwa, wí dɔ gbé pɔ bɔ wá guu. Ké aa gwà, aa è Yonatāa ní a zikabɔkūnao mé kú ní guuo.

18 Ǿ Saulu ò Ahiaε: Mɔ ní n sa'o'ulao wà Dii laò. Asa zibeezi a sa'o'ulapi daa Isailiɔ guu weε.

19 Gɔɔ pɔ Saulu lé yā'o sa'onapie, zɔa pɔ dɔ Filitē bɔou lé káfi, àle dede, ɔ Saulu òè aà to we.

20 Saulu a zīgɔɔ kàaa píi aa gè ziu, ɔ aa è gili gè Filitēgu maamaa, aale fēna kakɔε.

21 Ebelu pɔ zèle Filitēgu guu yāa aa mɔnno ziu ní bɔouɔ èa nà ní gbé pɔ kú ní Saulu ní Yonatāaowa.

22 Ké Isaili pɔ ulɛa Eflaiū bùsu gusisideu weɔ mà Filitē lé bàale, aa nà ní gbéwa ziu bo, aa nàaano.

23 Màa Dii zè ní Isailiɔ gɔɔ bee, ɔ aa ziblè e za Betavē.

Yonatāa zɔblea

24 Isailiɔ taasikè gɔɔ bee, asa Saulu yādile ní Lua tɔo a zīgɔɔne à mè: E oosi ge kɛò, gbé pɔ pɔblè e màò gé tɔsii ma ibεεowa, ade gò láaiɔ ũε. Ǿ an gbɛe i pɔbleo.

25 Zīgɔɔ sɔ lákpeu nípii, we zó li lé léle zíle.

26 Ké aa sɔ lákpeu màa, aa è zó'i lé bàale, áma an gbɛe i ɔzɔwà a dà a léuo, ké aale viake yādileae yái.

27 Yonatāa s̄ i yá p̄ a mae d̄ile a zīgōne mao, ̄ à a lípana p̄ á k̄ua z̄ z̄sapiwa. A ɔm̄ai a dà a léu, ̄ aà wé k̄è.

28 ɔ zīgōe òè: N mae yád̄ile a zīgōne à mè gb̄é p̄ ɔɔblè gb̄ā, ade ḡò láaip̄o ūe. A yáí tò gb̄épii ȳèèe làa.

29 ɔ Yonatāa mè: Ma mae lé íadamáe. Gwa lá ma wé k̄è, ké ma z̄ɔpi m̄òso ȳo yáí mè.

30 Tó gb̄éɔ p̄ p̄ aa s̄í n̄ íbeɔɔwa blè gb̄ā yáa lé, d̄o aa Filit̄eɔ d̄ède de beea.

31 Zibeez̄i Isailiɔ Filit̄eɔ d̄ède sea za Mimasa e Ayaloni. Aa kp̄asa dúuduue,

32 ̄ aa s̄í n̄ ɔtuɔɔ guu, aa s̄ā n̄ zuo n̄ zun̄eɔɔ k̄ùk̄ù aa d̄ède weḡo, aale só n̄ a auo.

33 ɔ wà a baokp̄a Saulue wà mè: Gwa! Wàle duunake Dii, wàle n̄ò só n̄ a auo. * ɔ Saulu mè: A ɔ Dii yá kpe. A gb̄è gb̄ène gále m̄ò ma ae la kpakpa.

34 ɔ à mè: A fāaa n̄ guu, í oné an baade mó ma k̄í n̄ a zuo ge a s̄ā, aai a k̄òlokpakpa la, aai só. Ásu duunake Dii à n̄ò só n̄ a auo. ɔ baade mò n̄ a zuo gwá bee, à a k̄òlokp̄a we.

35 Saulu Dii gb̄agbak̄i bò we. Sa'ok̄i p̄ a bò séian we.

36 ɔ Saulupi mè: Wà péle Filit̄eɔzi gwáa wà n̄ d̄ede e gu ge d̄ò. Wásu n̄ kee too. ɔ wa òè: Ké lá à k̄ène maawa. ɔ sa'ona mè: Wà s̄o Luazi la ḡia.

37 ɔ Saulu gb̄èa Luawa: Wà péle Filit̄eɔzi, n̄ȳó n̄ kp̄awáa? ɔ i wewà z̄ibeez̄io.

38 ɔ Saulu mè: A zīgōo gb̄ēz̄oɔ p̄í, à s̄m̄azi la, ké wà e d̄o duuna p̄ wa k̄è gb̄ā.

39 N Dii Isailiɔ Suabana t̄o, baa t̄o ma né Yonatāa mé duunakè, sema aà ga. ɔ gb̄èe i lésio.

40 ɔ a òné: A ze saalo le, mapi n̄ ma néo w̄io ku saalo la. ɔ wa òè: Ké lá à k̄ène maawa.

41 Saulu ò Dii Isailiɔ Luae: To wà síana d̄o. ɔ yá Yonatāa n̄ Sauluo blè, ̄ bíla mi bò bau.

42 Saulu mè: A gb̄ela† mapi n̄ ma néo musu. Ké yá Yonatāa blè,

43 ̄ Saulu òè: Yá p̄ n̄ k̄è om̄e. ɔ Yonatāa òè: Ma lípana lébana ̄ má z̄ò z̄ówa, ȳoɔn̄n̄o má m̄òso. Má ké! Tó a ma de, à ma de.

44 ɔ Saulu mè: Yonatāa, t̄o ni gao, Lua yāp̄āsík̄em̄e b̄èeb̄e.

45 ɔ wa ò Saulue: Yonatāa ga lo! Aà gb̄é p̄ ̄m̄e tò wa z̄iblèa? Aawo! N Luao wi wei ké baa aà mik̄a m̄èndo léle z̄íle, asa Lua d̄on̄le ̄ à bee k̄èò gb̄ā. Beewa ̄ wà Yonatāa m̄isi, i gao.

46 ɔ Saulu kámabò n̄ pélea Filit̄eɔzio, ̄ Filit̄eɔ tà n̄ bùsuu.

47 Ké Saulu z̄òle Isaili kp̄alau a làa, à z̄ik̄à n̄ a íbeɔɔ gupiiue: M̄abuɔ n̄ Am̄oni n̄ Eɔb̄uɔ n̄ Zoba k̄iá n̄ Filit̄eɔ. Kpe p̄ à liliu pii, i z̄iblem̄áe.

48 Aà w̄óke t̄òb̄ò, à z̄iblè Amalekiɔwa, à Isailiɔ s̄í n̄ wetānaɔwa.

49 Yonatāa n̄ Isiboseo n̄ Malakisuaò mé Saulu neḡeɔ ū. A nen̄eɔ v̄í gb̄eɔn̄ pla. A séia t̄on̄ Melabu, a plaade Mikali.

50 Aà na t̄on̄ Ain̄aũ, Aimaaza née. Aà zīgōo gb̄ēz̄oɔ t̄on̄ Abinee. Saulupi d̄auna, aà des̄e N̄e née.

51 Saulu mae Kisi n̄ Abinee mae N̄eɔ mé Abieli néo ū.

52 Saulu ḡoɔ ìò p̄ās̄í n̄ Filit̄eɔ ḡoɔpii. Tó Saulu neḡōna ge w̄óde è, i aà si à nawa a zīgō ūe.

15

Dii gia Sauluzi

* 14:33 Daa 9.4, Lev 17.10-14 † 14:42 Nao 27.21

1 Samueli ò Sauluε: Máme Dii ma zĩ, ̄ ma n̄sikàma n̄ kpalablea aà gbé Isailiowa seela ũ. Too! Swákpa Dii yáí sa.

2 Dii Zĩḡs̄de mè á fiabo Amalekiõne yá p̄o aa kè Isailiõne aa zez̄õné an b̄oa Egipi gb̄ea yáí.*

3 Gé léleimá sa, ní n̄ mid̄e m̄pii. Nsu n̄ n̄ gb̄ee too. N n̄ d̄ede pii, ḡs̄o n̄ n̄ōo n̄ né gb̄aāo n̄ né ȳõmin̄āo n̄ zūo n̄ s̄āo n̄ yiongōo n̄ z̄āāĩnāo.

4 ̄ Saulu a gb̄é̄o s̄isi à n̄ k̄aaa Telaiũ. Aà zĩḡs̄ k̄es̄edēo gb̄ēon òaas̄ōs̄ōo l̄ēe òaa dōe (200.000). Yudāo ku l̄o gb̄ēon òaas̄ōs̄ōo l̄ēe kwi (10.000).

5 ̄ Saulu ḡe Amalekiõ w̄é̄leu, à̄le n̄ d̄ād̄a swa'eu.

6 Saulu lékp̄ās̄āk̄è Keniõne à mè: A b̄ole Amalekiõ guu, ké m̄asu mà á d̄edēn̄ōo yáí, asa áme a ȳamaak̄è Isailiõne an b̄oa Egipi gb̄ea. Ké Keniõ b̄òle Amalekiõ guu,

7 ̄ Saulu ḡe l̄è̄le Amalekipiõwa za Avila e à ḡe p̄e Suluwa Egipi gukpe.

8 A Amalekiõ kí Agaga k̄ũ b̄é̄e, ̄ à aà gb̄é̄o d̄ède n̄ f̄endāo m̄pii.

9 Saulu n̄ a zĩḡs̄ō i Agaga d̄eo, mé aa s̄ā maāo s̄è̄le n̄ zūo n̄ zune m̄ekpaāo n̄ s̄aneb̄ōo n̄ p̄ōmaāo pii, aai we n̄ d̄edēo. P̄ō gian̄āo n̄ p̄ō f̄é̄f̄ēāo ̄ aa d̄ède pii.

10 ̄ Dii yá'ò Samueliε à mè:

11 Ma Saulu kpāa kpalau tò ma p̄ō yà, asa à b̄ò ma kpēe. Lá má dà̄e, ìli keo. Yápi d̄i Samueliwa, ̄ à wiil̄ē Diiwa e gu ḡe d̄ò̄.

12 Ké Samueli f̄è̄le k̄ōk̄ōo, à ḡe dai Saulule, ̄ wa ò̄e: Saulu ḡe Kaameli. A seelap̄è̄le we a ȳad̄ōangu yáí, ̄ à èa ḡe Giligali.

13 Ké Samueli Saulu l̄è̄, ̄ Saulupi ò̄e: Dii báaad̄angu! Má k̄è lá Dii ò̄m̄ēēwa.

14 ̄ Samueli aà là à mè: P̄ō wii p̄ō ma swá̄l̄è̄wà lán s̄ā wiiwa d̄e kpelewa ni? Zu p̄ō má̄le n̄ ōō ma b̄ò má ni?

15 ̄ Saulu w̄è̄wà à mè: Amalekiõ p̄ōõne, asa wà n̄ s̄āo n̄ n̄ zù maāo s̄è̄le wà s̄ù̄ò wà sa'ò̄o Dii n̄ Luawaε. Wa n̄ k̄iniõ d̄ède.

16 ̄ Samueli ò̄e: N̄ile màa, mí yá p̄ō Dii ò̄m̄ēē gw̄āas̄inaa on̄e. ̄ Saulu mè: O.

17 ̄ Samueli mè: Ké n̄ nz̄ia f̄é̄nembo ȳaa, ni ḡo Isaili buiõ d̄ōaana ũo lé? Dii n̄ kpa Isailiõ k̄ia ũ,

18 ̄ à n̄ zĩ n̄ a b̄ōolek̄ēe à mè: Ge n̄ Amalekiõ d̄ede, asa duunk̄enāõne. Zik̄ar̄n̄o e n̄ ge n̄ n̄ mid̄e.

19 Ak̄ea n̄ gi Dii ȳamai, n̄ lele n̄ p̄ōowa, n̄ yá p̄ō Dii yeio k̄èi?

20 ̄ Saulu ò̄e: Ma Dii ȳamà, ma b̄ōole p̄ō à ma zĩ kei k̄è. Ma Amalekiõ d̄ède pii, ̄ ma su n̄ n̄ kí Agagao.

21 ̄ wà s̄ā maāo n̄ zù maāo s̄è̄ p̄ō p̄ō wa d̄è̄d̄epiõ guu wà sa'ò̄o Dii n̄ Luawa Giligali la.

22 ̄ Samueli mè:

Dii yá k̄ũa maāe d̄e sa p̄ō w̄i a p̄ō k̄á̄teu à ték̄ũ oaa.

Misiilēāe d̄e sa'ooa.

Aà ȳamaa d̄e sa'oa n̄ s̄asa m̄ekpaaola.

23 Gia aà ȳamai duuna s̄aa n̄ m̄asok̄eaōe.

D̄ó̄eaān̄ō v̄ai s̄aa n̄ táagbagbaaōe.

Lá n̄ gi Dii ȳamai,

aàpi s̄ō à ḡi n̄ kíak̄eie.

24 ̄ Saulu ò̄e: Ma duunak̄è. Ma p̄a Dii yá p̄ō n̄ ò̄m̄ēēa, asa ma v̄iak̄è gb̄é̄õnēe, ̄ ma n̄ ȳamà.

25 S̄ūuuk̄eman̄ō n̄ ma duunapio sa. Ea ḡeman̄ō, ké mà e k̄ú̄le Diiε.

26 ̄ Samueli ò̄e: Má ḡenn̄ō, asa n̄ gi Dii yáie, mé à ḡine n̄ȳō d̄e Isailiõ k̄ia ũe.

* 15:2 B̄oa 17.8-14

27 Ké Samueli kpeli, àle ta, ɔ Saulu aà kù a ula léwa, à kè.

28 ɔ Samueli òè: Dii n bɔ Isaili kpalau gbãe, ɔ à gbé pɔ a maa denla kpàu.†

29 Isailiɔ Lua gawide lí estoo, ili a làasoo liléo, asa a de gbēnazina ũ ké à a làasoo liléo.

30 ɔ Saulu èa òè: Ma duunakè. N beeo n yá na, ma kpela Isaili gbēzɔɔ ní gbépiio ae. Gé zεimeε ké mà e kùle Dii n Luaε.

31 ɔ Samueli èa gè zèè, ɔ Saulupi kùle Diiε.

32 ɔ Samueli mè: A mɔ ní Amalekiɔ kí Agagao. Ké kíapi lé mɔ, a dɔ yãe kuo, asa àle e a bɔ ga léziε.

33 ɔ Samueli mè: Lá n fēnda tò nɔε daside kùa a néwa, màa n da a kua a néwa sɔ. ɔ à Agaga zèezɔε Dii ae Giligali we.

34 ɔ à tà Lama. Saulu tà sɔ a be Gibεa.

35 Baa ké Saulu kè Samueliε wēnaũ, Samuelpi i gé aà gwai lɔo e à gè gào, asa Dii pɔ yà a Saulu kpaɔ Isailiɔ kpalau yá musuε.

16

Samueli nísikaa Davidi miwa

1 Dii ò Samueliε: Nyɔɔ ɔɔlɔ Saulu yá musu e bɔε ni? Ma gi aà kible Isailiɔwae. Nísika kóba pai, ní dazεu. Ma n zɪ Betelεũ gbé Yese kíiε, asa aà né do ɔ má sè aà gɔ kía ũ.

2 ɔ Samueli mè: Kpelewa má ke mà gé wei? Tó Saulu mà, a ma dεε. ɔ Dii òè: Zununu se ñ gεò, ní me n mɔ ma gbagbaie.

3 Yese sísi sapi oa guu, mí yá pɔ rýɔ ke one, ní nísikameε gbé pɔ má ɔlɔne miwa.

4 Samueli yá pɔ Dii òε kè. Ké àle ká Betelεũ, wélepi gbēzɔɔ gè daiaàle. Vía ní kú, ɔ aa aà là à mè: Aafia n mɔ laa?

5 A mè: Aafiaε. Ma mɔ Dii gbagbaie. A gbābɔ áziε, í gemanɔ sa'oi. ɔ à gbābò Yese ní a negɔεɔne, à ní sisi sa'o guu.

6 Ké aa ká, Samueli Eliabu è, ɔ à làasookè à mè: Gbé pɔ Dii sè mé ze aà ae we.

7 ɔ Dii òè: Nsu ñ aà zεa ge aà gbāa gwao, ma giaàziε. Mili gbé gwa lá gbēnazina ñ gwawao. Gbēnazina ñ gbé gwa a mekaawae, mapi sɔ, sɔ ɔ mi gwa.

8 ɔ Yese Abinadabu sísi, à mò Samueli ae, ɔ à mè: Dii i gbéε bee seɔ.

9 ɔ Yese Sāma sísi, à mò Samueli ae lɔ, ɔ à mè: Dii i gbéε bee seɔ.

10 ɔ Yese a negɔε gbēɔn soplaɔ sísi, aa mò Samueli ae, ɔ à mè: Dii i ní gbēε seɔ.

11 ɔ à Yese là à mè: N èwaasɔ lén laa? A wèwà à mè: An gɔzāna mé kú lao, àle sādāε. ɔ Samueli òè: Gbé zɪ aà sísii. Wá sa'oo e aà ka la.

12 ɔ à gbé zìwà, à mò. Népiá gbé tēaε, aà wé maa mé aà oa kefeũ. ɔ Dii mè: Fele ñ nísika aà miwa, asa aàpin we.

13 ɔ Samueli kóbapi sè à nísiká aà miwa aà v̄iɔ wáa. Za zìbeezi ɔ Dii Nisina d̄i Davidiε. Bee gbεa Samueli èa tà Lama.

Davidi zíkεa Sauluε

14 Dii Nisina gò Sauluwa, ɔ Dii tò táa pāsɪ d̄iè.

15 Aà ñwao òè: Lua tò táa pāsɪ d̄ine.

16 Lá màaε Baa, tó wápiɔ n ñwao gbé pɔ mɔɔna dɔ wεεε. Tó Lua tò táa pāsɪpi d̄edema, ili mɔɔnalene, níli e ñ ke s̄aɔ.

17 ɔ a ò a ñwaoε. A gbé pɔ mɔɔna dɔ maamaa wεεε mɔomεε.

18 ɔ aà ñwae òè: Ma Betelεũ gbé Yese née è, a mɔɔna dɔ. Negɔñ zìkanaε, mé a yá'o dɔ. Gɔ kefenaε, mé Dii kuaànɔ.

† 15:28 1Sam 13.14, 28.17

- 19 Ǿ Saulu gbéǿ zǐ Yesewa, aa òè: Saulu mèn n n né Davidi pǒ ì sǎo dǎ gbaewa.
- 20 Ǿ Yese pǣe dǐ zǎa'inae n vǣeo tùu do n blesan bǒbǒ, à a né Davidi gbàeò Sauluwa.
- 21 Ké à kà Saulu kíi, à gǒ aà zíkèna ũ. Saulu yeaàzi maamaae, ǿ à aà dǐle a zíkabǒkǔna ũ.
- 22 Ǿ Saulu gbé zǐ Yesewa à mèn: To Davidi gǒ ma zíkèna ũ, asa aà yá ì kamague.
- 23 Tó Lua tò táapi dède Sauluwa, ǿ Davidi ì a mǒona se àò leè. Tó táapi tà, ǿ ì ke sǎo, ì su a laaiwa.

17

Davidi n Goliatio

- 1 Filitǣo n zǐgǒo kǎaa, aale zǐ sǒuke Soko, Yuda bǔsuu, ǿ aa bǒokpà Efedamiŭ, Soko n Azekao zǎnguo.
- 2 Saulu n Isailio sǒ aa kǒ kǎaa aa bǒokpà Ela gusalalau, aale sǒuke aa gé Filitǣowa zǐu.
- 3 Filitǣo ku sǐsǐwa le, Isailio ku sǐsǐwa la, guzule kú n zǎnguo.
- 4 Ǿ Gata negǒna pǒ wǐ me Goliati bǒ Filitǣo bǒou. Aà gbǎa kà gǎsǐsuu soolo.
- 5 A mǒgotǣ fùa kpaa, mé a mǒgotǣ ula pǒ de lán kpǒtǣewa daa, a gbia kiloo bàaǿ.
- 6 A mǒgotǣ sòolo yea lǒ, mé a mǒgotǣ sǒmpǣpǣe looa a kpǣ.
- 7 A sǒn sǒne kǔa, a pá de lán zwàatǎna àsaliwa. A wétǣ gbia kiloo soplae. Aà sǣngbaokǔna be aà ae.
- 8 Goliati zea, ǿ à lezù Isaili zǐgǒozi à mèn: Bóyǎi a bǒle n zǐoi? A dǿ Filitǣn ma ũoa? Apiǒ sǒ, Saulu zǒo. A gbǣe weele á guu aà pila mǒ ma kíi.
- 9 Tó a fǐ zíkamanǒ, tò à ma de, ma gbéǿ gǒ á zǒo ũe. Tó máme ma aà dè sǒ, á gǒ wá zǒo ũe, ì zǒblewǣe.
- 10 Ǿ Filitǣpi èa mèn: Mále kuabii Isaili zǐgǒowa gbǎ. A gbé weelemǣe wà zǐka n kǒo.
- 11 Ké Saulu n Isailio pii aa aà yápi mà, aa bílikè, sǒ kǣngu.
- 12 Davidiá Eflata gbé Yese née. Yesepiá Betelǣŭ pǒ kú Yuda bǔsuu gbǣe. A negǒe ì gbǣon swaaǿe, mé Saulu gǒo à maezǒokǔ, à zíkǔ táotao.
- 13 Aà né gbǎa gbǣon àaǒo ku zǐlau n Sauluo. Aà negǒe séia tón Eliabu, a plaade tón Abinadabu, a àaǒde tón Sǎma.
- 14 Davidi mé Yese né gǒzǎna ũ. Aà vǐpiǒ te Sauluzi,
- 15 ǿ aàpi ì ge Saulu kíi, ì ea su Betelǣŭ a mae sǎo dáii.
- 16 Filitǣpi ì bǒ à azǐa ǒbné kǒo n oosio e gǒo bla.
- 17 Ziewa Yese ò a né Davidie: Ese kpasaa pǣn doé n pǣe mèn kwiéǒ se n geò kpakpa n vǐǒne n bǒou.
- 18 Gǎse mèn kwiéǒ se n kpá n gǎli gbǣzǒowa. Ge n n gwa tò aa aafia, ní su n n aafia seelao.
- 19 Aa kú n Sauluo n Isailio pii Ela gusalalau, aale zǐka n Filitǣo.
- 20 Davidi fǣle kǒo káaukaau, à a sǎo tò n sǎdǎn pǎleo. A a aso sè, ǿ à dàzeu lá Yese dǐleewa. Ké à kà zǐgǒo bǒou, à mǒ lè aale gé zǐlau, aale wii gbǎa lé.
- 21 Isailio n Filitǣo lé sǒuke, aa aedǒkǒwa.
- 22 Ǿ Davidi a aso nǎ pǒo dǒanae aà ǒzǐ, ǿ à bàalè gè zǐlau. A a vǐǒ lè we, ǿ à fǒkpámá.
- 23 Ké àle yǎ'orǎnǒ, Filitǣo negǒna Goliati, Gata gbé bǒ Filitǣ zǐgǒo guu, à èa fǣle n a yápio. Davidi yápi mà.
- 24 Ké Isailio aà è, sǒ kǣngu lǒ, aa lèkǒwa nípii.

25 Aale okɔ̄e aa m̀̀: I gɔ̄epi e à b̀̀o lé? Tó à b̀̀, ì kuabiiwáε. Gb́́é p̀́o aà d̀̀, kía a ade gba àizεε z̄̄o, ì aà gba a nenɔε lɔ nɔ ũ, mé aà bεdeɔ wè'ʔa kpá lɔo.

26 Ǿ Davidi gb́́é p̀́o zεa a saεo là à m̀̀: Bó wa ke gb́́é p̀́o Filitēpi d̀̀ à Isailio b̀̀o wíuei? Dén Filitē gyafɔ̄odepi ũ, à gbàsa lé kuabiibii Lua b́́εε z̄̄iḡ̄owai?

27 Ǿ wa òè lá gb́́é lé okɔ̄ewa wà m̀̀: Màa wa ke gb́́é p̀́o aà d̀̀ε.

28 Ké aà v̄̄i z̄̄ode Eliabu mà Davidi lé yá'o ní gb́́é, aà p̀́o pàaazi à m̀̀: Akεa n m̀̀o lai? Dé n s̄̄a yɔ̄ɔnaɔ ḡ̄è z̄̄i gbáaui? Má ní kàamai ní n ǹ̀seváio d̄̄. N m̀̀o z̄̄i gwaie.

29 Davidi m̀̀: Bó má k̀̀i? Baa yá má ooa?

30 Ǿ à kp̄̄l̄̀iè à g̀̀é yá doūpi là gb̄̄p̄̄alewa. Lá gb́́é káau òè, màa wa òè lɔ.

31 Wà yá p̀́o Davidi òpi s̀̀e s̄̄u Sauluε, ɔ̄ à aà s̄̄isi.

32 Ké Davidi m̀̀, a ò Sauluε: Gb̄̄e su to s̄̄ k̄̄εagu Filitēpi yá musuo. Mapi n z̀̀blena, má gé z̄̄ikaiaànɔε.

33 Ǿ Saulu òè: Nyɔ̄ f̄̄ gé z̄̄ikai ní Filitēpioo. Nεbɔlɔnan n ũ. Gɔ̄epi s̄̄, z̄̄iḡ̄e za a èwaasoḡ̄o.

34 Ǿ Davidi òè: Mapi n z̀̀blena, máme miɔ ma mae s̄̄a dá. Tó ǹ̀omusu ge mai m̀̀ s̄̄ k̀̀ k̀̀p̄̄asau,

35 mi a gb̄̄esεle mà gb̄̄ mà s̄̄api b̀̀o a léz̄̄iε. Tó à l̄̀aamanɔ, ɔ̄ mi k̀̀ a letāwa mà gb̄̄ mà d̄̄ε.

36 Mapi n z̀̀blena, ma ǹ̀omusu ní maio d̀̀é píi, mé Filitē gyafɔ̄odepi a ḡ̄o lán p̀́opiɔwaε, asa àle kuabiibii Lua b́́εε z̄̄iḡ̄owae.

37 Davidi èa m̀̀: Lá Dii ma b̀̀o ǹ̀omusu ní maio léz̄̄i, màa a ma b̀̀o Filitēpi ɔ̄z̄̄i. Ǿ Saulu òè: Gé! Dii kunnɔ.

38 Saulu a z̄̄ika'ula dàè, à a m̀̀gotē f̀̀ua kp̄̄àè, ɔ̄ à a m̀̀o ula dàè.

39 Davidi Saulu f̄̄enda lòo z̄̄ika'ulapiwa. Ké à ỳ̀ táwa, ɔ̄ à f̀̀ua, asa a a d̄̄ε d̄̄o. Ǿ a ò Sauluε: Má f̄̄ gé ní p̀́opiɔ, asa má a d̄̄ε d̄̄o. Ǿ à p̀́opiɔ b̀̀le píi a k̀̀le.

40 A a gopana s̀̀, ɔ̄ à g̀̀é gb̀̀e boolona s̀̀le swa'eu m̀̀n s̄̄o, a k̀̀ a dáád̄̄akεb̄̄o. Ǿ àle s̄̄ Filitēpizi, a a gb̄̄ema k̀̀a.

41 Ǿ Filitēpi lé s̄̄ Davidizi, aà s̀̀ngbaok̀̀na bε aà aε.

42 Ké à Davidi gwà, a è né b̀̀o t̄̄a kεfenaε, ɔ̄ à d̀̀ewà.

43 A òè: Gb̄̄n ma ũ, ɔ̄ n gbasa níle m̀̀a ní gooa? Ǿ à aà k̀̀ ní a t̄̄a t̄̄o.

44 Ǿ à èa m̀̀: S̄̄mazi, b̄̄a n ble, wàio ì n só.

45 Davidi òè: F̄̄enda ní s̄̄mpεpεεo ní s̄̄n s̄̄nεo ɔ̄ níle m̀̀oa. Mapi s̄̄, Dii Z̄̄iḡ̄de Isailio Lua p̀́o níle kuabiibiiwà t̄̄ ɔ̄ mále m̀̀oma.

46 Dii a n namεε ma ɔ̄z̄̄i gb̄̄ε. Má n nεε, mí n mi z̄̄, mí Filitē z̄̄iḡ̄o gεo kpa b̄̄a ní wàiowa gb̄̄ aa só, d̄̄unia ì d̄̄ ké Lua k̀̀ ní Isailio.

47 Gb́́é p̀́o k̄̄aaaa laɔ ì d̄̄ ké Dii lí z̄̄ible ní f̄̄enda ge ní s̄̄naoo. Dii mé z̄̄i gb̄̄a v̄̄i, a á naw̄̄εε wá ɔ̄z̄̄iε.

48 Ḡ̄o p̀́o Filitēpi lé s̄̄ Davidizi, àle mó aà wíwii, ɔ̄ Davidi bàalè lé suwà gu p̀́o wa z̄̄ikau.

49 Ǿ à ɔ̄ḡ̄é a b̀̀o, à gb̄̄e b̀̀o dà a gb̄̄emau. Ké à Filitēpi gb̄̄à, ɔ̄ à aà p̀̀a a mi'aewa. Gb̄̄epi v̄̄iè aà mi'aepiu, ɔ̄ à l̀̀le a gb̄̄εu.

50 Gb̄̄ema ɔ̄ Davidi z̄̄iblèd̄̄ Filitēpiwa. A aà p̀̀a a nè, baa f̄̄enda a k̀̀ao.

51 Ǿ à bàalè g̀̀è lòoaàla, à aà f̄̄enda wò aà kpε, à aà d̀̀ à aà mi z̄̄ò. Ké Filitē ɔ̄ è ní nεḡ̄napi g̀̀, aa l̀̀k̄̄wa.

52 Ǿ Isailio ní Yudaɔ p̀̀emá ní wiio, aa ní yá e Gata b̀̀leu ní Ekelonì bíib̄̀le. Gb́́é p̀́o aa ní d̄̄εdeɔ gεo g̀̀ k̄̄léa sea za Saalaiũ z̄̄éu e Gata ní Ekelonio.

53 Ké aa s̀̀ ní Filitē yaa, ɔ̄ aa ní b̀̀o p̀́o náaa.

54 Davidi Filitēpi mi s̀̀ à g̀̀èd̄̄ Yelusaleũ, à aà ḡ̄kεb̄̄o k̀̀le a kp̄̄éu.

⁵⁵ Gɔɔ pɔ Davidi lé sɔ Filitēpizi, Saulu lé aà gwa, ɔ à a zīgɔɔ gbēzɔ Abineε là à mè: Dé nén nεgɔenapi ũi? A wèwà à mè: Kí, n n kuao, má dɔo.

⁵⁶ ɔ kía mè: Gbea n ma gbé pɔ a nén èwaasopi ũ.

⁵⁷ Ké Davidi sù n Filitēpi deao, Abineε aà sè gèò Saulu kái, a Filitēpi mi kúa.

⁵⁸ ɔ Saulu aà là à mè: Né, dé nén n ũi? A wèwà à mè: N zòblena Yese, Beteleŭ gbé nén ma ũ.

18

Saulu ibelesεa n Davidio

¹ Ké Davidi yá'ò n Saulu a làa, ɔ Yonatāa gbēkpàaàno, a yeaàzi lá azia wēniwa.

² Za zibeezi ɔ Saulu aà dīle a be, i wei aà ta a mae be loo.

³ Yonatāa yāyèaàno, ké a yeaàzi lá azia wēniwa yái.

⁴ ɔ à a ulada pɔ á daa bɔ à aà gbà n a zika'ulao n a fēndao n a sáo n a asanao.

⁵ Gua pɔ Saulu Davidi gbàeu zikai píi, i saaseε, ɔ à aà dīle zīgɔɔ gbēzɔ ũ. Aà yá i ke gbépiiε naε n Saulu iwao píi.

⁶ Ké zīgɔɔ lé su Davidi Filitēpi dea gbea, noεo bɔ Isaili wéleε guu píi, aa gè dai n kí Saulule, aale lesi, aale ɔwā, aale gāale, aale pɔnake, aale sésēnapa.

⁷ Aale lesi, aale dɔkɔε, aale ɔwā, aale mε:

Saulu gbéε dède àaa soε (1.000),

Davidi sɔ àaasɔso leε kwi (10.000).

⁸ Yápi kè Sauluε íi maamaaε, ɔ aà pɔ pà à mè: Wà àaasɔso leε kwi kpà Davidiwa, mapi sɔ àaa sɔonaε. Kpala mé gò aà si sa.

⁹ Za zibeezi ɔ à wεdòè.

¹⁰ Ké a gu dò, ɔ Lua tò Saulu táa pásipi dède, àle yāyaaa'o a kpéu, ɔ Davidi a mɔɔna sè, àle lé lá lo ke gɔɔpiiwa. Saulu a sɔna kúa,

¹¹ ɔ à aà gbàò à mè: Má Davidi paò mà naaa n gíoe. ɔ Davidi azia èè gēn pla.

¹² Saulu i víake Davidiε, ké Dii kuaàno mé à pākpàazi yái.

¹³ ɔ à Davidi yà à aà dīle zīgɔ gbēon àaa soo gbēzɔ ũ. ɔme lo dɔbaané zílau.

¹⁴ Gu pɔ à gèu píi i saaseε, ké Dii kuaàno yái.

¹⁵ Ké Saulu è lo saase, ɔ à víakèè de yāala.

¹⁶ Isaili n Yudaɔ sɔ aa ye Davidizi nípiiε, ké lo dɔbaané zílau yái.

¹⁷ ɔ Saulu òè: Má a nenεe séia Melabu kpama no ũ. Nεgɔnkeε ke, ní zíkameε Diiε. Asa Saulu láasookè à mè: Má ɔkāvào, Filitēo mé aa aà de.

¹⁸ ɔ Davidi òè: Dén ma ũi? Deon ma bedeo n ma mae buio ũ ké mà gbasa mà gɔ n né zá ũi?

¹⁹ Ké Melabu kà wà kpa Davidiwa, ɔ Saulu aà kpà Meola gbé Adieliwa.

²⁰ Saulu nenεe Mikali ye Davidizi. Ké wà yápi ò Sauluε, à kèè na

²¹ à mè: Má aà kpawàε, i gòè bai ũ, Filitēo i aà de. ɔ a ò Davidiε: Nyɔ ma né pále e n se sa.

²² ɔ a ò a iwaoε: A yá'o Davidiε asii guu, à oè aà yá kàmagu, mé ma iwao yeaàzi píi. Aà ma nenεe sé.

²³ Aà iwao yápi kà Davidiε a swáwa, ɔ a òné: Gɔa kiane zá ũ á yá àa neε? Táaa taasiden ma ũ.

²⁴ Ké Saulu iwao sù, aa Davidi yápi sèle síuè.

²⁵ ɔ Saulu mè: A oè má ye ànsue pɔeio, sema aà tsimεε ma ibεε Filitēowa, i sumεε n n gyafɔo mèn baso. Ale e Filitēo aà deε.

²⁶ Ké iwapi yápi dàu a síu Davidiε, gɔa kiane zá ũ kèè na sa. E nɔpi segɔo àò gé kái,

27 Davidi ní a zígɔ̄ fɛlɛ gɛ̀ Filitɛ̄ɔ̀ dɛ̀dɛ̀ gbɛ̄ɔ̄n ̀̀aa do, ɔ̀ à sù ní ní gyafɔ̄ɔ̄, a kpá kíawa pii, ké à e gɔ̄ aà né źá ũ yáí. Ǿ Saulu a né Mikali kpàwà nɔ̄ ũ.

28 Ké Saulu è màa, a d̄̄ ké Dii kú ní Davidioɛ, mé a né Mikali yeaàzi,

29 ɔ̀ aà v́iakɛaè kàfi, à gò aà ibɛɛ ũ e à gè gào.

30 Gɔ̄ɔ̄ pɔ́ Filitɛ̄ kíaɔ̄ b̀̀lɛ̀ gɛ̀ źkai, Davidi ǿ saase dɛ̀ Saulu ǿwa kɛ̀niɔ̀lɛ̀, ɔ̀ à tɔ̀b̀ maamaa.

19

Saulu Davidi wɛa

1 Saulu ò a né Yonatãaɛ ní a ǿwaɔ̄ pii aa Davidi dɛ̀. Ama Yonatãa yeaàzi à kè zài,

2 ɔ̀ à aà gbà laai à m̀̀: Ma mae lé n wɛɛ. Nyɔ̄ nzia k̄̄a d̄̄ zia kɔ̄. Ulek̄̄i wɛɛlɛ̀ ñyɔ̄ kuu.

3 Má bɔ̄ wénkpɛ̀ ní ma maeo, wí zɛ gu pɔ́ n ulɛu. Má n yá'òè. Lá a òmɛɛ, mí onɛ.

4 Ǿ Yonatãa gɛ̀ Davidi maabò a maeɛ à m̀̀: Baa, ńsu v́aíkɛ n z̀̀blɛna Davidio, asa i v́aie kɛnɛo. Aà yákeɔ̄ ài v́inɛ maamaaɛ.

5 Ké à Filitɛ̄pi dè, à gí a wɛ̀niie, ɔ̀ Dii tò wa źi z̄̄ɔ̄ blè wápii. N è, ɔ̀ n pɔ̄ kèna. Bóyái ní ye v́aíkɛ yáesaidepie n̄ aà dɛ̀ p̄ai?

6 Saulu aà yámà, ɔ̀ à legbè à m̀̀: N Diio wa aà dɛo.

7 A gbɛa Yonatãa Davidi s̄̄si à yápi siuè pii, ɔ̀ à gè ní Davidio Saulu k̄̄i, ɔ̀ àlɛ źikèè lán yáawa.

8 Zi èa fɛlɛ, ɔ̀ Davidi gɛ̀ źkai ní Filitɛ̄ɔ̄. A síngu à źiblɛmá dúuduu, ɔ̀ aa bàalèè.

9 Dii tò Saulu t́aa p̄as̄ipi èa dèdɛ̀ gɔ̄ɔ̄ pɔ́ a z̄̄lɛa a kpéu. A a s̄̄na k̄̄a, ɔ̀ Davidi lé a m̀̀ɔ̀nalèè.

10 Saulu wɛɛlɛ̀ à Davidi paò à naaa ní ḡio. Ké à èè, ɔ̀ s̄̄napi gè gí pà.

Gwáasina bee ɔ̀ Davidi bàalè tà.

11 Ǿ Saulu gbɛ̄ɔ̄ źi Davidi bɛ̀ aa aà dádā, aai aà dɛ̀ kɔ̄, * ɔ̀ aà na Mikali aà gbà laai à m̀̀: Tó ni bàasi gwáao, wa ní dɛ̀ ziaɛ.

12 Ǿ Davidi b̀̀ fɛnɛntiu, Mikali aà gbàɛ ní bao źlɛ, ɔ̀ à bàalè gèzɛa.

13 Ǿ Mikali t́aa† sɛ wùlɛ liiwa, à blè báa sɛ kà t́api mia, ɔ̀ à zwáa kùa.

14 Ké Saulu gbɛ̄ɔ̄ źi Davidi k̄̄i, Mikali m̀̀ àlɛ gyákeɛ.

15 Ǿ Saulu èa gbɛ̄ɔ̄ źi Davidi gwai, a ònè: A aà sé ní a liio s̄̄nu, à suomɛɛ mà dɛ̀.

16 Ké aa gè kpéu, t́api ɔ̀ aa è liiwa, blè báa kuwà a mia.

17 Ǿ Saulu Mikali là à m̀̀: Bóyái n bɔ̄ ma kpɛ n ma ibɛɛ gbàɛ à p̄lia màai? Mikali wèwà à m̀̀: A òmɛɛ mà to à gèzɛaɛ. Tó ma gí, á ma dɛɛ.

18 Ké Davidi bàalè gèzɛa, à gè Samueli gwai Lama. A yá pɔ́ Saulu kèè dàu a siuè pii, ɔ̀ aa gè z̄̄lɛ Naio s̄̄nu.

19 Ké wa ò Sauluɛ, Davidi ku Naio Lama,

20 ɔ̀ Saulu gbɛ̄ɔ̄ źi aà k̄̄i. Ké aa kà we, aa lè ãnabi ḡali lé ãnabikɛkɛ, Samueli kú ní guu an d̄̄aana ũ. Ǿ Lua Nisina d̄̄i źinapiɔ̄nɛ, aalɛ ãnabikɛkɛ s̄̄.

21 Ké wa ò Sauluɛ, ɔ̀ à gbɛ̄p̄alɛ̄ źi, ɔ̀ aa ãnabikɛkè màa b. Saulu èa gbɛ̄ɔ̄ źi a ḡn àās̄dei, ɔ̀ aa ãnabikɛkè màa b.

22 Ǿ Saulupi fɛlɛ lé gé Lama azia sa. Ké à kà l̀̀ɔ̄ z̄̄ɔ̄ pɔ́ kú Seku saɛ, à gbɛ̄ɔ̄ là à m̀̀: Samueli ní Davidio ku má ni? Ǿ wa òè: Aa ku Naio Lama.

23 Ké àlɛ gé we, ɔ̀ Lua Nisina d̄̄i āpiɛ s̄̄, àlɛ gé, àlɛ ãnabikɛkɛ e à gè kào Naio Lama.

* 19:11 Sou 59 † 19:13 Táapiá lí pɔ́ wa à lán gbɛ̄naz̄inawɛ.

24 A a pɔkasɔ bɔala, à ānabikékè Samueli wáa. Gɔɔ bee fáane ní gwāasinao pii ɔ wúlea puizie. A yáí tò wí me: Saulu ku ānabio guu sɔ nee?‡

20

Davidi ní Yonatāao

1 Davidi bɔ Naio Lama à bàalè gè Yonatāa lè, ɔ à aà là à mè: Bó má kèi? Dàa kpele má kèi? Váí kpele má kè ní mae ɔ àle ma wei?

2 A wèwà à mè: Gyaū! Nyɔ gao. Gwa, ma mae lío yāe ke à gí káimεε ma swáwao, yázɔ ge a yɔnan nò. Ma mae aɔ yá bee taa ke à gí oimεεε? Maa no bá!

3 ɔ Davidi ò ɔ: N mae dɔ sáasá ké n ma wegwàe. A yáí i to n yápi mào, ké n pɔ su yao yáí. N Dii kuaó ní n kuaó má kú ga léziε.

4 ɔ Yonatāa òè: Yá pɔ ní gbèaa pii má kenε.

5 ɔ Davidi òè: Gwa, mɔ dafu dikpe ku zia. A kù mà zɔle mà pɔble ní kíaοε. To mà ge ulε sɛu e zia bàasi oosi.

6 Tó n mae ma gbea, oè ma zé gbèama ma ge ma be wéleu Beteleū zeazeaε, ké ma bedεɔ pii lé sa pɔ wí o wɛ ní wɛo o we yáí.

7 Tó à mè a maaε, máo aafia, āma tó aà pɔ pà maamaaε, nyɔ dɔ ké yāvái à zèò à kemεε we.

8 Gbèkεkε mapi n zòblenaε, asa n yāyèmanɔ ní Dii dɔaοε. Tó má tàae ví, ma de nzia. Nsu ma kpa n maewao.

9 ɔ Yonatāa mè: Gyaū! Tó má dɔ ké ma mae zèò à vāikεnεε, má onεo lé?

10 ɔ Davidi aà là à mè: Tó n mae sù yāpási ònε, déme a omεei?

11 ɔ Yonatāa òè: Mɔ wà gé sɛu. ɔ aa bòle gè sɛu mípla.

12 ɔ Yonatāa mè: N Dii Isailio Luao, e zia bàasi maa'i má a mae lé mà gwa. Tó n yá kàaàgu, má lékpāsākεnε.

13 Tó ma mae ye vāikεnεε, mé mi lékpāsākεnε ma n gbaε n ta aafiao, Dii yāpāsikεmεε bèebèε. Dii kunno lá a kú ní ma maεo yāawa.

14 Tó ma su má kuε, gbèkεkεmεε lá Dii í kewa. Tó ma su ma gaε sɔ,

15 n gbèkε su láa ní ma bedεɔ bauo, baa tó Dii tò n ibεεɔ láa dúniau.*

16 Maa Yonatāa yāyè ní Davidio, ɔ à mè: Dii fiabo n ibεεɔnε.

17 ɔ Yonatāa tò Davidi èa a legbèε ɔ ké a yeaàzi yáí, asa a yeaàzi lá azia wēniwaε.

18 ɔ Yonatāa òè: Mɔ dafu dikpe ku zia. Tó wi gbèe e n kilaο, wa n gbaε.

19 Zia bàasi gé ulεi gu pɔ n ulεu yápi daalegɔɔ, níɔ ku gbε pɔ de kɔɔ ũ saε we.

20 Má kazu gbepi saε wén àaɔ, lándɔ mále pɔ gbáwa,

21 mí nεgɔεnaε zí aà ge kapiɔ wεεε. Tó má òè, kaɔ ku aà kpe, aà séle mɔò, ní mɔ, asa ní Diio níyɔ aafiaε, kai kuo.

22 Tó má òè kaɔ ku aà aε sɔ, géi, asa Dii mé n gbaε.

23 Yá pɔ wá yè ní kɔo sɔ, Dii mé aɔ de yápi seelade ũ gɔɔpii.

24 ɔ Davidi gè ulε sɛu. Ké mɔ dafu bɔ, kía zòle pɔbleai.

25 A zòle a zòlekii gí saε. Yonatāa zòle aà aε, mé Abinεε ku aà saε. Davidi zòlekii sɔ, gbèe ku weo.

26 Saulu i yāe o zibeezio, asa àle e yāe mé aà lè, à gbālè, bee mé gíè.

27 Ké a gu dò mɔ gɔɔ plaade zí, Davidi zòlekii gi da giie, ɔ Saulu a né là à mè: Bóyái Yese ne'i mɔ pɔbleio za gíai?

28 ɔ a òè: A zé gbèaa, à gè Beteleūε.

29 A m̀e mà to à gé, asa a b̀edeɔ lé sa'o ẁélepiue, ɔ a v̀i òe à mó. A m̀e tó à k̀emeɛ, mà a g̀bae à gé a v̀iɔ gwai. A yáì tò i m̀o p̀obleinnɔ.

30 ɔ Saulu p̀o p̀a Yonatãazi à m̀e: Né faasai swágbãade! Má d̄s ké n ze ní Yese néoɛ. N widà nzia ní n daowa.

31 Tó Yese népi ku ẁeni guu, n̄yɔ e ǹ kpalableo. Gb̄eɔ z̄i aa aà k̄u suomɛɛ tia. A g̀aɛ we.

32 ɔ Yonatãa aà là à m̀e: B́yãì a gaii? B́ a k̀èi?

33 ɔ Saulu Yonatãa gb̄a ní s̄nao à e de, ɔ Yonatãa d̄s sa ké a mae z̀e ní Davidi deaoɛ.

34 Yonatãa f̀ele gò p̀obleaa ní p̀of̄eɔ, i p̀oble m̀o g̀oo plaade z̄ipio, asa aà ǹɔse yà Davidi yá musuɛ, ké aà mae aà d̄ile yáfúu yáì.

35 Ké a gu d̀ò, Yonatãa b̀ò g̀e Davidi lei gupiu. N̄eḡɛnae teaaazi.

36 ɔ a ò népie. Bàale ǹ gé le. Má kazu, ní w̄eele. Ké népi bàalè lé gé, ɔ Yonatãa ka mà aà mia.

37 Ké népi kà gu p̀o Yonatãa ka gb̀epiu, ɔ à lezù népizi à m̀e: Kapiɔ ku n ae le.

38 ɔ Yonatãa èa lezùaaazi l̀o à m̀e: Gé kpakpa, r̄isu zeo. ɔ népi kapiɔ s̀ele à s̀uò a diie.

39 Népi yápi d̄so, sema Yonatãa ní Davidio.

40 ɔ Yonatãa a g̀k̄ebɔɔ kpà népiwa à m̀e: Si ǹ taò be.

41 Ké népi tà, Davidi f̀ele ḡeomid̄k̄ii oi, à mò k̀ule Yonatãae ḡen àaɔ, à ẁule a gb̄eeu. ɔ aa lep̄ek̄owa, aa ɔ̀l̀b̀ mípla mípii, Davidi p̀o mé k̀è zài.

42 ɔ Yonatãa òè: Gé aafia, asa wa leg̀b̀è ní Dii t́o wa m̀e, Dii mé wá seelade ũ ma buiɔ ní n buiɔ z̄anguo e g̀oo pii.

21

Davidi kua Nɔbu

1 Davidi b̀ò we, ɔ Yonatãa èa tà be.

2 Ké Davidi lé gé sa'onkia Aim̄eleki k̄ii Nɔbu, Aim̄elekipi b̀ò g̀e daiaàle. V̄ia aà k̀ù, ɔ à aà là à m̀e: B́m̄e tò ní be ndo gb̄ee kunnɔ ni?

3 Davidi ẁèwà à m̀e: Kí mé z̄idàm̄eɛ, à m̀e másu to gb̄ee yá p̀o a d̄ilem̄eɛ à ma z̄i kei d̄so. ɔ wa gud̄b̄k̄ɔe ní ma ìwao aa d̄baam̄eɛ.

4 B̄le kpele ní v̄i la tiaì? Ma g̀ba p̄e m̀en s̄oo ge p̀o p̀o ní v̄i pii lé.

5 ɔ sa'onkiapi m̀e: P̄e p̄a kuo, sema p̀o p̀o wa kàle Luae bàasio. Tó n gb̄éɔ gb̄alea n̄e yá musuo,* má kpama.

6 ɔ Davidi òè: M̄aaɛ, wá wáz̄ia k̄ua n̄eɔ yá musu, lá wi ke wà gbasa da z̄ikazeuwa. Ma gb̄éɔ p̀o gb̄aleao. Baa g̀oo p̀o wále p̄eã t̄aa'o, aaliɔ gb̄aleao, belenke tá p̀o wále o gb̄a.

7 ɔ sa'onkiapi Lua p̄e s̀e a kpàwà, asa p̄eɛ ku weo, sema p̀o p̀o wa kàle Luaepi.† W̄i p̄eɛpi se Dii aɛɛ, ɔ w̄i a leũkpake ní p̄e dafuo.‡

8 Saulu ìwae ku we g̀oo pi, aà t́n Doegu. Eɔũ buie, aàpi mé Saulu s̄ad̄anki ũ.

9 ɔ Davidi Aim̄eleki là à m̀e: N s̄na ge f̄enda v̄i laa? Mi e ma a f̄enda ge g̀k̄eb̄e s̀eò, asa k̄i z̄ipi d̄àm̄eɛ zeazeaɛ.

10 Sa'onkiapi ẁèwà à m̀e: Filit̄e p̀o ní d̀e Ela guzul̄eu Goliati f̄enda gwa ke. A ku sa'o'ula kpe, zw̄aa f̄fiwa. Tó ní yei, sé, asa a p̄ale ku la l̀o, sema bee. ɔ Davidi m̀e: Kpaa, a s̄aa kuo.

Davidi ìandek̄ek̄eɛ

11 Davidi bàalè Sauluɛ z̄ibeez̄i, à tà Gata kí Akisi k̄ii.

* 21:5 Lev 15.18 † 21:7 Mat 12.3-4 ‡ 21:7 B̄oa 40.22-23

12 Ǿ Akisipi ìwáǿ òè: Isaili bùsu kí Davidin weo lò? Aàpi ǿ wí ǿwá wí lesi aà yá musuo lò? Wí mε:

Saulu gbéǿ dède òaa sǿε (1.000),

Davidi sǿ òaasǿsǿε lεε kwi (10.000).

13 Yápi Davidi kù gbāa, àlε vīakε Akisie maamaa.Š

14 Ǿ à azia lile, àlε íandekε ke ní wáa. A ǿgbε gàlegalε bíibǿlε gbaǿwa, a tò lé'i dà a lekpea.

15 Ǿ Akisi ò a ìwáǿnε: A gwa! Gbépiá íandεε. Bóyái a aà sè a mǿoai?

16 Íandεǿ kèsāaε, ǿ a gbépi sè a mǿoa aà íandekε kemεεa? A e gē ma uao.*

22

Saulu Nǿbu sa'onao dεdεa

1 Davidi bǿ we, à bàalè à gè gè Adulaǿ gbè'eu.* Ké aà vǿio ní aà de bedεǿ aà bao mà, aa gè aà lè we.

2 Yá'ǿmadeǿ ní fiadeǿ ní gbé pǿ yá lé kánguǿǿ káaaaazi píi, ǿ à gǿ ní dǿaana ũ. Aa kà gbēǿn òaa pla taa.

3 Bǿa za we Davidi gè Mizipa, Mǿabu bùsuu, a ò Mǿabuǿ kíaε: Ma mae ní ma dao gba zé aao kunnǿ e mà dǿ lá Lua a kemεε.

4 Ǿ à ní tó ní Mǿabuǿ kíao we. Aa kuaànǿ gǿǿ pǿ Davidi ku sēgbāu.

5 Bee gbεa ānabi Gada mò yá'ò Davidie à mè: Nsu ñyǿ ku sēgbāu lo. Ea ta Yuda bùsuu. Ǿ à fèlε gè Eletu líkpεu.

6 Ziewa Saulu zǿlεa baali gbáu Gibεa sǿsǿ musu. A a sǿna kǿa, aà ìwáǿ liaaǿazi píi. Ǿ a mà wà Davidi ní gbé pǿ kuaànǿ kúkǿi dǿ.

7 Ǿ a ò a ìwapiǿnε: A Bēyāmεε buio, à ma yāma ápii. Yese né a buaǿ ní vēεbuǿ kpáwáε? A á dile zígǿ gbēǿn òaasǿsǿε ge gbēǿn basǿbasǿǿ dǿaanaǿ ũε?

8 Apii a lekpaáimazie. Ké ma né yāyè ní Yese néo, á gbēε i omεεo. A gbēε i wēnadǿmεεo. I kāmεε ma swáwa ké ma né ma ìwapi nǿsε fèlε aàǿ ma wε, lá àlε ke tiaεwao.

9 Edǿǿ bui Doegu kú ní Saulu ìwáǿ we, ǿ à mè: Ma Yese né è, à mò Aitubu né Aimeleki kǿi Nǿbu.

10 A yāe wεεlε kèè Diiwa, ǿ à kǿsǿa kpàwà ní Filitē bui Goliati fēndao.†

11 Ǿ kía gbéǿ zǿ aa sa'onkia Aimeleki sísi ní a de bedε pǿ de sa'onao ũ Nǿbu píi. Ǿ aa mò kía kǿi nípii.

12 Ǿ Saulupi òè: Swákpa ñ ma, Aitubu né. A wèwà à mè: Ma swá wè, Baa.

13 Ǿ Saulu aà là à mè: Bóyái mpi ní Yese néo a lekpaáimazii? Bóyái n ble kpàwà ní fēndao, n yāe wεεlε kèè Luawa, ké aà felemanǿ aàǿ ma wε, lá àlε ke tiaεwai?

14 Aimeleki wèwà à mè: N ìwáǿ guu píi, dé náai mé kà Davidiwai? N né záε, nziá dǿanaǿ kíaε. A tobǿ n be.

15 Mi wεεlε kèè Luawa yāao lé? Kai! Baa, nísu yāǿ mapi n zǿblenawao ge ma de bedεǿ, asa má yāe dǿ yápi musuo, baa yǿǿ.

16 Ǿ kǿipi òè: N gaε, mpi ní n de bedεǿ píi.

17 Ǿ a ò dǿai pǿ kú weǿnε à mè: A fεlε à Dii gbàgbanaǿ dεdε, asa an ǿ ku Davidi yáue. Aa aà bàalεa yá dǿ, ǿ aai omεεo. Ama aà ìwapiǿ i we ǿsè aa Dii gbàgbanapiǿ dèdεo.

18 Ǿ kǿipi ò Doegue: Fεlε ñ sa'onapiǿ dεdε. Ǿ à fèlε à ní dεdε gǿǿ. A bàabaa sa'o'uladanapiǿ dèdε gbēǿn basiiǿsǿo.

19 Ǿ Saulu èa sa'onapiɔ wéle Nɔbudeɔ dède ɔ, gɔɔe ní nɔɔe ní né gbãaɔ ní nétēnaɔ ní zuɔ ní zàa'inaɔ ní sãɔ. Wà ní dede ní fēndao mípi.

20 Ǿ Aimeleki né do p̄limá, àà tón Abiataa. A bàalè à gè tè Davidizi.

21 A ò Davidie, Saulu Dii gbàgbanaɔ dède píie.

22 Ǿ Davidi òè: Ké ma Edɔũ bui Doegu è we gɔɔ bee, má dɔ sáasã ké a o Saulue. Tàaeden ma ũ n de bedeo gagaa píi yá musu.

23 Nyɔ kumanɔ. Nsu to vía n kũo. Gbé p̄o lé n we lé ma we sɔe. Yãe a n le ma ɔziɔ.

23

Davidi Keiladeɔ misia

1 Wa ò Davidie wà m̀è: Gwa, Filit̄eɔ lé z̄ika ní Keiladeɔ, aale ní p̄wenaɔ naaa.

2 Ǿ Davidi gbèa Diiwa à m̀è: Mà gé lélei Filit̄eɔwa yà? Ǿ Dii òè: Gé léleimá, ní Keiladeɔ misia.

3 Ǿ Davidi gbéɔ òè: Lá vía lé wá kú Yuda bùsuu la, wá f̄o gé z̄ikai ní Filit̄eɔ Keilae?

4 Davidi èa gbèa Diiwa ɔ, ò Dii òè: Fele gé Keila, asa má Filit̄eɔ nanɛ n ɔziɛ.

5 Ǿ Davidi gè Keila ní a gbéɔ, à z̄ikà ní Filit̄eɔ, ò à ní p̄tuɔɔ s̄imá. A Filit̄eɔ dède dasidasi, à Keiladeɔ misia.

Saulu pélea Davidizi

6 Ké Aimeleki né Abiataa bàalè, àle gé Davidi k̄i yãa, a a sa'o'ula k̄uaɛ, ò à gèò Keila.

7 Ké Saulu mà Davidi gè Keila, à m̀è: Lua ḡiaàzie, ò à àà nàmee ma ɔzi, asa à azia kàka wéle bíideue.

8 Saulu a z̄iḡɔ kàaa píi aa ge koez̄ɔ Davidi ní a gbéɔzi Keila.

9 Ké Davidi mà Saulu lé v̄aikpaaianɔ, ò a ò sa'ona Abiataaɛ àà m̄ó ní sa'o'ulao.

10 Ǿ Davidi m̀è: Dii Isailiɔ Lua, mapi n z̄òblena, má mà Saulu lé zeweele à m̄o Keila à wéle beepi dúuz̄ɔ ma yáí.

11 Keiladeɔ ma kpawà yà? Saulu a m̄o la lá má màwa yà? Dii Isailiɔ Lua, o mapi n z̄òblenaɛ. Ǿ Dii òè: A m̄ó.

12 Ǿ Davidi aà là ɔ: Keiladeɔ ma kpawà ní ma gbéɔ yà? Ǿ Dii m̀è: Aa á kpawàɛ.

13 Ǿ Davidi ní a gbéɔ f̄ele, aa kà gb̄eɔn òaa àaɔ taawa. Ké aa b̄ò Keila, ò aa gè gu p̄o aa yei. Ké Saulu mà Davidi b̄ò Keila, i gé we ɔo.

14 Davidi ku zegik̄iɔu gbáau Zifi bùsu gb̄es̄is̄ideu. Lá gu lé d̄o Saulu ɔo aà weɛ, àma Lua i Davidi naè aà ɔziɔ.

15 Gɔɔ p̄o Davidi ku Zifi bùsu líkpeu, a mà Saulu ní aà gbéɔ lé m̄ó a dei.

16 Ǿ Saulu né Yonatãa f̄ele gè Davidi lè za líkpepiu, à aà gbà s̄ó ní Lua t̄o.

17 A òè: Nsu to vía n kũo, asa ma mae a e ɔkãmao. Mm̄e níȳo kible Isailiɔwa, mapi s̄ó m̄iɔ de n plaade ũ. Ma maepi bee d̄ɔ se.

18 Ǿ aa yãye ní k̄ɔo m̄pla Dii aɛ. Davidi ku líkpeu we, ò Yonatãa tà be.

19 Bee gb̄ea Zifideɔ gè Saulu lè Gibea aa m̀è: Davidi ulea wá bùsu s̄egbãu. A ku líkpeu Hakila s̄is̄ip̄oɛu Yesim̄o ḡeomid̄ok̄ii oi.*

20 Kí, gɔɔ p̄o ní yei píi, m̄o we, wí aà kpama.

21 Ǿ Saulu m̀è: Dii báaadaágu, ké a ma w̄enagwà yáí.

22 A tá, í ea s̄uke. A gu p̄o ì géu gb̄eagb̄ea ní gbé p̄o aa aà èɔ, asa má mà wà m̀è aà ònɔá ònɔ no.

23 A gb̄eagb̄ea ké à e à aà ulék̄iɔ d̄ɔ píi, í ea m̄o ma le mà a sáasã ma, mí géánɔ. Tó a kú á bùsuu weɛ, má kpálek̄eaàzi Yuda buiɔ guu píie.

* 23:19 Sou 54

²⁴ Ǿ aa dàzeu aa d̀aa Saulue Zifi. Goo bee s̄ Davidi ní a gbé̄o ku Maoni gbáau s̄e p̄o kú Yesim̄o geomid̄k̄ii oiú.

²⁵ Ké Saulu ní a gbé̄o lé mó kpálek̄eiaàzi, à a baomà, ̄ à p̄ila gbepiwa, a ku Maoni gbáau. Ké Saulu mà, ̄ à p̄leaāzi Maoni gbáau we.

²⁶ Saulu be gbè̄s̄is̄i kpele, Davidi be a kpela, aale olo'olobo aale bàale Saulue. Goo p̄o Saulu ní a gbé̄o lé lia Davidīzi aa ní kú,

²⁷ ̄ gb̄e mò baokpà Saulue à mè: Ke kpakpa, Filit̄e mò lélei wá bùsuwa.

²⁸ Ǿ Saulu zè pélea Davidizie, à gè Filit̄e lei. A yáí tò w̄i me gupie K̄õkpaalegb̄e.

24

Davidi gia Saulu deai gbè'eu

¹ Bee gb̄ea Davidi b̀ we à gè z̀le s̄egb̄au, gu p̄o w̄i me Engedi.

² Ké Saulu s̀ ní Filit̄e yaa, wa òè Davidi ku Engedi gbáau.

³ Ǿ à Isaili z̄iḡoo s̄ele gb̄ēon òaa ḡe, à dàrn̄o z̄éu kpálek̄ei Davidīzi gu p̄o w̄i me Tuēo gbè̄s̄is̄i.

⁴ Ké à kà s̄ao kaa p̄o kú zé sae kíi, à gbè'è è we, ̄ à ḡeù b̄iikpek̄ei. Davidi ní a gbé̄o s̄o aa ku gbè'ep̄iu za a léwa.*

⁵ Ǿ Davidi gbé̄o òè: Gwa, goo p̄o Dii mè á n ib̄e nan̄e n ɔ̄z̄i n̄ yākeè lá ní yeiwan gb̄a. Ǿ Davidi f̄ele t̄ēe, à Saulu ulada lé z̀ aà sae.

⁶ A gb̄ea Davidi làasoo lé ìadawà Saulu ula lé p̄o a z̀pi yáí,

⁷ a ò a gb̄ēone: Kai! Dii su to mà yá bee taa ke ma dii p̄o á kp̄āeo. Má ɔ̄k̄awào, asa Dii mé aà kp̄a k̄ia ũ.

⁸ Davidi a gbé̄o lèle ní yápi yáí, i to aa Saulu d̄eo. Ké Saulu b̀ gbè'eu, àle ḡzēa,

⁹ ̄ Davidi b̀ gbè'ep̄iu à lez̄uāzi à mè: Ma dii kí! Ké Saulu líli à a kpe gwà, ̄ Davidi k̄ule à a mip̄el̄e.

¹⁰ Ǿ a ò Saulue: Tó wà mè ma v̄ai ò ní musu, b̄oyáí ni síi?

¹¹ Gwa! N wé è gb̄a lá Dii n nam̄e ma ɔ̄z̄i gbè'eu. Wa òm̄e mà n de, ̄ ma n w̄enagwà, ma mè má ɔ̄k̄a ma diiwao, asa Dii mé aà kp̄a k̄ia ũ.

¹² Gwae Baa! Gwa, má n ulada lé k̄ua ke! Ma n ula lé z̀, āma mi n deo. N d̄s̄ sa ké má v̄ai ge íi k̄uann̄o. Mi tàaek̄ēo, ̄ níle ma we.

¹³ Dii mé a yá̄ḡḡw̄ēe, i t̄osimam̄e, āma mapi, má ɔ̄k̄amao.

¹⁴ Lá wà yáasikè za ziwa wà mè: Yāv̄ai ì b̄o v̄aik̄ēnao k̄īe. Má ɔ̄k̄amao.

¹⁵ N Isaili k̄ia, dé yáí n b̄oii? Dé níle péleāzii? Gb̄e ge yà? K̄òt̄e yà?

¹⁶ Dii mé a ma yá gwa, i yá̄ḡḡw̄ēe, i yānakpaa, i z̄eman̄o, i ma b̄o n ɔ̄z̄i.

¹⁷ Ké Davidi yá bee ò Saulue a làa, Saulu mè: Ma né Davidi, n b̄on wee? Ǿ Saulu wii p̄ale à ɔ̄olò.

¹⁸ A ò Davidie: N yá na demala, asa v̄ai má k̄ēne, ̄ n fiab̄om̄e ní maao.

¹⁹ N maa p̄o ní k̄em̄e ò tia. Ké Dii ma nan̄e n ɔ̄z̄i, ni ma deo.

²⁰ Tó gb̄é b̀ a ib̄ēwa, ì to aà ta aafiae? Dii maa p̄o ní k̄em̄e gb̄a fiabone.

²¹ Má d̄s̄ sa ké n̄ȳ ɔ̄ k̄ia ũ, ní b̄o kible Isailīwa.

²² Legb̄em̄e ní Dii t̄o, ké n̄ȳ ma bui kaaleo, n̄ȳ ma de b̄edeo t̄o mid̄eo.

²³ Ǿ Davidi legb̄e Saulue. Ké Saulu tà be, ̄ Davidi ní a gbé̄o èa aa tà s̄egb̄au.

25

Nabali gia d̄onlekei Davidie

¹ Samueli ḡa, ̄ Isaili k̄aaa p̄ii, aale ɔ̄olò aà gaa yá musu, ̄ wà aà v̄i a be Lama. Bee gb̄ea Davidi gè Palana s̄eu.

* 24:4 Sou 142

² Maoni gbēe ku, a boole vī Kaameli we. Ode sae, a são vī mèn òaa gēo ní bleo mèn òaa soo. O à mò Kaameli a são kākēlei.

³ Aà tón Nabali,* aà na tón Abigaili. Nɔepi laai vī mé aà kákaa maa, ãma aà gōpi pásí mé aà yákeao d̀o v̄io. Kalebu buie.

⁴ Goo pó Davidi ku s̄eu, a mà Nabali mò a são kākēlei.

⁵ O à a iwao z̄i gb̄eɔn kwi, a òné: A fele gé Nabali kíi Kaameli, í f̀okpawàmee,

⁶ í oè à me: Lua n d̄o ní aafiao ní n uao ní n gb̄eɔ píi.

⁷ Má mà n mo ní sãkākēlenaɔ. Ké n sãdãnao kúwanɔ, wi ñadamáo, mé an kua Kaameli guu, p̄e i kēsámáo.

⁸ N n zikenapiɔ la, aa one. Ma iwao wegwa, asa dikpe z̄ie. N z̀òblenapiɔ ní mapi n néo wá gba pó pó ní è.

⁹ Ké Davidi iwapiɔ kà, aa yápi s̀ele siu Nabalie ní Davidi t̄oo, o aa s̀òaaazi.

¹⁰ O Nabali òné: Dén Davidi ùi? Bón Yese népi ùi? Zo pó aa kè ní diiwa gb̄ao dasi.

¹¹ A ye mà a p̄ee ní ma ío ní ǹo pó má dè ma sãkākēlenaɔneo s̀ele mà kpa gbé pó má ní bok̄i d̀ooɔwa yã?

¹² O Davidi gb̄eɔ èa dàzeu aa tà. Ké aa kà, aa yápi s̀ele siuè píi.

¹³ O Davidi ò a gb̄epiɔne: A baade a f̄enda loo. O an baade a f̄enda lòo ní Davidipio s̄o. Gbé pó gè ní Davidioɔ kà òaa pla taa, o gb̄eɔn òaa do ḡo ní asoo.

Abigaili awakpaa Davidie a zá Nabali yá musu

¹⁴ A mo lè zikenapiɔ do ge ò Nabali na Abigailie à mè: Davidi gb̄eɔ z̄i aa b̀o s̄eu, aa mò f̀okpà wá diiwa, o à p̄alamá.

¹⁵ Gb̄epiɔ s̄o aa maakèw̄ee maamaae, aai ñadawáo. Wá kuar̄no s̄eu guu, p̄e lí kēsawáo.

¹⁶ Goo pó wále sãdã ní sae f̄aane ní gwãasinao píi aaiɔ liaawázi lán bíiwae.

¹⁷ Laasooke yá pó ñȳo kewa, asa aa z̀èd wà v̄aíke wá diie ní aà uadeɔ píie. Aapi maao, ìli gb̄e yã'one mao.

¹⁸ O Abigaili p̄ee náaa kpakpa mèn òaa do ní v̄eeo t̄uu pla ní sã pó wa k̀ekeo mèn soo ní p̄wena kpasao p̄en soo ní v̄eebe k̄aaɔ mèn basoo ní kaad̄embe gií k̄aaɔ mèn òaa do, aa yè z̄a'inaɔne.

¹⁹ O a ò a zikenapiɔne: Aɔ d̄ooa, máo té á kpe. I yãe o a zá Nabaliɔ.

²⁰ O a di a z̄a'ina kpe, àle pila s̄isiwa. Ké à b̀o s̄isi kpe, à kpaaù ní Davidio, àle pila s̄isiwa s̄o ní a gb̄eɔ, aale mó.

²¹ Davidi lé o a gb̄eɔne: Ma gb̄epi p̄oo d̀òaaè s̄eu p̄ae. Wi aà p̄e seo, o à maa fiab̀omee ní v̄aio.

²² Tó ma aà ḡoe tò b̄ee e gu àò gé doi, Lua yãp̄as̄ikeme b̄eeb̄ee.

²³ Ké Abigaili aà è, o à pila a z̄a'inaɔna kpakpa, à kùle Davidie à wùle a gb̄eeu.

²⁴ O à kùle aà gb̄az̄i à mè: Baa, máme má tàae v̄i mado. Mapi n z̀òblena gba zé mà yã'one. Swãd̄o mapi n z̀òblena yáí.

²⁵ Baa, Nabali maao. Nsu n̄ aà yãdao. A de lá a t̄owae. Aà tón Misaide, mé misaiyã o ò ke. Mapi n z̀òblena s̄o mi gb̄e pó n ní z̄i eo.

²⁶ Baa, lá Dii ku mé ní ku, Dii ḡine n̄ gb̄ede n̄ t̄osi nz̄iaee. Dii to n ibeeo ní gb̄e pó aale n v̄ai weleo ḡo lán Nabaliwa.

²⁷ Tiasa Baa, gba pó mapi n z̀òblena ma moonee bee si n̄ kpa n iwawwa.

²⁸ S̄uuuke ní mapi n z̀òblena ní ma tàaeo. Dii a to n buio aao kible ḡooɔpiiie, asa ni z̄ika Diiee, mé wa v̄aie ema bauo.

* 25:3 Bee mè misaide.

29 Baa tó gbēe fēle lé pélenzi n dei, Dii n Lua a n wēni dōne ní mɔgalaoe, i n ibeɔ wēni da a gbemau, i zu.

30 Baa, tó Dii yāmaakēne lá à a legbèwà píi, mé à n dile Isailio dɔaana ũ,

31 n làasoo su íadama, i n dayāu gbēdeɔ pā ge tɔsia nzíae yá musuo. Baa, tó Dii maakēne, to mapi n zòblena ma yá à dōngu.

32 Ǿ Davidi ò Abigaille: Wà Dii Isailio Lua sáaukpa. Ǿme n zì daimale gbā.

33 Ma n sáaukè sō ní laai pó n ma gbao, asa míme n ma zùukè gbā, Ǿ mi gbēde ma tɔsì mazíaeo.

34 Tó bee no, ní Dii Isailio Lua pó gímeɔ mà vāikeneo, tó ni wā n mɔ daimale yāao, dō yāa gu a dɔ Nabali gōewao.

35 Ǿ Davidi pó pó Abigaili m̀oe sǐ à mè: Ka be aafia. Ma n yāmà, ma yɔlaakēne.

Nabali gaa ní Davidi Abigalio seao

36 Ké Abigaili kà Nabali kíi, a è àle pɔnableble lán kíawa. Aà pɔ kèna, à vèe gbè à kà. Ǿ aà napi i lebo à yāe òè baa yɔɔo e gu gè d̀ò.

37 Ké gu d̀ò, vèe wèe Nabaliwa, Ǿ aà na yá pó kèpi sèle siuè. Ǿ sō kèaàgu, à g̀ò lán gbewa.

38 Gɔɔ kwi taa gbea Dii got̀wà, Ǿ à gà.

39 Ké Davidi Nabali gaa bao mà à mè: Wà Dii pó zèmanɔ sáaukpa, à wí pó Nabali dàa b̀meɔ. A gímeɔ mà vāike, Ǿ a tò Nabali vāikea wí aàzía musu. Bee gbea Davidi gbéɔ zì Abigailiwa aa oè á ye aà se no ũ.

40 Ké Davidi iwapiɔ kà Abigaili kíi Kaameli, aa òè: Davidi mé wá zíma, a ye n da'uake.

41 Ǿ à fēle kùle à a mipèle à mè: Aà zòblenan ma ũ, ma sɔu mà mà a dii iwao gbá pípiné.

42 Ǿ à fēle dǐ zàa'ina kpe g̀ò. Aà nɔe zíkeneɔ gèaàno gbèon sɔo. Aa dàzeu ní Davidi zínaɔ, Ǿ à g̀ò aà no ũ.

43 Davidi Yezeleɔ gbé Ainɔaũ kũa no ũ lo. An pla nípii aà naɔne.

44 Ǿ Saulu a né Mikali pó de Davidi no ũ yāa kpà Laisi né Paletie, Galiũ gbéwa.

26

Davidi gia Saulu deai gēn plaade

1 Zifideɔ gè Saulu lè Gibea, aa òè: Davidi ulea Hakila s̀s̀ipɔleu boaa ní Yesimɔ.*

2 Ǿ Saulu gè Zifi sēu ní Isaili zīgɔɔ gbèon òaa gēo, aale Davidi we sēpiu.

3 Saulu b̀òokpà ze sae Hakila s̀s̀ipɔle pó boaa ní Yesimɔ, mé Davidi ku sēu. Ké a mà Saulu lé péleazi,

4 Ǿ à asiigwanaɔ zǐ, Ǿ a d̀ò sa ké Saulu kà.

5 Ǿ Davidi fēle gè gu pó Saulu b̀òokpà. A Saulu ní a zīgɔɔ dɔaana Nee né Abineɔo wúlekíi è. Saulu wúlea b̀òo guoguo, aà gbéɔ kálea liaaaàzi.

6 Ǿ Davidi Iti bui Aimeleki ní Zeluia né Abisaio là à mè: Déme a gemanɔ b̀òopiu Saulu kíi? Ǿ Abisai òè: Máme má genno.

7 Ké Davidi ní Abisaio l̀òle zīgɔɔpiɔzi gwá, Ǿ aa Saulu è wúlea, àle i'o b̀òo guoguo, aà s̀na pélea aà mizí. Abineɔ ní a gbéɔ wúlea liaaaàzi nípii.

8 Ǿ Abisai ò Davidie: Lua n ibeɔ nàne n ɔzì gbāe. To mà aà zō ní s̀nao mà naaa ní tɔleɔ. Má aà zō gēn doe, i ke gēn pla no.

9 Ǿ Davidi òè: Nsu n àa deo. Déme a ɔkà kía pó Dii kpàwa ade bo pái?

* 26:1 Sou 54

10 ǃ Davidi èa mè: Dii ku! Dii mé a gotɔwà, aà gɔɔ pà à gàn nò, à gà zɪlaun nò.

11 Kai! Dii su to mà ɔkã kía pó á kpàwao. Wà ge wà sɔna pó kú aà mizɪ sé n àa ituuo, wí gèò zéa.

12 Davidi sɔna n ituu pó kú Saulu mizɪo sè, ɔ aa gèò zéa. An gbèe i n eo, aa n yá dɔo, aale i'o mɪpiɛ. An gbèe i vuo, asa Dii mé tò í zɔɔ dànlà.

13 Ké Davidi bùa swa baale, ɔ à zè sɪsɪ musu za zàzã, gu yàasa daa n zãnguo.

14 ǃ à lezù Abinɛ n a gbéɔzi à mè: Abinɛ yòoo! N nɪle yà? Abinɛ wèwà à mè: Dème lé lezu kíazii?

15 Davidi òè: Nɛgɔnan n ũo lò? Gbèe kànwa Isaili bùsuue? Gbèe mò n dii kí dei. Bóyái nɪle aà dɔao ni?

16 Ni yá dɔ n kèo. N Diio a ka gaaɛ, asa i á dii kí pó Dii kpàé dɔao. Gwae! Kí sɔna n àa ituu pó kú aà mizɪo ku máe?

17 Saulu Davidi bo dè, ɔ à mè: Davidi ma né, n boon wee? A wèwà à mè: Ma dii kí, ma boe.

18 Davidi èa mè: Bóyái ma dii lé péle mapi a zòblenazii? Bó má kèi? Bó má wɪwii?

19 Ma dii kí, swákpa mapi n zòblena yáí sa. Tó Dii mé n sóikèa, aà ma sa'oa gɪma. Tó gbènazɪnaɔne sɔ, Dii láaikemá, asa aa ma ya ma bo Dii gbéɔ guu, aa mè mà gé zòblei dii zɪloɔneɛ.

20 Nsu to wà ma de zã n Diioo. Isaili bo kía bò kòɔtè wei lá wɪo dɔna ya gbèsisɪo musuwa.

21 ǃ Saulu mè: Ma duunakè. Ma né Davidi, ɛa su. Má ìadama bo, asa n ma wèni dà gbia gbã. Sɪanaɛ, ma mɪsaiyã kè, ma zã yáwa maamaaɛ.

22 ǃ Davidi òè: N sɔnan ke. To n ìwae bua mɔ síi.

23 Dii ì flabo baadeɛ a maake n a náaio musu. Dii n nameɛ ma ɔzɪ gbãɛ, ãma mi we ɔkãmao, ké Diipi mé n kpa kía ũ yáí.

24 Lá ma n wèni beɛɛ dè gbã, Dii ma wèni beɛɛ dɔ màa, i ma si vái píiwa.

25 ǃ Saulu òè: Lua báaadangu ma né Davidi. Nyɔ yãzɔke, n mi aɔ daa íaɛ fá. Ké Davidi gèzɛa, ɔ Saulu tà be.

27

Davidi kua Filitɔ bùsuu

1 Davidi làasookè à mè: Saulu a ma de gɔɔewa. Tó mi bàale ma ta Filitɔ bùsuuo, a bo manɔ nao. Tó ma bàalè, Saulu a ma wɛa tó, mí bo aà ɔzɪ.

2 ǃ Davidi fèle gè Gata kí Akisi, Maoki né kɪi. Gbèɔn àaa àaɔ gèaànɔ.

3 ǃ Davidi n a gbéɔ zòle Gata n Akisio, baade n a bedeo. Davidi ku we n a a gbèɔn plaɔ, Yezelɛ gbé Ainɔaũ n Kaameli gbé Abigaili pó de Nabali nɔ ũ yáao.

4 Ké wa ò Saulu Davidi bàalè tà Gata, i péleaàzi bo.

5 Davidi ò Akisie: Tó n ma wegwaɛ, ma gba zé mà zòle guei n zɔewiaɔ do guu. Mapi n zòblena má ye mào kunnɔ n mɛɛwiau.

6 Zibeezi ɔ Akisi Zikilaga kpàwà, ɔ à gè Yuda kíaɔ pó ũ e n a gbão.

7 Davidi kua Filitɔ bùsuu kà wè do n mɔ síiɔ.

8 ǃ Davidi n a gbéɔ gè lèle Gesuuɔwa n Giizio n Amalekiɔ. Gbépiɔ ku bùsupi u za zie boɔ za Sulu e à gè pè Egipiwa.

9 Tó Davidi ziblè bùsupi wéleɔwa, ìli gɔɛe ge nɔɛe to béɛo, são n zuo n zàa ìnao n yiongo n pɔkasao ɔ ì naaa. Tó à tà, ì gé Akisi kɪi,

10 ɔ Akisi ì aà la gu pó à lèleu gbéɔwa zibeezi. Davidi ì oè a ge Nɛgeve bùsuu, Yudaɔ ge Yelameli buiɔ ge Keniɔ kɪie.

¹¹ Davidi lí gǔee ge nɔee to béé wà suò Gatao, asa à mè: Gbēe asu wá kɔmaleke à me má kè kéwa ge kéwao. Maa Ìò ke gɔɔ pɔ a ku Filitēò bùsuu.

¹² Akisi Davidi náaikè à mè: Isailiò ye aà gíyáio. Aò de ma zòblena ũe gɔɔpii.

28

Saulu n nɔe welende gèsisinao

¹ Zibeezi Filitēò ní zīgɔɔ kàaa, aa ye gé zíkai ní Isailiò. Ǿ Akisi ò Davidie: Asa ní dǔ ké mpi ní n gbéé á gemanɔ zíkaió?

² Ǿ Davidi òè: Too, níyɔ e sa lá mapi n zòblena má ke. Ǿ Akisi òè: Tó maae, má n ke ma dǎana ũe e gɔɔpii.

³ A mɔ lè Samueli gà kò, Isailiò kàaa píi, aa ɔòlò aà gaa yá musu, ɔ aa aà vɔ a be wéleu Lama. Saulu welendeò ní gèsisinao yà Isaili bùsuu.*

⁴ Ké Filitēò kàaa, aa mò bòokpà Sunēũ. Ǿ Saulu Isailiò kàaa píi, aa bòokpà Giliboa.

⁵ Ké Saulu Filitē zīgɔɔ è, vɔ aà kù, sɔ kèaàgu maamaa.

⁶ A gbèa Diiwa, ɔ Dii i wewà nana guu ge ní gbelaao† ge ní ānabioo.

⁷ Ǿ Saulu ò a ìwaɔne: A nɔe welende gèsisina weelemee mà gé yāgbēaiwà. Ǿ aa òè: Nɔe welende gèsisinae ku Endoo.

⁸ Ǿ Saulu azia lile à pɔkasa pàleo dà, ɔ à gè nɔepi lè gwāasina ní a gbēon plao sānu. A òè: To n tǎa mɔ, ní ge pɔ ma aà tɔ òne sísimee.

⁹ Ǿ nɔepi òè: N dǔ sǎasǎ yá pɔ Saulu kè. A a bùsu zò welendeò ní gèsisinao. Bóyǎi níle baikpamee wà ma dei?

¹⁰ Ǿ Saulu legbèè ní Dii tǔo à mè: Má sǐ ní Dii wa ìadama yáe bee musuo.

¹¹ Ǿ nɔepi mè: Ge kpele mà sísinei? A mè: Samuelie.

¹² Ké nɔepi Samueli è, à wii pàle a ò Saulue: Mmenn Saulu. Bóyǎi n ònòkèimeei?

¹³ Ǿ kípí òè: Nsu to vɔ a n kùo. Bó ní èi? A òè: Gyaade má è, àle bɔ tɔleu.

¹⁴ Saulu aà là à mè: Kpelewa a dei? A òè: Mae zie mé lé mɔ, a ulada daa.

Ǿ Saulu dǔ ké Samuelie, ɔ à kùle à wùle a gbēu.

¹⁵ Ǿ Samueli aà là à mè: Bóyǎi n ìadàa, níle ma sísii? A wèwà à mè: Ma wétēa zɔò èe. Filitēò mé mò zíkaimanɔ, mé Lua bò ma kpee. Ili wea ní ānabio ge nana guu lo. A yáí ma n sisi. Omee lá má ke.

¹⁶ Samueli òè: Dii bò n kpe à gò n ibee ũe, mé níle yāgbēaa sɔ be?

¹⁷ Dii kènne lá a dàmeé má òwae. A n bɔ kpalau à n gbédee Davidi kpàu.‡

¹⁸ Dii bee kènne gbā, ké ni aà yāmao yáie. Ni pɔkūma pāsí bɔbɔè Amalekiɔwao.§

¹⁹ Dii a Isailiò ní mpio kpa Filitēowae. Mpi ní n nēgɔɔo áo kumanɔ la zia. Dii a Isaili zīgɔɔ kpa Filitēowa.

²⁰ Samueli yápi tò vɔ Saulu kù maamaa, ɔ à lèle a gbēu ɔòlò gò. Aà yèee làa, asa i pɔe ble gɔɔ bee ge gwá beeo.

²¹ Ké nɔepi mò Saulu kíi, a è gili gèaàgu maamaa, ɔ a òè: Mapi n zòblena ma n yāmà, ma azia kaikè, ma yá pɔ ní òmeé kè.

²² N n zòblena yāma sa. To mà ble dilene, ní ble, ké n gbāakū, ní gēzea.

²³ Ǿ Saulu gí à mè: Má pòbleo. Ké aà ìwaɔ nàewà sānu ní nɔepio, ɔ à ní yāmà. Ǿ à fèle bùsuu à zòle liiwa.

²⁴ Nɔepi zunebòlò mekpaa vɔ dɔa a be. A gè a dè gò, ɔ à pēeti sè a dè à kàa kèò.

²⁵ A díle Saulu ní a ìwaɔne. Aa blè, ɔ aa fèle tà gwá bee gò.

* 28:3 Lev 20.27, Iko 18.10-11 † 28:6 Nao 27.21 ‡ 28:17 1Sam 15.28 § 28:18 1Sam 15.3-9

29

Filitē kía Davidi gbaea Zikilaga

- ¹ Filitēo ní zígṣṣo káaa Afeki, mé Isailio bōo ku Yezelee nibonai.
- ² Filitē kíao lé gē ní ní zígṣo gālio, an keeo gbēon basobasoo, an keeo baasoo. Davidi ní a gbéó té ní kpe ní Akisio.
- ³ Ǿ Filitē kíapio Akisi là à mè: Ebelue beeo sō be? A wemá à mè: Davidin ke. Isailio kí Saulu iwae yāa. A gwooplakèmanoo. A wē kèmanoo se. Sea za gwo pó à mè ma kí e gbā, mi yāe ewào.
- ⁴ Ǿ kípio kpēnekèaàno aa mè: Gōepi gbae aà ta gu pó ní kpàwàu. A e géwano zílauo, ké asu liaawano weo yái. Kpelewa a e ke na ní a diioi, mé i ke aà tá ní wá gbēeo mio bàasioa?
- ⁵ Davidi pó wà lesi wà òwà aà yá musun weo lò? Wà mè: Saulu gbéó dède àaa sōo (1.000), Davidi sō baasooo lee kwi (10.000).
- ⁶ Ǿ Akisi Davidi sísi a òè: Má sí ní Diio n kemee gbēmaa ũe, mé n geamanoo zílauo kèmee na, asa sea za gwo pó n mo ma kí e gbā, mi yāe emao. Ama ní maa kíano.
- ⁷ Ea tá ní n aafiano, ké rísu yāe ke à ke íio.
- ⁸ Ǿ Davidi Akisi là à mè: Bó má kèi? Sea za gwo pó ma mo n kí e gbā, bó ní èai? Bóyái má e gé zikai ní ma dii kí ibeoo ni?
- ⁹ Ǿ Akisi òè: Má dō ké ní maamee lán Lua malaikaewa, āma wá kía mè rísu géwano zílauoe.
- ¹⁰ Tó gu dō, fēle koo koo ní n dii Saulu zòblena pó mōnnoo, í tá.
- ¹¹ Ǿ Davidi fēle koo koo ní a gbéó, aale tá Filitēo bùsuu. Filitēo sō aa gè Yezelee.

30

Davidi Amalekiò midēa

- ¹ Davidi ní a gbéó kà Zikilaga a gwo àaōdezi. A mo lè Amalekiò mò lélei Nēgeve bùsuwa ní Zikilagao ní kpe. Aa lèle Zikilagawa, aa tesòwà.
- ² Aa noe pó kú weo kùkù, nenonoo ní noezooo pii. Aai ní gbēe deo, aa ní séle aa zesèhnoe.
- ³ Ké Davidi ní a gbéó kà ní be wéleu, aa è wà tesòwà, wà ní noeo ní ní negōeo ní ní nenoo kùkù.
- ⁴ Ǿ Davidi ní gbé pó kuanoo wiilè aa ólò e an yèee làa, e aa fō lé óoboo.
- ⁵ Wà Davidi no mèn plaoo Ainoau ní Abigailio kù wà tàrno.
- ⁶ Davidi wétēa è maamaae, asa wàle me wà aà pápa ní gbēo wà dee. Gbépii nòse òokpà an negōeo ní ní nenoo yá musu. Davidi gbāa'è Dii a Luawa,
- ⁷ Ǿ a ò sa'ona Abiataae: Mó ní n sa'o'ulao. Ké à mòòè,
- ⁸ Ǿ Davidi yāgbèaò Diiwa à aà là à mè: Mà péle gbāamonedepiozi má ní lea? A òè: Péleñzi, ríyō ní lee, ní n gbéó suaba.
- ⁹ Ǿ Davidi dàzeu ní gbēon àaa àaō. Ké aa kà Besoo swai, gbēeo gō we.
- ¹⁰ Gbēon àaa doo yèee làa, aai fō bùa swapiwao, Ǿ Davidi bùa à péle ní gbēwa ní gbēon àaa plaoo.
- ¹¹ Aa Egipi gbēe è sēu, Ǿ aa gèaàno Davidi kíi. Aa blē kpàwà a blè. Aa í kpàwà a mī.
- ¹² Ǿ aa kaadōembe gii kpàwà ní vèebe kàao mèn pla a sò. Ǿ aà me sù, asa à kè fāane àaō gwāasín àaō pòblesai imisaie.
- ¹³ Ǿ Davidi aà là à mè: Dé gbén n ũi? N bo máe? Ǿ Egipi gbépi mè: Amaleki zoon ma ũ. A gwo àaōn ke, ma dii pākpāmazie, ké mále gyāke yái.

14 Wa lɛɛ Nɛgɛvɛ bʊsuwae, gu pɔ Keletio kuu n Yudaɔ n Kalɛbu buib, ɔ wà tesɔ Zikilagawa.

15 ɔ Davidi aà là à mɛ: Nyɔ fɔ gɛmanɔ gbɛpiɔ kɔia? A wɛwà à mɛ: Tó n legbɛmɛɛ n Lua tɔo kɛ nɔyɔ ma deo, mé nɔyɔ ma kpa ma diiwao, má genno n kɔi.

16 ɔ à gɛaàno. Kɛ aa kà, aa n lé aa fáaaa gupiiu, aale pɔble aale imi, aale pɔnake n pɔzɔo pɔ aa sɛle Filitɛo bʊsuu n Yuda bʊsuoo yáí.

17 ɔ Davidi sɔngu à n dede sea za oosiele e gu sia dɔa oosi. An gbɛe i bɔkɔi eo, sema ɛwaaso gbɛon àaa pla pɔ di yiongo kpe aa bàalɛo bàasio.

18 Davidi gbɛ pɔ Amalekio n kʊkʊo suabà pii n a no mɛn plaɔ.

19 An gbɛe i kɛsɔo, nɛfɛnen gbɛzɔo, nɛgɔeo n nenɔeo pii. Baa pɔ pɔ aa sɛleo, Davidi ɛa pɔpio sɔ piiɛ.

20 A sɔo n zuo náaa, ɔ aà gbɛo pɔtuopio kpán'aekè aa mɛ: Davidi pɔon ke.

21 Kɛ Davidi kà gbɛon àaa do pɔ an yɛɛe làa, aai fɔ gɛanɔo, aa gò Besoo swaiɔ kɔi, aa bɔle dàaale n gbɛ pɔ kuaàno. Kɛ Davidi sɔnzi, à fɔkpámá,

22 ɔ gbɛpá nɛsɛvãide pɔ té Davidizio mɛ: Lá aai gɛwanɔo, wá pɔ pɔ wá sio kee kpámá, mé i ke an baade na n a nɛo bàasio. Aa n se tárnɔ.

23 ɔ Davidi mɛ: Ma gbɛo, ásu ke màa n pɔ pɔ Dii kpàwáɔo, asa à wá dɔa, à gbãamɛnde pɔ lɛlɛwáɔ nàwɛe wá ɔzɛ.

24 Gbɛe a yá pɔ á òe bee sio fá. Gbɛ pɔ gò aale pɔo dɔaɔ aseaa doũ n gbɛ pɔ gè zilauo pɔo. Wá kpaalekɔe sáasaa.

25 Kɛ Davidi yápi dɛle, ɔ à gò ikoyá ũ Isailioe za gɔo bee e n a gbão.

26 Kɛ Davidi kà Zikilaga, à pɔ pɔ a sɔ kee kpàsá Yudaɔ gbɛzɔo pɔ de a gbɛna ũne à mɛ: Gba pɔ á è pɔ pɔ wá sɔ Dii ibɛɔwa guuon we.

27 A kpàsáné Beteli n Lamɔtu Nɛgɛvɛo n Yatiio

28 n Aloeeo n Sifemɔo n Esɛmɔao

29 n Lakalao n Yelameli bui wɛleo n Keni wɛleo

30 n ɔɔmao n Boo'asão n Atakao

31 n Heblɔo n gu pɔ Davidi beu n a gbɛo pii.

31

Saulu n a nɛgɔeo gagaa

(1Lad 10.1-12)

1 Filitɛo zikà n Isailio, ɔ Isailio bàalɛné, an daside gága Giliboa gbɛpɔleu.

2 Filitɛo pɛle Saulu n a nɛgɔeozi, ɔ aa aà nɛpio Yonatãa n Abinadabuo n Malakisuaɔ dɛde.

3 Zi pɔ wàle ká Saulu sae pásikù, ɔ kàzunaɔ aà pà, à kɛ'ia maamaae.

4 A ò a zikabɔkùnae: N n fɛnda wo, ní ma zɔ n ma deò. Tó màa no, gyafɔoɔee bee ma zɔ, aai kò'o manɔ. ɔ via aà zikabɔkùna kù, i weio, ɔ Saulu a fɛnda sè à azia ò'oa.

5 Kɛ aà zikabɔkùna è à gà, ɔ à azia ò'o a fɛndaa sɔ, à gaaano.

6 Màa Saulu n a nɛgɔe gbɛon àaɔo n a zikabɔkùnao n a gbɛo gága sãnu gɔo doũpi zɔ pii.

7 Kɛ Isaili pɔ kú guzulɛu weo n n gbɛ pɔ kú Yuudɛ baaleɔ è n zɔgɔo bàalè, mé Saulu n a nɛo gága, aa bàalè aa n wɛleo tò we, ɔ Filitɛo mɔ zɔleu.

8 Kɛ a gu dɔ, ɔ Filitɛo mɔ, aale pɔo wolo gbɛ pɔ gágaɔwa, ɔ aa Saulu n a nɛ mɛn àaɔpio ge è kálea Giliboa gbɛpɔleu.

9 ɔ aa Saulu mi zɔ aa aà gɔkeɔo wòlowà, ɔ aa gbɛo zɔ aa a baokpàkpa Filitɛo bʊsu gupiiu n n táakpɛo.

10 Wà aà gɔkeɔo kàle tãa pɔ wɔ mɛ Asetaati kpéu, ɔ wà aà ge lòo Betesá bíiwa.

¹¹ Ké Yabesi Galadadeo yá pọ́ Filitēo kè Sauluεpi mà,

¹² ̄ an nεgōnao fεle p̄ii, aa t̄aa'ò gwãas̄in búu bee, aa Saulu ní a néo gεo bùa Betesã bíiwa, ̄ aa tàò Yabesi, aa k̄atεu we.

¹³ Aa ní wáo s̄εle aa vì baali gbáu Yabesi, ̄ aa leyè ḡoo sopla.

SAMUELI LA PLAADÉ

Yá pò kú láe bee guuo

Láe bee Isailio kía mide Davidi kpalablea yá bókèkè.

A daalekii kí Davidi kí Saulu ní a né Yonatāao gaa wēnakè, bee gbea Davidi gò Yuda kía ũ (1-4). Saulu né do Isibose kigwosoplana blè Yuda búsu gugbántoo oi, āma ké à gà, àà gbéè ledoukè ní Davidio, à gò ní kía ũ 5 aa misilèè. Davidi gò Isaili bui kueplao pii kía ũ (5-20).

Wà Kí Davidi yá'ò bakūaanakesai. A zíkà ní a ibee, buipāleo ní azia buio pii. Wà àà gbāake ní àà busaao òlōwē. A Lua náai ví mé a ye Luapizi maamaa, mé àà gbéè yeaazi. N beeo wi àà busaa ní duuna pò a kèo ní àà uadeo pāpāakōwao uléo. Ké ānabi Natāa Davidi duuna bòè gupuau, Davidipi awakpà Luaee, i gi Lua a swágagaio.

Gbezā tó yá lé fada Isailiowa, aai Davidi beekē. Suabana pò Lua a legbèné bee taa 5 an wé do. Iò dōngu ké Dii legbèné ānabi Natāa sabai à mè: Aà buio do aò kpalable gwopii. Aà kpalapi aò láaa vīo (7.16). Bee yá mé tò wī o Lua zina Yesu Kilisie Davidi bui. (Mat 20.29-34, 21.9).

Davidi Saulu gaa baomaa

¹ Saulu gaa gbea Davidi sù ní Amaleki kaaleao, 5 à gò Zikilaga gwò pla.

² A gwò àaōde zí gōee bò Saulu bōou à mè. Aà pokasao kékēa, mé búsu ka àà miu. Ké à kà Davidi kii, à kùlèè à wùle a gbēu.

³ Davidi aà là à mè: N bō má ni? A wèwà à mè: Ma bō Isailio bōoue.

⁴ Ǿ Davidi aà là bō: A kè kpelewa wei? Omē. Ǿ a wèwà à mè: Isailio bō zilau aa bàalè. An daside kwè aa gāga. Saulu ní a né Yonatāao gà bō.*

⁵ Ǿ Davidi èwaaso pò lé baopi kpae là à mè: Kpelewa 5 ní dō Saulu ní a né Yonatāao gài?

⁶ A wèwà à mè: A mō lè má kú Giliboa gbepoleu wee, 5 ma Saulu è, àle gbāa'e a sōnawa. Sógodeo ní sōdeo lé káikūaànō.

⁷ A lile ma kii oi, à ma e, 5 à ma sisi. Ma mè: Má ké!

⁸ Ǿ à ma la, māmēmaa déi? Ǿ má wèwà Amaleki buin ma ũ.

⁹ Ǿ a òmēe mà sōazi, mí a de, asa gu lé liwae, baa ké a wé gi kēa yoo.

¹⁰ Ǿ ma sōaazi ma aà dè, asa má dō a fō ble a zōapi gbea loo. Ǿ ma aà kíafua pò a kpaa sè ní zā pò a daao, 5 ma mōone ke ma dii.

¹¹ Ǿ Davidi a pokasao gà a kè, 5 gbé pò kuaànō ní pò kékē sō.

¹² Aa Saulu ní a né Yonatāao gaa ólò ní Dii gbé Isailio, asa zí ní blée. Wé'i bómá, 5 aa leyè e oosi.

¹³ Davidi èwaaso pò baopi kpae là à mè: N be ku má ni? Ǿ a òè: Bòmō nén ma ũ, Amaleki bui.

¹⁴ Ǿ Davidi aà là à mè: Akea kía pò Dii kpà dea vīa i n kūo ni?

¹⁵ Ǿ Davidi èwaasoe sisi à mè: N aà le n aà de sō. Ǿ à aà lè a dè.

¹⁶ Ǿ Davidi mè: N nzia dēe, asa nzia lé mé n dayāu, n mè n kía pò Dii kpà dè.

Wēnale pò Davidi sí Saulu ní Yonatāao gaa yá musu

¹⁷ Davidi wēnalee bee sí Saulu ní a né Yonatāao gaa yá musu.

¹⁸ A mè wà lepi dada Yudaone. A ku Gbē Maa taalau.†

¹⁹ Isaili gawideo gāga síspoleu,

* 1:4 1Sam 31.1-6 † 1:18 Yoz 10.13

nɛgɔ̃naɔ i'òɛ fá!

²⁰ Asu a baokpa Gata zɛauo,
kɛ́ Filitɛ̀ nɔɛɔ su a pɔnakɛo yáí.
Asu a kpàwakɛ Asekelonio,
kɛ́ gyafɔɔde nɛnɔɛɔ su kúkuakɛo.

²¹ Fíi su kpa Giliboa gbɛwa ɔɔ,
lou su ma bua pɔ́ kú wɛɔ ɔɔ.
We wà ɔzɔ̀u nɛgɔ̃naɔ sɛngbaɔɔi,
nísidɔɔa Saulu sɛngbaowa lé kà!

²² Tó wàɛ nɛgɔ̃naɔ au fá gua,
wàɛ n gbɛɛ pui,
kàzun pāsí Yonatāa lí kpekpaɔ,
fɛndade pāsí Saulu lí su giio.

²³ Saulu n Yonatāao,
gbépii yɛnzíɛ, wíɔ kɛnɛ́ kèkɛ.
Aai kɛkɔ̀wa wɛni ge gaa guuo.
An wāa dɛ kúula,
an gbāa dɛ nɔɔmusuɔla.

²⁴ Isaili nɔɛɔ,
à wé'ikau Saulu gaa yá musu.
A á ká zwāa tɛa yeawa n namableɔɔ,
aà sabai a pɔkasa maaɔ dà n vua nɔambleɔɔ.

²⁵ Nɛgɔ̃naɔ i'ò zílauɛ fá!
Wà Yonatāa dè n fɛndao s̀s̀pɔɔɛu.

²⁶ Ma gbé Yonatāa,
ma gɔ́ yeelɛa n yáí,
n maamɛɛ wásawasae.
N yeamazi sáa v́io,
a dɛ nɔɛ yea gɔ́ɛzia.

²⁷ Nɛgɔ̃naɔ i'òɛ fá!
An gɔ́kɛɔ kàalɛ.

2

Davidi kpaɔ Yudaɔ kpalau

¹ Bee gbɛa Davidi Dii gbɛa à mè: Mà gé Yuda wélɛɛ guua? Dii òè aà gé, ɔ Davidi èa aà là à mè: Mákíi mà géui? Dii wèwà à mè: Hɛblɔ́ɛ.

² ɔ Davidi gè we n a na gbɛɔn plaɔ, Yezɛɛɛ gbé Ainɔaũ n Nabali gyaa Abigaili, Kaameli gbéɔ.*

³ Davidi gè n gbé pɔ́ kuanɔɔ ɔ, baade n a bɛdɛɔ, ɔ aa z̀lɛ Hɛblɔ́ n a z̀ɛwɛiaɔ.

⁴ ɔ Yudaɔ gbɛzɔ́ɔ m̀ nísikà Davidi miwa we, aa aà kpà Yudaɔ kía ũ.

Ké Davidi mà Yabesi Galadadeɔ mé Saulu v̀,†

⁵ à gbéɔ z̀imá, aa ònɛ: Dii báaadaágu! A gbɛkɛkè Saulu á diiɛ, a aà v̀.

⁶ Dii gbɛkɛ n náaiyāo kɛé, kɛ a yápi kè yáí.

⁷ A s̀dɛɛ à zɛ gbāa. A dii Saulu gà, ɔ Yudaɔ ma kpa n kía ũ.

⁸ Nɛɛ né Abinɛɛ, Saulu z̀igɔ́ɔ dɔaana gè n Saulu né Isibosɛo Maanaiũ.

⁹ ɔ à aà kpà kía ũ Galada bùsuu n Aɛɛ buiɔ bùsuo n Yezɛɛɛo n Eflaiũ buiɔ bùsuo n Bɛyāɛɛ buiɔ bùsuo n Isaili bùsu ḱniɔ píi.

* **2:2** 1Sam 25.43 † **2:4** 1Sam 31.11-13

¹⁰ Saulu né Isibose wè blade guu à gò Isailio kía ũ. A kpalablè wè plaε. Yudaο s̄, Davidi s̄ aa zèò.

¹¹ Davidi mé Yudaο kía ũ Hebl̄s e wè sopla ní mο sooloo.

Isailio zikaa ní Yudaο

¹² Nεε né Abinεε ní Saulu né Isibose zīḡs̄ bò Maanaiū aa gè Gabaο.

¹³ Zeluia né Yoabu ní Davidi zīḡs̄ fελε gè dair̄le Gabaο íkalek̄li saε. An gāli do ku í baala, an gāli do ku í baale.

¹⁴ Ǿ Abinεε ò Yoabuε: To èwaasoο fελε aa k̄ò'owεε. Ǿ Yoabu mè: Aa gé.

¹⁵ Ǿ Bēyāmeε zīḡs̄ fελε gb̄εon kuεpla Isibose pó ũ, s̄ Davidi zīḡs̄ fελε gb̄εon kuεpla s̄.

¹⁶ Baade Ǿkà a d̄εkan dee mikp̄ei, s̄ aa k̄ò z̄òz̄ò k̄ò saalowa ní f̄εnao, aa kwè s̄anus̄anu. Ǿ wà t̄okp̄à Gabaο gup̄ie F̄εnl̄enaobua.

¹⁷ Zi pó wa kà ḡo bee p̄ās̄i maamaaε, s̄ Davidi zīḡs̄ z̄iblè Abinεε ní Isailiowa.

¹⁸ Zeluia nεḡs̄ε gb̄εon àaο ku we, Yoabu ní Abisaio ní Asaelio. Asaeli s̄, aà ba na lán tuewaε.

¹⁹ Ǿ à p̄èle Abinεεzi, i lile Ǿplaii ge zεεio.

²⁰ Ké Abinεε a kpε gwà, à aà è, s̄ à mè: Asaeli, ní m̄enn wee? A wèwà à mè: Mámε.

²¹ Ǿ Abinεε òè: Lile Ǿplaii ge zεei, ní èwaasoe k̄ū n̄ aà p̄ó siwà. Ama Asaeli i zεèo.

²² Abinεε èa òè lo à mè: Nsu s̄mazio. N ye mà n de yà? Tó ma n de, má we wá wé ke síis̄ ní n v̄ii Yoabuo l̄e?

²³ Ama Asaeli ḡi, i zεèo, s̄ Abinεε aà z̄ò a gb̄εu ní a s̄ompao e à b̄ò kpε. We à l̄èle à ḡau, i go a tíao. Ké gb̄épii kà gu pó à l̄èle à ḡaup̄iu, aa zè w̄ale gwa.

²⁴ Ǿ Yoabu ní Abisaio pè Abinεewa e íat̄ε gè ḡè kp̄éu. Aa kà Ama síis̄i pó b̄oaa ní Gíao musu Gabaο gb̄áa zé saε.

²⁵ Bēyāmeε buiò k̄áaa Abinεεzi gāli do, s̄ aa gè lé ḡí ní r̄íz̄iao síis̄i misonaa.

²⁶ Ǿ Abinεε lezù Yoabuzi à mè: Wá ze k̄ò d̄ed̄eaeo lé? N d̄s̄ k̄é ȳápi a midε ní p̄s̄iaoó lé? Nȳo n gb̄éone aa zεw̄εε aa εa taoa?

²⁷ Ǿ Yoabu wèwà à mè: Lua ku! Tó ni lési ȳáao, ma gb̄é zεéο e gu gè d̄ò.

²⁸ Ké Yoabu kuup̄è, s̄ aà gb̄é k̄ámabò, aai gé Isailiowa ní z̄io lo.

²⁹ Gw̄as̄ina bee Abinεε ní a gb̄é bε s̄εu, aa bùa Yuud̄ewa, s̄ aa p̄à swad̄o i e aa gè kà Maanaiū.

³⁰ Ké Yoabu s̄ù ní p̄ea Abinεewao, s̄ à a zīḡs̄ k̄áaa pii. Davidi gb̄é guu gb̄εon bao m̄endosai mé kuo, Asaeli bàasi.

³¹ Aa Bēyāmeε pó kú ní Abinεeo d̄ede gb̄εon àaa do ní baswaaοε (360).

³² Aa Asaeli ge s̄è aa v̄i aà mae m̄iau Bet̄eleū. Ǿ Yoabu ní a gb̄é t̄áa'ò gw̄as̄ina, gud̄leia s̄ aa kà Hebl̄s̄.

3

¹ Zi pó Saulu b̄edeο kà ní Davidi b̄edeο ḡèḡē. Davidi gb̄aa lé d̄edeε, Saulu b̄edeο s̄, an gb̄aa lé busaε.

Davidi nεḡs̄εo

(1Lad 3.1-4)

² Nεḡs̄ε pó Davidi í Hebl̄s̄o tón ke: A séia tón Amin̄o, aà da tón Ain̄oaiū, Yezelεε gb̄éε.

³ A plaade tón Kilabu, aà da tón Abigaili, Nabali gyaa, Kaameli gb̄éε. A àaōde tón Abisaloū, aà da tón Maaka, Gesuu kía Talemai néε.

⁴ A síiōde tón Adonia, aà da tón Agita. A s̄ode tón Sefatia, aà da tón Abitali.

⁵ A soolode tón Iteaũ, aà da tón Egela. Davidi nao népio ì Heblõe.

Abinεε naa Davidiwa

⁶ Goo pò Saulu bedeɔ lé zika ní Davidi bedeɔ, Abinεε lé gbãakũ Saulu bedeɔ guu.

⁷ Saulu no pò i méesdilèèò ví yãa, aà tón Lizipa, Aya née. Isibose ò Abinεε: Bóyãì n wule ní ma mae nooi?

⁸ Abinεε pò pà maamaa Isibose yápi yáí à mè: Yudaɔ gbẽ min ma ùa? Mále gbẽkeke n mae Saulu bedeɔne ní aà dāunaɔ ní aà gbēnaɔ e ní a gbão. Mi n na Davidie a ɔzi, ɔ níle ma tàae e noepi yá musu saa?

⁹ Tó mi lé pò Dii gbè Davidie* keèò, Lua yãpāsíkemeε bèebèe.

¹⁰ A Saulu bedeɔ, má kpala síwáε, mí tó Davidi gõ Isailio ní Yudaɔ kía ù za Dã e à ge peò Beεεbawa.

¹¹ Isibose i we yãzãsi Abinεεwa bo, ké àle víakeè yáí.

¹² Abinεε gbéɔ zì Davidiwa ní a tó a òè: Déme bùsu víi? Wà ledouke, mí donle, ké Isailio e nama nípii.

¹³ ɔ Davidi mè: A maa, má ledoukennɔ, āma yá mendo mále gbεama. Tó níle mó ma gwai, tó ni momeε ní Saulu nenɔε Mikalioo, nsu tó wá wé ke síiɔ.

¹⁴ Davidi lékpāsákè Saulu né Isiboseε à mè: Ma na Mikali ɔaameε. Ma ànsueblè ní Filitɔ gyafɔɔ mèn basɔε.†

¹⁵ ɔ Isibose gbéɔ zì, aa noepi sí a zã Paletie, Laisi néwa.

¹⁶ ɔ aà zápi lé geaàno, a teaazi e Bauliũ, àle ɔbo. ɔ Abinεε òè aà ea tá, ɔ à tà.

¹⁷ Abinεε yá'ò ní Isaili gbèzɔɔ à mè: Za zi ále weεε Davidi àɔ de á kía ùe.

¹⁸ A aà kpa sa, asa Dii legbèè à mè á a gbé Isailio bo Filitɔ ní ní ibeεo pii ɔzi a zòblena Davidipi sabaie.

¹⁹ Abinεε yápi kà Bëyāmeε buionε ní swáwa bo. ɔ à gè Heblõ yá pò kà Bëyāmeε buio ní Isailio gupi oi Davidie.

²⁰ Ké à kà Davidi kíi Heblõ ní gbèon bao pò kuanɔ, ɔ Davidi blesakèné.

²¹ ɔ Abinεε ò Davidie: Ma dii kí, to mà fele mà ge Isailio kaaane pii, aa ledoukennɔ, níɔ de bùsu pò n pò gbàpi pii kía ù. ɔ Davidi Abinεε gbàε, àle tá aafia.

Yoabu Abinεε dea

²² Goo beezi Yoabu ní Davidi gbéɔ sù ní léεamáo. Aa pòɔ sí gbéɔwa maamaa aa sùò. Abinεε kú ní Davidio we bo, asa à aà gbàε, àle tá aafiaε.

²³ Ké Yoabu ní zigõ pò kuaàno kà, wa òè Nεε né Abinεε mò kía gwai, ɔ à aà gbàε à tà aafia.

²⁴ ɔ Yoabu gè kía lè à mè: Bó yá ní kè màai? Ké Abinεε mò n kíi, bóyãì ní tò à tái?

²⁵ N Nεε né Abinεε dõ lé? A mò ɔnokeine, ké à e àɔ n gugεgɔɔ ní n sugɔɔ dõε ní n yákeɔo pii.

²⁶ Ké Yoabu bò Davidi kíi, ɔ à gbéɔ zì aa pèle Abinεεpizi. Aa aà lè Sila lòo kíi, ɔ aale suaàno, āma Davidi a yá dõ.

²⁷ Ké wà kà ní Abinεεo Heblõ wéle boleu, ɔ Yoabu aà sisi lándõ a ye bñuboaànoowa, ɔ à aà zò a gbεεu a dè. Aà dāuna dea to ɔ a síwà.

²⁸ Bee gbεa ké Davidi mà, à mè: Mapi ní ma kíakεo, máo tàae ví Diiε Nεε né Abinεε dea yá musuo.

²⁹ Yápi a wi Yoabu musuε ní aà de bedeɔo pii. Yoabu bedeɔo aao ku kēnude ge kusude ge εε ge gbé pò zì aà blè ge noandena saio.

* 3:9 1Sam 15.28 † 3:14 1Sam 18.25, 27

³⁰ Yoabu ní Abisaio mé Abinεε dè, ké aàpi mé ní dāuna Asaeli dè zílau Gabaōo yáí.

³¹ Ǿ Davidi ò Yoabuε ní gbé pò kuaànōo píi: A á pòkasaō ga à ké, í zwánkasaō kákaála, íō tε Abinεε gei ní òòò. Kí Davidi mé gepi kpán'aekè.

³² Ǿ wà aà vī Heblō. Kí òòò, à búbuapè Abinεε miaa, ǿ gbépii òòò sō.

³³ Ǿ kí wēnaleε bee sí Abinεε yá musu à mē:
Abinεε gaa lán mīsaidewae maan wea?

³⁴ Wi aà gā liè a kpεo, wi galakpaèo,

ǿ à gā lán gbé pò zù vāikenaō ouwa.

Ǿ gbépii èa òòò lō.

³⁵ Gbépii mō ò Davidiε aà pòble e gu àò gé síi, āma à lakpà azíala à mē: Tó ma pēε ge blεε kà ma léwa íatēgēkpεu sai, Lua yāpāsíkεmεε bèεbēε.

³⁶ Gbépii wetē yápii, ǿ à kéné maa. Yá pò kípi lé ke píi ì ke gbéōne maaε.

³⁷ Gōo bee ǿ Davidi gbéō ní Isailiō píi dō sa ké kí lé kú Nεε né Abinεε dea yáuo.

³⁸ Ǿ a ò a gbépioε: A dō ké Isaili dōaana zōō gā gbāo lé?

³⁹ Mapi sō, baa ké Lua ma kpa kía ū, ma busa gbā. Zeluia népio yākea pāsí de ma póa. Dii mé a fiabo vāikenaε.

4

Isibose gaa

¹ Ké Saulu né Isibose mà Abinεε gā Heblō, aà ká gā, mé Isailiō gò bíli guu mípii.

² Saulu népi zīgō dōaanaō vī gbéōn pla, ado tón Baana, ado sō Lekabu. Beelo gbé Limō, Bēyāmeε bui néōne. Wà Beelo díle Bēyāmeε pò ū yāε,

³ asa Beelodeō bàalè tà Gitaiūε, aa ku we e ní a gbāo.

⁴ Saulu né Yonatāa sō a né vī εε ū. Gōo pò népi kà wè sōo, ǿ Saulu ní Yonatāao gaa Yezεεε bao sù. Ké aà gwana aà sè, àle bàaleaànō, aà wāa guu ǿ népi piliwà à lèε. Bee mé tò à εε kù. Aà tón Mefibose.

⁵ Beelo gbé Limō népio Lekabu ní Baanao fèε, íatē gbāa zá ǿ aa kà Isibose be, gōo pò àle í fāane o.

⁶ Ǿ Lekabu ní a dāuna Baanao gè kpéu, aa kè lándō wàε gé pówena dáíwa.

⁷ Ké aa gè kpéu, Isibose wúlea a liiwa, ǿ aa gèaazi kpεa, aa aà zō wa dè. Ǿ aa aà mi zō aa sè wà tàò. Aa tōu Yuudē sēu, ǿ aa beu e gu gè dōò.

⁸ Aa mō Davidi kí Heblō ní Isibose mio aa òè: Gwa, n ibεε Saulu pò wèεε à n de né Isibose min ke. Wá dii kí, Dii tōsine Saulu ní a buiōwa gbā.

⁹ Davidi wémá à mē: Dii ku! A ma bō ma taasikea guu píi.

¹⁰ Ké gbēε mō ma kí Zikilaga yāa à mē Saulu gā, àle e baona ále kpá, ǿ ma aà kù má dè. Aà bao àin we.*

¹¹ Azaiasa lá á gbēvāiō a taaesaide dè a liiwa a kpéu, má aà dea tōsiwá mà á wēni bōε.

¹² Ǿ Davidi yā'ò a èwaaso zíkanaōne, ǿ aa ní dedε. Aa ní òla ní ní gbálao zōzō, ǿ aa ní gεo lòo Heblō ítókii saε. Ǿ wà Isibose mi sè wa vī Abinεε miau Heblō.

5

Davidi kpaá Isailiō kpalau

(1Lad 11.1-9, 3.5-9, 14.1-17)

¹ Isailiō mō ní buiwa píi Davidi kí Heblō aa mē: Wá au douε.

* 4:10 2Sam 1.1-16

² Za zi gɔɔ pɔ Saulu de wá kía ũ, míme ni dɔaawẽe zílau, gea n suaɔ. Ǿ Dii òne míme nýɔɔ de a gbé Isailio dɔaana ũ, an kía ũ.

³ Ké Isaili gbéẏɔɔ m̀ò kí Davidi ḱi Hebl̃ó m̀pii, we à ledoũkèurño Dii ae, ɔ aa ñsikà aà miwa, aa aà kpà Isailio kpalau.

⁴ Davidi wè baakwide guu ɔ à kpalablè, à kè kpalapiu wè blaε.

⁵ A de Yudaɔ kía ũ Hebl̃ó wè sopla ñ m̀o soolooε, ɔ a de Yudaɔ ñ Isailio p̃i kía ũ Yelusaleũ wè baakwi ñ àaɔo.

⁶ Kí ñ a gbéɔ t̃ou Yelusaleũ zíkai ñ Yebusi pɔ kú weo.* Ǿ aa ò Davidie: Nyɔ gè lao, baa ṽiɔ ñ εεɔ aa ñ yae. Aale e Davidi a e gè weo.

⁷ N beeo Davidi wéle bíide pɔ w̃i me lo Siɔnapi s̃i, ɔ à g̀ò aà wéle ũ.

⁸ Gɔɔ bee Davidi m̀è: Tó gbé ye Yebusiɔ dede, sema aà gè ize pɔ wa sò gbɛu guu, i εεɔ ñ ṽiɔp̃io le. Davidi ibεεɔne. A yáí w̃i me ṽiɔɔ ñ εεɔ gè kibeo.

⁹ Ǿ Davidi bekpà wéle bíidepiu, à azia tó kpàè Davidi Wéle. A kpéɔ d̀d̀o a liai za gu pɔ wà ε kákau w̃i me Milo e a εdau.

¹⁰ Davidi gb̃aa lé dedeε, asa Dii Lua Zígɔde kuaànɔε.

¹¹ Tii kí Hilau gbéɔ z̃i Davidiwa ñ seɔe lío ñ li'ánaɔ ñ gbè'ánaɔ, ɔ aa kped̀è.

¹² Ǿ Davidi d̀ò sa ké Dii a kpa Isailio kía ũε, mé à a kpala k̃ãfiε, ké Isailio de Diipi gbéɔ ũ yáí.

¹³ Davidi b̃oà Hebl̃ó gb̃ea à èa ñoε sè Yelusaleũ lo ñ ñoε pɔ i m̀ésedilenéɔo, ɔ à neg̃ɔεɔ ñ neñoε íño.

¹⁴ Neg̃ɔε pɔ à ñ í Yelusaleũpiɔ tón ke: Samua, Sobabu, Natã, Salomɔɔ,

¹⁵ Ibaa, Elisua, Nefegi, Yafia,

¹⁶ Elisama, Eliada, Elifele.

¹⁷ Ké Filit̃éɔ mà wà Davidi kpà Isailio kía ũ, ɔ aa gè lé aà we m̀pii. Ké à ñ bao mà, ɔ à gè s̃εgb̃au.

¹⁸ Filit̃éɔ z̃i'ɔp̀o Lefai guzulεu,

¹⁹ ɔ Davidi gb̃èa Diiwa à m̀è: Mà gé léleí Filit̃éɔwa, ñyɔ ñ namεε ma ɔzia? Ǿ Dii wèwà à m̀è: Gé, má ñ nanε ñ ɔz̃i.

²⁰ Ǿ Davidi gè Baali Pelaziũ, à z̃iblémá we. Ǿ à m̀è: Dii d̀aamεε, à b̀ò m̀ò ma ibεεɔwa ñ gb̃ao, lá í i guf̃ɔ b̀uiwa. Ǿ à t̀okpà gupie Baali Pelaziũ.†

²¹ Filit̃éɔ ñ táaɔ tò we, ɔ Davidi ñ a gbéɔ sèle aa tàò.

²² Filit̃éɔ èa m̀ò lo aa z̃i'ɔp̀o Lefai guzulεu.

²³ Ǿ Davidi èa gb̃èa Diiwa lo. Ǿ Dii wèwà à m̀è: Nsu gé má súsu. Séle ñ kpe oi, ní lélemá b̃oaa ñ kpè kpéɔ.

²⁴ Tó a táa'ok̃i mà lípiɔ mia, à ke kpakpa, asa máme ma b̀o ma d̀aaé we, ké mà z̃ibleé Filit̃é z̃ig̃ɔwa yáí.

²⁵ Davidi kè màa lá Dii òewa, ɔ à z̃iblè Filit̃éɔwa za Gabaɔo e à gè pè Gezeewa.

6

Sua ñ Dii kpagoloo Yelusaleũ (1Lad 13.1-14, 15.25-16.3)

¹ Davidi èa Isaili pɔ à ñ séɔ k̃aa gb̃eɔñ òaasɔɔo léε baakwi (30.000).

² Ǿ à f̃èle dàrño zéu, aa gè Baala pɔ kú Yuda b̀usu, ké aa Lua kpagolo sé wà suò. Dii Zígɔde lo z̃ileá kible kpagolopi musu malaika g̃ãsiadeɔ z̃anguo,* ɔ w̃i me aà tó kuwà.

³ Aa kpagolopi dà zugo dafu guu† Abinadabu be s̃ĩsi musu, ɔ aa dàò zéu. Abinadabu néo Uza ñ Ahioo mé lé gè ñ zugopio,

* 5:6 Dɔa 1.21 † 5:20 Bee m̀è Dii b̀ò b̀ui. * 6:2 1Sam 4.4, Soũ 99.1 † 6:3 1Sam 7.1-2

- 4 Lua kpagolo kú a guu. Ahio mé dɔaaa,
 5 ɔ Davidi ní Isailiò lé ɔwã mípii Dii ae ní gbãa pua léu ní lesiao. Wàle mɔɔnale,
 wàle kúule, wàle gàale, wàle faapa, wàle sésɛnapa.
 6 Ké aa kà Nakɔ ésegbɛkii, zuɔ gɛnalè, ɔ Uza ɔɔɔ pè Lua kpagolopiwa.
 7 ɔ Dii pɔ pàaazi, à aà lè a dè kpagolo sae we dàa pɔ a kèpi yáí.‡
 8 Davidi pɔ pà ké Dii pɔ fɛ Uzazi yáí, ɔ wí me gupie Pɔfɛa'uzazi e ní a gbão.
 9 Gɔɔ bee ɔ vía Davidi kù Dii yá musu à mè: Kpelewa má ke mà Dii kpagolo
 se mà taòì?
 10 ɔ i we sùd a wéleu lɔo, à lile tàd Gata gbé ɔbededɔɔ beɛ.
 11 Dii kpagolo kú aà be e mɔ àaɔ, ɔ Dii èfãaikèè ní aà bededɔ píi.
 12 Wa ò kí Davidie wà mè: Dii èfãaikè ɔbededɔɔ bededɔne ní pɔ pɔ a vío píi a
 kpagolo yáí. ɔ Davidi gè we, à Lua kpagolo sè lé suò a wéle guu ní pɔnao.
 13 Ké gbé pɔ Dii kpagolo seao gbasè gɛn soolo, ɔ Davidi sa'ò ní gáaeo ní zunɛɔɔ
 mɛkpao.
 14 Davidi bàabaa sa'o'ula daa, àle ɔwã Dii ae a gbãa pua léu.
 15 Aapi ní Isailiò píi aale su ní Dii kpagoloo, aale kúkuake, aale kuupe.
 16 Ké Dii kpagolo lé gɛ Davidi wéleu, ɔ Saulu né Mikali lé zíle gwa fenentiu. Ké
 a è kí Davidi lé víví, àle ɔwã Dii ae, à sakàaagu a sɔ guu.
 17 Ké wà sù ní Dii kpagoloo, wa díle a gbɛu zwàakpe pɔ Davidi dèè guu. ɔ à sa
 pɔ wí a pɔ káteu à tékù ò Dii ae ní sáaukpasao.
 18 Ké à sa'ò a làa, à samaa'ò gbéɔne ní Dii Zígɔde tɔo.
 19 ɔ à pɛɛ bíile Isaili pɔ káaaa weɔne mɛndodo gɔɔo ní nɔɔo píi ní damina káao
 mɛndodo ní vébe káao mɛndodo.
 20 Ké Davidi lé tá samaa'oi a bededɔne, ɔ Saulu né Mikali bò gè daiaàle à mè: N
 Isailiò kía, n ke gbian we gbãa? N nzia me mò n íwaɔ nɔɛ zíkɛnaɔne, lá wisaide
 ì azia me mɔnéwa.
 21 ɔ Davidi ò Mikalie: Dii ma ɔwàè. Dii mé ma se n mae ní a bededɔ gbɛu, à ma
 kpa a gbé Isailiò dɔaana ũ.
 22 Má yáfúkù de beea, mí azia sɔaanɛ n ea guu, áma nɔɛ zíkɛna pɔ n ní yá'òpio
 mé aa ma kpɛla. §
 23 ɔ Saulu né Mikali i ne'io e à gè gàd.

7

Lua legbɛa Davidie (1Lad 17.1-15)

- 1 Ké kí zòle a be, Dii aà bò ibɛɛ pɔ liaaaaziò ɔzì, à aà gbà íampakíi,
 2 ɔ kí ò ànabi Natãe: Ee! Kpé pɔ wa dè ní sedɛ lío ɔ máo zòleu, Lua kpagolo iò
 dílea zwàakpeua?
 3 Natã wèwà à mè: Lá à n pɔ gbà n ke, asa Dii kunnɔɔ.
 4 Gwãasina bee Dii yá'ò Natãe à mè:
 5 Ge n o ma zòblena Davidie ma mè, ɔme a kpé pɔ máo kuu dɔmɛɔo.
 6 Za gɔɔ pɔ ma Isailiò bòle Egipi e gbã mi bekpaoo. Míò sòkíikpakpaɛ, zwàakpe
 mé ma kúkíi ũ.
 7 Gu pɔ ma sòkíikpàù ní ma gbé Isailiò píi mi dɔaanaɔ díle aa dɔaanéɛ, kási mi
 o ní gbéɛɛ, bóyáí i kpedɔmɛɛ ní sedɛ líoo nio.
 8 Ge n o ma zòblena Davidipie, ma Dii Zígɔde ma mè, ma aà sè sádádákíi, ké
 aàò de ma gbé Isailiò dɔaana ũɛ.

‡ 6:7 Nao 4.15 § 6:22 Mat 23.12

9 Má kuaàno gu pò à gèu píi, ò ma aà ibeεε dèdèè. Má tó aà tóbò maamaa saε, iò de dúnia tódeò do ũ.

10 Má bùsu kpa ma gbé Isailiowa, mí ní káλεu, aai zòλεu ní pò ũ. Aa sòdeedeεε ló. Gbēvāio e ní wetā lá aa ní wetā káau

11 gò pò ma dɔanao dilenéwa ló. Má aà bɔ a ibeεpio zí píie.

Ma Dii mále oè, máme má bekpae aà buio gbāa'ekli ũ.

12 Tó aà gò pà, à gà, má aà bui pò bò aà pleue se lesi, mí aà kpa kpalau.*

13 Aàpi mé a kpedo, ma tó iò kuwà, mí tó aà zòlea kpalau e gòpii.

14 Máme máo de aà mae ũ, aàpi iò de ma né ũ.† Tó à tàækè, má ìadawà ní gooε, lá gbēnazina i gbé gbēwa.‡

15 Kasi má gbēke bɔaaaàno lá má bɔaa ní Saulu pò má wò kpalau Davidi aεwao.

16 Aà buio aao kpalable gòpii. Aà kpalapi aò láaa vío.§

17 Ǿ Natá yápi dàu a síu Davidie lá Dii òewa píi.

Davidi wabikea Diiwa (1Lad 17.16-27)

18 Ǿ kí Davidi gè zòle Dii aε à mè: Dii Lua, bón ma ũi? Deon ma bedeo ũ ò n ma ka gweaε taawai?

19 Dii Lua, bee kènε fénεũ e tia, ò n mapi n zòblena bui pò aao ku ziao yá'ò ba? Maa níle kemεεa, Dii Lua?

20 Dii Lua, má menε kpelewa bε? Mapi n zòblena ní ma dō.

21 N yāzōpi kè lá ní yeiwa lé pò ní gbè yái, ò ní tò mapi n zòblena má dō.

22 Dii Lua, ní zō fá! Gbēε muaanno. N bàasio diie kuo, lá wá mà ní swáowa.

23 Déme muaa ní n gbé Isailioi? Dúnia buio guu bui mēndopi ò ní bò n gbé ũ. N nzia tóbò, n yāzō bɔnsaεo kè n gbépioε, n buieo ní ní táao yà n gbé pò n ní bó Egiptioε.

24 N Isailio dīle aao de n gbé ũ e gòpii. Dii, n gō ní Lua ũ.

25 Dii Lua, lé pò ní gbè mapi n zòblenae ní ma buio yá musu, ñyō zíkewà gòpii. Ke lá ní òwa,

26 ní tóbò maamaa e gòpii. Gbé i me Dii Zigōde mé Isailio Lua ũ, mé mapi n zòblena Davidi, ñyō ma buio zínapele,

27 asa Dii Zigōde Isailio Lua, ní òmεε n mè ñyō ma bε kpamεε ma buio gbāa'ekli ũ. A yái tò mapi n zòblena ma sōdīle, ma wabie bee kēma.

28 Dii Lua, nímenn Lua, n yá náai ví, ò n yāmaapi ò mapi n zòblenae.

29 Báaada mapi n zòblena buio gu sa, níw wétéñzi gòpii. Dii Lua, n yá'ò, n báaadà mapi n zòblena buio gu, aao báaa ví e gòpii.

8

Davidi ziblea buipaleowa (1Lad 18.1-17)

1 Bee gbεa Davidi ziblè Filitōwa à ní busa à ní mεεwia Gata símá.

2 A ziblè Mɔabuowa, ò a tò aa wùle kō saε tóle, à ba yómá. Tó à bà pla zānguo dède, i bà do zānguo to béε. Ǿ Mɔabuo gō Davidi zòblenao ũ, ò aao falubōè.

3 Davidi ziblè Leobe né Adadezεε, Zoba kíawa, gò pò kipi èa lé gé tōlei Uflata swasaedeowa.

* 7:12 Sou 89.3-4, 132.11, Zaa 7.42, Zin 2.30 † 7:14 Sou 2.7, 89.26-27, 2Kln 6.18, Ebe 1.5 ‡ 7:14 Sou 89.30-33 § 7:16 Sou 89.36-37

⁴ Ɔ à aà sǝgɔɔ kǝkǝ mèn òaa sɔɔ (1.000) n sǝgɔdeɔ gbɛɔn òaa sɔ sɔ lɛɛ bààǝkwɪ (70.000) n kɛsɛdeɔ gbɛɔn òaa sɔ sɔ lɛɛ bao (20.000). Ɔ à n sǝ kizǝ zǝzǝ píi, mèn basɔ mé è bò.

⁵ Sili pɔ kú Damasiò mò dɔi Adadezɛɛɛ, ɔ Davidi n gbɛɔ dède òaa sɔ sɔ lɛɛ bao n plao (22.000).

⁶ A gudǝanaɔ dǝlɛdɪɛ Sili bùsuu, ɔ aa gǝ aà zòblenao ù, aaɔ falubɔè. Dii tò Davidi zǝblè gu pɔ à gèu píi.

⁷ Davidi Adadezɛɛ ìwaɔ vua sɛngbao sɛɛ à tàò Yelusaleù.

⁸ A mɔgotɛ sɛɛ zǝzǝ Adadezɛɛ wɛɛ pɔ wɪ mɛ Teba n Belotaio guu.

⁹ Ké Amata kí Tou mà Davidi zǝblè Adadezɛɛ zǝgɔwa píi,

¹⁰ ɔ à a né Adolaù zǝ fɔkpaiwà. A aà sáaukpà zǝ pɔ a blè Adadezɛɛwa yáii, asa Tou zǝkàaàno yáaɛ. Adolaù mò n vua pɔ n ánuusu pɔ n mɔgotɛ pɔ,

¹¹ ɔ kí Davidi kàɛ Dii pɔ ù, lá a kè n bui pɔ à gbãablémáɔ ánuusu n vuaɔwa píi,

¹² Eɔù n Mɔabu n Amɔniò n Filitɛò n Amalekiò. Màa a kè n pɔ a sí Zoba kí Adadezɛɛ, Leobe néwaò.

¹³ Beewa ɔ Davidi tɔbò. Ké à zǝblè Siliɔwa à sù, à Eɔù dède Guzule Wisideu* gbɛɔn òaa sɔ sɔ lɛɛ bao plasai (18.000).

¹⁴ Ɔ à gudǝanaɔ dǝlɛdɪɛ Eɔù bùsuu lɔ, ɔ Eɔùpiò gǝ aà zòblenao ù. Gu pɔ Davidi gèu píi Dii tò à zǝblè.

¹⁵ Davidi mé Isaili bui píi kía ù, à yãmaakè a gbɛɔne a zéwa.

¹⁶ Zeluia né Yoabu mé aà zǝgɔ dɔaana ù. Ailudi né Yosafa mé aà kpàwakena ù.

¹⁷ Aitubu né Zadoki n Abiataa né Aimelekio mé sa'onkiaò ù. Selaia mé à lakèna ù.

¹⁸ Yoiaada né Benaia mé aà dɔaiò gbɛzɔ ù. Davidipi zǝa nɛgɔɛ mé aà kwàasiò ù.

9

Davidi gbɛkɛkɛ Mefiboseɛ

¹ Davidi gbɛɔ là à mè: Saulu buie i gɔò lé? Má ye gbɛkɛkɛ Yonatãa yáii.*

² Saulu be zǝkenae ku, aà tón Ziba, ɔ wà aà sisi kí Davidiɛ. A aà là à mè: Mmɛnn Zibaa? A wèwà à mè: Ao, n zòblenan ma ù.

³ Ɔ kípi aà là à mè: Saulu buie ku e tiaa? Má ye gbɛkɛ pɔ Lua ví kɛɛ. Ɔ Ziba wèwà à mè: Yonatãa née ku e tia. ɛɛ.

⁴ Ɔ kí aà là à mè: A ku má ni? Ziba wèwà à mè: A ku Amieli né Makii be Lodebaa.

⁵ Kí Davidi gbɛɔ zǝ, ɔ wà m̀aàno.

⁶ Ké Yonatãa né Mefiboseɛ, Saulu tǝuna kà Davidi kíi, à kùlè à wùɛ a gbɛɛu. Ɔ Davidi mè: Mefiboseɛ! A wèwà à mè: N zòblenan ma ù.

⁷ Ɔ Davidi òè: Nsu to vía n kùò, asa má gbɛkɛkɛ n mae Yonatãa yáii. Má n dezi Saulu buaò sɔaanɛ píi, níliò mɔ pɔbleimanò gɔpii.

⁸ Mefiboseɛ kùlè à mè: Bón mapi n zòblena ù ké n ma wegwaì? Má de lán gbɛ gɛwaɛ.

⁹ Ɔ kí Saulu zǝkena Ziba sisi, a òè: Pɔ pɔ de Saulu pɔ ù n a bɛdeò pɔ píi, má kpà n dii tǝnawaɛ.

¹⁰ Mpi n n néò n n zǝkenaò, àli aà tɔɔɛ zǝ kɛɛ, í a pɔ kɛkɛ, ké aà e àò kùsúa ví. N dii tǝuna Mefibosepi aliò pɔblemanò gɔpiiɛ. Ziba sǝ a nɛgɔɛ ví gbɛɔn gɛò n zǝkenaò gbɛɔn bao.

* 8:13 Sou 60 * 9:1 1Sam 20.14-16

11 Ǿ Ziba ò kípíe: Yá pò ma dii kí ò mapi n zòblenae, má ke pii. Ǿ Mefibose Ìò pòble ní kípíò, à gò lán kíanew dowa.

12 Mefibose negɔena ví, aà tón Mika, mé Ziba bedew mé aà zikenaw ù nípii.

13 A ku Yelusaleũ, asa Ìò pòble ní kíò gɔɔpii. Aàpiá eee.

10

Davidi ziblea Amɔniɔwa (1Lad 19.1-19)

1 Bee gbea Amɔniɔ kía gà, ɔ aà né Anuni zòle aà gbeu.

2 Davidi mè: Má gbèkèkè Naasa né Anunié lá aà mae gbèkèkèmèe yāawae. Ǿ Davidi a ìwaw zìwà, aa ge Amɔni bùsuu aa aà nòse níniè aà mae gaa yá musu. Ké Davidi ìwapiò kà we,

3 Amɔniɔ kíaò ò ní dii Anunié: Nle e Davidi gbéò zì n mae gè kpelaa yáí aà ní nòse nínié nee? A ní zì aa mɔ wá wéle asiigwaié, aai ea mɔ a músikéi.

4 Ǿ Anuni Davidi ìwapiò kùkù à ní lekāna saaloò wàwa, à ní pòkasaw zòezɔe a guo ní pòɔwa sùsu, ɔ à ní gbáe.

5 Ké wa ò Davidié, ɔ à gbéò zì aa gé dairle, asa wí ní kú maamaae. Aa òné: Kí mè, à zòle Yeliko e á lekāna ká bɔle, í gbasa su.

6 Ké Amɔniɔ è Davidi ye ní gíyáí bo, ɔ aa flabò gbéòne aa zikané: Sili pò kú Leobe ní Zobaw kèsedeò gbéòn òaasɔɔo leé bao (20.000) ní kí Maaka zígɔò gbéòn òaa ɔo (1.000) ní Tobudeò gbéòn òaasɔɔo leé kuepla (12.000).

7 Ké Davidi a baomà, ɔ à Yoabu gbàemá ní zígɔò pii.

8 Amɔniɔ bò zì'òpòò ní wéle bíibɔleu, ɔ Zoba ní Leobe Siliò ní Tobudeò ní Maaka gbéò ku sèu níte.

9 Ké Yoabu è wà zì'òpòò a ae ní a kpeo, ɔ à Isaili zígɔ maaò plè à ní gbáe aa gé lélei Siliɔwa.

10 Ǿ à zígɔ kɔniò ná a dāuna Abisaie a ɔzì, ɔ à ní gbáe aa gé lélei Amɔniɔwa.

11 A mè: Tó Siliò gbāa su lé ma fu, mɔ dɔmale. Tó Amɔniò gbāa su lé n fue sɔ, má mó dɔinle.

12 Sòdile, wà gòeke ke wá gbéò ní wá Dii wéleò yá musu. Dii a yá pò kèe maa ke.

13 Ǿ Yoabu ní zígɔ pò kuanɔò gè Siliɔwa ní zìo, ɔ Silipiò bàalèné.

14 Ké Amɔniò è Siliò bàalè, ɔ aa bàalè Abisaie sɔ, aa sí wéle guu, ɔ Yoabu ní tó we, à tà Yelusaleũ.

15 Ké Siliò è Isailiò zìblémá, ɔ aa èa kò kàaa.

16 Ǿ Adadèzèe gbéò zì, aa sù ní Sili pò kú Uflata baaleò, ɔ aa gè Helaũ. Sobaki mé Adadèzèe zígɔpiò dɔaana ù.

17 Ké Davidi a baomà, ɔ à Isailiò kàaa pii, à bùarínɔ Yuudèwa à gè Helaũ. Ǿ Siliò zì'òpòoaazi, ɔ aa síkɔu.

18 Ké aale bàale Isailiòne, ɔ Davidi ní dede sògodeò gbéòn òaa àaò ní basɔoo (700) ní kèsedeò gbéòn òaasɔɔo leé bla (40.000). We wà ní zígɔò dɔaana Sobaki dèu.

19 Ké kía pò aa de Adadèzèe zòblenaw ùò è Isailiò zìblémá màa, ɔ aa ledòkè ní Isailiò, aa gò n zòblenaw ù. Via Siliò kù, aai gé dɔi Amɔniòle bo.

11

Davidi yea Basèbazi

1 Ké í bò eu, gɔò pò kíaò í gé zìkai, ɔ Davidi Yoabu zì ní a ìwaw ní Isailiò pii. Aa Amɔniò ásookè, ɔ aa koezò Labazi. Davidi sɔ a ku Yelusaleũ.

2 Ké oosi kè, ɔ Davidi fèle a liiwa, àle bebe a kpé musu. Za kpé musu we ɔ à nɔee è, àle zu'o. Nɔepiá nɔ kefenaè maamaa,

- 3 Ɔ à gbé zì nɔɛpi yāgbɛai. Ɔ wa òè: Eliaũ né Baseban we, Iti bui Uli naɛ.
- 4 Ɔ Davidi gbé zì aà sísi. Ké à m̀, Ɔ Davidi wùlɛaàno, Ɔ nɔɛpi tà bɛ. Aàpi s̄ à ɔkũ gbábò dafuɛ.
- 5 Ké à nɔsì, Ɔ à lékpāsākè Davidiɛ à m̀ a nɔsì.
- 6 Ɔ Davidi gbé zì Yoabuwa à m̀: Iti bui Uli gbaɛmɛɛ. Ɔ Yoabu aà gbàɛɛ.
- 7 Ké Ulipi m̀, Ɔ Davidi Yoabu aafia gbèa ní zìḡɔ ní zì pó aalɛ kao.
- 8 Ɔ Davidi òè: Ta bɛ zu'oi. Ké Uli b̀ kibɛ, Ɔ kí gbé zì è ní bleo.
- 9 Ama Uli i ta a bɛo, kibɛ ḡɔ Ɔ à ïu ní a zìkɛnk̄niɔ.
- 10 Ɔ wa ò Davidipiɛ wà m̀: Uli i ta a bɛo. Ɔ à Uli là à m̀: Mad̄ n su ní wéleɔ dafu ni? Akɛa ni ta bɛo ni?
- 11 Uli wèwà à m̀: Kpagolo ní Isailiɔ ní Yudaɔ ku zwàakpɛɔ guu. Ma dii Yoabu ní a gbé zì ku s̄u. Má f̄ ta bɛ mà p̀ble mà imi, mà wùlɛ ní ma naoo. N n kuao má yápi kɛo.
- 12 Ɔ Davidi òè: Ḡ la gbā l̀, zia mí n gbaɛ. Ɔ Uli ḡ Yelusaleũ zìbeezi ní a ḡɔ s̄iao l̀.
- 13 Davidi aà sísi, à p̀blè à imiàno, Ɔ Davidi ikàkaè. Kási ké à b̀ oosi, à gè ï ní a dii kía zìkɛnaɔɛ, i ta a bɛo.
- 14 Ké gu d̀, Davidi lak̄ Yoabuɛ, Ɔ à Uli gbàɛò.
- 15 Lápi guu à m̀: A Uli d̄aa gu pó zì p̄s̄iũ, í p̀ɔɔɔz̄akɛ aà kpɛ, ké wà e wà aà dɛ.
- 16 Ḡɔ pó Yoabu lé koez̄ wélepizi, Ɔ à Uli dà gu pó a d̄ɔ nɛḡɔnaɔ kuu.
- 17 Ké wéledeɔ b̀lɛ lé z̄ika ní Yoabuo, aa Davidi z̄iḡɔɛ dèdɛ. Iti bui Uli kú ní guu.
- 18 Ɔ Yoabu gbé zì Davidiwa aà zì yá dau siuè píi.
- 19 A ò z̄inapiɛ: Tó n zì yá dau ní siu k̄ie píi ní làa,
- 20 tó aà ǹsɛ f̄lɛ à ní lá à m̀: B́mɛ t̀ a s̄ wélezi k̄aik̄ai ní z̄ioi? A d̄ɔ ké b̄im̄usudeɔ lí ka gbaɛmá z̄ilɛo lé?
- 21 Déme Gedeɔ né Abimeleki dèi? Nɔɛ mé ɔz̄ò w̄isilɔgbɛi za b̄ii musu, Ɔ à aà dè Tebezio lò?* Akɛa a s̄ b̄izi k̄aik̄ai màai? Tó a ònɛ màa, ní oè aà z̀blena Uli, Iti bui gà l̀.
- 22 Ɔ z̄inapi d̄azɛu. Ké à kà Davidi k̄ii, à yá pó Yoabu d̄aɛ òè píi.
- 23 A m̀: Gbé zì b̀lɛ wéleu, aalɛ gb̄am̄w̄ɛ w̄ɛnkpɛɛ, Ɔ wa ní yá e ní wéle b̄ibɔlɛu.
- 24 An k̄azunaɔ ku za b̄ii musuɛ, Ɔ aa ka f̄à n gbé z̄igu z̄ilɛ, aa ní gb̄eɔ dèdɛ. N z̀blena Uli, Iti bui gà l̀.
- 25 Ɔ Davidi ò z̄inapiɛ: O Yoabuɛ asu to yápi kɛɛ ïio. W̄ilɔ gbé pó zì a ní bleɔ d̄ɔ. Aà z̄ika ní wélepideɔ ní gb̄ao, i kwé. N aà gba s̄ màa.
- 26 Ké Uli na mà a z̄á gà, à ɔl̀.
- 27 Ké gɛ'ɔɔlɔḡɔ làa, Davidi gbé zì, aa s̄uaàno Davidipi bɛ, Ɔ à ḡò aà na ù. A nɛ'iaàno ḡɔɛ ù, Ɔ yá pó Davidi kèpi kè Diie ïi.

12

Anabi Natā Davidi gbaa laai

¹ Dii Natā zì Davidiwa.* Ké à kà, a òè: Ḡɛ gb̄eɔn plaɛɔ mé kú wéle doũ, gb̄eɔdoá ɔdeɛ, gb̄eɔdo s̄ taasideɛ.

² Ɔdɛpi s̄ao ní zuɔ v̄i dasidasi,

* **11:21** D̄aa 9.53   * **12:1** Sou 51

³ taasidepi sɔ̃ a pɔe vɔ̃o, sãnununa m̀endoe a l̀u. ɔ̃ à ɔ̃lɔ̃i, à z̃ɔ̃k̀ù ní aà néo sãnu aà be. Aãb̃ bl̃e doũ ble, aãb̃ imi ta doũ, ì ẁule aà p̃ɔ̃leu, ɔ̃ à̃le gwa lán az̃ia neñɔ̃enawa.

⁴ Ké nib̃ɔ̃ p̃ila ɔ̃depiwa, ɔ̃ i we sã ge zu k̀ù a kpàsa guu à nib̃ɔ̃pi yàaek̃eòo, taaside sãnununap̃i ɔ̃ a s̃iwà, à a nib̃ɔ̃pi yàaek̃eò.

⁵ ɔ̃ Davidi p̃ɔ̃ p̃a ɔ̃depi yá musu maamaa, a ò Natãe: Dii ku! A k̀ù wà gb̃é p̃ó yápi k̀e d̃e.

⁶ Lá màa a k̀e, i aà w̃enagwao, aà sãpi fiabo l̃e s̃i.

⁷ ɔ̃ Natã ò Davidipi: M̃me ní gb̃épi ù. Dii Isailiɔ̃ Lua mé yáe bee ò à mè: Ma n kpa Isailiɔ̃ k̃ia ùe, ma n b̃ɔ̃ Saulu ɔ̃z̃i,

⁸ ɔ̃ ma n diipi be kpàma, ma aà naɔ̃ ñene n ɔ̃z̃i. Ma Isailiɔ̃ ní Yudaɔ̃ kpàma n gb̃é ù. Tó bee k̀ene f̃ene ù, má a p̃aleɔ̃ káfĩe.

⁹ Bóyã̃i n sakà ma yáui? N yá p̃ó má yeio k̀e, n Iti bui Uli d̀e ní f̃endaɔ̃, n aà ñs̃i ní s̀e. N tò Am̃oniɔ̃ aà d̀e z̃i guu.

¹⁰ Za gb̃a yãp̃as̃i a k̀e n b̃ewa bau l̃o, asa n sak̃amague, n Iti bui Uli ño s̃i ní s̀e.

¹¹ ɔ̃ Dii èa yáe bee ò à mè: Ma! Má tó nz̃ia bed̃e yá'ine. Má n naɔ̃ sima, mí ní kpá n gb̃édeewa n wáa, i ẁulẽño gupua.

¹² N yá k̀e asii guue. Mapi s̃ó má yápi k̃ene gupua Isaili p̃ii wáae.†

¹³ ɔ̃ Davidi ò Natãe: Ma duunak̀e Dii. ɔ̃ Natã òe: Dii n duuna k̀ema, r̃ỹɔ̃ gao.

¹⁴ Ama lá n d̃ɔe Diiwa maamaa yápi k̃ea musu, ñeg̃ɔ̃e p̃ó ñɔ̃epi ìñno a gae.

¹⁵ Ké Natã tà be, ɔ̃ Dii tò né p̃ó Uli na ì ní Davidiopi gyá k̀e.

¹⁶ ɔ̃ Davidi lé Lua sisi népi yá musu ní l̃eyeo, gwá ì ẁule b̃usuue.

¹⁷ Aà be gb̃é z̃ɔ̃ɔ̃ ì z̃eaàla aà f̃ele b̃usuu, ãma ìli weio, mé ìli p̃oblẽño.

¹⁸ A g̃ɔ̃ɔ̃ soplade z̃i ɔ̃ népi g̃a. Ṽia Davidi ìwaɔ̃ k̀e, aai f̃ɔ̃ òe népi g̃a. Aa mè: G̃ɔ̃ p̃ó népi ku, wa yã'òe, ì wá yãmao. Kpelewa wá oè sa népi g̃ai? A yãṽãike.

¹⁹ Davidi è a ìwaɔ̃ lé yákp̃aina'ok̃ɔ̃e, ɔ̃ a d̀e k̀e népi g̃ae. A ní lá à mè: Népi g̃a yá? ɔ̃ aa w̃èwà aa mè: Ao! A g̃ae.

²⁰ Davidi f̃ele b̃usuu, à zu'ò à ñisid̃ɔ̃ à a p̃okasaɔ̃ l̃ile, ɔ̃ à g̃e k̀ule Dii a kp̃eu. Ké à èa tà be, à p̃oblea gb̃èa, ɔ̃ wa kp̃awà, a bl̃e.

²¹ Aà ìwaɔ̃ aà là à mè: Ak̃ea níle yáke màai? G̃ɔ̃ p̃ó népi ku, n l̃eyè n ɔ̃ɔ̃l̃ò. Ké à g̃a sa, n f̃ele n p̃oble.

²² A w̃emá à mè: G̃ɔ̃ p̃ó népi ku, ma l̃eyè ma ɔ̃ɔ̃l̃ò, asa ma mè, tó Dii a ma w̃egwa à to népi à̃o kun no, déme d̃s̃i?

²³ Lá à g̃a sa, b̃óyã̃i má l̃eyea l̃oi? Má f̃ɔ̃ mà aà vu yá? Má gé aà k̃i, ãma aàpi a e ẽa m̃o ma k̃i.

²⁴ Davidi a na Baseba ñòse ñiniè, ɔ̃ à g̃e ẁuleãño. A ne'í g̃ɔ̃e ù, ɔ̃ à t̃okp̃àe Salom̃o. Dii yeaàzi,

²⁵ ɔ̃ à ãnabi Natã z̃iwà à t̃okp̃à népi Yedidia‡ Dii yeaàz̃ipi yá.

Lab̃a sia Am̃oniɔ̃wa (1Lad 20.1-3)

²⁶ Yoabu z̃ikà ní Am̃oniɔ̃ Laba, ɔ̃ à kib̃e s̃i.

²⁷ ɔ̃ à gb̃é z̃i Davidiwa à mè: Ma z̃ikà ní Labadeɔ̃, ɔ̃ ma ní ìt̃ok̃i s̃i.

²⁸ Z̃ig̃ɔ̃ k̃iniɔ̃ k̃aaa sa, ní m̃o koez̃ɔ̃ w̃é̃lep̃izi, ní sí. Tó màa no, má sí, wi ma t̃okp̃aè.

²⁹ ɔ̃ Davidi z̃ig̃ɔ̃ k̃aaa p̃ii, à g̃e l̃è̃le Labawa a s̃i.

³⁰ Wà ní t̃aa M̃ol̃oku vua f̃ua gò aà miwa, wa kpà Davidi. A gb̃ia kà kiloo baakwi, mé gb̃è bẽede kuwà. A w̃é̃lepi p̃ó ñaaa dúuduu,

† 12:12 2Sam 16.22 ‡ 12:25 Bee mè Dii gb̃é yenzide.

31 Ɔ à gbé pò kú weo kùkù b̀̀lénɔ, à ní da síi z̄iú ní dúuduusu z̄io ní mɔo z̄io, mé a tò aa bilikib̀̀. M̀̀a a kè Amɔni w̄́leɔne pii, Ɔ à èa tà Yelusaleú ní a z̄iḡɔo pii.

13

Aminɔ yea Tamaazi

1 Bee gb̄ea Davidi né Abisaloú d̄ae kefena v̄i, aà tón Tamaa, Ɔ Davidi né Aminɔ yeaazi.

2 Yápi lé ɪada Aminɔpiwa, à kà gyákea a d̄ae Tamaapi yáí, asa nɔe lésoe, a f̄i yáe kéeo.

3 Aminɔpi gb̄ena v̄i, aà tón Yonadabu, Davidi v̄i Sim̄ea née. Yonadabu ɔno gb̄aa,

4 Ɔ à Aminɔ là à mè: Akea n kíanɛ'ia n kúsu ɔ kw̄ea lá gu lé d̄oi? Nyɔ om̄eɔo lé? Ɔ Aminɔ w̄ewà à mè: Má ye ma d̄auna Abisaloú d̄ae Tamaazie.

5 Ɔ Yonadabu òè: Ge n w̄ule n liiwa lán gyáewa. Tó n mae mò n gwai, ní oè ní ye n d̄ae Tamaa m̄o bl̄e kpamae. Aà m̄o keke n wáa ké nyɔ e, i gbasa nanɛ n ɔz̄i.

6 Ɔ Aminɔ w̄ule lán gyáewa. Ké kí mò aà gwai, Ɔ a òè: To ma d̄ae Tamaa m̄o k̄aa kem̄e ma wáa, i nam̄e ma ɔz̄i.

7 Ɔ Davidi gbé z̄i Tamaawa a be à mè: Gé n v̄i Aminɔ kp̄eu, ní blekéè.

8 Ké Tamaa gè aà kp̄eu, à aà lè w̄ulea, Ɔ à p̄owenti d̄e à k̄aa kèò aà wáa, Ɔ a d̄isa.

9 Ɔ à ta s̄e à k̄aapi k̄auè. Aminɔ ḡi sói à mè: Gb̄éɔ ya aa b̄ole nípii. Ké gbé pò kuaànɔo b̄le pii,

10 Ɔ a ò Tamaae: M̄ó ní bl̄epio kpea la, ní nam̄e ma ɔz̄i. Ɔ Tamaa k̄aa pò á kè s̄e à ḡèò a v̄i Aminɔpi kíi kpea.

11 Ké à s̄aaazi, àle kpawà à só, Ɔ à a d̄aepi kù à mè: To mà w̄ulennɔ.

12 Ɔ a ò a v̄iipie: Aawo! Nsu gb̄aam̄om̄eɔo. Asa wá Isailio w̄ili yá bee taa keo. Nsu yãd̄ɔɔsai bee taa kem̄eɔo.

13 Mapi, má má géu ní wí beeo? Mpi s̄o, Isailio n dile gb̄ep̄a ũ. Sue! N a yá'okíe, a gí ma kp̄áima.

14 I we aà yãmào. A gb̄aam̄òè, Ɔ à k̄usiwà à w̄uleaànɔ.

15 Ɔ Aminɔpi z̄aaàgu p̄as̄ip̄as̄i. Aà z̄aaaàgu de aà yeaaazi yáala. Ɔ a òè: F̄ele b̄o.

16 Ɔ nɔepi ò a v̄iipie: Aawo! Tó n ma ya n ma b̄o, a tàae aɔ z̄o de pò pò ní k̄em̄eɔa. N beeo i we à aà yãmào.

17 Ɔ Aminɔpi a z̄iken̄ewaasona sisi à mè: Nɔe bee ya b̄om̄eɔe, ní gbata n kilidau.

18 Ɔ aà z̄ikenapi aà s̄e b̄òò bàasi, à gbatà à kilidau. Nɔepi ula gb̄aa daa, asa ula bee taa kía nen̄e lésoo ɔ daa.

19 Ɔ Tamaa túfu gb̄e a miwa, à a ula gb̄aa pò á daapi ḡa a k̄e, Ɔ àle ɔo ɔo àle tá, à ɔd̄i a musu.

20 Aà d̄aɔo dadoude Abisaloú òè: N d̄aɔo Aminɔ làanɛ yá? Nsu o gb̄e m̄a, asa n d̄aɔe. Nsu nyɔ yápi k̄ua n s̄o guuo. Ɔ Tamaa z̄òle a d̄aɔo Abisaloú be yákp̄aa.

21 Ké kí Davidi yápi mà, aà p̄o p̄a maamaa.

22 Abisaloú i yáe o Aminɔeɔo, yãv̄ai ge a maa, asa aà za f̄èè, ké à k̄usi a d̄ae Tamaawa yáí.

Abisaloú Aminɔ d̄ea

23 W̄e pla gb̄ea Abisaloú ku Baali Azoo, Eflaiú bùsu z̄òleu ní a s̄ak̄ak̄eɔeɔeɔo, Ɔ à kíanɛo sisi blesawa nípii.

24 Ɔ à gè kí lè à mè: Kí, w̄ale mapi n z̄òbl̄ena s̄aɔo k̄ak̄eɔe. Mpi ní n ɔw̄aɔ á ḡemanɔ weo lé?

25 Ǿ kí wè a népiwa à mè: Aawo! Wá fǿ gé wápiio. Wá kene aso ũe. A nàewà, àma i geo, ǿ à samaa'òè.

26 Ǿ Abisaloũ mè: Tó ríle geo, to ma v̄i Aminɔ géwanɔ. Kí aà là à mè: Bóyái ní ye aà gennoí?

27 Abisaloũ nàewà, ǿ kí tò Aminɔ gèaàno ní a né kíniɔ píi.

28 Abisaloũ yādīle a gbéone à mè: A swákpa! Tó Aminɔ pɔ kè v̄ewa na, tó má òé à aà zǿ, à aà de. Asu to v̄ia á kũo. Mámé ma á dáu! A sǿdīle, í gǿeke ke.

29 Abisaloũ gbéó kè lá a dīlenéwa, ǿ kíane kíniɔ f̄le dī ní sǿbaonaɔ kpe, aa bàalè.

30 Gɔɔ pɔ aa ku zéu, Davidi a baomà wà mè: Abisaloũ kíaneɔ dède píi, an kee i gǿo.

31 Davidi f̄le à a pɔkasaɔ gà a kè, ǿ à wùle bùsuu. Aà ìwaɔ s̄iaaàzi ní ní pɔkasaɔ kékèa.

32 Ǿ Davidi v̄i Simeá né Yonadabu mè: Baa, r̄isu ñyǿ e wà n né èwaasoɔ dède píi no, Aminɔ mé gà ado. Wà yápi dǿ Abisaloũ wéwa za gɔɔ pɔ Aminɔ kùsi a dāe Tamaawaε.

33 Ma dii kí, r̄isu ñyǿ yápi k̄ua n s̄uo. N negǿeɔ i gaga píio, sema Aminɔ ado.

34 Abisaloũ sǿ à bàalè.

Ké èwaaso gudɔana wεzù, a è wa be Olonaiũ zéu s̄is̄ipɔleu dasidasi. A gè a ò kíe: Ma gbéó è be s̄is̄ipɔleu Olonaiũ oi.

35 Ǿ Yonadabu ò kíe: N èa? N néo mé lé su we lá má ònewa.

36 Ké à yápi ò a làa, ǿ kíanepiɔ kà gǿɔ, aale búbuape. Kí ní a ìwaɔ ɔɔlò m̄pii maamaaε lo.

37 Abisaloũ bàalè à tà Amihudu né Talemai, Gesuu kía kíi,* ǿ kí Davidi sǿ ìo a né gaa ɔɔlò gɔɔpii.

38 Ké Abisaloũ bàalè à tà Gesuu, a ku we e wè àaǿ.

39 Ké kí Davidi nòse n̄ini Aminɔ gaa yá musu, ǿ àle Abisaloũ beεke sa.

14

Abisaloũ sua Yelusaleũ

1 Zeluia né Yoabu dǿ ké kí pɔ do Abisaloũwa,

2 ǿ à gbéó z̄i Tekoa, aa nɔe ònɔna sè aa sùò. Ǿ a òè: Ke lá ríle gewiipewa. Gyaa pɔkasaɔ da. Nsu nísidɔɔo. Ke lán nɔe pɔ a gbé gà àle a ɔɔlò à gègèwa.

3 Gé kí kíi màa, ní yáε bee oè. Ǿ Yoabu yá sòso kà nɔepie a léu.

4 Ké Tekoa nɔepi gè kí lè, à kùlèè à wùle a gbεeu à mè: Kí, ma suaba!

5 Ǿ k̄ipi aà là à mè: Bó ní yeii? A wèwà à mè: Gyaan ma ũ, ma zá gàε.

6 Mapi n zòblena, má negǿeɔ v̄i gbéon pla. Ké aale sòleke kǿt̄εε bua, gb̄εe ku à ní yoaaɔ. Ǿ an gb̄edo a gb̄edo le dè.

7 Ǿ ma bedeɔ f̄le m̄pii, aa ò mapi n zòblenaε aa mè mà a né pɔ a gb̄edo dèpi kpámá wà de, ké à a gb̄edo dè yái. Aa ye yàa miɔn tede pɔ gòm̄εε túbiblena ũpi tedeε, ké ma zá su ào tó ge bui v̄i dúnia guu lo.

8 Ǿ kí ò nɔepie: Ta be, má yādīle n yápi musu.

9 Ǿ Tekoa nɔepi mè: Ma dii kí, tàaepi wi ma musu ní ma de bedeɔ, mpi níu ku tàaesai ní n kíakεo.

10 Ǿ kí mè: Tó gb̄εe lekà yápiwa, mɔaàno ma kíi la, a e ìadama lo.

11 Ǿ nɔepi mè: Kí, legb̄é ní Dii n Lua tóo, ké t̄osina su ma né de kemapla ma leo yái. Ǿ k̄ipi mè: N Diio n népi mikāe a léle z̄íleo.

12 Ǿ nɔepi mè: Ma dii kí, mapi n zòblena ma gba zé mà εa yá'onε. A wèwà à mè: O!

* 13:37 2Sam 3.3

13 Ǿ a òè: Bóyāi n yá bee taa kpāai ní Lua gbé̄ci? Yá pó ní òmēe mé n dayāu, asa ni gbé̄ pó ní yà gbesi n suòo.

14 Wápii wá ga, wíò de lán í pó kòle tòle gbēe i e sèle bowa. Lua lí gbé̄ pó wa yà wēni bɔo, í zewēle ade ea suwae.

15 Ma mɔ yápi oi ma dii kíe, asa gbé̄ tò vīa ma kūe. Ǿ mapi n zòblena ma mē má yā'onē. Wīliɔ d̄so tó ríyɔ ma wabikeama sí,

16 ní ma bɔ gbé̄ pó ye mapi ní ma néo tòle pó Lua tòwēe síwá ɔzi.

17 Ma dii kí, mapi n zòblena ma mē n yá a to ma s̄o dadou, asa ní de lán Lua malaikaewae, ni swáse yāmaa ní a vāiozi piie. Dii n Lua aɔ kunnɔ.

18 Ǿ kí òè: Nsu gí yá pó mále n lai zá síiao. Ǿ nɔepi mē: O ma dii kí!

19 Ǿ kí aà là à mē: Yoabu lé kú yápi guu yà? Nɔepi wèwà à mē: Ma dii kí, ní n kuao yá pó ní òpi gea ae ní kpeo vīo. Ao, n zòblena Yoabu mé yápi sòso kāmēe ma léu pii.

20 N zòblena Yoabu kè màa, ké à e yá pó daa líwa tiae bee keke yáie. Ma dii, ní ɔnɔ lán Lua malaikaewae, ní yá pó kè dúniau d̄o pii.

21 Ǿ kí ge ò Yoabue: Too, má yápi ke sa. Ge ñ èwaaso Abisaloū gbesi ñ suò.

22 Ǿ Yoabu kùle kípie, à wùle a gbēu à aà sáaukpà à mē: Ma dii kí, mapi n zòblena, má d̄ò gbā sa ké ma yá kàngu, asa n ma yāmà.

23 Ǿ Yoabu fēle gè Abisaloū gbèsi Gesuu, à suò Yelusaleū.

24 Ǿ kí mē: Oè aà ge z̄le azia be, wá wé a ke síiɔ. Ǿ Abisaloū gè z̄le a be, aai wesik̄le ní kíoo.

25 Ḡo kefēnae ku Isailiɔ guu lán Abisaloūwao. Wíò aà maabo maamaae. Sea za aà gbá z̄le e à gè pè aà minanguo s̄ae kuo.

26 Iɔ a mi bo wē ní wēoe. I a gbia ma. Tó a b̄ò, í ȳo kiloowa, ìò de kiloo plaa.

27 A neḡɔe ñ gb̄eɔn àaɔ ní nen̄eɔ do. Nen̄eɔpi t̄on Tamaa. Nɔ kefēnae.

28 Abisaloū ku Yelusaleū e wè pla wesia kile sai.

29 Ǿ à Yoabu sisi aà gee kí kíi, āma Yoabu i we m̄ò aà kíio. Ǿ à èa à aà sisi lɔ, i we m̄ò.

30 Ǿ a ò à ñwaoñe: A Yoabu bua pó kú ma pó sae gwa, aà naa mà. A ge tes̄wà. Ǿ Abisaloū ñwao gè tes̄ Yoabu buapiwa.

31 Ǿ Yoabu fēle gè Abisaloū be, à aà là à mē: Bóyāi n ñwao tes̄i ma buawai?

32 Ǿ Abisaloū wèwà à mē: Gwa, ma gbé̄ z̄ima, ma mē mɔ mà n z̄i kíwae, ké ñ aà la bómē t̄ò à ma gbèsi Gesuu à s̄uman̄i? Kua we s̄amēe de laa! Má ye mà k̄'e ní kíio tia. Tó má t̄aae v̄ie, aà ma de.

33 Ǿ Yoabu gè yápi ò k̄ie. Ǿ kípi Abisaloū sisi. Ké à m̄ò, à kùlè à wùle a gbēu. Ǿ kí lepèwà.

15

Abisaloū b̄oa Davidi kpe

1 Bee gbēa Abisaloū s̄go è ní s̄ɔ ní ḡe gb̄eɔn blakwi pó aao bàale a aeɔ.

2 I fēle k̄oɔk̄oɔ àò zea bíib̄oleze sae. Tó gbé̄ yāví ní a gbé̄deeo, àle geò kí kíi aà keke, Abisaloū ñ ade sisi ñ oè: Wéle kpele n b̄oui? Tó a wèwà à mē: Mapi n zòblena ma b̄o Isaili buie beue,

3 ɔ Abisaloū ñ oè: N yá nae, a zev̄i, āma kí gbēe ku à swáse n yáio.

4 Abisaloū ñ ea mē: Tó wà ma ke yákpalekena ũ wá b̄usuu, gbé̄ pó yāví ge gbé̄ pó lé gbé̄ gbēa yákpaleu pii ali mó ma kíi, máli aà yākeke è a zéwae.

5 Tó gbé̄ m̄ò kùle aà ae, í ɔb̄o ade k̄ū à lepèwà.

6 Màa ìò ke Isaili pó lé mó yákpalekei kí kíiñe pii, ɔ an s̄o tàwà.

7 Wè siii gbɛa a ò kii: Ma gba zé mà gé lé pò má kè Diiwa sa'oi Heblɔ.

8 Mapi n zòblena ma légbá dɔwà gɔɔ pò má kú Gesuu, Sili bùsuu ma mè: Tó Dii tò ma su Yelusaleũ, má sa'owà Heblɔ.

9 Kí òè: Ge n su aafia! Ɔ à fɛle gè Heblɔ.

10 A gbéɔ zì Isaili buiɔwa pii à mè: Tó a kuu'ò mà dɔ, à o Abisaloũ mé kpalablè Heblɔ.

11 Gɔɔ pò àle fɛle Yelusaleũ, à gbéɔ sisi gbéɔn òaa do aa géánɔ, ɔ aa gè n nòsemendoo, aa yá asii dɔo.

12 Gɔɔ pò àle sa'o, à Gilo gbé Aitofeli, Davidi ledamade sisi za aà be wéleu, ɔ lekpaafia Davidizi lé dede. Gbé pò aa kú n Abisaloũoɔ dasi lé káfi.

Davidi bàalea

13 Baokpana mɔ ò Davidie à mè: Isaili n sɔ kpà Abisaloũwa.

14 Ɔ Davidi ò a iwa pò kuanɔ Yelusaleũnɛ: A fɛle wà bàasi. Tó wi ke màao, wá pili Abisaloũwao. Wà ke kpakpa. Tó wi ke kpakpao, a wá le la à wá ásooke, i wéledeɔ dede n fɛndao.

15 Kí iwao òè: Wá dii kii, yá pò n zèò pii, wápi n zòblenaɔ wá làaɛ.

16 Ɔ kí dàzeu. Aà bedo bò teaazi nípii, àma aà nò mèn kwi pò i mèsedilenéoo ɔ à n tó we aao begwa.

17 Kí dàzeu n a gbéɔ màa. Ké aa kà wénkpe, à lile zè

18 a iwaoɔnɛ pii n aà dɔaio n Gatade gbéɔn òaa àaɔ pò teaazi za Gataɔ, aa gè pii.

19 Ɔ kí ò Gata gbé Itaiɛ: Bóyá nle géwanɔ? Ea tá, nio kú n kí dafuo, asa bòmɔn n ũ, n bɔ n bùsuue.

20 N kaa i gɔɔplakoo, ɔ n ye nyɔ liaaliaawanɔ? Má dɔ gu pò mále géuo. N n gbéɔ káaa n tánnɔ. Dii gbéke n náaiyáoo kenɛ.

21 Ɔ Itai wèwà à mè: Ma dii kii, n Dii kuao n n kuao, gu pò n kúu pii, mapi n zòblena máo ku weɛ, má gan nò máo kun nò.

22 Ɔ Davidi òè: Dɔaa wà gé! Ɔ Gata gbé Itai èa dàzeu n a gbéɔ n a dae pò kuanɔ pii.

23 Ké aale gèzeaa nípii, ɔ bùsudeɔ wii pàle. Ké kí bùa Sedɔwa, ɔ ampíi aa gbáa zé sè.

24 Zadoki ku we b n Levii buiɔ pii. Aa Luabaakuarínɔ kpagolo sea. Aa kpagolopi díle Abiataa sae e gbéɔ bèle wéleu aa làa pii.

25 Ɔ kí ò Zadokie: Lua kpagolo sé n gèò wéleu. Tó Dii ma wegwà, a to mà su, mí wesie n a kúkiio.

26 Tó asu me ma yá i kaaguoe sɔ, má làa. Aà kemee lá à kèè maawa.

27 Ɔ kí èa ò sa'ona Zadokie: Gu'enan n ũo lò? Ea ta wéle guu aafia n n né Aimaazao n Abiataa né Yonatáao. A tá n á né gbéɔn plapiɔ.

28 Máo zea swaboleu sɛu e mà baomawáɛ.

29 Ɔ Zadoki n Abiataao Lua kpagolo sè aa tàò Yelusaleũ, ɔ aa gò we.

30 Davidi lé Kùkpe sisi kú, àle ɔɔɔ. A pòkù a mia, a kyalekpaa. Gbé pò kuaànɔ pòkù n mia pii, aale ɔɔɔ aale gèò.

31 Ké wa ò Davidie Aitofeli ku gbé pò zè n Abisaloũoɔ guue, ɔ Davidi wabikè Diiwa à mè: To aà ledama àò de yáfaasai ũ.

32 Ké Davidi kà sisi misonaa, gu pò lousisikii kúu, Aaki gbé Usai mò dàaàle, aà ula kèa, mé bùsu kaa aà miu.

33 Davidi òè: Tó n gemanɔ, níyɔ demee aso ũɛ.

34 Tó n ea n ta wéleu, mé n ò Abisaloũe aà zòblenan n ũ sɔ, níyɔ Aitofeli ledama bádemeɛɛ. Oè aà mae zòblenan n ũ yáa, àma tia n gɔ aà zòblena ũɛ sa.

35 Sa'onao Zadoki n Abiataao aao kunnɔ we. Yá pò n mà kibe séle siuné pii.

³⁶ An né gb̄ɛɔn plaɔ kunnɔ we, Zadoki né Aimaaza ní Abiataa né Yonataao. Tó n yãe mà, népiɔ zĩ aa mɔ omɛɛ.

³⁷ ɔ Davidi gb̄ɛna Usaipi tà, à kà Yelusaleũ gɔɔ pɔ Abisaloũ lé ḡɛu.

16

Davidi ní Zibao ní Simeio

¹ Ké Davidi ví s̄is̄i misonaa yɔɔ, a è Mefibose ziia Ziba káoyè zàa'inaɔne mèn pla, àle mɔ daiale. Aa p̄ɛɛ sea mèn òaa do ní v̄ɛɛbe kàao mèn basɔo ní kaadɔɛn kàao mèn basɔo ní v̄ɛɛo tùu do.

² ɔ Davidi Ziba là à mè: Bómɛ tò n mɔ ní beei? Ziba wèwà à mè: Kí, zàa'inaɔá n b̄edeɔ p̄ɔe aa dikpɛ. P̄ɛɛ ní kàaɔá n gb̄éɔ p̄ɔbleaɛ. V̄ɛɛ s̄ɔ, gb̄é p̄ɔ kpàsa guwaiwaiuɔ imiaɛ.

³ Kí aà là à mè: N dii p̄ɔ ì kesai tɔũna ku má ni? Ziba wèwà à mè: A ḡò Yelusaleũ, asa àle e Isailiɔ a kpa a dezi kpalau gb̄ãɛ.

⁴ ɔ kí òè: P̄ɔ p̄ɔ Mefibose ví pii ḡò n p̄ɔ ũɛ. ɔ Ziba mè: Ma kule ke! Ma dii kí, ñȳɔ ma wegwa màa.

⁵ Ké kí Davidi s̄ò Bauliũzi, a è ḡɔɛɛ b̄òu. Aà tón Simeí, Gela néɛ. Aame aa bui doũ ní Saulu b̄edeɔ. A b̄ò w̄éleu, àle Davidi ká.

⁶ Ale kí Davidi ní aà gb̄éɔ k̄ɛk̄ɛ ní gb̄eɔ, baa ké aà z̄iḡɔɔ ní aà doaiɔ ku aà ɔplaai ní ɔzɛɛio m̄pii.

⁷ Ale aà s̄ɔs̄ɔ àle mɛ: Ḡéí! Ḡéí! Gb̄ɛɛna! P̄ɔ p̄ãɛ!

⁸ Dii fiabòne Saulu p̄ɔ n kpalablè aà gb̄eu b̄edeɔ d̄ɛɛa yá musu. Dii n bɔ kpalau, à n né Abisaloũ kpàu. Asoo k̄emaɛ sa, asa gb̄ɛɛnan n ũ.

⁹ ɔ Zeluia né Abisai ò k̄íɛ: Ma dii kí, a maa gb̄ɛ ḡɛɛ bee àɔ n s̄ɔs̄ɔ. To mà gé aà mi z̄ɔí.

¹⁰ ɔ kí mè: Zeluia néɔ, bómɛ wá daaai? Tó Dii mé òè aà ma s̄ɔs̄ɔ, ò àle ma s̄ɔs̄ɔ, déme a f̄ɔ aà la, b̄óȳai àle kei màaii?

¹¹ ɔ Davidi ò Abisaiɛ ní a ìwaɔ pii à mè: A gwa, maz̄ia ne'ia mé lé w̄ɛɛɛ ma dɛ. Wa B̄ȳám̄ɛɛ buie bee p̄ɔ o lbe? A aà to we. Tó Dii mé òè aà ma s̄ɔs̄ɔ, a maaɛ.

¹² W̄il̄iɔ d̄ɔo tó Dii asu ma taasi e, i fiabom̄ɛɛ ní maaɔ s̄ɔs̄ɔa p̄ɔ wàle kem̄ɛɛ gb̄ã yáí.

¹³ Ké Davidi be z̄éu ní a gb̄éɔ, Simeí be s̄is̄ip̄ɔleu aà saɛ. Ale aà s̄ɔs̄ɔ, àle aà k̄ɛk̄ɛ ní gb̄eɔ, àle b̄usu fáaàgu.

¹⁴ Ké kí ní a gb̄é p̄ɔ kuanɔɔ kà swai, aa kpàsa, ò aa kámabò we.

Abisaloũ kaa Yelusaleũ

¹⁵ Abisaloũ kà Yelusaleũ ní Isailiɔ pii. Aitofeli kuaànɔ.

¹⁶ ɔ Davidi gb̄ɛna Usai, Aaki gb̄é ḡè Abisaloũ là a òè: Lua n d̄ɔ ní aafiao Z̄áai! Lua n d̄ɔ ní aafiao Z̄áai!

¹⁷ Abisaloũ aà là à mè: Gb̄ɛke p̄ɔ ní ví ní n gb̄ɛnaon wea? B̄óȳai ni gé ní n gb̄ɛnaoo ni?

¹⁸ Usai wèwà à mè: Màa no! Má dɛ gb̄é p̄ɔ Dii ní gb̄éɛ beeɔ s̄è p̄ɔ ũɛ. Ma ze ní k̄ia p̄ɔ Isailiɔ kp̄ap̄ioɛ.

¹⁹ Bee gb̄ea lɔ, déme maa mà z̄ɔbleèi, n bàasio? Lá ma z̄ɔblè n maaɛ yáa, a maa mà blenɛ s̄ɔɛ.

²⁰ Abisaloũ ò Aitofeliɔne: A ledaa. Bó wá kei?

²¹ ɔ Aitofeli wèwà à mè: Gé w̄uléi ní n mae nɔ p̄ɔ à ní tó la aale begwaɔ. Isaili pii a ma ní tò n mae ye n ḡiȳaio, gb̄é p̄ɔ kunnɔɔ gb̄ãa i káf̄i.

²² ɔ wà zw̄aakpɛ d̄ò Abisaloũɛ kpé musu, ò à ḡè w̄uléi ní a mae nɔpiɔ we Isailiɔ pii wáa.*

* 16:22 2Sam 12.11-12

²³ Goo beeo lé pò Aitofeli i damá de lán gbé pò yāgbèa Luawawae. Màa Aitofeli ledama de Davidie ní Abisaloũ pìi.

17

Usai ònàkèa Abisaloũ

¹ Aitofeli ò Abisaloũ: To mà zīgō se gbēon òaasōsoo lee kuēpla (12.000), mí gé péleirno Davidizi gwáa.

² Má lélewà goo pò à kpàsa, aà o bùsae, mí aà fu, aà gbé i bàale pìi, mí aà de ado,

³ mí sunè ní gbé pìi. Ampii sua yá de gbé pò níe we yá ũe. Tó à gà, ò gbé gō yākelesai m̀pii.

⁴ Yápi kà Abisaloũgu ní Isaili gbēzōoo pìi.

⁵ O Abisaloũ mè: Aaki gbé Usai sísi lo, wà ma lá a o sō.

⁶ Ké Usai kà, Abisaloũ òè: Lá Aitofeli òn ke. Wà ke lá a òwa yà, ge wásu ke màao? N è kpelewai?

⁷ Usai wèwà à mè: Lé pò Aitofeli dàwá gbā maao.

⁸ N n mae dō ní aà gbé. Zìkan maaon ní ũ, aa pāsì lán wài neade pò wà a néo síwàwae. N maeá zīgōe, a we i gudoũ ní a gbéoo.

⁹ Ké a ku tia, àò ulèa gbè'e guu ge gupáleie. Tó à sù d̀baa a lèle wá gbéowae, gbé pò a baomà a me, wà zìblè Abisaloũ zīgōwae.

¹⁰ Baa negōna pò wōo ví lán ǹomusuwao sō a k̀ngue, asa Isailio dō pìi ké n maeá zìkan maae, mé negōnao kuaàno.

¹¹ Ayāmeto ledama pò má vīn ke: Isailio k̀aanzi pìi za Dā e za Beeseba, aaiò dasi lán ísiale ũfāawa, ní d̀aané zìlau.

¹² Wá aà le gu pò a kuu pìi, wí lélewà lán fii kwea t̀olewawa. Aàpi ní gbé pò kuaànoo pìi, an gbēe a bo.

¹³ Tó à sù gè wéleue sō, Isaili baade pìi ba se geò we, aai pò pò wà wélepi kàlewàò gále taò guzulèu. Baa a gbè kasonae, wasu e we bo.

¹⁴ O Abisaloũ ní Isailio pìi mè: Usai ledama maa de Aitofeli pòsa. Dii mé zèò à Aitofeli ledama maapi bāde, ké à e Abisaloũ ásooke yáí.

¹⁵ O Usai ò sa'ona Zadokie ní sa'ona Abiataao à mè: Aitofeli ledà Abisaloũwa ní Isaili gbēzōoo lá aa ke kéwa, ò mapi sō ma ledámá ma mè lá á ken la.

¹⁶ A gbé zì kpakpa aa ge o Davidie asu i swaboleuo, aà bua kpakpa, ké wasu aàpi ní gbé pò kuaànoo m̀onzo yáí.

¹⁷ Yonataa ní Aimaazao ku Logeli nibonai, asa aa fō bo gupuau Yelusaleũ. O nòe zìkena ge òné aa ge baopi kpa kí Davidie.

¹⁸ A m̀o lè èwaasoe ní é, ò à gè a ò Abisaloũ. Gbēon plapio dàzeu gōo, aa gè gbēe be Bauliũ. L̀ò ku ua we, ò aa gèu.

¹⁹ O nòe l̀opi né tàe à p̀wena fàlewà, gbēe a yá dō.

²⁰ Ké Abisaloũ gbéò m̀ò nòepi be aa mè: Aimaaza ní Yonataao ku má ni? A wè má à mè: Aa bùa swa'onawa. Aa ní weele, aai ní eo, ò aa èa tà Yelusaleũ.

²¹ Ké aa tà, ò gbēon plapio b̀le l̀opiu, aa gè wa ò kí Davidie aa mè: Bua swawa kpakpa, asa Aitofeli lekpàainzie.

²² Davidi dàzeu ní gbé pò kuanoo pìi, aa bùa Yuudèwa. Ké gu d̀ò, an gbēe i gōo, aa bùa m̀pii.

²³ Ké Aitofeli è wi zìke a ledamawao, à fèle káoyè a zàa'inae, à tà a be wéleu. A a be yāg̀g̀g̀, ò à azia l̀ò à gà, ò wà aà ví a mae mia'eu.

²⁴ Davidi gè Maanaiũ, ò Abisaloũ bùa Yuudèwa ní Isailio pìi.

²⁵ Abisaloũ Amasa ðile zīgōo ðaana ũ Yoabu gbɛu. Amasaá Isimaela bui Yɛtɛɛ néɛ. Aà dan Yɛse né Abigaili ũ, Yoabu da Zeluia ðaunaɛ.

²⁶ Isailio n Abisaloũo bòokpà Galada bùsuu.

²⁷ Ké Davidi kà Maanaiũ, Naasa né Sobi, Laba wéle pò kú Amɔni bùsuu gbé m̀ n Lodebaa gbé Amieli né Makiio n Logeliũ pò kú Galada bùsuu gbé Baazilaio.

²⁸ Aa m̀ n wúlebɔɔ n taɔ n ooɔ n éseo n naao n pɛetio n pówɛna kpasaaɔ n bláaɔ n dopɔɔ

²⁹ n zóo n vífáaio n sã nòɔo n gáseo, aa kpà Davidiwa n gbé pò kuaànɔɔ aa ble, asa aa m̀: Nɔana n imio gbépiɔ dè gbáau, aa kpásaɛ.

18

Abisaloũ gaa

¹ Davidi gbé pò kuanɔɔ káaa, ɔ à ðaanao ðiledile gbɛɔn ðaasɔɔoɔne n gbɛɔn basɔbasɔo.

² ɔ à a zīgōpiɔ kpaalè gáli àaɔ. A gáli do nà Zeluia né Yoabue a ɔzi, ado sɔ Yoabupi ðauna Abisaie a ɔzi, ado sɔ Gata gbé Itaiɛ a ɔzi. ɔ kí ò a zīgōoɔne à m̀: Mámɛ má ðaaé.

³ ɔ gbéɔ m̀: Nsu gɛo. Tó wa su wa bàalè, aa wá yádao. Baa tó wá gbé kinio gága, aa wá yádao. Mpi aale n gwa de gbɛɔn ðaasɔɔo lee kwia (10.000). N ðawále wéle guu mé maa.

⁴ ɔ kí ònè: Lá à kèé maa ɔ má ke. Kí gè zè bíibɔle saɛ, ɔ zīgōo b̀le gã n gão gbɛɔn basɔbasɔo n gbɛɔn ðaasɔɔo.

⁵ ɔ kí yáðile Yoabue n Abisaio n Itaiɔ à m̀: Ke èwaaso Abisaloũe busebuse ma yáí. Zīgōo yá pò kí ðile ðaanaoɔne Abisaloũ yá musu mà npii.

⁶ Zīgōo b̀le gè sɛu zíkai n Isailio, ɔ aa síkɔu Èflaiũ lákpɛu.

⁷ Davidi zīgōo zib̀le Isailiowa. Gbé pò gága gɔɔ beɔo dasi, gbɛɔn ðaasɔɔo lee baɔɛ (20.000).

⁸ Zipi li bùsupia piiɛ, ɔ gɔɔ bee sɛ gbéɔ blè dasi de fɛndaɛ.

⁹ Ké Abisaloũ kpàaũ n Davidi gbéɔ, a di sɔbaona kpɛ. ɔ sɔbaonapi gè gbɛnɛli gbɛnɛ gɔn keledɛ gbáu, ɔ aà waa pà ligɔn taau gíũgiũ, ɔ aà sɔpi gèzɛa, ɔ à gò looa gugbɔu we.

¹⁰ Ké gbɛe aà è, à gè a ò Yoabue à m̀: Ma Abisaloũ è paa ligɔn taau.

¹¹ ɔ Yoabu ò gbé pò baopi kpàèè: Bòɔo? N aà èa? Bóyáí ni aà lé n ǹo ni? Dɔ ma n gba yã ánuɔu ɔwatɛ kwi n nɛgɔn asanao.

¹² ɔ gbépi wè Yoabuwa: Baa tó wà ánuɔu kà ma ɔu m̀n ðaa sɔo, má fɔ ɔká kíanɛpiwao, asa kí yáðilɛnɛ n Abisaio n Itaiɔ wá swá mà, à m̀ wà ɔlia èwaaso Abisaloũpizi.

¹³ Tó ma aà dè, ma ásookè maziaɛɛ. A kee ulɛa kíɛo, mpi sɔ nýɔ zɛmanɔo.

¹⁴ Yoabu m̀: Má fɔ màò n ðá màao. ɔ à lí sɔnɛ sè m̀n àaɔ, à gè Abisaloũ z̀ò a sɔu gɔɔ pò a paa ligɔn taau béɛ.

¹⁵ ɔ Yoabu zíkabɔkũna gbɛɔn kwio líaaàzi aa aà dè.

¹⁶ ɔ Yoabu kuupè à a zīgōo zùukè, ɔ aa zè péleɛ Isailioziɛ.

¹⁷ Aa Abisaloũ gɛ sè wa zù è z̀o guu lákpɛu we, ɔ aa gbɛ káaawa, à gò gbèzɛ z̀o ũ. ɔ Isailio bàalè, baade tà a bɛ.

¹⁸ Gɔɔ pò Abisaloũ ku, à gbepèle aziaɛ Kía guzulɛu, asa à m̀ á nɛgɔe vío, mé á ye a tó gao. A azia tó kpà gbɛ pò a pèlɛpiɛ, ɔ wíɔ sísi Abisaloũ Dɔngubɔ e n a gbão.

Davidi Abisaloũ gaa baomaa

19 Zadoki né Aimaaza m̀̀: To mà bàale mà gé baokpai ḱie, lá Dii yānakpàwà à aà b̀̀ a ibeɛɔ ɔ́í.

20 Ǿ Yoabu ò̀̀: Nyõ e ǹ̀ baokpa gbão, sema gɔɔ pãle źie. Gbã p̀̀e bee rýyõ kpao, ké ḱiane gà yáí.

21 Ǿ Yoabu ò̀̀ Etiopi buie: Ge ǹ̀ yá p̀̀ rí è o ḱie. Ǿ Etiopi buipi k̀̀le Yoabuɛ, à f̀̀le rí bao.

22 Zadoki né Aimaaza èa ò̀̀ Yoabuɛ: Baa tó à k̀̀ kpelewaɛ, to mà bàale màò te Etiopi buipi kpɛ. Ǿ Yoabu ò̀̀̀: Né, b̀̀yáí rí ye bàaleí? Baopi aɔ ài v́ineo.

23 Ǿ Aimaaza m̀̀: Baa tó à k̀̀ kpelewa, má ye mà bàaleɛ. Ǿ Yoabu ò̀̀̀: Bàale! Ǿ à bàalè, à b̀̀ rí swa saɛ zéoo, à Etiopi buipi k̀̀.

24 Davidi z̄s̄lea w̄éle bíibole gbà m̀̀n plaɔ zānguo. Gud̄sana d̀̀de bíiwa e b̀̀lepi musu. Ké à w̄ezù, à gb̄e è be ado rí bao.

25 A lezù ḱizi, a ò̀̀. Ǿ ḱi m̀̀̀: Lá a be adoɛ, àle m̀̀ rí baonaoo. Ǿ àle m̀̀, à káikù.

26 Ǿ gud̄sanapi gb̄epãle è b̀̀, àle bàale. A lezù bíibole d̄sanazi à m̀̀̀: Gb̄epãle be aà kpɛ rí bao, àle m̀̀ kee b̀̀. Ǿ ḱi m̀̀̀: Ale m̀̀ rí baonao s̄oo.

27 Ǿ gud̄sanapi m̀̀̀: Má è gb̄é s̄éia bàalea de lán Zadoki né Aimaaza bàaleawaɛ. Ǿ ḱi m̀̀̀: Gb̄emaɛ, baona ò̀̀ àle suò.

28 Aimaaza lezù ḱizi à m̀̀̀: Aafia ku! Ǿ à k̀̀le ḱie, à mip̀̀le t̀̀ole à m̀̀̀: Wà Dii n Lua sáaukpa, à gb̄é p̀̀ kuabiimaɔ kpàma, ma dii ḱi.

29 Ǿ ḱi aà là à m̀̀̀: Ewaaso Abisaloũ ku aafiaa? Aimaaza ẁ̀wà à m̀̀̀: Ké Yoabu lé n z̀̀blena źí rí mapi n z̀̀blenaoo, má mà z̄oa f̀̀le maamaa, àma má d̄s̄ b̀̀me k̀̀oo.

30 Ḱi m̀̀̀: Ze la gia. Ǿ à zè we.

31 Ké Etiopi buipi k̀̀ à m̀̀̀: Ma dii ḱi, ma m̀̀ne rí baonaoo. Dii yānakpàma gbã, à n b̀̀ gb̄é p̀̀ b̀̀ n kpɛɔ ɔ́í.

32 Ǿ ḱi aà là à m̀̀̀: Ewaaso Abisaloũ ku aafiaa? Etiopi buipi ẁ̀wà à m̀̀̀: Ma dii ḱi, Lua to n ibeɛɔ rí gb̄é p̀̀ aa f̀̀le aale íadamaɔ ḡo lán èwaasopiwa.

19

Yoabu z̄akaa Davidizi

1 S̄o k̀̀ ḱigu, à d̀̀de ḡé kpé p̀̀ kú b̀̀lepi musuu, ò̀̀ à ɔ̀̀lò we. Gɔɔ p̀̀ àle d̀̀de we à m̀̀̀: Ma né Abisaloũ! Ma né Abisaloũ! Ma gaa n ḡe ù s̄à yāa! Abisaloũ ma né! Ma né!

2 Wa ò̀̀ Yoabuɛ: Ḱi lé ɔ̀̀lò àle w̄enake Abisaloũ yá musu.

3 Gɔɔ bee źiḡo ziblep̄onakea lí w̄enakea ù, asa aa mà wà m̀̀̀, ḱi ǹ̀se ɔ̀̀kpà a né yá musuɛ.

4 Gɔɔ bee źiḡo ḡé w̄éleu s̄oɔs̄o lán gb̄é p̀̀ bàalè z̄ilau, wí rí kúɔwaɛ.

5 Ḱi p̀̀kù a oaa, àle búbuape, àle m̀̀̀: Ma né Abisaloũ! Abisaloũ ma né! Ma né!

6 Ǿ Yoabu gè ḱi lè kpéu à m̀̀̀: N widà n gb̄éɔwa gbã. Aa n b̀̀ gbã rí n neḡoɔ rí n nen̄oɔ rí n naɔ rí n nɔ p̀̀ ni m̀̀sedilenéoo.

7 N zangudeɔ ò̀̀ rí yeñzi, ò̀̀ rí za n yenzideɔgu. N ò̀̀w̄e gbã, wápiɔ n źiḡo d̄saanaɔ rí wá gb̄é wá dene p̀̀e ùo. Má è sa, tó Abisaloũ ku gbã, mé wápiɔ wa gaga pii, bee mé a kene na.

8 Fele b̀̀ sa. Ge ǹ̀ n gb̄éɔ gba s̄o. Má sine rí Diio, tó ni geo, an gb̄e a inno la gwáao. Bee a kene v̄ai, aɔ de v̄ai p̀̀ n le za n èwaasoḡo e gbãa.

9 Ǿ ḱi f̀̀le gè z̄le bíiboleu. Ké wa ò̀̀ gb̄éɔne ḱi z̄lea b̀̀leu, ò̀̀ aa m̀̀ s̄i aà aɛ m̄pii.

Davidi gbesia

Isailiɔ bàalè, baade tà a be.

10 Isaili buiɔ guu pɔ́i gbéɔ lé lekpaake kōtēe aa mè: Kí wá sí wá ibeɔwa, à wá bɔ́ Filitēɔ ɔzi, ɔ̀ à bàalè bɔ́ wá bɔ́suu Abisaloũ yáí.

11 Wa Abisaloũ kpà kpalau, ɔ̀ à gà zɔ́lau. Bó ále dá ní kía gbesiaoi?

12 Kí Davidi gbéɔ zì sa'ona Zadoki ní sa'ona Abiataaowa à mè: Yá pɔ́ Isailiɔ lé o pɔ́i gè ma swáú za ma kúkii la. Yáe bee gbɛa Yuda gbɛzɔ́ɔwa n̄ me: Bóyái a gbɛzákpa ní ma gbesia yáoi?

13 Ma gbéɔ, ma daɛn á ũ, wá au douē. Bóyái a gbɛzákpa ní ma gbesiaoi?

14 O Amasaɛ ma daɛn aà ũ, wá au douē. Tó mi to à gɔ́ ma zígɔ́ dɔ́aana ũ Yoabu gbɛu za gbão, Lua yápāsíkemɛɛ bēebēe.

15 Aà yá Yudaɔ sɔ́ blè, an lé kè dou, ɔ̀ aa lékpāsákèè aa mè: Su ní n gbéɔ pɔ́i.

16 Kí lé su, à kà Yuudēi, ɔ̀ Yudaɔ gè daiaàle Giligali aa buaaàno swapiwa.

17 Gela né Simɛi,* Bēyāmɛɛ bui pɔ́ kú Bauliũ wà à gè dai kí Davidile ní Yudaɔ.

18 Bēyāmɛɛ buiɔ kuaàno gbɛɔn òaa sɔo. Saulu be ziaa Ziba gè lo ní a nɛgɔ́e gbɛɔn gēo ní a zíkɛna gbɛɔn baoo. Aa sí Yuudēu kí ãa,

19 ké wa e wà bua ní kipi bedɛɔ, wi e yá pɔ́ a ka kígu ke yáí. ɔ̀ Gela né Simɛi wùle kí aɛ e ào gé buai Yuudēwa.

20 A òè: Ma dii, n̄su n̄ ma tàae yádao. Nsu to yávái pɔ́ mapi n zòblena má kènɛ gɔ́ pɔ́ n bɔ́ Yelusaleũ dɔ́nguo. Ma dii kía, n̄su n̄yɔ́ yápi kúa n sɔ́ guuo.

21 Mapi n zòblena, má d̄s ké ma duunakè. Yosefu buiɔ guu pɔ́i, máme ma dɔ́aa ma mɔ́ dainle gbã ma dii kí.

22 ɔ̀ Zeluia né Abisai mè: Simɛi kía pɔ́ Dii kpà kàe. I ka wà aà deo lé?

23 ɔ̀ Davidi mè: Zeluia néo, bómɛ wá daai? A ye zezómɛɛ gbã yà? Wá gbɛe de Isaili bɔ́suu gbão, asa má d̄s gbã ké má de Isailiɔ kía ũ.

24 ɔ̀ kí ò Simɛi: Nyɔ́ gao. ɔ̀ kí legbèè.

25 Saulu tɔ́una Mefibose† gè dai kile. Za gɔ́ pɔ́ kí bɔ́ wéleu e gɔ́ pɔ́ à sù aafia, Mefibose i a gbá pípio, i a lekãna kekɛo, i a pɔ́pio.

26 Ké à bɔ́ Yelusaleũ à mò dà kile màa, ɔ̀ kí aà là à mè: Mefibose, bóyái ni gemano ni?

27 A wèwà à mè: Ma dii kí, ma zíkɛna mé ònòkèmɛɛ. Má òè aà káoyemɛɛ ma zàa'inae mà dikpe mà genno, asa ɛen ma ũ.

28 Ma dii kí, ɔ̀ à gè mapi n zòblena òkpà n kii.‡ Ma dii kí de lán Lua malaikaewae. Ke lá à kènɛ maawa.

29 Ma dii kí, a de yáa n̄ ma de bedɛɔ dɛde nípiie, ɔ̀ n mapi n zòblena baa dàa ní n bleblenaɔ. Má zɛv̄i mà wiilenzi lo.

30 ɔ̀ kí òè: Yá kpele n̄yɔ́ o loi? Má d̄ile mpi ní Zibao, à tɔ́le kpaalekɔ́e.

31 ɔ̀ Mefibose ò kíe: Ma dii kí, lá n su be aafia, aà se pɔ́i.

32 Galada bɔ́su gbé Baazilai§ bɔ́ Logeliũ à gè zɛi kíe e Yuudē baale.

33 Baazilai zikù maamaae, à kà wè basiiɔ. A kí yàækè gɔ́ pɔ́ a ku Maanaiũ, asa ɔde sà gbãngbooe.

34 ɔ̀ kí òè: Buamano, mí n gwa ma be Yelusaleũ.

35 Baazilai wèwà à mè: Ma wēni i gɔ́ bíla ké mà tanno Yelusaleũo.

36 Ma ka wè basiiɔ kò. Má pɔ́maa ní pɔ́váo d̄kɔ́e be? Mapi n zòblena mi ble pɔ́ má ble ge í pɔ́ má mi na mae? Má gɔ́e ge nɔ́e lèsinaɔ lo ma be? Ma dii kí, má aso káfinɛɛ.

37 Mapi n zòblena má buanno Yuudēwa, mí zɛnɛ káinnɔ we. Akɛa ní ye n̄ fiabomɛɛ màai?

* 19:17 2Sam 16.5-13 † 19:25 2Sam 9.1-13 ‡ 19:28 2Sam 16.1-4 § 19:32 2Sam 17.27-29

³⁸ Mapi n zòblena, to mà ea ta ma be wéleu, ké másu ga ma de ní ma da miao zào yáí. Ma ne n zòblena Kimaũ gwa ke. Ma dii kí, to aà buanno. Kèè lá à kènne maawa.

³⁹ Ǿ kí mè: Kimaũ a buamanɔe. Má yá pò kènne maa kèè, mé yá pò ní gbèaa píi má kenɛ.

⁴⁰ Gbèpii bùa Yuudēwa, ɔ kí bùa. Kí lepè Baazilaiwa à samaa'òè, ɔ Baazilai èa tà be.

⁴¹ Ké kí bùa à gè Giligali, Kimaũ bùaaànɔ.

Yuda zīgɔ píi ní Isaili zīgɔ kɪnɔ bùa ní kípɪo.

⁴² Ǿ Isaili bui píi mò kí lè, aa òè: Akèa wá gbé Yudaɔ bùaánɔ kpáí, mpi ní n bedɔ ní n gbéɔ píi?

⁴³ Ǿ Yudaɔ a zāsímá aa mè: Ké kí de wá dae ũ yáíe. Bóyáí yá bee kèé'íi? Wi kí kùsūa bleo, wi aà pɔe si wá pò ũo.

⁴⁴ Ǿ Isaili ò Yudaɔne: Lá wá bui lee kwiɛ, wá ɔ kú ní kí Davidio de á póa. Bóyáí a wá díle yāfūnnɔi? Wáme wa kí gbesia yā'ò káauo lò? Ama Yudaɔ yázāsia Isailiɔwa de ní póa.

20

Seba bɔa Davidi kpe

¹ A mɔ lè gbèpæe ku we, aà tón Seba, Bikili née, Bēyāmee buie. Ǿ à kuupè à mè: Wá baa daaa ní Davidio, wá bàa kú ní Yese néoo, á Isaili, á baade tá a be.*

² Ǿ Isaili kè Davidiwa píi, aa gè nà Bikili né Sebawa, āma Yudaɔ zè ní ní kíó bɔa za Yuudēi e Yelusaleū.

³ Ké Davidi sù a be Yelusaleū, à a nɔ pò i mèsedilenéɔ gbèɔn kwi pò á tò aale begwaɔ sè à ní kále gudšana be. Davidi ní gwá, āma i wúlérnɔ lɔo. Wà ní kaka kpéu gyaao ũe e aa gè gagaò.

⁴ Ǿ kí ò Amasaɛ: Yuda zīgɔ sísì n ní kāaamɛe e gɔɔ àaɔ àɔ pa, níɔ ku la.

⁵ Amasa gè Yudaɔ sísì, āma à gègè de gɔɔ pò kí díleela.

⁶ Ǿ Davidi ò Abisaie: Bikili né Seba a ñadawá tia de yá pò Abisaloū kèla. Ma gbéɔ séle à péleaazi, ké asu si wéle bíideu à bèbeetē kewēeo yáí.

⁷ Ǿ Yoabu gbéɔ ní kí dɔaiɔ ní zīgɔ píi bɔle Yelusaleū, aa pèle Bikili né Sebazi.

⁸ Gɔɔ pò aa ku gbè gbène pò kú Gabaɔ sae, ɔ Amasa mò dairíle. Yoabu zika'ula daa, mé aà fēna dɔa aà pi. Ké à sò Amasazi, à fēnapi wò,

⁹ a òè: Ma gbé, ní aafiaa? Ǿ à Amasa kù a lekánawa ní a ɔplaaɔ, lá a ye lépewàwa.

¹⁰ Amasa fēna pò kú Yoabu ɔu fān vío, ɔ Yoabu aà zòò a gbèeu, aà nɔnaɔ bɔle kále zíle. Yoabu i a gēn plaade ke lɔo, asa à gà kòe. Ǿ Yoabu ní a dāuna Abisaio pèle Bikili né Sebazi.

¹¹ Yoabu iwao do gò zea Amasala à mè: Gbé pò zè ní Yoabuo ní Davidio, aà te Yoabuzi.

¹² Au daa Amasa gea zedau, ɔ zīgɔ pò lé móɔ zè lé gwa píi. Ké Yoabu iwapi è gbé pò lé mó weɔ píi zè lé gwa, ɔ à Amasa ge gále gòò zéu a díle sēu, ɔ à ula kuaála.

¹³ Ké a gále gòò zéu, gbèpii bɔ te Yoabuzi, ɔ aa pèle Bikili né Sebazi.

¹⁴ Seba Isaili bùsu baa vī e Abeli Bemaaka, ɔ Beli buiɔ mò kàaaaazi we.

¹⁵ Yoabuɔ mò koezšaaazi Abeli Bemaaka. Wà bùsu kàlekale wéle bíi sae, ɔ aale weele wà bíipi gboo.

* 20:1 1Kia 12.16

16 Ǿ nɔɛ ɔnɔdee lezù za wéle guu à mè: A swákpa! A swákpa! O Yoabuɛ aà mɔ la mà yá'òè.

17 Ké Yoabu sò nɔɛpizi, ɔ à aà là à mè: Mmɛ ní Yoabua? A wèwà à mè: Mámɛ! Ǿ a òè: Swákpa mapi n zòblena yáí. A mè: Ma swá wè.

18 Ǿ nɔɛpi mè: Wí mɛ yāa, yāgbɛa Abelideɔwa, yá i midɛ.

19 Wá kú yākelesai Isaili gbé náaideɔ ũ, ɔ níle wɛɛɛ n̄ Isaili wéledadeɛ beɛ dɛdɛa? Bóyáí ní ye n̄ Dii wéle dɛi?

20 Yoabu wèwà à mè: Gyaũ! Aawo! Má ye mà á dɛdɛo. Má ye mà á wéle dɛo.

21 Maa no! Gbé pɔ wí mɛ Bikili né Seba, Eflaiũ buiɔ bùsu sìsìde gbé mé fèlɛ ní kí Davidio. A gbé m̀ndopi kpaa, mí go á wéle. Ǿ nɔɛpi òè: Ma! Wa aà mi zune bíia.

22 Nɔɛpi gè a gbéɔ lè ní a ɔnɔo, ɔ wà Bikili né Seba mi zò wa zù Yoabuɛ bíia. Yoabu kuupè, ɔ wà fāaa wà wélepi tò we. Baade tà a bɛ, ɔ Yoabupi tà kí kíí Yelusaleũ.

Davidi iwao

23 Yoabu mé Isaili zīgɔɔ píi dɔaana ũ. Yoiada né Benaia mé dɔaiɔ gbɛzɔɔ ũ.

24 Adonilaũ mé zɔɔ gbɛzɔɔ ũ. Ailudi né Yosafa mé kpàwakɛna ũ.

25 Seva mé lakɛna ũ. Zadoki ní Abiataao mé sa'onkiaɔ ũ.

26 Yaii gbé Ila mé Davidi kwàasi ũ.

21

Tɔsia Gabaɔɔdeɔne

1 Imina ku Davidi gɔɔ, à gègè e wè àaɔ. Davidi Dii aɛyà, ɔ Dii mè: Saulu yáíɛ. Gbɛdɛyā wí aà bɛdɛɔ musu ké à Gabaɔɔdeɔ dèdɛ yáí.

2 Ǿ kí Gabaɔɔdeɔ sìsi à yā'òné. Gabaɔɔdeɔ dɛ Isailiɔ ũo, Amɔle bui kɔnaɔne. Isailiɔ legbèné yāa aa mè wa ní dɛdɛo,* ɔ Saulu wèlɛ à ní bāde a ãiaka Isailiɔne ní Yudaɔ guu.

3 Ǿ Davidi Gabaɔɔdeɔ là à mè: Bó á ye mà kɛí? Kpelewa má awakpaé, ké à e Dii gbéɔ sáaukpai?

4 Aa wèwà aa mè: Wá zɛví wà ánuɔ ge vua gbɛa Saulu ge a bɛdɛɔwao, mé wá zɛví wà Isaili gbɛɛ dɛo. Ǿ Davidi ní lá à mè: Alɛ o kpelewa ni? Bó má kɛí?

5 Aa wèwà aa mè: Gbé pɔ wá dɛdɛ, à lekpaáiwázi à wá midɛɛ, ké à e wá buibo Isailiɔ guu yáí,

6 to wà aà bui gɔɛ sɔplaɔ kpáwá, wí ní loo líwa Dii aɛ Gibɛa, kí Saulu pɔ Dii kpàpi bɛ wéleu. Ǿ kí mè: Má ní kpáwáɛ.

7 Kí i Yonatāa né Mɛfibose, Saulu tɔũna kpámáɔ, lé pɔ aa kè Diiwa sānu ní Yonatāao yáí.†

8 A nɛgɔɛ gbɛɔn pla pɔ Aya nɛnɔɛ Lizipa í ní Sauluo sè. An tón kɛ: Aamɔni ní Mɛfiboseo. A nɛgɔɛ gbɛɔn sɔo pɔ Saulu nɛnɔɛ Melabu í ní Mɛɔla gbé Baazilai né Adielioɔ‡ sè lɔ.

9 A ní ná Gabaɔɔdeɔne ní ɔzi, ɔ aa ní loo líwa sìsì musu Dii aɛ. Gbɛɔn sɔlapio gá sānuɛ, wà ní dɛdɛ pɔkɛkɛ daalɛgɔɔɛ.

10 Aya né Lizipa zwānkasɔ se kpàlɛ azíɛ gbɛwa we. Za pɔkɛkɛ daalɛgɔɔ e lou gè gɛpio gbè, Ìo gi bāɔne aa pémá fāanɛ, Ìo gi sèanɔbɔɔne aa sɔnzi gwá.

11 Wà yá pɔ Saulu nɔ pɔ i m̀sɛdilèopi kè ò Davidiɛ,

* 21:2 Yoz 9.3-15 † 21:7 1Sam 20.14-17, 2Sam 9.1-7 ‡ 21:8 1Sam 18.19

12 Ɔ à gè Saulu ní aà né Yonatāao wáò bílẹ̀ Yabesi Galadadeò kíi. A mọ̀ lè wà ní gẹ̀ sè yāa kpáí Betesā gāae, gu pọ̀ Filitēò ní loo bíiwa Saulu dea Giliboa gbεae. §

13 Davidi tò wà ní gẹ̀wapiò sèlẹ̀ wà tàò, wa kàaa ní gbé pọ̀ wà ní loopiò gẹ̀wao,

14 Ɔ wa vì Saulu mae Kisi miao Zela, Bēyāmεε buiò bùsuu. Wà yá pọ̀ kía ðilẹ̀ kè p̄ii, Ɔ Lua wabi pọ̀ wa kè bùsupi yá musu sírínò.

Gbé gbàagbāaò dεdεa
(1Lad 20.4-8)

15 Filitēò èa zikà ní Isailiò ló. Davidi ní a gbéò gè zikàrínò. Ké Davidi yèεε làa,

16 Ɔ gbé gbāaò bui Isibenòbi mē á Davidi dεε. Aà mọ̀gotē sōna gbia de kiloo àaṣa, mé a fēnda dafu looa.

17 Ɔ Zeluia né Abisai ðbaàlẹ̀, à Filitēpi dè. Ɔ Davidi gbéò legbèè aa mē: Nyō gẹ̀wanò zílau lóò, ké wá Isailiò filia su gao yáí.

18 Bee gbεa aalẹ̀ zika ní Filitēò Gobu, Ɔ Usa gbé Sibekai gbé gbāa bui pọ̀ wí mε Safa dè.

19 Zí èa fèlẹ̀ ní Filitēò Gobu ló, Ɔ Betelēū gbé Yaii né Elana Gata gbé Goliati dāuna Lami dè. Lami sōmpa de lán zwàatāna àsaliwae.

20 Ké aalẹ̀ zikàrínò Gata ló, gbé tiisie ku we, aà onεò ní aà gbánεò soolosoole, à kè p̄ii baasò mēndosai. Gbé gbāaò buiε ló.

21 A kuabii Isailiòwa, Ɔ Davidi vìi Simεa né Yonatāa aà dè.

22 Gbēon síiṣp̄iá Gata gbé gbāaò buiòne. Davidi ní a gbéò mé ní dεdε.

22

Davidi Dii sáaukpaa a ziblea yá musu
(Sou 18)

1 Ké Dii kí Davidi bò Saulu ní a ibεε kíniò ɔz̄í, à lεdà ní Diio

2 à mē:

Dii mé ma gbεsi ũ ní ma zegik̄iio,

ĩ ma misi.

3 Ma Lua mé ma gbεsi ũ,

mi naaàzi.

Ɔmε ma sèngbao ũ

ma Suaban gbāa ní ma gulesiò ũ,

ma ulek̄ii ní ma bók̄iio ũ,

ĩ ma si gbé p̄as̄iowa.

4 Dii kà wà aà sáaukpa.

Mi lεzuaàzi,

ĩ ma b̄o ma ibεεò ɔz̄í.

5 Gó kp̄alεmanò,

kaalẹ̀ swa lé ma ble.

6 Mía baò galakp̄amεε,

ga baikp̄a ma aε.

7 Ma yeelεa guu ma Dii s̄isi,

ma lεzù ma Luazi,

Ɔ à ma yāmà za a bε,

ma wii kàwà, à gè aà swáú.

8 T̄oole lùalua à z̄iaz̄ia,

gbès̄is̄iò dèedee ní z̄ínau.

Aa lùalua ké aà p̄o p̄a yáí.

9 Súelε bò aà níu,

té pɔkaalɛna bɔ̀ aà léu,
 a yɔ̀ lé pipi aà aɛ.
 10 A gu kɛ̀aa musu à p̄la,
 lou sisi aà gbá zíɛ.
 11 Alɛ vua dia malaika gàsɪade kpe,
 àlɛ yàakpa ní íanao.
 12 A gusia kù azɪlala,
 à luabɛsiana kè a kúkíi ũ.
 13 Za aà gawi píleau
 lou lé píle pásípási.
 14 Dii p̄ala za musu,
 Lua Musude ɔ̀ɔ̀ dɔ̀ louvía ũ.
 15 A ka f̄a ma ibɛɛɔ̀gu à ní f̄aaa,
 Lua sùmá à ní yá.
 16 Ké Dii p̄alamá,
 ísia tɔ̀ɔ̀lɛ bɔ̀ gupuau,
 ké à pɔ̀bɔ̀ a níu,
 dúnia zína bɔ̀ puizi.
 17 A ɔ̀bɔ̀ za musu à ma kũ,
 à ma bɔ̀ ísiu.
 18 A ma si ma ibɛɛ gb̄aawa
 ní ma wèlɛ pɔ̀ an gb̄aa demalao.
 19 Aa ànaa ma wɛ̀nakɛgɔ̀,
 ̄ Dii zèmanɔ̀.
 20 A ma bɔ̀ à ma gba dɛɛpookli,
 à ma m̄isi ké a yemazi yái.
 21 Dii yākèmɛɛ ma n̄sɛmaa léuɛ,
 à fiabòmɛɛ ma gb̄ásísai léu.
 22 Asa má Dii yá kũa,
 mi v̄aíkɛ ma a Lua tò weo.
 23 Aà ikoyá ɪ̀ dɔ̀aaamɛɛ píi,
 mi bɔ̀ yá pɔ̀ a d̄ilɛɔ̀ kpeo.
 24 Ma kua tàae ví Diiɛo,
 má azía kũa duunasai.
 25 Dii fiabòmɛɛ ma maake léuɛ,
 asa a è má kú gb̄ásísai.
 26 N náai ví náaideɔ̀nɛ,
 tàaesaiden n ũ tàaesaideɔ̀nɛ.
 27 N wásawasa gbé wásawasaɔ̀nɛ,
 āma ni k̄ɔ̀nikɛ gbé d̄ɔ̀saiɔ̀nɛ.
 28 Ni zɪabusanaɔ̀ suaba,
 ni gbé pɔ̀ aai nízia sɛ lesiɔ̀ busa.
 29 Mpi Dii, m̄mɛ ní ma filia ũ,
 Dii, ni ma gusia lile gupua ũ.
 30 N n gb̄ao má f̄ɔ̀ kuadi kaawa,
 ní ma Lua d̄ɔ̀nleɔ̀ má f̄ɔ̀ ví ḡia.
 31 Luapi s̄ɔ̀, aà yākɛao b̄òlɛi,
 Dii yá s̄aa vío.
 A dɛ sèngbao ũ gbé pɔ̀ nàaziɔ̀nɛ.
 32 Dii bàasio, démɛ Lua ũi?
 Wá Lua bàasio, démɛ ulékíi ũi?

33 Lua mé ì ma gba gbāa,
 ̄me ì zepoomεε sūsu.
 34 I to ma wá nakū lán tuewa,
 ì to màò be bùsu gulesiò musu.
 35 I zíkàa dadamεε,
 e ma gāsí a f̄ m̄gotē sá gá.
 36 Ni n zibles̀ngbao kpaá,
 ni naale ò ma t̄b̄.
 37 Ni ma zé yàasa k̄mεε,
 ̄ ma gbá lí gbāleo.
 38 Ma p̄le ma w̄lezi ma ní bādè,
 mi kpekpaò e ma ge ma ní d̄d̄d̄.
 39 Ma ní wiwi míòm̄, aai e f̄leo,
 aa kwè ḡ kál̄a ma gbá z̄.
 40 N ma gba gbāa ma z̄kàò,
 ní tò ma ib̄ m̄k̄p̄.
 41 N tò ma w̄le kpekpa,
 ̄ ma a zangudepiò k̄al̄.
 42 Aa wiilè, gb̄e i ní suabao,
 aa lezù Diizi, i yāmamáo.
 43 Ma ní ké búebūe lán bùsutiwa,
 ma t̄áá'òmá lán zé guu p̄leawa.
 44 N ma b̄ ma gb̄ p̄ f̄leman̄ z̄,
 n ma ke buiò mide ũ.
 Gb̄ p̄ má ní d̄s̄ ì z̄blemεε,
 45 bui z̄l̄ ì vl̄naumεε.
 Tó aa ma yá'ò mà, aai misiilemεε.
 46 Buip̄al̄ k̄usu ì kwé,
 aai b̄ ní zegik̄īu ní lualuo.
 47 Dii ku! Báaad̄n ma gb̄esi ũ!
 Wà Lua ma gb̄esi ma Suabana t̄b̄!
 48 Lua mé ì t̄simεε,
 ì buiò totomεε,
 49 ì to mà p̄li ma ib̄ewa.
 N ma gba gbāa de ma w̄leola,
 n ma b̄ gb̄ p̄s̄ī z̄.
 50 A yái tò má ní s̄aukpa buiòne,
 má n t̄asile Dii.*
 51 I z̄ z̄ ble kí p̄ á s̄e,
 ì gb̄ekeke k̄ia p̄ a kp̄apie,
 ma Davidi ní ma buiò e ḡpii.

23

Yá gb̄ezā p̄ Davidi ò

1 Yá gb̄ezā p̄ Davidi òn ke:
 Yese né Davidi yán ke,
 gb̄ p̄ Lua aà gbà gbāa yā'oaε.
 Yak̄bu Lua aà kp̄ k̄ia ũ,
 ̄me Isailiò l̄dan maa ũ.
 2 Dii Nisina yād̄amεε,

* 22:50 Lom 15.9

aà yá dɔ ma léu.

³ Isailio Lua yá'ò,
Isailio gbesi òmɛɛ:

Tó kí yāgḡḡ gbéɔne a zéwa,
mé à kía blè víakea Luaɛ guu,

⁴ ɔ de lán íatē bilea gupuawae,
lán gudɔa guduuduusaiwa,
lán lou pɔ í to sē bɔɛwa.

⁵ Ma bɛdeɔ na ní Luaoo lé?
Aà bàa aɔ kumanɔ e gɔɔpiiɛ.

A a yá dòdɔ píi, a sea vío.

A bɔ ní ma suabaaoo lé?

A pɔ pɔ má a ni ví kpaá píio lé?

⁶ Gbēpāɔ de lán ɛwae,

wí ní vūaaɛ, wíli kú kyàuo.

⁷ Gbé pɔ ye kámá,

sema aà gɔkɛbɔ ge go kūa,

i tesɔmá ní kúkíi.

Davidi negɔnaɔ
(1Lad 11.10-41)

⁸ Davidi negɔnaɔ tɔn ke: Akemɔ gbé Yasɔbaúá negɔn tɔde gbéɔn àaɔɔ dɔaanaɛ.
Ɔmɛ sɔna sè gbéɔn àaa síiɔzi, à ní zɔzɔɔ píi gɔɔdɔúzi.

⁹ Gbé bee gbɛa Dodai né Eleazaa, Ahoa gbé kú negɔn gbéɔn àaɔpiɔ guu ɔ. A kú
ní Davidio gɔɔ pɔ Isailio kàaa aa zíkà ní Filitɔ Pasadamiú. Isailio pòbɔzákè,

¹⁰ ɔ aàpi fèɛ à Filitɔ dèdɛ e aà ɔ wà, à gò fènda pá kūa. Dii tò à zìblè maamaa
gɔɔ bee. Zígɔ kɔniɔ èa sù aa aà lè, àma pɔɔ woloa gɛɔwa yáíɛ.

¹¹ Gbé bee gbɛa Age né Sàma gusísíde gbé kú. Ké Filitɔ gáli kàaa gu pɔ bláa
bú kúu, Isailio bàalɛné,

¹² aàpi mé zè gí búpi guoguo. A búpi símá, à Filitɔ dèdɛ. Dii tò à zìblè
maamaa.

¹³ Pòkekegɔɔ negɔn gbéɔn baakwiɔ guu, gbéɔn àaɔɔ bò gè Davidi kíi Adulaú
gbè'ɛu. Filitɔ gáli bòo káɛ Lefai guzulɛu.

¹⁴ Gɔɔ bee Davidi ku sēgbāu, Filitɔ gudɔanaɔ ku Beteleú.

¹⁵ Davidi lé a bɛ í nide à mè: Démɛ a gé Beteleú bɔɛ lɔ'í tóimɛi?

¹⁶ Negɔn gbéɔn àaɔpiɔ mé gè gè Filitɔ bòou, aa Beteleú bɔɛ lɔ'í tò aa sùò
Davidiɛ. Ɔ i we mío, a tòɛ Diie sa'o'í úɛ.

¹⁷ A mè: Kai Dii, má fɔ íɛ bee mio. Gbé pɔ aa gí ní wɛniio auɛ. I we mío. Negɔn
gbéɔn àaɔpiɔ yákean we.

¹⁸ Zeluiá né Abisai, Yoabu dáuna mé negɔn gbéɔn baakwiɔ dɔaana ú. Ɔmɛ
sɔna sè gbéɔn àaa do ní basɔoɔzi à ní dɛdɛ, ɔ à tɔbò gbéɔn baakwiɔ guu.

¹⁹ A tɔbò de negɔn gbéɔn àaɔpiɔla, ɔ à gò ní dɔaana ú, kási a ku negɔn tɔde gbéɔn
àaɔpiɔ guuo.

²⁰ Yoiada né Benaia, Kabazee gbéá zìkan wɔɔdeɛ. Aà yákeao dasi. A Mɔabu
negɔn tɔdeɔ dè gbéɔn pla. A gè ɛ guu gɔɔ pɔ loughɛ kwè, à nòomusu dèu.

²¹ A Egipi gɔsa tíisi pɔ sɔna kūa dè. A sòàazi ní goo, à aà sɔna síwà à aà dèò.

²² Yoiada né Benaia mé yápiɔ kè, ɔ à tɔbò negɔn gbéɔn baakwiɔ guu.

²³ A tɔbò de negɔn gbéɔn baakwiɔla, kási a ku negɔn tɔde gbéɔn àaɔpiɔ guuo.
Ɔ Davidi aà díɛ a dɔaiɔ gbèzɔɔ ú.

²⁴ Gbéɔ baakwiɔ tɔn ke:

Yoabu dāuna Asaeli,
 Dodo né Elana Betelēũ gbé,
 25 Alodi gbé Sāma n̄ Elikao,
 26 Paleti gbé Elēzi,
 Tekoa gbé Ikesi né Ila,
 27 Anato gbé Abiezēē,
 Usa gbé Mebuni,
 28 Ahoa gbé Salam,̄
 Netofa gbé Malai,
 29 Netofa gbé Baana né Elēbu,
 Gibea p̄ kú Bēyāmēē b̄usu gbé Libai né Itai,
 30 Pilatō gbé Benaia,
 Gaasi guzule gbé Idai,
 31 Alaba gbé Abialebō,
 Bauliũ gbé Azemavē,
 32 Saaleboni gbé Eliaba,
 Yasē né,
 33 gusiside gbé Sāma né Yonatāa,
 gusiside gbé Salaa né Ahiaũ,
 34 Maaka gbé Aasebai né Elifele,
 Gilo gbé Aitofeli né Eliaũ,
 35 Kaameli gbé Ezelo,
 Laalubu bui Paalai,
 36 Zoba gbé Natā né Igali,
 Gada bui Bani,
 37 Am̄oni bui Zēlēki,
 Beelo gbé Naalai, Zeluia né Yoabu z̄ikab̄kūna,
 38 Yēteē bui Ila n̄ Galebuo
 39 n̄ Iti bui Ulio.
 Ampii aa gb̄ēn bla àaōsaie.

24

Davidi a z̄iḡō naoa (1Lad 21.1-26)

- 1 Dii p̄ èa p̄ Isailīzi, ò à Davidi swāf̄ēné à mè: Gé Isailī n̄ Yudā naoi.
- 2 Ǿ kí ò Yoabue n̄ z̄iḡō d̄aana p̄ kuaàn̄ ò mè: A Isaili buī b̄usu k̄ēle p̄i za Dā e à ge p̄ēð Bēēsebawa, í n̄ nao, ké mà e mà n̄ dasile d̄ō.
- 3 Ǿ Yoabu ò k̄ie: Ma dii kí, Dii n̄ Lua n̄ gb̄ēō k̄ōne lēē bas̄ō, ní wesie, āma ma dii kí, àk̄ea n̄ ye ò k̄e màai?
- 4 N beeo kí yá Yoabu n̄ z̄iḡō d̄aanā bl̄ē, ò aa b̄òle kí k̄i, aa ḡē Isailī naoi.
- 5 Aa b̄ua Yuudēwa, aa b̄òkp̄a Aloee saē. W̄ēl̄ēpi ku guzuleue. Ǿ aa Gada b̄usu k̄ēle e Yazēē.
- 6 Aa Galada b̄usu k̄ēle aa ḡē Kad̄esi, Iti b̄usu e Dāyaani, ò aa ḡē Sid̄ō oi.
- 7 Aa ḡē Tii w̄ēle b̄īideu n̄ Ivīo n̄ Kanaā w̄ēl̄ēo guu p̄i, ò aa ḡē Yuda b̄usu ḡēmid̄k̄i oi e Bēēseba.
- 8 Aa b̄usupi k̄ēle p̄i. M̄o k̄ēokwi n̄ ḡōo baoo gb̄ea aa èa s̄u Yelusaleũ.
- 9 Ǿ Yoabu gb̄é p̄ ò n̄ naō lé ò k̄ie. Isaili ḡōe p̄ aa f̄ēnda d̄ō gb̄ēn òaas̄ōo lēē òaa s̄īōe (800.000). Yudā s̄ō gb̄ēn òaas̄ōo lēē òaa pla n̄ bas̄ōo (500.000).

¹⁰ Gbépíṣ naoa gbεa Davidi ku déndṣmεε guu, ṣ a ò Diiε: Ma duunakè yápi kea guu maamaae. Dii, mapi n zòblena, ma tàae kēa sa, asa ma sṣyā kèε.

¹¹ Ké Davidi fêle kṣṣ, Dii yā'ò ānabi Gada, Davidi gu'enaε à mè:

¹² Ge ñ o Davidiε ma mè, má yá mèn àaṣ kpáλε aà gēzī, aà yápiṣ do gwa à sé, mí kèε.

¹³ Ǿ Gada gè Davidi lè, a òè à mè: Imina kaa ní bùsuu wè sopla ge n ibεεṣ péléanzi n bàaleané mṣ àaṣ ge gagyākaa n bùsuu gṣṣ àaṣ, a kpele ní sèi? Làasookewà ñ gwa, mí ge o Lua pṣ ma zīε.

¹⁴ Ǿ Davidi ò Gadaε: Má kú yeelea zṣṣ guue. Má sī wà léle wà da Dii ṣzī, asa a sósobi vī maamaae. Asu to mà léle da gbēnazīna ṣzīo.

¹⁵ Ǿ Dii gagyākà Isailiṣgu za kṣṣ bee e gṣṣ pṣ à zèò. Sea za Dā e à gè pèò Bεεεbawa Isailiṣ gāga gbēṣn àaasṣṣo lεε bàāṣkwi (70.000).

¹⁶ Ké Dii Malaika ṣbṣ àle yáyia Yelusaleūdeṣwa, Dii a nṣε suumpà yápi musu, ṣ a ò malaikapie: Ze màa! N n ṣ sṣaa sa. Yebusi bui Alauna pṣwengbēze ṣ Dii malaikapi kuu.

¹⁷ Gṣṣ pṣ Davidi malaikapi è, àle ní dede, a ò Diiε: Máme ma duunapi kè ma tàaekè. Gbépíṣá ma kpàsa sṣṣne, aai yāe keo. To n ṣ su mapi ní ma de bedεṣwa.

¹⁸ Gṣṣbeezī Gada gè Davidi lè a òè: Gé Dii gbagbakīi boi Yebusi bui Alauna pṣwengbēzeu.

¹⁹ Ǿ Davidi gè lá Dii a yā'ò Gadaεwa.

²⁰ Ké Alauna wezù, a è kí ní a gbéṣ lé mṣ a kīi, ṣ à gè kùlèè à wùle a gbεεu

²¹ à mè: Ma dii kí, àkea níle mṣ mapi n zòblena kīii? Davidi wèwà à mè: Ma mṣ n pṣwengbēze lúima, mà Dii gbagbakīi bouε, ké gagyāpi e go gbéṣwa yái.

²² Ǿ Alauna ò Davidiε: Ma dii kí, pṣ pṣ kène maa se ñ sa'òò. Zuṣ gwa sa'obṣ ũ. Pṣwengbēgoṣ ní zuṣ sélé yàa ũ.

²³ Kí, ma n gba píε. Alauna èa ò lṣ: Dii n Lua sinnṣ.

²⁴ Ǿ kí òè: Aawo! Má lúmaε, mí a fiabone. Má sa'o Dii ma Luawa pā fiabosaio. Ǿ à pṣwengbēzeṣpi ní zuṣ lùwà ánusu ṣwatē blakwi.

²⁵ Ǿ à Dii gbagbakīi bṣ we, à sa pṣ wī a pṣ kátεu à tékū òwà ní sáaukpasao. Dii sīaànṣ aà bùsu yá musu, ṣ gagyāpi zè.

KIAO LA SEIA

Yá pò kú láe bee guuo

Láe bee kí Salomoo kpalablea yá boolekè ní gbé pò aa kpalablè aà gbeao. Goo pò Davidi zikù táotao, a fĩ lé kpala yáo gōgō bo, ɔ aà né gbēon pla wèele wà e wà aà gēe ble (1.1-2.12), ɔ aà né Salomoo zìle báawa. Aà kíake guu à gbāakpà Lua kpé dɔawa ní azia beo. Ama aà yá pò kè vāi mé de à a dúniablea mĩde ní luanaaikesaioe ní zoblea táaoneo (2.13-11.43). ɔ Lua tò kpalapi kèaa pla. Isaili bui pò aa ku gugbāntoo oio gĩ misiilei kí Salomoo née, ɔ aa nízia kía kpà (12.1-14.20). Bee tò Isailio kpalapi kèaa lee pla e wè òaa pla taawa, Isailio kpala ní Yudaoo kpalao. Aa kálea kō saee, āma aailio na gbā wāo na ziao (14.21-22.53).

Lápi lé dadawēe à kù kiao aao de náaideo ũ Luaee. An náai bee ì to bùsu kua ào na, āma kúlea táaone ní luayāmasaio ì mipeńno kaalewaee. Lua ānabio zīmá dasi, aailio Lua yādileneo dōngu. Anabi Elia mé ní mide ũ (17-19, 21).

Adonia azia dilea kía ũ

¹ Kí Davidi zikù táotao. Baa tó wà zwāa kuaàla, íana ì gi ào aà dee.

² ɔ aà ìwao òè: Wá dii kí, to wà wéndia wēlene, aao zikene, io n gwa, io wúle n sae, ké íana su n de bo yái.

³ ɔ wà gè kpálekè wéndia kefenai Isaili bùsuu píi, ɔ wà bò Sunē ũ nœ Abisagawa, wa sè sùò kíe.

⁴ Wéndiapiá noanae. Io kí gwa ào zíkèè, āma kí i aà dō nœ ũo.

⁵ Agita né Adonia* azia dile a ka, à mè áme á kpalable tia. ɔ à sōgoo sè ní sōdeo ní gōe gbēon blakwi pò aao bàale aao dōaaeo.

⁶ Zaa a ku, aà mae i aà lele à me bōyāi níle ke màaio. Aàpi sō gō kefenae. Abisalo ũ mé yó mĩ a kpàwà.

⁷ ɔ à lekpaai ní Zeluia né Yoabuo ní sa'ona Abiataao, ɔ aa zèaàno.

⁸ Kási sa'ona Zadoki ní Yoiada né Benaiao ní ānabi Natāo ní Simēio ní Davidi gbēnao ní aà dōai negōnao aai zèaàno.

⁹ Adonia sa'ò ní sāo ní zuo ní zune mekpaaoo Gbèmlē pò kú Logeli nibona saewa. A a dāuna kíanēo sīsī píi ní Yuda pò de kía ìwa ũo píi.

¹⁰ I ānabi Natā sīsio ge Benaia ge Davidi dōai negōnao ge azia dāuna Salomoo.

¹¹ ɔ Natā gè Salomoo da Baseba† là à mè: Ní ma Agita né Adonia kpalablè wá dii kí Davidi dōa saio lé?

¹² To mà ledama, lá níyō ke, ñ nzia misi ní n né Salomoo pòo.

¹³ Fele gé kí Davidi kíi, ní oè, ké à legbène yāa sō à mè n né Salomoo mé a kpalable a gbeu a gēe ũ sō be? Akēa Adonia mé kpalablèi?

¹⁴ Goo pò níle yápi oè ɔ má mó sō, mí yá'idia.

¹⁵ ɔ Baseba gè kí lè aà kpea, asa kí zikùe. Sunē ũ nœ Abisaga kuaàno we.

¹⁶ Baseba kúle mipèlèè, ɔ kí aà là à mè: Bó ní yeii?

¹⁷ A wèwà à mè: Baa, níme n legbè mapi n zòblenae ní Dii n Lua tóo n mè ma né Salomoo mé a kpalable, io de kía ũ n gēe ũo lò?

¹⁸ Gwa ma dii kí, Adonia mé kpalablè tia, mé ní a yá dōo.

¹⁹ A sa'ò ní zuo ní zune mekpaaoo ní sāo dasidasi, à n néo sīsī píi ní sa'ona Abiataao ní zīgōo dōaana Yoabuo, ɔ i n zòblena Salomoo sīsio.

²⁰ Ma dii kí, níme Isailio sōanzi mīpii, wà e ma gbé pò a gō kía ũ n gbeu.

* 1:5 2Sam 3.4 † 1:11 2Sam 12.24

21 Ma dii kí, tó n ta n deziò guu, mapi ní ma né Salomòò, waò wá gwa tàaedeò ùe.

22 Ké àle yá'o ní kíò màa, ò ãnabi Natá kà.

23 Wa ò kíe wà m̀, ãnabi Natá ké. Ǿ Natápi mò kùle kíe, à wùle a gbèeu

24 à m̀: Ma dii kí, míme n m̀ Adonia kpalable, iò de kía ù n g̀e ùa?

25 Asa à g̀e sa'ò gbã ní zuò ní zunε mekpaaò ní sãò dasidasi. A n néò sísi píi ní n zìgòò d̄aanao ní sa'ona Abiataao. Aale pòble, aale imiaànò tia, aale me: Lua kí Adonia d̄s ní aafiao!

26 Ama i mapi n zòblena sísiò ge sa'ona Zadoki ge Yoiada né Benaia ge n zòblena Salomòò.

27 Ma dii kí, asi míme n yápi k̀, ò n gi gbé pò a z̀le kpalau n g̀e ù oi wápiò n zòblenaòneà?

Salomòò kpaa kpalau

28 Ǿ kí Davidi m̀: A Baseba sísimεε. Ké Baseba mò g̀e, à mò z̀e kí ae.

29 Ǿ kí legbèè à m̀: Dii ku! A ma bò taasi píi guu.

30 Lé pò má gbène ní Dii Isailiò Lua tóò, ma m̀ n né Salomòò mé a kpalable ma gbèu, iò de kía ù ma g̀e ù, má ke gbã káukãu.

31 Ǿ Baseba kùle mipèle tóòle kíe à m̀: Ma dii kí Davidi, Lua n d̄s ní aafiao gòpíi!

32 Ǿ kí Davidi m̀: A sa'ona Zadoki sísimεε ní ãnabi Natáò ní Yoiada né Benaiaò. Ké aa kà kí k̀i,

33 a òné: A ma ìwaò naaa à gé ma né Salomòò dii ma s̄baona kpe, í geaànò Giš.

34 Wek̀i sa'ona Zadoki ní ãnabi Natáò aa n̄sikauwà, aai aà dilε Isailiò kía ù, í kuupe à wiile à me: Lua kí Salomòò d̄s ní aafiao!

35 Bee kpe í suaànò, i z̀le kpalau, iò de kía ù ma gbèu. Aàpi má dilε Isailiò ní Yudaò d̄aana ù.

36 Ǿ Yoiada né Benaia ò kíe: A ke màa! Dii n Lua n lési, ma dii kí!

37 Lá Dii kunnò ma dii kí, aàò kú ní Salomòò màa s̄, i aà kíake káfi de n pòá.

38 Ǿ sa'ona Zadoki ní ãnabi Natáò ní Yoiada né Benaiaò ní d̄aiò g̀e Salomòò d̄i kí Davidi s̄baona kpe, aa g̀eaànò Giš.

39 Ǿ sa'ona Zadoki nísi t̀u s̀e Dii zwàakpeu, à n̄sipi kà Salomòòwa. Ké wà kuupè, ò gbépii wiilè aa m̀: Lua kí Salomòò d̄s ní aafiao!

40 Ǿ gbépii b̀ t̄aàzi, aale su, aale kulepe, aale p̀nake maamaa, ò tóòle l̀a k̄fi pò aale kepi yáí.

41 Ké Adonia ní gbé pò à ní sisìò pòblè aa làa, aale fεle, aa k̄fipi mà. Ké Yoabu kuu'òpi mà, ò à m̀: Bó z̄a mé d̄ò wéle guu màai?

42 I yápi o a làao, ò sa'ona Abiataa né Yonatáa kàò g̀òò. Ǿ Adonia m̀: M̀ ò g̀e. Bεεeden n ù, baona n m̀ò.

43 Ǿ Yonatáa ò Adoniaε: Aawo! Wá dii kí Davidi mé Salomòò kpà kpalau.

44 A sa'ona Zadoki ní ãnabi Natáò ní Yoiada né Benaiaò ní a d̄aiò gbàe aa geaànò, ò aa g̀e aà d̄i kí s̄baona kpe.

45 Ǿ sa'ona Zadoki ní ãnabi Natáò n̄sikàwà, aa aà kpà kía ù Giš. B̄a we aa s̀ù ní p̀nakeao, ò wéle l̀ò. K̄fi pò á màn we.

46 Salomòò z̀le kpalau k̀.

47 Ǿ wá dii kí Davidi ìwaò mò f̀kpàwà s̄, aa m̀ Lua Salomòò t̀òò de aà pòá! Lua aà kíake gba gbãa de aà pòá! Ǿ Davidi mis̄iile Diie a liiwa,

48 à m̀: Wà gbãakpa Dii Isailiò Luazi! Asa a tò ma wes̄i ma g̀e kpaa ma kpalaulε gbã.

49 Ké via gbé pò Adonia ní sisìò k̀, ò aa tilè, baade a taa k̀.

⁵⁰ Ké Adonia lé v̄iake Salomɔɔe, à f̄ele gè nà Dii gbagbakiizi, à a kóba kù.

⁵¹ Ǿ wa ò Salomɔɔe wà m̀è: Gwa, Adonia lé v̄iakenee, à gè nà Dii gbagbakiizi a a kóba kù, àle me n̄ legbē n zòblenae gbã, ké n̄yō a deo.

⁵² Ǿ Salomɔɔ m̀è: Tó a azia kù d̄s gb̄é beede ũ, baa aà mikāe a léle z̄ileo. Tó wà sù v̄aie èwà s̄s, à ḡae.

⁵³ Ǿ kí Salomɔɔ gb̄é z̄i aa Adonia gò Dii gbagbakiwa. Ké Adoniapi mò kùlèè, ò Salomɔɔ òè: Ta n be.

2

Davidi ledile Salomɔɔe

¹ Ké Davidi gagɔ k̄aikū, à ledile a né Salomɔɔe à m̀è:

² Mále gé ḡk̄i. S̄dile, n̄io de gb̄é k̄asaa ũ!

³ N̄ilio Dii n̄ Lua ȳadilen̄eo kù, n̄io t̄aa'o lá a yeiwa, n̄io aà ɔtond̄k̄i gwa, n̄io aà ȳadileao kù n̄ aà ikoȳao n̄ aà ȳa'on̄eo, lá a ku M̄ozi ikoȳa láuwa, ȳá p̄ó n̄le ke p̄ii io b̄o maa, n̄ tá p̄ii io na.

⁴ M̄aa Dii a ȳá p̄ó a òm̄e papa à m̀è, tó ma néo n̄zia kù d̄s, mé aale t̄aa'o lá á yeiwa s̄iana, mé an s̄s kuwa, ma buio aao kpaa Isailio kpalau ḡɔpiie.

⁵ N̄ ȳá p̄ó Zeluia né Yoabu k̄em̄e d̄s, lá à Isaili z̄iḡɔ d̄aana gb̄eɔn plaɔ d̄ede, N̄eé né Abinee* n̄ Yeteé né Amasao.† A gb̄épio d̄ede, an au f̄ã aà asana n̄ aà kyaleɔwa. I ke s̄s z̄i guu no.

⁶ Ȳá keè n̄ òno léu. Nsu to aà mik̄a dadau, i gbasa ta bedau nie guuo.

⁷ Gb̄ek̄eke Galada gb̄é Baazilai neḡeɔne. N̄ n̄ dile gb̄é p̄ó áo p̄oble s̄anuɔ guu, asa aame aà z̄eman̄o ḡɔ p̄ó mále bàale n̄ v̄i Abisaloŷe.‡

⁸ B̄eȳamee bui Gela né Simeí, Bauliŷ gb̄é kunn̄o lo. A ma ka p̄as̄ip̄as̄i ḡɔ p̄ó mále gé Maanaiŷ.§ Ké à mò d̄amale Yuud̄ei, ma legb̄èè ma m̀è n̄ Diio má aà deo.*

⁹ N̄ beeo n̄su n̄ aà to we sw̄ágagasaio. N̄ òno, lá n̄yō ke n̄ t̄osiwà aà ta bedau, n̄ d̄s.

¹⁰ Ǿ Davidi ḡa. Yelusaleŷ fáani p̄ó wà aà v̄iu ò w̄i me Davidi w̄éle.†

¹¹ A de Isailio k̄ia ũ w̄è blaé, Hebl̄o w̄è sopla,‡ Yelusaleŷ w̄è baakwi n̄ àaño.

¹² Salomɔɔ mé ḡs̄ k̄ia ũ a mae gb̄eu, a ku kpalau ḡiŷgiŷ.

Adonia gaa

¹³ Agita né Adonia gè Salomɔɔ da Baseba lè, ò Baseba aà là à m̀è: Aafia n̄ m̄oa? A w̄èwà à m̀è: Aafiae!

¹⁴ Adonia èa m̀è: Má ȳav̄i mà on̄e. Baseba m̀è: O!

¹⁵ Ǿ Adonia m̀è: N̄ d̄s ké kpala de ma p̄ó ũ ȳaae. Isailio w̄é d̄omazi n̄pii mà ḡo k̄ia ũ, ò ȳá lile, ma d̄auna mé kpalablè, asa Dii mé aà kp̄au.

¹⁶ Tiasa ȳá m̄endo mále gb̄eama, n̄su ḡi keim̄e. Baseba m̀è: O!

¹⁷ Ǿ à m̀è: Gb̄eam̄e kí Salomɔɔwa aà Sun̄eŷ n̄e Abisaga§ kpaa no ũ, asa a gin̄eo.

¹⁸ Baseba òè: T̄ò, má oène.

¹⁹ Ké Baseba gè kí Salomɔɔ lei Adonia ȳapi musu, ò k̄ipi f̄ele gè d̄aaale à kùlèè, ò à èa mò z̄le a ḡinaa. Ǿ wà mò Basebae n̄ k̄ilao, ò à z̄le kí ɔplaaí.

²⁰ Basebapi m̀è: Ȳá ȳoonaé má v̄i mà gb̄eama, n̄su ḡi keim̄e. Ǿ kí m̀è: Gbea Naa, má gio.

²¹ Ǿ Baseba m̀è: To wà Sun̄eŷ n̄e Abisaga kpa n̄ v̄i Adoniawa no ũ.

* 2:5 2Sam 3.27 † 2:5 2Sam 20.10 ‡ 2:7 2Sam 17.27-29 § 2:8 2Sam 16.5-13 * 2:8 2Sam 19.16-23

† 2:10 Zin 2.29 ‡ 2:11 2Sam 5.4-5 § 2:17 1Kia 1.3-4

22 Ǿ kí Salomɔɔ a da là à m̀̀: B́yáí n̄le Sunẽũ nɔe Abisaga gb̄ea Adoniaei? Kpala n̄le gb̄eaè we m̀̀, asa ma v̄īe. N̄le kpala gb̄eaè n̄ sa'ona Abiataao n̄ Zeluia né Yoabuōe.

23 Ǿ kí Salomɔɔpi legb̀̀è à m̀̀: Má s̄í n̄ Diio, tó Adonia i ga yá ṕo a gb̀̀eapi yáio, Lua yāpāsikem̄e b̀̀eb̀̀e.

24 Lá Dii ma kpa kpalau, à ma dile ma mae Davidi ḡēe ũ, à ma bui zèdɔ lá à a legb̀̀èwa, má s̄í n̄ Diipio Adonia gà gb̄āe.

25 Ǿ kí Salomɔɔpi Yoiada né Benaia z̄ì, à g̀̀e ɔ̀̀t̄̀ Adoniawa, ̄ à gà.

Salomɔɔ Abiataa yaa n̄ Yoabu gaao

26 Kí ò sa'ona Abiataae: Ea ta n bualoũ Anato. A kù n̄ gae, āma má n de gb̄ão, asa n̄m̄e n̄ Dii Lua kpagolo s̀̀e n̄ d̄oaa ma mae Davidīe, * mé n̄ zeaànɔ aà wet̄ãa píi guu.†

27 M̄aa Salomɔɔ Abiataa ya b̀̀o Dii gbagbaz̄i, ké yá ṕo Dii ò Eli b̄edeɔ musu‡ Silo e pa yáí.

28 Ké Yoabu a feena mà, ̄ à bàalè g̀̀e Dii zw̄aakpe ua, à n̄a Dii gbagbakiizi à a kóba kù. Yoabupi z̀̀e n̄ Adoniao yāae, āma i ze n̄ Abisaloũoo.

29 Ké wa ò kí Salomɔɔe, Yoabu bàalè g̀̀e Dii zw̄aakpe ua, a ku sa'ok̄iipi sae, ̄ Salomɔɔ ò Yoiada né Benaiae aà g̀̀e ɔ̀̀t̄̀wà we.

30 Ké Benaia g̀̀e Dii zw̄aakpe ua, a òè: Kí m̀̀, m̄ɔ n̄ b̄o! Ǿ Yoabu m̀̀: Aawo! Lak̄i má gau. Ǿ Benaia gb̄é̄o z̄ì kíwa à m̀̀: Lá Yoabu yázāsian ke.

31 Ǿ kí òè: Keè lá a òwa. N̄ aà de, ní aà v̄i, ké aà gb̄ēdēa p̄a yá su wi mapi n̄ ma de b̄edeɔ musuo yáí.

32 Dii a to aà gb̄ēdēa yá wí aà musue, asa à ɔ̀̀t̄̀ yāesaide gb̄ē̄on pla ṕo an maa dealaɔwāe. A N̄ee né Abin̄ee, Isaili z̄iḡɔ̄ d̄oana n̄ Yetēe né Amasa, Yuda z̄iḡɔ̄ d̄oanao d̀̀e ma mae lé saie.

33 An dea yá aɔ wi Yoabu n̄ a buiɔ musu ḡɔ̄piie, kási Dii aɔ Davidi n̄ a buiɔ n̄ a uao n̄ a kpalaɔ gba aafia ḡɔ̄piie.

34 Ǿ Yoiada né Benaia g̀̀e ɔ̀̀t̄̀ Yoabuwa, ̄ wà aà v̄i a be gb̄áau.

35 Ǿ kí Yoiada né Benaia dile z̄iḡɔ̄ d̄oana ũ aà gb̄eu, sa'ona Zadoki s̄o Abiataa gb̄eu.

Simēi gaa

36 Kí gb̄é̄o z̄ì aa Simēi s̄isi, ̄ a òè: Bekpa Yelusaleũ la, n̄iɔ ku a guu. Nsu b̄o wé̄leu la n̄ gé gueio.

37 Nȳɔ d̄s̄ s̄aas̄a ké ḡɔ̄ ṕo n̄ bua Sed̄owa, n̄ gan we. Kási n̄ nzia d̀̀e.

38 Ǿ Simēi ò k̄īe: Yāmaae, ma dii k̄i. Mapi n̄ z̀̀blena má ke lá n̄ òwāe. Ǿ à g̀̀e Yelusaleũ m̄aa ḡia ḡɔ̄pla.

39 W̄è āā gb̄ea Simēi z̀̀o gb̄ē̄on plaɔ bàalè aa tà Maaka né Akisi, Gata k̄ia k̄i, ̄ wa ò Simēie: N̄ z̄ɔ̄ ku Gata.

40 Ǿ Simēi f̄lēe k̄aoyè a z̄aa'inae, à g̀̀e Akisi k̄i Gata a z̄ɔ̄piɔ wēlei. Ké à n̄ é, ̄ à n̄ sé̄le Gata à s̄ur̄iɔ.

41 Ǿ wa ò Salomɔɔe, Simēi b̀̀o Yelusaleũ, à g̀̀e Gata à èa s̄u.

42 Ǿ kí gb̄é̄o z̄ì aa Simēi s̄isie, ̄ a òè: Má t̄̀o n̄ legb̀̀è n̄ m̀̀ n̄ s̄í n̄ Diio, ̄ ma lez̄ama ma m̀̀, z̄i ṕo n̄ b̄o la n̄ ge guei, n̄ȳɔ d̄s̄ ké n̄ gan we. Ǿ n̄ òm̄ēe, yāmaae, n̄ mà.

43 B́yáí n̄ b̄o lé ṕo n̄ gb̀̀e n̄ m̀̀ n̄ s̄í n̄ Diio n̄ yá ṕo má dil̄en̄eo kpei?

44 Ǿ kí èa òè lo: V̄ai ṕo n̄ k̀̀e ma mae Davidīe d̄ongu píi. Dii mé a to v̄aīpi wi n̄ musu sa,

* 2:26 2Sam 15.24 † 2:26 1Sam 22.20-23 ‡ 2:27 1Sam 2.27-36

⁴⁵ kási a báadamague, i Davidi kpala zínapele gíũgiũ, aó láaa vío.

⁴⁶ Kí yá'ò Yoiada né Benaia, ò à gè ɔ̀tò Simeywa. Maa Salomoo kpala zínapele.

3

Salomoo òno gbeaa (2Lad 1.1-13)

¹ Salomoo ledoukè ní Egipio kí Falaoo, à aà nenoe sè no ũ, à sùò Davidi wéleu e àò gé a kpé ní Dii kpéó ní Yelusaleũ bíio midei.

² Goo bee wi kpedo Diiε glao, ò wò sa'o gulesí pò wa bowa.

³ Salomoo ye Diizi, a a mae Davidi yádilenεo kũa, kási sò ì sa'o gulesípíowaε, ò ò tulaletikateε we.

⁴ Ǿ à gè Gabaoo sa'oi, asa gulesí bee mé deńla. A sa pò wí a pò káteu à tékũ ò we ní sa'oboo mèn àaa soo.

⁵ Ǿ Dii bò mowà nana guu we gwáasina à mè: Pó pò ní yei gbeaa.

⁶ Ǿ Salomoo mè: N gbékékè n zòblena ma mae Davidiε maamaaε, ké a denε gbēmaa náaide nòsepuaε ù yáí. N gbéke zòo kèè, ní tò mapi aà né lé kible aà gēε ù e ní a gbāo.

⁷ Tia kéwa Dii ma Lua, n mapi n zòblena kpà kía ũ ma mae Davidi gbεu. Ewaasonan ma ũ, má dāanake dōo.

⁸ Mapi n zòblena, má kú ní n gbé pò ní sèò, gbé dasi pò wa fò ní nao wà ní lé dōo.

⁹ To mapi n zòblena màò laai ví, to màli yágōgō n gbéōne mà maa dōkōε ní váio. Tó màa no, kpelewa má ke mà yágōgō n gbé dasipíonéi?

¹⁰ Yá pò Salomoo gbèapi kà Diigu,

¹¹ ò a òè: Lá yá pò ní gbèaan we, ni wēni gbāa gbεao ge àizeε ge n ibεεo gaa, sema yágōgōa a zéwa dōa ò ní gbèa,

¹² má ke lá ní gbèawa, má n gba òno ní laaio. Gbé pò kú n áae ge gbé pò aó ku n gbεae òno a kanwao.

¹³ Má pò pò ní gbεao kpama lo, má n gba àizeε ní gawio píi, kiae a kanwao e n gē n gaò.

¹⁴ Tó ríle táa'o lá má yeiwa, mé ní ma yá'onεo ní ma yádileao kũa, lá n mae Davidi kũa yáawa, má n wēni dōne ní mōgalao.

¹⁵ Ǿ Salomoo vù, asa nana àle o. Ǿ à tà Yelusaleũ à gè zè Dii bàa kua ní Isailio kpagolo aε, à sa pò wí a pò káteu à tékũ ní sáaukpasao ò we, ò à blesakè a íwaōne.

Salomoo yágōgōa káaluane

¹⁶ Ziewa káaluε gbēon plaò mò Salomoo kíi, aa sí aà aε.

¹⁷ An gbēdo mè: Gáafaakεmεε Baa. Mapi ní nōεε beeo wá kú kpé doũε. Ǿ ma ne'í, wámεwawa pla kpépiu.

¹⁸ A goo àaōde zí ò nōepi ne'í sō. Wámεwawa pla kpépi guu, gbēε kúwanoo weo.

¹⁹ Ké nōepi wùle a negōepiwa gwáasina, à gà.

²⁰ Ǿ à fεle gwáasin weεdo, à ma negōε sè ma saε goo pò mapi n zòblena mále i'o, a wùle a kùε, ò à né pò gápí sè, a wùlemεε ma kùε.

²¹ Ké ma vu koo mà yó kpá ma néwa, ò má è gè. Ké má gwàgwa, mi e ma ne'ia ũo.

²² Ǿ nōepi gbēdo mè: Egeε! Ma né mé bēε, n né mé gà. Ǿ nōε séia mè: Egeε! N né mé gà, ma né mé bēε. Ǿ aale lekpaake kí aε.

²³ Ǿ kí mè: Gbēε bee mè a né mé bēε, n né mé gà, mé gbé kee mè, egeε, n né mé gà, a né mé bēε.

²⁴ Ǿ à èa mè: A mōmεε ní fēndao. Ǿ wà mòòè.

²⁵ Kí mè: A né pò bēε zōε pla, í a kpedo kpa gbēdowa, í a kpedo kpa gbēdowa.

26 Ǿ nɔɛ pɔ a né mé bʼéɛ, népi kèè wēnaũ, a ò kíe: Baa, né pɔ bʼéɛpi kpawà, rísu ñ aà deo. Ǿ aà gbēdo mè: Aɔ de ma pɔ ũo, aɔ de n pɔ ũ sɔo, wà aà zɔɛ pla.

27 Ǿ kí yāgògò à mè: Wà né pɔ bʼéɛpi kpa nɔɛ séiawa. Asu à aà deo, aà dan we.

28 Ké Isailio yákpale pɔ kí kèpi mà, aa aà yādà gbia, asa aa è Lua aà gbà òno aà yāgògòné a zéwa.

4

Salomɔɔ íwaɔ

1 Kí Salomɔɔ mé Isaili bui píi kía ũ.

2 Aà bùsu dɔaanaɔ tón ke: Zadoki né Azalia mé sa'ona ũ.

3 Sisa néo Eliolefu ní Ahiao mé aà lakēnaɔ ũ. Ailudi né Yosafa mé aà kpàwakena ũ.

4 Yoiada né Benaia mé aà zigòɔ dɔaana ũ. Zadoki ní Abiataao mé sa'onaɔ ũ.

5 Natā né Azalia mé aà bùsu dɔaanaɔ gbēzòɔ ũ. Sa'ona Zabudu, Natā né mé aà kwàasi ũ.

6 Ahisaa mé aà be ziiia ũ. Abeda né Adonilaũ mé zɔzɔ gbēzòɔ ũ.

7 Kí Salomɔɔ Isaili bùsu gbēzòɔɔ dilédile gbēɔn kuɛpla. Wɛ ní wēo an baade í kipi ní a uadeɔ gwa ní bleo mɔ dodo.

8 An tón ke: Hulu né mé Eflaiũ buio bùsu sɔsɔde ví.

9 Dekɛɛ né mé Makaza ní Saalebiũo ní Besemesio ní Elonio ní Bekanao ví.

10 Hese né mé Alubo ví. Soko ní Efee bùsu búuoá aà pɔɛ lo.

11 Abinadabu né mé Doo gusɔsɔde ví. Salomɔɔ nenɔɛ Tafa mé aà nɔ ũ.

12 Ailudi né Baana mé Taanaki ní Megidoo ní Betesā bùsu pɔ kú Zaletā sae ní Yezɛɛɛ zɔlɛo ví píi sea za Betesā e Abeli Mɛola e Yɔkemaũ kpele.

13 Gebɛɛ né mé Lamɔtu Galada ví. Manase né Yaii mé zɔɛwia pɔ kú Galada bùsuuɔ ví ní Aagobu bùsu pɔ kú Basanao ní a mɛɛwia búideɔ mèn bàáɔ. Wà ní bɔɛ gbáaɔ kè ní mɔgotɛoɛ.

14 Ido né Ainadabu mé Maanaiũ ví.

15 Aimaaza mé Nefatali bùsu ví. Ǿme Salomɔɔ nenɔɛ Basema sè nɔ ũ.

16 Usai né Baana mé Aseɛ buio bùsu ví ní Alotio.

17 Palua né Yosafa mé Isakaa buio bùsu ví.

18 Ela né Simei mé Bēyāmeɛ buio bùsu ví.

19 Uli né Gebɛɛ mé Galada bùsu ví. Amɔleo kí Siɔ ní Basana kí Oguo mé kú we yāa. Gebɛɛpi mé bùsupi dɔaana ũ ado.

20 Yudaɔ ní Isailio dasi lán ísiale ũfāawaɛ. Aaiɔ pɔble, aaiɔ imi, aaiɔ pɔnakeɛ.

5

Salomɔɔ namablea ní aà ònoɔ

1 Sea za Uflatai e Filitɛ bùsuu ní Egipi bùsu léo,* Salomɔɔ mé bùsupio kía ũ píiɛ. Bùsupio gbéɔ lo falubòè e aà wēni léue.

2 Salomɔɔ ua gɔɔ do blen ke: Pɛɛti koko òaa do ní basɔoo, pówenti koko òaa àaɔ.

3 Zu pɔ wa gwà be à mèkpa mèn kwi, kpàsa zu bao, sã basɔo ní banaɔ ní tueo ní buaɔ ní ko maaɔ lo.

4 Asa Ǿme bùsu pɔ kú Uflata be'aɛo píi kía ũ za Tifasa e Gaza, mé yākele ku gueio.

5 Salomɔɔ gɔɔ Yudaɔ ní Isaili pɔ kú za Dã e Beɛɛɛbaɔ kálea ní bùsuu dɔdɔaɛ, baade ní a vēliɔ ní a kaadɔɛnliɔ.

6 Salomɔɔ sɔ pɔ aai gó gáleo kéè òaasɔsɔo lɛɛ síiɔɛ (4.000), a pɔ pɔ wɔ dikpɛo sɔ òaasɔsɔo lɛɛ kuɛpla (12.000).

* 5:1 Daa 15.18

7 Bùsu gbězōó pò à n díledilepiō sō, an baade Ìò mòè n b̄l̄eō mō pò wa d̄l̄eewa, kí Salomōó n gbé pò aai mō pòbleiaànōó pò ũ. Pòe lí kēsāmáo.

8 Aaiō mō s̄p̄iōne n éseo n t̄aaao Ìò gu pò aa kuu, lá wa d̄l̄e n baadeewa.

9 Lua Salomōó gbà òno n w̄ez̄eō maamaa à kè zài. Wa f̄ō aà d̄ōa lé d̄ōo, lá wa f̄ō ísiale ũf̄aa lé d̄ōowa.

10 Salomōó òno de gukp̄edeō n Egipiō p̄oa píi.

11 Aà òno de gbépiia. A de Ezala bui Etanila† n Maoli néo Emani n Kalolio n Daadao. A t̄b̄ò bùsu pò liaaaàziō guu píi.

12 A yáasikè òaas̄ōō l̄eē àaōē (3.000),‡ mé l̄e pò a dàò kà òaa s̄oō n s̄oōo (1.005).

13 A líò n láò yá b̄òlekè, sea za sede lí pò kú Libā bùsuu e à gè pè lá pò ì b̄ole b̄iwaowa. A n̄b̄ō yādànè Ìò n b̄āō n p̄taa'onkuawao n kp̄ōō.

14 Kíà pò kú d̄únia guu aà òno bao mà m̄pii. Bùsu n bùsuo píi aa n gbéō z̄ì, aa gè aà òno mà.

Salomōó Dii kpé s̄ouk̄ea
(2Lad 2.1-17)

15 Ké Tii kí Hilaū mà wà Salomōó kpà kía ũ a mae gb̄eu, à a íwaeō z̄ìwà, asa Davidi gbēnae yāa.

16 Ō Salomōó gbéō z̄ì Hilaūpiwa à m̄è:

17 N d̄ō ké ma mae Davidi ì e kp̄ed̄ò Dii a Luaeō, ké bui pò liaaaàziō lé z̄ikaaànō yái, e Dii gè n k̄eē gb̄adib̄ō ũ.

18 Tia kéwa s̄ō Dii ma Lua tò ma íampak̄i è. Ibele kú gueio, músi kuo.

19 A yái tò má ye kp̄ed̄ò Dii ma Luae, lá Dii ò ma mae Davidiēwa à m̄è, aà né pò á kpá kpalau aà ḡēē ũ mé a kp̄ed̄ōē.§

20 Yādile gbéōne aa Libā sede líò z̄ōz̄ōm̄eē. Ma z̄ikenao z̄ipi ke n z̄ikenao s̄ānuē, mí n z̄ikenapiō fiabone lá n òwa píi. N d̄ō ké wá gb̄ēē v̄i à liz̄ō d̄ō lá á Sid̄ōdeowao.

21 Ké Hilaū Salomōó yápi mà, aà p̄ò k̄ena maamaa à m̄è: Wà gb̄āakpa Diizi gb̄ā, asa à Davidi gbà né òn̄ona, àl̄e d̄ōaa a gbé dasip̄ōne.

22 Ō Hilaū gbéō z̄ì Salomōowa à m̄è: Ma lékp̄āsā pò n k̄em̄eē mà. Má ke lá n yeiwa sede líò n p̄eliō yá musu.

23 Ma z̄ikenao lípiō se za Libā s̄is̄iō musu, aa pilaò ísiale, mí yeye mà gbéō z̄iōne ísiala. Gu pò n òm̄eē, we má tó wà k̄al̄eune, ní taò. Mpi s̄ō, yá pò má ye n k̄em̄eē mé blekp̄aa ma uadeowa ũ.

24 M̄aa Hilaū Ìò sede líò n p̄eliō kpa Salomōowa lá a yeiwa.

25 Salomōó s̄ō Ìò p̄ów̄ena kpawà w̄ē n w̄ēo koko òaas̄ōō l̄eē òaa do (200.000) n n̄isio koko òaas̄ōō l̄eē bao (20.000).

26 Dii Salomōó gbà òno lá à a l̄egb̄èēwa. Hilaū n Salomōo na n k̄ōo, ō aa l̄ed̄oũk̄è.

27 Kí Salomōó gbéō s̄èse Isaili buiō guu píi, à n dá z̄ip̄iu gb̄ēōn òaas̄ōō l̄eē baakwi (30.000).

28 Ìò n z̄ì Libā mō n m̄ōo gb̄ēōn òaas̄ōō l̄eē kwi (10.000). Gbépiō ì ke Libā mō do, ō aai su aa ke be mō plapla. Adonilaū mé z̄oz̄ipi gb̄ēz̄ō ũ.

29 Salomōó gb̄ē'ānaō v̄i gus̄is̄ideu gb̄ēōn òaas̄ōō l̄eē basiiō (80.000), a s̄ēsenaō s̄ō gb̄ēōn òaas̄ōō l̄eē bàākw̄i (70.000).

30 Gbépiō bàasi, Salomōó gbéō díledile gb̄ēōn òaas̄ōō l̄eē àaō n òaa àaōo (3.600), aao w̄éte z̄ip̄izi.

† 5:11 Soũ 89 ‡ 5:12 Yaa 1.1, 10.1, 25.1 § 5:19 2Sam 7.12-13

³¹ Kí yādīle, ɔ wà gbè gbènne maaɔ pàapaa, wa à wa sèle sùò kpépi ēdaaleboɔ ũ.

³² Maa Salomɔɔ zíkenaɔ ní Hilaũ zíkenaɔ ní Gebalideɔ lizòzò aa kèke, aa gbe kèke kpépi dobo ũ.

6

Salomɔɔ Dii kpé dɔa (2Lad 3.1-14)

¹ Isailio boɔ Egipi wè òaa pla ní basiišo (480) gbea, Salomɔɔ kpalablea wè síiòde, a mo plaade pò wí me Zivi guu, ɔ à nà Dii kpé boawa.

² Kpé pò a bò Diiɛpi gbàa gàsísuu bàaɔe, a yàasa bao, a lesí baakwi.

³ Kpépi bilandaa ví, a yàasa sáaò gàsísuu bao, a gbàa kwi.

⁴ A a fenentio bòbo, a léo de yaasanno, a guu oi tuuuũ.

⁵ A kpéne bòbo a lía kpépi ní a luakukíiozi gbàtèe ní gbàtèeo ní a kpeo.

⁶ A didikɔa àaɔ, kpéne pò kú zíleo yàasa gàsísuu sósɔo, pò pò kú guoɔ sooloso, pò pò kú musuɔ soplapla. Dii kpé gbe pò kú musuɔ yàasa kèsã zílepɔi, ké wà e kpeapi zaɔ didiwà kpépi gifɔsai yáí.

⁷ Ké wàle kpépi bo, wa bò ní gbe pò wa à za a paakíioe. Wi masana ge gá ge zíkèboe kòfi ma kpépi bokíio.

⁸ Kpéne pò kú zíleo píi lé eia mènɔe geomidokíi oi. Dede kíi gè kpéne pò kú guoɔ ní kpéne pò di a musuɔ kíi.

⁹ Ké à kpépi bò a làa, a dò ní zaɔ ní sede lipereɔe.

¹⁰ A kpénepiɔ dò kpépi gbàa léue. Apii lesí gàsísuu sósɔoe, mé wa pèkɔwa ní sede lío Lua kpépiwae.

¹¹ ɔ Dii yá'ò Salomɔɔpiɛ à mè:

¹² Kpé pò níle boe bee yá musu, tó níle ma ɔtondokíi gwa, mé ní ma ikoyáɔ kúa, mé n ma yádileneɔ kè, níle zíkewà, má lé pò má gbè n mae Davidie kene.

¹³ Máo kú ní ma gbé Isailio, má ní tó weo.

¹⁴ Ké Salomɔɔ kpépi dò à a mĩde,

¹⁵ à sede lipereɔe kpà a gíwa a guu kpékpe za zíle e a balazaɔwa, ɔ à pé lipereɔe kpàle a zíle píi.

¹⁶ A kpea kè kpépi guu luakukíi ũ, a gbàa gàsísuu bao, ɔ à sede lipereɔe kpà a gíwa kpékpe za zíle e a zaɔwa.

¹⁷ Kpépi kpele pò gò gbàa gàsísuu blaɛ.

¹⁸ Sede lí pò wa kpà kpépi guu, wà gɔínakèwà lán tùu ní lávu piaaɔwa. Apii sede líe, a gbee i gɔ guei wa èo.

¹⁹ A kpépi kpea kèke Dii bàa kua ní Isailio kpagolo dilekíi ũ.

²⁰ Kpeapi gbàa gàsísuu baoe, a yàasa lo bao, a lesí bao. A vua tètèe kpà kpeapi gíwa píi. A tulaletikateakíi pò wa kè ní sede lío kpà ní vuao lo.

²¹ A vua tètèe kpà kpele gíwa lo, ɔ à mɔdaona pò wa pí ní vuaoɔ pàpã kpea gí pò à vua kpàwàpiwa kpele oi.

²² A vua kpà kpépi guu kpékpe ní tulaletikateakíi pò kú kpeapi suuna saeo.

²³ A kùli à malaika gàsíadeɔ ũ mèn pla, a díle kpea. Malaikapiɔ lesí gàsísuu kwie.

²⁴ An gàsía gbàa gàsísuu sósɔoe. Za gàsía do léwa la e ado léwa le a gbàa gàsísuu kwie.

²⁵ Malaika mèn plapiɔ bòkɔwae, aa doũe zálala.

²⁶ An pla m̀pii lesí gàsísuu kwikwie.

27 Ǿ à n kálee kpépi kpeau. An gâsiao poopooa, ado gâsia gè pè giwa le, ado pò pè giwa la, ǿ an gâsia pò gòò pèkõwa kpeapi guoguo.

28 A malaikapiò kpà n vuaoe lo.

29 A gõinakè kpépi gíowa kpea n kpeeleo píi lán malaika gâsiadeo n daminalio n lávu piaaowa.

30 A vua kpále kpépi zílewa lo, kpea n kpeeleo píi.

31 A kpeapi lé gbaò n a lipeloo kè n kulioe.

32 A gõinakè kùli gbà mèn plapiowa lán malaika gâsiadeo n daminalio n lávu piaaowa, ǿ a kpà n vuaò, gõinapiò bòè wásawasa.

33 Maa à kpeele lipeloo kè n kulio lo.

34 Ǿ à a gba kè mèn pla n pèlio. Gbapiò i kpaau a guo plapla.

35 Ǿ à gõinakè gbapiowa lán malaika gâsiadeo n daminalio n lávu piaaowa, ǿ a kpà n vuaò, gõinapiò bò wásawasa.

36 A kaa da liai. Kaapi gbè pò wa àò ví didiakõa dòò àaõ, ǿ sede lí pò wa zòò kálea a musu.

37 Wà Dii kpépi è kpále Salomoo kpalablea wè síio de mo pò wí me Zivi guue,

38 ǿ wà a mède a wè kuedode mo swaaõde pò wí me Bulu guu lá à kpépi zí dílewa. A boa n a kekao kà wè sopla.

7

Salomoo uakpaa

1 Salomoo uakpaa zí kè píi wè ku'e'aaõe.

2 A Libã líkpe kpé bò, a gbàa gâsísuu basoo, a yàasa blakwi, a lesí baakwi. A sede lío pèlepele dòò síio, ǿ à sede lí pò wa àò dàdaa

3 mèn blasoo, dòò n dòòò mèn gëogëo, ǿ à sede lío kpàkpa sede lí pò wa dàdapiola.

4 A a fenentio bòbò dòò àaõ didiakõa bõaabõaa n kõo.

5 Kpépi léo lesí n a yàasao píi sáasaae. A léo àaõ'aaõ kpele n kpelao bõaabõaa n kõo.

6 A lí pèlepele kpépi kpeele, kpelepi gbàa gâsísuu blakwie, a yàasa baakwi. A gõu bò lipelapio ae, ǿ à lío pèlepele à bilandaa kè gõupi kpeele.

7 A gína bò gõupiu. Wekii i yágõgõu, ǿ wí me Yákpalekegõu. A sede lipereeo kpà a gíwa za zíle e a balawa.

8 Aa kpé pò i iu ku ae. A bòkõwa n gõupioe. Maa kpé pò a dò Falaõ nenoe pò a sè no ùe de lo.

9 Kpépiò boa, gbè maaò ǿ wa dàaleò e à gè pèò a saawa. Wà gbepio pàapaae, ǿ wà gbàsa zèezèe n siio kpe plapla píi. Maae ua n bàasio píi.

10 Wà kpépiò è kpále n gbè gbènne maaò, a keeò gbàa gâsísuu kwi, a keeò swaaõ.

11 Ǿ wà gbàsa bò n gbè maa pò wa pàapaa wa àò n sede lío.

12 A kaa da lia ua zõpizi, a gbè pò wa àò ví didiakõa dòò àaõ, ǿ sede lí pò wa àò kálea a musu, lán Dii kpé n a kpeeleo ua kaawa.

Dii kpé pòò

(2Lad 2.12-13, 3.15-17, 4.1-5.1)

13 Kí Salomoo gbéò zí Hulaũ sísii Tii, ǿ wà súaànò.

14 Hulaũpi daá Nefatali buie, mé gyaae. Aa maeá Tii gbéé, mé mógotè zíkenea. Hulaũpi òno n wezèo n dõao ví mógotè zí píi guu. Ké à mò kí Salomoo kíi, ǿ à zí pò kípi dàe kè píi.

15 A mòpele pí mèn pla n mógotèo. Apii lesí gâsísuu bao plasaie, a zõ kuelpa.

16 A fùà pǐ n mɔgotɛo mèn pla, a kùlɛ m̀pɛlɛpɛɔ musu. Fùapɛɔ lɛsɪ g̀s̀s̀suu s̀s̀s̀oɛ.

17 A m̀daonaɔ pǐ, ɔ̃ a fɪ fùapɛɔwa yàbaa ũ, aa loolooa mèn sopla.

18 A g̀ɔɪnakè a lɪa fùapɛɔzi lán gbɛafu bɛɔwa d̀ɔɔ pla, m̀daonapɛɔ zɪlɛ n musu. Fùapɛɔ doũ píiɛ.

19 A fùapɛɔ pǐ n g̀ɔɪo lán k̀ɔ̀wɛɛvuwa, lán Dii kpé kpɛɛlɛ p̀ɔ̀wa. K̀ɔ̀wɛɛ g̀ɔɪnapɛɔ lɛsɪ g̀s̀s̀suu síiɔɛ.

20 A g̀ɔɪnakè lán gbɛafu bɛwa m̀pɛlɛ fùapɛɔ k̀d̀k̀k̀i musu mèn ɔ̃aa dodo liaa m̀daonapɛɔi d̀ɔ̀d̀ɔ̀.

21 ɔ̃ à m̀pɛɔ p̀lɛpɛlɛ Dii kpé kpɛɛlɛ ɔ̃plaaɪ n zɛɛio. A t̀kpà ɔ̃plaa p̀ɔ̀ɛ Yakɛ,* ɔ̃zɛɛ p̀ɔ̀ s̃ Bɔazu.†

22 M̀pɛlɛpɛɔ fùà b̀ lán k̀ɔ̀wɛɛvuwaɛ. M̀aa à m̀pɛlɛpɛɔ pǐ píi.

23 A m̀k̀asa íkaki ũ b̀oloo. A lɛla e a lɛlɛ g̀s̀s̀suu kwɛ, a lɛsɪ s̀ɔɔ, a z̀ɔɔ s̃ baakwi.

24 A g̀ɔɪnakè íkakiɛpɛɔwa lán t̀uɔ̀wa, a lɪa a lɛi zɪlɛ d̀ɔɔ pla, g̀s̀s̀suu dodo t̀u mèn kwikwi. A íkakiɛpɛɔ pǐ s̃anu n t̀u g̀ɔɪnapɛɔɛ.

25 Íkakiɛpɛɔ di zuswana mèn kuɛplɔ̀wa. Z̀u mèn aaɔ̃ mi d̀ɔ̃ gugb̃antoo oi, mèn aaɔ̃ bɛ'ae oi, mèn aaɔ̃ gɛɔmid̀k̀k̀i oi, mèn aaɔ̃ lɔ̃ gukpe oi. Íkakiɛpɛɔ di n musuɛ, mé an p̀ɔ̀ɔ d̀ɔ̀d̀ɔ̃ guo.

26 Íkakiɛpɛɔ g̀ɛɛlɛ ɔ̃t̃a doɛ. A swá dɛ lán ta swáwa, lán t̀ɔ̀ngbɛlezɪwa. Galuba z̀ɔɔ lɛ ɔ̃aa d̀ɔ̃ tapi í sí.

27 A tadib̀ɔ̀ɔ pǐ n mɔgotɛo mèn kwi, apii gb̃aa g̀s̀s̀suu síiɔ̃síiɔ̃ɛ, a yàasa síiɔ̃síiɔ̃, a lɛsɪ aaɔ̃'aaɔ̃.

28 Ké wà tadib̀ɔ̀ɔ pǐ, wà a gbapɛlɛ z̃anguoɔ t̃ata n m̀pɛpɛɛɔɛ.

29 ɔ̃ wà g̀ɔɪnakè m̀pɛpɛɛpɛɔwa lán ǹɔ̀musu n zuswanao n malaika g̀s̀s̀adeowa píiɛ. Wà g̀ɔɪnakè ǹɔ̀musupɛɔ n zuswanapɛɔ musu n a zɪlɛo lán lávut̃aawa.

30 Tadib̀ɔ̀ɔ mɔgotɛ wuluu n goo vɪ mèn síiɔ̃síiɔ̃. Aa gbá vɪ síiɔ̃síiɔ̃ lɔ̃. Gbáɛpɛɔ musu ɔ̃ wɪ ta diu. Wà tapɛɔ k̀asa wà g̀ɔɪnakèwà lán lávut̃aawa gb̃at̃ɛɛ n gb̃at̃ɛɛo.

31 Tadib̀ɔ̀ɔ p̀ɔ̀ b̀oloo vɪ, à b̀ musu g̀s̀s̀suu d̀ɔ̃ mé à g̀ɛu zɪlɛ ɔ̃t̃a do. Wà g̀ɔɪnakè a p̀ɔ̀ p̀ɔ̀ b̀ musuwa lɔ̃. Tadib̀ɔ̀ɔ m̀pɛpɛɛɔ gola vɪ, aa dɛ b̀olooo.

32 Wuluupɛɔ ku m̀pɛpɛɛpɛɔ zɪɛ. A goɔ p̀ɛpɛa tadib̀ɔ̀ɔ gbáɔwa. Wuluupɛɔ lɛsɪ g̀s̀s̀suu d̀ɔ̃ n kɪnɛoɛ.

33 Wà wuluupɛɔ pǐ lán s̀go p̀ɔ̀waɛ. Wà a goɔ n a guk̀b̀ɔ̀ɔ n a àliỳɔ̀ɔ n a ooo k̀asa píiɛ.

34 Tadib̀ɔ̀ɔ k̀k̀k̀i vɪ mèn síiɔ̃síiɔ̃ a golaɔwa.

35 Tadib̀ɔ̀ɔ musu dɛ b̀olooo, a lɛsɪ ɔ̃t̃a doɛ. A gbapɛlɛo n a m̀pɛpɛɛɔ nana tadib̀ɔ̀ɔ musu.

36 A g̀ɔɪnakè a gbapɛlɛpɛɔ n a m̀pɛpɛɛpɛɔwa lán malaika g̀s̀s̀adeo n ǹɔ̀musu n daminaliɔ̀wa, gu p̀ɔ̀ à zɛ'eu píi. ɔ̃ à g̀ɔɪnakè a lɪai lán lávut̃aawa lɔ̃.

37 M̀aa à tadib̀ɔ̀ɔ pǐ. A k̀asa p̀ɔ̀ doũ guuɛ, an z̀ɔɔ n n b̀ao doũɛ wásawasa.

38 ɔ̃ à dàa pǐ n mɔgotɛo mèn kwi. Apii í sí galuba lɛ síiɔ̃síiɔ̃ɛ. Tapiɔ̃ yàasa s̃ g̀s̀s̀suu síiɔ̃síiɔ̃ɛ. Ké à tapɛɔ d̀idi tadib̀ɔ̀ mèn kwipɛɔwa,

39 ɔ̃ a kàlɛ Dii kpé kpɛɛlɛ, mèn s̀ɔɔ ɔ̃plaaɪ, mèn s̀ɔɔ ɔ̃zɛɛi. A íkakiɛpɛɔ dɪlɛ ɔ̃zɛɛ oi lɔ̃ Dii kpé gola p̀ɔ̀ k̀u gukpe n gɛɔmid̀k̀k̀i z̃anguo saɛ.

40 Hulaũpɛɔ oo t̀ufukab̀ɔ̀ɔ n p̀ɛlɛu n ta au'elɛb̀ɔ̀ɔ pǐ lɔ̃. M̀aa à Dii kpé zɪ p̀ɔ̀ kɪ Salom̀ɔ̀ɔ dàɛ kè, à a lɛkp̃aaɪ píi.

41 Zɪ p̀ɔ̀ a k̀ɛpɛɔn kɛ: M̀pɛlɛɔ pla, fùà p̀ɔ̀ b̀ lán lowa a ku m̀pɛlɛpɛɔ musu pla, m̀daona p̀ɔ̀ à z̃ablèd̀ fùapɛɔwaɔ pla,

* 7:21 Bee mè i n zɛd̀. † 7:21 Bee mè gb̃aa kuwà.

42 gōsina pò a dòdò mōdaonapíowa lán gbēafu bēwao òaa pla. A kè dòo plaplae à zāblèò fùapíowa.

43 Tadibòò kwi ní a tao kwi.

44 Íkakíi do ní zuswana pò kú a zíeo kuεpla.

45 Túfukabòò ní péeluo ní ta au'elebòò. Pò pò Hulaũ pí kí Salomòòe Dii kpé pò ũò píi, a pí ní mōgotεo, ò wa yòò.

46 Kí mè wà kása ní Yuudē dāna gí pò kú Suko ní Zaletāo zānguooε.

47 Salomòò i pò pò wa pí ní mōgotεopíowò yō kiloowa à a gbia dōò, ké a dasi kè zài yáí.

48 Salomòò pò pò kú Dii kpé guuò pí lo, tulaletikateakíi pò wa kè ní vuao ní vua táabũnu pò wí Dii pēε kálèwào,

49 ní dau pò wa kàle kpεεle kpεa léu òplaai ní zεεio sósòò. Wa pí ní vua tēεtēεoε ní a filiao ní a kpàoò píi, wà gōinakèwà lán lávu píaaowa.

50 Vua imibòò ní filiadebòò ní tao ní gōonaò ní tàasòò ní kpεa pò wí me luakukíi gbà lipεε sòò ní kpεεle pòò.

51 Ké kí Salomòò Dii kpé zípi kè a làa píi, ò à mò ní vuao ní ánusuo ní pò pò a mae Davidi díle Dii pò ũò, † ò a kà Dii kpé làasiu.

8

Taa ní Dii kpagoloo a kpéu

(2Lad 5.2-6.11)

1 † kí Salomòò Isaili gbēzòòò sísi Yelusaleũ, an bui dōaanaò ní ní uabeleò píi, aa mō Dii bàakuañno kpagoloo* sé Davidi wéle pò wí me Síona wa suò.

2 † Isailio kàaaaàzi nípii mō soplade Etaniũ dikpεgòòzì.

3 Ké Isaili gbēzòòò kà píi, ò sa'onaoò Dii kpagolopi sè

4 ní kpaaũkpεo ní Dii pò pò kú a guuò. Sa'onaoò ní Levii buio mé pópíò sè,

5 ò kí Salomòò ní Isaili pò kàaaaàziò sa'ò ní sãò ní zuò kpagolopi aε. Pò pò aa sa'òopíò dasi kè zài, wí fō nàoo.

6 † sa'onaoò gè ní Dii bàakuañno kpagoloo a kpéu e kpεa pò wí me luakukíiu. Aa díle a dílekíi we malaika gāsíadeò zíε.

7 Malaikapíò gāsíao poopooa kpagolopi ní a séliola.

8 A sélipíò gbāa, wí ní lé e Dii kpépi kpεεle, āma wíli e uao. Lípiò ku we e ní a gbāo.

9 Pōe ku kpagolopi guuo, mé i ke gbè pèpεε mèn pla pò Mōizi dàu Olebu, gu pò Dii mè a bàa aò kú ní Isailio an bōa Egipi gbεa bàasio.

10 Ké sa'onaoò bòle Dii kpéu, telu kpépi pà,

11 aai fō gè zíkεi weo telupi yáí, asa Dii gawi a kpépi pàε.†

12 † Salomòò mè: Dii mè áò ku telu sia guuε.‡

13 † a ò Diiε: Ma kpé lesíε bee dònεε. Nyō ku a guu gòpii.

14 † à líli aedò bílawa à samaa'òné.

15 † à mè: Wà gbāakpa Dii Isailio Luazi! A legbè ma mae Davidiε, ò à kèè. Asa à mè,

16 za gòò pò a a gbé Isailio bòle Egipi, i Isaili wéleε díle wà kpεdòuεo. Davidi ò a sè a gbé Isailio dōaana ũ.§

17 Ké ma mae Davidi ye kpεdò Dii Isailio Luaε,

18 ò Dii òè, kpεdōaε ké a tó àò kuwà làasoo pò a kèpi maaε,

19 āma i ke aàpi mé a dōεo, aàzia née mé a dōε.*

‡ 7:51 2Sam 8.11 * 8:1 2Sam 6.12-16 † 8:11 Bōa 40.34-35 ‡ 8:12 Sou 18.11, 97.2 § 8:16 2Sam 7.4-11 * 8:19 2Sam 7.12-13

20 Ǿ Dii kè lá à a legbèèwa. Ma gǿ ma mae Davidi gǿe ũ, ma zǿle kpalau Isailio guu, lá Dii Isailio Lua a legbèèwa, ǿ ma kpépi dǿè, ké aà tó àò kuwà yáí.

21 We ma Dii kpagolo dilekíi kèkeu. Dii bàa kua ní wá deziò an bǿa Egipi gbèa yá kú a guu.

Salomǿ wabikèa a gbéne

(2Lad 6.12-40)

22 Salomǿ gè zè Dii gbagbakíi aè Isaili pǿ kǿaaa weǿ wáa píi, ǿ à ǿsè musu plapla

23 à mè: Dii Isailio Lua, gbèe muaanno musu ge zǿleo. N gbèke guu n bàa kú ní n zòblena pǿ aai tǿa'o lá ní yeiwa ní nǿsemendoǿ.

24 N yá pǿ n a legbè n zòblena ma mae Davidie kè. N ò ní léo yǿae, gbǿ sa ǿ ní kè.

25 Tia kéwa Dii Isailio Lua, n legbè n zòblena ma mae Davidie n mè, tó aà buio nízia kǿa dǿ mé aale tǿa'o lá ní yeiwa, aǿ zǿlea kpalau Isaili búsuu gǿpíie.

26 Isailio Lua, to yá pǿ ní ò n zòblena ma mae Davidie ke síana ũ sa.

27 Lua, níyǿ ku zǿle la yǿma yǿ? Musu ní a lesíkèo a fǿ n sio, belenke kpé pǿ má dǿneè bee sa.†

28 Dii ma Lua, mapi n zòblena wegwa, ní ma wabikèa ní ma sùuugbèaamao sí. Swǿse wii pǿ mapi n zòblena mále léma ní wabi pǿ mále kemaozi gbǿ.

29 To n wé àò pèa kpéè beewa gwǿasína ní fǿanèo, gu pǿ n mè n tó aò kuwǿ beepi. Wabi pǿ mapi n zòblena mále ke ní aeo dǿa gupiwa ma.

30 Tó mapi n zòblena ge n gbé Isailio aedǿ gue beewa mé wa wabikèma, níli wá wabikèa si za n kúki musu, ní sùuukèwanǿ.

31 Tó gbé tǿaekè a gbédeèe, mé wa òè aà sí ní n tǿo, tó à mǿ sí ní n tǿo n gbagbakíi aè kpéè bee ua,

32 níli sírǿnǿ kua za musu, ní ǿlǿné. Níli yǿgǿgǿ n zòblenaǿne, ní yǿda tǿaedela, aà yǿkèa i wi aà musu, ní yǿnakpa yǿsaidewa, wí e dǿ i yǿe keo.

33 Tó n gbé Isailio ibèeo zǿblémá mé wǿ tǿrǿnǿ duuna pǿ aa kène yáí, tó aa èa aedǿma aa ní sisi, tó aa wabikèma aa sùuugbèama kpéè bee ua,

34 kua za musu níli sírǿnǿ, ní sùuukèrǿnǿ ní duuna yá musu, ní suǿnǿ búsu pǿ ní kpǿ ní deziǿwae beepiu.

35 Tó luabe gǿ da wǿiwai, lou lé mao, ké aa duunakène yáí, tó aa aedǿ gue beewa aa wabikèma aa n sisi, mé aa mikè ní duunaǿne ké n ní wetǿ yáí,

36 kua za musu níli sírǿnǿ, ní sùuukèrǿnǿ ní duuna yá musu. Níli ní da zé maawa, ní tó lou ma ní búsu pǿ ní kpǿ n gbéǿwa an pǿ ũe beepiu.

37 Tó nǿana ge gagyǿ kǿ búsuè beepiu, ge pǿwèn gbǿsi ge pǿ fukpaa ge kwasutǿ ge sǿsewèkwaǿ ge tó ibèeo koezǿ ní wélezi ge tó músi ge gyǿ gèngu,

38 tó an gbèe yá pǿ a le dǿ mé à ǿdǿ kpéè bee kíi oi, mé à wabikèma à sùuugbèama,

39 kua za musu níli siaànǿ. Níli sùuukèaànǿ, ní aà yá kèke. Níli fiaboè a yǿkèawa, asa ní aà nǿse dǿ. Mmè ní gbépii nǿse dǿ.

40 Mǿa aalio víakene e ní wèni léu búsu pǿ ní kpǿ ní deziǿwae beeu.

41-42 Tó wǿ sù wǿ n tó zǿ ní n gǿsa gbǿao ní n ǿ pǿ pooao bao mà, tó bǿmo pǿ de n gbé Isaili bui ũò bǿ búsu zǿzǿu à mò n tó yáí, tó à aedǿ kpéè beewa à wabikèma,

43 kua za musu níli siaànǿ, ní yá pǿ a gbèama kèè, ké dúnia bui píi e n tó dǿ, aai víakene, lá n gbé Isailio í kenèwa, aai dǿ ké n tó kú kpé pǿ má dǿe beewa.

† 8:27 Zin 7.48-50

⁴⁴ Tó n gbéè b̀̀le gè zikai ní n wèlè gu p̀̀ ní n z̀̀íu p̀̀íi, tó aa aed̀̀b̀̀ wèlè p̀̀ ní d̀̀lèe bee ní kpé p̀̀ má d̀̀nèe beeowa, mé aa wabikèma,

⁴⁵ kua za musu níli sír̀̀ǹ̀ s̀̀uuu p̀̀ aa gbèama yá musu, ní yānakpámá.

⁴⁶ Lá gbèe ku à g̀̀í duunakèio, tó aa duunakène mé n p̀̀ p̀̀ànzì, n ní ná n wèlène ní z̀̀í mé aa tàr̀̀ǹ̀ ní b̀̀suu z̀̀z̀̀ ù b̀̀su z̀̀z̀̀ã ge a káina guun nò,

⁴⁷ tó aa ǹ̀sel̀̀lè b̀̀su p̀̀ aale z̀̀bleupi guu, mé aa èa s̀̀uuugbèama we aa m̀̀, wa duunakè, wa tàaekè, wa yāvāikè,

⁴⁸ tó aa èa s̀̀uma ní ǹ̀semendoo ní p̀̀eāo p̀̀íi za b̀̀su p̀̀ aale z̀̀bleu ní wèlènepi guu, tó aa aed̀̀b̀̀ b̀̀su p̀̀ ní kpà ní deziowa ní wèlè p̀̀ ní d̀̀lèe ní kpé p̀̀ má d̀̀nèe beeowa, mé aa wabikèma,

⁴⁹ kua za musu níli sír̀̀ǹ̀ s̀̀uuu p̀̀ aa gbèama yáí, ní yānakpámá.

⁵⁰ Níli s̀̀uukè ní n gbé p̀̀ aa duunakène ní tàae p̀̀ aa k̀̀o, ní tó gbé p̀̀ aale z̀̀blenè ní wegwa,

⁵¹ asa gbépiá n gbé p̀̀ n ní bóle Egipiõ mua téuõne, n àizeõne.

⁵² To n wé àõ pea mapi n z̀̀blenawa, ní swáse s̀̀uuu p̀̀ má gbèamai ní s̀̀uu p̀̀ n gbé Isailiõ gbèamao, ní swáseñzi g̀̀õ p̀̀ aa lez̀̀nzi p̀̀íi.

⁵³ Dii Lua, asa d̀̀nia bui p̀̀íi guu ampiõ ò n ní sé n gbéõ ù, lá ní dà n z̀̀blena M̀̀izie a ò g̀̀õ p̀̀ n wá deziõ b̀̀le Egipiwa.

⁵⁴ G̀̀õ p̀̀ Salomõõ lé wabike Diiwa màa, a kúlea a kosowae, ò aà õ pooa musu. Ké à s̀̀uuugbèawà màa a làa, ò à fèle zè Dii gbagbakli we,

⁵⁵ ò à samaa'ò Isaili p̀̀ káaaa weõne a ò gbáugbāu à m̀̀:

⁵⁶ Wà gbāakpa Diizi, asa wápiõ aà gbé Isailiõ, à wá gbá íampakli lá á òwa. Yāmaa p̀̀ a dà a z̀̀blena M̀̀izie a ò kè p̀̀íi, a kee i léle pāo.‡

⁵⁷ Dii wá Lua aõ kúwanõ, lá a kú ní wá deziowa. A wá tó weo, a pākpawázio.

⁵⁸ A to wà wá s̄õ kpawa, wíõ t́aa'ò lá á yeiwa, wíõ aà yádileao k̄ua ní yá p̀̀ a dà wá deziõne, wíõ aà òtond̄k̄li gwa.

⁵⁹ S̀̀uuu p̀̀ má gbèa Dii wá Luawa, aõ d̄aaõgu fāane ní gwāasinaoe, iõ yānakpa mapi a z̀̀blenawa ní a gbé Isailiõ lá gu lé d̄õ,

⁶⁰ d̀̀nia bui p̀̀íi i d̄õ ké Dii á Luae, a pāle kuo.

⁶¹ Sema à á s̄õ kpa Dii wá Luawa míõmiõ, íõ aà òtond̄k̄li gwa, íõ aà yádileao k̄ua lá wá k̄ua gbāewa.

Dii kpé sakèa

(2Lad 7.4-10)

⁶² Ò kí ní Isailiõ p̀̀íi sa'ò Diiwa.

⁶³ Salomõõ sáaukpa sa'ò Diiwa ní zuõ òaasõõõ lee bao ní plao (22.000) ní s̄aõ òaasõõõ lee òaa soolo (120.000). Màa kí ní Isailiõ p̀̀íi aa Dii kpé sakè.

⁶⁴ Zibeezì kí gbāb̀̀ ua p̀̀ kú Dii kpé kpèlèe, ò à sa p̀̀ wí a p̀̀ káteu à tékū ò we ní p̀̀wèn gbao ní sáaukpasa n̄sio, asa sa'okli p̀̀ a kè ní m̀̀gotèõ a ku Dii kpé kpèle bílao, i f̄õ s̄i p̄io.

⁶⁵ Zibeezì Salomõõ ní Isailiõ p̀̀íi aa dikpekè Dii ní Luae e g̀̀õ sopla, ò aa Lákpèd̄ba dikpekè g̀̀õ sopla b̄. Apii kè g̀̀õ ḡeõ m̀̀endosai. Wa dasi maamaae, wà b̀̀ za Amata b̀̀lei e à gè pè Egipi zé swawa.

⁶⁶ A g̀̀õ swaaõde z̄í ò à ní ké, ò aa lez̀̀awà, aa tà ní be ní p̀̀nao. An p̀̀ kèna yāmaa p̀̀ Dii kè a z̀̀blena Davidi ní a gbé Isailiõne p̀̀íi yá musu.

9

Dii b̄õ m̄õa Salomõõwa

(2Lad 7.11-22)

‡ 8:56 Iko 12.10, Yoz 21.45

- 1 Ké Salomoo Dii kpé dò ní a beo ní zí pò a pò dowaò a làa píi,
 2 ò Dii èa bò mowà Gabaoo a gën plaade,
 3 a òè: Ma wabi pò ní kè ní sùuu pò ní gbèaao mà. Ma kpé pò ní dòpi díle ma pò ù, ma tó aò kuwà láasaie. Ma wé aò pewàe, ma pò iò dowaò gòpii.
 4 Mpi sò, tó ní kúmæe súsu ní nòsepuaò lá n mae Davidiwa, mé ní ma yádileneò kúa ní ma yā'onèò, mé níle ma òtondókii gwa,
 5 má n zòlea kpalau Isailio guu zedò, aò láaa vío, lá ma legbè n mae Davidiwa ma mè, aà buio aao zòlea kpalau Isailio guu gòpii.
 6 Tó mpi ge n néò bò ma kpe sò, tó á ma ikoyāò ní yá pò má díléò kúao, mé a ge lé zòble dii páleone, ále ní sisi,
 7 má Isailipio bòle bùsu pò má kpámáue, mí gí kpé pò má díle ma pò ùpizi, aai gò láanipò ù, bui píi i yāadañò.
 8 Baa ní kpépi lesikèò, a yá a di gbé pò lé gè weowaè. Aa fionada aa mè: Bóyāi Dii kè bùsue beee ní kpée beeoè màai?*

9 Wi oné: Ké aa pākpà Dii ní Lua pò ní deziò bòle Egipizi yáie. Aa zè ní dii páleò, aa ní sisi, aa zòbléné. A yáí Dii músi bee zìimá píi.

Salomoo yá kñio
 (2Lad 8.1-18)

- 10 Salomoo kpé mèn plapio dò wè baoe, Dii kpé ní azia kpéo. A gbea
 11 à Galile bùsu wéle kpà Tii kí Hilaūwa mèn bao, asa Hilaū sede lí ní pèlio ní vuao kpàwà lá a yeiwaè.
 12 Ké Hilaū bò Tii à gè wéle pò Salomoo kpàwàò gwà, i keò,
 13 ò a mè: Ma gbé, wéle kpeletaò ní kpàa wei? Ò wà tókpà bùsupie Kabulu† e ní a gbào.
 14 Hilaū vua kpàsā Salomooe yāa tónu síiòe.
 15 Gbé pò Salomoo ní dá zòziuo yán ke. Gbépio Dii kpé ní Salomoo kpéo zí kè. Aa Milo è kàka ní bùsuo aa Yelusaleū bíi bò, aa èa Azoo ní Megidoo ní Gezèeò kèke kàle.
 16 Egipi kí Falaoo mé lèle Gezèewa yāa, ò a sí à tesòwà, à Kanaa pò kú a guuo dède, ò a kpà a nenòewa zàkegba ù, gò pò à aà kpàsā Salomooa.
 17 Ò Salomoo èa Gezèepi kèke a kàle ní Betoloni Zíleo
 18 ní Baalatao ní Tamoo pò kú a bùsu gbáauo,
 19 ní wéle pò a kùsūa kàleuo ní wéle pò a sògoò kuuò ní wéle pò a sòò kuuò ní kpé pò a ye dò Yelusaleūò ní Libāo ní bùsu pò àle kiblewàò píi.
 20 Bui pò de Isaili ūòò: Amoleò, Itio, Pelizio, Ivio ní Yebusi kōnaò píi,
 21 gbé pò Isailio i fò ní dedeòò, an bui pò gò ní bùsupiuò ò Salomoo ní dá zòziuo, ò aaiò zìpi ke màa e ní a gbào.
 22 I Isailio da zòzìpiuo. Ampio ò à ní díle a zìgòò ù ní a ìwaò ní a kía deeo ní a gbéò dōaanaò ní a zikasògodeò ní a sòdeò.
 23 Aame zí pò wàle kepi gbèzòòò ù lo, aa gbèòò òaa pla ní basoplakwioe (550).
 24 Ké Falaoo nenòe bò Davidi wéleu à tà a kpé pò Salomoo dòeu, ò Salomoo Milo è kàka.
 25 Wè ní wèò Salomoo lo sa'o Diiwa gën àaò'aaòe.‡ I sa pò wí a pò kátèu à tékū ní sáaukpasao o sa'okii pò a bò Diiwa, ì tulaletikatèa Dii aè we lo. Màa à Dii kpé zìò kè lá a maawa.
 26 Kí Salomoo gó'ilenaò kè Eziògebeè, Elata sae Edòù bùsuo Isia Tèa léi.
 27 Hilaū a gode pò ísia dōò zì we, ò aa dà ísiao sānu ní Salomoo gbéò.

* 9:8 2Kia 25.9 † 9:13 Bee mè pòpā. ‡ 9:25 Baa 23.17

28 Aa gè Ofii aa vua nàaa we tɔnu gẽo, aa sùò kí Salomɔɔe.

10

Seba bùsu nɔe kía mɔa Salomɔɔ gwai
(2Lad 9.1-12)

1 Ké Seba bùsu nɔe kía* Salomɔɔ bao mà Dii tɔbɔa yá musu, ɔ à mò aà léi à gwa ní yá zí'ũ laawào.

2 Ké à kà Yelusaleũ ní a ìwao dasidasi ní pò gínanaɔ ní vua sà zɔɔo ní gbè beede pò yiongoɔ seao, ɔ à gè Salomɔɔ kíi, à yá pò kú a nɔse guu faai bòaanɔ píi.

3 ɔ Salomɔɔ yá pò a làwao bɔɔlekèè píi. A kee bɔɔle i aà fuo.

4 Ké nɔepi Salomɔɔ ɔnɔyã mà píi, mé à kpé pò a dɔ è

5 ní ble pò ì bleo ní aà ìwao gwao ní aà be zíkɛnaɔ kuao ní ní pɔkasao ní aà vèbɔlenao ní sa pò a ò Dii kpéuɔ, yápi dīwà, ɔ aà lé gò elɛa.

6 ɔ a ò kíe: N yákeao ní n ɔno bao pò má mà za ma bùsuuoá síanae.

7 Mi yápiɔ sio e ma ge kaò la, ɔ ma wesie sa. Wi omee píio fá! N ɔno ní n àizee de lá ma a baomàa.

8 Minadeɔn n gbéɔ ũ ní n ìwa pò aaɔ kunnɔ gɔɔpii, aaɔ swáɔ n ɔnɔyãio!

9 Wà Dii n Lua sáaukpa, asa n yá kàaàgue, ɔ à n kpa Isailio kpalau. Dii yea Isailiozi gɔɔpii yá mé tò à n kpa kía ũ, ké nyɔ yágɔgɔné a zéwa yáí.

10 ɔ nɔepi kí gbà vua tɔnu síiɔ ní pò gínanaɔ dasidasi maamaa ní gbè beede. Pò gínana pò à kí Salomɔɔ gbàpiɔ zɔɔ, gbèe i mɔoè à kà màa bo.

11 Hilau gó'ilena pò sù ní Ofio ní vuaɔ sù ní lí beede maamaae ní gbè beede bo.

12 ɔ kí Dii kpé ní azia kpéo pò kèò, à mɔnaɔ ní kúuɔ kèò lèsinaɔne bo. Wi mó ní lípi buio à kà màa bo, wi wesie màa bo e ní a gbão.

13 Pò pò Seba bùsu nɔe kía yei píi, a gbèa kí Salomɔɔwae, ɔ à aà gbà, gba pò a dàe sɔusɔu bási. ɔ à èa tà a bùsu ní a ìwao.

Salomɔɔ àizee
(2Lad 1.13-17, 9.13-28)

14 Vua pò Salomɔɔ ì e wè ní wèo ì ka tɔnu bao ní àaɔo,

15 falu pò tagenaɔ ní laatanaɔ ní Laalubu kíaɔ ní bùsu gbèzɔɔ ì bɔè bási.

16 A sèngbao zɔɔo kè ní vua pò wa gbègbèo mèn òaa do, an baade gbia kà kiloo aaɔ'aaɔ ní kɔnio.

17 A sèngbao nénaɔ kèò bo, an baade gbia ye kai kiloo plapla. A sèngbaopiɔ kàle kpé pò wí me Libã Líkpeue.

18 Kí kiblekila zɔɔo kè ní wesa swaao, ɔ à vua tɛtɛe kùlɛwà.

19 Kilapi dɛdɛkíi ví, a gbápɛpɛkíi soolo. A kpenakíi musu de mɔɔo golasai. A gàsídikíi ví, nɔmusu pò wa kèò zezɛ gàsídikíi sae.

20 Nɔmusu keapiɔ zezɛ gbápɛpɛkíiɔwa plapla ɔplai ní zɛio, apii kè kuɛpla. Wi kilapi taa ke bùsueu yãao.

21 Kí Salomɔɔ imibɔɔá vuae píi. Kpé pò wí me Libã Líkpe pò píiá vua tɛtɛe. Anusu pɔe ku weo, asa wíli ánuɔ dilɛ pɔe ũ Salomɔɔ gɔɔo.

22 Kí ísia gó'ilenaɔ ì daa ísiaa ní Hilau góo. Wè àaɔ ní wè àaɔo ɔ aaɔ su ní vuaɔ ní ánuɔo ní wesa swaao ní gbaũ ní bā bui maao.

23 Kí Salomɔɔ àizee ní aà ɔno zɔɔo de dúnia kíaɔ pòla píi.

24 Gbèpii lé zɛwɛle à wesi Salomɔɔle, aai swáse aà ɔnɔyã pò Lua dàe aà sɔuzi.

25 Wè ní wèo wíbo mɔè, baade ní a gbao: Anusu pò, vua pò, ulaɔ, gòkebo, pò gínanaɔ, sɔɔ ní a baonaɔ.

* 10:1 Mat 12.42

26 Salomɔɔ zikasɔgɔɔ ní sɔɔ kàaa, àà sɔgopio òaa soplae (1.400), àà sɔɔ sɔ òaasɔɔɔ lee kuepla (12.000). Wí àà sɔpio gwa àà sɔgo wéleɔ guue ní àà be Yelusaleũ.

27 Kí tò ánuɔu di Yelusaleũ lán gbewa, mé seɔe lí pɔ wà kpɛdòdò dasi lán bèle líwa sɛu.

28 Salomɔɔ sɔpio bò Egipi† ní Silisi bùsuɔe. Kí laatanaɔ mé ì gé lúluí we.

29 Aaí sɔgɔɔ lúlu Egipi ánuɔu kiloo soplaplae, sɔɔ sɔ kiloo plapla taa, ɔ ì ea sɔpio yía Iti kíà ní Silio kíàwa b.

11

Salomɔɔ naɔ

1 Kí Salomɔɔ yè buipále nɔɔzi dasi.* Falaɔɔ nenɔe bàasi, ɔ à Mɔabuɔ ní Amɔnio ní Eɔbũ ní Sidòdeɔ ní Itio nàaa nɔ ũ.

2 Dii ò Isailiɔne aasu buipio seɔ, asa aa ní sásãe, aaiɔ sa'o ní táaɔwa.† N beeo Salomɔɔ nàmá ké a yeŕzi yái.

3 A kíabuiɔ sè nɔ ũ gbɛɔn òaa àaɔ ní basɔoo, mé a nɔ pɔ i méseɔdilenéɔ vɔ b òaa do ní basɔoo. ɔ àà nɔpio àà sàsã.

4 Ké à zikù, àà naɔ tò à tè táaɔzi, i a sɔ kpa Dii a Luawa míomio lá a mae Davidiwao.

5 A tè Sidòdeɔ dii Asetaatizi ní Amɔnio dii Mòbku pɔ Lua ye a gíyáioo.

6 A yá pɔ Dii yeio kè, i teaàzi ní nòsemendoo lá a mae Davidiwao.

7 ɔ à gè gulesí bò sísí pɔ kú Yelusaleũ gukpe oi musu Mɔabuɔ dii vái Kemɔsi pɔ Lua ye a gíyáioe ní Amɔnio dii vái Mòbkuo.

8 Maa a kè a buipále nɔɔne píi, ɔ aa tulaletikàtea ní diiɔne aa sa'òmá.

9 ɔ Dii Isailio Lua pɔ pà Salomɔɔzi, ké à bò a kpe, àà sɔ kuwa bo yái, asa Dii bò mòwà yáa gɛn plaɔ.

10 Baa ké Dii òè asu te dii páleɔzio, i yá pɔ Dii díleɔpi mao.

11 ɔ Dii òè: Lá màa ní sè, ni ze ní ma bàakuanno yá pɔ má dílenɔoo, má n bɔ kíakɛue, mí n zòblenae díle n gbɛu.

12 Ama n mae Davidi yái má ke n gɔɔo, n né ɔ má kèè.

13 N beeo má àà bɔ kíakɛu míomio. Bui leɔ do ɔ má tó n népie ma zòblena Davidi ní Yelusaleũ pɔ má sè ma pɔ ũo yái.

Salomɔɔ ibɛɔ

14 ɔ Dii tò Eɔbũ gbé Adada pɔ de kíabui ũ íbelesè ní Salomɔɔo.

15 Gɔɔ pɔ Davidi lé zika ní Eɔbũ yáa, àà zígɔɔ dɔaana Yoabu mé gè Isailio gɛo vɔ, ɔ àle Eɔbũ bùsu gɔɔe dɛɛe we píi.

16 Aàpi ní a gbéɔ ku we e mɔ soolo e aa gè Eɔbũ bùsu gɔɔepio dèdèò píi.

17 ɔ Adada bàalè lé tá Egipi ní a mae ìwaeɔ. Gɔɔ bee sɔ Adadaá èwaasonae.

18 Aa bò Madiá aa gè Palana, ɔ aa Palana gbɛɔ sè gèrɔnɔ Egipi kí Falaɔɔ kíi. Falaɔɔ kpé kpàwà ní bleo ní tɔɔleo.

19 Adada yá kà Falaɔɔgu maamaae, ɔ à a na Tapɛnesi dāuna kpàwà nɔ ũ.

20 ɔ Tapɛnesi dāunapi ne'í gɔe ũ, wí me Genuba, ɔ Tapɛnesi népi gwà Falaɔɔ ua ní Falaɔɔ néɔ sãnu.

21 Gɔɔ pɔ Adada ku Egipi, a mà Davidi gà mé àà zígɔɔ dɔaana Yoabu gà b. ɔ a ò Falaɔɔe à mè: Ma gba zé mà ta ma bùsuu.

22 ɔ Falaɔɔ àà là à mè: Bómɛ lé késãma ma kíi, ɔ n gbasa ní ye ta n bùsuui? A wèwà à mè: Pɔe lé késãao, ma gba zé lé!

²³ Lua tò Eliada né Lezõ fèle ní Salomɔɔ lo. A bàalè a dii Zoba kí Adadezeεε yãae.

²⁴ Ké Davidi Adadezeεε dède, Lezõ gbéó kàaaazi gbãamɔnedeo gáli ũ, à gò ní dɔaana ũ. Aa gè zòle Damasi, ɔ à gò a kía ũ.

²⁵ Aàpi sɔ Isailio ibεεε e Salomɔɔ wēni léu, yákele pó Adada fèlèò bàasi. A kpalablè Sili bùsuu, a ye Isailio gíyáio.

Yeloboaũ bɔa Salomɔɔ kpe

²⁶ Neba né Yeloboaũ, Eflaiũ bui pó bò Zeledaá Salomɔɔ íwao doε, ɔ à bò Salomɔɔpi kpe. Aà daá gyaεε, aà tón Zelua.

²⁷ Lá à bò kí kpe taan ke: Salomɔɔ bùsu kàka ε pó wĩ me Milou, ɔ à a mae Davidi wéle bíi bò a pèε.

²⁸ Yeloboaũá gɔsa laaideε. Ké Salomɔɔ è èwaasopi áiví, ɔ à aà díle zí gbãa pó Yosefu bui lé kepi gbēzɔ ũ.

²⁹ Zibeezí Yeloboaũpi bò Yelusaleũ, ɔ à kpaaũ ní ānabi Ahia, Silo gbéó zéu, a ula dafu daa. Aa ku sɛu we níteε.

³⁰ Ǿ Ahia a ula dafupi ga kè, a pàapaa kuεpla.

³¹ Ǿ a ò Yeloboaũε aà a paaapi séle mèn kwi. Ǿ Dii yá'òè à mè: Ma Dii Isailio Lua má Salomɔɔ bɔ kíakeuε, mí Isaili bui leε kwio kpama.

³² Mí bui leε do toè ma zòblena Davidi ní Yelusaleũo yáí, asa wélepi má sè Isaili bui wéle guu.

³³ Má keè màa, ké à ma vūaa à gè lé Sidɔdeɔ dii Asetaati ní Mɔabuɔ dii Kemɔsio ní Amɔnio dii Mɔɔkuo sisi yáie. I temazio, i yá pó maameε keo, i ma ɔtondɔkíi gwao, a ma ikoyáɔ kúa lá a mae Davidiwao.

³⁴ N beeo má aà bɔ kpalau fíafíao, asa má tò à gò kía ũ e a wēni léu ma zòblena Davidi yáie, asa ké ma Davidi sè, a yá pó má díleɔ kúaε, mé à ma ɔtondɔkíi gwá.

³⁵ Má Salomɔɔ né bɔ kpalau saε, mí Isaili bui leε kwio kpama.

³⁶ Isaili bui leε do ɔ má tó aà népie, ké ma zòblena Davidi filia àɔ do ma ae gɔɔpii Yelusaleũ, wéle pó má díle ma tó àɔ kuwàu.

³⁷ Mpi sɔ, ma n se Isailio kía ũε. Nyɔ kible lá à n pɔ gbàwa.

³⁸ Tó níle yá pó má dílene ke píi, tó ní temazi, níle yá pó maameε ke, tó níle ma ɔtondɔkíi gwa mé ní ma yádileao kúa lán ma zòblena Davidiwa, máo kunnɔε, mí n bui kpa Isailio kpalau gɔɔpii, lá ma Davidi bui kpàuwa.

³⁹ Má ɔtɔle Davidi buiowa yá pó kèpi yáie, āma i ke gɔɔpii no.

⁴⁰ Salomɔɔ zewèleε à Yeloboaũ de, ɔ à fèle tilè à tà Egipi kí Sisaki kíi, ɔ a ku we e Salomɔɔ gè gàò.

⁴¹ Salomɔɔ yá kɔnio ní ɔno pó a vɔo píi ku aàzɔapi yákeao láu.

⁴² Salomɔɔpi de Isaili bui píi kía ũ Yelusaleũ wè blaε.

⁴³ Ké à gà, wà aà vɔi aà mae Davidi wéleu, ɔ aà né Lɔbɔaũ zòle aà gbεu.

12

Isailio bɔa Lɔbɔaũ kpe (2Lad 10.1-11.4)

¹ Lɔbɔaũ gè Sikeũ, asa wekíi Isaili bui píi gèu aà kpái kpalau.

² Ké Neba né Yeloboaũ a baomà, ɔ à bò Egipi à sù, asa wekíi a kuu za gɔɔ pó à tilè Salomɔɔε.

³ Ǿ Isaili pó kàaaapio aà sisi, ɔ aa gè yá'ò Lɔbɔaũε sãnu aa mè:

⁴ N mae zí gbãa dàwèε pásípásíε. Mpi sɔ, zí gbãa ní aso gbia pó a díwèepio lao, wí misiilene.

⁵ Ǿ a wèamá à mè: A tá gia e gɔɔ àaɔ, í εa mó. Ǿ aa tà.

6 Kí Lɔboau yápi kpàle gbězɔ pɔ aa de a mae Salomɔ iwá ũ gēzɪ à mè: Yá kpele á è a maa mà a zá sí gbépiɔwai?

7 ɔ aa wèwà aa mè: Tó n misiléné gbā, mé n yāmaa zāsímá, aao de n zòblenao ũ gɔpiie.

8 ɔ Lɔboau gɪ gbězɔpiɔ ledama mai, à gè yápi kpàle a iwá èwaaso pɔ aa neblè sãnuo gēzɪ.

9 A n lá à mè: Gbé pɔ aa òmɛ mà zɪ gbāa pɔ ma mae dànɛ laonépiɔ, yá kpele á è a maa wà a zá símáí?

10 ɔ èwaasopiɔ wèwà aa mè: Gbé pɔ aa ònɛ n mae aso gbia dɪné, laonépiɔ, oné n onenzána gèele de n mae gbɔua.

11 N mae aso gbia dɪné, mpi sɔ nýɔ asopi káfiné. N mae n wetà n flãoe, kási flàala lede nýɔ n wetàð.

12 A gɔo àaɔde zɪ Yeloboaũ n Isailio èa mò Lɔboau lè npii, lá a òné à mè aa ea mo gɔo àaɔ gbɛapiwa.

13 ɔ kí gɪ gbězɔ ledama mai, à yāpási òné.

14 A òné lá èwaaso ledawawa à mè: Aso gbia ma mae dɪé, mapi sɔ má asopi káfiné. Flã sɔ ma mae á wetàð, mapi sɔ, flàala lede sɔ má á wetàð.

15 Beewa kí i Isailio yāmao, asa yápi bɔ Dii kíie, ké yá pɔ a dà anabi Ahia, Silo gbéé a ò Neba né Yeloboaũe e ke yáí.

16 Ké Isailio è kí gɪ n yāmai, aa òè:

Wá bàa kú n Davidioo,

wá lé kú Yese né yáuo.

Isailio, á baade tá a be!*

Davidi bui, laaido nzia bewa!

ɔ Isailipio tà n be.

17 Isaili pɔ kú Yuda wéle guuo sɔ Lɔboau gè n kía ũ nte.

18 Kí Lɔboau a zɔo gbězɔ Adonilaũ zɪ Isailiowa, sɔ aa aà pàpa n gbɛo wà aà dè. ɔ kí Lɔboau fèle n wāao, à sí a sɔgo guu, à bàalè Yelusaleũ.

19 Beewa Isailio gɪ Davidi buiozi e n a gbāo.

20 Ké Isailio mà pii Yeloboaũ sù, sɔ aa aà sísi kɔkãaa guu, sɔ aa aà kpà Isailio kía ũ. Isaili buie i ze n Davidi buio, sema Yuda buio bàasio.

21 Ké Lɔboau kà Yelusaleũ, à Yuda kàaa pii n Bēyāme buieo. Zigɔpiɔ gbɛon baasɔɔo leɛ àaa do baosaie (180.000). ɔ aale gé zikái n Isailio, ké aa e Salomɔ né Lɔboau kpa kpalapiu b.

22 ɔ Lua yá'ò Lua gbé pɔ wɪ me Semaiae à mè:

23 O Yuda kí Salomɔ né Lɔboau n Yuda pii n Bēyāme buio n gbé kɪniɔ,

24 ma Dii ma mè, ásu gé zikái n á gbé Isailio. A baade tá a be, asa yá pɔ kèpi bɔ ma kíie. ɔ aa yá pɔ Dii òné mà aa tà.

25 Yeloboaũ Sikeũ pɔ kú Eflaiũ bùsu sísideu bíi bɔ, sɔ à zòleu. Za we sɔ à gè Penueli kèke a kàle.

26 ɔ à láasookè à mè: Wa ea Davidi be gbé kpá kpalauɛ.

27 Tó Isailio lé gé sa'oi Dii kpéu Yelusaleũ, aa ea ze n n dii Yuda kí Lɔboauoɛ, aai ma de, aai zeaano.

28 Ké kí yápi gwà, sɔ à vua gáaena pí mèn pla, sɔ a ò gbéone: Isailio, á gea Yelusaleũ kè zài. A Lua pɔ á bóle Egipin ke!†

29 ɔ à ado díle Beteli, ado sɔ Dã.

30 ɔ yápi duuna iné, aai gé kúlei adoe Beteli, ado sɔ za Dã.

* 12:16 2Sam 20.1 † 12:28 Bɔa 32.4

31 Yeloboaũ kpɛdò zupionɛ gulesiowa, ɔ à gbɛ́ pɔ́ aa de Levii bui ũoɔ díle sa'onao ũ.

32 ɔ́ à mɔ́ swaaɔde gɔɔ gɛode díle dikpe ũ lán Yudaɔ pɔ́wa sɔ́, ɔ́ à sa'ò sa'okii pɔ́ kú Betelipiwa. A sa'ò gáae pɔ́ a pìpiowa, ɔ́ à sa'onao díle we aao gulesipiɔ́ gbagba.

33 ɔ́ à sa'ò sa'okii pɔ́ á kè Betelipiwa mɔ́ swaaɔde gɔɔ gɛodezi. A gɔɔpi díle azia pɛáwa dikpe ũ Isailionɛ.

13

Anabi pɔ́ i Dii yāmao

1 Lua gbɛ́e bò Yuda búsuu à mò Beteli lá Dii dàewa, gɔɔ pɔ́ Yeloboaũ zea sa'okii pɔ́ sae, a súele lé fɛ́e.

2 ɔ́ à àsi'ò sa'okii pɔ́ musu à mɛ̀: Sa'okii, sa'okii, Dii mɛ̀ wa ne'i Davidi be, wi tókpaè Yosia. Aàpi mé a sa'oma ní gulesi sa'ona pɔ́ lé zíkɛ laɔ, i sa'onapiɔ́ wáɔ kpasama.*

3 Wegɔɔ Lua gbɛ́pi yápi kea seela òné à mɛ̀: Seela pɔ́ Dii òn ke: Sa'okii pɔ́ a paae, a túfu i kólɛ.

4 Ké kí Yeloboaũ àsi pɔ́ Lua gbɛ́pi ò Beteli sa'okii pɔ́ musu mà, ɔ́ à ɔ̀dòwà za sa'okii we à mɛ̀: A aà kú! ɔ́ ɔ́ pɔ́ a dɔ̀wàpi imi, i fɔ́ kòo lo.

5 ɔ́ sa'okii pɔ́ pàa a túfu kòlɛ lá Dii dà Lua gbɛ́piɛ a òwa.

6 ɔ́ kí ò Lua gbɛ́piɛ: Awakpamɛɛ Dii n Luaɛ. Wabikɛwàmɛɛ ma ɔ́ e su a gbɛu. ɔ́ Lua gbɛ́pi awakpàè Diiɛ, ɔ́ aà ɔ́ sù a gbɛu lán yāawa.

7 ɔ́ kí ò Lua gbɛ́piɛ: Mɔ́ wà gé ma be wà pòble, mí gbadanɛ.

8 ɔ́ a ò kípɛ: Baa tó n n àizɛɛ guo kpàa, má gennɔo. Má pòble mà imi gue beuo,

9 asa Dii òmɛɛ à mɛ̀ másu pòble laɔ, másu imi laɔ, mé másu tá ní zé pɔ́ ma mɔ̀o.

10 ɔ́ à zé pàle sè, i zé pɔ́ à mòò Beteli se lo.

11 Anabi zie ku Beteli we. Ké aà néo sù, aa yá pɔ́ Lua gbɛ́pi kè we zibeezi dàu aa siu ní maee ní yá pɔ́ a ò kíeo píi.

12 ɔ́ an mae ní lá à mɛ̀: Zé kpele a sèi? ɔ́ aà néo zé pɔ́ Lua gbɛ́ pɔ́ bò Yuda búsuu pɔ́ sè òè.

13 ɔ́ a òné: A káoyemɛɛ zàa'inaɛ. ɔ́ aa yèè aa aà dikpe.

14 Ké à pèle Lua gbɛ́pizi, ɔ́ à aà lè zòle gbéneli gbáu. ɔ́ à aà là à mɛ̀: Lua gbɛ́ pɔ́ bò Yuda búsuu n ũa? A wèwà à mɛ̀: Mámɛ!

15 ɔ́ ānabi zipi òè: Mɔ́ wà gé ma be, ní pòble.

16 A wèwà à mɛ̀: Má fɔ́ ea tannɔo. Má fɔ́ pòble mà iminnɔ gue beuo,

17 asa Dii òmɛɛ à mɛ̀, másu pòble ge mà imi laɔ, mé másu tá ní zé pɔ́ ma mɔ̀o.

18 ɔ́ ānabi zipi òè: Anabin ma ũ lanwa. Malaikae mé Dii yā'òmɛɛ à mɛ̀ mà pélenzi mà sunnɔ ma be, ké n pòble, ní imi. A mɔ́ lè ɛɛ ānabipi lé tó.

19 ɔ́ Lua gbɛ́pi èa gèaàno, à pòblè aà be, à imi.

20 Gɔɔ pɔ́ aa zòle pòbleai, Dii yā'ò ānabi zi pɔ́ sùàànɔpiɛ,

21 ɔ́ à wiidò Lua gbɛ́ pɔ́ bò Yuda búsuu pɔ́wa à mɛ̀: Dii n Lua mɛ̀, lá n gi a yāmai, ni yá pɔ́ á òne mao,

22 n ea n mɔ́ n pòblè, n imi gu pɔ́ á òne n̄su bleuo, n̄su miuopi, wa n v̄i n dezio mia'euo.

23 Aà pòblea ní aà imiao gbɛa, ānabi pɔ́ sùàànɔpi káoyèè zàa'inaɛ.

24 Ké à dàzɛu, ɔ́ à kpàaũ ní nòomusuo, nòomusupi aà dè. Aà ge gò díle zéu, ɔ́ zàa'ina ní nòomusuo gò sí aà gepizi.

* 13:2 2Kia 23.15-16

²⁵ Ké gbé pò lé gēo aà ge è wúlea zéu we ní nòomusu pò zeio, ò aa gè a baokpà wéle pò ānabi zipi kuu.

²⁶ Ké ānabi pò sùàànòpi a baomà, à mè: Lua gbé pò gí Dii yāmain we. Ǿ Dii aà kpà nòomusuwa, à aà è'e a dè lá Dii òèwa.

²⁷ Ǿ a ò a néone: A káoyemee zàa'inae. Ǿ aa yèè.

²⁸ A dàzeu, ò a gè à aà ge lè wúlea zéu. Zàa'ina ní nòomusuo aa sīaazi. Nòomusupi i gepi soo, mé i zàa'ina i é'e sōo.

²⁹ Ǿ ānabipi Lua gbépi ge se dī zàa'inae à sùò a be wéleu, ké à aà gaa òòò, i aà ví.

³⁰ Ǿ à aà ví azia mia'eu, à òòò à mè: Waiyoo ma gbé!

³¹ Ké à aà ví màa, a ò a néone: Tó ma ga, à ma ví mia'e pò ma Lua gbépi vīupiu, í wá ge kpakōi.

³² Asa àsi pò Dii dàè a ò Beteli sa'okīi musu ní táakpe pò kú Samali bùsu wéle gulešiu a ke sīanae.

³³ Yápi gbēa Yeloboaū i a yāvāikea too, baa se à èa Isaili bui píi dīle gulešī sa'onao ū lo. Gbé pò aa ye gō gulešī sa'onao ū ò à ní kpá a ū.

³⁴ Duuna pò tò wà Yeloboaū bui òòòò aa mīde dúniaun we.

14

Anabi Ahia yá pò a Yeloboaū le oa

¹ Gōo bee gyā Yeloboaū negōe Abia lè.

² Ǿ Yeloboaūpi ò a nae: Fèle ò nziā lile, ké wasu n dō ma nò ūo, ní gé Silo. Anabi Ahia ku we. Ǿme òmēe máo de Isaili kía ū.

³ Pēe se mèn kwi ní kàaò ní zó tùuo, ní geòè. A yá pò a népi le onēe.

⁴ Ǿ Yeloboaū nò kè màa, à fèle gè Silo à gè Ahia be. Ahia wé lé gu'e lo, asa à zikùe, aà wé gō sūii.

⁵ A mō lè Dii ò Ahiae: Yeloboaū nò né lé gyāke, ò àle mō a yāgbēaima. Lá nýō wewàn ke, asa tó à mō, a azia lilenē gbēpāle ūe.

⁶ Ké Ahia aà kèse kōfi mà, àle gē kpéu, à mè: Gē Yeloboaū na! Bóyāi n nziā lile màai? Yāpāsī Lua mè mà onē.

⁷ Ge ò o Yeloboaūe, Dii Isaili Lua mè áme a n se n gbéō guu, a n dile a gbé Isaili dōana ū.

⁸ A Davidi bui òòò kpala, ò a n kpau, kási ní de lá a zòblena Davidiwao. Aàpi a yādileao kúa, a teazi ní nòsemendoo, à yá pò á yei kè.

⁹ N vāikè de gbé pò dāanēola, n ge n dii pāleò kè nziāe, mō pò ní kàsa tāa ūo, ò n bō aà kpe, n a pō fèle.

¹⁰ Ayāmeto á yáyia n buiōwa, á n gōe kaale Isaili guu zōo ní wéēo píi, í tesō n bewa, lá wī tesō zùgbōwa e à tékū láa píiwa.

¹¹ Gbēo n bui pò aa gaga wéleuo só, bāo i n gbé pò aa gaga sēuo ble. Dii mé ò.

¹² Mpi sa sō nōe, fèle ta be. Tó n kèsepèle wéle guu gōo, népi a gae.

¹³ Isaili i aà ge òòò, aai aà ví. Yeloboaū bui guu píi, aàpi wa ví ado, asa aàpi ado ò Dii Isaili Lua yāmaa èwà Yeloboaū ua.

¹⁴ Dii a kía pāle dile a gbé Isailiōne. Ǿme a Yeloboaū bui dēde. Gbāe! Bō ke ló? Ee, tiatiae!

¹⁵ Dii a gotō Isailiōwa, aai gō lán fee pò lé deedeé í guuwa. A Isaili bōle bùsu maa pò a kpà ní deziōwae beeu, i ní fāaa Uflata baale, ké aa Asetaati lí pèlepèle, aa Dii pō fèleòè yái.

¹⁶ A Isaili kpámá duuna pò Yeloboaū kè à Isaili dà a keau yái.

¹⁷ Ǿ Yeloboaū na fèle lé tá. Ké à kà Tiiza, àle gē kpéu, ò negōenapi gā.

- 18 Wà aà v̄i, ̄ Isailiò ̄òlò nípii, lá Dii dà a zòblena ānabi Ahiaε a òwa.
 19 Yeloboaũ yá k̄iniò ku Isaili kíà ̄ ladau, z̄i pò a k̄àò ní aà kíakεyāo píi.
 20 Yeloboaũ z̄òlεa kpalau pii w̄ε bao ní plaoε. Ké à ḡà, ̄ aà né Nadabu z̄òlε aà gbεu.

Yudaò kí Lòbòaū
 (2Lad 12.1-16)

- 21 Salom̄òò né Lòbòaū mé Yudaò kíà ũ. A kpalablè a w̄ε bla ní m̄endoode guuε, ̄ à k̄è kpalau Yelusaleũ w̄ε ḡεò ní plao, w̄éle pò Dii ðile Isaili bui pii w̄éleò ũ guu, ké a tó àò kuwà. Aà da tón Naama, Am̄oni buiε.
 22 Yudaò yá pò Dii yeio k̄è, aa aà zaf̄èè ðε ní deziòla pii ní duuna pò aa k̄èò.
 23 Aa gulesiò b̄ò sa'ok̄iò ũ s̄īs̄i lesiò musu pii ní lí ȳeleleò gb̄aúo pii, aa gb̄εò ní líò p̄èlεp̄εleu.
 24 Baa se táakpε káaluao* ku Isaili bùsuu ḡ̄εò ní n̄εòò ũ. Isailiò bui pò Dii ní yánéò yāb̄εεkeao s̄è píiε.
 25 Kí Lòbòaū kpalablea w̄ε s̄òode guu ̄ Egipi kí Sisaki mò l̄èle Yelusaleũwa.
 26 A Dii kp̄é àizεεò ní kibe p̄òò n̄aa, à vua s̄εngbao pò Salom̄òòpio s̄èle píi.
 27 ̄ kí Lòbòaū s̄εngbaopio ḡεε p̄i ní m̄ogot̄εò, a nà ðai pò aaiò a bε z̄é ð̄ao ð̄aanaòne ní z̄i.
 28 Tó kí lé gé Dii kp̄éu, ð̄aipiò ìò s̄εngbaopio k̄ua. Tó ð̄aipiò sù, ̄ aai εa k̄ále ní kp̄éu.
 29 Lòbòaū yá k̄iniò ku Yuda kíà ̄ ladau.
 30 Lòbòaū ní Yeloboaũo aaiò z̄ika ní k̄òo ḡòopiε.
 31 Ké Lòbòaū ḡà, wà aà mia kp̄àk̄òi ní aà deziò Davidi w̄éleu. Aà da tón Naama, Am̄oni buiε. ̄ aà né Abia z̄òlε aà gbεu.

15

Yudaò kí Abia
 (2Lad 13.1-3, 22-23)

- 1 Nεba né Yeloboaũ kpalablea w̄ε bao plasaide guu ̄ Abia ḡò Yudaò kíà ũ,
 2 à z̄òlε kpalau Yelusaleũ w̄ε àāε. Aà da tón Maaka, Abisaloũ buiε.
 3 A duuna pò a mae k̄èò k̄è píiε, i az̄ia kpa Dii a Luawa lá a dezi Davidiwao.
 4 Ama Davidi yái ̄ Dii aà Lua tò aà bui z̄òlε kpalau Yelusaleũ, à aà buipi ðile aà ḡεε ũ, a tò Yelusaleũ zed̄a.
 5 Asa Davidi yá pò Dii yei k̄è, i ḡi yá pò Dii ðileε maio e a w̄ēni léu, mé i kε Iti bui Uli yá* b̄aasio.
 6 Abia ní Yeloboaũo aaiò z̄ika ní k̄òoε e Abia w̄ēni léu.
 7 Abia yá k̄iniò ku Yuda kíà ̄ ladau.
 8 Ké à ḡà, wà aà v̄i Davidi w̄éleu, ̄ aà né Asa z̄òlε aà gbεu.

Yudaò kí Asa
 (2Lad 14.1-2, 15.16-19, 16.1-6, 11-14)

- 9 Isailiò kí Yeloboaũ kpalablea w̄ε baode guu ̄ Asa ḡò Yudaò kíà ũ,
 10 ̄ à z̄òlε kpalau Yelusaleũ w̄ε bla ní m̄endoò. Aà dazi tón Maaka, Abisaloũ buiε.
 11 Kí Asa yá pò Dii yei k̄è lá a dezi Davidiwa.
 12 A táakpε káaluao yà a bùsuu, ̄ à dii pò a deziòpio k̄òle píi.
 13 Baa se à a dazi Maaka b̄ò kíakεu, ké à Asetaati lí pò Lua ye a ḡiyāio p̄èle yái. Kí Asa lípi z̄ò à tes̄òwà Sed̄ò guzuleu.

* 14:24 Iko 23.18 * 15:5 2Sam 11.1-27

- 14 A azia kpà Diiwa e a wēni léue, āma i gulesi pó wa bòo daaio.
 15 A vua ní ánusuo ní pópále pó api ní a maeso díle Dii pó ũ sèle kàle Dii kpéu.
 16 Asapi ní Isailio kí Baasao aaio zika ní kōoe e ní kpalablea léwa.
 17 Baasapi mé gè lèle Yuda būsua, ò àle bíibo Lamai, ké gbēe suli bō ge àli gē Yudaó kí Asa būsuo yái.
 18 Ō Asa ánusuo ní vua pó gò Dii kpé làasiuo sèle ní pó pó kú a be làasiuo, a nà a iwaone ní zì, ò à ní zì Damasi, Sili būsuo kí Benadada, Tablemō né, Eziō tōuna kí à mè:
 19 Wà ledouke, lá ma mae ní n maeso kè yāawa. A ánusuo ní vuaon ke. Ledou pó ní vī ní Isailio kí Baasao gbo, i gomala ní a zīgō.
 20 Ō Benadada ledoukè ní Asao, à a zīgō gbàe aa gé lélei Isaili wélewa. Aa Iyoni sí ní Dāo ní Abeli Bemaakao ní Genzaleti būsuo ní Nefatali buio būsuo píi.
 21 Ké Baasa a baomà, ò à bíibo Lamai tò à tà Tiiza.
 22 Ō kí Asa kpàwakè Yudaone pii, i gbēe tēbo à mè, aa Lama gbēo ní lí pó Baasa lé bíibòò sèle. Ō à bíibòò Geba pó kú Bēyāme buio būsui ní Mizipao.
 23 Kí Asa yá kīnio ku Yuda kíao ladau, aà negōnkeyāo ní yá pó a kèo píi ní wéle bíi pó a bō. Ké à zikù, gyā aà kù a gbálowa.
 24 Ké à gà, wà aà mia kpākōi ní aà deziō Davidi wéleu, ò aà né Yosafa zòle aà gbēu.

Isailio kí Nadabu

- 25 Yudaó kí Asa kpalablea wè plaade guu ò Yeloboaū né Nadabu gò Isailio kía ũ, à zòle kpalau wè plaē.
 26 A yá pó Dii yeio kè, à zè ní yá pó a mae kè à Isailio dà duunauo.
 27 Ahia né Baasa, Isakaa bui lekpaāiaāzi gō pó aapi ní Isailio lé koezō Filitē wéle Gibetōi, ò Baasapi aà dè we.
 28 A aà dè Yudaó kí Asa kpalablea wè aaōde guue, ò à zòle aà gbēu.
 29 Ké à nà kpalableawa, ò à Yeloboaū buipio dède píi, i ní gbēe too, à ní mīde lá Dii dà a zòblena Ahia, Silo gbéē a òwaē.
 30 Yápi kè màa duuna pó Yeloboaū kè à Isailio dà a keau, à Dii Isailio Lua pò fèleoè yáie.
 31 Nadabu yá kīnio ku Isaili kíao ladau.
 32 Kí Asa ní Isailio kí Baasao aaio zika ní kōo e an kpalablea léwaē.

Isailio kí Baasa

- 33 Yudaó kí Asa kpalablea wè aaōde guu ò Ahia né Baasa gò Isailio kía ũ. A zòle kpalau Tiiza wè baaso mēndosaie.
 34 A yá pó Dii yeio kè, à zè ní Yeloboaū yākeao ní duuna pó à Isailio dà a keauo.

16

- 1 Dii yā'ò Anani né Yehue, ò à asi'ò Baasaē à mè:
 2 Ma n se luutēu, ma n dile ma gbé Isailio dōana ũ, ò n ze ní Yeloboaū yākeao, n ma gbé Isailio dà duunau, ò an duunapio ma pò fèle.
 3 Mpi ní n buio, má á dēnzō saē. Má ke n uae lá má kè Neba né Yeloboaū uae wāē.
 4 Gbēo n gbé pó aa gaga wéleuo só, bāo i n gbé pó aa gaga sēuo ble.
 5 Baasa yá kīnio ní aà negōnkeyāo ku Isaili kíao ladau.
 6 Ké Baasa gà, wà aà vī Tiiza, ò aà né Ela zòle aà gbēu.
 7 Dii yápi dà ānabi Yehu, Anani né, ò a ò Baasaē ní a buio vāi pó a kè à Dii pò fèleoè lá Yeloboaū buio kèwa yái ní Yeloboaū bui pó à ní mīde yáo lo.

Isailio kí Ela

⁸Yudaɔ kí Asa kpalablea wè baasɔo ní m̀endoode guu ɔ Baasa né Ela gò Isailio kía ũ, à zòle Tiiza wè plaε.

⁹Aà ìwaɔ do Zimli mé aà zikasɔgoɔ lεε do gbẽzɔɔ ũ, ɔ à gbéɔ lè aa lεkpàaiazi. Ké v̄εε lé Ela de a be ziia Aaza kpéu Tiiza,

¹⁰ɔ Zimli gè à aà dè Asa kpalablea wè baasɔo ní plaode guu, ɔ à zòle aà gbεu.

¹¹Ké à zòle kpalau a làa, ɔ à Baasa buio dède píi, i ḡɔεε to aà daεɔ ge aà gb̄εnaɔ guuo.

¹²A Baasa buipio m̄ide píie, lá Dii dà ānabi Yehue a òwa.

¹³Baasa ní a né Elao Dii Isailio Lua pɔ f̄l̄εè duuna pɔ aa kè táaɔ yá musu, mé ké aa èa Isailio dà a keau yáí.

¹⁴Ela yá k̄inio ku Isaili kíaɔ ladau.

Isailio kí Zimli

¹⁵Yudaɔ kí Asa kpalablea wè baasɔo ní plaode guu ɔ Zimli zòle kpalau Tiiza gɔɔ sopl̄a. Gɔɔ bee Isaili z̄iḡɔɔ b̄oɔ ku Filit̄é w̄éle Gibet̄ɔ saε.

¹⁶Ké z̄iḡɔpiɔ mà Zimli lεkpàaí ní gbéɔ kizi à aà dè, ɔ aa ní d̄oana ɔmeli d̄ile Isailio kía ũ ní b̄oɔ weḡɔɔ.

¹⁷ɔ ɔmeli ní Isaili z̄iḡɔɔ kè Gibet̄ɔwa, aa gè koez̄ò Tiizai.

¹⁸Ké Zimli è aa a w̄éle s̄iwa, ɔ à dède s̄i a be kp̄ediak̄ɔau musu, à tes̄òwà, ɔ tépi k̄ùwà. A gà

¹⁹duuna pɔ a kè yáie. A yá pɔ Dii yeio kè, à zè ní Yeloboaū yákeaoε. A duunakè mé à èa Isailio dà a keau.

²⁰Zimli yá k̄inio ní lé pɔ a kp̄aaīn̄o Elazio ku Isaili kíaɔ ladau.

Isailio kí ɔmeli

²¹Isailio k̄ɔkpaalè lεε pla. An gbé k̄inio ye Gina né Tibeni kpá kía ũ, gbé k̄inio s̄ɔ ɔmeli.

²²Ké gbé pɔ aa zè ní ɔmelioɔ gb̄aa de gbé pɔ aa zè ní Gina né Tibenioɔla, ɔ wà Tibenipi dè, ɔmeli mé kpalablè.

²³Yudaɔ kí Asa kpalablea wè baakwi ní m̀endoode guu ɔ ɔmeli gò Isailio kía ũ, à zòle kpalau wè kueplaε. A ku Tiiza wè sooloε,

²⁴ɔ à Samali s̄is̄i lù Sem̄εwa ní ānusuo kiloo bàaɔkwi, ɔ à w̄éle k̄alewa, à t̄kp̄àè Samali, ké Sem̄ε mé s̄is̄ipi v̄i yā yáí.

²⁵ɔmeli yá pɔ Dii yeio kè, à duunakè de gbé pɔ d̄aaεɔla píi.

²⁶A zè ní Neba né Yeloboaū yákeao píie. A Dii Isailio Lua pɔ f̄l̄εè ní duuna pɔ a kè táaɔ yá musu, à èa Isailio dà a keauo.

²⁷ɔmeli yá k̄inio ní a n̄eḡɔnkeyāɔ ku Isaili kíaɔ ladau.

²⁸Ké à gà, wà aà v̄i Samali, ɔ aà né Ahabu zòle aà gbεu.

Isailio kí Ahabu

²⁹Yudaɔ kí Asa kpalablea wè bla plasaide guu ɔ ɔmeli né Ahabu gò Isailio kía ũ, à zòle kpalau Samali wè bao ní plaoε.

³⁰A yá pɔ Dii yeio kè de gbé pɔ d̄aaεɔla píi.

³¹Zea ní Neba né Yeloboaū duunakεao i keé yāe ũo, ɔ à Sid̄ɔdeɔ kí Ebaali n̄en̄oε Zezabeli sè n̄o ũ, ɔ à nà z̄oblea Baaliεwa, ìo aà sisi.

³²A kp̄ed̄ò Baalipie Samali, ɔ à aà gbagbak̄ii p̄ele kp̄épiu.

³³A Asetaatili p̄leu l̄o, à èa Dii Isailio Lua pɔ f̄l̄εè de Isaili kía pɔ d̄aaεɔla píi.

³⁴ Ahabupi gɔɔ ɔ Beteli gbé Hieli Yeliko kèke kàle. Ké à a bíi ɛ kpàle, ɔ aà negɔe séia Abilaū gà. Ké à a bɔle gbaɔ pèle, ɔ aà né gbezāna Segubu gà, lá Dii dà Nuni né Yozuee a òwa.*

17

Gbagbaa anabi Elia gwaa

¹ Tisebe gbé Elia bɔ a be Galada bùsuu, à gè Ahabu lè à mè: N Dii Isailio Lua pɔ mále zɔbleè kuaɔ, sea za wèa fi a kpao, lou a mao. Sema gɔɔ pɔ má ò bàasio.*

² ɔ Dii yá'ò Eliapie à mè:

³ Fɛle gé gukpe oi, ní ule Keliti swa'eu Yuudē baale,

⁴ nio swapi í mi. Má ðile gbagbaaɔne aao n gwa we.

⁵ ɔ à ge kè lá Dii òewa, a ku Keliti swa'eu Yuudē baale.

⁶ Gbagbaa ɔ mɔè ní pèeo ní nɔɔo kɔɔ ní oosio, ɔ ɔ swapi í mi.

Salpa gyaa Elia gwaa

⁷ Gɔɔpla gbea swapi í bà, ké lou lé ma bùsupiuo yáí.

⁸ ɔ Dii yá'òè à mè:

⁹ Fɛle gé Salpa, Sidɔ sae, nio ku we. Má ðile gyaa taasideee aao n gwa we.†

¹⁰ ɔ à fɛle lé gé Salpa. Ké à kà wélepi léi, à gyaae lè, àle yàawe we. ɔ Elia lezù gyaapizi à mè: Ge n mɔme ní ío, baa yɔɔ, mà mi.

¹¹ Ké àle gé dáí, Elia èa lezuaazi à mè: Ní mɔme ní pèe mioɔo lo.

¹² ɔ nɔepi òè: N Dii n Lua kuaɔ, baa kàa má vɔo, sema pɔwenti ɔkū do pèna guu ní nísí yɔɔnao tùu guu bàasio. A yàa mále we ke, mí tá be mà blekèò wà ble ní ma néo, wio ga dá.

¹³ ɔ Elia òè: Nsu to vɔa n kúo. Ge n ke lá ní òwa, àma kàa keò yɔɔnno n mɔmee gia, ní gbasa n n pɔ ke, á ní n néo.

¹⁴ Asa Dii Isailio Lua mè pɔwenti a láa pèna guuo, mé nísí a láa tùupiuo e gɔɔ pɔ a to lou ma bùsu la ge kaò.

¹⁵ Gyaapi ge kè lá Elia òewa, ɔ aale pɔble màa e gɔɔ ũma, aapi ní a beɔe ní Eliao.

¹⁶ Pɔwenti í láa pènapiuo, mé nísí í láa tùupiuo, lá Dii dà Eliae a òwa.

¹⁷ Bee gbea nɔe uabelepi népi lé gyáke. Ké gyápi gbáakù maamaa, ɔ népi gà.

¹⁸ ɔ nɔepi ò Eliae: Lua gbé, bómé wá daaa, ɔ n mɔ ma bei? N mɔ ma duuna ðoi Luagu, ké aà ma né de yáí yà?

¹⁹ ɔ Elia òè: N n népi kpaa. ɔ à népi sí nɔepi ɔzi, à ðèðèò kpèdiakɔa kpèa pɔ à pɔlau. A aà wùle a liiwa we,

²⁰ ɔ à wiilè Diiwa à mè: Dii ma Lua, míme ní tò gyaa pɔ ma pila aà be né gà, n pɔsia kpàaàzia?

²¹ ɔ à kùà ká màma negɔenapiwa gèn àaɔ,‡ à wiilè Diiwa à mè: Dii ma Lua, to aà wèni ea su aà meu.

²² Dii Elia wiilea mà, ɔ wèni èa sù népi meu, à vù.

²³ Ké Elia negɔenapi sè à pɔlaò, à gèò kpéu, ɔ à aà kpà aà dawa à mè: Gwa, n né béé!

²⁴ ɔ nɔepi ò Eliae: Má ðɔ sa ké Lua gbén n ũ. Dii yá pɔ bɔ n léuá síanae.

18

Elia ní Obadio

¹ Elia gɔɔplakè we. A wè àaɔde guu ɔ Dii yá'òè à mè: Ge n nzia ɔo Ahabue, mí tó lou ma aà bùsuu.

² ɔ Elia fɛle lé gé azia ɔo Ahabue.

* 16:34 Yoz 6.26 * 17:1 Zaa 5.17 † 17:9 Luk 4.25-26 ‡ 17:21 2Kia 4.34-35

Nɔana sɔ à pāsíkù Samali,

³ ɔ Ahabu a be zia Obadia sisi. Obadiapi sɔ ì misiile Diie maamaae.

⁴ Goo pɔ Zezabeli lé Dii ānabio dede, Obadia n sɛle gbɛɔn basoo, à n ɔle gbè'eo guu gbɛɔn blakwikwi, ɔ à n gwá n bleo n ío.

⁵ ɔ Ahabu ò Obadiapie: Wà bɔsu keele wà gé nibɔnao n swa'eu pii. Wiliio dɔo tó wá sɛ e wà wá sɔ́ n wá sɔbaona gwað.

⁶ ɔ aa bɔsu kpaalèkɔe, an baade a zé sè.

⁷ Ké Obadia kpaaũ n Eliao zéu, à aà dɔ́, ɔ à wule a gbɛeu à mè: Ma dii Elia, nímenn wea?

⁸ Elia wèwà à mè: Mámé! Ge n o n diie ma su.

⁹ ɔ Obadia mè: Taae kpele má kè, ɔ nle mapi n zòblena na Ahabue a ɔzi aà ma dei?

¹⁰ N Dii n Lua kuao buie ge bɔsue ku ké ma dii gí gbéɔ zluimá n weleio. Tó wà mè n kú weo, ì to aa me wa sɔ́ n pɔeoe.

¹¹ ɔ nle omee sa mà ge o ma dii Ahabue n sua?

¹² Tó ma gɛzea, máo dɔ gu pɔ Dii Nisina a n se taunnɔo. Tó ma ge má ò Ahabue, mé i n eo, a ma dee. Mapi n zòblena sɔ ma misiile Diie za ma èwaasogooe.

¹³ Ma dii Elia, ké Zezabeli lé Dii ānabio dede, ni yá pɔ má kè mao lé? Mámé ma n gbèe sɛle gbɛɔn basoo, ma n ɔle gbè'eo guu gbɛɔn blakwikwi, ma n gwá n bleo n ío.

¹⁴ ɔ nle omee sa mà ge o ma dii Ahabue n sua? A ma dee.

¹⁵ ɔ Elia mè: N Dii Zígɔde pɔ mále zòblee kuao má gé aà ma e gbãe.

Elia n táadeo kua Kaameli gbe musu

¹⁶ ɔ Obadia gè dà Ahabue, à yápi òè, ɔ Ahabu gè dai Eliale.

¹⁷ Ké Ahabu Elia è, a òè: Isaili bɔsudea, nímenn wea?

¹⁸ ɔ Elia mè: I ke mámé ma Isaili bɔsu dèo, mpi n n mae bedeo áme á dè, asa a pàkpà Dii yādileaoi, á té Baalizie.

¹⁹ Isailio sisi pii sa aa kãamazi Kaameli gbe musu sãnu n Baali táade gbɛɔn òaa pla n blakwio n Asetaati táade gbɛɔn òaa pla pɔ aai poble n Zezabelioo.

²⁰ Ahabu Isailio sisi pii, ɔ à táadepio kãaa Kaameli gbe musu.

²¹ ɔ Elia sò Isailiozi à n lá à mè: Aɔ yá kũa okpeai e bɔe ni? Tó Dii mé Lua ũ, à teaazi. Tó Baalie sɔ, à teaazi. Aai yãe zá síwàò,

²² ɔ Elia òné: Dii ānabio guu mámé ma gɔ mado. Baali táadeo sɔ aa gbɛɔn òaa pla n blakwioe.

²³ A zuswana kpáwá mèn pla, táadepio i a mendo se aa zɔezɔe aa ka yàaa, aasu té dauo. Mapi sɔ má ado keke, mí ká yàaa, má té dau sɔo.

²⁴ Ampio aa Baali sisi, mapi sɔ má Dii sisi. An gbé pɔ yãmà à tesòwà òme Lua ũ. ɔ gbépii mè: A maae!

²⁵ ɔ Elia ò táadepioe: A zuswana mendo se keke káau, asa áme á dasi. A á dii sisi, kási ásu té dauo.

²⁶ ɔ aa zuswana pɔ wa kpámá sɔ aa kèke, ɔ aale Baali sisi za koo e íatɛ gè kàò minanguo. Aale òwã, aale lia sa'okii pɔ aa bòi, aale me: Baali, yãmawáe! N beeo aai yãe mao, i yãmamáo.

²⁷ Ké íatɛ kà minanguo, ɔ Elia lé n lánike à mè: A wiile gbãa, òme diie ũo lò? Aà láasoo tà saalon nò, á dɔa? A gè bíikpekèi yà? A gè wéleu yà? Ale i'oe, ɔ ále aà vua?

²⁸ ɔ aale wiile n lo gbátɛo, aale nziã lili n fɛndao n sɔnao lá aai kewa, e au lé bàale n mewá.

²⁹ Ké íatɛ gè aua pilai, ɔ aale yãyaaabole e sa oosi ogoo gè kàò. N beeo i yãe zá símáò, i yãmamáò, i swásɛnzio.

³⁰ Ǿ Elia ò bílae: A sōmazi! Ké aa sōaàzi nípii, Ǿ à Dii gbagbakii pò wa gbò kèkè lé bo.

³¹ A gbè sèse mèn kuepla Yakòbu buiò dasileu. Yakòbupi Dii yā'òè yāa à mè, wàli oè sa Isaili.*

³² Ké à Dii gbagbakípi bò, Ǿ à eyō líai. Epi kà à í sí litili gēo.

³³ A yàakà sa'okíipia, à zupi zōezōe a kà yàapia

³⁴ à mè: A íto lo síiō, í ka sa'obòpiwa ní yàapio. Ké aa tò, Ǿ à mè: A ea to lo. Ké aa tò, Ǿ à mè: A ea to à ke gēn aaō. Ǿ aa tò e gēn aaō.

³⁵ Ipi bàalè lía sa'okíipizi e epi pà.

³⁶ Sa oosi ogoo Ǿ ànabi Elia sōi à mè: Dii, Ablahaū ní Izaakio ní Isailio Lua, to wà dō gbā ké nímmenn Isailio Lua, mé n zòblenan ma ũ, mále yáe bee ke, ké níme ní òmme yái.

³⁷ Yāmaa Dii! Yāmaa, ké gbéé bee e dō ké n Dii nímmenn Lua, mé níle ní nòse liléné, ké aa ea sumae.

³⁸ Ǿ Dii té sù sa'obò ní yàao ní gbèò ní bùsuopiwa, aa tekū, Ǿ í pò kú eupi bà.

³⁹ Ké gbéò è, aa wùle ní gbèeu aa mè: Dii mé Lua ũ! Dii mé Lua ũ!

⁴⁰ Ǿ Elia òné: A Baali táadeò kúkū, an gbèe su piliwáo. Ké aa ní kúkū, Ǿ Elia gèrínò Kisō guzuleu, à ní dede we.

⁴¹ Elia ò Ahabue: Ge n pòble, ní imi, asa ma lou kōfi mà dō.

⁴² Ǿ Ahabu gè lé pòble, àle imi. Ǿ Elia dède gè Kaameli misonaa, à sionkpa à wèpèle a gbáu.

⁴³ A ò a zíkēnae: Ge n gugwa ísia oi. Ǿ à ge gwà. Ké à sù, à mè: Pòe ku weo. Ǿ Elia òè aà ea gé gwai lo, Ǿ à gè màa e gēn soolo.

⁴⁴ A gēn soplade guu Ǿ zíkēnapi mè: Ma lou è na sēsēsennò lán olawa, àle fèle ísiaa. Ǿ Elia òè: Ge n o Ahabue aà a sōgo dō sōone, i gēu à pila gbewa e lou àò gé gíè.

⁴⁵ Lou lé sisi busebuse, zàa'iana fèle, Ǿ lou kwè.† Ahabu ku sōgou, àle tá Yezelèe.

⁴⁶ Dii gbāa dède Eliawa, Ǿ à a ulada kàaa a kù, à bàalè dāaa Ahabue e à gè kàò Yezelèe.

19

Dii bō mōa Eliawa Olebu

¹ Ké Ahabu yá pò Elia kè dàu a síu Zezabelie píi, lá à táadepio dède ní fēndao nípii,

² Ǿ Zezabeli lékpāsākè Eliae à mè: E zia maa'i, tó mi kene lá ní kè táadeonewao, adeo yāpāsíkemee bēebēe!

³ Ǿ vía Elia kù, Ǿ à fèle bàalè à azia mibókii wèele. Ké à kà Beeseba, Yuda bùsuu, we à a zíkēnapi tòu,

⁴ Ǿ à taa'ò gbáu gōo do. A gè zòle séli gbáu, Ǿ à wabikè à e ga à mè: Dii, ké bee m̀a. Ma se g̀o, asa má de ma deziolao.*

⁵ Ǿ à wùle lé i'ò sélipi gbáu.

Malaika mò we, à onàwà à mè: Fèle pòble.

⁶ Ké Elia gugwà, Ǿ à kàa asaa ní ituuo è kálea a mizi. Ǿ à pòblè à imi à èa wùle.

⁷ Dii Malaika èa mò a gēn plaadei, à onàwà à mè: Fèle pòble, asa tá gbāa níle mó oi.

⁸ Ǿ à fèle pòblè à imi. Bèpi tò à gbāa'è, Ǿ à taa'ò gōo bla fāane ní gwāasinao e à gè kà Lua gbè pò wí me Olebui.†

* 18:31 Daa 32.28 † 18:45 Zaa 5.18 * 19:4 Yon 4.3 † 19:8 Baa 3.1

9 Ké à gè lé i gbepi eu, we ò Dii yá'òuè à mè: Elia, bó níle ké lai?

10 A wèwà à mè: Dii Lua Zigòde, ma ze ma gi fíafía n yá musu, asa Isailio pákpà ní bàakuarínò yáí, ò aa ní gbagbakíio gbòò aa ní ànabio dèdè ní fèndao. Mámè ma gò mado, ò aale ma we sa.†

11 Ò Dii mè: Bò ge ze ma ae gbe musu le, mí gè n ae.

Zàa'ian gbãa fèle, àle gbèsísípíio paa, àle gbesio wíwi Dii ae, kási Dii ku íanapi guuo. Íanapi gbea tóole lùalua, kási Dii ku tóole lualuaapi guuo.

12 Tóole lualuaapi gbea sa téé, kási Dii ku tépi guuo. Tépi gbea yákpáina mé do busennò.

13 Ké Elia yápi mà, à a ulada kù a wéa, ò à bò gè zè gbè'epi lé, a mà wa òè: Elia, bó níle ké lai?

14 A wèwà à mè: Dii Lua Zigòde, ma ze ma gi fíafía n yá musu, asa Isailio pákpà ní bàakuarínò yáí, ò aa n gbagbakíio gbòò aa n ànabio dèdè ní fèndao. Mámè ma gò mado, ò aale ma we sa.

15 Ò Dii òè: E a ta Damasi guwaiwaiu. Tó n ka we, ní Azaeli dile Silio kía ù,§

16 ní Nimisi tóuna Yehu dile Isailio kía ù,* ní Abeli Mèola gbé Safata né Elizi dile n gbeu ànabi ù.

17 Gbé pò bò Azaeli fènda léziò, Yehu mé a ní dèdè. Tó aa bò Yehu fènda lézi sò, Elizi mé a ní dèdè.

18 N beeo má Isailio ví gbèon òasòsòo lee sopla (7.000). An gbèe i kúle Baalie à lepèwàò.†

Elizi sísia

19 Ò Elia fèle bò we, à gè Safata né Elizi lè, àle sapa ní zuo ní a gbéò soon kuepla. Aàpi mé té zá. Ò Elia sòààzi, à a ulada kàaàla.

20 Ò Elizi a zuo tò we, à bàalè bò te Eliazi, ò a òè: To mà gé lezai ma de ní ma daowa gía, mí gbasa mò tenzi sa. Elia mè: Gé, ní ea su. N yá pò má kènè dó.

21 Ò Elizi èa à a zupio kòlokpa, à tekà ní zù zíkèbòò, ò à zupio nòò fùukè a kpà gbéòwa aa sò. Ò à bò te Eliazi, à gò aà zòbãna ù.

20

Benadada ní a zígòò koezò Samalizi

1 Silio kí Benadada a zígòò kàaa píi. Kía gbèon baakwi ní plaoo kuaànò ní ní sòò ní ní zikasògoò. Ò aa gè koezò Samalizi aale léléwà.

2 Ò à gbéò zì Ahabuwa wéle guu

3 à mè: Ma Benadada ma mè, n ánuusu ní n vuao gò ma pò ùe. N nò maao ní n né maao gò ma pò ùe lo.

4 Ò Isailio kía mè: Ma dii kí, mapi ní pò pò má víò gò n pò ùe píi lá ní òwa.

5 Ò Benadada èa gbéò zìwà lo à mè: Ma Benadada ma mè, ma gbéò zì n ánuusu ní n vuao ní n nòò ní n néo gbeaimae.

6 Zia maa'i má a gbéò zìma, aa n be yòe ní n gbéò beo, aai á pò beedeo séle suomee píi.

7 Ò Isailio kía a bùsu gbèzòòò sísi píi à mè: A è lá àle ma léwéó? Ké à gbéò zìà, à ma nao ní ma néo ní ma ánuuso ní ma vuao gbèa, mi gioèò.

8 Ò gbèzòòòpiò ní gbé kínio òè: Nsu n àa yãmao, nísu weièò.

† 19:10 Lom 11.3 § 19:15 2Kia 8.7-13 * 19:16 2Kia 9.1-6 † 19:18 Lom 11.4

9 Ǿ a ò Benadada zínaone: A ge o ma dii kíe, yá pò a gbèa mapi a zòblena wa káau ò má ke. Yá pò a gbèa gbèzãe bee má keo. Ǿ zínapiò èa tà Benadadawa ní yápio.

10 Ǿ à èa gbéò zì Ahabuwa lo à mè: Tó Samali bùsuti gò à kà ké ma zìgò e sélé ní miwa òkū dodo, adeò yápāsíkemeèe bèebèe!

11 Ǿ Isailio kía mè: A ge oè, gbé pò lé a zika'ula da su íanadã lá à ulapi bò lé kálèwao.

12 Ké Benadada yápi mà, àle vèemi ní a kía deeo lákpeo guu, ò a ò a gbéone aa sòuke. Ǿ aa gè sòukei.

Ahabu ziblea Benadadawa

13 Anabie mò Isailio kí Ahabu lè à mè: Dii mè, n zìgò dasio è wea? A ní nanè n òzì gbãe, níò dõ ké áme á a Dii.

14 Ǿ Ahabu aà là à mè: Déme a bee kei? A wèwà à mè: Dii mè n bùsu kíaò ìwao mé aa ke. Ǿ Ahabu aà là lo: Déme a lélemáí? A wèwà à mè: Mmè!

15 Ǿ Ahabu a bùsu kíaò ìwao káaa, aa gbéon òaa do ní baakwi ní plaoe (232). Ǿ à a zìgò káaa pii, aa kè gbéon òaasòso lèe soplá (7.000).

16 Aa bò wéleu íatè minanguo, gò pò vèe lé Benadada ní a kía deepio de lákpeio guu.

17 Ahabu bùsu kíaò ìwapiò mé bòle káau. Ǿ Benadada zínao ge òè, gbéò lé bòle Samali.

18 Ǿ Benadada mè: Tó aafia aale mó ge ní zion nò, à ní kúkū bèe.

19 Ké bùsu kíaò ìwapiò bòle wéleu, ò zìgò té ní kpe,

20 an baade gbèdè. Ké Silio lèkòwa, ò Isailio pèamá, ò Silio kí Benadada ní a sòdeeo ní ké dia ní sòò kpe.

21 Ǿ Isailio kía bò gè sòdeeo ní sògodeo dède, à Silio ásookè maamaae.

22 Anabipi èa mò Isailio kía lè à mè: Sòdile, ní làasooke yá pò níyò kewá, asa tó í bò eu, Silio kía a ea mò léleima bè.

23 Ǿ Silio kía ìwao òè: Isaili táaóá sísí táaone. A yáí tò an gbãa dewála. Tó wále zikańno gusalalau, wá gbãa aò deńlae.

24 N n kía deeo leũkpake, ní òbaana páleo diledele ní gbèu.

25 Sema n zìgò ní n sòò ní n sògoò aao dasi lán yáawa, wí zikańno gusalalau, wá gbãa i deńla. Kí ní yámà, ò a kè màa.

26 Ké í bò eu, Benadada Silio káaa, ò à gè zikai ní Isailio Afeki.

27 Wà Isailio káaa wà kùsũakèné, ò aa gèamá. Silio lígua, ò Isailio bòokpà bòaańno lán blè kpàsa néna lèe plaoa.

28 Ǿ Lua gbépi mò ò Isailio kíaè à mè: Dii mè lá Silio lé e sísio diin a ù, guzule diin a ùò, á aà zìgò wiilae beeo nanè ní òzìe, níò dõ ké ámeaa Dii.

29 An bòoo bòaa ní kòo màa e gòò soplá, a gòò sopladepi zì ò aa nà zíwa. Ǿ Isailio Sili kèsedeo dède gbéon òaasòso lèe basòò (100.000) gòò doupizi.

30 Ké an gbé pò gòò lèkòwa Afeki wéleu, ò a bii kwèńla. Gbépio gbéon òaasòso lèe baasòò ní plao (27.000). Benadada bàalè sí wéleu sò, à ùle kpéu kpea.

31 Aà ìwao òè: Wá mà Isaili kíaò gbèke ví. Wà zwànkasao do wá pi, wá ba do wá nòe, wí bò ge aà le. Wíliò dõ tó a n tó.

32 Ǿ aa zwànkasao dò ní pi, aa ba dò ní nòe, aa gè Isailio kía lè aa mè: N zòblena Benadada mè n a tó. Ǿ Isailio kía mè: Asi a ku fá! Ma gbéè.

33 Yápi kè gbépioe àsi na ù, ò aa yápi gbà wà kù aa mè: Ao, Benadadaá n gbéè. Ǿ kí mè: A ge à aà se mòò. Ké Benadada mò, ò Ahabu òè aà gèano a sògo.

34 Ǿ Benadada òè: Wéle pò ma mae sǐ n maewao, má ea soaane, ní laata Damasi lá ma mae kè Samaliwa. Ǿ Ahabu mè: Wà ledoukè bee musu, mí n gbae. Ǿ à ledoukèaàno à aà gbàe.

Anabi kí Ahabu daa yáú

35 Dii ò ānabi gāli gbēe à o a gbédeee aà a lé. Ké ānabipi òè, ǿ à gǐ.

36 Ǿ a òè: Lá ni Dii yāmao, tó n kēa, nòomusu a n dee. Ké à gèzēa, ǿ nòomusu aà è a dè.*

37 Anabipi gbēe è lo, ǿ a òè aà a lé. Ǿ à aà lè, à kè'ia.

38 Ǿ ānabipi zwāa kù a wéa à azia lile, ǿ à gè lé kí dá zé le.

39 Ké kí lé gē, ǿ ānabipi lezuaazi à mè: Mapi n zòblena, ké ma ge zila, ǿ gbēe mò ma kii ní gōeoo, à mè mào aà dōae. Tó má tò à pilia, ma wēni gè yáue, ge má fiabo ānusu kiloo bla soosaie.

40 Ké ma laai tà gupālei, ǿ gōepi gèzēa. Ǿ Isailio kía òè: Lá wa iadama ǿ ní ò we.

41 A zwāapi gò a wéa kpakpa, ǿ Isailio kía aà dō ānabi ũ.

42 Ǿ ānabipi òè: Dii mè lá n gōe pò á dīle aà ga gbàe, n wēni gè yáue, n zīgōo i gaga aà zīgōo gēe ũ.

43 Ǿ Isailio kía dàzeu, àle tá a be Samali. Aà nòse yà, à oosisi.

21

Naboti vèebu

1 Bee gbae Yezelēe gbēe ku, aà tón Naboti. A vèebu ví Yezelēe, Samali kí Ahabu be sae.

2 Ǿ Ahabu òè: N n vèebu kpaa mà ke dò kaa ũ, asa a ku ma be saee, mí vèebu pò a maa de beea kpama a gēe ũ. Tó ní yei, má fiabone ní ānusuo a beee léu.

3 Ǿ Naboti ò Ahabue: Kai, a keo! Má fō túbi pò ma deziò tòmeē kpamao.

4 Ǿ Ahabu nòse yà, à tà be ní oosisio, ké Yezelēe gbé Nabotipi òè á túbi pò a deziò tòe kpawào yáí. Ǿ à wùle a liiwa, à aedò gíwa, à gǐ poblei.

5 Aà na Zezabeli mò aà là à mè: Bómē n le n oosisi, níle pobleo ni?

6 Ǿ a wèwà à mè: Má ò Yezelēe gbé Nabotie ma mè aà a vèebu kpaa, mí fiaboè ní ānusuoē. Tó vèebu pāle a yei sō, mí kpawà a gēe ũ. Ǿ à mè á kpao.

7 Ǿ Zezabeli òè: N Isailio kíake yākean wea? Fele poble ní pōnao, má Yezelēe gbé Naboti vèebu ene.

8 Ǿ à láo kèkè ní Ahabu tóo, à aà tāana seela kèwà, a kpāsākpāsā gbēzōo ní kiabui pò kú Naboti wéle guuone.

9 Lápio guu à mè: A leyegōo dile, í a kpàwake. A zōlekii maa kpa Nabotiwa gbéō guu,

10 í gbé giaō weele gbēon pla à ní kále aà ae. Aai yādōwà aa me à Lua ní kíao tōbēesie, í aà kū bōaàno wénkpe à aà pápa ní gbēo à de.

11 Ǿ Naboti wéle gbēzōo ní kiabuiò kè lá Zezabeli ò taala pò á kpāsānéo guuwa.

12 Aa leyegōo dile, ǿ aa zōlekii maa kpà Nabotiwa gbéō guu.

13 Ǿ gbé gia gbēon plapio mò zōle aà ae, aa yādōwà gbéō wáa aa mè à Lua ní kíao tōbēesie. Ǿ wà aà kú wà bōaàno wénkpe, wà aà pápa ní gbēo wa dè.

14 Ǿ wà lékpāsākè Zezabelie wà mè wà Naboti pápa ní gbēo wa dè.

15 Ké Zezabeli mà wà Naboti pápa ní gbēo wa dè, ǿ à gè a ò Ahabue à mè: Fele ge Naboti vèebu pò à gionépi se n pò ũ, asa a ku lo, à gà.

16 Ké Ahabu mà Naboti gà, ǿ à fèle lé gé aà vèebu séi a pò ũ.

* 20:36 1Kia 13.24

17 Ǿ Dii yá'ò Tisebe gbé Eliae à mè:

18 Fèlè gé Samali kí Ahabu lei. A gè Naboti vèebu séi, a ku we.

19 Oè ma Dii ma mè, gbé ɔ a dè à mò a túbi séio lò? Ní oè lo, gu pò gbèo Naboti au sàsāu, we aa aàpi pò sàsāu sō.

20 Ké Ahabu Elia è à mè: Ma ibee, n boa fá! Ǿ Elia òè: Ee, ma boama kài! Asa n nzia kpà yá pò kè Diie vāiwae.

21 Ǿ Dii mè á vāikene, á ke n buione sàabu. N gōee a gō Isaili būsuo, wēen nò, zɔn nò.

22 A ke n uae lá á kè Neba né Yeloboau uaeuae, lá á kè Ahia né Baasa uaeua, asa n Isailio daa duunkEAU aà pò fèlè.

23 Zezabeli sō, Dii mè gbèo aà so Yezelèe bíi saee.*

24 Gbèo n gbé pò aa gaga wéluo só, bāo i n gbé pò aa gaga sēuo ble.

25 Gbèe ku yāa lán Ahabuwao, à azia kpà yá pò Dii yeiowae, mé aà na Zezabeli ì tékpaaāgu.

26 A yá pò wa ye a gíyāio kè maamaae, à tè táaazi lán Amole pò Dii ní yá IsailionEAU.

27 Ké Ahabu yápi mà, à a ula ga kè à zwànkasao dà, ɔ à leyè. A ì ní zwànkasapi daa, à táa'ò busebuse.

28 Ǿ Dii ò Eliae:

29 N è lá Ahabu azia būsamēea? Lá à azia būsamēe, má vāipi ke aà uae aà gōo. Aà negōe ɔ má vāipi ke aà uae.

22

Anabi Mise yá pò a su oa Ahabu (2Lad 18.1-27)

1 A kà wè àaō ké Silio ní Isailio i zika ní kōoo.

2 A wè àaōdepi guu ɔ Yudaó kí Yosafa gè Isailio kía lè.

3 A mō lè Isailio kía ò a gbéone yāa à mè: A dō ké Lamotu Galada á wá pōe yāao lò? Kási wi a sia Silio kíaawa yákekeo.

4 Ǿ à Yosafa là à mè: Nyō gemano ziu Lamotu Galadao lé? Ǿ Yosafa wèwà à mè: Wá doue, ma gbéá n gbéone. Ma sōá n sōone.

5 Ǿ à èa mè: Dii la gia.

6 Isailio kíapi ānabi egenao kàaa gbèon òaa pla taawa, ɔ à ní lá à mè: Mà gé ziu Lamotu Galadadeowa yá, ge mà kámabo? Ǿ aa wèwà aa mè: Gé! Dii a ní nane n ozi.

7 Ǿ Yosafa mè: Dii ānabi ku la, wà e wà aà laoa?

8 Ǿ Isailio kía wèwà à mè: Gōee ku lo, aà tón Mise, Imela née. A fō yāgbawēe Diiwa, āma má yeaazi no, asa ìli àsi maa omēe ziio, sema a bèe. Ǿ Yosafa mè: Nsu o mào kí!

9 Ǿ Isailio kía a iwae sisi, a òè: Ge n Imela né Mise sisi aà mō kpakpa.

10 Isailio kía ní Yudaó kí Yosafao baade a kible'ula daa, aa zōlea ní báowa pówengbēze pò kú Samali bíibole sae, ɔ ānabi egenapio lé yāyaaa'o ní ae.

11 Kenaana né Zedekia mōsi pì lán kóbaowa à mè: Dii mè kóbae beeo ɔ rýō Silio zōzō ò ní dedeò píi.

12 Ǿ ānabipio lé yá dou o nípii aale me: Gé lélei Lamotu Galadawa, rýō fuao. Dii ní nāne n ozi.

13 Gbé pò gè Mise sísi òè: Anabi dāo lé kè doue lao! Asi maa aale o kía. Yā doupi o sō, àsi maa oè.

14 Ǿ Mise mè: N Dii kuao, yá pò Dii òmēe, bee má o kípíe.

* 21:23 2Kia 9.36

15 Ké à kà, ɔ́ kí aà là à m̀: Mise, wà gé zíu Lamotu Galadawa yá, ge wà kámaboé? Ǿ a wèwà à m̀: Gé léleiwà m̀! Nyɔ́ fuao. Dii ní nánε n ɔ́zɛ.

16 Ǿ kí òè: Gēn ūma ní ye mà onε nísu εεtomεεo ni? Siana o ní Diio.

17 Ǿ Mise m̀: Ma Isailio è fáaaa sísiɔ́ pɔ́leu lán sã pó dāna vɔ́ɔwa.* Ǿ Dii òmεε, gbépiɔ́ dɔ́aana vɔ́o, an baade tá a be ní a aafiao.

18 Ǿ Isailio kía ò Yosafae: Ni ma we ya? Mi onε ìli àsi maa omεεo, sema a bèεo lò?

19 Ǿ Mise èa m̀: Dii yāma! Ma Dii è zɔ́lea a ǵnaa,† luabe gbéɔ́ zea aà sae píi ɔ́plaaí ní zεεio.‡

20 Ǿ Dii m̀: Déme a e kōnikεmεε Ahabue aà gé lélei Lamotu Galadawa, i ga wei? Ǿ wáane ò kéwa, lootē ò kéwa.

21 Ǿ nisinae bò mò zè Dii ae à m̀: Máme má gé kōnikεè. Ǿ Dii aà là à m̀: Nyɔ́ ke kpelewa ni?

22 Ǿ a wèwà à m̀: Má ge sóso ká aà ānabioεe ní léu nisín εede ūε.§ Ǿ Dii m̀: Nyɔ́ kōnikεè, níyɔ́ fuao. Ge ò ke màa.

23 Maa nisín εedeπi sóso kà n ānabie beεone ní léu nípii, kási sɔ́ àsi bèε ɔ́ Dii ò n yá musu.

24 Ǿ Kenaana né Zedekia gè Mise sánke à m̀: Zé kpele Dii Nisina sè à gòà à gè yá'ònei?

25 Ǿ Mise wèwà à m̀: Gɔ́ɔ́ pó n ge uléi kpéu kpea, gɔ́ɔ́ bee níyɔ́ dɔ́.

26 Ǿ Isailio kía m̀: A Mise kú taò wéle kía Amɔ́ ní ma né Yoasio kíi.

27 I oné ma m̀ aa aà dakpeu, aaio pēε ní ío kpawà yɔ́ɔyɔ́ e mà ge suò aafia.

28 Ǿ Mise m̀: Tó n su aafia, Dii mé i damεε má òneo. Ǿ Mise èa m̀: A baade píi ma yápi màò lò?

Ahabu gaa Lamotu Galada

(2Lad 18.28-34)

29 Isailio kía ní Yudaɔ́ kí Yosafao gè Lamotu Galada.

30 Ǿ Isailio kía ò Yosafae: Má azia lileε, mí si zíu. Mpi sɔ́ òyɔ́ ku la ní n kible'ulao daa. Ǿ Isailio kía azia lile à sí zíu.

31 A m̀ lè Siliɔ́ kía ò a śgo dɔ́aana gbēɔ́n baakwi ní plaoεne à m̀: Asu gbēε we zípiuo, néfēnenan nò, gbēzɔ́n nò, sema Isailio kía ado.

32 Ké śgo dɔ́aanapiɔ́ Yosafa è, aale e Isailio kíaε. Ké aa sùwà, ɔ́ Yosafa wiilè.

33 Ké aa è Isailio kía no, ɔ́ aa aà tò we.

34 Ké gbēε ka tò Isailio gu pã yáí, ɔ́ à gè Isailio kíapi pà à gè aà mò ula pεεkíio zāngu. Ǿ a ò a śgodeε: Leliaa wà bɔ́ zíu, wà ma wiwie we.

35 Zípi gbāakù gɔ́ɔ́ bee, mé wa kípi kúkúā zea a śgo guu, aà ae dɔ́a Siliɔ́wa. Gu pó wà aà wíwiupi lé aubɔ́, àle ká śgo guu. Oosi ɔ́ à gà.

36 Ké íatē lé gē kpéu, zígɔ́ wiilèkɔ́i aa m̀ baade tá a bùsuu e a be wéleu.

37 Maa kípi gà, ɔ́ wà aà ge sè suò Samali wa vɔ́.

38 Wà aà śgo pípi Samali ikalekíi, gu pó káaluao ì zu'ou, ɔ́ gbēɔ́ mò aà au sãsã lá Dii òwa.

39 Ahabu yá kíniɔ́ ku Isailio kíaɔ́ ladau, yá pó a kèò píi ní kpé pó a dò ní wesa swaao ní wéle pó a kèke kàleɔ́.

40 Ké Ahabu gà, ɔ́ aà né Aazia zɔ́le aà gbεu.

Yudaɔ́ kí Yosafa

(2Lad 20.31-21.1)

41 Isailio kí Ahabu kpalablea wè síiɔ́de guu ɔ́ Asa né Yosafa gè Yudaɔ́ kía ū.

* 22:17 Nao 27.17 † 22:19 Isa 6.1 ‡ 22:19 Yob 1.6 § 22:22 2Tes 2.11-12

42 Aà wè bla sɔosaide guu ɔ̀ à kpalablèu, à zòlè báawa Yelusaleũ wè baasɔɔe. Aà da tón Azuba, Seli néé.

43 A zè ní a mae Asa yákeaɔ yápii musue, i pãaleɔ, à yá pɔ́ Dii yei kè.

44 N beeo i gulesí pɔ́ wa bòɔ daaño. E tia wĩɔ sa'owâe, wĩɔ tulaletikateɔ we.

45 Yosafa na ní Isailiɔ kíaɔ.

46 Aà yá kɪniɔ ku Yuda kíaɔ ladau, à negɔnkeyãɔ ní zɪ pɔ́ a kàɔ pii.

47 Táakpɛ káalua kɪni pɔ́ gò aà bùsuu za a mae Asa gɔɔɔ, à ní mĩde píie.

48 Eɔũ bùsu kía vɪɔ, ɔ́ Yosafa dɔaana dɪlené.

49 A ísia gó'ilenɔ̀ kè aa gé vua séi Ofii, kási aai e bò ní táo ísiaaɔ, ɔ́ aa wĩwi Eziɔgebɛɛɛ.

50 Gɔɔ bee ɔ́ Ahabu né Aazia ò Yosafae aà to a gbéɔ da ísiaa ní aà gbéɔ sãnu, ɔ́ Yosafa i weio.

51 Ké Yosafa gà, wà aà mia kpàkɔi ní aà deziɔ Davidi wéleu, ɔ́ aà né Yolaũ zòlè aà gbɛu.

Isailiɔ kɪ Aazia

52 Yudaɔ kɪ Yosafa kpalablea wè gèɔ ní plaode guu ɔ́ Ahabu né Aazia gò Isailiɔ kía ũ Samali, à zòlè báawa wè plaɛ.

53 A yá pɔ́ Dii yeio kè à zè ní a de ní a dao yáɔ ní Neba né Yeloboaũ pɔ́ Isailiɔ dà duunau yákeaɔ.

54 A zɔ̀blè Baalie à aà sìsi, ɔ́ à Dii Isailiɔ Lua pɔ́ fèlèè lá a mae kèwa.

KIAO LA PLAADÉ

Yá pò kú láe bee guu

Láe bee Isailio ní Yudaó kpala yá gbézão bɔɔlekèwɛɛ.

Lɛɛ 1 e 17 lé gbé pò aa kpalablè e Isailio kpala àò gé midɛi owɛɛ. Isaili kíapio swá gbãa, aa pãkpà Luazi, ò Lua tò Asilio kí Samanasaa Isailio mɛɛwia Samali sí, à tà ní Isaili gbɛɛo a bùsuu. Yápi kè e wàò gé Yesu Kilisi ii wè 720 taawa. Goo bee ànabi Elia gɛɛ Elizi mé lé zíkɛ (2-13).

Lɛɛ 18 e 25 Yudaó kpala pò gè ado e wè basoplakwi yã'ò, e Babiloni kí Nebukanɛza gè Yelusaleũ síò e wàò gé Yesu Kilisi ii wè 587. Kí Nebukanɛza Lua kpé wíwi, ò tà ní Yuda bui gbɛmaa a bùsuu nípii (25).

Elia ní kí Aaziao

¹ Ahabu gaa gbɛa Mɔabuɔ nízia sí Isailioɔwa.

² Goo pò Aazia bàɛ za a kpɛdiakɔa fɛnɛntiu Samali, àlɛ gyãkɛ. Ǿ à gbéɔ zì à mɛ: A gé Ekeloni dii Baalizebu laimɛɛ, tó má gbágbã ní gyãɛ beeo.

³ Ǿ Dii Malaika ò Tisebɛ gbé Eliaɛ: Fɛlɛ gé dai Samali kía zinaɔlɛ, ní ní la, Lua ku Isaili bùsuuoɛ, ò aalɛ gé yágbeai Ekeloni dii Baalizebuwaa?

⁴ A yáí ma mɛ Aazia a fɛlɛ lii pò a wúlewàwao, a gae. Ǿ Elia gɛ ò màa.

⁵ Ké zinapio èa tà kí kíí, ò à ní lá à mɛ: Akea a ea sui?

⁶ Ǿ aa wèwà aa mɛ: Gɔɛɛ mé mò dàwálɛ, a òwɛɛ wà ea su, wí onɛ, Dii mɛ á kú Isaili bùsuuoɛ, ò n gbéɔ zì yálai Ekeloni dii Baalizebuwaa? A yáí níyɔ fɛlɛ lii pò ní wúlewàwao, níyɔ gae.

⁷ Ǿ kí ní lá à mɛ: Gɔɛ pò mò dàálɛ à yá'òɛpi dɛ kpelewa ní?

⁸ Aa wèwà aa mɛ: Pókã ula gɔɛpi daa, mé a báa asana dɔa.* Ǿ kí mɛ: Tisebɛ gbé Elian wɛ.

⁹ Kí a zígɔ gbɛɔn blakwi ní ní dɔaanao zì Elia kúí, ò aa gè aà lè zɔlɛa sísi musu. Dɔaanapi òè: Lua gbé, kí mɛ pila!

¹⁰ Elia wèwà à mɛ: Tó Lua gbén ma ũ, té bɔ luabɛ, i kũma† ní n zígɔ gbɛɔn blakwiɔ. Ǿ té bɔ luabɛ, à kũmá nípii.

¹¹ Ǿ kí èa zígɔ gbɛɔn blakwi páleɔ ní ní dɔaanao zì bɔ. Dɔaanapi mɛ: Lua gbé, kí mɛ pila kpakpa!

¹² Elia òè: Tó Lua gbén ma ũ, té bɔ luabɛ, i kũma ní n zígɔ gbɛɔn blakwiɔ. Ǿ Lua té gbàɛ, à kũmá nípii.

¹³ Ǿ kí èa zígɔ gbɛɔn blakwi páleɔ ní ní dɔaanao zì a gɛn àaɔdeí. Dɔaanapi gè kùlɛ Eliaɛ à awakpàè à mɛ: Lua gbé, mapi ní n zòblɛna gbɛɔn blakwiɛ beo, wá wɛni da gbia.

¹⁴ Tɛ bɔ luabɛ à kù dɔaana gbɛɔn pla káauɔwa ní ní zígɔɔ píi. Tiasa sɔ ma wɛni da gbia.

¹⁵ Ǿ Dii Malaika ò Eliaɛ: Pila gɛaàno, nísu víakɛèo. Ǿ à pila, aa gè kípi kíí sãnu.

¹⁶ Ǿ Elia ò kípiɛ: Dii mɛ á kú Isaili bùsuuoɛ, ò n gbéɔ zì yálai Ekeloni dii Baalizebuwaa? A yáí tò níyɔ fɛlɛ lii pò ní wúlewàwao, níyɔ gae.

¹⁷ Ǿ kí Aaziapi gà lá Dii dà Eliaɛ a òwa.

Yudaó kí Yeholaũ, Yosafa né kpalablea wè plaade guu ò Yolaũ zòlɛ Aazia gbɛu, ké Aaziapi nɛgɔɛ vío yáí.

* 1:8 Mat 3.4, Maa 1.6 † 1:10 Luk 9.54

18 Aazia yá k̄niɔ ku Isaili kíà ɔ laɔu.

2

Dii Elia se suaɔ a k̄i

- 1 Lá Dii Elia sè ní zàao à sùò a k̄in ke: Ké Elia ní Elizio b̀ò Giligali, aa be zéu.
- 2 Ǿ Elia ò Elizie: Ze laaɔ! Dii ma z̄i Beteli. Ǿ Elizi mè: N Dii kuaɔ ní n kuaɔ má k̄ɛmao. Ké aale gé Beteli,
- 3 ǿ ānabiɔ ḡalide p̀ó kú Beteliɔ b̀ò m̀ò Elizi là aa mè: Asa ní d̄õ ké Dii lé n dii sima gb̄ao lò? A wèma à mè: Má d̄õ. A níle!
- 4 Ǿ Elia ò Elizie: Ze laaɔ! Dii ma z̄i Yeliko. A wèwà à mè: N Dii kuaɔ ní n kuaɔ má k̄ɛmao. Ǿ aa gé Yeliko.
- 5 Anabiɔ ḡalide p̀ó kú Yelikoɔ b̀ò m̀ò Elizi là aa mè: Asa ní d̄õ ké Dii lé n dii sima gb̄ao lò? A wèma à mè: Má d̄õ be! A níle!
- 6 Ǿ Elia ò: Ze laaɔ! Dii ma z̄i Yuud̄ie. A wèwà à mè: N Dii kuaɔ ní n kuaɔ má k̄ɛmao.
- Ǿ aa tek̄si,
- 7 ānabi gb̄ɛɔn blakwiɔ ténzi. Ké gb̄ɛɔn plapiɔ zè Yuud̄e baa, ǿ ānabipio zè k̄aa.
- 8 Ǿ Elia a ulada b̀ò kp̄aaũ à í lèò, ǿ ípi z̄ɛ za baala e baale, à g̀ò gugii ũ, ǿ gb̄ɛɔn plapiɔ bùawà.
- 9 Ké aa bùa, Elia Elizi là à mè: Bó ní ye mà ken e Lua àò gé ma síimai? Elizi wèwà à mè: To n ānabikegb̄aa p̀ó ní v̄i ḡõm e le pla.*
- 10 Ǿ Elia ò: Yá p̀ó ní gb̄èapi z̄i'ũ. Ḡoo p̀ó Lua lé ma sima, tó n ma e, a ḡõn e. Tó ni ma e s̄o, n̄ȳo eo.
- 11 Ké aale yápi o, aale gé màa, ǿ s̄õgo tede ní s̄õ tede ní k̄ék̄wa, ǿ Elia tà musu ní zàao.
- 12 Ké Elizi è, à wiilè à mè: Baa! Baa! N ka Isailio z̄ikas̄ogo ní a s̄õdeɔwa.† I aà e lo, ǿ à a p̀okasaɔ ga p̄aa.
- 13 A Elia ulada p̀ó wòlowà à kwè sèle, ǿ à èa gè zè Yuud̄e baa.
- 14 A í lè ní Elia ulada p̀ó á k̄upio à mè: Dii Elia Lua ku máe? Ké à í lèò màa, ǿ à z̄ɛ za baala e baale, ǿ à bùa.
- 15 Anabiɔ ḡalide p̀ó b̀ò Yeliko lé gwa, ǿ aa mè: Elia ānabikegb̄aa g̀ò Elizie. Ǿ aa m̀ò dàaàle aa k̄ulè
- 16 aa mè: Wápio n z̀òblenaɔ, wá ḡõsa gb̄aa gb̄ɛɔn blakwiɔ v̄i. Aa gé n dii welei. Wiliɔ d̄õ tó Dii Nisina aà se zù gb̄èsis̄ie musu ge guzul̄eue. Ǿ Elizi mè: Asu ní z̄i.
- 17 Aa nàewà e à k̄èè ḡekpanweia yá ũ, ǿ à mè: A ní z̄i. Ǿ aa gb̄ɛɔn blakwipio gb̄ae, aa kp̄alèkè Eliaz̄i ḡoo àaõ, aai b̄owà.
- 18 Ké aa èa sù, aa Elizi lè Yeliko, ǿ a ònè: Mi oé ásu ḡeo lé?

Elizi dabudabu s̄ia

- 19 W̄élepideɔ ò Elizie: Gwa dii! Wá w̄éle k̄alea maa lá ní èwa. A í mé nao, a t̄ole lí p̄e keo.
- 20 Ǿ à mè: A wisika ta dafuu à m̄om̄e. Ǿ wà m̀òè.
- 21 A gè nib̄onai, ǿ à wisipi k̄au à mè: Dii mè a ípi ỳòkè. Ipi a mó ní gaga ge t̄ole p̄ekesaio lo.‡
- 22 Ǿ ípi maakù e ní a gb̄ao lá Elizi òwa.
- 23 Ké Elizi b̀ò we, àle gé Beteli. Ḡoo p̀ó a be zéu, ǿ èwaasona e b̀òle w̄éle guu, aa aà kè p̀óɔp̄oo aa ò: Migbaa, n̄ȳo gé! Migbaa, n̄ȳo gé!
- 24 A lili web̄iimá, à ní ká ní Dii t̄oo. Ǿ w̄aio b̀òle líkp̄eu mèn pla, aa né gb̄ɛɔn bla ní plaopio z̄èz̄e.

* 2:9 Iko 21.17 † 2:12 2Kia 13.14 ‡ 2:21 B̄oa 15.22-26

25 Ké Elizì b̀̀ we, à gè Kaameli, ̀̀ à èa tà Samali.

3

M̀̀abu ̀̀rízià sia Isailiwa

1 Yuda ̀̀ kí Yosafa kpalablea wè̀̀ bao plasaide guu ̀̀ Ahabu né Yolaũ g̀̀ Isailio kía ̀̀ Samali, à z̀̀le kpalau wè̀̀ kuεplae.

2 A yá p̀̀ Dii yeio kè̀̀, àma i ka a de ní a dao p̀̀wao. A Baali gbε p̀̀ a mae p̀̀le bìle,

3 àma à zè̀̀ ní duuna p̀̀ Neba né Yeloboaũ Isailio dà a keauo, i p̀̀aalè̀̀o.

4 M̀̀abu ̀̀ kí Mesa sã kp̀̀asa ̀̀ ví, ̀̀ sã̀̀ὲ̀b̀̀l̀̀nao falub̀̀ Isailio kíae m̀̀n ̀̀aas̀̀s̀̀o lεε bas̀̀o (100.000) ní sã̀̀sa m̀̀n ̀̀aas̀̀s̀̀o lεε bas̀̀o (100.000) ká̀̀o.

5 Ké Ahabu g̀̀, ̀̀ M̀̀abu ̀̀ kía azia s̀̀ Isailio kíawa.

6 Weg̀̀o kí Yolaũ b̀̀ Samali à Isailio k̀̀aa píi.

7 A gbé̀̀ z̀̀ Yuda ̀̀ kí Yosafawa à m̀̀: M̀̀abu ̀̀ kía azia s̀̀a. Nỳ̀ geman ̀̀ z̀̀kai ní M̀̀abu ̀̀o lé? A wè̀̀wà à m̀̀: Má gé, asa wá douε. Ma z̀̀g̀̀oá n z̀̀g̀̀one, ma s̀̀oá n s̀̀one.

8 Ké Yosafa m̀̀, ̀̀ à Yolaũ là à m̀̀: Má oi wá séleu wá gè lélemáí? Yolaũ wè̀̀wà à m̀̀: Wá séle Edoũ guwaiwaiue.

9 ̀̀ Isailio kía dàzeu ní Yuda ̀̀ kíao ní Edoũ kíao. Ké aa p̀̀ gui g̀̀o sopla, ̀̀ í làa z̀̀g̀̀owa ní ní p̀̀tuoo.

10 ̀̀ Isailio kía m̀̀: Yá g̀̀! Dii wá kía gbè̀̀n àa ̀̀o k̀̀aa, ̀̀ à wá ná M̀̀abu ̀̀ne ní oziá?

11 ̀̀ Yosafa m̀̀: Dii ànabie ku la aà Dii lawεeo lé? ̀̀ Isailio kía íwae m̀̀: Safata né Elizì ku la. ̀̀me í íka Eliae a owa yáa.

12 ̀̀ Yosafa m̀̀: Dii yá kuwà. ̀̀ Isailio kía ní Yosafao ní Edoũ kíao gè Elizì kíi.

13 ̀̀ Elizì ̀̀ Isailio kíae: Wá yá k̀̀'è má ní? Gé n de ní n dao táadeo kíi. ̀̀ Isailio kía wè̀̀wà à m̀̀: Aawo! Wá kía gbè̀̀n àa ̀̀o, Dii mé wá k̀̀aa, àle wá na M̀̀abu ̀̀ne ní ozi.

14 ̀̀ Elizì ̀̀: N Dii Z̀̀g̀̀de p̀̀ mi z̀̀kè̀̀ kuao, mé i ke Yuda ̀̀ kí Yosafa wé yáí no, má wεε mà n gwa seo.

15 A m̀̀mεε ní m̀̀onlεnao. Ké m̀̀onlεnapi ná a leawa, ̀̀ Dii gbãam̀̀ Elizìwa

16 à m̀̀: Dii m̀̀ à eỳ̀ỳ̀ swa'εε beeu.

17 Dii m̀̀ á z̀̀aà'iana ní louo eo, kási í a swa'εε bee paε, í mi ní á zuo ní á z̀̀aà'inao.

18 Dii kíi yápiá faaiε. A M̀̀abu ̀̀ naé á ozi lε.

19 A léle an wéle maa bíideo wa píi, í lí p̀̀ wí a be bleo z̀̀z̀ píi, í nibo nao wena píi, í bugbe kefenao ̀̀okpa ní gbεo píi.

20 Ké gu d̀̀ sa k̀̀o og̀̀, ̀̀ í b̀̀ Edoũ bùsu oi à dà t̀̀olea píi.

21 Ké M̀̀abu ̀̀ mà kípi ̀̀ m̀̀ z̀̀kair̀̀ǹ̀, aa gbé̀̀ p̀̀ kà p̀̀ naà̀zi ̀̀o sisi píi néfēnen gbè̀̀z̀̀, ̀̀ aa ní k̀̀aa ní bùsu z̀̀leu.

22 Ké aa f̀̀le k̀̀, íatē d̀̀a ípiwa ní aε, a dené téεε lán auwa.

23 ̀̀ aa m̀̀: Aun we! Kípi ̀̀ líaa ní k̀̀o aa k̀̀ d̀̀dεε fá! M̀̀abu ̀̀, wá gé ní p̀̀o séleí!

24 Ké aa kà Isailio b̀̀ou, ̀̀ Isailio f̀̀le lèlemá, ̀̀ M̀̀abupio lèk̀̀wa. ̀̀ Isailio s̀̀ ní bùsuu aa ní dedε.

25 Aa ní wéle wíwi, baade gbε sèle z̀̀zu bugbe kefenao ̀̀ aa dà bugbepi ̀̀a píi. Aa nibo nao wena píi, aa lí p̀̀ wí a be bleo z̀̀z̀ píi. An mεεwia Kilalεε mé g̀̀ ado lésoleso, ̀̀ gbè̀̀zunao líai, aale wélepi bíi papa ní gbè̀̀ gbè̀̀ne.

26 Ké M̀̀abu ̀̀ kía è wa ye ziblewa, ̀̀ à f̀̀ndadeo sè gbè̀̀n ̀̀aa àa ̀̀ ní bas̀̀o (700), aa gbé̀̀pi k̀̀aaε Edoũ kía tufawa, ̀̀ aa f̀̀a.

27 Ǿ à a negõe sèia pò a kpalable a gbèu sè sa'òò bíiwa. Ǿ gili gè Isailiõgu, aa gò Mòabuõla aa tà ní bùsuu.

4

Gyaa nisi tũyá

1 Anabio gáli gbèe na wiilè Eliziwa à mè: Ma zá pò de n gbé ũ gà. N dõ ké n gbépi Dii vía ví. Aà fiade lé mó ma negõe gbèõn plaõ sélei a zõõ ũe.

2 Ǿ Elizi òè: Bó ní ye mà kenèi? Bó ní ví n kpéui? A mè: Mapi n zòblena, nísi pò kú tũu guu we bàasio má pòe vío.

3 Ǿ Elizi mè: Bõ gāae, ní ta giio gbèagbèa n gbédeeõwa píi, i ke yõõnõõ no,

4 ní gè kpéu n zetaále ní n néõ, níõ nísika tapiõ guu, ta pò pà niõ dile saalo.

5 Ǿ nòepi fèle bõ aà kíi, à gè lé ke màa. A gè kpéu ní a néõ à zetà, aale ta dõè, õ àle nísikakau.

6 Ké tapiõ pà píi, a ò a né doe aà ta dõ, õ a òè ta ku loõ, õ nísipi zè kyó.

7 A gè a ò Lua gbépi, õ Lua gbépi mè: Ge n nísipi yía, ní fiabodõ, mpi ní n néõ íõ pòble ní a kini pò gõõ.

Elizi Sunẽũ nòe né vua

8 Gõõewa Elizi gè Sunẽũ. Nòe tõe ku we, à nàewà aà pòble a be, õ a blè. Za gõõ bee tó àle gè we, í bõle pòble wee.

9 Ǿ nòe tõe pì ò a zá: Má dõ ké gbé pò ìõ gè la mòmòmopiá Lua gbé zálalae.

10 Wà kpé néna di wá kpé musu, wí lii dileè we ní táabũnuo ní kilao ní filiao. Tó à mò wá gwai, ìli pila we.

11 Gõõewa ke Elizi mò we, à pìla a kpépiu, a wùleau.

12 Ǿ a ò a zíkèna Geazie. Sunẽũ nòepi sísi. Ké à aà sísi, õ à mò zè Elizi ae.

13 Ǿ Elizi ò Geazie: Oè à dèkà à pòe beeo kèwèe píi. Bó a ye wà kee sõi? A ye wà a yá'ò kí ge zìgõõ dõaanaea? Ǿ nòepi mè: Kua ma ua pòe lé késãao.

14 Ké nòepi bõ, õ Elizi mè: Bó wà keèi? Ǿ Geazi wèwà à mè: A negõee vío, mé aà zá zikù.

15 Ǿ Elizi mè: N aà sísi. Ké à aà sísi, õ à mò zè kpèele.

16 Ǿ Elizi òè: Zii maa'i níyõõ negõe kpaã n kùe. * Ǿ nòepi mè: Aawo Lua gbé ma dii, ísu eeto mapi n zòblenaõ.

17 Ǿ nòepi nòsĩ. Ké wè sù, à ne'ĩ gõe ũ lá Elizi òewa.

18 Népi gbáakù. Gõõewa à gè a mae lè bua pòkekènaõ kíi.

19 Ǿ a ò a maepie: Ma mie! Ma mie! Ǿ aà maepi ò a zíkènae: Népi se taò a dae.

20 Ké à aà sè taò a dae, õ aà dapi aà se kpà a gbáa. Ké íatè kà minanguo, õ à gà.

21 A dèdeaànõ Lua gbépi kpéu, à aà wùle aà liiwa, õ à bõ à zetàaàle.

22 A a zá sísi, õ a òè: Zíkènaõ do gbaemee ní zàa'inao. Má ye gé Lua gbépi kíi kpakpae. Má su tia.

23 Ǿ à aà là à mè: Bóyái níle gé aà kíi gbái? Mõ dafu ge kámabogõõzín gbãõ. Ǿ nòepi mè: Yãe kuo.

24 A káoyè zàa'inae à dīkpe, õ a ò a zíkènae: N a lé kú wà gé. Nsu zeo, sema má òne bàasio.

25 Aa dàzeu aa gè Lua gbépi kíi Kaameli gbèsísí musu. Ké Lua gbépi aà è kãaa, a ò a zíkèna Geazie: Sunẽũ nòe gwa, àle mó kee!

26 Bàale gé daiaàle, ní aà la, tó a aafia ní a záõ ní a néõ. Ǿ nòepi wèwà à mè: Aafiae!

* 4:16 Daa 18.14

27 Ké à kà Lua gbépi kí gbèsisipi musu, ɔ à aà kù a gbáwa. Ké Geazi m̀ ɔzɔiaàzi, ɔ Lua gbépi m̀: N aà to we. Aà ǹse ò̀kpàe, ɔ Dii ùlemεε, i a yá'omεεo.

28 ɔ ǹɔepi m̀: Ma dii, ma negɔε gbèama yà? Mi me r̀su ma wetotonkeoo lé?

29 ɔ Elizi ò Geaziε: N n ula kãaa ǹ kù. Ma lípana se bàale. Tó n kpaaú ǹ gbèeo, r̀su f̀kpawào. Tó gbèe f̀kpàma s̀, r̀su weo. Ge ǹ ma lípanapi di népi oaa.

30 ɔ népi da m̀: N Dii kuao ǹ n kuao má tá n saio. ɔ à b̀ tɛaàzi.

31 Geazi d̀aané à gè lípanapi di népi oaa, āma i kíikεo, i yāe keo. ɔ Geazi èa gè dà Elizile, a ò̀: Népi i vuoo.

32 Ké Elizi kà kpépi kí, à népi è wùlea a liiwa gè.

33 ɔ à gè à zetà, à wabikè Diiwa.

34 ɔ à wùle népiwa. A lepè aà léwa, à wεpè aà wéu, à ɔdàda aà ɔɔu, à kùà ká màamawà e aà me gè wáa kù.

35 Elizi f̀lewà, àle taa'o kpépiu, à gé le à su la, ɔ à èa gbesed̀i népiwa b.† ɔ népi nisà gēn soplà à a wé wè.

36 ɔ Elizi Geazi s̀si a ò̀: Sunεũ ǹɔepi s̀si. Ké à m̀, ɔ Elizi ò̀: N n né sé.

37 A gè kùle aà gbázi à wùlè, ɔ à a népi sè b̀ò.

Anabiɔ gáli ble yá

38 Elizi tà Giligali. Goo bee imina kà bùsupiu. Anabiɔ kãaaa aà ae, ɔ a ò a zikenapiε: Dàa dite. Do kuu ānabipione.

39 Ké an gbèe gè dopoo wεlei bua, ɔ à b̀ b̀bo sè p̀wa. A a be b̀bo kà a ula pai. Ké à s̀ò, ɔ wa p̀apaa wa kà dou, gbèe d̀ lá a deo.

40 Ké wà dopi dà gbépiɔne aa p̀bleò, ké aa ìε, aa wiilè aa m̀: Lua gbé, ga ku dàapiuε. ɔ aai f̀ blèo.

41 ɔ Elizi m̀: A p̀eti sé m̀ò. ɔ a dā kà dàapiu à m̀: Dāné aa ble. ɔ p̀vāipi làa dàapiu.

42 Gbèe b̀ Baali Salisa à m̀ Lua gbépiε ǹ p̀ε p̀ wa kè ǹ p̀wen séiao m̀n bao ǹ mase dafuo. ɔ Elizi m̀: Kpa gbépiɔwa aa só.

43 ɔ aà zikena aà là à m̀: Gbépiɔ gbèon basooε, kpelewa má bee dilenéi? A wèwà à m̀: Kpámá aa só, asa Dii m̀ aa soε, a k̀ni i ea g̀.

44 ɔ a dilené aa s̀ò a k̀ni g̀ lá Dii òwa.

5

Naama gbágbáa ǹ a kusuo

1 Naama mé Siliɔ kía zīgɔ̀ d̀aana ũ. A beεε v̄i a diie mé t̄deε, asa aà sabai Dii tò Siliɔ zible. Negɔnaε z̄i guu, ɔ kusu aà lè.

2 Goo p̀ Sili zīgɔ̀ gbāam̄nedeo gè Isaili bùsuu yāa, aa nen̄enae kù, ɔ à g̀ Naama na zikena ũ.

3 ɔ nen̄enapi ò a diipie: Tó n z̄á gè ānabi p̀ó kú Samali kí lé, ānabipi a aà gbágbā ǹ a kusuoε.

4 ɔ Naama gè kí kí à m̀: Wéndia p̀ó b̀ Isaili bùsuu ò kéwa kéwa.

5 ɔ Siliɔ kía m̀: Fεle gé. Má lákε Isailiɔ kíaε. ɔ Naama ānusu nāaa kiloo àaa do ǹ basoplao ǹ vuao kiloo bàaɔkwi ǹ uladao m̀n kwi.

6 A gè ǹ taala p̀ó kí kè Isailiɔ kíaεpio b. Lápi guu kí m̀: Ma lāe bee kpāsāne ǹ ma ìwa Naamao, ké ǹ e ǹ aà gbágbāmεε ǹ a kusuoε.

† 4:35 1Kia 17.21

7 Ké Isailio kía lápi kyokè, à a ulada ga kè à mè: Luan ma ù ké mà to gbé ga ge mà to gbé à aafiaa? Bóyái à gbépi gbàea mà aà gbágbā ní a kusuoi? A gwa à gwa, àle ma léwεε fá!

8 Ké Lua gbé Elizi mà Isailio kía a ulada ga kè, à lékpāsākèè à mè: Bóyái n n ulada ga ní kèi? To gbépi mo ma kíi, io dō ké ānabi ku Isaili būsuu.

9 Ǿ Naama gè a sógou, à gè zè Elizi kpé kpele.

10 Ǿ Elizi gbé zìwà à mè: Ge n nziá kpále Yuudē íu gēn soplá, n me i ea su a gbεu wásawasa.

11 Ǿ Naama pò pà, àle tá à mè: Mále e a bo a kpéu à mo ze ma ae, i Dii a Lua sísi, i ododomala, ma kusupi i láaea?

12 Damasi swao Abana ní Faapao í maa de Isaili swao íao lé? Má fō mà azia kpálekpaleu we mà gō wásawasao lé? Ǿ à èa ní pofeo, àle tá.

13 Ǿ aà íwao sōaazi aa mè: Baa, tó ānabipi yá zì'ũ dànε yāa, nýō keo lé? Lá a ònε n nziá kpále íu, ní gō wásawasa, bee mé a n fua?

14 Ǿ à gè azia kpálekpale Yuudē íu e gēn soplá lá Lua gbépi òèwa. Ǿ aà me èa sù a gbεu wásawasa lán èwaasonawa.*

15 Ǿ Naama ní a íwao èa gè Lua gbépi kíi m̄pii, à zè aà ae à mè: Má dō sa ké diie ku guei dúnia guuo, sema Isaili būsuu bàasio. Gba pò mapi n zòblena ma m̄òε bee sí.

16 Ǿ Elizi mè: N Dii pò mi zíkèè kuaò má sio. Naama nàewà aà sí, ní beeo à gí síi.

17 Ǿ Naama mè: Tó ni sio, mapi n zòblena ma gba zé mà bùsu se sōbaon aso pla, asa má sa'o dii pálewa bo, sema Dii.

18 Dii sùuukemanò ní yáε beeo. Tó ma kía gè kúlei Limεe a kpéu mé ma ge aà kpái, tó ma kuleaànò Limò kpépiu, Dii lí sùuukemanò ní yápio.

19 Ǿ Elizi òè: Ka be aafia!

Ké à dàzeu, à táa'ò yoo,

20 Ǿ Lua gbé Elizipi zíkεna Geazi láasookè à mè: Ma dii tò Sili gbé Naamapi lé tá pā, i pò pò à m̄òε sio. N Dii kuaò má péleaazi mà pœ siwàε.

21 Ǿ Geazi pèle Naamazi. Ké Naama è a té ní kpe ní bao, Ǿ à bò a sógou, àle aà dá. Ké à kà, Ǿ Naama aà là à mè: Aafiaa?

22 A wèwà à mè: Aafiaε. Ma dii mé ma zima, à mè ānabio gāli èwaaso gbēon plaε mé bò Eflaiũ buio bùsu gusisideu aa mò a kíi tia. N ní gba ānusu kiloo bla ní uladao mèn pla.

23 Ǿ Naama mè: Anusu kiloo basiiō sí. A nàewà a kàè bāniu mèn pla ní uladao mèn pla. A kpà a íwa gbēon plaowa, Ǿ aa sè aa dōaaa Geaziε.

24 Ké aa kà Elizi be sísi musu, Ǿ Geazi pópío símá a kàle a kpéu, Ǿ à gbépio gbàε aa tà.

25 Ké à gè zè a dii Elizi kíi, Ǿ Elizipi aà là à mè: Geazi, má n geui? A wèwà à mè: Mapi n zòblena, mi gé gueio.

26 Ǿ Elizi òè: Ké gōepi bò a sógou, àle n dá, ní dō ma nisina kunnò weo lé? Anusu ge uladao siama gōon lao, ge kù kpéu ge vēebuō ge sāō ge zuō ge gōε ní nœ zíkεnao.

27 Naama kusu a gōnεε ní n buio e gōpii. Ké à bò Elizi kíi, Ǿ kusupi líaala púuu lán buawa.

6

Mò fua ía

1 Anabio gāli gbēε ò Elizie: Gu pò wí kōkāaakeunnò gwa, à kèwēε fēneũ.

* 5:14 Luk 4.27

2 Wà gé Yuudēi, wá baade i za paa, wí wá kōkāaakεkpe dō we. Ǿ Elizizi mē: A gé.

3 Ǿ an gbēe mē: Nyō géwanō lé? A wèwà à mē: Má gé.

4 Ǿ aa gè sānu. Ké aa kà Yuudēi, aale lizōzō.

5 Ké an gbēe lé za zō, Ǿ aà mōo wò zù íu potou, Ǿ à wiilè Elizizi à mē: O'o dii, ma mōopi sēmáe fá!

6 Ǿ Lua gbēpi mē: Mákíi à zùu súsui? Ké a òlòè, Ǿ Elizizi lizò a zù íu we, Ǿ mōopi fù.

7 Elizizi mē: Sé! Ǿ gbēpi òbò a kù.

Sili zigō gbāamōnedo vīakūa

8 Silió kía fēle Isailiowa ní zío. A lekpaafi ní a iwāo, Ǿ a òné gu pò á bòokpau.

9 Ǿ Lua gbēpi lékpāsākè Isailió kíaε à mē aào gupi dōa, asu gēao, asa Silió lé mó weε.

10 Ǿ Isailió kía gbēo zì gu pò Lua gbēpi a yā'òepiu. Māa Elizizi ìo ledawà mōomōo, Ǿ ì to wào gupio dōa.

11 Ǿ Silió kía pò pà yāpi musu. A a iwāo kàaa, Ǿ à ní lá à mē: Wá gbé kpele mé de Isailió kía gbé ūi? A omεε.

12 Aà iwāpio do wèwà à mē: Ma dii kí, i ke wá gbēeá aà gbé no. Isaili būsū ānabi Elizizi mé ì yá pò ní o za n kpea dau siu Isailió kíaε.

13 Ǿ kíapi mē: A ge aà wεεε gu pò a kuu, mí gbēo zì aà kúí. Ǿ wa òè: A ku Dotanie.

14 Ǿ kía zigōo gbàε we dasidasi ní sōdeō ní zikasōgoo. Aa gè we gwāasina, aa ìa wélepizi.

15 Ké Lua gbēpi zíkēna fēle káaukaau, à gè bīi kpe, Ǿ à zigōpio è liaa wélei ní sōdeō ní zikasōgoo. Ǿ a ò Elizipiε: O'o dii, wá ke kpelewa ni?

16 A wèwà à mē: Nsu to vía n kūo. Gbé pò kúwanōo dasi de gbé pò kúrínōola.

17 Ǿ Elizizi wabikè à mē: Dii, ò aà wé kēè. Ǿ Dii zíkēnapi wé kēè. Ké à gugwà lo, Ǿ à sōdeō ní sógo tedeō è liaa Elizizi, aa ì sīspia.

18 Ké Silió lé mó Elizizi kúí, Ǿ à wabikè Diiwa à mē: To gbēpio vīakū. Ǿ Dii tò aa vīakù lá Elizizi a wabikèwawa.

19 Ǿ Elizizi ò Sili zigōpioε: Zée bee no! Wéleε bee no! A temazi, mí géánō gbé pò ále wεεε kúí. Ǿ à gèrínō Samali.

20 Ké aa gè wélepui, Ǿ Elizizi mē: Dii, ò ní wé wēné sa. Ké Dii ní wé wēné, aa gugwà aa è Samali wa kuu.

21 Ké Isailió kía ní é, à Elizizi là à mē: Mā ní dεde yā? Baa, mā ní dεdeε?

22 Ǿ Elizizi wèwà à mē: Nsu ò ní dεdeo. Ni gbé pò ní kúkū zilaúo dεde yā? Pēε kpámá aa só, í kpámá aa mi, aai gbasa tá ní diiwa.

23 Ǿ kí blesakèné, aa pōgbè aa imí, Ǿ aa ní gbáε, aa tà ní diiwa. A gbēa Sili zigō gbāamōnedo i εa mō sīi Isaili būsū lo.

Sili koezōa Samalizi

24 Gōoplā gbēa Silió kí Benadada a zigōo kàaa píi, Ǿ aa mò koezò Samalizi.

25 Ǿ nōana gbāakù Samali wéleu. Wá koezōñzi e wàle zaa'ín mi yia ánuu kiloo do, felenguulu gbò zaa néna le do sō ánuu owatē sōo.

26 Ké Isailió kía be bīi musu, Ǿ nōεε wiilèwà à mē: Ma dii kí, ma suaba.

27 Ǿ kípi òè: Tó Dii i n suabao, má e mā n suaba má ni? Pówēngbékíi ge vēfēkíi pōe víe?

28 Ǿ à éa aà là à mē: Bómε n lei? Ǿ nōepi wèwà à mē: Nōεε mé òmεε mà mó ní ma nεgōεo wá so gbā, zia sō wí a pò só.

29 Ǿ wa ma né fùukè wá sò. Ké gu dè, ǿ má òè aà mó ní a pòo sǿ wà só,* asi za gwò bee à a pò ùle kèe.

30 Ké kí nǿepi yāmà, à a ulada ga kè. Lá a be bíi musu màa, ké wà wesè wà aà gwà, wa è a ulakasaò daa a uladapi zíe.

31 Ǿ kí mè: Tó mi Safata né Elizi mi zǿ gbāo, Lua yāpāsíkemee bèebèe.

32 Elizi zǿlea a kpéu ní gbèzǿǿ. Ǿ kí gbé zì aà dǿaa gé Elizi kúie e àò ká. E zínapi àò gé kái we, ǿ Elizi ò gbèzǿǿpiǿne à mè: Gbèdenaò gbé zì, àle mó ma mi zǿi. A laaika! Tó zínapi kà, à zetaè, ásu to aà géo. I aà dii kèse kǿfi ma dǿ aà kpeo lé?

33 Gǿǿ pò àle yā'oné, zínapi kà. Ǿ kípí kà à mè: Dii mé yáe bee yīawá, bóyāi ma wé dǿaazi loi?

7

1 Ǿ Elizi mè: A Dii yāma! A mè zia maa'i wa pǿeti yía Samali bíibǿleu zaa le do ánuusu ǿwatè do, pówena zaa le pla sǿ ánuusu ǿwatè do.

2 Ǿ kí kwàasi a zāsí Lua gbépiwa à mè: Baa tó Dii loupǿǿ fǿ, yápi a kee? Ǿ Elizipi mè: Nyǿ wesie, kási nyǿ e ñ bleo.

Kusudeǿ baonakpaa

3 Kusude gbèǿn síǿǿ ku bíibǿleu. Aa òkǿe: Bóyāi wáǿ zǿlea la e wà ge gagai?

4 Tó wa mè wá gé wéle eu, nǿana ku we, wá gagae. Tó wa gǿ la sǿ, ga doupié. Wà fele wà ge na Siliǿ bǿowa. Tó aa wá tó béé, wáǿ ku. Tó aa wá dedee sǿ, wa gagan we.

5 Ǿ aa fèle oosiele, aale gé Siliǿ bǿou. Ké aa kà bǿo léi, aa è gbèe ku weo.

6 Dii tò Sili bǿodeǿ sǿgǿǿ ní sǿǿ ní zǿgǿ dasiǿ kía màe, ǿ aa òkǿe, Isailiǿ kía fiabò Iti kíaǿ ní Egipi kíaǿne aa mǿ lélewáe.

7 Ǿ aa tilè oosielepi gǿǿ, aa ní zwàakpǿo tò we ní ní sǿǿ ní ní zàa'inaǿ. Aa ní bǿo tò we lá a dewa, aa lèkǿwa aa nízia mibǿkii wèele.

8 Ké kusudepiǿ kà bǿopiu we, aa gé zwàakpǿpiǿ do guu, aa pǿblè aa imi, ǿ aa ánuusu ní vuao ní pǿkasaǿ sèle aa ge ùle. Ké aa èa sù, aa gé zwàakpǿe páleu lǿ, aa pǿǿ nàaa aa ge ùle.

9 Ǿ aa òkǿe: Yá pò wále kepi maa. Gbā mé de wà baonakpa, ǿ wá nílea? Tó wa nilé màa e gu gé dǿò, a go a wá gbèe. Wà fele gǿǿ wà ge o kibedeǿne.

10 Ké aa kà we, aa lezù wéle bíibǿledǿanaǿzi aa mè: Wa ge Siliǿ bǿou, wi gbèe e weo, wi gbèe kía mao. An sǿǿ ní ní zàa'inaǿ mé dǿdǿa we, mé an zwàakpǿo kú ní gbèu gboosai.

11 Ké bíibǿledǿanapiǿ lezù aa òné wéleu, ǿ wà a baokpà kibe ua.

12 Ǿ kí fèle gwāasina, a ò a iwaǿne. Má yá pò Siliǿ kèwèe oé. Ké aa dǿ nǿana wá kú gbāa, a yáí ǿ aa bǿle ní bǿou, aa gé ùle sèu. Aale e wá bǿle wéleu, wi wá kúkú béé, wi si wéleu.

13 Ǿ aà iwaǿ do òè: Lá wá Isaili pò wa gǿǿ wa gǿ lee wà gagae, to wà sǿ pò gǿǿ se mèn sǿo, wí ní zǿ yá pò kèpi gwai.

14 Ǿ aa sǿgo sè mèn pla ní sǿǿ, ǿ kí ní gbáe à mè: A ge Sili zǿgǿ gbesele à gwa!

15 Ǿ aa ní gbesele e Yuudèi. Aa è ké Siliǿ tilèe, aa ní pǿkasaǿ ní ní gǿkeǿǿ fàaa zé guu we. Ǿ zínapiǿ èa sù aa yápi síu kíe.

16 Ǿ wà bǿle gé Siliǿ bǿou wà pǿǿ nàaa, ǿ wále pǿeti yia zaa le do ánuusu ǿwatè do, pówena zaa le pla ánuusu ǿwatè do, lá Dii òwa.

17 Kí a kwàasipi díle bíibǿledǿana ùe, ǿ wà ǿzǿwà bǿlepiu à gà, lá Lua gbépi dǿaa ò gǿǿ pò kí mò aà bewa.

* 6:29 Iko 28.53-57

18 A kè lá Lua gbépi ò kíewa à m̀: Wa p̀wena yía zia maa'i Samali bíiboleu zaa le pla ánuṣu ɔwatẽ do, p̀eti zaa le do ánuṣu ɔwatẽ do.

19 Kí kwàasipi mé a zāsi Lua gbépiwa à m̀: Baa tó Dii loupɔɔ f̀, yápi a kee? ɔ Lua gbépi òè: Nyɔ wesi, kási nýɔ e bleo.

20 ɔ à kè màa, wà ɔzòwà bíiboleu, à gà.

8

Ki Sunɛũ nɔɛ bua sɔaaè

1 Elizi ò nɔɛ p̀ à aà né vùpie aà fele ta bùsu p̀leu ní a beɔɔ, i gɔɔplake we, asa Dii ðile nɔana àɔ ku Isaili bùsuu e wè soplae.

2 ɔ nɔɛpi kè lá Lua gbépi òewa. Aàpi ní a beɔɔ aa gè z̀le Filitɛɔ bùsuu e wè sopla.

3 Wè soplapi gbɛa ɔ à b̀ Filitɛɔ bùsupiu à s̀, ɔ à gè wiilei kíwa a be ní a buao yá musu.

4 Gɔɔ bee kí lé faaibo ní Lua gbépi zíkɛna Geazio à m̀: Yāzɔɔ p̀ Elizi kèò dau siumɛɛ.

5 Gɔɔ p̀ àle aà gevua yā'o kíe, ɔ nɔɛ p̀ à aà nɛgɔɛ vùepi m̀ wiilei kípiwa a be ní a buao yá musu. ɔ Geazi m̀: Ma dii kí, nɔɛ p̀ Elizi aà né vùèpin ke.

6 Ké kí yápi làlawà, ɔ nɔɛpi yápi siuè. ɔ kí ò a zíkɛnaɔ doe: Nɔɛpi p̀ɔ sɔaaè ní ble p̀ kè aà buapiu za gɔɔ p̀ à fele la e à gè pèò gbāwao.

Azaeli kí Benadada ðea

7 Elizi gè Damasi. Gɔɔ bee Silio kí Benadada lé gyákeɛ. Ké wa òè Lua gbé m̀ la,

8 ɔ kípi ò Azaeli: P̀ se gé daiò Lua gbéle ò aà gba, ní oè aà Dii lameɛ, tó má fele ní gyáe beeo.

9 ɔ Azaeli Damasi p̀maɔ náaa yiongo aso bla, ɔ à gè daiò Elizile. Ké à kà aà kíi à m̀: N z̀blena Silio kí Benadada mé ma zíma mà n lae, tó a fele ní a gyāo.

10 ɔ Elizi wèwà à m̀: Ge òè a fele ní beeo, āma Dii òlɔmɛɛ a gae.

11 ɔ Lua gbépi webii Azaeliwa e wí gè aà kù, ɔ Lua gbépi ná ɔlɔwa.

12 ɔ Azaeli aà là à m̀: Ma dii, b̀yāi níle ɔlɔbi? A wèwà à m̀: Ké má vāi p̀ nýɔ ke Isailiɔne d̄ yāie. Nyɔ tes̄ ní zegikíɔwa, nýɔ ní èwaasɔɔ ðede ní fēndao, nýɔ ní néo wíwi, nýɔ ní nɔsindeeo puipui.

13 ɔ Azaeli m̀: Mapi n z̀blena, b̀n ma ũ mà gbasa yāzɔɔ bee taa kei? ɔ Elizi òè: Dii òlɔmɛɛ, nýɔ ḡ Silio kía ũe.*

14 Ké à b̀ Elizi kíi, à èa tà a diiwa. Ké kí yá p̀ Elizi ò gbèawà, à m̀: A òmɛɛ nýɔ fele aafia.

15 Ké gu ðò, Azaeli zwàa gèele se kpàle íu, a kù kí oaa, i wekii eo, à gà. ɔ Azaelipi z̀le aà gbɛu.

Yudaɔ kí Yeholau (2Lad 21.2-20)

16 Isailiɔ kí Ahabu né Yolaũ kpalablea wè sɔode guu, Yudaɔ kí Yosafa né Yeholau ná kpalableawa.

17 Aà wè baakwi ní plaode guu ɔ à kpalablè, à z̀le báawa Yelusaleũ wè swaaɔɛ.

18 A zè ní Isaili kíaɔ yákeao lán Ahabu beɔɔwae, asa à Ahabu nenɔɛ sè nɔ ũe, ɔ à yá p̀ Dii yeio kè.

* 8:13 1Kia 19.15

19 N beeo Dii i we Yudaɔ̀ t̀lɔ̀z̀ɔ̀ a z̀b̀lɛna Davidi yáí, asa à lɛgb̀èè à mè aà bui filia aɔ̀ dɔ̀ ɔ̀ɔ̀píiɛ.†

20 Yeholaũpi kpalableɔ̀ɔ̀ ɔ̀ Eɔ̀b̀ũɔ̀ níziá sɪ́ Yudaɔ̀wa‡ aa níziá kía kpà.

21 Ké Yeholaũ gè Saii ní a z̀ikas̀ɔ̀ɔ̀ píi, ɔ̀ Eɔ̀b̀ũɔ̀ líaaàzi ní a s̀ɔ̀godeɔ̀. A f̀lɛ ní k̀ɛ̀aa gwãasina à tà, ɔ̀ aà z̀íg̀ɔ̀ bàalè tà bɛ.

22 Eɔ̀b̀ũɔ̀ níziá sɪ́ Yudaɔ̀wa e ní a gbão. ɔ̀ɔ̀ bee Libenadeɔ̀ níziá sɪ́ Yudaɔ̀wa s̀.

23 Yeholaũ yá k̀iniɔ̀ ní yá p̀ a k̀èɔ̀ píi kú Yuda kíaɔ̀ ladau.

24 Yeholaũ gà, wà aà mia kpàk̀i ní a deziɔ̀ Davidi wéleu, ɔ̀ aà né Aazia z̀lɛ aà gbɛu.

Yudaɔ̀ kí Aazia (2Lad 22.1-6)

25 Isailiɔ̀ kí Ahabu né Yolaũ kpalablea wè kuɛplade guu ɔ̀ Yudaɔ̀ kí Yeholaũpi né Aazia nà kpalableawa.

26 Aà wè bao ní plaode guu ɔ̀ à kpalablè, à z̀lɛ báawa Yelusaleũ wè doɛ. Aà da t̀n Atalia, Isailiɔ̀ kí ɔ̀meli t̀ũnaɛ.

27 Aazia zè ní Ahabu bɛdeɔ̀ yákeaoɛ, à yá p̀ Dii yeio kè lán Ahabu bɛdeɔ̀wa, asa aà ànsueɔ̀nɛ.

28 A gè nà Ahabu né Yolaũwa, ɔ̀ aale z̀ika ní Silio kí Azaelio sãnu Lamɔ̀tu Galada. Ké Silio Yolaũ kè'ia,

29 ɔ̀ à èa tà Yezɛlɛɛ e a b̀opi à laa. ɔ̀ Aazia gè wékpaleiaàzi we.

9

Yehu kpaá Isailiɔ̀ kía ũ

1 Anabi Elizi ãnabi gáli gbèe sisi, ɔ̀ a oè: N n ula kãaa n kú, nísi t̀uɛ bee si geò Lamɔ̀tu Galada.

2 Tó n ka we, kpáleke Yosafa né Yehu, Nimisi t̀ũnazi, ní aà b̀ a gbéɔ̀ guu, ní g̀ɛ̀aàno kpéu e kpaɛ.

3 Ní t̀uupi nísika aà miwa, ní oè Dii mè a aà kpà Isailiɔ̀ kía ũɛ. Bee gbɛa ní zɛwè n bàale n su. Nsu g̀g̀g̀ weo.

4 ɔ̀ ãnabi èwaasopi gè Lamɔ̀tu Galada.

5 Ké à kà we, à z̀íg̀ɔ̀ d̀aanaɔ̀ è kálea, ɔ̀ à mè: D̀aana, má yáví mà onɛ. ɔ̀ Yehu aà là à mè: Wá dé níle oi? A wèwà à mè: Mmɛ d̀aana.

6 Ké Yehu f̀lɛ gè kpéu, ɔ̀ èwaasopi nísikà aà miwa à mè: Dii Isailiɔ̀ Lua mè a n kpa a gbé Isailiɔ̀ kía ũɛ.*

7 Ní Ahabu bɛdeɔ̀ dɛdɛ, Dii i a z̀b̀lɛna ãnabiɔ̀ t̀siné ní a z̀b̀lɛna p̀ Zezabeli ní d̀éɔ̀ píi.

8 Ní Ahabu bɛdepiɔ̀ dɛdɛ z̀ɔ̀ ní wéɛɔ̀ píi. An g̀ɛ̀e su g̀ Isaili b̀usuuo,

9 Ahabu ua i g̀ lán Neba né Yeloboaũ uawa, lán Ahia né Baasa uawa.

10 Gbèɔ̀ Zezabeli ge so Yezɛlɛɛ b̀i kpɛɛ,† gbèe a aà vío. ɔ̀ ãnabipi zɛwè, à tilè.

11 Ké Yehu b̀ gè a d̀aana deɔ̀ k̀i, ɔ̀ aa aà là aa mè: B̀yáí íandepi m̀i n k̀ii? A wè má à mè: A gbépi d̀, yábolɛnaɛ.

12 ɔ̀ aa mè: Egeɛ! Owèɛ. ɔ̀ à mè: Yá p̀ a òmɛn ke: A mè Dii mè a ma kpa Isailiɔ̀ kía ũɛ.

13 ɔ̀ an baade kè kpakpa à a ulada se kàle aà z̀iɛ dɛdɛk̀iwa, ɔ̀ aa kuupè aa mè: Yehu mé kí ũ.

14 ɔ̀ Yehu lɛkpàaí ní gbéɔ̀ Yolaũzi. A m̀ lè kí Yolaũpi ní Isailiɔ̀ píi lé gí ní Lamɔ̀tu Galadaoɛ, ɔ̀ aale z̀ika ní Silio kí Azaelio.

† 8:19 1Kia 11.36 ‡ 8:20 Daa 27.40 * 9:6 1Kia 19.16 † 9:10 1Kia 21.23

15 Ké Silio aà kè'ia, ɔ à ɛa tà Yezelɛɛ e à gbágbā. ɔ Yehu ò a gbépiɔne: Tó a zemanɔɛ, ásu to gběe bɔ wéleu à ge yápi baokpa Yezelɛɛo.

16 ɔ Yehu gè a sǒgou à gè Yezelɛɛ. Yolaũ wúlea we, Yudaɔ kí Aazia ku we ɔ, à gè wékpaleiaàzie.

17 Ké gudɔana pɔ kú Yezelɛɛ kalanga musu Yehu è ní a gbéɔ, aale mɔ, ɔ à wiilè à mè: Ma gbéɔ è, aale mɔ. ɔ Yolaũ mè: Sǒde gbae aà ge dańle, aà ní la tó aafia aale mɔ.

18 ɔ sǒde bɔ gè Yehu lè à mè: Kí mè aafia níle mɔa? Yehu wèwà à mè: N bàa ũma ní aafiaoi? Mɔ ñyɔ temazi. ɔ gudɔanapi mè: Zinapi ní lé, kási i ɛa sùo.

19 ɔ kí sǒde plaade gbàe ɔ. Ké à ní lé, à mè: Kí mè aafia níle mɔa? ɔ Yehu wèwà à mè: N bàa ũma ní aafiaoi? Mɔ ñyɔ temazi.

20 ɔ gudɔanapi mè: A ní lé, kási i ɛa sù sǒo. Gbépi gofia de lán Nimisi tǔna Yehuwaɛ, ì gó baa lán íandewaɛ.

21 ɔ kí Yolaũpi mè: Gó dɔmɛɛ sǒone! Ké wa dǔè, ɔ aa bɔ wéleu ní Yudaɔ kí Aaziao, baade ní a sǒgoo, aale gé dai Yehule. ɔ aa kpàaũ Yezelɛɛ gbé Naboti pɔ wa dè yáa bua.

22 Ké Yolaũ wesì Yehule, ɔ à aà là à mè: Yehu, aafia níle mɔa? A wèwà à mè: Lá n da Zezabeli gbàsíkɛa táaɔ yá musu ní aà pɔdaa gbéɔwao ligua, aafia ku máe?

23 Ké Yolaũ líaa àle bàale, ɔ à lezù Aaziazi à mè: Bɔnkpeyáɛ Aazia!

24 ɔ Yehu a sá kà à Yolaũ pà a káafala zǎnguo. Kapi gè aà sǒ kù, ɔ à kè a sǒgou yògeɛ.

25 ɔ Yehu ò a zígɔ bade Bidekaae: N aà ge se zu Yezelɛɛ gbé Naboti bua we, asa yá dɔmagu. Ké wá kú sǒgo guu sǎnu yáa wá pla, wá té aà mae Ahabuzi, ɔ Dii àsi'ò aà yá musu à mè

26 a Naboti ní a néo dea è. Bua la ɔ á Naboti pɔ tɔsiuè. A yáí tò ñ aà ge se vúaa bua we lá Dii òwa.‡

27 Ké Yudaɔ kí Aazia è màa, ɔ à pèle Betagá zéu ní bao. ɔ Yehu pèleaazi à mè: A aà de sǒe. ɔ wà aà pà a sǒgo guu gɔɔ pɔ àle Guu sǐsǐ kù Ibleaũ sae. ɔ à ní ké à tà Megido, we à gàu.

28 Aà íwaɔ aà ge se dà sǒgo guu aa tàò Yelusaleũ, ɔ aa aà mia kpákɔi ní a deziɔ Davidi wéleu.

29 Za Ahabu né Yolaũ kpalablea wè kuɛdode guu, ɔ Aaziapi gè Yudaɔ kía ũ.

Zezabeli gaa

30 Ké Yehu mò Yezelɛɛ, Zezabeli a baomà, ɔ à kio kà à a mikā kèke. Za bíi kpɛdiakɔa fenentiu ɔ àle zǐle gwa.

31 Ké Yehu gè bíibɔleu, ɔ Zezabeli mè: N ke doũ ní Zimlio, n n dii dè. Aafia n mɔ laa?

32 Ké Yehu wesè musu, à fenenti gwà, ɔ à mè: Déme zèmanɔi? Déme kú wei? Ké kibe zíkɛna gbéɔn pla ge àaɔɔ mò zǐle gwà fenentiu,

33 ɔ Yehu òné: A ɔzǎàzi. Ké aa ɔzǎàzi, à lèle, ɔ Yehu lé aà tòɔɔmpa ní a sǒgoo e aà au fà gíwa ní sǒo.

34 Ké Yehu gè kibe, à pɔblè à imì, ɔ à mè: Baa ké nɔepiá láaipɔe, wà aà ví, asa kíabuie.

35 Ké wà gè aà séi wà ví, wi pɔe eo, sema aà miwa ní aà gbálaɔ ní aà ɔlaɔ bàasio.

36 ɔ wà ɛa ge ò Yehue, ɔ à mè: Yá pɔ Dii dà a zòblena Tisebe gbé Eliae a òn we, à mè: Gbéɔ Zezabeli me so Yezelɛɛ bíi kpɛɛ. S

³⁷ Zezabeli ge a gō fāaaa tōle lán pōtuo gbōwa Yezelēe bíi kpēē. Gbēe a e me Zezabelin keo.

10

Yehu Ahabu buiò dedea

¹ Ahabu buiò ku Samali gōe ù gbēon bàaōkwi. Ǿ Yehu lakē a kpāsā Samali kíāone ní gbēzōō ní gbé pò lé yāda Ahabu néoneo à mè:

² Tó lāe bee á lé, lá á dii Ahabu buiò kúánō, mé á sōgoō vī ní sōō ní wēle bíideo ní gōkeboō,

³ à á dii né pò kēē maa wásawasa kpá aà mae kpalau, í zika á diipi bedēone.

⁴ Ǿ iwāa pásí kà ní pōa aa mè: Lá kía gbēon plao i fō gīèò, wá fō gīè kpelewa ní?

⁵ Ǿ kibē ziia ní wēle dōaanao ní gbēzōō ní yādanēdepiò gbéō zì Yehuwa aa mè: N zòblenaon wá ù. Yá pò ní òwēē pii, wá keē. Wá gbēe kpa kpalauo. Ke lá à kēne maawa.

⁶ Ǿ Yehu lá pāle kēné à mè: Tó a zēmano, ále ma yāmae, à á dii Ahabu buipiò mi zōzō, í mōomēe Yezelēe zia maa'i.

Kíā népiò sō aa gbēon bàaōkwie, aa kú ní wēle gbēzōō pò lé ní tòlokeo.

⁷ Ké lápi kà, ò aa kíabui gbēon bàaōkwipiò kùkù aa ní dede pii, ò aa ní miò kàka gbíu aa kpāsāē Yezelēe.

⁸ Ké zīnapi kà, ò a ò Yehue: Wà mò ní kíabuipiò miò ke. Ǿ Yehu mè wá kále bíiboleu lēe pla e kōo.

⁹ Ké gu dō, ò Yehu bō gē zē gbéō ae à mè: Apiò á yāe vīo, máme ma bō ma dii kpe ma aà dē, āma mi gbépiò dedeo.

¹⁰ Ao dō sa ké àsi pò Dii ò Ahabu bedeo yá musu, a kee a léle pāo. Dii yá pò á dà a zòblena Eliāe a ò kē.

¹¹ Ǿ Yehu Ahabu bedeo pò gō Yezelēe dēde pii ní aà iwa gbēzōō ní aà gbēnao ní aà sa'onao. I aà gbēe too.*

¹² Ǿ à fēle dà Samali zēu. Ké à kà sādānao bōokpakí,

¹³ ò à kpāaū ní Yudaó kí Aazia daeo à ní lá à mè: Deon á ūi? Aa wèwà aa mè: Aazia daeon wá ù, wa mō fōkpai kí Yolaū bedeo wae ní aà da Zezabeli bedeo.

¹⁴ Ǿ Yehu ò a gbēone: A ní kùkù bēē! Ǿ aa ní kùkù aa ní dede bōopiu lòo sae. Aa gbēon bla ní plaoe, an gbēe i bōo.

¹⁵ Ké à bō we, à kpāaū ní Lekabu né Yonadabuo, àle mó daiāle. Ǿ Yehu aà là à mè: N sō kua lá ma sō kumawaa? Yonadabu wèwà à mè: Ao! Ǿ Yehu mè: Lá máae, oōmazi. Ké à oōdò Yehuzi, ò Yehu aà kù gēāāno a sōgo guu.

¹⁶ Yehu mè: Wá gé sānu, ní āia pò má vī ní Dii yáo e.

¹⁷ Ké Yehu kà Samali, à Ahabu bui pò gō weo dēde mío. A ní tòbzō lá Dii dà Eliāe a òwa.

Yehu Baali zòblenaò dedea

¹⁸ Yehu gbéō kàaa pii, ò a òné: Ahabu zòblē Baaliē yōonnoe, ma Yehu má zòblēe maamaae.

¹⁹ Baalideo sísimēe pii ní aà zòblenaò ní aà gbàgbanao pii. An gbēe su gí móio, má ye sa zōo o Baaliwae. Gbé pò gī mói à gāe. Yehu lé ònōkēné, ké à e Baali zòblenapiò midēe.

²⁰ Ǿ à mè: A dikpe dile Baali pò ù. Ǿ wá a kpāwakè.

²¹ A lékpāsákè Isaili bùsuu pii, ò Baali zòblenaò mò pii, an gbēe i gōo. Ké aa gē Baali kpéu, aa kpépi pà páupāu, gbápelekíi kuo.

* 10:11 Ozee 1.4

22 Ǿ Yehu ò kpépi ula'ulenaε: Bole ní ulao Baali zòblenaone nípii. Ǿ à bòlené ní ulapio.

23 Yehu ní Lekabu né Yonadabuo gè Baali kpéu, ǿ Yehupi ò Baali zòblenapione: A wεpā gbéola à ní gwa maamaa, ké Dii zòblenaο su aao kúána lao, sema á Baali zòblenaο átēε.

24 Ǿ Yehu ní Yonadabuo gè sa'oi. A mo lè Yehu gbéο káleα bàasi gbεon basiiō. A òné yāa, tó an gbēε tò gbé pò àlε ní nané ní ɔzi do piliwa, aà wēni gè yáue.

25 Ké Yehu sa pò wí a pò káteu à tékū ò a làa, ǿ a ò doaiο ní zigō badepione: A gē à ní dede! Asu to an gbēε piliwáo. Ké aa ní dede ní fēndao, aa ní gεo kòlε bàasi, ǿ aa gè Baalizi kpea.

26 Aa Baali kpé lipelεo sèlε bòò aa tesòwà,

27 ǿ aa Baali gbε bìlε, aa aà kpé gbòo, ǿ wà gupi dilε bíikpekεkíi ũ e ní a gbāo.

28 Maa Yehu Baali gbagbaa mìdε Isaili bùsuu.

29 N beeo i ɔbole duuna pò Nεba né Yeloboaŭ Isailio dà a keau guuo, a te vua gáaena pò kú Beteli ní Dāoziε.†

30 Dii òè: Lá n yákè maa, n yá pò má yei kè, ní kè Ahabu bedεone lá ma zεdwa, n bui aο kpaα Isaili kpalau e ní sōkpaεwae.

31 Kásile Yehu i zε ní Dii Isailio Lua ikoyāoo, i laaidowà ní nòsemendooo. I ɔbole duuna pò Yeloboaŭ Isailio dà a keau guuo.

32 Goo bee Dii tò Isaili bùsu nà laoawa. Azaeli gbāablε Isaili bùsu

33 pò kú Yuudē gukpe oiwa pii za Aloe pò kú Aano swadoo e Galada ní Basana bùsu. Gada buio ní Lubeni buio ní Manase buio ku we.

34 Yehu yá kīni pò a kèo ku Isaili kíao ladau ní aà negōnkεyāo pii.

35 Yehu gà, wà aà vī Samali, ǿ aà né Yoaza zòlε aà gbεu.

36 Yehu zòlε Samali Isailio kía ũ wè baakwi plasaie.

11

Yoasi ní a dazi Ataliao (2Lad 22.10-23.21)

1 Ké Aazia da Atalia è a né Aaziapi gà, ǿ à fèlε lé kíabuiο dede pii.

2 Ǿ kí Yeholaŭ nenεe Yoseba, Aazia dāe, Aazia né Yoasi sè ní saε kiane pò wàlε ní dedεo guu. A aà ùlε Ataliaε kpea pò liio káleau ní nεe pò lé yó kpawào sānu, ǿ wí e aà dèo.

3 Népi gò ulεa Dii kpéu ní a gwanapio e wè soolo. Goo bee Atalia mé Yuda bùsu kía ũ.

4 A wè soplade guu ǿ sa'onkia Yoiada kibε doai badeo ní zigō badeo sīsi, ǿ wà mōrino aà kīi Dii ua. Ǿ à yāyérino a tò aa legbè Dii ua we, ǿ à kía negōεpi òlóné.

5 Ǿ à yādilené à mè: Yá pò áli ken ke: Tó a mo gudōai kámabogoozi, á gāli séia aο kibε dōa,

6 á gāli plaade sō Suu Bole, á gāli àaōde io bole pò kú doaiο kpe dōa.

7 A gāli pla pò lé kámabo kámabogoozi io né kíapi dōa Dii ua.

8 A liaaazi á baade ní a gōkeboο kūa. Gbé pò sù sōázi, à aà dε. Aο te kípizi gu pò àlε géu pii.

9 Zigō badeo kè lá sa'onkia Yoiada ònéwa. An baade a gbéο sè gérino Yoiada kīi, gbé pò lé kámaboο ní gbé pò lé mó ní lεūkpaεio pii.

10 Ǿ Yoiada kí Davidi sōnaο ní aà sēngbao pò kú Dii kpéuο kpà zigō badepiowa.

11 Ǿ doaiπio mò aa kálε Dii kpé ní sa'okliο kpeεlε, sea za Dii kpépi ɔplaa oi e a zεε oi, baade ní a gōkeboο kūa, ké aao né kíapi dōaò.

† 10:29 1Kia 12.28-30

12 Ǿ Yoiada b̀̀ ń kía neg̃epio à kía fua kpàè, à ikoyā lá kpàwà. Ké wà nísikà àà miwa wà àà kpà kía ũ, ǿ wà ɔtaalè wà wiilè wà m̀̀: Lua kí d̃́ ń aafiao!

13 Ké Atalia d̃́aiɔ ń gbé k̃niɔ k̃iapi mà, ǿ à fèlè gè ń k̃í Dii ua.

14 Ké à w̃ezù, à k̃ipi è zea m̀̀p̃elè sae lá w̃i k̃ewa. Zig̃ badeɔ ń k̃àaep̃enaɔ zea àà sae, mé gbépii lé p̃onake, aale k̃àaep̃e. Ǿ Atalia a p̃okasaɔ ga kè à wii p̃àlè à m̀̀: Wà b̀̀ ma kp̃e! Wà b̀̀ ma kp̃e!

15 Ǿ sa'onkia Yoiada ò zig̃ badep̃ioñe: A ñepi se b̃oà̃ño b̃àasi, í gbé p̃ó b̀̀ t̃eà̃ziɔ dede ń f̃endaɔ. Asa à m̀̀ wasu àà de Dii uaoe.

16 G̃o p̃ó ñepi kà kibe b̃ole p̃ó s̃ó ì g̃eu z̃eu, ǿ wà ɔp̃elèwà, we wà àà d̃eu.

17 Yoiada tò kí ń gbé̃ ledoũkè ń Diio m̃pii, ké aa e wàò de Diipi gbé̃ ũ yáí. A tò kí ń gbé̃ ledoũkè ń k̃o l̃o.

18 Ǿ wà gè Baali kpé gbòò, aa a gbagbak̃iɔ ń a t̃áaɔ w̃iwi kélek̃e, ǿ aa Baali gbagbana Mat̃a dè gbagbak̃iipiɔ sae.

Yoiadapi Dii kpé nà gud̃anãne ń ɔz̃í,

19 ǿ à zig̃ badeɔ sè ń d̃aiɔ ń gbé k̃niɔ p̃ii, aa b̀̀ Dii kpéu ń k̃iapiɔ, aa kibe b̃ole p̃ó d̃aiɔ ì g̃eu zé sè. Ké aa kà kibe, ǿ k̃ipi z̃òlè g̃inaa,

20 ǿ b̃usupi gbépii p̃ó kèna, mé w̃éle g̃ò yákelesai. Lá wà Atalia dè ń f̃endaɔ kib̃en we.

12

Yoasi Dii kpé kek̃e

(2Lad 24.1-14, 23-27)

1 Yoasi kpalablè a wè soplade guue.

2 A g̃ò kía ũ Yehu kpalablea wè soplade guu, ǿ à z̃òlè kpalau Yelusaleũ wè bla. Aà da t̃ón Zibia, B̃ẽseba ñẽe.

3 G̃o p̃ó sa'onkia Yoiada led̃a Yoasiwa, Yoasipi yá p̃ó maa Diie kè.

4 Kási ì gulẽs̃i p̃ó wa b̀̀o daãfo, w̃i gi wàò sa'o we, wàò tulaletikat̃ea wee.

5 Yoasi ò sa'oñãne: A ̃a p̃ó wà m̀̀ò Dii kpéu k̃aaa, naok̃e'̃sa ń t̀̀omabo'̃sao ń ̃a p̃ó w̃i m̀̀ò Dii kpéu ń p̃õãwaɔ p̃ii.

6 Sa'oñaɔ lí ̃api si ɔsinãwa, wi Dii kpé guyaaaɔ kek̃eò.

7 Kási e Yoasi kpalablea wè bao ń àãode guu, sa'oñaɔ ì Dii kpé guyaaaɔ kek̃eò,

8 ǿ kí Yoasi sa'onkia Yoiada s̃isi ń sa'oñaɔ p̃ii, à ń lá à m̀̀: B̃óyāí ále Dii kpé guyaaaɔ kek̃eò ni? Asu ̃a si ɔsinãwa l̃o. Alí tó wà Dii kpé guyaaaɔ kek̃eò.

9 Ǿ sa'oñaɔ w̃èi, aai ̃asi gbé̃wa l̃o. Aame wa Dii kpé guyaaaɔ kek̃eò.

10 Ǿ sa'onkia Yoiada kpagolo sè à a né f̃ò, ǿ a d̃ile sa'ok̃i sae Dii kpé kp̃ẽle ɔplaa oi. Ǿ sa'ona p̃ó lé kpé zé d̃áa ì ̃a p̃ó wà m̀̀ò Dii ua kau we p̃ii.

11 Tó aa è kpagolopi ̃a z̃òk̃ù, ǿ kí lak̃ena ń sa'onkiao ì nao, aai k̃áka b̃āniu.

12 Aaí ̃a p̃ó wa ỳ̀pi na gbé̃ p̃ó wà Dii kpé z̃i d̃ané̃ne ń ɔz̃í, ǿ aaí fiabòò lí'ānãne ń kp̃ẽd̃naɔ

13 ń g̃ibonaɔ ń gbè'ānaɔ. Ǿ aa lí ń gbè āaɔ l̃uluò l̃o, ké wà Dii kpé guyaaaɔ kek̃eò yáí ń kpékek̃e z̃i p̃aleɔ p̃ii.

14 Wi Dii kpé ánũsu taɔ pí ń ̃a p̃ó wà m̀̀ò Dii uapiɔo, ge filia t̃ẽdẽb̃o ge au'elẽb̃o ge k̃aaeɔ ge vua p̃ó ge ánũsu p̃ó.

15 Dii kpékek̃enaɔ ǿ wà fiab̃oné.

16 Gbé̃ p̃ó aa ̃api kp̃amá aa fiabo z̃ik̃enãne, aali ń lala ̃api yá musuo, asa gbé̃piá náaidẽne.

17 Ɔa pɔ wa kpà tàae fiabobo ge duun awakpabo ũo, wili gẽd Dii kpéuo. Sa'onao pɔe.

18 Goo bee Silió kɔ Azaeli gè lèlè Gatawa, ɔ à èa lé mó lélei Yelusaleŭwa lɔ.

19 Ɔ Yudaó kɔ Yoasi pɔ pɔ api n̄ a dezi Yuda kɔa Yosafa n̄ Yolaũo n̄ Aaziao kpà Diiwaó sèlè n̄ vua pɔ kú Dii kpé làasiuo n̄ a be làasiuo pii, a kpàsã Azaeli, ɔ Azaeli gò Yelusaleŭla.

20 Yoasi yá kɔnió n̄ yá pɔ a kèo pii kú Yuda kɔa ladau.

21 Aà ìwaó lekpaáaazi, ɔ aa aà dè Bemilo Sila zéu.

22 Aà denapio tón ke: Simeata né Yozaba n̄ Somee né Yozabao. Ké Yoasi gà, wà aà mia kpàkɔi n̄ a dezió Davidi wéleu, ɔ aà né Amazia zòlè aà gbèu.

13

Isailio kɔ Yoaza

1 Yudaó kɔ Aazia né Yoasi kpalablea wè bao n̄ àaɔode guu ɔ Yehu né Yoaza gò Isailio kɔa ũ, à zòlè kpalau Samali wè gẽo n̄ plaoe.

2 A yá pɔ Dii yeio kè à zè n̄ duuna pɔ Nɛba né Yeloboaũ Isailio dà a keauo, i pãalèo.

3 Ɔ Dii pɔ pà Isailiozi, à n̄ ná Silió kɔ Azaeli a ɔzi n̄ a né Benadadao e Yoaza kpalablea léwa.

4 Yoaza awakpà Dii, ɔ Dii sãànɔ, asa a è lá Silió kɔapi lé Isailio wetã.

5 Dii tò aa suabana è, ɔ aa bò Silió ɔzi, ɔ baade ku a ua lá a ziwa.

6 Kási aai ɔbole duuna pɔ Nɛba né Yeloboaũ n̄ dá a keau guuo, aa zèdè. Asetaati lí gĩ pélea Samali.

7 Yoaza zigɔ ye láai, mé i ke sɔde gbẽon blakwió n̄ zikasɔgo mèn kwio n̄ zigɔ kèsede gbẽon òasɔsoo lee kwio (10.000) bàasio, asa Silió kɔa n̄ ké kélekele, ɔ aa gò lán bùsuti pɔ wà ɔzòwàwa.

8 Yoaza yá kɔnió, yá pɔ a kèo n̄ a negɔnkeyão ku Isaili kɔa ladau.

9 Ké Yoaza gà, ɔ wà aà v̄i Samali, ɔ aà né Yehoasi zòlè aà gbèu.

Isailio kɔ Yehoasi

10 Yudaó kɔ Yoasi kpalablea wè bla àaɔsaide guu ɔ Yoaza né Yehoasi gò Isailio kɔa ũ, à zòlè kpalau wè gẽo n̄ m̀endooe.

11 A yá pɔ Dii yeio kè, i ɔbole duuna pɔ Nɛba né Yeloboaũ Isailio dà a keau guuo, à zèdè.

12 Yehoasi yá kɔni pɔ a kèo n̄ a negɔnkeyão n̄ zi pɔ a kà n̄ Yudaó kɔ Amaziao ku Isaili kɔa ladau.

13 Ké à gà, wà aà mia kpàkɔi n̄ Isaili kɔa Samali, ɔ Yeloboaũ zòlè aà gbèu.

Elizi gaa

14 Elizi lé gyãke, a bleo, ɔ Isailio kɔ Yehoasi gè aà lè, àlè ɔɔbè à mè: Baa! Baa! Isaili zikasɔgo n̄ a sɔdeon n̄ ũ.*

15 Ɔ Elizi òè: Sá sé n̄ kaó. Ké a sè,

16 ɔ Elizi òè: Ka kpa sáa. Ké a kpà sáa, ɔ Elizi onàna kipi ɔwa

17 à mè: Gukpe fenenti wè. Ké a wè, ɔ Elizi mè: Kapi zu. Ké a zù, ɔ Elizi mè: Dii ziblekan we. Ziblea Siliówa ka. Nyó Silió fu Afeki míomioe.

18 Ɔ Elizi mè: Kapió séle. Ké a sèlè, ɔ Elizi òè: Tòle léò. A lèò gèn àaɔ, ɔ à zè.

19 Ɔ Lua gbépi pɔ pàaazi à mè: A maa n̄ tòle léò yãa gèn soo ge sooloe, n̄ zible Siliówa míomio. Tiasa nyó ziblemá gèn àaɔe.

20 Elizi gà, ɔ wà aà v̄i.

Ké a wè sù, ɔ Mɔabu gbãamɔnedeo sí Isaili bùsuu.

* 13:14 2Kia 2.12

²¹ Goo bee gbéó lé ge víe. Ké aa gbāamonedepio è, ò aa gepi sè ɔzòì Elizi miao. Ké gepi lèlè Elizi wáowa, ò à vù à fèlè zè.

²² Silió kí Azaeli Isailio wɛtã e Yoaza kpalablea léwae.

²³ ɔ Dii sùuukèrínɔ à wēnadōné, à ní wɛgwà a bàa pò kú ní Ablahaũo ní Izaakio ní Yakɔbuo yáí. I we ní tòlɔzò, i ní vūaao e ní a gbāo.

²⁴ Ké Silió kí Azaeli gà, ò aà né Benadada zòlè aà gbɛu.

²⁵ Ké Yoaza né Yehoasi zíkà ní Azaeli né Benadadapio, à èa wéle pò Azaeli sí a mae Yoazawaɔ síwà. Yehoasi zìblèwà gēn àaōe, ò à Isaili wélepio síwà.

14

Yudaɔ kí Amazia (2Lad 25.1-28)

¹ Isailio kí Yoaza né Yehoasi kpalablea wè plaade guu ò Yoasi né Amazia gò Yudaɔ kía ũ.

² Aà wè baasode guu ò à kpalablè, à zòlè báawa Yelusaleũ wè baakwi mēndosaie. Aà da tón Yoadã, Yelusaleũ nɔe.

³ A yá pò Dii yei kè, āma i ka a mae Davidi pówao. A a mae Yoasi ɔlesèe wásawasa.

⁴ Ama i gulesí pò wa bòɔ daaño, wɔ sa'o wàɔ tulaletikate a we e tiae.

⁵ Ké à zèdɔ kpalau, ò à a ìwa pò aa a mae dèò dède sō.

⁶ Lá a ku Mɔizi ikoyã láuwa, i gbēdenapio néo dedeo. Lápi guu Dii mè wasu maeɔ dede ní néo duuna yáio, mé wasu néo dede ní maeɔ duuna yáio. Baade a ga azia duuna yáie.

⁷ Amazia mé zìblè Edɔũwa Guzule Wisideu gbēɔn àasɔsɔo lɛe kwi (10.000). Zìpi guu à Sela síu, ò à tɔkpàè Yòkeeli e ní a gbāo.

⁸ Bee gbɛa Amazia gbéó zì Isailio kí Yoaza né Yehoasi, Yehu tɔũnawa, a òè: Mɔ wà kō le zìlau.

⁹ Isailio kí Yoasi wèwà à mè: Libã bùsu lɛaa lékpāsākè Libã bùsu sede líe à mè, aà a nɛnɛ kpásã a néwa, ò Libã bùsu wài mò òzò lɛaapiwa.

¹⁰ N zìblè Edɔũwa, ò n nzia sè lesí. N tɔbò, āma n nzia to tɛe. Tó n sòlè dà, nýɔ fua, mpi ní Yudaɔ píi.

¹¹ Kási Amazia i swáseio, ò Yehoasi mò léleiwà. Aa kō lè Yuda bùsu wéleu Besemesi.

¹² Ké Isailio Yudaɔ fù, ò Yudaɔ bàalè, baade tà a be.

¹³ Besemesi we ò Yehoasi Amazia kũu à tàò Yelusaleũ. A a bíi gbòo gāsísuu àaa pla za Eflaiũ Bòlɛ e Gola Bòlɛ.

¹⁴ A vua ní ánusuo ní pò pò kú Dii kpéuo ní pò pò kú kibe làasiuo sèlè píi, ò à gbéó kùkù à tàrínɔ Samali zìzɔo ũ.

¹⁵ Yehoasi yá kɔni pò a kèò ní a nɛgōnkɛyão ku Isaili kíao ladau ní lá à zíkà ní Yudaɔ kí Amaziaoo.

¹⁶ Ké Yehoasi gà, wà aà mia kpàkōi ní Isaili kíao Samali, ò aà né Yeloboaũ zòlè aà gbɛu.

¹⁷ Yudaɔ kí Amazia ku Yehoasi gaa gbɛa e wè gēoe.

¹⁸ Amazia yá kɔni ku Yuda kíao ladau.

¹⁹ Wà lɛkpàaiaazi Yelusaleũe, ò à bàalè tà Lakisi. ɔ wà gbéó gbàe, aa pèlɛaazi aa aà dè we.

²⁰ ɔ wà aà ge sè ní sòo wà sùò Yelusaleũ, wà aà mia kpàkōi ní a deziɔ Davidi wéleu.

²¹ ɔ Yudaɔ Uzia kpà kía ũ aà mae Amazia gbɛu. Uzia wè gēo ní mēndooe.

²² ɔmɛ Elata kèkè kàlɛ Yudaɔnɛ a mae gaa gbɛa.

Isailio ki Yeloboau

²³ Yuda ɔ́ kɪ Yoasi né Amazia kpalablea wɛ̀ gɛ̀ode guu ɔ́ Yoasi né Yeloboau ɔ́ gò Isailio kɪa ũ Samali, à zòlɛ kpalau wɛ̀ bla ní mɛ̀ndooɛ.

²⁴ A yá pò Dii yeio kɛ̀, i ɔ̀bɔ̀le duuna pò Neba né Yeloboau Isailio dà a keau guuo.

²⁵ ɔ́mɛ̀ èa Isaili bùsu sí za Amata bɔ̀lei e Isia Wisidei, lá Dii Isailio Lua dà a zòblena Amitai né Yonasi, * Gatefɛɛ gbɛ̀ɛ̀ a òwa.

²⁶ Asa Dii è Isailio lé taasike maamaaɛ, zɔ̀ ní wɛ̀ɛ̀o pii, mé aa gbɛ̀e ví à òríleo.

²⁷ Dii i mɛ̀ á Isailio tó de dúniauo, ɔ́ à ní suabà Yehoasi né Yeloboau sabai.

²⁸ Yeloboau yá kɪni pò a kɛ̀o ní zɪ́ pò a kàɔ ku Isailio kɪaɔ ladau ní lá à èa Damasi ní Amatao sí Isailioɛo.

²⁹ Ké à gà, wà aà mia kpàkɔ́i ní a dezi Isaili kɪaɔ, ɔ́ aà né Zakali zòlɛ aà gbɛu.

15*Yuda ɔ́ kɪ Uzia
(2Lad 26.1-4, 21-23)*

¹ Isailio kɪ Yeloboau kpalablea wɛ̀ baasɔ́o ní plaode guu Amazia né Uzia gò Yuda ɔ́ kɪa ũ.

² Aà wɛ̀ gɛ̀o ní mɛ̀ndooode guu ɔ́ à kpalablè, à zòlɛ báawa Yelusaleũ wɛ̀ blakwi ní plaoɛ. Aà da tón Yekolia, Yelusaleũ nɔ̀ɛɛ.

³ A yá pò Dii yei kɛ̀ lá a mae Amazia kèwaɛ.

⁴ Ama i gulesí pò wa bòɔ daaño, gbɛ̀ɔ̀ ɔ̀ sa'o wàɔ tulaletikateɛa we e tiaɛ.

⁵ ɔ́ Dii tò kusu aà lè, a víe e à gɛ̀ gàò. Aà kpé kú adoaɛ, aà né Yotaũ mé kú kibɛ. ɔ́mɛ̀ Yuda ɔ́ dɔ̀aana ũ.

⁶ Uzia yá kɪniɔ́ ku Yuda kɪaɔ ladau ní yá pò a kɛ̀o pii.

⁷ Ké à gà, * wà aà ví kái ní kíapiɔ Davidi wɛ̀leo, ɔ́ aà né Yotaũ zòlɛ aà gbɛu.

Isailio ki Zakali

⁸ Yuda ɔ́ kɪ Uzia kpalablea wɛ̀ bla plasaide guu ɔ́ Yeloboau né Zakali gò Isailio kɪa ũ Samali, à zòlɛ kpalau mɔ́ sooloɛ.

⁹ A yá pò Dii yeio kɛ̀ lá a dezi kèwaɛ. I ɔ̀bɔ̀le duuna pò Neba né Yeloboau Isailio dà a keau guuo.

¹⁰ ɔ́ Yabesi né Saluũ lekpaáaiazi ní gbɛ̀ɔ̀, à aà dè Ibleau, ɔ́ à zòlɛ aà gbɛu.

¹¹ Zakali yá kɪniɔ́ ku Isaili kɪaɔ ladau.

¹² Maa yá pò Dii ò Yehue kɛ̀, à mè aà buiɔ́ mé aaɔ Isaili kpalable e à ge pe aà sòkpaɛɔwa.†

Isailio ki Saluũ

¹³ Yabesi né Saluũ gò kɪa ũ Yuda ɔ́ kɪ Uzia kpalablea wɛ̀ bla mɛ̀ndosaide guue, à zòlɛ kpalau Samali mɔ́ doɛ.

¹⁴ Ké Gadi né Menaẽũ bò Tiiza à gè Samali, ɔ́ à Yabesi né Saluũpi lè we a dè, ɔ́ à zòlɛ aà gbɛu.

¹⁵ Saluũ yá kɪniɔ́ ní lé pò a kpàaí ní gbɛ̀ɔ̀ Zakalizio ku Isaili kɪaɔ ladau.

¹⁶ Menaẽũpi bò Tiiza à gè lèlɛ Tifasawa ní gbé pò kú a guuo ní gbé pò kú a bùsuuɔ pii, asa aa gɪ zewɛ̀iɛɛ. Ké à lèlemá, ɔ́ à nɔ̀sindeɔ pùipui pii.

Isailio ki Menaẽũ

¹⁷ Yuda ɔ́ kɪ Uzia kpalablea wɛ̀ bla mɛ̀ndosaide guu ɔ́ Gadi né Menaẽũpi gò Isailio kɪa ũ, à zòlɛ kpalau Samali wɛ̀ kwieɛ.

* 14:25 Yon 1.1 * 15:7 Isa 6.1 † 15:12 2Kia 10.30

18 A yá pọ Dii yeio kẹ e a wẹni léue. I ọbọle duuna pọ Neba né Yeloboaũ Isailio dà a keau guuo.

19 Ké Asilio kí Pulu sí Isaili búsuu, ọ Menaēũ aà gbà ánuusu tónu baakwi ní síiṣo, ké Pulupi e ọdawa, i zedọ kpalau yáí.

20 Menaēũ tọ Isailio ánusupi fiabò, ọ ọdeọ ánuusu kpà ní miwa ọwatẹ blakwikwi Asilio kía pọ ũ. Ọ Asilio kíapi èa tà, i ze ní búsuu weo.

21 Menaēũ yá kíniọ ku Isaili kíaọ ladau ní yá pọ a kẹọ píi.

22 Ké à gà, ọ aà né Pekaia zọle aà gbẹu.

Isailio kí Pekaia

23 Yudaọ kí Uzia kpalablea wẹ blakwide guu ọ Menaēũ né Pekaia gọ Isailio kía ũ, à zọle kpalau Samali wẹ plaε.

24 A yá pọ Dii yeio kẹ, i ọbọle duuna pọ Neba né Yeloboaũ Isailio dà a keau guuo.

25 Aà zígọ bade Lemalia né Peka lekpaáaazi ní gbéọ. Ọ à Galada búsudeọ sè gbẹon blakwi à sírńọ kípizi aà zegikí Samali, à aà dè ní Aagobuo ní Alieo, ọ à zọle aà gbẹu.

26 Pekaia yá kíniọ ku Isaili kíaọ ladau ní yá pọ a kẹọ píi.

Isailio kí Peka

27 Yudaọ kí Uzia kpalablea wẹ blakwi ní plaode guu ọ Lemalia né Peka gọ Isailio kía ũ, à zọle kpalau Samali wẹ baοε.

28 A yá pọ Dii yeio kẹ, i ọbọle duuna pọ Neba né Yeloboaũ Isailio dà a keau guuo.

29 Peka gọ ọ Asilio kí Pulu mọ Iyoni sí ní Abeli Bemaakao ní Yanoao ní Kedesio ní Azooo. A Nefatali búsuu sí lọ, Galada ní Galileo píi, ọ à búsupideọ kùkù tánínọ Asili.

30 Ela né Ozee lekpaáí ní gbéọ Pekazi, ọ à aà dè à zọle aà gbẹu Uzia né Yotaũ kpalablea wẹ baode guu.

31 Peka yá kíniọ ku Isaili kíaọ ladau ní yá pọ a kẹọ píi.

Yudaọ kí Yotaũ (2Lad 27.1-9)

32 Isailio kí Lemalia né Peka kpalablea wẹ plaade guu ọ Uzia né Yotaũ gọ Yudaọ kía ũ.

33 Aà wẹ baasode guu ọ à nà kpalableawa, à zọle kpalau Yelusaleũ wẹ gẹo ní mèndooε. Aà da tón Yelusa, Zadoki néε.

34 A yá pọ Dii yei kẹ lá a mae Uzia kẹwae.

35 Ama i gule sí pọ wa bọọ daaíọ, wíọ sa'ọ wàọ tulaletikatεa we e tiaε. Ọme Dii ua bọle pọ kú musu kẹke.

36 Yotaũ yá kíniọ ku Yuda kíaọ ladau ní yá pọ a kẹọ píi.

37 Gọ bee Dii tọ Silio kí Lezini ní Lemalia né Pekao nà léleá Yudaọwawa.

38 Ké Yotaũ gà, wà aà mia kpàkọi ní a deziọ Davidi wéleu, ọ aà né Aaza zọle aà gbẹu.

16

Yudaọ kí Aaza (2Lad 28.1-27)

1 Lemalia né Peka kpalablea wẹ gẹo ní plaode guu ọ Yotaũ né Aaza gọ Yudaọ kía ũ.

2 Aà wẹ baode guu ọ à kpalablẹ, à zọle báawa Yelusaleũ wẹ gẹo ní mèndooε. I yá pọ Dii a Lua yei ke lá a dezi Davidiwao.

³ A zè ní Isaili kíao yákeaoe. A sa pò wí a pò káteu à tékū ò ní a negḡeo se.* A yábèkè, lá bui pò Dii ní yá Isailiḡneḡ ì ke yāawae.

⁴ A sa'ò à tulaletikàtea guleṣí pò wa bòwa ní sṣṣṣ musuo ní lí yèlèlè gbáuo píi.

⁵ Bee gbèa Silio kí Lezini ní Isailio kí Lemalia né Pèkao mò zíkai Yelusaleū.† We aa koezòu Aazazi, kási aai fṣ zìblèwàò.

⁶ Zibeezì Lezini Yudaḡ yà ní bóle Elata, à èa sṣmá, ṣ Edḡḡ mò zòle we e ní a gbāo.

⁷ Ḳ Aaza gbéḡ zì Asilio kí Puluwa à mè: N zòblenan ma ũ, mé n nén ma ũ. Mò n ma bḡ Silio kía ní Isailio kía pḡ fèlemanḡḡ zì.

⁸ Aaza ánuṣu ní vua pò kú Dii kpéuo ní a be làasiuo sèle à Asilio kía gbà a kpàsàè.

⁹ Ḳ Asilio kíapi aà yāmà, à gè lèle Damasiwa a sí. A Lezini dè, ṣ à tà ní Damasidèḡ Kii.

¹⁰ Kí Aaza gè dà Asilio kí Pulupile Damasi. A sa'okíi è we, ṣ à a taa kè lá guu, a kpàsà sa'ona Uliae ní a kea tao píi.

¹¹ Sa'ona Ulia sa'okíipi kè lá kí Aaza kpàsàèwa wásawasa, à a mṣde e kí Aazapi àḡ gé sui ní Damasio.

¹² Kè à sù, à táagbagbakíipi è, ṣ à sṣi à dèdèwà.

¹³ A sa pò wí a pò káteu à tékū òwà, à pówenti kàwà, à itòlèwà, à sáaukpasa au èlèwà.

¹⁴ Dii gbagbakii pò wa pí ní mḡgotèo ku sa'okíi dafupi ní Dii kpéuo zānguo, ṣ Aazapi se díle sa'okíi dafupi sae ḡplaa oi.

¹⁵ Ḳ kí Aazapi yādile sa'ona Uliae à mè: Níli sa kḡḡ pò wí a pò káteu à tékū o sa'okíi zḡḡpiwa ní pówenti oosio ní kí sa pò wí a pò káteu à tékūo ní aà pówenti gbao ní gbéḡ sa pò wí a pò káteu à tékūo ní ní pówenti gbao ní í pò aai tóleo. Níli sa pò wí a pò káteu à tékū ní sáaukpasao au élèwà. Sa'okíi pò wa pí ní mḡgotèo ṣ aḡ demèe māsokékíi ũe.

¹⁶ Ḳ sa'ona Ulia kè lá kí Aaza òewa.

¹⁷ Kí Aaza mḡpèpèeḡ ḡḡḡo tadibḡḡwa à ní tao bùa. A íkákíi ḡò mḡgotè zuswana pò kú a zìeḡwa,‡ a díle gbèḡwa.

¹⁸ A kí ḡína pò wa bḡ Dii ua ní aà bóle pò kú weo gbòo misiilea Asilio kíae yái.

¹⁹ Aaza yá kṣniḡ ku Yuda kíao ladau ní yá pò a kèò píi.

²⁰ Aaza gà,§ ṣ wà aà mia kpàkṣi ní a deziḡ Davidi wéleu, ṣ aà né Ezekia zòle aà gbèu.

17

Isailio kí gbèzāna Ozee

¹ Yudaḡ kí Aaza kpalablea wè keplade guu ṣ Ela né Ozee ḡò Isailio kía ũ Samali, à zòle kpalau wè kèokwie.

² A yá pò Dii yeio kè, āma i ke lá Isailio kía pò dḡaaeḡ kèwao.

³ Asilio kí Samanasaa mò lèlèwà, ṣ Ozee ḡḡ aà zòblena ũ, àle falubòè.

⁴ Ozee gbéḡ zì Egipio kí Sowa, ṣ i falu pò i bḡ Samanasaae wè ní wèo bḡè lḡo. Kè Samanasaa è Ozee bḡ a kpè, ṣ à aà kú à mḡkàwà à aà dàkpèu.

⁵ Ḳ Samanasaa lèle Isaili bùsuwa píi. Aà gbéḡ mò koezò Samalizi, aa ku we e wè àaḡ.

⁶ Ozee kpalablea wè kèokwide guu ṣ Samanasaapi Samali sí à tà ní Isailio a bùsuu, à ní kálèkale Ala ní Gozā pò kú Aboo baao ní Medè bùsu wéleḡ guuo.

* 16:3 Iko 12.31 † 16:5 Isa 7.1 ‡ 16:17 1Kia 7.23-29 § 16:20 Isa 14.28

Isailio g̃sa z̃iz̃o ũ ní duuna yáí

⁷ Yápi kè màa ké Isailio duunakè Dii ní Lua pò ní bós Egipio kí Falaḡo ɔz̃íe yáíe. Aa mísiile dii páleone,

⁸ aa bui pò Dii ní yáné ɔlesè, aa zè ní yá pò Isailio kíao dànéoe.

⁹ Aa yāḡḡosai díle Dii ní Lua yá gb̃eu, aa guleṣ̃io bò níziæ ní wéleḡo guu píi sea za bualouḡo ní wéle bíideḡo.

¹⁰ Aa gb̃eo ní lío pèlepele s̃is̃i les̃iowa píi ní lí yèleleḡo gbáuo píi.*

¹¹ Aa tulaletikàtea guleṣ̃í pò aa bòpiḡwa píi, lá bui pò Dii ní yáné kèwa. Yāvái pò aa kèpiḡo mé Dii pò fèlèè.

¹² Aa zòblè táaone. Dii òné yāa s̃s̃ aasu keo.

¹³ Dii dà ānabio ní gu'enaone píi, ɔ aa lenàwà Isailio ní Yudaone, aa mè aa mikè ní yāváiḡwa, aaiḡo Dii yādileḡo ní aā yādañeo kūa, lá a ku ikoyá pò a díle ní deziḡo guu, à èa dà a zòblena ānabione aa òwa.

¹⁴ N beeo Isailio i swáseio, an swá gbāa lá ní dezi pò aai Dii ní Lua náaik̃eo pòwaæ.

¹⁵ Aa g̃i aà ɔtonḡk̃i gwai, aa aà bàakuar̃no yá gb̃o, aai lé pò a nàwàné yādao. Aa tè p̃p̃āzi, ɔ aa g̃ò p̃ā. Aa bui pò liaar̃ziḡo ɔlesè, bui pò Dii mè aasu ní kea keopio.

¹⁶ Aa pākpa Dii ní Lua yādileḡozi, aa m̃k̃asa mèn pla lán gāaenaḡwa ní diio ũ,† aa Asetaati lí pèle, aa kùle luabe p̃one, aa zòblè Baaliæ.

¹⁷ Aa sa pò w̃i a pò káteu à tékū ò ní ní néo,‡ g̃eo ní ñeo, aa m̃sokè, aa welena g̃a, aa nízi kp̃a yá pò Dii yeiowa, aa aà pò fèlèè.

¹⁸ Ǿ Dii pò p̃ar̃zi maamaa à ní yá. Yuda bui mé g̃ò ado.

¹⁹ Baa se Yudaḡo i Dii ní Lua yādileḡo mao, aa Isailio ɔlesèè.

²⁰ Ǿ Dii g̃i Isaili buipiozi píi. A ní wet̃a à ní ná gb̃é pò aale gb̃aam̃néone ní ɔz̃i e à gè ní yáò.

²¹ Ké Dii Isailio kè Davidi buiḡwa, ɔ aa Neba né Yeloboaũ díle ní kía ũ. Yeloboaũpi mé Isailio swáf̃è Diiæ, a tò aa duun s̃a z̃o kè.

²² Isailio g̃i lé duuna pò Yeloboaũ kèḡo ke, aai mik̃w̃ào,

²³ ɔ Dii ní yá, lá a dà a zòblena ānabione aa òwa. Asilio Isailio ñaa ní bùsuu aa tār̃no z̃iz̃o ũ, ɔ aa ku we e ní a gb̃ao.

Samali yá

²⁴ Asilio kía tò gb̃éḡo b̃òle Babeli ní Kutao ní Avaḡo ní Amataḡo ní Sefavaiũo, ɔ à ní kál̃ekal̃e Samali wéleḡo guu Isailio gb̃eu. Màa aa Samali bùsu s̃i aa z̃òle a wéleḡo guu.

²⁵ Ké aa k̃a we k̃au, aali Dii sísiḡo, ɔ à ñom̃usuo gb̃aem̃á, aale ní dede.

²⁶ Ǿ wa ò Asilio kíæ w̃a mè: Gb̃é pò n ní sé n ní kál̃ekal̃e Samali wéleḡo guu, aa bùsupi táakekea d̃o, ɔ à ñom̃usuo gb̃aem̃á, aale ní dede.

²⁷ Ǿ Asilio kíæ mè: W̃a Samali sa'ona pò wa suṣ̃noḡo do gb̃æ aà ta we, i bùsupi táa yādadané.

²⁸ Ǿ Samali sa'onæ èa tà we à z̃òle Beteli. A dàda gb̃éone lá aa ke aali Dii sísi.

²⁹ G̃oḡo bee gb̃é pò m̃ò z̃òle wélepiḡo guu, bui píi ní a táaoe, ɔ aa ní t̃apiḡo taa kè aa pèlepele guleṣ̃í pò Isailio b̃ò kp̃éḡo guu.

³⁰ Babelideḡo Sukobeno p̃i, Kutadeḡo Neḡgali p̃i, Amatadeḡo Asima p̃i,

³¹ Avadeḡo Nibaza ní Taatakio p̃i, Sefavaiũdeḡo sa pò w̃i a pò káteu à tékū ò ní ní néo ní táa Adam̃el̃eki ní Anam̃el̃ekiowa.

* 17:10 1Kia 14.23 † 17:16 1Kia 12.28 ‡ 17:17 Iko 18.10

32 Ǿ aa èa Dii sìsi lɔ. Aa n gbé̃ dilɛa gulesípɔ gbàgbanaɔ ũ tɛ vɔ, ɔ aaiɔ sa'oné gulesípɔ kpé̃ guu.

33 Aa Dii sìsi, ɔ aale zɔble n táaɔne lá bùsu pɔ aa bùu fɛlɛkaayã dɛwa.

34 Maa aa n fɛlɛkaayã kũa e n a gbão. Aale Dii sisio, asa aali aà ɔtondɔkii gwao, aaliɔ aà yãdanɛ kũao ge aà ikoyã ge yá pɔ a dilɛ Yakɔbu pɔ à èa tɔkpàè Isaili buiɔne. §

35 Ké Dii mɛ a bàa aɔ kú n Isailipɔ yãa, à mɛ aasu dii pãleɔ sísisio, aasu kúlɛnɛ, * aasu zɔblɛnɛ, aasu sa'omáo,

36 sema a gbé̃ pɔ a n bóle Egipi n a iko zɔɔo n a gãsa gbãao. Api áme aao a sisi, aao kúlɛɛ, † aai sa'owa.

37 A mɛ aao a ɔtondɔkii gwa, aaiɔ a yãdanɛ kũa n a ikoyã n yãdilɛa pɔ a kɛnɛ lá guu e gɔpii. Aasu dii pãleɔ sísisio.

38 Aasu to a bàakuañɔ yá lí sáñguo. Aasu dii pãleɔ sísisio.

39 Aali a Dii n Lua sísi ado. Ame á n bɔ n wɛleɔ ɔzi mpii.

40 N beeo aai swáseio, ɔ aa zè n n fɛlɛkaayão.

41 Buipɔ Dii sìsi, kási aa gí lé zɔble n táaɔne lɔe, ɔ an néo n n tũnaɔ lé ke lá n maepɔ kèwa e n a gbão.

18

Yudaɔ kí Ezekia

1 Isailiɔ kí Ela né Ozee kpalablea wè àaɔde guu ɔ Aaza né Ezekia gè Yudaɔ kía ũ.

2 Aà wè baasɔode guu ɔ à kpalablè, à zòle báawa Yelusaleũ wè baakwi mɛndosaie. Aà da tón Abi, Zakali née.

3 A yá pɔ Dii yei kè lá a dezi Davidi kèwa píie.

4 A gulesi pɔ wa bɔo gbòo, à táagbɛo wíwi, à Asetaati lipɛleɔ zòzò. A mɔgotè mlè pɔ Mɔizi pi* gbègbè, asa e gɔo bee Isailiɔ lé tulaletikateawàe, aa tɔkpàè Nɛusetã.

5 Ezekia Dii Isailiɔ Lua náaikè, Yudaɔ kíae muaaaànɔ, an gbé̃ pɔ d̀aaeɔ ge an gbé̃ pɔ té aà gbɛaɔ.

6 A nà Diiwa, i bɔ aà kpɛo. A yá pɔ Dii dà Mɔizieɔ kũaɛ.

7 Dii kuaànɔ, ɔ yá pɔ a kèo b̀ maa píi. A b̀ Asiliɔ kía yá kpɛ, i zɔbleè lɔo.

8 A zìblè Filitɔwa e Gaza n bùsu pɔ liaaiɔ sea za bualouɔ n wéle bíideɔ píi.

9 Kí Ezekia kpalablea wè àaɔde guu, Isailiɔ kí Ela né Ozee kpalablea wè soplade guu, ɔ Asiliɔ kí Samanasaa mò koezò Samalizi. Aa kálea we

10 e wè àaɔ, aa wélepi sí Ezekia kpalablea wè soolode guue. Isailiɔ kí Ozee kpalablea wè kèokwiden we.

11 Asiliɔ kía tà n Isailiɔ a bùsuu, à n kálɛkale Ala n Gozã pɔ kú Aboo baa n Mɛde bùsu wéleɔ guuo.

12 Yápi kè maa, ké aai Dii n Lua yãmao yáie. Aa aà bàakuañɔ yáɔ kũao, aai yá pɔ Dii z̀blɛna Mɔizi dilɛ ma aa zíkèwào.

Asiliɔ kía viadadaa Yelusaleũdezi (2Lad 32.1-16, Isa 36.1-22)

13 Kí Ezekia kpalablea wè gèo mɛndosaide guu ɔ Asiliɔ kí Senakelibu mò lèle Yuda wéle bíideɔwa, a sí píi.

§ 17:34 Daa 32.28, 35.10 * 17:35 Bɔa 20.5, Iko 5.9 † 17:36 Iko 6.13 * 18:4 Nao 21.9

14 Ǿ Yudaɔ kí Ezekia gbéɔ zì Asiliɔ kíawa Lakisi à mè: Ma tàaekè. Nsu mɔao, mío falubɔne lá nýɔ zɔmɛɛwa. Ǿ Asiliɔ kía ánuusu zò Ezekiaɛ tɔnu kwi ní vuao tɔnu do.

15 Ǿ Ezekia ánuusu pɔ a è Dii kpéu ní a be làasiuo kpàwà píi.

16 Gɔɔ bee à vua gò Dii kpé gbaɔwa ní pɔ pɔ a kùle gbapiɔ lipelɛwao, a kpà Asiliɔ kíapiwa.

17 Ǿ Asiliɔ kía a kwàasi ní a ìwaɔ gbèzɔɔ ní a zìgɔɔ gbèzɔɔ zì, aa bò Lakisi aa mò Yelusaleũ kí Ezekia kíi ní zìgɔɔ dasidasi. Ké aa kà Yelusaleũ, aa mò zè íkalékíi pɔ kú musu saɛ, pɔpinaɔ bua zéu.

18 Aa lezù kípizi, ɔ kibe ziia Ilikia né Eliakiũ ní aà lakèna Sebenao ní aà kpàwakèna Asafa né Yoao bò gè ní kíi.

19 Ǿ zìgɔɔ gbèzɔɔpi òné: A ge o Ezekiaɛ, Asiliɔ kía zɔ mé lé aà la, bó àle a náaike màai?

20 A mè á zìgbasèlea dɔ mé á gbàa, kási yāpā giie. Dé àle a náaike, ɔ àle bɔ a yá kpei?

21 Egipiɔ kía pɔ àle a náaikepi gwa. A de lán fee lípan wíwiawae. Gbé pɔ gbāa'èwà, ì aà zɔ a ɔue.

22 Ezekia Dii guleɔ ní aà gbagbakíi gbòoo lò? A ò Yelusaleũdeɔ ní Yudaɔne píi aa mɔ kùle gbagbakíi aɛ Yelusaleũ la, ɔ àle omɛɛ Dii a Luapi náai ɔ ále kea?

23 Aà ledouke ní ma dii Asiliɔ kíao, mí aà gba sɔ̀ òaa kwi, tó a gbé ví aa diè kpe.

24 Lá àle Egipi zikasɔgoɔ ní sòdeɔ náaike, kpelewa a fɔ zezɔ baa ma dii zìgɔ gáli pɔ kèsánziɔ doei?

25 Ale e ma dii mò lélei gue beewa à wíwi Dii lé sai yà? Dii mé òè aà léle bùsue beepiwa, i wíwi.

26 Ǿ Eliakiũ ní Sebenao ní Yoao ò zìgɔɔ gbèzɔɔpiɛ: Yā'o wápiɔ n zòblenaɔne ní Sili yáo, asa wi maɛ. Nsu yā'owɛɛ ní Ebelu yáoo, ké gbé pɔ kú bíiwaɔ su mao yáí.

27 Ǿ gbèzɔɔpi wè má à mè: Ma dii i ma zì mà yápi òé ní á diio átɛɛo, ní gbé pɔ zɔleá bíiwaɔe lɔ, asa aa níziá bíikpe pɔ aa kè bleɛ, aai níziá osoo mi lááwa.

28 Ǿ gbèzɔɔpi fèle pùna ní Ebelu yáo à mè: A Asiliɔ kía zɔ yāma!

29 Kípi mè, ásu to Ezekia á sásão, asa a fɔ á bɔ a ɔziɔ.

30 Ezekia mè Dii a á bɔ, a á wéleɛ bee kpa Asiliɔ kíawao. Asu Ezekiapi yāma à Dii náaike yá bee musuo.

31 Asu Ezekia yāmao. Asiliɔ kía mè à ledoukèaɔ, à mikpawa, á baade i azía vɛɛbe ní azía kaadɔembɛo ble, i azía bia'i mi,

32 e àò mɔ á sélei à táánɔ bùsu pɔ de lá á pówau. Pówena ní vɛɛ nao pàlawà, pɛɛ ní vɛɛbuo ní kuliɔ ní zó'io diue. A ze ní wénio. Asu ze ní gaoo. Ezekia mè Dii a á bɔɛ, kási ásu weio, ásu to aà á sásão.

33 Buipáleɔ táae fɔ gí Asiliɔ kíae aà ní bùsu símaé?

34 Amata ní Aapadao táaɔ gè máɛ? Sefavaiũ ge Ena ge Iva táaɔ gè má ní? Samali táaɔ è gè ní ní wéleɛo?

35 Bùsupiɔ kpele táa mé fɔ gíè ní a bùsuoi? Kpelewa Dii a fɔ giè ní Yelusaleũoi?

36 Gbé nílea kílíkili, aai yāwewào, asa an kía òné aasu yázāsiwàoe.

37 Ǿ kibe ziia Ilikia né Eliakiũ ní aà lakèna Sebenao ní Asafa né Yoa aà kpàwakènao ní pɔkasaɔ kèkè, aa èa sù Ezekiapiwa aa zìgɔɔ gbèzɔɔ yápi dau a síuè.

19

*Ezekia wabikèa Diiwa
(Isa 37.1-20)*

1 Ké kí Ezekia yápi mà, à a ula ga kè, ò à zwànkasa kàkaala, à gè Dii kpéu.

2 A a be zia Eliakiū ní a lakèna Sebenao ní sa'onkiaò zì ànabi Isaia, Amozu néwa, zwànkasaò kàkaañla.

3 Aa òè: Ezekia mè yá gĩ gbāe, wà wá da taasiu wà wá lele wà widàdawá. Wa gō lán nɔe pò a né kà bɔa, mé yèe ku a fō iowae.

4 Asilio kía a zīgōò gbēzōò zì, à mò Lua bée láanikè. Dii n Lua yápi mà, a à lele yápi oa yáia, wá dōo. Wabikewà wá gbé kōna pò wa gōnɔe.

5 Ké kí Ezekia zinapiò gè Isaia lè màa,

6 a òné: A ge o á diie, Dii mè asu to vía a kù Asilio kía ìwaò dóeaanò yá pò a màpi yáio.

7 A ma! Tó Asilio kía baòe mà, Dii a to làasoo gēaàgu, i ta a bùsuu, Dii i to wà àà de ní fēndao we.

8 Ké zīgōò gbēzōò mà Asilio kía fèle Lakisi, ò à èa tà à aà lè, àle zika ní Libenadeò.

9 Ké Asilio kía mà Etiopiò kí Tilaka lé mó zikaianò, ò à èa zinaò gbàe Ezekiawa à mè:

10 A o Yudaò kí Ezekiae, dii pò àle a náaike à gbàsa mè á Yelusaleū namɛe ma ɔziò, asu to diipi a sásão.

11 I ma lá Asilio kíaò kè bùsuɔne à ní ké kélekɛle píio lé? Ɔme a bɔ adoo saa?

12 Wéle pò ma deziò kàaleò, Gozã ní Halanao ní Lezeffio ní Edeni pò kù Telasaaò, an táaò fō ní bɔe?

13 Amata kía kù máí? Aapadae kía kù máe? Sefavaiū ge Ena ge Iva kíaò ku máí?

14 Zinapiò Asilio lá kpà Ezekiawa. Ké à a kyokè, ò à gè Dii kpéu a pòo aà ae,

15 à wabikewà à mè: Dii Isailio Lua, ní kù malaika gāsiadeò zānguo,* nímɛ ní Lua ũ bùsu pò kù dúnia guu píie. Mmɛ ní musu kè ní tɔleò.

16 Swákpa n̄ yāma, Dii. Wése n̄ gugwa, Dii. Dóea ní Lua béeò lékpāsā pò Senakelibu kè ma fá!

17 Sianaɛ Dii, Asili kíaò buipio kàale píie, an bùsuò gò bezia ũ.

18 Aa ní diiò kàteu aa ní kpasa, asa pópíóá Lua no, pò pò gbēnazina kè ní lío ní gbɛɔnɔe.

19 Dii wá Lua, wá bɔ aà ɔzi, bùsu pò kù dúnia guu píi iò dō ké n Dii, nímɛ ní Lua ũ ndo.

Senakelibu gaa

(Isa 37.21-38)

20 Ɔ Amozu né Isaia lékpāsākè Ezekiae à mè: Dii Isailio Lua mè a wabi pò ní kè Asilio kí Senakelibu yá musu mà,

21 ò à àsiɛ bee ò aà musu:

Siona nɛnɔe léso lé sakangu,

àle n láanikɛ n kpɛ.

Gbēe i zible Yelusaleūwa yāao

ò àle a mi dada a gāu.

22 Dé n dɔewà ní sòsòí?

Dé n kāae, n n mi dàè íai?

Isailio Lua pò a kua adoa n bee kèe.

23 N dà n zinaɔne aa Dii sòsò,

n mè n dede sísíò musu

ní n zikasògoò dasidasi

e Libā bùsu gbèsísi misonau.

N sɛde lí gbāaò zòzò,

* 19:15 1Sam 4.4

n pēli zōō kwè,
n ka a léwa musu e a líkpe sisii.

²⁴ N lòō yò buipáleō būsuu,

n a imi,
n kèse Egipi swao í bà.

²⁵ Ké ma Dii má díle màa za zi,
ni mao lé?

Ma zεò à gègè, ò má tò à kè.

Má tò n ní wéle bíideō kwè wiliú,
aa gò daaia.

²⁶ Wélepideō gbāa kēsā,

aa gò suuu, wí ní kú,

aa de lán sēsaowa,

lán sēla bɔɔwa,

lán sē pó bòle kpéwa à gàga gòowa.

²⁷ Má n kúki dō,

má n gea ní n suo dō,

má n kãamazi dō.

²⁸ N kãamazi,

n kàamai pó ní ví yá gè ma swáú.

Má bakanε n níue,

má àasina kanε n léue,

mí tó n̄ ea tá ní zé pó n m̄odo.

²⁹ Ezekia, yáε bee aɔ denε seela ũ:

A pɔzā ble ble wēa, zii l̄ í ble we.

Zii kee sa à pótō í pɔkεεε,

à vēeli pépe í a be ble.

³⁰ Yuda kōna pó b̄òō zina a ea gē tíu,

an né iɔ kpa musu.

³¹ Asa gbé kōnaɔ b̄ Yelusaleŭ,

Siona gbèsísídep̄iɔ gō.

Ma Dii Zigōde ma āia mé a bee ke.

³² Ayām̄eto ma yáε bee ò Asiliɔ kía musu:

A gē wéleε beeuo,

a kazuuo,

a a s̄engbao d̄òè,

a koez̄i à gbà l̄s̄i daio.

³³ A ea tá ní zé pó à m̄òdo,

a gē wéleε beeuo.

Ma Dii mām̄ε má ò.

³⁴ Má gí ní wélep̄ioε,

mí a suaba mazia yáí

ní ma z̄òblena Davidi yáio.

³⁵ Gwá bee Dii Malaika b̄ò gè Asiliɔ b̄òou, à gbéō dède àas̄oɔo l̄ε àaa do gēosai (185.000). Ké aa f̄le k̄o, aa ḡe è kálea gupiiu.

³⁶ Ō Asiliɔ kí Senakelibu f̄le a b̄òop̄iu à èa tà Niniva, a ku we.

³⁷ Ḡo pó a kúlea a táa Nisoki kpéu, ò aà né Adam̄eleki ní Salez̄eεe aà dè ní f̄end̄ao. Aa bàasi tà Alalata b̄usuu, ò aà né Esaad̄ō z̄òle aà gb̄e.

20

Ezekia gyákεa (Isa 38.1-8)

¹ A gbεa Ezekia gyákε à kà gaa, ̄ ānabi Isaia, Amɔzu né gè aà lè a òè: Dii mè, lɛdile n gbéɔne, asa níε mɔ gaie, níyɔ fele bo.

² ɔ Ezekia aedò gíwa à wabikè Diiwa

³ à mè: Dii, n yá na! Lá ma táa'onnɔ ní náaio, mé ma yá pɔ ní yei kè ní nòsemendoo, to à dɔngu. ɔ à wéna ɔɔbɔ.

⁴ E Isaia àɔ gé bɔi ua, ̄ Dii yá'òè à mè:

⁵ Ge ñ o ma gbéɔ dɔaana Ezekiaε, ma Dii aà dezi Davidi Lua ma mè, ma aà wabikεa mà, ma aà wé'i è. Má aà gbágbā, a gɔɔ àaɔde zí i gé ma kpéu.

⁶ Ma aà gɔɔ kàfíè wè gēo. Má aà si Asilio kíawa ní wéleε beeo. Má gí ní wélepio mazia yáie ní ma zòblena Davidi yáio.

⁷ Isaia mè wà kaadɔembε bo. Ké wa lò, wa dɔɔ aà sánεpiwa, ̄ à gbàgbā.

⁸ ɔ Ezekia Isaia là à mè: Lá Dii mè á ma gbágbā, mí gé a kpéu a gɔɔ àaɔde zí, bóme aɔ de a seela ũi?

⁹ ɔ Isaia wèwà à mè: Seela pɔ Dii a kεε lé pɔ a gbène yá musun ke: Uena pɔ íatē lé suò Aaza dedekíiɔwa, ní ye à gé e a gbápekíi mèn kwíɔwa yà, ge à εa kpe oi mèn kwíɔwaε?

¹⁰ ɔ Ezekia wèwà à mè: Uena pilaa gbápekíi mèn kwíɔwa zí'ũo. Aà to à εa dede kpe oi mèn kwi.

¹¹ Ké ānabi Isaia lezù Diizi, ̄ uena pɔ íatē lé suò èa dede gbápekíi mèn kwi pɔ à pilawà yāaɔwa.

Babeli bùsu zínaɔ mɔa Yelusaleũ (Isa 39.1-8)

¹² Gɔɔ bee Baladā né Melodaki Baladā, Babeli kía lá kpàsā Ezekiaε ní gbao, ké à aà gyákεa bao mà yáí.

¹³ Ezekia gbāakpà zínapiɔzi, à gèrínɔ a làasiu, à a ānusuo òlóné ní vuao ní pɔ gínanaɔ ní nísi maaɔ. A gèrínɔ a gɔ́kebɔkalεkpeu bo, à a àizeε òlóné míɔmíɔ. Pɔε ku aà be ge aà bùsuu ke à gí ɔlínéɔ.

¹⁴ ɔ ānabi Isaia gè aà lè à aà là à mè: Kpelewa gbépio ònei? Za má aa bɔu aa mɔ n kíi? ɔ Ezekia wèwà à mè: An bɔkíi zà, Babeli aa bɔu.

¹⁵ ɔ Isaia aà là à mè: Bó aa è n bei? A wèwà à mè: Aa ma bepɔ píi èε. Ma àizeεε ku ké ma gí ɔlínéɔ.

¹⁶ ɔ Isaia òè: Yá pɔ Dii ò ma:

¹⁷ Gɔɔ lé mɔ wa ní bepɔ píi ní àizeε pɔ n deziɔ tònε ní kūa e gbāɔ séle tað Babelie. Dii mè a kee a gɔɔ.

¹⁸ Wa né pɔ níyɔ ní ieɔ séle tárnɔ, aai gɔ Babeli kibε zíkεnaɔ ũ.*

¹⁹ ɔ Ezekia ò Isaiaε: Dii yá pɔ ní òmεepi maaε. Asa àle e áɔ ku aafia niε guu e a wēni léuε.

²⁰ Ezekia yá kíniɔ ní a nεgɔnkeyāɔ ku Yuda kíaɔ ladau ní lá à íkalékíi ní íze pɔ a sò gbεu í mɔ ní ío wéle guuo kèo.

²¹ Ké à gà, ̄ aà né Manase zòle aà gbεu.

21

Yudaɔ kí Manase (2Lad 33.1-10, 18-20)

* 20:18 2Kia 24.13-15, Dan 1.1-7

1 Manase wè kueplade guu ò à kpalablè, à zòle báawa Yelusaleũ wè bàawò sosaié. Aà da tón Efeziba.

2 A yá pò Dii yeio kè, à zè ní bui pò Dii ní yá Isailiowé yābēé.*

3 A ɛa guleŋí pò a mae Ezekia dàaio bò ní Baali gbagbakio. A Asetaati lí pèle lá Isailio kí Ahabu kè yāawa. A kùle luabe pòwé à zòbléné.

4 A sa'okio bò Dii kpéu Yelusaleũ, gu pò Dii mè a tó aò kuwàpi.†

5 A luabe pò gbagbakio bò Dii ua ní a kaa guuo píi.

6 A sa pò wí a pò káteu à tékū ò ní a negōeo, à pòdà gbéowa, à māsow kè, à yāgbèa gèsisinaowa ní welende, à yá pò Dii yeio kè maamaae, ò à aà pò fèlèè.

7 A Asetaati táa pò á kèpi díle Dii ua, gu pò Dii ò Davidie ní aà né Salomow a tó aò kuwà gwopiipi, asa Isaili wéleow guu píi Yelusaleũ ò a sè.

8 A mè tó Isailio yá pò á dílenéow kú píi, mé aa zè ní ikoyá pò a zòblena Moizi kpámáow píi, á ɛa ní bòle bùsu pò á kpà ní deziowauo, á tó aa liaaliaa bow.‡

9 N beeo aai swáseio. Manase ní sāsā, ò aa vāikè de bui pò Dii ní mīde ní deziowéla.

10 Ǿ Dii yādà a zòblena ānabiowé aa mè:

11 Lá Yudaow kí Manase yá pò má ye a gīyāioow kè, à vāikè de Amole pò kú a āaow, à Yudaow dà duunkéau táa pò a kèow yá musu,

12 a yáí tò ma Dii Isailio Lua ma mè, má yáyia Yelusaleũwa ní Yuda bùsuo píi. Gbé pò a baomà a kéke swāwēé.

13 Má guyōbow poo Yelusaleũwa mà wíwi, lá má pòow Samaliwawa. Má kèè lá má kè Ahabu bēwae. Má ple mále Yelusaleũu lá wí mále tau wà kúlewa.

14 Má pākpa ma gbé kōnapiowzi mà ní na ní wèleowé ní owi. Aa ní naaa, aai ní pòw séle,

15 asa aa yá pò má yeio kèé, aaiow ma pò fèleméé za gwò pò an deziow bò Egipie e ní a gbāow.

16 Manase yāesaideow dède dasidasi e an geow Yelusaleũw pà za a léla e a léle, duuna pò a kè à Yudaow dà yá pò Dii yeio kéau bàasi.

17 Manasepi yá kīniow ní duuna pò a kèow píi kú Yuda kíaw ladau.

18 Ké à gà, wà aà vī a be, Uza kaa pò à li'bābau, ò aà né Amow zòle aà gbéu.

Yudaow kí Amow (2Lad 33.21-25)

19 Amow wè bao ní plaode guu ò à kpalablè, à zòle báawa Yelusaleũ wè plaé. Aà da tón Mesulemé, Aluzu né, Yoteba gbéé.

20 A yá pò Dii yeio kè lá a mae Manase kèwae.

21 A a maepi owesè píie. A zòblè táa pò a mae zòbléowéowé à kùlené.

22 A Dii a deziow Lua tò we, i aà zé seow.

23 Ǿ aà iwaw lekpāāāāzi aa aà dè a be.

24 Ké Yudaow gbé pò lekpāāāāzipiow dède píi, ò aa aà né Yosia kpà kíaw ū aà gbéu.

25 Amow yá kīniow ku Yuda kíaw ladau ní yá pò a kèow píi.

26 Ké wà aà vī Uza kaau, ò aà né Yosia zòle aà gbéu.

22

Yudaow kí Yosia (2Lad 34.1-2, 8-28)

1 Yosia wè swaawode guu ò à kpalablè, à zòle báawa* Yelusaleũ wè baakwi ní mēndooé. Aà da tón Yedida, Adaia né, Bōzeka gbéé.

* 21:2 Zel 15.4 † 21:4 2Sam 7.13 ‡ 21:8 1Kia 9.3-5 * 22:1 Zel 3.6

- 2 A yá pò Dii yei kè, à a dezi Davidi òlesè píe, i pāale òplaii ge zeeio.
- 3 Aà kpalablea wè bao plasaide guu ò à a lakēna Safana, Asalia né, Mesulaũ tũna zĩ Dii kpéu à mè:
- 4 Gé sa'onkia Ilikia le, ní oè aà òa pò wa kpà Dii kpé bíibòledōanaowa nao,
- 5 wi na gbé pò wà ní díle Dii kpé zĩ gbēzōo ũone ní ozi, aai fiabo gbé pò aale Dii kpé guyaaaò kēkēone,
- 6 li'ānaò ní kpebonaò ní kpedōnaò. Aa lí lúò ló ní gbè āaò, aai kpépi kēkēò.
- 7 Asu òa pò wa nāné ní ozi kākako, asa gbépiòá náaideone.
- 8 Sa'onkia Ilikia ò lakēna Safanae a bò Mòizi ikoyā láwa Dii kpéu, ò a kpàwà. Ké à a kyokè,
- 9 ò à gèò kí kfi, à a yá dàu a siuè à mè: N iwaò òa pò kú Dii kpéu bòle aa nà Dii kpé gbēzōone ní ozi.
- 10 A èa òè sa'ona Ilikia lá kpàwa, ò à a kyokè kíe.
- 11 Ké kí Mòizi ikoyā lápi yāmà, à a ulada ga kè.
- 12 O a ò sa'ona Ilikiae ní Safana né Aikaũo ní Mise né Akabooo ní lakēna Safanao ní a iwa Asaiao à mè:
- 13 A ge Dii lamēe ní Yudaò píi lá pò wa bōwàe bee yá musu. Dii pōpaawázi à kè zài, asa wá deziò i wá yá pò kú lāe bee guu ma aa zikèwàò.
- 14 O sa'ona Ilikia ní Aikaũo ní Akabooo ní Safanao ní Asaiao gè yápi ò nōe ānabi Uledae. Nōepi ku Yelusaleũ fáani plaade guue, aà zá tón Saluũ, Tikeva né, Halasa tũnae. Halasapi mé Dii kpé ula'ulena ũ.
- 15 Dii Isailio Lua yā'ò nōepie à mè: A ge o gbé pò á zíae,
- 16 ma Dii ma mè má yáyia gue beewa ní gbé pò kúuò, lá a ku lá pò Yudaò kía a kyokèpi guuwa.
- 17 Má pōkūmabòò gue beewae, ma pōkūmapi a kpáleo, asa aa ma to we, aa tulaletikàtea dii pāleonee, aa ma pò fèlemēe táa pò aa kèpiò yái.
- 18 A o Yudaò kía pò á zí ma laie, yá pò a màpi musu, ma Dii Isailio Lua ma mè,
- 19 yá pò má ò gue bee musu ní gbé pò kúuò, ma mè a gō yàaa láaiò ũe, lá à swāsèi à azia būsamēe, à a ulada ga kè à òòò, ma aà yāmà má sīaàno. Ma Dii máme má ò.
- 20 A yái tò má tó aà ga, wi aà ví nie guu. Aà wé a si yá pò má yía gue beewapileo. O zīnapiò èa tà kí kfi ní yápio.

23

Yosia ea zea ní Dii bàa kua ní Isailio yá
(2Lad 34.3-7, 29-32, 35.1-27)

- 1 Kí Yelusaleũ gbēzōo ní Yudaò sīsi, ò aa kàaaaàzi nípii.
- 2 A gèrno Dii ua ní sa'onao ní ānabio ní Yelusaleũdeò ní Yudaò píi, néfēnen gbēzōo, ò a tò wà Dii bàakuaño lá pò wa è aà kpéupi kyokè ní wáa píi.
- 3 Kí zea mōpele sae, ò à èa zè ní Dii bàakuaño yáò. A mè á té Diizi, íò aà yádileao ní aà yādanēo kúa, íò aà òtondòkfi gwa ní nōsemēndoo teasisai, lá a ku lápi guuwa. O gbépii zè ní Dii bàakuaño yáò ló.
- 4 Kí ò sa'onkia Ilikiae ní aà kwàasio ní Dii kpé bíibòledōanaò, aa pò pò wa kè Baalie ní Asetaatio ní luabe pòó séle bòò Dii kpéu. O à gè tesòwà Yelusaleũ bíi kpe Sedō guzule bugbeu, ò wà a túfu sèle tàò Beteli.
- 5 O kí táagbagbana pò Yuda kíaò díle aa sa'ò Yuda wéle gulesiòwao ní pò pò lía Yelusaleũziò yà nípii ní táagbagbana pò aa sa'ò Baali ní íatēo ní mōvuao ní saan tōdeò ní luabe pòòwao píi.

⁶ A Asetaati lipelle sè Dii ua à b̀òò à gè tesòwà Yelusaleũ bíi kpe Sedò guzulɛu, ɔ̀ à a tibò a f̀àe táaaɔ miaɔwa.

⁷ A g̀ɔe káaluɔ kpé pò kú Dii uaɔ gbòò l̀. Kpépiɔ guu nɔeɔ Asetaati zwaakpɛɔ táu.

⁸ A tò sa'ona pò kú Yuda wéleuɔ sù Yelusaleũ, ɔ̀ à gulesí pò wa b̀ò sa'onapiɔ tulaletikáteawàɔ gbàlè za Geba e Beeseba. A táagbagbakii pò kú wéle dɔaana Yozuee b̀leu wéle b̀le ɔzeɔ oio gbòò.

⁹ I we gulesí gbàgbanapiɔ sa'ò Diiwa Yelusaleũo, àma aa kàa só ní ní gbéɔ.

¹⁰ A tò sa'okii pò kú Tofeti, Beninɔũ guzulɛu gbàlè, ké gbèe su sa pò wí a pò káteu à tékũ o M̀òlkuwa ní a neg̀ɔe ge ní a nenɔeɔ l̀ò.*

¹¹ A g̀ò ní s̀s̀ pò Yuda kía d̄ile íatè pò ũ̀ Dii kpé kpele, ɔ̀ à s̀piɔ g̀ò k̀pàsa. S̀piɔ ku yãa Dii ua Natãmeleki kpé saeɔ.

¹² A sa'okii pò Yuda kía b̀ò Aaza kpediakɔa musuɔ gbòò ní pò pò Manase b̀ò Dii ua s̄eia ní a plaadeɔ. ɔ̀ a w̄iwi kélekele, à a buuna sèle k̀le Sedò guzulɛu.

¹³ ɔ̀ à gulesí pò wa b̀ò Yelusaleũ gukpe oi K̀kpe s̀s̀piɔleu gɛomidk̄ii oio gbàlè. Isailiɔ kí Salomɔɔ mé sa'ok̄ipiɔ b̀ò Sidòdeɔ dii Asetaatié ní M̀òabuɔ dii Kemɔsio ní Amɔniɔ dii M̀òlkuo.†

¹⁴ A a gbèpeleɔ w̄iwi, à a lipelleɔ zòzò, ɔ̀ à gbènazín gɛwaɔ kàlekalɛ gupioɔ à pà.

¹⁵ Baa gulesí pò Nèba né Yeloboaù b̀ò sa'okii ũ̀ Beteli à Isailiɔ dàò du-unkeaupi,‡ Yosia gulesipi ní a sa'ok̄iio gbòò. A gulesipi gbɛɔ w̄iwi à a tibò, à tesò Asetaati lipelɛwa l̀.

¹⁶ Ké à wezù, à miaɔ è s̀siwa we, ɔ̀ à gɛwaɔ b̀leu a k̀pàsa sa'ok̄ipiwa à a gbàlè, lá Dii dà Lua gbéé à d̀aa òwa.§

¹⁷ ɔ̀ kí mè: Dé mia wà seelakèwà keei? ɔ̀ wélepideɔ mè: Lua gbé pò b̀ò Yuda bùsuue. ɔ̀me d̀aa yá pò ní kè Beteli sa'ok̄iie beee ò.*

¹⁸ ɔ̀ kí mè: A to we. Gbèe su aà wá sé s̀òò. ɔ̀ wà aà wáɔ tò we ní ànabi pò b̀ò Samali wáò.

¹⁹ Gulesí kpé pò Isaili kía d̀ò Samali bùsu wéleɔ guu aa Dii pò f̀leɔèò ɔ̀ Yosia w̄iwi pii, a kè sa'ok̄ipiɔne lá a kè Beteli p̀ewae.

²⁰ ɔ̀ à gulesipiɔ gbàgbanaɔ k̀lokpakpa sa'ok̄ii pò aai sa'owàɔwa pii, à gbènazín gɛwaɔ k̀pàsawà, ɔ̀ à èa tà Yelusaleũ.

²¹ Kí ò gbépiié à mè: A Gẽamusu dikpeke Dii á Luaɔ, lá a ku Dii bàakuawano taalae beee guuwa.

²² Za g̀ɔ pò dɔaanaɔ d̀aa Isailiɔne ní g̀ɔ pò Isaili kía ní Yuda kía lé kpalableo pii, wi Gẽamusu dikpepi ke à kà màaò.

²³ Kí Yosia kpalablea wè bao plasaide guu ɔ̀ wà Gẽamusu dikpepi kè Yelusaleũ.

²⁴ Bee gbɛa à gèsisinaɔ ní welendeɔ midɛ, à kpé guu táaɔ ní ua táaɔ ní t̄aa pò pò wa è Yelusaleũ ní Yuda bùsuɔ d̀úuzò pii míɔmiɔ, ké à z̄ike ikoyã pò kú taala pò sa'onkia Ilikia b̀òwà Dii kpéupiɔwa.

²⁵ Kí pò d̀aaeɔ ní kí pò kú aà gbɛaɔ guu, an gbèe i ze ní Diio ní ǹsemendoo ní a p̀eão pii laaàwao. A M̀izi ikoyã k̄ia pii a gbãa léue.

²⁶ Gia ní beee Dii p̀f̄eãa Yudaɔzi ní p̀k̄uma pãsiò v̄ai pò Manase kè yá i k̀páleo.

²⁷ Dii mè: Má Yudaɔ yá mà ní gomala, lá ma Isailiɔ yá ma ní gomalawae. Má gí Yelusaleũ pò má s̀è ní kpé pò ma mè ma tó aɔ kuwàòe.

²⁸ Yosia yá k̄iniɔ ku Yuda kía ladau ní yá pò a k̀èò pii.

* **23:10** Lev 18.21, Zel 7.31, 19.1-6 † **23:13** 1Kia 11.7 ‡ **23:15** 1Kia 12.33 § **23:16** 1Kia 13.2

* **23:17** 1Kia 13.30-32

29 Kí Yosia ḡḡo kẹ́ Egipio kí Falaṣṣo Neko lé gé Asilio kía lei Uflatai, ṣ Yosia gẹ́ zíkaiààṣo Megido. Kẹ́ aa kṣ̀ lẹ̀, ṣ Neko aà dẹ̀.

30 Aà Íwaṣo aà ge se dà sṣ́go guu, aa suò Yelusaleũ wa v̄i. Ǿ Yudaṣo aà né Yoaza kpà kía ũ aà gbey.

Yudaṣo kí Yoaza
(2Lad 36.1-4)

31 Yoaza wẹ̀ bao ní àaṣode guu à kpalablẹ̀, à zṣ̀le báawa Yelusaleũ mo àaṣe. Aà da tón Amutali, Zelemii né, Libena gbéé.

32 A yá pọ́ Dii yeio kẹ̀ lá a deziṣo kẹ̀wae.

33 Ǿ Falaṣṣo Neko mo kàwà Libla, Amata bùsuu, kẹ́ asu àṣo de kía ũ Yelusaleũo yáí, ṣ à mè Yuda bùsudeṣo falubṣe ánuṣu tṣnu àaṣ ní kṣnio ní vuaṣo kiloo bla sṣosai.

34 Ǿ à Yosia né Eliakiũ dṣle kía ũ a mae Yosia gṣe ũ, ṣ à aà tó lílẹ̀ Yoakiũ. Ǿ à Yoaza sẹ̀ tàṣo Egipi, we à gàu.

35 Yoakiũ ánuṣu ní vua pọ́ Falaṣṣo Neko gbèawa sí a bùsudeṣwa baade gbāa léu, ṣ a kpàwà.

Yudaṣo kí Yoakiũ
(2Lad 36.5-8)

36 Yoakiũ wẹ̀ baasṣode guu ṣ à kpalablẹ̀, à zṣ̀le báawa† Yelusaleũ wẹ̀ kuedoṣe. Aà da tón Zebuda, Pedaia né, Luma gbéé.

37 A yá pọ́ Dii yeio kẹ̀ lá a deziṣo kẹ̀wae.

24

1 Yoakiũ kibleḡḡo ṣ Babeli kí Nebukanṣza mò lẹ̀le Yuda bùsuwa, ṣ Yoakiũ gẹ̀ aà zòblena ũ e wẹ̀ àaṣ.* A gbey a nṣe pále sẹ̀, ṣ à bọ́ aà yáú.

2 Dii Babiloni gbāamṣnedṣo gbàewà ní Silio ní Moabuṣo ní Amṣniṣo. A ní gbáe Yudaṣo bùsuu aa kaale, lá a dà a zòblena ánabiṣne aa òwa.

3 Yápi Yudaṣo lẹ̀, kẹ́ Dii mé ò yáí, kẹ́ à ní yá ní goala duuna pọ́ Manase kẹ̀ yáí

4 ní yāesaide pọ́ à ní dedṣo yáio. Manasepi tò Yelusaleũ pá ní yāesaide pọ́ à ní dedṣo auo. Bee yáí Dii i we sùuukèo.

5 Yoakiũ yá kṣnio ku Yuda kíaṣo ladau ní yá pọ́ a kẹ̀o pii.

6 Kẹ́ à gà, ṣ aà né Yekṣnia zṣ̀le aà gbey.

7 Egipio kía i ea bọ́ a bùsuu lo, asa Babeli kía bùsu pọ́ de Egipi pọ́ ũ yāa síwà píie za Egipi zé swai e Uflatai.

Yudaṣo kí Yekṣnia
(2Lad 36.9-10)

8 Yekṣnia wẹ̀ bao plasaide guu ṣ à kpalablẹ̀, à zṣ̀le báawa Yelusaleũ mo àaṣe. Aà da tón Neuseta, Elenatā né, Yelusaleũ gbéé.

9 A yá pọ́ Dii yeio kẹ̀ lá a mae kẹ̀wae.

10 Zibeezī Babeli kí Nebukanṣza zṣḡṣo mò Yelusaleũ aa koezṣi, aa ku we.

11 Ǿ Nebukanṣza mò we ḡḡo pọ́ aà Íwapio liaai.

12 Ǿ Yudaṣo kí Yekṣnia bọ́ gẹ̀ azia kpàwà, aapi ní a dao ní a Íwaṣo ní a kía deṣo ní a kwàasiṣo. Babeli kíapi Yekṣnia kṣ̀ a kpalablea wẹ̀ swaaṣde guue.†

13 Ǿ à Dii kpé àizeṣo náaa à bṣṣo we ní kibe àizeṣo. A vua pọ́ pọ́ Isailio kí Salomṣṣo kẹ̀ Dii kpé pọ́ ũo zṣezṣe lá Dii dṣaa òwa.

14 A Yelusaleũ gbṣzṣṣo ní zṣḡṣo kṣ̀kṣ̀ tārṣno zṣzṣo ũ pii, aa kà gbṣon ḡaasṣṣo lee kwi (10.000). A tà ní li'ánaṣo ní siaṣo lo. Gbṣe i ḡṣo, sema taasideṣo bàasio.

† 23:36 Zel 26.1-6 * 24:1 Zel 25.1-38, Dan 1.1-2 † 24:12 Zel 24.1-10

¹⁵ Maa à Yekonia kù Yelusaleū n̄ aà dao n̄ aà nao n̄ aà kwàasio n̄ b̄usu gb̄z̄z̄o, à t̄àrn̄o Babeli z̄iz̄o ũ.

¹⁶ A t̄a Babeli n̄ ḡōgb̄āao gb̄ēon òaas̄o l̄e s̄opla (7.000) n̄ li'ānao n̄ siao gb̄ēon òaa soo. Ampii ḡōsa gīōne.

¹⁷ A Yekonia des̄e Matania d̄ile k̄ia ũ aà gb̄e, ō à aà t̄o l̄il̄e Zedekia.‡

Yuda ki Zedekia
(2Lad 36.11-12, Zel 52.1-3)

¹⁸ Zedekia w̄e bao n̄ m̄endoode guu ō à kpalabl̄e, à z̄ōle báawa Yelusaleū w̄e kuedo. Aa da t̄on Amutali, Zelemii né, Libena gb̄ēe.

¹⁹ A yá p̄o Dii yeio k̄e lá Yoakiū k̄ewa.

²⁰ Dii p̄ok̄uma mé t̄o yápi Yelusaleū n̄ Yuda b̄usuo l̄e píi e à ḡe n̄ yá n̄ goala. Ō Zedekia b̄o Babeli k̄ia yáú.

25

Yelusaleū dúuz̄o
(2Lad 36.15-21, Zel 39.1-10, 52.1-30)

¹ Zedekia kpalablea w̄e k̄eokwide guu, a m̄o kwide ḡo kwide z̄í ō Babeli kí Nebukan̄za m̄o l̄e lei Yelusaleūwa, aapi n̄ a z̄iḡo píi.* Aa b̄o kp̄a a b̄li sae, ō aa gb̄a les̄o dà aa liai.

² Aa liaa w̄elep̄izi m̄aa e kí Zedekia kpalablea w̄e kuedode guu.

³ A m̄o sí̄ode ḡo k̄eokwide z̄í n̄oana gb̄aak̄ù w̄éleu, gb̄e p̄oblea v̄i loo.

⁴ Ké w̄a b̄li f̄o, ō Yuda z̄iḡo l̄ek̄wa píi, aa b̄ole n̄ kibe kaa, aa b̄ole w̄éle b̄ole gw̄á, ō aa p̄ele Yuud̄e s̄e.

⁵ Ō Babiloni z̄iḡo p̄ele kí gb̄ewa, aa aà l̄e s̄ep̄iu Yeliko oi. Ké Zedekia z̄iḡo f̄aa, aa aà t̄o we,

⁶ ō w̄a aà k̄ù t̄o Babeli k̄ia Libla. We w̄a ȳad̄uaala,

⁷ w̄a aà néo d̄ede aà w̄aa, ō w̄a aà w̄e w̄iwi, w̄a m̄ogot̄e gala kp̄aè, w̄a t̄aaano Babeli.

⁸ Babeli k̄ia kpalablea w̄e bao m̄endosaide guu, a m̄o soode ḡo soplade z̄í ō aà ūwa Nebuzalad̄a m̄o Yelusaleū. Aapi mé Nebukan̄za d̄oai gb̄z̄o ũ.

⁹ A tes̄o Dii kp̄ewa n̄ kibeo n̄ Yelusaleū kp̄e píi. Kp̄e p̄o de kp̄e z̄o ũ píi lé, à tes̄w̄a.

¹⁰ Ō a t̄o Babiloni z̄iḡo Yelusaleū b̄li gb̄o m̄pii.†

¹¹ A gb̄e p̄o ḡo w̄elep̄iuo n̄aa t̄àrn̄o Babeli n̄ gb̄e p̄o ḡe n̄ Babeli k̄iawo n̄ gb̄e k̄ini.

¹² Taasideo ō à n̄ t̄o we aao v̄ebu n̄ bugbeo s̄ewa.

¹³ Babilonio Dii kp̄e m̄ogot̄e p̄elo n̄ tadib̄o n̄ íkaki z̄o w̄iwi‡ aa t̄o Babeli.

¹⁴ Aa t̄ufukab̄o n̄ p̄eluo n̄ filiadeb̄o n̄ ḡōnao n̄ m̄ogot̄e p̄op̄ale p̄o w̄i Dii kp̄e z̄i k̄eòo n̄aa t̄o lo.§

¹⁵ Ō d̄oai gb̄z̄opi t̄aaso n̄ au'eleb̄o n̄ p̄o p̄o wa píi n̄ v̄uao ge n̄ ánusuo s̄ele píi.

¹⁶ M̄p̄ele m̄en pla n̄ íkakiipio n̄ tadib̄o p̄o Salom̄o píi Dii kp̄e p̄o ũ, wi f̄o w̄a a m̄ogot̄e ȳo kiloowao, a gb̄ia k̄e z̄ai.

¹⁷ M̄p̄elep̄io les̄i ḡás̄isuu bao plaplasai, mé a f̄ua p̄o k̄u musuo les̄i ḡás̄isuu s̄oso. M̄daona t̄aa n̄ ḡina p̄o wa k̄e lán gb̄eafu bewao liaa f̄uapīzi píi. M̄p̄ele m̄en plapīo doūe.

‡ 24:17 Zel 37.1 * 25:1 Zel 34.1-5 † 25:10 Eze 33.21 ‡ 25:13 1Kia 7.15-26 § 25:14 1Kia 7.45

¹⁸ Dɔaiɔ gbɛzɔɔpi sa'onkia Selaia kù ní aà plaade Zefaniao ní bíibòledɔana gbɛɔn àaɔɔ.

¹⁹ A zígɔɔ gbɛzɔɔ kù wéle guu ní kí Ìwa gbɛɔn sɔo pò à bòmá wéle guu ɔ ní zígɔɔ gbɛzɔɔ lakèna pò Ì gbéɔ tó dalauo ní gɔe gbɛɔn bàá pò wà bòmá wéle guu.

²⁰ Nebuzaladāpi ní naaa tàrínɔ Babeli kía Libla,

²¹ ɔ Babeli kíapi ní dede Libla we Amata bùsuu. Maa wà Yudaɔ nàaa ní bùsuu wà tàrínɔ.

Gedalia dile Yuda bùsu gbɛzɔɔ ũ
(Zel 40.7-41.18)

²² Babeli kí Nebukanēza Aikaũ né Gedalia, Safana tɔũna dile gbé pò gò Yuda bùsuu gbɛzɔɔ ũ.

²³ Ké zígɔɔ dɔaanao ní ní gbéɔ mà Babeli kía Gedalia dile gbɛzɔɔ ũ, ɔ aa mò aà kí Mizipa. Netania né Isimaela kú ní guu ní Kalea né Yohananio ní Tanume né Selaia, Netofa gbéɔ ní Maaka gbé né Yazaniao ní ní gbéɔ.

²⁴ ɔ Gedalia legbèné ní ní gbépiɔ à mè: Asu viake Babiloni gbáadeɔneɔ. A zòle wá bùsuu la à zòble Babeli kía, Ìo aafia.

²⁵ Ama a mɔ soplade guu ɔ Netania né Isimaela, Elisama tɔũna pò de kíabui ũ mò ní gbɛɔn kwio, à Gedalia dè ní Yuda pò kuaàno Mizipaɔ ní Babiloni pò kuaàno we.

²⁶ ɔ Yudaɔ fèle, néfɛnen gbɛzɔɔ píi ní zígɔɔ dɔaanapiɔ, aa bàalè tà Egipi, ké aale viake Babiloniɔne yáí.

Yekonia gbaea
(Zel 52.31-34)

²⁷ Yudaɔ kí Yekonia taa Babeli wè bla àaɔsaide, a mɔ kueplade gɔɔ baasɔo ní plaode zí ɔ Babeli kí Evili Melodaki aà bò kpéu a kpalablea wè séia guu, à aà sè lesí.

²⁸ A yámaa òè, ɔ à zòlekíi pò de a kía dee pò kuanɔ Babeliɔ pòá kpàwà.

²⁹ ɔ Yekonia ɔzò a dakpeunake'ulai, Ìo pòble ní kíó sãnu e a wèni léu.

³⁰ Lá gu lé dɔ kí Ìo pò pò a yei kpawàe e à gè gàò.

LADA SEIA

Yá pò kú lée bee guu

Lée bee Isailio kua káau yá'òwēe e wàò tàrínò zòò ù Babiloni. Lua gbàgbanao mé kè. Aa yá pò kú Samuéli lácó n Kíacó lácó guu sè, áma lousisiyá mé gbāané, ò aa gbāakpà Lua ua n Lua yáowa. Lua mé kù àò de Isailio kía ù ado, kíacó de àà zíkēnao ùe, aame aaf kiablea yágōgō àà gēe ù. Yá bee guu Davidiá kía náaidee, òme Yelusaleū sí, ò wélepi gō Lua wéle ù Lua kpé pò kú we yái. Òme kiablea yáò n lousisiyáò dà Isailionē. Kía maapi gaa gbēa lápi kēna gbāakpà àà bui pò aa gō Yudaò bùsu kpalablenao ùò yáwa.

Lápi daalekíi wà gbéò tódòò sea za Adamuwa e à gè pèò Davidiwa (1-9). Bee gbēa wà Davidi kpalablea yá bōlekè (10-29), áma wi àà yākeaeo oo: Àà èwaasoblea, Saulu àà wēa, àà kpalablea wè sopla n kínio Heblō, àà Baseba sea, Abisaloū fēlaaàno n yāpāleo. Lápi Davidi Lua kpēdōa Yelusaleū soukea yá bōlekè ló: Sua n Dii kpagoloo Yelusaleū, Davidi Isaili zīgōò naoa, Levii buio n sa'onao n lēsinao n bōledōanao zī zékalea.

*Sea Adamu e Ablahaūwa
(Daa 5.1-32, 10.1-32, 11.10-26)*

- 1 Adamu, Seti, Enosi,
- 2 Kena, Maalalee, Yeledi,
- 3 Enoki, Metusela, Lemeki,
- 4 Nōee n a negōeo Seū n Haūo n Yafetio.
- 5 Yafeti negōeo tón ke: Gomēe, Magōgu, Mēde, Gelesi, Tubali, Mēseki n Tilasio.
- 6 Gomēe negōeo tón ke: Asenazi, Lifa n Tōgaamao.
- 7 Gelesi negōeo tón ke: Elisa, Taasisi, Sipi n Lodanio.
- 8 Haū negōeo tón ke: Etiopi, Egipi, Libii n Kanaao.
- 9 Etiopi negōeo tón ke: Saba, Avila, Sabata, Laama n Sabatekao. Laama negōeon Seba n Dedāo ù.
- 10 Niūlodiá Etiopi buie ló. Òme dūnia negōn tōde séia ù.
- 11 Egipi buio tón ke: Ludio, Anaūò, Leabao, Nafetuo,
- 12 Patusio, Kasuluo n Keleti pò Filitēò bō n guuo.
- 13 Kanaa negōe séian Sidō ù. Àà bui kínion ke: Iti buio,
- 14 Yebusi buio, Amole buio, Giigasi buio,
- 15 Ivi buio, Aaka buio, Sini buio,
- 16 Aavadi buio, Zemali buio n Amata buio.
- 17 Seū negōeo tón ke: Elaū, Asili, Aapasa, Ludi n Alaūo. Alaū negōeo tón ke: Uzu, Hulu, Getēe n Mēsekió.
- 18 Aapasa mé Sela ì, ò Sela Ebelu ì.
- 19 Ebelupi negōe ì plaē. Ado tón Pēlegi, asa àà gōò ò wà kēkōwa dūniau. Àà dāuna tón Yotā.
- 20 Yotāpi buio tón ke: Alemōda, Selefí, Azemave, Yela,
- 21 Adolaū, Uzali, Dikala,
- 22 Obali, Abimae, Seba,
- 23 Ofii, Avila n Yobabao. Yotā buion we pii.
- 24 Seū, Aapasa, Sela,
- 25 Ebelu, Pēlegi, Leu,
- 26 Selugi, Nakōò, Tela
- 27 n Abilaū pò wí me ló Ablahaūo.

Ablahaū bui
(*Daa 25.12-16, 36.1-19*)

- ²⁸ Ablahaū negḡeo tón ke: Izaaki n̄ Isimaelao.
²⁹ An buiḡ tón ke: Isimaela negḡe séian Nebai ũ. A gbea Kedaa, Adibēli, Mibisā,
³⁰ Misima, Duma, Masa, Adada, Tema,
³¹ Yetuu, Nafisi n̄ Kedemao. Isimaela negḡeon we.
³² Ablahaū nḡ Ketula p̄ i mēsēdileēo negḡeo tón ke: Zimana, Yosā, Mēdā, Madiā, Isebaki n̄ Suao. Yosā negḡeon Seba n̄ Dedāo ũ.
³³ Madiā negḡeo tón ke: Efa, Efee, An̄ki, Abida n̄ Elēdaao. Ketulapi buiḡon we n̄pii.
³⁴ Ablahaū né Izaaki negḡeon Esau n̄ Yakḡbuo ũ.
³⁵ Esau negḡeo tón ke: Elifaza, Leueli, Yeusi, Yalaū n̄ Kolao.
³⁶ Elifaza negḡeo tón ke: Temani, Omaa, Zefo, Gataū, Kenazi n̄ Amaleki p̄ a i n̄ Timinao.
³⁷ Leueli negḡeo tón ke: Naata, Zela, Sāma n̄ Mizao.

Sei bui
(*Daa 36.20-43*)

- ³⁸ Sei negḡeo tón ke: Lotani, Sobala, Zibēḡ, Ana, Disḡ, Ezēē n̄ Disāo.
³⁹ Lotani negḡeon Oli n̄ Omaūo ũ. Lotani dāen Timina ũ.
⁴⁰ Sobala negḡeo tón ke: Alavā, Manaata, Ebalī, Sefo n̄ Onaūo. Zibēḡ negḡeon Aya n̄ Anao ũ.
⁴¹ Ana n̄n Disḡ ũ. Disḡ negḡeo tón ke: Emadā, Esebā, Ilana n̄ Kelanao.
⁴² Ezēē negḡeo tón ke: Bilana, Zaavā n̄ Akanao. Disā negḡeon Uzu n̄ Alanao ũ.
⁴³ K̄ia p̄ aa kpalablē Eḡōū b̄usu Isaili k̄iao āao tón ke: Bēoḡ né Bela, Dinaba gb̄ēē.
⁴⁴ K̄é Bela ḡà, ḡ Bḡzela gb̄é Zela né Yobaba z̄lē aà gb̄eu,
⁴⁵ K̄é Yobaba ḡà, ḡ Temani b̄usu gb̄é Usaū z̄lē aà gb̄eu.
⁴⁶ K̄é Usaū ḡà, ḡ Aviti gb̄é Bedada né Adada z̄lē aà gb̄eu. Ḳme z̄iblē Madiāḡwa Mḡabu b̄usu.
⁴⁷ K̄é Adada ḡà, ḡ Maseleka gb̄é Samala z̄lē aà gb̄eu.
⁴⁸ K̄é Samala ḡà, ḡ Leobo p̄ kú Uflata sae gb̄é Saulu z̄lē aà gb̄eu.
⁴⁹ K̄é Saulu ḡà, ḡ Akaboo né Baalanana z̄lē aà gb̄eu.
⁵⁰ K̄é Baalanana ḡà, ḡ Pau gb̄é Adada z̄lē aà gb̄eu. Aà na tón Metabeli, Malēdi néē, Mēzaaba t̄ūnaē.
⁵¹ Adadapi ḡà s̄.
 Eḡōū bui dezi k̄āauḡon ke: Timina, Alava, Yētetī,
⁵² Ḳh̄olibama, Ela, Pinḡ,
⁵³ Kenazi, Temani, Mibizaa,
⁵⁴ Magadiē n̄ Ilaūo. Eḡōū bui dezi k̄āauḡon we.

2

Isaili bui

- ¹ Isaili negḡeo tón ke: Lubeni, Simēo, Levii, Yuda, Isakaa, Zabulḡni,
² Dā, Yosēfu, Bēyāmēē, Nefatali, Gada n̄ Aseēo.

Yuda bui

- ³ Yuda negḡeo tón ke: Eē, Onani n̄ Selao. A né mēn āaḡpiḡ i n̄ Kanaa b̄usu nḡe Sua néoē. Yuda negḡe séia Eē yā i ka Diiguō, ḡ à aà dē.
⁴ Yuda mé Pēlezi n̄ Zelao i n̄ a népi gyaaō, ḡ aà negḡeo kē píi s̄o.
⁵ Pēlezi negḡeon Ezḡnḡ n̄ Amuluo ũ.

6 Zela negḡeo tón ke: Zimli, Etani, Emani, Kaloli n̄ Daadao. Aà népio kè píi s̄o.

7 Kaami negḡen Akāa* ũ. A yā ĩ Isailione, à b̄o Dii yá kpe à láaip̄o sè.

8 Etani negḡen Azalia ũ.

9 Ez̄no negḡeo tón ke: Yelameli, Laũ n̄ Kalebuo.

10 Laũ Aminadabu ĩ, Aminadabu Yudāo kía Naas̄o ĩ,

11 Naas̄o Salam̄o ĩ, Salam̄o B̄azu ĩ,

12 B̄azu Ɔbedi ĩ, Ɔbedi Yese ĩ,

13 Yese negḡe séian Eliabu ũ, a plaade Abinadabu, a àāde Sāma,

14 a síīde N̄etaneli, a s̄ode Ladai,

15 a soolode Ozeũ, a soplade Davidi.

16 An dāēon Zeluia n̄ Abigailio ũ. Zeluia negḡe àāe: Abisai, Yoabu n̄ Asaelio.

17 Abigaili mé Amasa ĩ. Amasapi den Isimaēla bui Yeteē ũ.

18 Ez̄no né Kalebu néo ĩ n̄ a na Azubao. Aà nen̄en Yelio ũ. Aà negḡeo tón ke: Yesēē, Sobabu n̄ Aad̄o.

19 Ké Azuba gā, ̄ Kalebu Eflata sè à Hulu ìò.

20 Hulu Uli ĩ, ̄ Uli Bezaleli ĩ.

21 Bee gb̄ea ké Ez̄no kà wè b̄aā, ̄ à Makii né p̄o de Galada da ũ sè à Segubu ìò.

22 Segubupi mé Yaii ĩ. Yaiipi wéle v̄i Galada bùsuu mèn bao n̄ àāo.

23 Ɔ Gesuuo n̄ Alaũ lèle Yaii wélepīowa n̄ Kenatio n̄ a bualoũ. Wélepio kè píi b̄aā. Galada mae Makii buīon we píi.

24 Ké Ez̄no gā Kalebu Eflata, ̄ aà na Abia Asuli ĩ. Asulipi mé Tekoa kàle.

25 Ez̄no yoa Yelameli negḡeo tón ke: A séian Laũ ũ, a gb̄ea Buna, Oleni, Ozeũ n̄ Ahiao.

26 Yelameli n̄o p̄ale v̄i, aà tón Atala. Ɔme Onaũ da ũ.

27 Yelameli yoa Laũ negḡeo tón ke: A séian Maaza ũ, a gb̄ea Yamini n̄ Ekēeo.

28 Onaũ negḡēon Samai n̄ Yadao ũ. Samai negḡen Nadabu n̄ Abisuuo ũ.

29 Abisuuo na tón Abihaili, ̄ à Abani n̄ M̄olidio ĩ.

30 Nadabu negḡēon Seledi n̄ Apaiũ ũ. Seledi gā nésaie.

31 Apaiũ mé Isi ĩ, ̄ Isi Sesā ĩ, ̄ Sesā Alai ĩ.

32 Samai dāuna Yada negḡēon Yeteē n̄ Yonatāao ũ. Yeteē gā nésaie.

33 Yonatāa negḡēon Peleti n̄ Zazao ũ. Yelameli buīon we.

34 Sesā negḡe v̄io, sema nen̄e. Sesā Etiopi gbé v̄i zo ũ, aà tón Yala.

35 Ɔ Sesāpi a nen̄e kpà a zo Yalapiwa, ̄ à Atai ìò.

36 Atai Natā ĩ, Natā Zabada ĩ,

37 Zabada Eflala ĩ, Eflala Ɔbedi ĩ,

38 Ɔbedi Yehu ĩ, Yehu Azalia ĩ,

39 Azalia Elezi ĩ, Elezi Elasa ĩ,

40 Elasa Sisemai ĩ, Sisemai Saluũ ĩ,

41 Saluũ Yekamia ĩ, Yekamia Elisama ĩ.

Kalebu bui

42 Yelameli dāuna Kalebu negḡeo tón ke: A séia Mesa mé Zifi ĩ, a plaade Malesa mé Hebl̄o ĩ.

43 Hebl̄o negḡeo tón ke: Kola, Tapua, Lēkeũ n̄ Semaο.

44 Sema Lahaũ ĩ, Lahaũ Ȳokaũ ĩ, Lēkeũ Samai ĩ.

45 Samaipi mé Māoni p̄o Bezuo kàle ĩ.

46 Kalebu mé Halana n̄ M̄ozao n̄ Gazezio ĩ n̄ a n̄o Efa p̄o i m̄es̄edilēeo, ̄ Halanapi Gazezi ĩ.

47 Yadai negḡeo tón ke: Lēgeũ, Yotaũ, Gesā, Peleti, Efa n̄ Saafao.

* 2:7 Yoz 7.1

- 48 Kalɛbu mé Sebeɛ ní Tilanao ì ní a nɔ Maaka pɔ́ i mɛ́sɛdiléèoo.
 49 Ǿ à Mademana mae Saafa ìò ní Gibɛa mae Mabenaο. Kalɛbu nɛnɔɛn Akesa ũ.
 50 Kalɛbu buiɔn kɛ lɔ.
 Aà na ɛflata nɛgɔɛ sɛ́ia Hulu néo tɔ́n kɛ: Sobala pɔ́ Kiliayaaliũ kàlɛ
 51 ní Salema pɔ́ Betelɛũ kàlɛo ní Alefa pɔ́ Bɛgadee kàlɛo.
 52 Sobala pɔ́ Kiliayaaliũ kàlɛ buiɔ tɔ́n kɛ: Aloedeo ní Manaata gbɛ́ kɛniɔ
 53 ní Kiliayaaliũ buiɛ beeo: Yɛtɛɛ buiɔ ní Pu buiɔ ní Suma buiɔ ní Misela buiɔ.
 Zɔladeo ní ɛsetaodeo b̀̀ buipiɔ guue.
 54 Salema buiɔ tɔ́n kɛ: Betelɛũdeo, Netofadeo, Atalobɛyoabudeo ní Manaata
 gbɛ́ kɛniɔ ní Zɔladeo
 55 ní lakɛna pɔ́ kú Yabɛziɔ. Aame Tila buiɔ ní Simɛa buiɔ ní Suka buiɔ ũ. Keni
 buipiɔ b̀̀ Lekabu buiɔ guue. Amata mé ní dezi káau ũ.

3

Davidi buiɔ

- 1 Davidi né pɔ́ a ì Hɛblɔɔn kɛ: A a nɛgɔɛ sɛ́ia Aminɔ ì ní Yɛzɛlɛɛ gbɛ́ Ainɔaũoɛ.
 A a plaade ì ní Kaameli gbɛ́ Abigailioɛ, ɔ́n Danieli ũ.
 2 A a àaɔde ì ní Gesuu kí Talemai né Maakaοɛ, ɔ́n Abisalou ũ. A a síiɔde ì ní
 Agitaoɛ, ɔ́n Adonia ũ.
 3 A a soode ì ní Abitalioɛ, ɔ́n Sefatia ũ. A a soolode ì ní a nɔ Egelaoɛ, ɔ́n Iteaũ
 ũ.
 4 A nɛgɔɛ gbɛɔn soolopiɔ ì Hɛblɔɛ. A kpalablè we wè sopla ní mɔ soolooɛ, mé
 à kpalablè Yelusaleũ wè baakwi ní àaɔo.*
 5 Né pɔ́ a ì Yelusaleũo tɔ́n kɛ: A nɛgɔɛ gbɛɔn síiɔɛ beeo ì ní Amieli né Basebaοɛ:
 Simɛa, Sobabu, Natã ní Salomɔɔo.
 6 Bee gbɛa Ibaa, Elisua, Elifele,
 7 Nɔga, Nɛfegi, Yafia,
 8 Elisama, Eliada ní Elifeleo. Aà nɛgɔɛo kè kɛokwin we.
 9 Davidi nɛgɔɛo we píi nɔ pɔ́ i mɛ́sɛdile néo néo bàasi. An dāen Tamaa ũ.

Yuda kiaɔ

- 10 Salomɔɔ Lɔbɔaũ ì, Lɔbɔaũ Abia ì, Abia Asa ì, Asa Yosafa ì,
 11 Yosafa Yolaũ ì, Yolaũ Aazia ì, Aazia Yoasi ì,
 12 Yoasi Amazia ì, Amazia Azalia ì, Azalia Yotaũ ì,
 13 Yotaũ Aaza ì, Aaza Ezekia ì, Ezekia Manase ì,
 14 Manase Amɔ ì, Amɔ Yosia ì.
 15 Yosiapi nɛgɔɛo tɔ́n kɛ: A sɛ́ia Yohanani, a plaade Yoakiũ, a àaɔde Zedekia,
 a síiɔde Saluũ.
 16 Yoakiũ né Yɛkɔnia mé z̀̀lɛ aà gbɛu, ɔ́ Zedekia z̀̀lɛ Yɛkɔnia gbɛu.

Taa ní Yudaɔ Babiloni b̀̀suu gbɛa kɛlabiɔ

- 17 Wà tà ní Yɛkɔniapio z̀̀zɔ ũɛ. Aà nɛgɔɛo tɔ́n kɛ: Salatieli,
 18 Malakilaũ, Pedaia, Senazaa, Yekamia, Osama ní Nɛdabiao.
 19 Pedaia nɛgɔɛo Zolobabeli ní Simɛio ũ. Zolobabelipi mé Mesulaũ ní
 Ananiao ì ní ní dāe Selomio.
 20 A nɛgɔɛo ì lɔ gbɛɔn soo: Asuba, Oeli, Belekia, Asadia ní Yusabɛsɛdio.
 21 Anania nɛgɔɛo Pelatia ní Yesaiao ũ. Aà buiɔn Lefaia buiɔ ũ lɔ ní Aanana
 buiɔ ní Obadia buiɔ ní Sekania buiɔ.
 22 Sekania nɛgɔɛo tɔ́n kɛ: Semaia, Atusu, Igali, Balia, Nɛalia ní Safatao, aa kè
 soolo.
 23 Nɛalia nɛgɔɛo tɔ́n kɛ: Elioenai, Izikia ní Azikaũo, aa kè àaɔ.

* 3:4 2Sam 5.4-5, 1Kia 2.11, 1Lad 29.27

24 Elioenai negḡeo tón ke: Odavia, Eliasibu, Pelaia, Akubu, Yohanani, Delaia rí Ananio, aa kè soplá.

4

Yuda bui k̄n̄is

- 1 Yuda negḡeo tón ke: Pelezi, Ezōnō, Kaami, Hulu rí Sobalao.
 2 Sobalapi né Leaia mé Yaata ì, ÿ Yaata Ahumai rí Laadio ì. Zola buiōn we.
 3 Etaū negḡeōn Yezelēē, Isema rí Ibasio ũ. An dāe tón Azelēponi.
 4 Ǿ à Penueli pò Gedoo kàle ì rí Ezee pò Usa kàleo. Eflata yoa Hulu pò Betelēũ kàle buiōn we.
 5 Asuli pò Tekoa kàle nō vī plaē, aan Ela rí Naalao ũ.
 6 Naala mé Ahuzaū rí Efeeo rí Temenio rí Aasetalio ì.
 7 Ela mé Zelēti rí Zohaao rí Enanio ì.
 8 Kozu Anubi rí Zobebao ì. An guu ÿ Aluū né Ahaleli buiō b̀ou.
 9 Yabesi beēē vī de a gb̄ēola. Aà da mé tokpàè Yabesi,* ke à aà ì rí wāwā z̄ōo yáí.
 10 Yabesi wiillè Isailio Luawa à mè: Báadamagu, ní ma bùsu káffimēē. Ǿdaa, ní ma b̀o vāiu, ké másu wāwāmao yáí. Ǿ Lua s̄iaànō.
 11 Suha dāuna Kelubu mé Mēhii ì, ÿ Mēhii Esitoni ì.
 12 Esitoni mé Belafa rí Paseao rí Tehinao ì. Tehinapi mé Naasa kàle. Lekadeōn we.
 13 Kenazi negḡeōn Ǿnieli rí Selaiāo ũ. Ǿnieli negḡeōn Hata rí Mēonōtaio ũ.
 14 Mēonōtaipi mé Ǿfela ì. Selaia mé Yoabu ì. Ǿme sia pò kú Siao Guzulēuo dezi ũ.
 15 Yefūne né Kalebu negḡeo tón ke: Ilu, Ela rí Naaūo. Elapi mé Kenazi ì.
 16 Yaleleli negḡeo tón ke: Zifi, Zifa, Tilia rí Asaleo.
 17-18 Ezala negḡeo tón ke: Yeteē, Mēledi, Efeē rí Yalonio. Mēledi mé Falaōó né Bitia s̄è, ÿ à Miliaū rí Samaio ìò rí Esemōa mae Isebao. Aà Yuda nō ÿ à Gedoo mae Yēledi rí Soko mae Ebeē rí Zāna mae Yekutiēo ìò.
 19 Odia na Nahaū dāe buiō tón ke: Gaami bui pò kú Keilao rí Maaka bui pò kú Esemōao.
 20 Simōo negḡeo tón ke: Aminō, Lina, Benana rí Tilonio. Isi buiōn Zoeti rí aà negḡeo ũ.
 21 Yuda né Sela buiō tón ke: Eē pò Leka kàle, Laada pò Malesa kàle rí zwāatānao bui pò kú Betasebeao
 22 rí Yokiūo rí Kozebadeo rí Yoasio rí Salafa pò aa de Mōabu bùsu kíao ũo rí Yasubilemao. Yápio kegōo zi.
 23 Gb̄épióá oobonaōne, aa ku Netaiū rí Gedelao. We aai z̄ikēu kíae.

Simeo bui

- 24 Simeo negḡeo tón ke: Nemueli, Yamini, Yalibu, Zela rí Sauluo.
 25 Saulu Saluū ì, Saluū Mibisā ì, Mibisā Misima ì.
 26 Misima Amueli ì, Amueli Zakuu ì, Zakuu Simeì ì.
 27 Simeipi negḡe ì ḡeo rí mēndooē, nenōē soolo. Aà gb̄épio s̄ō aai ne'i dasio. Bee yáí Simeo buiō dasi lán Yudaōwao.
 28 W̄éle pò aa z̄òleuōn ke: Beēseba, Mōlada, Azaasuali,
 29 Bila, Eseū, Tolada,
 30 Betue, Ǿoma, Zikilaga,
 31 Bemaakabo, Azaasusiū, Bēbili rí Saalaiūo. An w̄éleōn we† e à ḡè p̄èò Davidi kpalableawa.
 32 Aa w̄éleō vī mēn s̄o b̀o: Etaū, Aini, Limō, Tokē rí Asāo

* 4:9 Bee mè wāwā. † 4:31 Yoz 19.2-8

33 ń ń bualou p3 liaa w3lepibzi3 e 3 g3 p3d Baalawa. An w3l3on we. Aa ń buio t3 d3lau, 3n ke:

34 Mesoba, Yamel3ki, Amazia n3 Yosa,

35 Yoeli, Yosibia n3, Selaia t3una, Asi3 s3w3na Yehu,

36 Elioenai, Yaakoba, Yesohaia, Asaia, Adieli, Yesimie, Benaia

37 ń Zizao. Zizapi m3 Sifi n3, Aloni t3una, Yedaia s3w3na, Simeli s3kpa3, Semaia s3s3 ũ.

38 Gb3 p3 w3 ń t3 d3da l3upi3 m3 ń bui d3aana3 ũ. An b3d33 dasik3 maamaa,

39 3 aa f3l3 g3 d3d3k3k3i w3l3i Gedoo b3'33 oi guzul3 gukp3 oi.

40 3 aa b3 d3d3k3k3i maa t3aedewa we. B3supi y3asa m3 a y3kele v3o. Haũ buie3 m3 k3 we y3a.

41 Gb3pi3 g3 we Yuda3 k3 Ezekia g333. Aa s3 Haũ buip3zi ń kp33 guu ń M3u bui p3 k3 we3. Aa ń d3d3 m33, 3 aa z3l3 we aa k3 ń d3d3k3k3i ũ e ń a gb3o.

42 3 Sim33 bui gb33n 3aa pla ń bas333 l3l3 Sei b3su s3s3idewa. Isi neg333 Pelatia ń N3aliao ń Lefaiao ń Uzielio m3 d3aan3.

43 Aa Amaleki bui k3na p3 b3 y3a3 d3d3, 3 aa ku we e ń a gb3o.

5

Lubeni buio

1 Isaili neg333 s3ia Lubeni buio t3n ke: 3m3 yoa ũ, 3ma k3 3 gbad3 a mae nawa y3i, * 3 aa maepi aa yoak3z3 kp3 Yosefu neg333owa, wi aa t3 dalau yoa ũ l3o.

2 Baa k3 Yuda gb3a a gb33 guu, m3 d3aana b3 aa buio guu, Yosefu m3 yoak3z3 v3.

3 Isaili yoa Lubeni neg333 t3n ke: An3ki, Palu, Ez3n3 ń Kaamio.

4 Yoeli Semaia 3, Semaia G3gu 3, G3gu Sim3i 3,

5 Sim3i Mika 3, Mika Leaia 3, Leaia Baali 3,

6 Baali Beela 3. 3m3 Lubeni buio d3aana ũ, 3 Asilio k3 Pulu aa k3 t3d z3z3 ũ.†

7 Beela gb3 p3 w3 ń t3 d3da l3u daed33n ke: K3 Yeieli, Zakali

8 ń Azaza n3, Sema t3una, Yoeli s3w3na Belao. Aa z3l3 Aloe3 ń N3boo ń Baali M3onao.

9 Aa z3l3 gukp3 oi e aa g3 n3 guwaiwai p3 p3 Uflatawa, k3 an p3tu33 dasik3 Galada b3suu y3i.

10 Saulu g33 aa z3k3 ń Ageli buio, 3 aa z3bl3m3 aa z3l3 ń w3l33 guu b3su p3 k3 Galada gukp3 oi p3iu.

Gada buio

11 Gada buio k3 ń sa3 Basana b3suu e 3 g3 p3 Salekawa.

12 Yoeli m3 ń d3aana ũ Basana we, Safaũ m3 aa plaade ũ, a gb3a Yanai ń Safatao.

13 An gb33n ke daed33 gb33n sopl3: Mikaila, M3sulaũ, S3ba, Yola, Yak3, Zia ń 3beluo.

14 Buzu Yado 3, Yado Yesisai 3, Yesisai Mikaila 3, Mikaila Galada 3, Galada Yaloa 3, Yaloa Huli 3, Huli Abihaili 3, Abihaili m3 gb3pi3 3.

15 Abidieli n3, Guni t3una Ahi m3 gb3pi3 uabele s3ia ũ.

16 Gada buio ku Galada ń Basana b3su w3l33 guu ń Sal3na d3d3k3k3io e a z3l3wa.

17 W3 gb3pi3 t3 d3lau Yuda3 k3 Yotaũ ń Isailio k3 Yeloboaũo g333.

18 Lubeni buio ń Gada buio ń Manase buio l33 doo gb3 gb3a p3 k3 z3 s3u guu3 gb33n 3aas3333 l33 bla ń s3i33 ń 3aa 3a3 ń baswaa333 (44.760). W3 z3kaa d3n3, aa s3ngbao ń f3ndao v3, m3 aa ka d3.

* 5:1 Daa 35.22, 49.3-4 † 5:6 2Kia 15.29

19 Aa zíkà ní Ageli buiò ní Yetuuo ní Nafisio ní Nɔdabao.

20 Lua dònle à Ageli buiò nàné ní ɔzì ní gbé pò kúrínɔ pìi, ké aa wiilèwa zílau yáí. A sírínɔ, ké aa a náaikè yáí.

21 Ǿ aa Ageli buiò pɔtuɔ nàaa, yiongoò àaasɔsɔo lɛɛ blakwi (50.000), são ní bleo àaasɔsɔo lɛɛ àaa do ní blakwio (250.000), zàa'inao àaasɔsɔo lɛɛ pla (2.000). Aa gbéò kùkù b́é lɔ àaasɔsɔo lɛɛ basɔo (100.000),

22 mé gbé pò gàga zìpi guuɔ dasi, asa zìpi b̀ Dii ḱíe. Aa z̀le ní gbɛu e wà gè Isailiò kùkù tàrínɔ.‡

Manase bui pò kù gukpɛ oio

23 Manase buiò lɛɛ do z̀le bùsupiu za Basana e Baali Eɛmɔ ní Seniio ní Eɛmɔ gbɛo. Aa dasi.

24 An uabele káauɔn ke: Efeɛ, Isi, Elieli, Azeliɛ, Zelemii, Odavia ní Yadielio. Gõsa gbãa tɔdeɔne, mé uabeleɔne lɔ.

25 Kási aa náai ví ní deziò Luaɛo, aa gbãsíké ní bùsupi gbé pò Lua ní m̀denéò táaɔɛ.

26 Ǿ Isailiò Lua tekpà Asiliò kí Pulu pò wí me lɔ Tigela Pilesɛɛgu, Ǿ Pulupi m̀ Lubeni buiò ní Gada buiò ní Manase buiò lɛɛ dopio kùkù tàrínɔ Ala ní Abooo ní Halao ní swa pò wí me Gozã saeo.

Levii buiò

27 Levii nɛgɔɛo tón ke: Geesɔ, Keata ní Melalio.

28 Keata nɛgɔɛo tón ke: Amlaũ, Isaa, Heblɔ ní Uzielio.

29 Amlaũ néo tón ke: Aalona, Mɔizi ní Miliaũo. Aalona nɛgɔɛo tón ke: Nadabu, Abiu, Eleazaa ní Itamaao.

30 Eleazaa Fineasi ì, Fineasi Abisua ì,

31 Abisua Buki ì, Buki Uzi ì,

32 Uzi Zelaia ì, Zelaia Melaio ì,

33 Melaio Amalia ì, Amalia Aitubu ì,

34 Aitubu Zadoki ì, Zadoki Aimaaza ì,

35 Aimaaza Azalia ì, Azalia Yohanani ì,

36 Yohanani Azalia ì. Ǿme Lua gbàgba kpé pò Salomɔò d̀ Yelusaleũ ua.

37 Azalia Amalia ì, Amalia Aitubu ì,

38 Aitubu Zadoki ì, Zadoki Saluũ ì,

39 Saluũ Ilikia ì, Ilikia Azalia ì,

40 Azalia Selaia ì, Selaia Yozada ì.

41 Ké Dii tò Nebukanɛza m̀ Yelusaleũdeò ní Yudaò pìi kùkù tàrínɔ z̀zɔò ù, Yozadapi kù ní guuɛ.

6

1 Levii nɛgɔɛo tón ke: Geesɔ, Keata ní Melalio.

2 Geesɔ nɛgɔɛo Libeni ní Simeio ù.

3 Keata nɛgɔɛo tón ke: Amlaũ, Isaa, Heblɔ ní Uzielio.

4 Melali nɛgɔɛo Mali ní Musio ù.* Levii buiòn ke an dezi káauɔwa:

5 Geesɔ Libeni ì, Libeni Yaata ì, Yaata Zima ì,

6 Zima Yoa ì, Yoa Ido ì, Ido Zela ì, Zela Yealai ì.

7 Keata Aminadabu ì, Aminadabu Kole ì, Kole Asii ì,

8 Asii Elikana ì, Elikana Abiasafa ì, Abiasafa Asii ì,

9 Asii Taatu ì, Taatu Ulieli ì, Ulieli Uzia ì, Uzia Saulu ì.

10 Elikana nɛgɔɛo tón ke: Amasai ní Aimɔo.

11 Aimɔo Elikana ì, Elikana Zofai ì, Zofai Naata ì,

12 Naata Eliabu ì, Eliabu Yeloau ì, Yeloau Elikana ì, Elikana Samueli ì.

13 Samueli neḡṣe sēian Yoeli ũ, a plaade Abia.

14 Melali Mali ĩ, Mali Libeni ĩ, Libeni Simeĩ ĩ, Simeĩ Uza ĩ,

15 Uza Simeã ĩ, Simeã Agia ĩ, Agia Asaia ĩ.

Lua kpé

16 Gbé pó Davidi ní díle Dii kpé lèsin gbēzṣṣ ũ kpagolo sua we gbεαṃn ke:

17 Aaĩ lesizi ke zwàakpe pó wĩ me Kpaaukpe kpele e Salomṣṣ gè kpedòò Diie Yelusaleũ. Aa zikè a zéwa lá wa dílenéwa.

18-23 Gbé pó aa zipi kèò ní ní neḡṣe tón ke: Lèsin dṣaana Emani, Keata bui deziṣ tón ke maεṣ ní ní néṣ daalea Isailiwa: Isaili, Levii, Keata, Isaa, Kole, Abiasafa, Asii, Taatu, Zefania, Azalia, Yoeli, Elikana, Amasai, Maatu, Elikana, Zufi, Toa, Elieli, Yeloau, Elikana, Samueli ní Yoeli pó Emanipi ĩo.

24-28 Emani gbēdo Asafa mé ĩ lesi aà ṣplaii. Aà deziṣ tón ke maεṣ ní ní néṣ: Levii, Geesṣ, Yaata, Simeĩ, Zima, Etani, Adaia, Zela, Eteni, Malakia, Baaseia, Mikaila, Simeã ní Belekia pó Asafapi ĩo.

29-32 An gbé Melali buiṣ dṣaana Etani mé ĩṣ kú ní ṣzei. Aà deziṣ tón ke: Levii, Melali, Musi, Mali, Semεε, Bani, Amezi, Ilikia, Amazia, Asabia, Maluku, Abadi ní Kisi pó Etanipi ĩo.

33 An Levii deεṣ mé zwàakpe pó de Lua kpé ũ zĩ kiniṣ kè pii.

34 Aalona ní a buiṣ mé ĩ pṣṣ kpasã sa'okiiwa ní tulaletikateakii. Aame aaĩ luakukii zĩ ke, aaĩ Isailiṣ duuna kémá lá Lua zṣblena Mṣizi dílenéwa.

35 Aalona buiṣ tón ke: Eleazaa Fineasi ĩ, Fineasi Abisua ĩ,

36 Abisua Buki ĩ, Buki Uzi ĩ, Uzi Zelaia ĩ,

37 Zelaia Melaio ĩ, Melaio Amalia ĩ, Amalia Aitubu ĩ,

38 Aitubu Zadoki ĩ, Zadoki Aimaaza ĩ.

Levii buiṣ wéleṣ (Yoz 21.4-39)

39 Wéle pó wa kpámá ní zṣlekii ũṣn ke: Keata tṣũna Aalona buiṣ ṣ wà gbelàné káau.

40 Ṣ aa Heblṣ pó kú Yuda bùsuu blè ní a dádákekii pó liaaiṣ.

41 Ama wà wélepi buaṣ ní a bualoũ kpà Yefũne né Kalebuwae.

42 Aalona buiṣ mé Heblṣ pó de misiwéle ũ blè ní Libenao ní Yatiio ní Esemṣao

43 ní Ilenio ní Debii

44 ní Asão ní Besemesio, amp̄ii ní a dádákekiiṣ.

45 Aa Bēyāmeε buiṣ wéleṣ blè lṣ, Geba ní Alemεṣ ní Anatoṣ, amp̄ii ní a dádákekiiṣ. Wéle mèn kuε'aaṣpiṣá Aalona buiṣ pṣe.

46 Keata bui kiniṣ mé Manase bui pó kú be'ae oiṣ wéleṣ blè mèn kwi gbelaa guu.

47 Geesṣ buiṣ mé Isakaa buiṣ ní Aseε buiṣ ní Nefatali buiṣ ní Manase bui pó kú Basana bùsuuṣ wéleṣ blè daεdaε mèn kuε'aaṣ.

48 Melali buiṣ mé Lubeni buiṣ ní Gada buiṣ ní Zabulṣni buiṣ wéleṣ blè daεdaε mèn kwi gbelaa guu.

49 Ṣ Isaili buipṣ wélepiṣ ní ní dádákekiiṣ kpà Levii buiṣwa.

50 Yudaṣ ní Simeṣ buiṣ ní Bēyāmeε buiṣ wéle pó wà ní tṣ s̄piṣ kpámá lṣ.

51 Keata buieṣ mé Eflaiũ buiṣ wéleṣ blè lṣ.

52 Wà Eflaiũ bùsu s̄side misiwéle pó wĩ me Sikeũ kpámá ní Gezeεṣ

53 ní Yṣkemaũṣ ní Betolonio

54 ní Ayalonio ní Galimṣṣ, amp̄ii ní a dádákekiiṣ.

55 Manase bui pó kú be'ae oiṣ mé Aneε ní Bileaũṣ ní ní dádákekiiṣ kpà Keata bui kiniṣwa.

⁵⁶ Wéle pò Geesō buiò èn ke: Manase bui pò kú gukpe oi wéle Golana pò kú Basana bùsuu n̄ Asaloo n̄ n̄ dádākekliò.

⁵⁷ Isakaa bui wéle Kedesi, Dabela,

⁵⁸ Lamotu n̄ Aneũo n̄ n̄ dádākekliò.

⁵⁹ Asee bui wéle Masala, Abedō,

⁶⁰ Hukoko n̄ Leobeo n̄ n̄ dádākekliò.

⁶¹ Nefatali bui wéle Kedesi pò kú Galile, Hamo, Kiliataiũ n̄ n̄ dádākekliò.

⁶² Levii né Melali buiò mé gō. Ō aa Zaboloni bui wéle bee è: Yokenaũ, Kaata, Limono n̄ Tabooo, ampii n̄ a dádākekliò.

⁶³ Aa Lubeni bui pò kú Yuudē baa baa n̄ Yelikoò wéle bee è lo: Bezee pò kú guwaiwaiu, Yaza,

⁶⁴ Kedemo n̄ Mefao, ampii n̄ a dádākekliò.

⁶⁵ Aa Gada bui wéle bee è lo: Lamotu pò kú Galada bùsuu, Maanaiũ,

⁶⁶ Esebō n̄ Yazeeo, ampii n̄ a dádākekliò.

7

Isakaa bui

¹ Isakaa negōeo síiōe: Tola, Pua, Yasubu n̄ Simelonio.

² Tola negōeo tón ke: Uzi, Lefaia, Yeliē, Yamai, Ibisaũ n̄ Samuelio. Uabeleone n̄pii. Davidi goò Tola bui gōsa pò wà n̄ tó dalaug gbēon òasoso lee bao n̄ plao n̄ òaa àaōe (22.600).

³ Uzi mé Izilahia ì. Izilahia negōeon Mikaila, Obadia, Yoeli n̄ Isiao ũ. An gbēon so piiá uabeleone.

⁴ An bui zīgō pò wà n̄ tó dalaug daedaug gbēon òasoso lee baakwi n̄ soolooe (36.000), ké an noo n̄ n̄ néo dasi yái.

⁵ Isakaa bui gōsa pò wà n̄ tó dalaug gbēon òasoso lee basiiō n̄ soplaoe (87.000).

Bēyāme bui

⁶ Bēyāmee negōeo àaōe: Bela, Bekēe n̄ Yediaeo.

⁷ Bela negōeo sooe: Ezebō, Uzi, Uzieli, Yelimo n̄ Ilio. Uabeleone n̄pii. An bui gōsa pò wà n̄ tó dalaug gbēon òasoso lee bao n̄ plao n̄ baakwi n̄ síiōe (22.034).

⁸ Bekēe negōeo tón ke: Zemila, Yoasi, Elieze, Elioenai, Ōmeli, Yelemo, Abia, Anato n̄ Alemeo. Bekēe negōeon we pii.

⁹ Wà n̄ uabele tó dalaug, mé an gōsaug gbēon òasoso lee bao n̄ òaa dooe (20.200).

¹⁰ Yediae mé Bilana ì. Bilana néo tón ke: Yeusi, Bēyāmee, Ehudu, Kenaana, Zetā, Taasisi n̄ Aisahaao.

¹¹ Yediae buipioá uabeleone n̄pii. An bui gōsa pò aañ bo gé zíkaiug gbēon òasoso lee gēo n̄ plao n̄ òaa dooe (17.200).

¹² Supiũ n̄ Hupiũoá Ili buione, mé Husiũá Ahee buione.

Nefatali bui

¹³ Bila né Nefatali negōeo tón ke: Yazieli, Guni, Yezee n̄ Sileũo.

Manase bui

¹⁴ Manase negōeo tón ke: A Asieli n̄ Makiio ì n̄ Sili bui no pò i mēsedileōoe. Makii mé Galada ì.

¹⁵ Makii noōe Hupiũe n̄ Supiũo. Aà dāe tón Maaka. Makii buie tón Zelofada. Nenooe a ì atēe.

¹⁶ Makii negōe ì n̄ a na Maakao, ò à tokpàè Pēlesi. Aà dāuna tón Selesi, aà negōeon Ulaũ n̄ Lakeũo ũ.

¹⁷ Ulaũ mé Bedā ì. Makii né Galada, Manase toũna negōeon we.

18 Aà dāe Amoleke negḡeḡon Isodo, Abiezee n Malao ũ.

19 Semida negḡeḡon Ahiana, Sikeũ, Liki n Aniaũo ũ.

Eflaiũ buio

20 Eflaiũ Sutela i, Sutela Beledi i, Beledi Taatu i, Taatu Elada i, Elada Taatu i,

21 Taatu Zabada i, Zabada Sutela i. Ezee n Eladuo gè Gatadeo potuoḡ kũkũi, ḡ wà n dede we.

22 An mae Eflaiũ posia kè n gaa yá musu à gḡoplakè, ḡ aà daeo mḡ aà nḡse niniè.

23 Ké Eflaiũpi èa wũle n a nao, ḡ à nḡsi à negḡe i lo. Ḷ à tokpàè Belia, * ké yá'oma aà bedeo lè yái.

24 Aà nenḡe tón Seela. Ḷme Betoloni Musu n Betoloni Zileo kàle n Uzeni Seelao.

25 Lefa Lesefa i, Lesefa Tela i, Tela Taani i,

26 Taani Ladā i, Ladā Amihudu i, Amihudu Elisama i,

27 Elisama Nuni i, Nuni Yozuee i.

28 An bùsu wéleo tón ke: Beteli n a bualoũḡ, Naalana pḡ kũ gukpe oi, Gezee pḡ kũ be'ae oi n a bualoũḡ, Sikeũ n a bualoũḡ e à gè pè Aya n a bualoũḡwa.

29 Betesā n Taanakio n Megidoo n Dooo, ampii n a bualoũḡ ku Manase buio bùsuue, ḡ Isaili né Yosefu buipio ku wélepio guu.

Asee buio

30 Asee negḡeḡo tón ke: Imena, Iseva, Isevi n Beliao. An dāen Sela ũ.

31 Belia negḡeḡo tón ke: Ebee n Biizai mae Malakio.

32 Ebee negḡeḡo tón ke: Yafleti, Somee n Otaũo. An dāen Sua ũ.

33 Yafleti negḡeḡo tón ke: Pasaki, Bimali n Asevao.

34 Somee negḡeḡo tón ke: Ahi, Logo, Uba n Alaũo.

35 Aà dāuna Otaũ negḡeḡo tón ke: Zofa, Imena, Selesi n Amaluo.

36 Zofa negḡeḡo tón ke: Sua, Aanefee, Suali, Beli, Imla,

37 Bezee, Odo, Sāma, Silesa, Yetee n Beelao.

38 Yetee negḡeḡo tón ke: Yefũne, Pisipa n Elao.

39 Ula negḡeḡo tón ke: Ala, Anieli n Liziao.

40 Asee buion we, mé uabeleone npii. Gḡsa gbāa tḡdeone mé dḡaana maaone. An zīgḡ pḡ wà n tḡ dālauḡ gbḡon ḡaasḡḡo lee baasḡḡo n mēndooe (26.000).

8

Bēyāme buio

1 Bēyāmee negḡe séian Bela ũ, a plaade Asebe, a āaḡde Ahala,

2 a síiḡde Nḡha, a sḡode Lafa.

3 Bela negḡeḡo tón ke: Adaa, Ehudu mae Gela,

4 Abisua, Naamani, Ahoa,

5 Gela, Sefufā n Hulaũo.

6-7 Ehudu negḡeḡo tón ke: Naamani, Ahia n Gelao. Gelapi negḡeḡon Uza n Aihuduo ũ. Uabeleon n ũ Geba, ḡ Gela tḡ aa fēle tḡ Manaata.

8 Saalaiũ a naḡ Husiũ n Baalao yà, ḡ à née beeo i Mḡabu bùsuu

9 n a na Odesio: Yobaba, Zibia, Mesa, Malekaũ,

10 Yeuzi, Sakia n Miimao. Aà népion we, ampii uabeleone.

11 A Abitubu n Elipaaḡ i n a na Husiũpio zadḡ i aà yao.

12 Elipaa negḡeḡo tón ke: Ebelu, Misaũ n Semedi pḡ Onḡ n Lodio kàle n a bualoũḡ.

13 A Belia n Semao i lo. Uabeleon n ũ Ayaloni. Aame Gatadeo yà.

14-16 Belia negḡeḡo tón ke: Ahio, Sasaki, Yelemḡ, Zebadia, Alade, Edēe, Mikaila, Isepa n Yohao.

* 7:23 Bee mè yá'oma guu.

17-18 Elipaa negḡeo tón ke: Zebadia, Mesulaũ, Iziki, Ebee, Isimelai, Izilia n̄ Yobabao.

19-21 Sim̄ei negḡeo tón ke: Yakiũ, Zikeli, Zabedi, Elienai, Ziletai, Elieli, Adaia, Belaia n̄ Simelao.

22-25 Sasaki negḡeo tón ke: Isepã, Ebelu, Elieli, Abedõ, Zikeli, Anana, Anania, Elaũ, Anetotia, Ifedea n̄ Penuelio.

26-27 Yeloau negḡeo tón ke: Sameselai, Sealia, Atalia, Yaalesia, Elia n̄ Zikelio.

28 Wà gbépiò tó dàlau. Uabeleone n̄pii. Aa kú n̄ gbéò sae Yelusaleũe.

Saulu buiò

29 Ké Yeieli Gabaõò kàle, ò a ku we. Aà na tón Maaka.

30 Aà negḡe s̄ían Abedõ ù. A gb̄ea Zuu, Kisi, Baali, Nee, Nadabu,

31 Gedoo, Ahio, Zek̄ee

32 n̄ Sim̄ea mae Mikeloo. Aa kú n̄ gbéò sae Yelusaleũe.

33 Nee Kisi ì, Kisi Saulu ì, Saulu Yonatãa ì n̄ Malakisuaò n̄ Abinadabuo n̄ Isiboseo.

34 Yonatãa mé Mika mae Mefibose ì.

35 Mikapi negḡeo tón ke: Pitõ, Mel̄eki, Talea n̄ Aazao.

36 Aaza Yoada ì, Yoada Alem̄e ì n̄ Azemav̄eo n̄ Zimlio. Zimli M̄oza ì,

37 M̄oza Bin̄ea ì, Bin̄ea Lafa ì, Lafa Elasa ì, Elasa Aseli ì.

38 Aseli negḡe ì sooloe. An tón ke: Azikaũ, Bokelu, Isimaela, Sealia, Obadia n̄ Ananio. Aseli negḡeon we píi.

39 Aà gb̄edo Eseki negḡeo tón ke: Aà negḡe s̄ían Ulaũ ù, a plaade Yeusi, a àaõde Elifele.

40 Ulaũ negḡeòá ḡsa gb̄aa kàdõnaone. Aa negḡeo n̄ t̄ũnaò ví dasi, aa kà basoplakwi.

Gbépiòá B̄yãm̄ee buiõne n̄pii.

9

Yuda p̄ aa s̄u n̄ Babelioò

1 Wà Isailio tó dà Isaili kíao ladau n̄piīe.

Wà Yudaò kùkù t̄ar̄n̄o Babeli, ké aa b̄ò Lua kpe yáì.

2 Sa'onao n̄ Levii buiò n̄ Lua ua z̄ikenao n̄ Isaili k̄in̄io mé èa s̄u n̄ bùsuo n̄ n̄ w̄éleo guuo káau.

3 Yuda buiò n̄ B̄yãm̄ee buiò n̄ Eflaiũ buiò n̄ Manase bui p̄ s̄u Yelusaleũon* ke:

4 Amihudu né Utai, Om̄eli t̄ũna, Im̄eli s̄íw̄ena, Bani s̄õkpāe mé Yuda né Pelezi buiò d̄oana ù.

5 Asaia n̄ a d̄aunaò mé Yuda né Sela buiò d̄oanaò ù.

6 Yeueli mé Yuda né Zela buiò d̄oana ù. Yuda buipio gb̄eon òaa àaõ n̄ basiiõkwioe (690).

7 Mesulaũ né Salu, Odavia t̄ũna, Asenua s̄íw̄ena mé B̄yãm̄ee buiò d̄oana ù

8 n̄ Yeloau né Ibin̄eiao n̄ Uzi né Ela, Mikeli t̄ũnaò n̄ Sefatia né Mesulaũ, Leueli t̄ũna, Ibin̄ia s̄íw̄enaò.

9 B̄yãm̄ee bui p̄ wà n̄ tó dàlauò gb̄eon òaa siiõ n̄ basoplakwi n̄ sooloe (956). Uabeleone n̄pii.

10 Yedaia n̄ Yoalibuo n̄ Yak̄eo mé sa'onao d̄oanaò ù

11 n̄ Lua kp̄e gb̄ẽz̄o Azalia, Ilikia né, Mesulaũ t̄ũna, Zadoki s̄íw̄ena, Mel̄aio s̄õkpāe, Aitubu s̄is̄io

12 n̄ Yeloau né Adaia, Pasuu t̄ũna, Malakia s̄íw̄enaò n̄ Adieli né Maasai, Yazela t̄ũna, Mesulaũ s̄íw̄ena, Mesilemi s̄õkpāe, Im̄ee s̄is̄io.

* 9:3 Eza 2.1

13 Sa'on uabeleᵛ gbēᵛn ᵔaa swaaᵛ ᵛ́ baswaaᵛᵛe (1.760). Gᵛsa gbāaᵛne, Lua ua zikenaaᵛne.

14 Melali bui Asubu né Semaia, Azikaᵛ tᵔᵛna, Asabia síwena mé Levii buiᵛ gbēzᵛᵛ ᵛ

15 ᵛ́ Bakebakaao ᵛ́ Elasio ᵛ́ Galalio ᵛ́ Mika né Matania, Zikeli tᵔᵛna, Belekia síwenaᵛ

16 ᵛ́ Semaia né Obadia, Galali tᵔᵛna, Yedutu síwenaᵛ ᵛ́ Asa né Belekia, Elikana pᵔ kú Netofa tᵔᵛnaᵛ.

17 Bíibᵔledᵔanaᵛ tᵔn ke: Saluᵛ, Akubu, Talemᵔ, Aimani ᵛ́ ᵛ́ gbēᵔ. Saluᵛ mé ᵛ́ gbēzᵛᵛ ᵛ.

18 ᵔme ᵔo Kí Bíibᵔle pᵔ kú gukpᵔe oi dᵔ́a e ᵛ́ a gbāᵔ. Gbépiᵔ mé Levii buiᵛ fáani bíibᵔledᵔanaᵛ ᵛ.

19 Kole né Saluᵛ, Abiasafa tᵔᵛna, Kole síwena ᵛ́ a gbé Kole buiᵛ mé Lua kpé kᵔeᵔe dᵔ́anaᵛ ᵛ lá ᵛ́ deziᵔ de Dii bᵔo bᵔledᵔanaᵛ ᵛ yáawa.

20 Elezaa né Fineasi mé ᵛ́ dᵔaana ᵛ́ gᵔᵔ bee, mé Dii kuaᵔnᵔ.

21 Meselemia né Zakali mé Kpaaᵛkpᵔe bíibᵔledᵔana ᵛ.

22 Gbé pᵔ wà ᵛ́ sé bíibᵔledᵔanaᵛ ᵛᵔ pᵛí gbēᵔn ᵔaa do ᵛ́ kuᵔploae (212). An tᵔᵔ ku taalau ᵛ́ wéleᵔ guu. Davidi ᵛ́ gu'ena Samuelio mé zᵛ́ gbiapi dᵔ́ ᵛ́ deziᵔne.

23 Ampio ᵛ́ ᵛ́ buiᵛ mé Dii ua bíibᵔledᵔanaᵛ ᵛ.

24 Aaᵔ zezᵔa kᵔépi gola síiᵔᵔwa, gukpᵔe, be'aᵔ, gugbāntoo ᵛ́ geᵔmidᵔkᵔio.

25 Zieᵔ an gbé pᵔ aa ku wéle ᵛ́ wéleᵔᵔ ᵔo mᵔ zikeiᵛnᵔ gᵔᵔ soplapla.

26 Zipiá bíibᵔledᵔanaᵛ gbēzᵛᵛ gbēᵔn síiᵔpiᵔ yáᵔ. Levii buipiᵔ mé ᵛ́ Lua ua kᵔéneᵔ ᵛ́ a làasiᵔ dᵔ́a.

27 Aaᵛ zezᵔe lia Lua uai gwá, aaᵔ dᵔ́a. Ampio mé aaᵔ a zé kili kūa, aaᵔ wᵔ lá gu lé dᵔᵔ.

28 An gbēᵔᵔ ᵔo laaidᵔ Lua ua zikebᵔᵔwa. Tᵔᵔ wà gèᵔ ge tᵔᵔ wà bᵔᵔ, aame aaᵔ naᵔ.

29 Wà ᵛ́ gbēᵔᵔ díle aᵔᵔ laaidᵔ Lua kᵔé kᵔeᵔe pᵔᵔ ᵛ́ a zikebᵔᵔwa ᵛ́ pówentiᵔᵔ ᵛ́ vᵔᵔᵔ ᵛ́ nísio ᵛ́ tulaletio ᵛ́ pᵔ gᵛnanaᵔ.

30 Sa'onaeᵔ mé aaᵛ pᵔ gᵛnapiᵔ yáalekᵔᵔ.

31 Pᵔᵔkeᵔa† mé Levii né Kole bui Saluᵛ neᵔᵔᵔe séia Matitia zᵛ́ ᵛ.

32 Aà gbé Kole buieᵔ mé aaᵔ pᵔᵔ pᵔ wᵛ́ káᵔe dᵔᵔdᵔᵔ kámabogᵔᵔzᵛ́ ke.‡

33 Levii bui uabele lᵔsinaᵔ mé aaᵔ ku Lua ua kᵔéneᵔ guu. Wᵔli zᵛ́ pále danéᵔ, asa aaᵔ ᵛ́ zᵛ́ ke fáane ᵛ́ gwāasᵔnaᵔᵔ.

34 Ampio mé Levii bui uabele pᵔ kú Yelusaleᵔᵔ ᵛᵔ, gbēzᵛᵛ pᵔ wà ᵛ́ tᵔᵔ dᵔ́lauᵔ ᵛᵔ.

Saulu buiᵔ

35 Yeieli mé Gabaᵔᵔ káᵔe, ᵔ a ku we. Aà na tᵔᵔn Maaka.

36 Aà yoan Abedᵔ ᵛᵔ. A gbᵔa Zuu, Kisi, Baali, Neᵔᵔ, Nadabu,

37 Gedoo, Ahio, Zakali

38 ᵛ́ Simᵔa mae Mikeloo. Aa kú ᵛ́ gbéᵔ saᵔ Yelusaleᵔᵔ.

39 Neᵔᵔ Kisi ᵛᵔ, Kisi Saulu ᵛᵔ, Saulu Yonatāa ᵛᵔ ᵛ́ Malakisuaᵔᵔ ᵛ́ Abinadabuo ᵛᵔ Isiboseᵔᵔ.

40 Yonatāa mé Mika mae Meᵔfiboseᵔ ᵛᵔ.

41 Mikapi neᵔᵔᵔᵔ tᵔᵔn ke: Pitᵔ, Melᵔki, Talea ᵛ́ Aazao.

42 Aaza Yada ᵛᵔ, Yala Alemᵔ ᵛᵔ ᵛ́ Azemavᵔᵔᵔ ᵛ́ Zimlio. Zimli Mᵔza ᵛᵔ,

43 Mᵔza Binᵔa ᵛᵔ, Binᵔa Lefaiᵔ ᵛᵔ, Lefaiᵔ Elasa ᵛᵔ, Elasa Aseli ᵛᵔ.

44 Aseli neᵔᵔᵔᵔ ᵛᵔ soolᵔᵔ. An tᵔᵔn ke: Azikaᵛ, Bokelu, Isimaᵔla, Sealia, Obadia ᵛ́ Ananio. Aseli neᵔᵔᵔᵔᵔ we pᵛí.

10

Ki Saulu gaa (1Sam 31.1-13)

- ¹ Filitēo zikà ní Isailio, ɔ Isailio bàalèné, an daside gàga Giliboa gbepoleu.
² Ké Filitēo pèle Saulu ní a negōezi, ɔ aa àà néo Yonatāa ní Abinadabuo ní Malakisuaò dède.
³ Zi pò líaa Sauluzi pāsikū, ɔ kàzunaò aà pà, à kè'ia.
⁴ Ǿ a ò a zikabokūnae: N ní fēnda wo, ní ma zō ò ma deò. Tó ni ke màao, gyafodee beo mo kò'o manoe. Ǿ vía aà zikabokūnapi kù, i weio, ɔ Saulu a fēnda sè à azia ò'oa.
⁵ Ké aà zikabokūnapi è à gà, ɔ à azia ò'ò a fēndaa sō, aa gà nípii.
⁶ Maa Saulu ní a negōe gbēon àaò ní a bedeo gàga nípii sãnu.
⁷ Ké Isaili pò kú guzuleu weo è ní zigōo bàalè mé Saulu ní a negōe gàga, ɔ aa bàalè sō, aa ní wéleò tò we, ɔ Filitēo mò zòleu.
⁸ Ké a gu dò, ɔ Filitēo mò pòo woloi gbé pò gàgawa, ɔ aa Saulu ní a negōe gbēon àaò ge è kálea Giliboa gbepoleu.
⁹ Ǿ aa Saulu mi zò aa aà gōkeboò wòlowà, ɔ aa gbé zì aa a bao fàe Filitēo bùsuu píi ní táakpè.
¹⁰ Wà aà gōkeboò kàle ní táaò kpéu, ɔ wà aà mi lòo Dagō kpéu.
¹¹ Ké Yabesi Galadadeo yá pò Filitēo kè Sauluepi mà màa,
¹² ɔ an negōnaò fèle píi, aa Saulu ní a negōe geo sèle tàò Yabesi. Aa ní ví gbéneli gbáu we, ɔ aa leyè e gòò sopla.
¹³ Saulu gà ké à bò Dii kpe yáie. I Dii yādao,* à gè yāgbèa gèsisinawa se.†
¹⁴ I yāgbèa Diiwao. A yáí Dii aà dèi, ɔ à Yese né Davidi kpà kpalau aà gbèu.

11

Davidi kpaa Isailio kpalau (2Sam 5.1-10)

- ¹ Isailio mò Davidi kíi nípii Heblō aa mè: Wá au doue.
² Za zi, baa gòò pò Saulu de kía ũ, níme ni dōaawēe zilaú gea ní suo. Ǿ Dii n Lua òne níme níyō de a gbé Isailio dōaana ũ, an kía ũ.
³ Ké Isaili gbēzōò mò kí Davidi kíi Heblō nípii, we à ledoukèuínò Dii ae, ɔ aa nísikà aà miwa aa aà kpà Isailio kpalau, lá Dii dà Samuelie a òwa.
⁴ Davidi ní Isailio tōu Yelusaleū pò wí me lo Yebusi* nípii. Ǿ Yebusideo
⁵ ò Davidi: Nyō gē lao. N beeo Davidi wéle bíide pò wí me lo Sionapi sí, ɔ à gō aà wéle ũ.
⁶ Gòò bee Davidi mè: Gbé pò dōaa lèle Yebusideowa káau mé a gō zigōo swana ũ, an gbēzōo ũ. Zeluia né Yoabu mé gè káau, ɔ à gō ní swana ũ.
⁷ Davidi bekpà wéle bíidepiu, ɔ wà tōkpàè Davidi Wéle.
⁸ A kpéò dòò líai za gu pò wà Milo e kàka ní bùsuo e a bíiwa, mé Yoabu wélepi gu pò gōò kèke.
⁹ Davidi gbāa lé dedee, asa Dii Zigōde kuaànōe.

Davidi negōnao (2Sam 23.8-39)

- ¹⁰ Davidi negōnao kíaò yán ke. Ampio ní Isailio píi aa zèaànò aà kíake yá musu. Aa aà kpà Isailio kía ũ lá Dii òwa.

* 10:13 Lev 19.31, 20.6 † 10:13 1Sam 28.7-8 * 11:4 Dōa 1.21

11 Davidi negõnapio tón ke: Akemo gbé Yasobaũ mé negõn tode gbẽon àaõ swana ũ. Aàpi mé sõna sè gbẽon àaa do n basoozi, à n zõzõ pìi goõduũfì.

12 Aà gbea Dodai né Eleazaa, Ahoa gbé kú negõn gbẽon àaõpio guu lo.

13 A kú n Davidio goõ pò Filitõ kàaa aa zìkà Pasadamiũ. Isailio pòõbõzãkè gu pò naa bú kúu.

14 Aàpi n a gbéõ aame zè wà gĩ búpi guoguo. Aa Filitõ dède, õ Dii tò aa zì zõ blè goõ bee.

15 Negõn gbẽon baakwio guu, gbẽon àaõ mé bò gè Davidi kii Adulaũ gbè'eu. Filitõ gáli bõo kálea Lefai guzuleu.

16 Goõ bee Davidi ku sègbãu mé Filitõ gudõanaõ ku Beteleũ.

17 Davidi lé a be í nide à mè: Déme a gé Beteleũ bõle lò'i tóimèi?

18 O gbẽon àaõpio gè gè Filitõ bõou, aa Beteleũ bõle lò'pi í tò suò Davidie. O i we mío, a tõe Diie sa'o'i ũe.

19 A mè: Kai ma Lua, má fõ íe bee mio. Gbé pò aa gĩ n wèniio aue! I we mío. Negõn gbẽon àaõpio yãkean we.

20 Yoabu dāuna Abisai mé negõn gbẽon baakwipio swana ũ. Aàpi mé sõna sè gbẽon àaa do n basoozi à n dede, õ à tóbò gbẽon baakwipio guu.

21 A tóbò de negõn gbẽon àaõpio la, õ à gò n dõana ũ, kási a ku negõn tode gbẽon àaõpio guuo.

22 Yoiada né Benaia, Kabazee gbéá zìkan wóõde. Aà yãkeao dasi. A Mõabu negõn todeo dè gbẽon pla. A gè e guu goõ pò loughbe kwè, à nòõmusu dèu.

23 A Egipi gbé pò a gbàa kà gāsissuu sòo dè. Egipi gbépi sõmpa de lán zwàatán àsaliwae, õ Benaia sàaazi n goo, à aà sõnapi siwà à aà dèò.

24 Yoiada né Benaia mé yápio kè, õ à tóbò negõn gbẽon baakwipio guu.

25 A tóbò de negõn gbẽon baakwipio la, kási a ku negõn tode gbẽon àaõpio guuo. O Davidi aà díle a dõaio gbèzõ ũ.

26 Negõnapio tón ke:

Yoabu dāuna Asaeli,
Dodo né Elana Beteleũ gbé,

27 Alodi gbé Samo,

Peloni gbé Elezi,

28 Tekoa gbé Ikesi né Ila,

Anato gbé Abiezee,

29 Usa gbé Sibekai,

Ahoa gbé Ilai,

30 Netofa gbé Malai,

Netofa gbé Baana né Elebu,

31 Gibea pò kú Bēyāme būsuu gbé Libai né Itai,

Pilatõ gbé Benaia,

32 Gaasi guzule gbé Idai,

Alaba gbé Abieli,

33 Bauliũ gbé Azemave,

Saaleboni gbé Eliaba,

34 Gizoni gbé Aseũ negõõo,

gusiside gbé Sage né Yonatāa,

35 gusiside gbé Sakaa né Ahiaũ,

Ulu né Elifala,

36 Mekkela gbé Efeε,
 Peloni gbé Ahia,
 37 Kaameli gbé Ezelo,
 Ezεbai né Naalai,
 38 Natā dāuna Yoeli,
 Ageli né Mibaa,
 39 Amōni bui Zεlεki,
 Beelo gbé Naalai, Zeluia né Yoabu zikabokūna,
 40 Yεtεε bui Ila n Galebuo
 41 Iti bui Uli,
 Alai né Zabada,
 42 Siza né Adina, Lubeni bui swana
 n a gbéon gbēon baakwi.
 43 Maaka né Anana,
 Miti gbé Yosafa,
 44 Asalo gbé Uzia,
 Aloeε gbé Otaū negōεo Sāma n Yeielio,
 45 Simeli né Yediaε
 n a dāuna Yoha Tizi gbēo,
 46 Maava gbé Elieli,
 Elinaaū negōεo Yelibai n Yosaviao,
 Mōabu gbé Itamaa,
 47 Elieli n Obedio
 n Mezobi gbé Yaasieo.

12

Zigō pō nā Davidiwa Saulu gōō

1 Ké Kisi né Saulu Davidi yà, gbé pō aa nā Davidiwa Zikilagao tón ke. Aa ku negōna pō dāaale zilauo guue.

2 Aa sáo n gbemaō kūa, aaī ka ge gbε zu n oplaaō n ɔzeεo píie. Saulu zīa bui Bēyāmεε buiōne, aan ke:

3 An swana Ahiezεε, Gibεa gbé Semaane n aā dāuna Yoasio, Azemave negōεo Yezieli n Pelεtio, Belaka n Anato gbé Yehuo,

4 Gabaōō gbé Isimaia pō de negōn gbēon baakwiō dōaanaō do ũ,

5 Selemia, Yaazie, Yohanani, Gedela gbé Yozaba,

6 Eluzai, Yelimō, Bealia, Semalia, Alufi bui Sefatia,

7 Elikana, Isia, Azaleli, Kole bui Yoεzεε n Yasōbaūo

8 n Gedoo gbé Yeloau negōεo Yoela n Zebadio.

9 Gada buieō n zīa kpā Davidiwa sēgbāu. Gōsa gbāaone. Aaīō ku zī sōu guue, mé aa sēngbao n sōnao dō. An oa bō nōmusuwa, mé aaīō wāa gusisideu lán tuewa.

10 Ezeε mé n swana ũ, a plaade Obadia, a āaōde Eliabu,

11 a siōde Misimana, a sode Zelemii,

12 a soolode Atai, a soplade Elieli,

13 a swaaōde Yohanani, a kēokwide Elizaba,

14 a kwide Zelemii, a kuēdode Mabanai.

15 Gada buipiōá zigō swanaone. An gbé pō a gbāa kēsāanzi gbāa mé sāa n gbēon basōō gbāao. An gbé pō deīlao sō gbēon āaa sōo pō.

16 Ōme búa Yuudēwa mō séia guu gōō pō à pà, aa tò guzulēdeō tilè gukpε n be'aεo píi.

17 Běyāmē buieo n̄ Yudaēo m̄ n̄ Davidiwa sēgbāu lo.

18 Davidi gè dànl̄e à m̄: Tó aafia ále m̄oà à d̄male, mí gbāakpaázi n̄ n̄semendoo. Tó ále m̄o ma kpái ma ibeēwa, baa ké mi yāpāsíkēēoe s̄, wá deziō Lua a e, i yágōgōwē.

19 Ǿ Lua Nisina d̄de n̄egōn gbēon baakwipiō swana Amasaiwa à m̄:

N gbēon wá ũ, Davidi,

wa zenn̄e, Yese né.

Lua aafia káfine,

Lua n̄ d̄nl̄edeō gba aafia lo,

asa n̄ Lua a d̄nl̄e.

Ǿ Davidi n̄ díle à n̄ ké a zīgō gbāam̄nedeō swanaō ũ.

20 Manase buieo n̄ Davidiwa gōo p̄o aapi n̄ Filitēo lé gé zíkai n̄ Sauluo. Ǿ Davidi n̄ a gbēo i d̄o Filitēo, asa Filitē kíaō mé lekpaá, Ǿ aa aà gb̄e aa m̄: Tó à zè n̄ a dii Sauluo, aa wá mi zōzō.

21 Manase bui p̄o n̄ Davidiwa gōo p̄o à tà Zikilagaon ke: Adena, Yozaba, Yediae, Mikaila, Yozaba, Elihu n̄ Ziletaio. Aame Manase bui zīgō gbēon òaas̄o d̄o d̄o d̄o ũ.

22 Aa d̄o Davidile gbāam̄nedeō yá musu, asa gōsa gbāone n̄pii, Davidi zīgō gbēz̄ōne.

23 Lá gu lé d̄o w̄o m̄o Davidi kíi d̄oiaàle e aà zīgō gè dasikū lán Lua iwaōwae.

Gbē p̄o n̄ Davidiwa Heblō

24 Gbē p̄o aa gōkebo k̄ua aa m̄ Heblō Davidi kpái kpalau Saulu gb̄e lu lá Dii òwaō dasilen ke:

25 Yuda p̄o s̄ngbao n̄ s̄naō k̄uaō gbēon òaas̄o leē soolo n̄ òa s̄iōe (6.800).

26 Simeō buiō gbēon òaas̄o leē sopla n̄ bas̄o (7.100).

27 Levii buiō gbēon òaas̄o leē s̄iō n̄ òa àaōe (4.600).

28 Aalona buiō d̄oana Yoiada n̄ a gbēo gbēon òaas̄o leē àaō n̄ òa àaō n̄ bas̄o (3.700).

29 Ewaaso n̄egōn Zadoki kú n̄ guu n̄ a b̄e'uabeleō gbēon bao n̄ plao.

30 Saulu z̄ia bui Běyāmē buiō gbēon òaas̄o leē àaōe (3.000). Běyāmē bui dasideō ku Saulu kp̄e e tiae.

31 Eflaiū buiō gbēon òaas̄o leē bao n̄ òa s̄iōe (20.800). Gōsa gbāa t̄deone n̄ gbēo guu.

32 Manase bui p̄o kú b̄e'aē oio gbēon òaas̄o leē bao plasaie (18.000). Gbēpio wà n̄ plé aa gé Davidi kpái kpalau.

33 Isakaa bui d̄oanaō gbēon òa doē. Aa gōo bee yá d̄o mé aa laai v̄i a yá musu, aa d̄o lá à k̄u Isailio ke. Aa kú n̄ n̄ iwaō pii.

34 Zabolni bui p̄o aa z̄i d̄o mé aa gōkebo d̄o d̄o pii gbēon òaas̄o leē blakwie (50.000). Aa ku aà kp̄e n̄ n̄semendooe

35 Nefatali bui d̄oanaō gbēon òa s̄oē n̄ n̄ iwaō gbēon òaas̄o leē baakwi n̄ soplao (37.000), baade n̄ a s̄ngbao n̄ a s̄nao.

36 Dā bui p̄o aa ku z̄i s̄o guuō gbēon òaas̄o leē baakwi plasaio n̄ òa àaōe (28.600).

37 Aseē bui p̄o z̄i d̄o mé aa ku s̄o guuō gbēon òaas̄o leē blaē (40.000).

38 Lubeni buiō n̄ Gada buiō n̄ Manase bui p̄o kú Yuudē baaleō gbēon s̄s̄o leē basooloē (120.000). An baade n̄ a gōkebo.

39 Gbēpiá zīgōne n̄pii, aaiō ku sia z̄ilau s̄o guue. Aa m̄ Heblō n̄ n̄semendoo Davidi kpái kpalau, i gō Isaili bui pii kía ũ. Ǿ Isaili k̄iniō l̄asoo d̄oipi k̄e lo, aa ye Davidi kpaa kpalau.

40 Ǿ aa gōo àaō k̄e n̄ Davidio we, aa p̄obl̄e aa v̄em̄i, asa an b̄edeō k̄us̄ak̄en̄e.

⁴¹ Bee gbɛa an saede pɔ́ kú Isakaa buiɔ̀ bùsuu ní Zabulɔ̀ni buiɔ̀ bùsuo e à gè pè Nefatali bui pɔ́ kú zàò bùsuwàò aa pɔ̀blea dǐ zàa'inaɔ̀ne ní yiongoɔ̀ ní sɔ̀baonàò ní zuò aa m̀onéɛ. Pówenti die ní kaadɔ̀embɛ giɔ̀ ní v̄ɛɛɛ giɔ̀ ní v̄ɛɛo ní nísio ní zuò ní sãò, ké Isailiò lé pɔ̀nakɛ yáí.

13

Sua ní Dii kpagoloo Yelusaleũ (2Sam 6.1-11)

¹ Davidi lɛkpàaí ní a zǐgɔ̀ gbɛ̀ɔ̀n òaasɔ̀sɔ̀o dɔ̀aanaò ní a gbɛ̀ɔ̀n basɔ̀basɔ̀o dɔ̀aanaò píi.

² Ǿ a ò Isailiòne píi: Tó à kèè maa, mé a de Dii wá Lua pɔ̀eã ũɛ, wà lɛkpásáke wá gbé kɪni pɔ́ kú Isaili bùsuuɔ̀ne píi ní sa'onàò ní Levii bui pɔ́ kúrɪnɔ̀ ní wéleɔ̀ guuò, aa m̀ kãaawano,

³ wí ge wá Lua kpagolo sé suò wá kǐi, asa wi yãgbɛawà Saulu gɔ̀o.

⁴ Gbé pɔ́ kãaaapiò wèi màa, asa à kè mípiiɛ maaɛ.

⁵ Ǿ Davidi Isailiò kàaa za Egipi swa Sikooi e à gè pè Amata bɔ̀lewa, ké aa Lua kpagolo sé Kiliayaaliũ aa suò.

⁶ Ǿ Davidi ní Isailiò gè Kiliayaaliũ pɔ́ wǐ me lɔ̀ Baala, Yuda bùsuu mípii, ké aa ge wà Dii Lua kpagolo sé wà suò. Dii ìò kible kpagolopi musu malaika gàsɪadeò zãnguò* ò aà tɔ́ kuwà.

⁷ Ǿ aa kpagolopi sè Abinadabu be,† aa dà zugo dafu guu aa dàò zéu, Uza ní Ahio mé lé geò.

⁸ Davidi ní Isailiò lé òwã Lua aɛ ní gbãa pua léu mípii ní lesiao. Wàle m̀ɔ̀nalɛ ní kúuo ní gãao ní sésɛnaò ní kãaɛ.

⁹ Ké aa kà Kidɔ̀ ésegbékǐi, zuò gɛnalè, ò Uza ɔ̀bò kpagolopi kù.

¹⁰ Ǿ Dii pɔ̀ pàaàzi à aà lè we, ké à ɔ̀nà kpagolopiwa yáí, ò à gà‡ Lua aɛ we.

¹¹ Davidi pɔ̀ pà, ké Dii pɔ̀ fè Uzazi yáí, ò wǐ me gupie Pɔ̀fɛa'uzazi e ní a gbão.

¹² Gɔ̀ bee ò v̄ia Davidi kù Lua yá musu à mè: Kpelewa má ke mà Lua kpagolo sé mà taòì?

¹³ Ǿ i se suò a wéleu lɔ̀, à lile tàò Gata gbé Ǿbededɔ̀ũ be.

¹⁴ Lua kpagolopi ku aà be e m̀ àaò, ò Dii èfãikè aà bedɛɔ̀ne ní pɔ́ pɔ́ a v̄lɔ̀ píi. §

14

Davidi ziblea Filitɛɔ̀wa (2Sam 5.11-25)

¹ Tii kí Hilaũ gbéò zǐ Davidiwa ní sɛde líò ní gbè'ãnaò ní li'ãnaò kpedɔ̀iè.

² Ǿ Davidi d̀ò sa ké Dii a kpa Isailiò kía ũɛ, mé à a kpala kǎfiɛ maamaa, ké Isailiò de Luapi gbéò ũ yáí.

³ Davidi èa nɔ̀ɛò sè Yelusaleũ lɔ̀, ò à negɔ̀ɛò ní nenɔ̀ɛò ì'irɪnɔ̀.

⁴ Negɔ̀ɛ pɔ́ à ní í Yelusaleũpio tón ke: Samua, Sobabu, Natã, Salomɔ̀,

⁵ Ibaa, Elisua, Elifele,

⁶ Nɔ̀ga, Nefegi, Yafia,

⁷ Elisama, Eliada ní Elifeleo.

⁸ Ké Filitɛò mà wà Davidi kpà Isaili bui píi kía ũ, ò ampíi aa gè lé aà we. Ké Davidi a baomà, ò à gè dairíle.

⁹ Filitɛò m̀ò lèle Lefai guzulɛdeɔ̀wa,

¹⁰ ò Davidi gbèa Luawa à mè: Mà gé lélei Filitɛɔ̀wa, rýò ní namɛɛ ma ɔ̀zia? Dii wèwà à mè: Gé, má ní nanɛ n ɔ̀zǐ.

* **13:6** 1Sam 4.4, Soũ 99.1 † **13:7** 1Sam 7.1-2 ‡ **13:10** Nao 4.15 § **13:14** 1Lad 26.4-5

11 Ǿ Davidi ní a gbéǿ gè Baali Pelaziũ, ǿ à zìblémá we. Davidi m̀̀: Lua d̀̀aamεε à b̀̀ m̀̀ ma ibεεwa ní gbãao, lá í ì guf̃ b̀̀iwa. Ǿ à t̀̀kpà gupie Baali Pelaziũ.*

12 Filit̃ǿ ní táao tò we, ǿ Davidi m̀̀ wà kpasá.

13 Ǿ Filit̃ǿ èa m̀̀ l̀̀le Lefai guzulεdewa b̀̀.

14 Ǿ Davidi èa gbèa Luawa b̀̀. Lua wèwà à m̀̀: Nsu gé má súsuo. Liańzi, ní lélemá b̀̀aa ní kp̃̀ kp̃̀.

15 Tó a táa'okii mà lípio mia, à b̀̀má ní zio, asa ma b̀̀ d̀̀aaén we, ké mà zible Filit̃ǿ zīg̃̃owa yáí.

16 Davidi kè màa lá Lua òεwa, ǿ aa zible Filit̃ǿ zīg̃̃owa za Gabaǿ e à gè pè Gezeewa.

17 Davidi tó lí búsuola pii, ǿ Dii tò bui pii víakèè.

15

Sua ní Dii kpagoloo Yelusaleũ

(2Sam 6.12-22)

1 Ké Davidi kpéd̀̀d̀̀o aziaε a w̃́le guu, ǿ à gukèke Lua kpagoloε, à zwàakpe d̀̀è

2 à m̀̀: Gb̃́ε Lua kpagolo sea zé ṽ́io, sema Levii bui b̀̀aasio, asa Dii mé ní díle a senao ũ, aaiο a z̃́ ke g̃̃pii.

3 A Isaili bui pii k̀̀aa Yelusaleũ, ké aa γε Dii kpagolopi se suò gu pó a k̀̀k̀ὲὲu.

4 Ǿ à Aalona bui ní Levii bui s̃́si:

5 Keata bui d̀̀aana Ulieli ní a gb̃́ε gb̃́εon basoolo.

6 Melali bui d̀̀aana Asaia ní a gb̃́ε gb̃́εon òaa do ní baoo.

7 Gees̃́o bui d̀̀aana Yoeli ní a gb̃́ε gb̃́εon basoolokwi.

8 Elizafã bui d̀̀aana Semaia ní a gb̃́ε gb̃́εon òaa do.

9 Hebl̃́o bui d̀̀aana Elieli ní a gb̃́ε gb̃́εon basiĩ̃o.

10 Uzieli bui d̀̀aana Aminadabu ní a gb̃́ε gb̃́εon basookwi ní plaoo.

11 Ǿ Davidi sa'onkiaǿ Zadoki ní Abiataao s̃́si ní Levii bui Ulieli, Asaia, Yoeli, Semaia, Elieli ní Aminadabuo.

12 A òné: Levii bui d̀̀aanaon á ũ. Apio ní á gb̃́ε à gb̃́ab̀̀o áziaε, í gé Dii Isailio Lua kpagolo sé à suò gu pó má k̀̀k̀ὲὲu.

13 Dii wá Lua p̀̀o f̃̀w̃́azi káau, ké á Levii bui áme á seao yáí. Wi yãgbεawà a zéwao.

14 Ǿ Sa'onao ní Levii bui k̃́ni gb̃́ab̀̀o níziaε, ké aa Dii Isailio Lua kpagolo se suò yáí.

15 Ǿ Levii buipio gè Lua kpagolo se dà ní g̃́au, aale suò ní a sélio lá Dii ò M̃́ziεwa.

16 Ǿ Davidi ò Levii bui d̀̀aanaone aa ní gb̃́εo dile aao lesi ní p̀̀'òb̀̀onao: Domaǿ ní m̀̀onao ní s̃́s̃́ēnao, an p̀̀ona súu io d̀̀.

17 Ǿ Levii buipio Yoeli né Emani díle ní Belekia né Asafao ní Melali bui Kusaia né Etanio.

18 An kwàasion ke: Zakali, Yaaziε, Semilam̃́o, Yeieli, Uni, Eliabu, Benaia, Maasea, Matitia, Elifeleu, Mikineia, Ǿbedεd̃́oũ, Yeieli ní Azaziao.

19 L̃́sin d̀̀aanao Emani, Asafa ní Etanio lé m̀̀got̃́ s̃́s̃́ēnao lé.

20 Zakali, Azieli, Semilam̃́o, Yeieli, Uni, Eliabu, Maasea ní Benaiao lé doma'ò g̃́eε lé.

21 Matitia, Elifeleu, Mikineia, Ǿbedεd̃́oũ, Yeieli ní Azaziao lé m̀̀ona'ò kelena lé.

22 Levii bui d̀̀aana Kenania mé kpagolosena d̀̀aana ũ. I yãdané, ké a d̃́a ví a guu yáí.

* 14:11 Bee m̀̀ Dii b̀̀ bùi.

²³ Belekia ní Elikanao mé kpagolopi dðanao ũ.

²⁴ Sa'onae beeo mé lé kàaere Lua kpagolo ae: Sebania, Yosafa, Netaneli, Amasai, Zakali, Benaia ní Elizeo. Ɖbededũ ní Yehiao de a dðanao ũe lo.

²⁵ Maa Davidi ní Isailio gbẽzɔɔ ní zĩgɔ gbẽɔn òaasɔɔɔɔ dɔaanao gè Dii bàakuarĩno kpagolo sè Ɖbededũ be, aale suò ní pɔnao.

²⁶ Lua dè Levii bui pò kpagolopi seaole, ɔ wà sa'ò ní zuswanao mèn sopla ní sàsakaoo mèn sopla lo.

²⁷ Davidi bàabaa gomusu daa ní Levii bui pò kpagolo seao ní ní dɔaana Kenaniao ní lèsinao pii. Davidi bàabaa sa'o'ula daa lo.

²⁸ Maa Isaili bui pii lé su ní Dii kpagoloo ní kúkuakeao ní kuu'ɔo ní kàae'ɔo ní sésɛn ɔo ní domaleao ní mɔɔnleao.

²⁹ Ké Dii kpagolo lé gè Davidi wéleu, Saulu né Mikali lé zĩle gwa fenentiu. Ké a è kí Davidi lé ɔwã, àle pɔnake Dii ae, ɔ à sakàaagu a sɔ guu.

16

¹ Wà sù ní Lua kpagoloo wa dīle zwàakpe pò Davidi dè guu. Ɖ wà sa pò wí a pò káteu à tékũ ò Lua ae ní sáaukpasao.

² Ké Davidi sa'ò a làa, à báaadà gbéɔgu ní Dii tóo.

³ Ɖ à pɛe ní damina kàao ní vɛebe kàao biile Isaili pò kàaaa weone ní miwa mèndodo gɛoo ní nɔoo.

⁴ A Levii buieo dīle aao zĩke Dii kpagolo ae, aaiɔ Dii Isailio Lua tɔbo, aaiɔ à sáaukpa, aaiɔ à táasile.

⁵ Asafa mé ní gbẽzɔɔ ũ, Zakali mé àa plaade ũ, bee gbɛa Yaazie, Semilamɔ, Yeieli, Matitia, Eliabu, Benaia, Ɖbededũ ní Yeielio. Aailio domaò lé ní mɔɔnao. Asafa sɔ alio sésɛnapa.

⁶ Sa'onao Benaia ní Yaazieo mé aailio kàaere Luabaakuarĩno kpagolo ae gɔɔpii.

Lua a gbéɔ suabaa (Sou 105.1-15)

⁷ Goo bee ɔ Davidi Dii sáaukpaɔ dāale, a nà Asafa ní a gbéɔne ní ɔzi.

⁸ A Dii sáaukpa, í àa sísi,
à to bui pii àa yákeao dɔ.

⁹ A lesi à aà táasile,
í àa yābɔnsaekɛao galike pii,

¹⁰ Í íanadã ní aà tó pò a kua adoao.

A Dii kú wèelenaò à pɔnake,

¹¹ à ge Dii le à gbāa gbɛawà,
íò aà aeya gɔɔpii.

¹² A to yābɔnsae pò a kèo dɔágu,
aà dabudabukɛao ní yá pò a dīleo.

¹³ A Dii zòblena Isaili buio,
á Yakɔbu bui pò à á sépio,

¹⁴ Dii mé wá Lua ũ,
ɔme í yādile gbépiiɛ.

¹⁵ Aà bàakuawano yá lí sãaagu,
yá pò a òpi ao ku e wá buiwaɛ.

¹⁶ Aà bàa kú ní Ablahaũ,*
à èa yá doũpi legbè Izaakie lo.†

¹⁷ Aà bàa èa kú ní Yakɔbuo iko ũ,

* 16:16 Daa 12.7, 17.8 † 16:16 Daa 26.3

ṣ a kú ní Isailiṣ e gṣṣpii.

18 A m̀è á Kanaa b̀usu kpámá,
aṣ de ṕṕ aa se kpaale guu ũ.‡

19 Gṣṣ bee aa dasio, w̃li ní yádao,
aa ku Kanaa b̀usuu b̀omṣṣ ũe.

20 Aaiṣ liaaliaa bui ní buio guue,
aaṣ bebe b̀usu ní b̀usuo.

21 I we gb̃e ní wet̃ao,

à kíao lèle an yá musu à m̀è:

22 Aasu ṣk̃a gb̃é ṕ a ní sépiṣwao,
aasu ìada a ānabipiṣwao. §

Dii mé kia z̃ṣ ũ
(Sou 96.1-13, 106.1, 47-48)

23 Dúnia gb̃épii, à lesi Diie.

Aṣ aà ziblea baokpa lá gu lé dṣ.

24 A aà gawi yá'o buiṣne,
à aà yābṣnsaeṣ galike gb̃épii.

25 Dii z̃ṣ, à kà wà aà táasile,
à kà wà ṽiakèè de diiṣla píi.

26 Buip̃aleṣ diiṣá ṕ gianaṣne,
Dii mé musu kè.

27 A z̃ṣke ní beeeṣ ṽi,
gb̃aa ní pṣnao ku aà kíie.

28 A gawi ní gb̃ao d̃ṣ Diie,
b̀usu píi gb̃éṣ, à d̃ṣ Diie.

29 A Dii tó gawi d̃ṣè,
à mṣ aà ae, í aà gba ṕ,
à kúle Diie ní lousisi'ulaṣ daa.

30 Z̃iledeṣ à tó á me àṣ kuke aà ae.
A dúnia kàle gíúgiú, a deea ṽio.

31 Musudeṣ, à pṣnake,
z̃iledeṣ, à ṽi àṣ k̃eaa,
í o buiṣ guu Dii mé lé kible.

32 Isia ní ṕ ṕ kúuṣ, à k̃f̃ike,
s̃èa ní ṕ ṕ kúuṣ, à kúkuake píi,

33 lí ṕ kú lákpeuṣ i gulake,
aai pṣnake Dii ae,
asa àle mó yákpalekei ní dúniao.

34 A Dii sáaukpa, asa a maa,
aà gb̃eke láaa ṽio.

35 A me: Lua wá Suabana, wá suaba!
Wá b̃ole buiṣ guu, ní wá k̃aaa,

wí n tó káf̃i, asa a kua adoa,
wí íanad̃a ní n táasileao.

36 Wà Dii Isailiṣ Lua sáaukpa
za as̃inizi e gṣṣpii!

Ṣ gb̃épii m̀è: Ami! Aleluya!

37 Davidi Asafa ní a gb̃éṣ d̃ile Dii bàakuañṣ kpagoloi, ké aaliṣ z̃ike a ae lá gu
lé dṣ lá wa d̃ilewa.

³⁸ A Ɖbededɔũ ní a gbé gbēon bàaṣkwi plasaiɔ dīle we lo. Yedutu né Ɖbededɔũpi ní Osao mé bɔledṣanao ũ.

³⁹ A sa'onkia Zadoki ní a gbē sa'onao dīle Dii zwàakpe kíi Gabaṣo gulesi pɔ wa bɔu,

⁴⁰ ké aaliɔ sa pɔ wí a pɔ káteu à tékú o Dii gbagbakíiwa kɔɔ ní oosio, lá a ku Dii ikoyá pɔ a dīle Isailiɔne lá guuwa.

⁴¹ Emani ní Yedutuo kúrínɔ we ní gbé kíni pɔ wà ní tó sí wà ní séo, ké aao Dii sáaukpa, asa aà gbēke láaa vío.

⁴² Káaeo ní sésēnao ní pɔ'ɔbɔn páleo de Emani ní Yedutupio yá ũe, ké wáli lesiɔ Luae. Yedutupi neḡṣeo mé bɔledṣanao ũ.

⁴³ Ké baade tà a be, ɔ Davidi èa tà à samaa'ò a uadeɔne.

17

Lua legbēa Davidi

(2Sam 7.1-17)

¹ Ké kí zòle a be, a ò ānabi Natāe: Ee! Kpé pɔ wa dɔ ní sede lío ɔ máo zòleu, Dii bàakuawano kpagolo iɔ dilea zwàakpeua?

² Natā wèwà à mè: Lá à n pɔ gbàn ke, asa Lua kunnɔe.

³ Gwāasina bee Dii yá'ò Natāe à mè:

⁴ Ge n o ma zòblena Davidi ma mè ɔme a be pɔ máo ku a guu kpameeo.

⁵ Za gɔɔ pɔ ma bɔ ní Isailiɔ Egipi e gbā mi bekpaɔ. Miɔ sòkíkikpakpaɛ, zwàakpe mé ma zòlekíi ũ.

⁶ Gu pɔ ma sòkíkípau ní ma gbé Isailiɔ pii mi dɔaanao dile aa dɔaanée, kási mi o ní gbēee, bóyāi i kpedɔmee ní sede líoo nio.

⁷ Ge n o ma zòblena Davidipiɛ, ma Dii Zigɔde ma mè ma aà sè sādādákíi, ké aà de ma gbé Isailiɔ dɔaana ũe.

⁸ Gu pɔ à gèu pii miɔ kuaànɔe, ɔ ma aà ibeɔ dèdèè. Má aà tɔbɔ maamaa sae, iɔ de dúnia tɔdeɔ do ũ.

⁹ Ma bùsu kpà ma gbé Isailiɔwa ma ní káleu, ɔ aa zòleu aa gò ví. Aa sòdeedeke lo. Gbēvāiɔ e ní wetā lá aa ní wetā káau

¹⁰ gɔɔ pɔ ma dɔaanao dilenéwa lo. Má aà ibeɔpiɔ busaè piiɛ.

Ma Dii mále oè, máme má bekpaè aà buiɔ gbāa'ekíi ũ.

¹¹ Tó aà gɔɔ pà à gà, má aà neḡṣe mendo se lesíe, mí aà kpa kpalau.*

¹² Aàpi mé a kpedɔmee, iɔ ku kpalau e gɔɔpii.

¹³ Máme máo de aà mae ũ, aàpi iɔ de ma né ũ.† Má gbēke bɔaaaànɔ lá má bəaa ní gbé pɔ kú aà āawao.

¹⁴ Má aà buipi kpa kpalá pɔ bɔ ma kíiu, iɔ ku we e gɔɔpii, iɔ de ma gbé kía ũ, mé aà kpalapi aɔ láaa vío.‡

¹⁵ Ɖ Natā yápi dau a síu Davidi lá Dii òewa pii.

Davidi wabikēa Diiwa

(2Sam 7.18-29)

¹⁶ Ɖ kí Davidi gè zòle Dii ae à mè: Dii Lua, bón ma ũi? Deɔn ma bedeɔ ũ ɔ n ma ka gweae taawai?

¹⁷ Lua, bee kène fēneũ e tia, ɔ n mapi n zòblena bui pɔ aɔ ku zia yá'ò lo. Dii Lua, ɔ n ma dile lándṣo má de gbépiilawaa?

¹⁸ Dii Lua, kpelewa má o sa mapi n zòblena káfia yá musu loi? N ma dṣ.

* 17:11 Sou 89.3-4, 132.11, Zaa 7.42, Zin 2.30 † 17:13 Sou 2.7, 89.26-27, 2Kln 6.18, Ebe 1.5 ‡ 17:14 Sou 89.36-37

¹⁹ Dii, n yāzōopi kè lá ní yeiwa ma yáíe, ò ní tò mapi n zòblena má yāzōopio dō píi.

²⁰ Dii, gbēe muaannō. Diie kuo, n bàasio, lá wá màwa.

²¹ Déme muaa ní n gbé Isailioi? Dúnia buio guu bui mēndopi ò ní bō n gbé ù. N nzia tóbò, n yāzōo bōnsaēo kè n gbépioe, n buieo yà n gbé pò n ní bó Egipioe.

²² N Isailio dīle aao de n gbé ù e gōopii. Dii, n gō ní Lua ù.

²³ Dii, to lé pò ní gbè mapi n zòblena ní ma buio yá musu àò ku gōopii. Ke lá ní òwa,

²⁴ ní tóbò maamaa e gōopii, wi me Dii Zigōdeá Isailio Luae, mé mapi n zòblena Davidi, níyō ma buio zīnapēe,

²⁵ asa mpi ma Lua, ní òmēe n mè níyō bekpamēe ma buio gbāa'ekīi ūe. A yáí tò mapi n zòblena ma sōdīle ma wabīe bee kēma.

²⁶ Dii, nímnēn Lua, ò n yāmaapi ò mapi n zòblena.

²⁷ Báaada mapi n zòblena ma buio gu sa, níw wéteńzi gōopii. Dii, níme n báaadàngu, aao báaa ví e gōopii.

18

Davidi ziblea buipālewa (2Sam 8.1-18)

¹ Bee gbēa Davidi ziblè Filitōwa, à ní busa à Gata ní a wéle sīmá.

² A ziblè Mōabuwa, ò aa gō aà zòblena ù, aai falubō.

³ Davidi ziblè Zoba kí Adadezēewa Amata gō pò à èa lé gé tōi Uflata swasaedeowa.

⁴ A aà sōgōo kùkū mēn àaa sōo (1.000) ní sōgodeo gbēon àasōsōo lēe sopla (7.000) ní kēsedeo gbēon àasōsōo lēe bao (20.000). A ní sōo kizā zōzō píi, mēn basō mé è bō.

⁵ Ké Sili pò kú Damasi būsuo mō dōi Adadezēe, ò Davidi ní gbé dēde àasōsōo lēe bao ní plao (22.000).

⁶ A gudōanao dīledīle Sili būsuo, ò aa gō aà zòblena ù, aai falubō. Dii tò Davidi ziblè gu pò à gēu píe.

⁷ Davidi vua sēngbao pò Adadezēe íwao kūao sēle tàò Yelusaleū.

⁸ A mōgotē sēle zōzō Adadezēe wéle Teba ní Kunio guu. Salomōo íkakīi pìò ní mōpēle ní Lua kpé pō.

⁹ Ké Amata kí Tou mà Davidi ziblè Zoba kí Adadezēe zīgōowa píi,

¹⁰ ò a né Adolaū zī fōkpaiwà. A aà sáaukpà zī pò a blè Adadezēewa yáí, asa Tou zikāaano yāe. Ō Adolaūpi mō ní vua pō ní ánu su pō ní mōgotē pō,

¹¹ ò kí Davidi dīle Dii pò ù, lá a kè ní buipāle pò à gbāablēmá ánu su ní vuaowa píi, Edōō ní Mōabu ní Amōnio ní Filitō ní Amaleki buio.

¹² Zeluia né Abisai Edōō dēde Guzulē Wisideu* gbēon àasōsōo lēe bao plasai (18.000).

¹³ A gudōanao dīledīle Edōō būsuo lo, ò Edōō gō aà zòblena ù. Dii tò Davidi ziblè gu pò à gēu píe.

¹⁴ Davidi mé Isaili bui píi kía ù, à yāmaa gōgō a gbēone a zéwa.

¹⁵ Zeluia né Yoabu mé aà zīgōo dōaana ù. Ailudi né Yosafa mé aà kpāwakēna ù.

¹⁶ Aitubu né Zadoki ní Abiataa né Aimēlekio mé sa'onkia ù. Selaia mé aà lakēna ù.

¹⁷ Yoiaada né Benaia mé aà dōaio gbēzō ù. Davidipi nēgōe mé aà kwāasio ù aà sae.

* 18:12 Sotū 60

19

Davidi ziblea Amoniowa
(2Sam 10.1-19)

- ¹ Bee gbɛa ké Amonió kɔ́ Naasa gà, ɔ̀ aà né zòlɛ aà gbɛu.
- ² Davidi mè: Mǎ gbɛ́kɛkɛ Naasa né Anuniɛɛ, ké aà mae gbɛ́kɛkɛmɛɛ yǎa yáí. Ǿ Davidi a iwaɛɔ zǐ aa gé Amoni búsuu aa aà nòsɛ níniè aà mae gaa yǎ musu. Ké Davidi iwapiɔ̀ kà Anuni kíí we aa aà nòsɛ níniè,
- ³ ɔ̀ Amoni kíaa ò Anuniɛ: Nlɛ e Davidi gbɛ́ɔ̀ zǐ n mae gè kpɛlaa yáí aà n nòsɛ níniɛ nɛɛ? Aa mò wǎ búsuu asiigwaíɛ, aai ea mǎ lélɛwǎ.
- ⁴ Ǿ Anuni Davidi iwapiɔ̀ kùkù à n lɛkǎna wǎ, à n ɔ̀kasaa zòɛzòɛ a guo an zǐ léu, ɔ̀ à n gbáɛ.
- ⁵ Ké wǎ mò wǎ ò Davidiɛ, ɔ̀ à gbɛ́ɔ̀ zǐ aa gé dairɛ, asa wí n kú maamaaɛ. Aa ònɛ: Kí mè à zòlɛ Yeliko e á lɛkǎna kǎ bɔ́lɛ, í gbasa su.
- ⁶ Ké Anuni n Amonió píí è Davidi ye n gíyái lɔ̀, ɔ̀ aa gbɛ́ɔ̀ zǐ Mesopotami búsuu n Maaka búsuo n Zoba búsuo n ánusuo tɔnu bla sɔ́osai, aa fiabò zikasɔ́go yáí.
- ⁷ Ǿ aa fiabò sǔ́go mèn òasɔ́sɔ́o lɛɛ baakwi n plao (32.000) n n diiɔ̀ yǎ musu. Aa fiabò Maaka kíaa n a zǐgɔ́ lɔ̀. Aa mò bòokpà Mɛdɛba saɛ, ɔ̀ wǎ Amonió kǎaa wéle n wéleɔ̀, aa gè zǐlau.
- ⁸ Ké Davidi a baomǎ, ɔ̀ à Yoabu zǐ n zǐgɔ́ píí.
- ⁹ Amonió bò zǐ'ɔ̀pòò n wéle bíibɔ́lɛu mé kía ɔ̀ mǎpíi ku sɛu níɛɛ.
- ¹⁰ Ké Yoabu è wǎ zǐ'ɔ̀pòò a aɛ n a kɛɔ, ɔ̀ à Isaili zǐgɔ́ maaɔ̀ plè à n kálɛ aa gé léleɛ Siliɔ́wa.
- ¹¹ A zǐgɔ́ kɔ́niɔ̀ nà a dáuna Abisaíɛ a zǐ, à n kálɛ aa gé léleɛ Amoniowa
- ¹² à mè: Tó Siliɔ́ gbǎa sù lé ma fu, mǎ dɔ́male. Tó Amoni buíi gbǎa mé sù lé n fu sǎ, má mó dɔ́nlɛ.
- ¹³ A sǔ́dile! Wǎ gǔkɛ kɛ wǎ gbɛ́ɔ̀ n wǎ Dii wéleɔ̀ yǎ musu. Dii a yǎ ɔ̀ kɛ maa kɛ.
- ¹⁴ Ǿ Yoabu n zǐgɔ́ ɔ̀ kuanɔ́ gè lé zǐka n Siliɔ́, ɔ̀ Siliɔ́ bàalɛnɛ.
- ¹⁵ Ké Amonió è Siliɔ́ bàalɛ, ɔ̀ aa bàalɛ Abisaíɛ sǎ, aa sǐ wéle guu, ɔ̀ Yoabu tà Yelusaleǔ.
- ¹⁶ Ké Siliɔ́ è Isailiɔ́ ziblémǎ, ɔ̀ aa gbɛ́ɔ̀ zǐ Uflata baa, aa gè n gbɛ́ kɔ́niɔ̀ nàaa sùnnɔ̀. Adadɛzɛɛ zǐgɔ́ dɔ́aana Sofaki mé dɔ́aaa.
- ¹⁷ Ké Davidi a baomǎ, à Isailiɔ́ kǎaa píí, ɔ̀ à bùárnɔ̀ Yuudɛwa. Davidi gè Siliɔ́ kíí, à zǐ'ɔ̀pòònzǐ, ɔ̀ aa síkɔ̀.
- ¹⁸ Aalɛ bàalɛ Isailiɔ́nɛ, ɔ̀ Davidi n dɛɛ sǔ́godeɔ̀ gbɛ́ɔ̀n òasɔ́sɔ́o lɛɛ sopla (7.000) n kèsedɛɔ̀ gbɛ́ɔ̀n òasɔ́sɔ́o lɛɛ bla (40.000). We wǎ n zǐgɔ́ dɔ́aana Sofaki dɛu.
- ¹⁹ Ké Adadɛzɛɛ zòblenaa è Isailiɔ́ ziblémǎ maa, ɔ̀ aa lɛdoúkè n Davidi, aa gò aà zòblenaa ũ. Ǿ Siliɔ́ i we dò Amoniɔ́le lɔ̀.

20

Labasɛ Amoniowa
(2Sam 12.26-31)

- ¹ Ké í bò eu, gɔ́ ɔ̀ ɔ̀ kíaa í gé zíkai, ɔ̀ Yoabu dɔ́aa zǐgɔ́nɛ zǐlau. A Amoni búsuu ásookè, ɔ̀ à gè koezò Labazi. Gɔ́ bee Davidi ku Yelusaleǔ. Ǿ Yoabu lèlɛ Labawa a gbòo.
- ² Ǿ Davidi mò n kía vua fua gò aà miwa. A gbia kà kiloo baakwi, mé gbè bɛɛɛde kuwǎ. Ǿ wa kpà Davidiɛ. A wélepi ɔ̀ nàaa dúuduue,

³ Ɔ à gbéé pɔ́ kú weɔ́ kùkù b̀̀l̀̀r̀̀ǹ̀, à ń dá síi z̄iú ń dúuduusu z̄iò ń m̀̀o z̄iò. M̀̀a à k̀̀ Am̀̀ni ẁ̀l̀̀eɔ́ne p̄i, Ɔ à èa tà Yelusaleũ ń a z̄iḡɔ́ p̄i.

Zikaa n Filit̄ɔ́
(2Sam 21.15-22)

⁴ Bee gb̄ea ké z̄i f̀̀l̀̀e ń Filit̄ɔ́ Ḡez̄e, Usa gb̄é Sibekai mé gb̄é gb̄aa bui pɔ́ w̄i m̄e Sipai d̄e, Ɔ Isailiɔ́ gb̄aab̀̀l̀̀è Filit̄ɔ́wa.

⁵ Ké z̄i èa f̀̀l̀̀e ń Filit̄ɔ́ lɔ́, Yaii né Elana mé Gata gb̄é Goliati d̄auna Lami d̄e. Lami s̄ɔmpa de lán zw̄aat̄ana àsaliw̄a.

⁶ Aale z̄ikar̄n̄ Gata lɔ́. Ḡɔsa t̄isie ku we, aà ɔ́neɔ soolosoole, mé aà gb̄aneɔ soolosoole, apii k̀̀ baas̄o m̀̀ndosai, mé gb̄é gb̄aa buie lɔ́.

⁷ A kuab̄ii Isailiɔ́wa, Ɔ Davidi v̄ii Sim̄ea né Yonat̄aa aà d̄e.

⁸ Gb̄épiá Gata gb̄é gb̄aa buione. Davidi ń a gb̄éé mé ń d̄ede.

21

Davidi a z̄iḡɔ́ naoa
(2Sam 24.1-25)

¹ Set̄au f̀̀l̀̀e Isailiɔ́wa, Ɔ à k̄ɔnikè Davidie aà Isailiɔ́ nao.

² Ɔ Davidi ò Yoabuɛ ń z̄iḡɔ́ d̄oanaɔ: A ge Isailiɔ́ nao za B̄eseba e à ge peò D̄awa, í ea su ma k̄i, ké mà e ń dasile d̄o.

³ Ɔ Yoabu w̄ew̄a à m̀̀: Dii a gb̄éé k̄ɔne lee bas̄o! Ma dii k̄i, má d̄o n gb̄ééne p̄i. Ak̄ea ń ye ke màai? B̄óȳai ń ye ȳa'í Isailiɔ́nei?

⁴ N beeo k̄i ȳa Yoabu bl̄e, Ɔ à b̀̀ g̀̀è Isaili b̀̀su k̀̀e, à èa s̀̀ Yelusaleũ.

⁵ Ɔ Yoabu gb̄éé pɔ́ a ń nao lé ò Davidie. Isaili b̀̀su guu p̄i ḡe pɔ́ aa f̄enda d̄o gb̄éon miliõ do ń àas̄oɔ lee bas̄o (1.100.000). Yudaɔ s̄o gb̄éon àas̄oɔ lee àa pla ń bàākwioe (470.000).

⁶ Yoabu i Levii bui ń B̄ȳam̄e bui da nao guuo, asa ȳa pɔ́ k̄i d̄æpi i kaāguo.

⁷ Ȳa pɔ́ Davidi k̀̀pi k̀̀ Luae íi, Ɔ à ɔ̀t̄è Isailiɔ́wa.

⁸ Ɔ Davidi ò Luae: Ma duunakè maamaa ȳapi kea guu. Mapi n z̀̀bl̄ena, ma t̄aae k̄ea sa, asa ma s̄ũȳa k̀̀e.

⁹ Dii ȳa'ò Davidi gu'ena Gadae à m̀̀:

¹⁰ Ge n̄ o Davidie ma m̀̀ má ȳa m̀̀n àā k̄pāiè. Aà ȳa m̀̀ndo se a guu, mí k̀̀e.

¹¹ Ɔ Gada g̀̀è Davidi l̄e a òè: Dii m̀̀ ȳa bee do gwa n̄ sé.

¹² Imina w̄è àā ge bàalea n ib̄eɔne á d̄ede n̄ f̄endaɔ m̄o àā ge Dii Malaika gagȳkaa Isaili b̀̀su gupiiu ḡo àā Dii f̄enda ũ. A k̄pele n̄ s̄èi? Gwa n̄ sé, mí d̄o lá má gé o ma Z̄inae.

¹³ Ɔ Davidi ò Gadae: Má kú yeleea z̄o guue. Má s̄i w̄a léle da Dii ɔ̀z̄i, asa a s̄osobi v̄i maamaae. Asu to mà léle da gb̄enaz̄ina ɔ̀z̄i.

¹⁴ Ɔ Dii gagȳkà Isailiɔ́gu, Ɔ Isailiɔ́ ḡaga gb̄éon àas̄oɔ lee bàākw̄i (70.000).

¹⁵ Ɔ Lua malaikae z̄i aà gé ȳaȳiai Yelusaleũdeɔwa. Ḡo pɔ́ àle n̄ d̄ede, Ɔ Dii a n̄d̄e suumpà an d̄edeapi ȳa musu, Ɔ a ò malaika pɔ́ lé n̄ d̄ede: Ze màa! N n̄ ɔ́s̄aa sa. Yebusi bui Alauna p̄wengb̄ze a Ɔ Dii Malaikapi kuu.

¹⁶ Ké Davidi wez̄u, Ɔ à malaikapi è z̄ea ḡuḡb̄o a musu ȳaio a z̄iye ȳaio, à a f̄enda ɔ́ p̄ooa Yelusaleũa. Ɔ Davidi n̄ gb̄ez̄o w̄ule n̄ gb̄eu zw̄ankas̄o k̄akaar̄la.

¹⁷ Ɔ Davidi ò Luae: Máme má ò w̄a gb̄éé nao. Máme ma duunapi k̀̀ ma t̄aaek̀̀. Gb̄épiá ma k̄p̄asa s̄one. Aai ȳa keo. Dii ma Lua, to n̄ ɔ́ sua n̄ ma de bed̄e. Nsu n̄ n gb̄éé d̄ede n̄ gagȳpioo.

18 Ǿ Dii Malaikapi ò Gadaε aà o Davidiε aà gé Dii gbagbakii boi Yebusi bui Alauna pówengbēzεu.

19 Ǿ Davidi gè lá Gada òε ní Dii tóo kεi.

20 Alauna lé ése gbē. Ké à lili, à malaikapi è. Aà né gbēon síiō pó kuaànɔ̀ bòzā.

21 Ké Alauna gugwà, a è Davidi lé mó a kii, Ǿ à bò pówengbēzεa, à gè kùle Davidiε à wùle a gbεu.

22 Ǿ Davidi òè: N n pówengbēzεe yíaa mà Dii gbagbakii bou, ké gagyāpi e go gbéola. Yíaa a Ǿawa.

23 Ǿ Alauna ò Davidiε: Sé! Ma dii kí, lá à kènε maa, kεò. Gwa, má zuo kpa sa'obɔ̀ ũ ní pówengbēgoɔ̀ yàa ũ ní éseo pówen gba ũ. Má n gba píiε.

24 Ǿ kí Davidi òè: Aawo! Má lúmáε, mí a fiabone píi. Má pó pó de n pó ũ se mà kpa Diiwao. Má sa'oowà pā fiabosaio.

25 Ǿ à pówengbēzεepi lùwà vua ɔ̀watē mèn Ǿaa àaǾ.

26 A Dii gbagbakii bò we, Ǿ à sa pó wí a pó kátεu à tékū òwà ní sáaukpasao. Ké à lezù Diizi, Ǿ Dii wèwà à té gbàε za musu, à sù gbagbakiipiwa.

27 Dii yā'ò malaikapie, Ǿ à a fēnda sòlo a kpéu.

28 Ké Davidi è Dii síano Yebusi bui Alauna pówengbēzεa, Ǿ à ɛa sa'òwà we lo.

29 Goo bee Dii zwāakpe pó Mɔ̀izi kè guwaiwaiu ní a gbagbakio ku GabaǾo guleśi pó wa bðu.

30 Davidi lí fǾ gè yāgbεai Diiwa weo, asa àle víake Dii malaika fēndaεε.

22

1 Ǿ Davidi mè: Lakii Dii Lua kpé aɔ̀ kuu ní sa pó Isailio ĩ a pó kátεu à tékū okio.

Lua kpé dɔa sɔukea

2 Davidi ò wà bòmɔ̀ pó kú Isaili bùsuuɔ̀ káaa píi, Ǿ à ní gbēεo ðile gbè'ānao ũ aa gbεo ā wà Lua kpé boð.

3 A mɔ̀ kpà siaɔ̀wa maamaa aa kusaɔ̀ ní sanεεo kεò gāmɔ̀ ní bɔ̀leɔ̀ pó ũ. Mɔ̀gotē pó a kpà sǾ, à gè oaa.

4 Sεde lí pó a kpàɔ̀ dasi, wa a lé dǾo, asa SidǾdeɔ̀ ní Tiideɔ̀ mèn ní sεde líɔ̀ à kè zài.

5 Davidi mè: Ma né Salomɔ̀Ǿ èwaasonaε, a yāe yási dǾ gǾao. A kù kpé pó wa dɔ̀ Diie aɔ̀ zǾε, i ɛa aɔ̀ kefeũ lo maamaa, gbépii i a maabo. A yái tò mále a dɔa sɔuke. Ǿ Davidi kpépi dɔa sɔukè maamaa e àɔ̀ gé gai.

6 Ǿ à a né Salomɔ̀ sísi, a òè aà kpεdɔ̀ Dii Isailio Luaε.

7 A òè: Ma né, ma zeò ma sǾ guu mà kpεdɔ̀ Dii ma Luaε, aà tó io kuwà.

8 Ǿ Dii yā'òmεε à mè ma gbēdède dasi zǾ pó má kàɔ̀ guu. Má e kpépi dɔεo gbé dasi pó ma ní dede a ae yái.

9 A mèn né pó má i mé aɔ̀ de aafia gbé ũ, asa á tó aà kámabo aà ibεε pó liaio yá musuε. Wa tókpa népie Salomɔ̀.* A mèn á tó Isailio kua àɔ̀ na kílíkili aà gɔ̀ε.

10 Aàpi mé a kpεdɔ̀ε, io de a né ũ, io de aà mae ũ. A aà zǾleεa kpalau Isailio guu zεdɔ̀, aà kpala aɔ̀ láaa vío.

11 Tia sǾ ma né, Dii aɔ̀ kunnɔ̀, i n daε ní gòmio, ní kpεdɔ̀ Dii n Luapie, lá a ò n yá musuwa.

12 Dii n gba Ǿno ní wezεo gɔ̀ pó a n dile Isailioε, ké ñyǾ aà ikoyā kúa.

13 Tó ní ikoyā pó Dii dà Mɔ̀izie a ðile Isailioε kúa, mé níε aà ɔ̀tondɔ̀kii gwa, ñyǾ káfia e. SǾdile, níɔ̀ wóɔ̀ ví. Nsu to vía n kũo. Nsu to sǾ kēnguo.

* 22:9 Bee mèn aafia.

14 Ma dɛɛkà ma vua kàlɛ Dii kpé pɔ ũ tɔnu àaa gɛo nɔ plao, ánuusu sɔ tɔnu àaasɔsɔo lɛɛ baakwi nɔ síiɔo. Mɔ nɔ mɔgotɛo sɔ, wa a lé dɔo, a gbia kè zài. Ma lí nɔ gbɛo kàlɛ we lo. Pɔpiɔ káfi lo.

15 N zíkɛnao ví dasi, gbè'ánao nɔ li'ánao nɔ gbé pɔ gɔi ví ɔzi píi guuo,

16 vua zɪ, ánuusu zɪ, mɔgotɛ zɪ nɔ mɔsi zɪo. N ɔzíkɛnao lé vío. Na zɪpiwa! Dii ao kunnɔ!

17 ɔ Davidi ò Isaili kíaaɔne aa mɔ do a né Salomɔɔlɛ

18 à mè: Dii á Lua kúánao lé? I á gba íampakli gupiiuo lé? A gbé pɔ kú bùsue beeu za káauo námɛɛ ma ɔzɪɛ, ɔ bùsupi gɔ Diipi nɔ a gbé pɔ ũ sa.

19 A Dii á Lua kíi wɛɛɛ teasisai nɔ nɔsemɛndoo sa, í na Dii Lua kúkíi boawa, í su nɔ Dii bàakuaánao kpagoloo nɔ aà pɔ keleɔ kpé pɔ ále doɛ, aà tɔ io kuwàpi guu.

23

1 Ké Davidi zikù táotao, ɔ à Salomɔɔ kpà Isailiɔ kía ũ.*

Levii buiɔ zɪ

2 Davidi Isaili kíaa káaa nɔ sa'onaɔ nɔ Levii buiɔ píi.

3 Wà Levii bui gɔɛ pɔ kà wè baakwi ge aa deao nào, aa gbɛɔn àaasɔsɔo lɛɛ bla plasaie (38.000).

4 ɔ Davidi gbɛɔn àaasɔsɔo lɛɛ baasɔo mɛndosaiɔ (24.000) dɪlɛ aao wéte Dii ua yáoi, à gbɛɔn àaasɔsɔo lɛɛ sooloo (6.000) dɪlɛ lakɛnao nɔ yágoɔgɔnao ũ.

5 ɔ à gbɛɔn àaasɔsɔo lɛɛ síiɔo (4.000) dɪlɛ bíibɔledɔanao ũ, mé à gbɛɔn àaasɔsɔo lɛɛ síiɔo (4.000) dɪlɛ Dii táasilɛnao ũ, aaliɔ aà táasile nɔ pɔ'ɔbɔna pɔ Davidi kpào.

6 Davidi nɔ kpaalè nɔ buiɔwa gā nɔ gāo, Geesɔ buiɔ, Keata buiɔ nɔ Melali buiɔ.

7 Geesɔ nɛgɔɔn Ladā nɔ Simɛio ũ.

8 Ladā nɛgɔɔn àaɔɛ: A séia Yeielɪ, a gbɛa Zetaū nɔ Yoelɪo.

9 Simɛi nɛgɔɔn àaɔɛ: Selomɔ, Hazieli nɔ Halanao. Ladā bui uabele káauon we.

10 Simɛi nɛgɔɔn síiɔɛ: Yaata, Ziza, Yeusi nɔ Beliao.

11 A séia Yaata, a plaade Ziza. Yeusi nɔ Beliao buiɔ dasio, ɔ wà nɔ dɪlɛ bui doū zɪ doū guu.

12 Keata nɛgɔɔn síiɔɛ: Amlaū, Isaa, Hɛblɔ nɔ Uzielɪo.

13 Amlaū nɛgɔɔn Aalona nɔ Mɔizɪo ũ. Wà Aalona nɔ a buiɔ dɪlɛ nɔ zéi, aao laaido Lua pɔɔwa, aao Luapi gbagba, aao tulaletikateae, aao zíkɛ aà kúkíi, aao samaa'o gbéɔne nɔ aà tɔo gɔɔpii.†

14 Wà Lua gbé Mɔizi buiɔ dɪlɛ lán Levii bui kɪniɔwa.

15 Mɔizi nɛgɔɔn Geesoū nɔ Eliezɛɛo ũ.

16 Geesoū nɛgɔɔn séian Sebuɛli ũ.

17 Eliezɛɛ nɛgɔɔn séian Leabia ũ. I nɛgɔɔn i lo, áma Leabiapi nɛgɔɔn í dasi maamaae.

18 Isaa nɛgɔɔn séian Selomi ũ.

19 Hɛblɔ nɛgɔɔn tón ke: A séia Yelia, a plaade Amalia, a àaɔde Yaaziɛ, a síiɔde Yekamaū.

20 Uzieli nɛgɔɔn tón ke: A séia Mika, a plaade Isia.

21 Melali nɛgɔɔn Mali nɔ Musio ũ. Mali nɛgɔɔn Eleazaa nɔ Kisio ũ.

22 Eleazaa gā nɛgɔɔsaie, nɛnɔo a í tɛtɛɛ. An desɛ Kisi nɛgɔɔn mé nɔ sɛsɛ.

23 Musi nɛgɔɔn àaɔɛ: Mali nɔ Edɛɛo nɔ Yelemɔo.

24 Levii buiɔn we sea an dezi pɔ de uabele káau ũɔwa. Lua ua zíkɛna pɔ kà wè bao ge aa deao, wà nɔ baade tɔ dàlau an buipiɔwae.

* 23:1 1Kia 1.38-39 † 23:13 Bɔa 28.1

²⁵ Davidi mè: Lá Dii Isailio Lua a gbéé gbà ìampakii mé à sù Yelusaleü àò ku we gɔɔpiiε,

²⁶ Levii buio zwàakpe ní a zíkεbɔɔ sε táa'òò lɔo.

²⁷ Yá pò Davidi ò gbεzā yáí ò wí Levii bui pò kà wèè bao ge aa deaɔ naoi.

²⁸ Levii buipio lío dɔ Aalona buiole ní Dii ua zío. Aalio wéte Lua uai ní a kpéó ní gbābɔa Lua pòɔneɔ ní zì pò wí ke weo

²⁹ ní pèε pò wí kpa Luawao ní pówenti gbao ní kàawanao ní a totoao ní a zaao ní a zɔɔ léo.

³⁰ Aalio Dii sáaukpa ní aà táasileao kɔɔ ní oosio

³¹ ní gɔɔ pò wàle sa pò wí a pò kátεu à tékū o Diiwa kámabogɔɔzìb ní mɔ gɔɔ sèia zìb ní dikpe pò wa dīleɔ. Aalio zíkε Diiε gɔɔpii màa, mé an dasi lí ká lá wa dīlenéwa.

³² Ampio mé aali laaidɔ kpaaukpe ní a pòkeleɔ zíwa, mé an gbé Aalona buio lí laaidɔ Dii kpé zíwa.‡

24

Sa'onao zì

¹ Aalona bui gāliɔn ke: Aalona neɔɔe tón ke: Nadabu, Abiu, Elezaa ní Itamaao.

² Nadabu ní Abiuo gāga ní mae wáae,* aai neɔɔe i sɔo. Ǿ Elezaa ní Itamaao gò sa'onao ũ.

³ Davidi ní Elezaa bui Zadokio ní Itamaa bui Aimelékio sa'onao kpaalè gā ní gāo, aaɔ kɔ gba zé zì yá musu.

⁴ Aa dɔaanaɔ è dasi Elezaa buio guu de Itamaa buio guula, ò aa Elezaa bui uabeleɔ sè gbèɔn gèo ní mēndoo, Itamaa bui uabeleɔ sɔ swaaɔ.

⁵ Aa ní kpaalè ní gbelaaoe an wegwasai, asa Elezaa buieɔ ní Itamaa buieɔ de Lua kpé gbèzɔɔ ní sa'onkiaɔ ũ nípiiε.

⁶ Levii bui lakēna Semaia, Netaneli né ní tó dālau kía ní aà ìwaε beeɔ wáae: Sa'onkia Zadoki, Abiataa né Aimelēki, sa'ona uabeleɔ ní Levii bui uabeleɔ. Tó wà gbé sè Elezaa bui guu do, ò wí sε Itamaa bui guu do.

⁷ Yoialibu mé sèia,
a plaade Yedaia,

⁸ a àaɔde Aliü,
a siíɔde Seoliü,

⁹ a sɔode Malakia,
a soolode Miamε,

¹⁰ a soplade Akozi,
a swaaɔde Abia,

¹¹ a kēokwide Yesua,
a kwide Sekania,

¹² a kuɛdode Eliasibu,
a kuεplade Yakiü,

¹³ a kuε'aaɔde Hupa,
a gèo mēndosaide Yesεba,

¹⁴ a gèode Bilega,
a gèo ní mēndoode Imεε,

¹⁵ a gèo ní plaode Ezii,
a bao plasaide Apisesi,

¹⁶ a bao mēndosaide Petaia,
a baode Yeezekeli,

¹⁷ a bao ní mēndoode Yakē,

‡ 23:32 Nao 3.5-9 * 24:2 Lev 10.1-2

a bao ní plaode Gamulu,

¹⁸ a bao ní àaṣode Delaia,

a baasɔ m̀ndosaide Maazia.

¹⁹ Lá aali gé zíkèi Dii kpéu aas kɔ̄ gba zén we, lá Dii Isailio Lua dà an dezi Aalonaε a diléwa.

Levii bui k̄n̄i

²⁰ Levii bui k̄n̄iɔn ke: Amlaũ bui Sebueli né Yedeia.

²¹ Leabia yoa Isia.

²² Isaa bui Selomɔ né Yaata.

²³ Heblɔ̄ neḡɔ̄ɔ tɔn ke: Yelia, Amalia, Yaazie ní Yekamaũ.

²⁴ Uzieli bui Mika né Samii.

²⁵ Mika d̄auna Isia né Zakali.

²⁶ Melali neḡɔ̄ɔ Mali ní Musio.

²⁷ Melali bui Yaazia neḡɔ̄ɔ tɔn ke: Benɔ, Soaũ, Zakuu ní Ibelio.

²⁸ Mali né Eleazaa i neḡɔ̄ɔ io.

²⁹ Mali né Kisi bui Yelameli.

³⁰ Musi neḡɔ̄ɔ tɔn ke: Mali, Edεε ní Yelimɔ. Levii buiɔn we an dezi buiɔwa.

³¹ Ampio s̄o aa gbèlà lá an gbé Aalona buiɔ kèwa kí Davidi ní Zadokio ní Aimelkio ní sa'ona uabeleɔ ní Levii bui uabeleɔ wáaε. V̄ii buiɔ ní d̄auna buiɔ, yá dou wa kènè.

25

Lèsinaɔ

¹ Davidi ní Isaili k̄iaɔ mé Asafa neḡɔ̄ɔ ní Emani neḡɔ̄ɔ ní Yedutu neḡɔ̄ɔ dilé ní zéi aa ānabikeke ní m̄ɔnnaɔ ní domaɔ ní s̄és̄ēnaɔ. Z̄ipikenaɔ tɔn ke:

² Asafa neḡɔ̄ɔ tɔn ke: Zakuu, Yosefu, Netania ní Asalelao. Asafa mé aɔ wéte a népiɔzi, k̄ia s̄o iɔ wéte ní ānabikekeai.

³ Yedutu neḡɔ̄ɔ sooloe: Gedalia, Zeli, Yesaia, Sim̄ei, Asabia ní Matitiao. An mae Yedutu mé iɔ wéteńzi, s̄o iɔ ānabikeke ní m̄ɔnleao, iɔ Dii s̄aau kpa àò aà táasileò.

⁴ Emani neḡɔ̄ɔ tɔn ke: Bukia, Matania, Uzieli, Sebueli, Yelemɔ, Anania, Anani, Eliata, Gidaleti, Lomantiezeε, Maloti, Ȳosebekasa, Otii ní Maaziao.

⁵ Gb̄épiá kí gu'ena Emani neḡɔ̄ɔne nípii. Lua legbèè à mè á aà gba gb̄aa, s̄o à aà gbà neḡɔ̄ɔ ḡēo m̀ndosai ní nenɔɔ iɔ àā.

⁶ Gb̄épi iɔ lesi Dii ua ní s̄és̄ēnaɔ ní domaɔ ní m̄ɔnnaɔ nípiiε. An maeɔ Asafa ní Yedutuo ní Emanio mé aaiɔ wéteńzi Lua ua z̄ipi guu. Kí s̄o iɔ wéte ní maepiɔzi.

⁷ Ampio ní ní gbé p̄o aa lesia Diie d̄ada aa d̄ɔ̄, amp̄ii gb̄ēɔn òaa do ní basiīkw̄i plasaioε (288).

⁸ Wà likpà lá aali k̄o gba zé z̄ipi yá musue, néf̄ēnen gb̄ēz̄ɔ̄, yādanedeɔ ní yādadanaɔ píi.

⁹ Wà gb̄épi s̄e baade ní a neḡɔ̄ɔ ní a d̄aunaɔ gb̄ēɔn kuεplaplaε:

A s̄éia Asafa né Yosefu,

a plaade Gedalia,

¹⁰ a àāde Zakuu,

¹¹ a s̄ī̄de Zeli,

¹² a s̄ode Netania,

¹³ a soolode Bukia,

¹⁴ a soplade Yesalela,

¹⁵ a swaāde Yesaia,

¹⁶ a k̄ēokwide Matania,

¹⁷ a kw̄ide Sim̄ei,

¹⁸ a kuēdode Azaleli,

- 19 a kuεplade Asabia,
 20 a kuε'aaõde Sebueli,
 21 a gẽo m̀endosaide Matitia,
 22 a gẽode Yelimɔ,
 23 a gẽo ní m̀endoode Anania,
 24 a gẽo ní plaode Yɔsebekasa,
 25 a bao plasaide Anani,
 26 a bao m̀endosaide Maloti,
 27 a baode Eliata,
 28 a bao ní m̀endoode Otii,
 29 a bao ní plaode Gidaleti,
 30 a bao ní àaõode Maazio,
 31 a baasɔ m̀endosaide LomantieZEE.

26

Lua kpe bíibɔledɔanaɔ

1 Bíibɔledɔanaɔ gãliɔn ke:

Séia Kole buiɔ.
 Kole né Meselemia, Abiasafa tɔ̃na.

2 Meselemia negɔ̃eɔ tɔ̃n ke:

A séia Zakali,
 a plaade Yediaε,
 a àaõde Zebadia,
 a síiõde Yanieli,
 3 a sɔode Elaũ,
 a soolode Yohanani,
 a soplade Elioenai.

4 Ɔbededɔũ negɔ̃eɔ tɔ̃n ke:

A séia Semaia,
 a plaade Yozaba,
 a àaõde Yoa,
 a síiõde Sakaa,
 a sɔode Netaneli,
 5 a soolode Amieli,
 a soplade Isakaa,
 a swaaõde Puletai.

Asa Lua mé ɛ́fãaikè Ɔbededɔũpiε.*

6 Àà né Semaia negɔ̃eɔ ì lɔ, aa kpalablè ní dezi buiɔ guu, asa beεεdeɔne.

7 Semaia népiɔn ke: Ɔteni, Lefaeli, Ɔbedi ní Elizabao. Àà dãunaɔ Elihu ní Semakiaoa beεεdeɔne lɔ.

8 Gbɛ́piá Ɔbededɔũ buiɔne nípii. Ampio ní ní negɔ̃eɔ ní ní dãunaɔ beεεdeɔne, an gbãa kà zĩpi kea. Aa gbɛɔn bàáõ ní plaε.

9 Meselemia negɔ̃eɔ ní a dãunaɔ beεεdeɔne lɔ. Aa gbɛɔn bao plasaie.

10 Melali bui Osa negɔ̃eɔ tɔ̃n ke: A séia Simeli, āma né séia no, àà mae mé àà d̃l̃e yoa ũ.

11 A plaade Ilikia, a àaõde Tabalia, a síiõde Zakali. Osa negɔ̃eɔ ní a dãunaɔ gbɛɔn kuε'aaõε.

12 Wà zidà bui dɔaanapiɔne, baade ní a bíibɔledɔan gãliɔ, lá wa dà ní daε pó lé zíkε Dii uac̃nεwa.

13 Wà likpàné ní buiwaε, néf̃eñen gbɛz̃ɔ ní bɔle pó an baade aɔ d̃áo.

* 26:5 1Lad 13.14

14 Meselemia gukpe oi bɔle blè, ɔ àà né Zakali pɔ de ledamade ɔnɔna ũ gugbāntoo oi bɔle blè.

15 Ɔbededɔũ geɔmidɔkii oi bɔle blè, mé àà negɔɔo mé dɔɔ dɔaa blè.

16 Osa be'ae oi bɔle blè ní zeda pɔ kú musu bɔle pɔ wí me Saleke Bɔleo.

Bíibɔledɔanaɔ ɔ kɔ leũkpakεε.

17 Levii buipio ɔ ku gukpe oi lá gu lé dɔ gbɛɔn soolosoolo, gugbāntoo oi gbɛɔn síiɔsiiɔ, geɔmidɔkii oi gbɛɔn síiɔsiiɔ, dɔɔ saε gbɛɔn plapla.

18 Be'ae oi gbɛɔn síiɔsiiɔ ɔ ku zedau, ua oi sɔ gbɛɔn plapla.

19 Kole buio ní Melali bui bíibɔledɔana gálioɔn we.

Làasi dɔanaɔ ní yágɔgɔnaɔ

20 An gbé Levii buio mé Lua kpé làasio ní pɔ pɔ wí Lua gba làasio dɔanaɔ ũ.

21 Geesɔ bui Ladā bui uabeleɔn ke: Yeieli

22 ní a né Zetaũo ní Zetaũpi dāuna Yoelio. Ampio mé aaɔ wéte Dii kpé làasioi.

23 Amlaũ bui gbɛɔo ní Isaa bui gbɛɔo ní Heblɔ bui gbɛɔo ní Uzieli bui gbɛɔo ku we ɔ. Ampioɔn ke:

24 Mɔzi ní Geesou bui Sebueli mé làasi gbɛzɔɔ ũ.

25 Àà dezio do Elezaa mé Leabia ì, Leabia Yesaia ì, Yesaia Yolaũ ì, Yolaũ Zikeli ì, Zikeli Selomi ì.

26 Selomipi ní a daεo mé pɔ pɔ wa Lua gbà làasio gbɛzɔɔ ũ. Kí Davidi ní uabele pɔ de zígɔ dɔanaɔ ũ mé gbapio dà.

27 Aa pɔ pɔ aa nàaa zí guu kpà Luawa wà àà kpé kekeɔ.

28 Selomi ní a daεo mé aaɔ wéte pɔ pɔ gu'ena Samueli ní Kisi né Sauluo ní Nεε né Abineεo ní Zeluia né Yoabuo kpàɔi ní pɔ pɔ gbé kɔniɔ kpàɔ píi.

29 Wà bàasi zí dà Isaa bui Kenaniae ní a negɔɔo. Aame Isailio lakēnaɔ ní ní yágɔgɔnaɔ ũ.

30 Heblɔ bui Asabia ní a daεo gbɛɔn àaa swaaɔ ní basɔooε (1.700). Beεedeɔne nípii. Aaɔ wéte Isaili bùsu pɔ kú Yuudē baa be'aezi Dii yá musu ní zí pɔ kí dànε yá musuo píi.

31 Yelia mé Heblɔ buio kía ũ. Davidi kpalablea wè blade guu ɔ à wɛtète Heblɔ buipi tɔ pɔ wa kà láuɔzi, ɔ wà gè bò an beεedeɔwa an be wéleu Yazεε, Galada bùsuu.

32 Yelia daε uabeleɔ gbɛɔn àaa kuε'aaɔ ní basɔooε (2.700). Beεedeɔne nípii, ɔ kí Davidi ní díle aaɔ wéte Lubeni buiozi ní Gada buio ní Manase bui pɔ kú gukpe oi weɔ Lua yá ní azia yáo kekea yái.

27

Zígɔ

1 Isaili uabeleɔ ní zígɔ gbɛɔn àasɔɔɔ dɔanaɔ ní zígɔ gbɛɔn basɔobasɔɔ dɔanaɔ ní ní lakēna pɔ aaɔ zike kíaε yápii musuɔn ke: Zígɔ gálio ɔ kɔ leũkpakε mɔ ní mɔoε e wé gé bɔlei, gálipio baade zígɔ gbɛɔn àasɔɔɔ leε baasɔo mēndosaie (24.000).

2 Zadieli né Yasɔbaũ mé mɔ séiadeɔ gáli dɔana ũ.

3 Pelezi buie. Ɔme zígɔ dɔana píi gbɛzɔɔ ũ mɔ séia guu.

4 Ahoa né Dodai mé mɔ plaadeɔ gáli dɔana ũ. Mikelo mé àà plaade ũ.

5 Sa'ona Yoiada né Benaia mé mɔ àaɔdeɔ gáli dɔana ũ.

6 Benaiapi mé negɔn gbɛɔn baakwio dɔana ũ ɔ. Àà né Amizaba ku àà gáli guuε.

7 Yoabu dāuna Asaeli mé mɔ síiɔdeɔ gáli dɔana ũ. Ké à gá, ɔ àà né Zebadia gɔ àà gēε ũ.

- 8 Izala bui Samu mé mɔ sɔodeɔ gāli dɔaana ũ.
 9 Tekoa gbé Ikesi né Ila mé mɔ soolodeɔ gāli dɔaana ũ.
 10 Eflaiũ bui Elezi, Peloni gbé mé mɔ sopladeɔ gāli dɔaana ũ.
 11 Zela bui Sibekai, Usa gbé mé mɔ swaaɔdeɔ gāli dɔaana ũ.
 12 Bëyãmɛɛ bui Abiezɛɛ, Anato gbé mé mɔ kɛokwideɔ gāli dɔaana ũ.
 13 Zela bui Malai, Netofa gbé mé mɔ kwideɔ gāli dɔaana ũ.
 14 Eflaiũ bui Benaia, Pilatɔ gbé mé mɔ kuɛdodeɔ gāli dɔaana ũ.
 15 Ɖnieli bui Eledai, Netofa gbé mé mɔ kuɛpladeɔ gāli dɔaana ũ.

Isaili bui dɔaanaɔ

- 16 Isaili bui kíaɔn ke:
 Lubeni bui kí Eliɛzɛɛ, Zikeli né,
 Simeɔ bui kí Sefatia, Maaka né,
 17 Levii bui kí Asabia, Kemue né,
 Aalona bui kí Zadoki,
 18 Yudaɔ kí Elihu, Davidi v̄i,
 Isakaa bui kí Ɖmeli, Mikaila né,
 19 Zabulɔni bui kí Isimaia, Obadia né,
 Nefatali bui kí Yelimo, Azeliɛ né,
 20 Eflaiũ bui kí Ozee, Azazia né,
 Manase bui pó kú be'ae oio kí Yoeli, Pedaia né,
 21 Manase bui pó kú Galada bùsuuɔ kí Ido, Zakali né,
 Bëyãmɛɛ bui kí Yaasiɛ, Abinɛɛ né,
 22 Dã bui kí Azalɛli, Yeloau né.
 Isaili bui kíaɔn we.
 23 Davidi i gbé pó kà wè bao ge aai kaoɔ naoo, asa Dii mè á tó Isailiɔ dasikũ
 lán saanaɔwae.*
 24 Ké Zeluia né Yoabu nà n̄ naoawa,† i a midɛo. Naopi yáí Lua pɔ fèi Isailiɔzi,
 ɔ w̄i n̄ dasile ké kí Davidi ladauo.

Kia iwaa

- 25 Adieli né Azemave mé kibe làasi gbɛzɔɔ ũ.
 Uzia né Yonatãa mé dɔ pó kú bua n̄ mɛɛwiao n̄ zɔɛwiao n̄ gudɔakliɔ gbɛzɔɔ ũ.
 26 Kelubu né Ezali mé buazikenaɔ gbɛzɔɔ ũ.
 27 Lama gbé Simɛi mé v̄ɛɛbudeɔ gbɛzɔɔ ũ.
 Sefã gbé Zabedi mé ziia ũ v̄ɛɛbe n̄ v̄ɛɛ kùsũao yá musu.
 28 Gedɛɛ gbé Baalanana mé kuliɔ n̄ kaadɔɛnliɔ zikenaɔ gbɛzɔɔ ũ.
 Yoasi mé ziia ũ kù n̄isi yá musu.
 29 Sabna gbé Sitalai mé Salɔna zùdãnaɔ gbɛzɔɔ ũ.
 Adelai né Safata mé guzule zùdãnaɔ gbɛzɔɔ ũ.
 30 Isimaɛla bui Obili mé yiongodãnaɔ gbɛzɔɔ ũ.
 Melɔnɔ gbé Yedeia mé zaa'indãnaɔ gbɛzɔɔ ũ.
 31 Ageli bui Yazizi mé são n̄ bleɔ dãnaɔ gbɛzɔɔ ũ. Gbɛpiá kí Davidi ziiaɔne
 m̄pii.
 32 Davidi desɛ Yonatãaa lɛdamadeɛ. Aà wé zɛa mé lakɛnaɛ. Aapi n̄ Akemɔ né
 Yeielio mé Davidi nɛgɔɔ gwana ũ.
 33 Aitofeli mé Davidi lɛdamade ũ. Aaki gbé Usai mé kí kwàasi ũ.
 34 A gbɛa Benaia né Yoiada n̄ Abiataao gɔ̄ Aitofeli gɛɛ ũ.
 Yoabu mé kí zĩgɔɔ dɔaana ũ.

* 27:23 Daa 15.5, 22.17, 26.4 † 27:24 2Sam 24.1-15, 1Lad 21.1-14

28

Davidi Lua kpé dɔa zékalea Salomɔɔɛ

¹ Davidi Isaili kíáɔ kàaa Yelusaleũ píi, Isaili bui kíáɔ ní zígɔɔ dɔaana pɔ lé zíkɛ̀ɛ̀, zígɔ gbɛ̀ɔ̀n òaasɔɔɔɔ dɔaana ní gbɛ̀ɔ̀n basɔɔbasɔɔɔ dɔaana ní gbɛ̀ pɔ de kíá ní a negɔ̀ɛ̀ òizɛɛ ziiá ùɔ ní a ìwáɔ ní a negɔ̀naɔ ní a gɔ̀ gèbɛɛɔ píi.

² Ǿ kí Davidi fɛ̀ɛ̀ zè à mè: Ma gbé́, à swásɛmazi! Ma zèd ma sɔu mà kpedɔ Dii wá Lua bàakuawano kpagolo pɔ de aà gbadibo ùɛ, ɔ ma sɔu mà ní a dɔao.

³ Ǿ Lua òmɛɛ i ké máme mà kpepi dɔeo, asa zígɔ̀n ma ù, ma gbédède dasidasie.

⁴ N beeo Dii wá Isailio Lua ma sɛ ma bedeo guu, ké mapí ní ma buio wáɔ de Isailio kíá ù gɔɔpii. A Yuda sè yáa dɔaana ù, ɔ à ma bedeo sè aà buio guu. A kàaàgu, ɔ à ma kpa Isailio kíá ù.

⁵ Dii ma gba negɔ̀ɛ̀ dasi, ɔ à Salomɔɔ sè ní guu, à aà kpà kpala pɔ a dile Isailioɛu.

⁶ A òmɛɛ à mè: N né Salomɔɔ mé a kpedomɛɛ ní a uao, asa ma aà sè ma né ùɛ, míɔ de aà mae ù.

⁷ Tó a ma yádileao ní ma ikoyáɔ kùá lá a kùá gbáwa, má tó aà kpala àɔ ku gɔɔpii.*

⁸ Ma gbé́, ma naé wá Luazi Isailio bui pɔ kàaaa Dii aeo wáa píi, àɔ tɛ Dii wá Lua yádileao ní laaio, ké àɔ ku bùsu maaɛ beeu, i gɔ́ á buioɛ e gɔɔpii.

⁹ Mpi sɔ, ma né Salomɔɔ, òyɔ ma Lua dɔ, ní zɔ̀bleè ní ò̀semendoo teasisai, asa Dii ì wá sɔ yɔɛ à wá làasoo ní yá pɔ wa zèdɔ dɔ. Tó n aà kíi wèɛɛ, òyɔ aà e. Tó n pàkpàaazi sɔ, à gínzin we e gɔɔpii.

¹⁰ Nyɔ dɔ ké Dii n sɛ ò kpede a kúki ùɛ. Sɔ̀dile, ní zipi kɛ.

¹¹ Ǿ Davidi Lua kpé ní a kpeleo taa pɔ a kè taalau kpà a né Salomɔɔwa ní a làasio ní a kpea pɔ kú musu ní zíleo ní a duunkɛmakio.

¹² Yá pɔ kú aà sɔu Dii ua ní a kpéne pɔ liaaio musu, à a taataa pɔ a kè taalau kpàwà lo: Lua kpepi làasio, pɔ pɔ wí Lua gba kálekio,

¹³ Dii kpé zíkɛ̀ɛ̀ ní lá wa sa'onao ní Levii bui gálio díledile aa Dii kpé zí kɛo.

¹⁴ A vua ní ánsusu pɔ wa zíkɛ̀ɛ̀pɔpɔpɔ gbia díledile:

¹⁵ Vua dauo ní a filiao, ánsusu dauo ní a filiao,

¹⁶ vua táabūnu pɔ wí pɛɛ kálɛwàɔ, ánsusu táabūnuɔ,

¹⁷ vua saao, au'elɛbo pɔ wa pí ní vuaoɔ, vua loo, vua tao, ánsusu tao

¹⁸ ní tulaletikateakii pɔ wa pí ní vua. A vua malaika gásiade pɔ an gásiá aɔ pɔoa Dii bàa kua ní Isailio kpagoloa aà zikasɔgo ù taa pɔ a kè taalau kpàwà lo.

¹⁹ Davidi mè: Ma yápio taa dalaui píi, asa Dii gbáa m̀a à ma wé kèɛɛɛ.

²⁰ Ǿ Davidi ò a né Salomɔɔɛ: Sɔ̀dile, zipi kɛ ní wɔ̀ɔo. Nsu to via n kũo. Nsu bílikeo, asa Dii ma Lua a pàkpanzio, a n to weo. Aɔ kunnoɛ e ò ge ò kpé zipi midèd.

²¹ Sa'onao ní Levii buio gálio ku sɔu guu wá Dii kpepi zí kɛ, mé gbé́ pɔ aa gɔi ví mé an pɔ gbàɔ kunno aa zipi kɛ. Gbépii ní ní kíáɔ aa n yáma.

29

Gbadaa Lua kpé dɔa yá musu

¹ Ǿ kí Davidi ò gbé́ pɔ kàaaaɔne píi: Ma né Salomɔɔ pɔ Lua aà sèpiá èwaason bɔbnae. Zipi zɔɔ, asa uapiá gbɛnaziina pɔ no, Dii Lua pɔɛ.

² Ma Lua kpepi dɔa sɔukè maamaa ma gbáa léue, ma vua kpà vua zí pɔ ù ní ánsuo ánsusu zí pɔ ù ní m̀gotèo m̀gotè zí pɔ ù ní m̀sio m̀si zí pɔ ù ní lío lí zí pɔ ù ní gbèo gbè zí pɔ ù ní onisio ní tiikɔazio ní gbè beɛede bui píio ní gbepuao.

* **28:7** 2Sam 7.5-16, 1Lad 17.4-14

³ Bee gbɛa lá ma Lua kpé yá kàmagu, vua ní ánuusu àizɛɛ pɔ́ má vɔ́, ɔ́ má kpà ma Lua kpé pɔ́ ũ pɔ́ pɔ́ ma a sɔukèò bàasi:

⁴ Ofii bùsu vua tɔnu basɔo ní ánuusu tɛɛtɛɛo tɔnu òaa do ní blao, ké wà kpa kpépi gɔ́wa a guu.

⁵ Vuaá vua zɔ́ pɔ́ɛ, ánuusá ánuusu zɔ́ pɔ́ɛ ní zɔ́ pɔ́ gɔ́ideɔ keɔ píi. A déme zèò gbã à kpa Diiwa sɔ́sɔ́i?

⁶ Ǿ uabeleɔ ní Isaili bui kíaɔ ní zɔ́gɔ́ gbɛɔn òaasɔsɔoɔ dɔaanaɔ ní gbɛɔn basɔbasɔoɔ dɔaanaɔ ní kíapi ziiáɔ vua ní ánusuo kpà.

⁷ Aa vua kpà tɔnu baswaaɔkwi (170) wà Lua kpépi zɔ́ keò ní ánusuo tɔnu òaa do ní basoplaɔ (340) ní mɔgotɛo tɔnu òaa àaɔ ní kwio (610) ní mɔsio tɔnu òaa gɛo ní plao (3.400).

⁸ Gbé pɔ́ gbè beɛɛdeɔ vɔ́ nà Geesɔ́ bui Yeielie a ɔ́zɔ́ Dii kpé làasiu.

⁹ Gbépii pɔ́ kèna pɔ́ pɔ́ wa kpàpi yá musu, asa aa kpà Diiwa ní nòsemendooɛ. Kí Davidi pɔ́ kèna maamaa,

¹⁰ ɔ́ à Dii sáaukpà gbé pɔ́ káaaa weɔ́ wáa à mè:
 ɛ́fáaide Dii wá dezi Isaili Lua
 za asínizí e gɔ́pii!

¹¹ Dii, nímɛ ní zɔ́kɛ ní gbãao
 ní beɛɛo ní denlao ní gawio vɔ́,
 asa pɔ́ pɔ́ kú musu ní zɔ́leɔá n pɔ́ɛ píi.
 Mmɛ ní kía ũ,
 nímɛ ní pɔ́pii mide ũ.

¹² Aizɛɛ ní beɛɛo ì bɔ́ n kíie,
 ni kible pɔ́piiwa.
 Iko ní gbãao ku n ɔ́zɔ́ɛ,
 ní gbépii káfia zé vɔ́,
 mé ní ní gbaa gbãa zé vɔ́ lɔ́.

¹³ Tiasa wá Lua, wáɛ n sáaukpa,
 wáɛ n tɔ́ beɛɛde bɔ́.

¹⁴ Ee, dén ma ũ ge ma gbéɔ, ké wà gbasa pɔ́ kpama màai? Pɔ́pii ì bɔ́ n kíie. Pɔ́ pɔ́ wa kpàma bɔ́ n ɔ́zɔ́ɛ.

¹⁵ Wá denɛ bòmɔɔ ũ, nibɔɔ ũ lán wá deziwae. Wá kua dúniau de lán uenawa tãmaasaie.

¹⁶ Dii wá Lua, pɔ́zɔ́ pɔ́ wá kpà n kpé dɔa yáí, ké n tɔ́ pɔ́ a kua adoa e àò kuwà, apii bɔ́ n ɔ́zɔ́ɛ, n pɔ́ɛ.

¹⁷ Ma Lua, má dɔ́ ké sè tàasikanan n ũ, yákea a zéwa mé ì kangu. Ma pɔ́pio kpàma píi ní nòsepuaɔɛ, ɔ́ má è n gbé pɔ́ kú laɔ pɔ́ kpàma ní pɔ́nao sɔ́.

¹⁸ Dii wá dezi Ablahaũ ní Izaakio ní Isailio Lua, to n gbéɔ lí zèò beewa ní sɔ́ guu, ní tó an sɔ́ àò kuma gɔ́pii.

¹⁹ Ma né Salomɔɔ gba zé aàò n yádileɔo ní n ikoyãɔ kúa ní nòsemendoo, i n ɔ́tondɔkii gwa à zíkewà píi, i n kpé pɔ́ ma a sɔukè dɔ́.

²⁰ Ǿ Davidi ò gbé pɔ́ káaaa weɔ́ne: A Dii á Lua sáaukpa! Ǿ gbé pɔ́ káaaa weɔ́ Dii ní deziɔ́ Lua sáaukpà, aa mipèle aa kùle Diiɛ, aa kùle kíaɛ lɔ́.

Salomɔɔ kpaá kía ũ

²¹ Ké gu dò aa sa'ò Diiwa. Aa sa pɔ́ wɔ́ a pɔ́ kátɛu à tékũ òwà ní zuswanaɔ mèn òaa sɔo ní sàsakaɔɔ mèn òaa sɔo ní sása bɔ́lɔnaɔ mèn òaa sɔo. Aa vɛɛ èlɛwà aa sáaukpa sa'òwà dúuduu Isaili píi pɔ́ ũ.

²² Gɔ́ bee aa pɔ́blè aa vɛɛmí Dii aɛ ní pɔ́na zɔ́o.

Ǿ aa Davidi né Salomɔɔ kpaá kía ũ gbãa kàfi.* Aa aà kpà kía ũ Dii aɛ sa, ɔ́ aa

* 29:22 1Lad 23.1

Zadoki dīlε sa'onkia ũ.

²³ Ǿ Salomɔɔ zǝlε kpalau a mae gbεu kía pɔ Dii kpà ũ.† A gwea è mé Isaili bui pfi misiilὲ.

²⁴ Kíáɔ ní nεgɔnaɔ ní kí Davidi nεgɔεɔ pfi mikpà kí Salomɔɔwa.

²⁵ Dii tò Salomɔɔ zǝkε kǎfi maamaa, Isaili bui pfi wé è. Dii kíakεgawi kpàwà, Isailiɔ kía pɔ dɔaaaèɔ, an kee i kaaàwao.

Davidi gaa

²⁶ Yεse né Davidiá Isaili buiɔ pfi kíaε.

²⁷ A kè kpalau wè blaε, Hεblɔ wè sopla, Yelusaleũ sɔ wè baakwi ní àaɔɔ.‡

²⁸ A zikù táotaoε, ɔ à gà. Ǿdeε mé a bεεε ví. Ǿ àà né Salomɔɔ zǝlε àà gbεu.

²⁹ Kí Davidi yákeɔ ku gu'ena Samueli taalau ní ānabi Natā láo ní gu'ena Gada láo za a daalεawa e a midεawa,

³⁰ àà kpalablea yáɔ ní àà nεgɔnkeyáɔ ní yá pɔ àà lèɔ ní yá pɔ Isailiɔ ní bùsu pɔ liai kíaɔ lèɔ.

† 29:23 1Kia 2.12   ‡ 29:27 2Sam 5.4-5

LADA PLAADÉ

Yá pò kú lée bee guu

Lée bee Davidi né Salomoo kpalablea yá bɔɔlekèwɛɛ (1-9). Bee gbɛa aà bui pò aa gò Yudaɔ kía ũ e à gè pèò Nɛbukanɛza Yelusaleũ siawa ní taaɾnɔ Babilonio (10-36).

Lée bee dɔɔ gbɛzã mèn plaɔ yá gè à Ezala lá ní Nɛemii láo kùɛ. Bee lé owɛɛ wà Isailio yãziɔ kyokɛ aɛ we, asa wekii Pɛɛsiɔ kí Kilusi Yudaɔ gbà zé aa ɛa gé Lua kpé dɔi Yelusaleũ.

Salomoo ñnɔ gbɛaa
(1Kia 3.1-15, 10.26-29)

¹ Davidi né Salomoo kpala zínapèle giúgiú, asa Dii aà Lua kuaànɔɛ, ñ à aà zɔɔkɛ kàfi maamaa.

² Salomoo yãdile Isailionɛ pii, gbɛɔn òaasɔɔɔɔ dɔaanaɔ ní gbɛɔn basɔobasɔɔ dɔaanaɔ ní yákpalekenɔ ní kíaɔ pii ní Isailio uabeleɔ pii,

³ ñ à gèrínɔ guleŝí pò wa bò Gabaɔɔ, asa kpaaũkpɛ pò Dii zòblena Moizi kè guwaiwaiu kú weɛ.

⁴ Davidi tò wà Dii kpagolo sè yãa Kiliayaaliũ,* wà gèò gu pò a kèkèèu Yelusaleũ, asa we à zwàakpɛ dɔuè.

⁵ Mɔgotɛ sa'okii pò Uli né Bezaleli, Hulu tɔũna pí† sɔ a ku Gabaɔɔ Dii zwàakpɛ kpɛɛɛ, ñ Salomoo ní gbé pò káaaapiɔ yágbèawà we.

⁶ Salomoo sò kpaaũkpɛ sa'okii pizi Dii aɛ, ñ à sa pò wí a pò káteu à tékú òwà ní pò mèn òaa sɔɔɔ.

⁷ Ŏ Lua bò mòwà gwãasina à mè: Pò pò ní yei gbɛaa.

⁸ Salomoo wè Luawa à mè: N gbèkèkè ma mae Davidiɛ maamaaɛ, ñ n ma kpa kpalau aà gɛɛ ũ.

⁹ Dii Lua, lé pò ní gbè ma mae Davidiɛ kɛ sa, asa n ma dile gbé pò aa dasi lán dúnia bùsu'ufãawaɔ kía ũ.‡

¹⁰ Ma gba ñnɔ ní dɔao sa, ké mà e dɔaaò gbépiɔnɛ. Tó màa no kpelewa máli yágɔgɔ n gbé dasipiɔnɛi?

¹¹ Ŏ Lua òè: Lá yá bee mé kú n sɔu, mé ni ɔda ge àizɛɛ ge gawi ge n ibɛɛɔ gaa ge wèni gbàa gbɛaaɔ, sema ñnɔ ní dɔao, ké n e yágɔgɔ ma gbé pò ma n dile ní kía ũɛ beeɔnɛ,

¹² má n gba ñnɔ ní dɔapiɔ, mí ɛa mà n gba ɔda ní àizɛɛɔ ní gawio ɔ. Kí pò kú n áaɛ ge kí pò aɔ ku n gbɛaɛ a kanwao.

¹³ Ŏ Salomoo bò kpaaũkpɛ pò kú guleŝipia kíi Gabaɔɔ, à tà Yelusaleũ, ñ àlɛ kible Isailioɔwa.

¹⁴ Salomoo zikasɔgoɔ ní sɔɔ káaa, aà sɔgopiɔ kà òaa sopla (1.400), aà sɔɔ sɔ òaasɔɔɔɔ lɛɛ kuɛpla (12.000). Wí aà sɔpiɔ gwa aà sɔgo wéleɔ guu ní aà be Yelusaleũɔɛ.

¹⁵ Kí tò ánuɔu ní vuao di Yelusaleũ lán gbɛwa, mé sɛdɛ lí pò wà kpɛdòɔ dasi lán bèlɛ líwa sɛu.

¹⁶ Salomoo sɔpiɔ bò Egipiŝ ní Silisi bùsuoɛ. Kí laatanaɔ mé lulu Silisi.

¹⁷ Aaí sɔgoɔ lulu Egipi ánuɔu kiloo soplaplaɛ, sɔɔ sɔ kiloo plapla taawa, ñ aaí ɛa sɔpiɔ yía Itio ní Silio kíaɔwa ɔ.

* 1:4 2Sam 6.1-17 † 1:5 Bɔa 38.1-7 ‡ 1:9 Daa 13.16, 28.14 § 1:16 Iko 17.16

18 Ǿ Salomɔɔ d̄ile wà kpedɔ Diié ní azia beo.

2

Salomɔɔ Dii kpé sɔukea (1Kia 5.15-32)

1 Salomɔɔ gbéɔ dà gbè'ázíu gběɔn òaasɔsɔo lee basiiṣ (80.000), a sèsenao s̄o gběɔn òaasɔsɔo lee bàáṣkwi (70.000) ní ní dɔaanao gběɔn òaasɔsɔo lee àaṣ ní òaa àaṣo (3.600).

2 Ǿ à gbéɔ z̄í Tii kí Hilaũwa à m̄è: Sede lío kpásámee lá ní kpàsá ma mae Davidié ̄ à bekpàd̄wa.

3 Mále kpedɔ Dii ma Luae. Aà p̄oe, we wao tulaletikauè téa, wio p̄ee kálèè, wio sa p̄o w̄i a p̄o kát̄eu à tékū owà kɔɔ ní oosio ní kámabogɔɔzió ní m̄o dafu gɔɔo ní Dii wá Lua dikp̄eo. Ǿ Luapi d̄ile Isailiɔne aao ke màa gɔɔpii.

4 Kpé p̄o mále d̄òpi z̄o, asa wá Lua z̄o de diiɔla píi.

5 N beeo déme kpedɔaè gbāa víi? Asa musu a f̄o aà sio, baa musumusú. Dén ma ũ mà kpedɔèi, mé i ke àò de aà gbagbak̄ii ũ bàasio.

6 Bee yáí ḡoide kpásámee aà z̄ike ní vuao ní ánusuo ní m̄ogot̄eo ní m̄osio ní w̄ot̄ēnao ní bà ḡaaluladeo ní babuunao ní w̄èsák̄ea p̄oɔwao, i z̄ike Yelusaleũ ní Yuda bùsuo ní ḡoide p̄o ma mae Davidi d̄ilem̄eeo.

7 N n Libā bùsu sede lío kpásámee ní p̄eliɔ ní lí beede p̄aleɔ, asa má d̄o ké n bùsu z̄ikenaɔ liz̄o d̄o. Ma z̄ikenaɔ lí z̄ike ní n z̄ikenaɔ,

8 aai lí kekemee dasidasi, asa kpé p̄o mále d̄opi, sema àò z̄o mé àò muua ní kp̄eeoo.

9 Má mase kpa n z̄ikena p̄o lé liz̄opiɔwa koko òaasɔsɔo lee òaa do (200.000) ní naao koko òaasɔsɔo lee òaa do (200.000) ní v̄eeo sela òaasɔsɔo lee bao (20.000) ní n̄isio koko òaasɔsɔo lee bao (20.000).

10 Ǿ Tii kí Hilaũ lá kpàsá Salomɔɔe à m̄è: Ké Dii ye a gbéɔzi yáí, ̄ à n kpa ní k̄ia ũ.

11 A èa ò lo: Wà Dii Isailiɔ Lua p̄o musu ní z̄íleo k̄e s̄aukpa! Asa à kí Davidi gbà né ̄nɔna p̄o d̄o ní wez̄eo ví, ̄ àle kpedɔè ní azia beo.

12 Mále ḡoide p̄o z̄í d̄o gbaene, aà t̄ón Hulaũ Abi.

13 Aà daá Dã buiè, mé aà maeá Tii gb̄é. A vua ní ánusuo ní m̄ogot̄eo ní m̄osio ní gb̄eo ní lío ní bà ḡaaluladeo ní babuunao ní w̄ot̄ēnao ní bàabaao z̄í d̄o. A w̄èsák̄ea p̄oɔwa d̄o, mé z̄í p̄o wa dàè píi ì kee. Ali z̄ike ní n ɔz̄ikenaɔ ní gb̄é p̄o de n mae Davidi ɔz̄ikena ũ ȳāo.

14 Kí, mase ní naao ní n̄isio ní v̄ee p̄o n a legb̄eo kpàsá wápiɔ ní z̄ikenaɔne,

15 wí Libā bùsu lí z̄oɔne lá ní yei léu, wí yeye wà gbéɔ z̄ið ís̄iaa e Zope, ní tað Yelusaleũ.

16 Salomɔɔ b̄òm̄o p̄o kú Isaili bùsuuɔ n̄ào píi, aà mae Davidi gbéɔ naoa bàasi. Aa kà gběɔn òaasɔsɔo lee basoplakwi ní àaṣo ní òaa àaṣo (153.600).

17 A ní gb̄eeo d̄ile gbè'ánao ũ gusísideu gběɔn òaasɔsɔo lee basiiṣ (80.000), a sèsenao s̄o gběɔn òaasɔsɔo lee bàáṣkwi (70.000), an dɔaana p̄o aao w̄éte z̄ipiziɔ s̄o gběɔn òaasɔsɔo lee àaṣ ní òaa àaṣoe (3.600).

3

Salomɔɔ Dii kpé d̄o (1Kia 6.1-38)

1 Ǿ Salomɔɔ nà Dii kpé boawa Mɔlia* gbɛ musu Yelusaleũ, gu pɔ Dii bɔ mɔu a mae Davidiwau. Davidi mé Yebusi bui Alauna pɔwɛngbɛzɛpi d̄ile kpépi dɔk̄ii ũ.

2 A nà zipiwa a kpalablea wɛ̀ s̄iɔde mɔ plaade gɔɔ plaade z̄iɛ.

3 Ǽ pɔ a bɔ Lua kpé pɔ ũ gbàa kà gàs̄isuu bàaɔ, a yàasa bao.

4 Kpépi bilandaa v̄i, a yàasa s̄aa n̄ kpépioɛ gàs̄isuu bao, a les̄i kwi.
A vua t̄ɛt̄ɛ kpà kpépi guu.

5 A p̄ɛ lipɛɛɛ kpà kpɛɛɛ ḡiwa, ɔ à vua maa kùlɛwà. A ḡoinakèwà lán daminaliɔwa n̄ mɔdaonaɔ.

6 A z̄ablè kpépiwa n̄ gbè bɛɛɛdeɔ. Vuapi s̄ɔ à bɔ Paavaiũɛ.

7 A vua kùlɛ kpépi balazaɔwa n̄ a kpɛɛɛ líɔ n̄ a ḡb̄ n̄ a bɔlɛ gbaɔ, mé à ḡoinakè ḡipiɔwa lán malaika gàs̄iadeɔwa.

8 A luakukii kè, a gbàa s̄aa n̄ kpépi yàasao gàs̄isuu bao, a yàasa bao. A vua t̄ɛt̄ɛ kùlɛwà tɔnu bao.

9 Vua kusaɔ gbia de kiloo k̄inia. A vua kùlɛ kpɛa pɔ kú musuɔwa lɔ.

10 A li' à malaika gàs̄iadeɔ ũ mèn pla, a kpà n̄ vuaɔ.

11-12 Malaikapiɔ gàs̄ia pɔoa, a gbàa gàs̄isuu s̄ɔsɔɔ, amp̄ii gàs̄isuu baoɛ. Ado gàs̄ia gè pè ḡiwa le, ado pɔ pè ḡiwa la, ɔ an gàs̄ia pɔ ḡɔɔ pèk̄ɔwa.

13 Malaikapiɔ gàs̄iaɔ poopɔoa màa e gàs̄isuu bao. Aa zɛa mé an aɛ dɔa kpɛɛɛ oi.†

14 A zw̄aa pɔ wa da t̄a n̄ babuunao n̄ bà ḡaaluladeo n̄ w̄ɔt̄ɛnao n̄ bàabaaɔ, ɔ à ḡoinakèwà lán malaika gàs̄iadeɔwa.‡

15 A mɔpɛɛ p̄i mèn pla kpépi kpɛɛɛ pɔ ũ. A pla p̄ii les̄i gàs̄isuu bao plaplasaiɛ, a fua les̄i s̄ɔ gàs̄isuu s̄ɔsɔɔ.

16 A mɔdaonaɔ p̄i, ɔ a ñ̄ f̄uapiɔwa yàbaa ũ. A pɔɔ p̄i lán gbɛafu bɛɔwa mèn basɔbasɔɔ, a d̄ɔɔ mɔdaonapiɔwa.

17 A mɔpiɔ p̄ɛɛ kpé kpɛɛɛ ɔplaa n̄ zɛiɔ. A tɔkpà ɔplaa pɔɛ Yak̄ɛ,§ ɔzɛɛ pɔ s̄ɔ Bɔazu.*

4

Lua kpé pɔɔ

(1Kia 7.23-51)

1 Salomɔɔ sa'ok̄ii kè n̄ mɔgot̄ɛɔ.* A gbàa n̄ a yàasao gàs̄isuu baobao, a les̄i kwi.

2 A íkak̄ii bɔ b̄ooloo. A léla e a léle gàs̄isuu kwie, a les̄i s̄ɔɔ, a z̄ɔɔ s̄ɔ baakwi.

3 A ḡoinakè íkak̄iipiwa lán t̄uuɔwa, a lia a léi z̄iɛ d̄ɔɔ pla, gàs̄isuu dodo t̄uu mèn kwikwi. A íkak̄iipi p̄i s̄anu n̄ t̄uu ḡoinapioɛ.

4 Íkak̄iipi di zuswana mèn kuɛplaɔwa. Zù mèn àaɔɔ mi dɔ ḡugb̄antoo oi, mèn àaɔɔ bɛ'aɛ oi, mèn àaɔɔ gɛɔmid̄k̄ii oi, mèn àaɔɔ lɔ gukpe oi. Íkak̄iipi di n̄ musu, ɔ an p̄ɔɔ d̄ɔɔ guo.

5 Íkak̄iipi ḡɛɛɛ ɔt̄a doɛ, mé a swá de lán ta swáwa, lán t̄ɔngbelez̄iwa. Galuba z̄ɔɔ lɛ àaa do n̄ basɔɔ í ɔ ta sapi í sí.

6 Ǿ à d̄aa p̄i mèn kwi n̄ɔɔpipibɔɔ ũ, a k̄alɛ Lua kpé ɔplaa oi mèn s̄ɔɔ, ɔzɛi mèn s̄ɔɔ. Sa'onao ì d̄aapiɔ idada sa pɔ w̄i a pɔ k̄atɛu à t̄ék̄ũ n̄ɔwa. Sa'onapiɔ s̄ɔ aal̄i zu'o n̄ íkak̄iipi íoɛ.†

7 A vua dau‡ p̄i mèn kwi lá wà a kea d̄ilɛwa. A k̄alɛ Lua kpéu, mèn s̄ɔɔ ɔplaa oi, mèn s̄ɔɔ zɛi.

* 3:1 Daa 22.2 † 3:13 Bɔa 25.18-20 ‡ 3:14 Bɔa 26.31 § 3:17 Bee mè ì n̄ zedɔ. * 3:17 Bee mè gbàa kuwà. * 4:1 Bɔa 27.1-2 † 4:6 Bɔa 30.17-21 ‡ 4:7 Bɔa 25.31-40

8 A táabūnu[§] kè mèn kwi, a kàle Lua kpéu, mèn sɔo ɔplaa oi, mèn sɔo zɛɛi. A ta au'elɛbɔɔ pɪ́ ní vuao mèn basɔo.

9 A sa'onao ua kpàné ní Lua kpé uadao ní a bɔle gbaɔ, ɔ à mɔgotɛ kùle gbapiɔwa.

10 ɔ à íkákípi díle Lua kpé kpele ɔplaa oi geɔmidɔkíi oi ní gukpeo zānguoo.

11 A túfukabɔɔ ní péeluo ní ta au'elɛbɔɔ pɪ́ lɔ.

Màa Hulaū Lua kpé zɪ́ kè kɪ́ Salomɔɔe, à a lekpaai. Zɪ́ pɔ a kèpɪon ke:

12 Mòpɛleɔ pla.

Fua pɔ b̀ lán lowa, a ku mòpɛlepɪo musuɔ pla.

Mɔdaona pɔ à zāblèò fùapiɔwaɔ pla.

13 Gɔina pɔ a d̀d̀o mɔdaonapiɔwa lán gbɛafu bɛɔwaɔ òaa pla. A kè d̀o plapla, à zāblèò fùapiɔwa.

14 Tadibɔɔ ní a taɔ.

15 Íkákíi do ní zuswana pɔ kú a zɪ́e kuɛpla.

16 Túfukabɔɔ ní péeluo ní saao ní a pɔkeleɔ píi.

Pɔ pɔ Hulaū pɪ́ kɪ́ Salomɔɔe Dii kpé pɔ ũ pɪ́i, a pɪ́ ní mɔgotɛ pɔ wa ỳoɔe.

17 Kí mè wà kása ní Yuudɛ dāna gɪ́ pɔ kú Suko ní Zaletāo zānguoo.

18 Pɔ pɔ Salomɔɔ pɪ́ ní mɔgotɛopiɔ, wi ỳ kiloowa wà a gbia d̀o, ké a dasi kè zài yáí.

19 Salomɔɔ pɔ pɔ kú Lua kpé guuɔ pɪ́ lɔ, tulaletikateakíi pɔ wa kè ní vuao ní vua táabūnu pɔ wɪ́ Dii pɛɛ kálɛwàɔ

20 ní dau pɔ wa pɪ́ ní vua tɛɛtɛeɔ ní a filia pɔ Ìo naa luakukíi aɛo lá wa dílewa.

21 Wà gɔínakè daupiɔwa lán kɔpɛkíi fùaɔwa. Wà a filiaɔ ní a kpàoo pɪ́ ní vua tɛɛtɛeɔe.

22 Vua filiadebɔɔ ní taɔ ní g̀oɔnao ní tàasoo ní kpea pɔ wɪ́ mɛ luakukíi gbaɔ ní kpele pɔɔ.

5

1 Ké Salomɔɔ Dii kpé zɪ́pi kè a làa píi, ɔ à mò ní vuao ní ánusuo ní pɔ pɔ a mae Davidi díle Lua pɔ ũ,* a kà Lua kpé làasiu.

Taa ní Dii kpagoloo a kpéu

(1Kia 8.1-9)

2 ɔ kɪ́ Salomɔɔ Isaili gbɛzɔɔ sɪ́si Yelusaleū, an bui d̀oanao ní ní uabeleɔ píi, aa mɔ Dii bàakuarɪno kpagolo† sé Davidi wéle Siona wà suò.

3 ɔ Isailiò kàaaaazi nípii mɔ soplade dikpegozɪ́.

4 Ké Isaili gbɛzɔɔ kà píi, ɔ Levii bui Dii kpagolopi sè

5 ní kpaaũkpeo ní Dii pɔ pɔ kú a guuɔ. Levii bui pɔ de sa'onao ũ mé pɔpɪo sè,

6 ɔ kɪ́ Salomɔɔ ní Isaili pɔ kàaaaazi sa'ò ní são ní zuo kpagolopi aɛ. Pɔ pɔ à sa'òopiɔ dasi kè zài, wi f̀o nàoo.

7 ɔ sa'onao gè ní Dii bàakuarɪno kpagoloo a kpéu e kpea pɔ wɪ́ mɛ luakukíi. Aa díle a dílekíi we malaika g̀astadeɔ zɪ́e.

8 Malaikapiɔ g̀astáa poopooa gu pɔ kpagolo ní a séliɔ kuua.

9 A sélipiɔ gbãa, wɪ́ a lé e kpépi kpele, wɪ́li e uao. Lípiɔ ku we e gbã.

10 Pɔe ku kpagolopi guuo, mé i ke gbè pèpɛe mèn pla pɔ Mɔizi dāu Olebu,‡ gu pɔ Dii mè a bàa aɔ kú ní Isailiò ní bɔa Egipi gbɛa bàasio.

11 ɔ sa'onao b̀le Dii kpéu. Gɔɔ bee sa'ona g̀ali pɔ kú we gbãb̀ò níziæ píi k̀.

12 Levii bui pɔ de lèsina ũ, Asafa ní Emanio ní Yedutuo ní ní néo ní ní dāunaɔ sí píi sa'okíi gukpe oi ní bàabaa pɔkasaɔ dadaa, aale s̀s̀s̀nao lé ní mɔɔnao ní domaɔ. Sa'on k̀aepenaɔ kú ní guu lɔ gbɛon basoolo.

§ 4:8 Bɔa 25.23-30 * 5:1 2Sam 8.11 † 5:2 2Sam 6.12 ‡ 5:10 Iko 10.5

¹³ Kàae'ò ní leo dàkõì lán pò m̀endowa, aale Dii táasile, aale lémwà. Aale lesi ní kàae'ò ní s̀ésēnao ní pò'òbòon páleo, aale Dii táasile aale me:

A maa, aà gbēke láaa v̄io.

Telu Dii kpépi pà,

¹⁴ ̄ sa'onao i f̄õ g̀è z̄ik̄ei weo telupi yáì, asa Dii gawi kpépi pàe. §

6

Salom̄o yá'oa gb̄éne

¹ ̄ Salom̄o m̀è: Dii m̀è áo ku telu sia guue.*

² ̄ a ò Diiè: Ma kpé les̄ie bee d̀one ké nȳõ kuu ḡōpiie.

³ ̄ à l̄ili aed̀ò bílawa à samaa'òné.

⁴ ̄ à m̀è: Wà gb̄akpa Dii Isailio Luazi! A legb̀è ma mae Davidie, ̄ à k̀èè lá a òwa. Asa à m̀è†

⁵ za ḡō pò a a gb̄éò b̀òle Egipi, i Isaili w̄éleè dile wà kped̀oueo, mé i gb̄eè dile a gb̄é Isailio d̀oana ūo,

⁶ ̄ à Yelusaleũ dile ké a tó àò kuwà, mé à Davidi dile a gb̄é Isailio d̀oana ū. ‡

⁷ Ké ma mae Davidi ye kped̀o Dii Isailio Luae,

⁸ ̄ Diipi òè kped̀oae ké a tó e àò kuwà làasoo pò a k̀èpi maae,

⁹ āma i ke àapi mé a d̀ōeo, àz̄ia n̄éé mé a d̀ōe. §

¹⁰ Dii k̀è lá à legb̀èèwa, ̄ ma ḡõ ma mae Davidi ḡeè ū, ma z̄õle kpalau Isailio guu, lá Dii Isailio Lua a legb̀èwa, ̄ ma kpépi d̀èè, ké aà tó e àò kuwà yáì.

¹¹ We ma Dii kpagolo d̄ileu. Dii bàa kua ní a gb̄é Isailio yá kú a guu.

Salom̄o wabik̄ea a gb̄éne

(1Kia 8.22-53)

¹² Salom̄o g̀è z̀è Dii gbagbak̄ii kpele Isaili pò k̄āaaa weo wáa pii, ̄ à ̄sè musu plapla.

¹³ Salom̄ōpi ḡina b̀ò yāa ní m̀ogot̄eo ua guoguōe. A gb̄āa ní a yāasao ḡās̄isuu s̄ós̄ōe, a les̄i s̄õ āaõ. ̄ à d̀ède ḡinapiwa à k̀ule a kosowa Isaili pò k̄āaaa weo ae, à ̄sè musu

¹⁴ à m̀è: Dii Isailio Lua, gb̄eè muaanno musu ge z̄íleo. N gb̄eke guu n bàa kú ní n z̀òblena pò aa ku lá ní yeiwa ní ǹsem̄endoōe.

¹⁵ N yá pò n a legb̀è n z̀òblena ma mae Davidie k̀è. N ò ní léo yāae, gb̄a sa ̄ ní k̀è.

¹⁶ Tia kéwa Dii Isailio Lua, n legb̀è n z̀òblena ma mae Davidie n m̀è, tó aà buio n̄z̄ia k̄ūa d̄õ mé aa ku lá ní yeiwa, aa n ikoyā k̄ūa laaàwa, aao z̄õle kpalau Isailio guu ḡōpiie.*

¹⁷ Dii Isailio Lua, to yá pò ní ò n z̀òblena Davidie ke s̄iana ū sa.

¹⁸ Lua, n̄ȳõ kú ní gb̄ēnaz̄inao z̄íle la yāma yà? Gwa, n be pò kú musu ní gu pò kú musumusuo pii a f̄õ n sio, belenke kpé pò má d̀n̄ee bee sa. †

¹⁹ Dii ma Lua, mapi n z̀òblenawa wegwa, ní ma wabik̄ea ní ma s̀uugb̄eaamao sí. Swá̄se wii pò mapi n z̀òblena mále léma ní wabi pò mále kemaozi.

²⁰ To n wé àò pea kpéè beewa gwāas̄ina ní f̄āan̄eo, gu pò n m̀è n tó aò kuwàè beepi. Wabi pò mapi n z̀òblena mále ke ní aeo d̀ōa gupiwa ma.

²¹ Tó mapi n z̀òblena ge n gb̄é Isailio aed̀ò gue beewa, mé wa wabik̄ema, n̄ili wá wabik̄ea si za n k̀úk̄i musu, ní s̀uuk̄ewano.

§ 5:14 B̄ōa 40.34-35 * 6:1 Sou 18.11, 97.2 † 6:4 2Sam 7.1-13 ‡ 6:6 2Sam 7.4-11 § 6:9 2Sam 7.12-13 * 6:16 1Kia 2.4 † 6:18 Z̄in 7.48-50

22 Tó gbé tàaekè a gbédeee, mé wa òè aà me á sí ní n tso, tó à mò mé à mè á sí ní n tso n gbagbakii kpee kpee beeu,

23 nili sírínò kua za musu, ní òbóné. Nili yágōgō n zòblenaone, ní fiabo tàaede, aà yákea i wi aà musu, ní tó yá bò ní yāesaideo na, wí e dō ké i yāe keo.

24 Tó n gbé Isailio ibeewo zìblémá duuna pò aa kè yáí, mé aa tàrínò, mé aa èa sùma aa n sisi, tó aa wabikèma aa sùuugbèama kpee beeu,

25 kua za musu nili sírínò, ní ní duuna kémá, ní suhínò bùsu pò ní kpà ní deziòwae beeu.

26 Tó luabe gò da wáiwai, lou lé mao ké aa duunakène yáí, tó aa aedò gue beewa, aa wabikèma aa n sisi, mé aa mikè ní duunaone ké n ní wetà yáí,

27 kua za musu nili sírínò, ní ní duuna kémá. Nili ní da zé maawa, ní tó lou ma bùsu pò ní kpà n gbéowa an pò ùe beeu.

28 Tó nana ge gagyā kà bùsue beeu, ge pówen gbōsi ge pò fukpa ge kwasutēo ge sēsēwekwao ge tó ibeewo koezò ní wélezi ge tó músi ge gyā gèngu,

29 tó an gbēe yá pò a le dō ní wāwā pò àle keo, mé à òdò kpee bee oi, mé à wabikèma à sùuugbèama,

30 kua za musu nili siaànò. Nili sùuukeaànò, ní fiaboè aà yákeawa, asa ní aà nòse dō. Mmē ní gbépii nòse dō.

31 Maa aalio viakene, aao ku lá ní yeiwa e ní wēni léu bùsu pò ní kpà ní deziòwae beeu.

32 Tó bòmò pò de n gbé Isaili bui ũo bò bùsu zàzāu à mò n tó zō yáí ní n ikoyāo ní n ò pò pòo yáo, tó à aedò kpee beewa à wabikèma,

33 kua za musu nili siaànò, ní yá pò a gbèama keè, ké dúnia bui pii e n tó dō, aai viakene, lá n gbé Isailio ì kenewa, aai dō ké n tó kú kpe pò má dōe beewa.

34 Tó n gbéò bòle gè zikai ní ní wèleo zìlau, gu pò n ní zìu pii, tó aa aedò wéle pò ní òlèe bee ní kpe pò má dònne beewa, mé aa wabikèma,

35 kua za musu nili sírínò sùuu pò aa gbèama yá musu, ní tó yá bòhínò na.

36 Tó aa duunakène, lá gbēe ku à gí duunakèio, mé n pò pànzì n ní ná ní wèleone ní òzì, mé aa tàrínò ní bùsu zìzò ù bùsu zàzā ge a kaina guun nò,

37 tó aa nòselìle bùsu pò aale zòblepiu, mé aa èa sùuugbèama we aa mè wà duunakè, wà tàaekè, wà yāvāikè,

38 tó aa èa sùma ní nòsemendoo ní pòeāo pii za bùsu pò wà tàurínò, aale zòbleu, tó aa aedò bùsu pò ní kpà ní deziòwa ní wéle pò ní òlèo ní kpe pò má dònne beewa, mé aa wabikèma,

39 kua za musu nili sírínò sùuu pò aa gbèama yá musu, ní tó yá bòhínò na, ní sùuuke ní n gbé pò aa duunakèneo.

40 Tia kéwa ma Lua, to n wé àò pèa gue beewa, ní swáse wabi pò wa su kema lai.

41 Dii Lua, pila su n kúkii sa,

mpi ní n gbāa kpagoloo.

Dii Lua, to gbéò suabaa àò dò n sa'onao sōwa,

to n yāmanaò pònakè n maa yáí.

42 Dii Lua, nsu bò kía pò ní kpà kpeo.

To gbēke pò ní kè n zòblena Davidie yá àò dōngu.‡

7

Dii kpe sakēa
(1Kia 8.62-66)

¹ Ké Salomɔɔ wabikè a làa, té b̀ luabe à s̀ sa p̀ a ò p̀ɔwa à t̀k̀, ɔ̃ Dii gawi kpépi pà.*

² Sa'onao i f̃ g̀uo, Dii gawi p̀ kpépi pà yáí.

³ Ké Isailio tépi sua è ní Dii gawipio a kpé musu, aa ẁle ní gb̃eu aa mis̃ilèè, aa Dii sáaukpà aa m̀:

A maa, aà gb̃ke láaa ṽio.

⁴ ɔ̃ kí ní gb̃epiio sa'ò Diiwa.

⁵ Kí Salomɔɔ sa'òwà ní zuo òaasɔsɔo l̃e bao ní plao (22.000) ní s̃ao òaasɔsɔo l̃e basoolo (120.000). Màa kí ní gb̃epiio Dii kpé sakè.

⁶ Sa'onao zea ní zek̃i, mé Levii buio ku we, aale Dii sáaukpa ní p̀'obona p̀ kí Davidi kè, à Dii táasilèòò à m̀:

Aà gb̃ke láaa ṽio.

Sa'on k̃aapeɔaó kú ní ae, mé Isaili bui pii g̀ s̃ia.

⁷ Salomɔɔ gb̃ab̀ ua p̀ kú Dii kpé k̃eɛɛɛ, ɔ̃ à sa p̀ w̃í a p̀ káteu à t̀k̀ ò we ní p̀w̃en gbao ní sáaukpa sa'ob̀ ñisio, asa sa'ok̃i p̀ a kè ní m̃ogot̃o i f̃ p̀pio sí pio.

⁸ Zibeezi Salomɔɔ ní Isailio pii aa dikpekè e g̀ɔɔ sopl̃a. Wa dasi maamaae, wà b̀ za Amata b̃lei e à g̀ p̀ Egipi zé swawa.

⁹ A g̀ɔɔ swaaõde z̃í wà k̃ k̃aa, asa wà sa'ok̃i sak̃e dikpekè g̀ɔɔ sopl̃ae, ɔ̃ wà èa wà Lákp̃eɔa dikpekè g̀ɔɔ sopl̃a b̀.

¹⁰ M̃ɔ sopl̃ade g̀ɔɔ bao ní àaõode z̃í ɔ̃ à ní k̃é, aa tà ní be ní p̀nao. An p̀ k̃ena ỹamaa p̀ Dii kè Davidi ní Salomɔɔo ní a gb̃é Isailioe yá musu.

Dii b̀ m̃a Salomɔɔwa (1Kia 9.1-9)

¹¹ Ké Salomɔɔ Dii kpé m̃ide ní az̃ia beo ní z̃í p̀ a p̀ òwà à ke Dii kpéu ní a bepio, a làa pii,

¹² ɔ̃ Dii b̀ m̀wà gw̃aasina, a òè: Ma wabi p̀ ní k̃ea mà, ma gue bee ðile ma kpé p̀ w̃ali sa'oua ùe.

¹³ Tó ma musu zé tà mé lou lé mao, ge tó ma kwaɔ gb̃æwá, aale á b̀usu p̀ɔ ble, ge tó ma gagyākà ma gb̃égu,

¹⁴ tó ma gb̃é p̀ ma tó kúmapio nízia b̀usa, aale wabik̃ea, aale ma aeɔa, aale ní zé ṽaio tó, kua za musu má sírino, mí ní duuna k̃éma, mí ní b̀usu gba aafia.

¹⁵ Ma wé io p̃ea gue beewa, mí swáse wabi p̀ w̃ale keui.

¹⁶ Ma kp̃e bee sè má ðile ma p̀ ùe, k̃e ma tó e à kuwà g̀ɔɔpii. Ma wé io p̃ewà, ma p̀ io òwà g̀ɔɔpii.

¹⁷ Mpi s̃, tó ní temazi lá n mae Davidiwa, mé ní yá p̀ má ðil̃eɔo k̃ua ní ma yá'oneo, mé níle ma ɔ̃tonɔk̃i gwa,

¹⁸ má n z̃leá kpalau z̃eɔo, lá ma a legbè n mae Davidiwa, ma m̀ aà buio aao z̃leá kpalau Isailio guu g̀ɔɔpii.†

¹⁹ Tó a b̀ ma k̃e s̃, tó a p̃ákpà ma ikoỹaó ní yá p̀ má ðil̃eɔzi, mé a ge lé z̃oble dii p̃aleɔe, ále ní sisi,

²⁰ má á b̃le b̀usu p̀ má kp̃awáue, mí g̃í kpé p̀ má ðile ma p̀ ùpizi, i g̃ó láanip̃o ù, bui pii i ỹaadaò.

²¹ Baa ní kpépi l̃ẽs̃keo, a yá a di gb̃é p̀ lé g̃e weɔwa, aa m̃e: Bó yá mé tó Dii kè b̀usue bee ní kp̃e beeoè m̃ai?‡

²² Wi oné: Ké aa p̃ákpà Dii ní dezió Lua p̀ ní bóle Egipizi yáíe. Aa zè ní dii p̃aleo, aa ní sisi aa z̃obl̃eé. Bee mé yápio ñé pii.

* 7:1 Lev 9.23-24 † 7:18 1Kia 2.4 ‡ 7:21 2Kia 25.9

8

Salomɔɔ yá kɪnɪɔ
(1Kia 9.10-28)

- ¹ Salomɔɔ Dii kpé n̄ azia kpéɔ dɔ wè baɔɛ. A gbɛa
² à wéle pɔ Hilaũ kpàwàɔ kèkè kàle, ɔ a kpà Isailiɔwa, aa zɔ̀leu.
³ A gè n̄ zio Amata Zoba, ɔ a si.
⁴ A Tamɔɔ pɔ kú guwaiwaiu kèkè kàle lɔ n̄ kùsũakalɛwéle pɔ a kàle Amata bũsuuɔ.
⁵ A Betoloni Musu n̄ Betoloni Zíleɔ kèkè kàle wéle bíideɔ ũ. Bíipio bɔle gbàɔ n̄ gbáɔ ví.
⁶ Maa a kè Baalata n̄ wéle pɔ a kùsũa káleuɔ pii n̄ wéle pɔ aà sɔ́goɔ kuuɔ. Kpé pɔ a ye dɔ Yelusaleũ n̄ Libãɔ n̄ bũsu pɔ àle kiblewàɔ pii, a dɔ.
⁷ Bui pɔ de Isaili ũɔɔ: Itiɔ, Amɔleɔ, Peliziɔ, Iviɔ n̄ Yebusi kɔ̀naɔ pii,
⁸ gbé pɔ Isaili i n̄ midɛɔɔ, an bui pɔ gɔ̀ n̄ bũsuupiɔ ɔ Salomɔɔ n̄ dá zɔ̀ziu, ɔ aaĩɔ zikɛ maa e n̄ a gbãɔ.
⁹ I Isailiɔ da zɔ̀ziupiɔ. Ampio ɔ à n̄ díle a zígɔɔ n̄ a kía deɔ n̄ a gbéɔ dɔaanaɔ n̄ a zikasɔ́godeɔ n̄ a sɔ̀deɔ ũ.
¹⁰ An gbéɔ mé zɪ pɔ kí Salomɔɔ lé kepi gbɛzɔ̀ɔ ũ lɔ, aa gbɛɔn òaa do n̄ blakwioɛ.
¹¹ Salomɔɔ bɔ Davidi wéleu n̄ a nɔ Falaɔ nɛnɔɛɔ, à m̀aànaɔ kpé pɔ a d̀èu, asa à mè: Ma napi a e àɔ ku Isailiɔ kí Davidi beɔ, asa gu pɔ Dii kpagolo gèu a kua adoɛ.
¹² Salomɔɔ Ìɔ sa pɔ wí a pɔ káteu à tékũ o Dii gbagbakii pɔ a bɔ Dii kpé bilandaa kpɛɛlewa.
¹³ Ìɔ o lá gu lé dɔ lá Mɔizi díle wà owa n̄ kámabogɔ̀zɪ pɔɔ n̄ mɔ dafu pɔɔ n̄ dikpɛ mèn aaɔ pɔ wí ke wé n̄ wɛo pɔɔ, Kàaso dikpɛ n̄ Pɔkɛkɛ dikpɛo n̄ Lákpɛdɔa dikpɛo.* Maa à Dii kpé yá kè lá à kũwa.
¹⁴ A sa'on gãliɔ díledile baade n̄ a zio lá a mae Davidi òwa. A Levii bui kɪnɪɔ díledile lɔ, an gbɛɔ lí dɔaa n̄ Dii táasileao, an gbɛɔ lí dɔ sa'onaoɛ n̄ zɪ pɔ aale ke lá gu lé dɔo. A n̄ gbɛɔ díle bíibɔledɔanaɔ ũ gã n̄ gão, bɔle n̄ bɔleɔ, asa maa Lua gbé Davidi ò.
¹⁵ Sa'onao n̄ Levii bui i bɔ yá pɔ kí dílenéɛ kpɛo, baa làasi yá.
¹⁶ Wà zɪ pɔ Salomɔɔ dànɛ kè piiɛ, za gɔɔ pɔ wà Dii kpé ɛ kpàle e wà gè a m̀ideɔ. Maa wà Dii kpé dɔ wa làa.
¹⁷ Kí Salomɔɔ gè Eziɔgebeɛ n̄ Elatao Eɔɔũ bũsuu ísia saɛ.
¹⁸ Hilaũ a gode pɔ ísia dɔɔ zìwà n̄ gó'ilenao, ɔ aa dà ísiaa sãnu n̄ Salomɔɔ gbéɔ. Aa gè Ofii aa vua nàaa we tɔnu gèɔ n̄ m̀endoo, ɔ aa sùɔ kí Salomɔɔɛ.

9

Seba bũsu nɔɛ kía mɔa Salomɔɔ gwai
(1Kia 10.1-13)

- ¹ Ké Seba bũsu nɔɛ kía* Salomɔɔ bao mà, ɔ à m̀ò aà léi à gwa Yelusaleũ n̄ yá zɪ'ũ laawàɔ. A kà n̄ a íwàɔ dasidasi n̄ pɔ gɪnanaɔ n̄ vuaɔ zɔ̀zɔ̀ n̄ gbè beɛede pɔ yiongo seao, ɔ à gè Salomɔɔ kii à yá pɔ kú a ǹɛse guu faai b̀aànaɔ pii.
² Salomɔɔ yá pɔ a làwàɔ bɔ̀lekèè pii. A kee poloa i aà fuo.
³ Ké nɔɛ kíapi Salomɔɔ ɔ̀nɔyã mà, mé à kpé pɔ a d̀ò è
⁴ n̄ ble pɔ í bleo n̄ aà íwàɔ gweao n̄ aà be zikɛnaɔ kuao n̄ n̄ pɔkasaɔ n̄ vèbɔlenao n̄ n̄ pɔkasaɔ n̄ sa pɔ a ò Dii uao, yápi díwà, ɔ aà lé gɔ̀ eɛa.

* 8:13 Bɔa 23.14-17 * 9:1 Mat 12.42

- 5 **Ɔ** a ò kía: N yákeáo ní n òno bao pò má mà za ma bùsuuoá síanae.
- 6 Mi n yápio sio e ma ge kaò la, tia ò ma wesie sa. Wi n òno zòo yá'omεε píio fá! N de lá ma n bao màa.
- 7 Minadeon n gbéò ù, n ìwa pò aaìo kunno gòopii aaì swādo n ònoyāio!
- 8 Wà Dii n Lua sáaukpa, asa n yá kàaàgue, ò à n kpa kpala pò a díleu kía ù. Ké n Lua ye Isailiozi, ìo zéíno gòopii yá mé tò à n kpa ní kía ù, ké n yágōgōné a zéwa.
- 9 **Ɔ** à kía gbà vua tonu síiò ní pò gínanao dasidasi ní gbè beεedeo. Pò gínana pò à kí Salomoo gbàpio zòo, gbèe i moòè à kà màa loo.
- 10 Hilaù gó'ilena pò sù ní Ofio ní vuao sù ní lí beεedeo maamaa ní gbè beεedeo lo.
- 11 Kí Dii kpé ní azia kpéo pò kèò, mé à moona ní kúuo kèò lèsinaone lo. Wi mó ní lípi buio à kà màa loo, wí wesie beewa loo e gbã.
- 12 Pò pò Seba bùsu nœe kía yei, a gbèa kí Salomoo wa, ò à aà gbà. A gbadàè de pò pò à mòœa. **Ɔ** nœepi èa tà a bùsu ní a ìwa.

Salomoo àizee
(1Kia 10.14-25, 11.41-43)

- 13 Vua pò Salomoo ìo e wē ní wēo ì ka tonu bao ní àaòo,
- 14 falu pò tagena ní laatana ì boè bàasi. Laalubu kía ní bùsu gbàadeo ì moè ní vuao ní ánusuo lo.
- 15 A sèngbao zòo kè ní vua pò wa gbègbèo mèn òaa do, an baade gbia kiloo aaò'aaò ní kìnioe.
- 16 A sèngbao nénao kèò lo, an baade gbia ye kai kiloo plapla. A sèngbaopio kàle kpé pò wí me Libã Líkpeu.
- 17 Kí a kiblekila zòo kè ní wesa swaao, ò à vua tēetēe kùlèwà.
- 18 Kilapi dèdèkí ví, a gbápekíio sooloe, mé à gbadibo kè kilapiwa ní vuao. A gàsídikíio ví, nòomusu pò wa kèò zezε gàsídikíipio sae.
- 19 Nòomusu keapio zezε gbápekíipio wa plapla oplaai ní zεeo, apii kè kuεpla. Wi kilapi taa ke bùsueu yāao.
- 20 Kí Salomoo imibooá vuae pii. Kpé pò wí me Libã Líkpe pòo piiá vua tēetēe, ánuusu pœe ku weo, asa wíli ánuusu díle pœe ù Salomoo gòoo.
- 21 Kí ísia gó'ilena ìo daa ísiaa ní Hilaù gbéò. Wē àaò ní wē àaò ò aaìo su ní vuao ní ánusuo ní wesa swaao ní gbaùo ní bā bui maa.
- 22 Kí Salomoo àizee ní a ònoo zòo de dúnia kía pòa pii.
- 23 Dúnia kía zewèle pii wà wesi Salomoo le, wí swáse òno pò Lua dàè aà sòuzi.
- 24 Wē ní wēo wìo moè baade ní a gbao: Anusu pòo, vua pòo, ula, gōkebo, pò gínanao, sòo ní a baona.
- 25 Salomoo s' pò ì gó gáleo kēe òaasoo leε síiōe (4.000), a pò wí dikpeo s' òaasoo leε kuεpla (12.000). Aa ku s'go wéleo guu ní aà be Yelusaleùo.
- 26 Sea za Uflatai ní Filitē bùsuo e à gè pè Egipi bùsu léwa, òme bùsupio pii kía ù.†
- 27 Kí tò ánuusu di Yelusaleù lán gbewa, mé seδε lí pò wà kpedòo dasi lán bèle líwa sēu.
- 28 Salomoo sópio b' Egipi‡ ní bùsu páleo.
- 29 Yá pò Salomoo kè za a daaleawa e a mideawa k'ini kú ānabi Natā taalau ní Silo gbé Ahia ānabikelao ní gu'ena Ido wépfungu pò a è Neba né Yeloboaù yá musu láo.
- 30 Salomoo mé Isaili buio pii kía ù Yelusaleù e wè bla.
- 31 Ké à gà, wà aà v' a mae Davidi wéleu, ò aà né Loboau z'le aà gbeu.

† 9:26 Daa 15.18   ‡ 9:28 Iko 17.16

10

Isailio bɔa Lɔboau kpe

(1Kia 12.1-24)

¹ Lɔboau gè Sikεũ, asa wekii Isaili bui pii gèu aà kpái kpalau.

² Ké Nεba né Yeloboau a baomà, à sù ní Egipio. Wekii a kuu za gɔɔ pó à tilè Salomɔɔε.

³ Wà aà s̄isi, ɔ à gè Lɔboau lè ní Isaili bui pii aa òè:

⁴ N mae z̄i gb̄aa dàwεε p̄as̄ip̄as̄i. Mpi s̄ɔ, z̄i gb̄aa ní aso gb̄ia pó a diw̄εepio lao, wí misiilene.

⁵ ɔ a wèwà à mè: E gɔɔ àaɔ, í ea mó. ɔ aa tà.

⁶ Kí Lɔboau yápi kp̄alε gb̄εz̄ɔɔ pó aa de a mae Salomɔɔ ìwa ũ gb̄z̄i à mè: Yá kpele á è a maa mà a z̄á sí gb̄épiɔwai?

⁷ ɔ aa wèwà aa mè: Tó n maak̄ené, n yá a kángu. Tó n yāmaa z̄as̄imá, aaɔ de n z̄òblenao ũ gɔɔpiiε.

⁸ ɔ Lɔboau ḡi gb̄εz̄ɔɔpiɔ ledama mai, à gè yápi kp̄alε a ìwa èwaaso pó aa neblè s̄anuɔ gb̄z̄i.

⁹ A ní lá à mè: Gb̄é pó aa òmεε mà z̄i gb̄aa pó ma mae dànέ laonέpiɔ, yá kpele á è a maa wà a z̄ásimái?

¹⁰ ɔ èwaasopiɔ wèwà wà mè: Gb̄é pó aa òne n mae aso gb̄ia d̄iné, laonέpiɔ, oné n ɔnenz̄ana gèele de n mae gb̄ɔua.

¹¹ N mae aso gb̄ia d̄iné, mpi s̄ɔ n̄yɔ asopi káfinéε. N mae ní wetà ní fl̄ao, kási fl̄aala lede ɔ n̄yɔ ní wet̄àð.

¹² A gɔɔ àaɔde z̄i Yeloboau ní Isailio èa mò Lɔboau lè nípii, lá a òné à mè aa ea mɔ gɔɔ àaɔ gb̄εawa.

¹³ ɔ kí ḡi gb̄εz̄ɔɔ ledama mai, à yāp̄as̄i òné.

¹⁴ A òné lá èwaaso led̄awawa à mè: Aso gb̄ia ma mae d̄ié, mapi s̄ɔ má asopi káfinéε. Fl̄a ɔ ma mae á wet̄àð, mapi s̄ɔ, fl̄aala lede ɔ má á wet̄àð.

¹⁵ Beewa kí i Isailio yāmao, asa yápi b̄ò Lua kíε, ké yá pó a dà ānabi Ahia, Silo gb̄éε, a ò Nεba né Yeloboauε e ke yái.

¹⁶ Ké Isailio è kí ḡi ní yāmai, aa òè:

Wá bàa kú ní Davidioo,

wá lé kú Yεse né yáuo,

á Isailio, á baade tá a be!*

Davidi buiɔ, à laaido á bewa!

ɔ Isailipio tà ní be.

¹⁷ Isaili pó kú Yuda wéle guuɔ ɔ Lɔboau ḡò ní kía ũ r̄t̄εε.

¹⁸ Kí Lɔboau z̄ɔɔ gb̄εz̄ɔɔ Adonilaũ z̄i Isailiowa, ɔ aa aà pápa ní gb̄eo wa dè. ɔ kí Lɔboau f̄le ní wāao, à sí a s̄ógo guu à bàalè tà Yelusaleũ.

¹⁹ Beewa Isailio ḡi Davidi buiɔzi e ní a gb̄ao.

11

¹ Ké Lɔboau kà Yelusaleũ, à Yudaɔ k̄aaa ní B̄eyāmeε buiɔ. Ziḡopiɔ gb̄εɔn òaasɔɔo leε òaa do baosaie (180.000). ɔ aale gé z̄ikai ní Isailio, ké aa e Lɔboau kpa kpalapiu lo.

² ɔ Dii yá'ò Lua gb̄é Semaiaε à mè:

³ O Yudaɔ kí Salomɔɔ né Lɔboauε ní Isaili pó kú Yuda bùsuu ní B̄eyāmeε bùsuɔɔne

⁴ ma Dii ma mè aasu gé z̄ikai ní ní gb̄é Isailio. An baade tá a be, asa yá pó kèpi b̄ò ma kíε. ɔ aa yá pó Dii òné mà aa tà, aai gé Yeloboauwa ní z̄io lo.

* 10:16 2Sam 20.1

Lɔbɔaũ gbãakɔfta Yudaɔne

- ⁵ Lɔbɔaũ ìò ku Yelusaleũ, ɔ à bíibò Yuda bùsu wéleɔzi:
⁶ Betelɔũ, Etaũ, Tekoa,
⁷ Bezuu, Soko, Adulaũ,
⁸ Gata, Malesa, Zifi,
⁹ Adolaiũ, Lakisi, Azeka,
¹⁰ Zɔla, Ayaloni ń Heblɔo.
Wéle bíide pɔ́ kú Yuda bùsuu ń Běyãmeɛ bùsuoɔn we.
¹¹ A gbãa kãfi wélepiɔne, à zīgɔ dɔaanaɔ kàleu ń pɔblea kùsũao ń nísio ń v̄eɔ.
¹² A sɛngbaɔɔ ń sɔnaɔ kàlekale wéle ń wéleɔ píi, à gbãa kãfi wélepiɔne maamaaɛ.
Maa Yuda bùsu ń Běyãmeɛ bùsuɔ deò aà pɔ́ ũ.
¹³ Sa'ona ń Levii bui kɔni pɔ́ kú Isaili bùsu gupiiuɔ zèaàno.
¹⁴ Levii buiɔ ń dáðãkɛkɛiɔ ń ń wéleɔ tò we aa sù Yuda bùsuu ń Yelusaleũo,
asa Yeloboaũ ń a buiɔ i weiné aao de Dii gbàgbanaɔ ũ lo.
¹⁵ Gbɛpãleɔ ɔ à ń díle guleɔsɔ́ pɔ́ a bòɔ gbàgbanaɔ ũ aa sa'o táaɔwa ń gáaena pɔ́
a p̄iɔ.
¹⁶ Isaili bui píi gbé pɔ́ aa zèò ń sɔu wà Dii Isailiɔ Lua kíi wɛleɔ pèlɛzi
Yelusaleũ, ké aa e Dii ń deziɔ Lua gbagba yáí.
¹⁷ Aa Yuda bùsu zèò, aa Salomɔɔ né Lɔbɔaũ gbà gbãa wè àaɔ, ké aa Davidi ń
Salomɔɔo tufasè yáí.

Lɔbɔaũ daɔ

- ¹⁸ Lɔbɔaũ Yelimɔ né Maalata, Davidi tɔũna sè nɔ ũ. Aà da tón Abihaili, Eliabu
né, Yese tɔũnaɛ.
¹⁹ Nɛgɔɛ pɔ́ a ìaànoɔn ke: Yeusi, Semalia ń Zahaũo.
²⁰ Maalata gbɛa ɔ à Abisalouũ tɔũna Maaka sè, ɔ à Abia ń Ataio ń Zizao ń
Selomio ìò.
²¹ Lɔbɔaũ ye Abisalouũ né Maakapizi de a nɔ kɔniɔ ń nɔ pɔ́ i mɛsɛdilenéɔɔla
píi. A nɔsè bao plasaie, nɔ pɔ́ i mɛsɛdilenéɔɔ sɔ́ bààɔ. A nɛgɔɛɔ ì baakwi plasaie,
nɛnɔɔ sɔ́ bààɔ.
²² Lɔbɔaũ díle Maaka né Abia mé aɔ de kía ũ aà gbéɔ guu, ké aà zɔle a gbɛu
yáí.
²³ A ònɔɔpèle a nɛgɔɛ kɔnipiɔne, à ń díledile wéle bíide pɔ́ kú Yuda bùsu ń
Běyãmeɛ bùsuɔ guu píi. A kùsũakèné maamaa, mé à nɔsèsené dasidasi.

12*Sisaki léle Yelusaleũwa
(1Kia 14.25-31)*

- ¹ Ké Lɔbɔaũ zɔnapèle kpalau mé à gbãakù, à pãkpà Dii ikoyáí, aapi ń a gbéɔ
píi.
² Kí Lɔbɔaũ kpalablea wè sɔode guu ɔ Egipiɔ kí Sisaki mò lèle Yelusaleũwa, ké
aa bò Dii kpe yáí.
³ A mò ń s̄goɔ mèn òaa soolo (1.200) ń s̄deɔ gbɛɔn òaasɔɔo leɛ bààɔ (60.000).
Aà zīgɔ pɔ́ b̀aàno Egipiɔ lé v̄io ń Libiiɔ ń Sukiɔ ń Etiopiɔ.
⁴ A Yuda bùsu wéle bíideɔ s̄i e à gè pè Yelusaleũwa.
⁵ ɔ ànabi Semaia mò Lɔbɔaũ ń Yudaɔ kía pɔ́ kãaaa Yelusaleũ Sisaki yáíò lè a
òné: Dii mè a pãkpàazi. Ayãmeto á pãkpàázi s̄o, í á na Sisakie a ɔz̄i.
⁶ ɔ Yuda kíaɔ ń kíp̄io n̄z̄ia bùsa aa mè: Dii maa!
⁷ Ké Dii è aa n̄z̄ia bùsa, à yã'ò Semaiaɛ à mè: Lá aa n̄z̄ia bùsa, má ń midɛo, má
tò aa b̀k̄ii e tia. I ke Sisaki sabai ɔ má me aà p̀kũmab̀ɔɔmeɛ Yelusaleũwao.

⁸ N beeo aa zɔbleè, ké aa e zɔbleamεε dɔkɔε ní zɔblea dúnia kíaɔneɔ.

⁹ Ké Egipio kí Sisaki lèle Yelusaleũwa, à Dii kpé àizεεɔ ní kibe pɔɔ náaa, à vua sèngbao pɔ Salomɔɔpio sèle píi.

¹⁰ Ǿ kí Lɔɔɔaũ sèngbaopio gɛε pí ní mɔgotεɔ, a ná dɔai pɔ aaĩ a be zé dɔɔaɔ dɔaanaɔne ní ɔzĩ.

¹¹ Tó kí lé gé Dii ua, dɔaipio ì geaàno ní sèngbaopio kũa. Tó dɔaipio sù, aaĩ εa kále ní kpéu.

¹² Dii pɔ wèe Lɔɔɔaũwa, ké à azia bùsa yáii, ɔ i aà ke kélekεleo. Yudaɔ yáεo maa.

¹³ Kí Lɔɔɔaũ a gbãa kàfi Yelusaleũ, aà kpala lé gé. A kpalablè a wè bla ní mèndoode guue, ɔ à zɔle báawa Yelusaleũ wè gɛɔ ní plao, wéle pɔ Dii díle Isaili bui píi wéle guu, ké a tó à kuwà. Lɔɔɔaũ da tón Naama, Amɔni buie.

¹⁴ A yáiváikè, asa i zεɔ a sɔu à Dii kíi wεεleo.

¹⁵ Lɔɔɔaũ yákeɔ za a daaleawa e a midεawa ku ànabi Semaia taalau ní gu'ena Ido láo. Lɔɔɔaũ ní Yeloboaũo aaĩ zika ní kɔɔ gɔɔpiie.

¹⁶ Ké Lɔɔɔaũ gà, wà aà vɔ Davidi wéleu, ɔ aà né Abia zɔle aà gbεu.

13

Yudaɔ kí Abia (1Kia 15.1-8)

¹ Yeloboaũ kpalablea wè bao plasaide guu ɔ Abia gɔ Yudaɔ kía ũ,

² à kè báawa Yelusaleũ wè àaɔε. Aà da tón Maaka, Gibea gbé Ulieli tɔũnaε.

Abia ní Yeloboaũo aaĩ zika ní kɔɔε.

³ Abia gè zilau ní zígɔ na maɔ gbɛɔn àasɔɔɔo lee àaa pla (400.000). Ǿ Yeloboaũ bɔ zɔpɔɔaàzi ní gɔsa gbãa gbɛɔn àasɔɔɔo lee àaa síiɔ (800.000).

⁴ Ǿ Abia dède Zemalaiũ gbε pɔ kú Éflaiũ bùsu gusísídeuwa à mè: Yeloboaũ ní Isailio píi, à ma yãma.

⁵ A dɔ ké Dii Isailio Lua Davidi ní aà buio kpà kpalau aa kible Isailioɔwa gɔɔpiio lé? Dii bàakuuaàno lé vɔo.

⁶ N beeo Nεba né Yeloboaũ, Davidi né Salomɔɔ ìwae bɔ a diipi kpe.

⁷ Gbɛpã giaε kàaaaàzi, aa gbãamɔ Salomɔɔ né Lɔɔɔaũε gɔɔ pɔ a de èwaasona ũ, a yáɔ yáasi dɔo, aà gbãa i ka à gínéo.

⁸ Tia kéwa ápio sɔ a zεɔ à gi Davidi bui pɔ Dii kpà kpala pɔ a díleuɔne. A zígɔɔ dasi maamaa, mé vua gáaena pɔ Yeloboaũ píé dii ũo kúáno.

⁹ A Dii gbàgbana Levii buio ní Levii bui kíniɔ yà, ɔ a azia sa'onao díle lá buipáleo ì kéwa. Gbé pɔ mɔ ní gáaenao ní sàsakaɔɔ mèn sɔpla ɔme ì gɔ pɔ pɔ de Lua ũo gbàgbana ũ.

¹⁰ Wápio sɔ, Dii mé wá Lua ũ, wi pàkpaaàzio. Sa'ona pɔ aaĩ zike Diieɔ mé Aalona buio ũ, ɔ Levii buio ì dɔníle.

¹¹ Aaĩ sa pɔ wí a pɔ káteu à tékũ o Diiwa lá gu lé dɔ kɔɔ ní oosio, aaĩ tulaletikaè téa. Aaĩ pɛε kále táabũnu gbãlesaiwa, aaĩ vua dau filiao nana oosi ní oosio. Wáme wá Dii wá Lua yádileɔ kũa, ápio sɔ ɔ a pàkpaaàzi.

¹² Lua kúwanɔ wá dɔaana ũ. Aà gbàgbanaɔ mé aa zikawii dɔwá ní kàaεεao. Isailio, ásu zika ní Dii á dezio Luaoo, asa a bɔáno nao.

¹³ Yeloboaũ zígɔɔ gbàε aa lɔle Yudaɔzi ní kpe. Aàpi ní a gbéɔ kú ní aε, mé lɔlɔnapio kú ní kpe.

¹⁴ Ké Yudaɔ líli, ɔ aa è wàle sumá kpe ní aεo píi, ɔ aa wiilè Diiwa. Sa'onao lé kàaεε,

¹⁵ ɔ Abia ní Yuda zígɔɔ kúkuakè. Ké aa kúkuakè, ɔ Lua tò aa Yeloboaũ ní Isaili zígɔɔ fù.

¹⁶ Gɔɔ pɔ aale bàalené, ɔ Lua ní náné ní ɔzi.

¹⁷ ɔ Abia ní a gbéɔ Isailio kè kélekéle, an zígɔ na maa pɔ gàgao gbɛɔn àasɔɔo leɛ àaa pla ní basɔooɛ (500.000).

¹⁸ Yudaɔ Isailio bùsa gɔɔ bee, aa gbāamòné, ké aa sɔkpàle Dii ní deziɔ Luazi yáí.

¹⁹ Abia pèle Yeloboaũ zígɔzi, ɔ à ní wéleɔ simá, Beteli ní Yesanao ní Efɔnoo ní zɛwɛia pɔ liaaio.

²⁰ Yeloboaũ i dɔkɔwa Abia gɔɔ bo, ɔ Dii aà lè a dè.

²¹ Abia gbāa káfi. Aà noo gɛo m̀ndosaie, aà negɔɔo bao ní plao, nenɔɔo sɔ gɛo ní m̀ndoo.

²² Abia yá kɛniɔ ku ānabi Ido taalau, yá pɔ a kèɔ ní yá pɔ a ò píi.

²³ Abia gà, ɔ wà aà vɛ Davidi wéleu, ɔ aà né Asa zɔle aà gbɛu. Aà gɔɔ bùsu ku kílilikilie e wè kwi.

14

Yudaɔ kí Asa (1Kia 15.11-12)

¹ Kí Asa yázede pɔ Dii a Lua yei kè.

² A táa sa'okíio gbòo, à gulesi pɔ wa bòo dàaí, à gbèpɛleɔ wiwi, à Asetaati lío zɔzɔ.

³ ɔ a ò Yudaɔne aa Dii ní deziɔ Lua kíi wɛle, aaio aà ikoyá ní aà yádileɔ kũa.

⁴ A gulesi pɔ wa bò Yuda wéleɔ guu dàaí, à tulaletikateakíio gbòo, ɔ bùsu gè dɔdɔa aà gɔɔ.

⁵ Ké bùsu gè dɔdɔa màa, ɔ à Yuda bùsu wéle bíideɔ kèkè kàle. Gbɛe i zíkàaànoo gɔɔ beeo, asa Dii tò à íampakíi èe.

⁶ A ò Yudaɔne: Bùsu da wá pɔ ũ gbā, asa wa Dii wá Lua kíi wélele. Wà wélepíio kèkè kàle, wí bíi liai ní gugwakíi lesíio a musu ní bole gbaɔ ní a gbāao. Wa aà kíi wélele, ɔ a tò wa íampakíi è gupíiu. ɔ aa wélepíio kèkè kàle, aale namableu.

⁷ Kí Asa Yuda zígɔo vɛ gbɛɔn àasɔɔo leɛ àaa do ní basɔoo (300.000), baade ní a sèngbao zɔɔo ní a sɔnao. A Bɛyāmeɛ buio vɛ zígɔo ũ lo gbɛɔn àasɔɔo leɛ àaa do ní basíio (280.000), baade ní a sèngbao nénao ní a sáo. Ampii gɔsa gbāaɔne.

⁸ Etiopi gbé Zela bò lé mó ní zígɔ gbɛɔn miliɔ doo (1.000.000) ní sɔgoo m̀n àaa do ní basɔoo (300), aa mò e Malesa.

⁹ Kí Asa bò gè daiaàle, ɔ aa zí'òpòokíi Zefata guzulɛu Malesa sae.

¹⁰ ɔ kí Asa lezù Dii a Luazi à mè: Dii, gbɛe muaanno à dɔ gbāasaidelɛ gbāade wáao. Dii wá Lua, dɔwále, asa míme wa sɔkpàlenzi. Wa mo zíkai ní gbé dasidasie beeo ní n tóoe. Dii, míme ní wá Lua ũ, nísu to gbɛnazína gbāamɔne.

¹¹ ɔ Dii tò Asa ní Yudaɔ Etiopíio fù. Ké aale bàale,

¹² ɔ Asa ní a zígɔo pèma e Gelaa. Aa Etiopíio dède dasidasi, ɔ an gbé pɔ gɔo i fɛ fɛlɛnɔ bo, asa Dii ní a zígɔo ní tɔɔɔmpae. ɔ Yudaɔ ní pɔo nàaa dúudu.

¹³ Aa lèle wéle pɔ liaa Gelaaziowa, asa Dii tò vɛ wélepideɔ kù, ɔ Yudaɔ wélepíio pɔo nàaa píi, asa wélepíio pɔo dasi.

¹⁴ Aa lèle podānao bɔoowa lo, ɔ aa ní são ní ní yiongoo nàaa tàò Yelusaleũ.

15

Kí Asa azíia kpaa Luawa (1Kia 15.13-16)

¹ Lua Nisína dède Odede né Azaliawa,

2 Ɔ à b̀ g̀ dai Asale a òè: Kí Asa ń Yudaɔ ń B̄yāmeɛ buiɔ, à ma yāma ápii. Dii kúánɔ, tó a zeaánɔ. Tó a aà k̄i w̄eɛɛ, á aà e. Tó a p̄akp̄aaazi s̄, a p̄akp̄aáziɛ.

3 Isailiɔ ku Lua siande sai a ḡɔɔplakè, sa'on yādanedeɔ kuo, ikoyāɔ kuo.

4 An taasikɛa guu aa èa sù Dii ń Luawa, aa aà k̄i w̄eɛɛ, Ɔ aa aà è.

5 Ḡɔɔ bee gea ge sua náai v̄io, d̄unia buiɔ píi kú gili z̄ɔɔ guuɛ.

6 Bui ń buio k̄ɔ t̄ɔɔɔmpa, w̄éɛ ń w̄éɛo k̄ɔ d̄ɛɔnz̄ɔ, ké Lua íadámá ń taasi píio yáí.

7 Apiɔ s̄ à s̄d̄ile, ásu tó á ɔ ḡɔ d̄ɔázio, asa á a yákeɛ asea e.

8 Ké Asa ānabikɛyā p̄ɔ ānabi Azalia, Odede né ò mà, à s̄d̄ile, Ɔ à t̄aa p̄ɔ kú Yuda b̄usu ń B̄yāmeɛ b̄usuoɔ w̄olewole píi ń p̄ɔ p̄ɔ kú Eflaiū b̄usu gus̄iside w̄éɛ p̄ɔ a s̄ɔ guuɔ. A Dii gbagbak̄i p̄ɔ kú Dii kpé bilandaa aɛ k̄èkɛ,

9 Ɔ à Yudaɔ ń B̄yāmeɛ buiɔ k̄aa píi ń Eflaiū bui p̄ɔ mò z̄òɛ ń guuɔ ń Manase buiɔ ń Simɛɔ buiɔ, asa wa è Dii aà Lua kuaánɔɛ, Ɔ wà b̀ɛ Isaili b̄usu dasidasi, wà mò n̄awà.

10 Kí Asa kpalablea w̄è ḡeode m̄ɔ àāɔde guu Ɔ aa k̄aa Yelusaleū.

11 Zibeezi aa sa'ò Diiwa ń p̄ɔ p̄ɔ aa n̄aa aa s̄ùdeɔ, zù m̄en òaa àā ń bas̄oo (700) ń s̄ɔ m̄en òaas̄ɔɔo lɛɛ s̄opla (7.000).

12 Aa lɛgbè aa mè wà Dii ń deziɔ Lua k̄i w̄eɛɛ ń n̄semendoo, ń s̄ɔ iɔ kuwà.

13 Gb̄é p̄ɔ ḡi Dii Isailiɔ Lua k̄i w̄eɛɛi à ḡàɛ, néf̄en̄enan n̄ò, gb̄éz̄ɔn n̄ò, ḡɛn n̄ò, n̄ɛn n̄ò.

14 Aa lépi gbè Diiɛ ń k̄fi gb̄ao ń p̄ɔna wiio ń k̄aaɛɛao ń kuupɛaoɛ.

15 Yuda b̄usudeɔ p̄ɔ k̄ena lé p̄ɔ wa gb̄èpi yáí, asa aa lépi gbè ń n̄semendooɛ. Aa aà k̄i w̄eɛɛ ń p̄ɛão, Ɔ aa aà è, Ɔ a tò aa íampak̄i è gupiiu.

16 Kí Asa a dazi Maaka b̀ kíakɛu se, ké à Asetaati lí p̄ɔ Lua ye a ḡiyāio p̄èɛ yáí. Kí Asa lípi z̄ò a p̄aa kélekeɛ, Ɔ à t̄es̄wà Sed̄ɔ guzulɛu.

17 A azia kp̄a Diiwa e a w̄eni léuɛ, āma i e guleſi p̄ɔ wa b̀ sa'ok̄i ū Isaili b̄usuoɔ dàai píio.

18 A vua ń ánusuo ń p̄ɔp̄ale p̄ɔ aapi ń a maeo d̄ile Dii p̄ɔ ū s̄èɛ k̄ale Dii kp̄éu.

19 Zi kuo e aà kpalablea w̄è bla s̄ɔsaideu.

16

Kí Asa kpalablea yá gb̄ez̄ɔ

(1Kia 15.17-24)

1 Kí Asa kpalablea w̄è bla síīsaide guu Ɔ Isailiɔ kí Baasa mò l̄èɛ Yuda b̄usuwa, Ɔ àɛ bíibo Lamai, ké gb̄eɛ sulí b̄ɔ ge àli ḡɛ Yudaɔ kí Asa b̄usuo yáí.

2 Ɔ kí Asa ánusuo ń vua p̄ɔ kú Dii kpé làasiuo s̄èɛ ń p̄ɔ p̄ɔ kú a b̄ɛ làasiuo, à gb̄éɔ z̄ìò Sili b̄usu Benadada p̄ɔ lé kible Damasiwa à mè:

3 Wà l̄edoũkɛ, lá ma mae ń n̄ maeo k̄è yāawa. A ánusuo ń vuaon kɛ. L̄edoũ p̄ɔ ń v̄i ń Isailiɔ kí Baasao ḡboo, i gomala ń a z̄iḡɔɔ.

4 Ɔ Benadada l̄edoũkè ń Asao, à a z̄iḡɔɔ gb̄àɛ aa gé léɛi Isaili w̄éɛɔwa. Aa Iyoni sí ń D̄ao ń Abeli Bemaakao ń Nefatali bui w̄éɛ p̄ɔ w̄i k̄ūs̄ua k̄aleuo píi.

5 Ké Baasa a baomà, à bíiboa Lamai tò à k̄ámab̀ò ń zipio.

6 Ɔ kí Asa mò ń Yudaɔ píi, aa Lama gb̄ɛɔ ń lí p̄ɔ Baasa lé bíibòɔ s̄èɛ à ḡè bíib̀ò Gɛbai ń Mizipao.

7 Zibeezi gu'ena Anani mò Yudaɔ kí Asa lè, a òè: Lá n̄ s̄okp̄alɛ Siliɔ kíazi, ni s̄okp̄alɛ Dii n̄ Luazio, Siliɔ k̄ia z̄iḡɔɔ pílimae.

8 Etiopi ń Libiio z̄iḡɔɔ ń n̄ s̄́goɔ ń s̄deɔ dasi fá! Ké n̄ s̄okp̄alɛ Diizi, i n̄ nanɛ n̄ ɔzió lé?

⁹ Asa Dii i wéte dúniazi píie, ké à e gbāa káfi gbé pò aa nízia nàe a ɔziɔne. N sɔ̀ukèkèe we fá! Za gbā waɔ zíkannɔe.

¹⁰ Ǿ kí Asa pɔ̀ pà gu'enapizi à aà dàkpɛu, ké aà za fèaàzi yá pò a ò yáí. Gɔ̀pi kí Asa wétèamò gbéɔne maamaae.

¹¹ Kí Asa yákeɔ ku Yudaɔ ní Isaili kíaɔ ladau za a daaleawa e a midɛawa.

¹² Aà kpalablea wè bla mèndosaide guu ɔ̀ gyā aà lè a gbálaɔwa. Aà gyāpi pāsí, āma i Dii kíi wɛɛleo, sema ɛsedeɔ.

¹³ Aà kpalablea wè bla ní mendoode guu ɔ̀ à gà.

¹⁴ Wà aà gɛ wùle wùlekíi pò wà pò gínana bui píi ní tulaleti bui yāaleɔ wíawa, ɔ̀ wà aà vì mia pò wa yòè Davidi wéleu. Wà té zɔ̀ kà, wà pòpiɔ̀ kàu aà gè kpɛlaa yáí.

17

Yudaɔ kí Yosafa

¹ Aà né Yosafa zòle aà gbɛu, ɔ̀ à sɔ̀ukè Isailiɔ̀ yá musu.

² A zígɔ̀ kàlekale Yuda bùsu wéle bíideɔ guu píi, mé à gudɔ̀akiɔ̀ díledile Yuda bùsu ní Eflaiũ bui wéle pò aà mae kí Asa síɔ̀.

³ Dii kuaànɔ̀, asa à Dii zé sè lá a dezi Davidi sè káauwae, i táaɔ kíi wɛɛleo.

⁴ A a mae Lua kíi wéle, a aà yādileɔ̀ kũa, i Isailiɔ̀ ɔ̀leɛɔ.

⁵ Dii tò à zínapèle kpalau, ɔ̀ Yudaɔ gbadàè nípii, aà àizɛɔ ní aà gawio zɔ̀.

⁶ Aà mi daa ía Dii yá musu, ɔ̀ à gule sí pò wa bò Yuda bùsuɔ̀ dàai, à Asetaati lipɛleɔ̀ zòzò.

⁷ Aà kpalablea wè àaɔde guu ɔ̀ à a íwae beɔ gbàe yādadaíne Yuda wéle guu: Benaili, Obadia, Zakali, Netaneli ní Mikaiaɔ̀.

⁸ Levii buie beɔ kú ní guu: Semaia, Netania, Zebadia, Asaeli, Semilamɔ̀, Yonataa, Adonia, Tobia ní Tobadoniaɔ̀. N sa'onae beɔ ɔ̀: Elisama ní Yolaũ.

⁹ Aa Dii ikoyā lá sè aa gè Yuda bùsu wéle kèleɔ̀ píi, aa yādadaoné.

¹⁰ Ǿ vía bùsu pò liaa Yuda bùsuziɔ̀ deɔ̀ kũkũ Dii yá musu píi, aai fɛle Yosafawa ní zìoo.

¹¹ Filitèɔ̀ m̀ aà gbà ánuɔ̀, mé Laalubuɔ̀ m̀ è ní sāsakaɔ̀ m̀ èn àasɔ̀ɔ̀ leɛ soplá ní àa àaɔ̀ ní basɔ̀oo (7.700) ní blesanaɔ̀ m̀ èn àasɔ̀ɔ̀ leɛ soplá ní àa àaɔ̀ ní basɔ̀oo (7.700).

¹² Yosafa lé káfi, aà gwea lé dede. A zegikíi gbāaɔ̀ bò, à kùsũakalewéleɔ̀ kàle Yuda bùsu.

¹³ A zì zɔ̀ kè Yuda wéle guu, mé a zígɔ̀ gɔ̀sa gbāaɔ̀ ví Yelusaleũ.

¹⁴ Wà zígɔ̀piɔ̀ nào an deziɔ̀ uawae. Yuda zígɔ̀ dɔ̀aanaɔ̀n ke: Adena ní a zígɔ̀ gbèɔ̀n àasɔ̀ɔ̀ leɛ àa do ní basɔ̀oo (300.000).

¹⁵ A gbɛa Yohanani ní a zígɔ̀ gbèɔ̀n àasɔ̀ɔ̀ leɛ àa do ní basiiɔ̀ (280.000).

¹⁶ A gbɛa Amasia, Zikeli né pò d̀baa azia kpà Diiwa ní a zígɔ̀ gbèɔ̀n àasɔ̀ɔ̀ leɛ àa do (200.000).

¹⁷ Bèyāmeɛ bui nɛgɔ̀na Eliada ní a zígɔ̀ gbèɔ̀n àasɔ̀ɔ̀ leɛ àa do (200.000), baade ní a sáo ní a sèngbaoo.

¹⁸ A gbɛa Yozaba ní a zígɔ̀ gbèɔ̀n àasɔ̀ɔ̀ leɛ àa do baosai (180.000), baade ní a gòkeɔ̀.

¹⁹ Dɔ̀aanapiɔ̀ ku kía íwaɔ̀ guue, gbé pò kía ní díle Yuda bùsu wéle bíideɔ̀ guu bási.

18

*Anabi Mise yá pò a su oa Ahabue**(1Kia 22.1-28)*

- ¹ Yosafa àizεεϞ ní aà gawio zϞϞ, Ϟ à Ahabu nenϞε sè a née.
- ² GϞϞpla gbεa à gè Ahabu gwai Samali. Ϟ Ahabu sãϞ ní zuϞ dèdεè dasidasi ní gbé pò aa kuaànϞϞ, à nàεwà aà γε léλεε LamϞtu Galadawa.
- ³ Ahabu Yosafa là à mè: NyϞ gεmanϞ ziu LamϞtu Galadao lé? Yosafa wèwà à mè: Wá doũε, ma gbéϞá n gbéϞne. Wá gennϞ ziuε.
- ⁴ Ϟ à èa mè: Dii la gía.
- ⁵ IsailiϞ kíapi ānabi εγεναϞ káaa gbéϞn òaa pla, Ϟ à ní lá à mè: Wà gé ziu LamϞtu GaladadeϞwa yã, ge wà kámaboε? Aa wèwà aa mè: Gé! Lua a ní nanε n Ϟziε.
- ⁶ Ϟ Yosafa mè: Dii ānabi ku la wà aà laoa?
- ⁷ IsailiϞ kía wèwà à mè: Gõεε ku lϞ, wí mee Mise, Imela née. A fϞ yãgbεawεε Diiwa fá, āma má yeaàzi no, asa ìli àsi maa omεε ziio, sema a bèε. Ϟ Yosafa mè: Nsu o màao kí!
- ⁸ Ϟ IsailiϞ kía a ìwaϞ do sisi à mè: Ge ñ Imela né Mise sisi aà mϞ kpakpa.
- ⁹ IsailiϞ kía ní YudaϞ kí Yosafao baade a kible'ula daa, aa zõlea ní báaϞwa pòwεngbēze pò kú Samali bíibole saε, Ϟ ānabi εgenapiϞ lé yãyaaa'o ní aε.
- ¹⁰ Kenaana né Zedekia mϞ pì lán kóbaϞwa à mè: Dii mè kóbaε beeϞ rýϞ Silio zϞzϞò ñ ní dεdεò píi.
- ¹¹ Ϟ ānabipiϞ lé yá doũ o n̄pii aale mε: Ge ñ léλε LamϞtu Galadawa, rýϞ fuao. Dii ní nánε n Ϟziε.
- ¹² Gbé pò gè Mise sisi òè: Anabi dãϞ lé kè doũε laϞ! Asi maa aale o kíε. Yã doũpi o s̄. Asi maa oè.
- ¹³ Ϟ Mise mè: N Dii kuao, yá pò Lua ò, bee Ϟ má o.
- ¹⁴ Ké à kà, kí aà là à mè: Mise, wà gé ziu LamϞtu GaladadeϞwa yã, ge wà kámaboε? A wèwà à mè: Ge ñ lélewà mε! NyϞ fuao. Lua ní nánε n Ϟziε.
- ¹⁵ Ϟ kí òè: Gēn ūma ní ye mà onε, r̄su εtomεεo ni? S̄iana o ní Diio.
- ¹⁶ Ϟ Mise mè: Ma IsailiϞ è fãaaa s̄is̄iϞ p̄leu lán sã pò dāna v̄ioϞwa.* Ϟ Dii òmεε, gbépiϞ d̄baana v̄io, an baade tá a be ní a aafiao.
- ¹⁷ Ϟ IsailiϞ kía ò Yosafae: Ni ma we ya? Mi onε ìli àsi maa omεεo, sema a bèεo lò?
- ¹⁸ Ϟ Mise èa mè: Dii yāma! Ma Dii è zõlea báawa,† luabε gbé dasiϞ zεa aà saε Ϟplai ní zεεio.‡
- ¹⁹ Ϟ Dii mè: Déme a e kōnikεmεε Ahabue aà gé lélei LamϞtu Galadawa, i ga wei? Wáanε ò kéwa, lootē ò kéwa,
- ²⁰ Ϟ nis̄inae b̄ò m̄ò zè Dii aε à mè: Má γε kōnikεè. Ϟ Dii aà là à mè: NyϞ ke kpelewa ni?
- ²¹ Ϟ a wèwà à mè: Má γε soso ka aà ānabiϞne ní léu nis̄in εede ūε.§ Ϟ Dii mè: NyϞ f̄ kōnikεè, r̄yϞ fuao. Ge ñ ke màa.
- ²² Màa nis̄in εεdepi s̄òso kà n ānabiε beeϞne ní léu, kási s̄ òsi bèε Ϟ Dii ò n yá musu.
- ²³ Ϟ Kenaana né Zedekia gè Mise s̄anke à mè: Zé kpele Dii Nis̄ina sè à gòà à gè yã'ònei?
- ²⁴ Ϟ Mise wèwà à mè: GϞϞ pò n γε ulei kpéu kpea, r̄yϞ zépi d̄.
- ²⁵ Ϟ IsailiϞ kía mè: A Mise k̄u tað wéle kí AmϞ ní ma né Yoasio kíi.
- ²⁶ A oné ma mè aa aà dakpεu. Aasu p̄ε kpawàò, sema p̄ε ní io e mà γε suð aafia.

* 18:16 Nao 27.17 † 18:18 Isa 6.1 ‡ 18:18 Yob 1.6 § 18:21 2Tes 2.11-12

²⁷ Mise mè: Tó n su aafia, Dii mé i dameε má òneo. Ǿ Mise èa mè: A baade píi ma yápi màò lò?

Ahabu gaa Lamotu Galada
(1Kia 22.29-35)

²⁸ Isailio kía ní Yudaο kί Yosafao gè Lamotu Galada.

²⁹ Ǿ Isailio kía ò Yosafae: Má azia lileε, mí si ziu. Mpi sō nyō ku la ní n kible'ulao daa. Ǿ Isailio kía azia lile à si ziu.

³⁰ A mo lè Silio kía ò a sǿgo dɔaanaone à mè: Asu gbēe we zipiuo, néfēnena ge gbēzō, sema Isailio kía ado.

³¹ Ké sǿgo dɔaanapio Yosafa è, aale e Isailio kíaε. Ké aa sùwà, ǿ Yosafa wiilè, ǿ Dii dɔaàle a tò aa gɔaàla.

³² Asa ké aa è Isailio kía no, ǿ aa à tò we.

³³ Gbēe ka tò Isailio gu pā yái, ǿ à gè Isailio kίapi pà à gè aà mò ula pækio zānguo. A ò a sǿgobaanaε: Leliaa wà bɔ ziu, ma ké'iaε we.

³⁴ Zipi gbāakù gɔɔ bee, mé Isailio kίapi zea a sǿgo guu à dīdiwà, aà ae dɔa Silio wa e oosi. Ké íatē gè kpéu, ǿ à gà.

19

¹ Ké Yudaο kί Yosafa lé su a be Yelusaleū aafia,

² gu'ena Yehu, Anani né bò gè daiaale, a òè: N dɔa gbēvāiole maaa? N yea gbé pɔ za Diiguɔzi maaa? A yái Dii pɔ fēanzi.

³ N beeo à yāmaa èma lo, ké n zed ò a kīi weεε, ǿ n wá bùsu Asetaati lipelε zōzō.

Yosafa yákpalekenao diledileε

⁴ Yosafa io ku Yelusaleū, āma io be gbéɔ guu za Beεεba e Eflaiū bùsu gusísídeue, a tò gbéɔ èa sù Dii ní dezio Luawa.

⁵ A yákpalekenao diledile Yuda bùsu wéle bíideɔ guu.

⁶ A òné: A laaido yá pɔ ále kewa, asa i ke gbēnazina ále keèò, Diiε. Aɔ kúáno á yágōgōane guue.

⁷ Alio Dii vía ví. A laaika! Dii wá Lua lí yāfaasai keo, ili gbé zāboo, ili gbagusaesio.

⁸ Yosafa Levii buieɔ ní sa'onaeɔ ní Isaili uabeleeɔ díle Yelusaleū Dii yákpalekenao ū aao lekpaao bɔaa. Ǿ aa ku Yelusaleū.

⁹ A yādilené à mè: Aɔ Dii vía ví, í zikéé ní náaio ní nòsemendoo.

¹⁰ Tó á gbé pɔ kú ní wéleɔ guuɔ mòwá ní yáo, gbēdeε yá ge ikoyā pālen nò, yādileε ge ɔtondɔkii ge yādilenen nò, àli ledamá, ké aasu tàaeke Diiε, i pɔkūmabɔbɔwá ní á gbéɔo yái. Aɔ ke màa, ké ásu duunakeo yái.

¹¹ Sa'onkia Amalia mé á gbēzō ū Dii yápii musu. Isimaεla né Zebadia, Yudaο gbēzō mé á gbēzō ū kί yá musu. Levii buio mé á lakēnao ū. A sōdile àɔ zike yápio wa, Dii io kú ní gbēmaaε.

20

Yosafa ziblea Mɔabuwa

¹ Bee gbεa Mɔabuɔ ní Amɔnio ní Mεu buieɔ mò zikai ní Yosafao.

² Wà mò wa ò Yosafae: Zīgō dasio bò Eɔbū bùsuu Isida Wiside baale, aale mó zikainno. Aa kà Asasō Tamaa kò. Ǿme Engedi ū.

³ Via Yosafa kù, ǿ à zèò à dɔnle gbεa Diiwa, ǿ à gɔɔdile Yudaone aa leye nípii.

4 Ǿ Yudaɔ kãaa dɔnle gbɛaa Diiwa yáí. Aa bò Yuda bùsu wéle píi guu aa mò àà kíi wɛɛleí.

5 Yosafa fɛle zè Yelusaleũdeɔ ní Yuda pò kãaaa Dii ua dafu guuɔ kpɛɛle

6 à mè: Dii wá deziɔ Lua, Lua Musuden n ũo lò? Niɔ kible bui píi bùsuwa. Gbãa ní ikoo ku n ɔziɛ, gbɛe lí fɔ kpàneo.

7 Wá Lua, n gbé pò kú yãa bùsue beeuɔ yà n gbé Isailiɔne, ɔ ní kpà n gbèna Ablahaũ* buipiɔwa e gɔɔpii.

8 Wá kú a guu, wa kpée bee dɔune wa mè,

9 tó ní tò músi wá lé, ké níle wá wetã yáí, fɛnda ge gagyã ge nɔanan nò, wá ze n aɛ kpé pò n tó kuwàe bee kpɛɛle, wí wiilema wá taasikɛa guu, ní síwanɔ, ní wá suaba.

10 Tia kéwa, Amɔniɔ ní Mɔabuɔ ní Sei gbèsiɔsideɔ fɛlewano. Ké Isailiɔ bòle Egipi, ni we aa lèle ní bùsuɔwao, ɔ aa pàalené, aai ní midɛo.†

11 Gwa lá aale kɛwɛɛ sa, aa mò lé wá yá aale wá bole bùsu pò ní kpàwáu.

12 Wá Lua, níyɔ yágɔgɔnɔno lé? Wápiɔ, wá gbãa ví zígɔ dasidasi pò fɛlewáe beeuɔziɔ. Wá dɔ lá wá keo. Wá wé dɔnzi.

13 Yudaɔ sí Dii aɛ we ní ní nɔeɔ ní ní néɔ.

14 Levii né Asafa bui Yaaziɛ, Zakali né, Benaia tɔũna, Yeieli síwena, Matania sɔkpae ku zã guu we, ɔ Dii Nisina dèdewà

15 à mè: Kí Yosafa ní Yelusaleũdeɔ ní Yudaɔ píi, à swákpa! Yá pò Dii òén ke: Asu to vía á kũo. Asu bílike zígɔ dasidasipiɔ yá musuo, asa zípi de á yá ũo, Lua yáe.

16 A gémá zia. Zizi gbebole ɔ aa sé, á ní le guzule léwa bɔaa ní Yelueli gbáao.

17 I ke á zíkã we no. A ze tɛɛɛ, í e lá Dii a á suaba. Yelusaleũdeɔ ní Yudaɔ píi, ásu to vía á kũo, ásu bílikeo. A gémá zia, Dii aɔ kúánɔe.‡

18 Yosafa kùle à mipèle, ɔ Yelusaleũdeɔ ní Yudaɔ píi kùle Diiɛ aa wùle ní gbɛɛu.

19 Ǿ Levii né Kɛata ní Koleo bui fɛle lé Dii Isailiɔ Lua sáaukpa gbáugbãu.

20 Aa fɛle kɔɔ káaukaau, ɔ aa Tekoa gbáa zé sè. Ké aale dazeu, ɔ Yosafa mè: Yelusaleũdeɔ ní Yudaɔ, à ma yãma. A Dii á Lua náaike, í á gba gbãa. A aà ànabiɔ yási, á tá i ke na.

21 Ké à lekpaáinɔ, ɔ à gbéɔ díle aa dɔaa zígɔɔne, aao lesi Diiɛ ní ní lousisi'ulao daa, aao me:

A Dii sáaukpa,
asa aà gbɛke láaa vío.

22 Gɔɔ pò aa nà lesiawa ní gulakɛao ní Dii táasilɛao, ɔ Diipi tò Amɔniɔ ní Mɔabuɔ ní Sei gbèsiɔside pò aale léle Yuda bùsuwapiɔ kpàkpakɔa, ɔ zí zòlemá.

23 Ǿ Amɔniɔ ní Mɔabuɔ lèle Sei gbèsiɔsideɔwa, ké aa e ní dɛde míɔmíɔ yáí. Ké aa ní dɛde aa làa, aa líaa ní kɔo, aale kɔ dɛde.

24 Ké Yudaɔ kà gugwakii gbáau, ké aa zígɔɔ kíi gwà, ɔ aa ní gɛɔ è kpále tɔɔle, gbɛe í bɔo.

25 Yosafa ní a gbéɔ gè ní pòɔ naai, ɔ aa pɔtuɔɔ ní kùsũaɔ ní pɔkasaa ní pò beɛɛdeɔ è zɔɔzɔɔ. Aa nàaa, aai fɔ sè píio. Aa ní pòɔ sèle e gɔɔ àaɔe, ké a zɔɔ yáí.

26 A gɔɔ síiɔde zí aa kãaa Sáaukpaguzuleu, asa wekii aa Dii sáaukpàu. Ǿ wí me gupie Sáaukpaguzule e ní a gbão.

27 Yelusaleũdeɔ ní Yudaɔ píi èa lé tá Yelusaleũ ní pɔnao, Yosafa mé dɔaaa, asa Dii tò aa pɔnakè ní ibɛɔ yá musue.

28 Ké aa kà Yelusaleũ, aa gè Dii ua ní mɔɔnleao ní domaleao ní kãaɛɛao.

29 Ké bùsu píi kíaa mà lá Dii zíkã ní Isailiɔ ibɛɔ, Lua tò vía ní kú nípii.

* 20:7 Isa 41.8, Zaa 2.23 † 20:10 Iko 2.4-19 ‡ 20:17 Bɔa 14.13-14, Iko 20.1-4

30 Ǿ Yosafa zǿlea báawa yákelesai, aà Lua aà gbà íampakíi gupiiu.

Yosafa kpalablea yá gbézǻ

(1Kia 22.41-50)

31 Lá Yosafa de Yudaǿ kía ün we. Aà wèè bla sǿosaide guu ǿ à kpalablèu à zǿle báawa Yelusaleũ wèè baasǿo. Aà da tón Azuba, Seli née.

32 A zè ní a mae kí Asa yákeǿo, i pǻaleo, à yá pǿ Dii yei kè.

33 N beeo i guleǿí pǿ wa bǿo daaǿo. E tia gbéǿ i ní sǿ wè ní deziǿ Luaǿo.

34 Yosafa yá kǿniǿ ku Anani né Yehu yá pǿ kú Isaili kíaǿ ladau za a kpalablea daalǿawa e a midǿawa.

35 Gbezǻ Yudaǿ kí Yosafa ledouǿkè ní Isailiǿ kí Aazia pǿ de yǻvǻikena ũo.

36 Yosafa ledouǿkèaǻnǿ gó'ilena laatabǿo kea yá musuǿ. Ké wà gǿpiǿ kè Eziǿgebeǿ,

37 Dodava né Eliezee, Malesa gbé ãnabikékè Yosafae à mè: Lá n ledouǿkè ní Aaziao, Dii a zǿ pǿ ní kèǿ gboǿe. Ǿ gǿpiǿ wǿwi, aai e bǿ ní táo ísiao wà laataǿ seo.

21

Yudaǿ kí Yeholaũ

(2Kia 8.16-24)

1 Ké Yosafa gǻ, wà aà mia kpǻkǿi ní a deziǿ Davidi wéleu, ǿ aà né Yeholaũ zǿle aà gbèu.

2 Yeholaũ dǻunaǿn ke: Azalia, Yeieli, Zakali, Azaliahu, Mikaila ní Sefatiao. Isailiǿ kí Yosafa néǿn we píi.

3 An mae ní gbǻ ánuǿu ní vuao ní pǿ beedeǿo maamaae ní Yuda bǿsu wéle bǿideǿ, ǿ à Yeholaũ kpǻ kpalau, ké aà yoae yáí.

4 Ké Yeholaũ zǻnapèle gǻǻgiũ a mae kpalau, ǿ à a dǻunapiǿ dède ní fǻndao nípii ní Yuda kíaǿo lǿ.

5 Aà wèè baakwi ní plaode guu ǿ à kpalablè, à zǿle báawa Yelusaleũ wèè swaaǿe.

6 A Isaili kíaǿo ǿlesè lán Ahabu bedǿwaǿe, asa à Ahabu nenǿe sè nǿ ũe, ǿ à yá pǿ Dii yeio kè.

7 Dii i we Davidi buiǿ kǻaleo, ké aà bàa kú ní Davidio yáí, asa à legbèè à mè aà bui aǿ de kía ũ gǿǿpiiǿ.*

8 Yeholaũpi kpalablea gǿǿ Edǿũǿ nízia sí Yudaǿwa,† ǿ aa nízia kía kpǻ.

9 Ǿ Yeholaũ gè we ní a íwaǿ ní a sǿǿǿo píi, ǿ Edǿũǿ koezǻaǻzi ní a sǿǿǿo. Ǿ à fǻle gwǻasǻna, à ní kǻaa à tà.

10 Ǿ Edǿũǿ nízia sí Yudaǿwa e ní a gbǻo. Gǿǿ bee ǿ Libenadeǿ nízia sí Yudaǿwa lǿ, ké Yeholaũ pǻkpǻ Dii a deziǿ Luazi yáí.

11 A guleǿí bǿ Yuda bǿsu sísíǿwa se, ǿ a tò Yelusaleũdeǿ gbǻlè táa yá musu e Yudaǿ gè kè Diiwa.

12 Anabi Elia lá kpǻsǻè à mè: Dii n dezi Davidi Lua mè, ni n mae Yosafa ge Yudaǿ kí Asa ǿlesǿo.

13 N Isaili kíaǿo ǿlesè, ní tò Yelusaleũdeǿ ní Yudaǿ píi gbǻlè táa yá musu lá Ahabu bedǿo kèwa. N n dǻunaǿ dède lǿ, n mae bedǿo pǿ an maa denlapio.

14 Dii a to kǻisia zǿo n gbéǿ le ní n negǿǿo ní n naǿ ní n àizeǿo píiǿ.

15 Mpi sǿ, gyǻ zǿo a n le, i gǿǿplakennǿ. Nyǿ nǿse gyǻ ke e n n nǿna pa gbǿ ũ.

16 Dii Filitǿo ní Laalubu pǿ kú Etiopi saǿo sóikè Yeholaũwa.

17 Ǿ aa lèle Yudaǿwa aa sí ní bǿsuu, aa kibe pǿǿ sèle píi ní aà néǿ ní aà naǿ. Aà negǿǿe i gǿèo, mé i ke aà né gbézǻna Aazia bàasio.

* 21:7 1Kia 11.36 † 21:8 Daa 27.40

18 Yápi píi gbea Dii tò gyā pó a gbágbāòo aà lè a nɔnau.

19 Gyāpi gɔɔplakèaàno, a ye kaiaàno wè pla, ɔ gyāpi aà nɔno bòle, à gà ní wāwā zɔɔo. Aà gbé i té zɔɔ kaè aà gè kpelaa yáí lá aa kè aà deziɔnɛwao.

20 Yeholaũ wè baakwi ní plaode guu ɔ à kpalablèu, à zòle báawa Yelusaleũ wè swaaɔɛ. Ké à ánuatò, gbèe i aà bekeo, ɔ wà aà vì Davidi wéleu, wi aà mia kpakɔi ní kía kɔniɔo.

22

Yudaɔ kí Aazia

(2Kia 8.25-29, 9.27-29)

1 Yelusaleũdeɔ aà né gbezāna Aazia kpà kpalau aà gbeu, ké gbāamɔnde pó sí ní bòou ní Laalubuɔ aà vìiɔ dède píi yáí. ɔ Yudaɔ kí Aazia, Yeholaũ né nà kpalableawa.

2 Aà wè bao ní plaode guu ɔ à kpalablè, à zòle báawa Yelusaleũ wè doɛ. Aà da tón Atalia, ɔmeli tɔūnaɛ.

3 Aàpi sɔ à Ahabu bedɛɔ ɔlesè, asa aà da mé nàewà ní vāikeao.

4 A yá pó Dii yeio kè lán Ahabu bedɛɔwa, asa aame aa gò aà ledamadeɔ ũ aà mae gaa gbea, ɔ aa aà ɔɔkpà.

5 A ní ledama mà, ɔ à gè nà Isailiɔ kí Ahabu né Yolaũwa, aa gè zíkai ní Silio kí Azaelio sānu Lamɔtu Galada. Silio Yolaũ kè'ia,

6 ɔ à èa tà Yezelɛ e a bɔ à lāa. ɔ Aazia gè wékpaleiaàzi we.

7 Aazia gea Yolaũ gwai bò Lua kíe, ké wà e aà de yáí. Ké à kà, à bò ní Yolaũo, aa gè dai Nimisi né Yehule. A mɔ lè Dii Yehu dīle aà Ahabu bedɛɔ midɛɛ.

8 Gɔɔ pó Yehupi lé sé ní Ahabu bedɛɔ màa, à kpāaũ ní Yuda kíaɔ ní Aazia vìi né pó de aà lwaɔ ũ, ɔ à ní dède.

9 Wà gè Aazia wèle, ɔ wà aà è ulea Samali, ɔ wà aà kũ wà sùò Yehuɛ, ɔ wà aà dè. Wà aà vì, asa wà mè Yosafa pó Dii kíi wèle ní nòsemendoo tɔūnaɛ. Aazia be gbèe ku à zɔɔkũ à kà kpalableao.

Yoasi ní a dazi Ataliao

(2Kia 11.1-20)

10 Ké Aazia da Atalia è a né Aaziapi gà, ɔ à nà Yuda kíabuɔ dɛdeawa,

11 ɔ kí Yeholaũ nenɔɛ Yoseba Aazia né Yoasi sè ní sae kiane pó wàle ní dɛdepiɔ guu, ɔ à aà ùle kpea pó liiɔ káleau ní nɔɛ pó lé yó kpawào. Kí Yeholaũ né Yosebapi mé sa'onkia Yoiada nɔ ũ, Aazia dāɛɛ. A népi ùle Ataliaɛ, i e aà dèo.

12 ɔ népi ulea Dii ua we ní nɔɛpiɔ e wè soolo, gɔɔ pó Atalia lé kible Yuda bùsuwa.

23

1 A wè soplade guu sa'onkia Yoiada bò à sɔdile, ɔ à ledoukè ní zīgɔ badeɛ beɛɔ: Yeloũ né Azalia, Yohanani né Isimaela, ɔbedi né Azalia, Adaia né Maasea ní Zikeli né Elisafao.

2 Aa Yuda bùsu kèle aa Levii buiɔ ní Isaili uabeleɔ kàaa wéle ní wéleɔ, ɔ aa sù sānu Yelusaleũ.

3 Gbé pó wà ní kāaapiɔ yāyè ní kíó Lua ua. ɔ Yoiada mè: Kía népi a kpalable, lá Dii a legbè Davidi buiɔ yá musuwa.*

4 Yá pó á ken ke: Tó á sa'onao ní Levii buiɔ m̀ gudɔai kámabogɔzi, á gāli séiadeɔ aao Lua kpé bɔleɔ dɔa,

5 á gāli plaadeɔ sɔ ío kibe dɔa, á gāli àaɔdeɔ ío Ekpalea Bole dɔa, á gbé kɔniɔ sɔ, àɔ ku Dii ua.

* 23:3 2Sam 7.12

⁶ Gbēe su gē Dii kpéuo, mé i ke sa'onao ní Levii bui pó lé zíkε weo bàasio. Aame aa gēu, asa aa gbāleao, gbé kīniɔ sō à ze ní zī pó Dii dàéo.

⁷ Levii buiɔ lia kızı, baade ní a gōkeboɔ kūa, aai gbé pó sù gē Dii kpéu de. Aɔ kú ní kíó gu pó àle géu píi.

⁸ Levii buiɔ ní Yudaɔ kè lá sa'onkia Yoiada ònéwa. An baade ní a gbé pó aale kámaboɔ ní gbé pó aale mós ní leũkpakeiɔ píi, asa Yoiada ì ní gālie gbaeo.

⁹ Ǿ Yoiada kí Davidi sōnaɔ kpà zīgō badepiɔwa ní a sèngbao pó kú Dii kpéuo, a néna ní a zōo.

¹⁰ A gbéɔ kàle Dii kpé ní a sa'okíio kpele, sea za Dii kpépi ɔplaa oi e a zee oi, baade ní a gōkeboɔ kūa né kíapi dśaa yái.

¹¹ Ǿ Yoiada ní a néo bò ní népio, aa kíafua kpàè, aa Lua ikoyā lá kpàwà. Aa nísikà aà miwa aa aà kpà kía ũ, ǿ baade mè: Lua kía dś ní aafiao!

¹² Ké Atalia kía pó gbéɔ lé ke, aale bàale aale wiilepi mà, ǿ à fēle gè ní kīi Dii ua.

¹³ Ké à wezù, à kí è zea a m̀pεle sae Dii kpé kpele. Zīgō badeɔ ní kàaepenaɔ sī aà sae, mé gbépii lé pɔnake aale kàaepε, mé lèsinaɔ dɔaaa ní táasileao ní pó'ɔboɔnaɔ. Ǿ Atalia a pɔkasao ga kè à wii pàle à m̀è: Wà b̀ ma kpeε! Wà b̀ ma kpeε!

¹⁴ Sa'onkia Yoiada ò zīgō badepiɔne: A nɔepi se boò bàasi, í gbé pó b̀ teazɔio dede ní fēndao. Asu à aà de Dii uao.

¹⁵ Goo pó nɔepi kà kibe bole pó wī me Só Bole guu, we wà aà kũu wà aà dè.

¹⁶ Ǿ Yoiada ledoũkè ní Diio, ké aapi ní kíó ní gbépiio e aao de Dii gbéɔ ũ yái.

¹⁷ Ǿ wà gè Baali kpé gbòo m̀pii, wà a sa'okíio ní a táao wīwi, ǿ wà Baali sa'ona Matā dè sa'oklípiɔ sae.

¹⁸ Yoiada Dii ua ná Levii bui sa'onaoɔne ní ɔzī aao wétei. Davidi mé ní díledile yāa à m̀è, aali sa pó wī a pó káteu à tékũ o Diíwa a ua ní pɔnakeao ní lesiao, lá a ku Mɔizi ikoyā guuwa.

¹⁹ A bíibledōanaɔ díledile Dii ua boleɔu, ké gbé gbāleae su gēuo, baa gbālea kpele buin nò.

²⁰ Ǿ à zīgō badeɔ sè ní gbāadeɔ ní kpalablenao ní gbé kīniɔ píi, aa b̀ Dii ua ní kíó, aa b̀le ní Musu Boleo aa gè kibe, ǿ aa kípi zòle gínaa,

²¹ ǿ gbépii pɔ kèna bùsupiu. Atalia dea ní fēndao gbea, wélepi gō yákelesai.

24

Yoasi Dii kpé keke (2Kia 12.1-17)

¹ Yoasi wè soplade guu ǿ à kpalablè, à zòle báawa Yelusaleũ wè blaε. Aà da tón Zibia, Beeseba nɔεε.

² Yoasi yá pó Dii yei kè sa'onkia Yoiada goɔ.

³ Yoiada nɔsè Yosiae plaε, ǿ à negōeɔ ní nenɔeɔ ì'irno.

⁴ Bee gbea Yoasi zèò à Dii kpé keke.

⁵ A sa'onao ní Levii bui kīniɔ sisi, a òné: A gé Yuda wéleɔ guu, í Isailiɔ wè'ōa káaa à á Lua kpé kekeò. A ke kpakpa. Levii buipiɔ i ke kpakpa sōo.

⁶ Ǿ kí sa'onkia Yoiada sisi, à aà là à m̀è: Wè'ōa pó Dii zòblena Mɔizi ní Isailiɔ píi díle wà kpa ikoyā zwàakpe yái, bóyāi ni gbea Levii buiɔwa aa si Yelusaleũdeɔ ní Yudaɔwa píio ni?*

⁷ Asa nɔε vāi Atalia néo mé Lua kpé gbaɔ gbòo yāa. Baa se aa zòblè táaoɔne ní Lua kpé zíkεboɔ.

⁸ Kí m̀è wà ɔkakpagolo ke, ǿ wa kè wa díle Dii kpé kpele boleu.

* 24:6 Bɔa 30.11-16

⁹ Wà kpàwakè Yelusaleũ ní Yuda bùsuo, wà mè baade mó Diiè ní wè'ša pò Lua zòblena Moizi gbèa Isailiowa guwaiwaiuo.

¹⁰ Ǿ kíaǾ ní gbépiio mòò ní pónao aa kà kpagolopiu e à pà.

¹¹ Tó Levii buio è kpagolopi ša zòkù, š aai se geò kí İwaone, š kí lakēna ní sa'onkia plaadeo aai mo a ša bole, aai kpagolopi se ge dile a gbeu. Maa aai ke lá gu lé dō e ša ge zòkù.

¹² Kí ní Yoiadao šapi kpà Dii uazikenao gbēzōowa, š aai fiaboò gbè'ánao ní li'ánao ní kpedonaone, aao Dii kpé kekeò. Aai fiabo gbé pò aai moši ní moḡotēopinē lo.

¹³ Zipi doanao zikè, š Lua kpé kekea táa'ò ní Ǿzi, aa tò kpépi sù a gbeu lá a káauwa.

¹⁴ Ké aa zipi mīde, aa mò ša pò gò kpà kí ní Yoiadaowa, š wà Dii kpé zikeboò pìò, sa pò wī a pò káteu à tékū oki pò ní toonaò ní vua pōeò ní ánsu pōeò. Wīo sa pò wī a pò káteu à tékū o Dii ua mòomoo Yoiada ḡo.

¹⁵ Yoiada zikù táotaoe. Aà wè basoolokwide guu š à gà.

¹⁶ Wà aà vī Davidi wéleu, wà aà mia kpakōi ní kíaǾ, asa à yāmaakè Isaili bùsuo Luaé ní Luapi kpéo yá musue.

Yoasi yāvāikēa

(2Kia 12.18-22)

¹⁷ Yoiada gaa gbēa Yuda kíaǾ mò kulekè kíe, š à ní yāmà.

¹⁸ Aa pākpa Dii ní deziò Lua kpézi, aa zòblè Asetaati lipelēone ní táa pāleo. Ǿ Dii pò pà Yelusaleũdeò ní Yudaò píizi tàae pò aa kèpi yái.

¹⁹ A ānabio zīmá aa ea suwa, aale ní tàaeò oné, aai swáseio.

²⁰ Lua Nisina dède sa'onkia Yoiada né Zakaliwa, š à zè gbéò ae, a òné: Lua mè, àkea a pā a yái? A bóano nao. Lá a pākpa Diizi, à pākpaázi sōe.

²¹ Ǿ aa lekpàaiaazi, aa aà pāpa ní gbēo Dii ua, ké kí mé ò yái, š à gà.†

²² Gbēke pò Zakali mae Yoiada kè kí Yoasiē yá i doaāguo, š à aà népi dè. ḡoo pò népi lé ga à mè: Dii a yá pò wa kēmēe e, i a tōsimēe.

²³ Ké wè sù, Sili zīgōò fèle ní Yoasio, š aa lèle Yuda bùsuwa ní Yelusaleũo. Aa Yuda doanao dède pii, š aa pòò nāaa aa kpāsā ní kíae Damasi.

²⁴ Baa ké Sili zīgōò dasio, Dii Yoasi zīgō pò aa dasi maamaaò nāné ní Ǿzi, asa aa pākpa Dii an deziò Luaziē. Maa yá zòle Yoasiwa.

²⁵ Ké Siliò tà, aa Yoasi tò we, à kē'ia maamaae, š aà İwaò lekpàaiaazi, ké à sa'ona Yoiada né dè yái, š aa aà dè a liia. Ké à gà, wà aà vī Davidi wéleu, āma wī aà mia kpakōi ní kíaǾo.

²⁶ Amōni noe Simēata né Yozaba ní Moabu noe Somēe né Yozabao mé gbé pò lekpàaiaazipiò ũ.

²⁷ Aà néo yá ní ānabikēyā pò wa ò aà musuo ní Lua kpé kekea yáo, yápiò ku kíaǾ ladau. Aà né Amazia mé zòle kpalau aà gbeu.

25

Yudaò kí Amazia

(2Kia 14.1-20)

¹ Amazia wè baasode guu š à nà kpalableawa, à zòle kpalau Yelusaleũ wè baakwi mēndosaie. Aà da tón Yoadā, Yelusaleũ noe.

² A yá pò Dii yei kè, āma i ke ní nòsemendoo no.

³ Ké à zīnapèle kpalau, à a İwa pò aa a mae dèò dède.

† 24:21 Mat 23.35, Luk 11.51

⁴ Lá a ku Mɔizi ikoyā láuwa, i ní n̄́o d̄edeo. Lápi guu Dii m̄́e, maeo ga ní n̄́o duuna yáio, mé n̄́o ga ní maeo duuna yáio. Baade a ga azia duuna yáie.*

⁵ Amazia Yudaɔ k̄aa, ɔ à Yudaɔ ní B̄yāmeε buio kpaalè gā ní gāo an uawwa. A zīgō gb̄eɔn basoɔ d̄aanaɔ dil̄edile ní zīgō gb̄eɔn òaa soo p̄o. ɔ à gb̄é p̄o kà w̄e bao ge a deaɔ n̄́o, aa kà gb̄eɔn òaasɔsoo l̄e òaa do ní basoɔo (300.000). An soɔ mà aa gé z̄lau, baade ní a s̄nao ní a s̄ngbaoo.

⁶ A Isaili zīgō s̄e à fiab̄oné gb̄eɔn òaasɔsoo l̄e baso (100.000) ní ánusuo t̄nu àaɔ ní k̄inio.

⁷ ɔ Lua gb̄e m̄o òè: Kí, r̄su gé ní Isaili zīgōpiɔ, asa Dii kú ní Isailiɔ bo, a kú ní Eflaiū buipio.

⁸ Baa t̄o n ge n neḡonke k̄e z̄lau, Lua a to n ib̄eɔ n fue, asa Lua mé gb̄aa ví à n misi ge à n s̄ole.

⁹ ɔ Amazia Lua gb̄épi là à m̄e: Anusu p̄o ma fiab̄o Isaili zīgōpiɔne s̄o be? ɔ Lua gb̄épi w̄ewà à m̄e: Dii a a ḡeε kpama de beea.

¹⁰ ɔ Amazia Eflaiū zīgō p̄o m̄o a k̄ipio gb̄ae ní be. An p̄o p̄a Yudaɔzi maamaa, ɔ aa tà ní be ní p̄f̄e z̄so.

¹¹ Amazia s̄d̄ile à d̄aa a gb̄eɔne Guzul̄e Wisideu, ɔ à Eɔb̄uɔ d̄ede gb̄eɔn òaasɔsoo l̄e kwi (10.000).

¹² Yuda zīgō gb̄e k̄uk̄ū b̄eε gb̄eɔn òaasɔsoo l̄e kwi (10.000), aa ḡeɔn gbe musu, ɔ aa ní zuzu z̄le, aa p̄nap̄una m̄pii.

¹³ Zīgō p̄o Amazia ní gb̄ae, i we aa ḡeɔn z̄lauopio, k̄e aale tá, aa l̄e Yuda b̄usu w̄eɔwa za Samali e à ḡe p̄e Betoloniwa, aa gb̄e d̄ede gb̄eɔn òaasɔsoo l̄e àaɔ (3.000), ɔ aa ní p̄o n̄́aa dúuduu.

¹⁴ K̄e Amazia s̄u ní Eɔb̄uɔ d̄edeo, à s̄u ní ní t̄aa. A ní p̄eɔe aziaε, ɔ ò k̄ulené, ò tulaletikané téa.

¹⁵ ɔ Dii p̄o p̄a Amaziazi, à ānabi z̄iwà à m̄e: Ak̄ea níle ke Eɔb̄uɔ t̄aaone k̄ek̄ei? P̄o p̄o aai f̄o Eɔb̄uɔ b̄o n ɔz̄ioa?

¹⁶ Ḡo p̄o àle yā'o k̄ie, ɔ k̄ipi òè: Wa n dile ma ledamade ū yā? N̄́le! T̄o n gi, wa n wet̄ā fá! E ānabipi òo gé nílei, à m̄e: Má d̄s̄ k̄e Dii z̄e ní n deaɔe, asa n yápi k̄e, ɔ ni ma ledama mao.

¹⁷ Yudaɔ k̄i Amazia l̄kp̄aaí ní a gb̄e, ɔ à gb̄e z̄i Isaili k̄i Yehoasi, Yoaza né, Yehu t̄ūnawa, a òè: M̄o wà wesik̄ole z̄lau.

¹⁸ Isaili k̄i Yehoasi w̄ewà à m̄e: Lib̄a b̄usu l̄ea l̄kp̄as̄ak̄e Lib̄a b̄usu seɔe líe, à m̄e aà a nen̄e kp̄as̄a a néwa, ɔ Lib̄a b̄usu w̄ai m̄o ɔz̄i leapiwa.

¹⁹ N z̄ibl̄e Eɔb̄uɔwa, ɔ n nz̄ia s̄e les̄i, níle íanad̄a. N nz̄ia to t̄ee fá! ɔ ní ye n̄́ s̄ole da n̄́ yā'i nz̄iaε ní Yudaɔ píia?

²⁰ ɔ Amazia i sw̄aseio. Bee b̄o Lua k̄ie, k̄e à e Yudaɔ na Yehoasie a ɔz̄i, k̄e aa k̄e Eɔb̄uɔ t̄aaone k̄ek̄e yáí.

²¹ ɔ Isaili k̄i Yehoasi m̄o léleiwà. Aa wesik̄ole Yuda b̄usu w̄eɔ Besemesi.

²² Isaili Yudaɔ f̄u, ɔ Yudapio l̄ek̄owa, baade tà a be.

²³ Yehoasi Amazia k̄u Besemesi we, à b̄leaaɔn̄o Yelusaleū, ɔ à a b̄ii gb̄o ḡas̄isuu òaa pla za Eflaiū B̄leu e à ḡe p̄e Gola B̄lewa.

²⁴ A vua ní ánusuo ní p̄o p̄o kú ɔbed̄eɔb̄u k̄ii Lua ua s̄e píi ní p̄o p̄o kú kibe láasiu. ɔ à gb̄e k̄uk̄ū t̄aɔn̄o Samali z̄iz̄o ū.

²⁵ Yudaɔ k̄i Amazia k̄e Yehoasi gaa gb̄ea w̄e ḡeɔe.

²⁶ Amazia yá k̄inio ku Yuda k̄iaɔ ní Isaili k̄iaɔ ladau za a daalea e a mid̄awa.

²⁷ Za ḡo p̄o à b̄o Dii k̄pe, wà l̄kp̄aaíazi Yelusaleū, ɔ à bàal̄e tà Lakisi. Wà gb̄e gb̄ae aa p̄leaazi, ɔ wà aà d̄e we.

* 25:4 Iko 24.16

28 Wà aà ge sè ní s̄so wà s̄sò, ̄s wà aà mia kpàk̄si ní a dezib Davidi wé̄leu.

26

Yudaᵋ ki Uzia (2Kia 14.21-22, 15.1-7)

- 1 ̄J Yudaᵋ Uzia kpà kía ũ aà mae Amazia gb̄eu aà wè̄ ḡeᵋ ní m̄endoode guu.
 2 ̄Jme Elata k̄k̄e k̄àle Yudaᵋ p̄ó ũ a mae gaa gb̄ea.
 3 Aà wè̄ ḡeᵋ ní m̄endoode guu ̄s à kpalablè, à z̄̄le báawa Yelusaleũ wè̄ blakwi ní plaoe. Aà da t̄ón Yekolia, Yelusaleũ n̄oe.
 4 A yá p̄ó Dii yei kè lá a mae Amazia k̄ewa.
 5 A Lua k̄i w̄ele ḡoᵋ p̄ó Zakali lé viak̄ea Luae dae, ̄s ḡoᵋ p̄ó àle Dii k̄i w̄ele, Dii tò aà yáᵋ b̄ò maa.
 6 A gè z̄ikà ní Filit̄eᵋ, à Gata b̄i gb̄ò ní Yabene p̄ó ní Asedoda p̄ó. ̄J à èa wé̄leᵋ k̄àle Asedoda fáani ní gup̄aleᵋ Filit̄eᵋ b̄usu.
 7 Lua d̄aàle Filit̄eᵋ ní Laalubu p̄ó kú Guubaaliᵋ ní M̄eu buiᵋ yá musu.
 8 Am̄niᵋ lé falub̄o Uziae, ̄s à t̄òb̄ò e à gè p̄è Egipi z̄̄lewa, asa à gb̄ak̄ù lé gee.
 9 Uzia gugwak̄i les̄iᵋ b̄òbo Yelusaleũ b̄i wa Gola B̄ole ní Guzule B̄oleᵋ ní gola p̄aleᵋ musu, mé a boa gb̄aa.
 10 A gugwak̄i les̄iᵋ b̄òbo gb̄aaᵋ l̄o, mé à l̄ò ȳȳs̄ dasi, ké a p̄tuᵋᵋ ví dasi gus̄is̄ideu ní gusalalao yáí. A buaz̄iken̄aᵋ ní v̄ēbu z̄iken̄aᵋ ví gus̄is̄ideu ní gutaaedeo, asa a ye buaīe.
 11 A z̄iḡᵋᵋ ví, aaī gé z̄ilau ḡa ní ḡao an dasileu. Gb̄éᵋ t̄òd̄òd̄ona Yeieli ní lak̄ena Maaseao í ní t̄ó dalau. Kí iwaᵋ do Anania mé ní gb̄ēz̄ᵋᵋ ũ.
 12 Uabele p̄ó de z̄iḡᵋᵋᵋ d̄baana ũ gb̄ēᵋᵋ ᵋaas̄ᵋᵋᵋ lēe pla ní ᵋaa àaᵋᵋe (2.600).
 13 An z̄iḡᵋᵋᵋ gb̄ēᵋᵋ ᵋaas̄ᵋᵋᵋ lēe ᵋaa do ní bas̄ᵋᵋ ní soplao ní ᵋaa pla ní bas̄ᵋᵋᵋe (307.500). Z̄id̄n̄ saᵋne, mé aa gb̄aa ví aa d̄o k̄ile a ib̄eᵋᵋ yá musu.
 14 Uzia s̄engbaᵋᵋ ní s̄onaᵋ ní m̄ò f̄uaᵋ ní m̄ò ulaᵋ ní s̄áᵋ ní gb̄emaᵋ kpà ní baadewa.
 15 A mas̄ini p̄ó d̄ᵋnaᵋ a taataa k̄èᵋ k̄è, a k̄àle Yelusaleũ b̄i guleᵋᵋ ní b̄i golaᵋwa aᵋᵋ k̄aᵋ ní gb̄è gb̄ēneᵋ zuzu. Aà t̄ó tà z̄à, asa Lua d̄onle z̄ᵋᵋ k̄è, ̄s à gb̄ak̄ù.
 16 Ké Uzia gb̄aa'è màa, ̄s à az̄ia s̄è les̄ī e à l̄èle. A d̄òe Dii a Luawa, à ḡè aà kp̄éu tulaletikaīe téa a k̄ateak̄iwa.
 17 Sa'onkia Azalia p̄èleāzi ní Dii gb̄agban w̄ódeᵋ gb̄ēᵋᵋ bas̄iᵋᵋ.
 18 Aa ḡè aa m̄è: Uzia, ní z̄ev̄i ñ tulaletikatēa Diīeᵋ, sema Aalona bui sa'ona p̄ó wà gb̄ab̄ònéᵋ bàasio.* Go aà k̄úk̄i la. N d̄òe Dii Luawae, a n kp̄ela l̄o.
 19 Uzia t̄ésib̄ᵋ k̄ua à tulaletikatēao. Aà p̄ó f̄è, ̄s ḡoᵋ p̄ó àle k̄aa sa'onap̄iᵋzi, ̄s kusu b̄ile aà mi'aewa ní w̄aa tulaletikatēak̄i p̄ó kú Dii kp̄éu sae we.
 20 Ké sa'onkia Azalia ní sa'onᵋᵋ aà gw̄à, aa è kusu b̄ile aà mi'aewa, ̄s aa kè kpakpa aa b̄òle. Āapi s̄ᵋ à kè kpakpa à b̄ò, ké Dii kusu z̄iwa yáí.
 21 Kí Uzia ḡa ní kusup̄ioe. Aà kp̄é kú ad̄oae, mé wà Dii kp̄é z̄èᵋ l̄o. Aà né Yotaũ mé gb̄ēz̄ᵋᵋ ũ kibe. ̄Jme ḡò Yudaᵋ d̄baana ũ.
 22 Uzia yá k̄ini kú ānabi Isaia, Am̄zu né taalau za a daalea e a mid̄ewa.
 23 A ḡa,† ̄s wà aà v̄i k̄iaᵋ v̄ik̄i, āma wi aà mia kpak̄iᵋn̄ᵋᵋ, asa wà m̄è, kusudee. ̄J aà né Yotaũ z̄̄le aà gb̄eu.

27

Yudaᵋ ki Yotaũ (2Kia 15.32-38)

* 26:18 Nao 3.10 † 26:23 Isa 6.1

¹ Yotaũ wè baasode guu ò à kpalablè, à zòlè báawa Yelusaleũ wè gëo ní m̀̀ndooe. Aà da tón Yelusa, Zadoki n̄e.

² A yá pò Dii yei kè lá a mae Uzia kèwa. I gē Dii kpéu lá a mae gèuwao. Gbèó gĩ lé n̄zla ò̀kpa e tiae.

³ Ōme Dii kpé Bole Musu kèke, mé à bíi pò kú Ofeli s̄s̄i musu kèke bò maamaa.

⁴ A wéleò kàle Yuda bùsu gus̄s̄ideu, mé à zegik̄i gb̄aò ní gugwak̄i les̄iò bò s̄s̄i líkpedeò musu.

⁵ Yotaũ z̄ikà ní Am̄oniò kíao, ò à gb̄am̄on̄é. Wē bee aa ánusu kpàwà t̄onu àaò ní k̄inio. Ese ní naao s̄ò koko òaas̄oòo lēe bas̄obas̄oòo (100.000). Wè plaade ní a àaòdeo guu màa aa m̀̀òè.

⁶ Yotaũ gb̄aà lé dedee, ké aà yākeò maa Dii a Luae yáí.

⁷ Yotaũ yá k̄inio ku Isaili kíao ní Yuda kíao ladau, z̄i pò a kàò ní yá pò a kèò píi.

⁸ Aà wè baasode guu ò à kpalablèu, à zòlè báawa Yelusaleũ wè gëo ní m̀̀ndooe.

⁹ Ké Yotaũ gà, wà aà v̄i Davidi wéleu, ò aà né Aaza zòlè aà gb̄eu.

28

Yudaò kí Aaza (2Kia 16.1-20)

¹ Aaza wè baode guu ò à kpalablè, à zòlè báawa Yelusaleũ wè gëo ní m̀̀ndooe. I yá pò Dii a Lua yei ke lá a dezi Davidiwao.

² A zè ní Isaili kíao yākeaoe, à m̄k̄asakasa Baaliò ũ.

³ A sa pò w̄i a pò káteu à tékū ò Benin̄oũ guzul̄eu ní a neḡōe se.* A yāb̄eekè lá bui pò Dii ní yá Isailiòe ì ke yāawa.

⁴ A sa'ò à tulaletik̄atea gules̄i pò wa bòòwa ní s̄s̄iò musuo ní lí yèleleò gb̄aúo píi.

⁵ Ō Dii aà Lua aà nà Silio kíae a ozi. Silio z̄iblèwà, aa aà gbèó kùkū dasidasi, aa t̄ar̄no Damasi.

Dii aà nà Isailio kíae aà ozi lo, ò Isailio aà gbèó dède dúuduu.

⁶ Isailio kí Peka,† Lemalia né aà gbèó dède Yuda bùsuu ḡoò do gb̄eòn òaas̄oòo lēe bas̄oolo (120.000), ké Yudaò p̄akpà Dii ní deziò Luazi yáí.

⁷ Eflaiũ bui neḡōn Zikeli kíane Maasea dè ní kibe gb̄ez̄oò Azikaũo ní kí kwàasi Elikanao.

⁸ Isailio ní dae Yuda n̄eò kùkū ní ní neḡōe ní ní nen̄eò gb̄eòn òaas̄oòo lēe òaa do (200.000). Aa ní p̄oò n̄aa lo maamaa, aale taò Samali.

⁹ Dii ānabi Odede ku we. A gè dai z̄iḡō pò lé su Samaliòe, a òn̄é: Dii á deziò Lua Yudaò n̄é á ozi, ké aà pò p̄an̄zi yáí. Ō a ní dede ní p̄of̄e pò gb̄à z̄ò luawao.

¹⁰ Ō á ye Yudaò ke á z̄oò ũ ḡōe ní n̄eò saa? Ap̄iò ì tàaek̄e Dii á Luae s̄oò lé?

¹¹ A ma yāma sa! A á gbé pò a ní kùkū z̄iz̄o ùe beo gbae, asa Dii pò f̄eázi maamae.

¹² Ō Eflaiũ bui d̄aanae beo f̄ele ḡi gbé pò lé su ní z̄ilaōne: Yohanani né Azalia, Mesilem̄o né Belekia, Saluũ né Yezekia ní Hadelai né Amasao.

¹³ Aa òn̄é: Asu su ní z̄iḡōe beo lao, ké wásu tàaek̄e Diīeò yáí. A ye wá duuna ní wá tàaeò káfi yà? Wa tàaek̄èè maamaa kò, ò aà pò f̄eà wá Isailiozi maamaa.

¹⁴ Ō z̄iḡō z̄iz̄oò ní pò pò aa n̄aaò tò we gbé pò k̄aaa weò ní ní kíao wáa.

¹⁵ Gbè pò wà ní tó s̄iò z̄iz̄oò sè, ò aa pò pò wa n̄aaò se nà gbé pò kú puiziò. Aa p̄okas̄oò kp̄am̄á ní kyaleò ní p̄obleao ní imiao, aa n̄isim̄ama ní b̄oòwa. Aa ní gbé pò

* 28:3 Iko 12.31 † 28:6 Isa 7.1

gbãawo di zaa'inao kpe, aa gèrino ní gbéé kí wéle daminalikpèdeu Yeliko, ɔ aa sù Samali.

16 Zibeezi kí Aaza gbéé zì Asilio kíawa à mè, àà mo dɔale,

17 asa Edouo mò lèle Yudaowa lo, aa zizoo kùkù.

18 Filité ɔ aa lèle Yuda busu gusiside wéle ní Negene wéleowa, aa Besemesi sí ní Ayalonio ní Gedeloo ní Sokoo ní Timinao ní Gimézoo ní a zɔewiao, aa zòleu.

19 Dii ɔtòle Yudaowa an kí Aaza yáí, asa à bò Dii kpee maamaa, a Ayãmeto Yuda mekpà väikeawa.

20 Asilio kí Tigela Pileséè mò Aaza kí, kási i donlekeèò, à àà tò yooyeae.

21 Kí Aaza Dii kpé pòó ní azia be pòó ní Yuda kiao pòó sèle kpà Asilio kíapiwa, kási a kee i gbesuo.

22 Kua yooyeapi guu kí Aaza gí lé bò Dii kpee.

23 A sa'ò Silio kía pò aa a fuo táawa, asa à mè, lá Damasi táapiò dònle, má sa'omáe, aai dɔmale ɔ. Ama àà òòkpakiin we ní a gbéé píi.

24 Kí Aaza Lua kpé pòó náaa a zèzɔe. A Dii kpé zé tà, ɔ à sa'okio pèlepèle Yelusaleũ zékpaawo guu píi.

25 A gulesio bòbo wéle ní wéle Yuda busuu, ké wàli tulaletikate a we dii pàleone, ɔ à Dii a dezio Lua pò fèlèò.

26 Yá pò a kè za a daaleawa e a mideawa kini kú Yuda kiao ní Isaili kiao ladau.

27 Ké à gà, ɔ wà àà vè Yelusaleũ, áma wi àà mia kpakɔi ní Yuda kiao. ɔ àà né Ezekia zòle àà gbeu.

29

Ezekia gbãwa Lua kpé

(2Kia 18.1-3)

1 Ezekia wè baasode guu ɔ à kpalablè, à zòle báawa Yelusaleũ wè baakwi mendoŋsaie. Àa da tón Abia, Zakali née.

2 A yá pò Dii yei kè lá a dezi Davidi kèwa píie.

3 Àa kpalablea wè séia mo séia guu, à Dii kpé zé wè, à a gbaò kèkè.

4 A sa'onao ní Levii buio sísi, ɔ à ní kãaa gãae Lua kpé gukpe oi.

5 A òné: A Levii buio, à ma yãma! A gbãbo áziae, í gbãbo Dii á dezio Lua kpé. A bole ní pò pò í luakukli gbãleo píi.

6 Asa wá maeò bò Dii wá Lua kpee, aa yá pò a yeio kèe, aa pãkpaaazi. Aa bãneò àà kpé, aa mikpelìe.

7 Aa a kpele zé tà, aa a filiao dè, aai tulaletikate a ní Luae a kúkiio, aai sa pò wí a pò káteu à tékù owà lo.

8 ɔ Dii pòkumabòbo Yelusaleũdeò ní Yudaowa, a tò aa gò sòkèngu pòó ù, láanipoo ù, pòsòsòo ù, lá á wé lé e gbãewa.

9 A yáí wà wá maeò dède ní fèndao, mé wá negɔeò ní wá nenòeò ní wá nòeò gò zizoo ù.

10 Má ye mà ledouke ní Dii Isailio Luaoe sa, ké àà pòkuma pãsi e weewa.

11 Ma gbéé, ásu pãkpaaazi lo, asa Dii á sé àò ku a ae, ío a gbagbae. Ame i àà gbagba, í tulaletikaè téa.

12 ɔ Levii buie beeò fèle:

Keata buio Amasai né Maatu

ní Azalia né Yoelio.

Melali buio Abadi né Kisi

ní Yaleleli né Azaliao.

Geesò buio Zima né Yoa

ní Yoapi né Edenio.

13 Elizafã buiɔ Yeieli n̄ Simelio.
Asafa buiɔ Zakali n̄ Mataniao.

14 Emani buiɔ Yeieli n̄ Simelio.
Yedutu buiɔ Semaia n̄ Uzielio.

15 Ké aa n̄ gbéɔ kãaa, aa gbābòné, ɔ aa gè gbābò Dii uaε lá Dii dà kíε a òwa.

16 Sa'onao gè gbābò Dii kpée, ɔ aa pò gbālea pò aa èuɔ nàaa wà b̀ò Dii ua, ɔ Levii buiɔ sí aa b̀ò bíi kpe e Sedō guzulεu.

17 Mɔ s̄ia gɔɔ s̄ia z̄í ɔ aa nà gbābò uapiεwa. A gɔɔ swaaɔde z̄í aa kà kpépi kpeεε, ɔ aa gbābò e gɔɔ swaaɔ ɔ. Mɔ s̄ia gɔɔ ḡeo n̄ m̀endoode z̄í ɔ aa làa.

18 ɔ aa gè kí Ezekia lè aa m̀: Wa gbābò Dii kpée, sa'ok̄ii n̄ a pòkeleɔ p̄ii n̄ táabũnu pò w̄i p̄εε kálewà n̄ a pòkeleɔ p̄ii.

19 Pò pò kí Aaza sakàu a náaisaike guuɔ p̄ii wá k̀ke wa gbābòné, aa káε Dii gbagbak̄ii aε.

20 Ké gu d̀, Ezekia f̄εε káaukaau, à w̄εε gb̄z̄ɔɔ kãaa, ɔ aa gè Dii ua.

21 Aa gè n̄ gáaenaɔ m̀n̄ sopla n̄ s̄asakaɔɔ sopla, n̄ s̄anebɔɔ sopla n̄ blesanaɔ sopla duun awakpabɔɔ ũ Yudaɔ n̄ n̄ b̀suo n̄ Lua kpéo yá musu. ɔ kí ò Aalona bui sa'onaoε aa sa'òò Dii gbagbak̄iiwa.

22 Wà zupio kòlokpakpa, ɔ sa'onao a au sí wa lè sa'ok̄iiwa. ɔ wà s̄asakaopio kòlokpakpa ɔ, wà a au lè sa'ok̄iiwa. ɔ wà s̄anebɔɔpio kòlokpakpa, wà a au lè sa'ok̄iiwa.

23 Wà gè n̄ blesan duun awakpabɔɔ kí k̄ii n̄ gbé pò kãaaa weɔ, aa ɔnàna b̄lep̄iwa.

24 ɔ sa'onao a kòlokpakpa, aa gè n̄ a auo sa'ok̄ii duun awakpabɔɔ ũ Isailio duunak̄ama yáí, asa kí mé m̀ wà sa pò w̄i a pò káteu à tékũ n̄ sa pò w̄i o duun awakpabɔɔ ũ o Isaili bui p̄iɔne.

25 A Levii buiɔ káε Dii ua, aa s̄és̄enaɔ n̄ m̀ɔnaɔ n̄ domaɔ k̄ua lá Davidi n̄ aà gu'ena Gadao n̄ ānabi Natāo d̄ilewa, asa Dii mé dà a ānabip̄iɔne, ɔ aa ò.

26 ɔ Levii buiɔ sí we, aa Davidi pò'ɔbɔnapio kúkũa. Sa'onao ku we ɔ, aa k̄aeɔ kúkũa.

27 ɔ Ezekia m̀ wà sa pò w̄i a pò káteu à tékũ o'o sa'ok̄iiwa. Ké wà nà sapi oawa, ɔ wà nà lesia Diiεwa n̄ k̄aeɔ n̄ Isailio kí Davidi pò'ɔbɔnapio.

28 Gɔɔ pò l̄sinaɔ lé lesi, mé k̄aεpenaɔ lé n̄ k̄aεpe, gbé pò kãaaa weɔ lé kúε Diiε e wà gè sapi ò wa làa p̄ii.

29 Ké wà sapi ò wa làa, kí n̄ gbé pò kú weɔ kùlèè aa wùε n̄ gbεεu.

30 ɔ kí Ezekia n̄ a iwaɔ ò Levii buiɔne aa Dii táasile n̄ le pò Davidi n̄ gu'ena Asafao dà. Aa aà táasilè n̄ p̄nao, ɔ aa mip̄εε aa kùlèè.

31 ɔ Ezekia m̀: Lá a ázia kpà Diiwa gbã, à m̀ Dii ua n̄ á sa'obɔɔ n̄ á sáaukpasaɔ. ɔ gbé pò kãaaa m̀ n̄ n̄ sa'obɔɔ n̄ n̄ sáaukpasaɔ, mé gbé pò an pò gbàɔ m̀ n̄ pò pò w̄i a pò káteu à tékũ.

32 Sa'obɔ pò aa m̀opion ke: Zu bàaɔkw̄i, s̄asakao basɔ n̄ s̄asa bɔɔ òaa do. Aa sa pò w̄i a pò káteu à tékũ òò p̄ii.

33 Sa'obɔ p̄aleɔn ke: Zu òaa àaɔ (600) n̄ s̄aɔ n̄ bleɔ òaa ḡeo (3.000).

34 Sa'onao dasio, aai f̄s sa pò w̄i a pò káteu à tékũ obɔɔ báa b̀ p̄iio, ɔ an gbé Levii buiɔ lé d̄n̄lé e sa'on k̄niɔ aao gé gbābò n̄ziaε, z̄ipi e láa, asa Levii buiɔ laai v̄i gbābò n̄ziaε yá musu de sa'onaoɔ.

35 Sa pò w̄i a pò káteu à tékũ obɔɔ dasi, mé sáaukpasaɔ n̄isi di ɔ n̄ v̄εε pò w̄i élewà.

Màa wà èa nà Dii ua z̄iwa.

36 Ezekia n̄ a gbé pò k̀na yá pò Lua k̀ a gbéɔnewa, asa yápi k̀ ḡɔḡɔε.

30

Ezekia Gēamusu dikpekεa

¹ Ezekia lékpāsākè Yudaᵋne ní Isailiᵋ píi, mé à lá kē kpāsā Eflaiū ní Manase buiᵋne. A òné aa mᵋ Gēamusu dikpekε Dii Isailiᵋ Luaε a ua Yelusaleū.

² Kí ní a ìwao ní gbé pᵋ kú Yelusaleūᵋ zèᵋ wà dikpepi ke mᵋ plaade guuε.

³ Aai e kè a gᵋᵋᵋ, * asa sa'ona pᵋ aa gbābò níziεᵋ an dasi i kao, mé gbéᵋ i kāaa Yelusaleūᵋ.

⁴ Yápi kè kíε maa ní gbé pᵋ káaaa weᵋ píi,

⁵ ᵋ aa lékpāsākè Isailiᵋne píi za Beεεeba e Dā, aa mè wà mᵋ Gēamusu dikpekε Dii Isailiᵋ Luaε Yelusaleū, asa wi mᵋ dikpepi kei dasidasi lá a ku taalauwao.

⁶ Ǿ kí ní a ìwao gbéᵋ zì, aa bàalè gèᵋ Yuda bùsuu ní Isaili bùsuo píi. Lápi mè: Isailiᵋ, à ze ní Dii Ablahaū ní Izaakio ní Isailiᵋ Luaᵋ, i ze ní á gbé pᵋ bᵋ Asiliᵋ kía Ǿzì aa gᵋᵋwa.

⁷ Asu àᵋ de lá á maeᵋ ní á gbé pᵋ aa bᵋ Dii ní Lua kpeᵋwao. Lua ní ké sᵋkēngu pᵋ ũ lá á èwa.

⁸ Asu swāgbāake lá á maeᵋwao. A Ǿᵋᵋ Diizi, í mᵋ aà ua pᵋ a dīle a pᵋ ũ gᵋᵋpii guu. A zᵋble Dii á Luaε, aà pᵋkūma zᵋᵋ i weewá.

⁹ Tó a zè ní Diio, gbé pᵋ aa á gbéᵋ ní á néᵋ kùkū zìzᵋᵋ ũ wēnadᵋné, aai su bùsue beeu, asa Dii á Luaá sᵋsobide sùuudeε. Tó a zεaàᵋ, a bᵋ á kpeᵋ.

¹⁰ Kpàwakεnaᵋ gè wéle ní wéleᵋ Eflaiū buiᵋ bùsuu ní Manase buiᵋ bùsuo e Zabulᵋni buiᵋ bùsuu, ᵋ gbéᵋ ní yáalᵋ, aa ní àlafikè.

¹¹ N beeo Aσεε buieᵋ ní Manase buieᵋ ní Zabulᵋni buieᵋ níziε bùsa, ᵋ aa gè Yelusaleū.

¹² Dii zikè Yudaᵋ bùsuu, a tò an làasoo doū, ké aa e yá pᵋ á dà kí ní a ìwaoᵋ aa ò ke yái.

¹³ Gbéᵋ káaa Yelusaleū dasidasi Kàaso dikpekεa yái mᵋ plaade guu. Gbépio dasi maamaaε.

¹⁴ Aa fèle sa'okiiᵋ ní tulaletikatεakii pᵋ kú Yelusaleūᵋ dàai píi, aa sèle kòle Sedᵋ guzuleu.

¹⁵ Aa Gēamusu sā kòlokpakpa mᵋ plaade gᵋᵋ gēᵋ mēndosaidezi. Yápi kè sa'onaᵋ ní Levii buiᵋne wí ũ, ᵋ aa gbābò níziε, aa sa pᵋ wí a pᵋ káteu à tékūᵋ ò Dii ua.

¹⁶ Aa gè zè ní kii lá a ku Lua gbé Mᵋizi ikoyā láuwa. Sa'onaᵋ au sī Levii buiᵋwa, ᵋ aa lè sa'okiiwa.

¹⁷ Ké gbé dasideᵋ i gbābᵋ níziε yāao yái ᵋ aai fᵋ Gēamusu sāᵋ kòlokpā Diiεᵋ, ᵋ Levii buiᵋ a kòlokpakpané.

¹⁸ Eflaiū buiᵋ ní Manase buiᵋ ní Isakaa buiᵋ ní Zabulᵋni buiᵋ, an gbé daside i gbābᵋ aziaεᵋ, ᵋ aa Gēamusu sā nᵋᵋ sᵋ, aa bᵋ yá pᵋ kú lápiu kpe. A yái tò Ezekia wabikèné à mè: Dii maa, aà sùuuke

¹⁹ ní gbé pᵋ zèᵋ à Dii a deziᵋ Lua kii wεleᵋ, baa ké i gbābᵋ aziaεᵋ.

²⁰ Ǿ Dii sī ní Ezekiao, à ní tó aafia.

²¹ Isaili pᵋ kú Yelusaleūpiᵋ Kàaso dikpekε e gᵋᵋ sopla ní pᵋna zᵋᵋᵋ, mé Levii buiᵋ ní sa'onaᵋ ᵋ Dii táasile lá gu lé dᵋ ní gbāa pua léu.

²² Ezekia Levii buiᵋ gbà sᵋ mᵋpii, ké aa zikè Diiε ní dᵋao yái.

Wà sáaukpa sa'ò e gᵋᵋ sopla, wà dikpe pᵋpiᵋ sᵋ, wà Dii ní deziᵋ Lua sáaukpa.

²³ Ǿ gbé pᵋ káaaa zèᵋ wà εa dikpekε e gᵋᵋ sopla ᵋ, ᵋ wà εa wa kè ní pᵋnaᵋ ᵋ.

* 30:3 Nao 9.9-11

²⁴ Yudaᵛ kí Ezekia gbéᵛ kámasa kà ní gáaeᵛ òaa sᵛo (1.000) ní sᵛo ní bleᵛ òaa sᵛo lɛɛ sopla (7.000), ᵛ aà ìwaᵛ kpà lᵛ gáae òaa sᵛo (1.000) ní sᵛo ní bleᵛ òaa sᵛo lɛɛ kwi (10.000). Sa'ona pᵛ aa gbábò níziáɛ zibeeziᵛ dasi.

²⁵ Yuda pᵛ káaaᵛ pᵛnakè nípii ní sa'onaᵛ ní Levii buiᵛ ní gbéᵛ pᵛ bᵛ Isaili bùsuuᵛ ní bᵛmᵛ pᵛ kú Isaili bùsuu ní Yuda bùsuᵛo.

²⁶ Wà pᵛnakè Yelusaleᵛ maamaaɛ, asa za Isailiᵛ kí Davidi né Salomᵛo gᵛo, wi dikpeke à kà màao.

²⁷ Sa'onaᵛ ní Levii buiᵛ fèlɛ zè aa samaa'ò gbéᵛnɛ, ᵛ Lua sírínᵛ, asa an wabikea aà lè za musu aà kúkiɛ.

31

¹ Ké wa làa pii, Isaili pᵛ kú weᵛ bᵛlɛ gè Yuda wéleᵛ guu, ᵛ aa táagbe pᵛ wa pèleᵛ wíwi, aa Asetaati lipelɛᵛ zᵛzᵛ, aa guleᵛsí pᵛ wa bᵛò dàai, aa sa'okii pᵛ kú Yuda bùsuuᵛ gbᵛò ní Bèyámɛɛ bùsuᵛo ní Èflaiᵛ bùsuᵛo ní Manase bùsuᵛo pii. Ké aa làa, ᵛ an baade tà a be wéleᵛ.

Ezekia lousisiyá keke

² Ezekia sa'onaᵛ ní Levii buiᵛ kpaalè gā ní gāo, baade ní a zio, ké aa sa pᵛ wí a pᵛ kátɛu à tékū o ní sáaukpasaᵛ, aai zikɛ Dii kpé kpele, aai aà sáaukpa, aai aà táasile.

³ Kí lᵛ pᵛ pᵛ de à kpa bᵛ a àizɛᵛ guu lá gu lé dᵛ sa pᵛ wí a pᵛ kátɛu à tékū obᵛo ũ. lᵛ kpa sa kᵛo obᵛo ũ ní sa oosi pᵛo ní kámabogᵛo pᵛo ní mᵛo dafu pᵛo ní dikpeᵛgᵛo pᵛo, lá a ku Dii ikoyā láuwa.

⁴ A ò Yelusaleᵛdeᵛnɛ aa sa'onaᵛ ní Levii buiᵛ asea kpámá, * ké aa e mɛkpa Dii ikoyāwa yái.

⁵ Ké yápi lígua gᵛo, Isailiᵛ ní pᵛ káauᵛ kpà sᵛᵛsᵛᵛ, pᵛwɛna ní vɛɛo ní nísio ní zᵛ'io ní ní buapᵛo pii. Aa mᵛò ní ní pᵛ kwideᵛo pii à kè zài.

⁶ Isailiᵛ ní Yuda pᵛ kú Yuda wéleᵛ guuᵛ mᵛò ní zᵛ kwideᵛo lᵛ ní ní sᵛ kwideᵛo ní pᵛ pᵛ aale kpà Dii ní Luawaᵛ kwideᵛo, aa kàlɛ zéze.

⁷ Aa nà a káaaa zézeᵛwa mᵛo àaᵛde guu, ᵛ aa a mᵛde mᵛo soplade guu.

⁸ Ké Ezekia ní a ìwaᵛ mᵛò pᵛpiᵛ è káaaa zéze màa, aa Dii sáaukpà mé à a gbé Isailiᵛ sáaukpà lᵛ.

⁹ Ezekia yálàla sa'onaᵛ ní Levii buiᵛwa pᵛpiᵛ musu,

¹⁰ ᵛ sa'onkia Azalia, Zadoki bui wèwà à mè: Za gᵛo pᵛ gbéᵛ nà mᵛo Dii ua ní ní gbaᵛwa, wa pᵛblè wa ká, à fè. Báaa pᵛ Dii dà a gbéᵛgu mé tò pᵛpiᵛ fè kálɛa màa.

¹¹ ᵛ Ezekia mè, wà Dii kpé làasiᵛo keke, ᵛ wa kèkɛ.

¹² ᵛ aa mᵛò ní gbapiᵛo ní pᵛ kwidepiᵛo ní pᵛ pᵛ wa kpà Diiwapiᵛo ní náaio. Levii bui Kᵛnania mé pᵛpiᵛo gbèzᵛo ũ, mé aà dāuna Simeí mé aà plaade ũ.

¹³ Kí Ezekia ní Dii kpé gbèzᵛo Azaliao mé gbéᵛ beeᵛ dīlɛ Kᵛnania ní Simeio dᵛnlɛdeᵛ ũ:

Yeielí, Azazia, Naata, Asaeli,

Yelimᵛ, Yozaba, Elieli,

Isemakia, Maatu ní Benaiao.

¹⁴ Pᵛ pᵛ wà Lua gbàᵛ zí de Gukpe Bᵛlɛ dᵛana Levii bui Imena né Kole yá ũɛ. ᵛme lᵛ gba pᵛ wa dà Diiᵛo ní sa pᵛ wa òwàᵛo pᵛ kpaalené.

¹⁵ Edeni, Miamɛ, Yesua, Semaia, Amalia ní Sekaniao mé aaiᵛo dᵛaàlɛ ní náaio sa'ona wéleᵛ guu. Aa kpaalè ní gbéᵛnɛ gā ní gāo néfɛnɛn gbèzᵛo.

¹⁶ Bee gbɛa aa kpaalè gᵛɛ pᵛ kà wè àaᵛ ge aa dea an tᵛo kú taalauᵛnɛ, gbéᵛ pᵛ aa gè Dii ua lá gu lé dᵛ yákekei gā ní gāoᵛ baade ní a zio.

* 31:4 Nao 18.12-13, 21

17 Aa kpaalè sa'ona pò an tó kú taalau daedaενε ní Levii bui pò kà wè bao ge aa deao gã ní gão baade ní a zío.

18 Aa ní nεεε ní ní nεgεεε ní ní nenεεε tó dàlau píi, ké aa nízia kpà Luawa ní náaio yáí.

19 Aalona bui sa'ona pò kú ní wéle bualoũ ge wéle pále bualoũ sō, wà gbéε díle aa gé sa'on gōe píie ní a aseao ní Levii pò wà ní tó dàlau.

20 Yá pò Ezekia kè Yuda bùsu píi guun we. A yáεde náaide pò Dii a Lua yei kè.

21 Zi pò à òkpàwà Dii kpé yá musu ge aà ikoyā ge aà yādileao yáí, à a Lua kíi wéleε ní nòsemendoo, ò yá pò a kèò bò maa píi.

32

Asilio kia viadadaa Yelusaleũdezi (2Kia 18.13-37, Isa 36.1-22)

1 Ezekia yápio kea ní náaio gbea Asilio kí Senakelibu lèle Yuda bùsuwa, à koezò a wéle bíidezi, à mè á gbooe, wélepio i gō a pò ũ.

2 Ké Ezekia è Senakelibu mò mé à mipè Yelusaleũwa ní zío,

3 à lekpaafi ní a ìwaε ní a zīgō lá wa ke wà nibona pò kú bíi kpe tata, ò aa d̀aàle.

4 Gbéε káaa dasidasi, ò aa nibonaε ní íze pò pà buaolao tàta píi aa mè: Tó Asilio kía mò, a í e la zōo.

5 Ezekia áiakè à bíi pò gbòo kèke píi, ò à gugwakii lesio b̀wà. A bíibò bíizi lo mé à Davidi wéle gu pò wa kakaε gbáa káfi. A gōkebō ní s̀ngbaεε p̀i dasidasi.

6 A gbéε díledile zīgō gbēzōo ũ, ò à ní káaaazi wéle b̀le kpeele, ò à ní gbá sō à mè:

7 A s̀dile, í wō ke. Asu to via á kũo. Asu bílike Asilio kía ní a zīgō dasio yáwao, asa gbáa pò kúwanε de ní p̀a.

8 Gbēnazina gbáa ò aa ví, wápio sō, Dii wá Lua kúwanε. A d̀wále, i zikawēε. O Yudaε kí Ezekia yápi gbéε gbà sō.

9 Bee gbea Asilio kí Senakelibu ní a zīgō koezò Lakisizi píi, aa ku we, ò à a ìwaεε z̀i Yudaε kí Ezekiawa Yelusaleũ, aa òè ní Yuda pò kú we:

10 Yá pò Asilio kí Senakelibu òn ke: A gbé pò ma á kaka Yelusaleũ, bó ále a náaike màai?

11 Ké Ezekia mè Dii á Lua a á b̀ ma ozi, á d̀ ále á s̀sá noa? A ga ní nεao ní imion we.

12 Ezekia i Diipi gulesio ní aà gbagbakii gbòo lé? A ò Yelusaleũdeεε ní Yudaε pii aa m̀ kúle gbagbakii m̀endo aε, aai sa'owà.

13 A yá pò ma Senakelibu ní ma maeε wá kè bui pò kú bùsu páleuεε d̀o lé? Buipio táaε f̀ gimeε mà ní bùsu símáε?

14 Bui pò ma mae ní kaaleε píi, an kpele táa mé f̀ g̀è ní a gbéoi? Kpelewa á dii a f̀ á b̀ ma ozi?

15 Asu to Ezekia ònkéé lo fá! Asu to aà á s̀sá màao. Asu à aà yá sio, asa buie ge bùsue táa i f̀ a gbéε b̀ ma ozi ge ma maeε ozi, belenke á dii. Aa f̀ á b̀ ma ozi.

16 Senakelibu ìwapio èa d̀ε ní Dii Luao ní aà z̀blena Ezekiao lo.

17 O à laké a kpàsàè, à Dii Isailio Lua s̀sō a guu à mè: Lá buie táaε i f̀ ní gbéε b̀ ma ozi, màa Ezekia Lua a f̀ a gbéε b̀ ma ozi.

18 O ìwapio lé gbáa z̀ Yelusaleũ gbé pò kú bíiwaεzi ní Ebelu yáó, ké iwāa e ká ní p̀a, sō i k̀ngu yáí, aai gbasa ní wéle sí.

19 Aa Yelusaleũ Lua díle lán buio táaεwaε, dii pò gbēnazina mé ní képio.

20 Kí Ezekia ní ànabi Isaia, Amọ̀zu néo wabikè yápi musu aa wiilè Luawa.

21 Ǿ Dii malaikae zì à gè zìgɔ̀o ní ní badeo ní ní doanaa pọ́ kú Asilio kía bọ̀ouo tọ̀bzo. Ǿ Asilio kía ẹ̀a tà a bọ̀suu, aà gẹe gò kpa a wéi. Ké à gè a táa kpeu, ɔ̀ aà nẹe aà dè we ní fẹ̀ndao.

22 Dii Ezekia ní Yelusaleũde ọ̀ bọ̀ Asilio kía Senakelibu ọ̀zì ní gbépiio, à ọ̀liarzi gupiiu.

23 Ǿ wà mọ̀ dasidasi wà Dii gbà pọ́ Yelusaleũ, wà pọ́ beedeo kpa Yuda ọ̀ kí Ezekiawa. Za gọ̀ bee bui píi zọ̀ke dè.

Ezekia gyàkea

(2Kia 20.1-3, 12-21, Isa 38.1-8, 39.1-8)

24 A gbẹa Ezekia gyàkè à kà gaa. Ké à wabikè Diiwa, ɔ̀ Dii síaàno, à dabudabukè a seela ũ.

25 N beeo Ezekia azia sè lesi, i maa pọ́ Dii kèe fiabo, ɔ̀ Dii fè Yelusaleũde ní Yuda ọ̀zi píi.

26 Ǿ Ezekia azia bọ̀sa ní Yelusaleũde píi, ɔ̀ Dii i pọ̀kumabọ̀bọ̀má Ezekia pi gọ̀o.

27 Ezekia àizee ní gawio ví maamaae. A làasio bọ̀bo à a ánuusu kàkau ní a vuao ní a gbè beedeo ní a tulaleti gınanao ní a sẹngbao ní pọ́ ọ̀de bui píio.

28 A blewekakii bọ̀bo, ɔ̀ à pọ̀wena kàkau ní vẹe ní nísio. A kpeo dọ̀do a zù bui dodoaone, à kaa dàda pọ́ kelenane.

29 A kpasa kàle, ɔ̀ à sã ní zuo lulu dasidasi a kàfi, asa Lua àizee pisiè zọ̀zọ̀e.

30 Ezekia mé Giõ nibona musu tà, ɔ̀ à a í gbàe zíle Davidi wéle be'ae oi. Yá pọ́ a kè píi bọ̀ maa.

31 Ké Babeli kía gbé zì dabudabu pọ́ kè aà bọ̀su gbaiwà, Lua aà tò a laaiwa, ké à aà le à gwa, í yá pọ́ kú aà sọ̀ dọ̀.

32 Ezekia yá kınıo ní yá pọ́ a kè Luae ku ànabi Isaia, Amọ̀zu né wépungu pọ́ a è taalau ní Yuda kía ní Isaili kía láo.

33 A gà, ɔ̀ wà aà mia kpàkọ̀i ní Davidi buio sísi musu. Ké à gà, Yelusaleũde ní Yuda ọ̀ píi aà ge kpelà, ɔ̀ aà né Manase zòle aà gbeyu.

33

Yuda ọ̀ kí Manase

(2Kia 21.1-18)

1 Manase wè kuaplade guu ɔ̀ à kpalablè, à zòle báawa Yelusaleũ wè bàa sọ̀saie.

2 A yá pọ́ Dii yeio kè à zè ní bui pọ́ Dii ní yá Isailio ọ̀ yàbèkeeo.*

3 A ẹ̀a gule sí pọ́ a mae Ezekia dàaio bọ̀bo ní Baali gbagbakii. A Asetaati lío pèlepèle, à kùle luabe pọ̀one, à zòblèné.

4 A sa'okii bọ̀ Dii kpeu Yelusaleũ, gu pọ́ Dii mè á tó a kuwà gọ̀piipi.†

5 A luabe pọ̀ gbagbakii bọ̀ Dii uao guu píi.

6 A sa pọ́ wí a pọ́ káteu à tékú ọ̀ ní a nẹgẹe Beninoũ guzulèu, à pọ̀ dà gbéwa, à māsọ̀ kè, à gbé kòlekè, à yàgbèa gèsisinaowa ní welendeo, à yá pọ́ Dii yeio kè maamaa, ɔ̀ à aà pọ̀ fèlè.

7 A táa pọ́ a à dīle Dii kpeu, gu pọ́ Dii ọ̀ Davidie ní aà né Salomoo a tó a kuwà gọ̀pii, asa Isaili wéle guu píi Yelusaleũ ɔ̀ a sè.

8 A mè tó Isailio yá pọ́ á dīlèné kú píi, aale a ọ̀tondọ̀kii gwa, mé aa zè ní a ikoyá ní yá'one pọ́ a zòblena Mozi kpámáọ píi, á ní bọ̀le bọ̀su pọ́ á kpà ní deziwawo.‡

* 33:2 Zel 15.4 † 33:4 2Sam 7.13 ‡ 33:8 1Kia 9.3-5

⁹ N beeo Manase Yelusaleũde sãã ní Yuda p̄í, ẽ aa yãvãikè de bui p̄ó Dii ní kaale ní deziõneola.

¹⁰ Dii yã'ò Manase ní aà gbé, kási aai swáseio.

¹¹ Ǿ Dii mò ní Asilio kía zīgõ dɔanao, aa aà kù wà bakàè a níu wà mɔgotē gala kpàè, ẽ wà tãaãno Babeli.

¹² Aà yooyeapi guu à awakpà Dii a Luae, à azia bùsa a deziõ Luapie maamaa.

¹³ Ké à wabikè Diiwa, ẽ Dii siaãno, à aà awa s̄í à èa aà kpà kpalau Yelusaleũ. Manase d̄õ sa ké Dii á Luae.

¹⁴ Bee gbɛa à Davidi wéle bíi p̄ó wa bò bíizi kèke za Giõ nibona p̄ó kú guzulɛu be'ae oi e à gè p̄èd̄ Kp̄ò Bolewa. A bíipi bò lía Ofeli s̄is̄i, mé a les̄i de a káaua. Ǿ à zīgõ dɔanao ðiledile Yuda bùsu wéle bíideõ guu p̄í.

¹⁵ A dii z̄iloõ ní tãa p̄ó a p̄io bòle Dii kp̄éu, à sa'okii p̄ó a bò Dii kp̄é s̄is̄iwa ní wéle euoõ gbòo a kòle bíi kpe.

¹⁶ A Dii gbagbakii kèke, ẽ à sa'òwà ní légbã fiaboboo ní sáaukpasao. A ò Yudaõne aa zoble Dii Isailio Luae.

¹⁷ Gbéõ ḡí lé sa'o gulesiowa, ãma Dii ní Lua aale owà.

¹⁸ Manase yá k̄iniõ ní wabi p̄ó a kè a Luawao ní yá p̄ó gu'enaõ òè ní Dii Isailio Lua t̄ooõ aa ku Isaili kíaõ ladau.

¹⁹ Wabi p̄ó a kè ní lá Dii siaãno ku gu'enaõ taalau s̄anu ní duuna p̄ó a kè à bò Dii kpe e àõ gé azia busaio. Gu p̄ó à gulesiõ bòuõ ku lápi guu lo ní gu p̄ó à Asetaati lí ní tãa p̄aleõ p̄elep̄eõ.

²⁰ Ké à gà, wà aà v̄i a be, ẽ aà né Amõ z̄õle aà gb̄eu.

Yudaõ kí Amõ (2Kia 21.19-26)

²¹ Amõ wè bao ní plaode guu ẽ à kpalablè, à z̄õle báawa Yelusaleũ wè plaɛ.

²² A yá p̄ó Dii yeio kè lá a mae Manase kèwae. A sa'ò tãa p̄ó a mae p̄ipiowa p̄í, à zoblèné.

²³ Kási i azia busa Diié lá a mae kèwao, a tò a tãaeõ dède.

²⁴ Ǿ aà iwao lekpaããzi aa aà dè a be.

²⁵ Ǿ Yudaõ gbé p̄ó lekpaããzipio dède p̄í, aa Amõpi né Yosia kpà kía ù aà gb̄eu.

34

Yudaõ kí Yosia (2Kia 22.1-20, 23.4-20)

¹ Yosia wè swaaõde guu ẽ à kpalablè, à z̄õle báawa* Yelusaleũ wè baakwi ní m̄endoõ.

² A yá p̄ó Dii yei kè à a dezi Davidi òlesè p̄í, i p̄ãale ɔplaii ge z̄eio.

³ Aà kpalablea wè swaaõde guu, ḡoo p̄ó a de èwaasona ù ẽ à nà a dezi Davidi Lua k̄ii w̄eɛɛawa. A wè kueplade guu ẽ à nà gbãbã Yelusaleũewa ní Yuda bùsuo p̄í. A gulesi p̄ó wa bò d̄aaí, à Asetaati lip̄eõ z̄õz̄õ, à tãa p̄ó wa àõ ní p̄ó p̄ó wa k̄asao s̄èle.

⁴ Wà Baali gbagbakiiõ gbòo aà wáa, ẽ a tò wà tulaletikateakii p̄ó kú gbagbakiiõ musu z̄õz̄õ. A Asetaati lip̄eõ ní tãa p̄ó wa àõ ní p̄ó p̄ó wa k̄asao w̄iwi, ẽ à a tibò a fãfã táapio gbãgbanaõ miaõwa.

⁵ A táapio sa'onao wáõ kpàsa ní sa'okiiowa.† M̄aa à gbãbò Yelusaleũ ní Yuda bùsuo.

* 34:1 Zel 3.6 † 34:5 1Kia 13.2

6-7 A sa'okíio ní Asetaati lipelɛɔ gbòo Manase buio wéleɔ guu ní Eflaiũ buio pɔɔ ní Simeɔ buio pɔɔ e à gè pè Nefatali buio pɔɔ ní a bezia pɔ liaiɔwa. A táaɔ gbègbè à a tibò, à tulaletikateakíio gbòo Isaili bùsu gupiiu, ɔ à èa tà Yelusaleũ.

8 Aà kpalablea wè bao plasaide guu, gɔɔ pɔ àle gbābo Yelusaleũe ní Yuda bùsuo, à Asalia né Safana ní wéle kí Maaseao ní kpàwakena Yoa, Yoaza néo gbàe Dii a Lua kpé kekei.

9-10 ɔa pɔ wà m̀ò Lua ua, Levii bui bíibòledɔanao sɔ ɔ aa gèd sa'onkia Ilikia kí, ɔ ampíi aa gè nà gbé pɔ wà ní díle Dii kpé zɔ gbèzɔɔ ùɔne ní ɔzi. Manase buio ní Eflaiũ buio ní Isaili kɔnao píi ní Yudaɔ píi ní Bèyāmee buio ní Yelusaleũdeɔ mé ɔapi kpà. ɔ Dii kpé zɔ gbèzɔɔpio flabòd zíkɛnaɔne wà Dii kpé keke wà a gbāa káfi.

11 Aa ɔa kpà kpebonaɔwa wà gbè āaɔ luò. Aa kpà lí'ānaɔwa lɔ wà kpele lío ní zaɔ luò, wi kpé pɔ Yuda kíaɔ tò we yāaaɔ kekeò.

12 Gbépio zíkè ní náaio. Gbé pɔ wà ní díle aa wetè zipizion ke: Levii né Melali buio Yaata ní Obadiāo ní Levii né Keata buio Zakali ní Mesulaũo. Levii buio pɔɔbɔnao lea dɔ mípiie.

13 Aame aa asosenaɔ gbèzɔɔ ù, aa wetè zíkɛnaɔzi zéze. Levii buieɔ mé tɔdɔbɔnao ní lakɛnao ní bíibòledɔanao ù.

Yosia bɔa ikoyā lāwa
(2Kia 22.8-23.3)

14 Gɔɔ pɔ wàle bɔ Dii kpéu ní ɔa pɔ wà gèuo, sa'onkia Ilikia b̀ò ikoyā pɔ Dii ò Mɔizie taalawa.

15 ɔ Ilikia ò lakɛna Safanae a ikoyā lá è Dii kpéu, ɔ a kpàwà.

16 Safana gèd kí kíi, à yá dāu a siuè à mè: N iwaɔ lé zɔ pɔ ní nāné ní ɔzipi ke píi.

17 Aa ɔa pɔ kú Dii kpéu nà zíkɛnaɔ gbèzɔɔɔne ní ɔzi ní zipikenaɔ.

18 ɔ à èa òè sa'onkia Ilikia lá kpàwa, ɔ à a kyokè kíe.

19 Ké kí ikoyā lápi yāmà, à a ulada ga kè.

20 ɔ a ò sa'ona Ilikiae ní Safana né Aikaũo ní Mika né Abedɔo ní lakɛna Safanao ní a iwa Asaiao à mè:

21 A ge Dii laimee ní Isaili kɔnao ní Yudaɔ taala pɔ wa bɔwàe bee yá musu. Dii pɔkūmabɔbɔwà à kè zai, asa wá deziɔ Dii yá kūao, aai yá pɔ kú taalae bee guu ma aa zíkèwàò.

22 ɔ sa'ona Ilikia ní gbé pɔ kí ní zɔ sānuɔ gè yā'ò nɔe ānabi Uledae. Nɔepi ku Yelusaleũ fáani plaade guue, aà zá tón Saluũ, Tikeva né, Halasa tũnae. Gɔepiá Dii kpé pɔkasaɔ ùlenae.

23 Dii Isailio Lua yā'ò nɔepie à mè: A ge o gbé pɔ á zɔae,

24 ma Dii ma mè, má yáya gue beewa ní gbé pɔ kú a guuɔ, láai yá pɔ kú taala pɔ wà a kyokè Yudaɔ kíaepio píi.

25 Má pɔkūmabɔbɔ gue beewa, ma pɔkūmapi a kpáleo, asa aa pākpāmazi aa gè sa'ò dii pāleoɔwa, aa ma pɔ fèlemee táa pɔ aa kèpio yá musue.

26 A ge o Yudaɔ kía pɔ á zɔ ma laie, yá pɔ a màpi musu, ma Dii Isailio Lua ma mè,

27 yá pɔ má ò gue bee ní gbé pɔ kú a guuɔ musu, lá à swāsèi à a ulada ga kè à ɔlò, má mà. Ma Dii máme má ò.

28 Má tó aà ánuatoe, wi aà ví nie guu. Aà wé a si yá pɔ má yía gue bee ní gbé pɔ kú a guuɔwaleo. ɔ zinapio èa tà kíwa ní yápio.

29 Kí Yelusaleũ gbèzɔɔ ní Yudaɔ sɔsi, ɔ aa kàaaaàzi píi.

30 A gèrínɔ Dii ua ní sa'onao ní Levii buio ní Yelusaleũdeɔ ní Yudaɔ píi, néfēnen gbèzɔɔ, ɔ a tò wà Dii bàakuaínɔ taala pɔ wa è aà kpéu kyokè píi ní wáa.

³¹ Kí zea a m̀pɛɛ sae, ɔ̀ à èa zè ní Dii bàakuarínɔ̀ yādileaɔ̀. A mè á té Diizi, iɔ̀ aà yādileaɔ̀ ní aà yādanɛo k̄ua, iɔ̀ aà ɔ̀tonɔ̀k̄ii gwa ní ǹsemendoo ní a p̄eão píi, iɔ̀ Dii bàakuarínɔ̀ yá p̄ó kú lápi guu ma.

³² ɔ̀ a tò Yelusaleũdeɔ̀ ní B̄eyāmeɛ buiɔ̀ f̄ɛɛ zè nípii, ɔ̀ aa zè ní ní deziɔ̀ Lua bàakuarínɔ̀ yáo.

³³ Yosia t̄aa n̄aa Isaili bùsu gupiiu a k̀ɔ̀ɛ, a tò gb̄é p̄ó kú Isaili bùsuuɔ̀ zɔ̀bl̄e Dii ní Luaɛ nípii. Yosia gɔ̀ɔ̀ aa t̄e Dii ní deziɔ̀ Luazi, aai p̄aaleɛo.

35

Yosia Ḡeamusu dikpek̄ea

(2K̄ia 23.21-23)

¹ Yosia Ḡeamusu dikpek̄è Diiɛ Yelusaleũ, ɔ̀ wà Ḡeamusu sa'obɔ̀ɔ̀ k̀ɔ̀lokpakpa m̄ɔ̀ s̄ɛia gɔ̀ɔ̀ ḡeɔ̀ m̀endosaidezi.

² A sa'onaò dàziu, à ní gba s̄ɔ̀ Dii kp̄é z̄i p̄ó aa ke yá musu.

³ A ò Levii bui p̄ó wà ní kp̄á Diiwa, aai yādada Isailiɔ̀n̄eɔ̀n̄e: A Lua kpagolo dile kp̄é p̄ó Isailiɔ̀ kí Davidi né Salomɔ̀ɔ̀ d̄u, ásu da á ḡau ɔ̀o. Ali zɔ̀ble Dii á Luaɛ ní a gb̄é Isailiɔ̀.

⁴ A baade s̄ouke ḡā ní ḡāo á deziɔ̀ uawa, lá Isailiɔ̀ kí Davidi ní aà né Salomɔ̀ɔ̀ d̄alauwa.

⁵ Aɔ̀ s̄ia Dii ua, á gb̄eɛo iɔ̀ kú ní á gb̄é Isailiɔ̀ ḡā ní ḡāo,

⁶ í ní Ḡeamusu sa'obɔ̀ɔ̀ k̀ɔ̀lokpakpané. A gb̄ābɔ̀ áz̄iaɛ, í s̄āpiɔ̀ keke á gb̄éɔ̀n̄e, ké aa e ke lá Dii dà M̄oziɛ a òwa.

⁷ Yosia az̄ia s̄āo ní a bleɔ̀ kp̄á gb̄é p̄ó kú weɔ̀wa Ḡeamusu sa'obɔ̀ɔ̀ ũ ãaasɔ̀ɔ̀o l̄eɛ baakwi (30.000) ní zuɔ̀ ãaa ḡeɔ̀ (3.000).

⁸ Aà íwaɔ̀ gb̄éɔ̀ gb̄á p̄ó ní sa'onaò ní Levii buiɔ̀ s̄ɔ̀. Lua ua d̄oanaò Ilikia ní Zakalio ní Yeielio sa'onaò gb̄á Ḡeamusu sa'obɔ̀ɔ̀ ãaa kue'aaɔ̀ (2.600) ní zuɔ̀ ãaa do ní basɔ̀o (300).

⁹ K̄onania ní Semaiao ní a d̄āuna Netanelio ní Asabiao ní Yeielio ní Yozabao mé Levii bui k̄iaɔ̀ ũ. Aa Levii buiɔ̀ gb̄á Ḡeamusu sa'obɔ̀ɔ̀ ãaasɔ̀ɔ̀o l̄eɛ s̄o (5.000) ní zuɔ̀ ãaa pla ní basɔ̀o (500).

¹⁰ ɔ̀ wà Lua gbagbazi s̄oukè, sa'onaò s̄ia ní zek̄ii, mé Levii bui k̄iniɔ̀ ku we ḡā ní ḡāo lá kí d̄il̄ewa.

¹¹ Aa Ḡeamusu sa'obɔ̀ɔ̀ k̀ɔ̀lokpakpa, ɔ̀ sa'onaò a au s̄i wa l̄è sa'ok̄iwa. Levii bui p̄ópiɔ̀ báa b̄o,

¹² ɔ̀ aa p̄ó p̄ó w̄i a p̄ó k̄áteu à tékū b̄ò adoa, aa kp̄á ní gb̄é Isailiɔ̀wa ḡā ní ḡāo aa s̄ò Diizi, lá a ku M̄ozi taalauwa. M̄aaɛ ɔ̀ ní zuɔ̀.

¹³ Levii buiɔ̀ Ḡeamusu sa'obɔ̀ɔ̀ kp̄áteɛ lá wa d̄il̄ewa, * ɔ̀ aa z̄unɔ̀ɔ̀ k̄á taɔ̀ ní oɔ̀ ní d̄āaɔ̀ guu, aa a f̄ùukè, ɔ̀ aa ḡèò gb̄éɔ̀n̄e kpakpa.

¹⁴ Bee gb̄ea ɔ̀ aa níziá p̄ó k̄èke ní sa'onaò, asa Aalona bui sa'onapiɔ̀ l̄é sa p̄ó w̄i a p̄ó k̄áteu à tékū ní sa p̄ó w̄i a p̄ó nísi tékūɔ̀ o e gu ḡè s̄iðe.

¹⁵ Asafa bui l̄èsinaɔ̀ kú ní zek̄ii lá Davidi d̄il̄ewa, Asafa buiɔ̀ ní Emani buiɔ̀ ní kí gu'ena Yedutu buiɔ̀. B̄iib̄ɔ̀led̄šana p̄ó kú b̄ɔ̀ɛ ní b̄ɔ̀ɛo aai go ní tíao, an gb̄é Levii buiɔ̀ mé ní p̄ó k̄èkené.

¹⁶ Zibeez̄i wà Dii gb̄agba a z̄éwa, wà Ḡeamusu dikpek̄è, mé wà sa p̄ó w̄i a p̄ó k̄áteu à tékū ò aà gbagbakiwa, lá kí Yosia d̄il̄ewa.

¹⁷ Gɔ̀ɔ̀ bee Isaili p̄ó kú weɔ̀ Ḡeamusu dikpek̄è, ɔ̀ aa K̄aaso dikpek̄è gɔ̀ɔ̀ s̄opla.†

¹⁸ Za ānabi Samuɛli gɔ̀ɔ̀ wi Ḡeamusu dikp̄epi ke à k̄á m̄āao. Isailiɔ̀ k̄iaɛ i dikp̄epi ke lá Yosia k̄èwao. Sa'onaò ku we ní Levii buiɔ̀ ní Yudaɔ̀ píi ní Isaili p̄ó kú weɔ̀ ní Yelusaleũdeɔ̀.

* **35:13** B̄oɔ̀ 12.8 † **35:17** B̄oɔ̀ 12.1-20

19 Wà Gēamusu dikpɛpi kè kí Yosia kpalablea wè bao plasaide guue.

Yosia gaa
(2Kia 23.28-30)

20 Yosia Lua kpé yākekɛa gbɛa píi Egipiɔ́ kí Neko lé gé zíkai Kaakemi, Uflata saɛ, ɔ́ Yosia b̀ò gèwà ní zìo.

21 Neko gbéɔ́ zìwà à mè: Yudaɔ́ kía, bóme wá daaai? I ke míme ɔ́ mále mó zíkainno gbáɔ, ma ibɛɛɔne. Lua mè mà ke kpakpa. Lá a kumanɔ́, rísu kpaèò, ké asu n deo yáí.

22 Kási Yosia i mikēwàò, i yá pò Lua dà Nekoɛ a òe mao, ɔ́ à azía líle, à gèwà ní zìo Megido gusalalau.

23 Ké kázunaɔ́ kí Yosia pà, ɔ́ a ò a ìwaɔne: A ma se tamanɔ́, wà ma wiwíe we.

24 ɔ́ aà ìwapiɔ́ aà b̀ò a s̀go guu wà aà dà a s̀go plaade guu wà tàò Yelusaleũ. A gá, ɔ́ wà aà mia kpàk̀si ní aà deziɔ́. Yelusaleũdeɔ́ ní Yudaɔ́ aà ge ɔ̀lò nípii.

25 ɔ́ Zelemii wēnale dà ní Yosiao. E gbã gōe ní nɔɛo lèsinaɔ́ ì lepi si Yosia yá musue, tó aale wēnale sí. ɔ́ wēnalesia g̀f felekaa ũ Isaili b̀usu, lepiɔ́ ku wēnale taalau.

26-27 Yosia yá k̀ini pò a kè za a daaleawa e a mideawa ku Isaili kíaɔ́ ní Yuda kíaɔ́ ladau ní gbèke pò a kè Diiɛ à zíkè yá pò kú aà ikoyã láuwao.

36

Yudaɔ́ kí Yoaaza
(2Kia 23.31-34)

1 ɔ́ Yudaɔ́ Yosia né Yoaaza kpà kía ũ aà gbɛu Yelusaleũ.

2 Yoaaza wè bao ní àaɔode guu ɔ́ à kpalablèu, à z̀le báawa Yelusaleũ m̀ò àaɔe.

3 ɔ́ Egipiɔ́ kí Neko aà b̀ò kpalau Yelusaleũ, ɔ́ à mè Yuda b̀usudeɔ́ falubɔe ánsusu t̀onu àaɔ́ ní k̀iniɔ́ ní vuao kiloo bla s̀osai.

4 A Yoaaza v̀i Eliakiũ kpà Yelusaleũdeɔ́ ní Yudaɔ́ kía ũ, ɔ́ à aà tó lílèè Yoakiũ. ɔ́ à Eliakiũ dáuna Yoaaza k̀ù tàò Egipi.*

Yudaɔ́ kí Yoakiũ
(2Kia 23.36-24.7)

5 Yoakiũ wè baasode guu ɔ́ à kpalablèu, à z̀le báawa† Yelusaleũ wè kuɛdoe. A yá pò Dii a Lua yeio kè.

6 Babeli kí Nebukanɛza mò lèlèwà, à m̀ogotē gala kpàè à taaàno Babeli.

7 Nebukanɛza Dii kpé p̀oɛ s̀le tàò, a kàle a bɛ Babeli.‡

8 Yoakiũ yá k̀iniɔ́ ku Isaili kíaɔ́ ní Yuda kíaɔ́ ladau ní yãb̀e pò a kèò ní v̀ai pò wa èwàɔ. ɔ́ aà né Yekonia z̀le aà gbɛu.

Yudaɔ́ kí Yekonia ní kí Zedekiao
(2Kia 24.8-20, Zel 52.1-2)

9 Yekonia wè bao plasaide guu ɔ́ à kpalablèu, à z̀le báawa Yelusaleũ m̀ò àaɔ́ ní g̀o kwioe. A yá pò Dii yeio kè.

10 Ké í b̀ò eu, kí Nebukanɛza gbéɔ́ zì, ɔ́ wà aà k̀ù s̀uò Babeli ní Dii kpé pò ɔ̀deɔ. A aà desē Zedekia kpà Yelusaleũdeɔ́ ní Yudaɔ́ kía ũ.

11 Zedekia wè bao ní m̀endoode guu ɔ́ à kpalablèu, à z̀le báawa Yelusaleũ wè kuɛdoe.

12 A yá pò Dii a Lua yeio kè, i azía busa ánabi Zelemii pò Dii yá'òeɛo.

13 Kí Nebukanɛza tò à lɛgb̀e à mè á sí ní Luao a b̀ò aà kpɛo, ɔ́ à b̀ò aà kpɛ. Aà swá gbãak̀ù, à g̀í ɛa sui Dii Isailiɔ́ Luawa f̀iafia.

* 36:4 Zel 22.11-12 † 36:5 Zel 26.1-6 ‡ 36:7 Dan 1.1-2

14 Ǿ sa'on dɔaanaɔ n̄ gbéɔ dɔaanaɔ b̀ Dii yá kpe s̄, aa zè n̄ yāb̄e p̄ buipáleo k̄, aa kpé p̄ Dii d̄le a p̄ ũ gbâlè.

Yelusaleũ dúuz̄sa

(2Kia 25.1-21, Zel 39.1-10, 52.3-11)

15 Dii an deziɔ Lua Ìo ānabiɔ z̄imá m̀ɔm̀ɔ, asa à a gbéɔ wēnagwà n̄ a kpéɔ,

16 ̄ aa Lua z̄inapiɔ k̄ p̄ɔp̄ɔ, aa sakà Luapi yáú. Aa aà ānabipiɔ àlafikiè e aà p̄ ḡè p̄n̄zi, a weea v̄io.

17 Ǿ à Babiloniɔ k̄ia gbàemá, à ḡè l̄lemá. K̄iapi n̄ èwaasoɔ d̄ede n̄ f̄endao Dii ua. Dii i èwaasoɔ n̄ w̄endiaɔ w̄enagwao ge maez̄ɔ ge gb̄e ziɔ, à n̄ náè a ɔz̄le.

18 Ǿ à Dii kpé p̄ɔ s̄le t̄àð Babeli p̄ii, a z̄ɔ n̄ a nénao, n̄ Dii kpé àizeeɔ n̄ k̄i n̄ a ìwaɔ àizeeɔ p̄ii.

19 Ǿ aa tes̄ Lua kpéwa, aa Yelusaleũ bíi gb̀o. Aa tes̄ a ua maaɔwa, aa p̄ b̄eeedeɔ òkp̄a p̄ii.

20 K̄iapi gb̄é p̄ ḡò b̄é, wi n̄ d̄ede n̄ f̄endaoɔ k̄ùk̄ù z̄ɔ ũ api n̄ a néɔ, à t̄árn̄o Babeli e P̄eesiɔ ḡè kpalablèð.

21 Isaili bùsu ìampak̄i è sa. Ké à ḡò da ḡii, a ìampaa e w̄è bààɔk̄wi ḡè p̄àð, lá Dii dà Zelemiie a òwa. §

Kilusi Isailiɔ gbaea

(Eza 1.1-4)

22 P̄eesiɔ k̄i Kilusi kpalablea w̄è séia guu ̄ Dii tekp̄aaàgu, ké yá p̄ a dà Zelemiie a ò e ke yáí. * Ǿ Kilusi kp̄awak̄è a bùsu gup̄iiu, ̄ à gbàsa k̄è láu à mè:

23 Yá p̄ ma P̄eesiɔ k̄i Kilusi má òn ke: Dii Lua Musude tò dúnia kpala p̄ii ḡò ma p̄ ũ, ̄ a d̄ilem̄e mà kp̄ede Yelusaleũ, Yuda bùsuu. † A gb̄é p̄ á de aà gb̄é ũ, à fele à á taananke we, Dii á Lua Ìo k̄úán̄o.

EZALA

Yá pò kú láe bee guuo

Peesio kí Kilusi Yudaò gbà zé aa gé Dii kpé keke doi Yelusaleũ (1). Gbé pò wà tàrínò yāa Babilonio èa lé tá ní be (2). Yá séia pò aa kè an ea sua guu mé Lua gbagbakii keke boa ũ, ké wàli e wàò sa'owà lán yāawa (3). Ama Lua kpé keke dōa yá musu buipāleò ibelesèrínò, ò aa lékpāsākè Peesi gbāadeoné, ké wà e dō tó aa ní gbá zé wà kpépi dō síanae (4-6).

Bee gbēa Peesio kí Aatasasa sa'ona Ezala zì we, ò à lousisiyā vù Yelusaleũ, a tò Yudaò nòselìle aa Lua yá kù òplapla. (7-10).

Ezala lá gbāakpà luanaaikēa yáwae ní kua gbāsisaio. Sa'ona Ezala wóò vī, ò á kōaikè a tò gbéò nòselìle wà gò luayāmanaò ũ. Ezala gōò ò Yudaò kèke wà lousisiyā kù òplapla. Wēò gèè dasi, a gbēa ò wà Yesu Kilisi Ì.

Kilusi Isailio gbēa

¹ Peesio kí Kilusi kpalablea wè séia guu Dii tekpāaagu, ké yá pò a dà Zelemiē a ò e ke yáí.* ò Kilusi kpāwakè a bùsuu píi, ò à gbāsa kè láu à mè:

² Yá pò ma Kilusi, Peesio kía má òn ke: Dii Lua Musude tò dúnia kpala píi gò ma pò ũ, ò a òlēmēē mà kpēdōe Yelusaleũ, Yuda bùsuu.†

³ Gbé pò de aà gbé ũ á guu, Lua kuaànò, i ta Yelusaleũ, Yuda bùsuu, i kpēdō Dii Isailio Lua pò de Dii ũ Yelusaleũe we.

⁴ An gbé pò gòpio saedeò dōrle ní ánusuo ní vuaò ní àizeeò ní pōtuòò ní Lua kpé pò aale gé doi Yelusaleũ gbaò.

⁵ ò Yudaò ní Bēyāmēe buio uabeleò ní sa'onaoò ní Levii buio ní gbé pò Lua tekpānguò fēle lé gé Dii kpé doi Yelusaleũ.

⁶ An saedeò òdāmá, aa ní gbá ánusuo pòò ní vua pòò ní àizeeò ní pōtuòò ní pò òdeò ní Dii kpé gbaò píi.

⁷ ò Peesio kí Kilusi bò ní Dii kpé pò pò Nebukanēza sèle yāa Yelusaleũ a kàle a táa kpéuò.

⁸ A ò a ò'ulēna Miledae aà pòpio nao aà kpa Yudaò kí Sesebazaawa, ò a kè màa.

⁹ Pòpio dasin ke: Vua ta baakwi, ánusuo ta òaa sòò, tapelenti baakwi mēndosai,

¹⁰ vua imibò baakwi, ánusuo imibò òaa pla ní kwio, ta buipāle òaa sòò.

¹¹ Vua ní ánusuo tao fēle píi òaasòsòò lēe sòò ní òaa plao (5.400). Ké zìzòpio bòle Babeli aa sù Yelusaleũ, ò Sesebazaa mò ní pòpio píi.

2

Zìzò pò sùò

¹ Babeli kí Nebukanēza Isailio kùkù zìzòò ũ yāa, à tàrínò Babeli, ò an gbēeò bò zìzòkēpiu aa sù Yelusaleũ, Yuda bùsuo sa, ò baade tà a be wéleu.

² An dōanaon ke: Zolobabeli, Yesua, Nēemii, Selaia, Leelaia, Maadose, Bilisā, Misipaa, Bigivai, Leuũ ní Baanao. Isaili gōe pò sùò dasilen ke:

³ Palsi buio gbēon òaasòsòò lēe pla ní baswaaòkwi ní plao (2.172).

⁴ Sefatia buio gbēon òaa do ní baswaaòkwi ní plao (372).

⁵ Ala buio gbēon òaa àaò ní baswaaòkwi ní sòòò (775).

* 1:1 Zel 25.11, 29.10 † 1:2 Isa 44.28

⁶ Paata Mɔabu bui pɔ de Yesua n̄ Yoabuo bui ɔ gbɛɔn ɔaasɔɔo lɛɛ pla n̄ ɔa s̄iɔ n̄ kueplao (2.812).

⁷ Elaũ bui gbɛɔn ɔa soolo n̄ blakwi n̄ s̄iɔ (1.254).

⁸ Zatu bui gbɛɔn ɔa s̄iɔ n̄ basoplasɔo (945).

⁹ Zakai bui gbɛɔn ɔa ɔa n̄ baswaaɔo (760).

¹⁰ Bani bui gbɛɔn ɔa ɔa n̄ bla n̄ plao (642).

¹¹ Bebai bui gbɛɔn ɔa ɔa n̄ bao n̄ ɔaɔo (623).

¹² Azegada bui gbɛɔn ɔa soolo n̄ bao n̄ plao (1.222).

¹³ Adonikaũ bui gbɛɔn ɔa ɔa n̄ baaɔɔo n̄ m̄ndoo (666).

¹⁴ Bigivai bui gbɛɔn ɔaasɔɔo lɛɛ pla n̄ baa s̄iɔsaio (2.056).

¹⁵ Adini bui gbɛɔn ɔa pla n̄ blakwi n̄ s̄iɔ (454).

¹⁶ Atee bui gbɛɔn baso plasai (98).

¹⁷ Bezai bui gbɛɔn ɔa do n̄ basoolo n̄ ɔaɔo (323).

¹⁸ Yola bui gbɛɔn basoɔkwi n̄ plao (112).

¹⁹ Asuũ bui gbɛɔn ɔa do n̄ bao n̄ ɔaɔo (223).

²⁰ Gibaa bui gbɛɔn baso sɔosai (95).

²¹ Betelɛũdeɔ gbɛɔn basoolo n̄ ɔaɔo (123).

²² Netofadeɔ gbɛɔn baa s̄iɔsai (56).

²³ Anatodeɔ gbɛɔn basoolosɔo n̄ ɔaɔo (128).

²⁴ Azemavedeɔ gbɛɔn bla n̄ plao (42).

²⁵ Kiliyaaliũdeɔ n̄ Kefiladeɔ n̄ Beelodeɔ gbɛɔn ɔa ɔa n̄ basopla n̄ ɔaɔo (743).

²⁶ Lamadeɔ n̄ Gebadeɔ gbɛɔn ɔa ɔa n̄ bao n̄ m̄ndoo (621).

²⁷ Mimasadeɔ gbɛɔn basoolo n̄ plao (122).

²⁸ Betelideɔ n̄ Aideɔ gbɛɔn ɔa do n̄ bao n̄ ɔaɔo (223).

²⁹ Nebodeɔ gbɛɔn blakwi n̄ plao (52).

³⁰ Magbicideɔ gbɛɔn baswaaɔ s̄iɔsai (156).

³¹ Elaũ p̄ale bui gbɛɔn ɔa soolo n̄ blakwi n̄ s̄iɔ (1.254).

³² Aliũ bui gbɛɔn ɔa do n̄ basooloo (320).

³³ Lodideɔ n̄ Adidadeɔ n̄ Onodeɔ gbɛɔn ɔa ɔa n̄ basoolosɔo (725).

³⁴ Yelikodeɔ gbɛɔn ɔa do n̄ basoplasɔo (345).

³⁵ Senadeɔ gbɛɔn ɔaasɔɔo lɛɛ ɔa n̄ ɔa ɔa n̄ baakwio (3.630).

³⁶ Sa'ona bui pɔ s̄ɔn ke: Yesua bui Yedaia bui gbɛɔn ɔa s̄iɔ n̄ baswaaɔkwi n̄ ɔaɔo (973).

³⁷ Imɛɛ bui gbɛɔn ɔa sɔo n̄ blakwi n̄ plao (1.052).

³⁸ Pasuu bui gbɛɔn ɔa soolo n̄ blasɔo n̄ plao (1.247).

³⁹ Aliũ bui gbɛɔn ɔa sɔo n̄ ḡɛo n̄ plao (1.017).

⁴⁰ Levii bui pɔ s̄ɔn ke: Odavia bui Yesua n̄ Kamielio bui gbɛɔn baaɔkwi n̄ s̄iɔ (74).

⁴¹ Asafa bui l̄sinaɔ gbɛɔn basoolosɔo n̄ ɔaɔo (128).

⁴² B̄ibɔled̄ana pɔ de Saluũ n̄ Ateeo n̄ Talemɔo n̄ Akubuo n̄ Atitao n̄ Sobaio bui ɔ gbɛɔn basopla m̄ndosai (139).

⁴³ Gb̄ɛɛ beeɔ bui m̄ Lua ua z̄kenao ũ: Ziha, Asufa, Tabao,

⁴⁴ Kelosi, Siao, Padoni,

⁴⁵ Lebana, Agaba, Akubu,

⁴⁶ Agabu, Salemai, Anana,

⁴⁷ Gideli, Gaaa, Leaia,

⁴⁸ Lezini, Nekoda, Gaaũ,

⁴⁹ Uza, Pasea, Besai,

⁵⁰ Asena, M̄uniũ, N̄fusiũ,

⁵¹ Babuku, Akufa, Aluu,

- 52 Bazelu, Meida, Aasa,
 53 Baakosi, Sisela, Tema,
 54 Nezia n Atifao.
 55 Gbéé bee mé Salomoo zòblenao buio ũ: Sotai, Sofele, Peludao,
 56 Yala, Daakõ, Gideli,
 57 Sefatia, Atili, Pokéle Azebaiũ n Amio.
 58 Lua ua zikenapio n Salomoo zòblenapio ka gbëon òaa pla swaaõsai (392).
 59 Gbëe bò Temela n Telaasao n Kelubuo n Adõo n Imeëo, õ aai e n buibokii ònéo, tó Isailion n ũ.
 60 Delaia n Tobiao n Nekodao buioné, mé aa ka gbëon òaa àaõ n blakwi n plao (652).
 61 Sa'ona bui pó de Obaia n Akozio n Baazilaio buio ũ sù lo. Baazilaipi Galada bùsu gbé Baazilai né sè yãa, õ a a ãnsuepi tó sè.
 62 Gbépio n tó wèele buibokii taalau, kási aai bowào, õ wà giné n sa'ozio.
 63 Bùsu dõaana òné, mé i ke sa'ona n yá gwà n Uliũo n Tumiũo* bàasio, aasu sa'oble bleo.
 64 Gbépio pii gbëon òaasõõo lee bla n plao n òaa doo n baswaaõoe (42.360).
 65 An zòblenao gõe n nõeo ku lo gbëon òaasõõo lee sopla n òaa doo n basopla àaõsaio (7.337). Lèsinao gõe n nõeo kúrinõ lo gbëon òaa do.
 66 Aa ś ví mèn òaa àaõ n basopla síiõsaio (736), sõbaona òaa do n blasõoo,
 67 yiongo òaa pla n bla sõosaio (435), zàa'ina òaasõõo lee soolo n òaa àaõo n basooloo (6.720).
 68 Ké aa ka Dii kpé dokii Yelusaleũ, an uabeleeo gbadàda, ké aa e Lua kpé keke dõd a gbeu.
 69 Aa gbadà kpé zì kpagolo guu n gbãa léu, vua kiloo òaa pla n basõoo (500), ánuusu tõnu àaõ n sa'ona ulataoõ basõo.
 70 Sa'onao n Levii buio n lèsinao n bíibledõanao n Lua ua zikenao n gbëpáleeo zòlezõle wéle pó wa kèkenéo guu, õ Isaili kinio zòle n wéleo guu.†

3

Dii gbagbakti boa

- 1 Ké wè mõ soplade ka, Isailio sù zòle n wéleo guu pii. O aa kàaa Yelusaleũ lán gbé mèndowa.
 2 Yozada né Yesua n a sa'on deeõ n Salatieli né Zolobabelio n a gbé Isailio Lua gbagbakti bõ, ké aa sa pó wí a pó káteu à tékũ owà, lá Lua gbé Mõizi ò a ikoyã guuwa.
 3 Baa ké aale víake gbé pó kú bùsupi guuõne, aa gbagbaktiipi bõ a gbeue, õ aa sa pó wí a pó káteu à tékũ ò Diiwa koo n oosio.*
 4 Aa Lákpèdõa dikpekè lá a ku lápi guuwa, aaõ sa pó wí a pó káteu à tékũ o lá gu lé dõ, lá wà a lé òilewa.†
 5 Bee gbea aa sa pó wí o gõõpii ò n mõ dafu póo n dikpe pó Dii òileo póo n gba pó wí mõõõ.‡
 6 Mõ soplade gõõ séia zí õ aa nà Dii gbagbaawa màa, baa ké wi aà kpé dõ yãao.
 7 Aa õa kpà gbè'ánao n li'ánaowa, õ aa pòblea n imiao n nísio kpà Sidõdeõ n Tiideõwa, ké aa seðe lí zõzõ Libã bùsuu, aa yeye geð Zope daa ísíaa, lá Peesio kía Kilusi n gbá zéwa.
 8 An kaa Lua kpé dokii Yelusaleũ wè plaade mõ plaade guu, Salatieli né Zolobabeli n Yozada né Yesuaõ nà zíwa n n gbé kinio, sa'onao n Levii buio n

* 2:63 Bõa 28.30, Iko 33.8 † 2:70 1Lad 9.2-3, Nee 11.1-3 * 3:3 Nao 28.1-8 † 3:4 Nao 29.12-38
 ‡ 3:5 Nao 28.11-29.11

gbé pò b̀ z̀z̀kεu aa s̀ Yelusaleũ p̄ii. Aa Levii bui p̀ kà wè bao ge aa deao d̄ile Dii kpé z̄ipi gbēz̄z̄z̄ ũ.

⁹ Yesua n̄ a buiò nàk̄wa n̄ Kamielio n̄ aà né Odavia buiò, ò aa g̀ z̄ipi gbēz̄z̄z̄ ũ n̄ Enadao n̄ aà buiò. Levii buiòne m̄pii.

¹⁰ Ké Dii kp̄bonao lé kp̄pi ē kp̄ale, sa'onao zεze we sa'on p̄kasaò dadaa, aa n̄ kuuò k̀k̀k̀a, mé Levii né Asafa buiò ku we l̀ n̄ s̄s̄enaò aa Dii táasilè, lá Isailio kí Davidi ò yāawa. §

¹¹ Aa les̄i aa Dii táasilè, aa aà sáaukpà aa mè: Dii maa, aà gbēkεkeεa wá Isailiòne láaa v̄io. O gbépii wii gbāa lè aa Dii táasilè, ké wà Dii kpé ē kp̄ale yái.

¹² Kási sa'on daside n̄ Levii buiò n̄ uabele p̀ zik̀ aa wes̄i kpé káaulè, ké aa kp̄pi ēboa è, aa búbuapèe. Gb̄é dasideò s̄o aale p̄ona wii lè.

¹³ Gb̄e p̄ona wii d̄k̄ε n̄ búbuapèe p̀ wàle péo l̀o, ké baade lé wii gbāa lè yái, mé wà k̄f̄ipi mà z̄à.

4

Ib̄elesa n̄ Dii kp̄bonao

¹ Ké Yudaò n̄ B̄yāmεε buiò ib̄eεò mà z̀z̀z̀ p̀ s̀z̀z̀ lé kpé bo Dii Isailio Luaε,

² aa mò Zolobabeli n̄ uabeleò lè, aa òné: A to wà kpé boánò, asa wi á Lua kí wεεε lááwa s̄ε. Wiò aà gbagbaε za g̀z̀z̀ p̀ Asailio kí Esaad̄ò s̀wanò la.*

³ O Zolobabeli n̄ Yesuaò n̄ Isaili uabele k̄niò òné: Wá Lua kpé boa de á yá ũo. Wá wá p̀ bo Dii Isailio Luaε wát̄ε, lá P̄εsio kí Kilusi d̄ilew̄εw̄εaε.

⁴ O búsupideò lé wεεε Yudaò k̄ade, aale íadamá, ké aasu kp̄pi boo yái.

⁵ Aa f̄iabò kía ledamadeòne za Kilusi g̀z̀z̀ e à gè pè P̄εsio kí Dalusi kpalab-leg̀z̀z̀wa, ò aa ḡiné n̄ yá p̀ aale yáo.

⁶ Aa lak̄e Aasueluε† aà kpalablea daaleg̀z̀z̀, aa gbé p̀ kú Yelusaleũ n̄ Yuda búsuò pii káalakèè.

⁷ Biselaũ n̄ Miledao n̄ Tabeelio n̄ n̄ gbé k̄niò lak̄e P̄εsio kí Aatasasaε l̀o aà kpalableg̀z̀z̀. Aa k̄èè n̄ Sili yáo, ò wà a b̀z̀z̀k̄èè.

⁸ B̀su gbēz̄z̄z̄ Leuũ n̄ a lak̄ena Simesaio lak̄e kí Aatasasaε Yelusaleũ yá musu l̀o aa mè:

⁹ B̀su gbēz̄z̄z̄ Leuũ n̄ a lak̄ena Simesaio n̄ n̄ gbé k̄niò Dinadeò n̄ Afaasatadeò n̄ Taapelideò n̄ Afaasideò n̄ Elékideò n̄ Babelideò n̄ Susade p̀ b̀le Elaũ búsuuò

¹⁰ n̄ gbé p̀ k̄ia z̄z̄z̄ b̄εεεde Asenapa n̄ bóle n̄ búsuu aa n̄ z̄́lez̄́le Samali w̄́leu n̄ Uflata baala gupáleuò,

¹¹ wá Uflata baaladeò n̄ z̀b̄l̄enaò mé lápi k̄ène kí Aatasasa, wa mè:

¹² Kí, ñȳ ò d̄ó ké Yuda p̀ b̀ n̄ k̄i aa s̀z̀z̀z̀ l̀o gè lé Yelusaleũ w̄́le v̄ai p̄s̄ipi k̄ale, aa èa lé a bíibo l̀o, aale a bezia f̄ele.

¹³ Kí, ñȳ ò d̄ó l̀o, tó aa èa w̄́lepi k̄ale aa a bíibò wa làa, aa falub̄one l̀o ge ele'òa ge w̄́'òa, aai n̄ òa p̀ ni si k̄és̄a.

¹⁴ Tia kéwa kí, lá míme n̄ wá ũ, i k̄ũ wà n̄ kpe eo. A yái wa l̄aε bee kp̄s̄aine ké wà yápi onε.

¹⁵ Wεεε n̄ deziò l̄aò guu n̄ gwa, ní e d̄ó lá w̄́lepipeò swá gbāa, aa íadà kíaòwa n̄ búsu gbāadeò. Za zi w̄́lepipeò yákele k̄è z̄ai. Bee yá mé tó wà w̄́lepi dúuz̄z̄i.

¹⁶ Kí, wále onε, tó wà èa w̄́lepi f̄ele, wà èa a bíibò wa làa, ñȳz̄z̄ p̄e v̄i Uflata baala l̀o.

§ 3:10 1Lad 25.1 * 4:2 2Kia 17.24-41 † 4:6 Esi 1.1

17 Bee gbɛa kía lá kpàsáné à mè: Bùsu gbɛzɔ Leuũ ní a lakēna Simesaio ní á gbé k̄ini pó kú Samali ní Uflata baaleɔ, ma fɔkpàwá.

18 Lá pó á kpàsámɛɛ, wà a kyokè wà a bɔlekèɛɛ.

19 Má ò wà wɛɛɛ lá zio guu, ɔ wa è s̄ianaɛ, wélepideɔ ɔ bɔ kíaɔ kpɛɛ. Za zi yákeledeɔne.

20 Kía zɔɔ kpalablè Yelusaleũ we, aa gbāablè Uflata baaledeɔwa píi, wà falubònè ní el'ɔao ní wè'ɔao.

21 A yādile gbépiɔne aa kámabo sa. Aasu ea wélepi vuo e mà ní gba lé.

22 A laaika! Asu niazikpa yápiɔ, ké vāipi su ɔta, aa wá ásookeo yái.

23 Ké wà kí Aatasasa lápi kyokè, wà a bɔlekè Leuũ ní a lakēna Simesaio ní á gbé k̄iniɔ, ɔ aa fèle gè Yudaɔ lè Yelusaleũ gòɔ. Aa ḡiné pās̄ipās̄i aa mè aa kámabo.

24 Beewa aa kámabò ní Lua kpé z̄i pó aale ke Yelusaleũo e Pɛesi kí Daliusi kpalablea wè plaade guu.

5

Tatenai lákɛa kí Daliusiɛ

1 Anabi Age* ní ānabi Zakali,† Ido néo ānabikékè Yuda pó kú Yelusaleũo ní Yuda bùsuo píi ní Isailio Lua t̄so.

2 ɔ Salatieli né Zolobabeli ní Yozada né Yesuao fèle nà Lua kpé boawa Yelusaleũ.‡ Lua ānabipio kúrino, aale d̄orile.§

3 Wegɔ Uflata baala d̄aana Tatenai ní Setaa Bozenaio ní á gbéɔ mò ní lé, aa ní lá aa mè: Démɛ á gbá zé à kpéɛ bee keke boi?

4 Aa gbé pó lé kpépi bɔ tó gbèa ɔ.

5 N beeo Lua lé wéte Yuda gbɛzɔpiɔzi, ɔ aai oné aa kámaboo. Aa mè wà lékpās̄ake Daliusiɛ ḡia, aai lá pó a kē a yá musu e.

6 Uflata baala d̄aana Tatenai ní Setaa Bozenaio ní á gbé Pɛesi buio lakē, ɔ aa kpàsā kí Daliusiɛ.

7 Lékpās̄a pó aa kèen ke, aa mè:

Kí Daliusi, wa fɔkpàma maamaa.

8 Kí, ñyɔ d̄s ké wa ge Yuda bùsuo e Lua zɔɔde kpéu. Wàle kpépi bo ní gbè gbèneɔ, wàle lí da kpépi ḡɔwa. Wàle z̄ipi ke ní laaio, àle t̄aa'ò.

9 Wa yálàla ní gbɛzɔɔwa wa mè: Démɛ á gbá zé à kpéɛ bee keke boi?

10 Wa ní tó gbèa ké wà e onɛ, ɔ wa ní d̄aanapio tó d̄alau.

11 Lá aa yáz̄ās̄iwán ke: Aa mè musu ní z̄íleɔ Lua zòblenaɔn ní ũ. Kpé pó wa bò yāa à wē kè, ɔ wa kèke lé bo ɔ. Isailio kí z̄ɔ mé bò yāa.

12 Aa mè ní dezio Lua Musude pɔ fèle, ɔ à ní ná Babiloni bui Nebukanɛza, Babeli kíaɛ a ɔz̄i, ɔ à kpépi w̄iwi à gbépio sèle t̄arino Babeli.*

13 Bee gbɛa Babeli kí Kilusi kpalablea wè séia guu à yādile à mè wà ea Lua kpépi bo ɔ.

14 Baa vua ní ānusu pó pó Nebukanɛza sèle Lua kpéu Yelusaleũ, a kàle a t̄áakpɛu Babelio, kí Kilusi bòle kpà Sesebazaa pó à aà d̄ile bùsu d̄aana ũwae.†

15 A òè aà p̄opio se ge kàle Lua kpéu Yelusaleũ, tó wà kpépi kèke d̄ò.

16 ɔ Sesebazaa mò Lua kpé ɛ kpàle. Wàle kpépi bo za gɔɔ beɛ e gbā, kási i láa yāao.

17 Kí, tó à kène maa, lá wɛɛɛ kíaɔ lákalek̄i Babeli, ní gwa tó kí Kilusi yādile wà Lua kpé d̄o Yelusaleũe. Lá ní è, ní lékpās̄akewɛɛ.

* 5:1 Age 1.1 † 5:1 Zkl 1.1 ‡ 5:2 Age 1.12 § 5:2 Zkl 4.6-9 * 5:12 2Kia 25.8-12 † 5:14 Eza 1.2-11

6

Daliusi yādīlea Lua kpé boa yá musu

¹ Kí Daliusi yādīle, ò wà lápi wèele taala pò wa kàle Babeli lákalekíio guu.

² Ǿ wà b̀ lá kooawa Ebatana wéle bíideu Mede búsuu. Yáe bee ku a guu, ké asu sáínguo yáí:

³ Kí Kilusi kpalablea wè sèia guu à yādīle Lua kpé pò kú Yelusaleũ musu, à mè wà kpépi d̀ sa'okíi ũ. Wà a ēbo a lesí ká g̀sísuu b̀aaõ, a yàasa g̀sísuu b̀aaõ.

⁴ Wàli gbè gbène di àaõ, lí m̀endo, gbè gbène àaõ, lí m̀endo. Wa a fiabo ní kibe òao.

⁵ Vua ní ánuusu pò pò Nebukanéza sèle Lua kpéu Yelusaleũ à s̀d̀ Babeliio s̀, wa ea ge kále a gbeu Lua kpéu Yelusaleũ.

⁶ Ǿ kí Daliusi lékpásàkè à mè: Tiasa Uflata baale d̀aana Tatenai ní Setaa Bozenaio ní á gbé pò kú Uflata baa we, à ázia ga we.

⁷ A Lua kpé d̀na d̀ao to tēē. A to Yuda d̀aana ní ní gbèz̀o Lua kpépi kéke d̀.

⁸ Mále yá pò ásu ke Yuda gbèz̀one Lua kpépi d̀a musu diléé. A pò pò aa yeio séle ma láasiu we ní Uflata baale falu pò wa b̀o, í kpámá pii, ké z̀ipi su ze lo yáí.

⁹ Pò pò aa yei pii, zugaae, s̀sakao, s̀nebo lo pò aaí Lua Musude gbagbaò, p̀wena, wisi, vèe, nísi, ào kpa Yelusaleũ sa'onao wa lá gu lé d̀ lá aa gbèawáwa p̀kpaisai,

¹⁰ ké aa e sa pò ká Lua Musudegu owà, aai wabikewámēe ní ma néo.

¹¹ Tó gbèe yá pò má dilēe bee líle, wa ade kpé lí wo, wi aà pawà wà péle, wi aà be ke tufua ũ.

¹² Tó kiae ge buie lé wēle yápi líle ge àle wēle Lua kpé pò kú Yelusaleũpi wí, Lua pò tò a tó kú gupiwa, aà ade fu. Ma Daliusi máme ma yápi díle. Wà z̀ikewà maamaa.

Lua kpé sakēa

¹³ Ké kí Daliusi lékpásápi kè màa, Uflata baala d̀aana Tatenai ní Setaa Bozenaio ní ní gbé yápi kè ní laaio.

¹⁴ Ǿ Yuda gbèz̀o kpéd̀a lé gé ae lá ānabi Age* ní ānabi Zakali Ido néo† ānabikékèwa. Aa kpépi d̀ wa làa lá Isailiio Lua òwa, lá Peesiio kiao Kilusi ní Daliusio ní Aatasasao a yādīlewa.

¹⁵ Aa Lua kpé m̀de Adaa g̀o àaõde z̀í kí Daliusi kpalablea wè soolode guue.

¹⁶ Ǿ Isailiio Lua kpé sakè ní p̀nao, sa'onao ní Levii buio ní gbé kini pò s̀ ní z̀iokeo pii.

¹⁷ Lua kpé sakēapi yáí aa sa'ò ní zuswanao m̀n baso ní s̀sakao m̀n àaa do ní s̀nebo lo m̀n àaa pla, ò aa sa'ò ní blesanao m̀n kuēpla Isaili bui dasileu ampíi duun awakpabo ũ.

¹⁸ Aa sa'onao díledile gā ní gāo, mé aa Levii buio díledile gā ní gāo lo, ké aa z̀ike Luae Yelusaleũ, lá a ku Moizi lá guuwa.

¹⁹ Mo sèia g̀o g̀o m̀ndosaide z̀í, z̀io pò s̀piio Gēamusu dikpē‡ kè.

²⁰ Sa'onao ní Levii buio gbāb̀o níziae aa g̀o gbālesai nípii, ò aa Gēamusu sã kòlokpakpa z̀io pò s̀one ní ní sa'on deeo pò ní nízia pò.

²¹ Isailiio z̀io pò s̀piio mé s̀o ní gbé pò aa gbālea buipáleo yá musu tò, aale Dii Isailiio Lua kí wēle.

* 6:14 Age 1.1 † 6:14 Zkl 1.1 ‡ 6:19 Baa 12.1-20

22 Ǿ aa Kàaso dikpekè ní pɔnao e gɔɔ sopla. Dii tò an pɔ kèna, asa a tò Asilio kía nòselìle ní yá musue, Ǿ à dǝrìle a kpedɔa zǝ guu, Isailio Luapi.

7

Ezala sua Yelusaleũ sɔukea

1-5 Yá beɔ gbea Pɛɛsio kí Aatasasa kpalablegɔɔ Ezala bɔ̀ Babeli à sù. Sa'onkia Aalona mé Eleazaa ì, Eleazaa Finɛasi ì, Finɛasi Abisua ì, Abisua Buki ì, Buki Uzi ì, Uzi Zelaia ì, Zelaia Melaio ì, Melaio Azalia ì, Azalia Amalia ì, Amalia Aitubu ì, Aitubu Zadoki ì, Zadoki Saluũ ì, Saluũ Ilikia ì, Ilikia Azalia ì, Azalia Selaia ì, Ǿ Selaia Ezalapi ì.

6 Ezalaa yãdanedeɛ, a Mɔ̀zi ikoyã pɔ̀ Dii Isailio Lua dǝle dǝ sáasã. Lá Dii àà Lua ɔ̀kuaàla, kía pɔ̀ pɔ̀ à a wabikèwa kpawà píie.

7 Kí Aatasasa kpalablea wè̀ soplade guu Isailieɔ̀ sù Yelusaleũ ɔ̀. Sa'onao kú ní guu ní Levii buio ní lèsinao ní bíibɔ̀ledɔ̀anao ní Lua ua zǝkenao.

8 Ezala kà Yelusaleũ kí kpalablea wè̀ soplade mɔ̀ sɔode guu.

9 A fèle Babeli mɔ̀ séia gɔɔ séia zǝ, Ǿ à kà Yelusaleũ mɔ̀ sɔode gɔɔ séiazǝ. Àà Lua ɔ̀ kuaàla,

10 asa Ezala mekpà Dii ikoyã wàaipawa ní a keao, ké à e àà yãdileneɔ̀ ní àà ikoyãɔ̀ dada Isailione.

Lá pɔ̀ kí Aatasasa kpà Ezalawa

11 Taala pɔ̀ kí Aatasasa kpà sa'on Ezala pɔ̀ ì Dii yãdileao ní àà yãdileneɔ̀ da Isailioneɔ̀wa yán ke:

12 Aatasasa, kíaɔ̀ kía mé lãe bee kè sa'onã Ezala, Lua Musude ikoyãdanaɛ. Ma fɔ̀kpàma.

13 Ma yãdǝle ma mè Isaili bui ge sa'onã ge Levii bui pɔ̀ kú ma bùsuu aa ye genno Yelusaleũɔ̀ píi, aa gé.

14 Mapi ní ma ledamade gbèɔ̀n soplaɔ̀ mé n gbae, ké n gé Yelusaleũ ní Yuda bùsuo píi yá gwagwai n Lua ikoyã pɔ̀ ní kúa musu.

15 Anusu ní vua pɔ̀ mapi ní ma ledamadeɔ̀ wa Isailio Lua pɔ̀ àà be ku Yelusaleũ gbà séle wà ged

16 ní ánusuo ní vua pɔ̀ ní è Babeli bùsuuo píi ní pɔ̀ pɔ̀ gbéɔ̀ ní sa'onã kpà ní Lua kpé pɔ̀ ũ Yelusaleũ.

17 Zuswanao ní sãsakao ní sãneɔ̀ɔ̀ lúlu ní ǝapio n laaiwa, ní sa pɔ̀ wǝ a pɔ̀ káteu à tékũ oð n Lua kpé gbagbakiwa Yelusaleũ ní pówenti gbao ní imia gbao.

18 Mpi ní n gbéɔ̀ à ke ní ánusuo ní vua pɔ̀ gǝo lá à kèé maawa, lá á Lua yeiwa.

19 Pɔ̀ pɔ̀ wà nãne n ɔ̀zǝ lousisia Lua kpéu pɔ̀ ũ kpa n Luapiwa Yelusaleũ.

20 Tó ní ye Lua kpé pɔ̀ kǝniɔ̀, tó a kekɛa gǝ n yá ũe, se ma lâasiu we.

21 Mámɛmaa kí Aatasasa, ma yãdǝle Uflata baale ɔ̀ulenaone píie. A wabi pɔ̀ sa'onã Ezala, Lua Musude ikoyãdana kèwá kpawà gǝ píi.

22 Anusu su de tɔ̀nu àaɔ̀ao. Pówena su de tɔ̀nu baakwiao. Vèe ní nísio su de litili ǝaa baobaoao. Wisi sǝ, lá a yei léu.

23 Lá Lua Musude dǝle píi, à kpa gǝo àà kpé pɔ̀ ũ, ké asu kpèneke ní ma kíakeo ge ma néo.

24 Aɔ̀ dǝ sǝ ké á zɛvǝ à falu ge ele'ɔ̀a ge wè'ɔ̀a sí Lua ua zǝkenao ge sa'onã ge Levii buio ge lèsinao ge bíibɔ̀ledɔ̀anao ge zǝkenpãleɔ̀wao.

25 Mpi sǝ Ezala, yákpalekenao ní yãgǝgǝnao dilédile ǝno pɔ̀ n Lua kpàma léu, ké aa yákeke a zéwa gbé pɔ̀ kú Uflata baaleone píi. Aa de gbé pɔ̀ aa n Lua ikoyã dǝo ũ. Gbé pɔ̀ dǝo sǝ, dadané.

26 Gbé pò n Lua ikoyā ní b̀usu ikoyāo k̀ua ɔplaplao, wa yādaaàla, àa dea ge àa ya b̀oa b̀usu ge àa àizee siawà ge àa daakp̀eun nò.

27 Ǿ Ezala m̀è: Wà Dii wá deziò Lua sáaukpa! A láasoo maa dà kíe a s̀ou, ɔ k̀ipi gbāakpà àa kpé pò kú Yelusaleūwa m̀aa.

28 A tò ma yá kà kía ní a ledamadeɔgu ní àa ìwa gbāaɔ píi. Lá Dii ma Lua ɔ kuamala, ma s̀òdile, ɔ ma Isaili d̀aanaɔ k̀aa aa gemanɔ.

8

Uabele pò sù ní Ezalaɔ

1 Uabele pò wa b̀o Babeli b̀usu Aatasasa kpalablegɔɔ wa su s̀anuɔ t̀oɔn ke ní ní buib̀k̀io:

2 Fineasi buiò uabele Geesoũ,
Itamaa buiò uabele Danieli,
Davidi buiò uabele Atusu.

3 Palosi bui Zakali ní a gbéò gbèɔn basoplakwi.

4 Paata M̀ababu bui Zelaia né Elioenai ní a gbéò gbèɔn òaa do.

5 Zatu bui Yaazie né Sekania ní a gbéò gbèɔn òaa do ní basoo.

6 Adini bui Yonataa né Ebede ní a gbéò gbèɔn blakwi.

7 Elaũ bui Atalia né Yesaia ní a gbéò gbèɔn bàaɔkwi.

8 Sefatia bui Mikaila né Zebadia ní a gbéò gbèɔn basiiɔ.

9 Yoabu bui Yeieli né Obadia ní a gbéò gbèɔn òaa do ní g̀eo ní àaɔo.

10 Bani bui Yosifia né Selomi ní a gbéò gbèɔn baswaaɔ.

11 Bebai bui Bebai né Zakali ní a gbéò gbèɔn baasoo ní àaɔo.

12 Azegada bui Akatã né Yohanani ní a gbéò gbèɔn basookwi.

13 Adonikaũ bui pò sù gbɛzã, Elifele ní Yeielio ní Semaiao ní ní gbéò gbèɔn bàaa.

14 Bigivai bui Zakuu ní Utaio ní ní gbéò gbèɔn bàaaɔkwi.

Ezala daa Yelusaleũ zéu

15 Ma ní k̀aa swa pò ì d̀o Aavai, ɔ wa b̀ookpà we gɔɔ àaɔ. Ké ma gbéò fānkɛ ní sa'onaa, má è Levii buiò kú ní guuo.

16 Ǿ ma d̀aanae beeo s̀isi: Eliezee, Alieli, Semaia, Elenatã, Yalibu, Elenatã, Natã, Zakali ní Mesulaũo. Ma yādanedeɔ Yoialibu ní Elenatão s̀isi lo.

17 Ma ní z̀í Ido pò de d̀aana ũ gu pò ẁi me Kasifia k̀ii. Ma yá pò aa oè ní àa gbé pò kú weo d̀ané, ké aa suwɛe ní wá Lua ua z̀ikenaɔ.

18 Lá wá Lua ɔ kuawála maannɔ, aa s̀uwɛe ní gbé laaideo, Levii t̀ũna Mali bui Selesia ní àa néo ní àa d̀aunaɔ gbèɔn bao plasai.

19 Aa s̀u ní Melali buiò Asabia ní Yesaiao lo ní ní d̀aunaɔ ní ní néo gbèɔn bao.

20 Aa s̀u ní Lua ua z̀ikena pò Davidi ní a ìwaɔ ní díle aa d̀o Levii buiòleɔ gbèɔn òaa do ní baoo. Wà ní t̀ó d̀alau m̀pii.

21 Ma leye kpàwakè Aava swa sae we, ké wà wázia busa wá Luae, wí tá na wabikewà wápiò ní wá néo ní wá àizee yá musu.

22 Ma sosaa ní s̀odeɔ gbɛaa kíawa aa k̀aedawázi zéu ibeeɔ yáí oa widè, asa wá ò kíae wa m̀è: Wá Lua ì ɔku gbé pò aai a k̀ii weeleɔla maannɔe, ɔ ì a p̀okũma z̀oo b̀obò gbé pò p̀akpàaziowa.

23 Wa leye wa wabikè wá Luawa yápiò musu, ɔ a s̀iwanɔ.

24 Ma sa'on d̀aanaɔ sè gbèɔn kuepla ní Selesiao ní Asabiao ní ní gbéò gbèɔn kwi.

25 Ǿ ma ánuusu ní vuao ỳné kiloowa ní pò pò kí ní a ledamadeɔ ní àa ìwaɔ ní Isaili pò kú weo a labakè wá Lua kpé gba ũo.

²⁶ Wa ánuſu yǝné kiloowa tǝnu bao ní plao ní ánuſu pǝw tǝnu áaǝ ní vuao tǝnu áaǝ.

²⁷ Vua tao ku lo mǝn bao, aa kà kiloo swaaǝ, mé mǝgotǝ ta maa tǝkeao ku mǝn pla, a bǝǝ kà vuawa.

²⁸ Má òné: Apiǝ ní pǝpiǝ Dii pǝǝ. Anusu ní vuaoá pǝ pǝ wà Dii á deziǝ Lua gbàǝ.

²⁹ A itǝke à pǝpiǝ dǝa e a ge yǝ kiloowa Dii kpǝ kpǝnéǝ guu Yelusaleũ sa'onao ní Levii buiǝ ní uabeleǝ wáa.

³⁰ Ŭ sa'onao ní Levii buiǝ ánuſu ní vuao ní pǝ pǝ wa yǝ kiloowapiǝ sǝ aa geò wá Lua kpǝu Yelusaleũ.

³¹ Wa fele Aavai, wa da Yelusaleũ zǝu mǝ sǝia gǝǝ kuǝpladezi. Wá Lua ǝkùwála, à kàedàwázi zǝu ibǝǝ ní kpáiweliwǝ yái.

³² Kǝ wa ka Yelusaleũ, wa kámabò we gǝǝ áaǝ.

³³ A gǝǝ síǝde zǝ wa ánuſu ní vuao ní pǝpiǝ yǝ kiloowa wá Lua kpǝu, ŝ wá kpá sa'ona Uliá né Melemǝwa. Fineasi né Elezaa kuaànǝ ní Yesua né Yozabao ní Binui né Nǝadiao. Levii buiǝné nípii.

³⁴ Wà apii nàǝ wa yǝ kiloowa, ŝ wà a gbia lé dàlau zǝbeezi.

³⁵ Ŭ zǝzǝ pǝ sùǝ sa pǝ wǝ a pǝ káteu à tékũ ò'o Isailiǝ Luawa, zuswana kuǝpla Isaili bui pǝi pǝ ũ, sǝsakao basǝ síǝsai, sǝneboǝ basiiǝ áaǝsai, blesanaǝ kuǝpla duun awakpabǝ ũ. Wà sa pǝ wǝ a pǝ káteu à tékũ òò Diiwa pǝie.

³⁶ Wà yá pǝ kía dǝle taala kpá aà iwao ní Uflata baala dǝaanaǝwa, ŝ aa gbàkà Isailiǝné ní Lua kpǝ dǝao.

9

Isailiǝ buipáleǝ sǝa nǝ ũ

¹ Yápi kea gbǝa kíaǝ mǝ ma kǝi aa mǝ: Wá gbǝǝ ní sa'onao ní Levii buiǝ aai kǝkǝwa ní bui pǝ liaawáziǝ ní ní yábǝǝkeao, Kanaao, Itiǝ, Peliziǝ, Yebusiǝ, Amǝniǝ, Mǝabuǝ, Egipiǝ ní Amǝleǝ.

² Aa nǝsǝ ní guu, aa sǝ ní néǝne lo. Aa wá bui pǝ wá de Lua gbǝ ũ kǝ kǝgbǝ ũ ní bui pǝ liaawáziǝ. Kíaǝ ní dǝaanaǝ mé bǝ Lua kpǝ màa.

³ Kǝ ma yápi mà, ma a ula ní ma ulataoǝ gá má kǝ, ma a mikǝǝ ní ma lekána kǝǝ wò. Ŭ ma zǝle, yápi dǝa.

⁴ Ŭ gbǝ pǝ yá pǝ Isailiǝ Lua ò vía víǝ kǝaamazi pii zǝzǝ pǝ sùǝ bǝa Lua kpǝpi yái. Lá yápi dǝa, ma gǝ zǝleǝ we e sa oosi ogǝǝ.

⁵ Kǝ sa oosi ogǝǝ kà, ma fele mazǝ busaa guu, ma ula ní ma ulataoǝ kǝa, ŝ ma ge kule ma kosowa, ma a ǝ pǝopoo Dii ma Luaǝ

⁶ ma mǝ:

Ma Lua, wǝ ma kũ, ma ge gǝ kpa ma wǝi. Ma Lua, má fǝ wǝse mà n gwao, asa wá duuna kùwála, wá tàaeǝ zǝma.

⁷ Za wá deziǝ gǝǝ e ní a gbǝo wá tàae zǝǝ. Wá duuna yái ŝ n wá ná buipáleǝ kíaǝné ní ǝzi, wápiǝ ní wá kíaǝ ní wá sa'onao, ŝ aa wá gbǝǝ dǝde ní fǝndao, aa wá gbǝǝ kù zǝzǝ ũ, aa wá pǝw nàaa, ŝ wǝ wá kú lá à wá kú gbǝǝwa.

⁸ Dii wá Lua, tia kéwa n wá wegwa gǝa yǝǝ, n gbǝ kǝnaǝ tòwǝǝ, ŝ ní wá gbá tepǝkǝi n kpǝu. Wá Lua, ní tò wá oa wǝe, n wá lé ní láo yǝǝ wá zǝbleu.

⁹ Wá Lua, baa ké zǝǝn wá ũ, ni wá tó wá zǝbleuo. N tò Pǝǝsiǝ kíaǝ gbǝǝkǝkǝwǝǝ. N wá lé ní láo, ŝ wa n kpǝ gbooaǝ kǝke wá dǝ. Wá Lua, n kàedàwázi Yelusaleũ ní Yuda bùsuo pii.

¹⁰ Tia kéwa wá Lua, yá kpele wá fǝ onǝ bi? Asa wa pǝkpà n yá

11 pò ní díle n zòblena ànabíoné aa òozíe. Aa mè bùsu pò wá deziò lé gé síi de bùsu pò gbálè bui pò kú weò yábèekéa yáí ùe. An bòbò bùsupi pà za a léle ní a lélaò an yábèekéa yáíe.

12 Aa mè wásu wà wá nenòeò kpásámáò, mé wásu ní nò sé wá néonéò. Wásu wéò ní aafia ní ní gwea maaozi bauo, ké wà e gbàakū, wí bùsu pòmaò ble, wà tò wá néoné e gòpíi.*

13 Yápiò wá lé píi wá vāikéa ní wá tàae zòòò yáíe. N beeo wá Lua, ni ìadawá e wá duuna léwao, n gbé kōnaò tòwèe kéwa.

14 Ǿ wa ea n yādíléaò gbòò, wa bui yábèekénaò sè nò ù. Lá wá kè màa, n pò a pawázi, ní wá dèdè míómíòe, gbé kōnae a bò bò.

15 Dii Isailíò Lua, n yá kúe, Ǿ wa gō gbāgbē kōnaò ù. Tàaedéon wá ù. A yáí wá gbèe a fō wese à n gwao.

10

Isailíò ní duunaò oa Luae

1 Gòò pò Ezala lé lousisi màa, a kúlea Lua kpé kpele, àle ní duunaò o Luae, àle óòò, Isailíò kàaaaàzi dasidasi, gōeò ní nòeò ní néfēnenáò, Ǿ aale óòò maamaa.

2 Ǿ Elaū bui Yeielí né Sekania fèle yā'ò Ezalae à mè: Wa bò wá Lua kpe, wa bui pò liaawáziò sè nò ù. N beeo bókíi kú wá Isailíoné e tia.

3 Wà ledòũké ní wá Luao sa, wí nòepíò ya ní ní néò, lá n a ledàwáwa, mpi ní gbé pò aa wá Lua yādíléaò vía víò. Wà ke lá aà ikoyā'òwa.

4 Fèle! A gō n yá ùe. Wa zennòe. Sòdíle n zíkè yápiwa.

5 Ǿ Ezala fèle, a tò kíaò ní sa'onáò ní Levii buiò ní Isailíò píi legbè yápi musu.

6 Ǿ à gò Lua kpé kpele, à gè ì Elíasibu né Yohanani kpéneú. I pòbleo, i imio, ké àle zìzò pò sùò náaisaíke óòò yáí.

7 Ǿ wá kpàwakè Yelusaleū ní Yuda bùsuo píi wà mè, zìzò pò sùò aa kàaa Yelusaleū píi.

8 E gòò àaò àò gé pai, tò gbé i mòò, aà àizeeò gò Dii pò ùe, wi ade ya bò zìzò pò sùò guu. Kíáò ní gbēzòòò mé zèò màa.

9 Ǿ Yuda gōeò ní Bēyāmee bui gōeò kàaa Yelusaleū píi e gòò àaòpi gè pàò. Mò kēokwi gòò baode zí aa zòlea Lua kpé gāae nípii, aale lualua yápi ní lou pò lé mao yáí.

10 Ǿ sa'ona Ezala fèle yā'òné à mè: A bò Lua kpe, a wá Isailíò tàae kàfi, a buipáleò sè nò ù.

11 A á duunaò o Dii á deziò Luae, í aà pòeā ke sa. A kēkōwa ní bui pò liaaáziò ní nò pò á sè ní guuò.

12 Bíla wèwà ní lóò gbāao aa mè: Màae, wá ke lá ní òwèewa.

13 Ama wá dasi mé lou ku, wá fō wàò zea bàasi lao. Wá fō yápi kèkè gòò do ge gòò plao, asa wá tàae kè zòò yápi musu.

14 Tó wá kíaò gō la bíla gēe ù. Gbé pò buipáleò sè nò ùò i bò wéle ní wéleò, aai mò gòò pò wa dílenéwa ní ní wéle gbēzòòò ní yákpalekénáò, wá Lua pò i weewá yápi musu.

15 Asaeli né Yonatāa ní Tikeva né Yaziao mé bò yápi kpe nípla, Ǿ Levii buiò Mésulaū ní Sabetaio zèrínò.

16 Ǿ zìzò pò sùò kè lá wa òwa. Sa'ona Ezala uabeleò sè daedaé mēndodo. A ní tò dàlau píi. Mò kwide gòò séia zí Ǿ gbépiò zòle yápi gwàgwa.

17 Mò séia gòò séia zí aa buipále senapíò yá gwàgwa aa làa píi.

* 9:12 Baa 34.12-16, Iko 7.1-4

Gbé pɔ aa buipāle nɔ sèɔ

18 Sa'ona pɔ aa buipāle nɔ sèɔn ke: Yozada né Yesua buiɔ ní a dāunaε beε Maasea, Eliezεε, Yalibu, Gedalia.

19 Aa ɔdà kɔ ɔu aa mè wa ní nɔpiɔ yá, ɔ an baade sāsa kpà ní tàae fiabobo ũ.

20 Imεε buiɔ Anani ní Zebadio.

21 Aliũ buiɔ Maasea, Elia, Semaia, Yeieli, Uzia.

22 Pasuu buiɔ Elioenai, Maasea, Isimaεla, Netaneli, Yozaba, Elasa.

23 Levii buiɔ Yozaba, Simεi, Kelaia pɔ wí mε lɔ Kelita, Petaia, Yuda, Eliezεε.

24 Lèsina Eliasibu ní bíibɔledɔanaɔ Saluũ ní Teleũo ní Ulio.

25 Isaili kɔni pɔ aa buipāle nɔ sèɔn ke: Palɔsi buiɔ Lamia, Izia, Malakia, Miamε, Eleazaa, Malakia, Benaia.

26 Elaũ buiɔ Matania, Zakali, Yeieli, Abadi, Yelemɔ, Elia.

27 Zatu buiɔ Elioenai, Eliasibu, Matania, Yelemɔ, Zabada, Aziza.

28 Bebai buiɔ Yohanani, Anania, Zabai, Atalai.

29 Bani buiɔ Mesulaũ, Maluku, Adaia, Yasubu, Seali, Yelemɔ.

30 Paata Mɔabu buiɔ Adena, Kelala, Benaia, Maasea, Matania, Bezaleli, Binui, Manase.

31 Aliũ buiɔ Eliezεε, Isia, Semaia, Simεo,

32 Bēyāmεε, Maluku, Semalia.

33 Asuũ buiɔ Matenai, Matata, Zabada, Elifele, Yelemai, Manase, Simεi.

34 Bani buiɔ Maadai, Amlaũ, Ueli,

35 Benaia, Bedea, Kelui,

36 Vania, Melemɔ, Eliasibu,

37 Matania, Matenai, Yaasu.

38 Binui buiɔ Simεi,

39 Selemia, Natã, Adaia,

40 Manadebai, Sasai, Salai,

41 Azaleli, Selemia, Semalia,

42 Saluũ, Amalia, Yosefu.

43 Nebo buiɔ Yeieli, Matitia, Zabada, Zebina, Yadai, Yoeli, Benaia.

44 Gbépiɔ buipāle nɔ sèε nípii, mé an nɔpi keε néɔ ì'írno.

NεEMII

Yá pò kú lée bee guu

Nεemii lá yá pò kè Ezala lá guu gbēa yá dàu a s̄uwē. Nεemii láá yá pò a kè aZIA yá musu lée. Nεemii ku sa'ona Ezala ḡoo, Peesio kí Aatasasa İwao doe. Kipi aà gbà zé aà gē Yelusaleū kekē kálee. (1.1-2.10) Ké à kà we, baa ké gbēo íbelesèaàno, aà bùsu gbēo d̀aàle, ̄ à Yelusaleū bíi k̀ke a b̀. (2.11-7.72) A zè ní Ezalao ḡoo pò aa k̄aaaa z̄oo kē, ̄ Ezala Lua ikoyā kyokè. Levii buio yápi b̀ok̀k̀ gb̀one, ̄ baade k̀ke zè ní Diio. (8.1-10.40) Wà yāo g̀g̀ Isaili pò sù Yelusaleūone, (11.1-12.26) ̄ Nεemii d̀aa Yelusaleū bíi sakēa guu. (12.27-43) Bee gbēa à k̀ke Lua ikoyāo zé k̀lené. (12.44-13.31)

Lée bee guu wá è Nεemiia ãiade. A w̄oo v̄í mé gbēmaa. Yá pò à su lé kē píi guu ï wabike Luawa a yá musue.

Nεemii Yelusaleū k̀akēa

¹ Akalia né Nεemii yán kē: Aatasasa kpalablea wè baode mo pò w̄í me Kisele guu má kú kibe Susa mēwiau.

² ̄ ma d̀auna Anani b̀ Yuda bùsuu à m̀ ní gbēo. Ma yálàlamá Yuda gbé k̀na pò b̀ z̄̄k̄eoo ní Yelusaleūo musu.

³ Aa wèa aa m̀, gbé pò b̀ z̄̄k̄eoo aa tà Yuda bùsuu lé taasike maamaae, wàle ní láanike, asa Yelusaleū bíi gbooe, mé a b̀le gbaó tékūa.

⁴ Ké ma yápi mà, ma z̄le, ̄ wé'í b̀a. Ma ób̀ ḡoopla, málē leye, málē wabike Lua Musudewa

⁵ ma m̀: N yá na Dii Lua Musude. Lua z̄oo pò ï tó ní me séenatan n ũ. Gbēke guu n b̀a ï kú ní gbé pò yenzi aab̀ n yádileao k̄ūa.

⁶ Wéte mapi n z̀blenai. Swákpa wabi pò málē kema fãane ní gwãas̄inao n z̀blena Isailionezi. Málē duuna pò wá k̀ene o. Baa mapi ní ma de bedeo wa duunakè s̄e.

⁷ Wa yāvāik̀ene maamaae, wi n yádileao dao, wi n ɔtond̀k̄i gwao, wá n ikoyā pò ní d̄ile n z̀blena Moizie k̄ūa.

⁸ To yá pò ní d̄ile n z̀blena Moiziee bee d̄ongu. N m̀ tó wa b̀ n kpe, n̄ȳs̄ wá f̄aa buipāleo guue.

⁹ N m̀ l̀, tó wa ea suma, mé wá n yádileao k̄ūa wálē z̄ikewà, baa ké n wá yá e d̄unia léwa, n̄ȳs̄ wá k̄aaa, n̄ȳs̄ suwan̄o gu pò ní sè n tó kuwàu.*

¹⁰ Gbépiab̀ n z̀blenaone, n gbé pò n ní bó ní n iko z̄oo ní n ḡasa gb̄aaoone.

¹¹ N yá na Dii, swād̀o mapi n z̀blena wabikeai ní n z̀blena pò n yá ï kené na aa n v̄ia v̄io wabikeao. Mapi n z̀blena ma dae ní gòmio gbã, kí i ma wegwa.

Goo bee s̄o kipi v̄ēbolenan ma ũ.

2

Ki Aatasasa Nεemii z̄ia Yelusaleū

¹ Aatasasa kpalablea wè baode mo pò w̄í me Nisā guu kí ye v̄ēmi, ̄ má sè má kpàwà. A ma d̄s̄ ní oosisio yāao,

² ̄ à ma la à m̀: Bóyāi n oosisii? Nle gyákeo. N p̄o mé yaa? Via ma k̄ū maamaa,

* 1:9 Iko 28.64, 30.2-5

3 ̄ má òè: Lua n d̄s ní aafiao, Záai! Ma oosìsi, asa wéle p̄o ma deziò mia kuu ḡò bezia ũe. A bíibòle gbaò tékūa.*

4 ̄ a òmεε: N ye mà ke kpelewa ni? Ma wabikè Lua Musudewa gia,

5 ̄ má wèwà ma mè: Kí, tó à kènε maa, mé mapi n zòblena ma yá kàngue, ma zì Yuda bùsu wéle p̄o ma deziò mia kuupi, ké mà e keke kále.

6 Kípi na z̄leá aà sae, ̄ à ma la à mè: Nȳò ke we ḡoò ũma ni? Ḡoò kpele n̄ȳò sui? Ké kí wè ma geai, ̄ ma ḡoòd̄ilε.

7 Má òè: Tó à kàngue, lákε Uflata baale d̄oanaoñε n̄ kpaa. Oné aa to mà p̄á ní bùsua e mà ge kaò Yuda bùsuu.

8 Lákε n líkpe d̄ōana Asafae b̄. Oè aà ma gba lí mà zegik̄i p̄o kú Lua kpé sae gbaò keò ní bíibòle gbaò ní kpé p̄o máo kuu p̄o. ̄ kí lá p̄o má gbèawaò kpaa, asa ma Lua o kuamalaε.

9 Kí sosa badeò ní s̄deò dàmeε aa gemanò. ̄ ma ge Uflata baale d̄oanaò lè, ma kí lác kpamá.

10 Ké Oloni gbé Sambala ní a ìwa Tobia, Am̄ni buio mà gb̄ε m̄ Isailiò gwea káf̄i, à kènέ ìi maamaae.

11 Ké ma ka Yelusaleũ, ma kámabò gia ḡoò àaò.

12 ̄ ma fele gwāasina ní gb̄εo, mi yá p̄o ma Lua dà ma s̄u mà ke Yelusaleũ o gb̄εεo. Ma di zàa'ina kpe, gbé k̄iniò be kèse.

13 Ma b̄o Guzule B̄leu gwá, ma mipè Gb̄εgbon l̄oowa ní Tufua B̄leu. Mále Yelusaleũ bíi p̄o daaia gwagwa ní a b̄ole gbà tékūaò.

14 ̄ ma ge ae e Nib̄ona B̄leu ní kí íkalek̄iò. Gue ku we, ma zàa'ina i f̄ò ḡèuo,

15 ̄ má be swa'eu gwá, mále bíi gwagwa. ̄ ma ea su, ma ḡε Guzule B̄leu.

16 Gbāadeò gu p̄o ma geu ge yá p̄o má kè d̄o, asa mi yāe o Yudañε giaò, baa sa'onao ge kíabuiò ge gbāadeò ge gbé k̄ini p̄o aa z̄ipi keò.

17 ̄ má òné: A taasi p̄o wá lé èó? Yelusaleũ ḡò bezia ũ, a bíibòleò tékūa. A to wà ea bíiboi b̄, ké wásu wàò de láanip̄o ũ b̄o yáí.

18 Má òné b̄ lá ma Lua o k̄umala ní yá p̄o kí òmεεo. ̄ aa mè: Wà fele na a boawa. ̄ aa nà zì maapiwa oplapla.

19 Ké Oloni gbé Sambala ní a ìwa Tobia, Am̄ni buio ní Laalubu bui Gesēũ a baomà, aa wá àlafikè, aa sakàwágu aa mè: Bó ále ke wei? Ale b̄o kí yá kpe ȳoò?

20 ̄ ma a zāsímá ma mè: Lua Musude a wá dae ní gòmio. Wápiò aà zòblenaò, Yelusaleũ bíiboa wále nawà ke. Apio s̄ó á baa ku lao. A yá kú la b̄o, á tó àò d̄o gb̄εegu wélepi guu la b̄o.

3

Yelusaleũ bíibonaò

1 Sa'ona Eliasibu ní a gb̄ε sa'onao èa Sā B̄leu b̄o. Aa a sakè, ̄ aa a gbaò p̄elep̄ele. Aa bíi sakè e za Bas̄o Kalanga ní Ananeli Kalangao.

2 An sae Yelikodeò bíibò. An sae Imeli né Zakuu bíibò.

3 Asenaa b̄edeò èa Kp̄ò B̄leu b̄o, aa a zao dàda, aa a gbaò p̄elep̄ele, aa a m̄oò ní a gbáaò dàu.

4 An sae Ulia né Melem̄o, Akozi t̄oũna bíi kèke b̄o. Aà sae Belekia né Mesulaũ, M̄eszebeli t̄oũna kèke b̄o. Aà sae Baana né Zadoki kèke b̄o.

5 Aà sae Tekoadeò bíi kèke b̄o, kási an gb̄εz̄oò ḡi zì gbāa p̄o d̄oana dànέ keie.

* 2:3 2Kia 25.8-10

6 An sae Pasea né Yoiada ní Besodia né Mesulaũ Bɔle Zi bɔ. Aa a zaɔ d̄ada aa a gbaɔ p̄elep̄ele, aa a mɔɔ ní a gbáaɔ d̄au.

7 An sae Gabaɔɔ gbé Melatia ní Melɔɔ gbé Yadɔɔ bíi kèke bɔ ní Gabaɔɔdeɔ ní Mizipadeɔ e za Uflata baala d̄aana be.

8 An sae Alaia né Uzieli pɔ í vua zí ke bíi kèke bɔ. Aà sae tulalekena Anania kèke bɔ e za bíi yàasa kíi.

9 Aà sae Hulu né Lefaia, Yelusaleũ kpedo kía, bíi kèke bɔ.

10 Aà sae Alumafa né Yedaia bíi pɔ bɔaa ní a beo kèke bɔ. Aà sae Asabana né Atusu kèke bɔ.

11 Aliũ né Malakia ní Paata Mɔabu né Asubuo gupále kèke bɔ ní Kina Kalangao.

12 An sae Aloese né Saluũ, Yelusaleũ kpedo kía, bíi kèke bɔ s̄anu ní a nenɔɔ.

13 Anuni ní Zanɔadeɔ Guzule Bɔle kèke. Aa èa bɔ aa a gbaɔ p̄elep̄ele, aa a mɔɔ ní a gbáaɔ d̄au. Aa bíi kèke bɔ lɔ ḡàsisuu òaa sɔo e à gè pè Pɔtuogbɔ Bɔlewa.

14 Lekabu né Malakia, Betakelēũ fáani kí, Pɔtuogbɔ Bɔle kèke. A èa bɔ, à a gbaɔ p̄elep̄ele, à a mɔɔ ní a gbáaɔ d̄au.

15 Kɔloze né Saluũ, Mizipa fáani kí, Nibɔna Bɔle kèke. A èa bɔ a d̄ò, à a gbaɔ p̄elep̄ele, à a mɔɔ ní a gbáaɔ d̄au. A bíi pɔ kú Siloe Ikalekii sae kèke bɔ lɔ za kibe kaa sae e à gè pè Davidi Wéle dedekiiwa.

16 A gbea Azebu né Nεemii, Bezuu fáani kpedo kí, bíi kèke bɔ e Davidi be gevíkii sae ní ikalekii pɔ wa ȳò ní Negɔnaɔ Kpéo.

17 A gbea Bani né Leuũ ní Levii buiɔ bíi kèke bɔ. A gbea Asabia, Keila fáani kpedo kí, a fáani bíi kèke bɔ.

18 A gbea Enada né Bavai, Keila fáani kpedo kí, a fáani bíi kèke bɔ.

19 Aà sae Yesua né Ezee, Mizipa kí, bíi pɔ bɔaa ní ḡɔkeɔkpedo kèke bɔ e bíi golawa.

20 A gbea Zabai né Baluku kɔaikè à bíi kèke bɔ za golawa e à gè pè sa'onkia Eliasibu be kp̄elewa.

21 A gbea Ulia né Melemɔ, Akozi t̄ũna gupále kèke bɔ za Eliasibu be kp̄ele e aà ua léwa.

22 A gbea sa'ona pɔ k̄ai ní Yelusaleũɔ bíi kèke bɔ.

23 A gbea Bēyāmee ní Asubuo bíi pɔ bɔaa ní a beo kèke bɔ. A gbea Maasea né Azalia, Anania t̄ũna bíi pɔ kú a be sae kèke bɔ.

24 A gbea Enada né Binui gupále kèke bɔ za Azalia be e à gè pè bíi golawa.

25 Uzai né Palala bíi kèke bɔ za golawa e kalanga pɔ bɔaa ní kibeo dakp̄eunaɔ ua sae. A gbea Palsi né Pedaia

26 ní Lua ua zík̄ena pɔ kú Ofeli s̄is̄i musuɔ bíi kèke bɔ I Bɔle kp̄ele gukp̄e oi e à gè pè kalangapiwa.

27 A gbea Tekoadeɔ bíi kèke bɔ za kalanga z̄ɔpi sae e s̄is̄ipi bíiwa.

28 Sa'onaa bíi pɔ kú S̄ó Bɔle sae kèke bɔ, baade ní bíi pɔ kú a be sae.

29 A gbea Imee né Zadoki bíi pɔ kú a be sae kèke bɔ. A gbea Sekania né Semaia pɔ de Gukpe Bɔle d̄ana ũ bíi kèke bɔ.

30 A gbea Selemia né Anania ní Zalafa neḡɔe soolode Anunio gupále kèke bɔ. A gbea Belekia né Mesulaũ bíi pɔ kú a kp̄e sae kèke bɔ.

31 A gbea vuazík̄ena Malakia bíi kèke bɔ e Lua ua zík̄enaɔ ní laatanaɔ be Mifeka Bɔle sae e à gè pè kp̄e pɔ kú bíi golawa.

32 Vuazikenao ní laatanao mé bíi kèkè bò kpé pò kú bíi golawa ní Sã Boleo zãngu.

Ibẹ̀lẹ̀sa ní Yelusaleũ bíibona

33 Ké Sambala mà wá Yuda wá ẹ̀ Yelusaleũ bíi bo, aà pò pà, aà za fẹ̀ maamaa, ẽ̀ àlẹ̀ wá awiambu.

34 A ò a gbé ń Samali zíg ń wáa à m̀: Bó Yuda gianapiò lé kẹ́kẹ́? Aa f̃ ẹ̀a bíipi boe? Aa sa'o aai z̃ipi ne g̃oo do nia? Aa f̃ wélepi vu ní gbẹ̀ pò tekù à dàápiwe?

35 Am̃ni bui Tobia ku aà sae, ẽ̀ à m̀: Bíi pò aale bopi, tó gbẹ̀gbona dèdewá, a gbẹ̀o gbooe fá!

36 Ǿ ma m̀: Wá Lua, wá yãma, asa aa nifèwázie. Tó wá awiana pò aale b̃o wi ní musu. To wà ní kúkũ wà táńno z̃z̃oo ù.

37 Nsu láka ní tàeolao. Nsu ñ ní duuna báde, asa aa bíibona s̃s̃e.

38 M̀a wa bíipi bò e à pèk̃wa mé a lesi kà guo, asa gbé ń lé z̃ipi ke ní ñsemendoe.

4

1 Ké Sambala ní Tobiao ní Laalubu ní Am̃ni ní Asedodade mà Yelusaleũ bíikẹ́ka lé gé ae mé gufooo lé tata, an pò pà maamaa.

2 Ǿ aa lekpaai m̃pii, aa m̀ wa mo lé ẹ̀ Yelusaleũwa, wi yãkele liarzi.

3 Ǿ wa wabikè wá Luawa, mé wa gud̃anao d̃iledile fãane ní gwãasinao an yáí.

4 Ǿ wá Yuda m̀: Asosena ỹe ń lé láa. Gbẹ̀ pò wa gb̃o wa dàai z̃oo, wá f̃ bíipi bo wà a mido.

5 Wá ibe ń m̀, e wàò gé ní yá d̃i, wa siwágu, wi wá d̃e d̃e, z̃ipi i g̃o kpa z̃e.

6 Wá gbé pò kú ní sae mo òw̃e à kà g̃en kwi aa m̀: Aale b̃o gupiiu, aa ye mo léleiwáe.

7 Ǿ ma gbé d̃iledile bíifoo guu ní a gu pò eẽ. Ma ní d̃iledile dae dae, baade ní a f̃ndao ní a s̃nao ní a sáo.

8 Ké ma wetè guci, ma f̃e ò kíabuine ní gbãade ní gbé k̃ni ma m̀: Asu viakené. Aò d̃o ké Dii z̃oo, ì tó ní me séenata. A z̃ika á gbé ń ní á neg̃e ní á neñe ní á nao ní á be.

9 Ké wá ibe ń mà Lua ní fú, a tò wa ní lekpaai feena mà, ẽ̀ wápii wa ẹ̀a na bíiboawa, baade ní a z̃io.

10 Za g̃oo bee ma gbé kpaalè l̃e pla. Gb̃e lé z̃ike mé gb̃e s̃na k̃a ní s̃ngbaoo ní sáo ní m̀ ulao daa. Kíao sí gbé pò lé bíibo kpe.

11 Gbé pò aso sae aso k̃a o do, g̃k̃e b̃o o do.

12 Bíibona f̃nda d̃a ní pi m̃pii. Kuupena ìo ku ma sae.

13 Ǿ má ò kíabuine ní gbãade ní gbé k̃ni: Z̃i dasi mé bíipi gb̃a, ẽ̀ wa k̃kpaalèkpaale a léu.

14 Gu pò á mà wá kuupeu, à k̃aawázi we, wá Lua i z̃ikaw̃e.

15 Ǿ wa ẹ̀a na z̃iwa, gb̃e s̃na k̃a za guluuluui e saanao gè bilè.

16 Z̃ibeezi má ò gbé ń: A baade lí i Yelusaleũ la ní a ìwa, ké aali e gud̃a gwá, aali z̃ike fãane.

17 Mapi ní ma d̃una ní ma ìwa ní gud̃ana pò kumanoo, wili wá p̃kasa b̃oo, baade ìo a g̃k̃e b̃o k̃a a oplaue.

5

Nεεmii z̃e ní taaside

1 G̃oo bee wá Yuda ní ní nao lé wiile ní gbéwa maamaa.

² An gbēe m̀̀: Wápió ní wá n̄e, wá dasi. Wá ye pówenai wà poble, wí e wàò aafia.

³ An gbēe m̀̀ l̀̀: N̄ana ku, ̄ wa wá buaó ní wá v̄ebuó ní wá kp̄eó t̄oóma ðile pówena yáí.

⁴ An gbēe m̀̀: Wa ̄a s̄eà, ké wà wá buaó ní wá v̄ebuó falu kpa kíwa yáí.

⁵ Baa tó wá bui doūe, mé wá n̄e doū ní ní n̄e, wále wá n̄e yiamá z̄oó ũ teasi. Wá nen̄eéé lé z̄oble k̄ò, mé wá gb̄aa i ka wà p̄e keo, asa wá buaó ní wá v̄ebuó ḡò ní p̄o ũe.

⁶ Ké ma ní wiipi mà ní gb̄é káala p̄o aa k̄eó, ma p̄o pà maamaa.

⁷ Ma yápi w̄aai p̄a ma s̄o guu, ̄ ma z̄oad̄ó kíabuió ní gb̄aadeówa má òné: A baade lé ̄'idia a gb̄e dee. * ̄ ma m̀̀ wà bíla k̄aaa an yápi yáí.

⁸ Má òné: Wa wá gb̄é Yuda p̄o ḡò buip̄aleó p̄o ũò b̄ò wá gb̄aa léu, ̄ á t̄ò á gb̄éó lé níziá yiwá l̄a? ̄ aa níle kp̄é, aai ȳae e òo.

⁹ ̄ ma ea ma m̀̀: Yá p̄o ále k̄epi maaó. Aó wá Lua vía ví, ké wá ib̄e buip̄aleó su wá s̄ós̄o yáí.

¹⁰ Mapi ní ma daeó ní ma ìwaó, wa ̄a ní pówenao s̄eané s̄o. A ̄'idiané tó sa,

¹¹ í ní buaó ní ní v̄ebuó ní ní k̄ù kp̄eó ní ní kp̄eó s̄oané ní p̄o bas̄ode p̄o ále símá ̄'i ũo, ̄a ní pówenao ní v̄eéó ní nísió píi.

¹² ̄ aa m̀̀: Wá s̄oané, wá p̄e w̄eelé má l̀̀. Wá ke lá ní òwa. ̄ ma sa'onao sísi, má t̄ò gb̄épió lakpà níziála lá aa a legb̄ewa.

¹³ Ma a ulada kp̄e ma m̀̀: Lua gb̄é p̄o i z̄ike lé p̄o á gb̄épiwao k̄p̄e màa, i aà be ní aà àizeeó siwà. Lua aà k̄p̄e aà ḡó gii màa. Bíla m̀̀: Ami! ̄ aa Dii s̄aaukp̄a. ̄ gb̄é k̄e lá aa a legb̄ewa.

¹⁴ Bee gb̄ea za ḡoó p̄o Aatasasa ma ðile Yuda bùsu ðaana ũ a k̄p̄ablea w̄e baode z̄í e a w̄e baakwi ní plaode guu, à kà w̄e kuépla, mapi ní ma daeó wi ðaanakeble bleo.

¹⁵ ðaana káau p̄o ðaam̄eéé aso gb̄ia t̄ò gb̄éówa, aa poblea ní v̄eéó sí baadewa ní ánuusu ̄wat̄e blablaó. An ìwaó gb̄aabl̄emá l̀̀. Mapi s̄o mi ke màao, asa má Lua vía ví.

¹⁶ Ma mekp̄a bíipi boawa, mi t̄oóle sé ma p̄o ũo. Ma ìwaó k̄aaaa we z̄ipi yáíe.

¹⁷ Yudaó ìo poble ma be gb̄eón basoplakwikwi, gb̄aadeó ní gb̄é p̄o b̄ò bui p̄o liaawázió k̄íi.

¹⁸ Lá gu lé ðo w̄iò zu kek̄em̄e m̄endodo ní s̄á mekp̄aaó m̄en soolosoólo ní koó, mé w̄iò v̄e ba z̄oó z̄oó ḡoó kwi ní ḡoó kwio. Gia ní beeo mi ðaanakeble gb̄eamáó, asa z̄í p̄o gb̄é beeo lé ke z̄oó.

¹⁹ Ma Lua, ȳamaa p̄o má k̄e gb̄é beeoé píi àò ðongu.

6

Nεεmii ib̄eéé w̄eéle ̄n̄k̄eàè

¹ Ma bíib̄ò má làa, a f̄ò ku guei l̀̀, áma mi a b̄ole gb̄aó pélepele ḡiao. Ké Sambala ní Tobiao ní Laalubu bui Ges̄eũo ní ma ib̄eéé kínió a baomá,

² Sambala ní Ges̄eũpio lékp̄asák̄em̄eéé aa m̀̀ mà m̄o ðańle On̄o guzule w̄éleé guu. V̄ai ̄ aale w̄eéleman̄o.

³ Ma gb̄éó z̄imá ma m̀̀: Mále z̄í z̄oó kee, má e mà m̄o. Má e mà z̄ipi to we mà m̄o á k̄íi.

⁴ Aa lékp̄as̄ápi k̄em̄eéé ḡen síīe, mé ma yápi z̄ásimá màa píi.

⁵ A ḡen s̄ode Sambala a ìwae z̄iá. A taala p̄o wi kán'ò nawào k̄iá.

* 5:7 B̄oa 22.24

6 Wa kè lápi guu wà mè: Wà yāe feena mà buipāleᵛ kíi, ̄ Gεεεũ mè sīanaε. A mè mpi ní Yuda kíniᵛ a zeᵛ à bᵛ kí yá kpeε. A yáí ále bíipi boi. Wà mè lᵛ ní ye ñ gᵛ Yudaᵛ kía ũε,

7 ̄ n ānabiᵛ díle aa o Yelusaleũ míme ní de ní kía ũ. Kí a yápi ma. Ayāmeto mo wà lekpaáí.

8 ̄ ma lékpāsákèè ma mè: Yá pó níle o kuo. Mme n yápi ò nziawa.

9 Ampii aa ye vía ma kũ aa mè wá ᵛ a gᵛ dᵛwázie, wá e zípi midεo. Ma Lua, ma ᵛ gba gbāa.

10 Gᵛᵛewa ma ge Delaia né Semaia, Metabeli tᵛūna be, asa à azía ye a kpéu. A mè: Wà kpaau Lua kpéu, wí a gbatawále, asa gbéᵛ lé mó n deie. Aa mo n dei gwáaε.

11 ̄ ma mè: Ma taa í bàalea? Ma taa a fᵛ ge ule Lua kpéu mazía misia yáia? Má geo.

12 Má dᵛ maziawa aà yápi i bᵛ Lua kíio. A ānabikepi kè ma yá musu, ké Tobia ní Sambalao fiabòè yáie.

13 Maa à fiabòè, ké vía e ma kũ mà duunake mà gé we, aai gbasa ma tó òkpa aa ma sᵛsᵛ.

14 Ma Lua, to Tobia ní Sambalao yākeapi àᵛ dᵛngu. To nᵛε ānabi Nᵛadia yá àᵛ dᵛngu lᵛ ní ānabi kíni pᵛ aa ye vía ma kũᵛ.

Yelusaleũ bíi midεa

15 Gᵛᵛ blakwi ní plao gbεa wa bíipi míde mo pᵛ wí me Elulu gᵛᵛ baasᵛodezi.

16 Ké wá ibεεᵛ a baomà, mé bui pᵛ liaawázio wesie, an ká gá, aa dᵛ sa ké wa zípi kè ní wá Lua gbāaoε.

17 Gᵛᵛbeezi Yuda kíabuiᵛ lé lá kpásā Tobiaε mᵛᵛmoᵛ, mé Tobiapi lé kpásāné.

18 Yudaᵛ yāyēaāno dasi, asa Ala né Sekania mé aà ānsue ũ, mé Belekia né Mesulaũ mé Tobiapi né Yohanani ānsue ũ.

19 Aai aà sáaukpa ma wáa lᵛ, ̄ aai εa ma yá dau siuè. Tobiapi láᵛ kpāsāmeε lᵛ, ké vía e ma kú.

7

1 Ké wà bíibò mé ma a bᵛle gbaᵛ pèlepele, wà bíibᵛledᵛanaᵛ ní lèsinaᵛ ní Levii buiᵛ díle.

2 ̄ ma a dāuna Anani díle Yelusaleũ gbēzᵛᵛ ũ ní kibe ziiā Ananiao, asa gbé náaideε. A Lua vía ví de gbé dasidela.

3 Má òné: Wasuli Yelusaleũ bᵛle gbaᵛ wēo e íatē ge lí gbāakũ. Wáli zetata wà gbāaᵛ dau e bíibᵛledᵛanaᵛ tá. Wà Yelusaleũdeᵛ díledile gudᵛanaᵛ ũ lᵛ, an gbēεᵛ aᵛ ku gudᵛakii, an gbēεᵛ ní be saε.

4 Wélepi zᵛᵛ mé a bálumaᵛ ví, mé gbé pᵛ kú weᵛ bílao. Wi e èa a kpéᵛ dᵛᵛ yāao.

5 Ma Lua làasoo dāmεε ma sᵛu, ̄ ma kíabuiᵛ kàaa ní gbāadeᵛ ní gbé kíniᵛ píi, ké wà ní tᵛ dalau ní buiwa yáí.

6 Babeli kí Nebukanεza Isailiᵛ kùkũ zìzᵛᵛ ũ yāa, à tàríno Babeli. An gbé pᵛ bᵛ zìzᵛkepiu aa sù Yelusaleũ ní Yuda bùsuo, baade ní a beoᵛn ke:

7 Aa sù ní Zolobabelio ní Yesuao ní Nεεmiiᵛ ní Azaliao ní Laamiao ní Naamanio ní Maadoseo ní Bilisāo ní Misipaaᵛ ní Bigivaio ní Leuũᵛ ní Baanao sānu.

Isaili gᵛε pᵛ sùpiᵛ naoan ke:

8 Palᵛsi buiᵛ gbēᵛn àaasᵛᵛo lεε pla ní baswaaᵛkwi ní plao (2.172).

9 Sefatia buiᵛ gbēᵛn àaa do ní baswaaᵛkwi ní plao (372).

- 10 Ala buiᵛ gbḗḗn ḗaa àaṣo n̄ blakwi n̄ plao (652).
- 11 Paata Mᵛabu bui pᵛ de Yesua n̄ Yoabuo buiᵛ ũᵛ gbḗḗn ḗaasᵛᵛᵛ lεε pla n̄ ḗaa síiṣ n̄ bao plasaiᵛ (2.818).
- 12 Elaũ buiᵛ gbḗḗn ḗaa soolo n̄ blakwi n̄ síiṣo (1.254).
- 13 Zatu buiᵛ gbḗḗn ḗaa síiṣ n̄ blasᵛᵛᵛ (845).
- 14 Zakai buiᵛ gbḗḗn ḗaa àaṣ n̄ baswaaṣo (760).
- 15 Binui buiᵛ gbḗḗn ḗaa àaṣ n̄ blakwi plasaiᵛ (648).
- 16 Bebai buiᵛ gbḗḗn ḗaa àaṣ n̄ baasᵛᵛ n̄ àaṣo (628).
- 17 Azegada buiᵛ gbḗḗn ḗaasᵛᵛᵛ lεε pla n̄ ḗaa do n̄ basoolo n̄ plao (2.322).
- 18 Adonikaũ buiᵛ gbḗḗn ḗaa àaṣ n̄ bàaṣᵛᵛ n̄ plao (667).
- 19 Bigivai buiᵛ gbḗḗn ḗaasᵛᵛᵛ lεε pla n̄ bàaṣᵛᵛ n̄ plao (2.067).
- 20 Adini buiᵛ gbḗḗn ḗaa àaṣ n̄ bàaṣ ᵛᵛosaio (655).
- 21 Atee pᵛ de Ezekia bui ᵛᵛ buiᵛ gbḗḗn basᵛᵛ plasai (98).
- 22 Asuũ buiᵛ gbḗḗn ḗaa do n̄ basoolosᵛᵛ n̄ àaṣo (328).
- 23 Bezai buiᵛ gbḗḗn ḗaa do n̄ basoolosᵛᵛ m̀̀ndosaio (324).
- 24 Alifi buiᵛ gbḗḗn basᵛᵛokwi n̄ plao (112).
- 25 Gabaṣᵛ buiᵛ gbḗḗn basᵛᵛ ᵛᵛosai (95).
- 26 Betelēũdeᵛ n̄ Netofadeᵛ gbḗḗn ḗaa do kuεplasai (188).
- 27 Anatodeᵛ gbḗḗn basoolosᵛᵛ n̄ àaṣo (128).
- 28 Betazamavēdeᵛ gbḗḗn bla n̄ plao (42).
- 29 Kiliyaaliũdeᵛ n̄ Kefiladeᵛ n̄ Beelodeᵛ gbḗḗn ḗaa àaṣ n̄ basopla n̄ àaṣo (743).
- 30 Lamadeᵛ n̄ Gebadeᵛ gbḗḗn ḗaa àaṣ n̄ bao n̄ m̀̀ndoo (621).
- 31 Mimasadeᵛ gbḗḗn basoolo n̄ plao (122).
- 32 Betelideᵛ n̄ Aideᵛ gbḗḗn basoolo n̄ àaṣo (123).
- 33 Nεbo p̄ale buiᵛ gbḗḗn blakwi n̄ plao (52).
- 34 Elaũ p̄ale buiᵛ gbḗḗn ḗaa soolo n̄ blakwi n̄ síiṣo (1.254).
- 35 Aliũ buiᵛ gbḗḗn ḗaa do n̄ basooloo (320).
- 36 Yelikodeᵛ gbḗḗn ḗaa do n̄ basoplasᵛᵛᵛ (345).
- 37 Lodideᵛ n̄ Adidadeᵛ n̄ Onᵛdeᵛ gbḗḗn ḗaa àaṣ n̄ basoolo n̄ m̀̀ndoo (721).
- 38 Senadeᵛ gbḗḗn ḗaasᵛᵛᵛ lεε àaṣ n̄ ḗaa síiṣ n̄ basoolokwio (3.930).
- 39 Sa'ona bui pᵛ s̀̀ᵛn̄ kε: Yesua bui Yedaia buiᵛ gbḗḗn ḗaa ᵛᵛᵛ baasᵛᵛ n̄ plao sai (973).
- 40 Imεε buiᵛ gbḗḗn ḗaa ᵛᵛᵛ n̄ blakwi n̄ plao (1.052).
- 41 Pasuu buiᵛ gbḗḗn ḗaa soolo n̄ blasᵛᵛ n̄ plao (1.247).
- 42 Aliũ buiᵛ gbḗḗn ḗaa ᵛᵛᵛ n̄ ḡεo n̄ plao (1.017).
- 43 Levii bui pᵛ s̀̀ᵛn̄ kε: Odeva bui Yesua n̄ Kamielio buiᵛ gbḗḗn bàaṣkwi n̄ síiṣo (74).
- 44 Asafa bui l̀̀sinaᵛ gbḗḗn basoplasᵛᵛ n̄ àaṣo (148).
- 45 Saluũ n̄ Ateeo n̄ Talemᵛᵛ n̄ Akubuo n̄ Atitao n̄ Sobaio bui b̄iibᵛᵛl̄edṣanaᵛ gbḗḗn basopla plasai (138).
- 46 Lua ua zikεnaᵛá gbḗḗ beeᵛ buiᵛn̄ε: Ziha, Asufa, Tabao,
- 47 Kelosi, Siao, Padoni,
- 48 Lebana, Agaba, Salemai,
- 49 Anana, Gideli, Gaaa,
- 50 Leaia, Lezini, Nεkoda,
- 51 Gazaũ, Uza, Pasea,
- 52 Besai, Mεuniũ, Nεfusiũ,
- 53 Babuku, Akufa, Aluu,
- 54 Bazelu, Meida, Aasa,
- 55 Baakosi, Sisela, Tema,

- 56 Nɛzia ń Atifao.
- 57 Salomɔɔ zòblena buiɔ́ gbéɛ beɛɔ buiɔnɛ: Sotai, Sofɛɛ, Peluda,
- 58 Yala, Daakɔ́, Gideli,
- 59 Sefatia, Atili, Pokɛɛ Azebaiũ ń Amɔɔ.
- 60 Lua ua zíkɛnapɔ́ ń Salomɔɔ zòblena buipɔ́ gbɛɔn òaa pla swaaɔsaiɛ (392).
- 61 Gbɛɛɔ b̀ò Tɛmɛla ń Tɛlaasao ń Kelubuo ń Adɔɔ ń Imɛɛɔ, ɔ aai e ń buibɔ́kii òlɔnɛó, tó Isailiɔn ń ũ.
- 62 Delaia ń Tobiao ń Nekodao buiɔnɛ, aa gbɛɔn òaa àaɔ́ ń bla ń plaoɛ (642).
- 63 Sa'ona bui p̀ò de ɔbaia ń Akozio ń Baazilaio buiɔ́ ũ sù lɔ. Baazilaipi Galada bui Baazilainɛ sè yãa nɔ́ ũ, ɔ à a ànsue tópi sè.
- 64 Gbépiɔ́ ń tó wèɛɛ buibɔ́kii taalau, aai b̀owàò, ɔ wà gĩné ń sa'ozio.
- 65 B̀usu d̀oana òné, mé i ke sa'ona ń yá gwà ń Uliũ ń Tumiũ* bàasio, aasu Lua blɛ bleo.
- 66 Gbépiɔ́ píi gbɛɔn òaasɔɔɔ lɛɛ bla ń plao ń òaa do ń baswaaɔɔ (42.360).
- 67 An zòblenaɔ g̀ɔɛ ń ǹɔɛ ku lɔ gbɛɔn òaasɔɔɔ lɛɛ soplá ń òaa do ń basopla àaɔsaio (7.337). L̀ɛsinaɔ g̀ɔɛ ń ǹɔɛ kúrínɔ lɔ gbɛɔn òaa do ń blasɔɔ (245).
- 68 Aa s̀óó v̄i òaa àaɔ́ ń basooloo ń g̀ɛɔ ń m̀ɛndoo (736), s̀ɔbaonaɔ òaa do ń blasɔɔ (245), yiongoɔ òaa pla ń bla s̀ɔosaio (435), zàa'inaɔ òaasɔɔɔ lɛɛ soolo ń òaa àaɔ́ ń basooloo (6.720).
- 69 An uabeleeɔ gbadàda zĩ yá musu. B̀usu d̀oana gbadà Lua kpé zĩ kpagolo guu vua kiloo swaaɔ́ ń k̄niɔ ń vua tao m̀ɛn blakwi ń sa'on ulataoɔ m̀ɛn òaa pla ń basoolokwio (530).
- 70 Uabeleeɔ gbadàda Lua kpé zĩ kpagolo guu, vua kiloo baswaaɔ́kwi (170) ń ánusuo tɔnu do ń kiloo òaa doo.
- 71 Gbé k̄niɔ gbadàda lɔ, vua kiloo baswaaɔ́kwi (170) ń ánusuo tɔnu do ń kiloo basɔɔ ń sa'on ulataoɔ m̀ɛn bàaɔsɔɔ ń plao (67).
- 72 Sa'onaɔ ń Levii buiɔ́ ń bíib̀ɔlɛd̀ɔanaɔ ń l̀ɛsinaɔ ń gbɛ̀páleeɔ ń Lua ua zíkɛnaɔ ń Isaili k̄niɔ z̀lɛz̀lɛ ń wélee guu.†

8

Ezala M̀izi ikoyá kyokɛa

- 1 Gbépii kàaa ń lɛdoũ gãaɛ p̀ó kú I B̀ɔlɛ saɛ, ɔ wa ò yãdanɛde Ezalɛ àà b̀ɔ ń M̀izi ikoyá p̀ó Dii dílɛ Isailiɔnɛ láo.
- 2 M̀ɔ soplá g̀ɔɔ s̄ɛia zĩ sa'ona Ezala b̀ò ń M̀izi ikoyá b́ila aɛ. G̀ɔɛ ń ǹɔɛ ń gbé p̀ó aa f̄i yãmaɔ píi kú we.
- 3 A aɛd̀ò gãaɛ p̀ó kú I B̀ɔlɛpi saɛwa, ɔ àlɛ lápi kyokɛ za k̀ɔk̀ɔ e íat̄ɛ minanguo g̀ɔɛ ń ǹɔɛ ń gbé p̀ó aa f̄i maɔ wáa. Gbépii swãd̀ò M̀izi ikoyá lápi kyokɛai.
- 4 Yãdanɛde Ezala zɛ gbà lɛs̄i p̀ó wa dà ń lío lápi kyokɛa yáí musu. Matitia ń Sɛmao ń Anaiao ń Uliáo ń Ilikiao ń Maaseo ku àà ɔplai. Pedaia ń Misaelio ń Malakiao ń Asuũo ń Asadanao ń Zakalio ń Mɛsulaũo ku àà ɔzɛi.
- 5 Ké Ezala lá wè, gbépii è, asa àà zɛk̄ii lɛs̄i dɛníla. Ké a wè, gbépii f̄lɛ zè.
- 6 Ezala Dii Lua z̀ɔɔde sáaukpà, ɔ gbépii ɔsè musu aa m̀è: Ami! Ami! ɔ aa mip̀ɛlɛ t̀ɔlɛ, aa k̀lɛ Diiɛ.
- 7 G̀ɔɔ p̀ó gbé zɛa we, Levii buieɔ M̀izi ikoyá dàdané. Levii buipɔ́ tón ke: Yesua, Bani, Selebia, Yamini, Akubu, Sabetai, Odia, Maasea, Kelita, Azalia, Yozaba, Anana ń Pelaiao.
- 8 Aa Lua ikoyá lápi kyokè, ɔ aa a b̀ɔlɛkè, aa a wé ẁɛnɛ, ké aa e kyópi ma.

* 7:65 B̀ɔa 28.30, Iko 33.8 † 7:72 1Lad 9.2-3

9 Ɔ bùsu gbāade Nεεmii ní yādanede sa'ona Ezalao ní Levii bui pò lé yādada gbé̄nede ònè: Gɔɔe beeá Dii á Lua pòe. Asu wēnakeo, ásu ɔ̀ɔbo. Asa ké aale Mɔizi ikoyā ma, aale ɔ̀ɔb m̀piiε.

10 Nεεmii m̀: A ge pò níside ble, í í nana mi. A li gbé̄ pò p̀e v̄ioɔne. Gɔɔe beeá wá Dii pòe. Asu búbuapeo, asa p̀ona pò Dii í kpámá de á gbāa'ekli ũ.

11 Levii buiò gè gbé̄ò ǹse n̄niné aa m̀: A níle! Gɔɔe beeá Lua pòe, ásu búbuapeo.

12 Ɔ aa f̀le gè p̀oblè aa im̄, aa lík̄ɔe aa p̀onakè maamaa, asa aa yá pò wa ònè mà sa.

13 M̀pi gɔɔ plaade z̄í uabeleò ní sa'onao ní Levii buiò kàaa yādanede Ezalazi, ké aa e wéte Mɔizi ikoyāi.

14 Ɔ aa yá pò Dii ðile M̀zizie è we à m̀, Isailiò aao ku lákpeò guu m̀ soplade dikpeɔɔzi,*

15 mé aa yáe bee kpàwake ní z̄ɔewiaò guu ní Yelusaleũo aa me: A b̀le gé s̄eu, í kulaò kaso suò ní baalalao ní gbé̄lao ní daminalao ní lí uede láò, ké à lákpeò d̀ò lá a ku taalauwa.

16 Ɔ gbé̄ò gè kàsokaso aa suò, baade lákpe d̀ò a kpé musu ge ua ge Lua ua ge I B̀le gāae ge Eflaiũ B̀le gāae.

17 Gbé̄ pò b̀ò z̄iz̄okeupiò lákpeò d̀ò m̀pii, ɔ aa ku a guu. Za Nuni né Yozuee gɔɔ e gɔɔ bee Isailiò i dikpepi ke màao. Ɔ aa p̀onakè maamaa.

18 Ezala ìò Lua ikoyā lá kyoke lá gu lé d̀o sea za dikpeɔɔ s̄éia z̄í e à ge midèò. Aa dikpepi kè gɔɔ soplae. A gɔɔ swaaɔde z̄í ɔ aa k̄k̄aaakè lá wa ðilewa.

9

Isailiò ní duunaò oa Luaε

1 M̀ doũpi gɔɔ baasòo m̀ndosaide z̄í Isailiò k̄ kàaa ní l̄eyeo ní zwānkasao dadaa, mé bùsu kákaa ní miu.

2 Aa nízia kè buipálew̄a ɔ aa sía, aale ní duunaò ní ní deziò yāvāikeao o.

3 Aa ḡò sía gu pò aa kuu, ɔ wá Dii ní Lua ikoyā lá kyokèné e m̀ àaɔ, ɔ aa ní duunaò ò aa k̀le Dii ní Luaε e m̀ àaɔ.

4 Levii buieò ze gba pò wa dànè musu, aa lezù Dii ní Luazi gbáugbāu. An t̀on ke: Yesua, Bani, Kamieli, Sebania, Buni, Selebia, Bani ní Kenanio.

5 Levii buiò Yesua ní Kamielio ní Banio ní Asaniao ní Selebio ní Odiao ní Sebaniao ní Petaiao m̀: A f̀le Dii á Lua táasile! A ku za as̄in̄zi e gɔɔpii. To wá n t̀obò, asa n gawi de lémaama ní táasiola pii.

6 M̀m̄ ní Dii ũ ndo. N b̀luma kè ní n be pò kú musuo ní pò pò kú weò pii. N d̀únia kè ní pò pò kuwàò, n ísia kè ní pò pò kú a guuò. Ni wēni kpa m̀piiwa, n be malaika dasiò í k̀l̄ene.

7 M̀m̄ ní Dii Lua pò Ablaũ sè ũ, n b̀oaànò Ulu, Babiloni bùsuu,* n aà t̀ó l̄ilè Ablahaũ.†

8 N è a n náai v̄í a s̄o guu, ɔ n m̀ n bàa aò kuaànò, níȳò Kanaa bùsu kpawà ní aà buiò, bùsu pò Itiò ní Amoleò kuu ní Peliziò ní Yebusiò ní Giigasiò.‡ Ɔ n lé pò ní gbè̄epi kè, ké ní maa yáí.

9 N taasi pò wá deziò kè Egipi è, § n wii pò aa lè Isia T̄éai mà.*

10 N seelao ní dabudabuò kè Falaɔɔe,† ní kpàaazi ní aà íwao ní aà bùsudeò pii, asa ní d̄ò lá aa áiapásikè ní wá deziò. N t̀obò lá a ku e ní a gbāowa.

11 N ísia z̄èné, ɔ aa t̄aa'ò gugiiu aa bùa.‡ N gbé̄ pò p̀el̄enziò zù ísiu, n ní zù lán gbewa í z̄òpi guu.§

* 8:14 Lev 23.33-43 * 9:7 Daa 11.31, 12.1 † 9:7 Daa 17.5 ‡ 9:8 Daa 15.18-21 § 9:9 B̄oa 3.7

* 9:9 B̄oa 14.10 † 9:10 B̄oa 7-12 ‡ 9:11 B̄oa 14.21-29 § 9:11 B̄oa 15.4-5

12 N dɔaa n gbέενε telu guu fāane, gwāasina sō té guu.* N zé pó de aa se pùné.

13 N pila Sinai gbèsisi musu, n yā'òné za musu.† N ikoyā zede siande kpámá n yāmaa pó n díleo.

14 N tò aa kámabogɔ dō n pó ũ.‡ N n yādileaɔ n n ɔtondɔkio n n ikoyāo dà n zòblena Mɔizie, ɔ a kpámá.

15 Ké nɔana n dé, n ble gbàené za musu.§ Ké imi n dé, n ibòné gbesiu.* Bùsu pò n a legbèné n mè nýɔ kpámá ɔ n òné aa ge sí n pó ũ.

16 N beeo wá dezipio kàamai ví, an swá gbāakù, aalio n yādileaɔ kúao.

17 Aa gĩ n yāmai, dabudabu pó n kènέ yá sàngu. An swá gbāakù, aa bò n yá kpe, aa dɔaana díle aà ea tárnɔ zòbleu.† Lua, ni gbέo duuna kémá, n sùuu ví n sósobio, n pò lí pa kpaaɔ, n gbέke ví zɔɔ, ɔ ni pākpañzio.‡

18 Baa ké aa mɔkàsa lán gáaenawa, aa mè n dii pó n bóle Egipin we,§ mé aa dènnɔ maamaa,

19 ni pākpañzi guwaiwaiuo n sósobi zɔɔ yái. Telupi dɔaa ze'òlóné fāane, tépi zé pó de aa se pùné gwá, i n tó we ziio.

20 N n Nisina kpámá à yādàné. Ni n té manao. Ké imi lé n de, n n gbá í.

21 N n gwá guwaiwaiu wè bla, pɔe i késámáo. An pɔkasaɔ i yaaɔ, an gbá i sésεo.

22 N buio kpámá n n bùsuɔ, n n bùsupio kpaalèné míɔ. Aa εεbɔ kí Siɔ bùsu sí n pó ũ n Basana kí Ogu póo.*

23 N tò an bui dasikù lán saanaɔwa,† n gèrnɔ bùsu pó n ò n maεne aa ge sí n pó ũ guu.

24 Ké an néo gè bùsupi sí n pó ũ, ɔ n Kanaa pó kú weɔ kádèné, n n náné n ɔzĩ n n kíaɔ pii, n bùsupi buio kpámá, aa n pɔeã kémá.‡

25 Aa wéle bíideɔ sí n tɔɔle maao, aa kpéɔ sí n pɔmaa pó kúuo n lòɔ pó wa yòɔ n vébuo n kù kpéɔ n lí pó wĩ a be bleɔ à kè zài. Aa pɔblè aa kã aa mèkpa, aa namablè n èfāai zɔɔ yái.

26 N beeo an swá gbāakù, ɔ aa bò n yá kpe, aa gĩ n ikoyāi. Aa ānabi pó ledámá aa sumaɔ dède, aa dènnɔ maamaa.

27 N n ná n ibεεne n ɔzĩ, aa gbāamòné, ɔ aa wiilènzɔ n taasikea guu. Kua za musu n sírnɔ n sósobi zɔɔ yái, n suabanaɔ dílené, ɔ aa n bó n ibεεpio ɔzĩ.

28 Tó aa nie è, aai ea yá pó vaine kee, ɔ n n kpá n ibεεwa aa gbāablémá. Aa èa wiilènzɔ, ɔ kua za musu n sírnɔ, n n bó gèn ũma'ũma n sósobi yái.§

29 N ledámá aa ze n n ikoyāo, kási aa zazakùma, aalio n yādileaɔ kúao, n yá pó tó gbέ kúa, aɔ ku a sabaie.* Aa zà n yápiowa aa mikpeline, an swá gbāakù aa gĩ n yāmai.

30 N menakèrnɔ a wé dasi, n Nisina yādà n ānabione, ɔ aa ledàomá, aai swāɔɔio, ɔ n n ná buipálene n ɔzĩ.†

31 N sósobi zɔɔ guu ni n midεo, Lua sùuude sósobiden n ũ, ni pākpañzio.

32 Ayāmeto wá Lua, Lua zɔɔ gbāade pó ni tó n me séenata, lá n bàa Ìɔ kúwano gbέke guu, taasi pó wá lé n wá kíaɔ n wá dɔaanaɔ n wá sa'onao n wá ānabio n wá dezio n n gbέo pii za Asili kíaɔ gɔɔ e n a gbāo, nrsu to à kene fénéũo.

33 Yá pó wá léo pii musu n maa, baa ké wa yāvāikè, n náai ví.

34 Wá kíaɔ n wá dɔaanaɔ n wá sa'onao n wá dezio aai zike n ikoyāwao, aai laaidɔ n yādileaɔwao ge lé pó n dàmáo.

* 9:12 Bɔa 13.21-22 † 9:13 Bɔa 19.18-20 ‡ 9:14 Bɔa 20.8-11 § 9:15 Bɔa 16.14-15 * 9:15 Bɔa 17.6-7 † 9:17 Nao 14.4 ‡ 9:17 Bɔa 34.6 § 9:18 Bɔa 32.1-4 * 9:22 Nao 21.21-35 † 9:23 Daa 15.5 ‡ 9:24 Yoz 11.23 § 9:28 Dɔa 2.11-16 * 9:29 Lev 18.5 † 9:30 2Kia 17.13-18

³⁵ Baa gɔɔ pɔ aa nɔzia vɪ, mɛ aa pɔmaa dasi pɔ n n gbáɔ vɪ n bɔsu yàasa taaede pɔ n kpámáɔ, aai zɔblenɛɔ, aai mikɛ n yāvāiɔwao.

³⁶ Gwa! Zɔɔn wá ũ gbā. Bɔsu pɔ n kpà wá deziɔwa aa a libɛɔ n a pɔmaaɔ ble, zɔɔn wá ũ a guu.

³⁷ Wá bugbɛ yàasaɔ gɔ́ kɪ pɔ n tò aa gbāablèwáɔ pɔ ũ wá duuna yáí. Aai kiblewá n wá pɔtuɔɔ lá aa yeiwa. Wá kú wétɛa zɔɔ guu.

10

Isailiɔ lɛdoũkɛa n Luao

¹ Yá beɔ yáí píi wáɛ lɛdoũkɛnɔ n sɪanao, wáɛ ké lá guu. Wá dɔaanao n Levii buiɔ n wá sa'onao lé n seela kɛwà.

² Gbé pɔ aa n seela kɛwáɔn kɛ: Bɔsu gbāade Nεεmii Akalia né, Zedekia,

³ Selaia, Azalia, Zelemii,

⁴ Pasuu, Amalia, Malakia,

⁵ Atusu, Sebania, Maluku,

⁶ Aliũ, Mɛlemɔ, Obadia,

⁷ Daniɛli, Ginɛtɔ, Baluku,

⁸ Mɛsulaũ, Abia, Miamɛ,

⁹ Maazia, Bilegai n Semaiao. Gbépiɔá sa'onaoɛ.

¹⁰ Levii buiɔn kɛ: Azania né Yesua, Enada né Binui, Kamiɛli

¹¹ n n gbéɔ: Sebania, Odia, Kelita, Pelaia, Anana,

¹² Mise, Leobɛ, Asabia,

¹³ Zakuu, Selebia, Sebania,

¹⁴ Odia, Bani n Beniuo.

¹⁵ Isaili dɔaanaoɔn kɛ: Palɔsi, Paata Mɔabu, Elaũ, Zatu, Bani,

¹⁶ Buni, Azegada, Bebai,

¹⁷ Adonia, Bigivai, Adini,

¹⁸ Atee, Ezekia, Azuu,

¹⁹ Odia, Asuũ, Bezai,

²⁰ Alifi, Anato, Nɛbai,

²¹ Mapiasi, Mɛsulaũ, Ezii,

²² Mɛsezabɛli, Zadoki, Yadua,

²³ Pelatia, Anana, Anaia,

²⁴ Ozee, Anania, Asubu,

²⁵ Aloese, Pila, Sobɛki,

²⁶ Leuũ, Asabana, Maasea,

²⁷ Ahia, Anana, Ana,

²⁸ Maluku, Aliũ n Baanao.

²⁹ Isaili kɪniɔ, sa'onao n Levii buiɔ n bíibɔlɛdɔanao n lɛsinao n Lua ua zikɛnao n gbé pɔ aa kè bui pɔ liaaɔziɔwa aa Lua ikoyā kũaɔ nàkɔwa n n gbé pɔ de gbāade ũɔ. An nao n n nɛgɔɔɛ n n nɛnɔɔɛ nàmá lɔ n gbé pɔ yápi mà mé aa dɔɔ píi.

³⁰ Aa lɛgbè aa mɛ: Wá sɪ n Luao, wáɔ tɛ Lua ikoyā pɔ a kpà a zɔblena Mɔziwai. Wáɔ Dii wá Lua yádileao kũa n aà yādanɛɔ, wɪɔ aà ɔtondɔkɪi gwa.

³¹ Wá wá nɛnɔɔɛ kpásā bui pɔ liaawáziɔwa lɔ. Wá n nɛnɔɔɛ sé wá néɔnɛ sɔɔ.*

³² Aa mɛ lɔ: Tó bui pɔ liaawáziɔwà mɛ n laao ge pɔwɛnae aa yía kámabogɔɔ, wá lúmá kámabogɔɔzɪ ge lousisigɔɔziɔ. Wè sɔpla n wè sɔplao wáli tó tɔɔɛ íampa,† wíli gbéɔ ké n n fɪaɔ.‡

³³ Wá dɪɛ wáziá yá ũɛ, wá baade lí ánuusu kpa wɛ n wɛo galaũ síiɔ wá Lua ua zɪ yá musu.

* **10:31** Bɔa 34.16 † **10:32** Bɔa 23.10-11 ‡ **10:32** Iko 15.1-2

³⁴ Iɔ de pɛɛ pɔ wɪ kpa Luawa pɔ ũ n pɔwenti pɔ wɪɔ kpawà lá gu lé dɔo n sa pɔ wɪɔ a pɔ káteu à tékú lá gu lé dɔo n sa pɔ wɪɔ o kámabogɔɔ n mɔ dafu dikpɛgɔɔo n dikpɛ pále zɪo n sa pɔ wɪ o sáaukpaá yáio n Isailio duun awakpabɔɔ n wá Lua ua yá kɪnio píi.

³⁵ Wá sa'onao n Levii buio n gbé kɪnio píi, wa gbɛlà mɔa n yáao wá Lua ua yá musu, wáli mɔd uale n ualeo gɔɔ pɔ wa dílewa wɛ n wɛo. A de Dii wá Lua gbagbakii pɔ ũɛ lá a ku Mɔizi ikoyá guuwa.

³⁶ Wálio mɔ Dii kpéu wɛ n wɛo n wá buapɔ káauɔ n libe séiao píi. §

³⁷ Wálio mɔ wá Lua ua n wá nɛgɔɛ séiao n wá zune séiao ge sá ge ble, wáli kpá sa'ona pɔ lé zike weɔwa, lá a ku Mɔizi ikoyá guuwa.*

³⁸ Wáli mɔ n wá pɔwen séiao n wá kaa séiao n wá libe séiao n wá vɛɛ séiao n wá nɪsi séiao, wí kále láasiu wá Lua ua sa'onaoɛ. Wáli wá buapɔɔ kwide bɔ Levii buioɛ, † asa Levii buio mé † a kwide si zɛwɪa n zɛwɪao.

³⁹ Tó Levii buio lé a kwide sí, Aalona bui sa'onao lío kúrnɔ. Levii buio sɔ aali pɔ kwide pɔ aa sɪpi kwide sɛ gɛd wá Lua ua, aali kále láasiu. ‡

⁴⁰ Levii buio n Isaili kɪnio píi lí pɔwɛna n vɛɛo n nɪsio labakɛ, aali kále láasiu Lua ua, gu pɔ luakukii pɔɔ kuu n sa'ona pɔ lé zike weɔ n bíibɔlɛdɔanao n lɛsinao. Maa wáli pákpa wá Lua uaio.

11

Isaili pɔ zɛle Yelusaleũ

¹ Isaili dɔaanao zɛle Yelusaleũ, s gbé kɪnio gbɛlà an gbéɔ kwide mɔ zɛleá Lua wélepi guu yá musu, an gbé kɪnio i gɔ zɛwɪa guu.

² Wá uabele pɔ dɔaa zɛ n kua Yelusaleũo sáaukpá.

³ Yuda búsu dɔaana pɔ zɛle Yelusaleũo tɔɔn kɛ: Isaili kɪnio, sa'onao n Levii buio n Lua ua zikɛnao n Salomɔ zɔblɛn buio zɛle Yuda búsu wéle guu, baade n a tɔleɔ,

⁴ s Yudaɛo n Bɛyámɛɛ buieɔ zɛle Yelusaleũ.

Yudaɔ dɔaanao tɔn Ataia n Maaseao. Pelezi Maalalee †, Maalalee Sefatia †, Sefatia Amalia †, Amalia Zakali †, Zakali Uzia †, s Uzia Ataiapi †.

⁵ Sela Zakali †, Zakali Yoialibu †, Yoialibu Adaia †, Adaia Azaia †, Azaia Kɔloze †, Kɔloze Baluku †, s Baluku Maaseapi †.

⁶ Pelezi bui gɔgbáa pɔ kú Yelusaleũo gbɛɔn dɔaa pla n bàaɔkwi plasaioɛ (468).

⁷ Bɛyámɛɛ buio dɔaana Salu. Yesaia Itieli †, Itieli Maasea †, Maasea Kolaia †, Kolaia Pedaia †, Pedaia Yoedi †, Yoedi Mɛsulaũ †, s Mɛsulaũ Salupi †.

⁸ Aapi gbɛa Gabai n Salaio. Ampii gbɛɔn dɔaa síiɔ n basoolokwi plasaioɛ (928).

⁹ Zikeli né Yoeli mé n gbɛzɔɔ ũ, mé Asenua né Yuda mé wéle gbɛzɔɔ plaade ũ.

¹⁰ Sa'on dɔaanao Yoialibu né Yedaia n Yakɛo

¹¹ n Selaiao. Lua ua dɔaana Aitubu Melaio †, Melaio Zadoki †, Zadoki Mɛsulaũ †, Mɛsulaũ Ilikia †, s Ilikia Selaiapi †.

¹² An gbé pɔ aale Lua kpé zɪ kɛɔ gbɛɔn dɔaa síiɔ n bao n plaoɛ (822).

Sa'on dɔaana Adaia. Malakia Pasuu †, Pasuu Zakali †, Zakali Amɛzi †, Amɛzi Pelalia †, Pelalia Yolaũ †, s Yolaũ Adaiapi †.

¹³ Aa gbé pɔ aa de uabeleɔ ũ gbɛɔn dɔaa do n bla n plaoɛ (242). Sa'on dɔaana Amasai. Imɛɛ Mɛsilemɔ †, Mɛsilemɔ Azai †, Azai Azaleli †, s Azaleli Amasaipi †.

¹⁴ Aa gbéɔá gɔsa gbáaɔɛ, aa gbɛɔn basoolokwi plasaie (128). Agedoliũ né Zadieli mé n gbɛzɔɔ ũ.

¹⁵ Levii buiɔ dɔaana Semaia. Buni Asabia i, Asabia Azikaũ i, Azikaũ Asubu i, ɔ Asubu Semaia i.

¹⁶ Levii buiɔ dɔaanaɔ Sabetai n̄ Yozabao mé Lua ua gbɛzɔɔ ũ.

¹⁷ Lèsin dɔaana Matania pɔ de lousisin dɔaana ũ. Asafa Zabedi i, Zabedi Mise i, ɔ Mise Mataniapi i. Babukia mé aà plaade ũ. Bee gbɛa Samua né Abeda, Galali tɔũna, Yedutu bui.

¹⁸ Levii bui pɔ kú Lua wéleuɔ gbɛɔn òaa do n̄ basiiɔsɔ mɛndosaioɛ (284).

¹⁹ B̄ibɔledɔanaɔ Akubu n̄ Talemɔo n̄ n̄ gbɛɔ gbɛɔn baswaaɔkwi n̄ plaoɛ.

²⁰ Isaili k̄niɔ n̄ sa'onaɔ n̄ Levii buiɔ ku Yuda bùsu wéleuɔ guu, baade n̄ a tɔleɔ.

²¹ Lua ua zikenaɔ ku Ofeli s̄isi musu. Ziha n̄ Gisepao mé n̄ gbɛzɔɔ ũ.

²² Levii bui pɔ kú Yelusaleũɔ dɔaanan Uzi ũ. Mise Matania i, Matania Asabia i, Asabia Bani i, ɔ Bani Uzipi i. Aàpi mé Asafa bui pɔ aai dɔaa n̄ lesiyão Lua ua gbɛdo ũ.

²³ Pɛɛsiɔ k̄ia mé yãd̄ile lèsinaɔne, à yá pɔ aa ke lá gu lé do dànɛ.

²⁴ Mesezabeli né Petaia pɔ de Yuda né Zela bui ũ ku kíapi k̄ii Isailiɔ yágɔgɔa yái.

²⁵ Yudaɔ z̄le z̄ɛwiae beeɔ guu n̄ n̄ fáanio: Kiliataaba n̄ a bualoũ, Dibɔ n̄ a bualoũ, Kabazee n̄ a bualoũ,

²⁶ Yesua, Mɔlada, Bɛpele,

²⁷ Azaasuali, Bɛɛɛɛba n̄ a bualoũ,

²⁸ Zikilaga, Mekona n̄ a bualoũ,

²⁹ Enilimɔ, Zola, Yaamu,

³⁰ Zana, Adulaũ n̄ a z̄ɛwiaɔ, Lakisi n̄ a fáanio n̄ Azekao n̄ a bualoũ. Aa bekpà za Bɛɛɛba e Beninɔũ guzuleu.

³¹ B̄yãmɛɛ buiɔ bekpà wéleɛ beeɔ guu: Gɛba, Mimasaa, Ai, Beteli n̄ a bualoũ,

³² Anato, Nɔbu, Anania,

³³ Azoo, Lama, Gitaiũ,

³⁴ Adida, Zeboiũ, Nɛbala,

³⁵ Lodi, Onɔ n̄ Siaɔ guzuleo.

³⁶ Levii bui gáli pɔ kú Yuda bùsuu yãaɔ bekpà B̄yãmɛɛ buiɔ bùsuu.

12

Sa'ona n̄ Levii buiɔ yá

¹ Sa'ona n̄ Levii bui pɔ aa sù n̄ Salatieli né Zolobabelio n̄ Yesuaɔon ke: Selaia, Zelemii, Ezala,

² Amalia, Maluku, Atusu,

³ Sekania, Leuũ, Melemɔ,

⁴ Ido, Ginetɔ, Abia,

⁵ Miamɛ, Maadia, Bilega,

⁶ Semaia, Yoialibu, Yedaia,

⁷ Salu, Amɔku, Ilikia, Yedaia. Gbɛpiɔ mé sa'ona n̄ n̄ gbɛ Levii buiɔ dɔaanaɔ ũ sa'onkia Yesua gɔɔ.

⁸ Levii buiɔ dɔaanaɔn ke: Yesua, Binui, Kamieli, Selebina, Yuda, Matania. Matania n̄ a gbɛɔ mé aai dɔaa n̄ táasileao,

⁹ mé Babukia n̄ Unio n̄ n̄ gbɛɔ mé lèsinaɔ gáli plaade ũ.

¹⁰ Yesua Yoakiũ i, Yoakiũ Eliasibu i, Eliasibu Yoiada i,

¹¹ Yoiada Yonatãa i, ɔ Yonatãa Yadia i.

¹² Sa'ona pɔ aa de uabeleɔ ũ Yoakiũ gɔɔon ke: Selaia bui Melaia, Zelemii bui Anania,

¹³ Ezala bui Mɛsulaũ, Amalia bui Yohanani,

- 14 Maluku bui Yonatāa, Sebania bui Yosefu,
 15 Aliū bui Adena, Melaio bui Elekai,
 16 Ido bui Zakali, Ginetō bui Mɛsulaū,
 17 Abia bui Zikeli, Miyāme bui, Maadia bui Piletai,
 18 Bilega bui Samua, Semaia bui Yonatāa,
 19 Yoialibu bui Matenai, Yedaia bui Uzi,
 20 Salu bui Kalai, Amoku bui Ebeɛ,
 21 Ilikia bui Asabia n̄ Yedaia bui Netanelio.
 22 Wà sa'ona uabeleɔ tó d̄alau za gɔɔ pó Eliasibu n̄ Yoiadao n̄ Yohananio n̄ Yadao de sa'onkiaɔ ũ e Pɛɛsiɔ k̄i Dalusi kpalablegɔɔɛ.
 23 Wà Levii bui uabeleɔ tó dà ladau e Eliasibu tɔūna Yohanani gɔɔ.
 24 Levii bui d̄aanaɔ tón ke: Asabia, Selesia, Binui, Kamieli n̄ Yesuaɔ. An gbéɔ̄ ì yāwemá táasilea n̄ sáaukpaaɔ guu gā n̄ gāɔɛ, lá Lua gbé Davidi d̄ilewa.
 25 Gbée beeɔ mé b̄ib̄oléd̄šana pó aai Lua ua làasiɔ n̄ a b̄oleɔ d̄́aɔ ũ: Matania, Babukia, Obadia, Mɛsulaū, Talemɔ n̄ Akubuo.
 26 Gbépiɔ ku gɔɔ pó Yesua né Yoakiū, Yozada tɔūna de sa'onkia ũɛ. Nɛɛmii mé b̄usu d̄aana ũ, sa'ona Eɛzala mé yādanede ũ.

Yelusaleū b̄i sakēa

- 27 Yelusaleū b̄i sakēgɔɔ wà Levii buiɔ w̄ɛɛwɛɛɛɛ gu pó aa kuu, wà ḡɛn̄ɔ Yelusaleū aa b̄i sakē n̄ p̄nao n̄ sáaukpaaɔ n̄ lesiao n̄ s̄és̄ɛnaɔ n̄ m̄ɔnaɔ n̄ k̄uuɔ.
 28 L̄ɛsina pó k̄ai n̄ Yelusaleūɔ k̄ k̄aa we, Netofa bualoūdeɔ
 29 n̄ Begiligalideɔ n̄ gbé pó kú Geba n̄ Azemaveɔ saɛɔ, asa l̄ɛsinaɔ n̄ z̄ia bualoūɔ kp̄a Yelusaleū saɛ wɛɛ.
 30 Sa'onaɔ n̄ Levii buiɔ gb̄āb̄ò n̄ z̄iaɛ, ɔ aa gb̄āb̄ò gbé kin̄iɔɛ, ɔ aa gb̄āb̄ò b̄iɛ n̄ a b̄oleɔ.
 31 Má tò Yuda d̄aanaɔ d̄ɛɛ b̄iwa, ɔ ma l̄ɛsinaɔ k̄aa ḡali z̄ɔ lɛɛ pla, aa d̄aané b̄i musu. An ḡali do be ɔplaa oi, aa be b̄i musu Tufua Bole oi.
 32 Osaia n̄ Yuda d̄aana lɛɛ doɔ té n̄ kpe
 33 n̄ Azaliao n̄ Eɛzalaɔ n̄ Mɛsulaū
 34 n̄ Yudaɔ n̄ B̄yāmeɛɛɔ n̄ Semaiao n̄ Zelemiio.
 35 Sa'onaɛ k̄ún̄ɔ ɔ, aa k̄uuɔ k̄úk̄ua. Bee gb̄ɛa Yonatāa né Zakali. Asafa mé Zakuu ì, Zakuu Mise ì, Mise Matania ì, Matania Semaia ì, Semaia Yonatāapi ì.
 36 Aà gbé beeɔ kuaànɔ: Semaia, Azaleli, Milalai, Gilalai, Maai, Netaneli, Yuda n̄ Ananio. Aa Lua gbé Davidi p̄'ɔb̄ɔnaɔ k̄ua. Yādanede Eɛzala mé d̄aaané.
 37 Ké aa kà Nib̄ona Bole musu, aa d̄ɛɛ Davidi w̄éɛ d̄ɛɛk̄i pó kú n̄ aɛɔwa, gu pó b̄i s̄iɛ k̄uu. Aa d̄ò Davidi bei, ɔ aa kà I Bole musu gukpe oi.
 38 L̄ɛsinaɔ ḡali plaadeɔ ḡɛ ɔzɛɛ oi. Má tén̄zi b̄i musu n̄ gbé kin̄iɔ. Wa d̄ò Kina kalangai, wa gɛ e b̄i yāasa k̄i.
 39 ɔ wa ḡɛ Eflaiū Bole n̄ Bole Zio n̄ Kp̄ò Boleɔ. Wa d̄ò Ananeli kalangai n̄ Basɔɔ kalangao e S̄a Bole musu, ɔ aa zè Dakpeunaɔ Bole musu.
 40 ɔ l̄ɛsinaɔ ḡali plapiɔ k̄ k̄aa Lua ua. Má kú we ɔ n̄ gb̄ade lɛɛ doɔ
 41 n̄ sa'onaɛ beeɔ: Eliakiū, Maasea, Miyāme, Mise, Elioenai, Zakali n̄ Ananiao. Aa n̄ k̄uuɔ k̄úk̄ua.
 42 Maasea ku we ɔ n̄ Semaiao n̄ Eleazaɔ n̄ Uzio n̄ Yohananio n̄ Malakiao n̄ Elaū n̄ Eɛɛɔ. L̄ɛsinaɔ lé lesi, Yezahia mé n̄ d̄aana ũ.
 43 Gɔɔ bee aa sa'ò maamaa, ɔ aa p̄nakè, asa Lua tò an p̄ k̄ena à k̄è z̄aie. N̄ɔɔ n̄ néɔ lé p̄nake ɔ. Wà Yelusaleūdeɔ p̄nakeapi s̄uu mà z̄a.
 44 Zibeezi aa ḡɛɛɔ d̄ile làasi gb̄ɛz̄ɔɔ ũ, gu pó gbaɔ n̄ buap̄o k̄aaɔ n̄ pó kwideɔ k̄aleu. Gbépiɔ lí buap̄o pó M̄izi ikoyā d̄ile a de sa'onaɔ n̄ Levii buiɔ baa ũ séɛ

z̄šewia n̄ z̄šewiao aa k̄āaa we, asa sa'onao n̄ Levii bui p̄o aaī z̄ike weo yá k̄a Yudaoḡue.

⁴⁵ Lua ua z̄i n̄ gb̄āb̄anéo de n̄ yá ũe. Lèsinao n̄ bíib̄led̄šanao lío n̄ z̄i ke lá Davidi n̄ a né Salom̄oo d̄ilewa.

⁴⁶ Asa za Davidi n̄ Asafao ḡoo lèsin d̄aanao kuε, aaī d̄aa n̄ Lua táasileao n̄ aà s̄aaukpaao.

⁴⁷ Zolobabeli n̄ Nεεmiiio ḡoo Isailio p̄ii ìo lèsinao n̄ bíib̄led̄šanao k̄ámasa k̄a lá gu lé d̄oe. Aaī Levii buio asea kp̄amá, mé Levii buio ì Aalona buio asea kp̄amá s̄.

13

Nεεmii yáḡḡša Isailio n̄e gb̄ez̄á

¹ Zibeez̄i w̄a M̄ozi lá kyokè gb̄é̄one, ð wa è we ké Am̄oni ge M̄abu buie suli ḡē Lua gb̄é̄o guuo,

² asa aai da Isailio n̄ p̄obleao n̄ íoo. Aa fiab̄o Balaaũe aà láaikem̄ae, ð wá Lua aà yá líle samaa'oa ũ.*

³ Ké aa ikoȳapi mà, aa buip̄aleo b̄òle n̄ guu.

⁴ E yápi ào gé kei w̄a sa'ona Eliasibu d̄ile wá Lua ua làasi gb̄ez̄o ũ. Am̄oni bui Tobia daεε,

⁵ à kp̄éne z̄oo kp̄a Tobiapiwa. Wi p̄ówenti k̄áleu we ȳaa n̄ tulaletio n̄ Lua ua p̄oo n̄ p̄ówena kwideo n̄ v̄εeo n̄ n̄isi p̄o de Levii buio n̄ lèsinao n̄ bíib̄led̄šanao p̄o ũo n̄ laba p̄o wa kè sa'onaōneo.

⁶ Ḡoo bee má kú Yelusaleũo, asa Babeli kí Aatasasa kpalablea w̄e baakwi n̄ plaode guu ma ea ge aà kíi. Ḡoo pla gb̄ea ma wabikèwà,

⁷ ð ma su Yelusaleũ. Ma ȳav̄ai p̄o Eliasibu kè bao mà, lá à Lua ua kp̄éne kp̄a Tobiawa.

⁸ Yápi k̄em̄εe ìi maamaae, ð ma aà p̄oo s̄ele k̄òlèè bàasi.

⁹ Ma mè w̄a gb̄āb̄o kp̄énepie, ð ma ea Lua ua p̄oo k̄ale we n̄ p̄ówentio n̄ tulaletio.

¹⁰ Má mà lo w̄ili Levii buio n̄ lèsinao asea kp̄amáo, ð aa òb̄òle Lua ua z̄iu, an baade tà bua.

¹¹ Ma z̄oad̄o gb̄āadeowa ma mè: Ak̄ea a p̄ākp̄a Lua uaii? Ō ma Levii buio k̄āaa, ma n̄ baade dà a z̄iu.

¹² Ō Yudaoḡo mè n̄ p̄ówen kwide b̄ò n̄ v̄εeo n̄ n̄isio n̄pii, aa k̄āka làasiu.†

¹³ Ma sa'ona Selemia n̄ lak̄ena Zadokio n̄ Levii bui Pedaiiao d̄ile làasipio gb̄ez̄o ũ, ð ma Zakuu né Anana, Matania t̄ōna d̄ile n̄ d̄onl̄ede ũ, asa wá n̄ d̄o gb̄é náaideo ũe. Làasi p̄oo biilea n̄ gb̄é̄one de n̄ yá ũe.

¹⁴ Ma Lua, ma yápi ào d̄ongu. Nsu ȳamaa p̄o má kè n̄ kp̄é z̄i yá musu suumpao.

¹⁵ Ḡoo beez̄i ma Yudaoḡo è, aale òz̄o v̄εewa a íf̄k̄i k̄ámaboḡoz̄i. Ma gb̄ēo è lo, aale su Yelusaleũ n̄ p̄ówenao k̄ámaboḡoz̄i. Aa yè z̄aa'inaone n̄ v̄ēbe'io n̄ v̄ēbeo n̄ kaad̄emb̄eo n̄ aso p̄āleo, ð ma n̄ gba laai b̄leyiaa ḡoo pi z̄i yá musu.‡

¹⁶ Tiideo ku Yelusaleũ, aaī su n̄ kp̄oo n̄ laa bui p̄io, ð aaī yia Yudaowa k̄ámaboḡoz̄i.

¹⁷ Ma z̄oad̄o Yuda gb̄āadeowa ma mè: Ȳav̄ai p̄o ále k̄εε bee s̄o be! Ale k̄ámaboḡo gb̄āleε.

¹⁸ M̄aa á dez̄io lé ke, ð wá Lua ȳaȳia w̄éleε beewao lò? Ō ále k̄ámaboḡo gb̄āle, ále aà p̄o f̄ele s̄oa?

* **13:2** Nao 22.1-6 † **13:12** Mal 3.10 ‡ **13:15** B̄oa 20.8-10

¹⁹ Má dīlε tó gu sī āsōadazī oosi, wàli Yelusaleũ bɔlε gbaɔ tata, wasuli wēo e kámabogɔɔ gẽ. Ma azīa gbéɔ kàlε bɔlεpiɔu, ké gbēe su gẽ ní asoo kámabogɔɔ yáí.

²⁰ Laatanɔ ní gbéɔ pɔ lé pɔ yiaɔ ì bíi kpe gēn do ge gēn pla.

²¹ Ǿ ma lezámá ma m̀è: Tó a i we sa, má á kúkūε. Za gɔɔ bee ɔ aai mɔ kámabogɔɔzī lɔ.

²² Ǿ má ò Levii buiɔnε aa gbáɔ níziaε, aai gé bɔledɔai, ké wà kámabogɔɔ dɔ Lua pɔ ũ yáí. Ma Lua, to ma yápi àɔ dɔngu, ní ma wegwa n gbēkε zɔɔ léu.

²³ Gɔɔbeezi lɔ ma Yudaε è, aa nɔɔ sè Asedodadeɔ ní Amɔniɔ ní Mɔabuɔ guu.

²⁴ Ǿ an néεɔ ì Asedoda yá ge buipále yá ma, aali Ebelu yāmao.

²⁵ Ǿ ma zɔadómá ma ní ká, ma ní gɔεεɔ gbè, ma ní gbēεɔ mikā gà má wò. Ǿ má tò aa m̀è wa sī ní Luao, wa ní nenɔεɔ kpásá ní negɔenaɔwao. Wa ní nenɔεɔ sé ní negɔεnε ge nízia pɔ ũo.

²⁶ M̀aa Isailiɔ kí Salomɔɔ duunakèò lò? Buie kía i kaaàwao. Aà Lua yeaàzi, § ɔ à aà kpà Isailiɔ píi kía ũ, kási baa aàpi, buipále nɔεɔ mé aa aà dà duunau.*

²⁷ Ǿ wá mà ápiɔ sɔ a yāvái zɔɔpi kè, a zībɔnkpekè wá Luaε, a buipáleɔ sè nɔ ũ.

²⁸ Yoiada néɔ do pɔ de sa'onkia Eliasibu tɔŭna ũ mé Oloni gbé Sambala né sè yāa, ɔ ma aà yà.

²⁹ Ma Lua, to an yá àɔ dɔngu, asa aa sa'onkε gbálèε, aa n bàa kua ní sa'onɔ ní Levii buiɔ yádilea gbò.

³⁰ Ma buipáleɔ yáɔ píi b̀è sa'onɔ ní Levii buiɔnε, ɔ ma ní baade dàziu.

³¹ Ma εa yàa labakεa gɔɔ dīlε gbéɔnε ní buapɔ káauɔ kpaaɔ. Ma Lua, to ma yá àɔ dɔngu a maa ũ.

§ 13:26 2Sam 12.24-25 * 13:26 1Kia 11.1-8

ESITɛɛ

Yá pɔ́ kú lée bee guu

Lée bee yá pɔ́ wa sè ní Yuda bui wa dīlɛ wà ní midɛ yá bɔ̀lekèwɛɛ, ɔ́ Lua ní bɔ́. Yápi kè gɔɔ pɔ́ Pɛɛsiɔ lé ikokɛ sɛa za India bùsuu e à gè pèd Egipiwaɛ. Yuda bui kɔ̀na pɔ́ wà ní kùkù wà tàrɔ̀nɔ̀ Babiloniɔ, an gbɛ̀ɛ̀ i su ní bùsuu e à gè pèd gɔɔ pɔ́ Babiloni kpala mīdɛ e wàò gé Yesu Kilisi ii wè 539. Yudapiɔ lí we bui pɔ́ aa kú ní guu nāmáò, asa an yáò adoaɛ, aàɔ̀ zīkɛ ní ikoyá ní ní fɛ̀lɛkaayáɔwaɛ. Lápi íi pɔ́ kí Aasuelu gbāade sɛ́ia Amani sè n̄ Yuda gbāadeɔ do Maadoseo yá bɔ̀lekè. Esitɛ́á Maadose n̄ɛɛ, ɔ́ Maadose ledàwà e à gè Pɛɛsi kía nɔ̀ ũ, ɔ́ a zɛ'è à kpà vāi pɔ́ a a bui Yudaɔ lee. Bee lé ɔ̀bwɛɛ yá pɔ́ wa sè ní Yudaɔ pīi í lée pāɛ. Gɔɔ pɔ́ wa dīlɛ wà Yudaɔ dɛdɛwà gè zīblea an ibɛɛpiɔwa gɔɔ ũ, ɔ́ gɔɔpi gè Yudaɔ dikpɛgɔɔ ũ e ní a gbāò, aai dikpɛpi kɛ e Paki àò gé káiɛ. Yá pɔ́ wa dàu wa s̄u Esitɛ láu lé dikpɛpi bókii ɔ̀bwɛɛ. Yudaɔ zè wà gí ní níziào, asa kua bùsu pāleu wà gīnzie. Wi Lua tó sí lée bee guu, āma Lua i a gbé̀ to weo, à ní suabà Esitɛ sabai.

Kí Aasuelu a na Vasiti bɔ̀a kpalau

¹ Kí Aasuelu* gɔɔ bùsu mèn basoolo ní soplaɔ ɔ́ a dɛ a kía ũ sɛa za India bùsuu e à gè pè Etiopi bùsuwa.

² Zōlɛa a bɛ Susa mɛɛwiau

³ aà kpalablea wè àaɔ̀de guu à gbāadeɔ ní a ìwaɔ káaa pii blesableawa. Pɛɛsi ní Mɛdɛo bùsu zīgɔ̀ badeɔ ku we ní gbé gbiaɔ ní bùsu gbāadeɔ.

⁴ A a kpala àizɛɛ zɔ̀ɔ̀ ní a zɔ̀kɛ gawio ò̀nɛ e mɔ̀ soolo.

⁵ Ké gɔɔ beeɔ pà, à blesakè gbé pɔ́ kú Susaɔnɛ, kíabuio ní táaaɔ pīi. Wà blesapi blè e gɔɔ sopla aà bɛ'ua líkpɛu.

⁶ Wà zwāa pua ní zwāa búunao dòdò ánuusu tāanaɔwa ní bà puao ní bà gāaluladeɔ, ɔ́ wa lòo kpé gbapɛlɛ pɔ́ wa kè ní gbɛpuɔwa. Vua ní ánuusu wúlebɔ̀ kálea gusalala pɔ́ wa kè ní gbɛpuo ní gbɛtɛo ní gbɛsio ní gbè búunaowa.

⁷ Wà v̄ɛɛ kpàkpamá we ní vua imibɔ̀. Imibɔ̀piɔ dodoa kōɛ pīiɛ. Kí v̄ɛɛpi kpámá s̄ɔ̀s̄ɔ̀.

⁸ Kí dīlɛ wasu v̄ɛɛminao wɛtāo. A ò a bɛ ziiɛ aà kpa baadewa lá ade yei.

⁹ Kí Aasuelu na Vasiti blesakè nɔ̀ɛnɛ kibɛ lɔ̀.

¹⁰ A gɔɔ soplade zī kí pɔ́ kèna v̄ɛɛ yáí, ɔ́ a ò a dɔ̀ai gbɛ̀ɔ̀n soplaɔnɛ: Mɛumanu, Bizita, Aabona, Bigita, Abaga, Zetaa ní Kaakasio,

¹¹ aa mɔ̀ɛ ní a na Vasitio ní a kía na f̄uao kpaa, ké à aà kɛfɛnkɛ ɔ̀lɔ̀ gbé̀ɔ̀nɛ ní gbāadeɔ, asa nɔ̀ɛpiá nɔ̀ɛ.

¹² Ké kí dɔ̀aiɔ yápi ò aà naɛ, à gí mói, ɔ́ kí pɔ́ pà à f̄ɛ̀aàzi maamaa.

¹³ Kí yápi ò wɛz̄ɛn saanyád̄ɔ̀naɔnɛ, asa ìo yápii gbɛa gbé pɔ́ bùsu ikoyá d̄ɔ̀waɛ.

¹⁴ Pɛɛsi ní Mɛdɛo gbāade pɔ́ aaiɔ ku aà saɛ gbɛ̀ɔ̀n soplaɔ tón kɛ: Kaasena, Setaa, Ademata, Taasisi, Mɛlesi, Maasena ní Mɛmukāo. Ampio mé aa aà kwāasiɔ ũ, aà kpala ikodeɔ ũ.

¹⁵ A ònɛ: Ma a dɔ̀aiɔ zī aa yád̄ilɛ ma na Vasitie, ɔ́ à gí mai. Wá s̄ɛ̀aà̀nɔ̀ kpelewa ni? Ikoyá mè kpelewa ni?

¹⁶ ɔ́ Mɛmuká ò kíɛ ní gbāadeɔpiɔ à mè: Kí, m̄m̄ɛ n na Vasiti t̄aaek̄ɛnɛ ndoo, à t̄aaek̄ɛ gbāadeɔnɛ ní n bùsu gbé̀piɔɛ.

* 1:1 Eza 4.6

17 Yá pɔ n napi kɛ a ligua, nɔɛ pɔi i ma, aai saka n zǎngu aa mɛ: Kí Aasuelu mɛ wà a na Vasiti sísiɛ, ɔ à gɔ gɛi.

18 Pɛɛsi n Mɛdɛo bùsu gbāadeɔ nɔ pɔ n na yápi màɔ, aa yābɔbɔ n zǎ lézi tia. Lé'ɛakɔwa n zɔao a kɛ zài.

19 Kí, tó à kànguɛ, yādile Vasitiɛ asu tó á wesikɔle bo, ní nɔɛ pɔ deaála kpa à kpalau. Wa yápi kɛ Pɛɛsi n Mɛdɛo ikoyā pɔ wili a bādeɔ lá guu.

20 Tó wà yá pɔ n dɛle kpàwakɛ n bùsu zɔo guu pɔi, nɔɛo bɛɛɛ dɔ n zǎnɛ, nɔgbāo n nɔ nɛnaɔ pɔi.

21 Yápi kà kíagu n gbāadeɔ pɔi, ɔ a kɛ lá Memukā òɛwa.

22 ɔ à lékpásakɛ bùsu pɔ a de n kía ũ gbɛɔnɛ pɔi, bùsu n bùsuo n a lákɛao, bui n buio n n yáo. A mɛ gɔɛ mé aɔ a ua kía ũ mé aà buiyā ɔ wàli o uapiu.

2

Esitɛ gɔa kía na ũ

1 Yá bɛɔ gbɛa kɛ kɛ Aasuelu pɔ wɛ, yá pɔ Vasiti kɛ n yá pɔ a dɛle aà yá musuo i sǎaàguo.

2 ɔ kɛ iwao òɛ: Kí, to wà wéndia kefenao wɛɛɛnɛ.

3 Gbɛzɔɔ dɛle n bùsuɔ guu pɔi aa wéndia kefenao naaa mɔ ka n nɔɛ guu Susa la. N nɔɛ ziiia Ege i n gwa n n naɔ, wi n kɛkɛ n nɔamblebɔɔ wásawasa.

4 Nɔɛ pɔ kàngu i gɔ n na ũ Vasiti gɛɛ ũ. Yápi kɛ kɛ na, ɔ à zèð.

5 Yudae ku Susa Bɛyāmɛɛ bui ũ, aà tón Maadose, Yaii nɛɛ. Simeɪ n Kisio ku aà deziɔ guu.

6 A ku zɔɔ pɔ Babeli kɛ Nebukanɛza n kükü Yelusaleü n Yudaɔ kɛ Yekɔniao à tàrɔnɔ guuɛ.*

7 Ale a desɛ né Adasa pɔ wɛ mɛ bo Esitɛ gwa, asa aà de n aà dao kuo. Wéndiapi kákaa maa mé a kefeü. Kɛ aà de n aà dao gà, Maadose aà sɛ a né ũ.

8 Kɛ wà yá pɔ kɛ dɛlepi mà, ɔ wà gɛ n wéndiaɔ dasidasi Susa, wà n ná Egeɛ a ɔzi. ɔ wà Esitɛ sɛ gèð kibɛ kɛ nɔɛ ziiapie.

9 Wéndiapi kɛ maa, ɔ à gbɛkɛkɛ à mɛ, wà aà kɛkɛ n nɔamblebɔɔ wásawasa gɔɔ, wi ble maa kpawà. A kibɛ wéndia pɔ a sɛ gbɛɔn soplao kpawà, ɔ à kpɛ maa kpawà kɛ nɔɛ bɛ.

10 Esitɛ i a bui ge a bɛ bùsu o gbɛɛo, asa Maadose òɛ asu to gbɛɛ dɔo.

11 Lá gu lé dɔ Maadose bo kɛ nɔɛ bɛ gāɛ baa viví, kɛ à e àɔ Esitɛ kua dɔ n yá pɔ lé aà leo.

12 E wéndiaɔ aao ze'e aao gé ii n kɛ Aasueluo, sema aa yá pɔ wa dɛɛnɛ kɛ gia e mɔ kuepla. Wɔ nɔ nɛsi pɔ wa kɛ n lí'ɔ gɔi nao dɔmá e mɔ soolo, ɔ wɔ n kɛkɛ n tulaleɔ n nɔɛ mɛkɛkɛbɔɔ e mɔ soolo.

13 Wéndia pɔ kɛ mɛ ia kàwà, nɔɛo bɛpɔ pɔ a gbɛa pɔi wɛ kpawà aà gɛðɛ.

14 I gé oosi, i su nɔɛo bɛ kɔɔ ziiia pɔ wɛ mɛ Saasagaza fáani. Aàpi mé i ɔlia kɛ nɔ pɔ i mɛɛdilenéopiɔzi. Ili e à gɛ kɛ kɛi bo, sema aà yá kà kípigu à aà gbɛa aà tówa bàasio.

15 Kɛ ia kà Abihaili né Esitɛ pɔ aà desɛ Maadose aà sɛ a né ũpiwa, i pɔɛ gbɛao, sema pɔ pɔ kɛ nɔɛ ziiia Ege òɛ bàasio. Esitɛ yá kà gbɛ pɔ wesiaàɛoɔgu pɔi.

16 Kɛ kpalablea wɛ soplade guu wà gɛaàno aà bɛ mɔ kwide Tebe guu.

17 Kɛ ye Esitɛzi de a nɔ kɛniɔla pɔi. Aà yá kàaàgu, à kɛ n na de wéndia kɛniɔla pɔi, ɔ à kɛ na fua kpàè, à aà dɛle a na Vasiti gɛɛ ũ.

* 2:6 2Kia 24.10-16

18 Ǿ kipi blesakè, à gbāadeɔ ní a ìwaɔ kàaa Esitɛɛ sea yá musu. A dīle wà dikpe zɔɔ ke, ɔ wà a kpàwakè bùsu ní bùsuo, ɔ à gbadà gbéɔne sɔ̀sɔ̀ũ.

Maadose ní Amanio

19 Wéndiaɔ kàaaa gēn plaade, Maadose zɔ̀lea kibɛ bɔ̀leu.

20 Esitɛɛ i a be bùsu ge a buiyā'ò gbēe mào lá Maadose òèwa. Iɔ Maadose yāmaɛ, lá ìɔ ma za gɔɔ pɔ̀ àle aà gwawa.

21 Ké Maadose zɔ̀lea kibɛ bɔ̀leu màa, kí Aasuelu dɔai bɔ̀ledɔana gbéɔn plaɔ pɔ̀ pà kizi, ɔ aa lekpaàaazi. An tón ke: Bigana ní Telesio.

22 Ké Maadose yápi feena mà, a ò kía na Esitɛɛ, ɔ Esitɛɛ ò kīe ní Maadose tóo.

23 Ké wà yápi gwàgwa, wa è síanaɛ, ɔ wà gbéɔn plapiɔ lòo líwa aa gà. Wà yápi kè bùsu ladau kí wáa.

3

1 Yá beɔ gbɛa kí Aasuelu Amɛdata né Amani, Agaga* bui kpɛlà, à aà gbà gbāa, à zɔ̀lekíi pɔ̀ de gbāade pɔ̀ kuaànoɔ pɔ̀a pii kpàwà.

2 Kí ìwa pɔ̀ kú aà be bɔ̀leuɔ i wúle ní gbɛɛu ge aa misiile Amanie, lá kí dīlewa, kási Maadose lí wúle a gbɛɛu à misiileɔ.

3 Ǿ kí ìwapiɔ Maadose là aa mè: Akɛa níle kí yāmao ni?

4 Lá gu lé dɔ aàbɔ̀ oè màa, kási ìli ní yāmao, à mè Yudan a ũ. Ǿ aa ò Amanie ké aa e dɔ́ tó a Maadose yákeapi fɔ̀.

5 Ké Amani è Maadose lí wúle a gbɛɛu à misiileɔ, ɔ aà pɔ̀ pà.

6 Ké wà Maadose bui òè, aà dea ado kèè fēnɛũ, ɔ àle zewɛle à Maadose bui Yuda pɔ̀ kú Aasuelu bùsuɔ guuɔ míɔnzɔ̀ píi.

Amani vāi lekpaàa Yudaɔzi

7 Kí Aasuelu kpalablea wè kuɛplade guu a mɔ̀ séia pɔ̀ wí me Nisānu guu, Amani gbɛ pɔ̀ wí me puliũ là, ké à e mɔ̀ pɔ̀ á yápi kewà dɔ́ ní a gɔɔo. Ǿ mɔ̀ kuɛpla Adaa bɔ̀ àsi guu.

8 Ǿ Amani ò kí Aasueluɛ: Buie ku, a gbéɔ fāaa buipāleɔ guu n bùsu dasiɔu píi. An felekaayāo dodo ní buipāleɔe pii, aali n ikoyā dao. I kũ ò ní tó tɛɛɛo.

9 Kí, tó à kène naɛ, yādile wà ní midɛ, mí ánuusu tɔnu òaa pla kpá yápikenaɔwa aa ka n láasiu.

10 Kí a tāana seela keɔ bɔ̀ a kpà Amɛdata né Amani, Agaga bui Yudaɔ wèlepiwa

11 à mè: Ke buipie lá à kène maawa, níɔ ánusupi kũa n pɔ̀ ũ.

12 Mɔ̀ séia gɔɔ kuɛ'aaɔde zí Amani kí lakēnaɔ sísi. Aa yá pɔ̀ Amani dīle kí ìwaɔ ní kía pɔ̀ kú bùsu ní bùsuɔ ní bui ní buio gbāadeɔne dālau. Aa kè bui ní buioɛ ní baade buiyāo, bùsu ní bùsuo ní a lākēao. Aa kè ní kí Aasuelu tóo, ɔ aa aà seela kè láwa ní aà tāanao.

13 Aa lápiɔ nà zinaɔne ní ɔzi, aa ní gbáe kí bùsu dasiɔ guu. Lápi guu wà mè wà Yudaɔ dede wà ní midɛ wà ní buibɔ̀, néfēnen gbēzɔ̀, gɔ̀eɔ ní nɔeɔ gɔɔ doũ zí, mɔ̀ kuɛplade pɔ̀ wí me Adaa gɔɔ kuɛ'aaɔde zí, wi ní pɔ̀ naaa.

14 Wa yá pɔ̀ a dīlepi lá kpásā bùsu ní bùsuo píi, ké à de ikoyā ũ, wi a kpàwake bui píie, ké aà ku sɔu guu gɔ̀pizi.

15 Zinaɔ wà gè màa yá pɔ̀ kí dīlepi yái, ɔ wà a kpàwakè Susa mɛɛwiau. Kí ní Amanio zɔ̀le lé imi. Susadeɔ sɔ̀ aa bílikè yápiwa.

* 3:1 1Sam 15.1-9, 32-35

4

Maadose wabikɛa Esitɛwa à lɛdau

¹ Ké Maadose yá pɔ wa kèpi mà, à a pɔkasao ga kè, ɔ à zwànkasao dà à túfu gbè a miwa, ɔ a be wéle guu, àle wèna'ɔ gbāa dɔ.

² A gè e za kibe gāae, asa gbèe a fɔ gè kibe bɔleu n zwànkasao daao.

³ Wà yá pɔ kí dīle iko ũpi kpàwakè būsuo n būsuo pii, ɔ Yudaɔ nà ɔɔɔwa maamaa gupiiu n lɛyeo. An wè'i lé kwé, aale búbuape. An gbé daside zwànkasao daa, aa túfu gbè n miwa.

⁴ Ké Esitɛe İwaɔ, nɔe n gōeo pii, mɔ dè, à pelembo. A pɔkasao kpāsā Maadosee aà da zwànkasao gbɛu, kási i we sio.

⁵ Ataki mé dɔai pɔ kí dīle aà ku aà sae ũ. Esitɛe aà sisi à aà zī Maadosewa, aà gé aà laie: Bó yá mé m̀? Bóyāi àle kei màai?

⁶ Ataki b̀ kibe gāae à Maadose lè.

⁷ Maadose yá pɔ a le siuè pii, ɔ à ánu su pɔ Amani m̀ á ká kí làasiu Yudaɔ dedea yái lé dè kyáukyau.

⁸ A yá pɔ wa dīle Yudaɔ dedea yá musu wà a kpàwakè Susa taala kpàwà lɔ, aà ɔɔ Esitɛe, i a bɔlekeè. A m̀ aà o Esitɛe aà gé kí kíi, aà awakpaè, i wabikɛwà a gbéɔne.

⁹ Ataki tà à yá pɔ Maadose ò dàu a siuè.

¹⁰ ɔ Esitɛe dè aà ge o Maadosee.

¹¹ Kí İwaɔ n a būsuo gbéɔ dō pii, tó gōe ge nɔe s̀ kızı aà kpéu, mé i aà sísi, ikoyā kú m̀endoe. Wī ade dee, mé i ke kí a vua gopana d̀ kè à e à ku bàasio. Mapi s̀, à kà gɔɔ baakwi wi ma sísi mà gé kí kíio.

¹² Ké à gè Esitɛe yápi dàu a siu Maadosee,

¹³ ɔ Maadose èa lékpāsákèè à m̀: Nsu n̄yɔ e n̄me n̄yɔ bɔ ndo Yudaɔ guu n kua kibe yáio.

¹⁴ Tó n n̄le yá bee taa gɔɔzī, suabana a bɔ guei à Yudaɔ misi, aai bɔ. Mpi n n de bedeo s̀, á gaga. Tó gɔɔe bee taa yái n gōi kía na ũ, déme dōi?

¹⁵ ɔ Esitɛe lékpāsákè Maadosee à m̀:

¹⁶ Ge n̄ Yuda pɔ kú Susa kāaa pii, í lɛye ma yá musu. Asu pɔbleo, ásu imio gɔɔ àaɔ fāane n̄ gwāasīnao. Mapi n̄ ma İwaɔ wá lɛye màa s̀. Bee gbɛa mí gé kí kíi, baa tó má gea zéñio. Tó má su gae, ma gan we.

¹⁷ ɔ Maadose tà à yá pɔ Esitɛe òe kè pii.

5

Esitɛe gea wabikɛi kiwa

¹ A gɔɔ àaɔde zī Esitɛe a kíanake zwāaɔ yè, ɔ à gè zè kipi be'ua, kpé pɔ a kuu kpɛɛle. Kí zōlea a gīnaa kpéu we, aà ae dɔa kpɛɛlewa.

² Ké à a na Esitɛe è zea kpɛɛle, à aà wegwà, ɔ à a vua gopana pɔ á kúa d̀. Esitɛe s̀aazi à ɔkà aà gopanapi léwa.

³ Kí aà là à m̀: Esitɛe, bó n̄ yeii? Bó n̄le gbɛaai? Baa ma kpala guo má n gba.

⁴ A wèwà à m̀: Kí, tó à kène maa, Amani sísi ble pɔ mále kenɛ gbāwa.

⁵ ɔ kí m̀ wà m̀ n̄ Amanio g̀, kè aa ge yá pɔ Esitɛe gbèa ke. ɔ kí n̄ Amanio gè ble pɔ Esitɛe lé kenépi blei.

⁶ Ké aale vēemi, kí Esitɛe là à m̀: Bó n̄le a wabikɛai? Má kenɛ. Yá kpele n̄le gbɛaai? Baa ma kpala guo má n gba.

⁷ Esitɛe wèwà à m̀: Yá pɔ mále a wabikɛman ke:

⁸ Kí, tó n ma wɛgwàɛ, tó à kàngu ñ yá pò mále a wabikɛma kɛmɛɛɛ, à mɔ ble pò má kéé zia blei, mí yá pò n ma lai onɛ.

⁹ Ké Amani bò gɔɔ bee, aà pɔ kèna, àlɛ yáalɔ. Kási ké à Maadose è kibɛ bɔlɛu, i fɛlɛɛɔ, a aà vía vío, ɔ aà pɔ fɛ̀aàzi.

¹⁰ A azia kŭa à tà bɛ. Ké à a gbɛ̀naɔ sisi ní a na Zɛlesio,

¹¹ ɔ àlɛ Íanadã a àizɛɛ sà zɔɔ ní a nɛgɔɛ dasio yá musu. A mɛ́ kí a kpɛ̀là, à a gba gbãa dɛ a ìwaɔ ní gbãadeɔla píi.

¹² A mɛ́ lɔ: Kía na Esitɛɛ ma sisi, à blɛ̀kɛ̀mɛɛ ní kíó sãnu, gbɛ̀pãle kuo. A èa ma sisi mà ble ní kíó zia lɔ.

¹³ N beeo tó ma Yuda bui Maadose è zɔ̀lɛa kibɛ bɔlɛu, yá beeo píi lí kɛmɛɛ pɔɛ ũ.

¹⁴ ɔ aà na Zɛlesio ní aà gbɛ̀naɔ òè: To gbɛ̀ɔ lípɛlɛnɛ a lɛsí kà gàsísuu blakwi, ní wabikɛ kíwa zia kɔɔ aà n gba zɛ ñ Maadose loowà, ní gbasa gé ní kíó blɛpi blei ní pɔnao. Yápi kà Amanigu maamaa, ɔ à lípi pèlɛ.

6

Ki Maadose gbaa gbãa

¹ Gwãasina bee kí i fɔ́ i'òo. ɔ à mɛ́ wà mó ní a bùsu ladao. Wà a kyokèè,

² ɔ wà Maadose yá è we, lá kí dɔai bɔ̀lɛ̀dɔana gbɛ̀ɔn plaɔ Bigana ní Tɛlesio lɛkpàaíàzi, ɔ Maadose bòd.

³ Kí a ìwaɔ là à mɛ́: Wà Maadose kpɛ̀là wà aà gbà gbãa yápi yáí kpeletaawa ni? Aa wèwà aa mɛ́: Wi yãe kèèo.

⁴ ɔ kí mɛ́: Démɛ kú ua wei? A mɔ lè Amani gè kibɛ ua gɔ̀ɔ Maadose looa lí pò á pèlɛpiwa yã'oiè.

⁵ ɔ kí ìwaɔ wèwà aa mɛ́: Amani mé kú ua we. ɔ kí mɛ́ aà mɔ gɛ́.

⁶ Ké à gè, kí aà là à mɛ́: Bó wa kɛ gɔ̀ɛ pò má ye aà kpɛ̀laci? Amani làasookè à mɛ́: Dé kí ye aà kpɛ̀la, mé i kɛ ma bàasio ni?

⁷ ɔ a wèwà à mɛ́: Tó ní ye ñ gbɛ́ kpɛ̀laci,

⁸ wa kía gomusu pò ní dà yãa sɛ mɔ̀d ní n sɔ́ pò kíafua kpaaɔ.

⁹ Gomusupi ní sɔ́pio kpa n gbãade bɛɛɛdɛɔ dowa, i gomusupi da gbɛ́ pò ní ye ñ aà kpɛ̀laci, i aà di sɔ́pi kpe, iɔ bɛ aà aɛ wɛ́lɛ zɛaɔ guu, iɔ pŭna àɔ mɛ: Màa kí ñ kɛ gbɛ́ pò á ye à aà kpɛ̀laci.

¹⁰ ɔ kí òè: Gɛ ñ gomusupi sɛ gɔ̀ɔ ní sɔ́ lá ní òwa, ní yápi kɛ Yuda bui Maadose pò iɔ zɔ̀lɛ ma bɛ bɔlɛuɛ. Nsu yá pò n mɛ́ wà kɛ̀pɛi kee too.

¹¹ Amani gè gomusupi sè ní sɔ́pio à sùd. ɔ à gomusupi dà Maadoseɛ, à aà dī sɔ́pi kpe, a bɛ aà aɛ wɛ́lɛ zɛaɔ guu, àlɛ pŭna àlɛ mɛ: Màa kí ñ kɛ gbɛ́ pò á ye à aà kpɛ̀laci.

¹² Ké aa sù, Maadose gè zòlɛ kibɛ bɔlɛu, ɔ Amani ɔkù a wéwa, àlɛ tá a bɛ ní ɔɔlɔ.

¹³ A yá pò a le dàu a síu a na Zɛlesio ní a gbɛ̀naɔ píi. ɔ aà lɛdamadepio ní Zɛlesio òè: Lá Maadose pò nílɛ gɔ́ kpeɛ aà yá musupíá Yuda buiɛ, níyɔ aà fɔ́ lɔo, níyɔ kɛ́sãaàzi ñyɔ gɛɛ.

¹⁴ Gɔɔ pò aalɛ yápi oè, kí dɔaiɔ kà, ɔ aa aà sè ní wãao, aa gèaàno ble pò Esitɛɛ kè blei.

7

Amani looa líwa

¹ ɔ kí ní Amanio gè pɔblei ní Esitɛɛo.

² Ké aale vɛɛmi a ɔɔɔ plaadepi zɪ, ɔ́ kɪ Esitɛɛ là à mè: Esitɛɛ, bó nɛ a wabikɛai? Má kɛnɛ. Yá kpele nɛ gbɛaai? Baa ma kpala guo má n gba.

³ A wèwà à mè: Tó n ma wegwà, mé yápi kàngue, to màɔ ku wɛni guu. Wabi pɔ́ má kɛman we. To ma gbɛ́ɔ aaɔ wɛni vɪ. Yá pɔ́ má gbɛan we.

⁴ Asa mapi nɪ ma gbɛ́ɔ, wa dɪlɛ wà wá dede wà wá midɛ wà wá buibɔɛ. Tó wàlɛ wá yia zɔɔ ũ yāaɛ, dɔ́ má nɛ. Taasi bee taa i ka mà ìadamao.

⁵ Ǿ kɪ aà là à mè: Dé ni? Démɛ a fɔ́ yá bee taa kea làasoo da a sɔ́ui?

⁶ A wèwà à mè: Amani bèɛɛ bee mé ibɛɛ pɔ́ zawágupi ũ. Sɔ́ kɛ́ Amanigu kɪ nɪ a napio yá musu.

⁷ Kɪ fɛlɛ a vɛɛa nɪ pɔ́kũmao, à gɛ líkpɛu a ua. Amani gɔ́ we nɪ Esitɛɛo, ɔ́ Amani lé kulɛkɛɛ a wɛni yá musu, asa a è kɪ zèd à vāikɛɛɛ.

⁸ Amanipi kùlɛ Esitɛɛ gbázi wúleɔ pɔ́ a zɔ́lɛwà saɛ. Wegɔɔ kɪ bɔ́ líkpɛu à sù pɔ́blekɪi, ɔ́ à mè: A ye kusi ma nawa ma wáa kpéu la yà? Ké yápi bɔ́ kɪ léu gɔ́ɔ, wà mɔ́ pɔ́ yè Amani oawa.

⁹ Kɪ dɔ́aiɔ do Aabona òè: Lí péla Amanipi be saɛ à kà gāsɪsuu blakwi. Aàpi lípi pèlɛ kɛ à e Maadose pɔ́ yāmaakɛnɛ loowàɛ. Ǿ kɪ mè: A aàpi loowà.

¹⁰ Ké aa Amani lòo lí pɔ́ a pèlɛ Maadoseɛpiwa, kɪ pɔ́ wèe.

8

Kɪ yápale dilɛa Yudaɔ yá musu

¹ Gɔɔbeezi kɪ Aasuelu Yudaɔ wèlɛ Amani be kpà a na Esitɛɛwa. Esitɛɛ ò kɛ Maadose mé a daɛ ũ, ɔ́ Maadose sɔ́ kɪzi.

² Kɪ a tāana pɔ́ à èa sɪ Amaniswa bɔ́ à dà Maadoseɛ, ɔ́ Esitɛɛ Amani be nàè aà ɔ́zi.

³ Esitɛɛ èa gɛ yā'oi kɛ lɔ. A wùlɛ aà gbázi, aà wé'i lé kwé, à awakpàè aà vāi pɔ́ Agaga bui Amani a lɛkpàaɪ Yudaɔzi gboo.

⁴ Kɪ vua gopana dɔ́è, ɔ́ à fɛlɛ zè aà aɛ

⁵ à mè: Tó n ma wegwà, mé ma yá kàngue, tó yáɛ bee kɛnɛ zé vɪ, mé ma yá kàngue, lá Amɛdata né Amani, Agaga bui, zèd à Yuda pɔ́ kú n bùsuuɔ dede píiɛ, o n lakɛnaɔnɛ aa lákɛ aa Amani yápi fuangba.

⁶ Má fɔ́ yá pɔ́ a yia ma gbɛ́ɔwapi gwao. Má fɔ́ wɛsi ma buiɔ dedɛalɛo.

⁷ Ǿ kɪ Aasuelu ò a na Esitɛɛɛ nɪ Maadoseo: A gwa, ma Amani be kpà Esitɛɛwa, ɔ́ ma Amanipi lòo líwa, kɛ à vāikpàaɪ nɪ Yudaɔ yái.

⁸ Alákɛ Yudaɔ yá musu lá à kèè maawa. A kɛ́ nɪ ma tɔ́o, í ma tāana seela kɛwà, asa lá pɔ́ wa kè nɪ ma tɔ́o wà ma tāana seela kèwà suumpaa vɪo.

⁹ Wegɔɔ aa kɪ lakɛnaɔ sɪsi. Mɔ́ àaɔde Sivā gɔɔ bao nɪ àaɔode zɪ ɔ́ aa yá pɔ́ Maadose dɪlɛ Yudaɔnɛ nɪ kɪ iwaa nɪ kɪaa nɪ bùsu gbāadeɔ kè píi bùsu mèn basoolo nɪ soplaɔɔnɛ sea za India bùsuu e à gɛ pè Etiopi bùsuwa. Aa lakɛ bùsu nɪ bùsuo nɪ a lákɛao, bui nɪ buio nɪ nɪ buiyāo. Aa lakɛ Yudaɔnɛ lá aai lákɛwa nɪ nɪ buiyāo lɔ.

¹⁰ Maadose kè nɪ kɪ Aasuelu tɔ́o, à kɪ tāana seela kèwà, à lápiɔ nà zinaɔnɛ nɪ ɔ́zi, ɔ́ aa dɪ sɔ́koelɛna pɔ́ bɔ́ kɪ sɔ́gɔ́u guuɔ kpɛ aa gèd.

¹¹ Yá pɔ́ kɪ dilɛpi Yuda pɔ́ kú wéle nɪ wéleɔɔ gbà zé aa kɔ́ kāaa aa gɪ nɪ nɪziao. A nɪ gba zé aa bui ge bùsu zɪgɔ́ pɔ́ íbelesèrɪnɔ́ nɪ nɪ néo nɪ nɪ nɔ́ɛo kɛ aa nɪ pɔ́o séleɔ dedɛ, aa nɪ mɪɔnzɔ́ aa nɪ midɛ.

¹² A nɪ gba zé aa bee kɛ kɪ Aasuelu bùsu daside guu píi mɔ́ kuɛplade pɔ́ wɪ mɛ Adaa gɔɔ kuɛ'aaɔdezi.

¹³ Wà yá pɔ́ a dilɛpi lá kpàsā bùsu nɪ bùsuoɛ píi ikoyā ũ. Wà a kpàwakè bui píiɛ, kɛ Yudaɔ aaɔ ku sɔ́u guu aa yáyia nɪ ibɛɛɔwa gɔɔ bee yái.

14 Kí yádilɛapi yáí zinao kè kpakpa dia kí s̄koelɛɛnao kpe, aa gè. Ǿ wà yápi kpàwakè Susa mɛɛwiau.

15 Maadose b̀ kibɛ kíakɛ p̀ pua n̄ p̀ búunao daa, a kíafua z̄o p̀ wa p̄ n̄ vuao kpa. A bàabaa gomusu t̄ɛa daa lo, Ǿ Susadeo gulakè n̄ p̄nao.

16 Gu p̀ Yudaone goo bee, aale p̄nakɛ n̄ yaalo, asa wà n̄ gbá gb̄aaɛ.

17 B̀su n̄ b̀suo w̄lɛ n̄ w̄lɛo, gu p̀ kí yá p̀ a d̄lɛpi lè p̄i Yuda p̄nakè n̄ yaalo, aa dikpekè n̄ blɛbleao. Buip̄alɛ go Yuda ũ dasi, ké v̄ia n̄ kú Yuda yá musu yáí.

9

Yuda yáviaa n̄ ibɛɛwa

1 M̀ kuɛplade Adaa goo kuɛ'aaɔde z̄í mé kí yá p̀ a d̄lɛ kɛgo ũ. Goo bee Yuda ibɛɛo w̄ɛ d̄i yaa wà gb̄am̄o Yudaone, ama wà yápi l̄lɛ, Ǿ Yuda gb̄am̄o n̄ ibɛɛne.

2 Kí Aasuelu b̀su goo p̄i Yuda k̄o k̄aa w̄lɛ p̀ aa kuu, ké aa l̄lɛ gb̄é p̀ váikpaal̄n̄o. Gb̄ɛ i f̄ n̄ f̄uo, asa buip̄alɛo v̄iakèné p̄iɛ.

3 B̀su gb̄adeo, kí iwao n̄ kíao n̄ aà z̄ikɛnao p̄i gb̄akpa Yudaowa, ké aale v̄iakɛ Maadose yáí.

4 Maadose gb̄ia kibɛ, Ǿ aà t̄o l̄i b̀su p̄ia, asa aà gb̄aa l̄ɛ d̄ɛdɛɛ.

5 Yuda n̄ ibɛɛo d̄ɛdɛ n̄ f̄ɛndao, aa n̄ m̄ionz̄o p̄i, aa p̄ɛã kè n̄ zangudepiowa.

6 Aa ḡɛo d̄ɛdɛ Susa mɛɛwiau gb̄ɛon ðaa pla n̄ basoo.

7 Aa Paas̄adata n̄ Dalef̄o n̄ Asepatao

8 n̄ Polatao n̄ Adaliao n̄ Alidatao

9 n̄ Paamasetao n̄ Alisaio n̄ Alidaio n̄ Vaizatao d̄ɛdɛ lo.

10 Gb̄épiá Am̄edata né Amani, Yuda w̄lɛ n̄eḡɛ gb̄ɛon kw̄ionɛ. N beeo aai ok̄a n̄ p̄ewao.

11 Goo doupi z̄í kí gb̄é p̀ wà n̄ d̄ɛdɛ Susa dasilɛ mà.

12 Ǿ a ò a na Esitɛɛ: Yuda ḡɛo d̄ɛdɛ Susa la gb̄ɛon ðaa pla n̄ basoo n̄ Amani n̄eḡɛ gb̄ɛon kw̄io. B́ aa kè ma b̀su k̄in̄o guui mo! Yá kpele n̄lɛ a wabikɛa lo? Má kɛnɛ. B́ yá n̄lɛ gb̄ɛaai? Má n̄ gba.

13 Esitɛɛ w̄wà à mè: Kí, t̄o à k̄ɛnɛ maa, Yuda p̀ kú Susa la gba zé aa yá p̀ n̄ d̄lɛ aa kɛ gb̄a kɛ zia lo, wi Amani n̄eḡɛ gb̄ɛon kw̄ip̄io loo líwa.

14 Kí mè wà kɛ màa. Wà a kpàwakè Susa, Ǿ wà Amani népi gɛ lòlolo.

15 Yuda p̀ kú Susa k̄o k̄aa Adaa goo ḡɛo m̄endosaide z̄í, Ǿ aa ḡɛo d̄ɛdɛ lo gb̄ɛon ðaa do n̄ basoo. N beeo aai ok̄a n̄ p̄ewao.

16 Yuda k̄ini p̀ kú kí b̀su goo p̄i k̄o k̄aa, ké aa ḡi n̄ n̄z̄iao, aai bo n̄ ibɛɛo yáú yáí, Ǿ aa n̄ zangudeo d̄ɛdɛ gb̄ɛon ðaas̄oo lɛ basiīs̄oo (75.000). N beeo aai ok̄a n̄ p̄ewao.

17 Aa bee kè Adaa goo kuɛ'aaɔde z̄íɛ, a goo ḡɛo m̄endosaide z̄í Ǿ aa k̄amab̀. Aa goopi d̄lɛ dikpe ũ, ké aa blɛsakɛ, wi p̄nakɛ goopiz̄i.

18 Yuda p̀ kú Susa k̄o k̄aa a goo kuɛ'aaɔde z̄í n̄ a goo ḡɛo m̄endosaideo, Ǿ aa k̄amab̀ a goo ḡɛodez̄i. Aa goopi d̄lɛ dikpe ũ, Ǿ aa blɛsablè aa p̄nakèu.

19 Aȳam̄eto Yuda z̄ɛ p̀ kú z̄ɛwiao aai dikpɛpi kɛ Adaa goo ḡɛo m̄endosaide z̄í, aai blɛsablè, aai p̄nakɛ, aai blɛlik̄ɛ.

Puliu dikpe dilɛa

20 Maadose yápi kè lá guu, Ǿ à lá kp̄as̄a Yuda p̀ kú kí Aasuelu b̀su guone p̄i, gb̄é p̀ kú k̄io n̄ gb̄é p̀ kú z̄ao p̄i.

²¹ A dīlené aaliɔ dikpɛpi ke wē ní wēo mɔ pɔ wī me Adaa gɔɔ gēo mēndosaide zī ní a gɔɔ gēodeo.

²² Gɔɔpiɔ mé Yudaɔ bɔa ní ibeɛo yáú dikpɛ ũ. Mɔpi guu an pɔsia lile pɔna ũ, mé an wēnakɛa lile dikpɛkɛa ũ. Aali dikpɛpi ke gɔɔ beeɔ zī, aali blesakɛ, aali pɔnakɛ, aali blelikɔɛ, aali gbada taasideɔnɛ.

²³ Yudaɔ zè ní yá pɔ Maadose kènéo, ɔ dikpɛ pɔ aa kèpi gòné felekɛa ũ.

²⁴ Amɛdata né Amani, Agaga bui Yudaɔ pii wèlɛ vāi lekpaafírzi à ní dɛdɛ, ɔ à gbɛ pɔ wī me puliũ gbèa à e ní fu, i ní dɛdɛ.

²⁵ Kási ké kí a feena mà, à yādīlɛ lá guu, ké vāi pɔ à a lekpaafí Yudaɔzipi wi aà musu. ɔ wà aà lòo líwa ní a nɛgɔɛo sãnu.

²⁶ Ayãmeto wī o gɔɔpiɔnɛ Puliũ, asa gbɛ pɔ a là tón we. Yá pɔ Maadose kè lápi guu ní yá pɔ à ní léo yáí

²⁷ aa sī wà dikpɛkɛ gɔɔ plapiɔ guu wē ní wēo. Aa mē nípiɔ ní ní néo ní gbé pɔ nàmáɔ gí dikpɛpi kɛio, wàli ke a gɔɔwa lá wa kè láuwaɛ.

²⁸ Wē ní wēo gɔɔpiɔ yá lío dɔngɔ, aali a dikpɛkɛ ualɛ ní ualɛo, wéle ní wéleɔ, bùsu ní bùsuo. Puliũ dikpɛpi su bāde Yudaɔ kíio, a kɛgɔɔ su midɛ ní buiɔ kíio.

²⁹ Kía na Esitɛɛ, Abihaili né, la plaade kè ní a ikoo pii Puliũ yá musu, à gbãakpàò lá pɔ Yuda bui Maadose kèwa.

³⁰ Maadose lápi kpàsã Yuda pɔ kú kí Aasuelu bùsu mēn basoolo ní soplao guuɔnɛ. A kua aafia niɛ guu yá'òné,

³¹ ɔ à Puliũ dikpɛpi dīlɛ a gɔɔwa, lá aàpi ní kía na Esitɛɛo dīlenéwa, lá ampíɔ sɔ aa sī wà ke ní ní buiɔ ní kpɛ ní leyɛo ní ɔɔbo.

³² Yá pɔ Esitɛɛ dīlɛpi gbãakpà Puliũ yá beeɔwa, ɔ wa kè láu.

10

Kí Aasuelu ní Maadoseo yá

¹ Kí Aasuelu tò gbé pɔ kú a bùsu guuɔ pii ní isia gūgūnaɔ falubòɛ.

² Yãzɔɔ pɔ a kèo ní a ikokɛyãɔ ku Mɛdɛo ní Pɛɛsiɔ kíaɔ ladau. Lá kí Maadose gbà gbãa à gɔ gbɛzɔɔ ũ, a ku lápi guu ɔ.

³ Yuda bui Maadose mé kí Aasuelu plaade ũ. A tɔbò Yudaɔ guu, mé aà yá kà ní gbé dasidegu, asa à a gbéɔ aafia wèlɛɛɛ, mé à kuana zé kèkɛ a buipiɔnɛ.

YOBU

Yá pò kú lée bee guuo

Yobu lá dàale ní yá pò Yobupi lèoe (1-2). Yobuá gběmaae mé dúnia pópíi pèewà. N beeo a gi de náaide ũ Luae. Ké Lua báaadàaagu yáí yà? Gwa lá aà pópíi mǐde píi, aà àizeeó ní aà néo ní aafia pò a vío ní pò pò a vío píi. Baa ké àle taasike, à gǐ lé Lua náaikée.

Lua ì séwanò kpelewa ni? Lá Yobu ì yáke a zéwa, bóyáí yāvāipi aà lèii? Aà gbēna gbēon àaṣò òè aa mè, tàae pò a kè go mé lé aà gbē. Beewa ò aale yágaga ní kṣo, yápi ku lápi guoguo (3-31). Gbēon àaṣpíi lé felekaayāo o'o. Yobu sō à gǐ an yá pò aale o beei, ò à yázāsímá à mè: Yázede kuo, vāikenaò yá mé ì gé ae. A gǐ yá pò a gbēnaò zèopíi, ò à zè ní a tàaesaidékeo.

Gbēpāle yāsè ló, aà tón Elihu (32-37), ò àle wèele à yá pò Yobu lé oò ebo. A mè Lua ì yā'ia zǐ gbēnazinawa lezaawà yáíe, gbēe a fǐ o Luaè aà azia yáó séle siue sōo.

Gbezā ò Lua ledà yápiu azia sa (38.1-42.6). I we Yobuwao, āma à yāgbèagbèawà. Yobu yá pò a zāwàò dè sa, à yá pò á a gbadō ò.

Lápi yá làa ní yá pò Yobu lè gbezāoe (42.7-17). Lua mè Yobu yá na de aà gbēnapíi pòla, ò à èa pò pò Yobu ví yāa kǎfìlè lee pla.

Setāu kōnikēa Yobuē sēia

¹ Gōee ku yāa Uzu bùsuu, aà tón Yobu. Gbēmaae, a tàae vío. A Lua vía ví mé à mikè yāvāiwa.

² A negṣeo ví gbēon soplá, nenṣeo gbēon àaṣ.

³ A sáò ví mèn àaasṣoò lee soplá, yiongoò àaa gēo, zuo àaa sṣo, zàa'inaò àaa pla ní basṣoo, mé aà zikenáò dasi maamaa. Aà zṣo de gukpe oi gbépiia.

⁴ Aà negṣeo ì blekekṣe be ní beo, aal ní dāepíi sísi aa mṣo poble aa vēemírínṣo.

⁵ Tó aa bleblè wa làa píi, Yobu ì ní sísi à gbābóné. I fele kṣokṣo ì sa pò wǐ a pò kátēu à tékū o an baadee, ì me: Wiliṣ dṣo ma néo duunakè aa dṣe ní Luao ní sṣu. Maa Yobu ì ke gṣopii.

⁶ Gṣṣewa luabe gbāadeṣ* mò sǐ Dii ae, mé Setāu kú ní guu.

⁷ Ṣ Dii ò Setāue: N bṣo má ni? A wèwà à mè: Málē bebē, málē liaa dúniaue.

⁸ Ṣ Dii òè: N ma zòblena Yobu èa? Aà sáa kú dúniauo. Gbēmaae, a tàae vío. A ma vía ví mé à mikè yāvāiwa.

⁹ Ṣ Setāu† ò Diie: Yobu n vía ví pā nēe?

¹⁰ Ni ṣliaaazi ní aà beo ní pò pò a ví gupiiuṣo lé? N báaadà aà zǐu, ò aà pò lǐgua.

¹¹ Ṣṣo na aà pṣṣwa píi n gwa, a yāvāi o n musue.

¹² Ṣ Dii òè: Ma aà pṣṣo nāne ní ṣzǐ píi, āma nṣu ṣkǎ aà mēwao. Ṣ Setāu bṣo Dii kǐi.

¹³ Gṣṣewa Yobu negṣeo ní aà nenṣeo lé poble, aale vēemi ní vǐi be.

¹⁴ Ṣ gbēe mò Yobu kǐi à mè: Zuo lé sapa mé zàa'inaò lé sē ble ní sae,

¹⁵ Ṣ Sebaò lèlemá aa ní naaa wà tàò, aa ní dānaò dède ní fēndao. Mámē ma bṣo mado, ma mṣo a baokpaine.

¹⁶ I yā'o a làao, ò gbēpāle mò à mè: Lua sù n sǎ kpàsaṣwa, aa tekū, an dānaò gága. Mámē ma bṣo mado, ma mṣo a baokpaine.

* **1:6** N Ebelu yáò wà mè Lua néo. Daa 6.2 gwa. † **1:9** Zia 12.10

17 I yā'o a làao, ɔ gbēpāle mò à mè: Kaladeo kōkpaalè gāli àaɔ, aa mò lèle n yiongoɔwa, aa ní dānao dède ní fēndao. Máme ma bo mado, ma mo a baokpaine.

18 I yā'o a làao, ɔ gbēpāle mò à mè: N negɔeo ní n nenɔeo lé poble, aale vēemi ní v̄i be,

19 ɔ zaa'ian gbāa kaka à bò guwaiwaiu, à sù ní kpé gola síiɔwa, ɔ à kwè kà népiɔla, aa gaga. Máme ma bo mado, ma mo a baokpaine.

20 Yobu fɛle à a ula ga kè, à a mi bò. ɔ à wule a gbɛeu à misile Luae

21 à mè:

Ma bo ma da gbɛeu ɔgiie,

mé má ea ta ɔgiie.‡

Dii kpaa, ɔ à èa sia,

ma saaukè ní Diio.

22 Apii guu Yobu i duunakɛo, i Lua tàae eo.

2

Setau kōnikɛa Yobuɛ gēn plaade

1 Gooewa luabe gbāadepio èa mò s̄ Dii ae mé Setau kú ní guu. A zè Dii ae,

2 ɔ Dii aà là à mè: N bo má ni? A wèwà à mè: Mále bebe, mále liaa dūniaue.

3 ɔ Dii òè: N ma zòblena Yobu èa? Aà sáa kú dūniauo. Gbēmaaɛ, a tàae v̄io. A ma vía v̄i mé à mikè yāvaiwa. Baa ké n ma swáfèè, ma músi kpaaazi pā, à ḡi ku tàaesai e tia.

4 ɔ Setau òè: Kemɛɛ, má kenɛ. Pó pó gbé v̄i pii a kpa a misia yái.

5 ɔbo na aà mewa n gwa. A yāvai o n musue.

6 ɔ Dii òè: Ma aà nane n ɔzi, ama nsu n aà deo.

7 Setau bò Dii kíi, ɔ à sáne vai z̄i Yobuwa sea za aà kèsewa e à gè pè aà minanguo.

8 ɔ Yobu tàaso sè à gè zòle tufua, àle azia waò.

9 Aà na òè: Nyɔ gi nyɔ ku tàaesai e tia yà? Yāvai o Lua musu, ní ga.

10 ɔ a òè: Nle yā'o lán nɔe soúwa. Maa wáo e Luawa, wá vai e bo yó? Apii guu Yobu i duunakɛ a yā'oa guuo.

Yobu gbēnao moa aà gwai

11 Ké Yobu gbēna gbēn àaɔ taasi pó aà lèo bao mà, an baade bò a be aa kō kaaa, ɔ aa gè sósobi keiè, wi aà nòse níniè. An tón ke: Temani gbé Elifaza, Sua gbé Bilidada ní Naama gbé Zofaa.

12 Ké aa aà wɛpà za kaaa, aai aà d̄s bo, ɔ aa sóbò, baade a ula ga kè, ɔ aa bùsu dā zù musu ní mia.

13 ɔ aa z̄lɛaàno tɔle gɔɔ soplá fáane ní gwāasinao. An gbēe i yāe oèo, asa aa è lá aà wēnakɛa kè z̄o maamaa.

3

Yobu sakaa a igɔɔu

1 Bee gbɛa Yobu yāsè à sakà a igɔɔu

2 à mè:

3 To ma igɔɔ bāde

gwāasina pó wà mè wà ma iupi.*

4 To gɔɔpi li gusia ũ.

Kua musu Lua su a yādao,
asu to gupuuo.

5 To gusia níinii kúaa gɔɔpiwa,

‡ 1:21 1Tim 6.7 * 3:3 Zel 20.14

to luabesiana kúlewà,
to gusia gèele daala.
⁶ Gwāasinapi sō, à siakū maamaa,
wasu da wē gōo guu loo,
wasu nao mō gōo guuo.
⁷ To gwāasinapi fiikū,
gula su à dō gōo beeo.
⁸ Pōdamade pō aali tó íatē gupuoo
láaiẓi gōopiwa.
⁹ To a gudōleia saanao siakū,
wi gudōa dā pā, gu a kēo.
¹⁰ Asa gōopi i ma da neasakpe zé tameeo,
a tò ma wesī taasile.
¹¹ Akēa wi ma i ge ū yāao ni?
Bóyāi mi bō gbēeu mà ta gōōo ni?
¹² Akēa wà ma kpa gbáai?
Bóyāi wà yó kpàa má mīi?
¹³ Tó ma ga yāa, dō má kú kilikili,
dō ma i'ò ma kāmabò
¹⁴ ní kíaò ní dúnia ledamade
pó aa kpé zio kèkè dō níziāeo,
¹⁵ kía pó aa vua kàaañziò,
mé aa ánuusu kà ní kpé paio.
¹⁶ A maa yāa wà ma ví lán nōbōleawa,
lán né pó mò gè, i dúnia eowa.
¹⁷ Wekii váikēnao ì ní zōa tóu,
mé yēesaideo ì kāmabou.
¹⁸ Zizōo ì íampakii e we,
aali ní wetānao loo ma loo.
¹⁹ Gbāadeo ní táaaò ku we píi,
mé zō líò de a dii pó ū we loo.
²⁰ Bóyāi Lua ì gupu wēnadeone
ní gbé pó an nòse òkpaaoi?
²¹ Aai weele ga mó ní sé, ìli mōo,†
aañ kpálekēi de lá wī ke òdaila.
²² Tó aa gè tēenau, an pō ì ke na,
an nòse ì yáalo maamaa.
²³ Gbé pó dō gu pó á kúuon ma ū,
Lua kaa liamazi gupiiu.
²⁴ Wea zàūzaū mé ma pōblea ū,
ma aaukea ì bōle ma léu lán íwa.
²⁵ Yá pó má a vía ví mé ma le,
yá pó ma ká gii mé pílaa.
²⁶ Má kú nieo, má kú kilikilio.
Mi e kāmabò, gili mé gèmagu.

4

Gbé pó Lua ì à tò mé b́aa ví

† 3:21 Zia 9.6

1 **Ɔ** Temani gbé Elifaza yázāsìwà à mè:
 2 Tó gbé wóó fṣ yá'òne, nýṣ menaòoa?
 Asa ma lé a fṣ àò kpaaũao.
 3 Gwa, n ledà gbéowa dasi,
 n gbé pó an yèèè lààò gbà sṣ.
 4 N yá gbé pó lé fuṣ sè lesí,
 n gbé pó naaleaṣ gbà gbāa.
 5 Ké yá n le sa sṣ, níe fu,
 ké à n le, ṣ bíli n kũ.
 6 N viakéa Luae lí tó n mi àò daa íao lé?
 N kua tàaesai lí tó n nṣe àò daa doũo lé?
 7 Làasooke!
 Déme i yáe kéo, ṣ à mǐdeì?
 Gbēmaa ku má ṣ wà aà suumpai?
 8 Gbé pó vāi sa pà à yákele tòwà,
 mále e bee mé ì bṣlèè.
 9 Lua lé'iana ì aà mǐde,
 aà pṣbṣa a níu ì aà tṣbṣṣ.
 10 Aà kāaa lán nṣomusuwa lé ì ká,
 Lua ì aà swaa é'èè.
 11 I ga lán nṣomusu pó nṣo wèele kùawàwa,
 aà néo i fāaa.
 12 Yákpáina mṣa íana guu,
 yápi feena gè ma swáú,
 13 gṣṣ pó mále nana yàaa o gwāasína,
 gṣṣ pó izṣṣ daa gbéola.
 14 Vía ma kũ, mále lualua,
 ma mè búu lé dee.
 15 Íana ma oa pà,
 ma meká fèle sṣ.
 16 A zè, mi a taa dṣo,
 pṣpi ku ma ae,
 ṣ ma aà lṣ kpáina mà à mè:
 17 Gbēnazína yá aṣ na Luaee?
 Déme a fṣ àò zēa a Kena aeì?
 18 Lá Lua lí a malaikaṣ náaikéo,
 mé ì a zṣblenapṣṣ taae e,
 19 wa wá gbé pó wá me de gṣ kpé ũ,
 mé wá daalea de bùsu giina ũ,*
 wí wá suumpa lán kitolowa pó oa?
 20 Za kṣṣ e oosi gbéṣ ì gaga,
 aai sáale e gṣṣpii, wíli ní fānkéo.
 21 Lua ì ní kpépi gbapele woléné,
 ṣ aai ga ṣnṣkūsai.

5

1 Lezu sa n ma, tó gbēe a wema.
 Malaika kpele nýṣ liliwàì?
 2 Sṣṣ ì ga a yákūaínṣ yái,

* 4:19 Daa 2.7, 3.19

misaide ì kpagua a wɛɔɔanɛ yáí.

³ Má è sɔũ zínapèlɛ,

õ zínapi yò kándo.

⁴ Aà néɔ kè aafia zéwa,

wĩ ní yá málené yákpalekekíi,

gbèe lí zɛrínɔɔ.

⁵ Nɔandɛnaɔ aà buapɔɔ blè,

baa pɔ pɔ à lɛkaa liai,

imidɛnaɔ lùà aà àizɛɛi.

⁶ Yá'ia lí bɔlɛ bùsuwao,

yá'õma lí bɔlɛ tɔlɛwao.

⁷ Kási lá tekɔna gɛa musu sea vɔo,

màa gbé pɔ wa ì pii ì yá'ia e.

⁸ Tó máme sɔ, má gbɛa Luawa,

mí a yá kpálɛ aà gɛzɔ.

⁹ I yāzɔɔ pɔ wa fɔ a gbadɔo kɛ,

wa fɔ aà yābɔnsaɛkɛaɔ lé dɔo.

¹⁰ I to lou ma dúniau,

ì to a í dagua sɛsaou.

¹¹ I gbé kpɛɛnaɔ sɛ lɛsɔ,

ì oosisinaɔ da pɔnau.

¹² I yá pɔ kɔnideɔ lé yá gboo,

ké an ɔ su àɔ báaa vɔo yáí.

¹³ I ònɔnaɔ kú ní kɔnikɛa guu,*

ì to yāfuangbanaɔ lɛdama kɛ pã.

¹⁴ Gu ìɔ siané fāanɛ,

aaɔ ɔmalemale íatɛ gbāa zá lán gwáwa.

¹⁵ I taasideɔ bɔ ga lézɔ,

ì ní bɔ gbāamɔnɛdeɔ ɔzɔ.

¹⁶ Ayāmeto gbāasaideɔ wé aɔ dɔaàzi,

yákpaanlakɛnaɔ i kɛ kyɔ.

¹⁷ Báaaden gbé pɔ Lua ì aà toto ũ.

Tó Gbāapiide lé n swāgaga, n̄su gio.†

¹⁸ Asa ì gbé kɛ'ia, ò ì aà bɔ gwa,

ì gbé wíwi, ò ì aà gbágbã.‡

¹⁹ A n bɔ taasiu gɛn soolo,

baa tó a dɛa, a n nɛo.

²⁰ A n si gawa nɔana gɔɔ,

a n bɔ fɛnda lézɔ zɔlau.

²¹ Dii a kàedanzi ké wasu yādɔmao yáí.

Tó músi m̀, vɔa a n kũo.

²² Nyɔ músi ní nɔanao yáalɔ,

nyɔ vɔakɛ wàɔnɛo.

²³ Asa á kɔ yāma ní gbɛɔ, n bú a gbɛ kao,

nyɔɔ na ní sɛanɔbɔɔ,

²⁴ níɔ dɔ ké n ua aɔ na.

Tó n gɛ n kpàsau, pɔe a késão.

* 5:13 1Kln 3.19 † 5:17 Yaa 3.11, Ebe 12.5 ‡ 5:18 Oze 6.1

25 Nyõ dõ ké n néo aao dasi,
n buio ligua lán sēwa.
26 Nyõ zikūε, ní gbasa ga
lán ése pó wa kē a gɔɔwawa.
27 Ké wa ɔli yápiu, lá wá èn we.
Yápi sí, ní dõ nzia yá ũ.

6

Yobu zɔada a gbēnawa

1 Yobu yázāsìwà à mè:
2 Tó wa fɔ zaada ma yā'õmau wà yõ,
tó wa fɔ músi pó ma le yõ lé,
3 a gbia aɔ de ísiale ũfāala.
A yáí tò ma yāyaaa'ò.
4 Gbāapiide kaɔ ma kū,
a sewe lé taale ma nisinau.
Pó pó Lua í ìadaomáɔ ìiamazi.
5 Tó zàa'ina sē è lé ble, í wiilεe?
Tó zu lé pèle tàaaui, í ɔɔbe?
6 Wí pó sùusu ble wisisaie?
Kogbepuana í ìo nae?
7 Ma nisina ye ble bee taaio,
ì to ma gua aɔ ye kpaaaε.
8 Tó ma yá pó má gbèa è lé!
Lua ma ka yá pó ma wé dɔipiwa.
9 Lua ma suumpa lé!
Aà ɔtɔa aà ma gyawi!
10 Ma nòse i gbasa níni,
ma pɔ ìo na,
baa ké ma wāwā gi ku,
asa mi lelekpa Lua pó a kua adoazio.
11 Ma yèεε kà mà gi màɔ kue?
Ma wēni gɔa kà mà menakεe?
12 Ma gbāa kà gbεwa yá?
Ma me á mɔgotē yà?
13 Má fɔ kaakaanakε ɔo,
wà ma bɔa maa zé tà.
14 A kù pɔsiade gbēnaɔ gbēkεkεè,
ké asu vɔakea Gbāapiideε too yáí.
15 Ma gbéɔ náai de lán swa pó a í ì bawa,
lán swa'ona pó a í ì gēzεawa.
16 I pa buziε, a í ì ke dùuduui
lougbe ní nεezio yɔa yáí,
17 ɔ a í ì ba saε, a ε ì tékū,
a í ì sāale íatē gbāa zá.
18 Tágenao ì ké zéwa,
aaí si guwaiwaiu aa ga we.
19 Tema tagenao ì í wεεε swapiu,

Seba laatanao wé ìb dō ípizi.

²⁰ Tó aa kà, an gēē ì gō kpá ní wéi,
aa í'ea náai ví we, ò tãmaa ní né.

²¹ Maa ápiò sō, mi pōe ewáo,
ké a yāpāsi pó ma le è, vía á kú.

²² Ma pōe gbèawá yà?

Má òé à ma gba pó á gbāa léu yà?

²³ Ma mè à ma bō ibeēo ɔzì yà?

Má òé à ma si gbé pāsìwae?

²⁴ A yá pó ma zāwà ɔlɔmēē,

í ma wé kémmēē, mí nílē.

²⁵ Yázede oané mé zēví,

āma ma bēē pó á bō zēvío.

²⁶ A ye yáasi pó má kèò bēēbo yà?

I tãmaasaide yá gwa yābɔle ũ yà?

²⁷ A líkpa netone sea yá musu,

á á gbēna kpámá ɔda'ea yái.

²⁸ A yá na, à lili à ma gwa.

Ma wé aɔ pe á wéu, míò eetoéa?

²⁹ A sue! Asu ma yá gwa koleao.

A ea làasooke, ma yá mé zēví.

³⁰ Ma ledà yākpaanlau yāae?

Má yāvái dō noa?

7

Yobu zɔadɔa Luawa

¹ Gbēnazina kua dúniauá dēēē.

Aà kua de lán gbèwina kuawae,

² lán zɔ pó lé ue nide kuawa,
ge gbèwina pó a wé ìb dō a aseai.

³ Ma luakpama mé kua pā ũ mɔ ní mɔo,

Lua ma da taasiu gwá ní gwáo.

⁴ Tó ma wule, mi me má fele bɔe ni?

Gwāasina ìb gbāa, miò pelembo e gu ge dɔò.

⁵ Kòò ní bɔteēo fífi ma mewa,

ma mebaa kàsaakù, ìb ìbɔ.

⁶ Ma gɔɔò ìb gē ní bao lán zwàatāna kɔɔzuawa,

ìb gēzēa wedɔa pói sai.

⁷ Lua, dō ké ma wēni de lán lé'ianawae,
má aafia'e bau ìbɔ.

⁸ Lá nílē ma e, nýò ma e ìbɔ.

Nýò wékpalemazi, kási máo ku ìbɔ.

⁹ Lá luabepuana í gusike à gēzēa,

màa gbé pó tà bedau lí feleo.

¹⁰ Ili ea su a be ìbɔ,

aà yá lí dō aà bedēɔgu ìbɔ.

¹¹ Ayāmēto má a lé kpaaũ,

má yā'o ma yeelɛa guu,
má zɔaka ma nɔsɛ òɔkpaa yáí.

12 Isia ge kpò gbɛ̀nɛn ma ũ

ké ni ma dɔ́aa?

13 Tó ma mɛ̀ ma lii a ma sɔ́ dadoũ,
ge ma wúlebɔ a ma nɔsɛ nínimɛɛ,

14 ɔ́ ni to vía ma kũ nana guu,
ni to gili gɛ́magu wépfungu'eau.

15 Ma waa flia a kemɛɛ na de ké beea,
ga maamɛɛ de ma wāwāɛ beea.

16 Mi saka ma wɛ́nigu,

má ye màɔ ku gɔɔpiio.

Ma tó tɛɛɛ, asa ma kua ku pɔe léio.

17 Bón gbɛ̀nazina ũ ké niɔ aà káfi,

niɔ láasookɛ aà yáwai?*

18 Niɔ aà tàasika lá gu lé dɔ,

niɔ aà ɛ̀ n aà gwa gɔɔpii.

19 Nyɔ́ n wé woa baa yɔɔ

mà e lé'i mɔ́ yá?

20 Ma duunakè yà? Bó má kènei?

Gbɛ̀nazingwana, àkea n ma ke n pɔdeɛa ũi?

Ma gɔ́nɛ aso ũ yá?

21 Bóyáí nili ma tàaeɔ kɛ́a

n ma duuna woloao ni?

Asa má gɛ́ tɛ́nau tia, máɔ ku ɔɔ,

nyɔ́ kpálekemazi, nyɔ́ ma eo.

8

Baade í a tàae gbɛ'ɛɛ

1 ɔ́ Sua gbɛ́ Bilidada yázásiwà à mɛ̀:

2 Nyɔ́ yá bee taa o e bɔɛ ni?

Nɛ yáɔɔɛ bùuu.

3 Lua í yáɛde fuangbaa?

Gbáapiide í yámaa bádeɛa?

4 Lá n néɔ duunakèè,

a tò aa ní tàaeɔ gbɛ'è.

5 Tó n Lua kíi wèɛɛ,

mé n sùuugbèa Gbáapiidepiwa,

6 tó ní gbási vío mé ní maa,

baa e tia a feɛ n wɛ́nagwa,

i n be yá gɔ́gɔ́nɛ a zéwa.

7 N gwea káau a kenɛ pɔe ũo,

n gwea gbɛzã aɔ káflia ví maamaaɛ.

8 Gbɛ́ zio la,

ní ɔ́nɔ pɔ́ an deziɔ kpálekèi dɔ.

9 Asa né zíanaɔn wá ũ, wá yáe dɔo,

wá kua dúniau í gɛ́zɛa lán uenawaɛ.

* 7:17 Sou 8.4, 144.3

- 10 Gbé zipiɔ yá a n wé kēo lé?
Aa n nòse guu yá'one.
- 11 Kefu i ke maa dānasaie?
Fee i zōkū isaia?
- 12 Tó wi zōo, baa n a lá'isikeo,
a lá i giigaga àa de sēola píi.
- 13 Maa a de n gbé pó Lua yá sàaàguo,
beewa tāmaa a luayādansai né.
- 14 Sɔuba nian do ɔ i a náaie,
dānsaba ɔ i gbāa'ewà.
- 15 I sōkpale bapizi,
ɔ bapi lí fō àà kùo.
I didi bapiwa, ɔ bapi i fua.
- 16 A gōnao i dagua káau
lán lí pó ɔ í ví íatē gbāaiwa,
- 17 ɔ a zīnao i fiakōi gu gbedeu,
i gē gbɛɔu.
- 18 Tó wa ga wòle a pékii,
gupi i lelekpaaazi à me:
Má n dō yāao.
- 19 Zé pó a sèpi pona lén we,
ɔ pópáleo i bole tɔlepiwa.
- 20 Lua lí gí tàesaidezio fá,
mé ili vāikenaɔ gba gbāao.
- 21 A to n yáalo tia,
ní kúkuake.
- 22 A wida n zangudeɔwa,
gbēvāipio be a gō bezia ũ.

9

Lua gbāa demala

- 1 ɔ Yobu mē:
2 Sīanae, má dō maa.
Kpelewa gbēnazina yá aɔ na Luaei?
- 3 Tó gbé ye lekpaakeaàno,
yá mèn òaa sɔo guu a fō mēndo zāsivào.
- 4 Aà ɔno kè zài mé aà gbāa zōo.
Démé a fō giè, ade i bɔ aafiai?
- 5 I gbèsisio sō, aalio dōo,
i n fuangba n pōkūmao.
- 6 I tɔle lualua à sō,
i to a gbapeleo zīazīa.
- 7 I yā'o íatēe, ɔ i gí biléi,
i pōku saanaola.
- 8 ɔme musu kpàle ado,
i taa'o ísia ikooaɔwa.
- 9 A saanao kè gudoū,
Kífēnena n Ko neadeo*
n pó pó kú geomidokli oio píi.

* 9:9 Amɔ 5.8

10 I yāzōke, wīli fō dōo,
 ì yābonsaεo ke, a lé vīo.
 11 I gēmala, mili aà eo,
 ì gēzea, mili aà wépao.
 12 I pó símá, déme a fō gièi?
 Déme a fō oè, bó níle ke màaii?
 13 Lua lí to a pōkūma kpáleo,
 baa Ìlenoɔ zō† donledeɔ vlānàuè.

14 Mapi sō má fō yázāsiwàe?
 Má fō lekpaakeaànɔe?
 15 Baa tó ma yá na,
 má fō wewào.
 Ɔme ma yákpalekena ũ,
 sema mà sùuugbeawà.
 16 Tó ma lezùààzi mé a wèa,
 a yāmaae? Mi sio.
 17 I ma gbēgbē yá yōona yáie,
 ì ma ke'ia kpélekpéle pā.
 18 Ili tó ma wekīi eo,
 ì ma tó ní nòsepusuoε.
 19 Tó gbāa yáε, aàpi mé zō.
 Tó yágōgōaε sō, déme a aà sísii?
 20 Tó ma mē ma yá mé na,
 ma lé a yādamalae.
 Tó ma mē má tàae vīo,
 a ma εεboε.
 21 Má tàae vīoa? A yāe ví bo,
 mi saka mazīa wēniu.
 22 Yā doūε, asa lá mále o,
 ì tàaesaidε ní gbēvāio mide píi.
 23 Tó yá mò ga ìné kándó,
 ì tàaesaidε lánike ní yā'ea guu.
 24 Tó bùsu gō gbēvāio ɔzī,
 ì pōku yákpalekenaɔ wéaε.
 Tó aàpi no, dé ni?

25 Ma gōo gēa wāa de bàalenala,
 aale tá ní bao, a kee nao.
 26 Aale gu baa ví lán kefu gó'ilenawa,
 lán kúu sua pówawa.
 27 Baa tó ma mē má yá pó má kūa bo ma nòseu,
 mí a oa wee mà yákpáinadɔ,
 28 ma wāwā a iwāa ka ma pɔaε.
 Má dō ké nýō to yá bomanɔ nao.
 29 Lá wàle ma gwa tàaede ũ,
 bōyāi má ìada maziawa pā lbi?
 30 Baa tó ma zu'ò ní mɔɔnao,
 ge ma a ɔ pīpi ní kasagbōo,
 31 nýō ma zu è pèleadeuε.

† 9:13 Isa 30.7

Baa ma pɔkasɔ aɔ ye ma gɪyãio.

³² A de gbɛnazina ũ lamawao.

Má fɔ yázasiwà

wà gbasa gé yákpalekékii sãnuo.

³³ Tó gbɛe kú wá kɔ ũ,

aɔ iko víwá wá gbɛn pla wápii,

³⁴ i aà go'ɔ ze lé,

vía zɔ pɔ mále keè a gé ae bo.

³⁵ Má víakeè bo, míyã'o,

asa má dɔ maziawa,

má de lá wàle ewao.

10

Ma dea yáí Lua tò wà ma ii

¹ Ma kpasa ní ma wɛnio,

má yá pɔ má kũa o sa.

Pɔsia guu má yãbole sa.

² Má o Luaε: Nsu yãdamalao.

Yá pɔ ní èa omεε.

³ Gbãamɔa mapi n ɔgbεε kàngu yà?

N bo ma kpe,

ɔ n ze ní gbɛvãio lekpaaiãoa?

⁴ Wá wé doũ yà?

Gudoũ ni e ní gbɛnazinaoa?

⁵ N wɛni geseũ lán wá pɔwa yà?

N kua muua ní wá gbɛnazinaɔ yà?

⁶⁻⁷ Lá ní dɔ tãaeden ma ũo,

mé gbɛe ku aà ma bo n ɔziɔ,

a yáí n kpálekè ma yãvãioi,

n ma duuna tàasikàa?

⁸ N ma ikàsa ní nzia ɔo,

ɔ níyɔ ea n ma tɔbozɔ saa?

⁹ Ké n ma ke ní bèleɔ, a yá dɔngu.

Nyɔ ea n ma ke bùsuti ũ bo yà?

¹⁰ Ni ma kása nɔ'itɛna ũ lán ví'ipuwao lé?

Ni to ma i lán ví iawao lé?

¹¹ N báa ní bàasio dãmala,

n ma wáɔ pɛpɛkɔwa ní kíɔ.

¹² N gbɛke guu n ma gba wɛni,

n ma dɔa, n ɔkù ma nisinala.

¹³ Ma n láasoo dɔ sa,

yá pɔ ulea n sɔun ke:

¹⁴ Tó ma duunakè, niɔ wétɛmazi,

nili tó ma bo pã ma tàaeɔ yá musuo.

¹⁵ Waiyoo mapi, tó tãaeden ma ũ.

Baa tó ma yá na, má fɔ mida íao,

asa wí ma kũ, taasi ma kũ gbãa.

¹⁶ Tó ma su midà ía,

ni bolemazi lán nɔmusuwa,

ní ɛa ñ n gbãa bɔnsaɛ mɔmɛɛ.
 17 Ní ma kpakɔ̃a ní seelade páleɔ,
 n pɔfɛamazi i káfí,
 ní tó yá'ía ma le m̀ɔm̀ɔ.

18 Bóyái n ma bɔ ma da gbɛɛui?
 A maa yãa mà kɛsaiɛ,
 ké gbɛɛ su wɛsimalɛɔ.
 19 A maa màɔ ku yãao.
 A maa yãa ma bɔa nɛasakpɛu
 wàɔ ma da mia'ɛu g̀ɔɔɛ.
 20 Gɔɔ yɔɔna pɔ g̀ɔmɛɛ a láa tia.
 Gomala, ma pɔ e kɛ na, baa yɔɔ
 21 e màɔ gé géi gékíi,
 gu pɔ gugɛakɔ̃u ní gusiao kuu.
 22 Gupi sí níinii lán gwáwa,
 pɔɛ ku we zézeɔ,
 wɛɛdo mé a fáane ũ.

11

Ǹsɛwɛ Luɛ!

1 Ǿ Naama gbé Zofaa yāsè à mè:
 2 Aà yá dasi, wá wewàò lé?
 Yábɔlenapi a bɔ maa yà?
 3 N yāpā oa a gbéɔ lé kūa?
 N yāyaaab̀ɔlɛ, ɔ wa zɔadɔmaoa?
 4 N mè n yādane sãa v̄io,
 ní kú Luɛ tãaesai.
 5 Tó Lua yá'ò lé,
 a n ɛboɛ.
 6 A ɔ̀nɔ asii b̀ɔlɛkɛnɛ,
 asa Lua ɔ̀nɔ z̀ɔɔ dɛwála.
 N d̄ɔ Lua lé ɪadama n v̄ai léu nɛɛ?
 7 Nyɔ f̄ɔ ñ Lua asii d̄ɔa?
 Nyɔ bɔ Gbãapiide z̀ɔɔkɛ léwae?
 8 A lɛs̄i dɛ luabɛa, n̄yɔ kɛ kpelewa ni?
 A zã dɛ bɛdaa, n̄yɔ f̄ɔ ñ d̄ɔɛ?
 9 A z̀ɔɔ dɛ tɔɔɛa, a lé v̄io,
 a yãasa dɛ ís̄iaa maamaa.
 10 Tó à m̀ɔ gbé k̀ù a dàkpɛu,
 mé àɛ yákpalɛkɛànɔ,
 démɛ a f̄ɔ gii?
 11 A m̀ɔafilidɔ d̄ɔ fá!
 Tó à v̄aikɛa è, ìli a yádao lé?
 12 Lá zàa'ína lí nɛ'i gbɛnazina ũo,
 màa ǹsɛsaide lí ɔ̀nɔkũo.
 13 Tó n n ǹsɛ wè Luɛ,
 mé n ɔ̀sè musu wabikɛa guu,
 14 tó n n̄z̄ia gà duunaɛ,
 mé yāv̄ai i z̀ɔlɛkii e n bɛo,

15 n mi aɔ daa ía sãasaie,
 níyɔ̄ zedɔ̄ v́iasai.
 16 N taasi ýa i sãngu,
 a dɔ̄angu íb de lán í gēa zéawa.
 17 N kua i teke de fãane íatēa,
 gusia pɔ́ n kúu i pu lán gudɔ̄awa.
 18 N s̄o aɔ dilea, n n̄ɔse íb daa doũ,
 n laai aɔ kpalea, níó i'ó n̄ a nao kau.
 19 Nyɔ̄ ɔli nzíau,
 gbēe ýa a iwāa ka n pɔ̄ao,
 baade a wēele aɔ nanno.
 20 Gbēvāio yiongo lébaa d̄óa,
 aa bɔkii eo, ýa pɔ́ ḡɔ̄né mé ga ũ.

12

Lua mé gb̄aa v́i

1 Ǿ Yobu yāsè à mè:
 2 Sianaε, áme a maa gb̄éɔne sa lá!
 Ǿ ále e tó a ga, ɔ̄no m̄iden we.
 3 Mapi s̄o má n̄ɔse v́i lááwaε,
 má kēs̄aaázio,
 déme a fu ýa pɔ́ ále ɔ̄wai?
 4 Ma gb̄é pɔ́ ma lezù Luazi a wèa,
 ma ḡo pɔ́ yáalɔ̄a ũ ma gb̄enaɔne.
 Ma gb̄é pɔ́ ma ýa na mé má tàae v̄io,
 ma ḡo pɔ́ yáalɔ̄a ũ.
 5 Gb̄é pɔ́ aa ku nienieɔ
 ì gb̄é pɔ́ músi n̄ léɔ gwa p̄aε,
 aai saka gb̄é pɔ́ kpàguaɔgu.
 6 Gb̄ēblenaɔ s̄o aaiɔ z̄ólea n̄ be n̄ laaiwa,
 lualēwena pɔ́ an gb̄aa de n̄ lua ũpio íb ku dɔ̄ɔa.
 7 A ge n̄ɔbɔ̄ la, aai yādaé,
 à gbea b̄aɔwa, aai oé.
 8 A yá'ó n̄ tɔ̄leɔ, i ɔ̄no daé,
 à to kpɔ̄ɔ séle siué.
 9 Pɔ́pio pii, an kpele mé gí d̄oi
 ké Lua mé pɔ́pii kè n̄ a gb̄aaoi?
 10 Pɔ́pii wēni ku aà ɔz̄le
 n̄ gb̄épii nisinao.
 11 Lá léna ì pɔ́ í d̄o,
 màa swá ì ýa d̄ok̄ɔε.
 12 Gb̄é zio mé ɔ̄no v́i,
 gb̄é pɔ́ wē kèɔ wé mé zēa.
 13 Ǿno n̄ gb̄aaoá Lua p̄oε,
 ledama n̄ wēzēo ì bɔ̄ aà k̄iie.
 14 I pɔ́ gboo, w̄ili f̄o kèkeo,
 ì zetañle, w̄ili f̄o wèo.
 15 I lou ze, gu i giigaga,

ì to loupɔɔ fɔ̃, tɔɔle i foofɔ̃.
 16 Aàpi mé iko ví ní denlao,
 gbēsāsānaɔ ní gbé sásāaɔ ku aà ɔzi mípiiε.
 17 I to lɛdamadeɔ ta kyalesai,
 ì to yákpalekenao gɔ̃ m̃saideɔ ũ.
 18 I gala pó kíaɔ kpà gbéɔne polo,
 ɔ̃ ì bɛleona ye kíapiɔne.
 19 I to sa'onao ta kyalesai,
 ì gbé pó an zína pèleɔ fuangba.
 20 I to náaideɔ lé gɔ̃ kpaaŭa,
 ì yázɛdɔ̃a si maezɔɔwa.
 21 I saike kpalablenao wa,
 ì ne gɔ̃naɔ gɔ̃keɔɔ polomá.
 22 I asiiyá pó kú gusiau biiwáné,
 ì bɔ ní yá pó wa a gbadɔ̃oo gupuau.
 23 I to buiɔ tɔɔɔ, ɔ̃ ì ní mide,
 ì to aa ligua, ɔ̃ ì ní fāaa.
 24 I to dúnia dɔ̃aanaɔ gɔ̃ m̃sai,
 ì to aa sásá gugii zɛsaideu.
 25 Aaɔ̃ ɔ̃malɛmale gusiau filiasai,
 aaɔ̃ tálaatalaabo lán idenaɔwa.

13

Yobu ye yá'o ní Luao

1 Ma wé yápiɔ è píi,
 ma swá mà ɔ̃ má dɔ̃.
 2 Lá á dɔ̃a ví, màa má dɔ̃a ví sɔ̃,
 i ke má kēsāaázi no.
 3 Ama Gbāapiide ɔ̃ má ye mà yá'oè sa,
 má ye gé ní ma yáo Luawaε.
 4 Apiɔ sɔ̃ i εε liamazi,
 gyāegwan giaɔn á ũ ápii.
 5 Tó á lé kpaaŭa yāa lé,
 wa á dile ɔ̃nɔnaɔ ũε.
 6 A ma yázε ma,
 à swáε ma yázāsiawái.
 7 Yázεsai ɔ̃ á o Lua gēε ũa?
 Sásāyā ɔ̃ á o Lua gbεua?
 8 A yānakpa Luawa yà?
 A yásiaànɔ yà?
 9 Tó à wɛtè á yái, a bɔánɔ nae?
 A dɔ̃εwà lá wí dɔ̃ε gbēnazínawawa yà?
 10 Tó ále yānakpawà a gbadɔ̃sai,
 a á swágagaε.
 11 Aà zɔ̃ke a kàadaálao lé?
 Viakεaè a tɔ̃wáo lé?
 12 A yá'onεɔá túfuε,
 yá pó a giyyèoaá pèleεε.

13 A nílemεε mà yā'o,
 yá pó a ma le àà ma le.
 14 Bóyāi má azíá pa swaai?
 Máo a wēni naa ma ɔ́zǐ yà?
 15 Gwa, a ye ma dεε, ma wé dɔ pɔei ɔo.
 N beeo má gí ní mazíao àà aε.
 16 Bee a ma ɔo,
 asa àà yādansaiɔ we mɔ ze àà aεo.
 17 A laaidɔ ma yáwa maamaa,
 à swásemazi.
 18 Ma yá pó má o zé kàlε,
 má dɔ ké ma yá naε.
 19 Déme a fɔ ɔɔɔmanɔi?
 Tó wa fɔ, má níλεε, mí ga.

 20 Lua, yá mèn plaε beeo kemεε,
 má ulεno.
 21 N n ɔ goa,
 nísu to iwāakampɔa kàadamalao.
 22 Bee gbεa lezumazi, mí mó,
 ma gba zé mà yā'o, ní yázāsia.
 23 Ma yāváiɔ ní ma tàaeɔ kà ūmai?
 To mà a tàae ní ma duunao dɔ.
 24 Akεa níλε nzíá ulεmεε,
 níλε ma dilε n ibεε ūi?
 25 Lakεε pó lé íanse ɔ ní ye wíwíá?
 Sè gii ɔ ní ye é'ea?
 26 Ni yá'íkpaá,
 ni ma èwaasogɔɔ duuna wi ma musu.
 27 Ni ma daliu,
 ni ma táa'oa lé damεε,
 ni wéte ma yāváiɔ píi.
 28 ɔ ma gɔ lán pó vlāa pó lí àlε lélelelewa,
 lán pɔkasa pó ɔlε lé blewa.

14

Gbēnazina kua wēnaū

1 Gbēnazina í ɔo nɔε kíie,
 àà wēni kuluū, íliɔ ku yákelesaio.
 2 I pia lán lávuwa, í giigaga,
 í gēzea lán uenawa, íli gēgēo.
 3 Gbé bee taa ɔ níyɔ wedɔè
 n yákpalekεaàɔa?
 4 Gbé gbālea a fɔ né gbālesai io,
 baa do.
 5 N gbēnazina gɔɔ dílεè,
 àà mɔ dasilε de n yá ūε,
 n àà wē lé dàè, a fɔ víao.
 6 Wεwowà n àà to we,
 e àà gɔɔ pa lán gbèwinawa.

7 Baa lí ì saase,
 asa tó wa zò, ì ea vlāpaε,
 mé a vlà dafupi lí goleo.
 8 Baa tó a zína zikù tɔle guu,
 mé a miɔna gà téenau,
 9 tó à í gímà, a bɔleε,
 a gɔnakē lán lí pɔ wa bàwaε.
 10 Tó gbé gà sɔ, ìɔ wúlea tèlele,
 ì tá, ìliɔ ku bo.
 11 Lá ísida'ì ì lao,
 mé swa'ì ì ba à gēzεa,
 12 màa gbēnazina ì wúle, ìli fele bo.
 E luabε ge àɔ kuo, a vuo,
 a vu ní ipioo.
 13 Nyɔ ma ulε bεdauo lé?
 Nyɔ ɔkumala e n pɔ wèeao lé?
 Gɔɔ dilemεε we, ma yá ì gbasa dɔngu.

14 Tó gbé gà, a εa àɔ kua?
 Tó màaε, ma wé aɔ dɔ ma vuai
 ma dēεkaa guu gɔɔpiie.
 15 Nyɔ lezumazi, mí wema,
 rýɔ n pɔkea ea nide.
 16 Tia níle wéte ma yákeaci,
 gɔɔ bee rýɔ ma duuna yáda bo.
 17 Nyɔ ma tàaeɔ ka bɔɔu, ní ye ì dile,
 rýɔ kán'ɔ lé ma vāikeapiɔwa.

18 Lá gbèsisi ì gboo à yóole,
 mé sisi musu gbè gbène ì sɔ,
 19 lá swa'ì ì gbε yɔɔ,
 mé í ì bùsu séle taɔ,
 màa ni to tãmaa gbēnazina né.
 20 Ni gbāamɔè, ɔ ì tá, ìli su bo,
 ni to aà ánuato, aà wé ì lile.
 21 Tó aà néɔ gò gbé gbiao ũ, a mao,
 tó gbé yáfūnaɔne sɔ, aɔ dɔo.
 22 Wáwá ɔ aɔ ma ado,
 aàzia ɔ ɔ aɔ dɔ.

15

Vāikena li bɔ páo

1 ɔ Temani gbé Elifaza wèwà à mè:
 2 ɔnɔna a yāpā gii bee taa oa?
 A lé εle yáɔ bɔlewà yà?
 3 A lekpaake yá àisai musua?
 A yá káfiasai oa?
 4 Mpi sɔ níle viakea Luaε bāde sa,
 níle kpá gbéɔne aa làasookεwà.
 5 Vāi pɔ ní kūrā mé dɔ n léu,

kōnide lé mé dōma.

⁶ N lé mé n dayāu, i ke māmεo,
n lé mé n kalikè.

⁷ Gbēnazīn sēian n ūa?
Wà n i e wào gé gbèsisīo keia?

⁸ N Lua lekpaafia ní a gbéō màa?
Mme ní ōno ví ndoa?

⁹ Yá kpele ní dō mé wá dōo ni?
N wezē dewála yā?

¹⁰ Gbēzōō ní mikāpuadeo kúwano,
gbé pó an zōo de n maelao.

¹¹ Lua ye n nòse nínine,
ō à kène fēneŭa?

Wáε yá'one busεbusεo lé?

¹² Bóme n sō blèi?
Bóyāi níε wá gwa ní wepāsiōi?

¹³ N pō paa Luazi,
ō yá dasi i bōle n léu.

¹⁴ Bón gbēnazīna ū ké ào ku gbālesaii?
Gbé pó nōε aà i ao maaa?

¹⁵ Lá Lua i a malaikao náaikεo,
mé aà be i keè gbālesaiο,

¹⁶ wa gbēnazīna pó o lōe?

A bèε, a òkpaa, i yāvāi mi lán íwa.

¹⁷ Má yá'one, swásei!

Má yá pó ma swá mà séle mà siune.

¹⁸ Ōnoo mé bō ní yápio,
aai yá pó an deziō ò kee ulεwēεo.

¹⁹ Aame ní bùsu ví rítēε,
zīloε i zōle ní guuo.

²⁰ Gbēvāi iō ku dēεu e a wēni léuε,
gbé pāsī gōō lé kuε.

²¹ Kōfi iwāakampōade iō dō aà swáu,
aà aafia gōō gbāamōne deo i lélewà.

²² A εa bōa gusiau náai ví iōo,
dεa ní fēndao mé lé aà dá.

²³ Iō liaaliaa, iō me ble ku má ni?
A dō ké a kua bēda gusiau káikū.

²⁴ Taasi ní yeelεao iō aà víakū,
a daaàla lán kía pó a léleama sōu màwa.

²⁵ Asa à ošè Luaziε,
à kuabli Gbāapiidewaε.

²⁶ A sùwà ní waakība bōbōawào
ní a sēngbao gēele kōdeo.

²⁷ Baa ké aà oa nísi bōa,
mé a mekpaa, aà gbōu lēleε,

²⁸ a zōle uazī pó wīli gēuoo guu,
wéle pó wa wī, a kpéō gō wēεwεεo.

²⁹ Aà àizεε a gōoplakεo,

aɔ de ɔde ũo,
pɔ pɔ a vɛɔ ligua bo.

³⁰ A e bo gusiauo,
tɛlepɔ a aà vlāpaa sāsā,
Lua lé'iana i aà se geð zéa.

³¹ Asu pɔ gia náaike à azia sásão,
asa pɔ gia mé aɔ aà asea ũ.

³² Yápi a aà le e aà gɔɔ àɔ gé pai,
aà gɔnao e ɔtao.

³³ A gɔ lán kuli pɔ a vú wòlowae,
lán vɛeli pɔ a nesoena wòlowa.

³⁴ Luayādansaiɔ gāli a báaa keo,
té a kũ gbagusaɛdanaɔ kpéwa.

³⁵ Aaì yákele nɔsi, aaì ne'i yā'ia ũ,
mɔafili mé ì bo ní neasakpeu.

16

Má seelade ví luabe

¹ ɔ Yobu mè:

² Ma yá bee taa mà à dasikù,
gbɛnɔɛnininaɔn á ũ wea?

³ A ze á lé'ianagbaae boe ni?
Bó yá mé lé ɔwá, ɔ ále yázāsiai?

⁴ Tó áme á kú ma kuawa yāa,
má yā'o lááwa sɔe,
mí á de ní yā'oo,
mí a mi keé déũdeũ.

⁵ Kási ma yá a á gbāa káfíéé,
ma ledama a á nɔse níniéé.

⁶ Tó mále yā'o, ma wāwā a láao,
tó má níle sɔ, a kpálee?

⁷ Lua, ní tò ma gɔ gbāasai sa,
n ma gbéɔ dɛɔnzɔ píi.

⁸ N tò ma gɔ yooyea seela ũ,
ma ibabaa gɔmɛɛ seela bèé ũ.

⁹ Lua ì felemanɔ ní pɔfɛo,
ì ma zɔeZɔe,
ì a swaa lɔbmɛekɔwa,
ma ibɛɛpi ì webiibia.

¹⁰ Wí lé'è'ea, wí yāzɔzɔmɛɛ,
wí ma sánkɛkɛ, wí felemanɔ píi.

¹¹ Lua ma na faasaideɔne ní ɔzi,
à ma zu gbɛvāio ɔu.

¹² Ma a kuananke kílíkilié,
ɔ à mò yāyīaa.

A ma kũ ma waa kpe
à ma pā pówá,
à ma ke a pɔɔea ũ.

¹³ Aà kàzunaɔ liamazi,
à ma papað ma pɔawa ma wɛnagwasai,

ma setēna wĩ, a í lé fáε tɔɔε.
 14 ɔ pūnaa ní pɔkūmao m̀ɔm̀ɔ,
 ɪ ś daa lá nεgɔna ɪ kewa.

15 Ma zwānkasaɔ nāminami má kākamala,
 ma a mi s̀ɔ̀ɔ̀ b̀usu.
 16 Ma ɔ̀ɔ̀ɔ̀ e ma wé wò,
 ma wé tà loũloũ.
 17 Kási ma ɔ ku yāpāsie guuo,
 mé ma wabikea Luawa m̀ɔafili v̄io.

18 B̀usu, r̄isu ka ma auao,
 ma wii su kpáεo.*
 19 Baa tia má seelade v̄i luabe,
 ma zennɔde ku musu we.†
 20 Ma gbēnapi mé ma k̀ɔ̀ɔ̀ ũ
 g̀ɔ̀ɔ̀ p̀ɔ̀ máε wé'í b̀ɔ̀ Luaε.
 21 A zεmanɔ Lua aε,
 lá gbé ɪ zε ní a gbēnaowa.
 22 Asa ma gea gék̄i wē ɪ ḡɔ́ bílao,
 gu p̀ɔ̀ w̄li géu wà s̀ɔ̀ b̀opi.

17

Yobu wé d̀ɔ̀ p̄ei b̀o

1 Ma nisina lé gēzεa,
 ma g̀ɔ̀ɔ̀ lé m̀ɔ̀ pai,
 mia'ε lé ma dá.
 2 Gbélaanikenaɔ káεmazi,
 ma wé ɪ ma lεwenapi e.
 3 Lua, ñyɔ de ma k̀ɔ̀ɔ̀ ũ.
 N b̄asio, déme a zεmanɔi?
 4 Lá ní tò aa ḡɔ́ ǹɔ̀s̄saideɔ ũ,
 r̄isu to aa tidɔmalao.
 5 Gbé p̀ɔ̀ ɪ a gbēna kpámá p̀ɔ̀ yáí,
 aà néɔ wé aɔ d̀ɔ̀ p̀ɔ̀i e an wé woε.
 6 Lua tò gbéɔ yāadamanɔ,
 ma ḡɔ́ gbé p̀ɔ̀ w̄i lé'ikakawà ũ.
 7 P̄sia tò ma wé lé gu'e b̀ɔ̀,
 ma guɔ ḡɔ́ záazaannɔ.
 8 Ma yá d̄i gbēmaaɔwa,
 tàesaideɔ ǹɔ̀s̄e f̄εle luayāmansaiɔ yá musu.
 9 Gbēmaa a ge aɔ kú ní a yākeɔ,
 yāesaide gbāa aɔ dεdεε.
 10 Ap̄iɔ s̄ɔ̀ à εa na yáwa b̀ɔ̀ ap̄ii,
 mi á gbēe e ɔ̀nɔna ũo.

11 Ma g̀ɔ̀ɔ̀ p̀à,
 yá p̀ɔ̀ ma a zé kàε k̀e fama,
 yá p̀ɔ̀ ma p̀ɔ̀ d̀ɔ̀m̀ap̄iɔ.

* 16:18 Daa 4.10 † 16:19 Yob 19.25

12 Aaì e gwāasinaá fāanεε,
 tó gu lé gēkōu,
 aaì mε guwε lé kēε.
 13 Tó beda ̄ ma wé d̄oi,
 mé ma a pe kpále gusiau,
 14 tó má ò mia'ε mé ma de ũ,
 mé má ò k̄ōo mé ma da ní ma dāēo ũ,
 15 b̄o ma wé āo d̄oi l̄oi?
 Wa ma e ní gweao l̄oi?
 16 Tāmāa āo ma ne e bedau nεe?
 Wá si tēenau sānu yā?

18

Bai i vaikena kú

1 ̄ Sua gbé Bilidada yázāsìwà à mè:
 2 Nyō n yá midε b̄oε ni?
 Su n laaiwa, wí gbasa faaibo.
 3 B̄oyāi níε wá gwa lán p̄otuōowai?
 N wá díε s̄ōo ũ yā?
 4 N gbé p̄o ni to n p̄ofē nzia taitaie,
 dúnia a ḡo bezia ũ n yái nεe?
 Gbesi a s̄o n yá musu nεe?
 5 Gbēvái gupua i láa,
 àà tévua i midε.
 6 Aà kpé gupua i li gusia ũ,
 filia p̄o kú aà sae i ga.
 7 Aà táa'oa ní s̄o díεa i ḡo sea tá ũ,
 aà yázεkalεa i aà fuangba.
 8 Aà tá i aà kpa baia,
 aà gbá i si baletāu.
 9 M̄o i aà k̄u a k̄εsewōu léu,
 baipi i kúlewà búlu.
 10 Ba kpaa aà aε t̄ōleu,
 kúε lé aà dā a táa'ozeu.
 11 Kisia i koez̄ōāzi,
 àε aà gbesεε.
 12 N̄oana i aà gbāa k̄'ε,
 músi ì̄o aà kpaa gua dá.
 13 I aà mè guēo ble,
 gagyā i aà mεguo yó.
 14 W̄i aà ga wà b̄o kpé p̄o a kuu aafiau,
 w̄i aà gáε gēo p̄o p̄o i to vía ní kúo midεε.
 15 Aà kpé ḡo gii,
 íatēgb̄o l̄i aà uaa.
 16 Aà z̄ināo i giigaga tíu,
 aà ḡonāo i imi musu.
 17 Aà yá i s̄ángu dúniau,
 aà t̄o i midε t̄ōle.
 18 W̄i aà ya gupuau wà aà kpa gusiau,
 w̄i ōz̄ōāzi aà ánuato.

19 A né ge buie to a gbé̃o guuo,
aà be gbēe a bo.

20 Yá pò aà lè dī be'aedeɔwa,
gukpɛdeɔ kāsī aà yá musu.

21 Yá pò ì faasaide ua len we,
luadõnsai gwean we.

19

Ma m̃sina a m̃ gbɛzã

1 Ǿ Yobu wèwà à mè:

2 E gɔɔ ũma áo ìadaa

àɔ ma nòse òòkpamɛɛi?

3 A ma s̃s̃s̃ à kè gēn kwi sa,
i ma taiinke, wí lí á kũo.

4 Tó ma s̃s̃ã s̃iana,
ma tàae de maz̃ia yá ũe.

5 Tó a gi lé áz̃ia maabo demala,
mé ále ma duuna kamɛɛ ma ɔz̃i,

6 àɔ d̃s̃ ké Lua mé ma yá fuangba,
à filifilimbakpamɛɛ à ma kũ.

7 Mi a taiinakea ɔɔɔ, gbēe lí weao,
mi suaba wiile, yáz̃ede kuo.

8 Lua zez̃òmɛɛ, d̃ik̃i kuo,
à gusia dà ma z̃éa.

9 A ma kpɛbò,
à ma fua gò.

10 I ma deɛɛmpa gupiiu e mà láa,
ì to t̃amaa ma ne lán lí bilɛawa.

11 I a p̃k̃m̃abɔɔɔ,
ì ma gwa a ibɛɛɔ do ũ.

12 Aà z̃ig̃ɔɔ ì s̃m̃azi s̃anu,
aaĩ koez̃m̃azi, aaĩ bòokpa lia ma kp̃ei.

13 A tò ma gbé̃o lí k̃aaamanɔ bo,
gbé̃ pò ma d̃s̃ lez̃s̃ tàmale.

14 Ma daɛɔ fua,
ma yá s̃à ma gbēnaɔgu.

15 Ma g̃s̃ nib̃ ũ ma be z̃ik̃enaɔne,
ma g̃ñé lán bui z̃ilowa.

16 Tó ma a ziia sisi, ìli wea bo,
baa ké ma awakp̃àè, à b̃ò ma léwa.

17 Ma lé'iana ì ke ma nae gb̃s̃ g̃i ũe,
ma ṽiɔ ní ma d̃aunaɔ yemazi bo.

18 Baa neg̃s̃enaɔ ì sakamagu,
tó mále m̃ó, aaĩ ma ke p̃óɔp̃ɔɔ.

19 Ma kp̃aasiaɔ ye ma g̃iyáio,
ma gbé̃ yenzideɔ b̃ò ma kp̃e.

20 Ma g̃s̃ wá ní báao ũ,
à g̃s̃ leɛ mà gaɛ.

21 A ma wēnagwa ma gbēnao,
 à ma wēnagwa, asa Lua ot̄àe.
 22 Bóyāi i pélemazi lán Luawai?
 Ili kpasa ní ma kékēak̄eo?
 23 Má ye wà ma yáó k̄é,
 má ye wà dalau.
 24 Wà k̄é gbewa ní lákēb̄o,
 wi beoma kpáleu à ku ḡoṣpii.
 25 Mapi, má d̄ó k̄é ma m̄sina ku,
 a fele ze t̄ole gbēzā.
 26 Ma b̄oa s̄oue bee gbēa,
 má wesi Lua le mesai.
 27 Má wesi āle maz̄ia,
 maz̄ia w̄é, i ke gbēp̄ale no.
 Mále a n̄ide ma n̄òse guu.
 28 A m̄e kpelewa á ke à k̄āamazi,
 k̄é à e yápi s̄ásā ma ma léu.
 29 A v̄iake f̄ēnda.
 Lua a p̄k̄umab̄oṣò v̄aikenaowae,
 í d̄ó k̄é yákpale lé á dá.

20

Vaikena i yá'ōma e

1 Ō Naama gbé Zofaa yázāsīwà à m̄e:
 2 Yá p̄ó ní ò òa,
 ma me wà mà wema.
 3 N ma lele n ma kp̄eb̄ò,
 má wema ma wez̄ē guu.
 4 N d̄ó lá a de za zio lé?
 Za ḡoṣ p̄ó Lua gbēnaz̄ina k̄é d̄ún̄iau,
 5 v̄aikena kúkuakea lí ḡēḡēo,
 luayādansai p̄onakeaá ḡoṣpla yáé.
 6 Baa t̄ó aà íandāa z̄ò luawa,
 mé aà mi k̄á luabepuanawa,
 7 a ḡēzea lá az̄ia b̄íikpewae,
 gbé p̄ó aa aà è yāa me:
 A ku má ni?
 8 A s̄āale lán nanawa, wa aà e lo,
 a ḡēle lán w̄epungu'eawae.
 9 Gbé p̄ó wesi āle yāa aà e lo,
 aà beṣe aà w̄épa lo.
 10 Aà n̄é awakpa taasideone,
 aai aà àizee soané.
 11 Aà èwaasoḡo gbāa p̄ó a v̄i yāa
 a ḡēaàno t̄ēnau.
 12 Baa k̄é yāv̄ai ìb̄ na aà léé,
 mé ìb̄ ul̄ea aà léna z̄íe,
 13 baa k̄é à ḡi okpaii,
 mé ìb̄ d̄o aà léu,
 14 bl̄e p̄ó a bl̄e a li aà n̄òseu,

i gɔ̃ aà mɛu mlɛ̀ sɛwɛ ũ.

15 A blɛ níside pɔ́ a gbɛ̀ pisi,
Lua mé a to à bɔ̀lɛ aà gbɛɛu.

16 Pɔ́ pɔ́ àlɛ mi a gɔ̃̀ mlɛ̀ sɛwɛ ũ,
i aà dɛ lán sògbala swaawa.

17 Zɔ́ n̄ vífáaio aɔ́ diaàzi lán íwa
lá aà wé dɔ́iwao.

18 A pɔ́ pɔ́ á s̄imáɔ́ sɔ́aanéɛ,
a e pɔ́nakɛ n̄ a laata'aioo.

19 Asa à gbāamò taasideɔ́nɛ à n̄ tó giie,
à n̄ kpéɔ́ s̄imá, òmɛ dò s̄o.

20 Aà yea pɔ́i lí to à íampak̄i èò,
pɔ́ pɔ́ aà pɔ́ dɔ́wàp̄iɔ́ lí aà bɔ́o.

21 A pɔ́pii è, pɔ́e kpé ɔ́o,
n̄ beeo aà nama a la n̄ lao leo.

22 Aà pɔ́dekɛ guu a gɔ́ yooyeae,
n̄ aà ɔ́niɛkɛo taasi a ɔ́gbagoèɛ.

23 Gɔ́ɔ pɔ́ à kà a làa,
Lua a pɔ́kūmabɔ́bɔ́wà pās̄ipās̄i,
a wét̄ɛamɔ́è, i d̄o a mɛwa.

24 Baa ké à bàalè mɔ́si gɔ́kɛbɔ́ɛ,
mɔ́got̄ɛ ka mé a aà pá.

25 A kapi wo a kpɛsɛa,
i kà lé tekɛapi wo a pɔ́awa,
ga vía i aà kú.

26 Gusia yá i aà àizɛɛ le,
té pɔ́ gbɛɛ mé kào i kūwà,
tépi i pɔ́ pɔ́ gɔ̃̀ aà kpéuɔ́ sāsā.

27 Luabɛdeɔ́ aa aà tàaeɔ́ bɔ́ gupuu,
z̄ilɛdeɔ́ bɔ́ aà kpɛ.

28 Aà bɛpɔ́ɔ́ gusikɛ píi,
aa ḡɛɛ luapɔ́kūmagɔ́ɔ́.

29 Fia pɔ́ Lua a boèn we,
baa pɔ́ gbɛ̀vái ì e Lua k̄in we.

21

Vaikena i namable

1 Ǿ Yobu mè:

2 A swákpa à ma yāma,
òmɛ a ma n̄sɛ n̄inimɛɛ.

3 A menakemɛɛ mà yā'o,
ma yā'oa gbɛa í ma àlafikɛ.

4 I kɛ gbɛ̀naz̄ina máɛ zɔ́akaio.
Ma pɔ́yaa zɛ̀v̄io lé?

5 A ma gwa, yápi i diwá,
í ɔ́ku á léwa.

6 Tó ma láasookè ma yáwa,
gili ì ḡmagu, mi lualua.

7 Akɛa v̄aikenaɔ́ ìɔ́ ku,
aa ì zi kú, an gbāa ìɔ́ káf̄fi?

- 8 An néo ì zínapele ní wáa,
aaí wesi ní buiò gbāakūale.
- 9 An bēdeò Ìò ku aafia,
vía lí ní kūo, Lua lí gotōmáo.
- 10 An gáaeò Ì ku zudaòwa, aali fuao,
an zudapiò lí nòbòleo, aaí nē'ì.
- 11 Aaí ní néo gbae kòò'oi lán sã kpàsawa,
an nēfēnenaò ì vīvì lán blenewa.
- 12 Aaí lesi ní gāao ní mōonaò,
aaí kòò'o ní kulepeao.
- 13 Aaí zikū ní namao,
aaí ta bēdau niēniē.
- 14 Kási aaí o Luae: Gowála,
wá ye wàò be n zéuo.
- 15 Déme Gbāapiide ũ wà zòbleèi?
Tó wa kulekèè, bó ài wá ei?
- 16 Kási an nama lé bò ní kíio.
A yáí mi gbēvāiò ledama bee sio.
- 17 Vāikenaò filia ì gamá mōòmōe?
Lua pòkūma lí tó músi ní lé dasio.
- 18 Iana ì ní séle lán ése úawae?
Zàa'iana ì ní waa lán sēwae?
- 19 Lua ì vāi pò gbé kè wi aà néo musue.
Lua fiabo adee gòò, aà dō!
- 20 Aà wesi azía òòkpaale!
Gbāapiide pòkūma imibò dōè aà mi!
- 21 Yá pò a aà bēdeò le aà gaa gbea,
ìli a kàakéo.
- 22 Lá Lua ì yágōgō musudeone,
wa fō yādaèe?
- 23 Gbēeò ì ga ní àizee zōòò,
aa namablè bélébélé.
- 24 Vī Ìò di, an taò pai yelele,
an wá Ìò gbāa, aaìò mekpaa maamaa.
- 25 Gbēeò ì ga ní nòseyaaò,
zaa aa ku, aai pòmaa e wa blèò.
- 26 Aaí wúle gudoū téēnaue,
aaí kòòka nípla nípii.
- 27 A èa? Má á làasooò dō
ní kōni pò ále kemeeo.
- 28 Asa ì me: Gbēzōò be kú má sae?
Vāikenaò ua gō bezia ũ.
- 29 Ili yālala wélegenaòwao lé?
A yá pò aaí o fān vīo lé?
- 30 Gbēvāi ì bò músikegōò,
pòe lí aà le taasikegōòò.
- 31 Déme ì zòadòwàì?
Déme ì fiaboè aà yákeawai?
- 32 Wī aà se wà geò gevíkíi,
wī itēke aà mia dōngubòwa.

33 Swa sae bùsukōtēō ì kēè na,
gbépii tēaàzi we, mé wí dōaaè dasi.

34 A f̄ ma nòse níni ní á yāpāoe?
Yá pó ále weaá zibōnkpe yáe.

22

Yobu tàae ví

- 1 Ǿ Temani gbé Elifaza mē:
2 Gbēnazina a f̄ àò ài ví Luae?
Baa ònde káfia víe?
3 Baa tó n yá na,
nýō f̄ ò Gbāpiide pō ke nae?
Baa tó ní kú tàaesai,
bó ài a ví Luaei?
4 Nle e àle zōadōma àle bōbōnno
ké ní de aà yāmana ũ yáí nēe?
5 N vāikea zōo lé?
N duuna lé vío.
6 N tōmasi n gbéōwa pā,
n gbéō pōkasaō wōlomá, aa gō puizi.
7 Ni í kpá yēesaideōwa aa mío,
n nōandenaō tē ble.
8 Mmē ní gbāade ũ, ní tōle ví,
ní de n bùsu bēede ũ.
9 Ǿ n gyaa gbēandoō yà oḡii,
n tone pó gwana víoō gbāa mīde.
10 Bee yáí músi dasi n le,
ásoo kēma kándo.
11 A yáí gu síma, níle gu'eo,
í kūaama à dānla.
12 Lua ku musu a beo lé?
Saanaō pékíi gwa, lá à zā!
13 Ǿ níle o: Bó Lua dōi?
Kua luabepuana kpele a f̄ yágōḡwēe?
14 Lousisia kpaaè, àle wá eo,
ìò be musumusu wee.
15 Zé pó gbēvāio beu à gēgē
ō ní ye ò se sōa?
16 Wà gēnno zéa kpóo,
í dānla à tà ní ní zimpelēo.
17 Aa ò Luae: Gowála!
Bó Gbāpiide a kēwēei?
18 Kási òmē ní ká pōmaawa ní ua.
Mi gbēvāio ledama bee sio.
19 Tó gbēmaaō yá pó ní lé è, an pō ì ke na,
tàaesaidē ì ní láanike aai mē:
20 Wá ibeēo mīde be!
Té kù pó pó diñziowa.
21 Misiile Luae, níò naaàno,

ní gbasa nama e.

²² Yá pọ̀ àlẹ̀ onẹ̀ ma,
ní da n sọ̀u.

²³ Tó n ẹ̀a n su Gbãapiidewa,
mé ní tò vāi kẹ̀ n uawa zā,
a ní zẹ̀dọ̀.

²⁴ Tó n n mọ̀ bẹ̀ẹ̀ẹ̀de ọ̀ kòlẹ̀ b̀̀suu,
mé n n vua ma ọ̀ v̀̀aa swa'ẹ̀ gbẹ̀ ọ̀ guu,

²⁵ Gbãapiide a g̃ ọ̀ n mọ̀ bẹ̀ẹ̀ẹ̀de ũ,
a ọ̀ de n p̃ ẹ̀ ń́ ń́ ń́ ń́.

²⁶ N pọ̀ i gbasa ke na Gbãapiidewa,
n wé i ọ̀ pẹ̀ Luawa.

²⁷ Ní wabikewà, i sinnọ̀,
ní légbá pọ̀ ní d̀̀wà f̃l̃abo.

²⁸ Yá pọ̀ n zẹ̀ ọ̀ i zekẹ̀,
n zé i pu.

²⁹ Lua í ń́ ń́ ń́ ń́ fu,
í gbé pọ̀ an mi g̃ ọ̀ p̃ ẹ̀ ẹ̀ ọ̀ suaba.

³⁰ Baa tàaede, Lua a aà misì.
A n misì n ọ̀ ọ̀ ẹ̀ ẹ̀ ẹ̀ vāi guu yáí.

23

Yobu yea k̃'ea ní Luaoi

¹ Ọ̀ Yobu m̀̀:

² Baa e tia málẹ̀ yá k̃ ń́ ń́ ń́ w̃ ń́ ń́,
Lua ọ̀ ń́ ń́ ń́ ń́ ń́, málẹ̀ aaukẹ̀.

³ Tó má d̃ ọ̀ gu pọ̀ má aà eu,
d̃ ọ̀ ma g̃ ẹ̀ aà k̃í.

⁴ Má a yá ọ̀ ọ̀ ọ̀ ẹ̀,
má lẹ̀ k̃ p̃ aak̃ ẹ̀ ń́ ń́,

⁵ mí ma lá a wea,
mí yá pọ̀ a om̃ ẹ̀ ẹ̀ ẹ̀ ẹ̀ ń́ ń́.

⁶ A sòlẹ̀ k̃ man ọ̀ a gbã pua léu ñ ẹ̀?
Aawo! A í b̃ ẹ̀ ẹ̀ ẹ̀ ẹ̀ ń́ ń́.

⁷ Wek̃í gb̃ ẹ̀ ń́ ń́ a e yá'ouè,
ma yá k̃ p̃ a l̃ ẹ̀ k̃ ẹ̀ ñ ẹ̀ ń́ ń́.

⁸ Tó ma g̃ ẹ̀ guk̃ ẹ̀ ń́ ń́, a ku weo,
tó b̃ ẹ̀' a ẹ̀ ẹ̀ s̃, mí ń́ aà e weo.

⁹ Tó àlẹ̀ z̃ k̃ ẹ̀ g̃ ń́ ń́ ń́ ń́ ń́ ń́, mí ń́ w̃ ẹ̀ ń́ ń́ ń́ ń́,
tó à l̃ l̃ ẹ̀ g̃ ń́ ń́ ń́ ń́ ń́ ń́ ń́, mí ń́ aà w̃ ẹ̀ p̃ ọ̀.

¹⁰ Ama a zé pọ̀ má sè d̃,
tó à ma ỹ, má b̃ ọ̀ lán vuawa.

¹¹ Ma aà k̃ ẹ̀ ń́ k̃,
ma aà zé sè, mí l̃ l̃ ẹ̀ ń́.

¹² Mi b̃ ọ̀ aà yá d̃ l̃ ẹ̀ ẹ̀ ń́ k̃ ẹ̀ ń́,
yá pọ̀ b̃ ọ̀ aà léu k̃ ẹ̀ ń́ ń́ na de ma p̃ ọ̀ ẹ̀ ẹ̀ ẹ̀.

¹³ A ku ado, dé m̃ ẹ̀ a f̃ ọ̀ z̃ ẹ̀ g̃ ẹ̀ ń́?

Yá pọ̀ k̃ aà ą ń́ í k̃.

- 14 A zíkε yá pó a dīlεmεεwa,
mé a yáó kŭa a nòseu dasi ɓ.
15 Bee yáí gili ì gēmagu aà aε,
tó ma làasookèwà, iwāa ì ka ma pɔaε.
16 Lua ma kādè,
Gbāapiide vīadādamazi.
17 Gusia kù ma wéa,
āma ì to ma nilεo.

24

Lua ì vāikεnaɔ to we

- 1 Bóyāi Gbāapiide ìadamagɔɔ dilεao ni?
Gɔɔpi lí ká aà dōnaɔneɔ be!
2 Gbéé ì kɔɔ se wà sòò,
aaì pɔtuɔɔ kpáí'o aaɔ dá.
3 Aaì tone pó gwana vīo zàa'ina síwà,
aaì gyaa gbēando zu tòmasi.
4 Aaì yèεsaideɔ yá zéu,
ō bùsu taasideɔ ì nziā kpagui.
5 Taasidepiɔ ì bebebebe sēu
lán sēa zàa'inaɔwa,
aaìɔ blε weεleweεle ní laaio,
aaìɔ blε kpáleke sēu ní néɔne.
6 Aaì tàaa kē bugbe ziu,
aaì vēε kōnwe gbēvāio vēebuu.
7 Aaì ì búu ké aa pɔkasa vīo yáí,
aa zwāa ví wà kúríla tó íana bòleɔ.
8 Lou ì ní gbē gbèsísi musu,
aa ulékíi vīo, ò aaì na gbewa.
9 Wí né desai sí a dawa,
wí taaside né sí tòma ũ.
10 Aa pɔkasaɔ vīo, ò aaìɔ be búu,
ní ní pó bàaa séεanékeo, nɔa ì ní dεε.
11 Aaìɔ nísi zōné ní kaau,
aaìɔ òzōné vēεwa,
kási imi ìɔ ní dεε.
12 Gbé pó lé gaɔ lé aauke wéleu,
gbé pó kè'iaɔ lé wiile,
kási Lua lí gbēε tàae eo.
- 13 Gbēεɔ ku aa ye gupua yáio,
aa a gbadōo, aaì a zé seɔ.
14 Gbēdεna ì fele gufēne,
ì wēnadeɔ ní taasideɔ dεdε,
ìɔ gusia yeyewa lán kpáíwa.
15 Gbāsíkεna ìɔ gubeebee dāε,
ìlìɔ e gbēε a a eo,
ō ì póku a oaa.
16 Gbéé ì kpé gboo gusiai,
aaì nziā sɔɓ kpéu fāane,
aa gupua dōo.

17 Gusia níinii mé ní fáane ũ,
aa kɔ̀ dɔ̀ ní gwāasɪn pɔ̀.

18 Aa gbiao lán í fùlawa,
wà lekè ní tɔ̀le,
ɔ̀ aali ní vɛebu kɔ̀ se bo.

19 Lá tɔ̀le gii ì imi guantɛna,
màa bɛda ì duunkɛnaɔ mómɔ.

20 An yá ì sá ní da'iaɔgu,
aa gò kòɔ̀ ble ũ.

Faasaidepiɔ yá lí dɔ̀ gbɛegu bo,
aa gò kálɛa lán yàamioɔwa.

21 Gbépiɔ ì fiio pɔ̀ símá,
aali yámaake gyaa gbɛandoɔneo.

22 Lua ì gbɛvãipiɔ gále táɪnɔ̀ ní a gbãao,
baa tó aa zèdɔ̀, an kua náai vɪo.

23 I to aɔ̀ dɔ̀dɔ̀ aɔ̀ níziá náai vɪ,
ɔ̀ ò wéte an yákeɔzi.

24 Aaɪ tɔ̀bɔ̀ gɔ̀pla, ɔ̀ aaɪ sãale,
aaɪ wule ga lán gbépiiwa,
aaɪ mipɛle lán ése sáowa.

25 Tó maaɪn sɔ̀, déme a ma eboi?
Déme a yá pɔ̀ má ò dile pái?

25

Luaá Gbãapiide:

- 1 ɔ̀ Sua gbé Bilidada mè:
2 Lua ì a be gwa musu we yákelesai,
kiake de aà yá ũ, à kà wà vɪakeè.
3 Aa zɪgɔ̀ lé vɪe?
Ali gupu gbépiiɛo lé?
4 Kpelewa gbé a fɔ̀ bɔ̀ maa Luaɛi?
Kpelewa gbé pɔ̀ nɔ̀e kùle ì a fɔ̀ àò ku gbãsisaii?
5 Lá mɔ̀vua lí teke iwesasaio,
mé saanaɔ̀ pípiàè,
6 wa gbɛnazina pɔ̀ de kòɔ̀bii
ge kòtè ũ yá'o be?

26

Yobu dɔ̀ Luaá Gbãapiide:

- 1 ɔ̀ Yobu mè:
2 N dɔ̀ yèesaidelen wee?
N ɔ̀dà gbãasaidewan wea?
3 N lɛdà ònɔ̀saidewan wee?
N bɔ̀ ñ wezè zɔ̀on wee?
4 N yápi ò ní dé gbãao ni?
Déme dɔ̀aane n yá bee òi?
5 Gyaadeɔ̀ lé pelembo
ísia ní pɔ̀ pɔ̀ kú a guuɔ̀ zɪe.

6 Bɛda yãe ulɛa Luaɛo,
 pɔe daaè gɛɔbelao.
 7 I gughântoo musu kpáɛ bálumaa,
 a tò dúnia gola síiõ looa pɔewao.
 8 I í ye a bɛ puanau.
 N ípi gbiakɛo luabɛpuanapi lí pūnao.
 9 I pókú mɔvuala,
 ï luabɛsiana na aziã.
 10 A iadã ísiaɛ gu'ea lé zɛɛu,
 a de kɔɔ ũ gupua ní gusiao zãnguɔ.
 11 Tó Lua pūna, gu í dee,
 tó à kãa, ï bɔ ní saɛ.
 12 A ísia yà ní a gbãao,
 à kwãsa wíwi ní a dõao.
 13 A tò gu wèe ní a lé'ianaɔ,
 à mlè kònikòni bàwãade zèè ní ɔɔ.*
 14 Aà yãkɛaɛɔn we,
 a yɔɔna wáɛ ma we.
 Wá fõ wà aà gõsakɛyãɔ gbadõ píio.

27

Yobu yãnakpaa aziãwa

1 Yobu èa pè a yáɛ bɔ à mè:
 2 Lua ku! A gí yãnakpáia,
 Gbãapiidepi tò ma pɔ yà.
 3 Gɔɔ pókú Lua ían wēnide ku ma mɛu,
 e ma wēni léu,
 4 yãfaasai a bɔ ma léuo,
 máɔ mɔafili vío.
 5 Kai! Má o á yã mé kú bauo.
 E mà gɛ gaò má zɛ ní ma yãnakɛoɛ.
 6 Ma maakɛ ò ma zɛò, má bɔ a kpɛo,
 ma làasoo a ma dayãuo e ma wēni léu.
 7 Lua to gbé pókú íbɛɛsèmanɔ gõ lán gbɛvãíwa,
 aà to gbé pókú fɛɛmanɔ gõ lán faasaidewa.
 8 Tó Lua tò a yãmansai ánuatò,
 bókú aà wé aɔ dɔii?
 9 Lua a swáɛ aà wiileai
 gɔɔ pókú wétɛa aà lèe?
 10 Aà pɔ a kɛ na Gbãapiidewae?
 Aɔ Lua sisi m̀ɔm̀ɔɔe?
 11 Má Lua gbãa yá bɔɔɛkɛé,
 má Gbãapiide yãkɛae ulééɔ.
 12 Apii á è lá a de.
 Bókú áɛ yãpã bɔɛi?
 13 Baa pókú Lua d̄ɛ gbé pãsiɛn kɛ,
 zia pókú Gbãapiide d̄ɛ gbɛvãíɛ.
 14 Baa tó aà néɔ dasi,

* 26:13 Isa 27.1

wa ní dèdè ní fèndaoe,
 blè ali mó aà buiwawo.
 15 Gagyã a aà né pò gò aà kpèò séle,
 aà gyaaò népiò ga óòò.
 16 Baa tó à ánuwu kãaaazi lán búsuwa,
 mé à pòkasa nònòaaaazi lán bèle zewa,
 17 gbẽmaaò mé aa aà pópìò da,
 yãesaideò mé aa aà ánuwupìò kpaalekõe.
 18 Kpé pò a dò de lán dànsakpewa,
 lán gudãana kolakpewa.
 19 A wúle òde ù, ãma a fèle bo,
 tó aà wé wè, a e á kú ánuwu bo.
 20 Pó pò ì to vía ní kúò daaàla lán íwa,
 zàa gwãasina a aà sé.
 21 Gukpè íana a aà se gèò zéa,
 i aà go a tía.
 22 Lua a kakpálewà aà wẽnagwasai,
 gbẽvãipi i tíle àò bò Lua òzì.
 23 Wì òtaakãawà,
 wìò fionadadawà e aà go a tía.

28

ገጠ ዳላው

1 Anusuyõkii kú,
 vuabaasakii kú bo.
 2 Wì mōsi bō tōleu,
 wì mōgotē bō gbēu.
 3 Gbẽnazina ì gusia yá,
 ì tōle yōe e a lé léu,
 ì gbē pò kú gusia níniuu wēele.
 4 Wì eyō tōle nōnau wà zebō we,
 gu pò gbēe lí bebē à kauo.
 Ba wì loowà wà gèò epìu.
 5 Blè ì bōle tōlewae,
 ò gbẽnazina ì tōle títiu lile
 lá té ì pò lilewa.
 6 Safii ku a gbēò guu,
 vua ku a búsutì guu.
 7 Bã nòsonaò a zé dõ,
 bleaa lí wesi zépìleo.
 8 Sèa nòbò tōdeò lí zépi seo,
 nòmúsuo lí bebēuo.
 9 Gbẽnazina ì gbekão wíwi we,
 ì gbèsisibò zíle so.
 10 I zé da gbēu we,
 ì wesi gupì pò bēedeòle píi.
 11 I zezō swa'ie,
 ì bō ní pò pò ulēaò gupuau.
 12 ገጠ ዳላው, wì e má ni?
 Dõa kúklin mái?
 13 Gbẽnazina a bēee dõ,

wili e dúnia guuo.

14 Isi ì me á vïo,

ísia ì me a ku a kíio.

15 Wa fɔ́ lú ní vua maaoo,

wa fɔ́ a leũkpake ní ánuuoo.

16 A beee de Ofii búsu vuaa
ge safii gbe beede ge onisi.

17 Wa fɔ́ leũ ní vuaoo ge biságbɛo,

wa fɔ́ a fiabo ní vua t̄et̄e p̄oo.

18 Wa ɔ́pua ge gbɛdii yá'o lɛ?

Ɔ́nɔ́kũa beee de ɔ́soweeleaa.

19 Wa fɔ́ leũ ní Etiopi búsu topazaoo,
wa fɔ́ lú ní vua maaoo.

20 Ɔ́nɔ́ ì bɔ́ má ni?

Wez̄e kúkiin mái?

21 A ulɛa p̄piie,

baa bá p̄ ì vua musu lí a wépaoo.

22 Kaale ní gao ì me,

wá swá a feena màe.

23 Lua mé a zé d̄s,

aàpi mé a kúki d̄s.

24 Asa ì gugwa e dúnia léwae,

ì p̄ p̄ kú z̄ile e píi.

25 Ké Lua gb̄aa ðile íanae,

mé à ísia í lé dàè,

26 ké à lou ikoyá ðile,

mé à zeb̄ò loupilɛe,

27 z̄ibeez̄i à ɔ́nɔ́ laai gwà à a maabò,

a ðile, ɔ́ à a sáaukpà.

28 Ɔ́ a ò gb̄ɛnaz̄inaɔ́ne:

V̄iakea Diie mé ì mó ní ɔ́nɔ́,

mik̄ɛa yāv̄iwa mé ì ní wé k̄é.*

29

Yobuá beede yáa

1 Yobu èa p̄è a yále à mè:

2 Tó má e màɔ́ ku ma kua yáa

gɔ́ p̄ Lua lé ma d̄sawa lé!

3 Gɔ́ bee aà filia ìɔ́ dia ma mi'aeuae,

ɔ́ miɔ́ be aa gupuaú gwá.

4 Gɔ́ bee má kú ma gɔ́ soplawa,

Lua gb̄ɛnaɔ́n wá ũ ma ua.

5 Gɔ́ bee Gb̄apiide kumanɔ́e,

ma néɔ́ liaamazi.

6 Gɔ́ bee v̄i dimazie,

mé ma gu gb̄ede ku b̄ò, nísi ðie.

7 Tó ma ge w̄éle bíib̄leu,

ge ma z̄lek̄ii kù ḡaae,

8 tó mále mó, èwaasoɔ́ ì gub̄m̄e,

* 28:28 Soũ 111.10, Yaa 1.7, 9.10

maezɔɔ ì fɛɛ aaɔ zɛɛɛ.

⁹ Gbɛzɔɔ ì kɛ kyɔ́,

aaɪ ɔku ní léwa.

¹⁰ Dɔaanaɔ yá'o ì busa,

an lé ì gɔ́ kpaaŭa.

¹¹ Gbɛ́ pɔ́ swāsè ma yáí ì ma tɔnasi,

gbɛ́ pɔ́ wɛsɪmale ì ma sáaukpa.

¹² Asa ma taaside pɔ́ wiilè m̀isi

ní tonɛo ní gbɛ́ pɔ́ ɔdamade víoo.

¹³ Gbɛ́ pɔ́ kú ga lézɪ samaa'òmɛɛ,

má tò gyaa gbɛando gulad̀a.

¹⁴ Ma yákea a zéwa dà pɔkasa ũ,

maakea demɛɛ ulada ũ f̀ua ũ.

¹⁵ V̀iaɔ wén ma ũ,

ɛɛɔ gbán ma ũ,

¹⁶ taaside maen ma ũ.

Ké wàɛ yágɔgɔ́ ní nibɔo, ma lɛdau.

¹⁷ Ma faasaideɔ kánkanaɔ è'ɛ,

ma gbɛ́ pɔ́ kpá aà lézɪ gà má b̀ò.

¹⁸ Ǿ ma m̀è ma gɔɔ aɔ dasi lán ũfāawaɛ,

mí ga niɛ guu ma bɛ.

¹⁹ Ma zína a í le,

fii ìɔ kpa ma gɔnaɔwa gwá.

²⁰ Ma gawi aɔ diadiɛ,

ma sá ìɔ naa ma ɔzɪ dafudafu.

²¹ Wɪ zɛ wà swāɔɔ ma yáí,

wɪ kɛ kílíkili wà ma lɛdama ma.

²² Ma yá'oa gbɛa gbɛɛ lí yá'o bo,

ma yá mé ì t́má.

²³ An wé ìɔ dɔmazi lá an wé ìɔ dɔ louziwa,

aaɪb lua ma yáí lá wɪb lua káabuan louziwa.

²⁴ Tó ma yamɔsekpámá, ì bo ní saɛ,

ma oa weeama ì kené na,

gbɛɛ lí f̀ɔ̀ tò ma oosisio.

²⁵ Ma zemik̀uné,

má kú ní guu dɔaana ũ.

Má dɛ pɔsiadeɔ ǹɔseninina ũ

lá kía ìɔ kú ní a ìwaɔwa.

30

Yobuá bɛɛsaideɛ sa

¹ Tiasa ma gɔ́ pɔ́ yáalɔa ũ gbɛ́ pɔ́ aai kamawaoɔnɛ,
gbɛ́ pɔ́ an maɛɔ bɛɛɛ ì ka aa yáale ní ma gbɛɔo.

² Bó gbépiɔ wòmɛɛi?

Aa yéɛɛ ví bo.

³ Aa g̀ò kóukoũnnɔ nɔana ní pókēsāmao yáí,

aaɪ blɛ wɛɛɛwɛɛɛɛ gugiɪu,

aaɪ ì gugbaigbairu.

4 Aaì libeɔ wεεε sēu,
lízina mé ní pɔblea ũ.

5 Wà ní yá ní gbéɔ guue,
wà wiidòmá lá wí ke kpáíewa.

6 Aaìb ku swa gbáɔ guu
ní tɔle ɔ ní gbè'ɔ.

7 An wii ìb dɔ lákpɛu,
aaì fífkɔwa sē zíε.

8 Gbēpáɔne, tɔsaideɔne,
wà ní yá ní būsuuε.

9 Tiasa ma yá mé gɔ̀né le ũ,
ma gɔ̀né láanipɔ ũ.

10 Aa ye ma gíyáio, aaì bɔmεε zã,
an lé'íkaaa líb kpaagui vío.

11 Za gɔɔ pɔ Lua ma sá ìlo à ma busa,
aaìb ma yá'o ma wáae.

12 Gbēvāipiɔ fēlemanɔ ma ɔplaai,
aaìb gbá zɔzɔmεε,
ma kaaŭa zé ò aaìb wεεε.

13 Aaì zεzɔmεε,
aaì dēeka wà e ma bɔlia,
an gbēe bàa kú ní dɔamaleoo.

14 Aa gufɔ̀ wàu, aale mó,
aa dɔdɔkɔwa gu pɔ aa yàapiu.

15 Sɔ̀ kēmagu, ma bεεε gēzεa ní íanao,
ma kuana sàale lán luabεpuanawa.

16 Tiasa ma wēni lé gēzεa,
ma si wétēau sa.

17 Wāwā ìb ma wá wí gwāasina,
wāwāpi ìb swaa kíkia kámabosai.

18 Lua ma pɔkasa kàaa a kù gbáugbāu,
ò ma ulatao lé ma kòlo wí.

19 A ma zu bèleau,
ma gɔ̀ lán būsuti ge túfuwa.

20 Lua, mi wiilenzi, nili weao,
mi fεεε zε, wé ni ma gwað.

21 Ni liaamanɔ pásipási,
ni fεlemanɔ ní n gàsa gbāao.

22 Ni ma se ò ma gbaε íanau,
ni to ma sàale zàa íanau.

23 Má dɔ̀ ké níyɔ ma kpa gaiε.
Gbépíi bεε!

24 Gbé pɔ̀ wíwi lí ɔdɔnzio lé?
Gbé pɔ̀ sí wétēau ì wiilenziε.

25 Mi ɔ̀bɔ gbé pɔ̀ yá ní léɔneɔ lé?
Mi pɔsia ke wēnadeɔneɔ lé?

26 Ké ma wé dɔ maai, ò ma vāi è.
Máε gupua dá, ò gusia m̀a.

27 Ma nòse lío daa doũo,
wétèa miò e'e lá gu lé dɔ.
28 Miò be sínkpaukpaũ,
i ke íatē yáí no.
Mi fèle ze bíla guu mà wiile.
29 Ma gō kōgbē ũ n gbēgbonaɔ,
taataaɔ gbēnan ma ũ.
30 Ma mebaa siakũ, àle bɔ sɔu,
ma me lé pí, àle pusu bɔ.
31 Ma mɔɔna gò pɔsiakebɔ ũ,
ma kule'ɔ dàkɔi n ɔɔɔnaɔ.

31

Yobu zea ní a tàesaidekeo

1 Má díle ma wéé
asu àɔ biibiia wéndiaɔwao.
2 Lua kua za musu, ài kpele wí ewài?
Asea kpele Gbāapiide í kenéi?
3 Faasaide lí wétèa eo lé?
Kisia lí vaíkèna leo lé?
4 Lua lé ma yákeɔ eo lé?
A ma gbásea lé dɔo lé?

5 Miò be ní mɔafilio yà?
Ma kèse leeũ ní gbēsāsāao yà?
6 Lua, ma yō a zéwa n ma gwa,
tó má kú tàesai.
7 Tó ma pázèa,
mé pó pó ma wé lé eo lé ma sɔ ble,
ge tó ma ɔ ku yāvāie guu,
8 to gbēpáleɔ pó pó má tɔɔ ble,
aai pó pó má bàɔ bilebile.

9 Tó ma nɔe bíikè ma sɔu,
tó ma a gbédee kpèele baa vɔvɔ àà nɔ yáí,
10 to gbēpáleɔ gbada ma nawa,
to aàɔ kina ke gbēpále.
11 Asa tó ma yápi kè, dɔé'íie,
duuna pó kà wà a yágɔgɔ.
12 Yápiá té pɔkaalenaɔ,
dɔ à kù ma buapɔɔwa, i ma pɔɔ bilebile.

13 Tó ma gɔe ge nɔe zíkèna yāvimanɔ,
tó mi gɔgɔ a zéwao,
14 kpelewa má ke, tó Lua fèlemanɔ yápi yáii?
Tó à m̀a, kpelewa má oèi?
15 Lua pó ma ikàsa neasakpɔu mé ade ikàsa sɔo lé?
Lua doupi mé wá baade kè a da nòseuo lò?

16 Tó ma gi pó pó taaside lé a nide kpáiwà,
tó ma gi gyaa gbēando wegwai,

- 17 tó ma bleblè ma a ta sàsá,
 mé mi kpa tone pò gwana viowao, tòò!
 18 Aawo! Za ma èwaasogò tonè maen ma ù.
 Za gò pò ma bò ma da neasakpèu
 gyaa gbèandò dònleden ma ù.
 19 Tó ma gbèè è, íana lé aà de,
 ge ma wènade è, a zwāa ví à kualao,
 20 mé mi a sã ká pòkasa kuaàla
 aà me kè lóòòù à gbàsa samaa'òmèè,
 21 tó ma gbāamò netonèè,
 ké má dō wa zemanò yáí,
 22 Lua to ma gāu golè à léè,
 ma gāsí i wo a pékíi.
 23 Má Lua íadama vía ví,
 aà zòòkè yáí má fō yá bee taa kéò.
- 24 Tó vua ma gbāa'èwà,
 tó ma mè vua tētēè má a náai ví,
 25 tó ma àizèè zòò ma pò dōwà,
 òda pò gèè ma òzìpi,
 26 tó íatē tēkèa ma wèpèwà,
 ge mōvua táa'oa ní a kēfenkéò,
 27 ò an yá lé ma sō ble tētèè,
 tó ma lepè ma òwa ma fòkpàomá,
 28 beeá duuna pò kà wà a yágōgōè,
 mōafilikèa Lua Musudeen we.
- 29 Mi pònakè ma zangude músi'ea yá musuo,
 mi aà yáalò ké yá aà lè yáíò.
 30 Mi we ma duunakè ma aà kào.
 31 Déme pílaa, i nòò so à kào ni?
 Ma bēdeò mé ma seeladeò ù.
 32 Ma bē zé ò wēa nibòòè,
 mili we gēzèa ì gāaèò.
 33 Ma lakà ma tàaèòlā lán Adamuwae?
 Ma a duuna ùlè yà?
 34 Bila zòlèa, ò vía ma kū ma fua yá'oe?
 Mi gí bòi kpéu sakaamagu yáíò.
- 35 Ee! Déme a ma yáè maai?
 Ma zèò. Gbāapiide yápi zásia sa.
 Lua pò yāvīmanòpi aà kē láu.
 36 Má lápi da ma gāuè,
 mí kpá fua ù,
 37 mí geowà mà yá pò má kèò dau mà siuè píi,
 mí sōaàzi lán kíawa.
- 38 Tó ma bú lé wiilèa,
 mé a gbaanaò lé òòòmèè,
 39 tó mi tòòlèpi fiaboo mé ma a blè blè,
 ge tó ma gbé pò aa ví yāaò dèdèè,

40 Lua to læaa bɔle mase gɛɛ ũ,
papaa s̃ ése gbɛu.

Yobu yá lén we.

32

Elihu yá'oa

1 ɔ gbɛɔn àaɔpio kámabò, aai yázāsi Yobuwa bo, asa à azia dīle gbēmaa ũɛ.

2 ɔ Buzu gbé Balakeli né Elihu, Laū bui pɔ pà. Aà pɔ pà Yobuzi, asa à yānakpà
aziawaɛ, i ke Lua no.

3 Aà pɔ pà Yobu gbēna gbɛɔn àaɔzi bo, asa aa aà tàae èɛ, āma aai f̃
yázāsìwào.

4 Elihu lé ní dá e aa yá'ò wa làa, ké an zi deaàla yái.

5 Ké a è gbɛɔn àaɔpio i f̃ yāe wè Yobuwa bo, ò aà pɔ pà

6 à mè:

Ewaason ma ũ, gbɛzɔɔn á ũ,
bee yái ma azia būsaié,
vía ma kũ, mi e ma a d̃sa òéó.

7 Ma mè a maa gbɛzɔɔ yá'oe,
à kù gbɛ zio òno danéɛ.

8 Ama Lua Nisina mé ì gbé wé kēè,
Gbāpiide lé'ianapi ì aà gba òno.

9 I ke gbɛzɔɔ mé òno òtēɛo,
i ke gbɛ zio mé lío yázede d̃so.

10 Bee yái ma mè à ma yāma sa,
mapi, má a d̃sa o s̃.

11 Ma s̃aázi gɔɔ pó ále yá'o,
ma swákpà á ònoyái
gɔɔ pó ále yázāsikōwa.

12 Ma laaidò á yáwa maamaa,
āma á gbēe i Yobu ɛɛboɔ,
i e yázāsìwào.

13 Asu àò me á òno kào,
sema Lua aà fu, i ke gbēnazina no.

14 Lá Yobu i a yá d̃d̃mɛɛo,
má wewà lá á òèwao.

15 Aa bílikè, aale wewà bo,
aa yāe ví wà oè bo.

16 Aale yāe oo, máo s̃ańzi bo,
aa zea we, aa kua yá'okíiwa.

17 Mapi, má a pó o s̃,
mámɛ má a d̃sa o s̃.

18 Asa má yāvī dasi mà o,
yápio lé ma ñsɛ pūna.

19 Aa ku ma guu lán ṽɛɛ pó kú tùu būu guuwa,
má ye pūna lán ṽɛɛ tùu dafuwa.

20 Sema mapi mà yá'o, ma me i su,
sema mà f̃le mà wewà.

21 Má gbé bɔbɔ'ɔsio,
 má gbé keke ní léoo.
 22 Tó má gbēkekεa ní léo dɔ,
 ma Kεna a ma se tamanɔ g̃ɔε.

33

Lua i gbēnazina gba laai

1 Ma yāma sa Yobu,
 swákpa ma yā'oai.
 2 Gwa, ma bɔ ní yáo sa,
 a dɔ ma léu.
 3 Ma yáo lé bɔ ma nɔsemaa guue,
 mále yá pɔ má dɔ o ní nɔsemendoo.
 4 Lua Nisina ma ke,
 Gbāapiide lé'ianapi ma gba wēni.
 5 Tó nýɔ́ f̃, yāwea,
 sɔuke, ní yázāsia.
 6 Má ké, má doŭnnɔ Luaεε,
 à gítò à ma keò s̃ε.
 7 Nsu ṽlakεμεεο,
 má ɔt̃ma gbāao.

8 N ò ma swá mà,
 má mà n yā'ò n mē,
 9 ní tàae ṽio, ní zēa,
 ní kú gbāsisi, ní yāvāi ṽio.
 10 ɔ Lua íbelesènnɔ,
 à n dile a wèle ũ.
 11 I galakpane,
 ìb n tàasika n yākea píi guu.

12 Mále onε, n yá bee nao,
 asa Lua z̃ɔ de gbēnazinaa.
 13 Bóyāi níle zɔadɔ Luawa
 ké ìli yázāsi gbēnazinawao ni?
 14 Lua i yā'o gēn doε,
 ìli a gbεsisio.
 15 I yā'oné wépungu'ea ge nana guu gwá,
 gɔɔ pɔ i niazide kpà gbéɔla,
 aale ipi o ní wúlek̃i.
 16 ɔ i yā'o ní swáu,
 ì to ṽia ní kú ní ìadama yáo,
 17 ké gbéɔ e mikē yāvāiwa,
 mé aasu íanadāo.
 18 I gíné màa aa ta miau,
 ì kpáné wà ní dεde ní fēndao.
 19 I gbé toto ní wawāwāo aà wúlek̃i,
 ì ìakpaaàzi kámabosai,
 20 ɔ pɔblea i kεè bɔbɔ ũ,
 ìli ye a pɔeã blei seo.

21 Aà me ì ibaba,
 aà wá pò ulɛa yāa ì bɔ gupuaɔ sa,
 22 e aà wēni káikū ní miao,
 àɛ sɔ malaika gbɛdenaɔzi.

23 N beeo tó a malaika ví kóo ũ,
 gbé pò de gbɛɔn àaa sɔɔla,
 a yá pò zɛví ɔlɔè,
 24 i sùuukɛaàno à oné:
 Asu to aà ta miauo,
 ma aà misia zé è.
 25 Aà me ì dafukū lán nétɛnawa,
 ɔ tɛkɛ lán èwaasowa,
 26 i wabikɛ Luawa, i kɛaàno na.
 Tó a è Lua a wɛgwà, a kúkuakɛ,
 Lua ì ɛa to aàno naano.
 27 A gé gbéɔ kii, i me:
 Ma duunakè ma yázede fuangbà,
 ɔ Lua ì a fiabomɛɛo.
 28 A ma misi, mi ta miauo,
 máɛ pɔnakɛ aà gupuaɔ sa.

29 N èa? Lua ì yá beeo kɛ píi,
 ì kɛ gbéɛ gɛn pla, baa gɛn àaɔ.
 30 I aà si gawa,
 ké gupua wɛnide e biiwà.
 31 Swákpa n ma yāma, Yobu,
 nyɔ n lé kpaaũ, mapi má yá'o.
 32 Tó ní yá'oa ví sɔ, o,
 asa má ye mà yānakpama.
 33 Tó ní ví sɔo, ma yāma.
 Níɛ mà ɔno danɛ.

34

Elihu Yobu taa'e'ea

1 Elihu pè a yáɛ à mè:
 2 A ɔnoɔa, à ma yāma!
 A yādɔnaɔ, à swákpa à ma!
 3 Asa swá ì yá dɔkɔɛ,
 lá lé ì blɛ dɔkɔɛwae.
 4 Wà zɛ ní yázedeo,
 wíɔ yāmaa dɔ wá zānguo.
 5 Yobu lé me á taae vío,
 ɔ Lua lé gí a yānakpáiwà.
 6 A mè ní a yá nao,
 Lua lé a dilɛ ɛede ũɛ,
 ní a taaesaidekɛo a bɔá fɔnaɛ.
 7 Déme kú lán Yobuwa
 dɔɛa ní Luao ɔ de aà imia ũi?
 8 A gbɛkpà ní duunkenaɔ,
 à bèbɛ ní váikenaɔ.
 9 Asa ì mè

gbé wεεlea a yá ká Luagu ài vïo.

10 A nòsedeo, à ma yāma!

Yādoosai i kō'e ní Luaoo,

Gbāapiide lí yāvāikeo.

11 I fiabo baadee a yākeawaε,

gbépii zia yá ò ì wiè a musu.*

12 Lua lí yādoosai keo fá!

Gbāapiide lí yázede fuangbao.

13 Déme àà dilé dúnia kía ũi?

Déme dúnia búu nàè àà ɔzi?

14 Tó à zèò

à nisina ní ían wēnideo si baadewa,

15 gbépii a gaga gòoε,

gbēnazina i εa gē tíu.

16 Yobu, tó n òno kà, yáε bee ma,

swáε ma yái.

17 Gbé pò ye yázedeio a ke doana ũe?

Lua zō mé a maa, ò níyō yādaaàlaa?

18 Luapi ì o kíaone, pò giao,

ì o kíabuione, gbēvāio.

19 Ili kiao dile ndoao,

ìli ze ní ɔdeo à bò taasideo kpeo,

asa ampia àà pòkeone.

20 Aaì gaga kándo wεedo,

aaì gbāsile aa gēzea,

zedeo ì ánuato gbēnazina ɔ sai.

21 Lua ì wéte gbēnazinao yākeai,

lá aale gbáε, ìo e píie.

22 Gusia ge gusisie ku

ké vāikena ulεuò.

23 Lua lí gbé lala yái

à gbasa yādaaàlao.

24 I zedeo wíwi yágōgōarínɔ sai,

ò ì gbēpáleo dile ní gbεu.

25 Ké ìo ní yākeao e yái,

ì ní fuangba gwāasina à ní wíwi.

26 I ní wetā ní vāi yái gupuau,

27 ké aa bò àà yá kpe,

aaì laaido àà yáwao yái.

28 Aa tò pòsaideo wii Lua lè,

ò à wēnadepio wii mà.

29 Lua nílea kpé, déme a fō àà tàae ei?

A azia kpàgui, déme a bōwài?

A iko ví bui píiwa ní baadeo,

30 ké luayādansai su kpalable,

* 34:11 Sou 62.13

i kōnikε gbέονεο yáí.

³¹ Tó gbέ ò Luaε tàaeden a ũ,
á yādóosai κε λο,

³² yá pó á dōo Lua dadaε,
tó a duunakè yáαε, á κε λο.

³³ Lua a íadawà yâ?
N Lua tàae è, ní è kpelewa ni?
Lá níε e, o, n yáε, i κε máμεο.

³⁴ Nòsedeο òμεε,
ōno na pó aa ma yāmàο mè,

³⁵ Yobu lé yá pó á dōo o,
aà yā'oa dōο vío.

³⁶ Yobu íadama aο γεε,
asa àε yázási lán gbēváiwaε.

³⁷ Alε tàae káfi duunaa,
àε otaale wá guu,
àε lenakasa Luaε.

35

Yobu zɔadɔa Luawad pãε

¹ Elihu èa pè a yáε à mè:

²⁻³ Ké n mè Lua a yānakpama,
ō n ea n mè bó ài kua duunasai víi,
ge bó má séε a guui,
níε e yá pó ní beopi maa yâ?

⁴ Mpi ní n gbέο, má yázásiwá.

⁵ Wéεε n luabe gwa,
gwa lá luabe puana zānno mè!

⁶ Tó n duunakè, bó a wo Luawai?
Tó n tàae lé diadi, bó a biwài?

⁷ Tó ní kú n dōowa, bó níε aà gbai?
Bó àε emai?

⁸ N gbédeεο ō n vāikea í pó womá,
n gbēnazín deεο ō n maakεa í àikené.

⁹ Gbāamóanέ pásí í to wà wiile
wà me wá sí gbέ taiinkenaowa.

¹⁰ Ama an gbēε lí με Lua a Kεna ku máεο.

Ōme í to wàο letē dō gwá,

¹¹ í yādawēε de nòbóla,
í wá gba ōno de bāla.

¹² Tó wà wiilèwà, ili yāmamáο,
ké gbēvāipiο ìo dóεwà yáí.

¹³ Wii pãε! Lua lí swásεio,
Gbāapiide lí ní yádao.

¹⁴ Baa ké n mè ni wesiaàεο,
n yá aà kíi lè, sáaàzi.

¹⁵ Ké àε pókūmabóbómá tia kéwao

ṣ́ ríle e àle tàae pọ́ wa kẹ̀o yādaoεa?
 16 Beewa Yobu yāpā ò,
 à yá pọ́ á a gbadṣo bọ̀le.

36

Wi taasikε wá bọa maa yáie

- 1 Elihu èa pè a yále à mè:
 2 Menake yoo, mí εa one
 yá pọ́ tò Lua yá mé kú.
 3 Mí bọne ní ma dṣa pọ́ i bọ káioo,
 mí yānakpa ma Kenawa.
 4 Nyṣ dṣ sáasá ké ma yá εε vıo,
 ma ṣnoṣaemade má kunnọ.
- 5 Lua zṣo, kási ìli saka gbēeguo,
 a zṣo, yá pọ́ à zèò lileε vıo.
 6 Ili gbēvái to aào kuo,
 ì yágṣgṣ wēnadeone a zéwae.
 7 Aà wé lí go gbēmaaowao,
 ì ní kpá kpalau ní kíaṣ sānu,
 ì to aao kible gṣṣpii, aai tṣbo.
 8 Tó wà gbéṣ yèye ní mṣdaonaṣ,
 tó wà wétēa ba kǎné,
 9 Lua ì yá pọ́ aa kẹ̀o oné,
 ṣ́ aai dṣ ké wà dṣewà, wà tàaekèè.
 10 I ní swá busané,
 ké aa e yāma yái,
 ì dilené aa mikē yāváiwa.
 11 Tó aa aà yāmà mé aa zṣblèè,
 aa láa maa, aai ká ní gṣṣwa ní namao.
 12 Tó aa gı̄ mai,
 wa ní dṣde ní fēndaoε,
 aa kṣagua dṣa késāma yái.
- 13 Luayādansaiṣ ı̄ ìikūa ní sṣu,
 baa tó Lua ní yé ní mṣdaonaṣ,
 aali awakpaèò.
 14 Aai εε wà gaga ní èwaasogṣṣ
 lán gṣε káaluṣ gaawa.
 15 Lua ì to wēna gbé le ké à aà bọ yáie,
 ì to wà gbāamṣ gbéε, ké aà swá e busa.
- 16 Maa àle n sisi à n bọ n yooyeau,
 i genno dṣepookii, ní gṣ nziaε dṣdṣa,
 n táabūnu aṣ fṣona vıo ní ble maaṣ.
 17 Lua tàae'ea lán gbēváiwa lé í sima,
 n aà tàae è, ṣ́ àle n swāgaga.
 18 Laaika ké àizεε su n wé bleo,
 rısu to gbagusaε zṣo n làasoo liaao.
 19 N wiileε a fṣ n bọ taasiue?

Baa ní dē sa pọ́ níle kao píi.

²⁰ Nsu gwāasína nidεo,
gbēnazína ánuatoa ɔ̀ɔ̀pi.

²¹ Laaika zεa ní vāioi,
asa wāwāpi n le ké ñ kē vāiwa yáie.

Lua mé gbāa vī

²² Lua de pọ́piia a gbāa yái.
Démε yādanεde ũ laaàwai?

²³ Démε aà yākeao zé kàlèi?
Démε a f̄o oè à vāikèi?

²⁴ To aà z̄i maaboa àɔ̀ d̄ɔ̀ngu,
aà yá pọ́ wà lεdàd̄ wī sipiɔ̀.

²⁵ Gbép̄ii wes̄i aà p̄okeapiɔ̀le,
baade lé gwa kāaa.

²⁶ Lua de pọ́piia,
aà z̄ɔ̀ke de wá d̄šala,
wa f̄o wà aà wē d̄ɔ̀d̄ɔ̀ wà a lé d̄šo.

²⁷ I í pusu gále suowa,
š̄ ì to à ma lou ũ à εa ta swai.

²⁸ I to lou sisi à kwe
à í z̄ɔ̀ b̄o gbēnazínaɔ̀ne.

²⁹ Démε lousisia daa gua yási d̄ši?
Démε aà k̄f̄i gbāa b̄ok̄li gbad̄ši?

³⁰ Gwa! I to loup̄ileá dagua,
a gupua ì kúle ís̄iaa e títiu.

³¹ I kibleò bui píiwa,
ì ble kpaomá àɔ̀ dir̄zi.

³² A loup̄ileá naa a ɔ̀z̄i,
š̄ ì pọ́ pọ́ a yei aà suwà oè.

³³ Aà k̄f̄i ìb̄o aà baokpa,
baa p̄otuoɔ̀ ì d̄š ké à kà kái.

37

¹ Zàa'iana ì to s̄o kēmagu,
ìb̄o vī kpòkpokpo.

² A swákpa à aà b̄o ma, àle pūna,
louv̄ia lé b̄o aà léu.

³ I loup̄ileá gbaε musu gup̄iiu,
ì pílep̄ile e dún̄ia léwa.

⁴ A gbea ì pala gbáugbāu,
ì pūna ní a z̄ɔ̀ke b̄oɔ̀.
Tó aà b̄o d̄ɔ̀, ìli a píleá z̄ùukεo.

⁵ Lua pūnaaá yāb̄onsaεε,
ì yāz̄ɔ̀ke, wá f̄o a gbad̄šo.

⁶ I o loughεε aà kwe dún̄iau,
ì o louε aà ma ní gbāao.

⁷ I tó gbép̄ii go az̄ia ḡia,
ké baade e d̄š áme ále z̄ike we.

⁸ S̄èa n̄òb̄oɔ̀ ì tá ní t̄oou,
aaɔ̀ ye ní ulék̄ii.

9 Zàa'iana i bọ a kpéu,
 ì to ían nié bọlé.
 10 Lua lé'ianapi i to í i,
 í pọ kále nàì i gọ lán lougbewa.
 11 Ọme i í aso di luabepuanae,
 ọ ì to lou àọ pílepíle a guu.
 12 Lousisia ì bọ bilẹbìlẹkọu lá a dīlẹ̀ewa,
 ọ ì da dúníaa píi lá a òwa.
 13 I mó ní a píio gotọama ũ
 ge tọle nínia gbẹ̀kẹkẹae ũ.

14 Yáe bee ma Yobu,
 ze ñ Lua dabudabuo gwa.
 15 N dọ lá Lua i yádíle pọpíona?
 N dọ lá i to lou píleá?
 16 N dọ lá lousisia ì bọ looa musua?
 Lua dọapaemade mé dabudabupi kẹ.
 17 N gbé pọ níọ yọ n pọkasao guu,
 tọ guantēna lé me'ọ tọlewa,
 18 níyọ fọ ọli musuu laaàwaa?
 Luabepi gbāae lán mò díiwa.

19 Yá pọ wá o Luae dawēe.
 Wá yázekalea dọo wá wésia yáí.
 20 Wa oè má ye mà yá'òè yà?
 Gbēe a we o wà a de tiaa?
 21 Iana fẹle luabepuana yà,
 íatē bọ musu sa, wé lé dọwào,
 a gbāa kẹ zài.
 22 Luabetēana bọ gugbántoo oi,
 à gawi zọọ dà Luae.
 23 Wá fọ Gbāapiide leo,
 aà iko zọọ, ì bọ yáke a zéwa,
 ìli yázedede fuangbao.
 24 Ayāmeto gbēnazina i víakẹẹ,
 asa ìli ọnọnaọ yádao.

38

Dii yázasia Yobuwa

1 Ọ Dii yázási Yobuwa zàa'iana guu à mè:
 2 Déme lé ọnọ ọkpa
 ní yáfaasai oaoi?
 3 Sọuke lán gọsawa,
 má n la yáí, ní wea.

Lua mé dúnia kẹ

4 Ké ma dúnia kále, ní kú má ni?
 Tó ní a dọa ví, omee.
 5 Déme a kọlèi?
 Déme ba yọ̀wàì? N dọ nolo?
 6 Wà a gbá pẹle bówa ni?

Déme a ẽ dàale,
⁷ gɔɔ pɔ gudɔleia saanaɔ lé gulake,
 mé luabe gbāadeɔ* kúkua dɔ píii?
⁸ Ké ísia bò a da gbɛɛu,
 déme kaa liai à a zùukèi?†
⁹ Ma luabɛpuana dàè pɔkasa ũ,
 ma sua fiwà ulada ũ.
¹⁰ Ma a zekii lé dàè,
 ma zetàè ma gbáa dàu.
¹¹ Má òè: Nili mó la, nsu víao,
 n ikooa zɔɔ ze la.

¹² N yādile kɔɔe yāae?
 N bɔkii òlɔ gudɔaea?
¹³ Gudɔa ì dúnia kú a gola síiɔwa,
 ì vāikenaɔ kpoɛ.
¹⁴ I dúnia lile lán oo pɔ wà seelakèwàwa,
 sìsìbò ì bɔ gupua lán ula kpóũkpóũna keawa.
¹⁵ I gi vāikenaɔne aa n gusiayā ke,
 ì n ɔ pɔ aa sè musu é'ɛ.

¹⁶ N ge e za ísia nibɔnaɔ kíia?
 N bebe ísipi nɔnau yāae?
¹⁷ Wà ga gāmɔ òlɔneɔ?
 N beda bíibɔleɔ èa?
¹⁸ N dúnia yàasa lé tàasikàa?
 Tó n yá beeɔ dɔ píi, omɛɛ.

¹⁹ Gupua ben mái?
 N gusiakukii dɔe?
²⁰ Nyɔ fɔ gérinɔ n bɔsuua?
 N n bɛ zé dɔo lé?
²¹ N dɔ, asa wà n i gɔɔ bee nolo?
 N wɛ lé vío nolo?

²² N gɛ làasi pɔ ma gunie kàleua?
 N ma lougbe dɔ èa?
²³ Miɔ kũa taasikɛgɔɔ pɔ ũɛ,
 mi gbaɛ zikagɔɔ.
²⁴ Gupua ì ligua kpelewa ni?
 Iana ì bɔ à li tɔɔleɔ kpelewa ni?
²⁵ Déme ì loukwɛa dazɛwai?
 Déme ì zɛbɔ loupilɛasi?
²⁶ I to lou ma tɔɔle pɔ gbɛɛ kuou,
 baa sɛgbāu gu pɔ gbɛnazina vío.
²⁷ I bezia n taaao níni,
 ì to sɛ bɔle we.
²⁸ Lou de'ia vie?
 Déme de sua pɔ ì kpa mae ũi?
²⁹ Dé neasakpe lougbe ì bɔui?
 Déme ì fii i, ɔ i gbasa kpai?

* 38:7 Yob 1.6 † 38:8 Zel 5.22

30 Déme ì to í fee lán gbewa
à to ísia musu gbāakūi?

31 Nyõ f̄s saana p̄o k̄āaaõ k̄āaaa?
Nyõ f̄s Saan kíf̄en̄enaõ k̄ek̄õwaa?‡

32 Nyõ f̄s Saan nõõ'imina bile a ḡõwaa?
Nyõ f̄s b̄o ní Saan ko neadeo ní a néõa?

33 N musup̄õõ ikoyã d̄õa?
Nyõ f̄s ñ ní kpá kpalau t̄õõlea?

34 Nyõ f̄s lezu louzi à sisi
à ib̄õ à n gb̄ẽa?

35 Ni loup̄ileõõ gb̄ae aa dazeu nee?
Aaĩ m̄õ on̄e wa làa ȳà?

36 Déme õn̄õ dà kp̄õõ'il̄enāei?
Déme d̄õa kp̄à kosawai?

37 Dé õn̄õ mé k̄à à lounaõõ naoi?
Déme a f̄s musu olaõ ȳēlei?

38 Tó a ib̄ò̄le, b̄usu giina ì ḡõ b̄è̄le ũ,
b̄usuk̄õȭt̄õõ ì nanak̄õwa.

Lua mé nõb̄õõ k̄è

39-40 Ḡõõ p̄õ nõõmusuõ naalea ní t̄õou,
ge aale nõõ kpakpa dào guu,
níme ni toekan̄eá?

M̄me ni to an néõ k̄āaa?

41 Tó gbagbaa néõ lé liaaliaa,
aale lezumazi blek̄ēs̄ama ȳáí,
déme ì p̄õblea kp̄ámáí?

39

1 N tue ne'iḡõõ d̄õe?
N bana è ḡõõ p̄õ à̄le ne'ia?

2 Ni ní n̄õ m̄õ d̄õd̄õe?
Ni ní ne'iḡõõ d̄õe?

3 Aaĩ kú̄le aa ne'ie,
õ an ne'iw̄ãw̄ã ì kp̄á̄le.

4 An néõ ì gb̄ak̄ū s̄eu, aaĩ p̄é̄le,
aaĩ ḡẽzea, aali su ní daõwa b̄õ.

5 Déme t̄õ s̄è̄a z̄àa'ina ḡȭ aziāei?
Déme aà p̄õlo gb̄à̄ei?

6 Ma s̄ēs̄ao d̄ĩ̄l̄è̄ aà b̄e ũ̄e,
ma t̄õõle wiside k̄è̄è aà kú̄k̄ī ũ̄.

7 I w̄é̄le s̄ú̄u ke p̄õõp̄õõe,
ìli gb̄āam̄ȭnedeõ z̄õa mao.

8 Iõ s̄īs̄īõ kēēle àõ s̄ẽ w̄ēēle,
ìõ kp̄á̄leke p̄õ ísināoi p̄īi.

9 Z̄ù̄s̄è̄le a we z̄ik̄en̄ee?
A we ì n t̄āaakal̄ek̄īe?

10 Nyõ ba d̄õw̄à aà sa pan̄ee?
Nyõ zuudāè aà kp̄ase k̄en̄ee?

11 Nyõ aà náaike aà gb̄āa z̄õõ ȳá̄ie?

‡ 38:31 Am̄õ 5.8

Nyõ wei ñ n zì toèe?

¹² Nyõ aà náaike,
aà n pówena sése suone zeue?

¹³ Taataa ì a gàsía poo ní pónao,
a muaa ní wàaliana gàsía káoo.

¹⁴ I gbèda zíle,
ì to ùfāa gbepiò wā à pipi.

¹⁵ Ké wa su kèsepelewà à wíwi,
ge sèanòbòò òzòwà líò dōaàguo.

¹⁶ Ìò pāsí ní a néò,
níyòò dō se aàzia néò no,
zì pā kea lí kèè yāe ùò.

¹⁷ Asa mi aà gba ònòò,
mi aà baa da faadeò guuo.

¹⁸ Ama tó à pòò à bò ní bao,
ì sò kēe, ò ì sòpi dikpena yáalò.

¹⁹ Mmè ni to sò àò gbāaa?

Mmè n bángasa pèpèè aà waawaa?

²⁰ Mmè ni to aàò vívì lán kwawaa?
Aà pòbòò a níu kòfi ì to vía ní kú.

²¹ I a gbá pálepāle guzuleu,
ì pónake a gbāa yá musu,
ò ì gé dai zìgòòle.

²² I pò pò wì viakeè yáalòe,
sò lí kēaàguo,
ìli pòòbòzāke fēndaèò.

²³ Ka ìò kòfike gbàlau aà musu,
sòmpepèe ní sòn gésedeo ì teke.

²⁴ Tó wà zìmò pè,
ìliò azia dakíi dōò,
ìò tòòle gbè ìò vívì,
ìò ke sèesèesèe.

²⁵ Tó wà kuupè,
ì pòbòò a níu à mè èhèè!
Ìò zì íanasèse za zàzā
ní dōaanaò kòfi gbāao ní kúkuakeao.

²⁶ N ònò mé tò bleaa ì vua
à a gàsía poo à gé geòmidòkii oia?

²⁷ Mmè ní dīle yāamusue
aàli yàakpa, i a sakpe da musua?

²⁸ Ìò ku gbè musu, we ì iu,
ì pe gbè misonawa a aafia'ekíi ù.

²⁹ Za we ìò pòblea gwagwau,
ì pòò wépa káaa.

³⁰ Au mé aà néò pòblea ù,
gu pò pòge kuu, ìò ku wee.*

* **39:30** Mat 24.28, Luk 17.37

40

Gbēnazina lí fɔ̃ Lua bḕbò

- ¹ Ǿ Dii èa ò Yobue:
² Ma Gbāapiide,
 nýɔ̃ ma tàae e ñ ma gba laaia?
 Luabḕbona, yázāsia sa.
- ³ Ǿ Yobu wèwà à mè:
⁴ Má pɔ̃e ũo, kpelewa má wemai?
 Sema mà ɔ̃ku ma léwa bàasio.
⁵ Ma yá'ò gēn doε, má εa o ɓo,
 má ò gēn pla se, má a zási ɓo.
- ⁶ Ǿ Dii èa yá'ò Yobue zàa'iana guu à mè:
⁷ Sɔ̃uke lán gɔ̃sawa,
 má yá̃lalama, ní wea.
- ⁸ Nyɔ̃ láka ma yá̃kea a zéwaa yà?
 N ye ñ yá'íkpa, n yāna ɓo yá?
⁹ N gāsa gbāa kāmawaa?
 N ɓo a fɔ̃ gu dee lamawaa?
¹⁰ Zɔ̃oke ní kíakεo da nɔ̃ambleɓɓ ũ,
 gawi ní bεεεo da ulada ũ.
¹¹ N n pɔ̃fēbɔ̃má,
 waladeɔ̃ gwa ní wεpāsio, widamá.
¹² Waladeɔ̃ gwa ní wεpāsio, ní ní lao,
 ɔ̃zɔ̃má gu pó aa kuu,
¹³ ní ní vīle tēenau píi,
 ní pó fi ní oawa miau,
¹⁴ mí gbasa mà n sáaukpa,
 ké n fɔ̃ n zīblè ní n ɔ̃plaa yáí.

Dalagɔ̃

- ¹⁵ Dalagɔ̃ gwa,
 máme ma aà kè lá ma n kewa.
 I sē ble lán zuwae.
- ¹⁶ Aà yēεε ku aà wokpεε,
 aà gbāa ku aà kutelenawae.
- ¹⁷ I a vlá poo lán sεde líwa,
 aà gbala kí de lán bataεawae.
- ¹⁸ Aà wáɔ de lán mɔ̃gotēwa,
 aà mεguɔ̃ de lán mò gowa.
- ¹⁹ Aà zɔ̃ mé de pó bēε pó má kèɔla,
 mapi aà Kena ma fēnda kèè.
- ²⁰ Gbēsisiɔ̃ mé aà ble'ekii ũ,
 we sēanɔ̃ɔ̃ ì kɔ̃'ou píi.
- ²¹ I wúle íu kòɓwεε zíε,
 Ì ye feeu dāna guu.
- ²² Kòɓwεε ue ì daaàla,
 swagbalalaɔ̃ ì kákaaàla.
- ²³ Baa tó swa gbakàka, ìli leelekeo,
 tó Yuudē isukaa lé aà lé lé, ìli deeo.

24 Nlɛ e wa fɔ wà àà wé wíwi, wi àà kũ nɛe?
Nlɛ e wa e kɔnikɛè, wi àà ní fɔ yà?

Kwāsa

25 Nyɔ fɔ kwāsa kú ní kokoao n̄ gáɛ n̄ boòe?

Nyɔ fɔ ba do àà lénawae?

26 Nyɔ fɔ bà lɛɛna ká àà níue?

Nyɔ fɔ n̄ àà lɛtā zíɛ fɔ ní kúlae?

27 A awakpakpanɛe?

A yá nana onɛe?

28 A lɛdoũkɛnno

n̄ a sɛ n̄ zo ũ e a wɛni léu nɛe?

29 Nyɔ kɔ̀'òò lá wí o ní bāowae?

Nyɔ ba do wà n̄ kpa n̄ nɛnɛnaɔwae?

30 Laatanaɔ kwāsapi tɔɛmáe?

Laayianaɔ aa àà tɔ̀nɔnakɛkɔɛe?

31 Nyɔ fɔ n̄ àà pápa ní saao n̄ àà baa fɔe?

Nyɔ fɔ n̄ àà mi kɛ yáiyai ní sɔnae?

32 Wɛɛɛ ɔkāwà n̄ gwa!

Dɛɛpi a sānguo,

nyɔ si a siawa bo.

41

1 Tó níɛ e nyɔ àà kũɛ,

níɛ nzia sāsáɛ,

tó n̄ wɛsiaálɛ, nyɔ gɔ zɛ sáiiɛ.

2 Lá gbɛe wɔ̀o i ka à to àà go a tíao,

démɛ a fɔ zɛ ma aɛ sɔi?

3 Démɛ a fɔ ma le à o ma flaboɛi?

Pó pó kú dúniau píiá ma pɔɛ.

4 Má gí kwāsapi gbáɔ yā'oiɔ

ge àà gɔsake ge àà kɛfɛnkɛ.

5 Démɛ a fɔ à àà tɛɛ woloi?

Démɛ a we áasina kaɛi?

6 Démɛ a we à àà lé wɛaai?

Aà swaa àà lé pà mé a kai ví.

7 Aà tɛɛ dɛ lán sɛngbaɔɔwa àà kpɛsɛa,

a daaia sálala fɔ̀nɛnasai dɔ̀dɔ̀.

8 Aà tɛɛpiɔ nanaakɔ̀wae,

baa íana lí gɛ̀kii euo.

9 Aa pépɛakɔ̀wa gíũgiũɛ,

aa kɛ́aaakɔ̀wa vío.

10 Tó à nisá, gu ì puɛ,

àà wé dɛ lán íatɛ bilɛa kɔ̀kɔ̀ɔwa.

11 Tɛ̀vua ì pípi àà léu,

tɛ̀kɔ̀na ì bo lɛu.

12 Súɛɛ ì bo lɛ aà níu

lán lá ísi tɛ́ pó wà oo díwà súɛɛwa.

13 Aà lé'iana ì to sísbna tɛ́ɛ,

tɛ̀lɛpiɔ ì bo àà léu.

14 Aà gbáa ku àà waauɛ,

gbɛ́ pó kpàaũaànɔ píi ì tolootooɔɔɛ.

- 15 Àà báasi i didikōa,
 ì nawà gbáugbáú, ìli deeo.
 16 Àà kùà gbāa lán gbewa,
 lán wísilɔgbɛdawa.
 17 Tó à fèlɛ, sɔ̄ ì kē nɛgɔnaɔgue,
 aaɪ kpákpakōa aaɪɔ kua gékɪiwa.
 18 Fɛnda pó wa lèò píi, ìli bɔwàò
 ge sōna ge ka ge saa.
 19 I mɔsi dilɛ lán gàwatonawae,
 mɔgotɛ ìò deè lán lí mùaawa.
 20 Ili bàalɛ kaɛo,
 gbɛma gbɛ ìò deè lán ésemisinawae.
 21 Iò go gwa lán sè giiwae,
 sōna kɔfi ìò deè yaalɔyā ũɛ.
- 22 Àà gbɛɛ tɛɛ dɛ lán zàkologbawae,
 a ia ìò tɛ bèlɛau lán zúsoon guwibɔwa.
 23 I í bilɛ títiu lán í piaouwa,
 ì ísipi ya lán nísi ikpaawa.
 24 I seena ìò tɛ aà kpɛɛ,
 ísipi ì ya aà kpɛ púuu.
 25 Àà sáa kú dúnia guuo,
 ma pɔkɛaɔ guu ōmɛ vía vío.
 26 I pó pó aalɛ e wa kaɔ dilɛ pāɛ,
 ōmɛ nòò tɔdɛɔ kía ũ.

42

Yobu misiileá Luáɛ

- 1 Ǿ Yobu ò Diiɛ à mè:
 2 Má dɔ́ ké nýɔ́ fɔ́ yápii kɛ,
 nili fu yá pó níle yáwao.
 3 N mè démɛ lé zɛzɔ́ ōnɔɛ dɔ́saii?
 Sianaɛ, ma yá pó má a gbadɔ́ ò,
 yábɔnsaɛ pó dɛ ma dɔ́ala.
 4 N mè mà swákpa, nýɔ́ yā'o,
 nýɔ́ yálalaa, mí wema.
 5 Ma n yá mà ní swáó yāaɛ,
 tiasa ō ma wɛsɪnlɛ.
 6 Ayāmeto ma sakà maziagu,
 ma nòselilɛ zɔ́lɛa bùsuu tufua.

Dii ɛa Yobu zɛdɔa

- 7 Dii yá beɔ oa gbɛa à yā'ò Temani gbé Elifazaɛ à mè: Ma pɔ pànzi ní n gbé
 gbɛɔn plaɔ, asa i ma yā'o a zéwa lán ma zòblena Yobuwao.
 8 A zuswana sɛ mèn soplá ní sāsakaoo mèn soplá, à gɛò ma zòblena Yobu kíi,
 í sa pó wí a pó kátɛu à tékū òò, ma zòblena Yobu i wabikéé. Má aà wabikɛa sí,
 má kɛé á sɔ̀ukɛwao. I ma yā'o a zéwa lán ma zòblena Yobuwao.
 9 Ǿ Temani gbé Elifaza ní Sua gbé Bilidadao ní Naama gbé Zofaaɔ gɛ kè lá Dii
 ònéwa, ō Dii Yobu wabikɛané sí.
 10 Yobu wabikɛa a gbɛnaɔnɛ gbɛa Dii tò à sù a pá ziu. A èa à pó pó a ví yāa
 kàfiè lɛɛ pla.

¹¹ Aà v̄ii ní aà dāunaò mò aà kíi píi ní aà gbé d̄s̄aò píi. Aa p̄oblèaànc̄ a b̄e, aa s̄ósobi k̄èaànc̄, aa aà n̄òse n̄iniè yá p̄ó Dii ȳlawà píi musu. Ǿ an baade aà gbà ánuusu ní vua t̄āanao m̄èndodo.

¹² Dii èf̄āaikè Yobuε gb̄ezā d̄e a k̄áaua. A s̄āo v̄í m̄èn àaas̄ōs̄o l̄eε ḡēo m̄èndosai (14.000), yiongō àaas̄ōs̄o l̄eε soolo (6.000), zuō àaa kwi (2.000) ní z̄àa'inaō àa s̄ōo (1.000).

¹³ A n̄εḡõε ì gb̄ēon sopla ní n̄en̄ōo gb̄ēon àaõ b̄.

¹⁴ Aà n̄en̄ōe s̄éia t̄ón Yemima,* a plaade t̄ón Kasia,† a àaõde t̄ón Kelenafu.‡

¹⁵ B̄usupi guu píi n̄ōeε ku a maa kà Yobu n̄en̄ōepīōwao. An mae ní túbi d̄īlené ní ní d̄āōoε.

¹⁶ Yobu taasik̄ea gb̄ea à k̄è w̄è basoplaε, à w̄es̄i a t̄ōūnaō ní a síw̄enaō ní a s̄õkpaεōle.

¹⁷ A zikù táotaoε, ò à gà.

---

* **42:14** Bee m̄è felena. † **42:14** Lí ḡinana t̄ó. ‡ **42:14** Bee m̄è kiop̄ēna.

SOUO

Yá pò kú lác bee guuo

Soũbá wabi mèn basoplakwi pò Isailio kè Luawaone, mé aai si le ũ ní pò'obona, mé Yesudeo lé zikèd e ní a gbão.

Soũ lá kpaalea lee sooe. Le pò Davidi dào ku we dasi (51-65, 67-71) bee gbea Kole buio leo (42-49, 84-88), Asafa leo (73-83), kiablea leo (93-99), gea Yelusaleũ leo (120-134).

Soũ buio dasi maamaae:

Le pò aai Dii tobò aà zòkè ní aà maakoo yá musuo: 8, 19, 33, 100, 103-105, 111, 113-114, 117, 135-136, 145-149

Dii kiblea leo: Dii mé kía ũ: 47, 93, 96-99

Kiablea Soũ, wabikea kíae ge kía wabikea: 2, 18, 20-21, 45, 72, 89, 101, 110, 144

Gëa Dii kpéu leo: 15, 24

Gea Yelusaleũ le pò Isailio ì si gòo pò aale gé dikpekei we: 84, 91, 121, 122

Siona leo, aale gu pò Dii sè wà a kpé dju Yelusaleũ tobò: 46, 48, 76, 87, 132

Waaso Soũ: 14, 50, 53, 75, 81, 95

Soũ pò ì yádada luanaaikenaone: 1, 37, 49, 73, 78, 112, 119, 127, 133

Gbé pò aale pòsia ke aale Lua sisi ní yá'õma guuo Soũ: 12, 44, 58, 60, 74, 79, 80, 83, 85, 90, 94, 106, 108, 123, 126, 137

Lua gbé wiiéawa yá'ia ge íadama ge gude ge gyã ge zìzòkè yá musu leo: 5-7, 13, 17, 22, 25-26, 28, 31, 35, 38-39, 41-43, 51, 54, 57, 59, 61, 63-64, 69-71, 86, 88, 102, 109, 120, 130, 140-143

Lua sáaukpaa ké ì ní suaba ge ì duunakē má yái: 9-10, 30, 32, 34, 40.1-12, 92, 107, 116, 118

Pona ní aafia pò luanaaikenaò ví leo: 3, 4, 11, 16, 23, 62, 131, 139

Yesu Soũ lesi Maaku 14.26 guu, mé à Soũ yá'ò a yádanoo guu (Maa 12.10, 36) ní aà wabikeao guuo (Maa 15.34, Luku 23.46).

Soũ guu wà dèaa wà Kilisi yá'ò ní taasi pò a keo (22, 69). Wà aà bóa gau yá'ò b ní aà taa luabe yáo (16, 110, 118). Wà Soũ lá yáo ò Lua bàakuañno gbezã láo guu de gën basoola.

Isailio wabikea, Yesu wabikea, Yesude káauo wabikea (Zin 4.24-26), Soũ de lá pò Yesudeo ì lousisiò ũ e ní a gbão.

LA SEIA

1

Soũ 1-41

Báaade

¹ Báaaden gbé pò lí gbēvāio ledama mao ũ.

Ili duunkenaò zé seo,

ìli zòle ní gbé àlafiikenaò.

² Dii ikoyã mé ì kaaàgu,

ìb làasookewà fāane ní gwāasinao.

³ A de lán lí pò wa bà swa saewa,*

a lá lí giigagao, ìb ne'i a gòowa,

yá pò ì ke píi káfia ví.

⁴ A de màa ní gbēvāio.

Aa de lán ése úa pò íana ì sélewa.

* 1:3 Zel 17.8

⁵ Beewa gběvāio bɔ maa yákpalekegɔɔzi,
duunkenaɔ ze gběmaaɔ saeɔ.

⁶ Dii ì zemikū gběmaaɔne,
gběvāio sɔ, an zé mipè kaalewa.

2

Kia pɔ Lua kpà

¹ Bóyāi bui ní buio lé zɔakai?

Akea wàle lé pā kpaai?

² Dúnia kíaɔ lé zì sɔuke,
kpalablenaa lé kāaa Dii

ní Kía pɔ a kpàzi.*

³ Aale me: Wà ní mɔdaonaa kékě,
wà ní ba polowá.

⁴ Dii lé ní àlafike,
zɔlea musu àle ní yáalo.

⁵ A palamá ní pɔfěo,
aà kpěne ì to vĩa ní kú.

⁶ A mē a a Kía kpà
a gbèsisí Siɔna musu.

⁷ Má yá pɔ Dii ðilemēe o à mē:
Ma nén n ũ, n Maen ma ũ gbā.†

⁸ Wabikea, mí n gba bui píi,
mí dúnia gola síiɔ kpama n pɔ ũ.

⁹ Nyɔ kiblemá ní m̀ gopanao,
nyɔ ní wíwi lá wí gí oo wiwa.‡

¹⁰ Kíaa, à ledamae bee ma,
dúnia kpalablenaa, à ònɔkū sa.

¹¹ A zɔble Dii ní víakeaèò,
à kúle bùsu seè ní lualuaò,

¹² ké aà pɔ su fěázi à gaga zéuo,
asa aà pɔ ì pa kándoe.

Báaaden gbé pɔ nàaazi ũ.

3

Lezua Luazi ibeɔ yá musu (2Sam 15.13-17)

¹ Le pɔ Davidi dà gɔɔ pɔ à bàalè a né Abisaloũe.

² Dii, ma wèleo die fá,
gbé pɔ íbelesèmanɔɔ dasi.

³ Wàle ma yá'o dasi,
wàle me Lua a ma suabao.

⁴ Mpi sɔ Dii,
níle òliamazi sèngbao ũ,
ma gawin n ũ,

* 2:2 Zln 4.25-26 † 2:7 2Sam 7.14, Mat 3.17, Zln 13.33, Ebe 1.5, 5.5 ‡ 2:9 Zia 2.26-27, 12.5, 19.15

ni to ma mi àò daa ía.

⁵ Mi lɛzu Diizi,
í wea za a kpéu gbèsí sí musu.

⁶ Mi wúle i'ò ní a nao,
mi vu aafia, asa Dii mé ma ũ.

⁷ Gbẽ̀on òaasòsòo lɛɛ kwi lé ma wɛ,
kási mili víakɛnéo.

⁸ Fɛlɛ Dii,
ní ma íbɛɛɔ lɛgbeomble,
ma suaba ma Lua,
ní gbẽ̀vãipiò swaa é'ɛ.

⁹ Dii mé í gbé́ suaba.
Báaada n gbé́ɔgu.

4

Wabi oosi kɛa

¹ Davidi lɛ. Wí sí ní m̀onlɛaɔɛ.

² Tó ma n sisi, wea Lua ma Zennòde.
Tó má yeelɛa, ni ma gba d̀ɛɛpookli.
Wẽ̀nadõmɛɛ, ní ma wabikɛa ma.

³ Gbé́, á zɛ widaa ma Lua gawidewɛ b̀ɔɛ ni?
Íò ye p̀ɔpãzi, íò tɛ táaòzi.

⁴ Aò d̄s kɛ́ Dii a gbé́ò d̄lɛ adoa,
tó ma aà sísi, a ma yãma.

⁵ A kpakpanaga, ásu duunakɛo,
à láasookɛ á wúlekli, í níle.

⁶ A sa p̀ó dɛ à o o,
í Dii náaikɛ.

⁷ Dasi í mɛ: Déme a ɛ̀fãaikɛwẽ̀ɛi?
Wá wɛgwa Dii, báaadawágu.

⁸ Baa tó p̀ówɛna ní v̄ɛɛo dińzi,
p̀ona p̀ó ní d̄amɛɛ ma s̄ou dɛ ní p̀óa.

⁹ Mi wúle i'ò ní a nao kau,
asa Dii, níme ni to màò ku d̀òd̀òa.

5

Wabi k̀ò kɛa

¹ Davidi lɛ. Wí sí ní kulepɛaɔɛ.

² Swákpa ma yáí Dii,
laaidò ma yãwaaipaawa.

³ Ma Kía, mále wiilema,
ma Lua, mále wabikɛma.

⁴ Dii, ni ma yãma gufẽ̀nɛ,
mi a yáò d̀òd̀ònɛ k̀ò,
ma wé íò d̀onzi.

⁵ Luan n ũ, ní ye v̄ãizio,
nili gbẽ̀vãí dilɛo.

⁶ Zlakãfina lí e zè n aɛo,

ń za vāikenaɔgu píe.
⁷ Dii, ni eedeɔ mide,
 ń ye gbēdenaɔ ń gbēblenaɔ giyāio.

⁸ Mapi má gē n ua n gbēke zɔɔ yái,
 má kúle n kpele mà misiilene.

⁹ Dii, doamee n náai yái,
 zepoomee ma dādānaɔ yái.

¹⁰ Asa an yāe náai vīo,
 aaĩ lenakasa gbēne.
 An nòse de lán kaadɔembewaɛ,
 gbé òkpaa yá kò ń sũ.*

¹¹ To yá zōlemá Lua,
 to aa ɔzu ńzia wéu.
 N ń yá n ae an tàae dasiɔ yái,
 asa aa gĩ n yāmaie.

¹² To gbé pó nà n kpeɔ yáalɔ,
 aaɔ wiile ń pɔnao gɔɔpii.
 Ōku gbé pó yenziɔla,
 aai vī aao kēaa n yá musu.

¹³ Dii, ni báaada gbēmaaɔgu,
 n yearzi i kàedañzi.

6

Wiile Luawa

¹ Davidi le. Wí sí ń kúuleaɔe.

² Dii, ńsu ma lele ń kpēneoo,
 ńsu ma toto ń pɔkūmaoo.

³ Wēnadōmee Dii,
 ma gō déedeennɔe,
 ma gbágbā Dii, asa ma wá lé wíe.

⁴ Ma pɔ yá dúuduue, Dii,
 ńyɔ dɔmale bɔe ni?

⁵ Ea ñ ma misi, Dii,
 ma suaba n gbēke yái.

⁶ Asa ge lí e lemāma ɔo,
 wíli n táasile miauo.

⁷ Ma wēnakè ma kpasa,
 ma mĩbɔɔ ñ gá ń wé'io,
 ma wúlekíi ɔo níe e gu ge dɔd.

⁸ Ma wé ɔo bɔbɔ ń pɔsiao,
 ɔo wo, ké ma ibeɔo dasi yái.

⁹ A go ma kíi vāikenaɔ,*
 asa Dii ma ɔɔɔ mà.

¹⁰ Dii ma wiile mà,
 Dii ma wabikea sí.

¹¹ Wí a ma ibeɔo kú píi,

* **5:10** Lom 3.13   * **6:9** Mat 7.23, Luk 13.27

aa gũ bíli guu,
aa fua kándo, aai kpekpa.

7

Yānakpaa, Dii!

¹ Lε pó Davidi sí Diiε Bēyāmεε bui Kusi yá musu.

² Dii ma Lua, ma nanziε,
ma suaba ñ ma bɔ gbé pó pèlemaziɔ ɔzi.

³ Tó màa no,
aa ma taitai lán nòɔmusuwae,
aa ma kékékɔεε,
gbēε a ma misio.

⁴ Dii ma Lua, tó ma tàækèε sɔ,
tó ma ɔ ku yāvāiu,

⁵ tó ma vāikè ma gbédeεε,
ge tó ma gbāamò ma wèlεε pā,

⁶ ma ibεεpi pèlemazi aà ma kú,
i ɔzɔa tɔlε,
i ma tó vīlε bùsu'ũfāau.

⁷ Fεlε zε ní pɔfεo Dii,
fεlε kpēnεbɔbɔ ma ibεεɔwa.

N n mε sé, ma Lua,
ní yágɔgɔ a zéwa.

⁸ To gbéɔ kāanzi,
ní kiblemá kua za musu.

⁹ Dii, ni yákpalekε ní gbéɔ.
Dii, to yá bɔmanɔ na ma yázede léu,
Musude, kemεε ma nòsepua léu.

¹⁰ Lua, nime ní maa,
ni nòse ní làasooɔ yɔε.*
Gbēvāiɔ pásíkεa midε,
ní gbēmaaɔ gba zekii.

¹¹ Lua Musude mé ma sèngbao ũ,
ĩ nòsemaadeɔ suaba.

¹² Lua ĩ yákpalekε a zéwa,
ĩ to yá àɔ zòlemá gɔɔpii.

¹³ Tó gbé i nòselileo,
Lua ĩ a fēnda lεkε, ĩ a sá ká.

¹⁴ I a ka gbaè,
ĩ a gɔkεbɔ pó ĩ ga inéɔ kεkε.

¹⁵ Gwa, vāi ĩ nɔdɔ gbépiu,
ĩ yādɔnweia nɔsi à ne'ìè egε ũ.

¹⁶ I εyɔ gbéɔnε zāzā bai ũ,
ɔ ĩ zu ε pó a yòpi guu.

¹⁷ Aà yādɔnweia a wi aà musu,
aà gbéɔ wεtāa a sɔaa aà miwa.

* 7:10 Zia 2.23

18 Má Dii sáaukpa aà maake yáí,
má Dii Musude tɔbɔ́ n̄ lesiao.

8

Lua zɔ̀kɛ oa

- 1 Davidi ɛ.
2 Dii wá Dii, n tɔbɔ́ dúnia guu,
n gawi b̀ gupuu musu.
3 N dà n̄f̄ɛn̄ɛn̄aɔn̄e n̄ n̄é yɔ̀min̄aɔ
aa n táasile,*
ké n̄ ib̄ɛɛɔ n̄ n̄ w̄ɛɛɔ n̄íle yáí,
n̄ m̄akanaɔ lé i ḡɔ kpaaua.
- 4 Ké ma n̄ z̄í gwà musu,
m̄ɔvua n̄ saana p̄ɔ́ n̄ p̄ɛp̄e weɔ,
5 ma m̄è b̄ón gb̄ɛnaz̄ina ũ an yá ɔ̀ d̄ɔngui?
B̄ón n̄ ũ ni laaid̄m̄ái?†
6 N aà k̄è k̄és̄aa malaikaɔzi ḡɔɔpla,
n aà kpà kpalau n̄ gawio n̄ b̄ɛɛɛɔ.
7 N t̄ò à iko v̄í p̄ɔ́ p̄ɔ́ n̄ k̄èɔwa,
n̄ t̄ò p̄ɔ́pii mis̄il̄il̄èè,‡
8 s̄ãɔ n̄ zuɔ́ n̄ s̄ɛan̄ɔb̄ɔɔ p̄ii,
9 b̄ãɔ n̄ kp̄ɔɔ n̄ p̄ɔ́ p̄ɔ́ kú ísia guuɔ.
- 10 Dii wá Dii, n tɔbɔ́ dúnia guu.

9

Lua sáaukpa k̄é ì yákeke gb̄éɔn̄e yáí

- 1 Davidi ɛ.
2 Dii, má n táasile n̄ n̄òsem̄endoo,
má n̄ yāb̄ɔnsaek̄eɛɔ kp̄awak̄en̄é.
3 Má p̄ɔnake, má yáalɔ́ n̄ yá musu,
Musude, má n tɔbɔ́ n̄ lesiao.
- 4 Ma ib̄ɛɛɔ ì kpekpa,
aaɪ ḡɛmb̄ɔɛ aa gaga n̄ aɛ.
5 Asa n̄ z̄ɛman̄ɔ, n̄ yānakp̄aa,
z̄ɔɛa n̄ ḡinaa n̄ yāḡòḡò a z̄éwa.
- 6 N buip̄al̄eɔ l̄èl̄e,
n̄ gb̄ɛv̄áip̄iɔ́ m̄íɔnz̄ɔ,
n̄ n̄ t̄ó d̄è m̄íɔm̄iɔ.
7 N músi láasai kpà ma w̄ɛɛɔzi,
n̄ n̄ w̄éɛɔ kw̄è,
an yá d̄ɔ gb̄ɛegu ɔ̀ɔ.
- 8 Dii ì kible ḡɔɔpii,
à a kpala d̄íle yákpalek̄eɛa yáí.
9 A yákpalek̄e n̄ dúnia gb̄éɔ́ s̄úsu,
a kible buiɔ́wa a z̄éwa.

* 8:3 Mat 21.16 † 8:5 Soũ 144.3, Ebe 2.6-8 ‡ 8:7 1Kln 15.27, Efe 1.22, Ebe 2.8

10 Dii mé ulékii ũ
gbé pó wàle gbāamónéone,
a dené aafia'ekii ũ taasikegṽo.

11 Dii, gbé pó n tó dṽo n náai vī,
nili n aeyanaṽ vūaaṽ.

12 A lesi Diiε, àle kible Siṽna,
à aà yākeaṽ kpàwake bui píie.

13 Asa yá lí sāaaguṽo,
ī tṽsi gbēdenawa,
ī taasideṽ wiilea yāda.

14 Gwa lá ma ibeεṽo lé ʼadaa, Dii,
wēnadṽmeε, ní ma bṽ ga lézi,

15 mí lé mama Siṽna bíibṽleu,
mí pṽnake ké n ma suabà yái.

16 Buiṽ si ε pó aa yṽu,
an gbá zù ba pó aa kpàu.

17 Wa Dii dṽ ní yákpalekea a zéwaoε,
ī to gbēvái yākea labadaaàla.

18 Gbēváiṽ ī ta bedau,
bui pó aali Lua yādaopiṽ.

19 Wēnadeṽ yá a sāaagu bauṽo,
taaside wεṽaaàzi láaa vīo.

20 Fεle Dii,
ńsu to gbēnazina n gā flo,
bui píi kāaa, ní yákpalekeńno.

21 Dii, to vīa buiṽ kú,
ké aa e dṽ wa de gbēnazinaṽ ũ.

10

Lua yágṽgṽa ní gbéṽ wabikεa

1 Dii, bóyái ní zεa zāzāi?

Akεa ni ulené taasikegṽozi?

2 Gbēvái ī gbāasaide wε wala guu,
ī kṽnikeè, ī aà kú.

3 Gbēvái ī a pṽnideṽo ʼanadā,
ī bíide sáaukpa, ī Dii tṽbēesi.

4 Gbēvái wala mé tò ili Dii aeyao,
a Lua làasoo vīo.

5 Yá pó ī ke píi ī bṽè maaε,
ī azia káfi, ili n ikoyā dao,
ī lesuikε a ibeεṽwa.

6 I me á kpaguao,
áṽ ku pṽnau taasikesai gṽopiie.

7 Eε īṽ dṽ aà léu
ní gbékaao ní yāpāsio,

yāḍḍnwēia ní yāvwāio mé aà lé pà.*

⁸I naale yāesaide wēnkpe,
ké à e aà de asii guu,
ì mi'ide kpákpa gusaena.

⁹I naale gbéḍne asii guu lán nḍomusuwa,
ì naale lákpēu à e yēesaide kú.
Tó à aà kù, ì aà gále ní a bao.

¹⁰Gbé pò a le a kù gò wúlēa yēmēe,
gbāa mé aà nè.

¹¹Gbēvāipi ì me Lua a yá fān vīo,
ì ɔku a wéwaē, ìli gu'eo.

¹²Dii, fele mó ní n gbāao,
Lua, ñyḍ yēesaideḍ fānkē.

¹³Lua, bóyāi gbēvāi ì dḍennḍi?
I o a sḍ guu níyḍ ìadawao.

¹⁴N beeo ni e sáasā,
ni gbéḍ yá'ḍma ní ní pḍsiao yāda,
ké ñ e ɔdaumā.
Yēesaide ì azía kpama,
tone pò gwana vīo ḍḍnlēden n ũ.

¹⁵Gbēvāi ní gbé pāsio gāsí éné,
an vāi pò aale e wa dḍo wí ní musu.

¹⁶Dii ì kible gḍḍpii,
aà yādansaiḍ mide aà bḍsuu.

¹⁷Dii ì yēesaideḍ wabikēa ma,
ì ní gba sḍ, ì swāḍḍ ní yái.

¹⁸I ze ní tone pò gwana vīoḍ
ní gbé pò wàle ìadamáḍ,
ké gbēnazina pò de bḍsuti ũ su to sḍ kéngu bo yái.

11

Sḍdile

Davidi le.

¹Ma na Diizi.

Bóyāi ále omēe mà vua
mà ta gbē musu lán bāwai?

²A vāikēnaḍ gwa, aa kakpà sáa,
aa gusaē yémá aa sá gā,
aa kakpāle nḍsemaadeḍwa.

³Tó felekaa yāmikpale gbò,
gbēmaḍ kēa ni?

⁴Dii ku a kpéu,
a zḍleá báawa musu we.
I wēpā gbēnazinaḍla,
ì wékpaleñzi.

⁵Dii ì gbēmaḍ tàasika,

* 10:7 Lom 3.14

āma a za vāikenaṽgu
 ní gbé pó yāpāsi i kené naṽ.
 6 A teyṽ ní íatēgbṽo kwe vāikenaṽwa,
 ían wāa mé aṽ de ní baa ũ.
 7 Asa Dii í yāke a zéwa,
 yākea a zéwa í kèè na,
 gbēmaaṽ wesiaàle.

12

Gbēnazina bēēboa

1 Davidi le. Wí sí ní kúuleaṽe.
 2 Ma suaba Dii!
 Asa gbēmaa ku lṽo,
 náaide làa gbēnazinaṽ guu.
 3 Baade í eeto a gbédeee,
 í lena kèè ní nṽsememplao.
 4 Dii, lenade gyawi
 ní gbé pó í azia se lesio.
 5 Aaí me ní lé mé a tidṽ gbéa,
 wa mé wa ní lé ví,
 déme a kiblemái?
 6 Gbé buseṽ wetāa
 ní wēnadeṽ aukēao yái,
 Dii mè á fēle sa,
 á ní gba bṽkíi pó aale a nide.
 7 Dii yá sāa vīo,
 a de lán ánuṽsu pó wa yò mua téu
 wa bàasa gēn soplawa.
 8 Mpi Dii, níyṽṽ wá dṽa gṽṽpii,
 níyṽṽ wá sí gbé bee taaṽwa.
 9 Tó gbéṽ yābēe kù ṽplapla,
 gbēvāiṽ lṽ be ní yṽṽo gupiiue.

13

Lezua Luazi

1 Davidi le.
 2 E bṽe, Dii?
 Ma yá aṽ sāangu gṽṽpii yà?
 N mikpe aṽ dṽamee e bṽe ni?
 3 Máṽ dēeka ní ma làasooṽ e bṽe ni?
 Ma pṽ lṽ sia lá gu lé dṽ,
 ma íbēe aṽ gbāablea e bṽe ni?
 4 Dii ma Lua, ma gwa ní ma yāma.
 Ma oa weeme,
 ké másu ga i oo yái,
 5 ké ma íbēe su me a tidṽmalao,
 ké ma wēleṽ su pṽnake ma fua yá musuo.

6 Mále n gbēke náaike,
ma pɔ na ké n̄yɔ ma suaba.
Má lesi Diie,
asa à yāmaakèm̄e.

14

Misaide yá'oa (Sou 53)

Davidi le.

1 Misaide ɔ̄ i o ní s̄o guu Lua kuo.

Aa òkpà, an yākea vāi,
yāmaakena kú ní guuo.

2 Za musu Dii i wéte gbēnazinaɔzi,
i gwa tó gbēe ɔ̄no kà a k̄i welea.

3 Aa sàsá píi, aa ḡò d̄osai míomiɔ,
yāmaakena kuo, baa do.*

4 Vāikena wé lí gu'eo lé?

Aa ma gbéɔ mómɔ lán úwa,
aali lezu Diizio.

5 Gwa, v̄ia a ní kú we maamaa,
asa Lua a ze ní gbēmaaɔ.

6 Vāikena i kpa taasidee a p̄eãu,
kási s̄o Dii mé taaside ulék̄i ũ.

7 Lua, bɔ Siona mɔ n̄ Isailiɔ bɔ!
Tó Dii sù ní a gbéɔ ní pá ziu,
Yakɔbu buiɔ p̄onake,
Isailiɔ yáalɔ.

15

Luayāmana yá'oa

Davidi le.

1 Dii, déme ze v̄i à ḡe n uai?

Déme a f̄o àɔ ku n gbèsisi musui?

2 Gbé p̄o i ku t̄aesai,
mé i yāke a zéwa,
mé i síana'o ní n̄sem̄endoo.

3 Ili yāɔ gbēewao,
ili t̄aake a gbédeeeo,
ili a gbēdo s̄s̄o.

4 I saka luayādansaiɔgu,
i luayāmanaɔ kpela.
Ili a legbēa lileo,
baa tó à kèè z̄i'ũ.

5 Ili ɔ̄a s̄eané à a igbào,
ili bɔ gbé p̄o a yá kú kpe ɔ̄s̄as̄a yáio.

Gbé p̄o i ke màa a kpagua bauo.

* 14:3 Lom 3.10-12

16

Naa Luazi

Davidi le.

¹ Ma dŕa Lua,
níme ma nanzi.

² Má ò Diiε ma diin n ũ,
níme ñ ma aafia ũ.

³ N gbé pó kú ma bùsuuɔ
mé de gawide pó ì kamaguɔ ũ.

⁴ Gbé pó aai wā gé táa kíiɔ
aai yā'õma kpá níziãziε.

Má sa'o'i tóleñnɔɔ,
wa ñ táaɔ tó ma ma léuo.

⁵ Dii, n ma ka ma baawa,
ma wēni ku n ɔziε.

⁶ N kɔɔ dàmεε gumaau,
gba pó ñ dàmεε kàmagu.

⁷ Má Dii táasile ké ì leɗaa,
baa gwá ì to ma sō ma gba laai.

⁸ Miɔ Dii e ma wéu gɔɔpii,
lá a kumanɔ, má kpaguao.

⁹ Bee yáí ma pɔ ì na,
ma nòse ì yáab,
ma wé dɔi ì ma me aɔ ku aafia.

¹⁰ Asa ñyõ ma to miauo,
ñyõ we n yāmana yaikεo.*

¹¹ N ma ka wēni zéwa,
n kíi pɔna ì pεεau,
pɔmaaɔ ku n ɔzi gɔɔpii.†

17

Wabikεa

Davidi wabikεa.

¹ Dii, ma yāma,
asa ma yá naε,
swāɗɔ ma wiileai,
ma wabikεa ma,
asa mále ke ñ mɔafilioo.

² N kíi má yāna eu,
n wé lé yá pó zεvĩ e sáasā.

³ N ma sō gwà, n wétεmazi gwá,
n ma tàasikà, ni yāe eao,
asa ma zεò ma lé a ma kalikεo.

⁴ Mili té gbēnazina yākeaozio,
mili gbé pāsĩɔ ɔleεo.

⁵ Ma be n zéu súsu,
mi pāale n yáεo.

⁶ Mále lezunzi, asa ñyõ wea.

Lua, swáse ma wabikεai.

* 16:10 Zin 13.35 † 16:11 Zin 2.25-31

7 N n gbēke bɔnsaε kemεε,
 gbé pɔ nànzio bɔ n í ibεε ɔzi.
 8 Laaidɔa lá n wébesianawa,
 ní ma sɔb n kúlukulunau.
 9 Ma si gbēvái pɔ aai ñadaaɔwa,
 ma ibεε pɔ liaamazipio.
 10 Aali gbēε wegwao,
 an lé ñ yò yá'o.
 11 Aa pèlemazi aa ñamazi,
 aa webia ké aa e ma pále zíle.
 12 Aa ye ma taitai
 lán nòmusu nɔandenawa,
 lán nòkusi pɔ naalea gusaenawa.

 13 Dii, fele dañle, ní n kwé,
 ma si gbēvái piɔwa n n fɛndao,
 14 ma bɔ gbépio ɔzi n n gbāao.
 An baa ku dúniaε bee guu,
 an àizεε ño diñzi, an néo ñ ká,
 aai pɔ pɔ fɛ kále n n épioε.
 15 Má wesinle ma nòsemaa yái,
 tó ma n e ma vugɔ, bee a mɔa.

18

Ziblea sáaukpa (2Sam 22.1-51)

1 Le pɔ Dii zòblena Davidi siè gɔɔ pɔ à aà bɔ Saulu n aà ibεε kɔniɔ ɔzi.
 2 Má yenzi Dii,
 nímε n ma gbāa ũ.

 3 Lua mé ma gbesi ũ,
 mi naaazi,
 ma Lua mé ma zegikí ũ,
 ñ ma misi.
 A de ma sɛngbao ũ,
 má aà náai ví,
 a de ma suaban gbāa ũ,
 ñ ma dɔa.
 4 Dii kà wà aà sáaukpa.
 Mi lezuaazi,
 ñ ma bɔ ma ibεε ɔzi.
 5 Gó kpàlemanɔ,
 kaale swa lé ma ble.
 6 Mia baɔ galakpamεε,
 ga baikpamεε ma aε.
 7 Ma yelea guu màa ma Dii sisi,
 ma lezù ma Luazi,
 ɔ à ma lɔɔ mà za a bε,
 ma wii kàwà, à gè aà swáú.

 8 Tɔɔle lùalua à zìazía,
 gbèsisiɔ dèedee n zínau,

aa lùalua ké aà pɔ pà yáí.

⁹ Súele b̀ò aà ńú,

té p̀ó i kúmà b̀ò aà léu,

a ỳò lé pipi aà aε.

¹⁰ A gu k̀èaa musu à p̀ila,

lou sísi aà gbá źíε.

¹¹ Alε vua dia malaika g̀àsiade kpe,

àε ỳaakpa ní íanao.

¹² A gusia k̀ù azlala,

à luabesiana k̀è a kúkíi ũ.

¹³ Lousisia d̀òaa aà gawi píleae,

lougbe kwè, lou p̀ilepile p̀ási.

¹⁴ Dii Musude p̀ala za musu,

aà b̀ò d̀ò louvía ũ.

¹⁵ A ka f̀a ma ibεεgu à ní f̀aa,

Lua s̀umá à ní yá.

¹⁶ Ké n palamá Dii,

isia t̀òle b̀ò gupua,

ké n p̀òb̀ò n ńú,

d̀únia źina b̀ò puizi.

¹⁷ A ɔ̀b̀ò za musu à ma k̀ù,

à ma b̀ò ísiu.

¹⁸ A ma si ma ibεε gbãawa

ń ma ẁèle p̀ó an gbãa demala.

¹⁹ Aa ànaa ma ẁenakeg̀ò,

̄ Dii z̀èmano.

²⁰ A ma b̀ò à ma gba d̀εpooki,

à ma m̀isi ké a yemazi yáí.

²¹ Dii ỳakèmεε ma ǹsemaa léu,

à fiab̀òmεε ma gbã́sai léu.

²² Asa má Dii ỳadileao k̀ua,

mi v̀aíke ma a Lua tò weo.

²³ Aà ikoyã̀ ̀ò d̀òaaamεε,

mi b̀ò yá p̀ó a d̀ileo kpeo.

²⁴ Ma kua tàae ví Diiεo,

má azia k̀ua duunasai.

²⁵ Dii fiab̀òmεε ma ǹsemaa léu,

asa a è má kú gbã́saie.

²⁶ N náai ví náaideone,

t̀aesaiden n ũ t̀aesaideone.

²⁷ N wásawasa gbé wásawasone,

ãma ni k̀onike gbé d̀òsaione.

²⁸ Ni źiabusano suaba,

ni gbé p̀ó aai rízia se lesi b̀ò busa.

²⁹ Dii, ni ma filia tefεε,

ma Lua, ni ma gusia lile gupua ũ.

³⁰ N n gbãao má f̀ò kuadi kaawa,

ń ma Lua d̀onleo má f̀ò ví gía.

31 Luapi s̄, à yǎkea b̀lei.
 Dii yá s̄a v̄io.
 A de s̀ngbao ũ gbé p̄ náazione.
 32 Dii bàasio, déme Lua ũi?
 Wá Lua bàasio, déme gbesi ũi?
 33 Lua mé i ma gba gb̄a,
 ōme i zepoomεε s̄usu.
 34 I to ma wá nakū lán tuewa,
 i to m̄o be b̄usu gules̄o musu.
 35 I z̄ikaa dadamεε
 e ma ḡas̄i f̄ m̄ogotē sá gá.

36 Ni n zibles̀ngbao kpa,
 n̄ ma k̄ua n̄ n ɔplaa,
 ni naale n̄ ma t̄o.
 37 Ni ma zé yàasa k̄umεε,
 ō ma gbá lí gb̄aleo.
 38 Ma p̄ele ma w̄elezi ma n̄ k̄ukū,
 mi kpekpa e ma ge n̄ dedeò.
 39 Ma n̄ wiwi, aai e f̄leo,
 aa kwè ḡò kálea ma gbá z̄ie.
 40 N ma gba gb̄a, ma z̄ikàò,
 n̄ tò ma ibeε mikp̄a.
 41 N tò ma w̄leo kpekpa,
 ō ma a zangudepīo m̄ide.
 42 Aa wiilè, gb̄e i n̄ suabao,
 aa lezù Diizi, i yāmamá.
 43 Ma n̄ ké búebue
 lán luutē p̄ íana s̄ewa,
 ma t̄áa'omá lán zé guu p̄leawa.

44 N ma b̄o gbé p̄ f̄leman̄o ɔz̄i,
 n ma ke buīo m̄ide ũ.
 Gbé p̄ má n̄ d̄o le z̄oblemεε.
 45 Bui z̄ilōo i vl̄anaumεε,
 tó aa ma yāmà, aai misiilemεε.
 46 Buip̄alēo k̄usu i kwé,
 aai b̄o n̄ zegik̄īo n̄ lualua.

47 Dii ku! Báaaden ma gbesi ũ!
 Wà Lua ma Suabana t̄o.
 48 Lua mé i t̄osimεε,
 i buīo totomεε.
 49 N tò ma pili ma ibeεwa,
 n ma gba gb̄a de ma w̄leola,
 n ma b̄o gbé p̄as̄i ɔz̄i.
 50 A yái má n̄ s̄aukpa buione,
 má n̄ táasile, Dii.*
 51 Dii i z̄i z̄o ble k̄ia p̄ á s̄e,
 i gb̄ekeke k̄ia p̄ á kp̄ap̄ie,
 ma Davidi n̄ ma buīo e ḡoɔpii.

* 18:50 Lom 15.9

19

Luabε gawi n̄ Lua yā gawio

- 1 Davidi lε.
 2 Musu ī Lua gawi bɔ̄ gupuau,
 b̄aluma p̄ɔ̄ ī aà z̄i ɔ̄lɔ̄né.
 3 Iɔ̄ yādané lá gu lé dɔ̄,
 ī d̄ɔ̄a kpámá gwá n̄ gwáo.
 4 Ili yā'oo, aà yā'oa bui kuo,
 w̄ili a k̄ia maɔ̄.
 5 Aà lɔ̄ɔ̄ ī gé d̄únia guu píi,
 aà yā'oa ī gé e tɔ̄le léwa.*
- Lua kpedò̄ iat̄εε we,
 6 ī bɔ̄ kp̄éu à bilε lán nɔ̄senawa,
 ī fεlε n̄ táo n̄ p̄ɔ̄nao lán neḡɔ̄nawa.
 7 I fεlε luabε léla,
 ī p̄aa gé e a léle,
 p̄ɔe líɔ̄ ulεa a pusuiɔ̄.
- 8 Dii ikoyā p̄aεa,
 ī n̄ n̄ɔ̄ε n̄ininé.
 Dii yá náai v̄i,
 ī l̄eda ɔ̄nɔ̄saideɔ̄wa.
 9 Dii ī ɔ̄tona d̄ɔ̄né súsu,
 ī n̄ p̄ɔ̄ ke na.
 Dii yādileaō gbāsi v̄io,
 ī n̄ oa weené.
 10 Misiileā Diiε z̄épi wεbɔ̄a,
 waɔ̄ t̄ei gɔ̄ɔ̄pii,
 Dii yákpalekεa s̄iana v̄i,
 yápi iɔ̄ maa wásawasa.
 11 Aà yāmaa dε vuaa, baa vua maa,
 a na dε z̄ó'ia, baa z̄ó b̄usu.
 12 Ni l̄eda mapi n z̄òblenawa,
 gbé p̄ɔ̄ n yá k̄ua ài iɔ̄ z̄ɔ̄.

- 13 Déme a f̄ɔ̄ yá p̄ɔ̄ ále zāwàɔ̄ d̄ɔ̄i?
 S̄uukεmanɔ̄ n̄ ma tàae p̄ɔ̄ ulεaɔ̄.
 14 Nsu to mapi n z̄òblena d̄óennɔ̄ɔ̄,
 duuna su gbāableao,
 míɔ̄ kú wásawasa tàae z̄ɔ̄ sai.

- 15 To yá p̄ɔ̄ lé bɔ̄ ma léu
 n̄ làasoo p̄ɔ̄ kú ma s̄uuo kangu
 Dii, ma gbesi, ma Suabana.

20

Ziblea wabikεa

- 1 Davidi lε.
 2 Dii sinnɔ̄ n yeelεa guu,
 Yakɔ̄bu buiɔ̄ Lua n sε les̄i.

---

* 19:5 Lom 10.18

3 Kua za aà kúkii a n suaba,
 kua za Siɔna a dɔnle.
 4 Aà n sa'oa píi sí,
 n sa'obɔɔ i dɔaàgu.
 5 Aà pɔ pɔ n pɔ gbà kpama,
 aà to ñ yá pɔ níe yá le,
 6 wí gulake zí pɔ ní blè yá musu,
 wí dàlapoo da ní wá Lua tó.
 Dii wabi pɔ ní kè sinnɔ píi.

7 Má dè sa Dii ì kía pɔ a kpà suaba,
 ì siaànɔ za a be pɔ a kua adoau,
 i to aà zible ní a gâsa gbãao.
 8 Gbèe ì zikasɔgoɔ náaike,
 gbèe ì sɔɔ náaike,
 wápiɔ sɔ, Dii wá Lua náai wi ke.
 9 Ampio, aa kúle aa léle,
 wápiɔ sɔ wáɔ zea gíũgiũ.

10 Dii, to kí zible,
 tó wa lezúnzi, síwanɔ.

21

Ziblea sáaukpaa

1 Davidi le.
 2 Dii, kí lé pɔnakε ní n gbãao,
 aà pɔ na maamaa ké ní tò à ziblè.
 3 N pɔ pɔ aà pɔ gbà kpàwà,
 ni gí aà wabikea síiaànɔ.
 4 N danle kèè ní èfãai zɔɔ,
 n vua fùà kpàè.
 5 A wèni gbèama, ò ní kpàwà,
 ní tò a ku e gɔɔpii.
 6 Aà gawi zɔɔ ké ní tò à ziblè,
 n gawi ní zɔɔkeo kpàwà.
 7 Niɔ báaadaaàgu gɔɔpii,
 n kuaaànɔ tò aà pɔ kèna.
 8 Asa kí Dii náai ví,
 kua Musude gbèkeu a kpaguao.
 9 Nyɔ odiε n ibεεɔwa,
 níyɔ n wèleɔ kú ní n ɔplaaɔ.
 10 Nyɔ ní ke mua yàa ũ n mɔgɔɔ,
 Dii a ní míɔnzɔ a pɔfègɔɔ,
 i to tékūmá.
 11 Nyɔ ní néɔ midε dúnia guu,
 ní ní buiɔ kē gbēnazinaɔwa.
 12 Baa tó aa lekpaainzi,
 an pɔeã a fɔ zíkεo.
 13 Nyɔ ka dɔdɔ ní wéwa,
 níyɔ to aa kpekpa.

14 N gbāa guu, Dii, ñ nzia káfi,
wí lesi wà n gōsake táasile.

22

Wiile Luawa

1 Davidi le.

2 Ma Lua, ma Lua,
bóyái n ma to wei?*

Ma wiilè,
àkea níle mó ma suabaio ni?

3 Ma Lua, ma lezùnzì fāane,
ni weao,
ma wiilèma gwāasina,
ō níle.

4 N kua adoa, ní zōlea báawa,
ō Isailio ì ní táasile.

5 Mmε wá deziò n náaikè,
aa n náaikè ò n ní mīsi.

6 Aa lezùnzì ò aa bokī è,
aa n náaikè ò wí i ní kūo.

7 Kòtēn ma ũ, gbēnazinan ma ũo,
wàle ma sōsō, wàle sakamagu.

8 Gbé pó lé ma gwaò lé ma yáalò,
aale lesuikεa,

aale mikε déūdeū aale mε:†

9 Lá àle Dii náaike, aà aà bò,
tó aà yá kaaàgue, aà aà misi.‡

10 Mmε n ma bò ma da nòseu,
n ma dò aà yówa.

11 Má na n òzì za neasakpeue,
ní de ma Lua ũ za ma da nòseu.

12 Nsu ñyō kumanò zāo,
asa taasi lé mekpa,
mé gbēe ku à dōmaleo.

13 Wa liaamazi dasidasi lán zugaaeowa,
wa pooamazi lán Basana zuswanaowa.

14 Wàle ledòdòba lán nòomusu òòòna pò aale pò taitaiowa.

15 Ma gbāa gēzea lán í kóleawa,
ma guò bòòū píi,
ma mε yò lán zòsawa.

16 Ma kòlo giigàga lán pēnkasowa,
ma léna nàale ma lé musu.§
Wà ma wule lán gēwa būsutiu.

17 Gbéō liaamazi dasidasi lán gbēowa,
gbēvāipiò nònòamazi,

aa ma òó ní ma gbáò fōfō.*

18 Má fō mà a wáò nao píi.

* 22:2 Mat 27.46, Maa 15.34 † 22:8 Mat 27.39, Maa 15.29, Luk 23.35 ‡ 22:9 Mat 27.43 § 22:16

Zāa 19.28 * 22:17 Zāa 20.27

Wà wɛbɪibii, wàɛ ma gwa,
 19 wàɛ ma pɔkasao kpaale,
 wàɛ tɛɛpa ma ulatao yá musu.†

20 Dii, n̄su n̄yɔ̄ kumano zão,
 n̄mɛ n̄ ma gbãa ũ,
 mo dɔmale kpakpa,
 21 ma bo an fɛnda lézi,
 ma wɛni si gbɛpiɔ swaawa,
 22 ma bo n̄ɔmusupiɔ lézi,
 ma si zùsɛɛpiɔ kóbawa,
 23 mí n̄ tɔbo ma gbɛɔne,
 mí n̄ táasile kókãaa guu.‡

24 A Dii viakenaɔ, à à táasile,
 á Yakɔbu buiɔ, à à tɔbo,
 á Isailiɔ, à misiilɛ̀.
 25 Asa i saka taasideguo,
 i à wɛnadeke yaboo,
 i mikpedɔ̀o,
 à swãkpà à wiileai.

26 Má n̄ táasile balu guu,
 má lé pɔ má kɛma fiabo n̄ viakenaɔ wáa.
 27 Taasideɔ pɔble aa ká,
 Dii k̄i wɛɛɛnaɔ aa à táasile,
 aai ku gɔpii.

28 Dúnia búu gbéɔ Dii dɔ, aai zeaano,
 bui pɔ kúuɔ kúɛ̀ p̄i,
 29 asa kpalableaá Dii yáɛ,
 i kible bui p̄iwa.
 30 Dúnia gbãadeɔ kúɛ̀ p̄i,
 gbé pɔ gè gék̄iɔ misiilɛ̀ p̄i.
 31 An buiɔ zɔblè,
 aa Dii yá dau siu ziadeɔne,
 32 aai o gbé pɔ wi n̄ i yãaɔne
 lá à yãnakpãmá,
 asa a kè.

23

Dii mé ma d̄ana ũ

Davidi ɛ.

1 Dii mé ma d̄ana ũ,*
 pɔe a kɛsãao.

2 I ma wúɛ sɛ̀bɔ̀k̄i,
 i gɛmano i k̄ilikili saɛ.†

3 I ma n̄sɛ n̄inimɛɛ,
 i d̄aamɛɛ zé maao guu a tó yái.

† 22:19 Mat 27.35, Maa 15.24, Luk 23.34, Zãa 19.24 ‡ 22:23 Ebe 2.12 * 23:1 Zãa 10.11, 1Pie 2.25

† 23:2 Zia 7.17

4 Baa tó má be gusisi pāsũ,
má vāi vīakεo, asa n kumanɔ,
n sōna n n goo ì ma gba s̄.

5 Ni blekale ma ae ma ibεεo wáa,
ni nísidɔ ma miwa,
ni íka ma toona pai yelee.

6 Nama n gbεkeo aɔ kumanɔ gɔɔpiie,
mío ku Dii ua e ma wēni léu.

24

Dii gēa a kpéu

Davidi le.

1 Tɔɔle n pó pó kuwàá Dii póε,*
dúnia n gbé pó kú a guuo pii.

2 A tɔɔle zínapèle ísiau,
a kàle n swaɔ.

3 Déme zεvĩ à dεde Dii s̄s̄iwai?
Déme a f̄s̄ gē aà uai?

4 Gbé pó tàae v̄io mé aà n̄se pua,†
mé ìli ze n táaɔ,
mé ìli legbē n mɔafilioo.

5 Dii a báaada adegú,
Lua aà Suabana a to yá bɔaàɔ na.

6 Maa a de n aà kíi w̄εleɔaɔ,
Yakɔbu buiɔ Lua aeyanapiɔ.

7 A bíibɔleɔ w̄εw̄ε,
à gbà zio w̄εw̄ε,
í tó Kía gawide‡ gē.

8 Déme Kía gawidepi ũi?
Dii negɔn gbāae,
Dii z̄ikan gbāae.

9 A bíibɔleɔ w̄εw̄ε,
à gbà zio w̄εw̄ε,
í tó Kía gawide gē.

10 Déme Kía gawidepi ũi?
Dii Ziḡɔde mé Kía gawidepi ũ.

25

Lua wá d̄ana

Davidi le.

1 Dii, ma azia kpàmaε,

2 ma Lua, mále n náaike.

Nsu to wí ma kũo,
n̄su to ma ibεεo tidɔmalao.

3 Wí a gbé pó an wé dɔnzio kũo,
sema gbé pó b̄o n kpe p̄aɔ.

4 Dii, n̄ n zé ɔbmeε,

* 24:1 1Kln 10.26 † 24:4 Mat 5.8 ‡ 24:7 1Kln 2.8

ní n yá dadamεε.

⁵ Gemanṽ n sianau, ní dadamεε,
asa Lua ma Suabanan n ũ,
ma wé ìṽ dṽnzie gṽṽpii.

⁶ N sùuu ní n gbēkeṽ aṽ dṽngu,
asa ní vī za káauε, Dii.

⁷ Nsu tàae pṽ má kèṽ yādao
ge duuna pṽ má kè ma èwaasogṽṽ.
Ma yá àṽ dṽngu gbēke guu,
ké ní maa yái, Dii.

⁸ Dii maa, ì yāke a zéwa,
bee yái ì a yādada duunkεnaṽṽε.

⁹ I zīabusanaṽ da a zéwa,
ì yāmaa dadané.

¹⁰ Dii ìṽ gbēke ní náaio vī
ní gbé pṽ zè ní a bàakuarínṽ yáo.

¹¹ Baa ké ma duuna zṽṽ Dii,
sùuukεmanṽ n tṽ yái.

¹² Déme Dii vīa vīi?
Dii ì ade da zé pṽ de aà sεwa.

¹³ Ade aṽ ku nama guu,
aà buiṽ mé aa gṽ ní bùsu vī.

¹⁴ Dii gbēke vī ní a vīakεnaṽ,
ì to aṽ a bàakuarínṽ yá dṽ.

¹⁵ Ma wé ìṽ pε Diiwa gṽṽpii,
asa ṽme ì ma gbá bṽ bau.

¹⁶ Ma wεgwa, wēnadṽmεε,
asa má kú mado ní taasio.

¹⁷ Ma yā'ṽmaṽ kèṽ ma nṽse guu,
ma bṽ ma wétēapi guu.

¹⁸ Ma taasi ní ma pṽsiao gwa,
ní ma duuna woloa píi.

¹⁹ Gwa lá ma ibεεṽ lìgua,
aa zamagu pāsīpāsī.

²⁰ Ma wēni dṽa, ní ma misi,
ńsu to wí ma kūo, asa ma nanziε.

²¹ To sīana ní kua maaṽ àṽ ma dṽa,
asa ma wé ìṽ dṽnzie.

²² Lua, Isailiṽ bṽ ní taasikεaṽṽ pii.

26

Gbēmaa wabikεa Diiwa

Davidi lε.

¹ Yānakpaa Dii,
asa ma yākè a zéwa,
ma n náaikè seasai.

² Ma lε ñ ma gwa Dii,
ní ma nṽse ní ma làasooṽ gwa.

³ N gbēke ìṽ dṽaameε,
mi zīke n sīanawa.

⁴ Mili zōle ní εεdeṽo,
mili bebe ní mṽafilideṽo.

⁵ Má za duunkenṽo kṽaaaau,
mili zōle ní gbēvāiṽo.

⁶ Ma a ṽ pīpi tàaesai seela ũ,*
mále lia n gbagbakīzi, Dii,

⁷ ké mà e n sáaukpa lesia guu,
mí n yāṽnsaεṽo kpāwake.

⁸ Dii, má ye n kpé pṽo niṽ kuuzi,
gu pṽo n gawi ì pilau.

⁹ Nsu ñ ma naaa ní duunkenṽo,
ñsu ñ ma baa daaa ní gbēdeṽo.

¹⁰ Vāi làasoo mé ìṽ dṽaané,
an ṽ ìṽ pai ní gbagusaεṽo.

¹¹ Mapi sṽo mi yāke a zéwa,
wēnadōmεε ní ma suaba.

¹² Ma zekī è gumaau,
má Dii sáaukpa balu guu.

27

Dii mé ma gupua ũ

Davidi le.

¹ Dii mé ma gupua ũ, ma Suabana ũ,
dé má vīakeìi?

Dii mé ma ulekī ũ,
dé vīa mé a ma kúí?

² Tó gbēvāiṽo sīmazi ma taitaia yái,
ge tó ma ibεεṽo ní ma wēleṽo ànaa,
aa gēmbṽole aa léle.

³ Baa tó zīgṽo koezṽomazi,
ma sṽo a vīo.

Baa tó gbēṽo fēlea ní zīo,
ma sṽo aṽo dileaε.

⁴ Yá mēndo malé a wabike Diiwa,
yápi malé weεle maamaa.
Má ye màṽo ku Dii ua e ma gṽo léwaε,
ké màṽo aà aeya aà kpéu we,
mí wépe aà kefenkewa.

⁵ A ma ule a kpéu taasikegṽo,
a ma gwa a zwākpeu,
i ma ze gbe musu aafia.

⁶ Ma mi a fu ma ibεε pṽo liaamaziṽo,
mí sa'o Dii ua ní gulakeao,
mí lesi mà aà táasile.

⁷ Tó ma lezùnzi Dii, wea.
Ma wēnagwa ní ma yāma.

⁸ Ma nṽe lé ledaa mà n aeya,

* 26:6 Iko 21.6-7, Mat 27.24

Dii, mále n aeya.

⁹ Nsu mikpɛɔ mapi n zòblenaεo,
ńsu bɔ ma kpe ní pɔfɛoo.

Ma Dɔnlɛden n ũ, ńsu ma vŭaaο,
Lua ma Suabana, ńsu ma to weo.

¹⁰ Tó ma de ní ma dao pākpaṁmazi,
Dii a ɔliamazi.

¹¹ Dii, ma da n zéwa,
ɔaamεε zé súsu guu ma kpàkpanaɔ yáí.

¹² Nsu to ma ibεεo ní pɔeã keao,
asa seelade εgenaɔ lé yãɔa,
mé gbé pásíɔ lé pɔbɔ ní níu.

¹³ Má yáε bee náai ví ké má e:
Dii a maakεmεε dŭniaε bee guu.

¹⁴ Wεɔo Diizi.
Ze gbãa, ní sɔdile.
Wεɔo Diizi.

28

Wabikεa ní sáaukpaaο

Davidi le.

¹ Dii ma gbesi, mále lezunzi,
ńsu ñ n swá kákamεεo.
Tó ní níle,
má gɔ lán gbé pɔ aa sí bεɔaɔwaε.
² Mále wēna wii lema, swásemazi,
mále ma ɔ se n kúkíi oi.

³ Nsu ma gále ní gbé bεεo ge vāikεnaɔ sãnuo.

Aaí yāna o ní gbédeeε,
āma an zaa gbéɔu kè zài.
⁴ Kené ní yākea ní ní vāikεaowa,
fiaboné ní dàawa,
a gbε i wí ní musu.*

⁵ Aali Dii yākea ní aà zikεao yādao,
a ní fuangba, a ní zεɔo.

⁶ Ma Dii sáaukpà,
asa à swāsè ma wēna wiileai.

⁷ Dii mé ma gbãa ní ma sèngbaoo ũ,
má aà náai ví ma sɔu.
I ɔmale, ma ñse í yáab,
mi aà sáaukpa ní lesiao.

⁸ Dii mé a gbéɔ gbãa ũ,
a de ulékíi ũ kía pɔ a kpàε,
í aà suaba.

⁹ N n gbéɔ suaba, ní báaadaŋgu.
N ní dádã, níó ní kŭa gɔɔpii.

* 28:4 2Tim 4.14

29

Dii yā'oa zāa'iana guu

Davidi le.

¹ Malaikaṽ, à Dii tṽbṽ,
à gawi n gbāao dṽ Diiε.

² A Dii tṽbṽ,
à kúε Diiε n lousisi'ulao daa.

³ Dii bṽ kú lousisia kpe,
Dii gawide i to lou pūna,
Dii ku lousisia musu.

⁴ Dii bṽ gbāa dṽ,
Dii bṽ gawi vī.

⁵ Dii bṽ i sεde líṽ paa,
Dii i Libā bṽsu sεde líṽ paa.

⁶ I to Libā gbṽsisiṽ vīvī lán zunεwa,
i to εεmṽ gbε vīvī lán gáaenawa.

⁷ Dii bṽ i bṽ n loupileao.

⁸ Dii bṽ i gbāa dee,
Dii i Kadεsi guwaiwai dee.

⁹ Dii bṽ i líṽ zīa,
i líkpe puakū,
gbé pṽ kú aà uao i oè, Gawideε.

¹⁰ Dii ku i pṽ daa dúniaa musu,
Dii iṽ zṽlea Kía ũ gṽṽpii.

¹¹ Dii i a gbéṽ gba gbāa,
Dii i báaadaṽgu aao aafia.

30

Dii sáaukpa

¹ Le pṽ Davidi dà Lua kpé sakεpṽ ũ.

² Má n káfi Dii, asa n ma se lesí,
ni to ma ibεεṽ tidṽmalao.

³ Dii ma Lua, ma wiilèma,
ṽ n ma gbāgbā.

⁴ Dii, n ma si miawa,
ni to ma si bεdauo.

⁵ Dii náaikεnaṽ, à aà táasile,
à aà tṽbṽ, asa a kua adoaε.

⁶ Asa aa pṽfεa lí la n lao leo,
aà εfāai mé iṽ ku e gbé wēni léu.

ṽba iṽ ku gwá,
ṽ gu i dṽ n pṽnao.

⁷ Ké má kú nama guu, ma mē:
Má kpagua bauo.

⁸ Dii, ké n εfāaikémεε,
n ma ze giūgiū lán gbεsiwa.

Ké n mikpεdṽmεε,
ma gṽ bíli guu.

9 Mmε ma lezũnzi Dii,
 ma kulekè ma diiε ma m̀̀:
 10 B́ ai ma gaa ge ma sia b̀̀dau v̄ii?
 Ma papa a n t̀̀b̀̀e?
 A n náai kp̀̀wakεe?
 11 Ma ȳama Dii, w̄enad̄mεε.
 Dii, ñȳõ de ma D̀̀nlεde ũ.

12 N ma ̀̀ba l̄le ̀̀w̄aa ũ,
 n ma zw̄ankasa ̀̀ ẁ̀loa,
 n p̀̀na d̄amεε p̀̀kasa ũ.
 13 M̄a ̀̀n̄le, m̄a n t̄asilεε,
 Dii ma Lua, m̄a n s̄aukpa l̄asaie.

31

Ziakpaa Diwa

1 Davidi le.
 2 Dii, n̄mε ma nanzi,
 n̄suli t́ w̄i ma k̄ũ.
 Lá ni ȳake a z̄ewa, ma misi.
 3 Sw̄ad̄mazi, ní ma b̀̀ kpakpa.
 Ḡmεε ma misigbe ũ,
 zegik̄i ṕ a ma suaba ũ.
 4 Ma gbesi n̄ ma ulék̄ion n ũ,
 d̄aamεε, ní geman̄ n t́ ȳai.
 5 Nsu to mà zu ba ṕ wa kp̀̀mεεuo,
 asa ma Misinan n ũ.
 6 Ma a w̄eni n̄nε n ̀̀zi,*
 ma b̀̀, Dii Lua Siande.
 7 M̄a za t̄aa gb̄agbana ̀̀gu,
 Dii má ā náai v̄i.
 8 M̄a ȳal̄ má p̀̀nake n̄ n gb̄k̄eo,
 asa n ma gwa ma taasikea guu,
 n̄ d̄man̄ ma yooyea guu.
 9 Ni ma na ma ibεε̄ne n̄ ̀̀zi,
 n ma gba d̄εpook̄i.
 10 Ma w̄enagwa Dii, asa má yooyeaε,
 p̀̀sia t̀̀ ma w̄é ḡ̀ s̄uii,
 ma p̀̀ ȳa, ma n̄se ̀̀kp̄a.
 11 P̀̀sia lé ma w̄eni m̄s̄,
 aaukea lé ma w̄e lao,
 l̄asoo t̀̀ má ȳεε v̄i lo,
 ma w̄a k̄ε múumuunn̄.
 12 Ma gb̄ēdē ̀̀ sakamagu ma ibεε̄ ȳai,
 ma ȳa ̀̀ ma gb̄é̄ v̄iak̄i maamaae,
 gb̄é ṕ lé kp̄aaũman̄ ḡaε̄ ̀̀ p̄aalemεε.
 13 Ma ȳa i d̄ gb̄ēgu lo
 ma ḡ l̄an ḡewa,
 ma ḡn̄é l̄an oogboowa.

* 31:6 Luk 23.46

14 Miṽ ma gbé dasiṽ lé ma pe,
 vĩa pṽṽ liaamazi.
 Aaĩ káaa aa lekpaafimazi,
 aaĩ ledou̅ke ma wēnibṽa yáí.

15 Mapi sṽ, níme má n náai vĩ, Dii,
 mi me ma Luan n ũ.

16 Ma wēni ṽṽ ku n ɔzi gṽṽpiie,
 ma si ma ibee pṽ lé ma wewwa.

17 Mapi n zṽṽblenawa wegwa,
 ma suaba n gbēke yáí.

18 Dii, nísu to wí ma kũo,
 asa ma lezũnzi.

To wí vāikenaṽ kú,
 to an lé àṽ kpaaũa tēenau,

19 to an léna eetonṽ naale.
 Aaĩ dṽe ní gbēmaṽṽ,

aaĩ sakaŋgu ní íandāao.

20 Aizee pṽ ní káaa n vīakenaṽne zṽṽ,
 ni èfāaíke gbé pṽ nanziṽne gbépii wáa.

21 Tó gbéṽ lekpaafínzi,
 ni ɔkuńla,

tó wàle lekpaakeńṽ,
 ni ní ule n guu.

22 Ma Dii sáaukpà,
 asa a yemazi zṽṽ
 wéle pṽ wà koezṽi guu.

23 Gili gēmagu we,
 ṽ ma mē: N ma vūaae.
 Ké ma suabale zũnzi,
 n ma wēna wiilea mà.

24 Dii yāmanaṽ, àṽ yeaàzi.

Dii í a náaikenaṽ dṽa,
 í fiabo zīakāfinaṽne a lé gbēu.

25 A gbé pṽ á wé dṽ Diiziṽ,
 àṽ gbāa à á sṽdile.

32

Duuna'oa Luae

Davidi le.

1 Báaaden gbé pṽ Dii aà tàae wòlowà
 à aà duuna kēwà ũ.

2 Báaaden gbé pṽ Dii lí aà tàae yāda bo
 mé mṽafili kú aà nṽse guuo ũ.*

3 Ké má níle ní ma duunao, ma ibàba,
 ma wii ṽṽ dṽ za kṽṽ e oosi.

4 N ɔṽṽleaa fāane ní gwāasinao,
 ma yēee làa lá guantēna íatē ma gbēwa.

* 32:2 Lom 4.7-8

5 Ǿ ma wenε ma duunai,
mi a yāvāi ulεε bo.
Ma mē má a tàaeo onε Dii,
ō n ma duuna kēa.

6 N náaikεna wabikεma a gɔɔwa,
tó yā'ia lé mó, a aà le bo.
7 Ma ulεkiin n ũ,
ni ma bo wétēa guu,
ni liamazi n ma suaba.

8 Dii òmεε à mē: Má yādane,
mí n da zé pó de n sεwa,
má ledama, mío wétenzi.

9 Nsu ñyō ku làasoosai
lán sǒ ge sōbaonawao.
Tó ni āasina kánε ge kpío,
aali n dōo sεo.

10 Yā'ōma ĩ li gbēvāioa,
Dii gbēke ĩ li aà náaikεnaoia.

11 Gbēmaao, à pɔnakε ní Diio,
nòsepuadeo, à gulakε, í yáalo.

33

Lua táasilea

1 A gulakε Diiε gbēmaao,
à kù nòsepuadeo aà táasileε.

2 A Dii tɔbo ní domao,
à lesiè ní mɔɔnao.

3 A lè dafu siè,
à pó lé ní dōao ní pɔna wiio.

4 Asa yá pó Dii ò síana ví,
a náai ví a yākea píi guu.

5 A ye yāmaai ní yázedeo,
Dii gbēke dúnia pà.

6 Dii yā'oa mé musu kè,
aà lé'iana mé musupɔɔ pèpe.

7 A ikàle gudoũ, à gǒ ísia ũ,
à ío kàaa, à gǒ ísi ũ.

8 Dúnia gbépii, à víakε Diiε,
gbé bēeo píi, à misiileè.

9 Asa à yā'ò ō dúnia kè,
à yādīle ō à gǒ kálea.

10 Dii ĩ lé pó buio kpàaĩ gboo,
ĩ kpa bùsudeoñε ní yá pó aale yáo.

11 Yá pó Dii zèò Ìo zεa gíũgiũ,
yá pó aà pɔ gbà Ìo ku gɔɔpii.

12 Báaaden bui pó Dii de ní Lua ũ
à ní sé a pó ũo ũ.

13 Za musu Dii ì gugwa zíle,
ì gbēnazinaṽ e píi.

14 Za aà kúkii ì wεpā
gbé pó kú dúnia guuṽla píi.

15 Aàpi mé sṽ dṽ baadeε,
ì wεsi ní yākeṽle píi.

16 Kíá lí zible a zigṽ dasike yáio,
zìkanae lí bṽ a gṽsake yáio.

17 Sṽ náaikεa à ní bṽ εε ví,
baa ní a gbāakeṽ a fṽ gbé suabao.

18 Dii wé pεa a víakεnaṽwa,
gbé pó an wé dṽ aà gbēkeziṽ.

19 A ní bṽ ga lézi,
a ní gwa aafia nṽana gṽṽ.

20 Wá wé ìṽ dṽ Diizi,
ṽme wá Dṽnlede ũ, wá sèngbao ũ.

21 Asa Dii ṽ wá pṽ ì kewà na,
wá aà tó pó a kua adoa náai ví.

22 Dii, n gbēke àṽ kúwanṽ
lá wá wé dṽnziwa.

34

Dii maakεa

1 Le pó Davidi dà gṽṽ pó à azía dīle íande ũ Abimeleki aε, ṽ Abimeleki aà yà, à tṽ.*

2 Máṽ Dii sáaukpa gṽṽpiie,
míṽ aà táasile lá gu lé dṽ.

3 Máṽ íanadā Dii yá musu,
taasideṽ i ma, aai pṽnake.

4 A zṽṽke dṽ Diiεmanṽ,
wí aà tṽṽ sānu.

5 Ma Dii kíi wèleε ṽ a wèa,
à ma bṽ ma sṽdeedee guu.

6 Gbé pó aà wé dṽaàzi a yáalṽ,
aà gεε a gṽ kpa aà wéi bauo.

7 Ma taasideke guu ma lezù Diizi,
ṽ à ma yāmà à ma bṽ ma yooyea píi guu.

8 Dii Malaika ìṽ ku a víakεnaṽ saε,
ì ní bṽ.

9 A iε àṽ dṽ lá Dii maa,†
báaaden gbé pó nāaàzi ũ.

10 Dii gbéṽ, à víakeè,
pṽe lí késā aà víakεnaṽwao.

11 Nṽana ì nṽṽmusu de, pṽblea ì késāwà,
āma pṽmaae lí késā Dii kíi wèleεnaṽwao.

12 Gbéṽ, à mṽ ma yāma,

* 34:1 1Sam 21.13-15 † 34:9 1Pie 2.3

mí vřakεa Diiε dadaé.

13 Gbé pó ye a wēni àò maa,

mé a ye a kua àò na,

14 aà a lé fǒ ní yāvāi oao,

asu to εε bò a léuo.

15 Aà mikē vāiwa, i maake,

aà aafia zé wεεε, iò tēi.

16 Dii ìò wéte gbēmaaòzi,

ì swákpa ní wiileai.

17 Dii ì mikpedò vāikenaòne,‡

ké an yá su ò gbēegu ló yái.

18 Tó wà lezù Diizi, ì ma,

ì ní bò ní yooyea píi guu.

19 Dii kái ní gbé pó an pò yàò,

ì ò gbé pó an ká gàòε.

20 Taasi ìò gbēmaa le m̀òom̀òò,

āma Dii ì aà bò a guu píi.

21 I aa wáò dǎaè píi,

ìli éo, baa m̀endo.§

22 Kisia a gbēvāiò dεdε,

yá a zòε gbēmaa ibεεowa.

23 Dii ì a zòblenao suaba,

yá a zòε gbé pó nàaàziwao.

35

Gbēmaa wiileai Diiwa

Davidi le.

1 Dii, ìbεεε ní ma ibεεò,

zika ní gbé pó aale kamanòò.

2 N n s̀engbao ní n g̀òkεb̀òò séε,

ní fεε òmale.

3 N n s̀ona ní n f̀endao se ò,

ge da gbé pó p̀εlemaziòε.

Omεε ma Suabanan n ũ.

4 To gbé pó lé ma wεò kpekpa,

wí i ní kú.

To gbé pó lé vāikpaaĩmanòò fua,

mí ní kpe e.

5 Aaò de lán ése úa pó íana s̀εlewa,

Dii Malaika i p̀éleńzi.

6 An zé àò gusia vǐ ní zāanao,

Dii Malaika i òzòńzi.

7 Asa aa εyòmεε pāε,

mi yāe kenéó, ò aa ba kpàmεε.

8 To músi ní le, i kené zāma ũ.

To ba pó aa kpàmεε ní kú,

aai léε ε pó aa ỳpi guu.

‡ 34:17 1Pie 3.10-12 § 34:21 Zaa 19.36

9 Ma pɔ i gbasa ke Diiwa na,
mí pɔnakε kέ à ma suabà yáí.

10 Má o ní nòsemendoo,
Dii, déme kànwai?
Ni taasideṽ si gbāamɔnedeṽwa,
ni wēnadeṽ bɔ ní wetānaṽ ɔzì.

11 Seelade εγενṽ ì felemanṽ,
aaí yá pɔ má a yá d̄so lalaa.

12 Aaí maa fiabomεε ní v̄aio,
ṽ ma ḡo gbēando ũ.

13 Tó aale gyāke yāa s̄o,
mi zwānkasa daε,
mi azia késā ní l̄eyeao,
mi wabikεné láasai,

14 lá aa de ma gbēna ge ma gbé ũwa.
Miṽ be mipεlea ní oosisio,
lá ma da mále wēnakeèwa.

15 Ama kέ ma gēmbɔle,
aa k̄aaamazi ní pɔnao,
aa ma zāmakè aa ānaa,
aa íadāa láasai.

16 Aa ma àlafikè pāsípāsì,
aa lésakāmazi.

17 Dii, n̄yṽo ma gwa màa e b̄oε ni?
N̄oṽmusupiṽ lé ma taitai,
ma símá mào ku.

18 Má n t̄oṽo balu guu,
má n táasile dasi guu.

19 Nsu to ma ibεεṽ tidṽmalao,
ńsu to gbé pɔ zamagu p̄aṽ* ma gwa ní wεdooo.

20 Yāna lí bɔ ní léuo,
aaí yāṽo yākelesaideṽwa.

21 Aaí lé εlea aa me:
Èh̄, èh̄, wá wé mé è.

22 Dii, n wεs̄ie, ńsu n̄yṽ níleao,
ma Dii, ńsu n̄yṽ zāmanṽo.

23 Ma Lua, fele zεmanṽo,
ma Dii, tó yá bṽmanṽo na.

24 Ni yāke a zéwa Dii, yānakpaa,
ma Lua, ńsu to aa tidṽmalao.

25 Nsu to aa o ní s̄oṽ wa ma nεo,
ńsu to aa o wa ma m̄o b̄εεo.

26 Lá aale pɔnakε ma yā'ea musu,
to wí ní kú, mí ní kpe e.
Lá aale z̄oṽke blea,
widamá, ní ní kpeṽo.

* 35:19 Zāa 15.25

27 To gbé pó ma bɔa maa i kené naɔ pɔnakɛ, aai wiidɔi.
 To gbé pó ma bɔa aafia i kánguɔ o gɔɔpii, Dii mé zɔɔ.
 28 Mapi sɔ má n náaiyá'ò,
 míɔ n táasile gɔɔpii.

36

Gbēnazina vāi, Lua maa

1 Dii zɔɔblena Davidi le.
 2 Gbēvāi duuna yá dɔ ma sɔwa,
 aà wé líɔ Lua wí vío,*
 3 asa íɔ e gbēmaan a ũ,
 ìli a duuna dɔ à gbasa zauo.
 4 Ɛɛ ní mɔafilio ku aà léu,
 à ònɔ ní maakɛao tò.
 5 I yāvāi wāaipa a wúlekíi,
 ìli gí yāpāsíio,
 ì azia péle zé faasai guu.
 6 Dii, n gbēkɛ zɔɔ kà saanaɔwa,
 ní náai vī maamaa à zɔɔ Luawa.
 7 N maakɛa zɔɔ lán gbèsísiɔwa,
 n yágɔgɔa lé vío lán ísia ɛwa.
 Dii, ni gbēnazinaɔ ní nòbɔɔ bɔ píi.
 8 Lua, n gbēkɛ beɛɛ vī fá,
 gbēnazinaɔ ì sɔlɔ ní kúlukulunau.
 9 Aaí n ua ble níside ble aa ká,
 ni n swa'i pɔnade kpámá aa mi.
 10 Asa níme ní wēni mi ũ,
 kua ní gupuau mé wá wé kè.
 11 Nyɔ gbēkeke gbé pó aa n dɔɔne òyɔ gé,
 gi òyɔ nòɛpuadeɔ suaba.
 12 Nsu to zlakāfinaɔ òzɔao,
 nísu to vāikenaɔ ɔkemɛɛ yàayaaɔ.
 13 Gwa, mɔafilidepiɔ lèlè,
 aa gò kálea sɔlɔ, aa fɔ fɛleo.

37

Gbēmaaɔ ní gbēvāiɔ zia

Davidi le.
 1 Nsu to gbēvāiɔ yá n kī gbāao,
 nísu vāikenaɔ gwea nidɛo,
 2 asa aa giigaga gòɔ lán sēwae,
 an maa a lāa lán sēla ísiwa.
 3 Dii náaikɛ, níɔ yāmaake.
 Ze n būsuu, níɔ inamiu.
 4 To n pɔ ke Diiwa na,
 i n gba pó pó n nòɛ yei.

5 Ze ní Diio,

* 36:2 Lom 3.18

̀n aà náaike, i yáe beeo keɛ:

⁶ A tó yá bɔnnɔ na lán gudɔawa,
a to ̀n bɔ maa lán fāanewa.

⁷ Lekpaaũ Dii aɛ, ní s̄aaàzi,
̀nsu to saasena yá n kũ gbāa
gɔɔ pɔ aà yá lé bɔleio.

⁸ Pɔkũma tó, mikẽ pɔpaawa.

Nsu to yá lí n kũ gbāao,

̀i mɔ́ n̄ vāikeaoɛ.

⁹ Asa gbẽvāio midɛ,
gbé pɔ an wé dɔ Diizio mé aa gɔ̀ b̀usu v̄i.

¹⁰ A gɔ̀ yɔɔ ké gbẽvāio aao ku lo,
baa tó n̄ n̄ wele, n̄yɔ́ n̄ eo.

¹¹ Ziabusanao mé aao b̀usu v̄i,*
aaio pɔnakeo n̄ aafia z̄ɔɔ.

¹² Gbẽvāi ̀i vāikpaai n̄ gbẽmaao,
̀i lésakāaazi.

¹³ Ama Dii ̀b aà yáalo,
asa a d̄ɔ aà gɔɔ a pa.

¹⁴ Gbẽvāio ̀i f̄enda wo,
aa ̀i kakpa s̄aa,
ké aa e taasideo n̄ w̄enadeo kw̄eɔ,
aa ̀i gbé pɔ an yākea maaɔ dedɛ.

¹⁵ An z̄ia f̄enda a n̄ z̄ɔ́ n̄ s̄ɔu,
wa n̄ s̄áo é'ené.

¹⁶ Yɔɔna pɔ gbẽmaa v̄i
de gbẽvāi dasio àizeea.

¹⁷ Asa gbẽvāio gbāa a midɛ,
āma Dii ̀b gbẽmaaɔ kũa.

¹⁸ Dii t̄aaesaideo yá d̄ɔ,
an kpaale ̀b de n̄ pɔ ũ gɔɔpiie.

¹⁹ Wí a n̄ kú yāpās̄igɔɔɔ,
baa tó n̄ana k̄a, aao k̄aaɛ.

²⁰ Ama gaga a ḡẽ gbẽvāioɔgu,
Dii ibeɛɔ l̄aa l̄a s̄ẽbɔɔ ̀i l̄aawa,
aa ḡẽ l̄án súlewa.

²¹ Gbẽvāi ̀i pɔ s̄eamá,
̀li a fiaboo,
gbẽmaa s̄ɔ ̀i gbada s̄ɔũs̄ũ.

²² Gbé pɔ Dii báaad̄ànguɔ mé aa gɔ̀ b̀usu v̄i,
gbé pɔ à lek̄énéɔ s̄ɔ aa midɛ.

²³ Dii mé ̀i zemikũ gbéɛ,

---

* 37:11 Mat 5.5

aà pṽ Ìb na aà kuawa.

24 Baa tó àè lèlè, a lèlè sṽlṽṽ,
ké Dii aà kūa yáí.

25 Èwaason ma ũ yāa, ṽ ma zikù,
mi e Lua gbēmaa vūaa bauo,
mi e aà néo lé baakεo.

26 Ìb gbada gṽṽpii Ìb pṽ sēané,
aà néo aao de báaadeṽ ũε.

27 Mikē yāvāiwa, níṽ yāmaakε,
ní e ñyṽ ku gṽṽpii.

28 Asa Dii ye maakεai,
a a náaikεnaṽ vūaao.

Aao ku aafiaε gṽṽpii,
gbēvāio sṽ aa midε.

29 Gbēmaaṽ mé aa gṽ bùsu ví,
aaiṽ ku we gṽṽpii.

30 Ŭṽyā Ìb gbēmaa léu,
aà lé Ì yázede o.

31 Aà Lua ikoyā dṽ aà sṽwa,
aà gbá lí tii pṽewao.

32 Gbēvāi Ì gbēmaa kpákpa
ké à e aà de.

33 Dii a gbēmaapi to aà ṽzío,
a we yákpale aà bleo.

34 Sṽa Diizi, níṽ aà yá kūa,
i n káfí, ní gṽ bùsu ví,
ní gbēvāio midεa e.

35 Ma gbēvāi gbāadee è yāa,
àè ṽta lán lí pṽ gu kèè nawa.

36 Ké tá ma kpa we, a ku we lṽo,
ma aà wèεε, mi aà eo.

37 Tàesaide yá gwa,
wéte gbēmaa yáí,
asa ñṽeniεde buio gṽ bui ũ.

38 Ama duunkεnaṽ bāde sānusānu,
gbēvāio bui a midε.

39 Dii mé a gbēmaaṽ suaba,
aṽ de né ulékíi ũ taasikεgṽṽ.

40 Dii a dṽníε, i ní bṽ,
a ní sí gbēvāiṽwa, i ní suaba
ké aa nàaàzi yáí.

38

Taaside wabikεa

- 1 Davidi λε.
 2 Dii, r̄isu ma toto r̄i p̄f̄εoo,
 r̄isu ma lele r̄i p̄k̄ūmaoo.
 3 N ka ma k̄ū maa,
 n ɔ̄t̄ɔ̄lea.
- 4 Ma me dáamav̄io n kp̄εne yái,
 ma wá aafiao ma duuna yái.
 5 Ma tàaeɔ d̄amala,
 aa t̄ɔ̄a lán aso gbiawa.
- 6 Ma b̄ɔɔ l̄i f̄ɔ̄na ũ,
 aa yaikè ma s̄ũke yái.
 7 Má kooa ma ḡɔ̄ d̄òl̄ɔ̄,
 miɔ be oosisiaε ḡɔ̄pii.
- 8 Ma wó lé wí síana,
 ma me dáamav̄io.
 9 Má ȳεε v̄io, ma me kè múεmue,
 máε wiile ma s̄ò pusubɔa yái.
- 10 Dii, r̄i p̄ó p̄ó má yei d̄ɔ̄ píi,
 ni ma wea f̄εεε ma s̄ásã.
 11 Ma s̄ó lé v̄i gbò gbò, ma gb̄ãa ȳãa,
 ma wé lé teke bo.
- 12 Ma gb̄εnaɔ r̄i ma gb̄éɔ ï̄ ε̄meεε,
 ma daεɔ ï̄ zemεε z̄ãz̄ã ma b̄ɔ yái.
 13 Gb̄é p̄ó ye ma kaikεɔ ï̄ ma pá,
 ma wεnaɔ ï̄ v̄aikpaaĩmanɔ,
 aaɔ m̄ɔafiliyã gwa r̄i k̄ɔo ḡɔ̄pii.
- 14 Ma ḡɔ̄ lán swādowa,
 mili ȳãmao,
 ma ḡɔ̄ lán lénanaaleadewa,
 mili lew̄εaao.
 15 Má de lán gb̄é p̄ó lí ȳãmaowa,
 mili ȳáz̄ãsimáo.
- 16 Dii, n̄ime ma wé d̄ɔ̄nzi,
 r̄iȳɔ̄ ma ȳãma, Dii ma Lua.
 17 Ma m̄è r̄isu to aa tid̄ɔ̄malao,
 r̄isu to aa íanadã ma tiia guwa ȳáio.
- 18 Ma ka lélea,
 miɔ ku ȳã'ɔ̄maue ḡɔ̄pii.
 19 Má a ȳãv̄áio siune sa,
 asa ma duuna yái ma p̄ɔ yaa.
- 20 Ma ibεεɔ gb̄ãa mé aa aafia,

gbé pṽ zamagu pāṽ dasi.

²¹ Aaṽ maa fiabomεε ní vāio,
maa má téi, ṽ aa íbelesèmanṽ.

²² Dii, rísu ma vūaaṽ,
ma Lua, rísu ñyṽ kumanṽ zāṽ.

²³ Mṽ dṽmaleε kpakpa,
ma Dii, ma Suabana.

39

Taaside wiile Luawa

¹ Davidi le.

² Ma mè máṽ azia kūa dṽε,
má tó ma lé ma da duunauo.
Tó gbēvāio kumanṽ, má a lé fṽ.

³ Ma lé kpaaūa, má kú kíkikili,
mi yāe oo, baa yāmaa,
ṽ ma yā'ṽma èa kāfi.

⁴ Ma sṽ pusu bṽ ma guu,
ké ma làasookè, ma nṽε té bṽ,
ṽ ma yā'ò ma mè:

⁵ Dii, to mà a kua lé dṽ,
ní ma gṽṽ dasileo.
To mà dṽ lá ma wēni ì gēzεa àa.

⁶ N ma wēni lé yṽ n ṽtāṽ,
ma kua de wé ní níola n kíio.
Gbépii ì gēzεa lán íanawaε,

⁷ gbēnazina bea ìṽ de lán uenawaε.
I ke bàabāa ì àizεε kāaa,
āma a dṽ dé a gṽèṽ.

⁸ Lá màaε, bó má wé aṽ dṽi lṽi?
Mmε ma wé dṽnzi, Dii.

⁹ Ma tàaṽ kēa,
rísu to mīsaideṽ ma àlafikεo.

¹⁰ Ma lé kpaaūa, mi a lé wēaaṽ,
asa míme n yápi kè.

¹¹ Nsu ma gbē bo,
n ṽgbala lé ma kāsánke.

¹² Ni gbé toto,
ni àà wetā àà duuna yái,
ni àà àizεε sóso lán bléwa.
Gbépii ì gēzεa lán íanawaε.

¹³ Ma wabikea si Dii,
swákpa ma wiileai.
Nsu swákaka ma ṽṽbaεo,
asa n nibṽn ma ū,
má de bṽmṽ ū lán ma deziṽwaε.

¹⁴ Wεwoa ké mà e màṽ weea,
e màṽ kesai.

40

Dii sáukpaa

- ¹ Davidi le.
² Ma wɛdò Diizi maamaa,
 ̃ à ma wɛgwà à ma wiilea mà.
³ A ma bɔ gbáo kɔ̃fide guu,
 à ma si dɛɛwa.
 A ma gbá pèlɛ gbɛsi musu,
 à ma zɛ we gíúgiú.
⁴ A lè dafu dà ma léu,
 wá Lua táasilea pɔ̃ ũ.
 Gbɛ́ e dasi, vía i n kú,
 aai Dii náaike.
⁵ Báaaden gbɛ́ pɔ̃ Dii náai ví
 mé ìli zɛ n waladeɔ n táagbagbanaɔ ũ.

⁶ Dii ma Lua, n yābɔnsaekɛaɔ dasi,
 wa fɔ̃ yá pɔ̃ nɛ yáwanɔɔ dɔdɔɔ.
 Tó má dàu lé siuné,
 a lé vío, má fɔ̃ o píio.

⁷ N ye sa'obɔ ge gbaio,
 ̃ n tò ma swá mà.
 Ni sa pɔ̃ wí a pɔ̃ kátɛu à tékú
 ge duun awakpabɔ gbɛaɔ.
⁸ ɔ̃ ma mɛ̀: Má ké!
 Lá a ku lá guu ma yá musuwa.
⁹ Má ye n pɔ̃eã kɛaiɛ, ma Lua,
 n ikoyá ku ma sɔ̃ guu.*

¹⁰ Má yázeɛde baokpa balu guu,
 má a lé kpaaũo lá n dɔ̃wà Dii.
¹¹ Lá ni yānakpámá, má níleo,
 má n náai n n gbɛsuabaao yá'o.
 Má gí n gbɛke n n siandekɛo oi balu guuo.
¹² Dii, n̄su gí ma wɛnagwaio,
 to n gbɛke n n siandekɛo ma dɔ̃a.

¹³ Asa vāi pɔ̃ liaamazi lé vío,
 ma tàaɛɔ dāmala, má fɔ̃ gu'eo,
 a dasi de ma mikāa, sɔ̃ kɛmagu.

¹⁴ Dii, suɛ, ma misi,
 Dii, kɛ kpakpa, mɔ̃ dɔ̃malɛ.
¹⁵ To wí ma wɛnaɔ kú,
 aa n mi pɛlɛ.
 To gbɛ́ pɔ̃ ye mà yá'eo kpekpa,
 an gɛɛ gɔ̃ kpá n wíi.
¹⁶ Gbɛ́ pɔ̃ aai omɛɛ, tàalɛ, tàalɛɔ,
 to wí gɔ̃ n ú ũ.

---

* 40:9 Ɛbɛ 10.5-7

17 Gbé pɔ aale n kɛi wɛɛɛɔ,
to an pɔ kɛma na aa yáalɔ.
Gbé pɔ an wé dɔi n̄ n̄ suabaɔ,
aaɔ o láasai Dii zɔɔ.

18 Taaside wɛnaden ma ũ,
làasooke ma yáwa, Dii.
Mmɛ n̄ ma Dɔnlɛde ũ,
ma Mísina ũ.
Ma Lua, n̄su gɛgɛo.

41

Gyæ wabikɛa

1 Davidi lɛ.
2 Báaaden gbé pɔ ì yèɛɛsaide yáda ũ,
Dii ì aà bɔ taasikɛgɔɔ.
3 Dii a aà dɔ́a, a aà gba wɛni,
a báaadaaagu aà bùsuu,
a aà kpa aà ibɛɛɔwa aa n̄ pɔɛã daèo.
4 Dii a zɛaàno aà gyákɛa guu,
a to aà gyápi ble.

5 Ma mè: Dii, ma duunakène,
ma wɛnagwa, ní ma gbágbã.
6 Ma ibɛɛɔ lé ga kpaaimanɔ aa mè:
A ga bɔɛ ni? Bɔɛ aà tó a midɛi?
7 Tó aa mò ma gwai,
yáyaaa aai bɔlɛmɛɛ,
aai bao vái wɛɛɛ ma yá musu,
õ aai fɛɛ gɛ fãaa bàasi.

8 Ma zangudeɔ ì váikpaaimanɔ,
aai àsi bèɛ dɔa aai mɛ:
9 Gagyã mé aà lè,
a fɛɛ a wúlekɛi beeu lɔo.
10 Baa ma kpàasia pɔ má aà náai ví
wi pɔble sãnu bò ma kpɛ.*

11 Mpi s̄ Dii, ma wɛnagwa,
ma gbágbã, mí flaboné.
12 Tó ma ibɛɛɔ i kúkua dɔao,
máɔ d̄ sa ké ma yá kàngu.
13 N ma kũa ma n̄sɛmaa yái,
n aɛ ì dɔa gɔɔpii.
14 Báaade Dii, Isailiɔ Lua
za as̄niz̄i e gɔɔpii!
Ami! Ami!

LA PLAIDE

Soũ 42-72

* 41:10 Mat 26.23, Maa 14.18, Luk 22.21, Zaa 13.18

42

Zìzò ɔ̀bɔ

1 Kole buiɔ ɛ.

2 Lá tue ì swa sae nide,
màa n ni ku ma sɔu, Lua.

3 Lua ni lé ma de, Lua béépi.
Bɔe má e ge wesiaàlei?

4 Wé'i mé gò ma pɔblea ũ fáane ní gwãasinao.

Wìɔ omee gɔɔpii:

N Lua ku máe la?

5 Yáe beɔ dòmagu,

ɔ máe ma nɔse yáɔ bɔe.

Miɔ gé yáa bíla guu e Lua ua,
gbéɔ ì dɔdɔkɔwa ma kpe ní gulao,
dikpekenao ì nɔnɔaa ní táasileao.

6 Bóyái ma sɔ ɔ̀ɔkpàì?

Bóyái ma nɔse yàì?

Sema màɔ wɛdɔ Luazi,
asa má ea màɔ aà táasile,
ma Suabana, ma Lua.

7 Ma sɔ ɔ̀ɔkpà ò n yá dòmagu

za Mizaa gbepɔleu Yuudé mii,
za Eemɔ gbèsisɔ sɔɔu.

8 Ni to isukaa kɔfi àɔ dɔ,

ísiɔ lé lezukɔi,

nì tò í lé damala,

a sɔ lé tamanɔ.

9 Dii ì gbēkekemee fáane,

aà le ìɔ dɔ ma léu gwãasina
wabikɛa Lua pɔ ma wēni ũwa.

10 Mi o Lua ma gbesie:

Bóyái ma yá sàngui?

Bóyái ní tò miɔ be oosisia

wétɛa pɔ ma ibee lé mɔmee yáii?

11 Ma íadamadeɔ ì ma sɔsɔ,

ma wá ìɔ wí,

aaìɔ omee gɔɔpii:

N Lua ku máe la?

12 Bóyái ma sɔ ɔ̀ɔkpàì?

Bóyái ma nɔse yàì?

Sema màɔ wɛdɔ Luazi,
asa má ea màɔ aà táasile,
ma Suabana, ma Lua.

43

1 Ma yānakpaa Lua,

zemanɔ bui gbēkesaide yá musu,
ma bɔ gbēvái koleapiɔ ɔ̀zì.

2 Lua, níme ní ma ulékíi ũ,
 b́yáí n gimazii?
 B́yáí ní tò miò be oosisia
 wétèa pò ma ibeé lé mómee yáii?
 3 N n gupua ní n síanao zía,
 i d́aamée e n gbèsíí musu,
 i gemanò e n kúkíi we.
 4 Mí gé n gbagbakíi Lua,
 ma pò i kema na, Lua ma póna,
 mí n tóbò ní m̀ónao, Lua ma Lua.

5 B́yáí ma s̄ ò̀kpàí?
 B́yáí ma ǹse yàí?
 Mác wédò Luazi,
 asa má ea màò aà táasile,
 ma Suabana, ma Lua.

44

Isailiò wēnakea

1 Kole buiò lé.
 2 Lua, yá pò ní kè wá deziò g̀̀,
 aa òwèe wá swá mà.
 3 N òpè buipáleòwa n íadámá,
 n wá deziò kàle ní gbèu aa ò̀tàu.
 4 An fènda mé ní ká bùsupiwao,
 an g̀̀sa gbãa ò aa zìblèò.
 N zía g̀̀sa gbãa mé kè,
 n kuañò gupùnè, kè ní yeñzi yáí.
 5 Mmè ní ma kía ũ ma Lua,
 ni to Yakòbu buiò zible.
 6 N n báaaò wi òpè wá ibeèòwa,
 ní n t́ò wi òzò wá wèlepìòwa.
 7 I ke ma sá mále a náaikèò,
 i ke ma fènda mé ì ma b̀ò.
 8 Asa níme ni wá sí wá ibeèòwa,
 ni wida wá zangudeòwa.
 9 Lua, wiò n táasile g̀̀pii,
 wiò n tóbò láasai.
 10 N beeo n òpèwá ní tò wí wá kú,
 nili b̀ò ní wá zìg̀̀ò b̀ò.
 11 N tò wa p̀̀òb̀̀zàkè wá ibeèòne,
 ní tò wá zangudepiò wá p̀̀ò náaa.
 12 N ní gbá zé aa wá dede lán sãòwa,
 n wá fãaa buipáleò guu.
 13 N n gbéò yíà àa'aa,
 ni ài'e ní yíaa yá musuo.
 14 N tò wá saedeò wá s̄s̄,
 gbé pò liaawázìò wá láanikè.
 15 N tò wa ḡ yãa ũ buipáleòne,
 gbéò ìò midewèe.

16 Miṽ kú n wíṽ gṽṽpiiε,
 ma γεε gṽ kpa ma wéi,
 17 ma láanikεnaṽ n ma sṽsṽnaṽ yáí
 n ma ibεε pṽ aa ye tṽsiaṽ yáṽ.

18 Bee wá lé pii,
 baa ké n yá i sáwáguo,
 mé wi n bàakuawano yá gbooo.

19 Wá nṽse i liaamao,
 wi kē n zéwao.
 20 N wá wiwi n wá ká gu gbēgbondeu,
 n gusia zṽṽ kūaawá.

21 Tó wá Lua tṽ sàwágu,
 ge tṽ wa wedṽ dii zṽlozi yāae,

22 Lua a gí eie?

Asa ṽme wá nṽse yá dṽ pii.

23 N yáí wá kú ga lézṽ gṽṽpii,
 wṽ wá dile lán sá pṽ wa n kṽlokpaṽwa.*

24 Vu, Dii! Akεa níε i'oi?
 Fεε! Nsu wá vṽaa gṽṽpiio.

25 Akεa n mikpεlṽwēei?

Wá wēnakεa n wá wetāao sāngu yá?

26 Wa gṽ ye bṽsutiu,
 wa gṽ wúlea tṽle.

27 Fεε dṽwáε!

Mṽ n wá misi n gbēke yáí.

45

Kṽa nṽsele

1 Gbé yenzide le pṽ Kole buiṽ dà.

2 Yāna lé pipi ma sṽ guu,

ṽ máε leε bee da n kío.

Ma lé na lán ladṽn maa lákēbṽwa.

3 N kefenke de gbépiia,
 n legbé'i ṽ na,

báaa pṽ Lua dàngu láaa vṽo.

4 Zigṽ pásṽ, n n fēnda se n loo
 n kíakεgawi seela ũ.

5 Di sṽ kpe ge zible n gawi guu
 síana n yázedeo yáí.

Yá pṽ ṽ dimá ke n n ṽplaa gbāao.

6 Kí, n kao lé sṽne,

a gē n ibεεṽ sṽ kú,

buiṽ kwe n gbázṽ.

7 Lua, níyṽṽ zṽlea báawa gṽṽpiiε,
 niṽ n kíakε lípana kūa yázede ũ.

* 44:23 Lom 8.36

8 N ye yáze dei, ní za vāigu.
 A yái tò Lua, n Lua, n kpa kpalau,
 à pona pìsima de n gbéola.*
 9 Lí'ò gínana pìsi ní pòkasaṓwa,
 mṓṓna'ò a n pò ke na
 n kpé pò wa kèke ní wesa swaao guu.
 10 Kí nṓṓṓ ku n nṓ yenzideṓ guu,
 n nṓ dafu kú n ṓplai,
 a Ofii bùsu vua zāblebṓṓ daa.

11 Nṓṓṓṓna, swákpa n ma!
 N mae be ní n gbéò yá su dṓaanṓṓ.
 12 N kefenke lé kí me lua,
 misiileé, asa n diin aà ũ.
 13 Tiideṓ mṓ gbadane,
 ṓdeṓ n ae wéle.

14 Kí nṓṓṓṓpi zṓle kpea ní gawio,
 wà vua ba kè aà pòkasaṓwa.
 15 Wàle mṓaàṓ kípìe
 ní aà pòkasa wèsādeṓ daa.
 Né wéndiapi mṓtenziṓ teaàzi,
 aale mṓaàṓ aà kíi.
 16 Wàle gṓrínṓ kibé,
 wàle pṓnake ní gulakeao.

17 N nṓgṓṓṓ gṓ n maeṓ gṓṓ ũ,
 níyṓ ní diledile kíṓṓ ũ dúnia guu píi.
 18 Má tó n tó àṓ dṓ gbéṓgu láasai,
 bui píi iṓ n sáaukpa gṓṓpii.

46

Lua kúwanṓ

1 Kole buiṓ le.
 2 Lua mé wá ulekíi ní wá gbāao ũ,
 ìṓ dṓwále gṓṓpii wá yooyeau.
 3 A yái tò sṓ lí kéwáguo,
 baa tó dúnia yà,
 mé gbèsíṓṓ kwè ísiau,
 4 baa tó ípi sùka a fùlabò,
 mé gbèsíṓṓ dèe ní kṓfio.
 5 Swa ku a í ì mṓ ní pṓnao Lua wéleu,
 Musude kúkíi pò a kua adoapi.
 6 Lua ku wélepiu, a gṓ bezia ũo,
 Lua a dṓaàle gudṓleia.
 7 Bui píi lé wiile,
 kpalaṓ lé bāde.
 Lua pùna ṓ dúnia yò.
 8 Dii Zígṓde kúwanṓ,

* 45:8 Ebe 1.8-9

Yakɔbu buiɔ Lua mé wá ulékíi ũ.

⁹ A mɔ Dii yákeɔ gwa,
lá à yáyia dúniawa.

¹⁰ Ɔme ì zì midε e dúnia léu,
ì sáɔ é'ε ì sɔnaɔ suumpa,
ì tesɔ sɛngbaɔwa.

¹¹ A ze teeε, íɔ dɔ́ mámεmaa Lua.
Bui píi a ma káfi,
wa ma tɔbɔ dúnia guu píi.

¹² Dii Zígɔde kúwanɔ,
Yakɔbu buiɔ Lua mé wá ulékíi ũ.

47

Lua mé dúnia gbépii kía ũ

¹ Kole buiɔ lé.

² Bui píi, à ɔtaale,
à kúkuake Luaε ní gulao.

³ Asa Dii Musude kà wàɔ aà vía ví,
dúnia gbépii Kía zɔɔn aà ũ.

⁴ A tò wa zìblè buiɔwa,
a tò wa ɔzɔ́ gbépiɔwa.

⁵ A kpaalesèwèε,
wápiɔ aà yenzide Yakɔbu buiɔ íandáɔ ũ.

⁶ Lua fèle, wàle gulake,
Dii zεa, wàle káapeε.

⁷ A lesi Luaε, à lesiè,
à lesi wá Kíaε, à lesiè.

⁸ Asa dúnia píi Kían aà ũ.
A lesiè ní dɔao.

⁹ Lua lé kible bui píiwa,
a zɔ́lea a báa pɔ́ a kua adoawa.

¹⁰ Bui píi kpalablenáɔ lé káaa
ní gbé pɔ́ de Ablahaũ Lua gbéɔ ũɔ,
asa dúnia kíaɔá Lua pɔ́ε.
A deríla píi.

48

Sìnaɔ Lua wéleε

¹ Kole buiɔ lé.

² Dii zɔ́,
à kà wà aà táasile maamaa
wá Lua wéleε guu,
aà gbèsísi pɔ́ a kua adoa musu.

³ Sìna gbε kálea maa,
a de dúnia gbépiiε pɔ́na ũ.

Kía zɔ́ wélepi* ku Sìna gugbántoo oi.

⁴ Lua ku a gudɔ́akliɔ guu,

* 48:3 Mat 5.35

a tò wa a d̄s aafia'ek̄i ũ.

⁵ Ké k̄iaṽ l̄edoūkè,
ké aa mò léleiwà s̄anu,
⁶ ké aa è màa, ṽ à d̄imá,
iwāa kà ní p̄oa ṽ aa tilè.

⁷ Aa ḡò ní lualuao
l̄án n̄oε n̄owāwākenawa.

⁸ N ní wiwi
lá gukp̄e íana í laatanaṽ gó'ilenāṽ wíwiwa.

⁹ Yá p̄ó wá mà ṽ wa w̄es̄iε
Dii Ziḡōde wá Lua w̄éle guu.
Lua w̄élepi k̄ale àṽ ku ḡoṽpiiε.

¹⁰ Lua, wá kú n kp̄éu,
wále l̄aasooke n gb̄ek̄ewa.

¹¹ Lua, lá n t̄ó f̄āaa e d̄únia léu,
màa n táasilea f̄āaa l̄o.
Ní yáḡōḡō n gb̄éōne a z̄éwa.

¹² Siṽna gb̄ēs̄is̄ideṽ lé p̄onake,
Yuda b̄usu w̄éledeṽ p̄o k̄ena
yákp̄ale p̄ó ní k̄èṽ yáí.

¹³ A d̄oṽk̄ōwa à lia Siṽnai,
í a b̄íi musu gud̄ōak̄i dasiṽ nao.

¹⁴ A a b̄íiṽ tàasika ní a zegik̄iṽ,
ké à e dau à siu ziadeṽne.

¹⁵ Asa Lua dee de wá Lua ũ ḡoṽpii,
í d̄oṽaw̄ēε e wá ge geṽ ḡékl̄iε.

49

Aizεε nd̄aik̄e ad̄ m̄isaiȳde

¹ Kole buiṽ l̄ε.

² Bui píi, à yáε bee ma,
d̄únia gb̄épii, à swákpa,

³ k̄iaṽ ní táaaṽ,
oṽdeṽ ní taasideṽ píi.

⁴ Ōn̄oȳā kú ma léu,
d̄ōa ku ma s̄u.

⁵ Má swāṽṽ yáasi yáí,
mí polo m̄oṽn̄lea guu.

⁶ Má v̄iak̄ε yāp̄ās̄iḡoṽo,
baa t̄o ma w̄éleṽ liaamazi.

⁷ Aa ní àizεε náai v̄í,
aaí ní oṽda íanad̄ā.

⁸ Gb̄ēε a f̄ō ḡí ní a dee w̄ēnioo,
a e p̄oε kpa Luawa à aà w̄ēni boṽo.

⁹ Asa gb̄é w̄ēni boa z̄í'ũ,
àizεε a f̄ō bo bauo.

¹⁰ A f̄ō to aàṽ ku ḡoṽpiio,

a fṽ giè aà wesi bedaleo.

¹¹ Asa wa dṽ baa ṽnṽnaṽ ì ga,
mṽsaideṽ ní soṽṽ ì midε māa píi,
aaí ní àizeε tó gbēpāleṽne.

¹² Baa ké wà nízia tó kpà bùsuṽne yāa,
an mia aṽ de ní be ũε gṽṽpii,
an kúkíi ũ e ní buiwa.

¹³ Gbēnazina ní a beεεkeo
ìliṽ ku gṽṽpiio,
a ta lán nòbṽṽwae.

¹⁴ Mṽsaideṽ láaan we,
māaε lo ní gbé pṽ té ní iaiṽ.

¹⁵ Aa si bedau lán sāṽwa,
ga mé aṽ de ní dādāna ũ,
mé gbēmaaṽ kiblemá zia.

An meṽ yaikε miau,
aaṽ kpé ví lo.

¹⁶ Ama Lua a ma wēni si bedawa,
i gbāakpamazi.

¹⁷ Tó gbé lé gṽ ṽde ũ,
mé aà be tó lé nakú,
nísu to à keṽne yāe ũo,

¹⁸ asa a a kee e se taṽ a gagṽṽo,
aà àizeεṽ e péleaàzio.

¹⁹ Baa tó à azia dṽ èfāaide ũ a wēnigṽṽ,
mé wà aà sáaukpà aà namablea yái,

²⁰ a ta a dezio kíi,
a wesi gupuale bau lo.

²¹ Gbēnazina ní a beεεkeo,
tó aà wé i kéo,
a ta lán nòbṽṽwae.

50

Lousisia síana

Asafa le.

¹ Dii Lua Gbāapiide lé yā'o,
àε lezu dúnia gbéṽzi
za íatēbilekíi e a gēkpεukíi.

² Lua gawi bíε Síona,
wéle pṽ a kefenke bṽlei.

³ Wá Luapi lé mó, aṽ ku kílíkilio.

Té pṽ ì kúmá kú aà aε,
zàa pásí liaaaàzi.

⁴ Ale lezu musudeṽ ní zílεdeṽzi,
ké à e yákpaleke ní a gbéṽ.

⁵ A mè: A ma yāmanaṽ kāaameε,
gbé pṽ ma bàa kúnínṽ sa'oaa yáiṽ.

⁶ Lua mé yákpalekena ũ,
musudeṽ ì aà yákea a zéwa kpàwakε.

7 A ma ma gbé, má yáví mà oé,
 Isaili, má bóbóáno,
 mámema Lua á Lua.
 8 Mále zoadówá á sa'oa yáio,
 asa i sa pó wí a pó kátèu à tékũ oa kôsôkôsô.
 9 Má zuswana pó kú á kpàsau ni vío,
 ge ble pó kú á kaau,
 10 asa sêanóbóá ma pónè
 ní pótuo wai pó kú sísí píi musu.
 11 Má gbè musu bá dō píi,
 mé sêsao pòkelenao ku ma pó ũe.
 12 Tó nã lé ma de, má oéo,
 asa máme má dúnia ví ní a pó píi.
 13 Mi zuswana nò so yá?
 Mi blesana au mi yá?
 14 A sa'oa ma sáaukpaa ũ,
 à lé pó á kè ma Musudewa fiabo.
 15 A lezumazi taasikegò,
 mí á bou, í ma kpela.

16 Ō Lua ò vāikenaone:
 Akèa ále ma yādilea dōdōi,
 mé ma bàakuañno yá dō á léui?
 17 A ye ma yādanio,
 a ma yá kpà kpe.
 18 Tó a kpái è, i aà ke á gbé ũe,
 mé á bàa ìo kú ní gbāsíkènao.
 19 A legbe'i vāi,
 mé i lenakasané.
 20 I zòle ní á gbèdo tó,
 mé i á da né bēbo.
 21 A yá beo kè ò má níle.
 Ale e má deáwae,
 āma má zoadówá, mí bóbóáno.

22 A gbé pó ma yá sàáguo
 à yápi ma.
 Tó màn sōo, má á taitai,
 gbēe a e á siao.
 23 Gbé pó sa'òà ma sáaukpaa ũ
 ade ma kpèlè,
 àle ma gba zé mà obo
 lá mi gbé suaba.

51

Sùuugbeaa Luawa

1-2 Le pó Davidi dà gò pó ānabi Natā gè aà kíi aà gbāsíkèa ní Basebao gbea.*
 3 Lua, wēnadōmèe n gbēke guu,
 ma tàaeo midè n maa zō yái.

* 51:1-2 2Sam 12.1-15

4 Ma gbāsi woloa mà gũ wásawasa,
ma duuna kēa míomio.

5 Má a tàaeo dõ sa,
ma duuna lí sāmago.

6 Mmε ma duunakène,
ma yá pò ní yeio kè.

Tó n fεlea ní yáo, n yá ao nae,
tó n yādámala, n yá ao zεví.†

7 Za ma da nòseu má vāi,
má duuna ví za ma igooe.

8 Nòsemaa mé í kangu,
õno dameε ma sõ guu.

9 Ma zu'o ní saoo mà zē wásawasa,
ma nòse pípi mà gũ púnvlāvlā.

10 To mà pónake ní yaabo,
to ma wá pò ní bùsa wee.

11 Nsu ma duuna yādao,
ma yāvāio bõ dile píi.

12 Lua, nòsepua dameε,
εa to ma sõ ao dilea.

13 Nsu ma vūaao,
ńsu ñ n Nisina siao.

14 εa to ma põ ke na
ké n ma suabà yái.

To pœã maa dõaameε,

15 mí n yá dada váikenaone,
duunkenapio i εa zεnno.

16 Lua, ma bõ gbēdea yáu,
mí lesi n yākea a zéwa musu,

Lua ma Suabana.

17 Dii, ma gba lé,
mí n táasile.

18 Sa'oa lí kene nao,
tó bee no, dõ má ò.
Sa pò wí a pò káteu à tékū lí kánguo.

19 Sa pò mále oma mé nòsenie ũ,
nili saka nòsenie sùuudeguo.

20 Lua, èfāaike Sionaε n pœã maa guu.
Yelusaleũ bíi gba gbāa.

21 A gbea sa'oa a zéwa a kangu
ní sa pò wí a pò káteu à tékūo,
wi sa'o ní swanao n gbagbakiwa.

52

Ode íandāa

1-2 Le pò Davidi dà goo pò à gè Aimeleki be, ñ Edoũ gbé Doegu ge ò Saulue.*

† 51:6 Lom 3.4 * 52:1-2 1Sam 22.9-10

³ Nεgõna, Lua gbēke ku gɔɔpiiε,
àkea níε íanadã ní yãvãioi?

⁴ Nio lekɔleka gbέzi gɔɔpii,
n lé na lán gē mibobɔwa,
ni gbέ gbázina zɔ̀.

⁵ N ye vãii de maala,
εεtoa ì kenε na de síanaa.

⁶ N ye gbēkaalea yái,
mɔafili mé dɔ n léu.

⁷ Lua a n kɔ'e e gɔɔpiiε,
a n kũ bɔnnɔ n kpéu,
a n wo, i n kē gbέ bέεɔwa.

⁸ Tó gbēmaaɔ è, vĩa a ní kú,
aai n láanike aa me:

⁹ Gbέ pɔ́ i Lua si a mĩsina ũo gwa!
A a àizεε zɔ̀ náaikè,
à gò gbãade ũ gbēkaalea yá musu.

¹⁰ Mapi sɔ́ má de lán kù lásiade pɔ́ kú Lua uawa,
má ze ní Lua gbέkeo gɔɔpiiε.

¹¹ Máo n sáaukpa gɔɔpii yá pɔ́ ní kè yái,
má n tɔbɔ n yãmanaɔ wáa ké ní maa yái.

53

Misaide yá'oa (Soũ 14)

¹ Davidi le.

² Misaideɔ ì o ní sɔ́ guu Lua kuo,
aa ò̀kpà, an yákea vãi,
yãmaakεna kú ní guuo.

³ Za musu Lua ì wéte gbēnazinaɔzi,
ì gwa tó gbēe ɔ̀nɔ kà a kíi weεlea.

⁴ Aa sàsá pii aa gò̀ d̀ɔsai míɔmiɔ,
yãmaakεna kú ní guuo, baa do.*

⁵ Vãikεnaɔ wé lí gu'eo lé?

Aaí ma gbέ mómɔ lán úwa,
aali lezu Luazio.

⁶ Vĩa ní kú maamaa,
vĩa pɔ́ ku we sɔ̀.

Lua tò gbέ pɔ́ lèléwáɔ gò̀ kálea geɔ ũ,
a widámá ké Lua gĩnzi yái.

⁷ Lua, bɔ́ Síona mɔ̀ ñ Isailiɔ suaba!
Tó Lua sù ní a gbέ ní pá ziu,
Yakɔbu buiɔ pɔ̀nake,
Isailiɔ yáalb.

* 53:4 Lom 3.10-12

54

Gbé pò wàlè ìadawà wabikɛa

1-2 Lɛ pò Davidi dà gɔɔ pò Zifideɔ gɛ ò Sauluɛ aa mè Davidi ulɛa ní bùsuu.*

3 Lua, ma suaba n tó yáí,
yásimanɔ ní n gbãao.

4 Lua, ma wabikɛama ma,
swákpa ma yã'oi.

5 Asa buipáleɔ fɛlɛmanɔɛ,
gbé pásipio lé ma wɛ,
aali Lua yãdao.

6 Lua mé ma dɔnlɛde ũ,
Dii mé ma wɛnikūna ũ.

7 Gbé pò lé ma wɛɔ vâi sɔaamá,
n ní bāde n náai yáí.

8 Má sa'oma ní ma pɔeãɔɛ,
má n tɔbɔ Dii, asa ní maa.

9 A ma bɔ ma yooyea píi guu,
a tò ma tidò ma ibɛɛɔla.

55

Wabikɛa Luawa kua ìadama guu

1 Davidi lɛ. Wí sí ní kúuɔɛ.

2 Lua, ma wabikɛama ma,
nísu láka ma yáao.

3 Swásɛ ma yáí, ní wea,
ma làasoo líaa ma gɔ bíli guu,

4 ma ibɛɛɔ yã'oi ní gbɛvãio wɛbiiaao yáí.
Asa aalɛ taasi daaɛ,
aa ma kŭa ní kpɛnɛo.

5 Sɔ kɛmagu,
ga tòlobi zùmagu.

6 Via ma kŭ ní lualuaao,
iwãa pásí kà ma pɔa.

7 Tó má gàsía ví lán felenawa,
má vua gé kámaboieɛ.

8 Má bàalɛ gé zázãɛ,
mí gɛ zòlɛ guwaiwaiu.

9 Má wã gɛ ulékŭi wɛɛɛɛ,
ké zàa'ian gbãa su ma leo yáí.

10 N ní fu Dii, n ní yá yãalɛné,
asa má è zɔa ní sòleo kú wá wéleuɛ.

11 Aaí kpálɛkɛ bíi musu fãanɛ ní gwãasinao,
yãvãí ní yá gbãao di wélepiuɛ.

12 Gbɛdɛdɛa yá mé wélepi pà,
gbãamɔanɛ ní mɔafilio lí kélɛ a gãaɛo.

* 54:1-2 1Sam 23.19, 26.1

13 Tó ibεε mé lé ma wε yãa, a são,
tó ma wèle mé f̃lεmanɔ, má ulεεε.

14 E'e mpi! N gbé pó wá sáa,
ma gbēdo pó de ma gbēna ũea?

15 Wi faaibo ní k̃so yãa nana,
wiɔ tek̃oi dasi guu Lua uaa?

16 Ga a zãmake ma ibεεɔne,
aai si bεdau ní gbãagɔɔ,
asa ṽai z̃lekĩi è ní guue.

17 Mapi s̃o mi l̃ezu Luazi,
̃o Dii ì ma suaba.

18 K̃o, f̃ane ní oosio
miɔ a yã'ɔmaɔ b̃leè ní aauro,
̃o ì ma yãma.

19 Baa ké ma ibεεɔ dasi, aali ma leo,
Lua ì ma b̃o s̃oleu aafia.

20 Luapi ì b̃o z̃leá báawa g̃ɔɔpiie,
a ma yãma, i widamá.
Aali ñselileo, aaliɔ aà ṽia ṽio.

21 Gbépi ɔ wãa ní a gbéɔ,
à b̃o l̃edoũ pó aa k̃è ní k̃so kpe.

22 I na o ní wáa lán z̃ówa,
ãma s̃ole làasoo mé kú aà s̃ou.
I lenakasané páipai,
ãma yaalɔma ba da b̃òue.

23 Ɔz̃o Diiε n yã'ɔmaɔi, iɔ n k̃ãa,*
ìli tó gbēmaa fù bauo.

24 Gbēdena náaisaidepiɔ ní g̃ɔɔ guo leo.
Lua, ñỹɔ to aa si bεda gbáou.

Mapi s̃o máo n náai ṽi.

56

Ziakpaa Luawa

1 Le pó Davidi dà g̃ɔɔ pó Filit̃eɔ aà kù Gata.*

2 Ma w̃enagwa Lua, w̃ale pea,
w̃iɔ z̃ikamanɔ w̃ò ìadaa g̃ɔɔpiie.

3 Ma kpàkpanapiɔ ì pea g̃ɔɔpiie,
an wala yáí aale z̃ikaimanɔ.

4 Tó ṽia lé ma kú, má n náai ṽi.

5 Má Lua táasile yá pó a ò yáí,
má Lua náai ṽi, má ṽiakεo.
Bó gbēnazina a f̃o kemεei?

6 Aaíɔ ma yá kpaanlabo g̃ɔɔpiie,
aaí ṽai lekpaaimazi.

7 Aaí s̃ole da, aaí ulεμεεε,

* 55:23 1Pie 5.7 * 56:1 1Sam 21.13-15

aaĩ ma kpákpa, aaĩ ye ma de.

⁸ Lua, rĩsu to an gběe bo, gbépiṽ ne ní pòkũmao.

⁹ Ma bàalè liaaliaaaṽ yāda, ma wé'ika n tũuna guu. A ku n taala guuo lé?

¹⁰ Tó ma lezù Luazi, ma ibeṽṽ kpékpa, míṽ dō ké à yāsĩmanṽ.

¹¹ Má Lua táasile yá pó a ò yái, ao, má Dii táasile yápi oa yái.

¹² Má Lua náai ví, má víakεo. Bó gbēnazĩna a fō kemεei?

¹³ Lua, má lé pó má kēmaṽ fiabo, má sáaukpa sa'oma.

¹⁴ Asa n ma si gawa, n ma gbá ví lí miṽn pāsĩa, ké mào bennṽ gupua pó ĩ wēni kpámáu.

57

Wiile Lua Musudewa

¹ Le pó Davidi dà gṽṽ pó à bàalè Saulue à ùle gbè'eu.*

² Wēnadōmεε, Lua, wēnadōmεε, asa nĩme mi nanzi. Ma solṽ n kúlukulunau mi bo ga lézi.

³ Mále wiile Lua Musudewa, Lua ĩ ma yá píi bolekεmεε.

⁴ A to donle bo za musu à ma suaba, a zṽadṽ gbé pó aale pεaṽwa. A a gbēke ní a náaiyāo kemεε.

⁵ Má kú nṽṽmusuṽ sṽṽ, ma gō wúlea wàiṽ guu. Gbépiṽ léna na lán fēndawa, an swaa de lán sōnaṽ ge kaṽwa.

⁶ Lua, ò ríziṽ tṽṽ e a zōma, to n gawi li dúniaa píi.

⁷ Aa baikpàmεε ma taa'ozeu ṽ ma gō yelea, aa eyṽṽ ma ae ṽ aa zù ep̄iu.

⁸ Ma sō dilea Lua, ma sō dilea, má lesi mà n táasile.

⁹ Ma nisĩna, su! Ma mṽṽna ní ma domao, vu! Mí gbāakpa gudṽazi.

* 57:1 1Sam 22.1, 24.3

- 10 Dii, má n sáaukpa buiɔ guu,
má n táasile gbéɔne.
11 Asa n gbẽke zɔ zɔma,
mé n náai zò luabepuanawa.
12 Lua, n nzia tɔbɔ e a zɔma,
to n gawi li dúniaa píi.†

58

Gbẽvãio kaa Luawa

- 1 Davidi le.
2 Gbãadeɔ, i yã'o a zéwaa?
I yákpaleke ní gbéɔ a zéwaa?
3 I yá kolea wàipa á sɔ guu,
i gbãamɔ gbéɔne á bùsuu.
4 Gbẽvãio sásãa za ní igɔɔe,
eɛdeɔ òkpaa za ní da nɔseue.
5 An legbe'i de lán mlè sewewa,
aa de lán kyá pɔ a swá kákawa,
6 asa ìli a kòò'ona kule'ɔ mao,
ìli a weliaanede gɔi eo.
7 Lua, n ní swaa é'ené ní léu,
Dii, nòmusupio kãnkãnaɔ wolo,
8 aai gẽzea lán í bàaleawa.
Tó aa sagòle, n ní kaɔ é'e.
9 Aa giigaga zéu lán kòlo lé'iwa,
aaɔ de lán né pɔ wa ì gè, i ìatè eowa.
10 E lè yàa miɔn té àɔ gé oo wái,
gbẽvãio gẽzea ní ìanaoɛ.
11 Tó gbẽmaaɔ è Lua tɔsiné gbẽvãipiɔwa,
mé aa ní gbá pìpi ní ní auo,
an pɔ a ke na.
12 Gbéɔ i me: Gbẽmaaɔ ài ví fá!
Lua ku, i yákpaleke dúniau.

59

Ma si ma ibeɛɔwa

- 1 Le pɔ Davidi dà gɔɔ pɔ Saulu gbéɔ zì aa àà dádã àà be aa àà de.*
2 Ma Lua, ma si ma ibeɛɔwa,
ma bɔ gbé pɔ fɛlemanɔ guu.
3 Ma si vãikenawa,
ma bɔ gbèdenaɔ ɔzì.
4 Gwa, aale ma kpakpae,
gbé pásio lé sòlekemanɔ.
Dii, mi tàae ge duunakenéo,
5 mi záné yãewao,
s̃ aa kú ní naaamanɔ sɔuo.

† 57:12 Soũ 108.2-6 * 59:1 1Sam 19.11

Ma wεgwa! Fεε mɔ dɔmale!
⁶ Mpi Dii Lua Zigɔde, Isailiɔ Lua,
 fεε ɪada bui pɪiwa.
 Nsu bɔnkpede vāipiɔ wēnagwao.

⁷ Aaɪ εa su oosi lɔ, aaɪ wēle keεle,
 aaɪ hēεkea lán gbēɔwa.

⁸ Gwa, an lé'i lé t́,
 fēna kpá n léu.
 Aaɪ me nle n yāmao.

⁹ Mpi sɔ Dii, ni n yáalɔ,
 ni bui pɪi láanike.

¹⁰ Lua ma gbāa, ma wé dɔnzi,
 nime n ma aafia'ekɪi ũ.

¹¹ Lua a dɔaameε a gbēke guu,
 a to mà tidɔ ma wèlepɪɔla.

¹² Dii wá sèngbao, nsu n n dεdεo,
 ké an yá su sā ma gbéɔguo yái.
 To aa olo'olobo,
 ní n kwé n n gbāao.

¹³ Yá pɔ ɪ bɔ n léuá duunaε.
 To an tɔe n pui,
 asa aaɪ legbē pāε aaɪ gbé ká.

¹⁴ N n midε n pɔkūmao,
 n n bāde, aasu wàɔ ku lɔo.
 Gbé pɔ kú e tɔle léwao i dɔ
 Lua mé lé kible Yakɔbu buiɔwa.

¹⁵ Aaɪ εa su oosi, aaɪ wēle keεle,
 aaɪ hēεkea lán gbēɔwa.

¹⁶ Aaɪ liaaliaa wàɔ pɔblea wεεle,
 tɔ aai kão, aaɪ gbokεε.

¹⁷ Mapi sɔ má lesi n gbāa yá musu,
 má gulake kɔɔ n gbēke yá musu,
 asa nime n ma aafia'ekɪi ũ,
 nime n ma ulékɪi ũ taasikegɔɔzi.

¹⁸ Lua ma gbāa, má n táasile,
 asa nime n ma aafia'ekɪi ũ,
 ni gbēkekεmεε.

60

Wá zible n Lua gbāao

¹⁻² Le pɔ Davidi dà gɔɔ pɔ à zikà n Sili pɔ kú Mesɔpɔtami bùsuu n Zoba bùsuuɔ,
 ɔ Yoabu sù à Eɔɔɔ dède Guzule Wisideu gbēɔn òaasɔsɔo leε kuεpla (12.000).*

³ Lua, n pɔ pàwázi,
 n ɔpèwá n wá vūaa,
 εa ɔkawázi sa.

⁴ N tò wá bùsu lùà e à pàa,

* 60:1-2 2Sam 8.13

ea ñ a gbε tata, asa à gò looae.

⁵ N tò n gbéó yá zì'ũ è,
n í gbāa kàkawēε ò wa pāpāzea.

⁶ N dàlapoo dà n vīakenaone
ké aa e bɔ gbéó ka lézì.

⁷ Wewá, wá suaba ní n gāsa gbāao,
ké wápio n gbé yenzideɔ wá e bɔ.

⁸ Lua yā'ò za a kúkìi à mè:
Má Sikeũ kpaale ní tidɔarĩlao,
mí Suko guzule kpámá.

⁹ Galada bùsuá ma póε,
Manase buiɔ bùsuá ma póε,
Eflaiũ buiɔ bùsuá ma mò fùae,
Yuda bùsuá ma lípanae.

¹⁰ Mɔabuɔ bùsuá ma zion zu'obɔε,
mi a kyale kále Eɔɔũɔ bùsuwa,
mi kúkua dɔ Filitēɔ bùsuwa.

¹¹ Déme a gēmano wéle bíideui?
Déme a dɔaameε e Eɔɔũɔ bùsuui?

¹² Lua, mé i ke n gbé pó n wá vūaa
nili bɔ ní wá zīgɔɔ lɔo bàasio.

¹³ ɔdawá wá ibεεɔ yá musu,
asa gbēnazĩna gbēsuaabaá pāε.

¹⁴ Wá zĩble ní Lua gbāao,
ōme a ɔzɔ wá ibεεɔwa.†

61

Kía wabikea Luawa

¹ Davidi le.

² Lua, swáε ma wiileai,
laaidɔ ma wabikeawa.

³ Kua za tɔɔle léwa ma lezùnzi.
Ma sɔ lé wo ò ma n sisi.
Gemanɔ gbesi pó a lesi demala kíi.

⁴ Asa níme ní ma aafia'ekii ũ,
ma kalanga gbāa ũ ma ibεεɔ ae.

⁵ Má ye màɔ ku n ua gɔɔpiiε,
míɔ sɔɔba n kúlukulunau.

⁶ Lua, asa n ma legbēane mà,
ò n gba pó ni da n vīakenaone dāmeε.

⁷ Kía wēni dɔè ní mɔgalao,
to aà ka a gɔɔwa.

⁸ Aàɔ kpalable n dɔa guu gɔɔpii,
ñ aà dɔa n gbēke ní n náaio yái,

⁹ míɔ n táasile lá gu lé dɔ,
míɔ lé pó má kēma fiabo gɔɔpii.

† 60:14 Soũ 108.7-14

62

Lua mé ulekli ũ

1 Davidi lε.

2 Lua ado mé tò ma sṽ dilea,
ṽme ì ma suaba.

3 Ǿme ma gbesi ũ, ma Suabana ũ.
Mi gbãa'ewà, má fu bauo.

4 Gēn ũma áṽ ãna'ãna gbéwai?

A àà ne lán gì yelea ge kaa ziwa yà?

5 Aà goa a tíá lé ṽ ále kpaai,
εetoa mé ì keé na.

I samaa'o gbéε ní léoe,
ṽ i ní ká á sṽ guu.

6 Lua ado mé tò ma sṽ dilea,
asa aàpi ma wé dṽi.

7 Ǿme ma gbesi ũ, ma Suabana ũ.
Mi gbãa'ewà, má fu bauo,

8 Ma aafia ní ma beεeo ì bṽ aà kíie,
ṽme ma gbesi gbãa ũ,
ṽme ma ulekli ũ.

9 Gbéṽ, àṽ aà náai ví gṽṽpii,
à á sṽ wéε, ṽme wá ulekli ũ.

10 Gbēnazinaṽ de lán lé'ianawae,
an kee náai vío.

Tó wà ní yṽ kiloowa,
ampii aaṽ de fauunnṽe.

11 Ásu gbēble'ṽa náaikεo,
ásu íanadã ní kpái pṽoo.

Tó á àizεε lé kṽ,
ásu to à á sṽ bleo.

12 Yá mēndo Lua ò,
yá mēn plaε beeṽ má mà:
Lua mé gbãa ví,

13 mé mpi Dii, níme ní gbēke ví,
ṽ ni fiabod baadeε a yãkεawa.*

63

Lua nide

1 Lε pṽ Davidi dà gṽṽ pṽ a ku Yuda gbáau.*

2 Lua, ma Luan n ũ,
mále n aεya,
ma nisina yenzi,
mále n nide
lán guwaiwai pṽ lé í nidewa.

3 Ma n e n kúki,
ma n gbãa ní n gawio gwà.

4 N gbēke maamεε de wēnia,

* 62:13 Mat 16.27, Lom 2.6, Zia 2.23 * 63:1 1Sam 23.14

a yáí n táasilea aɔ dɔ ma léu.
⁵ Má n sáaukpa e ma wēni léu,
 má ɔse musu mà n sísi.
⁶ Má ká lá wí nɔɔ bɔɔ gbē wà káwa,
 n táasilea aɔ dɔ ma léu ní gulakeao.
⁷ N yá í dɔmagu ma wúlekíi,
 mi làasookema gwāasina.
⁸ Mále lesi sɔba ní kúlukulunau,
 asa míme ní ma dɔnlède ũ.
⁹ Ma nisina yenzi,
 ní ma kúa n ɔplaau.
¹⁰ Gbé pɔ aale ma wɛɔ midɛ,
 aa si tɔle nɔnau.
¹¹ Lua a to wà ní dɛdɛ ní fēndaoɛ,
 aai gɔ gbēgbonaɔ ble ũ.
¹² Kí sɔ a pɔ a ke ní Luawa nao.
 Gbé pɔ mè amɔɔma Lua á siò
 aɔ vɛvɛ ní pɔnaoɛ,
 ɛɛdeɔ sɔ an lé a gɔ kpaaũae.

64

Ma si gbēvāiɔwa

¹ Davidi le.
² Lua, ma aaukea wii ma,
 ma bɔ ma ibeɛ pɔ má ní vɛa vɛɔ ɔzɛ.
³ Ma si gbēvāiɔ lekpaaiamaziwa,
 ma bɔ vāikenaɔ zɔau.
⁴ Aai ní lé keke lán fēndawa,
 aai yāpāsɔ o lán kazuawa.
⁵ Aai ye láu aa taaesaide gbá,
 aai aà pá kándo, vɛa lí ní kũo.
⁶ Aai tékpakɔu ní vāikɛa guu,
 aai bai pɔ aale kpánɛɔ yā'o.
 Aai me: Gbēe a wá eo.
⁷ An vāi lekpaaiɛ kɔsè aa mè,
 lé pɔ wá kpaaí bɔlei.
 Gbēnazina nòse guu yáɔ asii zɔɔ.
⁸ Ama Lua a ní gbá ní kao,
 a ní ke'ia kándo.
⁹ A tó yá pɔ aa ò wí ní musu,
 gbé pɔ ní é píi iɔ mike déudeũ.
¹⁰ Vɛa a gbépii kú,
 aai Lua yākeɔ galikɛ,
 aai zɛ pɔ a kèɔ tàasi kúa.
¹¹ Gbēmaaɔ pɔ a ke Diiwa na,
 aa naaàzi,
 nòsepuadeɔ aà táasile mípii.

65

Bui pti wé dṽ Luazi

- 1 Davidi lε.
 2 Lua, à kù wà n táasile Siṽnaε,
 wi lé pṽ wa kèmaṽ fiabo.
 3 Lá ni gbé wabikea ma,
 bui píi a wi danlaε.
 4 Wá yāvāiṽ lāasoo wá kú gbāa,
 ṽ n wá tàaeṽ kèwá.
 5 Báaaden gbé pṽ ní sè
 n gēaànṽ n ua ũ.
 N kpé pṽmaaṽ wá ká,
 n kpé pṽ a kua adoapi.
 6 Ni wewá a zéwa ní yāṽnsaεkeao,
 Lua wá Suabana.
 Za dúnia léwa ní ísia baaleo
 gbéṽ wé dṽnzi.
 7 N gbāa daa ula ũ,
 n gbèṽsṽ kè ní n ikoo.
 8 Ni ísia ní a ísṽ kṽffio kpáλε,
 ni buipáλεṽ zṽa midε.
 9 N dabudabukea dī gbé pṽ kú tṽλε léṽwa,
 wī guladṽma za íatēbilekīi ní a gēkpeukīio.
 10 Ni laaidṽ dúniaawa,
 ni táaεke tṽλεε.
 Ni aà gba í, n swaṽ pai ní ío,
 ni to blewena ke, asa màa n zeṽ.
 11 Ni idagua e bugbaanaṽ pa,
 ni guṽ foofṽ ní louo,
 ni báaada pṽ pṽ bṽleu.
 12 Ni èfāaida buaziu wē ní wēo,
 ble nísidε ì kwe n iau.
 13 Sēsao dádākekiṽ sēṽṽ kè,
 sṽsṽ pṽna ula dà.
 14 Pṽtuṽ lī dádākekiṽla,
 blewena daa gua sṽsṽpṽleu.
 Wàλε wiile ní pṽnao, wàλε lesi.

66

Lua sṽaukpaa

- 1 Dúnia gbépii, à guladṽ Diiwa,
 2 à lesi aà tṽ gawi yá musu,
 à aà táasile à aà tṽṽ.
 3 A o Luaε: N yākeao ì dimá,
 n gbāa zṽ ì to n ibεεṽ vlānau.
 4 Dúnia gbépii ì kúlεε,
 aañ n táasile aa n tṽṽ.
 5 A mṽ Lua yākeao gwa,

yá pó a kè gbēnazinaṽne i diwá.

⁶ A ísia lì gugii ũ*

aa bùa swawa kēsε.†

Wà pṽnake aà yá musu.

⁷ Iṽ kible ní a gbāao gṽṽpii,

aà wé iṽ ku bui piiwa.

Swágbāadeṽ su dṽeaànṽo.

⁸ Buipāleṽ, à wá Lua sáaukpa,

aà táasileṽ aṽ dṽ á léu.

⁹ Iṽ wá wēni dṽawēε,

īli tó wa kpaguao.

¹⁰ Lua, asa n wá ý,

n wá baasa lán ánuṽuwa.

¹¹ N gēwanṽ gukpaolonau,

n wá wó wí ní aso gbiao.

¹² N tò wà ɔzṽzṽ wá mikpei,

wà té diwēε, í wá kú wá nṽε,

ṽ n mṽwanṽ gu namadeε beeu.

¹³ Má mós n ua ní sa pṽ wí a pṽ káteu à tékū obṽo,

má lé pṽ má kēmaṽ fiabo,

¹⁴ yá pṽ bṽ ma léu ma taasikegṽṽ.

¹⁵ Má sa'oma ní pṽ mekpaaṽ,

má sāsakaṽṽ kpasane,

mí n gbagba ní zuswanaṽ ní blesanaṽ.

¹⁶ A gbé pṽ á Lua vía víṽ, à mṽ ma,

mí yá pṽ a kēmεε oé.

¹⁷ Ma wiilèwà,

aà táasileṽ dṽ ma léu.

¹⁸ Tó má yāvái kúa ma sṽu,

dṽ Dii gí ma yāmai.

¹⁹ Ama à ma yāmà,

ṽ à ma wabikeṽ sí.

²⁰ Má Lua sáaukpa,

i gí ma wabikeṽ maio,

i gí gbēkεkεimεεo.

67

Báaa gbεaa Luawa

¹ Le pṽ wí sí ní kúuṽε.

² Lua, wá wēnagwa,
wá wegwa, ní báaadawágu,

³ ké dúnia gbépii n zé dṽ,

bui píi i dṽ lá ni gbé suaba.

⁴ Wa n táasile Lua,

gbépii a n táasile.

⁵ Bui píi a pṽnake, i gulake,

asa ni yákpaleke ní gbéṽ a zéwa,

* 66:6 Bṽa 14.21 † 66:6 Yoz 3.14-17

ni dṽaa buiṽne p̄ii.

⁶ Wa n táasile Lua,
gbépii a n táasile.

⁷ Tṽle a bleke,
Lua wá Lua a báaadawágu.

⁸ Lua a báaadawágu,
gbépii i viakeè e d̄unia léwa.

68

Lua zṽke

¹ Davidi lé.

² Lua lé f̄ele, aà ibeṽo lé f̄aaa,
aà zangudeṽo lé bàaleè.

³ Lá súele ì gē ní íanao,
kené màa, Lua,
lá zó nísi ì yṽ té sae,
v̄aikenaṽo mide n ae màa.

⁴ Gbēmaṽo s̄s̄ aa p̄nake,
aa yáab Lua ae,
aa v̄iv̄i ní p̄na zṽo.

⁵ A lesi Luae à lémwà.
A di luabepuana kpe, à aà tṽo.
Aà tón Dii, à kúkuake aà ae.

⁶ Kua aà gu p̄o a kua adoa guu,
Luaá toneṽo mae,
gyaaṽo zennodee.

⁷ Lua ì bekpa z̄lloṽne,
ì z̄izṽo bṽle à ní da namau.
Swágbāadeṽo s̄s̄ aaṽo ku gugiiue.

⁸ Lua, ké n dṽaa n gbéṽne,
ké n beeleñṽo guwaiwaiu,
⁹ tṽle lùalua, lou kwè n ae,
n Lua p̄o n yā'ò Sinai gb̄e musu,*
Lua, Isailiṽo Lua.

¹⁰ Lua, n èf̄aai p̄isiné k̄s̄k̄s̄,
ṽ n ní b̄usu kpeena gb̄a gb̄aa.

¹¹ N gb̄éṽo z̄le a guu Lua,
n w̄enadeṽo gb̄a p̄o n maak̄ea yái.

¹² Dii yā'ò,
ṽ bíla ḡè aà baokpanaṽo ũ.

¹³ Kíaa ní ní z̄igṽo lé tíle kpakpa,
ḡṽe p̄o ḡè b̄ouṽo lé ní p̄oṽo kpaale.

¹⁴ Baa ké a i s̄a kaaṽo s̄ṽu,
ánusu kú ma felena ḡàs̄íaa,
a k̄áṽo lé teke lán vuawa.

¹⁵ Ké Gb̄apiide kíaa f̄aaa,
aa lí tṽlea lán Zalamṽo gb̄è neeziwa.

* 68:9 Bṽa 19.18

16 Basana gbèsìsì de a kìnìla,
Basana gbèsìsì misonaɔ dasi.

17 A gbè misonaɔ, b́yái ále wɛbii
gbɛ ṕ Lua sè a kiblekii ũwai?
Dii mé aɔ ku we gɔɔpii.

18 Dii śgoɔ lé v́io, à kà miliɔ do.
Dii b̀ò za Sinai,
à mò p̀ila a gu ṕ a kua adoau.

19 N dede musu ń z̀zɔɔ,†
n gba s̀ gbéɔwa falu ũ,
baa swágbãadeɔ,
ɔ n z̀le we, Dii Lua.

20 Wà Dii sáaukpa, Lua wá Suabana,
Ìò wá aso k̀awɛɛ lá gu lé dɔɛ.

21 Wá Luaá Lua ṕ ì gbé suabaɛ,
Dii Lua mé ì wá b̀ ga lézi.

22 Lua a a ibɛɛ mi wíwiné,
gbɛnazin mikā d̀ɛ ṕ aa té ń duunawaɔ.

23 Dii mè: Má á b̀le Basana bùsuu,
má á b̀le ísia títiu,

24 ké à á gbáɔ p̀pi ń á ibɛɛ auo,
á gbɛɔ lénaɔ ì ń baa ewà.

25 Lua, wa n gbéɔ è aa d̀d̀kɔwa,
ma Lua ma Kía, aale mó n kúkii.

26 Lèsinaɔ d̀aaa, p̀lenɔ te źá,
wéndia sésɛmpanaɔ ku guo.

27 A Lua t̀b̀ balu guu,
à Dii kpela Isailiɔ k̀k̀aaau.

28 Né g̀z̀ana Bèyámɛɛ buiɔ mé d̀aaa,
bee gbɛa Yuda kíaɔ ń ń gbéɔ
ń Zabulɔni bui kíaɔ ń Nefatali bui kíaɔ.

29 A Lua d̀ilé è b̀gbãa.
Lua, b̀ ń n gbãa ṕ ń ò̀wɛɛo.

30 Kíaɔ m̀ne ń ń gbaɔ
n kpé ṕ kú Yelusaleũ yái.

31 Z̀a d̀ ìlenɔ̀ Egipiwa,
z̀adɔ buiɔ swanaɔ ń ń gbéɔwa.

Anusu gopana t́má,
gbé ṕ z̀kaa ì kené naɔ fáaa.

32 Egipiɔ gbéɔ z̀ima,
Etiopiɔ wá aa ɔ̀ɔnzi, Lua.

33 D́nia kpalablenɔ, à lesi Luaɛ,
à Dii táasile.

34 A di lounaa kpe musumususu za zizi,
à ma, àle p̀na gbáugbãu.

35 A Lua gbãa galikɛ,

† 68:19 Efɛ 4.8

wa à zṽkε dṽ Isailiṽwa,
 àà gbāa ku luabεpuanau.
³⁶ Lua, kua n kúkíi ní zṽ,
 Isailiṽ Lua ì gbāa ní ikoo kpa a gbéṽwa.
 Wà Lua sáaukpa!

69

Wabikεa Luawa kua ìadama guu

- ¹ Davidi lε.
² Lua, ma suaba,
 asa í ma kũ ma nṽεε.
³ Dεε lé ma mṽ, ma ka zà,
 tepεkíi kuo.
 Ma kpale ísiu,
 ísṽ lé damala.
⁴ Ma wiilè ma kpasa,
 ma kòlo nàaa,
 ma wεdṽ ma Luazi
 e ma wé gè lé wo.
⁵ Gbé pṽ aa zamagu pāṽ* dasi dε ma mikāa,
 ma ibεε pṽ aa ye ma dε pṽewiwinésaiṽ lé v̄io.
 Pṽ pṽ mi a kpáí'oo ṽ aa mè mà a ne'í mà kpá.
⁶ Lua, ní ma m̄saiyāṽ dṽ,
 ma tàaeṽ ulεaneṽ.
⁷ Dii Lua Zígṽde, gbé pṽ an wé dṽnziṽ
 nísu to wí ní kú ma yáio.
 Isailiṽ Lua, gbé pṽ aai n kíi wεεlεṽ
 nísu to an tṽ ṽkpa ma yáio.
⁸ Asa n yái mi sṽsṽa f̄i,
 ṽ ma gεε gṽ kpa ma wéi.
⁹ Ma gṽ z̄ilo ũ ma gbéṽ guu,
 ma gṽ gbēando ũ ma da bεdeṽ guu.
¹⁰ N kpé yá ma kũ gbāa,
 àlε ma ibaba,†
 n sṽsṽnaṽ n sṽsṽa gṽmεε.‡
¹¹ Mi lεye pṽsia guu,
 ṽ w̄iṽ ma sṽsṽ.
¹² Mi zwànkasaṽ fifia,
 ṽ w̄iṽ ma ke pṽṽṽṽ.
¹³ Gbé pṽ zṽlε gāaṽ ì ma pe,
 ígbāaminaṽ ì ledamanṽ.
¹⁴ Dii, málε wabikεma,
 nísu to à bṽ n pṽ kpeṽ,
 wea Lua, n gbēkε zṽ yái,
 ní ma suaba síana.
¹⁵ Ma bṽ bèlεu,
 nísu to mà kpálεuo.
 Ma bṽ ísiu,

* 69:5 Zaa 15.25 † 69:10 Zaa 2.17 ‡ 69:10 Lom 15.3

ma si ma zangudeɔwa.

16 Nsu to ísɔ damalao,
ńsu to mà kpáɛ ísiuo,

ńsu to wà tɛɛna kamalao.

17 Wea Dii, asa n gbɛkɛ maa,
ma wegwa n sùuu zɔɔ guu.

18 Nsu mikpeli n zòblenaɛo,
wea kpakpa, asa ma gɔ yeelɛɛ.

19 Sɔmazi, ma misi,
ma suaba ma ibɛɔ yáí.

20 N ma sɔsɔa ní widaaao ní ma kpeboao dɔ,
ńɛ gbé pɔ aa yákuamanɔ e.

21 Sɔsɔa ma sɔ zò, ma gɔ yɛɛsai,
gbé pɔ a ma wegwa ɔ má wèɛɛ, mi eo,
gbé pɔ a ma nòse nínimɛɛ ɔ ma wɛdò, a kuo.

22 Aa ɛɛ vái kámɛɛ bleu,
ké imi ma kũ gbãa, aa vɛɛ kũma kpàa. §

23 To an dikpekɛa gɔné bai ũ, wà ní kú,
to an kua aafia yá'íné.

24 To an wé siakũ, ké aasu gu'eo,
to an wó gɔ koolonnɔ gɔɔpii.*

25 N n kpɛnɛmuu bobómá,
n n pɔkũma pásí pisimá.

26 An bòo gɔ bòo zia ũ,
an gbɛe su àò ku ké à zòɛ ní kpéu bo,†

27 asa aai ìada gbé pɔ ní gbèwae,
aai gbé pɔ ní zò wāwā galikɛ.

28 N ní yá pii tàaeɔ dańla,
an baa su àò ku n gbɛsuabaa guuo.

29 N ní tó waa wɛni taala guu,‡
an tó su àò ku lá doũ guu ní gbɛmaaɔ tóoo.

30 Lua, má kú taasi ní yá'ɔmao guu,
ma se lesí mà bɔu aafia.

31 Má Lua tɔbɔ lesia guu,
má aà sáaukpa mà aà káfi.

32 Bee a ka Diigu de sa'oa ní zuoa,
a kɛè na de zugaaena kóbadea.

33 Taasideɔ e, aai pɔnake,
á luakiiwɛɛɛnao á sɔ i níni.

34 Asa Dii ì wɛnadeɔ yāma,
ìli saka a gbé pɔ de zìzɔ ũɔguo.

35 A aà táasile musu ní tɔɔɛo,
isia ní pɔ pɔ kú a guuɔ pii.

36 Asa Lua a Siɔna suaba,
a ɛa Yuda wéɛɔ káɛ,

§ 69:22 Mat 27.48, Maa 15.36, Luk 23.36, Zaa 19.28-29

‡ 69:29 Bɔa 32.32, Zia 3.5, 13.8, 17.8

* 69:24 Lom 11.9-10 † 69:26 Zin 1.20

aà gbé i z̄leu ní p̄ ũ.
 37 Aà z̄blenāo néo mé aa ḡ v̄i,
 gbé p̄ ye aà t̄o naip̄io īo ku a guu.

70

W̄ilka Suabanai (Sou 40.14-18)

1 Davidi le.
 2 Lua, ma misi,
 Dii, ke kpakpa mo domale.
 3 To wí gbé p̄ lé ma w̄ēo kú,
 aa ní mi pele.
 To gbé p̄ ye mà taasik̄ēo kpekpa,
 an ḡēe ḡo kpá ní w̄éi.
 4 Gbé p̄ aāi om̄ēe, tàale tàalēo,
 to aā ea ní w̄io.
 5 Gbé p̄ aale n k̄i w̄ēlēo,
 to an p̄o kema na aa yáalo.
 Gbé p̄ an w̄é d̄oi n̄ ní suabāo,
 aa o láasai Lua z̄ō.
 6 Taaside w̄enaden ma ũ,
 Lua, ke kpakpa.
 M̄me ní ma D̄onlede ũ,
 níme ní ma M̄isina ũ,
 Dii, nísu ḡēḡēo.

71

Mae z̄ō wabik̄ea Luawa

1 Dii, ma nanzīe,
 nísu to wí ma k̄u bauo.
 2 Ma misi, ma b̄o n maak̄ea yá̄i,
 swák̄pamazi, ma suaba.
 3 Ma gbesi p̄o máli gé ulei a guun n ũ.
 N d̄ile n̄ ma suaba,
 asa ma gbesi ní ma zegik̄tion n ũ.
 4 Ma Lua, ma b̄o v̄aik̄enāo ozī,
 ma si gbé b̄ēe p̄as̄īowa.
 5 M̄me ma w̄é d̄onzi, Dii Lua,
 níme má n náai v̄i za ma èwaasoḡō.
 6 Ma s̄o kpáleanzi za neasak̄peue,
 níme n̄ ma b̄o ma da n̄seu.
 N táasi mīo le ḡōpii.
 7 Ma kua de yáb̄onsae ũ gbé dasidēe,
 asa níme ní ma ulek̄i gb̄aa ũ.
 8 N táasilea īo d̄o ma léu,
 mīo n maabo k̄ōo ní oosio.
 9 Nsu p̄ak̄pamazi ma zik̄ua yá̄io,
 nísu ma v̄uaa ma gb̄aa láaa yá̄io.
 10 Asa ma ib̄ēe lé ma ȳa'o,
 ma w̄ēlēo lé lek̄paāi ma w̄enib̄oai.
 11 Aa m̄è: Lua ḡiāzīe,

wà àà ya kú,
gběe ku à àà suabao.

¹² Lua, n̄su n̄yō kumanō zāo,
ma Lua, ke kpakpa mō dōmale.

¹³ To wí gbé pó lé yādōao kú,
aa midε,
to s̄s̄ōa da gbé pó lé ìadaaola,
an tó òkpa.

¹⁴ Mapi s̄ō, ma wé ìo dōnzi láasaie,
miō n táasile mào gé.

¹⁵ N maakea aō dō ma léu gōōpiie
n̄ n gběsuabaa pó má a lé d̄ōo.

¹⁶ Má mō mà Dii Lua ḡōsakēyāo galike,
n mēndo maakea má dō gbéōgu.

¹⁷ N yādadamεε za ma èwaasogō,
Lua, e tia mále n yābōnsaεō o'o.

¹⁸ Baa ké ma zikù, ma mikā pua,
n̄su ma to weo, Lua,
ké mà e n gbāa galike tiadeōne,
mí n ḡōsakēyā dau siu gbé pó aale feleōne.

¹⁹ Lua, n maakea z̄ōma,
n yāz̄ōkè, déme muaannōi?

²⁰ N tò taasi p̄āsī ma le dasidasi,
āma n̄yō ea ñ ma gba wēni,
n̄yō ea ñ ma bō tōle nōnau.

²¹ Nyō ma bεεε káfimεε,
n̄yō ea ma n̄ōse n̄inimεε lo.

²² Ma Lua, má n sáaukpa n̄ mōōnao n náai yái.
Isailiō Lua pó n kua adoa, má n táasile n̄ kúuo.

²³ Gula aō dō ma léu.
Ma gbé pó n ma m̄isi,
má n táasile.

²⁴ Máo n maakea o gōōpiie,
asa wí gbé pó lé ma v̄ai wεεεō kù,
an gεε ḡō kpá n̄ wéi.

72

Wabikea Luawa

Salomōō le.

¹ Lua, ñ n̄ iko kpa kíawa,
ñ n maake kpa kíabuipiwa,

² ké àà dōaa n gbéōne a zéwa,
i yágōgō táaaōne a zéwa,

³ gbèsis̄is̄iō i mō gbéōne n̄ aafiao,
s̄is̄iōnaō i to aao ku nama guu.

⁴ Kía a to yá bō n̄ táaaō na,
a taaside néō suaba,
i gbāamōne dēō wíwi.

5 Aṓ ku l́atē ı̀o ku gṓṓpiiwa,
l́n mṓvua kua wḗ n̄ wḗowa.

6 Aṓ de l́n zuṓ louwa,
l́n m̀̀se ṕ ı̀ pisi tṓṓlewawa.

7 Gbēmaaṓ ṓta a́ gṓṓ,
nama a ke z́i e mṓ ge midēṓ.

8 A kible za ı̀siale la n́ a l́leo,
za Uflata e d́nia l́wa.*

9 Bui ṕ ́ k́ guwaiwaiuṓ mṓ k́l́e,
a́ ibēēṓ w́le n́ gbēēu a́ ae.

10 Taasisi n́ ı̀sia baa k́aṓ falubṓe,
Seba n́ Saba k́aṓ mṓ gbadaē.

11 K́aṓ mṓ k́l́e n̄pii,
bui p́i a misiil́e.

12 Asa a wḗnade ṕ an wii dṓṓ bṓe,
a taaside ṕ dṓnl́de vı́ṓ misi.

13 A yēēsaideṓ wḗnagwa,
a taasideṓ bṓ ga l́zı́.

14 A n́ bṓ gbāamṓnedeṓ n́ gb́ p́sı́ṓ ṓzı́,
asa an kua bēēē v́e.

15 Lua k́a dṓ n́ aafiao!
Wiṓ a́ gba Seba b́su vua,
wiṓ wabik́e Luawa gṓṓpii,
wiṓ samaa'o́e l́asai.

16 Bua ṕṓ ke a́ b́suu maamaa,
a l́o aṓ da s́sı́ṓ musu s́ii,
aa n́'i aa pia l́n Lib́ l́kpewa,
aa gb́ l́n k́sapuwa sēsaou.

17 A́ t́ aṓ ku gṓṓpii l́n ı̀at́wae,
bui p́i a b́aa e a́ sabai, aai a́ tṓnasi.

18 W́ Dii Lua, Isailı́ṓ Lua s́aukpa!
Ṗme ı̀ y́bṓnsaēṓ ke ado.

19 W́ṓ Lua gawidepi tṓṓṓ gṓṓpii,
a́ gawi i li d́niaa p́i.
Ami! Ami!

20 Yeṣe n́ Davidi wabik́a l́n we.

LA A́ṖDE

Sotō 73-89

73

V́ikenaṓ k́f́a'ea y́

Asafa le.

1 Lua ı̀ ́f́aik́ Isailı́ṓne s́ianaē,
ı̀ maake ǹ̀sepuadeṓne.

2 Mapi sṓ ma k́ik́ n́ l́l́ao,
ma gb́ ye z́i guwa y́ae.

3 K́e ma v́ikenaṓ kua maa ē,
ma ı̀and́napiṓ gwea nid́.

* 72:8 Zkl 9.10

- 4 Yãe lí kpàlikpanéo,
aa aafia mé aa mekpaa.
- 5 An wá lí wá lán dǎowao,
aali gyãke lán deowao.
- 6 Aaí íandáa da ní nɔe yàbaa ũ,
aaí pãsí nańzi pɔkasa ũ.
- 7 An oa ɔ nísi bɔ,
an kàamai de ní pia.
- 8 Aa gbélaani ví,
aaí boo gbène oné,
aaí naenaemá ní zɔɔke yáí.
- 9 Aaí me: Lua pila wà dǎeka,
mé an yá í li dúniaa.
- 10 Ayãmeto wí kené kèke,
wí yá pɔ aa ò píi sí síana ũ.
- 11 Aaí me: Lua a dǎ má ni?
Musude dǎa kà màae?
- 12 Vãikenapiɔ gwa, aa yãe kàa vío,
an gwea ɔ káfi gɔɔpiie.
- 13 Asi ma nɔse pua pã yã?
Ma a ɔbòle tàaeu wásawasa pãea?
- 14 Niɔ ma gbě gɔɔpiie,
niɔ ma swágaga lá gu lé dɔ.
- 15 Tó ma ze ní yá bee taa oaoe,
bee aɔ de bɔa n gbéɔ kpe ũe.
- 16 Ké ma làasookè yápiwa mà dǎ,
à kèmɛe zí'ũe,
- 17 e ma ge gǎo Lua kúkíi,
ɔ ma wé gbàsa kè an láaa yá musu.
- 18 Ni ní da gu zãandeu,
ni ɔzɔńzi aa gɔ ní liaao.
- 19 Aaí gɔ kaalepɔ ũ kándo,
vía pɔɔ í ní le, aa mide.
- 20 Lá nana í gǎzea, tó gbé vù,
tó n fɛle Dii, níyɔ to aa gǎ ní íanao màae.
- 21 Ké ma nɔse ɔɔkpà,
mé ma pɔ yá,
- 22 ma sɔũkù, má yãe dǎo,
ma gɔ n kíi lán nòbɔwa.
- 23 N beeo má kunnɔ gɔɔpiie,
n ma kũ ma ɔplaawa.
- 24 Ni dɔaamɛe ní n lɛdaaaɔ,
bee gbɛa níyɔ ma ka àizánawa.
- 25 Ma wé dɔ gbèezi musuo, n bàasio,
kuannɔ guu pɔe ni lé ma de tɔɔleo.
- 26 Baa tó ma me ní ma sɔo yèèe lé láa,
Lua mé í to ma sɔ gbãakũ,

õme ma baa ũ gɔɔpii.

²⁷ Asa gbé pɔ kɛmaɔ midɛɛ,

ńyɔ n gbé pɔ bɔ n kpɛɔ bāde.

²⁸ Lua, sáanzi mé kɛmɛɛ na,

Dii Lua, ma n ke ma ulɛkii ũɛ.

Má n yákeɔ dau mà siuné.

74

Wiiɛa Luai aà kpé wia yá musu

Asafa le.

¹ Lua, bɔyāi n giwázi e gɔɔpiii?

Akɛa níle pɔbɔ n níu n kpása sáo yá musui?

² Gbé pɔ n ní sí za zio yá dɔngu,

bui pɔ ní bɔ aa gɔ ní pɔ ũ

ní Siona gbɛsisi pɔ ní kɛ n kúkii ũo.

³ N ibɛɛɔ n kúkii dàai míɔmiɔ.

Dede ní laaio, à òkpà píi.

⁴ N wɛɛɔ kàaa gu pɔ ni dauwáɛ,

aa nízia seelaɔ pèɛ we.

⁵ Wá è, an mɔona dɔ musu,

aale ke lá wíɔ dào gbɛwa.

⁶ Lí yɔɔa kefena pɔ wa kpà a gíwa,

aa gbè wa gbòo ní mɔoo ní fɛnkínio.

⁷ Aa tɛsò n kúkiiwa, à kwè,

aa tò kpé pɔ n tó kuwàpi gbálè.

⁸ Aa ò ní nòseu: Wà tɔmá míɔmiɔ.

Aa tɛsò wá bùsu lousisikpɛɔwa.

⁹ N kpé lousisibɔɔ gèzɛa,

ánabie ku lɔo.

Wá ku màa e bɔɛn yá?

Wá gbɛɛ dɔo.

¹⁰ Lua, ńyɔ to n ibɛɛɔ aɔ n yáalɔ e bɔɛ ni?

N wɛɛɔ aɔ sakangu láasai yá?

¹¹ Bɔyāi n ɔ kpaaūai?

Ɔgo n kùɛ, ní ní dede.

¹² Lua mé ma kía ũ za asínizi,

õme ì gbé suaba dúniau.

¹³ Mmɛ n ísia zɔɛ ní n gbāao,*

n kwāsa mi wí í guu.

¹⁴ N Egipiɔ mĩde we,

n ní geɔ kpà wàioɔwa pɔblea ũ.

¹⁵ N swaɔ bɔ, n zɛwè nibɔnaɔne,

n swa pɔ a í baa vío zɔɛ.

¹⁶ Fāane ní gwāasinao de n pɔ ũɛ,

n mɔvua ní íatɛo kúkii díɛnɛ.

¹⁷ Mmɛ n kɔɔ dàda bùsu píiu,

n saɛ ní buziɛo gɔɔ díɛ.

* 74:13 Bɔa 14.21

- 18 Yá pò n ibeεε ò yá òngu Dii,
misaidepiò sakà n tóue.
19 Nsu ò n felena kpá wàiwao,
n wēnadeò yá su sānguo.
20 Laaidò n bàakuawanòwa,
asa wá bùsu gbè'εò pāsikù píie.
21 Wá gbé pò wàε gbāamòwēεò,
ńsu to wà kpekpa ń wíoo.
To wēnadeò ń taasideò n táasile.
22 Lua, feε gí ń nziào.
N yá pò misaideò lé ò zεsai màé!
23 Nsu zò pò n ibeεε lé kánzi kpa swáao,
n wèlepìò kōfi ò gòpiie.

75

Lua mé yákpalekena ũ

- 1 Asafa le.
2 Wa n sáaukè Lua,
wa n sáaukè.
Tó wà n yābònsaεò galikè,
ń kú kái.
3 Lua mè: Ma gòdile,
má yákpaleke a zéwa.
4 Tó dúnia dèe, a gbéó lé ke sèee,
mámε mi a gbapele kú gíugiũ.
5 Mi o yòòdeòne aasu ń gasa feleo,
mi o vāikenaòne aasu káakuo.
6 Ásu à á gasa feleo,
ásu kàamai kemanò.
7 Asa gbāa lí bò gukpe ge be'aεo,
ìli bò guwaiwai guu no,
8 Lua mé yákpalekena ũ,
ōme ì gbēdo sōle, ì gbēdo fele.
9 Imibò ku Dii zí, í gbāa ka a pai,
àε pí àà pòkūma ũ.
I kóle dúnia vāikenaòwa píi,
ō aai mi wesai ń a gbō.
10 Mapi sō máò yápi o gòpiie,
mí Yakòbu Lua táasile.
11 Má vāikenaò gasa kwé,
gbēmaaò gasa ò ku musu.

76

Lua mé ziblea gbāa ũ

- 1 Asafa le. Wí sí ń kúuε.
2 Wa Lua ò Yuda bùsuue,
aà tó gbāa Isailiòne.
3 Aà zwàakpe kú Salema,
aà kúki kú Siòna.

4 Kua we à kà wãaò è'è
ní sèngbaò ní fèndaò ní zikabò.

5 Ni gupu, niò teke,
n zòò de gbèsísí pò kú gòpiia.

6 N gbãa denla kè gõsa gbãaone,
aa wúlea ní ní i gbezão,
gõ gbèbèpiò gbèe i fò osèò.

7 Yakòbu Lua, n ní lele,
õ sòdeò ní ní sòò gò káleà ní izòò.

8 Mmè ní gbé pò de wà víakèè ù,
tó n pòbò n níu,
démè a fò ze n aei?

9 Kua musu n yákpalekè,
õ vía dúnia kù, à gò kílíkili.

10 Lua, n fèle n yãgògò dúniaè,
n yèèsaideò suabà.

11 Gbènazina pòkùma ì n tòbò,
n pòkùma kìnì ìò dòa n piè.

12 A leke Dii á Luawa, í a fiabo.
A gbé pò á liaawázio,
à mò Lua pò de wàò aà vía ví gba pò.

13 I kpalablenàò kãde,
ì to vía dúnia kíàò kù.

77

Lua donle bèkèa taasi guu

1 Asafa le.

2 Ma lezù Luazi,
ma wiilèwà,
ma lezù Luazi aà ma yãma.

3 Kua taasi guu ma Dii kíi wèele,
ma ò dòa Luazi gwá kpasasai,
ma nòse i nínio.

4 Ké ma láasoo tà Lua kíi,
õ mále kãsánke,
ké ma aà wàaipà,
ma nisina vù.

5 N ma wé kúa, mi e i'òò,
ma gò bíli guu, mi dõ lá má oo.

6 Ma làasookè yãawa
ní wè zizi pò gèò yáò.

7 Le pò má dà yãa dòmagu gwá,
ma làasookèwà mà wèele dõ.

8 Ma mè: Dii wá vūaa gòpii yà?
Wá yá a kaaàgu lóò?

9 Aà gbèke mǐde míomíò yà?
Aà yá aò gbooa gòpii yà?

10 Wá wèñagwaa yá sà Luagu yà?
Aà pò pàwázi, a wá wegwa lóò?

11 Ǿ ma mè: Yá pó má kŭan ke:
Musude ɔzεεdòwěεε.

12 Má làasooke Dii yābɔnsaεɔwa,
mí aà yá pó a kè yāaɔ dɔ gbéɔgu.

13 Má n dabudabukeaɔ wàaiipa píi,
mí n yāzɔkεaɔ oné.

14 Lua, n zé gbāsi v̄io.
Dii kpele mé z̄ɔ lán Luawai?

15 Mmε ní Lua dabudabukεna ũ,
n n gbāa òɔ buiɔne.

16 N n gbéɔ m̄isi ní n gāsa gbāao,
wá Yakɔbu ní Yosefuo buiɔ.

17 Isia wεs̄inle Lua,
isia wεs̄inle ɔ à kòdè,
à lùalua za a εu.

18 Lou kwè, a pūnaa kōfi dɔ luabe,
n kà tedeɔ kpa loupilea ũ.

19 N pūnaa kōfi dɔ zàa'iana guu,
loupilea dúnia pù píi.
Tɔɔle gbāle à lùalua.

20 N zé dà ísiau,
n gēk̄ii b̄ò í z̄ɔ guu,
wí n kèsegbε eo.

21 N dɔaa n gbéɔne lán sã waiwa
Mɔizi ní Aalonaɔ sabai.

78

Ledaawá Isailiɔ yá musu

Asafa le,

1 Ma gbéɔ, à ma ledama ma,
à swákpa ma yái.

2 Má yá'océ ní yáasio,
má yá pó ulea za zi bɔɔlekeé,*

3 yá pó wá mà mé wá d̄ɔ,
yá pó wá maεɔ a galikèwěε.

4 Wá yápi ule wá néɔneɔ,
wá Dii táasilea da wá tɔūnaɔne
ní aà gbāao ní yābɔnsaε pó a kèɔ.

5 A yādile Yakɔbu buiɔne,
à a ikoyā dà Isailiɔne.

A ò wá deziɔne aa tó ní néɔ d̄ɔ,
6 i ḡɔ ní bui pó kpéɔne felekaa ũ,
aaí fele dada ní néɔne s̄ɔ,

7 ké aa e Lua náaike,
ké Lua yākeɔ su sán̄guo,

aaíɔ aà yādileɔ kŭa,
8 ké aasu wàɔ de lán ní deziɔwao,
asa aa swágbāakè aa ḡi Lua yái,

* 78:2 Mat 13.35

an sō ku Luawao, aa náai vīèo.

9 Eflaiū buiṽá kàzunaṽe,
 5 aa kpekpà zī guu.

10 Aai ze ní Luabaakuaínṽoo,
 aa gī téi àà ikoyāi.

11 Àà yākeaṽ sāngu
 ní àà yāṽnsae pṽ a òṽnécṽ.

12 A dabudabuṽ kè an deziṽ wáa
 Zoā wéleu, Egipi bùsuu.†

13 A ísia zṽe à bùaínṽ,
 à í bíibò.‡

14 A dāané telu guu fāane,
 gwāasina sō ní té gupuo.§

15 A gbesi pāa guwaiwaiu,
 à í kpámá zṽo lán ísia íwa.

16 A tò í bònè gbeu,
 ípi bàalè lán swadawa.*

17 Ǿ aa gī te duunawa,
 aa gī Musude yāmai guwaiwaiu.

18 Aa gī kè aa Lua lewe,
 aa ní pṽeā ble gbèawà.†

19 Aa Lua bèebò aa mè:
 A fṽ ǽpi'i dilewṽe sṽu lae?

20 Gwa, à gbe lè, í bṽ dàgua me!
 A fṽ ble ge nṽo kpáwá sṽa?

21 Ké Dii yápi mà, àà pṽ pà,
 5 té kù Yakṽbu buiṽwa,
 à pṽkūmabṽṽo Isailiṽwa.

22 Asa aai Lua yá sio,
 aa àà gbé suabaa gbāa náai vīo.

23 A yādà bálumaṽ,
 à zewè musu,

24 5 mana kwènè ble ũ,‡
 à musu pṽwena gbṽ yònè.

25 Aa malaikaṽ ble blè,
 à kūsūakènè, à dīrla.

26 A tò ían gbāa bṽ gukpe,
 ní àà gbāao à bṽ geṽmidṽkli oi lo,

27 5 à nṽo kwènè lán luutṽwa,
 bṽo lírla lán ísiale ũfāawa.§

28 A tò aa kwè ní bṽou,
 aa gṽ kálea liaa ní kpéoi.

29 Lua pṽ pṽ aa a ní vī kpámá,
 5 aa sò aa kà páupāu.

30 E a ní àṽ gé bṽírla,
 gṽo pṽ blepi da ní léu,

31 Lua fṽle fṽínṽ,

† 78:12 Bṽa 7.8-12.32 ‡ 78:13 Bṽa 14.21-22 § 78:14 Bṽa 13.21-22 * 78:16 Bṽa 17.1-7, Nao 20.2-13

† 78:18 Bṽa 16.3, Nao 11.4-5 ‡ 78:24 Bṽa 16.14-15, Nao 11.7-9, Zāa 6.31 § 78:27 Bṽa 16.13, Nao 11.31-32

à Isaili gōgbāaṽ dèdε,
à ní èwaasoṽ kwè.*

32 Gia ní beeo aa gĩ tε duunawae,
ní aà yābōnsaεkeεaṽ aai aà náaikεo.

33 Ɔ à ní wēni kènέ lán lé'ianawa,
a tò ò̀nekeεa ní mĩdε.

34 Tó à ní pisabò, aai aà aeya,
aai ea wà aà k̄i wεεε ní wāao.

35 Aa dō sa Lua mé ní gbεsi ũ,
Lua Musude mé ní M̄sina ũ.

36 Ama aai lémwà,
aai εεtoè,

37 an sō kuwào,
aa aà bàakuańṽ yá gbòo.

38 Aapi sō à ní wēnagwà,
à ní duuna kēmá, i ní midεo.

Io azia zùuke m̀om̀oε,
i a p̀k̄umab̀om̀amá píio.

39 A ní gbēnazinke d̀má,
asa aai gēzεa susai lán íanawae.

40 Aa swágbāakè guwaiwaiu gēn ũma'ũma!
Aa aà p̀o yàè s̄eu we à kè zài.

41 Aa Lua lεwε,
aa Lua lεwε,
aa Isailio Lua p̀o a kua adoa f̄ε.

42 Aa iko gbāa s̄ańgu,
lá à ní sí ní ibεoṽwa,

43 lá à dabudabuṽ kè Egipi,
mé à yābōnsaεṽ kè Zoā b̄usuu.

44 A ní swa'io lile au ũ,†
ō aai f̄ō aa a imi lo.

45 A ũsinaṽ k̄ańgu, aa ní soso,‡
ní b̄oṽṽ lo, aa yāyiamá.§

46 A tò kwaṽ ní p̀wεnaṽ blè,
à kwasutē k̄a ní buap̀oṽ.*

47 A tò lougbe ní v̄εebuṽ kè kélekele,
a zàa'iana ní kaa líṽ è'ε.

48 A ní p̀otuoṽ músikè ní lougbepio,
lua sù ní kp̄asaṽwa.†

49 A a p̀k̄úma z̄oṽ b̀̀om̀amá,
à íisèńṽ ní p̀f̄εo ní kp̄ēneo,
à músi malaikaṽ gb̄aεmá.

50 A a p̀k̄úma gb̄a zé,
i zεz̄o gae lo, à gagyāk̄ańgu.

51 A Egipi neḡōe s̄éiaṽ dèdε píi,‡
Haũ bui ḡōsake népio ḡaga.

52 A b̀o ní a gb̄éṽ lán sāṽwa,

* 78:31 Nao 11.33 † 78:44 B̄oa 7.17-21 ‡ 78:45 B̄oa 8.20-24 § 78:45 B̄oa 8.1-6 * 78:46 B̄oa 10.12-15 † 78:48 B̄oa 9.22-25 ‡ 78:51 B̄oa 12.29

à d̀aaané guwaiwaiu lán sã waiṽwa. §

⁵³ A beṽno, aa ku d̀d̀ba viasai,
an ibeṽo s̄, ísia k̀aaamá.*

⁵⁴ A k̀ánno a bùsu z̄leu, †
gus̄side p̄ a s̄í n̄ a gb̄aaopiu.

⁵⁵ A buip̄aleṽ ỳané,
̄ à n̄ bùsu kpaal̄né n̄ p̄ ũ,
à uakp̄akpa Isaili buip̄ione. ‡

⁵⁶ Ǿ aa Lua lewe aa ḡi àà ỳamai,
aa Musude ỳadileṽo k̀ūao. §

⁵⁷ Aa kpekp̄a aa b̀o àà kpe lán n̄ maṽwa,
aa náai vío lán s̄a gia baiwa.

⁵⁸ Aa àà p̄o f̄leṽe n̄ n̄ sa'ok̄iio,
aa àà zaf̄èṽe n̄ n̄ táao.

⁵⁹ Ké Lua è màa, ̄ àà p̄o p̄a,
à ɔ̄z̄ Isailiozi p̄as̄ip̄as̄i.

⁶⁰ A a zw̄akpe tò Silo* we,
àà be p̄o a kp̄a gb̄enazinaṽo guupi.

⁶¹ A tò an w̄leṽo m̀o a kpagolo s̄e, †
̄me àà gb̄aa n̄ àà gawio k̀k̄i ũ.

⁶² A tò w̄a a gb̄éṽo d̀èd̀e n̄ f̄endao,
àà p̄o p̄a bui p̄o a s̄epizi.

⁶³ An èwaasoṽ tek̄ũ z̄i guu,
an w̄éndiaṽo i z̄akele d̄o lo.

⁶⁴ W̄a n̄ sa'onao d̀èd̀e n̄ f̄endao,
an gyaaṽo i f̄o ɔ̄lbo.

⁶⁵ Ǿ Dii v̀u n̄ io sa,
lán ḡosa p̄o v̀u n̄ w̄e'iowa.

⁶⁶ A n̄ w̄leṽo gb̄è, aa kpekp̄a,
a tò aa ḡè n̄ w̄io ḡoṽpii.

⁶⁷ Ǿ à ḡi Eflaiũ buiozi,
i Yosefu buipi se lo.

⁶⁸ Yuda bui ̄ a s̄e sa
n̄ Siona gb̄es̄is̄i p̄o á yeio.

⁶⁹ A a k̀k̄i d̀o musumusu we,
ao ku ḡoṽpii lán d̀unia k̄aleawa.

⁷⁰ Ǿ à a z̄obl̄ena Davidi s̄e, ‡
à àà b̀o s̄a kaau.

⁷¹ A àà b̀o s̄ad̄au, à d̀aa Isailione, §
Lua gb̄é Yak̄obu buip̄io k̄iae.

⁷² Davidi n̄ kp̄a a kpe n̄ ǹsem̄endoo,
à d̀aaané n̄ a ɔ̄ b̄aaadeo.

79

Yelusaleũ d̄eṽea wii

Asafa le.

¹ Lua, buip̄aleṽo s̄i n̄ bùsuu,

§ 78:52 B̄oa 13.17-22 * 78:53 B̄oa 14.26-28 † 78:54 Yoz 3.14 ‡ 78:55 Yoz 11.16-23 § 78:56 D̄oa
2.11-15 * 78:60 Yoz 18.1, Zel 7.12 † 78:61 1Sam 4.4-22 ‡ 78:70 1Sam 16.11-12 § 78:71 2Sam
7.8

aa n kpé pɔ a kua adoa òòkpà,
 aa Yelusaleṽ dèèè.*
 2 Aa n zòblenaò dèdè aa ní ge kpà bāɔwa,
 aa n yāmanaò ge tò wàìòne blè ũ.
 3 An au bàalè lán íwa Yelusaleṽ bíi kpe,
 gbèe ku à ní vïo.
 4 Wa gɔ pɔ yáalɔò ũ wá saedeòne,
 láanipò ũ gbé pɔ liaawázìòne.

5 Dii, n pò aò paawázi e bòe ni?
 N kpène té aò kũ gɔɔpii yà?
 6 Pòkũma bòbò bui pɔ aa n dɔòwa,
 gbé pɔ aali ní sísiòò bùsuɔwa.
 7 Asa aa Yakòbu buiò blè,
 aa ní bùsu òòkpàe.
 8 Nsu wá maèò duuna wi wá musuo.
 Wènadòwèè kpakpa,
 asa wa busa dúuduue.

9 Dòwáè, Lua wá Suabana.
 Wá misì, ké ò tòbò,
 wá duuna kéwá n tó yáì.
 10 Bóyáì níyò to buipáleo wá lá:
 Wá Lua ku máè la?
 To buipáleo dɔ wá aè,
 ké ni ò zòblenaò dèdèa tòsimá.
 11 To zìzòò ɔòò gè n swáú,
 gbé pɔ kú ga lézìpiò bò
 ní n gâsa gbāao.
 12 Láani pɔ wá saedeò zìma,
 fiaboné gèn soplá, Dii.

13 Wápiò n gbéò, n kpàsa sãò,
 wíò n sáaukpa gɔɔpii,
 wíò n tó galikè e wá buiwa.

80

Isailìò sua ní pá ziu wabikèa

1 Asafa lè.
 2 Swákpa Isailìò Dòaana,
 n gbé pɔ ní Yosefu buiò dā lán sãòwa.
 Bò gupuau, n gbé pɔ ní zìlèa malaika gâsiadeò zānguo,*
 3 ní dɔaa Èflaiṽ buiòne
 ní Bèyāmèè buiò ní Manase buiò.
 Fèlè ní n gbāao, mò ò wá suaba!
 4 Lua, to wà èa su wá pá ziu.
 Wá wègwa wà aafia'e.

5 Dii Lua Zigòde,
 níè pòbò n níu e tia,

* 79:1 2Kia 25.8-10, Zel 52.12-14 * 80:2 Bɔa 25.22

n̄yō n gbé̄ wabikεa mamá b̄ε ni?
 6 N wé'i kpámá blε ũ,
 n ní wé'i yōné p̄ pai aa m̄.
 7 N tò wa ḡó láanip̄ ũ wá saedēne,
 wá ibεep̄o lé wá ke p̄p̄o.
 8 Lua Ziḡde, to wà su wá pá ziu,
 wá wegwa wà aafia'e.
 9 N vēeli wò Egipi,
 n buip̄alē yà ō ní p̄è ní gbεu.
 10 N gukèkèè, à z̄inap̄èlε,
 ō à òt̄à à a bùsu p̄à.
 11 A uedà gb̄es̄is̄ola,
 a ḡonā de sēde lí z̄ōola.
 12 A òt̄à à ḡè e ísiale,
 a ònē ḡè e Uflatai.
 13 B̄yāi n a kaa gbòo,
 gbé̄ p̄o lé ḡεzēā Ì̄ òmal̄ii?
 14 Dào sàwa í lé kái,
 s̄ēan̄b̄ō ì m̄o a lá blei.
 15 N yá na! Lua Ziḡde, wá wegwa!
 Kua za musu wezu ñ gwa!
 Laaid̄ vēelipiwa,
 16 bui p̄o ní p̄è nz̄ia,
 né p̄o ní s̄i n p̄o ũpi.
 17 Wà n vēelipi z̄ò wà tes̄òwà.
 Wep̄ās̄i biimá aa midε.
 18 Ōda gbé̄ p̄o kú n òplaiwa,
 gb̄ēnaz̄in né p̄o ní s̄i n p̄o ũ.
 19 Wá k̄ēma Ì̄o.
 Wá lé ní l̄áo, wí n s̄isi.
 20 Dii Lua Ziḡde,
 to wà su wá pá ziu,
 wá wegwa wà aafia'e.

81

Isailīo dikpε le

1 Asafa le.
 2 A gulad̄o Lua wá gb̄āawa.
 A kúkuakε Yak̄bu buīo Luaε.
 3 A b̄o ní l̄eo, í bala lé
 ní m̄ōna'̄o nao ní domao.
 4 A kuupε m̄ōb̄z̄i,*
 í pé a vua z̄á wá dikpεḡo,
 5 asa a de ikoyá ũ Isailīoneε.
 Yá p̄o Yak̄bu buīo Lua d̄il̄en we.
 6 A yápi dà Yosefu buīone
 ḡo p̄o à àna Egipīowa.

* 81:4 Nao 10.10

Aa lɔɔ pɔ aai ma yãao mà à mè:
 7 Ma aso gò á gàu,
 ma á ɔ̀ b̀ ãu.
 8 A wiilèa taasikεγɔɔ, ɔ̃ ma á bó,
 má wèwá asii guu ní louvíao.
 Ma á lé ma á gwá Meliba í kíi.†
 9 A swákpa ma gbéɔ, mí ledawá.
 A Isailio, à ma yãma lé!
 10 Asu àɔ dii pále vío,
 ásu kúle dii z̃iloεo.‡
 11 Máme má Dii á Lua ũ,
 ma á bóle Egipie.
 A á lé ele, mí tó à ká.

12 ɔ̃ Isailio i ma yãmao,
 ma gbépio i misiilemeεo.
 13 ɔ̃ ma ní tó ní swágbãao,§
 aa té nízia pɔeãi.
 14 Tó Isailio s̃amazi,
 tó ma gbépio te ma yái,
 15 d̃ɔ ma ní ibεεɔ b̀usané g̃ɔɔg̃ɔɔ,
 ma ɔ̀z̃ ní wèlepizi.
 16 Ma zangudeɔ i vlãnu ma ae,
 an ìadama aɔ láaa vío.
 17 Mí á gwa ní p̃ówen gawideo,
 mí gbè z̃'í kpáwá à ká.

82

Yákpalekea ní gbãadeɔ

Asafa le.
 1 Lua z̃lèa balu guu,
 àle yág̃g̃ɔ gbãadeɔne à mè:
 2 Bɔe á yákpaleke a zéwai?
 Aɔ ke ṽaikenaɔne kèke g̃ɔɔpii yà?
 3 A yãnakpa yèεsaideɔwa
 ní tone p̃ó gwana vío.
 A ze ní taasideɔ
 ní gbé p̃ó wàle ìadamáɔ.
 4 A yèεsaideɔ ní wēnadeɔ misi
 à ní bɔ ṽaikenaɔ ɔ̀z̃l.
 5 Gbãadepio yãe d̃ɔo,
 aa a kee gbáεo.
 Aa ku gusiaue,
 ɔ̃ dúnia z̃ina lé fu.
 6 Ma mè luaɔn á ũ,*
 Musude néɔn á ũ ápii.
 7 N beeo á ga gbēnazina ũe,
 á kpagua lán kía páleɔwaε.

† 81:8 Bɔa 17.7, Nao 20.13 ‡ 81:10 Bɔa 20.2-3 § 81:13 Lom 1.24 * 82:6 Zaa 10.34

8 Lua, fεε yákpaleκε ní dúniao,
asa bui píiá n póε.

83

Isailiṽ ní ibεεṽ kaa Luawa

1 Asafa le.

2 Lua, nísu ñyṽ níleao,
ní lé su àṽ kpaauāo,
nísu ñyṽ ku kílíkilio, Lua.

3 N ní ibεεṽ gwa, asa aale kāa,
n wèlepib lé ní mi fu.

4 Aale ṽnṽṽpéle n gbéṽne,
aale lekpaai ní yenzideṽzi.

5 Aale me: A mṽ wà ní buibṽ,
an tṽ Isaili su àṽ dṽ gbēegu lṽo.

6 Aa lekpaai, an lé kṽsè,
aa ledoukè ní kṽo aa felenṽo.

7 Edṽṽ ní Isimaela buibṽ
ní Mṽabuṽ ní Hagua buibṽ

8 ní Gebalideṽ ní Amṽnio
ní Amalekiṽ ní Filitṽṽ ní Tiideṽ.

9 Baa se Asilib nàmá lṽ,
aale ṽda Lotu buipibwa.

10 Kené lá ní kè Madiāṽṽwa,*

lá ní kè Sisela ní Yabṽṽ Kisṽi.†

11 N ní ké kélekele Endoo,
aa gṽ kálea tṽṽ lán pṽgbṽwa.

12 Ke ní gbṽzṽṽne

lá wa kè Olebu ní Zeebuṽṽwa.‡

Ke ní kíṽṽne

lá wa kè Zeba ní Zalemunaoṽṽwa.§

13 Ampib mé ò yāa aa mè,

wà Lua dádákekii sé ní pṽ ũ.

14 Ma Lua, to aa gṽ lakεε ũ

lán ése úa pṽ íana í sélewa.

15 Lá dào í tékū,

ge lá té í gbṽsísí sāsā,

16 péleńzi ní n zāao màa,

n ían pásí i to sṽ kéńgu.

17 To an gee gṽ kpá ní wéi,

aai n gbāa dṽ Dii.

18 Wí líṽ ní kú gṽṽpii ní bílio,

aa kpeṽṽ aa midε,

19 ké aa e dṽ ké n tṽn Dii,

nímε ní Musude ũ dúniau píi.

84

Lua ua bεεεa

1 Kole buib le.

2 N kúkii maa fá, Dii Zigṽde!

* 83:10 Dṽa 7.1-23 † 83:10 Dṽa 4.6-22 ‡ 83:12 Dṽa 7.25 § 83:12 Dṽa 8.12

3 Mále Dii ua beεke e gu gè lé lia,
ma nisina ní ma meo lé lua Lua béεi.

4 Dii Zigõde, ma Kía, ma Lua,
gòlegolena kpé è ní gbagbakíi saε,
luakibána sakpedà we à a néo kàu.

5 Báaadeɔn gbéé pò kú n ua
aaɔ n táasile gɔɔpiiɔ ũ.

6 Báaadeɔn gbéé pò an gbāa bò n kíi
mé n kpé gea yá kú ní sɔ guuɔ ũ.

7 Tó aalε pã Baka guzulea,
aaɔ to à gɔ lán gu nibɔnadewa,
káabuan lou ì to èfāai ligua.

8 An gea guu an gbāa ìo káfie
e aa ge kaò n kíi Siɔna.

9 Dii Lua Zigõde, ma wabikεa sí,
swáεε ma yáí, Yakɔbu buiɔ Lua.

10 Lua, kía wá sèngbao gwa,
wéte kía pò ní kpài.

11 Kua n kpé kpeεεε gɔɔ do maa
de kua gupálei gɔɔ òaa sɔola.

Ma Lua ua bíibɔledɔanake sí
de kua ua dou ní vāikenaɔla.

12 Dii Lua dené íatε* ní sèngbao ũ.

Dii ì báaadaŋgu ní káfiao,
ìli gí maakεi taaesaideεo.

13 Dii Zigõde,
báaaden gbéé pò lé n náaikε ũ.

85

Isailiɔ aafia wabikεa

1 Kole buiɔ lé.

2 N báaadà n bùsuu, Dii,
n su ní Yakɔbu buiɔ ní pá ziu.

3 N n gbéé taaεɔ wòlomá,
n ní duuna kèmə píi.

4 N pɔ wèemá,
n n pɔkúma pásí kpà kpe.

5 Suwanɔ wá pá ziu,
Lua wá Suabana,
kpēεε pò ní kèwanɔ suumpa.

6 N pɔ aɔ paawázi gɔɔpii yà?
Nyɔɔ n pɔfεgɔɔ gága wě ní wěo yà?

7 Nyɔ εa n n gbéé lé ní láo
ké an pɔ e kema nao lé?

8 Dii, n n gbēke ɔɔwēε,
wá suaba ní n gbāao.

* 84:12 Mal 4.2, Zia 21.23

9 Ma swá dṽ Dii Lua yā'oai,
 asa í aafia legbē a yāmanaṽneε,
 tó aai ea sù ní m̄saiyāṽwao.
 10 Aà víakenaṽ suabaa zāo,
 ké aà gawi e àṽ kú wá b̄usu yái.*
 11 Gbēke ní náaiṽ kpàaũ,
 yázede ní aafiao dākōle.
 12 Náai íṽ poo musu,
 yázede íṽ ṽṽṽ z̄íleí.
 13 Dii a maakewēε,
 wá t̄ole i bleke.
 14 Yázede íṽ be aà ae,
 í zekēkēè.

86

Kowēkea Luaε

Davidi le,
 1 Dii, swákpa ma yái, ní wea,
 asa taaside wēnaden ma ũ.
 2 Ma wēni d̄sa, asa má n yáṽ k̄uaε.
 N n zòblena suaba,
 níme ní ma Lua ũ, mále n náaike.
 3 S̄uukemanṽ, Dii,
 asa m̄o lezunzi k̄ṽ ní oosioε.
 4 N n zòblena p̄ṽ ke na,
 asa ma laai tà n k̄í, Dii.
 5 N maa mé ní s̄uu ví, Dii,
 n gbēke z̄ṽ n s̄isinaṽneε.
 6 Dii, swákpa ma wabikēai,
 laaidṽ ma wēna wiiwa.
 7 Má lezunzi ma taasikεḡṽz̄í,
 asa ní wea.
 8 Táae muaannṽ, Dii,
 gbēe lí f̄ṽ n kea k̄eo.
 9 Bui p̄ṽ ní k̄eo mó k̄ulene,*
 aa n t̄ṽṽ m̄pii.
 10 Asa ní z̄ṽ mé ní dabudabuṽ ke,
 níme ní Lua ũ ndo.
 11 N n zé ṽṽmeε Dii,
 m̄ṽ be n s̄iana guu.
 Ma s̄o damεε doũ, m̄ṽ n vía ví.
 12 Má n s̄aukpa ní n̄semendoo,
 Dii ma Lua, máṽ n t̄ṽṽ ḡṽpiiε.
 13 Asa gbēke p̄ṽ ní k̄emεε z̄ṽ,
 n ma wēni sí beda è títiwa.
 14 Lua, k̄amaideṽ lé f̄elemannṽ,
 gbē p̄s̄íṽ lé ma we, aali n yādao.
 15 Mpi Dii, Lua s̄osobiden n ũ,
 ní s̄uu ví mé n p̄ṽ lí pa kpaaṽ,

* 85:10 Zāa 1.14   * 86:9 Zia 15.4

ń gbēke ń náaio vī zṽ.

¹⁶ Ma wegwa, wēnadōmē.

N n zòblena gba gbāa,
mapi n nṽ zíkēna né suaba.

¹⁷ Maakeamē seela ke,

ma wēle i e, wí i ń kú,
asa Dii, n dōmale,
n ma nṽ nīnimē.

87

Sṽnad Lua wēlē

Kole buiṽ lē.

¹ Lua a wēle kàle gbēsīsī pó a kua adoa musu,

² Dii ye Sṽna bíibṽleṽi

dē Yakṽbu buiṽ wēle kīniṽla píi.

³ Lua gawī yā'ò wēlēpi musu à mè:

⁴ Má Egipiṽ ń Babelideṽ da gbé pó aa ma dṽ guu.

Filitṽ ku a guu lṽ ń Tiideṽ ń Etiopiṽ.

Wa mē wà gbé beṽ i weē.*

⁵ Wa o Sṽna yá musu:

Wà wáanē ń wáanēo i weē,

Musude mé i a zedṽ gíūgiū.

⁶ Tó Dii lé gbéṽ tó dalau,

a mē: Wà gbé beṽ i weē.

⁷ Lēsinaṽ ń ōwānaṽ píi aa mē:

Wá maa píi i bṽ Sṽnaē.

88

Kua ga lézī wiile

¹ Ezala bui Emani* lē.

² Dii Lua ma Suabana,
mále wiilema fáanē ń gwāasīnao.

³ To ma wabikea kama,

swákpa ma wiileai.

⁴ Asa yā'ōma kò ma nṽseue,

ma wēni sò è léi.

⁵ Wà ma da gbé pó aale si bedauṽ,

ma gṽ lán yēesaidewa.

⁶ Wà ma ya ma kpa geṽ guu

lán gbé pó wúlea miau sṽlṽṽwa.

An yá dṽngu lṽ, aa bṽ n ou.

⁷ N ma zu è zṽlo guu

e tṽle nṽna gbáo gusiau.

⁸ N pṽkūma tṽa,

a ísṽ lé ma lé.

⁹ N tò ma gbéṽ ma vūaa,

ń tò aa ye ma gīyāio.

Wà ma kaka, bṽkīi kuo.

* **87:4** Gal 4.26   * **88:1** 1Kia 5.11

10 Iadama ma wé siakù,
mále lezunzi za koo e oosi,
ma oo d̄anzi.

11 Geo ni yāb̄onsaek̄en̄éa?
Gyaadeo mé aaĩ f̄ele n sáaukpaa?

12 W̄i n gb̄eke galike miau yà?
W̄i n náaiyā'ò kaaleu yà?

13 Wa n dabudabuo d̄s a gusiau yà?
N maakeao d̄sa ku wésia guu yà?

14 Dii, mi wiilema,
ma wabikea koo ì ka n k̄i.

15 B̄oyāi n̄le ḡimazii, Dii?
Akea n mikp̄elim̄ei?

16 Má kú ga léz̄i w̄enanno za ma èwaasogoo,
n w̄et̄eam̄an̄é t̄ò, ma ḡo s̄aii.

17 N p̄opaamazi mà ma mia,
n v̄ia p̄oo lé ma mide.

18 A daamala lán íwa za koo e oosi,
à k̄uaaa míom̄io.

19 N tò ma gb̄é yenzideo ma v̄uaa,
gusia mé ḡò ma gb̄ena ũ.

89

Lua legb̄ea Davidie

1 Ezala bui Etani* le.

2 Dii, máo lesi n gb̄eke yá musu láasaie,
máo n náaiyā kp̄awake w̄é n̄ w̄eo.

3 Má o n gb̄eke lío kp̄álea v̄io,
n náaideke z̄inapelea musu n be.

4 N m̄è n bàa kú n̄ gb̄é p̄o n̄ s̄eo,
n legb̄è n z̄òblena Davidie.

5 Nȳo to aà bui ào kible ḡoo piīe,
nȳo aà kpala gba gb̄aa e aà buiwa.†

6 Musudeo n dabuyāo sáaukpa, Dii,
malaikaoo n náaiyā'ò balu guu.

7 Asa gb̄ee ku musu à kà Diiwao,
malaikae muaaaan̄oo.

8 Baa malaikaoo k̄aaa, Lua mé fuañla,
gb̄é p̄o liaaaàzīo m̄e ì seena ta.

9 Dii Lua Z̄iḡode, déme muaann̄oi?
N gb̄aa n̄ náaio v̄i yápii guu.

10 Ni gb̄aam̄o ísiae,
tó à f̄ele n̄ v̄iv̄iao, ni a z̄ùuke.

11 N Egipīo suumpà aa ḡò geo ũ,
n n w̄elep̄io f̄aaa n̄ n ḡasa gb̄aao.

* 89:1 1Kia 5.11 † 89:5 2Sam 7.12-16, Soũ 132.11, Zin 2.30

12 Musu ní z̄l̄eoá n p̄e,
 n dún̄ia kà̄e ní p̄ó p̄ó kú a guū.
 13 N gugb̄antoo ní ḡeom̄id̄ok̄iio k̄è,
 Taboo ní Ɛem̄o gb̄ēo ì gulad̄oma.
 14 N ḡàsaá ḡõsa p̄e,
 n ɔ gb̄ãa mé n ɔplaa d̄o musu.
 15 Ȳãmaa ní ȳáz̄edeo mé n ḡina ẽkp̄al̄e ũ,
 gb̄ẽke ní náaio mé dia n aewa.
 16 Báaadēon gb̄é p̄ó aa gulad̄ama d̄õ,
 aāo b̄e n āe gupuāū ũ, Dii.
 17 Aāo p̄onake ní n t̄oo ḡōpii,
 aāi Ìanad̄ã ní n maak̄eao.
 18 Asa an gawi ní ní gb̄ãaon n ũ,
 n z̄eawano ȳãí wá mi daa ía.
 19 Wá s̄engbaoá Dii p̄e,
 wá kíapiá wá Isail̄o Lua p̄e.

20 N yã'ò n yãmanāone yãa
 w̄ep̄ungu'ea guu n m̄è:
 Ma d̄onlek̄è neḡõnae,
 ma ẽwaasopi s̄è les̄i a gb̄é̄o guu.
 21 Ma a z̄òbl̄ena Davidi è,
 ma a n̄isik̄awà ma aà d̄il̄e.
 22 Má̄o aà k̄ũa ma ɔz̄l̄e,
 ma ḡàsa gb̄ãa āo kuaàn̄o.
 23 Ib̄ēe a f̄õ falusiw̄ào,
 gb̄ẽv̄ãi a e ɔnaal̄ew̄ào.
 24 Má̄o aà w̄è̄ēo w̄iwi aà āe,
 má̄o aà zangudēo kw̄é.
 25 Má̄o náai v̄l̄è ní gb̄ẽkeo,
 aà mi īo daa ía ní ma t̄oo.
 26 Má̄o ísia nāe a ɔz̄l̄e,
 īo iko v̄l̄i swāwa.
 27 A l̄ezumazi à me,
 má̄o de a Mae ní a Luao ũ,
 a gb̄esi ní a Suabanao ũ.
 28 Má̄o aà ke ma yoa ũ,
 īo de dún̄ia kíāo mide ũ.‡
 29 Má̄o gb̄ẽke v̄l̄aàn̄o ḡōpiīe,
 ma bàa p̄ó kuaàn̄o gbooa v̄l̄o.
 30 Má̄o t̄o aà buīo à̄o kible ḡōpiīe,
 aà kpala īo ku e dún̄ia ḡe láāo.

31 T̄o aà buīo p̄ákp̄a ma ikoȳãi,
 mé aai te ma ȳãd̄il̄ēōzio,
 32 t̄o aa b̄ò ma ȳá k̄pe,
 mé aa ma ȳãdan̄ēo k̄ũao,
 33 má̄o got̄m̄á an t̄aaēo ȳãíe,
 mí ní ke búubuu an v̄ãí ȳá musu,
 34 áma gb̄ẽke p̄ó má v̄l̄aàn̄o a mid̄ēo,

‡ 89:28 Zia 1.5

má f̃ náaisaiyãkeo.

³⁵ Má a bàa p̃ kuaàno yá gbooo,
má lé p̃ má gbèè lileo.

³⁶ Ma legbè ní mazia kuaogẽn do,
má eto Davidieo, ma m̃,

³⁷ aà bui aò ku g̃p̃iie,
aà kpala aò ku ma aε lán íatēwa.

³⁸ Lá mõvua de seela náaide ũ musu,
màa aà kpala aò ku g̃p̃ii.

³⁹ N beeo n gi kía p̃ ní kpài,
n òkpàaàzi, n kolokèaàno.

⁴⁰ N n bàa kua ní n zòblenao yá gbòo,
n sakà aà kíafuau, ní zù z̃íle.

⁴¹ N aà w̃éle bío gbòo,
n aà zegik̃io kwè ní dàaí.

⁴² G̃zedeo lé ní baa sẽu,
à g̃ò láanipo ũ a saedeone.

⁴³ N tò aà w̃éle g̃a gbàe,
ní tò aà ibẽe p̃onakè.

⁴⁴ N aà f̃enda lé dè,
ni zeaàno z̃i guuo.

⁴⁵ N aà gawi kò'è,
n aà báa bàaála.

⁴⁶ N tò à zikù a gb̃au,
n widàwà.

⁴⁷ Dii, ñỹo uleaw̃e g̃p̃ii yà?
N p̃okūma té aò k̃i e boe ni?

⁴⁸ Làasooke ma w̃eni kulunkewa,
n gb̃enazina kè p̃a yà?

⁴⁹ G̃osa kpele mé aò ku à gí g̃aii?
Deme a f̃ azia si mia ikowai?

⁵⁰ Dii, gb̃eke p̃ ní ṽi yáa gè má ni?
Lé p̃ ní gbè Davidie ní náaio s̃o be?

⁵¹ To n zòblena láanikea yá d̃ongu,
bui ma kea p̃õp̃õ ma s̃o z̃ò.

⁵² N ibẽe kía p̃ ní kpà láanikè,
e gu p̃ aà kèse z̃eu, Dii.

⁵³ Wà Dii s̃aukpa g̃p̃ii!
Ami! Ami!

LA SIIODE

Soũ 90-106

90

Lua ní gb̃enazinao

Lua gb̃é Mõizi wabikea.

¹ Dii, wá ulek̃in n ũ w̃é ní w̃eo.

² E ñỹo gé gb̃es̃is̃io kei,
e ñỹo gé tõle ní dúniao kálei,
Luan n ũ za as̃inizi e g̃p̃ii.

3 Ni dile gbēnazinae à gē tēenau,
ni to àà ea gō būsuti ũ.

4 Wē òaa sɔo deɛ lán gɔɔ dowa,*
ì gēɛ lán gĩa ge gwāasinawa.

5 Ni to i dańla aai gaga,
aa de lán sē pó i bɔle kɔɔwa,

6 ì bɔle kɔɔ, i gbá,
ì i'o oosi, i giigaga.†

7 N pɔkūma ì wá suumpa,
n kòlokea ì gili gēwágu.

8 Wá yāváiò kálea n ae,
wá asiyyáò bò gupuaun kuu.

9 Wá gɔɔ ì gēkɔu n kpēɛ yái,
wá wēni ì midɛ wá wea dóũdoũnau.

10 Wá wē ì ka bàákwí taawa,
tó wá gbáa sɔ, basiiɔ.

Wēpiò guu baa a pó pó na
ì mó n taasio n pɔsiaoɛ,

ì gēzɛa kpakpa, ɔ wi kpagui.

11 Déme n pɔkūma gbáa lé dɔi?
Déme n kpēɛ lé dɔ à viakɛi?

12 Dadawēɛ wàò wá wēni dɔ màa,
ké wà òno e wá sɔ guu.

13 Dii, nýɔ ea wá wegwa bɔe ni?
Wēnadɔ n zòblenaɔɛ.

14 Tó gu dò, to n gbēke mówá,
wíò pɔnake n gulakɛao gɔɔpii.

15 Wá gba pɔna ɔ pó n tòwá gɔɔ léu,
taasi pó wá kè wē léu.

16 N n yákeao ɔb n zòblenaɔɛ,
ní tó wá néo n iko gbáa dɔ.

17 Dii wá Lua, báaadawágu nana,
èfáaida wá zíu wàò káfíakɛ,
ao, èfáaida wá zíu wàò káfíakɛ.

91

Lua mé wá dšana ũ

1 Gbé pó ulea Musude ɔ guu,
mé a ku Gbāapiide uei,

2 ì me Dii mé a zegikí ũ,
a Lua mé a ulékí ũ, á àà náai ví.

3 A n si kaiwa,
a n suaba n gagyáo.

4 A n sɔb a pɔleu,
nýɔ ulea àà kúlukulunau.

Aà náai mé aɔ de n sèngbao ũ.

5 Gwāasin pɔɔ n fáane ká kpán'áaɔ

* 90:4 2Pie 3.8 † 90:6 Zaa 1.11

an kee vĩa a n kũo,
 6 ge gagyã pɔ̀ ɔ̀ be gusiau
 ge gyãkawẽle pɔ̀ ɔ̀ n le fãane gbãa.
 7 Baa tɔ̀ gbẽɔn òaa sɔo lé kwé n sae,
 ge gbẽɔn òaasɔsɔo leε kwi lé fu n ɔplaai,
 pɔe a n leo.
 8 Wezu n̄ gwa,
 n̄yɔ̄ e lá wĩ ìada vãikenaɔwa.
 9 Tó n Musude ðile n ulékii ũ,
 mé n Dii ðile n kúkii ũ,
 10 vãie a s̄nzio,
 músi a gẽ n uao.
 11 Asa a n yã'o a malaikaɔne
 aa n d̄ɔa gu pɔ̀ n̄le géu píie.
 12 Aa ɔdama,
 ké n̄su gẽnale gbewao yáí.*
 13 Nyɔ̄ tãa'o n̄ɔmusuwa n̄ kyáó,
 n̄yɔ̄ ɔzɔ n̄ɔkusiwa n̄ mlè p̄asio.†

14 Dii m̄è: Lá à nàmazi, má aà bɔ,
 lá a ma d̄ɔ, má aà se musu.
 15 A lezumazi, mí wewà.
 Tó yá n̄aewà, máɔ kuaànɔ,
 má aà suaba, mí aà kpela.
 16 Má báaadaaàgu n̄ w̄eni gbàao,
 má aà suaba, i p̄nakèð.

92

Lua s̄aukpa

1 Kámabogɔ le.
 2 A maa wà n s̄aukpaε, Dii,
 wá lesi wà n tɔbɔ, Musude,
 3 wí n gbẽke galikε kɔɔ,
 wí n náaiyã'ò gwá,
 4 wí n táasile n̄ m̄ɔnao
 n̄ domao n̄ kotilio.
 5 N yãkeɔ ì ma pɔ ke na, Dii,
 mi guladɔ n ɔz̄ikεaɔwa.
 6 Dii, n yãkeɔ z̄ɔ maamaε,
 n làasoɔ gbia à kè zài.*
 7 Sɔũ yápi d̄ɔo,
 m̄isaide a f̄ɔ mao.
 8 Baa tɔ̀ gbẽvãio ɔt̄a lán kàewa,
 mé vãikenaɔ káfia è n̄pii,
 an zia de kaale láasai ũε.
 9 Mpi s̄ɔ Dii, n̄yɔ̄ káfia gɔɔpiiε.
 10 N n̄ ibεεɔ gwa, aale mide,
 vãikenaɔ lé fãaa pii.
 11 N ma gba gbãa lán zùs̄elεwa,

* 91:12 Mat 4.6, Luk 4.10-11 † 91:13 Luk 10.19, Lom 16.20 * 92:6 Lom 11.34

n nĩsi ɔde kà ma miwa.
 12 Ma wesi ma wɛlɛɔ fualɛ,
 ma swá ma ibɛɛ vâio wii mà.
 13 Gbɛmaaɔ gbã lán daminaliɔwa,
 aa zɔɔkũ lán Libã sedɛ líɔwa.
 14 Pɛlɛa Dii kpé kpɛɛɛ
 aa gbã wá Lua ua.
 15 N ní zikũakɛo aaɔ nɛ'ie,†
 an lá aɔ nĩsi bɔɛ si plèple.
 16 Aa mɛ Dii maa,
 ɔmɛ wá gbɛsi ũ,
 vâie ku aà guuo.

93

Dii mé Kia ũ

1 Dii mé lé kible,
 a zɔɔkɛ daa ula ũ.
 Dii zɔɔkɛ daa, à gbãa dɔ a pi,
 à dúnia kàlɛ giũgiũ, a deeo.
 2 N zɔlɛa báawa za gɔɔpi,
 ní kú za asínizí.
 3 Swaɔ pà Dii,
 swaɔ kɔfi dɔ,
 swaɔ lé gãalɛ.
 4 Dii ku musu, a zɔɔ,
 aà zɔɔ de í zɔɔ kɔfia,
 aà gbãa de ísia í vívíaa.
 5 Dii, n yádilɛaɔ gbooa vío,
 à kũ n kpé àɔ ku adoa e gɔɔpiiɛ.

94

Lua mé yákpalekena ũ

1 Dii á Lua pɔ í tɔsimáɛ.
 Lua pɔ í tɔsimá, bɔ gupuu!
 2 Dúnia yákpalekena, fɛlɛ!
 Fia bo íandãnaɔnɛ ní yãkɛawa.
 3 Gbɛvâio aaɔ pɔnake e bɔɛ ni?
 Aaɔ tidɔwála e bɔɛ ni, Dii?
 4 Vãikenapiɔ í gɔsagɔsa yã'o,
 aaĩ yãbɔlɛ, aaĩ íanadã mípii.
 5 Dii, aaĩ táa'o n gbɛɔwa,
 aaĩ gbãamɔ gbé pɔ n ní sépiɔnɛ.
 6 Aaĩ gyaa gbɛandoɔ ní bòmɔɔ dedɛ,
 aaĩ tonɛ pɔ gwana víoɔ suumpa.
 7 Aaĩ mɛ Dii lé ní eo,
 Yakɔbu buio Lua laai kúmáo.
 8 A sɔũɔ, à laaika!

† 92:15 Zãa 15.2

A mĩsaideɔ, á ñnɔkũ bɔɛɛ la?

⁹ Lua swá pè, ìli yāmao lé?

A wé kàsa, ìli gu'eo lé?

¹⁰ I bui píi toto, a ní swágagaoa?

I yādané, a dõa vĩa?

¹¹ Dii gbēnazina làasooɔ dõ,
a dõ ké aa yāfũu lán gbé tíwa.*

¹² Báaaden gbé pó ni toto,
ni n ikoyā dadae ũ, Dii.

¹³ Ni aà nòse daè doũ taasikegɔɔ,
e wà ge eyõ vāikenaɛ.

¹⁴ Dii a pākpa a gbéɔzio,
a gbé pó á sè a pó ũ vūaao.

¹⁵ Wa ea yákpaleke a zéwa,
nòsepuadeɔ i zeð.

¹⁶ Déme a felemɛɛ gbēvāiɔwai?

Déme a zemanɔ vāikenaɔ musui?

¹⁷ Mé i ke Dii dɔnlékèmeɛ yāa no,
dõ má kú miau kílíkili gõɔ.

¹⁸ Ké ma mè zāana lé ma séle,
n ma kũ n gbēke guu, Dii.

¹⁹ Ké ma làasoo kò ma sũ,
n ma sũ ñnimɛɛ n ma pɔ kèna.

²⁰ N lé líɔ ku yágõgõn koleaɔ yáuo,
an yādilaɔ ì mɔné ní taasio.

²¹ Aaĩ lekpaai gbēmaazi,
aaĩ yāda tàaesaidea wà aà de.

²² Dii mé ma zegikĩ ũ,
ma Lua mé gbesi pó mi ulɛu ũ.

²³ A ní vāikea soaamáɛ,
i ní buibɔ an tàaeɔ yái,
Dii wá Lua a ní buibɔ.

95

Lua táasile

¹ A mɔ wà pɔna wii dɔ Diiwa,
wà guladɔ gbesi pó ì wá bɔwa.

² Wà gé aà aɛ wà aà sáaukpa,
wà lesi wà aà táasile.

³ Asa Dii mé Lua zõɔde ũ.
Kía zõɔɛ, a de dii píia.

⁴ Tɔɔle nɔna ku aà ɔziɛ,
gbēsísí misonaɔá aà póɛ.

⁵ Isiaá aà póɛ, ñme kè,
ñme tɔɔle ikàsa ní a ɔɔ.

⁶ A mɔ wà wúle wá gbɛɛu
wà kúle Dii wá Kena aɛ.

⁷ Asa aapi mé wá Lua ũ,

* 94:11 1Kln 3.20

wá de aà kpàsa gbéṽ ũe,
aà sã pó àle ní dāṽ ũ.

Tó a aà lṽṽ mà gbã,
⁸ ásu swágbãake lá á deziṽ kè Meliba
 gṽṽ pó aa ku Masa guwaiwaiuwao.*
⁹ Baa ké aa ma yãkeṽ è,
 aa ma yṽ aa ma gbãa legwà.†
¹⁰ ṽ má ye ní giyãio e wè bla,
 ma mē gbé sásãaṽne,
 aa ma yãkeṽ dṽo.
¹¹ Má ò ní maziao ní pṽfēo ma mē,
 aa gē ma kámabokiiuo.‡

96

Dii mé Kia zṽṽ ũ (1Lad 16.23-33)

¹ A lè dafu sí Diie,
 dúnia gbépii, à lesi Diie.
² A lesi Diie, í aà tṽṽ,
 àṽ aà ziblea baokpa lá gu lé dṽ.
³ A aà gawi yã'o buiṽne,
 à aà yãṽnsaṽ galike gbépii.
⁴ Dii zṽṽ, à kà wà aà táasile,
 à kà wà viakeè de diiṽla pii.
⁵ Buipãleṽ diiṽá pó gianaṽne,
 Dii mé musu kè.
⁶ Zṽṽke ní beṽṽo kuwà,
 gbãa ní gawio ku aà kíie.
⁷ A gawi ní gbãao dṽ Diie,
 bùsu pii gbéṽ, à dṽ Diie.
⁸ A Dii tó gawi dṽè,
 à mṽ aà ua, í aà gba pó.
⁹ A kúle Diie ní lousisi'ulaṽ daa,
 zílèdeṽ, à tó á me àṽ kuke aà ae,
¹⁰ í o bui pii, Dii mé lé kible.
 A dúnia kàle giúgiú, a deea vío.
 A yákpaleke ní gbépiio a zéwa.
¹¹ Musudeṽ, à pṽnake,
 zílèdeṽ, à ví àṽ kēaa,
 ísia ní pó pó kúuṽ, à kṽfiké.
¹² Sèa ní pó pó kúuṽ, à kúkuake,
 lí pó kú lákpēuṽ i gulake pii.
¹³ Aa pṽnake Dii ae, asa àle mó,
 àle mó yákpalekei ní dúniao.
 A yákpaleke ní dúniao a zéwa,
 a yágṽṽ gbéṽne ní síanao.

* 95:8 Ebe 3.15 † 95:9 Bṽa 17.1-7, Ebe 3.7-11 ‡ 95:11 Nao 14.20-23, Ebe 4.3, 5

97

Dii m̃a

- 1 Dii mé lé kible!
 Dúnia gbé̃, à p̃nake,
 ísiabaadẽ, à̃ ku p̃na guu.
- 2 Luabepuana ní a sianao liaaaàzi,
 yázẽde ní yāmaao mé aà kpala z̃ina ũ.
- 3 Té Ì̃ d̃aaaè,
 Ì̃ kũ aà ib̃ẽe p̃o liaaaàzĩwa.
- 4 Aà loupilẽo Ì̃ t̃õle pu,
 tó dúnia è, Ì̃ lualua.
- 5 Gbè̃s̃is̃is̃ Ì̃ ỹo lán z̃ónisiwa Dii ãe,
 dúnia gbé̃pii Diipi ãe.
- 6 Musudẽo Ì̃ aà maakea kpàwake,
 bùsu pii gbé̃o Ì̃ aà gawi e.
- 7 Wí Ì̃ táagbagbanao kú,
 gbé̃ p̃o aal̃ íanadā ní táapĩo.
 Diipĩo kúle aà ãe m̃piĩe.
- 8 Tó Sĩnadẽo mà, aa p̃nake,
 Yuda wé̃ledẽo aao ku p̃na guu
 n yákpalekẽo yáí, Dii.
- 9 Dii Musuden n ũ dúnia gbé̃piĩe,
 n z̃õ de diĩla piĩ.
- 10 Gbé̃ p̃o ye Diizĩo, à za vāigu.
 Ì̃ a yāmanão wēni k̃uané,
 Ì̃ ní b̃o vāik̃enão ou.
- 11 Ì̃ gupu gbē̃maãne ní z̃éu,
 Ì̃ p̃na t̃õ ñè̃sepuadẽo guu.
- 12 Gbē̃maão, à tó á p̃o kẽ Diiwa na,
 à aà t̃õb̃o, asa a ku adoa.

98

Dii m̃a táasilẽa

- 1 A lè dafu sí Diie,
 asa à yāb̃onsãẽo k̃è,
 à z̃iblè ní a g̃asa p̃o a kua adoa gbāao.
- 2 Dii t̃õ wa d̃õ a z̃iblè,
 à a gbē̃suabaa gbāa ò̃b̃ bui piĩe.
- 3 Gbē̃kẽe ní náai p̃o a ṽí ní wá Isailĩo d̃oãgu.
 E dúnia léwa wa è lá wá Lua z̃iblè.
- 4 Dúnia gbé̃pii, à p̃na wii d̃o Diiwa,
 à ṽí ní wiio, à gulakẽe à lè sí.
- 5 A lesi Diie ní m̃õnlẽao,
 ní m̃õnlẽao ní let̃ē̃d̃awao
- 6 ní k̃aãepẽao ní kuu'̃õo,
 à p̃na wii d̃o Dii wá Kíawa.
- 7 Isia ní p̃o p̃o kúũo, à k̃ō̃f̃ikẽe,

ń tṽleo ń gbé pṽ kuwàṽ píi.
⁸ Swaṽ, à gàale Dii ae.
 Gbèṽṽṽ, à gulake sãnusãnu,
⁹ asa àle mṽ yákpalekei tṽlee.
 A yákpaleke ń dúniao a zéwa,
 a yágṽṽ gbéṽne ń síanao.

99

Lua kuaadoade

¹ Dii mé lé kible,
 bui píi lé lualua,
 a zṽlea malaika gàṽadeṽ zãnguo,*
 dúnia lòo.
² Dii zṽṽ Siṽna,
 a ku musu, a de bui píila.
³ Aa aà tṽ zṽṽ pṽ í to vĩa ń kú bṽ,
 asa aà kua adoaε.
⁴ Wá Kía gbãa vĩ, a ye yázedei,
 ṽme yákpalekea a zéwa dà,
 à yágṽṽ Yakṽbu buiṽne a zéwa.
⁵ A Dii wá Lua tṽṽ,
 à kúle aà gbadibṽ saε,
 aà kua adoaε.
⁶ Mṽzi ń Aalonaο mé aà gbàgbanaο ũ,
 Samueli mé aà síṽinaο do ũ.
 Aa lezuaàzi, ṽ a wèma.
⁷ Kua telu guu à yã'òné,†
 aa aà ikoyã ń aà yãdileneṽ kũa.
⁸ Dii wá Lua, ń wèma,
 Lua sùuuden n ũ.
 N beeo n ń yãvãṽ wĩné ń musu.
⁹ A Dii wá Lua tṽṽ,
 à kúle aà gbèṽṽ pṽ a kua adoa musu,
 asa Dii wá Lua kua adoaε.

100

Dii sãaukpa

Sãaukpa le.
¹ Dúnia gbépii, à kúkuake Diiε.
² A zṽble Diiε ń pṽnao,
 à mṽ aà kíi ń gulakeao.
³ Aṽ dṽ ké Dii mé Lua ũ,
 ṽme wá ké, wá de aà pṽ ũε.
 Wá de aà gbéṽ ũ, aà kpãsa sãṽ ũ.
⁴ A gẽ aà ua léu ń sãaukpaaο,
 à gẽ aà ua ń aà táasileao,
 à aà sãau kpa à aà tṽṽ.

* **99:1** Bṽa 25.22 † **99:7** Bṽa 33.9

⁵ Asa Dii maa, à gběke láaa vío,
 ìb náai ví gɔɔpiie.

101

Kta legbēa a kiblea yá musu

Davidi le.

¹ Má lesi gběke ní yázedeo musu,
 má soũ dannɔ, Dii.

² Má laaidɔ kua tàaesaiwa,
 bɔe níyɔ mɔai?

Má ku ma ua ní nòsepuaɔ,

³ má pɔvái dɔ ma wéio.

Má za yádɔsaikɛau, a naao.

⁴ Má yádɔsai fɔo,
 ma bàa aɔ kú ní yāvāioo.

⁵ Má gbé pɔ í a gbédee pe suumpaɛ,
 má yòɔdeɔ ní ìandānaɔ fɔo.

⁶ Ma wé dɔ ma bùsu náaideɔzi aɔ kumanɔ,
 gbé pɔ ìb be tàesai mé aɔ de ma zíkɛna ũ.

⁷ Má we gbēsāsāna aɔ ku ma beo,
 má tó mɔafilide aɔ ku ma saeo.

⁸ Má a bùsu gběvāio suumpa lá gu lé dɔ,
 máo vāikɛnaɔ midɛ Dii wéle guue.

102

Yèesaide wabikɛa

¹ Wēnade yèesaide pɔ lé a yā'ɔmaɔ bɔle Diie wabikɛa.

² Dii, ma wabikɛa ma,
 tɔ ma wiileama ká.

³ Nsu bɔ ma kpɛ ma taasikɛgɔɔo,
 swákpamazi.

Tó ma lezúnzi, wea kpakpa,

⁴ asa ma gɔɔ lé gē lán súlewaɛ,*
 ma me lé pusu bɔ lán teyɔwa.

⁵ Ma sɔ lé wo,
 mále ibaba lán sēwa,
 bleblea yá lí dɔmagu mà bleo.

⁶ Ma aukɛa mé tò
 ma gɔ wákambaau ũ.

⁷ Ma gɔ lán gbáa gbaonawa,
 lán bezia koowa.

⁸ I lí gē ma wéuo
 lán bā mēndona pɔ pé kpé musuwa.

⁹ Ma ibeɔ ìb ma sɔsɔ gɔɔpiie,
 ma láanikɛnaɔ ì gbé ká ní ma tóo.

¹⁰ Túfu mi ble ble ũ,
 ma wé'i í ka ma imía guu

¹¹ n pɔkūma ní n kpēneo yái,

* 102:4 Zaa 4.14

asa n ma se n ma pãlee.

12 Ma wēni lé gēzea lán uenawa,
 5 mále giigaga lán sēwa.

13 Mpi Dii, ní zōlea báawa gōpii,
 nýō de tōde ũe e wá buiwa.

14 Nyō fēle wēnadō Siōnae,
 asa n sūuukeaaānō gō kà sa.

15 Aà gbēo kē n zòblenaōne maa,
 aà daaíā lō kēwēe wēnae.

16 Bui píi a víakene, Dii,
 dúnia kíāo gawi dōne nípii.

17 Asa Dii a ea Siōna kále lō,
 i bō mómá we ní gawio.†

18 A gbé pó gò yóoyōō wabikea sí,
 a ní wiileawa kpa swáao.

19 Wa yápi kē ziadeō yáie,‡
 gbé pó kuopiō i Dii táasile.

20 Dii wekpàle zīle za a kúkíi,
 kua za musu à wezù tōle,

21 ké à e gbéō zōblewii ma,
 i ní bō ga lézi yáí,

22 wi Dii tōbō Siōna,
 wi aà táasile Yelusaleŭ.

23 Gōo bee bùsu píi gbéō kāaa we,
 bùsu píi gbéō mō misiileiè.

24 Kua ma sápaagōo à ma busa,
 à ma wēni kulun kú.

25 Ō ma mē: Ma Lua,
 nísu ma se kpóoo,

n gbé bee, n wēni láaa vío.

26 N tōle kále za asínizí,
 musuá n zíkēae.

27 Ampii a gē, āma nýōo kue.

Aa zikú lán pōkasawa píie, §
 nýō ní lile lán ulawa aa gēle.*

28 Mpi sō nýōo doŭ gōpiiē,
 n gōo láaa vío.†

29 N zòblenaō néo zedō,
 an buiō aao ku n ae.

103

Lua gbēke

Davidi le.

1 Má Dii sáaukpa,
 má aà tó pó kú adoa bō ní nòsemendoo.

2 Má Dii sáaukpa,

† 102:17 Isa 60.1-2 ‡ 102:19 1Kln 10.11 § 102:27 Isa 51.6 * 102:27 Zia 20.11, 21.1 † 102:28 Ebe 1.10-12, 13.8

aà maakeae a sãmaguo.

³ I sùuukemanɔ ní ma tàaeɔ píi,
ĩ ma gbágbã ní ma gyãɔ píi.*

⁴ I ma bɔ ga lézi,
ĩ maakemee a gbẽke guu.

⁵ I to pɔmaaɔ mɔa,
mí ea su èwaaso ũ lán kúuwa.

⁶ Dii ì yãke a zéwa,
ĩ to yá bɔ ní gbé pɔ wàle gbãamɔnéɔne na.

⁷ A tò Mɔizi a pɔeã dɔ,
à a yãkeɔ òlɔ Isailiɔne.

⁸ Dii sùuu ví ní sósobio,
aà pɔ lí pa kpaao,
a gbẽke ví maamaae.†

⁹ Iliɔ zɔadɔmá láasaio,
aà pɔ lí fɛa gɔɔpiio.

¹⁰ Ili yãkwẽe wá duunawao,
ĩli ìadawá wá vãikeawao.

¹¹ Lá luabe lesi de ní tɔɔleɔ,
màa a gbẽke ví zɔɔ ní a vɛakenaɔ.

¹² Lá gukpe zà kɔe ní be'aeɔ,
màa ì wá tàaeɔ kéwá.

¹³ Lá mae ì a néɔ wɛnagwa,
màa Dii ì wɛnadɔ a vɛakenaɔne,

¹⁴ asa a wá kebɔ dɔ,
wá dea bùsuti ũ dɔaàgu.‡

¹⁵ Gbɛnazina wɛni de lán sɛwae,
ìbɔ gawi ví gɔɔpla lán lávuwae.§

¹⁶ Tó Íanapèwà, ì gɛlee,
a kúkii líɔ dɔ gbɛegu bɔ.

¹⁷ Dii ìbɔ gbẽke ví ní a vɛakenaɔ
za asinisi e gɔɔpii,

ĩ maake ní néɔne ní ní tɔũnaɔ,*

¹⁸ gbé pɔ zè ní aà bàakuarínɔ yáo
aa yá pɔ a ðileɔ kũaɔ.

¹⁹ Dii a kpalabaa kpàle musu,
a iko ví gbépiiwa.

²⁰ A Dii sáaukpa aà malaikaɔ,
ikode pɔ ì aà yá'one ma à zíkewàɔ.

²¹ A Dii sáaukpa, aà ìwaɔ píi,
aà zíkɛna pɔ ì aà pɔeã keɔ.†

²² A Dii sáaukpa, aà pɔkeɔ píi
gu pɔ àle kibleuɔ píi.

Má Dii sáaukpa.

* **103:3** Bɔa 15.26 † **103:8** Bɔa 34.6, Yon 4.2, Yoe 2.13, Zaa 5.11 ‡ **103:14** Daa 3.19 § **103:15** Isa 40.6-7, 1Pie 1.24, Zaa 1.10-11 * **103:17** Bɔa 20.6 † **103:21** Luk 2.13

104

Dii Pópiikena táasiléa

- 1 Má Dii sáaukpa.
 Dii ma Lua, ní z̄õ maamaae,
 ní gawi daa p̄okasa ũ, àle teke,
 2 gupua fifiama zwāa ũ.
 N musu kp̄ale lán p̄ewa,
 3 n bekp̄a lousisiaa.
 N luabepuana kè ní s̄õgo ũ,
 niõ be ní íanao.
 4 Ni íana gbae n z̄inao ũ,
 ni té z̄i n z̄ikenaõ ũ.*
 5 N dúnia k̄ale, n a z̄inap̄ele,
 a deea ví bauo.
 6 N ísia l̄eaàla p̄okasa ũ,†
 í kù gb̄èsis̄iõla.
 7 N ípi l̄ele ÷ à bàasi,‡
 n p̄unawà ÷ gili ḡèu.
 8 Gb̄èsis̄iõ les̄i k̄ù, gusalalao eenk̄u,
 ÷ í tà gu p̄ó ní d̄il̄èèu.
 9 N k̄oo dà ípie, a e víao,
 a e ea da t̄oõlea bau loo.
 10 N tò nib̄onaõ í í pisi swa'onaõ,
 ÷ a í lo bàale gb̄èsis̄iõ z̄anguo.
 11 S̄èa p̄ópii lo a imi,
 a í í s̄èa z̄aà'inaõ imi bo.
 12 B̄aõ lo ka swapio sae,
 aaõ p̄ea a dào guu, an wii lo doo.
 13 Za n be ni lou gbae gb̄èsis̄iõwa,
 n z̄i gbe í dúnia k̄á.
 14 Ni to s̄e b̄ole p̄otuoõne,§
 ni ble bui kpa s̄èwanaõwa.
 Ni ble b̄ole t̄oõle, aai ble.
 15 V̄èe p̄ó í ní p̄o ke na
 ní n̄isi p̄ó í ní lekpe yoo
 ní ble p̄ó í ní gba gb̄aao.
 16 Dii líõ í m̄õse e maamaa,
 s̄ede lí p̄ó a bà Lib̄apio.
 17 We b̄aõ í sakp̄edadau,
 w̄aalianaõ í bekp̄a p̄eli láu.
 18 Gb̄èsis̄iõ les̄iõ de tueõ k̄úk̄i ũ,
 gb̄et̄ooõ de é̄n'ui'uinaõ ulek̄i ũ.
 19 N m̄ovua kè ḡoo tàasikabo ũ*
 ní íat̄è p̄ó a ḡèa kp̄éu ḡoo d̄õ.
 20 Ni to gu si, ÷ gw̄aas̄ina í ke,
 ÷ l̄ákpe p̄óó í f̄ele ní táo píi.
 21 N̄õmusuõ í óõlo maaf̄ei,

* 104:4 Ebe 1.7 † 104:6 Daa 1.1-2 ‡ 104:7 Daa 1.9 § 104:14 Daa 1.11 * 104:19 Daa 1.14

aaĩ pɔblea wɛɛɛ Luawa.

²² Tó ìatē bìlɛ, aaĩ lɔ̀ gá,

aaĩ ta wúlei ní tòu.

²³ Gbēnazina ì bɔ̀ gé zíkɛi,

ìb yāma aziawa e oosi.

²⁴ Dii, n yākeaɔ dasi fá!

Apii bɔ̀ n ònɔ guuɛ.

Dúnia pà ní pɔ̀ pɔ̀ ní kè.

²⁵ Isia ku, a zɔ̀ mé a yàasa,

pɔ̀ b́ɛɛ pɔ̀ kú a guuɔ lé v̄io,

a néna a zɔ̀ píi.

²⁶ Gó'ilenɔ̀ ìb beu

ní kwāsa pɔ̀ ní kè à kò'ouo.

²⁷ Pɔ̀pɔ̀ wé dɔ̀nzi nípii,

ké n̄ blɛ kpámá a gɔ̀wa.

²⁸ Ni kpámá, aaĩ séɛ,

ni ɔ̀ pooné ò pɔ̀maɔ ì ní ká.

²⁹ Tó n mikpɛliné, bíli ì ní kũɛ,

tó n wēni s̄imá,

aaĩ ga aa ɛa ta t́ɛnaue.

³⁰ Tó n n Nisina gbàɛ,

pɔ̀ b́ɛɛ ì bɔ̀,

ni to tɔ̀ɛ ɛa dafukū.

³¹ Dii gawipi aɔ ku gɔ̀piiɛ,

Dii pɔ̀ ì ke na a yākeaɔwa.

³² I dúnia gwa ò dúnia ì lua,

ì ɔ̀ká gbèsísiɔ̀wa ò súde ì bɔ̀.

³³ Má lesi Diiɛ e ma wēni léuɛ,

má a Lua táasile e ma kua léuɛ.

³⁴ To ma láasoo kangu,

mí pɔ̀nakennɔ, Dii.

³⁵ To duunkenaɔ mide dúnia guu,

vāikenaɔ su aɔ ku lɔ̀.

Má Dii sáaukpa.

Aleluya!

105

Lua a gbé̄ suabaa

(1Lad 16.8-22)

¹ A Dii sáaukpa, í lémwà,

à to bui píi aà yākeaɔ d̄ɔ.

² A lesi, í aà táasile,

à aà yābɔ̀nsaekɛaɔ galikɛ píi.

³ A ìanadã ní Dii tó pɔ̀ kú adoao.

A Dii k̄i wèlɛnaɔ à pɔ̀nakɛ,

⁴ à gɛ Dii le à gbāa gbɛawà,

ìb aà aɛya gɔ̀pii.

5 A to yābɔnsaε pɔ a kèɔ dɔágu,
 aà dabudabukεaɔ n̄ ikoyã pɔ a òɔ,
 6 á Dii zòblena Ablahaũ buiɔ,
 á Yakɔbu bui pɔ à á séɔ.

7 Dii mé wá Lua ũ,
 ɔmε ĩ yādile gbépiie.

8 Aà bàakuawanɔ yá lí sãaaguɔ,
 yá pɔ a òpi aɔ kue e wá buiwa.

9 Aà bàa kú n̄ Ablahaũ,*
 à èa à a legbè Izaakie lo.†

10 Aà bàa èa kú n̄ Yakɔbuo iko ũ,
 ɔ a kú n̄ Isailiɔ e gɔɔpii.

11 A mè á Kanaa bùsu kpámá,
 aɔ de pɔ pɔ aa se kpaale guu ũ.‡

12 Gɔɔ bee aa dasio, wĩli n̄ yádao,
 aa ku Kanaa bùsuu bòmɔɔ ũε.

13 Aaĩo liaaliaa bui n̄ buiɔɔ guu,
 aaĩo bebe bùsu n̄ bùsuo.

14 I we wà n̄ wetão,
 à kíaɔ lèle an yá musu à mè

15 aasu ɔkã gbé pɔ a n̄ sépiɔwao,
 aasu ìada a ãnabipiɔwao.§

16 ɔ a tò nɔana kà bùsupiu,
 a tò an kùsũa làa pii.*

17 ɔ à Yosefu gbàε à d̀aané,
 wà aà yĩa zɔ ũ.†

18 Wà mɔkà aà gbáwa,
 wà mɔ d̀ò aà nɔε‡

19 e yá pɔ à d̀aa ò gè kèò,
 ɔ yá pɔ Dii dàè tò yá b̀aaànɔ na.§

20 Ké kía gbé zĩ, ɔ wà aà gbàε,
 bùsu gbèzɔɔpi aà kè.*

21 A aà dilε a bùsu d̀aana ũ,
 a tò aàò iko ví a àizεεɔwa pii.†

22 Yosefu aà kíaɔ tòto a p̀eãwa,
 à ɔnɔ dà aà ìwaɔne.

23 ɔ Yakɔbu buiɔ m̀ Egipi,‡
 Isailiɔ ku nibɔɔ ũ Haũ buiɔ bùsuu.§

24 Dii tò a gbéɔ k̀ò we maamaa,
 a tò aa dasikũ de n̄ ibεεɔla.

25 ɔ à n̄ ibεepiɔ swáfè, ɔ aa zà aà gbépiɔu,
 aa ɔnɔɔp̀èle aà z̀blenapiɔne.*

* 105:9 Daa 12.7, 17.8 † 105:9 Daa 26.3 ‡ 105:11 Daa 28.13 § 105:15 Daa 20.3-7 * 105:16
 Daa 41.53-57 † 105:17 Daa 37.28, 45.5 ‡ 105:18 Daa 39.20 § 105:19 Daa 37.6-9 * 105:20 Daa
 41.14 † 105:21 Daa 41.39-41 ‡ 105:23 Daa 46.6 § 105:23 Daa 47.11 * 105:25 Bɔa 1.7-14

26 A a zòblena Mɔzi zì má†
 ní Aalona pó a sèò.‡
 27 Aa yákè Egipiɔne seela ũ,
 aa dabudabukè Haũ buipiɔ búsuu.
 28 A gusia gbàemá, gu sí ní búsuu,§
 ké aa gĩ aà yāmai yái.
 29 A ní swa'i líle à gò au ũ,
 ẽ a kpɔɔ gàga.*
 30 Blɔɔ lí ní búsua
 ní gbāadeɔ wúlekíiɔ píi.†
 31 A yá'ò ẽ ũsinaɔ kàngu,‡
 gáí kàngu e an búsú lé léu píi.§
 32 A loughɛ kàngu lou ũ,
 loupilɛa lí ní búsua gupiiu.*
 33 A ní v̄ɛliɔ è'ɛ ní kaadɔɛnliɔ,
 à ní búsú líɔ kè kélekɛɛ píi.
 34 A yá'ò ẽ kwaɔ kàngu,
 kwasut̄ɔ kà, aa lé v̄íɔ.
 35 Aa ní búsú s̄ɛ ní láo nè,
 aa ní buapɔɔ blè píi.†
 36 A ní búsú neḡɔɛ s̄éiaɔ dèdɛ píi,
 né woode pó aa ní í ní èwaasoḡɔpiɔ.‡

37 A b̀le ní a gb̄éɔ,
 aa ánuusu ní vuao k̄ua,
 an bui gb̄e i ḡɛnale z̄éuo.
 38 Ké aa b̀le, Egipiɔ pɔ k̄ena,
 ké v̄ia ní kú Isailiɔ yá musu yái.§
 39 A telu p̄ɛɛ kpà a gb̄éɔzi,
 à kè té ũ gwá, à gup̄uné.*
 40 Aa wabik̄èwà, ẽ à m̀nè ní bùuɔ,
 à musu blɛ kp̄amá aa k̄ã.†
 41 A gb̄esi p̄aa, ẽ í b̀u,‡
 ípi bàalè guwaiwaiu we lán swawa.
 42 Asa lé pó a gb̄è yá d̄oaàgue,
 yá pó a ò a zòblena Ablahaũɛpi.

43 A b̀ ní a gb̄éɔ, aale p̄ɔnake,
 gb̄é pó a s̄epiɔ guladɔ.
 44 A buip̄aleɔ búsú kp̄amá,§
 z̄í pó gb̄épiɔ k̄èò ài ḡɔné.
 45 Bee kè píi ké aa e wàɔ a yádilɛaɔ k̄ua,
 aai a ikoyáɔ da.

Aleluya!

† 105:26 Bɔa 3.10 ‡ 105:26 Bɔa 4.14-16 § 105:28 Bɔa 10.21-23 * 105:29 Bɔa 7.17-21 † 105:30
 Bɔa 8.1-6 ‡ 105:31 Bɔa 8.20-24 § 105:31 Bɔa 8.12-15 * 105:32 Bɔa 9.22-25 † 105:35 Bɔa 10.12-15
 ‡ 105:36 Bɔa 12.29 § 105:38 Bɔa 12.33-36 * 105:39 Bɔa 13.21-22 † 105:40 Bɔa 16.2-15 ‡ 105:41
 Bɔa 17.1-7, Nao 20.2-13 § 105:44 Yoz 11.16-23

106

Isailiõ ní duunaõ oa Luae
1 Aleluya!

A Dii sáaukpa, asa a maa,
aà gbêke láaa vío.

2 Déme a fõ Dii yázõkεαõ oi?
Déme a fõ à aà táasile píii?

3 Báaadeõn gbé pó aaĩõ yāmaa kūa
aaĩõ yāke a zéwa gõõpiio ũ.

4 Tó ríle na ke n gbéõne,
ma yá aõ dõngu, Dii.

Tó ríle ní suaba, ma wegwa,

5 ké ma baa e àõ ku n gbéõ namau,
mí põnake ní bui pó ní sèõ,
mí ní táasile n gbépio guu.

6 Wa duunakè lán wá deziõwa,
wa tàaekè wa yāvāikè.

7 Ké wá deziõ ku Egipi,
aai Dii dabudabukeαõ yādao,
yāmaa dasi pó a kènέõ sǎnguε,
õ aa swágbāakè Isia Tēa sac.*

8 N beeo à ní suabà a tó yái,
ké wà e a gbāa dõ.

9 A gbāamò Isia Tēae õ gugii bò,
à sǎnõ a eu, aa bùawà guwaiwai ũ.†

10 A ní bó ní ibεεõ õzĩ,
à ní sí ní zangudeõ gbāawa.

11 I dà ní wèlepõla,
baa an gbé mēndo i bõo.‡

12 Ő aa yá pó a ò sǎ,
aa aà táasilè.§

13 Ő aà yākeαõ sǎngu gõõ,
aai aà dǎ aà ledamáo.

14 Aale ní põblea bεεke guwaiwaiu,
õ aa Dii lεwe sēgbāu we.*

15 A pó pó aa gbèawa kpámá,
õ à me'ibabagyā zímá.†

16 Aa íisè ní Mõizio bõou
ní Aalona pó Dii aà dīleo.‡

17 Tõõle wēaa à Datani mò,
à kùaa Abilaũ ní a gbéõwa.§

18 Té sù an ìwaõwa,
tévwua kùle gběvāipõwa.*

* 106:7 Bõa 14.10-12 † 106:9 Bõa 14.21-22 ‡ 106:11 Bõa 14.21-22 § 106:12 Bõa 15.1 * 106:14
Nao 11.4-6 † 106:15 Nao 11.31-33 ‡ 106:16 Nao 16.1-3 § 106:17 Nao 16.31-33 * 106:18 Nao
16.35

19 Aa mɔ pi Olebu lán gáaenawa,
 ̣ aa kùlɛ ní dii pɔ aa kàsapiɛ.†

20 Aa Lua gawide lɛũkpakè

ní zù sèsona taao.‡

21 Lua ní suabà ̣ aà yá sàngu.

A yázɔ̀kèné Egipi,

22 à dabudabuɔ̀ kè Haũ buiɔ̀ bùsuu,

à yá pɔ̀ í to vía ní kú kè Isia Tēai.

23 A mè á a gbépiɔ̀ midɛ,

̣ aà gbé Mɔizi aà zùukè,

a tò aà pɔ̀ wèe, ̣ i ní midɛo.§

24 Aa pākpa ní pɔ̀eã bùsui,

aa gĩ Dii yá síi.

25 Aa yá kùtèkà ní zwàakpɛɔ̀ guu,

aa swásɛ Dii yáio.*

26 ̣ à ɔ̀lɛlɛné à mè

á tó aa kwɛ guwaiwaiuɛ,

27 á tó an buiɔ̀ léle buiɔ̀ guu,

í ní fāaa bùsu ní bùsuo.†

28 Aa nà táa Peoowa,
 aa pɔ̀ pɔ̀ wà sa'òò pɔ̀gɛɔ̀wa sò.‡

29 An yá kɛɔ̀ Dii pɔ̀ fè,

̣ gaga gèngu.

30 Fineasi fèlɛ yápi tɛdè,

̣ gagapi zèné.§

31 ̣ Dii tò yá b̀aà̀nɔ̀ na,

aà bàa kuànɔ̀ e aà buiwa.*

32 Aa Dii za fè Meliba í kíi,

̣ Mɔizi yá'í azíɛ an yái.

33 Asa aa aà nòsɛ ̣̀kpà̀ɛɛ,

̣ à yá'ò làasoosai.†

34 Aai bùsupideɔ̀ kɛ kélékɛlɛ,

lá Dii d̀lɛnɛ́wao.‡

35 Aa gò kɔ̀gbɛ̀ɔ̀ ũ ní buipio,

aa ní ɔ̀lɛsè.

36 Aa zɔ̀blè ní diiɔ̀nɛ,

̣ yápi ní ṣ blè.§

37 Aa ní nɛg̣ɛnɔ̀ d̀ɛdɛ sa'obɔ̀ ũ,

aa sa'ò táaɔ̀wa ní ní nɛnɔ̀nɔ̀.*

38 Aa yáesaideɔ̀ kòlokpakpa,

an nɛg̣ɛɔ̀ ní ní nɛnɔ̀pɔ̀.

Aa sa'òr̀nɔ̀ Kanaa bùsu táaɔ̀wa,

̣ an bùsupi gbālè.†

† **106:19** Bɔa 32.1-6 ‡ **106:20** Lom 1.23 § **106:23** Bɔa 32.10-14 * **106:25** Nao 14.1-4 † **106:27**
 Nao 14.26-35 ‡ **106:28** Nao 25.1-3 § **106:30** Nao 25.7-8 * **106:31** Nao 25.10-13 † **106:33** Nao
 20.10-12 ‡ **106:34** Iko 7.2 § **106:36** Dɔa 3.5-6 * **106:37** 2Kia 17.17 † **106:38** Nao 35.33-34

39 An yākeaᵛ mé tò aa gbālè,
an dàaᵛ tò aa gò Luaε káaluᵛ ũ.

40 Ǿ Dii pɔkūmabòbɔmá,
a ye gbéé pɔ a ní sépiᵛ gíyāi lɔ.

41 A ní kpá buiᵛwa,
an zangudepiᵛ ikokè má.

42 An ibeεᵛ wétēamòné,
aa ɔtòᵛlemá.‡

43 Iᵛ ní bɔ m̀ɔm̀ɔ,
āma aa zè ní ní swágbāaoε,
ō an duuna dàníla.

44 Tó à ní wii mà,

ì taasi dōnéε. §

45 Aà bàakuarínɔ yá i sãaàguo,
ō à ǹselilē a gbēke zᵛᵛ guu.

46 A tò gbéé pɔ aa ní kūkū zìzᵛᵛ ũᵛ wēnadōné.

47 Dii wá Lua, wá suaba!
Wá b̀le buiᵛ guu, ní wá kãaa,
wí n tó pɔ kú adoa bɔ,
wí íanadã ní n táasileao.

48 Wà Dii, Isailiᵛ Lua sáaukpa
za asínizi e gᵛᵛpii!
Gbépii mε, āmi!
Aleluya!

LA SCODE

Sou̯ 107-150

107

Lua sáaukpa aà maa yáí

1 A Dii sáaukpa, asa a maa,
aà gbēke láaa vío.

2 Gbéé pɔ Dii ní b́o o màa,
gbéé pɔ à ní b́o ní ibeεᵛ ɔzìᵛ.

3 A ní b́o bùsu ní bùsuo à ní kãaa
za gukpe oi ní be'ae oio,
za gughāntoo oi ní gεᵛmid̀k̀i oio.

4 An gbēεᵛ be sásãa guwaiwaiu ní sēgbāo,*
aai wéle pɔ aa zᵛleu zé d̄o.

5 Nɔana ní imio lé ní de,
an wēni gò leεnno.

6 Ǿ aa wiilè Diizi ní taasikeau,
ō à ní b́o ní wétēa guu.

7 A ní dá zé súsuwa,
ō aa kà wéle pɔ aa zᵛleu.

8 Aa Dii sáaukpa aà gbēke yáí
ní yábɔnsae pɔ í kenéo.

‡ 106:42 Dɔa 2.14 § 106:44 Dɔa 2.18 * 107:4 Nao 14.33

9 Asa ì imidenao kòlo níniné,
ì pɔmaa kpa nɔandenaowa aa ká.†

10 An gbēeɔ ku gusiau ga lézi,‡
aaale taasike yea ní mɔdaonao.

11 Asa aa gĩ Lua yāmai,
aa sakà Musude ledamaue.

12 A tò wà ní busa ní zĩ gbāao,
aaale lé gáale, gbēe ku à dɔńleo.

13 Ɔ aa wiilè Diizi ní taasikea guu,
ɔ à ní bó ní wétɛapi guu.

14 A ní bó gusiau ní gao lézi,
à ní mɔdaonapio kèkēmá.

15 Aa Dii sáaukpa aà gbēke yái,
ní yābɔnsae pɔ ì kenéo.

16 Asa ì bíibɔle gba pɔ wa pĩ ní mɔgotɛo gbooe,
ì mɔsi gbāa zékakabɔɔ é'ε.

17 An gbēeɔ liaa ní swágbāa yái,
aa gò suuunno ní tàaeɔ yái.

18 Aa ye pɔblea gíyáio,
aa kà gaa.

19 Ɔ aa wiilè Diizi ní taasikeau,
ɔ à ní bó ní wétɛapi guu.

20 Aà lékpāsá ní gbāgbā,§
à ní sí mia'ewa.

21 Aa Dii sáaukpa aà gbēke yái,
ní yābɔnsae pɔ ì kenéo.

22 Aa sáaukpa sa'owa,
aai aà yākeɔ galike ní gulakeɔ.

23 An gbēeɔ gè gó'ilenaɔu,
aa dàzeu ísíaa,
aaɔ be í zɔɔpia aaɔ gé laatai.

24 Gbépio Dii yākeɔ è,
ní yābɔnsae pɔ ì ke í guoɔ.

25 A yā'ò ɔ zàa'ian gbāa kàka,
ísia fèle ní bútembaao.*

26 Aa gè musu aa sù zĩle,
kua kaipi lézi sɔ kèngu.

27 Aa dèedee,
aa tàlaatalaabò lán wɛdenawa,
an íle'ɔno mĩde.

28 Aa wiilè Diizi ní taasikeau,
ɔ à ní bó ní wétɛapi guu.

29 A ían gbāa zè à gò ían fεεena ũ,
à í zùukè à kè kílíkili.†

30 Ké gu nini gɔɔ, an pɔ kèna,
ɔ à gèrino godokii pɔ aaale yáu.

† 107:9 Luk 1.53 ‡ 107:10 Luk 1.79 § 107:20 Luk 7.7 * 107:25 Yon 1.4 † 107:29 Luk 8.24

31 Aa Dii sáaukpa aà gbēke yáí,
 ní yābɔnsae pɔ́ ì kenéó.

32 Aa aà tɔbɔ balu guu,
 aa aà táasile dɔaanaɔ káaa guu.

33 A swaɔ z̄ɔ̄e à ḡò gugii ũ,‡
 a tò nibɔnaɔ ḡò tɔɔle inidenɔ ũ.

34 A tɔɔle báaade lile gu wiside ũ
 gbé pɔ́ z̄ɔ̄leuɔ vāi yáí. §

35 A guwaiwai lile dāna ũ,
 a tò gugii ḡò nibɔna ũ.*

36 A nɔandenaɔ dīle we,
 ɔ̄ aa wéle kàle aa z̄ɔ̄leu.

37 Aa buapɔ́ t̄ɔ̄ aa v̄eeliɔ bà,
 ɔ̄ à ne'íné maamaa.

38 A báaadàngu,
 ɔ̄ aa dasikū à kè zài,
 i to an pɔtuɔɔ làoo.

39 ɔ̄ à ní láo lɔ, aa ḡò yɔɔnno
 gbāamɔané ní músio ní pɔsiao yáí.

40 Lua ì saike kpalablenɔwa,
 ì to aa liaaliaa gugii pɔ́ z̄e'v̄io guu.

41 I wēnadeɔ bɔ taasiu à ní sé lesí,
 ì to an uadeɔ dasikū.

42 Tó gbēmaaɔ è, aaɪ pɔnake,
 gbēvāiɔ s̄ɔ̄ aaɪ ní lé kpaau.

43 Nòsede laaidɔ yápiɔwa,
 i Dii gbēke gwa lá a de.

108

Lua mé ì to wà zible

1 Davidi le.*

2 Ma s̄ɔ̄ diléa, Lua,
 má lesi mà ní táasile ní nòsemendoo.

3 Ma mɔɔna ní ma domao, vu!
 Mí gbāakpa gudɔazi.

4 Dii, má ní sáaukpa buiɔ guu,
 má ní táasile gbéɔne.

5 Asa n gbēke z̄ɔ̄ z̄ɔ̄mae,
 mé n náai z̄ɔ̄ luabepuanawa.

6 Lua, tɔbɔ e à z̄ɔ̄ma,
 to n gawi li dúniaa píi.

7 Wea, wá suaba ní n gāsa gbāao,
 ké wápiɔ n gbé yenzideɔ e bɔ.

8 Lua yā'ò za a kúkii à mè:
 Má Sikeū kpaale ní tidɔanlaoe,
 mí Suko guzule kpámá.

‡ 107:33 Yoz 3.13 § 107:34 Daa 13.10, 19.24-26 * 107:35 Bɔa 17.6 * 108:1 Soũ 57.8-12, 60.7-14

9 Galada bùsuá ma p̄e,
 Manase buiò bùsuá ma p̄e,
 Eflaiũ buiò bùsuá ma mò fùae,
 Yuda bùsuá ma lípanae.
 10 M̄abuò bùsuá ma zion zu'ob̄e,
 mi a kyale kále Edbũò bùsuwa,
 mi kúkua d̄o Filit̄eò bùsuwa.

11 Déme a gẽmanò w̄éle bíideui?
 Déme a d̄aamee e Edbũò bùsuui?
 12 Lua, mé i ke n gb̄é p̄o n wá v̄uaa
 nili b̄o n wá z̄iḡoò lo b̄asio.
 13 Odawá wá ib̄eeo yáí,
 asa gb̄enazina gb̄esuabaaá p̄ae.
 14 Wá z̄ible n Lua gb̄āao,
 õme a õz̄õ wá ib̄eeowa.

109

Sa b̄èè oa ib̄ee

Davidi le.

1 Lua, m̄me mi n táasile,
 n̄su n̄ȳõ n̄léao.
 2 Asa gb̄ev̄ai b̄onkp̄edeò i ma yaa,
 aaī lek̄olekamazi n̄ eeò.
 3 Aaī liamazi n̄ yá'io,
 aaī s̄olek̄emanò p̄ewiwinesai.
 4 Aaī ma year̄zi fiabomee n̄ yād̄mao,
 mapi s̄õ miò wabik̄ema.
 5 Aaī maa fiabomee n̄ v̄aio,
 ma year̄zi s̄õ n̄ zaamaguo.
 6 Gb̄ev̄ai sóike n̄ d̄aanawa,
 n̄ aà na gud̄enae a z̄í.
 7 To yákp̄ale b̄oaànò v̄ai,
 to aà wabik̄ea yá'iè.
 8 Aà w̄eni su àò gb̄āao,
 gb̄ep̄ale i z̄õle aà gb̄eu.*
 9 Aà néò ḡõ desai,
 aà na i ḡõ gyaa ũ.
 10 Aà néò ḡõ l̄aanaò ũ aao baake,
 aao p̄o w̄eew̄eew̄e p̄ok̄lek̄i.
 11 Aà fiade aà p̄o n̄aaa píi,
 buip̄aleò aà z̄í ài siwà.
 12 Gb̄ee su gb̄ek̄ek̄eò,
 wasu w̄enad̄õ aà né p̄o a t̄òneò.
 13 Aà buiò mide,
 an t̄o ga gb̄é p̄o lé feleò guu.
 14 Aà dezio v̄aik̄ea yá d̄ongu, Dii,
 n̄su n̄ aà da duuna k̄ewà bauo.
 15 An duuna aò d̄ongu ḡoòpii, Dii,
 an yá i s̄a gb̄éoḡu d̄úniau,

* 109:8 Z̄in 1.20

16 ké ili làasooke gbẽkwao yáí,
 ì ñada taasideṽ ní wẽnadeṽ
 ní gbé pọ an ká gòwa e aa ga.

17 A ye saváí'oa gbééi,
 to à wi aà musu.
 Sa maa oa gbéé lí kaaàguo,
 a ke báaa ví sṽo.

18 A lekéané ula dà,
 à gè aà nṽeu lán íwa,
 à tàaleaàgu lán nísiwa.

19 Aṽ fiwà gṽṽpii zwāa ũe,
 iṽ dṽ aàpi asana ũ.

20 Dii fiabo ma yādṽmadeṽne màa
 ní gbé pọ aai vāi o ma musuṽ.

21 Dii Gbāapiide, ma wegwa n tó yáí,
 ma bṽ n maa ní n gbẽkeo yáí.

22 Asa taaside wẽnaden ma ũ,
 ma pṽ yà dúuduu.

23 Málé sáale lán oosi uenawa,
 málé gēzēa lán íana kwaseawa.

24 Leye tò ma gbá lé sé lṽo,
 ma fēfē e ma gṽ wákambaau ũ.

25 Ma gṽné pṽsṽsṽa ũ,
 aai ma gwa aa mīke déũdeũ.†

26 Dṽmale Dii ma Lua,
 ma suaba n gbẽke yáí,

27 aai dṽ ké n ṽdāa,
 ké mīme ní kēmēe, Dii.

28 Tó aa ma ka, níyṽ báadamagu,
 tó aa fēlemanṽ, wí a ní kú,
 mapi n zṽblena mí pṽnake.

29 Tó íi a gṽ ma yādṽmadeṽne ula ũ,
 aa wida níziawa lán gomusuwa.

30 Má Dii sáaukpa ní lṽo gbāao,
 má aà táasile balu guu.

31 Asa ì zē ní wẽnadeṽe,
 ì ní sí gbé pọ lé yādañlaṽwa.

110

Mēsii kiake

Davidi le.

1 Dii ò ma diie aà zṽle a ṽplaai
 e aà aà ibēeṽ kēè aà gbadibṽ ũ.*

2 Dii a to n iko ligua,
 níyṽ kible n ibēeṽwa Siṽna.

3 N gbéṽ nízi kṽpama n ikokegṽṽ

† 109:25 Mat 27.39 * 110:1 Mat 22.44, Zin 2.34-35, 1Kln 15.25, Efe 1.20-22, Ebe 1.13, 8.1, 10.12-13

ń lousisi'ulaṽ daa.
N ẹwaasoṽ mo n kńi gudṽleia lán fiiwa.

⁴ Dii lẹgbẹ̀, a lé lilea vńo à mè:
Nyṽṽ dẹ sa'ona ũ gṽṽpii
lán Mekizedeṽaε.†

⁵ Dii ku n ṽplaai,
a kíaṽ míṽnzṽ a pṽfẹgṽṽ.
⁶ A tṽsi buiṽwa, an gεṽ gupa,
a dúńia búu kíaṽ míṽnzṽ,
⁷ i swa'i mi zé lé.
Bee yá mé tò aà mi aṽ daa ía.

111

Dii tṽṽṽ

¹ Aleluya!

Má Dii sáaukpa ń nṽsemendoo
ń gbẹ́maṽṽ sánu balu guu.
² Dii yákeṽṽ zṽṽ,
gbé pṽ à kánṽṽ ṽ a wáaipa.
³ Aà yákeṽṽ bεεε ń gawio vń,
aà yákeṽṽ a zéwa láaa vńo.
⁴ Dii tò a yáṽṽnsaεkeṽṽ dṽwágu,
a sùuu ń sṽsobio vń.
⁵ I bε kpa a vńakεnaṽwa,
aà bàakuańṽṽ yá lí sáaaguṽ.
⁶ A a gbáa ṽṽṽ a gbéṽṽṽ yákeṽṽ guu,
à buipáṽṽṽ bṽsuṽṽ kpańá.
⁷ Yá pṽ a kṽṽ náai vń mé a zεvń,
yá pṽ a dńṽṽ sńana vń píε.
⁸ Yápiṽṽ zńnaṽṽ pṽṽṽ gṽṽpii,
ṽ yákeṽṽ a zéwa náai guu.
⁹ A suabana zń à a gbéṽṽ bṽ,
aà bàa kúńṽṽṽ gṽṽpii.
Aà tṽ kua adoa mé ṽ to vńa ń kú.
¹⁰ Viakεa Diiε mé ṽṽṽ zńna ṽ,*
gbé pṽ ṽ vńakεṽṽ wεzṽṽ gbáa.
Aà táasilea aṽ láaa vńo.

112

Gbé pṽ Dii vńa vń

¹ Aleluya!

Báaaden gbé pṽ Dii vńa vń,
mé Diipi yádileaṽṽ ṽ kaaágu ũ.
² Aà néṽṽṽ gṽṽ gbáadeṽṽ ũ ń bṽsuu,
asa nṽṽṽpuade buiṽṽṽ báaadeṽṽṽ.
³ Pṽṽṽama ń àizεεo di aà bεε,

† **110:4** Ebe 5.6, 6.20, 7.17, 21 * **111:10** Yaa 1.7, 9.10

aà yákea a zéwa láaa vío.
⁴ Baa gusiau gu ì pu gbẽmaaɔnɛɛ,
 ǹsɛpuade p̀o s̀uuu ǹ s̀osobio vío.
⁵ Gbẽ́ p̀o gbẽke ví ì p̀o s̀eané,
 ì a yá ke a zéwa, yá ì b̀èè maaɛ.
⁶ Gbẽmaa lí fu bauo,
 aà yá aɔ d̀ǹguɛ g̀ɔɔpii.
⁷ Bao í lí aà víakũo,
 aà s̀o ìo dilea, ìo Dii náai ví.
⁸ Aà s̀o lí vío, vía lí aà kũo,
 e à gɛ tid̀ò a ìbɛɛla.
⁹ I p̀o fáɛ taasideɔnɛ,
 aà yákea a zéwa láaa vío.*
 Aà mi ìo daa ía ǹ gawioɛ.
¹⁰ Gbẽvái lío ye aà ea yáio,
 ì lésakáaàzi, ì l̀ò gá.
 Yá p̀o vāikena wé d̀oi ì midewàɛ.

113

Dii táasilea

¹ Aleluya!

Dii z̀b̀lenao, à aà táasile,
 í aà t̀òò!
² Gbẽ́pii Dii sáaukpa
 za gbá e g̀ɔɔpii.
³ Gbẽ́pii Dii t̀òò
 sɛa za íat̀ɛbilea e a g̀ɛkpɛukíi.
⁴ Dii ku musu, a de bui píila,
 à t̀òò e à mà musua.
⁵ Gbẽe ì ka Dii wá Luawao,
 a z̀l̀ea báawa musu.
⁶ I wékpale z̀l̀e,
 ì musu ǹ t̀òl̀eo gwa.
⁷ I ỳɛɛsaideɔ b̀o b̀usutiu, ì ǹ fɛlɛ,
 ì ẁɛnadeɔ b̀o t̀ufuu, ì ǹ sé lesí.
⁸ I ǹ da kíabuiɔ guu,
 anzla gbẽ́ kíabuiɔ guu.
⁹ I to fii né b̀òò,
 ì g̀ò nɛade p̀onade ũ.

Aleluya!

114

Gẽamusu dikpɛ lɛ

¹ Ké Isailiɔ b̀ò Egipi,
 ké Yakɔbu buiɔ b̀ò bui z̀l̀oɔ guu,*
² Yuda b̀usu g̀ò Dii kúkíi ũ,
 Isaili b̀usu g̀ò aà kiblekíi ũ.

* **112:9** 2Kln 9.9 * **114:1** Bɔa 12.51

3 Isia Tēa è ã à bàalè,†
Yuudē í kpekpa.‡

4 Gbèsisìb vīvī lán sãwa,
sìsìb òyaayè lán blewa.

5 Isia, bómè n le n bàalèi?
Yuudē, àkea n kpekpaì?

6 Gbèsisìb, bóyái a vīvī lán sãwai?
Sìsìb, àkea a òyaayè lán blewai?

7 Dúnia, lualua Dii mɔa guu,
dee Yakɔbu Luapi ae.

8 A gbèsi kè ibɔkíi ũ,§
à gbekáo líle nibɔna ũ.

115

Dii mé ì báaadan̄gu

1 I ke wá tó mé a bɔo Dii,
i ke wá tó mé a bɔo.
N nzia tɔbɔ n gbēke ní n náaio yái.

2 Akèa buipáleɔ ì wá la aa mè
wá Lua kú má níei?

3 Wá Lua ku musu,
yá pɔ a yei ì kee.

4 Aa ní diiɔ pī ní ánusuo ní vuao,
gbēnazina ɔgbēe.*

5 Aa lé vī, aali yā'oo,
aa wé vī, aali gu'e sōo.

6 Aa swá vī, aali yāmao,
aa ní vī, kási aali pɔ gīmao.

7 Aa ɔ vī, aali ká pɔwao,
aa gbá vī, kási aali taa'oo.

Aali kolokekeo.

8 An pinaɔ gōńwae
ní gbé pɔ lé ní náaiko.†

9 Isailiɔ, à Dii náaiko!
Ōmè á sèngbao ũ, ì dɔále.

10 Aalona buiɔ, à Dii náaiko!
Ōmè á sèngbao ũ, ì dɔále.

11 Dii vīakenaɔ, à Dii náaiko!
Ōmè á sèngbao ũ, ì dɔále.

12 Wá yá lí sá Diiguo,
a báaadawágu.

A báaada Isaili buiɔgu,
a báaada Aalona buiɔgu.

13 Dii a báaada a vīakenaɔgu,

† 114:3 Bɔa 14.21 ‡ 114:3 Yoz 3.16 § 114:8 Bɔa 17.1-6, Nao 20.10-11 * 115:4 Zia 9.20 † 115:8
Soũ 135.15-18

néfēnen gbēzō.‡

14 Dii káfīakéé,
ápīo ní á néo.

15 Dii mé a báadaágu,
musu ní tōleo Kenapi.

16 Musuá Dii bεε,
ō à tōle ná gbēnazinaone ní ozi.

17 I ke geo mé lí Dii táasileo,
gbé pó kú bedauo ɔ̄ ku kílikilie.

18 Wápio, wáo Dii sáaukpa
za gbā e gōpiie.

Aleluya!

116

Gbē pó bō ga lézi Dii sáaukpa

1 Má ye Diizi,
asa à ma yāmàε,
à ma wiileawa mà.
2 Máo aà sísi e ma wēni léue,
ké à swādòmazi yái.

3 Ga fùà kpàmεε yāa,
má kú yelea zōo guu,
taasi ní pōsiao tōa.

4 Ō ma lēzù Diizi ma mē:
Dii, n yá na, ma misi.

5 Dii sùuu ví mé a maa,
wá Lua sósobi ví.

6 Dii ì yēesaideo dōa.
Ké ma gō dōlolo, à ma suabà.

7 Ma nòε aó nínia sa,
asa Dii yāmaakēmεε.

8 Dii ma bō ga lézi,
à wé'i gōgomεε,
i to ma gēnalèo,

9 ké mào ku dúnia guu,
mío be aà aε.

10 Ké taasi tōa, ma gō búεbue.
Ma aà náaikè, ō ma yá'ò.*

11 Gili gēmāgu ma mē:
Gbēε mōafilisaio.

12 Bó má fiaboò Diie
maa pó a kēmεε píi yá musui?

13 Má Dii gbé suabaa imibō se musu,
mí aà sísiò.

14 Má lé pó má kè Diiwao fiabo

‡ 115:13 Zia 11.18, 19.5 * 116:10 2Kln 4.13

aà gbé̃ wáa píi.

¹⁵ Dii yāmanaɔ gaa gbiaè.

¹⁶ Dii, n yá na, n zòblenan ma ũ.

Nɔɛ pɔ zòblène nén ma ũ,
n ma bɔ bau.

¹⁷ Má sáaukpa sa'oma,
mí ní sísiò, Dii.

¹⁸ Má lé pɔ má kè Diiwaɔ fiabo

aà gbé̃ wáa píi.

¹⁹ Má fiaboè aà ua Yelusaleũ.

Aleluya!

117

Dii táasile

¹ Bui píi, à Dii táasile,

bùsu píi gbé̃, à aà tɔbɔ,*

² asa a gbēke víwano à kè zài.

Dii náai ví gɔpiie.

Aleluya!

118

Gɛa Dii ua ní sáaukpaa

¹ A Dii sáaukpa, asa a maa,
aà gbēke láaa vío.

² Isailiɔ o,
aà gbēke láaa vío.

³ Aalona buiɔ o,
aà gbēke láaa vío.

⁴ Aà víakenaɔ o,
aà gbēke láaa vío.

⁵ Ma lezù Diizi ma yeelɛa guu,
ɔ a wèa à ma gba dèepookii.

⁶ Dii kumano, vía a ma kũo,
bɔ gbēnazina a fɔ kemɛi?*

⁷ Dii kumano ma donlede ũ,
má tidɔ ma ibeɛlaɛ.

⁸ Naa Diizi maa de
gbēnazina náaikeala.

⁹ Naa Diizi maa de
gbāadeɔ náaikeala.

¹⁰ Bui píi liamazi,

ɔ ma ní kwé ní Dii tóo.

¹¹ Aa liamazi ɔplai ní zɛɛo,

ɔ ma ní kwé ní Dii tóo.

¹² Aa fía lán zɔdaɔwa,

ɔ aa mĩde lán sè tékũawa,

* **117:1** Lom 15.11 * **118:6** Ebe 13.6

ma ní kwé ní Dii tóo.

13 Aa ɔz̄mazi pásípási,
má ye lélei, ̄ Dii d̄male.

14 Dii mé ma gbāa ũ, aà táasi mi lé,
à ḡo ma Suabana ũ.

15 A ma, kúkua d̄o gbēmaao b̄ou,
Dii ɔplaa gbāa zíkè.

16 Dii ɔplaa d̄a musu,
Dii ɔplaa gbāa zíkè.

17 Má gao, máo kue,
m̄o Dii yákeao galike.

18 Dii ma swāgāga maamaa,
āma i to ga ma seo.

19 A gbé suabaa b̄ole gbaɔ wēmeɛ
mà gē mà Dii sáaukpa.

20 Dii ua b̄ole ke,
gbēmaao mé ̄ ḡeu.

21 Ma n sáaukè Dii, asa ní wèa,
n ḡo ma Suabana ũ.

22 Gbe p̄o ēbonao pākpaì
mé ḡo gb̄eɔ mide ũ.†

23 Dii mé bee kè,
̄ à k̄ewēe yāb̄onsae ũ.‡

24 Goo p̄o Dii d̄ilen ke.
Wà p̄onakeu wà yáal̄o.

25 N yá na Dii! Wá suaba!
Sue Dii! Wá dae ní gòmio!

26 Báaaden gbé p̄o lé mó ní Dii tóo ũ,
kua Dii ua wále gbāakpanzi.§

27 Dii mé Lua ũ, à gupùwēe.
A ba d̄o d̄o sa'ob̄owa,
í poo gbagbak̄iizi.

28 Ma Luan n ũ, má n sáaukpa,
ma Lua, má n t̄ob̄o.

29 A Dii sáaukpa, asa a maa,
aà gb̄eke láaa v̄io.

119

Gbaakpaa Lua yáwa

1 Báaadeɔn gbé p̄o aa ku tàaesai
aa Dii ikoyā k̄ūaɔ ũ.

2 Báaadeɔn gbé p̄o aaì Dii yā'onɛ ma

† **118:22** Luk 20.17, Zln 4.11, 1Pie 2.7 ‡ **118:23** Mat 21.42, Maa 12.10-11 § **118:26** Mat 21.9, Maa 11.9, Luk 19.38, Zaa 12.13

aaĩ aà kǐi wεεε í nòsemendoo ù.

³ Aali yákpaañlakεo,

aaĩ aà d̀̀̀ sέ.

⁴ N n ɔtond̀̀kǐi ò̀̀wεε,

kέ wà̀̀ tei í laaio.

⁵ Má ye mà̀̀ ku ma d̀̀̀wαε,

mí̀̀ n yádilεεo kũa.

⁶ Tó má n yádilεαo kũa pii,

bee a to wí ma kũo.

⁷ G̀̀̀ p̀̀̀ máε n yāmaapio dada,

má n sáaukpa í nòsepuaε.

⁸ Máo n yádilεεo kũαε,

ísu ma to we mí̀̀mí̀̀o.

⁹ Kpelewa èwaaso a ke à̀̀ ku gbâlesaii?

Sema aà yákea kpaai í n yáo.

¹⁰ Máε n kǐi wεεε í nòsemendoo,

ísu to mà̀̀ p̀̀̀aale n yádilεαoεo.

¹¹ Ma n yá dà ma s̄̄ guu,*

kέ másu duunakεεo yái.

¹² Ma n sáaukè, Dii,

̀̀̀ n yádilεεo dameε.

¹³ N ikoyā p̀̀̀ b̀̀̀ í léuo pii,

má dau siu néε.

¹⁴ Máε p̀̀̀nakε í n yā'oneo

lá wǐ ke í à̀̀zεεowa.

¹⁵ Máε n ɔtond̀̀kǐi wàaiipa,

ma làasoo ku n kekεáwa.

¹⁶ Ma p̀̀̀ k̀̀̀na n yádilεαowa,

n yá a sāmāguo.

¹⁷ Yāmaake mapi n z̀̀̀blenαε,

mí e mà̀̀ ku mà̀̀ n yá kũa.

¹⁸ Ma wé kέmεε,

kέ mà̀̀ wεsi n ikoyā b̀̀̀nsαεεε.

¹⁹ B̀̀̀m̀̀n ma ù d̀̀̀nia guu,†

ísu ̀̀̀ n yádilεαo ulεmεεo.

²⁰ N ikoyāo nidea g̀̀̀pii

mé t̀̀̀ ma nisina v̀̀̀a.

²¹ Ni waladeo lele, ni láaikεmá,

gbé p̀̀̀ p̀̀̀aale n yádilεαoεpio.

²² Ma b̀̀̀ s̀̀̀s̄̄a í sa p̀̀̀ aaĩ kamaguou,

asa má n yā'oneo kũαε.

²³ Baa kέ kíao z̀̀̀le lekpaaimazi,

ma làasoo ao ku n yádilεεowαε.

²⁴ N yā'oneo mé i ma p̀̀̀ ke na,

n yápi mé i ledaa.

²⁵ Ma nisina naa líwa.

Ma misi lá í òwa.

²⁶ Ma a yákeao d̀̀̀d̀̀ne, s̄̄ í wèa.

* **119:11** Luk 2.19 † **119:19** Ebe 11.13

N n yādilenewo damee.

27 To mà n ɔtondɔkiiɔ dɔ,
ma làasoo iɔ ku n yābɔnsawo.

28 Kua pɔsiau ma nɔse ɔɔlɔ.

Ma gba gbāa lá ní òwa.

29 Ma kē sāsāzewa,
ní ma gba zé mà ze ní n ikoyāo.

30 Ma sīana zé sè,
ma sɔ iɔ ku n ikoyāwa.

31 Má n yā'onewo kūa ɔplapla.

Dii, nsu to wí ma kūo.

32 Má wāa ní n yādileawo,
asa n ma sɔ dāmee doũe.

33 Dii, n n yādilenewo zé ɔbmee
màɔ kūa e ma wēni léu.

34 Ma gba ɔnɔ màɔ n ikoyā kūa,
míɔ zikewà ní nɔsemendoo.

35 Ma da n yādileawo zéu,
asa bee mé i kamagu.

36 To ma sɔ ta n yā'onewo,
asu tá gběble'aiwao.

37 To ma wema pɔ gianaɔla,
ma lé ní láo n zé guu.

38 Yá pɔ ní ò ke mapi n zòblenae,
lé pɔ ní gbè n viakenaɔnepi.

39 To sɔsɔa pɔ má a vía ví gē ma swá kpe,
asa n yākekea maae.

40 Má ye n ɔtondɔkiii fá,
ma lé ní láo n maakēa guu.

41 Dii, mɔ gběkekemee,
ma suaba lá ní òwa,

42 mí yázāsi ma sɔsɔnawa,
asa mále n yá náaike.

43 Nsu to màɔ ku sīana'oané saio,
asa n ikoyāo ɔ ma wé dɔi.

44 Máɔ n ikoyāo kūa
za gbā e gɔɔpiie,

45 míɔ be ma laaiwa,
asa ma n ɔtondɔkii wēlee.

46 Má n yā'onewo o kíaɔne,
wí a ma kūo.

47 N yādileawo i ma pɔ ke na,
asa má ye yápiie.

48 Má ye n yādileawo ɔ ma ɔɔi,
mi làasooke n yādilenewo.

49 To yá pɔ ní ò n zòblenae dɔngu,
asa ní tò ma wé dɔie.

50 Ma nɔse i níni ma taasikea guu,
asa n yá mé i ma lé ní láo.

51 Waladeṽ lé ma yáab maamaae,
 ní beeo má pãale n ikoyãeo.

52 Mi láasooke n ikoyã yãawwa,
 ṽ aai ma nòse nínimee, Dii.

53 Ma pṽ ì pa maamaa
 vãikenaṽ pãkpaa n ikoyã yáí.

54 Mi lesi n yãdilenenṽ musu
 ma kua dúniau bòmṽ ù guu.

55 N yá ìṽ dṽmagu gwá, Dii,
 ṽ miṽ n ikoyãṽ kũa.

56 Má yá beeo dṽe dṽ,
 asa miṽ n ṽtondṽkii gwae.

57 Dii mé ma baa ù,
 ma legbè ma mè má n yãma.

58 Mi awakpane ní nòsemendoo,
 sùuukemaṽ lá ní òwa.

59 Ma a yãkeaṽ gwà,
 ṽ ma n yázee sè.

60 Máṽ wãa, má zezeo,
 má n yãdileaṽ da.

61 Baa tó gbẽvãio ba liamazi,
 n ikoyãṽ sãmaguo.

62 Mi fele mà n sãaukpa weedo
 n ikoyã maapiṽ musu.

63 N vïakenaṽ gbẽnan ma ù,
 gbé pṽ aai n ṽtondṽkii gwaṽ.

64 Dii, n gbẽke dúnia pà.
 N n yãdilenenṽ damee.

65 N maakè mapi n zòblenae,
 lá ní òwa, Dii.

66 Wezè ní dṽao damee,
 asa ma n yãdileaṽ si.

67 E ñyṽ gé ṽṽoleia, má sásãae,
 ãma tiasa má n yá kũa.

68 N maa mé ni yãmaake.
 N n yãdilenenṽ damee.

69 Baa ké waladeṽ yásia lí wa nànaa,
 miṽ n ṽtondṽkii gwa ní nòsemendooe.

70 An swá yíaa, aa sṽkù,
 mapi sṽ ma pṽ na n ikoyãwa.

71 N ṽṽoleaa kè maae,
 asa ma e ma n yãdanenṽ dàdae.

72 Ikoyã pṽ lé bṽ n léu maamee
 de vua ní ánuṽ ṽwatè òaa sṽola.

73 N ṽ mé ma ikàsa, ṽ n ma ke.
 Ma gba ṽnṽ mà n yãdileaṽ dada.

74 Tó n vïakenaṽ ma e, an pṽ ì ke na,
 asa n yá ṽ ma wé dṽi.

75 Dii, má dǝ ké n ikoyão maa,
ké ní náai ví yáí ɔ̃ n ɔ̃tɔ̃leá.
76 Gbēkεkεmεε, ma nòse i níni,
lá ní ò mapi n zòblenaεwa.
77 Mò ñ wēnadǝmεε màò ku aafia,
asa n ikoyão mé ma pɔ̃nakεbɔ̃ ũ.
78 To wí waladeɔ kú, asa aa yǎd̀baε,
mí làasooke n ɔ̃tondɔ̃kiiwa.
79 To n víakεnaɔ mɔ̃ ma kii,
gbé pɔ̃ aa n yǎ'one d̃ɔ̃piɔ̃.
80 To màò ku tàaesai n yǎo musu,
ké wí su ma kũo yáí.

81 Ma sǝanzi ñ ma suaba e ma nisina lòo,
n yá ɔ̃ ma wé dɔ̃i.
82 Ma wεd̀d̀d̀ n lεgbēai e ma wé wò,
bɔ̃ε n̄yɔ̃ ma nòse n̄nimεei?
83 Má de lán báa b̀b̀ pɔ̃ tézāna màwaε,
ní beeo n yǎdilεneɔ lí sāmāguo.
84 Mapi n zòblena máo n dǎ e bɔ̃ε ni?
Bɔ̃ε n̄yɔ̃ íada ma wèleɔwai?
85 Waladeɔ ì εyɔ̃mεε,
an yá lí kɔ̃'e ní n ikoyãoo.
86 N yǎdileɔ p̄ii náai ví.
Dɔ̃male, asa wàle íadaa pǎε.
87 A g̀g̀ yɔ̃ aa ma bɔ̃ dúniaue,
mapi s̄ mi n ɔ̃tondɔ̃kii tó weo.
88 Ma lé ní láo n gbēke yáí,
mí n yǎ'one ma.

89 Dii, n yá ìɔ̃ ku gɔ̃ɔ̃piiε,‡
a z̄inapelea musu n be.
90 N náai ví wē ní wēo,
n dúnia kàle, ɔ̃ a ku.
91 N ikoyão mé tò p̄pii kú gbǎ,
asa p̄pii misiileane.
92 Tó n ikoyã mé ma pɔ̃nakεbɔ̃ ũo,
d̄ ma m̄ide ma taasikεa guu.
93 N ɔ̃tondɔ̃kii a sāmāgu bauo,
asa a sabai ɔ̃ n ma le ní láo.
94 N p̄n ma ũ, ma suaba,
asa miɔ̃ n ɔ̃tondɔ̃kii wεεεε.
95 Gbēváio lé ma wε,
ɔ̃ ma laai ku n yǎ'oneɔwa.
96 Má è p̄pii maa lé kue,
āma n yǎdileɔ z̄ɔ̃ lé vío.

97 Má ye n ikoyái à kè zài,
miɔ̃ làasookεwà gɔ̃ɔ̃piiε.
98 N yá tò ma ɔ̃nɔ̃ de ma ibεεola,

‡ 119:89 Mat 24.35, 1Pie 1.25

asa a ku ma sũ gɔɔpiiɛ.

⁹⁹ Ma wɛzɛ de ma yãdanɛdeɔla,
asa ma låasoo ìɔ ku n yã'onɛɔwae.

¹⁰⁰ Ma ɔnɔ de maezɔɔla,
asa miɔ n ɔtondɔkɔiɔ gwaɛ.

¹⁰¹ Mi gbápele zé vãie guuo,
ké mà e màɔ n yá kũa yáí.

¹⁰² Mi kē n ikoyãɔwao,
asa míme ní dàmɛɛ.

¹⁰³ N yáɔ namɛɛ à kè zài,
a na de zóa ma léu.

¹⁰⁴ N ɔtondɔkɔi ì ma gba ɔnɔ,
a yáí tò má za sásãze píiu.

¹⁰⁵ N yá mé filia ũ ma gbázi,§
ì gupumɛɛ zéu.

¹⁰⁶ Ma legbè ò ma kpale ma siwà,
ma mē máɔ zikɛ n ikoyãɔwae.

¹⁰⁷ Ma taasikɛa kè zài, Dii.
Ma lé ní láo lá ní òwa.

¹⁰⁸ To n sáau pó mále kpá kángu,*
ní n ikoyãɔ damɛɛ, Dii.

¹⁰⁹ Gɔɔpii miɔ ku ga léziɛ,
ní beeo n ikoyãɔ lí sãmaguo.

¹¹⁰ Vãikenaɔ baikpãmɛɛ,
kási mi zã n ɔtondɔkɔiwao.

¹¹¹ N yã'onɛɔá ma pòɛ gɔɔpii,
aaɪ to ma pɔ ke na.

¹¹² Ma a sã kpà n yãdilenɛɔwa,
máɔ kũa gɔɔpii e ma wēni léuɛ.

¹¹³ Má za nòsemɛmpladeɔgu,
má ye n ikoyáí.

¹¹⁴ Mmɛ ní ma ulɛkɔi ní ma sèngbaoo ũ,
n yá ò ma wé dɔi.

¹¹⁵ A gomala vãikenaɔ,
ké mà zikɛ ma Lua yãdileaɔwa.

¹¹⁶ Nyɔ ma kũa lá ní òwa, míɔ ku,
nísu to támaa ma nɛo.†

¹¹⁷ Nyɔ de ma gbãa ũ, míɔ aafia,
ma wé ìɔ pɛ n yãdilenɛwa láasai.

¹¹⁸ Ɔzɔ gbé pó pãale n yãdilenɛɛi,
an mɔafiliyã a àikɛéɔ.

¹¹⁹ Ni dúnia vãikenaɔ waa bísa ũ,
a yáí tò má ye n yã'onɛi.

¹²⁰ Má n vía ví, ma mɛ ì seenata,
n ikoyãɔ ì to vía ma kũ.

¹²¹ Ma yãkè a zéwa wásawasaɛ,
nísu ma to ma ìadamadeɔnɛo.

§ 119:105 Yaa 6.23 * 119:108 Ebe 13.15 † 119:116 Lom 5.5

122 Kpégaausi mapi n zòblenaε,
 r̄isu to waladeᵋ ma wetāo.
 123 Ma wé dᵋ n dᵋnlei e ma wé wò,
 má s̄anzi ñ ma suaba lá r̄i òwa.
 124 Yákeμεε n gbēke guu,
 ní n yá da mapi n zòblenaε.
 125 N zòblenan ma ũ, ma gba ñᵋ,
 ké mà n yá'onεᵋ yáasi d̄s̄.
 126 N yákegᵋᵋ kà, Dii,
 wàle bᵋ n ikoyā kpe.
 127 Má ye n yádileᵋᵋi de vuaa,
 baa vua baasaa.
 128 Má è n ᵋtondᵋk̄ii maa,
 a yáí má za sásāze píiu.

129 N yá'onεᵋ deμεε yābᵋnsae ũ,
 Ayāmeᵋto má dà ma s̄u.
 130 N yá bᵋᵋlekea ì gupuné,
 ì n̄s̄edoūdeᵋ gba ñᵋ.
 131 Ma lé εlea, mále we f̄ofofo,
 asa n ikoyāᵋ ni lé ma deε.
 132 Ma wegwa, s̄uuukεmanᵋ,
 lá ni ke gbé p̄o ye n t̄iᵋnεwa.
 133 Ma dazεwa lá r̄i òwa,
 r̄isu to yāvāie kibleao.
 134 Ma bᵋ gbé taiinkεnaᵋ ᵋz̄i,
 ké màᵋ n ᵋtondᵋk̄ii gwa.
 135 Mapi n zòblena wegwa,
 ní tó mà n yádilenεᵋ d̄s̄.
 136 Wé'i lé bàale ma kùawa,
 ké wa n ikoyā k̄ūao yáí.

137 Dii, r̄i maa,
 n yákekeᵋᵋ zεv̄i.
 138 N n yáᵋ d̄ile a zéwa,
 aa náai v̄i maamaae.
 139 N yá lé ke ma ibεεᵋne yāe ũᵋ,
 ᵋ a yá lé ma de.
 140 Wa è n yá s̄āa v̄io,
 mapi n zòblena, má yei maamaae.
 141 P̄en ma ũᵋ, w̄i sakamagu,
 r̄i beeo n ᵋtondᵋk̄ii lí s̄amaguo.
 142 N yá ìᵋ zεv̄i gᵋᵋpiiε,
 n ikoyā s̄lana v̄i.
 143 Taasi n yá'ᵋmao ma le,
 āma n yádileᵋᵋ mé ma p̄ᵋnakεbᵋ ũ.
 144 N yá'onεᵋ maa gᵋᵋpiiε,
 ma gba ñᵋ ké màᵋ ku.

145 Mi n sísi r̄i n̄s̄emendoo,
 wea Dii, míᵋ n yádilenεᵋ k̄ūa.

- 146 Mi lɛzunzi,
ma suaba, míɔ n yǎ'onɛɔ kũa.
- 147 Mi fɛɛ gudɔsai mà wiilema,
n yá ma wé dɔi.
- 148 I lí na ma wéu gwãasinao,
ké mà e làasookɛ n yáwa yái.
- 149 Ma yãma n gbɛkɛ yái, Dii,
ma lé n láo lá n ikoyã'òwa.
- 150 Gbé pó lé lɛkpaaĩmaziɔ kái,
aa zǎ n n ikoyão.
- 151 N kumanɔ kái, Dii,
n ikoyã pii sɪana ví.
- 152 Má dǎ n yǎ'onɛɔwa à gègè,
ké n dilɛ àɔ ku gɔɔpii yái.
- 153 Ma taasi gwa, ní ma suaba,
asa n ikoyã i sãmaguo.
- 154 Zemanɔ, ní ma bɔ,
ma lé n láo lá n a lɛgbèwa.
- 155 N dɔnlɛ zǎ n vǎikɛnaɔ,
asa aali n yǎdilɛnɛɔ wɛɛɛɛo.
- 156 N sósobi ví zɔɔ, Dii,
ma lé n láo lá n ikoyã'òwa.
- 157 Ma ìadamadeɔ ní ma wèɛɔ dasi,
ãma mi pǎalɛ n yǎ'onɛɔnɛo.
- 158 Má ye n náaikensaiɔ giyãio,
ké aaliɔ n yá kũao yái.
- 159 Gwa lá má ye n ɔtondɔkiii.
Dii, ma lé n láo n gbɛkɛ yái.
- 160 N yápii zĩnaá sɪanaɛ,
n ikoyãɔ maa, aa láaa vío.
- 161 Gbãadeɔ ì ìadaa pǎ,
ãma n yá ɔ má a vía ví.
- 162 Mi pɔnake n n lɛgbèao,
lán gbé pó àizɛɛ zɔɔ kɔmpawa.
- 163 Má za mɔafiliu, má ye a yáio,
n ikoyã má yei.
- 164 Miɔ n táasilɛ gɔɔ do gɛn soplapla
ké n ikoyãɔ maa yái.
- 165 Gbé pó ye n ikoyãio aafia zɔɔ,
yãe lí tó aa fùo.‡
- 166 Ma wé dɔi n ma suaba, Dii,
mi zĩkɛ n yǎdileɔwa.
- 167 Má n yǎ'onɛɔ kũa n nɔsɛo,
má yei maamaaɛ.
- 168 Mi n ɔtondɔkii gwa, mi n yãma,
asa ma kɛkɛá pii kú n ɔzĩɛ.

‡ 119:165 1Zãa 2.10

169 To ma wiilea kama, Dii,
ma gba ònò lá ní òwa.
170 To ma wabikea n le,
ma suaba lá n a legbèwa.
171 N táasilea aò dò ma léue,
asa ni n yádileneò damee.
172 Má lesi n legbèa musu,
asa n yádileaò maa píie.
173 Nyò kú ní dɔamale sɔuo,
asa ma ze ní n ɔtondɔkíioe.
174 Mále a nide ò ma suaba, Dii,
n ikoyá mé ma pɔnakεbɔ ũ.
175 To màò ku, míò n táasile,
to n ikoyáò aàò ma kúa.
176 Ma liaa lán sã pò sàsãwa,
mapi n zòblena, ma weele, §
asa n yáò i sãmaguo.

120

Kua yákeledeò guu

Gea Yelusaleũ le.
1 Ma kua yeleea guu ma wiilè Diizi,
ò à ma yàmà.
2 Ma si yásiadeò yádɔmawa
ní mɔafilide yáo.
3 Mɔafilide, kpelewa Lua a sennɔi?
Bó a fiaboonei?
4 Gõsa gbãa ká lenaò
ní sé sísi wãao.
5 Waiyoo mapi kua Mesekiò guu,*
zòlea Kedaò zwàakpeu.†
6 Ma zòle gbé pò za aafiauò guu à gègè.
7 Yákelesaiden ma ũ,
tó ma a yã'ò, sòle aai feleò.

121

Dii wá d̂ana

Gea Yelusaleũ le.
1 Ma wé dɔ gbèsisíò kíi oi,
gu pò ma dɔnle ì bɔu.
2 Ma dɔnle ì bɔ Dii kíie,
aàpi mé musu ní zílεo kè.
3 A to à gēnalεo,
i lí kpá á d̂analao.
4 I lí Isailiò d̂ana leo,
ìli i'oo.
5 Dii mé á d̂ana ũ,

§ 119:176 Luk 15.4 * 120:5 Daa 10.2, Eze 38.2-3 † 120:5 Daa 25.13, Isa 21.16-17

Dii dεέ ue ũ á ɔplaai.
 6 Ƴatē a á lé fáanεo,*
 mɔvua a dɔwá gwáó.
 7 Dii a á sí vāi píiwa,
 a á wēni dǎáé.
 8 Dii a á dǎa á gεa guu ní á suao
 za gbā e gɔɔpii.

122

Davidi wabikea Yelusaleũ

Gεa Yelusaleũ le.
 1 Ké wa òmεε wà gé Dii ua,
 ma pɔ kèna.
 2 Wa ka Yelusaleũ sa,
 wá zεa a bíibɔleu.
 3 Wà Yelusaleũ kále,
 wa nànakɔwa gíũgíũ.
 4 Wekíi Isaili buiɔ í gēu,
 bui pɔ Dii sèpiɔ.
 Aaí gé Dii sáaukpai,
 lá a dīlenéwa.
 5 We wà kía yágɔgɔbaaɔ kpàleu
 Davidi buiɔ báaɔ ũ.
 6 A wabike Lua à Yelusaleũ gba aafia à mε:
 Gbé pɔ yeiɔ aaɔ ku niēniē,
 7 aafia iɔ ku a bíi guu,
 a gudɔakíiɔ iɔ ku yákelesai.
 8 Ma gbéɔ ní ma gbēnaɔ yái má o,
 Lua Yelusaleũ gba aafia.
 9 Dii wá Lua kpé yái
 má maa wabikeè.

123

Wεɔa Luazi

Gεa Yelusaleũ le.
 1 Ma wesè mále n kíi gwa
 gu pɔ ní zɔleau báawa musu.
 2 Lá zɔ wé iɔ dɔ pói a dii ɔzǐ,
 mé zɔnɔena wé iɔ dɔ nɔe pɔ a vízi,
 màa wá wé iɔ dɔ Dii wá Luazi,
 e aà gε wá wegwaɔ.
 3 Wá wegwa Dii, wá wegwa,
 asa gbéɔ sakaawágu wá wá maamaae.
 4 Namablēnaɔ wá láanikè,
 waladeɔ sakàwágu,
 wá pɔ yà dúuduu.

124

Dii wá Zennɔde

Gεa Yelusaleũ le pɔ Davidi dà.

* 121:6 Zia 7.16

- 1 Tó Dii kúwanṽ yāao,
Isailiṽ o:
2 Tó Dii kúwanṽ yāa
gṽṽ pṽ wà fèlwanṽṽ,
3 dṽ wà wá mṽmṽ bḗḗ,
ké an pṽ pàwázi,
4 dṽ aa dàwála lán í zṽṽwa,
aa wá séle tàwanṽ lán swa paawa,
5 aa kùwála lán í pṽ fḗwa.
- 6 Wà Dii sáaukpa,
ké i to aa wá kḗkḗkṽṽo.
7 Wa bṽ fiiu lán bāwa.
Fii zṽwá, wa pilimá.
8 Wá dṽnle ì bṽ Dii kíie,
aàpi mé musu ní zḗleṽ kè.

125

Lua gbḗṽ kua aafia

- Gea Yelusaleṽ le.
1 Dii náaikenaṽ de lán Siṽna gbḗsisi pṽ deea vṽo aṽ ku gṽṽpiiwaḗ.
2 Lá gbḗsisiṽ liaa Yelusaleṽzi,
màa Dii liaa a gbḗṽzi
za gbā e gṽṽpii.
3 Gbḗvāiṽ e wàṽ kible gbḗmaaṽ bùsuwa aṽ geṽ,
ké gbḗmaaṽ su ṽda vāikeaṽo yái.
4 Dii, maake gbḗmaaṽne,
gbḗ pṽ an nḽḗ puaṽ.
5 Gbḗ pṽ aa te zé koleaiṽ sṽ,
Dii a ní waa ní vāikenaṽḗ.
- Lua Isailiṽ gba aafia!

126

Isailiṽ sua ní pá ziu

- Gea Yelusaleṽ le.
1 Kḗ Dii wá bṽ zṽbleu à sùwanṽ Siṽna,
à kèwḗḗ lán nanawaḗ.
2 Wa vṽ ní yáo, wá guladṽ,
ṽ buiṽ òkṽḗ, Dii yāzṽṽkèḗḗ.
3 Siānaḗ, Dii yāzṽṽkèwḗḗ,
ṽ wále pṽnakeḗ.
- 4 Dii, suwanṽ wá pá ziu,
lá ni su ní ío gbáauwa.
5 Gbḗ pṽ pṽtṽ ní wé'io,
a keke ní gulaoḗ.
6 Gbḗ pṽ bṽ be ní ṽṽṽṽ pṽbui kṽa,
a ea su ní gulao ése bàaa seḗ.

127

Luakpama yādaa

Gea Yelusaleũ le pɔ Salomɔɔ dā.

¹ Mé i ke Dii mé lé kpedɔɔ,

kpedɔnaɔ lé zĩ pã kee.

Mé i ke Dii mé lé wéle dɔ́ao,

gudɔ́anaɔ lé itēke pãe.

² Felɛa káaukaau, wúleɛa wɛɛdo,

zíkɛa ní leeleo ble yáíá pãe,

asa Dii mé ì a yenzideɔ gba íampaa.

³ Nɛgɔ́ɛnaɔ́ Dii gbae,

né pííá aà kpámae.

⁴ Lá ka ìɔ ka gɔ́sa gbã ɔu,

màa èwaasogɔɔ nɛgɔ́ɛnaɔ de.

⁵ Báaaden gbé pɔ aà gbàla pàò ù.

Tó aà ibɛɛɔ aà lè gãae,

wí a aà kũo.

128

Maa pɔ Dii viakɛna i e

Gea Yelusaleũ le.

¹ Báaaden gbé pɔ Dii vía ví

a aà yáɔ kũa ù.

² Nyɔ́ n zíkɛa baa ble,

nyɔ́ èfãai e, níɔ aafia.

³ N nɔ aɔ de lí nɛ'ina ù n ua,

n nɛgɔ́ɛnaɔ aɔ́ liaa n keenai

lán kuli keleɔwa.

⁴ Maa gbé pɔ Dii vía ví aɔ báaa ví.

⁵ Kua Siona Dii a báaadangu,

nyɔ́ Yelusaleũ nama e e n wēni léu,

⁶ nyɔ́ n tɔ́naɔ e.

Dii Isailiɔ gba aafia!

129

Isailiɔ saváí'oa ní ibɛɛɔne

Gea Yelusaleũ le.

¹ Za wá èwaasogɔɔ

wà íbelesèwanɔ maamaae.*

Isailiɔ o:

² Za wá èwaasogɔɔ

wà íbelesèwanɔ maamaae,

kási wi fɔ́ wá wá fúo.†

³ Wá wá gbé wá kpenanguo bí

wélelewelele lán sàdɔ́wa.

⁴ Dii maa,

à gběvãipiɔ ba zòwá.

* **129:1** Bɔa 1.11 † **129:2** 2Kln 4.8-9

5 Gbé pọ za Siṽnaguṽ kpekpa ní wíoe.
 6 Aaṽ de lán sē pọ b̀le kpé musu
 à giigàga, i e gbàowae.
 7 A s̀kēna ọkū pao,
 a ka bàaa ũ wà ye wà da ní g̀auo.
 8 Gbé pọ lé gēṽ me Dii báaadanguo
 ge wa báaadàngu ní Dii tóo.

130

Wēḁa Diizi

Gea Yelusaleũ le.

1 Ké í ma k̀aa ma nṽe
 ma lezù Diizi ma m̀e,

2 Dii, ma yāma,
 swákpa ma wēna wiii.

3 Tó n wá duuna yādà,
 Dii, déme a b̀i?*

4 Mme ní duunakēama zé v̄i,
 Ayāmeto w̄o n v̄ia v̄i.†

5 Ma wé ̀o ḁ Diizi,
 mále aà dá, má s̄aa aà yái.

6 Lá gudṽanaṽ wé ̀o ḁ gudṽai,
 ma wé ̀o ḁ Diizi der̄la,
 ao, a de gudṽanaṽ wēḁa gudṽaia.

7 Isailiṽ, àṽ wēḁo Diizi,
 asa a gbēke v̄i à k̀e zài,
 gbēsuabaa gbāa pēewà maamaae.‡

8 Aàpi mé a Isailiṽ suaba
 an duuna yá musu píi.§

131

S̀kpalea Diizi

Gea Yelusaleũ le pọ Davidi dà.

1 Dii, ̀andāa ku ma s̄uo,
 mili wé k̀aa gbéwao,
 mili laaidṽ yá pọ demala
 ge yá pọ z̄i'ũ mēewao.

2 Aawo! Ma a ǹse d̀e,
 ma a s̄o dàdoũ,
 lán né k̀ea pọ kú ní a daowa,
 ma ǹse de lán né k̀ea pówae.*

3 Isailiṽ, àṽ wēḁo Diizi
 za gbā e gṽpii.

132

Davidi buiṽ z̄leka báawa Siṽna

Gea Yelusaleũ le.

* 130:3 Mal 3.2, Zia 6.17 † 130:4 1Kia 8.39-40 ‡ 130:7 Lom 3.24 § 130:8 Mat 1.21, Tit 2.14

* 131:2 Mat 18.3

1 Dii, nsu to Davidi yá sãngu
 ní taasi pọ́ a kẹ̀o píi.
 2 A lẹ̀kẹ̀ Yakɔbu Lua gbãadewa,
 à lẹ̀gbẹ̀ Dii ẹ̀ à m̀,è,
 3 á tá k̀péuo,
 á wúle a liiwao,
 4 á we i a wébaa gbiakũo,
 á tó i na a wéuo,
 5 e à ge uakpaò Dii,è,
 i k̀pẹ̀dɔ Yakɔbu Lua gbãadepi.ε.*

6 Wá mà a ku Eflata bùsuu,
 wá ẹ̀ Kiliayaaliũdeɔ bua.
 7 Wà gé aà kúkíi,
 wà kúle aà gbadibɔ ae.
 8 Dii, fẹle su n pilakíi,
 mpi ní n kpagolo ikodeo.†
 9 N gbàgbanaɔ gběsuabaa da ula ũ,
 n yãmanaɔ gula iɔ dɔ.
 10 Nsu mikpẹ̀dɔ kía pọ́ ní k̀pàeɔ
 n zòblena Davidi yáí.

11 Dii lẹ̀gbẹ̀ Davidi,è,
 a náai ví, a lé lilẹ̀o, à m̀:è:
 Má n bui zóle n kpalabaawa.‡
 12 Tó n buiɔ ma bàakuarínɔ yádà,
 mé aa yá pọ́ má d̀anẹ̀o kũa,
 an buiɔ aao zóle n kpalabaawa gɔɔpiie.
 13 Asa Dii Siɔna sè,
 a ye àɔ de a zólekíi ũ à m̀:è:
 14 Guε bee máo kuu gɔɔpii,
 la máo zóleau, asa à ma pọ́ gbàe.
 15 Má báaadau, mí kùsũa diè,
 má ble kpa a wɛnadeɔwa aa ká.
 16 Má gběsuabaa da sa'onaɔne ula ũ,
 ma yãmanaɔ letē iɔ dɔ ní pɔnao.
 17 We má Davidi bui kía gbãade bɔu,§
 we kía pọ́ má k̀pà filia aɔ dɔu.*
 18 Má wida aà ibeεɔwa,
 aà kíafua iɔ pipi aà musu.

133

Kua ní lẹ̀doũo

Gea Yelusaleũ le pọ́ Davidi dà.

1 Gwa lá a maa mé a na
 tó kɔgběɔ ku gudoũ ní lẹ̀doũo.
 2 A de lán sakɛnisi pọ́ wa kà Aalona miwawaε.*
 A bàalè pila aà lẹ̀kánawa

* **132:5** 1Kia 8.17, Zln 7.46 † **132:8** Nao 10.35-36 ‡ **132:11** 2Sam 7.12-16, Luk 1.32-33, Zln 2.30
 § **132:17** Luk 1.69 * **132:17** 1Kia 11.36, 2Kia 8.19 * **133:2** Bɔa 29.7

e à gè p̄ila àà ula léwa.

³ A de lán Em̄o f̄ii mé lé kpá Siõna gbèsis̄iõwawa.
Wek̄ii Dii báaadangu d̄ileu wēni láasai ũ.

134

Dii sísia a ua gwá

Gea Yelusaleũ le.

¹ A Dii z̄iken̄aõ,
à Dii sáaukpa ápii,
á gbé p̄ó ále z̄ike Dii ua gwáõ.

² A á õ se musu Dii kúkk̄ii oi,
í àà sáaukpa.

³ Kua Siõna Dii báadaágu,
aàpi mé musu n̄ z̄ileo kè.

135

Dii táasilēa

¹ Aleluya!

A Dii t̄õõ!

A Dii táasilēa àà z̄iken̄aõ!

² A gbé p̄ó i z̄ike wá Lua uaõ,
á gbé p̄ó iõ sí Dii kpé kpēleõ,

³ à Dii t̄õõ, asa a maae,
à lémawà, asa bee mé na.

⁴ Dii Yakõbu buiõ sè a p̄ó ũ,
à Isailiõ d̄ile a gbé yenzideõ ũ.

⁵ Má d̄õ ké Dii z̄õõ,
wá Lua mé de diiõla píi.

⁶ Dii ì yá p̄ó kàagu ke musu n̄ z̄ileo,
ísia guu n̄ t̄õõle n̄õnauo.

⁷ Ōme ì to lou sisi t̄õõle léwa,
ì to lou ma n̄ píleao,
ì b̄õ n̄ zàa'ïanao a làasiu.

⁸ A Egipiõ yoã dède*
n̄ p̄otuo né s̄éiã píi.

⁹ A seelaõ n̄ dabudabuõ kè Egipi,†
à Falaõõ n̄ a gbéõ fù píi.

¹⁰ A buiõ m̄ide dasi,
à k̄ia gbãadeõ dède.

¹¹ Am̄leõ kí Siõ n̄ Basana kí Oguo‡
n̄ Kanaa bùsu k̄iaõ píi.

¹² A gbadà n̄ n̄ bùsuo,
a kpà a gbé Isailiõwa.

¹³ Dii, n̄ t̄õ gaa v̄io,
Dii, n̄ yá aõ d̄õ gbéõgu ḡõõpiīe.

¹⁴ Asa Dii a yákeke a gbéõne,
i a z̄õblenapiõ wēnagwa.

* 135:8 B̄õa 12.29 † 135:9 B̄õa 7.3 ‡ 135:11 Nao 21.21-24, 33-35

15 Buipãleò ní diiò pì ní ánusuo ní vuaoe,
gbēnazina ɔgbēɔne. §

16 Aa lé vī, aali yā'oo,
aa wé vī, aali gu'e sōo.

17 Aa swá vī, aali yāmao,
an lé íana vīo.

18 An pinao gōríwae
ní gbé pò lé ní náaikéò píi.

19 Isailio, à Dii sáaukpa!
Aalona buio, à Dii sáaukpa!

20 Levii buio, à Dii sáaukpa!
Dii víakenao, à Dii sáaukpa!

21 Wà Dii sáaukpa Sibna,
à bekpà Yelusaleũ.

Aleluya!

136

Dii sáaukpa

1 A Dii sáaukpa, asa a maae,
aà gbēke láaa vīo.

2 A luao Lua sáaukpa,
aà gbēke láaa vīo.

3 A diio Dii sáaukpa,
aà gbēke láaa vīo.

4 Ōme í dabudabu zōo ke ado,
aà gbēke láaa vīo.

5 Ōme musu kè ní a ònoo,
aà gbēke láaa vīo.

6 Ōme tōle pòo ía,*
aà gbēke láaa vīo.

7 Ōme gupuakūna zōo kè,
aà gbēke láaa vīo.

8 A íatē kè à kible fáane,
aà gbēke láaa vīo.

9 Mòvua ní saanao í kible gwá,†
aà gbēke láaa vīo.

10 Ōme Egipio negōe séiaò dède,
aà gbēke láaa vīo,

11 A Isailio bōle ní guu,‡
aà gbēke láaa vīo.

12 A a gāsí pòo ní a iko gbāao,
aà gbēke láaa vīo.

13 A Isia Tēa zōe pla,
aà gbēke láaa vīo.

14 A tò Isailio gè ípi zānguo,
aà gbēke láaa vīo.

§ 135:15 Soũ 115.4-8, Zia 9.20 * 136:6 Daa 1.1-2 † 136:9 Daa 1.16 ‡ 136:11 Baa 12.29-31

- 15 A tò ípi dà Falaũó ní a zigũola, §
aà gbēke láaa v̄io.
- 16 Ŭme d̄aa a gb̄éone guwaiwau,
aà gbēke láaa v̄io.
- 17 Ŭme kía zũũ t̄l̄oz̄ò,
aà gbēke láaa v̄io.
- 18 A kía gawideũ d̄ede,
aà gbēke láaa v̄io.
- 19 Am̄leũ kí Siũ,
aà gbēke láaa v̄io.
- 20 N Basana kí Oguo, *
aà gbēke láaa v̄io.
- 21 A gbadà ní ní bùsuo,
aà gbēke láaa v̄io.
- 22 A kp̄a a z̄òblena Isailiũwa,
aà gbēke láaa v̄io.
- 23 Ib̄eũ ònaaleawá i s̄aaũguo,
aà gbēke láaa v̄io.
- 24 A wá b̄óle wá ib̄eep̄io guu,
aà gbēke láaa v̄io.
- 25 Ŭme ì ble kpa p̄ópiiwa,
aà gbēke láaa v̄io.
- 26 A Lua Musude s̄aaũkpa,
aà gbēke láaa v̄io.

137

Z̄iz̄ũ ól̄ba

- 1 Z̄l̄ea Babeli bùsu swaũ sae*
Siũna yá d̄òwágu, ò wa ól̄b̄.
- 2 Wa wá m̄ũnao tò looa swagbalaliũwa we.
- 3 Gb̄é p̄ó aa wá k̄ũa le gb̄èawá,
wá wet̄anao m̄è wà ní p̄ona yá,
wà Siũna lee síné.
- 4 Kpelewa wá Dii leũ si
kua buip̄aleũ bùsu guui?
- 5 Tó Yelusaleũ yá s̄amagu,
to ma ɔplaa imi.
- 6 Tó Yelusaleũ yá lí òmaguo,
m̄é mi aà dile ma p̄onakeb̄o mide ũo,
to ma léna naale.
- 7 Dii, tó yá p̄ó Edoũ k̄è Yelusaleũ w̄aḡũ òngũ aa m̄è:
A wíwi, à wíwi, à daaí míom̄io.
- 8 P̄ókaaleaóá Babeli bùsudeũ!
Báaaden gb̄é p̄ó a yá p̄ó á k̄èw̄é fiaboé ũ.†
- 9 Báaaden gb̄é p̄ó a á néo k̄úk̄ũ
à ní wíwi gb̄esiwa ũ.‡

§ 136:15 B̄oa 14.21-29 * 136:20 Nao 21.21-35 * 137:1 Eze 1.1, 3 † 137:8 Zia 18.6 ‡ 137:9 Isa 13.16

138

Dii sáaukpa aà gbêke yáí

Davidi le.

¹ Má n sáaukpa ní nòsemendoo,
má n táasile gbãadeo ae.

² Má kúle n kpé pò a kua adoa ae,*
má n tɔbɔ n gbêke ní n náaio yáí,
asa míme ní tò n tó ní n yáo zɔɔ de pópíia.

³ Gɔɔ pò ma lezùnzì, ní wèa,
n ma gba wɔɔ ní gbãao.

⁴ Tó dúnia kíaɔ yá pò ní ò mà,
aa n sáaukpa ní píi, Dii.

⁵ Aa lesi Dii kekeáo yá musu,
asa Dii gawi zɔɔe.

⁶ Baa ní Dii kuamusukéo,
ì gbé késãanao wegwa,†
ì weví gbé pò aale e wà kàla.‡

⁷ Baa tó má yooyea, ni ma bɔ,
ni ma ibeɔɔ pɔkũma kpále,
ni ma suaba ní n gãsa gbãao.

⁸ Dii a ma yá píi lekpaaimé,§
Dii, n gbêke láaa vío.
Nsu zì pò n ɔkpàwà too.

139

Dii yápii d̄sa

Davidi le.

¹ Dii, n ma tàasikà ní d̄s̄,

² ní ma z̄leá ní ma f̄leáo d̄s̄.

N n z̄ákeo ní yá pò mále yáo kũa.

³ Ni ma t̄áa'oa ní ma w̄leáo gwa,
ma kekeá píi d̄óek̄ennɔ.

⁴ E yá àɔ gé bɔi ma léu,

Dii, ní d̄s̄ s̄ásã.

⁵ N liaamazi kpe ní aeo,
n ɔ kumala.

⁶ D̄sa bee demé dabuyã ũe,
a demala, ma ònɔ i kawào.

⁷ Má má géu mà pili n Nisínawai?

Má má bàale tau, níyɔɔ ku weo ní?

⁸ Tó ma f̄le gé musu, ní kú we!

Tó ma tò sò miau, ní ké!

⁹ Tó ma f̄le gé ìat̄ēb̄ilek̄i gukpe,
tó ma ge z̄le ísia baale be'ae,

¹⁰ baa wek̄i má naa n ɔz̄íe,
níyɔɔ ma kũa n ɔplaaue.

* 138:2 1Kia 8.29 † 138:6 Luk 1.48 ‡ 138:6 Zaa 4.6 § 138:8 Flp 1.6

11 Tó ma m̀e gusia kumala,
ge gupua ṕo má kúu li gwá ũ,
12 gu lío sianεo,*
gwá ɔ puane lán fáanεwae,
asa gupua ní gusiao doũ neε.

13 Mmε n ma s̄o p̀emεε,
n ma ikàsa ma da ǹseu.
14 Ma n sáaukè, n yākea ì dia,
ma kea de dabuyā ũ, à b̀o ma saε,
a yá ma kúa gbāa.
15 Goo ṕo ma daale neasakpe guu,
ma wáe ulεanεo.
Ké ma me lé i asii guu we,
16 n wes̄imalε no'it̄ena ũ.
Lá n ma goo díle pii,
a lé kú n taalau
zad̄o a kee i daaleo.

17 Lua, n làasoo gbiamεε maamaae,
a naoa z̄o fá!
18 Tó má ye nao, an dasi de ũfāaa.
Tó ma vu, mio kunn̄e e tia.

19 Lua, bó níle dá ní gb̄v̄aii?
A gomala gb̄denao!
20 N ibεεo ì n yā'o ní ǹsev̄aiοε,
n t́o gb̄ia ní léuo.
21 Dii, má za n zangudeo guo lé?
Má ye gb̄é ṕo f̄elenn̄o ḡiyāio.
22 Má zaŋgu v̄aiv̄ai,
ma ní díle ma ibεεo ũε.

23 Lua, ma gwagwa, ní ma ǹse d̄o,
ma tàasika, ní ma asiio kúa.
24 Gwa t́o má d̄o'è'ì v̄i,
ní d̄oamεε n zé gasai guu.

140

Wabikεa gb̄v̄aii yá musu

1 Davidi le.
2 Dii, ma si gb̄v̄aiiwa,
ma d̄o gb̄é p̄as̄ipio yái.
3 Aaí yāv̄ai w̄aipa ní s̄o guu,
sòle lé ̄o aaí wé goopi.
4 Aaí ní lé keke lán ml̄ewa,
an legbe'ía s̀gbala sewεε.*
5 Dii, nísu to gb̄v̄aii o k̄āao,
ma si gb̄é p̄as̄ipiowa,
aaí o z̄oamazi lekpaai.
6 Waladepio eỳmεε,

* 139:12 Dan 2.22 * 140:4 Lom 3.13

aa filifilimbakpàmεε,
aa baikpàmεε zéu.

⁷ Má ò Diiε: Ma Luan n ũ,
swákpa ma wěna wiii, Dii.

⁸ Dii Lua, ma Suabana gbāa,
ni ɔkumala zĩ guu.

⁹ Nsu to gběváiɔ pɔeã zεkeo,
Dii, nsu to an lekpaai k̄sεo.

¹⁰ To gbé pó liaamaziɔ midε,
to vāi pó aale o wí n̄ musu.

¹¹ To tɛyɔ wāa élemá,
to aa sí ε pó aa f̄ɔ buo guu.

¹² Nsu to yásiade zεk̄ii e dúniauo,
to vāi aɔ gbé pásĩ wε zesaiε.

¹³ Má d̄s Dii ì yānakpa wēnadeɔwa,
ì yākeke taasideɔne a zéwa.

¹⁴ Gbēmaaɔ mé aa n tɔbɔ,
n̄sεpuadeɔ mé aaɔ ku n k̄ii.

141

Suabaa wabikεa

Davidi lε.

¹ Dii, máε wiilenzi, ke kpakpa,
tó ma lezùnzi, swákpa ma yái.

² Ma wabikεa a kama
lán tulaleti súlewa,*
ma ɔ dɔa musu ɔ dene sa oosi oa ũ.

³ Dii, ma léna d̄sámεε.

To mà a lé f̄s̄.

⁴ Nsu to ma n̄sε ta yāváiwa
mà ḡɔ dàade ũ n̄ vāikenaɔ,
mà ɔdaaárnɔ n̄ blenblea guuo.

⁵ Tó gbēmaa ma gbē, gbēkekeae!
Tó à ma swāgàga, má ḡio,
à n̄sikà ma miwa.
Miɔ wabikε ké gběváiɔ yākeao su zεkeo.

⁶ Tó wà n̄ gběz̄ɔɔ kwè yāt̄eu,
wa si sa ké ma yá mé na.

⁷ Lá w̄i yàa paa a féenaɔ fāaa,
màa an wá aɔ káε n̄ mia'ele.

⁸ Dii Lua, n̄mε ma wé péma,
ma nanziε, nsu ma kpámáo.

⁹ Ma suaba n̄ mɔ pó aa kpàmεεo,
to mà zā bai pó vāikenaɔ kpàmεei.

¹⁰ To gběváiɔ si n̄zia bai guu,

* **141:2** Zia 5.8, 8.3

mapi sɔ mí dɔi aafia.

142

Wabikɛa gbɛ'eu

¹ Davidi wabikɛa gɔɔ pɔ a ku gbɛ'eu.*

² Máɛ ɔ gbáa dɔ Diiɛ,
máɛ wɛna wii ɛ Diiwa.

³ Máɛ a yá'ɔma bɔɛɛ,
máɛ a taasikɛa siuɛ.

⁴ Tó ma wɛni gɔ ɛɛ,
nímɛ níɔ ma kua dɔ.
Wà baikpámɛɛ ma táa'ozɛu.

⁵ Wɛsɛ n̄ ma ɔplaa gwa,
gbɛɛ lé ma yádao.
Ulɛkii làaa,
gbɛɛ lé ma aafia gbɛao.

⁶ Dii, máɛ wiilema ma mɛ:
Mmɛ ní ma ulɛkii ũ,
nímɛ ní ma baa ũ dúniáɛ beeu.

⁷ Swáɔɔ ma wiileai,
asa ma gɔ mugɛɛnɔɛ.
Ma si ma gbɛsɛlɛnaɔwa,
asa an gbáa demalɛ.

⁸ Ma bɔ yooyeɛ beeu,
ké mà n tɔbɔ,
gbɛmaaɔ i káamazi,
ké n maakɛmɛɛ yáí.

143

Kua ibɛɛɔ ɔɔ wabikɛa

Davidi ɛ.

¹ Dii, ma wabikɛa sí,
swáɔɔ ma wɛna wiii.
Wea n náai ní n maaɔ yáí.

² Nsu yákpalekɛ ní mapi n zɔblɛnaoo,
asa gbɛɛ kune tàaesaiɔ.

³ Ma ibɛɛ ma gbɛsɛɛ à ɔzɔa,
a tò má kú gusiau
lán gbɛ́ pɔ gá à gɛgɛwa.

⁴ ɔ ma wɛni gɔ ɛɛ,
ma pɔ yá dúuduu.

⁵ Gia dɔmagu,
máɛ làasookɛ n zíkɛaɔwa,
máɛ n yákeɛɔ wàaiɛpa.

⁶ Ma ɔ dɔnzi,
máɛ n mɔsɛ nide lán gugiiwa.

⁷ Wea kpakpa Dii, ma yɛɛɛ làa.
Nsu bɔ ma kpɛ mà gɔ

* 142:1 1Sam 22.1

lán gbé pọ si bɛdauɔwao.

⁸ N n gbêke ɔɔmɛɛ kɔɔ,
asa n̄mɛ má n náai ví.
Ma da zé pọ de mà sɛwa,
asa n̄mɛ ma azía kpàma.

⁹ Ma si ma ibɛɔwa, Dii,
n̄mɛ ma nanzi.

¹⁰ Mmɛ ní ma Lua ũ,
n̄ n pɔɛákea damɛɛ.
N Nisina maa dɔaamɛɛ gusalalau.

¹¹ Ma lé ní láo n tó yáí, Dii,
ma bɔ taasi guu n maa yáí.

¹² Ma ibɛɔ midɛ n gbêke yáí,
ma wèlɛɔ dɛdɛ píi,
asa n zòblenan ma ũ.

144

Wabikɛa misia yá musu

Davidi lɛ.

¹ Má Dii ma gbɛsi sáaukpa,
í zíkɛa ɔ na damɛɛ,
í to ma ɔ àɔ kai ví zí guu.

² Ɔmɛ ma ulékíi ũ, í gbêkekɛmɛɛ,
ɔmɛ ma zegíkíi ũ, í ma suaba.
Ɔmɛ ma sɛngbao pọ mi mikpai ũ,
í to buiɔ mikpaa.

³ Dii, bón gbɛnazina ũ an yá ɔ dɔngui?

Bón ní ũ, ni laaidɔmái?*

⁴ Gbɛnazina de lán kàsafiwaɛ,
aà wɛni í gɛzɛa lán uenawaɛ.

⁵ Dii, n̄ n bɛ siilɛ n̄ pila,
ɔkã gbɛsɛsɔwa aa súleɔɔ.

⁶ To lou pílɛpílɛ n̄ gbéɔ fáaa,
ka fán̄gu, gili i gɛn̄gu.

⁷ Ɔbɔ za musu n̄ ma kú.
Ma bɔ í zɔɔ guu,

ma si bui zìlɔɔwa.

⁸ Yá pã oa mé ní lé pà,
aaí ɔlɛlɛ ní lé pã gbɛao.

⁹ Lua, má lè dafu sínɛ,
má n táasilɛ ní kúu bakwio.

¹⁰ Ni to kíɔ zible,
ni n zòblena Davidi bɔ fɛn'ɔɔ lézì.

¹¹ Ma kú n̄ ma bɔ bui zìlɔɔ guu,
yãpã oa mé ní lé pà,
aaí ɔlɛlɛ ní lé pã gbɛao.

¹² Wá nɛgɔɔ pɛlɛ ní èwaasokɛu lán lí pɛawa,

* 144:3 Soũ 8.4, Ebe 2.6

wá nenɔɔ aao de lán kibe gbèpele kefenawa.

¹³ Wá d̄ɔ pa, aao p̄pii v̄i,
wá p̄tuoo k̄ɔ lee òaa s̄oo,
aa ka òaas̄oo lee kwi wá kp̄sau.

¹⁴ Wá zuo aso z̄oo s̄ése.
B̄ligbooa āo kuo, lala'oa āo kuo,
b̄ubuap̄ea āo ku ḡaae lo.

¹⁵ Báaadeɔn gb̄é p̄o an kua de màao ũ.
Báaadeɔn gb̄é p̄o Dii de ní Lua ũ ũ.

145

Dii táasilea aà maakea yáí

Dii táasi p̄o Davidi le.

¹ Má n táasile ma Lua, ma Kía,
má n t̄oo ḡoo pii.

² Má n sáaukpa lá gu lé d̄o,
má n táasile láasaie.

³ Dii z̄oo, à ká wá aà táasile,
aà z̄oo ke lé v̄io.*

⁴ Kp̄aio n yákeao sáaukpa Wueɔne,
aa n yá z̄oo keao galike.

⁵ Aa n maa z̄oo gawide yá'o,
má n yá b̄onsaek̄eao wáaipa.

⁶ Aa n dabudabuk̄ea gb̄aa yá'o,
mí n z̄oo ke dau siuné.

⁷ Aa n maakea z̄oo baokpa,
aai gulake n yá z̄e de keao yáí.

⁸ Dii s̄uu v̄i ní s̄osobio,
aà p̄o lí pa kp̄aao, a gb̄eke v̄i z̄oo.

⁹ Dii ì maake gb̄é pii,
ì a p̄keao w̄enagwa píi.

¹⁰ Dii, n p̄keao n sáaukpa píi,
n yá manāo n t̄oo.

¹¹ Aa n kpala gawi faai bo,
aa n iko gb̄aa yá'o.

¹² Aa n yá z̄oo keao da gb̄é ɔne
ní n kpala maa gawide yá'o.

¹³ N kpalaá kpala láasaie,
ní ȳoo de kía ũ w̄è píi.

Dii náai v̄i a yá pii musu,
a s̄uu v̄i ní a p̄keao píi.

¹⁴ Dii ì gb̄é p̄o lé lélēo kú,
ì gb̄é p̄o taasi t̄o máo fele.

¹⁵ P̄pii wé d̄onzi,
ni ble kp̄amá a ḡowa.

¹⁶ Ni ɔ pooné, p̄o mómá,
ni p̄o b̄é pii p̄o ēa b̄oo lekeè.

¹⁷ Dii kekeáo maa píi,

* 145:3 Lom 11.33

a gbẽke ví a yápii kea guu.

¹⁸ Dii kái ní a sísináw píi,

gbé pò aai àà sísi ní síanaaw.†

¹⁹ I a viakenaw pweã bɔɔlené,

ì ní wiilea ma, i ní suaba.

²⁰ Dii ì gbé pò yeaziw dɔ́a píi,

ama a vāikenaaw míɔnzɔ́e.

²¹ Dii táasilea aw dɔ́ ma léue.

Pópii aaw àà tɔ́ɔgɔ́w píi, asa a kua adoaɛ.

146

Dii laaidɔ́a wɛ́nadeɔ́wa

¹ Aleluya!

Mapi, má Dii táasile,

² máw Dii táasile e ma wɛ́ni léue,

máw lesi ma Luaɛ ma kua léue.

³ Asu sɔ́kpale gbãadeɔ́zio,

gbɛ́suabaa ku gbɛ́nazina kíio.

⁴ Tó an wea làa, aai ea gɛ́ tíue,

zĩbeezi yá pò aale yá ì midɛ.

⁵ Báaadɛn gbé pò Yakɔ́bu Lua mé àà dɔ́nlede ũ ũ,
aà wé ìw dɔ́ Dii a Luazi.

⁶ Ɔme musu ní zĩleo kè,

isia ní pò pò kú a guuw píi.*

⁷ I yānakpa gbé pò wàle gbãamɔ́néɔ́wa,

ì ble kpa nɔ́andɛnaɔ́wa.

Dii ì babɔ́ gbé pò yeelɛaɔ́wa,

⁸ Dii ì vɛ́aw wé wɛ́né,†

Dii ì gbé pò taasi tɔ́máw fele,

Dii ìw ye gbɛ́maaɔ́zi.

⁹ Dii ì bɔ́mɔ́w gwa,

ì ɔ́da gyaaɔ́w ní toneɔ́wa,

ɔ́ ì zé kaaũ gbɛ́vāiɔ́ne.

¹⁰ Dii ìw kible gɔ́ɔ́piiɛ.

Sɔ́nadeɔ́, á Lua ìw ku e á buiwaɛ.

Aleluya!

147

Pópii kua Lua ɔ́zi

¹ Aleluya!

Lesia wá Luaɛ maa mé a na,

à kú wà àà táasileɛ.

² Dii lé Yelusaleũ fele ɔ́,

à Isaili zĩɔ́w náaa lé suńɔ́.

³ I gbé pò an pɔ́ yàw nɔ́se níniné,

ì nísidɔ́w ní gu'iaɔ́wa.

† **145:18** Zaa 4.24 * **146:6** Zin 4.24, 14.15 † **146:8** Mat 9.30, Zaa 9.7

4 I saanao nao,
 a ní baade dō ní a tóo.*
 5 Wá Dii zōo, a iko ví maamaae,
 aà ñno lé vío.
 6 Dii ì zlabusanao gba gbãa,
 ò ì otō vāikenaowa e zīle.
 7 A lesi Diie ní aà sáaukpaa,
 à wá Lua táasile ní mōnao.
 8 I to lou sisi,
 ì tōle gba lou,
 ì to sē bōle sīsia.
 9 I ble kpa nòbōowa
 ní gbagbaa néo, tó aale wiipe.
 10 I ke sō gbãao mé ì kaaàguo,
 i ke gōsagbāake mé ì keèo.†
 11 Gbé pó aa aà vía vío mé ì kaaàgu,
 gbé pó an wé do aà gbēkeipio.
 12 Yelusaleūdeo, à Dii tōo,
 Siōnadeo, à á Lua táasile.
 13 Asa ì báaadaáguē,
 ì á wēle bōle gbãao gba gbãa.
 14 I á gba aafia'e á bùsu lé léu,
 ì pōbui maa kpáwá à ká.
 15 I yā'o kpásā tōle,
 aà yá ì ká ní bao.
 16 I nēzi kwē púuu lán sākāwa,
 ì to fii kpá lán túfuwa.
 17 I loughē fáe lán gbèkōowa.
 Déme a fō zē a íanai?
 18 I yā'o kpásā, ò loughēpi ì yó,
 ì íana gbae, a í ì bàale.
 19 I to Yakōbu buio a yá dō,
 ì ikoyā pó á dīleo da Isailiōne.
 20 I bee ke buipāleōneo,
 aa aà yādileaō dōo.

Aleluya!

148

Dii pōkeao aà táasilea

1 Aleluya!

A Dii táasile aà bēdeo!
 A aà táasile za musu!
 2 A aà táasile aà malaikao píi!
 A aà táasile aà íwao píi!
 3 A aà táasile íatē ní mōvuao!
 A aà táasile saan'inao píi!
 4 Báluma kpele pōo

* 147:4 Isa 40.26 † 147:10 1Sam 16.7

ń í pọ́ kú luabεpuanaaɔ,*
à àà táasile.

⁵ Aa Dii tɔbɔ,
asa ɔme yá'ò, ɔ aa kè.†

⁶ A ń pεpe ń pépekíi,
aaɔ ku we gɔɔpii,‡
à kɔɔ dǎné, aa fɔ víao.

⁷ Pọ́ pọ́ kú tɔɔleɔ, à Dii táasile,

ń kpò gbè̃nɛɔ ń ísia í títiuõ§

⁸ ń loupilɛao ń lousisiao
ń lou'io ń a gbɛo

ń zàa'iana pọ́ í misiile àà yáɛo

⁹ ń gbè̃sisíɔ ń sìsìɔnaɔ píi
ń lí nɛ'inaɔ ń sɛde líɔ píi

¹⁰ ń sè̃anɔbɔɔ ń pɔtuɔɔ píi
ń pɔtaa'onkuawaɔ ń bǎɔ

¹¹ ń dúnia kíao ń buiɔ píi
ń kíao ń bùsu gbǎadeɔ píi

¹² ń è̃waasoɔ ń wéndiaɔ píi
ń gbè̃zɔɔ ń néfɛnɛnaɔ.

¹³ A Dii tɔbɔ,
asa àà tó mé deńla,
àà zɔɔke de musu ń zílɛo pọ́a.

¹⁴ A kía gbǎade kpà a gbé̃ɔne
gbé̃ pọ́ Isailiɔ í àà táasile ũ,
àà yāmana pọ́ kǎiaànɔpiɔ.

Aleluya!

149

Dii yāmanaɔ yákpalekea ń dúniao

¹ Aleluya!

A lè dafu sí Diiɛ àà yāmanaɔ!

A àà táasile balu guu!

² Isailiɔ, à ví àɔ kēaa á Kena yá musu.
Sìɔnadeɔ, à pɔnake ń á kíao.

³ A ɔwǎ à àà tɔbɔ,
à àà táasile ń mɔɔnao ń gǎao.

⁴ Asa Dii gbé̃ɔ yá í kaaàgue,
í zìabusanaɔ kpela à ń suaba.

⁵ Dii yāmanaɔ kúkuake ń gawipiu,
an gula aɔ dɔ ń lii musu.

⁶ Lua táasilea aɔ dɔ ń léu,
fè̃nda lé pla aɔ naa ń ɔzì,

⁷ aa tɔsiò buiɔwa,
aai bùsu píi gbé̃ɔ wɛtǎò,

⁸ aai ń kíao yeye ń mɔdaonaɔ,

* **148:4** Daa 1.7 † **148:5** Daa 1.1, 3 ‡ **148:6** Daa 1.14 § **148:7** Daa 1.21

aai galakpa ní kíabuionε,
⁹ aai séhno lá Lua yādàrlawa.
 Dii yāmanaṽ tṽṽ a guu.

Aleluya!

150

Dii táasileα

¹ Aleluya!

A Lua táasile àà kúki,
 à àà táasile báluma zṽṽ guu.

² A àà táasile àà gṽsake yái,
 à àà táasile àà zṽṽ deńla yái.

³ A àà táasile ní kuupeao,
 à àà táasile ní mṽṽnao ní domao.*

⁴ A àà táasile ní gāao ní ṽwāao,†
 à àà táasile ní goeo ní kuleo.

⁵ A àà táasile ní sésēnapaao,
 à àà táasile ní sésēn'ṽ gbāao.

⁶ Pó bées píi, à Dii táasile!

Aleluya!

---

* **150:3** 2Sam 6.5 † **150:4** 2Sam 6.14

YAASIO

Yá pò kú láe bee guu

Láe bee guu wà yáasió n̄ ònò yádanɛɔ òu, ɔ wà Salomɔɔ tɔkpàe, asa Isailio Salomɔɔ d̄s̄ ònɔna pò tɔbò ũ.

Yáasi láá lá pò wà Isailio felekaa ònɔyã kèuɔ doɛ. Wa f̄s̄ lápi kpaale læe àaɔ:

A séia lé ài pò ònò ì iné bɔɔleke (1-9). Gueɔ ònò ì yã'o lán gbɛnazinawa (8.12-36), ì azia dile Lua zikena ũ.

A plaade mé lápi guoguo yá ũ, gu pò yáasió kuu (10-29). Salomɔɔ mé yáasipio kè ge a kãaa gudoũ (10.1-22.16, 25.1-29.27), mé wà ònɔna pãleɔ yáasió kãfi a guu ɔ (22.17-24.22, 24.23-34).

A àaɔde (30-31) guu ònɔyã pò gbɛpãleɔ kèuɔ kuu.

Yáasi lá i yãzi ge Isailio yáɔ o lán Bibli lá kiniɔwao. A yádanɛɔá wá baade pii pɔe, mé a ledamaɔ ì to gbé kua àò na, iɔ Lua pɔeã ke n̄ pɔnao. Ònɔyã pò kú lápi guuá wá kua lá gu lé dɔ yáe. Lua mé iko ví. Viakɛaè mé d̄sa zina ũ, ì mós n̄ yãmaakeao n̄ kuanao. Músi ì gbɛvãio n̄ sɔũ n̄ ɔdeɔ le, ãma gbɛmaao n̄ ònɔnao n̄ gbé pò aai wɛnad̄s̄ taasideɔnɛɔ ì n̄ maakea gbɛ e.

Yáasi lá kyokɛa ì to wà Isailio kua gbad̄s̄ n̄ ònò pò aa víɔ. Wí e lá an ònɔnao ì wá gbɛnazinao yáɔ n̄ wá yã'ɔmao dɔdɔ. Ònɔpi de gɔɔpii yá ũe, mé à gí ku e n̄ a gbão.

Yá pò a yáí wí yáasikɛi

¹ Yáasi pò Davidi né Salomɔɔ,*

Isailio kía kè,

² ké gbéɔ e ònòkũ, aao laai ví,

aai d̄s̄ayã dada,

³ aai ḡs̄ wɛzɛn̄ làasoodeɔ ũ,

maakea n̄ yáɛdeɔ n̄ náaio yá musu.

⁴ Yáasipio ì n̄s̄edoũde gba laai,

ì to èwaaso àò ku a d̄ɔɔwa n̄ d̄s̄ao.

⁵ Laaide i ma, aà yádadaa i gé aɛ,

n̄s̄ede i ledama e a guu,

⁶ i yáasi n̄ yãlɛɛũanɛo mid̄s̄

n̄ ònɔdeɔ yã'oao n̄ n̄ faai yáɔ.

⁷ Viakɛa Diie mé d̄sa zina ũ,†

gbé pò ì saka ònò n̄ yádadaaoguá sɔũe.

Laaikaa gbɛvãio k̄n̄ii

⁸ Ma né, n̄ili n̄ mae yã'onɛ ma,

n̄su pãkpa n̄ da ledamaio.

⁹ Aɔ de f̄ua kefena ũ n̄ miwa,

aɔ de yãbaa ũ n̄ nɔɛ.

¹⁰ Tó duunkɛnao lé k̄nikɛnɛ,

n̄su weio, ma né.

¹¹ Aai mɛ:

Mɔ wà ge gbéɔ dádã wà n̄ dɛdɛ,

wà yãsaideɔ kpákpa wà n̄ kúkũ.

* **1:1** 1Kia 5.12 † **1:7** Yob 28.28, Sou 111.10

12 Wà ní mómò bèè lá mia ì kewa,
 wà ní mótí lá bẹda ì kewa,
 13 wí pò ọde bui píi e,
 wá kẹ́ọ i pa ní pò pò wá nàaapọ.
 14 Mò wà wá baa daaa,
 wápii, wá mọkpe ọ doũ.
 15 Ma né, rísu géńńọ,
 rísu zééńńọ.
 16 Asa an kèse leeũ ní vâikeaoe,
 aa wãa ní gbèdeao.
 17 Bakpaa bã wáaá pãe.
 18 Aale baikpá ríziãe,
 an tòe mé a ní pui.
 19 Ọvâi'enaọ zian we nípii,
 an luaa pói mé ì ní wēní ọ.

Ọnọ gbésisia

20 Ọnọ lé wiile gãae,
 aà lé ọ zEAU.
 21 I lezu zé pò wíli láauo miwa,
 ì kpàwake wéle bíibọleọ guu à me:
 22 Ọnọsaideọ, á kú ní ọnọsaio e bọe ni?
 Ma láanikenáọ, á ze ma láanikeae bọe ni?
 Sọũ, á za dṣagu e bọe?
 23 Tó a ma ledama mà yãa,
 dṣ ma a nisina pisiwá,
 mí tó àọ ma làasoo ví.
 24 Lá ma á sisi, a gi swákpai,
 ma ọ pòé, á gbèe laai i kawào,
 25 lá a ma ledama kpà swáa píi,
 i we laai pò ma á gbáio,
 26 tó músi á lé, má á yáalbe,
 tó yá á lé, má á láanikee,
 27 baa tó yá á lé lán zàa'ianawa,
 mé músi á lé lán zàalolowa,
 mé taasi ní yá'ṣmao gèázi.
 28 Gọọ bee á gbasa lezumazi,
 kási má weo,
 á ma kíi wele, kási á ma eo.
 29 Asa á za dṣau,
 mé i ze ní vlakea Diiṣoo.
 30 I we ma ledamaio,
 a sakà laai pò ma á gbáue.
 31 A á dàa gbè'e,
 yāvâi pò a zèð a wi á musu.
 32 Gia ọnọ ì ọnọsaideọ dede,
 làasosai ì sọũ t̀̀b̀z̄.
 33 Gbè pò ma yá kũa s̄ ọ ọdọba,
 ọ ku ni e musu vâi kãakesai.

2

Tea ọnọ ài

1 Ma né, tó n ma yá sǐ,
 mé n ma yādileaᵇ kŭa n sōu,
 2 tó nle swāᵇᵇ ᵇnoyāi,
 mé n sō kpà a dadaawa,
 3 tó n lezù laaizi,
 mé n wiilè yādadaai,
 4 tó n kpálekèi ánuᵇsu ũ,
 mé n wèlele àizeε ulεa ũ,*
 5 nýᵇᵇ vīakea Diiε midᵇᵇ sa,
 ní Lua dᵇᵇa e.
 6 Asa Dii mé ì ní gba ᵇno,
 dadaa ní dᵇᵇao ì bᵇᵇ aà kíie.
 7 A káfia zé kŭa gbēmaaᵇᵇne,
 a de sèngbao ũ tàesaideᵇᵇne.
 8 I ᵇlia gbēmaaᵇᵇzi ní taa'ou,
 ì a yāmanaᵇᵇ dᵇᵇa ní yá píi kea guu.

9 Nyᵇᵇ yázede dᵇᵇ sa ní yá dᵇᵇodeo
 ní yá pᵇᵇ zεvīo ní maa píi zéο.
 10 Asa ᵇno a mᵇᵇma,
 mé dᵇᵇa a n kási.
 11 Kua ní laaio a n dᵇᵇa,
 yázedᵇᵇa a ᵇlianzi.
 12 A n bᵇᵇ gbēvāiᵇᵇ zéu
 ní yābēεkenao ᵇzīo.
 13 Gbēpiᵇᵇ pàale yāmaa zéε,
 aa gusia zé sè.
 14 Aaǐ pᵇᵇnake ní vāikeao,
 aaǐ vī aaᵇᵇ kēaa ní yābēε faasaio.
 15 An kekeá faa vīo,
 aaᵇᵇ yāke ní kᵇᵇnioε.

16 ᵇnoᵇᵇpi a n bᵇᵇ káalua ᵇzi,
 a n si nᵇᵇε pāle yá nana oanεwa.
 17 Nᵇᵇεpi pākpa a nenᵇᵇn gᵇᵇi,
 à a Lua bàa kuaano yá gbᵇᵇo.
 18 Aà be ì mipeᵇᵇnᵇᵇ gawaε,
 aà kpé zé ì tárnᵇᵇ bεdau.
 19 Gbé pᵇᵇ gèaazi lí nᵇᵇselileo,
 ìli wēni zé le bo.

20 ᵇnoᵇᵇpi a n da gbēmaaᵇᵇ zéwa,
 níᵇᵇ dᵇᵇodeᵇᵇ zé kŭa.
 21 Asa nᵇᵇεpuadeᵇᵇ mé aa gᵇᵇ bùsu vī,
 tàesaideᵇᵇ mé aaᵇᵇ ku a guu.
 22 Vāikεnaᵇᵇ sᵇᵇ, wa ní yá ní bᵇᵇleue,
 wa náaisaideᵇᵇ kpoεue.

3

Dii náaikea ì ᵇno iné

* 2:4 Mat 13.44

1 Ma né, rísu to ma yādanε sānguo,
 ñyō yá pó má dīlenεo kūa n sōu.

2 Asa a n ka wēni gbāawa,
 a aafia káfiε.

3 Gbēke ní náaio su kēmao,
 ñyō daa yābaa ũ,
 kē n sōwa lá wí kē lákēkiwawa,

4 n tó io na,
 níw maa Luaε ní gbēnazinao.*

5 Dii náaike ní nòsemendoo,
 rísu gbāa'e nzia ònɔwao.

6 Nyō aà dō n yá píi kea guu,
 i zεpoone.

7 Nsu ñ nzia gwa ònɔna ũo,
 ñyō Dii vía ví, ní kē vāiwa.†

8 Bee aɔ de n me aafia εse ũ,
 a n wá gba gbāa.

9 Dii kpela ní n àizεεo
 ní n buapó káauo píi,

10 pówεnao i bi bo n dōu,
 n selaɔ i pa yεlele ní vēε dafuo.

11 Ma né, tó Dii n toto, rísu dilε pāo,
 tó à n gba laai, rísu to à kenε íio.‡

12 Asa gbé pó Dii yei ɔ i dazεwa,
 lá mae i ke a né pó kēε maaεwawa.§

ገጠ ል

13 Báaaden gbé pó ònɔ le kū
 mé dōa pàè ũ.

14 Asa a ài ví de ánusua,
 i káfiakené de vuua.

15 A beεε ví de òsoa,
 pó pó a ni kumaɔ kee i kawào.

16 Wēni gbāa ku aà ɔplaau,
 àizεε ní gawio ku aà ɔzεεu.

17 Aà yáɔ kekεá na,
 aà zé píi aafia ví.

18 A de lí wēnide ũ gbé pó kūaɔne,
 báaadeɔn gbé pó sío ũ.

19 Dii gōike guu à tɔɔle kàle,
 aà ònɔ guu à musu kè.

20 A ísia ε bò a dōa guu,
 a tò luabεpuana mòse ví.

21 Ma né, ñyō wezē ní ònɔo ví,
 rísu ñ wevíao.

22 Aɔ de n nisina wēni ũ,
 aɔ de yābaa ũ n nɔε.

* 3:4 Luk 2.52 † 3:7 Lom 12.16 ‡ 3:11 Yob 5.17 § 3:12 Ebe 12.5-6, Zia 3.19

23 Nyḡḡ be n laaiwa,
 pḡe a kpàlikpanεo.
 24 Tó n wule, vía a n kūo,
 ñyḡ wúle i'ò na.
 25 Nyḡ kai víakεo,
 ge músi pḡ ì vāikεnaḡ le kándó.
 26 Asa Dii aḡ de n mikpakīi ũ,
 a n gbá ví kaia.
 27 Tó n ḡ lé n kpe le,
 ñsu gí maakei gbé pḡ kù ñ keèεo.
 28 Tó n dḡnle zé ví,
 ñsu o n gbédeεε aà gé e ziao.
 29 N gbédeε pḡ kú n sae dḡdḡa,
 ñsu lekpaaiāzi ní gbēεoo.
 30 Tó gbé i yāe kenεo,
 ñsu lekpaakeaānḡ pāo.
 31 Nsu gbāamḡnεdeḡ kua nideo,
 ñsu ñ ní keae keo.
 32 Asa Dii ye kḡnideḡ gīyāio,
 nḡsepuadeḡ ḡ ì ke a kpāasiaḡ ũ.
 33 Dii ì láaiḡi gbēvāio uawa,
 ì báaada gbēmaaḡ beu.
 34 I gbélaanikεnaḡ láanike,
 a gbēke ví ní zīabusanaḡ.*
 35 Ḳḡde a beεε e,
 sḡŭ sḡ ì wida aziāwa.

4

Gbēzḡḡ ledama

1 Ma néḡ, à gbēzḡḡ ledama ma,
 à á laai kpále ké à e aḡ dḡa ví.
 2 Dḡa súsu mále daé,
 ásu pākpa ma yādaneio.
 3 Ké má kú né ũ ma mae ḡḡi,
 má buse ma da né mēndona ũ.
 4 Ma mae yādameεε à mè:
 Nyḡ ma yá kūa n sḡu,
 ma yādilεneḡ da, n kua iḡ na.
 5 Ḳḡkū, ñyḡ dḡa ví,
 asu sāngu ñ pāale ma yáεo.
 6 Nsu pākpa ḡḡio, a n dḡa,
 ñyḡ yeaāzi, a ḡkunla.
 7 Ḳḡkū, ḡme yápii mi ũ,
 dḡa weεε ní àizeεε pḡ ní ví píio.*
 8 N aà kú gbáugbāu, a n káfi,
 didiwà ḡplapla, a n kpela.
 9 Aḡ de fùa maa ũ n miwa,
 àḡ deñεe kíafua gawide ũ.

* 3:34 Zaa 4.6, 1Pic 5.5 * 4:7 Mat 13.44-46

- 10 Ma né, swákpa ma yáí,
yápi da, n wēni aᵇ gbāa.
- 11 Ma ᵇno zé ᵇlᵇne,
ma n da yāmaa zéwa.
- 12 Tó níle taa'ou, pᵇe a kpaneo,
tó níle bàaleu, nýᵇ gēnaleo.
- 13 Nyᵇ ma ledama kūa, n̄su gbaeo,
didiwà gbāa, asa ᵇme n wēni ũ.
- 14 Nsu vāikenaᵇ zé seo,
n̄su te gbēvāiᵇ zéio.
- 15 Ené, n̄su namáo,
kémá, ñ n gea ke.
- 16 Tó aai vāi e kèᵇ, aali i'oo,
tó aai gbé e kaaũ, i lí gē ní wéuo.
- 17 Asa vāikēa mé ní pᵇblea ũ,
gbéᵇ wetāa mé ní imia ũ.
- 18 Gbēmaaᵇ zé de lán gudᵇleiawa,
a gupua ᵇᵇ dede lán íatē dedeawa.
- 19 Vāikenaᵇ zé de lán gusia níniwa,†
aali pᵇ pᵇ tò wàle gēnale dᵇo.
- 20 Ma né, laaidᵇ yápiᵇwa,
swáse ma yā'onēi.
- 21 Nsu kpá swáao,
n̄yᵇ kūa n sᵇu.
- 22 Asa a de wēni ũ gbé pᵇ le kᵇᵇne,
a de mè búu aafia ũ.
- 23 Azaiasa laaidᵇ n sᵇ yáwa,
asa wēni zína ᵇᵇ sᵇ kíie.
- 24 Bᵇ yābēe'ou,
mikē yākpaanla'ouawa.
- 25 Wedᵇ n ae,
gugwa n kuu súsu.
- 26 Zé sé súsu,
n yákeao píi a bᵇ maa.‡
- 27 Nsu yeēle ᵇplaii ge zeeio,
n̄su gbápele vāi zéuo.

5

Laaikaa káaluai

- 1 Ma né, laaidᵇ ma ᵇnᵇwa,
swákpa ñ ma wezē yāma,
2 ké ñ e n̄yᵇ ku n dᵇᵇwa,
dᵇa iᵇ ku n léu.
- 3 Káalua legbe'i iᵇ na lán zᵇwa,
í ní gále ní lé nao,
4 āma gbezā í kené íi lán gᵇiwa,
í ní zᵇ lán fēnda lena kpeplawa.
- 5 Aà zé í mipeᵇnᵇ gawa,

† 4:19 1Zaa 2.11 ‡ 4:26 Ebe 12.13

Ì si ní gbé pọ́ teaziọ bẹdau.
 6 Ili làasookẹ wēni zéwao,
 a dǎ a zǎ zépiwao.

7 Ma né, swáse ma yáí sa,
 rísu gi ma ledamaio.

8 Pǎale nọe bee taae zǎ,
 rísu ò aà be gǎae baa vǐo.

9 Nsu ò n gbǎakpa gbēpǎlewao,
 rísu ò n wēni kpa gbé pǎsiwao,

10 ké n àizεεo su gǔ dǎoεo,
 mé n zǐ ài su gǔ ua pǎledeoεo.

11 Nyǒ aauke n gɔɔ vláwa,
 ríyǒ ibaba, n yèεε a láa,

12 ní mε: Ma gi ledamai fá!

Ma sakaa totoau mé tò.

13 Mi ledamadeo yǎ'one mao,
 mi swáse ma yǎdanedeoziọ.

14 Ma gǎa wēna pọ́ ũ míomio
 ké dúnia ma e zǎo.

15 N nzía ola imi,
 ze ní nzía lǒ'io.

16 N nibona ibọlea bàasi maae?
 N í gufǒ bọa gǎae ze vǐo.

17 To ào de n na pọ́ ũ ado,
 asu ào de gbēe pọ́ ũo.

18 To Lua báaada n biapiu,
 pɔnake ní n èwaasogɔɔ nɔo.

19 N tue báasēde! N zótēn kefena!
 To bǔnobleaaànɔ lí kangu gɔɔpii,
 ní aà báasē nide lá gu lé dɔ.

20 Ma né, bóyǎi ríyǒ nọ pǎle nidei?
 Bóyǎi ríyǒ bǔnoble ní nọ pọseoi?

21 Gbēnazinao yǎkeae ulea Diieo,
 Ì zé pọ́ aa sè dǎ pii.

22 Vǎikena tàae ì aà kú,
 aà duuna ì ba zuè.

23 Aà ledamamasai a aà kpa gai,
 aà sɔŭke zɔɔ a aà sásǎ.

6

Fia ní mǎdao ní gbēnazin pao yá

1 Ma né, tó n n gbēdo fia dǐ n miwa,
 tó n kpégaausǐ gbéεε,

2 tó n lé n kalikè,
 tó n yǎ'oa n dayǎu,

3 lá ríyǒ ken la ma né: Lebo yǎpiu,
 asa n na n gbēdo ɔziε.

Ge ònyǒ zεze n gbēdopizi,
 awakpaè.

4 Nsu to i gẽ n wéuo,
 ńsu to n wébaa gbiakũo,
 5 ñ nziá siwà
 lá tue ì ń kéwa,
 lá bã ì bɔ fiikpana ɔuwa.

6 Zígbiade, gé bɔɔna gwai,
 ní aà yákea táasika, ñyɔ ɔnɔkũ.

7 A dɔaana vɔo,
 a gbẽzɔɔ ge dii vɔo.

8 I blɛ kũsũa di saɛ,
 ì a pɔblea kãaa pɔkɛkɛgɔɔ.

9 Maaɛ, ñyɔɔ wúlea e bɔɛ ni?
 Bɔɛ ñyɔ vu ní ioi?

10 Ni kámabo yɔɔ, ni i'o yɔɔ,
 ni wúle yɔɔ ɔkpaá n kùɛ.

11 Pó taasi a gẽnzi lán kpáiwɛliwɛwa,
 nɔana a mɔma lán gbé pɔ gɔkɛbɔ kũawa.

12 Gbẽnazín páá gbẽvãie,
 ìɔ bebe ní ɛɛo dɔ a léu.

13 I yã'o ní wéo ní ɔo,
 ì seelakɛné ní gbáo.

14 Mɔafili mé aà nɔɛ pá,
 vãí wàai ɔ ìɔ pa gɔɔpii.

15 Bee yáí músi a mɔwà lezasai,
 kaaũ a gẽaàzi kándo, aɔ fɛlea vɔo.

16 Yá mèn soolo ku ké Dii zau,
 à kà se soplá ké a ye a gíyãio.

17 Káakua, ɛɛtoa, yãesaidedɛa,

18 yãpãsí wàaipaa, wãa ní vãio,

19 seelade ɛɛtoa ní daɛɔ pɛãaaɔ.

Laaikaa gbãsikɛai

20 Ma né, ñyɔ n mae yãdileao kũa,
 ńsu pákpa n da yãdanɛio.

21 Nyɔ kũa n sɔu gɔɔpii,
 ñyɔ daa yãbaa ũ.

22 A dɔaanɛ n táa'oa guu,
 a n dɔá n wúlea guu.

Tó n vu, ali ledama.

23 Asa yãdileapiɔá filiaɛ,
 yãdanɛpiá gupuaɛ,
 ledama ní leleaoá zé wẽnideɛ.

24 A n si nɔɛ vãíwa,
 a n bɔ nɔɛ pále yá nana oanɛu.

25 Nsu ñ aà kɛfenkɛ nidɛo,
 ńsu to aà gɔgwawɛ n kũo.

26 Káalua ì ní gɔ gii,
 gbẽpãle nɔ yá sɔ ì ní bɛɛɛ midɛ.

27 Tó gbé tɛɛɛ dà a pɔleu,

aà pɔkasa a gí tékūie?
 28 Tó gbé kèsepèlè teyɔwa,
 a na aà gbáwao lé?
 29 Maae ní gbé pɔ gè a gbédee nɔ yáuo,
 asa tó à ɔnàwà, a bɔ pāo.
 30 Tó nɔa lé gbēde, tó à kpáí'ò,
 wí a yá dile pāe?
 31 Tó wà aà kù, a fiabo lee soplá,
 i pɔ pɔ a ví a ua kpa píi.
 32 Gbé pɔ i wúle ní pále nɔo làasoo vío,
 gbé pɔ i bee ke lé azía òkpaε.
 33 Gbēa gbāa ní kpeboao mé aà baa ũ,
 aà tó íi a kēwào.
 34 Asa íbèlè a aà zá nòse fèlè,
 i tɔsiwà aà wēnagwasai.
 35 A awakpabɔe sio,
 baa tó à gba zɔɔ dàè, a weio.

7

Laaika nɔe pɔ i ní gálezi

1 Ma né, ma yá'one ma,
 ma yádileao da n nòseu.
 2 Nyɔ ma yádileao kúa, níɔ aafia,
 laaidɔ ma yádanewa lán n wéwa.
 3 Da n ɔnewa táana ũ,
 kē n sɔwa lá wí kē lákēbɔwawa.
 4 O ɔnɔe, n daen aà ũ,
 wezē sísi n dae ũ.
 5 A n d́a d́e'íide yá musu,
 a n bɔ nɔ pále yá nana oanɛu.
 6 Má zea ma kpé fenentiu,
 mále bàasi gwa.
 7 ɔ ma gɔgbāanaeɔ è, ɔnɔ i panéo,
 èwaasoe kú ní guu, a làasoo vío.
 8 Ale liaaliaa gāae,
 àlè waaloúkèkè nɔezi,
 àlè aà be gāae baa víví
 9 za oosiele gukáaaa e gwá,
 e gu gè siakù maamaa.
 10 ɔ nɔepi b̀ò m̀ò dàaàlè ní k̀ɔnio,
 à ɔm̀à azíawá lán káaluawá.
 11 A lé ví mé ziapɔeákenae,
 aà p̀òò lí pé beo.
 12 Zieɔ ìb ku zεau, zieɔ gāae,
 ìb zékpaá yeyewa.
 13 ɔ à èwaasopi kù à lepèwà,
 à aà gwà ní wegaalimao à mè:
 14 Sáaukpasa'oa kua yāa,
 ɔ ma lé pɔ má kèpi fiabò gbā.

15 N kō'ea yáí ma b̄oi,
 mále n w̄ēle, ma n e ke s̄o.
 16 Ma k̄untu kp̄a ma liia
 ní Egipi b̄usu zw̄aa w̄é kefenao.
 17 Ma tulale f̄āe ma w̄ulék̄ia,
 wa k̄è ní lí'ò ḡinanao ní lit̄ēo.
 18 M̄o w̄a b̄ònb̄le e gu ge d̄ò,
 w̄a w̄a p̄ōēa ke à m̄ów̄a.
 19 Asa ma z̄á kú beo,
 w̄éle p̄ó à ḡèu z̄à.
 20 A òbaaa yè ḡèò,
 e āò gé sui m̄o a òsike.

21 A ā s̄o blè ní yá dasi k̄álēāo,
 à ḡān̄aw̄a ní yá nana oāo.
 22 Ō à b̄ò t̄eāzi ḡò,
 lán zu p̄ó w̄àle gé a k̄òlok̄paiwa,
 lán tue p̄ó lé gb̄ap̄ele bauwa,
 23 lán b̄a p̄ó w̄a s̄i fiuwa.
 I d̄ò ké a az̄ia kp̄a gaīo,
 e ka ḡè ā s̄o k̄ù.

24 Tiasa ma né̄o, à ma ȳama,
 à laaid̄o yá p̄ó lé b̄o ma léuwa.
 25 Nsu to n l̄aaso ta ā k̄īo,
 nísu p̄āz̄ea n̄ ḡè ā ȳáuo.
 26 Gb̄é p̄ó à ní né̄ à ní ò̀kp̄àò dasi,
 gb̄é p̄ó à ní k̄aāp̄īo lé v̄īo.
 27 Āa bēa beda z̄ék̄p̄aāe,
 ì sīn̄o ga k̄pe k̄p̄ēaue.

8

Ṑ gb̄ésisia

1 Ṑo lé lezuw̄azi fá!
 Wez̄é lé w̄a sisiā!
 2 A ku s̄īs̄i musu z̄é geewa,
 a z̄ea zenank̄p̄aāu.
 3 A ku w̄éle bí̄ib̄ōlēo sae,
 āa b̄o d̄o b̄ole ḡbāo k̄īi.
 4 Gb̄é̄o, áme mále á sisi,
 gb̄ēnaz̄ināo, mále lezuw̄azi.
 5 Niaz̄idēo, à w̄ēle āo laai v̄i,
 l̄aasoosaidēo, à to āo n̄̀se v̄i.
 6 A sw̄ák̄pa, asa yá gb̄ia má oé,
 yá d̄ò̄de a b̄o ma léu.
 7 Asa ma lé ì s̄iana'o,
 má ye v̄ai ḡiȳaio.
 8 Yá p̄ó d̄o ma léūo maa,
 a kee faasai ge k̄paanlao.

9 Aa síana ví laaidee píie,
aa zeví gbé pò ònòkùòne.

10 A ma ledama sé de ánusua,
à dōa se de vua kefenaa.

11 Asa ònò beee de òsoola,
pò pò a ni kúwáe i kawào.

12 Mapi má ònò, má laai ví,
mé má yákea a zéwa dōa kúa.

13 Viakaa Diié mé zaa vāigu ũ.

Má za ziasaa lesi ní íandāao
ní zea ní vāio ní yākpaanla'oaogu.

14 Ledama ní yákekea dōaoá ma pòe,
máme má wezē ũ,
ma kíi gbāa í bōu.

15 Kíao í kpalable ma sabaie,
ò kpalablenao í yázede dilèò.

16 Gbāadeò í ikoke ma sabaie
ní dúnia kpaladeò píi.

17 Má ye gbé pò yemaziòzi,
gbé pò lé ma weleò mé aa ma e.*

18 Aizee ní gawio ku ma ozi
ní oda káfiadeo ní namao.

19 Né pò mi iné maa de vua síanaa,
káfiá pò mi kené de ánsu maaa.

20 Má be yá dōode zéu,
mi táa'o zé súsu guu.

21 Mi gbé pò yemaziò gba àizee,
an làasiò í pa.

22 Dii ma kúa za a zí daalegòò,
e àò gé yá pò a kè za káauò kei.†

23 A ma dile za asinizie,
za a daalegòò, dō i dúnia keo.

24 A ma i zadō ísia kuo,
nibōnae ku gòò beeo.

25 A ma i sísiò āa,
e àò gé gbèsisiò zínapelei,

26 e àò gé dúnia kálei,
ge sēsao ge būsú wén do.

27 Ké àle pò pò kú musuò ke,
ké àle báluma da ísíaa,

28 ké àle lou na musu,
ké àle ísia í zé fō,

29 ké àle kòò da ísiae,
a í su a baa vío,

ké àle tóòle zínapele,
má kú wee.

30 Má kú aà sae zípi ziia ũ,
ma pò ò nawà lá gu lé dò,

* 8:17 Mat 7.7-8 † 8:22 Daa 1.1, Zaa 1.1-3, Zia 3.14

miɔ pɔnakε aà aε ɔɔpii.

³¹ Miɔ kòɔ'o aà dúniaa,
gbɛnazínaɔ dε ma pɔnakεɔ ũ.

³² Tiasa ma néɔ, à ma yāma.

Báaaden gbé pɔ ma yākeɔ kŭa ũ.

³³ A ledama ma, í ònkŭ,
ásu niazíkpaio.

³⁴ Báaaden gbé pɔ lé ma yāma
ìɔ ma dā ma kpεεε ũ,
ìɔ taamale ɔɔpii.

³⁵ Asa gbé pɔ ma e wēni èε,
aɔ na ní Diio.

³⁶ Gbé pɔ kùaa vāi ì aziaεε,
gbé pɔ zamaguɔ, ga ɔ aa yei.

9

Ɔno n sɔŭkeo

¹ Ɔno a kpé dò,
à a gbapeleɔ à mèn sopla a pèlepele.

² A nòɔ dè à vεε kèke,
à bleɔ sɔukè a kàle.

³ A a wéndia zikεnaɔ zì,
àle lezu wéle sísí misonaa à mè:

⁴ Gbé pɔ nòse víoɔ à εa mɔ ke!

Ɔnokēsāmadeɔ mále oé,

⁵ à mɔ bleblemanɔ,
í vεε pɔ má kèke mi.

⁶ A sɔŭke tó, ìɔ aafia,
í taa'o wékéa zéu.

⁷ Gbé pɔ lé leda gbélaanikenawa

ì ɔ sósɔεε,

gbé pɔ lé vāikεna dazewa

ì ɔ tàaεε.

⁸ Nsu gbélaanikεna dazewao,

asa a íisennɔε.

Ɔnɔna dazewa, iɔ yenzi.

⁹ Yāda ònɔnaε, aà òno i dεdε,

yā'o gbēmaaε, aà dōa i káfí.

¹⁰ Viakεa Diie mé òno daalea ũ,

Lua pɔ a kua adoa dōa mé wékéa ũ.

¹¹ Asa nýɔ gēgē ma sabai,

n wēni a gbākŭ.

¹² Tó ní òno, nziaεε,

tó gbē'awiambɔnan n ũ, n mi musu.

¹³ Misaikε dε lán nɔε ledewaε,

a sɔŭ mé a yāe dōo.

¹⁴ I zōle kilau a kpεεε,

aà kpé kú wéle sísí musu,
 15 Ì lezu gbé pọ́ lé gě̀zi,
 Ì o gbé pọ́ zé kúá súsuone:
 16 Lãasoosaide, ɛa mọ́ ke!
 Ɔnọ́kēsãmade, mále one,
 17 Í kpáí mia Ì na,
 bleblea asii guuá zóe.
 18 Gõepi dõ ké gõa gyaade ù zén weo,
 gbé pọ́ à ní sisio sí beda gbáou.

10

Salomọ́ yáasi

1 Né ɔ́nọ́na Ì to a mae pọ́ ke na,
 né sọ́ Ì a da pọ́ yaè.
 2 Ɔvãí lí àikeo,
 yákea a zéwa Ì ní sí gawa.
 3 Dii lí to nọ́ana gbě́maa deo,
 mé Ì vãikena ɓé ní pọ́eã pọ́.
 4 Pọ́ewosai Ì to wà taasike,
 zíkɛa ɔ́plapla mé Ì to wà ke pọ́de ù.
 5 Né pọ́ ble gba dọ́ saeá né laaidee,
 né pọ́ Ì i'o pọ́kɛkɛgọ́ wí dõ.
 6 Gbě́maa mi Ì báaa vɪ,
 āma yāpāsí mé vãikena lé pà.
 7 Gbě́maa lí ga ní a tóo,
 vãikena tó Ì midɛ.
 8 Ɔnọ́na Ì zíkɛ yādilɛnɛowa,
 yābɔ́lɛna Ì azia né.
 9 Gbé pọ́ Ì yáke a zéwa ku dọ́dọ́a,
 yābḗkɛna yá a bọ́.
 10 Gbḗgwaa ní wé vãio Ì mó ní yáo,
 gbé gbaa laai Ì íbɛlɛmidɛ.
 11 Gbě́maa léá nibọ́na wēnidee,
 yāpāsí mé vãikena lé pà.
 12 Zaakõu Ì sọ́le da,
 yeakõi Ì láka tàae píia.*
 13 Ɔnọ́yã Ì dọ́ laaide léu,
 flã mé ɔ́nọ́kēsãmade pọ́ ù a kpɛsɛa.
 14 Ɔnọ́na Ì dõa kúsua dia,
 laaisaide lé Ì aà dayãu àa.
 15 Ɔde àizee Ì deè wéle bíide ù,
 wēnade taasikea mé aà midɛa ù.
 16 Gbě́maa asea Ì mọ́è ní wēnio,
 vãikena ài Ì ìadama iè.
 17 Gbé pọ́ Ì ledama ma wēni zé sè,
 gbé pọ́ Ì totoa dile pã zà zéwa.
 18 Gbé pọ́ za gbéu mé a ye wa dõ ɛɛdeɛ,
 gbḗkpanaá sọ́ɛ.
 19 Duuna a gíọ́ kui yá dasi bọ́lɛa guuo,

* 10:12 1Kln 13.7, Zaa 5.20, 1Pie 4.8

gbé pò ì a lé fǎ́a laaidee.

²⁰ Gbēmaa lénaá ánuusu maae,
vāikena nòse gbiao.

²¹ Gbēmaa yá'oa ì ní dazewa dasi,
laaisaide ì ga ònòkēsāma guue.

²² Dii báaadaańgu ì ní ke ɔde ũ,
zíkɛa ní taasio lí pɔe káfí.

²³ Dàakɛa de sɔŭe kǔɔ yá ũe,
ònòkūa mé ì ke laaidee na.

²⁴ Yá pò vāikena lé a vīake mé a aà le,
Lua a gbēmaa pɔeā pò kpawà.

²⁵ Tó íana kàka à gè,
vāikenaɔ aà ku bo,
gbēmaa zína mé ì péléa gɔɔpii.†

²⁶ Lá lemuu kùma ì ke swaae,
lá súele ì ke wée,
màa zígbiade de gbé pò aa aà zìɔne.

²⁷ Vīakea Dii ì wēni gbàa káfí,
vāikenaɔ sɔ, an wēni a kulunkū.

²⁸ Gbēmaaɔ wé ì do pɔnai,
vāikenaɔ sɔ, tāmaa a ní née.

²⁹ Dii zé mé mikpakii ũ gbēmaaɔne,
vāikenaɔ sɔ, Dii ì ní kaalee.

³⁰ Gbēmaa a fu bauo,
gbēvāi sɔ a zǔlekii e dúniauo.

³¹ Ɔno ì bo gbēmaa léu,
levāide sɔ, wa aà léna zǔee.

³² Gbēmaa yá pò kù wà oné dɔ,
yábēe ì do gbēvāi léu.

11

¹ Dii za póyɔa ní mɔafiliogu,
kiloolɛa a zéwa ì kaaàgu.

² Zia sea lesí ì mó ní wío,
zìabusaa mé ònɔyā ũ.

³ Gbēmaa nòsepua ì aà dazewa,
náaisaide nòse bēe ì aà òkpa.

⁴ Aizɛɛ ài vī yákpalekegɔɔzìo,
yāke a zéwa mé ì ní sí gawa.

⁵ Tāaesaide maakɛa ì zepooè,
vāikena yāvāikɛa ì aà né.

⁶ Nòsepuede maakɛa ì aà bo,
náaisaide pɔnidɛa ì aà kú.

⁷ Tó gbēvāi gà, aà tāmaa ì midɛ,
pò pò à wɛdɔi a wēnigɔɔ ì láa.

⁸ Gbēmaa ì bo taasiu,
ò gbēvāi ì gēu aà gēe ũ.

⁹ Luayādansai lé ì aà gbédee òkpa,
āma dɔa ì gbēmaa bo.

† 10:25 Mat 7.24-27

- 10 Tó gbēmaaɔ ku namau, wéle ìo nae,
tó gbēvāio gāga, wí gulake.
- 11 Wéle ì káfi nòsepuadeɔ sabai,
gbēvāio lé ì wéle de.
- 12 Ɔnɔkēsāmade ì saka a gbédeegu,
laaide ì a lé fí.
- 13 Gbēpena ì bɔ ní dāɔ asiio gupuau,
gbé náaide ì pó kúlèwà.
- 14 Dɔaanasaikε ì to gbéɔ fu,
yākekεn dasiɔ ì to wà zible.
- 15 Tó n gbēpāle fia dĩ ní miwa, taasi n kaε,
gbé pó mibòleu ì gɔ a laaiwa.
- 16 Gbāamɔnede ìo àizeε vī,
āma nɔε nòsemaade ìo gbiané.
- 17 Sùuude ì maa i aziaε,
gbé pāsī ì azia kpa íai.
- 18 Gbēvāi zī ài lío báaa vīo,
yāmaatōna ì ài síana e.
- 19 Kua maa síana ì ní ká wēniwa,
tea vāizi ì mó ní gao.
- 20 Dii ye nòsevāide gíyāio,
tāesaide yá ì kaaàgu.
- 21 Síana guu gbēvāio bɔ pāo,
gbēmaaɔ mé aa bɔ aafia.
- 22 Lá vua tāana de sàwakusana níu,
māa nɔ kefen ònɔsaide de.
- 23 Gbēmaaɔ pɔeā ì ní ká namawa,
gbēvāio tāmaa ì ní né.
- 24 Gbé pó ɔ pòo ì káfia e de a zia,
gbé pó gí pó pó de à kpa kpái, pó ì kēsāwà.
- 25 Gbēnazin báaade àɔ ku namau,
gbé pó ì ní gba niε a niε e sɔ.*
- 26 Wí gbé pó ì pówena òa na dā kaε,
wí sa na o gbé pó ì yíamáε.
- 27 Gbé pó ì maa wεεle aɔ na ní gbéɔ,
gbé pó ì vāi wεεle, vāi a àà le.
- 28 Gbé pó ì a àizeε náaikε a léle,
gbēmaa a bɔbɔ lán lí láwa.
- 29 Gbé pó yā'í a uae a gɔ gii,
sɔŭ a gɔ ònɔna zɔ ũ.
- 30 Gbēmaa yākea gbéá lí wēnideε,
ònɔna ì gbé e.
- 31 Lá Lua ì fiabo gbēmaaε dúniau,
wa vāikena ní duunkenao pó o be?†

12

- 1 Gbé pó ledama ì keè na ye dōai,
gbé pó totoa ì keè íi mi vīo.

* 11:25 Mat 10.42 † 11:31 1Pie 4.18

- 2 Dii ì gbēmaa wεgwa,
āma ì yāda làsoovāidea.
- 3 Vāikea lí gbēe zedɔɔ,
gbēmaa zína sɔ deea vío.
- 4 Nɔ maa de a záε lán fùawa,
nɔ widamade deè mekemuuna ũ.
- 5 Gbēmaaɔ ìb yázede yá,
gbēvāio ledama mɔafili ví.
- 6 Gbēvāio yáá gbēwea yáε,
gbēmaaɔ lé ì ní bɔ.
- 7 Wí gbēvāio fuangba, aai midε,
āma gbēmaaɔ ua ìb ku.*
- 8 Wí gbé tɔbɔ aà ònɔ léuε,
faasaide sɔ, wí sakauε.
- 9 Gbé kpεε pɔ ì a zíkε maanno
de ziadilengbia pɔ ble ì késāwala.
- 10 Gbēmaa a pɔtuɔɔ gwaa dɔ,
āma gbēvāio sósobi pásí.
- 11 Zsε āiade ìb kāa,
gugiiyana sɔ, ònɔ ì késāwae.
- 12 Gbēvāi ì ɔvāi nide,
kási gbēmaa zína mé ìb mòse ví.
- 13 Gbēvāi lé vāi ì aà kú,
gbēmaa sɔ ì bɔ yākeleu.
- 14 Lé maa ì ní ká pɔmaawa,
zì pɔ gbé kè ài a suwà.
- 15 Sɔū yākea ì kèè maa,
ònɔna sɔ ì ledama ma.
- 16 Sɔū ì to wà a pɔfē dōwa gòɔ,
laaide sɔ ìli sósɔa dao.
- 17 Sian'ona ì yázede o,
seelade vāi yá ìb mɔafili ví.
- 18 Yābɔlena yá ì gbé sɔ zɔ lán fēnawa,
ònɔna legbe'ì ì mó ní aafiao.
- 19 Siana pɔ wa ò ìb zedɔa,
εge sɔ ì gēzea lán wedeawa.
- 20 Mɔafili kú vāi wāaipanaɔ sɔu,
gbē'aafiawεelenaɔ mé pɔna ví.†
- 21 Vāie lí gbēmaa leo,
gbēvāio sɔ, taasi ì dańla.
- 22 Dii ye εede gíyāio,
aà pɔ ìb na síandewa.
- 23 Laaide ìb a dōa kūa a sɔu,
sɔū ì yāfaasai kpāwakε.
- 24 Zíkεa ɔplapla ì to gbé kible,
màa ì gbé da zɔbleu.
- 25 Kua bīli guu ì gbé kúsu kwé,
yāna'oanε ì ní pɔ ke na.

* 12:7 Mat 7.24-27 † 12:20 Mat 5.9

26 Gbēmaa ì a gbēna dazewa,
gbēvāio yākea ì n̄ sāsā.
27 Māade lí n̄o sāsā maamaao,
āiade ì laaido a p̄owa.
28 Kua yāzede zēu wēni vī,
zēpi sea lí n̄ kpá gaio.‡

13

1 Né ñnde ì a mae ledama ma,
gbélaanikena gbaa laai lí tōwào.
2 Legbe'i na ì gbé ká p̄omaawa,
náaisaide ì ble a p̄así guue.
3 Gbé p̄o ì a lé f̄o ì a wēni d̄oa,
gbé p̄o a lé lí kuo ì azia òkpa.
4 Māade lí p̄o p̄o á yei eo,
āiade mé ì namable.
5 Gbēmaa za m̄afiliyāu,
gbēvāi ì widamá ì n̄ kpebo.
6 Yāmaakea ì zemaasena misi,
d̄aakea ì duunkena fuangba.
7 Gbēo ì n̄zia dile ode ū,
kási aaiō p̄o vī s̄o,
gbēo ì n̄zia dile taaside ū,
kási aaiō p̄o vī z̄o.*
8 Ode ì azia bo n̄ a àizeeo,
taaside s̄o ìli wētēabiima eo.
9 Gbēmaa o gupua o pipi,
gbēvāio filia a gamá.
10 Zia sea lesi mé ì s̄ole da,
ledamamaa mé ì to wà ñnkū.
11 Ovāi lí gé aeo,
ōa'ea isima guu mé ì k̄.
12 Wedo p̄o gēgēa ì n̄ s̄o òkpa,
p̄oēā ea ì mó n̄ wēni dafuo.
13 Gbé p̄o ì fionada yāwa a yā'e,
gbé p̄o ì gbé yā'one ma a ài'e.
14 On̄na yādanéā nib̄na wēnidee,
ì n̄ bo ga lézi.
15 Wezē gbāa ì to wào nañ̄o,
āma náaisaide o zé p̄así.
16 Laaide o ì yāke n̄ d̄ao,
s̄o ì a faasaikē fāaa.
17 Zina vāi ì zu taasiu,
īwa náaide ì su aafia.
18 Gia totoai ì mó n̄ taasio n̄ wío,
ledamamaa ì n̄ kpela.
19 P̄onideā ea ì n̄ p̄o ke na,
ō s̄o ye kēa vāikeawa giyāio.
20 Gbé p̄o té ñn̄n̄ozi ì ñnkū,
gbé p̄o kāaaa n̄ s̄o ì vāikū.

‡ 12:28 Lom 6.23 * 13:7 Luk 12.21, 33

- 21 Taasi ìb tɛ duunkɛnaɔzi,
nama mé gbɛmaaɔ ài ũ.
22 Gbɛmaa ì túbìto a tɔ̀naɔne,
duunkɛna sɔ́, àà àizɛɛ a gɔ́ gbɛmaaɛ.
23 Taaside bua ì blɛkɛ maamaa,
ɔ́ yáfuangbanaɔ ì to àà kuawà.
24 Gbɛ́ pɔ́ lí a né gbɛo zaaàguɛ,
gbɛ́ pɔ́ ye a néi ì àà toto a gɔ̀wa.
25 Gbɛmaa ì pɔ̀ble à ká,
gbɛ̀vãio nòse ìb da gii.

14

- 1 Nɔɛ ònɔde ì ua kálɛ,
a faasaide sɔ́ ì ua fáaa.
2 Gbɛ́ pɔ́ ì yáke a zéwa Dii vía ví,
zɛkoleasɛna ì sakaaàgu.
3 Faasaide lé mé àà gbɛbɔ ũ,
òna yá'oa ì àà bɔ.
4 Tó zu kuo, gba ìb da giiɛ,
wí ài zɔ̀ e ní zuɔ gbãao.
5 Seelade síande lí ɛɛtoo,
seelade vãi yá ìb mɔafili ví.
6 Láanide ì kpálɛkɛ ònɔi à kuawà,
laaide yádɔ́aá faaiɛ.
7 Kɛ sɔ̀uwa zàzà,
asa níyɔ́ dɔ́a ewào.
8 Ònɔ ì to laaide làsookɛ a zéwa,
sɔ̀u faasaikɛ ì àà sásá.
9 Faasaideɔ ì saka tàae kulɛkɛau,
gbɛmaaɔ ìb na ní kɔ̀o.
10 Baade azía yá'òma dɔ́,
mé gbɛ́ pɔ̀naá gbɛ̀pãle pɔ́ no.
11 Gbɛ̀vãio ua a midɛ,
gbɛmaaɔ bɛ a ɔ̀ta.
12 Zé kú ì kɛ gbɛ̀ɔne maa,
ãma a midɛkiiá gaɛ.
13 Baa yaalɔ guu nòse ì ò̀kpa,
pɔ̀na ku ì midɛ ní pɔ̀siao.
14 Pò̀bɔzákɛna yáke a ì wi àà musu,
gbɛmaa ì a yáke a gbɛ'e.
15 Làasoosaide ì yápii siɛ,
laaide lí yá náaikɛ làsookɛsaio.
16 Òna vãikɛa vía ví, ì ɛ̀ɛ,
sɔ̀u ì azía náai ví, ìb wãa.
17 Pò̀kũmade ì yá yáfuɔna kɛ,
kò̀nide ì to wà zaagu.
18 Ònòkɛ̀sãmade ì gɔ́ faasai,
laaideɔ ì dɔ́a kpa fùu ũ.
19 Gbɛ̀vãio misiile gbɛmaaɔne,
vãikɛnaɔ kúle nòsepuadeɔ kpɛɛɛ.
20 Baa taaside gbɛ́dee ì zaaàgu,

āma ɔde gbēnaɔ ɔ dasi.

²¹ Sakaa n gbédeegua duunaε.

Báaaden gbé pɔ ɔ wēnadɔ taasideɔne ũ.

²² Vāi wāaipanaɔ sāsāo lé?

Maa wāaipanaɔ sūuu vɔ n náaio.

²³ Mεkpa zɔwa ɔ ài vɔ,

mé yābɔle ɔ n kēsā.

²⁴ ɔnɔnaɔ àizεε ɔ gɔ n gawi ũ,

sɔŭ faasaikε ɔ n gɔ faasai.

²⁵ Seelade siande ɔ gbé misi,

a εede yá mɔafili vɔ.

²⁶ Viakεa Diiεá gbāa'ekɔi náaideε,

a de misikɔi ũ ade néɔne.

²⁷ Viakεa Diiεá nibɔna wēnideε,

ɔ n bɔ ga lézɔ.

²⁸ Tó kía gbéɔ dasi, ɔ gawi vɔ,

bùsugbēsaikeá kpalablana músie.

²⁹ Gbé pɔ a pɔ lí pa kpaao wé kēa,

pɔkūmade ɔ a yāfūke se lesɔ.

³⁰ Sɔdaadou mé me aafia ũ,

wεɔbane ɔ mekemuuna zímá.

³¹ Wēnade wεtāna ɔ aà Kεna kpeɔ,

taaside wεgwana ɔ aà Kεna kpela.

³² Tó yá vāikεna lè, ɔ aà neε,

baa tó gbēmaa gá, a ulékɔi vɔ.

³³ ɔnɔ ɔ zɔlekɔi e wεzēna nòseu,

āma wɔli e sɔŭwao.

³⁴ Yázede ɔ bui se lesɔ,

duuna ɔ wida gbéɔwa.

³⁵ Zɔblen laaide yá ɔ ka kíagu,

āma ɔ a pɔkūmabɔɔ a gianawa.*

15

¹ Yāwea dɔ ɔ pɔkūma kpále,

yá'ii ɔ n pɔ fele.

² ɔnɔna yā'oa ɔ to dɔa kángu,

sɔŭ lé sɔ, yāfaasai ɔ bɔleu.

³ Dii wé kú gupiiu,

ɔ gbēvāiɔ n gbēmaaɔ tàasika.

⁴ Nòse níniyá ɔ n gba wēni dafu,

yákpaanla ɔ n kāde.

⁵ Faasaide ɔ saka a mae totoau,

ledamamana sɔ ɔ laai vɔ.

⁶ Gbēmaa ua ɔ àizεε zɔɔ vɔ,

gbēvāi pɔɔ ɔ yákele vɔ.

⁷ ɔnɔna lé ɔ dɔa fáfε,

sɔŭ sɔ aa nòse vɔ.

⁸ Dii ye gbēvāiɔ sa'oa gíyāio,

gbēmaa wabikεa mé ɔ kaaagu.

⁹ Dii za gbēvāi yákeau,

* 14:35 Mat 24.45

a ye gbé pọ́ té yázedeiozi.
 10 Toota pásíá gbé pọ́ pàzera pọ́e,
 gbé pọ́ ye ledamaio sọ̀ gèkọ́e.
 11 Lá Dii beda ní téo yá dǎ,
 wa gbēnazina sọ̀ yā'oa lbe?*

12 Láanide líọ́ ye wà a gba laaio,
 ìli gé ɔ̀nɔ̀nɔ̀ kíio.
 13 Nòsena ì oa teke,
 nòse ɔ̀kpaá ì ní kúsu kwé.
 14 Làasoode ì dǎa wele,
 sọ̀ú ì yāfaasai mómọ́.
 15 Gọ̀pii ì ń íi wēnadee,
 pọ̀nade ì ku dikpe guu láasai.
 16 Pọ̀vía yọ̀ona víakea Dii guu
 maa de áizee zǎo kúa gili guua.
 17 Dò sau blea yeakǎi guu
 maa de nò níside soa ní zaakǎuo.
 18 Pọ̀kǔmade ì sòle da,
 nòseniede ì zọ́a midé.
 19 Maa de zé ì deé lekka úe,
 gbēmaa zé ì daaiae.
 20 Né ɔ̀nɔ̀de ì to a mae pọ́ ke na,
 gbēnazin sọ̀ú ì saka a dau.
 21 Yāfaasai ì ke ɔ̀nɔ̀kēsámadee na,
 làasoode ì zése súsu.
 22 Lekpaaisai ì yá gboo,
 ledamade dasiọ́ ì to à ke.
 23 Yāwea dǎ ì a òna pọ́ ke na,
 yā'oa a gọ̀wa ì na fá!
 24 Wēni zé ì gé ní laaideọ́ musu,
 ké aasu si bedauo yái.
 25 Dii ì káakuna ua wí,
 ì to gyaa kọ̀ọ́ ku a gbēu.
 26 Dii za làasoo vāiu,
 yāna'oa gbāsi víè.
 27 Gbēwetāna ì ìada a uawa,
 gbé pọ́ za gbagusaeu aọ́ ku aafia.
 28 Gbēmaa ì làasooke yázāsiawa,
 yāvāi ì bọ́le gbēvāiọ́ léu gǎ.
 29 Dii zà ní gbēvāiọ́,
 ì swákpa gbēmaa wabikeai.†

30 Oa weea ì ní pọ́ ke na,
 baona ì ní wá wee.
 31 Gbé pọ́ ì swǎdọ́ aafia ledamai
 aọ́ bele ú ɔ̀nɔ̀nɔ̀ guue.
 32 Gbé pọ́ gǐ totoai za azǎu,
 ledamamana mé ì gǎ nòsede ú.
 33 Víakea Dii ì ɔ̀nɔ́ dané,
 zǎabusaa mé ì mọ́ ní beeeo.

* 15:11 Zāa 2.25 † 15:29 Zāa 9.31

16

- 1 Gbēnazina ì yáse,
 āma a midēa ì bɔ Dii léue.
- 2 Baade ì a yākea e maae,
 āma Dii mé ì bɔ ní pɔeā dɔ.
- 3 N n yá kpáke Dii gēzi,
 n pɔeā i zekē.
- 4 Dii pɔpii kè a pɔeā yáie,
 baa vāikenaɔ de ìadamagɔɔ pɔ ũe.
- 5 Dii ye ìandānaɔ giyāio,
 síana guu aa bɔ pāo.
- 6 Gbēke ní náaio ì láka tàaea,
 vīakea Dii ì ní ē vāie.
- 7 Tó gbé yākeaɔ kà Diigu,
 ì to se aà ibeɔ keaàna na.
- 8 Pɔ yɔɔna ea maakea guu
 maa de ɔvāi'ea zɔla.
- 9 Gbēnazina ì zé pɔ á sé làasooke,
 āma Dii mé ì aà kèse dɔdɔè.
- 10 Lá kía mé ì yādile Lua gēe ũ,
 a maa aà yá bɔ yázede kpeo.
- 11 Zaa maa ní kiloo lea súsuoa Dii pɔe,
 a zā néna ní a gbèneo píi aà pɔkeae.
- 12 Wīliɔ ye kía vāikena giyāio,
 wī kpala zínapele yázede musue.
- 13 Yázede'ona ì ka kíagu,
 ì bɔ ye sían'onai.
- 14 Kía pɔkūmaá ga zinae,
 āma ɔnɔna ì a tede.
- 15 Kía oa weea ì bɔ aafia vī,
 aà nakeneá káabuan loue.
- 16 ɔnɔkūa maa de vuala zā,
 gɔa laaide ũ beee de ánuusu maaa.
- 17 Gbēmaa ì zé pɔ ì ē vāie sé,
 zīakūadɔna ì a wēni dɔa.
- 18 ìandāa ì mó ní léleao,
 ziasēa lesi ì mó ní eao.
- 19 Ziabusaa taasideɔ guu
 maa de baadaaa ní ìandānaɔla.
- 20 Gbé pɔ ì laaidɔ yáwa ì maa e,
 Dii náaikena mé ì bɔ pɔna vī.
- 21 Gbé pɔ nòse pàe ɔ wī meè wezēna,
 gbé pɔ a lé na, wī aà yādɔa zé e.
- 22 Laai de wēni mi ũ gbé pɔ vīɔne,
 faasaideɔ yāfaasai ì ní gbē.
- 23 ɔnɔna làasoo ì pisi aà léwa,
 aà lé ì to wà aà yādɔa zé e.
- 24 Yāna'oaá zɔsapunae,
 a na nòseu, mé ì me gba aafia.
- 25 Zé kú ì ke gbéɔne maa,
 āma a midēkiá gaē.

26 Sèwana nòse ì àà daziu,
asa nɔana ì tékpaaàgue.
27 Gbēpā ì vāikpaaíńńɔ,
yāvāi ìbɔ dɔ àà léu.
28 Gbé dɔsai ì sòle da,
gbēpena ì gbēnaɔ kēaa.
29 Gbé pásí ì kōnikε a gbédeεε,
ì àà da zé vāiwa.
30 Gbé pɔ lé wε'i'o làasoo vāi vī,
gbé pɔ lé lesuikε zè ní vāioε.
31 Mikā puaá fùà í gbiaε,
maakea mé ì ní káwà.
32 Nòseniede maa de zīgōa,
ziakūadōna maa de wélesinala.
33 Wī yākekεa gbεa ní gbεo,
āma a bɔle ì bɔ Dii kíie.

17

1 Pēε mion giina soa yākelesai
maa de nògbēa ua sòledeula.
2 Zò laaide ìbɔ iko vī né giawae,
aà baa aɔ ku ua túbi guu.
3 Wī ánuusu ní vuao baasa,
Dii mé ì wá sō tàasika.
4 Gbēvāi swá ìbɔ na ní yādɔsaio,
εεde laai ìbɔ ku lekpedaamáwa.
5 Gbé pɔ ì taaside ke pɔpɔ lé saka aà Kεnague,
gbé pɔ ì gbé yáalɔ músiwa a bɔ pāo.
6 Tɔūnaɔ mé ní deziɔ gawi ũ,
maeɔ mé ní néɔ íandábɔ ũ.
7 Yázede oa lí kōsi ní sɔūoo,
màa εε lí kōsi ní beεεde léoo.
8 Gbagusae de ziakεkεa ũ a danaε,
gu pɔ à liliu pii aà tá ìbɔ naε.
9 Gbé pɔ lakà tàae pɔ wa kèèla ye wàɔ yeazie,
yāzifelena sō ì gbēke bɔaa.
10 Ōnɔna gbaa laai ì tōwà
de sɔū gbēa gēn basɔla.
11 Yāvāi mé ì dɔaa swágbāadeε,
wa zina sósobisaide gbaεwà.
12 Kpaaūa ní wài pɔ wà a né sèleo
sàɔ de kpaaūa ní sɔūo a mīsaikεula.
13 Tó gbēmaa fiabò ní vāio,
vāi a kē aà uawao.
14 Lekpaadaa de lán ízewēawae,
go we e sòle àɔ gé fεlei.
15 Yānakpaa tàaedewa ní yādaa yāesaidelao,
Dii za yá beeɔu piiε.
16 Bó ài sɔū òadεa a kyodōa yái vīi?
Asa a nòse vīo.
17 Gbēnaɔ ìbɔ yekōi gɔɔpiiε,

v̄i ní dāunaɔ ku d̄sa k̄ɔe yáíe.
 18 Misaide ì a gb̄do f̄ia di a miwa,
 ì kp̄gaausí a gb̄deee.
 19 Gb̄é p̄ó ye s̄olei ye duunaie,
 yágbāa'ona ì músi'i azíae.
 20 L̄asookpaanlade lí maa eo,
 l̄ef̄ol̄ode ì l̄éle da taasiu.
 21 S̄oũ'ina p̄o ìo siae,
 faasaide mae p̄o lío nao.
 22 N̄òsenaá eɛe maae,
 p̄osia ì ní ibaba.
 23 V̄aikena ì gbagusaɛ s̄ol̄o a ulau
 ké à e yázeɛde b̄adeò yáíe.
 24 Laaide ì w̄ebii òn̄owa,
 āma s̄oũ w̄épek̄ii ìo z̄āe.
 25 Né s̄oũ ì a mae p̄o ya,
 ì a da'ia n̄òse òkpaè.
 26 A maa w̄a yāesaide yáio,
 beeeɛde gb̄ēa a n̄òsemaa yáí z̄ev̄io.
 27 Gb̄é p̄ó ì a lé f̄í d̄sa v̄i,
 n̄òseniɛde ìo laai v̄i.
 28 Baa s̄oũ, tó à a lé f̄í, w̄i aà dile òn̄ona ũe,
 gb̄é p̄ó ì a lé kúá laaideɛ.

18

1 Zia p̄oēā mé ì d̄baa gb̄é p̄ó ì k̄émáe,
 ì f̄éñzi l̄edama píi musu.
 2 S̄oũ lí p̄onake w̄ez̄ē yá musuo,
 yá p̄ó d̄ed̄ewà ò ì o.
 3 V̄aik̄ea ì mó ní sakanguoɛ,
 kp̄eb̄oyā ì láani iné.
 4 Gb̄ēnazina legbe de lán ísiwae,
 lán swa'i bàalea ge òno l̄òowa.
 5 Kea v̄aik̄enaɛ k̄èk̄e
 ge yákek̄ea yāesaideɛ ok̄p̄eai maa.
 6 S̄oũ lé ì aà da s̄oleu,
 aà yā'oa ì aà kpa gb̄ēai.
 7 S̄oũ lé ì aà òkpa,
 aà yā'oa ì aà k̄ū lán baiwa.
 8 Gb̄ēpena yá ì kené lán z̄ówa,
 ì ḡē léu d̄òo e n̄òse kp̄eau.
 9 Gb̄é p̄ó ì p̄ākpa a z̄iíá músi d̄aunaɛ.
 10 Dii t̄óá ulék̄ii les̄ie,
 gb̄ēmaa ì bàale à azía yeu.
 11 Ode àizeɛ ìo deè w̄éle k̄aede ũ,
 a deè b̄íi p̄ó wa f̄í d̄ed̄ewàò ũ.
 12 Zias̄ea les̄i ì mó gb̄éé ní léleaoɛ,
 z̄iabusaa ì mó ní beeeo.
 13 Gb̄é p̄ó ì yázīasi yāmasai,
 m̄isaik̄e ní kp̄eb̄oao mé ì ḡòè.

- 14 Sōdilea i gbé gba gbāa gyāpewa,
āma déme a pōsia fōi?
15 Wezēna i yādada a sōu,
ōnōna swá i bō dō dōai.
16 Gba pō gbé dà i zekēkēè,
i zewēè gbēzōō kīi.
17 Gbé pō dōaa a yā'ò, wī aà yáze e,
e aà ibee àò gé aà pō oi.
18 Yākekēa gbēaa Diiwa ní gbēo
i sòle midē, i gōgbāo yoaa.
19 Dae pō wà tàaekēè yá i bō gbāa lán bīiwaε,
aà sòle de lán zékakaa ní leowaε.
20 Yā'oa i gbé ká kāawa,
aà legbē'i i to pō mōwà.
21 Ga ní wēnio ku léuε,
gbé pō ye yā'oai a a gbē'e.
22 Gbé pō nō è pōmaa è,
bāaa bee bō Dii kīiε.
23 Taaside i yā'o wēnawēna,
ōde i yázāsi gbáugbāu.
24 Gbēna yāaa i yāvāi inéε,
gbēnaε ku aa i bō nańno de ua gbēa.

19

- 1 Kua taaside tàaesaide ū
maa de kua sōū yāvāi'ona ūla.
2 Aia vīa yázēdōsai maao,
wāa zōō i ní zā zéwaε.
3 Gbēnazina faasaikε i zé òkpaè,
ō i Dii tàae e.
4 Aizεε i to wà gbēna e dasi,
taaside gbēna i kēwàε.
5 Seelade vāi a bō pāo,
εεde a gí wētēa eio.
6 Gbé daside i kpalablēna tōnasi,
gbépii i bō ye gbadana àò de a gbé ūε.
7 Taaside daεō i aà vūaaε,
wa aà gbēnaō kēawà o bō.
Tó a wēle yā'ońno, ili ní e bεo.
8 Gbé pō lé ōnōkū ye aziaie,
gbé pō ye dōai i maa e.
9 Seelade vāi a bō pāo,
εεde a midē.
10 Lá namablea lí kōsi ní sōūoo,
māa i kū zō àò kible wēēowao.
11 Wezēna pō lí pa kpaaο,
lākaa tàaea mé aà íandābō ū.
12 Kía zōakaaá nōōmusu pūnaaε,
aà nakēnēá mōsēpisia sēwaε.
13 Né sōū de a mae òkpana ūε,
nō sòlede de lán ítōtōa zesaiwaε.

- 14 Wí ua n a àizεεο e mae túbi ũε,
 āma nɔ laaide ea ì bɔ Dii kíε.
 15 Zígbiakε ì n da ì zɔɔ'oua,
 nɔana ì màade de.
 16 Gbế pɔ ì yādilεne kŭa aɔ aafiaε,
 gbế pɔ ì saka a kuau a ga.
 17 Gbế pɔ wēnadò taasidεε pɔ sèa Diiεε,
 ɔmε a aà yākεaɔ fiaboè.*
 18 N n né toto a gɔɔwa,
 āma n̄su to a gēagē e à gao.
 19 Wa ɔa zɔ pɔkŭmadεε aà fiabo,
 tó n aà bò, aà boa aɔ lé v̄io.
 20 Lɛdama ma, totoa yāda,
 ké n e n ɔnɔkŭ zá yáí.
 21 Làasoo ku gbēnazina nòseu dasi,
 āma yá pɔ Dii zèò mé a kε.
 22 Gbēkεkεanεde mé ì ka gbếɔgu,
 kua taasidε ũ maa de kua εεde ũa.
 23 Viakεa Diiε ì mó n wēnio,
 ade ì ì k̄aa, v̄ai lí aà leo.
 24 Màade ì ɔgē tau
 à fua blɛli gεò a lé kíi.
 25 Láanidε gbē, m̄isaide ì gɔ laai v̄i.
 Wεzēna gba laai, ì yādada.
 26 Né pɔ ì a mae gbē mé ì a da yáá né gia pɔ ì widamáε.
 27 Ma né, tó n kámabò n̄ lɛdamamaaɔ,
 n p̄aaε yādɔaεn we.
 28 Seelade p̄a ì yázεde láanikε,
 v̄aikεna ì yá'íi mómɔ b̄èε.
 29 Go looa gbélaanikεnaɔla,
 gbēaá ɔũɔ p̄ε n̄ kpεεa.

20

- 1 V̄εε ì to wà gɔ láanipɔ ũ,
 í gb̄aa ì n da yābɔleu,
 gbế pɔ tò à a de ɔnɔ v̄io.
 2 Kía palaaá nòɔmusu p̄ūnaaε,
 gbế pɔ aà pɔ f̄èè azia kpà gaie.
 3 Lɛdaa lɛkpaau sai ì to wàɔ bεεε v̄i,
 faasaideɔ ì k̄aa m̄piiε.
 4 Màade lí sapa a gɔɔo,
 tó à gè bua p̄kεkεgɔɔ, ìli p̄ɔe eo.
 5 Gbēnazina s̄ɔ yá de lán ísiwaε,
 wεzēna mé a tɔa d̄ɔ.
 6 Gbế dasidε ì a gbēkεkεané yā'o,
 āma bɔa gbế náaidewa z̄í'ũ.
 7 Gbế pɔ ì yāke a zéwa mé maa,
 báaaden né pɔ à gà à n̄ tóɔ ũ.
 8 Kía z̄ɔleá a yákpalekεk̄ii

* 19:17 Mat 25.40

Ì vāi píi dō a wé guu à plékōu.

⁹ Dème a fō o a nòse yāe vīo
á kú duunasai wásawasaēi?

¹⁰ Kiloolēa vāi n gbēblezaao,
Dii za beeo píe.

¹¹ Baa kō'oa guu wī dō néwa,
tó aà yākea maa mé a dō vī.

¹² Swá pó wī yāmaò n wé pó wī gu'eoo
Dii mé n ké píi.

¹³ Tó n ye ii, nýō gō taaside ūe,
tó n wé i vīo, bē a mōma.

¹⁴ Póluna i mē: I ka mào! I ka mào!
Tó à kàò aē, i azia sáaukpa.

¹⁵ Vua saio, òso diē,
āma bōa yāfaade'onawa àao.

¹⁶ Tó gbé nibō fla dĩ a miwa,
n aà ula si nýō kúa tōoma ū gbēpi gēe ū.

¹⁷ Diidiina pōblea iō nané,
gbēzā sa i gō léu lán gbèkōsōwa.

¹⁸ Zē n yáo ledama musu,
yá gwa maamaa, ní gbasa zika.

¹⁹ Gbēpena iō bē n dāo asiioe,
nīsu yāale n yābōlen zōodeoo.

²⁰ Gbé pó a de ge a da kà,
aà filia a gawà gusia níiniue.

²¹ Túbiblea káau taasidōsai
lío báaa vī gbēzāo.

²² Nsu vāi tōsia làasookeo.
Sōa Diizi à n suaba.

²³ Dii za kiloolēa vāiue,
gbēblezaa lí kaaàguo.

²⁴ Dii mé i gbēnazina kèse dōdō.
Kpelewa gbé a yá pó a kē zé dōi?

²⁵ Wā legbēa Luae kai vī,
gbēzā nýō làasooke lé pó n kèwàpiwa.

²⁶ Kía ònōna i gbēvāio ple
à n ká gbēu à n kē kélékēle.

²⁷ Dii filia i gbēnazina làasoo pu,
i aà nòsekpeao tàasika píi.

²⁸ Gbēke n náaio mé kía dōanao ū,
gbēkēkea i aà kpala zedō.

²⁹ Ewaaso gbāa mé n íandābo ū,
maezōō mikā pua mé n gawi ū.

³⁰ Gbēa pó i gēngu i vāi wolomá,
flā'ōama i gē e za nòsekpeau.

21

¹ Kía nòse ku Dii zī lán ízewae,
gu pó a yei ō i aà liliu.

² Baade iō e a yākea maae,
āma Dii mé iō n nòse dō.

- 3 Maakea ní yákea a zéwao
 ì ka Diigu de sa'owàa.
- 4 Ziasa lesí ní ìandão
 ì vāikenaᵒ duuna bᵒ gupuau.
- 5 Aiade làasoo ì aà ka namawa,
 nᵒnwāade ì si pókēsāmau.
- 6 Aizee pᵒ gbé è etoa guu
 a gē ní ìanaoe, aàpi i ga.
- 7 Vāikenaᵒ pásikēa a tárinᵒ,
 asa aali we yázedekeᵒ.
- 8 Tāaede yákea líᵒ dᵒᵒ vīo,
 yāesaide yákea ìᵒ wásawasae.
- 9 Ia gᵒu záu maa de
 kua kpéu sānu ní nᵒ sòledeola.
- 10 Vāikena sᵒ ìᵒ ku vāiwae,
 ìli a gbé wēnagwao.
- 11 Tó wà ìadà gbélaanikenawa, mīsaide ì ᵒnᵒkūe,
 tó wà ᵒnᵒna gbà laai, aà dᵒa ì káfīe.
- 12 Lua maa, ì vāikena be tāasika,
 ᵒ ì vāikenaᵒ fuangba taasiu.
- 13 Gbé pᵒ i swákpa wēnade wiio,
 aàpi a wiile sᵒ, gbēe a wewào.
- 14 Gbadaa asii guu ì pᵒkūma kpále,
 gbagusae sᵒba ulau ì pᵒfē midē.
- 15 Yágᵒgᵒa a zéwa ì gbēmaa pᵒ ke na,
 āma ì iwāa ka vāikena pᵒae.
- 16 Gbé pᵒ pāale wékēa zéē
 a ta gyaadeᵒ kāaaue.
- 17 Gbé pᵒ ye pᵒnakeai a gᵒ pókēsāma guue,
 gbé pᵒ ye vēei ní ble nísideo a ke ᵒde ūo.
- 18 Vāikenaᵒ mé gbēmaaᵒ awakpabᵒ ū,
 wa ìada náaisaideᵒwa nᵒsepuaᵒdeᵒ gbēu.
- 19 Zᵒlea sēgbāu maa de
 zᵒlea ní nᵒ sòlede kpēnedeola.
- 20 Ble maa ní nísio ìᵒ kále ᵒnᵒna be,
 āma sᵒū ì a pᵒ mᵒmᵒ gᵒᵒe.
- 21 Gbé pᵒ ì yázede ní gbēkeo weele
 ì wēni ní yá nao ní beeeo e.
- 22 ᵒnᵒna ì si gᵒgbāaᵒzi ní wéleu,
 ì gbāa pᵒ aale a náaike gboo.
- 23 Gbé pᵒ a lé fᵒ à a léna zùukè,
 ade kēsēeke a wēniēe.
- 24 Gbé pᵒ wala ní yᵒᵒo vī tón gbélaanikena,
 ì yáke ní zaza zᵒᵒe.
- 25 Māade pᵒeā ì aà kpa gai
 ké à ᵒkpà a sí yái.
- 26 ìᵒ ku pᵒnidēau gᵒᵒpiiē,
 gbēmaa sᵒ ì gbada, ìli gio.
- 27 Dii ye gbēvāi a gbagbaa gīyāio,

atēsa tó àlɛ sapi o ní mɔafilio.

²⁸ Seelade vāi a midɛ,
gbé pɔ́ ì gbé yāma yá aɔ ku.

²⁹ Gbēvāi wé ì pāsíɛ,
nòsepuade ì wéte a yākeai.

³⁰ Ɔno ge wezē ge ledama,
an kee a fɔ́ pā Dii pɔeālo.

³¹ Wí sɔ́ sɔukɛ zíkaa yáíɛ,
āma Dii mé ziblea yá dɔ́.

22

¹ Tó na de àizɛɛa,
na ní gbéɔ de vua ní ánuusuola.

² Ɔde ní taasideo zína douɛ,
Dii mé ní ké píi.

³ Laaide ì dɔaa vāi e, ɔ́ ì ulèè,
ɔ́noaide ì gi aɔ gé, ɔ́ ì wétēa e.

⁴ Ziabusaa víakea Diiɛ guu gbɛ
mé àizɛɛ ní bɛɛɛo ní wɛnio ũ.

⁵ Lɛ ní baio ku gbé dɔ́sai zéu,
gbé pɔ́ ye aafiai ì kɛ́má.

⁶ Ewaasona da zé pɔ́ de aà sɛwa,
tó à zɔ́kù, a bɔuo.

⁷ Ɔde ì gbāamɔ taasidɛɛ,
pɔsɛana ì zɔble pɔdeɛɛ.

⁸ Gbé pɔ́ vāi tò a yā'e a kekɛgɔɔ,
aà pāsíkɛgo a aà gbɛ.

⁹ Lua a báaada gbé pɔ́ gbɛke vígu
ké ì bleli taasidɛɔne yáí.

¹⁰ Láanide yá, sòle i midɛ,
yákele ní wíio i láa.

¹¹ Nòsepuade pɔ́ a legbɛ'i na,*
ɔ́mɛ aɔ de kía gbɛna ũ.

¹² Dii ì wéte dɔ́ai,
ì mɔafilide ɛkaè a ɔ́zì.

¹³ Māade ì mɛ nɔ́omusu ku bàasi,
a ma de gāaɛɛ.

¹⁴ Káalua léá è zòloɛ,
gbé pɔ́ Dii láaizìwà ì léle dau.

¹⁵ Faasaiyā ì dɔ́ néɔ sɔ́wa,
totoa ní flāo a to aa kɛ́wà.

¹⁶ Gbāasaide wɛtāa ì aà káfí,
ɔ́de gbaa pɔ́ ì aà késā.

Ɔnoɔ ledama

¹⁷ Swákpa ñ ɔ́noɔ yā'onɛ ma,
ñ n nòse wɛ ma yādanɛɛ,

¹⁸ asa a maa ñyɔ́ kúa n sɔ́ guuɛ,
ì dɔ́ n léu.

¹⁹ Baa mpi, mále yādanɛ gbā,
ké ñyɔ́ Dii náai víɛ.

* **22:11** Mat 5.8

20 Ma yā'onε kènε mèn baakwi,
 yápiᵛ ledama ní dᵛao ví.
 21 Málε yá pᵛ síana ví danε,
 ké n̄ e n̄ yázāsímá a zéwae.
 22 Nsu gbāasaide ble àà gbāasaikε yáio,
 nísu gbāamᵛ wēnadeε yákpalekεkíio.
 23 Asa Dii a yásińńᵛ,
 i gbé pᵛ lé ní wetāᵛ wetā.
 24 Nsu gbékpa ní pᵛkūmadeoo,
 nísu bebe ní pᵛfēdeoo,
 25 ké nísu n̄ àà dàa séle
 n̄ nziá kpa yáio yái.
 26 Nsu gbēpāle fía di n̄ miwao,
 nísu kpégaausìè.
 27 Tó ní pᵛe ví n̄ fiaboᵛ,
 wa n̄ wúlebᵛ se n̄ zíεε.
 28 Nsu kᵛᵛ baa vío,
 n̄ deziᵛ mé dà za zi.
 29 N̄ gbé pᵛ gᵛi ví a ᵛzi guu dᵛa?
 Ade a zíkε kíawneε, i ke táaaᵛ a kenéo.

23

1 Tó n̄ mᵛ pᵛblei ní gbāadeo,
 ñyᵛ dᵛ gbé pᵛ kú n̄ ae.
 2 Tó asiaden n̄ ũ,
 fēna da n̄ kòlowa.
 3 Nsu to àà pᵛ níside n̄ wé bleo,
 asa blepiá kokoazuanεε.
 4 Nsu íada nziáwa ᵛ zᵛᵛ ea yáio,
 n̄ nziá ñᵛ tó.
 5 Wí wéle ᵛawae ᵛ i gēzεa,
 i gāsía bᵛ i vua lán yāamusuwa.
 6 Nsu biide ble bleo,
 nísu to àà pᵛ níside n̄ wé bleo,
 7 asa íᵛ a ᵛa nao a nᵛseue.
 I onε n̄ pᵛble n̄ imi, áma àà pᵛ dᵛmao.
 8 Nyᵛ a miᵛna pᵛ ní blè pisiε,
 àà sáau pᵛ ní kpà i ke pā.
 9 Nsu yā'o sᵛᵛ swáuo,
 asa a sakanε n̄ ñᵛyáue.
 10 Nsu kᵛᵛ baa vío,
 nísu netonεᵛ bú le n̄ ka n̄ pᵛuo.
 11 Asa an Zennᵛde gbāa,
 a bᵛ n̄ kpεε, i yásińńᵛ.
 12 Ledama da n̄ sᵛu,
 swáse dᵛayái.

13 Nsu gí n né totoio.
Tó ní gbè ní flāo, a gao.
14 N aà gbē ní flāo,
n à à bᵇ ga lézì.

15 Ma né, tó n nòse paaa,
ma pᵇna a ke zài.
16 Tó yázede lé bᵇ n léu,
ma nòse a yáalᵇ.

17 Nsu duunkenaᵇ gwea nideᵇ,
nyᵇ Dii vía ví gᵇᵇpii.
18 Asa nýᵇᵇ zia víe,
mé tãmaa a n neo.

19 Ma né, ma yãma, ní ònᵇkū,
to n laai àᵇ ku yázedekeawa.
20 Nsu yãale ní wēdenaᵇᵇ,
ńsu nyᵇ ku lé'udeᵇ guuo.
21 Asa wēdena ní lé'udeᵇ ì gᵇ puae,
an mekemuuna ì ní da zwãnkasa yeauē.

22 N n de'ia yãma,
tó n da zikù, ńsu sakaaàguo.
23 Nyᵇ síana yá, ńsu zeèᵇ,
òᵇ ní yãdanēᵇ ní wezēᵇ wele.
24 Gbēmaa mae pᵇ ìᵇ na maamaae,
òᵇna de'ia mikpe ìᵇ ténue.
25 To n de ní n dao pᵇ àᵇ nama,
to n da'ia yáalᵇma.

26 Ma né, n n nòse wēmee,
wéte ma yãkeai.
27 Asa káaluaá è zòloē,
nᵇe dᵇe'ideá tᵇᵇ kpaolonaē.
28 I gbé kpákpa lán kpáiweliwewa,
ì to gᵇe daside gᵇ náaisaiē.

29 Dé wí waiyookeèi?
Dé wí ó'o keèi?
Démē lekpaá víi?
Démē zᵇa víi?
Démē ì ke'ia pái?
Dé wé mé tēai?
30 Gbé pᵇ aai sèe de wē tūui,
aai gé kpálekēi vēē yãaleaiᵇne.
31 Nsu webii vēewa a tēake n wé bleo,
asa ìᵇ pipi keᵇona guue, mé a gēa léu ìᵇ na.
32 Gbezã a swaa kima lán mlēwae,
i n gbã à n kū lán piligonawa.
33 Nyᵇ wesi pᵇ pᵇ ni e yãaolē,
nyᵇ làasoo kpaanlake n sᵇu.

34 Nyᵛᵛ de lán gbé pᵛ wúlea gó guu ísiaawa,
lán gbé pᵛ kú gó zwàa misonaawa.

35 Nyᵛᵛ me: Wà ma gbē, i ᵛao,
wà ma ke búubuu, mi a wāwāmao.
Bᵛe ma wé a wee mà í wee mi loi?

24

1 Nsu lua gbēvāiᵛ gweaio,
ńsu yāaleańiᵛ nide seo.

2 Yá gbāa làasoo mé iᵛ kú ní sᵛu,
yākele mé iᵛ dᵛ ní léu.

3 Ŋᵛᵛ wí uakpaᵛ,
wezē iᵛ to àᵛ báaa ví.
4 Dᵛa ᵛ wí pᵛ kaᵛ làasiᵛ pai
ní àizee maa gawideo.

5 Ŋᵛᵛna gbāa iᵛ káfie,
dᵛna iko iᵛ dedee.
6 Zigbaselea iᵛ to wà fᵛ wà zika,
tó yákekenaᵛ dasi, iᵛ to wà zible.

7 Ŋᵛᵛ lesi de faasaidea,
wéle kᵛkāaa guu aà lé iᵛ kpaaūae.

8 Gbé pᵛ iᵛ vāikeané làasoo ví
ᵛ wí me kᵛnide.
9 Yāfaasai wāipaaá duunaᵛ,
gbēe líᵛ ye gbélaanikena gīyāio.

10 Tó n nziā bᵛsa taasiᵛ,
n yēee mé bílao.

11 Gbé pᵛ aa mipè gawaᵛ suaba,
gbé pᵛ aa sò lé si kaale guuᵛ misi.

12 Tó n mē: O'o, wá dᵛ yāao fá,
Lua pᵛ nᵛse guu yá dᵛ a eo lé?
N wēni Dᵛana a yá dᵛ,
a fiabo baadeᵛ a yákeawaᵛ.

13 Ma né, zó ble, asa a naᵛ,
zᵛsapuna iᵛ ke léé na.

14 Māa ᵛᵛᵛ iᵛ ke gbēe na a nᵛseu.
Tó n ᵛᵛkù, níyᵛᵛ zia ví,
mé tāmaa a n neo.

15 Dāade, ńsu gbēmaa ua kpákpao,
ńsu n àà pᵛᵛ waawà a beo.

16 Baa tó gbēmaa lèle gēn soplā, iᵛ ea felee,
vāikenaᵛ sᵛ, músi iᵛ to aa fu.

17 Tó n ibee lèle, ńsu pᵛnakao,
tó à fù, ńsu tidāalao.

18 Tó Dii è màa, a kèè nao,
aà pòkũma a wee n ibeepiwaε.

19 Nsu to gbẽvãio yá n kũ gbãao,
ńsu lua vãikenaɔ gweaio.

20 Asa gbẽvãi líɔ zia vío,
Lua a vãikenaɔ tede.

21 Ma né, vĩake Diiε ń kiao,*
ńsu gbékpa ń gbé pò bò ń kpeɔo.

22 Asa yá a ń le kándoε.
Deme dõ lá wa ń ásookei?

ᏅᏅᏅᏅ yán ke l

23 ᏅᏅᏅᏅ yán ke l:
Gbẽbɔbɔa'osi yákpale guu maaɔ.

24 Gbé pò i yánakpa tàaedewa,
wa savãi'òè, buio i ɔlelèè.

25 Gbé pò i yá'ikpawà aɔ maa e,
Lua a báaadaaàgu maamaaε.

26 Gbé pò i yáwe gbéwa wásawasa
lé lépewàε.

27 Olia n buai a zĩɔ láa,
ní gbasa kpeɔo sa.

28 Nsu bɔbɔ ń n gbédeeo pão,
ńsu to n lé gbéɔ sásão.

29 Nsu me: Má kèè lá a kèmεεwaεo,
ge má fiaboè a yákeawaεo.

30 Ma pã màade bua,
ma dɔ ɔnɔkēsãmade v̄εebui,

31 ɔ má è le bòle dàgua píi,
à sèkù, gĩ pò a bò ń gbεo kwè.

32 Ma yápi gwà, ma làasookèwà,
ɔ yá pò má èpi yádàdamεε.

33 Tó n mè: Má i'ò yɔɔ, má kámabo yɔɔ,
má wúle yɔɔ ɔkpa ma kùε,

34 pɔtaasi a n zãmake lán kpáíwa,
pò nɔana i mɔma lán gɔkɛbɔdewa.

25

Salomɔɔ yáasi páleɔ

1 Salomɔɔ yáasi pò Yudaɔ kí Ezekia gbéɔ è aa kèɔn ke:

2 Lua gawi ví ké à yá ulε,
kiao gawi ví ké aa yá tàasika.

3 Luabε lesí lé ń tɔɔle gèele léo
ń kía làasooò tàasikaa vío.

4 Anusu gbãsí bɔle,
ánusuzíkɛna i pɔmaa piò.

* 24:21 1Pie 2.17

5 Váikenaᵔ bᵔle kía ìwaᵔ guu,
 aà kpala i zedᵔ yázede musu.
 6 Nsu ò nziá dile gbia kía aeo,
 nsu ze gbēzᵔᵔ gbεuo.
 7 Asa aà oanε, mᵔ ae la, maa de
 aà n dile kēsāa gbé gbiaᵔ aea.*
 8 Yá pᵔ n wé è nsu òyᵔ wā ní a gᵔgᵔaoo.
 Tó wà yeledine, bᵔ níyᵔ ke gbezāi?
 9 Tó níle yágᵔgᵔ ní n gbédeeo,
 nsu bᵔ ní gbēpāle asiioo.
 10 Tó à su mà, a widamaε,
 n tó íi a láa bo.

11 Yána'oa a gᵔᵔwa kefeū
 lán mao tēa pᵔ da ánuusu tauwa.
 12 ᵔᵔna ledama maa gbé pᵔ òᵔse víε
 lán vua nᵔamblebᵔwae.
 13 Lá í nie ò de pᵔkekεnaᵔne,
 màa zina náaide de gbé pᵔ aa aà zᵔᵔne,
 ì ní òᵔse níniné.
 14 Gbé pᵔ ì gbadaa legbē mé ìli dao
 de lán lou pᵔ sisi à íana kàka i maowae.†
 15 Menakea ì to kía ní yáze e,
 kpálea yái ì tó ní yá ble.
 16 Tó n zᵔ è, ble n lé léu,
 ké nsu ble zᵔᵔ ò pisio yái.
 17 Nsu ò n gbédee be zé sᵔᵔ,
 ké asu kpasannᵔ à zanguo yái.
 18 Gbé yādᵔa a gbédeewa
 de lá à aà kè'íá ní goo ge fēnda ge ní kaowae.
 19 Sᵔkpálea náaisaidezi taasikegᵔᵔ
 de lán swaa gyāe ge gbá kᵔᵔwae.
 20 Pᵔna lesia pᵔsiadeε
 de lán ulawoloama íampuu
 ge yᵔuna kaa bᵔwawae.

21 Tó nᵔa lé n ibεε de, ble kpawà,
 tó imiε sᵔ, ò aà gba í,
 22 asa níle aà ᵔ kaè a léun we,‡
 mé Dii a fiabone.

23 Lá gukpe íana ì mó ní louo,
 màa gbēpea ì mó ní oa fēnkpaao.
 24 Ia gᵔu zāu maa
 de kua kpéu sānu ní nᵔ sòledeola.
 25 Baona bᵔa bùsu zāzāu
 de lán í nie kpaa gbé pᵔ a yèεε làawawae.
 26 Gbēmaa pᵔ misīile váikεnaε
 de lán nibᵔna pᵔ a í yàwae,

* 25:7 Luk 14.8-10 † 25:14 Yud 12 ‡ 25:22 Lom 12.20

lán òò pọ́ a í òòkpàwa.
²⁷ Zòblea gēagēa maao,
 gbé' azia kpelaa gbiao.
²⁸ Gbé' pọ́ azia kũa dõo
 de lán wéle pọ́ a bíi gbooawae.

26

¹ Lá loughbekwea sae
 ge loumaa pọ́kekεgɔɔ lí zεkeo,
 màa gawi lí kōsi ní sɔũoo.
² Lá gòlegolena ní luakitelenao
 ìò vuavua, ìò gé la, ìò ta le,
 màa ɔlelea gbé'εe pā a pɔe zōwào.
³ Flāá sọ́ pọ́ε, kpíá zàa'ina pọ́ε,
 sɔũ pọ́ mé go ũ a kpεεa.
⁴ Nsu yázāsi sɔũwa a faasaikεwao,
 ké n̄su gōaàwao yái.
⁵ Yázāsi sɔũwa a faasaikεwa,
 ké asu azia gwa ònɔna ũo yái.
⁶ Tó n lēd̄i sɔũε,
 n nzia òòkpàε, n yā'ĩ nziaεε.
⁷ Yáasi pọ́ dɔ sɔũ léu
 de lán εε gbá pọ́ lé gbāεwae.
⁸ Sɔũ kpelaa
 de lán gbēdaa gbemauwae.
⁹ Yáasi pọ́ dɔ sɔũ léu
 de lán le naa wēdεna ɔz̄iwaε.
¹⁰ Sɔũ ge gbēpāpā daaz̄iu
 de lán toekana pọ́pii gbáawae.
¹¹ Sɔũ eaa a yāfaasaikεawa lɔ
 de lán gbē pọ́ èa a pisi blēwae.*
¹² N gbé' pọ́ azia d̄ile ònɔna ũ èa?
 Sɔũ sàòwà.
¹³ Māade ì me: Nòomusu ku zéue,
 wài pās̄i be zεau.
¹⁴ Lá gba ìò lili a lilibɔu,
 màa màade ìò lilelile a wúlekii.
¹⁵ Māade ì ɔsi tau,
 aà bleli gēò a lé k̄i ì kεwà'ia.
¹⁶ Māade ìò e a ònɔ
 de yāwend̄ona gbēɔn soplaɔla.
¹⁷ V̄i pélea dāɔ lekpaau
 de bàasi gbē kũa a vláwa ũε.
¹⁸⁻¹⁹ Gbé' pọ́ a gbédee sàsā ɔ à gbàsa oè: Málε faaiboc
 de lán wεkεyiode pọ́ lé kà tede ní kagbao fágguwae.
²⁰ Tó yàa kuo, té ì gae,
 tó gbēpena kuo, sòle ì láae.

* 26:11 2Pie 2.22

21 Lá sísí ì ke teyõε, lá yàa ì ke téε,
màa lekpaade ì sòle da.

22 Gbẽpena yá ì kené lán zówa,
ì gẽ léu dõ e nòsekpeau.

23 Nòsepáside pò ì yá nana oné
de lán lo pò wà ánuusu'i lèwàwae.

24 Gbé pò ìo zańgu ì azia keke ní léoε,
gbésásáa láasoo mé kú aà sũ.

25 Tó yá nana bò aà léu, rĩsu sio,
asa yávái mèn sopla mé kú aà sũ.

26 Tó à a zaa gbéõu ùε mɔafili guu,
aà vái ì bɔ gupuau bíla wáa.

27 Gbé pò eyòné a zu a guue,
gbé pò gbε gbeembò, gbepi a si adewa.

28 Eede za gbé pò ì ní òkpaɔgu,
kõnide ì gbé kpá léłai.

27

1 Nsu íanadā zia yá musuo,
asa ní dõ yá pò zia a io.*

2 To wà n sáaukpa, rĩsu n nziá sáaukpao.
To à bɔ gbépáleõ léu, asu bɔ n léuo.

3 Gbε gbia, úfáaá asoε,
kási sũ íadama ì tóma de beea.

4 Pókũma pási, pɔfẽ ì dańla,
deme a nòsegõa fõ sõi?

5 Gbé gbaa laai bíla wáa maa
de yea gbézi yáe oaè saia.

6 Gbẽna yá'õma kpaańzi náai ví,
ibεε lépeama mɔafili ví.†

7 Gbé pò káa ì zazakũ zówae,
āma nɔandena pò kĩa dõo.

8 Gbé pò kè a uawa àle bebεbebe
de lán bā pò sàsā a sakpewawae.

9 Nísi gínana ní tulaletio ì ní pɔ ke na,
leđaakõwa ní nòsemendoo ì gbẽnaõ ke na.

10 Nsu n n gbẽna vúaaõ ge n mae gbẽna.
Tó yá n le, rĩsu gé n v̄i ge n dāuna beo.

N gbédee pò kú kái maa de n be gbé pò kú zāa.
11 Ma né, ñyõ ñnɔ, ma pɔ i kema na,

mí e yázási ma sòsõnaõwa.

12 Laaide ì dɔaa vái e õ ì ulèè,
láasoosaide ì gi àõ gé õ ì yá'e.

13 Tó gbé nibɔ fía dĩ a miwa, n àà ula sí,
ñyõ kúa tòõma ù gbépi gẽε ù.

* 27:1 Zaa 4.13-16 † 27:6 Luk 22.47-48

14 Tó n lɛdà ía n samaa'ò n gbédeee kɔkɔ,
wa dilɛ savãî ùɛ.

15 Nɔ sòlede muua
ń í pɔ́ lé t̄t̄ zɛsai lou záoɛ.

16 Aà zùukɛáá íana zùukɛɛ,
ade lé í ɔkúkpaɛ.

17 Lá mɔɔ ì k̄ɔ́ lɛkɛ,
màa gbēnazina ì a gbédee kɛkɛ.

18 Tó n laaidò lí nɛ'inawa, ńȳɔ a né ble,
tó n ɔl̄ia n diizi, a n kpɛla.

19 Lá gbé ì a oa e í guu,
màa gbé ì a n̄ɔɛ d̄ɔ a yãkɛawa.

20 Lá gɛɔ lí mɔ́ beda ń téowao,
màa gbé wé yea p̄ɔí lí mɔ́wào.

21 Wí ánusu ń vuaɔ maa d̄ɔ a baasaa guuɛ,
màa wí gbé bɛɛɛ d̄ɔ aà tɔbɔa guu.

22 Baa tó n faasaide kà góu
ńlɛ aà sabo ń p̄ɔwɛnao s̄ãnu,
aà faasaikɛ a k̄ɛwào.

23 Niliᵛ n pɔtuᵛ kua d̄ɔ maamaa,
laaidᵛ n kpàsa p̄ɔwa.

24 Asa àizɛɛ líᵛ ku gɔɔpiio,
mé gawi líᵛ gé w̄ɛ ń w̄ɛoo.

25 S̄ɛ ì láa, a dafu ì b̄ɔlɛ,
ni a tàaa kpá p̄ɔnɛ,

26 ni p̄ɔkasa kɛ ń n s̄ã káo,
ni bú lú ń n blè ɔao,

27 ń bleᵛ v̄í ìᵛ dinzi n p̄ɔblea ù,
ni n uadeᵛ ń n n̄ɔɛ z̄ikɛnaᵛ gwad̄.

28

1 Vãikɛna ì bàalɛɛ, baa tó wàlɛ aà yao,
gbēmaa ìᵛ w̄ɔᵛ v̄í lán n̄ɔmusuwa.

2 Tó duuna k̄ò bùsuu, a kíaᵛ ìᵛ dasiɛ.
Gbé p̄ɔ wɛz̄ɛ ń d̄ɔao v̄í ì to yázɛde àᵛ ku.

3 Kía p̄ɔ ì ìada ȳɛɛsaideᵛwa
dɛ lán lou p̄ɔ ì kwɛ à blɛ ò̀kpawɛɛ.

4 Ikoyádansaiᵛ ì gāga vãikɛnaᵛnɛ,
ikoyádanaᵛ s̄ɔ aaiᵛ b̄ɔ ń kpɛɛ.

5 Gbēvãiᵛ yázɛde gbad̄ɔ,
gbé p̄ɔ lé Dii aɛyaᵛ d̄ɔ wásawasa.*

6 Taaside tàaesaide maa
dɛ ɔde yãkpaanlakɛnala.

7 Né ikoyádana wé k̄ɛa,
lalsideᵛ gbēna ì wida a maewɛɛ.

8 Gbé p̄ɔ ì a àizɛɛ káfi ɔ'igbaa ń àiwɛɛlɛa z̄ɔᵛᵛ guu
lé p̄ɔ k̄ãaa gbé p̄ɔ ì taasideᵛ wɛgwɛɛɛ.

9 Gbé p̄ɔ ì ikoyá kpá swáa,

* 28:5 1Kln 2.14

Lua lío ye à wabikεawa gíyáio.

10 Gbé pọ́ í gběmaao da zé vāiwa,
a léle da azia baiue,
tàaesaideo sọ́ aa bo maa.

11 Ode í azia dile ɔ́nɔna úe,
kási taaside wezēna í aà ɔ́nɔ dɔ́wàe.

12 Tó gběmaao kúkua do, gbépii bo íanadāe,
tó vāikenao gbāakù, baade bo mikpaguie.

13 Tó n n tàaeo ùle, nýɔ́ gé aeo,
tó ní ò mé ní tò, Lua a n wēnagwa.†

14 Báaaden gbé pọ́ Dii vía ví ú.
Swágbāade sọ́ í léle da taasiu.

15 Gbēvāi pọ́ í kible yēesaideowa
de lán nòomusu pūnaawae,
lán gbεaana kusiamáwa.

16 Doaana pọ́ í gbé wetā wé kéao,
gbé pọ́ za ɔ́vāi'EAU wēni bo gbāa.

17 Gbēdēna pọ́ a làasoo lé íadawa
ao bàale e a ge gaðe.
Gbēe su kpaεo.

18 Gbé pọ́ í yāke a zéwa ao aafiae,
yādoosaikena sọ́ a εε kándoe.

19 Gbé pọ́ í laaido a buaziwa bo kaa,
gugiiyana sọ́ bo ku pókēsāma guue.

20 Lua a báaada náaidegu maamaae,
gbé pọ́ lé wā à ke ɔ́de ú a bo pāo.

21 Gbēbɔ́bɔ́a'osi maa,
kási gbé a tàake pēe miɔ́na yái.

22 Biide mé í wā ní àize'e'ao,
íliɔ́ dɔ́ ké taasi a a leo.

23 Gbé pọ́ gbé gbà laai bo naaano
de gbé pọ́ aà tɔ́nasíla.

24 Gbé pọ́ a de ní a dao kpái'ò,
mé àle me tàae no,
ade doú ní kpáiweliweoe.

25 Gbé pọ́ wékaka ví í sòle dae,
gbé pọ́ Dii náai ví mé a mekpa.

26 Gbé pọ́ lé azia náaikéá sọ́úe,
gbé pọ́ kú ɔ́nɔ'ɔ́nɔ mé a bo maa.

27 Pọ́ lí kēsā gbé pọ́ í taasideo gba pówao,
wí gbé pọ́ í wevínlá kaε.

28 Tó vāikenao gbāakù,
baade bo mikpaguie.
Tó aa gága, gběmaao í liguae.

29

1 Gbé pọ́ wa gbà laai maamaa mé aà swá gí gbāa,
kaaú a gēaàzi kándoe, a fεle bo.

† 28:13 1Zaa 1.9

- 2 Tó gbēmaaᵐ līgua, gbéᵐ pᵐ ᵐ nae,
tó gbēvāi ku kpalau, wī aukεε.
- 3 Gbé pᵐ ye ᵐnoi ᵐ a mae pᵐ ke na,
káaluᵐ be zesena ᵐ a ᵐa de.
- 4 Kía ᵐ a bᵐsu zedᵐ yázede musu,
a gbagusaesina sᵐ ᵐ a bᵐsu deε.
- 5 Gbé pᵐ lé lena ke a gbédeεε
lé ba kpa aziaεε.
- 6 Gbēvāi tàakeka ᵐ aà kᵐ bai ũ,
gbēmaa gula ᵐ do n pᵐnao.
- 7 Gbēmaa ᵐ laaidᵐ yēesaideε a yágᵐgᵐawa,
vāikεna sᵐ ᵐli aà kākεo.
- 8 Gbēlaanikεnao ᵐ wéε wā,
ᵐnᵐnao ᵐ gbéᵐ nᵐse níniné.
- 9 Tó ᵐnᵐna gè yákpalekei n sᵐᵐo,
sᵐᵐpi pᵐ pà yá, àε yáalᵐ yá,
aà lé lí kpaauᵐ.
- 10 Gbēdenaᵐ ᵐ za tàesaidegue,
aaᵐ gbēmaaᵐ wεε.
- 11 Sᵐᵐ pᵐkᵐma ᵐ pisi aà wéwae,
ᵐnᵐna sᵐ ᵐ a nᵐse suumpaε.
- 12 Tó gbāade lé swáε εyāi,
aà ᵐwaᵐ ᵐ gᵐ vāikεnaᵐ ũ piie.
- 13 Taaside n ᵐadamadeo an yáε bee doᵐε,
Dii mé tò an wé lé gu'e mᵐpii.
- 14 Kía pᵐ ᵐ yákpaleke taasideᵐne n sᵐanao,
aà kpala zᵐnapεlea ᵐ gbāa gᵐᵐpiie.
- 15 Totoa n flāo ᵐ to gbé ᵐnᵐkᵐ,
né pᵐ wa tò aziaε ᵐ wida a dawaε.
- 16 Tó vāikεnaᵐ līgua, tàakeka ᵐ kᵐε,
āma gbēmaaᵐ aa n lélea e.
- 17 N n né toto, ᵐ n nᵐse danε doᵐ,
a to n nᵐse àᵐ yáalᵐwa.
- 18 Gu pᵐ Lua yá kᵐuo wiliᵐ nᵐzia kᵐa dᵐo.
Bāaaden gbé pᵐ aà ikoyā kᵐa ũ.
- 19 Wili zᵐ toto n léoo.
Baa tᵐ a mà, a zᵐkewào.
- 20 N gbé pᵐ ᵐ wā àᵐ yā'o èa?
Sᵐᵐ sᵐᵐwa.
- 21 Zᵐ pᵐ wa zāza za a èwaasogᵐᵐ,
a gᵐ gulu ũ gbεzāε.
- 22 Pᵐkᵐmade ᵐ sᵐle da,
nᵐseyāfᵐnde ᵐ duunake maamaaε.
- 23 Iandāa ᵐ n busaε,
ziabusaa mé ᵐ n káfi.*
- 24 Gbé pᵐ lé ble n kpáio za aziaue,
ᵐ me á sᵐ n Luao, ᵐ ᵐli we do.
- 25 Viakea gbēnazinaεá baiε,
gbé pᵐ lé Dii náaike mi aᵐ daa ía.

* 29:23 Mat 23.12

26 Gbé daside ɪo ye gbãade zeínɔe,
 āma yákpalekea ní gbéá Dii yáe.

27 Gbēmaa ye gbé dòsai gíyāio,
 gbēvāi sō ɪlío ye nòsepuade yākeaio.

30

Aguu yā'oa

1 Yake né Aguu yā'oa.

Ma kpsa Lua, ma kpsa dúuduu,

2 asa ma sòúke de dāola,
 má gbēnazina wēzē vīo.

3 Mi ɔnɔ dadao,
 mé má Lua dōa vīo.

4 Déme gè luabe yāa à sùì?

Déme ɪana kàaa kù a ɔzi?

Déme lou yè a pɔkasau?

Déme tɔle lé dāi?

Aà tón lai? Aà né tón lai?

Tó n dō.

5 Lua yáo pípia píie,

ɪo de sēngbao ũ gbé pó nàaàzie.

6 Nsu yāe káfi aà yá guuo,

ké asu ní ekanε ní ɔzi yái.

7 Yá mèn pla mále gbεama Dii,

ńsu giomεε e mào gao.

8 Ma kē yāpā oa ní εtoaowa.

Nili ma gba ble ma lé léu.

Nsu ma da taasi ge ɔdekeuo,

9 ké pó su à ɔ dimazi

mà lelekpanzi mà me,

déme Lua ũio,

mé ké taasi su ma kù mà kpái'o

mà n tó ɔkpao.

10 Nsu yādɔ zɔwa a dii kíio,

ké asu n ka, à wi n musuo yái.

11 Gbēɔ ku, aai ní mae kaε,

aali samaa'o ní daεo.

12 Gbēɔ ku aaliɔ e wa gbāsio,

kási an ámake i kémáo.

13 Gbēɔ ku an wépekli zà,

aai ní mi ga da ía.

14 Gbēɔ ku an swaaá fēndaε,

an kánkānaá fēnaε,

aai dúnia taasideɔ ní gbēnazin wēnadeɔ taitaiò.

15 Too nenɔenaɔ ví mèn pla,

aai me: Wá gba, wá gba.

Pó mèn aas ku aali káo,

à kà síiṣ se, aali me pọ̀ m̀máọ:

16 Bẹ̀da ní neasakpe giio
ní tọ̀leọ asa í lí m̀wàọ
ní téọ asa ìli me a ká ziiio.

17 Wé pọ̀ né ì a mae láanikẹ̀ò mé ì sakaò a dau,
swa'ẹ gbagbaaọ mé aa aà wépi bọ,
yāamusuọ i gbasa aa aà ge ble.

18 Yá m̀n àaṣ ku aa de ma d̄sala,
à kà síiṣ se ké má ní mid̄so:

19 Zé pọ̀ yāamusu ìb bẹ̀ò musu,
zé pọ̀ ml̄ ìb t́aa'òd gbeseena,
zé pọ̀ gó'ìlena ìb bẹ̀ò ísia guo
ní zé pọ̀ ḡe ìb yeò wéndiazio.

20 Nọe d̄e'ide yākean ke:

I pọ̀ble, ì ọma a léwa,
ì me i vāikeo.

21 Yá m̀n àaṣ ì t̄s tọ̀lewa à lualua,
à kà síiṣ se a yápiọ f̄so:

22 Zọ kpalablea,
sọũ pọ̀ble káa,

23 nọe pọ̀ wa zau zākea,
zò wéndia ḡsa a dii źá nọ ũ.

24 Pọ̀ nénaọ ku tọ̀le m̀n síiṣ,
kási aa ̄nọ v̄i maamaae:

25 Bọonaọ de pọ̀ gb̄aọ ũo,
kási aai ble k̄s̄ua di saee.

26 En'ui'uinaọ de pọ̀z̄z̄o ũo,
kási aai bekpa gb̄es̄o.

27 Kwaọ líb kía v̄io,
kási aai bọle zéze gā ní ḡaoe.

28 Nȳs̄ f̄s̄ z̄s̄ kú ní ọo,
kási ì e ge na kía kpé saai.

29 Pọ̀ m̀n àaṣ ku an bea maa,
à kà síiṣ se an t́aa'oa kefeũ:

30 Ǹọmusu pọ̀ de ḡsa ũ ǹb̄o guu,
ìli p̀b̄o z̄ake p̄eoo

31 ní kosa pọ̀ toe b̄o ní blesan giio
ní kía pọ̀ kú a z̄iḡo aeo.

32 Tó n s̄oũȳ kè z̄ias̄e leṣi guu
ge tó n v̄ai láasookè, ọku n léwa,

33 asa lá w̄i v̄i disaa í f̄é à ḡs̄ wàagase ũ,
ge lá w̄i ní kú wà fi à aubọ,
màa gb̄éọ p̄f̄eane ì sòleda.

31

Ki Lemueli yá

¹ Kí Lemueli da ledàwà à m̀̀:
² Kpelewaε, ma né? B̀̀é, ma ne'ia?
 Akεεε, né p̀̀ ma a lek̀̀ Luawa?
³ Nsu ǹ̀ n wo de ǹ̀εε k̀̀io,
 r̀̀su zé p̀̀ í k̀̀ia ̀̀kpa seo.

⁴ Lemueli, v̀̀εεá k̀̀ia p̀̀mia no,
 í gb̀̀aaá kpalableno p̀̀mia no,
⁵ ké aasu mi ikoyá ̀̀sángu,
 aai yág̀̀g̀̀ taasideεne faasaio yáí.
⁶ A í gb̀̀aa kpa gb̀̀é p̀̀ lé mó gaiowa,
 à v̀̀εε kpa p̀̀siadeowa
⁷ aa mi, an taasi i sángu,
 an yá'oma a ̀̀dóngu bo.
⁸ Yá'o gb̀̀é p̀̀ a lé lé bebeke g̀̀εε ũ,
 yág̀̀g̀̀ gb̀̀é p̀̀ aale sáaleεne.
⁹ Nsu ǹ̀y ̀̀ níleo, yákpaleke a zéwa,
 taasideε ǹ̀ ẁ̀nadeε yánakpámá.

Ǹ̀ aiade

¹⁰ Déme a ǹ̀ aiade ei?
 Aà bεεε de ̀̀socla zà.
¹¹ Aà zá ̀̀ aà náai v̀̀ ǹ̀ ǹ̀semendoε,
 p̀̀maae lí k̀̀sáwà.
¹² Maa ̀̀ ke a záε, i ke v̀̀ai no
 e a ẁ̀ni léu.
¹³ I sáka ǹ̀ buao wεεε,
 ̀̀ a z̀̀i ke ǹ̀ p̀̀nao.
¹⁴ I gé ble séi zà
 lán gó'ilena laatanawa.
¹⁵ I fele guf̀̀εne à bleke a uadeεne,
 ̀̀ z̀̀i kpaale a ẁ̀ndiaεne.
¹⁶ I t̀̀ole maa wεεε lú,
 ̀̀ v̀̀εεlio pépεu ǹ̀ azia b̀̀o ̀̀ao.
¹⁷ I gb̀̀aa d̀̀ a pi asana ũ,
 ̀̀ g̀̀ásiwa b̀̀o a z̀̀iwa.
¹⁸ ̀̀ d̀̀ ké á ele e,
 aà filia ̀̀ d̀̀ gwá.
¹⁹ Aà ̀̀ ̀̀ pooa à ̀̀ bunkapa k̀̀a,
 ̀̀ k̀̀εε ̀̀wá ǹ̀ a ̀̀εo.
²⁰ I ̀̀ poo ẁ̀nadeεne,
 ̀̀ lia taasideεzi.
²¹ Ili íampuu v̀̀ake a beδεε yá musuo,
 asa aà uadeε ̀̀ ula didik̀̀εε.
²² I zwáa ẁ̀lebo ̀̀ tá azia,
 aà p̀̀kasaá b̀̀abaa ǹ̀ zwáa g̀̀aaluladeεne.
²³ Aà zá ̀̀ t̀̀o faaibok̀̀i,
 ̀̀ z̀̀le gudoŭ ǹ̀ búsu gb̀̀z̀̀o.
²⁴ Ǹ̀εpi ̀̀ p̀̀ogáu ke à yía,

ì pɔbna tã à kpa laatanaɔwa.

²⁵ Ìḡ gbãa ní gawio daa a pɔkasa ũ,
aà kua zia yá lí iwãa ka aà pɔao.

²⁶ Ɔnɔyã Ìḡ dɔ aà léu,
ì yãdané ní nɔsemāao.

²⁷ I wéte a ua yãkeai,
ìli zígbiake à gbasa àɔ pɔbleo.

²⁸ Aà néɔ ì fɛɛ aa samaa'òè,
aà zǎ ì aà sáaukpa ì me:

²⁹ Nɔe daside ãiaví fá,
ãma níme ní deńla píi.

³⁰ Kákāa maa líɔ náai vío,
kefenke ì gēzeae,

nɔe pɔ Dii vía ví ɔ wí aà sáaukpa.

³¹ A aà sáaukpa zǐ pɔ a kè yá musu,
í aà táasile aà yãkea musu gãae.

LAASOODE Yá pò kú láε bee guu

Sea za lápi dɔ̀ s̄íawá lápi kēna lé azía yá bɔ̀lekewēé lá á ñno, ãma lápi ñno yá doũ ní Yáasi lá póo. Aà ñno doũ ní felekaa póo. Aà kua dúnia guu à yá pò á kèò ní yá pò a leɔ gwà, ɔ̄ a è nama de lán suawae, mé gbēnazina ì dēeka, ké à e namable yáie, ɔ̄ ì bɔ̀ p̄ã m̀ɔ̀m̀ɔ̀. A làsookè aziawa tó kua dúniau d̀ɔ̀ ví, ge tó a beee ví. I to gbé pò lé lápi kyokeɔ yá doũpiɔ waaipa. Lá a ku Yobu lá guuwa, yáwea àao. Làasoode ní a ñnokeo à bílikè gbēnazina kuana yáwa. Ɔ̀ à ledáwá wà zíkε maamaa wà pɔ̀nakε ní pò pò Lua wá gbáɔ e wá wēni léu.

Làasoode yá dasiɔ̀ b̀ò yáɔ̀ kpεε, ì gbé kãde. A zèd̀ ké dēe pò wí ká ní pɔ̀na pò wí e dúnia guuoa yãpãe. Ewaasoke, ɔ̀deke, àizεdeke, zíkεa, ñnoküa, yãkea a zéwa, a díle yápiiá pãe mé gugiyaæ. Lá gbēnazinao ì bɔ̀ ku ga lézi mé yázεsai ku, bee tò nama líɔ ku. Wiliɔ̀ yá pò Lua lé yá ní dúniao d̄ɔ̀, ɔ̄ bee tò wá gbēnazina zia gbá d̄ɔ̀. Yápiɔ̀ ì to wà làsooke zé pò maa wà seɔwa.

Bibeli láo ì wá wēni mi ɔ̀wēé. A maa wà lápiɔ̀ kyoke, wí e d̄ɔ̀, wí bɔ̀ seakea ní pɔ̀yaa guu. A maa wà làsooke wá kua dúniauwaε, wí zíkε yá pò wa kè Bibeliuwa, wí e Lua náaike a zéwa. Wεdɔ̀a Luazi mé a tó wá kua dúniau àɔ de gugiyaã ũo.

Yápii pãe

¹ Làasoode Davidi né, Yelusaleũ kía yán ke:

² Mámεmaa Làasoode ma mè:

Yãpã búubuu,

yãpã búubuu, yápii pãe.

³ Bó ài gbēnazina ì e dúniau

taasi pò àle ke a zì pii guuwai?

⁴ Kpàìɔ̀ ì gē, Wueɔ̀ ì su,

ní beeo dúnia ì bɔ̀ ku gɔ̀piiε.

⁵ Iatē ì bile ì gē kpéu,

ì wã à εa gé gu pò a bɔ̀u.

⁶ Iana ì na gεomidɔ̀ki oi,

ì liaa su gugbãntoo oi,

ì liaaliaa à gé le à su la.

⁷ Swa pii í ì bɔ̀ ka ísiaε,

kási ísia lí pao,

ìpiɔ̀ i εa su swapiɔ̀ miwa.

⁸ P̀pii ì ní kpasa,

kpasapi yá gè oaa.

Gugwaa lí mó wéwao,

yãmaa lí swá pao.

⁹ Yá pò kú yãa mé a εa àɔ ku bɔ̀,

yá pò wa kè yãa ɔ̄ wa εa ke bɔ̀.

A dafue ku dúniau.

¹⁰ P̀e ku ké wà mε:

Pò dafue gwaa?

Aawo! A d̄aa kú wá ãa za zì k̀ò.

11 Gbé káauo yá lío do gbēegu loo.

Baa gbé pò aao ku ziao,

an yá a do gbēegu gbēzāo.

12 Ma làasoode ma ke Isailio kía ũ Yelusaleũ.

13 Ma mekpà yá pò wàle ke dúniau píi tàasikaawa, má yòe òno'òno, má è Lua zí pāsí dà gbēnazinaone aa ke.

14 Ma yá pò wàle ke dúniau è píi, a píiá pāe mé gugiyaae.

15 Pò fiaa pooa v̄io,

w̄ili e pò pò kēsā n̄o ní a k̄in̄io.

16 Ō má ò ma n̄oŋe ma m̄e: Gwa! Ma òno z̄o de gbé pò kpalablè Yelusaleũ ma āaola píi, ma òno ní ma d̄oao webò maamaae.*

17 Ō ma mekpà òno asii d̄oawa mà s̄oũke ní m̄isaiyāo asii d̄o, ò má è beea gugiyaae lo.

18 Asa òno z̄o ì m̄ó ní p̄oyaa z̄oŋe,

mé w̄i yá'oma e ní d̄oaleue.

2

P̄onakeaá p̄ae

1 Má ò maziawa mà fele mà p̄onakea lé gwa, mí namablea d̄o, ò má è beea p̄ae lo.

2 Má è yaaló s̄oũke. P̄onakea s̄o, bó ì inéi?

3 Ma p̄ona w̄ele v̄emia guu, ma ōlia m̄isaiyāi, āma ma làasoo lé taman̄o ònoŋwa, ké mà yá pò maa gbēnazina lí ke dúnia guu a w̄eni kp̄ona léu d̄o.

4 Ma okpà z̄i z̄oŋwa, ma kp̄ed̄odo maziae, ma v̄elio p̄epe kp̄élékp̄ele.

5 Ma kaaò dàda, ma swa saeo k̄eke, ma lí pò w̄i a be ble bui píi bàbau.

6 Ma ikalek̄io k̄eke aao m̄osepisi líkp̄epiowa.

7 Ma z̄o lulu ḡoŋe ní n̄oŋe, mé wà ní kee ì ma bee. Má zuo ní potuo keleò v̄i dasidasi de gbé pò kú Yelusaleũ ma āaola píi.*

8 Ma ánuŋe ní vuao k̄aaamazi ní k̄iao àizeeò ní ní bùsu p̄o.† Ma l̄esinao s̄e ḡoŋe ní n̄oŋe, ma no pò ḡoŋe ì luaiò s̄e dasi.

9 Ma tobò, ma z̄o de gbé pò kú Yelusaleũ ma āaola píi, mé ma gi má òno apii guu.

10 Mi gi maziae ní pò pò ma wé bl̄eo.

Mi pò pò ma p̄o gb̄ae to weo.

Ma p̄o k̄ena ma z̄ikea píiwa,

ōme ma isimagakpaa píi ase a ũ.

11 Ké ma wetè yá pò má k̄ozi píi

ní isima pò má ḡa má kp̄a a musuo,

má è apii p̄ae mé gugiyaae,

a ài v̄i dúniau.

12 Ō ma làasoo tà òno ní s̄oũkeò ní m̄isaik̄eowa.

Yá pò wa k̄e za zi bàasio,

a kpele kí ḡe a ke lo?

13 Má è òno ài v̄i de m̄isaik̄ea

lá gupua lo ài v̄i de gusiaawa.

14 Ōnoŋa wé lo ku aà ae,

s̄oũ lo be gusiau.

Ō má è gó doũ mé a ní bua m̄pii.

15 Ō ma làasookè ma s̄o ma m̄e:

* 1:16 1Kia 5.9-11, 10.23-24 * 2:7 1Kia 5.2-3 † 2:8 1Kia 10.14-27

Lá gó doū mé a wá bua ní sɔ̄ũɔ,
 bó ài má e ma ñɔ̄wai?
 Ɔ ma m̀è: Beeá yāpāe lɔ.
 16 Ɔna yá a dɔ gbēegu de sɔ̄ũao,
 amp̄ii an yá a sã gbé̄gu zia.
 Ɔna ì ga lán sɔ̄ũwae.

Isimagakpaad p̄ae

17 Ɔ ma sakà ma kuau, asa yá pó wàe ke dún̄iau p̄ii ì kem̄e yá'õma ùe. Ap̄ii p̄ae mé gugiyaae.

18 Ɔ ma sakà z̄i pó má kè dún̄iauɔgu p̄ii, ké má tó ma ḡēe yáì.

19 Déme d̄s tó ñna ge sɔ̄ũn aà ùi? Kásile z̄i pó má kè dún̄iau ní ñna a ḡēe. Beeá p̄ae lɔ.

20 Ɔ ma pɔ yà isima pó má gà má kpà dún̄iau p̄ii yá musu.

21 Asa gbé̄ ì z̄ike ní ñna ní d̄sao ní ḡio, ñ ì to gbé̄ pó i a kee keoe a pó ù. Beeá p̄ae lɔ, yāvāie maamaa.

22 Bó gbé̄ ì e isima pó a ga kpà dún̄iau ní d̄e pó a kào p̄ii yá musui?

23 Aà kua dún̄iau gɔ̄p̄ii aà z̄i ì m̀è ní yá'õmao ní p̄yaaoe.‡ Baa gwá aà ǹe lí dadoũ. Beeá p̄ae lɔ.

24 Yá pó maa ní gbēnazinao mé de aà p̄oble, aà imi, aà a z̄i sáukpa.§ Má è bee b̀ Lua z̄i lɔ.

25 Lua d̄n̄le sai déme a f̄s p̄oble à p̄onakei?

26 Lua ì gbé̄ pó kàagu gba ñna ní d̄sao ní p̄nao,* àma Lua ì àizeeselekāaaa zida duunkenae, ké à kpa gbé̄ pó kàaguwa. Beeá p̄ae lɔ mé gugiyaae.

3

Yápii ní a ḡooe

1 Yápii ní a ḡooe,
 b̄ōle p̄ii ní a keḡoo.

2 Ne'iḡoo ku, gaḡoo ku,
 p̄ót̄ḡoo ku, a woleḡoo ku.

3 Deḡoo ku, gbágbāḡoo ku,
 gbooḡoo ku, a d̄oḡoo ku.

4 Ɔl̄oḡoo ku, yaal̄oḡoo ku,
 wēnakeḡoo ku, k̄ò'oḡoo ku.

5 Gb̄ek̄oleḡoo ku, gb̄ek̄āaḡoo ku,
 b̀ñ̄obleḡoo ku, a zeḡoo ku.

6 P̄w̄ēleḡoo ku, a ɔkpaiḡoo ku,
 ɔdidia p̄ówa ḡoo ku, a gbaea ḡoo ku.

7 P̄ḡak̄ēḡoo ku, a namiḡoo ku,
 lekpaaūḡoo ku, yá'oḡoo ku.

8 Yenziḡoo ku, zanguḡoo ku,
 z̄ikaḡoo ku, kálea aafia ḡoo ku.

9 Bó ài z̄ikena ì e taasi pó a k̄ewai?

10 Ma z̄i pó Lua dà gbēnazinaōne aa ke è.

11 Lua tò p̄pii maa a ḡowa. A kua ḡop̄ii làasoo dà gbēnazina s̄u lɔ, kási a f̄s yá pó Lua lé ke za dún̄ia daalea e a mid̄awa gbad̄o.

‡ 2:23 Yob 14.1 § 2:24 Isa 56.12, Luk 12.19, 1Kln 15.32 * 2:26 Yob 32.8, Yaa 2.6

12 Má d̄s ké p̄e maa ní gb̄enazinao de aà kua p̄ona guu ní maakeao aà w̄eni léulao.

13 Tó gb̄é lé p̄oble, àle imi, àle a z̄i píi sáaukpa, Lua mé aà gbà.

14 Má d̄s ké yá p̄ó Lua lé ke aò ku ḡoòpiīe. Wa f̄o p̄e káfiuo, mé wa f̄o p̄e laouo. Lua kè màa, ké w̄à a v̄ia v̄i yáie.

15 P̄ó p̄ó kú tia ku za zi kò, mé p̄ó p̄ó aò ku zia ku yāa lo. Lua ì yá p̄ó kè yāaò gb̄esisi.

16 Ma yá è d̄uniauo lo:

Gu p̄ó de yázēde aò kuu,

yázesai mé kú we,

mé gu p̄ó de yāmaa aò kuu,

yāv̄ai mé kú we.

17 Má ò maziawa:

Lua a yákpaleke ní gb̄ēmaaò ní gb̄ēv̄aiò píi,

asa yápii ní a ḡoòe,

b̄oòle píi ní a keḡoòo.

18 Má ò ma s̄o guu lo: Gb̄enazinao ì ke màa, Lua a ní yáwe w̄ené, aai d̄s níziawa wa de lán n̄òb̄oòwae.

19 Sianāe, gb̄enazinao ní n̄òb̄oò, gó doũ mé a ní bua. Lá n̄òb̄o ì ga, màa gb̄enazina ì ga lo, an wea doũe. Gb̄enazina de n̄òbolao, asa yápii p̄āe.

20 Ampii aai gé gudoũ, asa ampii aa b̄ò b̄usutiue, mé ampii aa ea ḡo b̄usutipi ũe.

21 Tó gb̄enazina nisina ì ta musu, n̄òb̄o p̄ó ì ta z̄ílen lò, déme d̄si?

22 A yáí tò má è yāe maa ní gb̄enazinao de aà a z̄i sáaukpalao, asa aà luakpaman we. Déme a to aà d̄s yá p̄ó a m̄o aà kpei?

4

Kua ní k̄o

1 Ǿ ma gb̄āa p̄ó w̄ale m̄o gb̄ē̄one d̄uniauo yá gwà lo píi. Ma gb̄é p̄ó w̄ale ní wet̄āo w̄éi è, aa n̄oseninina v̄io. Aa n̄oseninina v̄io, asa an wet̄ānapiò mé gb̄āa v̄i.

2 Ǿ ma mè, gb̄é p̄ó ḡa yāaò Lua sáaukè de gb̄é p̄ó kúola,

3 āma gb̄é p̄ó wi i yāaò, i wesi v̄ai p̄ó w̄i ke d̄uniauleo s̄āomá m̄pii.

4 Má è p̄ó p̄ó tò gb̄é ì z̄ike à mekpawà, ké à e aò de a gb̄édeela yáie. Beeá p̄āe lo mé gugiiyaae.

5 S̄oũ ì a Ǿ kpaaū à ibaba.

6 Kua ní p̄ó Ǿkũ doo ní s̄ōdaadoũo

maa de kua ní p̄ó Ǿkũ plao

ní isimagakpaao ní gugiiyaaola.

7 Ǿ ma ea yāp̄ā p̄āle è d̄unia guu lo.

8 Z̄iloe ku, a né v̄io, a v̄i ge d̄āuna v̄io. Aà isima lí bao, kási aà àizee lí m̄wàò.

Dé yáí àle z̄ikeii? B̄oyāi à p̄onakea t̄ē az̄iaei? Beeá p̄āe lo, b̄oòle p̄āie.

9 Plaa de doũa,

asa an taasi ài aò maa.

10 Tó gb̄ēdo l̄èle, aà gb̄ēdo a aà sé.

Waiyoo gb̄ēdoũna!

Tó à l̄èle, aò s̄ena v̄io.

11 Tó gb̄ē̄on plao w̄ulea gudoũ,

aa k̄o pusu ma.

Kpelewa gb̄ēdoũna a b̄o íana yáui?

12 W̄i gb̄āam̄o gb̄ēdoũnaee,

gb̄ē̄on plao s̄o aai ze wà gie.

Bà nian àaã lí kě kpaaò.

¹³ Ewaaso ònɔna taaside maa de kía zi sɔũ pɔ lí ledama ma bɔla,

¹⁴ baa tó èwaasopi bò dakpɛunake guu ɔ à gò kía ũ, ge wà aà ì bùsupiu táaa ùn lò.

¹⁵ Má è dúnia a te kí gɛɛ èwaasopizi,

¹⁶ gɔɔ bee aà gbéɔ aà lé vío, gbé pɔ a de ní dɔaana ũ. N beeo gbé pɔ aa mɔ gbezão aa aà sáaukpao. Beeá pãe bɔ mé gugiiyaaɛ.

Vlaka Lua

¹⁷ Tó n ge Lua kpéu, ñyɔ kú ní laaio. Sɔaaazi ñ aà yãma maa de sɔũ sa'oa wea, asa an yãdɔsai mé ì to aa yãvãike.

5

¹ N lé su àò wãao, ñsu nɔnwãake ñ yã'o Lua aeo. Lá a ku musu mé ní kú zìle, ñsu yã'o dasio.

² Lá bɔɔle dasi ì mɔ ní nana'oaò, màa yá dasi bɔlea ì mɔ ní sɔũyã'oo.

³ Tó n lekè Luawa,* ñsu ñ a fiaboa gágao. N a fiabo, asa sɔũ yá lí kaaàguo.

⁴ Lekèa Luawa sai maa de a keawà fiabosaia.

⁵ Nsu to n lé n dayãuo. Nsu o sa'onae n zã lekeawaeo. N ye Lua pɔ panzi n yápi yáí, i zì pɔ níle ke bãde yà?

⁶ Nana dasi oa ní yá dasi bɔleao ì mɔ ní yãpão. A yáí tò ñyɔ Lua vía ví.

Aizéɔ pãe

⁷ Tó ní è wàle gbãamɔ taasideɔne guei, wàle gíné ní yázedeo, wàle yágɔgɔné a zéwao, ñsu to yápi dimao, asa bùsupi gbãadeɔ lé wétekɔie, mé an gbèzɔɔ lé wéteńzi bɔ.

⁸ Ampii aai bùsupi baa bleɛ, asa kía mé buaò ví.

⁹ Gbé pɔ ye ɔai lí káòo,

gbé pɔ ye àizee ò lí mɔwàò.

Beeá pãe bɔ.

¹⁰ Tó àizee lé káfi,

a blenɔ bɔ káfiɛ.

Bó ài a ví a diiei?

Aà wɛbiiwà bàasio.

¹¹ Zìgbãakena ì i na ma,

à pɔblè yɔɔ ge maamaan nò.

Ɔde sɔ, aà kãa lí tó à i'oo.

¹² Ma yãvãí pãsi è dúniau,

gbèe zetà a ɔdale,

à azia kpà íai,

¹³ ɔ à bɔɔle vãí kèò,

aà àizee mĩde píi.

Ké à negɔe ì, a pɔe ví à toè bɔ.

¹⁴ Gbènazina ì bɔ a da gbèeu puizie.

Lá à mò, màa ì ea ta bɔ,

ìli a zì àie e se nà a ɔzì à tàòo.†

¹⁵ Yáe beeá yãvãí pãsiɛ bɔ.

Lá gbé mò, màa ì ea ta bɔ.

A isima ga kpà, à gugiiyàe,

bómɛ gòèi?

¹⁶ Bee gbèa à a gɔɔ mɔaokè gusiau

* 5:3 Sɔũ 66.13-14 † 5:14 Yob 1.21, Sɔũ 49.17-18, 1Tim 6.7

ń pɔyaa zɔɔo ń gyāo ń pɔfēo.

¹⁷ Ɔ má è a maa ń gbēnazinao aà pɔble, aà imi, aà zɪ pɔ a kè ń taasio dúniau a wēni kpòona pɔ Lua aà gbà léu sáaukpa, asa aà luakpaman we.

¹⁸ Bee gbɛa tó Lua gbé kà ɔdawa ń àizεεo, mé à aà gbà zé aà pɔnakεɔ, aà ze ń a luakpamao, aà a zɪ sáaukpa. Lua mé aà gbà.

¹⁹ Iliɔ làasooke a wēni gesenawa m̀ɔm̀ɔ ɔo, asa Lua mé yāmàwà ń pɔnao.

6

¹ Ma vāi è dúnia guu ɔ, à tò gbēnazinaɔwa.

² Lua gbé kà ɔdawa, à aà gbà àizεε ń bεεεo, a pɔ pɔ de àɔ a ni vɪ píi vɪ, ɔ Lua i to à pɔnakèɔo, gbēpāle mé gò vɪ. Beeá pāε, yāvāi pāsɪε.

³ Tó gbé ne ɪ m̀en basɔo mé à zikù táotao, baa ń aà gēgēakeo, tó i e pɔnakè a guuo, tó à gà mé aà vɪa kpɛlao, né pɔ wa ɪ gè sàɔwà.

⁴ Asa népi mò pāε, ɔ à tà gusiau, aà tó gò balau.

⁵ Baa ké ɪ ɪatē eo mé a yāe d̄ɔo, à nie è de ɔdepia.

⁶ A de gbé pɔ kú wè ɔaa kwi pɔnakεsaila. Aali gé gudoū m̀piio lé?

⁷ Gbēnazina isima pɔ a gà lé kpá,

à pɔ e da léε yāε,

kási aà gbεε lí káo.

⁸ Bó ɔnɔna deɔ sɔūai?

Bó ài yákea a zéwa ɪ i taasideei?

⁹ Pɔnakεa ń pɔ pɔ ń vɪo

maa de a pāle nideaa.

Beeá pāε ɔ mé gugiiyaaε.

¹⁰ Pɔ pɔ kè yāa tó vɪ kò,

mé wa d̄ɔ lá gbēnazina de.

Gbēnazina a f̄ɔ lekpaake

ń gbé pɔ a gbāa dealaoo.

¹¹ Yābɔle dasi ɪ yāpā kó.

Bó ài bee vɪ gbéei?

¹² Déme d̄ɔ pɔ pɔ maa ń gbēnazinao aà wēni gii kpòona pɔ ɪ gē lán uenawa guui? Déme a f̄ɔ yá pɔ a ke aà kpε dúnia guu oèi?

7

Ɔnɔdaané

¹ Tó na maa de tulale bεεεdea,*
mé gagɔɔ maa de igɔɔa.

² Gēa ua pɔ wàle gεwiipeu maa
de gēa ua pɔ wàle dikpekeula,
asa gbépii midεan we,

mé a maa gbé pɔ kúɔ yápi da.

³ Wēnakεa maa de yáalɔaa,
oosisia gbɛa n̄sε ɪ wee.

⁴ Ɔnɔna laai ɔ ku ua pɔ wàle ɔɔɔbuwa.

Sɔū laai ɔ ku ua pɔ wàle pɔnakεuwaε.

⁵ Ɔnɔna n lelea yádaa maa de

swásεa sɔū n táasileiaia,

⁶ asa sɔūɔ yaalɔ de

* 7:1 Yaa 22.1

lán kù té pūnaa kīnauwae.
Beeá pāe ɔ.

⁷ Gbāa mɔa gbɛɔne i to ŋɔna sɔŋkūe,
mé gbagusae i gbɛ́ ɔ̀kpaɛ.

⁸ Yá midɛa maa de a feɛaa,
sùuu maa de kàamaia.

⁹ Nsu to n pɔ lí pa àao,†
asa sɔũ mé ɔ pɔfɛ vɪ.

¹⁰ Nsu yāgbɛa n me
bɔyāi yāagɔɔ maa de tiaaio,
asa yālaa bee taaá ŋɔyā no.

¹¹ Ŋɔá pɔmaae lán túbiwa,
a ài vɪ gbɛ́ pɔ lé ɪatɛ eɔne pii.

¹² Ŋɔá kpanziɛɛ,
lá ɔa de kpanziɛ ũwa,
mé dɔa àin ke:

Ŋɔnaɔ ŋɔ i ní misi.

¹³ Làasooke Lua yākeɔwa.
Déme a fɔ pɔ pɔ a kè kolea pooi?

¹⁴ Tó gɔɔ na m̀ma, pɔnakeò.
Tó gɔɔ vāie sɔ, làasooke,

Lua mé kè pii, ké gbɛe su àɔ a zia dɔo yái.

¹⁵ Ma wɛni giie bee guu ma yáɛ beeɔ è pii.

Ma gbɛmaa è à gà a maakɛa guu,
mé ma gbɛvāi è àle gɛgɛ a yāvāikɛa guu.

¹⁶ Nsu to n maakɛa gɛagɛo,
ńsu to n ŋɔ gɛagɛo.

Bɔyāi n̄yɔ yáyia nzɪawai?

¹⁷ N vāi su gɛagɛo,
ńsu n̄yɔ sɔũo.

Bɔyāi n̄yɔ ga kpóoi?

¹⁸ A maa n̄yɔ yá m̀n plapiɔ kūaɛ,
ńsu ɔkpaio,

asa gbɛ́ pɔ Lua vɪa vɪ i yápiɔ zé e piiɛ.

¹⁹ Ŋɔ i to ŋɔna gbāa àɔ de
wéle gbāade gbɛɔn kwɪla.

²⁰ Gbɛmaa pɔ ɔ yāmaake
mé ɪli duunakeo ku dúniauo.

²¹ Nsu swáɛe yá pɔ wàle ozi píio,
ké tó n zikɛna lé n ká, ńsu mao yái.

²² Asa n̄ dɔ nzɪawa,
ké mpi sɔ n gbɛ́ kà dasi.

²³ Ma wɛtè yá beɔi ŋɔ'ŋɔ pii,
ma m̀ má ŋɔkū, ɔ à zàkūmanɔ.

²⁴ Ŋɔ kúkɪ zà,
a asii zɔɔ maamaae,
déme a fɔ bɔwài?

²⁵ Ma ŋɔ n̄ yápii mio tàasikà,
má ỳe ké mà e dɔ,

† 7:9 Zaa 1.19

mí yāvāikea dō sōūke ũ,
 mí sōūke dō misaike ũ.
 26 Má è nɔe pɔ de bai ũ,
 aà sǎ́ mɔmusunae,
 mé aà ɔɔ́ mɔdaonae,
 aà yá i ma pɔ ya de gaa.
 Gbé pɔ a yá kà Luagu i pili nɔepiwa,
 āma nɔepi i duunkena kũe.
 27 Mámɛmaa Làasoode ma mè:
 Yá pɔ ma bɔwà gwa.
 Ké mále yá gwa zéze mà e a midɔ,
 28 gɔɔ pɔ mále weele mále eo,
 ma gɔe beede è mendo gbɛɔn àa sɔɔ guu,
 āma baa mendo mi nɔe beede e ní guuo.
 29 Yá pɔ ma bɔwàn ke:
 Lua gbɛnazina kè nɔsepuadeo ũe,
 ɔ aa pèlepele kōni zéu.

8

1 Déme de lán ònɔnawai?
 Déme yá bɔɔle dōi?
 ɔnɔ i gbɛnazina oa weeè,
 i oa pásí lile.
 2 Misiile kía yáe,
 asa n lekèwà ní Lua tóe.
 3 Nsu wá n go aà aeo,
 n̄su n̄yɔ́ yá pɔ lé keè íi kúkūao,
 asa a yá pɔ kàagu ke píie.
 4 Lá kía yá mé zeví,
 déme a fɔ oè, bó níle ke weii?
 5 Gbé pɔ misíileè a ía eo,
 gbé pɔ ònɔ a a gɔɔ ní a kekeáo dō.
 6 Yápii a gɔɔ ní a kekeáo víe,
 baa tó taasi lé t́ gbéwa gbáugbāu.
 7 Lá gbēe zia dōo,
 déme a fɔ yá pɔ a mɔ oèi?
 8 Gbēe a wēni kúa gbāa vío,
 màa gbēe a fɔ à a gagɔ se sōdo.
 Wili e bò sosau zígɔɔo,
 màa vāi lí a kenɔ gbaeo.
 9 Ké ma yá pɔ wàle ke dúniau wàaipà píi, má è gbɛnazina i gbāablemá à
 íakpañzi.
 10 ɔ ma vāikena pɔ wàle ní vío è. Gbé bò Lua kpéu, aa mò ní tɔnasí wéle pɔ aa ní
 yákeo kèu guu. Beeá pāe lo.
 11 Tó wi íada dàakenawa kpakpao, a yá i to gbɛnazina zeò a sōu à vāike sōe.
 12 Baa tó duunkena dàakè gēn basɔ mé à gègē, má dō ké gbé pɔ Lua vía ví aale
 misiileò dáama deaála.
 13 Vāikenaò aao dáamavio, ké aa Lua vía vío yáí, an gɔɔ a gbākū lán uenawao.
 14 Yāpā pāle lé ke dúniau. Yá i gbēmaa le lán vāikenan aà ũwa, yá i vāikena
 le lán gbēmaan aà ũwa. Ma mè beeá pāe lo.

¹⁵ Mi pɔnakɛa sáaukpa, asa a maa ní gbɛnazinao dúniau àà pɔble, àà imi, àà pɔnakɛ, pɔnapi i dɔaaè àà zíkɛa guu lá Lua àà gbà àà wɛni léu dúnia guue.

¹⁶ Ma mɛkpà ònɔkūawa, ò ma bɔɔlɛ pɔ wàlɛ kɛ dúniau, ké i lí na ní wéuo fáane ní gwāasinao wàaipà.

¹⁷ Má è Lua tò gbɛe a fɔ yá pɔ lé kɛ dúniau dɔo. Baa tó gbé kpálekèi maamaa, a a midɔo. Baa tó ònɔna mè á dɔ, a fɔ bɔwàò.

9

Wɛni kulunkɛ

¹ Ma beɔ wàaipà píi, ò ma zɛò ké gbɛmaaò ní ònɔnaò ní ní yákeao ku Lua ɔzìɛ. Gbɛe líò dɔ tó wàò yeazi ge wàò zaagu gbɛzāo.

² Yā doū mé lé gbépii dá, gbé dɔɔdeò ní gbé dɔɔsaiò, gbɛmaaò ní gbɛvāiò, gbé pɔ aa gbáleao ní gbálensaiò, sa'onao ní sa'onsaiò. Lá a de ní gbɛmaaò, màa a de ní duunkɛnao. Lá a de ní gbé pɔ aai me wa sɪ ní Luaoò, màa a de ní gbé pɔ aa a oa vía víò.

³ Yāvāi pɔ ì kɛ dúniau píin kɛ: Yā doū ì gbépii le. Vāi kò gbɛnazinao sɔu, mɪsaiyā mé ì dɔaané, a gbɛa aai ta geò guu.

⁴ Gɔɔ pɔ gbé bɛé, ìò tāmaa víɛ. Baa se gbɛ bɛé sàò nòomusu gɛwa.

⁵ Gbé bɛé dɔ ké wa ga, geò sɔ aa pɔe dɔo. Aa àie ví lɔò, an yá a dɔ gbɛegu lɔò.

⁶ An yea gbézi ní ní zaa gbéguo ní ní denlawɛɛleao gèzean we kò. An bàa aò kú ní yá pɔ lé kɛ dúniauo bau lɔò.

⁷ Ge ò pɔble ní pɔnao, vɛemi ní yaalɔò, asa Lua n yákeapiò sáaukpà kò.

⁸ Nyɔ ula pua daa gɔɔpii. Nsu líò ku nísidɔɔa n miwa saiò.

⁹ Dúnia ble ní n na yenzideo n wɛni gii pɔ Lua kpàma dúniau léu, asa n luakpaman we gɔɔ pɔ n isima gà níle kpá dúniau.

¹⁰ Zì pɔ ní è n ɔkpàwà, mɛkpawà n gbāa léu, asa zì ge làasoo ge dɔa ge ònɔ ku bɛdau, gu pɔ níle táuo.

¹¹ Má è dúnia guu lɔ ké
 bakpaaibleaá kàsakasa yáɛ adoo,
 zibleaá nɛgɔnkɛyáɛ adoo,
 pɔbleaá ònɔyáɛ adoo,
 àizɛɛ'eaá wɛzɛyáɛ adoo,
 na ní gbéɔá ladɔyáɛ adoo,
 asa gɔɔ vāi ní kɪsiao ì gbépii leɛ,
¹² mé gbɛe gɔɔ pɔ vāi a a le dɔo.
 Lán kpɔ pɔ sɪ táalu guuwa,
 lán bā pɔ fii àà kūwa,
 màa gu ì dɔ gbéɛ vāivāi,
 ì àà kū kándo.

Ɔnɔ de gbāaa

¹³ Ma ònɔe taa è dúniau, a yá ma kú gbāa.

¹⁴ Wéle kú yāa a gbéɔ dasio, ò kía gbāadee mò léleiwa, à koezòì.

¹⁵ Gɔɛ taaside ònɔnae ku wélepi guu, a fɔ wéle bɔ ní a ònɔò, āma gbɛe i àà yādao.

¹⁶ Ɔ ma mè ònɔ de gbāaa, āma wì saka taaside ònɔue, wìli àà yādao.

¹⁷ Ɔnɔna yá pɔ wà swādòì niɛniɛ
 maa de sɔūò dɔaana zɔakaala.

¹⁸ Ɔnɔ ì mó ní maaò de gɔkɛbɔɔla,

āma duunkena m̀endo ì yāmaa z̄̀ō ̄̀okpaε.

10

S̄̀uke kai

¹ Us̄̀in ḡεo ì to tulalekena nísi ḡ́ ìikū,
s̄̀ũke ȳ̀ona ì gbé p̄́ ōno ní b̄εεo ví t̄́ ̄̀okpa.

² ̄̀onona làasoo ì ta ̄̀plaai,
s̄̀ũ p̄́ ì ta ̄̀zeεi.

³ Baa t̄́ s̄̀ũ b̄ε z̄́εu,
aà ̄̀no ìb̄ k̄és̄̀aw̄ε,
ì to gbépii a m̄̀saike d̄́.

⁴ T̄́o gb̄̄ade p̄́ p̄̀anzi,
ńsu go n tíao.

Kua n laaiwa ì láka tàae z̄́ōa.

⁵ Ma ȳ̀v̄̄aie è d̄́n̄iau,
a de gb̄̄ade z̄́a ȳ̀wa ũε.

⁶ W̄́i s̄̀ũo kpa kpala gb̄̄iau dasi,
mé ̄̀deo ìb̄ ku kpala ȳ̀f̄̀unau.

⁷ Ma z̄́ō è di s̄́ k̄pe,
mé w̄́éεo b̄ε k̄εε lán z̄́ōwa.

⁸ Gb̄́é p̄́ lé eȳ́ a zu a guu,*
gb̄́é p̄́ lé ḡ́ ḡboo, ml̄́ a aà só.

⁹ Gb̄́é p̄́ lé gb̄̄ewi, gb̄̄e a aà ke'ia,
gb̄́é p̄́ lé lipaa, lí a aà kaikε.

¹⁰ T̄́o m̄̀o lenao, mé wi a lekeo,
sema ñ ḡ̀s̄̀iwa b̄̄ōw̄à ní gb̄̄ao,
āma ̄̀no ì to w̄̀a ze'εε.

¹¹ T̄́o ml̄́ b̄̄n'āa k̄ε a k̄̄o'onaε à aà s̄̀o,
a ài ví a guu lo.

¹² ̄̀onona legbe'i na,
āma s̄̀ũ lé ì aà kaalεε.

¹³ I na ȳ̀'owa s̄̀ũs̄̀ũ,
ì a midε ní m̄̀saiȳ̀v̄̀aio,

¹⁴ asa s̄̀ũ ì da ȳ̀aε.

Lá gb̄̄εe ȳ̀ p̄́ a m̄̀ d̄́o,
d̄́me a f̄́ ȳ̀ p̄́ a ke aà k̄pe oèi?

¹⁵ S̄̀ũ z̄́ ì aà kpasa,
̄̀līo w̄́éε z̄́ d̄́o.

¹⁶ Waiyoo b̄̀usu p̄́ a k̄ia de èwaasona ũ,
mé aà ìwao ìb̄ ble gb̄̄ε k̄ō.

¹⁷ Násaa b̄̀usu p̄́ a k̄iaá k̄iabuiε,
mé aà ìwao ì p̄̀oble a ḡ̄owa
gb̄̄ak̄̄fia ȳ̀i, i ke idekea ȳ̀i no.

¹⁸ T̄́o gb̄́é màa ví,
aà kpé zāo ìb̄ wozuzuaε,
t̄́o à ̄̀kp̄̀a a sí, aà kpé ì ib̄o.

¹⁹ W̄́i ble z̄́ō ke p̄̀nakεa ȳ̀iε,
v̄́εmia ì mó ní yaalo,
āma ̄̀a mé ì mó ní a píio.

* 10:8 Sou 7.16, Yaa 26.27

20 Nsu kía s̄s̄s̄o, baa n n̄s̄eu,
 nsu ɔde kao, baa n kpea,
 asa b̄a a yápi séle gé siuinée.

11

1 Ɔz̄o gb̄é̄ɔne blei,
 ḡɔɔewa n̄ȳɔ e lo.
 2 Biile gb̄é̄ɔn soplaɔne ge swaaɔ,
 asa n̄ músi p̄o a bùsu le d̄o.
 3 Tó luabesiana p̄a n̄ ío, ì ma t̄ɔle lou ũe,
 tó lí l̄èle gukpe ge be'aen nò,
 gu p̄o à l̄èleu, we ìo w̄úleu.
 4 Gb̄é p̄o a wé d̄o íanai lí p̄ót̄o,
 gb̄é p̄o lé luabesia gwa lí p̄okekeo.
 5 Lá n̄ w̄enib̄ok̄li ge né daalea neasakpeu d̄o,
 n̄ȳɔ f̄o n̄ Lua P̄opiikena ȳakea d̄o.
 6 P̄ót̄o k̄o, nsu ɔkpa n̄ k̄ue oosio,
 asa n̄ d̄o a kpele mé a ke báaa v̄io.
 Ké bee ȳà, ge kee ȳà,
 ge aao maa n̄pii ȳà, n̄ d̄o.
 7 Gupua na,
 mé wesia íat̄èle ì kán̄gu.
 8 Lá gb̄é w̄eni lé gé léu,
 aà p̄onakeu píi.
 N beeo aà láasooke gusia ḡɔɔwa,
 asa aao dasie.
 Yá p̄o lé m̄o píi p̄ae.

Ladaa èwaasowa

9 Èwaaso, p̄onake n̄ èwaasoḡo,
 to n̄ p̄o ke n̄ èwaasoḡowa na.
 Yá p̄o n̄ p̄o gb̄a ke,
 te yá p̄o kàngui,
 ama apii guu n̄ȳɔ d̄o
 ké Lua a yákpalekenno.
 10 Nsu to n̄ p̄o yao,
 n̄ n̄ gu'íao b̄onla,
 asa èwaasoke n̄ mikā siao ì ḡezeae.

12

1 To n̄ Kena yá d̄ongu n̄ èwaasoḡo
 e gu ào gé d̄oine v̄ai,
 e w̄e p̄o n̄ȳɔ me n̄ p̄o nawào aao gé kái.
 2 To aà yá d̄ongu
 e íat̄è n̄ gupuaao ào lao,
 e m̄ovua n̄ saanao aao siakū,
 e loumaa gb̄ea gu weesai ào gé mói.
 3 Ḡo bee n̄ ɔo lualua,
 n̄ gb̄á koo,
 n̄ p̄osob̄o kámabo ké aa dasi lo,
 n̄ gugwab̄o gu'e n̄ t̄ónau d̄aad̄a.

4 N lé aɔ kpaaũa gãaε,
wísilɔgbε kɔ̄fi a busekũne.

Bãɔ wii a n vu iu,
mé nenɔɛnaɔ lε a kenε buse.

5 Nyɔ̄ viake gulesiε ní bea zé guuo,
n mikã a pu lán gyavuwa.

Nyɔ̄ nzia gále lán kwa táa'oawa,
pɔe a n mε fεle lɔɔ,

asa gbɛ̄naziina ì gé a gékiiε,
ɔ̄ ɔɔlɔnaɔ ìɔ be gãaε.

6 To n Kena yá dɔngu

e n ánuusu ba aɔ gé kɛ́i,

e n vua ta aɔ gé kpàolokũi,

e n nibɔna lo aɔ gé wíwii,

e n lɔɔ wuluu aɔ gé éi,

7 e n bùsuti à εa aɔ gé gɛ́i tɛ́enau,

gu pɔ à bɔ̀u,

e n nisina aɔ gé tái

Lua pɔ kpàma kíi.

8 Mapi ma Làasoode ma mè:

Yãpã búubuu, yápii pãε.

Yápi midεa

9 Bee gbεa lá Làasoodepi ɔ̄nɔ, à dɔ̄a dàdané. A làasookè à kpálekè yáɔi, ɔ̄ à yáasiɔ kèkε dasi.

10 A kpálekè yãmaai, ɔ̄ à yápiɔ kè a zéwa, mé sianaε.

11 ɔ̄nɔnaɔ yáɔ de lán gése pɔ wí lé s̄uwaε,

an yã'onεɔ de lán kusa pɔ wa pà gíũgiũɔwaε.

Sãdãn m̀ndona mé d̀ané.

12 Ma né, laaika, ñsu yãe káfiuo. Wí taalaɔ bɔ dasidasi a lé vío, mé kyokea zɔɔ ì mε kpasεε.

13 Wà apii mà, a midεan kε:

Viake Luaε,

níɔ aà yãdilεaɔ kũa,

asa gbépii yán we.

14 Lua a yákpalekewanɔ wá yá píiwa,

baa asiiyã, a maa ge a vãin nò.

SALOMɔɔ Lɛ

Yá pɔ kú lée bee guu

Salomɔɔ lɛá báasɛ lɛɛ. We ɔ gbɛɔn plaɔ lɛ ní báasɛ ɔbukɔɛ n yá nana oakɔɛo wídesai. Yápi í di Bibeli kyokenaɔwa maamaaɛ. Bee yáí za asínizí wà lɛpi díle Lua yea a gbɛ́ɔzi yátaa ũ. N beeo gɔɛ ní nɔɛo báasɛ í bɔ Lua kííɛ, Lua gbaɛ. Ayãmeto lápi kua Bibeli guu zɛví.

Bònbɔlenapiɔ lɛ báasɛ yá lɛɛŭ ní buapɔɔ. Gɔɛ ní nɔɛo yá'oa ní kɔopi guu, zíɛo aaí kɔ wɛɛɛ aaí kɔ e, zíɛo aaí kuakɔwa ɔ aaí ɛa wàɔ kɔ wɛɛɛ ɔ. Zíɛo gbɛ́páɛo í mɔ dúsakũkpané, sãdãnaɔ (ɛwaaso gbɛ́naɔ) ge wɛ́ndiapi da ge aà dãɔ ge aà gbɛ́naɔ. Aaíɔ wɛɛɛ wà lɛda gbɛ́piɔ yáú, áma báasɛpi i bɔ ní kíí no, Lua mé tò an nisína yekɔí.

¹ Lɛɔ mide pɔ Salomɔɔ dà.*

Nɔɛ

² Lépe ma léwa,
asa n yeamazi na demɛɛ vɛɛa.

³ N tulaleɔ gí na.
N tó na lán tulale lékulɛa gíwa.

Bee yá mé tò wɛ́ndiɔ yenzi.

⁴ Ma se wà ta kpakpa.
Kí, gɛ́manɔ n kpéu.

Yelusaleŭ nenɔnaɔ

Kí, wáɛ pɔnakɛ n yá musu,
wáɛ yasenapa,
wá n yearízi na bo de vɛɛa.

Nɔɛ

Aaíɔ yenzi a zéwa.

⁵ Yelusaleŭ nenɔnaɔ,
má sia mé má kefeŭ.
Má sia lán Kedaa zwãakpɛɔwa,
má kefeŭ lán Salomɔɔ kpé zwãaɔwa.

⁶ Asu àɔ ma gwa ma siakɛ yáíɔ,
íatɛ mé ma ɛ.

Ma dãɔɔ pɔ pãmaziɛ,
ɔ aa ma da vɛ́bugwaa zíu.

Mi e ma azía pɔ kèkɛo.

⁷ N gbé pɔ ma nisína yenzi,
n n sãɔ dádákɛkí omɛɛ.
Mákíí ni to aa íatɛ deui?
Bóyáí máɔ ku n gbéɔ sã waiɔ saɛ sásáai?

Kía

⁸ N gbé pɔ n nɔankɛ de nɔɛɔla píi,
tó ní gupi dɔo, tɛ sãɔ iai,
ní n blɛɛɔ dá sãdãnaɔ bɔo saɛ.

⁹ Ma gbɛ́na, ní kefeŭmɛɛ
lán Falaɔɔ sɔda pɔ í godɔnéɔ dowa.

¹⁰ N gɛɛɔ maa, n swáɔliɔ n se,
n ɔnɛɛɔ kɔsí ní n nɔɛo.

* 1:1 1Kia 5.12

11 Wá swáliɔ pinε n̄ vuao,
wí ánu su pélepeleu.

Nɔε

12 Gɔɔ pɔ́ kía gεngεsekεa,
ma tulale gí dɔ.

13 Ma yenzide dεmεε

lí'ɔ́ gínana pɔ́ looa ma yɔ́ taau ũ.

14 Ma yenzide dεmεε áyá ligɔ́n vude
pɔ́ wá b̀òò Engedi véebua ũε.

Kia

15 Ma gbēna, n̄ kefeũ fá!

N wé kefeũ lán felen wéwa.

Nɔε

16 Ma yenzide, n̄ kefeũ fá!

N zεa maa!

Wá wúlekíiá s̀èbɔ́bε,

17 wá kpé zaɔ́á sεdε líɔ́nε,

wá kpé bala líɔ́á p̀éliɔ́nε.

2

1 Má dε lán Salɔna nàalevuwa,
lán guzule sũmaavuwa.

Kia

2 Lá lávu kefena dε leɔ guu,
màa ma gbēna dε wéndiaɔ guu.

Nɔε

3 Lá mao lí dε líkpεu,
màa ma yenzide dε èwaasoɔ guu.

Zɔ́lea a uenai ì kamagu,
a bε blea ì kemεε na.

4 A g̀εmanɔ́ a pɔ́nab̀éblekpεu,
aà dàlapoo pooamala báasē ũ.

5 A véεbε gii kpaa ké mà ỳéεε e,
à ma gba mao ké ma mε su,
asa aà báasē lé ma gyākεε.

6 Aà ɔ́zεε ku ma mi zíε,
aà ɔ́plaa liaamazi.

7 Yelusaleũ nenɔ́naɔ,
ma naé tueɔ́ n̄ z̀ót̄ēnaɔ́zi,
ásu dúsakũkpaw̄εεo,
ásu wá báasē gbooo e a lé ká.

Nɔε

8 Ma yenzide kíi ma, àle mó,
à ví lé pélepele gb̀èsisíɔ́wa,
àle bàale sísí musu, àle víví.

9 Ma yenzide dεmεε

lán tue ge bùasanawa.

A aà gwa zε wá kpé kpε.

Ale wékpale fenentiú,

àle gugwagwa a mɔɔ zānguo.

10 Ma yenzide yá'ò mεε à m̀è:

Kia

Ma gbēna kefena, fele wá gé,

11 asa lou làa, buziɛ gèzɛa.
 12 Pópíi lé vukɛ tɔɔlɛwa,
 lɛsigɔɔ kà,
 felenkɔɔpunɔɔ ó lìgua wá bùsuu.
 13 Kaadɔɔnliɔ né sɛ́ia dàale,
 vɛ́liɔ vukè, a gí lòo.
 Ma gbɛ́na kefɛna, fɛlɛ wà gé.
 14 Ma felena,
 ní pɛ gbɛ̀sɔɔu n ulɛkii.
 To ma n wɛgwa, to ma n lɔɔ ma,
 asa n lɔɔ na, mé n oa kefɛũ kè zài.
 15 A gbɛ̀gbonɔɔ kúkũwɛɛ,
 gbɛ̀gbon kelepɔɔ,
 aalɛ wá vɛ́buɔ ásookɛɛ,
 wá vɛɛ pó lé vukɛpɔɔ.
 Nɔɔ
 16 Ma yenzideá ma póɛ,
 mé aà pón ma ũ,
 àlɛ pɔɔble sũmaavuɔ guu.
 17 Ma yenzide, e gu àɔ gé dɔi,
 e guwɛ àɔ gé kɛ́i,
 ɛa ñ kɛ lá tue ge bùasan bɔɔna
 ì kɛ gbɛ̀sɛ́sɔɔwawa.

3

1 Ma wé dɔ ma yenzidezi gwáasína ma wúlɛkii,
 ma aà wɛlɛ, mi aà eo.
 2 Má fɛlɛ gé zɛaɔ kɛlɛi saɛ,
 mí gbɛ́ pó ma nisína yeipi wɛlɛ gãaɛɔ.
 O ma aà wɛlɛ, mi aà eo.
 3 Gudɔanaɔ b̀à, kɛ aalɛ bɛbɛ wɛ́lɛu,
 ɔ ma mè:
 A gbɛ́ pó ma nisína yei è lae?
 4 Kɛ́ ma gɛ́má g̀ɔɔ,
 ma bɔ gbɛ́ pó ma nisína yeipiwa.
 Ma aà k̀, mi we ma aà gb̀aɛ lɔɔ
 e ma gɛ gɛ̀aàɔ ma dakpɛu
 e kpɛa pó à ma nɔsũ.
 5 Yelusaleũ nɛnɔnaɔ,
 ma naé tueɔ ní z̀tɛnaɔzi,
 ásu dúsakũkpawɛɛɔ,
 ásu wá báasɛ́ gbooo e a lé ká.
 Nɔɔ
 6 Déme b̀ gb̀áau,
 àlɛ mó lán teluwa keei?
 A líɔ gínana tulalɛtikàtɛa
 ní laatanaɔ pó gínanaɔ píi.
 7 Salomɔɔ mákɛlɛ gwa kɛ,
 g̀sɔaɔ liaai gbɛ̀ɔn bàaɔ
 Isaili nɛg̀naɔnɛ.
 8 Aa fɛndaɔ k̀ua nípii,
 z̀ìkan saɔnɛ!

An baade fɛnda looa gwāasin yáɔ yái.
⁹ Kí Salomɔɔ a sebɔpi kè
 ní Libá bɔsu líoɛ.
¹⁰ A lipelɛɔ́ á́nusue,
 a kpenakliá vuae.
 Zwàa gàalulade kpa a zɔ̀lekliá,
 a guuá Yelusaleũ nenɔnaɔ yeanzi ɔgbɛɛ.
¹¹ Siɔna nenɔnaɔ,
 à bɔle à mó kí Salomɔɔ gwa,
 a a kíakefua kpa.
 Aà da mé kpàè aà nɔsezi,
 gɔɔ pɔ aà nòse lé yáabɔ.

4

Kia

¹ N kefeũ ma gbɛna, ní kefeũ fá!
 N wé de lán felen wéwa n sálana fòou,
 n miká de lán blè wiilaɔ pilaa Galada sìsiwawa.
² N swaa pua lán sá pɔ wà ní kákèele
 aa bɔ zu'okii aale suɔwa.
 Aa kòsè plapla pii,
 a kee i pɔse bɔɔ.
³ N lébaa de lán wɔ̀tɛn nian dowa,
 n lé kefeũ.
 N gɛɛ de lán gbeafu pɛɛwa n sálana fòou.
⁴ N nɔɛ de lán Davidi kalangawa.
 Sengbao mèn àaa sɔɔ looawà,
 nɛgɔnaɔ gɔ̀keɔɔ pii.
⁵ N yó de lán tue né sia pɔ aale pɔble sūmaavuɔ guuwa.
⁶ E gu àɔ gé dɔi,
 e guwe àɔ gé kɛ́i,
 má gé gbèsisi lí'ɔ gɛnanade musu,
 má dɛdɛ sisi tulaletidewa.
⁷ Ma gbɛna, n gupii kefeũ,
 n gue sãa vío.
⁸ Ma nɔkpama,
 to wà pila Libá gusísidewa
 za Amana misonawa
 ní Senii gbè misonao ní Ɛɛmɔ gbè misonao,
 za nòmusuɔ tɔ̀opiu,
 za gbeaantɛnaɔ gusísidepiu.
⁹ N yá ma sɔ blè ma nɔkpama, ma báasɛde,
 wé pɔ n ma gwaɔ ma sɔ blè
 ní n ònɛɛ pɔ mènɔdoeɔ.
¹⁰ Ma nɔkpama, ma báasɛde,
 n yeamazi kè zài,
 n yeamazi namɛɛ de vɛɛa,
 n nísi gí namɛɛ de pɔ gɛnanaɔla pii.
¹¹ N lébaa mòse demɛɛ lán zɔsapunawa.
 Ma nɔkpama,
 zó ní vío mé kú n léna zíɛ,
 n pɔkasɔ gí de

lán Libā b̀usu líkpɛ g̀iwa.

¹² N de lán kaa ṕ wà a zetà
wà kilidàuwa.

Ma báasēde, ma nɔkpama,
ní de lán bia ṕ wà kaa dàíwa,
lán nibɔna ṕ wà zetàèwa.

¹³ N lu ṕɔ́á gbɛafue
ní libɛ maɔ́ ní áyálio ní naadilio

¹⁴ ní sūmaao ní fee bui g̀inanao
ní sinamɔ lío ní lí'ɔ g̀inanao píi.
Zɔgo lí'ɔ ní aloe lí'ɔ ku we
ní ṕ ṕ a g̀i na deńlaɔ píi.

¹⁵ Kaa l̀ɔn n ũ,
nibɔna í wēnide ṕ lé bɔ za Libā gusísídeu ũ.

Nɔɛ

¹⁶ Gugbāntoo íana, fɛle!

Gɛɔmidɔk̀i íana,
káka su ma kaawa,
a ṕɔ́ g̀i na i ligua,
ma yenzide i g̀ɛu,
i a libɛ nanaɔ ble.

5

Kia

¹ Ma g̀ɛ ma kaau, ma nɔkpama báasēde,
ma a zɔgo lí'ɔ g̀ò ní ṕ g̀inanao,
ma a zɔsapuna blè ní a ío,
ma a v̄ɛ m̄ ní ma v̄io.

Yelusaleũ nenɔnaɔ

A p̀ɔble gbéɔ,
à imi à ká á b̀nɔblenaɔ.

Nɔɛ

² Mále i'o, áma ma láasoo béɛ,
ma yenzide ma, àle gbale.

Kia

Gba wēmɛɛ ma gbēna báasēde,
ma felen sāasaide!

Fíi kpà ma miwa,
gwāasina m̀ɔɛ ma mikā nini.

Nɔɛ

³ Ma a ula b̀ò, mí ɛa mà da lɔa?
Ma gbá pípi, i ɛa gbásíkpa lɔa?

⁴ Ma yenzide ɔg̀è gbà fòou,
ɔ ma mɛ lé kɛ fèfe.

⁵ Ma fɛle gɛ gbawēi ma yenzideɛ,
ma ɔ lé yɔyɔ ní zɔgo lí'ɔ tulaleo,
zɔgo lípi nísi lé bàale ma ɔneɔwa,
à fí gbatabɔwa.

⁶ Ma gbawè ma yenzideɛ,

áma à g̀ɛzɛa à tà k̀ò.
Ké àle yā'o, àà ni ma k̀ū.
Ma àà wèɛɛ, mi àà eo,
ma lɛzùzuaàzi, i weao.

7 Gudṣanaɔ b̀̀a,
 ké aale bebɛ wéle guu.
 Aa ma gbẽ aa ma wiwi,
 b̀̀idṣanapio ma pɔɔgãu wòlomala.

8 Yelusaleũ nenɔnaɔ,
 tó a ma yenzide è,
 á oè kpelewa ni?
 Ma naé Luazi à oèmɛɛ,
 ma yeaazi ma mɛ bùsa.

Yelusaleũ nenɔnaɔ

9 B́ n yenzide deò dāɔlai?
 N gbé ṕ ń kefeũ de nɔɔla píi,
 b́ n yenzide deò dāɔla
 ẽ n gbasa n nawẽɛ Luazi màai?

Nɔɔ

10 Ma yenzide tẽa pípia,
 gbẽɔn ɔaasɔɔo lee kwio guu ɔmɛ vua ũ.

11 Aà miá vua tẽetẽɛɛ,
 aà mikã de sí plèɛɛ

lán gbagbaa káwa.

12 Aà wé de lán felen pélea íuwa,
 aà wépi pípia ń v́io, mé a sálala.

13 Aà gɛɛ de lán ṕ gínanaɔ buawa,
 a gído nanannɔ.

Aà lébaa de lán lávuwa,
 àɛ yɔyɔ ń zɔgo lí nísio.

14 Aà ɔ de lán vua lipɔɔ ṕ diamaa dadauwa,
 aà gbɛɛ de lán wesa swaa yɔɔa ṕ wà safii gbɛ pèpɛwawa.

15 Aà gbáɔ de lán gbèpɛɛ bɛɛɛde
 ṕ wà a zɛɔ ṕ ń vuaowa.

A b̀ lán Libá bùsuwa,
 aà zɛa maa lán sɛde líwa.

16 Aà léá źɛ,
 aà gupii kefeũ.

Yelusaleũ nenɔnaɔ,
 lá ma gbẽna yenzide den we.

6

Yelusaleũ nenɔnaɔ

1 N gbé ṕ ń kefeũ de nɔɔla píi,
 n yenzide gè má ni?

N yenzide mi d́ má oie
 ké wà e wà aà wɛɛlennɔi?

Nɔɔ

2 Ma yenzide gè a ṕ gínana buaɛ,
 à gè pɔblei a kaauɛ,

i lávuɔ wɛ.

3 Ma yenzideá ma ṕɛ,
 mé aà ṕn ma ũ,

àɛ pɔble sũmaavuɔ guuɛ.

Kia

4 Ma gbẽna, ń kefeũ lán Tiizawa,
 ń maa lán Yelusaleũwa.

N yá ì dimá
 lán zígɔ́ pɔ́ dàlapoo kũaɔwa.
 5 Wɛgoa, asa máɛ liɛ.
 N miká de lán blè wiilaɔ pilaa Galada s̄is̄iwawa.
 6 N swaa pua lán s̄a pɔ́ aa b̀lɛ zu'ok̄i aale suɔwa.
 Aa k̄s̄è plapla píi,
 an kee i pɔ́sɛ b̄oɔ.
 7 N gɛɛ de lán gbɛafu pɛɛwa
 n sálana f̀ou.
 8 Ma naɔ kà bàaɔ,
 a pɔ́ mi m̄és̄edilɛn̄éɔ basiiɔ,
 a l̄és̄oɔ l̄é v̄io,
 9 āma ma felen s̄aasai adoae,
 aà da né m̄endonan we,
 aà da'iaɔi pɔ́ d̄wàɛ.
 Tó n̄en̄naɔ aà è, aai aà s̄aukpaɛ,
 ma n̄opiɔ ì aà t̄oɔ m̄pii.
 10 Déme b̀ò l̄é m̄ó kee lán gudɔawai?
 A k̄ef̄eũ lán m̄ovuawa,
 a píɔia lán ìat̄ɛwa.
 Aa yá ì dimá
 lán zígɔ́ pɔ́ dàlapoo kũaɔwa.
 11 Ma gɛ lí pɔ́ w̄i a w̄éna só kaau,
 ma pila swa'eu pɔ́ lá taa gwaiɛ.
 Ma gɛ gwai tó v̄éɛɔ b̄oɔb̄ò,
 tó gbɛafuɔ vukè.
 12 Mi d̄ó k̄é ma nis̄ina ma s̄e
 ḡèmanɔ ma kía deɔ s̄ógoɔ guuo.

7

Yelusaleũ n̄en̄naɔ

1 Ɛa su, Ɛa su Sulami n̄ɛ!
 Ɛa su, Ɛa su wà w̄ɛf̄ima!
Kia
 B̄óȳai á ye w̄ɛf̄i Sulami n̄ɛwa
 lán z̄à l̄ɛɛ pla ɔ́gwaawai?
 2 Kía bui n̄ɛ,
 n gbála maa n kyaleu,
 n gbala ú de b̄ũun̄n̄o,
 a de lán ḡɔide ɔ́z̄iwaɛ.
 3 K̄ɛɛona pɔ́ v̄ɛli l̄aa a guuo ku we,
 p̄ów̄ɛn ze pɔ́ s̄ũmaavuɔ liaai ku we.
 4 N ȳó de lán bua né m̄èn plaɔwa,
 lán tue né s̄iaɔwa.
 5 N n̄ɛ de lán kalanga pɔ́ wa b̀ò ní wesa swaaowa.
 N w̄é de lán Ɛs̄eb̄o íkalɛk̄i pɔ́ kú Balabiũ bíib̄oɔɛ saɛwa.
 N ní de lán Lib̄a b̄usu kalanga pɔ́ b̄oaa ní Damasiowa.
 6 N mi maa lán Kaameli gb̄ès̄is̄iwa.
 N miká de lán zw̄aa ḡaaluladewa,
 a de pl̄èɛɛ, ì ma laai sia.
 7 N k̄ef̄eũ fá, ni kamagu,
 wá yeak̄i ḡɛaḡè.

8 N zea maa lán daminaliwa,
n yó de lá a kówa.

9 Ma mē má dede lípiwa,
mí a be kú.

N yó demee lán v̄ee kówa,
n lé'iana de lán mao gíwa.

10 N lé'i na
lán v̄ee pó a na deŋlawá.

Nɔe

V̄eepi lé gē ma yenzide léu sàaa,
àe taa'o aà lébaa ní aà swaaowa yɔɔɔɔ.

11 Má de ma yenzide pó ũ,
ma ni kuwà.

12 Ma yenzide, mɔ wà gé s̄eu,
wí gé ii z̄ɛwíawu.

13 Guf̄ene wí gé v̄ebua,
wà gwa tó v̄eeɔ bɔɔɔɔ,
wà e tó gbeafuɔ vú p̄ia.

We má yeanzi ɔɔune.

14 S̄ee lánvú gí d̄agua,
libe nana bui píi kú wá kpeele.

Ma a zi ní a dafuo kàlene,
ma yenzide.

8

1 Tó ma d̄aɔn n ũ
wa yó m̄i wá kpàkōwa ȳaae lé!
Tó ma kpaaūnnɔ bàasi,
d̄ó má lépema, wa sakamaguo.

2 D̄ó ma genno ma da'ia kp̄eu,
mí v̄ee gí na kpama n̄ mi
ní gbeafu í nanao.

3 Aà ɔz̄ee ku ma mi z̄ie,
aà ɔplaa liaamazi.

4 Yelusaleũ nenɔnaɔ, ma naé Luazi,
ásu dúsakũkpaw̄eeo,
ásu wá báas̄e gbooo e a lé ká.

Yelusaleũ nenɔnaɔ

5 Déme b̄ò gbáau, àe mó,
àe gb̄aa'e a yenzidewa keei?

Nɔe

Ma n vu mao lí gbáu,
wekii n da n n̄s̄iu,
wekii n̄wāwā m̄uwā s̄ à n i.

6 Ma na n s̄owa lán seelakebɔ pó w̄i da ní n̄e ge ní ɔwawa,
asa yeaḡɔei í m̄ómá lán gawaε,
báas̄epi pásí lán mia'ewaε.

I namá lán téwaε,

í kúamá lán té sà z̄ɔwaε.

7 Baa ísi a f̄ó báas̄e teɔeo,
baa swada í a f̄ó daao.

Tó gb̄é a be àiz̄eeɔ kpà píi
báas̄e lua yáí,

wa sakaaàgu búubuuε.

Yelusaleũ nenɔnaɔ

⁸ Wá dāuna ví, i yó bɔbɔo.

Kpelewa wá ke

tó gbēε ye gē aà yáui?

⁹ Tó a de bíi ũε,

wá gulesiɔ bowà ní ánusuoε.

Tó a de bíibɔle ũε,

wá káka ní seδε líoε.

Nɔε

¹⁰ Bii ma ũ,

ma yó mé a gulesiɔ ũ,

ɔ má de ma yenzideε

gbé pó ì aafia iè ũ.

¹¹ Salomɔɔ v̄εεbu ví Baalamɔ,

à búpi ná gbèwinaɔne ní ɔZí.

An baade líɔ fiabo ánusuo watē àaasɔɔo.

¹² Salomɔɔ, má azía v̄εεbu víε,

má ánusuo watē àa sɔo kpama,

mí a àa do kpa v̄εεbu zíkɛnaɔwa.

Kia

¹³ N gbé pó niɔ ku kaaɔ guu,

wí swāɔnzi,

to mà n lɔo ma.

Nɔε

¹⁴ Ma yenzide, mɔo kpakpa,

ní ke lá tue ge bùasan bɔlɔna

ì ke sìsì pɔgínadeɔ musuwa.

ISAIA

Yá pò kú lée bee guu

N Ebelu yáa Isaia tó bọọle mè Dii ì ní suaba. Ama Lua gbéso suabaa doũ ní pò pò gbéso lo yaoo. A yáí lée bee yá ì dimá. A lée mèn bààso ní soolooe (66) kpaalea lee ààso:

Lée 1 e 39 Anabi Isaia kè Lua ledokena ũ Yelusaleũdeone yápási gọọe. Goo bee Egipiio gbāa lé soaa mé Asilio gbāa lé káfi.

E wàò gé Yesu Kilisi ii wè 734, gọọ pò Aaza de Yelusaleũ kía ũ, Silio ní Isailio (wí me lo Eflaiũ) ledoukè, so aa zíkà ní Yuda, ké Yudapio e namá, wi zíkà ní Asilio.

Wè 722-721 guu Isaili búsu mĩde. Asilio ní mēewia Samali sí, so aa tà ní gbéso.

Wè 701 guu kí Ezekia kpalablegọọ so Asilio koezò Yelusaleũzi, so aa Yuda búsu kpaalè.

Goo bee ānabi Isaia bọ gupuuu negōna ũ, aà yáa adoa. A mè Asilio wétēamōané bọ Lua kíie, àle a gbé náaisaidepio swágagae. A gí Yelusaleũ dōaanao lekpaainzi dasioi ní ní bōa ikoyā kpeo ní ní yázesaio ní lousisiyā pò aa koleao ní ní gbāmōa taasideoneo ní yápáleo dasi. Ama tó kai m̀, ānabipi yá'oané ì ní gba sō, ì ní ǹse níninée.

Yápii guu Isaia ì oné aa Lua náaike, atēsa lé pò a gbènéo, aai zíkè aà yádilēaowa. Isaia ò à kpàle à síwà à mè, sema luanaaikēa m̀ ní yāmaakēa, baade zia yáa musu ní wéledey yáa lo ní gbāadey yáa pii.

Lée 40 e 55 so wí me Isailio ǹseninia yá. Búsu yáa líle sa. Babilonidey mé aa gò dōaaa Asilio gbēu, aame gò gbāa ví, so aa Yelusaleũ sí e wàò gé Yesu Kilisi ii wè 587, aa gbé pò kú a guu náaa tārno. Gbé pò wà ní séle wà tārnoo lé kō lala wàle me: Lua wéle kaaleaá Babiloni táa ziblea Isailio Luawa yà mōo? Wà ní ké búsu pò Dii kpámáwa zāzā, wà gíné aa lousisi Dii kpéu, so an pò na lo, aa díle Dii pākpañziē, à kaaāgu māan lò, ge a gbāa ví lon lò, wa dōo.

Gbé pò an pò yaapio so ānabi lé yá'oné. A mè Lua a zíkē Pēesio kí Kilusi ǹse guu, ké à a gbéso suaba. A ní bō a gēn plaade lá à ní bō Egipi búsuu yāawa, Lua gbépio i ea ta búsu pò Lua kpámáu. Lá Lua mé dúnia Kēna ũ, a fō yá pò a m̀ o, i gbasā ke. Gbé pò ziblēmápio táaá pò gianaone.

Wedōa yápioi guu yá mèn síioo ku, àle gbé pò wí mēè Dii zíkēna yá'o: (42.1-4, 49.1-6, 50.4-9, 52.13-53.12). Lua bàakuarino gbezā lá guu gbépi mé Yesu Kilisi pò wà dōaa wà aà yá'ò ũ (Zin 8.30-35).

Lée 56 e 66 yáa gbé pò wà tārnoo ea sua Yelusaleũ yáe. E wàò gé Yesu Kilisi ii wè 538 Pēesio kí Kilusi ođà láu à mè gbé pò wà ní séle wà sūrnoo ea tá ní búsuu, aai ea Lua kpé keke wà dō. Ké aa kà we, yá zí'ũo ní lé. An mēewia Yelusaleũ òokpà, gbé pò aa gò beo búsu kēaakēaakōe, mé luanaaikēnao dasi lo. Wàle yāke a zéwao, baa kúleā táaone èa fēle ní gbāao se.

Ama ānabi Isaia azia òbné Dii zina ũ, à bao na kpà taasideone, à pōsiadey gbà sō. (61.1-3). Goo pò Yesu m̀, a dō zí pò a m̀o keiá ānabikezīpie. (Luk 4.16-21).

Isailio swágbāakea

¹ Yá pọ Amozu né Isaia è Yuda bùsu ní Yelusaleũo musu Yuda kía Uzia* ní Yotaũo† ní Aazao‡ ní Ezekiao§ gwoon ke:

² Musudeo, à yāma!

Gbé pọ kú z̄l̄eo, à swákpa!

Asa ma Dii ma m̀e,
ma néo sí ma ní gwá,
ō aa ḡimazi.

³ Zu a dii d̄o,
z̄aāina a bl̄ekalek̄li d̄o,
kási Isailio ye yápi d̄oa yáio,
ma gbépio lío yá d̄o.

⁴ Waiyoo bui duunkena pi!
T̄aae k̀e ní musu z̄o!
Gb̄enazin v̄aikenao! Né vl̄ao!
Aa p̄akp̄a Diizi aa mikp̄eliè,
aa sakà Isailio Lua Kuaadoadegu.

⁵ A ye aà ea á gb̄e yá?
B̄oyai a gi lé b̄o aà yá kpei?
Mi gyā s̀e, s̄o ỳeèe làa mío.

⁶ Za á k̀eewa e à g̀e p̀e á miwa,
aafia ku gueio,
sema b̄o ní fl̄aala iao ní b̄o uusik̄eao.
Wi ōt̄o a keewa à ib̄o,
wi n̄isimawà wà zw̄aa ỳewào.

⁷ A bùsu g̀o da giie,
á w̄l̄eo tekù.
Bui z̄iloo á buap̄o s̀e á w̄aa,
à g̀o da gii ké aa z̄iblèwà yái.

⁸ Sibna mé g̀o ado lán v̄ebu kolakpewa.
A g̀o lán p̄en bua ȳaȳasuwa,
lán w̄l̄e pọ wà koez̄iwa.

⁹ Mé i ke Dii Ziḡde wá k̄naeo tòw̄eo,
d̄o wa ḡo lán S̄o d̄o ūwa,
wí b̄o lán Ḡo m̄o wa.*

¹⁰ A Lua yāma,
á kía pọ á yá muaa ní S̄o d̄o ūdeo.
A sw̄ad̄o wá Lua ikoyai,
á Ḡo m̄o dendaeo.

¹¹ Ma Dii ma m̀e:
Sa dasi pọ ále oa dem̄e p̄e ūe?
Sa pọ wí a pọ k̄ateu à tékū oaa
ní s̄ao ní p̄o mekpaa n̄isio ni b̄omala.
Ḡaae ní s̄ao ní bleo au lí kamaguo.

¹² Ké a m̄o ze ma ae,
d̄em̄e bee gb̀awái?
P̄o kilimpaa ma uapi.

¹³ Asu ea ma gba p̄op̄a b̄o,

* 1:1 2Kia 15.1-7 † 1:1 2Kia 15.32-38 ‡ 1:1 2Kia 16.1-20 § 1:1 2Kia 18.1-20.21 * 1:9 Daa 19.24, Lom 9.29

má ye á tulaleti gíyáio.

Dikpe pọ́ i ke mọ̀bọ̀zì ní kámabogọ̀ọ̀,
á kọ̀káapio vāie, má fọ̀o.

14 Má za á mọ̀bọ̀a dikpeogú
ní dikpe pọ́ i keọ́ píi,
ì ma kù gbāa lán asowaε,
ma kpasa ní a seao.

15 Tó a ọ̀sè musu a wabikèa,
má a wé ga zuε,
baa tó a wabikèa kọ̀sọ̀kọ̀sọ̀,
má swáseio.

Gbēde'au gọ̀kpa á ọ̀wa.

16 A zu'o, í gọ̀ gbāsísai,
à yāvai tó,
má ye mà á e ní vāikeao lọ.

17 A fẹ́ε ze ní maakeao,
ìb te yázedekai.

A gbé pọ́ wàle gbāamọ̀néọ dazewa,
í yānakpa tone pọ́ gwana vıoọwa,
í yágọ̀gọ̀ gyaa gbēandoọne.

18 Ma Dii ma mè:

A mọ̀ wà ledouke,
Baa tó á duuna gọ̀wá téεε lán wọ̀tēnawa,
a gọ̀wá púuu lán buawaε.

Baa tó à gọ̀wá téεε lán gàalulawa,
a gọ̀wá púuu lán sākāwaε.

19 Tó a wei mé a ma yāmà,
áọ́ á búsue bee ble ma a bleε.

20 Tó a gi sọ́ mé a swágbāakè,
wa á dede ní fēndaoε.
Ma Dii ma lé mé ò.

21 A gwa lá wéle pọ́ náai ví yāa gọ̀ káalua ũ sa.

Maakea ní yázedeo di a guu yāaε,
tiasa gbēdenaọ́ mé kọ̀ a guu.

22 N ánusu tánkpakè,
n vεε maa kè íwà.

23 N dọ̀aanaọ́ swágbāakè,
aa nà kpáíọwa.

Ampii aa ye gbagusaεi,
aaìb kpáleke gbai.

Aali yānakpa toneowao,
aali leda gyaaọzio.

24 A yáí tò ma Dii Zígọ̀de Isailio Lua Gbāade ma mè:

Kai ma ibeεo! Má tọ̀siwáε,
ma pọ́ i weewá.

25 Má ọ̀diεwáε sa,
mí á baasa lán mọ̀wa ní kasagbọ̀o,
mí á gbási wolowá píi.

26 Má tó àọ́ dọ̀aanaọ́ ví lán yāawa,
á ledamadeọ́ i gọ̀ ní kua ziwa.

Bee gb̄ea wi me á wé̄lee
 yá̄zede wé̄lee ge náai wé̄lee.
 27 Má Siɔnadeɔ bɔ ɪadaama guu,
 an gb̄é pɔ n̄selileɔ bɔ yá̄zede yá̄i.
 28 Má taaedeɔ n̄ duunkenaɔ wíwi píie,
 gb̄é pɔ aa p̄akp̄amaziɔ mide.
 29 Wí a á kú
 gb̄éneli pɔ kàágu a sa'òmáɔ yá̄i.
 Á gee a ḡɔ kpá á wé̄ie
 swalu sa'oa pɔ a zeðɔ yá̄ musu.
 30 Á ḡɔ lán gb̄éneli pɔ a lá wòlowa,
 lán swalu pɔ a í làawa.
 31 Ḡɔsa gb̄aa a ḡɔ lán s̄è giiwa,
 aà yá̄kea iɔ de tekona ũ.
 Á tékū n̄ a yá̄keao s̄anue,
 gb̄ēe aɔ ku we à tépi deo.

2

Dii gb̄èsísi

1 Yá pɔ Amɔzu né Isaia è Yuda bùsu n̄ Yelusaleũo musun ke:
 2 Ḡɔgb̄ez̄az̄i Dii kpé gb̄èsísi
 a ḡɔ gb̄èsísiɔ mide ũ.
 Wa se les̄i de s̄is̄iɔla,
 bui píi i siu we.
 3 Dasi a gé we aai me:
 Á mɔ wà Dii gb̄èsísi kú,
 wà gé Yakɔbu buiɔ Lua kpéu,
 i wá da a zéwa, wíɔ beu.
 Dii yádaané a bɔ Siɔna,
 aà yá a bɔ Yelusaleũ.
 4 Á yá̄ḡɔḡɔ buiɔne,
 a yá̄keke dasiɔne,
 aai n̄ f̄endaɔ gb̄ēgb̄ē lile soona ũ,
 an s̄onaɔ s̄ó máaso limibobɔ ũ.*
 Buie a f̄enda se a deezio,
 wa z̄ikaa dada lɔo.
 5 Yakɔbu buiɔ, à mó,
 wàɔ be Dii gupua.

Dii yá̄kpalekeḡɔz̄i

6 N n gb̄é Yakɔbu buiɔ v̄uaa,
 asa gukpe oi yá t̄ómáe.
 Áa ɔd̄idi m̄aso yáwa lán Filit̄ɔwaɛ,
 aa k̄ɔ k̄ú n̄ buip̄aleɔ.
 7 Anusu n̄ vuao di n̄ bùsuue,
 an àizeeɔ lé v̄io.
 S̄ó di n̄ bùsuue,
 an z̄ikas̄goɔ lé v̄io.
 8 Pɔ pɔ aa kè táaɔ ũ di n̄ bùsuue,

* 2:4 Yoɛ 4.10, Mis 4.1-3

aaɪ kuleke n̄ ɔzɪpɔne.

⁹ Gbēnazinaɔ gɔ̄ suuunno,

aa gɔ̄ yèeɛ.

Nsu sùuukerɪno!

¹⁰ Bàale Dii zɔ̄ke gawi pɔ̄ ɪ to vɪa n̄ kũe,

n̄ sɔ̄b gbɛu, n̄ ulɛ eu.†

¹¹ Waladeɔ mi a gɔ̄ pélea,

gbé̄ɔ̄ ɪandāa a midɛ.

Dii mé a tɔ̄bɔ̄ ado gɔ̄ beezi.

¹² Dii Zigɔ̄de gɔ̄dɪle

yɔ̄deɔne n̄ waladeɔ p̄ii

n̄ ɪandāna pɔ̄ aaɪ n̄zia se les̄ɔ̄,

¹³ Libā b̄usu sɛde lí gbāa zɔ̄ɔ̄

n̄ Basana b̄usu gb̄eneliɔ̄ p̄ii,

¹⁴ gb̄es̄is̄i misonaɔ

n̄ s̄is̄i les̄iles̄ɔ̄ p̄ii,

¹⁵ kalanga les̄ɔ̄

n̄ b̄ii gbāaɔ p̄ii,

¹⁶ gó'ilena laatanɔ̄

n̄ gó'ilena beedeɔ p̄ii.

¹⁷ Gbēnazina wala a kpále,

gbé̄ɔ̄ yɔ̄kea a busa.

Dii mé a tɔ̄bɔ̄ ado gɔ̄beezi,

¹⁸ táaɔ̄ i gēle m̄ɔ̄.

¹⁹ Tó Dii f̄ele n̄ d̄unia kpoɛaɔ,

wa bàale aà zɔ̄ke gawi pɔ̄ ɪ to vɪa n̄ kũe,

gbé̄ɔ̄ ta gbè'ɛɔ guu n̄ vukpe'ɛɔ.

²⁰ Zibeezi aa n̄ táa pɔ̄ wa p̄i n̄ ánusuo n̄ vuao

wà kúlené kóle énaɔne n̄ sasɔ̄.

²¹ Tó Dii f̄ele n̄ d̄unia kpoɛaɔ,

wa bàale aà zɔ̄ke gawi pɔ̄ ɪ to vɪa n̄ kũe,

gbé̄ɔ̄ sɔ̄b gbè'ɛɔ n̄ gb̄es̄ɔ̄ɔ̄ guu.

²² Asu gbēnazina náaikɛo.

Ɔana ɪ weɔ, b̄ón aà ũi?

3

Yādaa Yelusaleūdeɔ n̄ Yudaɔla

¹ Gwa! Dii Lua Zigɔ̄de

a lípana pɔ̄ Yelusaleūdeɔ n̄ Yudaɔ lé gbāa'ewà gá,

a n̄ k̄us̄iā n̄ n̄ ɪo s̄ímá p̄ii.

² A n̄ negɔ̄naɔ n̄ n̄ zigɔ̄ s̄ímáɛ

n̄ n̄ d̄oanaɔ n̄ n̄ ānabiɔ

n̄ n̄ m̄asokɛnaɔ n̄ n̄ gb̄ɛzɔ̄ɔ̄.

³ A n̄ sosa badeɔ n̄ n̄ gbāadeɔ s̄ímáɛ

n̄ n̄ ledamadeɔ n̄ n̄ ɔz̄ikɛnaɔ

n̄ n̄ welekenɛde k̄asaɔ.

⁴ A èwaasonaɔ kpáné k̄iā ũ.

Gbé pɔ̄ an yá ɪ gé n̄ kpeo à su n̄ aɛoɔ mé aa d̄oané.

† 2:10 Zia 6.15

5 Wa kɔ́ bɔ́o'i mi,
gbé ní a gbéó, gbé ní a gbédeeo.
Ɖwaaso a gbɛ́zɔ́ lele,
beesaide a zɔ́adɔ́ gawidewa.

6 Gbé a a dāuna kū a mae be, i oè:
N ula vɪ, kɛwɛɛ dɔ́aana ũ,
kaaŭaɛ bee kɛkɛa gò n yá ũɛ.

7 Zibeezi sa i pūna à mɛ:
Ma gēne no.
Pɔ́blea ge pɔ́kasa ku ma beo,
ńsu ma kpa gbéone kía ũo.

8 Yelusaleŭdeɔ́ lé fua,
Yudaɔ́ lé ke kélékɛɛ.
An yā'oa ní ní yākeao bɔ́ Dii kpe,
aa le'è Dii gawidewa.

9 Wa ní tàae dɔ́ ní wéwa,
aań ní duunake gupuau lán Sɔ́dɔ́ŭdeɔ́wae,
aali kpaguio.
Waiyoo ampiɔ́, aa kisia ì níziaɛ.

10 A o gbēmaaone aaɔ́ ku aafia,
asa aa ní yākeao gb'e.

11 Waiyoo vāikenaɔ́! Aa yā'e,
asa pɔ́ pɔ́ aa tɔ́ mé a bɔ́lené.

12 Ɖwaasonaɔ́ lé ma gbéó wetā,
nɔ́eɔ́ mé lé kiblemá.
Ma gbéó, á dɔ́aanaɔ́ mé lé á sāsá,
aale á da zé vāiwa.

13 Dii mɔ́ zòle a gínaa,
à fèle lé yákpaleke ní gbéó.

14 Dii lé yāda a gbé gbɛ́zɔ́o ní ní dɔ́aanaɔ́la à mè:
Ame a ɔ́màle ma vɛ́ebuɔ́,
a taasideɔ́ pɔ́o nàaa á kàle á kpéɔ́.

15 Déme á gbá zé à ma gbéó wíwi
à taasideɔ́ dɛ́onzi?
Ma Dii Zigɔ́de, máme mále á la.

Yelusaleŭ nɔ́eɔ́

16 Dii mè, Siona nɔ́eɔ́ yòɔ́ vɪ,
aaɔ́ bebe wàɔ́ ní waa bɔ́bɔ́ ní aɛ,
wàɔ́ wéblaavu bilebiléné,
aaɔ́ taa'o metemeteɛ
ní zà kɔ́fideɔ́ daa ní gbáwa.

17 A yáí Dii a to Siona nɔ́eɔ́ mi bɔ́keleka,
a to an mi gbáa ke.

18 Zibeezi Dii a ní nɔ́ambleɔ́o wolomá,
zādangbawaɔ́ ní falanaɔ́ ní òneɛɔ́

19 ní swáliɔ́ ní zāɔ́ ní sálanaɔ́

20 ní pókummusɔ́ ní gāsígbeɔ́

ní seɔ́ ní tulaleɔ́ ní esɛbaɔ́

21 ní tāanaɔ́ ní tāana ní pɔ́o

22 ní zwā̀aò ní pòlògā̀uò
 ní ula gbà̀aò ní kiopḕnaò
 23 ní díìò ní pólè̀ lè̀naò
 ní tulu pò aai díò ní gomusuò.
 24 An gí na gbè̀u, gí íi mé a gò dò,
 an se gbè̀u, zò ba mé aò dò ní pi.
 An mitā̀a gbè̀u, migbaa mé a gò,
 an pòkasaò gbè̀u, zwà̀nkasa aao yea,
 an maa gbè̀u, mò wā̀a seela mé aò ku.
 25 Wa á zā̀aò dè̀dè̀ ní fḕndaòe,
 wa á nḕgṑnaò dè̀dè̀ zì guue.
 26 Siònaò wḕnake aà ò̀òò,
 aà gò ká̀lèa tò̀lè ò̀gii.

4

1 Zibeezì nòe gbè̀on soplaò gòe mḕndo sikṑwa aà mḕ:
 Wā̀aò wā̀zìlā̀ gwa,
 wíò pòkasa kè wā̀zìlā̀e.
 Wibò̀wḕe, n tó ìò kuwá.

Vlā̀ pò Dii a to à pà

2 Zibeezì Dii a to Isailiò vlā̀pa,
 aò maa mé aò gawi ví.
 An bù̀su pòò aò zòò,
 a Isaili kṑnaò ka bḕeè ní gawiowa.
 3 Gbè̀ pò aà gò Siònaò,
 gbè̀ pò aao ku Yelusaleũ̀piò,
 waò o gbè̀ pò wà ní tó kè̀ wḕni taalaupìòne Lua gbè̀ò.
 4 Dii a Siòna nòeò á̀ma wolomá,
 a gbè̀dè'au wolo Yelusaleũ̀depìòwa.
 Tó à yá̀kpalekè̀rìno ní téo maa,
 5 a telu kú̀lè Siòna gbè̀sìsì
 ní gbè̀ pò ká̀aaa weòwa píi fáane,
 i télepìò gupua kú̀lèwà gwā̀asìna,
 asa Dii gawi mé a kú̀lèwà píi.*
 6 Aò de mikpakìi ù̀ fáane,
 ké à uena dań̀lā̀ íatḕ gbā̀a yáí.
 Aò de yekìi ù̀ lò,
 ké wà e ulèu zà̀a'iana ní louoè yáí.

5

Dii vè̀ebu

1 Má lè̀sì ma yenzideè aà vè̀ebu musu.
 Ma yenzide vè̀ebu ví sìsì táaede pòlèu.
 2 A a gu bí à a gbè̀ò kò̀lè,
 à vè̀eli maaò bàu.
 A gugwakìi lè̀sì dà a guoguo,
 à vè̀efè̀kìi yò a guu.*
 Aà wé dòi à né maa iè,

* 4:5 Bò 13.21, 24.16 * 5:2 Mat 21.33, Maa 12.1, Luk 20.9

ῥ né gia a ìè.

³ Tiasa Yelusaleũdeᵔ ní Yudaᵔ,
à yágᵔgᵔwēe, mapi ní ma vēebuᵔ.

⁴ Yá kpele mé gᵔ mà ke ma vēebuē,
mé mi keᵔ ni?
Ma wé dᵔi aà né maa imeē.
Bᵔyāi à né gia ìmeēi?

⁵ Tiasa má oé lá má ke ma vēebuē:
Má a kaa gboᵔe, wi a ᵔᵔkpa,
má a bíᵔ daaíē, wi ᵔzᵔwà.

⁶ Má pākpaiè,
wa a líᵔ mibo loᵔ, wa a sēwao.
Lēaa ní lesikaᵔᵔ mé a fēē we,
mé má o louē asu ma we loᵔ.

⁷ Isailiᵔ mé Dii Zīgᵔde vēebupi ũ,
Yudaᵔ mé kaa pᵔ í pᵔnakēᵔ ũ.
Yázede a wēēē, ᵔ gbēdeā mé kᵔ,
aà wé dᵔ maakēai, ᵔ búbuā mé dᵔ.

Waiyoo vāikēnaᵔ

⁸ Waiyoo gbé pᵔ aaí kpé nanakᵔwa,
aaí bú pépekᵔle e gu láa,
aaí gᵔ búsu ví ndᵔᵔ.

⁹ Dii Zīgᵔde ò, ma swá mà à mè:
Ua yálalapiᵔ gᵔ uazí ũē,
bē zᵔᵔ maapiᵔ gᵔ bezia ũē.

¹⁰ Baa vēebu bā kwi,
a vēē a ka litili baᵔᵔ,
pᵔwēna zaa lē basᵔᵔ tᵔa guu,
lē kwi wa e.

¹¹ Waiyoo gbé pᵔ aaí fēē kᵔᵔkᵔᵔ
wàᵔ kpáleke í gbāai,
aaí gēgē vēēi gwāasína
e à gè fēlēnᵔᵔ.

¹² Mᵔᵔna ní kotilio ní gāao ní kuleᵔ
ní vēēᵔ ᵔ aaí pᵔnakēᵔ.
Aali Dii yākeᵔᵔ dao,
aali làasooke zí pᵔ a kēᵔwao.

¹³ Ma gbéᵔ ᵔnᵔkēsāama yái
wa ní séē tárnᵔe.
An gbé gbiaᵔᵔ gaga ní nᵔanaᵔe,
imi a ní daside dē.

¹⁴ A yái tò bēda lé vù,
à lē'èlē à gēagē.
An gawideᵔᵔ ní ní dasideᵔᵔ siu we,
ní ní zᵔadeᵔᵔ ní ní pᵔnakēnaᵔᵔ sānu.

¹⁵ Gbēnazínaᵔᵔ gᵔ suuunnᵔᵔ,
aa gᵔ yēēē,
waladeᵔᵔ gēē a gᵔ kpá ní wéi.

¹⁶ Dii Zīgᵔde a tᵔᵔᵔ yázede guu,

Lua Kuaadoade a a kuaadoake ɔlɔné yākea a zéwa guu.

17 São i gbasa aao kú ń dádãkekíi,
sãneɔlɔnao pɔble ɔdeɔ beziapiu.

18 Waiyoo gbé pó aai yāvãi do ń pi ń mɔafilio,
aaɔ ń duuna gále ń kpɛ lán zugowaɔ.

19 Aai me: Yá pó Lua kũa,
aà bɔò kpakpa wà wesiɛ.
Yá pó Isailio Lua Kuaadoade lé yá mó wà e.

20 Waiyoo gbé pó aai me vãie maa
mé aai me maaɛ vãio.
Aai gusia dile gupua ũ
mé aai gupua dile gusia ũ.
Aai íi dile na ũ
mé aai na dile íi ũ.

21 Waiyoo gbé pó aaɔ e wà kà,
aai nziã dile ɔnɔna ũɔ.

22 Waiyoo gbé pó aa tɔbò wẽmia guuɔ
ń gɔsa pó aa í gbãa yãalea dɔɔ.

23 Aai yãnakpa tàaedeɔwa gbagusaɛ yáí,
aai gbẽmaaɔ yá málɛné.

24 A yáí tò lá té i áwa sãsã
mé sã i kwé té guu,
màa an zĩnaɔ yó,
an vúɔ gẽ ń íanao lán luutẽwa,
asa aa gi Dii Zigɔde ikoyãí,
aa sakà Isailio Lua Kuaadoade yáue.

25 A yáí Dii pɔkũmabɔbɔ a gbéɔwa,
à ɔ ue sùmá à ń gbé.
Gbèsiɔ dèe,
an gɛɔ gò kále bàasi lán bĩsawa.
N beeɔ píi aà pɔkũma i kpáleo,
aà ɔ gi looańlaɛ.

26 Dii gudɔkɔekíi dile bui zãzãɔne,
à swe pè gbé pó kú tɔɔle léwaozi.
Gwa, aale mó wãawãa d̃ioo.

27 An gbẽe i kpasao,
an gbẽe i gẽnalɛo.
An gbẽe lé igofampao,
i lé ń gbẽe dɛdɛo.
An gbẽe pɔdɔmpi i fẽesio,
an gbẽe kyaleba i kẽo.

28 An kao lena, an sáo kãa píie,
an sɔɔ swe gbãa lán gbɛsiwa,
an sɔgoɔ gbá lé liasãizɔ lán zàawa.

29 An kɔfi do lán nòɔmusuɔwa,

aale pūna lán nòokusi bòbòwa.
 Aale lé kú pówá ní palaaó,
 aale taò, gbēe a f̄s gé síio.
 30 Zibeez̄i aao pūnamá lán ísia pūnaawa.
 Tó n bùsupi gwà,
 gusia ní yooyeao mé aó ku we,
 gu a sisi luabesiana yáí.

6

Lua Isaia dilɛa anabi ũ

1 Wē p̄s k̄i Uzia ḡa,* ma Dii è z̄lɛa báawa musumusu, aà gomusu p̄s b̄aè aà gbázi aà kpé p̄a.

2 Malaika gud̄šanao ku aà mia, an baade ḡasia soolosoole. Aa a mèn plapla kù ní oaa, a mèn plapla s̄o ní mewa, a plapla p̄s ḡò ò aai vuaò.

3 Aale ok̄e:
 Kuaadoade, Kuaadoade, Kuaadoade Dii Ziḡde!
 Aà gawi d̄unia p̄a píi.†

4 Lua kpé kp̄el̄el̄iò d̄e t̄òl̄eu malaikapiò b̄o yáí, ò súl̄e kp̄epi p̄a.‡

5 Ŋ ma m̄e: Yá ḡiæ sa, k̄egua, asa ma lé gb̄al̄ææ, mé gb̄é p̄s má kú ní guuo lé gb̄al̄æ, ò ma wes̄i Kí Dii Ziḡdele.

6 Ŋ malaikapiò do t̄eȳ s̄e ḡbagbak̄i ní kp̄aoo, à v̄ua m̄òò ma k̄i,

7 ò a z̄ò ma léwa à m̄e: Lá à z̄ò n léwa, n tàæ k̄éma, wà lakà n duunaan we.

8 Ŋ ma Dii b̄o mà à m̄e: Dé má z̄i? Déme a géw̄eci? Ŋ ma m̄e: Má ké! Ma z̄i me.

9 Ŋ à m̄e:
 Ge ò o gb̄éone,
 aa swákp̄a aao gé yãemasai,
 aa w̄éteí aao gé yãed̄sai.

10 N ní w̄é dené k̄e aasu gu'eo,
 ò ní swá gb̄ak̄uné ké yá su ḡẽuo,
 ò ní n̄òs̄e tatané ké aasu yãe d̄o
 aa ea sua, mí ní gb̄ágb̄ao yáí.§

11 Ŋ ma aà là: Aó de màa e ḡoo ũma ni, Dii? Ŋ a w̄ea:

E ḡoo p̄s an w̄élep̄iò kwè w̄iliũ,
 gb̄e ku a guu b̄o,
 mé wà ní bùsupi k̄aale d̄èoo,
 à ḡò bezia ũ,

12 mé má tò wà tà ní a gb̄éò z̄áz̄a,
 wà bùsupi tò da f̄oo.

13 Baa tó an gb̄éò kwide ḡò we,
 wa ea ní t̄òbz̄ò l̄æ.
 Lá w̄i kpakpaa ge kp̄ak̄ef̄oo li z̄o
 a miõna i vl̄apa,
 màa bui p̄s a kua adoa a ḡò a miõna ũ.

7

Emanueli seela

* 6:12 Kia 15.7 † 6:3 Zia 4.8 ‡ 6:4 Zia 15.8 § 6:10 Maa 4.12, Zaa 12.40, Zin 28.26-27

1 Gɔɔ pɔ Yotaũ né Aaza, Uzia tɔũna de Yudaɔ kía ũ, ɔ Silio kí Lezini ní Isailio kí Peka, Lemalia néo gè lélei Yelusaleũwa, ɔ aa fùà.*

2 ɔ wà gè wa ò Davidi bui Aazapie wà mè: Silio ledoũkè ní Eflaiũ buio. ɔ sɔ kèaàgu ní a gbéɔ, aa lùalua lá Íana ì likpe lá deedeewa.

3 ɔ Dii ò Isaiæ à mè: A bɔ gé dai Aazalɛ Ikalɛkii Musu íze lé pɔpizeu ní n né Gbèkɔnaɔ'easuo,†

4 ní oè aàò kú ní laaio kpálea, asu to vía a kũ yàa miɔn súdelede mèn plapiɔ yáio. Asu to iwãa ka a pɔa Silio kí Lezini ní Lemalia néo pɔbɔa ní níu yá musuo.

5 Silio ní Eflaiũ buio ní Lemalia néo vâikpaaílaàno aa mè,

6 wà gé lélei Yudaɔwa wà gbãamɔné, wà ní ke yáiyai wí Tabeeli né kpáné kpalau.

7 Ma Dii Lua ma mè:

Bee a keo, bee a ní leo,

8 asa Damasi mé Sili bùsu mi ũ,

Lezini sɔ, ɔme Damasi mi ũ.

Wè bààɔsɔo gbɛa Eflaiũ buio gɔ wíwía,

aa de pɔe ũ bo.

9 Samali mé Eflaiũ buio bùsu mi ũ,

Lemalia né sɔ, ɔme Samali mi ũ.

Tó Aazapi i ze ní ma náaikɛaoo,

aɔ zeao.

10 Dii èa yá'ò Azaæ à mè:

11 Seela gbɛa ma Dii n Luawa,

baa yá pɔ kú za tɔle nonau,

ge yá pɔ vì luabɛpuanaa.

12 ɔ Aaza mè:

Má seela gbɛao,

má Dii le mà gwao.

13 ɔ Isaiæ mè:

A yâma Davidi buio!

Gbènazinaɔ kpasaaáno i mɔwáo,

ɔ á ye ma Lua kpasaaáno ba?

14 A yái Dii a seelakɛé azía.

Gwa! Wéndia léso a nosi‡

à nɛ'í gɔe ũ, i tókpaè Emanueli.§

15 Tó à zɔkù, mé a vâi dɔkɔe ní maaɔ, vífâai ní zɔo mé aɔ de aà pɔblea ũ.

16 E népi àò gé kái vâi dɔakɔe ní maaoo sɔ, kía gbɛɔn pla pɔ ní ní vía víò bùsu a ziabɔ.

17 Dii a yãmɔne ní n gbéɔ ní n de bɛdeɔ, ɔme Asilio kía ũ. Za gɔɔ pɔ Eflaiũ buio ní Yudaɔ kèkɔwa, gɔɔ bee taa i keo.

18 Zibeezi Dii a swe pe ũsinaɔzi Egipi swaɔ zɔleu ní zɔ pɔ kú Asili bùsuuo.

19 Ampii aa mɔ kpa swa'e zòloɔ guu ní gbèsɔɔo ní le kpɛɔ ní bia'ɛɔ.

20 Zibeezi Dii a gè sémá Uflata baale Asilio kía ũ, i á miká ní á mekáɔ ní á lekãnao waoé.

21 Zibeezi wa zuda ní bleða mèn plao daaleu.

22 Pɔ beeɔ vì mé a gɔ di gbé kɔna pɔ gɔ bùsupiuɔne, vífâai ní zɔo iɔ de ní pɔblea ũ.

23 Zibeezi gu pɔ vèeli àaa sɔo pɔ kà ánuusu ɔwatè àaa sɔo ũ kuu, leaa ní lesikaoo mé a gɔu.

24 Wali gé toekai we ní gbàlao, asa leaa ní lesikaoo mé a gupi sisi.

* 7:1 2Kia 16.5 † 7:3 Isa 10.21-22 ‡ 7:14 Mat 1.23 § 7:14 Bee mè Lua kúwanɔ.

²⁵ Sisi pò wà bú kèuo sɔ̄, gbēe a gé we bo leaa ní lesikaoo yáí. Wa zuo ní são gbae aa kilimpapau.

8

Pónaaagɔ̄ Póselekpakpa

¹ Dii òmɛɛ mà taala kooa zɔ̄ se mà yáɛ bee kēwà: Pónaaagɔ̄ Póselekpakpa.

² Ma sa'ona Ulia ní Belekia né Zakalio sisi aao demɛɛ yápi seeladeɔ̄ ũ.

³ Ké ma wule ní ma no ãnabio, à nosí à ne'í gɔ̄e ũ. Ǿ Dii òmɛɛ mà tókpaè Pónaaagɔ̄ Póselekpakpa.

⁴ E ào gé Naa ní Baao oi dɔ̄, Asilio kía a Damasideɔ̄ àizeeɔ̄ naaa, a Samalideɔ̄ pɔ̄o sélé.

⁵ Dii òmɛɛ lo à mè:

⁶ Gbée beeɔ̄ sakà Siloe* í pò lé bàale busebusegu,

ǔ aa zè ní Lezinio ní Lemalia néo.

⁷ A yáí tò má ní pá ní Uflata í zɔ̄o pò a sisi se à daguao,

ǔme Asilio kía ní a gbé gbiao ũ.

⁸ A pa gē Yuda búsuzi,

i dagua, i búsupi kú a noe.

Ipi yàasa lé da ní búsua píi, Emanueli.

⁹ Buipáleɔ̄, à zǐ sɔ̄uke, wi á wíwi.

Búsuzázadeɔ̄, à swákpa!

A gɔ̄keboɔ̄ sélé, wi á wíwi,

A gɔ̄keboɔ̄ sélé, wi á wíwi.

¹⁰ Baa tó a lekpaai, pãe.

Baa tó a yádile ní kɔ̄o, a keo,

asa Lua kúwanɔ̄e.

Vlaka Lua

¹¹ Dii a ɔ̄ gbãa nàa à yá'òmɛɛ, à ledàa à mè másu gbépiɔ̄ kea keo. A mè:

¹² Yá pò aale gwa lekpaainzi yá ũ,

ńsu dile màao.

Yá pò aale vlakèè, ńsu keèo.

Nsu to iwãa ka n pɔ̄ao.

¹³ Nyɔ̄ Dii Zigɔ̄de yãma ado,

ǔme kù n vlakèè.

Aà yá mé de à iwãa ka n pɔ̄a.

¹⁴ Ǿme aɔ̄ de n ulekíi ũ,

mé aɔ̄ de Isaili lee plaɔ̄ne

gbe pò ì to wà gēmbɔ̄lewà ũ,

gbesi pò ì to aa fu ũ.†

Aɔ̄ de Yelusaleũdeɔ̄ne bai ũ.

¹⁵ An daside a gēmbɔ̄lewà,

aa fu, aai ke kélékèle.

Aa si baipiu, i ní kú.

¹⁶ Má pò fi yápi taalawa seela ũ,

má kán'ò lé yádanepiwa ma ìwaɔ̄ne.

¹⁷ Ma wé dɔ̄ Dii pò mikpedò Yakɔ̄bu buionezi,

má aà náai ví.

* 8:6 Zãa 9.7 † 8:14 1Pie 2.8

18 Má ké, ní né pọ Dii kpàa.‡ Wá de Isailiõne àsi pọ Dii Zígõde pọ kú Siõna gbe musu ò seela ù.

19 Tó wa òé à gé welende ge gèsisina pọ aaiõ yā'o ní kòlou hũuõ kfi, yāgbēaa á Luawa mé maao lò? Wí gbé bēé àsi gbēa geowa yà?

20 A ge Lua ikoyādanē gwa. Tó an yá i kpaaiòo, gu i dóné yāao.

21 Aa bāabāabo ní būsuu, nōana a ní de, aa ke wēna. Tó an yēēe làa, an pọ a pa, aai ní kía ní ní diio ká. Aa musu gwa,

22 aa zīle gwa, yā'õma mé a ní le. Aaõ ku gusia ní pọsia zõõo guu, aai gõ gusia níniuu.

23 Ama gbé pọ kú yā'õmaupio aao ku gusiapiu gõpiio. Wà Zabulõni buio ní Nefatali buio būsú kpebò yāa, āma wa Galile būsú pọ buipāleõ kuu kpela zia za ísialeu e à ge pe Yuudē baawa.

9

Wà ne'iwēē

1 Gbé pọ aa ku gusiauo gupua zõ è, gu ò būsú pọ kú ga lézì deone.*

2 N tò an pọ kèna zõõ, n ní gbá pona maamaa.

Aale pónake n ae lá wí ke pòkekegõowa, lá aale ziblea pọ kpaalewa.

3 Asa n zuu pọ wa dàné ní gāu ní go pọ wàle ní gbèòò è'e. N ní wetānapio fù lá ní kè Madiāõne yāawa.

4 Zígõ kyaleõ ní ní ula pọ au gókpawàõ, wa káteu à tékū yāa ùe.

5 Asa wà ne'iwēēe, wà wá gbá negõe. Lua kíakemi diè,† wàli oè Ledamade Bõnsaede, Lua Gbāade, Mae Gõpiide,‡ Aafia Kía.

6 Aà kpala zõõ ní a aafiao aó lé vío, aó zõlea báawa Davidi kpalau.§ Aà kpala zínapelea aó gbāa, aó yāgõgõ wásawasa a zéwa gõpiie. Dii Lua Zígõde áia mé a mó ní beeo.

Dii pọpaa Isailiõzi

7 Dii yā'o kpàsā Yakõbu buiõne, yápi a wi Isailiõ musue,

8 Samalideõ ní Eflaiũ buio yápi ma. Aa wala ní kàamaio ví aa mē:

9 Kpé pọ wa ò ní bilikiõ kwè, wá bo ní gbeoe sa.

Wà wá kaadõenliõ zõzõ, se de líõ wá pé ní gēē ù sa.

10 Ɔ Dii ní ibeõ kãfi,

‡ 8:18 Ebe 2.13 * 9:1 Mat 4.15-16, Luk 1.79 † 9:5 Mat 28.18 ‡ 9:5 Zaa 14.9-10 § 9:6 Luk 1.32-33

à ní wèlèṣò sóikè má.
 11 Siliò bọ̀ gukpè oi,
 Filitèṣò bọ̀ bɛ'ae oi,
 aa Isailiò sòsò ní lé pai.
 N beeo píi Dii pòkúma a kpáleo,
 aà ɔ aɔ looanlæ.
 12 Isailiò i ea sù ní tònawao,
 aai Dii Zígōde kíi wèlèṣò.
 13 A yáí tò Dii a Isailiò mi zò ní ní vláo píi,
 a ní zalìò ní ní kefuò zòzò gɔɔ do kóũe.
 14 Gbèzòzò ní gbé pò aai ní mi da íaɔ mé mipi ũ,
 ānabi egeṅaɔ mé vlápi ũ.
 15 Gbépiò dɔaanaɔ lé ní sāsāe,
 ɔ gbé pò téréziò lé midè.
 16 A yáí an èwaasoɔ i ka Diiguo,
 an toneɔ ní ní gyaao i keè wēnaũo,
 asa luayādansai vāikenaɔn ní ũ,
 yādɔɔsai mé Ìò dɔ ní léu.
 N beeo píi aà pòkúma a kpáleo,
 aà ɔ aɔ looanlæ.
 17 Yāvāi ì felemá lán téwa,
 ì kũ læaa ní lesikaoowa,
 ì da dào ní likpèola,
 a lu ìò súle búuna bɔ.
 18 Dii Zígōde kpēnemuu a to bùsupi tésèe,
 gbēnazinaɔ mé aao de tépi yàa ũ,
 gbēe a a dee wēnagwao.
 19 Wa pò li ɔplai,
 nɔana a gi àò ní dee.
 Wa pòble ɔzei, kási wa káo,
 baade a a gbédee sóso.
 20 Manase buiò ke Èflaiũ buiòne,
 Èflaiũ buiò ke Manase buiòne,
 ampíi aai ke Yudaɔne.
 N beeo píi aà pòkúma a kpáleo,
 aà ɔ aɔ looanlæ.

10

1 Waiyoo gbé pò aai yāfaasai ní gbēwetāao yādileɔ.
 2 Aai taasideɔ yāna símá,
 aai ma gbé wēnadeɔ yá málené.
 Gyaa gbēandoɔ ì gō ní pò mɔsɔaɔ ũ,
 aai netone pò gwana v̄lɔɔ waa.
 3 Gɔɔ pò Dii mò íadaiwá,
 wà bọ̀ za zàzā wà mò á músikèi,
 á ke kpelewa ní?
 Dé kíi á bàale géu aà á misii?
 Mákií á á àizèeɔ toui?
 4 A kee kpéo,
 sema à vlānau ní zìzòɔ,
 ge àò ku gbé pò wà ní dèdèeɔ guu.

N beeo aà pɔkūma a kpáleo,
aà ɔ aɔ looańlae.

Dii yādaa Asiliɔla

⁵ Waiyoo Asili pɔ aai pɔkūmabɔbɔmámæɔ!

Ɔme ma pɔkpɛne go pɔ na ma ɔzi ũ.

⁶ Mále ní kpakɔa ní bui luayādansaiɔ,
mále ní zi gbé pɔ aa ma pɔ fɛɔwae,
ké aa ní pɔɔ naaa, aa ní àizee séle,
aai ɔzɔmá zékpaawu lán pɛleawa.

⁷ Ama yá pɔ aale yán weo,
làasoo pɔ kúmán weo.

Gbéɔ midɛa yá mé dɔ ní sɔwa,
ké aa e buiɔ míɔnzɔ dasi.

⁸ Asa aai me:

Ma dɔaanaɔá kíawne piiio lò?

⁹ Lá má kè Kaakemie,

má kè Kalenɔɔɛɛ.

Lá má kè Amatae,

má kè Aapadaeɛɛ.

Lá má kè Damasiɛ,

má kè Samaliɛɛɛ.

¹⁰ Ma ɔbò ma táaw bɔsuɔ sɔmá,

kási sɔ an diipiɔ dasi

dɛ Yelusaleũ ní Samalio pɔɔla.

¹¹ Lá má kè Samaliɛ ní a táaw,

má kɛ Yelusaleũɛ ní a diiɔ lé?

¹² Tó Dii a yákea Yelusaleũ Siɔna gbe musu lezè, a Asiliɔ kía swágagaè wala pɔ
a ví ní aà wɛkūamao yáí.

¹³ Asa à mè:

Má kè ní mazía gbāaoe ní ma ɔnɔɔ,

asa ma wé zɛae.

Ma bɔsu zɔleɔ dè,

ma ní àizeɛɔ nàaa,

ɔ ma ní gɔsa kpalablenaw pàle.

¹⁴ Lá wí ɔgɛ bā sakpeu,

màa ma buiɔ àizeɛɔ nàaa.

Lá wí gbe pɔ bā gòda séle,

màa ma ní bɔsuɔ sɔ pii.

An kee i kúu'oao,

an kee i lewɛaaaɔ.

¹⁵ Tó wa mɔɔ kúao, a zíkɛe?

Tó wi sii seɔ, a zíkɛa?

Lípana a liaa ní a kúnaoe?

Go a fɛle ní gbé pɔ lé pɔgbɛðoe?

¹⁶ A yáí tò Dii Lua Zígɔde

a ibabagyā kpa Asili kíapi zígɔ káapiɔzi,

i to té aà gawi kɔ'ɛ.

¹⁷ Isailiɔ Gupua a gɔ té ũ,

an Lua Kuaadoade a gɔ tévua ũ,

i kú Asili leaaw ní aà lesikawɔwa gɔɔ do kóũ.

¹⁸ A aà likpeɔ ní aà swaluɔ gawi midɛ míɔ,

aa láa lán gyãe ibabaawa.

¹⁹ Lí pọ́ a gọ́ aà likpẹ̀u aọ́ dasio,
baa nẹ́fẹ́nẹ́na a fọ́ a lé dọ́e.

²⁰ Zibeezị́ sa Isaili kọ́naọ́ na gbé́ pọ́ lèlẹ́mápiọ́ kpe lọ́.

Yakọ́bu bui pọ́ bọ́piọ́,

Dii an Lua Kuaadoade ọ́ aa nai ní síanao sa.

²¹ Yakọ́bu bui kọ́naọ́ ea su,

gbé́ kọ́napíọ́ ea ze ní Lua Gbãadeo.

²² Isailiọ́, baa tọ́ á gbé́ọ́ dasi lán ísiale úfãawa,

an kọ́naọ́ mé aa ea su.*

Pisaboa looaála ké yázede e ke zài yáí.

²³ Asa Dii Lua Zigóde mé a mó

ní kaale pọ́ a díleo á búsuu píi.

²⁴ A yáí tọ́ ma Dii Lua Zigóde ma mè:

Ma gbé́ pọ́ kú Sínaọ́,

Asiliọ́ á gbě́ ní flão,

aa go'ọ́ séázi lá Egipiọ́ kèwa,

ãma ásu vlakẹ́e.

²⁵ Asa à gọ́ yọ́ ké ma pọ́ weewá,

mi gbasá pọ́kũmabọ́bọ́má mà ní dede.

²⁶ Dii Zigóde a fẹ́lẹ́má ní flaalao,

lá à Madiãọ́ gbè Ọ́lebu gbẹ́ saewa.

A a go pọ́o ísíaa,

là a kè Egipiọ́nẹ́wa.

²⁷ Zibeezị́ a ní aso go á gàu,

a ní zuu bọ́é á nọ́e à é'ẹ́.

Asiliọ́ mọ́a léleí Yelusaleũwa

²⁸ Aa ku Ayata,

aa bọ́le ní Migónọ́o,

aa ní asoọ́ kàlẹ́ Mimasa.

²⁹ Aa bọ́le ní gbẹ́bọ́leo,

aa bọ́okpà Gẹ́ba,

Lamadeọ́ lé lualua,

Gibẹ́a Saulu wé́lẹ́deọ́ lé bàale.

³⁰ Galiũdeọ́, à búbuape!

Laisideọ́, à swákpa!

Waiyoo Anatodeọ́!

³¹ Mademẹ́nadeọ́ lé tílẹ́,

Gebiũdeọ́ lé ulẹ́kíi wẹ́elẹ́.

³² Gọ́ọ́ bee aa pila Nọ́bu,

aa ní gã gbãe Yelusaleũdeọ́nẹ́ Síona gbèsí sí musu.

³³ Gwa! Dii Lua Zigóde

ali lẹ́sípiọ́ zọ́,

ali zọ́piọ́ né,

an gọ́naọ́ kwe wíliũ.

³⁴ A dào likpẹ́pi zọ́zọ́ ní mọ́o,

likpẹ́pi i kwe Lua Gbãade ae.

11

Yese gọ́na kpalablea

* 10:22 Lom 9.27

1 Yese miɔna a vlāpa a zīnau,* a gōna a bo, i ne'i.

2 Dii Nisina aɔ kuwà,
a aà gba òno ní wezēo,
a aà gba gbāa ní lēdaama zéo,
a aà gba dōa, i to aà Dii vīa vī.

3 Vlakεa Diiε a aà kási.
A yágōgō gbéɔne lá wé lé ewao,
a yāκεκεné lá àle mawao.

4 A yákpaleke taasideɔne a zéwa,
a dúnia wēnadeɔ yānakpámá.
Aà yá a dúnia gbéɔ gbē lán gowa,
a vāikεnaɔ dedε ní a lé'ianaο.†

5 A yázede kuluka báa ũ,
a náai dɔ a pi asana ũ.‡

6 Awalewana aɔ ku sānu ní sāneο,
gbeaana a wúle kō sae ní bleo.
Gáaena ní nòomusuo aa poble sānu,
néfēne na mé a dɔaané.

7 Zuda ní wàio aα de kōgbēo ũ,
an néo wúle gudoŭ.
Nòokusi a sē ble lán zuwa.

8 Né yōmina a kō'o kyá εε,
né kēa a oge píligonazi.

9 Pó pó ì ní ke'ia ge pó pó ì ní de
aɔ ku Dii gbèsisí pó a kua adoawao,§
asa Dii dōa a li dúniaε,
lá í ì dagua ísiaiwa.

10 Zibeezi Yese zīna aɔ de gudɔkōekii ũ buiɔne.* Wa aà kii weεε mé aà kúki aɔ
gawi vī.†

11 Zibeezi Dii a εa obo a gēn plaade, i a gbé kōna pó gōo bo. Aa bo Asili ní Egipto
ní Etiopio ní Elaūo ní Babilonio ní Amatao ní ísia gūgūnao.

12 A gudɔkōekii dile buiɔne,
i Isaili zizoo kāaa.
A Yuda pó fáaaapio sélé
za dúnia gola síiɔwa.

13 Eflaiū buio zaaŋgu a mide,
aα za Yudaoggu bo.
Yudaο íbele a láa,
aa íbeleεε ní Eflaiū buio bo.

14 Aa léle Filitēo búsuwa be'ae,
aa gukpedeo pōo naaa sānu.
Aa oṣō Edbūo ní Moabuwa,
mé Amōnio misiilené.

15 Dii a to Egipi ísiale gō gii,
a o male Uflatai ní a lé'ian wāao,
i gōnakē lee soplá,
wi buawà ní kyaleo kpaα.‡

16 A zeda bo a guu a gbé kōna pó gō Asiliɔne,

* 11:1 Zia 5.5, 22.16 † 11:4 2Tes 2.8 ‡ 11:5 Efe 6.14 § 11:9 Isa 65.25 * 11:10 Zāa 12.32 † 11:10
Lom 15.12 ‡ 11:15 Zia 16.12

lá a kè Isailiḃne gḃḃ pḃ aa bḃ Egipiwa.

12

Dii sáaukpaa

- ¹ Zibeezi á o à me:
 Wa n sáaukè Dii!
 Baa ké n pḃ pàwázi, n pḃ wèewá,
 ḡ n wá nḃse nḡniwēe.
² Lua mé wá Suabana ũ,
 wáḃ aà náai vīe, vīa a wá kũo.
 Dii mé wá gbāa ũ, aà táasi wi lé,
 ḡme wá suabà.*
³ A íto ní pḃnao suaba nibḃnaci.
⁴ Zibeezi á o à me:
 A Dii sáaukpa à aà sísi,
 à to buiḃ aà yákeḃ dḃ.
 A oné Dii mé tḃbḃ ado.
⁵ A lesi Dii, asa à tidḃnīlae,
 à to dúnia gbépii yápi dḃ.
⁶ Siḃnadeḃ, à wiile à gulake,
 Isailiḃ Lua pḃ a kua adoa zḃḃ,
 mé a kú á guu.

13

Babeli dúuzḡa

- ¹ Yá pḃ Amḃzu né Isaia è Babeli musun ke:
² A gilili péle sísi wáiwai musu,
 à kúkua dḃmá à ḃkené
 aa si Wéḡḡ bḃleḡu.
³ Ma yádīle ma gbéḡne,
 ma a gḡsapiḃ sísi
 aa mḃ ge pḃkũmabḃḃmámee,
 ḡ aale pḃnake ní ma tidḃańlao.
⁴ Kḡfi lḡo gbèsiḡḡ musu lán bíla kḡfiwa,
 zḃa dḃ buipáleḃ guu lán bui dasiḃ káaaawa.
 Dii Zigḡde mé lé a zigḡḡ káaa.
⁵ Aa bḃ bḡsu zázḡḡu za dúnia léwa,
 Dii ní gbé pḃ aai pḃkũmabḃḃmáepiḃ
 lé mḃ dúnia kei kélekele píi.
⁶ A búbuape, asa Dii gḃḃ káikḡe,
 Gbāapiide mé a ní kaale.*
⁷ A yái baade ḃ a gḡ dḡlḡḡ,
 sḡ a ké gbépiiigu.
⁸ Gili a gēngu,
 wāwā ní gu'ḡamáo a tḡmá.
 Aaḃ pelembo lán ne'inawa,
 yá a dimá, an wé i tā,
 aaiḃ kḡ gwa.
⁹ Gwa! Dii yákpalekeḡḡ lé mḃ,

* 12:2 Bḃa 15.2, Soḡ 118.14 * 13:6 Yoḡ 1.15

aɔ pāsī, pɔbɔnniu ní fénkpaaɔ aɔ ku,
 a dúniá kɛ kélékɛlɛ,
 i duunkɛnaɔ dɛdɛu.
 10 Saan tɔdeɔ ní a kíniɔ ike lɔɔ,
 íatē a siakū za a bilékíi,
 mɔvua a gupu lɔɔ.†

11 Má íada dúniawa a vāikɛa yáí,
 má gotɔ duunkɛnaɔwa ní tàaɛɔ yáíɛ,
 má waladeɔ yòkɛa midɛ,
 má gbé pāsíɔ íandāa kpáɛ.

12 Má tó gbēnazinaɔ gɔ kálaũkalaũ lán vua tētēɛwa,
 gbēnazinaɔ gɔ kásakasa lán Ofi vuawa.

13 A yáí tò ma Dii Zígɔde má musu dee ma pɔkūma yáí,
 tɔlɛ i lualua za a zínau ma pɔpaa zɔɔ gɔɔ.

14 Baade a ta a gbéɔ guu lán tue pó wàɛ wɛwa,
 gbépii a bàalɛ ta a bùsuu lán sã pó dāna víoɔwa.

15 Wa gbé pó wà kpàaũrínɔɔ zɔ,
 wa gbé pó wà ní kúɔ dɛdɛ ní fēndao.

16 Wa ní néɔ wíwi ní wáa,
 wa ní kpéɔ yɔɛ, wi kɛ ní naɔnɛ ní gbāao.

17 Gwa! Má Mɛdɛɔ sóikemá.
 An laai ku ánuwuao,
 an bàa aɔ kú ní vuaoo.

18 Aa èwaasoɔ dɛdɛ ní kao,
 aa nétēnaɔ wēna boo,
 aa néɔ sósobi vío.

19 Babeliá kpalaɔ midɛɛ,
 Kaladeɔ íandāɔ gawidɛɛ.
 N beeo wa a suumpaɛ
 lán Sɔdɔũ ní Gɔmɔɔo suumpaawa.‡

20 Aɔ da bezia ũ gɔɔpiiɛ,
 waɔ ku we bau lɔɔ.
 Laalubue a bòokpa weo,
 pɔdānae a i weo.

21 Gbáa nòbɔɔ mé aao kálɛa we,
 a kpéɔ gɔ gbēgbonaɔ tòò ũɛ.
 Koohúhúnaɔ zɔzɔ we,
 táaɔ i kilimpau.§

22 Maiɔ wiilɛ a bíiɔ sòɔu,
 gbēgbonaɔ gbokɛ a namablekíiɔu.
 A gɔɔ káikū, a gɔɔ ga lɔɔ.

14

Isailiɔ sua ní pá ziu

1 Dii a Yakɔbu buiɔ wēnagwa,
 a ɛa Isailiɔ si lɔ.
 A ɛa ní kálɛ ní bùsuu,
 buipáɛɔ namá, aai kāaaínɔ.

2 Buipáɛɔ gé zɛiné ní gbɛu,

† 13:10 Mat 24.29, Zia 6.12-13, 8.12 ‡ 13:19 Daa 19.24 § 13:21 Zia 18.2

Isailiò i g̃ó n̄ ví n̄ bùsuu.
 Aaò de n̄ z̄ikenaò ù g̃ó n̄ n̄oò.
 Gb̄é p̄ó n̄ ví z̄o ù yāaò g̃ó n̄ z̄o ùe,
 gb̄é p̄ó n̄ ḡā l̄in̄é n̄ kp̄eò ò aa gb̄āam̄on̄é.
 3 Z̄ibeez̄i ò Dii a á gba íampak̄ti,
 á taasike l̄oò, á liaaz̄o l̄oò,
 á z̄oz̄i gb̄āa ke l̄oò.

Babeli k̄ia yá

4 A yāada n̄ Babeli k̄iao à m̄e:
 Gb̄ēḡāfina ku l̄oò,
 aà k̄āaa m̄ide.
 5 Dii v̄aikenaò go è,
 à kpalablenap̄iò lípana z̄òe.
 6 K̄iapi buiò gb̄èò n̄ p̄of̄eò yāa òzesaie,
 à gb̄āa denla k̄en̄é n̄ p̄ok̄ūmao,
 i k̄āmabo n̄ íadaamáoo.
 7 B̄usu p̄ii g̃ó n̄ienie yākelesai,
 an gula d̄o sa.
 8 P̄ēliò n̄ Libā bùsu sede lío p̄o k̄ena n̄ yá musu, aale m̄e:
 Za ḡoò p̄ó n̄ lele,
 gb̄ēe lí mó wá z̄oi l̄oò.

9 Beda looa n̄ yáí za z̄ílez̄ile,
 w̄ale mó dain̄le.
 Bui p̄ii k̄iao lé fele n̄ k̄ilau,
 d̄únia gb̄ēz̄oò gyaadeò lé gb̄āakpanzi m̄pii.

10 Aa yáe m̄pii aa m̄e:

Mpi s̄o n̄ kewan̄o mùaa yá?
 N̄ g̃ó gb̄āasai l̄awáwa yá?

11 N̄ íandāa n̄ n̄ táasi m̄oona óo s̄i bedau la,
 k̄òb̄iio mé g̃ó n̄ pe ù,
 séseò mé n̄ zw̄āa ù.

12 Saan n̄òò'imina, gud̄oleia né!

N̄ b̄āe luabe n̄ su z̄íle fá!

N̄ gb̄é p̄ó n̄ buiò k̄aau

ò w̄a n̄ ne t̄ole.*

13 N̄ ò n̄ s̄o guu n̄ m̄e

n̄ȳo gb̄ā z̄o luawaε,†

n̄ȳo n̄ kpala k̄áfi e a ví saanaola,
 ní z̄ole diio k̄òk̄āakegb̄e p̄ó kú gugb̄antoo oi musu,

14 ní dede n̄ ví luabeputanaa,

n̄iò de l̄an Musudewaε.

15 Ò n̄ si bedau e a n̄onau.

16 Gb̄é p̄ó n̄ e aò n̄ gwa soee,

i láasoòke à m̄e:

Òm̄e d̄únia l̄ua yāao lò?

Aàpi mé kpalaò gb̄āeo lò?

17 Òm̄e tò d̄únia g̃ó guwawai ù,

à a m̄eewiaò d̄ēon̄z̄o,

* 14:12 Zia 9.1 † 14:13 Mat 11.23

ìli a zìzòò gbaε aa tá ní beo.

18 Bui píi kíáò wúlea ní gawio
baade a kpé dɔngubò guu,

19 ɔ wà n vūaa miagbesai
lán né pò wa ì ge ũwa.

Gbé pò wà ní zòzò ní fěndao
wà ní dɛdɛò kákaanla.

Wà n zu eu ní gbépiòε,
wà ɔzò n gɛwa.

20 Wa n mia kpakɔi ní kíáòò,
asa n n bùsu ɔ̀kpàε,
n n gbéò dèdɛ.

Wa vāikɛnapi bui tó ma bauo.

21 A aà néò dɛdɛkii keke
duuna pò an maεò kè yáí,
ké aasu gbáakū aa gɔ̀ bùsu ví,
an wéleò dúnia pao yáí.

22 Ma Dii Zigòde ma mè má fɛlemá,
mí Babeli tó dɛ ní a gbé kɛnina pò gòò,
an néò ní ní buio píi.

Ma Dii máme má ò.

23 Má wélepi ke dàna ũε,
kpòbò'ilenao kákii ũ,
mí waa ní mɛsɛo mà kaalɛ.
Ma Dii Zigòde máme má ò.

Yá pò a Asiliò le

24 Ma Dii Zigòde ma legbè ma mè:
Lá ma zεò a ke,
yá pò má dà a zεke.

25 Má Asiliò wíwi ma bùsuu,
má ɔ̀zò má ma gbèsisìò musu.
Má ní zuu bɔléé,
má ní asoò goé á gàu.

26 Lá ma zεò mà ke dúniau píin we,
a yáí ma ɔ̀ looa bui píila.

27 Ma Dii Zigòde lá ma zεòn we,
dɛme a fɔ̀ kpamɛɛi?
Ma ɔ̀ dɔa musu,
dɛme a fɔ̀ siilei?

Yá pò a Filitèò le

28 Wɛ pò kí Aaza gà,‡ ɔ̀ Lua yáε bee ò:

29 Filitèò, ásu pɔ̀nake go pò á gbé εa yá musuo.
Mlèpi bui guu ɔ̀ mlè pásina a bɔu,
aà lé aɔ̀ vāi mé aɔ̀ wāa.

30 Taaside búubuuò dádákɛkii maa e,
wɛnadeò wúle ní laai musu.

‡ 14:28 2Kia 16.20

Ama má tó á zína ga ní nɔanaoε,
mí á gbé kɪnina pɔ gɔ̀o dεdε.

³¹ Wéledeɔ, à wiile!
Uadeɔ, à búbuape!
Filitɔ́ ápii, à ke dɔ́nɔnɔ,
asa súle dɔ́ gugbántoo oi,
zígɔ́o kpaafiá,
an gbée kɛ́a a deewao.

³² Kpelewa wa o buiɔ zinaɔnei?
Wa oné Dii Siɔna kàle,
aà gbé wɛ́nadeɔ ulékii ví a guu.

15

Yá pɔ a Mɔabu le

¹ Yá pɔ Lua ò Mɔabuɔ musun ke:

Mɔabuɔ bùsu wéle Ala gbòo,
wà a suumpa gwáasɪn doε.
Mɔabuɔ bùsu wéle Kii gbòo,
wà a suumpa gwáasɪn doε.

² Dibɔ́deɔ lé gé ɔ̀oɔ ní táakpɛu ní ní sa'okliɔ́wa.
Mɔabuɔ búbua dɔ́ Nebo ní Medebao yá musu.
Migbaalea nípii, lekána waa.

³ Gbé́o ku zεaɔu, zwànkasaɔ kákaańla,
aa ku ua ní gáaεo,
aale ɔ̀oɔ, aale pelembo.

⁴ Eɛbɔ́deɔ ní Elealedεɔ búbua dɔ́,
wàle ní lɔ́ ma za Yaaza.
A yáí tò Mɔabu zígɔ́o lé wiipe
e an nisina náliwa.

⁵ Mále wɛ́nake Mɔabuɔne ma sɔ́ guu,
an lala'onaɔ lé tá Zoaa
e à gè pè Egala Selisiawa.

Aale Luiti sísí kú ní ɔ̀oɔ,
aa be Olonaiũ zéu,
aale ní wíwia búbuape.

⁶ Asa Niúliũ í bà, a sɛ́ gàgae,
sɛ́ ísi làa, lá ísi kú lɔ́.

⁷ ɔ́ aa àizeε pɔ́ aa è aa kàleɔ sèle,
aale taò swa gbalade baa.

⁸ Búbua ligua Mɔabu bùsu zɔ́leu,
wà ní ɔ̀oɔ mà e à gè pè Egelaiũwa,
wà ní táapeapi mà Beε'eliũ.

⁹ Dibɔ́ ío gà ní auo,
asi má εa kpa Dibɔ́zi lɔ́ε.
Má nòɔmusu gbaε Mɔabu lala'onaɔwa
ní ní bùsu gbé kɪninaɔ.

16

Mɔabuɔ dɔ́nle gbεaa Yelusaleũdeɔwa

¹ A bùsu gbɛ́zɔ́o gba sãɔ à kpásãè,

bɔa Sela à ma guwaiwaia e à ge ka Siɔna gbèsísiwa.

² Mɔabu nɔɔ ku Aano buakɔ
lán bǎ pɔ wà ní yá ní sakpɛu aale liaaliaaɔwa.

³ Aaí me: Lɛdawá! Lá wá ke owɛɛ!
Ue dawála íatɛ gbãa zǎ lán gwãasínawa.
Lala'onao ule, nsu bɔ ní bàalenapiɔ.

⁴ To Mɔabu lala'onapiɔ aao kú ní búsuu,
nì ní ule gbé pɔ ye ní ke kélekeleɛ.

Tó gbé pɔ lé ɔtɔmáɔ mǐde,
mé an kea kélekele làa,
mé gbé pɔ lé ɔzɔmáɔ sǎale búsupiɔ,

⁵ kpala a zínapele gbéke guu,
Davidi buie a zɔleu ní náaio.
A kpákele yázedei,
aɔ wãa ní yágɔgɔane a zéwao.

⁶ Wa Mɔabuɔ yɔɔ yámà,
an kàamai ní ní zazao zɔɔ.
Aa wala ní íandáo ví,
kási an yǎbɔleá píi pǎe.

⁷ Bee yáí Mɔabuɔ lé ɔɔɔ,
ampii, aale ɔɔɔ níziá yáí,
aale ɔɔɔ, aale kàa beke,
kàa pɔ wí ke ní vɛɛbeo Kilalɛɛ.

⁸ Asa ɛsebɔ buaɔ ní Sibema vɛebuɔ tɔɔle gàe.
Buipále kiblenao ɔzɔ ní vɛelipiɔwa.
A bú kà yãa za Yazɛɛ e guwaiwai léwa,
aa ɔtá e à gè nà ísiawa.

⁹ A yáí mále ɔɔɔ Sibema vɛebuɔne
lá Yazɛɛdeɔ a ɔɔbɔwa.
ɛsebɔdeɔ! Elealedɔ! Ma wé'ikàwá,
asa gula pɔ ɔɔ dɔ yãa sae pɔkekegɔɔ làaɛ.

¹⁰ Wà pɔna ní yaalɔ bɔ á kaaɔ,
gula ní pɔna wiio dɔ á vɛebuɔ guuo.
Gbɛe lé ɔzɔ vɛewa a ífɛkíiu ɔɔ,
ma á pɔna súu mǐde.

¹¹ Ma nòse lé ɔɔɔ Mɔabuɔne lán mɔɔnawa,
ma pɔ yaa Kilalɛɛ yá musu.

¹² Tó Mɔabuɔ bɔ gè ní sa'okíi,
aaí íada níziawae.
Tó aa gè wabikei ní táakpɛu,
aa ma nao.

¹³ Yá pɔ Dii dɔaa ò Mɔabuɔ musun we.

¹⁴ Ama tiasa Dii mè: Wɛ àaɔ léu lán gbèwina zígɔɔ ledilɛawa Mɔabuɔ gawi a
lãa, an gbé daside a yáfúkú, an gbé kininaɔ fɛneú a ke zài, aao dasio.

17

Yá pɔ a Damasi le

¹ Yá pɔ Dii ò Damasi musun ke: Gwa! Damasi aɔ de wéle ú ɔɔ,
aɔ dɔɔaa lán zètɛ kwɛawae.

2 Aloee wéleɔ ɔ̃ bezia ũ,
 aɔ de pɔɔ kákíi ũ.
 Gbēe aɔ ku we
 ké a vía gbasa pɔpíɔ kũo.
 3 Eflaiũ buiɔ wéle bíideɔ aɔ ku bo,
 Damasi kpala aɔ ku bo.
 Sili gbé kíninaɔ ɔ̃ lala'onao ũ lán Isailiɔwae.
 Dii Zígɔde mé ò.

4 Zí bee Yakɔbu buiɔ gawi kɔ a é,
 an namablea a midɛ.
 5 An bùsu a ɔ̃ lán bua pɔ wà a pɔ kèke wà ɔmàleuwaɛ,
 lán Lefai guzule pɔ wà a pɔ kɔnwèwa.
 6 Kási a kɔnapi a gi ɔ̃ yɔɔ
 lán ku pɔ wa kè a né mèn pla ge àaɔ ɔ̃ ɔ̃ a musu
 mé a né mèn síiɔ ge sɔo ɔ̃ ɔ̃ a ɔ̃n nedewawaɛ.
 Dii Isailiɔ Lua mé ò.
 7 Gɔɔ bee gbēnazínaɔ wé aɔ pe ní Kenawa,
 aa wesi Isailiɔ Lua Kuaadoadele.
 8 An wé aɔ ku sa'okíi pɔ aa bò nziawawa bo,
 aa wedɔ lí pɔ aa pèle táa ũzi bo ge ní tulaletikateakíi.
 9 Gɔɔ bee an wéle bíideɔ a ɔ̃ bezia ũ,
 aa ɔ̃ daaíá lán Amoleɔ ní Iviɔ wéleɔwa
 ɔ̃ pɔ aa ní tó Isailiɔne.
 10 Asa Lua á Suabana yá sàáguɛ,
 Lua á gbāa á ulékíi yá i dɔáguo.
 Ayāmeto a dɔɔsagbe pèle,
 a buade pè lá buipáleɔ í kewa.
 11 Zí pɔ á bà a kaa líai,
 a gu dɔ á tò à bɔbɔ̀.
 Kási á pɔe e weo,
 sema gyā ní yá'ɔma láasaio.

12 O'o! Buiɔ zɔa dɔ dasidasi
 lán ísia kɔfiwa.
 O'o! Gbēnazínaɔ kíi dɔ
 lán izɔɔsukaawa.
 13 Tó buiɔ kíipi dɔ
 lán izɔɔsukaawa màa,
 Dii a ní lele, aai bàale ta zàzā
 lán ése úa pɔ íana sèle sísi musuwa,
 lán íampuuvu pɔ zàa'iana gèò zéawa.
 14 Tó oosi kè, sɔkēngu a me á ké!
 E gu àɔ gé dɔi yá a láa.
 Gbé pɔ aai wá pɔɔ séleɔ baan we,
 gbé pɔ aai wá pɔɔ naaɔ zian we.

18

Yá pɔ a Etiopi le

1 O'o! Etiopi bùsu swade fionde gbéɔ!

2 Aaí zínao gbae ísiasa,
 aaíò be ía ní kefu gó'ílenao.
 Zina kàsakasa,
 à gé bui gbàa mè yòlò pò wí víakené gupiiuò kíi,
 bui pásí pò aaí òzò ní ibeewawa mé swao ní bùsu zḗezḗeo.
 3 A dúnia gbépii,
 á gbé pò á kú tóoleo,
 tó wà gilili pèle gbèsísí musu, á e,
 tó wà kuupè, á ma.
 4 Dii òmèe à mè
 áo gugwa za a kúkíi kílikili,
 lá íatè ìò pipi tólewawa,
 lá lou ìò ku masai pòkekewawa.
 5 E wàò gé pòkekèi,
 e vèevu àò gé láai a nesoenaò káká,
 a a gḗnaò zḗzḗ ní fēnkīnio,
 a a ò pò a tào é'è kóle.
 6 Wa ní tó gbèsísí bāò ní wàio ble ũ,
 gbèsísí bāò sae bleńno,
 wàio i buziεbleńno.
 7 Goo bee bui gbàa mè yòlò pò wí víakené gupiiuò,
 bui pásí pò aaí òzò ní ibeewawa mé swao ní bùsu zḗezḗeo
 aa mò Dii Zígḗde gba pò Sìona gbèsísí musu,
 gu pò aà tó kuwàpiu.

19

Yá pò a Egipiò le

1 Yá pò Dii ò Egipi musun ke:
 Gwa! Dii di lou kàsakasa kpe,
 àle mò Egipi.
 An táao lé lualua aà ae,
 mé sḗ a kē Egipiògu.
 2 Dii mè:
 Má Egipiò kpakḗa ní zío,
 v̄i ní dāunao, gbé ní gbéó,
 wéle ní wéleo, kpala ní kpalao.
 3 Egipiò nisína a naliwa,
 má ní lekpaaf̄ gboo.
 Aa yāgbēa táao ní wēlendeowa
 ní gèsisinaò ní māsokenaò.
 4 Má Egipiò na dii pásíone ní ɔz̄ie,
 kía gbēwetāna mé aò de ní kía ũ.
 Ma Dii Lua Zígḗde máme má ò.
 5 An swada í a ba,
 swa'epi a gḗ gii, a bèle a paa.
 6 Egipi bùsu swa'onaò ḡido,
 a í a láa, i wétōona bō,
 swa'ε feeò ní a wáao vlā.
 7 Niili dḗo a gḗ náinai e a kāaawa,
 bua pò wa kè a geewao giigaga,

aa gě́ ní íanao, aao ku lɔo.

⁸ Kpòwenaɔ ɔɔɔ,
táalukpanaɔ gɔ wɛnannaɔ,
gbé́ pɔ aai kokoa da Niili íuɔ gɔ zeesai.

⁹ Wí a b̀unwɛmbɔɔɔnaɔ kú,
b̀aabaatánaɔ gɛɛ a gɔ kpá ní wéi.

¹⁰ Z̄ɛɔ pɔ a ya,
lakēnaɔ ǹɔsɛ a ɔ̀kpa.

¹¹ Zoã d̀aanaɔá sɔ̀uɔne,
Falaɔ́ ɪwa ɔ̀nɔnaɔ lɛdama gbá vío.
Kpelewa aa f̄s o Falaɔ́ɛ
ɔ̀nɔnaɔn ní ũ, yãa kíabuion ní ũi?

¹² N ɔ̀nɔnaɔ gè máɛ la?
Aa yá pɔ Dii Zigɔ́de d̄ile
à kɛ Egipiɔ́ne o wà mae?

¹³ Zoã d̀aanaɔá sɔ̀uɔne,
Nɔ́fu gbãadeɔ sásãaɛ.
An b̀usu gb̄ɛz̄ɔɔ lé ní gb̄éɔ liaa.

¹⁴ Dii làasoo kpaanla dà Egipiɔ́ne,
à liaa z̄imá an yá pii kea guu,
ɔ́ aa ḡè lán w̄ɛɛna pɔ lé máɛmaɛ a pisiuwa.

¹⁵ Egipi mi ní a vláo,
a zalíɔ ní a ǹaaleɔ,
a d̀aanaɔ ní a gb̄é́ kpɛɛɔ
an gb̄ɛe a f̄s yãe keo.

¹⁶ Gɔɔ bee Egipiɔ́ aao de lán ǹɔɔwae, vía a ní kú aa lualua Dii Zigɔ́de ɔ́ pɔ looanla yáí.

¹⁷ Yuda b̀usu yá a di Egipiɔ́wa, gu i limá. Gb̄é́ pɔ wà Yudaɔ yá'òè píi, s̄s a k̄ɛ adegú yá pɔ Dii Zigɔ́de z̄èò à kené musu.

¹⁸ Gɔɔ bee Egipi w̄éɛ m̀ɛn sɔ̀ɔɔ ɛbelu yá'o, aai ze ní Dii Zigɔ́de. W̄éɛpiɔ́ do tón Eliɔ́pɔli.

¹⁹ Gɔɔ bee wa Dii gbagbak̄i bo Egipi guo, wa d̀ɔngubɔ́ péɛ Diiɛ Egipi b̀usu z̄ɔ́ɛu.

²⁰ Aɔ de seela ní d̀ɔnguo ũ Dii Zigɔ́deɛ Egipi b̀usu. Tó aa wiipè Diiwa gb̄é́ pɔ lé ní gyawíɔ yá musu, a suabana gbaené à yásiínɔ, i ní bɔ.

²¹ Gɔɔ bee Dii a az̄ia ɔ́ɔ Egipiɔ́ne, aai aà d̄s, aaiɔ z̄ɔ́bleɛ ní sa'obɔɔ ní p̀wɛntio, aa lekewa, aai a fiabo.

²² Dii a kpa Egipiɔ́zi. A kpánzi, i ea ní gbágbã. Aa ea ze ní Diio, i ní wabikɛa sí, i ní gbágbã.

²³ Gɔɔ bee zɛda a bɔ Egipi a gé Asili. Asilio gé Egipi, Egipiɔ́ gé Asili, Egipiɔ́ ní Asilio kúɛ Diiɛ s̄anu.

²⁴ Isaili mé aao de b̀usu ɛf̄aaideɔ àaɔde ũ ní Egipiɔ́ ní Asilio d̄unia guo gɔɔ bee.

²⁵ Dii Zigɔ́de a báaadaŋgu à mɛ: ɛf̄aaideɔ ma gb̄é́ Egipiɔ́ ní Asili ma ɔ́gbɛɔ ní Isaili ma p̀víaɔ.

20

Asili z̄iblea Egipiɔ́ ní Etiopiɔ́wa

¹ Asilio kí Saagɔ́ a z̄igɔ́ɔ gb̄ɛz̄ɔɔ z̄ì, ɔ́ à gè l̄ɛɛ Asedodawa a sí.

2 Wě bee Dii yā̀dà Amɔ̀zu né Isaiæ à mè: Ge ò n zwǎnkasaɔ woloma, ní n kyaleɔ bɔbɔ. Ɔ a kè màa, a be búu kyalesai.

3 Ɔ Dii mè: Lá ma zòblena Isaia gò be búu kyalesai wě àaɔ Egipiɔ́ ní Etiopiɔ́ yá'ea seela ũ,

4 màa Asiliɔ́ kía a Egipiɔ́ ní Etiopiɔ́ séle zǐzɔɔ ũ, néfēnen gbēzɔɔ, i táɲnɔ́ búu kyalesai. An pɔɔ iɔ di, aa kpebɔ.

5 Gbé pɔ́ aa Etiopiɔ́ náaikè aa Egipiɔ́ gbāa kèɔ gɔ́ ní bíliu, an gee i gɔ́ kpá ní wéi.

6 Gɔɔ bee búsuɛbeedeɔ me: Gwa! Gbé pɔ́ wá ní náai ví wa naɲzi aa dɔwále aa wá sí Asiliɔ́ kíawaɔn we fá! Kpelewa wá ke wá pilimá sai?

21

Yá pɔ́ a Babeli le

1 Gbáa pɔ́ pāa ísiai yá.
Lá zàa'iana ì pā Negεvea,
màa wá bò búsu pɔ́ wa a vía víu,
wàle pā guwaiwaia.

2 Wépungu pɔ́ má èpi yá pāsí.
Pɔkaalena lé pɔ́ kaale,
zìbɔnkpede lé bɔ́ ní kpe.
Elaũ, à lélemá!
Medeɔ, à koezɔ́nzi!

3 Yá pɔ́ má è tò ma lé gò kpaaũa,
yá pɔ́ má mà ma da bíliu.
A wāwā ma kũ gbāa, àle ma wó paa,
à fēlemanɔ́ lá nɔwāwā ì fele nɔewawa.

4 Iwāa kà ma pɔa,
gili gēmāgu, málē lualua.
Oosi mé ma si,
ɔ́ à mòmēē ní kpakpanagaaɔ.

5 Wàle blēkale táabũnu musu,
wàle pē kpálekpalē,
wàle pɔble, wàle imi.
Zigɔɔ gbēzɔɔ,
à fele à á gòkebɔɔ séle!

6 Yá pɔ́ Dii òmēen ke:
Ge ò gbé dile gugwakíi,
pɔ́ pɔ́ a è i o.

7 Tó à sɔ́ è kpaaía plapla,
aale zíkagoɔ gá
ní gbéɔ didia zàa'inaɔ kpe ní yiongoɔ,
aà kú ní laaio maamaa.

8 Ɔ gugwanapi wiilè à mè: Dii,
miɔ ze ma gugwakíi lá gu lé dɔe,
miɔ ku ma limusudakíi gwá ní gwáo.

9 Gwa! Sɔ́ kpaaía plapla gode lé mó.
Ɔ godepi mè: A gà! Babeli gà!*

A diiɔ kálēa tɔɔle wíwíia.

10 Ma gbé pɔ́ wá á gbé lán pówenawaɔ,
ma yá pɔ́ má mà Dii Zígɔ́de Isailiɔ́ Luawa òé.

* 21:9 Zia 14.8, 18.2

Yá p̄ a Eḁũḁ le

11 Duma yá.

Gbēe lé lezumazi za Sei à m̀è:
Gudḁana, gusia kà kpelewai?
Gudḁana, gusia kà kpelewai?

12 Ǿ gudḁana òè: Gu lé mó d̄iè,
kási gu a gi àḁ siaè.
Tó ní ye yálaè, la, ní ea su b.

Yá p̄ a wi Laalubuḁ musu

13 Laalubuḁ yá.

A Dedā kyaama p̄ ì b̀òokpa Laalubuḁ bùsu likpenauḁ,

14 à gé dai imidenaḁle ní ío.

A gbé p̄ á kú Tema bùsuuḁ,
à gé dai lala'onaḁle ní p̄bleao.

15 Asa aale bàale f̄endaèè,
f̄enda wétè ní sákāao ní z̄i p̄s̄ioè.

16 Dii òmèè à m̀è: Wè do léu lán gbèwina z̄iḡḁḁ ledileawa, Kedaḁḁ gawi a láa.

17 Kedaḁ ḡsa kadeḁ b̄ḁ dasio. Dii Isailiḁ Lua mé ò.

22*Yá p̄ a Yelusaleḁdeḁ le*

1 Wépungu'ea guzulèu yá.

Bóme á lé a dede á kpé musu píii?

2 Wéle súu gbāade gbéḁ!

Wéle p̄na k̄f̄ide gbéḁ!

I ke f̄enda mé á gbéḁ dèdeḁ,
aai gaga z̄i guuo.

3 A d̄aanaḁ kpàk̄è aa bàalè,
ḁ wà ní naaa, wà ní k̄k̄ū kazusai.

Wà á gbé p̄ wà ní éḁ k̄k̄ū,
baa ké aa bàalè tà z̄āz̄ā.

4 Ayāmeto ma m̀è:

A gomala, à to mà ḁḁḁ wēnannḁ.

Asu w̄èle ma n̄ḁḁ n̄inimèè
ma gbé p̄ ḡagaḁ yá musuo.

5 Dii Lua Z̄iḡḁḁde ḡḁḁd̄ilè.

Z̄ḁa ní ḁz̄ḁamáo ní gilio

ḁḁ ku Wépungu'ea Guzulèu

ní b̄iiḡbooao ní wiileḁ gbèḁs̄is̄i musuo.

6 Elaũḁ ní gbàlaḁ s̄èlè,

aale mó ní s̄ḁdeḁ ní s̄ḁgodeḁ.

Kiiḁ ní s̄èngbaḁḁ s̄è lé d̄ḁḁ.

7 S̄ḁgḁḁ di á guzulè t̄aaedeḁḁ,

s̄ḁdeḁ z̄eze á w̄éle b̄iib̄ḁleḁḁ,

8 Yudaḁ gia ní níziḁo z̄ev̄i b̄o.

Ǿ z̄i bee sa a á z̄ikab̄ḁḁ w̄èle
kpé p̄ w̄i m̄è Líkpe Kp̄éu.

9 A è Davidi w̄éle b̄iḁ gufoḁḁ dasi,

a i kùsũa dĩ íkalekĩi pó kú zĩe guu.

¹⁰ A Yelusaleũ kpéoo nàò,
a kpéoo gbòò à a bíi tàtaò.

¹¹ A íkalekĩipi kè wéle guu
íkalekĩi zi plaade ũ,
āma i wedo Lua pó mò ní yápiozio,
i Lua pó yápi dĩle za zi yádao.

¹² Zĩ bee Dii Lua Zĩgõde á sisi
à sóò, à búbuape, à á mi wa,
í zwánkasa kákaála,

¹³ ẽ á kú pónakea guu ní yaaloo.
A zuo ní são dède,
ále nòò só, ále vëemi,
ále me: Wà poble, wà imi,
asa wá ga ziaε.*

¹⁴ Dii Zĩgõde kãmee ma swáwa à mè:
A duunapi kēawá v̄io e à ge gaò.
Dii Lua Zĩgõde mé ò.

Kibe ziia Sebena

¹⁵ Yá pó Dii Lua Zĩgõde òn ke:
Fele ge o kibe ziia Sebenae:

¹⁶ Bó ní v̄i lai? Dé ní v̄i la
ẽ níle mia'ε so nzlaε la,
níle gbesi ȳs musumusu n v̄ikĩi ũi?

¹⁷ Laaika gõsa!

Dii a n kũ n zu!

¹⁸ A n koo lán banooowa,
i ní gbeembo e búsu yáasau.
We n̄yõ gau,

n s̄õgo gawideo i gõ we.
N dii ua kpebonan n ũ.

¹⁹ Má n bõ zĩue,
má n kē n gweawaε.

²⁰ Goo bee má a zòblena
Ilikia né Eliakiũ sísi,

²¹ mí n ula daè, mí n asana doè,
mí n kpala kpawà aào kũa,
io de Yelusaleũdeo mae ũ
ní Yudaoo píi.

²² Má Davidi be kili daè a ḡau,
a zεwē, gbēe a f̄õ tao,
a zeta, gbēe a f̄õ w̄eo.†

²³ Má aà pe kálo ũ ḡĩ gbãawa,
aà z̄õlekĩi ao maa,
i aà de bedeo kpela.

²⁴ Ama aà de bedeo a loowà nípii,
an néo ní ní buio ní ní ta keleoo pii,
sea dodáboo e olaowa.

* 22:13 1Kln 15.32 † 22:22 Zia 3.7

25 Dii Zígõde mè, zí bee kálo pò wa pè gí gbãawapi a fu, a kaso léle, aso pò loowà i wíwi. Dii mé ò.

23

*Yá pò a Tiide le**

- 1 Tii yá. Isia gó'ilenade,
à sólo, asa Tii gò yàaae,
kpée i gò lo, godokli kú lo.
Sipi búsude mé baopi kpáné.
- 2 A ke kilikili ísialede
ní Sidõ laatana pò aa kà ísiatagena musu.
- 3 Bua pò kú Niili sae mé Tiide pò'ekli ù.
We aai pòwena lúluu wà buaò í zõwa,
5 Tii gò buiò eleblekli ù.
- 4 Sidõde ní ísia gūgūna wéle bíide,
á gee a gò kpá á wéie, asa ísia mè:
Mi nõwáwákeo, mi ne'io,
mi negõe gwao, mi nenõe tòlokeo.
- 5 Tó Egipiò Tiide baopi mà,
aa bàabãabo.
- 6 A bua ta Taasisi,
à sólo á ísialede!
- 7 A wéle pónade pò káleza za zin weo lò?
Wélepi gbẽe mé fãaa
aa gè zòle búsuzãzãuo lò?
- 8 Tiide gbéò kpà kpalau yaa,
an laatanaó kíaõne,
an poyianaò tobò dúniau.
Dème ðile yápi Tii lei?
- 9 Dii Zígõde mé ðile
à íandánapiò gawi kò'e,
i gbé pò aa tobò dúniaupiò busa.
- 10 Taasisiò, à dagua lán Niili í paawa,
gbẽe ku à kpáé lo.
- 11 Dii òlò ísiala,
a tò búsuzãzãuo kú a saeò lualua.
A yáðile Kanaa búsuzãzãuo yá musu,
à mè wà a wéle bíide deele.
- 12 A mè: Sidõ wéle
pò gbẽe i ziblema yãao,
wà lèlema ní gbãao sae,
nýõ e íanadã lo.
Tó a fèle bua íwa e Sipi búsuu,
baa wekii á íampakli eo.
- 13 A búsuzãzãuo gwa,
Babiloniò tò à gò gbẽgbonaò tò ù,
i ke Asiliò no.
Aa gbà lesí dà wa kpàaí ní a bíio,
aa a kpé maaò deele,

* 23: Mat 11.21-22

gupi gò yáiyai.

¹⁴ Isia gó'ilenadeo, à sólo,

asa á wéle gbãa gò yàaaε.

¹⁵ Goo bee Tii yá a sã gbéoggu wè bàaõkwi lán kía wè dasilewa. Tó wè bàaõkwipi làa, lá wa ò le pò wa dà ní káaluao guuwa, màa ao de ní Tiio wà mè:

¹⁶ Káaluao pò gbèe lé moma bo,

n n mōna se da wélea.

Le maamaa, ní leo siò dasidasi,

ké n yá e do gbéoggu yái.

¹⁷ Wè bàaõkwipi gbèa Dii a εa aedo Tiiwa. Tii a εa na a laataawa, i káaluaka ní dúnia bùsuo píi.

¹⁸ À zia yíaa ài ao de Dii pò ũε. Wa àipi dileo, wa uléo, ao de Dii sísinao pò ũε, ké aa e poble maamaa, aai pòkasa odo lú.

24

Yá pò a dúnia le

¹ Gwa! Dii a dúnia to da pã, a a deεlempaε.

A tóle flaa, i a gbéog fāaa.

² Lá ao de ní gbéog,

màa ao de ní sa'onao.

Lá ao de ní zòo,

màa ao de ní ní diio.

Lá ao de ní nenonao,

màa ao de ní ní dao.

Lá ao de ní polunao,

màa ao de ní poyianao.

Lá ao de ní pòséanao,

màa ao de ní pòdeo.

Lá ao de ní flasanao,

màa ao de ní fladeo.

³ Dúnia da pã lálai òkpaa.

Dii mé yápi ò.

⁴ Dúnia gò wēnanno sítii!

Tóle gò wōnno búebuε!

Dúnia gbé gbiao gò yèεesai.

⁵ Dúnia òkpà a gbé pò kúuo yái,

asa aa pà Dii ikoyāa,

aa bò yá pò a díleo kpeε,

aa àà bàakuarino gōpii yá gbòo.

⁶ Ayāmeto dúnia gò láaipò ũ,

a gbéog ní tàao gbè'è.

Ayāmeto dúnia gbéog tekù,

gbé pò gò dasio.

⁷ Vēε dafu lé fē tūuu,

vēlio giigàga,

pōnakεnao lé we zàūzaū nípii.

⁸ Pōna gāa'ò kè kílíkili,

kò'onaò kōfi ní,

pɔna mɔɔna kè kyɔ!

⁹ Wàle vɛemi ní letɛo bo,
wɛ kɪsákù a minaɔ léu.

¹⁰ Wéle gò da pã,
ua léɔ kàka píi, gbɛe lé gɛ bo.

¹¹ Zɔa dɔ gãae vɛesai yáí,
yaalo lí oosisi ũ míɔ,
pɔna gò dúniaa.

¹² Wéle gò kaaŭa,
a boleo kè kélekele.

¹³ Maa aɔ de bui píie dúnia guu.
Aɔ de lán kukeawa,
lá wà kpa kɔnwè wa làawa.

¹⁴ Gbɛeɔ lé wii gbãa lé,
aale gulake,
be'aedeɔ wiido Dii zɔɔke yá musu.

¹⁵ A yáí gukpedeɔ, à Dii táasile,
ísiabaadeɔ à Dii Isailio Lua tobo.

¹⁶ Wále le ma dɔ za dúnia léwa
wàle me: Gbɛmaa kefena!
ɔ ma mè: Waiyoo mapi!

Ma kaalen kéwaa?
Ma kaalen kéwaa?
Zibɔnkpedeɔ bò ní kpe,
náaisaideɔ náaisaiyákèné.

¹⁷ Gili ní eo ní baio lé á dá dúnia gbɛɔ.

¹⁸ Gbé pɔ lé bàale gili súue a zu epi guue,
mé bai a gbé pɔ bò epi guu kú.
Lou pòɔfɔ, dúnia dèe e a zínau.

¹⁹ Tɔɔle pàa à wí,
dúnia dèe gbáugbãu!

²⁰ Dúnia lé ke talaatalaa
lán wɛdenawa,
àle ke dègedegede
lán gbà lesíwa.

Aà tàae gbia mé tòwà,
àle lele, a e fele bo.

²¹ Gɔɔ bee Dii a íada malaika gbãadeɔwa musu
ní dúnia kíaɔ zíle.

²² A ní naaa ní ká è zòloulou,
a gbataríle lán dakpeunaɔwa,
tó à gɔɔplakè, i yágɔgɔínɔ.*

²³ Wí a mɔvua kú,
íatè gee a gɔ kpa a wéi,
asa Dii Zígɔde mé a kible Yelusaleŭ,
a tobo Siona gbɛ musu gbɛzɔɔ wáa.

25

Dii sɔaukpa

* 24:22 Zia 20.3

¹ Dii, ma Luan n ũ, má n kpela, má n tɔbɔ,
asa n náai ví maamaae,
n yābɔnsae pɔ n zed za zi kè.

² N mɛɛwia kè gbèze ũ,
n wéle bíide dèele.
Buipáleɔ wéle bíide de wéle ũ bo,
mé wa ea kále bau bo.

³ Ayāmeto bui gbāaɔ n kpela,
bui pāsɔ aɔ n vía ví n wéleu.

⁴ N de aafia'ekii ũ yèesaideɔne,
n de ulekii ũ wɛnadeɔne n yooyeau.

N de mikpakii ũ lou zá,

n de uena ũ íatɛ zá,
asa gbé pāsɔ lé'iana de
lán lou gígbɛawaɛ,

⁵ aa de lán íatɛ pusuwa guwaiwaiu.

Ni buipálepiɔ zɔa mide,
lá lou ue í íatɛ pusu kpálewa.

Màa gbé pāsipio kúkua í ze kyó!

⁶ Dii Zígɔde a dikpe ble ke bui piiɛ
gbèsisíe bee musu n ble asaao
n nɔɔ nísideo n vɛɛ maa kɔɔɔkeao.

⁷ Gbèsisíe bee musu ɔ
a sálana pɔ kú bui pii wéa bāde,
zwāa pɔ kú bɔsu pii gbéɔlapi.

⁸ A ga mide, aɔ ku bo,*

a wé'i gogo gbépiiɛ,†
a wibɔ a gbéɔne dúnia guu pii.

Dii mé ò.

⁹ Gɔɔ bee wa mɛ: Wá Luan ke,
wa wɛdɔaàzi, ɔ à wá suabà.

Diin ke, wá wé dɔaàzi.

Wà pɔnake wà yáabɔ,

ké à wá suabà yái.

¹⁰ Dii ɔ aɔ ku gbèsisíe beea,

āma a ɔzɔ Mɔabuɔwa,

lá wí ɔzɔ sɛwa zùgbɔuwa.

¹¹ Aa ɔke a guu

lá kpáa'ona í íliwa.

Baa n n ɔkeapio,

Dii a n íandāa kɔ'ɛ.

¹² A n bíi gbāa lesiɔ gboo,

a pále zíle à daaí n bɔsutio.

26

Dii náaikɛnaɔ le

¹ Gɔɔ bee wa lɛɛ bee si Yuda bɔsuu wà mɛ:

Wá wéle gbāa ví,

Lua í to a bíi n a zɛgikiɔ wá suaba.

* 25:8 1Kln 15.54 † 25:8 Zia 7.17, 21.4

2 A bíibọ̀lẹ̀ wẹ, bui maa i gě,
 gbé pọ̀ aaliọ Dii náai víọ ù.
 3 Gbé pọ̀ aà sọ ịọ dilẹa
 5 ni aà nòse daè doũ wásawasa,
 ké a n náai ví yáí.
 4 Aọ Dii náai ví gọọpii,
 Dii mé gbesi pọ̀ ịọ ku gọọpii ù.
 5 I gbé pọ̀ aai bekpa musuọ kwé,
 ị wéle pọ̀ kálea lesiọ bāe
 à pále zíle à daai ní búsutio.
 6 Taasideọ 5z5wà,
 wēnadeọ kèse t5wà.
 7 Nòsepuadeọ zé ịọ pọoa,
 ni gbēmaao kua kekene wásawasa.
 8 Ao Dii, wá kú ní yá pọ̀ n zedọ zéu,
 wá wé donzi,
 n tó ní n yá dawáguo wá kási.
 9 Mi n nide gwāasina,
 tó gu dọ, mi n kii wēle.
 Tó n yákpalekè ní dúniao,
 zíledeọ ị yázede dada.
 10 Baa tó wà sùuukè ní gbēváo,
 ịli zé súsusẹo.
 Vái ị fẹlẹ̀d dọdeọ búsuu,
 ịli Dii zọke yádao.
 11 Dii, n ọ looanla,
 kási aali eo,
 to aa áia pọ̀ ní ví ní n gbéọ e,
 wí i ní kú.
 To té pọ̀ ní dīle ní ibecone kúma.*
 12 Dii, ni wá gba aafia,
 yá pọ̀ wá kè píi, míme ní kèwēe.
 13 Dii wá Lua,
 dii páleọ gbāablèwá,
 ní beeo míme wi n tọbọ ado.
 14 Aa gága aa ku bo,
 an gẹo lí vuo,
 asa n ịadámá n ní mīde,
 ní tò an yá dọ gbēegu bo.
 15 N wá bui kọ, Dii, n wá bui kọ,
 n nziá tọbọ,
 ní tò wá búsú zọleọ ọtá píi.
 16 Aa n kii wēle ní yooyea guu,
 Dii, ké n ní toto,
 aa wabikèma wēnanno.
 17 Lá n̄sindēe pọ̀ kà n̄'ia ị dēeka,
 ị wiile wāwā guu,
 màa wá kú n aε yāa, Dii.

* 26:11 Ebe 10.27

18 Wa nɔsi wa dɛɛkà,
 ní beeo wa ne'í íana ũe.
 Wi e wà dúnia b̀ò,
 wi néó i aao ku t̀òlɛo.
 19 N gbéé p̀ó g̀ao vu, aai ku,
 gbéé p̀ó kú téenauo b̀o gau, aai gulake.
 N m̀òse a p̀ó fele lán k̀oo fiiwa,
 ge p̀ó kú t̀òle guuo i b̀ole.
 20 Ma gbéé, à fele gē á kpéu,
 í zetaále à ule g̀ia ỳoo
 e aà p̀okũma gēzea.
 21 Gwa! Dii b̀ò a kúki,
 àle m̀ó dúnia gbéé t̀aae wiiné ní musu.
 T̀òle a gbéé p̀ó wà ní dedeo ule loo,
 a b̀o ní gbépiu auo gupuaue.

27

Isailio suabaa

1 Goo bee Dii a íada kwásawa,
 mlè k̀onik̀oni bàwãadepe,
 ní a f̀enda z̀oo gbãa p̀asio,
 i ísia kwásapi de.
 2 Goo bee á lesi v̄ebu ne'ina yá musu.
 3 Ma Dii mio d́sa,
 mio íkawà g̀oo pii,
 mio d́sa fãane ní gwãasinao,
 ké wasu okãwào yáie.
 4 Ma p̀o lí paaázio.
 Tó leaa ní lesikao b̀leu yãa,
 d́o ma ge lelemá
 mà tesómá mío!
 5 Sema aa ma sí ní ulekii ũ,
 aai kemanoo na,
 ao, aai kemanoo na.
 6 Gooewa Yakobu buio źinapele,
 Isailio b̀obob̀o, aai vuke,
 an libeo i li dúniaa.
 7 Dii ní gbéé lá à bui p̀ó ní gbéé gbèwae?
 Dii ní dede lá à gbéé p̀ó ní dedeo dèdewae?
 8 Dii a yákpalekérinoo,
 i ní yá ní gbae.
 A b̀o ní a ían p̀asio gukpe oi,
 i ní séle.
 9 Bee a láka Yakobu buio t̀aaeola.
 An duunakẽama gben ke:
 Aa ní sa'okli gbeo wíwi kélekele,
 mé aali p̀ó wa pè t̀aa ũ
 ní ní tulaletikateakio z̀oz̀o pii.

10 Wéle bíide gò bezi ù adoa,
a de gu pò wà pàkpài ù lán gbáa wáiwaiwa.
Wekli zuo ì pòbleu, aai wúleu,
aai a lío suumpa.

11 Tó a gónaò gàga,
nòeò mò é'è wa tékaò.
Wélepideò nòse vío,
a yáì tò an Kena a ní wēnagwao,
Lua pò ní ikàsa a sùuukerínòo.

12 Goo bee Dii a a pówena gbě
za Uflata pò a í lí zōeoi
e à ge pe Egipi zé swawa,
í á Isailio pēele dodo.

13 Goo bee wa kàae zōo pé,
gbé pò vūaa Asili bùsuuò
ní gbé pò lala'ò tà Egipi bùsuuò
aai ea su kúle Dii Yelusaleũ
a gbèsisi pò a kua adoa musu.

28

Waiyookēa Eflaiū buiò ní Yelusaleũdeòne

1 Waiyoo wéle pò Eflaiū bui idekenaò aai íanadāò,
mēwia pò kú guzule táaede sìsì musu lán kíafuawa!
A kēfenke gawi lé láa lá lávu ì wolowa.

2 Dii gōsa gbāa ví, a mò wélepi wí
lán lou maa ní gbēo zàa'ian gbāa pò ì pò músikewa,
lán lou zàa'ian gbāa pò ì to í daguawa.

3 Wa zōzō wéle pò Eflaiū bui idekēnapiò ì íanadāòwa.

4 A kēfenke gawi pò kú guzule táaede sìsiwa lán lávuwa
a kwé lán kaadōen né maà séiawa.
Tó wa è, wa se zu léu gòò bló.

5 Goo bee Dii Zigōde aò de lán kíafua gawidewa a gbé kōnaòne,
ōmē aò dené lán tulu kēfenawa.

6 A tó yáze de dōaa yákpalekēnaòne,
a gbéò gba gbāa aa zì yoaa bíibòleu.

7 Vēe ì sa'onao tàlaatalaazō,
í gbāa ì ānabio pāpāzēa.
Í gbāa ì ní tàlaatalaazō,
vēe ì zōlemá.
Í gbāa ì ní pāpāzēa,
aai tàlaatalaabo ní ānabike guu,
yá ì yamá ní yágōgōa guu.

8 Pisi dà ní táabūnuola,
gue fōona vío ní gbāsio.

9 Aai o ma yá musu:
A ye dōa kēwēe yà?
Ale wēle ānabike dadawēe yà?
Né dēēūnaòn wá ũa?

10 Asa ì mē:

Sá, sà, sá sà,
ká, kà, ká, kà,
la yoo, le yoo.

11 A yáí tò Dii a yā'o gbépiɔne
ń buipále yá pó aale maoo.

12 Asa a òné yāa:

Kámabokii ke! Iampakii ke!
A to gbé pó kpàsaɔ kámabo!
Kási aai swáse aà yáio.*

13 Ǿ Dii yá dené:

Sá, sà, sá, sà,
ká, kà, ká, kà,
la yoo, le yoo,
ké aa bɔlele kpaanla, aai wíwi,
bai i ń kú, wi ɔdiemá.

14 A yáí tò à Dii yāma,
á gbélaanikena pó ále kible gbépiɔwa Yelusaleũ.

15 A mē a kō yāmà ń gao,

a ledoukè ń bedao.
A mē ɔ, tó músi lìgua,
àle pǎála, a á leo,
asa e mé á ulekii ũ,
mɔafili mé á mikpakii ũ.

16 A yáí tò ma Dii Zígɔde ma mē:

Gwa! Mále gbε gbāa dile Siɔna,
kpé gbè beede mide pó wa ẽ kpáled ũ.
Wí a gbé pó lé aà náaike kũo.†

17 Yázede mé aɔ de kpépi yɔba ũ,
mé maakea aɔ de a gísusugwabɔ ũ.

Lougbe a eε pó de á ulekii ũpi gbě,
í a da á mikpakia.

18 A kō yāmaa ń gao a mide,

á ledoukea ń bedao a gboo.
Tó músi lìgua, àle pǎála,
a ɔzɔwáe.

19 Tó à mò, ali á séle táánɔe,
aɔ pǎála lá gu lé dɔ fāane ń gwāasinao.

Gili a gē gbé pó yápi zé d̄su.

20 Wúlebɔ ke geseũ, a ń pooo,
zwāa kè teeeũ, a kúnlaɔ.

21 Dii a fele ń a zío,

lá a kè Pelaziũ gbèsísi saewa,‡
a ɔ ń a dabudabu zío,

lá a kè Gabaɔɔ guzulɛuwa.§

22 Asu àɔ de gbélaanikenaɔ ũo,

ké ba pó wa d̄wá su nao yáí.
Asa má mà Dii Lua Zígɔde mē
a ze ń á b̄usu kaaleao píe.

* 28:12 1Kln 14.21 † 28:16 Sou 118.22-23, Lom 9.33, 10.11, 1Pie 2.6 ‡ 28:21 2Sam 5.20 § 28:21
Yoz 10.10-12

23 A swákpa ma yá ma,
 à laaido yá pó mále oéwa.
 24 Z̄se ìo kpase kē ḡoɔpii yà?
 Iɔ gubi ào sapa zesai yà?
 25 Tó à t̄oɔle dàaí,
 ì dosiona ba,
 ì efo keele,
 ì mase t̄s̄ d̄òd̄oɔ,
 ì naa ba a bak̄i,
 ì gbé'a pé k̄oɔ léz̄i.
 26 Aà Lua ì d̄oaaè,
 ì aà da z̄ipi zéwa súsu.
 27 Ili dosiona gb̄e ní éngoo,
 ìli efo wé suumpa ní zugo gbáoo.
 I dosiona w̄eɔ ní gongbāanaoɛ,
 ì efo wé suumpa ní ɔoɛ bus̄eɔ.
 28 I p̄owena l̄e, ìlio gb̄e ḡoɔpiio.
 Baa tó à t̄aa'òwà ní zugo gbáo,
 ìli a tí b̄oɔ.
 29 Yápi b̄o Dii Lua Z̄iḡoɔde k̄iie lo,
 aà ledama ì b̄o ní sae,
 aà òno z̄oɔ.

29

Yá p̄o a Yelusaleudeo le

1 Waiyoo Alieli!
 Alieli wéle p̄o Davidi z̄òleu!
 I dikpeke w̄e ní w̄eɔ, ále gé.
 2 N beeo má Alieli da taasiu.
 Wa búbuape, wa búbuape,
 Alieli i ḡom̄e sa'ok̄i k̄ina ũ.
 3 Má koe'ɔpooi, mí eȳo liai,
 mí gbà les̄i dai.
 4 Wa ɔnaalewá,
 á yá'oa i ḡo d̄o t̄oɔleu,
 á lo i ḡo wíwia b̄usuu.
 Á yá'oa aɔ b̄o t̄énau lán gengbāgbānawa,
 á k̄i aɔ d̄o b̄usutiu kpáikp̄ai.
 5 N beeo á ibeɛ dasipio ḡo lán luut̄eɔwae,
 gb̄e p̄as̄ipio aao de lán ése úa p̄o íana lé ḡeò zéawae.
 Yápi a ní le kpóokpoo kánd̄oɛ.
 6 Ma Dii Z̄iḡoɔde má mo íadamá
 ní loup̄ūnaao ní t̄oɔle lualuaao
 ní k̄ōfi z̄oɔo ní z̄aa íanao
 ní z̄aao ní t̄elep̄io p̄okaalenao.
 7 Bui dasi p̄o mò lélei Alieliwao ḡo lán nana yáwa,
 gb̄e p̄o mò a b̄i gbooi aa koez̄io ḡo lán wépungu'ea yáwa.
 8 Lá n̄and̄ena ì nana'o à e ále p̄oble,
 ɔ ì vu ní n̄anao,
 lá imid̄ena ì nana'o à e ále imi,

ṣ ì vu yè̄̄̄sai kòlo gagaa,
màa aò de ní bui dasi pò lé mó Sibna gbewa ní zĩopio.

⁹ Aò gé ní yādiawáó,
àò gé ní yá t̄awáó,
à tó á v̄l̄ake àò gé!
À kua bùubuu aò gé,
i ke v̄ēē mé lé á deo.
À tàlaatalaaboa aò gé,
i ke í gbāa yái no.

¹⁰ Asa Dii kpasa'i z̄̄̄o dàálae.
Anabio mé á wé ũ,
ṣ a t̄ò wépio lé gu'e bo.
Gu'enaò mé á mi ũ,
ṣ à p̄okùáé.

¹¹ Anabikēyāē bee deé yá pò kú taala nanaau ũ píi. Tó á kpà kyokenawa aà a kyoke, a me á f̄̄o, asa a nanaae.

¹² Tó á kpà kyod̄̄nsaiwa aà a kyoke, a me á kyó d̄̄o.

¹³ Ma Dii ma mè bui bee ì s̄̄mazi
à ma kpela ní léoe, an s̄̄ kuao.

Aaì ma sísi gbēnazina yādileawae.*

¹⁴ A yái má ea yāb̄̄nsaew kené,
má ò̄̄̄deò ò̄̄̄ mide,
má wezēnaò wezē suumpa.†

¹⁵ Waiyoo gbé pò aaì yá pò aale yáo ulēmēē z̄̄z̄̄ã,
aaì ní yáo ke gusiau aaì me:
Dēme lé wá ei?
Dēme wá yá d̄̄i?

¹⁶ Yāfuangbanaò!
Àl̄e e oobona de lán ḡiwaē.
Pó pò wa b̄ò a o a bonaē i a booa?
Oo a o a k̄unaē a yāe d̄̄oa?‡

¹⁷ A ḡ̄̄ ȳ̄̄o ké Libã a ḡ̄̄ bugbe ũ,
mé bugbe a ḡ̄̄ likp̄e ũ.

¹⁸ Ḡ̄̄ bee swādoò taalapi yāma,
v̄̄̄aò b̄̄̄ gusia níniuu aa gu'e.

¹⁹ Taasideò p̄̄̄ a ea ke na Diiwa,
wēnadeò p̄̄̄nake ní Isailio Lua pò a kua adoao.

²⁰ Gbé pās̄̄̄o gē̄̄ē,
gbē̄̄laanikenaò mide.
Gbé pò an me wā ní v̄̄̄ioò kaale,

²¹ gbé pò aaì yādo gbéwa,
aaì baikpa yānadeē yákp̄alek̄ek̄i,
aaì yāda yāesaidela ní ē̄̄opio.

²² Ayām̄̄eto Dii pò Ablahaũ b̄ò yāē bee ò Yak̄̄bu buio musu:
Wí a Yak̄̄bu buio k̄̄i bo,
an ḡēē a ḡ̄̄ kpá ní w̄̄̄i bo.

²³ Tó an buio ma yākea ní guu è,

* 29:13 Mat 15.8-9, Maa 7.6-7 † 29:14 1Kln 1.19 ‡ 29:16 Isa 45.9

aaɔ dɔ́ kɛ́ ma kua adoa. §
 Aa ma dɔ́ Yakɔ́bu Lua pɔ́ a kua adoa ũ,
 an mɛ́ i kuke ma Isailio Lua aɛ.
 24 Gbɛ́ pɔ́ an nɔ́sɛ liaaɔ ðnɔ́kũ,
 yá kũtɛ́kanaɔ ledama ma.

30

Yá pɔ́ a bui swágbáadeɔ le

1 Ma Dii ma mɛ̀:
 Waiyoo né swágbáadeɔ!
 Aaí yá pɔ́ ma lé kú a guuoɔ yá,
 aaí kɔ́ yáma ní gbéɔ,
 ma Nisínali dɔ́aanéɔ,
 aaí duuna káfi duunaa.
 2 Aaí fɛ́lɛ gé Egipi, aali lɛzaao,
 aaí na Falaɔɔzi ní mɛ́sina ũ,
 aaí mikpa Egipi uenai.
 3 Kási naa Falaɔɔzi a widawá,
 mikpaa Egipi uenai a á tɔ́ ðɔ́kpa.
 4 Baa kɛ́ á gbáadeɔ ku Zoá,
 mé á zínaɔ kà Anesi,
 5 wí a ní kú m̀pii bui àisaipi yáí,
 aa ðɔ́nlɛ ge káfi e weo,
 sema wí ní tɔ́ íio.
 6 Nɛ́gɛvɛ nɔ́bɔɔ yá.
 Wáɛ guwaiwai pɔ́ yá'íá ní taasio ví baa ví,
 nɔ́musu saɔ ní nɔ́musu daɔ
 ní sɔ́gbalaɔ ní mlɛ́ pásinaɔ di weɛ.
 Zaa'ínaɔ ní àizɛɛɔ séseɛ,
 yiongoɔ lé kɔ́ɔ é'ɛ ní ní pɔ́maaɔ,
 aalɛ gɛð bui àisaipiɔnɛ.
 7 Aalɛ gɛð Egipi pɔ́ an ðɔ́nlɛ gia
 lán lé'íana gbawae.
 A yáí tò mi oè, Ilɛnɔ́bɔ zɔɔ pɔ́ewonsai!
 8 Dii mɛ̀ mà gé yápi kéné láu ge pɔ́ pɛpɛɛnawa,
 io ðɛné gɔɔ pɔ́ lé mɔ́pi seela ũ gɔɔpii.
 9 Buipiá lualɛwɛnaɔnɛ,
 né sásáaɔnɛ,
 aalio ye swáseɛ Dii ikoyáizio.
 10 Aaí o gu'enaɔnɛ
 aasu gu'e aai a yá'oné bo,
 aaí o ánabiɔnɛ
 aasu yázedɛ mané bo.
 Aaí mɛ̀: A yá nana owɛɛ,
 à ánabikéyá'òwɛɛ kpaanla.
 11 A kɛ́ zépiwa, à pã yámaaa,
 à Isailio Lua pɔ́ a kua adoa gáwɛɛ zéu.

Ayāmeto Isailio Lua pọ a kua adoa yáε bee ò:

¹² Lá a gi yápi mai,

a gbéó bọ'imia náaikè,

mé a ze ní kōnio,

¹³ Ayāmeto duunapi aọ dεé

lán gí lesí paaa kóódo a pọ a kwé kpóokpoo kándowa.

¹⁴ A wíwi kélekεle

lán lo pọ oobona gotòwàwa.

Wa a kaso e a guu

ké à ká tésibo ge idábo ũo.

¹⁵ Dii Isailio Lua pọ a kua adoa yáε bee ò:

Zólea tεεε ní sōdaadoũo mé a á bọ,

laaikpalea nienie mé á gbāa ũ,

ō i weio.

¹⁶ A mē: Beewa no!

Wá di sọ kpe wà bàalεε!

A yá bee yáí á bàalei síana.

A mē: Wá di sō wāa kpe!

A yá bee yáí á gbèselenaọ wāa.

¹⁷ Tó á gbēon òaa sọo ní gbé mēndo wεpà,

á tílεε.

Tó gbēon sọe sa,

á lékōwa píie.

A gbé pọ gōo io ze

lán lí pọ péle gbε musuwa,

lán dàlapoo pọ kú sísi musuwa.

¹⁸ Kási Dii lé á dá à e maakeé,

i fεle à á wēnagwa,

asa Dii Lua í yáke a zéwae.

Báaaden gbé pọ sọa Diizi ũ.

Dii a a gbéó suaba

¹⁹ A Siɔnade,

á gbé pọ á kú Yelusaleũ,

á sọb bau bo.

Tó Dii á sọb mà, a gbēkekeé,

tó à á wii mà, a wewá.

²⁰ Baa tó Dii taasi dàé á ble ũ,

mé à á dá wétēau á imia ũ,

á yādanede aọ uleáé bo,

á wesiaàle.

²¹ Tó a pāale oplaa oi ge zεε oin nò,

á swále yáwa á kpe à ma,

wàle mε: Zén ke, àọ beu.

²² I gbasa á taa pọ wà ánuusu lèwà

ní a pọ pọ wà vua lèwà sọkpa,

í szi lán bọbwa,

í o pọpọne: A géi!

²³ A á gba lou pọ pọ ále tó bua yáí,

tóle a blekéé maamaa zitiũ.

Goo bee á pɔtuoo sē ble dádākékii yàasau.

²⁴ Zu ní zàa'ina pɔ aale bua zíkēo
sēla búuna ní tàaa wisideo ble,
wa kálené ní péeluo ge saa.

²⁵ Gbēo dedea dasidasi goo,
tó pɔ lesi pɔ wa bɔo kwè,
swa pɔ a í lí zōeo aɔ ku
gbèsisio ní sīsī lesio musu pii.

²⁶ Tó Dii a gbēo gu'iaɔ kèkéné,
mé à ní gbāgbā ní ia pɔ a kpànzio,
mɔvua í aɔ gbāa lán íatē gupuawa,
íatē gupua a káfi lee soplá lán goo soplá gupuawa.

²⁷ Dii bɔ zāzā,
àle mó luabesianau,
àle pɔbɔ a niu,
aà lébaa lé lua ní kpēneo,
aà léna de té pɔkaalena ũ.

²⁸ Aà lé'iana de lán swa paa í
pɔ kà ní nɔe ísōwa.
Ale buio bobo ní tēmēo à ní bāde,
àle àasina káne à ní sāsā.

²⁹ Apio sō aɔ lesi,
lá ále dikpeke Dii gwāasinawae,
á pɔ a ke na,
lá ále Dii gbèsisikū ní kulepeao
ále gé Isailio gbési kiiwa.

³⁰ Dii a to gbēo a bɔo gawide ma,
a to aa a ɔ pɔ looanla e.
Ale pila ní pɔkūma zōo ní tēlepio pɔkaalena
ní lou kwēao ní zàa'iana ní loughēo.

³¹ Dii bɔo a gili gē Asiliogu,
a ní wíwi ní a gopanao.

³² A ní lé dodo ní go pɔ a dilenéo
ní gāa ɔo ní mɔona ɔo sānu.
A zika'ino ɔzesai.

³³ A dōaa tekà à gēgē an kía pɔ ũ,
tēpi kákii e zà a yàasa mé yàa mōwà.
Íatēgbō tésea a bɔo Dii léu a lé'iana ũ, i kūwà.

31

Waiyoo gbé pɔ aa sōkpàle Egipiɔzi

¹ Waiyoo gbé pɔ aaí gé dɔnle wēlei Egipi,
aaí gbāa'e ní sōwa,
aaí ní zikasōgo dasio náaike
ní ní sōde pɔ lé vīo.

Aali wépe Isailio Lua pɔ a kua adoawao,
aali Dii kii wēleo.

² Kási aàpi sō a zika'ono vī,
í yáyiamá, mé ili lelileo.

A fεε gbēvāiowa
 ní gbé pó aai dɔ vāikenapiɔleo.
³ Egipiá Lua no, gbēnazinaone!
 An sɔ́á Lua Nisina no, pó audeone!
 Tó Dii ɔ̀ lóonla,
 an dɔnledeɔ gēmbɔle,
 gbé pó aale dɔnleɔ léle,
 aa mide sãnu nípii.
⁴ Dii yáε bee òmεε à mè:
 Tó nɔ́musu lé hēεε a pɔbleawa,
 mé wà pɔdānaɔ kàaaaazi dasi,
 lá an wiidɔawà vía a aà kũo,
 mé an zɔa a aà kádeɔ,
 màa Dii Zígɔde a pila zíkai
 Siɔna gbewa ní a sísiɔnaɔ.
⁵ Lá bā ìɔ gí ní a néɔ,
 màa Dii a gí ní Yelusaleũo.
 A giò, a aà suaba,
 a maaála, a aà bɔ.
⁶ Isailiɔ, à εa ze ní Lua pó a bɔ aà yáu pásipásio sa.
⁷ Asa gɔɔ bee á baade a gí tǎa pó a pì aziaε ní ánusuo ní vuaozi.
⁸ Wa Asiliɔ kwé ní fēndao,
 i ke gbēnazina no.
 Fēnda pó de gɔε pó ũo mé a ní dede.
 Aa wí ní bao fēndapi lézi,
 wi zɔzida ní èwaasone.
⁹ Vía a ní kía kú à gɔ́gɔ́bo,
 iwāa a ká ní dɔanaɔ pɔa,
 aai ní dǎlapoo to daa we.
 Dii mé yápi ò.
 Aà té dɔ Siɔna,
 aà kína ku Yelusaleũ.

32

Kía maa kpala

¹ Gwa! Kíae a kpalable ní yázedeo,
 aà íwaɔ kible a zéwa.
² An baade aɔ de ulekli ũ zaa'ianaε,
 aɔ de mikpakíi ũ lou zǎ,
 aɔ de swa ide ũ gbáau,
 aɔ de gbesi zɔɔ uede ũ gugiiu.
³ Wεbiibiinaɔ wé a kē sa,
 swākpanaɔ yāma.
⁴ Nɔ́nwāadeɔ ònɔkũ aa yá dɔ,
 bebedeɔ yā'o sa káukau iwesasai.
⁵ Wa mε sɔ́iε beεde lɔɔ,
 wa mε kɔ́nideε gbēmaa lɔɔ.
⁶ Asa sɔ́i í yáfaasai o,
 aà láasoo ìɔ ku yāvāiwa.
 Ili zike Lua yáwao,

ì Dii seela bèε κενέ.
 I nɔandenaɔ to gii,
 ì imidenaɔ to isai.
 7 Kɔnide yáκεαɔ vâi,
 ì vâikpaai ní taasideo
 à ní òkpa ní mɔafilio,
 i wɛnadepio yá málené.
 8 Bεεεde ì yázede yá,
 yá bεεεde ò ì zεð.

9 A nɔε namablenaɔ,
 à feλε swădɔmazi,
 á nɔε pɔ á kú niɛniεɔ,
 à ma yāma.

10 A nɔε pɔ á kú niɛniεɔ
 á gɔ ní bílio zii maa'i,
 asa vɛεκɔzɔzɔa aɔ kuo,
 ésekεκεa a κεο.

11 A nɔε pɔ áλε namableɔ,
 à lualua ní sòdeedeo.
 A nɔε pɔ á kú niɛniεɔ,
 à kpakpanaga.

A á pɔɔ wolowá píi,
 í zwànkasaɔ dɔ á pi.

12 A ázia gbɛgbɛ, í búbuape
 á bua maɔ ní á vɛε ne'inaɔ yái.

13 A óɔɔ ma gbέɔ bùsu yái,
 asa leaa ní lesikaoo bòλευ.
 A óɔɔ á ua pɔnadeɔ
 ní á wéλε naε beeo yái.

14 Kibe a gɔ da pã,
 wéλε súude a gɔ bezia ũ.

A sísi gudɔakii aɔ da wáiwai gɔɔpii
 zàa'inaɔ pɔnakεkii ũε,
 pɔɔ dádáκεkii ũ,

15 e Lua àɔ gé a Nisina pisiwá bɔa za musu,
 gbáa i gbasa gɔ gutaaede ũ,
 gutaaede sɔ dào ũ.

16 Yázede a kible gbáapiu,
 maakεa aɔ ku gutaaedepiu.

17 Yázedepi a aafia iné,
 maakεa gbε aɔ de kua dɔdɔa ní sɔdaadoũo ũ gɔɔpii.

18 Ma gbέɔ aɔ ku ua aafiadeu,
 an bε aɔ niε,
 aa kámabou nama guu.

19 Baa tó lougbe likpe òkpa,
 mé wà wéλε dεελεmpà wa dàai,

20 áɔ de pɔnadeɔ ũ,
 áɔ pɔtɔtɔ swa píi saε,
 á zuɔ ní á zàa'inaɔ dεεpookii e.

33

Yelusaleū suabaa yá

- 1 Waiyoo gbě'òkpana,
 n gbé pọ wi n òkpa yāao!
 Waiyoo zibonkpede,
 n gbé pọ wi bọ n kpe yāao!
 Tó n gbé òkpa ní làa,
 wa n òkpa sɔe.
 Tó n bọ gbé kpe ní làa,
 wa bọ n kpe sɔe.
- 2 Dii, wá wegwa, wále sɔanzi.
 Nyɔ dɔwále lá gu lé dɔ,
 ní wá suaba wá taasikegɔɔ.
- 3 Tó n kolokèke, wí lékɔwae
 tó n fɛɛ, buio ì fāaae.
- 4 Wa léɛ ní pɔɔwa
 lá kwao ì léɛ buapɔɔwawa,
 wa ní pɔɔ símá
 lá kwasutɔɔ ì kenéwa.
- 5 Dii sáa kuo, asa a ku musu,
 a to yázeɛde ní maakɛao li Siɔnaa.
- 6 Dii aɔ de ní zimpɛɛle ũ gɔɔ bee,
 aafia ní ɔnɔo ní dɔao aɔ die.
 Viakɛa Diiɛ mé ì mó ní àizeɛpio.
- 7 Gwa! Gɔsa gbāaɔ wiido gāae,
 gbé pọ wà ní zí awakpaipio lé ɔɔɔ wɛnannɔ.
- 8 Zɛdaɔ lé sé ɔɔ,
 gběe lé gu baa ví ɔɔ,
 lɛdoŭ ku ɔɔ, wàɛ saka seelaɔɔ,
 wa kɔ bɛɛɛ dɔ ɔɔ.
- 9 Bùsu lé wɛnake, à gò zeesai,
 Libā gò ní wío, à mùakù.
 Sabna guzule gò lán gbáawa,
 Basana ní Kaamɛlio gò gii.
- 10 Ma Dii ma mè má fɛɛ sa,
 má a gbāa ɔɔnɛ, mí ɔɔɔ.
- 11 A nosi sɛpisa ũ,
 a nɛ'í sɛ giina ũ,
 ma ɔɔɔa ma níu de té pọ a kúwá ũe.
- 12 Gbépio tékū aa gɔ túfu ũ
 lán kàɛɛ zɔzɔa pọ wà tesòwàwa.
- 13 A gbé pọ á kú zàzāɔ,
 à yá pọ má kè ma,
 á gbé pọ á kú káiɔ,
 àɔ ma gɔsake dɔ.
- 14 Gili gè Siɔna duunkɛnaɔgu,
 luayādansaipio lé kpakpanaga.

Wá déme a f̄ò à kú n̄ té p̄kaalenaoui?
Wá déme a f̄ò à kú n̄ té gasaipioi?

15 Gbé p̄o i yāke a zéwa,
mé i yāmaa o,
a za gbēble'aigu,
mé i ɔ̀bɔ̀le gbagusae yāu,
ìli swáse gbēdeyāio,
mé ìliɔ̀ ye à wesi vāileo.

16 Ɔ̀me aɔ̀ ku aafia musu,
aà ulek̄i aɔ̀ gbāa gbèsɔ̀u.
Ali p̄blea e we,
mé í a kēsāwào.

17 Nȳɔ̀ wesi kía kefenkele,
nȳɔ̀ bùsu e kāaa yāasa.

18 Nȳɔ̀ làasooke gili p̄o kè yāawa n s̄o guu, ní me:
Naokena ku m̄ae la?
Ɔ̀sina ku m̄ae la?
Gbé p̄o i d̄s̄ nao ku m̄ae la?

19 Nȳɔ̀ gbé p̄o aai yā'o n̄ ɔ̀p̄io e ɔ̀o,
nȳɔ̀ gbé p̄o nili n̄ buiyā maop̄io yā'o ma ɔ̀o,
bui z̄ilo p̄o n̄ n̄ yá gbad̄ɔ̀p̄io.

20 S̄ina p̄o w̄i dikpekeu gwa,
wesi Yelusaleũle,
a ku aafia zwāakpe p̄o wa s̄òdo ũ.
Wa a lipel̄eo wúle bauo,
mé a bae a k̄eo.

21 Wek̄i Dii a a z̄ɔ̀ke ɔ̀lw̄e,
gu p̄o swadaɔ̀ n̄ swa'ɔ̀naɔ̀ diu.
Gó'ilenao t̄aa'o íp̄iao,
baa a z̄ɔ̀ a bua swap̄io wao.

22 Asa Dii mé wá D̄aana ũ,
Dii mé wá Gbāade ũ,
Dii mé wá Kía ũ,
ɔ̀me a wá suaba.

23 N zwāakpe baɔ̀ p̄olo d̄egedege,
n k̄ok̄uliɔ̀ pélea gbāa ɔ̀o,
a zwāa d̄ao.
Bee gb̄ea ɔ̀ wa z̄i ài z̄ɔ̀ biilek̄e,
baa ɛ̀o p̄o séle maamaa.

24 Gbé p̄o kú wee a me ále gyākeo,
w̄elep̄ideɔ̀ duuna k̄emá.

34

Yákpaleka n̄ dúniao Ed̄u

1 Bui n̄ buio à s̄o k̄ai à yāma,
bùsu píi gb̄eɔ̀ à swákpa,
dúnia n̄ gb̄e p̄o kú a guuɔ̀ à yāma,
t̄oɔ̀le n̄ p̄o p̄o b̄l̄ewàɔ̀ píi.

2 Asa Dii p̄o p̄a bui píizi,
à f̄e n̄ n̄ z̄iḡɔ̀.

A ní dede, i ní míonzo.

³ Wa gbé pò wà ní dede kólé,
gbèsisíó ní au mi, an gèó gídó.

⁴ Saanao yó musu píi,
luabe a koo lán pewa,
musupóo wolo lán véelaowa,
aa kwe lán kaadonlaowa.

⁵ Dii fènda gà ní auo musu.

Gwa! Ale su Edoúwa yákpalekei,*
àlé mós pilai gbé pò àlé ní míonzo píowa.

⁶ Dii fènda tà ní ble ní sáo auo,
sása gòle nísi ìwà,
asa Dii sa'oa ví Bozela,
aà pò kòlokpakpaa dasi Edoú.

⁷ An zùsèléó ní ní zuswanao kwéńńo sánu
ní ní gbáadeo píi,
an bùsu i ga ní auo,
nísi i i ní tóléwa.

⁸ Asa Dii tósimagóóe,
aà íadama wèè yásia ní Sionao yáí.

⁹ Edoú swao li kótaa ù,
a bùsuti a li íatègbó ù,
an bùsu i gó lán kótaa téwa.

¹⁰ Aó gaa vío fáane ní gwáasíno,
a súdele aó dó góópii.†

Wè ní wèó aó da wáiwaié,
gbèe a a baa ví lo.

¹¹ Gáuo ní kpóbo'ilenaó ke ní kúkíi ù,
koohūhūnaó ní gbagbaao sakpèda we.
Dii a guyóbo poowà, i gó da pá,
a gwa ní gísusugwabao, i gó gii.

¹² Kíá buíó ku wà ní kpá kpalau lo,
an doanao gèlé míó.

¹³ Kàléleó ní léaaó kúle ní kpé gbáowa,
lesikao ní gàgaaó a da ní zegikíi la.
Aó de gbègbonao tòó ù, kooó be ù.

¹⁴ Awaléwanao ní maió kpaaú we,
táao fòkpakpakówa,
babayóó zólékíi eu, aao káleu.

¹⁵ Bāso a sakpè da we à gbedau,
a nepipi, i ní káaa a zíe.
Yāamusuo kó nónóaaú,
sa lo te a nai.

¹⁶ A wèéle Dii taala guu,
à a kyoke,

an kee a késão,
a dae a kua a sawao,
asa aà lé mé ò,
aà Nisína mé a ní káaa.

¹⁷ Óme ní baa kpámá,
à odo ní baadee a kúkíiwa.

* **34:5** Isa 63.1, Mal 1.4 † **34:10** Zia 14.11, 19.3

A gõ ní pò ù gɔɔpii,
aaɔ ka a guu wẽ ní wẽo.

35

Gbẹ́ pọ́ Lua ní suabàɔ kua zia

- ¹ Gbáa ní gugiiio a pɔnakε,
guwaiwai a yáalo,
kpaa a bɔleu.
² A vukε ní pɔna zɔɔo, a gulakε.
Libá gawi a gɔè,
Kaameli ní Salɔnao maa a pisiwà,
wi Dii wá Lua gawi ní a zɔkεo e.
³ A á gàsí pọ́ gò dɔázio zu,
à á gbá pọ́ gò tèeeo sé.*
⁴ A o gbě́ pọ́ an ká gàɔnε:
A sɔdile, ásu to vía á kũo.
A gwa! A Lua lé mó tɔsiiié,
àε mó flaboiné, i á suaba.
⁵ Vĩa wé a ké,
swádoɔ swá a wẽ,
⁶ εεo vívì lán banawa,
lénanaaleadeɔ gulakε,†
asa gbáa a pũna ní ío,
gugii a li swa ù.
⁷ Tɔɔle wáa a li íkalekii ù,
gugii a gɔ nibɔna ù.
Gběgbonaɔ kálekii a vó ní wáao ní swamɔeo bɔle.
⁸ Wa zεda bɔ we,
wa mε zépiε zé pọ́ a kua adoa.
Gbàlɛnaɔ seɔ,
sɔù a bebe kpa a áao,
zépi aɔ de a senaɔ pọ́ ùε ítěε.
⁹ Nòɔmusu aɔ ku weo, wàie a sɔio,
wa wesi wàile weo.
Gbẹ́ pọ́ Lua ní suabàɔ mé aaɔ be we,
¹⁰ gbě́ pọ́ Dii ní bópio εa su,
aa gẽ Sina ní kúkuakεao,
pɔna láasai kú ní musu,
pɔna ní yaalɔ gěńzi,
pɔsia ní wěnao gězεa.

36

Asilio kia viadadaa Yelusaleũdezi (2Kia 18.13-27, 2Lad 32.1-19)

¹ Kí Ezekia kpalablea wè gẽo m̀endosaide guu Asilio kí Senakelibu mò lèle Yuda wéle bíideɔwa, a sí píi.

² Ɔ à a zīgɔɔ gbězɔɔ zì, à b̀ò Lakisi à gè Yelusaleũ kí Ezekia lè ní zīgɔɔ dasidasi. A zè íkalekii pọ́ kú musu sae, pɔpinaɔ bua zéu.

* 35:3 Ebe 12.12 † 35:6 Mat 11.5

³ Kibe zia Ilikia né Eliakiū n̄ aà lakēna Sebenao n̄ aà kpàwakena Asafa né Yoao b̄ò gè aà k̄i.

⁴ Ǿ gbēz̄ɔpi òné: A ge o Ezekiaε, Asilio k̄ia z̄ɔ mé lé aà la, bó àle a náaike màai?

⁵ A mè á z̄igbaselea d̄ɔ mé á gb̄aa. Yāp̄a giie. Dé àle a náaike, ̄ɔ àle b̄o aà yá kpei?

⁶ Egipiɔ k̄ia p̄o àle a náaike gwa. A de lán feelipan wíwiawae. Gbé p̄o gb̄aa'èwà, i aà z̄ɔ a ɔue.*

⁷ Tó á òmεε Dii á Lua náai ále ke, aà guleš̄ɔ n̄ aà gbagbak̄iɔ Ezekia gb̄oòo lò? A ò Yelusaleũdeɔ n̄ Yudaɔne pii aa m̄o k̄ule gbagbak̄i aε Yelusaleũ la.

⁸ Aà ledoūke n̄ ma dii Asilio k̄iao, mí aà gba s̄́ m̄en òaa kwi, tó a gbé v̄i aa diè kpe.

⁹ Lá àle Egipi z̄ikas̄ogoo n̄ s̄odeɔ náaike, kpelewa a f̄ɔ zez̄ɔ baa ma dii z̄iḡɔ ḡali p̄o k̄èsānz̄iɔ doei?

¹⁰ Ale e ma dii m̄ò lélei gue beewa à a dúuz̄ɔ Dii lé sai yà? Dii mé òè aà léle bùsue beewa, i a dúuz̄ɔ.

¹¹ Ǿ Eliakiū n̄ Sebenao n̄ Yoao ò z̄iḡɔ gbēz̄ɔpie: Yā'o w̄apiɔ n̄ z̄òblenaɔne n̄ Sili yáo, asa wi maε. Nsu yā'ow̄εε n̄ Ebelu yáo, ké gbé p̄o kú b̄iwaɔ mao.

¹² Gbēz̄ɔpi wemá à mè: Ma dii i ma z̄i mà yápi òé n̄ á diio át̄εeo, n̄ gbé p̄o z̄ɔlea b̄iwaɔne l̄o, asa aa n̄zia b̄iikpe p̄o aa kè ble, aa n̄zia osoo mi lááwae.

¹³ Ǿ gbēz̄ɔpi f̄ele p̄una n̄ Ebelu yáo à mè: A Asilio k̄ia z̄ɔ yāma!

¹⁴ Kipi mè ásu to Ezekia á s̄ás̄ao, asa a f̄ɔ á b̄o a ɔzi.

¹⁵ Ezekia mè Dii a á b̄o, a á w̄éleε bee kpa Asilio k̄iawao. Asu Ezekiapi yāma à Dii náaike yápi musuo.

¹⁶ Asu Ezekia yāmao. Asilio k̄ia mè à ledoūkean̄o, à mikpawa, á baade i az̄ia v̄εεbe n̄ az̄ia kaad̄emb̄eo ble, i az̄ia bia'i mi,

¹⁷ e àò mó á sélei à táán̄o bùsu p̄ale p̄o de lá á p̄owau. P̄owena n̄ v̄εε nao p̄alawà, p̄εε n̄ v̄εεbuo diue.

¹⁸ Ezekia mè Dii a á b̄o. Asu weio, ásu to à á s̄ás̄ao. Buip̄aleɔ táae è ḡi Asilio k̄iaε aà n̄ bùsu s̄ímáe?

¹⁹ Amata n̄ Aapadaeo táao gè máe? Sefavaiū táao gè má ni? Samali táao è ḡl̄e n̄ n̄ w̄éleoe?

²⁰ Bùsu beeɔ pii, an kpele táa mé f̄ɔ ḡl̄e n̄ a bùsuoi? Kpelewa Dii a f̄ɔ giè n̄ Yelusaleũoi?

²¹ Gb̄éɔ n̄le k̄ilikili, aai yāwewào, asa an k̄ia òné aasu yáz̄asiwàoε.

²² Ǿ kibe zia Ilikia né Eliakiū n̄ aà lakēna Sebenao n̄ Asafa né Yoa aà kpàwakenaò èa s̄u Ezekiapiwa n̄ n̄ p̄okasaɔ k̄ék̄ea, aa z̄iḡɔ gbēz̄ɔ yá d̄au aa síuè.

37

Ezekia wabikεa Diiwa (2K̄ia 19.1-19)

¹ Ké k̄i Ezekia yápi mà, à a ula ga kè à zw̄ankasa k̄akaala, ̄ɔ à gè Dii ua.

² A a be zia Eliakiū n̄ a lakēna Sebenao n̄ sa'onkiaɔ z̄i ānabi Isaia, Am̄ozu néwa, zw̄ankasaɔ k̄akaañla.

³ Aa òè: Ezekia mè yá ḡi gb̄aε, wà wá dá taasiu, wà wá lele, wà wid̄adawá. Wa ḡo lán n̄oe p̄o a né k̄a b̄oa mé ȳεεε ku a f̄ɔ iowa.

⁴ Asilio k̄ia a z̄iḡɔ gbēz̄ɔ z̄i, à m̄ò Lua b̄éε lánikè. Dii n̄ Lua yápi mà, a aà lele yápi oa yáia, wá d̄ɔo. Wabikεwà wá gbé k̄ōna p̄o wa ḡōne.

* 36:6 Eze 29.6

⁵ Ké kí Ezekia zínapiò gè Isaia lè màa,
⁶ a ònè: A ge o á diie, Dii mè asu to vía a kũ Asilio kía ìwaò dóεaano yá pò a màpi yáio.

⁷ A ma! Tó Asilio kía baòe mà, Dii a to làasoo gēaàgu, i ta a bùsuu. Dii i to wà aà de ní fēndao we.

⁸ Ké zīgōò gbēzōò mà Asilio kía fēle Lakisi, à èa tà à aà lè, àle zika ní Libenadeò.

⁹ Asilio kía mà Etiopio kí Tilaka lé mó zikaiano, ò à èa zinaò gbàe Ezekiawa à mè:

¹⁰ A o Yudaò kí Ezekiaε, dii pò àle a náaike à gbàsa mè á Yelusaleũ namεε ma oziò, asu to aà a sásào.

¹¹ I ma lá Asili kíaò kè bùsuòne à ní ké kélekele píio lé? A mé a bò adoa?

¹² Bui pò ma dezio kàaleò, Gozã ní Halanao ní Lezefio ní Edeni pò kú Telasaaò, an táaò ní bóe?

¹³ Amata kía kú máí? Aapadaε kía kú máe? Sefavaiũ ge Ena ge Iva kíaò ku máí?

¹⁴ Zinapiò lá kpà Ezekiawa. Ké à a kyokè, à gè Dii kpéu, a pòò aà aε,

¹⁵ à wabikèwà à mè:

¹⁶ Dii Zigōde Isailio Lua pò kú malaika gāsīadeò zānguo,* níme ní Lua ũ bùsu pò kú dúnia guu píie. Mmε n musu kè ní tōleò.

¹⁷ Swákpa ò yāma, Dii. Wése ò gugwa, Dii. Dóεa ní Lua béεo lékpāsā pò Senakelibu kè ma fá!

¹⁸ Sīanaε Dii, Asili kíaò buipio kàale píi, an bùsuò gò bezia ũ.

¹⁹ Aa ní diio kàteu aa ní kpa, asa aa de Lua ũo, pò pò gbēnazina kè ní lío ní gbεoòne.

²⁰ Dii wá Lua, wá bò aà ozi, bui pò kú dúnia guu píi io dō ké n Dii, níme ní Lua ũ ndo.

Senakelibu gaa

(2Kia 19.20-37)

²¹ O Amozu né Isaia lékpāsākè Ezekiaε à mè: Dii Isailio Lua mè a wabi pò ní kè Asilio kí Senakelibu yá musu mà,

²² à àsje bee ò aà musu:

Sibna wéle lé sakangu,

àle n láanike n kpe.

Gbēe i zible Yelusaleũpiwa yāao,

ò àle a mi dada a gāu.

²³ Dé n dōwà ní sòsòí?

Dé n kaaè n n mi dàè íai?

Isailio Lua pò a kua adoa ní kèε.

²⁴ N dà n ìwaòne aa Dii sòsò,

n mè n dede sīsīò musu ní n zikasōgo dasio

e Libā bùsu gbèsīsī misonau.

N seδε lí gbāaò zōzō,

n pēli zōò kwè,

n ka a léwa musu e a likpe sisiu.

²⁵ N lòò yò buipáleo bùsuu,

n a imi,

n kèse Egipi swaò í bà.

²⁶ Ké ma Dii má díle màa za zi,

ni mao lé?

Ma zεò à gēgē, ò má tò à kè.

* 37:16 Bòa 25.22

Má tò n ní wéle bíideᵛ kwè wiliü,
aa gò daaia.

²⁷ Wélepideᵛ gbāa kēsā,
aa gò suuu, wí ní kú.
Aa de lán sēsaowa,
lán sēla bɔɔwa,
lán sē pò bòle kpéwa à gāga gòᵛwa.

²⁸ Má n kúkii dō,
má n gea ní n suo dō,
má n pɔpaamazi dō.

²⁹ N pɔ pāmazi,
n kàamai pò ní ví yá gè ma swáú.
Má bakanε n níu,
má àasina kanε n léue,
má tó ñ ea tá ní zé pò n mɔᵛᵛo.

³⁰ Ezekia, yáε beeᵛ denε seela ũ.
A pɔzā ble ble wēa,
zii bɔ í ble we.
Zii kee sa à pótō í pɔkeke,
à vēli pépe í a be ble.

³¹ Yuda kōna pò bòᵛ zína a ea péle tíu,
an né iᵛ kpa musu.

³² Asa gbé kōnaᵛ bɔ Yelusaleü,
Sibna gbèsisidepiᵛ gō.
Ma Dii Zigōde ma āia mé a bee ke.

³³ Ayāmeto ma yáε bee ò Asiliᵛ kía musu:
A gē wéleε beeuo,
a kazuuo,
a a sēngbao dɔᵛᵛo,
a koezōi à gbà lesi daio.

³⁴ A ea tá ní zé pò à mᵛᵛooε,
a gē wélepiuo.

Ma Dii mámε má ò.

³⁵ Má gí ní wélepio,
má a suaba mazia yái
ní ma zòblena Davidi yáio.

³⁶ Ǿ Dii Malaika bò gè Asiliᵛ bᵛᵛou, à gbéᵛ dède òaasᵛᵛo leε òaa do gēosai
(185.000). Ké aa fēle kᵛᵛ, aa geᵛ e kálea gupiiu.

³⁷ Ǿ Asiliᵛ kí Senakelibu fēle a bᵛᵛopiu, à èa tà Niniva, a ku we.

³⁸ Gᵛᵛ pò a kúlea a táa Nisoki kpéu, àà néᵛ Adamεleki ní Salezeεo aà dè ní fēndao,
ō aa bàasi tà Alalata bùsuu. Ǿ aà né Esaadō zòle aà gbεu.

38

Ezekia gyákea

(2Kia 20.1-11, 2Lad 32.24-26)

¹ Bee gbεa Ezekia gyákè à kà gaa, ò ānabi Isaia Amᵛzu né gè aà lè, a òè: Dii
mè ledile n gbéᵛne, asa níle mó gaie, níyō fele bo.

² Ǿ Ezekia aedò giwa, à wabikè Diiwa

³ à mè: Dii, n yá na! Lá má n yá kúa ní náaio, mé ma yá pò ní yei kè ní
nòsemendoo, to à dᵛᵛngu. Ǿ à wēna ɔᵛᵛbò.

- 4 Ɔ Dii yá'ò Isaiæ à mè:
 5 Ge ñ o Ezekiaæ, ma Dii aà dezi Davidi Lua ma mè, ma aà wabikea mà ma aà wé'i è, ma aà gɔɔ kàfiè wè gēo.
 6 Má aà si Asiliɔ kíawa ní wéleε beeo, má gí ní wélepioε.
 21 Isaia mè wà kaadɔembe ɔ wà dɔɔ aà sánewa, i gbágbã.
 22 Ɔ Ezekia mè: Bóme aɔ de ma ea gea Dii kpéu seela ũi? Isaia wèwà à mè:*
- 7 Seela pɔ Dii a kene lé pɔ á gbène yá musun ke:
 8 Uena pɔ íatē lé suò Aaza gbápepekliɔ gwa. A to uena pɔ lé pilawà ea dedewa mèn kwi. Ɔ íatē èa dède gbápekli mèn kwi pɔ à pilawà yāawa.
 9 Le pɔ Yudaɔ kí Ezekia dà a gbágbãa ní a gyāo gbεan ke:
 10 Ma mè, gɔɔ pɔ ma ka kámaboa
 ɔ ma káikù ní elεoa?
 Lua a ma wè kínina pɔ gòmεε sia yà?
 11 Ɔ ma mè má Dii e dúniau ɔɔ,
 má wesi gbēnazínale ɔɔ,
 máo kú ní gbé pɔ kú tɔɔleɔ ɔɔ.
 12 Lua lé ma ɔɔ sɔu,
 àle sɔpi sia,
 lá dádākena ì a kpé wolowa.
 Ale ma wēni bāmba,
 lá zwàatāna ì póle ɔɔ àsauwa.
 Fāane ní gwāasinao àle ma midεε.
 13 Ma a nòse suumpà e gu gè dòò,
 ní beeo à ma wá wí
 lán nòɔmusu wáwiawa.
 Fāane ní gwāasinao àle ma midεε.
 14 Ma wiitēna lè lán luakibānawa,
 ma ɔɔlò lán felentuukenawa.
 Ma wé dɔnzi musu e ma wé wò,
 mále taasike, Dii, zεmanɔ.
 15 Má o kpelewaε?
 Bó yá má fɔ oè, ké ɔme m̀dò nɔɔ!
 Máo be busebuse e ma wēni léue
 ma pɔsia yái.
 16 Dii, ni to wàɔ ku,
 ma nisina aɔ aafia n yái,
 níyɔ ma gbágbã, míɔ ku.
 17 Ma káfia yái pɔsia bee ma lei,
 ní tò ma gɔsɔkù n yeamazi yái,
 n ma duuna zù n kpe píi.
 18 Asa wili n sáaukpa miauo,
 geɔ lí n táasileo,
 gbé pɔ sí euɔ lí wedɔ n náaiio.
 19 Gbé b́εε mé ì n sáaukpa,
 lá mále ke gbāewa,
 maεɔ ì n náai galike ní néɔne.
 20 Dii a ma suaba,
 wí ɔke Dii táasileɔɔwa
 aà kpéu e wá wēni léu.

* 38:22 Dòɔ 21-22 maa laki, lá a ku 2Kia 20.7-8 guuwa.

39

Babeli b̀usu z̀inao
(2Kia 20.12-19)

¹ Goo bee Baladã né Melodaki Baladã, Babeli kía lá kpàsã Ezekiaε ní gbaο, ké à aà gyãκε gbágbãa bao mà yáí.

² Ezekia gbãakpà z̀inapiοzi, à g̀èr̀no a làasiu, à a ánuసుο ní vuaο ní pó g̀inanao ní ǹisi maao òlóné. A g̀èr̀no a z̀ikabòkalekp̄eu lo, à a àizeεο òlóné míomio. P̄e ku aà be ge aà b̀usu ke à g̀i olinéo.

³ Ǿ ānabi Isaia g̀e aà là à aà là à m̀e: Kpelewa gbépio ònei? Za má aa b̀u aa m̀o n k̀ii? Ezekia wèwà à m̀e: An b̀k̄i z̀à, Babeli aa b̀u.

⁴ Ǿ Isaia aà là à m̀e: Bó aa è n bei? A wèwà à m̀e: Aa ma bepo píi è. Ma àizeεε ku ké ma gi òlinéo.

⁵ Ǿ Isaia òè: Yá pó Dii Ziḡde ò ma.

⁶ Goo lé mó ké wa n bepo píi ní àizeεε pó n dezio t̀one ní k̄ia e gbãο séle taò Babeli. Dii mè a kee a ḡo.

⁷ Wa né pó n̄ȳó ní ieο séle tárn̄o, aai ḡ Babeli kibe z̀ikenaο ũ.*

⁸ Ezekia òè: Dii yá pó ní òmεε maa. Asa a ðile áo aafia niε guu e a wēni léue.

40

Lua gb̄éο ǹseniniane

¹ A Lua m̀e:

A ma gb̄éο ǹse n̄ininé,
à ní ǹse n̄ininé.

² A yá nana o Yelusaleũdeοne,
à oné an z̀oz̄i làa,
an tàae w̄i ní musu k̀ò,
aa ní duuna fiabò Diiε leε pla.

³ Kp̀awakena lo ma do, àle mε:
A zεκεκε Diiε gbáau,
à zεda poo wá Luaε s̄eu.*

⁴ Guzule píi a tata,
gbè les̄o ní s̄is̄o daaí píi,
gutoũtoũ kpaai,
gus̄is̄ideο ḡo gusalalaο ũ.

⁵ Dii gawi a bo,
gbépii a wesie s̄anus̄anu.†
Dii lé mé ò.

⁶ Ma lo mà do à m̀e: Kp̀awake!
Ma m̀e: Mà kp̀awake mà o kpelewai?
A m̀e: Gb̄enazina píi de lán s̄ewaε,
an kefεnke de lán s̄evuwaε.

⁷ S̄e ì gaga, a vú ì kwé,
ké Dii ì íanapewa yáí.
Gb̄enazinaο de lán s̄ewa síanaε.

⁸ S̄e ì gaga, a vú ì kwé,
wá Lua s̄o, aà yá lo ku ḡoπiiε.‡

* 39:7 2Kia 24.15   * 40:3 Mat 3.3, Maa 1.3, Zaa 1.23   † 40:5 Luk 3.4-6   ‡ 40:8 1Pie 1.24-25

9 Siᵛna baonakpana,
 dɛdɛ gbɛ̀sɪsɪ lɛsɪwa, lɛda ía.
 Yelusaleũ baonakpana,
 yá'o gbáugbáu v́iasai,
 o Yuda wéledɛɔne: A Lua kɛ!
 10 A gwa! Dii Lua lé mɔ́ ní ikoo,
 àlɛ mɔ́ kiblei ní gâsa gbãao.
 A gwa! A a asea kũa, §
 a a zɪ̀ ài kpán'aɛkɛ.
 11 I a pɔ́ɔ dā lán sādānawa,*
 ì a sãɛɔ sɔlɔ a ɔu,
 ì ní kpá a kùɛ,
 ì a nɛadeɔ tálakpa.

Dii dea pɔ́piia

12 Déme ísia í yò a ɔ guui?
 Déme luabɛ yò ní ɔtāoi?
 Déme dúnia bùsuti kà zaau píii?
 Déme gbɛ̀sɪsɪɔ dɪ kiloowai?
 Déme sɪsɪɔ gbia yòì?
 13 Déme Dii làasoo dōi?
 Déme yádàè à lɛdàwài?†
 14 Dé Dii yākpàlɛ aà gēzɪ̀ aà lɛdawai?
 Déme aà dà zé súsuwai?
 Déme dōa kàfɪ̀i?
 Déme ònɔ dàèi?

15 Bui píi deè lán itona pɔ́ tò soo guuwae,
 lán luutɛ pɔ́ kpá kiloowawa,
 ísia gūgūnaɔ gbia deè lán gbétiwae.
 16 Libā likpɛ i ka Dii gbagbayaa ũo,
 a nòbɔɔ i ka wà sa'ooawào.
 17 Bui píi deè yāfūnnɔɛ,
 àlɛ ní gwa fooonnɔɛ,
 aa deè pɔɛ ũo.

18 Dé á Lua lɛɛũòì?
 Bó á mɛ a muaaòì?
 19 Tāa sɔ́, ɔzíkɛna mé ì pí,
 ɔ́ sia ì vua í léwà,
 ì ánuɔu yàbaa kɛ daè.‡
 20 Gbé pɔ́ a ɔ lé a kpɛ leo
 ì lí pɔ́ lí vlāo sé,
 ɔ́ ì lí'ān gōide wɛɛlɛ
 aà táa pélɛɛ, ké asu lélɛo.

21 A dōo lé? I mao lé?
 Wì oé za asɪnizɪo lé?
 I dúniakalɛgɔɔ yāmao lé?
 22 A zōlɛa bálumaa dúnia musu,

§ 40:10 Zia 22.12 * 40:11 Eze 34.15, Zaa 10.11 † 40:13 Lom 11.34, 1Kln 2.16 ‡ 40:19 Zin 17.29

a gbéè deè lán kwaɔwaɛ.
 I musu poo lán zwàakpewa a be ũ.
²³ I to kpalablenɔ gɔ̃ foonno,
 ì dúnia dɔaanaɔ sɔaa aa gɔ̃ kpɛɛ.
²⁴ Wà ní dílen lò,
 wà ní kpán lò,
 an zína gè tíun lò,
 tó à íanapè má, aai giigagaɛ,
 zàa i ní sé lán sè̃ keleɔwa.

²⁵ Lua pó a kua adoa mè:
 Dé á ma leeũòì?

Dé ále e wá sáai?

²⁶ A wése musu gwa.

Déme pɔ beɔ̃ kèi?

Déme ì to aa bìle ní dasileu

à ní baade sísi a tówai?

Aà iko zɔ̃ ní aà gbãa pãsiɔ

mé tò a keeli késão.

²⁷ Yakɔbu buiɔ, bóyãi i me Dii á zé d̃so ni?

Isailiɔ, àkea ále o á Lua á yá fãn ṽio ni?

²⁸ A d̃so lé? I mao lé?

Dii mé Lua b̃é̃ ũ, dúniãledana ũ.

Ili kpasao, ìli fuo,

mé wa f̃o aà ãno lé d̃so.

²⁹ I gbãa káfi gbé pó kpàsaɔne,

ì gbé pó gò d̃òlɔlɔ gba yè̃ɛɛ.

³⁰ Ewaasoɔ ì kpasaa fu,

gbé gbãaɔ ì gẽmbɔle aa léle,

³¹ gbé pó an wé dɔ̃ Diizib s̃o,

an gbãa ìɔ dedɛɛ.

Aa f̃ele ní gbãao lán kúuwa,

aa bàale aa kpasao,

aa tãa'o aa fuo.

41

Gbé pó Dii aà vù iu

¹ Isiabaadeɔ, à ke ma aɛ kílikili,

bui píi, à tó á gbãa àɔ káfi.

A s̃mazi à yã'o,

wà k̃o kãaa wà yág̃g̃.

² Déme gukpɛ gbépi vù iu,

gu pó ì géu píi ì ziblei?

Déme ì buiɔ naè a ɔz̃i,

ì to aàɔ gbãable ní kíaɔwai?

I ní ke kélekɛle ní a f̃endao,

ì ní fãaa ní a kaɔ

lán íana s̃episa séleawa.

³ I ní yá à ní kpá, ì gé aɛ aafia

ní zé pó aà kè̃ɛ i péleu yãaoo.

4 Déme bee kèi? Déme mòòì?
Déme tò buio Ìo tete kō kpe za asinìzìi?
Ma Dii, máme má Dɔaana ní Gōzānao ũ.

5 Isiabaadeɔ è, vĩa ní kú, aale s̄i,
tɔɔlɛɛdeɔ lé mó ní lualuaɔ.

6 Aale dɔkōlɛ,

baade lé o a gbéè aà ze gbāa.

7 An sia ì mòkasana gba s̄o,
gbé pó lé mɔ gae ní masanao

ì o gbé pó lé mɔlɛ éewae:

N t̄aa pɛpɛɛapi kè maa,

ō aai pá ní kusao gíũgíũ,

ké asu lélɛo yái.

8 Apio s̄o Isaili ma zòblenaɔ,

á Yakɔbu bui pó ma á séɔ,

ápìo ma gbēna Ablahaũ buio,*

9 ma á naaa za tɔɔlɛ léwa,

ma á sisi za d̄unia gola síiɔwa,

má òé ma zòblenaɔn á ũ,

ma á sé mé mi á v̄uaao.

10 Asu to vĩa á k̄uo, asa má kúánɔ,

ásu bílikɛo, asa á Luan ma ũ.

Má á gba gbāa, ao, má dɔálɛ,

ao, má á kú ní ma ɔplaa z̄ìblenaɔ.

11 Wí a gbé pó f̄èázio kú,

á ibɛɛpio gɛɛ a gō kpá ní wéi,

aa gō pɔe ũo, aa midɛ.

12 A á w̄ɛɛpio wɛɛɛ kuamá,

gbé pó z̄ikàánɔpio gō fooonnɔ.

13 Asa mámɛmaa Dii á Lua,

ma á kú á ɔplaawa má òé,

ásu to vĩa á k̄uo, má dɔálɛ.

14 A Yakɔbu bui kòɔt̄ɛɔ,

ásu to vĩa á k̄uo,

á Isaili pó gbēè lé á gwaoɔ,

má dɔálɛ.

Ma Dii Isailio Lua pó ma kua adoa,

mapi á Bona máme má ò.

15 Gwa! Má á ke gbáalakɛbɔ dafu swaa s̄ónede ũ,

á gbèsis̄io gbáala ke à ní tibo,

á s̄is̄io d̄ɛɔnz̄ò à ní ke búlɛbule.

16 A ní fá, íana i ní sélɛ,

z̄àa íana i ní f̄ák̄ɔwa.

A Isailio, á pɔ a ke Diiwa na,

á íanadā ní á Lua pó a kua adoao.

17 A taasideɔ ní á w̄ɛnadeɔ

aa kpálɛkɛ ìi aa kuawa,

* 41:8 Zaa 2.23

an kòlo a gaga ní imio.
 Ma Dii má wemá,
 ma Isailiò Lua má pākpańzio.
 18 Má nibɔnaɔ bɔ sɪsɪ wáiwaiɔ musu,
 má tó swa'ɔ baaɛ guzulɛɔ guu,
 má gbáa lile dǎna ũ,
 tɔɔɛ gii i gɔ gu ide ũ.
 19 Má sɛdɛ líɔ ba gbáau
 ní lɛpusialiɔ ní gbélio ní kulio,
 má pɛlio pɛ gugiiu
 ní kpɛlio ní sɛ́lio,
 20 ké gbépii e, aai a wàaiipa,
 aai làasookɛwà aa dɔ
 ké ma ɔ mé kè,
 ma Isailiò Lua pó ma kua adoa,
 mámɛ ma mɔ̀.

Dii táaɔ gbāasaikɛ kaané n̄ ɔzi

21 Ma Dii ma mɛ̀,
 à su ní á yáo!
 Ma Yakɔbu buiɔ Kía ma mɛ̀,
 à á pó o wà ma!
 22 A mó ní á táaɔ,
 aa yá pó a mɔ o.
 Aa yá pó kè za zio o,
 wà làasookɛwà, wíɔ a midɛa dɔ.
 Aa yá pó a mɔ zia o wà ma,
 23 aa yá pó a kɛ gbezã o,
 wí ní dɔ diiɔ ũ síana!
 Aa yãe kɛ, a maa ge a vã,
 ké vĩa e wá kú, wí kɔ gwagwa.
 24 Gwa! Pó giaɔn ní ũ,
 pã sã̀ ní yãkɛaɔwa.
 Má ye gbé pó zèńno giyãio.
 25 Ma gughãntoo gbɛe vù iu, àɛ mó,
 ma aà sɪsi za íatɛ bilɛawa.
 Ízɔ gbãadeɔwa lán bèlɛbɔawa,
 lán oobona gítotoawa.
 26 Déme yápi ò za asinizi wà e wàɔ dɔi?
 Déme ò za káau ké wà e o síanaɛi?
 A gbɛe i a yã'oo, wi yãe mawáo,
 á gbɛe i dɔaa kǎné ní swáwao.
 27 Ma dɔaa ò Siɔnadeɔne,
 ma baonakpana zɪ Yelusaleũdeɔwa
 ma mɛ̀: A gwa, aale mó!
 28 Ma wɛpà táapiɔla,
 mi ní kee e a fɔ lɛdaao.
 Ké ma yãgbɛamá,
 an kee i yázãsiao.
 29 Gwa! Ampii pó giaɔne,

pã sãó ní yãkεawa.
Pó pó wa pípiá ían giíone.

42

Dii zòblena

¹ Ma zòblena pó má kù ɔplaplan kε.
Ma aà sè, ma pɔ kèwà na.

Má a Nisína pisiwà,*
i mɔ buíone ní yázedeo.

² A wiíleo, a palamáó,
gběe a aà zɔa ma dɔ gāaεo.

³ A fee ekpaazεua éo,
a filia yěεena deo,
a mó ní yázedeo síana.

⁴ A busao, aà kúsu a kwεo,
a to yázede zedɔ dúniau,
ísiabaadeɔ wé aɔ dɔ aà yãdanɛi.†

⁵ Ma Dii Lua, ma musu kè ma olíu,
ma tɔle kàle ní pó pó bòlewàò,
ma lé'iana kpà gbé pó kuwàɔwa,
ma gbé pó bewàò gbà wēni‡ ma mè:

⁶ Ma Dii ma n sisi yázede yáie.
Má n kúá n ɔwa, mí n dśa.
Má n ke ma bàakuaínɔ mi ũ,
mí n dile buíone gupua ũ,§

⁷ ke ñ v̄l̄aɔ wé wēné,
ní dakpεunaɔ bɔ kpéu,
gusia gbéɔ s̄ó ní gusɔkεu.

⁸ Mámεmaa Dii, ma tón we!
Má we wà ma bεεε kpa dii pálewao,
má we wà ma táasile táaεεo.

⁹ Gwa! Yá pó ma dɔaa má ò kè,
yá dafu mále o sa,
mále a baokpaé e àò gé bɔi.

Dii táasileá

¹⁰ A lè dafu sí Diiε,
à aà táasile e tɔle léwa,
á gbé pó íɔ be ísiaaɔ
ní pó pó kú ísia guuɔ,
ísia gügūnaɔ ní gbé pó kú weɔ píi.

¹¹ Gbáa ní a wéledeɔ koo pūna,
Kedaa bòodeɔ ví waɔ kēaa,
Sela gbè'edeɔ gulakε,
aa pɔna wii le gbèsísí musu.

¹² Aa Dii tɔbɔ,
wi aà táasile ísia baa.

¹³ Dii a bɔ ní negōnkεo,

* 42:1 Luk 3.22 † 42:4 Mat 12.18-21 ‡ 42:5 Zin 17.24-25 § 42:6 Isa 49.6, Luk 2.32, Zin 13.47, 26.23

aà me a fele lán zígõ i kewa,
a naemá n̄ wii gbãao,
a gõsake mo a ibeene.

14 Má níle à gègè,
ma lé kpaaũ, ma azia kù,
õ ma wii do sa, mále we fòofoo,
mále wea gbãa ke
lán n̄e pó lé ne'iwa.

15 Má gbèsisib̄ n̄ s̄isib̄nao òkpa,
má tó pó pó b̄lemáa giigaga,
má swa li gugii ũ,
má nib̄nao wena.

16 Má doaa v̄iaone zé guu,
má zéwewena pó aa d̄o yãao séríno,
má gusia liné gupua ũ n̄ ae,
má gutoũtoũ daainé sálala.

Má yá beo ke, má p̄akpañzio.

17 Gb̄é pó aa pó ãa náai v̄i,
aā o pó kásaa mé n̄ dii ũ s̄o,
aa kpekpa, wí a n̄ kú maamaa.

Isailiã v̄ia swãdoone

18 Swãdo, à swákpa, í yãma!

V̄ia, à wezu, í gu'e!

19 Deo mé v̄ia ũi, mé i ke ma z̄òblena b̄asio?

Deo mé swãdo ũ lán ma ìwa pó ma n̄ z̄iowai?

Deo mé v̄ia ũ lán gb̄é pó naman̄piowai?

Deo mé swãdo ũ lán Dii z̄òblenaowai?

20 A yá è dasi, kási á kũao,

á swá w̄e, kási ili yãe mao.

21 A kà Diigu à z̄ōke n̄ gawio

p̄isi a ikoyãwa a yáze yáí.

22 Ama wà gb̄épi p̄o s̄imá,

wà n̄ naaa z̄iz̄o ũ, wà n̄ tata eue,

ge wà n̄ ká kp̄eu nípii.

Aa ḡò z̄iz̄o ũe,

gb̄e ku à n̄ bo.

Aa ḡò z̄i ài ũe,

gb̄e ku à me wà n̄ gbaeo.

23 A guu déme a swáse yápiizii?

Déme a laaid̄owà za gb̄a à mai?

24 Déme Yak̄obu buio kp̄amá z̄iz̄o ũi?

Déme Isailiã kp̄amá wà n̄ naai?

Dii pó wa duunak̄èè nolo?

Aai we wà aà òtond̄ok̄i gwào,

aa ḡi aà ikoyã mai.

25 O à p̄ok̄uma p̄asi b̄òb̄omá z̄i gb̄a ũ.

Té k̄uaamá gupiiu, aai làasook̄eo,

z̄i n̄ blé, a yá i ḡe n̄ n̄se guuo.

43

Isailio Suaban m̀ndona

- ¹ Tiasa ma Dii ma m̀e,
 á Yakɔbu buio, máme ma á ké,
 á Isailio, máme ma á ikàsa.
 Asu víakεo, asa ma á bó,
 ma á sisi á tɔwa, a gɔ ma pó ũ.
² Tó a gē íu, a daálao,
 tó swa lé á ble, máo kúánɔε.
 Tó a gē téu, a nawáo,
 tó a si tévuau, a kúwáo.
³ Asa mámεmaa Dii á Lua,
 á Isailio Lua pó ma kua adoa ũ,
 á Suabana ũ.
 Má Egipio kéé á gēε ũ,
 má Etiopio ní Sabaɔ kpá á gbεu.
⁴ Lá á bεεε v̄imεε mé á gbiamεε,
 mé má yeázi,
 má gbéɔ kpá á gēε ũ,
 má buipáleo mipãakεánɔ.
⁵ Asu víakεo, asa máo kúánɔε,
 má bɔ ní á buio gukpe oi,
 má á néo kãaa be'ae oi mà suúnɔ.
⁶ Má o gugbãntoo oie: Mɔ̀ò!
 Geɔmidɔkii s̄o: Nsu gí ní kpáio!
 Su ní ma negɔε pó kú zãzãɔ,
 su ní ma nenɔε pó kú tɔɔle léwaɔ,
⁷ gbé pó ma tó kúmápio,
 gbé pó ma ní ikàsa
 ma ní ké ma tɔbɔa yáipio.
⁸ Bɔ ní v̄ia wεdepio
 ní swãdo yãmanapio.
⁹ Bui píi k̄o kãaa,
 bùsu píi gbéɔ káleα gudoũ.
 An déme yá bee d̄o à dɔaa oi?
 An déme yázi kãw̄εε wá swáwai?
 Aa bɔ ní ní seeladeɔ, aai ní yã'o,
 ké gbéɔ ma, aai me síanaε!
¹⁰ Ma Dii ma m̀e,
 áme á ma seeladeɔ ũ,
 ma z̀blena pó má s̄o ũ.
 Ma á sé ké à ma d̄o, í ma náaikε,
 ío d̄o gbé pó má de a ũ.
 Táae ku ma ãao,
 mé an kee aɔ ku ma gbεao.
¹¹ Mapi, mámεmaa Dii,
 mé ma bàasio suabanae kuo.
¹² Mámε ma dɔaa ma yã'ò,
 ma á suabà, má dàé á d̄o,
 i ke dii z̄ilo pó kú á guue no.

Ame á ma seeladeo ù,
 ké máme má Lua ù.
 13 Ao, má de a ù zadõ gɔɔ i daaleo.
 Gbêe a fõ pɔe bo ma ouo.
 Tó mále yâke, déme a kpameei?

Lua sùuu ní Isailio náaisaiko

14 Ma Dii á Suabana,
 á Isailio Lua pó ma kua adoa, ma mè,
 má gbéɔ gbae Babeliwa á yáí,
 má Kaladeo ne gɔɔ pó aale bàale,
 má ní gulakea lile aaukea ù.
 15 Ma Dii á Lua pó ma kua adoa,
 á Isailio Kena, á Kían ma ù.

16 Ma Dii ma zebò ísiau,
 ma zé dà í zõpi guu,
 17 má tò zikasõgɔɔ ní sõɔ sí zéu
 ní zígõɔ ní gbáao pii,
 õ aa gò kálea, aai fele bo,
 aa míde lán filiadeawa.

18 Asu làasooke yáziowa bo,
 ásu yá pó gèpio da bo.

19 Gwa! Mále yá dafu ke sa.

Ké yápi lé bo, i dõo lé?

Mále zé fõ gbáau,
 mále swao bo gugiiu.

20 Sèa nòbɔɔ ma tɔnasi,
 gbègbonao ní koohūhūnao,
 asa mále í kpá gbáawa,
 mále swao bo gugiiu,

ké ma gbé pó má sèe e imi,

21 gbé pó ma ní ké mazía pó ù
 ké aa ma táasilepio.

22 Yakɔbu buio, i ma sísisio,
 Isailio, i ma kíi wεεε a kpasao.

23 I moa ní sa pó wí a pó káteu à tékū sãoo,
 i ma kpela ní á sa'obɔɔo.

Mi pówen gba aso diéo,
 mi ñadawá ní tulaletikaameε téaoo.

24 I tulaleti gñana lumεεo,
 i á sa'obo nísi kpaá ma kão,
 õ a á duuna aso ñimεε,
 a ñadàa ní á yāváiɔ.

25 Mámεmaa Dii,
 mi á tàaeo bāde ma sùuu yáí,
 mili tó á duuna yá dɔmagu bo.

26 A á yá'omεε wà gwa ní kõo,
 à dau siu lá a á bɔwa.

27 A dezi séia duunakè,
 mé á ñnabio bò ma kpe.

28 A yáí má a kúkíi gbèzõɔɔ kpebo,

má Yakɔbu buiɔ kpa kaalei,
má Isailiɔ kpa s̄s̄si.

44

Lua diike de táaɔla

¹ Tiasa Yakɔbu bui ma zòblenaɔ,
Isaili ma yenzideɔ, à ma yāma.

² Ma Dii á Dɔnlɛde pó á ké
ma á ikàsa neasakpeu ma mè:
Yakɔbu bui ma zòblenaɔ
á bui maa pó má s̄ɛɔ,
ásu to v̄ia á kũo.

³ Asa má í pisi gu'isaie,
má tó í da tɔɔɛ giia,
má a Nisina pisi á buiɔwa,
má báaada á s̄ɔkpaɛɔgu.

⁴ Aa fɛɛ lán s̄ɛbɔɔwa,
aa ɔ́tá lán swagbalawa.

⁵ Gb̄é bee a me Dii pón a ũ,
gb̄ɛdo a Yakɔbu tó ble,
ado a k̄ɛ a ɔwa, Dii pó,
ado a Isaili tó sé.

⁶ Ma Dii Zígɔde Isailiɔ Kía
an Bona, ma mè,
mámɛ má Dɔaana ní Gɔzānao ũ,*
ma bàasio diie kuo.

⁷ Déme kāmawai?
Aà lési, aà yā'o.
Aà yá pó lé mó dau siumɛɛ káau,
aà yá pó a su ke o.

⁸ Asu to v̄ia á kũo, ásu gilikeo.
Mi a kpàwakéé, á mà za káauo lé?
Áme á ma seeladeɔ ũ.
Diie ku lɔ ma bàasie?
Má gb̄esi p̄ale d̄ɔo.

⁹ Táapinaɔá pɔe no,
an z̄í pó ní pɔ dɔwàɔ ài v̄io.
An seelamaakɛnaɔá v̄iaɔne,
an yād̄sai a widamá.

¹⁰ Tó gb̄é táa p̄i a k̄ɛ dii ũ,
a àik̄ɛ̀o.

¹¹ Wí a gb̄é pó lé zɔblen̄ɛɔ kú p̄ii,
asa an pinaɔá gb̄ɛnazinaɔne.
Aa k̄áaa nípii aa bɔ gupuau,
mí gili ḡɛ́ngu, mí widamá s̄ānu.

¹² Sia í mɔ da téu,
í gb̄ɛgb̄ɛ ní masanao,
ìpi táa ũ ní a ḡasa gb̄āao.
Ō nɔana í aà de, aà gb̄āa í busa,

* 44:6 Isa 48.12, Zia 1.17, 22.13

tó i í e mío, à yèèe í láa.

¹³ Li'ána í ba yō líwa,
í a dōda ní pó ia boolodaboo,
í a seelake ní sísiōnao,
í a tēeke ní kpásagōnao.

I á lán gbēnazínawa kefeūkefeū,
ké à ku a kpéu taa ũ.

¹⁴ Wí se de lí ge gialí
ge gbēneli zō líkpeu ní pōeāwa,
ge pēli pó wa bà, lou tò à zōkù.

¹⁵ Lí de gbēnazínaone yàa ũ.
Wí se wà tékpakpaò,
wí tékaò wà pēekèò ló.

Ō wí ā taa ũ wà kúléè,
wí aà ke dii ũ wà misiileè ló.

¹⁶ Wí a kīni káteu wà blékèò,
wí nò kpaò téa wà so wà ká.

Wí tékpakpaò ló wà me:
Ūhūu! Ma té è sa, ma me kè lóoló.

¹⁷ Ō í a kīni ke taa ũ a dii ũ,
í kúléè, í misiileè,
í wabikewa í me:

Ma suaba, asa ma diin n ũ.

¹⁸ Aa ōno vīo, aali yāmao,
wà okùnè ní wéwae, aale gu'eo,
wà ní nòse líaa, ō aa gò faasai.

¹⁹ Aali láasookèo, aa ōnoo.
Ké aa a kīni káteu,

aa pēekè a yōwa,
aa nò kpaò téa aa sò,
ō aa taa kè ní a kīnio,
aa misilēli pó aa zōe,
aali yápi wáipao.

²⁰ Aale káwā wēle tawa lé'iué,
an sò mōafilide í ní sásā.
Aa fō níziá misi aa me,
pó pó wa kūaá pó egēnaeo.

²¹ Yakobu buio, à to yá beeo dōágu,
asa ma zòblenaon á ũ, Isailio.

Ma á ké, ma zòblenaon á ũ,
Isailio, á yá a sāmago.

²² Ma á taaeo bādè,
aa tà lán louwa,
á duuna gèzea lán suawa.

A ea sua, asa ma á bó.

²³ Luabedeo, à gulake, asa Dii kè,
zīlede, à kúkuake.

Gbèsisio à víví ní wiitēnao,
líkpe ní a lío píi,
asa Dii Yakobu buio bō,

à tɔ̀bò Isailiò yá musu.

Yelusaleũ zia vua

²⁴ Ma Dii á Bona pò ma á ikàsa neasakpeu, ma mè

mámɛmaa Dii, ma pópìi kè,

ma musu kpàle mado,

ma dúnia kàle ní mazia ɔ̀.

²⁵ Mi ànabi eɛenaɔ seela pále,

mi to màsokenaɔ gɔ̀ láanìpò ù,

mi to ònɔnaɔ kpekpa,

mi ní dɔ̀a liaané.†

²⁶ Mi a zòblenaɔ yá sé lesì,

mi to ma ìwaɔ ledama zìke,

má ò Yelusaleũ zia a vu,

wi ea Yuda wéleɔ kále,

wi ní kpé gbooaɔ keke.

²⁷ Mi o ísìe aà ba,

mi o swaɔne aa gɔ̀ gii.

²⁸ Má ò Kilusi yá musu,

àɔ de ma sādāna ù,

ké à ma pɔ̀eã kemee,

i o Yelusaleũ yá musu,

wa ea kále, wi ma kpé dɔ̀.‡

45

Dii Kilusi kpa kpalau

¹ Ma Dii ma Kilusi kpà kpalau,

ma aà kù a ɔ̀plaawa.

Má buiò neè,

i ní kíaɔ asana polo ní pi,

má zewèè, bíibɔleɔ aaɔ tataaè.

² Má òè: Mámɛ má dɔ̀aanɛ,

má gbèsìsìò daaìne,

má bíibɔle gba pò wa pì ní mɔ̀gotèɔ gboo,

má mò gbáaɔ zɔ̀ezɔ̀e.

³ Má n gba gusɔ̀ pò ɔ̀deɔ ní àizee pò uleɔ,

ké n e dɔ̀ mámɛmaa Dii,

Isailiò Lua pò n sisi n tówa ù.

⁴ Ma lezùnzi n tówa

ma zòblena Yakɔ̀bu buiò yáí,

Isaili pò ma ní séɔ yáí.

Baa ké ní ma dɔ̀,

ma tó gbia kpàne.

⁵ Mámɛmaa Dii, a pále kuo,

ma bàasio diie kuo.

Baa ké ní ma dɔ̀, má n gba gbãa,

⁶ ké wà e dɔ̀ za ìatèbìlekìi

e a gèkpeukìi ma bàasio gbèe kuo.

Mámɛmaa Dii, a pále kuo.

⁷ Gupua íkasanan ma ù,

gusiakūnan ma ù,

† 44:25 1Kln 1.20 ‡ 44:28 Eza 1.2

aafiakpamaden ma ũ
 mé yáiyiamaden ma ũ.
 Ma Dii máme mi bee ke píi.

⁸ Musu, m̀̀se gbae,
 luabe, to lou kwe yáze de ũ.
 T̀̀le, w̃aa, gb̃́ suabaa i b̀le,
 i z̃̀kũ ní yáze deo s̃anu.
 Ma Dii máme má d̃le màa.

⁹ Waiyoo gb̃́ p̀́ lé a Kena léwe,
 oo kaso p̀́ kále t̀̀le don aà ũ.
 G̃i i o a t̀tona: B́ níle keia?*

N p̀kea a one ní ̀́ víoa?
¹⁰ Waiyoo gb̃́ p̀́ ò a mae:

B́ỹi n ma kai d̀niawa kéwai?
 Waiyoo gb̃́ p̀́ ò a dae:

B́ỹi n ma ii kéwai?

¹¹ Ma Dii á Isaili Kena,
 á Lua p̀́ ma kua adoa, ma m̀̀
 áme á ma lala zia yá musua?
 Ame á ỹdilem̃e ma néo
 ge ma p̀kea yá musua?

¹² Máme ma t̀le k̀,
 ma gb̃nazina k̃lèwà,
 ma ̀́ mé musu kp̃le,
 ma ỹd̃iledile a p̀́ne.

¹³ Máme má Kilusi vu iu yáze de ỹi,
 má zepooè gupiiu s̃usu.
 ̀me a ma gb̃́ z̃̀ gbae
 aa ma w̃́le vu.
 A bee ke à'ea ge gbagusa ỹio.
 Ma Dii Z̃g̃de máme má ò.

¹⁴ Ma Dii ma m̀̀:
 Egipi z̃́ ài ní Etiopi ele àio
 a g̃́ á p̀́ ũ,
 mé Seba bui gb̃̀a bua su á k̃i
 m̀daona gala kp̃kpaa.
 Aa kúléé aa awakpaé aa me:
 Lua kúáñ fá, dii p̃le kuo.

¹⁵ Lua p̀́ wa aà asii d̃on n ũ fá,
 Isaili Lua ní Suabanan n ũ.

¹⁶ Wí a táapina kú m̃pii,
 an gee a g̃́ kp̃́ ní w̃́i.
 Aa kpekpa s̃anu m̃pii mip̃lea.

¹⁷ Dii a Isaili suaba,
 an suabaa a láaa vío.
 Wí a á kú bauo,
 á gee a g̃́ kp̃́ á w̃́i bauo.

* 45:9 Lom 9.20

18 Ma Dii ma m̀e
 máme ma musu k̀e,
 máme má Lua ũ.
 Ma dúnia ikàsa má k̀e,
 máme_{ma} Kalena ũ.
 Mi dúnia ke àò da p̀ao,
 má k̀e_{ke} k̀e ẁao ku a guue.
 Máme_{ma} Dii, a p̀ale kuo.

19 Mi yá'o asii guu ge t̀ole ǹonauro,
 mi o Yakòbu buiòne aa ma weele p̀ao.
 Ma Dii mi yá'o a zéwae,
 síana kp̀awa mi ke.

20 A buip̀ale p̀o a gulè
 a á bùsu tò weò,
 à m̀o k̀ò k̀āaa, í s̀ò k̀āi.
 Gb̀é p̀o aali t̀aa k̀ūao ỳae d̀o,
 aai wabike dii p̀o a ní suabaowa.

21 A lekpaai à m̀o á yá'o gupuaui.
 Déme d̀āaa ỳapi ò za k̀āui?
 Déme b̀òò za zii?
 Mapi Dii nolo?
 Luae kuo, ma bàasio.
 Lua maa suabanae kuo, sema mapi.

22 A gb̀é p̀o á k̀ú za t̀ole léwao,
 à sua, mí á suaba,
 asa máme má Lua ũ, a p̀ale kuo.

23 Ma legb̀è ní mazia t̀o,
 ỳazede b̀ò ma léu, a gbooa vío,
 ma m̀e: Gb̀épii a k̀úlemee,
 aa ma luake d̀.†

24 Wa o ma yá musu:
 Ỳazede ní gb̀āao ku Dii k̀iie.
 Gb̀é p̀o f̀emaziò m̀o ma k̀i vlānaa ní p̀òòu.

25 Isaili bui píi a b̀o maa Dii sabai,
 aai íanadã àà yá musu.

46

Babeli diiò k̀'ea ní Luao

1 Beli lé su z̀iie,
 Nebo lé naale,
 an t̀aa p̀o zuò seapiòá asoe,
 aa kp̀asa ní a seao.

2 Zupio lé naale, aale su z̀iie,
 aale fu asowa s̀anusānu,
 ò t̀aapiò lé g̀ezea z̀izòò ũ.

3 Yakòbu buiò, à ma yāma!
 Isaili k̀ōna p̀o má á sea za ǹòseu,

† 45:23 Lom 14.11, Flp 2.10-11

má á z̄sa ma ḡau za neasakp̄eupio.

⁴ E à ge zikũ̀ò máo ku k̄éwaε.

E á mik̄a ge può máo á k̄uaε.

Mámε ma á k̄é, mámε máo á sea,

mámε máo á k̄ua, mé má á b̄o.

⁵ Dé ále e ma muaaòì?

Dé ále e wá s̄ai?

Dé ále e wá doũ, ále ma leεũ̀òì?

⁶ Gb̄é̄ ì vua b̄o ñ s̄òu,

ge aaĩ ánusu ȳõ kiloowa,

õ aaĩ a z̄i da siaε aà táapioné,

õ aaĩ k̄uléè aa misiilèè.

⁷ Aaĩ se da ñ ḡau aa taò,

aaĩ dile a pélek̄i,

õ ì ḡõ z̄ea we, ìli go a tíao.

Tó wà lezùì, ìli weo,

ìli ñ yá'õma b̄onéo.

⁸ A làasooke yáε beewa,

ìo k̄ua á s̄ou, swágb̄aadeo.

⁹ A làasooke yázi k̄auowa,

asa mámε má Lua ũ, a p̄ale kuo.

Mámε má Lua ũ, diie muaamanoo.

¹⁰ Mi d̄oaa yá z̄a kp̄awake za k̄au,

mi yá p̄o a su mo o e àò gé kái.

Mi me yá p̄o ma z̄eò a ke,

yá p̄o má yei píi, má keε.

¹¹ Má lezu b̄asoì guk̄pe oi,

má gb̄épi sísi za bùsu z̄az̄au aà yá p̄o mále yá ke.

Yá p̄o má ò má b̄oò saε,

yá p̄o ma z̄eò má keε.

¹² A swágb̄aade p̄o ále e á z̄iblea z̄ào,

à ma yáma.

¹³ Ma z̄iblea ḡoo z̄ào, à k̄aik̄ù,

ma gb̄é̄ suabaa a ḡoo ga lo.

Má tó Siõna z̄ible,

má a gawi pisi Isailiowa.

47

Babeli d̄utuz̄sa

¹ Babeli w̄éle léso, pila z̄õle bùsuu,

á Kaladeo, à z̄õle z̄íle k̄palabaasai.

Wa oé m̄èz̄aε ge menienadeo lo.

² A á p̄ókumusu go á mia,

í gb̄eε se w̄ísilo.

A zw̄aa kuluka á gbala t̄ea b̄o,

í ḡẽ iu à bua swaowa.

³ Wa á puizi e, á asii a b̄o gupuau.

Má t̄osiwá, má á gb̄e t̄ẽboo.

4 Wá Bona tón Dii Zígõde,
Isailio Lua pò a kua adoa.

5 Dii ò Babelideṅṅe:
A gé gusiau, í zõle kílikili.
Wa oé kpalaṅ mide lo.

6 Ma pò pà gbé pò de ma pò ũzi,
má tò wà ma gbépio kpe è.
Ma ní kpama, ò ni ní wēnagwao.
Baa maezṅṅ, n zuu gbia dàn é à tòmá.

7 N mē n kpalablea aṅ gé gṅṅpiiē.
N yápio kúa n nòse guuo,
ni làasooke yápio midēawao.

8 Yáē bee ma sa lalaside.
N zõlea báawa dṅṅṅa,
n mē n bàasio gbēe kuo,
nýṅ gyaable bauo,
nýṅ nēga wēnakeo.

9 Yáē bee a ní le píi gṅṅ do kóũ,
nēgaga ní gyaableao.*
Baa ní n gbēkṅṅlekea zṅṅṅ
ní n pṅṅdama pāsio,
yápi a ní le, aṅ fṅṅona vío.

10 N n yávwáike náai ví,
n mē gbēe lé n eo.
N ònó ní n dṅṅao n mi líaa,
ò ni o n nòseu n bàasio gbēe kuo.

11 Músi a gēnzi,
nýṅ a yṅṅ dṅṅ ñ keo.
Kisia a n le, aṅ kekēa vío,
ásoo pò ní a fān vío a n le lezasai.

12 Wētā nýṅ gé ní n pṅṅdaamáó ní n gbēkṅṅlekea
pò de n ṅṅí ũ za n nēfēnēn zṅṅ.
Tó a fṅṅ àikēnē be!

Tó a fṅṅ to ñ víadadañzi be!
13 N nziá kpàsa ní yāgbēaama dasio.
To musu tāasikanaṅ ní saanyāḍṅṅṅṅṅ
ní mṅṅ àsi baokpanaṅ sunē ní ní yáó,
aa n suaba ní yá pò lé mṅṅmao.

14 Aa de lán sē giiwa, té a kúmá,
aa níziá si tévua gbāawao.
Té pò wa kpakpa no,
té pò wa zõle a sae no.

15 Maa gbé pò tétēnzi za n nēfēnēn zṅṅ
n nziá kpàsa ní yáio gṅṅ.
Aa fāaa aṅ liaazṅ,
an kee a fṅṅ n bṅṅ.

* 47:9 Zia 18.7-8

48

Dii mé zia yá d̄s

- 1 Yakɔbu buiɔ, à yáε bee ma.
 Isaili tó kúwá, a bɔ Yuda au guu.
 I lɛgbē ní Dii tóo,
 i Isailiɔ Lua sísi,
 ̄s ili ke a zéwá ní náaiio.
 2 I me Lua wéledeɔn á ũ,
 á s̄s kpálea Isailiɔ Luazi,
 aà tón Dii Ziḡsde.
 3 Ma dɔaa yázi káauɔ ò,
 ma a kpàwakè ní ma léo,
 ma bɔ ní yáo kándo, ̄s yápiɔ kè.
 4 Asa má d̄s ké á swá gbāa,
 á waa gbāa lán s̄s̄wa,
 mé á kùa gbāa lán mɔgotēwa.
 5 Ayāme to ma dɔaa má òé za káau,
 ma a kpàwakèé e àò gé mói,
 ké ásu me á táaɔ mé kèò,
 ge á pó āaɔ ní á pó kásaaɔ mé d̄ileo.
 6 A yápiɔ mà. Gwa! A kè píi.
 A ye d̄s noa?

- Za gbā má yá dafu kpàwakeé,
 yá pó uléaé, á d̄sɔ.
 7 Ma bɔò gbāε, yázi no.
 Gbā bàasio, i ma yāao,
 ké ásu o á d̄s yāaεo.
 8 I mao, á d̄sɔ, á swá d̄oi za zio.
 Asa má á d̄s náaisaideɔ ũε,
 za á igɔɔ w̄i meé Wúuuε!
 9 Ma tó yáí ̄s ma a pɔkūma tò kpaá íi,
 ma táasilea yáí ma azía zùukèi,
 ké másu á míɔnz̄sɔ.
 10 Gwa! Ma á baasa,
 i ke ní téo lán ánu suwa no.
 Ma á maa wèleε ní taasikeao,
 i ke mua té guu no.
 11 Ma bee kè mazía yáí.
 Má tó wà ma tó ̄s̄kpaá?
 Má we wà ma beεε d̄s dii pāleεo.

- 12 Yakɔbu buiɔ, à ma yāma,
 á Isaili pó ma á sisio.
 Mámεmaa ũ.
 Mámε má Dɔaana ũ,
 mámε má Gōzāna ũ lɔ.*
 13 Ma ɔ mé d̄unia kále,
 ma ɔplaa mé musu kpále.
 Tó ma ní sisi, aai feleε s̄anusānu.

* 48:12 Isa 44.6, Zia 1.17, 22.13

14 A mɔ́ ápii, à yāma!
 Tāaɔ kpele mé yápiɔ̀ ò yāai?
 Ma gbēna mé a yá pɔ́ mále yá ke Babelie,
 a ɔ́tɔ́ Babiloniɔ́wa ní gbāao.
 15 Mámε ma yā'ò ma àà sìsi,
 má mɔ́aà̀nɔ́ mé àà tá a ke na.
 16 A sɔ́mazi à yáε bee ma:
 Za a daalegɔ́ɔ mi yāe o asii guuo,
 gɔ́ɔ pɔ́ à kè, má kú we.

Dii Lua ní ma Nisinao aa ma zí à mè:

17 Ma Dii á Isailiɔ́ Lua á Bona
 ma mè māmema Dii á Lua,
 mi yá káfiade daé,
 mi á da zé pɔ́ de à sewa.
 18 Tó a laaidò ma yādanεɔ́wa yāa,
 dɔ́ á kua aɔ na lán swawa,
 á maakεa aɔ kpáεa v̄io lán ísia idāaziwa,
 19 á néɔ dasikū lán ũfāawa,
 bui pɔ́ a bɔ́ á pleuɔ́ aɔ dasi lán gbèkɔ́sɔ́wa.
 An tó a ga bauo, a láa ma kíio.

20 A bɔ́le Babeli,†
 à bàale Babiloniɔ́ne!
 A yápi kpáwake ní gulakeao,
 à yápi baokpa e dúnia léwa,
 í o Dii a zòblena Yakɔ́bu buiɔ́ bɔ́.
 21 A gèrínɔ́ guyaaau, imi i ní deo,
 a tò í bònέ gbεsiu.
 A gbεpi pàa, ɔ́ í bò lé bàale.

22 Ma Dii ma mè:
 Vāikεnaɔ́ aɔ́ aafiao.

49

Dii zòblena lè plaade

1 A ma yāma ísiabaadeɔ́!
 A swákpa bùsuzāzādeɔ́!
 E wàɔ gé ma ii Dii ma sisi,*
 gɔ́ɔ pɔ́ má kú ma da gbεεu, à ma tó òné.
 2 A ma lé kè lán fēnda lenawa,†
 à ɔ́kùmala ké à ma d́á,
 à ma ke lán kà sónεwa,
 à ma zu a gbálau.
 3 A òmεε a zòblenan ma ũ,
 Isaili pɔ́ á tɔ́bɔ́ a musu.
 4 Ma mè ma zí pā kèe,
 ma a gbāa kòle gugiiyaa musu.
 N beeo ma asea ku Dii kíi,
 ma ài kú ní ma Luao.

† 48:20 Zia 18.4 * 49:1 Isa 7.14, Zel 1.5, Mat 1.21 † 49:2 Ebe 4.12, Zia 1.16

5 Dii ma ikàsa ma da gbεεu
 ké màò de a zòblena ũ,
 ké mà suε ní Yakòbu buiò,
 mà Isailiò kãaaε.
 Asa má gbia Diie,
 ma Lua mé ma gbãa ũ.

6 A òmεε à mε: Gõa ma zòblena ũ
 ké ñ εa Yakòbu buiò se musu,
 ké ñ su ní Isaili pò bòò ní pá ziu,
 ké bee kènε fénεũ.
 Má n dilε gupua ũ buipáleòne,‡
 ké ñ gé ní suabayão e tòòle léwa.§

7 Dii, Isailiò Bona,
 an Lua pò a kua adoapi mé ò
 kpalablenao zòblena pò wà sakàu
 wa ye aà gíyãioε à mè:
 Tó kíaò wεsínle, aa fεle ze,
 dɔaanaò i kúlεne,
 asa Dii pò n se náai vī,
 Isailiò Lua pò a kua adoapi.

Isaili zìzò sua Sìna

8 Ma Dii ma mè,
 má n yãma a gòowa,
 má ònle suabagòò.*
 Má n dǎa,
 má n ke ma bàa kua ní gbéò mi ũ,
 ké ñ e su ní Isaili bùsu yàaaò a pá ziu,
 ní kpaalené.

9 Nyõ o zìzò pò kú gusiauòne
 aa bòle mó gupuau.
 Aa pòble zéò saε
 ní sísí wáiwaiò píi.

10 Nɔana ge imi a ní de lɔò,
 ìatē a ní léò, mé gu a wãmáo,
 asa an Wēnadònde mé a géínò,
 i dɔaané e nibònai.†

11 Má a gbèsísíò ke zé ũ,
 ma zεdaò aò ku musu.

12 Gwa! Aa bò za zázã, aale mó.
 An gbēò gwa, aa bò gugbántoo oi,
 an gbēò bò bε'aε oi,
 an gbēò bò Sini bùsuu.

13 A gulakε luabεdeò,
 à pònake zílεdeò,
 à koo pūna ní lesiao gbèsísíò,
 asa Dii lé a gbéò nòse nininé,
 àle wēnadò a gbé taasideòne.

14 N beeo Sìnadeò mè:

‡ 49:6 Isa 42.6, Luk 2.32, Zin 26.23 § 49:6 Zin 13.47 * 49:8 2Kln 6.2 † 49:10 Zia 7.16-17

Dii pākpàwázi,
wá yá sàaàgu.

¹⁵ Né pò nɔɛ yó kpàwà yá a fɔ sàaàgue?

A a nɛ'ia wɛnagwao lé?

Baa tó aà yá sàaàgu,

n yá a sāmāguo.

¹⁶ Gwa! Ma n tó kè ma ɔlau,

n bíi yá ì dɔ ma sɔwa gɔɔpiie.

¹⁷ N né pò aa ɛa n fɛlɛ wà lé su,

gbé pò aa tò n gɔ bezia ũ lé tá.

¹⁸ Wɛzu n gɔgwagwa,

n néo káaa lé suma.

Ma Dii ma mɛ ní mazia kuaɔ,

aa nama nípii lán nɔamblebɔwa,

níyó ní da lán zāken dafu bɔawa.

¹⁹ Baa ké wà n gboo

wà n kɛ bezia ũ,

mé n bùsu gò da pã,

níyó fɔ n n néo si píi bo.

Gbé pò kpànzio aao kunnɔ zà.

²⁰ Nyó swáɛ né pò wà ní í n ɔɔlɔgɔɔ yáwa, aa okɔɛ:

Gue bee fɛnɛŭ, a fɔ wá sio,

wá gba dɛɛpookii wà zɔlɛu.

²¹ Nyó mɛ n sɔ guu:

Démɛ né beeo ìmɛɛi mɔɔɔ?

Ma néo gàga ma gɔ nésai,

Lua gímazi à ma néo sia,

démɛ népio gwai?

A ma to mado, népio bò má ni?

²² Ma Dii Lua ma mɛ:

Gwa! Má ɔkɛ buipáɛɔnɛ,

aa n nɛgɔɔ kue suonɛ.

Má gudɔkɔkii dile bùsu píi gbéɔnɛ,

aa n nɛnɔɔ zɔ ní gàu aa mɔonɛ.

²³ Kíaa mé aao dɛ n néo gwanao ũ,

kíaa nao mé aao dɛ ní yókpamadeo ũ.

Aa kúɛ bùsu sɛnɛ,

aa n gbá bùsu sàsã,

níbo dɔ ké māmɛmaa Dii.

Wí a gbé pò a wé dɔmazi kũo.

²⁴ Wa fɔ gɔsa zì ài siwàe?

Wa fɔ zìzɔ bo gbé pásí ɔzié?

²⁵ Ma Dii ma mɛ,

ao, wa zìzɔ si gɔsawa,

mé wa zì ài bo gbé pásí ɔzi.

Má sòleke ní gbé pò lé sòlekɛnnɔɔ,

mí n néo suaba.

²⁶ Má tó n íadamadeo nízia só,

aa níziá au mi à ní de lán wēwa,
 gbépii iò dō ké
 máme má Dii á Suabana,
 á Yakobu buiò Lua gbāade, á Bona ũ.

50

¹ Ma Dii ma mē,
 ké a mē ma á da yà,
 aà gínzila kú má ni?
 Ma fiade kpele ma á yíawàì?
 Aawo! A duuna yáì ma á yiai,
 á tàaeò yáì ma á da yài.
² Ké ma mò, bóyáì mi gbēe eo ni?
 Ké ma lezùázi,
 àkēa á gbēe i weao ni?
 Ma ò kè geseū a fō á bōo yà?
 Má gbāa ví mà á bo noa?
 Ma ísia lèle, ò guggii bò,
 má tò swa gò lán gbáawa.
 A kpòò gàga isai yáì,
 ò aa yaikè ké í kuo yáì.
³ Mi to gu si gbéòne,
 mi zwàa sia da musue.

Dii zòblena lè àaōde

⁴ Dii Lua ma gba lé mà yādaoné
 mà yá pò ì gbé pò bùsaò gba sò o.
 Iò ma vu lá gu lé dò,
 ì ma swá nakú,
 ké mà yāma lán yādadana pówá.
⁵ Dii Lua ma swá wè,
 mi zazakūo, mi pòòbòzākeo.
⁶ Ma a kpe tò lia gbé pò aale ma gbéòne,
 ma a gee tò òa gbé pò aale a ká woloòne.
 Ké aale ma sōsō, aale lé'ikákaa,
 mi a wé ga ma sòdo.*
⁷ Ma gee a gō kpa ma wéio,
 ké Dii Lua lé òmale yáì.
 A yáì ma ae dò súsu lán gbesiwa,
 má dō ké wí a ma kūo.
⁸ Lua ma yānakpamade kumanò kái.
 Déme a bòbòmanòì?
 Wà aedòkōwa!
 Déme ma káalakena ũi?
 Aà sō kái!
⁹ Dii Lua mé ì òmale,
 déme a fō yādamalai?†
 Ampii aa ke yáiyai lán pòkasawa,
 kòòò mé a ní sòso.

¹⁰ A déme Dii vía ví

* 50:6 Maa 14.65 † 50:9 Lom 8.33-34

Ì aà zòblena yāmai?
Tó a be gusiau filia í sai,
aà Dii náaike,
i sòkpale a Luazi.

¹¹ A ma, á gbé pọ i téka áziáe
i sè té dọ,
à ge àò be á tépi vuai
ge sè pọ a tesòwà gupuai.
Yá pọ a bọ ma ọzì à á len ke:
Aọ wúlea gu wāwādeu!

51

Dii Siònadeọ suabaa

¹ Ma Dii ma m̀e
à ma yāma yázede yanaọ,
á gbé pọ ále ma kíi wéleọ!
A wépe gbesi pọ wà á bọ a guuwa,
à gu gbede pọ wà á yú yāda.
² A láasooke á dezi Ablahaũ yáwa
ní aà na Sala pọ á bui k̀e,
asa gọọ pọ ma aà s̀isi, a né v̀io,
ō ma báaadàaàgu,
má tò à kpàsa k̀ale.
³ M̀a ma Dii, má Siòna ǹse níniè,
má ẁenakèè a gbooa yá musu.
Má aà gbáaọ lile lán Edeniwa,
aà gugbaigbaio g̃ lán ma swaluwa.
Pona ní yaalọ aọ ku a guu,
sáaukpaa ní let̀e aọ dọu.

⁴ Ma gbéọ, à laaidọ ma yáwa,
ma kpàsa, à swákpa ma yái,
asa yázede a bọ ma kíie,
ma ikoyã aọ de buio gupua ũ.

⁵ A g̀eg̀eọ má tó yá bọ ní gbéọ na,
ma gbé suabaa ye kái.
Má yág̃g̃ buione a zéwa,
ísiabaadeọ i s̀amazi,
an wé dọi mà ní suaba.

⁶ A wése luabe gwa,
í z̀ile gwa bọ,
asa luabe a g̀ezea lán s̀ulewa,
d̀unia a ke yáiyai lán p̀okasawa.
A gbéọ gaga lán k̀òt̀eowa,
āma gbé pọ ma ní suabàọ aọ ku g̀opiie,
ma toa yá b̀ańńọ na gbooa v̀i bauo.

⁷ A ma yāma yázeded̀onaọ,
á gbé pọ á ma yādané k̀ūa á s̀uọ!

Asu v̄iake s̄s̄s̄aεo,
 ásu to gb̄é á t̄b̄ēesia diwáo.
 8 K̄òò ní sóso lán p̄okasawa,
 bl̄éó ní ble lán ulawa,
 āma ma toa yá b̄oáñ̄o na láaa v̄io,
 gb̄é p̄o ma ní suab̄ap̄io aao ku ḡoopiie.

9 Vu iu, vu iu Dii,
 f̄ele ní n ḡāsa gb̄āao.
 Vu iu lá ní k̄è yāadeo ḡoowa.
 M̄me n kw̄āsa z̄ēz̄ēo lò?
 N dalaḡoopi z̄ò.

10 M̄me n gugii b̄ò ísiauo lò?
 Isi z̄ò í pi!
 N z̄eb̄ò ísia lutuūnau
 gb̄é p̄o n ní b̄óne aa bùau.

11 Gb̄é p̄o Dii ní b̄ó εa su Sīona ní kúkuakeao.
 P̄ona láasai ao kú ní musu,
 p̄ona ní yaal̄o a ḡēn̄zi,
 p̄osia ní w̄ēnao a ḡēz̄ea.

12 Ma Dii, máme má á n̄s̄eninina ū.
 Akeε ále v̄iake gb̄ēnaz̄immik̄ādoε p̄o a w̄ēni de koaoei?

13 M̄api á Kena ma musu kp̄ale,
 ma d̄únia z̄īnap̄èle,
 ō ma yá s̄āágua?
 B̄óyāi io ku gili guu lá gu lé do
 gb̄ēwet̄āna p̄o z̄è ní á mid̄eo p̄of̄ē yāii?
 Gb̄ēwet̄ānapi p̄okūma t̄ón lai?

14 Gb̄é p̄o an k̄óò b̄ò ḡō níziε tia,
 aa ga ní gb̄āauo,
 p̄oblea a k̄és̄amá lo.

15 Ma Dii á Lua mi ísia í f̄ele,
 a ikooao k̄ōf̄ike.
 Ma t̄ón Dii Z̄iḡōde!

16 Ma a yáò s̄òso má k̄āé á léu,
 ma ok̄ùála ma á d̄ōa.
 Ma musu kp̄ale, ma d̄únia z̄īnap̄èle,
 ō má ò Sīnadeoε aa de ma gb̄é ū.

Dii p̄o weea Sīnadeowa

17 Vu iu, vu iu! Yelusaleŭ f̄ele z̄e!
 N p̄okūma toona p̄o na Dii ozi í m̄i,
 n aà k̄eεona p̄o í ní ke t̄alaatalaa í l̄èu ní a gb̄ō.*

18 Né p̄o w̄à ní í n guu kee i f̄ō zemik̄ūneo,
 né p̄o w̄à ní gwá n guu kee i e d̄ò n owao.

19 M̄úsi m̄èn plaε beeo ḡēn̄zi:
 W̄à n ḡboo n ḡō bezia ū,
 mé imina ní f̄ēndao n gb̄é d̄ède.
 Déme f̄ō s̄ol̄nei?

* 51:17 Zia 14.10, 16.19

Déme fɔ̃ n nòse nínineí?
 20 Yé̃esai n gbé̃o nè,
 aa kálea n zékpaawu píi.
 Aa gò yeelaa lán kpòo gbɔ̃wa.
 Dii pɔ̃kūma tò̃má, n Lua ní wɛt̃à.

21 A yáí ma yāma sa wé̃le wēnade!
 I zò̃lema, i ke ṽẽe no.
 22 Má Dii n Lua, mi ze ní ma gbé̃o.
 Ma mē má a pɔ̃kūma toona bɔ̃ n ɔ̃z̃í,
 n̄yɔ̃ keena pɔ̃ í ní ke t̃alaatalaa í mi bau bo.
 23 Má kpa n íadamadeɔ̃wae.
 Aa òne yāa n̄ wúle wà t̃áa'oma,
 ɔ̃ n ke bùsu ũ,
 aa t̃áa'ò n kp̃ẽeaa lán t̃ò̃lewa.

52

1 Vu iu, vu iu Siɔ̃na!
 Gbāa da ula ũ!
 Lua wé̃le Yelusaleŭ,
 n̄ n pɔ̃kasa í gbiaɔ̃ da,
 gyafɔ̃deɔ̃ ní gbāl̄naɔ̃ gē ní guu bo.*
 2 Yelusaleŭ, bùsu woloma,
 f̄ele zò̃le n báawa.
 Nenɔ̃n z̄izɔ̃ Siɔ̃na,
 mɔ̃daona polo n n̄e.
 3 Asa ma Dii ma mē:
 Ma á kpámá p̄a,
 mé má á bo ɔ̃asai.
 4 Asa ma Dii Lua ma mē:
 Ma gbé̃o zɔ̃blè Egipi káau,
 a gb̄ea sa Asiliɔ̃ gbāamò̃né.
 5 ɔ̃ ma mē:
 Ké bee dẽ kpelewa sa ni?
 Asa wà ma gbé̃o s̄èle p̄a,
 ɔ̃ an gbāam̄nēdeɔ̃ Ìb̄ tid̄n̄la,
 aãb̄ ma tob̄ēesi gɔ̃ɔ̃pii.†
 6 A yáí tò̃ má tó ma gbé̃o ma d̄ɔ̃.
 Gɔ̃ bee aã d̄ɔ̃ ké máme ma d̄ɔ̃aa yápi ò.
 Ao, máme.
 7 Baonakpana gbapelea gbès̄is̄i musu maa fá!‡
 Ale aafia kp̄awake,
 àle baonakpa Siɔ̃nadeɔ̃ne.
 Ale suabayā'òné,
 àle me an Lua mé lé kible.
 8 A gud̄anaɔ̃ wiid̄ɔ̃,
 aale kúkuake s̄anus̄anu,
 asa aa wes̄i Dii ea sua Siɔ̃nale.
 9 Yelusaleŭ ziadeɔ̃,

* 52:1 Zia 21.2, 27 † 52:5 Lom 2.24 ‡ 52:7 Lom 10.15

à pūna ní gulakεao sānusānu,
asa Dii Yelusaleũ bò,
à a gbέο nòse nīniné.

¹⁰ Lua a a gāsa pò a kua adoa gbāa ɔɔ bui píie,
tòleledeò e pii lá wá Lua a a gbέο suaba.

¹¹ A fεε, à fεε, à bɔ we,
ásu ɔkā pò gbáεawao. §
A gbέ pò á Dii kpé pòɔ sea,
à bɔεu, íɔ ku gbálesai.

¹² A bɔε ní leeleoo,
á tá ní bàalεaoo,
asa Dii Isailiɔ Lua a zemikūé,
i εa àò té á kpε.

Dii zòblena lε stiòde

¹³ Gwa! Ma zòblena a gwea e,
wa aà káfí, wa aà se lesí,
aɔ fuańla musumusu.

¹⁴ Aà oa òòkpà, a de oa ũ ɔɔ,
aà me líle, a de me ũ ɔɔ,
ò aà yápi dímá.

¹⁵ Maa aà yá a εa bɔ bui dasiɔ sae,
mé kíaɔ lé a gō kpaaũa aà ae,
asa aa yá pò wi oné yāao e,
aa yá pò aai ma yāao zé dō.*

53

¹ Déme bao pò wá mà sīi?*

Déme Dii gbāa asiipi dòi?†

² Aà zòblena fεε aà ae lán lí vlāpaawa,
lán lízina pò fù tòle giuu à bɔɔbòwa.

Aà kákaa ge aà zεa maa i ka à gbέ wé bleo,
aà kefεkε i ka wà wéteaazio.

³ Wà sakàaàgu wà bānebòè.

Pɔsiadeε, a gyāeɔ dóe dō,
a de lán gbέ pò wa ye wesieowa.

Wa sakàaàgu, wi aà yādao.

⁴ Kási wá gyāo ò a sea,

à wá wāwāo dī a miwa.‡

ɔ wa aà dīle gbέ pò Lua aà gbè ũ,
gbέ pò Lua ɔkɔɔmpàè à widàwà ũ.

⁵ Wà aà zò wá tàaeɔ yái,

wà aà kè'la wá yāvāiɔ yái.

Ia pò wa dàwàpi wá gbá aafia,

aà flàala iaɔ mé wá gbāgbā.

⁶ Wa sāsā wápii lán sāɔwa, §

baade azia zé sè,

ò Dii wápii vāikea dīè.

§ 52:11 2Kln 6.17 * 52:15 Lom 15.21 * 53:1 Lom 10.16 † 53:1 Zāa 12.38 ‡ 53:4 Mat 8.17
§ 53:6 1Pie 2.24-25

7 Wà àà wεt̃ wà widàwà,
 ̄ i lεwēaao lán sã pò wàlε gé a kòlokpaiwa,*
 a n̄lε kp̄é lán sã pò wàlε a kākēelεwa.†

8 Wà àà kù ní gbāao,
 wà yákpalekèaàno.
 Wà àà b̀ dúniau ma gb̄é t̄aae yáí,
 wà àà d̀ an gb̄ego pò lé ní dá ũ.
 Gb̄é pò kú àà ḡōo,
 an démε yápi làasookèi? ‡

9 Baa ké i yáp̄s̄ikεo,
 mé wi ma à εεt̄o,§
 wà àà mia kp̄ak̄i ní dàakεnao,*
 ̄ wà àà v̄i ōde miau.†

10 A kà Diigu à àà kε̄ia àà taasikε.‡
 Lá à az̄ia k̀ t̄aae awakpab̄o ũ,
 a buikε, àà w̄ni a gb̄akū,
 Dii p̄eā i b̄ōlεkε àà sabai.

11 Aà taasikεa gb̄ea a εa ào w̄ni v̄i,
 i a namable.
 Ma z̀blen maapi a to yá b̄o ní gb̄é na dasi,
 ké aa àà d̄o yáí,
 asa a ní yāv̄i di a miwa.

12 A yáí má àà baa daaa ní gb̄ēz̄ōo,
 a z̄i ài kpaale ní gb̄āadeo,
 asa à ḡi a w̄nii e à g̀ g̀àò,
 wà àà gwà doū ní dàakεnao.§
 A gb̄ē dasīo duuna s̀,*
 à kulekè Luaε t̄aaedeōnε.†

54

Yelusaleū dafu

1 Ma Dii ma m̀,
 n̄ fi pò ni nε'io,
 koo p̄na ní p̄na wiio.
 N gb̄é pò ni n̄wāwākεo, gulakε.
 Asa n̄ gb̄é pò n̄ ḡo pākpanzi,
 n̄ nε dasi āo de n̄ε pò a ḡo aed̀wà p̄a.*

2 N n̄ zw̄akpε gu káf̄i,
 n̄ a zw̄āa yàasa kú,
 n̄ a ba gb̄akū,
 n̄ a lío pélε ḡiūgiū.
 3 Asa n̄ȳō ōta ōplaii ní zεεo,
 n̄ gb̄é buio b̄usu s̄imá,
 aai z̄ōlε ní w̄lε ziaou.

* 53:7 Zia 5.6 † 53:7 Maa 14.61, 1Pic 2.23 ‡ 53:8 Zin 8.32-33 § 53:9 1Pic 2.22 * 53:9 Luk 23.33

† 53:9 Mat 27.57-60 ‡ 53:10 Zin 2.23 § 53:12 Luk 22.37 * 53:12 Ebe 9.28 † 53:12 Lom 8.34

* 54:1 Gal 4.27

4 Nsu víakεo, asa wí a n kũo.
 Nsu wideo, n γεε a gõ kpa n wéio.
 N èwaasogɔɔ wíyã a sãngu,
 n gyaable ní γεεo kpánwei yá a dɔngu ɔo.

5 Asa mapi n Kεna máme má n gõ ũ,
 ma tón Dii Zigõde!
 Ma Isailio Bona, an Lua,
 ma kua adoaε,
 wĩ memεε dúnia píi Lua.

6 Má n gbεsi
 lán nɔε pó wà pãkpai aà pɔ yàwa.
 Mapi n Lua má εa n kú
 lán èwaaso nɔkpama pó à gñiwa.

7 Ma n to we yãa yɔɔ gñiε,
 áma má εa n si ma sùuu zɔɔ yái.

8 Ké ma pɔ fè, ma bɔ n kpe gɔɔpla,
 áma má wēnadɔne gbēke láasai musu.
 Ma Dii n Bona máme má ò.

9 Lá ma legbè Nɔee gɔɔ,
 ma mè í a da dúniaa ɔo,†
 màa ma legbè gbã ɔ,
 ma mè ma pɔ a fēnzi mà n lele ɔo.

10 Baa tó gbèsisio làa mé s̄isio gbòo,
 ma gbēkea láa n kíio,
 ma bàakuanno aafia yá a gbooo.
 Ma Dii n wēnadɔnede máme má ò.

11 Wéle wēnade pó zàa'iana ì a suumpapa,
 mé gbēe i n n̄se n̄inio,
 má εa n káε ní tiikɔazio,
 má n ε daale safiwa.

12 Má n bíi misonaɔ ke ní lubiio,
 má n bíibɔleɔ ke ní gbēdiio,
 má n bíio bo ní gbè beεedeɔ.‡

13 Ma Dii, má yáda n gbéɔne píi,§
 n néɔ aafia aɔ zɔɔ.

14 Yázeɔe a n gba gbãa,
 gbãamɔa gbéɔne a zà kũnno.
 Nyɔɔ pɔe vía vío,
 gili a gēnguo.

15 Tó wà lèlɛma, bee i bɔ ma kíio,
 gbé pó lèlɛma a mikpama.

16 Gwa! Máme ma sia kè,
 ì tévu ní b̄ɔɔ,
 aà ɔz̄in gõkeɔpia ũ.
 Máme ma gbēkaalena kè ɔ
 aà gbéɔ dεde.

17 Gõkeɔ pó wa kè n yái a àikεo.
 Gbé pó b̄ɔɔnno, n yá a z̄lɛwà.

† 54:9 Daa 9.11   ‡ 54:12 Zia 21.18-21   § 54:13 Zãa 6.45

Ma z̀blenaɔ baan we,
má tó aa zible.
Ma Dii máme má ò.

55

Dii k̀i wεεεa a gɔɔwa

- ¹ Hee! A gbé p̀ó imi lé á deɔ,
à m̀ó í k̀i ápií!*
- Baa tó á ɔa v̄io, à m̀ó p̀oble.
A m̀ó v̄εε ní v̄io mi ɔasai, fiabosai.
- ² Akεa ále ɔa de p̀ó p̀ó de ble ũo musui?
Bóyái ále z̄í ài de p̀ó p̀óli ní káo yáii?
A ma yāma sa à p̀ɔmaa ble,
á p̀ó i ke na a nísiwa.
- ³ A swákpa ma!
A m̀ó ma k̀i ké à e àɔ ku.
Ma bàa aɔ kúánɔ gɔɔpií,
ma gbēke seasai p̀ó má k̀è Davidie yápi.†
- ⁴ Gwa! Ma aà d̄ile seelade ũ buiɔne,
ma aà k̀è gbéɔ d̄aana ũ, an kía ũ.
- ⁵ Nyɔ bui p̀ó ní d̄ɔɔ s̄isi,
bui p̀ó ní d̄ɔpiɔ bàale m̀ó n k̀i
ma Dii Isailiɔ Lua p̀ó a kua adoa yáí,
asa ma gawi p̀isima.
- ⁶ A Dii k̀i wεεε aà egɔɔ,
à aà s̄isi gɔɔ p̀ó a k̄iánɔ.
- ⁷ V̄aikεna a zé tó,
gbēv̄ai ɔkpa a làasooi.
Aà ze ní Diio, i aà wēnagwa,
wá Luapi i s̄uuukεaànɔ maamaa.
- ⁸ Asa ma Dii ma m̀è,
á làasoo muua ní ma làasoooo,
á yākea muua ní ma yākeao.
- ⁹ Lá musu ní z̄léo les̄i de ní k̄ɔ,
m̄a ma yākea les̄i de á yākeaa,
m̄a ma làasoo de á làasooa.
- ¹⁰ Lá lou ní m̀s̄εo í bɔ za musu,
mé ili εa we t̄ɔleninisaio,
í to p̀ó b̄lewà à ne'i,
ɔ́ í buike p̀ɔt̄nae,
í bleke p̀oblenae,‡
- ¹¹ m̄a yá p̀ó b̀ò ma léu de.
A léle p̄a ma p̄eā kesaiɔ,
ma yā'o kpásāa tá aɔ na.
- ¹² Asa á b̄le ní p̀ɔnao,
wa d̄aaé ní aafiao,
gb̄es̄is̄iɔ ní s̄is̄iɔ koo p̄una ní gulao á ae,
s̄èali píi a ɔtaale.

* 55:1 Zia 21.6, 22.17 † 55:3 Zin 13.34 ‡ 55:10 2Kln 9.10

13 Pēlio b̄le leaaɔ gb̄eu,
gb̄elio b̄le lesikaɔɔ gb̄eu.
Bee aɔ ma tɔbɔ
seela láasai p̄ó a súuli kpáleo ũ.

56

Bui p̄ti suabaa

1 Ma Dii ma m̄è:
A ze ní yázeдео,
í yāke a zéwa,
asa ma sɔu mà ní á suabaaɔ,
má làa ní á bɔa maaɔ.
2 Báaaden gb̄é p̄ó lé bee ke
a yápi k̄ua ũ.
Ili kámabogɔɔ p̄ó má d̄ile gb̄áleo,
à ɔb̄òle v̄ai píiu.
3 Buip̄ale p̄ó n̄aa su o
má we à ḡe ma gb̄éɔ guuoo.
Gb̄é p̄ó a le wia su me
lí giin a ũo.
4 Asa ma Dii ma m̄è:
Tó gb̄é p̄ó w̄à ní le w̄iɔ ma kámabogɔɔ yādà,
tó aa z̄è ní ma p̄eão,
mé aa ma bàakuaínɔ yá k̄ua,
5 má ɔgb̄ekené ma kp̄éu,
an maa aɔ de neḡɔe ní nenɔeɔla,
má ní tó na k̄e a ḡiɔwa,
t̄opi aɔ láaa v̄io, a ga bauo.
6 Buip̄ale p̄ó aa n̄aa aa z̄ikemeɛ,
aa ye ma t̄oi aa z̄oblem̄eɛ,
aali kámabogɔɔ p̄ó má d̄ile gb̄áleo,
aa ma bàakuaínɔ yá k̄uaɔ,
7 má géínɔ ma s̄isi p̄ó a kua adoa musu,
má tó an p̄o ke na ma s̄isikp̄e.
Má ní sa p̄ó aai o ma gbagbak̄iɔ sí
ní sa p̄ó w̄i a p̄ó kát̄eu à ték̄uɔ,
asa wa me ma kp̄éé bui píi lousisikp̄e.*
8 Ma Dii Lua p̄ó mi Isaili z̄iz̄ɔɔ k̄aaa ma m̄è
má ea gb̄éɔ k̄aaa k̄áfi gb̄é p̄ó k̄aaaɔ guu.

Lua yákpalekea ní ānabi v̄aiɔ

9 S̄eã n̄òb̄ɔɔ píi, à m̄o p̄oble
ní lákpe n̄òb̄ɔɔ píi.
10 Isaili gud̄ɔanaɔá v̄iãne píi,
aa a kee gb̄áeo,
gb̄e lénanaaleaɔne, aali gboke d̄ɔo,
aaɔ w̄úlea ní nana'oaɔ, aa ye ii.
11 Gb̄e asiadeɔne, ble lí m̄ómáɔ,
d̄oanaa p̄ó ȳae d̄ɔoɔne.
An baade a p̄eã z̄é s̄è,

* 56:7 Mat 21.13

an baade zia mi mendo ai ale weele.
 12 Aai okoe: A mo wa vee weele,
 wa i gbãa mi wa a de ke.
 Pó pó mò ní gbão a mó ní ziao,
 io de gbã póe beea maamaa.

57

1 Gbẽmaao lé midε,
 mé a yá lé kãada gbẽelao.
 Wà luayãmanaο sèle lé táńń,
 mé gbẽe làasoo i kawào.
 Lua lé gbé maapiο si músi pó lé mówa.
 2 Zemaasenapiο lé gō ní aafiao,
 aa kámabo ní wúlekĩiowa miau.

3 Apiο sō, à mo la á māsoken néo!
 Gbãside ní káaluao buiοn á ũ!
 4 Dé ále a láanikεi?
 Dé ále á lé yàasa εlewà
 ále á léna bōei?

A tàae néo! A bui moafilideο!
 5 A me i lua táai lí gbèneo gbáu
 ní ligōn yàasaο píi.

I sa'o ní á néo swai
 ní gbè lookpaaο zíeo.

6 A ze ní swa gbè pópópoo,
 ōme á baa ũ.
 Ao, ampιο a itōlemá,
 a ní gbá pówenti.

Lá màae, má gí tosiiwáe?

7 A dōe'likεkii kèke sīsī lesī musu,
 wekii i dede ge sa'ou.

8 I á zeeο péle kpé kpeleli sae.
 A pákpãmazi,
 a á zwãa wòlowá,
 a dede a da á wúlekii yàasaa.
 A ledoukè ní á yenzideο,
 a wulerĩn, a oĩa ní plei.

9 A nísi gbèwá,
 a fele ní kibεgetao,
 a tulalelè maamaa.
 A a zinaο zì bùsu zãzãu,
 a ázia bùsa e bedau.

10 A ázia kpàsa ní tá dasi oao,
 i dō ké a zé kuoo.
 A ázia lè ní láo, ō á yēεε i láao.

11 Dé ále bilikewà ále viakεè
 ō a fele ní moafilioi?
 Ma yá i dōáguo,
 i ma yãda á s̄uo.

Ké ma nilε à gègē yái
 ále viakεμεεoa?

12 Má á yãnakpaa áziawa ní á yãkeao εεkaé á ozi,

a káfiakεέo.
 13 Tó a wēna wii lè,
 á zladōabō pó á kãaaō á bō mē!
 Aa gē ní íanao píi,
 baa lé'iana a ní séle.
 Gbē pó nàmazi mé a bùsu túbible,
 ōme a gō ma gbēsísí pó a kua adoa ví.

Lua gbéō gbágbāa

14 Dii mē: A zékpa! A zékpa!
 Ali miōnaō bibi!
 A pó pó wa gēnalewà gága ma gbéō zéu!
 15 Asa ma Lua Musude má deńla,
 má kú gōōpii mé ma tó kua adoa.
 Ma mē: Ma be ku gulesí pó a kua adoau,
 má kú bō ní nòsenie sùuudeo.
 Mi sùuudeō gba wēni dafu,
 mi nòseniedeō gba sō.
 16 Máo yágagańno láasaio,
 ma pō aō paańzi gōōpiio.
 Tó màae, ma pōkeao yēēe a lāa,
 an ían wēnide pó bō ma kíi a gēzea.
 17 An gbēble'ai tàae mé ma pō fē,
 ō ma ní gbé ma ulené ní pōkpēneo,
 ō aa gí bō ma kpe,
 aa ní pōeā zé sē.
 18 Baa ké ma ní yākeao è màa,
 má ní gbágbā, má ní talakpa,
 má ní sō níniné vlévlē.
 19 Má tó ma sáaukpaa aō dō wōlōnapiō léu.
 Ma Dii ma mē má aafia kpá
 gbé pó kú zāō ní gbé pó kú káiōwa,*
 mí ní gbágbā.
 20 Vāikenaō de lán ísia í pāpāakōwawa.
 A í lío ku kílíkilio,
 a ikooao ì fele ní pèleao ní gbāsío.
 21 Ma Dii ma mē
 vāikenaō aao aafiao.

58

Leyea stande

1 Wii lé gbáugbāu,
 nsu ñ nzia kúkūo.
 N n lō fele musu lán kuu'ōwa.
 Ma gbéō tàae kpāwakené,
 Yakōbu buipiō duunaō oné.
 2 Aaiō ma kíi wēle lá gu lé dō,
 an mēsa ì wā ma yākeao dōai
 lán bui pó ì yāke a zéwa
 ìli pākpa a Lua yādileaōziowa.

* 57:19 Efe 2.17

Aaí yágōgōa a zéwa gbεaa,
aaḽ ye mà sōńzi.

³ Ǿ aaí ma la: Bóyāi wa leyèi,
ké níle wá gwao ni?
Bóyāi wa wázia būsaine,
ké ní wá fān vīo ni?

Gwa! A leyegḽo i ázia pḽeā ke,
mé i á zikenaḽ wetā píi.

⁴ Gwa! A leyeyā i midε ní lekpaao ní sòleo,
i kō gbē ní ǽkū gbāao.

A fō leyeyā lá ále ke gbāewa
mà á ɔḽ ma musue?

⁵ Lá ma leyeyā dilen wee?

Ziabusaa ado yá nεe?

I ke mipelεa lán kpootēwa

ge wúleá túfuu ní zwānkasa kákaaálao yá no.

Pó pó i mε leyeyā wea?

Bee mé i kamagua?

⁶ Leyeyā pó má dilε min keo lò?

A vāikenaḽ gala polo gbéḽwa,

à zuubḽe gbéḽne,

à gbé pó wàle ǽtōmáḽ gbaε,

í gbāamḽa gbéḽne midε píi.

⁷ A blēli nḽandεnaε,

à wēnade besaide dilε.

Tó a gbé è bε puizi, à pó nai.

Tó i bàale á mεdouḽdeεo,*

⁸ gu a pué lán íatē bilεawa,

á gōa maa a bḽe àanno,

á maakεa a zemikūé,

ma gawi ɔ té á kpe.

⁹ Tó a lezùmazi sa, má wewá,

tó a wiilēmazi, má oé: Má ké!

Tó a gbāamḽa gbéḽne midε á guu

ní ǽtonḽakḽwao ní yāpāsi'oaḽ,

¹⁰ tó a nḽandεna gbà á pḽeā blε,

mé a pó kpà wēnadewa à kà,

gu a pué gusiau,

gubeebee a gōé lán fāanεwa,

¹¹ míḽ dḽaaé gḽḽpii.

Má tó pó mówá gu tékūau,

má á wá baasaé,

íḽ dε lán swalu mōsεdewa,

lán nibḽna pó a í lí baowa.

¹² A á bezia zi fele,

á á wéle pó kálεa à gègè vu,

wi mεé bíigbooa ní uaziḽ kèkεnaḽ.

¹³ Tó ále gbabḽ kámabogḽḽziḽ,

mé ále ázia pḽeā ke ma gḽḽpiwao,

* 58:7 Mat 25.35

tó a mè kámabogɔɔzi na,
 mé a ma gɔɔpi díle gbia,
 tó á díle gbia mé a á bɔɔle tò,
 tó i ázia pɔeã keuo,
 mé i yāyaaabɔleuo,
 14 á pɔ a kea na,
 mí tó àɔ kible b̀usu guleŋiɔ,
 mí tó à á dezi Yakɔbu túbible.
 Ma Dii ma lé mé ò.

59

Gbɛ́ duuna bɔa gupuau

1 Dii ɔ i ke geseũ à kɛ́sã á suabaaio.

Aà swá i ke gbãa à gí yāmaiwáo.

2 A yāvãio mé á kékɔwa ní á Luao,
 á duuna mé tò à a wé gòwá,
 ɔ à gí á yāmai.

3 Asa gbɛ́de'au gókpa á ɔwa,
 á tàaeɔ á ɔkɔɔ pà.
 Ee mé iɔ dɔ á léu,
 iɔ yákpaanla bɔle.

4 Gbɛ́e lí wiile yázedeio,
 gbɛ́e lí síana'o yákpaleuo.
 Aaĩ ze ní yāpão, aaĩ ɛeto.
 Aaĩ nɔsi yákele ũ,
 aaĩ ne'i gude ũ.

5 Aaĩ mlɛ́ gbe pipi,
 aaĩ d̀ansaba tá.
 Tó gbé ní gbe blè, a gaɛ,
 tó gbé wí sɔ, kyá a bɔ.

6 An bapio lí pɔkasa keo,
 an ɔzĩpio lí pɔ nańzio.
 An yákeaoá gudeɛ,
 aa ɔdidi yāpásiwa.

7 An kɛ́ɛ leɛũ ní vãikeao,
 aaĩ yāesaide de àanno.
 Gudelaasoo aaĩ ke,
 aaĩ ásoo ní músio kpánzi.

8 Aa aafia zé dɔo,*
 yá d̀ɔde kú ní tufauo.
 Aaĩ zé kolekolea da,
 gbé pɔ beuo lío aafia dɔo.

9 A yái tò yázede zàkũwanɔ,
 mé yāmaa i wá leo.
 Gupua wá wé doi,
 ɔ gusia wa su è,
 gukɛa wá me wài,
 ɔ gubeebee wá beu.

* 59:8 Lom 3.15-17

10 Wi ɔdɔ ɡii lán vɛaɔwa,
wi ɔmalemale lán wesaideɔwa,
wi ɡɛnale fáane lán guluuluuiwa.

Wá gbãa fá,
ní beeo wá de lán ɡeoɔwa.

11 Wi wiile lán waiɔwa,
wi ɔɔɔ wɛnannɔ lán felenaɔwa.
Wá wé ɔ dɔ yázedei, wili eo,
wá me wà wà wá suaba, a zàwanɔ.

12 Asa wá tàaeɔ kɔ̀ne,
wá duuna wá dá yáú.

Wá tàaeɔ zɔ̀lewá,
wá wá yákeɔ dɔ sa.

13 Wa bɔ Dii kpe wa moafilikèè,
wa gi wá Luazi,
yákpaaanla ní kiiwáio i doaawɛɛ.
Ee kò wá sɔ guu, àle bole wá léu.

14 Maa yázedede pòɔɔzákè,
maakea zea kãaa,
siana ɡɛmbɔle ɡãae,
yá dɔɔde kua ɡɛkiwa.

15 Siana gbɛzákpa,
wí ɔzɔ gbé pɔ̀ kè váiwawa.

Dii wɛkpále gwà, à kèè íi,
asa yázedede kuo.

16 A è gbé maae kuo.
Ké yákekenae kuo, à diwà.
ɔ à suabaze bɔ̀ ní a ɡɔsagbãakeo,
à gbãa'è a maakeawa.

17 A maakea dà mò ula ũ,[†]
à suabaa kpà mò fua ũ,[‡]
à tɔsima dà pɔkasaɔ ũ,
à ãiapãsí kàkaala ulada ũ.

18 A fiabo gbéɔne ní yákeawa,
a pɔkúmabɔɔ a ibeeɔwa,
a tɔsi a wèleɔwa,
i asea ke ísiabaadeɔne a zéwa.

19 Bè'aeɔdeɔ víake Dii tóe,
gukpeɔdeɔ aà gawi da gbia,
asa a mó lán í gufɔawa,
lán í pɔ̀ Dii lé'iana lé ɔzɔiwa.

20 Yakɔbu huiɔ Bona a mo Siona
gbé pɔ̀ mikè ní duunaɔwaɔ kii. §
Ma Dii máme má ò.

21 Ma Dii ma mè,
ma bàakuańɔ yán ke:
Ma Nisina pɔ̀ kúwá

† 59:17 Efe 6.14 ‡ 59:17 Efe 6.17, 1Tes 5.8 § 59:20 Lom 11.26

ń ma yá pọ́ má dàé á léuo
 a bọ́ á léuo ge á néo ge á tọ́nnao
 za gbã e gwopii.

60

Sibna gawi zia

- ¹ Fele teke, asa n gupua mọ̀,
 Dii gawi p̄sima.
- ² Gwa! Guluuluu kù dúniaa,
 gusia kùle a gbéowa.
 Mpi s̄o, Dii a bilema,
 aà gawi i boma.
- ³ Buiọ mọ n gupua,
 kíaọ s̄o n p̄pia í gbãai.
- ⁴ W̄ezu gugwa ñ liai,
 aa kàaa p̄ii, aale mó n kíi.
 N neḡe bọ́ za z̄az̄ã, aale su,
 wa n nen̄e naaa ń gb̄at̄eu, w̄ale suńno.
- ⁵ Tó n bee è, n pona a pisi n oawa,
 n n̄se a yáalo kua nzia dak̄iwa.
 Wa n gba ísia baa àizee,
 wa mone ń buio pomaao.
- ⁶ Yiongo waiọ li n b̄usua,
 Madiã ń Efa b̄usu yiongo né b̄oło.
 Seba b̄usudeo mọ p̄ii
 vua ń tulaleti ḡinanao sea,
 aale ma yãkeao baokpa.
- ⁷ Wa Keda b̄usu p̄tuoo k̄aaane p̄ii,
 wa Nebaioo s̄asao kpama ñ n b̄olekedo,
 wi sa pọ́ ñ kamagu odo ma gbagbak̄iwa,
 mí a kpé gawide gawi káf̄i.
- ⁸ Bóme táa'ò lé su lán louwa,
 lán felenguuluo sua ń kp̄euwa keei?
- ⁹ Isiabaadeo lé k̄aaamazi we,
 ísia gó'ilenaọ mé zemik̄ua we.
 Aa bọ́ ń n néo za z̄az̄ã,
 aale mó ń ń ánuo ń ń vuo
 ma Dii n Lua t̄oıi,
 asa ma Isailio Lua ma kua adoae,
 má gawi pisima.
- ¹⁰ Buip̄aleo ea n b̄iio bo,
 an kíaọ z̄ikene.
 Baa ké ma n gb̄e ń p̄f̄eo yãa,
 má w̄enad̄one ma s̄uuu yái sa.
- ¹¹ N b̄iioleo aao w̄eae gwopii,
 aalio taao f̄ãane ń gw̄aas̄inao,
 ké buio mone ń ń àizee
 ń ń kíaọ kpán'aek̄ea.*

* 60:11 Zia 21.25-26

12 Asa bui ge kpala pɔ i zɔblenɛo a midɛɛ,
wa n bɔsuɔ dɛɛlɛmpa mɔmɔ.

13 Wa mɔnɛ n Libā bɔsu gawio,
pɛliɔ n kpɛliɔ n sɛliɔ pii,
kɛ mǎ e zǎbleɔ ma kúkiiwa,
ma gbadibɔpi iɔ gawi ví.

14 N wɛtǎna nɛɔ mɔ kúlenɛ,†
gbɛ́ pɔ aa sakàngupiɔ wúlɛnɛ n gbázi,
aai onɛ Dii wɛ́lɛ
Sibna pɔ Isailiɔ Lua pɔ a kua adoa kǎlɛ.

15 Baa kɛ gbɛ́ zàngu yǎa
aa pǎkpǎnzi,
gbɛ́eli gu baaví n guuo,
mǎ n kɛ íandǎbɔ láasai ũ,
gbɛ́ iɔ pɔnakɛɔ e n buiwa.

16 Nyɔ buiɔ ví mi,
an kíaɔ yɔ́ kpama,
nɔ dɔ́ mǎmɛ mǎa Dii n Suabana ũ,
Yakɔbu Lua gbǎade n Bona ũ.

17 Mǎ mɔ́ n vuaɔ mɔgotɛ́ gbɛu,
ǎnusu sɔ́ mɔsi gbɛu.
Mǎ mɔ́ n mɔgotɛ́oli gbɛu,
mɔsi sɔ́ gbɛ gbɛu.
Mǎ aafia dilɛnɛ n laaidɔmade ũ,
mǎ yázɛde danɛ n gbǎade ũ.

18 Wa yǎpǎsí súu ma n bɔsuu lɔɔ,
ásoo n músiɔ a sɔ́ n bɔsu zɔlɛio.
Wa tókpa n bílɛ Suaba,
n bɔlɛɔ sɔ́ Táasi.

19 Íatɛ́ ali gupunɛ fáanɛ lɔɔ,
mɔvua í gbǎa a gupunɛ lɔɔ.
Ma Dii mǎmɛ mǎɔ de n gupua ũ gɔɔpii,
mapi n Lua, mǎmɛ mǎɔ de n tɛkɛa ũ.‡

20 N íatɛ́ a gɛ́ kpéu bauo,
mé n mɔ a ɔsikɛo,
asa mǎmɛ mǎɔ de n gupua láasai ũ,
n ɔɔlɔ a midɛ sa.

21 N gbɛ́ aɔ maa píiɛ,
mé aɔ bɔsu ví gɔɔpii.
Aɔ de lí pɔ mǎ bà vlǎpaa ũ,
ma ɔgbɛ ũ ma zǎblea yái.

22 An gbɛ́ pɔ kɛ́sǎanzi
a kɔ́ à ka gbɛ́ɔn òaa sɔɔ,
an gbɛ́ pɔ kpɛɛ n guu,
a gɔ́ bui zɔɔ ũ.
Mǎmɛmaa Dii,
mǎ yápi kɛ a gɔɔwa n wǎao.

† 60:14 Zia 3.9 ‡ 60:19 Zia 21.23, 22.5

61

Dii ẹ́fáaig

1 Dii Lua Nisina kua,
 à ma se mà baonakpa taasideone,*
 à ma zi mà p̄siadeo gba s̄o
 mà z̄iz̄oo ḡõa w̄é̄ēo ù ní dakp̄eunao gbaeao kp̄awake,
 2 mà Dii gb̄ek̄ek̄en̄eḡoo†
 ní wá Lua t̄osimago oné,
 p̄siadeo n̄òse i níni píi.‡
 3 A ma zi mà f̄uakpa Siona ōlonaone t̄ufu gbeu,
 mà p̄ona nísi d̄omá an gb̄as̄ikpaa gbeu,
 mà táasilea p̄kasa dané an k̄áгаа gbeu.
 Aa maa, wio mené
 lí p̄o Dii bà azia t̄oba yáio.

4 Aa bezia sà zizi vu,
 aa p̄o p̄o wà a dēlemp̄a ȳaao k̄eke,
 aa ea w̄é̄le p̄o ḡõ da wáiwai za k̄áauo k̄ále lo.

5 Bui z̄ilōo á p̄oo d̄ád̄áé,
 buip̄aleo á bua ní á v̄ēebūo s̄ewaé.

6 Apio s̄o, wa meé Dii gb̄agbanao,
 wa á sísi wá Lua z̄ik̄enāo.
 A buio àizēēble,
 á íanad̄a ní ní p̄omaa.

7 Ma gb̄é̄o asea e lēe pla
 wí p̄o wa d̄amá gbeu,
 aa p̄onake ní ní baao
 an ḡēkpanweia gbeu.
 Aa ḡõ bùsu lēe pla v̄i,
 p̄ona láasai ao de ní p̄o ù.

8 Asa ma Dii, yázēde mé ì kamagu,
 má za p̄osiama ní gb̄ableamáogu.
 Má ní asea kp̄amá ní náaio,
 ma bàa ao kúr̄no ḡoo pii.

9 Wāo ní buio d̄õ d̄úniau,
 an néo t̄obo bui píi k̄íi,
 gb̄é̄ p̄o ní é píi i d̄õ ké
 aa de gb̄é̄ p̄o ma báaad̄ar̄guo ù.

10 Mi p̄onake ní Diio maamaa,
 ma p̄o na ma Luawa,
 asa à suabaa n̄amazi p̄kasa ù,
 à b̄oa maa d̄am̄ēe ula ù,
 lán n̄os̄ena p̄o k̄akak̄ewa,
 lá aà n̄o p̄o a z̄ableb̄oo f̄iwawa.§

11 Lá t̄olēe ì to p̄o b̄olewa,
 mé bua ì to p̄owena fele,
 màa Dii Lua a to yázēde ligua,
 a to wà ma táasile bui píi wáa.

* 61:1 Mat 11.5, Luk 7.22 † 61:2 Luk 4.18-19 ‡ 61:2 Mat 5.4 § 61:10 Zia 21.2

62

Yelusaleũ dafu

- 1 Siɔna yáí máo níleao,
 Yelusaleũ yáí ma lé a gɔ̃ kpaaũao
 e a ge bɔ̀ò maa lá gu ì dɔ̃wa,
 e a suabaa ge àò pípi lán sɛ̃tɛ̃wa.
- 2 Buiɔ̃ n bɔ̃a maa e,
 kíao wesi n gawile nípii.
 Wa tó dafu pɔ́ a bɔ̃ Dii léu kpáne.
- 3 Nyɔ̃ɔ de lán tulu gawidewa Dii ɔ̃zì,
 níyɔ̃ɔ de kíafua ũ á Lua ɔ̃lau.
- 4 Wa menɛ Bezia bau ɔ̃o,
 wa n bùsu sísi Guwaiwai bau ɔ̃o.
 Waɔ menɛ Mapɔ̃eáwɛ̃le,
 n bùsu sɔ̃ Nɔ̃zãe,
 asa Dii pɔ̃ aɔ̃ dɔ̃ma,
 mé n bùsu a zã̃kɛ̃aàno.
- 5 Lá èwaaso ì wéndia sé,
 màa n Kena a n sé.
 Lá nɔ̃sena ì pɔ̃nake ní a nɔ̃o,
 màa n Lua a pɔ̃nakenno.
- 6 Yelusaleũ, ma gudɔ̃anaɔ̃ dile n bíiɔ̃ musu,
 aɔ̃ níleao fáane ní gwãasinao píi.
 A Dii sísinaɔ̃, ásu kámaboo,
 7 àò zeaàzi e a ge Yelusaleũ kále,
 i aà ke wé̃le pɔ́ dúnia àò aà táasile ũ.
- 8 Dii ladà ní ɔ̃leleao,
 a ò ní a gása gbãa dɔ̃ao à mè
 á á blewe kpá á ibeɛɔ̃wa bau ɔ̃o,
 buipáleɔ̃ vɛ̃e pɔ́ a a zíkè mi ɔ̃o.
- 9 A kèkɛnaɔ̃ ble, aai ma táasile,
 vɛ̃ekɔ̃zɔ̃zɔ̃naɔ̃ mi ma kpé kpele.
- 10 A bɔ̃le! A bɔ̃le wɛ̃nkpe!
 A zekɛke gbé̃ɔ̃ne!
 A kpá! A zeda kpá! A gbɛɔ̃ gágau,
 í gudɔ̃kɔ̃ekíi dile buiɔ̃ne!
- 11 Gwa! Dii kpáwakè e dúnia léwa:
 O Siɔnae aà Suabana lé mó.
 Gwa! A a asea kúa
 mé a a zì ài kpán'aẽkɛa.*
- 12 Wa mené Lua gbé̃ɔ̃,
 gbé̃ pɔ́ Dii ní bɔ̃o.
 Wa menɛ Wa'ɔ̃liai, Bezianɔ̃o.

63

Dii tɔ̃simagɔ̃

- 1 Déme bɔ̀ èdɔ̃ũ bùsuu, àle mó,

* 62:11 Isa 40.10, Zia 22.12

à b̀̀ B̀̀zela, àà p̀̀kasaa t̀̀ keei?*

Déme lé g̀̀sag̀̀sa t̀̀a'o ní gb̀̀aa z̀̀oo,
a ula gawide daa keei?

Máme, mále ziblea kp̀̀awake,
má gb̀̀é suabaa gb̀̀aa ví.

² B̀̀yái n ula ní n p̀̀kasaa t̀̀
lán gb̀̀é p̀̀ ó z̀̀ò v̀̀eef̀̀kiiu p̀̀wai?

³ Ma z̀̀ò v̀̀eef̀̀kiiu mado,
gb̀̀e kumano, baa do.
Ma z̀̀ò buiwa ní p̀̀kũmao,
ma k̀̀e t̀̀má ma p̀̀f̀̀e yái.

An au f̀̀f̀a ma p̀̀kasawa,†
ma ula gb̀̀asikp̀̀a píi.

⁴ Asa má t̀̀simag̀̀o kũa ma s̀̀u,
ma gb̀̀é bog̀̀o kà.

⁵ Ma gugwàgwa, gb̀̀e ku à d̀̀maléo,
yá ðia ké gb̀̀e ku à ma gba gb̀̀ao.
O ma zible ní mazia g̀̀sa gb̀̀ao,
ma p̀̀kũma mé ma gba gb̀̀aa.

⁶ Ma z̀̀ò buiwa ní p̀̀f̀̀e,
má t̀̀o ma p̀̀kũma í z̀̀lemá,
ma ní au k̀̀le z̀̀le.

Dii gb̀̀e galikea

⁷ Má Dii gb̀̀e galikea ní àa táasileao,
asa à ỳ̀pii k̀̀eẁ̀e wá gwaa guu,
à ỳ̀maa dasi k̀̀e wá Isailiõne gb̀̀e guu.

⁸ A m̀̀e: Aa de ma gb̀̀é ù,
aa m̀̀afiliyá kem̀̀e,
õ à g̀̀ ní Suabana ù.

⁹ A d̀̀nõ ní taasikea guu píi,
aa ae malaika ní suabà,
à ní bó ké a yeñzi à ní ẁ̀enagwà yái.
A ní sea za ỳ̀ayáa a ní kũa.

¹⁰ Kási aa b̀̀o àa kpe,
aa àa Nisina p̀̀o yàè.
O à mikp̀̀ed̀̀né à g̀̀ ní ibe ù,
à zikànnõ.

¹¹ O Moizi g̀̀o yá d̀̀o àa gb̀̀égu aa m̀̀e:
Lua p̀̀o bùa ní a kp̀̀asa dàd̀̀anao ísiawa,
à a Nisina dàngu ku má ni?

¹² A a g̀̀sa gawide p̀̀o Moizi oplaai,
õ à í z̀̀e ní ae,
ké à t̀̀bo e g̀̀opii yái.‡

¹³ A g̀̀nnõ í títiu, aai g̀̀mboleo

* 63:1 Isa 34.5-8 † 63:3 Zia 14.19, 19.13, 15 ‡ 63:12 Bba 14.21

lán sǒ pǒ lé bàale guwaiwaiuwa.
 14 Ǿ Dii Nisina ní gbá íampakii,
 lán zu pǒ wá gèńń swadɔɔwa.
 Maa n dɔaané,
 ké n e tɔɔ yáí.

Suabaa wii

15 Kua za musu wékpale ñ gwa,
 kua za n gulesí gawide pǒ a kua adoau.
 N pásí ní n negǔnkeo tón lá?
 N gi wěna ní sósobio keiwěe.

16 Baa tó Ablahaũ wá dǔo,
 níme ní wá Mae ũ.
 Baa ké wá yá i dɔ Isailiguo,
 Dii, níme ní wá Mae ũ,
 n tón wá Bona za zi.

17 Dii, bóyáí ní tò wa zǎ n zéwai?

Akea n wá swá gbāakù,
 ǔ wá n vǐa vǐo ní?
 Ea su wápi n zòblenaɔwa,
 gbé pǒ ní sè buiɔn wá ũ.

18 Wa gǔ bùsu pǒ ní kpàwá vǐ gɔɔpla,
 ǔ wá ibeɔɔ mò ǔzǔ n kpéwa.

19 Wá de lán gbé pǒ ní iko vǐmáɔwa à gègè,
 lán gbé pǒ n tó kúmáɔwa.
 Kai! Tó n musu wè n pila,
 gbèsisíɔ lualua n ae.

64

1 Nyɔɔ de lán té pǒ kù yàa giiwa
 a tò ípiwa,
 n ibeɔɔ i n tó dǔ,
 buiɔ i gilike n ae.

2 Asa ké n pila yāa,
 n dabudabu pǒ wá a fān vǐo kè,
 gbèsisíɔ lualua n ae.

3 Dii pǒ í yāke gbé pǒ an wé dɔaàziɔne,
 mé í ke n bàasio, wi e yāa gueio.
 Gbēe swá i mao, gbēe i wesiɔ.*

4 Ni ze ní gbé pǒ n yáli sǎaàguoo,
 gbé pǒ í yāke a zéwa ní pɔnao.
 Ama ké wa duunakè, n fēwázi,
 wá kuò à gègè, kpelewa wá bɔui?

5 Wápii, wa gǔ gbǎlea,
 wá maakeɔ píi de lán bɔɔwa.
 Wápii wále i'ò lán lí láwa,

wá yāvǎikea a gēwanɔ zéa lán íanawa.

6 Gbēe lé n sisi ɔo,
 gbēe i fele lé zezenzi ɔo,
 asa n n wé gǎwěe,

* 64:3 1Kln 2.9

n wá kpá wá yāváiola.

⁷ Kási nímé ní wá Mae ũ Dii,
gín wá ũ, wá bonan n ũ,
n ɔgben wá ũ wápii.

⁸ Dii, n pɔ su pawázi à gēagēo,
wá yāváiɔ su àɔ dɔngu gɔɔpiio.
Wá wεgwa, n gbéɔn wá ũ wápii.

⁹ N wéleɔ gò gbáa ũ,
baa Siɔna gò gbáa ũ,
Yelusaleũ gò guwaiwai ũ.

¹⁰ N kpé gawide pɔ a kua adoa
pɔ wá deziɔ n táasilèu tekù,
pɔ pɔ wá pɔ dɔwàɔ òɔkpà píi.

¹¹ Nyɔɔ yá beɔ gwa, ní gí yāe keia?
Nyɔɔ níle kpé, ní ɔtɔɔlewá à gēagēa?

65

Yákpalekea ní Isailiɔ

¹ Ma sɔu mà mà wemá,
ɔ gbēe i ma gbεao,
má kè wà ma e,
ɔ gbēe i ma kíi wεleɔ.
Má ò bui pɔ lé ma sisioɔne:
Má ké! Má ké!

² Ma ɔ Ìb dɔa bui swágbāadeɔzi,
kási aa be zé vāi guu tea nízia pɔeáí.*

³ Bui pɔ Ìb ma léwe gɔɔpiin ní ũ,
aaɔ sa'o swaluu,
aaɔ tulaletikatea tàasoɔu.

⁴ Aaɔ zòle miai, aaɔ i bàalikpɛu,
aaɔ sa'osawa nòɔ só,
aaɔ pɔ bēeɔ yāma de ní dou.

⁵ Aaɔ me: Ea, n̄su s̄mazio,
asa má ye mà gò gbāleao!
Gbé beɔ de té pɔ Ìb kù gɔɔpii súdele ũ ma níziε.

⁶ Dii m̄: Gwa!
A kēa láu ma ae, máɔ níleɔ,
má fiaboné à gē ní kú,

⁷ má fiaboné ní duuna
ní ní deziɔ duunao yá musu píi,
asa aa tulaletikâtea gbèsísiɔwa,
aa le'èa sísiɔ musu.

Má yá pɔ aa kè yāa fiaboné a léu à gē ní kú.

⁸ Ma Dii ma m̄:
Baa tó v̄eɔbeɔ í v̄i yɔɔnnɔ,
w̄i me wasu a òɔkpao,
asa a káfia v̄iε.
Màa má ke ma zòblenaɔ yái,

* 65:2 Lom 10.20-21

má gbéṣo midε píio.

⁹ Má bui se Yakobu buio guu,
Yudaeo gṣ ma gbèsisíṣo ví.

Gbé pṣ má sèṣ mé aa gṣ ví,
wekii ma zḡblenao aao kuu.

¹⁰ Sabna a gṣ dádákekii ũ,
Akoo guzule† a gṣ zuo kálékii ũ
ma gbé pṣ aai ma kii weleṣne.

¹¹ A gbé pṣ a pākpāmaziṣo sṣ,
ma gbèsisí pṣ a kua adoa yá sàágu,
i blekale táa pṣ i mó n minaoε,
i í gbāa yāale tóle táa pṣ i n baa kpámáwa.

¹² Má á baa kpáwá fēnda ũ,
í kúle wà á dεdε,
asa ma lezù, i weao,
ma yā'ò, i swásεio,
a yá pṣ má yeio kè,
a ze n yá pṣ i kamaguoo.

¹³ A yái tò ma Dii Zigṣde ma mè
ma zḡblenao poble, nṣana i á dε.
Ma zḡblenao imi, imi i á dε.
Ma zḡblenao pṣnake, wí i á kú.

¹⁴ Ma zḡblenao gulake n nṣenao,
ápiṣo sṣ á wiile n yā'ṣmao,
í búbuape n pṣsiao.

¹⁵ A tṣ a gṣ gbé pṣ má sèṣne gbékabo ũ.
Ma Dii Lua má á dεdε,
āma má tṣ dafu kpá ma zḡblenaoε.

¹⁶ Gbé pṣ lé sa'olekené bṣsupiu
a ke n Lua síande tṣo.
Gbé pṣ lé lada bṣsupiu,
a da n Lua síande tṣo.
Asa taasi pṣ aa kè yāa a sángu,
i sāale ma wéu.

Musu dafu n zíle dafuo

¹⁷ Mále musu dafu n zíle dafuo ke.‡
Yāziṣo dṣ gbéṣgu bo,
a gē n làasoo guuo.

¹⁸ A pṣnake,
àṣ yáalo pṣ pṣ mále kewa gṣpii,
asa mále Yelusaleŭ ke wà yáalo,
aà gbéṣo i pṣnakeu.

¹⁹ Má yáalo Yelusaleŭwa,
ma pṣ a ke ma gbéṣwa na.
Wa ṣṣo n búbuapeao súu ma a guu bau bo.§

²⁰ Wa ne'iulitēn kpée bau bo.

† 65:10 Yoz 7.26 ‡ 65:17 Isa 66.22, 2Pie 3.13, Zia 21.1 § 65:19 Zia 21.4

Mae z̄ōe a ga we a ḡōo lesaio.

Tó gbé kà wè bas̄ōo mé à gà,
wa me èwaasoε.

Tó gbé i ka wè bas̄ōo, mé à gà,
wa me Lua lekèèε.

²¹ Aa kped̄ōd̄o, aaīo kuu,
aa vēlīo pépe, aaīo a be ble.

²² Aa kped̄ōd̄o buip̄alēōnεo,
aali pépe, d̄ã̄o a be bleo,
asa ma gbé̄o wēni ke lán líwa,
gbé p̄o ma ní sépīo ní z̄i ài ble.

²³ Aa isima ga kpa p̄ã̄o,
aa n̄e'i à εε ní tó weo,
asa aao de gbé p̄o ma báaad̄āngūo ũ,
ampīo ní ní n̄é̄o s̄ãnu.

²⁴ E aao gé lezui, má wemá,
e aao yã'o aao gé láai, má swásei.

²⁵ Awalewana ní s̄ã̄o a s̄e ble s̄ãnu,
n̄ōmusu a t̄aaable lán zuwa,
ml̄é̄o p̄oblea āo de bùsu ũ.

Aa p̄oε ke'ia ge aa p̄oε ò̄kpa ma gbèsisi p̄o a kua adoa musuo.*
Ma Dii máme má ò.

66

Dii bui pti kaaa

¹ Ma Dii ma m̄e:
Musu mé ma kpalabaa ũ,*
t̄ōle mé ma gb̄adib̄o ũ.†
Kpé p̄o á ye d̄ōmεε bee ku máε?
Ma z̄l̄ek̄ii bee kà kpelewai?

² Ma ō mé p̄o beēo k̄e píi,
ō aa kuo lò?‡
Ma Dii máme má ò.
Gbé p̄o má āa wegwan ke:
Gbé p̄o az̄ia bùsa mé a n̄òse doū,
mé a ma ȳã̄o v̄ia v̄i.

³ W̄i sa'oa ní zuo, ō w̄i gb̄ēde l̄o,
w̄i sa'oa ní s̄ã̄o, ō w̄i gb̄ē waa fi,
w̄i m̄o ma gba p̄owenti, ō w̄i s̄ãwa au t̄óle,
w̄i tulaletikamεε téa, ō w̄i k̄ulé t̄ãaε.
Aa z̄è ní n̄z̄ia p̄oεã̄o,
an p̄o l̄o na ní ȳã̄b̄ēep̄iowa.

⁴ Mapi s̄ō ma zεò
mà ȳã̄ gea ní kp̄ēo sua ní aεo kené,
má m̄ómá ní ȳã̄ p̄o aa a v̄ia v̄io,
asa ma lezù, gb̄ēe i weao,
ma ȳã'ò, aai swásei.
Aa ȳã̄ p̄o má yeio k̄e,
aa z̄è ní ȳã̄ p̄o i kamaguoo.

* **65:25** Isa 11.6-9   * **66:1** Mat 5.34, 23.22   † **66:1** Mat 5.35   ‡ **66:2** Zin 7.49-50

⁵ A gbé pọ́ á ma vía vío à ma yāma.

A gbé pọ́ aa zaágu,

aaí á bọ́ adoa ma yáíò mè:

Dii tọ́bọ́, wí á pọ́na e mè!

Wí a ní kú mípii.

⁶ Wéle súu ma dọ́!

Ma kpé kọ́fí ma dọ́!

Mále fiabo ma ibeεεne a lé gbεu.

⁷ E aàò gé nọ́wāwākei à pila,

e aà nòse àò gé swaa kíiwa,

à ne'í gōe ũ. §

⁸ Déme yá bee taa mà yāai?

Déme wešle màai?

Wa búsu i gọ́ọ doa?

Wa buike kándo gọ́ọa?

Kási ké nọ́wāwā mò Siṓnawa,

à néo bọ́bọ́ gọ́ọ.

⁹ Ma Dii ma mè

má tó ne'igọ́ọ ká, né gí bọ́ péleia?

Mapi á Lua ma mè

má tó pilagọ́ọ ká, mí sakpe tataa?

¹⁰ A pọ́nake Yelusaleŭ yá musu,

à yáalọ́wà, á gbé pọ́ á yeaàziò.

A pọ́nakeò, á gbé pọ́ ále ọ́obèò.

¹¹ Asa á aà yó mi à ká, á nòse i níni,

á aà í mi, á pọ́ i ke aà àizeε zọ́wa na.

¹² Asa ma Dii ma mè

má aafia písiwà lán swawa,

má buiò àizeε naaaè lán swa paawa,

i yó kpáwá, i á kuε, i á kpá a gbáa.

¹³ Lá da í a né nòse níni,

màa má á nòse nínié,

á nòse a níni Yelusaleŭ.

¹⁴ Tó a wešiaàle, á pọ́ a ke na,

á me iò aafia lán sèkušiwá.

Dii a to a zòblenao a gbáa dọ́,

kási a kpēnemuu bọ́bọ́ a ibeεowa.

¹⁵ Gwa! Dii lé mó ní téo,

aà zikasōgo aọ de lán zàawa.

A sumá ní kyàwāao,

a ní lele ní télēpiò.

¹⁶ Asa Dii a yákpaleke ní bui píio ní téo ní fēndao,

mé gbé pọ́ a ní dedεo fàao.

¹⁷ Gbé pọ́ aaí gbābọ́ níziε aa gé sa'oiò,

aaíò te sa'onazi e swaluu,

aaí sàwa sa'onọ́ọ só ní zaeo ní énao,

aa midε sānuε.

Ma Dii máme má ò.

18 An yākeᵛó n̄ n̄ làasoᵛó yáí mále mós bui pii kãaai. Tó aa m̀, aa wesi ma gawile.

19 Má seelake n̄ guu, mí n̄ gbé ṕ b̀eᵛó gbae buiᵛwa, Taasisi n̄ Libiio n̄ Ludi ṕ kàzunaᵛó v̄io n̄ Tubalio n̄ Gelesio n̄ ísia baa bùsu zãzãᵛó, gu ṕ wi ma t́ mauo mé w̄i wesi ma gawileᵛó, aai ma gawi kpàwake buiᵛne.

20 Aa b̀ n̄ á gbéᵛó bui pii kíi dia s̄́ kpe n̄ s̄́baonaᵛó n̄ yiongoᵛó kua s̄́goᵛó n̄ zugᵛó guu. Ma Dii ma m̀ wa m̄́n̄n̄ ma kpéu wà ma gba Yelusaleũ ma gbèsiᵛí ṕ a kua adoa musu, lá Isailiᵛó ì mós n̄ ṕwentio ta gbãlesai guuwa.

21 Ma Dii ma m̀, má n̄ gbèeᵛó se dile sa'onᵛó n̄ Levii buiᵛ ũ.

22 Ma Dii ma m̀ lá musu dafu n̄ z̄́le dafu* ṕ mále keo aaᵛ ku ma ae gᵛᵛpii, màa á néᵛó n̄ á t́oᵛ aᵛ ku gᵛᵛpii.

23 Ma Dii ma m̀ mᵛó n̄ mᵛo, kámabogᵛᵛz̄́i n̄ kámabogᵛᵛz̄́io, bui pii alio mᵛó kúlei ma ae.

24 Tó aa b̀ wénkpe, aa gbé ṕ b̀ ma kpeᵛó gᵛᵛ gwagwa. An k̀ᵛbiᵛó láao, an té a gao,† mé bui pii aᵛ ye n̄ ḡ́yãio.

* 66:22 Isa 65.17, 2Pie 3.13, Zia 21.1 † 66:24 Maa 9.48

ZELEMII

Yá pò kú lée bee guu

Zelemii ku ado, a ku yá pò gbépii lé ke kpeo, āma a náai ví Luae e à gè zì pò Lua dāe kèò píi. Zelemii ku lá Lua zina Pòlu ò gbezāwa à mè, yèesaike guu ò Lua gbāa siana ì b̄ou (2Kln 12.9).

Zelemii yá pò kù wà làasookewàn ke: Aà èwaasoke guu à gò Lua led̄ekena ū Yelusaleū (1.4-9) e wàò gé Yesu Kilisi ii wè 626, kí Yosia dea kía ū ḡoo (640-609), ò a ku we wè bla, ḡoo pò yáò lé zì'ükū àle káfi.

Asilio mé gbāa ví gupiiu ḡoo bee, ò aa nà Babilonio gbāa guwa. Yosia ze'è à èa Isaili b̄usu zi kpedo sí. Ama wè 609 guu wà aà dè Megido ḡoo pò àle gé kpái Egipi zīḡo pò aa mò d̄oi Asilioleone. Egipio aà né Yoaza pò z̄òle aà gb̄eu b̄ò kpalau, ò aa Yoakiū kpà aà gb̄eu. Wè 597 guu kí Nebukanēza ní Babilonio sí Yelusaleū guu, aa ní gb̄eò nāaa t̄ar̄no ní kí Yekonia pò gò a mae Yoakiū ḡeē ūo sānu. Ō aa Zedekia kpà Davidi kpalau, kía gbāasaide pò gb̄eò t̄ò à yākele kè ní a dii Babilonio. Ō aa f̄eleaāno p̄asip̄así, aa koez̄ò Yelusaleūzi e wè do, ò Nebukanēza zīḡoo Yelusaleū sí wè 587 m̄o soplade guu, aa kí Zedekia kù, ò aa Lua kpé kp̄asa, ò aa tà ní gb̄é gb̄āo píi.

An taa gb̄ea wà Gedalia pò z̄iblenapio aà d̄ile gb̄āade ū dè, ò Yuda gb̄é k̄ona pò aa ḡoo bàalè wà tà Egipi, aa ānabi Zelemii sè ní gb̄āo wà t̄àò. We à ḡau.

Lán ānabi k̄iniowa Zelemii è yá gb̄āa pò k̄epio guu Lua lez̄à a gb̄é pò aa a náai víopiowa. Ō Zelemii mè tó aa ye m̄usipi k̄émáe, sema aa ea su Dii ní Luawa, aa lekpaaiā ní Egipi tó, aai ze ní z̄oblea Babilonideoneo. Ama aa Zelemii d̄ile b̄onkp̄ede ūe, ò wà ìad̄awà. A bílikè yápiwa, asa a ye a gb̄épīzi maamaae. M̄aa a kuò d̄unia. Gaga bao pò Lua d̄ilèe aà kpa a gb̄é pò aa ku kai lez̄one mé t̄ò à bílikè, asa a ye a gb̄épīzi. A yáí ò z̄oaka Luazi m̄òom̄o (11.18-12.6, 15.10-21, 18.18-23, 20.7-18).

Baa ké àle Lua gb̄eò kaalea yá kp̄awake luanaaikensaidepīne, à ní suabaa yá è k̄āaa ò Luapi bàa ea kuan̄no yá ū (31). A zì pò Lua a ble gbezā náai ví, ò à seeladeke pò ì b̄o ní sae kè. W̄ed̄ba Luazi guu à t̄òle lù. (32).

Zelemii kè waasokpan náaide pò wà Yesu l̄eēūò ū (Matie 16.14). E Yesupi àò gé gai à Ḡeamusu dikpe ble blè ní a ìwa, ò à mè Lua bàa kua ní a gb̄eò yá pò Zelemii ò p̄apa sa (Luk 22.20, 1Kln 11.25).

Dii Zelemii dil̄ea ānabi ū

¹ Ilikia né Zelemii, Anato pò kú B̄eyām̄e buio b̄usu sa'onae yán ke.

² Dii yā'òè Am̄o né Yosia, * Yudaò kía kpalablea wè kue'aaōde guu

³ ní Yosia né Yoakiū, † Yudaò kía kpalablea ḡoo e Yosia né Zedekia, ‡ Yudaò kía kpalablea wè kuēdode m̄o soode guu, ḡoo pò wà Yelusaleūdeò k̄ükū z̄iz̄oo ū.

⁴ Dii yā'òm̄e à mè:

⁵ E m̄àò gé n ìkasai n̄easakpeu,

má n d̄o,

e ñȳó gé b̄oi gb̄eēu,

ma n se ma pò ūe, §

* 1:2 2Kia 22-23 † 1:3 2Kia 23.35-24.6 ‡ 1:3 2Kia 24.18-25.21 § 1:5 Isa 49.5, Gal 1.15

ma n dile ānabi ũ buiɔne.

⁶ Ǿ ma m̀̀: A'a Dii Lua! Má yǎ'oa d̄so, asa èwaasonan ma ũ.

⁷ Ǿ Dii òm̄e:

Nsu o èwaasonan n ũo.

Gé gbé́ p̄o ma n z̄imáɔ k̄ii píi,

ní yá p̄o má dan̄e píi oné.

⁸ Nsu v̄lak̄enéo,

asa má kunn̄o n misia yáie.

Ma Dii máme má ò.

⁹ Ǿ Dii ɔ̀b̀ a z̄ò ma léwa à m̀̀:

Ma a yá sòso má k̄an̄e n léue.

¹⁰ Gwa! Ma n dile buiɔne ní ní b̄usuɔ,

ńȳɔ ní wo ní b̄usuu,

ńȳɔ ní gb̄aa k̄'ε,

ńȳɔ ní kaale, ní εa ò ní z̄ed̄o,

ńȳɔ ní gboo, ní εa ò ní keke.

¹¹ Dii yǎ'ò̄m̄e à m̀̀: Zelemii, bó ní èi? Ǿ má w̄èwà: Lí p̄o w̄i m̄e w̄é̄̄i ḡõna mále e.

¹² Ǿ Dii òm̄e: N è wásawasae, asa mále w̄é̄̄e ma yáí, ké à e papa yáie.

¹³ Dii yá èa d̄èd̄ea à m̀̀: Bó ní èi? Má w̄èwà: Ma oo è, à̄e pusu b̄o, à ȳè̄̄e, a z̄i d̄o gugb̄antoo oi.

¹⁴ Ǿ Dii òm̄e: Za gugb̄antoo oi wa b̄ou wà yá̄yia b̄usuebeedeɔwa.

¹⁵ Mále b̄usu p̄o kú gugb̄antoo oib̄o gb̄é̄̄o sisi aa m̄o píie.

An k̄iaɔ ní kpalabaaɔ kpá̄le Yelusaleũ bí̄ib̄oleɔ.

Aa koez̄o a bí̄i p̄o liaizi,

aa lé̄̄e Yudaɔ b̄usu w̄é̄̄eɔwa.

¹⁶ Maa má yá̄kpaleke ní ma gb̄é̄̄o

v̄ai p̄o aa k̄e aa b̄o ma kp̄ yáí.

Aa tulaletik̄atēa dii p̄aleɔne,

aa k̄ule ní p̄okeaɔne.

¹⁷ Souke, ní fē̄e yá p̄o má dan̄e oné píi.

Nsu to s̄o k̄ēngu an yáio.

Tó m̄aan s̄o, míme má tó s̄o k̄ēngu ní aε.

¹⁸ Ma n ke lán w̄é̄̄e bí̄idewa gb̄āe,

lán m̄òpēe ge m̄ogot̄e bí̄iwa.

Yuda k̄iaɔ f̄o kpan̄eɔ,

ge a gb̄adeɔ ge a sa'onaɔ ge a gb̄é̄̄pii.

¹⁹ Aa ānama, k̄asi aa n fuo,

asa má kunn̄o n misia yáie.

Ma Dii máme má ò.

2

Isailiɔ b̄o a Dii kpe

¹ Dii yǎ'ò̄m̄e à m̀̀:

² Ge ò yá̄e bee kp̄awake Yelusaleũdeɔ swáú.

Ma Dii ma m̀̀,

á w̄ē̄̄ndiaḡo gb̄ē̄̄ke p̄o á v̄iman̄o d̄omaḡu

ḡo p̄o á yemazi ma n̄o dafu ũ.

Ḡo bee á t̄emazi guwaiwaiu,

gu p̄o wi p̄ot̄uo.

3 Aa ku ma m̀endo yáíε,
 aame ma buapó káauo ũ.
 Ma gbé pó ní m̀m̀m̀o t̀aae è,
 ̄́ músi ní lé.
 Ma Dii máme má ò.
 4 A swáε ma yáí, á Isailio,
 á Yakobu buio pii.
 5 Ma Dii ma m̀e,
 t̀aae kpele á deziò èa,
 ̄́ aa z̀akũmanoi?
 Aa t̀e táaazi, ̄́ aa gĩ oi.
 6 Ma ní bóle Egipi ma d̀aané guwaiwaiu
 ní s̀egbão ní bùsu t̀s̀'edeo
 ní bùsu iminadeo ní gusisi pãsíò,
 gu pó gb̄ε lí a baa v̄ío mé gb̄ε lío kuuo,
 kási aai ma gb̄εao.
 7 Ma suńno t̀oole táaedeu la,
 aalio a libeo ble ní a p̀maao.
 Ké aa kà, aa ma bùsu gb̄alè,
 aa tò à g̀ò pó pó má yeio ũ.
 8 An sa'onao i ma d̀so,
 ma ikoyãdanedeo i ma d̀so,
 an d̀aanao b̀ò ma kpe,
 an ãnabio ãnabikεkè ní Baali gb̄ãao,
 aa t̀e pó pó lí káfiakεnéozi.
 9 A yáí má mó ní á yáó s̄,
 mé má mó ní á néo ní á t̀ũnao yáó.
 Ma Dii máme má ò.
 10 A bua ísiawa e Sipi bùsuu à gwa.
 A gbé z̄i Kedaa bùsuu à a yá t̀aasika,
 í gwa tó yáε bee taa kè we yãa.
 11 Buie a diio líle yãae?
 Kási an táapioá Lua no.
 Ma gbé pó má de Lua gawide ũ,
 ma gbéò ma l̄ũkpakè
 ní pó pó lí káfiakεnéo.
 12 A musudeo, à to yápi diwá,
 á me i seenata à g̀ò s̀aiii.
 Ma Dii máme má ò.
 13 Asa ma gbéò duunakè l̄εε plaε.
 Máme má nibona í w̄enide ũ,
 ̄́ aa ma to we,
 aa g̀è wà biao ỳò níziaε,
 bia t̄εεna pó aa f̄ó í dil̄eo.
 14 Isailioá z̀on̄εe?
 Wà ní í z̀oble guu n̄εe?
 Bóyãí aa g̀ò p̀v̄iao ũ sai?
 15 Ǹòomusuo p̀alamá aa p̀namá,
 ̄́ aa ní bùsu ỳaa,
 an w̄éleo t̄ekù, gb̄ε ku we lo.

16 Μεφsideo ní Tapanesideo ní mi wàné.

17 Ame a yápi ì áziaeo lò?

Ma Dii á Lua, ké má zemikūáé,
 ǝ a ma to we.

18 Bóyāi ále gé Egipi Sioo í miii?

Akea ále gé Asili Uflata í miii?

19 A vāikea a wi á musue,

á pòbòzākea a wétēa ié.

A làasooke, í dō ké

á bóa ma Dii á Lua kpe vāi,

mé á kua viakεamεε sai íi.

Ma Dii Lua Zīgōde máme má ò.

Isailio dea no ndaisai u

20 A ma zuu gbòo á nœ à gègè,

a ma baò kèkè,

a mè á zòblemεεo.

Siana guu i gbāsike sīsī lesī pii musu

ní lí yèlèeo pii gbáuo.

21 Ma á bá vēeli maa náaide ũe.

Kpelewa a kēa,

a gō vēeli bolenziæ ũi?

22 Baa tó a zu'ò ní saoo

ní mōsōnao maamaa,

á tàae tèbateba a láamεεo.

Ma Dii Lua máme má ò.

23 Kpelewa á fō o i gbāleo,

i ke Baalione kèkeo ni?

A yá pó á kè swadōio gwa,

à làasooke á yākeapiowa.

I gé le à su la,

lán yiongo núnu pó a me fèlewa,

24 lán sèa zàa'ín da pó dōekè ní gbáao,

àle gō íana sesewa.

Déme a fō à aà lé liaa gōo pó aà me fèlei?

Zàa'ín sa pó lé aà wεleo kpasao,

aa aà e a gōowaε.

25 Asu àò kpálekεnízi

e á kyale gé yaa á gbáu,

á kòlo giigagao.

N beeo a mè a zεkeo,

wá ye dii zìloziε,

sema wà gé má.

26 Lá wí ì kpái kú, tó wà bòwà,

màa wa wida Isailiowa,

an kíao ní ní gbāadeo

ní ní sa'onao ní ní ānabio.

27 Aaí o líe: Wá maen n ũ,

aaí o gbεε: Mme n wá í.

Aa bō ma kpe, aai zεmanoo.

Gōo pó taasi ní lé,

ǝ aaí me mà fεle mà ní suaba.

28 Dii pó á kè áziaeo ku máe?

Aa fɛlɛ á taasikɛgɔɔ,
 tó aa fɛ́ á suaba!
 Asa á Yudaɔ,
 á diiɔ dasi kà á wéleɔwa.
²⁹ Bóyāi ále zɔakaimazii?
 Apii a bɔ ma kpɛɛ.
 Ma Dii máme má ò.
³⁰ Ma íadà á deziɔwa pãɛ,
 aai totoapi yádao.
 Aa lèlɛ ní ânabiɔwa
 lán nɔɔmusu pɔkaalenawa.
³¹ A gbāgbɛɔ, à wéte ma yáí.
 Ma gɔ́ Isailiɔne gbáa
 ge gubeebee ũ yà?
 Bóyāi ma gbépiɔ ì me
 waɔ ní bebea kɛɛ,
 wa mɔ ma kíi lɔɔ ni?
³² Nɔamblebɔ yá a fɛ́ sã wéndiague?
 Zákɛzi pɔɔ yá a fɛ́ sã nɔ dafugue?
 Kási ma yá sà ma gbéɔgu
 à gɔɔplakè.
³³ A yenzi ɛɛɛ víɛ fá!
 Baa káalua sà zɔɔ,
 á á yākea dadaè.
³⁴ Wí taaside yāesaide au e á pɔkasaɔwa,
 i ke a ní lé á kpéu,
 aale á pɔɔ sélen sɔɔ.
³⁵ Gia ní beeo i me á yāe vío,
 ma pɔ a paázio.
 Lá a mɛ́ ì duunakɛɔ,
 má yákpalekɛánɔɛ.
³⁶ Bóyāi iɔ liaaliaa à á yākea lilei?
 Egipiɔ widawá,
 lá Asiliɔ kèéwa.
³⁷ A bɔ we à su ní ɔɔ dia á musue,
 asa gbé pɔ́ ále ní náaikɛpiɔ,
 ma gińzie, á dɔnle emáo.

3

¹ Tó gbēe gi a nai,
 ɔ́ à gɛ́ zākè gupālei,
 a fɛ́ ɛa nɔpi kũ lɔɛ?
 Aà kũa a búsupi gbāle dúuduue.
 Apio sɔ́ a gbāsíkè ní gɔɔ dasi,
 ɔ́ a ɛa lé sua saa?
 Ma Dii máme mále á la.
² A wɛzu à sísí wáiwaiɔ gwae,
 gu kpele wi á dàakpauo ni?
 Iɔ zɔ́le zé sae àɔ gɔɔ dá
 lán Laalubue zɔ́lea guwaiwaiuwa.
³ A yáí tò ma gi lou maé,

káabuana i keéo.
 N beeo á wé de lán káaluá wéwae,
 wí lí á kũo.
⁴ A lezùmazi tia a mè:
 Wá Mae, wá èwaasogoo gbēna,
⁵ n po ao paawázi e boe ni?
 Nyoo wá kpēne kũa goopii yà?
 Maa i omee,
 o io yāvāike á poeāwa.

Isailio pòobozākēa Dii ní suawào

⁶ Kí Yosia kpalablegoo Dii òmē: N Isaili pòobozākēnapiò yākeā èa? Aa gè gbāsìkè s̀s̀i les̀i píi musu ní lí yèlèlèò píi gbáuo.

⁷ Málē e yá beeo kea gbēa píi aa suaē, kási aai suo. O an gbé Yuda náaisaideo ní yākeapio è.

⁸ Ma gínzila kpà Isaili pòobozākēnapiowa, ma ní yá gbási pò aa kèò yái. Kási vía i ní gbé Yuda náaisaidepio kũo, o aa gè gbāsìkè s̀.

⁹ Káaluakaa i ke Isailioe yāe ũo, o aa ní bùsu gbālè, aa gbāsìkè gbèò ní líò yá musu.

¹⁰ Gia ní beeo píi an gbé Yuda náaisaidepio i sua ní nòsemendooo, sema moafili. Ma Dii máme má ò.

¹¹ O Dii òmē: Isaili pòobozākēnapiò yá maa de Yuda náaisaidepiola.

¹² Ge n kpàwake gugbántoo oi n me:

Ma Dii ma mē,
 à sua Isaili pòobozākēnao!
 Má f́éázi bo, asa má gbēke ví,
 ma po ao paaázi goopio.
 Ma Dii máme má ò.
¹³ A we á tàaei lé!
 Asa a bo ma Dii á Lua kpēe,
 a t́á'ò dii z̀lloowa
 lí yèlèlèò píi gbáu,
 i swáse ma yáio.
 Ma Dii máme má ò.

¹⁴ Ma Dii ma mē, gbēnazin pòobozākēnao, à sua, asa á zán ma ũ. Má á sé wéle ní wéleò dodo, bui ní buio plapla, mí suáno Siòna.

¹⁵ Dána pò an nòse muaamanoo o má ní dile aa d̀aaé ní d̀ao ní laaio.

¹⁶ Ma Dii ma mē, goo bee tó a kó a dasikù á bùsuu, wa ma bàakuaánò kpagolo yá'ò bo, a làasoo a gē an s̀ guuo. A ni ao kúmáó, mé wa a pãle keo.

¹⁷ Zibeezi wa o Yelusaleũe, Dii kpalabaa. Bui píi a si Yelusaleũu ma t̀boā yái. An nòsevái swágbāa yá a d̀aané bo.

¹⁸ Goo bee Yudaò na Isailiowa, aa bo gugbántoo oi bùsuu s̀anu, aai su bùsu pò má kpà ní deziowau.

¹⁹ Máme má ò.
 Má ye mà á sí ma néo ũe,
 mí poeā bùsu kpáwá,
 bùsu pò a kefenke de buipáleò póa.
 Málē e áli ma sísi á Mae ũe,
 mé á we ma to weo,
²⁰ áma á Isailio a bo ma kpē,
 lán noe pò a źá tò à gè gbāsìkèwa.
 Ma Dii máme má ò.

21 Wii ma dɔ sɪsɪ wáiwai musu,
Isailiɔ lé ɔɔɔ, aale awakpa,
asa aa pàzεεε,
ma Dii ní Lua ma yá sàńguε.
22 A εa sua, pòɔɔzākεnaɔ,
mí á gbágbā ní á pòɔɔzākεgyāo.

Wá ké! Wá sumae,
asa nímenn Dii wá Lua.
23 Sɪsɪɔ εε vɪ, gbèsɪsɪɔ zɔa vɪ,
Dii Isailiɔ Lua mé wá Suabana ũ.
24 Za wá èwaasogɔɔ
táaɔ wá maeɔ zɪ ài blè,
an sãɔ ní ní zuɔ
ní ní nεgɔεɔ ní ní nεnɔεɔ.
25 Wà naale ní wío,
wà tó wá gεε gɔ kpá wá wéi,
asa ní wá deziɔ wa duunakè Dii wá Luaεε,
za wá èwaasogɔɔ e gbā wi aà yāmao.

4

1 Ma Dii ma mè, á Isailiɔ, tó á sua, à sua.
Tó a ɔzè á pɔ pɔ má zauɔi,
mé ále liaaliaa ɔɔ,
2 tó a lεgbè ní ma kuaɔ káukāu ní sɪnaɔ,
buipāleɔ báaadaɔɔ ní ma tóɔ,
aai íanadā ma yá musu.

3 Yá pɔ Dii ò Yelusaleũdeɔ ní Yudaɔnen ke:
A Yelusaleũdeɔ ní Yudaɔ pii,
à kpase kē wásawasa,
ásu pótɔ leuo.*
4 A tɔzɔ á sò gbāsɪwoloa ũ,
í gɔ ma pɔ ũ wásawasa.
Tó mǎan sɔɔ,
má a pɔkūmabɔɔwáε
lán té pɔ gbēε a fɔ deowa
yāvai pɔ á kè yái.

Zigɔɔ bɔa gugbāntoo oi

5 A kpáwake Yudaɔne,
à o Yelusaleũdeɔne:
A kuupe á būsuu,
à wiile ní ɔɔ gbātēo
à oné aa kāaa,
aai bàale ta wéle bíideɔ.
6 A gudɔkɔekli dile Sɪna,
wí mó ule we, ásu zεzεo,
asa má tó kisia zɔɔ ní pɔ ònεkεao ɔɔ gugbāntoo oie.

7 Nòɔmusu fεle bò a tòou,

* 4:3 Oze 10.12

buiò kàalenapi dàzeu.

A gò a tíá,

àlε γέ á bùsu kei kélékελε,

á wéíεο i gō beziaο ũ.

⁸ A yáí tò à zwànkasaο kákaála,

à óοο à búbuape,

asa Dii pofεawázi zōο, i kpáleο.

⁹ Zibeezi sō a kē kía ní a ìwaοgu,

yápi i di sa'onaοwa,

ánabiο lé i gō kpaaŭa.

Ma Dii máme má ò.

¹⁰ O ma mē: A'a Dii Lua! N ònokè Yelusaleŭdeονεε ní gbéε beeο píi. Ké n mē aao ku aafiaε,† ō fēnda mé ao wiile ní miwaa?

¹¹ Goo bee Dii a o Yelusaleŭdeονεε ní gbéε beeο píi, à me ían wāa a bo gbáau sìsi wáiwaiο musu à mo léle a gbéowa. I ke íana pó wí pó fáí a gbási bole no,

¹² íana pó á gbaεmá gbāa ao de beea, yákpale á keínο sa.

¹³ Gwa! Ale mó lán lousisiawa,

aà zikasōgoο de lán zàawa,

aà sōο wāa de kúuola.

Waiyoo wápiο! Wa kaaleε sa.

¹⁴ Yelusaleŭdeο, à á sō pípi,

ké à e bo aafia.

Ào kú ní á làasoo vāio e boε ni?

¹⁵ Wàle a baokpa Dā buiò bùsuu,

wàle músi kpàwake Eflaiŭ buiò bùsu sìsīdeu:

¹⁶ A o buiòνε,

í a kpàwake Yelusaleŭdeονεε,

ibεεο bò bùsu zāzāu, aale mó,

aale kúkua do Yudaο wéíεowa,

¹⁷ aale liai lán masedānaοwa,

asa Yudaο bò ma kpeε.

Ma Dii máme má ò.

¹⁸ A dàa ní á yákeao mé bee íé.

A íadaman we. A pásí!

Ale íadawá e á sōu.

¹⁹ Ma nòse òokpà! Ma nòse òokpà!

Ma nòse lé pusu bo, sō kèmagu,

má fō màò níleο.

Ma kuu'ο mà do ní kúkuakeao.

²⁰ Wíwíá lé ke wíwíá,

bùsu gō da wàuu gupiiu.

Wá zwàakpeο wíwi kándo,

wá zwāaο yàa gōogōo.

²¹ Máo dàlapooο gwa e boε ni?

Máo kuu'οpi ma do e boεε?

²² Dii mē a gbéο mi vío, aa a dōo,

né soŭονεε, aa yāe gbáεο.

† 4:10 Zel 6.13-14, 14.13, 23.16-17

Vãi ñno ñ aa dõ, aa maakea dõo.

²³ Ma zĩle gwà,
má è da pã, a kekεao.
Ma musu gwà, má è a gupua vío.

²⁴ Ma gbèsisĩo gwà,
mà è aale lualua,
sĩsĩo sã aale deede pĩi.

²⁵ Ma gugwà, mi gbēe eo,
baa bão aa ní taa kè píie.

²⁶ Ma gugwà, ñ má è
bùsu táaede gò gbáa ũ,
wéleo wĩwi píi Dii ae
aà pòkũma pãsí yáí.

²⁷ Asa Dii mē
bùsu a òkpa píie,
ní beeo á kaale míomioo.

²⁸ Ayāmeto tole a búbuape,
musu i siakũ,
asa Dii yá'ò, a a nòse suumpao,
à yādĩle kò, a εa kpeo.

²⁹ Wéledeo lé tíle píi,
ké aa sōdeo ní kàzunao kōfi mà yáí.
Gbēeo lé si dào guu,
gbēeo dède lé solò gbèsòo.

Wéleo gò beziao ũ,
gbēe ku we loo.

³⁰ Yelusaleũ, bó níle kei?
Akea n zwàa tēa yè,
n vua nɔamblebòò dà, n kio kài?
N nzia kèke pãe!
N gòpòseo gĩnzie,
aa ye n wēni bɔe sa.

³¹ Ma wii mà lán ne'iwāwā wiiwa,
lán nɔe pò lé né sēia iwa.
Siɔna wiiε, àle we fòo, fòo,
à ɔpòo à mè: Waiyoo mapi,
gbēdenaò ɔdĩεa, má kú gā léziε.

5

Gbēe maao

¹ A Yelusaleũ zεaò keεle à gwa,
à weεle a gāaεou à e dõ.
Tó yāmaaken sianweelenaε ku we,
má sùuuke ní wélepio.

² Baa ké aaĩ me Dii ku,
ní beeo aaĩ legbē ní mɔafilioε.

³ Dii, siana ñ níle weelemáo lò?
N ní gbé, i ñmáo,
n ní ké búebuε, ñ aa gĩ totoapi mai.

An swá gbāakù lán gbewa,
aa gĩ nòselilei.

⁴ Ǿ ma m̀e taasideone, aa mi v̄io,
aa Dii yākeao d̄so,
aa d̄so yá p̄o ní Lua lé yáín̄o.

⁵ Má gé mà yā'o maez̄ōone,
aa Dii yākeao d̄so lé?

Aa d̄so yá p̄o ní Lua lé yáín̄o lé?
Kási gbépīo s̄o aa n zuu b̄ón̄la,
aa n bāo k̀k̀m̄áe.

⁶ Ayāmeto n̄ōmusu a b̄o lákp̄eu à kusimá,
àwalewana a b̄o gbáau à ní dede.

Gbeaana a naalené wénkp̄e,
i gbé p̄o b̄ō taitai,
asa an t̄aēo dasik̀ù,
an p̄ōb̄oz̄ákēa k̀è z̄ai.

⁷ Yelusaleū, má s̄uukenn̄o?

N gbé̄o p̄ákp̄amazie,
aaĩ yási ní t̄áaē, i ke m̄ám̄eo.
Má t̄o p̄o m̄ómá,
s̄o aa s̄i k̄aalua kp̄éu aa gb̄asik̀è.

⁸ S̄ōsa k̄aa p̄o an me feleaone,
an baade ĩ lua a gbédee n̄oi.

⁹ Ma Dii ma m̀e
má ĩadamá yápi yáio lé?
Má t̄osi buipi taawao lé?

¹⁰ A ge ma v̄ēbu* dúuz̄o,
āma āsu deele piio.

A a ḡōnāo z̄ōz̄o,
asa ḡōnap̄iá ma p̄o no.

¹¹ Isailīo ní Yudāo b̄o ma kp̄e.
Ma Dii m̄ám̄e má ò.

¹² Aa Dii eeb̄o aa m̀e:
Maa no, v̄āie a wá leo.
Wá k̄'e ní z̄io ge ní n̄ōanao.

¹³ Anabīo lé lé'iana gbae,
Dii yá aale oo.

Aame aa ní p̄o e níziawa we.

¹⁴ Ayāmeto ma Dii Lua Ziḡde ma m̀e,

lá màa gbépīo òne,
má a yá sóso k̄áne ní léu té ũe,
gbépīo īo de yaa p̄o t̄épi a k̄uwà ũ.

¹⁵ Isailīo, ma Dii ma m̀e
má bui p̄o kú z̄āz̄ā sóikewáe,
bui p̄o kú za zi mé āo ku ḡōpiie.
Bui p̄o ili ní yāmao

* 5:10 Isa 5.7

mé á ní yā'oa d̄so.

16 An gbàlao ì ga inée,
ampii ḡsa gbáaone.

17 Aa p̄o p̄o á k̄k̄eo ní á bleo naaa,
aai á neḡeo ní á nen̄eo séle.

Aa á zuo ní á s̄o ní á bleo naaa,
aai á v̄ēbeo ní á kaad̄emb̄eo séle.

Aa á w̄ēle b̄iide p̄o ále a náaik̄eo d̄eoz̄o ní ní z̄ikab̄o.

18 Ma Dii ma m̄e, baa ḡo bee má á ke k̄ékek̄eo.

19 Tó wà n la, b̄oyái ma Dii ní Lua má k̄èiné màa p̄íi, ní oné, lá aa p̄ākp̄āmazi
aa z̄obl̄e dii z̄ìoone nízià bùsuu, màa aa z̄oble bui z̄ìoone bùsu z̄ìlou s̄o.

20 A yáe bee o Yak̄obu buiōne,
í a kp̄awake Yudaone à me:

21 S̄oũ n̄s̄esaideo, à yāma,
á wé v̄i, ili gu'eo,

á swá v̄i, ili yāmao.†

22 I k̄ū à v̄iak̄em̄eo lé?
I k̄ū à lualua ma aeo lé?

Ma Dii máme mále á la.
Ma bùsu'ũf̄aa k̄ale ísia z̄ōle ũ,
k̄o p̄o ma dàen we,

a í a f̄o à a baa v̄i bauo.
Baa ké a í ì z̄āmpapa,

ìli f̄o à a baa v̄io.
Baa ké a ikooao ì k̄ōf̄ike,

ìli f̄o à a baa v̄io.‡

23 Gb̄épio swá gb̄aa, aa f̄elemano,
ō aa p̄ālem̄eo aa ḡēz̄ea.

24 Baa ké mi lou mané a ḡoowa
za k̄āabuana e à gé b̄olei,
mé ma p̄ok̄ek̄eḡo d̄ilené,
aali ok̄ōe wà v̄iak̄e ma Dii ní Luaeo.

25 A v̄aik̄ea mé kp̄à p̄ōp̄ione,
á duuna mé ḡíe à maa e.

26 V̄aik̄enaō ku ma gb̄éō guu,
aaí ní we lán fiikpanaōwa,
aaí baikp̄a gb̄éōne ké aa e wà ní k̄ú yái.

27 Lá b̄a ìo ka b̄aw̄ena b̄ākabo pai,
màa m̄of̄ili ní ua p̄a,

ō aaí ke ōdeō ũ wà gb̄āak̄ū,

28 aaí k̄á, an me io teke.

An v̄aik̄ea ḡēaḡē,
aali yási ní netoneo, yá e b̄ón̄o nao.
Aali ze ní p̄esaideo aa ní yānakp̄ámáo.

29 Ma Dii ma m̄e,
má ìadamá yápi yáio lé?
Má t̄osi buipi taawao lé?

30 Yá p̄o wa ye a ḡiyáio

† 5:21 Isa 6.9-10, Eze 12.2, Maa 8.18   ‡ 5:22 Yob 38.8-11

wí viakεε kò ní búsuu.
³¹ Anabiò ì ānabikεε ní εεο,
 sa'onao zia yá mé ì dōaané.
 Maa ma gbéò yei,
 āma kpelewa aa ke zái?

6

Koezōa Yelusaleūi

¹ Bēyāmeε buiò, à bòle Yelusaleū,
 í gé mikpakii wεεlei!
 A kuupe Tekoa!
 A to súdele fele Betakεleū seela ũ.
 Kisia lé bò gugbāntoo oi,
 kaale zōo looaála.
² Má Siōna mide,
 wéle pó wí me a kefeū mé a maa.
³ Zīgōo mō bòokpa liai,
 lán sādānaò ní ní sāōwa,
 baade ní a gbéò a bōou.

⁴ A sōuke wà si Siōna ní zío,
 à fele wà ge lélemá íatē gbāa zá.
 Agya! Íatē'aua pīla,
 gu lé gēkōu kò.
⁵ A fele wà ge lélemá gwāasina,
 wí gu pó de aa ze giu wíwi.

⁶ Ma Dii Zīgōde ma mē:
 A lizōzō,
 í būsu kále Yelusaleū bíi saε.
 A íada wélepiwa,
 asa gbāamōakōε mé kōu.
⁷ Lá í ìò di lōu,
 maa yāvāi di wélepiu.
 Taiina ní yāpāsio zōa dōu,
 mi e aà gyā ní aà bōo làa ziio.
⁸ Yelusaleūdeò, à ma ledama ma,
 ké másu kéwáo yái.
 Tó mään sōo, má á būsu dēōnzōε,
 gbēε aò ku a guu bō.

⁹ Ma Dii Zīgōde ma mē:
 Wa Isaili pó gōò kōnwε,
 lá wí vεε kōnwεwa.
 Wa εa a gbesisi,
 lá wí pó gbesisiwa.
¹⁰ Dé má yā'oè mà aà gba laaii?
 Déme a mamεei?
 An swá wεao, aa fō yāmao,
 Dii yá ì kené íie,
 ìli kánquo.
¹¹ Dii pōkūma dèdεa,

má f̄s màò kúkūa ɓo.
 Pɔkūmapi ɓɔɓɔ néɔwa gāae
 ní èwaaso pɔ káaaa gudoũɔ.
 To wà ḡε ní a nɔo kū s̄anu
 ní gb̄é pɔ zikù táotaoɔ.

¹² Ma Dii ma m̄e,
 tó ma ɔ lòo bùsuebeedeɔla,
 má ní beɔ na gb̄ép̄aleɔne ní ɔziε,
 ní ní buaɔ ní ní nɔeɔ.
¹³ Néféneɔn gb̄éZ̄ɔ p̄ii ɔv̄ai'enaɔne.
 Anabio ní sa'onao p̄ii aaɓ gb̄éɔ s̄ās̄āε.

¹⁴ Aaɓ εε ma ma gb̄éɔ ɓɔwa
 lá a de p̄e ūowa.
 Aaɓ me, aafia ku, aafia ku,
 kási aafia ku we s̄o.*
¹⁵ Yāb̄εε pɔ aa k̄è ì kené wí ūe?
 Aawo! Ili kené wí ūo,
 an geε lí ḡɔ kpá ní wéio.
 A yái aa ta gb̄é pɔ ḡè gék̄iio guu,
 aa kwe ḡɔɔ pɔ m̄ále ìadamá.
 Ma Dii máme má ò.

¹⁶ Ma Dii ma m̄e:
 A ze zékpaau à a zé káauɔ gwa,
 í a pɔ pɔ maa gb̄ea à ɓeɔ,
 á s̄ɔ i níni.†
 ɔ a m̄e á ɓeɔ.

¹⁷ Ma gud̄ānaɔ‡ d̄il̄éé,
 má òé àli swāɔ an kuupeai,
 ɔ a m̄e á swāɔɔio.

¹⁸ Ayāmeto buip̄aleɔ, à yāma,
 í yá pɔ a ma gb̄éɔ le d̄ɔ!

¹⁹ Dúnia gb̄éɔ, à yāma,
 m̄ále mó gb̄épiɔ ásookei.
 Yá pɔ aale yáɔ gben we,
 asa aai swāɔɔ ma yáio,
 aa ḡi ma ikoyāie.

²⁰ Seba tulaleti dem̄εε p̄e ūo,
 ge kan̄eli fee ḡinana pɔ b̄ò bùsu z̄āz̄āu.
 Mili sa pɔ i oa i a pɔ káteu à tékū sio,
 á sa'ooa lí kamaguo.

²¹ Ayāmeto ma Dii ma m̄e:
 Má gb̄e pɔ gb̄éɔ ì ḡēmb̄olew̄àò k̄ále gb̄épiɔne ní ae,
 maeɔ ní ní néɔ, gb̄é ní a gb̄éɔ
 aai kpákpaai nípii aa gaga.

²² Ma Dii ma m̄e:
 Gugb̄ántoo oi bùsudeɔ gwa,
 aa f̄èle,
 bui z̄ɔɔpiɔ lé ɓɔ za dúnia léwa,

* **6:14** Eze 13.10 † **6:16** Mat 11.29 ‡ **6:17** Oze 9.8

aale mó.

²³ Aa sáɔ ní sɔnaɔ kúkūa,
aa pásí, aali gběe wēnagwao.
An kɔfi ìɔ dɔ lán ísia kɔfiwa,
aa didi sɔ́ kpɛ, aa zí'ɔpò,
aale mó léleiwá, Siɔnadeɔ.

²⁴ Wa ní bao mà,
wá ɔ gɔ̀ dɔwázi.
Yá'ɔma wá kú gbāa,
wáɛ wāwāma lán nɛ'inawa.

²⁵ Asu gé buao,
ásu àɔ be zéuo,
asa ibeɛɔ ní fɛndaɔ kúkūaɛ,
vía pɔɔ liaaázi.

²⁶ Ma gbéɔ, à zwànkasaɔ dɔdɔ á pi,
í gbeembo túfu guu.
A ɔɔɔ lán né mɛndona gaamáwa,
à búbuape pásípási,
asa gběkaalena a mówá kándoɛ.

²⁷ Ma n dilɛ m̀baasana ũɛ,
ma gbéɔ mé gbè mɔde ũ.
N ní yákeɔ yɔ, ní ní dàa dɔ.

²⁸ Swáyāmansaideɔne nípii,
aaɔ bebe wàɔ yáɔdɔmáɛ.
Aa fèe lán mɔgotɛ ge mɔsiwaɛ,
yákpaanlakɛnaɔne nípii.

²⁹ Sia lé tévu,
ké m̀gbɔ e láa tépiu,
kási àɛ mɔ baasa páɛ,
gbɛvāiɔ lé ké gběmaawao.

³⁰ Wí oné ánuɔu giana,
asa Dii gĩnzie.

7

Lua zé egeɔad páɛ

¹ Dii yá'ò Zelemiiɛ à mè:

² Ge ñ ze ma kpé bɔɛu, ní kpàwakɛné we ñ mɛ: A Yuda pɔ áɛ gɛ bɔɛu la áɛ
gé kúleimeɛɔ, à ma yāma.

³ Ma Dii Zígɔde Isailiɔ Lua ma mè,
à ǹselile ní á yákeɔ,
mí tó àɔ ku guɛ beeu.

⁴ Asu sásāyā náaike à mɛ
Dii kpén ke, Dii kpéɛɔ.

⁵ Tó a ǹselile ní á yákeɔ síana,
mé áɛ yákekɔɛ a zéwa,

⁶ tó i gbāamɔ nibɔɔ ní toneɔ ní gyaaɔneɔ,
mé i yāsaideɔ dɛdɛ guɛ beeuo,
mé i íada áziawa a ge dii páleɔwao,

⁷ má tó àɔ ku guɛ beueɛ.

Gupi ò má kpà á deziowa
aa kuu gɔɔpii.

⁸ A èa?

Ale sásāyā pò ài v̄io náaike.

⁹ E'e! I kpáí'ò, i gbēde,
i gbāsike, i εεto ní ma tóo,
i tulaletikatεa Baalie,
i gé t̄aa pò á ní d̄o yāaoowa,

¹⁰ ò i gbasa m̄o ze ma ae
kpé pò ma tó kuwàe beeu.

I me a b̄o aafia,
ò i ea ge yābēepio ke.

¹¹ Ale e kpé pò ma tó kuwà pi
á kpáiweliwεo t̄oo nee?*

Màa mále ewá.

Má Dii máme má ò.

¹² Ayāmeto,

à gé gu pò ma z̄ōleu káau Silo,†

í yá pò má kè we gwa

ma gbé Isailio v̄aika yái.‡

¹³ Ma Dii ma m̄e:

Gɔɔ pò ále yápio ke pii,
mi d̄oaa m̄o oé m̄o m̄oε,

ò ili swásεio.

Ma lezùázi, i weao.

¹⁴ A yái, lá má kè Siloε,
màa má ke gu pò má kpà á deziowaε,
kpé pò ma tó kuwà ále a náaikepi.

¹⁵ Má á yá à gomalaε,

lá ma á gbé Eflaiū buio yàwa.

¹⁶ Nsu wabikea gbépiōnēo.

Nsu wiilēa ní yá musuo.

Nsu yāgbεaané̄o.

Nsu ñȳo zemazi ní yáio,
asa má yāmamao.

¹⁷ N è lá aale ke Yuda w̄é̄lēo guu
ní Yelusaleū gāε̄ōa?

¹⁸ Né̄o ì yàawε, maε̄o ì tes̄owà,
n̄oε̄o ì p̄owenti de aa k̄aa ke musu n̄oε̄o k̄iaε.

Aaí it̄̄lēe dii p̄alēowa,

ké a yá e òa yái.

¹⁹ Ō ma Dii ma m̄e

i ke máme a òao,

ampio ò a òmá, wí i ní kú.

²⁰ A yái tò ma Dii Lua ma m̄e,

má a p̄okūma p̄ási b̄ōb̄o gue bee ní a gbé̄owa

ní a p̄otuōo ní s̄ēa lío ní buap̄ōo.

* **7:11** Mat 21.13 † **7:12** Yoz 18.1 ‡ **7:12** Soū 78.61

Aa tékū píie, wa e tépi deo.

21 Ma Dii Zigõde Isailio Lua ma mèn,
à sa pò wí a pò kátèu à tékū káfi sáaukpasaou,
à ãiake àò a nòò so màa àò geò.

22 Asa ké ma á deziò bòle Egipi,
ma yãdilené,
i ke sa pò wí a pò kátèu à tékū
ní sa pãleò yá ò má dilené adoo.

23 Má òné lo aao ma yá kũa,
míò de ní Lua ũ,
aaiò de ma gbéò ũ.
Má òné aa zé pò má òlóné sé,
an kua io na.

24 Kási aai swáseio,
aai laaidòwào,
an nòsevãi swágbãa yá mé dbaané.
Aa gbezã gwà, aai gé aeo.

25 Za gòò pò á deziò bò Egipi e gbã
miò a zòblena ãnabio dileé,

26 kási ili swáse ní yáio,
ili laaidòwào, a swágbãakè,
ò a yãvãikè de á deziola.

27 Tó n yápio òné, aa swáse n yáio.
Tó n lezùnízi, aa wemao.

28 Oné bui pò i Dii ní Lua yãmaon ní ũ.
Aai we totoaio,
ò síana pìlimá, a kú ní léuo.

29 A á mi kãkãele kóle,
í wẽnale si sísi wáiwaiò musu,
asa á gbãgbẽò, ma giázie,
ma pãkpãázi ní pòfèoe.

30 Ma Dii ma mèn: Yudaò yá pò má yeio kè, aa pòbèe kàle kpé pò ma tó kuwàu
aa a gbãlè.

31 Aa Tofeti gule sí bò Beninòũ guzulèu,§ aa sa pò wí a pò kátèu à tékū ò we ní
ní negòeò ní ní nenòeò. Máme mi yápi dilenéo, a làasoo i gè ma sò guu seo.

32 Ayãmeto ma Dii ma mèn, a gòò lé mó ké wa o guè beee Tofeti ge Beninòũ
guzulè lo, sema Gbèdèdèguzulè, asa waò ge vívì Tofeti e gu gé láae.

33 Gbèpio ge a gò bãò ní wàio pòblea ũe. Gbèe a òkené yàayaaò.

34 Má pòna wii ní yaaloò ní nòsekòfio midè* Yuda wéleuò ní Yelusaleũ gãaeò,
asa bùsupi a gò bezia ũe.

8

1 Ma Dii ma mèn, gòò bee wa Yuda kíaò gèwa bòle miau ní a gbãadeò ní a sa'onao
ní a ãnabio ní Yelusaleũdeò pii.

2 Wa òliu íatèi ní mòvuao ní saana pò aa yeízi aa zòblené aa tèrízi aa yãgbèamá
aa kulenéo. Wa séle vío, aa gò kálea tòole lán pòtuo gbòwae.

§ 7:31 2Kia 23.10 * 7:34 Zia 18.23

³ Gu pò má ɔz̄su bui vāipizi píi, an gbé pò gòp̄io ga sí n̄ kuawae. Ma Dii Z̄iḡde máme má ò.

Duuna n̄ yá pò ì inéio

⁴ Oné ma Dii ma m̄è:

Tó gbé l̄è, ìli f̄l̄eo lé?

Tó gbé z̄à z̄éwa, ìli eao lé?

⁵ Bóyāi Yelusaleūde ɔ z̄āme yáwai?

Akea gbépio mikpe ɔ d̄am̄ei?

M̄afili ɔ aa z̄èò, aa ḡi suia.

⁶ Ma swākpà má mà,

aali yáze de oo,

mé an gb̄e lío ku dénd̄me guu

à me: Bóyāi ma vāie taa k̄èo.

Ampii aai té n̄ tufai,

lán s̄ó pò lé si z̄ilauwa.

⁷ Baa w̄aaliana ì f̄le a ḡowae,

felena n̄ luakibānao n̄ yaab̄eo

aa ɔ ḡo pò de wa ea suwà d̄e,

kási ma gb̄é ma yād̄ilene d̄o.

⁸ Kpelewa á e o òn̄nao á ũ,

ám̄e á Dii ikoyā k̄uai?

Yādan̄de egena ɔ a b̄olek̄é kpaanlae.

⁹ Wí a òn̄napio k̄ue,

aa bílike, aai zu bai guu.

Aa ḡi ma yáie.

Òn̄o kpeletaa buin wei?

¹⁰ A yáí má n̄ n̄eo kpa gb̄ep̄alewa,

an bua ɔ i ḡo d̄āne.

N̄éf̄nen̄ gb̄ez̄o píi ɔ v̄ai'enaone.

Anabio n̄ sa'onaoá gb̄es̄ās̄anaone.

¹¹ Aai ese má ma gb̄é b̄owa,

lá a de p̄e ũowa.

Aai me, aafia ku, aafia ku,

kási aafia ku we s̄o.*

¹² Yāb̄e pò aa k̄è ì kené wí ũe?

Aawo, ìli kené wí ũo,

an gee lí ḡo kpá n̄ w̄eio.

A yáí aa ta gbé pò ḡè gék̄io guu,

aa kwe ḡo pò mále íadamá.

Má Dii máme má ò.

¹³ Ma Dii ma m̄è,

má n̄ buap̄o s̄ím̄e.

V̄e a keo,

kaad̄ena a ne'io,†

baa lá a giigaga.

Wa pò pò má kp̄am̄o s̄ím̄e.

¹⁴ Bóyāi wá k̄alea lai?

Wà k̄aaa wà ta w̄e b̄ideu,

* 8:11 Eze 13.10 † 8:13 Mat 21.19

wíᵛ ga dǎ we,
asa Dii wá Lua dīle wà gagae.
A kona í kpàwá wà mi,
ké wa duunakèe yáí.

¹⁵ Wá wé dᵛ aafiai,
kási yāmaae kuo.
Wa gbágbāgᵛᵛ dǎ,
ᵛ wá nisina nà líwa.
¹⁶ Sᵛᵛ lé pᵛᵛᵛ ní níu Dǎ buiᵛ bᵛsuu,
bᵛsupi lé lualua sᵛsaᵛ ᵛᵛba yáí.
Wà mò bᵛsu ᵛᵛkpai ní pᵛ pᵛ kúuᵛ,
wéle ní gbé pᵛ aa ku a guuᵛ.

¹⁷ Ma Dii ma mè,
má mlè pāsinaᵛ gbaewá aa á sósoe,
mlēpiᵛ lí esedeᵛ yāmao.
Má Dii máme má ò.

¹⁸ Ma Gbēnᵛseninina, ma pᵛ siakù,
ma nᵛse ᵛᵛkpà.

¹⁹ Ma gbéᵛ wii ma dᵛ
za bᵛsu zǎzǎu aa mè:
Dii ku Siᵛnao lé?
Siᵛna Kíapi ku we bo lé?

Bóme tò aa ma pᵛ fēlemee ní ní táaᵛi?
Bóyáí aa ma zafēmee ní dii zᵛlo pǎᵛi?

²⁰ Wà pᵛ kèke kò, sae gè,
wápiᵛ sᵛ, wi wá suabao.

²¹ Lá ma gbéᵛ wíwia, màa má wíwia,
ma oosisi, iwāa kà ma pᵛa.

²² Bᵛ esē ku Galada bᵛsuuo lé?
Lòotoo ku weo lé?
Akea ma gbéᵛ bo i láao ni?

²³ Tó ma miá íe yāa,
mé ma wéá nibᵛnae lé,
dᵛ má wé'i lé kwé fāane ní gwāasinao
ma gbé pᵛ wa ní dedeᵛ yá musu.

9

¹ Tó má pilakii ví gbáau yāae lé,
má a gbéᵛ to we mà gé wee,
asa gbāsíkēnaᵛne mᵛpii,
náaisaideᵛ gālie.

² Aai lésakā aa ege zuò,
aaliᵛ gbāa ní bᵛsuu ní náaiyāoo.
Aaiᵛ váike wàᵛ gee, aa ma dᵛo.
Ma Dii máme má ò.

³ A baade laaika a gbēnai,
ásu à a dae náaikēo,

asa daε piiá gbēsāsānaε,
gbēnao í kō peε.

⁴ Gbēna ní gbēnao aai ōnokkekōε,
aali sīana'okōεo.

An lé dōkè ní εεo,
aai tàaekεkōε e wà kpàsa.

⁵ N kú mɔafilideo guuε,
mɔafilipi mé tò aa gī ma dōi.

⁶ A yái tò ma Dii Zīgōde ma mē,
má ní baasa mà gwae.

Bó má ke ma gbēone
an vāipi yá musu loi?

⁷ An lénaá kagbaε,
mɔafilipi mé ío dō ní léu.

Na'onwaaone,
mé yaaloma ba da ní bōuone.*

⁸ Yá bee yái má íadamáo lé?
Má tōsi buipi taawao lé?

Ma Dii máme má ò.

⁹ Má óo mà búbuape sīsione,
má wēnale si dádákekione.

A sēkù, gbēε lé a baa ví lo,
wīli zù olo ma we lo.

Bāo ní nòbōo gēzεa píi.

¹⁰ Má tó Yelusaleū gō bezia ūε,
gbēgbonao tòo ū.

Mí Yuda bùsu wéleo dēonzō,
gbēε ao ku we lo.

¹¹ Dé ōno mé kà yápi gbadōai?
Dé Dii yādàè aà a bōlekei?

Akea bùsu gō gii lán gbáawa,
à gā, gbēε lé a baa ví lo ni?

¹² Ma Dii ma mē,
ké aa pākpà ma ikoyā pó má dilenēi yáie,
aai ma yápi mao, aai zikewào.

¹³ An swágbāa mé dāané,
ō aa te táaozi lá ní maεo dānéwa.

¹⁴ A yái ma Dii Zīgōde Isailio Lua ma mē,
má gōi kpámá aa soε,
mí kona í kpámá aa mi.

¹⁵ Má ní fáaa buio guuε,
bui pó ampio ní ní maεo dō yāao.
Mí tó wà péma ní fēndao
e wà gè ní mīde.

¹⁶ Ma Dii Zīgōde ma mē:
A yápi da,

---

* 9:7 Sou 28.3

Í ge nɔe ge'ɔɔɔnaɔ sísi,
 Í gbéɔ zí nɔe wēnalɛdɔnaɔwa aa mɔ.

17 Aai mɔ búbuapɛé,

á wé i ibɔ e à kwé.

18 Wà ɔɔɔ mà dɔ Sína, wàɛ mɛ,
 wa òɔkpàe fá, wí wá kú maamaae.
 Wáɛ wá bùsu to we,
 asa wà wá uɔ dúuzòe.

19 Nɔeɔ, à Dii yāma sa,
 à swákpa yá pɔ lé bɔ aà léui.

A ɔɔɔ dada á nenɔeɔne,
 í wēnalɛ dadakòe.

20 Asa gaga gè wá fenɛntiɔue,
 ɔ à sí wá zegikíiɔu.

Gapi wá néɔ dède zɛaɔ guu,
 à wá èwaasoɔ mĩde gāae.

21 Oné ma Dii ma mè:
 Gbēnazīn geɔ gɔ kpáɛ sēu lán pɔtuo gbɔwa,
 lán ése pɔ wa kè káɛa gbēe i mɔ séɛowa.

22 Ma Dii ma mè:
 ɔnɔna su íanadā a ɔnyā musuo,
 gɔgbāa su yòke a gɔsake yáio,
 ɔde su azia se lesí a ɔda yáio.

23 Tó gbé ye íanadā,
 aà dā ké a wé kè a ma dɔ yái.†
 A dɔ ké má gbēke ví,
 mi yāmaake dúniau a zéwae,
 asa yá beeɔ mé í kamagu.
 Ma Dii mame má ò.

24 Ma Dii ma mè a gɔɔ a mɔ ké má íada gbé pɔ aa tɔzòwa,

25 Egipiɔ ní Yudaɔ ní Edɔũɔ ní Amɔniɔ ní Mɔabuɔ ní gbé pɔ aa ku guwaiwaiu aaí ní
 kākāmɔ kēɛɛɔ.‡ Asa buipiɔ ní Isailiɔ píi, gyafɔdeɔne ní sɔu.

10

Lua ɛɛũa ní tǎaɔ

1 Isailiɔ, à yá pɔ Dii lé oé ma.

2 A mè ásu buipáɛɔ ɔɛɛɛ
 à bílikɛ seela pɔ í bɔ musuwao.

Asu to vía lí á kú lánwao.

3 Asa buipáɛɔ feɛkaayáá yāpāe.
 Aaí lizɔ sēu,

ɔ sia í áné ní kpásagɔnao.

4 Wí zāblewà ní ánusuo ní vuao,
 ɔ wí kusa pápawà ní masanao,

ké asu àò zǎzǎiao yáí.

5 Táapiɔ lí yá'oo,

† 9:23 1Kln 1.31, 2Kln 2.17 ‡ 9:25 Lev 19.27

aa de lán bua bāyabɔɔwae.
 Aali táa'oo, wí ní sɛɛ.
 Asu viakɛnéo,
 aali fɔ̄ vāie kɛnéo,
 mé aali fɔ̄ yāmaae kɛné sɔo.

⁶ Dii, gbɛe muaannɔo, ní zɔɔ,
 n tɔbò n gbāa yá musu.

⁷ Bui píi Kíá, déme n vía vío ni?*

Ao, a maannɔ màae.
 Bui píi ònɔnao ní ní kpaladeo guu
 gbɛe muaannɔo.

⁸ Aa doũ mípiie,
 sɔũɔne, aa mi vío,
 lí'aaɔne, aa fɔ̄ ledamáe?

⁹ Wí ánuusu gbɛgbɛa pɔ̄ wà bɔ̀ò Taasisi
 ní vua pɔ̄ wà bɔ̀ò Ufaza kúlewà,
 ɔ̄ wí ula búuna ní a gàaluladeo káka
 pɔ̄ pɔ̄ sia ní vuazikenao kèpie.
 Gɔ̄ideɔ ɔ̄zɔne píi.

¹⁰ Dii mé Lua sílande ũ,
 aàpi mé Ìɔ ku gɔ̄pii Kíá ũ.
 Tó aà pɔ̄ fɛ̀, tɔ̀le ì lualuae,
 buie a fɔ̄ ze aa aà pɔ̄kũma dāo.

¹¹ A o buipɔ̄ne à me dii pɔ̄ aame aa musu ní zíleo kèopiɔ̄ aa midɛ dúniaue, aao
 ku gueio.

¹² Dii mé dúnia kè ní a gbāao,
 à tɔ̀le kàle ní a ònɔo,
 à musu kpàle ní a wɛzɛo.

¹³ Tó Dii pùna,
 í pɔ̄ kú musu ì kɔ̄fikee,
 lou ì sisi za dúnia léwa.
 Dii ì bɔ̄ ní íanao a làasiu,
 lou i ma ní píleao.

¹⁴ Gbɛnazinao sɔ̄ũ, aa yāe dɔo,
 siao gee a gɔ̄ kpá ní wéi
 táa pɔ̄ aa píɔ̄ yá musu.
 Pɔ̄ egɛnaɔne, aa wɛni vío.

¹⁵ Pɔ̄ gianaɔne, láanipɔ̄ne.
 Yákpalekegɔ̄zɔ̄i aa midɛ.

¹⁶ Dii pɔ̄ de Yakɔ̄bu buiɔ̄ baa ũ muaaínɔo,
 asa ɔ̄me pɔ̄pii kè
 ní Isaili pɔ̄ à ní sé a pɔ̄ ũɔ̄.
 Aà tón Dii Zígɔ̄de.

¹⁷ A gbé pɔ̄ wà koezɔ̀ázio,
 à á pɔ̄ ye bɔ̀ò á búsuu.

¹⁸ Asa ma Dii ma mè
 tia kéwa má búsuɛ bee gbéɔ̄ zuzu lán gbɛwae.
 Má ní ásookee, wi ní kúkũ.

* 10:7 Zia 15.4

19 Waiyoo wápiɔ, ké wá wíwia yáí.

Wá bɔ́á b̀kɔɔɛ.

Wáɛ e yáa wá gyápi bleɛ.

20 Wà wá zwàakpɛɔ kwèkwɛ,

wà a baɔ kèkè.

Wá néɔ gèzɛa, aa ku lɔo.

Gbèe ku à zwàakpɛ dɔwɛɛ lɔo,

gbèe ku à a zwáaɔ kpáɛo.

21 Wá dɔaanaɔ́á sɔũɔne,

aali yágbɛa Diiwao.

A yáí tò an yáe lí bɔ maaɔ,

ɔ an gbéɔ fàaa pii.

22 A ma, wàɛ mó baokpai,

kɔ́fi zɔɔ dɔ gugbántoo oi bùsuu.

Wáɛ mó Yuda wéɛɔ dɛɔnzɔi,

wéɛpiɔ i gɔ gbègbonaɔ tòo ũ.

23 Dii, má dɔ ké gbènazína kua de aàzía yá ũo,

gbèe a fɔ zɛpoo azíaɛo.

24 Dii, ma toto a zéwa,

i ke ní pɔkūmao no.

Nsu ma lao mà gɔ tɛnɛɛo.

25 Pɔfɛ bɔbɔ bui pɔ aa n dɔɔwa,

gbé pɔ aali n sísiopiɔ,

asa aa Yakɔbu buiɔ m̀mɔɛ,

aa ní mɔmɔ bèɛ,

aa ní bùsu ò̀kpà.

11

Yudaɔ Dii bàakuaánɔ yágbɔoa

1 Dii yá'ò Zelemiiɛ à mè:

2 Swáɛ ma bàakuaánɔ yáí, ní o Yelusaleũdeɔne ní Yudaɔ pii.

3-4 Oné ma Dii Isailiɔ Lua ma mè, ma bàakuaánɔ yá pɔ má d̄ɛ ní deziɔne gɔɔ pɔ ma ní bóɛ Egipiɔ temɔaneu, gbé pɔ yápi kũaɔ́á láaipɔɛ. Má òné aa ma yáma, aao zíkɛ yá pɔ má d̄ɛnɛɔwa, aaiɔ de ma gbéɔ ũ, míɔ de ní Lua ũ,

5 mí lé pɔ má gbè an deziɔne papa. Ma mè má bùsu pɔ ví ní zó'io diu kpámá, lá à gò á pɔ ũ gbáɛwa. Ǿ ma mè: Ami, Dii!

6 Ǿ Dii òmɛɛ: Ge ñ kpàwake Yuda wéɛɔ guu ní Yelusaleũ gáaɛ ñ oné aa swáɛ ma bàakuaánɔpi yáí, aao zíkɛwà.

7 Za gɔɔ pɔ ma bɔ ní á deziɔ Egipi e gbã, gɔɔpii miɔ ledamáɛ, mi mɛ aa ma yáma.

8 Kási aali swáɛio, aali laaidɔwàò, ɔ an baade ǹsɛvái ní swágbãao d̀aaɛ, ɔ ma láaizimá ma bàakuaánɔ yá musu, asa ma a yád̄ɛnɛɛ, áma aa kũao.

9 Ǿ Dii òmɛɛ: Yelusaleũdeɔ ní Yudaɔ pii aa kú ní lekpaaiamazioɛ.

10 Aa èa sù ní dezi pɔ ḡi ma yámaiɔ duunawa. Aa tè táaɔzi aa zɔ̀blèné. Isailiɔ ní Yudaɔ pii, aa ma bàa kua ní ní deziɔ yá gbòo.

11 A yáí tò ma Dii ma mè

má músi pɔ aa fɔ bɔuo zímá.

Baa tó aa wiilà,

má swáσε ní yáio.

¹² Yelusaleũdeᵔ ní Yudaᵔ pfi

aa bᵔle γε wiile taa pᵔ aaĩ tulaletikané téaᵔwa.

Aa fᵔ ní suaba ní taasikegᵔᵔ sᵔᵔ.

¹³ A Yudaᵔ,

á taaᵔ dasi kà á wéleᵔwa,

tulaletikateakii pᵔ á bᵔ Baaliᵔ

dasi kà Yelusaleũ gaaᵔwa.

¹⁴ Mpi sᵔ Zelemii,

ńsu wabikea gbépiᵔneᵔ,

ńsu wiileanéᵔ,

ńsu yāgbᵔaa ní yá musuo.

¹⁵ Ma gbé yenzideᵔ lé lé vāi kpaai,

bᵔ aale ke ma kpé guui?

Sa'onᵔᵔ pᵔ aaĩ kpa a ní sí ñadamawao,

aaĩ pᵔnake ní vāi pᵔ dāanéᵔ.

¹⁶ Ma Dii mi oé yāa

kuli pᵔ a lá sia mé a né kefeũ.

Má tesᵔwáε sa

ní zāa'lan gbāa kᵔfiᵔ,

á gᵔnaᵔ i golegole.

¹⁷ A Isailiᵔ ní á Yudaᵔ,

ma Dii Zigᵔde ma á báε,

kási yáviaawá ᵔ ma zeᵔ sa.

Ma za fᵔ vāi pᵔ á kè yái,

asa a tulaletikàtea Baaliεε.

Lεkpaai Zelemiizi

¹⁸ Dii yá pᵔ aale ke òlᵔmεε má dᵔ, asa à ma wé kᵔmεεε.

¹⁹ Má de yāa lán sāneᵔᵔᵔ yāesaide pᵔ wāle gé a kòlokpaiwae, mi dᵔ ké aale lekpaaimazio. Aa mè wà lizᵔ ní a néᵔ wà aà bᵔ dúniau, ké aà tó su àᵔ dᵔ gbᵔegu bᵔ yái.

²⁰ Dii Zigᵔde,

asa ni yá gwa a zéwae,

ni nᵔse ní làasooᵔ tāsika.

Tᵔ símá mà gwa,

asa ma azia nāne n ᵔziε.

²¹ Ayāmeto ma Dii ma mè

Anato gbé pᵔ aale n wε aale me,

tó n ānabikekè ní ma tᵔᵔ,

ńyᵔ tá ní ní ᵔᵔᵔ,

má yāví mà o ní musu.

²² Ma Dii Zigᵔde ma mè

má ñadamá,

an èwaasoᵔ gaga zilaᵔ,

an néᵔ gaga ní nᵔanaᵔ,

²³ an gbé kᵔnae a gᵔᵔ,

asa má yávia Anatodeᵔwa an ñadamagᵔᵔε.

12

Zelemii yāgbεaa Diiwa

¹ Dii, tó ma mɔma ní yáó,
 n yá mé ìò zεví.
 N beeo má yā'onno yáεde musu.
 Bóyāi vāikεnaɔ yá ì bɔ maai?
 Akεa náaisaideɔ ìò namablei?
² N ní bá, aa zínapèle e aa gè ne'í.
 N tó dɔ ní léu, an sɔ kuma sɔo.
³ Mpi Dii, ní ma dɔ, ni ma yākεa e,
 ni wéte láasoo pó mi kεmai.
 N ní gáλε táńno
 lán sã pó wàle gé ní kòlokpaioɔwa.
 N ní dilε nído a pódεdεgɔɔ pó ũ.
⁴ Wá bùsu aɔ ku wēnanno e bɔe ni?
 Sē aɔ ku giigagaa e gɔɔ kpele ni?
 Nòbɔɔ ní bāɔ mīde gbé pó kúuɔ vāikεa yáíε.
 Asa aai me Lua yá pó a ní le zia dɔo.

Lua yázasia Zelemiiwa

⁵ Tó n bàalè ní kèsεdeɔ mé aa n kē,
 kpelewa níyɔ bakpaaí ke ní sɔdeɔí?
 Tó n sɔ daa doú bùsu aafiadeuo,
 kpelewa níyɔ ke tó Yuudē pài?
⁶ Baa n gbéɔ ní n uadeɔ bò n kpe,
 aa zɔakànzi.
 Baa tó aale yá nana one,
 nísu n ní náaikεo.

⁷ Ma pākpà ma gbé yenzideɔzie,
 ma bui pó má sèpi tò we,
 ma a gbépio ná ní ibεεɔne ní ɔziε.

⁸ Ma gbéɔ liaamano lán nòomusuwa líkpeu.
 Aa pūnaa, ɔ má zańgu.

⁹ Ma gbéɔ gòmεε bāso bàebae ũ,
 bāso páleɔ líai, aale ānawà.
 A γε wáio kāaa píi, aa mɔ ble.

¹⁰ Dɔaan dasideɔ ma vēebuɔ ɔ̀ɔkpàε,
 aa ɔ̀zò ma buaɔwa,
 aa tò ma pɔeã tɔle gò gbáa gii ũ.

¹¹ Aa tò à gò guggii ũ,
 a da ma aε wēnanno.
 Bùsupi gò bezia ũ píi,
 asa gbēe ku à laaidɔwàò.

¹² Bùsudeɔnaɔ dède gbáa sīsí wáiwaiɔ musu píi,
 asa Dii a gbéɔ dède ní fēndao
 za bùsu léla e a léleε.
 Gbēnazinae a aafia'e gueio.

¹³ Aa blεwena tò, ɔ à b̀lεné le ũ,
 aa taasi dà níziawae, aai ài'eo.

Wí mé de an yákea gbε ũ
Dii pɔkūma pāsí yáí.

14 Ma Dii ma m̀e ma bui v́ai pɔ aa ku ma gb́e Isailio sae, aale b̀usu pɔ má kpà ma gb́epiowa símáɔ bɔle ní b̀usuue, mí Yudaɔ kpoe ní guu lo.

15 An woa gbεa mí ea wēnadōné, mí suínɔ ní pá ziu ní b̀usuɔ guu.

16 Buipio mé legbēa ní Baali tóo dà ma gb́eɔne yāa. Tó aa ma gb́eɔ ɔlesè sa, mé aale legbē ní ma tóo, aale me wa sí ní Diio, má ní zedɔ ma gb́eɔ guue.

17 Tó an buie i ma yāma s̄o, má ní kpoeε, mí ní kaale. Ma Dii máme má ò.

13

Sàana yá

1 Dii òmεε mà γε sàana lu mà ye, āma másuli pío.

2 ɔ ma sàana lù lá a òwa má yè.

3 Dii yā'oamεε gēn plaade à m̀e

4 mà sàana pɔ má lù má yèpi se geò Uflatai, mí ulε gb̀esɔɔu we.

5 ɔ ma γε má ùle Uflatai lá a òmεεwa.

6 Gɔɔpla gbεa Dii èa yā'òmεε à m̀e mà fele gé Uflatai, mí sàana pɔ a òmεε mà ulε we se suò.

7 ɔ ma ea γε Uflatai, ma sàanapi b̀ò gu pɔ má ùleu, ɔ má è a òkpà, a keekεa ke lo.

8 ɔ Dii yā'òmεε à m̀e:

9 Ma Dii ma m̀e, beewa má ke Yudaɔ íandāa ní Yelusaleũdeɔ íandāa z̄ɔɔe.

10 Gbēv́aiπio gĩ ma yāmaiε, swágbāa k̀emá z̄ɔ, ɔ aa t̀e dii p̄aleɔzi aa z̄oblèné aa k̀uléné. Aaɔ de lán sàanapiwaε, a keekεa ke lo.

11 Lá wĩ sàana narzi, màa ma Isailio ní Yudaɔ nàmazi, ké aaɔ de ma gb́eɔ ũ, aaɔ ma t̄ɔɔ, aaɔ ma táasile, aaio ma kpela, ɔ aa gĩ ma yāmai.

V̄εε t̀u yá

12 Oné ma Dii ma m̀e, wa v̄εε ka t̀uɔ guu à pa píi. Tó aa òne wa d̄ɔ ké v̄εε a t̀u pa,

13 ní oné ma Dii ma m̀e, má v̄εε ḱaka b̀usupideɔne e à z̄ɔ ní loɔwa nípiie, sea za ḱia pɔ z̄leε Davidi kpalauɔwa ní sa'onao ní ānabio ní Yelusaleũdeɔ píi,

14 mí ní p̄ap̄ak̄ɔwa aa wíwi, maeɔ ní ní néɔ píi. Ma Dii máme má ò. Má ní dedεε, má ní b̄o, má s̀uukεínɔ, má ní wēnagwao.

Gbεaana a f̄ɔ à a w̄es̄a lilεe?

15 A swákpa yāma!

Asu ázia se les̄io,
asa Dii mé lé yā'o.

16 A bεεε d̄ɔ Dii á Luaε
e àò gé gusia k̀uléiwá,
à gēmbɔle guluuluui gusís̄ideu.

A wé d̄ɔ gupuai,
kási gusia z̄ɔ ɔ a k̀ūaawá,
i gusia pāsí k̀úála.

17 Tó i yápi mao,
á wala a to mà γε wiipe gusaε,
ma wé'i i kwe maamaa
ké wa Dii kpàsa gb́eɔ k̀úkū yáí.

18 O ḱiaε ní a dao aa z̄le z̄ile,

ké an kíafua gawideɔ gògo yáí.
 19 Nεγενε bùsu wéle gbaɔ aao tataae,
 gbēe aɔ ku we à wēo.
 Wa Yudaɔ naaa tárnɔ zɔɔ ũ píie.
 20 Yelusaleũ, wezu ñ gwa,
 gbéɔ b̀le gughāntoo oi, aale mó.
 Gbé p̀o Lua nàne n ɔziɔ ku máe?
 N kpàsa gbé gawidepiɔ!
 21 Bui p̀o n gbēnakpàrnɔɔ,
 tó Dii tò aa f̀lenno,
 ñyɔ meɔ ni?
 Wāwā a ñ le lán nε'inawae.
 22 Tó n mè àkea yáe taa n lei?
 N tàaeɔ yáí ɔ wà n zwāa p̀liima
 wà gbāam̀ne.
 23 Etiopi gbé a f̀o à a mebaa lilae?
 Gbeaana a f̀o à a wēsā lilae?
 A Yelusaleũdeɔ s̀o,
 vāi dóekèánɔ, á f̀o maakεo.
 24 Má á f̀āaa
 lán sē p̀o íana s̀le gbāauwae.
 25 A zian we,
 baa p̀o má d̀ileén we.
 Ma Dii máme má ò,
 asa ma yá s̀āáguε,
 ɔ a εε náaikè.
 26 T̀o, má n zwāa lé káne n miaε,
 wi n puizi e.
 27 Ma yābēε p̀o á kè s̀is̀o musu è,
 n gbāsíkεa ñ n wiileɔ g̀ɔzɔio
 ñ n káaluakaa táaɔ yá musuo.
 Waiyoo Yelusaleũ,
 ñyɔ gbāleɔ e b̀e ni?

14

Ikpaa

1 Dii yā'ò Zelemiiε lousai yá musun à mè:
 2 Yuda bùsu g̀o wēnannɔ,
 a wéleɔ g̀o zeesai.
 Wéledeɔ oosisi ñ bùsu yá musu,
 Yelusaleũdeɔ zɔa ma do.
 3 Zedeɔ ñ ñ zíkεnaɔ z̀i ítoì.
 Tó aa g̀e l̀oì, aali í eo,
 aañ su tùu giie, bíli ñ kú.
 I kené wí ũ, aañ p̀oku ñ wéa.
 4 S̀ēwanaɔ g̀o ñ bílio,
 aale p̀ókuku ñ wéa,
 t̀oile p̀apaa, lou i ma gueio.
 5 Baa tue da ñ a né tó weε,

ké sē kuo yáí.

⁶ Sèa zàa'inao ze sìsì wáiwaiò musu,
aale we hèhèhèhè lán gbègbonaowa,
an wé tà louloū sēsai yáí.

⁷ Baa ké wá tàaeo wá dá yáu,
dowále n tó yáí.

Wá pòbòzākea kè zài,
wa duunakène.

⁸ N gbé pò Isailio wé donzi,
an wetāgòo Suabana,
àkea n gōwēe lán nibo ge gēzea
pó mò ì wá būsuu gòo dowai?

⁹ Bóyáí n de lán gbé pò yá dīwà
ge negōna pó a fō n suabaowai?
Dii, n kú wá guu,
wìo wá sisi n tówa,
ńsu pākpawázio.

¹⁰ Yá pò Dii ò gbépio yá musun ke:
Aa ye liaaliaai maamaae,
aali zōle n ziwao,
an yá lí ká Diiguo.
An tàaeo a dōaagu sa,
i ñadamá an duuna yáí.

¹¹ O Dii òmēe: Nsu gbépio aafia wabikeao.

¹² Baa tó aa leyè, má n wabikea sio. Baa tó aa sa pó wì a pó káteu à tékū òa n
pówentio, má sírínòo. Má n midē n zio n nōanao n gagyāoe.

¹³ O ma mè: A'a Dii Lua! Anabio mé i oné aa wesi zīleo, nōana a n deo. Aaí me
ńyō n gba aafia gōpii gue beue.

¹⁴ O Dii òmēe: Anabipio lé ānabikeke n ēeo n ma tōoe. Mi n zio, mi yādilenéo,
mé mi yāe onéo. Anabike pó aale keéá wépungu egena n māsò beesaio n làasoo
kpaanlao yáe.

¹⁵ A yáí tò yá pò ma Dii má ò ānabi pò mi n zio, mé aale ānabikeke n ma tōopio
musun ke: Aale me zī ge nōana a gē n būsuo, kási sō zī n nōanao mé a n dede,

¹⁶ wì gbé pò aale ānabikekenéo zuzu Yelusaleū gāaeo nōana n zipio yáí. Gbēe
ao ku à n vīo ge n nōeo ge n néo. Má n vāikeapi wíné n musue.

¹⁷ Yáe bee oné:
To mà wé'ikau,
má kāmabo gwāasina ge fāaneo.

Asa ma gbéō wíwia maamaae,
wà n ké ìa à kè zài.

¹⁸ Tó ma ge sēsaou,
mi gbé pò wà n dedeo ge e kálea.
Tó ma gē wéle guu,
mi gbé pò lé gyākeke nōana yáio e.
Anabio n sa'onao ìo liaaliaa mpii,
an gbēe a būsuo dō lo.

¹⁹ N gi Yudaōzi fīafia yà?

N pɔ̀ b̀ Sionagu yà?

Akεa n wá wetà,
gbágbāa kuo ni?
Wá wé dɔ aafiai,
kási yāmaae kuo.

Wá wé dɔ gbágbāai,
ɔ̃ gili guu wá kúu.

²⁰ Dii, wa wá vāikεa d̃̃
ń tàae pɔ̀ wá deziɔ̀ kèo.

Wa duunakè̃nεε fá!

²¹ Nsu sakáwáguo n tó yáí,
ńsu ñ n kpalabaa gawide bɔ̀bɔ̀boo.

N bàakuawanɔ̀ yá su sānguo,
ńsu gbooo.

²² Buipáleõ táaɔ̃ ì to lou mae?

Luabε̃ ì to lou ma ń azlaoa?
Aawo Dii wá Lua, ńmε̃ ni tó,
ɔ̃ wá wé dɔnzi,
asa ńmε̃ ni yápiɔ̀ ke pii.

15

Ia pɔ̀ wa da Yudaɔ̀wa

¹ Ǿ Dii òmεε à mè: Baa tó Mɔ̀zi* ge Samueli† ze ma aε,

Yudapiɔ̀ yá a gē ma s̃̃uo.

N ń yá aa go ma aε z̃̃.

² Tó aa n lá, má wa géui,
oné ma mè,
gbé pɔ̀ má d̃̃le aà ga, a gaε,
gbé pɔ̀ má d̃̃le wà de ń f̃̃ndao,
f̃̃nda wa deò,
gbé pɔ̀ má d̃̃le aà ga ń nɔ̀anao,
nɔ̀ana a gaò,
gbé pɔ̀ má d̃̃le wà kũ z̃̃z̃̃ ù,
wa kũ z̃̃z̃̃ ùε.‡

³ Ma Dii ma mè,
má pɔ̀kaalenaõ gbaεmá lee síĩ̃ε.

F̃̃nda a ń dẽde,
gb̃̃õ i ń gálegale tárĩ̃õ,
b̃̃õ ń wà̃̃õ i ń ble s̃̃as̃̃a.

⁴ Yá pɔ̀ a ń le a to s̃̃ kē dúñia b̃̃usu gbé̃piigu yá pɔ̀ Yudaɔ̀ kí Manase, Ezekia né
kè Yelusaleũ yáí.§

⁵ Yelusaleũ, déme a wēnad̃̃nei?

Déme a waiyookε̃nei?

Déme a mɔ̀ n aafia gbε̃aii?

⁶ Ma Dii ma mè
n p̃̃akp̃̃amazi n bɔ̀ ma kpε.

A yáí má ot̃̃ma mà n de,
ma kpasa ń n wēnagwaaο.

* **15:1** Bɔa 32.11-14, Nao 14.13-20 † **15:1** 1Sam 7.5 ‡ **15:2** Zia 13.10 § **15:4** 2Kia 21.1-16

7 Má a gbéṣo zuzu musu ní saao
 lán ésewa an b̀usu wéleṣo guue,
 má tó aa kua ní nṣ́wa,
 mí ní midé,
 asa aai miké ní yákeṣ́wao.

8 Má tó an gyaṣo dasi aṣo de ísiale úfáaa.
 Má tó b̀sudeṣo m̀o léle
 ní èwaasṣo daṣwa fáane gbáa zá,
 gili ní b̀abáaboao a gṣ́ngu kánde.

9 Nṣ́e p̀o negṣ́e í sopla yèe i láa,
 wí i aà kú,
 aà gṣ́e i gṣ́ kpa a wéi.
 Aà gṣ́o a pa kṣ́o, i tá.
 Má tó an ibeṣo ní gbé kṣ́naṣo dede.
 Ma Dii máme má ò.

10 Ma da, waiyoo mapi ké n ma i!
 B̀sudeṣo lé ma dile m̀pii sòlede gudṣ́na ũe.
 Mi p̀o sṣ́anéṣo, mi p̀o sṣ́amá sṣ́o,
 kási sa b̀e ṣ́ gbépii Ìṣ́ omṣ́e.

11 Ṣ́ Dii m̀e:
 Má tó n b̀o aafiae fá!
 Mí tó n ibeṣo m̀o kulekene taasi p̀ási gṣ́o.

12 Gbṣ́e a fṣ́ m̀osi ée?
 Atṣ́sa gugbántoo oi m̀osi ge a m̀ogotṣ́.

13 Má á àizṣ́e ní á p̀o deṣo kṣ́amá
 aa naaa fiabosaie
 duuna p̀o á kè á b̀suuṣo pii yáí.

14 Má tó à zṣ́ble á ibeṣṣ́ne
 b̀usu p̀o á dṣ́o guu,
 asa ma p̀ofṣ́e a fele lán téwae,
 i kúwá.

15 Dii, ní ma yá dṣ́.
 To ma yá àṣo dṣ́ngu, ní laaidṣ́a.
 Tṣ́ simṣ́e ma wetánaṣwa,
 nísu menakeṣ́nṣ́o e aa ge ma deo.
 Nyṣ́ dṣ́ ké n yáí wí ma láanikei.

16 Ké n yá sòso ní kámṣ́e ma léu,
 má m̀mṣ́o,
 ṣ́me ma p̀ona ní ma yáalṣ́ao ũ,
 asa n tó mé kua Dii Lua Zígṣ́de.

17 Mili zṣ́le sṣ́nu ní yaalṣ́naṣo,
 mili p̀onakeṣ́nṣ́o.
 Miṣ́ zṣ́lea madoe, asa ní kumanṣ́e,
 mé ní tò mále kṣ́ṣ́e an yá musu.

18 B̀yáí ma yá'ṣ́ma lí láao ni?
 Ma b̀o p̀ási, àle gí láai.
 Nyṣ́ deṣṣ́e lán yiongo lébaawa,
 lán nibṣ́na p̀o í yèledinéwa yá?

19 A yáí tò ma Dii ma mè:
 Tó n nòselìlè,
 má ɛa n dilɛ n pá ziu,
 níɔ zíkɛmɛɛ.
 Tó n yá gbia b̀aa ní yá yāfūnao,
 níyɔ de ma ledɔekena ũe.
 To aa ɛa suma, nísu támáó.
 20 Má n ke gbépiɔne bíi ũe,
 mɔgotē bíi pɔ wa f̄ gbooo ũ.
 Aa sòlekennɔ, kási aa n fuo,
 asa máɔ kunnɔɛ,
 má n suaba, mí n bɔ.
 Ma Dii máme má ò.
 21 Má n bɔ gbēvāiɔ ɔziɛ,
 mí n si nòsepāsɪdepiɔwa.

16

Zelemii kua

1 Dii yā'òmɛɛ à mè:
 2 Nsu nɔse la ké n nɛɔ i'i gue beeuo.
 3 Yá pɔ ma Dii má ò né pɔ wà ní i'i b̀usuɛ beeuɔ ní ní da'iaɔ ní ní de'iaɔ musun ke:
 4 Gagyā mé a ní dede. Wa ní v̄io, wa ní gaa ɔɔbɔ, an gɛɔ ḡɔ kálea tɔɔle lán pɔtuo gbɔwaɛ. Zi ní nɔanao mé a ní dede, an gɛɔ i ḡɔ b̄aɔ ní wāiɔ pɔblea ũ.
 5 Ma Dii ma mè nísu gē ua pɔ wà gāuo. Nsu gɛ ɔɔb̄r̄nɔ n wēnadōnéo, asa má tò gbépiɔ ḡɔ aafiasaiɛ. Má yeñzi bɔ, má wēnadōnéo. Ma Dii máme má ò.
 6 Néfēnen gbēz̄ɔ aa gaga b̀supiue. Wa ní v̄io, wa ní gɛñanabɔ. Gbēe a azia lili ge a a mi boo.
 7 Wa ble kpa gɛñambɔnaɔwa wà ní nòse níninéo. Gbé pɔ a de ge a da gà s̄, wa í d̄ɔè wà wēnadōè.
 8 Nsu gē ua pɔ wàle pɔnakɛuo, nísu z̄ile n pɔble n igbēñnɔ.
 9 Asa ma Dii Ziḡɔde Isailiɔ Lua ma mè, má pɔna wii midɛ gupiu n wáaɛ, mí yaalɔ ní nɔsek̄f̄io b̄ade n gɔɔ.*
 10 Tó n yápiɔ ò gbépiɔne píi, aa n la: Akea Dii àsi b̀èe bee taa ò wá yá musu màai? Taae kpele wá kèi? Duuna kpele wá kè Dii wá Luaɛi?
 11 Ní wemá n me, ké an deziɔ p̄akp̄amazi yáie. Aa t̄e dii p̄aleɔzi, aa zɔbl̄n̄é, aa k̄ul̄n̄é, ɔ aa p̄akp̄amazi, aaliɔ ma ikoyā k̄ūao. Ma Dii máme má ò.
 12 Amp̄iɔ s̄ aa v̄aik̄è de ní dezipiɔla, an baade nòsevāi mé d̄aaaaè, an swá gbāa, aali ma yāmao.
 13 Má ní bɔle b̀usuɛ beepiue, mí tárnɔ b̀usu pɔ aa d̄ɔo guu, baa an deziɔ se aa d̄ɔo. Wek̄i aa zɔbleu dii p̄aleɔne fáane ní gwāas̄inao, asa má s̄uuuk̄ér̄n̄ɔ.
 14 Ma Dii ma mè, a gɔɔ a mɔ ké gbēe a me á s̄í ní Dii pɔ Isailiɔ b̀le Egipioo,
 15 sema Dii pɔ Isailiɔ b̀le gugb̄antoo oi b̀usu ní b̀usu pɔ à ní yá ní kp̄aɔ píi, asa má suñnɔ b̀usu pɔ má kp̄a ní deziɔwapi guuɛ.
 16 Ma Dii ma mè, tia kéwa mále kp̄òwenaɔ sisi dasidasi aa mɔ gé Yudaɔ k̄úk̄ūi. Bee gb̄ea mí toenaɔ sisi dasidasi aa mɔ gé ní wei gb̄ès̄is̄iɔ musu ní s̄is̄iɔ musuo ní gb̄ès̄ɔɔɔ.
 17 Asa ma wet̄è ní yákeaci píie, a kee ulɛam̄ɛɔ, an t̄aaee ku ké ma wé ḡi eio.
 18 Má fiaboné lee pla an t̄aaɔ ní ní duunao léue, asa aa ma b̀usu gb̄āl̄è ní ní dii wēnisai pɔ má zauɔ e pɔ pɔ má ye a ḡiyāiopiɔ lí b̀supiue.

* 16:9 Zia 18.23

19 Dii, nímé ní ma gbāa ũ,
nímé ní ma zegikíi ũ,
nímé ní ma ulékíi ũ wétēagoo.

Buiò bò za dúnia léwa,
aai mò oné eé ò ní deziò kŭa,
an diipio i àikeneó.

20 Gbēe a fò dii ké aziaeo,
i ké pópíá diiò no.

21 Ayāmeto má yādané,
má a gbāa ní ma ikoo mōné sa,
aai dō ké ma tón Dii.

17

Sō mōafili ví de pópíia

1 Wà Yudaò duuna yá kèné ní sōwa ní pēnkēbòo.

Wa kè ní sa'okíio kóbaowa ní gbekāoo.

2 An sa'okíio ní ní Asetaati lipelēo yá ò dō ní néogu se.

Aa ku lí yèlēo gbáú sísi lesiò musu.

3 Má a gbèsísi na á ibeēone ní ozi

ní á àizēo ní á pò odeò

ní gule sí pò á bòo

duuna pò á kè á būsuu yáí.

4 A okpa būsú pò má kpàwázi,

mí tó à zòble á ibeēone būsú pò á dōo guu,

asa á tò ma pò fèlè lán téwae,

mé tépi aò kú gòpiie.

5 Ma Dii ma mē, gbé pò bò ma kpe

à gbēnazinaò náaikè,

a daa ní gàu gò láaipe ũe.

6 A de lán lí pò kú gugiiuwaē.

Tó nama mò, a e bleo.

Aò ku guwaiwaiue

ge būsú wiside pò gbēe kuuo.

7 Báaaden gbé pò lé ma náaike,

àlè sòkpalēmazi ũ.

8 A de lán lí pò wa bà swa sae,*

a zínapelea íuwaē.

Aà bàa kú ní guwāaoo,

a lá ò siae.

Ili imina yādao,

ne'i íaaànòo.

9 Sō mōafili ví de pópíia,

a kekēa vío,

démé a fò à a yáò dōi?

10 Ma Dii, máme mi sò yòe,

mi nòse yá tàasika,

mí fiabo baadeē a yākeawa,†

* 17:8 Sou 1.3 † 17:10 Sou 62.13, Zia 2.23

mí kèè lá a kèwa.

11 Gbé pò ɔda è zé vāi guu de
lán dōna pò gbe kōmpa pīpiwae.
Gɔɔ pò a ku a gɔɔ soplawa,
ɔapi a láawàe, i gɔ sɔũ ũ gbezã.

12 Wá Lua kpé mé aà kpalabaa gawide ũ,
kpépi mé fuańla za asĩnizi.

13 Dii, nĩme Isailio wé dɔnzi,
wí a gbé pò pākpanzió kú.
Gbé pò bò ma kpeo de lán tó pò wa kè tɔɔlewawae,
asa aa pākpa n gbé pò ní de nibona í wēnide ũzie.

14 Ma gbágbã Dii, mí gbágbã,
ma bɔ Dii, mí bɔ,
asa n táasi mió le gɔɔpii.

15 Wí me yá pò Dii ò ku máe?
Aà ke wà e me!

16 Mi gí dɔaaine n gbéɔneɔ,
ní dō ké máme mi wétēagɔɔ nideɔ,
yá pò ì bɔ ma léu uleanɔ.

17 Nsu to sɔ kēmago,
nĩme ní ma ulekĩ ũ yāpāsĩgɔɔ.

18 To wí ma wetānaɔ kú,
mapi sɔ, nsu to wí ma kũo.

To sɔ kēngu,
mapi sɔ, nsu to sɔ kēmago.

N ní ká yāpāsĩpi gɔɔwa,
ní ní wíwi e lee pla.

Kámabogɔɔ

19 Dii òmɛɛ: Ge ñ ze Gbéɔ Bɔleu, gu pò Yuda kíaɔ Ìɔ gēu, aaɔ bɔu, ní gé
Yelusaleũ bɔle kɔnibɔu bɔ píi.

20 Ní oné aa swákpa aa ma yāma, Yuda kíaɔ ní Yelusaleũdeɔ píi ní Yuda pò
aale gē bɔlepiɔuɔ píi.

21 Ma Dii ma mē: A laaika!
Asu asose kámabogɔɔzĩo,
ásu gēò Yelusaleũ bɔleɔuo.‡

22 Asu bɔò á ua kámabogɔɔzĩo,
ásuli zie ke gɔɔpi zĩo.

Alio dō ké kámabogɔɔá ma pòe,
lá má dīle á deziɔnɛwa.Š

23 Kási aai mao, aai swásɛio,
aa ní swá kàkae, aai mao,
aa gĩ totoaiɛ.

24 Ma Dii ma mē, tó a ma yāmà, ále gē wélepi bɔleɔu ní asoo kámabogɔɔzĩ bɔ, tó
á dō ké gɔɔpiá ma pòe, ále zie ke gɔɔpi zĩo,

25 kía pò aa zōlea Davidi kpalauɔ gē wélee beepi bɔleɔu ní ní Ìwao kua sǔgɔɔ guu
ní dia sǔɔ kpeo. Yelusaleũdeɔ ní Yudaɔ aao kúrnɔ, aaɔ ku wélee beepiu gɔɔpii.

‡ 17:21 Nɛɛ 13.15-22   Š 17:22 Bɔa 20.8-10

26 Wa bɔ wéle pɔ liaa Yelusaleũio guu ní Yuda wéleɔ pii ní Běyāmeɛ bui wéleɔ ní gusalalao ní gusísideo ní Negeve guwaiwaio, wi mɔ ma kpéu ní sa pɔ wí a pɔ káteu à tékū obɔɔ ní sa pāle obɔɔ ní pówentio ní tulaletio ma sáaukpaa yáí.

27 Tó i ma yāma á dǝ ké kámabogɔɔzǝ ma pɔeɔ, mé ále gē Yelusaleũ bɔleɔu ní asoo kámabogɔɔzǝ, má téka bɔlepiɔue, i kú á zegikiɔwa. Wa fɔ tépi deɔ.

18

Zelemii kua oobona be

1 Dii yā'òmɛɛ à mè:

2 Fɛle gé oobona be, we má tó ñ ma yāmau.

3 Ké ma ge oobona be, má è àle oo bo.

4 Ké oo pɔ ále bopi ðɔkpà aà ɔzǝ, ɔ à èa a pāle bò ní gǝpio, lá à kèè maawa.

5 ɔ Dii yā'òmɛɛ à mè:

6 A Isailio, má fɔ kéé lá oobonapi ì kewao lé? Lá gǝ de oobona ɔzǝ, màa á de ma ɔzǝ.*

7 Tó ma bui ge bùsu yā'ò ma mè, wà a fuangba, wà a midɛ, wà kaale,

8 mé bui pɔ ma ledàwàpi mikè a vāikeawa, má yá pɔ ma zèò mà yíawà bɔ ma nòseue.

9 Tó ma bui ge bùsu yā'ò ma mè, wà a zedɔ, wi gba gbāa,

10 mé buipi i ma yāmao, à yá pɔ má yeio kè, má èfāai pɔ ma mè má kèè bɔ ma nòseue.

11 A yáí tò, o Yelusaleũdeɔne ní Yudaɔ pii, ma Dii ma mè:

A ma, mále vāi o á musu,

ma sɔu mà mà yáyíawá.

12 Kási aa onɛ a zekɛo.

Aame wao gé ní yá pɔ wà zèoɛ,

baade nòsevāi swágbāa yá mé aɔ dɔaaè.

13 A yáí tò ma mè,

à buipāleɔ la à ma!

Déme yá bee taa mà yāai?

A Isaili pɔ á demɛɛ bui léso ũɔ

a yāvāi pɔ ì dimá kè.

14 Neɛzi ì go Libā bùsu gbèsísiae?

A í niɛ pɔ ì bɔ za a musu a láae?

15 Kási ma yá sà ma gbéɔgue,

aañ tulaletikateɔ tǝaɔne,

ɔ aa zà ní fɛlekaa zéwa,

aa pèle zé kpáinau.

16 Bee yáí an bùsu a gɔ yāaa,

io de láanipɔ ũ gɔɔpii.

Yápi a di gbé pɔ lé gē weɔwa,

aaí ní mikɛ déũdeũ.

17 Má ní fáaa lán gukpe íanawa ní ibeɛɔ aɛɛ,

má mikpelinɛɛ,

má zeínɔ an wétɛagɔɔo.

Lɛkpaata Zelemiizi

* 18:6 Daa 2.7, Lom 9.20-21

18 Gbḗḗ mè: A mɔ wà lekpaai Zelemiizi, asa sa'onao yādanε a láao ge ḡnɔnao ledama ge ānabio yá. A mɔ wà lenakasaè. Wásu laaidɔ àà yá'onεwa bo.

19 Dii, swáσε ma yái,

yá pɔ ma ibεεɔ lé o ma.

20 Wí maa fiabo ní vaio yá?

Kási aa εyḡmεε.

To lá má ze n ae yá dɔngu,

ma ní maa wèεε,

ké n pɔ e weemá.

21 Tḡḡ! Nɔana kpá ní néɔzi sa,

ḡ ní kpá fēndaa.

To wà ní gḡεɔ dεde aa gaga,

an nao i gḡ gyaa nésaio ũ,

ní ní εwaasoɔ kpa fēndaa zílau.

22 To wà búbua ma dɔ ní ua

gɔɔ pɔ wà lèlemá kándo,

asa aa εyḡmεε ma kūa yáie,

aa baikpámεε ma táa'ozeu.

23 Mpi sḡ Dii, ní dḡ ké

aa lekpaaimazi, aa ye ma dε.

Nsu láka ní tàaepiao,

ńsu ḡ ní duunapi bādeɔ.

To aa kpagua n ae,

yáyiamá n pɔkúmabɔbɔmagɔɔ.

19

Lowiaá ziblea Yelusaleūwa seelaε

1 Dii mè: Gé lo lúi oobona kíi. Mae zḡḡ ní sa'on gbḗzḡḡ sέε gérnɔ,

2 ní bɔ́nɔ Beninɔŭ* guzuleu Tàaso Bɔle sae. Yá pɔ má one kpàwake we,

3 o Yuda kíaɔne ní Yelusaleūdeɔ pii aa ma yāma. Ma Dii Zigḡde Isailio Lua ma mè, máε músizi gue beewa, gbḗ pɔ a baomà a keke swāwεε.

4 Asa aa ma to weε, aa gue bee díε dii zílɔɔ pɔ ũ, aa tulaletikàteau táa pɔ ampio ní ní dezio ní Yuda kíaɔ ní dḡɔne, aa guapi dè ní yāesaideɔ auo.

5 Aa Baali gbagbakíio bò, aa sa pɔ wí a pɔ káteu à tékū òwà ní ní negḡεɔ.† Mámε mi yápi dilenéo, a láasoo i gḡ ma sḡu seo.

6 Ma Dii ma mè, a gɔɔ lé mó ké wa o gue beε Tofeti ge Beninɔŭ guzule bo, sema Gbḗdεdeguzule.

7 Gue beeu má yá pɔ Yelusaleūdeɔ ní Yudaɔ lé yá bādeu. Má tó an wèεɔ ní dεde ní fēndaoε, mí ní ge kpa bāɔ ní wàɔwa aa ble.

8 Má tó wélepi gḡ yāaaε, i gḡ láanipɔ ũ. Yápi a di gbḗ pɔ lé gḡ weɔwa, aao fionada wétεa pɔ wà mḡè yái.

9 Má tó aa ní negḡεɔ ní ní nenɔεɔ só, aai gbasa liaa ní kḡo koe pɔ an wèεɔ zḡ́nzi à gḡḡε taasi yái.

10 Lopi wi gbḗ pɔ níyḡ gérnɔɔ wáa,

11 ní oné ma Dii Zigḡde ma mè: Má buie bee ní wéleε beeo wi lá lopi wí a kekeε víowaε. Waɔ ge ví e gu ge késāmáε.

* 19:2 2Kia 23.10 † 19:5 Lev 18.21

¹² Ma Dii ma m̀̀, yá p̀́ má ke gue beee ní gbé p̀́ kúuon ke: Má wélee bee ke lán Tofetiwa.

¹³ Yuda kibee ní Yelusaleũ uao gbále lán Tofeti gue beewae. Kpé p̀́ wà tulaletikàteau musupooone wà itòle táawa a musuo tékũ.

¹⁴ Ké Zelemii sù ní Tofetio, gu p̀́ Dii aà zì à ànabikekèu, à gè zè Dii kpé ua, ò a ò gbéone:

¹⁵ Dii Zigõde Isailio Lua m̀̀ á yá p̀́ a m̀̀ á yía wélee bee ní a zõewiaowa yíamá píe, ké wélepideo swá gbãa kè, aai a yãmao yái.

20

Zelemii daaliu

¹ Ké sa'ona Pasuu, Imee né p̀́ de Dii kpé gbẽzõoe ù Zelemii ànabikekeapi mà,

² a tò wà aà gbè wà aà dàliu Dii kpé b̀́le p̀́ wí me Bëyãmee B̀́le Musu sae.

³ Ké gu d̀́ Pasuu Zelemii b̀́ líu, ò Zelemii òè: Dii a one Pasuu bo, sema Viapooliaai.

⁴ Asa ma Dii ma m̀̀, má tó ǹ̀ gili gè nziau ní n gbènao píe. An ibeeo ní kwé zì guu, níyõ wesie. Má Yuda na Babeli kíae a ozi, i tá ní n gbèo Babeli, i ní gbèo dede zì guu.

⁵ Má wélee bee àizee na ní ibeone ní ozi, a buapoo píi ní a p̀́ beedeo píi ní p̀́ p̀́ kú Yuda kía làasiu, aai naaa taò Babeli.

⁶ Mpi sõ Pasuu ní n bedeo píi, wa táano Babeli zìzoo ù. We níyõ gau, wa n ví ní n gbèna p̀́ n ànabi'egenake kènè.

⁷ Dii, n kòníkèmeee,

ò ma n yáze è,

n gbãamòmeee, ò n ma fu.

Ò ma gõ p̀́ yáalba ù,

gbépii ò ma láanikee.

⁸ Tó mále yá'o píi, wii mi lé,

mi wétèa ní p̀́kaaleao kpàwake.

Dii yá mé tò wí ma s̀́s̀,

wí ma ke p̀́p̀p̀ za koo e oosi.

⁹ Tó ma m̀̀ má aà yá d̀́ gbéoguo,

má yá'o ní aà tóo bo,

aà yápi ò ma s̀́ tékũ,

ò de lá wà tekà ma me guuwae.

Yápi kúkũa ì ma wãe, má fõ.

¹⁰ Asa mi ma wí vãikpaaimano dasi,

wí me, Viapooliaai.

A aà k̀́malèke!

Wà aà k̀́malèke!

Ma gbéwé ò d̀́ ma lélaie,

aaí me, tó à zà yáwa,

wá aà fue, wí t̀́siwà.

¹¹ N beeo Dii kumano negõn pásí ù,

a yái ma wetãnao kpagua.

Aa fua, wí i ní kú.

Aa tidomalao, aai gõ ní t̀́ íio.

¹² Dii Zigõde, gbèmaa tàasikana,

ni nòse ní làasooo gwagwa.

Tò símámee mà gwa,

asa ma azia nàne n ɔziɛ.

¹³ A lesi Diiɛ à àà táasilɛ!

Asa ì wɛnade bɔ vâikenabɔ ɔziɛ.

¹⁴ Gɔɔ pɔ ma da ma iwà gɔ láaipɔ ù,*

ma igɔɔpi su báaa keo.

¹⁵ Gɔɛ pɔ gè a baokpà ma maeɛ,

à àà pɔ kèè na à mɛ,

aà na ne'ì gɔɛ ù,

ade gɔ láaipɔ ù.

¹⁶ Gɔɛpi gɔ lán wéle pɔ Dii n fuangba n wɛnagwasaiɔwa.

Aàliɔ búbua ma kɔɔ,

iliɔ zikawii ma fáanɛ.

¹⁷ Asa i ma de neasakpɛu

ma da gbɛɛ gò ma mia ù

aà neasakpɛ gò dɔ ma papa ù gɔɔpiio.

¹⁸ Bómɛ tò ma bɔ neasakpɛpiu la?

Taasi n pɔsiao ò má dɔ,

ma gɔɔ a pa n wíoe.

21

Zelemii Yelusaleũ dúuzɔa yã'oa

¹ Dii yã'ò Zelemiiɛ gɔɔ pɔ kí Zedekia Malakia né Pasuu n sa'ona Zefania, Maasea néo zìwà. Aa mɛ:

² Yãgbɛawɛɛ Diiwa, asa Babeli kí Nebukanɛza lé zikawanɔɛ.* Wiliɔ dɔo tó Dii a dabudabue kewɛɛ lán yãawa, i àà yáwɛɛ.

³ ɔ Zelemii òné aa ge o Zedekiaɛ:

⁴ Dii Isailiɔ Lua mɛ: N zīgɔ pɔ aa gɔkɛbɔɔ kũa, aale zikaò bíi kpe n Babeli kiao n Babiloni búsude pɔ koezòázio, má tó n zīgɔpiɔ kpekpaɛ, wi n gɔkɛbɔpiɔ séle sioázi wéleu la.

⁵ Máme má a gàsɪ poo, mí zikaánɔ n ma gása gbãao n pɔfɛo n kyàwãao n pɔkũma zɔɔo.

⁶ Má gagyã pãsi ká wéleɛbeedepiɔgu aa gagaɛ, gbɛnazinaɔ n pɔtuɔɔ pii.

⁷ Ma Dii ma mɛ, bee gbɛa mí Yudaɔ kí Zedekia n a ìwaɔ n gbé pɔ aa bɔ gagyã n zio n nɔanao guuɔ na Babeli kí Nebukanɛzaɛ a ɔzi n n ibɛɛ pɔ aale n wɛɔ, aai n dede n fɛndao. Aa sùuukɛnɔɔ, aa n gbɛe too, aa n wɛnagwao.

⁸ O gbé kinione sɔ ma Dii ma mɛ, wɛni zé n ga zéo ò mále ɔloné.

⁹ Gbé pɔ gò wéleɛ beepiɔ gaga ziu n nɔanao n gagyãoɛ. Gbé pɔ aa bɔ gè nà Babiloni búsude pɔ koezòńziɔwao sɔ aao kue, adeɔ mé aa bɔ.

¹⁰ Ma zɛò mà vâike wéleɛ beepiɛ, i ke maa no. Ma Dii máme má ò. Má wélepi na Babeli kiae a ɔziɛ, i tesɔwà.

¹¹ O Yudaɔ kí bedɛɔne aa Dii yáɛ bee ma.

¹² Davidi bedɛɔ, ma Dii ma mɛ,

àliɔ yáke a zéwa lá gu lé dɔ,

í gbé pɔ wále gbãamɔnéɔ bɔ n wɛtãnaɔ ɔzi.

Tó i ke màa sɔo, má pɔfɛbɔbɔwá

lán téwa á vâikeaɔ yáie,

io kúwá, gbɛe a fɔ deo.

¹³ Yelusaleũdeɔ, má bɔ á kpeɛ.

* **20:14** Yob 3.1-12   * **21:2** 2Kia 25.1-2

Ma Dii máme má ò.
 A kú gbè sálala musu guzule sae,
 ̄ i me: Déme a f̄ lélwái?
 Déme a e siwázi wá t̄ouui?
 14 Má ̄adawá á yákeo léue.
 Ma Dii máme má ò.
 Má tes̄ á líkpe kpéwae,†
 tépi i kú p̄ p̄ liaaiowa píi.

22

Zelemii yá'oa Yuda kíawne

- 1 Yá p̄ Dii òn ke: Gé Yudaó kí be, ní yáe bee oè.
 2 Yudaó kía p̄ z̄leá Davidi kpalau, Dii yáma, mpi ní n ̄wao ní n gbé p̄ aai gē b̄le beeuo.
 3 Dii mē, àli yámaake a zéwa. Ali gbé p̄ wàle gbāam̄e b̄o aà wetāna z̄í. Asuli gbāam̄o b̄m̄e ge tone ge gyaa. Asuli ní taiink̄eo. Asuli yāesaide de gue beeu bo.
 4 Asa tó ále z̄ike yápiwa, kía p̄ z̄leá Davidi kpalauo gē bee bee b̄lepiu kua s̄goo guu ní dia s̄o k̄peo ní ní ̄wao ní ní gbé̄e.
 5 Tó ále z̄ike yápiowa s̄o, ma Dii má s̄í ní maz̄iao, bee beepi a ḡ bezia ūe.*
 6 Yá p̄ ma Dii má ò Yudaó kí be musun ke:
 N dem̄e lán Galada b̄usuwa,
 lán Libā b̄usu gb̄es̄is̄i misonawa.
 N beeo má tó ò ḡ gbáa ūe,
 wéle p̄ gb̄e ku a guuo ū,
 7 mí b̄usudenaó gbaema,
 an baade io a ḡk̄eb̄o k̄ua,
 aai á sēde lí maao z̄z̄ káteu.
 8 Buió aao d̄o wéle beepizi dasi, aai k̄o lala aa me: B̄yāi Dii k̄e m̄ēwiae bee kéwai?
 9 Wi oné, ké aa Dii ní Lua bàakuañ̄o yá t̄o we, aa ḡe k̄ule dii p̄leone aa z̄obl̄ené yáie.
 10 Asu s̄o gbé p̄ gà yá musuo,
 ásu waiyook̄eò.
 A s̄o gbé p̄ wà t̄aaàn̄o yá musu,
 asa a sua v̄i bo,
 a wesi a be b̄usule bo.
 11 Yá p̄ Dii ò Yudaó kí Saluū† p̄ z̄le a mae Yosia gb̄eu yá musun ke, à mē:
 A b̄o lak̄i, mé a su la bo.
 12 A ga gu p̄ wà t̄aaàn̄o z̄iz̄o ūe,
 a wesi b̄usue bepile bo.
 13 Waiyoo kía p̄ bek̄p̄a,
 i a yákeke a zéwao,
 a t̄o a gb̄é z̄ik̄e p̄a.
 Waiyoo kía p̄ kp̄éo didik̄o,
 i a yágḡo a zéwao,
 i fiabo a z̄ik̄enaoneo.
 14 A mē á ua t̄isi kpa az̄iae
 ní kp̄é z̄o didiak̄o,

† 21:14 1Kia 7.2 * 22:5 Mat 23.38, Luk 13.35 † 22:11 2Kia 23.31-34

á fɛnɛnti yaasanaɔ bɔbɔ,
 í sɛdɛ líɔ kpa a gɔwa kpékpe,
 í pɔ tɛa lɛwà.

¹⁵ N kíakɛá sɛdɛ lí dasi yá yá?

N mae i pɔble à imiɔ lò?

A yāmaakè a zéwa,

ɔ àà yá bɔ maa.

¹⁶ A zè ní taasidɛɔ ní wɛnadedɛɔ,

ɔ yá bɔè maa.

Ké a ma dɔ yáin weo lò?

Ma Dii máme má ò.

¹⁷ N tò ɔvái n wé ní n sɔo blè

ní yāsaidedɛaɔ ní gbāamɔanéo

ní gbéɔ bɔɔ'imiao.

¹⁸ Ayāmeto Dii yáɛ bee ò Yudaɔ kí Yosia né Yoakiū‡ musu.

Wa àà ge ɔɔlɔ wà mɛ

waiyoo gɔɛ, waiyoo nɔɛo.

Wà àà ge ɔɔlɔ wà mɛ,

waiyoo ma dii, waiyoo ma kiao.

¹⁹ Wa kɛ àà gɛɛ

lá wí kɛ zàa'ín gɛɛwɛɛ.

Wa àà ge gáɛ bɔò Yelusaleū

wà vūaa wɛnkpeɛ.

²⁰ A ge wii pāɛ Libā būsuu,

í búbuape Basana būsuu,

í wiile Abaliū gbɛ musu,

asa bui pɔ a yāyèrínɔɔ fùɛɛ.

²¹ Ké áɛ namable, má òé,

ɔ a mɛ á mao.

Zé pɔ á beu za á èwaasogɔɔn we,

íli swáɛ ma yáio.

²² Iana a á dɔaanaɔ séɛ píɛ,

wi bui pɔ a yāyèrínɔɔ kúkū táínɔɔ,

á gɛɛ i gɔ kpá á wéi,

wí i á kú á vāikɛaɔ yái.

²³ A gbé pɔ á kú kpé pɔ wa dɔ ní Libā líɔ guu,

a sakpedà sɛdɛ lípiɔ musu,

wāwā a mɔwá lán nɛ'iwāwāwɛɛ,

í aaukɛ à pelembo.

²⁴ Ma Dii má ò Yudaɔ kí Yekonia§ Yoakiū néɛ, baa ké ní de tāana ũ ma ɔplaa
 ɔnɛwa, ní ma kuaɔ má n bɔ ma ɔpiwɛɛ.

²⁵ Mí n na gbé pɔ aale n wɛɔnɛ ní ɔzi, gbé pɔ níɛ vīakɛnéo, Babeli kí Nebukaneza
 ní Babiloniɔ.

²⁶ Mpi ní n da'iao, má á zu būsuu pāleuɛ, būsuu pɔ wi á iuo. We á gagau.

²⁷ A e su būsuu pɔ á a bɛɛkɛuo.

²⁸ Yekonia gbé bee de oo pɔ wí

wà sakàu ge pɔ pɔ gbɛɛ yeio ũ yá?

‡ **22:18** 2Kia 23.36-24.2 § **22:24** 2Kia 24.8-17

Bóyāi wa àà zu ní a néo
 bùsu pò aa dōo guui?
 29 Bùsude, bùsude, bùsudeo,
 à Dii yāma.
 30 Dii mè gbépi tó dalau nésai,
 gbé pò a bọ maa e a wēni léuopi,
 asa àà nēe a bọ maa,
 an gbēe a e Yudaọ kía ble
 à zōle Davidi kpalauo.

23

Davidi bui vlāpaa yázedekeena ũ

1 Ma Dii ma mè, waiyoo sādāna pò aai ma sāo kaaleo, dōaana pò aai ma kpàsa sāo fāaa.

2 Ayāmeto ma Dii Isailio Lua má ò ma gbé dōaanapioe, lá i oia ma sāozio, mé a ní yá a ní fāaa, má á yākeo wíé á musue. Ma Dii máme má ò.

3 Máme má a sá kōnao kāaa bùsu pò ma ní yá ma ní kpáuo píi, mí surino ní kpāsau, aai ne'i aa kó.

4 Má sādānao dilené aa dōaané, vīa a ní kú loo, sō a kéngu loo, mé an kee a sāsā loo. Ma Dii máme má ò.

5 Gwa, gōe a mó

ké má tó Davidi bui vlāpa* gbēmaa ũ,
 kía pò a kpalable ní laaio ũ,
 i yāmaake a zéwa a bùsuu.

Ma Dii máme má ò.

6 Aà gōo Yudaọ mi aọ daa íae,
 Isailio io ku dōdōa.
 Tóe bee wàli àà sísiwà,
 Dii pò tò yá bōwanọ na.†

7 Gwa, gōe a mó ké wa me ní Dii pò Isailio bōle Egiptio loo,

8 sema ní Dii pò Isailio bōle gūgbāntoo oi bùsuu ní bùsu pò à ní yá ní kpáuo píio.

Anabi egeṅaọ

9 Ma pọ yà ānabio yá musu dúuduue,

ma wá gà píi,

ma gō lán wēdenawa,

lán gbé pò vēe zōlewàwa

Dii ní a yá gbāsisaio yái.

10 Gbāsíkēnao bùsu pà,

vái ọ aa tei, we an gbāa kuu.

Bùsu gò wēnanno ké Dii lekèè yái,

dádākekii gò ní wío.

11 Ma Dii ma mè,

ānabio ní sa'onao pàzea,

mi ní e ní vāio ma kpéu se.

12 A yái tò an zé a zāana ke,

má zōńzi aa kwe gusiaue,

mí yáyiamá ní íadamagōo.

* 23:5 Isa 4.2 † 23:6 Zel 33.14-16

Ma Dii máme má ò.

¹³ Ma yāvái è Samali ānabieᵛwa,

aa yā'ò ní Baali gbāao

aa ma gbé Isailiᵛ sàsāò.

¹⁴ Ma vāi pó ì dimá è Yelusaleᵛ ānabiᵛwa,

aaì gbāsike, aaᵛ be ní mᵛafilio,

aaì vāikenaᵛ gba gbāa,

ᵛ gbēe lí mikē a vāiwao.

Aa gᵛmεε lán Sᵛdᵛūdeᵛwa nípii,

wéledepicᵛ de lán Gᵛmᵛᵛdeᵛwaε.‡

¹⁵ A yái tò ma Dii Zigᵛde

má ò ānabipiᵛ yá musu ma mē,

má tó aa gᵛi só ní pᵛblea ũ,

aaì kona í mi ní imia ũ,

asa Yelusaleᵛ ānabipiᵛ tò

ma yādasai lí bùsupiaε.

¹⁶ Ma Dii Zigᵛde ma mē,

ásu yá pó ānabiᵛ lé oé mao.

Aaì to àᵛ yiongo lébaa dᵛaε,

anzia yá ᵛ aaì oé,

aali ma ma léuo.

¹⁷ Aaì o gbé pó sakāmaguᵛne,

má òné aaᵛ ku aafiaε.

Aaì εa o swágbāadepicᵛne,

vāi a ní leo.

¹⁸ An déme kú ma ìwaᵛ guu

à e ma yāmai?

An déme swāsè ma yái a mài?

¹⁹ Gwa! Má pᵛkūmabᵛᵛmá lán zàa'lanawaε,

i liasāizᵛ à pila vāikenaᵛ miwa lán zàawa.

²⁰ Ma pᵛfē a weeo

e mà ge yá pó mále yá midεò.

Gᵛᵛgbεzāzī ᵛ á a midᵛ sáasā.

²¹ Máme mi ānabipiᵛ dileo,

ᵛ aa wāa ní ní yākeao,

mi yā'onéo, ᵛ aa gè yā'ò.

²² Tó aa ku ma ìwaᵛ guu yāa,

dᵛ aa ma yá kpàwakè ma gbépicᵛne,

dᵛ aa tò aa bᵛ ní zé vāi guu

aa mikè ní dàa vāiᵛwa.

²³ Ma Dii ma mē,

gudoᵛna Luan ma ũa?

Kāikāi e zāzā Luan ma ũ.

²⁴ Ma Dii ma mē,

gbēe a e ulε guei mà gí aà eia?

Mi musu ní zīleo pao lé?

Ma Dii máme má ò.

‡ 23:14 Daa 18.20

25 Ma yá pò ānabi egeṅaṅ ì o ní ma tóo mà, aai me, wa è iue, wa è iue.

26 Anabipio eε kũa ní nòse guu. Bòe aa ze sásáyā pò kú ní sōu ānabikekeaei?

27 Aale e nana yá pò wàle okōe a to ma tó sá ma gbéogwe, lá à sà ní deziogu Baali yáíwa.

28 Anabi pò nana'ò, aà a nanapi dau siuné. Gbé pò ma yá kũa sō, aà ma yápi oné síana. Bó blewe misina ví ní pówenapioi?

29 Ma yá de lán téwae, a de lán masana pò ì gbewi kélekeléwae. Ma Dii máme má ò.

30 A yáí ma Dii ma fele ní ānabi pò aai ma yá sékōwa aa sōpio.

31 Ao, ma fele ní ānabi pò aai níziā yā'o, aai me máme má òpio. Ma Dii máme má ò.

32 Ao, ma fele ní ānabi gbēsāsāna nana'onapio. Aai dau siu ma gbéōne, aai ní sásā ní ní eε pā giōe. I ke máme ma ní díleo, mi ní zío. Aali káfiae ke gbépioṅeo. Ma Dii máme má ò.

33 Tó gbépio ge ānabie ge sa'onae n la à mē, yá kpele ma mē a ní lei? Ní oné, bó yá ūi? Má ní tó weε. Ma Dii máme má ò.

34 Tó ānabi ge sa'ona ge gbēe mē Dii yá ále o, má ìada gbépiwae ní a bedeō.

35 Yá pò á baade ì o a gbēnae ge a daεen ke: A me kpelewa Dii yázāsīmai? Dii mēa ni?

36 A gbēe su lékā ma yāzōleawáwa bo, asa baade zia yá mé a zōlewà. Màa io be ní ma Dii Zīgōde á Lua bēε yá fuangbaao.

37 Ali ānabi la, kpelewa Dii yázāsīmai? Dii mēa ni?

38 Tó à sù mē, yá pò ma mē a zōlewán ke, baa ké má òé ásu lékāvào,

39 a yáí má á yá bō dileε. Apio ní wéle pò má kpà á deziowao, má gíazie, mí á vūaa,

40 mí tó àò be ní wío, á geε io kpaa á wéi gōpii.

24

Kaadōen gbi pla

1 Ké Babeli kí Nebukanēza Yudaṅ kí Yekōnia, Yoakiū né ní Yuda gbāadeṅ ní li'ānaṅ ní siaṅ kùkù Yelusaleū à tàrñṅ Babeli bùsuu zìzṅ ū,* a gbēa Dii kaadōen gbí pla òlomεε kálea a kpé kpeεε.

2 Gbípi mēndo kaadōena maa maamaae, libe maa dafuōne. Ado sō, a vāi gēagē, wa fō bleo a vāipi yáí.

3 Ō Dii ma la à mē: Bó ní èi Zelemii? Má wēwà: Kaadōenaōne. A pò pò maa maa maamaae, pò pò vāi sō, a vāi gēagē, wa fō bleo a vāi yáí.

4 Ō Dii yá'òmεε à mē:

5 Ma Dii Isailio Lua ma mē, Yuda pò ma ní yá la, aa gō zìzṅ ū Babeli bùsuu, mále ní gwa pōmaaṅ ū lán kaadōen maapioṅwae.

6 Máṅ wéteñzi an bōa maa yáíe, mí surñṅ bùsue beeu. Má ní zedōe, má ní fuangbao, má ní gba gbāae, má ní gbooo.

7 Má ní gba sō pò a to aa ma dō, ké māmεmaa Dii, aaiṅ de ma gbéō ū, míṅ de ní Lua ū, asa aa sua ní nōsemendoεe.

8 Ma Dii ma mē, lá wa ke ní kaadōen vāi pò wa fō bleo a vāi yáí, màa má ke ní Yudaṅ kí Zedekiao ní a iwāṅ ní Yelusaleū gbé kōnaṅ, aa gō bùsue beeu ge aa tà Egin nò.

9 Má tó aa gō sōkēngu yāpāsī ū dúnia bùsu gbépiiεε. Aa gō láanipō ū, gbēsōsōbō ū, gbékabō ū, wi yāadañṅ gu pò má ní yá mà ní kpáú píi.

* 24:1 2Kia 24.12-15

¹⁰ Má zīgṣṣo gbaemá ń iminao ń gagyāo e mà ge ń midε b̀usu ṕo má kpà ń deziṳwau.

25

Yudaṳ kua z̀izṳṳ ũ wè bàāṣkwi

¹ Dii yā'ò Zelemiiε Yudaṳ yá musu Yudaṳ kí Yoakiũ, Yosia né kpalablea wè síṳde guu, Babeli kí Nebukanεza kpalablea wè séia guu.*

² Ǿ ānabi Zelemii ò Yelusaleũdeṳne ń Yudaṳ p̀ii à mè:

³ Sea za Yudaṳ kí Yosia, Amṳ né kpalablea wè kue'aaṣde guu e gbã, a wè bao ń āaṣon la ké Dii yá Ìṳ dedεa, ṣ miṳ oé, ili swáseio.

⁴ Dii Ìṳ a z̀ṳblena ānabiṳ diléé m̀ṳṳmṳṳ, ili swáse ń yáio, ili mao.

⁵ Aa mè á baade bo a zé vāiu, à mikε a vāikeawa, Ìṳ ku b̀usu ṕo Dii kpà á deziṳwau gṳṳpii.

⁶ Aa mè ásu te táaṳzi à zṳblené à kúlenéo. Asu to Dii pṳ fε á pṳkeao yáí à ìadawáo.

⁷ Ma Dii Zīgṣṳde ma mè, i swáse ma yáio, ṣ a ma pṳ fε ń á pṳkeao. Maa a ìadà áziawa.

⁸ A yáí ma Dii Zīgṣṳde ma mè, lá i swáse ma yáio,

⁹ má gugbāntoodeṳ sísiwá ń ma z̀ṳblena Babeli kí Nebukanεzao, mí tó aa léléwá á b̀usu la ń bui ṕo liaaázio p̀ii. Má ń kaaleε, aai gṳ sṳkēngu ṕo ũ, láanipṳ ũ, aai kaalea wáiwai e gṳṳpii.

¹⁰ Má ń pṳnakεa ń yaabo ń nṳsekṳflo ń wísilṳgbε kṳflo ń filia gupuaṳ midεε.†

¹¹ Wa b̀usupi kaale à gṳ da wáiwai p̀iiε, a buiṳ i zṳble Babeli kíε wè bàāṣkwi.‡

¹² Tó wè bàāṣkwipi pà, má tó Babeli kíε ń a b̀usudeṳ tàae wí ń musu, Babiloni b̀usupi i gṳ wáiwai e gṳṳpii. Ma Dii Zīgṣṳde máme má ò.

¹³ Má tó yá ṕo má ò b̀usupi le p̀iiε, yá ṕo kú láε bee guu ānabike ṕo Zelemii kè bui p̀ii musu.

¹⁴ Ampio aa zṳble buiṳne dasi ń kíε zṳṳṳ, mí fiaboné ń yākeawa ń ń pṳkeao.

Dii pṳkūma imibṳ

¹⁵ Yá ṕo Dii Isailiṳ Lua òmεen ke a mè: Imibṳ ṕo ma pṳkūma vεε ka a pai si ma ṳzi, ní tó bui ṕo mále n z̀ímáṳ mi ńpii.

¹⁶ Tó aa m̄, aa tālaatalaabo, aaiṳ ìande yá ke fēnda ṕo mále síngu yáí.

¹⁷ Ǿ ma imibṳpi sí Dii ṳzi, má tò bui ṕo Dii ma z̀ímáṳ m̄ ńpii.

¹⁸ A ma z̀i Yelusaleũ ń Yuda wéleṳ ń ń kíε ń ń gbāadeṳwa, ké aa gṳ bezia ũ, sṳkēngu ṕo ũ, láanipṳ ũ, gbékabṳ ũ, lá a ku gbāεwa.

¹⁹ A ma z̀i Egipiṳ kí Falaṳṳwa ń a ìwaṳ ń a kíε deṳ ń a gbéṳ p̀ii

²⁰ ń bui ṕo kú weṳ p̀ii ń Uzu b̀usu kíε p̀ii ń Filitε kíε p̀ii, Asekeloni kíε ń Gaza kíε ń Ekeloni kíε ń Asedoda gbé kṳnaṳ kíε,

²¹ ń Eṳṳṳ ń Mṳabuṳ ń Amṳniṳ

²² ń Tii b̀usu kíε p̀ii ń Sidṳ b̀usu kíε p̀ii ń ísia baa b̀usu kíε p̀ii

²³ ń Dedāṳ ń Temaṳ ń Buzuṳ ń bui ṕo aai ń kākāmṳ kéleṳ

²⁴ ń Laalubuṳ b̀usu kíε p̀ii ń bui ṕo aa ku guwaiwaiṳ p̀ii

²⁵ ń Zimli b̀usu kíε p̀ii ń Elaũ b̀usu kíε p̀ii ń Mεde kíε p̀ii

²⁶ ń gugbāntoo oi b̀usu káikái ń a z̀āzāṳ p̀ii ń dúnia b̀usu p̀ii. Babeli b̀usu kíε mé aa mi ń gbea.

²⁷ Oné ma Dii Zīgṣṳde Isailiṳ Lua ma mè, aa ípi mi e à z̀ilemáε. Aa pisi, aai léle, aa fele bo fēnda ṕo mále síngu yáí.

* 25:1 2Kia 24.1, Dan 1.1-2 † 25:10 Zel 7.34, Zia 18.22-23 ‡ 25:11 2Lad 36.21, Dan 9.2

²⁸ Tó aa gí imibɔpi síi n ɔzɪ aa a imi, oné ma Dii Zigɔde ma mɛ aa mi teasiɛ.

²⁹ Ma yáyiaama guu, lá mále daale wéle pɔ ma tó kuwàwa, ampiɔ sɔ aa bɔ pãe? Aa bɔ pão, asa mále fɛndadeɔ sisi dúnia gbépiiwaɛ. Ma Dii Zigɔde máme má ò.

³⁰ Anabikeke yápi musu n mɛ,
Dii a pala za musu,
a pūna za a kúkii pɔ a kua adoau,
a pala a būsudeɔwa gbáugbāu,
a wiile lán gbé pɔ lé ɔzɔ vɛɛwawa,
i zɔadɔ dúnia gbépiiwa.

³¹ A kɔfi a gé e dúnia léwa,
asa Dii a bɔbɔ n bui píioɛ,
a yákpaleke n gbɛnazina píio,
i fɛnda si vāikenaɔgu.

Dii mé ò.

³² Dii Zigɔde mɛ:

Gwa, kaale a li būsú n būsuoá,
zàa'ian gbāa mé lé fele za dúnia léwa.

³³ Gɔɔ bee gbé pɔ Dii a n dedeɔ aɔ ku dúnia léla e n a léleo. Wa n gaa ɔɔbɔ, wa n ge séle wà vío, aɔ káleá lán pɔtuo gbɔwa tɔleɛ.

³⁴ Sādānaɔ, à koo pūna à búbuape,
kpàsa dɔaanaɔ, à gbeembo būsuu,
asa á kòlokpagɔɔ kàe,
á kwé à wíwi kélekele lán sekpawiawaɛ.

³⁵ Sādānaɔ bɔkii eo,
kpàsa dɔaanapiɔ e bàaleo.

³⁶ Sādānaɔ wii ma dɔ,
kpàsa dɔaanapiɔ lé búbuape,
asa Dii lé n dádākekiiɔ kaaleɛ.

³⁷ An gu namablekiiɔ gɔ da kilikili
Dii pɔkūma pásí yái.

³⁸ A bɔ a tɔou lán nɔɔmusuwaɛ,
an būsú i gɔ wáiwai ibeɛɔ fɛnda
n Dii pɔkūma pásíio yái.

26

Zelemii kua ga lézi

¹ Yudaɔ kí Yoakiŭ,* Yosia né kpalablea gɔɔ, Dii yā'òmɛɛ à mɛ:

² Ma Dii ma mɛ, ge ze ma kpé ua, ní yā'o Yuda wélede pɔ lé mó lousisii ma kpé uauɔne píi. Yá pɔ má dileneɔ oné píi. Nsu n a kee too.

³ Wiliɔ dɔo tó aa we n yāma, an baade i bɔ a zé vāiu, mí yá pɔ ma zeò yāa mà yíamá an vāikea yái bɔ ma nɔseu.

⁴ Oné ma Dii ma mɛ, tó aai swáse ma yái aa ma ikoyā pɔ má kpámáɔ kūao,

⁵ tó aai swáse ma zòblena ānabi pɔ miɔ dilené mɔɔmɔɔ yáio, lá aai gí swáseii yāawa,

⁶ má ke kpée beɛ lá má kè Siloɛwaɛ,† mí tó wéleɛ beɛpi gɔ gbékabɔ ũ bui píie.

⁷ Sa'oná n ānabiɔ n gbé kɪniɔ píi yá pɔ Zelemii ò Dii uapi mà.

* **26:1** 2Kia 23.36-24.6 † **26:6** Yoz 18.1, Sou 78.60

⁸ Ké Zelemii yá pọ Dii dàe à o gbéone òné a làa, sa'onao ní ãnabio ní gbé kíniọ píi aa ọ̀pèlẹ̀wà aa m̀: N gaε.

⁹ Bóyáì n ãnabikékè n m̀ kpée bee a gō lán Silowa, mé wéleε bee a gō bezia ũ wáiwaiéi? Ọ wà lía Zelemiizi Dii ua we.

¹⁰ Ké Yuda gbāadeo mà màa, aa b̀ kibε aa gè Dii ua, ̄ aa z̀le Bole Dafu saε.

¹¹ Ọ sa'onao ní ãnabio ò gbāadepione ní gbé kíniọ píi aa m̀: Wà yāda gōepia wà aà de, asa à àsi b̀ε ò wéleε bee musuε, á swá mà.

¹² Ọ Zelemii ò gbāadepione ní gbé kíniọ píi à m̀: Dii mé ma dile mà àsi b̀ε pọ á mà kpée bee ní wéleε beeo yá musupi o.

¹³ A á zé ní á yākeo lile, í Dii á Lua yāma, Dii i gbasa yá pọ à m̀ á yíawá b̀ a ǹseu.

¹⁴ Mapi s̄o má na á ọ̀zi ke k̀. A kemεε lá à k̀é maawa.

¹⁵ Ama ào d̄s s̄as̄a, tó a ma de, á tó yāsaidedeá yá wí á musu ní wéleε beeo ní gbé pọ kú a guuọ píiε, asa síana guu Dii mé ma z̄i síana mà yápi káé á swáwa.

¹⁶ Ọ gbāadepio ní gbé kíniọ píi ò sa'onao ní ãnabione aa m̀, wá f̄s̄ yāda gōepia wà aà deo. A yā'òw̄ε ní Dii wá Lua tóε.

¹⁷ Ọ b̀usu m̄ez̄o f̄le ò bílaε aa m̀:

¹⁸ M̄leεε gbé Mise ãnabikékè kí Ezekia ḡo, a ò wá Yudaone píi à m̀:

Dii Ziḡde m̀,

wa Síona sa pa bua ũε,

wa to Yelusaleũ gō bezia ũ,

a kpé sísi i gō sísi líkpede ũ.‡

¹⁹ Kí Ezekia ge Yuda gb̄ε Misepi d̄e? Ké Ezekia pi Dii vía ví, i awakpaè, ̄ Dii yá pọ à m̀ á yíamá b̀ a ǹseuo lé? Wápi s̄o wá ye yāz̄o i wáz̄iaε yá?

²⁰ Gb̄ε ku à ãnabikékè ní Dii tóo b̀. Aà tón Uliá, Semaia né, Kiliayaaliũ gb̄ε. A àsi b̀ε doũ pọ Zelemii ò wéleε bee yá musu ò b̀.

²¹ Ké kí Yoakiũ ní a neḡnao ní a kía deo Uliá yápi mà, a w̄εle à aà de. Ké Uliapi a feena mà, vía aà kũ, ̄ à bàalè tà Egipi.

²² Ọ kí Yoakiũ gb̄é z̄i Egipi ní Akaboo né Elenat̄ao.

²³ Aa Uliá k̀ s̀d̄o k̄iε, ̄ à aà dè ní f̄ndao à aà ge se z̀ táaaó vík̄i.

²⁴ Bee gb̄εa Safana né Aikaũ zè ní Zelemii, ̄ wi aà kpámá aa aà dè b̀o.

27

Zelemii zuudaa az̄iaε

¹ Yudaó kí Zedekia, * Yosia né kpalablea ḡo, ma Zelemii, Dii yā'òmεε

² à m̀: Zuu f̄f̄, ní ba kákau n̄ da n̄oε,

³ ní b̀ ge ledi kíaε beeo z̄ina pọ aa m̀ Zedekia kí Yelusaleũone: Edoũ kía ní M̄abuo kiao ní Am̄onio kiao ní Tiideo kiao ní Sid̄deo kiao.

⁴ Lediné aa o ní diione, ma Dii Ziḡde Isailio Lua ma m̀,

⁵ máme ma ọ̀ pòo ma dúnia kè ní gb̄enaz̄inao ní ǹb̀o pọ kú a guuọ ní ma iko z̄o, ̄ mi kpa gbé pọ má yeiwa.

⁶ Mále á b̀suo na ma z̀blena Babeli kí Nebukanεzaε a ọ̀zi sa. Baa s̄εan̄o b̀o aà de aà pọ ũε.

⁷ Bui píi i z̀bleè ní aà néo ní aà t̄ũnao aà kpe e aà b̀su iko lé ào ká, bui dasio ní kía z̄o i gbasa aà b̀sudeo ka z̀bleu.

⁸ Bui ge b̀su pọ a gb̄é i Babeli kí Nebukanεza zuu se à z̀bleè, má buipi naè a ọ̀zi, i ní wet̄á ní f̄ndao ní n̄onao ní gagyão e aa ge mide.

⁹ Asu swáse á ānabi^o yáio ge á māsokena^o ge á nana yābōlekena^o ge á welende^o ge á esede p^o aale oé á zoble Babeli kíae^o.

¹⁰ Ee p^o aale ānabikekeoé mé a to wà á kükū táán^o, íb zà ní á būsuo. Má ɔzǎzi, we á gagau.

¹¹ Bui p^o aa Babeli kía zuu se aa zoble^o s^o, má tó aa^o kú ní būsuu aa^o sēwauε, aa^o ku we. Ma Dii máme má ò.

¹² Ma yápi ò Yuda^o kí Zedekiaε píi ma mē: A Babeli kía zuu se à zoble^o ní aà gbé^o, ké à e à^o ku.

¹³ A ye à gaga ní zío ní nōnao ní gagyāo lá Dii ò bui p^o i zoble Babeli kíaε a gawa yà?

¹⁴ Asu swáse ānabi p^o aa^o oé á zoble Babeli kíaε^o yáio. Eε ñ aa^o ānabikekeoé.

¹⁵ Dii mē i ní zío, εε aa^o ānabikeke^o ní a tó. An yáí á ɔzǎzi, í mide, ápi^o ní ānabi p^o aa^o ānabikeke^o píi sānu.

¹⁶ ɔ ma yā'ò sa'onane ní gbé kīni^o ma mē, Dii mē ásu swáse á ānabi p^o aa^o ānabikeke^o yáio. Aa^o me wa Dii kpé p^o séle Babiloni būsuu wà suò tiatiaε. Eε ñ aa^o ānabikekeoé.

¹⁷ Asu swáse ní yáio. A^o a zobleananke Babeli kíaε, ké à e à^o ku. A ye á mēwiae bee g^o bezia ũ yà?

¹⁸ Tó ānabi^o ní ũ sīana, mé Dii yá ñ aale o, a maa aa kuleke Dii Zīg^odeεε, ké wasu p^o p^o g^o aà kpé^o ní Yuda^o kía beo ní Yelusaleūo séle taò Babilonio yáí.

¹⁹⁻²⁰ Asa ké Babeli kí Nebukanεza Yuda^o kí Yekonia, Yoakiū né kù tàò Babeli ní Yelusaleū gbēz^o ní Yuda gbēz^o píi, i Dii kpé mēpele^o ní íkaki^o ní tadib^o ní p^o kīni p^o g^o wélepi^o séle^o.

²¹ Yá p^o Dii Zīg^ode Isailio Lua ò p^o p^o g^o a kpé^o ní Yuda^o kía beo ní Yelusaleūo musun ke:

²² A mē wa p^o píi séle taò Babeliε. We p^o píi aa^o kuu e à^o gé sélei à suò a gbēu la.

28

Anabi εgena Anania

¹ Yuda^o kí Zedekia kpalablea wē sī^ode m^o sode guu ñ ānabi Anania, Azuu né, Gaba^o gbé òmεε Dii ua sa'onao ní gbé kīni^o wáa à mē:

² Dii Zīg^ode Isailio Lua mē á Babeli kía zuu é.

³ E wē pla à^o gé kái á tó wà su ní a kpé p^o p^o Babeli kí Nebukanεza sēle taò Babelio a gbēu la.

⁴ A tó Yuda^o kí Yekonia, Yoakiū né su l^o ní Yuda zìz^o p^o wà tà^o Babelio píi. Dii mé ò, à mē á Babeli kía zuu é.

⁵ ɔ ānabi Zelemii wē ānabi Ananiapiwa sa'onao ní gbé p^o kú Dii uao wáa

⁶ à mē: Ami! Dii ke màa! Dii ke lá ní a ānabikekèwa, aà to wà su ní a kpé p^o p^o ní gbēu la ní zìz^o p^o aa ku Babelio píi.

⁷ N beeo swáse ñ yá p^o mále onε gbépii wáaε bee ma.

⁸ Anabi p^o kú wá āa za káaukaau^o ānabikekè zī ní músio ní gagyāo yá p^o a būsū daside ní ní kía zō^o le yá musu.

⁹ Anabi p^o ānabikekè à mē a^o aafiaε s^o, tó à kè lá a òwa, ñ wa d^o ké Dii mé aà zī sīana.

¹⁰ ɔ ānabi Anania zuu p^o da Zelemii nōepi b^o a è.

¹¹ A ò gbépii wáa à mē: Dii mē màa á zuu p^o Babeli kí Nebukanεza dà bui píiε e wē pla à^o gé kái. ɔ ānabi Zelemii gēzεa.

¹² Anabi Anania zuu pọ a bọ ǎnabi Zelemii nọe a ẹpi ea gbea, Dii yǎ'ò Zelemiie à m̀e:

¹³ Ge ñ o Ananiae ma Dii ma m̀e, zuu pọ wa k̀e ñ lío ǎ ñ ẹ̀o l̀ò? M̀ò zuu má ke sa a g̀e ǔ.

¹⁴ Ma Dii Zigǔde Isailiọ Lua ma m̀e má m̀ò zuu da bui píie, aai zọble Babeli kí Nebukanεzaε. Baa s̀e ǎnabọọ má ñ naè aà ọ́lε.

¹⁵ Ǔ ǎnabi Zelemii ò ǎnabi Ananiae: Ma yǎma Anania! Dii mé i n zío, ǎ ñ t̀ò gbépiọ eε náaik̀e.

¹⁶ Ayǎmεto Dii m̀e ñyǔ ǎnuato. Nyǔ ẁeε bee bleo, asa ñ ò gbéone aa bọ Dii kpeε.*

¹⁷ Ẁeπi m̀ò soplade guu ǎ ǎnabi Anania gàu.

29

Lá pọ Zelemii kpàsǎ z̀izọne

¹ Anabi Zelemii kua Yelusaleũ ǎ à lá kpàsǎ z̀izọọ gbεzǔọne ñ sa'onao ñ ǎnabiọ ñ gbé pọ Nebukanεza ñ naaa Yelusaleũ à tàrńọ Babeliọ. Yá pọ a k̀e lápi guun ke.

² A lápi k̀e kí Yekonia ñ a dao ñ a iwao ñ Yuda gbεzǔọ ñ Yelusaleũ gbεzǔọ ñ siaọ ñ li'ǎnaọ kúkũa Yelusaleũ taarńọ Babeli gbeae.*

³ A lápi kpà Safana né Elasa ñ Ilikia né Gemaliaowaε, ǎ Yudaọ kí Zedekia ñ z̀ìò kí Nebukanεzawa Babeli. Lápi guu à m̀e:

⁴ Yá pọ Dii Zigǔde Isailiọ Lua ò gbé pọ á t̀ò wà ñ naaa Yelusaleũ wà tàrńọ Babeliọnen ke:

⁵ A z̀le we, í kpedọọ. A pótǔ bua, íọ ble.

⁶ A nọse, í néo ińńọ. A nọse á néone, í á nenọeọ kpàsǎ gǔowa, aai néo i, íọ k̀ó, ásu laoa zé séleo.

⁷ A ẁeε pọ má t̀ò á kú a guu maa ẁeε. Ali wabikea ẁeεpi yá musu, asa t̀ò ẁeεpi maa, ǎ á kua aọ na.

⁸ Ma Dii Zigǔde Isailiọ Lua ma m̀e, ásu to ǎnabiọ ñ m̀sokena pọ kú á guuọ á sásáo. Ásu swáse nana pọ aai o yáio.

⁹ Eε ǎ aai ǎnabikekeoé ñ ma t̀so, kási máme mi ñ zío. Ma Dii máme má ò.

¹⁰ Ma Dii ma m̀e, t̀ò á kua Babeli ẁe baaǔkwipi pà,† má mó á kíi, mí yámaa pọ ma a legbè kéé, mí suáno á gbεu.

¹¹ Asa má yá pọ ma zεò mà kéé d̄. Ma Dii máme má ò. Aafia yáε, i ke yǎpási no. Má á ká zia pọ á wé d̄iwa.

¹² Gọọ bee á mó wabikeia, í lezumazi, mí swáse á yái.

¹³ A ma kíi ẁeε, í ma e, t̀ò a su ma kíi ẁeε ñ ǹsemendo.‡

¹⁴ Ma Dii ma m̀e á ma e, mí á káaa mà suáno á pá ziu. Má á bọle buiọ guu ñ gu pọ ma ọ́z̀uázio píi, mí ea suáno gu pọ ma á yáu. Ma Dii máme má ò.

¹⁵ Ma bee ò ké a m̀e máme ma ǎnabiọ kpàwá Babeli yáie.

¹⁶ Ma Dii ma m̀e, kía pọ z̀leá Davidi kpalau ñ Yelusaleũdeọ pii, á gbé pọ aai táánọpiọ,

¹⁷ má z̀í ñ nọnao ñ gagyáo káńgue, aai ḡ lán kaad̄en vláa pọ wa f̄ bleowa. Ma Dii máme má ò.

¹⁸ Mí pémá ñ f̄ndao ñ nọnao ñ gagyáo, vía i dúnia búsu gbépii kú ñ yái. Aaọ de láaiọ ǔ, s̄k̄ngu pọ ǔ, láaniọ ǔ, gbés̄s̄b̄o ǔ bui pọ ma ñ yá ma ñ kpá ñ guuone píi.

* 28:16 Iko 13.6 * 29:2 2Kia 24.12-16 † 29:10 2Lad 36.21, Dan 9.2 ‡ 29:13 Iko 4.29

19 Asa aai swáse yá pò má dà ma zòblena ànabìone aao oné láasaiio. Ma Dii máme má ò. Apio sò i swáseio. Ma Dii máme má ò.

20 A ma yāma, á gbé pò má tò wà á kùkū Yelusaleū wà tàánò Babeliò.

21 Ma Dii Zīgōde Isailiò Lua ma mē, Kolaia né Ahabu ní Maasea né Zedekiao lé ànabikékéé ní εεο ní ma tóε. Má ní na Babeli kí Nebukanεzaε a oziε, i ní dede á wáa.

22 A Yuda pò á kú Babeli zìzò ũò áli gbé ká à lεεū ní gbépio à me: Dii kεne lá Babeli kía kè Zedekia ní Ahabuoε à ní kpáεawa.

23 Asa aa wiyā kèε, aa gbāsíkè ní ní gbédee nao, mé aa εεtò ní ma tó, aa yá pò mi danéo ò. Má yápi dō, a seeladen ma ũ. Ma Dii máme má ò.

Anabi εgena Semaia

24 Dii ò Zelemiie aà o Nεela gbé Semaiaε aà me:

25 Dii Zīgōde Isailiò Lua mē, n lác kpàsá sa'ona Zefania, Maasea néε ní nzia tóo ní sa'on kíniò ní Yelusaleūdeò píi n mē,

26 Dii mé Zefaniapi kpà sa'ona ũ sa'ona Yoiada gbεu aào wéte Dii kpéi, i íñande pò lé ànabikékεεò gbá ní ní mio daliu.

27 O n Zefaniapi là, bóme tò i Anato gbé Zelemii pò lé ànabikékεné wetāo ní?

28 N mē Zelemiipi lá kpàsáε Babeli à mē á gōoplake weε. A zōle we, í kpedòdò. A pótō bua, íò ble.

29 Sa'ona Zefania lápi kyokè ànabi Zelemiie,

30 O Dii yā'ò Zelemiipiε à mē:

31 Lá kpàsá zìzōone nípii, ní oné ma Dii ma mē, lá Nεela gbé Semaia ànabikékéé, máme ma aà zìo, o a tò a εε náaikè,

32 a yái ma Dii ma mē, má íada Nεela gbé Semaiaipiwa ní aà buiε. Aà buie a e àò ku ma gbéò guuo, mé a éfāai pò má ke ma gbéone eo, ké a òné aa bò ma kpe yái. Ma Dii máme má ò.

30

Isailiò sua ní pá ziu

1 Dii yā'ò Zelemiie à mē:

2 Ma Dii Isailiò Lua ma mē, yá pò má òne píi ké lá guu.

3 Ma Dii ma mē, gwa, gōε a mó ké má a gbé Isailiò ní Yudaò bò zìzòkεu, mí suínò bùsu pò má kpà ní deziowa aa gō ví guu. Ma Dii máme má ò.

4 Yá pò Dii ò Isailiò ní Yudaò musun ke, à mē:

5 Ma Dii ma mē, à vía wii ma dō!
Sōkēngu wiie, aafia wii no.

6 A gbēε la à ma,
gōε mé i kúle ne'ia?
Akea ma negōnao è,
an oa fēnkpaá píi,
aale o fífi ní gbεεwa
lán nōε pò lé ne'iwai?

7 Waiyoo, asa gōopi taasi ví zōò,
gōε aò muaaòo.
Yakòbu buiò taasigōε,
āma aa bōu.

8 Ma Dii Zīgōde ma mē,
gōò bee má zuu é'ené ní nōε,

mí n̄ m̄daonaᵛ k̄k̄ēn̄é.
 Aa z̄oble bui z̄iloᵛne loᵛ,
 9 ma Dii n̄ Lua, máme aa z̄oblem̄e,
 n̄ n̄ kí Davidi bui p̄o má dil̄en̄é.

10 A Yakᵛbu bui ma z̄òbl̄enaᵛ,
 ásu to v̄ia á k̄ū,
 á Isailiᵛ, ásu bílik̄eo.
 Ma Dii máme má ò.
 Asa mapi má á b̄ole za guz̄āz̄āue,
 mí á buiᵛ b̄ole n̄ z̄oblebusuu.
 Yakᵛbu buiᵛ ea aᵛo ku d̄oᵛo nana,
 gb̄ē a to v̄ia n̄ k̄ú loᵛ.

11 Ma Dii ma m̄è,
 má k̄uán̄o á suabaa yáie.
 Bui p̄o mále á f̄āaa n̄ guuᵛ,
 baa tó ma n̄ m̄ide p̄ii,
 má á mide m̄iᵛm̄iᵛo.
 Má á toto a z̄éw̄ae,
 má we à b̄o sw̄ágagasaio.*

12 Asa ma Dii ma m̄è,
 á b̄oá b̄òk̄oᵛe,
 á k̄ea'ia uusik̄è.
 13 Gb̄ē ku à kulek̄em̄e á yá musuo,
 á b̄o a ese mao, a láaa v̄io.

14 A yá s̄à á yenzideᵛgu,
 aa yeázi loᵛ,
 asa ma á lé lán á ib̄eᵛw̄ae,
 ma á toto lán gb̄é p̄āsiw̄ae,
 asa á tàaeᵛ z̄ōᵛe,
 á duuna t̄iisi.

15 Asu wiile á b̄òk̄oᵛ w̄āw̄ā yá musuo.
 A tàae z̄ō n̄ á duuna t̄iisio yáie
 ma yá beeᵛ k̄èie.

16 Wa á tàitain̄o taitai p̄ie,
 wi tá n̄ á ib̄eᵛo z̄iz̄oᵛ ū p̄ii.
 Gb̄é p̄o aa á p̄oᵛ n̄aaᵛo ḡo p̄o naaaᵛo ū s̄ē,
 gb̄é p̄o aa á p̄oᵛ s̄ēleᵛo ḡo p̄o s̄éleᵛo ūe.

17 Má ea á gba aafia,
 má tó á b̄o l̄aa,
 k̄é w̄iᵛ oé p̄o v̄ūaaaᵛo,
 Siᵛnade p̄o gb̄ē yeñziᵛo yáie.
 Ma Dii máme má ò.

18 Má su n̄ Yakᵛbu buiᵛ n̄ pá ziu,
 má n̄ w̄ēnagwa aa su n̄ gb̄eu.
 Aa n̄ m̄eᵛw̄ia zia vu,
 aai ea kib̄e kp̄á lá a ziwa.

19 Wa s̄aukp̄aa mamá n̄ p̄ona súuo.
 Má tó aa dasik̄ūe, aa lao loᵛ,

* 30:11 Zel 46.27-28

má ní kpelaε, wa ní kpebo lo.

²⁰ Aaο δε λán káauwa,
aaο zεdοameε nípiie,
mí íada gbέ πό gbāamònéowa.

²¹ An gbēε mé aο δε ní dοaana ũ,
gbέ πό neblè ní guu mé aο δε ní kía ũ.
Má tó aà sōmazi aào kumanο kái.
Tó màa no, déμε a fō gi a wēnii à sōmazii?
Ma Dii máμε má ò.

²² Aa gō ma gbέο ũ,
mí gō ní Lua ũ.

²³ Ma pofē a feλε λán zàa'ianawaε,
i su vāikenaο miwa λán zàalolowa.

²⁴ Ma pοkūma pásí a weeo,
sema ma yá πό ma zεò ma sōu kè.
Gοοgbεzāzī á yápi gbadō.

31

¹ Ma Dii ma mē
gοο bee máο δε Isailio Lua ũ,
aaio δε ma gbέο ũ.

² Ma Dii ma mē
má maake gbέ πό bò fēnda léziοne gbáau,
má gé Isailipio gbai íampakii.

³ Dii bò mòwá za kāaa à mē:
Ma yeaázi láaa vío,
a yái ma á gále ní gbēkeο.

⁴ Má εa á zεdο, íο zεdοa.
Á Isaili nenοnaο,
á εa á séšēnaο se lo,
í boλε gēò pοnakenaο ōwāu.

⁵ A εa vēelio ba Samali sīsio pοleu,
mé a banaο mé aa a be mοaοke.

⁶ Gοοε a mó ké gudōanaο lé gbāa zu Eflaiū gbēsisi musu aa me:
A feλε wà gé Siοna Dii wá Lua kíi.

⁷ Ma Dii ma mē
à lesi Yakοbu buioηe ní pοnaο,
à gulake buio mide yá musu.
A to wà ma táasilea ma dο, í me:
Dii, n n gbέ Isaili kōnaο suaba.

⁸ Má bοrino gugbāntoo oi bùsuue,
mí ní kāaa za dúnia léwa.
Víaο ní εεο ní nosindeeο aaο kú ní guu
ní nοε πό kúlea ní nοwāwāοο.

Gbé bílapiο su la dasidasi,
⁹ aa su ní wé'io ní awakpaameεο.

Máο dοaané swa saε
zé sálala πό aa gēmbοleuo guu,
asa Isailio maen ma ũ,
Eflaiū buipía ma negōε séiaε.

10 A buipále, à ma yāma,
 í a kpàwake ísiabaazāzāde. Ma gbé pó ma Isailio fàaa,
 má ea mà ní kāaa lo, mí a kpàsa sãpio dĩa lán sādānawa.

11 Asa má Yakubu buio bo,
 má ní bo gbé pó an gbāa deríla ozi.

12 Aa mo gulake Siōna sīsī musu,
 aa pōnake ní èfāai pó má kènéo,
 pówena ní v̄eo ní n̄sio ní pōtuo ne'iao yái.
 Aa de lán swalu idewa,
 an ȳee a kēsāmá lo.

13 Wéndia pōnake, aa òwā
 ní èwaaso ní maezōō píi.
 Má ní olo lile pōna ũ,
 mí ní n̄se n̄in̄iné,
 an n̄seyaa gb̄eu má n̄sena dané.

14 Má tó ble níside f̄e sa'onaozi,
 má tó ble maa à di ma gb̄ezi.

15 Ma Dii ma m̄e
 w̄ale wii ma do Lama,
 w̄ale búbuape,
 w̄ale olo w̄enanno.
 Laseli mé lé a néo olo,
 à ḡi awamai,
 ké aà néo ku lo yái.*

16 Ma Dii ma m̄e
 ásu olo lo,
 ásu to w̄é'i b̄owá lo,
 asa má á taasi ài kpáwáe.
 Ma Dii m̄ame má ò.
 A buio b̄ole ní ib̄eoo b̄usu aa su.

17 A w̄é do á ziai,
 asa á buio su ní b̄usuue.
 Ma Dii m̄ame má ò.

18 Ma Èflaiũ buio w̄enakea mà aa m̄e:
 Wá de lán ḡaae pó z̄i d̄e d̄owa,
 ò n wá swāgāga maamaa.

Wá gbesi, wí su,
 asa míme ní wá Lua ũ.

19 Wa bo n kpe, ò wa n̄selile,
 wá wék̄ea gb̄ea wa wázia gb̄ègb̄e.
 Wí wá kú wá èwaasogoo yá musu,
 wá ḡe ḡo kpá wá w̄éi.

20 Èflaiũ buioá ma né yenzide,
 ma pō d̄omáo lé?

Baa ké mio ní lele an yá yái m̄o m̄o,

* 31:15 Daa 35.16-19, Mat 2.18

an yá lí sāmāguo.
 A yáí ma pɔ i bɔ ní guuo,
 má wēnadōné maamaa.
 Ma Dii máme má ò.

²¹ A lípələpələ á zéu seela ũ,
 à tó á s̄ò à ku zé pó á beupiwa.

Isaili léso, su n wéleɔ guu,

²² Nēnɔe p̄òbɔzākēna,
 níȳɔ liaaliaa e bɔe ni?

Ma Dii má yá dafu dile dúniau,
 nɔepi mé aɔ ɔlia a ḡɔi sa.

²³ Ma Dii Zīḡɔde Isailiɔ Lua ma mē, tó ma suńɔ ní pá ziu, gbé pó kú Yuda b̄usuu
 ní a wéledeɔ me: Dii báaada a s̄is̄i pó a kua adoau, gu pó yázede kuu.

²⁴ Wa z̄ɔle Yuda b̄usuu ní a wéleɔ, s̄ēwanaɔ ní dádākēnaɔ píi.

²⁵ Asa má gbé pó imi ní ȳēē s̄imáɔ gba í, mí tó gbé pó nɔana ní gbāa s̄imáɔ ká.

²⁶ Ḡɔɔ bee ɔ wépungu pó mále e wēea. Ké ma gugwà, yá pó má è i guupi na.

Dii bàa ɛa kua ní Isailiɔ

²⁷ Ma Dii ma mē ḡɔɔe a mó ké má tó gbēnazinaɔ ní p̄ɔtuɔɔ gupa Isaili ní Yuda
 b̄usuo.

²⁸ Lá ma wēd̄oné yāa, ma ní fuangba, ma ní gboo, ma ní pisabò, ma yāyiamá,
 màa má wéteńzi sa, má ní zedɔ, má ní gba gbāa. Ma Dii máme má ò.

²⁹ Ḡɔɔ bee aa me maeɔ v̄ēbe k̄uma blè ɔ néɔ swaa f̄énkpào,†

³⁰ asa baade a ga a duuna yáie. Gbé pó v̄ēbe k̄uma blè swaa mé a f̄énkpa.

³¹ Ma Dii ma mē, a ḡɔɔ a mó ké ma bàa a ɛa à kú ní Isailiɔ ní Yudaɔ dafu.‡

³² Ma bàa aɔ kúrínɔ lá a kú ní ní dezio ḡɔɔ pó ma ní kú ní ɔwa ma ní bóle Egipiwo.
 Asa baa ké má de ní z̄á ũ, aa ma bàakuarínɔ yá gbòe. Ma Dii máme má ò.

³³ Lá ma bàa aɔ kú ní Isailiɔ ḡɔɔ bee gbēan ke.

Má a ikoyā dané ní n̄ɔse guu,

má ké ní s̄ɔwa.

Má de ní Lua ũ,

aaɔ de ma gbéɔ ũ.

³⁴ An gbēe a yādada a deeeɔ,

gbēe a ma d̄ɔa da a gbéeeɔ,

asa amp̄ii aaɔ ma d̄ɔe,

n̄éf̄ēnēn gbēz̄ɔɔ píi.

Ma Dii ma mē

má ní tàaeɔ k̄émá,

má ní duuna yāda lo.§

³⁵ Ma Dii ma mē
 máme ma íatē dile à gupu f̄āane,
 ma m̄ɔvua ní saanaɔ p̄èpe aa gupu gwá,
 mi to ísia f̄ele, a ikooaɔ p̄ūna,
 ma tón Dii Zīḡɔde.

³⁶ Mé i ke p̄ópiɔ ḡomalao,

Isaili bui a midemee bauo.

Ma Dii máme má ò.

† 31:29 Eze 18.2 ‡ 31:31 Mat 26.28, 1Kln 11.25, 2Kln 3.6 § 31:34 Ebe 8.8-12, 10.16-17

37 Ma Dii ma m̀e
 mé i ke wà musu ỳò
 wà dúnia z̀impelɛo asii d̀òo,
 má gí Isaili buiòzi píi
 ýá pò aa k̀e ýáio.

Ma Dii máme má ò.

38 Ma Dii ma m̀e g̀ooe a mó ké wa ea wélepi kálemɛɛ sea za Ananeli kalangawa e Gola Bòleu.

39 Za we wa ba poo g̀eò Galebu s̀isiwa, wi liaa g̀eò Goai.

40 Guzule pò de g̀evíkíi ní nísigb̀òkòlekíio ù ní bua pò kú we e za Sedò swaiò e S̀ò Bòleu gukpe oi, apii aò de ma pò ùe. Wa wélepi wi l̀òo, wa g̀boo bauo.

32

Zelemii t̀òòlelua

1 Dii ýá'òmeɛ Yudaò ḱi Zedekia kpalablea ẁe kwide guu,* Nebukanɛza kpalablea ẁe bao plasaide guu.

2 G̀oo bee ò Babeli kíapi z̀ig̀òo liaa Yelusaleùí, mé wa ma k̀ua dakpeunaò ua Yudaò ḱi be.

3 Yudaò ḱi Zedekia mé ma dakpeu we à m̀e: Bóyáí níle ànabikɛke n m̀e, Dii m̀e á wéleɛ bee na Babeli ḱiaɛ a ɔ̀zi, i siai?

4 N m̀e má b̀o Babiloniò ɔ̀ziò. Dii a ma na Babeli ḱiaɛ a ɔ̀ziɛ, wá wesikòle, wí yábo k̀ò léu.

5 N m̀e a ma k̀u tamanò Babeli. We máo kuu e Dii g̀e ma ýá keke. N m̀e tó wa z̀íkà ní Babiloniò, wá z̀ibleo.

6 Dii ýá'òmeɛ à m̀e

7 ma desè Saluù né Hanameli a m̀o ma k̀íi, i omɛɛ mà a t̀òle pò kú Anato lú, asa máme má a dae f̀èɛɛ ù, máme má a lua zé ví.

8 ɔ̀ ma desè né Hanameliipi m̀ò ma k̀íi dakpeunaò ua lá Dii òwa. A òmeɛ mà a t̀òle pò kú Anato, Bèyámɛɛ buiò bùsuu lú, asa máme má a lua zé ví. Má d̀ò ké yápi b̀ò Dii k̀íiɛ,

9 ò má lù, ma ánuusu ỳòè le g̀eò ní plao.

10 Ma a tó k̀è láu má nàna, ò ma ánusupi ò kiloowa seeladeò aɛ.

11 ɔ̀ ma t̀òlepi lútaala lé nàna, ýá pò wa òíle a ýá musu ku a guu. Ma lápi sè ní lá pále pò wí a lé nanao,

12 má kpà Nelia né Baluku, Maasea t̀òunawa Hanameli ní seelade pò aa ní tó k̀è lápiuò ní Yuda pò kálea dakpeunaò uaò wáa.

13 An wáa má ò Balukuɛ ma m̀e:

14 Dii Z̀ig̀òde Isailiò Lua m̀e n lác beeo sé, pò pò wà a lé nàna ní pò pò wí a lé nanao, ní g̀e da ouu, iò ku we e g̀òpla,

15 asa Dii Z̀ig̀òde Isailiò Lua m̀e, wa ea kpéò ní t̀òleò ní v̀eebuò lúlu bùsuɛ beepiu l̀e.

16 Ké ma lápi kpà Nelia né Balukupiwa, ò ma wabikè Diiwa ma m̀e:

17 A'a Dii Lua, níme n n ɔ̀ pòò n musu ní z̀íleò k̀è ní n gbãa z̀òòo, ýaɛ líò z̀í'ù nɛo.

18 Ni gbèkɛkɛnɛ dasi, mé ni maɛò tàae wí ní néòne ní musu. Lua z̀òò gbãade, n tón Dii Z̀ig̀òde.

19 Ýá pò ní z̀eòò z̀òò, ýá pò ní keò dasi. Ni wéte gbènazína yákeaoi, mé ní fiabo baadeɛ a yákeawa. Gbèpii a zé pò á sè gbè'e.

20 N dabudabuò k̀è Egipi seela ù, e ní a gbão niò ke wá guu ní buipáleò guuo, ò n t̀òò lá wále ma gbãewa.

* 32:1 2Kia 25.1-2

21 N n ɔ pòo, n n gbé Isailio bèle Egipi ní dabudabukεαɔ seela ũ ní n gàsa gbāao e vía gbéɔ kù.

22 N bùsu pò n a legbè ní deziɔne n mè níyɔ kpámá kpámá, bùsu pò ví ní zó'io diue beepi.

23 Aa mɔ sɪ, ɔ aai n yāmao, aa te n ikoyāio, aai zíkε yá pò ní dīlenéwao, ɔ n yáε bee yīamá píi.

24 Babilonio koezò wá wélei, aa dedeki bò bíi sae ké aa e si yái. Fēnda ní nɔanao ní gagyāo mé tò wélepi naa ní ɔzi. Yá pò ní ò a ke kè, n wesie.

25 Dii Lua, wéle kú Babilonio ɔzi, ɔ ní òmεε mà tɔle lú ní ánusuo seeladeɔ wáaa?

26 ɔ Dii yá'ò Zelemiiε à mè:

27 Dii gbépii Luan ma ũ, yáε ìb zí'ũ mεεε?

28 A yái tò ma Dii ma mè má wélepi na Babeli kí Nebukanεza ní Babiloniɔne ní ɔziε.

29 Babiloni pò lé zikaòpio tesòwà ní a kpéɔ, ké wà tulaletikàtea Baaliε, wà itòle dii páleɔwa kpépio musu, wà ma pò fēmεε yái.

30 Isailio ní Yudaɔ yá pò má yeio kè za ní èwaasogɔɔ, aa ma pò fēmεε ní pò pò aa kè. Ma Dii mame má ò.

31 Za gɔɔ pò wà wélepi kàle e ní a gbāo a gbéɔ ìb ma nòse felemεεε. Aa tò ma pò pà, a yái má ní yá mà ní gomalaε.

32 Isailio ní Yudaɔ ma pò fēmεε ní vāi pò aa kè ní ní kíaɔ ní ní gbāadeɔ ní ní sa'onao ní ní ānabio ní Yelusaleũdeɔ ní Yudaɔ píiε.

33 Mikpe aa dòmεε, i ke ae aa dāo. Mio yādadané m̀òm̀m̀, kási aali swáseio, aa gĩ totoaiε.

34 Aa pòbèεɔ kàle kpé pò ma tó kuwà, aa a gbālè.

35 Aa gulešio bò Baaliε Beninɔũ guzulεu, aa ní negɔεɔ ní ní nenɔεɔ kpà M̀b̀l̀kuwa. Mámε ma yápi dīlenéɔ, a làasoo i gē ma sɔ guu seo.† Yābēε pò aa kè aa Yudaɔ dàò duunaun we.

36 N mè fēnda ní nɔanao ní gagyāo mé tò wéleε bee naa Babeli kía ɔzi, ɔ ma Dii Isailio Lua ma mè,

37 bùsu pò ma ɔzòuñzi ní pòkūma pásio ní pòfē zɔɔɔ, má ní kāaa bùsupio guu we mà suñɔ ní gbεu laε, mí tó aao ku dɔɔɔa.

38 Aaìb de ma gbéɔ ũ, míb de ní Lua ũ.

39 Má tó aao ma vía ví gɔɔpii ní nòsemendoo zé doũ guu, ké aao ku aafia ní ní néɔ.

40 Ma bàa aɔ kúñɔ gɔɔpiiε, má kámabo ní maakeanéoo. Má tó aao ma vía ví ní s̄uε, aa bɔ ma kpe bauo.

41 Ma pò ìb dómá, mí maakené. Má ní zedɔ bùsue beepiu síana ní nòsemendoo ní pòeão.

42 Ma Dii ma mè, lá ma yá sae bee yía gbépioɔwa píi, màa má ní gba aafia lá ma a legbènéwa.

43 Bùsu pò ále o à gò bezia ũ, gbēnazinae ge pɔtuoε ku a guuo, má nà Babiloniɔne ní ɔziε beepi, wa ea tɔleɔ lúlu a guuε.

44 Wa tɔleɔ lúlu ní ánusuo, wi tɔɔ dada láu, wi a lé nana seeladeɔ wáa Bēyāmεε buio bùsuu ní wéle pò liaa Yelusaleũzio ní Yuda wéleɔ ní gusisideo ní gusalalao ní gbāao, asa má suñɔ ní pá ziuε. Ma Dii mámε má ò.

† 32:35 Lev 18.21

33

Dii legbēa Yelusaleū yá musu

¹ Dii yā'ò Zelemiiε ɓ ɓɔɔ pɔ wà aà tàta dakpɛunaɔ ua, à mè:

² Ma Dii ma mè ma tɔɔle ikàsa, má kàle ma a zèdɔ, ma tón Dii.

³ Lezumazi, má wema, mí asiiyá zɔɔ pɔ ń dɔɔɔ onε.

⁴⁻⁵ Asa ma Dii Isailiɔ Lua ma mè, wa wéleε bee kpéɔ ń kibεo kwé. Ale zika ń Babiloni bùsude pɔ koezɔ́ázio, kási á kpépio pa ń gbēnazin geɔε. Má ń dεde ń kpēneo ń pɔfεoε. Má gí wélepizie a gbéɔ vāikεa yái.

⁶ N beeo má mɔ̀ ń εseo ń aafiao, mí a gbéɔ gbágbā, mí tó nama tóma, an zεa ɓ gbāa.

⁷ Má su ń Yudaɔ ń Isailiɔ ń pá ziu, mí ń zεdɔ lán káauwa.

⁸ Má duuna pɔ aa kēmεε wolomá wásawasa, má tàae pɔ aa kēmεε aa bɔ ma kpε kémá.

⁹ Wélepi a ma tɔɔɔ, a ma pɔ ke na, wa ma táasileu, wi lémaa. Tó bui pɔ kú dúnia guu pii yāmaa pɔ mále kὲɔ mà pii, an me a dee, aa bílikε aafia ń nama pɔ mále kpawàò yá musu.

¹⁰ Ma Dii ma mè, i me gue bee gò bezia ũ, gbēnazinaɔ ń pɔtuɔɔ ku a guu ɓo. Kási Yuda wéleɔ ń Yelusaleū gāe pɔ gò fɔ̀ɔɔ, gbēnazina ge pɔtuɔ ku a guu gueio,

¹¹ wa pɔna ń yaalɔ súu ma dɔu ń nɔsekɔ́fio ń sáaukpaa sa'onao ɓɔɔ aao me: Wà Dii Zígɔde sáaukpa,

asa a maa, aà gbēke láaa vío.*

Asa má tó bùsupi su a gbεu lá a káauwaε. Ma Dii máme má ò.

¹² Ma Dii Zígɔde ma mè, gue beeá beziaε, gbēnazina ge pɔtuɔ ku a guuo, kási a wéle pii a εa àò dádákekli víε, sādānao i ń são káleu.

¹³ Gusiside wéleɔ guu ń gusalala wéleɔ ń gbāa wéleɔ ń Bēyāmeε buio bùsu wéleɔ ń Yelusaleū zɔewiaɔ ń Yuda wéleɔ pii, são εa gē ń kaau gbé pɔ lé ń nao aε. Ma Dii máme má ò.

Dii legbēa Davidi bui yá musu

¹⁴ Ma Dii ma mè ɓɔɔe a mɔ́ ké má lé maa pɔ má gbè Isailiɔ ń Yudaɔne papa.

¹⁵ Gɔɔbeezi má tó Davidi bui vlāpa† gbēmaa ũ, ili yāmaake a zéwa a bùsuu.

¹⁶ Gɔɔ bee Yudaɔ dèepoo, Yelusaleūdeɔ aao ku dɔdɔa. Tóε bee waliɔ aà sisiwà, Dii pɔ tò yá b̀wanɔ na.

¹⁷ Asa ma Dii ma mè Davidi bui a kéle Isaili kpalawa bauo,‡

¹⁸ Levii bui sa'onao kéle ma aε ń sa pɔ wí a pɔ káteu à tékū oao ge ń pówentio ge ń lá gu lé dɔ sa'oao.§

¹⁹ Dii yā'ò Zelemiiε à mè:

²⁰ Ma Dii ma mè, tó a fɔ́ ma fáane ń gwāasinao dilea gbò, * ké aasu ke a ɓɔɔwa ɓo,

²¹ t̀ɔ, ma bàa kua ń ma z̀blena Davidio a gboo, aà bui i kéle kpalawa sa. Maaε ń sa'ona Levii bui pɔ aai ma gbagbaɔ ɓ.†

* 33:11 Eza 3.11, Sou 118.1, 136.1 † 33:15 Isa 4.2, 11.1, Zel 23.5-6 ‡ 33:17 2Sam 7.12-16, 1Kia 2.4 § 33:18 Nao 3.5-10 * 33:20 Daa 8.22 † 33:21 Zia 5.10

22 Ma zòblena Davidi buiò ní Levii bui pò aai zíkemeεε, má tó aao dasi lán saanaowa, wa f̄ naoo, lán ísiale ūfāawa, wa f̄ zaadauo.

23 Dii yá'èa dède Zelemiiwa à mè:

24 N yá pò gbépiò lé o màò lò? Aa mè ma gi bui mèn pla pò má sèpiòzi. Màa aale saka ma gbéoḡu, aale ní gwa bui ū ló.

25 Ma Dii ma mè, tó mi fāane ní gwāasinao diléo, mé mi iko dile musu ní z̄léoεo,

26 má gí Yakobu buiò ní ma zòblena Davidiozie sa, ké aà bui su kpalable Ablahaū ní Izaakio ní Yakobu buiowa ló yái. Asa má suñno ní pá ziuε, mí ní wēnagwa.

34

Dii legbēa Zedekiaε

1 Goo pò Babeli kí Nebukanεza ní a zīgōo pii ní b̄usu pò àle kiblewàò gbéò pii lé z̄ika ní Yelusaleūdeò ní a z̄εwiaò, Dii yá'ò Zelemiiε à mè:

2 Ma Dii Isailio Lua ma mè, ge o Yudaò kí Zedekiaε ma mè, mále wéleε bee na Babeli kíaε a oziε, i tesōwà.

3 Aapi s̄o a b̄o aà oziò, wa aà k̄u na Babeli kíapie a oziε. Aa wesikōle, aai yābo k̄s̄ léu, wi taaànò Babeli.

4 N beeo lé pò ma Dii má gbèèn ke: Ma mè wa aà de ní fēndaoo,

5 a ga niēniēε. Lá wà tulaletikà aà dezi kía káau pò d̄baaone téa, màa wa tulaletikaε téa, wi búbuapεε wà me: Waiyoo kí! Ma Dii máme ma lépi gbè.

6 Ō ānabi Zelemii yápi ò Yudaò kí Zedekiaε pii Yelusaleū,

7 goo pò Babeli kía lé z̄ika ní Yelusaleūdeò ní Yuda wéleε pò ḡō, Lakisi ní Azekao. Yuda wéleε b̄iide pò ḡō lén we.

Z̄boa

8 Kí Zedekia ledoukè ní Yelusaleūdeò à mè wà z̄o ḡōa wéεo ū kpàwake. A gbea ō Dii yá'ò Zelemiiε.

9 Kí mè baade a z̄o pò de Ebelu ū ké, ḡōε n̄oε pii. Gbēε su àò a Yuda dee ví z̄o ū ló.

10 Ō gbāadeò ní gbé k̄iniò lé kè doū aa mè, wá baade a z̄o k̄ε ḡōε ge n̄oε, wáò ní k̄ūa z̄o ū ló. Ké aa k̄ō yāmà, aa ní ké.

11 Gbezā aa n̄oε p̄ale sè, aa èa z̄o pò aa ní k̄épiò dà z̄obleu.

12 Ō Dii yá'ò Zelemiiε à mè:

13 Ma Dii Isailio Lua ma mè, goo pò ma á deziò b̄òle Egipi b̄usu z̄obleu, ma a bàakuar̄ino yād̄ilēné ma mè

14 an baade lí a Ebelu dee pò az̄ia yiamá ké a wè soplade guu. Tó à z̄oblèné wè soolo, aali aà ké.* Ō á deziò i swásεmazi aa ma yāmào.

15 A su á d̄owa, a yá pò má yei kè, á baade ḡōa wéεo ū yá'ò a gbédeεε, ō a k̄ō yāmà ma ae ua pò ma tó kuwàu.

16 Ō a εa a ma tó òkpà, á baade èa a z̄o pò a k̄è aà a p̄oēā ke k̄ù ló. A εa a ní dá z̄obleu, ḡōε n̄oε pii.

17 Ayāmεto ma Dii ma mè, i swásε ma yáio, á baade i ḡōa wéεo ū yá'o a gbédeεεo. Ma Dii máme mále ḡōa wéεo ū yá kpàwakeé sa. Má á gbaε mà á kpá fēnda ní gagyāo ní n̄oanaoε. Má tó à ḡō s̄kēngu pò ū d̄unia b̄usu gbépiiε.

18-19 Yuda d̄oanao ní Yelusaleū d̄oanao ní kí iwao ní sa'onao ní b̄usu gbé k̄iniò ledoukèmanò, aa gè gáaena paaa zāngu. Ō aa ma bàakuar̄ino yá gbò, aai

* 34:14 B̄oα 21.2, Iko 15.12

zíkε ledoú pɔ́ aa kèmanɔ́piwao. A yáí má tó aa gɔ́ lán gáaena pɔ́ aa pàa pla aa gè a zānguopiwa,

²⁰ má ń na ń ibεε pɔ́ lé ń wεone ń ɔ́zίε, an gεo i gɔ́ bāo ń wàio pɔ́blea ũ.

²¹ Má Yudaɔ́ kí Zedekia ń a ìwao na ń ibεε pɔ́ aale ń wεone ń ɔ́zίε, Babeli kía zigɔ́ pɔ́ aale kéwápio.

²² Ma Dii ma m̀e má yādilené, aai su wéleε beepiu, aai lélewà, aai tesɔ́wà. Má tó Yuda bùsu wéleε gɔ́ beziao ũ, gbēe aɔ́ ku a guuo.

35

Lekabu bui

¹ Dii yā'ò Zelemiiε Yudaɔ́ kí Yoakiū, Yosia né gɔɔ* à m̀e:

² Gé Lekabu buiɔ́ bε. Yā'orínɔ́, ní mórínɔ́ ma kpé kpéne dou, ní v̄εε kpámá aa mi.

³ Ǿ ma gε Zelemii né Yazania, Habazinia tɔ́ŭna sìsi ń a dāunaɔ́ ń a néo ń Lekabu bui bεdeɔ́ píi.

⁴ Ma gérínɔ́ Dii ua e Lua gbé Anana, Igedalia né ìwao kpéne. A ku kpéne pɔ́ di bíibɔ́ledɔ́ana Maasea, Saluū ne kpéneε, gu pɔ́ gbēzɔɔ kpéne kúu.

⁵ Ma t̀u pɔ́ v̄εε ka a paio kàle Lekabu buipionε ń keonaɔ́, ɔ́ má òné: A mi.

⁶ Aa m̀e: Wili v̄εemio, asa wá dezi Lekabu né Yonadabu yādilew̄εε à m̀e wásuli v̄εemio e wá bui léwae.

⁷ A òw̄εε lɔ́ wásuli kpεdɔ́, wásuli pótɔ́, wásuli v̄εebu bao. A m̀e wásu wàò pópio v̄io, sema wàò ku zwàakpεo guu gɔɔpii, ké wà e gēgē bùsu pɔ́ wá kú a guu b̀mɔɔ ũε beeu.

⁸ Wá wá dezi Lekabu né Yonadabu yápi k̄ua píie. Wápio ń wá nɔεo ń wá neḡɔεo ń wá nenɔεo wili v̄εemio.

⁹ Wili kpεdɔ́ wàò ku a guuo. Wá v̄εebu v̄io ge bua ge pɔ́bui.

¹⁰ Wio ku zwàakpεo guue. Wá yá pɔ́ wá dezi Yonadabu ðilew̄εε k̄ua píie, wále zíkewà.

¹¹ Ké Babeli kí Nebukanεza sí wá bùsuu, ɔ́ wá òk̄ɔε: A m̀o wà bàale Babiloni ziḡɔɔ ń Sili ziḡɔɔne, wí tá Yelusaleū, ɔ́ wa gɔ́ Yelusaleū la.

¹² Ǿ Dii yā'ò Zelemiiε à m̀e:

¹³ Ma Dii Ziḡɔde Isailio Lua ma m̀e, gε o Yelusaleūdeone ń Yudaɔ́ píi ò m̀e: A swáε ledamai à ma yāmao lé? Ma Dii máme mále á la.

¹⁴ Lekabu né Yonadabu yādile a buionε à m̀e aasuli v̄εemio, ɔ́ aa yápi k̄ua, aali mio e ń a gbāo, ké aale zíkε ń dezipi yáwa yáí. Mapi s̄o mio yā'óé m̀oɔmɔɔ, ɔ́ ñli zíkε ma yáwao.

¹⁵ Mio a z̀blena ānabio z̄iwá m̀oɔmɔɔ, aai oé á baade bɔ́ a zé v̄ai guu, i a yákeao lile. Aaɔ́ oé ásu te dii páleɔzi à z̀blenéo, ío ku aafia bùsu pɔ́ má kpà á deziɔwa guu. Kási i swásei à ma yāmao.

¹⁶ Lekabu né Yonadabu buiɔ́ zíkè yá pɔ́ an dezipi ðilenéwa, ápio s̄o ñli ma yāmao.

¹⁷ Ayámεto ma Dii Lua Ziḡɔde Isailio Lua ma m̀e, yá pɔ́ má ò má yía Yelusaleūdeɔ́ ń Yuda kíniɔwa, má yíamáε, asa ma yā'òné, aai swáεio. Ma lezùñzi, aai weao.

¹⁸ Ǿ Zelemii ò Lekabu buipionε, Dii Ziḡɔde Isailio Lua m̀e, lá á á dezi Yonadabu yādileáé k̄ua, ále zíkε yá pɔ́ a ðilepiɔwa píi,

¹⁹ a yáí Dii Ziḡɔde Isailio Lua m̀e, Lekabu né Yonadabu buie aɔ́ z̀bleε gɔɔpiiε, aɔ́ kéleε we v̄i bauo.

* 35:1 2Lad 36.5-8, Dan 1.1-2

36

Yoakiũ Zelemii lá kaa téu

- 1 Yudaɔ́ kí Yoakiũ, Yosia né kpalablea wè síiɔ́de guu, Dii yá'ò Zelemii e à mè:
- 2 Lá sé yá pɔ́ má òne Isailiɔ́ ní Yudaɔ́ ní buipáleɔ́ yá musu za gɔɔ́ pɔ́ ma na yá'oanewa Yosia gɔɔ́ e gbā kéu pii.
- 3 Wiliɔ́ dɔ́o tó Yudaɔ́ yá pɔ́ ma zèdò mà yíamá yāma, an baade i bɔ́ a zé vāiu, mí ní tàaeɔ́ ní ní duunao ké má.
- 4 Ǿ Zelemii Nelia né Baluku sísi. Ké Zelemii yá pɔ́ Dii òe dāu lé siu Balukue, ɔ́ àlɛ ké láu.
- 5 Ǿ Zelemii òè: Lá wà gĩmɛɛ ní gea Dii uao,
- 6 gé Dii yá pɔ́ má dāu má síune ní kè láu kyokeiné we leyegɔɔ́. N a kyoke Yuda pɔ́ aa bò zɔ́ewia aa m̀òne pii.
- 7 Wiliɔ́ dɔ́o tó aa awakpa Diiɛ, an baade i bɔ́ a zé vāiu, asa kp̄ene ní pɔ́fē yá pɔ́ Dii ò gbépiɔ́ musuo zɔ́o.
- 8 Ǿ Nelia né Baluku kè lá ānabi Zelemii òewa pii, à gè Dii yá pɔ́ kú lápi guu kyokè Dii ua.
- 9 Yudaɔ́ kí Yoakiũ, Yosia né kpalablea wè sɔ́ode, a m̀o kēokwide, wa dīle wà leye Dii kpé kpele Yelusaleũdeɔ́ ní Yuda pɔ́ aa bò zɔ́ewia aa m̀ò Yelusaleũɔ́ pii.
- 10 Gɔɔ́beezĩ Baluku Zelemii yá taalapi kyokè Dii kpé kpea pɔ́ de lakēna Gemalia, Safana né pɔ́ ũ guue. Kp̄eapi ku Bɔ́le Dafu sae Dii kpé ua lesiue.
- 11 Ké Gemalia né Mika, Safana tɔ́ũna Dii yá pɔ́ kú taala guupi mà,
- 12 ɔ́ à gè kibe lakēna kpéu, à gbāadeɛ beeɔ́ lè kálɛa we, lakēna Elisama ní Semaia né Delaiao ní Akaboo né Elenatāo ní Safana né Gemaliao ní Anania né Zedekiao ní gbāade kíniɔ́ pii.
- 13 Ǿ Mika taala pɔ́ Baluku a kyokè a mà k̄ané ní swáwa pii.
- 14 Ǿ gbāadepiɔ́ Netania né Yehudi, Selemia tɔ́ũna, Kusi síwɛna zĩ Balukuwa aa mè: Oè aà lá pɔ́ à a kyokè gbéɔ́nɛpi se m̀ò. Ǿ Nelia né Baluku taalapi sè gèoné.
- 15 Aa òè: Zɔ́le ñ lápi kyokewéɛ. Ǿ Baluku a kyokèné.
- 16 Ké aa yápi mà, aale k̄o gwagwa wélewele, ɔ́ aa ò Balukue: Sema wà yápi dau wà siu kíe pii.
- 17 Ǿ aa Baluku là wà mè: Kpelewa ní kè ní lápi kèi? A dāu a síune yá?
- 18 Ǿ Baluku wè má à mè: Ké à yápi dāu a síumɛɛ, ɔ́ má kè ní lákēbɔɔ.
- 19 Ǿ gbāadepiɔ́ òè: A ní Zelemii ò ge ulɛ, gbēe su àɔ́ á kúkii dɔ́o.
- 20 Gbāadepiɔ́ taalapi si dīle lakēna Elisama kpéu, ɔ́ aa gè kí lè ua aa yápi síuè.
- 21 Ǿ kí Yehudi zĩ lápi séi, ɔ́ à ge sè lakēna Elisama kpéu. Ké à sùdò, à a kyokè kípiɛ ní gbāade pɔ́ kú aà saeɔ́.
- 22 A m̀o lè m̀o kēokwide guue, íana kú. Kí zɔ́le a kpéu, té kaa tàasou dilɛa aà ae.
- 23 Tó Yehudi lápi kyokè zek̄ii àaɔ́ ge síiɔ́, ɔ́ kí ñ lápi zɔ́ we léu ní lakēna fēnao, ñ zu tàaso tépiu e lápi gè tekũ pii.
- 24 Ké kí ní a ñwapi yápi kyó mà, vīa i ní kũo, aai ní ulaɔ́ gà wa kèo.
- 25 Baa ké Elenatā ní Delaiao ní Gemaliao awakpàè asu lápi kpasao, i ní yāmao.
- 26 Ǿ kí ò a né Yelamelie ní Azelie né Selaiao ní Abedee né Selemiao aa gé lakēna Baluku ní ānabi Zelemii kúkũi, āma Dii ní ulɛ.
- 27 Kí taala pɔ́ Zelemii a yá dāu a síu Balukue a kèpi kpasaa gbɛa, Dii yá'ò Zelemii e à mè:
- 28 E a ñ lá pále se lɔ́, ní yá pɔ́ kú taala séia guu, Yudaɔ́ kí Yoakiũ kp̄asapi kéu,

29 ní ge o kípíe ma Dii ma m̀̀, à taalapi kpàsa à m̀̀: B́yáí wa k̀̀u wà m̀̀ Babeli kía a m̀̀ b̀̀sue bee ò̀kpa, i gb̀̀názina ní p̀̀tuò yáui?

30 A yáí má ò Yudaò kí Yoakiũ yá musu, aà buie a z̀̀le Davidi kpalauo, wa aà ge zu bàasié, íatē i le fáane, fi i kpawà gwá.

31 Má aà tàae ní aà néo tàaeo ní aà ìwaò tàaeo wí ní musue, mí yá p̀̀ ma m̀̀ má yía Yelusaleũdeòwa ní Yudaò p̀̀i yíamá p̀̀i, ké aai ma yámao yáí.

32 Zelemii taala pále se kpà lakēna Baluku, Nelia néwa, ò à lá p̀̀ Yudaò kí Yoakiũ kpàsapi yá d̀̀u a siuè p̀̀i a k̀̀u. A yá bee taa k̀̀fik̀̀fiè dasi l̀̀.

37

Zelemii daakpeu

1 Babeli kí Nebukanéza Yosia né Zedekia díle Yuda b̀̀su kía ù Yoakiũ né Yekonia gb̀̀u.*

2 Aàpi ní a ìwaò ní a b̀̀sudeò aai swáse Dii yá p̀̀ ánabi òio.

3 Ǿ Zedekia Selemia né Yehukali ní sa'ona Zefania, Maasea néo z̀̀i ánabi Zelemiiwa aa m̀̀: Wabikewēe Dii wá Luawa.

4 Zelemii ìò bebe gb̀̀éò guu, asa wi aà dakpeu gíao.

5 G̀̀ò bee Falaòò b̀̀ Egipi ní a z̀̀g̀̀ò. Ké Babiloni b̀̀su gb̀̀é p̀̀ lia Yelusaleũziò a baomà, ò aa g̀̀a.

6 Ǿ Dii yá'ò Zelemiié à m̀̀:

7 Ma Dii Isailiò Lua ma m̀̀, Yudaò kí p̀̀ gb̀̀éò z̀̀ima ǹ̀ ma lae, ge ǹ̀ oè Falaòò z̀̀g̀̀ò p̀̀ b̀̀le Egipi aale m̀̀ ó d̀̀iaàleò ea tá ní b̀̀suu.

8 Babiloni b̀̀sudeò ea m̀̀ léle wélepiwae, aai si aa tesòwà.

9 Ma Dii ma m̀̀ ásu ázia sásà à me, Babiloniò goáaleo, asa aa tao.

10 Baa tó a Babiloni p̀̀ lé z̀̀ikaánò f̀̀ p̀̀i, tó k̀̀òò mé g̀̀ò ní zwàakpeo guu, ampio mé aa fele tesò á wélepiwa.

11 Ké Babiloni z̀̀g̀̀ò g̀̀ò Yelusaleũa Falaòò z̀̀g̀̀ò yáí,

12 ò Zelemii f̀̀le lé gé Bēyāme buiò b̀̀suu a kpaale séi a gb̀̀éò guu we.

13 Ama ké à kà Yelusaleũ Bēyāme Bòleu, gud̀̀anaò gb̀̀ezòò p̀̀ wí me Selemia né Ilia, Anania t̀̀ũna aà k̀̀ à m̀̀: N ye gé nai Babiloniòwae.

14 Ǿ Zelemii m̀̀: Egge! Mále gé naimáo. Ǿ Ilia i we aà yáio, ò à g̀̀èaànò gb̀̀adeò k̀̀i.

15 Gb̀̀adeò p̀̀ p̀̀aàzi, aa aà gb̀̀è aa aà dàkpeu lakēna Yonatáa be, gu p̀̀ wa díle dakpeunaò be ù.

16 Ǿ wà aà dà é p̀̀ wà a bala k̀̀u, à g̀̀òplakè we.

17 Bee gb̀̀ea kí Zedekia gb̀̀éò z̀̀i, wà aà b̀̀ m̀̀òè ázia kúkiu, ò à aà là à m̀̀: N yáe mà Diiwae? Zelemii wèwà à m̀̀: Ao, a n na Babeli kía a òz̀̀ie.

18 Ǿ Zelemii kí Zedekia là à m̀̀: Tàae kpele má k̀̀ne ge n ìwaòne ge ní gb̀̀éone ò a ma dakpeui?

19 A ánabi p̀̀ aa ánabikèkè aa m̀̀ Babeli kía a léle á b̀̀suwaoò ku máe?

20 Tiasa mà dii kí, níle maa? Nsu to wà ea tamanò lakēna Yonatáa beo. Tó ni ke màao, má ga wee.

21 Ǿ kí Zedekia m̀̀ wà Zelemii díle dakpeunaò ua, wiò wéle p̀̀ekenaò p̀̀e kpawà lá gu lé d̀̀ m̀̀ndodo e p̀̀e ge láaò wéleu. Ǿ Zelemii g̀̀ò dakpeunaò ua.

38

Zelemii zua l̀̀ò giu

* 37:1 2Kia 24.17

¹ Matá né Sefatia ní Pasuu né Gedaliao ní Selemia né Yukalio ní Malakia né Pasuuo yá pọ Zelemii lé o gbéǹne mà à mè:

² Dii mè gbé pọ gò wélee bee guuo ɔ wa ní dade ní fēndao ge ní nɔnao ge ní gagyāo, āma gbé pọ aa gè nà Babiloniɔwao aao ku. Aa bo aafia, aaiɔ ku.

³ Dii mè á wélee bee na Babeli kía zīgɔne ní ɔzi, aai sí.

⁴ Ǿ gbāadeo ge ò kíe: Wà gbépi de, asa àle zīgɔ pọ gòwēe wá wéle guuo kādee ní gbé kɔniɔ píi, yá pọ àle oné yái. Gbépi lé wá gbéɔ aafia weleo, sema an ásookea.

⁵ Ǿ kí Zedekia òné: Madɔ a kú á ɔzi kòí? Bó á ye mà ke lóí?

⁶ Ǿ aa Zelemii se dà kiane Malakia lɔo pọ kú dakpeunao uapiu. Wà aà gbàe lɔo piu ní baoo. Lɔo pi í vɔ, sema pèlea, ɔ Zelemii vɔle pèlapiu.

⁷ Etiopi gbé Ebemeleki pọ de kía nɔo gwana ũ mà wà Zelemii dà lɔo piu. Goo pọ kí zɔlea Bēyāme Boleu,

⁸ ɔ Ebemelekipi bò aà be, à gè a òè:

⁹ Ma dii kí, yá pọ gbépi kè ānabi Zelemii maao, aa aà dà lɔo ue. A gau ní nɔnao, asa pēe ku wéle guu bo.

¹⁰ Ǿ kí òè: Gbēn baakwi se la géniɔ, ní aà bo lɔo piu e ào ga.

¹¹ Ǿ Ebemeleki gbéɔ sè gèniɔ kibe. Aa pọ zio ní zwānkasao sèle kpea pọ kú làasi zɔleu, ɔ aa gbàe Zelemii ní baoo lɔo piu.

¹² Ǿ a ò Zelemii à mè: Pọpi ka n kùlukulunau ní bapiɔ. Ké Zelemii kè màa,

¹³ ɔ aa aà gà bòò lɔo piu. Zelemii ku dakpeunao uapiu.

Ki Zedekia yāgbēaa Zelemiiwa

¹⁴ Ǿ Zedekia gbéɔ zì ānabi Zelemiiwa, aa aà sè sùòè Dii kpé bole aaɔdeu. Ǿ kipi ò Zelemii: Mále yāgbēama. Nsu yāe ulemeo.

¹⁵ Ǿ a wèwà à mè: Tó má òne, níyɔ ma deo yó? Baa tó ma ledàma, níyɔ swáse ma yáio.

¹⁶ Ǿ kí legbèè asii guu à mè: Má sí ní Dii pọ wá gbá wēnio, má n deo, má n na gbé pọ lé n weone ní ɔzi.

¹⁷ Ǿ Zelemii òè: Dii Lua Zīgɔde Isailiɔ Lua mè, tó n mikpà Babeli kía zīgɔ dɔaanaowa, níyɔ bo, mé wa tesɔ wélee beewao. Mpi, níyɔ kú ní n bedeo.

¹⁸ Tó ni mikpamá sɔo, á wélepi na Babiloniɔne ní ɔzi, aai tesɔwà, mé níyɔ e pilimáo.

¹⁹ Ǿ kipi òè: Mále viake wá gbé Yuda pọ gè nà Babiloniɔwone. Tó wà ma kpámá, aa ma wetāe.

²⁰ Ǿ Zelemii mè: Wa n kpámáo. Dii yāma, níyɔ zike yá pọ má ònepiwa, níyɔ bo, níyɔ ku aafia.

²¹ Tó n gi mikpaimá sɔ, yá pọ Dii òlomeen ke:

²² Má è wà bòle ní n be nɔe pọ gò Babeli kía zīgɔne, ɔ nɔepi lé me:

Gbé pọ nannɔpi ɔnɔkènee,

ɔ aa n fu.

N gbá vɔle pèleau,

ɔ aa bò n kpe.

²³ Wa bole ní n nao ní n néo Babiloniɔne. Mpi sɔ níyɔ pilimáo. Babeli kipi mé a n kú, i tesɔ wélee beewa.

²⁴ Ǿ Zedekia ò Zelemii: Nsu to gbēe yápi mao, ké wasu n deo yái.

²⁵ Tó gbāadeo mà ma yá'ònnɔ, mé aa m̀ò n la aa mè ò yá pọ ní òme ní yá pọ má òneo oné, tó n a kee ùlené, aa n dee,

²⁶ ní oné n mo awakpaimēe, ké másu n gbae Yonatāa be ò ga weo yáie.

²⁷ Gbãadepiò mò Zelemii kí pìi, aa yálàlawà, ò a wèmá lá kí dàewa pìi. Ǿ aai yãe oè lɔo, asa gbẽe yá pò aa ò ní kɔo ní kíó dɔo.

²⁸ Ǿ Zelemii ku dakpeunaɔ ua e wà gè Yelusaleũ siò. Lá wà Yelusaleũ sín ke:

39

Babiloniò Yelusaleũ sia

¹ Yudaɔ kí Zedekia kpalablea wè kèokwi mɔ kwide guu, Babeli kí Nebukanèza mò lía Yelusaleũ ní a zìgɔɔ.

² Zedekia kpalablea wè kuɛdode mɔ síiɔde guu, a gɔɔ kèokwide zí ò aa a bíi f̃.

³ Ǿ Babeli kía ní a ìwaɔ mò z̃lè Guo Bɔlɛu. Asi'onki Nɛɛgali Salezɛɛ kú ní guu ní Samɛgaa Nɛboɔ ní zìgɔɔ zii Saasikiũo ní Babeli kía ìwa kíniò pìi.

⁴ Ké Yudaɔ kí Zedekia ní a zìgɔɔ ní é màa, ò aa lèkɔwa aa b̀lè ní kibe kaaɔ, aa b̀lè w̃lè bɔlɛu gwá, aa Yuudè d̀ò zé sè.

⁵ Ǿ Babiloni zìgɔɔ p̀lè ní gbɛu, ò aa Zedekia lè Yeliko gusalalau. Aa aà k̀ t̀ò Babeli kí Nebukanèzawa Libla, Amata bùsuu. We à yàd̀uaàla,

⁶ à aà néo d̀ede aà wáa ní Yuda bùsu kíabuio pìi.

⁷ Ǿ à Zedekia wé w̃wi à aà yè ní m̀daonaɔ, à t̀aaàno Babeli.

⁸ Ǿ Babiloniò t̃s̀ò aà bèwa ní Yelusaleũ kpéò pìi, mé aa a bíi gb̀ò.

⁹ D̀oiò gb̃z̃ɔ̀ò Nɛbuzaladã gb̃é pò g̀ò w̃lɛuò s̀lè t̀arino Babeli ní gb̃é pò gè nàwaɔ ní gb̃é kíniò.

¹⁰ Taaside búubuuo ò à ní t̀ò Yuda bùsuu we, à ní gbá ṽɛbuo ní bugb̃o gɔɔ bee.

¹¹ Babeli kí Nebukanèza yãd̃ilè d̀oiò gb̃z̃ɔ̀ò Nɛbuzaladãe Zelemii yá musu à mè:

¹² N aà sé, níò laaid̀wà. Nsu ṽaie kèèò. Lá a ònɛ, níli kèè.

¹³ Ǿ d̀oiò gb̃z̃ɔ̀òpi ní zìgɔɔ zii Nɛbusazebão ní àsi'onki Nɛɛgali Salezɛɛo ní Babeli kía ìwaɔ pìi

¹⁴ Zelemii sè b̀ò dakpeunaɔ ua, aa aà kpà Aikaũ né Gedalia, Safana t̀ũnawa, à t̀ò a b̃ɛ, ò a ku a gb̃éò guu we.

¹⁵ Gɔɔ pò Zelemii ku dakpeunaɔ ua, Dii yã'òè à mè:

¹⁶ Gɛ ò Etiopi gb̃é Èbɛmɛlɛkɛ,
ma Dii Zìg̀de Isailiò Lua ma mè,
má yá pò má ò w̃lɛɛ bee musu kɛ,
kaalɛɛ, i kɛ aafia no.

Gɔɔ bee aà wé a siɛ.

Ma Dii máme má ò,

¹⁷ Gɔɔ bee s̃ó má aà b̀o,

má aà na gb̃é pò àlè ṽlakenéonɛ ní ɔ̀ziò.

Ma Dii máme má ò.

¹⁸ Má aà b̀oɛ, wa aà d̃ɛ ní f̃ɛndaoo,

má aà misi ké a ma náai ṽí yáí.

Ma Dii máme má ò.

40

Zelemii z̃lɛa Mizipa

¹ D̀oiò gb̃z̃ɔ̀ò Nɛbuzaladã Zelemii gb̃aɛa gb̃ea Dii yã'ò Zelemiipiɛ. A Zelemii lè Lama, wà aà yè ní m̀daonaɔ, a ku Yelusaleũ zìgɔɔ ní Yuda gb̃é pò wàlè t̀arino Babeliò guuɛ.

² Ké d̀oiò gb̃z̃ɔ̀òpi Zelemii è, a òè: Dii n Lua zèò wà yávia guɛ beewaɛ.

³ Dii mòò sa lá á òwa, asa a duunakèè, i aà yãmao. A yáí yápi á léi.

4 N beeo mále mɔdaona polo n ɔwa gbã. Tó à kènɛ, tamano Babeli, mí laaidɔma we. Tó i kenɛ sɔo, kámabo. Bùsu gwa da n aɛ, gu pɔ kènɛ maa géu.

5 Ké Zelemii i dazɛuo, a òè: Gé Aikaũ né Gedalia, Safana tɔũna pɔ Babeli kía aà dīle Yuda wéle gbɛzɔo ũ kíi, nío kuaàno n gbéɔ guu, ge gu pɔ kènɛ píi lé. ɔ dɔaio gbɛzɔopi kùsũakèè, à aà gbàèò.

6 ɔ Zelemii gè Aikaũ né Gedalia kíi Mizipa, ɔ a kuaàno we a gbé pɔ gè ní bùsuuo guu.

Gedalia dilea
(2Kia 25.23-24)

7 Ké Yuda zīgɔ dɔaanao ní ní gbé pɔ kú sɛuo mà Babeli kía mé Aikaũ né Gedalia dīle bùsu dɔaana ũ, mé à taaside pɔ aai táńno Babelioo nàè a ɔzi, gɔɛo ní noɛo ní néo píi,

8 aa mò Gedalia kíi Mizipa. Netania né Isimaela kú ní guu ní Kalea néo Yohanani ní Yonataao ní Tanumɛ né Selaiiao ní Netofa gbé Efai néo ní Maaka gbé Yezaniao ní ní gbéɔ.

9 ɔ Aikaũ né Gedalia, Safana tɔũna legbèné ní ní gbéɔ à mè: Asu zɔblea Babilonioɛ viakɛo. A zɔle wá bùsuu la, í zɔble Babeli kíaɛ, yá i boáno na.

10 Mapi, má gɔ Mizipa lae, mí yá'o Babiloni pɔ aa mɔ wá kíioɛ. Apio sɔ à ge pɔkeke ní vɛeo ní nísio, í ká dɔu, ío ku wéle pɔ á zɔleu.

11 Ké Yuda pɔ kú Mɔabuò bùsuu ní Amɔnio bùsuo ní Edɔũò bùsuo ní bùsu páleo mà Babeli kía gbé kɔnao tò Yuda bùsuu, mé à Aikaũ né Gedalia, Safana tɔũna dīle ní gbɛzɔo ũ,

12 aa bò bùsu pɔ aa fãaaupioo aa sù Yuda bùsuu, aa mò Gedalia kíi Mizipa, ɔ aa pɔ kèke maamaa ní vɛeo píi.

13 Kalea né Yohanani ní zīgɔ dɔaana pɔ kú sɛuo mò Gedalia lè Mizipa nípii,

14 aa òè: N dɔ ké Amɔnio kí Baalisi mé Netania né Isimaela zì n deio lò? Ama Aikaũ né Gedalia i ní yá sio.

15 ɔ Kalea né Yohanani ò Gedaliaɛ asii guu Mizipa à mè: To mà ge Netania né Isimaelapi de. Gbɛe aɔ a yá dɔo. Bóyái nýɔ to aà n de, Yuda pɔ káaaańziò i fãaa píii? Yuda kɔnao midɛɛ.

16 ɔ Aikaũ né Gedalia wè Kalea né Yohananiwa: Nsu yápi keo, ɛɛ níle dɔ Isimaelawa.

41

Gedalia dea

1 Wɛpi mɔ soplade guu ɔ Netania né Isimaela, Elisama tɔũna mò ní gbɛon kwio, aa Aikaũ né Gedalia lè Mizipa. Kía buie, mé kía iwae. Goo pɔ aale poble Mizipa we sãnu,

2 ɔ Isimaelapi ní gbɛon kwi pɔ kuaànoo fèle Aikaũ né Gedalia, Safana tɔũna lè ní fɛndao, aa gbé pɔ Babeli kía aà dīle bùsu gbɛzɔo ũpi dè.*

3 Isimaelapi Yuda pɔ kuaàno Mizipa weo dède píi ní Babiloni zīgɔ pɔ kú weo.

4 Ké a gu dò, gbɛe Gedalia dea yá dɔ gíao,

5 ɔ gbɛon basiiɔo bò Sikeũ ní Siloo ní Samalio. Gbépio ní lekánao wà, aa ní pɔkasao ga kèkè, aa ní me líli kpélekpéle, aale gé Dii ua ní pówentio ní tulaletio.

6 ɔ Isimaela fèle Mizipa, àle gé dairíle ní ɔɔbo. Ké à kà ní kíi, a òné: A mɔ wà gé Aikaũ né Gedalia kíi.

7 Ké aa gè wéleu, ɔ Isimaela ní gbé pɔ kuaànoo ní kòlokpakpa, à ní ká lò'eu.

* 41:2 2Kia 25.25

⁸ A mo lè an gbẽon kwio ò Isimaela: Nsu wá dedeo, asa wa mase ní naao ní nísio ní zóo ùle s̄ue. Ǿ à ní tó we, i ní dede ní ní gbéoo.

⁹ Lòo pò kí Asa yè gòo pò àle zika ní Isailio kí Baasao ò Isimaela gbé pò à ní dedepio kàu Gedalia pò sae. Lòopi ò Isimaela gbé pò gàgao kàu páupāu.

¹⁰ Ǿ Isimaela gbé pò aa gè Mizipao kùkū pii, kía nen̄eo ní gbé pò d̄ai d̄aana N̄ebuzaladā Gedalia d̄ile ní d̄aana ũ aa gè weo, ò à d̄azeu àle tá Am̄onio b̄usu.

¹¹ Ké Kalea né Yohanani ní z̄iḡo d̄aana pò kuaàn̄o yāvāi pò Isimaela kè mà pii,

¹² aa ní gbéoo s̄ele pii, aa gè z̄ikai ní Isimaelapio. Aa aà lè íkalek̄ii z̄oo pò kú Gabāoo sae.

¹³ Ké gbé pò aa kú ní Isimaelao Yohanani ní z̄iḡo d̄aana pò kuaàn̄o è, an pò k̄ena.

¹⁴ Ǿ gbé pò Isimaela ní kùkū Mizipapio Isimaelapi tò we, aa tà Yohanani k̄ii.

¹⁵ Ǿ Isimaela ní a gbẽon swaāo p̄iliwà, aa tilè wà tà Am̄onio b̄usu.

¹⁶ Yohanani ní z̄iḡo d̄aana pò kuaàn̄o Mizipa gbé k̄onapio s̄i Isimaelawa Gedalia dea gbea, aa ní séle, z̄iḡo ní n̄eo ní néo ní kía n̄o gwana pò à s̄ur̄ino ní Gabāoo,

¹⁷ ò aa d̄azeu aa zè Kimaū pilak̄ii pò kú Beteleū sae. Aale tá Egipi,

¹⁸ ké aale bàale Babilonīne yái. Aale viak̄ené, asa Isimaela Gedalia pò Babeli kía aà d̄ile b̄usu d̄aana ũ d̄e.

42

Zelemii wabik̄ea D̄iwa Yudāne

¹ Ǿ Kalea né Yohanani ní Osaia né Azaliao ní z̄iḡo d̄aanao ní gbé k̄inio néf̄enen gb̄ez̄oo pii gè

² ānabi Zelemii lè aa òè: Yá pò wále gbeama ma, ní wabik̄ew̄e D̄ii n Luawa ní gbé k̄onāe beeo pii. Wá dasi yāa, wá gbé pò wa ḡoo sa wá bílao lá ní è wá s̄ie beewa.

³ Wabik̄e D̄ii n Luawa aà zé pò wá sé ní yá pò wá keo ow̄e.

⁴ Ǿ ānabi Zelemii òné: Má mà. Má wabik̄é D̄ii á Luawa lá á òwa. Yá pò a wèwá pii má oé. Má gí yāe oié.

⁵ Ǿ aa ò Zelemii: Lá D̄ii n Lua su on̄e wà ke, tó wi z̄ik̄ewà p̄iio, Diipi mé aò de wá seelade s̄iande náaide ũ.

⁶ Yāmaa ge a vāin nò, wá z̄ik̄e D̄ii wá Lua pò wále n z̄i yāgb̄eaiwà yāwa, ké wà e wà aafia, asa wá z̄ik̄e D̄ii wá Lua yāwae.

⁷ Goo kwi gbea D̄ii yā'ò Zelemii.

⁸ Ǿ à Yohanani ní z̄iḡo d̄aana pò kuaàn̄o s̄isi ní gbé k̄inio néf̄enen gb̄ez̄oo pii.

⁹ A òné: D̄ii Isailio Lua pò a ma z̄i yāgb̄eaiwà m̄e:

¹⁰ Tó a ḡo z̄ole b̄usupiu la, má á zed̄o, má á fuangbao, má á gba gbāa, má á gbooo, asa ma pò yà yá pò má ȳiawá yái.

¹¹ Asu viak̄e Babeli kía pò á aà via vīeo. Asu viak̄ēo, asa máo kúán̄e. Má á suaba, mí á b̄o aà z̄i. Ma D̄ii máme má ò.

¹² Má w̄enad̄é, Babeli kía i á w̄enagwa, i ea á b̄usu soaaé.

¹³ Tó a su m̄e á D̄ii á Lua yāmao, á z̄ole b̄usu lao,

¹⁴ tó a su m̄e aawo, wá tá Egipīe, we wá kuu, wá k̄'e ní z̄ioo, wá z̄i kuu mao, n̄ana a káwáguo,

¹⁵ too, à ma yāma Yuda k̄onāo. Ma D̄ii Z̄iḡode Isailio Lua ma m̄e, tó a gi ta Egipi, a ge z̄ole we,

¹⁶ f̄enda pò ále viak̄ē mé a á le Egipi we, n̄ana pò ále leeleke a yá musu a káágūe, í gaga we.

¹⁷ Gbé pọ aa zè ní Egipi taao wà ge z̄le weo, wa ní dede ní f̄ndaoe ní n̄anao ní gagyão. An gb̄e a bo, aa bo yá pọ má yíamá f̄ouo.

¹⁸ Ma Dii Z̄iḡde Isailio Lua ma m̄e, lá ma pof̄e ní p̄kũmao b̄bo Yelusaleũdeowa, màa má p̄kũmab̄ob̄wá, tó a ta Egipi. A ḡo gb̄ékab̄o ũ, s̄k̄engu pọ ũ, láaip̄o ũ, láanip̄o ũ, mé á wesi gue beele bau bo.

¹⁹ Ǿ Zelemii m̄e: Yuda k̄nao, Dii òé ásu ta Egipio. Ao d̄o s̄ásá ké má òé gb̄an we,

²⁰ ma m̄e a z̄a yáwa, ále ázia kaik̄e. A ma z̄i Dii á Luawa, a m̄e mà wabik̄ewáé, yá pọ a om̄e mà oé, á ke píe.

²¹ Ma yá pọ Dii á Lua ma z̄ì òé gb̄a, kási i swáseio.

²² Ao d̄o s̄ásá ké wa á dede ní f̄ndaoe ní n̄anao ní gagyão gu pọ á ye gé z̄leupi.

43

Yuda taa Egipi

¹ Ké Zelemii yápi ò gb̄ep̄ioe píi a làa, yá pọ Dii ní Lua aà z̄lomápi,

² Osaia né Azalia ní Kalea né Yohananio ní waladeo píi ò Zelemii: Ee níle to. Dii wá Lua i n z̄i ò ow̄e wásu gé z̄lei Egipioo.

³ Nelia né Baluku mé n swáf̄ew̄e, ké à wá na Babilonioe ní z̄i, aai wá dede ge aai táwan̄o Babeli.

⁴ Ǿ Yohanani ní z̄iḡo d̄oanao ní gb̄é k̄ni i Dii yāmao, aai ḡo Yuda b̄usuuo.

⁵ Ǿ Yohanani ní z̄iḡo d̄oanapio Yuda k̄na pọ aa b̄o b̄usu pọ aa f̄aaau aa s̄u Yuda b̄usuuo s̄ele píi aa d̄azeu,

⁶ ḡeo ní n̄eo ní néo ní k̄ia nen̄eo ní gb̄é pọ d̄oai gb̄ez̄o Nebuzaladā ní tó ní Gedaliao ní ānabi Zelemii ní Nelia né Balukuo.

⁷ Aai Dii yāmao, ò aa tà Egipi e Tapanesi.*

⁸ Ǿ Dii yá'ò Zelemii Tapanesi we à m̄e:

⁹ Gb̄e gb̄en̄eo séle ge ò v̄ilev̄ile biliki pọ kp̄aleo guu Falāo be kp̄ele Tapanesi la Yuda wáa,

¹⁰ ní oné ma Dii Z̄iḡde Isailio Lua ma m̄e, má a z̄òblena Babeli kí Nebukan̄eza sísi, mí aà kpalabaa kp̄ale gb̄e pọ má v̄lepiowa. Ǿme a zw̄aakpe d̄o gb̄ep̄io musu.

¹¹ A mo léle Egipiwa, ò gb̄é pọ má d̄ile aa gaga gaga, gb̄é pọ má d̄ile wà ní k̄úk̄u z̄izo ũ, wa ní k̄úk̄u a ũe, mé gb̄é pọ má d̄ile wà ní dede ní f̄ndao, f̄nda wa ní dedeò.

¹² A tes̄o Egipi táakp̄eowa aa ték̄u, i táapio séle taò. Lá p̄d̄ana i a p̄o k̄akaala, màa Babeli k̄ia a Egipi b̄usu p̄o k̄akaala, a ta aafiae.

¹³ A íat̄e kp̄é pọ kú Egipi gb̄epeleo wíwi, i tes̄o Egipi táakp̄eowa.

44

Yáyiaa táagbagbanaowa

¹ Yáe bee d̄ede Zelemiiwa Yuda pọ kú Egipio yá musu, gb̄é pọ kú Midolio ní Tapanesio ní Mefisio ní Egipi b̄usu geomid̄k̄i oioo.

² Ma Dii Z̄iḡde Isailio Lua ma m̄e, a yá pọ má ȳia Yelusaleũ ní Yuda w̄éleowa è píi. A ḡò bezia ũ gb̄a, gb̄e ku weo

³ v̄ai pọ w̄élepideo k̄e, aa ḡe tulaletik̄atea dii pọ ápio ge á dezio d̄oone aa k̄ulené, ò aa ma p̄o f̄elem̄e yáí.

⁴ Mio a z̄òblena ānabio z̄iwá m̄o mo, aai me ásu yāb̄e pọ má zaupi keo.

⁵ Ǿ i swáse a ma yāmào. I mik̄e á v̄aik̄awao, i tulaletik̄aa téa dii p̄aleone too.

* 43:7 2Kia 25.26

6 Ǿ ma pɔfɛ́ ní pɔkũmao bɔ̀bɔ̀ Yuda wéleɔ́ ní Yelusaleũowa e aa gò bezia gii ũ lá á dɔ́ gbãewa.

7 Ma Dii Lua Zigɔ́de Isailiɔ́ Lua ma mɛ̀, bóyáí ále yázɔ̀ i áziae à ázia midɛi? A Yuda gɔ́ee ge nɔ́ee ge néee ge yɔ́minae a gɔ́o.

8 Ale ma pɔ́ felemɛɛ́ ní á pɔ́keaɔ́. Ale tulaletikateá dii pálepionɛ Egipti la, gu pɔ́ a mɔ́ zɔ́leu. A ázia dede a yáí, i gɔ́ láaipɔ́ ũ ní láanipɔ́o dúnia bui píie.

9 Váí pɔ́ á deziɔ́ kè á búsuu ní Yelusaleũ zeaɔ́ guuo ní á kíaɔ́ ní ní naɔ́ ní ápiɔ́ ní á naɔ́ sàágu yà?

10 E ní a gbão i ázia busao, á ma vía vío. I te ma ikoyá ní yá pɔ́ má díle á deziɔ́nɛɔ́ziɔ́.

11 Ayámɛto ma Dii Zigɔ́de Isailiɔ́ Lua ma mɛ̀, ma zeò mà mikpelié, mí yáyiawá mà á míɔ́nzɔ́ ápiie.

12 A Yuda kɔ́na pɔ́ a ze ní sua Egipti la, ñ a su laɔ́, lakíi ñ á gagau ápii. Fɛ́nda ní nɔ́nao a néfɛ́nen gbɛ́zɔ̀ dede, aai gɔ́ gbé́kabo ũ, sɔ́kɛngu pɔ́ ũ, láaipɔ́ ũ, láanipɔ́ ũ.

13 Má á gbé́ pɔ́ kú Egipti wetá ní fɛ́ndao ní nɔ́nao ní gagyãoe, lá ma Yelusaleũdeɔ́ wetàwa.

14 Yuda kɔ́na pɔ́ mò zòle Egiptie a bɔ́o. A e ea ta Yuda búsuu pɔ́ ále a beekɛuo. A tá weo, sema á gbé́ pɔ́ sù bókíi è bàasio.

15 Ǿ gɔ́e pɔ́ aa dɔ́ ní nɔ́eɔ́ ì tulaletikateá dii páleɔ́nɛɔ́ ní nɔ́e pɔ́ kãaaa we dasidasio ní Yuda pɔ́ aa ku Egipti ní Patelosipio ò Zelemiiɛ:

16 Wá yá pɔ́ ní òwɛɛ́ ní Dii tóopi sio.

17 Yá pɔ́ bò wá léu píi ñ wá ke, wá tulaletikateá luabe nɔ́e kíaeɛ, wí ítɔ́lewà, lá wápiɔ́ ní wá deziɔ́ ní wá kíaɔ́ ní wá gbãadeɔ́ kè Yuda búsuu ní Yelusaleũ zeaɔ́uwa. Gɔ́ bee pɔ́blea diwázie, wále namable, mé vái i wá leo.

18 Za gɔ́ pɔ́ wa tulaletikaa téa luabe nɔ́e kíapie tò, wále ítɔ́lewà bo, pɔ́pii lé késáwáe, fɛ́nda ní nɔ́nao lé wá dedeɛ.

19 Ǿ nɔ́eɔ́ mɛ̀: Ké wále tulaletikateá luabe nɔ́e kíapie, wále ítɔ́lewà, wále kàa kèè lá aà taawa, wá kè wá záo lé sai nɛe?

20 Ǿ Zelemii ò gɔ́e ní nɔ́e pɔ́ lé yázásiwaɔ́nɛ à mɛ̀:

21 Tulaleti pɔ́ ápiɔ́ ní á deziɔ́ ní á kíaɔ́ ní á gbãadeɔ́ ní á búsudeɔ́ kàtea Yuda wéleɔ́ guu ní Yelusaleũ zeaɔ́ guuo yá dɔ́ Diiguò lé? Diipi i làasookɛwàò lé?

22 Ké Dii kpàsa ní á váikɛaɔ́ ní tè yá pɔ́ á kèò, a yáí á búsuu gò bezia gii ũ, gbɛ́e ku we bo, à gò láaipɔ́ ũ lá á dɔ́ gbãewa.

23 Lá a tulaletikàtea a duunakè Diiɛ, i aà yãmao ge aà ikoyá ge aà yádileɔ́, i aà ɔ́tondókíi gwao, a yáí à yãmòíé lá a gɔ́o gbãewa.

24 Ǿ Zelemii ò nɔ́eɔ́nɛ ní gbé́ kíniɔ́ à mɛ̀: A Yuda pɔ́ á kú Egipti la, à Dii yãma.

25 Dii Zigɔ́de Isailiɔ́ Lua mɛ̀ ápiɔ́ ní á nɔ́eɔ́ a legbè, ñ a zíkèwà a mɛ̀ á lé pɔ́ á kè luabe nɔ́e kíawa fiaboèɛ. A mɛ̀ á tulaletikaè téa, ìo ítɔ́lewàɛ. Too, à lé pɔ́ á kèwà fiaboè! A zíkè lé pɔ́ á gbèèwa!

26 N beeo à ma yãma, á Yuda pɔ́ á kú Egipti! Ma Dii ma mɛ̀, má sí ní ma zɔ́kɛo, á Yuda pɔ́ á kú Egipti, á gbɛ́e a ma tó sí à gbasa me á sí ní Dii Lua kuao bo.

27 Mále wéteázi ke mà váikéé yáie, i ke maakeáé yáí no. Wa á Yuda pɔ́ á kú Egipti dede ní fɛ́ndaoɛ ní nɔ́nao e à ge midɛ ápii.

28 Gbé́ pɔ́ aa bo fɛ́nda lézi, aa bole Egipti aa ta Yuda búsuuɔ́ aao bílao, Yuda kɔ́na pɔ́ mò zòle Egipti i dɔ́ sa gbé́ pɔ́ a yá kú, tó mapí ge ampionɛ.

29 Ma Dii ma mɛ̀ seela pɔ́ a to àò dɔ́ ké yá pɔ́ ma mɛ̀ má yíawá gue beeu kuen ke:

³⁰ Ma Dii ma m̀e má Egipiõ kí Falaõõ Ɔfela na aà ibeεε p̀ó lé aà wεε a ɔzĩε, lá ma Yudaõ kí Zedekia ná a ibeεε Babeli kí Nebukanεza p̀ó lé aà wεε a ɔzĩwa.

45

Baluku yá

¹ Nεlia né Baluku yá p̀ó ānabi Zelemii òε k̀è láu. A gbεa ɔ Zelemii yá bee òε Yudaõ kí Yoakiũ, Yosia né kpalablea ẁè síiõde guu.

² Dii Isailiõ Lua mé yápi òε Baluku.

³ Ni mε waiyoo mpi, Dii yá'ia k̀àfĩne n yá'õmaue, rĩle aauke e n kpsa, rĩle íampakĩ eo.

⁴ Dii m̀e mà onε á p̀ó p̀ó á b̀ò wíwi, í p̀ó p̀ó á t̀ò wole, baa bùsu búu guu.

⁵ Yãzõõ rĩle wεεle nziaεa? Nsu wεεleo, asa Diipi m̀e á yãmõ gbépiε, āma gu p̀ó n γεu píi, á n misie. Dii mé ò.

46

Yá p̀ó a Egipiõ le

(Isa 19.1-25, Eze 29.1-32.32)

¹ Dii yá'ò ānabi Zelemiie buiõ yá musu à m̀e:

² Egipi p̀ón la. Yá p̀ó Dii ò Egipiõ kí Falaõõ Nεko zĩgõõ musun ke, gõõ p̀ó Babeli kí Nebukanεza zĩblémá Uflatai Kaakemi saε, Yudaõ kí Yoakiũ, Yosia né kpalablea ẁè síiõde guu.

³ A á s̀engbaõõ keke,
a zõõ ní a nénao,
í gé zĩu.

⁴ A āasĩna ká s̀õõne, í di ní kpe.
A m̀ò fũaõ kpákpa, í ze d̀òd̀ò,
à m̀ò ulaõ dada, í á s̀õnaõ leke.

⁵ Bó mále e wei?
Má è vĩa ní zĩgõõ kũ,
aale p̀òb̀ozãke,
wà zĩblémá, aale tíle,
aale ní kpe gwao, vĩa p̀ó liaañzi.
Dii mé ò.

⁶ Gbé kàsakasa i e bàaleo,
gbé gbāa i e b̀ò.
Aale gẽmbõle, aale kwé
Uflata saε gugbãntoo oi.

⁷ Deõ mé lé fele lán Niiliwa kee,
aale zãampapa lán í zõõwai?

⁸ Egipiõne! Aale fele lán Niiliwa,
aale zãampapa lán í zõõwa,
aale mε: Wá fele da dúniaε,
wí wéleõ míõnzõ ní gbé p̀ó kúu.

⁹ Sõdeõ, à dazeu!
Zikasõgodeõ, à gofi ɔũsũ!
Zĩgõõ, à bõ ní táo!
Etiopiõ ní Libiio s̀engbao kũa,
Ludiõ sá kũa, aale ká.

¹⁰ Gõõpiá Dii Lua Zĩgõde p̀óε,

tɔsia à ìbɛɛwa ɔɔɛ.
 Fɛnda a yémemińgu à tã ní auo,
 asa Dii Lua Zígɔde sa'oa ví
 Uflata saɛ gugbántoo oi bùsuuɛ.

11 Egipiɔ, à ge b̀̀ ɛsɛ wɛɛɛ Galada!
 N beeo á ɛsɛkɛkɛ pãɛ,
 á gyã a kékéwáɔ.

12 Buiɔ ma lá wà widàwá,
 á pelemboa wii a li dúniaa.
 Á ɔ́sɔɔ kpákpakɔ́a,
 aai kwɛ sikɔ́a.

13 Yá p̀̀ Dii ò ńabi Zelemiiɛ Babeli kí Nebukanɛza m̀̀a lélei Egipiwa musun
 kɛ:

14 A yáɛ bee o Egipiɔnɛ,
 à a kpàwakɛ Midoli ní Mɛfisiɔ ní Tapanɛsio.
 A oné aa sɔukɛ aa zí'ɔpoo,
 asa zí lé ní saɛdeɔ bleɛ.

15 B́yãí á negɔ́naɔ wúlɛai?
 Aai f̀̀ f̀̀lɛo, Dii mé ní né.

16 Aa ɔ́nɛlɛɛ aa kpákpakɔ́a,
 aa mɛ, fɛɛ wà ta wá gbé́o kíi,
 wà bàalɛ gbãam̀̀nɛdeɔ f̀̀ndaɛ,
 wà ta wázíla bùsuu.

17 A tókpa Egipiɔ kí Falaɔɔɛ,
 Zɔade p̀̀ à azíla ɔ́ikè.

18 Lá á Taboo d̀̀ ɔ́b̀̀sisí ù,
 mé á Kaameli d̀̀ ísia saɛ,
 ní ma kuaɔ, màa á ìbɛɛ m̀̀a sea vío.
 Ma Kíá p̀̀ ma tón Dii Zígɔde máme má ò.

19 A Egipiɔ, à á p̀̀ɔ naaa.
 Wa á kúkú wà táánɔɛ.
 Wa tesɔ́ Mɛfisiwa à ɔ́ ɔ́ɛzia ùɛ,
 gb̀̀ɛ aɔ ku we ɔ́o.

20 Egipi de lán zununu kɛfɛnawɛɛ.
 Fíona a ɔ́ gugbántoo oi, i m̀̀ ɔ́wà.

21 Zígɔ́ p̀̀ Egipiɔ́ fiab̀̀nɛ́o
 de lán zunɛɔɔ mekpaaɔwɛɛ.
 Aa kpekpa, aai tílɛ sãnu,
 aa f̀̀ zɛ ɔ́io,

asa yãm̀̀nɛɔɔ mé kà,
 an íadamagɔɔ mé pila.

22 Egipiɔ bà kpáí lé lán mlɛ́wa,
 an ìbɛɛɔ lélemá ní gbãao,
 aa sumá ní m̀̀oɔ lán yàawɛnaɔwa.

23 Ma Dii ma m̀̀ɛ,
 baa ké Egipi zígɔ́ kpa
 lán líkpe sisi p̀̀ wa f̀̀ ɔ́ɛuowa,
 wa ní kwéɛ.
 Asa an ìbɛɛpiɔ dasi de kwaɔla,

wa f̄s ní naoo.

²⁴ Wa Egipiò na gugbãntoodepiòne ní ɔ̀z̄i, wi widamá.

²⁵ Ma Dii Zìḡde Isailiò Lua ma m̄e má T̄ebesì t̄áa Am̄oni wet̄ã ní Falāɔ̀o ní Egipiò ní ní t̄áa k̄iniò ní ní k̄iá. Má Falāɔ̀o ní gb̄é p̄ó aa aà náai v̄iò wet̄ã,

²⁶ mí ní na Babeli kí N̄ebukan̄eza ní aà z̄òblena p̄ó aale ní weɔ̀ne ní ɔ̀z̄i. A gb̄ea wa ea w̄aò ku we lán ȳãawa. Ma Dii máme má ò.

²⁷ Ma z̄òblena Yak̄obu buiò, ásu to v̄iá á k̄ũo.

Isailiò, ásu bìlik̄eo,

asa má á b̄ò b̄ùsu z̄ãz̄ãu,

á buiò ò má ní sí z̄òblewa.

Yak̄obu buiò ea aà ku k̄ilik̄ili d̄òd̄òa,

gb̄ē a to v̄iá ní k̄ũo.

²⁸ Ma z̄òblena Yak̄obu buiò, ásu v̄iak̄eo, asa má k̄úán̄e.

Bui p̄ó ma ɔ̀z̄ãzi ní guuò

baa t̄ó ma buipiò míònz̄ò,

má á míònz̄ò.

Ama á b̄ò p̄ão fá!*

Má á sw̄ágaga a z̄éwa.

47

Yá p̄ó a Filit̄eo le

(Isa 14.29-32, Eze 25.15-17, Yōe 3.4-5, Am̄o 1.6-8, Sof 2.4-7, Zkl 9.5-7)

¹ Dii ȳã'ò ãnabi Zelemiīe Filit̄eo musu e Falāɔ̀o àò gé lélei Gazawa à m̄e:

² Dii m̄e:

I b̄ò gugbãntoo oi,

àle su lán swa paawa.

Ipi dà b̄ùsua ní p̄ó p̄ó k̄ú a guuò,

à dà w̄éleola ní gb̄é p̄ó k̄úuò píi.

W̄àle wiile,

b̄ùsudeò lé búbuape nípii,

³ ib̄ēeò s̄ó gb̄ãa bàalek̄õfi ȳái

ní s̄ógoò wuluu t̄òl̄el̄ualuaa ȳáio.

Maeò ea su ní néò séleio,

k̄é an ḡãsi ḡò d̄òl̄òl̄ò ȳái.

⁴ Filit̄eo kea k̄élekele goò mé k̄à,

wa gb̄é p̄ó aai d̄ò Tiideò ní Sid̄òdeòle k̄õnap̄iò míònz̄òe.

Dii mé a Filit̄eo ásooke,

i Keleti b̄ùsude p̄ó ḡòpiò d̄ẽònz̄ò.

⁵ Gazadeò ní mi b̄ò,

Asekelonideò lé ḡò kpaaũa.

Gusalala gb̄é k̄õnaò,

áò ázia lili e b̄òe ni?

⁶ A'a Dii f̄ẽnda, níȳõ z̄ew̄ēe b̄òe ni?

Sòl̄ò n̄ kp̄éu! K̄áma bo! Ze màa le!

⁷ Dii mé f̄ẽndapi d̄àu, kpelewa a ke à z̄ei?

A d̄ile f̄ẽndapie aà ȳém̄emi Asekelonideò ní ísial̄edeògue.

* 46:28 Zel 30.10-11

48

*Yá p̄ a M̄abuɔ le**(Isa 15.1-16.14, 25.10-12, Eze 25.8-11, Am̄ 2.1-3, Sof 2.8-11)*

¹ Dii Zīḡs̄de Isailiɔ Lua yá'ò M̄abuɔ musu à mè:

Waiyoo, wà N̄ebo ásookè.

Wà Kiliataiũ s̄i wà a gb̄éɔ kùkũ,
wà ní m̄eɛwiadeɔ kù, aa ḡò bili guu.

² M̄abuɔ Íandãa v̄i l̄o,
wà lek̄p̄aáíńzi Eseb̄o wà mè:

A m̄o wà ge buipi dúuz̄o.
A Mad̄em̄edeɔ s̄o á lé a ḡo k̄paaũae,
wi péwá ní f̄ẽndao.

³ Olonaiũdeɔ wii ma d̄o:
Wà wá d̄ẽnz̄o! Wà wá ké dúuduu!

⁴ Wà M̄abuɔ dúuz̄o,
an n̄é f̄ẽnenao ɔɔl̄o ma d̄o.

⁵ Aale wiipe, aale Luiti s̄i s̄i kú,
aale búbuape, aa p̄ila lé gé Olonaiũ.

⁶ A bàale! A ázia mib̄k̄i w̄eɛɛ,
íɔ ku gb̄áau lán s̄eã z̄aã'ínawa.

⁷ Lá a á ȳãkeɔ ní á àiz̄eɛo náaikè,
a ȳái wa á kúkũ,

wi táán̄o bùsu p̄aleu ní á kíao
ní á t̄áa Kem̄sio ní a gb̄agbanao.

⁸ Gudena a léɛ á w̄éɛwa píie,
á w̄éɛe a b̄o.

Wa guzule òk̄pae,
wi gusalala dúuz̄o,
asa Dii mé ò.

⁹ A ḡás̄ião k̄pa M̄abuɔwa
aa vua taò,

asa an w̄éɛo ḡo beziao ùe,
gb̄e aɔ ku a kee guu l̄o.

¹⁰ Gb̄é p̄o ì z̄ike Diié ní z̄iḡbiaoá láaip̄e.
Gb̄é p̄o ḡi gb̄ẽdei ní a f̄ẽndaoá láaip̄e.

¹¹ M̄abuɔ ku d̄o d̄o za ní èwaasoḡo,
aa z̄õleae m̄èteɛe lán w̄eɛwa dàa guu.

Wi ní lile wà ní ká dàa p̄aleu ȳãao,
wi ní b̄ole wà tàń̄o bùsu p̄aleuo.
Aa na e tiaɛ, an ḡi i lileo.

¹² A ȳái ma Dii ma mè a ḡo lé mó
ké mà dàalekulenaɔ z̄imá,
aai ní dàapiɔ lé kúɛ aa ní b̄oleu,
aai gb̄asa ní dàapiɔ w̄iwi.

¹³ W̄i a M̄abuɔ kũ Kem̄si yá musue,
lá w̄i Isailiɔ kũ Beteli p̄o aa aà náaikè yá musuwa.

¹⁴ M̄abuɔ, k̄pelewa á e o
n̄eḡõn z̄ìkan gb̄ããn á ùi?

15 Wa si Mɔabuɔ wéleɔ wà ní dɛɔnzɔɛ,
an èwaaso maaɔ i gaga gbɛdɛdɛa guu.
Kíá mé ò, àà tón Dii Zigɔde.

16 Mɔabuɔ kea kélékɛle káikù,
wa yáiyamá zezesaie.

17 A bui pɔ á liaańziɔ
ní á gbé pɔ a ní tó màɔ píi
à ázia gbɛgbɛ ní yáí,
í me an gopana gbáa làa,
an kpala gawi kɔ'è.

18 Dibɔdeɔ à á kúkii gawide to we,
í pila zɔle bùsuu.
Asa Mɔabuɔ kàalenɔ lé mó léleiwá,
aa á wéle bíideɔ gbooe.

19 Aloedeɔ, à ze zé sae àɔ gudá,
íɔ gɔɛ ní nɔe pɔ aale kòsɔ fáɔ la
àɔ me, à kè kpelewa ní?

20 Wí Mɔabuɔ kù, wà ní dúuzɔɛ.
A wiile! A búbuape,
í oné Aanɔ sae we,
wà Mɔabuɔ míɔnzɔɛ.

21 Lua yákpalekè ní gusalaladepiɔɛ,
Olonadeɔ ní Yazadeɔ ní Mɛfaadeɔ

22 ní Dibɔdeɔ ní Nɛbodeɔ ní Bɛdiblataiũdeɔ

23 ní Kiliataiũdeɔ ní Bɛgamuludeɔ ní Bɛmɛonadeɔ

24 ní Keliodeɔ ní Bɔzeladeɔ
ní Mɔabu bùsu wéleɔ píi,
a pɔ pɔ kú káíɔ ní a pɔ pɔ kú zàɔ.

25 Wà Mɔabuɔ gbáa kɔ'è,
wà ní gàsa wíwi.
Dii mé ò.

26 Mɔabuɔ kuabii Diiwae.
A íkakané,
aa léle ní pisi guu blàtau,
aa gɔ láanipɔ ũ.

27 I Isailiɔ láanike yáa nolo?
Tó ále ní yá'o,
ilɔ mikɛné déũdeũ
lán kpáí wa kùwao lé?

28 Mɔabuɔ, à á wéleɔ to we,
í ge àɔ ku gbetɔɔu
lán bã pɔ í né da wewa.

29 Wa Mɔabuɔ yɔɔ yámà,
an kàamai ní ní zazao kè zài.
Aa ziasɛa lesí ní íandáɔ vɪ,
wala mé lé ní é ní sɔ guu.

30 Ma Dii ma mè,
má nízia sea lesí dɔ, kási pãɛ,
an yãbɔle lí gbesuo.

31 Ayãmeto mále ɔɔɔ Mɔabuɔne,

máε wiipe ní yá musu,
 máε búbuape Kilalesedeone.
³² Máε ́óbo Sibema véebuone,
 ma wiipi de lán Yazedeo ṕowa.
 Sibema góna ́tá yáa e ísialei
 e à gè kà Yazewa.
 ́ gbēkaalena m̀ lèlè
 a véε ḱ ṕ m̀owa.
³³ Wà póna ní yaabo b̀
 M̀abu kaao ní ní buao.
 Má tò véε lé bo a fēkii bo,
 gbēε lé ́z̄ véewa ní wiio bo.
 Wii do, kási póna wii no.

³⁴ An wii do za εseb̄ e Eleale ní Yaazao,
 za Zoaa e à gè pè Olonaiũ ní Egala Selisiaowa,
 asa baa Niũliũ í bà loε se.
³⁵ Gb́ ṕ aai sa'o guleš̄owa,
 aai tulaletikateε ní diioneo,
 má ní midε M̀abu búsuue.
 Ma Dii máme má ò.
³⁶ A yáí ma ǹε lé ́bo lán kule'owa M̀abuone,
 ma ǹε lé ́bo lán kule'wa wà Kilalesedeone,
 asa an àizeε ṕ aa náaa gèzeεε.
³⁷ An baade migbaa lè,
 aa ní lekāna wà,
 aa ní ́ lili nípii,
 aa zwānkasao d̀do ní pi.
³⁸ M̀abu lé búbuape
 ní kpéoo musu píi ní ní gāao píi,
 asa ma ní wiwi
 lán ta ṕ gbēε yeiowaε.
 Ma Dii máme má ò.
³⁹ Bíli M̀abu k̀, ́ aale wiipe,
 aale kpekpa ní wío.
 M̀abu g̀ láanip̄ ũ,
 s̄kēngu ṕ ũ gb́ ṕ liaar̄z̄one.

⁴⁰ Ma Dii ma m̀:
 A gwa, wàε yàakpa M̀abuola,
 wà kúu'ò lé sumá.
⁴¹ Wa léε Keliowa,
 wa wéε bíideo sí.
 Zí bee s̄ a kē M̀abu neḡnaoogu
 lán n̄ε ṕ lé n̄i wāwākewa.

⁴² Wa M̀abu míonz̄,
 an bui ao ku bo,
 ké aa kuab̄ia yáí.
⁴³ Ma Dii ma m̀, M̀abu,
 yāpāsi ní εo ní baio lé á dá.
⁴⁴ Gb́ ṕ lé bàale yāpāsīpīo zu εue,
 mé bai a gb́ ṕ b̀ epi guu k̀,

asa má tó Mɔabuɔ wɛtāgɔɔ kaɛ.

Ma Dii máme má ò.

⁴⁵ Olo'olobonaɔ yɛɛɛ làa,
aale mikpakli wɛɛɛ Esebɔ uei,

ɔ té fɛɛ Esebɔ,

télepɔ bɔ́ kɪ Siɔ wélepiu,

àɛ kú Mɔabuɔ miwa,

àɛ kú zɔakanapiɔ dɔ́wa.

⁴⁶ Waiyoo á Mɔabuɔ!

Kemɔsi gbàgbanaɔ mìde!

Wà á negɔɔ kùkù zìzɔɔ ũ,

wà á nenɔɔ nàaa wà tàńńɔ.

⁴⁷ Ma Dii ma mɛ gɔɔgbɛzāzī

má su ní Mɔabuɔ ní pá ziu.

Lá yá a zɔɛ Mɔabuɔwan we.

49

Yá pɔ́ a Amɔniɔ le

(Eze 21.28-32, 25.1-7, Amɔ 1.13-15, Sof 2.8-11)

¹ Amɔniɔ yá musu Dii mɛ:

Isailiɔ negɔɔ vɔ́o lé?

Aa túbiblenaɔ vɔ́o lé?

Akea táa Mɔlɔku gò Gada bùsu vɔ́i?

Bóyāi àà gbàgbanaɔ ku a wéleɔui?

² Ma Dii ma mɛ,

a gɔɔ lé mɔ́ ké má kúkua dɔ

Amɔniɔ mɛɛwɔ Labawa,

i gɔ́ bɛzia ũ.

Isailiɔ i tesɔ́ a zɔɛwɔɔwa,

aai gbé pɔ́ ní yá yāapiɔ ya sɔ́.

Ma Dii máme má ò.

³ Esebɔdeɔ, à wiile,

asa Ai kàalɛ.

Labadeɔ, à búbuapɛ,

í zwānkasaɔ kákaála,

í ázia gbēgbē,

à bàabāabo á wéle bíidepiu,

asa wa Mɔlɔku séle tað sānu

ní a gbàgbanaɔ ní ní kíaɔɛ.

⁴ Bóyāi ále íanadā

á guzule táaedeɔ yá musui?

Pɔ́ɔbɔzākenaɔ, i á àizɛɛ náaike

à mɛ: Deɔ mé aa fɔ́ lélewái?

⁵ Ma Dii Lua Zígɔ́de,

má tó bui pɔ́ liaaázɔ gili gēáguɛ,

aai péwá ápii,

gbēɛ ku à á gbé pɔ́ fáaaaɔ kāaaa.

⁶ Gbɛzā má su ní Amɔniɔ ní pá ziu,

ma Dii máme má ò.

*Yá p̄s a Eḁũ le**(Isa 34.5-17, 63.1-6, Eze 25.12-14, 35.1-15, Am̄ 1.11-12, Abd 1-14, Mal 1.2-5)*

7 Eḁũ yá musu Dii Zigõde mè:
 Ɔn̄nae ku Temani ɓo lé?
 Laaide ɓo ɓedama làa yã?

An ñn̄ gèz̄ea yã?
 8 Dedãde, à ea ní bao,
 í ge ule gbè'eo guu,
 asa má tó á Esau buiɓ yã'e
 á wetãḡopie.

9 Tó v̄eek̄o z̄õz̄õnao mé mò s̄í á v̄eebuɓo,
 v̄eek̄õna ñ aa tóeo lò?
 Tó kp̄áí mé gèázi gwá s̄õ,
 p̄ó p̄ó an p̄ó d̄owà ñ aa se adoo lò?

10 Mapi s̄õ má Esau p̄ó pilimá píie,
 má ɓomá ní ulek̄iɓ guue,
 aa naalek̄i e guei ɓo.

An néo ní ní daeo ní ní gbèdee ɓo gaga,
 an bui ɓo ku ɓo.

11 A tone p̄ó gwana vío ɓo to we,
 má ɓliãzi.
 A gyaa gbẽando i ma náaie ɓo.

12 Ma Dii ma mè,
 tó gbé p̄ó aai ka ma p̄okūma í miao sù wa m̄i,
 ápiɓ s̄õ á ɓo p̄ãe?
 A ɓo p̄ão, á mi s̄õe.

13 Ma Dii má s̄í ní maz̄iao,
 B̄ozela a ḡõ bezia ũe,
 iɓ da gii lán gbáawa.
 Aɓ de láanip̄o ũ, láaip̄o ũ,
 a z̄õewiao iɓ da gii ḡopii.

14 Ma baomà Diiwa,
 wà z̄inae z̄i buiɓwa aà oné,
 aa k̄õ k̄ãaa aa ge lélewá,
 aa fele gé z̄ikaián̄o.

15 A ma! Má tó à ḡõ kp̄ee buiɓ guu,
 w̄ilɓ sakaágu.

16 A n̄õse pás̄í ní á k̄amaio mé á s̄ãã.
 A gbé p̄ó a gb̄e k̄è á kp̄é ũ,
 á z̄õlea gbèsis̄í musu,
 baa ké á á sakpe dà musumusu lán baewa,
 má á b̄ãe.

Ma Dii máme má ò.

17 Eḁũ bùsu a ḡõ wáiwai,
 yápi i di gbé p̄ó lé ḡẽ weɓwa,
 aaɓ a láanike wét̄ea p̄ó wà m̄è yáí.

18 Aɓ de lán S̄oḁũ ní Ḡom̄o*
 ní w̄ele p̄ó kú ní saeo míon̄z̄awae.
 Gb̄e a z̄õle weo, baa do.
 Ma Dii máme má ò.

* 49:18 Daa 19.24-25

19 Lá nòomusu i bɔ Yuudē dàou
à gè bualoũ àizεεdeu,
màa má Edɔũɔ ya mà ní bɔle ní bùsuu gɔ̃ɔ,
mí gbé pɔ má sè dile we.
Démε muaamanɔi?
Démε a fɔ ma gbεa a yáii?
Dɔaana kpele mé a fɔ ze gimεei?
20 Ayāmeto à yá pɔ Dii zèò à ke Edɔũɔne ma
ní yá pɔ a dìle Temanideɔ musuo.
Nòomusupi a ní néɔ naaa taò lán sãɔwaε,
i ní bualoũpi dēɔnzɔ́ ní yáii.
21 An kwεa a tɔɔle lualua,
wa ní wii ma e Isia Tēai.
22 A ma! Ibεε a fele kúu'omá,
i a gāsia poo Bɔzela.
Gɔɔ bee sɔ a kē Edɔũ neɔɔnaɔgu
lán nɔε pɔ lé ne'i wāwākewa.

Yá pɔ a Damasi le
(Isa 17.1-3, Amɔ 1.3-5, Zkl 9.1)

23 Damasi yá.
Amatadeɔ ní Aapadadeɔ gεε gò kpá ní wéi,
ké aa bao íi mà yáii.
An sɔ zεa tεεεo lán ísia íwa,
an nòse daa doũo.
24 Damasideɔ kúsu kwè,
aale olo'olobo,
aa lèkɔwa ní bao.
Pɔsia ní wāwāo tɔmá,
lán nɔε pɔ lé ne'íwa.
25 Bóyái aai bɔle wà wéle tɔdepi tò weo ni?
Mεεwia pɔnadepi.
26 Wélepi èwaasoɔ kwε a zεaɔ guuε,
wi a zīgɔ̃ɔ dεde zibeezi píi.
Ma Dii Zīgɔ̃de máme má ò.
27 Má tesɔ Damasi bíiɔwa,
kí Benadada zegikii i tékū.

Kedaaɔ ní Azoo bùsudeɔ

28 Kedaaɔ ní Azoo bùsu pɔ Babeli kí Nebukanεza lèlemáɔ yá musu Dii mè:
A fele gé lélei Kedaaɔwa,
í gukpεdepiɔ dēɔnzɔ́.
29 Wa ní zwàakpεɔ ní ní pɔtuɔɔ símá,
wi tá ní ní zwāa pɔ aai da ní kpéuɔ
ní ní yiongoɔ ní ní pɔɔ píi.
Wi wiidɔmá: Vía pɔɔ liaaázi!
30 Azoo bùsudeɔ, à bàale fáaa,
í gε ule gbè'εɔ guu.
Ma Dii máme má ò.
Babeli kí Nebukanεza yāsèánɔ,
à lεkpàaíazi ní gbéɔ à mè:
31 A gε léle bui pɔ kálea dɔdɔa,

aale níziá náaikéwà.
 An wéleḡ gbaḡ ní gbáaḡ vío,
 aame ká we níṭé.
 Ma Dii máme má ò.
³² Wa ní yiongoḡ naaa,
 wi tá ní ní zuḡ dasidasi.
 An gbé pḡ aai mizḡiḡ,
 má tó yá bḡ gupiiu à ní le,
 mí ní fáaa dúnia gola síiḡu.
 Ma Dii máme má ò.
³³ Azoo bùsu a gḡ gbēgbonaḡ tòò ũe,
 iḡ da wáiwai gḡpii.
 Gbēe aḡ ku we loḡ, baa do.

Elaù bùsu

³⁴ Dii yá'ò ànabi Zelemiiē Elaũ̀ bùsu yá musu Yudaḡ kí Zedekia kpalablea daalegḡ à mè:

³⁵ Ma Dii Zigḡde ma mè,
 má Elaũ̀ḡ sá é'ε,
 asa sápi ḡ aale gbáa'ewà.
³⁶ Má dúnia gola síiḡ íana gbaemá,
 mí ní fáaa gupiiu.
 Bùsue ku ké an lala'onḡḡ gí tauio.
³⁷ Má Elaũ̀ḡ káde ní ibeε pḡ aale ní weḡne,
 mí yáiyamá ní pḡfē pāsio.
 Ma Dii máme má ò.
 Má pé má ní fēndao
 e mà ge ní midεε.
³⁸ Má Elaũ̀ḡ kía ní ní dḡaanaḡ dedεε,
 mí a kpalabaa kpáε an bùsuu.
 Ma Dii máme má ò.
³⁹ Gbezā má su ní Elaũ̀ḡ ní pá ziu
 Ma Dii máme má ò.

50

Babeli dúuzḡa *(Isa 13.1-14.23, 47.1-15)*

¹ Yá pḡ Dii dà ànabi Zelemiiē a ò Babeli ní Babiloni bùsuo yá musun ke:

² A baε bee kpa buiḡne,
 à dàlapoo da, í kpàwake,
 ásu yáe ulenéo,
 à me wà Babeli sí,
 an táa Beli geε gḡ kpa a wéi,
 an táa Melodaki gḡ ze yèεε.
 An pḡ pḡ aa pí dii ũḡ gḡ ní wío,
 vía ní táapiḡ kù píi.
³ Gughāntoo oi bui mé lèlewà,
 aa a bùsu kè yáiyai.
 Gbēe ku we loḡ,
 baa nḡbḡḡ se, aa bàalè bḡleue.

⁴ Ma Dii ma mè
 zibeezī Isaiiḡ ní Yudaḡ su sānu,

aa ma Dii ní Lua kíi wεελε ní ɔɔlɔ.
⁵ Aa Siɔna zé gbεa, aai mipεwà,
 aai naa, ma bàa iɔ kúrínɔ ɔɔɔpii,
 a yá a sánɔguo.

⁶ Ma gbéɔ de lán sã sãsaɔwae,
 an dɔaanaɔ mé tò aa liaaliaa,
 ɔ aa pɔɔɔɔzákèmεε gbèsisíɔ musu.
 Aa gè gbèsisí musu le,
 aa sù sísí musu la,
 e aa gè zà ní kúkiwa.

⁷ Gbé pɔ bòmáɔ ní mɔmɔ.
 An ibεεpiɔ mè wa tàae vío,
 asa aa duunakè Diiεε.
 Dii mé ní kaa síande
 pɔ an deziɔ wé dɔi ũ.

⁸ A bɔle Babeli,*
 à Babiloni bùsu to we.
 Aɔ de lán blesana
 pɔ dɔaaa kpàsa pɔɔnεɔwae.

⁹ Asa má bui zɔɔ kãaa gugbãntoo oi bùsuu,
 mí ní sóike aa gε léle Babeliwae.
 Bɔa we aa gé zí'ɔpooi, aai sí.
 An kaɔ de lán nεgɔn ɔnade pɔ aali su asioɔwa.

¹⁰ Aa Babiloni bùsu pɔɔ naaa,
 pɔselenapiɔ i ká.
 Ma Dii máme má ò.

¹¹ A gbé pɔ i ma gbéɔ pɔɔ naaaɔ,
 lá ále tidɔnla, ále pɔnake ní ní pɔɔ,
 lá ále víví lán zununu pɔ lé pɔwenagbēwa,
 lá ále wiile lán sɔsaɔwa,

¹² wí a á da kú maamaae,
 nɔε pɔ á í gεε a gɔ kpa a wéi.
 Aà buiɔ i gɔ kpeε buiɔ guu,
 aà bùsu i gɔ gbáa gii wáiwai ũ.

¹³ Gbēε aɔ ku weo ma pɔfē yáí,
 a gɔ da yàaa píε.
 Yápi a di gbé pɔ lé dɔ Babeliziɔwa píi,
 aaiɔ lesuikεwà ía pɔ wa dàwà yáí.

¹⁴ Kàzunaɔ à zí'ɔpoo Babelizi,
 ásu á kaɔ wegwao, à ɔzɔi,
 asa à duunakè Diiεε.

¹⁵ A kúkua dɔwà gupiiu!

A mikpámá sa,
 a bíiɔ kwè, a gíɔ gbòo.
 Lá Dii mé lé tɔsiwà,
 à tɔsiwà,
 à kεε lá à kènéwa.

¹⁶ A pɔtɔnaɔ míɔnzɔ Babeli ní pɔkεkenaaɔ.

* 50:8 Zia 18.4

Baade bɔle tá a gbéó kí,
 gbépii bàale ta a búsuu,
 gbāamɔnedɔ ní ní fēndao yáí.
¹⁷ Isailiɔ de lán sã pɔ fáaaaɔwa,
 nòomusuo mé síngu.
 Asiliɔ kía mé ní mɔmɔ káau,
 ɔ Babeli kí Nebukaneza ní ké kékekere gbézã.

¹⁸ Ayāmeto ma Dii Zigɔde Isailiɔ Lua ma m̀,
 má Babeli kía ní a búsudeɔ wetã
 lá ma Asiliɔ kía wetãwaɛ,
¹⁹ mí su ní Isailiɔ ní dádákékí.
 Aa pɔble Kaameli ní Basanao,
 aai kã Eflaiũ ní Galada sísiɔ musu.
²⁰ Ma Dii ma m̀,
 gɔ bee wa sãa wɛɛɛ Isailiɔwa, wa eo,
 wa kpálekere Yudaɔ duunai, wa bɔwàò,
 asa má gbé pɔ ma ní bópiɔ duuna kémáɛ.

²¹ A léɛ Melataiũ búsua,
 í Pekodiɔ dede à ní míonzɔ.
 Ma Dii máme má ò.
 A yá pɔ má díléé ke píi.
²² Zikakɔfi ma ðo búsupiu,
 a wíwía zɔɔ.
²³ Masana pɔ dúnia wíwi píi yãa gwa wíwía sa sɛ!
 Babelipi gò sòkēngu pɔ ù bui píiɛ.
²⁴ Dii baikpàne Babeli,
 ní a yá ðo, ɔ à n kũ.
 Wà zāmakène wà ɔdiema,
 asa n sòlekè ní Diioɛ.
²⁵ Dii Lua Zigɔde a làasi zé wè,
 à b̀ ní a pɔfɛ gòkeboɔ,
 asa a zí ví Babiloni búsua à gé keiɛ.
²⁶ A bɔle gupiiu à mɔ lélewà,
 í a ðo wèwè,
 í a pɔ kãaa zùuuzuuu,
 í a míonzɔ, a kee su gɔɔ.
²⁷ A ní swanaɔ dede,
 à ní kòlokpakpa!
 Waiyoo ampíɔ,
 asa an wetãgɔɔ mé kà.
²⁸ A gbé pɔ bàalè b̀ Babiloni búsua,
 aa sù Síɔnaɔ yãma, aale me,
 Dii ní Lua tɔsimá a kpé yá musu.

²⁹ A kàzunaɔ kãaa Babelizi,
 sadepiɔ i b̀okpa wà liai.
 A gbèe su bo.
 A flaboè aà yákeawa,
 à keè lá a kènéwa píi,†

---

† 50:29 Zia 18.6

asa à kuabīiaε,
à bānkù ma Isailiɔ Lua pɔ ma kua adoawae.

³⁰ A yáí tò a èwaasoɔ kwe a zeaɔu,
a zīgɔɔ gaga zibeezì mípiε.

Ma Dii máme má ò.

³¹ Ma, ma íbelesènnɔ kàamaide.

Ma Dii Lua Zīgɔde máme má ò,
asa ɔɔ pɔ má díle mà n wetāwà mé kà.

³² Kàamaide a gẽmbɔle à léle.

Gbẽe ku à ɔkaaázio.

Má tesɔ aà zɔewiaɔwae,

pɔ pɔ liaiɔ i tékū píi.

³³ Ma Dii Zīgɔde ma m̀e,
wà gbāamò Isailiɔne ní Yudaɔ píi.

Gbé pɔ tàńnɔ zìzɔɔ ũɔ ní kūa,

aa gĩ ní gbaei.

³⁴ Ama an Bona gbāa ví,

aà tón Dii Zīgɔde.

A zeńnɔ, i to an bùsu íampa,

i gili gẽ Babelideɔgu.

³⁵ Wa léle Babiloniɔwa ní fẽndaoε.

Ma Dii máme má ò.

Wa léle Babelideɔwa

ní a dɔaanaɔ ní a ɔnɔnaɔ.

³⁶ Wa léle ǎnabi egeɔwa,

wi ní dɔ sɔũɔ ũ.

Wa léle negɔnaɔwa,

an nisina i na líwa.

³⁷ Wa léle ní sɔɔ ní ní zikasɔgoɔwa

ní bui pɔ lé zeńnɔɔ,

aaí gɔ lán nɔɔwa.

Wa léle ní làasiɔwa,

wí ní pɔɔ naaa.

³⁸ Wa léle ní swaɔwa, a í i ba,

asa táaɔ di ní bùsuuε.

Pɔvǎipiɔ mé tò aa gɔ m̀isai.

³⁹ Gbẽgbonaɔ ní maiɔ mé aao kálea we,

koohũhũnaɔ iɔ zɔzɔu.

Aɔ da bezia ũ ɔɔpiε,

gbẽe aɔ ku we bau ɔɔ.

⁴⁰ Lá Lua Sɔdɔũ ní Gɔmɔɔɔ suumpà‡

ní wéle pɔ kú ní saɔɔ,

màa gbẽe aɔ ku Babeli ɔɔ, baa do.

Ma Dii máme má ò.

⁴¹ Gwa! Zīgɔɔ b̀ò gugbántoo oi,

bui zɔɔ ní ní kíaɔ fèle dasidasi

za dúnia léwa, aale mó.

⁴² Aa sáɔ ní sɔnaɔ kúkūa,

‡ 50:40 Daa 19.24-25

aa pāsī, sósobisaideɔne.
 Aa di sɔ́ɔ kpe,
 an kía dɔ lán ísia kɔ́fiwa,
 aale mɔ́ zɪ'ɔpooińzi, Babeli.
⁴³ Ké Babeli kía n̄ bao mà,
 a dɔ́ ké yá giwaε, ɔ̀ à gò dɔ́lɔ́,
 wāwā aà kù lán ne'iwāwāwa.
⁴⁴ Lá n̄ɔ́musu i bɔ́ Yuudē dàou
 à gé bualoũ àizεεdeu,
 màa má Babelideɔ ya
 mà n̄ bɔ́le n̄ bùsuu gɔ́ɔ,
 mí gbé pɔ́ má sè dile we.
 Déme muaamanɔ́?
 Déme a fɔ́ ma la a yáii?
 Dɔ́aana kpele mé a fɔ́ ze gimεei?
⁴⁵ Ayāme to à yá pɔ́ Dii zèd
 à ke Babelideɔne ma
 n̄ yá pɔ́ a dile Babiloniɔ musuo.
 N̄ɔ́musupi a n̄ néɔ naaa taò lán sãɔwaε,
 i n̄ bualoũpi d̄ɔ́nzɔ́ n̄ yáii.
⁴⁶ Babelideɔ kúkūa kɔ́fi a tɔ́le lualua,
 bui píi a n̄ wii maε.

51

¹ Ma Dii ma m̄è, má tó ían pɔ́kaalena fεε,
 i Babelideɔ s̄εε n̄ Babiloniɔ píi.
² Má bui z̄iloɔ gbaε Babeliwa,
 aa bɔ́ gupiiu,
 aai lélewà yáyiawagɔ́ɔ,
 aai n̄ fáfā e an bùsu gɔ́ da gii.
³ Asu to an kàzunaɔ n̄ sá káo,
 ásu to aa n̄ mò ulaɔ dao.
 Asu n̄ èwaasoɔ w̄enagwao,
 à n̄ z̄igɔ́ m̄iɔnzɔ́.
⁴ Aa kwε geɔ ũ Babiloni bùsuu,
 wa n̄ z̄ɔ́z̄ɔ́ aa léle a zeao.
⁵ Isailiɔ n̄ Yudaɔá gyaaɔ no,
 Dii Z̄igɔ́de n̄ Lua i pākpańzio,
 asa t̄aae pɔ́ wa kè Isailiɔ Lua
 pɔ́ a kua adoae Babiloni bùsuu kè zài.
⁶ A bàale bɔ́le Babeli,
 á baade i a mibɔ́kii wεεε.
 Asu to à gaga w̄élepi t̄aae yáio.
 Dii t̄osimagɔ́ɔ mé píla,
 a fiaboné a zéwaε.
⁷ Babeli de lán vua imibɔ́wa Dii ɔ́ziε,
 a tò dúnia bui píi a igbè kà.*
 Buiɔ a v̄εε m̄i, ɔ̀ aa gò m̄isai.
⁸ Babeli a kwé kándoe, i ga.

* 51:7 Zia 17.2-4, 18.3

A ɔ̀lɔ̀è, í ɛsɛ maè àà bɔ̀wa.

Wilib dɔ̀o, a gí gbágbáia?

⁹ Wa ɛsɛ màma Babeliwa, i gbágbāo.

Wà àà to we sa,
wá baade a taa ke a bùsuu,
asa àà tàae luabɛpuana lè,
à gbà zò luawaɛ.†

¹⁰ Dii tò yá bɔ̀wanɔ̀ na.

A mɔ̀ wà gé yá pɔ̀ Dii wá Lua kè dau siuiné Sibna.

¹¹ A á kaɔ̀ lé kɛkɛ,

í á sɛngbaɔ̀ sélé!

Dii Mɛdɛ kíaɔ̀ sóikè Babeliwa,
asa à zè ní àà kaalɛaɔ̀ɛ,
i tɔ̀siwà a kpé yá musu.

¹² A dàlapoo sɛ à mipɛ̀ò Babeli bíiwa.

A zígɔ̀ɔ̀ gba gbāa,
í gudɔ̀anaɔ̀ gbaɛ aa gé ní kúkii!
A gbéɔ̀ zɛzɛ aa bɔ̀nsaɛ kené!

Yá pɔ̀ Dii zèò a kɛɛ,
yá pɔ̀ àlɛ yá Babelideɔ̀ yá musupi.

¹³ N kálɛ swa zɔ̀ɔ̀ saɛ,‡

àizɛɛ tɔ̀ma,
ní beeo n ka kaalɛa sa,
n ɔ̀vái'ea lé kà.

¹⁴ Dii Zígɔ̀de sí ní azíao à mè
má tó wà li Babelia lán kwaɔ̀wa,
wi kúkua dɔ̀wà.

¹⁵ Dii mé tɔ̀lɛ kè ní azía gbāao,

à dúnia kálɛ ní azía ɔ̀nɔ̀o,
à musu kpàlɛ ní azía wɛzɛ̀o.

¹⁶ Tó Dii pùna,

í pɔ̀ kú musu ì kɔ̀fɛkɛ,
ì to lou sisi za dúnia léwa.
Dii ì bɔ̀ ní íanao a làasiu,
ì to lou ma ní píɛaɔ̀.

¹⁷ Gbɛ̀nazínaɔ̀ sɔ̀ũ, aa yāe dɔ̀o,
siaɔ̀ gɛɛ a gɔ̀ kpá ní wéi
táa pɔ̀ aa píɔ̀ yá musu.

Pɔ̀ ɛgenɔ̀nɛ, aa wɛ̀ni vío.

¹⁸ Pɔ̀ gianaɔ̀nɛ, láanipɔ̀nɛ,

yákpalekɛgɔ̀zɪ aa midɛ.

¹⁹ Dii pɔ̀ dɛ Yakɔ̀bu buiɔ̀ baa ũ muaaɔ̀nɔ̀o,

asa ɔ̀mɛ pɔ̀pii kè
ní bui pɔ̀ à ní sé a pɔ̀ ũ.

Aà tón Dii Zígɔ̀de.

²⁰ Babeli, ní dɛ ma gbéwiwibɔ̀ ũɛ,
ma gɔ̀kɛbɔ̀n n ũ.

† 51:9 Zia 18.5   ‡ 51:13 Zia 17.1

Mi n se mà buiwíwíò,
mi n kpalaò midennò.

²¹ Mi sòò n n dikpenaò wíwinno
n zikasògoò n sògodeò.

²² Mi gòeò n nòeò wíwinno,
néfènen gbèzòò,
èwaasoò n wéndiaò pii.

²³ Mi sādānaò n n sāò wíwinno,
zòeò n n zù zíkēnaò,
dōaanaò n gbāadeò.

²⁴ Má fiabo Babelideòne
n Babiloniò pii á wáa
vái pò aa kè Siònae yáí.
Ma Dii máme má ò.

²⁵ Gbèsisí bùsudena,
ni dúnia búu òòkpa,
ò ma felennò sa.
Ma Dii máme má ò.

Má òkàa kpanzi
mà n zu yātēue,
ní gò lán gbèsisí tékūawa.

²⁶ Wa n gbēe se kpèdògbēò mide ũ
ge ēdaalegbē ũò,
asa nýòò de bezia ũ gòòpiiē.
Ma Dii máme má ò.

²⁷ A gudòkòekli dile dúniau,
à zì kuupe bùsu n bùsuo.

A gbāò buiòne,
aa gé lélei Babeliwa,
Alalata kía n Mini kiao
n Asenazi kiao sóikewà,
í zīgò badeò dile aa gé léleiwà,
í sòdeò gbaewà lán kwasutēowa.

²⁸ A gbāò buiòne aa géwà n zío,
Mede kiao n n dōaanaò n n gbāadeò
n bùsu pò aale kiblewàò gbéò.

²⁹ Dúnia lé dee, àle pelembo,
yá pò Dii lé yá n Babelio gi kuē.
A to Babiloni bùsu gò bezia ũē,
gbēe aò ku we lo.

³⁰ Babeli negònaò fù zíwa,
aa gò ye n zegikíiòu.
An yèèè làa aa gò lán nòeòwae.

Wà tesò n beòwa,
wà n bòle gbáaò è'è.

³¹ Zinaò lé dadakòle,
baokpanaò tekòí,
aale gé baokpai Babeli kiae,
aa oè wà aà wéle búu síwà,

32 wà swabuaklìo sì,
wà tèsò dānaowa,
gili gè zīgōgu pii.

33 Ma Dii Zīgōde Isailìo Lua ma mē
Babeli kēkēgōō kà,
a de lán pówēna pó wa kàle zeu,
wàle go kēēwae.

34 Babeli kí Nebukanēza wá taitai,
à wá kē kēkēkēle,
à wá tó lán dàa giiwa.
A wá mómō lán kwāsawa,
à kà páupāu ní wá pó maaō,
ō à ɔzōwāzi.

35 Siɔnadeō mē
gbāa pó Babelideō mōné aa ní só,
to a yá wí ní musu.
Yelusaeūdeō mē
ní bōó'i pó Babiloniō mī,
to aa a gbē'e.

36 A yáí ma Dii ma mē,
A ma! Má zéánō, mí tōsíé.
Má tó an swada í ba,
má tó an nibōnaō gō gii.

37 Babeli a gō gbèze ũe,
gbēgbonaō tōo ũ, sōkēngu pó ũ,
lāanipō ũ, gbēe aō ku weo.

38 Babelidepiō pūna sānusānu lán nōomusuwa,
aa ɔɔlō lán nōomuṣu néowa.

39 Gōō pó an me wā,
ō má mōné ní í gbāao,
mí kakané, aai gō dōosai,§
aaio i'o vusai gōōpii.
Ma Dii máme má ò.

40 Má ní pále lán sāneboḷo
pó wàle mó ní kòlokpaiowa,
lán sāsakaō ge blesanaowa.

41 Wa léle Babeliwaē fá!
Wa dúnia wéle tōdepi siē,
Babelipi i gō sōkēngu pó ũ buioñe.

42 Isia a da Babeliaē,
a ikooa kōfideō lélewà.

43 Aà zōewiaō gō beziaō ũ,
aà bùsu i gō gbāa gii ũ.
Gbēe aō ku weo, gbēe a páao.

44 Má fele ní Belio Babeli,
mí tó aà pó pó a mòmōō pisipisi.
Buiō siu we bo, aà bíio kwé.

45 A bōle a guu ma gbēó,

baade azia mibokii weele
ma pokūma pāsī yái.

46 Tó a būsupi baoc mà,
ásu to sō kéáguo,
ásu to vía á kūo.
Yápāsī a fēle būsupiu,
kpaladeo fēle ní kōo.

A yápi feena ma wēa,
í a feena ma zii.

47 Asa a gōo lé mó
ké má fēle ní Babeli táao.
A gbéoo kwē geoo ū a guu,
būsupideoo geē i gō kpá ní wéi.

48 Luabedeoo ní zīledeoo gulake
Babeli yá musu nípii,*
asa būsudenaoo bō gūgbāntoo oi,
aa mō lélewàe.

Ma Dii máme má ò.
49 Lá Babelideoo gbéoo dède dúnia guu dasi,
Babelipi a wiē sa

Isaili pó aa ní dēdeoo yá musu.†
50 A Isaili pó a bō an fēnda lézīo,
à bō we, ásu zēzē weo.
A to Dii yá dōágu za zázā we,
í Yelusaleū yāda á sōu.

51 Wà yá līwēē, ō wí wá kú,
bui zīlooo gè Dii kpéu e aà kúkii,
wá geē gō kpá wá wéi.

52 Ma Dii ma mē, a gōo lé mó
ké má fēle ní Babeli táao,
gbé pó kē'ia Babiloni būsū būu guuoo aao aauke.

53 Baa tó Babeli gbà zō luawa,
mé à a bíi lesí gbāa kàfi,
ma būsudenaoo gbae aa ge lélewàe.
Ma Dii máme má ò.

54 Babelideoo wii ma dō,
Babiloni būsū wíwía zōo.

55 Asa Dii a Babeli dúuzōe,
i to aà sūu zōo midē.
Zigōo lélewà lán ikooaowa,
an zōa io dō lán isukaawa.

56 Būsudenaoo mō léle Babeliwa,
aai aà negōnaoo kúkū,
aai ní sáoo é'ē,
asa ma Dii mi tōsimá
mà fiaboné a zéwae.

57 Má íkaka aà kíaone
ní aà ònōnaoo ní aà dōaanaoo
ní aà gbāadeoo ní aà negōnaoo,

* 51:48 Zia 18.20 † 51:49 Zia 18.24

aaib i'o vusai gɔɔpii.
Ma Dii máme má ò.

58 Ma Dii Zígɔde ma mè
wa aà bíi gèele daai,
wa tesɔ aà bɔle lesiɔwa.
Gbēnazinao ì ìada níziawa pãe,
buiɔ isimagakpaa gbɛ a gɔ té pɔ ũe.

Gɛa n Zelemii taalao Babeli

59 Nelia né Selaia, Maasea tɔuna gè Babeli n Yudaɔ kí Zedekiao kíapi kpalablea wè síiɔde guu. Selaiapi mé kía bɔokpakii dɔaana ũ. Yá pɔ Zelemii dàen ke.

60 Zelemii yāvai pɔ a Babeli lepiɔ kè taala guu pii,
61 ɔ a ò Selaiae: Tó n ka Babeli, wɛtã ñ lãe bee kyokené pii,
62 ní me, Dii mé ò á guɛ bee míɔnzɔe, gbēe ge pɔtuoe aɔ ku a guu bo. Aɔ da bezia ũ gɔɔpiiɛ.

63 Tó n lápi kyokè n làa, ba yewà ñ naaa n gbɛo, ní zu Uflata guoguo,

64 ní me, màa Babeli a kpále fusai‡ yá pɔ Dii ylawà yái.

Zelemii yá lén we.

52

Yelusaleũ dúuzɔa (2Kia 24.18-25.21)

1 Ké Zedekia kà wè bao n m̀ndoo, ɔ à kía blè, à zòle kpalau Yelusaleũ wè kuɛdoe. Aà da tón Amutali, Zelemii né, Libena gbéɛ.

2 A yá pɔ Dii yeio kè lá Yekonia kèwa piiɛ.

3 Dii pɔkuma mé tò yápi Yelusaleũ n Yuda b̀suo lè pii e à gè n yá à n goala.

ɔ Zedekia b̀ Babeli kía yáu.

4 Zedekiapi kpalablea wè kēokwide guu, a mɔ kwide gɔɔ kwide zí ɔ Babeli kí Nebukanɛza m̀ lélei Yelusaleũwa, aàpi n a zígɔɔ pii. Aa b̀okpà a bíi sae, ɔ aa gbà lesiɔ dà aa liai.

5 Wa liaa wélepizi màa e kí Zedekia kpalablea wè kuɛdode guu.

6 A mɔ síiɔde gɔɔ kēokwide zí ɔ nɔana gbāakù wéleu, gbēe pɔblea ví bo.

7 Ké wà bíi f̀, ɔ Yuda zígɔɔ lèkɔwa gwá, aa b̀le n b̀le pɔ kú bíi m̀n plao zānguo kibɛ kaa sae, aa pèle Yuudē guzule zéu.

8 ɔ Babiloni zígɔɔ pèle kíapi gbɛu, aa aà lè Yeliko gusalalaa. Zedekia zígɔɔ f̀aa aa aà tò we,

9 ɔ wà aà kù tàò Babeli kíaɛ Libla, Amata b̀suo. We wà yádauaàla,

10 ɔ Babeli kía aà néɔ kòlokpakpa aà wáa. Libla we bo ɔ à Yuda kíaɔ dèdeu.

11 ɔ à Zedekia wé b̀bɔ, à aà yè n m̀daonao à tàaànɔ Babeli.* ɔ à aà dàkpɛu e aà ge ga we.

12 Babeli kía kpalablea wè bao m̀ndosaide guu, a mɔ sɔode gɔɔ kwide zí ɔ aà ìwa Nebuzaladã m̀ Yelusaleũ. Aàpi mé Nebukanɛza dɔaiɔ gbēzɔ ũ.

13 ɔ me tesò Dii kpéwa n kibɛo n Yelusaleũ kpéɔ pii. Kpé zɔɔ pii lé, à tesòwàɛ.

14 ɔ a tò Babiloni zígɔɔ Yelusaleũ bíi gbòo pii.†

15 A taasideɔ n gbé pɔ gò wéleuɔ nàaa tàr̀nɔ Babeli n gbé pɔ gè nà Babeli kíawaɔ.

‡ 51:64 Zia 18.21 * 52:11 Eze 12.13 † 52:14 Eze 33.21

16 Ǿ à taasideeǾ tò we aaǾ v̄ēbuǾ ní bugbeǾ sēwa.

17 Ǿ BabiloniǾ Dii kpé mǾgotē péleǾ ní tadibǾǾ ní íkakiio wíwi,‡ aa tàò Babeli píi.

18 Aa túfukabǾǾ ní péeluǾ ní filiadebǾǾ ní au'elebǾǾ ní gǾǾnaǾ ní mǾgotē pǾ pǾ wí Dii kpé zǐ keǾǾ náaa tàò lǾ.§

19 DǾaiǾ gbēzǾǾpi tao ní tésibǾǾ ní au'elebǾǾ ní túfukabǾǾ ní dauǾ ní gǾǾnaǾ ní imibo pǾ wí v̄ē kauǾ ní pǾ pǾ wa pí ní vuao ge ní ánuuǾǾ sèle píi.

20 MǾpèle mèn pla ní íkakiipio ní mǾgotē zuswana pǾ kú a zǐeǾ ní tadibǾ pǾ SalomǾǾ pí Dii kpé pǾ ũǾ, gbēe mǾgotēpi gbia lé dǾo, a gbia kè zài.

21 MǾpèlepiǾ lesǐ gǾsǐsuu bao plaplasaie, a gbènne sǿ kuεplapla. MǾpio gèele kà Ǿne síiǿsiǿ, mé aa ε v̄iv̄i ní guu.

22 Fùa pǾ kú ní musuǾ lesǐ gǾsǐsuu sǿǿǿε. MǾgotē mǾdaona tǾa ní gǿina pǾ wa kè lán gbεafu bewa liaa fùapiozi píi. MǾpèle mèn plapiǾ doũε.

23 Gbεafu be gǿina pǾ liaipio basǾo síiǿsiǿsaie, mé a ku mǾdaona pǾ wa tàpi musu mèn basǾobasǾo.

24 DǾaiǾ gbēzǾǾpi mé sa'onkia Selaia kù ní aà plaade Zefaniao ní bíibǾledǾanaǾ gbēǾn àaǾo.

25 A gbēzǾo pǾ de zǐgǾo dǾaana ũ kù wéle guu ní kía ìwa gbēǾn sopla pǾ à bǾmá wéle guuǾ ní zǐgǾo gbēzǾo lakēna pǾ ì gbéǾ tǿ dalauo ní gǿε gbēǾn bàaǿ pǾ wà bǾmá wéle guuǾ.

26 NebuzaladǾpi mé ní naaa tàrǿnǾ Babeli kíaε Libla,

27 ǿ Babeli kía ní dede Amata bùsuu we.

Màa wà YudaǾ náaa ní bùsuu wà tàrǿnǾ.

28 Gbé pǾ Nebukanεza ní naaa à tàòǾ dasilεn ke: Aà kpalablea wè soplade guu ǿ à tàrǿnǾ gbēǾn àaa gēo ní bao ní àaǿo (3.023).

29 A wè bao plasaide guu gbēǾn àaa síiǿ ní baakwi ní plao (832).

30 A wè bao ní àaǿode guu ǿ dǾaiǾ gbēzǾo NebuzaladǾ gbéǾ náaa tàrǿnǾ gbēǾn àaa àaǿ ní basoplasǾoǾo (745). An dasi fèle píi gbēǾn àaasǾǾo leε síiǿ ní àaa àaǿo (4.600).

YekǾnia gbaεa

(2Kia 25.27-30)

31 YudaǾ kí YekǾnia taa Babeli wè bla àaǿsaide mǾ kuεplade gǾǾ baasǾo ní plaode zǐ ǿ Babeli kí εvili Melodaki aà bǾ kpéu a kpalablea wè séia guu, à aà gbà gbāa.

32 A yámaa òè, ǿ à zǿlekǿi pǾ de aà kía dee pǾ kuaànǾ BabeliǾ pǾa kpàwà.

33 YekǾnia a dakpεunake'ula lile, ǿ ìǾ pǾble ní kíó sǾnu e a wēni léu.

34 Lá gu lé dǾ Babeli kía ìǾ pǾ pǾ a ni lé aà de kpawàε e à gè gǾò.

WĒNALE

Yá pò kú láe bee guu

Wēnale láe bee lee soo píi lé Yelusaleũ kaalea yá'o, ké an ibee Babiloni zígɔɔ lèlèwà e wàò gé Yesu Kilisi ii wè 587. Yudaɔ kpala midéan we. A de lán músipi lé pò Lua gbè Davidie ebòwa ké à mè: Aà buio aao kpalable gɔɔpii. Aà kpalapi aò láaa vío (2Sam 7.16).

Músi yá pò kèpiò tò gbé pò aa bùuò lé làasooke, ɔ aa wèele wà yápi bɔɔle dɔ. Déme gèwázi ní yáèò? Dii gò azia gbéone ibee ũ yá? N beeo gbé pò wà ziblémáò ní taaeò dɔ. A dɔngu ké Dii wēnadɔane lí láao mé a náai ví zɔɔ (Wēn 3.22-23). Yá bee ɔ an wé gi dɔi, baa ké aa yá è.

Wēnakea Siɔnae

¹ Wéle pò wa diu yáa gò da gii sa be!

A tɔbò buio guu yáa,

ɔ à gò lán gyaa gbèandowa.

A iko ví bùsuɔwa yáa,

ɔ à gò zìzɔ ũ.

² Iɔ búbuape gwá,

aà oa ì ya ní wé'io.

Bui pò yeaàzi yáa,

an gbèe lé aà nòse ninièò.

Aà gbènapio zibɔnkpekèè,

aa gò aà ibeeò ũ.

³ Yudaɔ ku zì gbáau ní taasio,

ɔ wà tàńno zìzɔ ũ.

Aa ku buipáleo guu,

aali íampakíi eo.

An kua wétèapiu

an íadamadeò mò lèlemá nípii.

⁴ Siɔna zéò gà píi,

gbèe lé sé à mɔ dikpekèi lo.

A bíiboleò gò da gii,

a sa'onao lé aauke,

a wéndiao ku pɔsiau,

wélepi íikù.

⁵ Aà ibeeò mé gò aà ví,

aà wèlepíò kálea dɔdɔa.

Dii mé mò ní pɔsia beeo

tàae zɔɔ pò Siɔnapi kè yáí.

Aà ibeeò a gbéò kpán'aekè

aa tàńno zìzɔ ũ.

⁶ Siɔna gawi làa píi.

A kíao gò lán tue pò kùà sēwawa.

Aa yèèe vío,

ɔ aa bàalè ní yanaone.

⁷ Siɔnadeò liaaliaa wétèa guu,

aale ní pò maaò beeke.

Ké aale gē ní ibeḗo ɔzĩ,
 aai gbēe e à ɔdámáó.
 Ké Yelusaleũ ibeḗo aà wíwíá è,
 aa aà yáalò.

⁸ Yelusaleũ duuna zɔɔ,
 bee yá mé tò à gbâlè.
 Aà kpelanao lé aà kpebo sa
 ké aa aà puizi è yáí.
 Aàziawa àle aauke,
 àle a mi pāpāu.

⁹ Aà gbāsi kú aà zwāawa,
 i yá pó a a le dao.
 Aà léleapi bò gbéɔ sae,
 gbēe i waiyookeḗo.
 Ma taasi gwa Dii,
 asa ma ibeḗo lé yɔɔ keae.

¹⁰ Aà ibeḗo ɔpèle aà àizeḗowa.
 Bui pó n giné aa gē n gbéɔ kōkāaauo,
 a è buipio gē n kpéu.

¹¹ Aà gbéɔ lé aauke nípii,
 aale poblea weele.
 Aale ní àizeḗo leũkpake
 ní pobleao wēni badɔa yáí.
 Wése n̄ gwa Dii,
 wàle ma ke pɔɔpɔɔe.

¹² A gbé pó ále gē lao,
 ma yá lé kéé yāe ũo lé?
 A wése à gwa tó yá'ōmae kà
 pó pó wa kpāmaziwa.
 Dii mé kpāmazi a pɔkūma pāsí bɔbɔaa gɔɔ.

¹³ Kua za musu à té gbàea wawāwā ũ.
 A ba kpāmee ma táa'ozeu,
 à ma ɔɔaa.
 A ma ke bezia ũ,
 à ma to ní aafiasaio gɔɔpii.

¹⁴ Dii ma tàaeo kākōu,
 a tà zuu ũ.
 A dāmee ma nɔe,
 ō ma gbāa būsá.
 A ma gbéɔ nà gbé pó aa fɔ ní fuoone ní ɔzĩ.

¹⁵ Dii sakà negōna pó kú ma guuɔgu.
 A gbéɔ kàaamazi,
 aa ma èwaaso kè kélekele.
 Ma Yudaɔ mee wia léso,
 Dii ōzɔa a vēefekíiu.

¹⁶ Bee ó ō mále dɔ,
 ma wé'i lé kwé.
 Nòseninina kumano káio,
 wàle weele ma nisina suo.
 Ma néo gò gii,
 asa ibeḗe gbāamòmee.

17 Ma Siṓna, ma ɔkpà,
 ɔ gbēe ku à ma nòse nínimeeo.
 Bui pò liaa Yakɔbu buiɔzi
 ɔ Dii ðile aa gō ní ibeεo ũ.
 Ma Yelusaleũ ma gō ibeεpiɔne lán pò gbāleawa.

18 Dii yá nae,
 asa ma bɔ àà yá kpee.
 Bui píi à swákpa,
 í ma yá'ɔma ma.
 Wà tà ní ma wéndiaɔ ní ma èwaasoɔ zìzɔo ũ.

19 Ma lezù bui pò yemaziɔzi,
 ɔ aa zibɔnkpekemeε.
 Ma sa'onao ní ma gbēzɔɔo kèsai ma zeao guu,
 gɔo pò aale ble weεe,
 aa ní wēni ba dɔɔ.

20 Dii, ma taasikea gwa,
 ma nòse lé tékũ.
 Ma túlu yà,
 asa ma pã n yáa maamaae.

Zi ma gbéɔ blè gāae,
 mé gaga ku ua.

21 Wà ma aukεa mà,
 kási má nòseninina vío.
 Ma ibeεo ma taasikea bao mà,
 aale pɔnake ní yá pò ní kemeεo.
 To gɔo pò n a yá'ò ká,
 aai gōmawa.

22 N ní váikea bɔné gupuau,
 ní kené lá ní kemeεwa ma tàae yái.
 Ma aukεa zɔo,
 ma sɔ yēεe ví bo.

2

1a pò Dii dà Siṓnawa

1 Gwa lá Dii pɔkũma kù Siṓnaa lán suawa.

A Isailio beεe pò zò luawa pàle zíle.

I a gbadibɔpi yáda a pɔfēgɔo.

2 Dii Yakɔbu buiɔ kpéɔ dàaí ní wēnagwasai,
 à Yudaɔ meεwia zegikíio kwè a pɔfē guu,
 à kèse tò a kíao ní ní kpalaowa zíle.

3 Aà pɔkũma pāsí guu à Isailio gbāa kò'è.

A a ɔbòle ní yáu an ibeεo wáa.

A kù Yakɔbu buiɔwa té ũ ní pò pò liaiɔ píi.

4 A sagòle lán ibeεwa,

à ɔkà sáú.

A gbé pò kèe maa yáaɔ dède píi

lán wèlewa.

A a pɔkũma pìpi Siṓnawa

lán téwa.

5 Dii gò lán ibeεwa,

a kè Isailiɔne sàabu.

A n̄ kibɛɔ dāai,
 à n̄ wéle bíideɔ kwè.
 A tò búbua n̄ wēna wiio kàfi Yudaɔ mɛɛwiau.
 6 A a kpé gbòo à gò lán kaawa,
 à a gbéɔ káaakl̄ipi wíwi.
 Dii tò dikpe n̄ kámabogɔɔo yá dɔ Siɔnadeɔgu lɔo.
 Aà zafɛa zɔɔ guu i kía n̄ sa'onao gwa pɔe ũo.
 7 Dii ḡi a gbagbakl̄izi,
 à pākpa a kpéi.
 A kibɛ kpé gbāao nà ibɛɛɔne n̄ ɔzi.
 Aa kúkuakè Dii kpéu
 lá wí ke dikpe zíwa.
 8 Dii zè n̄ Siɔna bíi gbooaɔe.
 A ba yòwà, i gí ɔt̄iwàò.
 A tò a bíio lé p̄ia, aa gò kèlekɛɛ.
 9 A bɔle gbaɔ v̄ile tɔɔɛu,
 a gbáao è'ɛ kpéekpee.
 A kía n̄ a néo gò buipáleɔ guu,
 wa ikoyā kūa lɔo.
 A ānabio lí yá pó bò Dii kíi e lɔo.
 10 Siɔna gbēzɔɔo z̄ɔleá z̄íle,
 an lé kpaauā.
 Aa b̄usukà n̄ miu,
 aa zwānkasaɔ kàkan̄la.
 Yelusaleũ wéndiaɔ mi gò péleá z̄íle.
 11 Ma wé lé wo n̄ ɔɔlɔo,
 ma n̄ɔse lé tékū.
 Ma pɔ yà dúuduu ma gbéɔ dedea yái.
 Néfɛnɛnaɔ n̄ nétɛnaɔ kále ma gāaɛo yèɛɛsai.
 12 Gɔɔ pó aale léle gāaɛ
 lán gbé pó kè'iaɔwa,
 aale n̄ daɔ la aa mè:
 Wá pɔblea n̄ imiao e má ni?
 An wēni lé gēzɛa n̄ daɔ kùɛ.
 13 Yelusaleũ, má onɛ kpelewa ni?
 Bó má n̄ lɛɛũòì?
 Mɛɛwia léso Siɔna, bó má me n̄ muaaò
 mà n̄ n̄ɔse n̄in̄in̄ei?
 N b̄ò ɛ z̄à lán ísia ɛwa,
 déme a f̄ɔ n̄ gbágbāi?
 14 N ānabio yāpā gii ène.
 Aai n̄ yāvai b̄one gupuaɔ aa n̄ kē zɔblewao.
 Yāpā gii pó aa ène n̄ sāsā.
 15 Gbé pó lé gēɔ p̄ii aaɔ ɔtaale,
 aaɔ lɛsuikɛma Yelusaleũ,
 aaɔ mikɛnɛ déũdeũ.
 Aai me, wéle pó a kefɛna kè zài,
 d̄ún̄ia p̄ii pɔnakɛbɔpin wee?
 16 N ibɛɛo lé ledɔma p̄ii,
 aale lɛsuikɛma.

Aale swaa biima,
 aale me wá dāai,
 wá wé dɔ ɔɔpizi yāae,
 wa wesie sa.

¹⁷ Dii kè lá à zèowa,
 à yá pɔ a dilɛ za zi pàpa.
 A n kwe n wēnagwasai.
 A tò ibeɔ pɔnakè n musu,
 à n wèlɔ gbà gbāa.

¹⁸ Sibna, to n bii wiile Diizi ní nɔsɔ,
 to n wé'í àò bàale lán swa'iwa fāane ní gwāasinao.

Nsu kāmaboo,
 nsu to n wé'í ampao.

¹⁹ Fele wii kau gwá gudɔanaɔ kɔ leŭkpakeɔɔ.

N n sɔ wē Diie,
 ní ɔɔaazi n né pɔ lé ga ní nɔanao zeauɔ wēni yái.

²⁰ Dii, gwa ò gwa!

Dé n yá bee taa kèè yāai?
 Nɔɔ ní né pɔ aa ní í aa ní kuɔ soa maan wea?
 Sa'onao ní ānabiɔ dede n kpéu maan wea?

²¹ Néfēnen gbēzɔɔ ɔɔ gɔ gò kálea zeau luutēu.
 Wà ma èwaasoɔ ní ma wéndiaɔ dède ní fēndao.
 N ní dede n pɔfēgɔɔ,
 n ní kaale ní wēnagwasai.

²² Lá ni gbéɔ káaa dikpeɔɔ,
 màa ní tò yápási liamazi.
 N pɔkūmagɔɔ gbēe i pilimao,
 gbēe i e bò.

Ma ibeɔ gbé pɔ ma ní gwá ma ní kuɔ mīde.

3

Wedɔa nòseniniai Dii kí

¹ Má de gbé pɔ Dii pɔkūma gotòwà à taasi è ũe.

² A ma ya à ma kpa gusiaue,
 i ke gupuau no.

³ Máme ò ɔtɔa ɔɔpii,
 a láaa vío.

⁴ A tò ma me ibàba,
 à ma wáɔ wíwi.

⁵ A kona ní mekemuunao liamazi lán bíiwa.

⁶ A tò ma ye gusiau

lán gbé pɔ gà à gègèɔwa.

⁷ A gí liamazi, má fɔ bɔɔ,
 à mɔ gala gbiaɔ kpámee.

⁸ Ma wiilè, ma suabale zùàazi,
 kási i swásemazio.

⁹ A gíbò ní gbè gbèneɔ,
 a pà ma zéa a dè.

¹⁰ A gòmee lán gbēaana pɔ naalea
 ge nɔɔmusu pɔ ye láuwa.

¹¹ A zé sĩa, à ma taitai,

à ma ɔ̀okpà.

12 A a ka kpà sáa,

ɔ̀ à ma dilɛ pɔ́ pɔ́ á pá ũ.

13 A a gbàla kaɔ̀ tɔ̀ ma baluwa.

14 Ma gɔ́ ma gbéɔ̀ne pɔ́ yáalɔ́a ũ,
aa ledàmanɔ́ nípii.

15 A blɛ kɪsá ò'omɛɛ,
à ma kaka ní gɔ́io.

16 A gbèkɔ̀ɔ̀ kpàa, ma swaa è'ɛ,
à ɔ̀zɔ̀a tufua.

17 A ma kē aafiawa,
má dɔ́ bɔ́ wɪ me nama lɔ́o.

18 Ɔ̀ ma mɛ̀, ma gɔ́ yèɛɛsai,
ma wé dɔ́ Diizi lɔ́o.

19 Ma liaaliaaa wétɛ̀a guu dɔ́magu,
a demɛɛ gɔ́i ní konao ũ.

20 Yápi lɔ́ dɔ́magu maamaaɛ,
ɔ̀ ma kúsu kwè.

21 Yá pɔ́ lɔ́ dɔ́magu
ì to ma nɔ̀sɛ̀ àɔ́ daa doŭn kɛ:

22 Dii gbèkɛ̀ mé tò wi midɛ̀o,
aà wēnadɔ́anɛ̀ lí láao.

23 Aà yeaŋzi lɔ́ dafu lá gu lé dɔ́ɛ,
a náai ví zɔ̀.

24 Ma mɛ̀, Dii mé ma baa ũ,
a yáí má sɔ́aaazi.

25 Dii maa gbé̀ pɔ́ an wé dɔ́aàziɔ̀ne,
gbé̀ pɔ́ aalɛ̀ aà kɪ́i wɛɛlɛ̀o.

26 Wɛ̀dɔ́a Diizi zɔ́asai à ní suaba mé maa.

27 A maa gbé̀ taasi fɔ́ a èwaasogɔ̀ɔ̀ɛ.

28 Aà zɔ́lɛ̀ ado kílikili,
asa Dii mé aà dàu.

29 Aà a mipɛ̀lɛ̀ b̀suu,
lɔ́ wɛ̀dɔ́aàzi.

30 Aà a gɛɛ̀ dɔ́ gbé̀ pɔ́ ye a sãnkɛɛ,
i to wí a kú.

31 Asa Dii lí gí gbé́i à aà tò we gɔ̀ɔ̀piiio.

32 Baa tó à aà dà taasiu,
ì aà wēnagwaɛ̀ a gbèkɛ̀ zɔ̀ léu.

33 Dii lí gbé̀ swágaga ní pɔ́naoo,
ìli aà da taasiu pão.

34 Tó wàlɛ̀ ɔ̀zɔ̀ z̀izɔ̀wa dúnia guu guei,

35 tó wàlɛ̀ ní yá málené Lua Musude kpé kpeɛlɛ̀,

36 tó wàlɛ̀ yákpalekɛ̀ gbéɔ̀ne kolea,
Diipi lé eo lé?

37 Déme a fɔ́ me á kɛ̀, i kɛ̀,
tó Dii i a zɛ̀bɔ̀èo ní?

38 Váí ní maaò ì gbé̀ le Lua Musude lé saia?

39 Gbēnazin b́éé né zé ví à zɔ́aka a duuna íadama yá musuo.

40 Wà wéte wá kuai wà gwa maamaa,
wí ɛa su Diíwa.

41 Wà ɔ̀dɔ́ Luazi musu ní ǹsɛ̀mɛ̀ndoo, wí me:

42 Wa duunakè, wa swágbāakè,
 ̄ ni sùuukewanɔ.
 43 N pɔkūma kàkanla, n pɛwá,
 n wá dede wá wēnagwasai.
 44 N sɔlb luabɛpuanau,
 ké nsu wá wabikɛa mao yáí.
 45 N wá díle ukɔlb ge bɪsa ũ buipáleɔ guu.
 46 Wá ibɛɛɔ swaa b̄iíwá m̄pii.
 47 Via ní zua baiuo mé ḡw̄w̄ɛɛ
 ní músio ní kaalɛao.
 48 Ma wé'i lé bàalɛ lán swa'iwa
 ma gb̄éɔ t̄ɔlbz̄ɔa yáí.
 49 Ma wé'i aɔ kwɛ zɛsaiɛ,
 aɔ kámaboa v̄io,
 50 e Dii gɛ wɛzu z̄íle à e.
 51 Yá pó ma wéle nɔɛɔ lè,
 ké ma wesie, ma nòse òòkpà.
 52 Gb̄é pó aa íbɛlɛsèmanɔ p̄aɔ
 lé ma wɛ lán báwae.
 53 Aa ye ma wēni bɔlia eu,
 aa ma papa ní gbɛo.
 54 I dāmala,
 ̄ ma m̄ɛ ma gae sa.
 55 Kua za è títiu we
 ma lezùnzi, Dii.
 56 Ké ma suaba wiilè, ní mà,
 ni swákpa ma yáao.
 57 Ké ma lezùnzi, n s̄mazi,
 n m̄ɛ másu v̄iakɛo.
 58 Dii, n zɛmanɔ yákpalɛu,
 n ma wēni s̄í.
 59 N è lá wà ma yá màlɛmɛɛ,
 ̄ n yānakp̄aa, Dii.
 60 N è lá aa ye tɔsia
 ní v̄ai pó aa a lɛkp̄aaɪmazio píi.
 61 Dii, ní mà lá aa ma s̄ɔs̄ɔ
 ní v̄ai pó aa a lɛkp̄aaɪmazio píi.
 62 Ma ibɛɛp̄iɔ ìb̄ lépɛ k̄ɔ swáú,
 aaìb̄ lɛkp̄aaɪmazi ḡɔɔpiie.
 63 N ní z̄ɔleá gwa ní ní fɛleao,
 ma tó mé ḡò ní le ũ.
 64 Dii, fiaboné a zéwa,
 kené an yákɛa léu.
 65 To an swá gbāakū,
 ní láaizimá.
 66 Pémá ní p̄ɔf̄ɛo,
 ní ní t̄ɔlbz̄ɔ dúniau.

4

Ia p̄ wa dà S̄inadeɔwa

1 Vua siak̄ɛ fá! Vua t̄ɛt̄ɛ l̄í!

Lua kpé gbè bεεεdeɔ fāaa zékpaawɔ píi.
 2 Sionade pɔ wàlɛ ní bεεε lεεũ ní vuao yāaɔ,
 wà ní dílɛ lán g̃i ooɔwa,
 oobona ɔz̃lɛ.
 3 Baa gbēgbonaɔ i ỹs̃ kpá ní nēcwa aa miε.
 Ma gbēc̃ s̃ aa pāsikù,
 aa g̃ɔ lán taataawa gbáau.
 4 Né ỹs̃minaɔ léna nàalɛ ní lé musu imi yái.
 Néɔ lé p̃εε gbea,
 kási gbēe lé línéo.
 5 Né pɔ aai ble maa ble yāaɔ g̃ɔ gembēenaɔ ũ zεaɔ guu.
 Né pɔ wà ní gwá ní pɔkasa ɔdeɔ lé pɔblea wεεlɛ bisau tufua.
 6 Ma gbēc̃ vāikεa de Sɔɔɔdeɔ duunala.
 Lua Sɔɔɔpi suumpà kándoe,
 gbēe i ɔdawào.*
 7 An kíaɔ zēa de buntafaa yāa,
 an pípia de ṽi'ipua.
 An meɔ tēa lán lubiiwa,
 an zεa maa lán safiiwa.
 8 Tiasa an sia de nísi bòo góa,
 tó aa be gāae, w̃li ní d̃o.
 Aa g̃ɔ wákambaaɔ ũ,
 aa g̃ɔ lán lí giiwa.
 9 Gbēc̃ pɔ gàga z̃iɔ mi na de
 gbēc̃ pɔ lé gaga ní nɔanaoɔla.
 Bua pɔɔ kuo, aalɛ ibaba,
 aa g̃ɔ wooo.
 10 Baa nɔe wēnad̃ɔneɔ ní nēc̃ fùukè nízi.
 An népiɔ g̃ɔ ní pɔblea ũ ma gbēc̃ t̃ɔbz̃a guu.†
 11 Dii pɔf̃ε p̃alamá,
 à a pɔkūma p̃ási b̃òb̃ómá.
 A t̃εs̃ Sionawa,
 à kù a ēwa.
 12 Dúnia kíaɔ ní gbēc̃ pɔ kú a guuɔ p̃ii,
 aalɛ e yāa Yelusaleũ ibεεɔ f̃s̃ g̃ε a b̃òlεuo.
 13 Aa ānabiɔ duuna ní aà gbàgbanaɔ vāikεa yáiε.
 Aa gbēmaaɔ dède ní w̃lɛ guue.
 14 ɔ aaiɔ ɔmalemalɛ zεaɔ guu lán ṽiaw̃a sa.
 Aa gbāl̃ε gbēdeapi yái,
 gbēe lí we ɔkà ní pɔkasaɔwao.
 15 W̃iɔ wiid̃ómá, à géi gbās̃ideɔ!
 A géi, à géi, ásu ɔk̃awáo!
 Aaiɔ bàalɛ wàɔ liaaliaa,
 buip̃alɛ i oné: A e àɔ ku lao.
 16 Dii mé ní fāaa ní oa f̃énkpaaɔ,
 a ye à ní eo.
 W̃li ní gbàgbanaɔ gwa p̃e ũo,
 w̃li gbēz̃ɔɔ wεgwao.

* 4:6 Daa 19.24 † 4:10 Iko 28.57, Eze 5.10

17 Wá wé dɔ gbéɔzi aa dɔwále
e wá wé wò pã.
Kua gudɔakii wa buie dà,
a fɔ wá suaba sɔo.
18 Lá wále táa'ò píi, wále wá wεε,
wili e wa bebe gāεε loo.
Wá wēni gò leε, wá gɔɔ ye pai,
asa wá kua lé kàε.
19 Wá gbèselenaɔ wāa de kúu boa musua.
Aa pèlewázi gbèsisíbo musu,
aa wá dādā gbáau.
20 Kíá pò Dii kpà wá ían wēnide ũ,
aa aà kù ní baio.
Wále e yāa ōme aɔ kpaawázi buipáleɔ guu.
21 A Edɔũ pò á kú Uzu bùsuuɔ,
à ví àò kēaa ní pɔnao gĩa!
Lua a a pɔkūma í dɔé à mi à kã sɔε,
í á pɔkasaa wolowá.
22 Sionadeɔ, á íadama lé a ká,
wa táánɔ zízɔɔ ũ loo.
Edɔũ, Dii a bɔbɔánɔ ní á duunao,
i á wáikεa wíé á musu.

5

Wabikεa kua íadamau

1 Dii, to yá pò wá lé dɔngu!
Gwa ñ gwa lá wà widàwá.
2 Buipáleɔ mé gò wá bùsu ví,
zìloɔ mé kú wá kpéɔ guu.
3 Wa gɔ netoneɔ ũ desai,
wá daɔ gò gyaaɔ ũ.
4 I pò wá ví, wi lue wà gbasa mi,
baa wázia yàa wi ñabɔ wà lue sa.
5 Wá ibεεɔ looawála,
wa kpasaa, wi íampakii eo.
6 Wa ɔdò Egipiɔ ní Asiliɔzi
ké wà blε e à mówá yái.
7 Wá maeɔ duunakè, aa ku loo,
ñ an tàaeɔ lé wí wá musu.
8 Zɔɔ mé lé kiblewá,
gbēε ku à wá bɔ ní ɔzío.
9 Wi blε wεεε kai guue
gbāamɔneɔde pò kú sēuɔ yái.
10 Wá bāa wà lán oo pò diteawa,
nɔana mò ní mēwāa pāsío.
11 Wà gbāamò wéndiaɔne Siona
ní wá Yudaɔ wéleɔ guuo.
12 Wà kíaa yèye ní ɔɔwa wà ní loo,
wi bεεε dɔ maezɔɔneɔ.
13 Wí wísilɔgbε di èwaasoɔne,
ne gɔneɔ lé fu yàabaaawa.

- 14 Gbēzōō lí kāaa gāa lɔ,
 èwaasoō kāmabò ní lesiao.
 15 Wá pɔna làa,
 wá òwāa gò búbuapea ũ.
 16 Wá fùà gò wá miwa à lèlɛ,
 waiyoo wápiɔ, wa duunakè.
 17 Bee yá mé tò wá pɔ yà,
 yá beeɔ yáí wá wé sisi.
 18 Siɔna gbèsisi gò bezia ũɛ,
 we gbēgbonaɔ í kīlmpau.
 19 Mpi Dii, niɔ kible gɔɔpiie,
 n zòlɛa báawa láaa v̄io.
 20 Bóyái wá yá lɔ sãangui?
 Nyɔ wá vūaa e wá wēni léu yà?
 21 Dii, to wà suma, wí su.
 To wà ɛa su wá pá ziu.
 22 Ge n giwázi fíafía yà?
 N pɔ fèwázi dúuduu yà?

EZEKIELI

Yá pò kú láe bee guu

Yelusaleũ Lua kpé sa'ona Ezekieli ku Isaili pò wà tàrínò Babiloniò guue e wàò gé Yesu Kilisi ii wè 597, Nebukaneza léleá Yelusaleũwa séia gbéa. A wè síiò gbéa Lua aà sísi aà ke ànabi ù. Kua zòbleu Ezekieli lé leda Yuda pò wà tàrínò Babiloniòwa ní gbé pò aa gò Yelusaleũò ló. Ké wà Yelusaleũ ní Lua kpéò kàale wè 587 guu, ò à ní nòse ñininé, a òné aa wèdò Luazi.

Ezekieli wépfungu'è dasi, bee gbéa à yáò kèke seelaò ù, aà yákeapio aà yádane síanapiliwàné. Dea sa'ona ù guu à gbáakpà Lua kpé dɔa yáwa maamaae, ní beeo à mè Lua kú ní a gbéò, baa Babiloni bùsuu, i ke kpépi ò Lua kuu adoo (11.16). Baade yákeao de azía yá ùe (18), i ke gbèpále yá no, ò à baade gɔa gbé dafu ù yá'ò à kpàle à síwà. A mè ló Lua a a Nisína da Isailiògu, aai vu (37) aai ea tá ní bùsuu (11.14-20, 36.1-38).

Dii azía lɔa Ezekielie

¹ Ma wè baakwide guu, a mò síiòde gòò sòode zí, má kú ní zìzò swa pò wí me Kebaa sae, ò luabe wèaa, * ò ma Lua è wépfungu'ea guu.

² Kí Yekonia gɔa zìzò ù† wè sòode guu

³ ò Dii yá'ò mapi sa'ona Ezekieli, Buzi née Babiloni bùsuu we. We Dii gbáa m̀ua.

⁴ Ké ma wezù, ò má è zà'iana lé fele gughántoo oi. Lou sa sísi, àle píle, àle teke píuu. Té pò kú a guoguo de lán mò téa bóiboíwa.

⁵ Pò kú tépi guu, a de lán pò b́eè mèn síiòwa,‡ an taa bò gbènazínawa,

⁶ ama an baade oa síiòsiii mé aa gàsía ví síiòsiii.

⁷ An gbáò súsu, an gbálaò de lán zù swewa, àle teke lán m̀gotè yòawa.

⁸ Aa gbènazína òó ví ní gàsíaò zíe. An oa síiò ní ní gàsía síiòò d̀d̀ò ae ní kpeo, gbàtèe ní gbàtèeo,

⁹ an gàsíapio lé kákòwa. Gu pò aale géu, aali lé liaao, aai gé ní ae màa g̀òe.

¹⁰ Lá an oapio den ke: An baade gbènazína oa ví, mé aa nòomusu oa ví òplaa oi, zu oa z̀eae oi, mé aa kúu oa ví ló ní kpe oi. §

¹¹ Màa an oao de. An baade gàsía pòoa musu plapla, aale kákòwa, a pla pò g̀ò naanízi.

¹² An baade ì gé a aedɔawae súsu. Gu pò an nisína tàu, we aai géu, mé gu pò aale géu píi, aali lé liaao.

¹³ Pò b́eepio kekeá de lán teyò ge sètewae. Tépi gupua zòò, ò taa'o pò b́eè mèn síiòpio zànguo. Lou lé pílepíle tépi guu.*

¹⁴ Pò b́eepio wáa lán loupíleawa, aaiò gé, aaiò su.

¹⁵ Ké mále pò b́eè oa síiòdepio e màa, ma wuluu è an baade sae t̀ole.

¹⁶ Wuluupio ní ní pòò lé teke lán gbè beeedewa, mé an síiò píi aa doue. Wuluupio kea taan ke: Ampii aa wuluu ví mèn plapla p̀p̀aakòa.

¹⁷ Tó aale taa'o, aai gé ae ní kpeo, gbàtèe ní gbàtèeo liaasaie.

¹⁸ An wuluupio lesí, ì to vía ní kú, mé wé fifiwà à liai.†

¹⁹ Tó pò b́eepio lé taa'o, wuluupio ò be ní sae. Tó pò b́eepio fèle t̀ole aale gé musu, wuluupio ì fele musu s̀e.

* 1:1 Zia 19.11 † 1:2 2Kia 24.10-16 ‡ 1:5 Zia 4.6 § 1:10 Zia 4.7 * 1:13 Zia 4.5 † 1:18 Zia 4.8

20 Gu pò an nisina tàu, we aai géú, an wuluuo i fele géínò sãnuε, asa pò béεpio nisina kú n wuluuo guuε.

21 Tó pò béεpio lé tãa'o, an wuluuo ìb tãa'oe. Tó aa zεaε, aaiò zεa sōε. Tó aa fεle tɔɔlewa, wuluupio ì feleínò sãnuε, asa pò béεpio nisina kú n wuluuo guuε.

22 Bàluma kpálea pò béεpio mia e musu, àle teke wásawasa lán díiwa.‡

23 Bàlumapi zíε an gãsiã pooa, aale kákõwa, an baade gãsiã mèn plaplaò naañzi.

24 Ké aale tãa'o, ma n gãsiãpio kía mà lán izõsuka kõfiwa,§ lán Gbãapiide lɔɔwa, lán zigõ zɔawa. Ké aa zè, ò aa n gãsiã nãaa.

25 Ké aa zεa an gãsiã nãaaa màa, ma lɔɔ mà n mia za bàluma musu.

26 Pɔe kú n mia bàlumapi musu we lán kiblekila pò wa kè n safiiowa,* mé ma gbēε è zõlea kilapiu musu we lán gbēnazinawa.

27 Má è, zõa aàpi léu e musu a de lán mò tēa bóiboi† pò lé pipi lán téwawa, mé zíle oi de lán téwa. Gupua gbãa liaaãzi.

28 Gupuapi bò lán nãali pò bò gɔɔ pò lou lé mawa. Dii gawi kekeá pò má èn we. Ké má è, ma wule ma gbεeu gõò, ò ma lɔɔ mà, àle yã'omεε.

2

Dii Ezekieli stsia

1 A mè: Gbēnazin né, fele ze mà yã'onno.

2 Ké àle yã'omεε, aà Nisina ðimεε à ma se ma ze, ò má mà àle yã'omεε

3 à mè: Gbēnazin né, mále n zí Isailiɔwae, bui swágbãade pò bò ma kpepio. Ampio n n dezio aa zãmεε yãwae e n a gbão.

4 Gbé pò mále n zimápio swá gbãa, mé aali ma yãmao. Oné Dii Lua mé lé yãε bee oné.

5 Aa swásei ge aa gí séii an swágbãa yáin nò, aao dõ ké anabi kú n guu.

6 Mpi sō gbēnazin né, nsu viakεné ge an yã'oaεo. Baa n kua leaa n lesikaopio guu, mé n zõlea sóipio kíi, nsu viakε n yã'oaεo. Nsu to sō kēngu an yáio, asa swágbãadeɔne.

7 Tó aa swásè ma yáí ge tó aa swásei, nsu gí oinéo, asa swágbãadeɔne.

8 Mpi sō gbēnazin né, swáse yá pò mále onεi. Nsu swágbãake lán swágbãadepiɔwao. Le'ele, ní pò pò má daune só.

9 Ké ma wesè, ò ma ɔ è, a taala kooa kúa, àle dɔmεε,

10 a pòo ma aε. Wã wēnale n búbuao n waiyooo kēwà kpe pla píi.*

3

1 A òmεε: Gbēnazin né, pò pò dɔane só. Taalae bee só, ní ge n a yã'o Isailiɔne.

2 Ké ma le'ele, à taalapi dàumεε mà só.

3 ɔ à òmεε: Gbēnazin né, taala pò má dāne n léupi só, i n nòse ká. ɔ má sò. A kè ma léu na lán zówa.*

4 ɔ à òmεε: Gbēnazin né, fele ge n ma yápi o Isailiɔne.

5 Mále n zí bui pò an buiyã maa ía mé an yã'oa zí'ũ kíio, Isailiɔ mále n zimá.

6 I ke bui dasi pò an buiyã maa ía mé an yã'oa zí'ũ mé nýõ n yãmao kíi no. Tó ampio mále n zimá, aa swáse n yáie.

7 Isailiɔ we swáse n yáio, asa aali swáse ma yáio. Ampii an swá fεe, an kua gbãε.

8 Má tó n kua àò gbãa lá n pówae. Má tó n ze gí lá aa zè lé gíwa.

‡ 1:22 Zia 4.6 § 1:24 Zia 1.15, 19.6 * 1:26 Eze 10.1, Zia 4.2-3 † 1:27 Eze 8.2, Zia 1.15 * 2:10 Zia 5.1 * 3:3 Zia 10.9-10

9 Má tó n kua gbãa àò de gbëa. Nsu wíakénéó. Nsu to sǝ kǝngu an yáio, asa swágbãadeǝne.

10 Ǟ a òmǝe: Gbǝnazin né, swáse yá pǝ mále onǝi pii, ñyǝ kǝa n sǝu.

11 Fǝle ge yá'o n gbǝ zǝzǝne, ní me Dii Lua mé yáe bee ò, tó aa swásei, ge aa swáseio.

12 Aà Nisina ma se musu, ǝ ma kǝfi gbãa mà ma kpe wà mè: Wà Dii gawide sáaukpa aà kúki.

13 Pǝ bǝepio gǝsǝaǝ leakǝwa kǝfi mé do ní wuluu pǝ be ní saǝo kǝfi gbãao.

14 Nisínapi ma se gǝmanǝ zéa, ma ñǝse òǝkpa mé ma pǝ paa, áma Dii gbãa mé màa.

15 Ma ka zǝzǝ pǝ kú Telabibiǝ kíi Kebaa sae, ǝ ma zǝle gu pǝ aa kuu we e gǝo soplá. Yá día.

Isailio gbaa laai

16 Gǝo soplapi gbëa Dii yá'òmǝe à mè:

17 Gbǝnazin né, ma n ke gudǝana ũ Isailionǝe.† Swáse yá pǝ lé bǝ ma léuzi, ní n gbaomǝe laai.

18 Tó má ò wáikenaǝ a gaǝ, mé ni aà gba laaio, ge ni ledawà aà mikǝ wáiwá ké à e àò kuo, wáikenapi a ga a duuna yáie. Aà gaa yá sǝ a wi n musuǝ.

19 Tó n aà gbà laai sǝ, mé i mikǝ a wáikǝapiwao, a ga a duuna yáí, mpi sǝ n lé aǝ ku yápi guu bo.

20 Tó maakǝna a maakǝa tò mé àle wáike, má tó aà kpagaǝ, i ga. A ga, ké ni aà gba laaio yáie. Má maa pǝ a kǝ yáda bo. Aà gaa yá sǝ a wi n musuǝ.

21 Tó n ledawà n mè asu duunakǝo sǝ, mé i duunakǝo, aǝ kuǝ, ké à n ledama mà yáí. Mpi sǝ n lé aǝ ku yápi guu bo.

22 Dii gbãa màa we, ǝ a òmǝe: Fǝle gé gusalalau, we má yá'ounǝ.

23 Ǟ ma fǝle ge gupiu, ma Dii gawi è ze we lá má è Kebaa saewa, ǝ ma wule ma gbǝeu gǝo.

24 Ǟ aà Nisina dǝdǝa à ma se ma ze, ǝ a òmǝe à mè: Ge ñ gǝ kpéu. Zetanle.

25 N gbǝnazin né, wa mǝma ní bao, wi kǝne, ké nsu bǝ ní kíi bàasio yáí.

26 Má tó n léna naale n lé musu, ké nsu yá'oné, ní n gba laaio yáí, asa swágbãadeǝn ní ũ.

27 Ama tó ma yá'onǝ, má n léna gole, ní gbasa oné ma Dii Lua máme ma yáe bee ò. Gbé pǝ a swásei, aà séi, gbé pǝ a gii, aà gii, asa swágbãadeǝn ní ũ.

4

Koezǝa Yelusaleŭi seela

1 Gbǝnazin né, biliki díle n aǝ, ní Yelusaleŭi wéle taa kewà,

2 ní koezǝi. Bòo kpákpai, ní gbà lesǝo da ñ liai, ní bùsu kálǝkale a bíio sae, ní bíigboobǝo kále ñ liai.

3 Mǝ pǝpǝe se ñ péle mò bíi ũ mpi ní wélepǝio zǝnguo, ní aǝdǝwà. Wà koezǝo wélepǝizǝ, níme ní koezǝnapi ũ sǝ. Bee io de seela ũ Isailionǝe.

4 Wúle n gbàtǝǝ ǝzeewa, ní Isailio duuna sea e n wúlea n gbàtǝǝpiwa gǝo léu.

5 Ma gǝo òaa pla kwisai (390) dílenǝ ñyǝ Isailio duuna seaǝ e an duunakǝa wǝ dasileu.

6 Tó n bee kǝ ní làa, ǝa wúle n gbàtǝǝ ǝplaawa, ní Yudaǝ duuna sea e gǝo bla. Ma ní duunakǝa wǝ dílenǝ, wǝ dodo gǝo dodo.

7 Aǝdǝ Yelusaleŭi pǝ n koezǝipiwa, ní n ula gǝsǝ sǝsǝ, ní ánabikǝkǝ a yá musu.

† 3:17 Eze 9.1-9

⁸ Má ba kãne, ké nsu lilekii eo yáí, ní wúlea n gbàt̃eε kpe dopiwa e koez̃g̃oopi ge paò.

⁹ Mase ní naao ní bláao ní nasio ní éseo ní weao se ka ta doũ guu, ní a bleke ñỹ ble g̃oò òaa do kwisai p̃ó ñỹ wúlea n gbàt̃eεwapiu.

¹⁰ Níli ble p̃ó ñỹ ble lá gu lé d̃o ỹ kiloowa galaũ òaa dodo, ní ble yóbiyobi.

¹¹ Níli í p̃ó ñỹ mi lá gu lé d̃o dá litili k̃kpaale léu, ní ga vólovolo.

¹² Gbēnazin gb̃ó t̃é ò ñỹ kàa kewà an wáa, ní só.

¹³ Dii èa m̃e: Beewa Isailio ble gb̃alea ble bui p̃ó ma ɔz̃ònízi ní bùsuu guu.

¹⁴ Ɔ ma m̃e: A'a Dii, mi gb̃ale ỹaao. Za ma nézi e ní a gb̃ao mi p̃ó p̃ó gà ní aziaa ge p̃ó p̃ó wài tàitai ño soo. Ño p̃ó de t̃é ũ i g̃e ma léu ziio.

¹⁵ Ɔ a òm̃e: T̃o, ma n gba zé ñ kàa ke zùgb̃ó téwa gbēnazin gb̃ó gbeu.

¹⁶ Ɔ à èa m̃e: Gbēnazin né, má Yelusaleũde ɔ kùs̃a mid̃e, aai ɔ p̃oblea ỹỹk̃e yākāakea guu, aai imi g̃òna le dodo s̃deede guu,

¹⁷ asa p̃oblea ní imiao a k̃s̃am̃e. S̃o a k̃éngu nípii, aai ibaba ní tàae yáí.

5

Iadaa Yelusaleũdewa

¹ Gbēnazin né, f̃enda lena se sa, ní n mikā ní n lekānao waò lá m̃ibona í kewa. Ní kiloo se ñ n k̃api ỹ, ní kpaale lee àã.

² Tó n koez̃a w̃éleí g̃oò lé p̃a, ní a lee do séle ká p̃ó p̃ó ní k̃e w̃éle taa ũpiwa, ní tes̃wà. Ní a lee plaade do se ñ f̃endapi léleò ñ lia w̃élepizi. Ní a lee àãde do p̃ó g̃ò fáe íanau, asa má a f̃enda wo mà péleñzi.

³ Mi k̃api ɔeele we ỹo, ní ye n ula léu,

⁴ ní dá ñ k̃ateu à tékū. T̃épi mé a kúle Isailiowa píi.

⁵ Ma Dii Lua ma m̃e, yá p̃ó a Yelusaleũ len we. Má k̃ale bui guoguoε, an bùsu liai.

⁶ An ṽaíke guu aa b̃o ma ỹadileao kpe de buiɔla, aa g̃i ma ikoyā mai de bùsu p̃ó liaañzi deola. Aa g̃i ma ỹadileaoie, aai te ma ikoyāpiɔio.

⁷ Ayāmeto ma Dii Lua ma m̃e, a ɔakà de bui p̃ó liaaáziɔla, i te ma ikoyāio, i z̃ike ma ỹadileawao. Bui p̃ó liaaáziɔ felekaaỹo ò a z̃ik̃wà.

⁸ Ayāmeto ma Dii Lua ma m̃e, mapi s̃o má feleáñe. Yelusaleũde, má yākpaalek̃eáño buip̃o wáa.

⁹ Má yá p̃ó mi ke ỹaao mé má ke bo kéé á yāb̃eεkeao yáí.

¹⁰ A yáí maeo ní néo só, mé néo ní maeo só á m̃eεwiau.* Má á wetā, mí á gb̃é k̃ñao fáaa gupiiu.

¹¹ Ma Dii Lua ma m̃e, lá a ma k̃p̃e gb̃al̃é ní á ɔb̃eεo ní á yāb̃eεkeao, ní ma kuao má k̃éw̃aε. Má á w̃enagwao, má á b̃o.

¹² A gb̃é leε do a gaga ní gagyāo ge ñana á m̃eεwiau, á gb̃é leε plaade a gaga z̃i guu bíi kpe, mé má á gb̃é leε àãde fáaa gupiiu, mí a f̃enda wo mà péleoázi.

¹³ Ma ɔk̃uma i gbas̃a k̃p̃ale, ma ɔo i wee, ma ñoε i níni sa. Tó ma ɔk̃umab̃b̃om̃a má làa, aao d̃o sa ké ma gb̃é p̃ó mili sí s̃aao máme má ò.

¹⁴ Má Yelusaleũ ke bezia ũε, iɔ de láanip̃o ũ bui p̃ó liaaiɔne ní gb̃é p̃ó lé d̃o.

¹⁵ Tó ma yākpaalek̃eáño, mé ma á wetā ní ɔf̃eεo ní ɔk̃umao, áo de láanip̃o ũε, p̃ó s̃s̃ao ũ bui p̃ó liaaáziɔne. A yá a to s̃o k̃éngu, i ní gba laai maamaa. Ma Dii máme má ò.

¹⁶ Tó ma a kagba t̃òagu ñana ũ, má á ke kélekele. Má á kùs̃a mid̃eε, mí ñana k̃áfié.

* 5:10 W̃en 4.10

17 Má nɔana kááguε, mí wàìɔ sóikεwá, í gɔ nésai. Gagyā ní gbēdeao a gěázi, mí tó wà siágu ní zío.† Ma Dii máme má ò.

6

Isaili bùsu gbèsísíɔ

- 1 Dii yā'òmεε à mè:
 2 Gbēnazín né, wēbiibii Isaili bùsu gbèsísíɔwa, ní ānabikεεε a yá musu
 3 ò mè: Isaili bùsu gbèsísíɔ, à Dii Lua yāma. Dii Lua ò gbèsísíɔne ní sísíɔ ní swadɔɔ ní guzulεɔ, à mè ále mówá ní zío, i á gulesí pó wa bòɔ daaí.
 4 Wa á sa'okíɔ gboo, wi á tulaletikateakíɔ wíwi, mí á gbéɔ dede á táaɔ ae.
 5 Isailiɔ, má á gεɔ kále á táaɔ ae, mí á wáɔ fāaa mà lia á sa'okíɔzi.
 6 Wéle pó á kúu a gɔ bezia ũ píie. Wa gulesí pó á bòɔ daaíε, wi á sa'okíɔ gboo aao da wáiwai. Wa á táaɔ wíwi aao ku ɔo, wi á tulaletikateakíɔ gboo, wi pó pó á kèpiɔ míɔnzɔ.
 7 Gbé pó wà fēnda tòmá á guuɔ i kwé, íɔ dɔ ké mámεmaa Dii.
 8 N beeo má tó á gbé kōnao gɔéε. Tó ma á fāaa buiɔ guu, á gbēɔ bɔ fēnda lézi bùsu pó á kúu,
 9 ma yāyāmá an náaisai pó tò an sɔ kua ɔo yá musu ní gbāsikεwe pó aai táaɔ gwaò yáo. Aao ye nízia gíyāio vāi pó aa kè yái ní yābēεkeao yáo,
 10 aaiɔ dɔ ké mámεmaa Dii. Mi lé'iana gba no, má yápi yíamáε.
 11 Ma Dii Lua ma mè, ɔplaa da zεεu, ní gbápále ò mè: Agya! Zi ní nɔanao ní gagyāo a Isailiɔ dede an yāvāi pó má ye a gíyāio yái.
 12 Gbé pó aa ku zāo gaga ní gagyāo, gbé pó aa ku káiɔ i gaga zíu, mé gbé pó aa sù bòɔ gaga ní nɔanaoε. Lá má pɔkūmabɔbɔmán we.
 13 Wa ní gbēɔ dede, aao kálea ní táaɔ an gbagbakíɔ sae sísí lesíɔ musu píi ní gbèsísí misonaɔ píi ní lí yèleleɔ ní gbéneli lásisiɔ gbáuɔ píi, gu pó aa tulaleti gínana kpásau ní táaɔnepiɔ, aaiɔ dɔ sa ké mámεmaa Dii.
 14 Má ɔo tòmá, mí tó an bùsupi gɔ bezia ũ wáiwai za guwaiwaiu e Dibla, gu pó aa kuu píi, aaiɔ dɔ ké mámεmaa Dii.

7

Isailiɔ midεa kà kái

- 1 Dii yā'òmεε à mè:
 2 Gbēnazín né, yá pó ma Dii Lua má ò Isaili bùsudeɔnen ke: A kua lé kà! A bùsu gola síiɔ píi midε.
 3 A kua lé kà! Má pɔkūmabɔbɔwáε, mí yákpalekeáno á yákeawá, mí yābēε pó á kè flaboé píi.
 4 Má á wēnagwao. Má á kēo. A yákeao fla má boé ní yābēε pó á kèɔ, íɔ dɔ ké mámεmaa Dii.
 5 Ma Dii Lua ma mè yá a á le!
 Yāzɔ a á le!
 6 A kua lé kà! A kua lé kà!
 Yápi lé sɔázi, à pílawá kò!
 7 Yá zèléwáε,
 á gbé pó á kú bùsue beeuɔ.
 Á gɔɔ kà kái, à kà se!
 Gili gèngu gbèsísíɔ musu,
 i ke pɔna wii aale léo.

† 5:17 Zia 6.8

8 Tia kéwa má ɔ̀kũmabɔ̀ɔ̀wá,
mí palawá n̄ ɔ̀f̄ẽo.

Má yákpalekeáno á yákeawá,
mí á yábẽekeawá fiaboé.

9 Má á w̄nagwao, má á k̄eo.
Má fiaboé á yábẽekeawae,
íò d̄o ma Dii máme ma á wetá.

10 A gɔ̀ɔ̀pi gwa, à kà! Yá p̄la!
A n̄s̄i yá gb̄aa ũ, ã à ne'í wala ũ.

11 Yápási f̄ele v̄aikenawo gb̄ego ũ.
An gb̄ee a b̄oo! Bílapi gb̄ee a b̄oo!
Ɔdee a b̄oo! An beedeede a b̄oo!

12 A gɔ̀ɔ̀ kà! A n̄ lé!
Pɔ̀luna su ɔ̀nakewo,
ɔ̀yiana su ɔ̀bo,
asa ma ɔ̀ f̄ẽ bílapizie.

13 Ɔyiana a ɔ̀ ɔ̀ á ȳia si bo e a w̄ni léu.
Anabikekea bílaepi a léle p̄ao,
gb̄ee a b̄oo a tàae yáí.

14 Wà kuupè, z̄i s̄ou mà p̄ii,
kási gb̄ee a gé z̄ilauo,
asa ma ɔ̀ f̄ẽ bílapizie.

15 Zi ku bíi kpe,
gagyã n̄ n̄anao ku w̄le guu.
Gb̄é ɔ̀ aa ku s̄eawo gaga z̄i guue,
gb̄é ɔ̀ aa ku w̄le guu gaga
n̄ n̄anao n̄ gagyãoe.

16 An gb̄é ɔ̀ aa b̄oo
b̄aal̄e ta gb̄es̄is̄i k̄í.
Aa ɔ̀bo lán swadawo felenaowa
baade z̄ia tàae yáí.

17 Ampii an ɔ̀ a ḡo d̄on̄zie,
an kosokũo i busa.

18 Aai zw̄ankasawo d̄o n̄ pi,
v̄ia i n̄ kú.
An ḡe i ḡo kpá n̄ w̄éi,
aai migbaa lé n̄pii.

19 Aa n̄ ánusawo k̄ole z̄eawo guu,
an v̄uawo i ḡon̄é ɔ̀ gb̄aleawo ũ.
An ánusawo n̄ n̄ v̄uawo a f̄o n̄ bo Dii ɔ̀f̄ẽgɔ̀z̄io.
Ɔapi a n̄ n̄anao kpáleo,
an gb̄ee k̄ao,
asa ãme n̄ dá duunau.

20 Aa n̄z̄ia s̄e lesi
n̄ n̄amblewo kefenawo yáí,
aa ɔ̀b̄ee ɔ̀ má ye a ḡiyãio ɔ̀ p̄iò.
A yáí má tó à ḡon̄é ɔ̀ gb̄alea ũ.

21 Má ɔ̀piwo na bui z̄ilow̄e n̄ ɔ̀zi

aa ní pọ́ sélé.
 Má kpá dúnia vāikenaᵋwa,
 aa ní pọ́ naaaε, aai a gbāle.
 22 Má mikpelinée,
 aai ma gu beεede gbāle.
 Kpáí weliwεpio gēu, aai a gbāle.

23 A mᵋgalaᵋ pí,
 asa gbēdeεa dí būsuuε,
 mé yá gbāa kò wéleu.
 24 Má tó bui vāio mó ní uaᵋ símá,
 má tó gbāadeᵋ ziasεa lesi midε,
 wi ní sa'okliᵋ gbāle.
 25 Tó gili gēngu, aa aafia wεεε,
 kási aa eo.
 26 Músi a ke músi,
 bao íi a ke bao íi,
 aai gbasa kpáleke ānabikekeai.
 Sa'ona a fua ikoyāwa,
 gbēzᵋᵋ a kua ledamawa.
 27 Kí a búbuape,
 yá a di kíanεwa,
 táaaᵋᵋ a lualua.
 Má kené an yākeᵋᵋwaε,
 má yādańla lá aa dà gbéawaε,
 aaiᵋ dō ké mámεmaa Dii.

8

Táakea Dii kpéu

1 Zizᵋᵋ kúa wē soolode guu, a mᵋ soolode gᵋᵋ soode zí, má zōleεa ma kpéu,
 Yuda gbēzᵋᵋᵋ káleεa ma aε, ᵋ Dii Lua gbāa mᵋa we.

2 Ké ma wesè, ᵋ ma pᵋε è lán gbēnazinawa.* Zᵋa aàpi léu zíle oía téε. Musu oi
 sᵋ, àle teke lán mᵋ tēa bóiboíwa.

3 A pọ́ bᵋ lán ᵋwa, ᵋ à ma kú ma mikāwa. Lua Nisina ma se, má musu yáio,
 má zíle yáio, ᵋ à gèmanᵋ Yelusaleū wépungu pọ́ Lua mᵋomεepi guu e Lua ua
 plaade bíbole pọ́ kú gugbāntoo oi kpεεεu, gu pọ́ taa pọ́ a yá í Dii nᵋse fele kúu.

4 Ma Isailio Lua gawi è we, lá má è yāa gusalalaa wépungu'ea guuwa.†

5 ᵋ a ᵋmεε: Gbēnazin né, wése gugbāntoo oi gwa. Ké ma wesè má gwà, ᵋ ma
 taa pọ́ a yá í Dii nᵋse felepi è bíbole pọ́ kú sa'okli gugbāntoo oi kpεεε.

6 ᵋ a ᵋmεε: Gbēnazin né, n yābēε sa pọ́ Isailio lé ke la èᵋ? Yápi a ma ya ma
 kúkii à ma kpa zā. Nyᵋ εa yá pọ́ a bēε de beea maamaa e lo.

7 ᵋ à gèmanᵋ ua bíboleu. Ké ma wesè, ᵋ ma ε è bíi guu.

8 A ᵋmεε: Gbēnazin né, bíipi fí. Má fí, ᵋ ma bᵋle è we.

9 ᵋ a ᵋmεε: Gē n yābēε pọ́ má zau aale ke la gwa.

10 ᵋ ma gē má gwà. Má è wà pᵋtaa'onkuawaᵋ taa kè wà lia gípizi pii ní nᵋᵋ pọ́
 de tē ūᵋ ní Isailio taaᵋ pii.

11 ᵋ Isaili gbēzᵋᵋ gbēᵋn bàaᵋkwio síεa ní aε, Safana né Yazania kú ní guu. Baade
 tésibo kúkūa, tulaleti súεεe gí na buumbo, àle fele musu.

* 8:2 Eze 1.26 † 8:4 Eze 1.28

12 Ɔ a òmɛɛ: Gbēnazīn né, ní è lá Isaili gbēzɔɔ lé ke gusiau, baade ní a táao gugolonaua? Aaí mɛ ma wé lé ní eo, ma pākpa ní būsuziɛ.

13 A èa òmɛɛ lɔ: Nyɔ ɛa yá pɔ aale ke a bèɛ de beea maamaa e lɔ.

14 Ɔ à gèmanɔ a ua bíibɔlɛ pɔ kú gugbāntoo oi guu. Ma nɔɔ è kále we, aale Tamuzu ɔɔlɔ.

15 Ɔ a òmɛɛ: Gbēnazīn né, n bee èa? Nyɔ yá pɔ a bèɛ de beea maamaa e lɔ.

16 Ɔ à gèmanɔ a kpé ua plaadeu, ɔ ma gbéɔ è baasɔ taawa, bilandaa ní sa'okíio zānguo. An kpe lia Dii kpéɛ, an aɛ dɔa gukpɛwa, ɔ aale kúle íatɛɛ we.

17 Ɔ a òmɛɛ: Gbēnazīn né, n bee èa? Yābɛɛ pɔ Yudaɔ lé ke lapi dené yāe ũo, ɔ aa tò yāpāsí kò ní būsuu ké ma pɔkūma e fɛle lɔa? N ní gwa, lá aale gozɔzɔ ma léwa.

18 Tɔɔ! Má pɔkūmabɔbɔmá. Má ní wegwao. Má ní bɔo. Baa tó an wii gbāa lé gɛ ma swáú, má swásɛio.

9

Táagbagbanaɔ dedɛa Yelusaleŭ

1 Ɔ à lezù gbáugbāu ma swáú à mè: Mɔ ní wéle dɔanaɔ, baade ní a gbédɛbɔo.

2 Ɔ ma gbéɔn soolɔ è, aa bò Musu Bɔlɛ pɔ a lé elɛa gugbāntoo oiwa, aale mɔ baade ní a gbéwiwibɔo. Gɔɛ kú ní guu bàabaa ula daa, lákɛbɔo ní taalao dɔa aà pi. Aa gè zè mɔgotɛ sa'okíi saɛ.

3 Isailiɔ Dii gawi gò malaika gāsɩadeɔla à mɔ aà kpé kpele. Ɔ Dii lezù gbé pɔ bàabaa ula daa, lákɛbɔo ní taalao dɔa aà pipizi

4 à mè: Yelusaleŭ kele, ní seelake gbé pɔ aale ɔɔlɔ, aale wɛnake yābɛɛ pɔ wàle keu pii musuɔ mi'awɛa.*

5 Ɔ má mà, a ò gbé kɩnɩɔnɛ à mè: Aɔ tɛ aà kpe, à wéle kele, íɔ gbédɛɛ ní wegwasai ní késai.

6 A maezɔɔ ní èwaasɔo ní wéndiaɔ ní néo ní nɔɔ dedɛ à ní mide pii, āma ásu sɔ gbé pɔ wà seelakémáɔzio. A daale ma kpéu la. Ɔ aa dàale gbéɔzɔ pɔ kú Dii kpé kpeleɔwa.

7 Ɔ a ònɛ: A ní gɛo kále ma ua, í ma kpé gbāleò. A gé! Ɔ aa sí wéleu, aale gbédɛɛ.

8 Gɔɔ pɔ aale gbédɛɛ, máme ma gɔ mado, ɔ ma wule ma gbɛɛu gɔɔ, ma wiilɛ ma mè: A'a Dii Lua! N pɔkūmabɔbɔa Yelusaleŭwa guu níyɔ Isaili kɔnaɔ dedɛ pii yà?

9 Ɔ a wèa: Isailiɔ ní Yudaɔ duuna zɔo maamaaɛ. Gbédɛa di ní būsuuɛ, mé yādɔɔsai di wéle guuɛ. Aaí mɛ ma pākpa ní būsuziɛ, ma wé lé ní eo.

10 Tɔɔ! Má ní wegwao, má ní kɛo. Má ní yákeɔ wíné ní musuɛ.

11 Ɔ ma gbé pɔ bàabaa ula daa, lákɛbɔo dɔa aàpi pi è, à sù ní yáo à mè: Má kè lá ní òmɛɛwɛɛ.

10

Dii gawi goa a kpéa

1 Ké ma wɛzù, ɔ ma pɔɛ è lán kiblekila pɔ wa kè ní safii gbɛowa* báluma pɔ kú malaika gāsɩadeɔ mia musu.

2 Ɔ Dii ò gbé pɔ bàabaa ula daapie à mè: Gɛ wuluu pɔ kú malaika gāsɩadeɔ zíɛo guu, ní ɔkpa plapla teyɔ pɔ kú malaikapiɔ zānguo si n ɔ pai, ní fá wéleu.† Ɔ à gèu ma wáa.

* 9:4 Zia 7.3, 9.4, 14.1 * 10:1 Eze 1.26, Zia 4.2 † 10:2 Zia 8.5

³ Ké à gèu, malaikapio sia Lua kpé gèomidokii oi, mé súele buumboa kùle Lua kpé ua plaadewa.

⁴ Ǿ Dii gawi gò malaikapio mia à gè aà kpé kpεεε. Súelepí kpépi pà mé Dii gawipi uapi pù.

⁵ Wà malaikapio gàsía kíà mà za ua séiau lán Lua Gbāapiide yā'oawa.

⁶ Ké a ò gbé pò bàabaa ula daapie aà tési wuluu ní malaikapio zānguo, à gè zè wuluue sae.

⁷ Pó b́épi do ɔɔ gè té pò kú ní zānguo, a si kà gbé pò bàabaa ula daapie a ɔu, ɔ à b̀ò.

⁸ Ma pɔe è lán gbēnazina ɔwa malaikapio gàsía zíe.

⁹ Ké má gwà, ma wuluu è mèn síiɔ malaikapio sae, an baade ní a wuluuo. Wuluupio lé teke, an kekeá de lán gbè beedewa.

¹⁰ Wuluupio doũ píie, mé ampíi wuluu ví mèn plapla pāpāakɔa.

¹¹ Tó aale taa'o, aai gé ae ní kpεo, gbàt̄εe ní gbàt̄εeo liaasaie. Aai te wuluu pò kú kpε pò wàle géuzi. Gɔɔ pò aale taa'o, aali lé liaao.

¹² Wé fífi malaikapio mewa píie, an kpε ní ní ɔɔ ní ní gàsíaɔ ní ní wuluu mèn síiɔpio pii.‡

¹³ Má mà wuluupio lé liasāizɔ.

¹⁴ Pó b́épi oa síiɔsiiɔe, a séiaɔá zù pòe, a plaadeɔá gbēnazina pòe, a àaɔdeɔá ǹɔmusu pòe, a síiɔdeɔá kúu pòe. §

¹⁵ Ǿ malaikapio fèle musu. Pó b́é pò má è Kebaa saeɔne.

¹⁶ Tó malaikapio lé gé, wuluu pò kú ní saepio ì gé s̄e. Tó aa ní gàsía pòo, aale fèle t̄ɔle, wuluupio lí go ní saeo.

¹⁷ Tó aa zεae s̄, aai zεae. Tó aa fèle, aai fèl̄n̄ɔe, asa malaikapio nisina kú ní guue.

¹⁸ Ǿ Dii gawi gò a kpé kpεεlea à gè zè malaika gàsīadepio mia.

¹⁹ Ké mále gwa, aa ní gàsía pòo, ɔ aa fèle t̄ɔlewa. Ké aale gé, wuluu lé géɔn̄, ɔ aa zè Dii ua bíib̄le pò kú gukpε oi musu. Isailio Lua gawi kú ní mia musu.

²⁰ Pó b́é pò má è Isailio Lua zíe Kebaa saeɔn ke, ɔ má d̄ sa ké malaika gàsīadeɔne.

²¹ An baade oa ní gàsíaɔ ví síiɔsiiɔ, mé pò pò de gbēnazina ɔwa kú ní gàsīapio zíe.

²² An oao doũ ní pò pò má è Kebaa saeɔ p̄oε. Ampíi ì taa'o a aed̄awaε súsu.

11

Yákpalekea ní Isaili gbēz̄ɔɔ

¹ Dii Nisina ma se gèmanɔ Dii ua bíib̄le pò kú gukpε oi guu, ɔ ma gbēɔn baasɔɔ è kálea we. Kíaeɔ kú ní guu, Azuu né Yazania ní Benaia né Pelatiao.

² Ǿ Dii òmε: Gbēnazin né, gbé beeo lé v̄ai lekpaai, aale lé b̄e da má wéleε beeu.

³ Aa m̄ kpεd̄ɔgɔɔ i ka ḡiao. Wéleε beeá dàae, ɔ aa kau ǹɔ ũ.

⁴ Ayāmeto ānabikekené. Gbēnazin né, ānabikeke.

⁵ Ǿ Dii Nisina d̄deea à m̄ mà o mà mε: Ma Dii ma m̄ á Isailio ì o mà, kási má á láasoo d̄.

⁶ A gbēd̄ede dasidasi wéleε beeu, a ḡeo daadà a zεaɔu.

⁷ A yái ma Dii Lua ma m̄, gbé pò a ní d̄ede kálep̄io mé ǹɔpi ũ, mé wéleε bee mé dàapi ũ. Apio s̄, má á yá mà á bol̄e.

⁸ Ma Dii Lua ma m̄, f̄enda ále viakè, f̄endapi ɔ má m̄owá.

‡ 10:12 Zia 4.8 § 10:14 Eze 1.10, Zia 4.7

9 Má á yá mà á bɔleue, mí á na bui zìlɔɔne ní zì, aai á wetá.

10 Má yákpalekeáɔ á bùsu zɔleu, wi á dede ní fěndao, íb dɔ́ ké mámema Dii.

11 Wéle bee aɔ deé dāa ũo, mé aɔ ka dāapi guu nòo ũo. Má yákpalekeáɔ á bùsu zɔleue,

12 Íb dɔ́ ké mámema Dii, asa i ma ɔtondɔkíi gwao, á ma ikoyā kūao, a bui pó liaaázio ɔlesèe.

13 Ma ānabikekeapi guu Benaia né Pelatia gā, ɔ ma wule ma gbɛɛu gòo ma wii gbāa lè ma mè: A'a Dii Lua! Nyɔ Isailio midɛ píi yā?

Dii a gbé pɔ́ fāaaɔ kāaa

14 Dii yā'òmɛɛ à mè:

15 Gbēnazin né, n gbé pɔ́ aa de n au ũo ní Isailio píi, Yelusaleũde ɔ oné: Aɔ ku zā ní Diio màa, asa à bùsue bee kpàwá wá pɔ́ ũe.

16 A yáí tò, oné ma Dii Lua ma mè baa ké ma taíno zāzā buipáleo guu, mé ma ní fāaa bùsu ní bùsuo, ní beeo má dené ulékíi ũ gɔɔpla bùsu pɔ́ aa tàuo guu.

17 A yáí tò, oné ma Dii Lua ma mè má ní kāaa buio guu, má ní naaa bùsu ní bùsuo gu pɔ́ aa fāaaauɔ, mí suríno Isaili bùsuu.

18 Aa su we, aai pɔ́bɛɛ pɔ́ má zauɔ bɔle a guu,

19 mí sò doũ dané, mí nisina dafu dané ní nòseu. Má ní sɔ́ pɔ́ de lán gbewa bɔ, mí sɔ́ pɔ́ de báasi ũ dané,

20 aaiɔ ma ɔtondɔkíi gwa, aaiɔ ma ikoyā kūa, aaiɔ zíkewà.* Aaɔ de ma gbéɔ ũ, míɔ de ní Lua ũ.

21 Gbé pɔ́ an pɔ́ dɔ́ pɔ́bɛɛ pɔ́ má zauɔwa sɔ́, ma Dii Lua ma mè má ní yākeao wíné ní musue.

22 ɔ malaikapio ní gāsiao pòo, wuluupio kú ní sae, mé Isailio Lua gawi kú ní mia.

23 ɔ Dii gawipi gò wélepia, à gè zè sísí pɔ́ kú wéle gukpe oi musu.

24 Wépungu pɔ́ Lua Nisina m̀opi ea guu, à ma se tàmano zìzɔ́ kíi Babiloni bùsuu. Ké wépungu pɔ́ má èpi wèea,

25 ɔ ma yá pɔ́ Dii òlɔmɛɛ ò zìzɔ́ne píi.

12

Taa ní Isailio zìzɔ́ ũ seela

1 Dii yā'òmɛɛ à mè:

2 Gbēnazin né, ní kú swágbāadeɔ guue. Aa wé ví, kási aali gu'eo, aa swá ví, kási aali yāmao, asa swágbāadeɔne.*

3 Ayāmeto gbēnazin né, n n pɔ́o naaa fāane, n n taa bùsu páleu sɔuke, ní dazeu ní wáa. Go n tía, ta gupáleu ní wáa. Baa ké swágbāadeɔn ní ũ, an wé a gí kéia?

4 Bole ní pɔ́ pɔ́ ní nāaapio fāane ní wáa. Tó aua pila, ní bɔ wéleu ní wáa lán gbé pɔ́ lé gēzeawa.

5 Bii fí ní wáa, ní bole ní n aso we.

6 Asopi sé ní wáa oosiele, ní bɔò. Ní pɔ́ku n wéa, ké nsu bùsupi eo yáí. Ma n ke yá pɔ́ a Isailio le seela ũe.

7 ɔ má kè lá Dii òmɛɛwa. Ma bɔ ní ma pɔ́o fāane lá mále tá bùsu páleuwa. Ké aua pila, ɔ ma bíi fí ní ɔo. Oosiele ɔ ma a aso sè ma bɔò ní wáa.

8 Ké gu d̀, Dii yā'òmɛɛ à mè:

9 Gbēnazin né, Isaili swágbāadepio i ní la bó níle ke màaio lé?

* 11:20 Zel 31.33, Eze 36.26-28 * 12:2 Isa 6.9-10, Zel 5.21, Maa 8.18

¹⁰ Oné ma Dii Lua ma mèn, yá pò dɔana pò kú Yelusaleũ ní Isaili pò kú weo ken we.

¹¹ Oné seelan n ũ, lá ní kè, a ní le sɔe, aai ta bùsu pãleu zìzɔũ.

¹² An kía a a aso da a gàu oosiele, i daò zéu. Wa bíi fɔè, i bɔò, i pòku a wéa, ké asu bùsupi eo yáí.

¹³ Má ba kpaè, i aà kú, mí taaàno Babeli, Babiloni bùsuu, kási a wesi bùsupile bo.† We a gau.

¹⁴ Má gbé pò liaaaàziò fáaa gupiiue, aà dɔnlɛdeò ní aà dɔaiò píi, mí a fènda wo mà péleoñzi.

¹⁵ Tó ma ní fáaa buio guu, mé ma ní zuzu bùsu ní bùsuo, aao dɔ sa ké mámɛmaa Dii.

¹⁶ Zi, noana, gagyã, má tó an gbèeò bɔ apii guu, ké aa e ní yábèekeaò dau siuné bùsu pò aa tàuo guu, gbépiò io dɔ ké mámɛmaa Dii.

¹⁷ Dii yã'òmɛɛ à mèn:

¹⁸ Gbènazín né, nì ní blepi ble ní sɔdeedeo, ní ípi mi ní lualuaao yãkãakea guu,

¹⁹ ní o bùsudeone, ma Dii Lua mámɛ ma yáe bee ò Yelusaleũdeone ní Isaili bùsudeo píi. Aa bleble yãkãakea guu, mé aa imi yádima guu, asa wa ní bùsu ké yáiyai gbãamɔané pò kò ní guu yáíe.

²⁰ An wéleò gɔ beziaò ũe, an bùsu i gɔ da wàuu, í dɔ ké mámɛmaa Dii.

²¹ Dii yã'òmɛɛ à mèn:

²² Gbènazín né, yáasi pò wí ke Isaili bùsu guue bee de kpelewa ni? Wí me, àle gɔò gá, ãnabikéyã lé gbesuo.

²³ Oné ma Dii Lua ma mèn má yáasipi midɛ. Wa yáasipi ke Isaili bùsuu bo. Oné bo, gɔò ká kái ké yá pò ãnabiò è a gbesu píi.

²⁴ Asa wa wépfungu eeyã ge màsokɛ lenakasa Isailiòne bo.

²⁵ Ma Dii má yã'o, mé yá pò má o a ke, a gɔò gága bo. A swágbãadeò, yá pò má ò á gɔò, má kee. Ma Dii Lua mámɛ má ò.

²⁶ Dii yã'òmɛɛ à mèn:

²⁷ Gbènazín né, ma! Isailiò lé me wépfungu pò ní è yáá zia yáe, n ãnabikekea gbesuagɔò zã.

²⁸ Ayãmeto oné ma Dii Lua ma mèn, ma yápiò kee a gègè bo, yá pò má òpi gbe a su. Ma Dii Lua mámɛ má ò.

13

Yá z̄lɛa ãnabi eɣɛnaɔwa

¹ Dii yã'òmɛɛ à mèn:

² Gbènazín né, ãnabikeke Isaili ãnabi pò aale ãnabikekeò yá musu. O ãnabi pò aai nízia làasoo yã'òne, aa swãdo ma yáí.

³ Ma Dii Lua ma mèn, waiyoo ãnabi sɔũ pò aali yáe eo, anzia yá mé lé dɔaané.

⁴ Isailiò, á ãnabiò de lán gbègbona pò be beziauɔwae.

⁵ Aai gé zei gufooò guuo, aai bíi pò lia Isailiòzi keke, ké Isailiò e ze gbãa zí guu Dii pòkūmagɔò.

⁶ An wépfungu'eaá pãe, an màsoá eee. Aai me Dii mé ò, kási mámɛ ma ní zío, ò an wé ò do ní yáí à gbesu.

⁷ Ké aa mèn Dii mé ò, mé mi o sɔo, wépfungu pã aa èò lò? Màso aa kèò lò?

⁸ Ayãmeto ma Dii Lua ma mèn, lá aa yãpã ò, aa wépfungu eee, a yáí má fɛleíno. Ma Dii Lua mámɛ má ò.

† 12:13 2Kia 25.7

9 Má ɔ̄t̄s̄ ānabi egena pó aai wé̄pungu'e mé aai māsokewa. Aa ku ma gbé̄ ledamadeo guuo, an tó à̄o ku Isailio buibokii taalauo, mé aa e ea ta Isaili būsuo, ío d̄s̄ ké māmema Dii Lua.

10 Aa ma gbé̄o sāsā, aa mē aafia ku, kási s̄s̄ aafia kuo.* Ma gbé̄o ì bíibo, s̄ ānabipio ì soolèwà.

11 O soolenapiōne, bíipi a kwεε. Dii a to lou bílibili ma ní gbeo ní zaa'ian gbāao.

12 Tó bíipi kwè s̄s̄, wa ní la wà me, soo pó aa lèwà ku máe?

13 Ayāmeto ma Dii Lua ma mē, má zaa'ian gbāa gbae ní p̄okūmao, ma p̄ofē ì to lou bílibili ma ní gbeo p̄okaalea yái.

14 Má bíi pó aa soolèwàpi gboo mà daaie, a ēgbekpalē ì b̄o gupua. Tó bíipi kwè s̄s̄, gbé̄ pó kú wé̄lepi guuo kaalee, ío d̄s̄ ké māmema Dii.

15 Má p̄okūmab̄ob̄o bíipiwa ní gbé̄ pó soolèwà̄e, mí onē bíipi kuo, mé a soolenāo kuo,

16 Isaili ānabi pó aa ānabikēkē Yelusaleūdēne, aa wé̄pungu'èné aa mē aafia ku, kási s̄s̄ aafia kuopio. Ma Dii Lua máme má ò.

17 Mpi s̄s̄ gbēnazin né, webiibii n bui n̄e ānabi pó aai nízia lāasoo yā'owa, ní ānabikēkē ní yá musu

18 ñ me: Ma Dii Lua ma mē, waiyoo á n̄e pó ì eseba naminami à dada á ɔ̄pesewa. I s̄̄o z̄s̄ baadee a gbāa léu an nisina k̄ūb̄o ū. A ma gbé̄o nisināo k̄úkū, ápio ì b̄o aafiaa?

19 A ma ɔ̄okpà ma gbé̄one p̄wena ɔ̄kū doo ge p̄ēe kasō yái. I εeto ma gbé̄ pó aai swāsē eiōne. A gbé̄ pó ì k̄ū aa gaō dède, mé a gbé̄ pó ì k̄ū aao kuō tò.

20 Ayāmeto ma Dii Lua ma mē, má za á eseba pó ì gbēnazina k̄ūò lán bāwao. Má esebapiō b̄o á ɔ̄wa, mí nisina pó a k̄ū lán bāwapiō gbae.

21 Má á s̄̄opiō taitai, mí a gbé̄o b̄ole á ɔ̄zi. Aa de pó pó naa a ɔ̄zī ū bo, ío d̄s̄ ké māmema Dii.

22 A gbēmaa pó má ye ní p̄o yaō kādè á m̄ofili guu. A gbēvāiō gbà s̄s̄, s̄ aai b̄o ní zé vāiu aa nízia m̄s̄io.

23 Ayāmeto á e wé̄pungu εε ené bo, á e māsokené bo. Má a gbé̄o b̄o á ɔ̄zī, ío d̄s̄ ké māmema Dii.

14

Yāz̄lēa táagbagbanāwa

1 Isaili gbēz̄̄ōēo m̄o ma k̄íi, aa z̄̄lē ma ae,

2 s̄ Dii yā'omēe à mē:

3 Gbēnazin né, gbé̄e beeo t̄o táao yá ní s̄s̄ blè, an duuna pó lé ní fupi mé lé ní gále. Aa yāgb̄eaaa zé v̄ia?

4 Yā'oné ñ me ma Dii Lua ma mē, tó Isailie t̄o táao a s̄s̄ blè, mé aà duuna pó lé aà fupi mé lé aà gále, tó à m̄o yāgb̄eai ānabiwa, ma Dii máme má yāz̄asi adewa aà táao dasileu.

5 Maa má Isaili pó aa ḡomēe z̄̄lō ū ní táao yái gbesi píi.

6 Ayāmeto o Isailiōne ma Dii Lua ma mē, aa n̄selile aa mikē ní táao ní ní yāb̄ēkēāwa.

7 Tó Isailie ge b̄om̄o pó kú ní guee t̄o táao a s̄s̄ blè, aà duuna pó lé aà fu àle aà gálepi t̄o à k̄ēa, tó à m̄o ānabi lè aà yāgb̄eaae, máme má yāz̄asiwà mazia,

8 mí íbelese ní gbé̄pio, mí aà ke seela pó wa yāadāo ū. Má aà b̄o ma gbé̄o guue, ío d̄s̄ ké māmema Dii.

* 13:10 Zel 6.14, 8.11

⁹ Tó ānabipi tò wà kōnikèè, ǝ à azia yā'ò, mame ma kōnikèè. Má otōwàè, mí aà bɔ ma gběɔ guu mà dè.

¹⁰ Anabipi ní gbě pɔ mò yāgbɛaiwàpio duuna douè. An duuna a wi ní musu nípiiè,

¹¹ ké Isailio su zāmeè yáwa, aai gbále ní duuna yá musu lɔo yáí, aaiɔ dè ma gběɔ ũ, mí dè ní Lua ũ. Ma Dii mame má ò.

Gbēvāio bɔ gbēmaaɔ sabaio

¹² Dii yā'òmèè à mè:

¹³ Gbēnazin né, tó būsudeɔ náaisaiyākè aa duunakèmeè, mé málè otōmá, málè ní kūsūa míonzɔ, málè imina zímá, mé aalè gaga ní ní pɔtuoo píi,

¹⁴ baa tó gběon àaɛè beɔ ku we, Nɔee ní Danielio ní Yobuo, aa fɔ gběè misi ní gbēmaake yáio, mé i ke anzia mi bàasio. Ma Dii Lua mame má ò.

¹⁵ Tó má tò wàio pà būsúpi aa būsúpi néɔ sèlè píi, mé būsúpi gò bezia ũ, gběè lé pāa lɔo wàio yáí,

¹⁶ ma Dii Lua ma mè, ní ma kuao tó gběon àaɔpio ku we, aa fɔ ní nɛgɔɛɔ ge ní nɛnɔɛɔ misio, mé i ke anzia mi bàasio, būsúpi i gò bezia ũ.

¹⁷ Tó má tò wà fèlè būsúpiwa ní zio, ma mè wà pāa wà gbēnazinaɔ ní pɔtuoo dèdè,

¹⁸ ma Dii Lua ma mè, ní ma kuao tó gběon àaɔpio ku we, aa fɔ ní nɛgɔɛɔ ge ní nɛnɔɛɔ misio, mé i ke anzia mi bàasio.

¹⁹ Tó ma gagyākà būsúpiu, ma pɔkūmabòbòwà, ma a gběɔ ní a pɔtuoo dèdè,

²⁰ ma Dii Lua ma mè, ní ma kuao tó Nɔee ní Danielio ní Yobuo ku we, aa fɔ ní nɛgɔɛɔ ge ní nɛnɔɛɔ misi ní gbēmaake yáio, mé i ke anzia mi bàasio.

²¹ Ma Dii Lua ma mè, tó málè íada Yelusaleũdeɔwa ní yá mèn síiɛè beɔ, zí ní iminao ní wàio ní gagyāo, * málè ní dèdè ní ní pɔtuoo, a ke zài.

²² N beeo an gbě kōnaɔ gɔ, an nɛgɔɛɔ ní ní nɛnɔɛɔ bɔ. Tó aa bò mò á kíi, mé a ní dàa ní ní yākeɔ è, á nòɛ a níni vāi pɔ má zì Yelusaleũwa yá musu ní ía pɔ má dàwàɔ píi.

²³ Tó a ní dàa ní ní yākeɔ è, á nòɛ a níni, asa áɔ dɔ ké yá pɔ má kè Yelusaleũè píi, mi ke pāo. Ma Dii Lua mame má ò.

15

Yelusaleũ lɛũa ní vɛɛ yāao

¹ Dii yā'òmèè à mè:

² Gbēnazin né, vɛeli líkè dè líɔla yā?

³ Wí pɔe ke ní a lío yā? Wí kálo ke ní a lío wà pɔ loowàè?

⁴ Wí káteu yàa ũe. Tó a vlá ní a mio tekù mé a guo té lè, wa fɔ zíkèdè?

⁵ Gɔɔ pɔ a léso, wà zìe kèdè, belenke gɔɔ pɔ à té lè à gò sín bèebèe?

⁶ Ayāmeɔ ma Dii Lua ma mè, lá lío guu vɛeli má sè yàa ũ má káteu, màa má ke Yelusaleũdeɔne.

⁷ Tó ma fɛlɛnɔ, baa ké aa bò téu, té mé a ea kúmá. Tó ma íbɛlɛsèrɔnɔ, áɔ dɔ ké māmema Dii.

⁸ Má tó an būsú gɔ bezia ũe, asa aa náaisaiyākèmeè. Ma Dii mame má ò.

16

Yelusaleũ lɛũa ní nɔ náaisaio

¹ Dii yā'òmèè à mè:

² Gbēnazin né, Yelusaleũdeɔ yābɛkɛɔ káné ní ɔzi

* 14:21 Zia 6.8

³ ñ mε, ma Dii Lua máme ma yáε bee ò Yelusaleũ musu ma mε: Kanaa bùsu n bɔu, we wà n iu. N maeá Amole buie, n daá Iti buie.*

⁴ Ké wà n i, wi n bi zɔo, wi n zu'o wà gbābòneo, wi n nana ní wisio wà zwāa fīmao.

⁵ Gbēe i n wēnagwa à yápio kèneo. Wa n sósobi vīo, ñ wà n vūaa sēu, asa ke wà n i, wa ye n gīyāio.

⁶ Ké mále gē, ñ má è níε buumpa au guu. Goo pó ní kú aupi guu, ma mē níyɔ ke pó ũε!

⁷ Má tò n gbā lán líwa sēu, n zɔokù n ke nɔana ũ. N yó bòbɔ n ká pàε, kási nio be puizie.

⁸ Ké ma εa mále dɔnzi lɔ, ma n gwa, ñ má è n ka ké wà gē n yáu, ñ ma a dábi lènla ma n puizi ùléò. Ma legbēne, ma mē ma bàa aɔ kunnɔε, ñ n gɔ ma pó ũ. Ma Dii Lua máme má ò.

⁹ Ma n zu'ò ma n au wòloma, ñ ma nísidòma.

¹⁰ Ma zwāa wede yène, ma ayo báa kyale kpàne, ma bàabaa tulu ðine, ñ ma siliki pɔɔgāu dāne.

¹¹ Ma nɔamblebɔ fīma. Ma zāɔ kàkanε, ma yābaa dāne.

¹² Ma tāanadāne n níu, ma swáli booloɔ dāne, ma kíafua gawide kpàne.

¹³ Māa ma zāblèma ní vuao ní ánusuo. N pɔkasao de bàabaa ní silikio ní zwāa wedeo ũ, mé n pɔblea de pēeti maa ní zóo ní nísio ũ. N kefenke gēagē, ñ n zɔokù n gɔ nɔε kía ũ.

¹⁴ N tɔbò buio guu n kefenkepi yái, asa n kefenke bòlei nɔamblebɔ pó má kèneo yái. Ma Dii Lua máme má ò.

¹⁵ Ŋ n n kefenke náaikè, n gɔ káalua ũ tó pó ní bò yái, n káaluakà ní gbé pó lé gē weo, n gɔ ní pó ũ.

¹⁶ N n pɔkasao sè n zāblèò gulesí pó ní bòwa, ñ n káaluakà we. Yá bee taa maa, a kea zεvīo.

¹⁷ Ŋ n n vua ní ánusuo nɔamblebɔ pó má kènepi keeo sè n táagɔeo píò, ñ n káaluakàñno.

¹⁸ N n pɔkasa wedeo sè ní dāné, ñ n ma nísi kámá, n ma tulaletikáné téa.

¹⁹ Ble pó má kpàma ñ ble, pēeti ní zóo ní nísiopi ñ ní kpámá sa pó a pó tékua gí ñ na ũ. Yá pó kèn we. Ma Dii Lua máme má ò.

²⁰ N n negɔeo ní n nenɔε pó ní imanɔ sè n sa'òomá ble ũ. N káaluakaa i mɔmaoa?

²¹ N ma néo kòlokpa n sa pó wī a pó káteu à tékū òomá.

²² N yābēεkeao ní n káaluakaapiɔ guu píi n nεblegɔ yá i dɔnguo. Goo bee ní kú puizi, níε buumpa au guu.

²³ Waiyoo! Waiyoo mpi! Ma Dii Lua ma mē n yāvāikeapiɔ gbεa píi,

²⁴ n táakpεo dò n sa'okii bòbo gāε píiu.

²⁵ N sa'okii bòbo zεa miowa píi, ñ n kefenke òokpà, n n gbá wēaa gbé pó lé gēɔne píi, n si káaluakaau.

²⁶ N káaluakà ní n Egipi† pó kú n saε gɔε blesanao, n ma pɔ fèε n sia káaluakaau yái.

²⁷ Ŋ ma ɔtɔma, ma n bùsu lào, ma n kpa n zangude Filit‡ pó n dàa vāi ðimáwa, aa ní pɔεā kēma.

²⁸ N εa n káaluakà ní Asili§ lɔ, asa nili káo. Baa n káaluakaauñno gbεa ni káo,

²⁹ ñ n si káaluakaau ní Babeli bùsu laatanao. N beeo ni káo.

³⁰ Ma Dii Lua ma mē: N òokpaa gēagē. Lá n yápio kè, n gɔ káalua wisaide ũ.

* 16:3 Daa 10.15-16 † 16:26 Isa 30.2 ‡ 16:27 2Lad 28.18 § 16:28 2Kia 16.7-8

31 N beeo ké n táakpɛɔ d̀̀d̀ɔ zea miɔwa píi, mé n sa'okii b̀̀bo g̀̀aɛɔ píi, ní de lán káaluawao, asa n sakà ɔ̀auɛ.

32 Nɔɛ gb̀̀s̀iɓkɛna, niɔ g̀̀ɔ p̀̀alɛɔ si n z̀̀á gbɛuɛ.

33 Wí p̀̀ɔ kpá káaluawae, kási mpi nímɛ ni p̀̀ɔ kpá n g̀̀ɔp̀̀ɔsɛɔwa, ni gba-gusaedané, ké aa b̀̀ɔ gupiiu aa m̀̀ɔ káaluakannɔ yáí.

34 N káaluakaa adoa ní nɔɛ p̀̀alɛɔɛ. Gb̀̀ɛ lí luanzio. Mmɛ ni fiaboné, wíli fiabonɛɔ. N yá adoaɛ.

35 Ayãmeto káalua, ma yãma!

36 Ma Dii Lua ma m̀̀è, n n ɔ̀a d̀̀è, n nzia kpà n g̀̀ɔp̀̀ɔsɛɔwa ní káaluakaa guu, ní t́́aa p̀̀ɔ má ye ní g̀̀iyãioɔ k̀̀ua, mé n n néɔ au kpámá.

37 Ayãmeto máɛ n g̀̀ɔp̀̀ɔsɛ p̀̀ɔ ní yá k̀̀angupio k̀̀aaa, g̀̀ɔ p̀̀ɔ ní yeńziɔ ní g̀̀ɔ p̀̀ɔ ní yeńziɔ píi. Má t̀̀o aa b̀̀ɔ gupiiu, aai m̀̀ɔ lélema, mí t̀̀o aa n puizi e m̀̀pii.

38 Má nɔɛ p̀̀ɔ aai gb̀̀s̀iɓkɛ mé aai gb̀̀ɛdɛɔ t́́aae winɛ n musuɛ, mí gb̀̀ɛdɛ p̀̀ɔf̀̀ɛ b̀̀ɔb̀̀ɔma, asa mili sí s̀̀aao.

39 Má n nané ní ɔ̀ziɛ, aai n táakpɛɔ kwé, aai n sa'okiiɔ gboo, aai n p̀̀okasao woloma, aai n nɔ̀ambleb̀̀ɔ sima, aai n to puizi.

40 Aa dasi k̀̀aaanzi, aai n pápa ní gbɛɔ, aai n z̀̀ɔz̀̀ɔ ní f̀̀ɛndao.

41 Aa tes̀̀ɔ n kpéɔwa, aai n wetã nɔɛ dasiɔ wáa. Má n káaluakaa midɛ. Nyɔ e fiabo n g̀̀ɔp̀̀ɔsɛɔnɛ bo.

42 Ma p̀̀ɔf̀̀ɛ i kpáɛ, asa mili sí s̀̀aa yá bee taa musuo. Ma ǹ̀sɛ i gbasa níni, ma p̀̀ɔ a panzi bo.

43 Lá n nɛg̀̀ɔ yá i d̀̀nguo, ɔ̀ n ma p̀̀ɔ f̀̀ɛlemɛɛ ní yápiɔ píi, má n yákea winɛ n musuɛ. Ma Dii Lua máme má ò. Ni gb̀̀s̀iɓkɛa káfi n yáb̀̀ɛkɛaɔ guu píio lé?

44 Yáasikɛnaɔ yáasikɛ n yá musu aa mɛ, p̀̀ɔ p̀̀ɔ b̀̀ɔ s̀̀ada wéwa mé i b̀̀ɔ a né wéwa.

45 N n da p̀̀ɔ ye a z̀̀á ní a néɔ g̀̀iyãio ɔ̀lɛs̀̀è. D̀̀aa dou ɔ̀ ní ví ní n v̀̀ii ní n d̀̀auna p̀̀ɔ aa ye ní z̀̀á ní ní néɔ g̀̀iyãioɔ. N daá Iti buie mé n maeá Amɔle buie.

46 N v̀̀ii Samali ku gugbãntoo oi ní a néɔ, mé n d̀̀auna Sɔ̀dɔũ ku gɛɔmidɔk̀̀ii oi ní a néɔ.

47 I ke n ní ɔ̀lɛs̀̀è n ní yáb̀̀ɛkɛaɔ k̀̀è yɔɔ no, n ɔ̀ɔkpaa deńla n yákeaɔ guu píie.

48 Ma Dii Lua ma m̀̀è ní ma kuao n d̀̀auna Sɔ̀dɔũ ní aà néɔ i yá p̀̀ɔ mpi ní n néɔ k̀̀è kɛɔ.

49 Váí p̀̀ɔ n d̀̀auna Sɔ̀dɔũ k̀̀èn kɛ: Aapi ní a néɔ wala ví, asa aa k̀̀aa mé aa kálea d̀̀ɔd̀̀ɔa yákelesai, kási aai d̀̀ɔ taasidɛɔ ní wɛnadedɛɔ.

50 ɔ̀ aa nízia s̀̀è les̀̀i aa yá p̀̀ɔ má ye a g̀̀iyãio k̀̀è, ɔ̀ ma ní suumpà lá ní èwa.

51 Samali duuna i ka n duuna k̀̀ɔkpaalɛwao. N yáb̀̀ɛk̀̀è dasi de n v̀̀ii ní n d̀̀aunaola, ɔ̀ an yá k̀̀emɛɛ s̀̀aɔ yáb̀̀ɛ p̀̀ɔ ní k̀̀è píi yáí.

52 Nyɔɔ be ní n t̀̀o íioɛ, asa n duuna p̀̀ɔ b̀̀ɛɛ de ní p̀̀ɔa mé t̀̀o an p̀̀ɔ s̀̀aɔmɛɛ. Aa s̀̀aɔma. Wí a n k̀̀uɛ, níyɔɔ be ní n t̀̀o íioɛ, asa ní t̀̀o n v̀̀ii ní n d̀̀aunao yá k̀̀ema s̀̀aɔɛ.

53 Má su ní Sɔ̀dɔũo a pá ziu ní a néɔ ní Samalio b̀̀ ní a néɔ ní mpio b̀̀,

54 ké n gɛɛ e g̀̀ɔ kpa n wéi, wí i n kú yá p̀̀ɔ ní k̀̀è yáí, an ǹ̀sɛ i níni sa.

55 N d̀̀auna Sɔ̀dɔũ a su a pá ziu ní a néɔ, mé n v̀̀ii Samali a su a pá ziu ní a néɔ, mé mpi níyɔ su n pá ziu ní n néɔ.

56-57 E n váikɛa àɔ gé b̀̀ɔi gupuuu n wala g̀̀ɔɔ, ní ye wà n d̀̀auna Sɔ̀dɔũ t̀̀o ma ní léuo. Edɔũ wéleɔ ní ní saedeɔ lé n láanikɛ sa s̀̀ɔ, mé Filitɛ wéleɔ ní ní saedeɔ lé sakangu b̀̀.

58 N gb̀̀s̀iɓkɛa ní n yáb̀̀ɛkɛaɔ a wi n musuɛ. Ma Dii máme má ò.

59 Ma Dii Lua ma m̀̀è má kɛnɛ lá à k̀̀ɔsinnɔwae, asa n sakà lé p̀̀ɔ má gb̀̀ɛnɛuɛ, n ma bàakuannɔ yá gb̀̀ò.

⁶⁰ N beeo ma bàakuannɔ n nɛgɔɔ yá a sãmaguo, ma bàa a ɛa àɔ kunnɔ saɛ e gɔɔpii.

⁶¹ Má n vìiɔ ní n dãunaɔ kpama n néɔ ũ, baa ké mi a legbɛ̃nɛo. Tó n ní sí, n yákeɔɔ dɔngu, i kenɛ wí ũ.

⁶² Ma bàa aɔ kunnɔ, níɔ dɔ́ ké mámɛmaa Dii.

⁶³ Tó ma duuna pɔ́ ní kè yãa kèma píi, duunapi yá a dɔngu, i kenɛ wí ũ, n lé iɔ kpaaua n tó íi yáí. Ma Dii Lua mámɛ má ò.

17

Kúu mèn plaɔ ní vɛ̃liɔ

¹ Dii yá'òmɛɛ à mɛ̀:

² Gbɛ̃nazin né, yá̃lɛɛũ Isailiɔnɛ, ní yáasikené

³ ñ mɛ, ma Dii Lua ma mɛ̀, kúu zɔ̃ɔe ku, aà gãsía gbãa mé a ká gbãa, mé aà sula wɛ̃sá pàɛ. A mò Libã bùsuu à sedɛ lí misona kũ,

⁴ ñ a zò tàò laatanaɔ bùsuu, à gè pè tagɛnapio wé̃lɛu.

⁵ A bùsupi vɛ̃ɛ bui sè lɔ, a pè swada saɛ bua lán swagbala líwa.

⁶ Vɛ̃ɛpi lí kè lí ũ, à ɔ̀tà yɛɛennɔ, ñ a gɔ̃naɔ yè̃lɛ kúupi kíi oi, mé a zínaɔ tà aà zíɛ. Màa à gɔ̃naɔ kèkè, a lá sisi à gò vɛ̃li ũ.

⁷ Kúu zɔ̃ɔ pãle ku we, aà gãsía gbãa mé aà sula tíisi. Ǿ vɛ̃lipi zínaɔ tà aà kíi oi za kaa pɔ́ a pèu, àlɛ aà í nide, ñ a gɔ̃naɔ tà aà kíi.

⁸ A mɔ̀ lè a pɛa tɔ̀lɛ maau swada saɛɛ, ké à ɔ̀ta, i nɛ'i vɛ̃li gawide ũ.

⁹ Oné ma Dii Lua ma mɛ̀, a kɛ maan wee? Vɛ̃lipi a gé aɛɛ? Kúupi a gí a né woloio. A lípi bile à gao lé? A la bɔ̀lɔ̀ giigaga píiɛ. I kɛ gɔ̃sagbãake ge dasike wà kèè wà bilɛo.

¹⁰ Tó wà ɛa pè, a li lɔɛ? Tó gukpɛ íana kàka sùwà, a giigagao lé? A giigaga kaa pɔ́ à b̀lɛupiɛ.

¹¹ Ǿ Dii yá'òmɛɛ à mɛ̀:

¹² Bui swáyãmansaidepio la, aa yápi midɔ̃oa? Oné Babeli kía mé gè Yelusaleũ, à a kía kù ní aà íwaɔ à tàrínɔ Babeli.

¹³ Ǿ à kíabuie dílɛ, à ledoũkèaànɔ, a tò à legbè̃ɛ a yá musu. A bùsupi dɔ̃aanaɔ sèlɛ tàrínɔ lɔ,*

¹⁴ ké bùsupi e gɔ̃ kpɛɛ fɛlesai yáí. Ledoũ pɔ́ kíabui kèaànɔpi mé tò a ku.

¹⁵ Ǿ kíabuipi b̀ò aà kpɛ, à zínaɔ zì Egipi s̀ò ní zìgɔ̃ wɛ̃lɛi dasi. Kípi a gé aɛɛ? Yápikena a b̀ɔɛ? A ledoũpi gboo, i b̀ɔa?

¹⁶ Ma Dii Lua ma mɛ̀, ní ma kuao a ga kía pɔ́ à aà kpà kpalaupi mɛ̃ɛwia Babeliɛ, ké à sakà lé pɔ́ a gbè̃u à ledoũ pɔ́ a kèaànɔ gb̀ò yáí.

¹⁷ Tó wà bùsu kàlɛkalɛ wé̃lɛ bíi saɛ, mé wà gbà lesiɔ da líai, ké wà e gbè̃ɔ dɛdɛ dasi yáí, Falãɔ ní a zìgɔ̃ gbãaɔ ní a gbé̃ bílaɔ f̃ɔ dɔ̃aàlɛ zìpi guuo.

¹⁸ Asa kíabuipi sakà lé pɔ́ a gbè̃uɛ, à ledoũpi gb̀ò. Lá aa ɔ̀dà k̃ɔ ɔ̀u ledoũpi musu, ñ a yápio kè píi, a b̀ɔo.

¹⁹ Ayãmɛto ma Dii Lua ma mɛ̀, lá lé pɔ́ a gbè̃ ní ma tó ñ a sakà, mé ledoũ pɔ́ a kè ní ma tó ñ a gb̀ò, ní ma kuao má tó a yá wí aà musuɛ.

²⁰ Má ba kpaè, i aà kú, mí taaànɔ Babeli. We má yákpalekɛuaànɔ náaisaiyã pɔ́ a kè̃mɛɛ yáí.

²¹ Wi aà zìgɔ̃ pɔ́ lé bàalɛaànɔ dɛdɛ ní f̃ɛndaɔ, mé wa ní gbé̃ pɔ́ b̀ò f̃ãaa gupiiuɛ, íɔ dɔ́ ké ma Dii mámɛ má ò.

²² Ma Dii Lua ma mɛ̀,

* 17:13 2Kia 24.15-20

má sɛdɛ lí lesí misona zɔ̃ ɣɛ pé.
 Má a misona ɣɔ̃n bɔ̃bɔ zɔ̃,
 mí ɣɛ pɛ gbɛ̀sísí zɔ̃ lesí musu.
 23 Má pé Isaili gbɛ̀sísí lesí musuɛ,
 i ɣɔ̃napa, i nɛ'í sɛdɛ lí ɣawidɛ ũ,
 bá bui píi i mɔ̃ ue e a láu,
 aai pɛpɛ a ɣɔ̃naɔwa.†
 24 Sɛ̀a lí pii i dɔ̃ ké ma Dii
 mi to lí lesí ɛɛnkū,
 mé mi to lí ɛɛna lesí kú.
 Mi to lí ísi ɣiigaga,
 mé mi to lí ɣii bɔ̃bɔbɔ.
 Ma Dii máme má ò mé má kɛɛ.

18

Gbɛ́ pɔ̃ duunakè mé a ɣa

1 Dii yā'òmɛɛ à mè:
 2 Bóyāi á Isailiò ì yáasiɛ bee kɛ á bùsu yá musui? I mɛ:
 Maeɔ vɛɛbɛ kùma blè,
 ɔ̃ nɛɔ swaa fɛ̀nkpa.*
 3 Ma Dii Lua ma mè, ní ma kuaò á yáasi bee kɛ á bùsuu lɔo.
 4 Gwa, gbɛ́piiá ma pɔɛ. Maeɔ ní nɛɔ píi, yá douɛ. Gbɛ́ pɔ̃ duunakè mé a ɣa.
 5 Gbɛ́maa pɔ̃ lé yámaake a zéwa yá gwa.
 6 Ili ɣé pɔ̃blei táaɔ kùɛo,
 ìli wémale Isailiò diipiozio.
 Ili a gbɛ́dee nɔ wɛɛɛo,
 ìli wúɛ ní nɔɛo ɣɔ̃ pɔ̃ a ɔkūao.
 7 Ili gbāamɔ gbɛ́ɛo,
 ì gbɛ́ pɔ̃ a flia sɛa tɔ̃ma sɔaaɛɛ.
 Ili pɔ̃ símáo,
 ì nɔandɛna gba blɛ,
 ì pɔ̃ na gbɛ́ pɔ̃ kú búuzi.
 8 Ili ɔa sɛ́anɛ à a igbao,
 ìli ài zɔ̃ wɛɛɛo,
 ì azía bɔ̃ yāvāiuɛ,
 ì yáɣɔ̃ɣɔ̃né a zéwa.
 9 Iɔ ma ɔtondɔkíi gwa,
 ìɔ ma ikoyāɔ kūa,
 ìɔ zíkɛwà ní náaio.
 Ma Dii Lua ma mè,
 gbɛ́ bee mé maa, aɔ kɛɛ.†
 10 Tó gbɛ́maapi né vái ì sɔ̃ bɛ? I gbɛ́dɛ, ɣɛ ì yápio kɛ a gbɛ́deɛɛ.
 11 Baa ké aàpi i a kee kɛo,
 népi ì pɔ̃blei táa kùɛ,
 ì a gbɛ́dee nɔ wɛɛɛ,
 12 ì gbāamɔ taasidɛɔnɛ ní wɛ́nadeɔ,
 ì pɔ̃ símá,
 ìli tɔ̃ma pɔ̃ á kūa sɔaanéɔ,

† 17:23 Mat 13.32 * 18:2 Zel 31.29 † 18:9 Lev 18.5

Ì wémale táaṣi, ì yābēeke,

¹³ Ì ʒa sēané à a igba,

Ì ài zṣo wεεε.

Gbḗ bee taa aṣ kua? Aawo, aṣ kuo. A ga yābēε pó a kè píi yáíε. Àà tàae a wi aàzía musuε.

¹⁴ Tó né vāipi ne'í, ʒ aà né duuna pó a mae lé keo è, mé i a kee keo sṣ be?

¹⁵ Ìli pṣble táa kùεo,

Ìli wémale Isailio diipiozio,

Ìli a gbḗdee nṣ wεεεo,

¹⁶ Ìli gbāamṣ gbēεεo,

Ìli tòṣma gbεao,

Ìli pó símáo,

Ì nṣandena gba ble,

Ì pó na gbḗ pó kú búuzi,

¹⁷ Ì azía bṣ yāvāiu,

Ìli ʒa sēané à a igbao,

Ìli ài zṣo wεεεo,

Ìṣ ma ikoyāṣ kūa,

Ì ma ṣtondṣkii gwa.

A ga a mae duuna yáio, aṣ kuε.

¹⁸ Àà mae a ga azía duuna yáíε, asa à gbḗṣ bṣo'í mī, à a gbḗdo pó siwà, à yá pó maaṣ kè a gbḗṣ guuε.

¹⁹ ʒ i mε: Bóyāi maepi tàae lí wí a né musuo ni? Lá népi yāmaakè a zéwa, à ma ṣtondṣkii gwà ní laaio, aṣ kuε.

²⁰ Gbḗ pó duunakè mé a ga. Mae tàae a wi a né musuo, né tàae a wi a mae musuo.‡ Gbḗmaa maakεaá aàzía yáε, mé gbḗvāi vāikεaá aàzía yáε.

²¹ Tó gbḗvāi mikè a duunaṣwa sṣ, mé à ma ṣtondṣkii gwà, àε yāmaakε a zéwa, a gao, aṣ kuε.

²² Wa aà tàae pó a kèpiṣ kee dao, aṣ ku yāmaa pó á kèpi yáíε.

²³ Ma Dii Lua ma mē, vāikεna gaa ì kamagu neε? Tó à mikè a yākeṣwa, aṣ kuε, bee mé ì kamagu.

²⁴ Tó gbḗmaa mikè a maakεawa, àε duunakε, àε yābēε pó gbḗvāi ì keo ke, aṣ kuε? Wa yāmaa pó a kèpiṣ kee dao. A ga a náaisaikε ní duuna pó a kèo yáíε.

²⁵ A Isailio i mε ma yākeṣa dṣo vīo. A swákpa sa. Ma yākeṣa dṣo vīo ló? Ge á yākeṣa mé dṣo vīo kai!

²⁶ Tó gbḗmaa mikè a maakεawa, àε duunakε, a yáí a gai. A ga duuna pó a kèpi yáíε.

²⁷ Tó gbḗvāi mikè a vāikεawa, àε yāmaakε a zéwa sṣ, a azía misie.

²⁸ Tó à tàae pó a kèo è mé à mikḗwà píi, a gao, aṣ kuε.

²⁹ A Isailio sṣ i mε ma yākeṣa dṣo vīo. A Isailio, ma yākeṣa dṣo vīo ló? Ge á yākeṣa mé dṣo vīo kai!

³⁰ A yáí má yákpaleke ní á Isailio, baade a yākeṣawa. Ma Dii Lua máme má ò. A nṣelile à mikḗ á tàaeṣwa píi, ké á duuna su á ásookeo yáí.

³¹ Isailio, à ṣzṣ á tàaeṣzi píi, í á sṣ ní á nisínao keke dafu. Bóyāi àε ázía kpa gaii?

³² Ma Dii Lua ma mē, gbḗε gaa lí kamagu. A nṣelile, í e aṣ ku.

‡ 18:20 Iko 24.16

19

Wēnalesia Isaili kíaɔne

¹ Wēnale si Isaili kíaɔ yá musu

² ñ me:

A daá nòɔmusu dae fá!
A wùle nòɔmusu saɔ zānguo,
à a néɔ gwà nòɔmusu èwaasoɔ guu.

³ A a né do gwà,
ō à kè nòɔmusu sà bɔɔ ũ.
A pótaitaia dàda,
ō à gò gbēnazinsona ũ.

⁴ Ké buiɔ aà bao mà,
aa eyòè, ò à zù epiu.
Aa bakàè a níu,
aa tàaàno Egipi bùsuu.*

⁵ Ké nòɔmusu dapi è tāmaa a ne,
yá pɔ aà wé doì mé mīde we,
ō à èa à a né do dīle ɔ,
à kè nòɔmusu sà bɔɔ ũ.

⁶ A bèbe ní nòɔmusu saɔ
nòɔmusu sà bɔɔ ũ.
A pótaitaia dàda,
ō à gò gbēnazinsona ũ.

⁷ A ní kibeo wīwi, à ní wéleo dàai.
Sò kè bùsupideɔgu
nòɔmusupi pūnaama yái.

⁸ Ō buiɔ bò bùsu pɔ liaiɔ guu,
aa mò léleiwà.
Aa baikpàè,
ō à zù e pɔ aa yòe guu.

⁹ Wà bakàè a níu,
wà wáa tà wà aà dàu,
ō wà tàaàno Babeli kíae.†
We wà aà dàu kpéu,
ké wasu aà pūnaa ma
Isaili bùsu gbèsisíɔ sòɔu ɔo yái.

¹⁰ A da de lán vēeliwa á kaau.
Wa aà pè swa sae,
ō à gɔnaɔ kèkè,
ō swa saepi tò à ne'í.

¹¹ A gɔnapio gbāa kà
wà kía gopana keò.
Lípi lesí, à gbà zò luawa,
a gbāa ní a gɔn dasipio tò wili kuawào.

¹² Ō wa bìle ní pɔfèo wa nè.
Gukpe íana tò à giigàga,
ō a néɔ wòlo.
A gɔn gbāapio giigàga,
ō té kùwà.

¹³ Tiasa a pɛa gbáaue

* **19:4** 2Kia 23.33-34 † **19:9** 2Kia 24.15

tɔɔɛ gii isaideu.

¹⁴ A gɔn do tesè à kù a néɔwa.

A gɔna pɔ a gbāa kà wà kí gopana keò kuwà lo.

Wēna yáε, wàli sí ɛ ũ.

20

Isailiɔ swáyamansaideɔne

¹ Taa ní Isailiɔ zìzɔɔ ũ wè soplade guu, a mɔ sɔode gɔɔ kwide zí, an gbēzɔɔeɔ mɔ yāgbɛai Diiwa. Aa z̄ɔɛ ma aε,

² ̄ Dii yā'òmεε à mè:

³ Gbēnazin né, yā'o Isaili gbēzɔɔpiɔne n̄ mε, ma Dii Lua ma mè, aa mɔ yāgbɛaia yá? N ma kuao má we aa yāε gbεaao.

⁴ Nyɔ yákpalekerinɔ lé? Gbēnazin né, nyɔ yákpalekerinɔ lé? N ní deziɔ yābēεkeɔ oné

⁵ n̄ mε, ma Dii Lua ma mè, gɔɔ pɔ ma Isailiɔ sè, ma ɛgbè Yakɔbu buipiɔne, má tò aa ma d̄ɔ Egipi. Ma ɛgbèné ma mè Dii an Luan ma ũ.

⁶ Gɔɔ bee ma ɛgbèné ma mè má ní bɔɛ Egipi, mí géɔnɔ bùsu pɔ má sènέ, * zó ní v̄io diu, a maa de bùsuɔla píi guu.

⁷ Má òné an baade ɔkpa pɔbēε pɔ an wé blèɔzi, aasu nízia gbāɛ Egipi táaɔ yá musuo. Máme máa Dii an Lua ũ.

⁸ ̄ aa b̄ɔ ma kpe, aai we swāsè ma yáio. Aai ɔkpa pɔbēε pɔ ní wé blèɔzio, aai Egipi táaɔ to weo. ̄ ma zεò mà pɔkūmabɔɔmá, mí palamá ní pɔf̄εo Egipi we.

⁹ Kási mi keo ma tó yái. Má ye mà a tó ̄ɔkpa bui pɔ aa kú ní guuɔneɔ, asa má tò Isailiɔ ma d̄ɔ ní wáa, ké mà ní bɔɛ Egipiε.

¹⁰ ̄ ma ní bɔɛ Egipi, ma géɔnɔ guwaiwaiu.

¹¹ Ma a ikoyāɔ kpámá, ma a yādileaɔ dànέ, asa gbé pɔ kūa a wēni e a guue.†

¹² Ma kámabogɔɔ yādánέ lo seela ũ wá zānguo, ké aa e d̄ɔ ké ma Dii ma ní sé ma gbéɔ ũε.‡

¹³ ̄ Isailiɔ b̄ɔ ma kpe guwaiwaiu, aa ma ikoyāɔ kūao. Aa ḡi ma yādilea pɔ tó gbé kūa, a wēni e a guuɔzi. Aa tò kámabogɔɔ pɔ má dile gbālè míɔm̄iɔ, ̄ ma zεò mà a pɔkūmabɔɔmá guwaiwaiu, mí ní t̄ɔɔz̄ɔ.

¹⁴ Ama mi keo ma tó yái. Má ye mà a tó ̄ɔkpa bui pɔ ma b̄ɔ ní Isailiɔ ní wáaɔneɔ.

¹⁵ Ma ɔl̄ɛɛné guwaiwaiu lo ma mè má géɔnɔ bùsu pɔ ma a ɛgbèné ma mè má kpámá guuo. V̄i ní zóo di bùsupiue, a maa de bùsu píia.§

¹⁶ Aa ḡi ma yādileaɔie, aa ma ikoyāɔ kūao, mé aa tò kámabogɔɔ pɔ má dilenέɔ gbālè, ké an s̄ɔ kú ní táaɔwa yái.

¹⁷ N beeo ma ní wēnagwà, mi ní kaale guwaiwaiu mà ní bui midεo.

¹⁸ Má ò ní néɔne guwaiwaiu aasu ní maεɔ ɔɛεo, aasu ní yákea keo, aasu gbāɛ ní táaɔ yá musuo.

¹⁹ Máme má Dii ní Lua ũ, aaliɔ ma ikoyāɔ kūa, aali swáεε ma yādileaɔi aao z̄ikεwà.

²⁰ Aali kámabogɔɔɔ dile ma pɔ ũ seela ũ wá zānguo, aao d̄ɔ ké Dii ní Luan ma ũ.

²¹ ̄ an népiɔ b̄ɔ ma kpe, aa ma ikoyāɔ kūao, aai swáεε ma yādilea pɔ tó gbé kūa i wēni e a guuɔzi aa z̄ikεwàò, mé aa tò kámabogɔɔ gbālè, ̄ ma zεò mà pɔkūmabɔɔmá, mí palamá ní pɔf̄εo guwaiwaiu,

* 20:6 Bɔa 6.2-8 † 20:11 Lev 18.5 ‡ 20:12 Bɔa 31.13-17 § 20:15 Nao 14.26-30

22 ̄ ma ɔ̀s̀aa, mi keo ma t́ yáí. Má ye ma t́ ̀okpa bui ṕ ma ń bóle Egipi ń wáaɔ̀nɛo.

23 Ma ea ɔ̀lèléné guwaiwaiu we lo, ma m̀e má ń fáaa buiɔ guue, mí ń fándaiada búsu ń búsuo,*

24 asa aai ma yádileaɔ mao, aa gí ma ikoyáɔie, aa tò kámabogɔɔ gbālè, mé an maeɔ táaɔ ń wé blè.

25 ̄ ma ń kpá yábèekεaɔla ń yádilea ṕ wíli wēni e a guuoɔ.

26 Má tò aa g̀ gbālea an sa'oa yá musu. Aa sa ṕ wí a ṕ káteu à tékū ò ń ń né séiaɔ, ké v́a e ń kú, aai d̄ ké mámεmaa Dii.

27 Ayāmeto gbēnazin né, yá'o Isailiɔne n̄ me ma Dii Lua ma m̀e an deziɔ d́εmanɔ yáε bee musu lo, aa náaisaiyákεmεε.

28 Ké ma m̀n̄ɔ búsu ṕ ma a legbèné guu, ké aa sísi lesie ge lí yèlεe è, aa sa'ò we. Aa ma ṕ f̄lemεε ń gba ṕ aa dà weo ń ṕ tékūa gí na ṕ aa k̀o ń v̄εe ṕ aa èlεwào.

29 ̄ ma ń lá ma m̀e gulesí ṕ aale géu weo dea ni? ̄ wí me gupioɔne gulesiɔ e ń a gbāo.

Yákpalekea ń Isailiɔ

30 Ayāmeto o Isailiɔne ma Dii Lua ma m̀e: A á deziɔ zé se à gbāle táaɔ yá musu à ḡ gbālea yà?

31 Tó a m̄ sa'oimá mé a sa ṕ wí a ṕ káteu à tékū ò ń á néɔ, áɔ gbālea á táaɔ yá musu e ń a tiaoe. Lá m̄aε Isailiɔ, má we à yāgbεaaɔ. Ma Dii Lua ma m̀e, ń ma kuaɔ má we à yāgbεaaɔ.

32 Yá ṕ kú á ǹseu a zεkeo. I me áɔ zɔble líɔne ń gbεo lán buiɔwae, lán dúnia gbéɔwa.

33 Ma Dii Lua ma m̀e, ń ma kuaɔ má a ḡsi poo, mí gbāam̄é ń p̄kūmabɔɔawáo.

34 Má a ḡsi poo mà á k̄aa bui ṕ a fáaa ń guuo guue, mí á bóle búsu ń búsuo ń ma ḡsa gbāo ń p̄kūmabɔɔawáo.

35 Má tó à gé buiɔ búsuu gbáau, wá wé i ke síiɔ we, mí yákpalekéánɔ.

36 Lá ma yákpaleké ń á deziɔ Egipi guwaiwaiu, màa má yákpalekéánɔ. Ma Dii Lua mámε má ò.

37 Mí tó à ḡε ma kaau, mí tó à ze ń ma bàakuaánɔ yáo.

38 Má gbé ṕ aa tàakεmεε aa b̀ ma kpεo b̀ á guue. Baa ké ma ń bóle búsu ṕ aa ku a guu, aa ḡε Isaili búsuuo, íb̄ d̄ ké mámεmaa Dii.

39 A Isailiɔ, ma Dii Lua ma m̀e, lá á baade ye zɔble a táaɔne, à gé! Gbezā á ma yāma! A ma t́ ṕ a kua adoa ̀okpamεε ń á táaɔ ń á sa'oamáo lo.

40 Asa ma Dii Lua ma m̀e, Isailiɔ píi aa zɔblemεε ma gbèsisi ṕ a kua adoa musue, Isaili búsu gbèsisi lesipi. We má ń síu. Wekii má sa'oa gbεawá ń á buaṕ káauɔ ń gba ṕ á m̄omεεɔ.

41 Tó ma á k̄aa buiɔ guu, mé ma á bóle búsu ń búsu ṕ a fáaaɔ guu, má á sí sa ṕ a ṕ tékūa gí na ũ, mí t̄b̄o á musu buiɔ wáa.

42 Tó ma suánɔ Isaili búsu ṕ ma a legbè á deziɔne guu, á d̄ sa ké mámεmaa Dii.

43 Wekii á yákeɔ ń á dàa ṕ tò a ḡ gbālea i d̄águ, ̄ á gbasa àɔ ye ázia gíyāio v̄ai ṕ á k̀o yáí.

44 Tó ma yákéé ma t̄b̄oɔa yáí, i ke á yāv̄aikea ge á yá koleaɔ léu no, á Isailiɔ í d̄ sa ké mámεmaa Dii. Ma Dii Lua mámε má ò.

* 20:23 Lev 26.33

21

Geomidokli oi té

¹ Dii yá'òmee à mè:

² Gbēnazin né, webiibii geomidokliwa n̄ yá'o'òè. Anabikeke Negene b̄usu líkpepi yá musu,

³ ní oè aà ma yāma. Ma Dii Lua ma mè má tesōwàe. Tēpi a k̄u a lí ísiò ní a lí giōwa píi. Wa e a tēpi deo. Tēpi a to gbēpii oa siakū za geomidokli oi e gubāntoo oi.

⁴ Gbēpii iò d̄s ma Dii máme ma tēpi sōwà, wa f̄s deo.

⁵ Ō ma mè: A'a Dii Lua! Wàle o ma yá musu wà mè, yáasikena nolo?

Dii fēnda

⁶ Dii yá'òmee à mè:

⁷ Gbēnazin né, webiibii Yelusaleū oi n̄ yá'o'o sa'ok̄ion̄e. Anabikeke Isaili b̄usu yá musu,

⁸ ní oè ma Dii ma mè, má fele ní b̄usupideō. Má a fēnda wo a kp̄eu, mí a gbēmaaō ní a gbēvāiō dedeō píi.

⁹ Lá mále a gbēmaaō ní a gbēvāiō dede píi, má a fēnda wo mà gbēpii léò za geomidokli oi e gubāntoo oi.

¹⁰ Gbēpii iò d̄s ké ma Dii ma a fēnda wò a kp̄eu, má s̄obu l̄o.

¹¹ Gbēnazin né, aauke! Aauke ní wáa ní èle'el̄eboao ní p̄osiao.

¹² Tó wà n̄ la, b̄oyāi n̄le aaukeii, ní oné bao p̄o wa ma tia yáie. S̄o a k̄e gbēpiigu, an ò i ḡs d̄òl̄òl̄ò, an ká i ga, an gbá iò lua. Yá lé pila, mé a kee. Ma Dii Lua máme má ò.

¹³ Dii yá'òmee à mè:

¹⁴ Gbēnazin né, ānabikeke n̄ me ma Dii ma mè:

Fēndaē! Fēndaē!

A lena, mé àle teke ḡēneḡēne!

¹⁵ Wà a lek̄e gbēdedea yáie, wa k̄eke ké àò teke lán loupil̄eawae.

Wa p̄onake ní ma né gopanao yà?

Fēnda bàa kú ní go bee taaeoo.

¹⁶ Wī fēnda k̄eke wàò k̄ūae,

wī a lek̄e, wī k̄eke,

wà na gbēdenae a òziē.

¹⁷ Wii lé gbēnazin né,

ní waiyook̄ené,

asa wa fele ma gbēōwa

ní fēndapioe,

wa fele ní Isaili k̄iāo píie.

Wa ní dede ní fēndaoe

ní ma gbēō l̄o.

A yáì tò n̄ nzia gbēgbē.

¹⁸ Wa ní gbāa le gwa fá!

Tó gopana p̄o fēnda bàa kuo su ku l̄o s̄o b̄e?

Ma Dii Lua máme má ò.

¹⁹ Gbēnazin né, ānabikeke, ní òtaale.

To mà lélemá ní fēndao ḡēn pla ge àaō.

Fēnda p̄o a gbēdede dasidasie,

wa koez̄ónzi ní z̄ipio,

²⁰ s̄o i k̄éngu, gbē daside i fu.

Má tó gbēdeḏefēndapi àò ku
an wéle bọleḡ guu píie.
Kúku, àle teke lán loupileawa,
gbēdeḏea yáí wa kūai.

²¹ Fēnda, le ḡplaa oi, gé zeei.

Gu pọ n lé yēleu píi lé!

²² Mapi sọ má ḡtaale, ma pọ i wee.

Ma Dii máme má ò.

Babeli kía léle Yelusaleūwa seela

²³ Dii yá'òmeḡ à mè:

²⁴ Gbēnazin né, iada lán zéwa mèn pla, Babeli kía i sé ní a fēndao. Zépiḡ bọ
bùsu doū mípi. Seela péle zépiḡ daalekii, i wéle pọ zépi lé géu oloné.

²⁵ Ado iada, fēnda i se ge léle Amḡniḡ mæwia Labawa. Ado iada, i se ge léle
Yudaḡwa ní wéle bíide Yelusaleū.

²⁶ Babeli kía a ze zékpaau, gu pọ zé mèn plapiḡ kèukḡwa, i māsoké we. A yála
ní kaḡ, i yāgbēa táaḡwa, i pọḡ pḡa gwagwa.

²⁷ Lí a Yelusaleū sé, i gé bíigboobḡ péle a bọleḡ, i bùsu káaai, i gbà leḡiḡ da,
i gbēdeḏeyá dile, i zìgáale.

²⁸ Yelusaleūdeḡ aḡ e lí pọ a sèpiá eee lé pọ a gbēné yáí. Ama a to aa ní tàae dḡ,
i ní kúkū.

²⁹ Ayāmeto ma Dii Lua ma mè, lá á tò wà á váikea dḡ, á tàaeḡ bọ gupuau mé
á duuna písi á yákeḡwa, lá á tò wa dḡ màa, wa ḡpelwáe sa.

³⁰ Mpi sọ Isailiḡ kía vāi beeesaide, n ḡḡ pà, ía pọ wàle dama kà a wáwa sa.

³¹ Ma Dii Lua ma mè wa aà tulu go, wi aà kíafua go. Yá a lile, wa gbé pọ i azía
busa káfi, wi gbé pọ i azía káfi busa.

³² Bezia! Bezia! Má tó à ḡḡ bezia ũe. A ea su a gbēuo e gbé pọ à a vía zé ví
mó,* mí kpawà.

³³ Gbēnazin né, ānabikeke nì me, ma Dii Lua máme ma yáe bee ò Amḡniḡ
musu an yāzḡzḡa Isailiḡne yáí.

Fēndae! Fēndae!

Wa wò gbēdeḏea yáie,

àle teke à láa gbéḡneḡ,

àle pipi lán loupileawa.

³⁴ Wépungu gii wàle e ní yá musu, wàle māsò pā kené. Fēndapi sḡu mà à
gbēvāipiḡ mi zḡzḡ. An ḡḡ pà, ía pọ wàle damá kà a wáwa sa.

³⁵ Aa ní fēnda sḡḡ a kpéu sa, mí yákpalekeriḡ gu pọ wà ní íu, bùsu pọ aa bùu.

³⁶ Má pḡkūmabḡḡmá ní téo, mí pḡḡ ma níu, mí ní na gbé pāsḡḡne ní ḡzi, gbépiḡ
pḡkaalea dḡ.

³⁷ Aḡ de yàa ũ tée, wa ní au fāndaiada ní bùsuu. An yá a dḡ gbēegu bḡ, asa ma
Dii máme má ò.

22

Yelusaleūdeḡ duuna

¹ Dii yá'òmeḡ à mè:

² Gbēnazin né, níyḡ yákpalekeañḡo lé? Nyḡ yákpaleke ní gbēden wélepíoo lé?
N a yābēekeḡo oè

³ nì me, ma Dii Lua ma mè: Wéle, n wetāḡḡ kà gbé pọ wà ní deḡe n guuḡ yáí.
N gbālè táa pọ n gbéḡpiḡ yáí.

* 21:32 Daa 49.10

4 N gɔ̃ tàaeɗe ũ n gbēɗeɗa yáí, n gbālè táa pɔ̃ wa pìɔ̃ yáí. N tò n wēni kulun kú, n gɔ̃ pà. A yáí má tó buiɔ̃ n láanike, má tó bùsu pii gbéɔ̃ n ke pɔ̃ɔ̃ɔ̃.

5 Gbé pɔ̃ kunnɔ̃ káiɔ̃ n gbé pɔ̃ kunnɔ̃ zāɔ̃ n yáalo ké n tó òòkpà, yá yà n guu yáí.

6 Isaili kíaɔ̃ gwa, an baade lé gbāamɔ̃ a gbédeee n guu, aale n dede.

7 Gbēɔ̃ ì saka n de n daogu n guu,* wí gbāamɔ̃ bòmɔ̃ɔ̃ne n guu,† wí tone pɔ̃ gwana vɔ̃ɔ̃ n gyaa gbēandoɔ̃ taiinke n guu.

8 N sakà ma pɔ̃ɔ̃, n gɔ̃ pɔ̃ má ðile kámabogɔ̃ ũ gbālè.‡

9 Kɔ̃malɗeɗe ku n guu, aa zè n gbēɗeɗe. N gbēɔ̃ ì táa bleɔ̃ ble gbèsisib musu, ò aai ea gbāsike n guu.

10 N gbēɔ̃ ì gbada n mae nawa, n gbēɔ̃ ì kusi nɔ̃e pɔ̃ òkūaɔ̃wa.

11 N gbēɔ̃ ì gbāsike n n gbédeee nao, n gbēɔ̃ ì wíyā ke aa gbada n né nawa, n gbēɔ̃ ì kusi n dāe fèɗeɗe.§

12 Wí gbagusaesi n guu gbēɗeɗa yáí,* wí ɔ̃'i símá, wí ài zɔ̃ wɗeɗe,† wí kɔ̃ bóɔ̃'i mi. Ma yá sãngue, ma Dii Lua máme má ò.

13 Má ɔ̃taale ɔ̃vái pɔ̃ wa è yáí n gbé pɔ̃ wà n dede n guu yáo.

14 Tó mále yá gɔ̃gɔ̃nnɔ̃, n gbāa a ka n sɔ̃ à ðileaa? Ma Dii ma yá'ò mé má kee.

15 Má n gbéɔ̃ fāaa buiɔ̃ guue, má n fándaiada bùsu n bùsuo, mí n gbāsikea mide.

16 Tó n gɔ̃ sauluunno buiɔ̃ne, n yɔ̃ɔ̃ dɔ̃ ké mámemaa Dii.

17 Dii yá'òmee à mè:

18 Gbēnazin né, Isaili gòmee lán mò gbāsiwa, ampil aa gò lán mɔ̃gotē ge mɔ̃pu ge mɔ̃si ge beɔ̃ma gbāsi pɔ̃ wa bɔ̃le muauwae. Aa demee lán ánuu gbāsiwae.

19 Ayāmeto ma Dii Lua ma mè, lá á gbāsi ápii, má á naaa Yelusaleūe.

20 Lá wí ánuu n mɔ̃gotēo n mɔ̃sio n beɔ̃mao n mɔ̃puo ka muau wà tékau e mɔ̃pi bɔ̃le, màa má á naaa mà á ká wélepiu n pɔ̃fēo, mí á yó n pɔ̃kūmao.

21 Má á naaae, mí tesɔ̃wá n pɔ̃fēo, í yó wélepi guu.

22 Lá wí ánuu yɔ̃ muau, màa á yó wélepi guu, í ò dɔ̃ ké ma Dii máme ma pɔ̃kūmabòbòwá.

23 Dii yá'òmee à mè:

24 Gbēnazin né, o Yelusaleūpie, wi gbābɔ̃ a bùsueo, ò ma pɔ̃fē tò lou i mauo.

25 Aà kíaɔ̃ ku a guu lán nòɔ̃musu pɔ̃ aa nò le kù aale taitai, aale wiidɔ̃wàwae. Aai gbēnazinao nisina só, aai n àizee n n pɔ̃ beede n naaa, ò aa tò gyaa ligu a guu.

26 Aà sa'onao lé zike ma ikoyāwao, aai ma pɔ̃ gbālee. Aali pɔ̃ pɔ̃ de ma pɔ̃ ũ ðkɔ̃e n pɔ̃ pɔ̃ de ma pɔ̃ ũooo. Aali pɔ̃ gbālea n pɔ̃ gbālesaio dodoa kɔ̃e yáda gbéɔ̃ne.‡ Aai wékpa ví kámabogɔ̃zì tàaeae, ò ma tó ì òòkpaa n guu.

27 Aà kíaɔ̃ ku a guu lán àwalewana pɔ̃ aa pɔ̃ kù, aale kékékɔ̃ɔ̃wa. Aai gbédeee ɔ̃vái'ea yáí.

28 Aà ānabi ì wépfungu giio e, aai māsò pāɔ̃ ke, aale pɔ̃ kúle n yākeapiɔ̃wa, ò aai me lá má òn we, kási mi yāe o sɔ̃o.

29 Bùsudeɔ̃ ì gbāamɔ̃kɔ̃e, aai kɔ̃ kpái'o. Aai taasideɔ̃ n wēnadeɔ̃ taiinke, aai bòmɔ̃ wɗtā n n yá nao.

30 Ma gbēe wɗeɗe n guu aà bíi kaso keke, ì zɗe ma ae gufoou à ò gi finini bùsupi yá musu, ké másu bùsupi kaaleo yáí, ò mi eo.

* 22:7 Iko 5.16 † 22:7 Iko 24.17 ‡ 22:8 Lev 19.30 § 22:11 Lev 18.7-20 * 22:12 Bɔ̃a 23.8 † 22:12 Iko 23.20 ‡ 22:26 Lev 10.10

³¹ Ayāmeto má pɔkūmabɔbɔmá, mí ní midε ní pɔfētēo. Má ní yākeaɔ wíné ní musuε. Ma Dii Lua máme má ò.

23

Yelusaleū ní Samalio dea lán nɔε gbāsikenawa

¹ Dii yā'òmεε à mè:

² Gbēnazin né, nɔεo ku gbēon pla dadoūdeɔ ũ,

³ ɔ aa káaluakà Egipi, aa de káaluao ũ za ní wéndiagɔɔε. Wekii wà ɔ biibiiu ní yɔɔwa, wekii wà ɔmàma ní nenonkeyɔɔwa.

⁴ Vii tón ɔɔla, dàuna tón ɔɔliba. Aa gè ma nɔɔ ũ, ɔ aa negɔεo ní nenɔεo ì'i. ɔɔla mé Samali ũ, ɔɔliba mé Yelusaleū ũ.

⁵ Kua ma pɔ ũ ɔɔla sí káaluakaau, à lù a gɔpɔse Asilibi.

⁶ Ampii bùsu dɔaanaɔne ní gbāadeɔ, èwaaso maa pɔ di sɔ́ kpe ní ula gàaluladeɔ daa.

⁷ A azia kpà má káaluao ũ, ampii Asili gbé beεedeɔne. ɔ à gbāsikè ní gbé pɔ à lùanzipio táaɔ.

⁸ I káaluakaa pɔ á dàda Egipi too. We wà wùlewuleuaànɔ a wéndiagɔɔ, wà ɔ biibii aà nenonkeyɔɔwa, wà ní pɔeá kèaànɔ.

⁹ ɔ ma aà nà a gɔpɔsepioɔne ní ɔzi, Asili pɔ à lùanzipio.

¹⁰ Aa tò wà aà puizi è, aa aà negɔεo ní aà nenɔεo nàaa, ɔ aa aà dè ní fēndao. Ké aa ìadàwà màa, ɔ à gè yāa ũ nɔεoɔne.

¹¹ Ké aà dàuna ɔɔliba è màa, ɔ à lùanzi a ɔɔkpà deaàla, à káaluakà de a viipila.

¹² A lù Asilibi lo se, an bùsu dɔaanaɔ ní ní gbāadeɔ, èwaaso maa pɔ di sɔ́ kpe ní ula wedeɔ daa nípii.

¹³ Má è à gbāsikè sɔ, an pla nípii aa zé dou sèε.

¹⁴ Aa káaluakaa gè aε lo. A è wà gɔεo taa kè gíwa ní pɔ tēao, Babiloni bùsudeɔne,

¹⁵ pɔɔ dɔɔa ní pi, aa tulu gbāaɔ didia, aa bò lán Babeli zīgɔ kíaɔwa lán Babiloni bùsudeɔwa.

¹⁶ Ké à wesie, ɔ à lùanzi, ɔ à gbé zì ní sísi Babiloni bùsuu.

¹⁷ Babelideɔ mò aà kíi wùleiaànɔ, aa tò à gbāsikè an luaaaàzi guu. Ké aa tò à gbāsikè màa, ɔ aà nisina ye ní yái lo.

¹⁸ Ké aà káaluakaa kpálea ví lo, mé aà puizi bò gupuau, ɔ ma nisina ye aà yái lo, lá ma nisina ye aà ví yái bowa.

¹⁹ Aa káaluakaa Egipi a wéndiagɔɔ yá d̀aàgu, ɔ à a káaluakaa kàfi.

²⁰ We à lùau a gɔpɔsezi. An gɔεkebo de lán zaa'in pɔwa, aai í zu lán sɔ́wa.

²¹ A a wéndiagɔɔ d̀e'ii beekè, gɔɔ pɔ wà ɔ biibii aà yɔɔwa Egipi, mé wà ɔmàma aà nenonkeyɔɔwa.

²² Ayāmeto ɔɔliba, ma Dii Lua ma mè, má tékpa ní gɔpɔse pɔ ní nisina ye ní yái lo pioggu, má tó aa bɔ gupiiu, aa mɔ lélema.

²³ Babelideɔ ní Babiloni bùsudeɔ píi ní Pekodio ní Soaɔ ní Koaɔ ní Asilibi lo. Èwaaso maaɔne, bùsu dɔaanaɔne ní gbāadeɔ nípii, zīgɔ kíaɔ ní tɔdeɔ dia sɔ́ kpe.

²⁴ Aa bɔ gugbāntoo oi aa mɔ lélema ní gɔkebo ní zikasogoo ní zugoo ní gbēnazinaɔ dasidasi ní sēngbaoo ní mò fùao, aai koezōnzi. Má n nané ní ɔzi, aai yákpalekenno lá aai kewa.

²⁵ Ma pɔ a fēnzie, mí tó wà yáiyama ní pɔkūmao. Aa n ní ní n swáɔ gole, n gbé pɔ g̀o i gaga zì guu. Aa n negɔεo ní n nenɔεo nàaa, n gbé pɔ g̀o i tékū.

²⁶ Aa n pɔkasao woloma, aai n nɔamblebo sélé.

27 Má n d́e'ii midέ n n káaluakaa ṕo n nawà Egipio. Nyõ wesi yápiɔle ɔo, nýõ εa láasooke Egipi yáwao.

28 Ma Dii Lua ma m̀e má n na n zangudeɔne n ɔziε, gbé ṕo n nisina ye n yáí ɔpiɔ.

29 Aa zangu aa yákenε, aa n àizeεo séle pii, aai n to puizi wáiwai, n káaluakaa wisaiyá i ɔo gupuu.

30 N váikea n n káaluakaa mé m̀one, ké n lua buiozi n gbásikè n n táaɔ yáí.

31 Ké n n v̄i zé sè yáí, pɔkúma í ṕo má kàkaè ɔ má kákanε.

32 Ma Dii Lua ma m̀e nýõ í ṕo má kàka n v̄iε miε.

N imiɔ yàasa mé a ε zà,

gbéɔ n láanike aa n yáaɔ

í z̄o ṕo imiɔpi i si yáí.

33 Ipi a n de, pɔsia i danla,

ḡsa bezia ũ wáiwai í ṕo n v̄i Samali mipi yáí.

34 Nyõ ipi mi piiε wululu,

ní n imiɔpi wíwi,

ní n ȳo lili n a kasoo.

Ma Dii Lua máme má ò.

35 A yáí tò ma Dii Lua ma m̀e

lá ṕo ma yá s̄angu, n ma kpa kpe,

nýõ n d́e'ii n n káaluakaa gbe'eε.

36 ɔ Dii òmεε: Gbēnazin né, nýõ yákpaleke n ɔɔlao n ɔɔlibaoo lé? ɔɔɔn̄n̄o n n yābēεεaɔ.

37 Asa aa gbásikè mé aa gbéɔ d̀de. Aa gbásikè táaɔ yá musu, ɔ aa sa ṕo wí a ṕo káteu à tékū òmá n n né ṕo aa iman̄o táapiɔ pɔblea ũ.

38 Aa yáε bee k̄mεε ɔ, ḡo bee ɔ aa ma kpé gbālè, aa kámaboḡo ṕo má d̄ilené ɔɔkpà.

39 Ké aa sa'ò n táaɔwa n n né, z̄i bee aa gè ma kpéu aa a gbālè. Yá ṕo aa kè ma kpéun we.

40 Baa se wí gbéɔ z̄i ḡεo sísiine z̄az̄a aa ḿo. N zu'ò, n̄le n dá, n kio kà, n n n̄ambleɔɔ dà.

41 N z̄le wúlek̄ii kefenawa, ṕo kálea táabūnuwa n aε n ma tulaletio n ma n̄isio.

42 Bila ṕo kú aà k̄iɔ yá'o ɔo n gbé ṕo b̀o gbáau aa m̀o. Aa z̄a dàè n aà dāunao, aa f̄ua kefenao kpàkpané.

43 ɔ ma láasookè ma m̀e: N̄ε ṕo yàa gbásikεa yáí de a gbēdoa mé lé si káaluakaa ɔa?

44 ɔ aa gε k̄εān̄o lá wí gε ke n káaluao. M̄aa aa gε kè n d́e'ideε bee ɔɔla n ɔɔlibao.

45 Gbēmaaɔ yákpalekēn̄o, aai káaluakaa n gbēdeao yá winé n musu, asa aa káaluakà aa gbéɔ d̀de.

46 Ma Dii Lua ma m̀e, to dasi m̄o léleimá, aai to gili gēngu, aai n ṕo naaa.

47 Aa n pápa n gbeoε, aai n z̄εz̄ε n f̄endaο. Aa n nεḡεo n n̄en̄εo d̄ede, aai tes̄o n kpéowa.

48 Má d́e'ii midέ n b̄usu, ké n̄εo e aao laai v̄i, aasu d́e'ii ke lánwao.

49 N̄εpiɔ d́e'ii a wi n musuε, aa n duunakea táaɔ yá musu gbe'e, aai ɔ d̄o ké m̄amεmaa Dii Lua.

24

Yelusaleū lēūa n̄ m̄ oo tánkpaκeao

¹ Wá kua z̄iz̄o ũ w̄è k̄eokwide, a m̄o kwide ḡo kwide z̄í Dii yā'òm̄e à m̄è:

² Gbēnaz̄in né, ḡo bee dalau, asa gbā Babeli k̄ia koez̄ò Yelusaleūzi.*

³ Yāleū n̄ bui swáyāmansaidepīo ñ oné ma Dii Lua ma m̄è:

A oo dite, í íkau,

⁴ í n̄o kau,

n̄o maa, a gbá n̄ a o,

í wá n̄isidēo ka à pai.

⁵ Īo de kp̄asa n̄o maa ũ,

í yāaka oopi z̄íe,

í disa à ma oopi guu éle'ele.

⁶ A yái ma Dii Lua ma m̄è,

waiyoo gbēden w̄éle,

oo p̄o a gbās̄í ḡí woloí pi!

A a n̄o pīo b̄oleu dodo píi,

kási ásu líkpa a yá musuo.

⁷ Aa gb̄é̄o d̄ede w̄élepi guu,

aa n̄ au b̄ole gb̄eseenawa,

aaí k̄óle t̄olewa aa b̄usukawào.

⁸ Má tò aupi ḡò gb̄eseenapiwa,

ké wasu e p̄o káwào yái,

gb̄é̄o p̄o i pañzi, aaí t̄osimá.

⁹ A yái ma Dii Lua ma m̄è,

Waiyoo gbēden w̄éle!

Mapi, má yāakau z̄o z̄o s̄e.

¹⁰ A yāakau, í té dau.

A n̄o pīo disa e a í ba,

a wápīo i tékū.

¹¹ A oo giipi di teȳwa,

ké à m̄o e wāa k̄ū táutáu,

a gbās̄í i wolowà,

a kpe sia i láa.

¹² Oopi tò wà fùwa,

a gbās̄í z̄o a gowà té guuo.

¹³ N gbās̄í mé n̄ d̄e'í ũ.

Nȳo z̄eao e ma p̄o gé weed̄o,

asa má w̄ele mà n̄ gbās̄í woloma,

kási n̄ ye à wolomao.

¹⁴ Ma Dii ma yā'ò, yápi lé mó.

Má yápi kee, má ḡí keio,

má gb̄e wegwao, má n̄selileo.

Má yákpalekeán̄o á yākeawae,

ma Dii Lua máme má ò.

Ezekieli na gaa

¹⁵ Dii yā'òm̄e à m̄è:

¹⁶ Gbēnaz̄in né, má p̄o p̄o n̄ wé blè sima kándo. Nsu búbuapeo, r̄isu ól̄o, r̄isu to wé'í b̄omao.

* 24:2 2Kia 25.1

¹⁷ Aauke kílíkíli, ínsu ñ aà ge ɔ́lɔ. Nyɔ n fùà ní n kyaleɔ kpaa. Nsu pɔ́ kú n léwao. Nsu ge'ɔ́lɔnaɔ blɛ bleo.

¹⁸ Ma yá'ò gbéɔne kɔɔ, a oosi ɔ ma na gà. Ké gu dɔ, ɔ má yá pɔ́ Dii òmɛɛ kè.

¹⁹ ɔ aa ma la aa mɛ: Yá pɔ́ ní ɛ kee beeo de wá yá ũ yà? N a bɔ́lekewɛɛ.

²⁰ ɔ má wɛmá ma mɛ: Dii yá'ò mɛɛ à mɛ

²¹ mà o á Isailiɔne á Dii Lua mɛ, á ɛ a kpé gbáɛ, á zegikíi pɔ́ i íanadãò, í keé maa, i a beekɛpi, á negɔɔ ní á nenɔɛ pɔ́ a ní tó weɔ gaga zí guuɛ.

²² Í ke lá má kèwa. Á pɔ́ kú á léwao, á ge'ɔ́lɔnaɔ blɛ bleo.

²³ Aɔ á fùà ní á kyaleɔ kpaa. Á búbuapeɔ, á ɔ́lɔ. Á íbaba á duuna yáí, í aaukekɔɛ.

²⁴ Má ɔ dé seela ũ. Lá má kè pii, ápiɔ sɔ á kee, í ɔ dɔ́ ké Dii mé Lua ũ.

²⁵ Dii èa mɛ: Gbɛnazín né, gɔɔ pɔ́ ma ní zegikíi símá, an íandãɔ pɔ́ aai pɔ́nakɛɔpi, pɔ́ pɔ́ ní wé blè an pɔ́ dɔwápi ní ní negɔɔ ní ní nenɔɔ,

²⁶ gbé pɔ́ bɔ́ zí bee a mɔ n kíi, i a bao kãɛ n swáwa.

²⁷ Zí bee n léna a gɔɛ, ní yá'ò ní gbé pɔ́ bɔ́pio, n léna aɔ naalea ɔ. Nyɔɔ dené seela ũ, aai dɔ́ ké mámɛmaa Dii.

25

Anabikekɛa Amɔniɔ yá musu

(Zel 49.1-6, Eze 21.28-32, Amɔ 1.13-15, Sof 2.8-11)

¹ Dii yá'ò mɛɛ à mɛ:

² Gbɛnazín né, webiibii Amɔniɔ kíi oi, ní anabikekɛe ní yá musu

³ ñ mɛ: Á Dii Lua yáma! Ma Dii Lua ma mɛ, ké wá ma kpé ɔ́kpà, wá Isaili bùsu kè bezia ũ, mé wá Yudaɔ kùkù tárinɔ zízɔ ũ, lá a mɛ, èhɛɛ, tàale, tàale,

⁴ a yáí má á na gukpedeɔne ní zí. Áa bòokpakpa á guu, aai zwàakpɛɔ dɔɔ á zãnguɔ, aai á libeɔ ble, aai á ví mi.

⁵ Mí tó á mɛɛwia Laba gɔ́ yiongoɔ kákíi ũ, á bùsu i gɔ́ sãdãdãkíi ũ, í ɔ dɔ́ mámɛmaa Dii.

⁶ Ása ma Dii Lua ma mɛ, ké a ɔtaalè, a gbapãɛ, a pɔ́nakè Isaili bùsu yá musu, a yá kpáí dɔ́ á nɔ́se guu,

⁷ a yáí má ɔ́wá, mí tó buiɔ á pɔ́ sɛɛ. Má á ké buiɔwa, mí á bùsu midɛ. Má á dɛɔnzɔ, í ɔ dɔ́ ké mámɛmaa Dii.

Anabikekɛa Mɔabuɔ yá musu

(Isa 15.1-16.14, 25.10-12, Zel 48.1-47, Amɔ 2.1-3, Sof 2.8-11)

⁸ Ma Dii Lua ma mɛ, ké Mɔabuɔ ní Seideɔ mɛ, gwa, Yudaɔ gɔ́ lán bui píiwa,

⁹ a yáí má ní wéɛ pɔ́ kú gbepɔ́leuɔ bíibɔ́leɔ wɛwɛ, sea za ní bùsu lé wéɛ maaɛ beeoɔwa: Beyesimɔ, Baali Mɛona ní Kiliataiũ.

¹⁰ Má ní kpá gukpedeɔwae, aai gɔ́ ní pɔ́ ũ ní Amɔniɔ, Amɔniɔ yá a dɔ́ gbɛgu ɔ.

¹¹ Màa má yákpalekɛe ní Mɔabuɔ, aai dɔ́ ké mámɛmaa Dii.

Anabikekɛa Eɔbũɔ yá musu

(Isa 34.5-17, 63.1-6, Zel 49.7-22, Eze 35.1-15, Amɔ 1.11-12, Abd 1-14, Mal 1.2-5)

¹² Ma Dii Lua ma mɛ, ké Eɔbũɔ tɔ́sí Yudaɔwa, tàae láasai aa kè we.

¹³ Á yáí ma Dii Lua ma mɛ, má ɔ́ Eɔbũɔwae, mí gbɛnazína ní pɔ́tuɔɔ míɔnzɔ, mí tó an bùsu gɔ́ wáiwai. Áa gaga zí guu sea za Temani e á gè pè Dedãwae.

¹⁴ Á gbé Isailiɔ tɔ́simɛɛ Eɔbũɔwa. Áa yáke Eɔbũɔne ma pɔ́fɛ ní ma pɔ́kũmaɔ léu, Eɔbũɔ ɔ dɔ́ sa ké mámɛ máɛ tɔ́simá. Áa Dii Lua mámɛ má ò.

*Anabikekea Filitēo yá musu**(Isa 14.29-31, Zel 47.1-7, Yoε 3.4-5, Amō 1.6-8, Sof 2.4-7, Zkl 9.5-7)*

¹⁵ Ma Dii Lua ma mē, ké Filitēo sakà ní ibεε zioḡu, aa tōsimá maamaae,

¹⁶ a yáí ma Dii Lua ma mē, má oṣō Filitēowaε, mí Keleti buipio mionzō, mí ní gbé kīni pó kú ísialeo midε.

¹⁷ Má tōsimáε maamaa, mí ní wetā ní pofēo. Tó ma tōsimá, aaiō dō ké mámεmaa Dii.

26*Anabikekea Tiideo yá musu**(Isa 23.1-18, Yoε 3.4-5, Amō 1.9-10, Zkl 9.1-4, Mat 11.21-22)*

¹ Wá kua zizōō ũ wē kuεdode mo ḡōō séia zí Dii yā'òmεε à mē:

² Gbēnazin né, Tiideo ò Yelusaleū yá musu aa mē: Ehēε, a da wíwiaε! Buiō zé wēwēε. A ḡō bezia ũ, wa kāε sa.

³ A yáí ma Dii Lua ma mē, má felennōε Tii, má tó buiō mo lélelelema lán ísia ikooowa.

⁴ Aa Tii bíi dúuzō, aai a gugwakii lesio ḡboō, mí a būsuti waaε, i ḡō gbεεena ũ.

⁵ I ḡō táalufálekii ũ ísia guu, asa ma Dii Lua mámε má ò. Buiō wélepi póo séle,

⁶ wí a zōwiadeo dεdε ní fēndao, aaiō dō ké mámεmaa Dii.

⁷ Asa ma Dii Lua ma mē, má tó Babeli kí Nebukanεza bō gugbāntoo oi, kíao kíapi i mo léle Tiiwa ní sōō ní zikasōḡōō ní sōdeō ní zigōō dasidasi.

⁸ A n zōwiadeo dεdε ní fēndao, i gbà lesio da lianzi, i būsui kále bíi saε, i a sēngbao aε kpálema.

⁹ A n bíi gbēgbē ní a bíigboobō, i n gugwakii lesio ḡboō ní a moō.

¹⁰ Aà sōō dasi ḡēagē, an luutē i kunla. N bíio deedeε sōdeō ní zugoo ní sōḡōō kōfi yáí, i ḡē n bíiboleu lá wí ḡē wéle pó wá a bíi gbōouwa.

¹¹ Aà sōō ōzō n zεaou, i n gbēō dεdε ní fēndao, n gbēpele gbāa i kwé.

¹² Aa n àizεε naaa, aa n póo séle. Aai n bíio ḡboō, aai n pōēā kpéō dúuzō, aai n gbεō ní n lío ní n būsutio zu ísiau.

¹³ Má lesia midε n guu, wa moona'ō ma n guu bo.*

¹⁴ Má n ke gbεεena ũε, ní ḡō táalufálekii ũ. Wa εa n kále bau bo, asa ma Dii Lua mámε má ò.

¹⁵ Ma Dii Lua má ò Tii yá musu, tó ísialedeō n kwεa kōfi mà, mé aa gbé pó kē'iaō aaukea mà, wàle gbēō dεdε n guu, aa kpakpanaga.

¹⁶ Ísiale būsui kíao pila ní ḡínawa, aai ní gomusuo wolo, aai ní ula wēsādeō bō. Zōleā tōle vía a ní kú, n yá i dimá, aaiō lualua láasai.

¹⁷ Aa wēnale si n yá musu aa mεnε:

Wéle tōde pó ígbēō kuu,

n kaalε fá!

Mpi ní n gbēō gbāa ví yāa ísiai,

nì tò vía ísialedeō kù mpii.

¹⁸ N ḡbooa tò aa lualua ní víao,

gili ḡē ísia ḡūḡūnadeḡgu n kwεḡō.

¹⁹ Ma Dii Lua ma mē, tó má tò n ḡō bezia ũ, wéle pó wa kuu bo ũ, tó má tò ísia dànla mé í zōopi kùaama,

* 26:13 Zia 18.22

20 má n kpa gbé káauo kii ní gbé pò aa sí bedauo. Má tó nyõ ku tole nonau we ní gbé pò sí bedauo bezia pò a vuo ù. Nyõ su n kúki dúniau la bo.

21 Má tó n midε vāie, nyõ ku bo. Wa n weεε, kási wa n e bo. Ma Dii Lua máme má ò.

27

Wēnakea Tii

1 Dii yā'òmεε à mè:

2 Gbēnazin né, wēnale da ní Tii pò kú isiabuakii

3 ì laata ní bui dasi pò an bùsu ku ísialeo n me:

Ma Dii Lua ma mè,

Tii, ni me n kefenke b̀lei.

4 N de lán gówa ísia guo,
n kalenaò tò n kefenke b̀lei.

5 N líá Senii gbè p̀lionε,
mé n lipelεá Libā sεde líε.

6 Wà n gólibo à ní Basana gbēnelioε,
wà n lipεεε kè ní Sipi bùsu sé lí pò wà wesa swaa dàdauoε.

7 N zwāáá Egipi p̀le wēsādeε,
a de n dàlapoo ù.

N zwāakpe zwāáá zwāa búuna
ní zwāa g̀aalulade pò b̀ Elisa bùsuuoε.

8 Sidōdeò ní Aavadideò mé n gobonaò ù,
nzia gbé g̀sideò mé n ígbēò ù.

9 Gebali g̀side zōo ku n guu
n gufootatanaò ù.

Ísia g̀oó ní ní ígbēò ku n saε,
áε laata sānu.

10 Pεεsio ní Ludio ní Libiio
ku n zīgōo guu negōnaò ù.

Aa ní sēngbaoò ní ní mò f̀uàò l̀oolooma,
aa tò n kefeù kù.

11 Aavadi zīgōo kálea n bíiwa aa liai,
Gamadadeò ku n gugwakii lesiò guu.

Aa ní sēngbaoò l̀ooloo n bíiwa
aa tò n kefenke b̀lei.

12 Taasisideò laatanno sānu n àizεε dasiò yái. Aa fiab̀ne ní ánusuo ní m̀sio ní m̀puo ní beomaο.

13 Gelekiò ní Tubaliò ní Mεsekiò laatanno sānu, aa fiab̀ne ní zōo ní m̀gotē p̀o.

14 T̀ogaamaο fiab̀ne ní s̀ zikenaο ní s̀ zikanaο ní s̀baonaο.

15 Lodedeò laatanno sānu, bùsu dasideò mé n laalunaò ù, aa wesa swaa ní m̀a lío kpama.

16 Siliò laatanno sānu n p̀o dasiò yái, aa fiab̀ne ní tiik̀azio ní zwāa g̀aaluladeo ní zwāa wēsādeo ní bàabaoò ní òsoo ní lubiio.

17 Yudaò ní Isailiò laatanno sānu, aa fiab̀ne ní p̀wenaο ní z̀o ní nísio ní lí'oo.

18 Damasideò laatanno sānu ní Elēbō vēεo ní Zahaa sākāo n p̀o dasiò ní n àizεεo yái.

19 Dā buiò ní Geleki pò kú Uzaliò n laa l̀ù ní mò pò wa k̀soo ní kasia g̀inanaο ní kanε lí feeo.

20 Dedāò laatanno sānu ní gaaí zwāaο.

- 21 Laalubuɔ́ ní Kedaá kíaɔ laatanɔ́ sǎnu ní sǎneboɔboɔ ní sǎsakaɔɔ ní bleɔ.
- 22 Seba ní Laama laatanáɔ́ fiabòne ní pɔ́ gínana maáɔ píi ní gbè beedeɔ́ píi ní vuáɔ.
- 23 Halanadeɔ́ ní Kanedeɔ́ ní Edenideɔ́ ní Seba laatanáɔ́ laatanɔ́ sǎnu ní Asilio ní Kilimadadeɔ́.
- 24 Aa pɔ́kasa maáɔ ní ulada búunaɔ́ ní zwǎa pɔ́ wà bà kèwàɔ ní pɔ́ wèsáde pɔ́ wí kpáɛ kpéuɔ́ ní bà gbǎaɔ yíama n ɛɛu.
- 25 Taasisi gó'ílenáɔ́ n laáɔ seá,
ní kǎa, n tɔ̀bò ísia guo maamaa.
- 26 Gobɔ́naɔ́ genno ikooa lesíɔ́ kǐi,
gukpe íana i n wíwi ísia guoguo.
- 27 N àizeeɔ́ ní n laáɔ ní n pɔ́ɔ píi
kpáɛ ísia guoguo n ò̀kpagɔ́ɔ
ní n boɔnaɔ́ ní n ígbèɔ́
ní n gufootatanaɔ́ ní n laatanáɔ́
ní n zígɔ́ɔ ní dasi pɔ́ kú n guuɔ́.
- 28 Gɔ́sɔ́ a lualua ígbèpiɔ́ wii yáí.
- 29 Gobɔ́naɔ́ boɛ ní góɔ guu nípii,
gofinaɔ́ ní ígbèɔ́ píi aáɔ zea gɔ́sɔ́ɛ.
- 30 Aa wiile n yá musu,
aai búbuape wénannɔ́.
Aa búsu zu ní mia,
aai gbeembo túfu guu.
- 31 Aa ní migbaa lé n yáí,
aai zwǎnkasaɔ́ da.
Aa n ɔ́bo ní pɔ́siao
ní búbua pásio.
- 32 Aa wénale sine ní ɔ́boɔ,
aa wénakene aa me:
Tii, wéle muaannɔ́,
ɔ́ n ke kyó́ ísia guoguoá?
- 33 Ké n laa yíaaɔ́ dàzeu ísiao,
bui daside kǎ n àizee zɔ́ɔ yáí.
N pɔ́ɔ tò dúnia kíaɔ kè ɔ́deɔ́ ũ.*
- 34 Ísia n wiwi sa, n sɔ́le ísiu,
n pɔ́ɔ ní n gbéɔ́ kpálennɔ́ nípii.
- 35 N yá dí ísialedeɔ́wa,
ɔ́ an kǎ sí, an oa ò̀kpà.
- 36 Buiɔ́ laatanáɔ́ lé lesuikékema,
n kaalea vǎi, níyɔ́ɔ ku bau bo.

28

Anabikekea Tii kía yá musu

- 1 Dii yǎ'òmee à mè:
2 Gbénazín né, o Tii kíaɛ
ma Dii Lua ma mè:
Ké n nzia sè lesí yáí,
ni me n kamawa,*
ní zɔ́lea ma kpalabaawa ísia guo.

* 27:33 Zia 18.19 * 28:2 Isa 14.13, 2Tes 2.4

Gbēnazīnan n ũ, Lua no,
baa tó ríe e n ɔ̀no kàmawa.

³ N ɔ̀no kà Daniēliwaa?
Asiiyāe ulēanēoa?

⁴ N àizēē kàaanzi n ɔ̀no n n wēzēo yáí,
n vua n ánusuo nònoaa n làašiu.

⁵ N tágea ɔ̀no zɔ̀o yáí n àizēē kǎfi
ɔ̀ n nzia sè lesí àizēēpi yáí.

⁶ A yáí ma Dii Lua ma mē,
lá ríe e n ɔ̀no kàmawae,

⁷ a yáí má tó bui zīloo lélema,
bui pó aali gbé wēnagwao.

Aa fēnda wo n kēfenkē n n ɔ̀nozi,
aa n gawi pípia ò̀kpane.

⁸ Aa n kpa bēdau,
n gaa aɔ̀ pásí ísia guo.

⁹ Nyɔ̀ e o gbé pó lé n deo wáa n kamawae?
Gbēnazīnan n ũ gbépiɔ̀ne, Lua no.

¹⁰ Gyafɔ̀de gaa nyɔ̀ ga a ũ bui zīloo ɔ̀zi,
asa ma yá'ò.

Ma Dii Lua máme má ò.

¹¹ Dii yá èa dèdea à mē:

¹² Gbēnazīn né, wēnalēē bee da n Tii kíao, ní mē ma Dii Lua ma mē:

Gbé wásawasa sāsain n ũ,
n ɔ̀no pēema, n kēfenkē léso.

¹³ N kú ma swalu guu Edeni,†
gbè bēede pii de n pɔ̀nanzi ũ:

Lubii, topaza, emelodi,
kisoliti, onisi, diamaa,
safii, tiikɔ̀azi n yasepeo.

Vua wà gbè bēēdepio kùkùò zāblebɔ̀ ũ.
Gɔ̀ dou zí wà n kē n pópio.

¹⁴ N de malaika gāsiade pó má díle aɔ̀ ku ma kúki ũ.

N kú ma gbēsísí pó a kua adoa musu,
n taa'ò gbè bēede tekeao guu.‡

¹⁵ Zaa wà n kē n taae ví n yákeauo,
e gɔ̀ pó wà d̀̀saike èma.

¹⁶ N tágea zāzā guu pásí pēema,
n duunakè, ɔ̀ ma a gbēsísí z̀ne.

Malaika gāsiade pó kú ma kúkia,§
ma n ya n bɔ̀ gbè bēede tekeao.

¹⁷ N nzia sè lesí n kēfenkē yáí,
n ɔ̀no kè búí, ɔ̀ ma n zu dúniau,*
ma n kē pɔ̀gwagwaa ũ kíao ae.

¹⁸ N duun dasio n n tágea d̀̀saiɔ̀ yáí
n gbāsisaikē ò̀kpà,
ɔ̀ má tò té b̀ n guu, à kùma,

† 28:13 Daa 2.8   ‡ 28:14 Zia 21.19-21   § 28:16 Daa 3.24   * 28:17 Isa 14.12, Zia 12.9

5 n gō túfu ũ tōle
 gbé pó lé n gwaɔ ae.
 19 Yápi dī bui pó n dōwa pii,
 n kaalea vāi, n̄yōo ku bau bo.

Anabikeke Sidō yá musu
(Yoε 4.4-8, Zkl 9.1-2, Mat 11.21-22)

20 Dii yā'òmee à mè:
 21 Gbēnazīn né, wēbiibii Sidō oi, ní ānabikeke a yá musu
 22 ñ me ma Dii Lua ma mè,
 má fele ní Sidō sae,
 wi ma kpela aà yái.
 Tó ma yákpalekèaàno,
 mé ma tóbò aà yá musu,
 wi dō ké māmēmaa Dii.
 23 Má gagyā zīwàe,
 au i bàale aà zeaou.
 Wa liaaazi, wi zīkaaàno,
 gbé i kwe aà guu geo ũ,
 aai dō ké māmēmaa Dii.

24 Bui pó liaa Isailiozi, aai sakaŋgupio aao dené le pó ĩ ní zō à ní wāwā ũ bo, wio
 dō ké māmēmaa Dii Lua.

25 Ma Dii Lua ma mè, tó ma Isailio bòle b̄usu pó aa fāaaɔ guu ma ní kāaa, mé
 ma tóbò ní yá musu buio wāa, aao ku b̄usu pó má kpà ma zòblena Yakobuwau.

26 Tó ma yákpalekè ní bui pó liaanzi aa sakaŋgupio, Isailio io ku b̄usupi guu
 dōdōa, aai kpēdōdōu, aai v̄ēbuo keu, aai dō ké māmēmaa Dii ní Lua.

29

Anabikeke Egipio yá musu
(Isa 19.1-25, Zel 46.2-26)

1 Wá kua zīzō ũ wē kwide, a mo kwide goo kuēplade zī Dii yā'òmee à mè:
 2 Gbēnazīn né, wēbiibii Egipio kí Falaōwa, ní ānabikeke aà yá musu ní Egipi
 b̄usuo.
 3 Oè ñ me ma Dii Lua ma mè:
 Egipio kí Falaō, má feleño,
 n kwāsa pó ní wúlea Niili onao guu,
 ni me Niiliá n pōe,
 n̄me n n pó kē nziawa.
 4 Má kokoao kanε n gbàou,
 mí tó n swa kpoo mo kpa n teoowa.
 Má n gále mà n bo n swa'onapio
 ní n swa kpoo pó kpà n teoowa s̄anu,
 5 mí n to gbáau,
 mpi ní n swa kpoo pio pii.
 N gē a gō wúle s̄is̄ia,
 gbēe a n wá kāaa à séleo.
 Má n kpa wáio ní b̄oowa ní poblea ũe,
 6 Egipio i dō ké māmēmaa Dii.
 N gō Isailioñe fee lípana ũ yāa.*

* 29:6 Isa 36.6

⁷ Ké aa gbãa'èma aa n kũ,
n wiwi ní ɔu, ɔ an gãu gbòo.
Ké aa sɔ̀kpàlɛnzi, n ɛ'ɛ,
ɔ an wó b̀òòũ.

⁸ A yáí tò ma Dii Lua ma m̀è
má tó wà m̀ó zíkainno,
mí n gbé́o ní n p̀otuoɔ m̀íɔnzɔ.

⁹ Egipi a g̀ɔ bezia gii ũe,
a gbé́o iɔ d̀ɔ ké m̀ámɛmaa Dii.
Ké n m̀è Niiliá n p̀óɛ, m̀mɛ ní k̀è,

¹⁰ a yáí tò má fɛlennɔ ní n swaɔ.
Má tó Egipi b̀usu g̀ɔ da wàuu
bezia gii ũ za Midoli ní Asuão
e à gɛ pɛ Etiopi b̀usu z̀ɔlɛwa.

¹¹ Gbɛnazina ge p̀otuo gbɛ a p̀ɛlɛ weo,
p̀ɔɛ a p̀ãao,
gbɛɛ aɔ ku weo e ẁè bla.

¹² Má tó Egipi b̀usu g̀ɔ bezia ũ
de b̀usu p̀ó ɔ̀ɔkpà yãaɔla,
a ẁéleɔ i g̀ɔ beziaɔ ũ
de ẁéleɔ p̀ó wà ní dúuz̀ɔ yãaɔla.
Má Egipiɔ fáaa buiɔ guuɛ,
má ní fãndaiada b̀usu ní b̀usuoɛ,
an ẁéleɔ i g̀ɔ beziaɔ ũ e ẁè bla.

¹³ N beeo ma Dii Lua ma m̀è, ẁè blapi gbɛa má Egipiɔ b̀olɛ bui p̀ó aa fáaaɔ
guuɛ, mí ní kãaa,

¹⁴ mí suńno ní buib̀okii Egipi b̀usu gɛmid̀okii oi. Wekii an kpala a g̀ɔu kpɛɛ,

¹⁵ a g̀ɔ kpɛɛ de kpala píia, aa e nízia se lesi de buiɔla lɔo. Má ní laoɛ, aa e kible
buiɔwa lɔo.

¹⁶ Aaɔ de Isailiɔ gbãa'ekii ũ lɔo, Isailiɔ i d̀ɔ sa ní zɛa ní Egipiɔá duunaɛ, aaiɔ d̀ɔ ké
m̀ámɛmaa Dii Lua.

¹⁷ Wá z̀ɔblea ẁè baasɔo ní plaode guu, a m̀o s̀éia g̀ɔɔ s̀éia z̀í Dii yã'òmɛɛ à m̀è:

¹⁸ Gbɛnazin né, Babeli kí Nebukanɛza ní a z̀íg̀ɔ z̀í gbãa kà ní Tiideɔ. ɔ aso
ní baade mikã ní ní gãuo ẁolo, aàpi ní a z̀íg̀ɔpiɔ aai ài'e z̀í p̀ó aa kà ní Tiideɔ yá
musuo.

¹⁹ Ayãmɛto ma Dii Lua ma m̀è, má Egipi na Babeli kí Nebukanɛzaɛ a ɔz̀íɛ, i
Egipipi àizɛɛo naaa, i a p̀óɔ s̀éle a z̀íg̀ɔpiɔnɛ ní asea ũ.

²⁰ Ma Egipi kpàwà k̀ɔai p̀ó a k̀è asea ũɛ, asa m̀ámɛ aa z̀ípi kàmɛɛ. Ma Dii Lua
m̀ámɛ má ò.

²¹ G̀ɔɔ bee má Isailiɔ gba gbãa, mí n gba lé n yã'o ní guu, aaiɔ d̀ɔ ké m̀ámɛmaa
Dii.

30

Wɛnakea Egipiɔnɛ

¹ Dii yã'òmɛɛ à m̀è:

² Gbɛnazin né, ānabikeke n mɛ
ma Dii Lua ma m̀è
wiipe n mɛ, agya! A g̀ɔɔ kà!

³ Asa g̀ɔɔpi kà kãi,
Dii g̀ɔɔpi kãikù.

Guduuduu gɔɔɛ!

Buiɔ yā'egɔɔɛ!

⁴ Wa mɔ léɛ Egipiɔwa n fɛndao,
sɔ i kɛ Etiopiɔgu.

Tó wà gbéɔ dèdɛ Egipi,
wa àà àizɛɛɔ sɛɛ,
wi àà gbāa'ekii gboo.

⁵ Etiopiɔ n Putiɔ gagañɔ sãnu zɪu
n Ludɔ n Laalubuɔ pii n Libiɔ
n bɔsude pɔ aa ɛdoũkèñɔ.

⁶ Ma Dii ma mɛ
gbé pɔ i Egipi gba gbāaɔ léɛ,
gbāa pɔ Egipi i ñanadãð kɔ a é.
Wa gaga zɪ guu za Midoli e Asuã,
ma Dii Lua mãmɛ má ò.

⁷ An bɔsuɔ gɔ bezia ũ dɛ bɔsu pɪia,
an wéɛ òɔkpaa aɔ dɛ wéɛ pɪia.

⁸ Tó ma tesɔ Egipiwa,
an donɛdɛɔ kɛ kéɛkɛɛ npiie,
aaiɔ dɔ ké mãmɛmaa Dii.

⁹ Gɔɔ bee má zɪnaɔ gbaɛ n gó'ilenaɔ,
aai gili gɛ Etiopi pɔ káɛa dɔdɔaɔgu.

Sɔ a kɛñgu Egipi yā'egɔɔ.

Gɔɔpi lé mɔɛ fá!

¹⁰ Ma Dii Lua ma mɛ
má tó Babeli kɪ Nɛbukanɛza
Egipi zɪgɔ dasiɔ mɪɔnzɔ.

¹¹ Má mɔaàɔ n àà zɪgɔɔ,
bui pásipiɔ i Egipi dúuzɔ.
Aa n fɛndaɔ wo Egipiɔzi,
aai to bɔsu pa n gɛɔ.

¹² Má tó a swaɔ í ba,
mɪ bɔsupi na gbɛvãipiɔnɛ n ɔzi.

Má tó bui zɪlɔɔ bɔsupi òɔkpaa
n pɔ pɔ kú a guuɔ.

Ma Dii mãmɛ má ò.

¹³ Ma Dii Lua ma mɛ
má táaɔ midɛ,
mɪ Mɛfisi dii pãpiɔ mɪɔnzɔ.

Kíae aɔ ku Egipi lɔɔ,
má tó via Egipi kũ npiie.

¹⁴ Má tó Egipi gɛɔmidɔkɪ oi gɔ bezia ũɛ,
mɪ tesɔ Zoãwa,
mɪ yákpaleke n Tɛbesiɔ.

¹⁵ Má pɔkũmabɔɔ
Egipi wéɛ bíide Pelusiwa,
mɪ Tɛbesi gbé dasipiɔ tɔlɔzɔ.

¹⁶ Má tesɔ Egipiwa,
Pelusi i luukpa,
wi Tɛbesi bíi gboo,

Mefisi i loo fāane.

¹⁷ Eliopoli ní Bubasio èwaasoṣo gaga zí guue,
wi tá ní wélepideṣo zìzṣṣo ũ.

¹⁸ Tó ma Egipio zuu boḷe gbéṣone,
má ní gbāa pó aai íanadāò kó'è.
Gu a si Tapanesi fāane,
lou guduuduu i daa,
wi a zṣewiadeṣo kúkū zìzṣṣo ũ,
wi táíno.

¹⁹ Maa má yákpaleke ní Egipio,
aaiṣo dṣó ké māmema Dii.

²⁰ Wá kua zìzṣṣo ũ wè kuedode, a mo sṣéia gṣṣo soplade zí Dii yá'òmee à mè:

²¹ Gbēnazin né, ma Egipio kí Falaṣṣo gāsi è,
ṣo wi do à gbàgbāo,
wi zwāa yewà à gbāakù,
ké à e fēnda kūo.

²² A yáí tò ma Dii Lua ma mè
má ea fele ní Egipio kí Falaṣṣo,ṣe,
mí aà gāsi é'è pla píi,
a gbāa ní a gyāeo,
fēnda i piliwà à léle.

²³ Má Egipio fāaa buiṣo guu,
mí ní fāndaiada bùsu ní bùsuo.

²⁴ Má Babeli kía gba gbāa,
mí a fēnda naè a ṣzì,
mí Falaṣṣo gāsi é'è,
i oi'oike Babeli kíapi ae
lán gbé pó lé gawa.

²⁵ Ma Babeli kía gba gbāa,
Falaṣṣo ṣo i gṣo dṣṣo.
Tó ma a fēnda nà Babeli kíae a ṣzì,
mé a se do Egipio bùsua,
aṣṣo dṣó sa ké māmema Dii.

²⁶ Má Egipio fāaa buiṣo guu,
mí ní fāndaiada bùsu ní bùsuo,
aaiṣo dṣó ké māmema Dii.

31

Egipi leṣṣa ní sede lío

¹ Wá kua zìzṣṣo ũ wè kuedode, a mo àaṣṣo gṣṣo sṣéia zí Dii yá'òmee à mè:

² Gbēnazin né, o Egipio kí Falaṣṣo ní a zìgṣo dasiṣo nì me:

Déme muaanno zṣṣo ke yá musui?

³ Wà n leṣṣu ní Libā bùsu sede lío.
A gṣṣo na kefeṣu, í ue ke líkpeu.

A gbà leṣṣeṣi,

a misona zṣṣo luawa.

⁴ Mṣe mé tò à gbāakù,
í pó kú tṣṣo leu mé tò à gbà.

Ipi liaa a zínaci,

ípi kíni íb ta sèa lí páleɔ kíie.

⁵ A yáí a gbàa dei lí kiniola,
a gɔndaɔ dasikù,
mé a ɔneɔ gbàakù,
à kè yèlele í zɔɔpi yáí.

⁶ Bã bui píi mò sakpedà a láu,
sèanɔbɔ bui píi mò né dà a gbáu,
mé bui pɔ aa dasiɔ ku a uei mípii.

⁷ A zɔɔke kefeũ a gɔn gbàaɔ yáí,
asa a zínaɔ í zɔɔ lèe.

⁸ Ma lu Edeni seɔe líe i kawào,
pèligɔnae i ka a gɔnawao,
kpakpaa lí gɔnda gèele sáa no.
Ma lu líe kefeũ laaàwao.

⁹ Má tò a kefeũ ní gɔna dasiɔ,
ma lu Edeni lí píi àà gwea nidè.

¹⁰ A yáí tò ma Dii Lua ma mè, lá à gbàakù lesílesi, mé a misona zò luawa, ɔ à azía sè lesí a gbàa yáí.

¹¹ Bee yáí ma àà nà buiɔ swanae a ɔzĩ, ɔ a kèè àà vãikeawa. Ma giaàzi,

¹² ɔ bui zìlo pásípíi àà zò, aa àà tò gbèsísíiɔ musu we. A gɔnaɔ lèe guzuleɔu píi, a ɔneɔ wíwi bùsu swadɔɔu píi. ɔ dúnia bui píi bòle àà uei, aa àà tò we.

¹³ Bã bui píi mò pèpe a gewa, sèanɔbɔ bui píi mò kílimpa a gɔnaɔwa.

¹⁴ Ayãmeto lí pɔ kú í sae a gbàakù lesílesi màa bo, a misona a zò luawa bo. Lí i'enaɔ gbàa a ka màa bo, asa ampíi a ga lán gbènazínawae, aai ta è zòlou tɔle nɔnau.

¹⁵ Ma Dii Lua ma mè, gɔɔ pɔ à tà bedau, má tò í pɔ kú tɔleu wènakèè, má tò a íb zòe, í zɔɔpi gò kálea gudoũ. Má tò gusia kùle Libã bùsuwa, ɔ sèa líb lá wòlo píi.

¹⁶ Ké ma àà zù bedau ní gbé pɔ aale tá è zòlou weɔ, àà lélea kɔfi buiɔ lùalua, ɔ Edeni líb nòse nĩni tɔle nɔnau we, Libã lí maa kefena í'enapiɔ.

¹⁷ Bui pɔ ledoukèaànɔ aa ku àà ueipiɔ sɔ, buipiɔ síaànɔ bedau, aa tà gbé pɔ gàga zĩ guuɔ kíi.

¹⁸ N beee ní n zɔɔkeo yá musu Edeni lí kpele mé kànwai? N beeo wa n zu tɔle nɔnau Edeni lípiɔ kíie. Nyɔɔ ku we ní gyafɔdeɔ ní gbé pɔ gàga zĩ guuɔ. Falaɔ ní a gbéɔ yán we mípii. Ma Dii Lua máme má ò.

32

Wènakèa Falaɔɔe

¹ Wá kua zízɔũ wè kuɛplade, a mɔ kuɛplade gɔɔ séia zĩ Dii yá'òmee à mè:

² Gbènazín né, wènale si Egipiɔ kí Falaɔ yá musu n òè:

Ni ke lán nòɔmusuwa buiɔ guu,

ní de lán kwásawa íb guue.

Ni kòde n swaɔ guu,

ni a í ya ní n gbáɔ, ní ɔzɔwà.

³ Ma Dii Lua ma mè
zígɔ dasiɔ káaa, mí a bai kpane,
aai n ga n bo ma táalu guu.

⁴ Mí n zu sèu mà n to tɔle we,

bã i mo pɛpɛma nípii,
sɛ̃anɔbɔɔ i n ble aa kā nípii.

⁵ Má n báasi kále gbɛ̀sísíɔ musu,
mí n guupɔɔ kóle guzuleɔ pai.

⁶ Má tó tɔle ga ní n au pɔ̀ b̀leɔ,
a gbɛ̀sísíɔ le, i swaɔ pa.

⁷ Tó ma n de, má ɔku luabea,
má tó saanaɔ siakũ.

Má tó lou kúle íatɛ̀wa,
mé mɔvua a gupu lo.

⁸ Luabe gupuakũnaɔ siakũ píie,
má tó gu ke síii n búsuu.

Ma Dii Lua máme má ò.

⁹ Tó ma n kaalea baokpa buiɔne,
má tó gili gɛ̀ gbé dasipiɔgu,

búsu pɔ̀ ní d̃ɔɔ gbéɔ.

¹⁰ Má tó n yá di dasiwa,

an kía ká i sí n yái,

tó ma a fɛ̀nda màle n wé oi.

N lélea gɔɔ an baade a lualua láasai a wɛ̀ni yái.

¹¹ Asa ma Dii Lua ma mɛ̀,
Babeli kía a mo lélema zí guue.

¹² Má tó bui pásí nɛgɔnaɔ
n zígɔ dasiɔ kwé ní n fɛ̀ndaɔ.

Aa Egipi zíasɛa lesí mide,

aai a zígɔ dasiɔ t̀lɔzɔ.

¹³ Má a zu pɔ̀ kú í saɔ m̃ɔnzɔ píie,
gbɛ̀nazína ge zu a ípi ya lo.

¹⁴ A gbea má tó a í d̃ɔɔ,
a swaɔ i táa'o lán nísiwa.

Ma Dii Lua máme má ò.

¹⁵ Tó ma Egipi kè bezia ù,
mé ma a pɔ̀ p̀liwà píi,

tó ma gbé pɔ̀ kú weɔ d̀de píi,

aaɔ d̃ɔ̀ ké mámemaa Dii.

¹⁶ Wɛ̀nale pɔ̀ wa sièn we.

Buiɔ nɛnɔnaɔ mé aa si

Egipi ní a zígɔ dasiɔ yá musu.

Ma Dii Lua máme má ò.

¹⁷ Wá kua z̃izɔ ù wè kuɛplade, a mo séia gɔɔ gɛ̀ode zí Dii yá'òmɛɛ à mɛ̀:

¹⁸ Gbɛ̀nazín né, waiyooke Egipi zígɔ dasiɔne, ní ní kpá tɔle nɔnau ní bui z̃ɔɔ ní
gbé pɔ̀ aale tá è z̀olouɔ.

¹⁹ Oné, an maa deńla yá? Aa ge wúle s̃anu ní gyafɔɔdeɔ.

²⁰ Aa kwé gbé pɔ̀ aa gà zí guu guu. Fɛ̀nda woa. Wà Egipi ní a zígɔ dasiɔ gále tað.

²¹ Nɛgɔn swana pɔ̀ kú bɛ̀daɔ i o Egipi ní bui pɔ̀ lɛdoũkɛaànɔ yá musu aa mɛ̀:
Aa mò wúle ní wá gyafɔɔde pɔ̀ wa gaga zí guuɔ.

²² Asili ku we ní a zígɔ píi, aà gbé pɔ̀ gaga zí guupiɔ miaɔ liaaàzi píi.

²³ An miapiɔ ku è z̀olo pɔ̀ɔu, mé aà zígɔpiɔ lia aà miái. Gbé pɔ̀ aa tò s̃ kè
d̃únia gbéɔgupiɔ gaga zí guu nípii.

24 Elaũ ku we. Aà zīgō dasi pò gàga zī guuɔ lia aà miai. Gbé pò aa tò sō kè dúnia gbéogupio tà gyafodeo kíi tɔɔle nonau. An gee gò kpá ní wéi ní gbé pò tà è zòolo guuɔ.

25 Wà wúlekíi kèè geo guu, aà zīgō dasio lia aà miai. Ampii gyafodeone, aa gà zī guu. Lá pò aa tò sō kè dúnia gbéogu, an gee gò kpá ní wéi ní gbé pò aa tà è zòolo guuɔ. Elaũ wúlea geo guu.

26 Meseke ní Tubalio ku we. An zīgō dasio lia ní miai. Ampii gyafodeone. Aa gà zī guu, ké aa tò sō kè dúnia gbéogu yáí.

27 Aa wúlea ní negōn gyafode pò aa tà bedau ní ní zikaboo. Wà ní fēndao kále ní mi zíe, wà ní sēngbaoo kùle ní geowa. Negōnapiò tò sō kè dúnia gbéogu.

28 Mpi sō Falaō, nýōō ku wíwía gyafodepio guue. Nyō wúle ní gbé pò aa gà zī guupioe.

29 Edoũ ku we, aà kíao ní aà kíabuio. Baa ní ní negōnkeo aa kpagua ní gbé pò aa gà zī guuoe, aa wúle ní gyafodeo ní gbé pò aale tá è zòolo guuoe.

30 Gugbāntoo gukpe oi kíao ku we nípii ní Sidōdeo pii. Baa ké sō kè gbéogu ní negōnke yáí, aa tà geo guu ní wíoe, aa wúlea gyafodeo ũ ní gbé pò aa gà zī guuoe. An gee gò kpá ní wéi gbé pò aa tà è zòolo guu ũ.

31 Falaō a wesinle, aà nòse i níni aàpi ní a zīgō dasi pò aa gà zī guu yá musu. Ma Dii Lua máme má ò.

32 Má tò sō kè dúnia gbéogu Falaō ní a zīgō dasio yáí, kási aa wúle gyafodeo guu ní gbé pò aa gà zī guuoe. Ma Dii Lua máme má ò.

33

Dii Ezekieli dilea gugwana ũ

(Eze 3.16-21)

1 Dii yā'òmee à mè:

2 Gbēnazin né, o n gbéone n me, tó má tò zī fēle būsuu mé būsupideo gbé se dīle gugwana ũ,

3 tó a è wàle mó ní zío a būsuu, mé à kuupè gbé gbaa laai yáí,

4 tó wà kuu'ò mà, tó wi laaidòwàò, mé zī ní blé, anzia mi musue.

5 Lá aa kuu'ò mà, ò aai laaidòwàò, aa nízia dèe. Tó aa laaidòwà yāa, dō aa nízia mīsi.

6 Tó gugwana è wàle mó má ní zío, mé i kuupe à gbé gbaò laaio, mé zī gbé blé, ade gà a duuna yáie, kási aà ga a wi gugwanapi musue.

7 Mpi sō gbēnazin né, míme ma n dile gugwana ũ Isailione. Tò, swáse yá pò lé bō ma léuzi, ní ní gbaomee laai.

8 Tó má ò vāikenaè à gāe, mé ni ledawà aà a yākea too, vāikenapi a ga a duuna yáí, kási aà ga a wi n musue.

9 Tó n ledawà aà mikē a vāikeawa sō, mé i mikēwàò, ade a ga a duuna yáie, mpi sō n nzia mīsie.

10 Gbēnazin né, yá pò Isailio lé o oné n me, wá duuna ní wá tàaeo tòwá, ò àle wá ibaba. Kpelewa wá ke wàò kui?

11 Oné ma Dii Lua ma mè, ní ma kuaò vāikena gaa lí kamaguo. Má ye vāikena mikē a vāikeawae, ké à e àò ku. A Isailio, à nòselile à mikē á vāikeawa. Bóyáí á ázia deii?

12 Gbēnazin né, o n gbéone n me, tó gbēmaa vāikè, aà maakea a aà bōo. Tó gbēvāi mikē a vāikeawa sō, a aà kpaguaò. Tó gbēmaa duunakè, a e àò ku a gbēmaake yáio.

13 Tó má ò gbēmaaε aɔ kuε, mé àlε a gbēmaake náaike, à gè lé duunake, aà maakea kee aɔ dɔmagu bo. A ga duuna pó a kè yáíε.

14 Tó má ò váikenaε à gàε, mé à mikè a duunawa, àlε yāmaake a zéwa,

15 tó à tòɔma pó a sí sàané ní pó pó a símáo, álε ma ɔtondɔkíi pó ì wēni iné gwa, mé ìli váikεo, a gao, aɔ kuε.

16 Duuna pó a kè kee aɔ dɔmaguo. Ké à yāmaakè a zéwa yáí, aɔ kuε.

17 Kási n gbéɔ ì mε, ma yākea maaɔ. Ge an yākea mé maaɔ kai!

18 Tó gbēmaa a yāmaakea tò mé àlε duunake, a ga a yáíε.

19 Tó gbēvái a váikεa tò, ɔ àlε yāmaake a zéwa, aɔ ku a yáíε.

20 I mε ma yākea maaɔ, kási má yákpaleke ní a baadeo a yākeawaε.

Ziblea Yelusaleŭwa

21 Wá zɔblea wē kuεplade guu, a mɔ kwide gɔɔ sɔode zí, gbēε pīlimá Yelusaleŭ à m̀ a òmεε à m̀: Wà wá mεεwia dè.*

22 E gbépi àò gé m̀í a oosi, Dii gbāa dèdεa, ɔ à ma léna gòlε. Ké a gu d̀ g̀εpi m̀, ma léna gòlεa, ma lé kpaaŭa bo.

23 ɔ Dii yā'òmεε à m̀:

24 Gbēnazīn né, gbé pó kú Isaili b̀su wélepi ziauɔ yā'oa ma aa m̀, Ablahaŭ mé ado yāa, kási ɔmε b̀sue bee ví. Azaiasa an gbé pó aa dasi, aa g̀ b̀supi víɔ.

25 A yáí tò, oné ma Dii Lua ma m̀, lá aaí ǹò k̀lɔkpasai só, aaí wémalε táaɔzi, mé aaí gbēde, a maa aaɔ b̀supi vía?

26 Lá aa zè ní f̀ndao, aaí yābēεke, mé an baade ì gbāsike ní a gbédee nao, a maa aaɔ b̀supi vía?

27 Oné ma Dii Lua ma m̀, ní ma kuaɔ wa beziadepiɔ kwé ní f̀ndaoε, mí z̀εwiadeɔ kpa wàiwawa aa ní só, sēgbādeɔ ní gbè'edeɔ i gaga ní gagyāo.

28 Má tó b̀supi g̀ da yāaa f̀ɔɔ, an íandāa ní gbāa yá musu a mide, i g̀ f̀ɔɔ. Gbēε a Isaili b̀supi baa ví bo.

29 Tó ma ní b̀su tò da yāaa f̀ɔɔ, aaɔ d̀ ké māmεmaa Dii.

30 Mpi s̀ gbēnazīn né, n gbéɔ lé n yā'o kpé g̀ sae ní kpεεlεo, aale ok̀ε aale mε wà mɔ yá pó lé bo ma léu ma.

31 Ma gbéɔ ì mɔ n k̀í, aaí z̀lε n aε, aaí swákpa n yáí, kási ìli kenéo. Aa yemazi ní léo, ɔ an s̀ ì ta ɔváiwa.

32 N dené gbé pó ì yenzi lε sí ní lɔɔ nao ní p̀lead̀o ũ. Aaí swásε n yáí, kási ìli kenéo.

33 Tó yápi m̀, kási yápi a m̀ε s̀, aaí d̀ sa ké ānabi kú ní guu.

34

Dii Isailiɔ dānaɔ lelea ní a sāɔ suabaao

1 Dii yā'òmεε à m̀:

2 Gbēnazīn né, ānabikeke Isailiɔ dānaɔ yá musu. Anabikeke, ní oné ma Dii Lua ma m̀, waiyoo á Isailiɔ dāna pó álε laaidɔ áziawao! Sāɔ ɔ ẁ laaidɔmáo l̀?

3 I wàagase só, i sākā p̀kasaɔ da, i sā mεkpaaɔ de à só, kási ìli laaidɔmáo.

4 I ní ỳεεsaideɔ gba gbāao, i εεke a gyāεɔnεo. A pó pó an gbá εao i ní gbá d̀néo, i εa su ní pó pó aale sāsāɔ, i gé pó pó v̀uaaɔ wεεlεio. A gbāablémá pásipásie.

5 Aa f̀aa, ké aa dāna vío yáí, ɔ aa g̀ wài píε p̀blea ũ.*

6 Ma sāɔ zà zéwa, aa liaaliaa gbèsisí píi ní s̀s̀ lésí píio musu. Aa f̀aa dúniau píi, gbēε i ní wεεlεo, gbēε i kpálekeízio.

* 33:21 2Kia 25.3-10, Zel 39.2-8 * 34:5 Nao 27.17, 1Kia 22.17, Mat 9.36

7 A yáí tò á sādānao, à swáse ma yáí.

8 Ma Dii Lua ma mē, ní ma kuaó lá ma são gò pò pò wí ní sío ũ, aa gò wàio pòblea ũ, mé an dāna pò má dílepíó i ní wēleo, aai laaidómáó, sema nízia yáí,

9 a yáí tò á sādānao, à swáse ma yáí.

10 Ma Dii Lua ma mē má fēléánó, má a são bōle á ozi, mí á bōle sādāu, ké ásu e laaidó áziawa bo yáí. Má a são bō á lézié, aa de á pòblea ũ bo.

11 Asa ma Dii Lua ma mē, máme má kpáleké ma sãzi mào oliarízi sa.

12 Lá sādāna í oia a kpāsai gōo pò a ku a sã pò kpáleo guu, màa má oia ma sãzi, má ní bōle gu pò aa fàaau guduuduu gōo.

13 Má ní kãaa bùsu ní bùsuo, mí ní bōle buio guu, mí suínó ní bùsuo. Má ní dádāké Isaili gbèsisíó pòleu ní a swadōō ní gu pò wa ku bùsupiuo píi.

14 Má ní dádāké dádākekíi maau, Isaili gbèsisí lesíó aa de ní kúkíi ũ. We aa oia níziá, aa pòble dádākekíi sèbōbdeu Isaili gbèsisíó pòleu.

15 Ma Dii Lua ma mē, má a sãpió dá, mí tó aa oia níziá.

16 Má a pò pò vūaaaó ní pò pò kpáleo wēle suò, mí eseké a pò pò kè'iaone, mí ní yēesaideó gba gbāa, mí ní dádāké a zéwa. Kási má a mekpaa sà gbāo dede.

17 Apíó ma são, ma Dii Lua ma mē, máme má yágōgōé, mí gōgō sāsakaóó ní blesanaone.

18 Isaili dānao, pòblea dádākekíi maau i mówáo, ò a òzòné a kiniwaa? I dōdōa mia i mówáo, ò a gēu á yánéa?

19 Pò pò a òzòwà ò ma são blea? I pò a gēu á yà ò ma são mia?

20 A yáí ma Dii Lua mále oé, má yágōgō á gbé pò á mekpaaó ní á gbé pò á fēfēaone.

21 I gāsazō yēesaideone, i kóbamaleízi e a ní yá ní kpá zā kpe.

22 Má a são suaba, aa de pò pò wí ní sío ũ bo, mí yágōgōné.

23 Má sādāna dílené mēndo ma zòblena Davidi bui ũ. Aa de ní dāna ũ, a laaidómá, i ní gwa.†

24 Máme ma Dii máo de ní Lua ũ, mé ma zòblena Davidi bui aa de ní Kía ũ.‡ Ma Dii máme má ò.

25 Ma bàa ao kúrínó, mí wàio midé ní bùsuo. Aa ku gbáau, aa i lákpeu dōdōa.

26 Má tó apíó ní bùsu pò lia ma gbèsisíio gō èfāai pò ũ. Má tó lou lí mané a gōowa. Má èfāai gbaené lán louwa.

27 Sēsao líó ne'í, tōle a bleké, aaió kú ní bùsuo dōdōa. Tó ma ní mōgala pòloné ní noe, mé ma ní bō gbé pò aale zòblenéo ozi, aaió dō ké mámemaa Dii.

28 Aa de buio pòblea ũ bo, wàio ní só bo. Aa ku dōdōae, gbēe a to sō kéngu bo.

29 Má tōle maa táae de kpámáe. Nōana a kené sàabu we bo. Aa de pò sósōa ũ buione bo.

30 Isaili i dō ké ma Dii ní Lua má kúrínó, mé ma gbéon ní ũ. Ma Dii Lua máme má ò.

31 Ma gbéon á ũ, ma kpása sãon á ũ, mé má de á Lua ũ. Ma Dii Lua máme má ò.

35

Asi'oa Edōyá musu

(Isa 34.5-17, 63.1-6, Mal 1.2-5)

1 Dii yā'òmēe à mē:

2 Gbēnazín né, wēbiibii Sei gbewa, ní ānabikēke a yá musu,

† 34:23 Zia 7.17 ‡ 34:24 Eze 37.24

³ ní o bùsupideṅne ò me: Ma Dii Lua ma m̀e má féléáṅ, má ɔtṣṣe á bùsuwa, i gṣ da yàaa fṣṣ.

⁴ Má tó á wéleṅ gṣ beziaṅ ùe, á bùsu i gṣ da yàaa, íṅ dṣ ké mámema Dii.

⁵ Lá a íbelesè ní Isailiṅ za zi, mé a ní kpámá wà ní dede ní fṅndao an taasikegṣṣ, an ía gbezã daama guu,

⁶ a yáí tò ma Dii Lua ma m̀e, ní ma kuaṅ má á kpá gbēdenaṅwa aa péleázi. Lá á za gbēdeauo, gbēdenaṅ péleázi.

⁷ Má Sei gbe yaa à gṣ fṣṣ, gbēe a a baa ví bo.

⁸ Má tó gṅ li á gbèsisíṅba, gbé pṣ wà ní dede zí guuṅ gṅ a gṣ káleá á síṣiṅ musu, á guzuleṅ guu ní á swadṣṣ.

⁹ Má tó á bùsu gṣ da yàaae e gṣṣpii, á wéleṅ gṣ beziaṅ ùe, íṅ dṣ ké mámema Dii.

¹⁰ Lá a m̀e bui m̀en plapiṅ ní ní bùsuṅ gṣ á pṣ ùe, baa ní ma kua weo,

¹¹ a yáí ma Dii Lua ma m̀e, ní ma kuaṅ má kéé á pṣfṅańzi ní á wedbanṅo ní á zaaṅguo léue. Tó mále yákpalekeáṅ sṣ, má tó aa ma dṣ,

¹² ápiṅ í dṣ ké ma Dii ma dṅennoyã pṣ á ò Isaili gbèsisíṅ musu mà, a m̀e à gṣ da yàaa, íṅ ble sa.

¹³ A le'èa, a yãpã òmṅe má mà.

¹⁴ Ma Dii Lua ma m̀e, tó dṅnia lé pṅnake pii, má tó á bùsu gṣ da yàaae.

¹⁵ Lá a pṅnakè gṣṣ pṣ Isaili bùsu gṣ da yàaa, màa má kéé sṣ. Sei gbe ní Edoṅ bùsu píio a gṣ da yàaa, íṅ dṣ ké mámema Dii.

36

Isailiṅ ea gṣa ní bùsu ví

¹ Mpi sṣ gbēnazin né, ānabikeke Isaili gbèsisíṅ yá musu, ní oné aa ma yāma.

² Ma Dii Lua ma m̀e, lá á íbeṅ m̀e, ēhēe, guleṣí zipiṅ gṣ ní pṣ ùe,

³ ānabikeke a yáí ò me, ma Dii Lua ma m̀e, lá buiṅ liaázi, aa á yaa a gṣ ní pṣ ũ, mé á tó íi gṣ dṣ gbépii léu,

⁴ a yáí tò Isaili gbèsisíṅ ní swadṣṣ ní guzuleṅ ní gu pṣ wa kè yáiyaiṅ ní bezia pṣ bui pṣ liaiṅ lèlewà aa á láanikèṅ,

⁵ ma Dii Lua mále oé, ma àsi bēe ò buiṅ ní Edoṅ pii yá musu ní pṣfṅ pāsio, asa aa ma bùsu kè ní pṣ ũ ní yaalṅo ní sakaamaguo, ké aa dá dákekiṅ eu.

⁶ A yáí tò ānabikeke Isaili bùsu yá musu, ní o gbèsisíṅne ní síṣiṅ ní swadṣṣ ní guzuleṅ, ma Dii Lua ma m̀e mále yā'o ní pṣfṅ pāsio, asa buiṅ á ké pṣ sṣṣṣṣ ùe.

⁷ A yáí tò ma Dii Lua ma m̀e, ma olèle bui pṣ liaázionṅ, ma m̀e aa gṣ pṣ sṣṣṣṣ ũ sṣe.

⁸ Á Isaili gbèsisíṅ sṣ á gṣnapa, á ne'i ma gbé Isailionṅ, asa an sua kà kái.

⁹ Máme má á wegwa, mi zeáṅ, wi á sa pa wà pṣtṣwá.

¹⁰ Má tó gbé pṣ kú á guuṅ kṣ. Gbépiṅ mé Isaili bui pii ũ. Aa zṣle á wéleṅ guu, aai ea á beziaṅ vu.

¹¹ Má tó á gbēnazinaṅ ní á pṣtuṅo kṣ, aai ne'i aa dasikū. Ma gbéṅ kále á guu lán yāawa, íṅ dṣ ké mámema Dii.

¹² Má tó gbéṅ bebe á guu ma gbé Isailiṅ ũ, aai gṣ á ví e gṣṣpii. Á tó an néo kesai bo.

¹³ Ma Dii Lua ma m̀e, lá wí oé i gbéṅ mómṅ, i tó á gbéṅ néo aao kesai,

¹⁴ a yáí tò á gbéṅ mómṅ bo, á tó á gbéṅ néo kesai bo. Ma Dii Lua máme má ò.

¹⁵ Má we buie á sṣṣṣ à ma bo. Bùsu pále deṅ á láanike bo, buie a á fu bo. Ma Dii Lua máme má ò.

16 Dii yá èa dèdèa à mè:

17 Gbēnazin né, ké Isailio kú ní bùsuu, aa a gbālè ní yākea ní ní dàaò yáí. An yākea gbāsimee lán nɔe zawaε.*

18 Ǿ ma a pɔkūma bɔbɔmá, ké aa gbéɔ̀ dèdè ní bùsuu, mé aa a gbālè ní ní táaò yáí.

19 Ma ní fáaa buio guu, ma ní fándaiadá bùsu ní bùsuo. Ma íadámá ní yākea ní ní dàaò yáí.

20 Gu pɔ aa tàu buio guu píi, aa tò ma tó pɔ a kua adoa òòkpà we, asa wa ò ní yá musu wà mè: Dii gbēon ke, kási aa lèkɔ̀wa aà bùsuue.

21 Ǿ ma ze gi ma tó na yá musu, ma tó pɔ Isailio tò a òòkpà gu pɔ aa tàu buio guupi.

22 A yáí tò, o Isailione ma Dii Lua ma mè, i ke á Isailio yáí mále bee keio, ma tó pɔ a kua adoa, á tò a òòkpà gu pɔ a tau buio guu yáíe.

23 Má a tó gbia pɔ á tò a òòkpà buio guu kuaadoake ɔ̀oné. Ma Dii Lua ma mè, tó ma tɔ̀bò á musu an waa, aaiɔ̀ dɔ̀ ké mámema Dii.

24 Má á káaa buio guu, má á bɔ̀ bùsu ní bùsuo, mí suánɔ̀ á bùsuu.

25 Má í wásawasa fáfáwá, í gɔ̀ wásawasa. Má gbābɔ̀é táaò ní á gbālea píio yá musu.

26 Má á gba sò dafu, mí nisina dafu daágu. Má á sɔ̀ pɔ de lán gbewa bɔ̀é, mí sɔ̀ pɔ de báasi ũ daé.

27 Má a Nisina daágu, mí tó à ma ɔ̀tonɔ̀kɔ̀i gwa, íɔ̀ ma ikoyáɔ̀ kúa ní laaio.

28 Aɔ̀ ku bùsu pɔ má kpà á deziowa guu. Aɔ̀ de ma gbéɔ̀ ũ, míɔ̀ de á Lua ũ.†

29 Má á d́á, ké ásu gbāleo. Má pɔ̀wena sisi à kóé, má nɔ̀ana káágu ɔ̀o.

30 Má tó á lí pɔ̀ wí a be bleɔ̀ ní á buapɔ̀ kó, ké wí su á kú buio aε nɔ̀ana yá musu ɔ̀o yáí.

31 Tó á yāváikea ní á dàaò d̀águ, áɔ̀ ye ázia giyáio á duuna ní á yābēekeε yáí.

32 Ma Dii Lua ma mè, àɔ̀ dɔ̀ i ke á Isailio yáí mále bee keio. A to wí á kú, á gεε i gɔ̀ kpá á wéi á yākeapi yáí.

33 Ma Dii Lua ma mè, tó ma á duuna kèwá, má á kále á wéleo guu, í á beziapio vu.

34 Bùsu pɔ da yàaa a gɔ̀ bugbe ũ. Gbé pɔ lé á bùsu baa viɔ̀ e f̀ɔ̀ɔ̀ ɔ̀o.

35 Aa me bùsuε bee da yàaa yāaε, ɔ̀ à gò lán Edeni swaluwa sa. Wéleε beε gò beziáɔ̀ ũ yāaε, wa kwè wa kè yáiyai, ɔ̀ aa gò wéle bíide gbēnazindeɔ̀ ũ sa.

36 Bui pɔ gò liaáziɔ̀ i dɔ̀ ké ma Dii ma εa wéle pɔ kwèɔ̀ kálékale, ma bùsu pɔ gò da yàaa kèke. Ma Dii máme má ò mé má keε sɔ̀.

37 Ma Dii Lua ma mè má tó Isailio yáε bee gbεaa ɔ̀, mí kené. Má tó aa kó lán sáɔ̀wa,

38 lán sá wai pɔ̀ wí mɔ̀omεε Yelusaleũ dikpεgɔ̀ɔ̀wa. Má tó gbēnazina ní wéle ziaɔ̀ pa dasidasi màa, aaiɔ̀ dɔ̀ ké mámema Dii.

37

Gewa giio nɔ̀naa guzulεu

1 Dii gbāa kua, ɔ̀ aà Nisina ma se gè mà dile guzulεu, gεwaɔ̀ nɔ̀naau.

2 A líaaliaamanɔ̀ ní guu, ɔ̀ ma wáɔ̀ è dasidasi guzulεu, aa giigàga maamaε.

3 A ma la à mè: Gbēnazin né, gεwapio vue? Má wèwà: Dii Lua, míme ní dɔ̀.

4 Ǿ a òmεε: Anabikeke gεwa giipione, ní oné aa ma yāma.

5 Ma Dii Lua má ò gεwapione: A ma! Má tó ían wēnide gēágu, í vu.

* 36:17 Lev 15.19 † 36:28 Eze 11.19-20, Yoe 3.1-2, Zkl 12.10, Zin 2.16-21

⁶ Ma kíò nanawá, mí báasi fífiwá, mí báa naázi. Má tó ían wēnide gēágu à vu, íò dǔ ké mámema Dii.

⁷ Ǿ ma ānabikékè lá a òmewa. Ké mále ānabikepi ke, ma kǒfi mà wòòwòòwòòwòò, ǔ wáò pèpekǔwa.

⁸ Ké ma gugwà, ǔ má è kíò ní báasio nānamá, ǔ báa nàńzi, kási aa ían wēnide vǐo.

⁹ A èa òmewa: Anabikéke íanae. Gbēnazín né, ānabikéke, ní o íanae ma Dii Lua ma mè aà bò dúńia gola síiǔ, aà gbéé pò wà ní dedepio pa.

¹⁰ Ǿ ma ānabikékè lá a òmewa. Iana ní pá, aa vù, ǔ aa fèle sì zīgǔ dasidasio ũ.*

¹¹ Ǿ a òmewa: Gbēnazín né, Isailio pii mé gewapio ũ. Aale me wá wáò puakù, tāmāa wá né, wa gǔ pò kaaleaò ũe.

¹² A yáí tò ānabikéke, ní oné ma Dii Lua ma mè, ma gbéé, má á miaò wēwē mà á bǔleu, mí suánò á bǔsuu.

¹³ Tó ma á miaò wēwē, mé ma á bǔleu, áò dǔ ké mámema Dii.

¹⁴ Má a Nisína daágu, í vu. Má á kále á bǔsuu, íò dǔ ké ma Dii má ò ǔ má kè. Ma Dii máme má ò.

Isailio kua gudou ní Kia mendo

¹⁵ Dii yá'òmewa à mè:

¹⁶ Gbēnazín né, go se nì lákēwà nì me, Yudaò ní ní gbéé Isailio pǔe. Gò pále se lo, ní lákēwà nì me, Yosefu pǔe, Eflaiū buio ní ní gbéé Isailio pii pǔe.

¹⁷ Gopio nakǔwa aa gǔ gò mendo ũ n ǔǐ.

¹⁸ Tó n gbéé n la aa mè, níyǔ gopio yá bǔlekenéó lé,

¹⁹ ní oné ma Dii Lua ma mè, mále Yosefu go pò de Eflaiū buio ní ní gbéé Isailio pò ũ se na Yudaò gowae, mí tó aa gǔ gò mendo ũ ma ǔǐ.

²⁰ Go pò ní lakēwàò dǔné aa e,

²¹ ní oné ma Dii Lua ma mè, má Isailio bǔ gu pò aa tàu buio guu, má ní káaa za gupiiu, mí suńno ní bǔsuu.

²² Má tó aa gǔ bui mendo ũ ní bǔsu gbēsísídepiue, mé aao kía vǐ mendoe. Aao de bui lee plaò ũ lo, mé an kpala aò kpaalea lee pla lo.

²³ Aa nízia gbále ní táaò lo ge yá pò má zauò ge tàae páleò. Má ní dǔa, ké aasu pòòbǔzàke aa duunake lo yáí. Má gbābǔné, aaiò de ma gbéé ũ, míò de ní Lua ũ.

²⁴ Ma zǔblena Davidi bui a kiblemá.† An dāna aò mendoe,‡ aaiò ma ikoyā kūa, aaiò ma ǔtondǔkǐi gwa ní laaio.

²⁵ Aao ku bǔsu pò má kpà ma zǔblena Yakǔbuwau, bǔsu pò an deziò kuu yāa. Ampio ní ní néò ní ní tǔnaò aao ku a guu gǔpii, mé ma zǔblena Davidi bui aò de ní kía ũe gǔpii.

²⁶ Ma bàa aò kúrino gǔpii. Má ní zedò, mí ní kǔ, mé ma kúkǐi aò kú ní guu gǔpii.

²⁷ Ma zǔlekǐi aò kú ní guue, mé máò de ní Lua ũe, aaiò de ma gbéé ũ.§

²⁸ Tó ma kúkǐi kú ní guu gǔpii, buio dǔ ké ma Dii ma Isailio díle ma gbéé ũ.

38

Anabikéke Gǔgu yá musu

¹ Dii yá'òmewa à mè:

² Gbēnazín né, webiibii Gǔgu* pò de Meseki ní Tubali buio kía ũ Magǔgu bǔsuuwa, ní ānabikéke aà yá musu.

* 37:10 Zia 11.11 † 37:24 Eze 34.24 ‡ 37:24 Zaa 10.16 § 37:27 2Kln 6.16, Zia 21.3 * 38:2 Zia 20.8

3 Oè ma Dii Lua ma mè: Má felenno Gɔgu, Meseki n Tubali† buio kía.

4 Má n lé liaa, má kokoao ka n gyaowai, mí bonno n n zígɔɔ pii n n sɔɔ n n sɔde pɔ an gɔkebo paio n bíla pɔ sɛngbao néna n a zɔɔo kúa, ampíi aale n fɛnda máleɔ.

5 Pɛɛsiɔ n Etiopiɔ n Libiiɔ kunnɔ, baade n a sɛngbao n a mò fùao.

6 Gomɛɛ zígɔɔ pii kú we ɔ n Tɔgaama‡ pɔ kú gugbántoo títiu zígɔɔ. Bui dasipiɔ kunnɔ.

7 Sɔuke maamaa, mpi n bíla pɔ kàanzipiɔ, ní dɔaané.

8 Wɛ̀ dasi gbɛa má yákpalekennɔ. Gɔɔgbɛzāzī nýɔ si Isaili búsuu. Bùsupideɔ bɔ̀ zì yáú, aa bɔ̀ buio guu dasi, aa kàaa n búsuu gbɛ̀sɛ̀sɛ̀ide pɔ̀ gɔ̀ za zi wáiwai guu. Ma n bóle buio guu, ɔ aa ku dɔdɔa mípii.

9 Nyɔ si n búsuu lán zàa'ianawa, lán lou fɛlea pɔ̀ dàguawa, mpi n n zígɔɔ n bui dasi pɔ̀ kunnɔɔ.

10 Ma Dii Lua ma mè, gɔɔ bee yá a gɛ n sɔu, ní làasoo vāi ke,

11 ní me nýɔ ge si búsuu pɔ̀ kálea bíisai guu, ní léle a gbé pɔ̀ kú dɔdɔa kílikiliɔwa. Aa bíi ge bóle ge zékakabɔ̀ gbāae vío.

12 Nyɔ me nýɔ n pɔ̀ɔ naaa n n ble, ní ea ɔtɔ bezia pɔ̀ wa vù depiɔwa, gbé pɔ̀ bɔ̀ buio guu, aa kàaa dúnia guoguo n n pɔtuɔɔ n n àizɛɛ pɔ̀ diɔ.

13 Seba n Dedā búsudeɔ n Taasisi tagenaɔ n n kíaɔ one: N mɔ̀ pɔ̀ɔ síimá yà? N bílapi kàaa, ké aa ánuusu n vuao n pɔtuɔɔ n àizɛɛɔ n pɔzɔɔ naaa taò dasidasi yà?

14 A yáí tò gbɛ̀nazín né, á nabikɛke, ní o Gɔgue ma Dii Lua ma mè, gɔɔ bee, tó ma gbé Isailiɔ kálea dɔdɔa, ɔ nýɔ dazɛuo lò?

15 Nyɔ bɔ̀ n búsuu gugbántoo títipiu, mpi n bui pɔ̀ kunnɔ dasidasiɔ, ío dia sɔ̀ kpe ápii. A dasi a ke zài zígɔ̀ waiwaiɔ ũ.

16 A mɔ̀ lélei ma gbé Isailiɔwa lán lou fɛlea pɔ̀ i daguawa. Gɔgu, gɔɔgbɛzāzī má mɔ̀nnɔ, ní léle ma búsuuwa, ké bui pii e ma kuaadoake dɔ̀ gɔɔ pɔ̀ má tɔbo n musu n wáa.

17 Ma Dii Lua ma mè, ní me n gbé pɔ̀ ma aà yādà yāa ma zòblena Isaili á nabionɛ aa ò ũo lò? Gɔɔ bee aa á nabikɛkè a wɛ̀ dasikù, aa mè nýɔ lélemá.

18 Ma Dii Lua ma mè, gɔɔ bee, tó Gɔgu lèle Isaili búsuuwa, má fɛle n pɔbɔa ma níuo.

19 Pɔ̀fɛ pāsí n kyàwāao guu ma mè, tɔɔle lualuaa zɔɔ ao ku Isaili búsuu gɔɔ bee.

20 Kpɔɔ n bāo n sɛ̀anɔbɔɔ n pɔ́taa'onkuawaɔ pii n gbé pɔ̀ kú dúnia guuɔ pii aa lualua ma aɛ. Gbɛ̀sɛ̀sɛ̀ gbɔo, yātɛɔ kwé, bíiɔ léle pii.

21 Ma Dii Lua ma mè má yá pɔ̀ i to vía n kú pii gbɛ Gɔgu n a gbéɔwa. An baade a fɛnda ka a gbéɛ.

22 Má íadamá n gagyāo. Má lou bílibili n loughɛo n íatɛgbɔ̀ tedeo kaaàgu n aà zígɔɔ n bui dasi pɔ̀ kuaànɔɔ.

23 Maa má a zɔɔke n ma kuaadoakeo ɔb buionɛ dasi, mí bɔmá, aai dɔ̀ ké māmɛmaa Dii.

39

Ziblea Gɔguwa

1 Gbɛ̀nazín né, á nabikɛke Gɔgu yá musu n me ma Dii Lua ma mè: Má felenno Gɔgu, Meseki n Tubalio kía.

† 38:3 Daa 10.2 ‡ 38:6 Daa 10.2-3

2 Má n lé liaa, má n ga za gugbántoo títiu mà m̀̀nnɔ, mí n gbae Isaili gb̀̀s̀̀s̀̀ɔwa,

3 mí n sá lé mà bɔ n ɔzɛɛu, mí n kaɔ bɔle n ɔplaaɔ aa kwé.

4 Nyɔ kpagua Isaili gb̀̀s̀̀s̀̀ɔ musu, mpi ní n z̀̀g̀̀ɔ ní bui pɔ m̀̀nnɔ p̀̀i. Má á kpá b̄́ ǹ̀ɔblena bui p̀̀iwa ní wàɔ p̀̀blea ũe.

5 Ma Dii Lua ma m̀̀ à kwé s̄̀ue, asa máme má ò.

6 Má té gbae Magɔgu b̀̀suwa ní gb̄́ pɔ kále dɔdɔa ísia baaleɔ, aai d̄́ ké mámeɔmaa Dii.

7 Má tó ma gb̄́ Isailiɔ ma tó kuaadoake d̄́. Má tó wà ma tó pɔ a kua adoapi ̀̀kpa ɔɔ, bui i d̄́ ké máme má Dii Isailiɔ Lua pɔ a kua adoa ũ.

8 Ma Dii Lua ma m̀̀, yápi a m̀́ mé a ke. Gɔɔ pɔ má òpin we.

9 Isaili w̄́ledeɔ bɔle z̀̀kaboɔ séle yàa ũ, aai tékað, s̀̀ngbao néna ní a z̄́ɔɔ p̀̀i ní sáɔ ní kaɔ ní gɔɔ ní s̄́naɔ. Aaɔ tékað e w̄́e sopla.

10 Aa gé yàawei s̄̀u ɔɔ. Aa liz̄́ lákpeu ɔɔ, asa aa ḡ́keɔpɔ séle yàa ũe. Aa gb̄́ pɔ m̀̀ ní p̀̀ɔ s̄̀imáɔ p̀̀ɔ séle, aa gb̄́ pɔ m̀̀ ní p̀̀ɔ naaapiɔ p̀̀ɔ naaa. Ma Dii Lua máme má ò.

11 Gɔɔ bee má gu pɔ wa Gɔgu ní a gb̄́ ɔ́u ɔ́ne Isaili b̀̀su tagenaɔ guzulɛu Isida Wiside oi. Gɔgu ní a gb̄́ bílaɔ ɔ́a we a zez̄́ tagenaɔne, wi tókpa guzulɛpie Gɔgu Z̀̀g̀̀ɔ.

12 Isailiɔ ní ɔ́ e m̀́ sopla gb̄́ɔɔa ní b̀̀sue yáí.

13 Ma Dii Lua ma m̀̀, b̀̀sudeɔ ní ɔ́ m̀́pii, aaiɔ kpelaɔ ma tɔɔgɔɔ.

14 Wa gb̄́ dile aaɔ b̀̀su keele gb̄́ɔɔaè yáí. M̀́ soplapi gbea aa gé kpálekei ge pɔ kú ɔ́saɔzi. Gb̄́e lí kpálekei, gb̄́e lí ḡ́ waɔ ɔ́.

15 Tó aale gé kpálekei màa, tó gb̄́ b̀́ geɔwawa, aáli lípɛle we seela ũ, g̀̀vinaɔ i m̀́ séle ge ɔ́ Gɔgu Wai guzulɛu.

16 W̄́ledeɔ ku we, w̄́ m̀́ Bíla. Màa aa gb̄́ɔ b̀̀supie.

17 Gb̄́nazin né, ma Dii Lua ma m̀̀, o b̄́ bui p̀̀ie ní wàɔ p̀̀i aa káaa gupiiu, aai m̀́ s̄́nu sa z̄́ pɔ mále oné guu Isaili gb̀̀s̀̀s̀̀ɔ musu, aa ǹ̀ɔ ble aa au mi.

18 Aa neḡ́naɔ ble, aa dúnia kíaɔ au mi, lá aa dené s̄́sakaɔ ní s̄́neɔɔ ní blesanaɔ ní gáaɔ ũwaɔ. Ampii aaɔ dené lán Basana b̀̀su pɔ mekpaaɔwaɔ.

19 Sa pɔ mále oné guu, aa a nísi gb̄́ aa ke'la'la, aai a au mi, iɔ ní de.

20 Ma Dii Lua ma m̀̀, blesana pɔ mále kené guu aa s̄́ɔ ble aa ká ní ní dikpenaɔ ní neḡ́naɔ ní z̀̀kan bui p̀̀iɔ.*

21 Má tɔɔ buiɔ guu, aai ɔ pɔ má t̄́má e ní ía pɔ má damáɔ.

22 Sea za gɔɔ bee Isailiɔ d̄́ ké mámeɔmaa Dii ní Lua,

23 bui i d̄́ ké Isailiɔ ḡ́ z̀̀z̄́ ũ yáa ní duuna ní ní ɔɔa ma kpeo yáíe. A yáí ma ɔɔ ní kpe, ma ní ná ní ibeɔne ní ɔ́z̄́, ɔ́ wà ní kwé z̄́ guu.

24 Ma yákené an gb̄́leɔa ní ní t̄́aɔwa, ma a wé gà má z̀̀né.

25 Ayámɛto ma Dii Lua ma m̀̀, ma pɔf̄́ pásí a fele ma tó pɔ a kua adoa yá musu, mí Yakɔbu buiɔ ɔ́ z̀̀z̄́keu mà suńɔ, mí Isailipɔ w̄́nagwa p̀̀i.

26 Tó aa káleɔa ní b̀̀suu dɔdɔa, mé gb̄́e yá lé ní ɔ́akū ɔɔ, an gee pɔ ḡ́ kpá ní wéi ní ní ɔɔa ma kpe yáɔ a d̄́ngu ɔɔ.

27 Tó ma ní káaa buiɔ guu, mé ma ní bóle ní ibeɔ b̀̀su ní b̀̀suo, má suńɔ, mí tɔɔ ní musu bui dasideɔ wáa,

28 aai d̄́ ké mámeɔmaa Dii ní Lua. Baa ké ma ɔ́z̄́nzi buiɔ guu z̀̀z̄́ ũ, má ní bɔle we mà ní káaa ní b̀̀suue. An gb̄́e a ḡ́ weo.

* 39:20 Zia 19.17-18

29 Má a wé gá zu Isailipiwé bo, asa má a Nisína pisimáε.† Ma Dii Lua máme má ò.

40

Lua ua dafu yá

(1Kia 6.1-38, 2Lad 3.1-9)

1 Wá kua zìzoo ũ wè baasooode daalea goo kwide zí, wá meewia wia wè gēo mēndosaide guu, goo bee ʔ Dii gbāa mà, à gèmanoo we.

2 Wépungu'ea guu Lua gèmanoo Isaili bùsuu, à ma da gbèsisi zōo lesi musu.* Kréoo ku gbepi gèomidokii pòleu lán wélewa.

3 A gèmanoo we, ʔ ma gōee è, aà me de lán moɔgotēwa. A zea bíiboleu, mé a bapuna ní fee poyōboo kúa.†

4 ʔ gōepi òmēε: Gbēnazin né, gwa ní wéoo, ma ní swáoo, ní laaidoo pò pò mále oboewa píi, asa a yái wà mōinnoo la. Yá pò níle e píi dau n̄ siu Isailiwé.

Gukpe oi bíibole

5 Má è bíi liaa Lua uai. Gōepi fee poyōboo kúa, a gbāa gāsīsuu sooloo. Gāsīsuu pò wāle a yá'opi de gāsīsuu doa oia doε. A bíi yò ní feepio, a gēele le do, a lesi le do.

6 A gè bíibole pò a lé boa gukpe oi kii, à dède a dedekiiwa, ʔ à bolepi bèe yò ní feepio, a yàasa le do.

7 Bíiboledōanao kpea gbāa le do, a yàasa le do, mé gí pò kú kpeao zānguo yàasa gāsīsuu soo. Bolepi bilandaa pò boaa ní Lua kréoo bèe le do.

8 ʔ à bolepi bilandaa pò boaa ní Lua kréoo yò ní feepio,

9 à kè gāsīsuu swaaō, a lé gīo sō gāsīsuu plapla. Bolepi bilandaa boaa ní Lua kréoo.

10 Gukpe Bolepi kpeao vī kpela ní kpeleo aàō'aaō. Kpeapio gbāa ní a yàasao sáae, a suunoo douε kpela ní kpeleo.

11 A bolepi lé yò ní feepio, a yàasa gāsīsuu kwi, a gbāa sō kue'aaō.

12 Bíiboledōanao kpeapio ku kpela ní kpeleo, a yàasa ní a gbāao gāsīsuu soolosoole, mé gí ku kpeapio kpeele, a lesi gāsīsuu do.

13 ʔ à bolepi yàasa yò za kpea musu kpela e kpea musu kpele, à kè gāsīsuu baasoo.

14 A ba yò bilandaapiwa à liai, à kè gāsīsuu bàao.

15 Za bolepi léwa e a bilandaa léwa gāsīsuu blakwie.

16 Kpeao ní suunoo ní bilandaao fenenti vī à liai, a bàasi oi lé yaasaū, a guu oi tuuuū. A suunoo daminali gōinao vī.

Lua ua séia

17 A ma se gèmanoo ua séia guu. Má è kpéne mēn baakwio dookōwa gbe pò kpáleawa à liai.

18 Gbekpaléapi pe bolepio saalowa, mé à kpaaí ní bolepio gbāa léoo. Gbe pò kpáleaa, a gu εena pón we.

19 ʔ à ua séia yàasa yò boa za bole séia léwa a guu oi e à gèò ua plaade bole léwa bàasi oi. Gukpe oi pò kè gāsīsuu basoo ní gugbāntoo oi pòoo lo.

Gugbāntoo oi bíibole

20 ʔ à ua plaade bíibole pò kú gugbāntoo oi gbāa ní a yàasao yò.

† 39:29 Eze 11.19, 36.26-27, 37.14 * 40:2 Zia 21.10 † 40:3 Zia 11.1, 21.15

21 A kpεαο àaõ'aaõ kpεla ní kpεleo ní a suunaο ní a bilandaaο kè doũ ní bελε sείa pόε. A gbàa gàsísuu blakwi, a yàasa sō baasο.

22 A fenentiο ní a bilandaaο ní a daminali gōinaο doũ ní gukpe oi bελε pόε. A dedekii gbápεpekii soplaε, mé a bilandaapi ku a lé kpεle.

23 Ua plaade bελε lé bóaa ní gugbântoo oi bελε léοε lán gukpe pόwa. Sea bελεpi léwa e ua plaade bελε léwa gàsísuu basοε.

Gεomidokii oi bíibεle

24 Ɔ à ma se gèmanο gεomidokii oi, Ɔ ma gεomidokii oi bελε è. A a lé gίb ní a bilandaaο yò, à kè doũ ní a kίni pόε.

25 Bελεpi ní a bilandaaο fenentiο liai lá a kίniowaε. A gbàa gàsísuu blakwie, a yàasa sō baasο.

26 A dedekii gbápεpekii soplaε, mé a bilandaa ku a lé kpεle. Daminali gōinaο ku a lé gίwa kpεla ní kpεleo.

27 Ua plaade gεomidokii oi bελε ví. Sea bελεpi léwa e gεomidokii oi bελε léwa gàsísuu basοε.

Ua plaade bíibεle

28 Ɔ à ma se gèmanο ua plaade bελε pό kú gεomidokii oi guu e ua plaadepiu. Ɔ à bελεpi yò, à kè doũ ní a kίniwaε.

29 A kpεαο ní a suunaο ní a bilandaaο doũε. Bελεpi ní a bilandaaο fenentiο ví liai. A gbàa gàsísuu blakwi, a yàasa baasο.

30 Ua plaade bilandaaο sáasaaε, an gbàa gàsísuu baasοsο, a yàasa sō sósο.

31 An bilandaapiο ku ua sείa oi. Daminali gōina ku an lé gίwa, an dedekii gbápεpekii swaaõswaaõε.

32 Ɔ à ma se gèmanο ua plaadeu gukpe oi. Ké a yò, à kè doũε.

33 A kpεαο ní a suunaο ní a bilandaaο doũε, mé bελεpi ní a bilandaaο fenentiο ví liai. A gbàa gàsísuu blakwie, a yàasa sō baasο.

34 A bilandaa ku ua sείa oi. Daminali gōinaο ku a lé gίwa kpεla ní kpεleo. A dedekii gbápεpekii ví swaaõ.

35 Ɔ à ma se gèmanο ua sείapi gugbântoo oi bελεu. Doũε ní a kίniwaε.

36 Maa ní a kpεαο ní a suunaο ní a bilandaaο. A fenentiο ví liai. A gbàa gàsísuu blakwie, a yàasa sō baasο.

37 A bilandaa ku ua sείa oi. Daminali gōinaο ku a lé gίwa kpεla ní kpεleo, a dedekii gbápεpekii swaaõε.

Sa'obε kπέε ní a táabūnu

38 Kπέne kú bελε bilandaa saε. Wekii wí idau sa pό wí a pό káteu à tékū obowa.

39 Táabūnuο ku bilandaaο guu kpεla ní kpεleo mèn plapla. Wekii wí sa pό wí a pό káteu à tékū obwa ní duun awakpabwa ní táae fiabobwa kòlokpakpau.

40 Gugbântoo oi bελε bilandaa bàasi oi, táabūnuο ku a dedekii oplaai ní zεεio mèn plapla.

41 Maa táabūnu kále bελεpi oplaai ní zεεio mèn síisiiõ, apii kè swaaõ. Wekii wí sa'opwa kòlokpakpau.

42 Gbè táabūnu mèn síiõ ku we lε sa pό wí a pό káteu à tékū pό ũ. A gbàa gàsísuu do ní kίniwaε, a yàasa lε màaε, a lesi gàsísuu do. Táabūnupi musu wí sa'onwa kekεbwa káleu.

43 Mò kòolo lé mèn pla pό an gbàa kà otā dodoο loolooa kpépiu à liai. Táabūnupiο Ɔ wí sa'onwa bàasi kálewà.

Sa'onao kpé

⁴⁴ Kpé mèn pla ku ua plaadeu. Ado ku gugbāntoo oi bọle sae, a lé elea geomidokiiwa. Ado ku geomidokii oi bọle sae, a lé elea gugbāntoowa.

⁴⁵ Ǿ gbépi òmèe: Kpé pọ a lé elea geomidokiiwapiá sa'ona pọ Lua kpé zì de ní yá ũọ pọe.

⁴⁶ Kpé pọ a lé elea gugbāntoowapiá sa'ona pọ sa'okii de ní yá ũọ pọe. Sa'onapiá Levii bui Zadoki buiòne. Ampio mé aai sǿ Diizi wà aà gbagba.

⁴⁷ A uapi yò, a gbàa ní a yàasao sáasaae gàsísuu basobasoo. Lua kpé kpèele ò sa'okii kuu.

Lua kpé

⁴⁸ A ma se gèmanoo Lua kpé bilandaau, ò a a gbapeleo yò, a gèele kè gàsísuu sóssoe. A lé yàasa gàsísuu gèo mèndosai, mé a lé gíọ gèele kè gàsísuu àaǿ'aaǿ kpela ní kpèleo.

⁴⁹ Bilandaapi gbàa kè gàsísuu baoe, a yàasa sǿ kuedo. A dedekii gbápepekii kwie, gbapelepio ku a lé gípio sae kpela ní kpèleo.

41

¹ Ǿ à ma se gèmanoo Lua kpéu a kpèele, ò a a lé gíọ yò, a yàasa gàsísuu soolosoolee oplai ní zèeio.

² A lé yàasa gàsísuu kwie, a lé gíọ yàasa sǿ gàsísuu sóssoe. Kpèlepi gbàa gàsísuu blaе, a yàasa sǿ bao.

³ A gè kpea, ò a a lé lipèleo yò, a yàasa gàsísuu plapla. A lépi yàasa gàsísuu soolee, a lé gíọ yàasa soplapla.

⁴ Kpèapi gbàa ní a yàasao gàsísuu baobaoe. Ǿ a òmèe: Luakukii zálalan ke.

⁵ Ǿ à Lua kpé gí yò, a yàasa gàsísuu soolee, mé kpéne pọ liaa Lua kpéi oplai ní zèeio ní a kpeo yàasa gàsísuu síiǿe.

⁶ Kpénepio didikǿa lee àaǿ, a zíle baakwi, a guo baakwi, a musu baakwi. Lua kpé gbè pọ kú musu yàasa késaa zílepooi, kpénepio zadaa yáí, ké wasu Lua kpépi gí fǿo yáí.

⁷ Maa kpéne pọ liaa Lua kpéi didiakǿapi musu yàasa de a zílea. A dedekii ví e a musupooe.

⁸ Má è wà gbè kpàle, a lesi gàsísuu soolee, ò wà gbàsa Lua kpépi dǿwà.

⁹ Lua kpé kpéneo bàasi oi gí gèele gàsísuu soolee. Gu pọ da Lua kpé

¹⁰ ní sa'onao kpé zānguo yàasa gàsísuu baoe.

¹¹ Kpénepio lé mèn pla mé bò uawa, mendo gugbāntoo oi, mendo geomidokii oi. Gbèkpalea pọ liaai yàasa gàsísuu soolee.

¹² Be'ae oi kpé pọ a lé elea Lua kpépiwa yàasa gàsísuu bàaǿkwie, a gbàa sǿ basiiǿkwi. A gí gèele píi gàsísuu soolee.

¹³ Ǿ à Lua kpé yò. A gbàa gàsísuu basooe, mé kpé pọ kú a be'ae oi ní ua pọ kú zānguo gàsísuu basooe lo.

¹⁴ Ua pọ kú Lua kpé kpèele gukpe oi gàsísuu basooe lo.

¹⁵ Ǿ à kpé pọ kú Lua kpé kpe oi, a lé elea Lua kpé uawa yò ní a gèkii pọ kú kpela ní kpèleo sǿnu, a gbàa gàsísuu basooe lo.

Lua kpé kpèele ní luakukio ní a bilandaao

¹⁶ ní a bèe ní a fènti tuuuna, wà lí kpàwà a guu píi kpé kpe za zíle e fènti kii.

17-18 Wà malaika gàsɪadeɔ n̄ daminaliɔ gɔɪnakè Lua kpépi lé musu, mé wa kè wà lia kpépi guu gɪɔi, luakukɪi n̄ a kpeleɔ píi. Daminali kú malaikapiɔ zānguo m̀ndodo. Malaikapiɔ oa plapla,

19 a oa pɔ de gbɛnazina pɔwa aɛ dɔa daminaliwa kpela, a pɔ de n̄ɔmusu pɔwa aɛ dɔa daminaliwa kpele. Wa kè kpé guu gɪwa wà liai píi

20 za zɪ́le e musu n̄ kpépi lé musuo.

21 Lua kpépi lé yàasa n̄ a lesɪɔ sáaɛ.

Pó kú luakukɪi kpele oi

22 lán sa'okɪi pɔ wa kè n̄ líowa. A lesɪ gàsɪsuu àaɔ, a gbàa n̄ a yàasao gàsɪsuu plapla. A golaɔ n̄ a zebɔɔ n̄ a saaloá líe. ɔ gbépi òmɛɛ: Táabũnu pɔ kú Dii aen kɛ.

23 Lua kpé kpele n̄ luakukɪi kpeleɔ gba pɔ i koo kpaaū vɪ.

24 Kpelepiɔ gbaɔ plaplaɛ, mé i liasáizɔ.

25 Wà malaika gàsɪadeɔ n̄ daminaliɔ gɔɪnakè kpele gbapiɔwa lá wa kè gɪwawa, mé wà bilandaa saa kè n̄ lío.

26 Lua kpé bilandaa gɪ fenenti tuuunaɔ vɪ, mé wà daminali gɔinaɔ kè fenentipiɔ léɔwa ɔplaaɪ n̄ zɛɪio. Lua kpépi kpéneɔ saa vɪ ɔ.

42

Sa'onao kpé

1 ɔ à ma se gèmanɔ gugbāntoo oi e ua séiau e kpé pɔ kpaaīa n̄ ua plaadeɔ bɔaa n̄ kpé pɔ kú gugbāntoo oio.

2 Kpépi gbàa gàsɪsuu basɔɔe, a yàasa blakwi, a lé eɪea gugbāntoowa.

3 Ua plaade ku kpépi n̄ Lua kpéɔ zānguo, a yàasa gàsɪsuu baɔe. Kpépi kpaaīa n̄ ua séia gbɛ pɔ kpáɪaɔe. Kpé didikɔa lɛɛ àaɔ kpaaīa n̄ Lua kpé kpéneɔ.

4 Gɛkɪi ku kpénepiɔ zānguo, a yàasa gàsɪsuu kwi, a gbàa basɔɔ. Kpépi lé eɪea gugbāntoowa.

5 Kpéne pɔ kú musu yàasa i ka kpéne pɔ kú zɪ́le n̄ guoowao, gɛkɪi pɔ kú we yáí.

6 Musu kpénepiɔ gbapeleɔ vɪ lán ua pɔwao. A yáí kpénepiɔ gu késáa kpéne pɔ kú zɪ́le n̄ guoɔzi.

7 Bɪi kú kpépi kpele ua séia oi, à pàì e gàsɪsuu blakwi.

8 Asa ua séia oi kpépi gbàa gàsɪsuu blakwiɛ. Lua kpé oi sɔ gàsɪsuu basɔɔ.

9 Kpénepiɔ gɛkɪi kú zɪ́le gukpe oi. A lépi eɪea ua séiawa.

10 Kpéneɔ nana bíiwa Lua kpé geɔmidɔkɪi oi ɔ, bɔaa n̄ kpé pɔ kú geɔmidɔkɪi oio.

11 Gɛkɪi ku kpénepiɔ zānguo lán kpéne pɔ aa ku gugbāntoo oio pɔwa. A gbàa n̄ a yàasao sáaɛ. Gugbāntoo oi kpénepiɔ gɛkɪi n̄ n̄ zɔɔo n̄ n̄ léɔ sáa

12 n̄ geɔmidɔkɪi pɔɔe. Zé pɔ wɪ gɛu ku gɛkɪi miwa bíi saɛ gukpe oi lán gugbāntoo oi pɔwa.

13 ɔ gbépi òmɛɛ: Gugbāntoo oi kpéneɔ n̄ geɔmidɔkɪi oi kpéne pɔ kpaaīa n̄ ua plaadeɔ kua adoaɛ. Wekɪi sa'ona pɔ aaī sɔ Diiziɔ lí Dii pɔɔ bleu. Wekɪi aali Dii pɔɔ káɪeu, pɔwenti n̄ duun awakpabɔɔ n̄ tàae fiabobɔɔ, ké gupi kua adoa yáí.

14 Tó sa'onao gɛu, aasuli ɔ gu pɔ a kua adoapiu aa gɛ ua séiauo, sema aa n̄ pɔkasa pɔ aaī zikɛɔ tò we gɪa, asa pɔpiɔ kua adoaɛ. E aao gé bɔi gbéɔwa, aali pɔkasa líe.

15 Ké à Lua kpé ua plaade yɔ a làa, à ma se b̀manɔ n̄ bɔle pɔ kú gukpe oi léo, ɔ a yɔ à liai.

- 16 Gukpe bíi gàsísuu àaa pla ní basòòoe.
 17 Gugbántoo bíi gàsísuu àaa pla ní basòòoe ló.
 18 Gεomidókíi bíi gàsísuu àaa pla ní basòòoe ló.
 19 Ɔ à gè be'ae bíi yò, à kè gàsísuu àaa pla ní basòòoe ló.
 20 Maa à a bíi yò à liai kpe síiõ pii. A yàasa ní a gbàao gàsísuu àaa pla ní basòòoe pii. Bíipi pò pò de Lua pò ù kèkòwa ní pò pò de Lua pò ùoo.

43

Dii gawi sua a kpéu

- 1 Ɔ à ma se gèmanò gukpe oi bòleu.
 2 Má è Isailiò Lua gawi bò gukpe oi, àa ló de lán izòòsuka kòfiwa, * mé àa gawipi tóle pù.
 3 Wépungu pò má èpi bò lán wépungu pò má è gòò pò Lua mò wá mεεwia kaaleiwaε, lán wépungu pò má è Kebaa saε, ò ma wule ma gbεεuwaε.
 4 Dii gawi gè gukpe oi bòlepiu e àa kpéu.
 5 Lua Nisína ma se gèmanò ua plaadeu, ò má è Dii gawi àa kpé pà.
 6 Gõpi zεa ma saε, ò má mà wàle yá'omεε za kpépiu
 7 wá mè: Gbēnazin né, ma kpalabaa kpálekíin kε, ma gbadibon kε. Máo ku Isailiò guu laε e gòòpii. Isailiò ní ní kíao ma tó pò a kua adoa òòkpa ní ní gbáleo ní ní kíao gεo bau ló.
 8 Kíapiò uakpà wa nàna ma uawaε, aa kpedò wa nàna ma kpéwa, bíi mé gò daa wá zānguo. Aa ma tó pò a kua adoa òòkpa ní yábεε pò aa kèò, ò ma ní míonzò ní pòfεo.
 9 Aa ní gbáleapi tó, aai ní kía gεpiò kēa, mío kú ní guu sa gòòpii.
 10 Gbēnazin né, ma ua yá bòleke Isailiòne, aai làasooke a kpaawa, an gεε i gò kpá ní wéi ní duuna yáí.
 11 Tó an gεε gò kpá ní wéi yá pò aa kèò yáí, ma ua taa bòlekené, a kpaá ní a bókíiò ní a gēkíiò ní a iadaaò ní a ikoyāò ní a yādileao. N a bòlekené, ní ké láu ní wáa, ké aao a iadaaò kūa, aai zíkε a yādileao wa.
 12 Ma kpe ikoyān we. Tóle pò liaai gbèsísí musuá ma pòε, a kua adoa píie. Ma kpé ikoyān we.

Sa'okíiyá

(Bòa 27.1-2, 2Lad 4.1)

- 13 Lá wá sa'okíi yònn kε: Gàsísuu pò wàle a yá'opi de gàsísuu doa òla doe. Wá eyò wa lía sa'okíipizi, a yàasa ní a zāo gàsísuu dodo, mé pò pò wa bò wa líai òtā doe. Sa'okíipi lesín kε:
 14 Daalea ε pò kú tóleu e a swá nénawa gàsísuu plaε, a swápi yàasa gàsísuu doe. Za a swá nénapiwa e a zòowa gàsísuu síiõε, a yàasa sò gàsísuu do.
 15 A kína pò kú musu lesí gàsísuu síiõε, mé a kóba mèn síiõò kpa musu.
 16 Kínapi gbàa ní a yàasao sáaε, gàsísuu kueplapla.
 17 Swá zòopi kíi sa'okíi gbàa ní a yàasao sáaε, gàsísuu gεo mēndosaisaie. Swá pò líai zíkε yàasa òtā doe, mé ε pò líai yàasa gàsísuu do.
 18 Ɔ a òmεε: Gbēnazin né, Dii Lua mè: Tó wa sa'okíipi bò, ké wá e sa pò wí a pò káteu à tékū owà, wi au élewà, a yādileao kε:
 19 Levii bui sa'ona pò aa de Zadoki bui ùò mé aa sòmazi ma gbagbai. Gáaena kpámá duun awakpabò ù,

* 43:2 Zia 1.15

20 ní a au dā máma sa'okíi kóba mèn sííṣṣwa rí a swá zṣṣ gola mèn sííṣṣ rí pọ́ wa bọ́ wa líaiṣṣ, ní gbābṣṣ, i gṣ ma pọ́ ũ.

21 Gáaena duun awakpabṣṣi se geḍ gu pọ́ wa díleu ma ua, ní tesṣwà à tékū,

22 a gṣṣ plaade ní sa'o rí blesan sāasaio duun awakpabṣṣ ũ, wi gbābṣṣḍ sa'okíie, lá wa kè rí gáaenaowa.

23 Tó n gbābṣṣè rí làa, gáaena sāasai rí sāsakao sāasaio

24 se mṣṣmṣṣe, sa'onao i wisi fáfāwà, aai ma gbagbaḍ sa pọ́ wí a pọ́ káteu à tékū ũ.

25 E gṣṣ sopla nílíṣṣ blesana kpa duun awakpabṣṣ ũ lá gu lé ḍṣ rí gáaena sāasaio rí sāsakao sāasaio.

26 Gṣṣ soplapí guu aali gbābṣṣ sa'okíie, i gṣ ma pọ́ ũ, aai na zíwa.

27 Gṣṣṣṣiṣṣi gbea, gṣṣ swaaṣḍe zí sa'onao lí sa pọ́ wí a pọ́ káteu à tékūṣṣ o sa'okíipiwa gbéṣṣne rí sáaukpasaṣṣ, ma pṣṣ i kemá na.

44

Gukpe oi bṣṣléá kí pṣṣe

1 Ṣ à ma se à èa gèmanṣṣ ua séia bṣṣe pọ́ kú gukpe oi kpeele, a zé taa.

2 Ṣ Dii òmṣṣe: Wa bṣṣe bee zé tó taae, wasu wṣṣo. Gbṣṣe su gṣṣuo, àṣṣ taae, asa ma Dii Isailíṣṣ Lua ma gṣṣe.

3 Kí mé a zṣṣe bṣṣepiu, i pṣṣbleu ma wáa. Aàli gṣṣ, ili bṣṣ rí bṣṣepi bilandaa zéó.

Bui zṣṣlo suli gṣṣ Lua uao

4 Ṣ à ma se gèmanṣṣ gugbāntoo oi bṣṣleu e Dii kpé kpeele. Ké ma gugwà, ṣ má è Dii gawi aà kpé pà, ṣ ma wule ma gbṣṣe.

5 Ṣ Dii òmṣṣe: Gbṣṣnazín né, swákpa yá pọ́ mále one ma kpé yádileao rí a ikoyāo musu ma. Gbé pọ́ lé gṣṣ rí gbé pọ́ lé bṣṣṣ tāsika.

6 O Isaili swáyāmansaideṣṣne ma Dii Lua ma mè an yābṣṣekeao mḍ le.

7 Aa gè ma ua rí bui zṣṣlo gyafṣṣḍe pọ́ an sṣ pípiaoṣṣ, ṣ aa ma kpé gbālèḍ gṣṣ pọ́ wàle nísi rí auo kpaa ma ble ũ. An yābṣṣekeao páleṣṣ bāasi, lá aa ma bāakuarínṣṣ yá gbḍon we.

8 Aai laaidṣṣ ma kpé zíwao, aa zṣṣipi tò dāṣṣne.

9 Ma Dii Lua ma mè, bui zṣṣlo gyafṣṣḍe pọ́ an sṣ pípiaoṣṣ suli gṣṣ ma uao, baa bui zṣṣlo pọ́ kú Isailíṣṣ guuṣṣ.

Levii buiṣṣ suli sa'oo

10 Levii bui pọ́ aa pṣṣṣṣzākèṣṣe gṣṣṣ pọ́ Isailíṣṣ sásāa, aa zā ma yáwa, aa té rí táaṣṣṣ rí duuna gbṣṣ'e.

11 Aali zṣṣke ma ua, aaliṣṣ wéte a bṣṣleṣṣ yái. Aali ma ua zṣṣi ke, aai sa pọ́ wí a pọ́ káteu à tékūṣṣ kòlokpakpa rí sa'obṣṣ pọ́ gbṣṣṣ i mṣṣḍ, aai zṣṣkené.

12 N beeo lá aa sa'ò Isailíṣṣne rí táaṣṣwa, aa tò aa zā yáwa aa duunakè, a yái ma Dii Lua ma olèlené ma mè aa rí duuna gbṣṣ'e.

13 Aasuli sṣmazi ma gbagbaio. Aasuli ṣṣkā ma pṣṣṣ ge ma blewao, an gṣṣe i gṣṣ kpá rí wéi an yābṣṣekeao yái.

14 N beeo má a ua yá rí zṣṣi pọ́ wí ke weṣṣ píi nané rí ṣṣie.

Yadileá sa'onaoṣṣe

15 Ké Isailíṣṣ pṣṣṣṣzākèṣṣe, Levii bui sa'ona pọ́ aa de Zadoki bui ũṣṣ laaidḍ ma ua zíwa. Ampíṣṣ mé aa sṣmazi aao zṣṣkemṣṣe. Aao ze ma ae, aai ma gbagba rí nísio rí auo. Ma Dii Lua máme má ò.

16 Ampíṣṣ mé aali gṣṣ ma kúki, aai sṣ ma táabūnui, aai ma gbagba, aai zṣṣkemṣṣe.

17 Tó aa gè ua plaade bọ́lẹ́ dou, aali bàabaa pọ́kasa da. Aasuli zíkẹ́ ua plaade bọ́lẹ́ guu ge Lua kpé kpele ní pọ́kǎ pọ́kasao daao.

18 Aaliọ́ bàabaa fù́a kpaa, aaliọ́ bàabaa sòlọ́ gese yeyea. Aasuli pọ́ pọ́ a to í simá yeo.

19 Tó aa bọ́ lẹ́ gé gbé́ọ́ kíi ua séiáú, aali ní pọ́kasa pọ́ aai zíkẹ́ọ́ bọ́ gíá, aai kále ma ua kpénẹ́ọ́ dou, aai a pále da, ké an pọ́kasapiọ́ su na gbé́ọ́wa à íadamáo yáí.

20 Aasuli migbaa léo. * Aasuli tó ní miká dadańla sọ́, aali lao.

21 Sa'onaọ́ suli véemi wà gè ua plaadeuo. †

22 Aasuli gyaa ge nọ́ pọ́ wà gíi seọ́, sema Isaili nọ́ léso ge an sa'on dee gyaa. ‡

23 Aali pọ́ pọ́ de ma pọ́ ṹ dǎakǎe ní pọ́ pọ́ de ma pọ́ ṹoọ́ dada ma gbé́ọ́ne. Maa lọ́ ní pọ́ gbálea ní a gbálesaio dǎakǎe. §

24 Tó sòle sù fèlẹ́, sa'onaọ́ mé aali a yágǎgǎ, aai yákpaleke lá má dílewa. Aaliọ́ dikpe pọ́ má díle ikoyáọ́ ní a yádileáo kúá, aai kámabogọ́ díle adoa.

25 Sa'ona suli sọ́ gẹ́i à gbáleo, áma tó aà mae ge aà da ge aà né ge aà víi ge aà dáuna ge aà dǎe pọ́ i zǎkeo, ǎ a zeví à gbále aà yáí. *

26 Aà gbábọ́a aziae gbẹ́a aali kámabo e gọ́ọ́ sọ́pla.

27 Gọ́ọ́ pọ́ à gè sa'oi ma kpé ua plaadeu, aali sa'o ní duun awakpabọ́. Ma Dii Lua máme má ò.

28 Máme má ní túbi ṹ. Wasuli ní baa da tọ́le kpaaleuo, máme má ní baa ṹ. †

29 Aali pọ́wenti ní duun awakpabọ́ ní tàae fiabobọ́ ble. Pọ́ pọ́ wa kpàa ní a míbaọ́ Isaili búsuu mé aọ́ de ní pọ́ ṹ.

30 Isailiọ́ buapọ́ káauọ́ ní ní gba séiáọ́ pii aáo de sa'onaọ́ pọ́ ṹe. Aali ní pọ́wena káau tí kpá sa'onaọ́wa, mí báaada ní uau. ‡

31 Sa'onaọ́ suli pọ́ kòlokpasai ge pọ́ pọ́ wài dè nòọ́ soo, bá ge nòbọ́ kpele buin nò. §

45

Bùsu kpaalea

1 Tó a gbèlà búsu kpaalea yá musu, à Dii baa kpawà. A gbàa gàsísuu òaasọ́ọ́ lẹ́ baasọ́ (25.000), a yàasa lẹ́ òaasọ́ọ́ lẹ́ baọ́ (20.000). Tọ́lepiá Dii pọ́e.

2 Tọ́le iọ́ ku a guu Dii ua pọ́ ṹ. A gbàa ní a yàasao iọ́ sáa gàsísuu òaa pla ní basọ́ (500), wi gu to dai, a yàasa iọ́ gàsísuu blakwi.

3 Dii tọ́lepi kpe do iọ́ de aà ua ní aà kúkíiọ́ pọ́ ṹ. A gbàa gàsísuu òaasọ́ọ́ lẹ́ baasọ́ (25.000), a yàasa òaasọ́ọ́ lẹ́ kwi (10.000).

4 Tọ́lepiá Dii pọ́e. Sa'ona pọ́ aai zíkẹ́ Dii ua, aai sǎaazi aà gbagbaiọ́ mé aáo ví, aai bekpau, Dii ua iọ́ ku we lọ́.

5 Tọ́lepi kpèdo gbàa iọ́ gàsísuu òaasọ́ọ́ lẹ́ baasọ́ (25.000), a yàasa òaasọ́ọ́ lẹ́ kwi (10.000). Levii bui pọ́ aai zíkẹ́ Dii uaọ́ mé aáo ví. An wéle iọ́ ku we.

6 A tọ́le pọ́ dà Dii pói díle mǎewia kálekií ṹ, a gbàa gàsísuu òaasọ́ọ́ lẹ́ baasọ́ (25.000), a yàasa òaasọ́ọ́ lẹ́ sọ́ (5.000). Isailiọ́ pón we nípii.

7 Kí tọ́le iọ́ da Dii tọ́lei ní mǎewia tọ́le kpele ní kpeleọ́ za be'ae e gukpe. A léọ́ iọ́ peakọ́wa ní pọ́ pọ́ Isaili buiọ́ aa a kpaaleseọ́ za be'ae e gukpe.

8 Tọ́lepi iọ́ de aà pọ́ ṹ Isaili búsuu. Kíá pọ́ má kpá a gbáamọ́ ma gbé́ọ́ne lọ́, aa to Isailiọ́ tọ́le kpaale e ní buiwa.

9 Dii Lua mè: Isaili kíáọ́, bee mòwá. A á pásíkẹ́a ní á gbáamọ́a gbé́ọ́ne tó, iọ́ yámaake a zéwa. Asu tọ́le si ma gbé́ọ́wa lọ́. Ma Dii Lua máme má ò.

* 44:20 Lev 21.5 † 44:21 Lev 10.9 ‡ 44:22 Lev 21.7, 13-14 § 44:23 Lev 10.10 * 44:25 Lev 21.1-4 † 44:28 Nao 18.20 ‡ 44:30 Nao 18.8-19 § 44:31 Lev 22.8

- 10 A tó á kiloo ń á zaa ń á ńsiyɔ̄bɔ̄ aao ku a zéwa.*
 11 Pówena poyɔ̄bɔ̄ ń ńsi poyɔ̄bɔ̄ lí sáa. Apii io litili baobao.
 12 Anusu do io gela bao. Mina do io ánu su ɔwatē bàā.
 13 Gba ṕ àli damεen ke: Pówena litili àaa do guu àli ma gba litili àa.
 14 Nísi litili àaa do guu àli ma gba litili pla.
 15 Isaili bùsu sã mèn àaa do guu àli ma gba m̀endo. Gbapi io de pówenti gba ń sa ṕ wí a ṕ káteu à tékū ń sáaukpasao ũ gbé̄ duunakēama yáí. Ma Dii Lua máme má ò.
 16 Isaili bùsudeo píi lí gbapio káaakāaa ń kíaε.
 17 Sa ṕ wí a ṕ káteu à tékū ń pówenti gba ń v̄εe ṕ wí éle dikpεgɔ̄o io de kí yá ũ, mo dafu dikpεgɔ̄o ń kámabogɔ̄o ń dikpe ṕ má díle Isailiōne píi. Ōme ali duun awakpabɔ̄o kpá ń pówenti ń sa ṕ wí a ṕ káteu à tékū ń sáaukpasao Isailiō duunakēama yáí.

Dikpεo

(Bɔa 12.1-20, Lev 23.33-43)

- 18 Ma Dii Lua ma m̀e: Mo s̄éia gɔ̄o s̄éia ź àli gáaena s̄asai sé, í gbābòd ma kúkiε.
 19 Sa'ona lí duun awakpabɔ̄o au dá, i máma ma kpé kpεεε gbapeleɔwa ń sa'okíi lé gola síiɔ̄ ń ua plaade bɔle gbapeleɔ.
 20 Ali yá doŭpi ke mo gɔ̄o soplade ź gbé̄ ṕ zāma ń lé aa duunakè ń gbé̄ ṕ aa kè d̄saiɔ̄ne, í gbābòd ma kpεε.
 21 Mo s̄éia gɔ̄o ḡeo m̀endosaide ź àli Ḡεamusu dikpεεε e gɔ̄o soplá. Gɔ̄o bee àli kàa só.
 22 Gɔ̄o bee kí mé ali gáae kpa duun awakpabɔ̄o ũ api ń a bùsudeo ṕ ũ.
 23 Dikpεpi guu alio sa ṕ wí a ṕ káteu à tékū oa lá gu lé d̄o e gɔ̄o soplá ń gáae mèn soplápla ń s̄asakao s̄asaiɔ̄ mèn soplápla ń blesanao m̀endodo duun awakpabɔ̄o ũ.
 24 Aàli pówenti kpá gáae ń s̄asakao miwa koko dodo ń ńsio litili àaɔ'aaɔ.
 25 Mo soplade gɔ̄o ḡeo m̀endosaide dikpε ź aàli kpa màa lá gu lé d̄o e gɔ̄o soplá duun awakpabɔ̄o ń sa ṕ wí a ṕ káteu à tékū obɔ̄o ũ ń a pówenti ń a ńsio.

46

Yá ṕ kí ali ke dikpεgɔ̄o ź

- 1 Dii Lua m̀e: Wàli ua plaade bɔle ṕ a lé éleá gukpεwa gba to taaε e gɔ̄o soolo ṕ wí zíkεuɔ ge pao, wili w̄ kámabogɔ̄o ź ń mo dafu dikpεgɔ̄o źio.
 2 Kí ali bɔ ua s̄éiaue, i ḡε ń bɔlepi bilandao, i ze bɔlepi gbapeleɔ saε. Sa'ona lí sa ṕ wí a ṕ káteu à tékū oè ń sáaukpasao, ili kúle bɔlepi bèewa, i gbasá bɔ. Wàli bɔlepi gbatao e oosi.
 3 Bùsudeo lí kúle Diiε bɔlepi kpεεε kámabogɔ̄o ń mo dafu dikpεgɔ̄o.
 4 Kámabogɔ̄o ź kí lí mó ń s̄anebɔb s̄asaiɔ̄ mèn soolo ń s̄asakao s̄asaiɔ̄ m̀endo sa ṕ wí a ṕ káteu à tékū obɔ̄o ũ.
 5 Aàli pówenti kpá ń s̄asakao koko do, s̄anebɔbɔ s̄ lá a yeiwaε. Pówenti koko do nísi alio litili àaɔε.
 6 Mo dafu dikpεgɔ̄o aàli mó ń gáaenao ń s̄anebɔbɔ mèn soolo ń s̄asakao. A kee su ào s̄aa v̄io.
 7 Aàli pówenti kpá ń zupio koko do ń s̄asakao koko do, s̄anebɔbɔ s̄ lá a yeiwaε. Pówenti koko do nísi alio litili àaɔε.
 8 Kí lí ḡε, ili bɔ ń bɔle bilandaa zé doŭpio.

* 45:10 Lev 19.36

⁹ Tó búsudeo m̀ò kùle Diie dikpeḡḡzi, gbé p̀ó gè ní gugbāntoo oi b̀oleo lí b̀o ní ḡeomidokii oi b̀oleo, gbé p̀ó gè ní ḡeomidokii oi b̀oleo lí b̀o ní gugbāntoo oi b̀oleo. Asu ea b̀o ní b̀ole p̀ó à ḡèuoo, sema aà b̀o ní a ae oi b̀oleo.

¹⁰ Kí lío kúrǹo we. Tó gbé́o lé ḡẽ, aàli ḡẽ. Tó aale b̀ole, ili b̀o.

¹¹ Dikpeḡḡzoo ní kámabogḡḡzoo źi zu ge sāsakao miwa p̀ówenti gba lío koko dodo, sãnebobo s̄o lá wa yeiwa. P̀ówen koko do nísi alio litili àaḡe.

¹² Tó kí m̀ò ní gbao Diie, sa p̀ó w̄i a p̀ó káteu à tékū ge sáaukpasaon ǹò, wàli gukpe oi b̀ole gba w̄èè, ili kpá lá í ke kámabogḡḡziwa. Tó à b̀ò, wi gbata aà kpe.

¹³ Wàlio sa p̀ó w̄i a p̀ó káteu à tékū o Diiwa ní sã w̄edona sãasaio lá gu lé do koo ní koo

¹⁴ Ní p̀ówenti litili àaḡ ní n̄sio litili do p̀ówenti m̀òsekea yáí. Wàlio p̀ówenti kpa Diiwa lá gu lé do ḡḡpiie.

¹⁵ Wàlio sa p̀ó w̄i a p̀ó káteu à tékū o ní sãnebobo koo ní koo lá gu lé do ní p̀ówenti ní n̄sio màa.

¹⁶ Dii Lua mè: Tó kí a néo do gbà a t̀ole saalo, aà népi buio mé aali a túbi sé.

¹⁷ Kási tó à a z̀blena do gbà a t̀ole saalo, alio de z̀blenapi p̀ó ũe e ḡõa w̄éè ũ w̄è,* i ea ḡõ kípí p̀ó ũ. Aà néo mé aali a túbi sé n̄t̄è.

¹⁸ Kí sulí gb̄èe t̀ole síwàò, mé asulí ní yáwàò. Aà z̄ia t̀ole ò ali kpá a néowa túbi ũ, ké ma gb̄èe su go a t̀olewao yáí.

¹⁹ ḡ ḡõpi ma se ḡèmano sa'ona kpéne p̀ó kú b̀ole sae léu, a lé eia gugbāntoowa. A gu òl̄m̄e kpépi be'ae oi,

²⁰ ò à òm̄e: Gupiu ò sa'ona lí tàae fiaboboo ní duun awakpaboo f̀uukeu, aali p̀ówenti kàa keu, ké aasu ḡeò ua séiau aa kã gbéowa aa ìadamáo yáí.

²¹ ḡ à èa ma se s̀umano ua séiau, à bèbemanoo uapi gola síīoo. Má uanae è a golapiu.

²² A gola ní golao uanapio gbàa ḡàsisuu blablae, a yàasa baakwikwi. Uana m̀en síīpio doue.

²³ Wà ḡibò lía uanapiozi mé wà k̄inao p̀èlepèlè líai z̄íle.

²⁴ ḡ ḡõpi òm̄e: B̄lek̄k̄ion ke. La Dii ua z̄ikenao lí sa'onoo f̀uukeu gb̄ène.

47

Swa p̀ó í b̀o Dii kpéu

¹ A èa ma se ḡèmano Dii kpé kpele, ò má è í lé b̀o kpépi b̄èe z̄ie* ḡeomidokii oi, àle ḡẽ sa'okii ḡeomidokii oi, àle tá gukpe oi, asa Dii kpé lé eia gukpewa.

² A ma se b̀lemanoo ní gugbāntoo oi b̀oleo, ò à d̀mano b̄íizi e gukpe oi b̀oleu, ò má è ípi lé bàale b̀lepi sae ḡeomidokii oi.

³ ḡõpi ḡè gukpe oi, a bà p̄ȳo b̀o k̄ua. A ba ỳò ḡàsisuu òaa soo léu, ò à ma se b̀umano íwa, ípi wá kú wá k̄esewou léu.

⁴ A ba ỳò ḡàsisuu òaa soo léu b̀o, ò à ma se b̀umano, í wá kú wá koso léu. A ba ỳò ḡàsisuu òaa soo léu b̀o, ò à ma se b̀umano, í wá kú wápi léu.

⁵ A ba ỳò ḡàsisuu òaa soo léu b̀o, ò í ḡò da swa p̀ó má f̄ buawào ũ, asa ípi dàgua wa f̄ ḡẽu bo, sema wà kpáa'owà bàasio.

⁶ ḡ à ma la à mè: Gb̄enazín né, n bee èó? ḡ à èa lé buamano sísia.

⁷ Ké ma bua, ma lí è kpa swa baala ní baaleo, an dasi k̄è z̄ai.

⁸ ḡ a òm̄e: Ipi lé tá gukpe oi e Yuud̄e guzulue, i ká Isida Wisidewa. Tó à kàwà, ísidapi í í maakú.

* **46:17** Lev 25.10   * **47:1** Zkl 14.8, Zaa 7.38, Zia 22.1

⁹ Gu pɔ́ ípi bàalè tàu píi, pɔ́ bèèɔ̀ iɔ̀ kɛ̀ píi ỳðeỳðe. Kpɔ̀ɔ̀ iɔ̀ ku we dasidasi, asa gu pɔ́ ípi gè kàu píi, a maakũe. Gu pɔ́ swapi tàu píi, pɔ́ pɔ́ kú weɔ̀ píi aaò b́ééé.

¹⁰ Kpɔ̀wɛnaɔ̀ zɛzɛ̀ ísidapi gɛɛwa. Táalufálekíiɔ̀ ku za Ñngedi e Ñngelaiũ. Kpɔ̀ buiɔ̀ lé v́i weo lán ísia kpɔ̀ɔ̀wa.

¹¹ N beeo dānaɔ̀ n̄ biaó í a maakũo, aa gɔ́ màaɛ wisi'ekíi ũ.

¹² Lí pɔ́ wí a bɛ ble bui píi a bɔ̀ɛ swapi baale n̄ a baalao. An kee láe a giigagao, mé an bɛ aɔ̀ láaa v́io. Lípiɔ̀ aaò n̄'í mɔ̀ n̄ mɔ̀oɛ, asa í pɔ́ lípiɔ̀ lé e lé bɔ̀ luakukíe. Lípiɔ̀ beɔ́á pɔ̀bleaɛ, mé a láɔ́á gbé́o gbágbábɔ̀e.†

Bùsu z̄lɛɔ̀

¹³ Dii Lua mè: A Isaili bui kuɛplaɔ̀, lá á bùsu kpaalen kɛ. Yosefu buiɔ̀ kpaalɛɛ mèn pla,

¹⁴ Í kpaalené sáasaa. Bùsue bee a gɔ́ á pɔ́ ũe, asa ma lægbè ma mè má kpá á deziɔ̀waɛ.

¹⁵ A bùsu z̄lɛn kɛ: Bɔa za ísia z̄ɔ̀i gugbāntoo oi a dɔ̀ Ëteloni z̄éi e Amata bɔ̀ɛi, i gé Zedada

¹⁶ n̄ Belotao n̄ Siblaiũ pɔ́ kú Damasi bùsu n̄ Amata bùsuo léu, i gé e à gɛ pɛ Azaatikɔ̀, Haulani bùsu léwa.

¹⁷ Bùsu lépi a daale ísiawaɛ, i gé Azaa'enana, Damasi bùsu léu. Amata bùsu lé iɔ̀ ku gugbāntoo oi. A bùsu lé gugbāntoo oin we.

¹⁸ Gukpɛ oi á bùsu lé a gé Haulani n̄ Damasio zānguoɛ, i pā Yuudēi Galada bùsu n̄ Isaili bùsuo zānguo, i gɛ pɛ Isida Wisidewa e Tamaa. A bùsu lé gukpɛ oin we.

¹⁹ Gɛmidɔ̀kíi oi bɔa Tamaa a gé e Mɛliba Kadesi íkíi, i pā Egipi zé swai e ísia z̄ɔ̀i. A bùsu lé gɛmidɔ̀kíi oin we.

²⁰ Bɛ'ae oi ísia z̄ɔ̀ mé aɔ̀ dɛ á bùsu z̄lɛ ũ e gu pɔ́ bɔaa n̄ Amata bɔ̀ɛo. A bùsu lé bɛ'ae oin we.

²¹ A bùsupi kpaalɛkɔ̀e á Isailiɔ̀ á buiwa.

²² A bùsupi kpaale n̄ gbɛlao n̄ b̀mɔ̀ pɔ́ n̄'í á guuɔ̀ sānu. A n̄ dilɛ á Isaili bùsudeɔ̀ ũ, í n̄ da á Isaili buiɔ̀ kpaale guu.

²³ A Isaili bui pɔ́ b̀mɔ̀ ku a guu, we á aà dau kpaalɛu. Ma Dii Lua máme má ò.

48

Isaili bùsu kpaalɛa

¹ Buipíɔ̀n kɛ baade n̄ a tóo. Sea gugbāntoo oi Dā buiɔ̀ a læ do sé. An bùsu a pā Ëteloni z̄éi e Amata bɔ̀ɛi. Azaa'enana n̄ Damasi bùsu lé pɔ́ kú gugbāntoo oi Amata bùsu saeo mé n̄ bùsu lé ũ gukpɛ oi.

² Aɛɛ buiɔ̀ i a læ do sé. An bùsu iɔ̀ naa Dā buiɔ̀ bùsuwa za gukpɛ e bɛ'ae.

³ Nɛfatali buiɔ̀ i a læ do sé, iɔ̀ naa Aɛɛ buiɔ̀ pɔ̀wa.

⁴ Manase buiɔ̀ i a læ do sé, iɔ̀ naa Nɛfatali buiɔ̀ pɔ̀wa.

⁵ Ëflaiũ buiɔ̀ i a læ do sé, iɔ̀ naa Manase buiɔ̀ pɔ̀wa.

⁶ Lubeni buiɔ̀ i a læ do sé, iɔ̀ naa Ëflaiũ buiɔ̀ pɔ̀wa.

⁷ Yuda buiɔ̀ i læ do sé, iɔ̀ naa Lubeni buiɔ̀ pɔ̀wa.

⁸ Bùsu pɔ́ á kpá Diiwa aɔ̀ naa Yudaɔ̀ bùsuwaɛ za gukpɛ e bɛ'ae. Bùsupi yàasa iɔ̀ gāsísuu ðaasɔ̀ɔ̀o læ baasɔ̀o (25.000), a gbàa iɔ̀ sáa n̄ buiɔ̀ pɔ̀o za gukpɛ e bɛ'ae. Dii kúkíi iɔ̀ ku guoguo.

⁹ Bùsu pɔ́ á kpá Diiwapi gbàa iɔ̀ gāsísuu ðaasɔ̀ɔ̀o læ baasɔ̀o (25.000), a yàasa læ kwi (10.000).

† 47:12 Zia 22.2

¹⁰ Dii tɔɔɛpi aɔ de sa'onao pɔ ũe. Gugbāntoo oi gās̄isuu òaasɔsɔo lee baasɔo (25.000), be'ae oi lee kwi (10.000), gukpe oi lee kwi (10.000), geomidɔk̄ii oi lee baasɔo (25.000). Dii kúk̄ii aɔ ku guoguo.

¹¹ Zadoki bui sa'ona pɔ wà ní díle Dii gbàgbana ũɔ pón we. Ké Isailiɔ zà yáwa, Zadoki buiɔ z̄i pɔ Dii dànɛ kè, aai z̄ã aà yáwa lá Levii buiɔ kèwao.

¹² Wa Dii tɔɔɛ k̄inipi kpámá, a kua iɔ adoa, sa'onao tɔɔɛpi iɔ naa Levii buiɔ b̄usuwa.

¹³ Levii buiɔ b̄usu iɔ naa sa'onao b̄usuwa. A gbàa iɔ gās̄isuu òaasɔsɔo lee baasɔo (25.000), a yàasa lee kwi (10.000).

¹⁴ Aasuli yáao, aasuli a leũkpak̄eo, aasuli kpá gbēpāleɔwao. An b̄usupi deŕla, ké Dii pɔe yái.

¹⁵ Tɔɔɛ pɔ a gɔ yàasa iɔ gās̄isuu òaasɔsɔo lee sɔo (5.000), a gbàa lee baasɔo (25.000). Mee wiadeɔ pón we, aa bekpau, aai pɔɔ dádāu. Mee wiapi iɔ ku guoguo,

¹⁶ a gbàa ní a yàasao iɔ sáa. A gola ní golao iɔ gās̄isuu òaasɔsɔo lee síiɔ ní òaa pla ní basɔoo (4.500).

¹⁷ Dádák̄ek̄ii iɔ liaai, a yàasa gās̄isuu òaa do ní blakwio (250).

¹⁸ B̄usu pɔ gè iɔ naa Dii tɔɔɛwa gukpe oi gās̄isuu òaasɔsɔo lee kwi (10.000), be'ae oi lee kwi (10.000) e a gbàa léu. Tɔɔɛpi ble iɔ de wélepi z̄ikenao pɔblea ũ.

¹⁹ Isaili bui p̄ii guu ò mee wi buakenapiɔ b̄ou.

²⁰ A Dii tɔɔɛ li gudoũ ní mee wi pɔo, a gbàa ní a yàasao iɔ sáa gās̄isuu òaasɔsɔo lee baasɔo (25.000).

²¹ Sea tɔɔɛ pɔ de Dii pɔ ũ ní mee wi pɔowa e à gè pè á b̄usu z̄ilewa kpela ní kpeleo iɔ de kí pɔ ũ. Tɔɔɛ pɔ kú gukpe oi ní be'ae oio gbàa iɔ gās̄isuu òaasɔsɔo lee baasɔo (25.000). Kí tɔɔɛpi iɔ naa tɔɔɛ pɔ á buiɔ a kpaalekewa. Dii tɔɔɛ pɔ aà kpé aɔ ku a guu iɔ ku kí tɔɔɛ zānguo.

²² Levii buiɔ tɔɔɛ ní mee wi tɔɔɛo iɔ ku kí tɔɔɛ zānguo. Kí tɔɔɛo iɔ ku Yudaɔ tɔɔɛ ní Bēyāmee buiɔ tɔɔɛo zānguo.

²³ Bui k̄iniɔ pón ke: Bēyāmee buiɔ i a lee do se za gukpe e be'ae.

²⁴ Simeo buiɔ i a lee do sé, iɔ naa Bēyāmee buiɔ pɔwa.

²⁵ Isakaa buiɔ i a lee do sé, iɔ naa Simeo buiɔ pɔwa.

²⁶ Zabulni buiɔ i a lee do sé, iɔ naa Isakaa buiɔ pɔwa.

²⁷ Gada buiɔ i a lee do sé, iɔ naa Zabulni buiɔ pɔwa.

²⁸ B̄oa Tamaa Gada buiɔ tɔɔɛ lé pɔ kú geomidɔk̄ii oi a gé Meliba Kad̄esi ík̄iie, i p̄a Egipi zé swai e ísia z̄ɔi.

²⁹ B̄usu pɔ á a kpaaleke Isaili buiɔne ní gbelaon we. An baan we. Dii Lua mé ò.

Mee wi b̄oleo

³⁰⁻³¹ Mee wiapi b̄oleon ke: Wa Isaili buiɔ tókpa b̄olepiɔne.* Gugbāntoo oi b̄ii gbàa gās̄isuu òaasɔsɔo lee síiɔ ní òaa pla ní basɔoo (4.500). A b̄oleo àaɔe, Lubeni b̄ole, Yuda b̄ole ní Levii b̄oleo.

³² Gukpe oi b̄ii gbàa gās̄isuu òaasɔsɔo ní òaa pla ní basɔoo. A b̄oleo àaɔe, Yosefu b̄ole, Bēyāmee b̄ole ní Dā b̄oleo.

³³ Geomidɔk̄ii oi b̄ii gās̄isuu òaasɔsɔo lee síiɔ ní òaa pla ní basɔoo. A b̄ole àaɔe, Simeo b̄ole, Isakaa b̄ole ní Zabulni b̄oleo.

³⁴ Be'ae oi b̄ii gās̄isuu òaasɔsɔo lee síiɔ ní òaa pla ní basɔoo. A b̄ole àaɔe lo, Gada b̄ole, Asee b̄ole ní Nefatali b̄oleo.

* **48:30-31** Zia 21.12-13

³⁵ B́i ṕ liapi ǵsusu òasoso lee bao plasaie (18.000). Za gɔɔ bee wa me meewiapie, Diikuwe.

DANIELI

Yá pò kú láe bee guu

Danieli lá yá dàale Yuda èwaaso gbèon síiṣo yáwaε. Aa ku gbé pò kí Nebukanεza ní naaa à tàǎnṣo a bùsuu guuε. Ké aa gò gbāadeṣo ũ we, aa gĩ wà Lua náai víε. Lεε 1 e 6 lé Danieli ní a gbèṣo ziblea yá'o. Yá beeṣo guu ṣ Danieli zua nòokusiṣo tòou yá kuu.

Lεε 7 e 12 de wépfungu pò Danieli è gēn síiṣo yá ũε. Wépfungupi ea guu Dii ṣlṣo Danieliε buipáleṣo gbāable Yudaṣwa e kpala láasai pò bò Lua kíi àò gé bṣi gupuuu.

Lápi yáṣo de lán Zia yá láwaε. Lápi lé tékpa luanaaikεnaṣogu aa ãiakε wàṣo Lua náai ví e an wēni léwa, baa ní taasi píio ní ñadama píio. Zεa gbāa yáṣo mé kú lápiṣo guu píi.

Danieli gṣa Babeli kia iwa ũ

¹ Yudaṣo kí Yoakiũ* kpalablea wè àaṣde guu, Babeli kí Nebukanεza mò koezò Yelusaleũzi.

² Ṣ Dii kí Yoakiũ nàè aà ṣzi ní Lua kpé pṣeṣo, ṣ à tàṣo Babiloni bùsuu, a kàle a táakpε làasiu.†

³ Ṣ kíapi ò a bε ziiia Asepenazaε aà mó ní Isaili èwaasona pò aa de kía ge gbāade bui ũṣo,

⁴ gṣo kefena sáasai pò an ṣnṣo kà aa yápii dada aaṣo wezē víṣo, gbé pò an dṣa ì káfi àa, mé an gṣi kà aa zíkε kibεṣo. Ziiapi mé a Babiloni yá dadané ní a kyóo.

⁵ Kíia díle wà ble pò i ble lá gu lé dṣo liné ní vεε pò i mio, wi yádadané e wè àaṣo, bee gbεa aai zíkεε.

⁶ Yuda buieṣo kú ní guu, Danieli ní Ananiao ní Misaelio ní Azaliao.

⁷ Ziiapi ní tó liléné. A tṣkpà Danieliε Belasaa, Anania sṣo Sadaki, Misaeli sṣo Mesaki, Azalia sṣo Abedinegoo.

⁸ Danieli zèṣo a sṣo ké á kía ble ble‡ ge á aà vεε mi à gbāleṣo, ṣ à zé gbèa ziiawa à blepi to we.

⁹ Lua tò ziiapi gbēkεkε Danieliε, à aà wēnagwà,

¹⁰ ṣ a òè: Má a dii ma kía vía ví, asa aàpi mé á pṣblea ní á imiao díle. Tó à su è n oosisia de ní sáadeeṣla sṣo bε? Nyṣo tó yápi wi ma musu kía aεε.

¹¹ Ziiapi gwana díle aà laaidṣo Danieli ní Ananiao ní Misaelio ní Azaliaowa, ṣ Danieli òè:

¹² Yṣo wápiṣo n zòblenaṣwa gṣo kwi ñ gwa. Niliṣo dò sau kpáwá ní íwatēo,

¹³ ní wá lεεũ ní èwaaso pò aale ble doũ ble ní kíaoṣo, ní kεwēε lá ní èwa.

¹⁴ A wéné yá beei, ṣ à ní tó we e gṣo kwi.

¹⁵ Ké gṣo kwipi pà, à ní gwá a è aa aafia, aa mεkpà de èwaaso kíni pò lé ble doũ ble ní kíaoṣla.

¹⁶ Ṣ an gwanapi i kía ble ní aà vεεo kpámá lṣo, sema dò sau.

¹⁷ Lua èwaaso gbèon síiṣpiṣo gbà dṣa ní wezēo. Aa kyóo ní ṣnṣo dṣo píi. Danieli sṣo a wépfungu'ea ní nanapoloao dṣo.

¹⁸ Ké wè àaṣo pò kí Nebukanεza díle wà yádadada èwaasopiṣne lé kà, ṣ ziiapi gèrínṣo aà kíi.

¹⁹ Ké kía faaibòrínṣo, ṣ a è Danieli ní Ananiao ní Misaelio ní Azaliao sáa ví ní guuo, ṣ aa gò aà íwaṣo ũ.

* 1:1 2Kia 24.1 † 1:2 2Kia 20.17-18, Isa 39.6-7 ‡ 1:8 Bṣa 34.15

20 Kíá yálàlamá ònò ní dǎo pìi musu, ò a è aa dè màsokenaò ní wèzèna pò kú a bùsu guuola pìi lèe kwi.

21 Danieli ku we e Kilusi kpalablea wè séia guu.

2

Nebukanèza nana'oa dúnia kpalaò yá musu

1 Nebukanèza kpalablea wè plaade guu, à nana'ò'o. Nanapi yá aà kù gbāa, i fɔ i'ò bo.

2 Ǿ à mè wà màsokenaò ní àsi'onao ní esedeo ní saanyādōnaò sísi* aa nanapi poloε. Ké aa mò aà aε,

3 a òné: Ma nana'ò, nanapi ma kù gbāa. Má ye nanapi àsi dō.

4 Ǿ aa òè ní Sili yáo aa mè: Adeo n dō ní aafiao, Záai! Nanapi yā'o wápiò n zòblenaone, wí a bòlekenε.

5 Kíá òné: Yá pò ma zèd mà kéén ke: Tó i nanapi ní a bòleo omεεo, wa á zōεzōεε, wí á uaò ke tufua ũ.

6 Tó a nanapi ní a bòleo siumεε sō, má á kpela maamaaε, á gbaò e á asea ũ. A nanapi omεε sa ní a bòleo.

7 Aa èa òè lo aa mè: Kí, nanapi o wápiò n zòblenaone, wí a bòlekenε.

8 Ǿ kíá òné: Má dō sáasá ké ále yá gagaε, ké á yá pò ma zèd mà kéé dō yái.

9 Tó i nanapi omεεo, yá mēndopi mé gòé. A lekpaai à εεtomεε ní yākpaanlaoe e yá àò lile. A nanapi yā'omεε, míò dō ké á fō à a bòleke.

10 Ǿ aa òè: Kí, gbēε ku dúnia guu a fō yá pò níle gbεaε bee bòlekeo. Kíae ku à yá bee taa gbεa màsokenaò n àsi'onao ní saanyādōnaòwao, baa kía sà gbāngbooe.

11 Kí, yá pò níle gbεapi zì'ũ. Gbēε a fō onεo, sé Lua, mé aà bε ku gudoũ ní wá gbēnazínaò.

12 Yá bee tò kía pò pà, aà za fè maamaa, à mè wà Babeli ònònaò dεdε pìi.

13 Ké wà ònònaò dεdεa yápi kpàwakè, ò wàle Danieli ní a gbéò wεεε wà ní dεdε.

14 Ké kía dɔaiò gbēzō Alioki gè Babeli ònònaò dεdεi, ò Danieli yázede òè ní làasoo maao,

15 ò Danieli aà là à mè: Bóyái kía yāpāsipi dīlei? Ǿ Alioki yápi dàu a siu Danieliε.

16 Ǿ Danieli gè wabikè kíawa aà sō ní gɔɔo yɔɔ, í gbasa nanapi bòlekeè.

17 Ǿ à tà bε, à yápi sèle siu a gbéone Anania ní Misaelio ní Azaliao.

18 A òné aa wabike Lua Musudewa aà wēnadōné nanapi asii yá musu, ké wasu ní dεdε ní Babeli ònòde kíniò yái.

19 Gwāasína Danieli wépungu'è, Lua Musude nanapi asii òè, ò Danieli aà sáaukpà à mè:

20 Wàò Lua sáaukpa gɔɔpii, òmε ònò ní gbāao ví.

21 I gɔɔ ní zaao lile, ì kíaò kpa kpalau, ì ní bɔu,

ì ònò da ònònaone, ì dōa kpa wèzēnaòwa.

22 I asiyyāò ní yá pò ulεaò ɔbóné, a gusia yáò dō, asa òmε ì gupu.

23 Ma n sáaukè ma deziò Lua, ma n tɔbò, asa n ònò ní gbāao kàfimεε.

* 2:2 Daa 41.8

N yá pò wá gbèama dàu ní s̄īumεε,
n nana pò kía ò òl̄wēε.

Danieli kía nana b̄ōlekεε

²⁴ Ǿ Danieli gè Alioki pò kía aà d̄ile aà Babeli ǿn̄on̄aɔ d̄ede k̄ii, a òè: Nsu Babeli ǿn̄on̄aɔ d̄edeo. Geman̄o kía k̄ii, mí aà nana b̄ōlekεε.

²⁵ Weḡ̄o Alioki Danieli sè gèaàn̄o kía k̄ii, a òè: Ma gbé pò a f̄̄ n nana b̄ōlekεε è Yuda z̄iz̄ō guu.

²⁶ Kía Danieli pò w̄i m̄εè l̄o Belasaa là à mè: Nȳ̄ f̄̄ nana pò má ò b̄ōlekεεε, ní a yáasi polomεεa?

²⁷ Danieli wèwà à mè: Ǿn̄on̄ae ge àsi'onae ge m̄àsokεnae ge saanyād̄ōnae a f̄̄ asiiyā pò ní gbèapi on̄eo.

²⁸ Ama Lua ku musu, ǿm̄ε ì asiiyā'òné. Kí N̄ebukanεza, Lua yá pò a m̄o zia òl̄n̄εε. Nana pò ní ò n liiwa ní wépungu pò ní èon ke:

²⁹ Kí, ḡō pò ní wúlea n liiwa, n làasoo tà yá pò a m̄owa, ǿ Lua pò ì asiiyā òl̄n̄é tò n yá pò a m̄o d̄̄.

³⁰ Mapi s̄̄, i ke ma ǿn̄o mé de d̄āola ǿ Lua asiiyāpi òm̄εεo. A òm̄εε ké ñ e ñ a b̄ōle m̄ae, ní ǿ làasoo pò kú n n̄òse guu d̄̄.

³¹ Kí, n gugwà ǿ n p̄oe è n aε lán gbēnazinawa. A z̄̄o, àle t̄εke mé ì to v̄ia gbé kú.

³² P̄opi miá vua t̄ēt̄ēεε, aà kua ní aà ḡàs̄īoá ánusue, aà gbεε ní aà geleoá m̄ogot̄ēε,

³³ aà gbáóá m̄osiε, mé aà gbálaóá m̄osi ní ḡioε.

³⁴ Ḡō pò níle gwa, gb̄esie gb̄òo, i ke gb̄ēε mé k̄āwào, ǿ à mò p̄opi gbála pò de m̄osi ní ḡio ū òl̄ à ní wiwi.

³⁵ Zibeez̄i m̄osi ní ḡio ní m̄ogot̄eo ní ánusuo ní vuo w̄iwi ḡ̄o, ǿ à ḡ̄ lán ése m̄isina pò kú p̄ow̄engb̄ēzeuwa. A ḡ̄ ní íanao, wi a ia e l̄o, ǿ gb̄esi pò gbēnazina taapi òl̄ ḡ̄ gb̄ès̄is̄i z̄̄o ū, à d̄ún̄ia pà p̄ii.

³⁶ Nanapin we. Kí, wá a b̄ōlekεεε sa.

³⁷ Kí, m̄m̄ε ní kía kía ū. Lua Musude n kpa kpalau ní ikoo ní gbāao ní gawio.

³⁸ A gbēnazinao ní s̄ēan̄ōb̄ōo ní b̄āo n̄an̄ε ní ɔz̄iε. Gu pò aa kuu p̄ii n̄ȳ̄o de ní kía ūε. M̄m̄ε ní de mi pò de vua ūpi ū.

³⁹ Kpala p̄āle a b̄o n kpe, a ka n p̄owao. Bee gb̄ea a àā̄de a b̄o, i li d̄ún̄iaa p̄ii. Bee mé m̄ogot̄ē ū.

⁴⁰ Kpala s̄īīde a m̄ó, aɔ gbāa lán m̄osiwa, asa m̄osi ì p̄op̄ii w̄iwi à a tiboε. Lá m̄osi ì p̄o w̄iwi, màa a kpala káauo b̄āde à ní ke d̄é̄ōd̄ēo.

⁴¹ Lá n gbálao ní gb̄an̄εo è, a gueo de ḡ̄i oobobo ū, a gueo de m̄osi ū, màa kpalapi aɔ kpaalea, āma m̄osi gbāa aɔ ku a guue, asa ní è m̄osi yāalea ní ḡ̄i kúsaaοε.

⁴² Lá gb̄an̄ε gueo de m̄osi ū, a gueo de ḡ̄i ū, màa kpalapi k̄ini aɔ gbāa v̄i mé a k̄ini aɔ kasokasoa.

⁴³ Lá n m̄osi è yāalea ní ḡ̄i kúsaaο, màa gbēnazin buio ku we yāalea, āma aa k̄s̄io, lá ní è m̄osi lí k̄s̄i ní ḡ̄ioowa.

⁴⁴ K̄iap̄io ḡō Lua Musude a kpala láasai kpá. A mid̄eo mé a ḡ̄ buip̄āleo pò ū bauo. A kpala káaup̄io ke d̄é̄ōd̄ēoε, i ní b̄āde, aàpi io ku ḡōp̄ii.

⁴⁵ Beewa ní è gb̄esie† gb̄òo gb̄ès̄is̄iwa, i ke gb̄ēε mé k̄āwào, ǿ à ḡ̄ m̄osi ní m̄ogot̄eo ní ḡio ní ánusuo ní vuo w̄iwi. Kí, Lua Z̄̄ōde yá pò a m̄o zia òl̄n̄εε. Nanap̄iá s̄ian̄ε, mé a b̄ōle náai v̄i.

† 2:45 Soū 118.22, Isa 28.16, Lom 9.33

46 Ǿ kí Nebukaneza wùle a gb̃eεu Danieli aε à misiileè, ̃ à mè wà aà gba pò, wà tulaletikaè téa.

47 A ò Danieliε: A Luaá diiɔ Luaε, kíaɔ Diie síana. Ǿme ì asiiyā boné gupuau, asa n f̃ n bɔw̃εε ní asiipio.

48 Ǿ kía Danieli gbà gbāa, à aà gbà pòɔ dasi, à aà kpà kpalau aàɔ wéteε Babeli bùsui, à aà d̃ile Babeli ̃nɔnɔaɔ píi gb̃εz̃ɔɔ ũ.

49 Danieli gb̃εa kíawa, ̃ à Sadaki ní Mesakio ní Abedinegooo d̃ile Babeli bùsu gbāadeɔ ũ. Danieli s̃ a ku kibe.

3

Gb̃εn àaɔ zua mua téu

1 Kí Nebukaneza táa pí ní vuao lán gb̃εnazinawa. A lesí g̃ásisuu bàaɔ, a yàasa g̃ásisuu soolo. Ǿ a p̃ele Dula guzulεu Babeli bùsui.

2 Ǿ à lékpāsákè a bùsu gb̃εz̃ɔɔne aa k̃k̃āake, kíaɔ, ledamadeɔ, zig̃ɔ d̃aanaɔ, gbāadeɔ, ɔ'ulenaɔ, yákpalekenaɔ, yāg̃ɔg̃ɔnaɔ ní a bùsu kpalablenaa píi, aa m̃ɔ pò a pí a p̃elep̃i sak̃ēi.

3 Ǿ bùsu gb̃εz̃ɔɔp̃iɔ k̃ k̃āaa táapi sak̃ēa yá musu, aa sía a aε.

4 Ǿ kp̃awakena ò bílaε gb̃áugb̃áu à mè: Bùsu píi gb̃éɔ ní bui píio, à yá pò wa d̃iléε ma.

5 Tó a kuu'ɔ mà ní kuleo ní goeo ní kúuo ní m̃ɔnao ní k̃ɔɔ pòɔ píi, à kúle misiile táa pò kí Nebukaneza pí ní vuao a p̃elep̃ie.

6 Gb̃é pò g̃i kúlei à misiileè, wa ade zu mua té p̃ási guu g̃ɔɔε.*

7 Ayāmeto tó gb̃é pòp̃iɔ ó mà, bùsu píi gb̃éɔ ge bui píin nò, aaí kúle aa misiile vua táapie.

8 Goo bee ̃ saanyād̃ɔnaeɔ m̃ò Yuda buieɔ k̃malekè,

9 aa ò kí Nebukanezaε: Adeɔ n d̃ɔ ní aafiao Z̃áai!

10 Kí, n yād̃ile n mè, tó gb̃é pòɔ ó mà, aa kúle misiile táa pò ní pí ní vuaoε.

11 N mè gb̃é pò i kule misiileè, wa ade zu mua té p̃ási guuε.

12 T̃ɔɔ, Yuda buieɔ ku, n ní d̃ile Babeli bùsu gbāadeɔ ũ. An t̃ón Sadaki, Mesaki ní Abedinegooo. Kí, gb̃épiɔ lí n yāmao, aali z̃oble n diiɔneɔ, mé aali kúle a vua pò pò ní p̃eleεo.

13 Ǿ Nebukaneza pò pà maamaa, à mè wà m̃ɔε ní Sadakio n Mesakio ní Abedinegooo. Ǿ wà mè gb̃épiɔ kp̃awà.

14 Nebukaneza ní lá à mè: Sadaki, Mesaki ní Abedinegooo, ále g̃i z̃oblei ma diiɔne síana yà? Ale g̃i kúlei vua pò pò má p̃eleε yà?

15 Tó á s̃ɔu mà à kúle misiile pò pò má pípie g̃oo pò a pòɔ ó mà, a maaε, āma tó i kúleè, wa á zu mua té p̃ási guu g̃ɔɔε. Táa kpele mé a f̃ à á b̃ɔ ma ɔz̃ii?

16 Aa wèwà aa mè: Wá yápi z̃ásimao.

17 Kí, tó wà wá zú mua téu, wá Lua pò wi z̃obleè a f̃ wá b̃ɔu, i wá b̃ɔ n ɔz̃i.

18 Baa tó i ke s̃ɔo, ñỹɔ d̃ɔ ké wá z̃oble n diiɔneɔ. Wá kúle vua pò pò ní p̃eleεo.

19 Ǿ Nebukaneza pò pà maamaa, à a oa f̃ékp̃ànízi. A mè wà mua té káfi de lá w̃i kea leε s̃opla.

20 Ǿ a ò a zig̃ɔ g̃ɔsa gbāaeɔne aa Sadaki ní Mesakio ní Abedinegooo yeye aa ní zu mua té p̃ásipi guu.

21 Ǿ g̃ɔsap̃iɔ ní yeye ní ní p̃okasa pò aa daaɔ, ulaɔ ní sooloɔ ní tuluo píi, ̃ aa ní sé ní zú mua té p̃ásipi guu.

22 Lá kía yād̃ile p̃ásip̃ási, mé muapi wà maamaa, ̃ té pusu g̃ɔsa pò aa ní zúpiɔ lè à ní d̃ede.

* 3:6 Zia 13.15

23 Gbēon àaṣpiṣ sō aa gè kwè mua té gbāapi guu yeyea.

24 Ǿ kí Nebukanēza gbāle à fēle zè, gili gēaàgu. A a ìwaṣ là à mè: Gbēon àaṣ ṣ wà ní zú téu yeyeaò lò? Aa wèwà aa mè: Māae kí!

25 Ǿ à mè: A gwae! Gbēon síiṣ má è. Aa poloa, aale bebe tépi guu, aai ìamao. An gbēon síiṣde bō lán Lua Néwa.

26 Ǿ à sò mua bōlei à mè: Sadaki, Mesaki ní Abedinegooo, Lua Musude zòblenaṣ, à bōle. Ǿ aa bōle téu.

27 Bùsu gbēzṣṣ ní ledamadeṣ ní zīgṣ dṣaanaṣ ní gbāadeṣ ní kíaṣ kàaariṣi, aa è tépi i fṣ pṣe wòmáṣ, an mikā i tékūṣ, an ulaṣ i òṣkpao. Baa té gí kumá seo.

28 Ǿ Nebukanēza mè: Wà Sadaki ní Mesakio ní Abedinegooo Lua sáaukpa! A a Malaika zī à a zòblena pṣ aa a náai vṣṣ suabà. Asa aa gí yá pṣ má dīle kēie, aa sí wà ga, ké wasu kúle misiile dii pāleṣneṣ yáí, sema ní Lua.

29 Yá pṣ má dīlen ke: Tó gbēe Sadaki ní Mesakio n Abedinegooo Lua tṣbēeṣí, bùsu píi gbé ge bui kpelen nò, wa aà zṣezṣe, wi aà ua ke tufua ũ. Asa dii pāle a fṣ gbé suaba màao.

30 Ǿ kía Sadaki ní Mesakio ní Abedinegooo gbà gbāa Babeli bùsuu.

Nebukanēza nana'oa lí yá musu

31 Kí Nebukanēza mé lé yáe bee o gbépiiē, bùsu gbépii ge bui pṣ kú dúnia guu píin nò, à mè: Aṣ kú ní aafiaṣ maamaa!

32 A kámagu ké mà dabudabuṣ ní yābṣnsae pṣ Lua Musude kèmeṣe oé.

33 Aà dabudabuṣ zṣṣ fá! Aà yābṣnsaeṣ pāsí. Aà kpala láaa vṣṣ, aà kiblea aṣ ku gṣṣpiiē.

4

1 Ma Nebukanēza ké má kú ma be kilikili yákelesai,

2 ṣ ma nana'ò, a tò vṣa ma kú. Kua ma liiwa yá pṣ má è ní làasoo pṣ má kèò tò sṣ kèmagu.

3 Má dīle wà mṣmeṣe ní Babeli ṣṣnaṣ píi aa nanapi bṣṣlekemeṣe.

4 Ké àsi'onṣ ní dabudabukenṣ ní saanyādṣnaṣ ní māsokenṣ mè, ma nanapi yá'òné, aai fṣ aa a bṣṣlekemeṣe.

5 Gbezā ṣ Danieli pṣ wà ma taa tṣ kpàè, wí meè Belasaa, mè ma kíi, ṣ ma nanapi òè. A Lua pṣ a kua adoa Nisina vṣ.

6 Ma mè: Belasaa, ṣṣnaṣ gbēzṣṣ, má dṣ ké ní Lua pṣ a kua adoa Nisina vṣ, asiiyā líṣ z'í ũ neṣ. Yá pṣ má è nana guun ke. N a bṣṣlekemeṣe.

7 Yá pṣ má è ma làasoo guu gṣṣ pṣ má wúlea ma liiwan ke: Mále gugwa ṣ ma lí è ze tṣṣle guoguo, a lesí kè zài.

8 Lípi zṣṣkù à gbàakù e a misona gè zṣ luawa. Wí lípi e za dúnia lé léu píi.

9 A lác kefeŭ, mé a ne'i kè zài, a pṣblea mè gbépiiwa. Sèa nòbṣṣ ue è a gbáu, mé bāṣ ì mó pépe a gṣṣnaṣwa.* Pṣ wēnide píi ì ble ewà.

10 Mále yápi e ma làasoo guu gṣṣ pṣ má wúlea ma liiwa, ṣ ma malaika è à bṣ luabe.

11 A lezù gbáugbáu à mè: A lípi zṣ à né, í a gṣnaṣ boeboe. A a lác wolo, í a beṣ fāaa. A to nòbṣṣ bàale kēwà, à to bāṣ bōle a láu.

12 Ama à lípi miṣna ní a zínaṣ to tṣṣleu, í mṣsi gala kpaè ní mṣgotē pṣṣ seṣ we. Fíi a kpawà, ìṣ ku seṣ we ní nòbṣṣ.

13 Aà mi a liaa, aà làasoo i gṣ lán nòbṣṣ pṣṣwa e wè sopla.

* 4:9 Mat 13.32

14 Malaikaᵋ mé yá pᵋ Lua dīlepi ò, aà gbépiᵋ mé yá pᵋ Lua zèò kpàwakè, ké gbé pᵋ kúᵋ e dᵋ Musude mé iko ví gbēnazina kpalaᵋwa. I gbé kpá kpalau lá a yeiwa, baa gbé kpēena se.

15 Ma kí Nebukanēza, nana pᵋ má òn we. Belasaa, ñ a bᵋlekemē sa, asa ma kpala ònᵋnae i fᵋ a bᵋlekēmē. Nyᵋ fᵋ, asa ní Lua pᵋ a kua adoa Nisina ví.†

Danieli Nebukanēza nana bᵋlekēa

16 ᵋ yápi dī Danieli pᵋ wī mēè ɔ Belasaawa. Làasoo pᵋ àle ke tò sᵋ kēàagu. ᵋ kía mē: Belasaa, n̄su to nanapi yá ní a bᵋleᵋ n víakūᵋ. ᵋ Belasaa òè: Ma dii, Lua to nanapi àᵋ de n zangudeᵋ yá ũ. Lua to a bᵋle àᵋ de n ibēᵋ yá ũ.

17 Lí pᵋ ní è, a zᵋ mé a gbāa, a misona zᵋ luawa, wī e za dún̄ia lé léu.

18 A lác kefeŭ, a ne'i kè zài, a pᵋblea mò gbépiiwa. Sēa nᵋbᵋᵋ ku a gbáu, mé bāᵋ ì mó pépe a gᵋnaᵋwa.

19 Kí, n̄mē ní lípi ũ. N iko zᵋ mé ní gbāa ví. N zᵋke gbà zᵋ luawa, n kpala ᵋt̄a e dún̄ia léwa.

20 Kí, n malaikae è à bᵋ luabe à mē: A lípi zᵋ, i lípi ke kélekele, āma à a misona ní a z̄inaᵋ to tᵋleu. A mᵋsi gala kpaè ní mᵋgotē pᵋᵋ sēu we, fii i kpawà, ɔ kú ní sēanᵋbᵋᵋ e wē sopla.

21 Kí, a bᵋlen ke. Yá pᵋ Musude dīle ma dii kía yá musun ke:

22 Wa n ya wà n bᵋ gbēnazinaᵋ guue, níᵋ kú ní sēanᵋbᵋᵋ, níᵋ sē ble lán zuwa, fii i n gbē. Nyᵋᵋ ku màa wē sopla e ñ ge ñ dᵋ ké Musude mé iko ví gbēnazina kpalaᵋwa, mé ì gbé kpá kpalau lá a yeiwa.

23 Lá à mē wà limiona ní a z̄inaᵋ tó, bee mē tó n Lua dᵋ ikode ũ, a ea n kpa kpalau.

24 Ayāmeto kí, ma ledamae bee ma. Kē n duunawa, níᵋ yāke a zéwa. N n yāvāikea tó, níᵋ gbēkeke taasidēne, n namablea i gᵋᵋ ga yᵋᵋ.

25 Yápiᵋ kí Nebukanēza lè píi.

26 Mᵋ kuēpla gbēa àle bebe a be kpé zᵋᵋ musu Babeli.

27 ᵋ à mē: Babeli zᵋᵋ pᵋ má kàle ma kiblekī ũn keo lò? Má kàle ní ma iko gbāao ma kíake gawi yáie.

28 E yápi àᵋ gé bᵋi kía léu, ɔᵋᵋ bᵋ luabe à mē: Kí Nebukanēza, yá pᵋ wa ò n musun ke: Wà n bᵋ kpalau.

29 Wa n ya wà n bᵋ gbēnazinaᵋ guue, níᵋ kú ní sēanᵋbᵋᵋ, níᵋ sē ble lán zuwa. Nyᵋᵋ ku màa wē sopla e ñ ge ñ dᵋ ké Musude mé iko ví gbēnazina kpalaᵋwa, mé ì gbé kpá kpalau lá á yeiwa.

30 Wegᵋᵋ yá pᵋ wa ò Nebukanēza musu kè. Wà aà yà wa bᵋ gbēnazinaᵋ guu, à sē blè lán zuwa, mé fii aà gbē. Aà mikā gè gbà lán kúu káwa, aà ᵋᵋᵋ gbà lán bā ᵋᵋᵋwa.

31 Ké wē soplapi pà, ma Nebukanēza ma wesè ma musu gwà, ᵋ ma su ma laaiwa. ᵋ ma Musude sáaukpà, ma Gᵋᵋpiide tᵋᵋ, ma beee dᵋè. Asa aà kíake láaa víᵋ mé aà kpala ɔ ku gᵋᵋpiie.

32 Gbé pᵋ kú dún̄ia guuᵋ píi dēè pᵋe ũ.‡ I ke lá á yeiwa ní gbāade pᵋ kú musu ní gbēnazina pᵋ kú tᵋleu. Gbēe lí fᵋ kpàèᵋ, gbēe lí fᵋ òè: Bó níle ke weio.

33 Gᵋᵋ pᵋ ma su ma laaiwa, ᵋ ma ea su ma kíakegawiu ní beeeᵋ ní zᵋkeo. Ma ìwaᵋ ní ma bᵋsu gbāadeᵋ ma gbēa, aa ma kpa kpalau, ᵋ ma iko dè a káua.

34 Ma Nebukanēza málē musu Kía sáaukpasa, málē aà kpela, málē aà tᵋᵋ, asa aà yākeᵋᵋ maa píie, ɔ yāke a zéwa. A fᵋ gbé pᵋ ì azia se lesi busa.

† 4:15 Daa 41.38 ‡ 4:32 Isa 40.17

5

Yá pò wa kè gíwa

¹ Kí Balazaa a bùsu gbāadeo sisi dikpe blewa gbēon òaa soo, ɔ̃ ãle ṽēemĩño.

² Ké aà pò kè ípiwa na, à mè wà mó ní vua imiboo ní ánuusu imibo pò a dezi Nebukanēza sèlè Lua kpéu Yelusaleũ, à imiò, aàpi ní a bùsu gbāadeo ní a nao ní a no pò i mēsēdilenéoo.

³ Ɔ wà mò ní imibopio, aale imiò.

⁴ Aale ṽēemi, aale táa pò wà ní ké ní vuaoo ní ánusuo n m̃ogot̃eo ní m̃osio ní lío ní gb̃eo sáaukpa.

⁵ Wegoo gbēnazina ɔ̀bò filia íi, àlè lákē kibe gí pò wà b̃obkèwàwa. Kía ɔ̀pi è, àlè lákē,

⁶ ɔ̃ aà làasoo tò s̃ kèãgu. Aà oa òokpà, aà wop̃eek̃io bùsa, ɔ̃ aà gbázina lù.

⁷ A wii gbāa lè à mè wà mó ní àsi'onao ní saanyād̃nao ní m̃asok̃ena. Ɔ a ò Babeli òñonapiõñe à mè: Gb̃é pò wēs̃āe bee kyokè à a b̃obkè̃m̃e, má gomusu t̃ēa ní vua yàbaao daè, i g̃o ma bùsu gbāadeo àãde ũ.

⁸ Ké kía òñonapiõ g̃è m̃pii, ɔ̃ an gb̃e i f̃o wēs̃āpi kyokè à a b̃obkè̃ kíeo.

⁹ S̃o èa kè kí Balazaagu maamaa, aà oa èa òokpà, mé aà bùsu gb̃ēz̃oo g̃ò bíli guu.

¹⁰ Ké kía na kía ní bùsu gb̃ēz̃oo z̃oa mà, à g̃è̃ñzi bl̃ebl̃ek̃p̃e à mè: Adeo n d̃o ní aafiao Z̃aai! Nsu to n làasoo n pò yao, nísu ñ n oa òokpao.

¹¹ Gb̃e ku n bùsuu la, a Lua pò a kua adoa Nis̃ina ṽi. N dezi Nebukanēza g̃oo wa è a laai ṽi ní w̃ez̃eo ní ònoo lán Luawa. N dezi aà ð̃l̃e w̃ez̃ēnao ní àsi'onao ní saanyād̃nao ní m̃asok̃ena gb̃ēz̃oo ũ.

¹² Aà ònoo ní aà d̃̃ao p̃āsi, í ỹāpii mãe. I nanao b̃obk̃e, í ỹā z̃i'ũ ỹāasi polo ní ỹā'iao. Aà t̃on Danieli. Kía t̃okp̃àè lo Belasaa. N aà sísi s̃o, í ỹāpi b̃obk̃ẽñe.

¹³ Ké wà mò ní Danielio kíapi k̃i, ɔ̃ a òè: M̃m̃e ní z̃i'z̃o pò w̃i m̃e Danieli, ma dezi b̃ò Yuda bùsuu ũa?

¹⁴ Má mà wà mè ní Lua Nis̃ina ṽi, ní laai ṽi ní w̃ez̃eo ní ònoo gbāao.

¹⁵ Wà m̃m̃e tia ní òñona ní àsi'onao aa wēs̃āe bee kyok̃e, aai a b̃obk̃ẽm̃e, āma aai f̃o.

¹⁶ Má mà ni f̃o ñ ỹāo b̃obk̃e, ni f̃o ñ ỹā'iao polo. Tó n f̃o n wēs̃āe bee kyokè ní a b̃obk̃ẽm̃e, má gomusu t̃ēa ní vua yàbaao dañe, ní g̃o ma bùsu gbāadeo àãde ũ.

¹⁷ Ɔ Danieli òè: Nỹo n gbão k̃ūa, ní asea ke gb̃ēp̃āle. N beeo má wēs̃āpi kyok̃ẽñe kí, mí a b̃obk̃ẽñe.

¹⁸ Kí, Lua Musude mé kíake ní z̃̃ok̃eo ní gawio ní b̃ẽẽo kpà n dezi Nebukanēzawa.

¹⁹ Lá à aà s̃è les̃i màa, gb̃ēpii aà ṽia ṽi, aai misiileè, bui píi ge ỹā'oa bui píin nò. Gb̃é pò a ye d̃e, í aà d̃e. Gb̃é pò a ye b̃o, í aà b̃o. Gb̃é pò a ye gba gbāa, í aà gba gbāa. Gb̃é pò a ye k̃és̃ā, í aà k̃és̃āe.

²⁰ Ama ké à azia s̃è les̃i mé aà sw̃ā ỹiaa mé à zazak̃ù, ɔ̃ Lua aà b̃ò kpalau, à aà gawi k̃ò'è.

²¹ Wà aà ya b̃ò gbēnazinao guu, aà làasoo g̃ò lán ñòb̃owa. A kú ní saeo, à s̃e bl̃e lán zuwa. F̃ii aà gb̃è, ɔ̃ a ð̃o sa ké Lua Musude mé iko ṽi gbēnazina kpalauwa, mé í gb̃é pò a yei kpa kpalau.

²² Mpi s̃o Balazaa, aà t̃ūnan n ũ. Baa ké ní ỹāpio d̃o píi, ni nz̃ia busao.

²³ N l̃e'è Dii Musudewa. N tò wà mò ní aà kpé imiboo, ɔ̃ mpi ní n bùsu gb̃ēz̃oo ní n nao ní n no pò ni mēsēdilenéoo a ṽēem̃iò, ɔ̃ n táa pò wa kè ní vuaoo ní ánusuo ní

mogotẽo ní m̄sio ní lío ní gb̄eo sáaukpà, p̄ó p̄ó aali gu'eo, aali yāmao, mé aa d̄s̄a vío. N w̄eni ní n ziao ku Lua ɔ̄z̄i, ̄s̄ ni aà kp̄elao.

24 A yáí a tò ɔ̄pi mò w̄ès̄api k̄è.

25 Yá p̄ó ɔ̄pi k̄èn ke: M̄ene, m̄ene, tekeli, p̄esi.*

26 Yápi b̄oolen ke: M̄ene mè Lua n kpalableḡoo n̄ao, à a l̄ez̄è.

27 Tekeli mè wà n gb̄ia legwà kiloowa, wa è ni kiloo sēo.

28 P̄esi mè wà n kpala kpaale Med̄eo ní P̄esiōne.

29 Balazaa yā'ò, ̄s̄ wà gomusu t̄ea ní vua yābaao dà Danieli,† wà kp̄awakè wà mè, aà bùsu gb̄aadēo àās̄den aà ũ.

30 Gw̄aas̄in dōupi guu ̄s̄ wà Babiloni kí Balazaa d̄è.

6

Danieli zua n̄omusuo t̄ou

1 Med̄e bui p̄ó w̄i ōè Daliusi mé z̄òl̄e aà gb̄eu a w̄è bàās̄ ní plaode guu.

2 A kà Daliusigu à bùsu gb̄aadēo dil̄e gb̄ēon basoolo, ̄s̄ à ní dil̄edil̄e a bùsuu pii.

3 A l̄edamadēo dil̄e gb̄ēon àās̄ an d̄oanao ũ. Danieliá gb̄ēon àās̄pi dōe. Bùsu gb̄aadēo ì ní yá̄o séle siu l̄edamadepiōne, k̄e aasu ásooke kíēo yáí.

4 Danieli ̄s̄n̄o gb̄aa de l̄edamade k̄in̄io ní bùsu gb̄aadēola pii, ̄s̄ kía z̄èò à aà dil̄e a bùsu gb̄ēz̄o ũ.

5 ̄o l̄edamade k̄in̄io ní bùsu gb̄aadēo lé z̄ew̄ēle wà yāe ewà kpala p̄ó a bl̄èpi yá musu, āma a t̄ae vío, aai yāe ewà, asa a náai ví a yākea guu piīe. Ili p̄akpa yāeio, ìli z̄ā yāewao.

6 ̄o aa mè: Wá yāe e Danieliwa bauo, mé i ke aà Lua sísia yá musu bàasio.

7 ̄o l̄edamade k̄in̄io ní gb̄aadēo k̄o n̄aaa aa ḡè kía l̄è aa mè: Kí Daliusi, adēo n d̄s̄ ní aafiao!

8 Wá bùsu d̄oanao ní kíāo ní z̄iḡs̄ d̄oanao ní gb̄aadēo ní l̄edamadēo n ní ìwao pii, wa lekpāaí wá è a maa n̄ yāe bee dil̄e, ní tó wà z̄ik̄ewà. E ḡoo baakwi léu gb̄é p̄ó sù wabikè diiewa ge gb̄enaz̄inan n̄o, mé i ke n̄m̄e à wabikèmao, wa ade se zu n̄omusuo t̄ou.

9 Kí, yápi dil̄e sa, ní n tó da l̄ae beeu, k̄e gb̄ēe su lil̄eo yáí. Io de Med̄eo ní P̄esiō ikoyā p̄ó wa f̄s̄ a b̄adēo ũ.

10 ̄o kí Daliusi yápi dil̄e à a tó d̄alau.

11 Ké Danieli mà wà yápi dil̄e, à t̄a be. Aà k̄pea p̄ó kú k̄p̄e musu fenentiō b̄oaa ní Yelusaleũo w̄ew̄ea. ̄o à k̄ule wabikè Luawa à aà sáaukpà, lá io ke lá gu lé d̄o ḡen àās̄'aāwa.

12 ̄o gb̄épiò mò síāazi, aa è àle wabike Luawa, àle kul̄ek̄è.

13 ̄o aa ḡè kía l̄è yá p̄ó a dil̄epi musu aa mè: N yād̄il̄e n mè e ḡoo baakwi gb̄é p̄ó wabikè diiewa ge gb̄enaz̄inan n̄o, mé i ke n bàasio, wa ade se zu n̄omusuo t̄oūe. Kíaa mè: Yápi sea vío, à ḡò Med̄eo ní P̄esiō ikoyā p̄ó wa f̄s̄ wà a b̄adēo ũ̄e.

14 ̄o aa òè: Yuda bùsu z̄iz̄o Danieli lí n yādao ge yá p̄ó ní dil̄epi. Io wabike Luawa lá gu lé d̄o ḡen àās̄'aāe.

15 Ké kía yápi mà, à k̄èè ìi maamaa. A z̄èò à Danieli suaba, ̄s̄ àle aà b̄oaa z̄é w̄ēle e ìat̄e ḡè ḡèò kp̄éu.

16 ̄o gb̄épiò k̄o n̄aaa aa mò kía l̄è aa mè: Kí, ní Med̄eo ní P̄esiō ikoyā d̄s̄, wà mè yá p̄ó kía dil̄e ní yá p̄ó à giio lil̄ea vío.

17 ̄o kíaa mè wà mó ní Danieliò wà aà zu n̄omusuo t̄ou. Kíaa ò Danieli: N Lua p̄ó n̄io k̄uléè ḡoōpii n b̄o!

* 5:25 Bee mè nao, nao, gb̄ia legwà, kpaale. † 5:29 Daa 41.42

18 Ké wà aà zù tòopiu, wà gbε se tà tòopile, ɔ kía seelakèwà ní a tāanao ní a bùsu gbāadeo tāanao, ké gbεe su yāe lilε Danieli musuo yái.

19 ɔ kía tà bε, à gĩ poblei gwāasína bee, mé i a nɔεε gbεao. I fɔ i'òo.

20 Ké gu d̀̀, guwε lé ké, ɔ kίapi fεle gè ǹ̀omusuo tòopi kíi kpakpa.

21 Ké à s̀̀ tòopii, à lezù Danielizi ní pɔsiao à mè: Danieli, Danieli, Lua béε z̀̀blena! N Lua p̀̀o nio kúleε gɔo píi f̀̀ n b̀̀o ǹ̀omusuo lézia?

22 Danieli wèwà à mè: Lua n d̀̀ ní aafiao Zái!

23 Ma Lua a Malaika z̀̀, à mò ǹ̀omusuo lé kúaa, aai ma ke'iao, asa ma keε yāesaide ũε. Kí, mi tàaee keεε ziio.

24 Kía p̀̀o kèna maamaa, ɔ à mè wà Danieli b̀̀o tòopiu. Ké wà aà b̀̀o, wi aà gue e à kè'iao, ké a Lua náai ví yái.

25 ɔ kía mè wà mó ní gbé p̀̀o yád̀̀ Danieliwao, ɔ wà ní zuzu tòopiu s̀̀ ní ní néo ní ní nao. E aao gé z̀̀le lei, ǹ̀omusuo ní gbá aa ní kúkũ, aa ní wáa wíwi píi.

26 Kí Daliusi lakε gbé p̀̀o kú a bùsu guuɔne píi, bui píin ǹ̀o, à mè: Ao kú ní aafiao maamaa!

27 Ma yāe bee d̀̀le ma bùsu gbépiiεε. Aao Danieli Lua vía ví, aai misiileε. Asa Lua béε p̀̀o kú gɔopiin aà ũ. Aà kpalaá kpala láasaie, mé aao kible gɔopiie.

28 I gbé suaba, i ní b̀̀o. I dabudabuo ní yābɔnsaεo ke musu ní z̀̀le. ɔme Danieli b̀̀o ǹ̀omusuo lézi.

29 Danieli gbāa'è Daliusi kiblegɔo ní Pεesi bui Kilusi kiblegɔo.

7

Danieli wépfungu'ea wài mèn síi yá musu

1 Babeli kí Balazaa kpalablea wè séia guu ɔ Danieli wépfungu'è, à yāe è a làasoo guu gɔo p̀̀o á wúlea a liiwa, ɔ à wépfungupi yá kè láu, à a yá mideo ò.

2 Danieli mè: Mále gugwa wépfungu'ea guu gwāasína, ɔ ma luabε'iana è mèn síi, aale fele ísia z̀̀o.

3 ɔ wài z̀̀o mèn síi b̀̀le ísiau, an bui dodoa kɔε.*

4 A séia b̀̀o ǹ̀omusuwa, a kúu gāsiao ví. Ké mále gwa, wà aà gāsia wòlowà, ɔ wà aà se zè gbá pla lán gbēnazinawa, ɔ wà gbēnazina s̀̀o d̀̀è.

5 ɔ ma wài plaade è, à b̀̀o maiwa, a gεngεεkεa, gbàtεewa mèn àaɔo kpaa aà lézi. ɔ wa òè aà fele ǹ̀o so maamaa.

6 Bee gbεa ma gugwà, ɔ ma wài pāle è, à b̀̀o gbεaanawa.† A gāsia ví a kpεεa mèn síi, mé a mi síi. Wà aà kpà kpalau.

7 Bee gbεa ké mále gugwa wépfungupi guu gwāasína maa, ma wài síi de è, i to vía gbé kú e s̀̀o kε adegú. Aà gbāa sáa vío. Aà swaaá mɔsie mé a z̀̀o, i p̀̀o sóo à wíwi, i ɔz̀̀o a kini p̀̀o g̀̀wa. A adoa ní wài p̀̀o d̀̀aaεε. A kóba kwi.‡

8 Ké mále làasooke aà kóbapio yáwa, ma kóba pāle è nénanno, àle b̀̀o ní guu, ɔ kóba káau mèn àaɔo wòlo, aa gub̀̀è. Má è kóba nénapi wé ví lán gbēnazinawa. A lé ví lo, lo wala yá'o.§

9 Ké mále gwa maa, má è wà kiblekilao kále,* ɔ Mae Zie mò z̀̀le. Aà pɔkasao de púntaitai, mé aà mikā de lán sã zu'oa káwa.† Aà kiblekila le té b̀̀o mé a wuluu lé pipi lán tévuawa.

10 Té swa b̀̀o aà zíε, àle bàale aà aε. Gbēon òaasɔɔo leε òaa sɔo lé aà iwa ble, mé gbé p̀̀o sí aà aεo kà miliɔ baso.‡ Yákpalekenao z̀̀le, ɔ wà lác wèwε.§

* 7:3 Zia 13.1, 17.8 † 7:6 Zia 13.2 ‡ 7:7 Zia 12.3, 13.1 § 7:8 Zia 13.5-6 * 7:9 Zia 20.4 † 7:9 Zia 1.14 ‡ 7:10 Zia 5.11 § 7:10 Zia 20.12

11 Ma gí lé gwa walayā pò kóbapi lé o yáí, ò ma gí lé gwa e wà gè wàipi dè, wà àà gè tòlòzò wa se zù téu.

12 Wà wàì páleò bò kpalau, àma wi ní wēni bɔo e gɔɔewa.

13 Ké málɛ gugwa gwá wépfungupi guu màa, ma pò è lán gbēnazínawa, àlɛ mós luabɛpuanau. * Ké à kà, ò wà àà kpán'ækè wà gèò Mae Zipi kíi.

14 A àà kpà kpalau, à iko kpàwà ní gawio, ò gbépii kùlɛè, bùsu píi gbé ge bui píin nò. Aà iko aò ku gɔɔpiiɛ, a láaa vío, mé aà kpala a midɛ bauo.†

Wépfungupi bɔɔlɛ

15 Ma Danieli ma pò yà. Yá pò málɛ e ma làasoo guu tò sɔ kèmagu.

16 Ma sɔ gbé pò ze weò doi, ma yápio síana gbèawà píi. † à yá'òmɛɛ à yápio bɔɔlekèɛɛ.

17 Wàì zɔɔ mèn síiɔpiá kpala mèn síiɔ pò aa bɔ dúnia guuɔɛ.

18 Ama Musude gbéò mé aa kpala si aa ble, aaiò ví gɔɔpii, aò láaa vío.‡

19 Bee gbɛa má ye síana dɔ wàì síiɔde yá musu. A adoa ní wàì kíniɔɛ, † to vía gbé kú deñla. Aà swaaá mɔsiɛ, aà ɔkɔɔá mɔgotɛɛ, † pò só à wíwi, mé † ɔzɔ a kíni pò gɔɔwa.

20 Má ye kóba mèn kwi pò kú aà miwaɔ yáasi dɔ b ní kóba pò bò ò kóba mèn àaɔ wòlo aa gubðèo. Kóbapi wé ví ní léo, † wala yá'o mé aà zɛa gbãa de a kíniɔla.

21 Ké málɛ gwa, kóbapi lé zika ní Lua gbéò, àlɛ ní fu.§

22 † Mae Zipi mò yānakpà Musude gbépiɔwa, asa kpala gɔa Lua gbéò pò ũ gɔɔ mé kà.*

23 Wa òmɛɛ wà mè: Wàì mèn síiɔdepiá kpala síiɔde pò a bɔ dúnia guuɛ. A adoa ní kpala kíniɔɛ, a da dúniaa píi, † ɔzɔwà, † wíwi.

24 Kóba mèn kwipiá kpalapi kía gbɛɔn kwi† pò aa kibleɔɛ. Kía pò dodoa ní a káauɔ a fɛlɛ ní gbɛa, † kía gbɛɔn àaɔpiɔ bɔ kpalau.

25 A Musude tɔbɛesi,‡ a gbãamò aà gbéɔnɛ, a weelɛ à gɔɔɔ ní yá pò Lua dīlɛo lile. Wà Lua gbéò nàè aà ɔzī wè àaɔ ní kíniɔ.§

26 Ama yákpalekenao zɔlɛ aa aà bɔ kpalau, aai kpalapi midɛ míomio e gɔɔpii.

27 Wa dúnia kpalaɔ píi kíakɛ ní ikoo ní zɔɔkɛo kpa Musude gbéɔwa.* Aà kpalapiá kpala láasaie,† mé kpalablenao kùlɛè aa misiilɛè mípii.

28 Yápi lén we. Ma Danieli, ma làasooɔ tò sɔ kèmagu maamaaɛ, ma oa òòkpà, ò má yápi kúa ma nòseu.

8

Sāsakao sòlɛka ní Blesanao

1 Balazaa kpalablea wè àaɔde guu ma Danieli ma wépfungu'è a pò má è káau bàasi.

2 Málɛ gugwa ma wépfungu'eapi guu, ò má è má kú kibɛ Susa wéleu Elaũ bùsuu. Má kú swa pò wí mɛ Ulai saɛ.

3 Ma wesè ma gugwà, ò ma sāsakao è zɛa swapi lɛ. A kóba pla. Aa gbãa, àma ado gbãa de adoa, a pò pò gbãapi bò gbɛzãɛ.

4 Ma sāsakaopi gwà, àlɛ sɔ dada be'ae oi ní gugbāntoo oio ní gɛomidɔkíi oio, àlɛ kóbamálɛ. Nòbɔe a fɔ ze à aà dāo, mé gbɛe a fɔ ní bɔ aà ɔzīo. Io azia pɔeã kɛɛ, ò à azia dī.

* 7:13 Mat 24.30, 26.64, Zia 1.7, 13, 14.14 † 7:14 Flp 2.9-11, Zia 11.15 ‡ 7:18 Zia 22.5 § 7:21 Zia 13.7 * 7:22 Zia 20.4 † 7:24 Zia 17.12 ‡ 7:25 Zia 13.5-6 § 7:25 Zia 12.14, 13.7 * 7:27 Zia 20.4 † 7:27 Zia 22.5

⁵ Mále làasooke yápiwa, ò ma blesana è, à bò be'ae oi à mà dúniaa píi, àà gbá i ká tólewao. Kóba zò do àà wé taau.

⁶ A gè sāsakao pò zea swalepi kíi, ò à kúu'ò à sùwà n pòkūma pāsio.

⁷ Má è, ké à sùwà ní pòfèo màa, à àà gbègbè à àà kóba mèn plapiò è'è, ò sāsakaopi i fò kaakaanakèo. Blesana àà se nè à òzòwà, gbèe i fò àà bò àà zòio.

⁸ Ò blesana azia dī, āma ké à pèle maamaa, àà kóba zòopi è, ò kóba pāleo bò kpa mèn siò a gèe ū, an lé dodo dúnia gola síiòwa.

⁹ Kóbapio do gōnakè nénanno, ò à zòkù maamaa. A gè geomidokii oi ní gukpe oio ní būsū kefena oio.

¹⁰ A zòkù e à gè pè luabe zīgòwa, ò à ní saanaeò kwè zīle* à òzòmá.

¹¹ A azia dī à sáakpà ní zīgōpio Kíao. A sa pò wìo owà lá gu lé do mīde, à àà kúkii kè bezia ū.

¹² Wà zīgōpio nàè a zī ní sa pò wìo o lá gu lé do tàae pò wa kè yáí, ò à síana pàle zīle. Yá pò a kè píi à saasè.

¹³ Ò má mà malaika lé yá'o, ò malaika pāle àà là à mè: Wépungu'ea yápi aò gé e bōe ni? Sa pò wìo o lá gu lé do yápi ní tàae pò a yá a dimáo ní Lua kpé kpaamáo ní òzòa zīgōpiowao.

¹⁴ Ò a òmèe: Aò gé e gòò òaa kuedo ní basooe (2.300) sa'oa kòò ní oosio gbèa, Lua kpé i gbasa bò maa.

Wépungu'eapi bòlekea

¹⁵ Gòò pò ma Danieli mále wépungupi e màa, mále zeweele mà a yáasi dō, ò ma pòe è zea ma ae, à bò lán gōewa.

¹⁶ Ò ma gbēnazina lóò mà bóa Ulaii. A lezù à mè: Gablieli,† wépungu pò gbépi è bòlekeè.

¹⁷ A sòmazi ma zekii. Ké àle mós, iwāa kà ma pòa, ò ma wule ma gbèeu. A òmèe: Gbēnazin né, ònyò dō ké wépungu pò ní è de dúnialaagòò yá ūe.

¹⁸ Gòò pò àle yá'omèe, i ma kù gbāa, má wúlea ma gbèeu. Ò à onàa à ma fèle à ma ze.

¹⁹ A mè: Mále yá pò a mò luapòkūmabòbòma gòògbèzāzī onèe, asa dúnialaagòò yáe.

²⁰ Sāsakao kóba mèn plaade pò ní èpi de Mèdeò ní Pèesi kíao ūe.

²¹ Blesana sò Gelesi kpalaè, kóba zòò pò do àà wé taau mé a kía séia ū.

²² Kóba mèn síiò pò bòle kóba pò è gèe ūpióá kpala mèn síiò pò aa bōle àà bui guuòe, āma an gbāa a kaaàwao.

²³ An kpalablea gòògbèzāzī, tó an tàaekea lé kà, kía oapāsīde kōniki a fèle.

²⁴ Àà gbāa a káfī, i ke ní aazía gbāao no. Àà pòkaalea a dimá. Yá pò a ke píi a bōleie, a gōsa gbāao ní Lua gbéò dēonzo.

²⁵ Àà kōni guu àà mōafili a bōleie, iò dile a ka. Tó gbéò yāe daao, ò a ní dēonzo dasidasi, i fèle ní kíao Kíao. Wa àà kaale, āma gbēnazina ò no.

²⁶ Sa kòò ní sa oosio ogòò wépungu pò ní éá síanae. Yápi ká láu, asa a kegòò zāe.

²⁷ Ma Danieli ma yèèe làa, ò ma gyākè gòòpla. Ké ma fèle, ma ea zikè kía. Wépungu pò má èpi yá dia, mi a bòle dōo.

9

Danieli wabikea Luawa

¹ Aasuelu né Daliusi, Mède bui, kpalablea Babiloni būsū wè séia guu,

* **8:10** Zia 12.4 † **8:16** Luk 1.19, 26

² ma Danieli ma yá pò Dii ò ānabi Zelemiie* è taalau à mè, Yelusaleū a gō bezia ũ wè bààkwie.

³ ¶ ma aedò Dii Lua kúkiwa ma kulekèè, ma wabikèwà ní lèyeo, má zōlea tufua ní zwànkasaò daa.

⁴ Ma wabikè Dii ma Luawa, ma a gbéò duunaò òè. Ma mè: N yá na Dii Lua. N zō, ni to vīa ní kú. Niò n bàa kua ní gbé pò yenzi aañ misiile yá pò ní ðileoñeo kūa gbéke guu.

⁵ Wa duunakè wa yāvāikè. Wa tàaekène, wa zāne yáwa. Wa bò yá pò ní ðileo ní n ikoyāò kpe.

⁶ N zòblena ānabio yā'ò wá kíaone ní wá kpalablenao ní wá deziò ní wá bùsu gbéò píi ní n tóo, ò wi n yāmao.

⁷ Dii, ní maa. Wápiò sō wa gō ní wío gbā, wá Yelusaleūdeò ní Yudaò píi ní Isaili pò kú káiò ní Isaili pò kú zà bùsu pò n ní fāaaun an bōa n kpe yáio píi.

⁸ Dii, wí wá kú duuna pò wá kène yái, wápiò ní wá kíaò ní wá kpalablenao ní wá deziò.

⁹ Dii wá Lua, baa ké wa zāne yáwa, ní sósobi vī ní sùuuo.

¹⁰ Dii wá Lua, wi misiilenēo, wi té ikoyā pò ní dà n zòblena ānabione aa òwēoziò.

¹¹ Isailio píi pà n ikoyāa, aa gī n yāmai. ¶ n láaikèwá ké wa duunakène yái, lá ní ò n zòblena Mōizi ikoyā láuwa.

¹² N yá pò n mè a wá le kèwēe ní wá dōaanaò. N yāyīawá, wi yá pò Yelusaleū lè taa e dūnia guu yāao.

¹³ Wá Lua, yápi wá lé lá a yá kú Mōizi ikoyā láuwa,† kási wi n kíi wēleō, wi mikē wá duunaòwa wa laaidò n sīanawao.

¹⁴ Dii wá Lua, n wetè wá yái, ò n yápi yīawá, asa n yá ò na n yākea guu píie, ò wi n yāmao.

¹⁵ Dii wá Lua, n wá gbé pò de n gbé ũò bòle Egipi ní n gāsa gbāao, n tóbò lá a ku e ní a gbāowa. Wa duunakè, wa tàaekène.

¹⁶ Dii, lá n yākeaò maa píi, n n pòkūma ní n pòfēo wee n wéle Yelusaleū ní n gbèsisíowa sa, asa Yelusaleū ní wá gbé pò de ní gbé ũò gò láanipò ũ gbé pò liaawázione píie wá duuna ní wá deziò yāvāikēao yái.

¹⁷ Wá Lua, mapi n zòblena wabi pò málē kema sí sa ní ma wēna wiio. N kúki pò gbòo gwa n tó yái.

¹⁸ Ma Lua, swákpa n ma yāma. Wése n wéle pò n tó kuwá bezia gwa. I ke wá maakea yái wále wabikeimao, n sósobi zōo yáie.

¹⁹ Dii, ma yāma! Dii, sue! Dii, swáse ma yái, ní ke kpakpa! Ma Lua, nísu gēgēo n tó yái, asa n tó dō wélepi ní n gbéowae.

Wè sopla lē bààkwie yá

²⁰ Gōo pò málē yā'ò màa, málē wabike, málē ma duuna o ní ma gbé Isailio pòo, málē sùuugbea Dii ma Luawa aà gbèsisí yá musu,

²¹ ké málē wabike màa, Gablieli,‡ gbé pò má è wépungu'ea guu yāapi vūa mò ma kíi sa oosi ogōo.

²² A yā'òmēe à mè: Danieli, ma bō mōma ké mà ní wé kēne, n dōa i káfi.

²³ Ké n na wabikeawa, Lua sīnno, ò ma mō oine, asa aà gbé yenziden n ũ. Laaidò yáe beewa, làasooke wépungu pò níle ewa.

* 9:2 Zel 25.11, 29.10 † 9:13 Iko 11.28, 28.15-68 ‡ 9:21 Luk 1.19, 26

²⁴ Lua wè sopla lee bààkwí dīle n gbéone ní n wélepí, ké à tàaeo midé à duuna víle, à yāvāio kēwá, i bo ní maake láasaio, wépfungu'ea ní ānabikekeao lé i ká, wi luakukii sakē.

²⁵ Lāasooke yápiwa, ní dō ké sea gɔɔ pɔ wa dīle Yelusaleū ea sua a pá ziuwa e à gè pè kía pɔ Lua kpà mɔgɔɔwa ao de wè soplapla lee sopla ní wè soplapla lee bàà ní plaoo ũe. Wa ea kálee, wi a gāaeo keke ní zea, āma taasi ao ku gɔɔpi.

²⁶ Wè sopla lee bàà ní plaopi gbēa wa kíapi bɔlia, gbēe a zeañɔ. Kía pɔ lé mɔ zīgɔɔ wélepi kaale ní Lua kpéo. A lé a ká lán í daa pɔɔlawa. E a lé à gè kái zíkāa ní gudēo ao ku lá Lua dīlewa.

²⁷ Kíapi a ledouke ní gbéɔ dasi e wè sopla. Wè soplapi guoguo a sa'oa ní gbadaao midé, i tē gudena§ pèle we e kaale pɔ Lua dīle gudēnapiē gē aà leò.

10

Gawide bɔ mɔa Danieliwa

¹ Peesio kí Kilusi kpalablea wè àaɔde guu wà yá bīiwà Danieli pɔ wí mēè lo Belasaae. Yápiá síanae mé íadama zɔɔ yá. A yápi mà wépfungu'ea guue, ñ wà a bɔɔlekèè.

² Gɔɔ bee ma Danieli, málee pɔsia ke e āsɔa àaɔ.

³ Mi blenana bleo, nò ge vēe i gē ma léuo. Mi nísidɔɔ e āsɔa àaɔpi gè làaò.

⁴ Mɔ sēia gɔɔ baasɔ mēndosaide zí má zea swa zɔɔ pɔ wí mē Tigilisi sae.

⁵ Ma wesè ma gugwà, ñ ma gbēe è pɔ pua daa mé vua maa asana dɔa aà pi.

⁶ Aà mē bò lán gbè bēedewa, aà oa de lán loupileawa. Aà wé de lán tévuawa, aà ɔɔ ní aà gbáɔ lé teke lán mɔgotē yɔɔawa. Aà lo de lán dasi kɔfiwa.*

⁷ Ma Danieli máme ma wépfungupi è mado. Gbé pɔ kumanɔ i eo. Sɔ kēngu, ñ aa bàalè gè ùle.

⁸ Máme ma gɔ mado, málee wépfungu zɔɔpi e. Ma gbāa làa, ma oa òkpà, ma gɔ yēesai.

⁹ Ma aà lo mà, ñ gɔɔ pɔ málee ma, i ma kū gbāa, má wúlea ma gbēu.

¹⁰ ɔ wà ɔnàa wà ma se ma kule ma koso ní ma ɔowa, málee lualua.

¹¹ ɔ wa òmē: Lua gbé yenzide Danieli, laaidɔ yá pɔ málee onēwa. Fēle ze, asa wà ma zīmae. Ké a òmē màa, ma fēle ze, málee deede.

¹² ɔ à èa òmē: Danieli, ísu to vía n kūo, asa za gɔɔ sēia pɔ n n nòse kpà yāwaaipaawa mé n nzia bùsa Luae, a sīnɔ. N yápi yái ma mɔi.

¹³ Peesi kpala malaika kía zezòmē gɔɔ bao ní mēndoo, ñ malaika kíaɔ do Miseli† mò dòmāle, ñ ma gbāa denla kē Peesi kíaone.

¹⁴ Ma mɔ yá pɔ a n gbéɔ le gɔɔgbēzāzi bɔɔlekeinēe, asa wépfungu pɔ nýɔ e lo de zia yá ũe.

¹⁵ Gɔɔ pɔ àle yápi omē, ma a mipèle, má níle kpé.

¹⁶ Gbé pɔ bò gbēnazínawapi ɔkà ma léwa, ñ ma lebo ma yā'ò. Má ò gbé pɔ zea ma aee: Dii, wāwā tɔa pɔ pɔ málee e yái, ma gɔ yēesai.

¹⁷ Dii, kpelewa mapí n zòblena má fɔ yá'onnoí? Má gbāa ví lo, málee wekíi e lo.

¹⁸ Gbé pɔ bò gbēnazínawapi èa ɔkàa à ma gba gbāa

¹⁹ à mè: Lua gbé yenzide, ísu to vía n kūo. Nyɔ kú ní aafiaoe! N n mē kpále! Sɔdile! Ké à yá'òmē, ma gbāakù, ñ ma mè: Dii, yá'omē sa, asa n ma gba gbāa.

²⁰ ɔ à mè: N yá pɔ tò ma mɔ n kíi dɔa? Má ea gé zíkāa ní Peesio malaika kíapiotia. Tó ma ta, Gelesio malaika kía a mɔ.

§ 9:27 Dan 11.31, 12.11, Mat 24.15 * 10:6 Zia 1.13-15, 19.12 † 10:13 Yud 9, Zia 12.7

21 Ama má yá pó kú síana taalau one gia. Gbēe zεamanɔ kίapio yá musuo, sema á Isailio malaika kía Miseli bàasio.

11

1 Medε bui Daliusi kpalablea wè séia guu, ma ze giaànɔ, ma kàedààzi.

Geomidokii kía ní gubāntoo kiao

2 Síana mále one. Kía pāleɔ fele gbēɔn àaɔ Pεεsi. An síiɔde té ní kpe, aɔ àizeε ví maamaa deńla. A gbāakū a àizeεpi yái, i to gbépii fele ní Gelesi bùsuo.

3 Kía gbāade a fele kpala zɔɔ ble, iɔ ke lá a yeiwa.

4 Aà felea gbεa aà kpala a gboo à ke leε síiɔ, dúnia gola síiɔ ní a pɔo. I ke aà buio mé aa kpalapio bleo, gbēpāleɔ mé aa ble mé aà kpalapio gbāa a ka a káauwao.

5 Geomidokii kía a gbāakū, aà zígɔɔ gbēzɔɔe i gbāakū deaála, i kible, aà kpala aɔ zɔɔ.

6 Gɔɔpla gbεa aa ledouke. Geomidokii kía a a nenɔena kpásā gubāntoo kíaawa yāyea ní kɔo seela ũ, āma nɔepi aɔ iko ví weo, kίapi ní aà népio aa gēgēo. Wa nɔepi ní gbé pɔ m̀daànɔ ní aà néo ní aà dɔnledeɔ kpámá gɔɔ bee.

7 Nɔepi daεε mé a kible aà mae gbεu. A léle gubāntoo kía zígɔɔwa, a gē aà zegikii, a zikańɔ, i gbāamɔné.

8 A ní táaɔ ní ní dii pɔ aa ní kásao séle taɔ Egipi ní ní pɔ beεede pɔ wa kè ní vuao ní ánuɔuo. A gubāntoo kía tó we gia gɔɔpla.

9 Gubāntoo kίapi i mɔ lélei geomidokii kίapi bùsuwa sɔ, i εa ta a bùsuu.

10 Aà néo zì sɔuke, aa zígɔɔ káaa dasidasi. Aa dazeu aa dagua lán swa paawa, aai zika e aa ge pɔɔ aà zegikiwa.

11 Geomidokii kía pɔ a pa, i gé zikai ní gubāntoo kiao ní zígɔ pɔ á káaa dasidasi, i ziblemá.

12 Tó à zígɔpio sèle tǎńɔ, a azia se lesi, i ní dede de gbēɔn òaasɔɔo leε kwia (10.000), āma aɔ fuańla gɔɔpiio.

13 Gubāntoo kía a εa zígɔɔ káaa dasidasi de a káaua. Tó a gɔɔ kà, a mó ní a zígɔ bílapio, baade ní a gɔkeɔɔ.

14 Gɔɔbeezi gbé daside a fele ní geomidokii kiao. N bui gɔ pāsio felewà wépfungu pɔ ní è yá papaa yái, kási aa saaseo.

15 Gubāntoo kía a mɔ koezɔ wéle bíidezi, i sí. Geomidokii zígɔɔ gbāa a fɔ kpánéo, baa an zígɔ badeɔ. An gbāa a kao.

16 Kía pɔ m̀lèlewà a ke lá a yeiwaε, gbēe a fɔ kpaεo. A ze bùsu kefenau, aɔ a dúuzɔa zé ví.

17 A zεɔ à mó ní a bùsu ikoo píi, āma a ledouke ní geomidokii kiaoε, i a nenɔe kpásāwà aà kpala òɔkpaa yái. Yápi a zεkeo, aɔ àie víεo.

18 I gbasa aεɔ isia saε bùsuɔwa, i si dasi, ɔ zígɔɔ dɔaana a aà kàamai midε, a to aà kàamai wí aà musu,

19 i εa aεɔ a be bùsu zegikiɔwa sa, kási a gēmbɔle à léleε, wa aà e bo.

20 Aà gēε i gbāamɔnde gbaεmá a kíakegawi káfia yái, āma gɔɔpla gbεa a gaε, i ke pɔkúma ge zì yái no.

21 Aà gēε aɔ de gbé gia pɔ wi aà kpa kpalauo ũ. Gɔɔ pɔ gbéɔ yāe yādaao, a mɔ lenakasané, i kpala símá.

22 A zígɔɔ wíwi a aε kélekele, a ní kaale ní kía pɔ à ledoukèaànɔ.

23 Ledoukèaaànɔ gbεa a bɔ aà kpe, aà gbāa i káfia, baa tó aà gbéɔ dasio.

24 A si bùsu táaede gbé pɔ yāe yādaaozi, i yá pɔ a maeɔ ge a deziɔ i e kèo ke. A ní pɔɔ séle, a ní pɔtuɔo naaa, i ní àizeεpio biile a íwaɔne. A váikpaaí ní zegikiɔ, āma a gɔɔplakeo.

²⁵ A sōdile, i tékpa azia, i si geomidokii kiazí n̄ zīgō dasidasi. Geomidokii kíapi a zíkààn̄ n̄ a zīgō dasi p̄ an gbāa kè zài, āma a f̄so, asa wa lekpaafiazi.

²⁶ Gbè p̄ aaí p̄bleaàn̄ zib̄onkpekè. Wa aà zīgō yá, wi n̄ daside dede.

²⁷ Kíia gb̄on plapi z̄le táabūnu doui n̄ n̄sēvāio, aai etokō. A zekēo, asa yá a midē a gōwae.

²⁸ Gugbāntoo kía a da a b̄usu z̄eu n̄ àizee zōo, āma a vāikpaai n̄ gbè p̄ Lua bàa kúr̄n̄o. A yáiyamá, i gbasa ta a b̄usu.

²⁹ Tó a gōo kà, a ea si geomidokii b̄usuzi, āma gbēzā yápi a de lá a káauwao.

³⁰ Be'aedeo giè n̄ gó'ilen̄o, i vl̄an̄u, i ea gé kp̄ēneb̄o gbè p̄ Lua bàa kúr̄n̄owa. A ze n̄ gbè p̄ aa Lua bàakuar̄n̄o yá gb̄o,

³¹ aà zīgō i Lua kpé gb̄le, aai sa p̄ w̄o o lá gu lé d̄o midē, aai t̄ē gudena* p̄léu.

³² A gbè p̄ aa Luabaakuar̄n̄o yá gb̄o òkpa n̄ m̄afilio, āma gbè p̄ aa n̄ Lua d̄o ze gbāa, aai giè.

³³ An gbè p̄ òn̄o v̄io yāda gbè dasideone, āma gōplanaea wa n̄ gb̄eo kwé n̄ f̄ndao, wa n̄ gb̄eo kpasa, wa n̄ gb̄eo ka kp̄eu, wi n̄ p̄o s̄ímá.

³⁴ Tó aa kp̄agua màa, wa d̄r̄le yōo, m̄afilideo i namá dasi.

³⁵ Ōn̄napi kee kp̄agua, ké Lua e n̄ baasa à n̄ gb̄asi wolomá, an n̄se i pu e gōo lé ká, asa gōopi a ka lá Lua d̄lewa.

Kíia p̄ a azia s̄e lesi

³⁶ Kíiae mé a ke lá a yeiwa, i azia se lesi, i zōke d̄o aziae de dii[†] p̄i, i d̄ōenn̄yā'ò dii[‡] Dii musu. Aà yá a gē e luap̄okūmab̄omagōo gē láaò, asa Lua a yá p̄ a zēo kēe.

³⁷ Kíapi a a deziō táa yādao ge táa p̄ n̄o ò yei. A diie yādao, a zōke d̄o aziae de n̄la p̄ie.

³⁸ A zegik̄iō táa kp̄ela a dii ū n̄ gb̄eu. A dii p̄ a deziō d̄ōopi kp̄ela n̄ vuao n̄ ánusuo n̄ gb̄e beedeo n̄ p̄ odo.

³⁹ A yáiyia zegik̄iō gb̄ēn̄owa n̄ a diipi d̄on̄leo. A gbè p̄ aa a d̄o kp̄ela maamaa, i to aa kible gbè dasideowa, i b̄usu kpaalené n̄ asea ū.

⁴⁰ Tó a gōo lé kà, geomidokii kía a m̄wà n̄ z̄io, ò gugbāntoo kía a felēwà lán zàa'lanawa n̄ s̄gōo n̄ s̄deō n̄ gó'ilen̄o dasidasi. A si b̄usuzi dasi, i dagua.

⁴¹ A si b̄usu kefenazi b̄. Z̄i a b̄usuo ble dasi, āma Ed̄o n̄ M̄abuō n̄ Am̄on̄io d̄aanao b̄e.

⁴² Aà iko a b̄usu daside le, Egipi a b̄o.

⁴³ A gb̄able Egipi àizee p̄ ul̄eowa, vua n̄ ánusuo n̄ p̄ beedeo p̄i. Libiō n̄ Etiopiō misiile.

⁴⁴ Bao p̄ a b̄o gukp̄e oi n̄ gugbāntoo oio a to gili ḡeàgu, i dazeu n̄ p̄f̄e zōo dasi kaalea n̄ n̄ b̄adeao yá.

⁴⁵ A a kíake zw̄akp̄e d̄o ísia n̄ Lua kpé gb̄esisi kefenao z̄anguoe. We ò a midēu, gb̄e a d̄aàleo.

12

Gōgbēzāzi

¹ Gōbeezi Miseli,* gb̄ade zōo p̄ i ze n̄ n̄ gb̄e a felē. Gō bee taasi a zōo. Za buiō daalegōo e gōo bee, a taa i ke yāao.† Gō bee n̄ gbè p̄ an tó kú Lua taala‡ guo b̄o.

* **11:31** Dan 9.27, Mat 24.15 † **11:36** 2Tes 2.3-4 ‡ **11:36** Zia 13.5-6 * **12:1** Zia 12.7 † **12:1** Mat 24.21 ‡ **12:1** B̄a 32.32, Sot̄ 69.28, Luk 11.20, Zia 21.27

² Gbé bíla pọ́ lé i'ò téesinau vu. An gbēe aao de àizāna pọ́ ũ, an gbēe sọ́ láani ní wí láasaio pọ́ ũ. §

³ Gbé pọ́ ɔ́no vɔ́ aao tēke lán musupɔ́wa. Gbé pọ́ aai to dasi bɔ́ maapi aao ike lán saanaɔ́wa.*

⁴ Mpi sọ́ Danieli, yápi ká láu, ní nana† e gɔ́pi lé ká. Gbé dasi gέ le wà gέ la dɔ́a káfi.

⁵ Ma Danieli ma gugwà, ɔ́ ma gbēon plaɔ́ è, ado zea swa baala, ado baale.

⁶ An gbēdo ò gbé pọ́ bàabaa daa a ze swa'iae à mè: Yābonsaepio midε bɔ́e ni?

⁷ Gbé pọ́ bàabaa daa a ze swa'iaepi a ɔ́plaa ní a ɔ́zeo sè musu, ɔ́ má mà a ò ní Gɔ́piide tɔ́o‡ à mè: Wè àaɔ́ ní kɔ́nioe. § Tó wà Lua gbé gā líné ní kpe wa làa, ɔ́ yápi midε píi.

⁸ Má mà, āma mi a bɔ́le dɔ́o, ɔ́ ma aà là: Dii, yápi a midε kpelewa ni?

⁹ A wèa à mè: Danieli, gέ! Yápi mi aɔ́ uleae, wɔ́ pọ́ kúlewà e gɔ́ léwa.

¹⁰ Zibeezi gbé gbási a wolo dasi, an nòse a puakū lá wà ní baasawa, āma gbēvāio wetā aao vāi.* Gbēvāie a yápi mao, gbé pọ́ ɔ́no vɔ́ mé aa ma.

¹¹ Tó wà sa pọ́ wí o lá gu lé dɔ́ midε, wà tē gudena† pèle, gɔ́ àa soolo n basiiɔ́kwio (1.290) aɔ́ ku.

¹² Báaade gbé pọ́ a gɔ́ àa soolo ní basopla sɔ́saio (1.335) dā à ká.

¹³ Mpi sọ́ gέ e n gɔ́ léwa. Nyɔ́ ánuato, ní fele ká n baa gɔ́ léwa.

§ 12:2 Isa 26.19, Mat 25.46, Zāa 5.28-29 * 12:3 Mat 13.43, 1Kln 15.40-44 † 12:4 Zia 22.10 ‡ 12:7 Zia 10.6 § 12:7 Zia 12.14 * 12:10 Zia 22.11 † 12:11 Dan 9.27, Mat 24.15

OZEE

Yá pò kú láε bee guu

Amosi gaa gbεa wè kwi taawa Ozee gò Lua lεdεekεna ũ Isaili būsuu e wàò gé Yesu Kilisi ii wè 750. A gò wè baakwi e gòò pò Asiliò Samali sɿ, ɿ Isaili kpala midε wè 721 guu.

Gòò bee (2Kia 14.23-17.23 gwa), Isaili būsuu òòkpaá. Kí Yeloboaū plaade kpalablea gbεa Asiliò gbãa lé dεdεε. Kòbòbòá kpalau mé lé Samali dε, gbé pò aa zè ní yákpaanlaò ɿ wàlε kpá kpalau. Yázεsai pò Amosi a yá'ò lé kãfi. Luanaaikεnaò sɿ, yá'ia ní lé maamaa, asa Kanaa būsuu táagbagbaa lé gèkii e ní gbãaoε.

Yá'ia taa Ozee lè nɔsεa guu. Yá'ia pò aà lè báasε dòò guupi bò yá pò Lua wàwá a gbéò náaisai yá musu guuε. Lua ye aa wεdò gbággbãai, i gbasa àò yeñzi (14.2-10). Ozee mè gbèkεkεakɔε ɿ Lua yei (6.6) lá Yesu ò a baona waasokεa guuwa (Mat 9.13, 12.7).

Anabi Ozee lá yá zékalean kε:

Lεε 1-3 Ozee kua ní a nao yá

Lεε 4.1-9.9 Isailiò kua yá ní lá an yápi dε Luaεo

Lεε 9.10-14.1 Lua gbéò náaisaikε zínabòkii

Lεε 14.2-10 Lua yea Isailiòzi mé a zible an náaisaikεwa

Ozee nò ní a néò

¹ Yudaò kíaò Uzia* ní Yotaũo† ní Aazao‡ ní Ezekiao§ ní Yehoasi né Yeloboaū* Isailiò kíaò kpalablegòò, Dii yá'ò Beeli né Ozeeweε.

² Ké Dii ná yá'oa Ozeεwa, a òè: Gε ñ nɔε dɔε'iiide se nò ũ, ní ginasòonεo si lò, asa būsuebeedeò ma to we, aalε gbãsíke maamaaε.

³ ɔ à gè Diblaiũ né Gomεε sè nò ũ. ɔ à nɔsiaànò, à ne'í gɔε ũ.

⁴ Dii ò Ozeε: Tókpaè Yezεlεε, asa má tó gbé pò wà ní dεdε Yezεlεεo† yá wí Yehu bεdeò musuε tia, mí Isailiò kpala midε.

⁵ Gòò bee má Isailiò sá é'ε Yezεlεε guzulεu.

⁶ Gomεε nɔsí lò, à ne'í nɔε ũ, ɿ Dii ò Ozeε: Tókpaè Wégwaakuo, asa má Isailiò wegwa lò, má sùuukérínò lò.

⁷ Ama má Yudaò wegwa, mí ní suaba. Ma Dii an Lua, máme má ní suaba, i kε ní sáo ge ní fëndao ge ní zío ge ní sòò ge ní sòdeò no.

⁸ Ké à Wégwaakuo kè yówa, à ne'í gɔε ũ lò.

⁹ Dii mè: Tókpaè Magbèòno, asa á dε ma gbéò ũo mé má dε á Lua ũo.

2

¹ N beeo Isailiò aao dasi lán ísiale ũfãawaε, wa fĩ ní lé dɔo, wa fĩ ní naoo.* Gu pò má òuné ma gbéò no, we wa ní sísiu Lua béε néò.

² Yudaò ní Isailiò kãaa ní ledòũo, aai dɔaana mëndona dile ní pò ũ. Aa bɔlε būsuu ní būsuo, asa Yezεlεε gòopi aò zòòε.

³ A o á gbéòne, gɔε ní nɔεo, ma gbéòn ní ũ, ma ní wegwa.

Isailiò dεa Dii nò gbãsíkená ũ

⁴ Isailiò, à zɔadò á dawa,

* 1:1 2Kia 14.21 † 1:1 2Kia 15.32 ‡ 1:1 2Kia 16.1 § 1:1 2Kia 18.1 * 1:1 2Kia 14.23 † 1:4 2Kia 10.11 * 2:1 Lom 9.26

à zɔadɔwà,
asa ma nɔn àà ũ bo,
mé àà zán ma ũ bo.
Aà káaluakaa bɔ a wée,
i mikē gbāsíkɛawa.

⁵ Tó màa no, má pɔ piliwàɛ,
i gɔ puizi,
má tó àà gɔ láilai,
lá wà àà ìwae.
Má tó àà gɔ gbáa ũɛ,
má àà li gugii ũɛ,
mí tó àà ga ní imio.

⁶ Má àà néɔ wegwao,
asa gínasɔɔnɛɔnɛ.

⁷ An da dɛ'ii kè,
ɔ à ní nɔsɪ wisaikɛa guu.
A mè á gé a gɔpɔsɛɔwae,
aai a gba pɔblea ní ío ní sâkão
ní bàabaaɔ ní nísio ní v̄ɛɛo.

⁸ Ayãmeto má zedɛè ní leo,
má gɪ liaaàzi,
ké asu tɛ a dàaio yáí.

⁹ Tó à sù bɔ pèle a gɔpɔsɛɔzi sɔ,
a ní leo,
a kpálekɛrízi, a ní eo,
i mɛ á ɛa ta a gɔ sɛíawae,
asa àà pɔ na yáa dɛ tiaa.

¹⁰ I dɔ ké máme ma pówɛna ní v̄ɛɛo kpàwao.

Ma nísi ní ánusuo ní vuaɔ nònɔaaè,
ɔ à a mɔaokè Baaliwa.

¹¹ A yáí má ɛa mà a pówɛna síwà
ní ma v̄ɛɛo a kekegɔɔ
ní sâkão ní bàabaa pɔ à a puizi ùleoɔ,

¹² mí àà wisaikɛ kaè a ɔzɪ
àà gɔpɔsɛɔ wáa.

Gbɛɛ a e à àà bɔ ma ɔzɪo.

¹³ Má àà pɔnakɛa midɛ píie,
dikpɛ pɔ ì ke w̄ɛ ní w̄ɛo pɔɔ
ní mɔ dafu pɔɔ ní kámabogɔɔ pɔɔ.

¹⁴ Má àà v̄ɛɛliɔ ní àà kaadɔɛnliɔ dɛɛɛɛ,
lí pɔ à mè a gɔpɔsɛɔ mé fiabòðɛpiɔ,
mí tó gupi gɔ tàaa ũ, s̄ɛanɔbɔɔ i ble.

¹⁵ Lá à tulaletikàtɛa t̄áaɔnɛ,
à azia kèkɛ ní t̄ánaɔ ní nɔamblebɔɔ,
à pèleɔ a gɔpɔsɛpiɔzi,
ɔ ma yá s̄aaàgu,

yápiɔ yáí má àà wet̄ɛɛ.

Ma Dii máme má ò.

¹⁶ Má tó Isailiɔ ma yáze e,
má géínɔ gbáauɛ,
mí ní nòɛ níniné.

¹⁷ We má ní v̄ɛɛbuɔ sɔaauné,

mí Akoo guzule† kené pɔ'eze ũ.
 Aa ma yāma lá aa mà ní wéndia gɔɔ,
 gɔɔ pɔ aa bɔ Egipi.
 18 Ma Dii ma mɛ:
 Gɔɔbeezi aa omɛɛ ní zǎ,
 aa omɛɛ Baali bo.
 19 Má táaɔ tɔbɔ ní léu,
 an tó aɔ dɔngu bo.
 20 Gɔɔ bee má yādile pɔɔne píi an yá musu,
 sɛanɔbɔɔ ní bāɔ ní pɔtaa'onkuawaɔ.
 Má sá ní fɛndao ní zio midɛ an búsuu,
 mí tó aɔ ku we dɔɔɔa.
 21 Má á ke ma nɔ ũ e gɔɔpiie,
 má á ke ma nɔ ũ a zéwa súsuɛ,
 mí wɛnadɔ́é gbɛke guu.
 22 Má á ke ma nɔ ũ ní náaio,
 íb ma dɔ́ Dii ũ.
 23 Ma Dii ma mɛ:
 Gɔɔ bee má swāwɛ.
 Má swáɛɛ musu yái,
 musu i swáɛɛ tɔɔɛ yái,
 24 tɔɔɛ i swáɛɛ pówena ní vɛɛo ní nísio yái,
 aai swáɛɛ bui pɔ má tɔ́ yái.
 25 Má ní tɔ́ ní búsuu mazia pɔ ũ.
 Bui pɔ ma tɔkpàè Wégwaakuopi,
 má ní wɛgwa.
 Bui pɔ ma tɔkpàè Magbɛɔnopi,
 má oné ma gbɛ́ɔ,
 aai omɛɛ ní Lua.‡

3

Ozee gɛa a nɔ kúí

1 Dii òmɛɛ bɔ: Gɛ ñyɔ ye n nɔ gbásikɛna pɔ gɔ pále yeaàzizi, lá ma Dii má ye Isailiɔziwa, baa ké aaiɔ ze ní dii páleɔ, aaiɔ ní vɛɛbe kaaɔ nidɛ.
 2 ɔ ma ánuɔu kpà ɔwatɛ gɛo ní naa wéoo koko gɛo.
 3 Má òè: Gɔɔ pla kɛmanɔ. Nsu dɔ́ɛ'íi ke bo, nsu gé gɔɛ kíi bo, mío kunnɔ.
 4 Asa Isailiɔ gɔɔplakɛ kiasai, dɔaanasai sa'osai gbɛpɛlesai gbɛlasai sa'o'ulasai.
 5 Bee gbɛa aa ɛa su, aai Dii ní Lua ní ní kía Davidi buio kúí wɛɛɛ. Gɔɔgbɛzǎzi aa ze ní Diio ní a ɛfǎaio ní kpakpanagaaɔ.

4

Dii bɔbɔa ní Isailiɔ

1 Isailiɔ, à ma yāma,
 asa má yāví ní búsupidɛɔ.
 Gbɛɛ náai vío, gbɛɛ gbɛke vío,
 gbɛɛ ma dɔ́ búsue bee guuo.
 2 Gbɛ́kaa ní ɛɛtoao mé kú a guu
 ní gbɛdɛao ní kpái'oao ní gbásikɛao.
 Aai gbāamɔné,
 an gbɛbɔalia zɛzɛa vío.

† 2:17 Yoz 7.24-26 ‡ 2:25 Lom 9.25, 1Piɛ 2.10

³ A yáí tò bùsupi gò wēnannɔ,
gbé pò kú a guuɔ gò yèesai píi.
Baa se nòbɔɔ ní bāɔ ní kpɔɔ lé gaga.

⁴ Gbēe su lekpaakeo,
gbēe su zɔakao,
asa á sa'onao áme mále bɔbɔánɔ.

⁵ I gēnale fāane,
á ānabio sɔ aai gēnapi léánɔ gwá.
A yáí má á bui mide.

⁶ Ma gbéɔ gò kaalea dɔa kēsāma yáí.
Lá a gí dɔai,
má gí àɔ de ma gbàgbanao ũe.
Lá mapi á Lua ikoyā sàágu,
màa á néɔ yá a sāmagu sɔ.

⁷ Lá sa'onapio kò,
màa an duunkεameε kò,
aa ma gawi leũkpakè ní wíyāo.
⁸ Aai sa pò ma gbéɔ ò ní duuna yáí pò só.

A yáí an yāvāikea i kené na.
⁹ Sa'onao muua ní gbépioε.
Má ní dàakeao wíne ní musue,
má fiaboné ní yākeawae.

¹⁰ Aa pɔble, kási aa kāo,
aa gbāsike, kási aa káfio,
asa aa pákpāmazi,

¹¹ aa zè ní gbāsikeaoε.
Vēε zi ní a dafuo ní mi líaa.

¹² Líɔ sɔ aai gé yāgbεaimá,
màsokena go i yā'oné.
Gbāsikea mé ní sāsā,
aai gbāsike aa ní Lua to wee.

¹³ Aai sa'o gbèsišio musu,
aai tulaletikatea sišiowa
giali ní baalio ní gbénelio gbáu,
asa a uena i kené naε.
A yáí tò á nenɔɔ i dɔé'ii ke,
mé á né naɔ i gbāsike.

¹⁴ Tó á nenɔɔ dɔé'ii kè,
mé á né naɔ gbāsikè,
má íadamáo,
asa á gɔɔ i ge na nɔε dɔé'ii deawae,
aai gé sa'oi ní táakpe káaluaoε.
Bui pò dɔa vío i kaaleε.

¹⁵ Isailio, baa ké a gbāsikè,
Yudaɔ su tàaeke màao.
Asu gé Giligalio,
ásu Betavē siší kũo,
ásu legbē we à me ní Dii kuaoo.

¹⁶ Isailio swá gbāa lán zununuwae,
sɔ mà géínɔ dádākekii lán sāowaa?

17 Eflaiũ buiɔ nà táaɔwa,
wà ní tó we.
18 Tó an í gbāa làa, aaĩ gbāsíkεε,
an dɔaanaɔ ye wisaiyāi à kè zài.
19 Zàa a ní séle taðε,
an sa'okliɔ i widamá.

5

Isailiɔ daa yáú

1 Sa'onaa, à yáε bee ma,
Isailiɔ, à swákpa.
Kibedeɔ, à swāɔ yái,
asa mále yādaálaε.
A gōné bai ũ Mizipa,
a filifilimbakpáné Taboo.
2 Gbé d̀ɔsaipiɔ kà zà ní gbēdeao,
máme má ní swágaga m̀pii.
3 Mámε má Eflaiũ buiɔ d̄s,
Isailipiɔ yá uleamεεo.
Eflaiũ buiɔ zè ní gbāsíkεao saε,
Isailiɔ gbālè.
4 An yākeao mé tò aali su ní Luawao,
gbāsíkεa kú ní s̄u, aa Dii d̄o.
5 Isailiɔ wala ì ní dayāu,
Eflaiũ buiɔ ì gēmbɔle ní duunkεa guu,
Yudaɔ ì gēmbɔleínɔ s̄ε.
6 Aaĩ gé Dii kíi wεlei ní ní s̄o ní ní zuɔ,
kási aali bɔwàɔ, à azia gáné.
7 Aa b̀ Dii kpe, ̄ aa naaenεo ì'i.
Wa ní kaale saε e mɔ do,
ampiɔ ní ní buaɔ.
8 A kuupe Gibea!
A kàaεε Lama!
A zīgāale Betavē!
A dɔaa Bēyāmeε buiɔ!
9 Eflaiũ bùsu a gō bezia ũ an wetāgɔε.
Yá pó mále o Isaili buiɔne sea v̄io.
10 Yudaɔ kíaɔ de lán gbé pó aaĩ kɔɔ se s̄oɔwae.
Má a p̄kūma bɔbɔmá lán ídaa guawae.
11 Wàle gbāamɔ Eflaiũ buiɔne,
yákpale mé ní ble,
asa aa gi te yāpāie.
12 Má de Eflaiũ buiɔne lán bléwae,
má de Yudaɔne mekemuuna ũ.
13 Ké Eflaiũ buiɔ ní gyākεa è,
mé Yudaɔ ní b̄keεa è,
Eflaiũ buiɔ gè Asiliɔ kíi,
aa gbéɔ z̄i d̄nle gbεai ní kía z̄ɔwa,
kási a f̄ á gbágbāo,
a f̄ tó á b̄ɔ láao.

14 Asa máo de Eflaiũ buiõne lán nõomusuwae,
 máo de Yudaõne nõokusi ùe.
 Má ní taitai, mí dazeu,
 má táínõe, suabanae aõ kuo.
 15 Má dazeu, mí tá ma kúki,
 e aao ní tàae dõ, aai ma kíi wεεε,
 aai ma aeya ní yooyea guu.

6

Isailiõ i nõselileo

1 A mo wà ea ta Diiwa.
 Ome wá taitai,
 kási a wá gbágbãe.
 Ome wá ké ía,
 kási a eεekewàwεεε.
 2 Gõõpla gbea a wá lé ní láo,
 a gõõ àaõde zí i wá fele,
 wíõ kuaàõ.
 3 Wà Dii dõ wà péle aà dõai.
 Lá gudõa sea vío, a bõ mówá,
 a mówá lán káabuan louwa,
 lán lou gbezã pó ì kwe tõe wawa.
 4 Eflaiũ buiõ, bó má keáñõ?
 Yudaõ, bó má keáñõ?
 A yeamazi de lán suawae,
 lán koo koo fii pó ì gẽzeawa.
 5 A yáí tò ma á zõezõe
 ní yá pó bõ ma léuo,
 ma á dede ní ma añabiõ yáo.
 Ma yákpalekeááñõ bõ lán loupileawa.
 6 Gbẽkekeakõε ò má yei,
 i ke ma gbagbaa no.*
 Ma dõa Lua ù maa de sa pó wí a pó káteu à tékũa.
 7 Aa ma bàakuañõ yá gbòo,
 aa bõ ma kpe Adama.
 8 Galada búsudeá yãvãikenaõne,
 gbẽde'au mé ìõ té ní iau.
 9 Lá gbãamõnedeo ì gbéõ kpákpa,
 màa sa'on gãliõ ì ke,
 aai gbéõ dede Sikeũ zéu,
 we aai dàakeuné.
 10 Ma yá pó ì dimá è Isailiõwa,
 Eflaiũ buiõ níziã kpà gbãsíkeawa,
 Isailiõ gbãlè.
 11 A Yudaõ sõ a ma vãikea guu,
 a ka kekea!

7

1 Tó má ye mà su ní ma gbéõ ní pá ziue,
 tó má ye mà Isailiõ gba aafiae,
 Eflaiũ buipiõ duuna ì bile,

* 6:6 Mat 9.13, 12.7

Samalideo vāikeao ì bo gupuuau.
² Aale e ní yākeae ðomaguo.
 An ðaa kũaamá, mále wesie.
³ An yāvāikeao ì ka kíagu,
 an moafili ì ke ðaanaone na.
⁴ Gbāsíkēnaone nípii,
 an me ìo wāa lán pēekpewa.
 Za pēetotogoo e a kákāgoo
 pēekena lí a té keke bo.
⁵ Kía dikpēgoo vēe ì tékpa kíagoo,
 kía i oda kō ou ní gbélaanikēnao.
⁶ An me wā ní kōnio lán pēekpewa,
 gwá an po ì gi ào fēa e gu gè ðò,
 ò ì ðeðe koo lán télepowa.
⁷ Ampii aa wāa lán pēekpewa,
 aai búsu yāgōgōnao mómoo.
 An kiao ì kwe píi,
 an gbēe lí lezumazio.
⁸ Eflaiū buio yāalea ní buipāleo,
 ò aa gō lán kàagbaala lilesaiwa.
⁹ Buipāleo lé ní gbāable, aa ðōo,
 an mikā lé dadau, aa a fān vīo.
¹⁰ Isailio wala ì ní dayāu,
 gia ní beeo aali tá Dii ní Luawao,
 aali aà kīi welelo.
¹¹ Eflaiū buio ðe lán felenawae.
 Soūone, aa mi vīo,
 aai lezu Egipiozi,
 ò aai ea gé Asiliowa.
¹² Tó aa ðazeu, má táalu zuñlae,
 mí ní kwé lán bāowa.
 Tó aa káaa gudoū,
 mí ní wetā ní vāikea yái.
¹³ Waiyoo ampio, asa aa kēae.
 Kaale mé gōné, asa aa bō ma kpee.
 Má ye mà ní bo, ò aai eedoa.
¹⁴ Aali wiile a ní nōsemendooo,
 aai wiipe ní lii musu.
 Aai nízia líli pówēna ní vēeo ea yái,
 aai kēa.
¹⁵ Ma ní toto,
 má tò an gāsa gbāakū,
 ò aai làasoo vāi ke ma musu.
¹⁶ Ma Musude, aali suao,
 aa ðe lán sá gia baiwae.
 Fēnda mé a ní kiao kwé an lé'ēaa yái,
 Egipio ì ní yáabo.

8

Yákpale zōlea pòobozákēnaowa

¹ Lépe kàaewa!

Wàlɛ su lélei ma gbé Isailiɔwa lán kúuwa,
 asa aa ma bàakuarínɔ yá gbòò,
 aa bò ma ikoyā kpee.
² Isailiɔ ì lɛzumazi wà mɛ:
 Wá Lua, wá n dɔ!
³ Lá Isailiɔ gĩ yāmaai,
 ibɛɛ a ní gbeseleɛ.
⁴ Aaĩ kíaɔ kpa ma lé saie,
 aaĩ dɔaanaɔ dilɛ ma dɔa saie.
 Aaĩ táaɔ pí nziæ ní ánusuo ní vuaɔ.
 A yáí ɔ aa kaalei.
⁵ Ma gi Samalideɔ zugaaei,
 ma pɔ pànzì.
 Kua gbálesai aɔ ní fu e bɔɛ ní?
⁶ Isaili ɔzikɛna mé gáaepi kè,
 Samalideɔ pɔpiá Lua nɔ,
 wa wíwi kélekɛɛ.
⁷ Iana aaĩ tɔ́, ɔ ì bɔlɛné zàa ũ.
 Ese i piao, wa e wísilɔ.
 Baa tó à p̄a,
 buipáleɔ mé aa mó ní pɔ naaa.
⁸ Isailiɔ gò pɔbleaɔ ũ,
 aa gò lán pɔ pɔ wa yeiɔwa buiɔ guu.
⁹ Asa aa gè Asiliɔwa,
 lán sèa zàa'ina pɔ ì bɛ adowaɛ.
 Eflaiũ buiɔ ì gbèna wɛɛɛ ní pɔɔɛ.
¹⁰ Baa ké aa gbɛnakpà ní buipáleɔ,
 má ní naaaɛ sa.
 Kía zɔɔ mé a ɔtɔ́má,
 aai na laɔawa.
¹¹ Eflaiũ buiɔ sa'okliɔ kò duunakɛama yáí,
 ɔ sa'oklipiɔ gòné duunkɛzɛ ũ.
¹² Ma yákèné dasi ma ikoyā ũ,
 ɔ aa d̄ilɛ yá z̄ilo ũ.
¹³ Aaĩ ma gbagba, ɔ aaĩ a nòɔ só.
 Ma Dii ma pɔ namáo,
 an vāikɛa dɔmagu.
 Má tó an duuna wi ní musuɛ,
 aai ɛa ta Egipi.
¹⁴ Isailiɔ Kena yá sà'ngue,
 ɔ aalɛ ní kibɛɔ kpakpa.
 Yudaɔ lé wéle bíideɔ kálɛkalɛ,
 kási má tesɔ́ wélepiɔwae,
 an kibepiɔ i tékũ.

9

¹ Isailiɔ, ásu pɔnakɛɔ,
 ásu yáalɔ lán buipáleɔwao,
 asa a á Lua tò we,
 a gɛ gbāsíkè táa yá musuɛ.
 Pówɛngbékii píiu á pɔ ì dɔ táagbagba'aseawaɛ.

2 Pówengbēkɪɔ́ n̄ v̄ēfēkɪɔ́ f̄s̄ á gwao,
v̄ēē dafu a b̄o.

3 Eflaiū buiɔ́ ḡs̄ Dii b̄usuuo,
aa ea ta Egipi,
aa n̄ t̄ē ble Asili b̄usuu.

4 Aa e v̄ēē t̄óle Diiwa weo,
an sa'ob̄o kaaàguo.
An blepiɔ́ de lán ge'ob̄onaɔ́ blewae,
a blenaɔ́ gbālēē.

Aa blepi m̄oake níziāe,
aa e geò Dii kpéuo.

5 Dikpe p̄ó Dii d̄ile a p̄ó ũɔ́,
kpelewa aa ke ḡoɔpiɔ́ z̄íi?

6 Gwa, baa tó aa p̄ili kaalewa,
Egipiɔ́ n̄ ge k̄āaa, Mefisideɔ́ n̄ v̄i.
Leaa mé a k̄ūaa n̄ ánuusu p̄ó beēedeɔ́wa,
lesikao i k̄úle n̄ kpéɔ́wa.

7 T̄osimaḡo lé m̄ó,*
fiaboneḡo lé ká!

A to Isailiɔ́ d̄ó!
An duun z̄o n̄ ìi p̄ó aa s̄è n̄ Luao yáí,
aaì ānabi gwa s̄o ũ ũe,
aaì gbé p̄ó Lua Nis̄ina lé d̄oaae dile íande ũe.

8 Anabiá gud̄anae
ma Lua gbé Eflaiū buiɔ́ne,
ō w̄i filifilimbakpaè a t̄áa'ozeu,
w̄i íbeles̄eaàn̄o a Lua kpéu.

9 Aa s̄i ȳad̄oosaiu
lá wa k̄è Gibea ȳāawa.†

An v̄āikea d̄o Luagu,
a n̄ duuna w̄íné n̄ musue.

10 Ma Isailiɔ́ ea de lán v̄ēbeo k̄ōmpaa gbáauwae.

W̄esia n̄ dezib̄le de lán kaad̄oen né s̄éia eawae.
Ama ké aa k̄à Baali Peoo,
aa níziā kpà t̄āawa,‡

ō aa b̄èek̄ù lán p̄ó p̄ó aa yeipiwa.

11 Eflaiū buiɔ́ gawi a ḡēzea lán b̄āwae.
N̄osia aɔ kuo, n̄osindee aɔ kuo, ne'ia aɔ kuo.

12 Baa tó aa né gwà, à gb̄āak̄ù,
má tó aa kuawàe e gb̄éɔ́ ge láad̄o.
Waiyoo ampiɔ́, tó ma b̄o n̄ kpe.

13 Má è Eflaiū bui n̄éɔ́ ḡs̄
lán n̄ò p̄ó toenaɔ́ n̄ dadan'aekewa,
aa b̄òle n̄ n̄ n̄éɔ́ gb̄ēdenaɔ́ne.

14 N̄ n̄ gba p̄ó Dii! Bó n̄ȳs̄ n̄ gbai?
Neansakpe p̄ó a n̄o ì gboo n̄ ȳs̄ isaioe.

15 An v̄āikea ku Giligali p̄íi,
we ma zauígu.

* 9:7 Luk 21.22 † 9:9 D̄oa 19.1-30 ‡ 9:10 Nao 25.1-5

Má n̄ yá ma kpéue,
 ké an yákeao v̄ai yái.
 Máo yeñzi bo
 an kía swágbãadeo yái.
¹⁶ Eflaiũ buio gyã sè,
 an zína imi, aale ne'io.
 Baa tó aa ì,
 má tó né pó an po dowàò gagae.

¹⁷ Ma Lua a gínziε,
 aai liaaliaa buipáleo guu,
 asa aai aà yãmao.

10

Isailio kpala midεa

¹ Isailioá vēli otaεe yãa,
 aai ne'i n̄ziaε.
 Lá an népio kò,
 màa an sa'ok̄io kò.
 Lá an bùsu maakũ,
 màa aa zãblè n̄ gbè táaowa.
² M̄ofili n̄ s̄o pà,
 an tàae a wi n̄ musue sa.
 Dii a n̄ sa'ok̄ipio gbooe,
 í n̄ gbè táapio wíwi,
³ aai gbasaa me: Wá kía v̄io,
 ké wá Dii v̄ia v̄io yái.
 Baa tó wá kía v̄i,
 bó a f̄s̄ wowēi?
⁴ Aai lé p̄o gbēgbē,
 aai εeo tóto,
 aai ledoūo kekεr̄no,
 ò k̄o káalakea ì ligua
 lán s̄apaa dafu k̄ae néwa.
⁵ Samalideo me a lua Betavē gáae yái,
 wa óobè, a sa'onao i búbuape.
 A gawi a midε,
 asa wa símá wà taðe.
⁶ Wa se tað Asili bùsuu falu ũ an kía z̄oεe.
 Eflaiũ buio gee a ḡo kpá n̄ wéi,
 wí a Isailio kú zé pó aa se yái.
⁷ Samali bùsu a midε,
 a kía a gēzεa
 lán lí mīna pó í lé séwa.
⁸ Gulesi pó wa b̄o táaoneo b̄ade,
 asa a de Isailio duuna ũe.
 Leo n̄ lá úadeo fele da n̄ sa'ok̄ipioa,
 aai o gbesione aa léle simá,
 aai o s̄is̄one aa kúr̄la.*
⁹ Za ḡo pó Isailio duunakè Gibea, aa zèðe.

* 10:8 Luk 23.30, Zia 6.16

Zi a yābēekenapio le Gibεao lé?
 10 Goo pó má yei, má ní swágagae,
 buipáleo i mo káaañzi,
 aai mo kamá ní duuna lee pla yái.
 11 Eflaiũ buioá zununuε,
 wà zídàè, a ye ésegbēai.
 Má zuudané ní noε maaε,
 mí tó aa soona gále.
 Yudaο i sapa,
 Yakοbu buio i gudaai.
 12 A maa tó, í kεke gbēke ũ.
 A kpase kē wásawasa,†
 asa Dii kí weεlea goο kàε,
 e aao mo εfaiio pisiiwá.
 13 A vāi tò á kεke yābēε ũ,
 o a ble moafilidepi blè.
 Ké a ázia gbāa náaikè,
 mé a ze ní á zīgō dasio yái,
 14 wa zì zoado wá,
 wa á wéle bíideο dúuzō,
 lá kí Samana Betaabe kàale
 à noεο ní ní néο wíwi zikagoowa.
 15 Maa wa kεé Betelideο,
 asa á vāikea kè zàiε.
 Tó gu dō, Isailio kía ao ku bo.

11

Lua yea Isailiozi

1 Ké Isailio de εwaasona ũ,
 ma aà gbèsi Egipi.*
 2 Ama lá mále lezuñzi,
 màa aale zà kūmano.
 Aaiο sa'o táaowa,
 aaiο tulaletikateε ní diipioε.
 3 Máme ma tá dàda Eflaiũ buioε,
 ma ní kpá ma kùε,
 o aai dō ké máme ma ní gbá aafiao.
 4 Ma gbēke galakpáné,
 ma ní gále ní yenzi bao,
 ma zuubòlené,
 ma naale ma ble kpámá.
 5 Lá aa gĩ nòselilei,
 aa εa ta Egipio lé?
 Asilio mé aao kiblemá.
 6 Fēnda a teke an wéleo guu,
 wa ní bole gbáao wíwi.
 Wa ní lekpaai gboo,
 7 asa ma gbépio bō ma kpe.
 Baa tó aale lezumazi,
 ma Musude, má ní gba gbāao.

† 10:12 Zel 4.3 * 11:1 Baa 4.22, Mat 2.15

8 N beeo á Eflaiũ buio,
 má f̃ ɔkpaázio,
 á Isailio, má f̃ mà á kpámáo.
 Má f̃ mà kéé lá má kè Adamaewao,
 má f̃ mà á baa daaa ní Zeboiũoo.†
 Ma n̄sel̄ile á yá musu,
 ma w̄enad̄oáé f̄le.
 9 Má ea Eflaiũ buio ásooke lo,
 má p̄ókúma pásí b̄ob̄máo,
 asa Luan ma ũ,
 i ke gb̄enaz̄inan ma ũ.
 Lua p̄ó a kua adoan ma ũ á guu,
 má mó á kaaleio.
 10 Má pala lán n̄ob̄musuwa,
 aai temazi.
 Tó ma pala,
 ma népio b̄o be'ae oi,
 aai m̄o ma kíí ní lualuao.
 11 Aa b̄o Egipi ní lualuao lán b̄aowa.
 Aa b̄o Asili b̄usu lán felenaowa,
 mí ní kále ní be.
 Ma Dii máme má ò.

12

Isailio duunak̄ea

1 Eflaiũ buio yállamazi,
 Isailio m̄ofilik̄ek̄eme,
 Yudaó lé p̄ám̄e z̄éa lo
 baa ma Náaide p̄ó ma kua adoa.
 2 Eflaiũ buio í íana m̄óm̄o,
 aai k̄p̄áleke íampuuí,
 s̄ás̄aȳá ní ȳáp̄asio í k̄ó ní guu.
 Aai k̄ó ȳama ní Asilio,
 aai gé Egipi ní n̄isio.
 3 Dii ȳav̄í ní Yudaó,
 a Yak̄obu buio dàa w̄iné ní musu,
 i fiaboné ní ȳákeawa.
 4 Yak̄obu ò a v̄ii gbatoewa a da neasak̄peu.*
 Ké à z̄óok̄ũ, à d̄éek̄à ní Luao,
 5 à d̄éek̄à ní aà malaikao à d̄éen̄è,†
 à sób̄o à s̄uuugb̄èawà.
 A kp̄aaūaàn̄o Beteli,‡
 5 à ȳá'òaan̄o we.
 6 Aa tón Dii,
 Dii Lua Z̄iḡóde.
 7 Apio s̄ó, à su á Luawa,
 à kú ní gb̄ékeo ní ȳákea a z̄éwao,
 á wé io ò á Luazi ḡoopp̄ii.
 8 Laatana lo kiloo v̄ái k̄ūa,
 gb̄éblea mé í k̄è na.
 9 Eflaiũ buio m̄è: Wa ke odo ũ,

† 11:8 Iko 29.23 * 12:4 Daa 25.26 † 12:5 Daa 32.24-26 ‡ 12:5 Daa 28.10-22

wa gǝ àizεεdeɔ ũ.
 Wá ɔdapi yáí
 wa wá yāvái ge duuna eo.
 10 Mámεmaa Dii á Lua,
 ma á bóle Egipiε.
 Má tó à εa àɔ ku zwàakpεɔ guu lε,
 lá i ke dikpε zǐwa.
 11 Ma yādà ānabiɔne,
 mámε má tò aa wépunguɔ è dasi,
 ɔ aa yá'ò gbéɔne ní yáasio.
 12 Lá Galadadeɔ zè ní tǎa yáo,
 aa gò pǎ sǎanaε.
 Lá Giligalideɔ ì sa'o ní zuswanao,
 an sa'okliɔ gǝné gbèzeɔ ũ bugbeue.
 13 Yakɔbu bàalè gè Sili bùsuu,
 Isaili zɔblè we nɔweleεa yá musu,
 nɔ yá musu ɔ à dádākè.Š
 14 Dii tò ānabi bò ní Isailiɔ Egipi,*
 ɔ à ní dádākè ānabipi sabai.
 15 Εflaiũ buiɔ Dii pɔ fèlèè maamaaε.
 Dii a to an gbēdeεa yá wí ní musue,
 i fiaboné sa pó aa kàagu yái.

13

Dii pɔpaa a gbézi

1 Ké Εflaiũ buiɔ yá'ò, wà lùalua,
 aame gbāa Isailiɔ guu.
 ɔ aa tàaekè Baali yá musu,
 a yái an kpala a gai.
 2 An duunkεa lé dedεε sa,
 aale ānusu kása níziε tǎaɔ ũ.
 An ɔzikεnaɔ mé lé ní diipiɔpi ní ɔnɔ léu.
 Wí ní yá'o wǐ me,
 aai sa'o ní gbēnazinao,
 aai lépepe zugaaε taaɔwa.
 3 A yái tò aa gò lán suakpaa kɔɔwa,
 lán kɔɔkɔɔ fii pó ì gēzeawa,
 lán ése úa pó zàa ì sélewa,
 lán súle pó ì bɔ fenentiuwa.
 4 Mámεmaa Dii á Lua pó á bóle Egipi.
 Asu àɔ diie dɔo, ma bàasio.
 Suabanae kuo, sema mapi.
 5 Mámε ma á gwá guwaiwaiu,
 ma ɔliázi bùsu guwāadeu.
 6 Ké ma á dádākè, a kā.
 Ké a kā á làa, a ázia sè lesí,
 ɔ ma yá sǎágu.
 7 Too! Má kusiwá lán nòɔmusuwaε,

mí á dádǎ zéu lán gbεaanawa.

⁸ Má mléwá lán wài pó wà a né sèlɛwae,
mí á kùà goaa mà á só lán nòkusiwa,
má á taitai lán maiwa.

⁹ A Isailiò, á kaalɛɛ,
ké a bɔ mapi á Dɔnlɛde kpɛ yáí.

¹⁰ A kía pó Ì á suaba ku máe sa?

A wéle dɔaana pó á òné
aa kía kpáéó* ku má ni?

¹¹ Ma kía kpàé ní pòkūmao,†

ō ma aà síwá ní pòfěo.‡

¹² Eflaiũ buiò yāváiò dilɛa,
wà ní duuna kà láu.

¹³ Aa dɛ lán né sɔũwa a igɔɔ,
nɔwāwā mò, ò népi gí bɔí.

¹⁴ Má ní bɔ beda gbāaue?

Má ní sí gawae?

Ga, n sɛwɛ kúmáe?

Beda, n gběkaalɛbɔ sɔ bɛ?§

Má ní wɛgwao.

¹⁵ Baa tó Eflaiũ buiò kò ní gběó guu,

ían wāa a bɔ guwaiwaiu à sumáe.

Nibɔna a giigaga,

lòò'í a ba,

wa léle ní làasiòwae,

wi ní pó bɛɛɛdɛò séle.

14

¹ Samalidɛò tàae a wi ní musuɛ,

asa aa bò ní Lua kpɛɛ.

Wa ní kwé ní fěndaɔɛ,

wi ní néò wíwi,

wi ní nɔsindeɔ puipui.

Isailiò nòselilɛa

² A Isailiò, à su Dii á Luawa,

á yāváiò mé tò a kpagua.

³ A su Diiwa, í yāsiuè à oè:

Wá yāváiò kéwá,
gbāakpawázi, wí n sáaukpa.

⁴ Asiliò fě wá bɔò,

wá di ní sɔ́ kpɛ bɔ.

Táa pó wa ní pío

wá ní sísi wá diiò ũ bɔ,

asa míme ni tonɛ pó gwana víò wɛgwa.

⁵ Ma Dii ma mè:

Má ní gbágbā ní ní pòòbòzákɛgyāo,

ma yeańzi a kɛ zài,

asa ma pò wèemá.

⁶ Máò dɛ Isailiòne mòsɛ ũ,

aaìò vukɛ,

* **13:10** 1Sam 8.5-6 † **13:11** 1Sam 10.17-24 ‡ **13:11** 1Sam 15.26 § **13:14** 1Kln 15.55

aai zínapele lán Libã b̀usu líwa.

⁷ Aa b̀ob̀ob̀,

aaio gawi ví lán kuliwa,

an gí io na lán sede líwa.

⁸ Aa bekpa ma uei,

aai bole lán p̀owenawa.

Aa vuke lán v̄eliwa,

aai tob̀o lán Libã b̀usu v̄ewa.

⁹ B́ Eflaiũ buio ke ní táao bi?

Máme má ní wabikea sí,

mío wéteńzi.

Má de lán p̄eli p̀o a lá sisiawaε,

an káfla a b̀o ma kíie.

¹⁰ Déme oǹo víi?

Aà làasooke yápiwa.

Déme làasoo víi?

Aà yápi gbad̄o.

Asa Dii yákeao maa,

gb̄maao io tei.

Aà yāmansaiio s̄o aai p̄aalèè.

YOELI

Yá pò kú láe bee guu

Anabi Yoeli yá ì gbé̄o gba gbāa gɔɔpii. Yá gbia pò Yoeli ò a lá guu mé Dii a gbāa ɔba buiɔne ní aà yákpalekearínɔ ũ. A yákpaleke ní Isailiɔ a ɔtondɔkii gwasai yá musu, mé a yákpaleke ní buipāleɔ an zaa Isailiɔgu yái. Músi yáɔ dɔaa yákpalekegɔɔpie ní gu daa yàaaɔ ní pòkēsāmao. Kwaa lélamá ní iminakaao ní pòɔ tékūao ní zīgɔɔ lélamáo lé kaalegɔɔpi yá bɔɔleke (1.2-12, 15-18, 2.1-11). A de lá ānabipi lé yá'o azia gɔɔ yá musuwa ní yá pò a su mɔɔ pii.

Gea sua yá pò àle yá a waasokea guu wɛɔa: Isailiɔ gɔ̄ gii, aai e Lua kpé zikè ɔo, ɔ̄ àle oné aa ea su Luawa aa wabikewà (1.13-14, 19-20, 2.12-17). Sema aa gɔ̄ gii gĩa, yá i gbasa bɔ́nɔ na sa. Pɔdinzi pò Lua a legbèné (2.18-27, 3.1-5, 4.17, 18-21) yá i kɔ̄se ní pòkēsāma pò de aà pòkūmabɔ̄beamá ũoo. Yá a zɔ̄le buipāleɔwa (4.1-16), Isailiɔ i dɔ̄ sa lá Lua kua ní guu de. Yoeli ānabikekea lé ɔɔwɛɛ ké ziewa Lua aɔ kú ní bui píio, asa Lua a a Nisina pisimá (3.1-2). Lua legbɛapi pàpa Yesude káauɔ gɔɔ Páteko dikpegɔɔzi (Zin 2.16-21).

Kaalegɔɔ pò Dii dīle

¹ Dii yā'oa Petue né Yoelien ke.

² Mae zɔɔɔ, à yáe bee ma!

Gbé pò kú būsuu laɔ píi, à swákpa!

Yáe bee taa kè á gɔɔ

ge á deziɔ gɔɔe?

³ A dau siu á néɔne,

aai o ní néɔne,

an néɔ i o ní néɔne ɔ.

⁴ Pò pò kwasutɛɔ tò

sɛ̄sɛwɛkwaaɔ sò.

Pò pò sɛ̄sɛwɛkwaaɔ tò

kwa búunaɔ sò.

Pò pò kwa búunaɔ tò

kwa keleɔ sò.

⁵ A vu iu idenaɔ, í ɔɔɔ!

A búbuape vɛ̄eminaɔ ápii

vɛ̄e dafu yá musu,

asa wa wò á léwae.

⁶ Buie lèle ma būsua,

aa gbāa mé an dasi lé vío,

an swaa de lán nòɔmusu swaawa,*

an kánkánaɔ de lán nòɔkusi kánkánawa.

⁷ Aa ma vɛ̄eliɔ ɔ̀ɔkpà,

aa ma kaadɔenliɔ kè kélekele.

Aa a tee wòlo kòle,

a gɔ̄na gò kpá píuu.

⁸ A búbuape lán wéndia pò lé a gɔ̄kpama gaa ɔɔɔ

à zwánkasa kàkaalawa.

⁹ Pòwena ní vɛ̄e gbao z̄e Lua kpéu,

sa'on Dii gbàgbanaɔ lé ɔɔɔ.

* 1:6 Zia 9.8

10 Bua músikè,

tɔɔlɛ gò wɛnanno,

pówɛna ásookè,

vɛɛbɛ í vío,

ku i bɔɔ.

11 Zɔɛɔ, à ɔku á wéwa,

vɛɛbudeɔ, à búbuapɛ.

A ɔɔɔ mase ní éseo yá musu,

asa bua pɔkɛkɛa i zɛkɛo.

12 Vɛɛliɔ í'ò,

kaadɔɛnliɔ lá dònzi

ní gbɛafuɔ ní daminaɔ ní maɔɔ.

Sèa líɔ giigàga píi,

pɔna làa gbɛnazinaɔwa.

13 Sa'onɔɔ, à zwànkasa kákaála

à bala bɔ sɔu,

Lua gbagbakii zikɛnaɔ,

à búbuapɛ.

Ma Lua gbàgbanaɔ,

à mɔ i la ní zwànkasaɔ daa,

asa pówɛna ní vɛɛ gbao lé gé á Lua kpéu bo.

14 A lɛye dilɛ Lua pó ũ,

à gbéɔ káaa,

à maezɔɔɔ sísi

ní á búsudeɔ píi

aa mɔ wiilɛ Dii á Luawa a kpéu.

15 Agya! Asa Dii gɔɔ káikù,

kaalɛgɔɔ pó Gbãapiide díle lé mó.†

16 Pɔblea i láa wá wáao lé?

Pɔna ní yaalɔ mĩde wá Lua kpéu.

17 Pówɛna gò koosiinno búsukɔɔtɛu,

dɔɔ gò yáiyai, gbao gbòo,

asa pówɛna gíɛ.

18 Zuɔ wii gò dɔ, asa sɛ kuo,

kpàsaɔ bílikè gékiiwa.

Baa pɔtuo nénaɔ lé íamaɛ.

19 Dii, mále lezunzi,

asa dádákekliɔ tekùɛ,

télepɔ sɛsao líɔ sàsá píi.

20 Baa sɛanɔbɔɔ, n ni lé ní de,

asa swadɔɔɔ gò gii píiɛ,

mé an pɔblekiiɔ tekù.

2

Zìgɔɔ lɛɛɔa ní kwaɔ

1 A kuupɛ Siona,

à zìgáale Dii gbèsísí musu.

Búsudeɔ píi, à gilike,

asa Dii gɔɔ lé mó, à káikù.

† 1:15 Isa 13.6

2 Gubeebeeg^{⊘⊘ε}, gu a siakū.
 Lou guduuduu ^{⊘⊘ε}.
 Zig[⊘] dasi[⊘] lé li gbèsisí[⊘]la
 lán gud[⊘]awa.
 An gbāa taa sáa i b[⊘] yāao
 mé a b[⊘] bau l[⊘]o.
 3 Té lé kú[⊘] ní aε, tэлеpi[⊘] d[⊘] ní kpe.
 Bùsu káε ní aε lán Edeni swaluwa,
 à g[⊘] ní iau lán gbāa wáiwaiwa,
 p^{⊘ε} i e pilimáo.
 4 An aε b[⊘] lán s[⊘]wa,
 aale bàale lán zikas[⊘] wà[⊘]wa.
 5 An k[⊘]fí d[⊘] lán zikas[⊘]g[⊘]wa,
 aale s[⊘]o z[⊘] gbèsisí[⊘] misonaa.
 An k[⊘]i d[⊘] lán té k[⊘]a s[⊘]saowawa
 lán zig[⊘] dasi p[⊘] aale z[⊘]'poo[⊘]wa.*
 6 Ké bui[⊘] wesí[⊘]le,
 aa olo'olobò aa oosí[⊘].
 7 Aale siu ní bao lán g[⊘]sa[⊘]wa,
 aale ví g[⊘]ia lán zig[⊘]wa.
 Baade lé taa'o a aε[⊘]awaε,
 an gbēε i zā a [⊘]wao.
 8 Aale gāsaz[⊘]k[⊘]εo,
 aa mipè ní aε,
 aale kuadi ní ibεε[⊘]wa,
 an zikab[⊘] lé kpánéo.
 9 Aale si w^éle guu,
 aale bàale bí[⊘] musu,
 aale dede kpé[⊘]wa,
 aale gē fenenti[⊘] guu lán kpá[⊘]wa.
 10 T[⊘]ole lé lualua ní aε,
 musup[⊘] lé deedeε,
 íatē ní m[⊘]vua[⊘]o lé siakū,
 saana[⊘]o lé g[⊘] tekesai.†
 11 Dii d[⊘]aa a zig[⊘]ne ní l[⊘]o gbāao.
 Aà íwao dasi maamaaε,
 gbé p[⊘]o lé z[⊘]ke aà yáwapi[⊘]o gbāa.
 Dii g[⊘]opi z[⊘]o, a to vía ní kú.
 Déme a e b[⊘]ui?‡
 12 Dii mè: Baa tia kéwa,
 à su ma k[⊘]i ní n[⊘]semendoo
 ní leyeo ní [⊘]l[⊘]bo ní búbuapeao.

13 A n[⊘]sεlile,
 i ke á p[⊘]kasao no.
 A su Dii á Lua k[⊘]i,
 asa a s[⊘]uu ní s[⊘]sobio ví,
 aà p[⊘]o lí pa kpaa[⊘].
 A gbēke ví z[⊘]o,
 í ía p[⊘]o a díle à damá b[⊘]o a n[⊘]sεεε.
 14 Wíli[⊘]o d[⊘]o tó a wēnad[⊘]wēε,

* 2:5 Zia 9.7-9 † 2:10 Zia 8.12 ‡ 2:11 Mal 3.2, Zia 6.17

i wá tó ní báaaò,
wí gbadaè ní pówenaò ní v̄èèò.

15 A kuupe Sibna,

à gbéèò sísi,
í leye dile Lua pò ũ.

16 A gbéèò kãaa à gbãbóné.

A maezòò naaa à néò kãaa,
baa a yõminao.

O nosenaè aà bò a kpéu,
aà nò dafu i bò kpea.

17 To sa'ona pò lé Dii gbagbaò sóbò
aà kpé kpele ní aà gbagbakio zãnguò.

Aa me: Dii, n̄ n gbéèò wegwa,
ńsu to n bui g̃ó láanipò ũò,
ńsu to buipãleò yãadańno.

Bóyã buiò me wá Lua kú má nièi?

Dii zea ní a gbéèò

18 Dii nòse a fele a b̄usu yá musu,
i a gbéèò w̄enagwa.

19 A wemá à me:

Mále pówena ní v̄èèò ní n̄sio kpásãé,
íò kãa páupãu.

Má á ke láanipò ũ buiòne bau b̄ò.

20 Má gughãntoodeò yáé zãzã,
má z̄òńzi mà ní kpá gbáa wáiwai guue.

Má ní d̄aanaò zu Ísida Wisideu,
mí ní gb̄ezãdeò zu be'ae ísiau.

Aa yaikè, an g̃í iò d̄ò we,
yá pò aa k̄éé píi yáí.

21 Tòòle, ńsu v̄iakeò!

P̄onake! Yáalò!

Asa ma Dii ma yãz̄òkè.

22 S̄èa n̄òb̄òò, ásu v̄iakeò,
asa s̄è lé k̄usi kpále.

Líò lé ne'i,

kaad̄ena ní v̄èèò lé ní aseà ke.

23 Sibnadeò, à p̄onake,

à yáalò Dii á Luawa.

Ale á gba zuò lou káfia yáíe,

àle lou maé lán yãawaè.

A daale a ḡòwa, i b̄lei.

24 Pówena a n̄on̄aa a gb̄èzeòu,
v̄èè ní n̄sio kák̄iò pa yelele.

25 Pò pò kwaò blè w̄é ní w̄èò,

s̄èsew̄ekwaò ní kwasut̄èò

ní kwa búunaò ní kwa keleò,

ma z̄íḡò dasi pò ma gbaewápiò,
má a flaboé.

26 A p̄oble lá á yeiwa à ká,

Í ma Dii á Lua táasile,
asa ma yābɔnsaekèé.
Wí a ma gbéó kũ bau lɔ.
27 A Isailiɔ íɔ dɔ sa
ké ma Dii á Lua má kú á guu,
mé dii pāle kuo.
Wí a ma gbéó kũ bau lɔ.

3

Dii a Nisina pisia a gbéowa

1 Gɔɔ bee gbɛa má a Nisina pisi bui píie,
á nɛgɔɔ n á nɛnɔɔ i ānabikeke,
á maezɔɔ i yá e iu,
á èwaasoɔ i wépungu'e.
2 Gɔɔbeezi má a Nisina pisimá,
baa ma zɔblenɔ, gɔɔ n nɔɔ.
3 Má yābɔnsaɔ ke musu n zíleo,
au n téo n teluo aɔ ku.
4 Íatē a siakū,
mɔvua a tā lán auwa
e Dii mɔgɔɔ zɔɔ pɔ a to vīa n kú aɔ ká.*
5 Dii sisinaɔ bɔ píi,†
asa suabaa aɔ ku Yelusaleũ
Sibna gbèsisi musu lá Dii òwae.
Gbé pɔ bɔpiɔ aɔ de
gbé pɔ Dii n sisio ũe.

4

Dii yákpalekea n bui

1 Gwa! Gɔɔ bee, zibeezi,
tó ma Yelusaleũdeɔ n Yudaɔ pii díle n pá ziu,
2 má buiɔ káaa píi
mà pilańɔ yákpalekeguzuleu.
We má yákpalekeuńɔ
ma gbé Isailiɔ n ma búsuo yá musu,
asa aa ma gbéó fàaa dúniau,
aa ma búsupi kpaalèkɔe.
3 Aa télèpà aa ma gbéó kpaalèokɔe,
aa ma nɛgɔɔ n ma nɛnɔɔ yīa,
aa káaluakà aa vɛemí n a ɔao.
4 Tiideɔ n Sidɔdeɔ*
n Filitē búsuo zɔledeɔ píi,
á ye sɛmanɔ kpelewa ni?
Alɛ yá pɔ má kèé fiabomɛɛ yā?
Tó ále a fiabomɛɛ,
má tó a wi á musu kándo gɔɔe.
5 Asa a ma ánuusu n ma vuao sèle,
a ma pɔmaa bɛɛɛdeɔ sèle a tað

* 3:4 Mat 24.29, Maa 13.24-25, Luk 21.25, Zia 6.12-13 † 3:5 Zin 2.17-21, Lom 10.13 * 4:4 Isa 23.1-18, Mat 11.21-22

á kàlè á táakpɛɔ guuɛ.

⁶ A Yelusaleũdeɔ ní Yudaɔ píi yía Gelekioɔwa,
ké à ní ké ní bùsuwa zà yái.

⁷ Gwa! Má ní vu iu,
aai fɛɛ gu pɔ a ní yiau,
mí yá pɔ á kènépi wíé á musu.

⁸ Má á negɔɛɔ ní á nenɔɛɔ yía Yudaɔwa,
aai ní yía Seba pɔ kú zàɔwa.

Ma Dii máme má ò.

⁹ Yáe bee kpàwake buioɔne:

A zì sɔuke à negɔnaɔ vu iu,
í tó zìgɔɔ fɛɛ sɔ kái mípii.

¹⁰ A á soonaɔpi fɛndaɔ ũ,
à á máaso limibobɔɔ lile sɔnaɔ ũ.†
Gbãasaide o gɔsan a ũ.

¹¹ Bui píi, à bɔ gupiiu,
à mɔ káaa we kpakpa.
Dii, pilamá ní n negɔnaɔ!

¹² Buiɔ vu iu,
aai gé yákpalekeguzuleu,
asa we má zɔleu
mà yákpaleke ní gupii buio.

¹³ An vâikea kè zài!
Kɔma ká pói n ké,
asa à mà à kà kekeae.‡
A mɔ ɔzɔ vɛɛwa a fɛkíiu,
asa à pàe,§ vɛekakíio pà yelɛɛ.

¹⁴ Wa ku we dasidasi yákpale midɛguzuleu,
asa Dii yákpalekegɔɔ káikù
yákpale midɛguzuleuɛ.

¹⁵ Íatɛ ní mɔvuaɔ a siakù,
saanɔ teke bo.

¹⁶ Dii a bɔ Siɔna ní káaaɔ,
a bɔ Yelusaleũ ní bo gbãao.

Musu ní zílɛɔ a lualua,
âma Dii aɔ de ulekíi ũ a gbéɔneɛ,
aɔ de aafia'ekíi ũ Isailioɔne.

¹⁷ Iɔ dɔ sa ké ma Dii á Lua,
má kú Siɔna musu, ma gbɛ pɔ a kua adoapi.
Yelusaleũá ma pɔɛ,
buipáɛɔ si wélepiu bau bo.

¹⁸ Gɔɔ bee gbèsisíɔ vɛɛbe a kwé,
mé sísiɔ pɔtuɔɔ ví aɔ diɛ.
Yuda bùsu swadɔɔe í a zɔɛɔ.
Nibɔna a bɔ Dii kpéu à bàalɛ,
i mɔɛpisi lɛpusia guzulɛu.

¹⁹ Egipi a gɔ gbáa gii ũ,
Edɔũ a gɔ guwaiwai ũ
yâpási pɔ aa kè Yudaɔne yái,
asa aa yãesaidepiɔ dèdɛ ní bùsuuɛ.

† 4:10 Isa 2.4   ‡ 4:13 Zia 14.15   § 4:13 Zia 14.20, 19.15

20 Yuda b̀usu aɔ kálea gɔɔpiie,
wio ku Yelusaleũ wẽ ní wẽo.
21 Tɔ pɔ mi síné yãao ò má síné sa.
Ma Dii, mío ku Siona.

AMOSI

Yá pò kú láe bee guuo

E wàò gé Yesu Kilisi ii wè 760 Amosi bò a be wéleu Tekoa, Yuda búsuu, à gè zòle Beteli, gu pò Isaili búsuu sa'okli zòo kuu. Wegòò ànabikekea bò ní sae lán loupūnaawa.

Gòò bee kí Yeloboaū plaade de Isaili búsuu kía ũ (787-747). Siliò lé zikańno bo, ò Isailiò èa lé namable bo, ò ànabi Amosi mò Lua gbépio midèa yá pàlèngu. Gòò bee búsudepio lé zike lousisiyāowa maamaae. Bóyāi à bao pāsipi pàlèngui?

A maa wà to baade àò kú ní a laaio kpálea lá Lua ikoyā dīlewa, āma gbāadeo lí wei gbéonèo. Bee yáí Lua í ze ní gbāasaideo. Amosi yá pò tò a gò waasokèna ũ yápi musu ò (7-9), ò wà aà yà Isaili búsuu gòògòò (7.10-17).

Lèe 1 e 2 zòo pò Lua dè Isailiowa ní bui pò liaañziò,

Lèe 3 e 6 yá pò tò Lua ní a gbéò yá bò kò kpè,

Lèe 7 e 9 wá gbá zé wà yá pò Amosi ò bókli dō. A wépungu'è gēn sòo mé a yá de yá pò Lua a ea mò keio seelaò ũe.

Amosi waasopi í to wà làasooke Lua yá bóa dúniae bee yá kpewa pii. Anabi pò wà aà yápi í to wà làasooke Yesu yáwa bo. Yesu yá í kòse ní gbāadeo yáoo, í ke ní gbāao no, āma yá pò a òpi lé yá dafu dilewèe de Amosi pòá!

Yá pò a bui pò liaa Isailiòzi le

¹ Tekoa sādānao do Amosi yá pò a è Isailiò yá musun ke. Yá pò a èpi dōaaa tōle lualuaae wè plaè. Gòò bee Uzia de Yudaò kía ũ* mé Yehoasi né Yeloboaū de Isailiò kía ũ.†

² A mē:

Dii lé bò Siona ní pūnaao,
àle bò Yelusaleū ní palaa gbāao.‡

Pōdānao dádākekīio lé gō wēnanno,
Kaameli gbepole lé giigaga.

³ Ma Dii ma mē,
Damasi búsuu taaekè gēn àaō,
a de beea se,
ma pò a weemáo,

asa aa Galada búsudeo gbègbè ní éngooe.

⁴ Má tó té fele an kí Azaeli bewa,
í kú aà né Benadada kpé gbāaowa.

⁵ Má Damasi bíibole gba gbooe,
mí Aveni guzulepi kía tōbōzō,
gbé pò zòle báawa Edenibepi,
wi tá ní Sili búsudeo Kii zìzòò ũ.

Ma Dii máme má ò.

⁶ Ma Dii ma mē,
Gazadeo taaekè gēn àaō,
a de beea se,
ma pò a weemáo.

Asa aa ma gbéò kùkù zìzòò ũ píie,
ò aa ní ná Edōūone ní zìí.

* 1:1 2Kia 15.1-7 † 1:1 2Kia 14.23-29 ‡ 1:2 Yoè 4.16

7 Má tó té fɛɛ Gaza bíiwa,
 i kũ a kpé gbãɔwa.
 8 Má Asedoda kía t̀̀bɔz̄
 ní gbé ṕ z̄ɛ báawa Asekelonio.
 Má ɔse mà Ekelonideɔ lé,
 e Filitē k̄na ṕ ḡ̀ weɔ ge midὲ.
 Ma Dii Lua máme má ò.
 9 Ma Dii ma m̀,
 Tiideɔ tàaekè ḡn àā,
 a de beea se,
 ma pɔ a weemáo.
 Asa aa ma gbéɔ kũkũ z̄̀z̄̀ ũ píie,
 ̄ aa ní ná Eɔ̀ũ̀ne ní ɔz̄i.
 Lὲduũ ṕ aa k̀̀n̄n̄ i d̄n̄guo.
 10 Má tó té fɛɛ Tii bíiwa,
 i kũ a kpé gbãɔwa.
 11 Ma Dii ma m̀,
 Eɔ̀ũ̀ tàaekè ḡn àā,
 a de beea se,
 ma pɔ a weemáo.
 Aa p̀̀e ní daɔzi ní f̄ndao,
 aai gb̄e w̄nagwao.
 Aa p̄kũmab̀̀b̀má zεzεsai,
 an pɔ f̄ańzi i kpáɛo.
 12 Má tó té fɛɛ ní b̀su Temaniwa,
 i kũ a m̄ɛw̄ia Bɔzela kpé gbãɔwa.
 13 Ma Dii ma m̀,
 Am̄nio tàaekè ḡn àā,
 a de beea se,
 ma pɔ a weemáo.
 Aa Galada b̀su n̄sindeɔ p̀i,
 ké aa ye ní b̀su káfi yáí.
 14 Má t̄s̄ ní m̄ɛw̄ia Labawa,
 i kũ a kpé gbãɔwa.
 Zikawii iɔ d̄,
 z̄a'ian gbã i f̄ɛɛngu,
 15 wi tá ní ní k̄iao z̄̀z̄̀ ũ,
 àpi ní a ìwaɔ s̄anu.
 Ma Dii máme má ò.

2

1 Ma Dii ma m̀:
 M̄abuɔ tàaekè ḡn àā,
 a de beea se,
 ma pɔ a weemáo.
 Aa Eɔ̀ũ̀ kía ge kp̄asa
 e aà w̄áɔ ḡ̀ túfu ũ.
 2 Má tó té fɛɛ M̄abuɔwa,
 i kũ Kelio kpé gbãɔwa.
 M̄abuɔ gaga z̄i z̄a guue
 ḡɔ ṕ w̄àɛ kũkuake,
 w̄àɛ m̄o pé.
 3 Má ní d̄aana t̀̀bɔz̄̄,

mí aà ìwaò dèdèaàno.
Ma Dii máme má ò.

Yá pò a Yudaò n Isailio le

⁴ Ma Dii ma mè,
Yudaò tàaekè gën àaò,
a de beea se,
ma pò a weemáo.

Asa aa gĩ ma ikoyáie,
aailio yá pò má ðileo kūao.

An táao mé ní sāsā,
ede pò an dezio teio.

⁵ Má tó té fele Yuda bùsuwa,
i kū Yelusaleũ kpé gbāowa.

⁶ Ma Dii ma mè,
Isailio tàaekè gën àaò,
a de beea se,
ma pò a weemáo.

Aaĩ gbēmaao yía zòò ù òa yáí,
aaĩ taasideo yía kyale fiaboane yáí.

⁷ Aaĩ òzò wēnadeowa bùsu'ufāau,
aaĩ gbāasaideo yá máléné.

Né ní a maeo aaĩ gbada wéndia doūwa,
aaĩ ma tó pò a kua adoa òkpa.

⁸ Aaĩ ní wó poo sa'okliio sae píi
zwāa pò aa a tòomasimáowa.
Aaĩ v̄e lú ní òa pò aa simáo
aa mi ní táakpeu.

⁹ Máme ma Amoleo kàalé yāa, *
baa ké aa gbāa lán se de líowa,
mé aa gbāa lán sé gōn giowa.
Ma ní kaale píi, néfēnen gbēzò.

¹⁰ Máme ma bōáno Egipi,
ma dōaaé guwawaiu wē bla,
má tò Amoleo bùsu gò á pò ù.

¹¹ Ma á nēeo ðile ānabio ù,
má tò á èwaasoeo nízia kpāa. †
Isailio, siana mále oéo lò?
Ma Dii máme má ò.

¹² A nae gbé pò aa nízia kpāapiowa aa v̄emi,
á ðile ānabipione aasu ānabikeke lo.

¹³ A ma! Má á ke déédēe,
lán zugo pò pówen aso sea ì pò ke déédēowa.

¹⁴ Gbé kāsakaso bōkii eo,
gōsao e bō ní gbāa yáio,
nēgōnao e nízia misio.

¹⁵ Kázunao f̄o ze gio,
bāwāadeo e bōo,
sōdeo e nízia misio.

¹⁶ Baa nēgōn wóodeo

* 2:9 Iko 3.8-10 † 2:11 Nao 6.1-8

aa bàasi ɔgii ɔɔ bee.
Ma Dii máme má ò.

3

¹ A Isaili bui pɔ ma á bóle Egipi,
à swákpa à yá pɔ ma mɛ a á le ma.

² Dúnia buiɔ guu píi áme ma á sé.
A yáí má vâi pɔ á kè wíé á musu.

Amosi anabikekea bɔ Dii kíe

³ Gbɛɔn plaɔ ɔ tekɔi kɔyãmasaia?

⁴ Nɔɔmusu í pũna dào guu pɔblea esaie?
Nɔɔkusi í pala a tɔou nɔɔkúsaie?

⁵ Tó bãe i zu fiiuo,
a e à aà kũe?

Tó ba i e pɔ kũo,
a bilɛe?

⁶ Tó wà zìgãalè wéleu,
sɔ lí kɛ gbɛɔguo lé?

Tó músi gè wéleu,
Dii mé tɔo lò?

⁷ Dii Lua lí yá pɔ a zɛde ke
oa a zɔblena anabionɛ saio.

⁸ Nɔɔmusu pũna,
dé vĩa a gí kúii?
Dé Dii Lua a yá'òè,
à gí a kpàwakɛii?

Yá pɔ a Isaili le

⁹ A kpàwake Asedoda kibedeɔne
ní Egipi kibedeɔ à oné,
aa kãaa Samali gbɛsɛsɛɔ pɔleu,
aai gili zɔɔ pɔ gèu e
ní gbãa pɔ wàle mó a gbɛɔneɔ.

¹⁰ Ma Dii ma mɛ,
gbãadeɔ yãkea a dɔɔwa dɔo.

Aaí gbɛɔ wetã aa ní taiinke,
aaí ní àizɛɔ naaa aa taò ní be.

¹¹ Bee yáí ma Dii Lua ma mɛ,
ibɛɔ mɔ lia á búsuzi,
aa á gbãa midɛ,
aai á kibe pɔɔ séle.

¹² Ma Dii ma mɛ,
lá sãdãna í a sã gbá miɔna
ge a swá miɔna bɔ nɔɔmusu lézi,
màa Isaili pɔ kú Samaliɔ bɔ kaso,
gbɛ pɔ zɔle ní lii bélebelewapio.

¹³ Ma Dii Lua Zìgɔde ma mɛ,
à swákpa à ma,

í Yakɔbu buiɔ gbaò laai.

¹⁴ Tó mále Isailiɔ tàae wíne ní musu,
má sa'okii pɔ kú Beteliɔ kóba zɔzɔ mà kwɛ tɔɔle,

mí sa'okíipio dúuzõ.

¹⁵ Má á guantẽmblekpɛɔ

ń á ìampuublekpɛɔ wíwíe,

má kpé pɔ́ a zāblèmá

ń wesa swaaopio daaíe,

mí a kpé zɔ̀ɔ̀ gboo píi.

Ma Dii máme má ò.

4

¹ A Basana zununuɔ, à yáe bee ma,

á nɔe pɔ́ a m̀ekpa Samali s̀isipɔleuɔ!

I gbāamɔ wɛnadeɔne,

i taasideɔ wetā,

i o á zāɔne aa idā dɔ à mi.

² Ma Dii Lua ma legbè ní ma kuaadoakɛɔ,

ma m̀e gɔ̀ lé m̀ówá

wa kokoaka á gbé kōnaɔzi,

wi á séle táánɔ ní m̀ò kòoloɔ.

³ A baade a bɔ a aedɔawa súsu bíifouu,

wi táánɔ z̀izɔ̀ ũ.

Ma Dii máme má ò.

Isailio swágbáakɛa

⁴ A gi àɔ gé Beteli, í tàaeke we.

A gi àɔ gé Giligali, í ea tàaeke bɔ.

Aliɔ sa'o á diiɔwa we lá gu lé dɔ,

í bɔ́ á pɔ́ kwide kpa we wè àaɔ́ ní wè àaɔ̀.

⁵ Ali p̀eɛ sea kpasa sa'okíiwa sáaukpabɔ ũ,

í pɔ́ pɔ́ iɔ ma gba kpàwake wà ma,

á Isailio, asa bee kea á yei.

Ma Dii máme má ò.

⁶ Wéle píiu má tò á lekpe lé yó lo,

uale ní ualeo má tò a kua blɛwa,

kási i ea su ma kíio.

Ma Dii máme má ò.

⁷ Ké à gò mɔ àaɔ́ wà pɔkeke,

õ ma á té lou.

Má tò lou mà wéleɔu,

à gĩ mai wéleɔu.

Má tò à mà buaeɔ,

à gĩ mai buaeɔ, õ gu giigàga.

⁸ A gbèeɔ bàabāabò,

aa gè wéle ní wéleo í wɛɛɛi,

aai e à m̀ómáɔ,

kási i ea su ma kíio.

Ma Dii máme má ò.

⁹ Mi to p̀ówen gbõsi ní pɔ́ fukpaaɔ

á kaɔ́ ní á vɛebuɔ le m̀òmɔ̀.

Kwaɔ́ á kaadɔenaɔ́ ní á kuɔ́ blè,

kási i ea su ma kíio.

Ma Dii máme má ò.

¹⁰ Ma gagyáɔ kàágu,

lá má kà Egipioɔguwa.

Ma á èwaasoɔ dèdɛ zĩ guu,
 má tò wà á sɔɔ nàaa.
 Má tò yai gĩ dà á bòoa,
 á ní lé dɔkii eo,
 kási i ea su ma kíio.
 Ma Dii máme má ò.
¹¹ Ma á gbèeɔ suumpa,
 lá ma Sɔdɔũ ní Gɔmɔɔo suumpawa.*
 A gɔ gòmionna pɔ wa ga bò téu ũ,
 kási i ea su ma kíio.
 Ma Dii máme má ò.
¹² A yáí Isailio, má yápio keé.
 Lá má yápio keé Isailio,
 à kú ní mapi á Lua yákpalekeaáno sɔuo.
¹³ A ma! Mí gbèsísiɔ kása,
 mi to zàa'iana fɛɛ,
 mi to gbènazina dɔ lá a làasoo dɛ,
 mi to gu dɔ, mi ea to gu si,
 mi táa'o dúnia gulesiɔwa,
 ma tón Dii Lua Zígɔde.

5

Wɛnakea Isailione

¹ Isailio, à yáe bee ma,
 mále wɛnale daáno.
² Wi Isailio ne sɔbɔ yáao,
 āma à lèlɛ sa mé a fɛɛ lɔo.
 Wà aà tò wúlea a bùsuu we,
 gbèe ku à ɔkaaázio.
³ Ma Dii Lua ma mɛ,
 wéle pɔ a zígɔɔ bɔle gbɛɔn òaa sɔo,
 gbɛɔn basoo mé a su.
 Wéle pɔ a zígɔɔ bɔle gbɛɔn basoo,
 gbɛɔn kwi mé a su.
⁴ Ma Dii mále yáe bee o Isailione:
 A ma kíi wɛɛɛ, íb ku.
⁵ Asu gé lousisii Betelio,
 ásu gé Giligali sɔo,
 ásu tɔu Bɛɛsɛbao,
 asa wa tá ní Giligalideɔ zìzɔɔ ũɛ,
 mé Beteli a gɔ bɛzia ũɛ.
⁶ A Dii kíi wɛɛɛ, íb ku.
 Tó màa no,
 a mɔ kũ Yosefu buiɔwa té ũ,
 a kũ Beteliwa, gbèe a fɔ dɛo.
⁷ I yá'ikpa yánadeɔwa,
 mé i yákea a zéwa mále.
⁸ Dii saankifɛnɛnaɔ kè
 ní saankonɛandɛo.*
 I to gusia níinii li gudɔa ũ,

* **4:11** Daa 19.24   * **5:8** Yob 9.9, 38.32

Ì to gu Ì si.

I ísia í kãaa musu,

Ì to à ma lou ù bùsu píi guu.

Aà tón Dii.

⁹I to kaale bile gbãadeɔwa,

ì wéle bíideɔ ásooke.

¹⁰Apiɔ sɔ ilio ye sian'ona gíyãio,

i za gbé pɔ í bɔbɔ ní vãikenaɔgu.

¹¹Lá i gbãable wɛnadeɔwa,

i pówena símá,

á kpé pɔ á bò ní gbè ãao,

á e zɔle ní guuo,

á pɔeã vɛe pɔ á bà,

á e à a imio.

¹²Asa Dii á tàae zɔɔ dɔ

ní á duuna pɔ lé víoo.

I gbɛmaao wetã,

i to gbɛdena fiabo, í aà gbae,

i gí taasideɔne ní ní yá nao.

¹³A yáí tò laaide dão lé Ì kpaaũa tia kéwa,

asa gɔɔe beeo vãie.

¹⁴A wɛele ào yãmaake,

i ke a vãí no,

ké à e ào ku,

Dii Lua Zígɔde io kúáno,

lá i o a kúánɔwa.

¹⁵Ao za yá vãiu, Ì ye a maai,

íli yágɔgɔ a zéwa yákpalekekíi.

Wíliɔ dɔo, Dii Lua Zígɔde a gí Yosefu bui kɔnao wɛnagwaio.

¹⁶A yáí Dii Lua Zígɔde mɛ,

wa búbuape gãaao píi,

wao o zékpaao guu: Wéee! Wéee!

Wa sɛwanao sísi aa ɔɔɔ,

wa o ge'ɔɔɔnaoɔne aa búbuape.

¹⁷Búbuapea ao ku vɛebuɔu píi,

asa Dii mé a pá á bùsua.

Dii mé ò.

¹⁸Waiyoo gbé pɔ lé Dii gɔɔ nide!

Akea ále Dii gɔɔpi nidei?

Gusia gɔɔe, i ke gupua no.

¹⁹Ao de lá gbé lé bàale nòomusue,

ɔ à gè kpà wàì pãleawa,

ge lá à gè gè kpéu à ɔnà gíwa,

ɔ mlɛ aà sòwae.

²⁰Dii gɔɔpiá gusiae,

i ke gupua no, gusia níiniie.

Baa gupuan beena ao vío.

²¹Ma Dii ma mɛ,

má za á dikpɛɔu, má gíie,

má ye á kɔkãaapiɔ gíyãio.

²²Baa tó a sa pɔ wí a pɔ kátɛu à tékũ òa ní pówentio, má sio.

Baa tó a sáaukpa sa'òda ní pọ̀ m̀ekpaao,
má wésɛ mà gwao.†

23 A gomala ní á lèsikɔ́fio,

má swásɛ á m̀ɔ̀na sío.

24 A to yázedede dagua

lán swa gbakakaawa,

à tó á yákea a zéwa ligua

lán swa pọ̀ a í lí baowa.

25 Isailio, i ke máme a sa'òda

a ma gba pọ̀ guwawaiu wè blao.

26 T́aa M̀ɔ̀bku kpé á sea

ní saana pọ̀ a zed taao.

A dii pọ̀ á p̄i áziapio‡ yáí

27 ̄ má tó wà táánɔ́ Damasi baale.

Ma Dii máme má ò.

Ma tón Lua Zígòde.

6

Waiyoo Isailio kía namableno

1 Waiyoo á gbé pọ̀ á kú niemie Siɔ̀nao

ní á gbé pọ̀ á kú dɔ̀ɔ̀a Samali sísiɔ̀leuo,

á gbé pọ̀ á de buio mide kíaɔ́ ũ

gbé k̄inio wé ìb dɔ̀ziɔ̀!

2 A gé Kaleno à gwa!

Bɔ̀a we í gé Amata m̀eewiau,

í gé Gata, Filit̄e m̀eewiau.

An wélep̄io maa de wéle pọ̀ á kíaɔ́ kuulae?

An bùsu z̄ɔ̀ de á p̄ae?

3 Lá ále e Lua íadaawá ḡɔ̀ z̄á,

kía p̄ási gb̄ableawá k̄aikù.

4 I wúle á wesa swaa liiɔ̀wa,

i ɔ̀li áziaw á wúlek̄ip̄iɔ̀wa.

I s̄aneɔ̀ɔ̀ ní ḡaaena m̀ekpaao só.

5 I m̀ɔ̀nale lán Davidi lèwa,

i lè dafu da ní pọ̀'ɔ̀bɔ̀nao.

6 I v̄emi à a dàa bɔ̀,

i nísi ɔ̀de dɔ̀,

kási ili ɔ̀ɔ̀b Yosefu buio kaalea yá musuo.

7 A yáí tò áo ku gbé pọ̀ wa táánɔ́ káauɔ́ guue,

á lalasi wiio i midɛ.

8 Ma Dii Lua Zígòde

ma legbè ní ma kuao ma m̀e,

má ye Yakɔ̀bu buio íand̄aa ḡiyáio,

má za an zegik̄iɔ̀u.

Má ní m̀eewia na ní ibeɔ̀ne ní ɔ̀zi

ní pọ̀ pọ̀ kú a guuo p̄iɛ.

9 Baa tó ḡɔ̀ ḡò uae gb̄ɔ̀n kwi, aa gagae.

10 Tó gbé m̀d̄ a dae ge séi, àle b̄òd̄ à gé tes̄iwa, mé à gbé pọ̀ uleɔ́ we là à m̀e: Gb̄e kunnɔ́ we be? Ade a wewà: Gb̄e ku lao. Ke k̄ilikili, baa Dii tó, nísu sio.

† 5:22 Isa 1.11-14 ‡ 5:26 Zln 7.42-43

11 Asa ma Dii ma yādīle ma mē,
má ua zōo wiε kélekεε,
mí a néna ke yáiyai.

12 Wī sō baa gbεsi musue?
Wī sapa ní zuo wee?

Màa á tò yázede gǔé sεwe ũ,
mé yākεa a zéwa gǔé gōi ũ.

13 A pō kèna ziblea Lodebaawawa,
a mē a Kaanaiū sī ní ázia gbāaoε.

14 Ma Dii Lua Zigōde ma mē:
Isailio, mále tékpa buieu à fεléano,
i wétεamōé za Amata bōleu e Isida Wisidei.

7

Kwa

1 Yá pō Dii Lua òlomεen ke: Má è Dii bō ní kwaō pōkεkε daalegōo, pō pō wī kpa kíawa kεkεa gbεa.

2 Ké kwaō tōle pōo sò pii aa làa, ma mē: Dii Lua, sūuuke! Bó Yakōbu buio e aaō kuòì? Asa aa kè fēneū.

3 Ō Dii yápi bō a nōseu à mē, bee a ke bo.

Té

4 Yá pō Dii Lua òlomεen ke: Má mà Dii Lua lé me á yákpalekε ní gbéó ní téo. Tépi ísia zōo í bà, ō à kù Isaili bùsuwa.

5 Ō ma mē: Dii Lua, n yá na! Tuεε! Bó Yakōbu buio e aaō kuòì? Asa aa kè fēneū.

6 Ō Dii Lua yápi bō a nōseu à mē, beepi a ke bo.

Pósusugwabo

7 Yá pō a òlomεen ke: Ma Dii è zεa bíi sūsu saε, a pō súsugwabo kūa.

8 Ō à ma la à mē: Amosi, bó ní èi? Ō má wèwà ma mē, pō súsugwaboε. Ō à mē: Gwa, ma pō súsugwabo pòo ma gbé Isailiowa, má sūuukeñno bo.

9 Wa Isailio gulešì pō aa bōo daaí,
wa Izaaki buio sa'okii wíwi.
Má fεε Yeloboaū bewa ní fēndaoε.

Amosi ní sa'onkia Amaziao

10 Ō Beteli sa'onkia Amazia gbéó zì Isailio kí Yeloboaūwa à mē: Amosi lé lekpaainzi ní gbéó Isaili bùsuu. Būsudeo aa aà yá fš bo.

11 Asa à mē wa Yeloboaū de ní fēndaoε,
wi Isailio kúkū ní bùsuu,
wà táñno zìzōo ũε.

12 Ō Amazia mō ò Amosie à mē: Gu'ena, bàasi n ta Yuda bùsuu, níō ble ní ānabikekεawa we.

13 Nsu εa mō ānabikekεi Beteli la bo, asa sa'okii pō í kía gba gbāa ku laε.

14 Ō Amosi a zāsì Amaziawa à mē: Anabi ge ānabi gāli gbēen ma ũ yāa seo. Sādānan ma ũ, kaadεemblea dōε má dō.

15 Sādāpi guu ō Dii ma seu, a òmεε mà ge ānabikekε a gbé Isailione.

16 Swákpa n Dii yāma sa. N mē,
másu ānabikekε Isailio yá musuo,
másu vāi pō a Izaaki buio le oo.

17 Ayāmεto Dii mē,

n na a káaluaka wéleu,
 wa n néo dede ní fēndao gōeo ní nōeo.
 Wa ba yō n būsua,
 wi kpaalekōe.
 Wa Isailio kúkū ní būsua
 wà táíno zīzō ũ,
 ní ga luayādōnsaiō būsua we.

8

Libe mai kaa gbi guu

¹ Yá pó Dii Lua òlómēen ke: Ma libe mai è ká gbí guu.
² Ǿ Dii ma la à mè: Amosi, bó ní èi? Ǿ má wèwà ma mè: Libe mai má è ká gbí guu. Ǿ à èa òmēe:
 Ma wemà ma gbé Isailiowaε,
 má sùuukerínō bo.
³ Ma Dii Lua ma mè,
 gōo bee ma kpé lesia a li ólōa ũε,
 gēo gō kpále gupiiu kpēnēnē.
 Gu a ke kilikili!
⁴ A yáε bee ma,
 á gbé pó i gbāable taasidōwa,
 i wēnadeō midε á būsua.
⁵ I mε: Mō dafu dikpe a láa wà e wá pówēna yía bōe ni?
 Gōo kpele kámabogōo a gē wà e wá dōo wēi?
 Wá zaa néna dauε, wí a ōa káfi,
 wá wá kilooō lile, wíō gbēble.
⁶ Wá wēnadeō lú ní ánusuo,
 wí taasidōo se zōo ũ,
 ké baa wá kyale fia aai e bōwēeo yái.
 Wá pówēna yía ní a bīsaoε.
⁷ Ma Dii Yakōbu buio Lua gawide,
 ma legbè ní ma kuaō ma mè,
 an yákeae a sāmāgu bauo.
⁸ A yái tōle a lualua,
 gbé pó kálewàō i búbuape mpii.
 Būsua a loo lán Niili í gbakakaawa,
 a ya i ea kpále lán Egipi swapi íwa.
⁹ Ma Dii Lua ma mè,
 gōo bee má tó íatē gē kpéu
 gōo pó à kà minanguo,
 má tó gu si fāanε gbāa zá.
¹⁰ Má á dikpeō lileé búbuapegōo ũ,
 á lesiaō i gō wēnaleō ũ.
 Má tó à zwānkasaō kákaála,
 á baade i a mi wa gbáigbai.
 Má tó gōopi àō de
 lán negōe mēndona gaa oōlōwa,
 gōopi i midε ní pōsiao.
¹¹ Ma Dii Lua ma mè,
 a gōo lé mó
 má tó nōana ká á būsua.

I ke ble ge í nɔana no,
swákpa ma yá ni mé aɔ á de.

¹² Wa b̄ab̄abo ísia baa ní ísia baaɔ,
wa bebe za gukpe e be'ae.

Aa kpáleke ma yāmaai,
kási aa mao.

¹³ Gɔɔ bee w̄ndia maaɔ
ní ḡsa gb̄aɔ ȳee a láa imi yái.

¹⁴ Gb̄é p̄o aai legb̄e ní Samali t̄aa t̄oɔ
ní gb̄é p̄o aai me ní D̄a dii kuaɔɔ,
ní gb̄é p̄o aai me ní gea sa'oi Beeseba gb̄aɔɔ,
aa kpaguae, aa fele bau lo.

9

Isailio midɛa ní n̄ sua ní pá ziuo

¹ Ma Dii è zea a gbagbakli sae à mè:
Gb̄ep̄ele misona lé, kp̄ele gi i dee,
ma kp̄epi i kwe ká gb̄épiia,
mí gb̄é p̄o b̄o de de ní f̄ndao.
An kee a e b̄oɔ,
baa m̄endo a e piliao.

² Baa tó aa eȳò aa tà e b̄edau,
má ɔpelemá wee.
Baa tó aa ḡe za musumusu,
má ní bua wee.

³ Tó aa ḡe ùle Kaameli gb̄e misonau,
má ní gbesele mà gé mà ní kúkū wee.
Tó aa s̄ɔbm̄ee ísia z̄ie,
má o ísia ml̄ee aà ní só wee.

⁴ Tó an w̄leɔ ní kúkū aa t̄án̄ɔ z̄iz̄ɔ ũ,
we má tó wà ní de de ní f̄ndao.
Má w̄et̄enzi ñadaama yái,
i ke maakeané yái no.

⁵ Ma Dii Lua Z̄iḡde,
mi ɔk̄a t̄ɔlewa, i yó,
gb̄é p̄o kú weɔ i búbuape píi.
Mi to b̄usu loo
lán Niili í gbakakaawa,
i ea kp̄ale lán Egipi swapi íwa.

⁶ Ma a kúkū k̄e, má d̄idik̄ɔa musu,
ma a ɛ kp̄ale dúniawa.
Mi ísia k̄aaa musu,
mí tó à ma lou ũ dúnia guu,
ma t̄ón Dii.

⁷ Ma Dii ma mè,
á Isailio, a kem̄ee dou ní Etiopioe.
Lá ma á b̄ole Egipi,
mi Filit̄eɔ b̄ole Keleti,
ma Silio b̄ole Kiió lé?

⁸ A ma! Ma Dii Lua,
ma wemà á b̄usu duundewa

mà á kpalapi midε dúniau,
 āma má Yakɔbu buiɔ kaale míɔmíɔ.
 Ma Dii máme má ò.

⁹ Má yādile,

mí tó wà Isailiɔ fáfā buipáleɔ guu píi
 lá wí pówena ká gbaana guu wà fáfāwae,
 baa a wén do a léle zílεo.

¹⁰ Duunkena pɔ kú ma gbéɔ guu,
 aai me vāi a sǎnzi à gbasa ní leoɔ,
 wa ní dede ní fēndao nípiε.

¹¹ Goo bee má εa Davidi bezi bo,
 mí a gufooo keke.

Má aà ua pɔ gapi vu,
 mí uapi fele lá a de yāawa,

¹² aai gɔ Edɔū bui kɔnao ví
 ní buipále pɔ ma tó kúmáɔ píi.*

Ma Dii pɔ má yápi ke,
 máme má ò.

¹³ Ma Dii má mè goo lé mó
 ké sàpanao aao be pɔkekεnao iau,
 wàli pótɔ e vēekεka ào láa.

Baa gbèsisiɔ vēε ke,
 vēε na iɔ di sǎsǎpɔle píiu.

¹⁴ Má su ní ma gbé Isailiɔ ní pá ziu,
 aa εa ní wéle ziaɔ kále aa zǎleu.

Aali vēebu ke, aai a imi,
 aali kaaɔ da, aai a libe ble.

¹⁵ Má Isailiɔ pe ní bùsuu,
 gbēε a ní wo bùsu pɔ má kpámápiu bau lo.
 Ma Dii á Lua máme má ò.

---

* 9:12 Zin 15.16-17

ABADIA

Yá pò kú láe bee guu

Lá nēnae beeá yá pò Lua ò Edṣu (Esau bui) yá musu láasoo pò aa kè Isaili (Esau dāuna Yakubu bui) yá musu yáí. Edṣu zṣlea ísida wiside sae geomidokli oi, ṣ aaṣ íbelese ní Isaili gṣṣpii. Gṣṣ pò wà zible Yuda bùsuwa mé wà Yelusaleṣi, an íbele gè e a léwae. I ke ké aai mṣ dṣi ní gbéleṣo ado no, aa ní bùsu saalo sè ní pò ũe, ṣ aa gè Yelusaleṣideṣo pṣṣ sèle.

Wà lápi kè Babilonideṣo Yelusaleṣi sia gbēa e wàṣ gé Yesu Kilisi ii wè 587. A guu ānabi Abadia ò Edṣuṣne aa kaale ní Isaili íbeṣe kṣniṣ sānuṣ. Beewa à Isaili nṣse nṣniné. Lua mé a yá gbēzā o, a mó yákpalekei ní bui píio!

Yādaa Edṣula

¹ Yá pò Abadia èn ke:

Yá pò Dii Lua ò Edṣu* musue.

Wa baomà à bṣ Dii kṣi,

à gbé zṣ buiṣwa aà oné:

A fele! Wà gé Edṣuṣwa zṣi.

² Edṣu, à ma!

Má tó à gṣ kpeṣ buiṣ guue,

wa sakaágu à ke zài.

³ A kāmāi mé á sāsā.

A gbé pò a gbē kè á kpé ũ

á zṣleu musumusuo,

i o á sṣ guu à me,

i gbēe e à fṣ á bua à á né zṣle.

⁴ Baa ké á da musumusuo lán baewa,

mé a á sakpe dà saanaṣ sṣṣu,

má á bāe za wee.

Ma Dii māmē má ò.

⁵ Tó kpáṣ mé gèázi gwá,

ge tó kpáiweliweṣo sṣázi yāa,

pò pò an pṣ dṣwà ṣ aa se adoo lò?

Tó vṣekṣzṣzṣnaṣ mṣ sṣ á búu sṣ,

vṣe kṣna ṣ aa tóéṣo lò?

Kási á kaalee.

⁶ Esau bui, wa á pṣṣ naaae míṣ,

wa á àizee pṣ uleṣo séle.

⁷ Bui pò an lé doṣánṣo á yá á bùsuu,

gbé pò naánṣo á sāsā, aai ziblewá,

gbé pò i ṣkāaaṣ filifilimbakpaé,

áṣ a yá dṣo.

⁸ Ma Dii ma mè,

má Edṣu bui ṣnṣnaṣ dēde gṣṣ bee,

yādṣnae a gṣ Esau gbēsisiṣ musuo.

⁹ Gili a gṣ Temani neṣṣnaṣgu,

aa mide mṣpii Esau gbēsisiṣideṣo dēdeau.

¹⁰ A gṣ ní wío,

* 1:1 Isa 34.5-17, 63.1-6, Zēl 49.7-22, Eze 25.12-14, 35.1-15, Amṣ 1.11-12, Mal 1.2-5

wi á midε, áo ku bo,
yāpāsi pó á kè

á dāuna Yakobu buiɔne yái.

¹¹ Ké buipáleɔ lé ní àizεε séle,

ké bui zìlopiɔ gè Yelusaleũ,

aale líkpa a yá musu,

á kú we lá á douñɔwae.

¹² A maa yāa á dāuna buiɔ gwaa kéé na an wetāgɔɔ.

I kú á pɔ ke na Yudaɔ kaalegɔɔ,

i kú à yamɔsekpa an taasikeapi guuo.

¹³ A maa yāa à si ma gbéɔ wéleu an yā'eapi guuo.

I kú an gwaa kéé na an yā'eapi guuo,

i kú à ní àizεε naaa an yā'eapi guuo,

¹⁴ A maa yāa à zεa zenankpaau an gbé pó lé bàale dea yáio.

I kú à ní gbé pó bɔɔ kúkú à kpámá an wétεagɔɔpio.

¹⁵ Ma felea ní bui píio gɔɔ kà kái,

mí kéé lá á kènéwa.

A yākeao wi á musu.

¹⁶ Lá a imi ma sìsì pó a kua adoa musu,

màa bui píi a imi we zesai.

Aa ma pɔkúmabɔbɔma ípi gbē,

aai gɔ lán wi ní i yāaowa.

¹⁷ Má gbéɔ suaba Siɔna gbε musu.

Aɔ de ma pó ũ,

Yakobu buiɔ i εa ní pó sí.

¹⁸ Yakobu buiɔ aao de lán téwa,

Yosefu buiɔ aao de lán tévuawa,

Esau buiɔ io de lán sè giiwa.

Aa kú Esau buipiɔwae míɔmiɔ,

an gbēe a bɔɔ.

Ma Dii máme má ò.

¹⁹ Ma gbé pó kú Negεveɔ i gɔ Esau gbèsísíɔ ví,

an gusalaladeɔ i Filitéɔ bùsu sí

ní Èflaiũ bùsuo ní Samali bùsuo.

Bēyāmεε buiɔ sɔ aai gɔ Galada bùsu ví.

²⁰ Isaili zìzɔɔ i gɔ Kanaa bùsu ví e za Salepa,

Yelusaleũ zìzɔ pó kú Sefalaɔ i gɔ Negεve wéleɔ ví.

²¹ Suabanaɔ dede Siɔna gbèsísíwa,

aai yákpaleke ní Esau gbèsísídeɔ,

kpala i gɔ Diie.

YONASI

Yá pò kú láe bee guuo

Anabi pò wèele à gí zíkèi yá pò Lua díleewa lápi a yá dàu a síuwèe. Yonasi lé bàale Luae, āma i keo. Yá pò kè lápi guu í kángu, mé í yādadané maamaa.

Anabi Yonasi yákeo lé síanae bọleke: Lua ye Isailiozi ntēeo, a ye bui zilo pò aale aà yádaozie lo. Tó Lua gbé gbà laai, mé aa aà yāmà aa ǹselile síana, aà sɔu lo maà gɔɔpii à wétēamōané bọ a ǹseu. Ōme dúnia pópíi dii ũ ado, atēsa ga ní wēnio d̀ɔu. Tó à s̀uukè ní duunkenao, ānabio suli tó à kené íio.

Bee gbea Yonasi lá yá'iao ní yōao ní sea pò ānabi a keo òwèe. Yá beeo pii a f̄ gbé pò Lua zì d̀ané lee. Ale dadawèe ké Lua lí pākpa a ānabizi gɔɔ pò yá yàwà ge gɔɔ pò a ku adoo, ge baa tó àle bàale à ta zāzā, asa Lua sɔu mà à ea yáe bee bọlekeè lo: Lua ye gbépiizi, ili gbēe tēboo.

Yesu Yonasi yá sè à a gaa ní a vuao yādàoné, ɔ à Ninivadeo ǹselilea yá sè a ǹselilea dàò gbéone (Matie 12.38-42).

Yonasi bàalea Diie

1 Dii yá'ò Amitai* né Yonasiè à mè:

2 Fèle gé meewia z̄ɔ Niniva, ní wiidomá, asa an vāikea ma le.

3 Ō Yonasi bàalè Diie à mipè Taasisiwa. Ké à kà Zope, à gó'ilenà è we, àle gé Taasisi. Ké à fiabò, à síu ní gbé pò lé gé weo. Ale bàale Diie.

4 Dii ían gbāa gbāe ísiau, ɔ zāa'ian pásí fèle ísiaa e gó'ilenà ye wíwii.

5 Vía gobonaò kù, baade lé wiile a diiwa, ɔ aa gópi asoò b̀b̀o lé ká íu, gó e yáfúkù. Yonasi s̄ à p̄la gè wùle gó kpea, ɔ à gè ní io.

6 Gobonaò gbēz̄ɔ gè aà lè à mè: Bó í ǹle o màai? Fèle wiile n diiwa, w̄lio d̄ɔo tó a wá wegwa wà b̀o kaale lézi.

7 Ō aa òk̄ɔe: A m̄o wà líkpa wà e d̄ɔ gbé pò gèwázi ní k̄isiaeo. Ké aa líkpa, ɔ à Yonasi sè.

8 Aa aà là aa mè: Owèe, gbé pò ní de a ũ, n gbé pò n gèwázi ní k̄isiae taaò. Zì kpele ni kei? N b̀o má ni? B̀usu kpele gbén n ũi? Bui kpelen n ũi?

9 A wemá à mè: Ebelun ma ũ. Dii Lua Musude pò ísia ní t̄ōleo kè ɔ mi sísi.

10 Ō vía gbépio kù, an nisina v̀ua, aa òè: Bó yá ní kè màai? Gbépio d̀ò ké àle bàale Diiee, ké a òné beewa yáí.

11 I wetà ní ní zuzuaò, ɔ aa aà là aa mè: Kpelewa wá ke ísia busawèei?

12 A òné: A ma se à ma zu ísiau, i busaé, asa má d̀ò máme ma gèázi ní zāa'ian gbāae beeo.

13 Aa nà góliawa ké aa e bua, āma aai f̄ɔ, asa í wetà ní ní zuzuaoe.

14 Ō aa wiilè Diiwa aa mè: N yá na Dii! Nsu wá kaale gbé bee wēniboa yáio. Dii, n̄su wá díle t̄aaedeo ũ aà dea yá musuo, asa n n p̄eā d̀awèe.

15 Aa Yonasi se zù ísiau, ɔ ípi pásí kpàle.

16 Dii gbāa yá gbépio v̀lakù maamaa, ɔ aa sa'òwà aa lekèwà.

2

Yonasi wabikea kp̄o gb̄eu

1 Dii tò kp̄ò gb̄ène m̀ò Yonasi m̀ò,* ɔ à kè kp̄opi gb̄eu f̄āane àaɔ gwāasin àaɔ.

* 1:1 2Kia 14.25   * 2:1 Mat 12.40

2 Kua kpɔpi gbɛɛu Yonasi wabikè Dii a Luawa à mè:
 3 Ma lɛzù Diizi ma yooyea guu,
 ɔ̃ a wèa,
 kua bɛda nɔnau ma wiilè,
 ɔ̃ à ma yāmà.
 4 N ma zu ísia í títiu
 e za a nɔnau,
 ísɔ̃ dèdɛa ní ikooaɔ,
 n idāazíɔ̃ taa'ò ma mia.
 5 Ma mè ma yá kú n sɔ̃u ɓo,
 kási má ɛa wɛsi n kpé pɔ̃ a kua adoalɛ.
 6 I ma kũ ma nɔɛ,
 ísi ma mɔ̃,
 wáa fíla ma mii.
 7 Ma kpalɛ e gbèsisíɔ̃ zínau,
 dúnia zé pɔ̃ wèa vío tàmalɛ.
 ɔ̃ n ma ɓo gbáou,
 n ma m̃isi, Dii ma Lua.
 8 Ké má ye ánuatoi,
 Dii, n yá dòmagu,
 ɔ̃ ma wabikèma,
 à n le za n kpé pɔ̃ a kua adoau.
 9 Gbé pɔ̃ lé taa gbagbaɔ aa ke báaa vío,
 10 āma mapi, má sa'oma ní sáaukpaaɔ,
 má lé pɔ̃ má kèma fiabo.
 Dii mé í ní suaba.
 11 Dii yá'ò kpɔpiɛ, ɔ̃ à Yonasi p̃isi sísia.

3

Yonasi gɛa Niniva

1 Dii yá gɛn plaade oa Yonasiɛ guu Dii mè:
 2 Fɛlɛ gé mɛɛwia zɔ̃o Niniva, ní yá pɔ̃ má ònɛ kpàwakɛu.
 3 ɔ̃ Yonasi fɛlɛ gè Niniva lá Dii òɛwa. Niniva sɔ̃ mɛɛwia zɔ̃ɛ maamaa. Pãa wélepia kà tá gɔ̃ɔ̃ àaɔ̃ ũ.
 4 A gè wélepiu à taa'ò gɔ̃ɔ̃ do, ɔ̃ à nà kpàwakɛawa à mè: Gɔ̃ɔ̃ bla mé g̃ò ké Lua Niniva dúuzɔ̃.
 5 Ninivadeɔ̃ Lua yá sí, ɔ̃ aa lɛye kpàwakè aa zwànkasaɔ̃ kàkaraíla, néfɛnɛn gbɛ̃zɔ̃.*
 6 Ké a bao Niniva kía lè, à fɛlɛ a gínaa à a gomusu wòlo zù, à zwànkasa kàkaala à zòlɛ túfuu.
 7 A mè wà kpàwakɛ a wéleu wà mɛ: Lá kí ní a íwaɔ̃ d̃lɛn ke: Gbɛnazinaɔ̃ ní pɔ̃tuɔ̃ p̃ii, blɛ su g̃ɛ ní léuo, aasu imio.
 8 Gbɛnazinaɔ̃ ní pɔ̃tuɔ̃ aa zwànkasa kàkaraíla nípii, aao wiile Luawa aao zɛaála. Baade ɓo a zé ṽaiu, i ɔ̃ɔ̃lɛ yáp̃ás̃i.
 9 Déme íɔ̃ d̃s̃ tó a wá wɛnagwa à a nòsɛ suumpa, aà kyãwãa lãa, wí ɓo kaalɛui?
 10 Ké Lua ní yãkɛa è, lá aa ɓò ní zé ṽaiu, à ní wɛnagwà, i to músi pɔ̃ a d̃lɛ à kpánzi ní le ɓo.

* 3:5 Mat 12.41, Luk 11.30, 32

4

Dii gbéw wēnagwaa dadaa Yonasi

¹ Yápi kè Yonasié ìi maamaa, ɔ̀ aà pɔ̀ pà.

² A wabikè Diiwa à mè: N yá na Dii! Mi yápi o za ma búsuo lé? Bee yáí ma dɔ́aa bàalè mále tá Taasisié fá! Asa má dǔ kè ní sùuu ní sósobio ví. N pɔ̀ lí pa kpaa, ní gbēkε ví zɔ̀, ni íadama bɔ̀ n nòsεε.*

³ Tiasa Dii, ma sé, asa ma ga sí ma kuawa.†

⁴ Dii òè: A maa n pɔ̀ pàe?

⁵ Yonasi bò wéleu, à zòle a gukpε oi. A yāyāasu dò we, a ku a guu, àle gwa yá pɔ̀ a wélepi le.

⁶ ɔ̀ Dii tò ladaadaa fèle uedà Yonasia, kè aà taasi e lao. Ladaadaapi yá Yonasi pɔ̀ kèna maamaa.

⁷ Ké gu dò, ɔ̀ Lua tò kòò mò ladaadaapi zò, ɔ̀ à giigàga.

⁸ Ké íatē gbāakù, Lua bò ní ían wāao gukpε, ɔ̀ íatē lé aà le a miwa. Aà yèèè làa, ɔ̀ à ga nidè à mè: Ma ga sí ma kuawa.

⁹ ɔ̀ Lua òè: N pɔ̀paa ladaadaa bee yá musu zεvíe? ɔ̀ à mè: A zé ví, ma pɔ̀paa kà à ga imεε.

¹⁰ ɔ̀ Dii òè: Ladaadaa pɔ̀ ni a taasikεo, míme ní tò à bòle à gbāo, ɔ̀ n wēnakèè. A fèle gwāasín doε, ɔ̀ à mǐde gwāasín do.

¹¹ Mapi sǔ, a maa mà wēnadǔ mεεwia zɔ̀ Ninivaεo lé? An gbé pɔ̀ aa ɔ̀plaa dǔkǔε ní zεεoɔ̀ dasi de òasɔ̀sɔ̀ leε basooloa (120.000), mé an pɔ̀tuɔ̀ kè zài.

---

* 4:2 Bɔ́a 34.6 † 4:3 1Kia 19.4

MISE

Yá pò kú láe bee guu

Anabi Mise ku Isaia gɔɔe, à zíkè e wàò gé Yesu Kilisi ii wè 740 e 700. Lá Isaia kèwa, à yā'ò Yudaɔne gɔɔ pò Asili zīgɔɔ lé gbāamɔné.

Mise lezà a gbépiɔwa an bùsu ní ní mɛɛwiao yá musu, à mè yá pò Isaili bùsu mɛɛwia Samali lè a ní le sɔe. Wà lèle Samalipiwa e wàò gé Yesu Kilisi ii wè 721. A mè yá pò a ní lépi de an duunao gbɛ ũe, atɛsa yázesai pò di ní guu. A yáò gbèamá Luae, à yápiɔ gbèa an gbèzɔɔ ní ní gbāadeɔwa, àizeedeɔ ní dɔaanao ní yákpalekenao ní sa'onao. A zɔadò anabi pò aai gbéɔ sásá ní yá nana oanéɔwa, asa aali oné aa nòselileo.

Mise gbéɔ gbaa laai guu àle wɛɛle gbé pò aale a yāmao làasooke, aa zé maa sé, aai zíkɛ Lua pɔeāwa, aaiò kɔ yāma, aaiò yekɔi (6.8). A èa Lua a gbéɔ suabaa yá baokpàné b.

Mise lá waaso lee plaɔ yá pélepeleakɔue. Lua mè á yákpaleke ní a gbéɔ, í ní swágaga (1-3, 6.1-7.7), ò à suabaa legbèné b (4-5, 7.8-20), à mè á suhno ní pá ziu à ní na kía pò a bɔ Davidi bui guue a ɔzi (5.1-4).

Yákpalekea ní Samalideɔ ní Yelusaleũdeɔ

¹ Dii yā'ò Mɔlese gbé Misee Yudaɔ kíaɔ Yotaũ* ní Aazao† ní Ezekiao‡ gɔɔ. Yá pò ku Samali ní Yelusaleũowa ò Dii òè à mè:

² Bui píi, à swákpa,

dúnia ní gbé pò kú a guu,
à ma yāma ápii.

Dii Lua lé bɔbɔánɔ
za a be pò a kua adoau.

³ Gwa! Dii bò a kúkíi,
à pila, àle taa'o dúnia gulesiɔwa.

⁴ Gbèsisib lé yó aà zíe
lán zɔsa pò kú té saewa.
Aale bàale lán í pò lé pila sísiwawa,
mé guzuleɔ lé wēaa.

⁵ Bee a ke pii Yakɔbu buiɔ tàae ní Yudaɔ duunao yáie.
Bómɛ Yakɔbu buiɔ tàae ũi?
An mɛɛwia Samali táaɔ nolo?
Yudaɔ táagbagbakíi kú má ni?
An mɛɛwia Yelusaleũ nolo?

⁶ Bee yáí má tó Samali gɔ bezia ũ,
iɔ de gu pò wa vɛebu keu ũ.
Má a gbɛɔ kóle guzuleu,
mí a ēdaalekíi bɔ gupuau.

⁷ Wa a táaɔ wíwi píie,
wi tesɔ gba pò wà m̀ò ní kpéuɔwa.
Má aà diipio dúuzɔ píie.
Lá wà gbapio kàaa káaluao aseu ũ,
wa taò à ea gɔ káaluao aseu ũ bɛ.

* 1:1 2Kia 15.32 † 1:1 2Kia 16.1 ‡ 1:1 2Kia 18.1

8 ☞ Mise mè:

A yáì tò má ɔ̀ɔ̀ɔ̀, má búbuape,
máɔ̀ be búu kyalesai.

Má wiile lán gbɛ̀gbonawa,
má ɔ̀ɔ̀ɔ̀ lán koowa.

9 An bɔ̀ g̃̀ b̀k̀ɔ̀ ɔ̀ ɔ̀,
à ma gb̃̀ Yudaɔ̀ lè
e Yelusaleũ bíibɔ̀leu.

10 Asu o Gatadeɔ̀neɔ̀,
ásu ɔ̀ɔ̀ɔ̀ Akooɔ̀.

A gbeembo búsuu Betafla.

11 Safiideɔ̀, à g̃̀zɛa búu ní wíó.

Zaanadeɔ̀ bɔ̀le á gwaio,
Beteselideɔ̀ lé ɔ̀ɔ̀ɔ̀,
aa ní gba zek̃̀io.

12 Malodeɔ̀ lé k̃̀de aafia'eai,
asa Dii vái z̃̀máɛ
e Yelusaleũ bíibɔ̀leu.

13 Lakisideɔ̀, à godɔ̀ s̃̀ɔ̀ne.

Ame á tò Siɔ̀nadeɔ̀ nà duunkɛawa,
á w̃̀leu ɔ̀ Isailiɔ̀ tàaek̃̀u káau.

14 A yáì tò á k̃̀k̃̀wa ní Mɔ̀lesɛgatadeɔ̀.
Akazibudeɔ̀ aaɔ̀ de Isailiɔ̀ kíɔ̀ne yiongo lébaa ɔ̀.

15 Malesadeɔ̀, Dii a m̃̀wá ní gb̃̀am̃̀neɔ̀,
Isaili beɛɛdeɔ̀ ge g̃̀ Adulaũ gb̃̀'eu.

16 A á mi bo, í a gbáa lé,
à ɔ̀ɔ̀ɔ̀ á né yenzideɔ̀ musu.
A á mi ke gbáigbai lán yāamusuwa,
asa wàle ní k̃̀k̃̀ z̃̀z̃̀ ɔ̀ ɔ̀.

2

Yá p̃̀ a ɔ̀de gb̃̀am̃̀neɔ̀ le

1 Waiyoo yáb̃̀ɛ lekpaainɔ̀,
gb̃̀ p̃̀ aaĩ vái làasooke ní lii musuɔ̀!
Tó gu d̀, aaĩ z̃̀k̃̀wà,
ké aa a zé ví yáì.

2 Aaĩ lua buai aa símá,
aaĩ wɛdɔ̀ kp̃̀éi aa ke ní p̃̀ ɔ̀.
Aaĩ gb̃̀am̃̀ gb̃̀ɛ,
aa aà be ge aà túbi síwà.

3 Ayāmeto ma Dii ma m̃̀:
Má dilɛ mà yáyia gb̃̀ɛ beɔ̀wa,
aa e b̃̀uo.
Aa táa'o ní mio daa ía lɔ̀,
asa w̃̀t̃̀ag̃̀ɔ̀ɔ̀.

4 G̃̀ɔ̀ bee wa yāadaĩnɔ̀,
an yá i g̃̀ w̃̀nale ɔ̀ wa m̃̀:
Wà wá ásookè,
wà wá gb̃̀ɔ̀ búsu símá,
wàle wá bugbeɔ̀ kpaalek̃̀ɛ ní luayād̃̀nsaiɔ̀.

5 A yáì áɔ̀ gb̃̀ɛ ví Dii gb̃̀ɔ̀ k̃̀k̃̀aaau

à bùsu kpaale ní gbelaao.

⁶ Anabi egenao yābòle aa m̀è:

Wasu ānabikeke yá bee musuo,
wí a wá kũo.

⁷ Yakobu buio, màa ále oa?

Dii pò i pa kpaayà?

Aà yākean wea?

Dii m̀è:

Ma yá lío maa gbé pò i yāke a zéwaao lé?

⁸ I fẹle ní ma gbéó lán ibeewawa,

i gbé pò yāe daao ulao símá,

lán gbé pò aale su ní zilaowawa.

⁹ I ma gbé n̄eo ya ní be maau,

i ní n̄eo k̄e ma gawiwa ḡopii.

¹⁰ A fẹle tá! A z̄olek̄iin lao.

B̀usue bee gbāl̀e,

à òkpà à kaalegyā s̀e.

¹¹ Tó m̄afilide m̀ò eeto à m̀è

á àsi maa o v̄e ní w̄eo yá musu,

ānabi bee taa gbéee beeo Ìo yei.

¹² Yakobu buio, má á naaa píie,

má Isaili k̄n̄ao kak̄u.

Má ní k̄āaa lán s̄ā pò kú kaauwawa,

an dádākek̄ii s̄úu ao d̄o ní dasi yái.

¹³ Gbé pò zew̄en̄é a d̄oan̄é,

aa bíib̄ole gboo, aai b̄oleu.

An k̄ia mé a d̄oan̄é,

ma Dii má zemik̄un̄é.

3

Isaili d̄oanao lelea

¹ Ō ma ea ma m̀è:

A swákpa á Yakobu bui k̄iao,

á Isaili kpalablenao!

I kũ ao yázede d̄o lé?

² A za maau, á ye v̄aizi,

i ma gbéó báa bo,

i ní báasi wolo ní wáwa.

³ I ní m̄ebaasi só,

i ní báa wolo ní m̄ewa,

i ní wáó wíwi,

i ní n̄ò f̀ùuke dàau,

i t̄et̄e ka d̄o'ou.

⁴ Tó aa wiilà sa, má wemáo.

Ḡoo bee má wese mà ní k̄ii gwao

yāv̄ai pò aa k̄e yái.

⁵ Yá pò Dii òn ke, à m̀è:

Anabi pò aai ma gbéó s̄ás̄ā,

tó aa pò è aa sò,

aai me aafia ao ku.

Tó aai pò e aa dà léeo sɔ,
 aaɪ me aa zì sɔuke.
 6 A yáí tò gwāasina a kuléwá,
 wépfungu'ea aɔ kuo.
 Gusia a daálae,
 māsokéa aɔ ku lɔo.
 Íatē a gē ānabipione kpéu,
 fāane aɔ siané.
 7 Wí a gu'enaɔ kú,
 māsokenaɔ gee a gɔ kpá ní wéi.
 Ampii aa ɔku ní léwa,
 ké mále wemáo yáí.

8 Mapi sɔ, gbāa m̀a
 Dii Nisina pò ũ.
 Yázede d̀d̀e a ní ikoo
 ké mà Yakɔbu buiɔ tàaeɔ oné,
 mà to Isailiɔ ní duuna d̀.
 9 A yápi ma á Yakɔbu bui kíaɔ,
 á Isaili kpalablenao!
 A ye yázede gíyāio,
 i yá pò zεvī fuangbae.
 10 I Siɔna káfi ní gbēdeao,
 i to Yelusaleũ zɔɔkũ ní yāɔɔsaio.
 11 A kíaɔ ì yágɔgɔ gbagusae yáí,
 a sa'onao ì yāɔadané ài'ea yáí,
 a ānabio ì māsoké ɔa yáí.
 ɔ aaɪ Dii tó sé aa me:
 Dii kú wá guuo lé?
 Yá a wá leo.
 12 A yáí wa Siɔna sa pa bugbe ũe,
 Yelusaleũ i gɔ bezia ũ,
 Lua kpé s̀s̀i i gɔ s̀s̀i líkpede ũ.*

4

Dii gb̀s̀s̀i

(Isa 2.1-4)

1 Gɔɔgbεzāzī
 gb̀s̀s̀i pò Dii kpé kuwà
 a gɔ gb̀s̀s̀iɔ mide ũ.
 Wa se lesi de s̀s̀iɔla,
 bui píi i siu we.
 2 Buiɔ gé we dasi, aai me:
 A mo wà dede Dii gb̀s̀s̀iwa,
 wí gé Yakɔbu buiɔ Lua kpéu,
 i wá da a zéwa, wíɔ beu.
 Dii ikoyā a bɔ Siɔna,
 aà yá a bɔ Yelusaleũ.
 3 A yágɔgɔ buiɔne,
 a yákeke b̀su zāzā pò gbāa v̀one,

* 3:12 Zel 26.18

aai ní fēndaᵛ gbēgbē aa lilε soona ũ,
 aai ní sōnaᵛ lilε máaso limibobo ũ.*

Buie a fēnda se a deezio,
 wa zíkaa dada bo.†

⁴ Baade a zōle a vēeli
 ní a kaadᵛenlio gbáú,‡
 gbēe a viadadañzi bo,
 asa Dii Zígōde lé mé ò.

⁵ Bui píi Ìᵛ kú ní ní táa tóo,
 wápiᵛ sō, Dii wá Lua tó wáᵛ kuᵛ gᵛᵛpii.

⁶ Dii mē:

Gᵛᵛ bee má a gbé tōᵛlenᵛ káaa,
 má a gbé pᵛ ma íadámá ma ní yápiᵛ naaa.

⁷ Má a gbé pᵛ lé tōᵛlepᵛ ke ma gbé kōnaᵛ ũ,
 má a gbé pᵛ wà tàñᵛ zàpiᵛ ke bui gbāa ũ.

Za gᵛᵛ bee máᵛ kiblemá
 Siᵛna gbēsisi musu e gᵛᵛpii.

⁸ Siᵛna gbēsisiá ma kpàsa dádākegbae,
 aà kpala káau a ea suwà,
 wiᵛ kible Yelusaleũ.

⁹ Bóyāi ále búbuapei?

Ké á kia viᵛ yái yá?

A ledamade kuo,

ō wāwā á kú lán ne'iwāwāwaa?

¹⁰ Siᵛnadeᵛ, à flaaflaa ní wāwāo

lán nᵛe pᵛ lé ne'iwa,

asa á bole á wéle guu

à kále sēue, í tá Babeli.

We Dii a á misiu,

we a á bou á ibeᵛᵛ ozi.

¹¹ Tia kéwa buiᵛ káaaaázi,

aa mē wa Siᵛna òᵛkpa,

wiᵛ gwa wáᵛ pᵛnake.

¹² Aa Dii làasoo dōo,

aa yá pᵛ àle yá gbadōo,

asa à ní káaa lán pᵛ baaawa pᵛwengbēzeue.

¹³ Siᵛnadeᵛ, à fele pᵛgbē!

Má tó àᵛ gbāa

lán zu pᵛ a kóba de mo ũ

mé a swe de moᵛgotē ũwae,

í bui dasipiᵛ úᵛ.

A ní pᵛ pᵛ aa è gbēblea guu kpa,

an àizeᵛᵛ i gᵛ mapi ma dúnia Dii pᵛ ũ.

¹⁴ Wéle bíideᵛ, à á zīgᵛᵛ káaa,

asa wà koezᵛᵛázi.

Wa Isailiᵛ dᵛaana lé ní goo a geewa.

5

Isailiᵛ kia a bo Betelēũ

* 4:3 Yoε 4.10 † 4:3 Isa 2.2-4 ‡ 4:4 Zkl 3.10

1 Betelēũ Eflata ní késáa Yuda bùsu wélezi,
 áma n guu gbēe a bɔu,
 iɔ demee Isailiɔ kía ũ.*
 Ɔme kú za káaukaau,
 aà felea ku à gègè.
 2 Ayāmeto Isailiɔ aao ku vūaaa
 e gɔɔ pɔ ne'ina a ge népi iò,
 aà gbé kɔniɔ i su ní Isailiɔ sānu.
 3 A fele ní dádáke ní Dii gbāao
 ní Dii a Lua zɔkɛo.
 Aà zɔkɛ a ligua e dúnia léwa,
 aaiɔ ku nie guu.
 4 Ɔme aɔ de ní aafia ũ.

Tó Asiliɔ si wá bùsuu,
 tó aa ɔzò wá wéle bíideɔwa,
 wá tó dɔaana gbɛɔn soplao feleɔno,
 kíapiɔ ka se swaaɔ.

5 Aa kible Asili bùsuwa ní fɛndao,
 aa gbāable Niulodi† bùsupiwa
 ní fɛndao woa a kpéu.

Tó Asiliɔ siwágu
 mé aa ɔzò wá bùsuwa,
 kíapi mé a wá bɔ ní ɔzi.

6 Yakɔbu bui kɔnaɔ ku buiɔ guu
 lán fii pɔ bɔ Dii kíi kpaawa,
 ìli sáa gbɛnazinazio,
 lán lou'i pɔ fáfá sɛwawa,
 ìli gbēe dāo.

7 Yakɔbu bui kɔnaɔ aao ku buiɔ guu,
 bùsu pɔ aao ku a guuɔ aao dasi,
 lán nɔɔmusu kua líkpe nɔbɔɔ guu
 ge nɔɔkusi kua sá kaauwa.

Gɔɔ pɔ àle pāa,
 ì kusimá à ní taitai,
 gbēe ku à ní bɔ aà ɔzi.

8 A ɔloo á ibeɔla,
 í á wèlepɔ dede pii.

9 Ma Dii ma mɛ,
 gɔɔ bee má á sɔɔ midɛ á guu,
 mí á sɔgɔɔ wíwi.

10 Má á bùsu wéleɔ dɛɔnzɔ,
 mí a zegikiɔ kwé.

11 Má á gbɛkɔlekɛnaɔ bāde,
 pɔdamadeɔ aao kú á guu bo.

12 Má táa pɔ á à ɛ'ɛ,
 má gbɛ pɔ á pèleɔ wíwi,
 á kúle á pɔkeapiɔne bo.

13 Má Asetaati líɔ wolɛwolɛ,
 mí á wéleɔ yaa.

* 5:1 Mat 2.6, Zaa 7.42 † 5:5 Daa 10.8-11

14 Bui p3 aai ma yāmao3 s3,
má t3simá n3 p3kūmao n3 kyāwāaoε.

6

Dii b3b3a n3 Isaili3

1 A swákpa yá p3 Dii òi!

A mē mà fεε ze,
mà b3 n3 yáo gbēsís3b wáa,
mà to s3s3b ma b3 ma.

2 Gbēsís3b, à yá p3 Dii lé b3o ma!

Dúnia z3na p3 b3 ku g33piio
à swákpa!

Asa Dii lé b3b3 n3 a gbé3ε,
a yāv3 n3 Isaili3.

3 Ma gbé3, b3 má kēéi?
B3 má kē a kpasaman3i?

A omεε!

4 Ma á b3ε Egipi,*
ma á b3 z3bleu,

Ma M3izi† z3 à d3aaé
n3 Aalonao n3 Miliaũ.‡

5 Vái p3 M3abu3 k3 Balaki d3ε à kēé

n3 yá p3 Bε33 né Balaau§ wēwào,
à to à d3águ ma gbé3.

Ma d3aaé sea za Sitiũ
e a γε ka Giligali,*

ké à e ma maakea3 d3.

6 B3 má γε ze3 Dii aei?

B3 má kúλε3 Lua Musudeei?

Má γε ze aà ae n3 gáae wēdonao yà?

Má sa p3 w3 a p3 káteu à tékũ oowà yà?

7 A sāsa mèn àaa s3o si yà,
ge n3si ta mèn àaas3s3o λεε kwi?

Má a neg3ε s3ia kpá ma tàae fiabob3 ũ yà?

Má né p3 b3 ma pleu kpa ma duuna awakpab3 ũ yà?

8 Gbēnaz3na, wà yá p3 maa òne.

Yá kpele Dii lé gbεamai?

Yáke a zéwa, n3 ye gbékekeai.

N nzi3 busa, ní té Luazi.

9 A Dii b3o ma d3,
àε λεzu mεεwiade3zi.

V3akea Diiε mé 3no ũ.

A go p3 a á gbē gwa,

í Lua p3 d3ε yāma.

10 3vái ku v3ikena3 ua e tia
n3 zaa m3afilide p3 dε láaip3 ũo.

11 Gbé p3 kiloo gbēbleb3 v3
a gbiay3b3 v3io kũa,

* 6:4 B3a 12.50-51 † 6:4 B3a 4.10-16 ‡ 6:4 B3a 15.20 § 6:5 Nao 22.2-24.25 * 6:5 Yoz 3.1-4.19

má aà bɔ maa nɛɛ?
 12 Mɛɛwɪaɛ bee ɔdeɔ pāsɪ maamaaɛ,
 mé a gbé kɪnɪɔ ì ɛɛtoto,
 mɔafiliyā mé kú n̄ léu.
 13 Ayāmeto ma na á dɛdɛawa,
 mále á ásooke á duuna yái.
 14 A pɔble, kási á káo,
 á n̄sɛ a gɔ da giie.
 A pɔ dile kùsūa ũ, a gɔoplakɛo,
 asa má á kùsūapi kpa zìblenaɔwaaɛ.
 15 A pɔtɔ, kási á kekɛo.
 A n̄isi kɛ, kási á a mɔaokɛo.
 A v̄ɛɛ dafu kɛ, kási á a imio.
 16 A ɔmeli† yá'one kūa
 n̄ Ahabu‡ bɛdeɔ yákeɔ p̄ii,
 a n̄ ɔlesè.
 A yái tò má á dúuzɔ,
 mí tó wà á mɛɛwiadeɔ láanikɛ,
 í gɔ bui p̄iiɛ gbé s̄s̄s̄bɔ ũ.

7

Isailiɔ fɛlɛa

1 Waiyoo mapi!
 Má dɛ lán gbé pɔ lé libɛ
 ge v̄ɛɛbɛ kɔnweɛwaaɛ.
 V̄ɛɛ kó ge kaadɔɛn séia pɔ mi a nide ku bo.
 2 Luayāmanaɔ làa dúniau,
 gbēmaaɔ ku gbēnazinaɔ guu bo.
 Ampii aaɪ gbé dádā aa dɛ,
 baade lé a gbédee wɛ n̄ táaluo.
 3 Aa v̄aikɛa ḡoi v̄i ɔplaa n̄ zɛɛo.
 Kia ì pɔ gbɛa,
 yákpalekena ì gbagusaesi,
 gbāade ì azia pɔeā dilené,
 amp̄ii aaɪ gbé wetāò.
 4 An gbēmaaɔ dɛ lán leaawa,
 an dendaɛɔ pāsɪ dɛ lesikaoa.
 An ìadamagɔɔ pɔ n̄ gudāanaɔ a yā'ò kà,
 an bàabāabogɔɔ p̄ila se.
 5 Nsu n̄ n gbédee náaikɛo,
 n̄su n̄yɔ daa n kwàasi ḡauwao.
 Laaika yá pɔ n̄yɔ o n̄ɛ pɔ kpá n̄ kùɛɛzi.
 6 Nɛgɔɛ a a mae kpɛbɔ,
 nɛnɔɛ a fɛlɛ n̄ a dao,
 nɔzāɛ a bɔ a zāda kpɛ,
 gbé bɛdeɔ gɔ aà ibɛɛɔ ũ.*
 7 Mapi s̄o ma wé aɔ dɔ Diizi,
 má Lua ma Suabanapi dá.

† 6:16 1Kia 16.21 ‡ 6:16 1Kia 16.29, 21.25-26 * 7:6 Mat 10.35-36, Luk 12.53

Ma Lua a ma yāma.

⁸ Wá ibeεε su pɔnakε wá yá musuo.

Baa ké wa lele, wá feleε.

Baa tó wá káleα gusiau,

Dii a gupuwēε.

⁹ Lá wa duunakè Diiε,

àε a pɔkūma bɔbɔwá

e àɔ gé yásiiwano,

i to yá bɔwano na.

A wá da gupuau,

a wá suaba, wí wésie.

¹⁰ Tó wá ibeεε è, wí a ní kú.

Wá ibeεpio òwēε yāa

aa mè Dii wá Lua ku máε?

Wa ɔzɔmá lán pèleawa gāε,

wí wésie.

¹¹ Siɔna bíibogɔɔ a ká,

gɔɔ bee a káleα a yàasa kú.

¹² Gɔɔ bee gbéɔ bɔ Asili ní Egipi wéleε guu,

aa bɔ za Egipi ní Uflatao,

za ísia baale ní baalao,

za gbèsisí kpεle ní kpεlao,

aa i mɔ we.

¹³ Dúnia a gɔ yàaa

gbé pɔ kú a guuɔ yákeε gbe ũ.

¹⁴ Dii, nì ní gbéɔ dádáke ní n gopanao,

n kpàsa sãpio aaio kú ní tēε Kaameli líkpεu,

aa i pɔble Basana ní Galadao dádákekii maau lán yāawa.

¹⁵ Nyɔ yábɔnsaε kené,

lá ní kè gɔɔ pɔ n bɔrino Egipiwa.

¹⁶ Buipáleε e,

wí i ní kú ní negɔnkeyā musu.

Aa ɔku ní léwa,

an swá io ke weũu.

¹⁷ Aa búsu ble lán mlēwa,

lán pɔtaa'onkuawaɔwa.

Aa bɔ ní ulekii guu,

aa mɔ Dii wá Luawa ní lualuao.

N vía a ní kú, sɔ i kéngu.

¹⁸ Lua, déme muaannɔi?

Ni n gbé kɔnaɔ duuna kéma,

ni sùuukerino ní ñ tàaeɔ.

N pɔ líɔ paa gɔɔpio,

gbékekeané mé ñ kangu.

¹⁹ Nyɔ εa wá wēnagwa bɔ,

ní ɔzɔ wá yāvāiɔwa,

ní wá duuna zu ísia í títiú pii.

²⁰ Nyɔ náaiyā ke Yakɔbu buiɔne,

nyɔ gbékeke Ablahaũ buiɔne,

lá ní a legbè wá dezipiɔne za káauwa.

NAUŪ

Yá pò kú láε bee guu

Láε bee d̀aa à léεa Asili pò Isaili lé falub̀néε b̀usu m̀εwia Ninivawa yá'ò. Nauū lápi k̀e Babiloni aao gé Niniva dúuz̀i e ẁaε gé Yesu Kilisi ii ẁe 612.

Lápi daalea (1.2-8) lé ɔ̀ẁεε ké Lua mé iko ví d̀unia p̀opiwa mé ̄me a yákpaleke ní d̀unia. A gbea (1.9-2.3) lá Lua gbãapi a z̀ike b̀usu yá musu Nauū g̀o. Niniva a kaale, Yudaε i g̀õ nízia ví. A gbea ɔ (2.4-3.19) Nauū Niniva gbãa p̀o a ví midεa d̀au à s̀uẁεε, àle p̀nakeò.

Anabipi yá p̀o àle yá gbãa de Niniva kaalea yáa. Ninivaá m̀εwia p̀o íandãa k̀uε. A gbéóá dàaken lalasideεne. Gbé bee tao kaale píε.

Dii p̀paa Ninivadezi

¹ Niniva* yá p̀o Elekosi gbé Nauū è taalan ke:

² Dii ǹse í fele à t̀simá,
Dii í t̀simá, p̀fēden aà ũ,
Dii í t̀si a ibεεwa,
Ìɔ f̀εa a ẁεεzi.

³ Dii p̀o lí pa kpaao,
a gbãa ví z̀o,
Ìli t̀o tàae de b̀o p̀ao.
Dii ku z̀aà'iana ní z̀aao guu,
luabe puana de aà k̀εε luutē ũ.

⁴ Í ísia lele, gugii i b̀o,
í to swa píi í ba,
Basana ní Kaamelio i g̀õ ẁεnanno,
Libã b̀usu se de lá b̀o b̀o i giigaga.

⁵ Gbè̀s̀is̀i b̀o í deede Dii aε,
s̀is̀i b̀o í ỳo,
d̀unia í lualua aà yáí,
t̀o le ní p̀o p̀o kuẁa p̀i.

⁶ Déme a f̀õ g̀i aà kp̀εnemuuui?
Déme a f̀õ à z̀εa
aà p̀k̀uma p̀ási b̀o b̀o mag̀o i?
Aà p̀f̀ē í b̀o lán téwaε,
gbεs̀i i wi aà aε.

⁷ Dii maa,
a de mikpakli ũ ẁétεag̀o,
gbé p̀o ǹaaaziε ̄ a ní yá d̀õ.

⁸ A a ẁεε midε ní idaaguao,
a a ibεεp̀i ya ní kpá gusiau.

⁹ Lé kpele aale kpaaf̀ Diizii?
A a midε,
aa ẁétεam̀óε g̀εn plao.

¹⁰ Aa igbē aa ká, aai g̀õ ye leu,
té i k̀umá míomio lán s̀ε g̀iwa.

¹¹ Niniva gbēε lé lé gia da gbéowa,
àle lekpaaf̀ ní gbé Diizi.

* 1:1 Sof 2.13-15

12 Ma Dii ma m̀̀:
 Baa tó an zīgō m̀̀ ní dasileu,
 wa ní kwé, aai s̄aale.
 Baa ké ma á swāgàga yāa,
 má gága bo.
 13 Má zuu pó aa dàé gboo,
 má m̀̀ pó aa kàwá kéké.
 14 Yá pó ma Dii má ò Niniva yá musun ke:
 N gbēe a gō n tó aɔ kuwà bo.
 Má pó āa ní pó kásaa pó kú n táakp̄e u wíwi,
 mí mia'e yōne, asa wéle gian n ũ.

2

Ziblea Ninivawa

1 Baonakpana gwa be s̄isi musu,
 àle aafia kp̄awake.*
 Yudaɔ, àli á dikp̄e ke,
 àli lé pó á kè Diiwaɔ fiaboè.
 Gbēkaalenapiɔ ea lélewá bo,
 wà ní m̄ide m̄pii.
 2 Ninivadeɔ, wàle m̀̀ léleiwá.
 A á b̄ii d̄s̄a, í zé gwa!
 A tep̄e, í ze giūgiū!
 3 Dii a ea Yakɔbu buiɔ gawi kp̄amá,
 lá Isailipiɔ v̄i yāawa.
 Asa gbēwaanaɔ m̀̀ ní bùsu wàae,
 aa ní v̄ēbuɔ dè.
 4 An zīgō gbāaɔ s̄engbaɔ t̄a,
 negōnapiɔ ula t̄ea zóizoio daa,
 an s̄ogo m̀̀ lé pípi,
 aa ku sou guu,
 aale ní s̄onaɔ gbāegbāe.
 5 Aa s̄i wélepi zeau ní ní s̄ogo bàzaao,
 aale ke ḡaae kilikili.
 Aale ḡē b̄ioobioo lán s̄etewa,
 aa wāa lán loupileawa.
 6 Wà zīgō s̄ianaɔ s̄isi,
 aale wā, aale kpakpagua,
 aa mipè b̄iwa ní wāo,
 aale ní s̄engbaɔ pélep̄e.
 7 Aa b̄iiboleɔ w̄ēw̄ē,
 gu pó swa p̄au w̄élepi,
 aa kibe kwè.
 8 Wà t̄a ní Niniva kí nao z̄izo ũ,
 aà z̄onɔenaɔ lé s̄oɔ lán felenguuluɔwa,
 aale ní z̄ia gbēgbē.
 9 Ninivapi ḡō lán íkalekiwa.
 A gb̄éɔ lé ḡēzea lán íwa.
 Wàle oné: A ze! A ze!

* 2:1 Isa 52.7

Ama gbēe i eao.

¹⁰ A ánuṣu séle! A vua naaa!
Aizεε diue ní pó beεdeṣ pii.

¹¹ Wà pṓṓ nàaa, wà pṓṓ sèle,
wéle gṓ da gii.

Sṓ kè gbéṓgu,
an gbázina lé lua,
an me zea bo,
an baade oosisi.

¹² Nṓṓmusupio tòo gè máε?
Nṓṓmusu néṓ poblekṓipi ku má ni?
Nṓṓmusu sa ní dao ìṓ bebe we yāa,
gbēe yá lí ní néṓ viakūo.

¹³ Nṓṓmusu sapi nṓṓ kù a néṓne yāa,
à nṓṓ è a naṓne, à mṓmá.
Nṓṓ pṓ a tàitaiṓ ka aà tòo pai.

¹⁴ Ma Dii Zigṓde ma mè:

Má feṓnnṓ,
má n sṓgoṓ kpasa, a súdele iṓ do,
wi n népio dede ní fṓndao.
Má pṓ pṓ ní sṓmáṓ kaale,
wa n zinaṓ yā'o ma bo.

3

Waiyoo Niniva

¹ Waiyoo gbēdenaṓ wéle!
Iliṓ ku gbētaitaisaio.
Mṓafilii pàewà ní pṓ pṓ wa sṓmáṓ.

² Flà kṓfi ní sṓgo gbá kṓfio ma do!
Sṓṓ lé bàale, an gṓṓ lé vṓvṓ.

³ Zigṓ sṓdeṓ lé suwà,
an fṓnda wétṓ lé pipi,
an sṓnaṓ lé teke.

Gbé pṓ wà ní paεpaεṓ dasi,
geṓ gṓ kpále, wa fṓ doṓdoṓ.
Wàle kpakpa geṓla.

⁴ Káaluapi lenakasaané yáie.
Aà kákaa maa, ì kpánízi,
à buiṓ kà zṓbleu ní lenakasaanéṓ,
à ní òṓkpà a gbṓkṓlekea guu.

⁵ Ma Dii Zigṓde ma mè,
má feṓnnṓ,
má n zwāa se kanε n mia,
mí tó buiṓ n puizi e,
mí n asii ṓṓ an kíaṓne.

⁶ Má n pápa ní pṓ gṓ vāio,
mí n ke pṓṓpṓṓ,
mí tó gbépii wefiima.

⁷ Gbé pṓ weṣinleṓ bàalene
aai me: Niniva gṓ da fṓii.

Déme a wēnake a yá musui?
 Má wá nòsenininao euèi?
 8 N maa de Tebesi pò kále Niili saea yà?
 Swapi í mé kàedài a bíi ũ.
 9 Etiopio ní Egipio mé wélepi wá ũ,
 a gbāa lé vío,
 Putio ní Libio ku a zennodeo guue.
 10 Kási wà tà ní Tebesideo zìzoo ũ,
 wà ní néo wíwi zékpaao guu píie.
 Wà likpà an beedeo sea yá musu,
 wà mókà an gbēzōowa.
 11 A Ninivadeo sō,
 ma pókumaboboma í a zōlewáe,
 í gō sāalea,
 ío mikpakíi wēele á ibeoo yái.
 12 A zegikio gō lán libe pò mawa.
 Tó wa zìá, aa kwe a blenaone.
 13 Gwa! A zìgō de lán noowa,
 á wéleo bíiboleo wēa á wēleone dàii.
 Té lé kú bolepio gbáowa.
 14 A ítoto kále, asa wa á kákae.
 A gē bèleu, í ōzōwà!
 A bilikibò, í á bíi gbāa káfí!
 15 Té a gi kúwá wee,
 wi á dede ní fēndao.
 Wa á kaale kwasutēo poblea ũe.
 A kō lán kwaowa!
 A gusisi lán kwasutēowa!
 16 A laatanao dasikù lán saanaowa,
 aai gbēble, aai gēzea.
 17 A gudōanao de lán kwasutēowa,
 á zìkan dōanao dasi lán kwaowa,
 aa kpa bíiwa nienie.
 Tó íatē bíle, aai gēzea,
 wílio ní tákíi dōo.
 18 Asilio kía,
 n gbéō dōanao i'ò,
 n zìgō gbēzōo gāga.
 N gbéō fáaaa sísiō musu,
 gbēe ku à ní káaao.
 19 Wíwia pō wà n wiwi ese vío,
 n bōpi láaa vío.
 Gbé pò n bao mà
 ali otaale n yá musue,
 asa gbēe i gí n pásí kpálesai mai a mewao.

ABAKU

Yá pò kú láe bee guuo

Lápi lé dēe pò ānabi Abaku kà yāpāsī gɔɔ bɔɔlɛkɛwēe. I wēnadō gbéɔne, ì vāi pò aai kɛɔ bɔnɛ gupuau, ì wiile Luawa a yá musu, ì pɔnakɛ tó Lua a wabikɛa mà. A lápi kè e wàɔ gé Yesu Kilisi ii wè 700 taawa. Gɔɔ bee Babiloniɔ gbāa lé káfi mé Isailiɔ ku bili guu ní kua zia yá ní kua ní Luaoo yá musu.

Lua yāwè ānabiwa, à yá'òè aà gɔɔ gbéɔ yá musu ní gbé pò aao ku gɔɔ bee gbɛaɔ lɔ à mè: A Lua náaikɛ, bee mé ì to gbéɔ aao ku (2.4). A Lua náaikɛ, i mɔ dɔiále (lɛɛ 3).

Yāpāsī gɔɔ gbéɔ laai ì ta Abaku lá yáwa, ké aa Lua náaikɛ aai sōdile. Lua zina Pɔlu waasokè Yesude káauɔne à mè luanaaikɛapi mé Yesu Kilisi náaikɛa ũ tia (Lom 1.17, Gal 3.11, Ebe 10.38).

Abaku Lua tàae'ea

¹ Yá pò ānabi Abaku èn kɛ:

² Mále wiilema à gègè,
níle yāmaao, Dii.

Mále lezunzi yāpāsī yáie,
níle wá suabao.

³ Bóyāi ní to mà vāikɛa ei?
Akeɛa niɔ dàakɛa gwai?

Kaale ní yāpāsīɔ ku ma ae,
sòle ní yákeleo fèle.

⁴ Bee yáie ikoyā gò plègɛlɛgɛ,
wili zíkɛ yázɛdewao.

Gbēvāiɔ ì koezō gbēmaaozi,
ō wī yázɛde fuangba.

Dii yázasia Abakuwa

⁵ A buiɔ gwa à gwa, yá i diwá,
asa mále yáke á gɔɔe,
tó wa siué, á sio.*

⁶ A gwa! Mále tékpa Kaladeɔgu.†
Bui pásī nɔnwāadepiɔ lé li dúniaa píi,
aale zòlɛkíi pò de ní pò ũoɔ símá.

⁷ Aai to vía ní kú,
sō ì kè gbéɔgu.

Aali ikoyādao,
aai níziá se lesí.

⁸ An sōɔ wāa de gbɛaanaa,
an pásī de àwalewan oosielea.

An sōdeɔ bò bùsu zāzāu,
an sōɔ lé baale bíooɔ,
aai kúu'o su pò léi.

⁹ Ampii aai zɛ ní pásīɔ,
aai su sānusānu lán guwaiwai íanawa,

* 1:5 Zln 13.41 † 1:6 2Kia 24.2

aaĩ zìzɔɔ naaa lán bùsu'ùfáawa.

¹⁰ Aaĩ kíaɔ ke pɔɔpɔɔ,

aaĩ gbāadeɔ yáalɔ,

aaĩ wéle bíideɔ àlafike,

aaĩ bùsu káaa bíizi aa sí.

¹¹ Aaĩ gē gé ae lán íanawa.

Tàaedeɔne, an gbāa mé ní lua ũ.

Abaku ɛa Lua tàae'ea

¹² Dii, ní kú za káaukaauɛ,
ma Lua pɔ n kua adoa, wá gao.

Dii, n buipi díle yákpalekeawano yáie,

ma gbɛsi, n buipi zèdɔ wá totoa yáie.

¹³ N kua adoa, n gē wesia vāilea,

nyɔ̄ fɔ̄ yāvāikea gwao.

Bóyāi niɔ bɔnkpɛdeɔ gwa ní wéoi?

Tó gbēvāiɔ lé gbēmaao mɔmɔ,

bóyāi niɔ nílei?

¹⁴ N gbēnazina kè lán ísia kpɔɔwa,

lán pɔ kelena pɔ aa kía vɔɔwa.

¹⁵ Ibɛɛɔ ì ní kú ní kokoao,

aaĩ ní gá ní bɔ.

Aaĩ ní kú ní sɔɔ,

aaĩ ní naaa ní ní táaluɔ,

ɔ̄ aaĩ pɔnake, aaĩɔ yáalɔ.

¹⁶ A yáí tò aaĩ ɛɛke táaluwa,

aaĩ tulaletikateɔ sɔɛ,

asa beɔ mé tò aa ku nama guu,

aaĩ pɔ níside ble.

¹⁷ Aaɔ kpɔ bɔle ní táaluu gɔɔpii yà?

Aaɔ buiɔ dɛdɛ ní wɛgwasai láasai yà?

2

Dii yázasia Abakuwa

¹ Má ze ma gudɔakíi,

má tepe bíiwa,

má itéke mà gwa lá asu omɛɛ,

lá a a tàae pɔ mále e yázasia.

² Ǿ Dii òmɛɛ à mè:

Yá pɔ ní è dalau,

kē gbè pèpɛɛwa wásawasa,

ké kyokɛna e ke ní wāao.

³ Asa yápi gɔɔ dilɛɛɛ,

yápi lé a kegɔɔ yá, a gí keio.

Baa tó a gɔɔ lé gēgē, nyɔ̄ dá,

gɔɔpi a ká, wa sɔ̄dɔ.

⁴ Gwa! Gbé pɔ a nɔse maao a fu,

āma gbé maa aɔ ku

ma náai pɔ àle ke yáí.*

* 2:4 Lom 1.17, Gal 3.11, Ebe 10.38

- 5 Aizεε náai v̄io,
ȳode s̄o lío daa doũ.
A asia v̄i lán bedawaε,
ĩli káo, a δε lán gawa.
I buio káaaazi,
ĩ bùsu pii gbέo kúkū z̄io ũ.
- 6 Aà yá a ḡo ní baadeε yāa ũ,
aa aà àlafikeε aa aà láanikeε aa με:
Waiyoo n gbέ p̄o ni dāo p̄o káaa nziaε,
ni nzia dile gbia gbέ b̄o'imia yá musu.
- 7 N fiadeo felenno kándeε,
aa vu iu, ní ḡo ní lualuaο,
ní ḡo ní gbāablema ài ũ.
- 8 Lá bui p̄o n ní p̄o simá yāo dasi,
an kōnao n p̄o sima sa s̄ε,
asa n gbέo dèδε, n bùsuo kàale
ní wéleo ní gbέ p̄o kúuo píie.
- 9 Waiyoo n gbέ p̄o ni n ua káfi ní ài v̄aio,
ni n sakpepi da musu,
ké músi su n leo yái.
- 10 N lekpaai gbēδεεεa dasi yái,
ō n widà n uawa,
nyō wēni ke lo.
- 11 N kpé gbεo mé aa wiidoma,
a zaο i yápi zásimá.
- 12 Waiyoo n gbέ p̄o ni wéle kú ní gbēδεao,
ni mεεwia káε ní d̄iidiinkeao.
- 13 Gbēnazinao isimagakpaa gbε a ḡo yāa ũε,
buiο i nízia kpasa p̄aε.
Dii Z̄iḡode mé dile màao lò?
- 14 Asa Dii gawi d̄sa a li d̄uniaε,
lá í ì dagua ísiaiwa.†
- 15 Waiyoo n gbέ p̄o ni íkaka n gbédeeone,
ni naenaemá e ípi γε z̄leomá,
ké ñ e wéte an puizii yái.
- 16 Wí mé a n kú, i ke gawi no.
Imi, asa wa n puizi e s̄ε.
Imib̄o p̄o kú Dii ozi lé suma,
wí i ḡo n gawi gbεu.
- 17 Yāp̄asi p̄o ní kè Libā a kúlemaε,
n n̄b̄o kaalea yá a s̄o kēngu.
Asa n gbέo dèδε, n bùsuo òokp̄aε,
n wéleo ní gbέ p̄o kúuo kàale pii.
- 18 B̄o ài táaο v̄ii? Gbēnazina mé à.
B̄o ài p̄o kásaa p̄o aai ní da εεupio v̄ii?
Gbέ p̄o kè ì a p̄okea náaike,
ĩ táa p̄o lí f̄o yá'òopio ke.
- 19 Waiyoo n gbέ p̄o ni o líε

† 2:14 Isa 11.9

aà yāmama,
ge ni o gbè wēnisaie àò ku.
A f̄ d̄oaaɛe?
Wà vua ge ánu'u'ì lèwà,
kási wēni ku a guuo.
²⁰ Dii ku a be p̄ a kua adoau.
Dúnia gbépii à ke kílíkili aà aɛ.

3

Abaku wabikɛa

- ¹ Anabi Abaku wabikɛa.
² Dii, ma n bao mà,
Dii, n yākeɔ t̄ó má n v̄ia v̄i.
Ea yá bee taɔ ke wá ḡɔɔ,
ní t̄ó wà d̄ó wá ḡɔɔ.
Tó wá wegwaa d̄ɔngu n p̄kūmaḡɔɔ.
³ Lua a b̄o Temani,
Kuaadoade a b̄o Palana gbèsis̄i musu.
Aà gawi a kúle luabea,
aà táasileá a dúnia pa.
⁴ Aà tekea aɔ de lán íatē bilɛawa,
gupua a pípi aà gbàt̄ɛɛ ní gbàt̄ɛɛo,
we aà gb̄aa ulɛau.
⁵ Gagyā be aà aɛ,
télépiɔ be aà iau.
⁶ Tó à zè, dúnia ì zāampapa,
tó à wet̄èi, buiɔ ì ke gàs̄i.
Gbèsis̄i ziɔ kwè,
s̄is̄i p̄ó kú za káauɔ gbòo.
I yāke lá a kè káaukaauwa.
⁷ Ma Kusā zwàakpɛɔ è,
wàle taasikɛu,
ma Madiā bùsu zwàakpɛɔ è,
gili gèngu we.
⁸ Dii, n p̄ p̄a swaɔzi yá?
N za f̄è swa'ɔnaɔzi nɛe?
Ké ní di n s̄ó kpe ní n zibles̄oḡo,
n me f̄è ísiaz̄i yà?
⁹ N n sá b̄ò a b̄òu,
n mè wà m̄ó ní kaɔ,
ō n dúnia p̄apaa ní swaɔ.
¹⁰ Gbèsis̄iɔ n e, aale k̄òde,
í dàgua, àle ḡɛ,
ísi k̄òfi d̄o,
a ikooaɔ lé f̄ele musu.
¹¹ Íatē ní m̄ɔvuao zè gudoũ musumusu
n ka p̄ó lé ḡɛ f̄loo tekea yái
ní n s̄ona pípia yáo.
¹² Nle tavaavaa'o dúniau ní p̄kūmao,

ńlẹ buiᵛ gbē ní kyǎwǎao.

13 N bᵛ n mᵛ n gbéᵛ boi,
n mᵛ kía pᵛ ní kpà suabai.

N gbēvǎi mi wǎ,

n pᵛ piliwà à gᵛ lálai.

14 Ké aà zlgᵛ siwázi wá fáaai,
aale pᵛnake yèεεsaide pᵛ ulεᵛ blea yá musu,
ᵛ n ní dᵛaana mi fᵛ ní azia sᵛnao.

15 N ᵛzᵛ ᵛsiawa ní n sᵛᵛ,
n í zᵛᵛpi yà.

16 Ké ma a baomà, sᵛ kèmagu,
a kᵛfi ma lébaa dèe, ma wá gà,
mále lualua ma zegbeu.

Má mena màᵛ gᵛᵛ pᵛ wa yáyia gbé pᵛ lèlεwáᵛwa dá.

17 Baa tó kaadᵛena i nesoe keo,
mé vèeliᵛ i ne'io,
baa tó ku i bᵛᵛ,
mé buapᵛᵛ i keo,

baa tó sᵛᵛ ku kaau lᵛᵛ,
mé zuᵛ làa kpásau,

18 ní beeo ma pᵛ aᵛ na Diiwae,
má pᵛnake ní Lua ma Suabanao.

19 Dii Lua mé ma gbǎa ũ,
ĩ ma wá nakú lán tuewa,*
ĩ to màᵛ be guleᵛᵛwa.

---

* 3:19 2Sam 22.34, Soᵛ 18.33

SOFONI

Yá pọ́ kú láe bee guu

Anabi Sofoni yáe bee ò e ãnabi Abaku àò gé ãnabikekèi, à kà wè 700 taawa e wàò gé Yesu Kilisi ii. Goo pọ́ à yápi ò Kí Yosia i lousisiyã dafu zékale a làao (2 Kíao 23.1-28) mé Yudaò bùsu ku kai lézi goo beee. Anabipi yázãsi gbé pọ́ aale láasooke wàle me: Lua bàa gi kúwanò yà mooo? A lá Lua a mọ yáo gógó taao oné: A mọ yákpaleke n Yudaò n Yelusaleũdeò (1.1-2.3), i buipãle pọ́ an bùsu liaa Yudaòziò midè (2.4-15), i ea su n Yelusaleũo a pa ziu. A a gbéò vãi kémá, i n nòse lilené n dúnia gbépii pọ́o (3.1-20).

Sofoni mè lọ Lua gbéò fẹ n Luapi nama ma gbé pọ́ anzia yá lé dgaanéò kaalesaio. Ama a laaidò nòsedoũdeò n wènadeòwa. (2.3, 3.12).

Dii yákpalekea n dúniao

¹ Dii yá'ò Kusi né Sofonie goo pọ́ Amọ né Yosia* de Yudaò kía ũ. Sofonipiá Gedalia tũnae, Amalia síwena, Ezekia sòkpaee.

² Má pọ́pii waa tọlewa.

Ma Dii máme má ò.

³ Má gbēnazina n nòbòò waa pii, má bā n kpòò waa pii.

Má vāikenaò fu, mí gbēnazinaò kaale tọle.

Ma Dii máme má ò.

⁴ Má oloo Yudaò n Yelusaleũdeola pii.

Má gue bee zō Baali gbàgbana pọ́ gòòne, mí gulesi sa'onao n taa sa'onao tó bāde,

⁵ gbé pọ́ aai kúle musupòòne kpé musuò n gbé pọ́ aai kúlemee

aai legbē n ma tóo,

aai ea gbē n taa Mòbkuoò,

⁶ gbé pọ́ pòòbòzākè aai temazi lóò.

Aali ma kii wēele aa yāgbēaao.

⁷ A ke kílíkíli Dii Lua ae,

asa Dii goo káikù.

A sa'obò díle Yudaò ũ,

à gbābò gbé pọ́ à n sisioe.

⁸ Ma gbagbagòòzì

má ìada kía n kíanəwa

n gbé pọ́ buipãle pòkasa daaò pii.

⁹ Goo bee má ìada

gbé pọ́ aai víví kpēele bèəwa,

gbé pọ́ aai n dii kpé pa

n yápāsío n mọafilioò.

¹⁰ Ma Dii ma mè,

gòopi zì wa ó gbāa dọ Kpò Bòleu,

* 1:1 2Kia 22.1

Fáani dafu a wā ní wiio,
mé wa zṵa zṵṵ ma gbèsíṣíṣíṣí musu.

¹¹ Eléfāanideṵ, à wiipe,
asa laatanaṵ midε píie,
mé ṵde gbāngboṵṵ kaale míṵmíṵṵṵ.

¹² Zibeezī má Yelusaleṵ keele ní filiaṵ,
mí íada gbé pṵ kálea we
lán wē pṵ kú ní a gbṵṵṵwa.

Gbépiṵ ì o ní sṵ guu aa me
má yāe keo, a maa ge a vāin nò.

¹³ Wa ní àizεεṵ naaa,
an beṵ i gṵ yāaa.

Aa bekpakpa,
kási aa e zṵleuo,
aa vēli pépe,
kási aa e a imio.

¹⁴ Dii gṵṵ zṵṵ káikù,
A kà kái, àle ká ní bao.
Dii gṵṵ zṵa aṵ dṵ wēnannoṵ,
baa neḡṵna a wiipe.

¹⁵ Gṵṵpiá kpēnemuugṵṵṵ,
taasi ní yeelao gṵṵṵṵṵ.
Músi ní gudεao gṵṵṵṵṵ,
gubeebee gṵṵṵṵṵ, gu a siakū,
lou guduuduu gṵṵṵṵṵ.

¹⁶ Zibeezī kàae'ṵ ní zíkawiio aṵ dṵ
wéle bíideṵ ní bíipi gulesíṵṵ.

¹⁷ Má gbēnazīnaṵ da taasiu,
aai taa'o lán vṵṵwa,
asa aa duunakēmεεε.
Wa ní au daada lán íwa,
an geṵ aṵ kpálea lán bīṣawa.

¹⁸ An ánusu ge an vua a fṵ ní bo
Dii kpēnemuugṵṵṵpi zṵṵ.
Aà zafēa té a kú dúniawa píie,
a gbé pṵ kú a guuṵ midε kándo.

2

¹ Gbēnazīn wisaideṵ,
à káaa, í lekpaai

² e gṵṵdileapi aṵ gé kái,
e Dii pṵkūma zṵṵ aṵ gé á lei,
e Dii pṵkūma gṵṵ aṵ mṵwá,
asa gṵṵpi a su lán ése úawaε.

³ A nṵsedoṵde pṵ i Dii yāmaṵ,
à aà kṵi wele,
à wele aṵ maa, á nṵse iṵ doṵ.
Bee a gí á boi Dii pṵkūmagṵṵa?

Yá pṵ a Filitēṵ le

⁴ Gazadeṵ pákpa ní wélei,
Asekeloni a gṵ bezia ṵ.

Wa Asedodadeɔ ya fãanɛ,
 wa Ekelonideɔ wo n̄ bɛ.
⁵ Waiyoo á Kɛleti bui pɔ́ á kú ísialeɔ!
 Dii yá pɔ́ a á le òé.
 A Kanaa pɔ́ á kú Filitɛ̀ bùsuuɔ,
 Dii mè á á kaalɛ, á gbɛe a gɔo.
⁶ Isialè bùsupi a gɔ́ dádãkɛkɛ̀i ũ,
 wekii sãdãnaɔ kálɛu, aai kaaɔ dada.
⁷ Yuda kɔ́naɔ gɔ́ bùsupi v̄i,
 aame aa pɔ́ dádãkɛu,
 aai wúle Asekeloni kpéɔ guu oosi.
 Dii n̄ Lua a ɔliańzi,
 a suńnaɔ n̄ pá ziu.

Yá pɔ́ a Mɔabuɔ́ n̄ Amɔniɔ́ le

⁸ Má mà Mɔabuɔ́ ma gbéɔ̀ sòsò,
 Amɔniɔ́ n̄ tɔbɛɛs̄i,
 aa kuabiimá n̄ bùsu yá musu.
⁹ A yáí ma Dii Zígɔ́de Isailiɔ́ Lua,
 má ò n̄ ma kuaɔ ma mè
 Mɔabuɔ́ gɔ́ lán Sɔdɔũdeɔwa,
 Amɔniɔ́ s̄o lán Gɔmɔodeɔwa.*
 An bùsu a sè v̄ai bɔle,
 è wiside aɔ diu.
 Aɔ de guyaaa ũ gɔɔpiie.
 Ma gbé pɔ́ gɔ́ n̄ pɔ́ naaa,
 bui pɔ́ má sè kɔ́naɔ gɔ́ n̄ bùsu v̄i.
¹⁰ Buipio yápi e n̄ íandãa gbɛ ũ,
 asa ma Dii Zígɔ́de, aa ma gbéɔ̀ sòsò,
 aa kuabiimáɛ.
¹¹ Dii a to s̄o kɛńgu
 gɔɔ pɔ́ a to dúnia diiɔ sãale píi.
 Bùsu píi gbéɔ̀ i kúlɛè,
 baade a bùsuu.

Yá pɔ́ a Etiopiɔ́ n̄ Asiliɔ́ le

¹² Etiopiɔ́ s̄o, Dii a fɛnda tówá.
¹³ A ɔloo gugbãntoodeɔla,
 i Asiliɔ́ dɔɔɔmpa.
 Niniva a gɔ́ bezia ũ gii lán guwaiwaiwa.
¹⁴ Sɛsao n̄ɔ bui píi aaɔ wúle we,
 gáú n̄ kpɔbɔ'ilenɔ́ pépe a gbèpeleɔwa.
 An wii aɔ dɔ fenentiɔ́ guu,
 kpéɔ zé a káka n̄ ḡi wíwiaɔ,
 a zalio bɔ gupuau.
¹⁵ Wéle pɔ́nade pɔ́ a gbéɔ̀ kálɛa dɔdɔan we.
 Aa ò n̄ s̄ou aa mè,
 n̄ wéle sáa v̄i guei ɔo.
 Gwa! A gɔ́ s̄okɛngu pɔ́ ũɛ,
 wàio tòo ũ.
 Gbé pɔ́ lé dɔio swedɔwà

* 2:9 Daa 19.24

ń ɔkea yàayaa.

3

Yelusaleũ

¹ Waiyoo mɛɛwia gbāamɔnede!

A gbéɔ swá gbāa mé aa gbālea.

² Aali gbēe yá sio,

aali ledama mao.

Aa Dii náai v̄io,

aali s̄o ń Luazio.

³ Mɛɛwiapi kíaɔ de

lán n̄omusu f̄ɛawa,

a yāḡōḡōnaɔ de lán àwalewan

oosiele p̄o aali p̄e to gu d̄òwàoɔwa.

⁴ A ānabiá yāb̄olenaɔne,

náaisaideɔne.

A sa'onao ń Dii p̄o gbāle,

aaĩ aà ikoyā ɔ̄okpa.

⁵ Dii ku w̄élepi guu,

a maa, ńli v̄áikeo.

Lá gu lé d̄o ń yázeɔde dané,

ńli fu bauo.

N beeo d̄òsaideɔ lío wí d̄o.

⁶ Ma buieɔ bādè,

ma ń b̄li gules̄iɔ deɛlempà.

Má tò an w̄éleɔ ḡò beziaɔ ũ,

w̄li a zékpaao se ɔo.

Wa ku we ɔo, baa do.

⁷ Ma m̄e Yelusaleũdeɔ ma v̄ia v̄i,

aa ma ledama sio lé?

Tó màa no, má ń mɛɛwia dúuz̄o

ń yá p̄o má d̄ile mà m̄oɔ p̄ie.

N beeo an m̄e w̄a ń yād̄oɔsaikɛao.

⁸ Ma Dii ma m̄e, à s̄amazi
e ḡo p̄o má fele b̄ob̄ońno.

Asa má d̄ile mà buio k̄āaa,

mà bùsu p̄ii gbéɔ naaa,

mí a p̄okp̄ēne b̄ob̄omá,

baa ma p̄okūma p̄āsí p̄ii.

Ma zaf̄ea té i k̄ū dúniawa p̄ii.

⁹ Bee gbea má gbābo gbéɔ léɛ,

ké amp̄ii aa ma sísi,

aaĩ z̄oblem̄e ń ledouo.

¹⁰ Za Etiopi swao baale

ma sísina p̄o f̄āaaaɔ m̄om̄e ń gbaɔ.

¹¹ Ḡo bee wí a á k̄ú

t̄aae p̄o á k̄em̄e yāaɔ yá musuo,

asa ńandāna p̄o aaĩ ńzia se les̄iɔ

̄o má ń b̄ole á w̄éleɛ bee guu.

A ázia se les̄i ma gb̄esisí

pó a kua adoa musu ɓo.

¹² Má taasideɔ ní wēnadeɔ to wéleε bee guu,
gbé pó aai namaziɔ.

¹³ Isaili kōnapiɔ gbéɔ wetā ɓo,
aa gbéɔ sásāo,

mé wa εε ma dɔ ní léuo.*

Aali pɔble, aali wúle,

gbēe yá a ní viakūo.

¹⁴ Siɔnadeɔ, à gulake!

Isailiɔ, à kúkuake!

Yelusaleũdeɔ, à wiile ní pɔnao!

¹⁵ Dii á b́ yákpaleu,

a tò á wéleɔ kpekpa.

Dii á Isailiɔ kía kú á guu,

áɔ yāe vía ví ɓo.

¹⁶ Gɔɔbeezi wa me:

Yelusaleũdeɔ, ásu to vía á kūo,

Siɔnadeɔ, á ɔ su gō dɔɓɓo.

¹⁷ Dii á Lua kú á guu

gōsa pó ì ní suaba ũ.

A koo pūna á yá musu ní pɔnao,

a á gba wēni dafu a yeaázi guu.

A pɔnake á yá musu ní gulakeao,

¹⁸ lá wí ke dikpegɔɔwa.

Ma Dii ma mē, má á aso pilaé,

má á ɓo sósōau.

¹⁹ Gɔɔ bee má yāke

gbé pó gbāamòéɔne.

Má á gbé tōɔlenaɔ misi,

má á gbé pó wà ní yáɔ kāaa.

Bùsu pó wà widàuwáɔ guu pii,

má á tɔɔu, má á kpela.

²⁰ Zibeezi má á kāaa,

gɔɔbeezi má suánɔ, mí á tɔɔ.

Má á kpela dúnia gbépii wáa,

má suánɔ á pá ziu, á wesie.

---

* 3:13 Zia 14.5

AGE

Yá pò kú láe bee guu

Anabi Age yáe bee ò Lua kpé keke ða Yelusaleũ yá musu Yudaɔ sua ní Babiloni zɔbleo gbɛaɛ. Lua yápi ðàè, ̄ a ò e wàɔ gé Yesu Kilisi ii wè 520.

A kù Yuda pò aa bò zɔbleu sɛiaɔ Lua kpé pò Babiloni wíwi wè 587 guu keke wà ðe, ̄ an kúsu kwè gɔɔgɔɔ. Ayāmeto ānabi nàe ðaanaɔwa aa ɔkpa zìpiwa, ̄ aa ɔkpàwà wè 520 guu. Age tekpàngu à mè taasi pò aale ke ní ní bua pò kesaiò bòn an Lua kpé kekesai kíe (1.1-14). A mè Lua kpé dafu gawi aɔ ðe a káau pò ɔkpà pòla (2.1-9) mé a ða a to gbási pò kú ní guu láa ní taasi pò Lua gbéó lé keo (2.10-20). Bee gbɛa Lua zia maa legbè ðaana Zolobabeli Davidi bui pò á sèe (2.20-23).

Lua gbé pò aa sù ní zɔbleo dafu wé aɔ ða Lua kpé pò a gawi aɔ ðe a káauai ní Lua zíkɛna pò Lua sè àle mó ðoirleo. Bee yáí ānabi Age ledà gbéɔwa aa ní làasoɔ lile, aai laaidɔ zìwà yá dafu pò Lua lé kené yáí.

Yudaɔ Lua kpé ða

¹ Kí Daliusi kpalablea wè plaade guu,* a mɔ soolode gɔɔ sɛia zí, Dii yá'ò ānabi Ageɛ,† ̄ a ò bùsu gbáade Zolobabeli, Salatieli née ní sa'onkia Yesua, Yozada néo‡ à mè:

² Ma Dii Zigɔde ma mè, á gbéɔ lé me kpedɔamɛɛ gɔɔ i ka yāao.

³ Dii yá èa dède ānabi Agewa lo à mè:

⁴ A kua á kpé kekea wásawasaɔ guu gɔɔ pò ma kpé gò kpezi ũ maan wea?

⁵ Ma Dii Zigɔde ma mè, à làsooke á yákeɔwa à gwa.

⁶ A pɔt̄ maamaa, i ne'ie bílao. I pɔble, ili káo. I imi, ili ká à á ðe. I pɔkasa da, ili íanakúé. I ̄a séle, kási á bò lo f̄aɛ.

⁷ Ma Dii Zigɔde ma mè: A làsooke á yákeɔwa à gwa.

⁸ A gbèsisikū à su ní lío, í kpépi ðo, ma pò i kewà na, mí tɔbo. Ma Dii máme má ò.

⁹ A wé ði à pò e zɔɔ, i e bílao. Pò pò a suò be, má tò à gè ní íanao. Bóyáí ni? Ma Dii Zigɔde máme mále á la. Ké á baade lé laaidɔ a kpéwa, mé ma kpé kú kpezi ũ yáíe.

¹⁰ A yápi mé tò luabe gi m̀sepisii, ̄ tɔle gi blekei.

¹¹ Ma iminapi sisi bua ní s̄s̄ɔwa pówena ní v̄eɔ ní n̄sio yá musu ní pò pò í b̄le t̄lewaɔ píi ní gb̄enazinaɔ ní p̄tuɔ ní z̄i pò ále keo píi.

¹² Salatieli né Zolobabeli ní sa'onkia Yesua, Yozada néo ní gbé k̄napiò píi Dii ní Lua yá pò ānabi Age òpi mà, asa Dii an Lua mé aà z̄i. Gbéɔ Dii vía ví.

¹³ Dii zina Age lé pò Dii ðile bee òné à mè: Dii mè á kúánɔ.

¹⁴ Dii tekpà Yuda bùsu gbáade Zolobabeligu ní sa'onkia Yesua ní gbé k̄napiò píi, ̄ aa mò nà Dii Zigɔde ní Lua kpé zìwa

¹⁵ Kí Daliusi kpalablea wè plaade guu, a mɔ soolode gɔɔ baasoò m̀ndosaidezi.

2

Kpé dafu gawi

¹ Mɔ soplade gɔɔ bao ní m̀ndoode z̄i Dii yá'ò ānabi Ageɛ à mè:

* 1:1 Eza 4.24 † 1:1 Eza 5.1 ‡ 1:1 Eza 5.2

² Yá'ò Yuda bùsu gbāade Zolobabelie ní sa'onkia Yesuao ní gbé kōnapiò píi, ò ní la ò mè:

³ A déme kú tia a ma kpé dō ní a gawi káauoi?* A tia pòe bee déé kpelewai? A ea guu a déé pòe ũo yá?

⁴ Ma Dii má ò Zolobabelie, sōdile! Má ò sa'onkia Yesuae, sōdile! Má ò bùsu gbé kīniòne píi, à sōdile! Ma Dii máme má ò. A zīpi ke, asa má kúánò. Ma Dii Zīgōde máme má ò.

⁵ Lé pò má gbéé á bóa Egipi gōon we. Ma Nisina gi kúánòe, ásu viakεo.

⁶ Ma Dii Zīgōde ma mè, à gò yoo ké mà musu ní zīleo lualua gēn do lo,† ísia ní tōoleo píi.

⁷ Ma Dii Zīgōde ma mè, má buiò zīazīa, wi mó ní bui píi àizeεo, mí tó ma kpé pa ní gawio.

⁸ Ma Dii Zīgōde ma mè, ánuuá ma pòe, vuaá ma pòe.

⁹ Ma Dii Zīgōde ma mè, kpée bee gawi gbēzā zōo aò de a káaua. Ma Dii Zīgōde ma mè, má aafia pisi gue beewa.

Dii a báada Yudaogū

¹⁰ Daliusi kpalablea wè plaade guu, a mō kēokwide gōo baasōo mēndosaide zī, Dii yá èa dēde ānabi Agewa à mè:

¹¹ Ma Dii Zīgōde ma mè, à sa'onao la: Ikoyā mè kpelewa ni?

¹² Tó gbé nòo pò gò ma pò ũ kūa a ula léu, mé aà ulapi zò pēe ge do ge vēe ge nísi ge ble pálewa, pópìo ì gō ma pò ũ yá? Sa'onao mè: Aawo!

¹³ Ō Age èa ní lá à mè: Tó gbé pò kú ní onaa pōgewa gbāleao onà pópìwa, aai gbāle yá? Sa'onao wèwà aa mè: Aai gbāleε.‡

¹⁴ Ō Age mè: Ma Dii ma mè, màa á bui demεε. Yá pò i ke ní pò pò i ma gba weo píi gbāleε.

¹⁵ A làasooke maamaa à gwa za gbā, lá á de yāa zadō i ma kpé gbεε dio.

¹⁶ Tó gbé gè pówena dáí zaa bao, kwi ali e. Tó à gè vēe tóu tūu blakwi, bao ali e.

¹⁷ Má tò á buapōo òokpà ní gbōsio ní fukpaao ní lougbeo, kási i suo.

¹⁸ A làasooke à gwa za gbā, mō kēokwide gōo baasōo mēndosaidezī. A làasooke à gwa yá pò lé ke za ma kpé ēdaalegōo e gbāwa.

¹⁹ Pówena kú dōu tiaa? Vēe ní kaadōenao ní gbēafuo ní kuo i ne'io e gbā. Za tia má báadaágu sa.

Dii legbēa Yuda bùsu gbāadeε

²⁰ Dii yá'ò Ageε lo mōgōo baasōo mēndosaidepi zī à mè:

²¹ O Yuda bùsu gbāade Zolobabelie, má musu ní zīleo lualua.§

²² Má kpalabaaò fuangba, mí buipāleò kpalaò mide. Má zīkasōgoò fuangba ní gbé pò ká a guuò, sōò ní sōgodepiò kwé, aai kō dēde ní fēndao.

²³ Ma Dii Zīgōde ma mè, gōo bee má n se, ma zòblena Zolobabeli. Ma Dii máme má ò. Má n ke lán ma tãana seelakebōwa, asa ma n seε. Ma Dii Zīgōde máme má ò.

* 2:3 Eza 3.12 † 2:6 Ebe 12.26 ‡ 2:13 Nao 19.11-22 § 2:21 Ebe 12.26

ZAKALI

Yá pò kú láe bee guu

Wa fɔ o Zakali láeá wɛdɔa Luazi láe, asa a òlɔwɛɛ lá Lua gbɛ́ɔ̀ ɔ̀ wɛdɔ Luapizi. Lápi kpaalea læe plaɛ: A sɛ́ia (læe 1-8) de wɛ́pungu pò ʼnabi Zakali è ʼnabi Age gɔɔɔ ũ. Wɛ́pungupio yáɔ̀ lé ɔ̀lɔwɛɛ ké Lua kpé keke dɔa ní Yelusaleũ keke kálæao aɔ de yá gbia ũ gɛ́a gɔɔ dafu guu. Lua ní dɔaana Zolobabeli ní sa'onkia Yesuao sè gɔɔ bee a gbɛ́ɔ̀nɛ. Gɔɔ lé gé àlɛ su, Isailio wɛdɔa Luazi lé káfi, an wé dɔ gɔɔ zɔɔ pò Lua a mó ní a gawio, ɔ̀ de tɔ̀lɛ ní pò pò kúwàɔ̀ píi kía ũ. Bee a kpaau ní gbɛ́ pò Lua sè a zíkɛna ũ mɔaɔ.

Lápi læe plaade (9-14) guu mɛ̀kpà yázinda mèn plapiɔwa. A Lua gbɛ́ pò lé mó dúnia kía ũ taa òwɛɛ. Aɔ de nòseniɛde ũ mé zíblɛnaɛ ɔ̀. Aɔ de sãdãna ũ, ɔ̀ de zina pò wa de ũ ɔ̀. Yesu baonakpanaɔ̀ yápio sè wa òlɔwɛɛ ké Yesu yáɛ, atɛsa aà gaa yá (Mat 21.4-5, 26.31, Maa 14.27, Zãa 19.37).

Dii oa Yudaɔne aa ea suwa

¹ Daliusi* kpalablea wɛ̀ plaade guu, a mɔ swaaɔde zí, Dii yá'ò ʼnabi Zakali,† Belɛkia né, Ido tɔ̀unaɛ, à mè:

² Ma pɔ̀ pà á deziɔzi.

³ A yáí tò ma Dii Zígɔde ma mè, o gbɛ́ɔ̀nɛ aa sua, mí sumá. Má Dii Zígɔde máme má ò.

⁴ Asu àɔ de lá á deziɔwao. Anabi káauɔ̀ kpàwakɛ̀né aa mè, ma Dii Zígɔde ma mè aa mikɛ́ ní yávwáikɛaɔwaɛ, aai ɔ̀ ní zé vãiu. ɔ̀ aai swáseio, aai laaidɔ̀ ma yáwao. Ma Dii Zígɔde máme má ò.

⁵ Too! A deziɔ ku máɛ? Anabipio sɔ́ aaɔ̀ ku gɔɔpii yà?

⁶ Ma yá pò má ò ma zòblɛna ʼnabipioɔne aa díle á deziɔnɛ, i ní leo lé? ɔ̀ aa nòselile aa mè ma Dii Zígɔde má kɛ̀né ní yákeao ní ní dàaɔwa, lá ma zɛ̀ɔwaɛ.

Sɔde kua gbɛ́liɔ zãnguo

⁷ Daliusi kpalablea wɛ̀ plaade guu, a mɔ kuɛdode pò wí mɛ Seba gɔɔ baasɔ mɛ̀ndosaide zí, Dii yá'ò mapi ʼnabi Zakali, Belɛkia né, Ido tɔ̀unaɛ.

⁸ Ma wɛ́pungu'è gwá, ɔ́ ma gɔ́ɛ è di sɔ́sɔɔba kpɛ, a zɛa gbɛ́liɔ zãnguo guzulɛu. Sɔ́sɔɔbaɔ̀ ní sɔ́zɔatɛ̀ɔ̀ ní sɔ́kaapuaɔ̀ zɛ aà kpɛ.‡

⁹⁻¹⁰ Ma mè: Baa, gbɛ́pio dea ni? ɔ̀ gɔ́ɛ pò kú gbɛ́liɔ zãnguo, àlɛ yá'omanɔpi òmɛɛ: Má ɔ̀lɔnɛ lá aa de. Gbɛ́piá gbɛ́ pò Dii ní gbáɛ bebei dúniauɔne.

¹¹ ɔ̀ aa yá'ò Dii Malaika pò zɛa gbɛ́liɔ zãnguoɔpiɛ aa mè: Wa bebe dúniau, wá è dúnia kú kílíkili yákelesai píiɛ.

¹² ɔ̀ Dii Malaika mè: Dii Zígɔde, n fɛ́ Yelusaleũ ní Yudaɔ̀ bùsu wɛ́lɛ kíniɔzi a wɛ̀ bàakwin la. Nyɔ̀ kú ní ní wɛ̀nagwasaiɔ e ɔ̀ɔɛ ní?

¹³ ɔ̀ Dii wɛ̀ Malaika pò lé yá'omanɔpiwa ní nòseníniyã maaɔ.

¹⁴ ɔ̀ Malaika pò lé yá'omanɔ̀ òmɛɛ mà yáɛ bee kpàwake, à mè: Dii Zígɔde mè Yelusaleũ ní Siɔnao yá a kú gbãa,

¹⁵ a pɔ̀ pà maamaa bui pò kálɛa dɔ̀dɔaɔzi. A pɔ̀ paa Isailiozi yãa yɔɔɛ, ɔ́ buipálepio ɔ̀adaamá káfi.

¹⁶ Ayãmɛto Dii mè á ɛa su Yelusaleũ wɛ̀nagwaawa. Wa ba yɔ́ Yelusaleũwa, wí a kpé dɔ̀ wɛ. Dii Zígɔde mé ò.

* **1:1** Eza 4.24 † **1:1** Eza 5.1 ‡ **1:8** Zia 6.2-8

¹⁷ Malaikapi m̀e mà ɛa yáɛ bee kpàwàkɛ lɔ: Dii Zìgɔde m̀e nama aɔ ku a wéleɔ guue. Dii a Sìɔna wɛnagwa, i ɛa Yelusaleũ se lɔ.

2

Kɔba m̀en síiɔ n̄ sia gbɛɔn síiɔ

¹ Ké ma wɛzù ma gugwà, ma kɔba è síiɔ.

² Ma malaika pɔ́ lé yá'omanɔ̀ là: Beeɔ dea ni? A wèa à m̀e: Beeɔ de kɔba pɔ́ Isailiɔ n̄ Yelusaleũdeɔ n̄ Yudaɔ p̄i fàaaɔ ũɛ.

³ Ǿ Dii sia gbɛɔn síiɔ òlomɛɛ.

⁴ Ǿ ma aà là: Bó gbépiɔ́ lé m̀ó keii? A wèa à m̀e: Kóbapiɔ́ mé Yudaɔ fàaa, ɔ an gbɛɛ i f̄ a mi sè musuo. Siapiɔ́ m̀ò víadadai bui kóbapiɔ́ziɛ, aai n̄ gbɛgbɛ, asa buipiɔ́ n̄ kɔba gèlɛ Yudaɔzi, aa n̄ fàaaɛ.

Gbé pɔ́ pɔ́yɔba kũa

⁵ Ké ma wɛzù ma gugwà, ma gɔɛɛ è, a pɔ́yɔba kũa.

⁶ Ma aà là: Nlɛ gé má ni? A wèa à m̀e: Mále gé Yelusaleũ ȳi mà a yàasa n̄ a gbàao d̄ɛɛ.

⁷ Ké malaika pɔ́ lé yá'omanɔ́pi lé tá, ɔ malaika pàle m̀ò dàaàlɛ

⁸ a òè: Bàalɛ ge o èwaasopiɛ, Yelusaleũ aɔ kálɛa bíisai a gbɛnazina n̄ a pɔtuoo dasikɛ yáí. A m̀e lɔ:

⁹ Dii m̀e áme áo de a bíi tede pɔ́ liai ũ, ío ku a guu a gawi ũ.

¹⁰ Dii èa m̀e: A m̀ó! A m̀ó! A bàalɛ à bɔlɛ gugbántoo oi bùsuu, asa ma á fàaa dúnia gola síiɔ guue. Ma Dii máme má ò.

¹¹ A Sìɔnadeɔ, à m̀ó! A gbé pɔ́ á kú Babeliɔ, à piliwà!

¹² Dii Zìgɔde m̀e a ma z̄i mà a tɔbɔ bui pɔ́ lèlewáɔ yá musue, asa gbé pɔ́ ɔzòwá ɔzò api a wɛbewaɛ.

¹³ A ɔsɛnízi, an zɔɔ i lélemá, ío d̄ɛ kɛ Dii Zìgɔde mé ma z̄i.

¹⁴ Dii m̀e: A Sìɔnadeɔ, à gulakɛ n̄ pɔnao, asa máme mále m̀ó, mí bekpa á guu.

¹⁵ Gɔɔ bee buiɔ naa dasi, aai ḡɔ ma gbéɔ ũ. Má bekpa á guu, ío d̄ɛ kɛ Dii Zìgɔde mé ma z̄iwá.

¹⁶ Dii a Yudaɔ se a gbéɔ ũ a bùsuu, i ɛa Yelusaleũ se lɔ.

¹⁷ Baade kɛ kíkili Dii aɛ, à f̄lɛ a kúkii pɔ́ a kua adoau, àlɛ m̀ó.

3

Pɔkasa gbia daa sa'onkiaɛ

¹ Ǿ Dii sa'onkia Yesua* òlomɛɛ, a zɛa Dii Malaika aɛ, mé Setãu zɛa aà ɔplaii yãɔwà yáí.†

² Ǿ Dii Malaika ò Setãuɛ: A kɔ́ le n̄ Diio, Setãu.‡ A kɔ́ le n̄ Dii pɔ́ Yelusaleũ sèò fá! Gbéɛ beeá yàamiɔna pɔ́ wa ga b̀ò té guue.

³ Ké Yesua zɛa malaikapi aɛ, a pɔkasa ámakea daa.

⁴ Ǿ malaikapi yã'ò gbé pɔ́ sí a aɛɔnɛ à m̀e: A aà pɔkasa ámakeapiɔ́ bɔ. Ǿ a ò Yesuae: Gwa! Ma n̄ duuna k̀ema. Má pɔkasa gbia danɛɛ sa.

⁵ Ǿ à m̀e wà tulu gbàsísai diè. Ǿ aa kpàè aa èa pɔkasa dàè, gɔɔ pɔ́ Dii Malaika zɛa wɛ.

⁶ Ǿ Dii malaikapi lɛdà Yesuawa à m̀e:

⁷ Dii Zìgɔde m̀e, tó n̄ bɛ a zéu, mé n̄ yá pɔ́ á d̄ilɛɔ kũa, á a kpé nanɛ n̄ ɔz̄i, n̄iɔ de a begwana ũ, í n̄ gba zé òȳɔ ku gbé pɔ́ síaɛ beeɔ guu.

* 3:1 Eza 5.2 † 3:1 Zia 12.10 ‡ 3:2 Yud 9

⁸ Sa'onkia Yesua, ma! Mpi ní n sa'on dee pò káλε n aeɔ, áme á yá pò lé mó taaɔ ũ. Máλε mó ní ma zòblena Vlāpaaɔ.‡

⁹ A gbε pò má díλε Yesua ae gwa. Gbè m̀endopi wé soplaε, mé má lákēwà, mí gbāɔ b̀usupie gɔɔ do kóũ. Ma Dii Zīgɔde máme má ò.

¹⁰ Gɔɔ bee á baade a a gbédee sísi aà z̄λε nana a vēeli ge kaadɔenli gbáu.* Ma Dii Zīgɔde máme má ò.

4

Vua dau ní kuli m̀en plaɔ

¹ Ké malaika pò lé yá'omanɔ èa s̀u, à ma vu lá wí ní vu iuwa.

² Ǿ à ma la à m̀è: Bó ní è wei? Má wèwà ma m̀è: Ma vua t̄ēt̄ēe dau è, a filia ví sopla, mé a nísikak̄i ku a musu. Filia m̀en soplapiɔ, baade ní a nísi z̄éɔ.

³ Kuli m̀en pla ku a saε,* ado nísikak̄i ɔplaa oi, ado zεε oi.

⁴ Ǿ ma malaika pò lé yá'omanɔ là: Baa, beeɔ dea ni?

⁵ A wèa à m̀è: N d̄s lá póp̄iɔ deoa? Ma m̀è: Aawo, Baa!

⁶ Ǿ a òmεε, yá pò Dii lé o Zolobabelien ke: Dii Zīgɔde m̀è, i ke ní gbāao ge ní ikoo no, sema a Nisina.

⁷ Gbès̄is̄i z̄ɔɔ, b̄ón n ũi? Nȳɔ ḡɔ Zolobabelie gudaaia ũε. Tó à b̀ò ní kpé midεgbεo, wa báaa k̄āaa.

⁸ Ǿ Dii yá'òmεε à m̀è:

⁹ Zolobabeli ɔ mé kpépi ē kpàλε, mé aà ɔ mé a a midε, íɔ d̄s ké Dii Zīgɔde mé ma z̄iwá.

¹⁰ Gb̄εε su saka yá yɔɔna kegɔɔuo. Tó wà ḡisusugwabɔ è Zolobabeli ɔzi, an pò a ke na.

Filia m̀en soplapiɔ de Dii wétea d̄úniai ũε.†

¹¹ Ǿ ma malaikapi là: Kuli m̀en pla pò kú dau ɔplaaí ní zεeiɔ dea ni?‡

¹² Ǿ ma εa aà là lɔ ma m̀è: Kù liḡɔn pla pò kú nísi z̄é m̀en pla pò wa p̄í ní vuaɔ saε, àλε nísi pisi filiaɔwa dea ni?

¹³ A wèa à m̀è: N d̄s lá póp̄iɔ deoa? Ǿ má òè: Aawo, Baa!

¹⁴ Ǿ à m̀è: Gb̄ɔn pla pò wà ní díλε aa z̄ike d̄únia búu Diiεɔn we.

5

Taala pò lé vua

¹ Ma εa wεzù ma gugwà lɔ, ɔ ma taala è, àλε vua.

² Malaika ma la à m̀è: Bó ní èi? Ǿ má wèwà ma m̀è: Taala má è, àλε vua. A gb̄aa kà ḡàs̄is̄uu bao, a yàasa kwi.

³ Ǿ a òmεε: Láaipɔ Lua lé z̄i n b̀usuwan we píi. Yá pò k̄ēa a kpe dowa m̀è, Lua a kpáíɔ ya ní b̀ɔλε píi. A kpe do s̄, Lua a gb̄é pò í εeto ní a t̄ooɔ ya píi.

⁴ Dii Zīgɔde m̀è á lápi kpás̄ā, lápi i ḡε kpáí kpéu ní gb̄é pò í εeto ní a t̄oo kpéuo. Aɔ ku we, i kpépi wíwi, a zaɔ ní a ḡiɔ píi.

N̄ε pò kú gb̄i guu

⁵ Malaika pò lé yá'omanɔ m̄ɔ òmεε: Wéε n̄ pò pò lé b̄oma gwa.

⁶ Ma aà là: Bó ní? Ǿ à m̀è: Gb̄i p̄oȳɔb̄oε. Ǿ à èa òmεε: N b̀usudeɔ t̄aaen we.

⁷ Ǿ má è wà gb̄ipi né pò de beɔma ũ w̄ē, n̄ε mé z̄̄λεu.

⁸ Ǿ malaikapi m̀è: Luayādasain we. Ǿ à ɔt̄̄ɔl̄ewà gb̄íu we, à a né pò de beɔma ũpi tàε.

⁹ Ké ma wɛzù ma gugwà, ma nɔɛ gbɛɔn plaɔ è, aa gàsía ví lán wàalianawa. Aale gàsía lé, aa vùà lé mɔ́, ɔ́ aa gbípi sè lé vuaò, aa musu yáio, aa zíle yáio.

¹⁰ Ǿ ma malaika pɔ́ lé yá'omano là: Aale tá n gbípio má ni?

¹¹ A wèa à mɛ̀: Aale gé kpɛ̀dɔ̀iè Babiloni bùsuuɛ. Tó aa làa, aa aà dau we a dilekíi ũɛ.

6

Zikasɔgo mèn síiɔ

¹ Ma ɛa wɛzù ma gugwà ɔ, ɔ ma zikasɔgo è mèn síiɔ, aale bɔ gbɛ̀sísí mèn plaɔ zānguɔ. Gbɛ̀sísípiɔ́á mɔgotɛɛ.

² Gó sɛ́ia dɔa sɔ̀sɔ̀baɔne. A plaade dɔa sɔ̀sinaɔne.

³ A àaɔde dɔa sɔ̀kaaɔne. A síiɔde dɔa sɔ̀dānaɔne. Sɔ́ gbāaɔne pii.*

⁴ Ǿ ma malaika pɔ́ lé yá'omano là: Baa, beeɔ dea ni?

⁵ A wèa à mɛ̀: Sɔ́go mèn síiɔpiɔ́á íana mèn síiɔ pɔ́ aaɔ zea dúnia búu Dii aɛɔne.† Aa b̀le lé gé.

⁶ Sɔ̀sinaɔ gó lé gé gubāntoo oi bùsuu. Sɔ̀kaaɔ gó té n kpe. Sɔ̀dānaɔ gó lé gé geɔmidɔ̀kíi oi bùsuu.

⁷ Ké sɔ́ gbāapiɔ b̀le, an me lé ke fefe n sia dúniauo. Ǿ malaika mɛ̀: A ge si dúniauo. Ǿ aa síu.

⁸ Ǿ à lezù a òmɛɛ à mɛ̀: Sɔ́ pɔ́ lé gé gubāntoo oio tò ma pɔ́ wèe bùsupiwa.

Kíia fùakpaa Yesuaɛ

⁹ Dii yá'òmɛɛ à mɛ̀:

¹⁰ Gba si Elɛdai n Tobiao n Yedaia pɔ́ aa b̀ Babeli aa sùɔwa, ní geò goɔ doũ zí g̀ɔ̀ Zefania né Yosia be.

¹¹ Anusu n vua pɔ́ aa gbadàòpi se n kíafua keò, ní kpá sa'onkia Yesua, Yozada néɛ.

¹² Oè Dii Zígɔde mɛ̀: Gɔ́ɛ pɔ́ wí me Vlāpaan‡ we. A vlāpa a kúkíi, i ma kpé dɔ.

¹³ Ǿme a kpɛ̀dɔmeɛ, i ɛa zɔ́le a báawa we, io kpalable n gawio. A zɔ́le a báawa kía ũ sa'ona ũ. Ledama pɔ́ í mɔ́ n aafiao a bɔ apii guu.

¹⁴ Wa kíafuapi kpa Elɛdai n Tobiao n Yedaiao n Zefania né Yosiaowa, i gɔ́ yápi dɔngubɔ ũ ma kpéu.

¹⁵ Gbɛ́ pɔ́ kú zāɔ mɔ́ ma kpé dɔ, ío dɔ́ ké Dii Zígɔde mé ma zíwá. Tó a Dii á Lua yá'onɛ mà maamaa, yápi a ke.

7

Leyea n nɔsemendoo

¹ Kí Daliusi kpalablea wè síiɔde guu, a mɔ́ kɛ̀okwide Kisele goɔ síiɔde zí, ma Zakali, Dii yá'òmɛɛ.

² Goɔ bee Betelideɔ Salezɛɛ n Legemɛlekio n n gbɛ́ɔ zí yágbɛai Diiwa.

³ Aa Dii Zígɔde kpé sa'onao là aa mɛ̀: Wà leye n ɔ̀lɔ mɔ́ sɔ̀ode guu, lá wi ke wɛ́ n wɛ̀owa yà?

⁴ Ǿ Dii Zígɔde yá'òmɛɛ à mɛ̀:

⁵ Sa'onao n bùsu gbɛ́piiɔ la n me: Ké aa leye n ɔ̀lɔ mɔ́ sɔ̀ode n mɔ́ sopladeo guu a wè bàaɔkwin la, máme aa yèmeɛa?

⁶ Ké a pɔ̀blé a imí, ázia yáí a pɔ́pi blèio lé?

⁷ Yá pɔ́ Dii dà ānabi káauɔne aa a kpàwakèn we, goɔ pɔ́ Yelusaleũ n a zɔ́ɛwiao kálea dɔdɔa n namao, mé wa ku Negeve n gusalala pɔ́ kú a saeo.

* 6:3 Zia 6.1-8 † 6:5 Zia 7.1 ‡ 6:12 Zkl 3.8

⁸ Ma Zakali, Dii yá èa dèdèa à mè:

⁹ Ma Dii Zigõde ma mè: Aɔ yázedeke ní síanao. Aɔ gbêke ví ní k̄o ní k̄o wēnagwaaɔ.

¹⁰ Asu gbāamɔ gyaa taasideɔ ní tone pɔ gwana víoɔ ní b̄omɔɔ ní wēnadeɔneɔ. Asu k̄o yāmaake ní vāioo.

¹¹ A deziɔ gĩ yápi mai, aa b̄o ma kpe aa ɔt̄à ní swáɛ.

¹² An swá gbāakù lán gbewa, aai swáse ma ikoyāio ge yá pɔ má dà ānabi káauɔne aa ò ní ma Nisina gbāao. Ɔ ma Dii Zigõde ma pɔ pānzi maamaa.

¹³ Ma Dii Zigõde ma mè, ké ma lezúnzi, aai swáseio. A yáí tò, ké aa lezùmazi, mi swásei s̄o.

¹⁴ Ɔ ma ní séɛ lán zàawa, ma ní fāaa bui pɔ aa ní d̄oɔ guu. An bùsu ḡò bezia ũ ní kpe, wa f̄i pāao. Māa aa tò p̄eā bùsu ḡò bezia ũ.

8

Dii legbēa Yelusaleū yá musu

¹ Dii Zigõde yá'òmee à mè:

² Ma Dii Zigõde ma mè, Síona yá ma k̄u gbāa maamaae, àɛ ma n̄se tékū pāsipāsí.

³ Ma Dii ma mè, má ea su Síona, mí z̄ɔɛ Yelusaleū. Wa o Yelusaleūe w̄éɛ síande, wi o ma Dii Zigõde gbèsis̄ɛ Lua gbèsis̄ɛ.

⁴ Ma Dii Zigõde ma mè, maeziɔ ní n̄ezziɔ ea káɛ Yelusaleū gāaeɔ, baade ní a lípanao k̄ua, ké aa w̄e k̄e yáí.

⁵ N̄eḡɔenaɔ ní nen̄enaɔ w̄éɛpi gāaeɔ pa l̄e, aaiɔ k̄ò'o a zeɔ guu.

⁶ Ma Dii Zigõde ma mè, yápi a b̄o gbé k̄naɔ sae ḡoɔ bee, kási a b̄o ma saeɔ. Ma Dii Zigõde máme má ò.

⁷ Ma Dii Zigõde ma mè, máme má a gbéɔ b̄o gukpe bùsuɔ ní be'ae bùsuɔ guu,

⁸ mí suńno aao ku Yelusaleū, aai ḡo ma gbéɔ ũ, míɔ de ní Lua ũ a zéwa síana.

⁹ Ma Dii Zigõde ma mè, á gbé pɔ áɛ yáe bee ma ānabiɔ léu za ḡoɔ pɔ wà ma kpé ē kpàɛ e gbāɔ, à gāsíwa b̄ob̄o kpépi z̄íwa.

¹⁰ E ḡoɔpi ḡe k̄àò, gbēnazinaɔ ní p̄ɔtuɔɔ lé ài'e z̄í yá musuo. Gbé pɔ lé gé ní gbé pɔ lé suo aafia vío an w̄éɛɔ yáí, asa má tò wà íbeɛsè ní k̄o k̄t̄eɛɛ.

¹¹ Ama má yáke gbé k̄nap̄iɔne tia lán yāawao. Ma Dii Zigõde máme má ò.

¹² Luabe a lou gbae, p̄ówena iɔ aafia, v̄eɛliɔ i ne'i, t̄oɛ i bleke. Má p̄opiɔ kpa gbé k̄nap̄iɔwa gba ũe.

¹³ A Yudaɔ ní Isailiɔ, lá a ḡo gbékab̄o ũ buipāɛne, māa má á suaba, mí tó wà báaadak̄ɔ ní á t̄o. Asu to vía á k̄u. A gāsíwa wee.

¹⁴ Ma Dii Zigõde ma mè, lá ma zeò mà músikpaázi ḡoɔ pɔ á deziɔ ma pɔ f̄emee, ɔ mi á wēnagwao,

¹⁵ māa ma zeò l̄o má maake Yelusaleūdeɔne ní Yudaɔ pii ḡoɔ beez̄í. Ma Dii Zigõde máme má ò. Asu to vía á k̄u.

¹⁶ Yá pɔ áli ken ke: A baade lí síana'o a gbédeee.* Ali yáḡḡo a zéwa nana á yákpalekek̄iɔ.

¹⁷ A gbēe suli vāikpaai ní a gbédeeeo. Eɛtoa ní ma t̄o suli kááguo, asa má za yápiɔu píie. Ma Dii Zigõde máme má ò.

¹⁸ Dii Zigõde yá èa dèdèa à mè:

* 8:16 Efe 4.25

19 Ma Dii Zīgōde ma mē, lé pó ió ye mō sīōde guu ní mō sōodeo ní mō sopladeo ní mō kwideo, a gō á Yudaōne dikpe maa pó á pōnakeu ní yaalo ũ. Ayāmeto à wēle àò kú ní síanao yākelesai.

20 Ma Dii Zīgōde ma mē, buio ní wēledeō aao mō dasi e tia.

21 Wa ge okōe wēle ní wēleo wà me: Wà ge Dii kíi wēle, wí Dii Zīgōdepi aeya. Mapi má gé sōe.

22 Buió ní bùsu gbāa gbēō mō ma kíi wēle dasi Yelusaleū la, aai ma aeya.

23 Ma Dii Zīgōde ma mē, gōo bee gbēōn kwi pó bō bui ní buio guuo Yuda mēndo kú a ula léwa, aai oè aa me: Wá gēnoe, asa wá mà Lua kúano.

9

Yá zōle Isailio ibeowa

1 Dii a yāda Adalaka bùsula,

i to yá zōle Damasiwa,*
asa Sili mēewiapiá aà pōe,
i ke Isaili buio ní tēe no.

2 Yápi a zōle Amatawa loe

ní Tiio ní Sidō,†
baa ké aa de ònoo ũ maamaa.

3 Tiideō bíi gbāa bo lía ní wēlei,
aa ánuu káaánízi lán ũfāawa,
aa vua nònoaánízi lán zé guu pèleawa.

4 Gwa! Dii a ní pōo símá,
i zé pō aa ví ísía midē.

Té mé a kú ní wēlepiwa.

5 Asekelonideō e, vía i ní kú.
Gazadeō lualua maamaa
ní Ekelonideō lo, asa támaa a ní née.
Gazadeō kua ní kíawa,
Asekeloni a gō bezia ũ.

6 Buipáleo zōle Asedoda,
Dii i Filitēo‡ wala midē.

7 I nòo kòlokpasai bo ní lézi,
i tē bo ní léu.

An gbé pō gōo gō wá Lua pō ũe,
aa gō lán Yudaō buiewa,
Ekelonideō gō aà gbēō ũ lá Yebusio kèwa.

8 Dii i a bùsu ní a gbēō dōa
zīgō pō lé mó léleimá yái.
Gbāamōnedeō gbāablemá lo,
asa aò wéteńzi sae.

Siona Kía mōa

9 A Sionadeō, à pōnake maamaa,
á Yelusaleūdeō, à kúkuake.

A gwa, á kía lé mówá,
ĩ yāke a zéwa mé zìblenaē.

Aà nòse nie mé a di zàańna kpe,
a di zàańn né bōlo kpe. §

10 A zikasōgoo bole Eflaiū bùsuu,

* 9:1 Isa 17.1-3 † 9:2 Isa 23.1-18, Yoē 4.4-8 ‡ 9:6 Isa 14.29 § 9:9 Mat 21.5, Zāa 12.15

a to zikasõ ku Yelusaleũ bo,
 wi zikasaõ é'ε.
 A aafia kpàwakε bui píie,
 i kible za ísiale la ní a léleo,
 za Uflatai e dúnia léwa.*

11 A gbé pò á de zìzõõ ù sõ,
 má á bõle è isaipiu
 ma bàakuaáño au† yáí.

12 A zìzõ pò á dõ á bõõ,
 à su á wéle bíideu,
 baa gbã mále oé,
 má εa asea kpáwá leε pla.

13 Yudaõ mé ma sá ù, má sápi ká,
 Eflaiũ buiõ mé ma ka ù, má dau,
 mí Siõnadepiõ gbaε Gelekiõwa.
 Aa gõmεε lán negõna fẽndawa.

14 Za musu Dii a bõ a gbépiõwa,
 aà ka a gẽ fioo lán loupileawa.
 Dii Lua a kãaεε,
 i mõ geõmidõkíi oi zàa'iana guu.

15 Dii Zigõde a òlia a gbéõzi,
 aa ní ibεεõ taitai,
 aai õzõ ní gõkebõõwa.
 Aa ní bõõ'i mi,
 aai pala lán vεεminawa.

Aa ke zúuzúu
 lán ta pò wí au éleò sa'okiiwawa.

16 Dii an Lua a ní suaba gõõ bee
 a kpàsa sãõ ù,
 aaiõ teke aà bùsuu
 lán kíafua gbè bεεεdeõwa.

17 Aaõ maa mé an kefena a ke zài.
 Ewaasõõ lekpeõ yóyõ pówena yáí,
 wéndiaõ wẽwẽ, ké vεε di yáí.

10

Dii òliaa Yudaõzi

1 A lou gbεa Diiwa káabuana,
 asa Dii mé ì to lou keke,
 ì to lou kwéné,
 ì to buapó ke baadeε.

2 Táaõ ì yãyaaa'o,
 màsokenaõ ì yá εεna e.
 Wépungu'enaõ yáá mɔafilie,
 an gbéõ nòseninianéá pãε.
 A yáí tò gbéõ liaaa lán sãõwa,
 an kúsu kwεa ké aa dãna vío yáí.*

* 9:10 Souũ 72.8 † 9:11 Bõa 24.8 * 10:2 Mat 9.36

³ Ma Dii ma m̀e,
 ma pɔ paa an dānaɔzi,
 má ìada blesanapiɔwa.
 Ma Dii Zígɔde má ɔlia Yudaɔzi ma kpàsa pɔɔ ũ,
 má ní ke zíkasɔ gawide ũ.

⁴ Gbé pɔ de lán ẽdaalegbewa† a bɔ ní guu,
 gbé pɔ de lán kálo‡ ge zikasawa a bɔ we,
 kpalablenɔ bɔ we píie.

⁵ Aaɔ de negɔnaɔ ũe,
 aa ɔzɔ ní ibeɛɔwa zikawẽle zéu lán pèleawa.

Lá má kúrnɔ,
 aa zika, aai sɔdeɔ fu.

⁶ Má Yudaɔ gba gbãa,
 má Yosefu buiɔ suaba,
 mí suínɔ ní pá ziu,

ké má ní wēna ví yáí.
 Aaɔ de lá mi ní vūaa yāaowa,
 asa māmema Dii ní Lua,
 má yāmamá.

⁷ Eflaiũ buiɔ gɔ negɔnaɔ ũ,
 an pɔ iɔ na lán v̄e z̄lemáwa.
 An néɔ e, aai pɔnakɛ,
 an pɔ a ke na Diiwa.

⁸ Má swe pérízi, mí ní kãaa,
 má ní boe, aaiɔ dasi lán yāawa.

⁹ Baa tó ma ní fãaa buiɔ guu,
 ma yá aɔ dɔ́ngu za bùsu z̄z̄ãɔue.
 Ampio ní ní néɔ aaɔ kue, aai su.

¹⁰ Má ní bɔ Egipi bùsuu mà suínɔ,
 má ní kãaa Asili bùsuu,
 mí suínɔ Galada bùsuu ní Libãɔ.
 Gu a mómáɔ.

¹¹ Aa bua Egipi ísiawa,
 aa a ikooaɔ fu,
 Niili ísiɔ ba.
 Asiliɔ wala a kpále,
 Egipiɔ iko a láa.

¹² Ma Dii Zígɔde ma m̀e,
 ma gbéɔ gbãa'e ma kíi,
 aaiɔ temazi.

11

¹ Libã bùsu, zɛwẽ,
 té i kũ n sɛde líɔwa.

² Péliɔ ɔɔɔ, asa sɛde líɔ l̄l̄eɛ,
 gawidepiɔ ɔ̀ɔkpàe.

Basana bùsu gialɔ búbuape,
 asa líkpe sisipi kwèe.

³ Sādãnaɔ búbua dɔ,
 asa an dádãkekli maaɔ ɔ̀ɔkpàe.
 Nòɔmusuɔ wiidɔ,

† 10:4 Isa 28.16, Efe 2.20 ‡ 10:4 Isa 22.23

asa Yuudē dào kàaleε.

Sādān maa ní sādān bεεεsaideo

⁴ Dii ma Lua òmεε màᵛ sã pò de wà ní kòlokpaᵛ dá,

⁵ asa an lunaᵛ ì ní kòlokpaε, wìli ní tàae eo. An yĩanaᵛ sᵛ aai mε wa sáaukè ní Diio, asa wa ᵛda lè wá kù. An dānapio lí ní wegwao.

⁶ Dii mè á dúnia gbéᵛ to we lᵛo, á ní baade kpakᵛaε, á ní na ní kíaᵛne ní ᵛziε. Aa dúnia wíwi, mé á gbēε bᵛ ní ᵛziᵛo.

⁷ ᵛ ma sã pò de wà ní kòlokpaᵛ dá, atēsa a yēεsaideᵛ. ᵛ ma gopana sè mèn pla, ma tᵛkpáné. Ado tón Nandiio, ado sᵛ Naakᵛwa, ᵛ mále sãpio dāᵛo.

⁸ Mᵛ doũ guu ma sādānaᵛ dè àaᵛ. Ma sãᵛ ye ma giyãio, ᵛ ma fumá.

⁹ Má ò sãᵛne má ní dá lᵛo, a pò pò lé gaᵛ ga, a pò pò lé kaaleᵛ kaale, a pò pò gᵛᵛ kᵛ só.

¹⁰ ᵛ ma a gopana pò mi mε Nandiio sè má zᵛε, ma ledouᵛ pò má kè ní bui píio gbᵛo.

¹¹ Ledouᵛpi gboogᵛᵛpi, ᵛ sã yēεsaide pò lé ma gwao dᵛ sa ké yápi bᵛ Dii kíie.

¹² Má ò sãᵛne, tó à kènέ maa, aa ma ase a kpa. Tó màan sᵛo, aᵛ ní pò kᵛa. ᵛ aa fiabòmεε ánuᵛsu ᵛwatē baakwi.*

¹³ Dii òmεε mà ᵛa pò aa díle ma lua ᵛa de beeaopi zu oobonaε, ᵛ ma ánuᵛsu ᵛwatē baakwipi sè má zᵛ oobonaε Dii kpéu.†

¹⁴ ᵛ ma a gopana plaade pò mi mε Naakᵛwa sè má zᵛε, ma gbēke pò Yudaᵛ ní Isailio ví ní kᵛo gbᵛo.

¹⁵ ᵛ Dii òmεε mà gē sādān bεεεsaide pᵛkasaᵛu sa,

¹⁶ asa á sādāna díle ní bùsuu, aᵛ sã pò lé kaaleᵛ fān vío, a a pò pò fāaaᵛ wεleᵛo, a eseke a pò pò kè'iaᵛneᵛo, a a pò pò gbāa gwao. A sã mekpaaᵛ swe wolo, i ní só.

¹⁷ Waiyoo sādān bεεεsaide pò ì pākpa sãzi!

Wa aà lé ní fēndao a ᵛplaa gāsí ní a ᵛplaa wéowa,

aà gāsipi i imi víoo,

aà wépi i na féu.

12

Dii Yelusaleũ bᵛa bui píi ᵛzi

¹ Yá pò Dii ò Isailio yá musun ke. Dii pò musu kpàle à tᵛole kàle mé ì nisina íkasa gbēnazina guu mè:

² Gwa! Má Yelusaleũ ke lán toona pò a í a bui pò liaaio talaatalaabowa. Aa koezᵛ Yelusaleũzi ní Yuda bùsuo píi.

³ Gᵛᵛ bee tó dúnia bui píi koezᵛi màa, má Yelusaleũ ke bui píie gbési pò wa fᵛ deeo ũ. Gbé pò lé wεleε yᵛwà píi, a aà woloε nài.

⁴ Gᵛᵛ bee má tó sᵛ píi bílike gékíiwa, mí íana zí ní dikpenaᵛwa. Ma Dii máme má ò. Ma wéᵛ wēa Yudaᵛ yá musu, má buipáleᵛ sᵛᵛ vīakūné.

⁵ Yudaᵛ kíaᵛ i o ní sᵛ guu, Yelusaleũdeᵛ gbāa, ké Dii Zigᵛde de ní Lua ũ yái.

⁶ Gᵛᵛ bee má tó Yudaᵛ kíaᵛ gᵛ lán kína té pò ká yàa gbáuwa, lán sēte pò sᵛᵛ áwauwa. Aa gbé pò liaanzio sásā ᵛplaa ní zεεo, Yelusaleũ io kále a gbεu Yelusaleũ ũ.

⁷ Ma Dii má Yuda wéleᵛ bᵛ káau, ké Davidi buio gawi ní Yelusaleũdeᵛ pᵛo su àᵛ de Yuda kíniᵛ pᵛao.

⁸ Gᵛᵛ bee ma Dii má ᵛku Yelusaleũdeᵛla. Gᵛᵛ bee an gbagalenaᵛ gbāa'e lán Davidiwa, Davidi buio sᵛ aa gbāa'e lán Luawa, lán Dii Malaika pò dᵛaaanéwa.

* 11:12 Mat 26.15 † 11:13 Mat 27.9-10

⁹ Goo bee má ze ní gbé pò m̀ lélei Yelusaleũwao kaaleao.

Yudaɔ ɛa sua Diiwa

¹⁰ Má a Nisina pisi Davidi buio ní Yelusaleũdeɔwa pii, aai ma gbẽke dõ, aai wabikɛa, aai gbé pò aa aà zõ aa aà dè gwa.* Aa búbuape aà yá musu† lá wĩ pe né m̀ndona gaa yá musuwa. Aa wēnakèè lá wĩ ke negõɛ s̄ia gaa yá musuwa.

¹¹ Goo bee Yelusaleũdeɔ búbuapea aɔ de lán búbua pò wa pè Adadalimɔ Megido gusalalauwa.

¹² Bùsudeɔ búbuape fáani ní fáanio, Davidi buio ní t̄ɛɛ, an nɔɛɔ ní t̄ɛɛ, Natã buio ní t̄ɛɛ, an nɔɛɔ ní t̄ɛɛ,

¹³ Levii buio ní t̄ɛɛ, an nɔɛɔ ní t̄ɛɛ, Simɛi buio ní t̄ɛɛ, an nɔɛɔ ní t̄ɛɛ,

¹⁴ ní bui k̄ini ní t̄ɛɛ t̄ɛɛ, an nɔɛɔ ní t̄ɛɛ t̄ɛɛ ɔ.

13

¹ Goo bee nibɔna a wē Davidi buiɔne ní Yelusaleũdeɔ pii duunawoloama ní gbãɔanéo yáí.

² Goo bee má táaɔ tó bãde ní bùsuu, aɔ dɔ gbēegu ɔɔ. Ma Dii Zigõde máme má ò. Má ānabi ɛgenao midɛ ní bùsuu ní welena pò lé ní gba léɔ.

³ Tó gbé gĩ lé ānabikɛkɛ, aà de ní aà da'iao oè à làawàn we, asa à ɛtò ní ma t̄oɛ. Tó àlɛ ānabikɛkɛ, aà de ní aà da'iaopiɔ mé aa aà zõ aa de.

⁴ Goo bee wí a ānabi pii kú yá pò aale e oa yá musu. Aa ānabikɛ pókã ula da aa gbéɔ sásãɔ ɔɔ.

⁵ A me ānabin a ũo, z̄ɛn a ũ, álɛ buakɛ za a negɔɔɛ.

⁶ Tó wà aà là: Bó ia mé t̄ɛɛ n ɔɔwa s̄ɔ? A me: E'e! Ma k̄ia ma gbéɔ bɛɛ.

⁷ Ma Dii Zigõde ma m̀:

F̄ɛnda, fɛlɛ ní ma s̄adãnao,

gõ pò de ma gbẽdo ũpi.

S̄adãnapi lé, s̄ã i fáaa,*

mí ɔlia an gbé k̄pɛɛnaɔzi.

⁸ Wa bùsudeɔ lɛɛ pla lɛ wà ní dɛdɛ,

lɛɛ do i gõ a guu.

Ma Dii máme má ò.

⁹ Má lɛɛ dopi baasa ní t̄éo

lán ānusu baasaawa,

má ní maa lɛgwa,

lá wĩ vua maa lɛgwawa.

Aa ma sísi, mí wemá.

Má mené ma gbéɔ,

aai omɛɛ Dii ní Lua.

14

Z̄i gbɛza ní Dii m̄ao

¹ Gwa, Dii goo lé mó, wa á pòɔ síwá, wi k̄paalɛk̄ɔɛ á wáa.

² A bui pii k̄aaa Yelusaleũzi aa z̄ikaánɔ, aai w̄ɛlɛpi sí. Aa k̄p̄ɛɔ yɔɛ aa kusi nɔɛɔwa. Wa tá ní w̄ɛlɛpideɔ lɛɛ doo z̄iz̄ɔɔ ũ, āma wa ní k̄ini pò ḡɔɔ bɔlɛ w̄ɛlɛpi guuo.

³ Dii a mó z̄ikai ní buipiɔ, lá ï ke yāa z̄ikagɔɔwae.

* **12:10** Z̄aa 19.37, Zia 1.7 † **12:10** Mat 24.30, Zia 1.7 * **13:7** Mat 26.31, Maa 14.27

⁴ Gɔɔ bee Dii a gbápele Kùkpe sìsì misonaa Yelusaleũ gukpe oi. Sìsìpi a paa pla sea gukpe e be'ae, a guzule aɔ zɔɔ maamaae. Sìsìpi kpɛdo a ta gugbántoo oi, ado sɔ geɔmidɔkii oi.

⁵ A bàale ta sìsìpi guzuleu, asa guzulepi a ge pe Aseliwae. A bàale lá á deziɔ bàalè tɔɔle lualuae Yudaɔ kí Uzia gɔɔwa, Dii ma Lua i mó n̄ a gbé pɔ an kua adoaɔ s̄anu.

⁶ Gɔɔ bee gupua aɔ kuo, sema gunie n̄ loughɛo.

⁷ Gɔɔpi aɔ adoa, f̄aane ge gw̄aas̄ina aɔ kuo. Dii mé gɔɔpi d̄s. Tó oosi kè, gu a pu.

⁸ Gɔɔ bee í w̄ɛnide* a bɔ Yelusaleũ à bàale, a k̄ini i ta gukpe oi Isida Wisideu, a k̄ini i ta be'ae oi ísiau sae n̄ buzieo pii.

⁹ Dii mé aɔ de d̄unia pii Kía ũ. Gɔɔ bee òme aɔ Dii ũ ado, aà tó mé aɔ ku ado.

¹⁰ B̄usupi pii a ḡs̄ gusalala ũe, sea za Geba pɔ kú Yelusaleũ gugbántoo oi e Limɔ pɔ kú a geɔmidɔkii oi. Ama Yelusaleũ aɔ kálea a gb̄eu musumusue, sea za B̄ȳãme bíibɔleu e Bíibɔle Séia n̄ Gola Bíibɔleo, sea za Ananeli bíi les̄i e kí v̄ɛf̄ɛk̄ii.

¹¹ Waɔ ku a guue, wa wíwi bau lɔo. Yelusaleũdepiɔ aɔ ku dɔɔbae.†

¹² Gagyã pɔ Dii a ka bui pɔ aa lèle Yelusaleũwaɔgun ke: An me a yaikɛ gɔɔ pɔ aa sía. An wé a yaikɛ a tóɔnau, an léna a yaikɛ n̄ léu.

¹³ Gɔɔ bee Dii a to gili ḡɛngu maamaa, aa k̄s̄ k̄úkū k̄s̄ ɔpiz̄i, aai liaa n̄ k̄s̄o.

¹⁴ Yudaɔ z̄ika Yelusaleũ m̄pii, aa z̄ible bui pɔ liaańziɔwa, aai n̄ àizee naaa, vua n̄ ánusuo n̄ pɔkasaɔ kè z̄ai.

¹⁵ Gagyãpi a ka s̄ógu lɔ n̄ s̄ɔbaonaɔ n̄ yiongoɔ n̄ z̄aãinaɔ n̄ pɔtuo pɔ kú gbépiɔ b̄oɔɔ pii.

¹⁶ Bui pɔ mò lèle Yelusaleũwapɔ, an gbé pɔ ḡɔɔ aɔ gé we w̄ɛ n̄ w̄ɛo kúlei Kí Dii Z̄iḡs̄deee, aai Lákpɛɔa dikpeke.

¹⁷ Tó d̄unia buie i gé Yelusaleũ kúlei Kí Dii Z̄iḡs̄depiɛo, lou a manéo.

¹⁸ Tó Egipi bui i gé dikpepi keio, lou a manéo, mé Dii a gagyã pɔ i ka bui pɔ i gé dikpepi keioɔgu kán̄gue.

¹⁹ Ia pɔ a da Egipiɔwa n̄ bui pɔ i gé dikpepi keioɔwan we.

²⁰ Gɔɔ bee wa k̄é s̄s̄ ánanaɔwa: Dii pɔ. Dii kpé d̄aaɔ aɔ s̄aa n̄ sa'ok̄i taɔe.

²¹ Oo pɔ kú Yelusaleũ n̄ Yuda b̄usuoɔ ḡs̄ Dii Z̄iḡs̄de pɔ ũ piiɛ. Gbé pɔ aa mo sa'oiɔ se aa n̄ò f̄ùukeò. Gɔɔ bee laatana aɔ ku Dii Z̄iḡs̄de kpéu lɔo.

* 14:8 Eze 47.1, Z̄aa 7.38, Zia 22.1 † 14:11 Zia 21.3-4

MALAKI

Yá pò kú láe bee guu

Malaki a lá kè e wàò gé Yesu Kilisi ii wè 500 e 450. Isailiò sù rí zòblea Babilonio wè 538 guu. An suapi gbèa an kúsu nà kweawa busebuse. E ànabi Malaki àò gé ànabikèkèi, Isailiò tẹ ànabi Age rí ànabi Zakalio yādanewi, 5 aa èa Lua kpé dọ Yelusaleũ wè 520 e 515 guu. Ama za guu bee an wé dọa yá dafu pò a ke dọaana Zolobabeli ọzi i zekèo. An lousisiyāò òòkpà mé yāvāi lé káfi. Aa pàkpà sa'oa Luawai (1.6-14), wiò Lua kpāi'o gbaò daa guu (3.6-11), sa'onkiaò sò aale laaidò zīwa ló, mé wili ikoyā pò Lua dīlené da ló (2.1-16).

Yápiò yáí Malaki ledà sa'onawá rí gbéò píi aa nòselilè. A dònngu ké Lua yeñzi (1.1-5), àma a òné ló aà mọa rí aà yákpalekèa rí gbéò guu kà kái (2.17-3.5, 3.13-24). A zīna pò Lua a gbae yā'òné (3.1), aò de ànabi ũ lán Eliawa (3.23). Baona lá pò Matiee rí Lukuo kèò guu, Malaki yá bee de Zāa Daa'ilena pò à mọ gbéò da zéwa Yesu Kilisié yá ũe (Mat 17.11-13, Luk 1.17).

Ké Malaki fèlè rí Isailiò an kua pò òòkpà rí rí pàkpaa Lua yáio, à ledàda luanaaikenaone aao kú rí Lua yákpalekèaano sọuo. Wápiò sò Malaki lé owèe wá baade àò kú rí Lua yákpalekèaano sọuo za káau.

Sa'oyá

¹ Yá pò Dii ò Isailiòne Malaki sabain ke:

² Ma Dii ma mè má yeázi, 5 a mè ma yeaázi de kpelewa ni? Ma Dii ma mè Esauá Yakòbu vli nolo? Kási Yakòbu má yei,

³ má ye Esauio,* 5 ma aà gusiside lile guwaiwai ũ, ma aà bùsu tò gbáa gbègbonaò kúkii ũ.

⁴ Edópiò ì me, baa ké wà rí wéleò dèonzò, aa ea rí beziaò fèlèe. Ọ ma Dii Zigòde ma mè: Tó aa èa kàlè, má rí deelempae, wi oné Vāibusudeò, gbé pò Dii rí kpène kúa gòpiio!†

⁵ A wesie, í me Dii zòò, baa wá bùsu zòlè kpele.

⁶ Né ì a mae kpela, mé zòblena ì a dii kpela. Ké má de á mae ũ, ále ma kpelaè? Ké má de á dii ũ, á ma via vie? Ma Dii Zigòde máme mále á la. A sa'onawá, áme ále sakamagu. I me: Kpelewa wa sakàngui?

⁷ Ké a sakà ma táabūnuu yáie. I mọ ma gbagbakii rí ble gbāleaoe. I me: Kpelewa wa n gbagbakii gbālèi?

⁸ Ké a mọ sa'òà rí pò vīaò, yāvāin weoa? Ké a sa'òà rí nòòeò ge a gyāeò, yāvāin weoa?‡ A ge kpa bùsu gbèzòòwa à gwa! A yá a kaaàgua? A á sáaukpaa? Ma Dii Zigòde máme mále á la.

⁹ Tó a awakpàmee tia kéwa, má á wegwae? Tó pò bee taaò kú á ọzi, má síánòe? Ma Dii Zigòde máme mále á la.

¹⁰ Tó á gbèe gè ma ua zé tà yāa, ké wasu gē tékai ma gbagbakii pāo, bee sàò. Ma Dii Zigòde máme má ò. A yá lé kemee nao, má á gba sio.

¹¹ Za íatè bilea e a gèkpèukii ma tó aò zòò buiòne. Wa tulaletikamee téa, wi mọmee rí gba gbālesaiò gupiiu, asa ma tó aò zòò buiò guue. Ma Dii Zigòde máme má ò.

¹² Kási ápiò i ma tó òòkpae, ále e ma táabūnuu gbāleae, 5 i sa'owà rí pò giaò.

* 1:3 Lom 9.13 † 1:4 Isa 34.5-17, 63.1-6 ‡ 1:8 Iko 15.21

13 Ma Dii Zīgōde ma m̀è: I m̀e, bee á kú gbāae, ̄ a nif̄i. Tó a m̀o ma gbagbai ní p̀o k̀òkũāo ní p̀o ekũāo ní p̀o gyāēo, má beēo sia? Ma Dii máme mále á la.

14 M̀oafilide p̀o p̀o sa ví a kp̀asa guu, a z̀eme, mé à g̀e ma gbagba ní p̀o s̄adeo a g̀e ũ, adeá láaip̄e. Asa máme ma Kía z̀o, ma tó ì to vía bui pii kú. Ma Dii Zīgōde máme má ò.

2

1 Ma Dii Zīgōde ma m̀è: A sa'onao á yán la sa.

2 Tó i swáseio, tó i da á s̄u à ma t̀bo, má láaiziwá à g̀o báaasai. Má z̀iwá k̀ò se, asa i da á s̄u a ma t̀bo.

3 Gwa! Má á bui lele á yáí, mí dikpe sa p̀o á ò p̀ogb̄o fáe á oawa, wi á k̀olèd.

4 Ìo d̄o sa ké ma yá bee d̄ileé, ké ma bàa kua ní á Levii bui gi ku. * Ma Dii Zīgōde máme má ò.

5 Ma bàakuaín̄opi guu ma w̄eni ní aafiao kp̀amá, ké aao ma vía ví, ̄ aa ma vía ví, aa l̀ualua ma ae.

6 An lé yādan̄e s̄ana d̄o, wi ma yákpaaanla b̀ò ní léuo. Aa t́aa'òman̄o ní ledoūo ní ǹsepuao, aa gb̄ēo b̀ò víi guu dasi.

7 A maa sa'ona à ò d̄o víe, ké gb̄ēo e yādan̄e mawà, asa ̄me ma Dii Zīgōde íwa ũ.

8 Ap̄io s̄o a p̄azea, á yādan̄e t̀ò gb̄ēo f̀u dasi, a ma bàa kua ní á Levii bui gb̀o. Ma Dii Zīgōde máme má ò.

9 Ō má t̀ò wà sakàágu, ma á soaa gb̄ep̄ie, ké i te ma tufaio, mé i ke gb̄ēone k̀eke ikoyā musu yáí.

N̄yaa yá

10 Wá De doū nolo? Lua doū mé wá keo lò? B́yáí wá k̄o náai vío, ̄ wa Lua bàa kua ní wá dezió yá gb̀oi?

11 Yudāo náaisaiyákè, aa yáb̄ekè Yelusaleū ní Isaili búso, asa aa táagbagbanāo s̀e n̄o ũ, aa Dii kp̀é p̀o a yei gb̀alèd.

12 Gb̄é p̀o yá bee taa kè, Dii aà k̄e Yak̄obu buiwa, i de, b̀om̄o ge bele no, baa t̀ò à m̀ò ní gbāo Dii Zīgōde.

13 Yá plaade p̀o i ken la. Ìo ́o à aauke, á wé'i ì ka Dii gbagbak̄iwa, ké à wesè lé gba p̀o a m̀ode gwa à gbasa sio yáí.

14 I m̀e: B́me m̀ò ní yáēo? Ké Dii mé seelade ũ ap̄io ní á baade èwaasoḡo n̄o yá musu yáíe. Asa n̄o mé n̄o gb̄edo p̀o a k̄o yāma ũ, ̄ n̄o aà kpe.

15 Dii i á ke lán s̄awakula ní gbalaowa, ké á me ní á léo à doūo lé? B́ Lua lé yá á medoūk̄epi musui? Ké á néo e aa a yāma yáíe. Bee yáí à ázia k̄ua d̄o, ké ásu náaisaiyákè á naēo.

16 Ma Dii Isaili Lua ma m̀è, má za n̄yaa ní p̀opiliawàou. Ma Dii Zīgōde máme má ò. Āo ázia k̄ua d̄o, ké ásu náaisaiyákè.

Dii yákpalekeḡo

17 A t̀ò á yá'o Dii k̀u gbāa. I m̀e: Wá yá kpele mé aà k̀u gbāai? Ké i m̀e, váiken̄o maa Diie, an yá ì kaaàgu yáíe. I m̀e l̄o, Lua p̀o ì yákpaleke ní gb̄ēo ku máe?

3

1 Ma Dii Zīgōde ma m̀è: Gwa! Má a z̄ina gbae aà d̄oaa zek̄ek̄eme. * Dii p̀o i aà k̄i w̄ēe i ḡe a kp̄eu kándo. A ma, ma bàakuaán̄o z̄ina p̀o á p̀o d̄owàpi lé m̀o!

* 2:4 Nao 3.11-13 * 3:1 Mat 11.10, Maa 1.2, Luk 1.76, 7.27

² Déme a aà mɔgɔɔ fɔi?† Tó à bilɛ, déme a bɔi? Asa aɔ de lán m̀baasana téwaɛ, lán pɔpina kasa baasaawa.

³ A zɔlɛ à gbéɔ baasa à ní gbási wolo. A Levii buiɔ gbābɔné, lá wí vua ní ánusuo, gbási wolowa, mɔ Diiɛ ní gbaɔ a zéwa.

⁴ Gɔɔ bee Yelusaleũdeɔ ní Yudaɔ pii gba a ka Diigu lán yāawa, lá a ziwa.

⁵ Ma Dii Zigɔde ma m̀è: Má m̀wá yákpaleu, ma me a wā ní bɔbɔa ní gbé pɔ ma vīa vīoɔ: Gbēkɔlekenaɔ ní gbāsikenaɔ ní ɛɛ legbēnaɔ ní gbé pɔ aai gbāamɔ ní zikenaɔne ní gyaa taasideɔ ní tone pɔ gwana vīoɔ ní b̀mɔɔ.

Gbēnazina Lua kpái'oa

⁶ Ma Dii mili lilɛo. A yái á Yakɔbu buiɔ i kaalɛo.

⁷ Ma Dii Zigɔde ma m̀è: Za á deziɔ gɔɔ ɔ a pā ma yāa, á kũao. A zemanɔ, mí zéánɔ. I me, kpelewa wá zennɔi?

⁸ Gbēnazina ì Lua kpái'oa? Kási ále ma kpái'o. I me, bó musu wále n kpái'oui? A pɔ kwide ní á gbao yá musuɛ.

⁹ A bui pii g̀ láaipɔ ũɛ, ké ále ma kpái'o yái.

¹⁰ A m̀ ní pɔ kwideo‡ pii, í ká ma láasiu, ké ble e à ku ma kpéu. Ma Dii Zigɔde mámɛ má ò. A ma le bee musu à gwa. Tó mi musu zé wē ma éfāai pisié, a kua a kákiiwao, mámeo!

¹¹ Ma Dii Zigɔde ma m̀è: Má kpá á buapɔ ò̀kpanaɔneɛ. Aa á pɔɔ m̀ionzɔo, á v̄ɛliɔ né a woloo.

¹² Bui pii i oé éfāaideɔ, asa á b̀usu aɔ naɛ.

Dii bɔa ní yáo gɔɔ

¹³ Ma Dii ma m̀è: A yāvāi ò ma musu. I me, bó yá wá ò n musui?

¹⁴ A m̀è, zɔblea Luaéá pāɛ. Ké wa zikè Dii Zigɔde yāwa mé wa zwànkasaɔ dà aà yái, bó ài wá èi?

¹⁵ Tia kéwa i me waladeɔne éfāaideɔ. Ale e vāikenaɔ mé lé zedɔ, gbé pɔ ì me Lua pila wà d̄ɛka s̄o, yāe lí aà leo.

¹⁶ Gbé pɔ Dii vīa vīo yā'ò ní k̄o, ɔ à swādò ní yái a mà. ɔ wà gbé pɔ Dii vīa vī aai láasookewàɔ tó kè ladau aà aɛ.

¹⁷ Ma Dii Zigɔde ma m̀è, gɔɔ pɔ ma bɔ ní yáo, aɔ de ma pɔ ũ, ma àizeɛ ũ. Má wēnadɔné lá gbé ì wēnadɔ a né pɔ lé zikɛɛɛwa.

¹⁸ I gbēmaaɔ ní gbēvāiɔ d̄ok̄ɛ sa, gbé pɔ lé zɔble Luaɛɔ ní gbé pɔ lí zɔbleɔo.

¹⁹ Ma Dii Zigɔde ma m̀è: Gwa! Gɔɔpi lé m̀o, aɔ wāa lán mua téwa, mé waladeɔ ní vāikenaɔ aɔ de lán s̄è giwa. Gɔɔpi a kúma píi, an zína ge an ɔne a ḡo.

²⁰ A gbé pɔ á ma vīa vīo s̄o, á bɔa maa íatē i biléé, mé aafia aɔ ku a gupuai. A bɔle à vīvī lán zune pɔ wà ní gbáɛwa.

²¹ Ma Dii Zigɔde ma m̀è: Gɔɔ pɔ ma bɔ ní yáo, á ɔzɔ gbēvāiɔwa, aɔ de túfu ũ á gbáu.

²² A to ikoyā pɔ má kpà ma z̀blena Moiziwa Olebu à d̄águ, yá pɔ má d̄ile Isailiɔne ní yá pɔ má dànéo.

²³ A ma! Má ānabi Elia§ ziwá e ma m̀gɔɔ z̄ɔ pɔ a to vīa ní kú à ká.

²⁴ A to maeɔ ledoūke ní ní néo, mé néo ledoūke ní ní maeɔ,* ké másu mɔ ɔlele á b̀sueo yái.

† 3:2 Yoɛ 2.11, Zia 6.17 ‡ 3:10 Lev 27.30 § 3:23 Mat 11.14, 17.10-13, Zaa 1.21 * 3:24 Luk 1.17

MATIEE

Yá pò kú láe bee guu

Matiee baona pò a kè ku zéze lán Maaku pówae:

Zãa da'ilena waasokεa (3.1-12)

Yesu da'ilεkεa ní aà yãao (3.13-4.11)

Yesu zikεa Galile, gu pò à waasokεu bílaε à yãdané, à gyãεo gbàgbã (4.12-18.35)

Aà gεa Yelusaléũ (19-20)

I gēgēo, āsāa do taa, ɔ wà Yesu kù wà yãdãaála wà aà dè. Aà bɔa gau yá bò ní saε, ɔ à bò m̀ gbéowa (21-28).

Matiee Yesu buibókii yá bɔɔlekè ní aà iao ní aà nεgɔɔ yáo (1-2). Yá beeɔ guu à gbé pò Yesu de a ũ ò: Kíae mé Suabanaε lá Lua a lεgbènέwa, wĩ mε lɔ Emanueli. Bee m̀ Lua kúwanɔ. Ɔmε yá pò Lua ò a bàakuarínɔ káau lá guu pápa.

Matiee Yesu yãdanεo kãaa lεε sɔo:

Yãdaané s̄is̄i musu lé kpala pò b̀ Lua kíi gbéɔ luanaaikεa ɔlwεεε (5-7).

Lεdileε gbé pò aa kpalapi baokpanέnε (10).

Kpalapi asiyyã lεεũanέ. Kpalapi ulea ḡia, āma a bɔ gupuaυ ní gawio z̄iewa (13).

Kua ní k̄s̄o kpalapi guu (18).

Wεdɔa kpalapi mɔai (24-25).

Baona pò Matiee kè guu, Yesu mé kpala pò b̀ Lua kíi Kía ũ, mé àlε yãdada gbé pò aalε gēonε, ké aa e wàɔ de a seeladeo ũ gbéonε.

Bui pò Yesu b̀ ní guu

(Luk 3.23-38)

1 Davidi ní Ablahaũ bui Yesu Kilisi yá pò kēa Luayãtaalaun kε:

2 Ablahaũ Izaaki ì, Izaaki Yakɔbu ì, Yakɔbu Yuda ì ní a v̄iio ní a dãunaɔ.

3 Yuda Pεlezi ní Zelao ì ní a na Tamaao, Pεlezi Ezɔnɔ ì, Ezɔnɔ Alaũ ì.

4 Alaũ Aminadabu ì, Aminadabu Naasɔ ì, Naasɔ Salamɔ ì,

5 Salamɔ Bɔazu ì ní a na Lahabuo. Bɔazu Ɔbedi ì ní a na Lutuo, Ɔbedi Yese ì,

6 ɔ Yese kí Davidi ì.

Davidipi mé Salomɔɔ ì ní Uli nao,

7 Salomɔɔ Lɔbɔaũ ì, Lɔbɔaũ Abia ì, Abia Asa ì,

8 Asa Yosafa ì, Yosafa Yeholaũ ì, Yeholaũ Ozia ì.

9 Ozia Yoataũ ì, Yoataũ Akazi ì, Akazi Ezekia ì,

10 Ezekia Manase ì, Manase Amɔ ì, Amɔ Yosia ì,

11 Yosia Yekɔnia ì ní a dãunaɔ gɔɔ pò wà gbéɔ kùkù tàrínɔ Babiloni.*

12 Taa ní gbéɔ Babiloni gbεa ɔ Yekɔniapi Salatieli ì, Salatieli Zolobabeli ì,

13 Zolobabeli Abiudu ì, Abiudu Eliakiũ ì, Eliakiũ Azɔɔ ì.

14 Azɔɔ Zadoki ì, Zadoki Akiũ ì, Akiũ Eliudu ì,

15 Eliudu Eleazaa ì, Eleazaa Matana ì, Matana Yakɔbu ì,

16 ɔ Yakɔbu Maliama zá Yosefu ì. Maliamapi mé Yesu pò wĩ mε Mesii ì.

17 Za Ablahaũ léu e à gè pè Davidiwa, mae ní a néo ku gēo m̀ndosaie. Za Davidi léu e gɔɔ pò wà tà ní gbéɔ Babiloni, mae ní a néo ku gēo m̀ndosaie. Za taa ní gbéɔ Babiloni e à gè pè Mesiiwa, mae ní a néo ku gēo m̀ndosaie.

Yesu Kilisi ia

(Luk 2.1-7)

* 1:11 2Kia 24.15

18 Lá wà Yesu Kilisi ìn kẹ: Aà da Maliamaá Yosefu nɔkpamaε. E àò gέ zākei à nɔsì ní Lua Nisína gbāao.

19 Aà gɔkpama Yosefupíá gbēmaaε, a ye widawào, ɔ à zèò á bɔ aà yáú asii guuε.

20 Gɔɔ pɔ àlε làasooke yápiwa, Dii malaikae bò mòwà nana guu a òè: Davidi bui Yosefu, ñsu bílike n nɔkpama Maliama sea yá musuo, asa nɔ pɔ a sia bò Lua Nisína kíiε.

21 A ne'i gɔε ũ, ní tókpaε Yesu, asa a a gbέɔ bɔ ní duuna guu.

22 Bee kè píi, ké yá pɔ Dii dà ānabiε a ò e kε à mè:

23 Nɔε léso mé a nɔsi,

i ne'i gɔε ũ,

wi tókpaε Emanueli.†

Tó bee mè Lua kúwanɔ.

24 Ké Yosefu vù, a kè lá Dii malaikapi dílεεwa, à a nɔpi sè.

25 Ama i aà dɔ nɔε ũo e à gè nεgɔεpi òò. ɔ à tókpaε Yesu.

2

Saanyādɔnaɔ mɔa Yesu gwai

1 Wà Yesu ì Betelεŭ* Yude bùsuu kí Elodi gɔɔε. ɔ saanyādɔnaɔ bò gukpe oi aa mò Yelusaleŭ,

2 aa gbέɔ là aa mè: Né pɔ wa ì Yudaɔ kía ũ ku má ni? Wa aà saana è gukpe oiε, ɔ wa mɔ kúleiè.

3 Ké kí Elodi yápi mà, à bílikè ní Yelusaleŭdeɔ píi.

4 A Yuda sa'onkiaɔ ní Mɔizi ikoyādanedeɔ kàaa píi, ɔ à ní lá gu pɔ wa Mesii iu.

5 Aa wèwà aa mè: Betelεŭ, Yude bùsuu laε. Asa lá ānabi kèn kε:

6 Betelεŭ pɔ kú Yudaɔ bùsuu, ní késāa Yudaɔ mεεwiaɔzio fá.

Asa n guu ɔ kía a bɔu,

i dɔaa ma gbέ Isailiɔne.†

7 ɔ Elodi saanyādɔnaɔ sɔsi asii guu, à saanapi bɔgɔɔ sáasā gbèamá.

8 ɔ à ní gbáε Betelεŭ à mè: A gε népi gbεagbεa ní laaio. Tó a aà è, à mɔ omεε, mapi sɔ mí gε kúleiè.

9 Ké aa kía yāmà, ɔ aa dàzεu. ɔ saana pɔ aa è gukpe oi yāa dāanέ lɔ e à gè zè népi kúkíia.

10 Ké aa saanapi è, an pɔ kèna maamaa.

11 Aa gè kpéu aa népi è ní a da Maliamao, ɔ aa wùlε ní gbεεu aa kúleiè. ɔ aa ní àizεε kpagoloɔ wèwè aa aà gbà vua ní zɔgo lí'ɔ gínanao ní tulaletio.

12 Lua òné nana guu aasu bɔlε Elodi kíio, ɔ aa tà ní bùsuu ní zé páleo.

Bàale taa ní Yesuo Egipi

13 An taa gbεa Dii malaika bò mò Yosefuwa nana guu à mè: Fεlε népi sé ní a dao, ní bàale táñno Egipi, níɔ ku we e mà mɔ yā'one lɔ, asa Elodi a népi wεlε à dεε.

14 ɔ Yosefu fεlε gwāasína, à népi sè ní a dao à tàñno Egipi.

15 A ku we e Elodi gè gào. Bee kè ké yá pɔ Dii dà ānabiε a ò e kε yáie à mè: Ma a né gbèsi Egipi.‡

16 Ké Elodi è saanyādɔnaɔ ònɔkèεε, aà pɔ pà maamaa. Lá a saanapi bɔgɔɔ taa dɔ yá pɔ á gbèa saanyādɔnapiɔwa yáí, ɔ à gbέɔ zì, aa nεgɔε pɔ kà wè pla ge i kaoo dèdε Betelεŭ ní a bualoŭɔ píi.

† 1:23 Isa 7.14 * 2:1 1Sam 16.1 † 2:6 Mis 5.1-3 ‡ 2:15 Oze 11.1

- 17 Yá pò ānabi Zelemii ò kè sa à mè:
 18 Wà wii gbāa mà Lama,
 wàle óòò, wàle búbuape.
 Laseli mé lé a néó óòò,
 à gĩ awamai, asa aa ku lóo. §
 19 Ké Elodi gà, ò Dii malaikapi bò m̀ Yosefuwa Egipi nana guu
 20 à mè: Fèlè népi sé ní a dao, ní táńńo Isaili búsuu, asa gbé pò aale népi wèo
 gàga.
 21 Ő à fèlè népi sè ní a dao à táńńo Isaili búsuu.
 22 Ké a mà Aakelau mé lé kible Yude a mae Elodi gbèu, zòlèa wekii vía aà kù.
 Lua yá'òè nana guu, ò à tà Galile búsuu,
 23 à gè zòlè wéle pò wí m̀ Nazaleti. Beewa yá pò ānabiò ò kè, aa mè: Wàli mèè
 Nazaleti gbé.

3

Zāa Da'ilena waasokèa (Maa 1.1-8, Luk 3.1-18, Zāa 1.19-28)

- 1 Bee gbèa Zāa Da'ilena m̀ Yude gbáau, àlè waasokè
 2 à mè: A ǹselilè, kpala pò b̀ Lua kíi kà kái.
 3 Zāapi yá ò ānabi Isaia ò yāa à mè:
 Kp̀awakèna lóo ma d̀o gbáau,
 àlè m̀e à zekèkè Diie,
 à zéwewènao pòòè súsu.*
 4 Zāapi ò yiongo ká p̀okasao daa, mé ò báa sãntilii d̀o a pi.† Kwa ní zó'io mé aà
 p̀blea ũ.
 5 Wíò b̀olè Yelusaleũ ní Yude gupiiò ní Yuudè d̀òòio, wíò gé aà kíi.
 6 Wí ní yāvái o gupuau, ò ò ní da'ilekè Yuudèi.
 7 Ké Zāa è Falisio ní Saduseo lé m̀ó a kíi da'ilekèi dasidasi, ò a ònè: Gbènazin
 píligonaò! Déme òé à bàasi p̀okũma pò Lua a b̀òb̀ómáèi?
 8 A ǹselilèa yá kè, wíò d̀ó kè a lilè.
 9 Ké Ablahaũ de á dezi káau ũ, ásu àò e bee mé a á b̀oò. Mále oé, Lua a f̀o gbèe
 beeo kè Ablahaũ buio ũ.
 10 M̀oò díleá líozi kò. Lua a lí pò lé né maa io zò zu téue.
 11 Mále á da'ilekè á ǹselilèa seela ũe. Ama gbèe a m̀o ma gbèa, aà iko demala,
 mi ka mà aà sabala séléèò. Őme a á da'ilekè ní Lua Nisinao ní téo.‡
 12 A gbaana kũa a òzì ésegbèkii. Tó a f̀ã, a a p̀ówèna ká a d̀õu, ò a b̀isa ka té
 gasai guu.

Yesu da'ilekèa (Maa 1.9-11, Luk 3.21-22)

- 13 Ő Yesu b̀o Galile à m̀ò Zāa kíi Yuudèi aà a da'ilekè.
 14 Zāa ye gí, à mè: Ma gbé pò má de ò ma da'ilekè ò n m̀o ma kíia?
 15 Ő Yesu wèwà à mè: Aò de màa gĩa, asa a maawano beewae yáke a zéwa
 yái. Ő à wèi.
 16 Ké Yesu da'ilekè, à bùa g̀òò. Luabè wèaa, ò à Lua Nisina è, àlè su lán
 felenawa, à díe.
 17 Ő wà yá'ò mà b̀o luabè à mè: Gbèè beeá ma Néè, má yeaàzi, ma pò kèwà
 na. §

4

Yesu yša

(Maa 1.12-13, Luk 4.1-13)

¹ Ǿ Lua Nisina gè ní Yesuo gbáau ké Ibiisi aà yō.

² Yesu leyè fáane ní gwāasinao e gɔɔ bla. Ké nɔana lé aà de,

³ ɔ̄ kōnidepi s̄aàzi à m̄è: Tó Lua Nén n ũ, o gbεε beε li p̄ε ũ.

⁴ Yesu wèwà à m̄è: A k̄ea Lua taalau wà m̄è,

pɔblea yá ɔ̄ gbēnazina kuò adoo,

sema yá pó Lua lé o pii.*

⁵ Ǿ Ibiisi aà sè gèd Lua w̄léu, à aà zè Lua kpé misonaa,

⁶ a òè: Tó Lua Nén n ũ, ñ nzia zu z̄ile, asa a k̄ea láu Lua m̄è,
a n yā'o a malaikaɔne aa ɔdama,

ké nsu gēnale gbewao yái.†

⁷ Yesu òè: A k̄ea Lua taalau ɔ̄ wà m̄è,

nsuli Dii n Lua le ñ gwao.‡

⁸ Ǿ Ibiisi aà sè gèd ɔ̄ gbèsisi lesi maamaa musu, à dúnia bùsu pii òbè ní ní àizεεɔ

⁹ à m̄è: Má n gba beε piiε, tó n wule n gbεeu n misiilemεε.

¹⁰ Ǿ Yesu òè: Géi Setáu! Asa a k̄ea láu wà m̄è:

Kúle Dii n Luaε,

ní ɔ̄bleè ado.§

¹¹ Ǿ Ibiisi aà tò we sa, ɔ̄ malaikaɔ mò d̄aàle.

Yesu ɔkpa a z̄iwa

(Maa 1.14-20, Luk 5.1-11, 6.17-19)

¹² Ké Yesu mà wà Zāa kù wa dàkp̄eu, ɔ̄ à tà Galile.

¹³ I z̄le Nazareti ɔ̄, à gè z̄le isida saε Kapenaūε, Zabulni buiɔ ní Nefatali buiɔ bùsuu,

¹⁴ ké yá pó ānabi Isaia ò ke yái à m̄è:

¹⁵ Zabulni buiɔ ní Nefatali buiɔ bùsu

za isia oi e Yuudē baale,

Galile bùsu pó buipāleɔ kuupi,

¹⁶ an gbé pó kú gusiauɔ gupua z̄ɔ è,

gu ò bùsu pó kú ga léz̄ipi deɔne sa.*

¹⁷ Za gɔɔ bee Yesu nà waasokεawa à m̄è: A n̄selile, kpala pó b̄ò Lua kíi kà kái.†

¹⁸ Ké Yesu lé d̄ɔ Galile isidai, à kp̄ɔwenaɔ è gb̄ɔn pla, v̄ii ní d̄aunao, Simɔ pó w̄i m̄ε Piεε ní a d̄auna Andeleo. Aale táalu zu isidapi guu.

¹⁹ Ǿ Yesu òné: A m̄ɔ temazi, mí á ke gb̄wεεlenaɔ ũ.

²⁰ Weḡɔɔ aa ní táaluɔ tò we, aa b̄ò teaàzi.

²¹ Ké à gè aε, à gb̄ɔn pla p̄aleɔ è, v̄ii ní d̄aunao ɔ̄, Zebedee né Zaaki ní a d̄auna Zāao. Aa ku gó'ilena guu ní ní mae Zebedeepio, aale ní táaluɔ kekε. Yesu ní sisi,

²² ɔ̄ aa ní mae tò gó guu weḡɔɔ, aa b̄ò teaàzi.

²³ Yesu ɔ̄ Galile bùsu keεε, i yādané ní lousisikp̄eɔ guu, i kpala pó b̄ò Lua kíi baokpa, i gb̄é gbágbā ní gyā bui piió ní k̄ɔɔ pii.

²⁴ Aà tó lí Sili bùsua pii, ɔ̄ w̄iɔ m̄è ní gb̄é pó aale gyā bui dasi ge wāwākeɔ ní táadeɔ ní gbak̄ɔndeɔ ní εεɔ pii, ɔ̄ i ní gbágbā.

²⁵ Wà b̄ò Galile ní W̄élemenkwi bùsuo ní Yelusaleūo ní Yudeo ní Yuudē baaleo dasidasi, wà tèaàzi.

* 4:4 Iko 8.3 † 4:6 Soū 91.11-12 ‡ 4:7 Iko 6.16 § 4:10 Iko 6.13 * 4:16 Isa 9.1-2 † 4:17 Mat 3.2

5

Báaadeɔn Yesu íwaɔ ũ
(Luk 6.20-23)

¹ Ké Yesu gbé bílapiɔ è, à dèdè sìsìwa. Ké à zòlè, aà íwaɔ mò aà kíi,

² ã à nà yádaanéwa à mè:

³ Gbé pò aa ní gbãasaikε dɔɔ mé báaadeɔ ũ,
asa kpala pò b̀ Lua kíi de ní pò ũε.

⁴ Pɔsiadeɔ mé báaadeɔ ũ,
asa Lua a ní s̀ níninéε.*

⁵ Zlabusanaɔ mé báaadeɔ ũ,
asa aame aao dúnia ví.†

⁶ Báaadeɔn yázede nidεnaɔ ũ,
asa aame aa ká.‡

⁷ Báaadeɔn wēnadɔnedeɔ ũ,
asa Lua a wēnadɔnéε.

⁸ Báaadeɔn ǹsepuadeɔ ũ,
asa aame aa wesi Luaε.§

⁹ Báaadeɔn íbelemidεnaɔ ũ,
asa wali oné Lua néεε.

¹⁰ Báaadeɔn gbé pò wí íadamá yákea a zéwa yáio ũ,
asa kpala pò b̀ Lua kíi de ní pò ũε.

¹¹ Báaadeɔn á ũ, tó wà á s̀s̀ mé wà íadàwá, mé wà yāvái pii d̀wá ma yái.

¹² A pɔnake, í yáalo, asa á asea aɔ z̀ɔ luabe. Màa wà íadà ānabi pò kú á āaɔwa.

Yesu íwaɔ mé wisi ní gupuaɔ ũ
(Maa 9.50, Luk 14.34-35)

¹³ Ame á wisi ũ dúniaε. Tó wisi í na s̀ t̀, kpelewa wà ke à g̀ wisi ũ bi? A àie ví bo, sema wà k̀le gbéɔ t́a'owà bàasio.

¹⁴ Ame á gupua ũ dúniaε. Wéle pò wa k̀le sìsì musu lí e àò ulεao.

¹⁵ Wíli filia na wà pēna k̀lewàò. Wí di dauwaε, i gupu gbé pò kú uaɔne.

¹⁶ A gupu gbéɔne beewa, aai á maakεaɔ e, aai á Mae pò kú musu s̀aukpa.*

Mɔizi ikoyā b̀lekeε

¹⁷ Asu àò e ma m̀ Mɔizi ikoyā ní ānabiɔ yáɔ b̀deɔ no. Mi m̀ a kee b̀deɔ, ma m̀ papaiε.

¹⁸ Sìana mále oé, luabe ní dúniao a gē, āma Luayātaala wēsā néna ge a p̀ kelenae a b̀deɔ, yápii a ke.

¹⁹ Ayāmeto tó gbé yá pò wa dílepíɔ m̀endo gbàε, baa a pò pò kēsāānzi, mé ì da gbéɔne aa ke màa, ade aɔ kēsāānzi kpala pò b̀ Lua kíi gbéɔ guuε. Tó gbé k̀a mé ì dané màa s̀, ade aɔ z̀ɔ kpala pò b̀ Lua kíi gbéɔ guuε.

²⁰ Mále oé, tó á maa i de Mɔizi ikoyādanedeɔ ní Falisiɔlao, á gē kpala pò b̀ Lua kíi guuo.

P̀kuma

²¹ A mà wa ò yáadeɔne aasuli gbēdeɔ. Gbé pò gbēdè, wa yákpalekeεaànɔε.†

²² Mapi s̀ mále oé, gbé pò a p̀ p̀ a gbēdezi, à kà wà yákpalekeεaànɔ. Gbé pò a gbēdee s̀s̀ kà wà geaànɔ gbāadeɔ kíi. Gbé pò ò a gbēdee m̀saide s̀ à kà aà gé téu.

²³ Tó n m̀ Lua gbai pò a gbagbakii, mé à d̀ngu wekii ké n gbēdee yákuannɔ,

* 5:4 Isa 61.2 † 5:5 Sou 37.11 ‡ 5:6 Isa 55.1-2 § 5:8 Sou 24.3-4 * 5:16 1Pie 2.12 † 5:21 Bɔa 20.13

24 ò n gba to sa'okii aε we, ní γε awakpa gbépie gia, ní εα su ò sa'o sa.

25 Tó n ibεε ye genno yákpaleu, ke kpakpa keaàno na e aào dazeu, ké asu n kpa yákpalekenawao yáí. Tó ni ke màao, yákpalekenapi a n kpa dɔaiwae, i n dakpeu.

26 Siana mále one, rýõ bo weo e ò γε ò fiaboð. Baa tãnga a gõ tenzio.

Gbasikea

27 A mà wà mè ásuli wúle ní gbépaile noo.‡

28 Ama mapi mále oé, tó gbé noε gwà ní làasoo páleo, à gbāsikèaànon we kò.

29 Tó n ɔplaa wé mé tò ríle fu, bo ò vūaa. N megue vūaaa maa de wà n mè búu zu téula.

30 Tó n ɔplaa mé tò ríle fu, zõ ò vūaa. N megue vūaaa maa de n mè búu taa téula.

Gia nozi yá

(Mat 19.9, Maa 10.11-12, Luk 16.18)

31 Wa ò bo, tó gbé lé gí a nazi, aà gínzila kpawà. §

32 Mapi sõ mále oé, tó gbé gí a nazi, mé i ke à gbāsikè no, aà zápi mé tò à gò gbāsìde ũ. Tó gbé no pò wà gíi sè sõ, à gbāsikèε.

Lεkea Luawa

33 A mà wa ò yāadeone bo, aali lé pò aa kè Diiwa ke, aasuli bo a kpeo.*

34 Mapi sõ mále oé, ásuli me á sǐ ní Luao seo. Ásuli me á sǐ ní luabeoo, asa Lua kpalabaaε,

35 ge dúnia, asa Lua gbadiboe, † ge Yelusaleũ, asa Kía zõ wéleε. ‡

36 Nsu me ní sǐ ní n mioo, asa rýõ fõ ò n mikā mendo puakū ge ò a siakūo.

37 Ali me ao ge aawo. Yá pò de beea bò Setau kíε.

Tɔsiamá

(Luk 6.29-30)

38 A mà wà mè wà wé fiabo ní wéo, swaa ní swaao. §

39 Mapi sõ mále oé, ásuli gí taiinaio. Tó gbé n sãnke n ɔplaa geewa, ò n ɔzeε pò dɔè bo.

40 Tó gbé ye n danzii yákpalekenno, ò n ulada toè bo.

41 Tó gbé teasidàne ò asoseε kiloo do, geoè kiloo pla.

42 Tó gbé wabikèma, ò aà gba. Nsu gbé pò ye pò sēama tēo.

Yea ibεεzi

(Luk 6.27-28,32-36)

43 A mà wà mè ào ye á gbédeezi, à za á ibεεgu.*

44 Mapi sõ mále oé, ào ye á ibεεzi, à wabike gbé pò aai iadawáone,

45 ké à gõ á Mae pò kú musu néo ũ siana. Asa í íatē bo gbēváione ní gbēmao píε, ì lou ma tàesaideone ní tàaeo píε.

46 Tó gbé pò yeázio ò á yeñzi, á àie e Lua kíε? Baa ɔsinao lí ke màao lé?

47 Tó á gbé ò i fɔkpakpamá ntēε, bó á deò dāolai? Baa luayādōnsaiò lí ke màao lé?

48 Ayāmeto ào kú wásawasa lá á Mae pò kú musu kú wásawasawa. †

6

Gbé gbaa pò

‡ 5:27 Bɔa 20.14 § 5:31 Iko 24.1-4 * 5:33 Nao 30.3 † 5:35 Isa 66.1 ‡ 5:35 Sou 48.3 § 5:38 Bɔa 21.24 * 5:43 Lev 19.18 † 5:48 Lev 19.2

1 A laaika á lousisiyákea gupuaui. Asuli ke gbēnazina wé yáio. Tó ále ke màa, á ài'e á Mae pó kú musu kíio.

2 Tó níle taaside gba pó, nísu ñ a kpàwake lán mɔafilideɔwao. Aaĩ ke lousisikpeɔ guu ní gāaɔ, ké gbéɔ e ní tɔnasi yáie. Siana mále oé, aa ní ài èn we kò!

3 Mpi, tó níle taaside gba pó, nísu to n ɔzeɔ dɔ lá n ɔplaa lé keo.

4 To n gbadaa ke asiiyá ũ, n Mae pó asiiyá dɔ i a fiabone.

Wabikea (Luk 11.2-4)

5 Tó ále wabike, ásu àɔ de lán mɔafilideɔwao. Aaĩ ye wabikea zea lousisikpeui ní zékpaɔ, ké gbéɔ ní e yáie. Siana mále oé, aa ní ài èn we kò!

6 Mpi, tó níle wabike, gē n kpea, ní gbata, ní wabike n Mae pó kú we asii guuwa,* n Mae pó asiiyá dɔ i sinnɔ.

7 Tó ále wabike, ásuli yābɔle dasi lán luayādɔnsaiɔwao. Aaĩ e ní yābɔlea dasi mé a tó ní yá ká.

8 Asu àɔ deñwao, asa á Mae pó pó á a ni ví dɔ e àɔ gé gbɛaiwa.

9 Ali wabike à me:

Wá Mae pó kú musu,

to wà n tó kuaadoake dɔ,

10 to kpala pó bò n kíi bɔ gupuaui,

wiɔ n pɔeã ke dúnia guu lá wí ke n kíiwa.

11 Wá gba ú pó wá ble gbã.

12 Wá tàaɔ kéwá,

lá wi gbé pó tàaekèwēɔ kéwa.

13 Nsu to wà fu yɔawao,

wá ké vāiwa.

14 Tó a gbéɔ kè ní ní tàaɔ, á Mae pó kú musu a á ké sɔe.

15 Tó i gbéɔ ké ní ní tàaɔ sɔo, á Maepi a á ké ní á tàaɔo.

Leyea

16 Tó á leyea sɔ, ásuli oosisi lán mɔafilideɔwao. Aaĩ ní oa fénkpa ké gbéɔ e dɔ wa leyea yáie. Siana mále oé, aa ní ài èn we kò!

17 Mpi, tó ní leyea, oopi, ní nísidɔ,

18 ké gbéɔ su dɔ ní leyeao, sema n Mae pó kú asii guu bàasio. N Mae pó asiiyá dɔpi i a fiabone.

Aizee (Luk 11.33-36, 12.33-34, 16.13)

19 Asu àizee kãaaázi dúnia guu lao. Lakii kòɔ ní pótānkpaakeao í pó òkpaui, mé kpáio í gufɔ aa pó sɛle.

20 A á àizee kãaa luabe. Wekii kòɔ ní pótānkpaakeao lí pó òkpaui, mé kpáio lí gufɔ aa pó sɛleo.

21 Gu pó n àizee kúu, wekii ñ n laai ñ kuu.

22 Wé mé me filia ũ. Tó n wé kú gudoũ, n mè búu aɔ gupua víe.

23 Tó n wé kú plapla sɔ, n mè búu aɔ gusia víe. Tó gupua pó ní kúa de gusia ũ, gusiapi zɔɔ.

24 Gbēe lí fɔ zɔblè dii mèn plaɔo. Aɔ za gbēdogue, iɔ ye gbēdozi. A na gbēdowa, i saka gbēdogu. A fɔ àɔ zɔble Luae n ɔao sãnuo.

* 6:6 2Kia 4.33

Luanaaikεa
(Luk 12.22-31)

²⁵ Ayāmeto mále oé, ásuli á wēni kàake poblea ge imia yá musuo. Asuli me kàake pòkasaò yá musuo. Wēni de poblealao lé? Me de pòkasalao lé?

²⁶ A gwa bāwa. Aali pótō, aali pòkekeo, aali pò ká dō guuo, kási á Mae pò kú musu ì ble kpámáe. A de bāla maamae fá!

²⁷ A guu, á déme a fō à a wēni gbāa káfi, baa gō do, a yākāakea guui?

²⁸ Bóyāi ì pòkasa yākāakei? A lá vudeo gwa sēu, lá aa de. Aali zíkεo, aali bua tāo,

²⁹ āma mále oé, baa Salomōó ní a oðekeo, i ulada a maa kà ní keewao.†

³⁰ Sēa lá pò kú gbā mé a tékū ziapi, lá Lua ì pò nai màa, ápiò, wa á pò o lœ? Luanaaifēnendeo!

³¹ Ayāmeto ásuli pœ kàake à me, bó wá blei, ge bó wá mii, ge bó wá daio.

³² Luayādōnsaiò ò pò beeo píi yá ì dōaané. Lá á Mae pò kú musu dō ké pò beeo ni kuwá,

³³ à to kpala pò bō àà kíi ní yá pò zεví Luapiεo dōaaé gia, i pòpiò kaaé píi.

³⁴ Ayāmeto ásu zia yākāakeo, asa zia azia yá dō. Gōpii taasi mòwà.

7

Kō tàae'ea
(Luk 6.37-38,41-42)

¹ Asuli kō tàae eo, Lua a á tàae e sōo.

² Asa lá ni gbé tàae e, màa Lua a n tàae e. Zaa pò ní yōu gbéε ò Lua a yōune.

³ Bóyāi níle sèkōna pò da n gbédee wéu e, mé níle lí miōna pò da n wéu yādao ni?

⁴ Ké lí miōna da n wéu, kpelewa níyō o n gbédees: To mà sèkōna pò da n wéu bōnei?

⁵ Mōafilide, lí miōna pò da n wéu bō gia, ní gu'e wásawasa ké ò e sèkōna pò da n gbédee wéu bōè.

⁶ Asu Lua pò kpá gbēowao.

Aa liaaánò aa á taitaie.

Asu á òsoo zu sàwakusanaoεo.

Aa táa'o'owàe.

Wabikεa
(Luk 11.9-13)

⁷ A wabikε, Lua i kpáwá. A wεεε, í e. A gbale, Lua i wéé.

⁸ Asa gbé pò wabikè, wa kpawàe. Gbé pò wéεε sō a eε. Wa zεwε gbé pò gbalεε.

⁹ A guu, déme a gbe kpa a néwa, tó à pēε wabikèwài?

¹⁰ Ge tó à kpō wabikèwà, a píligona kpawà yà?

¹¹ Baa ní á vāikεo, á pōmaa kpaa á néowa dō. Wa á Mae pò kú musu pōmaa kpaa gbé pò aa wabikèwaowa pò o lœ?

¹² A ke gbéone lá á ye aa kééwa. Mōizi ikoyā ní ānabiò yáò min we.

Zéle tuuuna
(Luk 13.24)

¹³ A zéle tuuuna sé. Zé pò a lé yàasa mé a dèepookii ví ì géínò kaale guue. Bee ò gbé daside lé sé.

¹⁴ Zé pò ì géínò àizāna guu lé tuuū mé a naaa, mé gbé pò aa è lé séò bílao.

Gbé dōa a yākeawa
(Luk 6.43-44, 13.25-27)

† 6:29 1Kia 10.4-7

15 A laaika ānabi εγεναοzi. Aaī mós á kíi sã báa daa, àwalewan n̄andenaon n̄ ũ s̄s̄.

16 A n̄ d̄s̄ n̄ yākeawa. Wili kuke lè líwao. Wili kpa bo kaaewao.

17 Lí maa ì né kefena i, lí vāi ì né gia i.

18 Lí maa lí f̄s̄ né gia ìo, mé lí vāi lí f̄s̄ né kefena ìo.

19 Wī lí p̄s̄ lí né maa io z̄s̄ zu téue.*

20 Beewa á n̄ d̄s̄ n̄ yākeawa.

21 I ke gbé p̄s̄ ì om̄e Dii, Dii, mé a gē kpala p̄s̄ b̄ Lua kíi guuo, sema gbé p̄s̄ ì ma Mae p̄s̄ kú musu p̄eã ke.

22 Yákpalekeḡozi gbé daside om̄e: Dii, Dii, wi Lua yā'oné n̄ n̄ t̄oo lé? Wi táago n̄ n̄ t̄oo lé? Wi dabudabuo ke dasi n̄ n̄ t̄oo lé?

23 Má oné wásawasa: Má á d̄s̄ gueio, à gomala váikena!†

Kpebon gb̄en pla

(Luk 6.47-49)

24 Ayāmeto gbé p̄s̄ ma yāe beeo mà mé à z̄ikèwà de lán gbé laaide p̄s̄ a kpedò gbewawa.

25 Ké lou mà, í dàgua, íana kàka sù kpépiwa, ò i kw̄eo, ké wa dàale gbewa yái.

26 Gbé p̄s̄ ma yāe beeo mà mé i z̄ikewào de lán m̄saide p̄s̄ a kpedò bùsu'ũfāawawaε.

27 Ké lou mà, í dàgua, íana kàka sù kpépiwa, ò à kw̄è à lèle wiliũ.

28 Ké Yesu yá beeo ò a làa, aà yādaané b̄ bíla sae,

29 asa i yādané lá M̄izi ikoyādanedeowao, a dàné n̄ ikooε.

8

Kusude gb̄gbāa

(Maa 1.40-45, Luk 5.12-16)

1 Ké Yesu p̄la s̄s̄iwa, bíla teaazi.

2 Ō kusude m̄ kùle aà ae à mè: Dii, tó n̄ wei, n̄ȳs̄ f̄s̄ n̄ gb̄ab̄om̄eε.

3 Yesu ob̄ò nàwà à mè: Ma wei. Ḡs̄ gb̄alesai. Weḡo ḡēpi kusu làa.

4 Ō Yesu òè: Ma. Nsu o gb̄e mao. Ge n̄ nz̄ia ob̄ sa'onae, ní sa p̄s̄ M̄izi d̄ile o n̄ ḡsa gb̄alesai seela ũ gb̄éonε.*

Sosa gb̄z̄o z̄ikena gb̄gbāa

(Luk 7.1-10)

5 Ké Yesu lé gē Kapenaũ, ò sosa gb̄z̄o m̄ aà kíi, à wabikèwà

6 à mè: Dii, ma z̄ikena wúlea be, à kaaũ, àle wāwāke maamaae.

7 Ō Yesu òè: Má gé mà aà gb̄gbā.

8 Ō gb̄z̄opi òè: Dii, mi ka n̄ gé ma beo. Baa tó n̄ yā'ò, ma z̄ikena a gb̄gbā.

9 Mapi, wa iko víae, mé má iko ví sosaowa. Mi o an gb̄doe aà gé le, ì gé. Mi o a p̄ale aà m̄ ke, ì m̄. Mi o ma z̄ikenaε aà ke kéwa, ò ì ke.

10 Ké Yesu yápi mà, à b̄ aà sae, ò a ò gbé p̄s̄ aa teaz̄onε: Siana mále oé, mi e gb̄e ma náaiké kéwa Isail̄io guuo.

11 Mále oé, gb̄é b̄ gukpe n̄ be'aeo dasidasi aa m̄ bleblei n̄ Ablahaũo n̄ Izaakio n̄ Yak̄buo kpala p̄s̄ b̄ Lua kíiu.

12 Gbé p̄s̄ de yāa aao ku kpalapi guuo s̄s̄, wa n̄ zu bàasi gusiaue. We aa óobu aa ōdi n̄ musu.

13 Ō Yesu ò sosa gb̄z̄opiε: Ta be. A kene lá n̄ ma náaikèwa. Ō aà z̄ikenapi gb̄gbā z̄ibeezi ḡo.

* 7:19 Mat 3.10 † 7:23 Sou 6.9 * 8:4 Lev 14.2-4

Yesu gyãe gbãgbãa dasidasi
(Maa 1.29-34, Luk 4.38-41)

¹⁴ Yesu gè Piεε be, ÷ a è aà nada wúlea, àle mèwãake.

¹⁵ Ké à òkà aà òwa, aà me nini, ÷ à fèle blekèè.

¹⁶ Ké oosi kè, ÷ wà mò Yesue ní táadeo dasidasi, ÷ à táapiò gònè n yã'oao, à gyãe gbãgbã pìi.

¹⁷ Maa yá pò ànabi Isaia ò kè à mè:

A wá gbãasaikε sè,
à wá gyãò gòwá.†

Gbé pò aa ye tε Yesuziò
(Luk 9.57-62)

¹⁸ Ké Yesu è bíla kãaaazi, ÷ a ò a ìwaone: Wà bua ísida baale.

¹⁹ Õ Mòizi ikoyãdanεdee mò ò Yesue: Metulu, gu pò níle géu pìi máò tenziε.

²⁰ Õ Yesu òè: Gbẽgbonao ní tòò ví, bãò ní sakpe ví, Gbẽnazin Né sò a íampakii vío.

²¹ Õ ìwa pále òè: Dii, to e ma de'ia kpagui gíá.

²² Õ Yesu òè: Temazi. To geò ní geò ví.

Yesu zàa'iana zεa
(Maa 4.35-41, Luk 8.22-25)

²³ Yesu gè gó'ilena guu, ÷ aà ìwaò dàzeuaànò.

²⁴ Kándo zàa'ian gbãa kàka ísidaa, í víví lé pélepele ní góu. Yesu lé i'o,

²⁵ ÷ aà ìwaò sòàazi, aa aà vù aa mè: Dii, wá suaba, wále kaaleε.

²⁶ Õ Yesu òné: Luanaaifēnendeo! Akεa á sea ví màai? Õ à fèle gí'ianaε ní ío, ÷ gu nini kílíkili.‡

²⁷ Yápi bò gbépiò saε aa mè: Gbé kpeletaan wei? Baa íana ní ío aai aà yãmaε.

Táaò dia sàwaone
(Maa 5.1-20, Luk 8.26-39)

²⁸ Ké Yesu bùa baale Gadala bùsuu, táade gbẽon plaεò bò gbè'ε pò de mia ùò guu, aa mò dàaàle. Aa pãsi maamaε, gbẽε lí f̃ zépi sèò.

²⁹ Aa wiilè aa mè: Bómε wá daai, Lua Né? N mò ìadaiwála e a gòò àò ka yá?

³⁰ Sàwakusan waiò kúrínò kãaa, aale pòble.

³¹ Õ táapiò awakpà Yesue aa mè: Tó n wá yá, wá gbaε sàwa wai keeò guu.

³² Õ Yesu òné: A gé. Õ aa gò gbépiòwa, aa dí sàwaone. Õ sàwa waipiò wí ní bao pìi, aa pila sòonawa aa sí ísidau, ÷ aa gága í guu we.

³³ Õ sàwadānaò bàalè tà wéle guu, aa yápiò dàu aa siuné ní yá pò táadeò lèò pìi.

³⁴ Õ wéledeò bòle gè dai Yesule nípii. Ké aa aà è, aa awakpàè aa mè aà boné ní bùsuu.

9

Gbēkaaua gbãgbãa
(Maa 2.1-12, Luk 5.17-26)

¹ Yesu gè gó guu, à èa bùa ísidawa, à kà a be wéleu.*

² Õ wà mòè ní gbēkaauao wúlea mákelεu. Ké Yesu è gbépiò a náai ví, ÷ a ò gbēkaauapie: Ma gbé, sòdile! N duuna kèma.

³ Mòizi ikoyãdanεdeeo ku we, ÷ aa ò ní sò guu: Gbé bee lé dóε ní Luaoε.

⁴ Yesu ní làasoo dō, ÷ à ní lá à mè: Bóyái a làasoo vāi dà á sò guui?

† 8:17 Isa 53.4   ‡ 8:26 Sou 107.28-29   * 9:1 Mat 4.13

5 Tó má ò àà duuna kèwà, ge tó má ò àà fèlè táa'o, a kpele mé àai?

6 Má ò màa ké àò dō Gbēnazīn Né duunakēama iko ví dūniauē. Ǿ a ò gbēkaaŭapiē: Fèlè n n mákelè se ta bē.

7 Ǿ à fèlè tà a bē.

8 Ké bíla è màa, vía n kú, aa Lua pó iko bee taa kpà gbēnazīnaɔwa sáaukpà.

Matiee sísia

(*Maa 2.13-17, Luk 5.27-32*)

9 Yesu bò we àlè gē, Ǿ à gbé pó wí mē Matiee è zōlèa a ɔsikpɛu. Yesu òè: Mò tɛmazi. Ǿ à bò tɛaàzi.

10 Ké Yesu lé poble àà bē, ɔsinaɔ n luayādansaiɔ ku we dasi, aalè pobleaàno n àà ìwaɔ sānu.

11 Ké Falisiɔ è màa, Ǿ aa àà ìwaɔ là aa mē: Bóyāi á dii lé poble n ɔsinaɔ n luayādansaiɔ?

12 Ké Yesu yápi mà, à mē: Gbé gbāa baa kú n lòotoooo, semá gyāe.

13 A gē làasooke yá pó kēa láuē bee miwa wà mē:

Gbēkékɛakōē Ǿ má yei,

i kɛ sa'oa no.†

Mi mɔ gbēmaaɔ sísiio, semá duunkenaɔ.

Leyea

(*Maa 2.18-22, Luk 5.33-39*)

14 Ǿ Zāa Da'ilena ìwaɔ m̀ Yesu là aa mē: Akèa wápiɔ n Falisiɔ, wiɔ leye m̀b̀m̀, mé n ìwaɔ lí ye s̀o?

15 Ǿ Yesu yālèèúné à mē: Nɔsena gbéɔ pɔsia kɛ gɔɔ pó a kúnno nɔse guue? Aawo, āma a gɔɔ lé mó ké wa nɔsenapi b̀ n guu, gɔɔ bee Ǿ aa leye sa.

16 Gbēe lí p̀lè dafu di p̀kasa ziuo, asa a dafu a s̀ɔuē, aai kō gá, ula zi f̀a i káfi.

17 Wili vèe dafu ká b́aà t̀u zi guuo. Tó wa kè màa, t̀upi a p̀nae, vèe i kóle, t̀u i òkpa. Aawo, wí vèe dafu ká b́aà t̀u dafu guue, aaì maa píi.

Nɛnɛna vua n nɛ p̀ ɔkà Yesu ulawao

(*Maa 5.21-43, Luk 8.40-56*)

18 Gɔɔ pó Yesu lé yá beeɔ oné, gbāadee m̀ kùlè è à mē: Ma nɛnɛna k̀sai tia. M̀ n ɔnawà, i vu.

19 Ǿ Yesu fèlè tɛaàzi n a ìwaɔ.

20 Nɔe ku we, au lé b̀lèwà à kà wè kuɛpla. A m̀ ɔkà Yesu ula léwa àà kpɛ.

21 Asa nɔepi lé mē: Baa tó ma ɔkà àà ulawa lé, má gbágbāe.

22 Yesu lìlì à àà è, Ǿ à mē: S̀dile, nɔe! Ma náai pó n kè mé n gbágbā. Wegɔɔ nɔepi gbágbā.

23 Ké Yesu kà gbāadepi bē, a è wàlè kulepɛ, bíla kōfi dɔ.

24 Ǿ Yesu mē: A ázia gá. Nɛnɛnapi i gao, àlè i'òe. Ǿ aalè Yesu kɛ p̀ɔp̀ɔ.

25 Ké wà bíla gbàe, Ǿ Yesu gè kpéu à népi ɔ kù, Ǿ à fèlè.

26 Ǿ yápi bao lí b̀supia píi.

V̀a gbágbā

27 Ké Yesu bò we, vía gbēɔn plao tɛaàzi n wiio aa mē: Wá wēnagwa, Davidi Bui!

28 Ké Yesu kà bē, v̀apiɔ s̀aàzi, Ǿ à n lá à mē: A ma náai ví ké má f̀ yápi kɛéa? Aa wèwà aa mē: Ao, Dii.

29 Ǿ à ɔkà n wéwa à mē: A kèé lá álè ma náaikewa.

30 Ǿ an wé wè. Yesu lé lèné à mē: Asu o gbēe mao.

† **9:13** Oze 6.6

31 N beeo aa gè aà bao fàaa bùsupiu píi.

Yesu wēnadōa gbēone

32 Goo pò vīao lé bōle, wà m̀ Yesue ní táade léna naaleao.

33 Ké Yesu táapi gòè, ̄ à yā'ò. Yápi b̀ bíla sae aa m̀: Wi yá bee taa e Isaili bùsuu yāao.

34 ̄ Falisio m̀: I táa go ní táao kía gbāaoe.

35 Yesu mēewiao ní zōewiao kēele píi, à yādáné ní lousisikpēo guu, à kpala pò b̀ Lua kíi baokpáné, à gyāeō gbāgbā píi ní k̀oo píi.‡

36 Ké à bíla è, ̄ à k̀è wēnaū, asa aa kpasaa mé aa liaaa lán pò pò dāna víoowa. §

37 ̄ Yesu ò a íwao: Pòkekēa zōo mé zíkēnao dasio.

38 A wabikē Budewa aà zíkēnao gbae a pò kekēi.

10

Yesu íwao

(Maa 3.13-19, Luk 6.12-16)

1 Yesu a íwa gbēon kuēplao s̄isi, ̄ à ní gbá iko aa táago gbēowa, aa gyāeō gbāgbā píi ní k̀oo píi.

2 Zina gbēon kuēplao tón ke: Gbé séia Simoo pò w̄i mē Piēe, aà dāuna Andelee, Zebedee né Zaaki, aà dāuna Zāa,

3 Filipi, Batelemii, Tomaa, osina Matiee, Alafe né Zaaki, Tade,

4 Simoo Gínziao ní Yudasi Isalioti pò b̀ Yesu kpēo.

Yesu a íwa gbēon kuēplao z̄ia

(Maa 6.7-13, Luk 9.1-6)

5 Ké Yesu lé gbēon kuēplao z̄i, a òné: Asu gé buipāleō kíi oio. Asu gē Samali wéleō guuo.

6 A gé Isaili pò aa sásāa lán s̄oowaō kíi.

7 A gé ío waasoke òo gēò à mē: Kpala pò b̀ Lua kíi kà k̄ai!

8 A gyāeō gbāgbā, à gēo vu, à gbābo kusudeone, à táagoné. Lá á è pòkpasai, à kené p̄osisai.

9 Asu òo ōa kūao, baa os̄gbena.

10 Asu babalaboo seo ge ula plaade ge kyale ge gopana, asa zíkēna kà à a ble e.

11 Wéle pò ásu kau píi, mēewia ge zōewia, à gbēmaa kpákpa à pilawà, ío ku we e à gē gēò z̄éa.

12 Tó a gē ua, í f̄ na kpámá.

13 Tó uadeō kà, á f̄ na a ḡoné. Tó aai kao s̄o, á f̄ na a ea suwáe.

14 Gu pò wi gbāakpauázio ge wi swáse á yáio, à bo ua bee ge wéle bee guu, í k̀oolemá.

15 Siana málē oé, yákpalekēgōz̄i wélepideō íadama e de S̄oobū ní Ḡomooo bùsudeola.*

Yesu yá pò a a íwao le oané

(Maa 13.9-13, Luk 12.2-9, 21.12-17)

16 Málē á z̄i s̄o ū àwalewanao guue. Ao laai ví lán mlēowa, ío de yāesaideō ū lán felēnaowa.

17 A laaika gbēnazinaozi, asa aa á kú aa yákpalekéánō, aai á gbē ní flàalao ní lousisikpēo guu.

‡ 9:35 Mat 4.23 § 9:36 Nao 27.17, 1Kia 22.17 * 10:15 Daa 19.24-28

18 Wa géánɔ̀ bùsu gbãadeɔ̀ ní kíaɔ̀ kíi ma yáí. Bee a á gba zé àò dené ma seeladeɔ̀ ũ ní buipãleɔ̀.

19 Tó wà á kpámá, ásu bílike yá pò á o ge yá pò á líwàò. Zibeezi Lua mé a yá pò á o sóso káé á léu.

20 I ke áme á yã'oo, á Mae Nisina mé a sóso káé á léu.

21 Vii ní dāunaɔ̀ kō kpámá dea yáí. Maa maeeɔ̀ ní néo kpámá. Néo bɔ̀ ní de ní ní daɔ̀ kpe wà ní de.

22 Gbépii a zaágu ma yáí, āma gbé pò zea gbāa e a gɔ̀ léwa a bɔ̀.

23 Tó wàle ìadawá wéleu, à bàale ta a pãleu. Siana mále oé, á e Isaili bùsu wéleu keele pii, ò Gbēnazin Né a mó.

24 Iwae líb de a yādanedelaò. Zòblenae líb de a diilao.

25 Tó ìwa a yādanede lea lè, ge tó zòblena a dii lea lè, bee mòwà. Tó wà tɔ̀kpà uabelee Beezebu, tó pò a vāi de beea ò wa kpa aà uadeɔ̀ne.

26 Asu viakeneo. Yá pò ulea pii a bɔ̀ gupuu, mé asiiyāe ku ké wa gí dōio.

27 A yá pò mále oé gusiau o gupuu. A yá pò ále ma būnu guu kpàwake gāae.

28 Asuli viake gbé pò aai gbēde, aali fō aà nisina dèoɔ̀ne. Ali viake Luae, asa a fō gbé ní a nisinao kaale té guu pii.

29 Wili gòlegolen mèn pla yía dalao lé? Kási an kee wá lí su tɔ̀le á Mae lé saio.

30 Apiò sō, baa á mikā, a a lé dō.

31 Ayāmeto ásu viakéo. A beee de gòlegolen dasiɔ̀la.

32 Gbé pò zèmanɔ̀ gbéɔ̀ ae, má zeaàno ma Mae pò kú musu ae.

33 Gbé pò lelekpāmazi gbéɔ̀ ae, má lelekpaaàzi ma Mae pò kú musu ae.

34 Asu àò e ma mɔ̀ ké gbéɔ̀ aao na ní kōo dúniau no. Mi mɔ̀ ké gbéɔ̀ aao na ní kōo yáí no, sema felea ní kōo.

35 Ma mɔ̀e, ké gōe bɔ̀ a de kpe, nɔ̀e bɔ̀ a da kpe, nɔ̀zāe bɔ̀ a zāda kpe.

36 Gbé bēdeɔ̀ gō aà ibeeɔ̀ ũ.†

37 Gbé pò ye a de ge a dazi demala i ka àò de ma ìwa ũo. Gbé pò ye a negōe ge a nɔ̀ezi demala i ka àò de ma ìwa ũo.

38 Gbé pò i a lipākōa se àò teomazio i ka àò de ma ìwa ũo.

39 Gbé pò a wēni kūa, wēnipi a vūaawà. Gbé pò gí a wēnii ma yáí sō, ade mé aò wēni vī.

40 Gbé pò á díle, ade ma dílee, mé gbé pò ma díle gbé pò ma zī dílee.

41 Gbé pò ānabi díle aà ānabike yáí a ānabi asea e. Gbé pò gbēmaa díle aà maake yáí a gbēmaa asea e.

42 Baa í nie, gbé pò dà nēe beeo doe ma iwake yáí, siana mále oé, a kua a aseawao.

11

Zāa Da'ilena zīnao (Luk 7.18-35)

1 Ké Yesu yá beeo dà a ìwa gbēon kuēplaone a làa, à bò we à gè waasokei ní wéleu guu, àle yādané.

2 Zāa kua kpéu à Kilisi yākeao mà, ò a à ìwaeo zì

3 aa aà lae, òme gbé pò a mɔ̀ ũa, ge wàò wēdo gbēpālezie?

4 Ǿ Yesu wemá à mē: A ge yá pò ále ma mé ále e o Zāae à me,

5 vīao lé gu'e, eeò lé taa'o,

wàle gbābo kusudeɔ̀ne,

† 10:36 Mis 7.6

swādoɔ lé yāma, geɔ lé vu,

mé taasideo lé baona waaso ma.*

⁶ Bāaaden gbé pɔ lí fu ma yáwao ũ.

⁷ Ké gbépiɔ tà, Yesu nà Zāa yā'oa bílaewa à mè: Bó a ge gwai gbáaui? Fee pɔ íana lé deede yà?

⁸ Bó a ge gwai sai? Gbé pɔ pɔkasa zāe naaazi yà? Pɔkasamaadanaɔ ɔ ku kibee.

⁹ Bó a ge gwai wei? Anabi yà? Ao! Mále oé, a de se ānabia.

¹⁰ Asa Zāa yá wa ò taalau wà mè:

Má a zína gbae aà dɔaa zekεkene.†

¹¹ Siana mále oé, nɔe ne'ia guu ānabie i bɔ à kà Zāa Da'ilenawao. N beeo gbé pɔ de gbé kpee ũ kpala pɔ bɔ Lua kíi gbéɔ guu deaàla.

¹² Za gɔɔ pɔ Zāa Da'ilena waaso dàale e gbā, wàle kɔde wà e gē kpalapiu, ɔ wàle siu ní gbāao.

¹³ Mɔizi ní ānabiɔ pii dɔaa aa a yā'ò e à gè pè Zāawa.

¹⁴ Tó á fɔ à sí, Zāapi mé Elia pɔ wà mè a mɔ ũ.‡

¹⁵ Gbé pɔ nɔse ví aà yápi ma.

¹⁶ Bó má gbāgbēɔ leɔŭòì? Aa de lán né pɔ aa ku gāae aale lezukɔiɔwae

¹⁷ aale me:

Wa kule pèé, i ɔwāo.

Wa wēnale síé, i ázia gbēgbēo.

¹⁸ Ké Zāa mɔ, ɔli pēe soo, ɔli vēemio, ɔ wà mè táadee.

¹⁹ Ké Gbēnazín Né mɔ, i pɔble, i imi, ɔ wà mè: Asiade wēminae, ɔsinaɔ ní luayādansaiɔ gbēnae! Ama wí Lua ɔnɔ dɔ a yákea gbewae.

*Yesu zɔadɔa wéleɔ deɔwa
(Luk 10.13-15)*

²⁰ ɔ Yesu fēle zɔadɔ wéle pɔ à a dabudabu daside kèuɔ gbéɔwa, ké aai nòselileo yáí.

²¹ A mè: Waiyoo Kɔlazenideo! Waiyoo Besaidadeɔ! Tó wà dabudabu pɔ má kèé kè Tii ní Sidɔo yāa, § dɔ wélepideɔ zwānkasa kàkaraíla, aa bùsukà ní miu nòselilea seela ũ.

²² Mále oé, yákpalekegɔɔzì á íadama a de Tiideo ní Sidɔdeo pɔa.

²³ A Kapenaũdeɔ sɔ á fɔ gbā zɔ Luawa yà? Wa ɔzɔázie e bedau.* Asa tó wà dabudabu pɔ má kèéɔ kè Sɔdɔũ yāa, dɔ a ku e ní a gbāo.†

²⁴ Mále oé, yákpalekegɔɔzì á íadama a de Sɔdɔũ pɔa.

*Kámaboa Yesu kíi
(Luk 10.21-22)*

²⁵ Zibeezi Yesu mè: Baa, musu ní zíleo Dii, ma n sáaukè, ké n yáe beeo ùle yādɔnaɔne ní ɔnɔdeɔ, mé ní òlɔ ladɔnsaiɔne.

²⁶ Ao, Baa, bee kàngu màa.

²⁷ Ma Mae pɔpii nàmee ma ɔzì. Gbēe Lua Né dɔo, mé i ke Mae Lua bàasio, mé gbēe Mae Lua dɔo, mé i ke aà Né ní gbé pɔ Népi yei à aà ɔlɔnéɔ bàasio.

²⁸ A mɔ ma kíi á gbé pɔ á asosea a kpasao pii, mí á gba zé à kámabo.

²⁹ A ma zuu sé, í yādada ma kíi, á sɔ i níni, asa má buse mé ma nòse nie.

³⁰ Asa bea ní ma zuuo zì'ũo, mé ma aso gbiao.

* 11:5 Isa 35.5-6, 61.1 † 11:10 Mal 3.1 ‡ 11:14 Mal 3.23 § 11:21 Isa 23.1-18 * 11:23 Isa 14.13-15
† 11:23 Daa 19.24-28

12

Kámabogɔɔzi

(*Maa 2.23-3.6, Luk 6.1-11*)

¹ Bee gbɛa Yesu lé pã blewembua kámabogɔɔzi. Nɔana lé aà iwao de, ɔ aa pɔwena wolo, aale só.*

² Ké Falisiɔ è, ɔ aa ò Yesu: N iwao gwa, aale yá pɔ wili ke kámabogɔɔzi ke.†

³ ɔ Yesu òné: I kyoke á è lá Davidi kè ní a gbéɔ gɔɔ pɔ nɔana lé ní deo lé?

⁴ A gè Lua ua, à pɛɛ pɔ wa kàle Luae sò, pɛɛ pɔ aàpi ní a gbéɔ aa a soa zé vío, sema sa'onao bàasio.‡

⁵ Ké sa'ona pɔ aa ku Lua ua kámabogɔɔzi lé bo gɔɔpi yá kpɛ mé aa tàae ví sɔo, i a kyoke á è Moizi ikoyã guuo lé?§

⁶ Mále oé: Pɔ pɔ a zɔɔ de Lua uaa ku la.

⁷ Tó á yáɛ bee midɔɛ, gbɛkɛkɛakɔɛ ɔ má yei, i ke sa'oa no,* dɔ yãa i yãesaideɔ tàae eo.

⁸ Asa Gbɛnazin Né iko ví kámabogɔɔwae.

⁹ Ké Yesu bɔ we, ɔ à gè ní lousisikpɛu.

¹⁰ Gɔɛ pɔ a ɔ imia ku we. Ké gbɛɛ ye yãda Yesula yáí, ɔ aa aà là aa mɛ: Gbégbāgbāa zɛví kámabogɔɔzi?

¹¹ ɔ Yesu wɛmá à mɛ: A déme aɔ sã ví, a zuwà eu kámabogɔɔzi, a gɛ boio ni?

¹² Gbɛnazina de sãa zɔɔ. Ayãmeto maakea kámabogɔɔzi zɛví.

¹³ ɔ Yesu ò gɔɛpiɛ: N n ɔpi poo. A pòo, ɔ à sù a gbɛu wásawasa lá adowa.

¹⁴ ɔ Falisiɔ bɔle gè lekpaai Yesuzi, lá aa ke wà aà de.

Zikena pɔ Lua sè

¹⁵ Yesu dɔ, ɔ à gò we. Bila bɔ tɛaazi, ɔ à ní gyãɛ gbāgbā píi,

¹⁶ à gĩné aa a tɔ fáaa.

¹⁷ Beewa Lua yá pɔ ānabi Isaia òɛ bee kè, à mɛ:

¹⁸ Ma zikena pɔ má sɛn ke,
ma yenzide pɔ aà yá ì kamagu.

Má a Nisina pisiwà,

i yázede da buibne.

¹⁹ A lekpaakeo, a palamáó,

gbɛɛ a aà zɔa ma dɔ gāaɛo.

²⁰ A fee ekpaazɛua éo,

a filia yɛɛna deo,

ɔ a to yázede mɔ ɔda zãa.

²¹ Bui píi wé aɔ dɔaazi.†

Táagoa

(*Maa 3.20-30, Luk 11.14-23*)

²² ɔ wà mɔ Yesuɛ ní táade vía pɔ a léna naaleao. Yesu aà gbāgbā, àle yã'o sa, àle gu'e.

²³ ɔ yápi di bílawa píi aa mɛ: Davidi Buiipi yá mɔɔɔ?

²⁴ Ké Falisiɔ mà, ɔ aa mɛ: Gbɛɛ bee a fɔ táa gonéo, mé i ke ní táa kía Beezebu gbāao bàasio.‡

²⁵ Yesu ní láasoo dɔ, ɔ à mɛ: Kpala pɔ a gbéɔ íbelesè ní kɔo a midɛ. Wéle ge ua pɔ a gbéɔ íbelesè ní kɔo a gɔ bezi ũɛ.

* 12:1 Iko 23.25 † 12:2 Bɔa 34.21 ‡ 12:4 1Sam 21.1-6, Lev 24.9 § 12:5 Nao 28.9-10 * 12:7 Oze 6.6 † 12:21 Isa 42.1-4 ‡ 12:24 Mat 9.34

26 Tó Setāu lé a gbé̄o goné, à íbèlèsè ní aziaon we. Aà kpala aɔ zea kpelewa ni?

27 Tó Beezebu gbāa miɔ táagoomá bε, á gbé̄o ì go ní dé gbāao s̄o ni? Beewa ázia gbé̄o yá'likpàwá.

28 Lá Lua Nisína gbāa ɔ mále táagoomá, àɔ d̄o ké kía pó Lua kpà mò á guun we.

29 Kpelewa gbé̄ a gē ḡosa gbāa kpéu à aà p̄o s̄ele, mé i ke à aà yè gia bàasio ni? Aà yea gbεa ɔ a aà kpé ȳe sa.

30 Gbé̄ p̄o de ma gbé̄ ũo á ma íbεεε, mé gbé̄ p̄o lé p̄o k̄aaamanɔo, àle fáaaε.

31 Ayāmeto mále oé, Lua a gbé̄o ké ní ní duunao ní a tó bèε p̄o aa s̄o píi, āma a gbé̄ p̄o à a Nisína t̄ob̄ēs̄i k̄eo.

32 Tó gbé̄ yādò Gbēnazin Néwa, Lua a aà ké, āma tó gbé̄ yādò Lua Nisínawa, Lua a ade kē d̄unia tiaε bee guuo ge a p̄o lé mó.

Gbé̄ d̄sa a yákeawa

(Luk 6.43-45)

33 Tó n lí maa bà, a né ìb̄ maaε. Tó n lí v̄ai bà s̄o, a né ìb̄ v̄aiε. Asa libε w̄i lí d̄owà. §

34 Gbēnazin p̄iligonaɔ!* Ké á v̄ai, kpelewa á f̄o yāmaa oi? Asa yá p̄o k̄ò s̄ou ɔ lé ì o.

35 Gbēmaa ì maa b̄o a s̄ò maa guue. Gbēv̄ai s̄o ì v̄ai b̄o a s̄ò v̄ai guue.

36 Mále oé: Yákpalekeḡoɔz̄i gbé̄o ní yāfaasai p̄o aa ò s̄ele siu Luaε píi.

37 Asa yá p̄o ní ò mé a yānakpama ge ɔme a yādanla.

Seelagbεaa Yesuwa

(Maa 8.11-12, Luk 11.29-32)

38 ɔ M̄oizi ikoyādanεdeε ní Falisieɔ ò Yesuε: Mae, wá ye ñ seelae ke wà e.

39 ɔ Yesu wēmá à m̄e: Gbāgbē v̄ai luanaaikensaiɔ mé lé seela gbεaa. Má seelae kenéo, sema ānabi Yonasi p̄o.

40 Lá Yonasi kē kpò gbēne gbεε guu fāane ní gwāasinao e ḡo àaɔ, màa Gbēnazin Né a ke téenau fāane ní gwāasinao e ḡo àaɔ. †

41 Yákpalekeḡoɔz̄i Ninivadeɔ fele yāda gbāgbēɔlaε. Asa ké aa Yonasi waaso mà, aa ñs̄el̄il̄εε, ‡ mé gbé̄ p̄o a z̄o de Yonasia ku la.

42 Yákpalekeḡoɔz̄i ḡeom̄id̄ok̄ii oi n̄e kía a fele yāda gbāgbēɔlaε. Asa n̄epi b̄o za t̄oole léwa, à mò Salom̄oɔ ñn̄oyā maie, § mé gbé̄ p̄o a z̄o de Salom̄oɔa ku la.

Táa taa a s̄ó ziwa

(Luk 11.24-26)

43 Tó wà táa gò gbé̄ε, ìb̄ liaaliaa gugiiu àɔ gbé̄ wεεle à dièε. Tó i eo,

44 ɔ ì m̄e: Má εa ta ma s̄ó ziwaε. I εa tawà, ì e a bε ado à zu'ò, à ázia kèke wásawasa.

45 ɔ ì ḡe táa p̄o an v̄ai dealaɔ s̄ele m̄en s̄opla à suñn̄o, aai diè. ɔ gbé̄pi gwea gbεzā v̄ai ì de a káaua. Gó doūpi mé a gbāgbēɔ bua s̄o.

Yesu daε

(Maa 3.31-35, Luk 8.19-21)

46 Ké Yesu lé yā'o bílaε, ɔ aà da ní aà d̄aunaɔ kà, aa zè bàasi, aa ye aà yái.

47 ɔ wa òè: N da ní n d̄aunaɔ zea bàasi, aa ye n yái.

48 ɔ Yesu a zās̄i gbé̄piwa à m̄e: Déme ma da ge ma d̄aunaɔ ũi?

49 ɔ à ɔd̄ò a ìwaɔwa à m̄e: Ma da ní ma d̄aunaɔn ke.

⁵⁰ Asa gbé pọ̀ ì ma Mae pọ̀ kú musu pọ̀eá ke mé ma dāuna ge ma dāe ge ma da ũ.

13

Pówenkεεlea
(Maa 4.1-20, Luk 8.4-15)

- ¹ Goo doupi zí Yesu bọ̀ be à gè zòle ísidale.
² Wà kàaaaàzi dasidasi, ò à gè zòle gó'ilena guu, gbépii gò sía ísidale.
³ Ǿ à yálèèñé dasi à mè: Zóee mé bọ̀ gè pówenakεεlei.
⁴ Lá àle keεe, ò a keeò lèle zé guu, bāo mo blè.
⁵ A keeò lèle gbεεena musu, gu pọ̀ tọle gèeleuo, ò aa bọ̀le gòò ké tọle gèele weo yáí.
⁶ Ké íatè gbāakù, aa tekù aa giigàga, ké aa zína vío yáí.
⁷ A keeò lèle le guu, ò le fèle kùaamá.
⁸ A keeò lèle tọle maau, aa fèle ne'í, a keeò wén basoobasoo, a keeò bàaòbaaò, a keeò baakwikwi.
⁹ Gbé pọ̀ nòse ví aà yápi ma.
¹⁰ Ǿ Yesu iwao sàaazi aa aà là aa mè: Bóyáí níle yā'oné ní yálèèñaoi?
¹¹ Ǿ a wémá à mè: Lua á gbá zé à kpala pọ̀ bọ̀ a kíi asiio dō, āma i ní gba zéó.
¹² Asa gbé pọ̀ pọ̀ ví, Lua a káfiè e à fèè. Gbé pọ̀ pọ̀ ví sōo, baa yooona pọ̀ a ví, Lua a siwàe.
¹³ Ayāmeto mále yā'oné ní yálèèñao, asa aai gugwa pọ̀'esai, mé aai swákpa yāmasaie.
¹⁴ Lua yá pọ̀ ānabi Isaia ò kè má, à mè: Baa tó aa swákpà maamaa, aa yāe mao, baa tó aa wébii maamaa, aa pọ̀e eo.
¹⁵ Asa an nòse paaao, ké aasu ònókūo yáí, an swá gbāa, ké aasu yāmao yáí, an wé kúaaa, ké asu kēo yáí. Aa ye ea sua mà ní gbágbāo.*
¹⁶ Báaadeon á ũ, ké á wé lé gu'e, mé á swá lé yāma.
¹⁷ Siana mále oé: Anabio ní gbēmaaoo ku dasi aa ye pọ̀ pọ̀ ále eo e, aai eo. Aa ye yá pọ̀ ále maoo ma, aai mao.
¹⁸ A pówenkεεlea yāma sa.
¹⁹ Tó gbé kpala pọ̀ bọ̀ Lua kíi yāmà mé i dōo, Setāu ì mọ̀ pọ̀ pọ̀ wa tō aà sō guupi siwàe. Pówena pọ̀ lèle zé guu min we.
²⁰ Pówena pọ̀ lèle gbεεenawa sō, bee mé yá pọ̀ gbé mà a sí gòò ní ponaoo ũ.
²¹ Lá yápi zína ví aà guuo, ìli ke gooplao. Tó taasi aà lè ge tó wàle íadawà yápi yáí, ì fu gòòe.
²² Pówena pọ̀ lèle le guu de yá pọ̀ gbé mà, ò dúnia yākāakea ní yea àizeio kùaaawà ũ, ò ì gō àisai.
²³ Pówena pọ̀ lèle tọle maau de yá pọ̀ gbé mà mé a dō ũ. I káfiake leε basoobasoo ge leε bàaòbaaò ge leε baakwikwi.

Yálèèñao ní kpala pọ̀ bọ̀ Lua kíio
(Maa 4.30-34, Luk 13.18-21)

²⁴ Yesu yápále lèèñé à mè: Lá kpala pọ̀ bọ̀ Lua kíi den ke: Gbēe mé ése maa tō a bua.

* 13:15 Isa 6.9-10

- 25 Gɔɔ pɔ wàle i'ò, ɔ aà ibee m̀ papaa kà ésepiu, ɔ à gèzeà.
- 26 Ké ése nɔsɪ, àle pia, ɔ papaa b̀ gupuaú.
- 27 ɔ búde zíkɛnaɔ m̀ òè: Dii, blɛwɛna ní t̀ n buao lo. Papaa b̀ má ni?
- 28 ɔ a òné: Ibee mé bee kè. ɔ zíkɛnaɔ òè: N ye wà ge wolɛwolɛ yà?
- 29 ɔ à m̀: Aawo! Tó ále wolɛwolɛ, á ése wolɛðe.
- 30 A to aa fɛle sánu e p̀kɛkɛgɔɔ, mí o p̀kɛkɛnaɔne aa papaapi kɛ gia, aai a gbakpa té p̀ ũ, aai gbasá ése kɛkɛ ka ma d̄u.
- 31 Yesu yá p̄ale lèèñé lɔ à m̀: Kpala p̀ b̀ Lua kíi de lán dò bui p̀ gbèe se t̀ a buawae.
- 32 A wɛna keleŭ de p̀wɛnaɔla píi, áma tó à fɛle, ì z̄ɔkũ de dò buiɔla píi. I lí kɛ, ɔ b̄aò ì m̀ p̀pɛe a ḡnaɔwa.
- 33 Yesu yá p̄ale lèèñé à m̀: Kpala p̀ b̀ Lua kíi de lán p̀èese'ese p̀ nɔe se kà p̀èeti zaa le àaɔ guu a lía píiwa.
- 34 Yesu yá bee ò bílae ní yáleeŭao, i yáe oné yáleeŭane saio,
- 35 ké yá p̀ ánabi ò ke yáí, asa à m̀:
- Má yáleeŭé,
- má yá p̀ ulɛa za d̄úniakalɛgɔɔ oné.†
- 36 ɔ Yesu bíla t̀ we à tà bɛ. Aà ìwaɔ s̄aàzi aa m̀: Bua papaa yá b̀ɔlekɛwɛɛ.
- 37 ɔ a òné: Blɛwɛnt̄naá Gbɛnazin Néɛ.
- 38 Buaá d̄úniae. Blɛwɛnaá kpala p̀ b̀ Lua kíi gbéɔne. Papaaá gbɛv̄aíɔne.
- 39 Ibee p̀ ní t̄á Ibiisie. P̀kɛkɛaá d̄únialaagɔɔe. P̀kɛkɛnaɔá malaikaɔne.
- 40 Lá w̄i papaa kɛ káteu, màa a ke d̄únialaagɔɔ.
- 41 Gbɛnazin Né a a malaikaɔ gbae aa gbɛs̄as̄anaɔ ní v̄aíkɛnaɔ b̀le a kpala gbéɔ guu píi,
- 42 aai ní ká té p̄asɪ guu. We aa ɔɔbu aa ɔdi ní musu.
- 43 ɔ gbɛmaɔ aɔ tɛke lán íat̄ewa kpala p̀ b̀ ní Mae kíiu.‡ Gbé p̀ ǹse v̄i aà yápi ma.
- 44 Kpala p̀ b̀ Lua kíi de lán àizee p̀ ulɛa buawae. Ké gbèe b̀wà, a kèke ùle, ɔ p̀na guu à tà à p̀ p̀ á v̄i ȳia píi, ɔ à buapi lù.
- 45 Lá kpala p̀ b̀ Lua kíi den ke lɔ. Laatana mé lé òso maɔ wɛle.
- 46 Ké à òso ɔde è, ɔ à tà à p̀ p̀ á v̄i ȳia píi, ɔ à òsopi lù.
- 47 Lá kpala p̀ b̀ Lua kíi den ke lɔ. Wà táalu zù ísiau, à kpò bui píi kù.
- 48 Ké à pà, wa gále bùaò s̄is̄ia, ɔ wà z̄èle wà a maɔ plè wa kà gbíu, wà a v̄aíɔ k̀le.
- 49 Màa a ke d̄únialaagɔɔ. Malaikaɔ m̀ gbɛv̄aíɔ séle aa ní b̀le gbɛmaɔ guu,
- 50 aa ní ká té p̄asɪ guu. We aa ɔɔbu aa ɔdi ní musu.
- 51 ɔ Yesu ní lá à m̀: A yá bee mi d̄è sa píia? Aa wèwà aa m̀: Ao!
- 52 ɔ a òné: Tó M̄izi ikoyádanede kpala p̀ b̀ Lua kíi yádàda, aɔ de lán uabele p̀ ì p̀ dafu ní a zio b̀ a láasi guuwae.

Nazalɛt̄ideɔ gia Yesu ndaikɛi
(Maa 6.1-6, Luk 4.16-30)

- 53 Ké Yesu yá bee lèèñé a làa, à b̀ we.
- 54 A gè guu p̀ à neblèu, ɔ à yádáné ní lousisikpɛu. Aà yá b̀ ní sae aa m̀: A òno ní dabudabu bee sè má ni?
- 55 Li'ána nén aà ũo lé? Aà da t̄ón Maliamao lò? Aà d̄aunaɔn Zaaki ní Yosefuó ní Simɔɔo ní Yudaó ũo lò?
- 56 Aà d̄aé kúwanɔ lao lé? A yá bee è má píi ni?

† 13:35 Sou 78.2 ‡ 13:43 Dan 12.3

57 Ǿ bee tò aai àà náaikεο. Yesu òné: Anabi lío βεεσαιο, sema àà βε wέλεu ní àà uao bàasio.

58 I dabudabuke we bílao, ké aai àà náaikεο yáí.

14

Zāa Da'ilena gaa

(Maa 6.14-29, Luk 9.7-9)

1 Goo bee b̀̀supi kí Elodi Yesu bao mà.

2 Ǿ a ò a íwaone: Gb́́piá Zāa Da'ilenaε. Gábɔε. Bee yá mé tò à gbāa'è, àlε dabudabuε ke.

3 Asa Elodi Zāa k̀̀ yāa, à m̀̀kàwà à àà dàkpeu a dāuna Filipi na Elodia yáíε.

4 Ké Zāa ío oè: N Elodia vía nɔ ũ zé vío.*

5 Elodi ye à àà de, āma àlε víake bílaε, asa aa àà ānabike s̄́ε.

6 Elodi ia dikpe z̄́í, Elodia nenon gbāa ōwà gb́́é pó mò weone, Ǿ à kè Elodie na maamaa.

7 Ǿ à lεgbè à mè: Má s̄́í ní Luao, má n gba pó pó n a wabikèa píi.

8 Ǿ àà da yādàè, Ǿ népi mè: Ma gba Zāa Da'ilena mi pelentiu la tia.

9 Ǿ kíapi pɔ yà, āma lé pó a gbè bleblenaɔ wāa yáí Ǿ à mè wà kpawà.

10 Ǿ à gb́́é z̄́í Zāa Da'ilena mi z̄́íi kpéu.

11 Ké wà mò ní aà mio pelentiu, wa kpà népiwa, Ǿ à gèò a daε.

12 Ǿ Zāa íwaɔ mò, aa àà ge se ví, Ǿ aa gè wa ò Yesue.

Yesu blekpaa gb̄́ɛn òaasɔsɔo lε sɔoɔwa

(Maa 6.30-44, Luk 9.10-17, Zāa 6.1-15)

13 Ké Yesu yápi mà, Ǿ à gè gó'ilena guu, àlε gé gusaena ké àò ku ado. Ké gb́́éò mà, aa b̀̀ wéle ní wéleo dasidasi, aa p̀̀leaàzi kèse.

14 Ké Yesu b̀̀ gó guu, à bíla è, Ǿ aa kèè wēnaũ, Ǿ à ní gyāeɔ gb̀̀gbāné.

15 Ké oosi kè, àà íwaɔ s̄́ààzi aa mè: Guéá s̄́εgbāε, mé íatē i ḡ́ó bíla lɔo. Gb́́éɔ gbaε aa ta wéleo guu, aa p̀̀blea wεεle lú.

16 Ǿ Yesu òné: I ke aa ta teasio. A pó kpámá aa ble.

17 Ǿ aa òè: P̄́ε mèn s̄́ona ní kpò mèn plao Ǿ wá ví la.

18 Yesu òné: A m̀̀omεε la.

19 A ò gb́́epione aa z̄́le s̄́ewa, Ǿ à p̄́ε mèn s̄́o ní kpò mèn plaopi sè, à wesè musu à báaadàu. Ǿ à p̄́εpi è'ε kpà a íwaɔwa, aa kpaalè bílaε.

20 Ampii aa p̀̀blè wà k̄́. Ǿ wà a m̄́ona pó f̄́eɔ s̄́le gbí kuεpla pai.†

21 Ḡ́ε pó aa p̀̀blèò kà gb̄́ɛn òaasɔsɔo lε sɔo (5.000) taawa, n̄́eɔ ní néɔ bàasi.

Yesu t́́aa'oa ísidaa

(Maa 6.45-56, Zāa 6.16-25)

22 Ǿ Yesu n̄́e a íwaɔwa ḡ́ò aa ḡ́ε gó guu, aa d̄́aaε ísida baale e àò bíla gbaε.

23 An gbaεa gbaεa à dède s̄́ísí musu wabikéi Luawa ado. Gu lé si, a ku we ado.

24 Gópi z̄́àkũ ní ḡ́s̄́leɔ, Ǿ z̄́à'iana kàka lé daε, í lé a za'ōwā.

25 Guf̄́ε Yesu be ía, àlε gé a íwaɔ k̄́i.

26 Ké aa àà è be ía, Ǿ s̄́ k̄́ngu aa mè: Gyaadee! Aa wiilè ní víao,

27 Ǿ Yesu òné ḡ́ò à mè: A s̄́dile, máme! Asu to vía á kũo.

28 Ǿ Piεε òè: Dii, tó míme, to mà t́́aa'o ía mà m̀̀ n k̄́i.

29 Ǿ Yesu mè: Ḿ́! Ǿ Piεε b̀̀ gó guu a be ía, àlε gé aà k̄́i.

30 Ké a è íana lé a pá, Ǿ vía aà kũ, àlε kpálε, Ǿ à wiilè à mè: Dii, ma suaba.

31 Weḡ́ɔ Yesu ɔ̀̀b̀̀ à àà kũ, Ǿ a òè: Luanaaif̄́εnde! B́́yáí n seakèi?

* 14:4 Lev 20.21 † 14:20 2Kia 4.42-44

- 32 Ké aa gè gó guu, íana làa.
 33 Ǿ gbé pò aa ku gó guu kùlèè aa mè: Lua Nén n ũ síana.
 34 Ké aa bùa baa, aa kà Genεzaleti bùsuu.
 35 WekiideǾ Yesu dǾ, ǿ aa aà bao fàaa bùsupiu píi, ǿ wà mǾè ní gyāeǾ píi.
 36 Wà wabikèwà, baa aà ula lé, wà e Ǿkàwà. Ǿ gbé pò ǾkàwàǾ gbàgbā píi.

15

Fεlekaayā

(Maa 7.1-13)

- 1 FalisieǾ ní MǾizi ikoyādanεdeǾ bǾ Yelusaleŭ aa mǾ Yesu kíi, ǿ aa aà là aa mǾ:
 2 Bóyāi ní ìwǾǾ líǾ wá deziǾ fεlekaayā kŭao ni? Aali Ǿpi lá fεlekaayā dīlεwa aa gbàsa pǾblèǾ.
 3 Ǿ Yesu a zāsímá à mǾ: Bóyāi i pākpa yá pò Lua dīlεǾzi iǾ fεlekaayā kŭai?
 4 Asa Lua mǾ, àli á de ní á dao kpεlaε. * A mǾ lǾ, gbé pò a de ge a da kpεbǾ, wà ade de.†
 5 ApiǾ sǿ i mε tó gbé ò a de ge a daε, pò pò á ví à dǾońlε gǾ Lua pò ũε,
 6 ade bǾ ní kpεlaa yáun we. Beewa i Lua yá bāde á fεlekaayā kŭa yái.
 7 MǾafilideǾ! Anabi Isaia dǾaa á yā'ò wásawasa à mǾ:
 8 Bui bee ì Lua kpεla ní léoε,
 an sǿ kuwà lǾ.
 9 Aaǿ aà sisi pāε,
 gbēnazīna ikoyāǾ ǿ aaǿ dané.‡

Yá pò ì to wà gbāle

(Maa 7.14-23)

- 10 Ǿ Yesu bíla laai sisi à mǾ: A swákpa yāma.
 11 I ke pò pò ì gē léu mé lí tó gbé gbālèǾ. Yá pò ì bǾ léu mé ì to gbé gbāle.
 12 Ǿ aà ìwǾǾ sǿaazi aa mǾ: N dǿ ké FalisieǾ yápi mà, à zǿ ní pǾwao lé?
 13 Yesu wémá à mǾ: Pò pò ma Mae pò kú musu i tǿ, a wolεε.
 14 A ní tó we. Vía dǾaanaǾne! Tó vía dǾaa víaε, an pla nípii aa zu εuε.
 15 Piεε òè: Yápi bǾǾlekwēε.
 16 Ǿ Yesu mǾ: E tia i ǿnǾkŭoa?
 17 A dǿ ké pò pò gè léu ì ta gbεeu, ǿ wǿ a bíikpεkeo lò?
 18 Yá pò bǾ léu sǿ à bǾ sǿ guuε. Ǿmε ì to gbé gbāle.
 19 Asa za sǿ guu ǿ láasoo vāi ì bǾu: Gbēdεa, wúlea ní gbēpāle nǾǾ, gbāsíkεa, kpái'oa, yāǾama ní gbésǿsǿao.
 20 Yá beeǾ mé ì to gbé gbāle. PǾblea Ǿpisai lí tó gbé gbālèǾ.

Buipāle nǾε wabikεa

(Maa 7.24-30)

- 21 Ǿ Yesu bǾ we à gè Tii ní SidǿǾ bùsuu.
 22 Kanaa nǾεε ku bùsupiu, à mǾ wiilèwà à mǾ: Dii, Davidi Bui, ma wēnagwa.
 Táa lé íada ma nenǾenawa maamaaε.
 23 Ǿ Yesu i wewàǾ. Aà ìwǾǾ sǿaazi, aa wabikèwà aa mǾ: NǾepi yá, asa aǾ téwázi ní wiioε.
 24 Yesu wémá à mǾ: IsailieǾ vŭaaa lán sǾwaaε. An kíi ǿ Lua ma zīu ado.§
 25 Ǿ nǾepi mǾ kùlèè à mǾ: Dii, ma ía.
 26 Yesu òè: A maa ké wà néǾ ble se zu gbēǾneǾ.

* 15:4 BǾa 20.12 † 15:4 Lev 20.9 ‡ 15:9 Isa 29.13 § 15:24 Mat 10.5-6

27 Ǿ nɔɛpi mè: Sianae Dii! Baa ní beeo gbẽɔ ì ble kasona pò lèlè ní dii táabũnu zíɔ pɛɛlɛ.

28 Ǿ Yesu wèwà à mè: Nɔɛ, ní ma náai ví zɔɔ. A kenɛ lá ní yeiwa. Ǿ aà nenɔɛna gbàgbā zaapiwa gɔɔ.

29 Yesu bò we à sù, àlɛ dɔ Galile ísidai, ɔ à bùa à zòlɛ sísíá.

30 Wà m̀d̀è ní ɛɔ ní v̄iáɔ ní k̀ɔɔɔ ní swádoɔ ní gyãe páleɔ dasidasi. Wà ní kálɛ aà gbázi, ɔ à ní gbàgbā.

31 Ké gbẽɔ è swádoɔ lé yá'o, gbẽkaauáɔ lé gɔ wásawasa, ɛɔ lé t́áa'o, mé v̄iáɔ lé gu'e, yápi b̀ò ní saɛ, ɔ aa ní Isailiɔ Lua sáaukpà.

*Yesu blekpaa gbẽɔn òaasɔsɔo lɛɛ síiɔwa
(Maa 8.1-10)*

32 Yesu a íwaɔ káaa a òné: Gbẽɔ kèmmɛ wènaũ, asa aa kumanɔ a gɔɔ àaɔn la, mé aa pɔɛ ví wà bleo. Má ye mà ní gbaɛ ní nɔanao, ké an yèɛ su láa zéuo yáí.

33 Ǿ aà íwaɔ aà là aa mè: Mákíi wá ble eu sègbáú la à gbé sà dasiɔ kái?

34 Yesu ní lá à mè: A pèɛ ví mèn ũma ni? Aa mè: Mèn sopla ní kpò kelenaeɔ.

35 Yesu ò bílaɛ aa zòlɛzòlɛ tɔɔlɛ.

36 Ǿ à pèɛ mèn soplapíɔ sè ní kpɔɔ, à sáaukpà, ɔ a è'e kpà a íwaɔwa, aa kpà bílawa.

37 Gbèpii pòblè kà. Wà a miɔna pò fèɔ sèlɛ sò sopla pai.

38 Gɔɛ pò aa blèɔ kà gbẽɔn òaasɔsɔo lɛɛ síiɔ (4.000) nɔɔɔ ní néɔ bàasi.

39 Ké Yesu bíla gbàɛ, ɔ à gè gó'ilɛna guu, à gè Madala bùsuu.

16

*Falisiɔ seelagbɛaa
(Maa 8.11-21, Luk 12.54-56)*

1 Falisiɔ ní Saduseɔ m̀ò Yesu kíi. Aalɛ aà kpakpa, ɔ aa gbèawà aà seelakɛné ní Lua gbãao wà e.*

2 Ǿ Yesu a zāsimá à mè: Tó íatè gè kpéu i mɛ: Gu a weee, asa luabɛ t̄ɛakùɛ.

3 Tó kɔɔɛ i mɛ: Lou a ma gbā, asa luabɛ dɛ t̄ɛnduuduue. A luabɛ wé d̄ɔk̄ɔɛ, āma i f̄ɔ gɔɔɛ bee seela d̄ɔɔ.

4 Gbāgbẽɔ v̄ai, luanaaikɛnsaiɔnɛ! Aaí seela gbɛaa, āma má seelae kɛnéo, sema Yonasi pò.† Ǿ à ní tó we à tà.

5 Ké aà íwaɔ bùa baa we, pèɛ kùs̄ua yá s̄ángu.

6 Ǿ Yesu òné: Aɔ ázia k̄ua d̄ɔ! A laaika Falisiɔ ní Saduseɔ p̄ɛɛɛ'ɛɛɛi.

7 Ǿ aalɛ ok̄ɔɛ: Pèɛ pò wi s̄ɛo yáí a òi màa.

8 Yesu d̄ómá, ɔ à ní lá à mè: Luanaaif̄ɛnɛndɛɔ, bóyáí álɛ ok̄ɔɛ ké á pèɛ v̄io yáíɛi?

9 E tia i d̄ɔoa? Pèɛ mèn sɔo pò má kpà gbẽɔn òaasɔsɔo lɛɛ sɔɔɔwa (5.000) yá d̄ɔáguo lé? A sèlɛ gbí ũma ni?‡

10 Pèɛ mèn sopla pò má kpà gbẽɔn òaasɔsɔo lɛɛ síiɔwa (4.000) s̄ɔ, á sèlɛ sɔ ũma ni?§

11 Bóyáí i d̄ɔ ké pèɛ yá má òéoo ni? A laaika Falisiɔ ní Saduseɔ p̄ɛɛɛ'ɛɛɛi!

12 Ǿ aa d̄ɔ sa i kɛ p̄ɛɛɛ'ɛɛɛ àlɛ oné wà laaikaio, Falisiɔ n Saduseɔ yádanɛɛ.

*Picɛ Yesu Mɛsiikɛ oa
(Maa 8.27-33, Luk 9.18-22)*

13 Ké Yesu kà Sezale Filipi bùsuu, ɔ à a íwaɔ là à mè: Dé wàlɛ o Gbènazín Né dɛ a ũí?

* 16:1 Mat 12.38 † 16:4 Mat 12.39 ‡ 16:9 Mat 14.17-21 § 16:10 Mat 15.34-38

14 Aa mè: Gbēe ì me Zāa Da'ilenaε.* Gbēe ì me Elia. Gbēe ì me Zelemii ge ānabi yāaen n ũ.

15 Yesu mè: Apio sō, dé i me má de a ũi?

16 Simo Piε wèwà à mè: Mesiin n ũ, Lua béε Né.

17 Ǿ Yesu òè: Báaaden n ũ, Yonasi né Simo! Asa i ke gbēnazina mé yá bee dànεo, ma Mae pó kú musuε.

18 Mále onε: Piεen† n ũ, mé gbesipi s̄ má a gāli zedowà. Baa beda gbāadeo a ziblewào.

19 Má kpala pó bò Lua kí kilineo kpama. Pó pó ní yè dúniau ao yea musuε, mé pó pó ní pòlo dúniau ao poloa musuε.

20 Ǿ Yesu a iwao lepàpa aasu o gbēε Mesiin a ũo.

Yesu a gaa ní a vuao yá'oa

(Maa 8.31-38, Luk 9.22-26)

21 Za goo bee s̄ Yesu lé a Yelusaleū gea piliwà a iwaoε à mè, sema à taasike gbēzōo ní sa'onkiao ní Moizi ikoyādanedeo ozi, aai a de, í vu a goo àaōdezi.

22 Ǿ Piε aà sisi gusaε, àle giè à mè: Sue Dii! Bee a n leo!

23 Ǿ Yesu lili ò Piεε: Gomεε we Setāu! N ye zezōmεεε, asa n làasooá Lua pó no, gbēnazina póε.

Yesu lia

(Maa 8.34-9.13, Luk 9.23-36)

24 Ǿ Yesu ò a iwaoε: Tó gbé ye ke ma iwā ũ, aà gi azia wēnizi, i a lipākōa sé, i temazi.

25 Gbé pó ye ào a wēni kūa, wēnipi a vūaawà. Gbé pó gi a wēnii ma yáí sō, ade mé ao wēni v̄.‡

26 Tó gbé dúnia búu è mé à kua ziawa, bó ài bee v̄i? Bó gbé a fiaboò à zia'ei?

27 Asa Gbēnazin Né a εa mo a Mae gawi guu ní a malaikao, i fiabo baadeε a yākeawa.§

28 Siana mále oé, gbé pó aa ku laeo gao, aa Gbēnazin Né e, àle mó kía ũ.

17

1 Goo soolo gbea Yesu Piεε ní Zaakio ní aà dāuna Zāao sèle gèrno gbēsisi lesi musu níteε.

2 Ǿ à lí ní wáa. Aà oa lé teke lán íatēwa, mé aà ulao gō púntaitai.

3 Ǿ Moizi ní Eliao bò mòmá, aale yá'o ní Yesuo.

4 Ǿ Piεε ò Yesuε: Dii, a maa wào ku la. Tó ní yei, má lákpe do mèn àaō, n pó do, Moizi pó do, Elia pó do.

5 Goo pó àle yá'o, luabepuana tekea kúñla. Ǿ aa loo mà luabepuanapi guu à mè: Gbéε beeá ma Né mēndona yenzideε, aà yá í kamagu. A aà yāma.*

6 Ké aà iwapio loopi mà, v̄ia ní kú maamaa, aa wùle ní gbεεu.

7 Ǿ Yesu sònízi à onámá à mè: A fele, ásu víakeo.

8 Ké aa wesè musu, aai gbēε eo, sema Yesu ado.

9 Goo pó aale pila gbēsisi piwa, Yesu dilené à mè: Asu yá pó á è o gbēε mao e Gbēnazin Né ge bōo gau.

10 Ǿ aà iwao aà là aa mè: Bóyāi Moizi ikoyādanedeo í o Elia mé a doaa moí?†

11 Ǿ a wémá à mè: Elia a mo síanaε, i εa yápii keke.

12 Ama mále oé: Elia mò kò,‡ wi aà dōo, s̄ wà ní pōeā dàè. Maa wa Gbēnazin Né wetā lo.

13 Ǿ aà iwao dō ké Zāa Da'ilena yá àle oné.

* 16:14 Mat 14.1-2 † 16:18 Bee mè gbe. ‡ 16:25 Mat 10.38-39 § 16:27 Sou 62.13 * 17:5 Mat 3.17 † 17:10 Mal 3.23 ‡ 17:12 Mat 11.13-14

Yesu negõe táade gbágbáa
(Maa 9.14-32, Luk 9.37-45)

¹⁴ Ké aa kà bíla guu, gõee mò kùle Yesue

¹⁵ à mè: Dii, ma né wénagwa, asa gbakõnde. I taasike maamae, ìb léle téu ge íu mòõmõõe.

¹⁶ Ma m̄aàno n ìwano, aai f̄õ àà gbàgbào.

¹⁷ Ǿ Yesu mè: Gbàgbě kolea luanaaikensaiõ! Máõ kúano e boe ni? Máõ menakeano e boe ni? A m̄m̄eaaano la.

¹⁸ Yesu gĩ táae, õ à gò népiwa, à gbàgbā wegõõ.

¹⁹ Bee gb̄ea Yesu ìwano s̄aaazi nt̄e, aa àà là aa mè: Bóyãì wa fua táapi goi?

²⁰ A wemá à mè: Ké á Lua náai ví bílao yáie. Siana mále oé: Tó á Lua náai ví a gb̄ene kà efo wénawa, mé á ò gb̄esise beee àà fele la àà gé le, a felee. Yãe a á fuo.

²¹ Wabikea ní leyao mé ì táa bee taa go.

Yesu a gaa ní a vuao yã'oa
(Maa 9.30-32, Luk 9.43-45)

²² Gõõ p̄õ a kú ní a ìwano s̄ano Galile, a òné: Sema wà Gb̄enazín Né kpámá,

²³ wi àà de, i vu a gõõ àaõdezi. Ǿ an p̄õ yà maamaa.

Lua kpé wè'õa flaboa

²⁴ Ké aa kà Kapenaũ, Lua kpé osinao mò Pīe là aa mè: A yãdanede lí wè'õa kpao lé?§

²⁵ Pīe wemá à mè: I kpá. Ké Pīe lé gẽ ua, Yesu d̄aa òè ḡõõ: Simõõ, deõ d̄uniaee bee kíao ì wè'õa ge aseaa símái? An néõ yã, ge gb̄ep̄aleone? N yápi è kpelewai?

²⁶ Pīe mè: Gb̄ep̄aleone. Yesu òè: Tó beewae, an néõ bàa kuo.

²⁷ Ama ké wá yá su õmáo yáí, gé kokoa dai ísidaa. Kpò s̄eia p̄õ ní kù, ò a lé w̄eaa, n̄yõ ña e a guu. Bee se kpámá, mapí ní mpio p̄õ ù.

18

T̄ea Yesuzi lán néwa
(Maa 9.33-48, Luk 9.46-48, 15.3-7)

¹ Zibeezi Yesu ìwano mò àà là aa mè: Déme deñla kpala p̄õ b̄õ Lua kíi gb̄eõ guui?

² Ǿ Yesu néf̄en̄enae sisi zè ní ae

³ à mè: Siana mále oé, tó i lile a gõ lán néwao, á gẽ kpala p̄õ b̄õ Lua kíi guuo.

⁴ Gb̄é p̄õ azia s̄aa à ḡõ lán néf̄en̄enae beewa mé deñla kpala p̄õ b̄õ Lua kíi gb̄eõ guu.

⁵ Gb̄é p̄õ né bee taa d̄ile ma ìwake yáí, ade ma d̄ilee.

⁶ Tó gb̄é tò né p̄õ lé ma náaikéõ do fù, a maa ní adeo yãa wà w̄isilõgb̄e gb̄ene d̄õ àà nõee, wi àà zu ísi guo.

⁷ Waiyoo d̄unia, ké yá p̄õ ì to wà fu ku a guu yáí. Sema yá p̄õ ì to wà fu àõ ku, ama waiyoo gb̄é p̄õ fua yápi s̄u b̄õ àà kíi.

⁸ Tó n̄õ ge n̄õ gbá mé tò níle fu, z̄õ ò v̄uaa. Ḡeã àizãna guu k̄õõ ù ge ee ù maa de wà n̄õ zu té gasai guu n̄õ m̄en̄ plaõ ge ní gbá m̄en̄ plaõla.

⁹ Tó n̄õ wé mé tò níle fu, b̄õ ò v̄uaa. Ḡeã àizãna guu w̄edode ù maa de wà n̄õ zu zia té guu ní wé m̄en̄ plaõla.*

¹⁰⁻¹¹ A laaika sakaa néõõ douzi, asa mále oé, an malaikao ku luabe, aa ku k̄õ w̄eu ní ma Mae p̄õ kú weo ḡõõpiie.

12 Aie e kpelewa ni? Tó gbé sã ví mèn basoo, tó ado vūaa, a a mèn basoo m̀ndosai to gbepoleu we à gé a pò pò vūaapi weleio lé?

13 Siana mále oé, tó a è, aà pò aò nawà de a mèn basoo m̀ndosai pò aai kóleola.

14 Maa á Mae pò kú musu ye nées beeo do vūaa s̄o.

S̀uuukea ní k̄s̄o

15 Tó n gbédee t̄aaekè, ge n̄ aà le ndo, yápi b̄e gupuau. Tó à n yāma, n n gbépi m̄isie.

16 Tó i n yāmao, gbé m̀ndo ge gb̄on pla se nama, ké à e yápi si seelade gb̄on pla ge àaō musu.†

17 Tó à ḡi n yāmai, yápi o ḡali guu. Tó à ḡi ḡalipi yāmai lo, n̄ aà dile z̄ilo ū luayādansai ū.

18 Siana mále oé: Pò pò á yè d̄unia, aò yea musue, mé pò pò á pòlo d̄unia aò poloa musue.‡

19 Mále oé lo, tó á gb̄on plaó lé kè doŭ d̄unia la, yá pò a a wabikè ma Mae pò kú musuwa píi, a kéé.

20 Asa gu pò gb̄on pla ge gb̄on àaō k̄s̄o k̄aaau ní ma t̄o, mió kú ní guue.

21 Bee gbea Piie m̀ Yesu là à m̀: Dii, ḡen ūma mà s̀uuuke ní ma gbédee pò lo t̄aaekemeoi? Ḡen s̄opla yá?

22 Yesu wèwà à m̀: Mále on̄, i ke ḡen s̄opla no, ḡen s̄opla lee bàaōkwie.§

23 Bee yáí kpala pò b̀ Lua kíi yá de lán k̄iae bee yáwa. K̄iae mé ye à a ōa yá ḡóḡó ní a iwa.

24 Ké à n̄ a ōapi yáwa, ō wà m̀è ní gbé pò aà fia sea miliō àaa kwio.

25 Lá a ōa ví à fiapi boo, ō aà dii m̀è wà aà yía ní aà nao ní aà néo ní pò pò a vío píi, wi gbasa wà aà ké.

26 Ō z̄ikenapi w̄ule a dii ae, à awakpàè à m̀: Menakeman̄, má n fiabone píi.

27 Ō aà dii aà w̄enagwà, à aà gbàe à fiapi tòè.

28 Ké z̄ikenapi b̀ lé, à kpàaŭ ní a z̄ikendee pò a fia d̄owà ánuusu ōwat̄e basoo. Ō à aà k̄ũ, àle aà kòlo wi à m̀: Ma fiabomee.

29 Aà gbédeepi w̄ule aà ae à awakpàè à m̀: Menakeman̄, má n fiabone.

30 Ama i weio. A tò wà aà dàkp̄eu e aà a fiaboe.

31 Ké aà z̄iken gbé k̄inió è màa, à kènè íi maamaa, ō aa gè yápi s̄ele siu ní diie píi.

32 Ō diipi aà s̄isi à m̀: Iwa v̄ai! Ma n fia t̄on̄e píi, ké n awakp̄amee yáí.

33 Lá ma s̀uuuk̄enn̄o, a maa n̄ s̀uuuke ní n gbédeeo s̄o lé?

34 Aà diipi pò pà, a tò wà aà dàkp̄eu wàò íadawà e aà ge fiapi boò píi.

35 Ō Yesu èa m̀: Tó á baade lí s̀uuuke ní a gbédeeo ní n̄sem̄endoo, màa ma Mae pò kú musu a kéé.

19

N̄yaa

(Maa 10.1-12)

1 Ké Yesu yá beeo ò a làa, à b̀ Galile à gè Yude bùsu kp̄e dou Yuud̄e baale.

2 B̄ila t̄eaàzi, ō à ní gyāeo gbàgb̄ané we.

3 Ō Falisieo m̀ líkp̄aleiwà, aa aà là aa m̀: Ḡoe z̄ev̄i à a na ya yápii yáia?

4 A wèamá à m̀: Ké Lua ní ké ḡoe ní n̄eo za k̄aa, i a kyoke á èo lé?*

† 18:16 Iko 19.15   ‡ 18:18 Mat 16.19   § 18:22 Daa 4.24   * 19:4 Daa 1.27

⁵ Lua mè a yáí g̃e a go a de ní a daowa, i na a nawa, an pla mípii aai g̃ lán sàwakula ní gbalaowa.†

⁶ Beewa aa ku dodo lɔ, aa g̃ mèdoũe. Ayāmeto pó pó Lua nàkōwa, gbēnazina su kēaa.

⁷ Ǿ Falisib aà là aa mè: Bóyāi Mɔizi d̃le g̃e lí ginzila kē kpa a nawa, i gbasà à aà yai?‡

⁸ Yesu wè má à mè: Mɔizi á gbá zé à á na yá ké á swá gbāa yáie, āma a de màa za a daalegɔɔ.

⁹ Mále oé, tó gbé a na yà, mé i ke à gbāsikè no, tó à nɔ pāle sè, à gbāsikèe. §

¹⁰ Ǿ aà ìwao òè: Tó màa g̃e yá de ní a nao, a maa wà nɔse.

¹¹ Ǿ Yesu òné: I ke g̃e píi mé a f̃ yápi se, sema gbé pó Lua ní gbá a zé.

¹² Asa gbēe lí nɔse ké wà ní í màa yáí, mé gbēe lɔ ku màa ké wà ní le w̃ yáí, mé gbēe nízià kù màa kpala pó b̀ Lua kíi yáí. Gbé pó a f̃ yápi se aà sé.

Báadaa néngu

(Maa 10.13-16, Luk 18.15-17)

¹³ Bee gbēa gbé m̀ Yesu ní néo aà onamá, i wabikené, ò aà ìwao lé gíné.

¹⁴ Ǿ Yesu mè: A to néo m̀ ma kíi. Asu gíné, asa kpala pó b̀ Lua kíi gbé bee taɔ p̃e.

¹⁵ Ké à onamá, ò à b̀ we.

Ǿde

(Maa 10.17-31, Luk 18.18-30)

¹⁶ Ǿ g̃e m̀ Yesu kíi, à aà là à mè: Metulu, bó maa má ke mà àizāna ei?

¹⁷ A wèwà à mè: Bóyāi níle ma la maakeaii? Lua ado mé maa. Tó ní ye ò gē àizāna guu, òỹ aà yádileɔ k̃a.

¹⁸ Ǿ à aà là à mè: An kpele ni? Ǿ Yesu mè: Nsuli gbēde, ní suli w̃le ní gbēpāle nɔo, ní suli kpáí'oo, ní suli yádo n gbédeewao,

¹⁹ níli n de ní n dao kpela, òỹ ye n gbédeezi lá nízià wēniwa.*

²⁰ Ewaasopi òè: Má yá bee k̃a píi. A kpele mé g̃m̃e l̃i?

²¹ Yesu òè: Tó ní ye òỹ kú wásawasae,† ge ò n p̃o yá píi, ní a òa kpá taasidewa, ní m̀ temazi, òỹ àizee ṽ luabe.

²² Ké èwaasopi yápi mà, à tà ní p̃siao ké aà p̃o dasi yáí.

²³ Ǿ Yesu ò a ìwao: Siana mále oé, òde gēa kpala pó b̀ Lua kíi zi'ũ.

²⁴ Mále oé lɔ, yiongo gēa abaaweu àa de òde gēa kpala p̃o b̀ Lua kíiula.

²⁵ Ké aà ìwao yápi mà, ò à ní kú gbāa aa mè: Tó màae, déme a b̃i?

²⁶ Ǿ Yesu ní gwá soee, a òné: Gbēnazina a f̃o. Lua mé apii zé ṽi.

²⁷ Ǿ Piē a zāsiwà à mè: Wápi s̃o wa p̃pii tò wa b̃ tenzi. Bóm̃e a g̃w̃e sai?

²⁸ Yesu òné: Siana mále oé: Tó Gbēnazin Né z̃le a kpalabaa gawidewa d̃nia dafu guu,‡ á gbé pó á temazi á z̃le kpalabaa mèn kueplawa, lɔ yá g̃g̃ Isaili bui kueplao.

²⁹ Gbé pó a be tò ge a ṽio ge a d̃una ge a mae ge a da ge a néo ge a bua ma yáí, a ea bee taa e le baso, mé a àizāna e.

³⁰ Dasi pó d̃aa g̃ z̃á, mé dasi pó té z̃á g̃ d̃aa.

20

Yáleea ní gbèwinao

† 19:5 Daa 2.24 ‡ 19:7 Iko 24.1-4 § 19:9 Mat 5.31-32 * 19:19 B̃a 20.12-16 † 19:21 Mat 5.48
‡ 19:28 Dan 7.13-14

1 Lá kpala pò b̀ Lua kíi den ke: Uabelee mé b̀ k̀k̀k̀k̀, à gè gbèwinao wɛɛɛi aa zíkɛɛ a bua.

2 An yá k̀s̀s̀è aà fiaboné ánuusu ɔwatɛ̀ dodo. ɔ̀ à ní gbáɛ a bua.

3 A b̀ l̀ muuwáamig̀k̀, ɔ̀ à gbɛ̀páɛ̀ lè gáaɛ káɛa pã.

4 A òné: Apio s̀ ɔ̀ gè zíkɛi ma bua, mí fiaboé a zéwa.

5 ɔ̀ aa gè. A èa b̀ l̀ íatɛ̀ minanguo, ɔ̀ à èa b̀ íatɛ̀ auapilaa, a ò gbɛ̀páɛ̀ɔ̀ne màa l̀.

6 Ké à b̀ oosi, à gbɛ̀páɛ̀ lè káɛa, ɔ̀ à ní lá à m̀: B̀yáí á káɛa la pã za k̀k̀i?

7 Aa wèwà aa m̀: Ké wi zidawɛ̀eo yáíɛ. A òné: A gè zíkɛi ma bua s̀.

8 Íatɛ̀ gèa kpéu* ɔ̀ budepi ò a ziaaɛ: Zíkɛnao sísi ǹ fiaboné. Daalɛ gbé́ záo wa e à gɛ midɛ gbé́ káauo wa.

9 ɔ̀ oosideo m̀, aa ánuusu ɔwatɛ̀ è m̀ndodo.

10 Ké gbé́ káauo m̀, aalɛ e ní ɔ̀a aɔ de gbé́ záo laɛ, ɔ̀ ánuusu ɔwatɛ̀ do aa è nípii.

11 Ké aa ní ɔ̀a sí, ɔ̀ aa zoadò uabelepiwa

12 aa m̀: Lɛɛlu do ɔ̀ gbé́ záo zíkè, mé ǹ ní díɛ sáa ní wá gbé́ pò wa zí zòde kè, wa íatɛ̀ gbáa kákawálaa?

13 ɔ̀ à wè ní gbépiɔ̀ dowá à m̀: Ma gbé́, mi ǹ bleo. Wa k̀ yámá ánuusu ɔwatɛ̀ do musu nolo?

14 N ǹ pò sí ǹ tá. Má ye kpa gbé́ záo beewa lá ǹ pòwaɛ.

15 Má zɛv̀í mà ke ní ma ɔ̀ao lá má yeiwao lé? Nlɛ web̀ɔ̀ɔ̀i ké má gbɛ̀ke v̀í yáí yá?

16 Beewa gbé́ pò té záo g̀ ɔ̀aa, mé gbé́ pò ɔ̀aaao g̀ záo.

Yesu a gaa ní a vuao yá'oa

(Maa 10.32-34, Luk 18.31-34)

17 G̀k̀ pò Yesu lé gè Yelusaleũ, à a íwa gbɛ̀ɔ̀n kuɛplaɔ̀ káaa ní tɛɛ, à yá'òné zéu à m̀:

18 Wáɛ gè Yelusaleũɛ. We wa Gbɛ̀nazin Né kpáú sa'onkiaɔ̀ ní Moizi ikoyádanɛdeɔ̀wa, aai yádaaála,

19 aai aà kpa luayáɔ̀nsaiɔ̀wa. Aa aà ke p̀p̀p̀, aai aà gbɛ̀ ní flàalao, aai aà páliwa, aai aà de, i vu a g̀ ɔ̀aa ɔ̀dezi.

Zaaki ní Záo wabikɛa

(Maa 10.35-45)

20 Bee gbɛa Zebedee néo da m̀ Yesu kíi ní a néo. A ye wabikɛwà, ɔ̀ à k̀ɛɛ.

21 ɔ̀ Yesu aà là à m̀: B̀ ní yeii? A wèwà à m̀: To ma né gbɛ̀ɔ̀n plaɛɔ̀ aao kunno ǹ kpalau, gbèdo ǹ ɔ̀plaaí, gbèdo ɔ̀zɛi.

22 ɔ̀ Yesu ò népiɔ̀ne à m̀: A yá pò áɛ a wabikɛa d̀o. Taasi keɛona pò má a imi, á f̀ mia? Aa wèwà aa m̀: Wá f̀.

23 Yesu m̀: I pò má mi, á mi fá, áma z̀ɛa ma ɔ̀plaaí ge ma ɔ̀zɛi de ma yá ũ. Z̀ɛkíi beo de gbé́ pò ma Mae k̀kené pò ũɛ.

24 Ké aà íwa gbɛ̀ɔ̀n kwi k̀niɔ̀ yápi mà, an p̀ pa v̀i ní dáunapiozi.

25 ɔ̀ Yesu ní káaa nípii, a òné: A d̀ ké búsu gbáadeɔ̀ ì gbáablemá, mé gbɛ̀z̀ɔ̀ ì ikokemá,

26 áma aɔ de màa á kíio. Tó á gbɛ́e ye aɔ de gbɛ̀z̀ɔ̀ ũ, aà g̀ á d̀nlede ũ.

27 Tó á gbɛ́e ye aɔ de ɔ̀aana ũ, aà g̀ á z̀ɔ̀blena ũ.

28 Asa Gbɛ̀nazin Né i m̀ wá ɔ̀aleo, à m̀ ɔ̀i gbé́ɔ̀ɛɛ, i gi a wɛ̀nii gbé́ dasiɔ̀ boa yáí.

* 20:8 Iko 24.15

Vla baakenaᵛ gbágbāa
(*Maa 10.46-52, Luk 18.35-43*)

²⁹ Gᵛᵛ pᵛ aale bᵛ Yeliko, bíla té Yesuzi.

³⁰ Vla gbēᵛn plaᵛ zᵛle zé lé, aa mà Yesu mé lé gē, ᵛ aale lé gbāa zu aa mē: Dii, Davidi Bui, wá wēnagwa!

³¹ Wàle gíné wàle me aa níle, ᵛ an lezu kèke gbāakù aa mē: Dii, Davidi Bui, wá wēnagwa!

³² Ǿ Yesu zé à ní sisi à ní lá à mē: Bó á ye mà keéi?

³³ Aa wèwà aa mē: Dii, wá ye n wá wé wēwēεε.

³⁴ Yesu ní wēnagwà, à ɔkà ní wéwa. Wegᵛᵛ aa gu'è, ᵛ aa bᵛ teaaazi.

21

Gbāakpaa Yesuzi Yelusaleᵛ
(*Maa 11.1-26, Luk 19.28-48, Zaa 12.12-22*)

¹ Ké aa kà kái ní Yelusaleᵛᵛ, aa kà Befaze wéle pᵛ kú Kùkpe sᵛsᵛpᵛleu, ᵛ Yesu a iwa gbēᵛn plaᵛ zᵛ

² a òné: A gé wéle pᵛ kále á ae kee guu. Tó a gē, á zàa'ina e dᵛa ní a néo wegᵛᵛ. A polo suomεε.

³ Tó gbēε á lá, kpelewa ni, í me Dii mé ye ní mᵛaoi, a ní gbaεé tia.

⁴ A de màa ké yá pᵛ ānabi ò ke yáie, à mē:

⁵ O Siᵛnadeᵛne an kía mé lé mᵛ ní kᵛi. Aà nᵛse nie, a di zàa'ín bᵛᵛᵛ kpe.*

⁶ Iwapiᵛᵛ ge kè lá Yesu ònéwa.

⁷ Aa sù ní zàa'inaᵛᵛ ní a néo, aa ní ulaᵛ kpàlemá, ᵛ Yesu dikpe.

⁸ Gbé dasideᵛᵛ lé ní ulaᵛ kpále zéu,† gbēᵛᵛ lé lá zᵛ wàle kpále zéu bᵛ.

⁹ Bíla pᵛ dᵛaaaé ní gbé pᵛ té aà kpeᵛᵛ lé wiile wàle me:

Gbāa ke, Davidi Bui!

Báaaden gbé pᵛ lé mᵛ ní Dii tᵛo ũ!

Wà gbāakpaaàzi à zᵛ luawa.‡

¹⁰ Ké Yesu gē Yelusaleᵛ, wéle lòo, gbépii lé me: Dén gbé bee ũi?

¹¹ Bíla mē: Anabi Yesuε. A bᵛ Nazareti, Galile bᵛsuuε.

Yesu gea Lua ua
(*Maa 11.15-19, Luk 19.45-48, Zaa 2.13-22*)

¹² Yesu gē Lua ua à laayianaᵛᵛ ní laalunaᵛᵛ yà ní bóle pii. A ɔleᵛkpakenaᵛᵛ táabᵛnuᵛᵛ ní felenyianaᵛᵛ kilaᵛ fuangba.

¹³ A òné: A kēa Lua taalau, wali o ma kpée lousisikpe,§ ᵛ á kè gbēblenaᵛᵛ tòò ũ.*

¹⁴ Vlaᵛᵛ ní εεᵛᵛ mᵛ aà kᵛi Lua ua we, ᵛ à ní gbāgbā.

¹⁵ Ké sa'onkiaᵛᵛ ní Mᵛizi ikoyādanedeᵛᵛ yābᵛnsae pᵛ àle keᵛᵛ è, mé aa mà néo lé wiidᵛwà Lua ua aale me, gbāa ke Davidi Bui, ᵛ an pᵛᵛ pà.

¹⁶ Aa òè: N mà lá aale oa? Yesu wemá à mē: Ao! Ké Lua dà néfēnenaᵛᵛne ní né yᵛminaᵛᵛ aa a táasile, í a kyokεᵛᵛ lé?†

¹⁷ Ǿ à bᵛ wéleu à ní tᵛo we, à tà ii Betani.

Yesu kaadᵛenli kaa
(*Maa 11.12-14,20-24*)

¹⁸ Ké gu dᵛ kᵛᵛkᵛᵛ, à èa lé su wéledau, ᵛ nᵛana lé aà de.

* 21:5 Zkl 9.9 † 21:8 2Kia 9.13 ‡ 21:9 Sou 118.25-26 § 21:13 Isa 56.7 * 21:13 Zel 7.11 † 21:16 Sou 8.3

19 A kaadɔenli è zé lé, ɔ à sɔi, i né ewào, sema lá pã. Ɔ a ò lípiɛ: Nyɔ ne'i bau bo. Wegɔ lípi giigàga.

20 Ké aà iwao è, ɔ à bò ní sae aa m̀è: Akea kaadɔenlipi giigàga màa g̀òoi?

21 Yesu wè mà à m̀è: Sìana mále oé, tó á Lua náai ví seasai, i ke kaadɔenlipi yá ɔ á ke adoo. Baa tó á ò s̀s̀s̀e beee aà azía se zu ísiau, a kee.‡

22 Tó á Lua náai ví, pó pó á gbèawà wabikéa guu píi, á eɛ.

Yesu laa a ikoi

(Maa 11.27-33, Luk 20.1-8)

23 Yesu g̀è Lua ua, àle yãdané. Ɔ sa'onkiaɔ ní gbèzɔɔ m̀ò aà là aa m̀è: Iko kpele níle yá beee k̀eò? Déme n gba iko beei?

24 Ɔ Yesu wè mà à m̀è: Mapi s̀ò má yá m̀endo gbèawá. Tó á òmeɛ, ɔ má iko pó mále yá beee k̀eo oé.

25 Dé iko Zãa gbéɔ da'ilékèò?§ Lua pó yá, ge gbènazina p̀óe? Ɔ aa lekpaai aa m̀è: Tó wa m̀è Lua p̀óe, a wá lá b̀yã wi Zãa yá sio ni.

26 Tó wa m̀è gbènazina p̀óe s̀ò, wá bíla vía ví, asa ampíi aa Zãa ãnabiké síe.

27 Ɔ aa wè Yesuwa aa m̀è: Wá d̀òo. Ɔ Yesu òné: Mapi s̀ò má iko pó mále yá beee k̀eo oé.

Né gbèon pla

28 Ɔ Yesu m̀è: Gbèe mé neg̀ɔenaɔ ví gbèon pla. Ɔ a ò Wooɛ: Gé zíkèi bua gbã.

29 Woo m̀è: Má g̀eo. Ɔ à ǹselilè gbèzã, à g̀è.

30 Maepi g̀e ò See màa lo. Ɔ Se m̀è: Too. Kási i g̀eo.

31 A è kpelewai? Gbèon plapiɔ guu, an déme a mae p̀oẽ k̀ei? Aa m̀è: Wooɛ. Ɔ Yesu òné: Sìana mále oé: Ɔsinaɔ ní káaluwa g̀è kpala pó bò Lua kíi guu á ãa.

32 Asa Zãa m̀ò à zé súsu òlòé, i aà yá sio. Ɔsinaɔ n káaluwa mé aa aà yá sí. Baa ní beee eao i ǹselilè gbèzã a aà yá sío.

Vèebu zíkènaɔ

(Maa 12.1-12, Luk 20.9-18)

33 A yãpãle ma lo. Uabelee mé kú a vèebu ví, à kaa líai à eỳò a guu vèefèkíi ù, à gbadà. * Ɔ à a vèebupi ná zíkènaɔne ní ɔzì, ɔ à fèle ní táo.

34 Ké vèekɔzɔzɔg̀ò kà, ɔ à a iwao zì zíkènapíowa aa a vèe ase a síe.

35 Ɔ zíkènapíowaa aà iwao kùkù, aa ní gbèdo gbè, aa ní gbèdo dè, aa ní gbèdo pàpa ní gbèoo aa dè.

36 Uabelepi èa iwao pãle zì, † an dasi de gbé káauwa, ɔ aa kèné màa lo.

37 Gbèzã ɔ à a né zì má à m̀è: Aa ma né yãda.

38 Ké zíkènapíowaa népi è, aa òk̀o: Túbiblenan kee. Wà aà de, bú i g̀owèe.

39 Ɔ aa aà kù b̀òò kaau aa aà dè.

40 Tó búde s̀ù, kpelewa a ke zíkènapíowei?

41 Aa wèwà aa m̀è: A gbé pãsípiɔ dede pãsípásiɛ, i búpi na zíkèna pãle pó aa aà ase a kpawa a g̀owawane ní ɔzì.

42 Ɔ Yesu òné: I yáe beee kyoke taalauo lé?

Gbe pó èbonaɔ pãkpai mé g̀ò gbèoo mide ù.

Dii mé beee kè ɔ à kèwèe yãbonsae ù.‡

43-44 Ayãmeto mále oé: Lua a á b̀o kpala pó bò a kíi guu, i gbé pó aa a ase a kpawao kpau.

45 Ké sa'onkiaɔ ní Falisiɔ Yesu yáleeũanepíowaa mà, aa d̀ò ké ní yá àle o.

46 Ɔ aale zewèe wà aà kù, ãma aa víakè bílae, ké wà aà díle ãnabi ù yáí.

‡ 21:21 Mat 17.20 § 21:25 Mat 3.6 * 21:33 Isa 5.1-2 † 21:36 2Lad 36.15 ‡ 21:42 Sou 118.22-23

22

Nɔsepɔnakɛa
(Luk 14.15-24)

- ¹ Yesu ɛa yālɛɛũné à mɛ̀:
² Lá kpala pɔ̀ bɔ̀ Lua kíi den ke ɔ. Kíae mé lé nɔsepɔnake a néɛ,
³ ɔ̀ à a zíkɛnaɔ̀ zì gbé́ pɔ̀ à ní gbɛa blɛbleawaò sísii, áma aa ye mɔ̀aio.
⁴ ɔ̀ à ɛa zíkɛnpáleò zì a òné: A ge o gbé́ pɔ̀ ma ní gbɛaɔ̀ne ma sɔ̀u mà, ma zuswanaɔ̀ ní pɔ̀tuo mɛkpaaɔ̀ dèdɛ má làa. Aa mɔ̀ nɔse guu.
⁵ ɔ̀ aai laaidɔ̀ yápiwao, an baade gè a bɔ̀lekei. Gbɛ́eɔ̀ gè ní bua, gbɛ́eɔ̀ gè ní laatai,
⁶ gbé́ kíniɔ̀ zíkɛnapiɔ̀ kùkù aa widámá aa ní dɛdɛ.
⁷ ɔ̀ kíapi pɔ̀ pà, à a sosaò gbàɛ aa gè gbɛ́denapiɔ̀ dèdɛ, ɔ̀ aa tɛsò ní wélewa.
⁸ ɔ̀ kíapi gbàsa ò a zíkɛnaɔ̀ne: Nɔseble mà, áma gbé́ pɔ̀ ma ní gbɛaɔ̀ kèwà fénɛũ.
⁹ A gé zékpaaɔ̀ guu, í gbé́ pɔ̀ á è pii sísii nɔse guu.
¹⁰ ɔ̀ zíkɛnapiɔ̀ fɛle gè zéɔ̀ guu, aa gbé́ pɔ̀ aa èò kàaa, gbɛ́vãiò ní gbɛ́maaɔ̀ pii. Maa nɔsepɔ̀nakɛnaɔ̀ gupà.
¹¹ Ké kíapi gè pɔ̀nakɛnapiɔ̀ gwai, à gɔ̀e è we, a nɔsepɔ̀na ula daao,
¹² ɔ̀ a òè: Ma gbé́, àkea n gè la nɔsepɔ̀na uladasaii? ɔ̀ à ní kpàuu.
¹³ ɔ̀ kía ò a dɔ̀aioɔ̀ne: A aà ɔ̀ ye ní aà gbáɔ̀, í aà zu bàasi gusiau. We a ɔ̀ɔ̀bu à ɔ̀di a musu.
¹⁴ Asa dasi ɔ̀ Lua sísii, áma gbé́ pɔ̀ a sèò bílao.

Yesu lousisin gbɛ́zɔ̀ɔ̀ fua
(Maa 12.13-40, Luk 10.25-28, 20.19-47)

- ¹⁵ Bee gbɛa ɔ̀ Falisiò bɔ̀ gè lekpaál lá wà ke aa e Yesu kú a yá'oa guu.
¹⁶ ɔ̀ aa ní iwaɔ̀ zìwà ní Elodi kpala zenkpɛdeɔ̀, aa mɛ̀: Mɛtulu, wá dɔ̀ ké gbé́ náaiden n ũ. Ni Lua zé ɔ̀ɔ̀né wásawasae. Nili yási ní gbé́ ublembekɛ yáio, asa nili gbɛ́e wegwao.
¹⁷ Lá ní è ò owɛɛ. A kù wà wè'ɔ̀a kpá Sezaawaa, ge i kùo?
¹⁸ Yesu ní nɔsevãii dòmá à mɛ̀: Mɔ̀afilideɔ̀! Bóyãí ále filifilimbakpamɛi?
¹⁹ A ɔ̀a pɔ̀ wí wè'ɔ̀a kpaò ɔ̀ɔ̀mɛɛ. ɔ̀ aa ɔ̀api do dè.
²⁰ ɔ̀ à ní lá à mɛ̀: Dé mi ní a tɔ̀on lai?
²¹ Aa wèwà aa mɛ̀: Sezaa pɔ̀ɛ. ɔ̀ a òné: Too, à Sezaa dee pɔ̀ kpawà, í Lua pɔ̀ kpawà.
²² Ké aa yápi mà, à bɔ̀ ní saɛ, ɔ̀ aa aà tò we aa tà.
²³ Gɔ̀ɔ̀ doupi zì Saduseɔ̀ mò Yesu kíi. Aaí mɛ geɔ̀ lí vuo, ɔ̀ aa aà là aa mɛ̀:
²⁴ Mɛtulu, Mɔ̀izi mè, tó gɔ̀e gà nésai, dãuna lí a v̄i gyaa da'uake, aà a v̄i gɛɛ keò.*
²⁵ Tɔ̀. Dedoudeɔ̀ kú wá guu yãa gbɛ́ɔ̀n soplá. Woo nɔ̀ sè à gà a nɔ̀pi tò nésai, ɔ̀ gyaa gè Seɛ.
²⁶ A kè Seɛ màa ɔ̀ ní Bíɔ̀ e à gè pè gbɛ́ɔ̀n soplapiɔ̀wa pii.
²⁷ Ampii gbɛa ɔ̀ nɔ̀ gà s̄.
²⁸ Geɔ̀ vugɔ̀zì an gbɛ́ɔ̀n soplapiɔ̀ guu, déme aɔ̀ nɔ̀pi v̄i? Asa ampii aa aà dɔ̀ nɔ̀ ũɛ.
²⁹ ɔ̀ Yesu wè má à mɛ̀: A sàsáɛ á Luayátaala ní aà gbãao dɔ̀sai yáí.
³⁰ Tó geɔ̀ vù, aa nɔ̀seɔ̀, aa zãkeɔ̀, aao ku lán luabe malaikaɔ̀wae.
³¹ Geɔ̀ vua yá musu i yá pɔ̀ Lua òé kyokeɔ̀ lé? A mɛ̀
³² ámeaa Ablahaũ ní Izaakiò ní Yakɔ̀buo Lua.† Geɔ̀ Luan aà ũo, sema gbé́ bɛ́eɔ̀.

* 22:24 Iko 25.5 † 22:32 Bɔa 3.6

- 33 Ké bíla yápi mà, àà yádaané òmá.
 34 Ké Falisiò mà Yesu Saduseò fù, aa kò kàaa.
 35 Ǿ an ikoyádónaò do likpàlèwà à àà là à mè:
 36 Mètulu, Mòizi ikoyá kpele gbia mé deńlai?
 37 Yesu wèwà à mè: Nyò ye Dii n Luazi n nòsemendoo teasisai, n sò iò kuwà.‡
 38 Ikoyá pò a gbia deńlan we.
 39 A plaade pò bòwan ke: Nyò ye n gbènazín deezi lá nzia wèniwa.§
 40 Mòizi ikoyá pii n ànabiò yáò pii looa ikoyá mèn pla beeòwae.
 41 Lá Falisiò kàaaa, Yesu n lá à mè:
 42 A è kpelewa Mesii yá musui? Dé buin àà ùi? Aa wèwà aa mè: Davidi buie.
 43 Ǿ Yesu òné: Akèa Lua Nisína dède Davidiwa, ò a òè Diii? A mè
 44 Dii ò ma Diiè aà zòlè a Ǿplai
 e àa aà ibeèò kálèè a gbá zíe.*
 45 Lá Davidi òè Dii, kpelewa aò de aà bui ùi?
 46 Gbèe i fò yázāsìwàò. Za gòò bee gbèe i we yàe làwà ló.

23

Mòizi ikoyádanedeò n Falisiò mǾafilì (Maa 12.38-40, Luk 20.45-47)

- 1 Bee gbèa Yesu yá'ò bílae n a ìwao
 2 à mè: Mòizi ikoyádanedeò n Falisiò mé aa gò Mòizi gèe ù.
 3 Ayámèto àli yá pò aai oéò ke pii, íò kùá. Ama ásu n kea keo, asa aali yá pò aai o keo.
 4 Aai aso gbia yeye da gbéòne n gàue, mé baa òton do aaliò ye kaio.
 5 Aai n yá pii ke ké gbéò n e yáie. Màa aai Lua yá eseba gbène da,* aai tufa gbàa da n pòkasai.†
 6 Pònableble zòlekii maaò n lousisikpe zòlekii maaò ò aaiò wèele zòleu.
 7 Aaiò ye wàò fòkpakpamá gāae, wàò onè Mètulu.
 8 Asuli tó wà oé Mètuluo, asa ápii vùò n dāunaon á ù, mé á Mètulu mèndoe.
 9 Asuli o gbèe á mae dúnia guu lao, asa á Mae mèndoe, òme kú musu.
 10 Asuli tó wà oé Dòanao, asa á Dòana mèndoe, òn Mesii ù.
 11 Gbé pò zòò á guu aàò de á dònlede ù.‡
 12 Gbé pò ì azia káfi Lua a aà busae, mé gbé pò ì azia busa Lua a aà káfi.

Yesu zòadò Mòizi ikoyádanedeò n Falisiòwa (Luk 11.37-42)

- 13 Waiyoo á yádanedeò n Falisiò! MǾafilideò! I kpala pò bò Lua kú zé ta gbéòne. Ili gèuo, mé ili we gbé pò aa ye gèuo gèu sò.
 14 Waiyoo á yádanedeò n Falisiò! MǾafilideò! I wabi gbàa ke Luawa à gyaòò bleò. Bee yáí á ìadama pásì aò deńla.
 15 Waiyoo á yádanedeò n Falisiò! MǾafilideò! I bebe tóòle n ísiao ìwa mèndo ea yáí. Tó á è sò, i aà ke té pò ù deála lee plaè.
 16 Waiyoo á vùà dòanaò! I me tó wà mè wa sí n Lua kpéò, a yàe vùò, àma tó wà mè wa sí n Lua kpé vuaò, bee mé yávi.
 17 Vùà mìsaideò! A kpele mé zòòì? Vua yà, ge Lua kpé pò ì to vua gò aà pò ùe?
 18 I me ló tó wà mè wa sí n sa'okúò, a yàe vùò, àma tó wà mè wa sí n sa'obò pò kú weo, bee mé yávi.

‡ 22:37 Iko 6.5 § 22:39 Lev 19.18 * 22:44 Sou 110.1 * 23:5 Iko 6.8 † 23:5 Nao 15.38 ‡ 23:11 Mat 20.26-27

- 19 Vĩa! A kpele mé z̄õi? Sa'ob̄o yã, ge sa'ok̄i p̄o ì to sa'ob̄o ḡõ Lua p̄o ùe?
- 20 Gb̄é p̄o m̄è á s̄i n̄ sa'ok̄iõ, a s̄i n̄ p̄o p̄o kú wēe l̄o p̄i.
- 21 Gb̄é p̄o m̄è á s̄i n̄ Lua kp̄éõ, a s̄i n̄ Lua p̄o kú a guuōe l̄o.
- 22 Gb̄é p̄o m̄è á s̄i n̄ luab̄eõ, a s̄i n̄ Lua kpalabaaõ§ n̄ Lua p̄o z̄õl̄ewàõe.
- 23 Waiyoo á yãdan̄edeõ n̄ Falisiõ! M̄õafilideõ! I toeõ dosina n̄ kianaõkpeo n̄ dà láo kwide kpa Luawa, ñ i M̄õizi ikoyã gbiaõ to we, yáz̄ede n̄ sùuuo n̄ náaio. Yá beeõ mé de wà ke a k̄ini tosai.*
- 24 Vĩa d̄õaanaõ! I maemilona ple á imiau, ñ i yiongo m̄õ.
- 25 Waiyoo á yãdan̄edeõ n̄ Falisiõ! M̄õafilideõ! I gb̄áb̄õ bisaõ kp̄ee n̄ taõ, mé b̄i n̄ gb̄et̄aiink̄eao mé á n̄õse p̄à.
- 26 Falisi vĩa! Bisa guu p̄ipi ḡia, a kp̄e i ḡõ gb̄ãsisai.
- 27 Waiyoo á yãdan̄edeõ n̄ Falisiõ! M̄õafilideõ! A de lán mia p̄o wà sool̄ewàõwae. An kp̄e maa w̄ée, ãma ḡewao n̄ gb̄ãsi p̄iõ mé n̄ guu p̄à.
- 28 M̄ãae ápiõ s̄õ, á bea maa gb̄éõ w̄ée, ãma m̄õafili n̄ yãvãio mé á guu p̄à.
- 29 Waiyoo á yãdan̄edeõ n̄ Falisiõ! M̄õafilideõ! I p̄o bo ãnabiõ miaõwa, i z̄ãble Lua gb̄éõ p̄õwa,
- 30 i me: Tó wá kú yãa wá deziõ ḡõõ, wá bàa aõ kúr̄n̄õ ãnabiõ d̄edeã guuo.
- 31 Beewa á d̄õ ké gb̄é p̄o aa ãnabiõ d̄edeõ buiõn̄ á ù.
- 32 A ãiake à á deziõ t̄aaaba, í a mid̄e sa!
- 33 Ml̄ẽõ! Gb̄ẽnaz̄in̄ p̄iligonaõ! Kpelewa á b̄õ té yá p̄o daaála guui?†
- 34 A yáí má ãnabiõ n̄ ñõn̄õõ n̄ yãdan̄edeõ z̄iwá, í n̄ gb̄ẽõ d̄ede, í n̄ gb̄ẽõ p̄aliwa, í n̄ gb̄ẽõ gb̄ẽ n̄ fl̄aalao á lousisikpeõ guu, í n̄ yá w̄éle n̄ w̄éleõ.
- 35 Beewa Lua gb̄é p̄o wà n̄ d̄edeõ yá a wi á musu, sea za gb̄ẽmaa Ab̄eliwa‡ e á ḡe p̄e Balakia né Zakali p̄o a aà d̄e Lua kp̄é n̄ sa'ok̄iõ z̄ãnguowa.§
- 36 S̄iana mále oé, yá beeõ p̄i a wi gb̄ãgb̄ẽõ musue.
- 37 Yelusaleũdeõ, Yelusaleũdeõ! A ãnabiõ d̄ede, a gb̄é p̄o Lua n̄ z̄iwáõ p̄apa n̄ gb̄eõ a n̄ d̄ede. Mio ye mà á k̄ãamazi m̄õõm̄õõ, lá ko ì a ḡãsia kú a néõlawa, ãma ìli weio.
- 38 Lua a á kp̄é tóé kp̄ézi ùe sa.
- 39 Mále oé, za tia á ma e l̄õ, e à om̄e b̄ãaade gb̄é p̄o lé m̄õ n̄ Dii t̄õõ.*

24

Yelusaleũ dúuz̄õa n̄ d̄únialaaḡõõ seelaõ
(Maa 13.1-20, Luk 21.5-24)

- 1 Yesu b̄õ Lua ua, àle tá, ñ aà ìwao s̄õaàzi, aa l̄esuik̄èè Lua kp̄é d̄õawa.
- 2 ¶ Yesu òné: A bee è p̄iia? S̄iana mále oé, wa gb̄ee to dik̄õa weo, wa a dúuz̄õe.
- 3 Ḡõõ p̄o Yesu z̄õleã Kùkpe s̄is̄ip̄õleu, aà ìwao m̄õ aà k̄i n̄t̄e, aa aà là aa m̄è: Ow̄ẽe, yá beeõ ke b̄õe ni? Bóm̄e aõ de n̄ m̄õa n̄ d̄únialaaḡõõõ seela ùi?
- 4 Yesu w̄emá à m̄è: A laaika, ásu to gb̄ẽe á s̄ásãõ.
- 5 Asa gb̄éõ m̄õ n̄ ma t̄õõ dasi, aa me M̄esiin̄ n̄ ù, aa gb̄éõ s̄ásã dasi.
- 6 Ali z̄i bao ma n̄ a s̄úuo. Asu to s̄õ k̄éãguo. Bee a kee, ãma ḡõõ láaa p̄õn̄ we ḡiao.
- 7 Asa bui n̄ buio aa fele n̄ k̄õõe, màae l̄õ b̄usu n̄ b̄usuo. N̄õana n̄ t̄õõle lualuaao aõ ku guõu dasi.
- 8 Yápiõ p̄iia n̄õwãwã daaleae.
- 9 Bee gb̄ea wa á kp̄ámá wà á wetã, wi á de, bui p̄i i zaágu ma yáí.*

§ 23:22 Isa 66.1 * 23:23 Lev 27.30 † 23:33 Mat 3.7, 12.34 ‡ 23:35 Daa 4.8 § 23:35 2Lad 24.20-21 * 23:39 Sou 118.26 * 24:9 Mat 10.22

- 10 Gbé dasideɔ i gbasa fu, aai bɔ kɔ̄ kpe, aaiɔ zakɔ̄u.
 11 Anabi eɣenaɔ mɔ dasi aa gbéɔ sásá dasi,
 12 yāvái i kɔ̄, gbé dasideɔ yea Luazi i busa.
 13 Gbé pɔ̄ zea gbãa e a gɔɔ léwa, ade mé a bɔ.†
 14 Wa kpala pɔ̄ bɔ̄ Lua kí baokpa dúnia gupiiu seela ũ bui píie, a lé i gbasa ká.
 15 Tó a tè gudena pɔ̄ ānabi Danieli a yā'ò‡ è Lua ua, kyokena yápi da,
 16 gɔɔ bee gbé pɔ̄ aa ku Yudeɔ bàale mipɛ s̄s̄iɔwa.
 17 Gbé pɔ̄ kú kpé musu su pila gē kpéu pɔe séio.
 18 Gbé pɔ̄ kpe bua su ea be a ula séio.
 19 Waiyoo nɔ̄sindeɔ ní neadeɔ gɔɔ bee.
 20 A wabike Luawa ke lala'oapi su ke buziɛ ge kámabogɔɔɔio.
 21 Asa gɔɔpi taasi aɔ zɔ̄ɔe. Zaa Lua dúnia kàle e gbã, a taa i keo, mé a ke lo.‡
 22 Tó Lua i zèd à gɔɔpi laoo, d̄s̄ gbēe a bɔo. Ama a lào gbé pɔ̄ à ní séo yáie.

Gbēnazīn Né mɔa

(Maa 13.21-37, Luk 17.20-37, 21.25-33)

- 23 Gɔɔ bee tó gbēe su òé, gwa, Mesi ku la ge a ku le, ásu sio.
 24 Asa Mesi eɣenaɔ ní ānabi eɣenaɔ mɔ aa seela zɔ̄ɔ n dabudabuɔ ke, ké baa gbé pɔ̄ Lua ní séo aa ní sásãd, tó a zekɛ.
 25 Málɛ oé za káauɛ.
 26 Tó wa òé, gwa, a ku s̄ɛu, ásu gɛo. Ge tó wa òé, gwa, a ku kpea, ásu sio.
 27 Asa lá lou í píle à luabe pu za gukpe e be'ae, màa Gbēnazīn Né mɔa aɔ de.
 28 Gu pɔ̄ ge kuu, we yāamusuɔ kãaa.
 29 Gɔɔ bee wét̄ɛa gbɛa ḡɔ̄, †at̄ɛ a siakū, mɔvua a ikeo, saanaɔ wolo luawa, pɔ̄ pɔ̄ kú luawapiɔ zã ní pék̄iwa.*
 30 Gbēnazīn Né seela i gbasa bɔ luabe, bui pɔ̄ kú dúnia guu i níziã gbēgbē nípii, aai Gbēnazīn Né mɔa e luabɛpuanau ní gbãao ní gawi zɔ̄ɔo.†
 31 A a malaikaɔ z̄i ní kãae'ɔ gbãao, aa a gbé pɔ̄ à ní séo kãaa za dúnia gola síiɔwa za luabe léla e a léle.
 32 A yá pɔ̄ kaadɔ̄enli lé daé gwa. Tó a ḡɔna busekù mé àle bɔbɔ, i d̄s̄ ké quant̄ɛna kãikù.
 33 Maaɛ s̄ɔ, tó a yá beɔ è píi, àd̄ d̄s̄ ké aà mɔa kãikù, a ze kpeɛɛ.
 34 Siana málɛ oé, gɔɔbeedeɔ ḡɛɛ yá beɔ píi kesaiɔ.
 35 Luabe ní dúniao a ḡɛɛ, kási ma yá ḡɛɛa v̄io.
 36 Gbēe a gɔɔ ge a zaa d̄s̄o, baa luabe malaikaɔ, baa Lua Né, sema ma Mae ado.
 37 Lá a de Nɔ̄ee gɔɔ,‡ màa aɔ de Gbēnazīn Né mógɔɔ.
 38 Gɔɔ pɔ̄ í i da dúniãlao, wàle pɔ̄ble, wàle imi, wàle nɔ̄se, wàle zãke e Nɔ̄ee gè gè gó'ílɛna guu.
 39 Aai d̄s̄o, †í í m̀ò ní séle nípii.‡ Maa aɔ de Gbēnazīn Né mógɔɔ lo.
 40 Gɔɔ bee ḡɛe gbēɔn plaɔ aɔ ku bua, wa gbēdo sé, wa gbēdo to we.
 41 Nɔ̄e gbēɔn plaɔ aɔ pɔ̄ ló gbɛz̄i, wa gbēdo sé, wa gbēdo to we.
 42 Ayāmɛto à it̄kɛ, asa á gɔɔ pɔ̄ á Dii a mɔwà d̄s̄o.
 43 Aɔ yáe bee ma. Tó uabele zaa pɔ̄ kpáa a mɔwà a be d̄s̄ yãa, d̄s̄ à it̄kèe, a we aà a kpé gbooo.
 44 A yáí ápiɔ s̄ɔ àd̄ ku s̄ɔu guu, asa Gbēnazīn Né a mɔ zaa pɔ̄ á wé d̄ɔiowaɛ.

† 24:13 Mat 10.22 ‡ 24:15 Dan 9.27, 11.31, 12.11 § 24:21 Dan 12.1 * 24:29 Isa 13.10, 34.4, Yoe 3.4 † 24:30 Dan 7.13 ‡ 24:37 Daa 6.5-7 § 24:39 Daa 7.10-24

Ziken náaide laaide
(Luk 12.41-48)

45 Déme zikennáaide laaide pò aà dii a zikenao naè a ɔzi, aali ble kpámá a gɔɔwa ũi?

46 Báaaden zikena pò aà dii aà lè àle ke màa a sugɔɔ ũ.

47 Siana mále oé, a a àizee píi naè a ɔzi.

48 Ama tó zikenapi vâi, a o a sɔ guu a dii lé gēgē,

49 i fêle na a zikendeeɔ gbēgbēawa, iɔ ulatáble, iɔ imi ní wēdenao,

50 aà dii a su gɔɔ pò aà wé dɔiowaɛ, zaa pò a dɔowa,

51 i aà zɔezɔɛ, i aà baa daaa ní mɔafilideɔ. We a ɔɔɔɔ à ɔdi a musu.

25

Wéndia gbēɔn kwi

1 Gɔɔ bee kpala pò bò Lua kíi yá aɔ de lán wéndia gbēɔn kwi pò aa ní filiao sè bɔ̀ò aale gé dai nɔsenaleɔ yáwaɛ.

2 An gbēɔn sɔɔɔá laaisaideɔne. An gbēɔn sɔɔɔ sɔ laaideɔne.

3 A laaisaideɔ ní filiao sè nísi kùsūa saie,

4 a laaideɔ sɔ aa ní filiao sè ní nísi kùsūao.

5 Nɔsena i mɔ kpaaɔ, ɔ i ní lé nípii, aale i'ò.

6 Wεedo wà wiilè wà mè: Nɔsena lé mɔ! A fêle gé daiaale.

7 ɔ wéndiapiɔ vù nípii, aa ní filiao kèkè.

8 ɔ a laaisaideɔ ò a laaideɔne: A wá gba nísi yɔɔe, wá filia lé gaɛ.

9 ɔ a laaidepiɔ wémá aa mè: A mɔwá ní ápiɔ píio. A gé á pò lúi a yíanaɔ kíiaɔ!

10 Ké aa gè lúi, ɔ nɔsena kà. Gbé pò an sɔu màɔ gèaàɔ nɔse guu, ɔ wà gbatà.

11 Gbezā wéndia kíniɔ sù, aale lezu: Dii, Dii! Zewēwē!

12 ɔ a wémá à mè: Siana mále oé, má á dɔo.

13 Ayāmeto à itēke, asa á a gɔɔ ge a zaa dɔo.

ɔdakea zikenaoɔne
(Luk 19.11-27)

14 Kpala pò bò Lua kíi de lán gbé pò ye fêle ní táo, ɔ à a zikenao sísi à a àizee nàné ní ɔziwaɛ.

15 A ɔdakè an gbēdoe bāni sɔo, gbēɔn plaade bāni pla, gbēɔn àaɔde bāni do. A kpà an baadewa a gbāa léu, ɔ à fêle ní táo.

16 Bānisɔode gè zikè ní ɔapiɔ gɔɔ, ɔ à àikèè bāni sɔo.

17 Bāniplaade kè màa lɔ, ɔ à àikèè bāni pla.

18 Bānidode sɔ à gè eyòɛ, ɔ à a dii ɔapi ùleu.

19 Gɔɔplakea gbea zikenapiɔ dii sù, ɔ àle a ɔa yá gɔ̀gɔ̀rɔ̀.

20 Bānisɔode mò ní bāni sɔo pāle pò á èò à mè: Dii, bāni sɔo pò ní kpàa gwa, à àikèè bāni sɔo lɔ.

21 ɔ aà dii òè: N kè ziken maa náaide! Lá ní náai ví ní a yɔɔnao, má a zɔɔ nane n ɔzi sa. Gē ma pɔnakɛa guu.

22 Bāniplaade mò lɔ à mè: Dii, bāni pla pò ní kpàa gwa, à àikèè bāni pla lɔ.

23 ɔ aà dii òè: N kè ziken maa náaide! Lá ní náai ví ní a yɔɔnao, má a zɔɔ nane n ɔzi sa. Gē ma pɔnakɛa guu.

24 ɔ dode mò sa à mè: Dii, má dɔ̀ ké gbé zí'ŭn n ũ. Ni pɔkɛkɛ gu pò ni tɔuoɛ, mé ni pò káaa gu pò ni gbēuo.

25 ɔ vía ma kŭ, ma ge ma n ɔa ùle eu. N pò ké.

26 ɔ aà dii òè: Ziken vâi màade! N dɔ̀ ké mi pɔkɛkɛ gu pò mi tɔuo, mi pò káaa gu pò mi gbēuoo lò?

27 Tó n dakèò gbēɛe yāa, lá ma sué, dɔ̀ má sí ní a ío.

28 A bāni dopi siwà, í kpá bānisɔdewa.

29 Asa gbé pɔ́ pɔ́ ví Lua a káfíè e à fɛɛ. Gbé pɔ́ ví sɔ́o, baa pɔ́ pɔ́ a ví Lua a siwàɛ.*

30 Zíkɛn pāɛ bee sɔ́, à aà zu baasi gusiau. We a ɔ́ɔbu à ɔ́di a musu.†

Yákpale gbɛzā

31 Tó Gbēnazin Né m̀ò a gawi guu ní a malaikao píi, a zɔ́lɛ a kpalabaa gawidewa.‡

32 Dúnia buiɔ́ i káaa aà aɛ píi, i ní kékɔ́wa lá pɔ́dāna ì sāo kékɔ́wa ní bleɔ́wa.

33 A sāo kpa a ɔ́plaaɪ, bleɔ́ ɔ́zɛɛi.

34 Bee gbɛa Kíapi a o gbé pɔ́ aa ku a ɔ́plaaɪɔ́nɛ: A gbé pɔ́ ma Mae báaadàáguo à m̀o kpala pɔ́ à a sɔ́ukèé za dúniakalɛgɔ́ɔ ble.

35 Asa ké nɔ́ana lé ma dɛ, a ble kpàa. Ké imi lé ma dɛ, a í kpàa. Ké má dɛ nibo ũ, a ma dile.

36 Ké má bɛ búu, a uladámɛɛ. Ké mále gyāke, a ma gwa. Ké wà ma dakpɛu, a m̀o ma gwai.

37 Gbēmaao i gbasa oè: Dii, bɔɛ wá è nɔ́ana lé n dɛ wa ble kpàmai, ge imi lé n dɛ wa í kpàmai?

38 Bɔɛ wa n e nibo ũ wa n dilei, ge ní bɛ búu wa uladànei?

39 Bɔɛ wá è níle gyāke ge wà n dakpɛu, wa ge n gwaii?

40 Kíapi i wemá: Siana mále oé, gɔ́o pɔ́ á kè ma gbéé beeo doɛ, baa an gbé pɔ́ késāańzi, máme á kèmɛɛ.

41 Bee gbɛa a o gbé pɔ́ aa ku a ɔ́zɛɛɔ́nɛ: A gomɛɛ we luaginziɔ́! A ta té gasai pɔ́ Lua kèkè Ibiisié ní a ìwaɔ́ guu.

42 Asa ké nɔ́ana ma dɛ, i ble kpaaɔ. Ké imi ma dɛ, i í kpaaɔ.

43 Ké má dɛ nibo ũ, i ma dileo. Ké má bɛ búu, i uladamɛɛo. Ké mále gyāke ge wà ma dakpɛu, i m̀o ma gwaio.

44 Aai gbasa aà lá: Dii, bɔɛ wa n e ní nɔ́anao ge imi ge nibo ũ ge búu ge gyāe ge dakpɛuna ũ, mé wi dɔ́nlɛo ni?

45 Kía i wemá: Siana mále oé, lá i ke gbéé beeo doɛo, baa an gbé pɔ́ késāańzi, máme i kemɛɛo.

46 Gbé beeo ta ìadama láasai guuɛ, gbēmaao sɔ́ àizāna guu.§

26

Lɛkpaala Yesuzi

(Maa 14.1-2, Luk 22.1-2, Zaa 11.45-53)

1 Ké Yesu yá beeo ò píi a làa, ñ a ò a ìwaɔ́nɛ:

2 A dɔ́ ké gɔ́ɔpla gbɛa wa Gēamusu* dikpɛke, wi Gbēnazin Né kpámá wà aà páliwa.

3 Bee gbɛa sa'onkiaɔ́ ní Yuda gbɛzɔ́ɔɔ kɔ́ káaa sa'onkia pɔ́ wí mɛ Kaaifa bɛ.

4 Aa lɛkpaaí lá aa e Yesu kú kpái, aai aà dɛ

5 aa m̀è: Wásu ke dikpɛ zíɔ, ké bíla su fɛle ní zɔ́aoo yái.

Tulalekaa Yesu miwa

(Maa 14.3-9, Zaa 12.1-8)

6-7 Ké Yesu kú Betani, àlɛ pɔ́ble Simɔ́ kusude bɛ, ñ nɔ́ɛ s̀aàzi, a tulale ɔ́de loona kúa. ¶ a kà Yesu miwa.

8 Ké aà ìwaɔ́ è, ñ an pɔ́ fɛle aa m̀è: Bón pɔ́ pākɛa bee ũi?

9 Dɔ́ yāa wà tulalepi yīa ní ɔ́ zɔ́ɔo, wi a ña kpá taasidɛɔ́wa.

* 25:29 Mat 13.12 † 25:30 Mat 8.12, 22.13 ‡ 25:31 Mat 16.27, 19.28 § 25:46 Dan 12.2 * 26:2 Bɔa 12.1-11

- 10 Yesu dǝmá, ɔ̃ a òné: Bóyáí ále ìadai nɔ̃epiwai? Yá pɔ́ a kèmɛɛ maaɛ.
 11 Taasideɔ̃ Ìò kúánɔ̃ gɔ̃ɔ̃piie,† áma máɔ̃ kúánɔ̃ gɔ̃ɔ̃piio.
 12 Ké à tulalepi kà ma mɛwa, a kè ma gè kpelaa yáíɛ.
 13 Sìana mále oé: Gu pɔ́ wàle ma baokpau dúnia gupiiu, waɔ̃ yá pɔ́ nɔ̃epi kè o aà dɔ̃ngu yáíɛ.

Yudasi bɔ̃a Yesu kpe
 (Maa 14.10-11, Luk 22.3-6)

- 14 Bee gbɛa gbɛɔ̃n kuɛplao do pɔ́ wí mɛ Yudasi Isalioti gè sa'onkiaɔ̃ kíi
 15 à mè: Tó ma Yesu kpàwá, bó á we kpaai? ɔ̃ aa ánuusu ɔ̃watɛ baakwi‡ nàò aa kpàwá.
 16 Za gɔ̃ɔ̃ bee ɔ̃ àle zɛwɛɛle à aà kpámá.

Gɛamusu bleblea
 (Maa 14.12-31, Luk 22.7-23, Zaa 13.21-38, 1Kln 11.23-25)

- 17 Kàaso dikpɛgɔ̃ɔ̃ sɛ́ia zǝ́ Yesu ìwaɔ̃ m̀ò aà là aa mè: Má ní ye wà Gɛamusu bleble sɔ̃ukeunɛi?
 18 A wɛmá à mè: A gé wéledau gbɛɛ kíi, í oè Metulu mè a gɔ̃ɔ̃ kà kái. Aà bɛ á Gɛamusu ble bleu ní a ìwaɔ̃.
 19 Yesu ìwaɔ̃ kè lá a dǝnéwa, aa Gɛamusu bleble sɔ̃ukè.
 20 Ké oosi kè, Yesu zǝ́le táabúnui ní a gbɛɔ̃n kuɛplapiɔ̃.
 21 Gɔ̃ɔ̃ pɔ́ aale pɔ̃ble à mè: Sìana mále oé, á gbɛ̀do a ma kpámá.
 22 An pɔ́ yà maamaa, an baade fèle lé aà la dodo: Asa mámeo yó, Dii?
 23 Yesu wɛmá à mè: Gbɛ́ pɔ́ wále ɔ̃káaa ta doũ mé a ma kpámá.§
 24 Gbɛ̀nazin Né a ánuato lá wà a yǝ̀ò taalauwa,* áma waiyoo gbɛ́ pɔ́ a aà kpámápi. A maa wà aà ì yǝ̀ao.
 25 ɔ̃ Yudasi pɔ́ a aà kpámápi mè: Asa mámeo yó, Metulu? Yesu òè: ɔ̃mɛ dɔ̃ n léu we.
 26 Gɔ̃ɔ̃ pɔ́ aale pɔ̃ble, Yesu kàa sè à báaadàu, ɔ̃ a è'ɛ a kpà a ìwaɔ̃wa à mè: A si só. Ké beeá ma mɛɛ.
 27 ɔ̃ à imibɔ̃ sè ɔ̃. A sáaukpà, ɔ̃ a kpámá à mè: A mi ápii.
 28 Ké beeá ma aue. A de Lua bàa kua ní gbɛ́ dasiɔ̃ au† pɔ́ a bɔ́le a an duunakɛama yáí ũɛ.

- 29 Mále oé, za gbǝ́ má vɛ̀ɛbɛ'i mi ɔ̃. Sema tó kpala pɔ́ b̀ò ma Mae kíi b̀ò gupuau, ɔ̃ má a dafu miánɔ̃.
 30 Ké aa lesí, ɔ̃ aa b̀òle gè Kùkpe sísipɔ̃leu.
 31 Bee gbɛa Yesu òné: Ápii á ma to we gwǝ́asínaa, asa a kɛ́a láu wà mè, Lua a pɔ́dǝna lé, aà kpàsa pɔ́ɔ̃ í fǝ́aa.‡
 32 Ma vua gbɛa má dɔ̃aaé Galile.
 33 ɔ̃ Piɛɛ òè: Baa tó ma gbɛ́ɔ̃ n to we nípii, má n to we bauo.
 34 Yesu òè: Sìana mále onɛ, gwǝ́asínaa e ko àò gé lezui, níyǝ́ lelekpamazi gɛ̀n àaǝ́.
 35 Piɛɛ òè: Baa tó má su gannɔ̃, má lelekpamazi bauo. ɔ̃ aà ìwaɔ̃ ò màa sǝ́ nípii.

Yesu wabikɛa Gɛsɛmani
 (Maa 14.32-42, Luk 22.39-46)

- 36 Bee gbɛa Yesu ní a ìwaɔ̃ kà gu pɔ́ wí mɛ Gɛsɛmani, ɔ̃ a òné: A zǝ́le la e mà gɛ wabikɛ le.
 37 A Piɛɛ ní Zebedee né gbɛɔ̃n plaɔ̃ sè gèrínɔ̃. Aà pɔ́ siakù, tòlobi zùaàgu.
 38 ɔ̃ a òné: Pɔ́sia ma kǝ́ gbǝ́a e ma ka gaa. A zɛ la, í itɛ̀kɛmanɔ̃.

† 26:11 Iko 15.11 ‡ 26:15 Bɔ̃a 21.32 § 26:23 Soũ 41.10 * 26:24 Soũ 22.1-19, Isa 53.1-12 † 26:28 Bɔ̃a 24.8, Zɛl 31.31-34 ‡ 26:31 Zkl 13.7

39 Ǿ à gè aε γω, à wùle a gbεeu à wabikè à mè: Baa, tó a zeke, to taasi keεonaε bee dɔmazi. Ama i ke lá má yeiwa no, sema lá n̄ yeiwa.

40 Ǿ à èa sù a ìwaɔ lè, aale i'o. Ǿ a ò Piεεε: Maa yà? I f̄ itèkèmanɔ baa γωωa?

41 A itèke àɔ wabike, ké ásu fu yɔawao yáí. A nisina yei, áma á me mé busε.

42 Aà kēamá gēn plaade, à wabikè à mè: Baa, tó taasi keεona í a dɔmazi a imisaio, to n pœã ke.

43 Ké à èa sù n̄ lé, a è aale i'o lɔ, asa an wé gbiakùε.

44 Ǿ à n̄ tó we lɔ, à gè wabikè a gēn àaɔde, à yá doupi ò lɔ.

45 Ǿ à èa sù a ìwaɔwa a òné: Ale i'o ále kámabo e tiaa? A gwa! Gbēnazin Né kpaa duunkenaɔwa γωω kà.

46 A fεle wà tá. Gbé pó lé ma kpámá lé mó.

Yesu kúa

(Maa 14.43-50, Luk 22.47-53, Zaa 18.3-12)

47 Gωω pó àle yápi o, ɔ aà ìwa gbēɔn kuεplaɔ do Yudasi kà n̄ bíla pó aa bò sa'onkiaɔ n̄ Yuda gbēzɔɔ k̄iio. Aa fēndaɔ kúkūa n̄ goɔ.

48 Bɔnkpεdepi s̄ɔ à seela òné à mè: Gbé pó ma su lepèwà, aàpin we. A aà kú.

49 Ǿ à taa'ò Yesuwa ḡɔɔ à mè: Fɔ Metulu. Ǿ à lepèwà.

50 Yesu òè: Ma gbé, n̄ n kea ke! Ǿ wà m̀ò ɔpèle Yesuwa, wà aà kù.

51 Ǿ Yesu ìwaɔ do a fēnda wò, à sa'onkia zíkεna lèò à aà swá gò.

52 Ǿ Yesu òè: N n fēnda pε a gbεu. Asa gbé pó zè n̄ fēndaɔ, fēnda mé a aà de.

53 Tó má ye ma Mae malaika ziḡɔɔ gbaεmεε ḡɔɔ de gáli kuεplaɔla, n̄ d̄ɔ má fua a wabikεwà yà?

54 Tó má kè màa s̄ɔ, kpelewa yá pó kēa Luayātaalau wà mè a ke a kei?

55 Ǿ Yesu ò bílaε: Kpái weliwen ma ũ, ɔ a m̀ɔ ma kúí n̄ fēndaɔ n̄ goa? Gωωpii miɔ z̄le Lua ua màò yādané, i ma kũo.

56 Ama yápi kè pii, ké yá pó ānabiɔ ò ke yáíε. Ǿ aà ìwaɔ aà tò we m̄pii, aa bàasi.

Yuda gbāadeɔ yákpaleka n̄ Yesuo

(Maa 14.53-65, Luk 22.54-55, 63-71, Zaa 18.13-14, 19-24)

57 Gbé pó aa Yesu kũɔ gēaànɔ sa'onkia Kaaifa bε. M̄izi ikoyādanedeɔ n̄ gbēzɔɔ k̄āaaa we.

58 Piεε tε Yesu kpε k̄āaa e sa'onkiapi bε. A gè ua à z̄le n̄ d̄oiɔ, ké à yápi midεa e.

59 Sa'onkiaɔ n̄ Yuda gbāadeɔ pii lé yá wεεle dɔ Yesuwa aa e wà aà de.

60 Baa ké gbéɔ m̀ò yādòdɔwà dasi, i keo. Gbezā gbēɔn plaεɔ m̀ò

61 aa mè: Dee mè á f̄ Lua kpé wí, í εa dɔ γωω àaɔε sé!

62 Ǿ sa'onkia f̄le zè a ò Yesuε: Yá pó wàle dɔdɔmapi dea ni? Nyɔ yāe zásioa?

63 Ké Yesu n̄le kpé, ɔ sa'onkiapi òè: Ma nanε Lua b̄éi, owēε tó Lua Né pó w̄i me M̄esiin n̄ ũ.

64 Yesu wèwà à mè: Ǿme dɔ n̄ léu we. Mapi s̄ɔ mále oé, za gbā á Gbēnazin Né e z̄leε Gbāapiide ɔplaii, § mé á aà e, àle m̀ó luabεpuanau.*

65 Ǿ sa'onkiapi a p̄kasaɔ g̀à a kè à mè: A d̄óε n̄ Luao! Wá bàa ũma n̄ seeladeɔ bi? A mà lá à d̄òε n̄ Luao wea?

66 A è kpelewai? Ǿ aa wèwà aa mè: Aà tàae kà wà aà de.†

67 Ǿ wà lé'ikà aà oawa‡ wà aà lè n̄ ɔkũo. Gbēεɔ aà s̄ankèke

68 aa mè: M̄esii, ānabikεke n̄ gbé pó n̄ le owēε.

*Piɛɛ lelekpaa Yesuzi**(Maa 14.66-72, Luk 22.56-62, Zaa 18.15-18,25-27)*

⁶⁹ Piɛɛ zɔ̄lea ua, ɔ̄ nɔ̄ɛ zikɛnae mɔ̄ òè: Mpi sɔ̄ io sãnu ní Galile gbé Yesupioe.

⁷⁰ Ǿ à lelekpà gbépii wáa à m̀è: Má d̄s̄ yá pó níle oo.

⁷¹ Ké à gè ḡɔ̄u, nɔ̄ɛ pãle aà è, ɔ̄ a ò gbé pó kú weɔ̄nɛ: Gbéɛ bee sãnu ní Yesu Nazaletioe.

⁷² Piɛɛ èa lelekpà à m̀è: Má s̄i ní Luao má gbépi d̄s̄o.

⁷³ Ké à kè sàa yɔ̄ɔ̄, gbé pó zea weɔ̄ s̄è Piɛɛzi aa m̀è: Sianaɛ, an gbēdon n ũ, asa wá n d̄s̄ n yã'oaɛ.

⁷⁴ Ǿ à f̄le azia kà à m̀è: N Luao má gbépi d̄s̄o. Weḡɔ̄ ɔ̄ ko lezù.

⁷⁵ Ǿ yá pó Yesu ò òbaàgu ké à m̀è, e ko àò gé lezui a lelekpaazi ḡɛn àās̄. Ǿ Piɛɛpi b̀ò bàasi, à ɔ̄l̀ò à kè w̄ɛna.

27*Yudasi gaa**(Zin 1.18-19)*

¹ Ké gu d̀ò kɔ̄kɔ̄, sa'onkiaɔ̄ ní Yuda gbēz̄ɔ̄ɔ̄ pii lekpaai Yesuzi, ké aa e wà aà d̄ɛ.

² Aa aà yè, ɔ̄ aa gè aà kpà bùsu gbēz̄ɔ̄ɔ̄ Pilatiwa.

³ Ké Yudasi pó aà kpamá è yá z̄l̄ɛwa, à ḡò d̄énd̄m̄ɛɛ guu, ɔ̄ à gè ánuɔ̄ ɔ̄wat̄ɛ baakwipi ɔ̄aai sa'onkiaɔ̄nɛ ní gbēz̄ɔ̄ɔ̄.

⁴ A òn̄é: Ma duunakè, ma tãaesaide kpà gai. Ǿ aa òè: Wá bàa ũmai? N yáɛ.

⁵ Ǿ Yudasi ɔ̄api zù Lua kpéu, ɔ̄ à tà à gè azia lòo.

⁶ Ǿ sa'onkiaɔ̄ ɔ̄api s̄èle aa m̀è: Ǿapi kaa Lua kpé kpagolo guu z̄ɛv̄io, asa gbēde'ɔ̄aɛ.

⁷ Ké aa lekpaai, ɔ̄ aa oobona ḡit̄k̄ii lù ní ɔ̄apio nib̄ɔ̄ v̄ik̄ii ũ.

⁸ Ayãmeto e ní a gbão w̄i m̄ɛ t̄ɔ̄lep̄ie Gbēdena t̄ɔ̄le.

⁹ Ǿ yá pó ánabi Zelemii ò kè, à m̀è: Wà ánuɔ̄ ɔ̄wat̄ɛ baakwipi s̄èle, ɔ̄a pó Isailio z̄èò aa kpà aà yá musupi,

¹⁰ ɔ̄ wà oobona ḡit̄k̄ii lùò lá Dii òm̄ɛɛwa.*

*Pilati yákpalekea ní Yesuo**(Maa 15.1-20, Luk 23.1-25, Zaa 18.28-19.16)*

¹¹ Yesu zea bùsu gbēz̄ɔ̄ɔ̄ aɛ. Ǿ gbēz̄ɔ̄ɔ̄pi aà lá à m̀è: Yudaɔ̄ kían n ũa? Yesu w̄èwà à m̀è: Ǿm̄ɛ d̄ɔ̄ n léu we.

¹² Ḡɔ̄ pó sa'onkiaɔ̄ ní gbēz̄ɔ̄ɔ̄ lé yãd̄ɔ̄wà, i yãe z̄ásimáo.

¹³ Ǿ Pilati òè: Nle yá dasi pó wàle d̄ɔ̄ɔ̄ma mao lé?

¹⁴ Ké Yesu i yãe o yápio kee musuo, à b̀ò bùsu gbēz̄ɔ̄ɔ̄pi saɛ maamaaɛ.

¹⁵ Ḡɛamusu dikpe z̄í pii, bùsu gbēz̄ɔ̄ɔ̄pi ì dakpeunaɔ̄ do pó bíla yei gbaen̄éɛ.

¹⁶ Ḡɔ̄ bee s̄ɔ̄ dakpeuna t̄ɔ̄dee ku we, w̄i m̄ɛ Balaba.

¹⁷ Ké bíla kàaa, ɔ̄ Pilati ní lá à m̀è: Dé á ye mà kééi? Balaba yà, ge Yesu pó w̄i m̄ɛ Mesiie?

¹⁸ Asa a d̄s̄ ké w̄ed̄ɔ̄a Yesue yáí ɔ̄ wà aà kpaiwa.

¹⁹ Ḡɔ̄ pó Pilati z̄l̄ɛa ḡínaa, aà na gbé z̄ìwà à m̀è: Nsu yãe ke gbēmaapiɛo, asa nana pó má ò aà yá musu ḡia gwá ma k̄ũ gbãa maamaaɛ.

²⁰ Sa'onkiaɔ̄ ní gbēz̄ɔ̄ɔ̄ n̄aɛ bílawa aa Balaba gb̄ɛa, w̄i Yesu d̄ɛ.

²¹ Ayãmeto ké bùsu gbēz̄ɔ̄ɔ̄pi ní lá, gb̄ɛɔ̄n plapiɔ̄ guu dé aa ye à k̄én̄éi, ɔ̄ aa m̀è Balabaɛ.

* 27:10 Zkl 11.12-13

22 Ǿ Pilati ní lá à m̀è: Kpelewa má ke ní Yesu p̀ó wí me Mesiiioi? Gb̀épii m̀è: N à páliwa.

23 Ǿ à ní lá à m̀è: Vái kpele a k̀èi? Ǿ an wiileá k̀áfi aa m̀è: N à páliwa.

24 K̀é Pilati è á f̄s yáe keo, mé z̄a lé k̀áfi, ̄s à idà à ǿpi bíla wáa à m̀è: Ma ǿb̀le gb̀épi gaa yáú.† A yáe.

25 Ǿ gb̀épio m̀è: Aà dea yá wí wá musu ní wá néo.

26 Ǿ à Balaba k̀éné à m̀è wà Yesu gb̀é ní flaalao, wi aà páliwa.

27 Bee gb̀ea Pilati sosao g̀è ní Yesuo búsu gb̀ez̄ǿpi be, ̄s an g̀ali pii líaaàzi.

28 Aa aà p̀oo wòlowà, aa gomusu t̄ea dàè.

29 Aa l̀è f̀ua t̄a wa kpàè, aa fee nàè a ǿplaaú gopana ũ. Ǿ aale k̀ulékuleè, aale aà ke p̀oo aale me: F̄o, Yudaó kía!

30 Aa lé'ikàwà, aa feepi s̀è aa aà l̀èò a miwa.

31 K̀é aa aà k̀è p̀oo aa làa, aa gomusupi b̀aàla aa aà p̀okasao dàè, ̄s aale g̀é aà páliwa.

Yesu gaa

(Maa 15.21-41, Luk 23.26-49, Zaa 19.17-30)

32 K̀é aa b̀le lé g̀é, aa kpàaũ ní Sileni gb̀é p̀ó wí me Simoo. Aa teasidàè, ̄s à Yesu lip̀ak̄sa s̀è.

33 K̀é aa kà gu p̀ó wí me Gogota, (bee m̀è mitooagu),

34 ̄s aa v̄e yáalea ní eseo d̀èè aà mi.‡ K̀é a lé, ̄s à g̀i mii.

35 K̀é aa aà páliwa, ̄s aa t̀elepà aà p̀okasao kpaalea yá musu.§

36 Ǿ aa z̀le lé aà d̀áa we,

37 Wà aà tàae p̀ó wa è k̀è wa nà aà mia wà m̀è:

Gb̀éè beeá Yesu Yudaó kíae.

38 Ǿ wà kp̀aiweliweo páliwa Yesupi sae gb̀éon pla, ado ǿplaaí, ado ǿzei.

39 Gb̀é p̀ó lé g̀é weo lé ní mide, aale aà s̄s̄*

40 aale me: N m̀è n̄ȳo Lua kp̀é wí, ní ea d̀o g̀oo àās nolo?† Tó Lua Nén n ũ, n̄ n̄zia suaba, pila líwa.

41 M̀aa sa'onkiaó ní M̀oizi ikoyādanedeo ní gb̀ez̄ǿo lé aà ke p̀oo lo aa m̀è:

42 A gb̀épaleo suabà mé a f̄s à azia suabaoa? Isailio kía nolo? Aà pila líwa sa, wí aà náaike.

43 A Lua náai v̄i. Tó Lua yeaàzie, aà aà b̀o sa,‡ asa à m̀è Lua Nén a ũ.

44 Baa kp̀ái p̀ó wà ní páliwa s̄anuó lé aà s̄s̄ màa be.

45 Gusia k̀ù búsupi gupiiu za íat̄e minanguo e aua g̀è p̀ilaò.§

46 Íat̄e'auapilaa ̄s Yesu wii gb̀aa l̀è à m̀è: Eli, Eli, lema sabatani! Bee m̀è ma Lua, ma Lua, àkea n ma to wei?*

47 K̀é gb̀é p̀ó z̄ea weeo yápi mà aa m̀è: Ale Elia sisie.

48 Weḡoo an gb̀èdo bàalè g̀è sao se kp̀ale v̄e k̀ùmau, a p̀è feea, ̄s a d̀o Yesue aà mi.†

49 Ǿ gb̀é k̄inio m̀è: Ze g̀ia wà gwa tó Elia a m̀o aà suabai.

50 Yesu èa wii gb̀aa l̀è lo, ̄s à tà.

51 Ǿ Lua kp̀é zw̄aa‡ p̀ó daa luakukii ae p̀aa pla za musu e z̄íle. T̀oole l̀ualua, gb̀eo p̀aapaa,

52 miao wèw̄e, ̄s Lua gb̀éó v̀ù dasi aa b̀o gau.

53 Yesu vua gb̀ea aa b̀le miau aa g̀è Lua w̄éle p̀ó a kua adoau, gb̀éó ní é dasi.

† 27:24 Iko 21.6-7 ‡ 27:34 Sou 69.22 § 27:35 Sou 22.19 * 27:39 Sou 22.7, 109.25 † 27:40 Mat 26.61 ‡ 27:43 Sou 22.9 § 27:45 Am 8.9 * 27:46 Sou 22.1 † 27:48 Sou 69.22 ‡ 27:51 B̄oa 26.31-33

54 Ké sosao gbēzōo ní a gbé pò aale Yesu dǎao tɔɔle lualuaapi è n yá pò kèò píi, iwāa kà ní pɔa maamaa aa mè: Gōepiá Lua Néε siana.

55 Nɔεo ku we dasi, aale gugwa káaa. Aa tε Yesuzi za Galileε, aaio bkekε.

56 Maliama Madeleni kú ní guu ní Zaaki ní Yosεfuo da Maliamao n Zebedee néo dao.

Yesu via

(Maa 15.42-47, Luk 23.50-56, Zaa 19.38-42)

57 Ké oosi kè, Alimate gbé ɔde pò wí mε Yosεfu m̀. Yesu iwae lo.

58 A gè Yesu ge wabikε Pilatiwa, ɔ Pilati mè wà kpawà.

59 Ké Yosεfu gepi sè, à bàabaa dafu fíwà

60 à aà dà azia gbè'ε pò wa sò mia ũ guu. ɔ à gbè gbène gbeembo tà epile à tà.

61 Maliama Madeleni ní Maliama pǎlepiao zǎlea we, an ae dɔa miawa.

62 Ké gɔɔ lile, kámabogɔɔzǐ kà, ɔ sa'onkiaɔ ní Falisiɔ gè Pilati kíi sǎnu

63 aa mè: Yá pò gbēsāsǎnapi ò a b́εé zǐ dɔwágu, à mè gɔɔ àaǎde zǐ á vuε. §

64 O wàò miapi dǎa e a gɔɔ àaǎde zǐ. Tó màa no, aà iwao mɔ wà aà ge se kpáie, aai o gbéɔne à b̀ gauε. Eε gbεzǎ bee aɔ de a séiala.

65 ɔ Pilati òné: A sosao sí, í gé mia dǎa lá á f́wa.

66 ɔ aa gè seelakè miagbetaεwa, aa sosao tò we aao dǎa.

28

Yesu bɔa gau

(Maa 16.1-8, Luk 24.1-12, Zaa 20.1-10)

1 Kámabogɔɔ gbεa, āsǎanenzi kɔɔkɔɔ Maliama Madeleni ní Maliama pǎlepiao gè mia gwai.

2 ɔ tɔɔle lualua gbáugbāu, asa Dii malaikae b̀ musu à m̀ gbepi gbeembò a gò mialeε, ɔ à zǎlewà.

3 Aà oa de lán loupileawa mé aà ula de púntaitai.

4 Via gudǎanao kũ, aale lualua, ɔ aa gò sǎii.

5 ɔ malaikapi ò nɔepione: Asu to via á kũ. Má dǎ kè Yesu pò wa pǎliwa ɔ ále wεεle.

6 A ku lao, à vù lá a òwa. A mɔ gu pò wà aà wùleu gwa,

7 í ge o aà iwao ne kpakpa à b̀ gau. A dɔaané Galile, we an wé a siukǎle. Má òén we.

8 ɔ aa gò mia kíi kpakpa ní viao, āma an pɔ na zǎo. Aa bàalè lé gé a baokpai aà iwao ne.

9 ɔ Yesu dàrilε gǎo, à f̀kpámá. Ké aa sǎaazi, aa kùlèè, ɔ aa ɔnà aà gbakpεawa.

10 ɔ Yesu òné: Asu to via á kũ. A ge o ma gbéɔne aa ta Galile. Wekii wá wesiukǎle.

11 Nɔεo kpe ɔ sosa gudǎanao gè wéle guu, aa yá pò kèò ò sa'onkiaɔne píi.

12 ɔ sa'onkiapio gbēzōo sǐsi aa lekpaáí, ɔ aa ɔ zǎo kpà sosapiowa gusae

13 aa mè: A o aà iwao mé m̀ gwāasina, aa aà ge sè kpáí gɔɔ pò ále i'o.

14 Tó b̀usu gbēzōo sù yápi mà, wá awakpaè, í bɔ yákeleu.

15 Sosao ɔapi sǐ, ɔ aa kè lá wa dànéwa. ɔ yápi gò Yudaɔne yāa ũ e ní a gbāo.

Yesu zinaa a iwao ne ní zǐ

(Maa 16.9-20, Luk 24.36-53, Zaa 20.11-23, Zin 1.6-8)

16 Yesu iwa gbéɔn kuεdoɔ tà Galile, sǐsǐ pò à a yǎnukèné yāa musu.*

17 Ké aa aà è, aa kùlèè, āma an gbēo lé seakeε.

18 ɔ Yesu sǎnzǐ à yǎ'òné à mè: Lua musu ní dúniao iko píi kpàa.†

¹⁹ Ayãmeto à ge bui pii ke ma ìwaò ù, í ní da'ilεke ní Mae Lua tóo ní aà Né tóo ní aà Nisína tóo,

²⁰ Í yá pò má dìléεo dané aao kũa pii. A ma, máo kúáno gɔɔpiiε e dúnia γε láaò.

MAAKU

Yá pò kú láε bee guu

Baona lá mèn síiɔ guu, Maaku pò mé geseũ mé a kēa dōaa a kīniɔne.

Sea za a dōo sēiawa à Yesu dea Lua Né ũ òlwēε (1.1). Wī bīlike tópiwa, kási a ku lápi guu dasi (1.11, 3.11, 5.7, 9.7, 13.32, 14.61, 15.39).

Tó gbé pò Lua aà zīpi m̀, sema wà gbāakpaaàzi wà aà kpela. A yáí Zāa Da'ilena m̀, ké gbéɔ sou e àò maà. (1.2-8) Zāapi mé Yesu dà'ilε kè (1.9-11).

Yesu yōa gbáau gbεa (1.12-13), ɔ à ɔkpà a zīwa. Maaku ò iko pò Yesu vī ɔlwēε m̀ɔm̀ɔ, aà yādaa bīlaε n̄ aà gyāεɔ gbágbāao n̄ aà gbéɔ sísia aa m̀ɔ tεazio (1.14-8.30).

Aà lápi midεkīi òwēε lá Yesu mipè Yelusaleũwa gu pò a taasikεu, wi aà de, i gbasa b̀ gau. (8.31-10.52). Yesu a taasikεa n̄ a gao n̄ a b̀a gauo yá'ò a ìwaɔne gēn àaɔ, kási aali a gbadɔ. A a dea Gbēnazīn Né ũ yā'òné a gēna lé vīo, n̄ beeo aà kua asii gi ulεanéε.

Ké à gè Yelusaleũ, wà gbāakpaaàzi, āma a gbεa à laatanaɔ yà Lua ua n̄ flāo, ɔ à zɔad̀ Isaili lousisin d̀aanaɔwa. Zībeezi à ze'è à yá gbεzā dà a ibεεne n̄ bīlao n̄ a ìwaɔ (11-13).

Lεε 14 e 15 guu Maaku lé gɔɔ pla pò g̀ Yesuε aà āsōa gbεzā guu yā'o. A guu à pò gbεzā blèu n̄ a ìwaɔ, ké à pēε n̄ v̄εεo kpaalèné, a gbεa ɔ à wabikè Gesemani swaluu ado, ɔ wà aà kũ, wà yādāaàla, wà aà pāliwa, wà aà v̄i gbè'eu. A gɔɔ àaɔde zī ké n̄ɔε gè aà mia kīi, aa e a da giie, ɔ aa mà wa òné wà m̀ à b̀ gau a ku b̄éε (16.1-18), ɔ aa b̀le n̄ p̀nao.

Baona lá pò Maaku kè, tó n̄ a kyokè n̄ làa, d̄s lá sosao gbεzɔɔ d̀wa, ké Yesu Nazaletíá Lua Néε síana.

Zāa Da'ilena waasokεa
(Mat 3.1-17, Luk 3.1-22, Zāa 1.19-28)

¹ Lua Né Yesu Kilisi baon kε:

² A dàale lá a ku ānabi Isaia lá guuwaε à m̀:

Má a zīna zī aà d̀aane,

i zεkεkεne.*

³ Kpàwakεna b̀ɔ ma d̀ gbáau à m̀:

A zεkεkε Diie,

à zéwεwεnaɔ pooè súsu.†

⁴ Beewa ɔ Zāa Da'ilena kuò gbáau, àle waasokε, a ò gbéɔne aa ǹsɛlile aa da'ilεkε, Lua i n̄ duuna kémá.

⁵ Yude b̀sudeɔ n̄ Yelusaleũdeɔ gè aà kīi m̀pii, aa n̄ duunaɔ ò gupuau, ɔ à n̄ da'ilékè Yuudēi.‡

⁶ Zāapi ò ula pò wa tà n̄ yiongo káo daa, à b́aa sāntilii d̀ a pi.§ Kwa n̄ z'io mé aà p̀blea ũ.

⁷ A waasokè à m̀: Gbēε a m̀ ma gbεa, aà iko demala. Mi ka mà kúle mà aà sabala b̀ɔb̀ɔ.

⁸ Mi á da'ilékε n̄ íoε. Gbēpi s̄, ɔmε a á da'ilékε n̄ Lua Nisínao.

⁹ Gɔɔ bee Yesu b̀ Nazaleti, Galile b̀suu, à m̀, ɔ Zāa aà da'ilékè Yuudēi.

¹⁰ Ké Yesu b̀a g̀ɔ, a è luabε lé kēaa, Lua Nisína lé su lán felenawa, à d̄iε.

¹¹ ɔ à yā'o mà b̀a luabε à m̀: Ma Né n̄ ũ, má yenzi, ma p̀ k̀ema na.*

* 1:2 Mal 3.1 † 1:3 Isa 40.3 ‡ 1:5 Yuudēá swae § 1:6 2Kia 1.8 * 1:11 Sou 2.7, Isa 42.1

- 12 Zibeezi Nisinapi nàewà à gè gbáau,
 13 ò a ku we ní sèanɔɔ e gɔɔ bla, Setáu lé aà yǒ. Ǿ malaikaɔ mò d̀̀aàle.

*Yesu a ìwa s̀̀iaɔ sisia
 (Mat 4.18-22, Luk 5.1-11)*

- 14 Zãa kũa gbɛa ò Yesu tà Galile, àle baona pò a mà Lua kíi waasokpa
 15 à mè: A gɔɔ kà, kpala pò b̀̀ Lua kíi kà kái. A ǹ̀selile, í baonapi sí.
 16 Ké Yesu lé d̀̀ Galile ísidai, à kp̀̀wenao è, Simɔɔ ní a d̀̀una Andeleo, aale
 táalu zu ísidapi guu.
 17 Ǿ Yesu ònè: A m̀̀ temazi, mí á ke gb̀̀wɛelenaɔ ù.
 18 Wegɔɔ aa ní táaluɔ tò we, aa b̀̀ teààzi.
 19 Ké à gè aɛ yɔɔ, à Zebedee ǹ̀o è, Zaaki ní a d̀̀una Zãao. Aa ku g̀̀'ilena guu,
 aale ní táaluɔ k̀̀ke.
 20 A ní sisi g̀̀ɔ, ò aa ní mae Zebedee ní zikenaɔ tò g̀̀ guu we, aa b̀̀ teààzi.

*Yesu kua Kapenaũ
 (Mat 8.14-17, Luk 4.31-44)*

- 21 Aa kà Kapenaũ. Ké kámabogɔɔzi kà, Yesu gè lousisikpɛu, àle yáadané.
 22 Aà yáadané b̀̀ gb̀̀o sae, asa ì dané ní ikooe, ìli ke lán M̀̀izi
 ikoyáadanedeɔwao.
 23 Zibeezi g̀̀e táadee ku kpépi guu. Aà táa mò, a p̀̀na à mè:
 24 B̀̀ wá ví ní k̀̀oi Yesu Nazaleti? N m̀̀ wá kaalei yà? Má d̀̀ gb̀̀e pò ní de a ù.
 Lua gb̀̀e pò a kua adoan n ù.
 25 Ǿ Yesu g̀̀ táapie à mè: Níle! Go gb̀̀epiwa.
 26 Ǿ táapi aà z̀̀azla, à wii gb̀̀aa lè, ò à gòwà.
 27 Bili gb̀̀epii k̀̀, aale k̀̀ lala aa mè: B̀̀taa bui yán wei? Yá dafu daané yà? I
 dané ní ikooe. Baa táaɔ, tó à yáðilené, aai aà yámae.
 28 Ǿ kándo Yesu tó lí Galile b̀̀sua píi.
 29 Ké Yesu b̀̀ lousisikpɛu, ò à tà Simɔɔ ní Andeleo be g̀̀o ní Zaakio ní Zãao.
 30 Simɔɔ nada lé sionake wúlea, ò wà aà yá'ò Yesue g̀̀o.
 31 A gè aà kíi, à aà k̀̀ a ɔwa à aà f̀̀le. Ǿ aà sionapi wèewà, ò à bl̀̀kèné.
 32 Ké oosi kè, íatè lé g̀̀e kpéu, wà mòè ní gyáe ní táadeɔ píi.
 33 Wéledeɔ káaa aà kpé kpele píi.
 34 A gb̀̀o gb̀̀gb̀a dasi ní ní gyá bui píio, à táaɔ gò dasidasi. Ili táaɔ gba zé aa
 yá'ò, asa aa d̀̀ gb̀̀e pò a de a ù.
 35 Gufène káaukaau Yesu f̀̀le b̀̀ gè sèu gusaena, àle wabike we.
 36 Ǿ Simɔɔ ní a gb̀̀o pèlaàzi.
 37 Ké aa b̀̀wà, aa òè: Gb̀̀epii lé n gbɛa.
 38 Ǿ a ònè: Wà gé gupálei, wéle pò kú wá saeɔ guu, mí waasoke we l̀̀, asa a
 yáí ma m̀̀i.
 39 M̀̀a ì bebe Galile b̀̀su gupiiu, ì waasoke an lousisikpɛo guu, ì táagoné.
 40 Ǿ kusudee mò aà kíi, à k̀̀le à wabikèwà à mè: Tó ní yei, níyò to mà g̀̀ sãasai.
 41 A kè Yesue wènaũ, ò à ɔɔ à nàwà à mè: Má yei, g̀̀ sãasai.
 42 Wegɔɔ aà kusu làa, à g̀̀ sãasai.
 43 Ǿ Yesu aà gb̀̀e g̀̀o, à g̀̀è à mè:
 44 Nsu o gb̀̀e mao. Ge ì nzià ɔɔ sa'onae, ní sa pò M̀̀izi ðile o n g̀̀a sãasai
 seela ù gb̀̀oɔne.†

† 1:44 Lev 14.1-2

⁴⁵ Ké à b̀̀, à gè lé yápi o'oné. Yápi fàaa, ̃ Yesu lí f̃ gè wé̃leu gupuuu bo. I ku s̃eu gusaenaε, ̃ w̃bo bo gupiiu wàbo m̀̀ aà kíi.

2

Gbēkaaua gbágbāa

(Mat 9.1-8, Luk 5.17-26)

- ¹ Goõpla gbεa Yesu èa tà Kapenaũ. Ké wa mà a ku bε,
² ̃ wà kàaaaazi dasidasi, g̃k̃k̃i kú bo baa kpεεε, àε Lua yā'oné.
³ ̃ wà m̀̀è ní gbēkaauāo, gbē̃on síĩbo mé aa aà sea.
⁴ Lá aai e s̀̀ò Yesuzio dasi yái, ̃ aa d̀̀èd̀̀ò musu, aa kpé f̃̃ gu p̀̀o Yesu kúu, ̃ aa gbēkaauāpi p̃ila wúlea mákele guu.
⁵ Ké Yesu è aale a náaike, a ò gbēkaauāpie à m̀̀: Ma gbé, n duuna k̀̀ema.
⁶ Moizi ikoyādanεdeε z̃̃lea we, aale o ní ǹ̀se guu:
⁷ B́yāi gbépi lé oi màai? Ale d́e ní Luaoε! Déme a f̃̃ duunakēmaí, mé i ke Lua ado bàasio?*
- ⁸ Weg̃̃o Yesu d̀̀ò a ǹ̀se guu làasoo p̀̀o aale ke, ̃ à ní lá à m̀̀: B́yāi ále làasoo bee taa ke á ǹ̀se guui?
- ⁹ Tó má ò gbēkaauāpie aà duuna k̀̀ewà, ge tó má òè aà fεε a mákele se t́aa'o, a kpele mé àai?
- ¹⁰ Má ò màa ké àò d̃̃ Gbēnazin Né duunakēama iko ṽ̃ t̃̃ole laε. ̃ a ò gbēkaauāpie à m̀̀:
- ¹¹ Mále onε, fεε ñ n mákele se ta bε.
¹² ̃ à fεε g̃̃o, à a mákelepi s̀̀è b̀̀ò gbépii wáa. Yápi b̀̀ ní saε, ̃ aa Lua t̃̃b̀̀ aa m̀̀: Wi yáε taa e yāao.

Yesu Levii sísia

(Mat 9.9-17, Luk 5.27-39)

- ¹³ Yesu èa b̀̀ò gè ísidale. Wàle mó aà kíi dasidasi, ̃ àle yādané.
¹⁴ Goõ p̀̀o àle g̃̃, à Alafe né Levii è z̃̃lea a osikpeu, ̃ a òè: M̀̀o temazi. ̃ à fεε t̃̃aàzi.
¹⁵ Ziewa ké Yesu lé p̀̀oble aà bε, osinao ní duunkenao lé p̀̀obleaàno dasidasi ní aà ìwao s̃̃anu. Asa gbé bee tao t̃̃aàzi dasiε.
¹⁶ Falisi p̀̀o aai Moizi ikoyā dané ku we. Ké aa è Yesu lé p̀̀oble s̃̃anu ní osinao ní duunkenao, ̃ aa aà ìwao là aa m̀̀: B́yāi ì p̀̀oble s̃̃anu ní osinao ní duunkenaoci?
¹⁷ Ké Yesu yápi mà, a òné: Gb́ε gbāa bàa kú ní l̀̀otoooo, sema gyāe. Mi m̀̀o gbēmaao sísiio, sema duunkenao.
¹⁸ Zāa Da'ilena ìwao ní Falisió lé leye, ̃ wà mò Yesu là wà m̀̀: Zāa ìwao ní Falisió ìwao aai leye, mé n ìwao lí ye s̃̃o bε?
¹⁹ ̃ Yesu òné: Ñsena gb́ε leye goõ p̀̀o a kúriño ñse guue? Aawo! Goõ p̀̀o ñsena kúriño, aa leyeo.
²⁰ A goõ a m̀̀o ké wa ñsena bo ní guu. Goõ bee ̃ aa leye sa.
²¹ A m̀̀è bo: Wili p̀̀ole dafu di ula zi guuo. Tó wa k̀̀è màa, a dafu a s̃̃ouε, aai k̀̀o gá, ula zi f̃̃a i káfi.
²² A m̀̀è bo: Wili ṽ̃ε dafu ká báa t̀̀u zi guuo. Tó wa k̀̀è màa, ṽ̃ε a a p̃̃unaε, ṽ̃ε ní t̀̀upio i ò̀̀kpa pii. W̃i ṽ̃ε dafu ká báa t̀̀u dafu guue.

Kámabog̃̃zi

(Mat 12.1-21, Luk 6.1-11)

- ²³ Kámabog̃̃zi Yesu lé p̃̃a ble bua. Lá àle gé, aà ìwao lé p̀̀owena wolo aale só.†

* 2:7 Isa 43.25 † 2:23 Iko 23.25

24 Ǿ Falisiò ò Yesuε aa m̀̀: Gwa! Aale yá p̀́ w̄li ke kámabogɔɔzi ke s̄́ be?‡

25 Ǿ Yesu ní lá à m̀̀: Lá Davidi k̀̀ gɔɔ p̀́ aàpi ní a gbé́ aale taasike, nɔana lé ní de, i a kyoke á èo lé?

26 A gè Lua ua sa'onkia Abiataa gɔɔ, ̄́ à p̀̀ε p̀́ wa kàle Luaε s̀̀, ̄́ a kpà a gbé́wa. § Sa'onao bàasio gbēε lí p̀̀εpi so s̄́o.*

27 Yesu èa òné l̀̀ à m̀̀: Lua kámabogɔɔ d̄́le gbēnazina aafia yáie. I ke kámabogɔɔ yáí ̄́ à gbēnazina k̀̀io.

28 Ayāmeto Gbēnazin Né iko v̄́ kámabogɔɔwa s̄́.

3

1 Yesu èa gè lousisikp̄̀ε. Gbēε ku we, aà ɔ do imia.

2 Falisiò lé Yesu tàasika, t̀́ a su à aà gbágbā kámabogɔɔzi, wi e yádaaàla.

3 Ǿ Yesu ò gbé́ p̀́ a ɔ imiapie à m̀̀: Fele m̀́ ze zā guu la.

4 Ǿ à ní lá à m̀̀: Kámabogɔɔzi a zev̄́ wà yāmaakea, ge v̄́ie? W̄i gbé́ misi yá, ge w̄i deε? Ǿ aai yāe oo.

5 Yesu wεp̄̀n̄la à ní gwá ní p̄̀f̄εo, asa aà p̀́ yà an ǹ̀sesai yáie. Ǿ a ò ḡ̀εpie à m̀̀: N n̄ ɔpi poo. Ké a p̀̀o, ̄́ aà ɔpi s̀̀ a gb̄̀εu.

6 Ǿ Falisiò ní kí Elodi kpala zenkp̄̀deɔ b̀̀le gè lekpaai Yesuzi ḡ̀o, lá aa ke aa aà de.

Yesu zina gbēn kuεplao dilea

(Mat 10.1-4, Luk 6.12-19)

7 Yesu ní a iwao nízia ḡ̀né we, aa gè ísidale. Ǿ bíla b̀̀ Galile aa t̀̀aazi. Aa b̀̀ Yude l̀̀

8 ní Yelusaleũo ní Ed̄ũ b̀̀suo ní Yuud̄ε baaleo ní Tiio ní Sid̄o, aa m̀̀ aà kíi dasidasi, ké aa yá p̀́ àle keɔ bao mà yáí.

9 Bilapi yáí Yesu ò a iwaoε aa g̀́ilena s̄̀ukεε, ké wasu naewao yáí.

10 Asa Yesu ìo gbé́ gbāgbā dasie, ̄́ gyāεo lé naewà dasi ké aa e ɔk̄wà.

11 T́adeɔ s̄́, t̀́ aa aà wεp̄̀, aai m̀́ wúle aà aεε, aai wiile aa m̀̀: Lua Né n̄ ũ.

12 Ǿ Yesu ì ḡ́né aa o gbé́ p̀́ á de a ũ.

13 Ké Yesu d̀̀de s̄́s̄́wa, à gbé́ p̀́ a yeio s̄́si, ̄́ aa m̀̀ aà kíi.

14 Ǿ à gbēn kuεplao d̄́le aao kuanɔ, ké àò ní z̄́i waasok̄ei

15 mé aao táagoamá iko v̄́. A t̀̀kp̄̀né z̄́inao.

16 An t̀́n ke: Sim̄o (Yesu t̀̀kp̄̀é Piεε),

17 Zebedee néo Zaaki ní a d̄̀una Z̄́ao (Yesu t̀̀kp̄̀né B̄̀anεεε, bee m̀̀ loup̄̀naadeɔ),

18 bee gb̄̀εa Andelee, Filipi, Batelemii, Matiee, Tomaa, Alafe né Zaaki, Tade, Sim̄o Ḡ́nz̄́iao

19 ní Yudasi Isalioti p̀́ b̀̀ aà kp̄̀εo. Ǿ Yesu èa tà be.

Táagoa

(Mat 12.22-32, Luk 11.14-23)

20 Bila èa k̄́aa l̀̀, ̄́ Yesu ní a iwao aai ze'e baa aa p̀̀bl̄̀o.

21 Ké aà daεo yápi mà, aa dà aà gb̄̀sizεu, asa w̄̀le m̀̀ íana k̄̀w̄̀ε.

22 M̄̀izi ikoyādan̄de p̀́ aa b̀̀ Yelusaleũ aa m̀̀o m̀̀: T́ao kí Beezebu mé diè, ì táagoné ní aà t̄́oε.

23 Ǿ Yesu ní laai s̄́si à yāta a òné à m̀̀: Set̄̄u a we azia gbé́ goé?

24 T̀́o kp̄̀ladeɔ íbelesè ní k̄́o aa k̄́aa l̄̀ε pla, kp̄̀lapi a ḡ̀ḡ̀ε?

25 T̀́o uadeɔ íbelesè ní k̄́o aa k̄́aa l̄̀ε pla, uapi a ḡ̀ḡ̀ε?

- 26 Tó Setāu íbelesè ní azíá gbé̄o aa kè̄aakōwa, a gē̄gē̄o, a midē̄e.
 27 Gbē̄e a f̄o gē̄ gōsa gbāa kpé̄u à taiinakaè̄o, sema à aà ye gíá bàasio, i gbasa a aà kpé̄ yō̄e.
 28 Siana mále oé, Lua a gbé̄o kè̄ ní ní tàaè̄o ní a tó bē̄e pó aai sío píi,
 29 āma tó gbé̄ aà Nisina tōbē̄esi, a aà kē̄o, à duuna pó lí kēmá̄o kē̄e.
 30 Yesu bee ò kē̄ aa mè a t̄áa v̄i yá̄i.

Yesu dāēo
 (Mat 12.46-50, Luk 8.19-21)

- 31 Ké̄ aà da ní aà dāunāo kà, aa zè̄ kpē̄ele, ò aa aà gbè̄a.
 32 Wa kálea liaaāzi dasidasi, ò wa òè̄ wà mè: Gwa! N da ní n dāunāo zē̄ kpē̄ele, aale n gbè̄a.
 33 Ō à mè: Dēo ma da ní ma dāunāo ūi?
 34 Ō à wē̄p̄à gbé̄ pó kálea liaaaziola à mè: Ma da ní ma dāunāo n kē̄.
 35 Luap̄ēā̄ken̄āo mé ma dāuna ní ma dāēo ní ma dao ū.

4

Pówenkēelēa
 (Mat 13.1-23, Luk 8.4-15)

- 1 Yesu è̄a lé yādané ísida sae. Wà kàaaāzi dasidasi, ò à gē̄ z̄ò̄le gó'ilenau ía, dasipi kálea m̄pii ísida gōs̄ò̄le.
 2 A yādadané ní yā̄lēū̄an̄ēo dasi. Lá à̄le dadané à mè:
 3 A swákpa! Z̄ō̄e mé kú à b̄ò gē̄ pówenakēelēi.
 4 Lá à̄le kē̄ele, ò a keēo lè̄le zé̄ guu, b̄ā̄o m̄o blè̄.
 5 A keēo lè̄le gbesēena musu, gua pó t̄ōle gē̄leuo, ò aa b̄ò̄le ḡō̄o, kē̄ t̄ōle gē̄ele weo yá̄i.
 6 Ké̄ íatē̄ fē̄le, ò aa tekù aa giigàga, kē̄ aa z̄ina v̄io yá̄i.
 7 A keēo lè̄le le guu, ò le fē̄le n̄aemá, aai n̄e'io.
 8 A keēo s̄ō̄ aa lè̄le t̄ōle maa guu. Aa b̄ò̄le aa z̄ō̄kù aa n̄e'í. A keēo káfiakè̄ baakwikwi, keēo bàā̄b̄aāō̄, keēo bas̄ōbas̄ō.
 9 Ō Yesu mè: Gbē̄ pó n̄ò̄se v̄i aà yá̄pi ma.
 10 Ké̄ Yesu gòné̄ we, a ku ado, ò aà z̄ina gbē̄ōn kuē̄plao ní aà ìwāo m̄ò yá̄pīo mi gbè̄awà.
 11 Ō a òn̄é: A kpala pó b̄ò Lua k̄ii asii d̄ō̄a zé̄ v̄i, āma mi yá̄pii o gbé̄ k̄in̄iōn̄ē ní yā̄lēū̄āōe,
 12 kē̄ aa wē̄bīib̄ii p̄e'esai
 mé aa swákpakpa yāmasai,
 kē̄ aasu zē̄ ní Luao, i s̄ūūkē̄r̄n̄ōo yá̄i.*
 13 Ō Yesu ní lá à mè: A yá̄pi d̄ō̄a? Kpelewa á a k̄in̄iō ma l̄oi?
 14 A ma! Z̄ō̄epi Lua yá ò à̄le kē̄ele.
 15 Gbē̄ēo de lán pówena pó lè̄le zé̄ guuwae, gu pó wà Lua yá kē̄eleu. Tó aa mà, ò Setāu ì m̄o Lua yá pó wa kē̄ele ní guupi símá ḡō̄o.
 16 Gbē̄ēo de lán pówena pó lè̄le gbesēena musuwa. Tó aa Lua yāmà, aai sí ní p̄ōnao ḡō̄o.
 17 Ama lá aa z̄ina v̄io, ò aali kē̄ ḡōoplao. Tó wà ní wēt̄à ge wà íadámá Lua yá yá̄i, aai fu ḡō̄o.
 18 Gbē̄ēo de lán pówena pó lè̄le le guuwae. Aa Lua yāmà,

* 4:12 Isa 6.9-10

19 āma aai aafia kãake, àizeε ì ní sō ble mé aai pò kɪniɔ niaka, ɔ yá beε ì gupa Lua yápizi, à gō àisai.

20 Gbēε de lán pówena pò lèle tɔle maawaɔwa. Aai Lua yāma, aai sí, ɔ aai káfiake, an keε baakwikwi, keε bàãbaaɔ, keε basɔbasɔ.

Yáleeüa ní kpala pò bò Lua kíio
(Mat 13.31-34, Luk 8.16-18, 13.18-19)

21 Yesu òné: Wili filia na wà pēna kùlewàò. Wili dile lii zíεo. Bávana ɔ wí diwàò lò?

22 Pɔe ku ulεa ké à gí bɔi gupuauo. Asiie ku ké wà gí maio.

23 Gbé pò nòse ví, aà swákpa yápi ma.

24 A òné ɔ: A laaidɔ yá pò ále mawa. Zaa pò á dàuné, bee Lua a daué sō, i εa káfié.

25 Gbé pò pò ví ɔ Lua a εa káfié. Gbé pò pɔe vío, baa a yɔɔna pò a ví Lua a siwàε.

26 A mē ɔ: Kpala pò bò Lua kíi de lán pówena pò gbé kèεε buawaε.

27 Gwāasina ní fāanεo àle i'on nò, a bēen nò, pówenapi ì bɔle ì zɔɔkū, gbépi lío dō lá ì keo.

28 Tɔle mé ì to à ne'i ní aziao. I kakpa giaε, a gbεa ì nɔsi, a gbεa ɔ ì pia.

29 Tó à mà, ɔ wí ké ní kɔmao, asa a kekεgɔ mé kà we.†

30 A mē ɔ: Kpala pò bò Lua kíi dea ni? Bó wa leeüòì?

31 Doe ku lán εɔwa. A tōgɔ a wéna kele de pówena pò kú dúnia guuɔla píi.

32 Tó wa tō sō, ì bɔle à zɔɔkū de dò buiɔla píi. I gōn gēεεo pápa, bāo ìo kaka a láu.

33 Yesu Lua yā'òné dasi ní yáleeüa bee taao lá aa fō ma léu.

34 I yā'oné yáleeüsaio. Tó à gō ní a ìwaɔ n̄tēε, ɔ ì yápii bɔlekené.

Yesu zàa'iana zεa
(Mat 8.23-27, Luk 8.22-25)

35 Gɔɔ doupi zí oosi Yesu ò a ìwaɔne à mē: Wà bua baale.

36 Lá Yesu kú gó guu, aa gēuaànɔ aa dàzeu màa, aa bíla tò we. Gó páleε gèrɪnɔ.

37 ɔ zàa'ian gbāa fēle. I lé gó zāampapa, àle ká a guu e a ye pai.

38 Yesu kú gò pòkpe, àle i'o, aà mi di mibɔɔwa. ɔ aà ìwaɔ aà vù aa òè: Metulu! Ké wáε gaga, àle kàadanlao lé?

39 ɔ Yesu fēle gí íanaε, a ò íε à mē: Níle! Zùuke we! ɔ íana kpàle, gu kè kílíkili.

40 ɔ à ní lá à mē: Akεa á sea ví màai? Asi ále ma náaikε e tiaoa?

41 ɔ aa gō bíli guu, aale kō lala aa mē: Dén gbépi ũ sai? Baa íana ní ío aai aà yāmaε.

5

Táaɔ dia sàwaɔne
(Mat 8.28-34, Luk 8.26-39)

1 Aa kà Gadala bùsuu ísida baale.

2 Ké Yesu bò gó guu gōɔ, táadeε bò gevíkii à mò daiaàle.

3 ɔ ku gbè'ε pò de mia ũ guue. Baa mɔdaona lí fō aà kù ɔo.

4 Asa wíɔ aà ye ní mɔdaonaɔ, wíɔ aà daliu m̀ɔm̀ɔε, āma ì m̀ɔpiɔ kékēε, ì lípiɔ gboogboo. Gbēε gbāa i ka à aà zùukeo.

5 Gwāasina ní fāanεo píi ɔ bebe gevíkii ní s̄isip̄leεε, ɔ wiile, ɔ azia lili ní gbεo.

6 Ké à Yesu è káaa, ɔ à bàalè mò wùle aà εe.

7-8 ɔ Yesu mē táapi gowà, ɔ à wii gbāa lè à mē: Yesu, Lua Musude Né, bóme wá daaai? Ma nanε Luazi, nísu n̄ ma wetāo.

† 4:29 Yoε 4.12-13

9 Ǿ Yesu aà là à mè: N tón kpelewai? Ǿ a wèwà à mè: Ma tón Dasi, asa wá dasiè.

10 Ǿ aa awakpà Yesuè maamaa aa mè asu ní yá ní bóle b̀̀supiuo.

11 Goo bee s̀̀wakusan waiò ku we, aale pòble s̀̀s̀pòleu.

12 Ǿ táapiò wabikè Yesuwa aa mè: Wá gbae s̀̀awaò guu wà diné.

13 Yesu ní gbá zé, Ǿ táapiò gò g̀̀epiwa aa d̀̀i s̀̀awapionè. Ǿ s̀̀awa wai pò kà òaa kwi taawapio wí ní bao, aa p̀̀la s̀̀onawa aa sí ísidau, Ǿ aa gàga we.

14 Ǿ an d̀̀anaò bàalè gè yápi oiné wéleu ní bualouò. Ǿ wà b̀̀le gè yá pò kèpi gwai.

15 Ké aa mò Yesu kíi, aa g̀̀e pò táa diè dasi yáapi è z̀̀leá we, a ula daa, aa íanapi wèwà, Ǿ vía ní kú.

16 Gbè pò yápi è ní wéoo yá pò táadepi ní s̀̀awaò lè dàu aa siuné.

17 Ǿ wà wabikè Yesuwa aà b̀̀oné ní b̀̀suu.

18 Ké Yesu lé gè gó'ilèna guu, g̀̀epi wabikèwà à e taaànò.

19 Yesu i weio, a òè: Ta n be n gbéò kíi, ní yá pò Dii kènè oné píi ní lá à wènadòneo.

20 Ǿ g̀̀epi tà, àle yá pò Yesu kèe kp̀̀awake Wélemenkwi b̀̀suu, Ǿ yápi kè gbépiie dabuyã ù.

*Zailu né vua ní ǹ̀e pò òkà Yesu ulawao
(Mat 9.18-26, Luk 8.40-56)*

21 Yesu èa bùa ísidawa ní góo, Ǿ wà k̀̀aaaazi dasidasi ísidale.

22 Lousisikpe gbèzòò Zailu mò we. Ké à Yesu è, à wùle aà gbázi,

23 Ǿ à awakpàè maamaa à mè: Ma nenona lé k̀̀s̀anake. Mò ǹ̀ onawà aà gbágbã, io ku.

24 Ǿ Yesu dàaànò zéu. Bila teaàzi, aale naewà.

25 Ǹ̀ee ku we, au lé b̀̀lewà à kà wè kuεpla.

26 Eεdeò aà dà taasiu maamaa, à a òa blè píi. I aafia'eo, i kεke àò ká'ilèe.

27 Ké à Yesu bao mà, Ǿ à bíla k̀̀èaa à s̀̀aaàzi aà kpe oi. Ǿ à òkà aà ulawa,

28 asa à mè: Baa aà ula, tó ma òkàwà, má gbágbãe.

29 Ǿ aà aub̀̀eapi zè g̀̀ò. A d̀̀ a me guu ké a gbágbã ní a gyāpio.

30 Wegòò Yesu d̀̀ aziawa ké gbãa b̀̀agu, Ǿ à líli bíla guu à mè: Déme òkà ma ulawai?

31 Ǿ aà íwaò òè: N è lá bíla lé naema, Ǿ níle me déme òkàmaia?

32 Ǿ Yesu wεpà bílaa ké à gbè pò yápi kè e.

33 Ǹ̀epi lé lualua ní víao, asa a d̀̀ yá pò kè a me, Ǿ à mò wùle aà gbázi, à a síana òè píi.

34 Ǿ Yesu òè: Ǹ̀e, ma náai pò ní kè mé n gbágbã. Ta be aafia, n gyāpi wèeman we.

35 Lá Yesu lé yá bee o, wà b̀̀ lousisikpe gbèzòòpi be wà mò wa òè: N népi k̀̀esai. Nsu tákpa metuluzi pão.

36 Ama Yesu i swáse ní yáio. A ò gbèzòòpie: Nsu to n s̀̀ vío, ma náaike lé.

37 I wei gbèe gé zeieo, sema Piεε ní Zaakio ní Zaaki d̀̀auna Zãao.

38 Ké aa kà gbèzòòpi be, Yesu è aà be lòo, wàle òòò, wàle búbuape maamaa.

39 Ké à gè kpéu, à ní lá à mè: Bóyãí á kíi d̀̀, ále òòòí? Népi i gao, àle i'oe.

40 Ké aale aà ke pòpòò, Ǿ à ní yá ní bóle píi. Ǿ à népi de ní aà dao sè ní gbè pò aa mò s̀̀anuò, à gèínò gu pò népi kuu.

41 Ǿ à aà ò kù a òè: Talita kuí! (Bee mè nenona, má òne fèe.)

42 Wegòò népi fèle táa'ò, asa aà wè kà kuεpla. Yápi ní kú gbãa maamaa.

43 Ǿ Yesu gíné fíafía aasu o gbēe mao. Ǿ à mè wà pòblea kpawà.

6

Nazalɛtideo Yesunaikesai
(Mat 13.53-58, Luk 4.16-30)

1 Yesu bò we à gè gu pò à nɛblèu. Aà ìwao gèaàno.

2 Ké kámabogɔɔzì kà, ɔ àlɛ yādané lousisikpɛu. Gbé dasi pò aa à yāmàò bílikè aa mè: Mákii gbépi yápio sèui? Ǿno kpele a è, ɔ àlɛ dabudabu bee tao kɛi?

3 Gbépiá li'ána nolo? Maliama né nolo? Zaaki ní Yosefuo ní Yudao ní Simɔɔo vīin weo lò? Aà dāeɔ kúwanɔ keo lé? Ǿ bee tò aai àà náaikɛo.

4 Ǿ Yesu òné: Anabi lío beɛesaio, mé i kɛ aà be wéleu ní aà daeɔ ní aà uadeɔ kíio bàasio.

5 Yesu i e dabudabue kè weo, sema gyāe pò à ɔnámá à ní gbāgbāeɔ bàasio.

6 Lá aai àà náaikɛo, an yá bò aà sae maamaae.

Yesu a ìwa gbēon kuɛplao zia plapla
(Mat 10.5-15, Luk 9.1-6)

Ǿ à gè wéle ní wéleo, àlɛ yādadané.

7 Ǿ à a gbēon kuɛplao sisi à ní zì gbēon plapla, à táagoa gbéowa iko kpámá.

8 A òné aasu pɔe se aa geòo, kùsūa ge babalabɔo ge ɔsɔgbena, sema gopana.

9 A mè aa kyalekpa, āma aasu ulada mèn plao.

10 A òné lo: Gu pò a pilau, ào ku we e à ge bɔò wélepi guu.

11 Gu pò wi gbāakpauázio, mé wi á yāmao, tó ále tá, à kɔɔlemá an toa ní Luao seela ũ.

12 Ǿ aa dàzeu. Aa nòselilea kpàwakè gbéone,

13 aa táagòné dasi, aa nísimàma gyāeowa dasi, aa ní gbāgbā.

Zāa Da'ilena gaa
(Mat 14.1-12, Luk 9.7-9)

14 Kí Elodi yápio mà, asa Yesu tó liguae. Gbēe mè Zāa Da'ilena mé bò gau. Bee yáí à gbāa'è, àlɛ dabudabuke.

15 Gbēe lé me Eliae, gbēe lé me ānabie lán ānabi yāaewa.

16 Ké Elodi mà à mè: Zāa pò ma aà mi zò mé vù.

17-18 A mɔ lè Elodi doŭpi mé a dāuna Filipi nɔ Elodia síwà a sè yāa. Ké Zāa ìò oè aà dāuna nɔ siawà maao,* ɔ Elodipi tò wà Zāa kù wà mɔkàwà, wà aà dàkpɛu Elodia yáí.

19 Elodia sɔ a Zāa kpēne kūa, a ye à aà de, āma i ze'eo,

20 asa Elodi dò ké Zāaá Lua gbé zálalae, ɔ ìò vīakeè, ìli tó wà ìadawào. Tó à gè aà yāmai, làasoo ì gēaàgue. N beeo ìò ye faaiboaaàno.

21 Elodia ze'è Elodi ia dikpɛgɔɔzì. Elodi gbāadeɔ ní sosa gbēzɔɔo ní Galile gbé gbiao kàaa pɔnablɛwa.

22 Ǿ Elodiapi nenɔe gè ɔwà. A kè Elodie na ní a nibɔo píi, ɔ kípì ò népie: Pò pò ní yei n̄ a wabikɛa, má n gba.

23 Ǿ à èa òè: N ma iao pò pò ní a wabikèa píi, má n gbae, baa ma kpala guoe.

24 Ǿ népi bò gè a da là à mè: Bó má a wabikɛwài? Ǿ aà da òè, Zāa Da'ilena miɛ.

25 Wegɔo à èa sù ní wāao, a ò kíaɛ: Zāa Da'ilena mi má ye n̄ ma gba pelentiu la tiatia.

26 Ǿ kí pɔ yà dúuduu, ɔ i fɔ gí lo lé pò á gbè nibɔo wáa yáí.

27 Ǿ kípì a dɔaie zì gɔo, a òè aà ge aà mi se mɔò. Ǿ à gè aà mi zò kpéu,

* 6:17-18 Lev 20.21

28 a dà pelentiu, à mɔ kpà népiwa, ɔ a kpà a dawa.

29 Ké Zaa İwaɔ yápi mà, ɔ aa mò wà aà ge sè aa vî.

Blɛkpaa bílawa séia

(*Mat 14.13-21, Luk 9.10-17, Zaa 6.1-15*)

30 Zinapiɔ sù Yesu kíi, ɔ aa yá pɔ aa kèɔ ní yá pɔ aa dànɛɔ òè píi.

31 Wàlɛ mɔ, wàlɛ tá, ɔ Yesu ní a gbéɔ aai ze'e baa wà pɔblèɔ dasi yáí. ɔ a òné:
A mɔ wà gé gusaena wátɛɛ, wí kámabo yɔɔ.

32 ɔ aa gè gó'ilenau aa dàzɛu, aalɛ gé gusaena ítéɛ.

33 Ké gbéɔ ní gea è, aa ní dɔ́, ɔ bɔa wéle píi guu wà bàalè dàané we kèɛɛ.

34 Ké Yesu bò gó guu, à bíla è, ɔ aa kèè wènaũ, asa aa de lán sã pɔ aa dāna víɔɔwae.† ɔ àlɛ yādadané maamaa.

35 Ké íatɛ búsa, ɔ aà İwaɔ sààzi aa mè: Guéá sɛgbāɛ mé íatɛ i gɔ bíla ɔɔ.

36 Gbéɔ gbae aa ta bualoũ ní zɔɛwia pɔ kú kái laɔu, aai pɔ wɛɛɛ lú aa ble.

37 ɔ Yesu a zāsímá à mè: A pɔ kpámá aa ble. ɔ aa òè: N ye wà ge pɛɛ lu ánuusu ɔwatɛ àaa do, wí mɔ kpámá aa ble yá?

38 ɔ Yesu ní lá à mè: Pɛɛ mèn ũma á víi? A ge gwa. Ké aa kà, aa mè: Pɛɛ ku mèn sɔo ní kpɔo mèn pla.

39 ɔ a òné: A gbéɔ zɔlɛzɔlɛ sèbɔɔwa booloboolo.

40 ɔ aa zɔlɛzɔlɛ gã ní gāo, booloɔ gbɛɔn basɔo, booloɔ gbɛɔn blakwi.

41 ɔ Yesu pɛɛ mèn sɔo ní kpò mèn plapio sè, à wesè musu à báaadàu. ɔ à pɛɛpi è'e kpà a İwaɔwa, aa bíilɛ gbépiɔne. ɔ à kpò mèn plapio kpaalènɛ nípii.

42 Ampii aa pɔblè wà kà.

43 ɔ wà pɛɛ miɔnaɔ ní kpò kíni pɔ gɔɔ sèlɛ gbí kuɛpla pai.‡

44 Gɔɛ pɔ aa pɔblèɔ gbɛɔn àaasɔsɔo lɛɛ sɔoɛ (5.000).

Yesu taa'oa ísidaa

(*Mat 14.22-36, Zaa 6.16-21*)

45 ɔ Yesu nàe a İwaɔwa gɔɔ aa gɛ gó guu aa dɔaaɛ Besaida ísida baale e àò bíla gbae.

46 Ké à lɛzà gbéɔwa a làa, ɔ à dèdɛ sísíwa, à gè wabikei.

47 Íatɛ gɛa kpéu gó'ilena kú ísidaa mé Yesu kú sísia ado.

48 ɔ a è gofia lé íadamá, ké ían gbāa lé gíné yáí. Gufɛɛ ɔ à gè ní kíi, àlɛ taa'o ía, ɔ a kè lá á ye gēmáwa.

49 Ké aa aà è, àlɛ taa'o ía, aalɛ e gyaadeɛ, ɔ aa wiilè.

50 Ké aa aà è nípii, gili gèngu. ɔ Yesu òné gɔɔ: A sɔdile, máme. Asu to vía á kũo.

51 Ké à gè gó guu, ɔ íana làa, ɔ yápi ní kú gbāa,

52 asa an wé i kɛ pɛɛ yá musuo, ké aa nòɛ vío yáí.

53 Ké aa bùa baa aa kà Genezaleti, ɔ aa godò we.

54 Ké aa bòlɛ gó guu, wà Yesu dɔ́ gɔɔ,

55 ɔ wà bàalè gè bùsupi kèlɛ, wà gyāɛɔ sèlɛ ní mákelɛo, gu pɔ wa mà a kuu píi wíɔ mɔòè.

56 Gua pɔ à gèu píi, zɔɛwiaɔ ge mɛɛwiaɔ ge bualoũ, wíɔ mɔè ní gyāɛɔɛ, wíɔ ní kálɛ gāɛ, ɔ wí wabikɛwà aà to aa ɔkã baa aà ula léwa. ɔ gbé pɔ ɔkãwàò í gbágbá píi.

† 6:34 Nao 27.17, 1Kia 22.17   ‡ 6:43 2Kia 4.42-44

7

Felēkaayā
(Mat 15.1-9)

- ¹ Falisió n̄ M̄oizi ikoyādanede p̄o aa b̄o Yelusaleūeo m̄o Yesu k̄i.
² Aa è aà ìwaeo lé p̄oble ōpia n̄ gbābo'io sai.
³ Asa Falisió n̄ Yudaó p̄ii aa n̄ dezió felēkaayā kūae, aali p̄oble ōpia n̄ gbābo'io saio.
⁴ Aali su n̄ el̄eo aa p̄obl̄e zu'osaio. Aa felēkaayā p̄aleo kūa dasi. Beewa aai gbābo imiboo n̄ tao n̄ ooone.
⁵ ☽ Falisió n̄ M̄oizi ikoyādanedepio Yesu là aa m̄e: B̄oyāi n̄ ìwaeo lío wá dezió felēkaayā kūao ni? Aai p̄oble ōpia n̄ gbābo'io saie.
⁶ Yesu w̄emá à m̄e: A m̄oafilideo, Isaia d̄oaa á yá'ò wásawasa, lá a k̄e láuwa à m̄e:
 Buipi ì ma kp̄ela n̄ léoe,
 an s̄o kua lo.*
⁷ Aai ma sísi p̄ae,
 gb̄enazina ikoyāo ñ aai dané.
⁸ A p̄akp̄a Lua ikoyāi, ñ á gb̄enazina felēkaayā kūa.
⁹ ☽ Yesu òné lo: A p̄aa Lua yáa k̄e à e ào á felēkaayā kūa maan wea?
¹⁰ M̄oizi m̄e àli misiile á de n̄ á dao.† A m̄e lo, gb̄é p̄o a de ge a da kp̄eb̄o, wá ade de.‡
¹¹ Apio s̄o i me t̄o gb̄é ò a de ge a dae p̄o p̄o á ví à d̄oñléa K̄oobanie,
¹² a zeví à a de n̄ a dao kp̄elaò lo. (K̄oobani bee m̄e, à Lua gbà.)
¹³ Beewa i Lua yá b̄ade á felēkaayā p̄o i dadané yá. Yá bee taao ñ i ke dasi.

Yá p̄o ì to wá gb̄ale
(Mat 15.10-20)

- ¹⁴ ☽ Yesu èa bíla laai sísi à m̄e: A swákpa à ma yāma, ápii.
¹⁵ P̄oe ku k̄e à ḡe gb̄é guu à to aà gb̄aleo. P̄o p̄o b̄o gb̄é guu ñme ì to aà gb̄ale.
¹⁶ Gb̄é p̄o òne ví aà yápi ma.
¹⁷ K̄e à bíla t̄o we, à tà be, ñ aà ìwaeo yápi mi gb̄èawà.
¹⁸ A òné: Apio, i ñnokū s̄oaa? K̄e p̄oe ku à ḡe gb̄é guu à to ade gb̄aleo, á d̄o lé?
¹⁹ P̄opi lí ḡe aà s̄o guuo, sema aà gb̄eeu, ñ ì a bíkpeke. (Màa Yesu gb̄ab̄o ble pii.)
²⁰ ☽ à m̄e: Yá p̄o ì bo gb̄é guu mé ì to ade gb̄ale.
²¹ Za gb̄enazina s̄o guu ñ làasoo v̄ai ì bo: Káaluakaa, kp̄ai'oa, gb̄eɗea,
²² gb̄asik̄ea, b̄ii, ònev̄ai, m̄oafili, wisaiyā, web̄ooba p̄oi, gb̄és̄s̄oaa, makamaka n̄ misaiyāo.
²³ Yāv̄aipio ì bo gb̄enazina s̄o guue pii, ñ ì to aà gb̄ale.

Buipale noe wabik̄ea
(Mat 15.21-28)

- ²⁴ Yesu b̄o we à ḡe Tii bùsuu, ñ à p̄ila uaeu. A ye wá a d̄o, āma ìli e ùleo.
²⁵ Noe p̄o a nen̄ena t̄aa ví Yesu bao mà ḡo, ñ à m̄o w̄ule aà gb̄azí.
²⁶ Noepiá buipalee, wá aà ì Silifinisi bùsuue. A wabik̄e Yesuwa aà t̄aa goe a néwa.
²⁷ ☽ Yesu òè: To wá ble kp̄a néowa gia, asa a maa wá néo ble se wá zu gb̄eoneo.
²⁸ ☽ noepi a z̄as̄iwá à m̄e: Dii, baa gb̄e p̄o w̄uleañzió ì néo ble kasonao p̄eele.
²⁹ Yesu òè: N̄ yāwea maa yá, tá, n̄ né t̄aa ḡowá.

* 7:6 Isa 29.13 † 7:10 B̄oa 20.12 ‡ 7:10 B̄oa 21.17

30 Ké à kà bε, à a né è wúlea pεwa, táapi gòwà síana.

Swádo gbágbáa

31 Ǿ Yesu fεle Tii búsuu à gè Sidō, ̄ à b̀le ní Wélemenkwi búsuo e à gè kà Galile ísidai.

32 Ǿ wà m̀è ní swádo ṕ yá'o zì'ũaànɔ, wà wabikèwà aà ɔnawà.

33 Yesu b̀aànɔ bíla guu mípla, à ɔtona p̀èpe aà swáú. Ké à lé'i kè a ɔwa, ̄ à kà aà lénawa.

34 A wεsè musu à wè fεεε, ̄ a òè: Efata. (Bee m̀è wē.)

35 Wegɔɔ ḡεpi swá wè, aà léna g̀le, ̄ à yá'ò wásawasa.

36 Yesu ò gbé̄ɔne aasu o gb̄e mao, āma aa gè lé a kp̀awakεné maamaa de lá à g̀nèla.

37 Yápi dímá maamaa à kè zài, ̄ aa m̀è: Aà yápii kea ìɔ maaε. I to baa swádoɔ yāma, mé ì to lénanaaleadeɔ yá'o.

8

Blεkpaa bílawá plaade

(Mat 15.32-39)

1 I ḡḡεo bíla èa k̄aaaaazi ɔ. Aa p̀bleae ví ɔɔ, ̄ Yesu a ìwaɔ sísi a òné:

2 Gb̄épiɔ k̀mεε wēnaū, asa a ḡɔɔ àān la ké aa kumanɔ, aa p̀e ví aa ble ɔɔ.

3 Tó ma ní gbáε aa ta bε ní nɔnao, an ỳεε a láa zé guue, asa an gb̄eɔ b̀k̄ii z̄aε.

4 Ǿ aà ìwaɔ aà là aa m̀è: Mák̄ii wa ble eu s̄gb̄au la à gb̄épiɔ k̄ai?

5 Ǿ Yesu ní lá à m̀è: P̄ε m̀en ūma á víi? Aa m̀è: M̀en soplaε.

6 Ǿ a ò bílaε aa z̄le ɔɔle. Ǿ à p̄ε m̀en soplapi sè à sáaukpà, a è'ε kpà a ìwaɔwa aa kpaale bílaε, ̄ aa kpaalèné.

7 Aa kp̀ò nénaɔ ví yɔɔ ɔ. Ké à báaadàu, a òné aa εa bee kpaalèné ɔ.

8 Ǿ aa blè aa kà, ̄ wà a miɔna ṕ ḡɔɔ s̀le s̀ sopla.

9 Gb̄épiɔ kà òaasɔɔ leε síī (4.000) taawa. Ké Yesu ní gbáε,

10 ̄ à ḡé ǵ'ílεna guu ní a ìwaɔ, aa gè Damanuta búsuu.

Falisiɔ seelagb̄εaa

(Mat 16.1-12)

11 Ǿ Falisiɔ mò lé lekpaakeaànɔ, aale líkpalewà, aale wεleε aà seelakεné ní Lua gb̄ao.

12 Ǿ à wè fεεε à m̀è: B́yái gb̄agb̄eɔ lé seela wεleεai? Síana mále oé, má seelaε ke gb̄agb̄eɔneɔ.

13 Ǿ à ní tó we, à èa ḡé ǵ'ílεna guu à tà baale.

14 A sà aà ìwaɔgu aa p̄ε k̀s̄ua sé. P̄ε m̀endo mé ḡ̄né ǵ guu.

15 Ǿ Yesu ledámá à m̀è: Aɔ kú ní laaio. A laaika Falisiɔ ní Elodiɔ p̄εεε'esei.

16 Ǿ aale ok̄ε aa m̀è: Ké wá p̄ε vío yáí a òi màa.

17 Yesu d̄má, ̄ à ní lá à m̀è: B́yái ále o ké á p̄ε vío yáiei? E tia á wé i k̄é á d̄oa? A ǹse víoa?

18 A wé ví, ili gu'εoa? A swá ví, ili yāmaoa? Yāe lí d̄águoa?*

19 Ké ma p̄ε m̀en s̄o è'ε má kpà gb̄eɔn òaasɔɔ leε s̄oɔwa (5.000), a a miɔna s̀le gbí ūma ní? Aa wèwà aa m̀è: Gb́ kuεplaε.†

20 Yesu èa ní lá à m̀è: Ké ma p̄ε m̀en sopla è'ε má kpà gb̄eɔn òaasɔɔ leε síīɔwa (4.000), a a miɔna s̀le s̄o ūma ní? Aa wèwà aa m̀è: S̀ soplaε.‡

21 Ǿ a òné: E tia á wé i k̄εoa?

* 8:18 Zel 5.21, Eze 12.2 † 8:19 Maa 6.43 ‡ 8:20 Maa 8.8

12 A wèmá à mè: Elia a dɔaa mɔ́, i yápii keke zéze, ãma ké a kēa láu wà mè wa saka Gbēnazin Négu, i taasike maamaa sɔ́ be?‡

13 Málε oé, Elia mò kò, ɔ́ wà ní pɔeã dàè lá wà aà yá'ò taalauwa.

Yesu neḡṡe táade gbágbáa
(Mat 17.14-23, Luk 9.37-45)

14 Ké aa sù ní gbé kɔniɔwa, aa è bíla liaañzi mé Mɔizi ikoyādanedeɔ lé lekpaakeñɔ.

15 Ké bíla Yesu è, aà yá bò ní sae, ɔ́ aa bàalè gè fɔkpàwà gɔ̀ɔ́ mɔ́pii.

16 ɔ́ à a ìwao là à mè: Bó lekpaá ále keñɔi?

17 ɔ́ gbé pó kú zā guue wèwà à mè: Dii, ma mɔne ní ma néoe, táa mé aà léna nàale.

18 Tó à dèdewà, ì aà ne zíleε, ɔ́ ìò lé'ifula bɔle, ìò swaalɔɔkɔwa, ì gbágbā tèlele. Ma mɔ̀ò n ìwaoɔne aa táapi go, ɔ́ aa fùà.

19 ɔ́ Yesu òné: Gbágbē luanaaikensaiɔ, máo kúánɔ e bɔe ni? Máo menakeáno e bɔe ni? A mɔmeε ní népio la.

20 Ké wà m̀òè, ké táapi Yesu è gɔ̀ɔ́, ɔ́ à népi zìazía à aà pàle zíle kpèbaũ. ɔ́ àle gbeembo, àle lé'ifula bɔle.

21 Yesu népi mae là à mè: A aà lè màa za bɔe ni? A wèwà à mè: Za aà néfēnen zíε.

22 Ìò aà zu té ní ío guu m̀òm̀òe, ìò ye aà deε. Tó nýɔ́ fɔ́ n̄ pɔe ke, wá wēnagwa, ní dɔwále.

23 Yesu òè: N mè tó má f̄ε lò? Yápii zeví gbé pó lé ma náaikεε.

24 ɔ́ népi mae ò gɔ̀ɔ́: Má n náai ví. N n náai pó lé késāa káfiμεε.

25 Ké Yesu è bíla lé naemá, à gí táapie à mè: Táa swádo, málε onε, go népiwa. Nsu ea suwà bo.

26 ɔ́ táapi wiilè à aà zìá pāsípāsì, ɔ́ à gòwà. Népi gò lán gewa, ɔ́ gbé daside mè à gàε.

27 ɔ́ Yesu aà kù a ɔwa à aà f̄ε, ɔ́ à gò zεa.

28 Ké Yesu gè ua, zìloe kúrnɔ bo, ɔ́ aà ìwao aà là aa mè: Bóyāi wa fua táapi goi?

29 ɔ́ a wèmá à mè: Wabikea ado mé ì f̄ɔ́ táa bee taa go.

30 Ké aa bò we, ɔ́ aa pà Galilea. Yesu ye wàò a kúkii d̄ɔ̀o,

31 asa àle yádada a ìwaoɔneε. A òné: Wa Gbēnazin Né kpámá, wi aà de, i vu a gɔ̀ɔ́ àaɔdezi.

32 Aai aà yápi mid̄ɔ̀o, mé aa yápi laawà víakè.

Tεa Yesuzi lán néɔwa
(Mat 18.1-9, Luk 9.46-50)

33 ɔ́ aa kà Kapenaũ. Gɔ̀ɔ́ pó a ku be, à a ìwao là à mè: Bó lekpaá ále ke zé guui?

34 Aa n̄i kpàuu, asa zé guu aale lekpaake denla yá musue.

35 ɔ́ à z̄le à gbēɔn kuεplapiɔ kàaa à mè: Tó gbé ye ke mide ũ, aàò késāa gbépiizi, i ke an baade pii d̄onlede ũ.

36 A né se zè ní ae, ɔ́ à aà se kpà a kùe a òné:

37 Gbé pó néε beε do dilε ma ìwake yáí, ade ma dilεε. Gbé pó ma dilε s̄ɔ́ i ma dilε madoo, à gbé pó ma zì dilε s̄ɔ́ε.

38 ɔ́ Zāa òè: Dii, wa gbēε è, àle táago ní n tóo, ɔ́ wá ye giè, asa wá gbé no.

39 ɔ́ Yesu mè: Asu gièo, asa gbēε a f̄ɔ́ dabudabuke ní ma tóo, a ea ma t̄bēesi ḡɔ̀ɔ̀o.

‡ 9:12 Isa 53.1-12, Sou 22.1-18

- 40 Gbé pò i íbẹ̀lẹ̀sẹ̀wanṳ̀, wá bàakpẹ̀pẹ̀.
- 41 Siana mále oé, gbé pò á gbá imia á dea Kilisi pò ũ yáí, ade a kua a aseawao.
- 42 Tó gbé tò né pò lé ma náaikéé do fù, a maa yáa ní adeo wà wísilṳ̀gbẹ̀ gbè̀nẹ̀ do aà nṳ̀pẹ̀, wi aà zu ísiu.
- 43-44 Tó n ṳ̀ mé ì to òn fu, zṳ̀. Gěa àizāna guu kṳ̀ ũ maa de n taa té gasai guu ní ṳ̀ mèn plaola.
- 45-46 Tó n gbá mé ì to òn fu, zṳ̀. Gěa àizāna guu ɛɛ ũ maa de wà n zu té guu ní gbá mèn plaola.
- 47 Tó n wé mé ì to òn fu, bṳ̀. Gěa kpala pò bṳ̀ Lua kíi guu wədode ũ maa de wà n zu té guu ní wé mèn plaola.
- 48 Wékii an kṳ̀bii lí láao, mé a té lí gao. §
- 49 Wa tẹmṳ̀ baadeɛ an kekɛa ní wisio ũ.*
- 50 Wisiá pò naɛ. N beeo tó wisi í na tà, kpelewa wa ke à nakū lbi? A to wisi àò kú á guu, íṳ̀ na ní kṳ̀o.

10

Nṳ̀yaa

(Mat 19.1-12)

- 1 ṳ̀ Yesu bṳ̀ we à gè Yude búsuu e Yuudé baale. Bíla èa káaaaàzi we, ṳ̀ à yádáné lá ìṳ̀ kɛwa.
- 2 Falisieṳ̀ m̀ líkpaleiwà, ṳ̀ aa aà là aa m̀: Gṳ̀e zɛví à a na yáa?
- 3 A wemá à m̀: Mṳ̀izi díléé kpelewa ní?
- 4 Aa m̀: Mṳ̀izi gṳ̀e gbà zé aàli gínzila ké, aàli a na yaṳ̀e.*
- 5 ṳ̀ Yesu òné: A swágbāa yáí Mṳ̀izi bee díléíé.
- 6 Za dúnia daalegṳ̀ṳ̀ Lua gṳ̀e kè ní nṳ̀eṳ̀e. †
- 7 Ayāmeto gṳ̀e ì go a de ní a daowa, ì na a nawa,
- 8 ṳ̀ aàl gṳ̀ lán sàwakula ní gbalaowa. ‡ Beewa aa ku dodo lṳ̀o, aa gṳ̀ m̀edoũe.
- 9 A yáí gbé pò Lua ní nákwāṳ̀, gběe su ní kēāao.
- 10 Ké Yesu tà bɛ, aà ìwāṳ̀ aà là yápi mii.
- 11 ṳ̀ a òné: Gbé pò a na yà à a pāle sè gbāsíkè a nṳ̀ s̄ia yá musun we.
- 12 Nṳ̀e pò ḡi a z̄ázi à z̄á pāle kè s̄ṳ̀, à gbāsíkèn we.

Yesu báadaa néṳ̀gu

(Mat 19.13-15, Luk 18.15-17)

- 13 Wàlẹ̀ mó Yesu ní néṳ̀ aà ṳ̀namá, ṳ̀ aà ìwāṳ̀ ḡiné.
- 14 Ké Yesu è m̀aa, aà pṳ̀ pà a òné: A to néṳ̀ mṳ̀ ma kíi, ásu gínéṳ̀, asa kpala pò bṳ̀ Lua kíiá gbé bee taaṳ̀ pṳ̀e.
- 15 Siana mále oé, gbé pò i kpala pò bṳ̀ Lua kíi sí lán néwao a ḡeṳ̀o.
- 16 ṳ̀ a néṳ̀ sɛ kpàkpa a kùe, à ṳ̀nànamá à báaadàrígu.

ṳ̀de

(Mat 19.16-30, Luk 18.18-30)

- 17 Ké Yesu dàzɛu àlɛ ḡé, ṳ̀ gṳ̀e baalè m̀ kùlɛ aà aɛ, à aà là à m̀: Mɛtulu maa, kpelewa má kɛ mà àizāna ei?
- 18 ṳ̀ Yesu òè: Akea ní òmɛɛ má maai? Gběe maaṳ̀, sé Lua ado.
- 19 N ikoyāṳ̀ dṳ̀: Nsuli gbédɛo, n̄suli wúle ní gbēpāle nṳ̀oṳ̀, n̄suli kpáí'oo, n̄suli yádṳ̀ n gbédeewao, n̄suli gbēbleo, n̄li n de ní n dao kpela. §
- 20 ṳ̀ à m̀: Mɛtulu, za ma n̄f̄ɛnɛngṳ̀ṳ̀ má yá beeo k̄ua píiɛ.

§ 9:48 Isa 66.24 * 9:49 Lev 2.13 * 10:4 Iko 24.1-4 † 10:6 Daa 1.27 ‡ 10:8 Daa 2.24 § 10:19 Bṳ̀a 20.12-16

21 Ǿ Yesu aà gwà ní yenzi wéó a òè: Yá gǝne m̀endo. Ge ñ pó pó ní v̄io yía píi, ní a ña kpá taasideɔwa, ní m̀o temazi, níȳo àizee v̄i luabe.

22 Ǿ gǝepi oosisi yápi yáí, à tà ní p̄osiao, ké aà àizeeɔ dasi yáí.

23 Ǿ Yesu w̄ep̄à a ìwaɔla a òné: Aizeede ḡea kpala pó b̀ò Lua kíiu z̄í'ũ.

24 Yápi b̀ò aà ìwaɔ sae, ǝ Yesu èa òné: Gb̄éɔ, ḡea kpala pó b̀ò Lua kíi guu z̄í'ũ fá!

25 Yiongo ḡea abaaw̄eu àa de ɔde ḡea kpala pó b̀ò Lua kíiula.

26 Ǿ yápi aà ìwaɔ kù gb̄aa, aale ok̄e aa m̀è: Tó màae, déme a boi?

27 Yesu ní gwá soee à m̀è: Gb̄enazina a f̄o, ãma Lua a f̄o wá bo, asa Lua apii gb̄aa v̄ie.

28 Ǿ Pīe òè: Wápiɔ s̄o be? Wa p̄opii tò wa bo tenzie.

29 Yesu m̀è: Sīana mále oé, gb̄é pó a be tò we ge a v̄io ge a d̄aunaɔ ge a da ge a mae ge a néo ge a bua ma yáí ní ma baona yáó,

30 ade a ea beɔ ní v̄io ní d̄aunaɔ ní daɔ ní néo ní buaɔ e lee basɔo d̄uniaɔ bee guu ní ñadamao lo, i àiz̄ana e d̄unia pó a m̀o guu.

31 Dasi pó d̄aaaɔ ḡo z̄á mé dasi pó té z̄áɔ ḡo d̄aaaa.

Yesu a gaa ní a vuao yá'oa

(Mat 20.17-19, Luk 18.31-34)

32 Aa èa d̄azeu, aale gé Yelusaleũ. Yesu d̄aaa a ìwaɔne, ǝ yápi b̀ò ní sae, mé v̄ia gb̄é pó té aà kp̄e kù. Ǿ Yesu líle ní a ìwa gb̄eɔn kueplaɔ, à èa yá pó a su a le òné lo

33 à m̀è: A ma! Wále gé Yelusaleũe. Wa Gb̄enazín Né kpá sa'onkiaɔ ní Moizi ikoȳadanedeɔwa, aai yádaaàla, aai aà kpa luaȳad̄onsaiɔwa aa aà de.

34 Aa aà ke p̄oɔp̄oɔ, aa lé'ikakawá, aa aà gb̄é ní fl̄aalao, aai aà de, a ḡoɔ àaɔde z̄í i vu.

Zaaki ní Z̄aao wabikea

(Mat 20.20-28)

35 Ǿ Zebedee néo Zaaki ní Z̄aao s̄ò Yesuzi aa òè: Metulu, wá ye ñ yá pó wále a wabikema kew̄e.

36 Ǿ à ní lá à m̀è: Bó á ye mà keíi?

37 Aa w̄ewà aa m̀è: Wá gba zé wà z̄l̄enno ní kpala guu, gb̄edo n ɔplaii, gb̄edo z̄eí.

38 Yesu òné: A yá pó ále a wabikea d̄o. Taasi keeona pó má a imi, á f̄o mia? Ga pó má siu, á f̄o siua?

39 Aa w̄ewà aa m̀è: Wá f̄. Ǿ Yesu òné: I pó má mi, á mi, mé ga pó má siu, á siu,

40 ãma z̄leá ma ɔplaii ge z̄eíá ma yá no. Gb̄é pó Lua k̄ek̄enéo p̄oe.

41 Ké ìwa gb̄eɔn kwi kíniɔ yápi mà, an p̄o pà Zaaki ní Z̄aaozi.

42 Ǿ Yesu ní k̄aaa a òné: A d̄ó ké gb̄é pó wàle ní gwa bùsu gb̄ez̄ɔɔ ũ i gb̄able ní gb̄éɔwaɔ. Màa gb̄adeɔ ñ kiblemá lo.

43 Ama a deáno màao. A guu gb̄é pó ye ḡo gb̄ez̄ɔɔ ũ, aà ke á d̄onlede ũ.

44 Màae lo gb̄é pó ye ḡo á d̄aana ũ, aà ke apii z̄òblena ũ.*

45 Asa Gb̄enazín Né i m̀o wà d̄onlekeɔ yáio, à m̀ò d̄onlekei gb̄eɔneɔ, i gi a w̄enii ké à e gb̄éɔ bo dasi yáí.

V̄ia baakena gb̄ágb̄aa

(Mat 20.29-34, Luk 18.35-43)

46 Aa kà Yeliko. Lá Yesu lé bo we ní a ìwaɔ ní bílao, v̄ia baakena Time né Baatime z̄leá zé le.

* 10:44 Maa 9.35

47 Ké a mà Yesu Nazaleti mé lé gě, ɔ à nà lé gbāa zuawa à mè: Davidi Bui Yesu, ma wēnagwa!

48 ɔ dasile giè, aale me aà nīle. ɔ aà lezua gbāa kàfi à mè: Davidi Bui, ma wēnagwa.

49 Yesu zè à mè: A aà sisi. ɔ wà vīapi sisi wa òè: Sōdile fele. Ale n sisi.

50 ɔ vīapi a zwāa wòlo à vī pèle à mò Yesu kíi.

51 ɔ Yesu aà là à mè: Bó ní ye mà kenèi? Vīapi wèwà à mè: Dii, má ye màò gu'ee.

52 ɔ Yesu òè: Gé, ma náai pò ní kè mé n gbāgbā. Wegɔɔ à gu'è, ɔ à bò teaazi.

11

Gbaakpaa Yesuzi Yelusaleū

(Mat 21.1-11, Luk 19.28-40, Zaa 12.12-19)

1 Ké aa káikù ní Yelusaleūo, aa kà Befaze ní Betani pò kú Kùkpe sīsípoleuo. ɔ Yesu a iwaɔ gbēɔn pla zì

2 a òné: A gé wéle pò kále wá ae kee guu. Tó a gě gɔɔ, á zàa'ín bɔbɔ e dɔa we, gbēe i dikpe yāao. A polo suò.

3 Tó wà á lá, bó ále ke wei, í me Dii mé ye a mɔaoi, a ea suò tia.

4 ɔ aa gè wà zàa'ina è dɔa kpeele gāae. Ké aale polo,

5 ɔ gbé pò zea weɔ ní lá aa mè: Bó ále ke ní zàa'ínapio, ɔ ále poloi?

6 Aa wè má lá Yesu ònéwa, ɔ wà ní tó we.

7 Aa sù ní zàa'ínapio Yesue. Aa ní ulaɔ kpále zàa'ínapiwa, ɔ Yesu dikpe.*

8 Gbēe lé ní ulaɔ kpále zé guu, † gbēe lé láɔ zɔ sēu, aale kpále bɔ.

9 Gbé pò dɔaaa ní gbé pò té záo lé wiile wàle me:

Gbāa ke!

Báaaden gbé pò lé mó ní Dii tóo ũ.‡

10 Lua báaada wá dezi Davidi kpala pò lé vugu.

Wà gbāakpaaazi à zɔ luawa.

11 Ké Yesu kà Yelusaleū, à gè Lua ua, ɔ à wɛpà pòpiila. Ké íatē i gɔ bíla bɔo yáí ɔ à bò gè Betani ní a iwa gbēɔn kuɛplaɔ.

Yesu kaadɔenli kaa ní aà kua Lua uao

(Mat 21.12-22, Luk 19.45-48, Zaa 2.13-22)

12 Ké gu dò, aa bò Betani, ɔ nɔana lé Yesu de.

13 A kaadɔenli è kāaa, a lá pàe. A gè gwai tó a né mà. Ké à kà we, i pɔe eo, sema a lá, asa a magɔɔ i ka yāao.

14 ɔ a ò lípié: Gbēe a n né ble bau bɔo. Aà iwaɔ yápi mà.

15 Ké aa kà Yelusaleū, Yesu gè Lua ua, ɔ à laayianaɔ ní laalunaɔ yà ní bóle, à ɔleŭkpakenaɔ táabũnuɔ ní felenyianaɔ kíláɔ fuangba.

16 I wei gbēe a aso sè à bò ní Lua uao.

17 ɔ à yádà gbéɔne à mè: A kēa Lua taalau à mè: Ma kpé aɔ de ma sísikpe ũ bui píie. § Apiɔ sɔ á kè gbēblenaɔ tòo ũ.*

18 Sa'onkiaɔ ní Moizi ikoyādanedeɔ yápi mà, ɔ aale zeweele wà aà de. Aale viakèè, asa aà yādaané i di bílawa píie.

19 Ké oosi kè, ɔ Yesu ní a iwaɔ bòle wéleu.

20 Ké gu dò aa be zéu, ɔ aa kaadɔenlipi è, à giigàga e a zínau.

21 Ké a yá dò Piεgu, ɔ a ò Yesue: Dii, kaadɔenli pò ní kà gwae, à giigàga.

22 Yesu òné: Aɔ Lua náai ví.

* 11:7 Zkl 9.9 † 11:8 2Kia 9.13 ‡ 11:9 Sou 118.25-26 § 11:17 Isa 56.7 * 11:17 Zel 7.11

²³ Siana mále oé, tó gbé ò sísíe beε aà fεle azía zu ísiau, tó i seake a nòse guuo, tó a a náai ví ké yá pó a òpi a ke, a keè.

²⁴ Bee yáí mále oé, tó ále lousisi, yá pó a a wabikè pii, à dile á è kò, í e.

²⁵ Tó a fεle ále lousisi, tó á ííkūa ní gbēeo, à sùuukeaàno, á Mae pó kú musu i sùuukeáno ní á tàaeo s̄s̄.

²⁶ Tó i sùuuke ní gbēeo, á Mae pó kú musu a sùuukeáno ní á tàaeo s̄so.

Yesu laa a ikoi

(Mat 21.23-27, Luk 20.1-8)

²⁷ Ǿ aa kà Yelusaleũ. Lá Yesu lé beβε Lua ua, sa'onkiao ní M̄oizi ikoyādanedeo ní gbēz̄z̄z̄ s̄s̄aazi

²⁸ aa aà là aa m̄e: Iko kpele níle yápio keòì? Déme n gba yápi kea zéí?

²⁹ Yesu wemá à m̄e: Má yá m̄endoe gbeawá. A wea, mí iko pó mále yápio keò oé sa.

³⁰ A omεε. Zaa gbéò da'ilekea† b̄ò Lua kíi yà, ge gbēnazina kíie?

³¹ Ǿ aa lekpaai aa m̄e: Tó wa m̄e Lua kíie, a me b̄oyái wi Zaa yá sio nie.

³² Tó wa m̄e gbēnazina kíie s̄o, too. Aa bíla vía ví, asa gbépii Zaa ānabike síe.

³³ Ǿ aa wè Yesuwa: Wá d̄so. Ǿ Yesu òné: Mapi s̄o má iko pó mále yápio keò oéo.

12

Vēebu zikena

(Mat 21.33-46, Luk 20.9-18)

¹ Ǿ Yesu fεle yálèeüné à m̄e: Gbēe mé vēebu ví, à kaa liai, à eyò vēefēk̄i ũ à gbadà,* ò à búpi nà zikenaone ní z̄i, ò à fεle ní táo.

² Ké vēek̄oz̄z̄z̄ḡo kà, ò à a íwae z̄i zikēnapiowa, aà a vēepi asea símáε.

³ Ǿ zikēnapiò aà kù wa gbè wa gbàε ōgii.

⁴ Ǿ à èa íwa p̄ale z̄imá. Ǿ aa gbé bee mi f̄ò aa widàwà.

⁵ A èa a p̄ale z̄i l̄o, ò aa gbé bee d̄e. Màa à gbēp̄aleo z̄i dasi, aa ní gbēeo gbè, aa ní gbēeo d̄e.

⁶ Budepi né m̄endona mé ḡè sa, ò à aà z̄i gbēz̄ā à m̄e: Aa ma né yāda.

⁷ Ǿ zikēnapiò òk̄oε aa m̄e: Túbiblenan kee. A to wà aà d̄e, bú i ḡow̄ε.

⁸ Ǿ aa aà kù wa d̄e, wà aà ḡe s̄e wa zù kaa kpe.

⁹ Tòo, kpelewa budepi a ke sai? A ḡe zikēnapiò d̄ede, i búpi kpa gbēp̄aleowaε.

¹⁰ I Lua yáε bee kyokeo lé? Wà m̄e:

Gbe pó ēbonao p̄akp̄ai

mé ḡè gb̄eo mide ũ.

¹¹ Dii mé bee k̄e,

ò à k̄ew̄εe yāb̄onsae ũ.†

¹² Ǿ aa z̄ew̄εle wà aà kú, asa aa d̄ò ní yáí à yápi l̄eēũi. N beeo aa víakè bílaε, ò aa aà tò we aa tà.

Yesu lousisin gbēz̄z̄z̄ fua

(Mat 22.15-46, Luk 20.19-47)

¹³ Ǿ wà Falisieo ní Elodi kpala zenkp̄edeeo z̄i Yesuwa òn̄okeiè a yá'oa guu.

¹⁴ Ké aa kà, ò aa òè: Metulu, wá d̄s̄ ké gbé náaiden n ũ. Nili yási ní gbéò ublembekε yáio, asa nili gbēe wegwao. Lua zé ni òbné wásawasa. A z̄ev̄i wà w̄è'ōa kpá Sezaawaa, ge a z̄ev̄io? Wà kpa yà, ge wásu kpao?

15 Yesu ní mɔafili d̄̀, ̄̀ a òné: Bóyāi ále filifilimbakpam̄̀ei? A ̄̀api do d̄̀m̄̀e mà gwa.

16 Ké aa d̄̀è, ̄̀ à ní lá à m̄̀: Dé mi ní aà t̄̀on lai? Aa w̄̀wà aa m̄̀: Sezaa p̄̀e.

17 ̄̀ Yesu òné: A Sezaa dee p̄̀ kpawà, í Lua p̄̀ kpawà. Aa yá b̄̀ ní sae.

18 ̄̀ Saduse p̄̀ aai ḡ̀o vua eboeò mò Yesu l̄̀e aa aà là aa m̄̀:

19 Metulu, M̄̀izi òw̄̀e a lá guu à m̄̀, tó gb̄̀é v̄̀i ḡ̀a à a n̄̀ tó n̄̀sai, aà d̄̀una gyaapi da'uake à a v̄̀i ḡ̀e keò.‡

20 M̄̀aae, v̄̀i ní d̄̀unaò ku gb̄̀eòn sopl̄̀a. Woo n̄̀s̄̀, ̄̀ à aà tó we n̄̀sai.

21 Se aà da'uak̄̀e, ̄̀ à ḡ̀a à n̄̀pi tó we l̄̀ n̄̀sai. ̄̀ B̄̀iò k̄̀e màa l̄̀

22 e à ḡ̀e k̄̀a an sopl̄̀adewa. Ampii aa aà tó n̄̀sai. Ampii gb̄̀ea ̄̀ n̄̀pi ḡ̀a.

23 Ḡ̀o vuḡ̀ozi an d̄̀me aò n̄̀pi v̄̀i? Asa an gb̄̀eòn sopl̄̀a nípii aa aà d̄̀ n̄̀ ùe.

24 Yesu w̄̀m̄̀á à m̄̀: A Lua yá ní a gb̄̀aao d̄̀sai yáí a s̄̀s̄̀io l̄̀?

25 Tó ḡ̀o v̄̀i, aa n̄̀s̄̀, aa z̄̀akeò, aao ku lán malaikaò kua luab̄̀ewa.

26 Ké ḡ̀o b̄̀o gau s̄̀ be, í M̄̀izi lá kyoke gua p̄̀ à k̄̀ele yá'òuo lé? Lua òè à m̄̀e ám̄̀eaa Ablahaū ní Izaakio ní Yak̄̀obuo Lua. §

27 Luaá ḡ̀o Lua no, gb̄̀é b̄̀eò p̄̀e. A s̄̀s̄̀ à k̄̀e z̄̀ai.

28 M̄̀izi ikoȳ̀adan̄̀dee ku we, à lekpaapi mà. Ké a è Yesu ȳ̀amaa w̄̀m̄̀á, ̄̀ à s̄̀aazi à aà là à m̄̀: Ikoȳ̀a kpele mé d̄̀nlai?

29 Yesu w̄̀wà à m̄̀: A miden ke: A ma, Isailio. Dii wá Lua mé Dii m̄̀ndona ũ.

30 Aò ye Dii á Luazi ní n̄̀sem̄̀ndoo teasisai á gb̄̀a pua léu, á s̄̀ io kuwà.*

31 A plaaden ke: Aò ye á gb̄̀eēzi lá ázia w̄̀niwa.† Ikoȳ̀ae de beeiao.

32 ̄̀ ȳ̀adan̄̀depi òè: Ȳ̀amaae, Metulu. N s̄̀iana'ò, n m̄̀ Lua m̄̀ndoe, a plaade kuo, sema aapi.‡

33 Yea Luazi ní n̄̀sem̄̀ndoo ní n̄̀ òno pii n gb̄̀a pua léu ní yea n gb̄̀eēzi lá nzia w̄̀niwao de sa p̄̀ w̄̀i a p̄̀ k̄̀ateu à tékū ní sa'oa bui píiola. §

34 Ké Yesu è à ȳ̀aw̄̀wa ní laaio, a òè: Ḡ̀e k̄̀pala p̄̀ b̄̀ Lua kíiu z̄̀ann̄̀o. Bee kpe gb̄̀e i we ȳ̀e làwà l̄̀o.

35 Yesu èa lé ȳ̀adan̄̀e Lua ua, ̄̀ à gb̄̀é là à m̄̀: Bóyāi M̄̀izi ikoȳ̀adan̄̀deò í o M̄̀s̄̀iá Davidi buiei?

36 Ké Lua Nis̄̀ina d̄̀e Davidiwa à m̄̀: Dii ò ma Dii e aà z̄̀le a ɔplaai e aò aà ib̄̀eò k̄̀al̄̀e a gbá z̄̀ie.*

37 Lá Davidi aà s̄̀isi Dii màa, kpelewa aò de aà bui ũ l̄̀i? ̄̀ bila lé aà ȳ̀ama ní p̄̀nao.

38 Aà ȳ̀adaan̄̀e guu à m̄̀: A laaika M̄̀izi ikoȳ̀adan̄̀dezi. Aaio ye bebea ní uladao daa w̄̀ò f̄̀kpakpamá ḡ̀ae.

39 Aaio w̄̀ele z̄̀le lousisikpe z̄̀lek̄̀i maao guu ní bleble z̄̀lek̄̀i maao.

40 Aaí lou gb̄̀a s̄̀isi gb̄̀é wé yáí, ̄̀ aai gyaao kpe siomá. An íadama p̄̀s̄̀i aò d̄̀nla.

Gyaa taaside gbadaa

(Luk 21.1-4)

41 ̄̀ Yesu z̄̀le Lua ua ɔsikpagolo ae, àle gb̄̀é gwa, lá aale ̄̀a dau. ̄̀de saò lé ɔ z̄̀o dau.

42 ̄̀ gyaa taaside mò t̄̀nga d̄̀u m̄̀n pla, í ka dalao.

43 ̄̀ Yesu a íwaò k̄̀aaa a òné: Siana m̄̀le oé, gyaa taasidepi ̄̀a dà kpagolo guu de gb̄̀epiila.

‡ 12:19 Iko 25.5 § 12:26 B̄̀a 3.6 * 12:30 Iko 6.4-5 † 12:31 Lev 19.18 ‡ 12:32 Iko 4.35 § 12:33 Oze 6.6 * 12:36 Sou 110.1

⁴⁴Asa ɔ dia ɔ aa dǎ wà kàu nípii. Nɔɛpi sɔ, aà taasideke guu pɔ pɔ a ví à pɔbled ɔ a dàu we pii.

13

Yelusaleũ dúuzɔa ní dúnialaagɔ seela
(*Mat 24.1-22, Luk 21.5-24*)

¹ Ké Yesu lé bɔ Lua ua, aà íwae òè: Metulu, gwa lá wà kpé maaɔ dɔ ní gbè kefenaeɔ taɔ.

² ɔ Yesu òè: N kpé zɔɔpi è píia? Gbɛe a gɔ dikɔa weo, wa a dúuzɔ píie.

³ Yesu zɔlea Kùkpe sɔsɔpɔleu, aà ae dɔa Lua uawa. Píie ní Zaakio ní Zǎao ní Andeleo mé kuaàno níte, ɔ aa aà là aa mè:

⁴ Owɛɛ, bee a ke bɔɛ ni? Bómɛ aɔ de apii kegɔ seela ũi?

⁵ ɔ Yesu òné: A laaika, ásu to wà á sásǎo.

⁶ Gbéé mɔ ní ma tɔo dasi, aa me Mesiiin ní ũ, aai gbéé sásǎ dasi.

⁷ Tó a zikakɔfi mà ge a bao, ásu bílikeo. Sema bee ke, ama dúnia láaan we giao.

⁸ Bui ní buio aa fele ní kɔo, màae lɔ bɔsu ní bɔsuo. Tɔɔle a lualua gueɔ mé nɔana aɔ ku. Yápi aɔ de lán nɔwǎwǎ daaleawaɛ.

⁹ Aɔ kú ní laaio. Wa á kúkú wà yákpalekeáno, wi á gbɛ lousisikpɛo guu. Aɔ zea bɔsu gbáadeɔ ní kíaɔ ae ma yáí, íɔ dené ma seeladeɔ ũ.

¹⁰ Sema wà baonakpa bui píie gia.

¹¹ Tó wà gèáno yákpaleu, ásu dɔaa bílike yá pɔ ásu owao. A yá pɔ Lua a sóso káé á léu gɔɔbeezi o, asa i ke áme á yá'oo, Lua Nisinaɛ.

¹² Wíi ní dǎunaɔ kɔ kpámá dea yáí. Màa maeɔ ní néo kpámá. Néo bɔ ní deɔ ní daɔ kpe wà ní de.

¹³ Gbépii a zaágu ma yáí. Gbé pɔ menafɔ e a léwa, ade mé a bɔ.

¹⁴ Tó a tè gudena* è gu pɔ de ào kuuo, (kyokena yápi da), gbé pɔ kú Yudeo bàale mipe sɔsɔwa.

¹⁵ Gbé pɔ kú a kpé musu su pila gɛ kpéu a pɔe séio.

¹⁶ Gbé pɔ kpé bua su ea be a ula séio.

¹⁷ Waiyoo neadeɔ ní nɔsindeɔ gɔɔ beezi.

¹⁸ A wabike ké yápiɔ su á le buzio,

¹⁹ asa wétɛa pɔ aɔ ku gɔɔpi aɔ zɔɔɛ.† Za gɔɔ pɔ Lua dúnia kè e gbá a taa i keo, mé a ke bau bo.

²⁰ Tó Dii i gɔɔpiɔ laoo, dɔ gbɛe a bɔo. A gɔɔpiɔ lào a gbé pɔ à ní séo yáie.

Gbɛnazin Né mɔa
(*Mat 24.23-44, Luk 21.25-38*)

²¹ Gɔɔ bee tó wà su òé Mesii gwa ke, ge Mesii ku le, ásu sio.

²² Asa Mesii egeɔa ní ǎnabi egeɔa mɔ dabudabuɔ ní yǎbɔnsaeɔ ke, ké baa gbé pɔ Lua ní séo aa ní sásǎo, tó a zé kú.

²³ Aɔ kú ní laaio, ma yápii lezǎwǎ za káauɛ.

²⁴ Gɔɔ bee wétɛapi gbɛa íatɛ a siakú, mɔvua a ikeo,

²⁵ saanaɔ wolo luawa, pɔ pɔ kú luawapiɔ zǎ ní pékliwa.‡

²⁶ Wi Gbɛnazin Né mɔa e luabɛpuanau ní gbáa zɔɔo ní gawio,§

²⁷ i a malaikaɔ zǐ aa gbé pɔ Lua ní séo kǎaa za dúnia gola síiɔ guu, za dúnia léla ní a léleo.

* **13:14** Dan 9.27, 11.31, 12.11 † **13:19** Dan 12.1 ‡ **13:25** Isa 13.10, 34.4, Yoe 3.4 § **13:26** Dan 7.13

28 A yá pò kaadɔenli lé daé ma. Tó a gɔnaɔ busekù mé a lá lé paé, ɔ i dɔ guantɛna káikù.

29 Maae lb, tó á è yápio lé ke, àɔ dɔ ké aà mɔa káikùe, a ku kpeele.

30 Siana mále oé gɔɔbeedeɔ gɛle yápio pii kesaio.

31 Luabe ní tɔɔleo a gɛle, áma ma yáɔ gɛlea vío.

32 Gbɛe a gɔɔ ge a zaa dɔo, baa malaika pò aa ku luabeɔ ge Lua Né, sema Mae Lua.

33 Aɔ kú ní laaio à itɛke, asa á dɔ zɪ pò gɔɔpi a kao.

34 A de lán gbé pò lé gé wéleuwaé. A a be tò a zikenaɔne baade ní a zio, ɔ a ò a gudɔanae à itɛke.

35 Apiɔ sɔ á uabele sugɔɔ dɔo, oosin nò, wɛedon nò, ko ɔɔɔan nò, gufɛnen nò. Ayāmeto à itɛke,

36 ké asu su kándo, i á le ále i'oo yáí.

37 Yá pò mále oé, mále o gbépiié, à itɛke.

14

Tulalekaa Yesu miwa (Mat 26.1-16, Zaa 12.1-8)

1 Gɛamusu* dikpe ní Kàaso dikpeo gɔ gɔɔ pla, ɔ sa'onkiaɔ ní Moizi ikoyādanedeɔ lé zeweele wà gbɛɔ zāmake wà e Yesu kú wà de.

2 Asa aa mè: Wásu wà aà kú dikpe gɔɔzɪo, ké wasu fele ní zɔaoo yáí.

3 Gɔɔ pò Yesu kú Simɔɔ Kusude be Betani, àle pɔble, ɔ nɔee sààzi a tulale bui maa ɔde loona kúa. ɔ à loonapi waa è à tulalepi kà Yesu miwa.

4 Gbɛeɔ ku we, yápi òmá, ɔ aa mè: Bóyáí à tulalepi pākèi màai?

5 Tulale pò a ɔa de ánusɔ ɔwatɛ òaa do ní basɔooa, dɔ yāa wa yāa wà a ɔa kpà taasideɔwa. ɔ aa zɔadòwà.

6 ɔ Yesu mè: A aà to we. Bóyáí ále íadaiwàí? A yāmaakèmméé.

7 Taasideɔ kúánɔ gɔɔpiié.† Gɔɔ pò á yei, á fɔ na kené, áma máɔ kúánɔ gɔɔpiio.

8 A kè a gbāa léue, à dāaa tulale kà ma mewa ma ge kpelaa yáíe.

9 Siana mále oé, gu pò wàle ma baokpau dúnia guu pii, waɔ yá pò nɔepi kè o aà yá dɔaŋgu yáí.

10 Bee gbɛa Yudasi Isaliɔti pò de gbɛɔn kueplaɔ gbɛdo ũ gè sa'onkiaɔ kúí Yesu kpaamá yáí.

11 Ké aa aà yāmà, an pɔ kèna, ɔ aa legbèè wa ɔa kpawà. ɔ àle zeweele à Yesu kpámá.

Gɛamusu bleblea (Mat 26.17-35, Luk 22.7-34, Zaa 13.21-38, 1Kln 11.23-25)

12 Kàaso dikpe gɔɔ séia zɪ, gɔɔ pò wɪ Gɛamusu sã kòlokpa, Yesu íwaɔ òè: Má ní ye wà ge Gɛamusu ble sɔukeunei?

13 Yesu a íwaɔ gbɛɔn pla zɪ a òné: A gé wéledau. A kpaaũ ní gbɛeo í sea lo guu. A teaàzi

14 e ua pò a gɛu, í o uabeleé, Metulu mè má á pilauí, gua pò á Gɛamusu ble bleu ní a íwaɔ?

15 A kpediakɔa kpea zɔɔ musu pò wa kèke ɔɔé, í sɔukewéé we.

16 Ké íwapiɔ dàzeu, ɔ aa kà wélepi guu, aa è lá a ònéwa. ɔ aa Gɛamusu ble sɔukè we.

17 Ké oosi kè, Yesu kà we ní a íwa gbɛɔn kueplaɔ.

* 14:1 Bɔa 12.1-11 † 14:7 Iko 15.11

18 Ké aa z̄l̄e lé p̄oble, ̄ Yesu m̄è: Siana mále oé, á gbé p̄ó wále p̄oble s̄anūo do a ma kpámá.‡

19 An p̄o yà, ̄ aale aà la dodo: Asa mámeo yó?

20 ̄ a òné: A gb̄̄on kuεplāo doε, wále ok̄aaa ta doū.

21 Gb̄̄naz̄in Né a ta lá wà a yā'ò taalauwa, § āma waiyoo gbé p̄ó a Gb̄̄naz̄in Né kpámápi. A maa wà ade ì yāao.

22 Ké aale p̄oble, Yesu k̄aa s̄è à báaad̄au, ̄ a è'ε kpámá à m̄è: A sí, beeá ma mεε.

23 ̄ à imib̄o s̄è à Lua s̄áaukp̄a a kpámá, ̄ aa m̄i m̄pii.

24 ̄ a òné: Beeá ma auε, Lua bàa kua ní gbé das̄io au* p̄ó a b̄oε.

25 Siana mále oé, má v̄εεb̄e'i mi bo e kpala p̄ó b̄ò Lua kíi b̄o gupuau, ̄ má a dafu mi.

26 Ké aa les̄i aa làa, ̄ aa b̄òle gè Kùkpe s̄is̄ip̄oεu.

27 ̄ Yesu òné: Ap̄ii á ma to we, asa a k̄ēa láu Lua m̄è: Má s̄ād̄ana lé, s̄āo ì f̄āaa.†

28 N̄ beeo ma vua gb̄ea má d̄oaaé Galile.

29 ̄ Piεε òè: Baa tó wa n to we píi, má n to weo.

30 ̄ Yesu òè: Siana mále onε, gw̄āas̄inaa e ko àò gé lé ḡēn pla zui, n̄ȳō lelekpamazi ḡēn àaō.

31 ̄ Piεε legb̄è à m̄è máūmaūε: Baa tó má su mále gann̄o, má lelekpanzi bauo. ̄ aa ò màa s̄ō m̄pii.

Yesu wabikεa Gesεmani
(Mat 26.36-46, Luk 22.39-46)

32 Ké aa k̄a gu p̄ó w̄i mε Gesεmani, ̄ Yesu ò a ìwāonε: A z̄l̄e la e mào wabikε.

33 ̄ à Piεε ní Zaakio ní Z̄āao s̄è ḡērn̄o. Iw̄āa k̄a aà p̄oα, tòlobi z̄uāgu,

34 ̄ a òné: P̄os̄ia ma k̄ū gb̄āa e ma ka gaa. A ze la à it̄ēke.

35 Ké à gè ae ȳoo, ̄ à w̄ùle a gb̄εu à wabikè, tó a zé kú, ḡōopi ḡēala.

36 A m̄è: Baa, ma Mae, ní yá píi zé v̄i. To taasi k̄εεonapi d̄omazi, āma ma p̄oεā no, sema n p̄ó.

37 Ké à èa s̄ù a gb̄̄on àāp̄io kíi, a è aale i'o. ̄ a ò Piεεε: Sim̄o, níle i'o yā? Ni f̄ō n it̄ēkè baa ȳōoα?

38 A it̄ēke àò wabikε, ké ásu fu ȳōawao yáí. Nis̄ina yei, āma mε buse.

39 A èa gè wabikei, ̄ à yá doūpi ò b̄.

40 Ké à èa s̄ù, a è aale i'o, asa an wé gbiak̄ùε. ̄ aai d̄ō lá wa oèo.

41 Aà εa sua ḡēn àāōde a òné: Ale i'o ále kámabo e tiaa? Bee m̄ò. Ḡōo k̄a sa. A gwa, wále Gb̄̄naz̄in Né kpá duunkεnāwa.

42 A fεle wà gé. Gbé p̄ó lé ma kpámá lé mó kee.

Yesu k̄ua
(Mat 26.47-56, Luk 22.47-53, Z̄āa 18.3-12)

43 Ké Yesu lé yápi o ḡōo, ̄ aà ìwap̄io gb̄ēdo Yudas̄i k̄a ní bíla p̄ó b̄ò sa'onkiāo ní M̄oizi ikoyādan̄edeo ní gb̄ēz̄ōo kíi. Aa f̄ēndāo k̄ua ní goo.

44 B̄onkp̄edepi s̄ō à d̄ōaa seela òné à m̄è gbé p̄ó a su lep̄èwà, aàpin we. Aa aà k̄ū gb̄āa aa taò.

45 Ké à k̄a we, ̄ à t̄āa'ò Yesuwa ḡōo, a òè: Metulu! ̄ à lep̄èwà.

46 ̄ wà ōp̄èl̄ewà wà aà k̄ù ḡiūgiū.

47 Z̄ā guu gb̄ēe a f̄ēnda wò à sa'onkia z̄ikεnae lèò à aà swá gò.

48 ̄ Yesu òné: Kp̄ái weliwen ma ũ, ̄ a m̄o ma k̄úí ní f̄ēndāo ní gooα?

‡ 14:18 Soū 41.10 § 14:21 Soū 22.1-19, Isa 53.1-12 * 14:24 B̄oα 24.8 † 14:27 Zkl 13.7

49 Má kúánɔ Lua ua lá gu lé dɔ, miɔ yádaé, i ma kũo. Ama bee kè ké yá pò kēa Luayátaalau e ke yáie.‡

50 ɔ aà iwao bàalè píi aa aà tò we.

51 Ewaasoe teaàzi, aà zwāa kuuaàla pɔeyesai. Ké wà aà kũ,

52 ɔ à a zwāa tòné we, à bàalè puizi.

Piɛɛ lelekpaa Yesuzi

(Mat 26.57-75, Luk 22.54-71, Zaa 18.12-27)

53 ɔ wà gè ní Yesuo sa'onkia be. Sa'onkiaɔ ní gbɛzɔɔɔ ní Mɔizi ikoyādanedeɔ káaaa we m̄pii.

54 Piɛɛ té ní kpe káaa e à gè gè sa'onkia be'ua. A zòlè we, àlè tékpakpa ní dɔaiɔ sānu.

55 Sa'onkiaɔ ní Yuda yákpalekenao píi lé yá wɛɛɛ wà dɔ Yesuwa wà e wà aà dɛ, ɔ aai eo.

56 Wà yādòdòwà dasi, āma an yāe i kōsɛo.

57 ɔ gbɛɛɔ fɛlɛ yādòwà lɔ aa mè:

58 Wá mà dee mè á Lua kpé pò gbɛnazina dɔ wí, i a pále pò gbɛnazina i dɔo dɔ gɔɔ àaɔɛ.

59 Baa ní beeo an lé i ke doũo.

60 ɔ sa'onkia fɛlɛ zè zā guu à Yesu là à mè: Nyɔ yāe zásioa? Yá pò wàlɛ dɔdɔmapio dea ni?

61 Yesu níle kpé, i yāe wewào, ɔ sa'onkiapi èa aà là à mè: Mmɛ ní Lua báaade Né Mesii ũa?

62 ɔ Yesu mè: Mámɛ má aà ũ. A Gbɛnazin Né e zòlɛa Gbāapiide ɔplaai, S mé á aà mɔa e luabɛpuanau.*

63 ɔ sa'onkiapi a ulaɔ ga kè à mè: E'e, wá bàa kú ní seeladeɔ be?

64 A mà lá à dè ní Luao weó? Kpelewa a zɛòì? ɔ aa yá dīè m̄pii aa mè wà aà dɛ.†

65 ɔ wà fɛlɛ lé lé'ikakawà.‡ ɔ wà pòkùè aà wéwa, wàlɛ aà lɛɛ ní ɔkũo, wàlɛ oè: Anabikekeke, ní gbé pò n lɛ o. ɔ dɔaiɔ aà kũ aa aà sánkeke.

66 Piɛɛ ku zílɛ ua, ɔ sa'onkia be nɔɛ zíkɛnao do mò we.

67 Ké à Piɛɛ è, àlè tékpakpa, ɔ à aà gwà soee, a oè: Mpi sɔ, iɔ sānu ní Yesu Nazaletipioɛ.

68 ɔ à lelekpà à mè: Má dɔo, mi ma lá níle oo. ɔ à fɛlɛ gè gɔu guu.

69 Nɔɛpi èa aà è we, ɔ a o gbé pò zɛa weɔnɛ à mè: Gɔɛpiá an gbèdoɛ.

70 ɔ Piɛɛ lelekpà lɔ. Ké à kè sàa yɔɔ, gbé pò zɛa weɔ o Piɛɛɛ: Sianaɛ an gbèdon n ũ, asa Galile gbén n ũ.

71 Piɛɛ vāikpāaí ní azíao, ɔ à mè: Má sí ní Luao, má gbé pò ále aà yā'opi dɔo.

72 Wegɔɔ ɔ ko lé gɛn plaade zù, ɔ yá pò Yesu o dɔ Piɛɛgu, ké à mè e ko àò gé lé gɛn plaade zui, a lelekpaaazi gɛn àaɔ. ɔ à nà ɔlɔwa.

15

Pilati yákpalekea ní Yesuo

(Mat 27.11-31, Luk 23.1-25, Zaa 18.28-19.16)

1 Ké gu dɔ gɔɔ sa'onkiaɔ ní gbɛzɔɔɔ ní Mɔizi ikoyādanedeɔ ní gbāadeɔ pii lekpāaí, ɔ aa Yesu yè aa gè aà kpà Pilatiwa.

2 ɔ Pilati aà là à mè: Yudaɔ kían n ũa? Yesu wèwà à mè: N òn we.

3 Sa'onkiaɔ lé yādòdòwà,

4 ɔ Pilati èa aà là à mè: Nyɔ yāe ooa? Yá pò wàlɛ dɔdɔma ma fá!

‡ 14:49 Isa 53.8 § 14:62 Sou 110.1 * 14:62 Dan 7.13 † 14:64 Lev 24.16 ‡ 14:65 Isa 50.6

- 5 Ké Yesu i yâe zâsimáo, ò aà yá bò Pilati sae.
 6 Gẽamusu dikpɛgɔɔzi Pilati ì dakpɛunaɔ do pɔ wa yei kénée.
 7 Bùsudena pɔ aa bò gbãadeɔ kpɛ aa gbɛdɛɔ ku kpéu. An gbẽdo tón Balaba.
 8 Ǿ bíla sò Pilatizi aa wabikèwà aà ke lá ì kenéwa.
 9 Ǿ Pilati ní lá à mè: A ye mà Yudaɔ kía kée yà?
 10 Asa a dõ sáasã ké sa'onkiaɔ wɛdɔ Yesuɛ yáí ò aa aà kpáíwa.
 11 Ǿ sa'onkiaɔ tekpà bílagu, ò aa òè aà Balaba kénée.
 12 Ǿ Pilati ní lá à mè: Kpelewa á ye mà ke ní gbé pɔ wí mɛ Yudaɔ kíaoui?
 13 Ǿ aa èa wiilè: N aà páliwa!
 14 Ǿ Pilati ní lá à mè: Bóyáii? Vái kpele a kèi? Ǿ an wiilea kãfi aa mè: N aà páliwa!
 15 Pilati ye yá pɔ a kángu ke, ò à Balaba kénée. A Yesu kpà sosaɔwa aa aà gbé ní flaalao, aai aà páliwa.
 16 Ǿ sosapiɔ gèaànɔ bùsu gbãadeɔ be'ua, aa ní gáli kãaa píi.
 17 Aa gomusu tẽa dàè, ò aa fùà tà ní lɛo aa kpàè.
 18 Ǿ aale fɔkpakpawà aa mè: Yudaɔ kía fɔɔ!
 19 Aale aà gbé a miwa ní feo, aale lé'ikakawà, aale kúlekule aà aɛ, aale lémawà.
 20 Ké aa aà kè pɔɔpɔɔ aa làa, ò aa gomusu tẽapi bòaála, aa aázia pɔkasa dàè. Ǿ aa bòaànɔ, aale gé aà páliwa.

Yesu gaa

(Mat 27.32-56, Luk 23.26-49, Zãa 19.17-30)

- 21 Ké aale gé, gɔɛe bò sè oi, àlɛ dɔnízi, ò aa teasidàè aa Yesu lipãakɔa dĩè. Gɔɛpi tón Simɔɔ, Sileni bùsu gbéɛ, Alesãnda ní Lufuo de'iaɛ.
 22 Ǿ aa gè ní Yesuo gu pɔ wí mɛ Gɔgɔta. (Bee mè mitɔɔnagu.)
 23 Ǿ aa vɛe pɔ wà lí'ò kàu dèè, ãma i mio.
 24 Ké aa aà páliwa, ò aa aà pɔkasaɔ kpaalè kàlɛ, aa tɛlepà a sea yá musu.*
 25 Aa aà páliwa ìatɛ muuwãamigɔɔɛ.
 26 Yá pɔ wa dɔwa ò wa kè wa ná aà mia wà mè:
 Yudaɔ Kía.
 27 Wà kpáíweliwɛɔ páliwa we lɔ gbɛɔn pla, ado aà ɔplaii, ado zɛɛi.
 28 Ǿ yá pɔ kèa láue bee pà wà mè: Wà aà gwà doũ ní tàaekenaɔ.†
 29 Gbé pɔ lé gɛ weɔ lé ní midɛ,‡ aale aà sɔsɔ aa mè: Ehè! Tò! N mè nýɔ Lua kpé wí, ní ea dɔ gɔɔ àaɔ nolo?§
 30 N nzia suaba! Pila líwa mè!
 31 Maa lɔ sa'onkiaɔ ní Mɔizi ikoyãdanɛdeɔ lé aà ke pɔɔpɔɔ aa mè: A gbɛpãleo suabà, ãma a fɔ à azia suabao.
 32 Tó wá è Isailiɔ kía pɔ wí mɛ Mɛsiipi pila líwa, wá aà náaike sa. Ǿ gbé pɔ wà ní páliwa sãnuɔ lé aà sɔsɔ lɔ.
 33 Sea za ìatɛ minanguo e aua gè pilaò gu siakù bùsupiu píie.
 34 ìatɛ'auapilaa ò Yesu wiilè gbáugbãu à mè: Eloi, Eloi, lɛma sabatani! Bee bɔɔlɛ mè: Ma Lua, ma Lua, àkɛa n ma to wei?*
 35 Ké gbé pɔ zɛa weɔ yápi mà, ò aa mè: Ma we, àlɛ Elia sisie.
 36 Ǿ gbèè bàalè gè sao zò vɛɛ kùmawa,† a pè feea a dò Yesuɛ à mè: A zɛ glá wà gwa, tó Elia a mɔ aà pila.
 37 Yesu wii gbãa lè, ò à gà.

* 15:24 Sou 22.19 † 15:28 Isa 53.12 ‡ 15:29 Sou 22.8, 109.25 § 15:29 Maa 14.58 * 15:34 Sou 22.1 † 15:36 Sou 69.22

38 Ǿ Lua kpé zwāa‡ pó daa luakukii aε pàa pla za musu e zǐle.

39 Ké sosaǒ gbēzǒ pó ze Yesu aε we aà gaa è màa à mè: Gǔepiá Lua Néε siana.

40 Nǒεεǒ ku we lǒ, aale gugwa káaa. An guu Maliama Madeleni kuu ní Maliama pó de Yosefu ní Zaaki Nénao da ũo ní Saloméεo.

41 Gǒǒ pó Yesu kú Galile, aame aaiǒ teaàzi wàǒ blekéè. Nǒε pǎleǒ màaàǒ Yelusaleŭ aa ku we lǒ dasi.

Yesu vǐa

(Mat 27.57-61, Luk 23.50-56, Zaa 19.38-42)

42 Asǒadazi oosi lé ke. Lá kámabogǒǒ ye daalei,

43 Yosefu Alimate mǒ. Gbé tǒdeε Yuda gbāadeǒ guu, mé àle kpala pó a bǒ Lua kii dá. A sǒdile à gè Pilati kii, à Yesu ge wabikèwà.

44 Ké Pilati mà Yesu gà kǒ, à bǒ aà saε. Ǿ à sosaǒ gbēzǒ sisi, à aà là tó Yesu gà kǒ.

45 Ké Pilati gbēzǒǒpi yāmà, ǒ à Yosefu gbà zé aà gepi sé.

46 Yosefu gè bàabaa lù, ǒ à gè à aà bùa à bàabaapi fǐwà. A aà dà gbè'ε pó wa sǒ mia ũ guu, ǒ à gbè gbènε gbeembo tà epile.

47 Maliama Madeleni ní Maliama Yosefu dao lé gwa, aa è gua pó wà Yesu gepi dàu.

16

Yesu bǒa gau

(Mat 28.1-10, Luk 24.1-12, Zaa 20.1-10)

1 Kámabogǒǒzǐ láaa íatē gēa kpéu Maliama Madeleni ní Maliama Zaaki dao ní Saloméεo nísi gínana lù, ké wà ge ma Yesu mewa.

2 Asǒanenzi kǒǒkǒǒ íatē bilea ǒ aa bǒ gè miapi kii.

3 Aale kǒ la zéu aale mε: Déme a gbepi gbeembo à gowēε mia'ε léi?

4 Asa gbepi gbènεε. Ké aa wεsè, ǒ aa è wà gbepi gbeembò kǒ.

5 Ké aa gè mia'epi guu, ǒ aa èwaasoe è zǒlea ǒplaa oi, a ulatao pua daa. Ǿ iwāa kà ní pǒa.

6 A òné: Asu to iwāa ká á pǒao. Yesu Nazaleti pó wa pǎliwa ále wεεleo lò? A vù. A gu pó wà aà dǐleu èa? A ku lao.

7 A tá, í o à ìwǎǒne ní Piεεo, a dǒaané Galile. Aa aà e we lá a ònéwa.*

8 Iwāa kà ní pǒa, aale kpakpanaga, ǒ aa bǒle miapiu ní bao. Aai yāe o gbēεεo, ké vǐa ní kú yái.

Yesu azia ǒba a ìwǎǒne

(Mat 28.16-20, Luk 24.36-53, Zaa 20.11-23)

9 Ké Yesu bǒ gau ásǒanenzi gufēne, à azia òlǒ Maliama Madeleni pó à táa mèn soplǎ gòèε káau.

10 Ǿ nǒepi ge ò aà gbé pó an pǒ yaa, aale ǒǒǒǒne.

11 Ké aa mà Yesu vù, nǒepi aà è ní wéo, ǒ aai sio.

12 Bee gbεa gǒǒ pó an gbēǒn plǎǒ be zé guu, aale gé wéleu, à azia òlǒné lán gbēpǎlewa.

13 Ké aa èa sù ní wélepí, aa ò gbé kǐnǐǒne. N beeo aai ní yá sio.

14 Gbεzǎ ǒ à azia òlǒ a gbēǒn kuεdǒǒne gǒǒ pó aale pǒble. Ǿ à zǒadòmá, ké an swá gbāa mé aai a náaikεo yái. Asa aai gbé pó aa aà è à vùǒ yá sio.

15 Ǿ a òné: A gé dúnia guu píi, í ma baokpa gbépiε.

16 Gbé pó sí mé à da'ilékè a bǒ. Gbé pó i sio sǒ, yá a zǒlewà.

17 Gbé pó aa yápi sǒ yákeǎǒn ke: Aali táago ní ma tǒo, aali yāebui'o.

18 Tó aa mlě kù ní ɔo ge tó aa kona í mĩ, a pɔe kenéó. Aali ɔna gyãɔwa, aai aafia'e.

Yesu taa luabɛ
(Zin 1.9-11)

19 Ké Dii Yesu yá'óné a làa, ɔ Lua aà sè tàò musu, à zǝle Luapi ɔplaii.

20 ɔ aà iwapiɔ bǝ gè waasokpà gupiiu. Dii zíkèrínɔ, ɔ an dabudabukeɔ yá pǝ aa ò sianapiliwàné.

LUKU

Yá pò kú láε bee guu

Luku Yesu baona lápi kè lá Maaku kèwae.

Zāa da'ilena yā'oa guu, a ye gbéε sou àò maà wàò Yesu dá (3.1-20)

Yesu da'ilékεa ní aà yāo (3.21-4.13).

Yesu zíkεa Galile búsuu, gu pò à waasokèu ̄ à gyāε gbàgbā (4.14-9.50).

Yesu wéλεγα bóa za Galile e taa Yelusaleũ (9.51-19.28). Luku yá pò Maaku i kèε kè dasi. A keεn ke: Sāmali gbēmaa yá, ɔde sɔũ yá, né pò sàsā yá, ɔde ní Lazaao yá.

Yá pò Yesu kè Yelusaleũ (19.29-21.38).

Yesu taasikεa ní aà gaa (22-23).

Lápi midékii (24) Yesu bò gau ̄ à bò mò a ìwaeɔwa Emausi zéu e àò γε táí luabe.

Luku Yesu ní Zāa Da'ilena ia yá bókékè giaε (1-2). Wekii a ò lá malaika bò mò Yesu da Maliamawa ní Zāa Da'ilena da Elizabetio, ní lá sādānao ní saanyādōnao mò kùle Yesueo, lá Maliamā ní Zakalio Dii sáaukpà mé Simeo Lua Musude tóbò. Yá bee guu Luku yá gbiao ò kò a Yesu seeladekεkεa guu: Yesu luake ní aà dea Isaili zalala ūo ní lá aà mɔa dúnia guu de yāzɔ ū gbépiiεo. Luku òbwēε ló lá Lua ye nòsedoudeɔzi ní gbé pò wà pākpānzio ní nɔεo ní taasideo ní nibɔ. Lua Nisina yá kú we ló ní pɔna pò Yesu baona ì inéo ní Lua táasilεao ní wabikεawào.

Luku ì Isailio felekaayā bókékewēε wásawasae. Baona láε bee kyokea guu baade a f̄ gbépii Suabana yá d̄u.

¹ Gbéε ɔkpà yá pò kè wá guu dau siua lá guu zéze wa dasi,

² lá gbé pò aa de yápi seeladeo ní a baokpanao ū za káauo òwēεwa.

³ Tiasa mapi s̄, lá ma wetè yápiɔi dodo za a daaleawa, má è a maa mà kēne zéze, ma gbé beεεde Teofili,

⁴ ké ñ e ñ yá pò wa dāne sáasā d̄.

Malaika d̄aaa Zāa Da'ilena ia yā'oa

⁵ Yude búsuu kí Elodi gɔɔ sa'onae ku, aà tón Zakali. A ku Abia sa'onao gáli guue. Aà na tón Elizabeti. Aalona buie ló.

⁶ An pla nípii aa maa Luaε. Aaɔ ku táaesai, aa Dii ikoyā ní yá pò a d̄ileo k̄ua.

⁷ Aa né v̄io, asa Elizabetiá fiie, mé an pla nípii aa zik̄u.

⁸ Gɔɔ pò sa'oa kà an gáliwa, Zakali mé lé Lua gbagba.

⁹ Lá sa'onapiɔ ì kewa, aa likpà, ̄ lí Zakali sè aà gé tulaletikai téa Dii kpéu.

¹⁰ Tulaletikpasagɔɔ bíla k̄aa kpeεle pii, aale wabike.

¹¹ ̄ Dii malaikae bò mòwà, à zè tulaletikatεak̄ii ɔplai.

¹² Ké Zakali aà è, à bílikè, v̄ia aà k̄u.

¹³ ̄ malaikapi òè: Nsu to v̄ia n k̄uo Zakali. Lua n wabikea sí, n na Elizabeti a ne'i ḡε ū, ní tókpaè Zāa.

¹⁴ N pò a ke na, níȳ yáalɔ, gbéε pɔnake aà ia yá musu dasi,

¹⁵ asa aɔ de Diiε gbéz̄ɔ ūε. A wē ge í gbāae mio,* Lua Nisina aɔ dedεawà za aà da gbεεε.

¹⁶ A to Isailio ze ní Dii ní Luao dasi,

* 1:15 Nao 6.3

17 a dɔaa Diie ní Lua Nisína gbãa pɔ Elia ví yãao. A to maeɔ ledouke ní ní néɔ,† a to swáyãmansaideɔ gbẽmaao ɔno sé. A gbéɔ keke aao ku sou guu Diie.

18 ɔ Zakali ò malaikapie: Kpelewa má yápi síana dɔi? Asa maezinan ma ũ, mé ma na zikù lɔ.

19 ɔ malaikapi wèwà à mè: Mámɛ má Gablieli,‡ mio zea Lua ae. ɔme ma zí yápi oine, mà baonapi kpane.

20 Ma, n léna a naale, níyɔ fɔ yã'oo e yápi ge kedò, ké ni ma yá pɔ a ke a gɔowa sio yáí.

21 Gɔɔ bee sɔ wàle Zakali dá. Aà gɛgɛa Lua kpéu bɔ ní sae.

22 Ké à bɔ, i fɔ yã'òhnɔɔ, ɔ wa dɔ ké à wépfungu'è Lua kpéue. Lá aà léna nàale, ɔ àle yã'oné ní ɔɔ.

23 Ké Zakali sa'ogɔɔ lé kà, ɔ à tà a be.

24 Bee gbɛa aà na Elizabeti nɔsí, ɔ à azía ùle e mɔ sɔɔ à mè:

25 Dii kè, à ma wɛnagwà, à wibòmɛɛ.

Malaika dɔaaa Yesu ia yá'oa

26 A mɔ soolode guu Lua malaika Gablieli zí Galile wéle pɔ wí me Nazaleti guu.

27 A gè nenɔe léso pɔ aà tón Maliama kíi. A gɔkpama ví Davidi bui ũ, aà tón Yosefu.

28 Ké malaikapi gè aà kíi, a òè: Fɔɔ báaade! Dii kunnɔe.

29 Maliama bílikè yápiwa, à làasookè à mè: Fɔ bee mi dea ni?

30 ɔ malaikapi òè:

Maliama, nsu to vía n kũo,
asa Lua báaadàngue.

31 Ma! Nyɔ nɔsi, ní nɛ'i gɔe ũ,
ní tókpaè Yesu.

32 Aɔ de gbɛzɔɔ ũ, wàli oè Musude Né.
Dii Lua a aà kpa aà dezi Davidi kpalau,

33 iɔ de Yakɔbu buiɔ kía ũ gɔɔpii,
aà kpala aɔ láaa vío. §

34 ɔ Maliama ò malaikapie: Lá mi gɔe dɔ yãao, bee a ke kpelewa ni?

35 Malaika wèwà à mè:

Lua Nisína a dine,
Musude gbãa i mɔma.

A yáí né pɔ níyɔ ipi kua aɔ adoa,
wàli oè Lua Né.

36 N dae Elizabeti negɔe nɔsia sɔ a zikù guu. Nɔe pɔ wa díle fii ũpi kú ní nò mɔ sooloo tia.

37 Asa Lua lí fu yãewao.*

38 ɔ Maliama mè: Dii zòblenan ma ũ. Aà kemɛɛ lá ní òwa. ɔ malaikapi aà tò we.

Maliama gea Elizabeti gwai

39 Gɔɔ bee Maliama fɛle gè wéle pɔ kú Yude bùsu gusísídeu gɔɔ.

40 A gè Zakali be, ɔ à fɔkpà Elizabetiwa.

41 Ké Elizabeti Maliama fɔpi mà, aà né víví aà gbɛɛ guu, ɔ Lua Nisína dède Elizabetiwa,

42 Elizabeti wii gbãa lè à mè: Báaaden n ũ de nɔe píila. Báaaden né pɔ kú ní gbɛɛu ũ lɔ.

† 1:17 Mal 3.23-24   ‡ 1:19 Dan 8.16, 9.21   § 1:33 2Sam 7.12, 16, Isa 9.6   * 1:37 Daa 18.14

- 43 Bón ma ũ ké ma Dii da mò ma gwaii?
 44 Goo pò ma swálè n fowa lé, né pò kú ma gbèu vîvî ní pónaoe.
 45 Báaaden n ũ, asa ní sî yá pò Dii òne a ke.
 46 Ǿ Maliama mè: Báaaden n ũ, asa
 Mále Dii tɔbɔ ma sɔ guu,
 47 ma nòse lé yáalɔ Lua ma Suabanawa,†
 48 asa à ma yādà,
 mapi aà zòblena pò mi ka pɔe ũo.
 Za tia e gɔɔpii wàli omee báaadee,
 49 asa Lua Gbãadepi yãzɔkèmee.
 Aà tó kua adoa.
 50 I wēnadɔ gbé pò aai vɔakεεone e ní buiwa.
 51 A a gāsɔ pòo à a gbãa òlɔné,
 à waladeɔ fàaa ní ní làasooɔ.
 52 A gbãadeɔ bò kpalau,
 à táaaɔ kàfi.
 53 A pɔmaaɔ kpà nɔandenaɔwa aa kà,
 à ɔdeɔ gbàe ɔgii.
 54 A a zòblena Isailiɔ ìa,
 an yá i sãaàguo.
 55 A wēnadɔ Ablahaũ ní a buipionε‡
 lá à a legbè wá deziɔnewa.
 56 Maliama zòle ní Elizabetio lán mɔ àaɔwa, ɔ à gbàsa tà a be.

Zãa Da'ilena ia

- 57 Elizabeti ne'igɔɔ kà, ɔ à ne'í gɔe ũ.
 58 Ké aà fáanideɔ ní aà daeɔ mà lá Dii wēnadɔè, aa pɔnakèaàno.
 59 A gɔɔ swaaɔde zí aa mò tɔzɔi népiε,§ aai aà mae Zakali tókpaè,
 60 ɔ aà da mè: Aawo! Wàli oè Zãa.
 61 Aa òè: Gbèe ku n daeɔ guu, a tó bee vɔo.
 62 Ǿ aa yã'ò aà mae ní ɔo, ké aa e dɔ lá a ye wà tókpaè.
 63 Zakalipi pò pò á e lákewà gbèa, ɔ a kèwà: Aà tón Zãa. Yápi bò ní sae nípii.
 64 Wegɔɔ aà léna gòle, à lebò lé yã'o, àle Lua sáaukpa.
 65 Ǿ vɔa ní fáanideɔ kù pii, ɔ Yude bùsu gusiɔside gbéɔ lé yápi galike pii.
 66 Ǿ gbé pò aa yápi màɔ kúa ní nòse guu aa mè: Bó népi aɔ de a ũ ziai? Asa Dii
 ɔliaaaàzie.
 67 Lua Nisína dède aà mae Zakaliwa, ɔ à ānabikεkè à mè:
 68 Wà Dii Isailiɔ Lua sáaukpa!
 A mò a gbéɔ bò.
 69 A Suaban gbãade bòwēε
 a zòblena Davidi bui guu,
 70 lá a dà a ānabionε aa ò za ziwa.
 71 Aa mè a wá sí wá ibεεɔwa,
 a wá bɔ gbé pò zawágupiɔ ɔzɔ.
 72 Maa à wá deziɔ wēnagwà,
 aà bàa pò kúrino yá i sãaàguo.
 73 A legbè wá dezi Ablahaũε*
 74 à mè á wá bɔ wá ibεεɔ ɔzɔ,
 í wá gba zé wà zɔbleε vɔasai,

† 1:47 1Sam 2.1   ‡ 1:55 Daa 17.7   § 1:59 Lev 12.3   * 1:73 Daa 22.16-18

75 wá kua ɪɔ adoaè gbẽmaaɔ ũ
e wá wēni léu.

76 Mpi s̄s ma né, wáli onε Musude ānabi,
asa n̄mε n̄ȳɔ d̄ɔaa n̄ zεkεkε Diie.†

77 Nȳɔ to aà gb̄éɔ d̄ɔ lá a ní suaba,
lá a ní duuna k̄émá,

78 ké wá Lua n̄ɔsε s̄ɔsobi v̄i yái.
B̄ɔa musu a m̄ɔ wá gwai lá gu ɪ d̄ɔwa,

79 i gupu gb̄é p̄ɔ kú gusiauɔnε
ní gb̄é p̄ɔ kú ga lézi,‡

i wá gbá péle aafia z̄éu.

80 Népi z̄ɔkù à ḡò kágbãade ũ. A ku gbáau e ḡɔɔ p̄ɔ à b̄ò gupuau Isailiɔwa.

2

Yesu ia (Mat 1.18-25)

1 Ḡɔɔ bee Sezaa Ogusi b̄ò ní yáo à m̄è wá dúnia gb̄épii nao.

2 Wá nao séiapi k̄è ḡɔɔ p̄ɔ Kilini de Sili bùsu gb̄éz̄ɔ ũε.

3 Baade píi ḡè a be w̄éleu wá a tó dalau.

4 Yosefu s̄s à b̄ò Nazaleti, Galile bùsuu, à ḡè Davidi be w̄éle Betelēũ, Yude
bùsuu, ké a de Davidi bui ũ yái.

5 A ḡè wá a tó dalau we ní a n̄ɔkpama Maliamao. A n̄ɔsia,

6 ̄ɔ ḡɔɔ p̄ɔ aa ku we, aà ne'iḡɔɔ kà,

7 ̄ɔ à a yoa ɪ ḡɔε ũ. A zw̄aa f̄iwà à aà w̄ule p̄ɔtuɔɔ p̄ɔbleb̄ɔu, ké aai gu e nib̄ɔɔ
pilak̄iio yái.

8 Sādānaɔ ku bùsu doūpi guu, aale i s̄eu, gw̄āsina aale ní s̄ãɔ d̄áa.

9 ɔ Dii malaikae b̄ò m̄òmá, Dii gawi gup̄un̄zi, ̄ɔ v̄ia ní kú maamaa.

10 Malaikapi òné: Asu to v̄ia á k̄ũo, asa ma m̄ɔ baonakpaiéε, gb̄épii p̄ɔ i ke na
maamaa.

11 Wá Suabana ɪé Davidi w̄éleu gw̄áa, ̄ɔmε Mesii ũ, Dii ũ.

12 Seela p̄ɔ a to à aà d̄ɔn ke: A n̄ét̄ēna e w̄ulea p̄ɔtuɔɔ p̄ɔbleb̄ɔu, zw̄aa f̄ifwà.

13 Kándó luabe ɪwaɔ ku s̄ānu ní malaikapio dasidasi, aale Lua táasile aa m̄è:

14 Wá Lua t̄ɔb̄ɔ musu,
gb̄é p̄ɔ an yá k̄èèɔ i aafia'e t̄ɔle.

15 Ké malaikapio ḡòníla aa tà luabe, ̄ɔ sādānaɔ òk̄ɔε aa m̄è: Wá gé Betelēũ wá
yá p̄ɔ k̄èpi e, yá p̄ɔ Dii tò wá d̄è.

16 ɔ aa f̄ele ḡè kpakpa, aa b̄ò Maliamā ní Yosefuowa ní n̄ét̄ēnapi w̄ulea p̄ɔtuɔɔ
p̄ɔbleb̄ɔu.

17 Ké aa aà è, aa yá p̄ɔ wa òné n̄ét̄ēnapi yá musu ò.

18 ɔ yá p̄ɔ sādānaɔ òpi b̄ò gb̄é p̄ɔ aa màɔ sae píi.

19 Maliamā yápi k̄ūa a n̄ɔsε guu píi, àle làasookewà.

20 Sādānaɔ èa tà, aale Lua t̄ɔb̄ɔ, aale aà sáaukpa yá p̄ɔ aa mà mé aa è musu,
asa à k̄è lá wa ònéwae.

21 Ké a ḡɔɔ la s̄ù, né t̄ɔz̄ɔḡɔɔ kà,* ̄ɔ wá t̄ɔkpàè Yesu, tó p̄ɔ malaika ò zad̄ɔ wi aà
n̄ɔsio.

Yesu ɔba Diie

22 Ké an gbábɔḡɔɔ kà, aa aà s̄è ḡè ɔbi Diie Yelusaleũ lá M̄ɔizi ikoyá'òwa.

† 1:76 Mal 3.1   ‡ 1:79 Isa 9.1   * 2:21 Lev 12.3

- 23 Asa a ku Dii ikoyāu wà mè wà negōe séiaɔ kpawàe.†
- 24 Aa sa pò wa ðile Dii ikoyāu ò, wà mè felena mèn pla ge felenguulu né bɔɔ mèn pla.‡
- 25 Gbēe ku Yelusaleū, aà tón Simεɔ. Gbēmaaε, a Lua vĩa vĩ, mé aà wé dɔ Isailiɔ misiai. Lua Nisĩna diè,
- 26 ̄ Nisĩnapi òè a ga kĩa pò Dii kpà esaio.
- 27 Nisĩnapi d̀aaè, ̄ à gè Lua ua. Ké Maliama ní Yosεfuò mò ní ní né Yesuo yá pò wa ðile ikoyāu kea yái,
- 28 ̄ Simεɔ aà s̄i a ɔzi, à Lua sáaukpà à mè:
- 29 Mapi n z̀blena gbaε nie guu sa lá ní òmεεwa Dii,
- 30 asa ma wesĩ Suabana pò ní ðile
- 31 n aà yá k̀ke bui pii wáale.
- 32 Aɔ de gupua ũ à gupu buiɔne,§ i n gbé Isailiɔ tɔbɔ.
- 33 Yá pò a ò népi musu b̀ aà de ní aà dao saε.
- 34-35 Simεɔ samaa'òné, ̄ a ò népi da Maliamaε à mè: ɔme aɔ de seela pò Isailiɔ gii ũ, pɔsia i n s̄ɔ z̄ lán f̀endawa. Isailiɔ lao ge aa káfi aà yái, an ǹse guu yá i bɔ gupua.
- 36 Nɔε ānabie ku we, aà tón Ana, Fanueli né, Aseε buie. Nɔεpi zik̀e táotao. A zākè ní a g̀okpamao wè sɔplaε,
- 37 ̄ à g̀ò gyaa ũ e wè basiiɔ ní síiɔ. Ili bɔ Lua uao, iɔ lousisi fáane ní gwāasinao ní lεyeao ní wabikeao.
- 38 Zibeezi g̀ò à s̀nzi à Lua sáaukpà, àε népi yá'o gbé pò an wé dɔ Yelusaleū boaiɔne pii.
- 39 Ké Yosεfu ní Maliamao kè lá a ku Dii ikoyā láuwa pii aa làa, aa èa tà ní be wéleu Nazaleti, Galile b̀usu.
- 40 Népi f̀e à gbāak̀. ɔno pàè, mé iɔ kú ní Lua báaa.
- Yesu gea Lua ua a negɔɔ*
- 41 Wē ní wēo Yesu de ní aà dao aai gé Gēamusu* dikpekei Yelusaleūe.
- 42 Ké Yesu kà wè kuεpla, aa èa gè dikpekei lá aai kewa.
- 43 Ké dikpe làa, aale tá, ̄ an né Yesu g̀ Yelusaleū, aa d̄o.
- 44 Aale e a kú ní gbéɔ guue. Ké aa t́a'ò gɔɔ do, ̄ aa gbàsa lé aà weεe ní daεɔ ní ní gbé d̄o guu.
- 45 Ké aai aà eo, aa èa gè aà weεlei Yelusaleū.
- 46 A gɔɔ àaɔde z̄i ̄ aa aà è Lua ua z̄leā yādanedeɔ guu, àε yāmamá, àε yálalamá.
- 47 Aà yād̄o ní aà yāweamáo ði gbé pò aale aà yāmaɔwa pii.
- 48 Ké aà de ní aà dao aà è, à b̀ ní saε, ̄ aà da òè: Bóyāi ní k̀ewēe màai? N mae ní mapio, wá pɔ yà n weεlea guu.
- 49 A wémá à mè: Bóyāi áε ma weεlei? Ké à k̀ màɔ ku ma Mae kpéu, á d̄o lé?
- 50 Ama aai yá pò a ònépi d̄o.
- 51 Yesu èa tàr̀no Nazaleti, à misĩilené. Aà da yápiɔ k̀a a ǹse guu pii.

† 2:23 Bɔa 13.2 ‡ 2:24 Lev 12.6-8 § 2:32 Isa 42.6, 49.6 * 2:41 Bɔa 12.1-11

⁵² Yesu zɔ̀kù, aà ònɔ̀ kǎfi, mé a na ní Luao ní gbɛ̀nazinao.†

3

Zāa Da'ilena waasokpaa

(Mat 3.1-17, Maa 1.1-11, Zāa 1.19-28)

¹ Sezaa Tibelia kpalablea wè gēode guu Pōnsi Pilati mé Yude b̀usu gbɛ̀zɔ̀ ũ, Elodi lé kible Galile, aà dāuna Filipi lé kible Itule b̀usu ní Takɔ̀ni b̀usuowa, mé Lisania lé kible Abilɛni b̀usuwa.

² Anasi ní Kaaifao mé sa'onkiaɔ̀ ũ. Gɔ̀ɔ̀ bee ɔ̀ Lua yá'ò Zakali né Zāae gbáau.

³ Ǿ à f̀ele lé b̀ebe Yuudɛ̀ baale ní baalao píi, àle waasoke gbɛ̀ɔ̀ne. A òné aa ǹselile aa da'ileke, Lua i ní duuna kɛ́má.

⁴ Maa yá p̀ó ānabi Isaia ò a lá guu kè à m̀è:
Kp̀awakɛna ɔ̀ɔ̀ ma d̀ɔ̀ gbáau,

àle me à zekɛke Diie,
à zéwewɛnao p̀ooè s̀usu.

⁵ Guzule píi a tata,
gbè lesiɔ̀ ní s̀isiɔ̀ daaí píi.
Zé koleao p̀oo s̀usu,
zé tòũtoũɔ̀ daaí,

⁶ gbépii i e lá Lua í ní suaba.*

⁷ Bila ɔ̀ m̀ɔ̀ aà k̀í da'ilekei, ɔ̀ i oné: Gbɛ̀nazin píligonaɔ̀! Déme ledàwá à bàasi p̀okũma p̀ó Lua a b̀ɔ̀ɔ̀máei?

⁸ A ǹselilea yá ke, wi d̀ɔ̀ ké a lile. Ké Ablahaũ de á dezi ũ, ásu dile bee mé a á b̀oo. Mále oé, Lua a f̀ɔ̀ gbɛɛ beeo ke Ablahaũ buio ũ.

⁹ M̀oo dilea líɔ̀zi k̀ò. Lí p̀ó lé né maa io, wa z̀ɔ̀ zu téue.

¹⁰ Bila aà là: Tó m̀aaɛ, wá ke kpelewa ní?

¹¹ A wè má à m̀è: Gbɛ́ p̀ó ula ví m̀èn pla, aà ado kpa gbɛ́ p̀ó víowa. Gbɛ́ p̀ó p̀blea ví, aà ke m̀aa ɔ̀.

¹² Ǿsinao m̀ò da'ilekei, ɔ̀ aa aà là aa m̀è: Metulu, wá ke kpelewa ní?

¹³ A wè má à m̀è: Asu ɔ̀asimá de lá wa d̀ilelao.

¹⁴ Sosao aà là aa m̀è: Wápiɔ̀ s̀ɔ̀ wá kea ní? A òné: Asu gbāamɔ̀ gbɛ̀ɔ̀ne à ní bleo. A ze ní f̀ia p̀ó wí boéo.

¹⁵ Gbɛ́ɔ̀ p̀ona lé dede. Gbɛ́pii lé làasooke a ǹse guu Zāa yáwa, tó aɔ̀ de Mesii ũ.

¹⁶ Zāa òné píi à m̀è: Mi á da'ileke ní íoe, āma gbɛ́e lé m̀ó, aà iko demala, mi ka mà aà sabala b̀ɔ̀ɔ̀eo. Ǿme a á da'ileke ní Lua Nisinao ní téo.†

¹⁷ A gbaana kũa à p̀ó f̀àò, i p̀ówɛna ká a d̀ɔ̀u, i a s̀ào ka té gasai guu.

¹⁸ Zāa baonakpaané guu, à nàemá ní yāpáleo dasi.

¹⁹ Ké à yá p̀ó kí Elodi kè a dāuna na Elodia yá musu ní vāi pále p̀ó a k̀èò b̀èè gupuaui píi,

²⁰ ɔ̀ Elodi èa yāvāikè ɔ̀, à Zāa dàkpeu.

²¹ Ké Zāa lé gbɛ́ɔ̀ da'ileke píi, à Yesu da'ilekè s̀ɔ̀. Gɔ̀ɔ̀ p̀ó Yesu lé wabike, luabe wèaa,

²² ɔ̀ Lua Nisina s̀ù lán felenawa à d̀ìè. Ǿ wá yá'o mà b̀oo luabe à m̀è: Ma Nén n ũ, má yenzi, ma p̀ò k̀ema na.‡

Bui p̀ó Yesu b̀ò ní guuo

(Mat 1.1-17)

²³ Gɔ̀ɔ̀ p̀ó Yesu a z̀í dàale, a wè baakwi taa ví. Wàle e Yosefu néé.

† 2:52 1Sam 2.26, Yaa 3.4 * 3:6 Isa 40.3-5 † 3:16 Zin 2.3-4 ‡ 3:22 Sou 2.7, Isa 42.1

Yosefupi sō Heli née,
²⁴ Helipi sō Mata née,
 Matapi sō Levii née,
 Leviipi sō Meleki née,
 Melekipi sō Yana née,
²⁵ Yanapi sō Yosefu née,
 Yosefupi sō Matatia née,
 Matatiapi sō Amosi née,
 Amosipi sō Nauū née,
 Nauūpi sō Eseli née,
 Eselipi sō Nage née,
²⁶ Nagepi sō Maatu née,
 Maatupi sō Matatia née,
 Matatiapi sō Semei née,
 Semeipi sō Yoseku née,
 Yosekupi sō Yoda née,
 Yodapi sō Yohanani née,
²⁷ Yohanani sō Lesa née,
 Lesapi sō Zolobabeli née,
 Zolobabelipi sō Salatieli née,
 Salatielipi sō Neli née,
 Nelipi sō Meleki née,
²⁸ Melekipi sō Adi née,
 Adipi sō Kosaū née,
 Kosaūpi sō Elemadaū née,
 Elemadaūpi sō Ee née,
 Eepi sō Yozuee née,
²⁹ Yozueepi sō Eliezee née,
 Eliezeeepi sō Yoliū née,
 Yoliūpi sō Mata née,
 Matapi sō Levii née,
 Leviipi sō Simeo née,
³⁰ Simeopi sō Yuda née,
 Yudapi sō Yosefu née,
 Yosefupi sō Yonaū née,
 Yonaūpi sō Eliakiū née,
 Eliakiūpi sō Melea née,
³¹ Meleapi sō Mena née,
 Menapi sō Matata née,
 Matatapi sō Natā née,
 Natāpi sō Davidi née,
 Davidipi sō Yese née,
³² Yese sō Obedi née,
 Obedipi sō Bazu née,
 Bazupi sō Salamō née,
 Salamōpi sō Naasō née,
 Naasōpi sō Aminadabu née,
³³ Aminadabupi sō Adami née,
 Adamipi sō Aani née,
 Aanipi sō Eselōū née,
 Eselōūpi sō Pelezi née,

Pɛlezipi sɔ̃ Yuda néɛ,
 Yudapi sɔ̃ Yakɔbu néɛ,
 34 Yakɔbupi sɔ̃ Izaaki néɛ,
 Izaakipi sɔ̃ Ablahaũ néɛ,
 Ablahaũpi sɔ̃ Tela néɛ,
 Telapi sɔ̃ Nakɔɔ néɛ,
 Nakɔɔpi sɔ̃ Selugi néɛ,
 35 Selugipi sɔ̃ Leu néɛ,
 Leupi sɔ̃ Pɛlegi néɛ,
 Pɛlegipi sɔ̃ Ebelu néɛ,
 Ebelupi sɔ̃ Sela néɛ,
 Selapi sɔ̃ Kena néɛ,
 36 Kenapi sɔ̃ Aapasa néɛ,
 Aapasapi sɔ̃ Sɛũ néɛ,
 Sɛũpi sɔ̃ Nɔee néɛ,
 Nɔeepi sɔ̃ Lemɛki néɛ,
 Lemɛkipi sɔ̃ Metusela néɛ,
 37 Metuselapi sɔ̃ Enɔki néɛ,
 Enɔkipi sɔ̃ Yɛlɛdi néɛ,
 Yɛlɛdipi sɔ̃ Maalalee néɛ,
 Maalaleepi sɔ̃ Kena néɛ,
 Kenapi sɔ̃ Enɔsi néɛ,
 38 Enɔsipi sɔ̃ Seti néɛ,
 Setipi sɔ̃ Adamu néɛ,
 Adamupi sɔ̃ Lua néɛ.

4

Yesu yɔ̃a

(Mat 4.1-11, Maa 1.12-13)

- 1 Yesu lé su ní Yuudɛo Lua Nisina pɛɛawà guu, ɔ̃ Nisɪnapi gɛ̀aà̀nɔ gbáau.
- 2 Ibiisi aà yɔ̃ we e gɔɔ bla. Gɔɔpi i pɔe bleo. Ké gɔɔ blapi pà, nɔana lé aà dɛ.
- 3 ɔ̃ Ibiisi òè: Tó Lua Nén n ũ, o gbɛɛ bee li pɛɛ ũ.
- 4 Yesu wèwà à mè: A kɛ̀a Lua taalau wà mè:
 Pɔblea ɔ̃ gbɛ̀nazina kuò adoo.*
- 5 ɔ̃ Ibiisi aà sè gɛ̀aà̀nɔ musu, ɔ̃ à dúnia kpalaɔ ò̀lɔ̀è píi a zegbeu gɔ̃ɔ
- 6 à mè: Má n gba iko beɔ píi ní a gawio. A ku ma ɔ̀zɛ, gbɛ́ pɔ́ má yei má kpawàɛ.
- 7 Tó n kulɛmɛɛ lé, a gɔ̃ n pɔ́ ũɛ píi.
- 8 Yesu wèwà à mè: A kɛ̀a Lua taalau wà mè:
 Kúle Dii n Luaɛ,
 níɔ zɔ̀bleè ado.†
- 9 ɔ̃ à gɛ̀aà̀nɔ Yelusaleũ, à aà zè Lua kpé misonaa à mè: Tó Lua Nén n ũ, ɔ̃kpa
 nziai,
- 10 asa a kɛ̀a láu wà mè:
 Lua a n yá'o a malaikaɔne aa n dɔ́a.
- 11 Wà mè lɔ:
 Aa ɔ̀dama, ké n̄su gɛ̀nale gbɛwao yáí.‡
- 12 Yesu wèwà à mè: Wà mè,
 n̄suli Dii n Lua lɛ n̄ gwao.§
- 13 Ké Ibiisi Yesu yɔ̃ ní yápiio a làa, ɔ̃ à aà tò we e gɔɔ pàle.

* 4:4 Iko 8.3 † 4:8 Iko 6.13 ‡ 4:11 Sou 91.11-12 § 4:12 Iko 6.16

Nazalɛtideɔ gia Yesu nɔaiki
(*Mat 13.53-58, Maa 6.1-6*)

- 14 Yesu ɛa tɔ Galile nɔ Lua Nisina gbɛao, ɔ aɔ tɔ li bɔsupia pɛi.
 15 I yɔdadanɛ nɔ lousisikpɛɔ guu, mɛ gbɛpii i aɔ tɔnasi.
 16 ɔ a gɛ Nazalɛti, gu pɔ a nɛblɛu. Kɔmabogɔɔzi a gɛ lousisikpɛu lɔ i kɛwa. A fɛlɛ a kyokɛ,
 17 ɔ wɔ ɔnabi Isaia taala kpɔwɔ. Kɛ a pɔo, a bɔ gu pɔ wɔ yɛɛ bee kɛuwa a mɛ:
 18 Dii Nisina kua.
 A ma sɛ mɔ baonakpa taasidɛɔnɛ,
 a ma zi mɔ gɔa wɛɛɔ ũ kpɔwɔkɛ
 gbɛ pɔ aa nɔzia vɛɔnɛ,
 mɔ wɛwɛa kpɔwɔkɛ vɛɔnɛ,
 mɔ gbɛ pɔ yeɔ polo,
 19 mɔ Dii gbɛkɛkɛnɛgɔɔ kpɔwɔkɛ.*
 20 ɔ a lapi kɔo a kpɔ dɔnɛdewa, ɔ a zɔlɛ. Gbɛ pɔ aa ku kpɛu wɛ fiwɔ pɛi.
 21 ɔ a yɛsɛ a mɛ: Lua yɛɛ bee pɔ gbɛ, lɔ ɔlɛ maɛwa.
 22 Yɛmaa pɔ dɔ aɔ lɛu bɔ nɔ saɛ pii, ɔ aalɛ aɔ tɔnasi. ɔ aa mɛ: Yosefu nɛ nolo?
 23 ɔ a ɔnɛ: Mɔ dɔ sɔasɔ kɛ ɔ yɛasɛ bee kɛmɛɛ. Tɔ nɔ lɔotoo ũ, nɔ nɔzia gbɔgbɔ.
 A omɛɛ mɔ yɔ pɔ ɔ mɔ mɔ kɛ Kapɛnaũ kɛ ma bɛ wɛlɛu la lɔ.
 24 Siana mɔlɛ ɔɛ, ɔnabi liɔ gbɛia a bɛ wɛlɛuɔ.
 25 Mɔlɛ ɔɛ siana guu, kɛ luabɛ zɛ tɔ Elia gɔɔ, gyaa gbɛandoɔ ku dasi. Lou i mao
 e wɛ ɔaɔ nɔ mɔ sooloo,† mɛ nɔan zɔɔ kɔ Isaili bɔsuu pii,
 26 kɔsi Lua i Elia zi nɔ keewao, sema gyaa pɔ kɔ Salɛpa wɛlɛu Sidɔ saɛ.‡
 27 Anabi Elizɛ gɔɔ sɔ, Isaili bɔsu kusudɛɔ diɛ, kɔsi i nɔ kee gbɔgbɔ, sema Sili
 bɔsu gbɛ Naama.§
 28 Kɛ gbɛ pɔ kɔ lousisikpɛu yɔpi mɔ pii, an pɔ pɔ maamaa.
 29 ɔ aa bɔ nɔ Yesu wɛnkpɛ, aa gɛaɔnɔ sɛsi pɔ nɔ wɛlɛ kɔlɛwɔ misonaa, kɛ aa
 ɔzɔaɔzi zi lɛ yɛi.
 30 ɔ a bɔ nɔ guu a tɔ.

Yesu kua Kapɛnaũ
(*Mat 8.14-17, Maa 1.21-39*)

- 31 Yesu tɔ Kapɛnaũ, ɔ ɔlɛ yɔdadanɛ Galile bɔsu wɛlɛpiu kɔmabogɔɔzi.
 32 Aɔ yɔdaanɛ bɔ nɔ saɛ, asa aɔ yɔ iko vɛɛ.
 33 Gɔɛ tɔadeɛ ku lousisikpɛu wɛ, ɔ a wii gbɛa lɛ a mɛ:
 34 Ee! Bɔ wɔ vɛ nɔ kɔoi Yesu Nazalɛti? N mɔ wɔ kaalɛ yɔ? Mɔ dɔ gbɛ pɔ nɔ dɛ a
 ũ, Lua gbɛ pɔ a kua adoan n ũ.
 35 ɔ Yesu gi tɔapiɛ a mɛ: Nɛlɛ! Go gɔɛpiwa. ɔ tɔapi gɔɛpi nɛ dasi guu a gɔwɔ,
 i aɔ kɛ'ɔao.
 36 Bili gbɛpii kɔ, aalɛ kɔ lala aa mɛ: Bɔtaa bui yɔn wei? Gwa, i yɔdilɛ tɔaɔnɛ
 nɔ iko gbɛao, ɔ aalɛ gɛzɛa.
 37 ɔ aɔ bao li bɔsupia gupiiu.
 38 Kɛ a bɔ lousisikpɛu, ɔ a tɔ Simɔɔ bɛ. Simɔɔ nada lɛ mɛwɔakɛ maamaa, ɔ wɔ
 a yɔ'ɔɛ.
 39 Yesu zɛ aɔ mizi a gi mɛwɔapiɛ, ɔ aɔ mɛ nini. Wegɔɔ a fɛlɛ blɛkɛnɛ.
 40 Kɛ ɔatɛ gɛ kpɛu, gbɛ pɔ gyɛ vɛɔ mɔnɔnɔ Yesuɛ, ɔ a ɔnɔna nɔ baadewa, a nɔ
 gbɔgbɔ nɔ nɔ gyɔ bui dasio.

* 4:19 Isa 61.1-2 † 4:25 1Kia 17.1 ‡ 4:26 1Kia 17.8-16 § 4:27 2Kia 5.1-14

⁴¹ Táaɔ lé go gbéɔwa ní wiio dasi ɔ aa mè: Lua Nénn n ũ. Ɔ à gɛné aa yá'o, ké aa aà dɔ̀ Mesii ũ yáí.

⁴² Ké gu dɔ̀, Yesu bɔ̀ wéleu à gè gusaena, ɔ̀ bíla lé aà wεεε. Ké aa bɔ̀wà, aale giè aà ní tó we.

⁴³ Ɔ a òné: Sema mà kpala pɔ̀ bɔ̀ Lua kíi baokpa wéle kíniɔne ɔ̀, asa a yáí Lua ma zii.

⁴⁴ Ɔ à gè lé waasoke Yudaɔ lousisikpeɔ guu.

5

Yesu a iwa séiaɔ sisia (Mat 4.18-22, Maa 1.16-20)

¹ Ziewa Yesu zεa Genεzaleti ísida gɔ̀sɔ̀le, ɔ̀ bíla kàaaaàzi Lua yāmaa yáí, aale naεwà.

² Ɔ à gó'ílεna è kálea gɔ̀sɔ̀le mèn pla, kpɔ̀wεnaɔ̀ bɔ̀le lé ní táaluɔ̀ pipi.

³ Ɔ à gè gópiɔ̀ do pɔ̀ de Simɔ̀ɔ̀ pɔ̀ ũ guu, à wabikèwà aà ɔ̀zɔ̀i aà go gɔ̀sɔ̀wa yɔ̀. Ɔ zɔ̀lea gópi guu à yādà bílaε.

⁴ Ké à yā'ò a làa, ɔ̀ a ò Simɔ̀ɔ̀ε: Gé ní góo ísia à táalu zu, á kpɔ̀ kú.

⁵ Simɔ̀ɔ̀ wèwà à mè: Mae, wa zíkè e gu gè dɔ̀, wi pɔ̀ε kíu, āma lá ní ò, má kpá.

⁶ Ké aa kè màa, aa kpɔ̀ nàaa giligili e an táaluɔ̀ ye kékèi.

⁷ Ɔ aa ɔ̀kè ní zikεndee pɔ̀ kú gópi do guuɔ̀ne aa mɔ̀ dɔ̀nle. Ké aa mɔ̀, aa kpɔ̀ kà gó mèn plapiɔ̀ pai e aa ye kpálei.

⁸ Ké Simɔ̀ɔ̀ Piεε è màa, à kùle Yesu gbázi à mè: Go ma saε Dii, asa duunkεnan ma ũ.

⁹ Bili Simɔ̀ɔ̀ kù ní gbé pɔ̀ aa sānuɔ̀ pii kpɔ̀ giligili pɔ̀ aa kùpi yáí.

¹⁰ Màa Zaaki ní Zāao, Zebedee né pɔ̀ aa de kɔ̀gbéɔ̀ ũ ní Simɔ̀ɔ̀ bilikè ɔ̀. Ɔ Yesu ò Simɔ̀ɔ̀ε: Nsu to vía n kíu. Za gbā gbēnazina ɔ̀ níyɔ̀ wεεε.

¹¹ Ké aa kà ní ní góo gɔ̀sɔ̀le, ɔ̀ aa apii tò we, aa bɔ̀ tεaàzi.

Kusude gbágbāa (Mat 8.1-4, Maa 1.40-45)

¹² Ziewa Yesu kú wéleε guu ɔ̀ gɔ̀ε pɔ̀ kusu líaàla mɔ̀. Ké à Yesu è, à wùle a gbεεu à wabikèwà à mè: Dii, tó n wei, níyɔ̀ fɔ̀ gbābɔ̀mεε.

¹³ Ɔ Yesu ɔ̀bɔ̀ nàwà à mè: Ma wei, gɔ̀ gbālesai. Wegɔ̀ aà kusu làa.

¹⁴ Ɔ Yesu òè: Nsu o gbēε mao. Ge n nízia ɔ̀b sa'onae, ní sa pɔ̀ Mɔ̀izi díle o n gɔ̀a gbālesai seela ũ gbéɔ̀ne.*

¹⁵ Yesu bao lígua de yāala. Bíla í kāaa, ké aa aà yāma mé ké aà ní gbágbā ní ní gyāɔ̀ yáí.

¹⁶ Ɔ Yesu í kémá à ge wabike gusaε.

Gbēkaaua gbágbāa (Mat 9.1-8, Maa 2.1-12)

¹⁷ Ziewa Yesu lé yādané. Falisieɔ̀ ní Mɔ̀izi ikoyādanεdeεɔ̀ zɔ̀lea we. Aa bɔ̀ Galile ní Yude wéleε guu piiε ní Yelusaleũo. Lua gbāa kuaànɔ̀, ɔ̀ àle gyāε gbāgbā.

¹⁸ Ɔ gbēε mɔ̀, aa gbēkaaua sea ní mákelεo, aale zεwεεle wà gēaànɔ̀ aa aà díle Yesu aε.

¹⁹ Lá aai gēkii eo dasi yáí, ɔ̀ aa dèdεaànɔ̀ kpé musu. Aa kpépi fɔ̀, ɔ̀ aa aà pila ní a mákelεo zā guu Yesu aε.

²⁰ Ké Yesu è aale a náaike, à mè: Ma gbé, n duuna kèma.

* 5:14 Lev 14.1-32

21 Yādanɛdepiɔ́ n̄ Falisiɔ́ an lāasoo guu aa m̄: Dén gbé pó lé d̄ɛ n̄ Luao bee ui? Déme a f̄ duunakēmáí, Lua ado bàasioi?

22 Yesu n̄ lāasoo d̄, ɔ́ à n̄ lá à m̄: Bóyāí ále lāasoo bee taa ke á s̄ guui?

23 Tó má ò aà duuna k̄wà, ge tó má ò aà f̄le t̄a'a, a kpele mé àai?

24 Má ò màa ké à d̄ Gbēnazin Né duunakēama iko v̄ d̄uniau la. ɔ́ a ò gbēkaaŭapie: Má òne, f̄le n̄ n̄ m̄ak̄e sé tá n̄ be.

25 Weḡɔ́ à f̄le z̄é n̄ w̄áa, à a w̄úleɔ́pi s̄ à t̄a a be, àle Lua s̄aukpa.

26 Baade pii lé ḡɛ lea, ɔ́ aa Lua s̄aukpa. V̄ia guu aa m̄: Wa dabu è gb̄a.

Levii sísia

(Mat 9.9-17, Maa 2.13-22)

27 Bee gb̄ea Yesu b̄, ɔ́ à ɔ́sina pó w̄í me Levii è z̄leɔ́ ɔ́sikpeu. Yesu òè: M̄o temazi.

28 ɔ́ à f̄le à p̄pii tò we à t̄eàzi.

29 ɔ́ à p̄nabile z̄ɔ́ k̄e a be, à Yesu sísiwà n̄ ɔ́sinaɔ́ n̄ gb̄ep̄aleɔ́ dasi, aale p̄ble.

30 ɔ́ Falisiɔ́ n̄ n̄ M̄oizi ikoyādanedeɔ́ yákūt̄ek̄a aà ìwaɔ́zi aa m̄: Bóyāí ále p̄ble ále imi n̄ ɔ́sinaɔ́ n̄ luayādansaiɔ́?

31 ɔ́ Yesu a z̄s̄imá à m̄: Gb̄é gb̄aa bàa kú n̄ l̄otooooo, sema gȳae.

32 Mi m̄o gb̄emaɔ́ sísii aa n̄selileo, sema duunkenao.

33 ɔ́ wa òè: Z̄aa ìwaɔ́ ɔ́ leye, aao wabike k̄s̄k̄s̄. M̄aae n̄ Falisiɔ́ ìwaɔ́ ɔ́. Ama n̄ gb̄é ɔ́ p̄ble aao imie.

34 ɔ́ Yesu w̄emá à m̄: A we to n̄sena gb̄é ɔ́ leye ḡɔ́ pó n̄senapi kúrin̄e?

35 A ḡɔ́ a mó ké wa n̄senapi ɔ́ n̄ guu. Ḡɔ́ bee ɔ́ aa leye sa.

36 Yesu ȳal̄eüné ɔ́ à m̄: W̄ili p̄kasa dafu lí wa d̄i a zi guuo. Tó wa k̄e màa lé, p̄kasa dafu a yaae, mé a zi a k̄se n̄ a dafu pó wa d̄upioo.

37 W̄ili v̄e dafu ká báa tùu zi guuo. Tó wa k̄e màa, v̄e dafu a tùu p̄nae, i k̄le, tùu i òkpa.

38 W̄i v̄e dafu ká báa tùu dafu guue.

39 Gb̄é pó d̄ek̄e n̄ v̄e zio lí a dafu s̄aukpao, ì me a zi mé na.

6

Kámaboḡɔ́zi

(Mat 12.1-14, Maa 2.23-3.6)

1 Kámaboḡɔ́e z̄í Yesu lé p̄a ble bua, ɔ́ aà ìwaɔ́ p̄w̄ena w̄olo aa a suumpà n̄ ɔ́u, aale só.*

2 ɔ́ Falisiɔ́ òné: Bóyāí ále yá pó de wà ke kámaboḡɔ́zi kei?

3 Yesu w̄emá à m̄: Lá Davidi n̄ a gb̄é k̄e ḡɔ́ pó n̄ana lé n̄ de, i a kyokeo lé?

4 A ḡé Lua ua, à p̄e pó wa k̄ale Luae se s̄o, a kpà a gb̄éwa,† p̄e pó gb̄e lí sóo, sema sa'onao bàasio.‡

5 ɔ́ Yesu òné: Gbēnazin Né mé iko v̄ kámaboḡɔ́wa.

6 Kámaboḡɔ́ p̄ale z̄í ɔ́ Yesu ḡé lousisikpeu, àle yādané. Ḡɛe ku we, aà ɔ́plaa imia.

7 M̄oizi ikoyādanedeɔ́ n̄ Falisiɔ́ lé Yesu kpakpa, tó a gb̄épi gb̄ágb̄a kámaboḡɔ́zi, wi e yādaaála.

8 A n̄ lāasoo d̄, ɔ́ a ò gb̄é pó a ɔ́ imiapie: F̄le ze z̄a guu. Ké à f̄le z̄e we,

9 ɔ́ Yesu òné: M̄ále á láe. A z̄ev̄i wà yāmaake kámaboḡɔ́zi yá, ge yāv̄aie? Wà gb̄é misi yá, ge wà aà dee?

* 6:1 Iko 23.25 † 6:4 1Sam 21.1-6 ‡ 6:4 Lev 24.9

¹⁰ Yesu wεpáñla nípii, ò a ò gbé pò a ò imiariε: N n òpi poo. Ké a pòò, ò aà ò sù a gbεu.

¹¹ Falisio pò fè maamaa, ò aa lεkpàaí Yesuzi lá aa kεè yá musu.

Iwa gbèon kueplao sea

(Mat 5.1-12, 10.1-4, Maa 3.13-19)

¹² Goo bee Yesu bò gè wabikei sìsì musu, ò a kú ní wabikea Luawao e gu gè dòò.

¹³ Ké gu dò, ò a à ìwao kàaa, à gbèon kueplao sè ní guu à ní díle zinao ù.

¹⁴ Gbépio tón ke: Simoo pò à tɔkpàè Piεε, aà dāuna Andelee, Zaaki, Zāa, Filipi, Batelemii,

¹⁵ Matiee, Tomaa, Alafe né Zaaki, Simoo pò wí oè Gínziao,

¹⁶ Zaaki né Yudasi ní Yudasi Isalioti pò gò Yesu bɔnkpede ũo.

¹⁷ Yesu pilañno à zè gusalalaa, gu pò aà ìwa kɔniɔ ní bílao kuu. Aa bò Yelusaleũe ní Yude bùsuo píi ní ísiale wéle pò kú Tii ní Sidōo saeo.

¹⁸ Aa mò aà yāmai, mé ké aà ní gbágbā ní ní gyāo yáí. Gbé pò táa lé ìadamáo gbàgbā lo.

¹⁹ Gbépii lé wεεε ɔkāwà, asa gbāa lé bo aà guu, àle gbépii gbāgbāε.

²⁰ Ɔ à wesè a ìwao gwà à mè:

Báaadeon á gbé pò ále taasikeo ũ,

asa kpala pò bò Lua kíi de á pò ũε.

²¹ Báaadeon á gbé pò nɔana lé á de gbāo ũ,

asa á ká.

Báaadeon á gbé pò ále ɔɔlo gbāo ũ,

asa á yáalo.

²² Báaadeon á ũ, tó wà zàágu mé wà gíázi,

mé wà á sōsō mé wà á tɔbēsi Gbēnazin Né yáí.

²³ Goo pò yá beo á lé, àò vɔvɔ ní pɔnao, asa á asea zɔo luabe. Beewa an deziò kè ānabiɔne.

²⁴ Waiyoo á ɔdeo,

a me nama è kò.

²⁵ Waiyoo á gbé pò á kāa gbāo,

nɔana a á de.

Waiyoo á gbé pò ále yáalo gbāo,

á wēnake, á ɔɔlo.

²⁶ Waiyoo ápiɔ, tó gbépii lé á tɔnasi,

asa beewa an deziò kè ānabi εgenaone.

Yea ibεzi

(Mat 5.38-48)

²⁷ Málε o á gbé pò ále ma yāmaoneε, àò ye á ibεzi, à maake gbé pò zaáguone.

²⁸ A samaa'o gbé pò aai savāi'óéone. A wabike gbé pò aai ìadawáone.

²⁹ Tó gbé n sánkε n gεε dowa, ñ ado dɔè lo. Tó gbé n ulada síma, nísu giè ní n danziioo.

³⁰ Pò pò gbé gbèama píi kpawà. Tó gbé n pò síma, nísu gbεawào.

³¹ Lá á ye wà kεé, à kené màa sō.

³² Tó gbé pò aa yeáziò ò áliɔ yeñzi, bó sáau bee víi? Baa luayādansaiò ìo ye gbé pò yeñziɔziε.

³³ Tó gbé pò aai maakeó ò áli maakené, bó sáau bee víi? Baa luayādansaiò ì ke màaε.

34 Tó gbé pọ́ á wé dọ́i à pọ́ emáọ̀ ̄ áli pọ́ sẹ́ané, bó sáau bee víi? Asa luayādansaiọ̀ ̄ pọ́ sẹ́akõe a ea a lé gbeyu yáíe.

35 Aọ́ ye á ibeεzi à maakéné, à pọ́ sẹ́ané wεdọ́isai, í asea z̄ọ́ e, íọ́ de Musude néọ́ ū, asa ̄ maake guluone ní gbēváiọ́e.

36 Aọ́ sósobi ví lá á Mae sósobi víwa.

K̄s̄ t̄aae'ea
(Mat 7.1-6)

37 Asuli gbé t̄aae eo, Lua a á t̄aae e s̄o. Asuli yāda gbéao, Lua a yādaálah. A s̄uuke ní gbé̄, Lua i s̄uukeáno.

38 A gbé gba pọ́, Lua i á gba. A zaa maa pọ́ á gbégbē à w̄e à pà yelee káé á ula léu. Asa zaa pọ́ ní ȳo gbé̄ ̄ Lua a ȳone s̄.

39 ̄ à yātaa òné à m̄e: V̄ia a f̄s̄ d̄aa v̄iaee? An pla m̄pii aa zu euo lé?

40 Iwa líọ́ de a diilao. Gbé pọ́ yādàda a làa de lá a diiwaε.

41 Bóyái níe s̄k̄ona pọ́ da n gbédee w̄eu e, mé níe lí miọ́na pọ́ da n w̄eu yādao ní?

42 N gbé pọ́ níe lí miọ́na pọ́ da n w̄eu eo, kpelewa níȳ e o n gbédeee à to ñ s̄k̄ona pọ́ da aà w̄eu b̄eì? M̄afilide! Limiọ́na pọ́ da n w̄eu b̄o ḡia, ní gu'e wásawasa ké ñ s̄k̄ona pọ́ kú n gbédee w̄eu b̄e.

Gbé d̄sa a yákeawa
(Mat 7.15-27, 12.33-37)

43 Lí maa lí né v̄ai io, lí v̄ai lí né maa io.

44 W̄i lí píi d̄s̄ a bewaε. W̄ili kpa bo lè líwao, w̄ili kuke k̄alewao.

45 Gbēmaa ̄ maa b̄o a s̄ò làasoo maa guue. Gbēvái s̄o ̄ v̄ai b̄o a s̄ò làasoo v̄ai guue. Asa yá pọ́ k̄o s̄o guu ̄ lé ̄ o.

46 Bóyái íọ́ ma sisi Dii, Dii, mé ili yá pọ́ má ò keo ní?

47 Gbé pọ́ m̄o ma k̄i à ma yāma mé a k̄e, má ọ́b̄é lá ade de.

48 A de lán ēbona pọ́ eȳò z̄áz̄á à kpé kp̄ale gbewawaε. Ké swa pà, í dàgua à kà kpépizi, i deeo, ké wa b̄o maa yáí.

49 Gbé pọ́ lé ma yāma mé àle keo de lán ēbona pọ́ kpé kp̄ale t̄oọ́ea p̄ā ēȳosaiwaε. Ké swa'í k̄ai, ̄ à kw̄e ḡo. Kp̄epi òk̄paa k̄e z̄o.

7

Sosaọ gbēz̄o z̄ikena gbágbā
(Mat 8.5-13)

1 Ké Yesu yá bee ò gb̄one pii a làa, ̄ à ḡe Kapenaū.

2 Sosaọ gbēz̄o ku we, a z̄ikena ví, a yeaazie maamaa, ̄ àle gyāke à kà gaa.

3 Ké aà diipi Yesu bao mà, à Yuda gbēz̄o z̄i wabikeiwà aà m̄o a z̄ikenapi misie.

4 Ké aa kà Yesu k̄i, aa wabik̄wà k̄s̄k̄s̄s̄ aa m̄e: Gb̄epi kà ñ d̄oale.

5 A ye wá buizi, ̄me lousisikpe d̄w̄e.

6 ̄ Yesu ḡeño. Ké à kà k̄i ní aà beo, ̄ sosaọ gbēz̄opi a gbēnao z̄i a òné: A oè asu ìada azilawao, mi ka ké aà ḡe ma kp̄uo.

7 Ayāmeto má ðile mi ka mà m̄o aà k̄i maziao. A oè aà yā'o, ma z̄ikena i gbágbā.

8 Asa mapi s̄o, wa iko v̄iaε, mé má iko ví sosaowa. Mi o an gbēdoe aà gé, ̄ í gé. Mi o a p̄alee aà m̄o, ̄ í m̄o. Mi o ma z̄ikenaε aà ké bee ke, ̄ í ke.

9 Ké Yesu yápi mà, à b̄o aà saε. ̄ à lili a ò bíla pọ́ teazie: Mále oé, mi e gbēe ma náaik̄e kéwao, baa Isailio guu.

10 Ké zínapio èa sù, aa è zikenapi gbàgbā.

Gyaa né m̀ndona vua

11 Bee gbèa Yesu gè wéle pò wí me Naini. Aà iwao ní gbèpáleo gèaàno dasidasi.

12 Ké à kà kái ní wélepi bíiboleo, a è wa ge sea wà b̀d̀. Gyaa né m̀ndonaε. Wélepideo kú ní nɔepio dasi.

13 Ké Dii aà è, ɔ à kèè wēnaũ a òè: Nsu ɔɔbo.

14 ɔ à s̀ gepizi à ɔkà aà pewa. Ké gbé pò seao zè, ɔ à mè: Ewaaso, má òne vu.

15 ɔ gepi f̀le z̀le à nà yā'oawa. ɔ Yesu aà kpà aà dawa.

16 Via gbépii kũ, aa Lua sáaukpà aa mè: Wa ānabi z̀o è wá guu. Aa mè lo: Lua m̀ a gbéɔ gwai.

17 ɔ Yesu bao lí Yude b̀sua ní b̀su pò liaaio píi.

Zāa Da'ilena zinao
(Mat 11.1-19)

18 Zāa iwao yá bee dau aa siuè pii. ɔ Zāa ní gbéon plao sisi,

19 à ní z̀ Diiwa aa aà la, aàpi mé gbé pò a mo ũa, ge wàò wedo gbèpálezie?

20 Ké gbépio kà Yesu k̀i, aa òè: Zāa Da'ilena mé wá z̀ wà n la, níme ní gbé pò a mo ũa, ge wàò wedo gbèpálezie?

21 Wegɔo Yesu gbéɔ gbàgbā dasi ní ní gyāo ní ní wāwāo ní ní táao. A tò v̀ao gu'è dasi lo.

22 ɔ a ò Zāa zinaone: A ge yá pò á è mé á màò dau siuè. A oè v̀ao lé gu'e, εo lé táa'o, mále gbābo kusudeone, swādo lé yāma, geo lé vu, taasideo lé baona waaso ma.*

23 Báaaden gbé pò lí fuao ũ.

24 Ké Zāa zinao tà, Yesu nà aà yā'oa bílaewa à mè: Bó a ge gwai gbáaui? Fee pò íana lé deede yà?

25 Bó a ge gwai wei? Gbé pò p̀kasa zāe naaàzi yà? Namablana pò aai p̀kasa maa dao lo ku kibεε.

26 Bó a ge gwai wei? Anabi yà? Ao! Mále oé a de ānabia se.

27 Asa Zāapi wà aà yá kè láu wà mè:

Má a zina gbae aà doaa zekεkenε.†

28 Mále oé, nɔe ne'ia guu wi née i à kà Zāawao. N beeo gbé pò de gbé kpεε ũ kpala pò b̀ Lua k̀i guu deaàla.

29 Ké gbépii aà yāma, baa osinao, ɔ aa yānakpà Luawa, ɔ Zāa ní da'ilekè.‡

30 Falisio ní Moizi ikoyādanedeo s̀ aa g̀ yá pò Lua d̀le à kenéi, ɔ aai wei Zāa ní da'ilekèo.

31 Bó má gbāgbéo leεũoì? Bó aa b̀wài?

32 Aa b̀ né pò kú gāe aale lezuk̀iwae aale me:

Wa kule pèé, i ɔwāo.

Wa wēnale síé, i ɔɔbo.

33 Asa Zāa Da'ilena m̀, i p̀εe soo, i v̀emio, ɔ a mè táadeε.

34 Gbēnazin Né m̀, i p̀ble, i imi, ɔ a mè asiade wēminaε, osinao ní luayādansaiο gbēnaε.

35 Wí ɔno d̀ ɔnoo yākeawae.

Tulalekaa Yesu gbáwa

36 Falisie Yesu gbèa aà mo p̀bleano. Yesu gè aà be, ɔ àle p̀ble gεngεsekeεa.

37 Nɔe d̀ε'idee ku wélepi guu. Ké a mà Yesu lé p̀ble Falisipi be, ɔ à gè we tulale loona k̀a.

* 7:22 Isa 35.5-6, 61.1 † 7:27 Mal 3.1 ‡ 7:29 Luk 3.12

38 A zè aà kpε aà gbázi, àlε sólo. Aà wé'i lé ká aà gbakpεaa, ò a wàa ní a mikāo, à lepèpε aà gbáwa, ò a tulalepi kàwà.

39 Ké Falisi pò aà sisipi è màa, ò a ò a sò guu: Tó gbépiá ãnabiε, dō a nœ pò lé òkāwapi taa dō, ké dōé'iideε.

40 Ǿ Yesu ò Falisipiε: Simōo, má yāe ví mà onε. Simōo mè: O, Metulu.

41 Yesu mè: Dakεnae mé kú, gbēon plaō aà fia kūa, gbēdo ánuusu òwatē òaa pla ní basōo, gbēdo sō ánuusu òwatē blakwi.

42 Lá aa pœ ví aa fiaboòo, ò a ní ké an pla nípii. An guu, déme aò yeaàzi de a deelai?

43 Simōo wèwà à mè: Mále e gbé pò wà aà kè ní ò zōoε. Yesu òè: N wè maaε.

44 Ǿ Yesu aedò nœpiwa, a ò Simōoε: N nœpi èa? Ké ma gē n be, ni í kpaan ma gbá pìpio, ò nœpi ma gbá pìpi ní a wé'io, a wàa ní a mikāo.

45 Ni lépεao. Nœpi sō, za gōo pò ma gē la, i kámabo ní lépεa ma gbáwao.

46 Ni nísidōo ma miwao. Nœpi sō a tulale kà ma gbáwa.

47 Ayāmeto mále onε, a yemazi maamaa ké aà duun zōo kèwà yáie. Gbé pò wà aà kè ní a yōonao sō, aò ye adei yōonno sōε.

48 Ǿ a ò nœpiε: N duuna kēma.

49 Ǿ gbé pò aale poble sānuo òkōε: Dén gbépi ũ ké àle duunakēmái?

50 Ǿ Yesu ò nœpiε: Ma náai pò níle ke n suabà. Ta be aafia.

8

Nœ pò té Yesuzi

1 Bee gbea Yesu bèbe wéle ní wéleo, mœwiao ní zōewiao píi, àle waasokε, àle kpala pò bō Lua kíi baokpané. Aà ìwa gbēon kuεplaō gèaàno

2 ní nœ pò a táagòné à ní gbāgbā ní ní gyāo. Maliama pò wí me lo Maliama Madeleni, Yesu táa mèn soplaō gòè kú ní guu

3 ní Elodi ziiia Kuza na Yoanao ní Suzānao ní nœ pāleō dasi. Aaño Yesu ní a ìwao gwa ní pò pò aa vío.

Pówenkεεle

(Mat 13.1-23, Maa 4.1-25)

4 Wà bō wéle ní wéleo wà kàaa Yesuzi, ò a yāléεūné à mè:

5 Zōεε mé bō gè pówenakεεlei. Ké àle kεεle, a keeò lèle zé guu, wà táa'òwà, ò bāo mo blé.

6 A keeò lèle gbεεεna musu. Ké aa bōle, ò aa giigàga, ké aai mōse eo yái.

7 A keeò lèle leō guu, ò lepìo fìléínno sānu, aa kùaaamá.

8 A keeò lèle tōle maawa, ò aa bōle aa ne'í leε basōo. Ké a ò màa, à pūna à mè: Gbé pò nōse ví aà yápi ma.

9 Aà ìwao aà là yápi bōlei.

10 Ǿ à mè: Lua á gbá zé à kpala pò bō a kíi asiio dō, āma mi o gbé kíniōne ní yāléεūaneoe, ké aa gugwa pœ'esai, aa yāma dōsai.*

11 Yápi bōlen ke: Pówenapiá Lua yáε.

12 Zé guu pōo de gbé pò aa Lua yāmào ũ, ò Ibiisi mō yápi bō ní sō guu, ké aasu Lua náaike, i ní suabao yái.

13 Gbεεεna pōo de gbé pò aa Lua yāmà aa sí ní pōnao ũ, āma yápi lío zína ví ní guuo. Aaí Lua náaike gia, āma tó wà ní yó, aaí pōobōzākeε.

14 Le guu pōo de gbé pò aa Lua yāmào ũ, ò yākāakea ní àizeε yáo ní dúnia pōnakεao í kùaaamá, aali fō ne'í à mào.

* 8:10 Isa 6.9

15 Τὼς μαα πὼς δε γβέ πὼ αα Lua yāmà ní nòsepuaο ð̄ αα kŭa ní nòsemaaο ũ. Aaí menafō e aa γε κάφικεὸ.

16 Wili filia na wà ta kùlewào ge wà dile lii zíeo. Wì di bábanawae, ké gbé pò lé gēo gupua e yái.

17 Pɔe ku ulea ké à gí bɔi gupuauo. Asiiyāe ku ké wà gí mai wà o balu guuo.

18 Bee yái à yāma ní laaio. Gbé pò pò vī ð̄ Lua a káfìè. Gbé pò pɔe vī sōo, pò pò àle e á vī Lua a siwàe.

Yesu daεο

(Mat 12.46-50, Maa 3.31-35)

19 Yesu da ní aà dāunaο mò aà kíi, ð̄ aai e s̄aàzio dasi yái.

20 Ǿ wa ò Yesuε: N da ní n dāunaο ku bàasi, aa ye n kō'eai.

21 Ǿ a òné: Gbé pò aaí Lua yāma aa zíkewào mé ma da ní ma dāunaο ũ.

Yesu zàa'iana zeα

(Mat 8.23-27, Maa 4.35-41)

22 Ziewa Yesu gè gó'ilena guu ní a ìwaο, ð̄ a òné: Wà bua ísida baale. Ǿ aa dàzeu.

23 Goo pò aale gé, Yesu gè ní io. Ǿ zàa'iana fèle ísidaa, í lé ká gó guu, aa ku kai guu.

24 Ǿ aa s̄aàzi aa aà vù aa mè: Mae! Mae! Wále kaale! Ǿ à fèle gí íanae ní í pò lé ní gó zāampapao, ð̄ à zè, gu kè kilikili.

25 Ǿ a òné: A ma náai víoa? Ǿ yápi ðimá, vía ní kú, ð̄ aa òkōe: Dén gbépi ũi móo? Baa íana ní ío, ì yādilené, aaí aà yāmae.

Táa dia sàwaone

(Mat 8.28-34, Maa 5.1-20)

26 Ǿ aa kà Gadala bùsuu ísida baale, Galile bùsu gukpe oi.

27 Ké Yesu bùa s̄is̄ia, à kpàaũ ní wélepi gbé pò táaο vío. A gōoplakè ní pōnaazio, mé ìliο ku beo, sema miagbe'εο guu.

28-29 Wì aà yeye ní mōdaonaο, wì aà daliu aà zùukea yái, kási ì mōdaonapiο kékēε, táapi i aà zu s̄eu. Ké à Yesu è, ð̄ à wiilè à kùle aà ae, ð̄ à pùna à mè: Lua Musude Né Yesu, bómε wá daaai? N yá na! Nsu íadaao. A bee ò ké Yesu lé o táapi gowà yáie.

30 Ǿ Yesu aà là à mè: N tón kpelewai? Ǿ à mè: Ma tón Dasi. Asa táaο kuwà dasie.

31 Ǿ táapiο wabikè Yesuwa asu oné wà si gbáo guuo.

32 Sàwakusan waiο ku we, aa kpèεε, aale poble s̄is̄ipoleu. Ǿ táapiο wabikè Yesuwa aà ní gba zé wà diné. Ǿ Yesu ní gbá zé.

33 Ǿ táaο gò gbépiwa aa ði sàwaone. Ǿ sàwapio wì ní bao aa si s̄onau, aa kà ísiu aa kpàle.

34 Ké an dānaο è màa, aa bàalè gè yápi oiné wéle guu ní bualoũ.

35 Ǿ wà b̀le yá pò kèpi gwai. Ké aa kà Yesu kíi, aa gbé pò táaο gòwàpi è z̄leα Yesu gbázi. A p̄kasa naaazi, à gò a laaiwa. Ǿ vía ní kú.

36 Ké gbé pò yápi kè ní wáaο òné lá wà táadepi gbàgbā,

37 ð̄ Gadala bùsu gbépii awakpà Yesuε aà goñla, asa vía ní kú maamaae. Ǿ à gè gó guu, a ye tá.

38 Gbé pò à táaο gòè awakpàè à e àò kuaànο. Yesu ḡiè à mè:

39 Eα ta n be, ní yá pò Lua kènε dau n̄ siuné píi. Ǿ à tà à yá pò Yesu kèε kpàwakè wélepi guu píi.

*Zailu né vua ní nɔɛ pɔ ɔkã Yesu ulawao
(Mat 9.18-26, Maa 5.21-43)*

⁴⁰ Ké Yesu èa sù, ɔ bíla gbãakpààzi, asa gbépii lé aà dāe.

⁴¹ Ɔ gɔɛ pɔ de lousisikpe dɔaana ũ, wí me Zailu, mò wùle a gbɛɛu Yesu gbázi, à awakpàè aà gé a be,

⁴² ké aà né m̀ndona lé ga yáí. Nenɔɛpi kà wè kuepla. Ké àle gé, ɔ bíla lé aà gẽsoomble.

⁴³ Nɔɛe ku we, au lé bolewà à kà wè kuepla. Pɔ pɔ nɔɛpi ví píi a dè esedeo kíi, āma gbēe i fɔ aà gbàgbāo.

⁴⁴ Ké à sò Yesuzi aà kpe, ɔ à ɔkã aà ula léwa. Wegɔɔ aà aubolea zè.

⁴⁵ Ɔ Yesu m̀: Dème ɔkãai? Ɔ gbépii m̀ á a yá dɔo. Ɔ Piɛɛ m̀: Mae, bíla liaanzi, aale naema.

⁴⁶ Ɔ Yesu m̀: Gbēe ɔkãa, asa má dɔ ké gbāa b̀maguɛ.

⁴⁷ Ké nɔɛpi è wà a yá dɔ, ɔ à mò ní lualuaao, à wùle a gbɛɛu aà gbázi, ɔ à yá pɔ tò a ɔkàwà ò gbépii wáa ní lá pɔ à aafia'è g̀ɔo.

⁴⁸ Yesu òè: Nɔɛ, ma náai pɔ ní kè mé n gbàgbā. Ta be aafia.

⁴⁹ Ké Yesu lé o màa, gbēe b̀ lousisikpe dɔaanapi be, à mò a òè: N népi k̀sai. Nsu tákpa metuluzi pāo.

⁵⁰ Yesu yápi mà, ɔ à ò Zailuɛ: Nsu to n sɔ vío. Ma náaike lé, a gbàgbā.

⁵¹ Ké à kà aà be, i wei gbēe g̀anɔo, sema Piɛɛ ní Zāao ní Zaakio ní népi deo ní aà dao.

⁵² Gb́é pɔ kú weo lé ɔoɔ píi, aale nízia gbēgbē. Ɔ Yesu m̀: Asu ɔoɔo. I gao, àle i'oe.

⁵³ Ɔ aa aà kè p̀ɔpɔo, asa aa d̀ à g̀ae.

⁵⁴ Yesu aà kú a ɔwa, ɔ à p̀na à m̀: Nenɔɛna, fele!

⁵⁵ Ɔ aà ẁni sù, à f̀le g̀o. Yesu m̀ wà p̀blea kpawà.

⁵⁶ Yápi d̀i népi de ní aà daowa, ɔ Yesu òné aasu yápi o gbēe mao.

9

*Yesu a iwa gbēɔn kueplaɔ zia
(Mat 10.5-15, Maa 6.7-13)*

¹ Yesu a iwa gbēɔn kueplaɔ kãaaazi, ɔ à ní gbá zé aao iko ví tãa bui píiwa, aa gyãeɔ gbàgbā.

² Ɔ à ní zí kpala pɔ b̀ Lua kíi yá waasokei, aao gyãeɔ gba aafia.

³ A òné: Asu p̀e se geòo, gopana ge babalabɔo ge kùsũa ge ɔa ge ula plaade.

⁴ Ua pɔ a pilau ào ku we e à ge g̀ò zéa.

⁵ Wéle pɔ wí gbãakpauázio à bɔu, í k̀olemá an toa ní Luao seela ũ.

⁶ Ɔ aa dàzeu aa bèbe wéle ní wéleo, aa baonakpàné, aa gyãeɔ gbàgbā gupiiu.

⁷ Ké kí Elodi yá beeɔ mà píi, ɔ à bílikè, asa gbēeɔ m̀ Zāa Da'ilena mé b̀ gau,

⁸ gbēeɔ m̀ Elia mé b̀ m̀má, gbēeɔ m̀ lo ānabi yāa do mé vù.

⁹ Elodi m̀: Ma Zāa mi z̀. Dén gb́é pɔ ma aà bao màe bee ũi móo? Ɔ àle welele wesiaàle.

Yesu blekpaa bilawa

(Mat 14.13-21, Maa 6.30-44, Zāa 6.1-15)

¹⁰ Ké zinapiɔ sù, ɔ aa yá pɔ aa k̀ò dàu a siu Yesuɛ. Ɔ à ní sé n̄t̄e à g̀n̄n̄o wéle pɔ wí me Besaida.

¹¹ Bíla d̀, ɔ aa p̀leaàzi. A gbãakpànízi à kpala pɔ b̀ Lua kíi yá'òné, ɔ à gb́é pɔ aa ye aafiaɔ gbàgbā.

12 Iatē busaa ìwa gbēon kuεpla s̄s̄aazi aa òè: Gbéon gbaε aa ta pilak̄i ní pobleao wεεlei z̄εwiao ní bualoũ p̄ó kú k̄aio guu, asa s̄εgb̄a wá kúu la.

13 A òné: Apio à poblea kpámá. Aa m̄è: P̄εε m̄èn s̄o ní kp̄ò m̄èn plao ò wá v̄i. Sema wà gé ble lúí bílaε bàasio.

14 Ḡs̄ε p̄ó kú weo kà lán gbēon òaas̄o s̄o leε s̄o taawa (5.000). O a ò a ìwaonε: A to aa z̄ōle ḡaḡa gbēon blakwikwi.

15 O aa k̄è màa aa ní z̄ólez̄ōle píi.

16 O à p̄εε m̄èn s̄o ní kp̄ò m̄èn plapio s̄è, à wes̄è musu à báaad̄au. O a è'ε kp̄a a ìwaowa, aa bíile bílaε.

17 Ampii aa poble k̄à, ò wà a miōna p̄ó f̄εon s̄èle gbí kuεpla.

*Piεε Yesu Mes̄iike oa
(Mat 16.13-23, Maa 8.27-33)*

18 Ziewa ké Yesu lé wabike ado, aà ìwaon m̄ò aà lè, ò à ní lá à m̄è: Dé dasile o má de a ūi?

19 Aa w̄ewà aa m̄è: Z̄āa Da'ilenae. Gb̄eō ì me Eliae. Gb̄eō ì me ānabi ȳāo do mé v̄ù.*

20 O à ní lá à m̄è: Apio s̄ō, dé ále o má de a ūi? Piεε w̄ewà à m̄è: Lua gb̄é p̄ó w̄i me Mes̄iie.

21 O à ḡin̄é aa ȳápi o gb̄eε.

22 O à m̄è: Sema Gb̄ēnaz̄in Né taasike maamaa. Gb̄ēz̄ōon ní sa'onkiaon ní M̄oizi ikoyādanedeo giaàzi, aai aà de, a ḡo ò āāde z̄í i vu.

*Yesu lia
(Mat 16.24-17.13, Maa 8.34-9.13)*

23 O a ò gb̄épiiε: Tó gb̄é ye ke ma ìwa ū, aà gi az̄ia w̄ēnizi, io a lip̄ākōa se lá gu lé do, i temazi.

24 Gb̄é p̄ó ye à a w̄ēni k̄ūa, w̄ēnipi a v̄ūaaw̄aε. Gb̄é p̄ó ḡi a w̄ēnii ma ȳái s̄ō, ade mé aō w̄ēni v̄i.

25 Tó gb̄é ḡō d̄ún̄ia búu v̄i, mé a kp̄a az̄iai à k̄ua ziawa, bó ài a èi?

26 Tó gb̄é z̄εaman̄o wid̄è ge ma ȳá, Gb̄ēnaz̄in Né a z̄εaaàn̄o wide s̄ō, ḡo p̄ó a mo a gawi guu ní a Mae gawio ní a malaikaon gawio.

27 Siana mále oé, gb̄é p̄ó aa ku laeo ga k̄ia p̄ó Lua kp̄a esaio.

28 Yá bee oa gbea, a ḡo la taawa ò à Piεε ní Z̄āo ní Zaakio s̄è d̄èd̄eñ̄o gb̄ēs̄is̄i musu wabikei.

29 Ké àle wabike, aà oa líle, aà ulaó lé teke p̄úntaitai.

30 Kánd̄o gb̄ēon plao ku we, M̄oizi ní Eliaoe, aale ȳá'oaàn̄o.

31 Aa b̄ò m̄òwà gawi guu, aale ánua p̄ó a to Yelusaleũ ȳá'o.

32 Piεε ní a gb̄éon ḡè ní io. Ké aa v̄ù, aa Yesu gawi è ní gb̄ēon pla p̄ó z̄ε aà saeo.

33 Ké gb̄ēon plapio lé k̄ék̄ōwa ní Yesuo, Piεε òè: Mae, a maa w̄ò ku lae. Wà lákpe do m̄èn āā, n p̄ó do, M̄oizi p̄ó do, Elia p̄ó do. A d̄ō lá ále oo.

34 Ké àle o màa, luabepuana k̄ūaamá. Ké aa ḡō ka a guu, v̄ia ní kú.

35 O l̄oεe b̄ò luabepuanapi guu à m̄è: Gb̄éε beeá ma Néε. Ma aà d̄ile, à aà ȳāma.†

36 L̄oopi maa gbea aa è Yesu mé ḡō we ado. Iwapio ní lé f̄ō, aai ȳá p̄ó aa è o gb̄eε ḡo beeo.

*Yesu neḡōε táade gb̄ágb̄aa
(Mat 17.14-23, Maa 9.14-32)*

37 Ké gu d̄ò, aa p̄ila s̄is̄ipi musu, ò bíla m̄ò dai Yesule.

* 9:19 Luk 9.7-8 † 9:35 Isa 42.1, Sou 2.7, Luk 3.22

38 Bìla guu gɔ̃e pùna à mè: Metulu, n yá na! Ma né gwaa, asa ma né pó má vɪn we.

39 Tãa ì felewà, ò ì wiile kándo. I aà zìazìa e aà lé'i fùlabole, ì ìadawà, ìli gowà kpaa.

40 Ma wabikè n ìwaɔwa aa táapi go, ò aa fù.

41 Yesu mè: Gbãgbẽ kolea luanaaikensaiɔ! Máo kúánɔ e bɔe ni? Máo menakeánɔ e bɔe ni? Mó ní n népio la.

42 E népi àò gé sɔiaàzi, ò táapi aà nè à aà zìazìa. Ǿ Yesu gí táapie à népi gbãgbã, ò aà kpà aà maewa.

43 Lua iko zɔɔ yápi gbépii kù gbã.

Gbéó lé elea Yesu yãkewa píi, ò a ò a ìwaɔne:

44 Aò yáe bee kúá á nòse guu. Wa Gbēnazin Né na gbéɔne ní ɔzì tia.

45 Aai yápi dɔɔ, a mi uléané, ò aai mao, mé aa yápi laawà viakè.

Tɛa Yesuzi

(Mat 8.19-22, 18.1-5, Maa 9.33-40)

46 Ǿ aa fɛle ní lekpaao deakɔa yá musu.

47 Yesu láasoo pó kú ní nòse guu dɔ, ò à né se zè a sae.

48 A ònè: Gbé pó nées bee taa díle ma ìwake yáí, ade ma díle. Gbé pó ma díle sɔ, ade gbé pó ma zì díle. A gbé pó de gbé kpɛɛ ù á guu mé zɔɔ.

49 Ǿ Zãa yàsè à mè: Mae, wa gbẽe è àle táago ní n tó, ò wá ye giè, ké ìliɔ téwázio yáí.

50 Ǿ Yesu òè: Asu giè, asa gbé pó ì ìbeleseánɔoá bàakpɛɛ.

51 Ké Yesu fele taa luabe gɔɔ kà kái, à mipè Yelusaleŭwa.

52 Ǿ à gbéó gbàe aa dɔaae. Aa gè gè Samali bùsu zɔewiae guu sɔukeiè.

53 Ǿ wélepideɔ ì aà díle, ké à mipè Yelusaleŭwa yáí.

54 Ké aà ìwaɔ Zaaki ní Zãao è màa, aa mè: Dii, ní ye wà o té bɔ luabe à mɔ kúma yà?‡

55 Ǿ Yesu ìli à gíné.

56 Ǿ aale gé wéle páleu.

57 Ké aa be zéu, gbẽe mɔ ò Yesue: Gu pó níle géu píi, máo tenzié.

58 Yesu òè: Gbēgbonaɔ ní tòò ví, bãɔ ní sakpe ví. Gbēnazin Né sɔ a ìampakii vío.

59 Yesu ò gbēpále: Mɔ temazi. Ǿ gbépi mè: Dii, to e ma de'ia kpagui gia.

60 Yesu òè: Tó gɛɔ ní gɛɔ ví. Mpi sɔ ge kpala pó bɔ Lua kíi yá waasoke.

61 Gbēpále ò bɔ: Máo tenzi Dii, ama to mà gé lezai ma bedɔwa gia.‡

62 Yesu òè: Gbé pó soona na a ɔzì mé àle a kpe gwa, ade ì kɔsi ní kpala pó bɔ Lua kíioo.

10

Gbēn bàaɔkwi ní plao zia

(Mat 11.20-27, 13.16-17)

1 Bee gbea Dii gbēn bàaɔkwi ní plao páleɔ díle, ò à ní zì gbēn plapla aao dɔaae wéleɔ guu ní gu pó á ye géu píi.

2 A ònè: Pɔkekɛa zɔɔ, a kèkenɔ bílao. A wabike Budewa aà zikenaɔ gbac pɔkekɛi.

3 A dazeu. Mále á zì sã ù àwalewanɔ guueaɔ!

4 Asu mɔkpe seɔ ge babalabɔ ge kyaleɔ. Asu ze zéu à fɔkpa gbēewao.

‡ 9:54 2Kia 1.9-16 § 9:61 1Kia 19.20

- 5 Ua pò a gèu píi, à o gíá Lua uapi gba aafia.
 6 Tó aafiade ku we, á fò aafiade a gòè. Tó a ku we sòo, a ea suwáe.
 7 Aò ku uapiu, à pò pò wa kpàwá ble ge pòmia, asa zíkèna kà à a asea ee. Asu àò sòkíikpakpao.
 8 Wéle pò a gèu mé wà á díle, à pò pò wà m̀òé ble.
 9 A wélepi gyãe gbágbã, í o gbéène kpala pò b̀ò Lua kíi kàínò kái.
 10 Tó a gè wéleu mé wí á díleo sò, à b̀ole gãae, í me:
 11 Baa á wéle luutè pò kpà wá gbáwa, wá k̀oleowáe.* Aò d̀s sáasá ké kpala pò b̀ò Lua kíi kà kái.
 12 Málè oé, yákpalekeg̀ozi ía pò Lua a da Sòdòudewa a ka wélepide pòwao.†
 13 Waiyoo Kolazenideò! Waiyoo Besaidadeò! Dabudabu pò má kè á wéleo guu, tó má kè Tii ní Sidòo yãa, d̀s wélepideò zwànkasaò kàkàríla, aa z̀le tufua à gègè ǹselilea seela ù.
 14 Yákpalekeg̀ozi á íadama aò de Tiideò ní Sidòdeò pòa.‡
 15 Kapenaudeò sò, á gbã z̀ luawa yà? Wa òzázíe e bedau.§
 16 Ǿ Yesu ò a íwapíone: Gbé pò á yãmà, ade ma yãmàe. Gbé pò gíázi, ade gímazíe. Gbé pò gímazi sò, ade gí gbé pò ma zízíe.*
 17 Gbèon bààkwí ní plaopio gè, ò aa èa sù ní p̀nao aa m̀: Dii, baa táao misiilewèe n tó yáí.
 18 Yesu òné: Málè gugwa, ma Setáu è à bàe luabe lán loupilawa.
 19 Ma iko kpàwá à táa'o mlèò ní sóio ní á íbèe gbãa píiowae, p̀e a f̀ à á kè'íao.†
 20 N beeo ásu p̀nake ní mi pò táao í siileéoo. A p̀nake á tó pò kú taalau luabe yáí.
 21 Zibeezi Lua Nisína Yesu pò kèna maamaa à m̀: Baa, z̀le ní musuo Dii, lá n yá beeo ùle yád̀naone ní ònnao, mé n b̀ò lad̀nsaíone, ma n sáaukè. Ao, Baa, bee kàngu màa.
 22 Ma Mae p̀pii nàmee ma òzíe. Gbèe Lua Né d̀so, mé i ke Mae Lua bàasio, mé gbèe Mae Lua d̀so, mé i ke aà Né ní gbé pò Népi yei aà òlneò bàasio.
 23 Ǿ Yesu aed̀ò a íwaowa a òné níte: Báaadeon á ù yá pò ále e ní wéó yáí.
 24 Málè oé, ànabio ní kíao ku yãa dasi, aa ye yá pò ále eo e, aai eo. Aa ye yá pò ále maò ma, aai maò.
Samali gbèmaa
 25 Ikoyád̀nae mé f̀le lé líkpale Yesuwa à m̀: Metulu, kpelewa má ke mà àizàna ei?
 26 Yesu òè: Kpelewa a ku M̀izi ikoyã guui? Ni a kyoke ǹ ma kpelewa ni?
 27 Gbépi wèwà à m̀: Nyò ye Dii n Luazi ní ǹsemendoo teasisai n gbãa pua léu, n sò io kuwà,‡ níó ye n gbédeezi lán nzíla wèniwa.§
 28 Yesu òè: N wè maae. Nyò ke màa, níyò ku.*
 29 Ǿ gbépi ye yánakpa aziawa, ò à Yesu là à m̀: Déme ma gbédee ùi?
 30 Ǿ Yesu òè: Gbèe mé b̀ò Yelusaleù àle gé Yeliko, ò kpáiweliweò kpàaũaànò. Aa aà pòò síwà, aa aà gbè dúuduu e à kà gaa. Ǿ aa aà tò we, aa gèzèa.
 31 A m̀ lè sa'onae zé doũpi sè. Ké à aà è, ò à d̀aàzi.
 32 Maae l̀o ké Levii buie kà gupiu, à aà è, ò à d̀aàzi.
 33 Samali bùsu gbèe be zépiu. Ké à m̀ aà è, ò à kèè wènaũ.

* 10:11 Luk 9.5 † 10:12 Daa 19.24-28 ‡ 10:14 Isa 23.1-18, Yoè 4.1-4 § 10:15 Isa 14.13-15 * 10:16 Luk 9.48 † 10:19 Sou 91.13 ‡ 10:27 Iko 6.5 § 10:27 Lev 19.18 * 10:28 Lev 18.5

³⁴ A sààzi, à εσε mà aà gu pò kè'íawá ní nísio ní v̄εεo, à pò yèyewà. Ǿ à aà se ðí a zàa'ína kpe, à gèaàno nibɔɔ pilakii. Ǿ à aà gwà we.

³⁵ Ké gu dò, ̄ à ánuṣu ɔwatē bò mèn pla a kpà pilakiiidewa à mè: N aà gwamεε. Tó n εa n ̄ablè de beea aà yá musu, má a fiabone, tó ma su.

³⁶ Tòɔ, gb̄εon àaɔpiɔ guu, an déme gb̄εkekè gb̄é pò kpáio kpàaũaànɔpiεi?

³⁷ A wèwà à mè: Gb̄é pò w̄enadò̄εε. Ǿ Yesu òè: Ge n̄ ke màa s̄o.

Yesu kua Maata ní Maliamao be

³⁸ Gɔɔ pò aa be zéu, aa kà w̄éleu, ̄ nɔε pò wí me Maata Yesu ðile.

³⁹ A dāuna v̄i, wí me Maliama, à z̄òle Dii gbázi, àle aà yāma.

⁴⁰ Kina z̄i dà Maatala, ̄ à mò Yesu kíi à mè: Dii, ké ma dāuna ma to z̄ipie mado, i kenε yāe ūo lé? Oè aà d̄omale.

⁴¹ Ǿ Dii wèwà à mè: Maata, Maata, níle yāe k̄aake, níle íada nziawa ní yáɔ dasi.

⁴² A m̄endo mé zev̄i. Maliama baa maa sè mé wa siwào.

11

Wabikea

(Mat 6.9-15, 7.7-11)

¹ Ziewa Yesu lé wabikea guei. Ké a làa, aà íwae òè: Dii, wabikea daw̄εε lá Zāa dà a íwaɔnεwa.

² Ǿ a òné: Tó ále wabike, àli me: Baa, to wà d̄ó ké n kua adoa.

To kpala pò bò n kíi bɔ gupuau.

³ Wá gba ú pò wáɔ ble lá gu lé dɔ.

⁴ Wá duuna k̄éwá,

asa wi gb̄é pò tàaekèw̄εεo k̄é píie.

Nsu to wà fu ȳawao.

⁵ Ǿ a òné: Gb̄εe mé gb̄ena v̄i, ̄ à gè aà kíi wεεdo a òè: Ma mɔ n kíie, p̄εε s̄εameε mèn àā.

⁶ Nib̄oε p̄ilaa tiaε, má p̄oε v̄i mà kpawào.

⁷ Ǿ aà gb̄enapi wèwà za kpεa à mè: Nsu íadaao, ma zetà kò. Ma ta kpéu ní ma néo, má f̄o f̄ele mà kpamao.

⁸ Mále oé, baa tó i f̄ele kpàwà gb̄enake yáio, a f̄ele pò pò a yei kpawà ké a zeazi yáí.

⁹ Mapi s̄o mále oé, à wabike, Lua i kpáwá. A wεεle, í e. A gbale, Lua i w̄éé.

¹⁰ Asa gb̄é pò wabikè, wí aà gbaε, gb̄é pò pò w̄εεle í eε, mé gb̄é pò gbalè, wa w̄èè.

¹¹ A gb̄é pò á néo v̄i, tó á né kpɔ wabikèwá, á déme a p̄iligona kpawài?

¹² Ge tó à kogbe wabikèwá, á déme a sói kpawài?

¹³ Baa ní á v̄aikεo, lá á p̄omaa kpaa á néowa d̄ó, á Mae pò kú musu a a Nisina kpa gb̄é pò a wabikèwawao lé?

Táagoa

(Mat 12.22-30, 43-45, Maa 3.20-27)

¹⁴ Yesu lé táa swādo go gb̄éwa. Ké à táapi gò, swādopi nà yā'oawa, ̄ yápi bò bíla saε.

¹⁵ Ǿ an gb̄εo mè: I táagoné ní táaɔ kí Beezebu tóε.

¹⁶ Ǿ gb̄ép̄aleɔ lé líkpalewá, aa gb̄èawa aà seelaε kené ní Lua gb̄āao.

¹⁷ Lá Yesu ní làasoo d̄ó, ̄ a òné: Kpala pò a gb̄éɔ íbelesè ní k̄o a mide. Ua pò a gb̄éɔ íbelesè ní k̄o a ḡo bezi ūε.

¹⁸ Tó Setāu íbelesè ní a gb̄éɔ, kpelewa aà kpala aɔ zeai? Má ò màa ké i me mi táagoné ní Beezebu tóo yáie.

19 Tó Beezebu tó mi táagòd, á gbéè ì go ní dé tóo ní? Beewa ázia gbéè yá'likpàwá.

20 Lá ma táagoamaá Lua ògbèè, àò dō ké kía pò Lua kpà kpalau á kíi lèn we.

21 Tó gōsa gbāa gōkebo kūa, àle a ua dōaò, aà àizèè ìò aafiae.

22 Ama tó gbé pò a gbāa deaàla m̀ gè à aà gbè, a aà gōkebo pò a a náai v̀ò séle, i aà àizèè biilené.

23 Gbé pò de ma gbé ũo, ma ibèèè. Gbé pò lí pò kãaamanò, àle fáaae.

24 Tó wà táa gò gbéè, ìò liaaliaa gugiiu àò gbé wèèè à dièè. Tó i eo, ì mè: Má ea ta ma s̀ò ziwae.

25 Tó à tà we, ì e a bè ado, à zu'ò, à ázia kèkè wásawasa,

26 ò ì ea gè táa pò an v̀ai dealaò séle su'ínò m̀n sopla, aai diè. Beewa gbépi gwea gbezā v̀ai ì de a káaua.

27 Ké Yesu lé o màa, wà nòèè mà, à p̀na zā guu à m̀è: Báaaden nòè pò n i à ỳò kpàma ũ.

28 ò Yesu m̀è: Báaadeon gbé pò aa Lua yāmà aa kūa ũ de beea.

Seela gbèaa Yesuwa

(Mat 6.22-23, 12.38-42)

29 Gbéè ǹnòaa, ò Yesu m̀è: Gbāgbèò v̀ai. Aai seela gbèaa, āma má seelaè kenéò, sema Yonasi pò.

30 Lá Yonasi de seela ũ Ninivadeonè,* màa Gbēnazīn Né aò de seela ũ gbāgbèonè.

31 Yákpalekegōzī gēomidokīi oi nòè kía a fèè yāda gbāgbèòlae, asa à b̀ò za t̀òle léwa à m̀ò Salomò ònyā maiè,† mé gbé pò a z̀ò de Salomòaa ku la.

32 Yákpalekegōzī Ninivadeo fèè yāda gbāgbèòlae, asa ké Ninivadeo Yonasi waaso mà, aa ǹselìlèè,‡ mé gbé pò a z̀ò de Yonasia ku la.

33 Wìli filia na wà dilè gusònauo ge wà p̀na kùlèwàò. Wì di bábanawae, ké gbé pò aale gèò gupua e.§

34 N wé mé n mè filia ũ. Tó n wé kú gudoū, n mè píi aò gupua v̀ie. Tó n wé kú plapla s̀ò, n mè píi aò gusia v̀ie.

35 Ayāmeto laaika ké gupua pò r̀le e ní v̀i su àò de gusia ũo.

36 Tó n mè píi gupua v̀i mé a kee ku gusiauo, aò gupu wásawasa lándò filia í òmawae.

Zàada M̀izi ikoyádanèdeò ní Falisìwa

(Mat 23.1-36, Maa 12.38-40, Luk 20.45-47)

37 Ké Yesu yā'ò a làa, ò Falisìe wabikèwà aà m̀ò p̀bleanò, ò à gè z̀òle.

38 Ké Falisipi è i òpipi lá aai kewa à gbàsa lé p̀bleo, à b̀ò aà sae.

39 ò Dii òè: A Falisìo i gbābò bisàò kpèè ní tao, kási b̀i ní yāvāikèao mé á ǹsè pà.

40 Sòū! Lua pò a kpè kè i a guu kèò lé?

41 A pò pò kú á tao guu dā wēnadeonè, á tapìo i gōé gbālesai.

42 Waiyoo á Falisìo! I toeo dosina ní kpèaanao ní dopò píi kwide kpa Luawa,* ò i p̀akpa yággōsa a zéwai ní yea Luapizio. Yá beeo mé de àò kúa p̀akpaa a kìnìòzi sai.

43 Waiyoo á Falisìo! Iò ye z̀lèa gumaaòu lousisikpèu, iò ye wàò f̀kpakpawá gāae.

44 Waiyoo ápiò! A de lán mia kpèena pò ẁò táa'owà dōsaiwae.

45 ò ikoyádōnae òè: Metulu, tó ní ò màa, r̀le wá s̀s̀s̀ s̀è.

* 11:30 Yon 3.4 † 11:31 1Kia 10.1-10 ‡ 11:32 Yon 3.5 § 11:33 Luk 8.16 * 11:42 Lev 27.30

46 Yesu m̀̀: Waiyoo á ikoyád̄n̄āo s̄! I gb̄́o da asosea z̄'úu, mé ili ɔdamá ní a seao, baa ɔton do. Waiyoo ápīo!

47 I p̄o bo ānabi p̄o á dezīo ní dedēo miāwa d̄nḡu yá̄i.

48 Bee lé ɔb̄ gb̄́ōne ké a ze ní á dezīo yā̄kēāe. Aa ānabīo d̄ede, ̄́ ále p̄o bo ní miāwa.

49 Ayā̄meto Lua ̄nō guu à m̀̀ á ānabīo ní z̄ināo gbaēwá, í ní gb̄́ēo dedē, í ìada ní gb̄́ēwa.

50 Lua a ānabi p̄o wà ní dedē za d̄únia daalēḡō e gb̄́ō au t̄osi gb̄́gb̄́ēōpīōwa.

51 Ao, má̄le oé, za Abeli dea† e à gè pè Zakali p̄o wa dè sa'ok̄ii ní Lua kp̄eo zānguowa,‡ Lua a ní au t̄osi gb̄́gb̄́ēōwae.

52 Waiyoo á ikoyád̄n̄āo! A d̄̄a zé kili wò. I ḡ̄uo, mé a gi gb̄́ē p̄o aa ye ḡ̄ūōne.

53 Ké Yesu b̀̀ we, M̄oizi ikoyādan̄edēo ní Falisīo aà lè p̄ā̄s̄ip̄ā̄s̄i, aale yá̄ dasi lalawà,

54 aale aà kpakpa ké aa e wà aà k̄ū yá̄ p̄o àle o guue.

12

Zea ní Yesuo gb̄́ēō ae

(Mat 10.19-33)

1 Ḡō bee bíla n̄n̄ōaaāzi, wa ní lé d̄̄o, e aale k̄ēsēpēlēpēlek̄ōwa, ̄́ à yā'ò a ìwāōne ḡiā à m̀̀: A laaika Falisīo m̄ōafilii, ì lí̄n̄la lán p̄ē̄sē'esēwae.

2 Yá̄ p̄o ul̄ea a b̄o gup̄uau p̄ii. Asiiyāe ku ké wa ḡi d̄̄io.*

3 Beewa yá̄ p̄o á ò gusiau, wa ma gup̄uau, mé asiiyā p̄o á ò k̄̄o swá̄u làasiu, wa a kp̄awake gā̄ae.

4 Ma gb̄́enāo, má̄le oé, gb̄́ē p̄o a á de mé a gb̄ea a f̄̄o yāe k̄ēé ɔo, ásu víakēēo.

5 Má gb̄́ē p̄o de à víakēē oé. A víakēē Lua p̄o gb̄́ē zua té guu aà ga gb̄ea iko víe. Ao, má̄le oé, à víakēē āpīe.

6 Wili ḡolegolena m̄̄n̄ s̄ōo yía daa plao lé? Kási baa a m̄̄ndo yá̄ lí sá Luaguo.

7 Baa á mik̄̄o, a a lé d̄̄. Asu víakēēo, á de ḡolegolen dasīla.

8 Má̄le oé, gb̄́ē p̄o z̄emānō gb̄́ēō ae, Gb̄́enaz̄in Né a zeāanō Lua malaikāo ae.

9 Gb̄́ē p̄o lelekp̄amazi gb̄́ēō ae s̄, má lelekp̄aāzi Lua malaikāo ae.

10 Tó gb̄́ē Gb̄́enaz̄in Né b̄̄eb̄ò, Lua a aà k̄é. Ama tó gb̄́ē Lua Nisīna t̄ob̄̄esi, a k̄ēa vío.

11 Tó wà̄le ḡé̄anō yá̄kp̄aleu lousisik̄peu ge k̄iāo ní gb̄́adēo ae, ásu bílike b̄ok̄ii yá̄wao ge yá̄ p̄o á o,

12 asa Lua Nisīna mé a yá̄ p̄o de à o daé z̄ibeez̄i.

Aizēe

(Mat 6.19-34)

13 Zā guu gb̄́ē ò Yesue: Metulu, o ma v̄̄ie aà ma asēa k̄paa wá túbi guu.

14 ̄̄ a w̄̄wà à m̀̀: Ma gb̄́ē, dé̄me ma dile á yá̄kp̄alekena ùi ge á yā̄ḡ̄ōna?

15 ̄̄ a ò bílae: Āo áz̄ia k̄ūa d̄̄. A laaika p̄ōpii b̄iikeai, asa àizēeá gb̄́enaz̄ina w̄̄ni no, baa tó a z̄̄o.

16 ̄̄ a yā̄l̄ēū̄né à m̀̀: ̄̄dee mé k̄ú, aà bua bl̄ek̄è̄ maamaa,

17 ̄̄ a láasook̄è à m̀̀: Má ke k̄pelewa ni? Má bl̄ew̄ekak̄ii vío.

18 ̄̄ a m̀̀: Lá má ken ke: Má a bl̄ew̄ekak̄īo ḡbōoe, mí a z̄̄ō bobo, mí a p̄̄wena k̄á̄u p̄ii ní ma àizēēo,

19 mí o maz̄iāe: Ma gb̄́ē, ní k̄̄s̄ūa v̄̄ z̄̄o, a kanno w̄̄ ūma? Káma bo, p̄̄oble, imi, p̄̄nake.

† 11:51 Daa 4.8 ‡ 11:51 2Lad 24.10-21 * 12:2 Luk 8.17

20 Ǿ Lua òè: Sǒũ, gwāasinae bee má n wēni gbɛama. Sǒu pǒ n kè a gǔ dé pǒ ũe?

21 Maa aǒ de n gbé pǒ lé àizee kaaa aziae mé a de ɔde ũ Luaeoo.

22 Ǿ a ò a iwaǒne: Ayāmeto mále oé, ásuli á wēni kǎake pǒblea yá musuo, ásuli á me kǎake pǒkasa yá musuo.

23 Wēni de pǒbleala, me de pǒkasala.

24 A gbagbaaǒ gwa. Aali pǒtǒo, aali pǒkekeo, aa dǒ ge gbà zòolo vǐo, mé Lua ì n gwa. A de bǎola zǒo lé?

25 A guu déme a fǒ à a wēni gbàa kǎfi, baa gǒo do, a yākǎakea guui?

26 Lá á yá yǒonapi fǒo, bǒyǎi ále yá kǎniǒ kǎakei?

27 A lá vudeǒ gwa sēu lá aa de. Aali zíkɛo, aali bua tǎo. Mále oé baa Salomǒo n a ɔdekɛo,† i ula e dà a maa kà an keewao.

28 Luanaaifēnendeǒ! Sēa lá pǒ kú gbā mé a tékū zia, lá Lua ì pǒ nai maa, wa á pǒ o be?

29 Asu to pǒ pǒ á ble ge pǒ pǒ á mi yá dǒaaéo. Asu bílikɛo.

30 Pǒpiǒ pii yá ì dǒaa dǔnia gbéǒne, āma á Mae dǒ ké á ye pǒpiǒi.

31 A to kpala pǒ bǒ aà kǎi yá dǒaaé, i pǒpiǒ kaaé.

32 Ma kpàsa néna gbéǒ, ásu víakɛo, asa à kà á Maegu ké à á kpá kpalapiu.

33 A pǒ pǒ á vǐo yía, ì wēnadeǒ gba a ōa. A mǒkpe pǒ lí zikūo zǒ, luabe àizee pǒ lí láao kǎkǎi ũ. Kpái a sǐi weo, kǒo a pǒ òokpa weo.

34 Gu pǒ á àizee kúu, wekǎi ō á laai ò kuu.

Zíkɛn náaide laaide (Mat 24.45-51)

35 Aǒ ku sǒu guu, à tó á filia àǒ naa,

36 Ìo de lán gbé pǒ aale n dii sua n nǒseponakeao dǎowa, ké gǒo pǒ à kà mé à gbalè, aa e zewèè gǒo.

37 Báaadeǒn zíkɛna pǒ an dii a n lé bée a sugǒopiǒ ũ. Siana mále oé, diipi a a pǒo keke ye, i n zǒle, i pǒblea kǎaané.

38 Baa tó à kà wɛedo ge gufēne, tó à n lé maa, báaadeǒn n ũ.

39 Aǒ yáe bee dǒ. Tó uabele kpái mǒgǒo dǒ, a wei aà a kpé gbooo.

40 Apiǒ sǒ àǒ kú n sǒuo, asa Gbēnazǎn Né a mǒ gǒo pǒ á wé dǒiwao.

41 Piɛɛ mè: Dii, wá yái n yápi lèeŭia, ge gbépiie?

42 Dii mè: Dén ziia náaide laaide pǒ aà dii a a zíkɛnaǒ naè a ɔzi aali ble kpámá a gǒowa ũi?

43 Báaaden zíkɛna pǒ aà dii aà lè, àle ke maa a sugǒo ũ.

44 Siana mále oé, a a àizee pii naè a ɔzi.

45 Tó zíkɛnapi ò a sǒu a dii sua lé gēgē sǒ, i fɛle na zǒnɔe ge gǒeǒ gbēgbēawa, ò ulatǎble, ò wēde ke,

46 aà dii a su gǒo pǒ aà wé dǒiowaɛ, zaa pǒ a dǒowa, i aà zǒezǒe, i aà baa daaa n luayádansaiǒ.

47 Zíkɛna pǒ a dii pǒeǎ dǒ mé i sǒuke à aà pǒeǎ kèo, wa aà gbē dúuduue.

48 Zíkɛna pǒ a dii pǒeǎ dǒo, mé à yá pǒ de wà aà gbē kè sǒ, wa aà gbē yǒɔe. Gbé pǒ Lua aà gbà zǒo ō Lua a wɛelɛwà zǒo. Gbé pǒ Lua pǒ naè a ɔzi zǒo, a gbɛawà dɛríla.

Kǒkpaalɛa Yesu yái (Mat 5.25-26, 10.34-36, 16.2-3)

49 Té ma mǒ sǐi dǔniawa, mé mále wǎ maamaa ké tépi kǔ sa.

50 Má ga vǐ mà siu. Má kú làasoo guu e à ge kèo.

† 12:27 1Kia 10.4-7

⁵¹ Alé e ma mɔ ké gbéɔ aawo na ní kɔ̄o dúniawo yà? Aawo! Mále oé, kɔ̄kpaaléa yáí ma mɔi.

⁵² Za tia ua pɔ gbɛɔn sɔo kuu aa kɔ̄kpaalé. Gbɛɔn àaɔo bɔ gbɛɔn plao kpe, gbɛɔn plao bɔ gbɛɔn àaɔo kpe.

⁵³ Mae a bɔ a nɛgɔ̄e kpe, nɛgɔ̄e i bɔ a mae kpe. Da a bɔ a nɛnɔ̄e kpe, nɛnɔ̄e i bɔ a da kpe. Zá da a bɔ nɔ̄zāe kpe, nɔ̄zāe i bɔ a zāda kpe.‡

⁵⁴ Yesu èa ò bílae: Tó á è lou lé sisi gukpe, i o gɔ̄o lou a ma, ɔ̄ ì ke màa.

⁵⁵ Tó á è íana lé bɔ gɛɔmidɔ̄kíi oi, i o gu a wā, ɔ̄ ì wā.

⁵⁶ Mɔ̄afilideɔ! A tɔ̄le ní luabɛo wé dɔ̄, mé á gɔ̄e bee yáasi dɔ̄ sɔo bɛ?

⁵⁷ Bóyáí á yákekea a zéwa dɔ̄ áziawo ní?

⁵⁸ Tó n ibeɛ lé genno yákpaleu, kɔ̄aika aà n kɛ za zéu, ké asu n gále genno yákpalekena kíio yáí. Asa yákpalekenapi a n kpa dɔ̄aiwae, dɔ̄aipi i n dakpeu.

⁵⁹ Mále onɛ, níyɔ̄ bɔ weo e ò gɛ ò fiapi bo píi. Baa tãnga a gɔ̄ tenzio.

13

Nɔ̄selilɛa

¹ Gɔ̄o bee gbɛɔ mɔ̄ Galile gbé pɔ̄ Pilati ní dede à ní au yàale ní ní sa'obɔ auoɔ yá síu Yesuɛ.

² Ǿ Yesu ònɛ: Ké Galile gbépiɔ̄ gaa kè màa, ále e an duuna de Galile gbé kíniɔla yà?

³ Aawo! Mále oé, tó i nɔ̄selilɛo, ápii á kaale lánwae.

⁴ Gbɛɔn bao plasai pɔ̄ Siloe kalanga kwɛmá aa gágaɔ sɔ̄, ále e an tãae de gbé kíni pɔ̄ kú Yelusaleɔ̄ɔla yà?

⁵ Aawo! Mále oé, tó i nɔ̄selilɛo, ápii á kaale lánwae.

⁶ Ǿ à yáe bee lèɛɔ̄nɛ à mè: Gbɛe mé kaadɔ̄enli bà a swaluu, ɔ̄ à gè a né wɛɛɛi, i eo.

⁷ Ǿ a ò a zíkɛnae: Gwa, a wè àaɔn la, ké mi mɔ̄ né wɛɛɛi kaadɔ̄enapiwa, mili eo. Zɔ̄. Wá tó à gusi pã yà?

⁸ Ǿ zíkɛnapi òè: Mae, to we wɛa ɔ̄. Má gubi mà liaie, mí zùgbɔ̄ kau.

⁹ A gí nɛ'ii ziia? Tó i i sao, mí zɔ̄.

Nɔ̄e kaaɔa gbágbã

¹⁰ Kámabogɔ̄ɔe zí Yesu lé yádané lousisikpeu.

¹¹ Nɔ̄e ku we, tãa aà kò̄kù à kàaànɔ̄ wè bao plasai. Iɔ̄ kooae, ìli fɔ̄ pòo baa yɔ̄ɔo.

¹² Ké Yesu aà è, ɔ̄ à aà sisi à mè: Nɔ̄e, n kò̄ke gòma.

¹³ Ǿ à ɔ̄nàwà. Wegɔ̄ɔ à pòo, ɔ̄ à Lua sáaukpà.

¹⁴ Ǿ lousisikpe gbɛ̄zɔ̄ pɔ̄ pà, ké Yesu aà gbàgbã kámabogɔ̄zì yáí, ɔ̄ à fɛle ò bílae: Gɔ̄o soolo mé kú ké wí zíkɛu.* Ali mó wà á gbágbã gɔ̄o beɔ̄wa, kámabogɔ̄zì bàasi.

¹⁵ Ǿ Dii a zãsiwà à mè: Mɔ̄afilideɔ! Kámabogɔ̄zì á baade lí a zu ge zãa'ina polo a dɔ̄kíi à gè í kpàwàò lé?

¹⁶ Ablahaũ bui nɔ̄e bee sɔ̄, Setãu aà yè wè bao plasaiɛ. Aà bapi poloawà kámabogɔ̄zì zé vɔ̄o lé?

¹⁷ Ké a ò màa, ɔ̄ wí aà ibeɛɔ̄ kù píi, ɔ̄ bíla pɔ̄ kèna dabudabu pɔ̄ àle keɔ̄wa píi.

Yáɛɛta ní kpala pɔ̄ bɔ̄ Lua kíio

(Mat 7.13-14, 21-23, 13.31-33, Maa 4.30-32)

‡ 12:53 Mís 7.6 * 13:14 Bɔa 20.9-10

- 18 Ǿ Yesu m̀̀: Kpala p̀̀ b̀̀ Lua k̀̀i b̀̀ b̀̀wà ni? B̀̀ má l̀̀eũ̀̀di?
- 19 Doe ku a ẁ̀na b̀̀ lán eƒ̀̀ ẁ̀nawa, ẽ̀ gb̀̀e se t̀̀ a kaau. Ké à b̀̀le à k̀̀ lí ũ̀, ẽ̀ b̀̀o m̀̀ p̀̀̀pe a g̀̀naowa.
- 20 Ǿ a ò l̀̀: B̀̀ má kpala p̀̀ b̀̀ Lua k̀̀i l̀̀eũ̀̀di?
- 21 A b̀̀ p̀̀eese'ese p̀̀ ǹ̀e se kà p̀̀eti zaa le àaõ guu a l̀̀a p̀̀iwaε.
- 22 G̀̀o p̀̀ Yesu lé gé Yelusaleũ̀, àle p̀̀a m̀̀eεwiao ní z̀̀eεwiao, àle ỳ̀adané,
- 23 ẽ̀ gb̀̀e aà là à m̀̀: Mae, asi àizāna'enaõ dasioa? Ǿ Yesu ò bílaε:
- 24 A áiakε à g̀̀ z̀̀le tuuuna guu. Mále oé, gb̀̀é dasideõ wεle g̀̀u, kási aa eo.
- 25 Tó uabele f̀̀le zetà a làa, tó a g̀̀ b̀̀asi, mé àle gbale, àle m̀̀: Mae, gbawẽwẽε, a oé á á d̄õ gueio.
- 26 Bee gbεa tó á òè à p̀̀blè à imiánõ, mé à ỳ̀adané á be g̀̀aaε,
- 27 a oé á á d̄õ gueio. A goala ápii v̀̀ikenaõ.†
- 28 Tó a Ablahaũ̀ ní Izaakio ní Yakõbuo ní ānabio è pii kpala p̀̀ b̀̀ Lua k̀̀i guu, mé wà á z̀̀ b̀̀asi, we á ɔ̀bu à ɔ̀di á musu.
- 29 Gb̀̀é b̀̀o gukpe ní be'aeo ní gugbāntooo ní gεomidõk̀̀io, aa m̀̀o bleblei kpala p̀̀ b̀̀ Lua k̀̀i guu.
- 30 Gb̀̀é kpεεõ g̀̀o d̄oaaa mé gb̀̀é p̀̀ d̀̀aaõ g̀̀o kpεε.

Yesu ɔ̀ba Yelusaleũ̀deõ yá musu
(Mat 23.37-39)

- 31 G̀̀o bee g̀̀õ Falisio m̀̀ Yesu k̀̀i aa òè: Fεle go lak̀̀i, asa Elodi ye n dεε.
- 32 Ǿ a òné: A ge o k̀̀f̄ēnenapie mále táagoné, mále gyāeõ gbāgbā gbā ní ziao, a g̀̀o àaõde z̀̀í má a z̀̀í midε.
- 33 N beeo sema mà gé ae gbā ní ziao ní zia b̀̀asio, asa i k̀̀ ānabi ga gueio, sema Yelusaleũ̀.
- 34 Yelusaleũ̀deõ, Yelusaleũ̀deõ, i ānabio dεdε, i gb̀̀é p̀̀ Lua ní z̀̀íwáõ pápa ní gbεõ à ní dεdε. Mio ye mà á k̀̀aaamazi m̀̀õm̀̀õ, lá ko ì g̀̀s̄ia kú a néɔlawae, kási ili weio.
- 35 Lua a á kpé tóεε sa. Mále oé, á ma e l̀̀o e à omεε, báaade gb̀̀é p̀̀ lé mó ní Dii t̀̀o.‡

14

Yesu kua Falisie be

- 1 Kámabog̀̀õ z̀̀í Yesu g̀̀e p̀̀blei Falisio gb̀̀z̄õ be, ẽ̀ gb̀̀é p̀̀ aa ku weõ lé á k̀̀pakpa.
- 2 Kákagyākenae ku Yesu ae we.
- 3 Ǿ Yesu yāsè a ò ikoyād̄onaõne ní Falisio: Gb̀̀égbāgbāa kámabog̀̀õz̀̀i zεv̄ia ge a zεv̄io?
- 4 Ǿ aa níle k̀̀likili. Ǿ Yesu gyāepi k̀̀ à aà gbāgbā à aà gbàε.
- 5 Ǿ a òné: A dé né ge aà zu, tó à z̀̀ l̀̀õu kámabog̀̀õz̀̀i, a aà b̀̀o g̀̀õõ ni?
- 6 Aai f̄õ yázās̄iwào.
- 7 Yesu è lá gb̀̀é p̀̀ wà ní sisio lé z̀̀lek̀̀i maao k̀̀k̀k̀, ẽ̀ à ỳ̀al̀̀eũ̀né à m̀̀:
- 8 Tó wà n s̄isi n̄sep̄nabilewa, n̄su z̀̀le z̀̀lek̀̀i maauo. Tó wà gb̀̀é p̀̀ a gbia denla s̄isi be!
- 9 Tó á s̄isina m̀̀ òne: Fεle z̀̀lek̀̀i kpá deewa, n̄yõ fεle gé z̀̀lek̀̀i kpεεu ní w̄ioε.
- 10 Tó wà n s̄isi, n̄li z̀̀lek̀̀i kpεε k̀̀, ké tó n s̄isina m̀̀, a one: Ma gbēna, m̀̀o ae la. Bee a n ke gbia gb̀̀é p̀̀ á s̄anuõne.*
- 11 Gb̀̀é p̀̀ ì az̄ia k̀̀fi, Lua a aà busae, mé gb̀̀é p̀̀ ì az̄ia busa, Lua a aà k̀̀fi.

† 13:27 Sou 6.9 ‡ 13:35 Sou 118.26 * 14:10 Yaa 25.6-7

12 Ǿ Yesu ò a s̄sinapiε: Tó n̄le gb̄éó sisi bl̄e f̄āane bleawa ge a oosi p̄ó, n̄su n̄ n gb̄ēnao s̄isio ge n̄ v̄iio n̄ n d̄aunao ge n̄ daeo ge n̄ ode deeo. Tó n̄ k̄è màa, aa εa n̄ s̄isiwà s̄ε, aai fiabone.

13 Tó n̄le gb̄éó sisi p̄obleawa, taasideo sisi n̄ gb̄ēkaaũa n̄ εeo n̄ v̄iio,

14 n̄ȳō ḡō báaade ũ, asa aa p̄oe v̄i aa ḡiā fiaboneo. Lua mé a fiabone gb̄ēmaao vuḡo.

P̄nab̄leblea
(Mat 22.1-14)

15 Ké gb̄é p̄ó aa s̄ānuo do ȳāpi mà, ò a ò Yesue: Báaaden gb̄é p̄ó a p̄oble kpala p̄ó b̄ò Lua k̄i guu ũ.

16 Yesu òè: Gb̄ē mé ye p̄nab̄leke, ò a gb̄éó gb̄ēa dasidasi.

17 Bleblez̄i ò a a z̄ikena z̄i oi gb̄é p̄ó à n̄ gb̄eao ne aa m̄ó, wa làa sa.

18 Gb̄é s̄éia òè: Ma bú l̄ùε, sema mà gé gwai. N̄ ȳá na, ma awakp̄àε.

19 Gb̄ēp̄āle m̄è: Ma zu l̄ù soon soo, má gé wesiēi. N̄ ȳá na, ma awakp̄àε.

20 Gb̄ēp̄āle m̄è: Ma nos̄è dafue. Aȳāmeto má e moo.

21 Ǿ z̄ikenapi εa tà à n̄ legbe d̄au a s̄iu a diie. Ǿ uabelepi p̄o p̄a ò a z̄ikenaε: Gé w̄éle guu kpakpa ḡāeo n̄ z̄eao, ní taasideo n̄ gb̄ēkaaũa n̄ v̄iio n̄ εeo naaa sūn̄o la.

22 Bee gb̄e a z̄ikenapi mo òè: Dii, ma ȳá p̄ó n̄ ò k̄è, mé z̄ōlek̄i gi ku.

23 Ǿ diipi ò z̄ikenapiε: Gé z̄éó guu n̄ z̄éw̄ew̄enao p̄ii, ḡāna gb̄éowa aa ḡē, ma ua e pa.

24 Mále oé, gb̄é p̄ó ma n̄ gb̄eap̄io kee a e l̄ez̄ō ma blepiwao.

Ḡōa Yesu iwa ũ
(Mat 10.37-38)

25 Wa be z̄éu n̄ Yesuo dasidasi, ò a l̄ili òné:

26 Tó gb̄é m̄ò ma k̄i mé a ye a de n̄ a dao n̄ a nao n̄ a néo n̄ a v̄iio n̄ a d̄aunao, baa aziap̄izi demala, a f̄ō ke ma iwa ũo.

27 Gb̄é p̄ó ao a lip̄āak̄ōa sea ào teomazio, a f̄ō ke ma iwa ũo.†

28 Tó á gb̄ē ye kalanga do, a z̄ōle ḡiā à a ōa do do à gwa, tó a f̄ō z̄ipi ke láa ya?

29 Tó i ke màao, tó à ē kp̄ale mé i f̄ō à a m̄i deo, gb̄é p̄ó aà è p̄ii a aà l̄āanike

30 a me: Gb̄éε bee kp̄é d̄āale, i f̄ō a m̄i deo.

31 Ge tó k̄ia ye gé z̄ikai n̄ k̄ia p̄āleo, a z̄ōle ḡiā à a w̄aipa à gwa, tó a sosa ḡāli kw̄io f̄ō kuākpa sosa ḡāli bao p̄ó lé m̄owaowao lé?

32 Tó a è á f̄ō, a z̄inao z̄i l̄edoũkea ȳāgb̄eaiwà zad̄ō i ka k̄āioε.

33 M̄āae lo, tó á gb̄ē i o z̄ō p̄ó p̄ó á v̄iiozi p̄iio, a f̄ō ḡō ma iwa ũo.

34 Wisia p̄ó naε, āma tó a í na tà, kpelewa wa ke à nak̄ū bi?

35 A maa toleεo ge z̄ūgb̄ōk̄ōlek̄iio, w̄i k̄ōleε. Gb̄é p̄ó n̄òse v̄i aà ȳāpi ma.

15

P̄ó p̄ó v̄iāao
(Mat 18.12-14)

1 Ǿ sinao n̄ duunkenao lé s̄ō Yesuzi aà ȳāmai n̄pii.

2 Ǿ Falisio n̄ Mozi ikoyādanedeo lé ȳāk̄ūt̄eka aa m̄è: Gb̄éε bee i duunkenao si aa p̄oble s̄ānuε.*

3 Ǿ Yesu ȳāε bee l̄ēēūné à m̄è:

4 Tó á gb̄ē s̄ā v̄i m̄èn bas̄o mé ado v̄iāa, ili a bas̄o m̄ēndosai tó s̄ēu à p̄ēle a p̄ó p̄ó v̄iāap̄izi e à ge b̄owào lé?

† 14:27 Luk 9.23 * 15:2 Luk 5.29-30

⁵ Tó à b̀wà, ì se da a g̀au ní p̀naoe,

⁶ Ì taò be, ì a gb̀enaó ní a fáanideó sísi, ì oné: A p̀nakemanó. Ma a sã p̀ sàsãpi è.

⁷ M̀aae l̀o mále oé, wa p̀nake luabe duunkena m̀endo p̀o a ǹselile yá musu de gb̀ema gb̀en baso m̀endosai p̀o an b̀aa kú ní ǹselileasoóla.

⁸ Ǹoe p̀o ánuusu ówaté ví m̀en kwi s̄ be, tó a m̀endo v̀aa, a filia na, i kpewaa, i w̄eεε busebuse e a ge b̀owào lé?

⁹ Tó à b̀wà, a a gb̀enaó ní a fáanideó sísiε, ì oné: A p̀nakemanó. Ma a ánuusu ówaté p̀o v̀aapi è.

¹⁰ Mále oé, Lua malaikaó ì p̀nake duunkena m̀endo p̀o ǹselile yá musu màa l̀e.

Né p̀o s̀asa

¹¹ Yesu ò l̀o: Gb̀ee mé kú a neḡ̄eo ví gb̀en pla.

¹² Ǿ Se ò a m̄ae: Baa, ma asea p̀o máo ví túbi guu kpa. Ǿ maepi a àizeε kpaalèné.

¹³ I ke g̀oóplao, ̄ Se a p̀oó ǹaa píi à tà bùsu p̀aleu z̀azã. We à a àizeε kp̀aleu lalasikea guu.

¹⁴ Ké à a p̀oó dè píi, ̄ n̄an z̄oó kà bùsupiu, ̄ à g̀ò ní p̀o ẁenakeao.

¹⁵ A g̀è nà bùsupi gb̀eezi, ̄ gb̀épi aà gb̀ae a bualoũ ble kp̀ai s̀awakusanaówa.

¹⁶ Ǿ ìo ye libe p̀o s̀awaó lé ble mómo b̀èε, áma w̄li p̀oe kpawào.

¹⁷ Ké aà wé kè, à m̀e: Ma mae z̄ikenaó ble ví diε, ̄ mále ga ní n̄anao la.

¹⁸ Má f̄eε mà ta ma mae kíiε, mí oè: Baa, ma duunakè Luaε ní mpio,

¹⁹ mi ka mào de n né ũ l̀o. Ma díle n z̄ikenaó do ũ.

²⁰ Ǿ à f̄eε lé tá a mae kíi. Ké a be k̄aaa, aà maepi aà è, ̄ à kèè w̄enaũ. A bàalè g̀è k̀isiwà à lepèwà.

²¹ Ǿ népi òè: Baa, ma duunakè Luaε ní mpio, mi ka mào de n né ũ l̀o.

²² Ǿ maepi ò a z̄ikenaóne: A gé kpakpa, à ulada maa p̀o deŋla se m̀oò à daè, ì t̀aanadaè, ì kyalekpaè.

²³ I g̀aaε m̄ekpaa kũ à de wà so p̀nakea guu,

²⁴ asa ma népi g̀à à v̀ue. A s̀as̄ae, ̄ ma aà è. Ǿ aa nà p̀nakeawa.

²⁵ Woo kpé bua. Ké àle su, à k̄aikũ ní beo, ̄ à k̄oó g̀aa mà do.

²⁶ Ǿ à z̄ikenaó do sísi à aà là b́ome kèi.

²⁷ Ǿ a wèwà à m̀e: N d̄auna mé s̀u, ̄ n mae g̀aaε m̄ekpaa dè, ké à aà è aafia yáí.

²⁸ Ǿ Woo p̀o p̀à à g̀i g̀ei ua. Ké aà mae b̀o awakpaiè,

²⁹ ̄ Woopi ò a m̄ae: E'e, à kà w̄e ũma mále z̄ikene, mi fokema ziiio, mé baa blesan giana ni kpa mà p̀nakeò ní ma gb̀enaó.

³⁰ Ké n né p̀o à n àizeε k̄aalé k̄aaluaónepi s̀u, n g̀aaε m̄ekpaa dèè.

³¹ Ǿ aà mae òè: Ma né, ní kumanó g̀oópiiε. P̀o p̀o má ví píi, n p̀oe.

³² A kũ wà bleble ní p̀naoe, asa n d̄aunapi g̀à à v̀ue. A s̀as̄ae, ̄ wà aà è.

16

Aizeε nd̄aisai

¹ Yesu ò a ìwaóne: Ǿdee mé kú à ziiia díle a z̄ikenaóne. Ǿ wà mò wà aà k̀malekèè wà m̀e àle aà àizeε kp̀ale.

² Ǿ à aà sísi a òè: Yá p̀o má mà n musu de kpelewa ni? Lá r̄le ke n ziiake guu siumεε. Nȳ̄ e ò ziiia z̄i kemεε l̀o.

³ Ǿ ziiapi ò a s̄ guu: Ma dii lé ma b̀o z̄iue, má ke kpelewa ni? A ke má f̄s̄ewao, mé baakea demεε wí ũ.

⁴ Má dǝ lá má ke gbéǝ ma dile ní be, tó à ma bǝ zǝ.

⁵ Ǟ à a dii fiadeǝ sǝsi dodo, ǝ à gbé sǝia là à mè: N ma dii fla kǝa ũma ni?

⁶ A mè: Nisi zaa le basǝǝ. Ǟ ziiapi òè: Lá pǝ ní kǝe ke. Zǝle lile blakwi kpakpa.

⁷ Ǟ à ò gbǝpǝlee: Mpi sǝ n fla ũma ni? Ǟ à mè: Ese sakili basǝǝ. Ǟ ziiapi òè: Lá pǝ ní kǝe ke, lile basiiǝ.

⁸ Ǟ diipi ziiá náaisaidepi sáaukpà wezǝ yá pǝ a kè musu. Asa dúniae bee gbéǝ wé zǝa de gupua gbéǝla kǝtǝe yákekea guu.

⁹ Mapi sǝ mále oé, à gbǝnaǝ wele ní àizee náaisaiǝ, ké gǝǝ pǝ à mǝdewá, Lua a á dile be pǝ a gao guu.

¹⁰ Gbé pǝ náai ví ní a yǝnaǝ aǝ náai ví ní a zǝǝ be. Gbé pǝ náai ví ní a yǝnaǝ aǝ náai ví ní a zǝǝ.

¹¹ Tó i ke náai ví ní àizee náaisaiǝ, Lua a á náaike ní a síandee?

¹² Tó i ke náai ví ní gbǝpǝle pǝǝ, Lua a ázia pǝ kpáwáe?

¹³ Zikena lí e zǝblé dii mǝn plaǝ, asa aǝ za gbǝdogue, iǝ ye adozi, ge a na gbǝdowa, i saka adou. A fǝ à zǝble Luae ní ǝao sǝnuo.

Ǟde ní Lazaa

¹⁴ Falisǝ ye ǝai. Ké aa yápi mà pii, ǝ aale lesuiké Yesuwa.

¹⁵ Yesu òné: I yǝnakpa áziawa gbǝnazinaǝ kǝie, āma Lua á sǝ dǝ. Yá pǝ gbia gbǝnazinaǝ ǝ Lua í sakau.

¹⁶ Mǝizi ikoyǝ ní ānabǝ láǝ ku e Zǝawa. Za gǝǝ bee wǝle kpala pǝ bǝ Lua kǝi baokpa, ǝ baade lé gǝu ní gbǝao.

¹⁷ Luabe ní tǝleǝ sǝalea àa de Lua ikoyǝpi wǝsǝ néna bǝdeala.

¹⁸ Gbé pǝ gǝ a nazi à nǝ pǝle sè, à gbǝsíké. Gbé pǝ nǝ pǝ wǝ gǝi sè sǝ, à gbǝsíken we.

¹⁹ Gǝe ǝdee ku í pǝkasa maa ǝdeǝ da, iǝ pǝnake nama guu gǝǝpii.

²⁰ Wǝnade pǝ wǝ me Lazaa iǝ wǝle a à be gǝu, bǝ fifiwà.

²¹ Iǝ ble pǝ í léle ǝdepi táabǝnu zǝle blea nidé. Gbéǝ mé iǝ aà bǝpiǝ sǝsǝ.

²² Wǝnadepi gǝ, ǝ malaikaǝ aà sè tàǝ Ablahaǝ kǝi. Ǟdepi gǝ sǝ, ǝ wǝ aà ví.

²³ Kua íadama guu bédau, ké à wesè musu, ǝ à Ablahaǝ è kǝaa, Lazaa ku aà sae.

²⁴ Ǟ à lezù à mè: Ba Ablahaǝ, ma wǝnagwa, ní Lazaa zǝ aà a ǝtona zǝ íwa, aà mǝ ma léna níniomǝe, asa mále wǝwǝke tévuae bee guue.

²⁵ Ǟ Ablahaǝ mè: Ma gbé, to nama pǝ pǝema n wǝnigǝ dǝngu ní taasi zǝ pǝ Lazaa kèǝ. Aà nǝse níni lakǝi sa, mé ní kú wǝwǝ guu.

²⁶ Bee gbǝa tǝǝ zǝlo da wǝ zǝngu. Tó gbé ye bǝ la à gé á kǝi, a fǝo, mé gbǝe a fǝ bǝ we à mǝ wǝ kǝio.

²⁷ Ǟ ǝdepi mè: N yá na Baa, lá màae, n àa zǝ ma mae be,

²⁸ asa ma dáunaǝ ví gbǝǝn sǝǝ. Aà gé ledaimá, ké aasu mǝ gu wǝwǝde beeuo.

²⁹ Ǟ Ablahaǝ mè: Aa Mǝizi ní ānabǝ lá ví, aa ní yǝma.

³⁰ Ǟ ǝdepi mè: Aawo, Ba Ablahaǝ! Tó gbǝe bǝ gau à gè ní kǝi, ǝ aa nǝselile.

³¹ Ǟ Ablahaǝ òè: Tó aai Mǝizi ní ānabǝ yǝmao, baa tó gbǝe bǝ gau, aa sio.

17

Luanaaikéa

(Mat 18.6-7, 21-22)

¹ Yesu ò a íwaǝne: Sema yá pǝ í to gbéǝ fu àǝ ku, āma waiyoo gbé pǝ a bǝ aà kǝi.

² Tó wǝ wǝsilǝgbǝ gbǝne dǝè a nǝe mé wǝ aà zù ísiu, bee maa ní adeo de ké aà to née beǝ do fula.

³ Aǝ kú ní laaio. Tó n gbǝdo duunakè, ge n àa le. Tó à nǝselile, sùuukeaǝnǝ.

4 Tó à duunakène gɔɔ do gɛn sopla mé à èa òne gɛn sopla a nòselile, sùuukeaàno.

5 Dii zínao òè: Wá luanaaikɛa káfíwɛɛ.

6 Dii mè: Tó á luanaaikɛa kà efɔ wénawa, á o lasinlie bee azía bile gé péi ísia guu, a á yámaɛ.

7 Tó á gbɛɛ zo ví, àle sɛwaè ge àle são dàè, tó à sù ní buao, aà dii a oè aà mo pɔble gɔɔ yà?

8 Aawo, a oè aà blekɛɛ, aà ula lile, i mɔɛ ní pɔbleao ní imiao, aàpi i gbaso pɔble, i imi.

9 Wí zo sáaukpa ké à yá pɔ wa dàè kè yáí yà?

10 Apio sɔ màaɛ, tó a yá pɔ Lua dàè kè pii, à mɛ: Zoɔn wá ũ, wá kea wá kè.

Kusude gbɛɛn kwio gbàgbà

11 Yesu gea Yelusaleŭ a be Samali bùsu zɔleu ní Galileo.

12 Ké àle gɛ wéleu, ɔ gɔɛ kusude gbɛɛn kwio kpàaŭaàno. Aa ze kãaa,

13 aa lezuaàzi aa mè: Mae Yesu, wá wɛnagwa.

14 Ké a è màa, ɔ a òné: A ge ázia ɔlo sa'onane. * Ké aale gé, ɔ aa gbàgbã.

15 Ké an gbɛdo è a gbàgbã, ɔ à èa sù, àle Lua sáaukpa ní lo gbãao.

16 A wùle a gbɛɛu Yesu aɛ, à fɔkpàwà. Gbé beeá Samali gbɛɛ.

17 ɔ Yesu mè: Gbɛɛn kwio mé gbàgbão lò? Gbɛɛn kɛokwio kú má ni?

18 An gbɛɛ i ea mò Lua sáaukpaio, sema zìloɛ beea?

19 ɔ Yesu òè: Fɛle tá, ma náai pɔ ní ke mé n gbàgbã.

Gbɛnazin Né mɔa (Mat 24.23-41)

20 Falisio Yesu là kpala pɔ a bo Lua kíi mógɔɔi, ɔ a wɛmá à mè: Kpala pɔ bò Lua kíi lí mó wà e ní wéo no.

21 Wa o gwa ke ge gwa keeo. Kpalapi kú á guue.

22 ɔ a ò a iwaɔne: A gɔɔ lé mó ké á Gbɛnazin Né mógɔɔ ea nide, á eo.

23 Wa oé a ku le ge a ku la, ãma ásu geo, ásu tɛrízio.

24 Lá loupilɛa ì gupu luabe léla ní a léleo, màa aɔ de Gbɛnazin Né mógɔɔ.

25 Sema aà taasike gia maamaa. Gbàgbɛɔ giaàzi.

26 Lá à kè Nɔee gɔɔ,† màa a ke Gbɛnazin Né mógɔɔzi lo.

27 Wàle pɔble, wàle imi, wàle nɔse, wàle zãke e gɔɔ pɔ Nɔee gɛ gó'ilɛna guu, ɔ í dà dúniaa, gbɛɔ gàga pii.‡

28 Màaɛ lo Lotu gɔɔ, wàle pɔble, wàle imi, wàle pɔ lú, wàle pɔ yia, wàle pótɔ, wàle kpɛɔ.

29 Gɔɔ pɔ Lotu bò Sɔɔɔ, té ní íatɛgbɔo bò luabe à kwè, ɔ gbɛɔ gàga pii.§

30 Beewa aɔ de gɔɔ pɔ Gbɛnazin Né bò gupuau.

31 Gɔɔ bee gbé pɔ kú kpé musu su pila kpé guu a pɔɔ séleio. Màaɛ lo gbé pɔ kpé bua su ea beo.

32 A to Lotu na yá dɔágu.*

33 Gbé pɔ ye à a wɛni kũa, wɛnipi a vũaawà. Gbé pɔ gí a wɛnii sɔ, ade mé aɔ ku.†

34 Málɛ oé, gwá bee gbɛɛn plaɔ aɔ wùleɛa gudoŭ, Lua a gbɛdo sé, i gbɛdo to we.

35 Nɔe gbɛɛn plaɔ aɔ pɔ ló gudoŭ, Lua a gbɛdo sé, i gbɛdo to we.

36 Gɔe gbɛɛn plaɔ aɔ ku bua, Lua a gbɛdo sé,‡ i gbɛdo to we.

* 17:14 Lev 14.1-3 † 17:26 Daa 6.5 ‡ 17:27 Daa 7.6-24 § 17:29 Daa 19.24-25 * 17:32 Daa 19.26
† 17:33 Luk 9.24 ‡ 17:36 Mat 24.31, 1Tes 4.17

37 Ǿ aa à là aa m̀: Dii, mákii ni? A ẁmá à m̀: Gu p̀ g̀ kuu, we ỳamusu k̀aaau.

18

Wabikea

- 1 Yesu ỳl̀̀̀éúné ké aao Lua wabike k̀s̀k̀s̀, aasu kpasao ỳái.
 2 A m̀: Ỳákpalekenae mé kú ẁléu, a Lua v̀ía v̀ío, mé ili gb̀e ỳadao.
 3 Gyaae ku ẁlépi guu, Ì m̀ aà k̀í m̀m̀m̀ Ì m̀: Zemanò ma ibeé ỳá musu.
 4 I weio e g̀opla. Bee kpe a ò aziawa: Baa tó má Lua v̀ía v̀ío, mé mili gb̀e ỳadao,
 5 lá gyaapi lé ma súu z̀, má zeaànoe. Tó mi ke màao, aà zeamala láasaie a ma dee.
 6 Ǿ Dii m̀: A ỳákpaleken v̀ái ỳ'oa ma.
 7 Lua a ze ní a gb̀é p̀ aale wiilewa f̀aane ní gẁasinaoòo lé? A zígbiake ní d̀ańleo ỳà?
 8 Mále oé, a zeńno kpakpae. N beeo tó Gb̀enazín Né m̀, a a náaikena e d̀úniaua?
 9 Ǿ à èa ỳáe bee l̀eũ gb̀é p̀ aale nízia dile gb̀ema u mé aaiò saka gb̀é k̀iniogune à m̀:
 10 Gb̀eon plaeò mé g̀e wabikei Lua ua, gb̀edoá Falisie, gb̀edo s̀ osinae.
 11 Falisipi zea, àle wabike. A ò a s̀ guu à m̀: Lua, ma n s̀aukè ké má de lán d̀awao, d̀idiindeò, náaisaideò, gb̀asikenaò ge osinae bee.
 12 Miò leye g̀op plapla às̀a ní às̀aoe. P̀ p̀ má è pii mi a kwide b̀one.
 13 Ǿsinapi s̀ a ze k̀aaa, i f̀ wese musu gwà seo. Ale azia gb̀egb̀e à m̀: Lua, s̀uukemanò, duunkenan ma ù.
 14 Mále oé, g̀epi tà a be Lua siaaàno guu, i ke Falisipi no. Asa gb̀é p̀ Ì azia k̀áfi Lua a aà busae, mé gb̀é p̀ Ì azia busa Lua a aà k̀áfi.*

B̀aaadaa néngu

(*Mat 19.13-15, Maa 10.13-16*)

- 15 Wà m̀è ní ní ǹf̀enenaò aà onamá. Ké aà ìwaò è, s̀ aa g̀iné.
 16 Ǿ Yesu néo s̀isi à m̀: A to néo m̀ ma k̀í, ásu kpánéo, asa kpala p̀ b̀ Lua k̀í de gb̀é bee taao p̀ ùe.
 17 Siana mále oé, gb̀é p̀ i kpala p̀ b̀ Lua k̀í ỳa sí lán néwao, a g̀euo.

Ǿde

(*Mat 19.16-30, Maa 10.17-31*)

- 18 Yudaò kíabuie m̀ Yesu là à m̀: Metulu maa, kpelewa má ke mà àizána ei?
 19 Yesu òè: Akéa n m̀ má maai? Gb̀e maaò, sé Lua ado.
 20 N ỳa p̀ Lua d̀ileò d̀: Nsuli ẁúle ní gb̀epále noo. Nsuli gb̀edeo. Nsuli kpái'oo. Nsuli ỳadò n gb̀edeewao. Nili n de ní n dao kpela.†
 21 Ǿ a òè: Zaa ma ke èwaaso ù, má ỳa beeò k̀ua píie.
 22 Ké Yesu bee mà, a òè: Ỳa g̀one m̀endo. P̀ p̀ ní v̀i ỳía pii, ní a s̀a biile taasideòne, níỳò àizee v̀i luabe. Bee gbea ní m̀ temazi.
 23 Ké à ỳapi mà, aà p̀ siakù, asa òde sà gb̀angbooe.
 24 Ké Yesu è aà p̀ siakù, à m̀: Gèa kpala p̀ b̀ Lua k̀í guu z̀'ù gb̀é p̀ aa àizee v̀ìone.
 25 Yiongo g̀eà abaaweu àa de òde g̀eà kpala p̀ b̀ Lua k̀í guula.
 26 Gb̀é p̀ aa ỳapi màò m̀: Déme a àizána e bi?

* **18:14** Luk 14.11 † **18:20** B̀a 20.12-16

27 Yesu wèmá à mè: Yá pò gbēnazinao fùà ke, Lua i fí.

28 Ǿ Piεε mè: Wa wá pópíi tò weε, ǿ wá ténzi fá.

29 Ǿ Yesu òné: Siana mále oé, gbé pò a be tò ge a na ge a v̄iio ní a dāunao ge a de ní a dao ge a néo kpala pò b̄o Lua kíi yáí

30 a εa bee taa e de beea maamaa dúniaε bee guu, mé a àizāna e dúnia pò lé mó guu.

V̄ia baakεna gbágbāa

(Mat 20.29-34, Maa 10.46-52)

31 Yesu a gbēon kuεplao k̄āaaàzi, ǿ a òné: Wále gé Yelusaleũε. Wekii Gbēnazin Né yá pò ānabio k̄e Lua yáu a pau píi sa.

32 Wa aà kpa buipāleowa, aai aà ke p̄oɔp̄oɔ, aai aà s̄ós̄ó, aai lé'ikakawà,

33 aai aà gbē ní flaalao, aai aà de, a goɔ àaãde z̄í i εa vu.

34 Ama aà iwapio a kee gbáεo, asa yápi mi ulεanéε, aa d̄o yá pò àle oo.

35 Ké Yesu kà k̄ai ní Yelikoo, v̄iaε z̄óleα zé lé, àle baakε.

36 Ké a mà bíla lé ḡε, ǿ a ní lá bómε k̄ei.

37 Ǿ wa òè, Yesu Nazalēti mé lé ḡε we.

38 Ǿ à lezù à mè: Yesu, Davidi Bui, ma wēnagwa.

39 Gbé pò d̄baaaɔ ḡiè aa mè aà níle, ǿ aà wiileα gbāakù, àle mε: Davidi Bui, ma wēnagwa.

40 Yesu zè à mè wà m̄oaàn̄o. Ké à mò, ǿ Yesu aà là à mè:

41 B̄o ní ye mà ken̄ei? A wèwà à mè: Dii, má ye mào gu'εε.

42 Ǿ Yesu òè: Gu e. Ma náai pò ní k̄e mé tò n gbāgbā.

43 Weḡoɔ à gu'è, ǿ à b̄o teaāzi, àle Lua s̄aukpa. Ké gbépii è màa, aa Lua s̄aukpa.

19

Zase

1 Ǿ Yesu ḡε Yeliko, àle p̄āa.

2 Gbēε ku we aà tón Zase. Ǿsinao gbēz̄oɔε, mé ōdeε.

3 Ale wεεle à gbé pò de Yesu ū e, āma i f̄o aà èo dasi yáí, asa gbé gesenaε.

4 Ǿ à bàalè d̄baa à ḡε d̄ède s̄imfofowa ké à Yesu e, asa a ḡε weε.

5 Ké Yesu kà wekii, ǿ à wεsè musu a òè: Zase, pila kpakpa. A kù mà i n be gbāε.

6 Ǿ Zase pila kpakpa, à aà d̄ile ní p̄onaο.

7 Ké wa è màa, gbépii lé yákūtēka aa mè: A ḡε pilai duunkεna be.

8 Ǿ Zase f̄εle zè a ò Diiε: Dii, má a àizεε guo kpa taasideowaε. Tó ma gbēε taiinkè s̄o, má εa mà a ḡεε kpawà leε síiō.

9 Ǿ Yesu òè: Lua uaεbeedeo m̄isi gbā. Asa gbéε beeá Ablahaũ buie lo.

10 Gbēnazin Né mò gbé pò s̄às̄ā wεεlei à aà suabaε.

Ǿdakeα z̄ikenaōne

(Mat 25.14-30)

11 Goɔ pò w̄ale aà yápi ma, ǿ à εa yákāfiné lo. Lá à k̄aikù ní Yelusaleũo, w̄ale e kpala pò b̄o Lua kíi a b̄o gupuau ḡoɔε, ǿ à yāl̄εεūné

12 à mè: Kie buie mé lé gé kpalablei bùsu z̄āz̄āu, i εa su.

13 Ǿ à a z̄ikenaō sisi gbēon kwi, à ānusu ōwatē kpà ní baadewa mèn basoobaso, a òné: Āo laatao e mào su.

14 Aà bùsudeo s̄o aa z̄aaàguε, ǿ aa z̄inao z̄i aà kpe aa mè: Wá we gbépi kiblewáo.

15 Àa sua ní kpalableao gbea lé, à mè wà zíkèna pò a òa kpàmápiò sísié, ké à e dõ lá pò aa ài'è.

16 Gbé sèia mò à mè: Dii, n òapi àikèmèè lèè kwi.

17 Ǿ a òè: Násaa, zíkèn maa. Lá n ke náai ví ní a yòònao, níyòò iko ví wéle mèn kwiòwàè.

18 Gbèòn plaade mò à mè: Dii, n òapi nè'í lèè sòo.

19 Ǿ a òè: Mpi sò níyòò iko ví wéle mèn sòòwa.

20 Ǿ gbèpále mò à mè: Dii, n òan ke. Má ùle kooa zwànkasauè.

21 Má n vía ví, asa gbé zì'ùn n ù. Ni pò pò ni dilèo sé, ni pò pò ni tso kéké.

22 Ǿ a òè: Zíkèn vâi, n lé mé n kalikè. N dõ ké gbé zì'ùn ma ù, mi pò pò mi dilèo sé, mi pò pò mi tso kéké.

23 Ké ní dõ màa, bóyâi ni dakeoné, tó ma su, mà a pò sí ní a íoo ní?

24 Ǿ a ò gbé pò kú weonè: A ánuusu òwatè basòopi siwà, í kpá gbé pò ài'è lèè kwiwa.

25 Ǿ wa òè: Dii, a ài lèè kwi kùà kò.

26 Ǿ a wèamá à mè: Mále oé, Lua a pò káfi gbé pò pò ví. Gbé pò vío sò, baa pò pò a ví, Lua a siwàè.*

27 Ma ibèè pò aa ye mà kiblemáòò sò, à mórínò la, í ní dèdè ma aè.

Gbàakpaa Yesuzi Yelusaleù

(Mat 21.1-17, Maa 11.1-19, Zaa 12.12-19)

28 Ké Yesu yá bee ò a làa, ò à dàzèu, àlè gé Yelusaleù.

29 Ké à káikù ní Befazeo ní Betanio, sísí pò wí mè Kùkpe sísípòlèu, ò à a ìwa gbèòn plao zì

30 à mè: A gé wéle pò kále wá aè kee guu. Tó a ka we, á zàa'ín né bòbò e dòò, gbèè i dikpè yáò. A polo mòò.

31 Tó gbèè á lá, déme ò à poloi, í mè Dii mé ye a mòaoi.

32 Ǿ zínaò gè aa è lá a ònéwa.

33 Ké aalè zàa'ínapi polo, ò a diio ní lá aa mè: Déme ò à zàa'ínapi poloi?

34 Aa mè: Dii mé ye a mòaoi.

35 Ǿ aa gèòè. Aa ní pòkasao kpàlè zàa'ínapiwa, ò aa Yesu dikpè.

36 Ké àlè táa'o, gbéò lé ní pòkasao kpàlè zé guu.

37 Ké à káikù ní gu pò zépi pilau Kùkpe sísiwao, ò pòna guu dasi pò teaàziò nà Lua táasileawa ní lóò gbàò, dabudabu pò aa èò yá musu píi

38 aa mè:

Báaaden Kíá pò lé mó ní Dii tóò ù.†

Aafia ku luabè! Wà Musude tòò!

39 Falisi pò aa ku zã guueò òè: Metulu, gi n ìwaonè.

40 Ǿ a wèamá à mè: Mále oé, tó aa nìlè, gbèò mé aa wiipi lé.

41 Ké à sò Yelusaleùzi, a gwà, ò à sòbè

42 à mè: Tó n yá pò a mone ní aafiao dè gbà yáa lé, kai! Tia kéwa sò a ulèanèè.

43 A gòò a mò ké n ibèèò gbà lesò da lianzi, aai n káka,

44 aai n dúuzò, aai n gbéò wíwi. Baa gbèè aa to dinèkòò, ké ni gòò pò Lua lezùnzi dõ yáí.

45 Ké Yesu gè Lua ua, ò à nà poyianaò yaawa.

46 A òné: A kèa Lua taalau à mè: Ma kpé aò dè lousisikpè ùè.‡ Apíò sò á kè gbèblenao tòò ù.§

* 19:26 Luk 8.18 † 19:38 Sou 118.26 ‡ 19:46 Isa 56.7 § 19:46 Zel 7.11

⁴⁷ Lá gu lé dɔ Yesu ɔ̄ yādané Lua ua. ɔ̄ sa'onkiaɔ̄ ní Mɔ̄izi ikoyādanedeɔ̄ lé aà we sānu ní gbēzɔ̄ɔ̄,

⁴⁸ āma aai lá wa ke zé eo, asa gbépii lé lua aà yáie.

20

Yesu laa a ikoi

(*Mat 21.23-27, Maa 11.27-33*)

¹ Ziewa Yesu lé yāda gbéɔ̄ne Lua ua, àle baonakpané, ɔ̄ sa'onkiaɔ̄ ní Mɔ̄izi ikoyādanedeɔ̄ ní gbēzɔ̄ɔ̄ sɔ̄aazi

² aa òè: Iko pɔ́ níle yápio keò owēe. Déme n gba ikopii?

³ ɔ̄ a wemá à mè: Mapi sɔ́ má yá mendo gbawá. A omee,

⁴ Zāa gbé da'ilekea bò Lua kíi yà ge gbēnazina kíie?

⁵ ɔ̄ aa lekpaai aa mè: Tó wa mè Lua kíie, a wá la bóyái wi aà yá sio ni?

⁶ Tó wa mè gbēnazina kíie sɔ́, gbépii a wá pápa ní gbéo wà wá dee, asa aa zè ní Zāa ānabikeoe.

⁷ ɔ̄ aa mè: Wá dɔ́ má à bɔ̄uo.

⁸ ɔ̄ Yesu òné: Má iko pɔ́ mále yápio keò oé sɔ̄o.

Vēebu zikenaɔ̄

(*Mat 21.33-46, Maa 12.1-12*)

⁹ ɔ̄ Yesu èa yālēuñé ɔ̄ à mè: Gbēe mé vēebu vī,* ɔ̄ a nà zikenaɔ̄ne ní ɔ̄zi, à gè wéleu à gɔ̄plakè we.

¹⁰ Ké vēekɔ̄zɔ̄zɔ̄gɔ̄ kà, à a iwae zì zikenapiɔ̄wa aa a asea kpawa, ɔ̄ aa iwapi gbè aa aà gbàe ɔ̄gii.

¹¹ A èa iwa pále zì ɔ̄, ɔ̄ zikenapiɔ̄ aà gbè, aa widàwà aa aà gbàe ɔ̄gii.

¹² ɔ̄ à èa gbēɔ̄n àaɔ̄de zì ɔ̄, ɔ̄ aa aà kè'ia aa aà yà.

¹³ ɔ̄ vēebudepi mè: Má kea sa ni? Má a né mēndona zímáe. Aa gí aà yādaia?

¹⁴ Ké zikenapiɔ̄ aà è, aa òkɔ̄e aa mè: Túbiblenan kee, wà aà de, bú i gɔ̄wēe.

¹⁵ ɔ̄ aa bɔ̄aàɔ̄ kaa kpe aa aà dè.

Kpelewa budepi a séɔ̄nɔ̄ sai?

¹⁶ A mɔ̄ zikenapiɔ̄ dede, i bú si kpa gbēpáleɔ̄wae. Ké gbéɔ̄ yápi mà aa mè: Lua wá ɔ̄.

¹⁷ ɔ̄ Yesu wēpàñla à mè: Yá pɔ́ kēa Luayātaalauē bee de kpelewa ni?

Gbe pɔ́ ēbonaɔ̄ pākpai mé gò gbéo mide ũ.†

¹⁸ Gbé pɔ́ lèle gbepiwa a wíwie.

Tó gbepi sɔ́ gbéwa sɔ́, a ade úɔ̄e.

Yesu lousisin gbēzɔ̄ɔ̄ fua

(*Mat 22.15-23.36, Maa 12.13-40, Luk 11.37-54*)

¹⁹ Mɔ̄izi ikoyādanedeɔ̄ ní sa'onkiaɔ̄ dɔ́ ké ní yáí Yesu yápi lèeñi, ɔ̄ aale zeweele wà aà kù gɔ̄ɔ̄, āma aa viakè dasie.

²⁰ Aale aà kpakpa, ɔ̄ aa zāmade pɔ́ aale nízia dile gbēmaa ũ zìwà, ké aa aà kù aà yá'oa guu, aai aà kpá ní bùsu gbāadewa aà iko ɔ̄bè.

²¹ ɔ̄ zāmadepiɔ̄ aà là aa mè: Metulu, wá dɔ́ ké ni yá'o n̄ yādané a zéwae, i ke gbēnazinaɔ̄ wé yáí no. Ni Lua zé ɔ̄ɔ̄né ní sianao.

²² A kù wà falubɔ̄ Sezaae yà ge wásu ɔ̄ɔ̄?

²³ Yesu ní ònɔ̄ dɔ́má, ɔ̄ a òné:

²⁴ A ɔ̄a do dɔ̄ mà gwa. Dé mi ní aà tóo mé kuwà lai? Aa mè: Sezaa pɔ́e.

²⁵ ɔ̄ a òné: Tɔ̄ɔ̄, à Sezaa dee pɔ́ kpawà, í Lua pɔ́ kpá Luawa.

* 20:9 Isa 5.1 † 20:17 Sou 118.22

- 26 ǃ aa fùla aa aà kũ a yā'oa guu gbéwáa. Aa yāwea bò ní sae, ǃ aa ní lé kpàaũ.
- 27 ǃ Saduse pò aaí gɛɔ vua εεboeɔ mò Yesu kíi, aa aà là aa m̀̀:
- 28 Metulu, Mɔizi d̄ilew̄εε yóo: Tó gbé w̄ii gá à a na tò nésai, aà d̄auna nɔpi se à a w̄ii ḡεε k̄eð.‡
- 29 M̀̀a w̄ii ní d̄aunaɔ ku gb̄eɔn sopla. Woo nɔs̄e, ǃ à gá à aà tò nésai.
- 30 ǃ Se gyaapi da'uakè.
- 31 Se gb̄ea Bí kè b. Aa kè màa ní gb̄eɔn sopla nípii, aa gàga aa nɔpi tò nésai.
- 32 An gb̄ea nɔpi gá.
- 33 Gɛɔ vugɔɔz̄i an déme aɔ nɔpi w̄ii? Asa an gb̄eɔn sopla nípii aa aà d̄ò nɔ ũε.
- 34 Yesu òné: Dúniaε bee gbéwáa aaí nɔse aaí z̄ake,
- 35 áma gbéwáa pò Lua d̄ile aa kà aa bɔ gau aa dúnia dafu leɔ aa nɔse weo, aa z̄ake weo.
- 36 Aaɔ de lán malaikaɔwae, aa ga bɔ. Aaɔ de Lua néɔ ũε, gábɔɔ ũ.
- 37 Baa Mɔizi lá guu, à gɛɔ vua yá p̄liwané. Gu pò à k̄aele yā'òu, à m̀̀ Dii mé Ablahaũ ní Izaakio ní Yakɔbuo Lua ũ. §
- 38 Diiá gɛɔ Lua no, sema gbéwáa pò. Gbépii b̄éε Luaεε.
- 39 ǃ Mɔizi ikoyādan̄eɔ f̄εle yā'ò aa m̀̀: Metulu, n yāmaa ò.
- 40 ǃ aai we yāe làwà bɔ.
- 41 Yesu ní lá à m̀̀: Kpelewa w̄i o Mesiiá Davidi Buiéi?
- 42 Asa Davidi ò Soũ lá guu à m̀̀:
- Dii ò ma Diiε aà z̄ɔle a ɔplaai
- 43 e aɔ aà ib̄eɔ k̄eε gbadibɔ ũ.*
- 44 Lá Davidi aà s̄isi Dii, kpelewa a de aà bui ũ bi?
- 45 Ké gbépii lé aà yāma, ǃ a ò a ũwaɔne:
- 46 A laaika Mɔizi ikoyādan̄eɔzi. Aāɔ ye bebea ní ulada daaɔi, wàɔ f̄ɔkpakpamá ḡaaε. Aāɔ weεle z̄ɔle lousisikpe gumaaɔu ní bleble z̄ɔlek̄ii maaɔ.
- 47 Aāi wabi gb̄aa ke gb̄enazinaɔ wé yáí, ǃ aāi gyaɔ kpé siomá. An ũadama p̄ási aɔ deŋla.

21

Gyaa taaside gbadaa (Mat 12.41-44)

- 1 Ké Yesu wezù a ae, ǃ a è ɔdeɔ lé ní gbaɔ ka ɔsikpagolo guu.
- 2 ǃ à gyaa taaside búubuue è we, à t̄anga dàu m̀̀n pla.
- 3 ǃ à m̀̀: S̄iana m̄́ale oé, gyaa taasidepi ǔa dàu de gbépiia.
- 4 Asa ɔ dia ǃ aa d̄a k̄au nípii. Nɔepi s̄ɔ, aà taasideke guu pò pò a ví à p̄obleò ǃ a dàu we pii.

Yelusaleũ dúuz̄sa ní dúnialaagɔ seela (Mat 24.1-22, Maa 13.1-20)

- 5 Gb̄eɔ lé Lua ua yā'ò, aa m̀̀ wà a kp̄eɔ k̄eke maa ní gb̄e k̄efenaɔ ní pò pò wà Lua gb̄aɔ, ǃ Yesu m̀̀:
- 6 Gɔɔe a mó, pò pò á è keeɔ, baa gb̄eε a ḡɔ dik̄ɔaɔ, wa ní dúuz̄ε.
- 7 ǃ aa aà là aa m̀̀: Metulu, bee a ke b̄ɔε ni? Bóme aɔ de a kegɔɔ seela ũi?
- 8 ǃ à m̀̀: A laaika, ásu to wà á s̄ás̄aɔ, asa wa mó ní ma t̄óo dasi, aa me wa mé wa de aà ũ, ge a gɔɔ k̄a. Asu t̄éŋzio.
- 9 Tó a z̄i bao mà, ge á mà wà f̄εle ní k̄ɔo, ásu to iwāa k̄á á p̄ɔaɔ. Sema yápiε ke k̄áau, dúnia láaan we ḡiao.
- 10 ǃ a òné: Bui ní buio aa f̄εle ní k̄ɔo, màaε b̄ɔ b̄usu ní b̄usuo.

‡ 20:28 Iko 25.5 § 20:37 B̄a 3.6 * 20:43 Soũ 110.1

11 Tɔɔlɛlualuaa pāsib̄ aao ku. Nɔana n̄ gagyāo ka gu n̄ guo. Asi b̄ɛɛ v̄ia yāo aao ku luawa.

12 E yāpī ào m̄ó, wa á kú, wi ìadawá, wi á kpá lousisikpedeowa, wi á ká kpéu, wi géán̄o kíao n̄ búsu gbāadeo ae ma yái.

13 Bee a á gba zé ào de ma seeladeo ũ.

14 A zed̄ á s̄õ guu ásu làasooke lá á owao,

15 asa m̄ám̄e má sóso káé á léu, mí á gba òn̄o, ké á ibeɛe a f̄õ gii ge a a zásiwáo.*

16 Baa á de n̄ á dao n̄ á v̄iio n̄ á d̄aunao n̄ á daeo n̄ á gb̄enaoo aa á kpámáe, wi á gb̄eoo de.

17 Gb̄épii a zaágu ma yái,

18 āma baa á mikā m̄endo a v̄uaao.

19 A m̄enaf̄õa guu ò á àizāna e.

20 Tó á è zīḡõo lia Yelusaleŭzi, ào d̄õ ké a dúuz̄õa z̄ào.

21 Zibeezī Yude búsideo bàale mipe s̄is̄iowa, gb̄é p̄o kú Yelusaleŭo f̄āaa. Z̄sewiadeo su ḡeuo.

22 Asa ḡoopiá t̄osimaḡooe, ké yá p̄o k̄ea Luayātaalau e pa píi yái.†

23 Waiyoo n̄osindeeo n̄ neadeo zibeezī, asa búsupi taasi ao z̄õ, Lua a p̄okūmab̄oob̄o gb̄épiowae.

24 Wa n̄ gb̄eoo d̄ede n̄ f̄endaoo, wa n̄ gb̄eoo k̄u taò búsu píi guu z̄iz̄oo ũ, buip̄aleo i òz̄õ Yelusaleŭwa e an ḡoo pa.

Gb̄ēnaz̄in Né m̄oa

(Mat 24.29-35, Maa 13.24-31)

25 Seelao aao ku ìat̄ē n̄ m̄ovuaoo n̄ saanaowa,‡ bui píi io ku p̄osia guu d̄úniau. Aa ḡõ bíli guu ísia k̄õfi n̄ a bàaleao yái.

26 W̄ed̄oa yá p̄o lé m̄ó d̄úniawai guu, v̄ia a gb̄éoo k̄ās̄anke, asa p̄o p̄o kú luawao z̄ā n̄ pék̄iwaee,

27 wi Gb̄ēnaz̄in Né m̄oa e luabepuanau n̄ gb̄āa z̄õ gawideo.§

28 Tó yá beeo kea dàale, à fele ze, í á mi se musu, asa á suabaḡoo mé k̄aik̄ù.

29 Yesu yāl̄eēŭné à m̄è: A kaad̄oenli gwa n̄ lí k̄inīo.

30 Tó á è aa b̄ob̄b̄ò, ò í d̄õ áziawa ké guant̄ēna k̄aik̄ù.

31 Beewae s̄õ, tó á è yá beeo lé ke, ào d̄õ ké k̄ia p̄o Lua kp̄a k̄aik̄ù.

32 S̄iana m̄ále oé, ḡoobeedeo ḡēle yāpio píi kesaiio.

33 Luabe n̄ t̄ooleo a ḡēle, āma ma yāo ḡēlea v̄io.

34 A laaika. Asu to asiake n̄ w̄edekeo n̄ w̄enik̄āakeao á laai síwáo, ké aà m̄oḡoo su á kú k̄ando lán baiwao yái.

35 Asa a kúle gb̄é p̄o kú d̄únia guuowa píie m̄io.

36 A it̄eke, ío wabike ḡooppi, ké ào gb̄āa v̄i à e pili yá p̄o lé m̄ówa píi, í bo ze Gb̄ēnaz̄in Né ae.

37 Lá gu lé d̄o Yesu ò yādané Lua ua.* Tó oosi k̄è, ò bo ge i Kùkpe s̄is̄ip̄oleu.

38 K̄oob̄oo ò gb̄épii ò fele gé aà yāmai Lua ua.

22

L̄ekpaat̄a Yesuzi

(Mat 26.1-16, Maa 14.1-11, Z̄aa 11.45-53)

1 K̄aaso dikpe p̄o w̄i me Ḡeamusu* k̄a k̄ai.

* 21:15 Luk 12.11-12 † 21:22 Oze 9.7 ‡ 21:25 Isa 13.10, Yoɛ 3.4 § 21:27 Dan 7.13 * 21:37 Luk 19.47 * 22:1 B̄oa 12.1-11

² Sa'onkiaᵛ ní Mᵛizi ikoyādanedeᵛ lé wεελε lá aa ke aa Yesu bᵛlia asii guu, asa aale víake gbéᵛneε.

³ Ǿ Setāu dī Yudasí pᵛ wí me Isaliᵛti miwa. Yesu íwa gbéᵛn kuεplao doε.

⁴ Ǿ Yudasípi gè lekpaāí ní sa'onkiaᵛ ní Lua ua dᵛanaᵛ gbéᵛzᵛᵛ, lá á ke à Yesu kpámá.

⁵ An pᵛ kèna, ᵛ aa ledouᵛkè wà ᵛa kpawà.

⁶ A zèᵛ, ᵛ àle ze wεελε à Yesu kpámá gbéᵛ saε.

Gēamusu bleblea

(Mat 26.17-30, Maa 14.12-26, Zaa 13.21-30, 1Kln 11.23-25)

⁷ Kàaso dikpeᵛᵛᵛ kà, gᵛᵛ pᵛ wí Gēamusu sā kòlokpa.

⁸ Ǿ Yesu Piεε ní Zāao gbàε à mè: A gé Gēamusu ble sᵛukeiwēε.

⁹ Ǿ aa aà là aa mè: N ye wà ke má ní?

¹⁰ Ǿ a wè má à mè: Tó a gē wéledau, á kpaaᵛ ní gᵛεo í sea lo guu. Aᵛ teaàzi e ua pᵛ a gēu,

¹¹ í o uabeleε, Metulu lé gu pᵛ a Gēamusu ble bleu ní a íwaᵛ gbεa.

¹² A kpediakᵛᵛa kpea zᵛᵛ pᵛ wa kèke ᵛᵛᵛ, í pᵛblea yá keke we.

¹³ Ké aa gè, aa è lá Yesu ònéwa, ᵛ aa Gēamusu ble sᵛukè we.

¹⁴ Ké a gᵛᵛ kà, Yesu mò zᵛᵛle we ní a zínaᵛ sānu.

¹⁵ Ǿ a òné: Gēamusu bleε bee bleaánᵛ ní ma de maamaa e màᵛ gé taasikεi,

¹⁶ asa mále oé, má ble lᵛo e kpala pᵛ bᵛ Lua kíi ge bᵛᵛᵛ gupuau, dikpe siana i mᵛ.

¹⁷ Ké à imibᵛᵛ sè, à sáaukpà, ᵛ à mè: A si dᵛᵛᵛᵛᵛ,

¹⁸ asa mále oé, za tia má vébe'i mi lᵛo e kpala pᵛ bᵛ Lua kíi ge bᵛᵛᵛ gupuau.

¹⁹ Ké à kàa sè, ᵛ à sáaukpà a ε kpámá à mè: Ké beeá ma me pᵛ mále kpá á yáíε.

Aliᵛ bee ke ma yá dᵛaágu yáí.

²⁰ Ké aa pᵛblé aa làa, à imibᵛᵛpi sè màa lᵛ à mè: Iε beeá ma au pᵛ lé bᵛleéε. Lua bàa kua ní gbéᵛ tia auε.†

²¹ Ma ᵛ ku ta douᵛ ní ma bᵛᵛᵛᵛᵛᵛᵛ,‡

²² asa Gbēnazín Né a kpagui lá Lua dīleεwaε. Waiyoo gbéᵛ pᵛ a aà kpámápi.

²³ Ǿ aa nà kᵛ lalaawa aa mè: Wá déme a yá bee kei?

Yesu lēdaa a íwaᵛwa

(Mat 26.31-35, Maa 14.27-31, Zaa 13.36-38)

²⁴ Ǿ lekpaā fēle ní guu, ké aa ye dᵛ ní gbéᵛ pᵛ deńla.Š

²⁵ Ǿ Yesu òné: Bᵛsu kíaᵛ í ikokεmá mé gbāadeᵛ í nízia tᵛᵛᵛ,

²⁶ āma ásu ke màao. A kᵛ á gbéᵛzᵛᵛ aàᵛ de gbéᵛ pᵛ kēsāázi ũε. A kᵛ á dᵛaana aàᵛ de á zíkεna ũε.

²⁷ Bleblena ní blezikεnaᵛ, an déme zᵛᵛi? Bleblena nolo? Mapi sᵛ má kú á guu lán gbéᵛ pᵛ lé zíkεéwa.

²⁸ Gbéᵛ pᵛ zèmanᵛ ma taasikεa guuᵛᵛn á ũ.

²⁹ Lá ma Mae ma kpa kpalau, má á kpá kpalau màa sᵛ,

³⁰ í bleblemanᵛ ma kpalau, íᵛ zᵛle zᵛleá báawa àᵛ yákpaleke ní Isaili bui kuεplao.

³¹ Simᵛᵛ, Simᵛᵛ, ma. Setāu gbèa à á ká íu lá wí pᵛwεna ká íu wà gwawa.

³² Ǿ ma wabikène, ké ma náai pᵛ ní ví su kēsāmao. Tó n εa n sua, nᵛ n gbéᵛ gba gbāa.

³³ Piεε òé: Dii, má sᵛ wà ma dakpeunnᵛ, mí gannᵛ.

³⁴ Yesu mè: Piεε, mále onε, e ko àᵛ gé lezui gbā, níyᵛᵛ lelekpa ma dᵛai gēn àaᵛ.

† 22:20 Zel 31.31-34 ‡ 22:21 Sou 41.10 Š 22:24 Luk 9.46

35 Ɔ à n lá à mè: Ké ma á zí mɔkpe n babalabɔɔo n kyaleɔ sai,* pɔe kèsáwáe? Ɔ aa mè: Aawo.

36 Ɔ a òné: Tiasa gbé pɔ mɔkpe vi, aà sé. Maae lo n babalabɔɔo. Gbé pɔ fēnda vi sɔo, aà a ula yía, i lú.

37 Mále oé, sema yá pɔ kēa Luayātaalau ma musu papa wà mè: Wà aà òné doũ n dàakenaɔ.† Asa yá pɔ wa kē ma yá musu mé lé papa sa.

38 Aa mè: Dii, fēnda mèn pla ke. Ɔ a òné: Bee mò.

*Yesu kua
(Mat 26.47-56, Maa 14.43-50, Zaa 18.3-11)*

39 Yesu bɔ̀ gè Kùkpe sɔ̀sɔ̀pɔ̀leu lá i kewa. Aà iwaɔ teaàzi.

40 Ké à kà gu pɔ̀ àle géu, a òné: A wabike ké ásu fu yɔ̀awao yáí.

41 Ɔ à kēmá à kà lán gbɛzu lélea taawa. Ɔ à kùle we, àle wabike

42 à mè: Baa, tó n yei, to taasi keɛonaɛ bee zākūmano, āma asu ke ma pɔeã ũo, sema n pɔ̀.

43 Ɔ malaika bɔ̀ luabe à mòwà à aà gbà gbāa.

44 Kua wétēa guu àle wabike n áiao. Ɔ aà isima lé tó tɔ̀le lán autonawa.

45 Ké à wabikè, à fēle gè a iwaɔ kii, à n lé, aale i'o n pɔsiao.

46 Ɔ a òné: Akea ále i'oi? A fēle wabike, ké ásu fu yɔ̀awao yáí.

47 Ké àle yā'o, ɔ̀ wà kà dasidasi. Gbé pɔ̀ wí me Yudasi, aà iwa gbēon kuɛplao do mé dɔaaané. Ké à sɔ̀aàzi lépeiwa,

48 ɔ̀ Yesu òé: Yudasi, lépeaa guu ɔ̀ nýɔ̀ Gbēnazin Né kpaomáa?

49 Ké gbé pɔ̀ aa kú n Yesuɔ̀ yá pɔ̀ lé mó è, aa mè: Dii, wà n gbēgbē n fēndao yà?

50 Ɔ an gbēdo sa'onkia zíkɛna lè à aà ɔ̀plaa swá gò.

51 Ɔ Yesu mè: A bee tó. A ɔ̀kà aà swáwa à aà gbàgbā.

52 Ɔ a ò sa'onkia n Lua ua dɔ̀anaɔ n gbēzɔ̀ pɔ̀ aa mòwawɔ̀ne: A mɔa n fēndao n goɔ lán kpáiweliwen ma ũwaa?

53 Lá gu lé dɔ̀ miɔ̀ kúánɔ̀ Lua ua,‡ mé i ɔ̀káao. Ama goɔe bee de á pɔ̀ ũe, gusia kiblegɔ̀e.

*Piɛɛ lelekpaa Yesuzi
(Mat 26.57-58,69-75, Maa 14.53-54,66-72, Zaa 18.12-18,25-27)*

54 Ké aa Yesu kù sùò, aa gèaànɔ̀ sa'onkia be. Piɛɛ be zàzā.

55 Ké wà tekà ua guo, wà kàle líai, ɔ̀ Piɛɛ mò sòlɔ̀ n guu.

56 Nɔe zíkɛnae aà è, ɔ̀ à webliwà à mè: Gbéɛ bee kuaànɔ̀ sɔe.

57 Ɔ à lelekpà à mè: Nɔe, má aà dɔo.

58 Yɔ̀onno gɔ̀ ɔ̀ gbēpāle aà è, ɔ̀ à mè: Mpi sɔ̀ n de an gbēdo ũe. Ɔ Piɛɛ ò gɔ̀ɛpiɛ: Mámɛo.

59 Ké lelu do taa gè, gbēpāle giyyèwà à mè: Siana guu gbéɛ bee kuaànɔ̀e, asa Galile gbéɛ.

60 Ɔ Piɛɛ mè: Mi dɔ̀ lá nle oo. Wegɔ̀ ké àle yā'o, ɔ̀ ko lezù.

61 Ké Dii líli wɛpè Piɛɛwa, ɔ̀ yá pɔ̀ a ò dɔ̀ Piɛɛgu, ké à mè e ko à gè lezui gbā, a lelekpaazi gēn àaɔ̀.

62 Ɔ Piɛɛ bɔ̀ bàasi, à ɔ̀lɔ̀ à kè wēna.

63 Gbé pɔ̀ aale Yesu dɔ̀aɔ̀ aà kè pɔ̀pɔ̀ aa aà gbè.

64 Aa pɔ̀ yèè a wéwa, ɔ̀ aale aà lala aa mè: Anabikɛke n o, déme n lei?

65 Dóeaaànɔ̀ guu aa yá dasi pāleɔ̀ òè lo.

* 22:35 Luk 9.3 † 22:37 Isa 53.12 ‡ 22:53 Luk 19.47

66 Ké gu dò, Yuda gbězōō kō kàaa, sa'onkiaō n Mōizi ikoyādanedeō pīi. Ǿ aa Yesu sè gèò n yákpalekēkīi.

67 Ǿ aa aà là aa mè: Mesiin n ũa? Owēē. A wè má à mè: Tó má òé, á sio.

68 Tó ma yāe làwá sō, á weo.

69 Za tia Gbēnazīn Né aō zōlēa Lua gbāade oplaai. §

70 Ǿ gbēpii mè: Asi Lua Nén n ũa? Ǿ a wè má à mè: Lá a dō á léuwa, máme má aà ũ.

71 Ǿ aa mè: Wá bàa ũma n seeladeo lōi? Wá mà aà léu kò.

23

Pilati yákpalekēa n Yesuo

(Mat 27.11-31, Maa 15.1-20, Zaa 18.28-19.16)

1 Ǿ aa fèlè mípii, aa gèaàno Pilati aē.

2 Aalè mót n aà yáo aa mè: Wa gbéē bee è, àlè gudēkē wá būsuuē, àlè gíné wá falubō Sezaaē, mé à azīa dīlè Mesii ũ, kía ũ.

3 Ǿ Pilati aà là à mè: Yudaō kían n ũa? A wèwà à mè: Ǿmē dō n léu we.

4 Ǿ Pilati ò sa'onkiaō n dasi pót kú weōnē: Mi tàae'e gbēpiwao.

5 Ǿ aa giyyèwà aa mè: Iō tékpa gbéōgu a yādaané guu Yude būsuu pīiē. A dàalè Galilēē, Ǿ à gè kàiò la sa.

6 Ké Pilati mà màa, Ǿ à gbéō là tó Galilē gbén aà ũ.

7 Ké a dō à bō Elodi būsuuē, mé Elodipi ku Yelusaleū zībeezi, Ǿ à aà gbàewà.

8 Ké Elodi Yesu è, Ǿ aà pō kèna maamaa, asa à aà bao màe, mé a ye wesiàlè à gègē. Aà wé dō Yesu dabudabukēa eai.

9 A yáo làlawà dasi, Ǿ Yesu i a kee wewào.

10 Sa'onkiaō n Mōizi ikoyādanedeō zea we, aalè mót n aà yáo pāsīpāsī.

11 Elodi n a sosaō sakà Yesugu, aa aà lánikè aa ula tōde dàè, Ǿ à èa aà gbàe Pilatiwa.

12 Zībeezi Elodi n Pilatio kè na, asa aa íikūa n kōo yāaē.

13 Pilati sa'onkiaō n gbāadeō n gbé kīniō kàaa pīi,

14 a òné: A mōmēē n gbéē beeo a mē gudēnaē. Ma aà làla á wáa yá pót á dōdōwàō musu, mi e à tàae kèo.

15 Màa Elodi i eo sō, asa à èa aà gbàewáē. A gwa, i yāe kē à kà mà aà deo.

16-17 Má tó wà aà swágaga, mí aà gbaē.

18 Ǿ aa wiilè mípii sānu aa mè: Gbēpi de! Balaba kéwēē!

19 Wà Balabapi dàkpēu bōa gbāadeō kpē n gbēdeao yáíē.

20 Pilati ye Yesu gbaē, Ǿ à gbéō laai sisi a kíi.

21 Ǿ aa èa wiilè aa mè: N aà páliwa! N aà páliwa!

22 A gēn àaōde Pilati òné: Bó dàa a kèi? Mi tàae pót kà wà aà de ewào. Má tó wà aà swágaga, mí aà gbaē.

23 Ǿ aa dīdiwà, aalè gbēawà n wii gbāao aà aà páliwa. Ǿ an zōakaa tò an yá blè.

24 Ǿ Pilati dīlè wà kē lá aa gbèawawa.

25 Gbé pót wa dàkpēu bōa gbāadeō kpē n gbēdeao yáí pót wa gbèapi Ǿ a kèné, Ǿ à Yesu kpà gai lá aa yeiwa.

Yesu gaa

(Mat 27.32-56, Maa 15.21-41, Zaa 19.17-30)

26 Ké wàlè gēaàno, wà dà Sileni gbé Simōlè, àlè su n buao, Ǿ wà aà kù wà lipākōa dīè aàō tēò Yesuzi.

27 Bila b̀ teàazi ní ǹe p̀ aale ́ob aale nízia gb̀gb̀e.

28 Yesu lili aed̀má à mè: Yelusaleũ ǹe, asu ́ob ma yáio. A ́ob ázia yáí ní á ǹe.

29 Asa a g̀o lé mó ké wa o: Báaadeon fii p̀ aai ne'io mé né i ỳ mimáo ũ.

30 G̀beezi
wa o gbesione aa léle simá,
wa o síšione aa kúnla.*

31 Asa lá wàle yáe taa ke ní lí b̀suo, lí gii p̀ a d̀eai?

32 Wàle gé ní dàaken plaeb, ké wà ní d̀ede ní Yesuo s̀anu.

33 Ké aa kà gu p̀ wí me Mitonagu, ̄ aa aà p̀aliwa we ní dàakenapio, ado aà oplaai, ado ̀zei.

34 ̀ Yesu mè: Baa, s̀uukein, asa aa d̀ lá wàle keo. ̀ wà t̀lepà wà aà p̀kasa kpaal̀ok̄e.†

35 Gb̀ zea we, aale gwa, mé Yuda gb̀ade lé lesuikewà‡ aa mè: A d̀o suabà. Tó Mesii p̀ Lua d̀len aà ũ, aà azia suabae!

36 Sosao lé aà ke p̀p̀o b. ̀ aa s̀àazi aa v̀e k̀ma d̀è§

37 aa mè: Tó Yuda kían n ũ, n nzia suaba.

38 Seelae naa aà mia à mè:

Yuda kían ke!

39 D̀akena p̀ looa líwapi do d̀enn̄yá'òè à mè: Mesii n ũo lò? N nzia suaba ní wápio s̀anu.

40 ̀ aà gb̀do g̀è à mè: Nle viake Luae seoa? Yá doũ mé z̀lewá.

41 Wápio, à k̀siwan̄o màae, asa p̀ p̀ wá t̀ mé b̀lew̄e, ãma dee i yáe keo.

42 ̀ à mè: Yesu, tó n m̄o kía ũ, to ma yá à d̀ngu.

43 ̀ a wèwà à mè: Síana mále one, za gb̀ níȳo kuman̄o àizana guu.

44 Ké íatē kà minanguo, a biia zè, ̄ b̀supi siak̀ p̀i e aua g̀ p̀lao.

45 Zwáa p̀ daa Lua kp̀e* k̀ a guo.

46 Yesu wiilè gb̀ugb̀u à mè: Baa, ma a nisina ǹne n ̀zi.† Ké a ò màa, ̄ à tà.

47 Ké sosao gb̀z̄o yá p̀ k̀pi è, à Lua s̀aukpà à mè: Gb̀piá gb̀maae síana.

48 Bila p̀ aa mò wà k̀aa yápi gwaa yáio, ké aa yá p̀ k̀ è, aa èa tà, aale nízia gb̀gb̀e.

49 Yesu gb̀ d̀o ní ǹe p̀ teàazi za Galileo pii ze k̀aa, aale yápio gwa.‡

Yesu vía

(Mat 27.57-61, Maa 15.42-47, Zaa 19.38-42)

50 G̀e ku aà t̀n Yosefu. Yuda gb̀ade doe. Gb̀maae, mé luayamanae.

51 Aà lé kú yá p̀ a gb̀ zè ní a keaopi guu. Yuda ẁle Alimate gb̀e, aà wé do kpala p̀ b̀ Lua k̀ii.

52 A g̀ Pilati k̀i à Yesu ge gb̀awà.

53 ̀ a bùa à bàabaa f̀fiwà à aà dà gb̀'è p̀ wa s̀o mia ũ guu. Wi gb̀e dau we yáao.

54 G̀piá ãs̄adazi, kámabog̀o lé ká.

55 Ǹe p̀ aa te Yesuzi za Galileo te Yosefupi kpe, aa mia'epi è ní lá à Yesu ge d̀leuo.

56 ̀ aa tà g̀ nísi g̀nana ní tulaletio s̀ukei. Kámabog̀zi aa kámabò lá Lua d̀lewa.§

* 23:30 Oze 10.8 † 23:34 Sou 22.19 ‡ 23:35 Sou 22.8 § 23:36 Sou 69.22 * 23:45 B̄a 26.31-33

† 23:46 Sou 31.6 ‡ 23:49 Luk 8.1-3 § 23:56 B̄a 20.10

24

Yesu bɔa gau

(Mat 28.1-10, Maa 16.1-8, Zaa 20.1-10)

- 1 Asɔanɛnzɪ gufɛnɛ ɔ nɔɛpiɔ ɛa gɛ miapi kɪi nɪ nɪsi ɣɪnana pɔ aa a sɔukɛo.
- 2 Aa lɛ gbɛ goa mia'ɛɛɛ.
- 3 Kɛ aa gɛ, aai Dii Yesu gɛ eo.
- 4 Aa ku bɪli guu, ɔ gɔɛ gbɛɔn plaɛɔ bɔ mɔmɔ pɔkasa tekɛaɔ daa.
- 5 Vɪa nɪ kɪ, aa nɪ mi pɛɛɛ, ɔ gɔɛpiɔ ɔnɛ: Bɔyɪi ɔɛ gbɛ bɛɛ wɛɛɛ gɛo guui?
- 6 A ku lao, ɔ vɔ. A to yɔ pɔ a ɔɛ gɔɔ pɔ a ku Galile dɔɔgu
- 7 ɔ mɛ, sema wɔ Gbɛnazɪn Nɛ kpɔ duunkɛnaɔwa, aa aɔ pɔliwa, a gɔɔ ɔaɔɔde zɪ i vu.*
- 8 ɔ yɔpi dɔnɣu.
- 9 Bɔa mia kɪi aa gɛ yɔpi baokpɔ aɔ iwa gbɛɔn kuɛdɔɔnɛ nɪ gbɛ kɪniɔ.
- 10 Maliama Madɛɛni nɪ Yoanao nɪ Zaaki da Maliamao nɪ nɔɛ kɪni pɔ aa kɪnɔɔ mɛ yɔpi ɔ zɪnapiɔnɛ.
- 11 ɔ nɔɛpiɔ yɔpi kɛnɛ lɔn faai yɔwa, aai sio.
- 12 ɔ Piɛɛ fɛɛɛ bɔalɛ gɛ miapi kɪi. Kɛ ɔ wɛkpɔɛ miapiu, i pɔɛ eo, sema bɔabaa pɔɛɔ, ɔ ɔ ɛa tɔ, ɔɛ lɔasookɛ yɔpi aɔ kɔ gbɔa.

Emausi zɛu

(Maa 16.12-13)

- 13 Gɔɔ dɔuɔpi zɪ Yesu iwa gbɛɔn plaɔ lɛ gɛ wɛɛɛ pɔ wɪ mɛ Emausi. N Yelusaleuɔ a kɔ kiloo kuɛdo taa.
- 14 Aaɛ yɔ pɔ kɛ pɪi faai bokɔɛ,
- 15 ɔ gɔɔ pɔ aalɛ a faaibo, aalɛ a wɔaipa, Yesu nɛ lɛ, ɔ aa bɛ zɛu sɔnu.
- 16 Pɔɛ kpaanɛ nɛ aɔ dɔɔo.
- 17 ɔ ɔ nɛ lɔ ɔ mɛ: Bɔ yɔ ɔɛ tɔa'ɔɔ nɛ kɔoi? ɔ aa zɛ, an oo sisia.
- 18 An gbɛdo pɔ wɪ mɛ Keleopa wɛwɔ ɔ mɛ: Mɛ i kɛ ndo bɔasio, gbɛɛ ku Yelusaleuɔ a gi yɔ pɔ kɛ gɔɔplaɛa dɔio.
- 19 ɔ ɔ nɛ lɔ ɔ mɛ: Yɔ kpelei? Aa wɛwɔ aa mɛ: Yesu Nazalɛti yɔɛ. Anabi zɔɔɛ. Gbɛpii dɔ kɛ aɔ yɔkɛa nɛ aɔ yɔ'ɔaɔ bɔ Lua kɪiɛ.
- 20 ɔ sa'onkiaɔ nɛ wɔ gbɔadeɔ aɔ kpɔmɔ, kɛ wɔ yɔdaaɔla yɔi, wi aɔ pɔliwa wɔ dɛ.
- 21 Wɔpiɔ sɔ wɔɛɛ e ɔmɛ a Isailiɔ suaba. Bee kpɛ yɔpi kɛa gɔɔ ɔaɔɔden gbɔ.
- 22 ɔ yɔ pɔ wɔ nɔɛɔ ɔ bɔ wɔ saɛ. Kɛ aa gɛ aɔ mia kɪi gufɛnɛa,
- 23 aai aɔ gɛ e weo. Aa sɔ aa mɛ malaikaɔ bɔ mɔmɔ, aa ɔnɛ a ku bɛɛ.
- 24 ɔ wɔ gbɛɔ gɛ miapi gwai, aa ɛ lɔ nɔɛpiɔ ɔnɛwa, a ku weo.
- 25 ɔ Yesu ɔnɛ: Lɔasoosaideɔ, ili yɔ pɔ ɔnabiɔ ɔ si kpaao.
- 26 Lua dɪɛ Mɛsɪi taasikɛ beewa, i gbasa gɛ a gawi guuo lɔ?
- 27 Daalɛa Mɔizi lɔwa e ɔ gɛ pɛ ɔnabiɔ pɔwa pɪi, Yesu yɔ pɔ kɛa Lua yɔu azɪa yɔ musu bɔɔɛkɛnɛ pɪi.
- 28 Kɛ aa kɔikɔ nɛ wɛɛɛ pɔ aalɛ gɛuɔ, Yesu kɛ lɔ ɔ ye gɛzɛawa.
- 29 ɔ aa aɔ kɔkɔ aa mɛ: Gɔwanɔ la. Oosi kɛ, gu lɛ gɛkɔu. ɔ ɔ gɛ ua ɔ gɔnɔ.
- 30 Gɔɔ pɔ ɔɛ pɔɛɛnɔ, ɔ ɔ pɛɛ sɛ ɔ bɔaadɔu, ɔ a ɛ a kpɔmɔ.
- 31 ɔ an wɛ kɛ aa aɔ dɔ sa, ɔ aa kɔawɔ.
- 32 ɔ aa ɔkɔɛ: Kɛ ɔɛ yɔ'owɛɛ zɛu, ɔɛ Lua yɔ pɪɔɔkɛwɛɛ, wɔ nɔɛ lɛ yɔalɔ lɛ?
- 33 ɔ aa fɛɛɛ gɔɔ aa ɛa gɛ Yelusaleuɔ. Aa aɔ iwa gbɛɔn kuɛdɔɔ ɛ kɔaaa wɛ nɛ gbɛ pɔ nɔmɔɔ

* 24:7 Luk 9.22, 18.31-33

34 aale me: Dii vù síanae. A azia òl Simōōe.

35 Ǿ gbēōn plapiō zé guu yá dàu síuné ní lá aa aà dō gōō pō à pēē èo.

Yesu azia ɔba a iwawne

(Mat 28.16-20, Maa 16.14-20, Zaa 20.19-23, Zin 1.6-8)

36 Ké aale yápi o màa, kándo aa aà è zea ní guu, Ǿ a òné: Aō kú ní aafiao.

37 Ǿ gili gèngu, vĩa ní kú, aale e gyaade wa è.

38 Ǿ a òné: Akéa á nòse òkpàì? Akéa á kú ní nòse plaplaoi?

39 A ma Ǿ gwa ní ma gbáo, máme. A Ǿkãa à gwa. Gyaade me ge wá vĩ lá a ma eewao.

40 Ké a ò màa, Ǿ à a Ǿō ní a gbáo òlóné.

41 Pōna guu aa a eebò, ké à b̀ò ní sae yáì. Ǿ à ní lá à mè: Poblea kua?

42 Ǿ aa kp̀ò kpaateea k̀ōō kp̀awà,

43 Ǿ a s̀ò ní wáa.

44 Ǿ a òné: Yá p̀ó má òé gōō p̀ó má kúánō mé kè. Ma mè sema yá p̀ó wa ò ma yá musu Mōizi ikoyā láu ní ānabio láo ní Sou láo pa píi.

45 Ǿ à ní nòse wèné, ké aa e yá p̀ó kú lápiō guu d̀ō.

46 A òné: A kēa Lua taalau wà mè, Mesii a taasike, a gōō àaōde źí i b̀o gau,

47 wi waasoke bui píie ní aà t̀ó daalea Yelusaleũ, ké aa ǹòselile, an duuna i k̀émá.

48 Yápi seeladeōn á ũ.

49 Mapi s̀ō má gba p̀ó ma Mae a legb̀è kp̀ásãé. Aō ku wéle guu la e gbãa b̀o luabe à kúála.†

50 Ǿ Yesu b̀òrínō wénkpe e Betani sae, Ǿ à Ǿsè plapla à báaadāngu.

51 Ké àle báaadāngu màa, Ǿ à k̀émá, Lua aà s̀è tàò a k̀íi.

52 Ǿ aa k̀uleè, aa èa tà Yelusaleũ ní p̀ona z̀ōō.

53 Aaio ku Lua ua gōōpii, aao Lua sáaukpa.

† 24:49 Zin 2.1-4

ZAA

Yá pò kú láe bee guu

Yesu Kilisi baona lá mèn síiɔ guu Zaa láe bee mé adoa. Yesu taasikεa yá bàasi (18-19), yá pò kú láe bee guu doú ní baona lá kíniɔ. Ɔme nɔseα Kana (2.1-12) yá'ò ní Nikodeú geα Yesu kíi yáo (3.1-21) ní Samali nɔe yáo (4.1-12) ní Bezata kpáa'okii gyáe gbágbáa yáo (5.1-18) ní gbé pò wa ì vĩa gbágbáao (9.1-41) ní yápáleo. I Yesu yákeαo o dasio, áma pò pò a ò Yesu yádàdaò gbéɔne maamaae.

Lápi daalekii (1.1-18) òbwεε ké Yesuá Lua Yá pò ìo ku gɔɔpiiε, ɔ à gò gbēnazina ũ a kú ní guu wēni ní gupuaò ní sianao ũ.

Baona láe bee kpaaleα leε plaε, yá pò kè zadɔ Yesu kúgɔɔ i kao (2.4) ní yá pò kè ké aà tɔbɔgɔɔ kào (12.23).

E aà gɔɔ àò ká (1.19-12.50). Zaa Da'ilena dɔaa kè Yesupi seelade ũ. Aà ìwaɔ Andelee ní Filipio ní Natanaelio kè seeladeɔ ũ lo, yá pò an baade è Yesuwa ɔ à kè a seelade ũ. Bee gbεα à Yesu kpaaua ní gbēεo yá'ò ní dabudabu mèn soplá pò à kè seela ũ. Dabudabupio mi mé yá ũ. Ké Zaa yá séia beeɔ ò a làa, à yá pò Yesu ò azia yá musu kè (12.37-50).

Ké Yesu gɔɔ kà (13.1). Yesupi lé gbezā díle a ìwaɔne lá wí kewa (13-16). Bee gbεα wabikεa guu i gi taasi pò a keio, ɔ à a ìwa pò aa gɔ a kpeɔ nà a Maeε a ɔzi (17). Ɔ Zaa Yesu kúa yá dàu a siu lá a yá kú baona lá kíniɔ guuwa, lá wà yádaaála, wà aà pà lipáakɔawa, ɔ wà aà mia è da gii (18-20). Aà bɔa gau gbεα à bò mò Maliama Madeleni ní a ìwaɔwa, atesa Tomaa. Leε 21 guu à bò mò a ìwa gbēɔn sopláwa Tibelia ísida lé.

Lápi láakii (20.30-31) Zaa yá pò tò a baona lápi kè ò, ké wà e Yesu sí Lua Né Mesii ũ, wí wēni e aà náaikεa yái, asa Lua mé Yesu zì, ɔ Yesu mè ámeαa zé ní wēnio ní sianao ũ (14.6).

Yesu Kilisi mɔa dúnia guu

¹ Asínizì Yá kú, Yápi kú ní Luao, mé Yápiá Luaε.

² A kú ní Luao asínizì.

³ Lua pópíi kè aà sabaiε, pɔe ku à kè aà saio.

⁴ Aà guu wēni kuu, mé wēnipi de gupua ũ gbéɔne.

⁵ Gupuapi ì bii gusiau, ɔ gusiapi lí e dàao.

⁶ Lua gbēε zì, aà tón Zaa.

⁷ A mò gupuapi seelade ũ, à aà yá'ò gbéɔne, ké gbépii e aà náaike a sabai.

⁸ Aàpi mé gupuapi ũo, à mò gupuapi seelade ũε.

⁹ Gupua síande pò ì gupu gbépiiε mé lé mó dúnia guu.

¹⁰ A ku dúnia guu. Baa ké Lua dúnia kè aà sabai, dúnia i aà dɔo.

¹¹ A mò a be, ɔ aà gbéɔ i aà díleo.

¹² Gbé pò zèaàno aa aà náaikèò sɔ, à ní gbá zé aa gò Lua néo ũ.

¹³ An iapi i bɔ gbēε au guuo, i bɔ mefelea ge gɔε pɔeã kíio, Lua mé ní í.

¹⁴ Yápi gò gbēnazina ũ, à gɔɔplakèwanɔ, ɔ wa aà gawi è,* Mae Lua Né mēndonā gawíε, gbēke ní sianao pēεwà.†

¹⁵ Zaa mé aà seelade ũ, à pūna à mè: Gbé pò ma aà yá'òn ke. Ma mè gbé pò lé mó ma gbεα demala, ké a ku ma áa yái.

¹⁶ Aà gbēke pεεawà guu à gbēkekè wá baadeε, mé aà gbēkepi kè gbēke ũ.

* 1:14 Bɔa 33.18 † 1:14 Bɔa 34.6

17 Lua a ikoyã kpàwɛɛ Mɔiziwa, à gbɛkɛ ní síanao kèwɛɛ Yesu Kilisi sabaic.

18 Gbɛɛ i wɛsi Luale yãao. Lua Né mɛndona pɔ kpaa a Maepi kùɛ mé tò wa aà dɔ.

Zaa Da'ilena seeladekɛa

(Mat 3.1-17, Maa 1.1-11, Luk 3.1-22)

19 Yuda gbãade pɔ kú Yelusaleũ sa'onao ní Levii buieɔ zì Zãawa, ɔ aa aà là aa mè: Mmɛnn déi? Yá pɔ a ònén kɛ:

20 A òné wásawasa, i yãe ulenéo à mè: Mesiin ma ũo.

21 ɔ aa aà là aa mè: Dén n ũ sai? Elian‡ n ũa? A wɛmá à mè: Aawo! ɔ aa èa aà là lɔ: Anabi zɔɔn§ n ũa? A wɛmá à mè: Aawo!

22 ɔ aa òè lɔ: Mmɛnn dé sɔi? Owɛɛ ké wà e o gbé pɔ wá zìɔnɛ. Kpelewa níe o nzia yá musui?

23 ɔ à mè: Gbé pɔ a lɔɔ dɔ gbáau, àlɛ oné wà zɛpoo Diien ma ũ, lá ànabi Isaia a yá'òwa.*

24 Gbé pɔ wà ní zìpiɔ sɔ, aa bò Falisiɔ kíiɛ.

25 ɔ aa aà là aa mè: Lá Mesiin n ũo ge Elia ge ànabi zɔɔ, bóyã níe gbéɔ da'ilɛkɛi?

26 Zãa wɛmá à mè: Mi gbéɔ da'ilɛkɛ, àma gbɛɛ kú á guu, á aà dɔo.

27 Alɛ mɔ ma gbɛa, mi ka ké mà aà sabala bɔbɔèo.

28 Yápi kè Betani pɔ kú Yuudɛ baale, gu pɔ Zãa lé gbéɔ da'ilɛkɛuɛ.

29 Ké a gu dɔ, Zãa Yesu è àlɛ mɔ a kíi, ɔ à mè: Sã pɔ Lua kpà a dúnia duuna wolon kɛ.

30 Gbépi yá má ò yãa ma mè, gbé pɔ lé mɔ ma gbɛa demala, ké a ku ma àa yáí.

31 Má aà dɔ yãao, àma ma mɔ, málɛ gbéɔ da'ilɛkɛ, ké Isailiɔ e aà dɔ yáíɛ.

32 Zãa mé aà seelade ũ à mè: Ma Lua Nisina è à bò luabɛ à sù lán felenawa à mò dɔè.

33 Má aà dɔ yãao. Ké Lua ma zì gbéɔ da'ilɛkɛi, a òmɛɛ gbé pɔ má è Lua Nisina mò dɔè, aàpi mé a gbéɔ da Nisɔnapiu.

34 Ma bee è, ɔ má dɛ aà seelade ũ, ɔmɛ Lua Né ũ.

Yesu ìwa sɛíao

35 Ké a gu dɔ, Zãa èa ku we lɔ ní a ìwaɔ gbɛɔn plao.

36 Ké à Yesu è àlɛ gɛ, à mè: Sã pɔ Lua kpàn we!

37 Ké ìwa gbɛɔn plapiɔ yápi mà, aa bò tɛ Yesuzi.

38 Yesu lìli a è aa tɛazi, ɔ à ní lá à mè: Bó á yeii? Aa òè: N bɛ ku má ni Labi? (Bee mè Mɛtulu.)

39 A wɛmá à mè: A mɔ gwa. ɔ aa gè gu pɔ a kuu è, ɔ aa gɔààɔ zibeezì. Oosi mò sííɔ zaawa.

40 Gbɛɔn pla pɔ aa Zãa yãmà aa bò tɛ Yesuzipiɔ, an gbɛdo á Simɔɔ Piɛɛ dãuna Andeleɛɛ.

41 A gè a v̄li Simɔɔ lè gía, ɔ a òè: Wa Mesiin è. (Bee w̄li mɛ lɔ Kilisi.)

42 ɔ à gɛààɔ Yesupi kíi. Yesu aà gwà soeɛ à mè: Zãa né Simɔɔn n ũ. Wali one sa Piɛɛɛ. (Bee mè gbɛ.)

43 Ké a gu dɔ, Yesu ye ta Galile bùsuu, ɔ à kpàaũ ní Filipio. A òè: Tɛmazi.

44 Filipipiá Andelee ní Piɛɛo bɛ w̄lɛ Besaida gbéɛ.

45 ɔ Filipi gè Natanaeli lè à mè: Gbé pɔ Mɔizi a yá'ò a ikoyã guu mé ànabiɔ a yá'ò lɔ, wa aà è. Yosefu né Yesuɛ. Nazaleti gbéɛ.

46 Natanaeli òè: Gbɛmaa a bɔ Nazaleti? Filipi òè: Mɔ n gwa.

47 Ké Yesu Natanaeli è àlɛ mɔ a kíi, à aà yá'ò à mè: Isaili zálalan kɛ, aà nòsɛ mɔafili v̄io.

48 Ǿ Natanaeli òè: N ma dõ má ni? Ǿ Yesu wèwà à mè: E Filipi àò gé n sísi, ma n e kaadɔena gbáú.

49 Ǿ Natanaeli òè: Metulu, Lua Nén n ũ, Isailiɔ Kían n ũ.

50 Yesu òè: Ké má òne ma n e kaadɔena gbáú, ǿ n ma náaikèa? Nyɔ yāzɔ e de ké beela.

51 A èa òè lɔ: Siana máe oé, á luabe e wèa, Lua malaikaɔ i dede Gbēnazin Néwa, aai pilawà.†

2

Nɔse Kana

1 A gɔɔ àaɔde zǐ wàe nɔse Kana, Galile bùsuu. Yesu da ku we,

2 mé wà Yesu ní a ìwaɔ sìsi nɔsepi guu lɔ.

3 Ké vèe kèsá, Yesu da òè: Aa vèe ví lɔ be.

4 Ǿ Yesu wèwà à mè: Akèa n mɔ ma kíii? A gɔɔ i kamee yāao.

5 Ǿ aà da ò zíkènaɔne: Lá a oé píi à ke.

6 Ola ku we mèn soolo Yudaɔ gbābɔ'ikabɔ ũ. A kee ì í sí litili basiiɔe, a kee basoolo.

7 Ǿ Yesu ò zíkènaɔne: A íka olae beeɔ pai. Ǿ aa ikà ní pai yeleyelele.

8 Ǿ a òné: A tɔ geò bleblen dɔaanae sa. Ǿ aa tò geòè.

9 Ké dɔaanapi í lilea vèe ũpi íe, i dõ gu pɔ à bùuo, āma zíkèna pɔ aa ípi tòò dõ. Ǿ dɔaanapi nɔde sìsi

10 a òè: Vèe na ǿ wǐ kpámá gia. Gɔɔ pɔ í zòlemá, ǿ wǐ mó ní a íio sa. Mpi sɔ n vèe na tò gbezā.

11 Yesu dabudabu séia bee kè Kana, Galile bùsuue. A tɔbò, ǿ aà ìwaɔ aà náaikè.

12 Bee gbèa Yesu gè Kapènaũ ní a dao ní a dāunaɔ ní a ìwaɔ, āma aai gɔɔplake weo.

Yesu kua Lua ua

(*Mat 21.12-13, Maa 11.15-17, Luk 19.45-46*)

13 Ké Yudaɔ Gēamusu* dikpe káikù, ǿ Yesu gè Yelusaleũ.

14 A è wàe zuɔ ní são ní felenguuluɔ yia Lua ua, mé ɔleũkpakènaɔ zòlea we.

15 Ǿ à bàflā tã à ní yá ní bóle, são ní zuɔ píi. A ɔleũkpakènapio ɔa fàaa, à ní táabũnuɔ fuangba.

16 Ǿ a ò felenyanapioɔne: A pɔpio séle bɔò píi. Asu ma Mae kpé ke ele ũo.

17 Ǿ yá pɔ kèa láue bee dɔ aà ìwaɔgu à mè: N kpé yá ma kũ gbāa, àle ma ibaba.†

18 Ǿ Yuda gbāadeɔ aà là aa mè: Dabudabu kpele nýɔ kewèe, ké wà e dõ ní yá bee kèa iko víi?

19 Yesu wèwà à mè: A Lua kpéee bee wí, má ea kpépi fele gɔɔ àaɔ.

20 Ǿ gbāadepio òè: Wè blasɔo ní mēndoo ǿ wà kpépi dɔ, mé mpi nýɔ fele gɔɔ àaɔe lò?

21 Ama Lua kpé pɔ à a yā'òpi, aà me yá àle o.

22 Ké Yesu bò gau, yá pɔ a òpi dɔ aà ìwaɔgu, ǿ aa yá pɔ kèa Luayātaalau sǐ‡ ní yá pɔ Yesu òpio.

23 Yesu kua Yelusaleũ Gēamusu dikpe zǐ wà aà náaikè dasi, ké wà dabudabu pɔ a kèò è yáí.

24 Yesu i ní náaikèo, asa a gbèpii nòse dõe.

25 Aà bàa kú ní gbèe gbēnazina yā'oaɔoo, asa a yá pɔ kú ní nòse guu dõe.

† 1:51 Daa 28.12 * 2:13 Bɔa 12.1-11 † 2:17 Sou 69.10 ‡ 2:22 Sou 16.10

3

Yesu ní Nikodεũ

- ¹ Falisie ku wí me Nikodεũ. Yuda gbãadeo doε.
- ² A mò Yesu kíi gwãasína a òè: Metulu, wá dǎ ké yãdanεde pò bò Lua kíin n ũ, asa gběe a fǐ dabudabu pò ni keo keo, sema Lua kuaàno bàasio.
- ³ Ǿ Yesu òè: Siana mále onε, mé i ke wà gbé ǐ lo bàasio, a e ào kpala pò bò Lua kíi dǎo.
- ⁴ Ǿ Nikodεũ Yesu là à mè: Kpelewa wa gbé gbãa ii? A εa gē a da nòse guu, aà a i lo yá?
- ⁵ Ǿ Yesu wèwà à mè: Siana mále onε, mé i ke wà gbé ǐ ní ío ní Lua Nisínao bàasio, a e gē kpala pò bò Lua kíi guuo.
- ⁶ Gbēnazína ne'iaá me yáε, Lua Nisína ne'iaá nisína yáε.
- ⁷ Nsu to yá pò má òne bo n saeo, sema wà á i lo.
- ⁸ Iana ǐ káka gu pò a yeiu. Ni a kǒfi ma, nili dǎ gu pò àle bou ge gu pò àle géuo. Maa lo de ní gbé pò Lua Nisína aà ío.
- ⁹ Ǿ Nikodεũ aà là à mè: Kpelewa yá bee a kei?
- ¹⁰ Yesu wèwà à mè: N Isailio yãdanεde ia ǐ ní bee dǎoa?
- ¹¹ Siana mále onε, yá pò wá dǎ ǐ wi o. Yá pò wá è seeladeon wá ũ, ǐ ili wá yá sio.
- ¹² Lá ma toole yá'òé, ili sio, tó ma luabe yá'òé, á síe?
- ¹³ Gbēe i gé luabe yáao, sema Gbēnazín Né pò bò we bàasio.
- ¹⁴ Lá Mǒzizi mlē se dò musu guwaiwaiu,* màa wa Gbēnazín Né sé do musu,
- ¹⁵ ké gbé pò lé aà náaike ào wēni láasai vǐ.
- ¹⁶ Asa Lua ye dúniazi à kè zài, ǐ à a Né mēndona kpà, ké gbé pò lé aà náaike a gao, wēni láasai ǐ ao vǐ.
- ¹⁷ Lua i a Né zǐ dúnia guu yá dai dúniapila no, ké à dúnia suaba aà sabai yáie.
- ¹⁸ Yá a zǒle aà náaikēnawao. Yá zǒle aà náaikēsaiwa kò, ké i Lua Né mēndonapi náaikeo yáí.
- ¹⁹ Pò pò tò yá zǒle gbéowan ke: Gupua mò dúnia guu, ǐ aa ye gusiai de gupuapila, ké an yákeao vǐi yáí.
- ²⁰ Asa vǐikēna píi za gupuaue, ili mó gupua kíio, ké aà yákeao su bo yáí.
- ²¹ Gbé pò ǐ zǐke sianawa, ade mé ǐ mǒ gupua kíi, ké wà e dǎ kua Lua guu ǐ à yápio kèu.

Zaa Da'ilena Yesu yá'oa

- ²² Bee gbεa Yesu gè Yude bùsuo ní a iwao. A gǒoplakèrino we, àle gbéow da'ileke.
- ²³ Zaa lé gbéow da'ileke sǐ Aino, Saliũ saε, asa í di weε. Wǐo mǒ aà kíi, ǐ ǐ ní da'ileke.
- ²⁴ Asa wi Zaa dakpeu yáao.
- ²⁵ Gǒo bee Zaa iwao nà lekpaakeawa ní Yuda gbãadeeo gbãbo a yá musu.
- ²⁶ Ǿ aa sǒ Zãazi aa mè: Metulu, gbé pò kunno yáa Yuudē baale, n aà yá'òwēε, ǐme lé gbéow da'ileke tia, gbépii lé gé aà kíi.
- ²⁷ Zaa òné: Gbēe lí fǐ yáε kèo, sema Lua aà gbà zé bàasio.
- ²⁸ Ame á ma seeladeo ũ, ké má ò máme má Mesii ũo. Ma mè Lua ma zǐ mà dǎaàε.†
- ²⁹ Nǒsena mé no vǐ. Nǒsena gbēna lo ze aà saε, ǐ swákpa aà yáí, nǒsena lo ǐ à pǒ ke na. Beewa sǐ ma pǒ na kè zài.

* 3:14 Nao 21.9 † 3:28 Zaa 1.20

- 30 Sema aàpi àò káfi mapi mío lao.
 31 Gbé pò bò musu de gbépiia. Gbé pò a kea bò dúnia guuá dúnia gbéé, dúnia yá í o. Gbé pò bò luabe de gbépiia,
 32 Ìò de pò pò a è ní yá pò a màò seelade ùe, ò gbèe lí aà yá sio.
 33 Gbé pò aà yá sí, ade Lua síanadeke síe.
 34 Gbé pò Lua aà zìpi í Lua yá'o, asa Lua í a Nisina kpawà kasoo.
 35 Mae Lua ye a Nézi, ò à pòpii nàè a zì.
 36 Gbé pò lé Népi náaike wēni láasai ví. Gbé pò lé gí aà yāmai a wēnipi eo, Lua pò gi paaàzie.

4

Yesu ní Samali nɔɛo

- 1 Falisio mà Yesu lé gbéó da'ileke, àle ìwao e de Zāala.
 2 Í ke Yesu mé ní da'ilekè aziaò, aà ìwao mé kè.
 3 Ké Yesu yápi mà, à bò Yude à èa lé tá Galile.
 4 Gea guu sema aà bò ní Samali bùsuo.
 5 Ǿ à kà Samali wéle pò wí me Sikaa. A zà ní tóle pò Yakòbu kpà a né Yosefuwa yāaoo.*
 6 Yakòbu bò ku we. Yesu taa'ò à kpàsa, ò à zòle bòpi sae. Íatē kà minanguo.
 7 Samali nɔɛe mò ítoi, ò Yesu òè: Ma gba í mà mi.
 8 Aà ìwao sò aa gè wéle guu ble lúí.
 9 Ǿ nɔɛpi òè: Yudan n ù, Samali nɔɛn ma ù, ò níle imia gbεaaa? (Asa Yudaò ní Samaliò yá lí kákòuo.)
 10 Ǿ Yesu òè: Tó ní gba pò Lua í dané dō ní ma gbé pò mále í gbεamao, dō ní gbèaa, mí n gba í wēnide.
 11 Nɔɛpi òè: Mae, ní goa vío. Lòce sò, a ε zà. Nyò í wēnidepi e má ní?
 12 N de wá dezi káau Yakòbula yà? Ǿme bòpi tòwéε. Aàpi a imí ní a néo ní a pòtuoo.
 13 Ǿ Yesu òè: Gbé pò íe bee mǐ, imi a εa aà de lɔe.
 14 Gbé pò a í pò má kpáwà mi sò, imi a aà de bau lɔo. Asa í pò má kpáwà a gò aà nòse guu nibona pò a ibòè wēni láasai ù.
 15 Ǿ nɔɛpi òè: Mae, ma gba í bee, ké imi su ma de mà mò ítoi la lɔo.
 16 Yesu òè: Gé n zá sísi, í mó sānu.
 17 Nɔɛpi wèwà à mè: Má zá vío. Ǿ Yesu òè: Ké n mè ní zá vío, n yá'ò a zéwae.
 18 N zākè lee sɔo, mé gōe pò ní kuaàno tiaá n zá no. N síana'ò.
 19 Ǿ nɔɛpi òè: Mae, má dō sa ké ānabin n ù.
 20 Wá deziò kùle Luaε gbεε bee musu, ápiò sò í me Yelusaleū mé gu pò wàli kùleuè ù.
 21 Yesu òè: Nɔɛ, ma yá sí. Gooe lé mó ké á kùle Mae Luaε gbεε bee musu ge Yelusaleū lɔo.
 22 Ápiò, í kùle Luaε mé á aà dōo. Wápiò, wí kùleè mé wá aà dō, asa gbéó misia í bò wá Yudaò kíie.†
 23 Gooe lé mó, à kà kò, ké lousisin síandeo kùle Mae Luaε ní síanao ní aà Nisina gbāao. Gbé bee taa ò Mae Lua lé wεεle aà kùleε.
 24 Luaá nisinaε, sema gbé pò aai kùleèò kùleè ní síanao ní aà Nisina gbāao.
 25 Ǿ nɔɛpi òè: Má dō ké Mesii pò wí me lɔ Kilisi a mó. Tó à mò, a yápii bòlekewéε.

* 4:5 Daa 33.19 † 4:22 Isa 2.3

- 26 Ǿ Yesu òè: Ma gbéé pò mále yá'onε, máme má aà ũ.
 27 Goo bee ǿ Yesu iwao sù. Ké àle yá'o ní nεεo, à bò ní saε, āma an gbēe i aà la bó a yei ge bóyāi àle yá'o ní nεεpioo.
 28 Ǿ nεεpi a lo tò we, à gè wéle guu a ò gbééonε:
 29 A mo gōεε gwa. A yá pò má kèo pii òmεε. Mesii yà mooo?
 30 Ǿ aa bòle wéleu, aale gé Yesu kíi.
 31 Goo bee sō Yesu iwao òè: Metulu, nýō poble ya?
 32 Ǿ a òné: Má pobleae ví pò á dōo.
 33 Ǿ aà iwao kō lāla aa mē: Gbēe mōè ní bleo yá?
 34 Ǿ Yesu òné: Ma poblea mé gbéé pò ma zī pōeākea ũ e mà ge zī pò a dàmeε midεò.
 35 Apio i me mo síiō mé gō ké pōkekegōo ká. Mále oé à wéεε buao gwa, asa pòo mà à kà kekea.
 36 Pōkekεna lé a asea e kò, àle gbéé kāaa àizāna pò ũ, ké pōtōna ní pōkekεnao e pōnake sānu.
 37 Asa yáε beeá síanaε: Gbēdo i pótō, gbēdo i keke.
 38 Ma á zī pōkekei gua pò i zikεuo. Gbēpāleō mé zikè we, ǿ àle ní zī ài ble.
 39 Samali pò kú wélepi guuo Yesu náaikè dasi yá pò nεεpi òné yáí, ké à mē à yá pò á kèo pii òε.
 40 Ayāmeto ké aa kà Yesu kíi, aa wabikèwà aà gōrino, ǿ à kèrino goo pla.
 41 Ké Yesu yá'òné, gbēpāleō aà náaikè dasidasi.
 42 Ǿ aa ò nεεpiε: I ke yá pò ní òwēε yáí wa aà náaikèi adoo. Wa aà yāmà wáziaε, ǿ wá dō síana ké dúnia Suabanan aà ũ.

Bùsu gbāadee né gbágbāa

- 43 Goo plapi kearino gbεa ǿ à tà Galile,
 44 asa Yesupi ò ānabi lío beεε ví azia būsuo.
 45 Ké à kà Galile, Galiledeō gbāakpāaazi, asa aa gè dikpekè Yelusaleūε, ǿ aa yá pò a kè dikpepi zīo è pii.‡
 46 Ǿ Yesu εa gè Kana, gua pò à í lilεu vēε ũ. § Bùsu gbāadee ku we, aà né lé gyāke za Kapenaū.
 47 Ké a mà Yesu bō Yude à sù Galile, à gè aà kíi, à wabikèwà aà gé a né gbágbāiε, asa a ye gaε.
 48 Ǿ Yesu òè: Mé i ke a dabudabuō ní yābōnsaεō è bàasio, á ma náaikεo.
 49 Ǿ gbāadepi òè: Mae, mo e ma né ào ga.
 50 Yesu òè: Ta be. N né a gao. Gōεpi yá pò Yesu òε sí, ǿ à dàzeu.
 51 Goo pò a be zéu, à kpāaū ní a zikεnao, ǿ aa òè aà né kú.
 52 Ǿ à ní lá à mē: Zaa kpeletaa à dáamakèi? Ǿ aa òè: Gia íatē auapilaa gōō ǿ mēwāapi gōwà.
 53 Ǿ maepi dō ké zaa pò Yesu òε a né a gaon we. Ǿ aa aà náaikè, aàpi ní a bedεo pii.
 54 Seela plaade pò Yesu kè bōa Yude sua Galilen we.

5

Gyāε gbágbāa kpāa'okii

- 1 Bee gbεa Yudaō dikpεε kà, ǿ Yesu εa gè Yelusaleū.
 2 Kpāa'okii kú we Sā Bole saε, wī me Bezata ní Ebelu yáo. Kpāa'okii bilandaa ví sōo,

‡ 4:45 Zaa 2.23 § 4:46 Zaa 2.1-11

³ gyãeɔ wúleau dasidasi, v̄iaɔ ní eɛɔ ní gbé pɔ an gu imiaɔ.

⁴⁻⁵ Gõee ku we àle gyãke à kà wè bla plasai.

⁶ Ké Yesu aà è wúlea we, a d̄ò ké àle gyãke à gègè maamaae, ã a d̄è: N ye ñyõ aafiaa?

⁷ Gyãepi wèwà à m̄è: Mae, má gbèe ví à ma da í guu gɔɔ pɔ à dèedeeo. Tó mále gé ḡeui, gbèp̄ale ì d̄aa ḡe ma ãae.

⁸ Yesu d̄è: Fele ze ñ n pe se táa'o.

⁹ Weḡɔ ḡeepi aafia'è. A a pe sè à táa'ò.

Gɔɔpiá kámabogɔɔziɛ,

¹⁰ ã Yuda gbãadeɔ ò ḡe pɔ gbàgb̄apiɛ: Kámabogɔɔzin gbã. I kũ ñyõ n pe seao.*

¹¹ A wè má à m̄è: Gbé pɔ ma gba aafia mé òm̄e mà a pe se mà táa'o.

¹² ɔ aa aà là aa m̄è: Dème òne ñ n pe se ñ táa'oi?

¹³ Gbé pɔ gbàgb̄api d̄ò dé no, asa Yesu ḡe bíla pɔ kú we guue.

¹⁴ Bee gb̄ea Yesu aà è Lua ua, ã a d̄è: Ma, n aafia'è. Nsu duunake l̄o, ké yá pɔ a v̄ai de beea su n leo yái.

¹⁵ ɔ ḡeepi ge ò Yuda gbãadeɔne Yesu mé tò a aafia'è.

¹⁶ ɔ gbãadepiɔ f̄ele ní iadaa Yesuwao, ké ì yá bee taaɔ ke kámabogɔɔzi yái.

¹⁷ ɔ Yesu yáz̄asimá à m̄è: Ma Mae ì z̄ike kámabosaiɛ, màa mále ke s̄o.

¹⁸ Yá bee yái gbãadepiɔ lé Yesu we de káua. I ke ké ìli kámabogɔɔzi yádao ado yái no, ké ì me Lua mé a Mae ù, àle sáakpa ní Luao yáie.

Lua Né iko

¹⁹ Yesu èa a z̄asimá à m̄è: Siana mále oé, Lua Né lí f̄o yãe kè ní az̄iaoo, sema yá pɔ a è a Mae lé ke bàasio, asa yá pɔ aà Mae ì ke píi, bee aà Népi ì ke s̄o.

²⁰ Asa Mae Lua ye a Nézi, mé ì yá pɔ ì ke píi ɔl̄è. A yá pɔ a z̄ɔɔ de beea ɔl̄è, i b̄o á sae.

²¹ Lá Mae Lua ì geɔ vu à w̄eni kpámá, màa aà Né ì w̄eni kpa gbé pɔ á yeiɔwa.

²² Mae Lua lí yákpaleke ní gb̄eoo, à yákpalekea iko kpà a Néwa píie,

²³ ké gb̄epii aà Né kp̄ela, lá aai Mae Lua kp̄elawa. Gbé pɔ lé Lua Né kp̄elao lé aà Mae pɔ aà z̄i kp̄elao.

²⁴ Siana mále oé, gbé pɔ lé ma yãma mé àle gbé pɔ ma z̄i náaike w̄eni láasai ví. Yá a z̄ɔl̄ewào, à b̄o gau à gè w̄eni guu.

²⁵ Siana mále oé, ḡɔɔe lé m̄ó, à kà k̄ò, ké geɔ Lua Né l̄o ma, an gbé pɔ màò i vu.

²⁶ Lá Mae Lua w̄enikpaama iko ví, à w̄enikpaama iko kpà a Néwa l̄o.

²⁷ A yákpalekea iko kpàwà l̄o, ké a de Gb̄enaz̄in Né† ù yái.

²⁸ Asu to bee b̄o á saeɔ, asa ḡɔɔe lé m̄ó ké ge pɔ kú miauɔ aa aà l̄o ma,

²⁹ aai bol̄e píi. Maakenaɔ i vu ḡe w̄eni guu, v̄aikenaɔ s̄o yãz̄ɔl̄eama guu.‡

³⁰ Mili f̄o mà yãe kè ní maz̄iaoo. Mi yákpaleke lá a òm̄e wae, mé mi yákpaleke a z̄éwa, asa mili maz̄ia p̄eã w̄eɛleɔ, sema gbé pɔ ma z̄ipi pɔ.

Yesu iko seeladeɔ

³¹ Tó má de maz̄ia seelade ù, ma yá náai v̄io.

³² Seelade p̄ale ku ì ma yã'o, mé má d̄ò ké ma yá pɔ ì o náai ví.

³³ Baa ápiɔ, a gb̄é z̄i Zãawa, ã à siana'òé.§

³⁴ Má daa gb̄enaz̄in seeladeke ḡauo, mále bee oé ké à e b̄o zia yáie.

³⁵ Zãa mé filia pɔ naa àle gupu ù, ã a we p̄onakè aa gupuai ḡɔɔpla.

³⁶ Yá pɔ Mae Lua dàmm̄e mà keɔ, yá pɔ mále kep̄iɔ deé seela ùe ké Mae Lua mé ma z̄i. Ma seelapi de Zãa póla.

* 5:10 Zel 17.21 † 5:27 Dan 7.14 ‡ 5:29 Dan 12.2 § 5:33 Zaa 1.19

- 37 Ma Mae pɔ ma zɪ ma yã'ò ɔ. I aà ɔɔ ma ziio, mé i wɛsiaàlɛɔ,*
 38 mé aà yá i zɔ̀lɛkɪi e á sɔ guuo, ké álɛ gbé pɔ a zɪ náaikɛɔ yáí.
 39 I mɛkpa Lua yá kyokɛawa, asa iɔ e we á wɛni láasai eu. Ma yá ɔ taalapi lé
 o sɔ,
 40 kási álɛ gí mɔi ma kíi à wɛnipi e.
 41 Málɛ sáau wɛɛlɛ gbɛnazina kíio,
 42 áma má á dɔ́, má dɔ́ ké á ye Luazio.
 43 Ma mɔ ní ma Mae tɔ́o, ɔ i ma dilɛɔ. Tó gbɛpále m̀ò ní azíá tɔ́o, á aà dilɛ.
 44 Lá i sáau wɛɛlɛkɔ́wa, ili sáau wɛɛlɛ Lua m̀endonawao, kpelewa á fɔ́ ma yá
 síi?
 45 Asu àɔ e máme má gé ní á yáɔ ma Mae kíio, Mɔizi pɔ á wé dɔi mé a gɛ̀ò.
 46 Tó a Mɔizi yá sí, dɔ́ a ma yá sí sɔ́, asa ma yá ɔ a kè̀ láu.
 47 Lá i yá pɔ a kè̀ sio, á ma yá síe?

6

Blekpaa bílawa

(*Mat 14.13-21, Maa 6.30-44, Luk 9.10-17*)

- 1 Bee gbɛa Yesu bùa Galile ísidawa, (wɪ mɛ ɔ Tibelia.)
 2 Bíla ɔ tɛaàzi dasidasi, ké aa aà gyãɔ gbágbãa dabudabuɔ è yáí.
 3 ɔ Yesu dɛ̀dɛ zɔ̀lɛ sísi musu ní a íwaɔ.
 4 Yudaɔ Gɛ́amusu dikpɛ kà kái.
 5 Ké Yesu wɛsè musu, a è bíla lé mɔ́ a kíi dasidasi, ɔ à Filipi là à mè: Mákíi wá
 blɛ e luu gbéɔ blei?
 6 A bee ò Filipi lɛ gwaa yáíɛ, asa a dɔ́ lá á ye kɛ.
 7 ɔ Filipi wèwà à mè: Anusu àaa do pɛɛ, baa tó wa líli baadeɛ yɔɔyɔɔ, a
 pɛɛmáɔ.
 8 Aà íwaɔ do Andelee, Simɔɔ Piɛɛ dāuna òè:
 9 Nɛgɔ́ɛnae ku la a pɛɛ zɔ́zɔ́na ví m̀èn sɔo ní kpò giinaeo m̀èn pla. Bó bee a kɛ
 gbé dasiɛ beɔ guui?
 10 Yesu mè: A to gbéɔ zɔ̀lɛ. Sè ɔɔɔ di gupiuɛ, ɔ aa zɔ̀lɛzɔ̀lɛ. Gɔ́ɛɔ ní tɛɛ aa kà gbɛɔn
 àasɔɔɔ lɛɛ sɔo (5.000).
 11 Yesu pɛɛpiɔ sè à Lua sáaukpà, ɔ a kpaalè gbé pɔ zɔ̀lɛ wɛpiɔnɛ. M̀aa à kpɔ
 kpámá ɔ lá aa yeiwa.
 12 Ké aa kà, a ò a íwaɔnɛ: A a miɔna pɔ gɔ́ɔ sɛlɛ píi, ké a kee su vūaaɔ.
 13 ɔ aa pɛɛ m̀èn sɔo pɔ wa sòpi miɔna pɔ gɔ́ɔ sɛlɛ gbí kuɛpla pai.
 14 Ké wà dabudabu pɔ Yesu kèpi è wà mè: Gbɛ́piá ānabi pɔ lé mɔ́ dúnia guue
 síana.
 15 Yesu dè ké wa ye mɔ́ a kpa kía ũ ní gbãaɔɛ, ɔ à gònɛ we à èa dɛ̀dɛ sísi musu
 ado.

Yesu t́aa'oa ísidaa

(*Mat 14.22-27, Maa 6.45-52*)

- 16 Ké oosi kè̀, aà íwaɔ gè ísida gɔ́sɔ̀lɛ.
 17 ɔ aa gè gó'ílɛna guu, aalɛ bua ísidapi baale Kapɛnaũ oi. Gu sí kò mé Yesu i
 mɔ́ ní kíi yáaɔ.
 18 Zàa'ian gbãa kàka, ɔ í lé fɛlɛ.
 19 Ké aà íwaɔ golí aa kà kiloo sɔo ge soolo taawa, aa Yesu è, àlɛ t́aa'o ía, àlɛ sɔ
 ní gózi, ɔ vía ní kú.
 20 ɔ a ònɛ: Mámɛ, ásu to vía á kũo.

* 5:37 Maa 1.11

21 Aa wèi aà gē gó guu, ò gópi kà gu pò aale géu gòò.

22 Ké gu dò bila zea gòsòle ísida baale. Aa dõ ké gó'ilena kú we yáa mendoe, mé Yesu i gē gópi guu n̄ a ìwao, aa tà n̄tēē.

23 Gbezā gó'ilena páleò bò Tibelia aa mò gu pò kái n̄ gu pò wà pēē sòu Dii sáaukpaa gbēao.

24 Ké bilapi è aàpi ge aà ìwao ku we lo, aa gē gópio guu aa gè aà wēlei Kapēnaū.

Yesu mé ble pò ì n̄ ká wēniwa ũ

25 Ké aa aà è ísida baa we, aa òè: Metulu, n ka la boe ni?

26 Yesu òné: Siana mále oé, ále ma wēle pēē pò á sò a ká yáie, i ke dabudabu pò á èò yáí no.

27 Asu zike ble pò ì láa yáio, sema ble pò ì n̄ ká àizānawa. Gbēnazin Né mé a á gba blepi, asa aàpi ò Mae Lua a seela kèwà.*

28 Ō aa aà là aa mè: Kpelewa wá ke wà yá pò Lua ye wà ke kei?

29 Yesu wémá à mè: Yá pò Lua ye à ke mé gbé pò a zì náaikēa ũ.

30 Aa òè: Dabudabu kpele n̄yō kewēe ké wà e wí n náaikēi? Yá kpele n̄yō kei?

31 Wá deziò mana blè guwaiwaiu† lá a kēa láuwa wà mè: A ble pò bò musu kpámá aa blè.‡

32 Ō Yesu òné: Siana mále oé, i ke Moizi mé ble pò bò musu kpáwá. Ma Mae mé ì ble siande pò bò musu kpáwá.

33 Lua blepi mé gbé pò bò musu ì wēni kpa dúniawa ũ.

34 Aa òè: Mae, n̄yō ble bee taa kpáwá gōopii.

35 Ō Yesu òné: Mámē§ má ble pò ì n̄ ká wēniwa ũ. Nōana a gbé pò mò ma kíi de lo, imi a ma náaikēna de bauo.

36 N beeo lá má òéwa, baa ké a ma e, ále ma náaikēo.

37 Gbé pò ma Mae kpàa a mō ma kíi, mé má gbé pò mò ma kíi yá bauo.

38 I ke mazia pōeākea yáí ma bōi musu ma mōo, sema gbé pò ma zì pò.

39 Gbé pò ma zìpi pōeān ke: Másu to gbé pò a kpàao kee vūaao. A ye mà n̄ bo gau gōgbēzāzì.

40 Asa ma Mae pōeān ke: A ye gbé pò wesi aà Néle àle aà náaikē wēni láasai eē. Mámē má aà bo gau gōgbēzāzì.

41 Ō Yuda gbādeò zōakāaazi, ké à mè áme á ble pò bò musu ũ yáí.

42 Aa mè: Gbépiá Yosefu né Yesue. Wá aà de n̄ aà dao dōo lé? Ō àle o a bo musuea?

43 Yesu òné: Asu zōakao.

44 Gbēe a fō mō ma kíio, sema ma Mae pò ma zì aà sisi bàasio, mí aà bo gau gōgbēzāzì.

45 A kēa ānabiò lá guu wà mè: Lua mé a yáda baadee.* Gbé pò Mae Lua yāmà mé a dà mé ì mō ma kíi.

46 I ke gbēe Mae Lua è n̄ wéo no. Gbé pò bò aà kíi mé aà è ado.

47 Siana mále oé, ma náaikēna wēni láasai vī.

48 Mámē má ble pò ì n̄ ká wēniwa ũ.

49 A deziò mana blè guwaiwaiu, kási aa gà.

50 Ble pò ì bo musu pò mále opi, tó gbé blè, a gao.

51 Mámē má ble bēe pò bò musu ũ. Tó gbé blepi blè, ao ku gōopiiē. Ble pò má kpámá mé ma mebaasi ũ, ké dúnia e àò wēni vī yáí.

52 Ō gbādepio lé lekpaake n̄ kōo aa mè: Gbépi a fō a mebaasi kpáwá wà sóe?

* 6:27 Zaa 1.32 † 6:31 Bōa 16.15 ‡ 6:31 Sou 78.24 § 6:35 Bōa 3.14 * 6:45 Isa 54.13

53 Ǿ Yesu òné: Siana mále oé, tó i Gbēnazīn Né mēbaasi só a aà au mīo, áo wēni vīo.

54 Gbḗ pó i ma mēbaasi só mé i ma au mi wēni láasai vī. Máme má aà bɔ gau gɔɔgbēzāzī.

55 Asa ma mēbaasiá blē sīandee, mé ma auá imia sīandee.

56 Gbḗ pó i ma mēbaasi só mé i ma au mi ku ma guu, mé má kú aà guu.

57 Lá Mae Lua bḗe ma zī, mé mīo ku aà yáí, màa gbḗ pó i ma me so aò ku ma yáí.

58 Blē pó bò musun we. A de lán blē pó á deziò blè aa gàwao. Blēbeeblena aò ku gɔɔpiie.

59 Yesu yá beeo ò gɔɔ pó àle yādané Kapenaū lousisikpeue.

Yesu iwaɔ pòɔbɔzakea

60 Ké aà iwaɔ yápi mà, an daside mē: Yá gbāae, déme a fōi?

61 Yesu dō a iwaɔwa ké aale zɔaka yápi musu, ɔ a òné: Yápi lé á fu yà?

62 Tó a sù á è Gbēnazīn Né fēle lé tá gu pó a kuu yāa sō be?

63 Lua Nisīna mé i wēni kpámá, mēbaasi pɔe ũ weo. Yá pó má òéó mé Lua Nisīna pó i ní ká wēniwa yá ũ.

64 Kási á gbēeo lé ma náaikεo. Asa Yesu gbḗ pó lé a náaikεoo dō za káau ní gbḗ pó a su a kpámáo.

65 Ǿ à mè lo: Bee yáí má òé, gbēe a e mɔ ma kíio, sema Mae Lua aà gbà zé bàasio.

66 Za gɔɔ bee aà iwaɔ pòɔbɔzākè dasidasi, aai tēaàzi lo.

67 Ǿ Yesu a iwa gbēon kueplao là à mè: A ye ta sō yà?

68 Simɔɔ Piεε wèwà à mè: Dii, dé kíi wá géui? N wēni láasai yá vī.

69 Wa n náaikè, ɔ wá dō ké Lua gbḗ pó a kua adoan n ũ.

70 Yesu òné: A gbēon kueplao, mi á seo lé? Kási á gbēdo Setāu vī.

71 Simɔɔ Isalioti né Yudasí yá ɔ àle o. Aàpi mé gbēon kueplapiò gbēdo pó a aà kpámá ũ.

7

Yesu gea Lákpεɔa dikpeu

1 Bee gbēa Yesu gè Galile wéle ní wéleo, asa a ye bebe Yudeo, ké Yuda gbāadeo lé aà we yáí.

2 Yudaɔ Lákpεɔa dikpe káikù,*

3 ɔ aà dāunao òè: Fēle lakii gé Yude, ké n iwa pó kú weo yá pó níle keo e sō.

4 Tó gbḗ ye tɔbɔ, ili a yáó ke asii guuo. Lá níle yáe beeo taa ke, nē nzīa olo dúniaε.

5 Baa aà dāunapiò i aà náaikεo.

6 Ǿ Yesu òné: A gɔɔ i kameε yāao. Apio sō, gɔɔpii zevíé.

7 Dúnia a we zaáguo, āma a zamagu, ké mi me aà yákea vāi yáí.

8 A gé dikpepiu, mále géuo, asa a gɔɔ i kameε yāao.

9 Aà yápi oa gbēa à gò Galileε.

10 Ké aà dāunapiò gè dikpepiu, ɔ à gbāsa gè. I gé bíla wáao, à gè asii guue.

11 Yuda gbāadeo lé aà wele dikpepiu aa mè: Aàpi ku má ni?

12 Bíla guu wàle yákkū o maamaa aà musu. Gbēeo mè: Gbēmaaε. Gbēeo mè: Aawo, àle gbḗo sāsāε.

13 Gbēe i aà yá'o gupuauo, ké wàle víake gbāadepiɔne yáí.

14 Ké dikpe kà a guo, Yesu gè Lua ua, àle yādané.

* 7:2 Iko 16.13

15 Aà yá b̀ gbãadepio sae aa m̀: Gb́é p̀ i kyokeo mé lá d̄ kéwaa?

16 Ǿ Yesu òné: Yá p̀ mi danéá mazia yá no, gb́é p̀ ma zì yáé.

17 Tó gb́é ye ze ní Lua p̀eákeao, tó ma yãdane de aà p̀ ù ge mazia yá mále o, aò d̄é.

18 Gb́é p̀ i azia yá'o lé weele à tob̄e. Gb́é p̀ i weele à gb́é p̀ a zì tob̄o, ade náai ví, m̀afili kú aà guuo.

19 M̀izi i ikoyádaéo lé? A gb̄e yápi k̀a s̄o. B́yái ále ma wei?

20 Ǿ bíla òè: N t́aá v̄é. Déme lé n wei?

21 Yesu òné: Yá m̀endo má k̀e, ò a b̀ ápii sae.

22 M̀izi t̄z̄yá dàé,† ò i t̄z̄ kámaboḡz̄i. (Kási i ke M̀izi mé dàaleo, à b̀ á dezi káauo k̀íe.)‡

23 Lá w̄i t̄z̄n̄é kámaboḡz̄i, ké wasu b̀ M̀izi ikoyá k̀eao yáí, b́yái á po paamazi, ké ma gb́é m̀e búu gbà aafia kámaboḡz̄i?§

24 Asuli yá gwa lá á wé lé ewao. Ali yá gwa a zéwa.

K̀kpaalè Yesu yáí

25 Ǿ Yelusaleũdeeo m̀: Gb́épiá gb́é p̀ wàle we nolo?

26 Gwa, àle yá'o gupau kee, mé gb̄e lé ledaaàzìo? Gbãadeo aà d̄ Mesii ù síana yá m̀o?

27 Wá d̄ gu p̀ gb́épi b̀u. Tó Mesii m̀, waò d̄ gu p̀ à b̀uo.

28 Ayãmeto ḡo p̀ Yesu lé yãdané Lua ua, à p̀na à m̀: A ma d̄ mé á d̄ gu p̀ ma b̀u. Kási mi m̀ ní maziao. Gb́é p̀ ma zìá síandee, mé á aà d̄o.

29 Má aà d̄, asa ma b̀ aà k̀íe, aàpi mé ma zì.

30 Ǿ aale weele aà kú, ãma gb̄e i ̀kãwào, asa aà ḡo i pa yáao.

31 Bíla guu wà Yesu náaikè dasi wà m̀: Tó Mesii m̀, a dabudabuke dasi de a p̀ p̀ gb́é bee k̀la yá?

32 Ké Falisio mà wàle yá k̀kú o zã guu aà yá musu, ò sa'onkiaò ní Falisipio d̄aio zì aà k̀í.

33 Ǿ Yesu m̀: Ma kuaáno g̀o ỳo, mí gbasa tá gb́é p̀ ma zì k̀í.

34 A ma weele à kuaa, asa á f̄ gé gu p̀ má k̀uo.*

35 Ǿ gbãadepio lé k̄o lala aa m̀: Má a ye géu, wí kuawài? A ye gé wá gb́é p̀ lala'ò buipáleo guo k̀í à yáda buipálepione yá?

36 Yá p̀ a òpi mi dea ní? A m̀e wá a weele wà kuawa, gu p̀ á k̀uo, wá f̄ gé weo.

37 Dikpe ḡo gb̄a p̀ de kaa'isizì ù, Yesu f̄le p̀namá à m̀: Gb́é p̀ imi lé de aà m̀ ma k̀í,

38 gb́é p̀ lé ma náaike aà imi, í p̀ i ní ká w̄niwa io b̀ aà n̄se guu, lá a k̄a Luayátaaluwa.†

39 A bee ò Lua Nisina p̀ gb́é p̀ lé a náaikeo e yá musue. Aai Lua Nisínapi e ḡiao, ké Yesu i tob̄o yáao yáí.

40 Ké bíla yápi mà, gb̄e m̀: Gb́épiá ãnabipie síana.

41 Gb̄e m̀: Gb́é beepiá Mesiié. Ama gb̄e m̀: Mesii a b̀ Galilee?

42 A k̄a Luayátaalau wà m̀ Mesiiá Davidi buie,‡ a b̀ Davidi be w̄le Betelēũe.§

43 Ǿ bíla k̀kpaalè Yesu yáí.

44 An gb̄e ye aà kú, ãma gb̄e i ̀kãwào.

† 7:22 Lev 12.3 ‡ 7:22 Daa 17.10 § 7:23 Zaa 5.9 * 7:34 Zaa 12.26, 14.3, 17.24 † 7:38 Isa 44.3, Eze 47.1 ‡ 7:42 2Sam 7.12 § 7:42 Mis 5.1

- 45 Ǿ ɔbaio ɛa ta sa'onkia ɔ́ n Falisio kii. Ǿ aa n la aa me: Bɔyɛi i aa kũ sũdo ni?
 46 ɔbaipio wemá aa me: Gbɛe i yá'o lán gbépiwa yáao.
 47 Ǿ Falisio òné: A á sásá sɔ yá?
 48 Gbãadee ge Falisie aa náaikèe?
 49 Bila bee Lua yá dɔo, Lua láaizimáe.
 50 Nikodeũ pɔ gè Yesu kii* yáaá gbãadepio doe. A òné:
 51 Wá ikoyá guu wà mè, wásu yáda gbéla aa yámasai ge yá pɔ a kè dɔsaio.
 52 Aa òè: Galile gbén n ũ sɔa? Wétei n gwa. Nyɔ e anabie a bɔ Galileo.
 53 Ǿ baade ta a be.

8

Nɔe pɔ wa kũ n gɔo

- 1 Yesu gè Kùkpe sísipoleu.
 2 Ké a gu dɔ gɔo, à ɛa gè Lua ua. Gbépii mò aa kii, ɔ à zɔle lé yádané.
 3 Ǿ Mɔizi ikoyádanedeo n Falisio mò n nɔe pɔ wa kũ n gɔoo, aa aa zè zã guu
 4 aa ò Yesue: Metulu, wà nɔee bee kũ n dàakeaoe.
 5 Mɔizi dilɛwɛe wá ikoyá guu wà nɔe bee taa pápa n gbɛo wà dee.* N è kpelewa sɔi?
 6 Aa bee ò ké aale líkpalewà aa e yádaaála yáie. Ǿ Yesu náale, àle ogbekè tɔlewa.
 7 Ké aa gí lé aa lala, ɔ à a mi fɛle a òné: A gbé pɔ i duunake yáao, aa aa pá n gbɛo séia.
 8 Ǿ à ɛa náale, àle ogbekè tɔlewa bɔ.
 9 Ké aa mà màa, ɔ aa gèzea dodo sea za gbɛzɔɔwa. Ǿ Yesu gɔo ado n nɔepio.
 10 Ǿ à ɛa a mi fɛle a òè: Nɔe, aa ta má ni? Wi yádanla boa?
 11 Nɔepi wèwà à mè: Baa, gbɛe ku la bo. Ǿ Yesu òè: Mapi má yádanla sɔo. Géi. Za gbã nsu duunake bo.

Yesu mé gupua ũ dúniae

- 12 Ǿ Yesu yá'ò bílae bɔ à mè: Mámɛ má gupua ũ dúniae, gbé pɔ temazi aɔ ku gusiau bo, gupua pɔ i n ká wɛniwa ɔ aɔ ví.
 13 Ǿ Falisio òè: N de nzia seelade ũ, n yá náai vío.†
 14 Ǿ Yesu wemá à mè: Baa tó mále mazia yá'o, ma yá náai ví, asa má dɔ gu pɔ ma bou n gu pɔ mále táuo. Apio, á gu pɔ ma bou n gu pɔ mále táuo dɔo.
 15 Ale ma tàae e lá á wé lé ewae. Mále gbɛe tàae eo.
 16 Tó ma su gbé tàae è, ma aa tàae'ea aɔ náai ví, asa má kú madoo, ma Mae pɔ ma zɔ kumanɔ.
 17 A kú á ikoyá láu wà mè, seelade gbɛon plaɔ yá mé náai ví.
 18 Mámɛ má de mazia seelade ũ. Ma Mae pɔ ma zɔ ma seelade bɔ.
 19 Ǿ aa à là aa mè: N mae ku má ni? Yesu wemá à mè: A ma dɔo mé á ma Mae dɔo. Tó a ma dɔ, dɔ a ma Mae dɔ.
 20 Yesu yá bee ò osikii, gɔo pɔ àle yádané Lua uae. Wi aa kũo, asa aa gɔo i pa yáao.
 21 Ǿ Yesu òné bɔ: Mále tá mé á ma wɛle, áma á ga á duuna guue. A fɔ gé gu pɔ mále táuo.
 22 Ǿ gbãadepio mè: A mè wá fɔ gé gu pɔ ále táuo. Asu azia de yá mɔɔɔ?
 23 Ǿ Yesu òné: Zíle la gbɛon á ũ, musu gbén ma ũ. Dúniae bee gbɛon á ũ, dúniae bee gbén ma ũo.

* 7:50 Zaa 3.1-2 * 8:5 Iko 22.22-24 † 8:13 Zaa 5.31

24 A yáí tò má òé á ga á duuna guue. Asa tó i si máme má aà ũo,‡ á ga á duuna guue.

25 Ǿ aa aà là aa mè: Mmenn déi? Yesu wè má à mè: Gbé pò má òé za káau.

26 Má yáví dasi mà o á yá musu, mí yádaoála. Gbé pò ma zíá síandee, yá pò má mà aà kíi ñ mi o dúnia.

27 Aai dǿ ké Mae Lua yá ñ àle onéo,

28 ñ Yesu òné: Tó a Gbēnazin Né se dò musu, í gbasa dǿ máme má aà ũ. Mili yáe ke ní mazíao, yá pò ma Mae dàme ñ mi o.

29 Gbé pò ma zí kuman, i ma to madoo, asa mio yá pò ñ kaaàgu ke gɔɔpii.

30 Gɔɔ pò Yesu lé yápi o, wà aà náaikè dasi.

Yesu dea Ablahaū

31 Ǿ Yesu ò Yuda gbāade pò aa a yá síone: Tó á ma yá kūa, á de ma ñwa o ũ yāma.

32 Á síana dǿ, síanapi i to à gǿ wéee ũ.

33 Ǿ aa òè: Ablahaū buin wá ũ, wi zǒble gbēee yāao. Ǿ níle o wá gǿ wéee ũa?

34 Yesu wè má à mè: Síana mále oé, gbé pò ñ duunakeá duun zǒe.

35 Zǒá ua gbēee gɔɔpii, ua né mé ua gbé ũ gɔɔpii.

36 To Lua Né á bó, á gǿ wéee ũ síana.

37 Má dǿ ké Ablahaū buin á ũ, āma ále ma we, ké ñli ma yáda á nǿseuo yáí.

38 Yá pò má è ma Maewa ñ mále o, yá pò á mà á mae kíi ñ ále ke.

39 Ǿ aa òè: Ablahaū mé wá mae ũ. Ǿ Yesu òné: Tó Ablahaū òlesenaon á ũ, dǿ ále Ablahaū kea ke.

40 Tia kéwa ále ma we, ma gbé pò ma síana'òé, síana pò má mà Lua kíi. Ablahaū i yá bee taa keo.

41 Ale á mae kea kee.

Ǿ aa òè: Naaenon wá ũo. Wá mae mendoe, ñn Lua ũ.

42 Yesu òné: Tó á maen Lua ũ, dǿ á yemazi, asa Lua kíi ma bou ma mo. Mi mó ní mazíao, aàpi mé ma zí.

43 Bóyáí á ma yá midǿo ní? Ké á fǿ swādo ma yáio yáíe.

44 A mae Ibiisi pón á ũ, aà pǒeá ñ á ye ke. Gbēdenan aà ũ za káau, i ze ní síanao, ké síana ku aà nǿse guuo yáí. Tó à eeto, aázia dàan we, asa eden aà ũ, ege midé.

45 Mapi sǿ mi síana'o. A yáí ili ma yá sio.

46 A guu, déme duuna èai? Lá síana mále o, bóyáí ále ma yá sio ní?

47 Gbé pò de Lua pò ũ ñ swādo yá pò Lua lé oie. A de Lua pò ũo, a yáí ili swādo ma yáio.

48 Ǿ gbāadepio òè: Samali gbén n ũ! N tǎa víe! Wá yá na noa?

49 Yesu mè: Má tǎa seao. Mi ma Mae kpela, ñ i ma kpebo.

50 Mili weele mà azia tǒbo, Lua mé ñ weelemee, ñme yāgǿna ũ.

51 Síana mále oé, gbé pò ma yá kūa a ga bauo.

52 Ǿ gbāadepio òè: Wá dǿ sa ké ní tǎa ví. Ablahaū gà ní ānabio píi, ñ níle o gbé pò n yá kūa a ga bauoa?

53 N de wá dezi Ablahaū pò gàla yà? Anabio gága bo. Dé níle nzia dile a ũi?

54 Yesu mè: Tó mále mazia tǒboe, bee gbiao. Ma Mae pò ále me a de á Lua ũ, aàpi mé ñ ma tǒbo.

55 Á aà dǿo, āma má aà dǿ. Tó ma mè má aà dǿo, máo de ede ũ lááwae. Má aà dǿ mé má aà yá kūa.

‡ 8:24 Bɔa 3.14

- 56 A dezi s'ia Ablahaũ pɔnakè ma gɔɔ ea yá musu. A è, ɔ aà pɔ kèna.
 57 ɔ gbãadeɔ dè: Ni ka wè blakwi yãao, ɔ n Ablahaũ èa?
 58 Yesu ònè: Siana mále oé, e wàɔ gé Ablahaũ ii, má kú.
 59 ɔ aa gbɛ sèle wà aà pápaò. ɔ à ùle à bɔ Lua ua.

9

Gbé pɔ wa i vĩa gbágbãa

- 1 Ké Yesu lé bebɛ, à gbé pɔ wa i vĩa è.
 2 ɔ aà ìwaɔ aà là aa mè: Metulu, dé duuna yáí ɔ wà gbépi ìi vĩaí? Aà zía pɔ yáí yà, ge aà de ní aà dao pɔé?
 3 Yesu wèmá à mè: I ke aà duuna ge aà de ní aà dao pɔ yáí no. Ké wà Lua yãkea ewà yáíe.
 4 Sema wà gbé pɔ ma zí yãkea ke za gupua wéi. Gwãasina lé mó ké gbèe a e yãe ke ɔɔ.
 5 Gɔɔ pɔ má kú dúnia guu, má de gupua ù dúniae.
 6 Ké a ò màa, à lé'i tɔ bùsuwa, ɔ a yà a màma aà wéɔwa.
 7 A dè: Ge ñ oopi Siloe í guu. (Bee mè í sísia.) ɔ à gè oopi, ɔ à sù wé wèa.
 8 Aà fáanideɔ ní gbé pɔ aa aà dɔ baakena ù mè: Gbé pɔ ɔ baake zɔleapin weo lò?
 9 Gbèe mè: Aàpiɛ. Gbèe mè: Aawo, ade bɔaàwaɛ. Gɔepi mè: Mámɛ!
 10 ɔ aa aà là aa mè: Kpelewa ní kè n wé wèi?
 11 A wèmá à mè: Gbé pɔ wí me Yesu mé bùsu yà a màma ma wéwa, à mè ma ge oopi Siloe í guu. Ké ma ge oopi, ɔ ma gu'è.
 12 ɔ aa aà là aa mè: Aàpi ku má ni? A mè: Má dɔo.
 13 ɔ aa gè Falisio kíi ní gbé pɔ de vĩa ù yãapio.
 14 A mɔ lè kámabogɔɔzì ɔ Yesu bùsu yà à aà wé wèè.
 15 ɔ Falisio aà là ɔ: Kpelewa ní kè n gu'èi? A wèmá à mè: A bèle nà ma wéwaɛ. Ké má pìpi, ɔ ma gu'è.
 16 ɔ Falisio mè: Gbépi i bɔ Lua kíio, asa ìli kámabogɔɔzì yádao. An gbèe mè: Duunkena a fɔ dabudabu beeɔ taa kee? ɔ aa kɔkpaalè.
 17 ɔ aa aà là ɔ: Mpi sɔ n gbé pɔ à n wé wène, níle e kpelewa aà yá musui? A mè: Anabiɛ.
 18 N beeo gbãadeɔ i si ké a de vĩa ù ɔ aà wé wèo, ɔ aa gè aà de ní aà dao sísi.
 19 Aa ní lá aa mè: A nén laa? A aà ì vĩa yãma yà? Kpelewa a kè àle gu'e sai?
 20 ɔ aà de ní aà dao wèmá aa mè: Wá dɔ ké wá néɛ. Wa aà ì vĩaɛ.
 21 Ama lá a kè sa àle gu'e, wá dɔo. A aà la we, gbé gbãaɛ, a fɔ azía yã'o.
 22 Aà de ní aà dao ò màa, ké aale viake gbãadeɔne yáíe. Asa aa zèò ké gbé pɔ ò Yesuá Mesiie, wà lousisikpezɔèɛ.
 23 Bee yáí aà de ní aà dao mè, gbé gbãaɛ, aa aà la.
 24 Gbé pɔ de vĩa ù yãapi sísia gèn plaade guu ɔ aa dè: O ní sí ní Luao. Wá dɔ ké gɔepiá duunkenaɛ.
 25 ɔ à mè: Tó duunkenaɛ, má dɔo. Yá mènɔdo má dɔ. Vian ma ù yãa, ɔ mále gu'e sa.
 26 ɔ aa aà là aa mè: Bó a kènei? A n wé wène kpelewa ni?
 27 A wèmá à mè: Má òé kò, i swáseio. Bóyáí á ye mai loi? A ye gɔ aà ìwaɔ ù sɔ yà?
 28 ɔ aa zɔadòwà aa mè: Mmɛ ní de aà ìwa ù we! Wamɔɔwaɔ Mɔizi ìwaɔn wá ù.

- 29 Wá dõ ké Lua yā'ò Mòizie. Aàpi sõ, wá dõ gu pò à b̀uo.
- 30 Ǿ gõepi òné: Yā̀b̀nsae ma we! A ma wé wè̀mèe, ò á dõ gu pò à b̀uoa?
- 31 Wá dõ ké Lua lí swáse duunkenaò yáio, ì swáse a yāmana pò ì a p̀eã ke yáí.
- 32 Zaa Lua dúnia kàle, wi ma gbèe gbé pò wa ì v̀ia wé wèo.
- 33 Tó gbépi ì b̀o Lua kíio, a f̀õ p̀e keo.
- 34 Ǿ aa òè: Wà n ì duuna guu míomibe, ò ñle yādadawèea? Ǿ aa aà yà.

Luad̄saiá v̀iakuae

- 35 Yesu mà wà aà yà. Ké à aà è, à aà là à mè: Nle Gbēnazin Né náaikèa?
- 36 Gõepi wèwà à mè: Mae, dén aà ùi, ké mà e aà náaikèi?
- 37 Yesu òè: N aà è, aàpi mé lé yā'onno.
- 38 Ǿ gõepi òè: Dii, mále n náaikè. Ǿ à kùlèè.
- 39 Ǿ Yesu mè: Gbé kpaalea yáí ma moi dúniau la, ké wésiaðeò gu'e, wèkènaò ì gõ v̀iao ù.
- 40 Falisieò ku we. Ké aa yápi mà, aa òè: Wápio, v̀iaon wá ù s̄oa?
- 41 Ǿ Yesu òné: Tó v̀iaon á ù, dõ á duuna v̀io. Lá ále o á wé kèa, á duuna gí kue.

10

Yesuá sādān maae

- 1 Siana mále oé, gbé pò lí gē sã kaa léuo, ì v̀i kaaa gupálei, adeá kpáie, kpáiweliwèe.
- 2 Gbé pò ì gē kaa léuo s̄o, ade mé sādāna ù.
- 3 Kaa lé d̄ana ì zewè adee, s̄o s̄o aa aà b̀o dõ. I a s̄o sísi an baade tówa, ì b̀leñno.
- 4 Tó à b̀leñno, ì d̄aané, aaiò teaàzi, ké aa aà b̀o dõ yáí.
- 5 Aali we t̄e gbēpálezio. Aai bàalèè, ké aa gbēpále b̀o d̄o yáí.
- 6 Yesu yápi lèèñé, ò aai dõ bó yá a ònéo.
- 7 Bee yáí Yesu èa òné: Siana mále oé, máme má kaa lé ù s̄one.
- 8 Gbé pò aa d̄aamèeòá kpáione, kpáiweliwèone nípii, ò s̄o ì ñ yāmao.
- 9 Máme má kaa lé ù. Gbé pò gè ma guu a aafia'e. Aliò gē aliò b̀o, ali p̀oblek̄i e.
- 10 Kpáí'oa yáí ò kpáí ì moi, ì pò de ì pò ò̀kpa. Ma m̀e, ké gbéò aao wèni v̀i, aaiò v̀i à kè zài.
- 11 Máme má sādān maa ù. Sādān maa ì gi a wèni a s̄o yáí.
- 12 Gbèwinaá sādān maa no. Lá s̄o de aà pò ùo, tó a è àwalèwana lé mó, ì s̄o to we à bàalèè, ò àwalèwana ì s̄o kúkū ì ñ fáaa.
- 13 Gbépi bàa lío kú ñ s̄o, ké a de gbèwina ù yáí.
- 14 Máme má sādān maa ù. Má a s̄o dõ, mé aa ma dõ,
- 15 lá Mae Lua ma dõ mé má aà d̄wa. Mále gí ma wèni an yáí.
- 16 Má sã p̀aleò v̀i aa ku kaae beeuo. Sema mà d̄aané s̄o. Aa ma b̀o ma, kpàsa ì gõ m̀endo ñ d̄anao m̀endo.
- 17 Mále gí ma wèni ké mà ea si b̀o yáie. A yáí Mae Lua yeimazi.
- 18 Gbèe a ma wèni siao, má gí ñ maziao. Má a giia zé v̀i, mé má a sia zé v̀i b̀o. Yá pò ma Mae d̄ilemèen we.
- 19 Yápi yáí Yuda gbāadeò k̄kpaalè b̀o.
- 20 An guu gbé daside mè: A t̄aa v̀ie, aà mi líaae. Bóyáí ále swáse aà yáii?
- 21 An gbèeò mè: T̄aa de yā'oan weo. T̄aa a f̀õ v̀ia wé wèe?

Yesu a luake oané

- 22 Lua kpé sakèa Yelusaleũ dikpe kà. Buzièe,

- 23 ̄ Yesu lé bebe Lua ua a gu pó wí me Salom̄ bilandaau.
- 24 ̄ Yuda gbãadeo liaaazi aa aà là aa m̄: Nȳ wá tó looa e boe ni? Tó Mesiin n ũ, ow̄e wásawasa.
- 25 ̄ Yesu wemá à m̄: Má òé, i sio. Yá pó mále ke ní ma Mae tóo, yápi mé a seela ũ.
- 26 Api s̄ i sio, ké á de ma são ũo yái.
- 27 Ma são i ma yãma. Má ní d̄o mé aaio temazi.
- 28 Mi w̄eni láasai kpamá, aa gaga bauo. Gb̄e a f̄o ní bo ma ozi.
- 29 Ma Mae mé ní kpaa, mé aà z̄o de gb̄epiia. Gb̄e a f̄o ní bo aà ozi.
- 30 Mapi ní ma Maeo wá doue.
- 31 Gbãadepio gb̄e s̄le bo, aa ye aà pápaò aa aà de.
- 32 ̄ Yesu oné: Ma yãmaa pó ma Mae d̄ameo k̄éé dasi. A kpele yái á ye ma pápa ní gb̄eoi?
- 33 ̄ gbãadepio w̄ewà aa m̄: Wá ye wà ní pápa ní gb̄eo yãmaa pó ní k̄é yái no. Ké n d̄e ní Luao yái. * Gb̄enazinan n ũ, ̄ n nziã d̄ile Lua ũ.
- 34 ̄ Yesu wemá à m̄: Lua ò á ikoyã láu à m̄, luaon ní ũ.†
- 35 Lua i o gb̄é pó àle yá'onépione luao lé? Aà yá b̄ãdea ví s̄o.
- 36 Ma gb̄é pó ma Mae ma dile adoa à ma zi d̄unia guu s̄o, ké ma m̄ Lua Nén ma ũ, bóyái a m̄ ma d̄e ní Luaoei?
- 37 Tó mále ma Mae kea keo, ásu ma yá sio.
- 38 Tó mále ke s̄o, baa tó i ma yá sio, à ma náaike ma yãkeo yái, ké à e d̄o s̄ásã Mae Lua ku ma guu mé má kú aà guu.
- 39 ̄ aa èa lé z̄eweele wà aà kú, ̄ à pilimá.
- 40 ̄ à èa ḡe Yuud̄e baale, gu pó Zãa gb̄é da'ilek̄eu s̄éia. A ḡooplak̄e we,‡
- 41 ̄ wà m̄ aà k̄i dasidasi wà m̄: Baa ké Zãa i dabudabue keo, yá pó a ò gb̄é bee musu piíã síanae.
- 42 ̄ wà aà náaik̄e we dasi.

11

Lazaa gaa

- 1 Gb̄é pó wí me Lazaa lé gyãke Betani, w̄éle pó aà d̄aeo Maliama ní Maatao kuu.
- 2 Maliamapi mé noe pó tulale kà Diiwa à aà gbá wàa ní a mikão ũ.
- 3 ̄ Lazaa d̄epio lékp̄as̄ak̄e Yesue aa m̄: Dii, n gb̄ena lé gyãke.
- 4 Ké Yesu yápi má à m̄: Gyápi miá ga no. Ké Lua z̄oke bo gupuau yái, Lua Né i t̄bo a musu.
- 5 Yesu ye Maata ní aà d̄aunao ní Lazaozi.
- 6 Aà Lazaa gyãkea baomaa gb̄ea à k̄e gu pó á kúu ḡia ḡo pla.
- 7 Bee gb̄ea ̄ a ò a iwaone: Wà ea gé Yude.
- 8 ̄ aà iwao òè: Metulu, gbãadeo ye n pápa ní gb̄eo i ḡeḡeo, ̄ ní ye wà ea gé we ba?
- 9 Yesu m̄: Fãane do lelu kuepla nolo? Gb̄é pó lé bebe fãane lí ḡemb̄oleo, ké àle gu'e d̄uniae bee gupua yái.
- 10 Tó àle bebe gw̄as̄ina, a ḡemb̄olee, ké a gupuapi vío yái.
- 11 Yápi oa gb̄ea Yesu oné: Wá gb̄ena Lazaa i'ò. Mále gé aà vue.
- 12 ̄ aà iwao òè: Dii, tó àle i'oe, a aafia'e.
- 13 Lazaa gaa yá Yesu lé oné, ̄ aale e i'oe síana.
- 14 ̄ Yesu oné sa wásawasa: Lazaa gàe.

* 10:33 Lev 24.16 † 10:34 Sou 82.6 ‡ 10:40 Zaa 1.28

- 15 Ma pɔ kɛna kɛ́ má kú weo, kɛ́ à e à ma náaike yáí. Wà gé aà kíí.
 16 Ǿ Tomaa pɔ wí me Sía ò a gbéɔne: Wà gé, wí ga ní Diio sɔ.
 17 Kɛ́ Yesu kà we, à mɔ lè wà Lazaa vì à kè gɔɔ sííɔ kò.
 18 Betani ku kái ní Yelusaleũo lán kiloo àaɔ taawa.
 19 Yuda gbãadeɔ bɔ we dasi aa mɔ Maata ní Maliamao kíí an nòse níniiné an dãɔ ga yá musu.
 20 Kɛ́ Maata mà Yesu lé mɔ, à gè daiaàle. Maliama gò zɔleá be.
 21 Ǿ Maata ò Yesue: Dii, tó ní kú la yãa, ma dãɔ a gao.
 22 Baa tia má dɔ́ kɛ́ yá pɔ ní gbèa Luawa, a kene.
 23 Yesu òè: N dãɔ a vu.
 24 Maata òè: Má dɔ́ kɛ́ a vu zí pɔ gɛɔ vu gɔɔgbɛzãzi.
 25 Yesu òè: Mámɛ má gbé́ pɔ í gɛɔ vu à wɛni kpámá ũ. Baa tó ma náaikena gá, a gi àò kuɛ.
 26 Gbé́ pɔ kú mé àle ma náaike a ga bauo. N bee síá?
 27 Maata òè: Ao Dii, má sí kɛ́ Mesií, Lua Né pɔ wà mɛ a mɔ dúnia guun n ũ.

Lazaa vua

- 28 Kɛ́ Maata yápi ò, à gè a dãuna sísi, a òè asii guu: Metulu mɔ, àle n gbɛa.
 29 Kɛ́ Maliama yápi mà, à fèle kpakpa, àle gé aà kíí.
 30 Yesu i gɛ́ wéle guu yãao, a ku gu pɔ Maata dàuaàle giaɛ.
 31 Gbãadepiɔ ku kpéu ní Maliamao, aale aà nòse niniè. Kɛ́ aa è à fèle ní wãao à bɔ, aa bɔ teàazi, asa aale e àle gé ɔɔbi miaaɛ.
 32 Kɛ́ Maliama kà gu pɔ Yesu kúu, kɛ́ à aà è, à kùle aà gbázi a òè: Dii, tó ní kú la yãa, ma dãɔ a gao.
 33 Yesu è àle ɔɔbɔ mé gbãade pɔ mɔaànɔpiɔ lé ɔɔbɔ bɔ. Ǿ tòlobi zuaàgu, aà pɔ yà.
 34 Ǿ à mɛ: A aà vì má ní? Aa wèwà aa mɛ: Mae, mɔ n gwa.
 35 Yesu wé'ikàu.
 36 Ǿ gbãadepiɔ mɛ: A gwa lá a yeaàzi.
 37 Ǿ an gbèeɔ mɛ: Aà gbé́ pɔ à vìá wé wè, a fɔ́ gi Lazaa ga yãao lé?
 38 Kɛ́ Yesu lé gé miapi kíí, ɔ tòlobi zuaàgu bɔ. Miapiá gbè'ɛɛ, gbè gbène ta a léle.
 39 Yesu mɛ: A gbepi go epile. Ǿ gepi dãe Maata òè: Dii, à yaikè kò, asa à kè gɔɔ sííɔɛ.
 40 Yesu òè: Mi onɛ, tó níle ma náaike, níyɔ Lua zɔ́ke eo lé?
 41 Ǿ wà gbepi gò. Yesu wɛsè musu à mɛ: Baa, ma n sáaukè kɛ́ n ma yãma.
 42 Má dɔ́ kɛ́ niɔ ma yãma gɔɔpii, ãma má ò bíla pɔ kú la yáíe, kɛ́ aa e si míme n ma zí.
 43 Kɛ́ a ò beewa, à pùna ní bɔ gbãao à mɛ: Lazaa, mɔ n bɔ.
 44 Ǿ gbé́ pɔ gàpi bɔ, pòle fifia aà mɛwa mé zwãa yea aà miwa. Yesu òné: A pɔ polowà, í aà gbɛɛ.

Lɛkpaata Yesuzi

- 45 Yuda gbãade pɔ aa mɔ Maliama kíipiɔ, kɛ́ aa yá pɔ Yesu kèpi è, aa aà náaikè dasi.
 46 Ama an gbèeɔ gè Falisiɔ kíí, aa yá pɔ Yesu kè òné.
 47 Ǿ sa'onkiaɔ ní Falisipiɔ gbãadeɔ gbèa kɔ́kãaawa aa mɛ: Gbépi lé dabud-abuke dasi, wá sé kpelewa ní?
 48 Tó wá tò àle ke màa, wa aà náaike píie, Lomadeɔ i mɔ wá Lua kpé ní wá buio suumpa píi.
 49 Ǿ an gbèdo Kaaifa pɔ de sa'onkia ũ wè bee òné: A yãe dɔo.
 50 Kɛ́ gbé́ mendo gaa wápii gbɛu maa de wá bui midɛala, á dɔo lé?

⁵¹ I yá bee o ní aziaoo. Ké a de sa'onkia ũ wě bee yáí, ̄ à ānabikékè à d̀aa lá Yesu a su ga Yudaō gb̄eu ò.

⁵² I ke Yudaō nt̄ē no, ní Lua né p̀ó f̄āaaōe lo, ké aà ní ke m̀è doũ.

⁵³ Za z̄ibeez̄í ̄ gb̄āadepiō z̄è ní Yesu deao.

⁵⁴ A yáí tò Yesu i b̀o gupuau ní guu loo. ̄ à g̀è z̄ōewia p̀ó kú gb̄áa léa, w̄i me Eflaiũ. A g̀ooplakè we ní a ìwaō.

⁵⁵ Yudaō Ḡēamusu dikpe k̄aikù. Wà b̀ò z̄ōewiaō guu dasidasi, wà g̀è Yelusaleũ e dikp̄epi à ka gb̄āb̀oa yáí.

⁵⁶ Wàle Yesu w̄eēle, wa z̄ea Lua ua, wàle k̄õ lala wà m̀è: A è kpelewai? A we m̀o dikp̄eue?

⁵⁷ Sa'onkiaō ní Falisiō ðile t̀ó gb̄ēe Yesu kúk̄i d̄õ, aà oné ké wà e aà kú.

12

Tulalekaa Yesu gb̄áowa

(Mat 26.6-13, Maa 14.3-9)

¹ Ḡēamusu dikpe g̀ò g̀oō soolo, ̄ Yesu m̀ò Betani, Lazaa p̀ó à aà v̀ù à b̀ò gau be w̄éleu.

² Wà blekè Yesuē we. Maata mé lé ble kpaale, mé Lazaa ku bleblenaō guu ní Yesuo.

³ ̄ Maliama tulale bui maa òde s̀è m̀òò, à kà litili guo, ̄ a kà Yesu gb̄áowa à aà gb̄ápiō wàa ní a mikāo. Tulale g̀í lí kp̄éa.

⁴ Yesu ìwaō do, Yudasi Isalioti p̀ó a Yesu kp̄amá m̀è:

⁵ Tulale bee ̄a kà w̄è do z̄í ̄a ũ. B́oyáí wi ýía wà a ̄a kp̄a taasideōwao ni?

⁶ I bee o taasideō w̄ēnagwaa yáí no, ké kp̄áíe yáíe. ̄me ìò m̀òb̀oō k̄ua, ìò ̄a k̄ini kuluyeye.

⁷ ̄ Yesu m̀è: Ǹoepi t̀ó. Aà bee ul̄e e ma g̀e kp̄elag̀o.

⁸ Taasideō kúán̄o g̀oōpiie,* āma máo kúán̄o g̀oōpiio.

⁹ Yuda gb̄āadeō mà Yesu kú Betani, ̄ aa g̀è we dasidasi. I ke Yesu yáí aa g̀èi adoo, ké aa Lazaa p̀ó Yesu aà b̀ò gau e loe.

¹⁰ ̄ sa'onkiaō z̀èò aa Lazaa de lo,

¹¹ asa aà yáí ̄ gb̄āadeō lé k̄émá dasi, aale Yesu náaik̄e.

Gb̄āakpaa Yesuzi Yelusaleũ

(Mat 21.1-11, Maa 11.1-11, Luk 19.28-40)

¹² Ké a gu d̀ò, bíla p̀ó m̀ò dikp̄euo mà Yesu lé m̀ó Yelusaleũ,

¹³ ̄ aa kpakpalaō z̀òz̄õ aa g̀è daioaàle. Aale wiile aale me:

Gb̄āa ke!

Báaaden gb̄é p̀ó lé m̀ó ní Dii t̀ó ũ!

Báaaden Isailiō K̄ía ũ!†

¹⁴ Yesu z̄aa ìna è, à dikpe lá a k̄ēa láuwa wà m̀è:

¹⁵ Siōnadeō, ásu viak̄eo.

A k̄ía lé m̀ó dia z̄aa ìn̄ b̀o lo kp̄e.‡

¹⁶ Aà ìwaō i yápi mid̄õ ḡiao. Yesu f̄ele taa gawi guu gb̄ea ̄ aa d̀è sa ké wà yápi k̄è aà yá musue, mé mípiō wà apii k̄èè.

¹⁷ Ké Yesu Lazaa s̄isi à b̀ò miau à aà v̀ù à b̀ò gau, gb̄é p̀ó kuaàn̄o a baokp̄akpané.

¹⁸ A yáí bíla g̀è daiaàle, asa aa mà à dabudabupi k̄èe.

¹⁹ ̄ Falisiō òk̄õe aa m̀è: A èa? Wá f̄õ p̄oe wowào. Gwa, d̄únia b̀ò t̄eaàzi.

Yesu a ga yá'oa

²⁰ Ḡel̄ekieō ku gb̄é p̀ó aa m̀ò lousisii dikp̄euo guu,

* 12:8 Iko 15.11 † 12:13 Sou 118.25-26 ‡ 12:15 Zkl 9.9

21 ̄ aa gè Besaida pò kú Galile gbé Filipi kíi, aa wabikèwà aa mè: Mae, wá ye Yesu k̄'eai.

22 Filipi gè ò Andeleeε, ̄ aa gè wa ò Yesue s̄anu.

23 Yesu ònέ: Gbēnazīn Né t̄oboḡo kà.

24 Siana mále oέ, tó p̄wena i gē tíu à f̄mbasib̄o, ̄o ku adoe. Tó à f̄mbasib̄o s̄o, ̄ ne'i maamaae.

25 Gbé p̄o ye a wēnii, wēnipi a v̄uaawà. Gbé p̄o ḡi a wēnii d̄uniaε beeu s̄o, ade āo ku ḡōpiie.

26 Tó gbé ye z̄ikemeε, āo temazi, ma z̄ikenapi ̄o ku gu p̄o má kúu. Tó gbé lé z̄ikemeε, ma Mae a āa kpela.

27 Tiasa ma p̄o yà. Kpelewa má oi? Mà o, Baa, ma b̄o yá p̄o lé m̄oau yà? Aawo! Ma m̄o yá p̄o lé m̄oapi yáie.

28 Baa, t̄ob̄o. ̄o b̄o b̄o luabe à mè: Má b̄o k̄o, mé má εa b̄o b̄o.

29 Ké bíla p̄o kú we mà aa mè: Lou mé v̄i. Gbēo mè: Malaika mé yā'òè.

30 ̄ Yesu ònέ: I ke ma yáie b̄ōpi b̄ōio, á yáie.

31 Yá a z̄le d̄uniaε beewa sa. Wa d̄uniaε bee kía b̄o kpalau sa.

32 Mapi s̄o, tó wà ma se ma d̄o musu, má bui píi sísi aa m̄o ma kíi.

33 Ké Yesu ò màa, à d̄òaa lé ga p̄o a su ga yā'oe.

34 ̄ bíla òè: Wá mà a ku ikoyá láu wà mè, Mesii āo ku ḡōpiie, § mé n mè wa Gbēnazīn Né se d̄o musu s̄o be? Déme Gbēnazīn Népi ūi?

35 Yesu wè má à mè: Gupua kuaá̄o ḡō ȳoε. Ḡō p̄o á gupuapi v̄i, à̄o beu, ké gu su siwá̄o yáie. Gbé p̄o be gusiau lí̄o d̄o gu p̄o à̄le géuo.

36 Ḡō p̄o á gupua v̄i, à gupuapi náaike, í ḡō gupua gbé̄o ū. Ké Yesu ò màa, ̄ à gè ùlené.

Yuda gbāadēo Yesu náaikensaīne

37 Baa ní dabudabu dasi p̄o a kè ní wá̄o, aai āa náaikeo,

38 ké yá p̄o ānabi Isaia ò e pa yáie à mè:

Dii, gbēe i bao p̄o wá kpà sio.

Wà n gbāa è, wi d̄o.*

39 Aai we āa náaikè̄o, asa Isaia ò b̄o:

40 Lua ní wé v̄iak̄ùnέ ké aasu gu'eo, à ní n̄oε t̄atané ké aasu yāma aa εa suwa, i ní gbágb̄o yáie.†

41 Isaia bee ò ké à Yesu gawi è‡ yáie, ̄ à āa yā'ò.

42 N beeo gbāadēpio Yesu náaikè̄o dasi. Falisio yáie ̄ aalio ye wà d̄má̄o, ké wasu lousisikpez̄nέo yáie.

43 Asa aa ye gbēnazīnāo ní s̄aukpa de Lua ní s̄aukpaa.

44 ̄ Yesu p̄una à mè: Gbé p̄o lé ma náaike, i ke mapi à̄le a náaike adoo, à̄le gbé p̄o ma z̄i náaikeε b̄o.

45 Gbé p̄o lé ma e lé gbé p̄o ma z̄i eε b̄o.

46 Ma m̄o d̄unia guu gupua ūε, ké gbé p̄o lé ma náaike su āo ku gusiau b̄o.

47 Gbé p̄o ma yāmà mé a k̄ūao, i ke máme má yādaālao, asa mi m̄o yādai d̄uniala no, ma m̄o d̄unia suabaie.

48 Gbé p̄o ḡimazi mé i ma yá sio, yákpale lé āa d̄āε. Yá p̄o má dà̄epi mé a z̄lewà ḡōgb̄ez̄āz̄i.

§ 12:34 Soū 110.4, Isa 9.6, Dan 7.14 * 12:38 Isa 53.1 † 12:40 Isa 6.10 ‡ 12:41 Isa 6.1

49 Asa mi yãe o ní mazíao. Yá pó má ò ní yá pó má dànéo, ma Mae pó ma zí mé dílemé.

50 Má dǝ ké yá pó a dàmméá wēni láasai yáé. Beewa yá pó mále o, mále o lá ma Mae òmméwae.

13

Yesu a ìwao gbá pípia

1 E Gēamusu dikpe àò ka, Yesu dǝ ké a bɔa dúniaε bee guu taa a Mae kíi gɔɔ kà. Lá a ye a gbézi dúnia guu, a yeñzi e a wēni léwae.

2 Aale pɔble. Ibiisi dà Simɔɔ Isalioti né Yudasie a sɔu kò, ké aà Yesu kpámá.

3 Yesu dǝ ké a Mae pópíi nàe a ɔzi. A dǝ ké a bɔ Luapi kíi, mé a ea lé tá aà kíie.

4 Gɔɔ pó aale pɔble, Yesu fɛle à a ula bɔ kàle, ɔ à saveti se dò a pi.

5 Bee gbéa à ikà ta guu, ɔ à nà a ìwao gbá pípiawa, àle waa ní saveti pó á dò a pipio.

6 Ké à kà Simɔɔ Piεε kíi, Piεεpi òè: Dii, míme nýɔ ma gbá pípiméa?

7 Yesu wèwà à mè: N yá pó mále ke dǝ gíao. Nyɔ dǝ gbézã.

8 Piεε òè à mè: Nyɔ ma gbá pípimé bauo. Yesu òè: Tó mi n gbá pípio, wáo yãe ví ní kǝo lɔo.

9 Simɔɔ Piεε òè: Dii, i ke ma gbáε adoo, ma ɔ ní ma mioε lɔ.

10 Yesu òè: Gbé pó zu'ò bàa kú ní a gue pípiaoo, sema aà gbá, asa a zéεε. A gbásio, áma i ke ápii no.

11 A dǝ gbé pó a su à a kpámá. A yáí à mè aa gbásisai mípiio.

12 Ké à ní gbá pípiné a làa, à a ula se dà, ɔ à zǝle lɔ. A òné: A yá pó má kèé dǝa?

13 I oméε Metulu ge Dii. Ale o a zéwae, asa má de a ũε.

14 Lá ma gbé pó má de á dii ní á yādanedeo ũ ma á gbá pípié, àliɔ kǝ gbá pipi sǝ.

15 Ma a taa kèé. Aliɔ ke lá má kèéwa.

16 Siana mále oé, zòblena líɔ de a diilao, zina líɔ de gbé pó a zílao.

17 Lá a yá bee dǝ, báaadeɔn á ũ tó ále ke.

18 I ke ápii yá mále oo. Má gbé pó má sèɔ dǝ. Sema yá pó kēa láue bee pa wà mè:

Gbé pó wi ɔkãaa ta dou mé bò ma kpe.*

19 Mále oé tia e àò gé mói, ké tó à mò, á sí máme má aà ũ.

20 Siana mále oé, tó gbé gbé pó ma aà zí díle, à ma díleε. Tó gbé ma díle sǝ, à gbé pó ma zí díleε.

Yesu dɔaa Yudasí ní Piεεo yá'oa

(*Mat 26.20-35, Maa 14.17-31, Luk 22.21-34*)

21 Ké Yesu bee ò, tòlobi zúaàgu, ɔ a òné wásawasa à mè: Siana mále oé, á gbèdo mé a ma kpámá.

22 ɔ aà ìwao kǝ gwàgwa, aa bílikè gbé pó àle owa.

23 Iwa mendo pó Yesu yeaàzi gengεεkeεa aà saε.

24 ɔ Simɔɔ Piεε lesuikèè aà Yesu la gbé pó àle o.

25 ɔ ìwapi sǝkpàle Yesuzi à aà là à mè: Dii, dé ní?

26 Yesu wèwà à mè: Má lɔmazɔ dowá, mí kpá adewa. ɔ à lɔmazò dowá a kpá Simɔɔ Isalioti né Yudasíwa.

27 Ké Yudasí lɔmapi sí, Setáu gèaàgu gǝɔ. ɔ Yesu òè: Yá pó níle ke ke kpakpa.

28 Gbé pó aale pɔbleɔ, an gbēe i dǝ bóyái Yesu bee òièo.

* 13:18 Sou 41.10

29 Lá Yudasi mé ìb m̀b̀̀̀̀ k̀̀̀̀̀, ẽ gbẽe lé e Yesu òè aà gé dikpe p̀́ p̀́ aa yeiò lúie ge aà gé p̀́e kpáí taasidè̀̀wae.

30 Ké Yudasi l̀mapi sí, à b̀̀̀̀̀ g̀̀̀̀̀. A m̀̀̀̀̀ lè gwáe.

31 Ké Yudasi b̀̀̀̀̀, Yesu m̀̀̀̀̀: Tiasa Gbẽnazin Né a t̀̀̀̀̀̀, mé Lua a t̀̀̀̀̀̀ aà yá musu.

32 Tó Lua t̀̀̀̀̀̀ aà musu s̀̀̀̀̀, Lua a aà t̀̀̀̀̀̀ a k̀̀̀̀̀̀ mé a b̀̀̀̀̀̀ g̀̀̀̀̀̀.

33 Ma gbé̀̀̀̀, ma kuaáno g̀̀̀̀̀̀ ỳ̀̀̀̀̀. A ma wẽe, áma mále oé tia lá má ò gbãadè̀̀̀newa, á f̀̀̀̀̀̀ gé gu p̀́ mále táuo.†

34 Mále yá dafu dileéé, àliò yek̀̀̀̀i. Lá má yeázi, ápiò s̀̀̀̀̀̀ àliò yek̀̀̀̀̀i màa l̀̀̀̀̀.

35 Tó á yek̀̀̀̀̀i, ẽ gbé̀̀̀̀pii a á d̀̀̀̀̀̀ ma ìwaò ù.

36 Sim̀̀̀̀̀̀ Piéé aà là à m̀̀̀̀̀̀: Dii, níle tá má ni? Yesu wèwà à m̀̀̀̀̀̀: Gu p̀́ mále táu, nýõ f̀̀̀̀̀̀ temazi g̀̀̀̀̀̀ao. Gbezã ẽ nýõ m̀̀̀̀̀̀.

37 Piéé òè: Dii, b̀̀̀̀̀̀yáí má f̀̀̀̀̀̀ tenzi tiaò ni? Má gí ma wẽnii n yáí.

38 Yesu m̀̀̀̀̀̀: Nyõ gi n wẽnii ma yáí ló? Siana mále oné, e ko àò gé lezui, nýõ lelekpamazi gẽn àaõ.

14

Yesu mé luabe zé ù

1 Asu tó á p̀́ yao. A Lua náaike, í ma náaike.

2 Ma Mae be kpé ví dasi, mále gé gukekeíé. Tó a de màao, d̀̀̀̀̀ mi oéo.

3 Lá mále gé gukekeíé, má ea m̀̀̀̀̀ mà á séle tááno ma k̀̀̀̀̀̀, ké ápiò s̀̀̀̀̀̀ àò ku gu p̀́ má kúu.

4 A gu p̀́ mále táu zé d̀̀̀̀̀.

5 Ǿ Tomaa òè: Dii, wá d̀̀̀̀̀ gu p̀́ níle táuo. Wá f̀̀̀̀̀ a zé d̀̀̀̀̀ kpelewa ni?

6 Yesu wèwà à m̀̀̀̀̀̀: Mámé má zépi ù, mámé má síana ní wẽnio ù. Gbẽe lí e gè ma Mae k̀̀̀̀̀̀ ma kèse k̀̀̀̀̀̀saio.

7 Tó á ma d̀̀̀̀̀, d̀̀̀̀̀ á ma Mae d̀̀̀̀̀. Za tia a aà d̀̀̀̀̀ mé a aà è.

8 Ǿ Filipi òè: Dii, ò n Mae ̀̀̀̀̀wẽe. Bee a m̀̀̀̀̀wá.

9 Yesu òè: Filipi, má kúáno za gbão, ẽ ní ma d̀̀̀̀̀oa? Gbé p̀́ ma e ma Mae èe. B̀̀̀̀̀̀yáí níle o mà a Mae ̀̀̀̀̀éí?

10 Ké má kú ma Mae guu mé ma Mae ku ma guu, ni sio lé? Yá p̀́ mále oé, mále o ní maziaoo. Ma Mae p̀́ kú ma guu mé lé a yãkeo ke.

11 Ké má ò má kú ma Mae guu mé ma Mae ku ma guu, à ma yá sí. Tó màan s̀̀̀̀̀, à si ma yãkeapiò yáí.

12 Siana mále oé, gbé p̀́ lé ma náaike a yá p̀́ mi kepiò ke. A ke de beeola se, ké mále tá ma Mae k̀̀̀̀̀̀ yáí.

13 Má yá p̀́ a a wabikè ní ma t̀̀̀̀̀ ke, ké ma Mae e t̀̀̀̀̀ ma musu yáí.

14 Tó a yãe wabikè ní ma t̀̀̀̀̀, má ke.

Yesu legbãa a Nisina yá musu

15 Tó á yemazi, áò yá p̀́ má diléò k̀̀̀̀̀.

16 Má gbãa ma Maewa, i á gba Zennode pále p̀́ aò kúáno g̀̀̀̀̀pii*

17 Nisín síande ù. Dúnia gbé̀̀̀̀ f̀̀̀̀̀ aà diléò, asa aale aà eo mé aa aà d̀̀̀̀̀. Apiò á aà d̀̀̀̀̀, asa a kúáno mé aò kú á guu.

18 Má á tó ádoò, má ea m̀̀̀̀̀ á k̀̀̀̀̀̀.

19 A g̀̀̀̀̀̀ ỳ̀̀̀̀̀ ké dúnia a ma e l̀̀̀̀̀, áma á ma e. Ké má kú yáí, áò ku s̀̀̀̀̀.

20 G̀̀̀̀̀ bee áò d̀̀̀̀̀ ké má kú ma Mae guu, á kú ma guu, mé má kú á guu.

21 Gbé p̀́ ma yádiléaò dà mé a k̀̀̀̀̀, ade mé yemazi. Ma Mae aò ye gbé p̀́ yemazizi, mé máo yeaàzi, mí azia ̀̀̀̀̀.

† 13:33 Zaa 7.34 * 14:16 Zin 2.1-4

22 Ǿ Yudasi aà là, i ke Yudasi Isalioti gbé no: Dii, bó yá mé mò, nýõ nzia òlòwěe, mé dúnia a n eo ni?

23 Ǿ Yesu wèwà à mè: Tó gbé yemazi, aò ma yá kúa. Ma Mae aò yeaàzi, wí mós aà kíi, wí zòleaàno.

24 Gbé pò yemazio ma yá kúao. Yá pò ále mapi i bò ma kíio, à bò ma Mae pò ma zì kíie.

25 Ma yápi òé gòò pò má kúáno.

26 Ma Mae a a Nisina zì ní ma tóo Zennode ù. Ǿme a yápii dadaé, i to yá pò má òé òágu píi.

27 Mále á tó ní aafiao, mazia aafia ò mále á gba. Mále á gba lá dúnia i ní gbawao. Asu tó á pò yao, ásu sòdeedeekéo.

28 A mà, má òé mále tá, mí ea mò á kíi. Tó á yemazie, dõ á pò na, ké mále tá ma Mae kíi yáí, asa ma Mae demala.

29 Má òé tia e àò gé kei, ké tó à kè, á ma náaiké.

30 Má e yá'óáno gbàa lóo, asa dúniae bee kía lé mós. A iko víao,

31 áma lá ma Mae dàmeé ò mále ke, ké dúnia e dõ má yeaàzi. A félé wà go lakii.

15

Yesu mé vèeli síande ù

1 Mámé má vèeli síande ù, ma Mae mé vèebude ù.*

2 I gõna pò pea ne'isai píi zõé, ò ì a ne'ina píi mibo, ké a ne'ia káfi yáí.

3 Apioá zèae yá pò má òé yáí.

4 Aò naa mapiwa lá má naawáwa. Ligõna lí fõ ne'í ní aziaoo, sema àò pea lidawa. Maae ápio á fõ káfiakéo, sema àò naaa bàasio.

5 Mámé má vèe lida ù, áme á a gõnao ù. Gbé pò naaa mé má naawà, ade a káfiaké maamaae, asa á fõ pòe ke ma saio.

6 Tó gbé naaao, wa aà vúaa, lá wí ligõna zõ vúaa à giigaga, wà séle káteu à tékúwae.

7 Tó á naaa mé ma yá kú á sòu, à pò pò á yei wabiké, í e.

8 Tó a káfiakè maamaa, áò de ma ìwaò ù síana, ma Mae i tóbò.

9 Má yeázi lá ma Mae yemaziwa. A ze ní ma yeaázio.

10 Tó á yá pò má òé kúa, á zea ní ma yeaázion we, lá má yá pò ma Mae òé kúa mé má zea ní aà yeamaziowa.

11 Ma yápio òé, ké àò pòna pò má ví ví, á pòna i ke zài.

12 Yá pò má òé kú ke: Aò yekõí lá má yeáziwa.†

13 Tó gbé gí a wènií a gbènao yáí, gbèe aò ye gbéí de beelao.

14 Tó ále yá pò má òé kú ke, ma gbènaon á ù.

15 Má oé zòblenaò lóo, asa zòblena lío a dii bòòle dõo. Máo oé sa gbènaoé, asa yá pò má mà ma Mae kíi ò má òé píi.

16 Áme i ma seò, mámé ma á sé, mé ma á zì à gé káfiakéi, káfi pò aò ku, Mae Lua i á gba pò pò a a wabikèwa ní ma tóo.

17 Yá pò má òé kú ke: Aò yekõí.

Dúnia zaa Yesu ní a gbéògu

18 Tó dúnia zàágu, àò dõ ké à zàmagu á áa.

* 15:1 Isa 5.1-4 † 15:12 Zaa 13.34

19 Tó dúnia gbéon á ũ, dõ dúnia yeázi. Lá ma á sé ma á bó dúnia guu, á de a gbéon ũo. Bee yáí dúnia zaiágu.

20 A to yá pó má òé dɔ́águ. Zòblena lío de a diilao. Lá aa íadàa, màa aa dawá s̄. Tó aa ma yá k̄uaε, aa á yá k̄ua s̄ε.

21 Aa yá beeo kéé píi ma tó yáí, asa aa gbé pó ma z̄í d̄o.

22 Tó mi mo ma yá'ònéo, dõ aa duuna vío. Tia kéwa an duuna awa vío.

23 Gbé pó zamagu za ma Maeguε s̄.

24 Tó mi yá pó wi ke yáao ke an guuo, dõ aa duuna vío. Tia kéwa aa yá pó má k̄o è, ã aa zámagu ní ma Maeo wápii,

25 ké yá pó kú M̄ozi ikoyá guu pa, wà mè aa zámagu p̄á.‡

26 Tó Zennode pó má aà gbaεwá bò ma Mae kíi à mò, Nis̄in siande pó í bo aà kípi, aó de ma seelade ũ.

27 Apio s̄ áo de ma seeladeo ũ, ké á kumanoo za káau yáí.

16

1 Ma yá beeo òé ké ásu fuo yáíε.

2 Wa lousisikpez̄é. A ḡoo lé mó se ké gbé pó á dé aó e ále z̄ike Luaεε.

3 Aa yápio kéé ké aa ma Mae ní mapio d̄o yáí.

4 Ma yá beeo òé, ké tó a ḡoo kà, ío d̄o má òé k̄oε.

Lua Nis̄ina z̄í

Mi yá beeo òé za káauo, ké má kúánoo yáí.

5 Mále tá gbé pó ma z̄í kíi sa. A gbéε i ma la gu pó mále táuo.

6 A p̄o siak̄u sa, ké ma yá beeo òé yáí.

7 Sīana mále oé, ma taa a àikéé, asa tó mi tao, Zennodepi a mówáo. Tó ma ta, má aà z̄íwá.*

8 Tó à mò, a dúnia εεkaε a ōz̄i duuna ní maakeao ní yákpalekeao yá musu,

9 duuna yá musu, ké aai ma náaikεo yáí,

10 maakea yá musu, ké mále tá ma Mae kíi, mé á ma e bo yáí,

11 yákpalekea yá musu, ké wà yákpalekè ní dúniaε bee k̄iao yáí.

12 Má yávi dasi mà oé bo, āma á yápio f̄o ḡiao.

13 Tó Nis̄in Siande mò, a d̄oaaé sīana pii guu. A yá'o ní az̄iaoo, yá pó a mà ã ali o, i yá pó lé móo baokpaé.

14 A ma t̄oboo, asa òme a ma yáoo séle siué.

15 Pó pó ma Mae ví píiá ma p̄oε. A yáí ma mè a ma yáoo séle siué.

16 A ḡò yoo ké á ma e bo, à ḡò yoo bo í ma e.

P̄osia lile p̄ona ũ

17 O aà iwaeo òk̄oε: Bó yá àle ow̄εε wei? A mè à ḡò yoo wá a e bo mé à ḡò yoo bo wí a e. A mè bo ále tá a Mae kíi.

18 O aa mè: A ḡò yoo pó a òpi de kpelewa ni? Wi yá pó àle opi mao.

19 Yesu d̄o ké aa ye a la, ã a òné: Ké ma mè à ḡò yoo á ma e bo, mé à ḡò yoo bo í ma e, bee ále k̄o lalaia?

20 Sīana mále oé, á ōobo á w̄enake, āma dúnia a p̄onake. Aó ku p̄osia guu, āma á p̄osiapi a lile p̄ona ũ.

21 Tó noε ye ne'ii, aà p̄o í siak̄u ké aà wāwākeḡoo kà yáí. Tó à ne'í s̄o, wāwā pó a k̄epi lí d̄oágu bo. Aà p̄o í ke naε, ké à né dafu kà dúniawa yáí.

22 Maa ápiɔ, á pɔ sia gia. Má ea mà á e lo, á pɔ i ke na, mé gbɛe a fɔ á pɔnapi síwáo.

23 Gɔɔ bee á yãe laa lo. Siana mále oé, ma Mae a pɔ pɔ a a wabikèwa ní ma tɔo kpáwá.

24 E tia i pɔe wabike ní ma tɔo. Ali wabike, íli e, ké á pɔna e pɛɛwá yáí.

25 Ma yápiɔ lèɛũɛɛ. A gɔɔ lé mó ké má yã'óé ní yãlɛɛũao lo, mí a Mae yã'óé wásawasa.

26 Gɔɔ bee á wabike ní ma tɔo. Mi oé máme má wabikéé ma Maewao,

27 asa ma Mae yeázi ké á yemazi yáí, mé a ma bo aà kíi sí.

28 Ma bo ma Mae kíi ma mɔ dúnia guu. Tiasa mále dúniate mále tá aà kíi.

29 ɔ aà iwao òè: Too, níle yã'o ní yãlɛɛũao lo, níle o wásawasa.

30 Wá dɔ sa ké ní yápii dɔ, baa tó gbé i a láasoo onɛo. Bee yáí wa n bo Lua kíi sí.

31 ɔ Yesu òné: Alɛ ma náaike saa?

32 A gɔɔ lé mó, à kà kò, ké á fáaa, á baade i ta a be i ma to mado. N beeo má kú madoo, asa ma Mae kumanɔɛ.

33 Ma yá beeo òé, ké naaa guu á nòse à daa dou. A wétɛa e dúnia guu, áma à sɔdile, ma ziblè dúniawa.

17

Yesu wabikea a Maewa

1 Yesu yápi oa gbɛa à wesè musu à mè: Baa, a gɔɔ kà. N n Né tɔbo, n Né i n tɔbo.

2 N tò má iko ví gbépiiwa, ké mà wɛni láasai kpá gbé pɔ ní kpàaɔwa píi.

3 N Lua mɛndona síande ní mapi Yesu Kilisi pɔ ní zio dɔa mé wɛni láasai ũ.

4 Ma n tɔbò tɔle, zí pɔ ní dàmeɛ mà ke má làa.

5 Baa, gawi kpaa n kíi sa, lá ní kpàa n kíi zadɔ dúnia kuo.

6 Gbé pɔ n ní sé dúniau n ní kpaaɔ, má tò aa n dɔ. N pɔɔne, ɔ n ní kpaa. Aa n yá kúa,

7 aa dɔ sa ké yá pɔ ní dàmeɛ bò n kíi píie.

8 Ma yá pɔ ní dàmeɛ dànɛ. Aa sí, ɔ aa dɔ ké ma bo n kíie síana. Aa sí ké míme n ma zí.

9 Mále wabikené, i ke dúnia mále keèò, sema gbé pɔ n ní kpaapiɔ, asa n pɔɔne.

10 Ma pɔɔá n pɔɔne píi, n pɔɔá ma pɔɔne píi. Mále tɔbo gbépiɔ yá musu.

11 Mále su n kíi, máo ku dúnia guu lo, áma ampiɔ aao ku dúnia guu. Baa Kuaadoade, ò ní dɔa ní n tó pɔ ní kpàa gbãao, ké aao ku mɛdoũ lówáwa.

12 Gɔɔ pɔ má kúrnɔ, ma ní dɔa ní tó pɔ ní kpàapi gbãao. Má ní kúa, ɔ an gbɛe i vũaao, mé i ke gbé pɔ mipè kaalɛwa ké n yá e pa yáí bàasio.*

13 Tiasa mále su n kíi. Ma yá beeo ò dúnia guu, ké aao pɔna pɔ má ví ví, i pɛemáɛ.

14 Ma n yá dànɛ, ɔ dúnia zàngu, ké dúnia gbéɔn ní ũo lán mapiwa.

15 Mále wabikema, i ke ké ò ní bo dúnia guu no, ké ò kàedañzi Setau yá musue.

16 Dúnia gbéɔn ní ũo lán mapiwa.

17 To an kua à adoa ní síana gbãao, n yá mé síanapi ũ.

18 Lá n ma zí dúnia guu, mapi sɔ ma ní zí dúnia guu.

19 Mále azia kpama an yáí, ké aao ku n gbéɔ ũ síana.

20 I ke mále wabikené rído no, ní gbé pɔ aa ma náaike ní yáíɔe lo,

* 17:12 Sou 41.10, Zaa 13.18

²¹ ké ampíi aao ku mēdoũ. Baa, lá ní kú ma guu mé má kú n guu, ampíi sō aao kú wá guu, ké dúnia e sí míme n ma zĩ.

²² Gawi pó ní kpàa s̄ má kpámá, ké aao ku mēdoũ lówáwa.

²³ Má kú ní guu mé ní kú ma guu, ké aao ku mēdoũ míomi, dúnia i dō míme n ma zĩ, mé ní yenzi lá ní yemaziwa.

²⁴ Baa, gbé pó ní kpàa, má ye aao ku gu pó má kúu, ké aa wesi ma gawile, gawi pó ní kpàa ké ní yemazi zadō dúnia kuopi.

²⁵ Mae Maa, dúnia n dō, āma má n dō, mé gbé bee dō ké míme n ma zĩ.

²⁶ Má tò aa n dō, mé má ea mà to aao n dō l, ké áo yenzi lá ní yemaziwa, mío naamá.

18

Yesu kua

(Mat 26.47-56, Maa 14.43-50, Luk 22.47-53)

¹ Yesu yápi oa gbēa à bō ní a íwa, aa bùa Sedō baale. Lu ku we, s̄ à gèu ní a íwa.

² Yudasi bōnkpede sō a gupi dō, asa Yesu ní a íwa aaiō káaa we mōmō.

³ Ō Yudasi gè we ní sosa gāli doo ní dōai pó sa'onkia ní Falisió ní zĩ. Aa filiao kua ní sētē ní gōkebo.

⁴ Yesu yá pó a a le dō pii, s̄ à bō dànlē à ní lá à mē: Dé ále wēlei?

⁵ Aa wèwà aa mē: Yesu Nazaletie. Ō a òné: Mámē má aà ũ. Yudasi bōnkpedepi kúrino.

⁶ Ké Yesu òné: Mámē má aà ũ, s̄ aa èa kpekpe aa bōlele.

⁷ Yesu ní lá l: Dé ále wēlei? Ō aa mē: Yesu Nazaletie.

⁸ Yesu wémá l: Má òé mámē má aà ũ. Tó mámē ále ma wēle, à to gbé bee tá.

⁹ A bee ò ké yá pó à dōaa ò e pa yáie à mē: Gbé pó ní kpàa, an gbēe i vūaa.

¹⁰ Simō Piē fēnda looa, s̄ a wò à sa'onkia zikēna lèò à aà ɔplaa swá gò. Zikenapi tón Malaku.

¹¹ Ō Yesu ò Piē: N n fēnda pe a kpéu. Má taasi pó ma Mae dilē mà ke keona í mio lé?

¹² Ō sosa ní ní gbēzōo ní Yuda dōai Yesu kù aa aà yè.

¹³ Aa gèaànō Anasi kíi gĩa. Anasipiá Kaaifa pó de sa'onkia ũ wē bee ànsue.

¹⁴ Kaaifapi mé ledà Yuda gbāadeowa yāa à mē: A maa gbé mēndo ga gbépii gbēu.*

Piē lelekpaa Yesuzi

(Mat 26.57-75, Maa 14.53-72, Luk 22.54-71)

¹⁵ Simō Piē ní Yesu íwa doo tē Yesupi kpē. Sa'onkia íwapi dō, s̄ íwapi gè Yesu kíi sa'onkiapi bē'ua.

¹⁶ Piē gò ze bōleu gāae. Ō íwa pó sa'onkia aà dōpi gè yā'ò nōe pó lé bōlepi dōae, s̄ à gè ní Piēo.

¹⁷ Ō nōe bōledōanapi Piē là à mē: Gbépi íwaen n ũo lò? Piē wèwà à mē: Mámēo.

¹⁸ Zikēnao ní dōai tekà yāa ké íana kú yái, s̄ aale kpakpa. Piē kúrino we, àle tékpakpa.

¹⁹ Ō sa'onkia lé yálala Yesuwa aà íwa ní aà yādanēo musu.

²⁰ Yesu wèwà à mē: Ma yā'ò gbépiiē gupuau. Ma yādādané lousisikpēo guu ní Lua uao, gu pó Yudaó í káau mípii. Mí yāe o asii guuo.

* 18:14 Zaa 11.49-50

- 21 Bóyāi níle yálalaai? Ma yāmanaɔ la, aa yá pɔ́ má òné dɔ́.
- 22 Ké Yesu yá bee ò, dɔaiɔ do pɔ́ kú we aà sánke à m̀è: Wí yázāsi sa'onkiawa màa yá?
- 23 Yesu wèwà à m̀è: Tó yāvāi má ò, o wà ma. Tó yāmaa má ò sɔ́, bóyāi n ma lei?
- 24 Ǿ Anasi Yesu gbàe sa'onkia Kaaifawa yea.
- 25 E tia Piεε ku we, àle tékpakpa. Ǿ wà aà là: Aà ìwaen n ũo lò? Piεε lelekpà à m̀è: Mámεo.
- 26 Sa'onkia zíkεnaɔ doá gbé pɔ́ Piεε a swá gò daεε, ɔ́ à m̀è: Mi n eaàno lu guuo lé?
- 27 Ǿ Piεε lelekpà ɔ́. Wegɔɔ ko lezù.

Pilati yákpalekεa ní Yesuo
(Mat 27.1-31, Maa 15.1-20, Luk 23.1-25)

- 28 Ǿ Yuda gbāadeɔ̀ b̀ò ní Yesuo Kaaifa kíi, aa gèaànò bùsu gbèzɔ̀ be. Gufēnεε. Aai gē gbèzɔ̀pi beo, ké aasu gbáleo yáí, asa aa ye Gēamusu dikpekeε.
- 29 A yáí tò Pilati b̀ò m̀ò ní kíi à m̀è: Yá kpele á ví ní gbépioi?
- 30 Aa wèwà aa m̀è: Tó vāikεna no, dɔ́ wi m̀o aà kpáímao.
- 31 Ǿ Pilati òné: A aà se gé yákpalekεiaànò ázia ikoyāwa. Ǿ gbāadepiɔ̀ òè: Wá gbēdeá zé vío.
- 32 Bee kè ké yá pɔ́ Yesu ò e pa yáíε, ké à d̀òaa a ga taa ò.†
- 33 Ǿ Pilati èa gè a be. A Yesu sísi, ɔ́ a aà là à m̀è: Yudaɔ́ kían n ũa?
- 34 Yesu wèwà à m̀è: Nle bee o ní nziao yá, ge wà ma yá'òneε?
- 35 Pilati m̀è: Yudan ma ũa? N buiɔ́ ní n sa'onkiaɔ́ mé n kpaa. Bó ní kèi?
- 36 Yesu m̀è: Ma kpalaá dúniaε bee pɔ́ no. Tó ma kpalaá dúniaε bee p̀é, dɔ́ ma ìwaɔ́ zíkà, ké wasu ma kpa Yuda gbāadeɔ̀wao. Ma kpalaá dúnia la pɔ́ no.
- 37 Ǿ Pilati òè à m̀è: Asi kían n ũóo? Yesu m̀è: Mmε níle o kían ma ũ. Wà ma i, ɔ́ ma m̀o dúnia guu síana seelade ũ. Gbé pɔ́ de síana pɔ́ ũ i ma yāma.
- 38 Pilati m̀è: Bóme síana ũi?
Ké a ò màa, à èa b̀ò gè Yuda gbāadeɔ̀ kíi, a òné: Mi yāe e gbépiwao.
- 39 A felekaayā ví ké mi dakpeunae ḱéé Gēamusu dikpeɔ̀zɔ̀zɔ̀. A ye mà Yudaɔ́ kía ḱéé yá?
- 40 Ǿ aa wiilè ɔ́ aa m̀è: Aàpi no, Balabaε! Kási sɔ́ Balabapiá kpáíweliwεε.

19

- 1 Ǿ Pilati m̀è wà Yesu se wà gbē ní flaalao.
- 2 Ǿ sosaɔ̀ lè f̀uà tà aa kpàè aa gomusu tēa dàè.
- 3 Aale s̄aàzi dodo aale mε: Fɔ́ Yudaɔ́ kía! Ǿ aale aà sánkekeε.
- 4 Pilati èa b̀ò ɔ́, ɔ́ a ò bílaε: A gwa, mále b̀oéaànò bàasi la, ké à e dɔ́ mi yāe ewào.
- 5 Yesu b̀ò bàasi, a lè f̀uapi kpaa, a gomusu tēapi daa. Ǿ Pilati òné: Ḡεpi ke!
- 6 Ké sa'onkiaɔ́ ní dɔaiɔ aà è, aa wiilè aa m̀è: N aà páliwa! Ǿ Pilati òné: A aà se ge páliwa ázia, asa mi yāe ewào.
- 7 Yuda gbāadepiɔ̀ wèwà aa m̀è: Wá ikoyā ví, mé ikoyāpi m̀è sema aà ga, ké à azia díle Lua Né ũ yáí.
- 8 Ké Pilati yápi mà, aà vía kàfi.
- 9 A èa gè ní Yesuo a be ɔ́, ɔ́ a aà là à m̀è: N b̀o má ni? Yesu i wewào,
- 10 ɔ́ Pilati òè: Nyɔ́ yá'omεεo lé? N dɔ́ ké má n gbæa iko ví, mé má n paa líwa iko ví ɔ́o lé?

† 18:32 Zaa 3.14, 12.32

11 Yesu wèwà à mè: N ikoe vïao, sema pó Lua kpàma bàasio. A yáì tò gbéé pó ma kpama duuna mé zṵṵ.

12 Za ḡṵṵ bee Pilati lé zεwεελε à aà gbaε, āma Yuda gbāadeṵ wiilè aa mè: Tó n gbépi gbàε, Sezaa gbēnan n ũo. Gbéé pó azia dīle kía ũ íbelesè ní Sezaaoε.

13 Ké Pilati yá bee mà, à mè wà bṵ ní Yesuo bàasi. Ṽ à zòle a ḡínaa, gu pó wí me gbè gusalalau. (N Ebelu yáo sṵ Gabata.)

14 A gudṵa mé Gēamusu dikpe ũ. Ké íatē ká minanguo, ṵ Pilati ò Yuda gbāadepiṵnε: A kía ke.

15 Ṽ aale wiile aale me: N aà de. N aà de. N aà páliwa. Pilati òné: Má á kía páliwa yà? Sa'onkiaṵ mè: Wá kía vïo, Sezaa bàasio.

16 Ṽ Pilati Yesu kpámá aa aà páliwa. Ṽ aa aà sè gèḡ.

Yesu gaa

(*Mat 27.32-56, Maa 15.21-41, Luk 23.26-49*)

17 Yesu bṵ wéle guu a azia lipāakṵa sea, à gè gu pó wí me Mitṵṵnagu. (N Ebelu yáo wí me Gṵḡta.)

18 We wà Yesu pàù líwa ní gbēṵn pla páleṵ, gbēdo ṵplaai, gbēdo ṵzeεi, ṵ Yesu kú ní zānguo.

19 Pilati lakè a nà Yesu lipāakṵapiwa. Yá pó a kèpin ke:
Yesu Nazaleti, Yudaṵ kía.

20 Yuda lápi kyokè dasi, asa gu pó wà Yesu pàù líwapi zà ní wéleoo. Wa kè lápiwa ní Ebelu yáo ní Lomadeṵ yáo ní Geleki yáoε.

21 Ṽ Yuda sa'onkiaṵ ò Pilatiε: Nsu kē Yudaṵ kiao, āma kē aàpi mé ò Yudaṵ kían a ũ.

22 Pilati mè: Yá pó má kè má kèε.

23 Ké sosaṵ Yesu páliwa aa làa, ṵ aa aà pṵkasao sèle kpaalè leε síiṵ baade miwa. Aa aà ulatao pó wa tà namisai za musu e zíle sè lṵ,

24 ṵ aa òkṵε: Wásu ulapi paapaao. Wà télepa gbéé pó a ḡṵè. Aa bee kè ké yá pó kēa láue bee paε, wà mè:

Aa aà pṵkasao kpaalèkṵε,
aa télepà aà ula yá musu.*

Bee yáì sosaṵ kèi màa.

25 Yesu da ní aà da dāunao ní Kolopa na Maliamao ní Maliamama Madelenio ku lí pó wà Yesu pàwà saε.

26 Ké Yesu a da è ní a íwa pó á yeaàzio ze aà saε, a ò a daε: N né ke!

27 Ṽ a ò íwapiε: N da ke! Za zíbeezi ṵ íwapi aà sè tàḡ a bε.

28 Bee gbεa Yesu dṵ apii pà. Ké yá pó kēa Luayātaalau e pa† ṵ à mè: Imi lé ma de.

29 Lo ku we, vēε kùma ka a pai. Ṽ wà sao kpàle vēεpi guu wa pè lía, wa dà Yesuε a léu.

30 Ké à vēεpi mí à mè: Apii pà. Ṽ à a mipèle à kèsai.

Yesu zṵa ní sṵnao

31 A gudṵa mé kámabogṵṵ ũ. Yuda gbāadeṵ ye ḡεṵ ḡṵ líwa e kámabogṵṵzṵo, asa kámabogṵṵzṵipiá ḡṵṵ zṵṵε. Ṽ aa gè wabikè Pilatiwa wà ní gbá é'ε, wi ní bua.

32 Ṽ sosaṵ gè gbéé sṵia pó wa páliwa sānu ní Yesuo gbá è'ε ní a plaade póo lṵ.

33 Ké aa kà Yesu kíi, aa è à gà kò, ṵ aai aà gbá é'εo.

34 Ṽ sosaṵ do Yesu zṵ ní sṵnao a gbàtēεu. Wegṵṵ au ní ío bṵle.

* 19:24 Sou 22.19 † 19:28 Sou 69.21, 22.15

³⁵ Gbè pò yápi è ní wéó mé yápi ò. Aà seeladeke síana ví, mé a dõ síana ále o, ké ápio sã à e Yesu náaike.

³⁶ Yá bee kè ké yá pò kēa Luayātaalauε bee pae wà mè:

Aà wáe a εo.‡

³⁷ A kēa Luayātaalau lɔ wà mè:

Aa gbè pò aa aà zõ aa aà dè gwa. §

Yesu vĩa

(*Mat 27.57-61, Maa 15.42-47, Luk 23.50-56*)

³⁸ Bee gbεa Yosefu Alimate gbè gè wabikè Pilatiwa aà a gba zé à Yesu γε bua. Yesu íwaε asii guu, ké àle víake Yuda gbāadeεne yáí. Pilati wèi, ò à gè aà γε bùa.

³⁹ Nikodeũ pò gè Yesu kíi gwāasina* gè sã ní lí'òo ní εεε gínanao yāalea, à kà kiloo baakwi taawa.

⁴⁰ Ɔ aa Yesu γε sè aa bàabaa pólεo fīwà ní εεε gínanapio, lá Yudaɔ í γε kpela ní fεlekaayā guuwa.

⁴¹ Kaa ku gu pò wà Yesu pàu líwapiu. Gbè'e pò wa sò mia ũ ku kaapiu, wi gbèe dau yāao.

⁴² Wekíi aa Yesu dàu, ké a zàńnoo, mé Yudaɔ kámabogɔɔ lé ká yáí.

20

Yesu vua

(*Mat 28.1-10, Maa 16.1-8, Luk 24.1-12*)

¹ Asōanenzi guluuluui Maliama Madeleni gè mia kíi, ò a lè gbε goa mia'ε le.

² Ɔ à bàalè gè Simɔɔ Píεε kíi ní íwaɔ do pò Yesu yeaázipio, a òné: Wà Dii bò mīau, wi dõ gu pò wà aà dīleuo.

³ Ɔ Píεε ní íwaɔ dopio fεle gè mia kíi.

⁴ An gbēon pla mīpii aale bàale sānu, ò íwapi ba na dè Píεela, à kà mia kíi káau.

⁵ Ké à wekpàleu, ò à bàabaa pólεo è kálea, āma i gēuo.

⁶ Ké Simɔɔ Píεε kà aà gbεa, ò à gè mīau. A bàabaa pólεpio è kálea

⁷ ní zwāa pò wa fī aà miwao. Zwāapi peakɔwa ní pólεpio, a kooa dilεa adoe.

⁸ Ɔ íwa pò kà mia kíi káaupi gè sã. A è, ò à aà vua sí.

⁹ E tia aai yá pò kēa Luayātaalau wà mè a bɔ gau midɔo.

¹⁰ Ɔ íwa gbēon plapio èa tà be.

¹¹ Maliama ze mia'ε kpεεle, àle óɔɔ. Lá àle óɔɔ màa, à wekpàle mia'eu.

¹² Ɔ à malaika gbēon plaɔ è zõlea gu pò wà Yesu γε dīleu yāa. Ado ku mizi, ado gbázi. Aa ula pua daa.

¹³ Ɔ aa aà là aa mè: Bómε n le, níle óɔɔbi? A wémá à mè: Wà ma Dii sè tàðe, má dõ gu pò wà aà dīleuo.

¹⁴ Ké à bee ò, à lili, ò à Yesu è zεa, āma i dõ Yesu no.

¹⁵ Yesu aà là à mè: Bóyāi níle óɔɔbi? Dé níle wεεlei? Maliama lé e kaadeε, ò a òè: Mae, tó níme n aà sè n bɔð, omεε gu pò n aà dīleu, mí gé mà aà sé.

¹⁶ Yesu òè: Maliama! A aedòwà, ò a òè ní Ebelu yáo: Labuni! (Bee mè Metulu.)

¹⁷ Yesu òè: Nsu ɔkāao, mi ta ma Mae kíi yāao. Ge ò o ma gbēone, mále tá ma Mae ní ní Maeo kíi, ma Lua ní ní Luao kíi.

¹⁸ Ɔ Maliama Madeleni gè a baokpà aà íwaεne à mè: Ma Dii è. Ɔ à yá pò a òe òné.

Yesu azia ɔba a íwaεne

(*Mat 28.16-20, Maa 16.9-18, Luk 24.36-49*)

‡ 19:36 Bɔa 12.46, Sou 34.21 § 19:37 Zkl 12.10 * 19:39 Zaa 3.1-2

19 Asɔanena bee oosi, aà iwao kãaaa kpé guu, aa gbatànlɛ aa kilidàu, ké aale viake Yuda gbãadeɔne yáí. Ǿ Yesu mò zè ní guu, a òné: Aɔ ku aafia!

20 Ké a ò màa, ɔ à a ɔɔ òlóné ní a gbâtɛɛo. Ké iwapiɔ Dii è, an pɔ kèna.

21 Yesu èa òné: Aɔ ku aafia! Lá ma Mae ma zí, mále á zí sɔɛ.

22 Ké à bee ò, à íanapè má à mè: A Lua Nisína sí.

23 Tó a gbéɔ duunaɔ kè má, à kè má n we. Tó i kè má sɔo, a kè máo.

24 Gɔɔ pɔ Yesu mò, aà iwa gbɛɔn kuɛplaɔ do Tomaa pɔ wí me Sía kúrínɔo.

25 Ǿ aà iwa kíniɔ òè: Wa Dii è. Ǿ a òné: Tó mi kusa gbɛ e aà ɔ guu ma ɔtona pèuo, mé mi ɔpe aà gbâtɛɛuo, má sio.

26 A gɔɔ la aà iwao ku kpéu ɔ, Tomaa kúrínɔ sa. Aa gbatànlɛ aa kilidàu, ɔ Yesu mò zè ní guu à mè: Aɔ ku aafia!

27 Ǿ a ò Tomaaɛ: N n ɔtona pe ma ɔ guu la n gwa, ní ɔpe ma gbâtɛɛu. Nsu seake ɔo, ma náaike.

28 Tomaa òè: Ma Dii, ma Lua.

29 Yesu òè: Ké n ma e yáí ɔ n ma náaikè. Báaadeɔn gbé pɔ aa ma náaikè ma esaí ɔ.

30 Yesu dabudabu páleɔ kè dasi a iwao wáa, wi kè taalae bee guuo.

31 Ama wà ké beeo kè, ké à e Yesu sí Lua Né Mesii ɔ, í wèni e aà náaikɛa guue.

21

Yesu azía ɔba a iwaoɔne ísidale

1 Bee gbɛa Yesu èa azía òlɔ a iwaoɔne ɔ Tibelia ísidale. Lá à azía òlónén ke:

2 Simɔɔ Piɛɛ ku sãnu ní Tomaa pɔ wí me Síao ní Kana pɔ kú Galile gbé Natanaelíó ní Zebedee néo ní Yesu iwa gbɛɔn pla páleɔ.

3 Simɔɔ Piɛɛ òné: Mále gé kpɔ weíe. Ǿ aa òè: Wápiɔ sɔ wá gennɔe. Ǿ aa gè gè gó'ilena guu, āma aai pɔe e wà kù gwá beeo.

4 Ké gu lé ɔ, Yesu zea gɔsɔle, āma aà iwao i dɔ ké aàpi no.

5 Ǿ à lezu à ní lá à mè: Gbéɔ, i kpɔe e á kùo lé? Aa mè: Aawo!

6 Ǿ a òné: A bafá gó ɔplaaí, ákpɔ kú. Ké aa fã, aa kpɔ kù dasidasi, aa fùla séi.

7 Ǿ iwa pɔ Yesu yeaázipi ò Simɔɔ Piɛɛɛ: Diiɛ. Piɛɛpi ula daao. Ké a mà wà mè Diiɛ, ɔ à a ula se dà à kùsí íwa.

8 Iwa kíniɔ lé bapi gále, à pà ní kpɔo, aale suò ní góo, asa aa zã ní gɔsɔleoo, a de gãsisuu òaa do taalao.

9 Ké aa bùa baa, aa pɛɛ è kálɛa we ní kpɔo kpaa téa.

10 Yesu òné: A mó ní kpɔ pɔ á kù tia keeɔ.

11 Ǿ Simɔɔ Piɛɛ gè gó guu, à ba gále a bùaò sísía, à pà ní kpò gbènnɔ mèn basoplakwi ní àaɔo. Baa ké a dasi màa, ba i kèo.

12 Yesu òné: A mó pòble. Aà iwae i fɔ lebò aà là dén aà ũio, asa aa dɔ ké Diiɛ.

13 Yesu gè pɛɛ se kpámá. Màa a kè ní kpɔo ɔ.

14 Yesu azía ɔba a iwaoɔne gɛn àaɔden we aà ɔba gau gbɛa.

15 Ké aa pòblè aa làa, Yesu Simɔɔ Piɛɛ là à mè: Zãa né Simɔɔ, ní yemazi de lá gbéɛ beeo yemazilaa? A wèwà à mè: Aa Dii, ní dɔ ké má yenzi. Yesu òè: Blɛ kpa ma sãneɔlɔwa.

16 A gɛn plaade Yesu èa aà là ɔ: Zãa né Simɔɔ, ní yemazia? A wèwà à mè: Aa Dii, ní dɔ ké má yenzi. Yesu òè: Ma são dãmɛɛ.

17 A aà là a gɛn àaɔde: Zãa né Simɔɔ, ní yemazia? Ké Yesu Piɛɛ là a gɛn àaɔde tó a yeazi, aà pɔ yà, ɔ a òè: Dii, ní yápii dɔ. N dɔ ké má yenzi. Yesu òè: Blɛ kpa ma sãowa.

18 Siana mále onε, ké ní de èwaaso ũ, ni pó da nzia n̄ gé gu pó ní yei, āma tó n zikù, n̄yō n̄ p̄oo, gbēp̄ale i danε, i genno gu pó ní yeio.

19 Ké a ò màa, Piεε ga pó a Lua tob̄ō ò àle o. Bee gbεa Yesu òè: Temazi.

20 Piεε lili à ìwa pó Yesu yeaàzipi è térízi. Gbépi mé s̄ōkp̄ale Diizi, à aà là ḡo pó aale p̄oble gbé pó a aà kpámái.*

21 Ké Piεε aà è, a ò Yesuε: Dii, gbéε bee s̄ō be?

22 Yesu òè: Tó má ye aà ku e ma γε m̄ò, a yá n e má ni? Temazi.

23 O yápi f̄āaa Yesudeo guu, ké ìwapi a gao. Ama Yesu i oè a gao no. A mè tó á ye aà ku e à γε m̄ò, a yá aà e má niε?

24 Iwapi mé yáε bee seelade ũ, aàpi mé lác bee k̄è, mé wá d̄ō ké aà seeladeke náai ví.

25 Yesu yāp̄aleo k̄è dasidasi lo. Tó wa k̄è lá guu dodo píi, mále e dúnia aziawa a f̄ō taala pó wa k̄èpiō sio.

---

* 21:20 Zaa 13.25

ZINAŌ YAKEAO

Yá pó kú láe bee guu

Láe beeá lá plaade pó Luku kèè. Baona lá ō a kè séia, Yesu kua dúnia guu yáo ō a ò a guu. Yesu taa luabe gbea (1.1-11) aà iwao lí e wesiààle lɔo, āma a kúnɔnɔ, asa aà Nisina mé kú ní guu sa. Zinao lápi guu ō Yesu gáli daalea yá kúu, mé Yesu gi ku a iwao guu, ì ní gba gbāa.

Lua zina Piεε mé Yesu gáli dàale Yudaŋ guu Yelusaleū, ō Yesu yá ɔtà buipáleo guu Antioxi ní Kolenio ní Filipio Lua zina Pɔlu sabai. Wà Pɔlu wélegea dasio dàu wà siu ní yā'ia pó Yesudeŋ lèŋ ní lá wà yápio gògò ní Lua Nisina gbāao.

Luku bèbe ní Pɔluo aà wélegeaŋ guu à mè: Wa gea Masedoni sɔukè gòŋ (16.10-40). Ō à gèaàno Yelusaleū, gu pó wà Pɔlu kúu (20.5-21.18), ō bɔa Sezale à gèaàno e Loma, gu pó wa Pɔlu kúau wè pla e wàŋ gé yákpalekiaàno (27-28).

Za a daaleawa Luku yá pó kú láe bee guu zekàle à mè (1.8).

Yesu gáli a daale Yelusaleū Yesu taa luabe gbeaε (1.1-8.3)

Wa Yesu baona kpa gupiiu Yuda búsuu (8.4-12.25)

Wi baonapi kpa e à ge pèð Lomadeŋ mεεwia Lomawa (13.1-28.31).

Yápi lia dúniaa bə Lua zinaŋ waasokeao guue ní yá pó aa ò gbéŋneŋ. Baona pó Lua zinaŋ kpà Yudaŋne ní buipáleoá Yesu yáe ado. Lua Nisina mé ìŋ gbáka zinaŋne an yá'oa ní ní yákeao guu.

Lua zinaŋ zì pó Yesu dà a iwane zebò, mé za gɔŋ bee Yesudeŋ lé zìpi ke, aale Yesu Kilisi baona kpa gbépiie e à ge pε dúnia léwa.

Yesu taa luabe

¹ Teofili, má òne ma lá séia guu lá Yesu kè ní yá pó a dànέŋ píi za a daalegɔŋ*

² e gɔŋ pó à yādile a zinaŋne ní Lua Nisina gbāao, ō Lua aà sè tàð a kíi.

³ Asa aà gaa gbea à azia òlɔné, ō aa dō seasai a béε. A azia òlɔné e gɔŋ bla, à kpala pó bə Lua kíi yā'òné.

⁴ Ké aa káaaa, ō a òné: Asu bɔ Yelusaleūŋ. Aŋ lé pó ma Mae gbèé dá lá ma a yā'òéwa.†

⁵ Asa Zāa gbéŋ da'ilekè ní íoe, āma gɔŋplanaεa má á da'ileke ní Lua Nisinao.‡

⁶ Lá aa káaaa màa, ō aa aà là aa mè: Dii, gɔŋ bee ō ríyŋ Isailio kpala vua?

⁷ A wémá à mè: A a zé ví àŋ a gɔŋ ge zaa pó ma Mae díle ní azia ikoo dō.

⁸ Tó Lua Nisina díé, á gbāa'e, íŋ de ma seeladeŋ ō ū Yelusaleū ní Yude búsuu gupiiŋ ní Samali búsuo e à ge pε dúnia léwa.

⁹ Yá bee oa gbea Lua aà sè ní wáa e à gè sàsá ní wéwa luabepuanau.*

¹⁰ Aà taa guu, lá an wé pé luabewa, gbéŋn plaεŋ bə mò zè ní saε pɔkasa puao daa.

¹¹ Aa mè: Galile búsudeŋ, àkeá á zεa ále luabe gwai? Yesu pó Lua aà bə á guu à tàð a kíipi, a εa mó, lá á è àle tá weewa.

Yudasi gēε dílea

¹² Ō aa píla Kùkpe sísíwa aa sù Yelusaleū. Sísipi zà ní Yelusaleūŋ lán kiloo do taawaε.

* 1:1 Luk 1.1-4 † 1:4 Luk 24.49 ‡ 1:5 Luk 3.16 § 1:8 Mat 28.19, Maa 16.15, Luk 24.47-48 * 1:9 Luk 24.50-51

¹³ Ké aa kà, ò aa gè kpediakōa musu guu, gu pò aa kuu yāa. Piεε ku we ní Zāao ní Zaakio ní Andeleeo ní Filipio ní Tomaao ní Batelemiio ní Matieeo ní Alafe né Zaakio ní Simoo Gínziāoo ní Zaaki né Yudasio.†

¹⁴ Ampii aa níziā kpà wabikeawa ní Iedoūo ní Maliama Yesu dao ní Yesupi dāunao ní nōe kīniō.

¹⁵ Goo bee Piεε fēle zè a gbé pò aa kà gbēon basoolo taawaoo guu à mè:

¹⁶ Gbéō, yá pò Davidi ò ní Lua Nisina gbāao Yudasi pò dōaa gbé pò aa Yesu kùone musu, bee kùè, ò à kè màa.

¹⁷ A de wá gbēdo ũ yāae, aà baa kú wá zīe bee guu.

¹⁸ A tōole lù ní ōa pò a è a vāikea musuo, ò à sè à pūna, aà nōnao bōle pii.

¹⁹ Yelusaleūdeo pii yápi mà, ò aa tōkpà gupie Akedama ní ní bui yáo. Bee mē Gbēdena tōle.‡

²⁰ Wà aà yā'ò Sou lá guu wà mē:

Aà be a gō uazī ũe,

gbēe ao ku a guu bo.§

Wa ò lo:

Sema gbēpāle zōle aà gbey.*

²¹⁻²² Ayāmeto gbé pò aaio téwāzi goo pò wá sānu ní Dii Yesuo za Zāa gbēo da'ilekegōo e goo pò Lua aà bō wá guuo, wà ní gbēdo se aào de aà vua seelade ũwano.

²³ Ō wà gbēon plaō sè, Yosefu pò wī mē Baasaba, wī oè lo Yusitu, ní Matiasio.

²⁴ Ō aa wabikè aa mē: Dii, ní gbēpii nōse dō. Gbēon plaō guu gbé pò ní sè ołowēe,

²⁵ ké aà bàa ào kú ní wá zinao zīe bee guu yái, zī pò Yudasi bōu à gè gu pò kōsiano guu.

²⁶ Ō aa télépà gbēon plapio yá musu. Matiasi téleblè, ò aa aà dà zina gbēon kuēdo guu.

2

Lua Nisina moa

¹ Ké Páteko* dikpēgōo kà, aa ku gudoū mīpii.

² Kándo aa kōfi mà à bō luabe lán zàa'ian gbāawa, ò à kpé pò aa zōleu wà.

³ Aa pò è lán télépionaoowa, aa fāaa nāna ní baade miwa.

⁴ Lua Nisina dīné mīpii, ò aa nà yāebui'oawa lá Nisīnapi dané aa owa.

⁵ Yudaō ku Yelusaleū we, luayāmana pò aa bō dūnia būsū pii guuo ũ.

⁶ Ké aa ní zōapi mà, aa kàaāzi dasidasi, ò aa bilikè, ké aa mà aale ní baade pii buiyā'ò.

⁷ Yápi ní kú gbāa à bō ní sae aa mē: Yā'onapioá Galiledeone piiio lò?

⁸ Akēa wá mà aale wá baade buiyā'ò?

⁹ Paatio ní Medeo ní Elaūon wá ũ ní gbé pò kú Mesopotamio ní Yudeo ní Kapadosio ní Pōntuo ní Azio

¹⁰ ní Filizio ní Pāmfilio ní Egiptio ní Libii būsū pò kú Sileni saeo ní gbé pò bō Lomaō.

¹¹ Yudaō ní gbé pò aa ní zé sēon wá ũ ní Keletio ní Laalubuo, ò wá mà, aale Lua yābonsaēkeao o ní wá baade buiyāō.

¹² Yápi ní kú gbāa, aa bilikè, aale kō lala aa mē: Yápi de kpelewan wei?

¹³ Gbēeo sō aale ní lāanike aa mē: I mé ní ká.

Piεε waasokēa

14 ¶ Piere fêlê zè ní a gbé kîni gbêon kuedo, à yá'ò gbáugbáu à mè: A Yudaon ní gbé pò kú Yelusaleũo pii, tó á ye yápi dõ, à swákpa ma yái.

15 I i gbépio kã lá ále ewao, asa koo mò kēokwie.

16 Anabi Yoeli dâaa yáe bee ò à mè:

17 Lua mè gɔɔgbɛzãzi

má a Nisina pisi gbépiiɛ,
á nɛgɔɛo ní á nɛnɔɛo i ãnabikeke,
á èwaasoɔ i wépungu'e,
á maezɔɔɔ i yáɔ e iu.

18 Gɔɔbeezi má a Nisina pisi
ma zòblenaɔne gɔɛo ní nɔɛo pii
aai ãnabikeke.

19 Má seelaɔ ke musu,
má yãbɔnsaɛo ke dúniau,
au ní téo ní teluo aɔ ku.

20 Iatē a siakū,
mɔvua a tã lán auwa
e Dii mɔgɔɔ zɔɔ gawide aɔ mó,

21 Dii s̄sinaɔ i bɔ pii.†

22 Isailio, à yáe bee ma. Lá á dõ áziawa, Lua tò a Yesu Nazaleti dea a gbé ũ seela è dabudabuɔ ní yãbɔnsaɛ pò a tò Yesupi kè á guuɔ yái.

23 Lua zèò a pœã ní a d̄sao guu ké wà aã kpáwá, ò á tò luayãd̄nsaio aã paliwa aa aã dè.‡

24 ¶ Lua ga ba pòlowà à aà vù, § asa a zé kú ké ga f̄ aɔ aã kũao.

25 Asa Davidi aã yá'ò à mè:

Mio Dii e ma wéu gɔɔpii,
lá a ku ma ɔplai, má kpaguao.

26 A yái ma pɔ ì na,
ma nòse ìo yáab,
ma wé d̄i baa ma mɛ aɔ ku aafiaɛ,

27 asa r̄yɔ ma to miauo,
r̄yɔ wei n gbé pò a kua adoa yaikɛo.

28 N ma ka wēni zéwa,
n k̄i pɔna ìo pɛɛau.*

29 Ma gbéó, má f̄ wá dezi káau Davidi yá'òé wásawasa. A gà, wà aã v̄i, aã mia ku wéleu la e ní a gbão.

30 Aã ãnabike guu a d̄ò ké Lua legbèè à mè á a buie kpa a kpalau.†

31 ¶ Davidi d̄aa Mesii vua yá'ò à mè:

Lua a aã to miauo,
a wei aã mɛ yaikɛo.

32 Yesupi ò Lua aã b̄ò gau. A seeladeɔn wá ũ wápii.

33 Z̄lɛa a Mae Lua ɔplai à aã Nisina pò à a legbèwèè èwà, ò a p̄siwèè. Yá pò ále e mé ále ma tiaɛ bee b̄ò weɛ.

34 Asa i ke Davidi mé fêlê gè luabeo, à mè:

Dii ò ma Diie aã z̄lɛ a ɔplai

35 e aã aã ibɛɛo kèè aã gbadibo ũ.‡

36 Isailio, aɔ d̄õ s̄ásã ké Yesu pò a aã paliwa ò Lua aã d̄ilɛ Dii ũ, Mesii ũ.

† 2:21 Yoc 3.1-5 ‡ 2:23 Luk 23.33 § 2:24 Luk 24.6 * 2:28 Sou 16.8-11 † 2:30 Sou 132.11, 2Sam 7.12-13 ‡ 2:35 Sou 110.1

³⁷ Ké aa yápi mà, à ní sǒ zǐ, ǒ aa Piεε ní zina kíniǒ là aa m̀̀: Gb́́, wá sé kpelewa ni?

³⁸ Ǿ Piεε ònέ: A baade ǹ̀selile, í da'ileke ní Yesu Kilisi t́́o, á duuna i ḱ́wá, Lua í á gba a Nisína.

³⁹ Asa lé pó Lua gb̀̀pi de á pó ũε ní á néo ní gb́́ pó kú zǎǒ, gb́́ pó Dii wá Lua a ní sépiǒ píi.

⁴⁰ A yápaléǒ ònέ dasi, à nàemá à m̀̀: A ázia bǒ gb̀̀gb̀̀ vǎie beeǒ guu.

⁴¹ Ǿ gb́́ pó aa aà yá síǒ da'ilekè. Zibeezi ǒ wà kǎfi ní guu gb̀̀ǒn òaasǒǒ lεε àaǒ (3.000).

Yesu náaikenaǒ kua ní kǒ

⁴² Aa laaid̀̀ zinaǒ yádaanéwa ní gb̀̀kεkεakǒεo ní Dii blεbleao ní wabikeao.

⁴³ Zinapiǒ lé dabudabuǒ ní yǎbǒnsaεǒ ke, ǒ vǎia gb̀̀pii kù.

⁴⁴ Dii náaikenaǒ píi gǎli doũ. An pǒvǎia de ampíi pó ũε.

⁴⁵ Tó aa ní pǒvǎiaǒ yǎ, aai a ǒa kpakǒwa lá gb́́ a bǒǒle vǎiwa.

⁴⁶ Lá gu lé dǒ aaiǒ kǒ kǎaa Lua ua ní ledouǒ, aaiǒ Dii blε ble kǒ be, aaiǒ pǒble ní pǒnao ní ǹ̀semendoo.

⁴⁷ Aaiǒ Lua táasile mé aaiǒ na ní gb̀̀piiǒ. Dii ǒ gb́́ pó ále ní suabaǒ kǎfi ní guu lá gu lé dǒ.

3

Gǒε εε gb̀̀gb̀̀aa

¹ Gǒεεwa Piεε ní Zǎao gè Lua ua íatē auapilaa lousisigǒ.

² Gǒεε ku we, wà aà í εε ũε. Lá gu lé dǒ wǎ aà se mǒ dile Lua ua bǒle pó wǎ me Bǒle Kefenau, ǒ ǒ baake gb́́ pó aale gē uapiuǒwa.

³ Ké à Piεε ní Zǎao è, aale mó gēi Lua ua, ǒ à baakè má.

⁴ Aa wεpèwà, ǒ Piεε m̀̀: Wá gwa.

⁵ Ǿ à wεb̀̀imá, àle ní gba dá.

⁶ Ǿ Piεε òè: Má ǒa vǎio, āma pó pó má vǎí má n gba. N Yesu Kilisi Nazaleti t́́o, fεle tǎa'o.

⁷ Ǿ Piεε aà kù a ǒplaawa, à aà fεle zè. Wegǒǒ aà gbálaǒ ní aà gbakũpεεkǐǒ gb̀̀akù.

⁸ A vǎí zè, ǒ à nà tǎa'oawa. A gèr̀̀nǒ Lua ua, àle tǎa'o, àle vǎí vǎí, àle Lua sáaukpa.

⁹ Gb̀̀pii aà è, àle tǎa'o, àle Lua sáaukpa.

¹⁰ Ké aa aà d̀̀ baakena pó ǒ zǒle Lua ua Bǒle Kefenau ũ, ǒ yá pó wa kè̀̀pi ní kú gb̀̀aa, à b̀̀ ní saε.

¹¹ Lá à nà Piεε ní Zǎaowa gu pó wǎ me Salomǒ Bilandaau, ǒ gb̀̀pii lé gē ní kǐi, asa yápi b̀̀ ní saεε.

¹² Ké Piεε gb́́ è, a ònέ: Isailiǒ, b́́yǎi yápi b̀̀ á saei? B́́yǎi a wεfǎwá màai? Ale e wǎzia gb̀̀aa ge wá ma Ayāmeto gb́́ε bee tǎa'òe?

¹³ Wá dezi káauǒ Ablahaũ ní Izaakio ní Yakǒbuo Lua* gwea kpà a zíkεna Yesuwa. Apiǒ sǒ a aà kpà gb̀̀adeǒwa, a bǒ aà kpe Pilati pó zè ní aà gbaεao aε.

¹⁴ A bǒ gb̀̀maa pó a kua adoapi kpe, ǒ a wabikè Pilatiwa aà gb̀̀denae ḱ́é.†

¹⁵ A wēniki dè, ǒ Lua aà b̀̀ gau. A seeladeǒn wá ũ.

¹⁶ Yesu náaikεa mé tò gǒε pó á aà dǒ mé ále aà gwaε bee gb̀̀gb̀̀ Yesupi t́́o gb̀̀aa yǎi. Yesu náaikεa mé aà gbà aafia ápii wáa.

¹⁷ Tia ma gb́́, má dǒ ḱ́ ápiǒ ní á gb̀̀adeǒ yá pó á kè á wésia yǎε.

¹⁸ Lua d̀̀aa dà ānabǒnε, ǒ aa ò m̀̀pii Mesii a taasike, ǒ à kè màa.

* **3:13** Bǒa 3.15 † **3:14** Luk 23.13-23

- 19 Ayāmeto à nòselile, í ze ní Luao, á duuna i wolowá,
 20 ké à mósé ní dèepoogoo, i Yesu pò à dāa dīléé Mesii ūpi zīwá.
 21 Sema aào ku musu gīa e goo pò Lua a pópíi kéké dafu, lá a dà a ānabíone aa ò za káauwa.
 22 Mōizi mē Dii á Lua a á gbēe se ānabi ū láawa. A yá pò a oé ma píi.
 23 Gbé pò i ānabipi yāmao, Lua a ade bō á guu à deε.‡
 24 Anabi pò aa Lua yā'ò sea za Samuēliwao píi gōe bee baokpà.§
 25 Yá pò ānabipio ò ní Lua bàa pò kú ní á dezi káauo gò á pò ū, lá a ò Ablahaūewa à mē á báaada dūnia bui pígu aà bui sabai.*
 26 Beewa Lua tò a zīkenapi bō mōwá, à aà zīwá gīa aà báaadaágu, ké á baade mikē a yāvāikeawa.

4

Yákpalekea ní Piεo ní Zāao

- 1 Ké Piε ní Zāao lé yā'o gbēone, sa'onao ní Lua ua dōanao gbēzōo ní Saduseo gēnzi.
 2 An pò pà, ké aale geo vua yāda gbēone aale Yesu vua kpàwake yái.
 3 Ō aa ní kú aa ní dá kpéu e gu dō, asa oosi kè kòe.
 4 Ama gbé pò ní yāmà aa Yesu náaikèo dasi e an gōe dasikù à kà gbēon òaasooo léε soo (5.000) taawa.
 5 Ké a gu dō, Yuda gbāadeo ní gbēzōo ní Mōizi ikoyādanedeo káaa Yelusaleū.
 6 Sa'onkia Anasi ku we ní Kaaifao ní Zāao ní Alesāndao ní gbé pò aa de sa'onkiapi dae ūo píi.
 7 Wà mō ní Piεo ní Zāao gbāadepio ae, ō wà ní lá: Bó gbāa ge de tó a bee kèoi?
 8 Ō Lua Nisina dède Piεewa, a òné à mē: A gbāadeo ní gbēzōo,
 9 lá ále wá lala gbā maa pò wá kè kòe, lá wá kè à gbàgbā yái,
 10 á Isailio ápii, ào dō ké gbé pò zea á aee bee aafia'è ní Yesu Kilisi Nazaleti pò á pàliwa Lua aà bō gau tóe.
 11 Beewa
 gbe pò á ēbonao a pākpài
 mé gò gbeo mide ū.*
 12 Gbēpāle ku à gbé suabao, asa dūnia guu píi Lua i gbēe dile gbēnazinaone à ní suabao, sema aàpi.
 13 Ké aa è vīa i Piε ní Zāao kūo, mé aa ní dō zōe ladōnsaiō ū, à bō ní sae, ō aa ní kua ní Yesuo yá dō sa.
 14 Lá aa gbé pò gbàgbāpi è zea ní sae, aai e yāe zāsīmáo,
 15 ō aa òné aa bōle. Aa lekpaai
 16 aa mē: Wá sé ní gbépio kpelewa ni? Asa Yelusaleūdeō dō píi ké aa dabudabu zōo kè, wá fō gi beeio.
 17 Ké yápi su ligua de kéao, wà giné pāsípāsī aasu yā'o gbēe ní tópio bo.
 18 Ō aa ní sisi, aa giné fīafia aa yā'o ge aa yādané ní Yesu tóo.
 19 Ō Piε ní Zāao wēmá aa mē: A gwa áziawa à gwa. A yá wà maa, ge Lua póe? A kpele mé maa Luaei?
 20 Asa wá fō gí yá pò wá mà mé wá è oio.
 21 Gbāadeo èa vīadadañzi, ō aa ní gbáe. Aai fādaama zé eo dasi yái, asa gbépii lé Lua sáaukpa yá pò kèpi yáie.

‡ 3:23 Iko 18.18-19 § 3:24 2Sam 7.12-16 * 3:25 Daa 22.18 * 4:11 Sou 118.22

22 Gbé pò aa gbágbāa dabudabu bee kèè zi de wè blaa.

Gálideo nòsedoukea ní kōo

23 Ké wà ní gbáε, ò aa tà ní gbéó kíi, aa òné lá sa'onkiaò ní gbēzōō òné.

24 Ké aa mà, aa wiilè Luawa ní làasoo doũo aa mè: Dii, míme n musu kè ní tōleo ní ísiao ní pò pò kú ní guuo píi.†

25 N dà ní zíkèna wá dezi Davidie ní n Nisína gbāao, ò à mè:

Bóyāi bui ní buio lé zòakai?

Bóyāi wàε lé pā kpaaii?

26 Dúnia kíao lé zì sòuke,
kpalablenao lé kāaa Diizi

ní Mesii pò a kpào.‡

27 Sianaε, Elodi ní Pōnsi Pilatio kàaa wéleε beeu ní Isailio ní buipāleo n zíkèna pò a kua adoa Yesu pò ní kpàpizi.§

28 Aa kè lá n dōaa n zèò n gbāa ní n pōeāowa.

29 Tiasa Dii, yāpāsi pò aa ò ma we. Wápi n zòblenao, wá gba lé wà n yā'o ní sōo dílea.

30 Ódauwá wà gbéó gbágbā wà dabudabuo ní yābōnsaεo ke ní n zíkèna Yesu pò a kua adoa tōo.

31 Ké aa wabikè aa làa, gu pò aa kāaaau lùalua, Lua Nisína dèdemá mípii, ò aa gè lé Lua yā'oné ní sōo dílea.

32 Yesu náaikènao gáli làasoo doũ ví ní lèdoũo. An gbēε lí me a pōvíaóá a pòε adoo. An pópíiá ampíi pòε.

33 Zinao lé Dii Yesu bōa gau yā'o gbéóne ní iko zōo. Ampíi aa na ní gbéó maamaa.

34 Gbēε pōe taasi ví ní guuo, asa gbé pò aa bú vío ge kpéó aai yía aa mó ní a òao,

35 aa kpa zinaowaε, ò wí òapi kpa baadewa, lá a a bōole víwa.

36 Levii bui Yosefu pò bò Sipi bùsuu kú ní guu. Zinao tōkpàè Baanaba. Bee mè nòseninina.

37 A a bú lεε do yia, ò à mò a òa kpà zinaowa.

5

Anania ní Safilao

1 Gōε pò wí me Anania ku ló ní a na Safilao. A a tōle yia,

2 à a òa kīni kuluyè ní a na dōao, ò à gè a kīni kpà zinaowa.

3 Ó Piεε òè: Anania, bóyāi ní tò Setāu dōaanε màa, n n tōle òa kīni kuluyè, ò n εεtò Lua Nisínaεi?

4 Gōo pò ní tōlepi yiao, n pò nolo? Ké ní yia sō, lá ní yei, níyō ke ní a òaoo lé? Akεa n yá bee kea làasookèi? I ke gbēnazina n εεtòèo, Lua ní tòè.

5 Ké Anania yápi mà, à lèle à gà. Ó vía gbé pò yápi màò kù maamaa.

6 Éwaasoo gè aa zwāa kùààla, ò aa aà sè ge ví.

7 Ké à kà lεεlu àaō taawa, yāemasai aà na mò gè.

8 Ó Piεε aà là à mè: Omεε, a tōlepi yia kéwa yà? A wèwà à mè: Ao, màaε.

9 Ó Piεε òè: Bóyāi a Lua Nisína lè á gwai? Gbé pò aa n zá vío ku kpεεle, aa n se bōnno sō.

10 Wegōo à lèle aà aε à gà. Ké èwaasoo gè, aa è à gà, ò aa aà sè ge ví aà zá saε.

11 Ó vía Yesudeo kù maamaa mípii ní gbé pò yápi màò píi.

12 Zinao lé dabudabu ní yābōnsaεo ke gbéó guu dasi. Ampíi aai kōkāake sānu Salomoo Bilandaau.

13 Gbēpāleo lí we nāmáo, āma gbépii í ní tōnasiε,

† 4:24 Bōa 24.11 Sou 146.6 ‡ 4:26 Sou 2.1-2 § 4:27 Luk 23.1, 7-11

14 mé bíla pò lé Dii Yesu náaiké, g̃éé n̄ n̄éé píi, aaiò ká n̄ guu.

15 Ǿ wà gyāé sèlè n̄ wúleb̄o n̄ mákélé wà n̄ kálé zéu, ké tó Piéé lé g̃é, àà nisina e da n̄ gb̄éola.

16 Bíla b̄ò w̄éle pò kú Yelusaleū saé aa mò n̄ gyāé n̄ gb̄é pò táa lé íadamá, Ǿ aa gb̄àgb̄a píi.

Wétēa moa zinaone

17 Ǿ sa'onkia n̄ Saduse gálide pò de aà gb̄é ū w̄ed̄ò zinaone aa f̄el̄éno,

18 aa n̄ k̄k̄ū aa n̄ ká kp̄éu,

19 Ǿ Dii malaikae mò kp̄épi zé w̄èné gwāasina, à n̄ bóle à mè:

20 A ge àò ku Lua ua, í w̄èni dafupi yā'o gb̄épiie.

21 Zinao yápi mà, Ǿ aa gè Lua ua k̄ōk̄ō, aale yādané.

Ké sa'onkia n̄ a gb̄é f̄éle, aa Isaili gb̄āadeo n̄ n̄ gb̄ēz̄ō k̄āaa, Ǿ aa d̄oaiò z̄i aa ge z̄inao b̄ole kp̄éu aa m̄ón̄o.

22 Ké d̄oaiò k̄a we, aai n̄ e kp̄éuo. Ǿ aa èa ge òné

23 aa mè: Ké wa ka kp̄épi k̄i, wá lè gbaò tataae ḡiūgiū, mé a d̄ōanao ku kp̄eie, āma ké wá w̄è, wi gb̄é euo.

24 Ké Lua ua d̄ōanao gb̄ēz̄ō n̄ sa'onkia yápi mà, aa bílikè yá pò zinao lèwa.

25 Ǿ gb̄é mo òné: A ma! Gb̄é pò a n̄ ká kp̄éu ku Lua ua, aale yādané.

26 Ǿ Lua ua d̄ōanao n̄ n̄ gb̄ēz̄ō gè n̄ k̄k̄ū aa s̄urn̄o yākelesai, asa aale víake gb̄éone, ké wá su wá n̄ pápa n̄ gb̄eo yáie.

27 Ké aa s̄urn̄o, aa n̄ zé gb̄āadeo ae, Ǿ sa'onkia yālalamá à mè:

28 Wa ḡié f̄iafia à yādané n̄ t̄opioe, Ǿ á tò yápi ḡi lí Yelusaleūa píi, mé á ye gb̄épi gaa yādiw̄ēa?*

29 Ǿ Piéé n̄ zinao k̄iniò w̄emá aa mè: Lua yá mé k̄ū wá ma de gb̄ēnazina p̄oa.

30 Wá deziò Lua mé Yesu pò a aà lòo líwa á d̄èpi b̄ò gau.

31 Lua aà se z̄òle a Ǿplai D̄oana ū, Suabana ū, ké à Isailiò gba zé aa n̄selile, an duuna i k̄émá.

32 Yápiò seeladeon wá ū, wápiò n̄ Lua Nisina pò Lua í kpa gb̄é pò lé a yāmao wao.

33 Ké aa yápi mà, an p̄o f̄è, Ǿ aa ye zinao dede.

34 Falisi pò w̄i mèè Gamalieli kú n̄ guu. Luayādanede, gb̄épii í aà t̄onasi. A f̄éle zè à mè wá b̄ò n̄ gb̄épiò ḡia.

35 Ǿ a òné: Isailiò, à laaika yá pò á ye ke gb̄épiònei.

36 A ḡoò í ḡéḡeo ké Tedasi f̄éle lé azia dile a ka. Wá t̄eaazi gb̄éon òaa pla taawa. Ké wá aà d̄è, Ǿ aà ìwaò ḡāmb̄laabl̄ek̄ōwa, Ǿ yá làa.

37 Aà gbea Galile gb̄é Yuda f̄éle naoḡo, à gb̄é ḡa a n̄awa dasi. A ḡa s̄o, Ǿ aà ìwaò f̄āaa píi.

38 Málé oé tia, ásu gb̄épiò yādao, à n̄ tó we. Tó an p̄oēā n̄ n̄ yakeao b̄ò gb̄ēnazina k̄iie, a b̄āde.

39 Tó à b̄ò Lua k̄iie s̄o, á f̄o kp̄án̄é. A laaika z̄ikaa n̄ Luaozi. Aa aà yāmà,

40 Ǿ aa zinao s̄isi aa n̄ gb̄é. Aa ḡin̄é aa yā'o n̄ Yesu t̄óo, Ǿ aa n̄ gb̄áe.

41 Zinao b̄ò gb̄āadeo k̄i n̄ p̄nao, asa Lua d̄ile an b̄eē k̄a wá widamá Yesu t̄ōba yáie.

42 Lá gu lé d̄o aaiò yādané Lua ua n̄ n̄ beo, aaiò Yesu baokpané k̄ámabosai, aai me Ǿme Mesii ū.

* 5:28 Mat 27.25

6

Dɔnlɛde gbɛɔn soplaɔ dilɛa

¹ Goo bee kɛ Yesudeo lɛ kɛfi, an Geleki yamanao lɛ yɛkɛtɛka an Ebelu yamanaozi aa mɛ, tɔ wɛle ble kpaale lɛ gu lɛ do, wi pɛkpa n gyaaɔziɛ.

² ɔ zina gbɛɔn kuɛplaɔ Yesudeo sisi pii aa mɛ: A zɛvi wɛ pɛkpa Lua yɛi wɛ laaido blekpaaleawao.

³ A gɔɛo plɛ á guu gbɛɔn sopla, gbɛmaa pɔ ɔno pɛnɛ, Lua Nisina pɛemáo, wí n dilɛ zipi gbɛzɔɔ ũ,

⁴ wí laaido wabikeawa n luayá'oanéo.

⁵ Yápi kánɔgu nípii, ɔ aa Etiɛɛ pɔ luanaaika n Lua Nisinao pɛɛwà sɛ n Filipio n Pɔlɔkɔɔo n Nikanɔɔo n Timɔo n Paamenao n Antioxi gbɛ Nikolaa pɔ Yuda lousisize sɛ yáao.

⁶ Wà gɛnɔ zinao kɛi, ɔ aa wabikɛnɛ aa ɔnámá.

⁷ Lua yá lɛ ligua, Yesudeo lɛ kɛfi Yelusaleũ maamaa, ɔ sa'onao Yesu yá si dasidasi.

⁸ Gbɛkɛ n gbáao pɛɛ Etiɛɛwa, ɔ àle dabudabuo n yáɔnsaɛo kɛ bíla guu.

⁹ Lousisikpɛe ku wí mɛ Wɛɛo lousisikpɛ. A gbɛɛo bɔ Sileni n Alesãndio n Silisi búsuo n Azi búsuo. ɔ aa íbɛlesɛ n Etiɛɛo, aa lekpaakɛaàno.

¹⁰ Ama aai fɔ aà fùo ɔno pɔ Lua Nisina aà gbà yáí.

¹¹ Aa nà gbɛɔ kɛɛ, ɔ gbɛpiɔ mɛ: Wá mà à bɔ Mɔizi n Luao yá kɛɛ.

¹² Aa Yuda n n gbɛzɔɔ n Mɔizi ikoyádanɛdeɔ nɔsɛ fɛle, ɔ aa gɛ Etiɛɛ kù aa gɛaàno n gbáadeɔ kɛi.

¹³ ɔ aa mò n seelade ɛɛnao aa mɛ: Gbɛ bee mé Ìo Lua kɛɛ n Mɔizi ikoyá bɛɛbo láasai.

¹⁴ Asa wá mà à mɛ Yesu Nazaleti a kɛpi dɛɛɛ, i wá fɛɛkaayá pɔ Mɔizi dàwɛɛ lile sɛ.

¹⁵ ɔ gbáade pɔ kàle wɛo wɛpɛ Etiɛɛwa pii, aa è aà oa dɛ lán malaika oawa.

7

Etiɛɛ yá'oa gbáadeɔnɛ

¹ ɔ sa'onkia Etiɛɛ là à mɛ: N yápi ò síana yà?

² ɔ a wɛwà à mɛ: Ma gbɛɔ n ma maɛo, à ma! Lua gawide bɔ mò wá dezi sɛia Ablahaũwa goo pɔ a ku Mesopotami búsuu, zadɔ i gɛ zɔle Halanao.

³ A òɛ: Bɔ n búsuu n daɛo guu, ní tá búsu pɔ má ɔlɔnɛ.*

⁴ ɔ à bɔ Kaladeɔ búsupiu, à gɛ zɔle Halana. Aà mae gaa gbɛa Lua súaàno búsu pɔ á kú tiaɛ bee guu.†

⁵ Lua i búsupi tɔɔlɛ kpawà baa kɛsɛ doo, áma à a lɛgbɛɛ à mɛ a gɔ aà pɔ ũ n aà buio.‡ Goo bee sɔ Ablahaũ né viɔ.

⁶ Lua òɛ à mɛ: N buio nibɔble búsu páleu. We aa zɔbleu, wi íadamá wɛ àa pla.

⁷ Lua mɛ á íada bui pɔ aa zɔblɛɛwa,§ Ablahaũ buipio bɔle mɔ a sisi gue beu.*

⁸ ɔ Lua tɔzɔyá dà Ablahaũɛ a bàakuaaàno seela ũ.† Kɛ à Izaaki Ì, à tɔzɔɛ a goo swaaɔdezi. Maa Izaaki kɛ Yakɔbuɛ lo, ɔ Yakɔbu kɛ wá dezi káau gbɛɔn kuɛplaɔnɛ.

⁹ ɔ wá dezi káaupio wɛdò n gbɛdo Yosefue, aa aà yá, wà taaàno Egipi. Lua kuaàno,‡

* 7:3 Daa 12.1 † 7:4 Daa 11.31, 12.4 ‡ 7:5 Daa 15.18, 17.8 § 7:7 Daa 15.13-14 * 7:7 Bɔa 3.12

† 7:8 Daa 17.10-14, 21.4 ‡ 7:9 Daa 37.28, 39.21

10 à aà b̀ aà taasi pii guu. Lua Yosefupi gbà òno, a tò a na n Egiptò kí Falaõo, ò a aà ðile Egipti b̀usu d̀aana ù n a be'uaò. §

11 Ǿ noana kà Egipti n Kanaa b̀usuo pii. Taasi k̀e z̀o, wá dezipti i p̀e e bl̀eò.

12 Ké Yakòbu mà ése kú Egipti, à wá dezipti z̀i we. An gea séian we.*

13 A g̀en plaade Yosefu azia òlo a v̀ionε, ò Falaõo Yosefu daeo d̀. †

14 Ǿ Yosefu gbé z̀i a mae Yakòbuwa aà mó n a daeo pii. Ampii aa gbẽon basiiõ soosaie.

15 Ǿ Yakòbu g̀e Egipti. A g̀a we n wá dezipti pii. ‡

16 Wà sù n n geò Sikεũ, ò wa n v̀i gbè'e p̀ó Ablahaũ lù Amoo néowa mia ù à fiabò n ánusuo guu. §

17 Ké lé p̀ó Lua gbè Ablahaũε kegoo ye kái, wá bui dasikù à kàfi Egipti maamaa.

18 Ǿ kía dafu p̀ó Yosefu d̀so z̀ile kpalau Egipti.*

19 A pásì n wá buio, à wá dezio wetà a tò aa n néo k̀le aa g̀aga. †

20 Goo bee ò wà Moizi i, aà maa k̀e z̀ai. Wà aà gwà a mae be mo àaõε.

21 Ké wà aà v̀uaa, ò Falaõo nenoe aà k̀õmpa, à aà gwà azia né ù. ‡

22 Wà Egipti òno dàda Moizie pii, à g̀ò gbẽz̀o ù yá'oa n yakeao guu.

23 Ké à kà wè bla, a dà a s̀ou à gé a gbé Isailio gwai.

24 Ké a è Egipti gbé lé ìada a gbédowa, ò à yásì n a gbéò, à t̀osiwà à aà d̀e.

25 Alε e a gbéò d̀s ké Lua ye à n suaba a sabaie, ãma aai d̀so.

26 Ké a gu d̀ Isaili gbẽon plaò lé sòleke, ò à mò n yoaa, à awakpané à m̀e: Ma gbéò, bóyáì ále ìadakòwa k̀t̀éi?

27 Ǿ gbé p̀ó lé ìada a gbédowa ozo Moizizi à m̀e: Déme n kpa kía ù, ò nle yakekewéi?

28 N ye ma de lá n Egipti gbédè g̀iawa yá?

29 Ké Moizi yápi mà, à bàalè tà Madiá b̀usuu. § We à negõeo ùu gbẽon pla.*

30 Wè bla gbea ò malaika b̀ò mòwà guwaiwaiu Sinai gbe sae k̀aele té guu.

31 Ké Moizi dabu bee è, à b̀ò aà sae. Ké à s̀oi gwai, à Dii lo mà à m̀e:

32 Mámε má n dezio Ablahaũ n Izaakio n Yakòbuo Lua ù. Via Moizi k̀ù, àle lualua, i f̀o wese gwào.

33 Ǿ Dii òè: N n kyale bobo, asa gu p̀ó n zeu kua adoae.

34 Ma wétèa p̀ó wàle mó ma gbé p̀ó kú Egipti è sásã, ma n aaukea mà, ò ma mo n boi. Má n z̀i Egipti sa. †

35 Moizi p̀ó aa g̀iè yáa aa m̀e, déme aà ðile d̀aana ù à yágõõnéipi ‡ ò Lua aà z̀i, à d̀aané à n misi malaika p̀ó b̀ò mòwà k̀aele guu sabai.

36 Aapi mé b̀óno, à yábonsaεo n dabudabuo k̀e Egipti n Isia T̀eao n guwaiwai guuo wè bla. §

37 Moizipi ò Isailiõε Lua a n gbèe se ãnabi ù láawa.*

38 Moizipi kú n gbé p̀ó káaapiõ guwaiwaiu, a ku we n wá dezio n malaika p̀ó yá'òè Sinai gbe musuo. Lua yá wènídeò kpàwà, ò a dàwèε. †

39 Wá dezio g̀i aà yámai, ò aa g̀iázi, an láasoo tà Egipti.

40 Aa ò Aalonε aa m̀e: Diieò kewèε aa d̀aawèε, asa Moizi p̀ó wá bóle Egipti, wá d̀s bó à b̀le a ùo.

41 Goo bee ò aa táa pi lán gáaewa, ò aa sa'òwà aa dikpekè p̀ó p̀ó aa k̀e ríziεpie. ‡

42 Ǿ Lua b̀ò n kpe a tò aa k̀ule luabe p̀õne lá a ku ãnabiõ lá guuwa à m̀e:

§ 7:10 Daa 41.39-41 * 7:12 Daa 42.1-2 † 7:13 Daa 45.1 ‡ 7:15 Daa 46.1-7, 49.33 § 7:16 Daa 23.3-16, 50.7-13, Yoz 24.32 * 7:18 Bõa 1.7-8 † 7:19 Bõa 1.10-11, 22 ‡ 7:21 Bõa 2.2-10 § 7:29 Bõa 2.11-15 * 7:29 Bõa 18.3-4 † 7:34 Bõa 3.1-10 ‡ 7:35 Bõa 2.14 § 7:36 Bõa 7.3, 14.21, Nao 14.33 * 7:37 Iko 18.15-18 † 7:38 Bõa 19.18-20 ‡ 7:41 Bõa 32.1-6

Isailio, i ke mame a sa'oda guwawaiu we blao.

⁴³ Taa Mɔɔku zwaakpe ɔ a sea
ni saana Lamfa po a zed taao.

Dii po a pi a kuleneo yai

ɔ ma to wa taano Babiloni kpele. §

⁴⁴ Wa deziɔ zwaakpe vi guwawaiu. Lua a taa ob Moizie, ɔ wa ke la Lua
dewa.*

⁴⁵ Kpepi go Yozuee ni wa deziɔ, ɔ aa mo buipale po Lua ni yaneɔ busu sioma. †
Kpepi ku we e Davidi go.

⁴⁶ Davidipi na ni Luao, ɔ a wabikewa a e aa kpe do Isailione.

⁴⁷ Salomoo me kpepi de. ‡

⁴⁸ Ama Musude liɔ ku kpe po gbenezinao do guuo, la anabi owa:

⁴⁹ Dii me:

Musua ma kpalabaae,

tolea ma gbadibe.

Kpe kpeleta a domesi?

Gu kpele ma e pilau?

⁵⁰ Mame mi popii keo le? §

⁵¹ Luayadansaiɔn a u! A nose paaao! A swa gbaae! Io gi Lua Nisina, io ke la
a deziwa.*

⁵² Anabi kpele a deziɔ i aa wetao ni? Aa gbe po daa Gbe Maa moa ya'oo dede.
Aapi ɔ a bo aa kpe a aa de sa.

⁵³ A Lua ikoya po malaikao one ma, ama a kua.

Etiε gaa

⁵⁴ Ke aa yapi ma, an po faazi, aa lesakaaazi.

⁵⁵ O Lua Nisina dedea Etiεwa guu a wape luabewa, ɔ a Lua gawi e ni Yesuo
zea aa plai.

⁵⁶ O a me: A ma! Ma luabe e wea, Gbenazin Ne zea Lua plai.

⁵⁷ O aa ta ni swale aa wii gba le, ɔ aa kusiwasaanusanu.

⁵⁸ Aa aa gale bode wenkpe, ɔ aale aa papa ni gbeo wa aa de. Aa ni uladao bo kale
ni ewaaso po wi me Soluo.

⁵⁹ Ke aale Etiε papa ni gbeo, a wabike a me: Dii Yesu, ma nisina si.

⁶⁰ O a kule a wii gba le a me: Dii, nsu ni duuna bee dao. Ya bee oa gbea ɔ
a ga.

8

¹ Solupi ku gbe po aa Etiε deo kpe. Zibeezi wa na wetea zo moa Yelusaleu
Yesudeonewa. Me i ke zinao basio, gbe kinio faaa pie Yude ni Samali busu
guu.

² Luayamanaeo Etiε vi, aa aa gaa ob ni wii gba.

³ O Solupi aiak ni Yesudeo kaaleao. Io ge ua ni uao do goe ni noe kuku, io ni
gale ge ni ka kpe.

Baona kpa Samali busu

⁴ Gbe po faaao ge Yesu baokpa gupuu.

⁵ Filipi ge Samali busu weleu, ɔ a Mesii waasokene.

⁶ Ke bila Filipi yama me aa dabudabu po a keo e, aa laido ya po ale owa ni
nosemendoo.

§ 7:43 Amɔ 5.25-27 * 7:44 Bɔa 25.9, 40.17 † 7:45 Yoz 3.14-17 ‡ 7:47 1Kia 6.1-38 § 7:50 Isa
66.1-2 * 7:51 Isa 63.10

- 7 Asa gbé pò an tãao gòmá ní wii gbãao dasi, mé gbëkaaũao ní ɛɛo gbàgbã dasi.
- 8 Ɔ wà pona zɔo kè wélepiu.
- 9 Gõee ku we za zi wí me Simoo, ɔ dabudabuna ke í bo Samaliɔ sae, ɔ à azia dīle gbé gbia ũ.
- 10 Néfɛnɛn gbɛzɔo pii wí laaido aà yáwa wí me: Gbépi gbãá Lua gbãa pò wí me Gbãa Zɔo.
- 11 Dabudabuna pò ɔ ke ní guu à gègè ní kú.
- 12 Ama ké aa kpala pò bò Lua kíi bao pò Filipi kpàné ní Yesu Kilisi tóo mà, aa sí, ɔ aa da'ilekè gɔeo ní nɔeo pii.
- 13 Baa Simoo pi yápi sí à da'ilekè, ɔ à nà Filipiwa. Ké à dabudabu ní iko zɔo pò Filipi lé keo è, à bò aà sae.
- 14 Ké zinao mà za Yelusaleũ Samaliɔ Lua yá sí, aa Piɛɛ ní Zãao zì má.
- 15 Ké aa kà we, aa wabikèné ké aa Lua Nisina e yáí.
- 16 Wà ní da'ilekè ní Dii Yesu tóo, áma Lua Nisina í di an gbëe yãao.
- 17 Ké aa onámá, ɔ aa Lua Nisina è sa.
- 18 Ké Simoo è wà Lua Nisina è ní zinao onamáo, ɔ à m̀nè ní ɔao
- 19 à mè: A ma gba ikopi sɔ, ké gbé pò ma onàwà, ade lí Lua Nisina e.
- 20 Ɔ Piɛɛ òè: N ɔa kaalennɔ, asa níle e níyɔ Lua gba e ní ɔaoe.
- 21 N ɔ ku zipi guuo, n baa ku a guuo, asa n ǹse maa Luaeo.
- 22 Kpe li n yãváipie, ní wabike Diiwa. Wiliɔ dɔo à gí sùuukɛinnɔ ní n làasoo bee taaoa?
- 23 Asa má è gɔizina kú n guue, duuna bakàne.
- 24 Ɔ Simoo mè: A wabikemɛɛ Diiwa ázia, ké yá pò á ò su ma leo yáí.
- 25 Ké Piɛɛ ní Zãao Dii seeladeke kè aa aà yá dànè, ɔ aa èa lé tá Yelusaleũ, aale baonakpa Samali wéleɔ guu dasi.
- Filipi ní Etiopi gbëeo*
- 26 Dii malaikae yá'ò Filipie à mè: Fɛle gé gɛomidokíi oi. Zé pò bò Yelusaleũ à pà gbãaa à gè Gaza sé.
- 27 Ɔ à dàzeu. Etiopi gbëe be zépiu. Etiopi bùsu nɔe kía pò wí me Kandase ziaa, mé aà àizee d̀anao gbɛzɔo. A m̀ lousisi Yelusaleũ,
- 28 ɔ à èa lé tá zɔlea a s̀go guu, àle ánabi Isaia lá kyoke.
- 29 Ɔ Lua Nisina ò Filipie: Ge ǹ na s̀go keewa.
- 30 Ɔ Filipi bàalè gè. A mà àle ánabi Isaia lá kyoke, ɔ à aà là à mè: N kyó pò níle ke boole d̀a?
- 31 A wèwà à mè: Tó gbëe í a zé olomɛeo, kpelewa má fɔ mà d̀i? Ɔ à Filipi sísi, à gè zòle aà sae.
- 32 Yá pò àle a kyokepin ke:
Lán sã pò wàle gé a kòlokpaiwa,
lán sã pò wàle a kákèlewa,
a níle kpé, í a lé wëaao.
- 33 Wà widàwà,
wi yákpalekaànɔ a zéwao.
Déme a fɔ aà gɔo gbéɔ yá'oi?
Asa wà aà kua dúnia guu m̀dɛɛ.*
- 34 Ɔ gɔepi ò Filipie: Omɛɛ, dé musu ánabi bee òui? Aà zia yá ge gbëpálee?
- 35 Ɔ sea Lua yápiwa Filipi Yesu baokpàè.
- 36 Ké aale gé ae, aa kà í kíi, ɔ gɔepi mè: I gwa ke. Bómɛ a kpamɛ mà da'ilekèi?

* 8:33 Isa 53.7-8

37 Ǿ Filipi òè: Tó n yápi sí ní nòsemendoo, ñyõ fí. A wèwà à mè: Má sí Yesu Kilisiá Lua Néε.

38 Ǿ à mè wà gó ze. Ǿ an pla nípii aa píla aa gè íu. Ǿ à aà da'ilekè.

39 Ké aa bùa sísiá, Ǿ Dii Nisína Filipi kpàè gui, gõepi i aà e ló, Ǿ póna guu à gèzεa.

40 Filipi su è á kú Azota, Ǿ à gè Yesu baokpà wéle ní wéleo e à gè kàò Sezale.

9

Yesu bo moa Soluwa

1 Goo bee sō Solu lé pobo a níu, àle yāpāsī o Dii iwao dedea yá musu. A gè sa'onkia kíi,

2 a gbèawà aà lákè Damasi lousisikpedeone aà kpawa, ké tó a su zépidεo è we, gõεo ní nεεo píi, a ní kúkū suńno Yelusaleū.

3 Ké à dàzeu, à káikù ní Damasio, Ǿ kándo gupua bò luabe à kùlewà.

4 A bòlele, Ǿ à ló mà, wàle òè: Solu, Solu, bóyái níle íadaai?

5 Ǿ à mè: Mmenn déi Dii? Ǿ a wèwà à mè: Mámε má Yesu pó níle íadawà ũ.

6 Fele gè wéle guu, wi yá pó ñyõ ke one.

7 Gbé pó aa beaàno gò sáii. Aa lópi mà, áma aai gbèe eo.

8 Ké Solu fèle, Ǿ à a wé wè, i gu'eo. Ǿ wà aà kù a owa, wà gèaàno Damasi.

9 A kè goo àaõ gu'esai, i pobleo, i imio.

10 Yesudee ku Damasi wí me Anania. Dii yá'òè wépungu'ea guu à mè: Anania. Ǿ a wèwà à mè: Má ké Dii.

11 Ǿ Dii òè: Fele gé zé pó wí me Súsú guu e Yuda be'ua, ní Taasu gbé pó wí me Solu gbεa. Ale wabikea we.

12 Wépungu'ea guu a è n mo n onàwa ké a wé gu'e.

13 Ǿ Anania òè: Dii, má mà wà gbépi yá'ò dasi, lá à yāváikè n gbé pó kú Yelusaleūne.

14 Sa'onkia aà gbà zé aà gbé pó lé n sisi lao kúkū. A yái à mòi.

15 Ǿ Dii òè: Gé, asa ma gbépi sè aà gé ma toboi buipáleone ní ní kíaó ní Isailioε.

16 Lá a taasike ma toboa yái, má obo.

17 Ǿ Anania bò à gè gè uapiu, à onà Soluwa à mè: Solu ma gbé, Dii Yesu pó bò mòmá zéu goo pó níle mó la mé ma zí, ké n gu'e yái, Lua Nisína i dinε.

18 Wegōo pó bòle aà wéu lán kpòteεowa aa lèle, Ǿ à gu'è. Ǿ à fèle da'ilekè.

19 Ké à poble, à gbáa è, Ǿ à gooplakè ní Yesude pó kú Damasio.

Solu waasokea Damasi ní Yelusaleūo

20 Ǿ Solu ná Yesu yá waasokpaawa gōo Yuda lousisikpedeone guu à mè, Yesu mé Lua Né ũ.

21 Yápi bò gbé pó mào saε aa mè: Gbé bee mé i gbépi sísiño ásooke Yelusaleūo lò? I mo la à ní kúkū à táńno sa'onkia kío lò?

22 Solu sō, aà gbáa ìo káfi, à Yesu Mesiikεyá bliwáné, Ǿ aà yá Yuda pó kú Damasio fù.

23 Goopla gbεa Yuda lekpaáíazi ké aa e wà aà de,

24 Ǿ à ní lekpaáíapi mà. Aa wéle bíiboleo dōa fáane ní gwāasíno, ké aa e wà aà de yái.

25 Gwāasína Ǿ Solu gbéó aà dà gbíu, aa aà gbàe ní bao bàasi bíi musu.

26 Ké à kà Yelusaleū, a wèlele à na Yesudeowa, Ǿ aa víakèè nípii, aale aà Yesudeke náaikεo.

27 Ǿ Baanaba aà sè gèaàno zinao kíi, a dàu a síuné lá Solu Dii è zéu ní yá pó Dii òèo ní lá à Yesu yá'ò gupuaú Damasio.

28 Ǿ Solu gè Yesudeo guu, à bèbérno Yelusaleū, à yá'ò gbéone gupuaú ní Dii tóo.

- 29 Ké à yā'ò Yuda Geleki yāmanaone, à lekpaakèrno, ò aale aà we.
 30 Ké Yesudeo dò, aa gè zèè Sezale, ò à tà Taasu.
 31 Bee gbea Yesudeo gò dodoa Yude ní Galileo ní Samali búsuo píi, aale zedò, aale gé ae víakea Dii guu, aale káfi ní Lua Nisina donleo.

Enne gbágbáa ní Tabita vuao

- 32 Píeé ì bebe wéle ní wéleo píi, ò à gè Lua gbé pò kú Lidao gwai.
 33 A gòe pò wí me Enne è we, à kàaũ kálea wè swaaõ.
 34 O Píeé òè: Enne, Yesu Kilisi lé n gbágbá. Fele n n pe koo. O à fèle gòo.
 35 Lidadeo ní Salnadeo aà è, ò aa zè ní Diio.
 36 Nòe Yesudee ku Zope, aà tón Tabita. N Geleki yáo sò Dookasi. Bee mè tue. Yāmaakea pèewà mé ì wēnadõ gbéone.
 37 Goo bee ò à gyākè à gà. Ké wà aà bò í pāsíu, wà aà se wùle kpèdiakõau musu.
 38 Zope sò a zā ní Lidaoo. Ké Yesudeo mà Píeé ku we, aa ní gbéon plaò zìwà aa wabikèwà aa mè: Mò wá be kpakpa.
 39 O Píeé fèle gèrno. Ké à kà, wà dèdèaàno kpépi musu. O gyaaò sòààzi nípii ní olobo, aa ula ní pòkasa pò Tabita kè goo pò a kúrinoò òbè.
 40 Píeé ní yá ní bóle bàasi. A kùle à wabikè, ò à aedò gepiwa à mè: Tabita fele! A wé wè à Píeé è, ò à fèle zòle.
 41 Píeé aà kù a owa à aà fèle zè. O à Lua gbépio sísi ní gyaaò, ò à aà kpamá bée.
 42 Yápi lí Zopea píi, ò wà Dii náaikè we dasi.
 43 Píeé gooplakè we Simoo báatotona be.

10

Kooni Píeé sísia

- 1 Gbèe ku Sezale, aà tón Kooni. Aàpi mé sosa gáli pò wí me Itali sosa gbéon basoo dōaana ù.
 2 Gbépiá luayāmana, a Lua vía ví, aàpi ní a bedeo píi. I wēnadõné maamaa, mé ò wabike Luawa m̀oomoo.
 3 Gooewa íatè auapilaa, wépungu'ea guu à Lua malaikae è wásawasa, à gè a be a òe: Kooni.
 4 Kooni wé gò biiwà, víao aà kù, ò à mè: Bó ni, Dii? A wèwà à mè: N wabikea ní n wēnadõa gbéoneo kà Luagu, ò a sínoo.
 5 Gbé zì Zope sa, aa Simoo pò wí me Píeé sísi.
 6 A pìla gbé pò wí me Simoo báatotonawa. Aà be ku ísiale.
 7 Ké malaikapi tà, Kooni a zíkèna gbéon plaò sísi ní sosa luayāmana pò nawao.
 8 Ké a dàu a sìuné píi, ò à ní zì Zope.
 9 Ké a gu dò, ò aa dàzeu, aa kà kái ní wélepíe. Goo bee Píeé dède kpé musu íatè minanguo wabikei.
 10 Nōana lé aà de, a ye poble, ò goo pò wàle bleke, à wépungu'è.
 11 A luabe è wēa, pòe lé pila lán zwàa zōowa. Wà ba dòdò a swá mèn síiōowa píi, wàle gbae zìle.
 12 Nòbòo ní pòtaa'onkuawao ní bāo píi ká a guu.
 13 O wa òè: Píeé, fele de n sò.
 14 O Píeé mè: Bauo Dii, mi tēe ge pò gbálea ble ziio.
 15 O à loopi mà a gēn plaade wà mè: Pó pò Lua gbábòè, rísu n à tēboo.
 16 A kè màa gēn àaõ, ò kándo wà pòpi gà wà tàò luabe.

17 Píeε lé bílike wépfungu pó a è yáwa, ò Kòonei zína pó aa Simoo be gbèao kà gòò, aa zea bòleu.

18 Aa lezù aa gbèa tó wekii Simoo pó wí me Píeε pílau.

19 E tia Píeε lé làasooke wépfungu pó á ewa, ò Lua Nisína òè: Gbèon àaòò lé n gbèa.

20 Píla géíno seasai, asa máme ma ní zíma.

21 Ó Píeε píla gè gbépio kíi à mè: Máme má gbé pó ále gbèa ù. Bóyái a mòi lai?

22 Aa mè: Sosao dɔaana Kòonei mé wá zí. Gbèmaae, a Lua vía ví. Yudaò píi ì àà tɔnasi. Lua malaikae òè aà n sisi a be, aà n yáma.

23 Ó Píeε géíno ua à ní yàaekè.

Ké a gu dò, à fèle dàíno zéu. Zope Yesudeeò gè aà kpái.

24 A gòò àaòde aa kà Sezale. Kòonei a daeò ní a gbèna fèeò kàaa, àle ní dá.

25 Ké Píeε gè ua, ò Kòonei gè dàaàle à kùlèè.

26 Ó Píeε aà fèle à mè: Fèle ze. Gbènazinan ma ù sò.

27 Ale yá'oaànò e aa gè gè kpéu, ò à gbéò lè kàaaa we dasidasi.

28 A òné: A dò ké Yudaò zeví aa yáale ní buipáleo ge aa gè aà uao. Ama Lua òlomεe másu gbèe gbási bo ge mà aà tēboo.

29 A yái tò ké wà ma sisi, ma mò zíoziɔnakesai. Má ye mà yá pó a ma sisiwà ma sa.

30 Ó Kòonei mè: A gòò síiòn la, ké mále wabike ma be e íatè gè aua pílaò maa'i kéwa. Ó kándo ma gbèe è zea ma ae pó tekea daa

31 à mè: Kòonei, Lua n wabikea sí, mé n wēnadɔane kaaàgu.

32 Gbéò zí Zope Simoo pó wí me Píeε sísii. A píla Simoo báatotona be ísiale.

33 Ó ma gbéò zíma gòò. Lá n mò, à kè maa. Tia kéwa, wápii wá kú la Lua dɔa guu, ké wà yá pó Dii òne ma yái.

Lua Nisína dia buipáleo

34 Píeε yàsè à mè: Má sí síana sa ké Lua lí gbèe zāboo.*

35 Bui píi guu gbé pó lé víakeè mé ì yāmaake, ade yá mé ì kaaàgu.

36 Lua a yá dà Isailiòne, à keaanò na Yesu Kilisi sabai baokpàné. Aàpi mé bui píi Dii ù.

37 A yá pó kè Yude bùsu píi guu dò, lá à dàale Galile Zāa kpàwakèa ní gbéò da'ilekeao gbèa.

38 A dò lá Lua a Nisína písi Yesu Nazaletiwa, ò a kú ní gbāao, à gè wéle ní wéleo à yāmaakèné, à gbé pó Ibiisi ní gā líné ní kpeò gbàgbā, asa Lua kuaànòe.

39 Wá de yá pó a kè Yude bùsu ní Yelusaleùo píi seeladeò ù. Wà aà lòo líwa wa dè,

40 ò Lua aà vù a gòò àaòde zí, a tò à azía òlòwèe.

41 I ke gbépiiε no, wá gbé pó Lua dàaa wá sé aà seelade ùòne. Aà bɔa gau gbèa wa pòblèaànò, wa imiàànò.

42 Ó a dilèwèe wà waasoke gbéòne, wí oné áme á de gbé pó Lua díle gbé béèò ní gyaadeò píi yákpalekena ù.

43 Anabio píi aà yá'ò aa mè, gbé pó aa aà náaikèò duuna a kémá aà tó yái.

44 Gòò pó Píeε lé yápi oné, Lua Nisína dí gbé pó lé yápi maòne píi.

45 Yápi dí Yuda Yesude pó mò ní Píeεòwa, ké baa buipáleo, Lua a Nisína písimá gba ù yái.

46 Asa aa mà, aale yāebui'o, aale Lua yābɔnsaεkeao o. Ó Píeε mè:

47 Gbépio Lua Nisína è lāwáwa. Déme a fò gíné aa da'ilekei?

* 10:34 Iko 10.17

48 Ǿ a ò wà ní da'ileke ní Yesu Kilisi tóo. Ǿ aa wabikèwà aà gɔoplakeríno.

11

Piɛ buipáleo yá'oa

- 1 Zinao ní Yesude pò kú Yudeo mà lá buipáleo Lua yá sí sɔ.
 2 Ké Piɛ sù Yelusaleũ, an gbé pò zè ní tɔzɔyão aà taae è
 3 aa mè: N gē gyafɔodeo be n pɔblérino.
 4 Ǿ Piɛ fɛle lé yápi bɔlekené zéze à mè:
 5 Má kú Zopeɛ, mále wabike, ɔ ma wépfungu'è. Ma pɔe è lán zwáa zɔowa, ba dɔdɔa a swá mèn síɔowa. A bò luabe, àle pila ma kí.
 6 Ma wɛpèwà tíũu, ma nòbɔo è a guu, sɛa pɔo ní pɔtaa'onkuawao ní bāo.
 7 Ǿ ma lɔo mà, wa òmɛɛ: Piɛɛ, fɛle de n sɔ.
 8 Ǿ ma mè, bauo Dii, asa tē ge pò gbālea i gē ma léu zii.
 9 Lɔopi bɔa luabe gēn plaade wà mè, pò pò Lua gbābòè, másu mà a tēboo.
 10 A kè màa gēn àaɔ, ɔ wà èa gà tàò luabe píi.
 11 Gɔo bee gòò gbēon àaɔ pò wà ní zía bɔa Sezaleo mò ua pò má kúu.
 12 Ǿ Lua Nisina òmɛɛ mà gérino seasai. Wá gbé gbēon sooloe beeo gè ma kpái sɔ, ɔ wa gē gbé pò gbépio zía be.
 13 Ǿ a òwɛɛ lá a malaika è, à bò mòwa a kpéu, a òe à gbé zí Zope ma sísii,
 14 mà yá pò a api ní a bedeo píi suaba oe.
 15 Ké ma na yá'oaawa, Lua Nisina òmɛɛ lá a òwɛɛ a daalegɔowa.
 16 Ǿ yá pò Dii ò òmagu à mè, Zaa gbé da'ilekè ní íoe, api sɔ á wá da'ileke ní Lua Nisinao.*
 17 Lá Lua gba doũ pò á òwɛɛ gɔo pò wa Dii Yesu Kilisi náaikè dànè lɔ, dén ma ù mà fɔ gièi?
 18 Ké aa yápi mà, aa nile, ɔ aa Lua tɔbò aa mè: Wá è Lua buipáleo gbà zé lɔ aa nòselile, aai wēni láasai e.

Antiosideo zea ní Yesuo

- 19 Wétɛamɔané pò fɛle Etiɛɛ gaa guu† mé tò gbé fàaa tà Fenisi bùsuo ní Sipi bùsuo ní Antiosio, aale Lua yá'o Yudaone n̄tɛɛ.
 20 Ǿ an gbé bò Sipi bùsuo ní Sileni bùsuo aa gè Antiosi, ɔ aale yá'o buipáleoone sɔ, aale Dii Yesu baokpané.
 21 Dii lé ɔdamá, ɔ gbé yápi sí dasi aa zè ní Diipio.
 22 Yelusaleũ Yesudeo swá kà yápiwa, ɔ aa Baanaba zì Antiosi.
 23 Ké à kà we, a è lá Lua gbékekèné, ɔ aà pò kèna. A lɛdamá nípii aa ze ní Diio ní nòsemendo.
 24 Baanabaá gbémaae, Lua Nisina ní luanaaikaao pèewà, ɔ wà kà Dii gbé guu dasi.
 25 Ǿ Baanaba gè Taasu Solu wɛɛɛi.
 26 Ké à aà è, ɔ à sùaanɔ Antiosi. Aaɔ káaa ní Yesudeo dasi, aaɔ yádané e wè búu do. Antiosi we wà òaa tɔkpàu Yesu íwaone Kilisideo.
 27 Gɔo bee anabio bò Yelusaleũ aa mò Antiosi.
 28 An gbé pò wí me Agabu fɛle zè à òaa nɔana zɔo pò a ka dúnia guu píi yá'òné ní Lua Nisina gbāao. Kolodi kpalablea gɔo ɔ nɔanapi kà.
 29 Ǿ Yesudeo zèò wà ní gbé pò kú Yudeo kámasa ká lá baade gbāa fɔ, wi kpásané.
 30 Ǿ aa kè màa, aa Baanaba ní Solu zìò kpái an gbé zɔowa.

* 11:16 Luk 3.16, Zín 1.5 † 11:19 Zín 8.1-4

12

Piɛɛ daakpɛu

- 1 Goo bee kí Elodi ɔ̀pèlɛ Yesudeɛɔwa pāsípāsí.
- 2 A Zāa v̄i Zaaki dè ní fēndao.
- 3 Ké a è yá bee kà Yudaɔgu, ɔ̀ à èa Piɛɛ kù lɔ. A bee kè Kàaso dikpɛ zíɛ.
- 4 Ké à Piɛɛ kù a dàkpɛu, à aà nà sosaɔne ní ɔ̀zì aa aà d́á. Sosapiɔ gāli do gbɛɔn síiɔsiiiɔe e lɛɛ síiɔ. A dilɛ à yákpalekɛaàno bíla wáa Gɛamusu dikpɛ gbɛa.
- 5 ɔ̀ wa Piɛɛ kùa kpéu, Yesudeɔ lé wabikɛè Luawa zesai.
- 6 Gu pó a dɔ Elodi bɔaàno, a gwá Piɛɛ lé i'o sosa gbɛɔn plaɔ zānguo yea ní mɔdaonao mèn pla, mé gbɛɔn plaɔ ku kpɛɛɛ, aale kpépi d́á.
- 7 Kándo ḡɔ Dii malaikae gè we, ɔ̀ kpépi pù. A Piɛɛ lè a gbàtɛɛwa à aà vù à mè: Fɛɛ kpakpa. ɔ̀ mɔdaonapiɔ wòlo aà ɔ̀wa.
- 8 ɔ̀ malaikapi òè: N n ula da, ní n kyale kpá. Piɛɛ kè màa, ɔ̀ malaikapi mè: N n ula káaa n kù, ní temazi.
- 9 ɔ̀ Piɛɛ bò tɛaàzi. I yá pó malaika lé kɛɛ dɔ síana ũo, àlɛ e nana áɛ o.
- 10 Aa gè gudɔana séiala ní a plaadeo, ɔ̀ aa kà bɔɛu. Bɔɛpi gbaá mɔɛ, ɔ̀ à wèné ní azíao, aa bòlɛ lé gɛ wéɛu. Kándo ḡɔ ɔ̀ malaikapi Piɛɛ tò zɛa guu we.
- 11 Ké Piɛɛ wé dòdɔ à mè: Má dɔ sáasá sa ké Dii a malaika zì, à ma bɔ Elodi ɔ̀zì ní yá pó Yudaɔ wé dɔi wà kemɛɛo píi.
- 12 Ké aà wé kè, à gè Zāa pó w̄i mɛ lɔ Maaku da Maliamama bɛ. Wa káaaa we dasi, wàlɛ wabikɛ.
- 13 Ké à bɔɛ gba lè, ɔ̀ nɔɛ zíkɛna pó w̄i mɛ Loda gè gwai.
- 14 Ké à Piɛɛ bɔ dɔ, pɔna guu i zé w̄ɛo, à èa bàalɛ gɛ òné Piɛɛ mé kù bɔɛu we.
- 15 Wa òè: Iana kàma yà? ɔ̀ à zèò ké síanaɛ. ɔ̀ wà mè: Aa malaikaɛ.
- 16 Piɛɛ ḡi lé gbale. Ké aa wè, aa aà è, ɔ̀ yápi òimá.
- 17 A ɔ̀kèné aa níɛ, ɔ̀ a dàu a síuné lá Dii a bɔ kpéu. ɔ̀ à mè: A gɛ o Zaakiɛ ní wá gbé kíniɔ. ɔ̀ à bò gè gupálei.
- 18 Ké gu dɔ, kɔ́fi gbáa dà sosaɔ zānguo, aale kɔ́ lala aa mè: Bó Piɛɛ kè a ũi?
- 19 Elodi ò wà aà wɛɛɛ. Ké wi aà eo, ɔ̀ à yálàla gudɔanapiɔwa, ɔ̀ a ò wà ní dɛɛɛ.

Elodi gaa

- Bee gbɛa Elodi bò Yude, à gè gɔɔplakè Sezale.
- 20 Aa pɔ pà Tiideɔ ní Sidɔdeɔzi maamaa, ɔ̀ gbé beeɔ lɛdɔukè aa mò aà gwai sānu. Aa gè kíapi bɛ ziiia Blasitu k̄i. Ké Blasitu ní yáze è, aa gè lɛdɔukei ní Elodio, asa an bùsu pɔblea i bɔ aà bùsuuɛ.
  - 21 Ké gɔɔ pó wa dilɛ kà, Elodi a kible'ulaɔ dà, à gè zòlɛ a ḡinaa, ɔ̀ à yá'ò bílaɛ.
  - 22 Bíla wiilè à mè: Luae mé lé yá'o, i kɛ gbēnazina no.
  - 23 Weḡɔ Dii malaikae aà lɛ nè, ké i zɔ́kɛ dɔ Luaɛo yáí, ɔ̀ aà mɛ kòkà à gà.
  - 24 Lua yá iɔ ligua, iɔ káfi.
  - 25 Baanaba ní Soluo s̄o, ké aa ní kámasa yá kèkɛ aa làa, aa bò Yelusaleŭ aa Zāa pó w̄i mɛ Maaku sè tàò.

13

Baanaba ní Soluo zia

- 1 Anabiɔ ní yádanɛdeɔ ku Antioɔsi Yesudeɔ guu, an tóɔn kɛ: Baanaba ní Simɛɔ pó w̄i mɛ Báasiao ní Silɛni bùsu gbé Lusiuo ní Manaɛ pó nɛblè ní kí Elodio sānuo ní Soluo.
- 2 Goo pó aale Dii sisi ní lɛyeao, Lua Nisina mè: A Baanaba ní Soluo dilɛ nídoaa zì pó ma ní séwà yáí.

³ Ké aa leyè aa wabikè, ò aa ònámá aa ní gbáε, aa dàzeu.

⁴ Ké Lua Nisína Baanaba ní Soluo zì màa, aa gè Selusi. Za we aa gè gó'ilenau aa gè Sipi bùsuu.

⁵ Ké aa kà Salami, aa Lua yá waasokè Yudaο lousisikpeο guu. Zāa Maaku kúrino ònlede ũ.

⁶ Aa ísia gūgūnapi baa vī e Pafosi, ò aa kpàaū ní Yuda dabudabukena pó de ānabi egena ũo we. Aà tón Yesune.

⁷ Io kú ní bùsupi gbēzō Seeziu Pōluo. Gbēzōpiá ònnaε, ò à Baanaba ní Soluo sisi, ké a ye Lua yāma yái.

⁸ Dabudabukenapi tón Elima ní Geleki yāo. A íbelesèrino, àle weεle gbēzōpi swāfē, ké asu Yesu náaikεo.

⁹ O Solu pó wī me Pōlu sō, Lua Nisína dèdewà, ò à wepèwà à mè:

¹⁰ Ibiisi néo do! Maa píi ibεε! Gbēnazin vāi píi paemade! Wezēn pāsī! Nyō Dii zé súsu kpaanlaboa too lé?

¹¹ Tiasa Dii a okulema, ní vīakū. Nyō gwoplake nýō íatē eo. Wegō Elima wé gō dàadāa, gusia kùlewà. O àle omalemale, àle gbé weεle aà a o kú.

¹² Ké gbēzōpi yá pó kèpi è, à Dii náaikè, asa aà yá pó wa dàè aà kù gbāε.

Kua Antiosi pó kú Pisidi bùsuu

¹³ O Pōlu gè gó'ilenau ní a gbéō, aa bō Pafosi aa gè Pεega, Pāmfilì bùsuu. We Zāa Maaku ní tóu, à èa tà Yelusaleū.

¹⁴ Bōa Pεega aa gè Antiosi pó kú Pisidi bùsuu. Kámabogōzī aa gè zōle lousisikpeu.

¹⁵ Mōzi ikoyā ní ānabiό láo kyokea gbεa lousisikpe gbēzō gbé zì wà oné, tó aa káfia yāe vī aa o bílaε, aa o.

¹⁶ O Pōlu fēle okèné à mè: Isailiό ní buipāle lousisinaο à ma yāma.

¹⁷ Isailiό Lua wá deziό sè, ò à ní bui kō an kua Egipi bùsuu. O à ní bóle we ní a gbāa zōo.*

¹⁸ A ní gwá guwaiwau wè bla taawa.†

¹⁹ A gbāamō Kanaa bùsu bui mèn soplaone, ò à ní bùsupi kpámá.‡

²⁰ Apii kà wè òaa pla ní blakwio taawa. Bee gbεa à òaanaο òléné e à gè pèò ānabi Samueliwa.§

²¹ Ké aa kía gbèa, ò Lua Kisi né Saulu, Bēyāmeε bui òléné.* A kpalablè wè bla,

²² O Lua aà bō kpalau, à Davidi kpà aà gbεu. Lua Davidi yā'ò à mè, á è Yese né Davidi láasoo òūanο, a a pōeā píi keε.†

²³ Aà bui guu à Yesu bōu Isailione Suabana ũ, lá à a legbèwa.

²⁴ E Yesupi àò gé mói Zāa òbaa waasokè Isailione píi, a òné aa òn̄selilε aa da'ilεke.‡

²⁵ Ké Zāa zī ye láai à mè: Dé ále e má de a ũi? Gbé pó á wé òoin ma ũo. A ma! Ale mó ma gbεa, mi ka mà aà sabala bōbōèo.§

²⁶ Ma gbéō, Ablahaū buiό ní buipāle lousisinaο, wáme Lua suabayāe bee kpāsāwēε.

²⁷ Yelusaleūdeο ní ní gbāadeο aai Yesu òo, aai ānabiό lá pó wīo a kyoke kámabogōzī píi zé òo, ò aa ānabipiό yá pāpa, aa yādāaàla.

²⁸ Aai yāe ewà à kà wà aà deo, ò aa gbèa Pilatiwa wà aà de.*

* **13:17** Bōa 1.7, 12.51 † **13:18** Nao 14.34 ‡ **13:19** Iko 7.1, Yoz 14.1 § **13:20** 1Sam 3.20-21, 10.21-24

* **13:21** 1Sam 8.5 † **13:22** 1Sam 13.14, 16.12-13 ‡ **13:24** Luk 3.3 § **13:25** Zāa 1.20, Mat 3.11

* **13:28** Luk 23.1-23

29 Ké aa yá pó wa kèè àà yá musu kèè pii, wà àà bùa líwa wà àà dà mia'eu.†

30 Lua àà bò gau.

31 A gɔɔ dasi ké à bò mò gbé pó aa bò Galile aa gèaàno Yelusaleuwa.‡ Aame àà seeladeo ũ gbéone.

32 Wápio sɔ, ɔ wa mo àà baokpaié. Lé pó Lua gbè wá deziɔne,

33 a kè wá gbé pó wá de an buio ũone, à Yesu vù lá wa ò Soũ plaade guuwa.

Lua mè:

Ma nén n ũ,

n Maen ma ũ gbã.§

34 Lá a yaikɛo, mé Lua a àà bɔ gau, a yá ɔ Luapi ò yãa à mè:

Má báaa seasai pó ma a legbè Davidie daágu.*

35 ɔ wa ò guei lo:

Nyɔ wei n gbé pó a kua adoa yaikɛo.†

36 Davidipi sɔ à Lua pɔeã kè a gɔɔ. Ké à gà, wà àà mia kpàkɔi ní a deziɔ, ɔ à yaikè.

37 Gbé pó Lua àà vùpi sɔ i yaikɛo.

38 Ma gbé, àò dɔ ké duunakèama waaso pó wále kéé kú àà kíie.

39 Mɔzi ikoyá lí fɔ tò yá bɔrno nao, ama gbé pó aale Yesu náaikɛo, yápii i bɔrno na.

40 A laaika ké yá pó anabio ò su á leo

41 aa mè:

A ma, á gbé awiambɔnao,

à gilike, í sãale,

asa má yãe ke á gɔɔ,

baa tó wa dàu lé siué, á sio.‡

42 Ké Pɔlu ní Baanabao lé bɔle lousisikpeu, wà wabikèma aa ea mo yápi oné kámabogɔɔ sia lo.

43 Ké wále fáaa Yudaɔ ní gbé pó ì lousisirno bò tɛ Pɔlu ní Baanabaozi dasi. Aa yá'oné, aale ledamá aao gé ae ní gbéke pó Lua kèrno.

44 Kámabogɔɔ sia wéledeɔ kãaa pii Dii yãmaa yáí.

45 Ké Yudaɔ bílapi è, à kèné íi maamaa, ɔ aale Pɔlu yá bèebo, aale àà sɔsɔ.

46 ɔ Pɔlu ní Baanabao yá'oné viasai aa mè: Ame à kù wà Lua yá'océ gíá. Lá a gi, ále e i ka à wèni láasai eo, wá ea aedɔ buipáleɔwae sa.

47 Asa Dii yáe bee dílewèe à mè:

Ma n díle gupua ũ buipáleɔne,

ké n gé ní suabayão e tɔle léwa.§

48 Ké buipáleɔ yápi mà, an pɔ kèna, aa Dii yá sí síana ũ, ɔ gbé pó Lua ní díle wèni láasai pó ũo Yesu náaikè.

49 ɔ Dii yá lí bùsupia pii.

50 Yudaɔ ɔzè buipále nɔe lousisin gbiaɔ ní wéle gbãadeɔzi, ɔ aa íadà Pɔlu ní Baanabao, aa ní yá ní bùsuu.

51 Aa kɔlèma ní tàae seela ũ, * ɔ aa gè Ikɔniu.

52 Yesudeɔ sɔ, pɔna ní Lua Nisinao pèemá.

14

Pɔlu ní Baanabao kua Ikɔniu ní Lisitao

1 Aa kè Ikɔniu lá aai kewa, aa gè Yudaɔ lousisikpeu aa yá'ò e Yudaɔ ní buipáleɔ Dii náaikè dasidasi.

† 13:29 Luk 23.50-56 ‡ 13:31 Zin 1.3 § 13:33 Soũ 2.7 * 13:34 Isa 55.3 † 13:35 Soũ 16.10

‡ 13:41 Abk 1.5 § 13:47 Isa 49.6 * 13:51 Luk 9.5, 10.11

- 2 Ǿ Yuda pɔ aa gi yápi síio buipáleɔ swáfè Yesudeɔne, aa íisèrínɔ.
- 3 N beeo Pɔlu ní Baanabao gɔɔplakè we, aa yá'ò v́iasai daa Dii gàu, Ǿ Dii ní gbá zé an yābɔnsaekεao ní ní dabudabukεao a gbēke yá pɔ aale oné síanapiliwàné.
- 4 Ǿ wéledeɔ kɔkpaalè, gbēɔ zè ní Yudaɔ, gbēɔ ní zínaɔ.
- 5 Ǿ Yudaɔ ní buipáleɔ ní ní gbāadeɔ zèò wà íadamá wà ní pápa ní gbεo.
- 6 Ké Pɔlu ní Baanabao ní yá dè, Ǿ aa bàasi tà Likaoni bùsu wéleɔ, Lisita ní Dεεbeo ní a z̄εwíao.
- 7 Ǿ aa gi lé baonapi kpáné we.
- 8 Ḡεε ku Lisita, aà gbáɔ imia. Zaa wà aà ì, a de εε ũε, i t́aa'oo.
- 9 Ale swákpa Pɔlu yáí, Ǿ Pɔlu wepèwà soee, a è aà Yesu náaikεa kà à aà gbágbá,
- 10 Ǿ a òè ní lɔɔ gbāao: Fεε ze n gbáwa. Ǿ à v́ì zè, à b̀ò ní táo.
- 11 Ké bíla è lá Pɔlu kè, Ǿ aa ḱaa wiiwa ní Likaoni yáo aa mè: T́aaɔ lí gbēnazínaɔ ũ aa pílawa.
- 12 Aa tɔkpa Baanabaε Zupitεε, Pɔlu s̄ Mεekiɔ,* ké Ǿme ì dɔaa ní yá'oao yáí.
- 13 Zupitεεpi kpé kú wénkpe, Ǿ aà gbàgbana mò ní zuswana pɔ à lávu zāblémáɔ wéle bíibɔleu. A ye dasi sa'o zínaɔwa.
- 14 Ké Baanaba ní Pɔluo yápi mà, aa ní ulaɔ ga kèkè, Ǿ aa sí dasi guu ní wiio
- 15 aa mè: Gb̄éɔ, b́oyáí ále ke beewai? Gbēnazínaɔn wá ũ s̄ lááwa. Baona wále kpáé, ké à kpe lí pɔ gianε beeɔne, í ze ní Lua b̄éεo. Ǿme musu kè ní tɔleɔ ní ísiao ní pɔ pɔ kúuɔ píi.†
- 16 A bui píi tò yāa, aa nízia zé sè.
- 17 N beeo à azía òlɔné maakea guu. I to lou maé à pɔkeke a gɔɔwa. I á gba ble à ku pɔna guu.
- 18 Baa ní yá bee oao, d̄εε ní d̄εεo Ǿ aa gi gb̄éɔne aa sa'omá.
- 19 Ǿ Yudaɔ b̀ò Antiōsi ní Ikɔniuo aa mò wà bíla swáfè. Ǿ aa Pɔlu pápa ní gbεo aa aà gále b̀òò wénkpe, aale e à gáε.
- 20 Ké Yesudeɔ káaaaàzi, Ǿ à f̄εle gè wéle guu. Ké a gu d̀ò, aàpi ní Baanabao aa gè Dεεbe.
- Zínao taa Antiōsi*
- 21 Ké aa baonakpáné wélepi guu, aa gb̄éɔ è dasi. Ǿ aa èa gè Lisita ní Ikɔniuo ní Antiōsio,
- 22 aale Yesudeɔ gba gbāa, aale ledamá aa wetā Yesu náaikεawa aa mè: Sema wà taasike maamaa, wí gbasa ḡε kpala pɔ b̀ò Lua kíi guu.
- 23 Aa gb̄εz̄ɔɔ d̄iléné wéle ní wéleɔ, Ǿ aa wabikèné ní leyeo, aa ní ná Dii pɔ aa aà náaikèè ɔz̄í.
- 24 Ké aa pà Pisidi bùsua, aa kà Pāmfilí bùsuu.
- 25 Aa Lua yá'ò Pεεga, Ǿ aa gè Atali.
- 26 We aa gè gó'ilenau aa tà Antiōsi, gu pɔ wà ní náu Luaε a ɔz̄í yāa aà gb̄ekekené z̄í pɔ aa kè aa làa tia yá musu.
- 27 Ké aa kà, aa Yesudeɔ káaa aa yá pɔ Lua kèné òné píi, lá à buipáleɔ gbà zé aa a náaikè.
- 28 Ǿ aa gɔɔplakèrínɔ we.

15

Lεkpaat̄a Yelusaleū

* 14:12 An t́aaɔ t́ɔɔn we. † 14:15 B̄ɔa 20.11, Soū 146.6

1 Gbēeɔ bò Yude aa mò Antioṣi, ɔ aa yādà Yesudeɔne aa m̀: Tó i t̄z̄ɔ lá M̄oizi d̄ilewao,* á zia'eo.

2 Pɔlu ní Baanabao zɔadòmá aa lekpaakèr̄n̄o maamaa yápi musu. ɔ Yesudeɔ zèd Pɔlu ní Baanabao ní ní gbēeɔ gé Yelusaleũ yápi ḡóḡi ní zinao ní gbēz̄ɔɔ.

3 Aa gè zènέ, ɔ aa pà Fenisi ní Samalio b̄usuɔla. Aa buipáleo n̄selileá yá dàu a siu ní gbēeɔne we, ɔ an pɔ kèna z̄ɔ.

4 Ké aa kà Yelusaleũ, Yesudeɔ ní zinao ní gbēz̄ɔɔ gbāakpān̄zi, ɔ aa yá pɔ Lua kènέ pii baokpāné.

5 ɔ Falisi Yesudeeɔ f̄le m̀: Sema buipáleo t̄z̄ɔ, wi oné aao M̄oizi ikoyā kūa.

6 ɔ zinao ní gbēz̄ɔɔ k̄ɔ k̄aaa, aale yápi gwa.

7 Ké lekpaaiá gbākũ, Piεε f̄le zè a òné: Ma gbēɔ, á d̄ɔ ké Lua ma dile á guu à gèḡe, ké buipáleo Yesu bao ma ma léu, aai aà náaikε.

8 Lua dee gbēpii n̄se d̄ɔ, ɔ à ní gbá a Nis̄ina a siān̄o seela ũ,† lá à wá gbáwa.

9 Lua i ní dile dodoa ní wápiɔ. A ní n̄se p̄ipiné, ké aa Yesu náaikè yái.

10 Bóyāi ále Lua wei tiai? Aso pɔ wá deziɔ f̄ua séi ní wápiɔ ɔ á ye dinéa?

11 M̄aa no! Wá a náai v̄i ké wá bɔ Dii Yesu gbēke yáie, lá ampiɔwa s̄ɔ.

12 Gbēɔ kè k̄ilikili pii, ɔ aa swākpa Baanaba ní Pɔluozi, aale seelaɔ ní dabudabu pɔ Lua kènέ buipáleo guuɔ o.

13 Ké aa yā'ò aa làa, Zaaki f̄le yāsè à m̀: Ma gbēɔ, à ma yāma.

14 Sim̄ɔ ò lá Lua d̄aa buipáleo wegwa, ɔ à gbēɔ sè ní guu a pɔ ũ.

15 Anabiɔ yá k̄s̄è ní beeo, asa aa m̀:

16 Bee gb̄ea má εa m̄o Davidi b̄ez̄i bo,

mí a gufooɔ keke tata lɔ,

17 ké buipáleo ma k̄ii wεεε,

gbē pɔ ma ní sisi ma ní sépiɔ pii.

18 Dii pɔ lé yápi ke mé ò,

a tò wa yápi d̄ɔ za káau.‡

19 Ayāmeto má è a maa wá yá z̄i'ũ dile buipáleo pɔ aa zè ní Luaoɔneɔ.

20 Wà lák̄ené aa mik̄e pɔ pɔ gbālè táa k̄iwa ní gbās̄ik̄eao ní n̄ò kòlokpasaiɔ ní kp̄aao.§

21 Asa à gèḡe w̄iɔ M̄oizi lá kyoke lousisikp̄eɔ guu kámaboḡɔz̄i pii, w̄iɔ aà yá waasoke w̄éle ní w̄éleo.

Zinao gbēɔ zia buipáleo Yesudeɔwa

22 ɔ zinao ní gbēz̄ɔɔ ní Yesudeɔ pii zèd wà gbēɔ sé ní guu, wà ní z̄i Antioṣi ní Pɔluo ní Baanabao. ɔ aa ní d̄aanaeɔ sè, Yuda pɔ w̄i m̄e Baasaba ní Siliv̄eεo.

23 Wà taala diné, yá pɔ wa kè a guu m̀: Wá zinao ní gbēz̄ɔɔ wa f̄okpà wá gbē pɔ aa de buipáleo ũ Antioṣi ní Sili b̄usuo ní Silisi b̄usuoɔwa.

24 Wá mà wá gbēeɔ gè á k̄ii aa á n̄se òokp̄áé, aa á dá bíliu ní yā'oa guu. Wá lé kú a guuo,

25 ɔ wa ledoūkè wa zèd ké wà gbēɔ se wà ní z̄iwá ní wá gbē yenzideɔ Baanaba ní Pɔlu

26 pɔ aa ḡi ní w̄enii wá Dii Yesu Kilisi t̄ɔba yáio.

27 Ayāmeto wále Yuda ní Siliv̄eεo z̄iwá, aa yá pɔ wá kè láu oé ní léo.

28 Asa Lua Nis̄ina ní wápiɔ wa zèd wà asoe diéɔ, sema a pɔ z̄ev̄ie beeo.

* 15:1 Lev 12.3 † 15:8 Z̄in 11.15-18 ‡ 15:18 Am̄o 9.11-12 § 15:20 B̄oa 34.15-17, Lev 18.6-23, 17.10-16

29 A mikē nòò pò wà sa'òò táawa soawa ní kpàao ní nòò kòlokpasaio ní gbàsíkεao. A maa à mikē beeowa. Wà k'è aafia!

30 Ǿ wà ní gbáε, aa gè Antiosi. Aa Yesudeo kàaa píi, Ǿ aa lápi kpámá.

31 Ké aa a kyokè, Ǿ an pò kèna maamaa ní nòse níniyápio.

32 Yuda ní Silivέεoá ānabiονε, Ǿ aa ledà ní gbépiowa maamaa, aa ní gbá gbāa.

33 Ké aa gɔɔplakè we, Yesudeo lezámá, Ǿ aa tà ní zinao kíi aafia.

34-35 Pɔlu ní Baanabao gè Antiosi. N gbé dasi páleo aa Dii yādáné aa baonakpané.

Pɔlu wélegea gēn plaade

36 Gɔɔpla gbea Pɔlu ò Baanabae: Wà εa gé Yesudeo gwai wéle pò wa Dii yá waasokèu yāao guu, wíò dō lá aa de.

37 Baanaba ye Zāa Maaku se aà gérnɔ,

38 Ǿ Pɔlu lé e a maa wà gbé pò kèná Pāmfilii, i ténzi ní zǐ guuo se lo.*

39 Aai makōeo, Ǿ aa kèkōwa. Baanaba Maaku sè aa gè gó'ilenau aa gè Sipi.

40 Ǿ Pɔlu Silivέεe sè. Yesudeo ní ná Diiε a ɔzǐ aà gbēkekεné, Ǿ aa dàzeu.

41 Aa pà Sili ní Silisiola, aa Yesudeo gbà gbāa.

16

Timotee gea ní Pɔluo ní Silivέεo

1 Pɔlu kà Dεεβε ní Lisitao. Wekii Yesudee ku wǐ mεè Timotee. Aà daá Yuda Yesudee, mé aà maeá Gelekie.

2 Yesude pò aa ku Lisita ní Ikɔniuoɔ aà tɔnasǐ.

3 Pɔlu ye aà geano, Ǿ à tōzòè Yuda pò kú wélepɔ guuo yáí, asa ampíi aa dō ké aà maeá Gelekie.

4 Wéle pò aa gèu píi, aa yá pò zinao ní gbēzɔɔ díle Yelusaleū ò Yesudeone aao kǔa.

5 Ǿ aale gbāakū ní Yesu náaikea guu, aale dasikū lá gu lé dɔ.

Pɔlu gea Masedoni būsuu

6 Lua Nisina gǐné aa gé Lua yā'oi Azi būsuu, Ǿ aa pà Filizi ní Galatio būsuoia.

7 Ké aa kà Misi būsuo zǔleu, aa yòwà wà gē Bitini būsuu, Ǿ Yesu Nisina i weinéo.

8 Ké aa Misi būsuo baa vǐ, Ǿ aa kà Toloasi.

9 Gwāasina Pɔlu Masedoni būsuo gbēe è zεaala iu, àle awakpaè à mè: Buawá Masedoni, dɔwále.

10 Ké a è iu maa, Ǿ wa Masedoni sɔukè gǔɔ, asa wá dō sa, ké Lua mé lé wá sisi wà ge baonakpané.

11 Ǿ wa gē gó'ilenau Toloasi, wa mipè Samɔtasiwa. Ké a gu dò wa ka Neapoli.

12 Bɔa we wa ge Filipi, Masedoni būsuo saalopi mεewia pò Lomadeo vǐ, Ǿ wa gɔɔplakè wélepiu.

13 Kámabogɔɔzǐ wa bɔ wénkpε, wa ge swa sae, gu pò wále e wǐ lousisiu. Ǿ wa zǔle wa yá'ò nɔe pò káaaa weone.

14 Nɔee ku we, wǐ mεè Lidia. Tiatii gbé zwāa tēa yīanae, mé lousisinae. Ale yá pò Pɔlu lé o ma, Ǿ Dii aà sǔ wèè, à yápi sǐ.

15 A da'ilékè ní a bedeo, Ǿ à wabikèwá à mè: Tó a ma Dii náaikea sǐe, à mɔ pila ma be. Ǿ wa aà yáze èe.

Pɔlu ní Silivέεo daakpεu Filipi

* 15:38 Zin 13.13

16 Ziewa ké wále gé wabikékíi, wa kpaau ní zɔnɔe pɔ táa mlẽ vío. Aà diio ì ɔa e maamaa aà àsi'oané yá musu.

17 Ɔ à bɔ̀ téwázi, wápiɔ ní Pɔluo, àle wiile à mè: Gbé beeɔ́á Lua Musude zɔ̀blenaɔne, aale suabaze kpàwakéé.

18 Ɔ ke màa lá gu lé dɔ, ɔ yápi Pɔlu wà. A líli ò táapie: Má òne ní Yesu Kilisi tɔo, go nɔepiwa. Ɔ à gòwà gɔ̀.

19 Ké aà diio è ài'ea aà yá musu támaa ní né, ɔ aa Pɔlu ní Silivɛɛo kù aa ní gále gèrínɔ gbãadeɔ kíi gãae.

20 Aa gèrínɔ yákpalekenao kíi aa mè: Gbéɛ beeɔ́á Yudaɔne, mé aale wá wéle ɔ̀kpa.

21 Fɛlekaayá pɔ wá Lomadeɔ ikoyá gí wà si ge wà ke ɔ aale dané.

22 Gbéɔ̀ fɛlérínɔ dasi, ɔ yákpalekenapiɔ mè wà ní ulaɔ wolomá, wà ní gbɛ ní goo.

23 Ké wà gbɛa gbãa kèné, ɔ wà ní dá kpéu, wa ò kpépi dɔ̀anae aà ní dɔ́a maamaa.

24 Ké wa òè màa, ɔ à ní dá kpépi guonau, à ní gbáɔ dàliu gíúgiú.

25 Wɛɛdo taawa Pɔlu ní Silivɛɛo lé wabike Luawa, aale aà táasile, mé dakpeunao lé swákpa ní yáí.

26 Kándo tɔɔle lùalua ní gbãao e kpépi gíɔ dèe. Wegɔ̀ a gbaɔ wèwɛ píi, ɔ dakpeunao mɔ̀daonaɔ pòlomá píi.

27 Ké kpedɔ́ana vù, à gbaɔ è wèwɛa píi, ɔ à a fɛnda wò, a ye azia de, asa àle e dakpeunao bàasie.

28 Ɔ Pɔlu pùna ní lɔɔ gbãao à mè: Nsu íakpa nziaio. Wá kú la wápii.

29 Kpedɔ́anapi mè wà mɔ́ ní filiao, ɔ à sínzí ní bao à kùle Pɔlu ní Silivɛɛo ae, àle kpakpanaga.

30 A bɔ̀rínɔ bàasi, ɔ à mè: Maeɔ, kpelewa má ke mà zia'ei?

31 Aa òè: Dii Yesu náaike, níyɔ zia e, mpi ní n bɛdeɔ píi.

32 Ɔ aa Dii yá'òè ní a bɛ gbéɔ̀ píi.

33 Wɛɛdo bee, kpedɔ́anapi ní sé à gè ní gu'íao pìpiné, ɔ à da'ilekè gɔ̀ ní a gbéɔ̀ nípii.

34 Ɔ à gèrínɔ a bɛ à blekèné. Aàpi ní a bɛdeɔ an pɔ kèna maamaa, ké aa Lua náaikè yáí.

35 Ké gu dɔ̀, yákpalekenao dɔ̀aiɔ zì aa ge o wà gbépiɔ gbae.

36 Ɔ kpedɔ́anapi ò Pɔlue: Yákpalekenao gbéɔ̀ zìà mà á gbae. A bɔ̀le, í á taanankɛ.

37 Ɔ Pɔlu ò dɔ̀aipɔne: Aa wá gbé bíla wáa yákpalekeawanɔ sai, aa wá dá kpéu, wá gbé pɔ̀ Lomadeɔn wá ũ. Tiasa ɔ aa ye wá bɔ̀le asii guua? O'o! A ke màao. Sema aa mɔ́ wá bɔ̀le nízia.

38 Dɔ̀aipɔ yápi sɛle ò yákpalekenane. Ké aa mà Lomadeɔn ní ũ, ɔ vía ní kú.

39 Ɔ aa mɔ̀ awakpàné aa ní bɔ̀le kpéu, ɔ aa wabikémá aa bɔ̀né ní wéleu.

40 Ké aa bɔ̀le kpéu, aa gè Lidi bɛ. Aa Yesudeɔ lè we, ɔ aa ní nɔ̀se níniné aa gèzɛa.

17

Pɔlu kua Tesaloni

1 Aa bɔ̀le ní Amfipɔliɔ ní Apɔlonio, ɔ aa kà Tesaloni, gu pɔ̀ Yudaɔ lousisikpe kúu.

2 Ɔ Pɔlu gè lousisikpeu lá ìɔ kɛwa, à waasokèné yá pɔ̀ kɛa Luayátaalau musu kámabogɔ̀ là àaɔ.

3 Ale a bɔ̀lekené lá à kù Mesii taasike, i bɔ̀ gau, à mè: Yesu pɔ̀ mále aà yá'óé mé Mesiiipi ũ.

⁴ An gb̃ẽo yápi zé è, ̃ aa nà Pòlu ní Siliṽẽowa. Maa Geleki lousisin dasio namá s̃ó ní ñẽ t̃ode bílao lo.

⁵ Ǿ Yudaó ñis̃èr̃ño, aa bèb̃emp̃adeó kàaa aa dasikù, ̃ aa w̃éle lòo. Aa gè ña Zas̃o bei, aale Pòlu ní Siliṽẽo w̃ẽle ní k̃u b̃òr̃ño balu guu.

⁶ Ké aai ní eo, aa Zas̃o ní Yesude p̃aleó g̃ale b̃òr̃ño w̃éle gb̃aadeó k̃ii, aale wiile: Gb̃épióá dúniadenaone. Aa mò la,

⁷ ̃ Zas̃o ní díle a be. Gb̃épió lé p̃a Sezaa ikoa nípii, aai me kía p̃ale ku w̃i me Yesu.

⁸ Yápi z̃ò bíla ní w̃éle gb̃aadeó p̃owa.

⁹ Ǿ aa ̃asi Zas̃o ní gb̃é k̃iniowa aa ní gb̃áe.

Pòlu kua Belee

¹⁰ Gw̃aas̃ina bee g̃òo Yesudeó Pòlu ní Siliṽẽo gb̃áe Belee. Ké aa kà we, ̃ aa g̃è Yudaó lousisikp̃eu.

¹¹ Gb̃é beeo ñòse maa de Tesalonideola, aa Lua yá si ǒplapla. Lá gu lé d̃o aaiò w̃éte Luaỹataalai, ké aa e d̃ó tó Pòlu yápió síana ví.

¹² An gb̃é p̃ó Dii náaik̃eo dasi ní Geleki ñẽ gb̃iao ní Geleki g̃̃eo dasidasi lo.

¹³ Ké Tesaloni Yudaó mà Pòlu lé Lua yá waasoke Belee lo, ̃ aa mò we, aa yákele dà aa bíla p̃o f̃èle.

¹⁴ Ǿ Yesudeó Pòlu gb̃áe g̃òo ísia oi, ãma Siliṽẽe ní Tim̃oteeo g̃ò we.

¹⁵ Gb̃é p̃ó g̃è z̃ei Pòluo g̃èaàno Atení, ̃ aa èa tà Siliṽẽe ní Tim̃oteeowa ní Pòlu legbeo, à mè aa mo a le kpakpa.

Pòlu kua Atení

¹⁶ Ké Pòlu lé ní dá Atení, aà ká f̃èle sí, ké a è t̃aa di w̃élepiu yáí.

¹⁷ Ǿ à waasokè Yudaone ní buip̃ale lousisinao lousisikp̃eu ní gb̃é p̃ó ño ní le el̃eu lá gu lé d̃o.

¹⁸ Pòlu lé ỹab̃o k̃ó léu ní ỹawaaipana p̃ó w̃i mené Epikulio ní Sitoisio. Ǿ an gb̃ẽo mè: Bó yá dàob̃anapi lé b̃olei? Gb̃ẽo mè: Wále e t̃aa dafu yá kp̃awa àle ke. Aa ò màa ke àle Yesu yá ní aà b̃oa gau yáo baokpané yáíe.

¹⁹ Ǿ aa Pòlu s̃è g̃èò gb̃èz̃o k̃ii Aleopaga aa mè: Nỹó yá dafu p̃ó ni dané ow̃ẽo lé?

²⁰ Wa ỹab̃onsae màma, wá ye a b̃oole d̃ó.

²¹ Atenideó píi ní nib̃o p̃ó kú weo, aalió ye ỹap̃aleio, sema yá dafu maa ní a w̃aaiipaaò bàasio.

²² Ǿ Pòlu f̃èle z̃è Aleopagadepio guu à mè: Atenideó, má è á misiileá t̃aaone ãia ví maamaa yápii guu.

²³ Ké má be á w̃éleu, mále p̃ó p̃ó i kúlenéò t̃aasika, ̃ ma sa'ok̃ie è, wà lak̃èwà wà mè: Lua p̃ó wá d̃o p̃ó. Lua p̃ó á aà d̃o mé ále misiileè, aà bao mále kp̃áé.

²⁴ Lua dúnia k̃è ní p̃ó p̃ó kú a guuo píi. A de musu ní t̃ooleo Dii ũ, ñlió ku kp̃é p̃ó gb̃enazinao d̃èo guuo.*

²⁵ Aà bàa kú ní gb̃enazina d̃onleoo. Aapi mé ñ w̃eni ní nisinao ní p̃ópii kpa gb̃épiiwa.†

²⁶ A bui píi b̃ò gb̃é m̃endo k̃íie, ̃ aa ku dúnia gola síis̃ píiu. A d̃òaa g̃òd̃iledile bui píie ní gu p̃ó aao kuu léo.

²⁷ A ní ké ké aao a w̃ẽle aa ǒmalemale e aa ge b̃owa. Baa ní beeo a z̃à ní wá gb̃ẽoo.

²⁸ Asa aapi mé ñ to wàò w̃eni ví, wíó ku, wí f̃ó wà wá me sé. Lá á lak̃ènaeò ò aa mè: Wá de aà buio ũ s̃ó.

* 17:24 1Kia 8.27 † 17:25 Isa 42.5

29 Lá Lua buion wá ũ, wásu wàò e a de lán táa pò gbēnazina kè ní vuao ní ánusuo ní gbéo à gōinakèwà lá a yeiwawao.

30 Lua wekpà a vī wá wésiagoo yála, ò àle lèda gbéowa gupiiu tia aa nòselile.

31 Asa à gòdile, ké gbé pò á sè a yákpaleke ní dúniao a zéwa. Lua gbé pò a sèpi bò gau, ké gbépii e dō.

32 Ké aa bóa gau yápi mà, an gbēo aà láanikè, áma an gbēo mè: Wá n yápi ma zléwa b.

33 Ǿ Pòlu bò ní kíi.

34 Gbēo nàwà aa Yesu náaikè. Aleopaga gbēzōo do pò wī me Denisi kú ní guu ní nòe pò wī mèè Damalio ní gbēo b.

18

Pòlu gòplakèa Kòleni

1 Bee gbèa Pòlu bò Atenì à gè Kòlenì.

2 A kpàaŭ ní Yudaéo we, Pōntu bùsu gbé pò wī mèè Akilasi ní a na Pisiio. Aa sù ní Itali bùsuo dafu, ké Sezaa Kolodi díle Yudaone aa bòle Loma yáí. Pòlu gè ní kíi,

3 ò à pilamá, àle zikéino, ké zídoukenaon ní ũ yáí. Asa zwàakpekènaon ní ũ nípii.

4 Kámabogoozì pii ì waasoke lousisikpeu, àle weele Yudaó ní Gelekio a yáze e.

5 Ké Silivēe ní Timoteo bò Masedoni bùsuo aa kà, Pòlu zè ní waasokeao, àle o Yudaone wásawasa Yesu mé Mesii ũ.

6 Ké Yudaó ìisèaàno aa aà sòsò, ò à a pòkasao kpòerila à mè: Yá pò á kè wí á musu, ma yán bò. Za tia má gé buipále kíie.

7 Bóa we à gè pìla buipále lousisina pò wī mèè Titu Yusitu be lousisikpepi sae.

8 Lousisikpe gbēzōo Kilisipu Dii náaikè ní a bedeo pii. Kòlenideo Pòlu yāmà dasi, ò aa Yesu náaikè aa da'ilekè.

9 Gwāasina Dii ò Pòlu iu à mè: Nsu to vía n kũo, nísu kámabo ní yá'oanéoo,

10 asa gbé pò de ma pò ũ wéle bee guu dasi. Má kunnò, gbēe a n kũ à ìadamao.

11 Ǿ Pòlu wè do ní mò sooloo kè we, ìo Lua yáda gbéone.

12 Goo pò Loma gbé Galiò de Gelesi bùsu gbēzōo ũ, Yudaó ledoukè aa àna Pòluwa, aa gèaàno yákpalekekíi

13 aa mè: Gbé bee lé tékpa gbéogu aao lousisiyá pò pãa wá ikoyála kũae.

14 Ké Pòlu ye yá'o, ò Galiò ò Yudaone à mè: Yudaó, tó dàae ge tàae zōoe yãa, à kũ mà menakeáno.

15 Lá ále yákeletá gbé tó yá musu ní ázia ikoyão, à gò á yá ũe. Ma gi yá bee taa gógōie.

16 Ǿ à ní yá ní bòle yákpalekekpeu.

17 Ǿ aa àna lousisikpe gbēzōo Soseniwa nípii, aa aà gbègbè yákpalekekpe kpele. Galiò i a yádao.

18 Pòlu gòplakè Kòleni b, ò à lezà Yesudeowa à gè gó'ilenau, àle tá Sili bùsuo. Pisií ní Akilasio gèaàno. A mibò Sákele lé pò a kè Luawa yáí.*

19 Ké aa kà Efese, Pòlu Pisií ní Akilasio tò we. A gè lousisikpeu à waasokè Yudaone,

20 ò aa wabikèwà aà gòplakéino. I weio,

* 18:18 Nao 6.18

21 āma ké àle lezamá à m̀̀: Tó Lua wèi, má ea mó á gwai. Ǿ à b̀̀ Efese ní gó'ilenao.

22 Ké à kà Sezale, à gè f̀̀kpà Yesudeõwa Yelusaleũ, ̃ à tà Antiõsi.

23 Ké à g̀̀oplakè we, à èa dàzeu à gè wéle ní wéleo Galati b̀̀suo ní Filizi b̀̀suo, à Yesudeõ gbà gbàa mípi.

Apoloo

24 Yudãe ku, àà tón Apoloo, Alesā̃ndi gbé̃e. Àà lé na mé a Lua yá d̃̃ maamaa.

25 Wà Dii zé yā̀dadaè, ̃ Yesu yā̀'ované àà kās̃i. I dadané a zéwa, āma Zāa gbé̃o da'ilekã ̃ a d̃̃. A m̀̀ Efese,

26 ̃ à nà yā̀'owa lousisikpeu ṽiasai. Ké Pisii ní Akilasio àà yāmà, ̃ aa àà s̃̃si aa Lua zé b̀̀olekèè wásawasa.

27 Ké Apoloo ye gé Gelesi b̀̀suo, Yesudeõ àà gbà s̃̃, ̃ aa lakè Yesude p̀́ kú weõne aa àà kũ oplapla. Ké à kà we, à õdà gbé̃ p̀́ Lua gbé̃kekèné aa Yesu náaikèõwa maamaa.

28 Asa àà yá Yudão wè̃ dasi wáa máũmaũ, à ò̃lóné Luayā̃taalau ké Yesu mé Mesii ũ.

19

Polu kua Efese

1 G̀̀o p̀́ Apoloo ku Koleni, Polu Azi b̀̀su s̃̃s̃̃o baa ṽi, ̃ à kà Efese. A Yesudeẽo lè we,

2 ̃ à ní lá à m̀̀: Ké a Dii náaikè, àà Nisina d̃̃íea? Aa wèwà aa m̀̀: Aawo, wi àà Nisina kua yā̃ma seo.

3 Ǿ à ní lá à m̀̀: Da'ile kpele á kèi? Aa wèwà aa m̀̀: Zāa p̀́e.

4 Ǿ Polu ò̃né: Zāa gbé̃o da'ilekè an ǹ̀selilea seela ũe. A ò̃ gbé̃õne aa gbé̃ p̀́ a m̀̀ a kpe náaikè. * Yesu àle o.

5 Ké aa yápi mà, aa da'ilekè ní Dii Yesu t́o.

6 Ké Polu ò̃námá, Lua Nisina d̃̃íné, ̃ aa yā̃ebui'ò aa ānabikèkè.

7 Gbé̃pio píi kà lán gbé̃on kuεpla taawa.

8 Polu ò̃ gé lousisikpeu e m̀̀ àã. A yā̀'òné ṽiasai, àle waasoke kpala p̀́ b̀̀ Lua kíi yá musu, ké aa a yáze e.

9 Ama an gbé̃õ swágbāakè, aai Lua yá sio, ̃ aa zépi b̀̀eb̀ò dasi guu. Ǿ Polu gbé̃ p̀́ Yesu náaikèò sèle aa b̀̀ ní guu. Ǿ ò̃ waasoke gbé̃õne Tilanu kyókpeu lá gu lé d̃̃.

10 A kè màa e wè̃ pla, ̃ Azi b̀̀sudeõ Dii yāmà, Yudão ní Gelekĩo píi.

Seva néo

11 Lua Polu gbà zé à dabudabu b̀̀nsãẽo kè.

12 Beewa baa t́o wà isimawaab̀̀o ge f̀̀uàò nà Polu m̃ewa wà ge nà gyā̃ẽwa, aaĩ gbágbāe, an táão ì gèzẽa.

13 Yudãa táagona p̀́ aaĩò beb̃ẽõ wè̃le t́ãa gò ní Dii Yesu t́o aa m̀̀: Wá òé ní Yesu p̀́ Polu ì a yá waasoke t́o, à go.

14 Yudão sa'onkia p̀́ w̃i me Seva neg̃̃e gbé̃on soplão mé ì ke màa.

15 Ǿ t́ãa ò̃né: Má Yesu d̃̃ mé ma Polu bao mà. Apiõ s̃̃, dén á ũi?

16 Ǿ táadepi k̀̀simá à gbāam̀̀né, à ní kwé píi à ní keke'ia, ̃ aa bàalè b̀̀le uapiu puizi.

17 Ké Efesedẽo yápi mà, Yudão ní Gelekĩo píi, ṽia ní kú, ̃ Dii Yesu t̀̀b̀ò maamaa.

18 Ǿ gbé̃ p̀́ aa Yesu náaikèò m̀̀ dasi, aale ní yakeao o gupuãu.

* 19:4 Luk 3.16

19 Gbẽkɔlɛkenaeo n taalaɔ naaa mo kateu bila waa. Ke wa lapiɔ ɔa dodo, wa e a ka anusu ɔwatẽ ɔaasɔɔo lee blakwi (50.000).

20 Beewa ɔ Dii ya lo kafi, lo ɔta n gbao.

Zakaa Efese

21 Ya bee gbea Polu zed a nose guu a bole n Masedoni busuo n Gelesi busuo, i ge Yelusaleu, a me: To ma ge we, sema ma ge Lomadeo gwai.

22 ɔ a donlede gbẽon plaɔ Timotee n Elaso zì Masedoni. Aapi so a go Azi busuu gia.

23 Goo bee ɔ yakele fele maamaa Dii ze ya musu.

24 Anusupinae ku wi me Demetiu, i Aatemi taakpe taa pi n anusuo. Aa zikenaɔ i ai zo e zipiwa.

25 ɔ a n kaaa n gbẽ po i zi bee taa keo, a one: Gbeo, a do ke ɔzi bee me wa bleki u.

26 Ale e me ale ma la Polupi le ke, a me: Taa po wa n poba luao no. ɔ a gbẽ dasio mi liaa, wa aa yaze e. I ke Efese la ado no, n Azi busuo pie.

27 Ya bee a fo musu iwee. I ke wa ɔzi yafuku adon, a ya a to taa nose zo Aatemi kpe go poe uo, taa po Azi busudeo n dunia gbepiio i kulepi gawi a laae.

28 Ke aa yapi ma, an po pa, ɔ aa na wiiwa aa me: Efesedeo Aatemi zo.

29 Wele loo, gbẽo baale le si kokaakekiu, ɔ wa Masedoni busu gbẽon pla Gaiusi n Alisaka po aai ge weleu n Poluo kù gèno.

30 Polu ye ge za guu, ɔ Yesudeo i wei.

31 Azi busu gbẽzo de aa gbena u, ɔ aa gbẽo zi aa ledawa asu ge zao.

32 Kokaaya ya, wale wiile, wale ko yamao, asa gbẽ daside do boyai wa kaaio.

33 Yudaɔ zo Alesandazi aa ya'o, ɔ bila guu gbẽo le ledowa. Alesandapi okene aa nile, a ye Yudaɔ mi bo bila waa.

34 Ke wa aa do Yuda u, ɔ ampai aa wiile sanusanu mo pla taawa aa me: Efesedeo Aatemi zo.

35 ɔ wele gbẽzo n zoa ze a me: Efesedeo, gbepi do ke a de taa zo Aatemi kpe ddaa u n luakimo po ku weo.

36 La gbẽe a fo bo bee kpeo, a zia ku tee. Asu yae ke n nonwao.

37 A mo n gbẽo la, aai oka wa taakpe pewao, aai wa taa tobeseio.

38 Ayameto to Demetiu n a zikenaɔ yavi n gbẽo, yakpalekego ku n yakekenaɔ. Aa ge ko gbea we.

39 To a yapale vi lo, wa goge kokaaya po gbadeo gbèa guu.

40 Asa wa fo wa tae e zoa po ke gbæ bee musu. Wa yaze e o zoapi musuo, asa a gba vi.

41 Ya bee oa gbea ɔ a gbẽo gbæ.

20

Etiki baɛa fenentiu

1 Ke zoa laa, Polu Yesudeo kaaa a n gba so, a lezama, ɔ a ge Masedoni.

2 Ke ale pa busupia, a gbẽo gbà so n yaɔ dasi, ɔ a ge kað Gelesi,

3 ɔ a mo aas ke we. Ke ale ge gei golenau a ta Sili busuu, a ma Yudaɔ lekpaaiazi, ɔ a zed a ea ta n Masedonio.

4 Gbe po geaanoo ton ke: Belee gbẽ Pilusi ne Sopatee n Tesaloni gbẽo Alisaka n Sekoduo n Debe gbẽ Gaiusio n Timoteo n Azi busu gbẽo Tisiki n Tofi.

5 Gbe beo daa ge le wa da Toloasi.

6 Wápio sō, Kàaso dikpe gbea wa gē gó'ilenau Filipi, ɔ̄ gɔɔ sɔo gbea wa ní lé Toloasi. We wa á̄sɔ̄a do dèu.

7 Asōanenzi wa kō kàaa wà Dii dɔngubɔ ble. Pɔlu lé waasokené, a ye ta tó gu dɔ̄e, ɔ̄ à dàyāla e wɛɛdo.

8 Filia dasi kú kpé lesí pó wá káaaaupiu.

9 Ewaasoe z̄l̄ea fenenti, wí mɛ̀ Etiki, àle igofampa. Ké Pɔlu waasokea kè gbāa, i aà lè, ɔ̄ à b̀ò za kpediakɔ̄api àāde fenenti à lèlè, ɔ̄ wà aà sè gè.

10 ɔ̄ Pɔlu pila à kùsiwà, ɔ̄ à aà se kpà a kùe à mè: Asu gilikeo, a b̄é.

11 Ké à èa dède musu, wa Dii dɔngubɔ blè. Pɔlu yá'ò maama e gu gè d̀ò, ɔ̄ à dàzeu.

12 ɔ̄ wà tà ní èwaasonapio b̄é, gb̄é ǹse n̄ini a de beeo.

13 Wápio sō wa ge gē gó'ilenau, wa d̄aa Pɔlu e Aso, w̄éle pó wá aà seu. Màa à zèò, asa a ye gé we k̄ēe.

14 Ké à wá lé Aso, ɔ̄ wa aà sè wa ge Mitileni.

15 Ké a gu d̀ò, wa b̀ò we ní gó'ilenao, wa ge Kio. Gu s̄ia d̄a wa ge Samo, a gɔɔ àāde ɔ̄ wa ka Miletì.

16 Pɔlu zèò yāa à d̀ò Efesezi, ké gɔɔ su ḡewa Azi bùsuuo yáí, asa àle wá à e ka Yelusaleū e Páteko dikpe àò ka, tó a zekè.

Pɔlu lezaa Efese gb̄ez̄ɔ̄wa

17 Pɔlu gb̄é z̄í gb̄ez̄ɔ̄wa Efese, à mè aa mo Miletì.

18 Ké aa kà, ɔ̄ a òné: A d̄ò lá mi ke gɔɔ pó má kúáno za z̄í pó ma gbap̀le Azi bùsula.

19 Ma z̄ikè Dii z̄iabusaa guu ní wé'io. Ma taasikè lé pó Yudaɔ kp̄aaimaziɔ yáí.

20 Mi káfla yāe uléó, ma waasokèé, má dàdaé balu guu ní á beo.

21 Ma lèdà Yudaɔwa ní Gelekiɔ p̄ii aa ze ní Luao, aai wá Dii Yesu náaikè.

22 Tiasa mále gé Yelusaleū, lá Lua Nis̄ina ma dauwa, yá pó a ma le we d̄sai.

23 W̄éle ní w̄éle Lua Nis̄ina lé om̄e, yea ní m̄odaonao ní wét̄eao lé ma dá.

24 Ama ma w̄eni gbiam̄e bo, sema mà yá pó mále yá le, mà z̄í pó Dii Yesu dàmēe ke mà a mide. ɔ̄me Lua gb̄eke baokpaa gb̄éne ũ.

25 A gb̄é pó ma bebe á guu, ma kpala pó b̀ò Lua k̄i waasokèé, má d̄ò tiasa ké wá w̄esik̄le bo.

26 Ayāmeto má òé gbā, tó á gb̄e su v̄uaa, ma yán bee ũ bo.

27 Ma Lua p̄eā p̄ii òé, mi a kee uléó.

28 A laaid̄o áziawa ní s̄a pó Lua Nis̄ina á díle ní gb̄ez̄ɔ̄ ũ p̄ii. A Lua ḡalide pó à ní bó ní az̄ia auopiɔ gwa.

29 Má d̄ò ké ma taa gbea àwal̄ewan p̄s̄iɔ siágu, mé aa s̄a w̄ena v̄io.

30 Baa á gb̄e f̄le yá kolea dané, aa gb̄é ga namá.

31 Ayāmeto à it̄ke. Lá ma lèdà á baadewa ní wé'io gwāasina ní f̄āaneo e w̄è àā k̄amabosai, a yá àò d̄águ.

32 Tiasa mále á na Lua e a ɔ̄z̄í ní a gb̄eke yá pó a f̄o gbāa k̄áfié, i á gba zé á baa àò daaa ní a gb̄é p̄ii.

33 Mi gb̄e ɔ̄a ge aà pokasae nideo.

34 A d̄ò áziawa, ké ma z̄ikè ní maz̄ia ɔ̄e, ɔ̄ ma pó pó wále a nide ní ma gb̄é è.

35 Má òlé ap̄ii guu à z̄ike beewa, í d̀ò ȳēesaideɔle. Yá pó Dii Yesu ò àò d̄águ à mè, gbadaa p̄ona v̄i de gba'eala.

36 Yá bee oa gbea à kùle a kosowa ní ní baade p̄io, aa wabikè.

37 Aa wé'ik̄au m̄pii, aa Pɔlu kp̄akpa ní kùe, aa lep̄ep̄ewà.

³⁸ Yá pò ní pò siakù zṣò mé de ké à mè ní wé a sikṣle lṣò ù. Ǿ aa gè zèiè e gó'ilena kíi.

21

Pṣlu taa Yelusaleṽ

¹ Wá kēamá gbèa wa gē gó'ilenau wa dazeu, wa mipè Kosuwa. Gu sía dṣa wa ka Lode, ṽ bṣa we wa gē Patala.

² We wa gó'ilena pò lé gé Fenisi bṣuu èu, ṽ wa gēu wa dazeu.

³ Ké wa Sipi è káaa, wá gbà ɔzeε, wáλε gé Sili bṣuu, ṽ wa ka Tii, gu pò wá gó'ilena aso bṣleu.

⁴ Wa Yesudeṽ wèλε, ṽ wa áṣṣa do kèrínṽ. An gbēṽ ò Pṣluε ní Lua Nisína gbāao asu gé Yelusaleṽo.

⁵ Ama ke gṽṽ beṽṽ lé pà, wa fελε, wáλε tá. Aa gè zèiwēε nípii ní náṽ ní néṽ wénkpε e ísiale. Ǿ wa kule wá kosowa wa wabikè.

⁶ Ké wa lezákṽwa, wa gē gó'ilenau. Ampio ṣṽ aa èa ní be.

⁷ Bṣa Tii wa εa dazeu e wa ka Tṣlemai. Wa fṣkpà Yesudeṽwa wa kèrínṽ gṽṽ do.

⁸ Ké a gu dṽ, wa fελε gε Sezale, wa gε pila baonakpana Filipi be. A de gbēṽṽ sopla pò wá ní sé yāao do ù.*

⁹ A nenṽe ānabio ví gbēṽṽ síiṽ, aai zāke yāao.

¹⁰ Wa gṽṽplakea we guu ānabi pò wí mèè Agabu† bṽ Yude bṣuu à mè.

¹¹ Ké à mè wá kíi, à Pṣlu ula ba sè à azía gbáṽ ní a ɔ yèṽ à mè: Lá Lua Nisína òn ke: Gbé pò baε bee ví, màa Yudaṽ aa aà ye Yelusaleṽ, aai aà kpa buipāleṽwa.

¹² Ké wa yápi mà, wá ní beleṽ wa awakpà Pṣluε asu gé Yelusaleṽo.

¹³ Ǿ à mè: Bóyái áλε ɔṽṽ áλε ma nṽse òṽkpamεei? Asu àṽ yea ù seo. Baa tó ma ga Yelusaleṽ Dii Yesu tó yái, ma sṽu mà.

¹⁴ Ké wi fṽ wa aà fùṽ, wa kámabṽ wa mè: Dii pṽeá ke.

¹⁵ Bee gbèa wa sṽukè, ṽ wa gε Yelusaleṽ.

¹⁶ Yesude pò kú Sezaleṽ gè pīlawanṽ Sipi gbé Manasṽ be. A de Yesude ù za zi.

Pṣlu gεa Zaaki gwai

¹⁷ Ké wa ka Yelusaleṽ, Yesudeṽ wá sí ní pṽnao.

¹⁸ Ké a gu dṽ, Pṣlu gèwanṽ Zaaki be. Gbēzṽṽṽ káaaa we nípii.

¹⁹ Pṣlu fṣkpámá, ṽ à yá pò Lua kè a zí musu buipāleṽ guu dàu a siuné dodo píi.

²⁰ Ké aa yápi mà, aa Lua sáaukpà. Ǿ aa òè: Yápi gwa, wá gbé. Yudaṽ Yesu náaikè òaasṽṽṽ leε ūma'ūma, mé ampíi aai káasike Mṽizi ikoyáwa.

²¹ Wá n yá'òné wá mè, níλε yáda Yuda pò kú buipāleṽ guuṽṽε aa bṽ Mṽizi ikoyá kpε, aasu tṽzṽ ní néṽṽεṽ, aasu wáṽ ní fεlekaayāṽ kṽao.

²² Wá kea ni? Asa aa gí n mṽa maio.

²³ Ke lá wá onεwa. Wá guu gbēṽṽ síiṽṽ lekè Luawa.‡

²⁴ N ní sé à gε gbābṽ áziaε, ní ní fiabo aa e mibo, gbépii iṽ dṽ ké yá pò aa mà n musú síana no. Aa e mpi ṣṽ ní té Mṽizi ikoyái.

²⁵ Buipāle Yesudeṽ ṣṽ, wa laké wá òné wa zεṽ aa laaika sa'onṽṽ ní kpàao ní nṽṽ kòlokpasai sóao ní gbāsíkεao.§

²⁶ Ǿ Pṣlu gbépiṽ sè tàrínṽ. Ké a gu dṽ aa gbābṽ níziaε, ṽ à gè Lua ua, à gbābo láagṽṽ sa pò wa o an baadeε yá'ò.

* 21:8 Zin 6.5 † 21:10 Zin 11.28 ‡ 21:23 Nao 6.21 § 21:25 Zin 15.29

Pɔlu kɔa

27 Ké gbábɔa ɔɔɔ sopla bee kà láaa, Azi bɔsu Yudaɔ Pɔlu è Lua ua. Aa tekpa bílagu, ɔ aa aà kù.

28 Aale wiile aale me: Isailiɔ, à wá leò. Gbéɛ bee mé ɔ yáda gbépiiɛ gupiiu, í Isailiɔ awiambɔ ní Mɔzi ikoyáɔ ní gue beeo. Bee gbɛa à dɔe Lua uawa ɔ, à gèu ní Gɛlɛkiɔ.

29 Aa ò màa ké aa Efɛse gbé Tɔfiú* è ní Pɔluo wéle guu yáa yáie, ɔ aale e Pɔlu gèaàno Lua uae.

30 Wéle lòo, gbéɔ wí ní bao za gupiiu, aa mò Pɔlu kù Lua ua, aa aà gále bòò. Wegɔ wà a gbaɔ tàta.

31 Ké aa ye aa aà de, yápi bao Loma sosao gbɛzɔɔ lè, a mà Yelusaleũ lòo.

32 Wegɔ à sosa badeɔ sè ní sosa néo, ɔ aa gèma ní bao. Ké gbéɔ sosao gbɛzɔɔpi è ní sosao sãnu, aa Pɔlu gbɛa tò.

33 ɔ gbɛzɔɔpi sò Pɔluzi, à aà kù à mè wà aà ye ní mɔdaonaɔ mèn pla. A ní lá à mè: Dén gbépi úi? Bó yá a kèi?

34 ɔ bíla guu gbéɔ lé wiile, aale yá doũ oo. Ké zɔa tò gbɛzɔɔpi fɔ lé a súsu mao, à mè wà gèaàno sosao be.

35 Ké wà kàaàno dedekii, sosao mé sù aà sè gbéɔ nonnaaa yáí.

36 Asa gbépii tɛaàzi ní wiio, aale me: A aà de.

Pɔlu yá'oa Yelusaleũdeɔne

37 Ké wa ye gè ní Pɔluo sosao be, ɔ à gbɛzɔɔpi là à mè: Nyɔ we mà yá'onéa? ɔ a òè: Ni Gɛlɛki yámaa?

38 Egipi gbé pò fèle ní gbáadeɔ zɔazɔa à gè guwaiwaiu ní bɔsudenao gbɛon òaasɔɔo lɛe síiɔn n ũo lò?

39 Pɔlu wèwà à mè: Yudan ma ũ. Wà ma i Taasu, Silisi bɔsuue. Wéle tɔsaide no. Ma wabikèma, ma gba zé mà yá'o gbéɔne.

40 A aà gbà zé, ɔ Pɔlu zè dedekii, à ɔkè gbéɔne. Ké aa nìle kílikili, à yá'oné ní Ebelu yáò à mè:

22

1 Ma gbéɔ ní ma maeɔ, à swákpa à ma yáze ma sa.

2 Ké aa mà àle yá'oné ní Ebelu yáò, aa zè kílikili. ɔ Pɔlu mè:

3 Yudan ma ũ, wà ma i Taasu, Silisi bɔsuue, ɔ ma neblè wéleu la. Gamalieli kíi ma ikoyá pò wá deziɔ kɔa dàdau a zéwa. Má áiavi Luaɛ lá á kú gbá ápiiwa.

4 Ma íadà Yesu zedeɔwa e an gbéɔ gá, ma gɔeɔ ní nɔeɔ kùkù ma ní ká kpéu.*

5 Sa'onkia ní gbɛzɔɔ mé ma seeladeɔ ũ mípii. Ma lá pò aa kè Damasi Yudaɔne sí ní ɔzi, mále gé we mà zépiɔe kùkù mà suínɔ Yelusaleũ wà ní wetã.†

6 Ké má be zéu, ma káikù ní Damasio íatè minanguo taawa, ɔ kándo gupua zɔɔ bò luabe à kùleɛa.

7 Ma ɔ lɛle tɔɔle, ɔ ma ɔɔ mà, wa òmɛɛ: Sɔlu, Sɔlu, àkea níle íadaai?

8 ɔ ma mè: Mmɛnn déi Dii? ɔ a òmɛɛ: Mámɛmaa Yesu Nazalɛti. Mámɛ níle íadaa.

9 Gbé pò kumanɔɔ gupuapi è, áma aai gbé pò lé yá'omɛɛ ɔɔ mao.

10 ɔ ma aà là, kpelewa má kei, Dii? ɔ a òmɛɛ mà fɛle gè Damasi, we wa yá pò a dílemɛɛ mà ke omɛɛ pii.

11 Gupuapi í gbáa tò ma wé lé gu'e ɔɔ, ɔ ma gbéɔ ma kù ma ɔwa, aa gèmano Damasi.

* 21:29 Zin 20.4 * 22:4 Zin 8.3 † 22:5 Zin 9.1-2

12 Lousisinae ku we wi meè Anania. I misiile Lua ikoyãe mé Damasi Yudaο p̄i i àa t̄nasi.

13 A mò ma k̄i à zè ma sae, ò a òm̄e: Solu ma gb̄é, ea gu'e. Weḡo ma wé wè, ò ma aà è.

14 A mè wá deziο Lua mé ma se, ké mà wesi Gb̄emaale, mà yãma aà léu, mí aà p̄eã d̄o.

15 A mè máo de aà seelade ũ, mío yá p̄o má è ní yá p̄o má mào o gb̄épiie.

16 Ǿ à mè bó mále dá bi, mà f̄ele da'ileke, ma duuna i woloa ní a sísiào?

17 Ké ma ea Yelusaleŭ, mále lousisi Lua ua, ò ma wépfungu'è.

18 Ma Dii è, a òm̄e mà ke mà b̄o Yelusaleŭ kpakpa, asa gb̄é yá p̄o mále o a musu sio.

19 Ǿ má ò Dii, aa d̄o s̄aas̄a ké mio ḡe lousisikpe ní lousisikpeo mào aà náaikenaο ká kp̄eu wàò ní gb̄é.

20 Ké wàle aà seelade Etièe de s̄o, mapi má kú wee, ma ze ní aà denaο, má ní ulaο k̄uané.‡

21 Ǿ Dii òm̄e mà gé, a ma zi e buip̄aleο k̄i z̄az̄ae.

22 Aa sw̄kpa aà yá i e à ḡe ká buip̄aleο yápiwa, ò aa nà wiiwa aa mè: A aà de! Gb̄é bee taa kua z̄ev̄io!

23 Aale wiile, aale ní ulaο gb̄ae, aale bùsuti zu musu.

24 Ǿ Loma sosaο gb̄ez̄o mè wà ḡe ní P̄olu ní be, wà aà gb̄e ní fl̄aalao e aà síana'o, wi e yá p̄o wàle wiid̄wà a yá i ma.

25 Ké wàle P̄olu o poò wà aà ye, a ò sosa bade p̄o kú wee: A a zé v̄i à Loma gb̄e gb̄e yákpalekesaia?

26 Ké sosapi yápi mà, à ḡe a ò ní gb̄ez̄o e à mè: Nle ke kpelewa ni? Gb̄épiá Loma gb̄é.

27 Ǿ gb̄ez̄opi mò P̄olu là à mè: Om̄e, Loma gb̄én n ũa? A wèwà à mè: Ao.

28 Ǿ gb̄ez̄opi òè: Ma o z̄o kp̄ae, ò ma ḡo Loma gb̄é ũ. Ǿ P̄olu òè: Mapi, wà ma i a ũe.

29 Ǿ gb̄é p̄o aa ye yálalawà yãaο b̄oz̄a ḡo. Ké gb̄ez̄opi d̄o P̄oluá Loma gb̄é, v̄ia aà k̄u, ké a tò wà m̄okàwà yá i.

30 A gu d̄o, ké gb̄ez̄opi ye à yá p̄o Yudaο mòò s̄aas̄a ma, à m̄opolowà, ò a sa'onkiaο ní Yuda gb̄adeο k̄aa, à mò ní P̄olu ní ae.

23

Yuda gb̄adeο yákpaleke a ní P̄olu

1 P̄olu wep̄e gb̄adeοwa à mè: Ma gb̄é, yãe lé ma s̄o v̄i Lua aeο e ní a gb̄ao.

2 Ǿ sa'onkia Anania ò a d̄aiοne aa aà le a léwa.

3 Ǿ P̄olu òè: Lua n le s̄o, gb̄enaz̄in kaad̄em̄be.* N z̄ole níle yákpalekemanο ikoyã musu, mé mpi s̄o, n b̄o a kpe, ní ò wà ma lé.

4 Ǿ d̄aiπio mè: Mm̄e níle Lua gb̄agbankia s̄os̄o màaa?

5 P̄olu mè: Gb̄é, mi d̄o sa'onkia no, asa a k̄ea láu wà mè, wásuli wá bùsu gb̄ade t̄b̄esio.†

6 P̄olu d̄o ké gb̄adepio gb̄eοá Saduseοne, an gb̄eο s̄o Falisio ne, ò a òné gb̄augb̄au: Ma gb̄é, Falisin ma ũ, Falisio n̄en ma ũ. Geο vua yá p̄o ma wé d̄o yá i ò ale yákpalekemanο.

7 Ké à yápi ò, Falisio ní Saduseο f̄elek̄wa ní lekpaao, ò k̄aaakenaο k̄ea lee pla.

8 Saduseο i me geο lí vuo,‡ mé malaikaο ní nisinaο kuo. Falisio s̄o aa zè ní beeο kuao.

‡ 22:20 Zin 7.58 * 23:3 Mat 23.27-28 † 23:5 B̄oa 22.27 ‡ 23:8 Luk 20.27

⁹ Wii gbãa da ní guu, ò Falisi pò aaí Moizi ikoyã danéeo fêlê ní lekpaã gbãao aa m̀: Wi yãvãie e gbéé beewao. Tó nisina ge malaika mé yã'òè s̄ b̄e?

¹⁰ Ké lekpaã gbãakù, sosaò gbèz̄z̄o lé víak̄e, ké gbé̄o su Pòlu taitaik̄eo, ò a ò a sosaone aa pila ḡe ní guu, aa aà kũ geaàno ní b̄e.

¹¹ A gwá Dii b̀ m̀ Pòluwa à m̀: S̄dile! Lá n ma yã'ò Yelusaleù la, sema n̄ o Loma lo.

Lekpaãta Pòluzi

¹² Ké a gu d̀ Yudaeo kãaa asii guu, aa legbè aa m̀ wa pòbleo, wa imio e ḡo pò wà Pòlu d̀.

¹³ Lekpaainapio de gbèon blala.

¹⁴ Aa gè sa'onkiaò ní gbèz̄z̄o k̄i, aa òn̄e: Wá s̄i ní Luao wa m̀, tó wi Pòlu deo, tó wa pòbl̄e, Lua láaik̄ewá.

¹⁵ Apio ní gbãadeo pii à ge o sosaò gbèz̄z̄o aà m̀é ní Pòluo lá á ye à aà yáò tàasika de a káaulawa. Wápio s̄o wáò ku sou guu wà aà de z̄eu e àò gé kái la.

¹⁶ Pòlu d̄ae neḡoe ní baikpaapi mà, ò a gè gè sosaò b̄e, a ò Pòlu.

¹⁷ O Pòlu sosa badee sisi a òè: Gé ní èwaasoeo á gbèz̄z̄o k̄i, asa a ye baòe kpaè.

¹⁸ O à aà sè geaàno ní gbèz̄z̄o k̄i à m̀: Pòlu dakpeuna ma sisi, a gbèaa mà m̀ n̄ k̄i ní èwaasoeo. A yãe ví a ye on̄e.

¹⁹ O gbèz̄z̄opi èwaasopi kù a owa à geaàno gusae mípla, ò aà là à m̀: Bó yá ní ví n̄ om̄ei?

²⁰ O à m̀: Yudaò mé lekpaã, aa ye gb̄eama n̄ m̀ó ní Pòluo ní gbãadeone zia, lá aa ye aà yá gwa de a káaulawa.

²¹ Nsu we ní yáio, asa an gbé̄o lé aà dá z̄eu, aa de gbèon blala. Aa legbè aa m̀ wa pòbleo, wa imio e ḡo pò wà aà d̀. An sou mà k̀, n̄ yá an swá d̄oi.

²² Gbèz̄z̄opi ò èwaasopie: Nsu to gbèe d̄o ní òm̄eo. O à aà gbàe.

Pòlu gb̄eãa Sezale

²³ O à sosa bade gbèon plaò sisi, a òn̄e: A o sosa f̄endade gbèon òaa doone aa souke aa gé Sezale oosi ubleḡo ní s̄de gbèon bàak̄wio ní s̄nde gbèon òaa doo.

²⁴ A s̄o yá k̄eke Pòlu aà dikpe geò bùsu gbèz̄z̄o Felisi k̄i yãkelesai.

²⁵ O à lakèè à m̀:

²⁶ Bùsu gbèz̄z̄o Felisi, mapi Kolodi Lisia, ma láe bee k̄en̄e, ma f̄okpàma.

²⁷ Yudaò mé gbé̄e bee kù, aa ye aa aà de. Ké ma aà d̀ Loma gbé̄ ù, ò ma ge ní sosaò ma aà s̄imá.

²⁸ Ké má ye mà aà yá pò aa m̀òoa ma, ma aà sè ma geò an yákpalekenaò k̄i.

²⁹ We má d̄ou aà yá pò aa m̀òoa de an ikoyã ùe, i yá pò kà wà a de ge wà a dakpeu keo.

³⁰ Ké wà lekpaãlaazi, wà a kpái k̄em̄e, ò ma aà gb̄eoma ḡo, má ò yãdeone aa gé ní aà yáò n̄ k̄i we.

³¹ O sosaò kè lá wa òn̄ewa, aa Pòlu sè geò Antipati gwãasina.

³² Ké gu d̀, sosa pò b̄e k̄eseo Pòlu nà s̄deone ní ozi aa geaàno ae, ò aa èa tà ní b̄e.

³³ Ké s̄deò kà Sezale, aa lápi kpà bùsu gbèz̄z̄opiwa, ò aa Pòlu nàe a ozi.

³⁴ Bùsu gbèz̄z̄opi lápi kyokè, ò à Pòlu là bùsu pò à bùu. A mà Silisi bùsu à bùu,

³⁵ ò a òè: Tó gbé̄ pò yãvinn̄o m̀, má ma lá aa o. O à m̀ wàò aà d̄sa ua. Elodi mé uapi kpà yãa.

- 1 Goo soo gbea sa'onkia Anania m̀ Sezale n gbẽzɔɔe n ikoyãdõna ṕ wí meè Teetuluo. Aa m̀ n Pɔlu yáo b̀usu gbẽzɔ ḱi.
- 2 Ké wà Pɔlu sisi, Teetulu f̀ele lé yádaaála à mè: Felisi, n n báaa wá b̀usu na à k̀è zài. N zia làasookéa mé m̀ n wá kálea maao.
- 3 Wí n tɔnasi, wà n sáaukpa gupiiu gɔɔpii.
- 4 Ké má ye mà n gágao, má wabikema, s̀uuukewanɔ, wá yá yɔɔnae ma.
- 5 Wá è gbépiá gbẽnazin èbe. I zɔada Yudaɔ guu d̀unia guu píi, a de lousisize ee ṕ wí me Nazaretideɔ d̀aanaɔ do ũ.
- 6 Baa se a ye Lua ua gbále, ɔ wa aà k̀.
- 7-8 Tó n gɔepi làla nzia, nýɔ aà yá ṕ wa m̀ò síana d̄.
- 9 ɔ Yudaɔ yá'idia aa mè lá yápiɔ den we.
- 10 ɔ b̀usu gbẽzɔpi mikè Pɔlu e aà yá'o. ɔ Pɔlu mè: Lá má n d̄ yákpalekena ũ b̀usue bee guu a w̄ gègè, ɔ mále a mibɔayá'ò ma laaiwa.
- 11 Tó n gbèa, wa on e ma gea Yelusaleũ lousisii de gɔɔ kuεplalao.
- 12 Wi ma e mále lekpaake n gbẽeo Lua uao. Wi ma e mále zɔada lousisikpeɔ guu ge w̄le guuo.
- 13 Gbépiɔ f̄ yá ṕ aa liamazi seelade eneo.
- 14 Síana má òne, zé ṕ aale me lousisize ee guu ɔ mále zɔble wá dezio Luae. Má yá ṕ wa k̀ Moizi ikoyã guu n anabio ṕɔ náai ví.
- 15 Ma wé d̄ Luai lá ampɔwa, ké gbẽmaaɔ n gbẽváio b̄ gau píi.
- 16 Ayãmeto mio azia toto gɔɔpii ke ma s̄ su àó ví Lua ae ge gbẽnazina aeo.
- 17 Ma w̄kea n ma b̀usuo gbea ma ea su ɔdama k̀ené, ma sa'ò
- 18 Lua ua. Ké mále sa'o ma gbábɔa gbea, ɔ wà ma le we. Mi bíla kãaaɔ, mé zɔa kuo.*
- 19 Azi b̀usu Yudaɔ mé yádeɔ ũ. Sema aa m̀ wà yábɔ k̄ léu n ḱi.
- 20 Tó màa no, tó gbé ṕ aa ku laɔ dàa ṕ aa èa gɔɔ ṕ aa yákpalekèmanɔ o.
- 21 Sema yá m̀endo ṕ má òné n lɔ gbãao ma mè, geɔ vua yá musu ɔ aale yákpalekeimanɔ bàasio.†
- 22 Felisi Yesu zé b̀oole d̄, ɔ à lakà Yudaɔ yáa à mè: Tó sosaɔ gbẽzɔ Lisia m̀, má á yá midéé.
- 23 A ò sosa bade e aà Pɔlu d̄á, áma aà aà gba íana, i to aà gbéɔ d̀aaále.
- 24 Gɔɔpla gbea Felisi m̀ n a Yuda no ṕ wí meè Dusii. A Pɔlu sisi, ɔ à Kilisi Yesu náaikea yãmàwà.
- 25 Pɔlu lé yá'o maakea musu n ziakũadõ n yákpalekea n gbéɔ ṕ lé m̀o, ɔ vía Felisi k̀ à mè: F̀ele tá gia. Gɔɔ ṕ ma ɔ'è, má ea n sísi.
- 26 Aà wé d̄i Pɔlu a gbagusaedaee, ɔ ò aà sisi m̀ò m̀o aà m̀ faaiboanɔ.
- 27 Ké à k̀è w̄ pla, Pɔɔsiu Fesetu z̄le Felisi gb̄eu. Ké Felisi ye à na n Yudaɔ yáí, ɔ à Pɔlu tò dakpeu.

25

Pɔlu zea n gea Sezaa k̄io

- 1 Fesetu z̄lea kpalau gɔɔ àaɔ gbea, à f̀ele Sezale à gè Yelusaleũ.
- 2 Wek̄i sa'onkiaɔ n Yuda gbãadeɔ m̀ aà ḱi, aa f̀ele n Pɔlu yáo. Aa wabikèwà
- 3 aà s̀uuuke, aà to Pɔlu m̀óné Yelusaleũ. Asa aa zèò wà baikpaè zéu wà aà dee.
- 4 ɔ Fesetu òné: Pɔlu ku kpéu Sezale, mapi s̄ má tá we tia.
- 5 A gbãadeɔ m̀ ge manɔ, tó à yãváikèe, í o.

* 24:18 Zin 21.26-27 † 24:21 Zin 23.6

⁶ Fesetu kèrínɔ ɔɔ swaaɔ ge kwi taawa, ɔ à èa tà Sezale. Ké a gu dɔ̀, à zòlɛ a gínaa à mè wà mɔ́ n Pɔluo.

⁷ Ké à mɔ̀, Yuda pɔ̀ bɔ̀ Yelusaleũ liaaazi, ɔ aa yãzɔ̀ pɔ̀ wi fɔ̀ a seela èoɔ dɔ̀wà dasidasi.

⁸ Pɔlu yázásimá à mè: Mi zã Yudaɔ ikoyã ge Lua ua yáwao. Mi zã yãewa Sezaaɛo.

⁹ Fesetu lé wɛɛɛ à na n Yudaɔ ɔ à Pɔlu là à mè: Nyɔ we gé Yelusaleũ mà yákpalekenɔ we yáe beeɔ musua?

¹⁰ Pɔlu mè: Sezaa ikoyã pɔ̀ kù wà yákpalekemanɔ ɔ má kúu la. Mi tàaekɛ Yudaɛo, lá mpi n dɔ̀ sáasãwa.

¹¹ Tó ma tàaekè à kà wà ma dɛɛ, má gí wà ma dɛo. Ama lá mi yá pɔ̀ gbéɛɔ lé o ma musue kɛo, gbéɛ zɛvɛ́ à ma kpámáoo. Gea Sezaa kɛ́i ɔ ma zɛɔ.

¹² Ké Fesetu lekpaafi n a gbéɛɔ à mè: Sezaa n zɛɔ, aà kɛ́i nyɔ géu.

Gɛa n Pɔluo kí Agipa n Beenisio aɛ

¹³ ɔɔpla gbɛa kí Agipa n Beenisio mɔ̀ Sezale fɔ̀kpaɪ Fesetuwa.

¹⁴ Ké aale ɔɔplakɛ we, Fesetu bɔ̀ n Pɔlu yáo kípiɛ à mè: Gɔ̀ɛɛ ku la, Felisi aà tò dakpɛu.

¹⁵ Ké ma ge Yelusaleũ, sa'onkiaɔ n Yuda gbɛzɔ̀ɔ fɛɛmɛɛ n aà yáo, aa mè mà sùuukɛ mà yádaaála.

¹⁶ Má òné, tó gbé pɔ̀ wà yãdɔ̀wà i kɔ̀'ɛ n a yãɔmadeɔo mé i zɛ'è à yápi zãsimáoo, wá Lomadeɔ wili aà kpámáoo.

¹⁷ Ké aa sùmanɔ la, mi zɛzɛo. Ké a gu dɔ̀ ɔ̀ɔ, ɔ ma zòlɛ ma gínaa ma mè wà mɔ́ n gbépio.

¹⁸ Gbé pɔ̀ yãvíaànɔpiɔ yã'ò, aai yãvai pɔ̀ máɛ e wa dɔ̀wà o aà yá musuo.

¹⁹ Aa yákele víaànɔ n lousisizɛ yá musu n ɔ̀ɛ pɔ̀ wɛ̀ mɛ̀ Yesu yáo. A gà, ɔ Pɔlu zè n aà kua béɛ yáo.

²⁰ Ma bílikè yápi zé dɔ̀awa, ɔ ma aà là tó a ye gé Yelusaleũ wà yápi ɔ̀ɔɔ̀ɛ we.

²¹ ɔ Pɔlu mè Loma kí ɔ a zɛɔ, wàɔ a kúa. ɔ ma mè wàɔ aà dɔ̀a e màɔ gé aà gbaɛi Sezaawa.

²² ɔ Agipa ò Fesetuɛ: Má ye mà gbépi yãma mazía. ɔ Fesetu mè: Nyɔ yãma aà léu zia.

²³ Ké a gu dɔ̀ Agipa n Beenisio mɔ̀ n gawi zɔ̀ɔ, ɔ aa gè kɔ̀kãaakɛkpɛu n sosao gbɛzɔ̀ɔ n wéɛ gbé gbiaɔ. Ké Fesetu lesɪ, wà mɔ̀ n Pɔluo.

²⁴ ɔ Fesetu yásè à mè: Kí Agipa n gbé pɔ̀ kúwanɔ laɔ píi, a gbéɛ bee èa? Yuda pɔ̀ kú Yelusaleũ n laɔ píi gbépi yá sè mɔ̀oa, aale wiilea aa mè, a maa àɔ ku loo.

²⁵ Mapi, mi e à yãe kè à kà wà aà dɛo, ɔ lá à zè n Sezaao, ma zɛɔ mà aà gbaɛwà.

²⁶ Mi yápi gbadɔ̀ mà lákè kíɛ aà yá musuo. A yáí tò ma mɔ̀aànɔ á aɛ, atɛsa mpi kí Agipa, ké yálalaawà gbɛa mà yá e mà a lákè.

²⁷ Asa dakpɛuna gbaɛama yá pɔ̀ wa dàaála oa wásawasa sai, i kemɛɛ zɛvɛ́o.

26

Pɔlu yá'oa kí Agipa aɛ

¹ ɔ Agipa ò Pɔluɛ: N zɛvɛ́ n n yá'o. ɔ Pɔlu ɔ̀sè à azía yá bɔ̀ɔ̀lɛkè à mè:

² Kí Agipa, má è ma minakè, ké má è máɛ mazía yá bɔ̀ɔ̀lɛkɛ n aɛ gbã, yá pɔ̀ Yudaɔ liamazi musu píi.

³ Atɛsa ké n Yudaɔ fɛɛkaayã dɔ̀ píi n n yákeleɔ. Bee yáí ma wabikèma, ma yáe mamɛɛ.

- 4 Yudaο ma kua dō za ma nēfēnenzi daalea ma būsuu e Yelusaleū.
 5 Aa ma dō à gēgē. Tó aa yei, aa fō o má de wá lousisin gāli pó gbāa ní Lua yáo wí me Falisiο gbé ū.
 6 Tiasa wàle yákpalekemanο, ké ma wé dō lé pó Lua gbè wá dezibnezi yái.
 7 Wá bui kuεplaο aaio zoble Luaε gwāasina ní fāaneo wedba legbēa douṗizi guu. Kí, wedba yáṗizi yái Yudaο fēlemanο.
 8 Bóyāi Lua γεο vua kèé yázesai ūi?
 9 Mapi yāa, ma zeò ké yá pó a bο Yesu Nazaleti yá kpe píi ò máliο ke.
 10 Māa má kè Yelusaleū. Sa'onkiaο ma gba zé, ò ma Lua gbéò kà kpéu dasi. Tó wàle ní dede sō, ma lé ò ku a guue.*
 11 Miο gé lousisikpe ní lousisikpeo mòmoo mào wétēamóné, mi gānamá aa dōe ní Luao. Ma pò fēañzi, ò mi gé ìadaimá ní wéle baaο.†

Polu zikea Yesuε

- 12 Beewa mále gé Damasi ní iko pó sa'onkiaο ma gbaεoo.
 13 Kí, ké má be zéu ìatē minanguo, ma gupua è à bò luabe à kùlea ní ma gbéò, a pásí de ìatēa.
 14 Wa lele zíle wápii, ò ma lō mà, wa òmεε ní Ebelu yáo wà mè: Solu, Solu, bóyāi níle ìadaiai? Lípanazōa ní teo mé lé ìakpanzi fá!
 15 Ma mè: Mmenn déi, Dii? O Dii mè: Mámε má Yesu pó níle ìadawà ū.
 16 Fεle ze. Ma bο mōma ké mà n se ma zíkεna ūε, níò de yá pó ní è ní yá pó má olonεo seelade ū.
 17 Má n suaba Yudaο ozi ní buipāleo. Mále n zímá,
 18 ké ò ní wé kéné, aa bο gusiau aa gē gupuau, aa bο Setāu ikou aa gē Lua pōu, an duuna i kémá, an bàa ò kú ní gbé pó an kua adoao ma náaikεa yái.
 19 Kí Agipa, Ayāmeto mi gí luabe gbé pó bò mōa yā'onε maio.
 20 Ma waasokè Damasi gía ní Yelusaleūo,‡ ò má kè Yude būsū gupiiu ní buipāleo kíio. Má òné aa òselile aa ze ní Luao, aai yá pó a to wà dō aa òselile ke.
 21 Bee yái Yudaο ma kū Lua ua, aa ye ma de.
 22 Lua donle má kuò e ní a gbāo, ò má zεa aà seelade ū nēfēnen gbēzōonne píi. Mili yāpāle oo, sema yá pó ānabio ní Moizio ò à kè bàasio.
 23 Aa mè Mesii a taasike, òmε a bο gau séia, i gupua yā'o Yudaone ní buipāleo. §
 24 Ké Polu lé azia yá bōleke màa, Fεsetu wiidōwà à mè: Iana kama yà Polu? N dōa zō mé lé n mi liaa.
 25 O Polu mè: Iana i kaao, Fεsetu. Yázede mále o mé síanaε.
 26 Kí, lá ní yá beeο dō, má fō mà a yā'onε wásawasa bakūaanakesai. Má dō ké a kee i ke n mi kpeo, asa yáṗiá gusae yá no.
 27 Kí Agipa, n yá pó ānabio ò sia? Má dō ké ní sí.
 28 O Agipa ò Poluε: N ye ma dedenlea ke mà gō Yesude ū gōo yā?
 29 Polu mè: Gōo ge zá má yei, tó Lua wèi. I ke ndo no, ní gbé pó aale ma yāma gbāo píi, aa gō lá má dεwa, mōdaonae beeο bàasi.
 30 O kipi ní būsū gbēzōo ní Beenisio ní gbé pó kāaaa weo fèle bōle.
 31 Ké aa bōle, aale o'okōε: Gbépi i yāe ke à kà dea ge wà dakpeuo.
 32 O Agipa ò Fεsetuε: Tó gbépi i me a yápi a gé Sezaa kíie yāao, wá aà gbaεε.

* 26:10 Zin 8.1-3 † 26:11 Zin 9.1-2 ‡ 26:20 Zin 9.20, 28 § 26:23 Isa 42.6, 49.6

29 Aale pãa gbewa viake, ò aa kùla mèn síiò gbàe gó pòokpe, ò aale Lua sisi gu ònè kpakpa.

30 Gópi zikenaò lé zeweele wà bòle gó guu wà bàale, ò aale gó suababòpi pila aa da ía, aale ke lá wa ye kùlaò gbae go'ae wa.

31 Ǿ Pòlu ò sosa badee ní aà sosanaò: Tó gbé beeò i gò gó guuo, á e bòo.

32 Ǿ sosaò gó suababò baò zòzò, aa tò à lèle íu.

33 Ké gu ye òi, Pòlu awakpàné mípii aa pòble à mè: A gòò gèò mèndosain gbã a gò looa pòblesai.

34 Málè awakpaé à pòble, asa a maa á pòleba àò òbae, í e bò aafia. Baa á mikã mènò a vùaaò.

35 Pòlu yápi oa gbèa à pèe sè à Lua sáaukpà gbépii wáa, ò a è àle só.

36 Ampii aa sòdìle aa pòblè sa.

37 Wá gbé pò wá kú gó guuò pii, wa ka gbèon òaa do ní basiiò síiòsaio (276).

38 Ké aa pòblè aa kã, aa pówena bòle zù íu, ké gó e yáfúkú yái.

39 Ké gu òò aa gòsòe è, aai òò. Ké aa ísia sòomiboa è a gòsò daaíla, ò aa zèò wà gé ní góo isaaa we, tó wa fí.

40 Aa kùlaò wòlo aa tò í guu, ò aa golilibòò ba pòlo gòò. Aa go'ae zwãa pòò íanae, ò aa mipè gòsòpiwa.

41 Ǿ aa sí ùfãau ní sae, ò gó zè we. Ùfãapi go'ae kù gíúgiú, i fí dèeo, ò ikooa pò lé víví ní gbãao lé gó pòokpe wiwi.

42 Sosaò zèò wà dakpeunaò òòde, ké an gbèe su kpáa'o pilimáo yái.

43 Ama sosa bade ye Pòlu misi, ò à gínè aa ní pòeã ke. A ò kpadònaò òòaa kusi íwa aa bua,

44 gbé kíniò iò té ní kpe lipereeo ge gó kasoò musu. Beewa ò gbépii baa lè aafia.

28

Pòlu kua Malita gūgūnaa

1 Ké wa baa lè aafia, wá mà gūgūnapi tón Malita.

2 Beleò wá kú òplapla ní yeawázio. Aa gbãakpàwázi, aa té sa kàwèe, asa lou nà maawa mé íana bòle.

3 Pòlu yàa kele nàaa mò lé kátèu, píligona ku a guu. Ké té pusu aà pà, à bò Pòlu kù a òwa.

4 Ké beleò mlèpi è òò aà òwa, aa òkòe: Gbé beeá gbèdenae síana. Baa ké à bùa íwa aafia, síana i weiè àò kuo.

5 Ama Pòlu mlèpi gbàe a dà téu, i yãe keò.

6 Gbéò wé òi aà ò a ka à lèle ge ù wegòòe. Ké à gègè, aa è pòe i aà leo, ò aa lé lile aa mè gbépiá luaee.

7 Gupi sae gūgūna gbèzòò pò wí mèè Publiu be kuu. A wá díle gòò àaò, à nibo kèwèe ní yeawázio.

8 Publiu mae wúlea ní mètãao, àle bãnubãnuke. Ǿ Pòlu gè aà kíi, à wabikèè à ònàwà à aà gbàgbã.

9 Ké à gbàgbã màa, gūgūnapi gyãe kíniò mò aà kíi, ò aa gbàgbã sò.

10 Aa wá kpèlã maamaa. Ké wále tá, aa kùsũakèwèe lò.

Pòlu kaa Loma

11 Wá kua gūgūnapiu mò àaò gbèa wa gè gó'ilèna pò buzieblè weu, wa dazèu. Gópi bò Alesãndi, wà táasiaò seela kèwà.

12 Ké wa ka Silakusa, wa gòò àaò kè we.

13 Bɔa we wa do gɔsɔlei e wa ge kað Legio. Ké a gu dò íana bò geomidokii oi, a gɔɔ plaade wa ka Puzoli.

14 Wélepi guu wa Yesudeo lèu. Aa mè wà sùuuke wà ãsã do kerino. Wá kè màa, ò wà da Loma zéu.

15 Loma Yesudeo wá bao mà, ò aa mò daiwále. Gbèe wá lé Apiu'eleu, gbèe sɔ gu pɔ wí me Pilakii'aaɔu. Ké Pɔlu ní é, à Lua sáaukpà, à sɔ nini.

16 Ké wa ka Loma, wà Pɔlu gbà zé aà ku adoa ní sosa pɔ ɔ aà dɔao.

17 Gɔɔ àaɔ gbea Pɔlu Yuda gbèzɔɔ sisi. Ké aa káaa, a òné: Ma gbéɔ, mi zã Yudaone yãewao. Mi bɔ wá deziɔ felekaayãe kpeo, ò wà ma kũ Yelusaleũ wà ma kpa Lomadeɔwa.

18 Aa yálàlaa, aai yãe e ma musu à kà wà ma deo, ò aa ye ma gbae.

19 ɔ Yuda bò ma kpe. Teasi ma ze ní gea Sezaa kíio,* i ke má yãvi ní ma bùsu gbéɔ no.

20 Ayãmeto ma á gbéa wà kɔ'e mà oáno, asa gbé pɔ Isailio wé doi yáí wà mɔe bee káia.

21 ɔ aa òè: Wi taalae e à bò Yude bùsuu n yá musuo. Wá gbèe sɔ i bɔ we à sùwá ní n bao vãioo.

22 Wá è a maa wà yá pɔ ní kũa ma n léu, asa wá mà wí lousisizepi bèebo gupiiue.

23 Aa gɔɔdilekɔe ní Pɔluo, ò aa mò aà kíi ua pɔ à pilau dasidasi. A ye aa a yáze dɔ Yesu yá musu, ò à dàale Mɔizi ikoyãwa ní ãnabio yáɔ, à kpala pɔ bò Lua kíi yã'òné, à a bɔlekèné za kɔkɔ e oosi.

24 Gbèe yá pɔ àle oɔ zé è, ãma gbèe gíi.

25 Ké aale kãaa ní lekpaao, Pɔlu yá mendo kãfiné à mè: Yá pɔ Lua Nisina dà ãnabi Isaiãe a ò á deziɔneá sianãe à mè:

26 Ge ñ o gbé beeone,

aa swákpa aao gé yãemasai,

aa wéteí aao gé yãe'esai.

27 An nòse paaao, ké aasu ònɔkũo yáí,

an swá gbãa, ké aasu yãmao yáí,

an wé kũaaa, ké asu kɔo yáí,

asa aa ye ea sua mà ní gbágbão.†

28-29 Ayãmeto, à dɔ ké Lua gbéɔ zì ní suabayão buipãleɔwa. Aame aa sí.

30 Pɔlu kè kpé pɔ àle a fiabo guu wè búu pla. ɔ gbé pɔ aai mɔ faaiboianɔ kũ ɔplapla pii.

31 A kpala pɔ bò Lua kíi yá waasokèné, à Dii Yesu Kilisi yãdàné ní laaio kpálea, gbèe i kpaèo.

* 28:19 Zin 25.11 † 28:27 Isa 6.9-10

LOMADEO

Yá pò kú láe bee guu

Kilisi gaa ní aà vuao gbèa Yuda pò aa gò Yesudeo ù ná Yesu baonakpaawa Lomadeo mēewia Loma guu, an gbēon Pisii ní Akilasio ũ (Zinao 18.2). Beewa Yesu gāli sēia dàale we gò pò Pòlu lé baonakpa Sili bùsuu ní Azi bùsu pò wí me tia Tuukio ní Gelesi bùsuo. Lua díle Pòlu e aà gé e dúnia léwa. Bee yáí Pòlu ye gé Loma ní Esipayā bùsuo b. Gò pò àle a wélegēapi sòuke, à lakè Yesude pò aa ku Loma (1.7), aai kòkāaa Pisii ní Akilasio bēone (16.3-5).

Láe bee guu Pòlu lé zí pò ále ke buipáleo guu bòleke Loma Yesudeone. Yá pò Pòlu ì dadané kú láe bee guu wásawasa à mè: Yesu baonaá gbāa pò Lua ì gbé pò lé a náaikeo suabaðe, atēsa Yuda, an gbèa buipáleo (1.16).

Yuda ní buipáleo kua ní kōó yā'iae Yesude káauone, atēsa lá buipáleo Yesudeo lé e Mōzi ikoyā musu. Yápi ku Galatio lá guu b. Lakii Pòlu ò wásawasa à mè Yesu baona pò ále kpáá gbēpii pòe (1.16). A ò lá Lua ì duunkena suaba, baa dén nò, à mè luanaaikēa yáe (1.18-8.39).

Bee gbèa à lekà Isaili pò aa gí Kilisi náaikeio yáwa. Lua gbēon ní ũoa? A mè an gia bee lé kpá Luaeo, asa Lua gbēke mé a zible (9-11). Tia kéwa sùuu pò Lua ví ní wá buipáleo lé dadawēe wà nòse pále da, wí ku Lua pò ũ (12.1-15.13).

Lápi láakii Pòlu mè á ye da Loma zéu, ò à fòkpàkpamá (15.14-16.27).

Gbé pò aale wēle wà dō lá Lua ì ní suaba Yesu Kilisi sabai, tó aa láe bee kyokè, aa e dō ké yá pò Lua a zekàleo zō (11.33-36). Beewa aa e nízia kpawà, aai kúleè a zéwa.

Pòlu fòkpa Lomadeo

¹ Mámēmaa Pòlu, Kilisi Yesu zòblena, Lua ma sisi à ma díle a zina ũ baona

² pò à dōaa à a legbè a ānabione, aa kè a yá taalau kpana ũ.

³⁻⁴ Aà Né Yesu Kilisi wá Dii yá mé baonapi ũ. Aà dea gbēnazina ũ guu à bò Davidi bui guue. Aà luake guu sō aà bōa gau ní gbāao mé òbwēe ké Lua Nén aà ũ.

⁵ Kilisipi mé gbēkekēmēe à ma zí bui píi kíi, ké aa e a náaike, aai gō a yāmana ũ, ì tōb.

⁶ A kú ní guu sō, á gbé pò Yesu Kilisi á sisi à á séo.

⁷ Mámē ma láe bee kè á Lomade pò Lua yeázi à á sisi, a gō a gbé ũ píie. Lua wá Mae ní Dii Yesu Kilisio gbēkekēé, aai á gba aafia.

⁸ Sēia gia ma Lua sáaukè ní Yesu Kilisi gbāao ápii yá musu, ké á luanaaikēa ì dúniaa píi yáí.

⁹ Tó mále wabike píi, á yá lí sāmāguo. Lua mé ma seelade ũ. Aàpi mále zòbleè ní nòsemēndoo, mále aà Né baokpa.

¹⁰ Mìo wabikewà aà zekēkemēe lá a yeiwa, mà e mō á gwai sa,

¹¹ asa wēsiaále ni lé ma de maamaae, ké mà Lua Nisina gbae daé á zedōa yáí.

¹² Beewa á luanaaikēa ní ma pòo a wá baade gba sō.

¹³ Ma gbé, má ye à dō ké mìo díle mōmō mà mō á gwai* ké mà a zí gbē e á guu, lá má è buipáleo guuwa, ò e tia mì z'e'eo.

¹⁴ Geleki yāmana ní Geleki yāmansai píi, ladōnao ní ladōnsai píi, an yá gò ma yá ũe.

* 1:13 Zin 19.21

15 Bee yáí ma me wà mà baonapi kpá á Lomadeone sō.

16 Mili wide ní baonapi yáoo.† Ome gbāa pọ́ Lua í gbé pọ́ lé a náikeo suabaò ũ, atēsa Yudaò, an gbea buipáleo.

17 Baonapi í owēe lá Lua í to yá bọ́nno na. A de luanaaikēa yá ũ adoe, lá wa kè lá guuwa wà mè: Gbé pọ́ Lua tò yá b̀̀aàno na a náai pọ́ àle ke yáí aò ku.‡

Gbēnazinao táadeone Luae

18 Za musu ō Lua í a pọ́kúma bọ́bọ gbēnazina pọ́ an váikēa í zezō síanaeowa an pákpaaazi ní ní váikēao yáí.

19 Yá pọ́ wa f̄ d̄s Lua yá musu uléanéó, Lua mé yápi b̀̀né gupuuu.

20 Za gọ́ pọ́ à dúnia kàle, aà gbāa láasai ní aà luakē pọ́ w̄li e ní wéoo b̀̀ gupuuu aà z̄io guu wásawasa. Ayāmeto gbēnazina awa v̄io.

21 Aa Lua d̄s, āma aali aà kpela a zéwa aa aà sáaukpào. An làasooò s̄oũkũ, ō aa g̀̀ gusiau an m̄isai yáí.§

22 Aa nízia díle ònooò ũ, ō aa g̀̀ m̄isaidēo ũ.

23 Aaí kúle gbēnazina pọ́ í gao ní b̄aò ní ǹ̀b̄oò ní pótta'onkuawao taae Lua pọ́ lí gao gbeu.*

24 Ayāmeto Lua ní kpá gbāsikēaa, aa wisaiyā ke ní k̄oò, lá aale a nide ní ǹ̀se guuwa.

25 Aa Lua síande leũkpakè ní eeo. Aaí kúle Lua pọ́keone aa z̀̀blené Lua pọ́ p̄pii kè gbeu. Efaaiden aà ũ ḡōpii! Ami.

26 Ayāmeto Lua ní kpá wisaiyā nideaa. Baa an noeo yá pọ́ w̄li ke leũkpakè ní yá pọ́ w̄li keoo.

27 M̀̀a ḡeo s̄o aa yá pọ́ w̄li ke ní noeo tò, aaí luak̄i. Ḡe ní ḡeo aaí wisaiyā ke ní k̄oò, aaí a gbe'e níziawa an sásāa léu.

28 Lá aai we zè ní Lua d̄saoò, ō à ní kpá làasookpaanlayāa, ké aao yá pọ́ de wà keoo ke.

29 Yāvai píi p̄emá: Ǹ̀sep̄s̄i, b̄ií, íisea ní k̄oò, wed̄ak̄e, gbēdeea, s̄ole, gbēblea ní k̄onikēao. Gupeaanaon ní ũ,

30 gbēyaanao, Lua ibeoo, gbé taiinkēnao, ỳ̀oodeo, íandānao, v̄ai làasookēnao, de ní dao yāmansaiò,

31 m̄isaidēo, náaisaidēo, gbéyākensaiò, s̄osobisaidēo.

32 Aa d̄s Lua díle ké yābeetaakēnao kà wà ní dede, kási aali ze ní a keao adoo, aaí tékpa a kenao gu be.

2

Yá z̄leaa gbēnazinaowa

1 Ayāmeto n gbé pọ́ ní gbēp̄ale t̄aae e, ní awa v̄io. Tó n gbēp̄ale t̄aae è, n nz̄ia d̄ayāue,* asa n gbētaae'ena ní ke màa s̄oe.

2 Wá d̄s ké Lua yákpalekēa ní yābeetaakēnao maae.

3 N gbé pọ́ ní yābeetaakēnao t̄aae e mé ní ke s̄o, níle e níȳo b̄o Lua yákpaleu yà?

4 Ge níle d̄oe ní Lua maakēa z̄oò ní aà menao ní aà s̄uuo yà? Ké Lua lé maakēne ké ǹ̀ ǹ̀selile, ní d̄sò lé?

5 N swágbaakè, ní ǹ̀selileo, ō níle pọ́kúma k̄āanzi e luapọ́kúma b̄o b̄o maḡo z̄i, tó Lua yákpalekēa ní gb̄eò a zéwa b̀̀ gupuuu.

6 A fiabo baadee a yákeawa.†

† 1:16 Maa 8.38 ‡ 1:17 Abk 2.4 § 1:21 Efe 4.17-18 * 1:23 Iko 4.16-18 * 2:1 Mat 7.1-2 † 2:6 Sou 62.13

7 Gbé pò aale gawi ní bεεεο ní wēni láasaio wεεε aale maake ní menao àizāna e.

8 Gbé pò anzia pœā lé dōaané, aa gĩ sianai aa te vāiwaο sō, Lua a pōkūma ní pōkpēneo bōbōmá.

9 Wétēa ní wāwāo a vāikena píi le, atēsa Yudaο, an gbεa buipāleo.

10 Lua a maakena píi gba gawi ní bεεεο ní aafiao, atēsa Yudaο, an gbεa buipāleo.

11 Asa Lua lí gbēe zāboo.‡

12 Gbé pò duunakè Mōizi ikoyā dōsai, a kaale màa ikoyāpi saiε. Gbé pò duunakè naa ikoyāpi ozi sō, Lua a yákpalekεaànο ikoyāpi musuε.

13 I ke gbé pò lé ikoyā ma ní swáο mé maa Luaεο. Gbé pò lé zikεwà mé a bō maa.

14 Tó bui pò aa Mōizi ikoyā dōο yá pò kpàaio kè ní níziào, aa ikoyā ví níziawaε.

15 Aale olowēε ké yá pò kú ikoyāpi guu kú ní nòseuε. An làasoo lé a síana o lo, asa an làasoo mēndoo, a keeο ì ní dayāu, a keeο ì ní bōu.

16 Màa yákpalekεgōzi Lua a yákpalekε ní gbēnazinaο yá pò ulea an nòseu musu ní Kilisi Yesu gbāao, lá baona pò mále kpá òwa.

Yudaο ikoyadansaiε

17 N Yuda ia, n ze ní n Yudakεο, ní Mōizi ikoyā náai ví, níε Lua yòoke.

18 N Lua pœā dō, ní yāmaa dō ikoyāpi guu.

19 Nle e ní de vīaο wede ũ, gbé pò kú gusiauο filia ũ,

20 wésiadeο yādanεde ũ, gbé dafuo metulu ũ. Nle e Lua ikoyā mé dōa ní síanaο mi ũ.

21 N gbé pò ni yāda gbēpāleoε, bōyāi nili da nziaεο ni? N mè wasu kpái'oo, mé ni o sō be?

22 Ni me wasu wúle ní gbēpāle nōο, mé ni wúleò sō be? Ni saka táaοgu, mé ni ní kpé pōο kpái'o sō be?

23 Ni yòoke Lua ikoyā musu, ò n ikoyāpi dasai ì Lua tó òokpa.

24 Asa á yái buipāleo lo Lua tobēesi lá a kēa láuwa.‡

25 Tó ní Lua ikoyā kūa, ò tōzōa ài vīε. Tó níε a yāda sōο, ní sáa ní gyafōdeε.

26 Tó gyafōde Lua ikoyāο kūa, Lua a gyafōdepi gwa sáa ní gbé pò tōzōo lé?

27 Baa tó ní iko lápi kūa mé n tōzō, tó ni ikoyāpi dao, gyafōde pò lo kūa a to yá zōlemaε.

28 Lá kua Yuda zálala ũá mekaa yá no, màa tōzōa zálalaá mekaa yán sōο.

29 Lá kua Yuda zálala ũá nòse yáε, tōzōa zálalaá nòse yáε sō. Lua Nisina zīε, i ke aà ikoyā lá yá no. Lua mé ì gbé bee taa sáaukpa, i ke gbēnazina no.

3

1 Dea Yuda ũ káfia kpele a víi? Ai kpele tōzōa víi?

2 A káfia ví zōο yápii guu. Séia gĩa Lua a yá náné ní oziε.

3 Ké an gbēεο náai vío, bó a víi? An náaisai mé a Lua náai bādeε?

4 O! Aawo! Lua náai ví, baa ké gbépiiá εdeε, lá a kēa láuwa wà mè:

Tó n yá'ò, n yá aο zεví,

tó wà yákpalekēnnο, n yá a ble.*

5 Tó wá vāikε lé Lua maake bō gupuaυ, bó yá wá oi? Wá o Lua yá zεvío, ké ì pōkūmabōbōwá yái yá? Gbēnazina yá'oa ò mále owa.

6 O! Aawo! Tó Lua yá zεvío, kpelewa a fō yákpalekε ní dúniaoi?

‡ 2:11 Iko 10.17 § 2:24 Isa 52.5 * 3:4 Sou 51.6

7 Gbēe a me, tó a eedeke lé Lua náai káfi mé àle aà tɔbɔ, bóyái a yādaaàla lán duunkenawai?

8 Tó ní ò màa níle me wà yāváike, yámaa i bɔu. Gbēe ma tɔbēsi aa mè màa mi o. Lua yādaanla kōsínɔ.

Gbēe maa

9 Too! Wá Yudaɔ wá sàò yà? Aawo bá! Asa ma bɔbɔ ní Yudaɔ ní buipáleo píi kò, ampiiá duuna zɔɔne.

10 A kēa Lua taalau wà mè: Gbēe maa, baa do.

11 Laaidee kuo, luakiiweelēnae kuo.

12 Aa pàale mípi, aa fɔkpà, yāmaakenae kuo, baa do.†

13 An nòse de lán kaadɔembewaε.

Aaí lenakasané, mlè sεwe kú ní léu,‡

14 yá'ii ní gbékaa mé ní lé pà.§

15 Aa wāa ní gbēdeao,

16 aaí músi ní pɔsiao kpázi,

17 aa aafia zé dō,*

18 aa Lua vía vío.†

19 Wá dō ké Lua ikoyā píi de gbé pò kú a zɔɔ yá ũε, ké gbépii lé gō kpaaua, dúnia gbépii i gō tàaede ũ Luaε.

20 Asa gbēe a bɔ maa Luaε ikoyāpi kúa yáio.‡ Lua ikoyā mé ì to wà duuna dō.

Lá Lua ì to yá bɔrínɔ na

21 Lá Lua ì to yá bɔrínɔ na bò gupuau sa, lá a yá kú Mɔzi ikoyā ní ānabio láo guuwa. I ke aà ikoyā kúa yá no.

22 Lua ì to yá bɔrínɔ na Yesu Kilisi náaikea yáie. Gbé pò lé aà náaike píi yáε, asa gbēe adoo.

23 Gbépii duunakè, ò aa kēsā Lua gawii.

24 Lua ì to yá bɔrínɔ na gba ũ a gbēke yáí ní Kilisi Yesu pò ní bó gbāao.

25 Aapi Lua kpà duuna awakpabɔ ũ gbé pò aale aà au náaikeɔne, ké à ɔlo gbépiiε i yáke a zéwaε. A menakè yāa, i duun zio yādao,

26 ò tia kéwa a òbné i yáke a zéwa. Beewa Lua ì yáke a zéwa mé ì to yá bɔ ní Yesu náaikenaɔ na lo.

27 Lá màaε, gbēnazina a fō íanadā lɔe? Bee kuo. Bóyái ní? Ké a de yáke yá ũo, Yesu náaikea yáε yáí.

28 Asa má è Lua ì to yá bɔ ní gbéɔ na aà Luapi náaikea yáie, ikoyákua ku a guuo.

29 Luaá Yudaɔ Luaε nídoa? Buipáleo Luan sōoa? Ao, buipáleo Luaε lo.

30 Asa Lua mēdoε.§ A to yá bɔ ní gbé pò tōzò na a náai pò àle ke yáie, mé a to yá bɔ ní gyafɔdeɔ na a náai doŭpi musu lo.

31 Wáε ikoyā báde ní luanaaikεao yà? Màa no, wáε a kpelaε.

4

Lua tò yá bɔ ní Ablahaũ na a náai pò a kè yáí

1 Wá Yudaɔ, wá o kpelewa wá dezi káau Ablahaũ yá musu ní?

† 3:12 Sou 14.1-3 ‡ 3:13 Sou 5.10, 140.3 § 3:14 Sou 10.7 * 3:17 Isa 59.7-8 † 3:18 Sou 36.1

‡ 3:20 Sou 143.2, Gal 2.16 § 3:30 Iko 6.4

- 2 Tó Lua tò yá b̀àà̀n̄ na yá p̀ó a k̀e yáíe, d̄s à f̄s̄ íanad̄. Ama a f̄s̄ d̄ã Luaēo.
- 3 Kpelewa wa ò lá guui? Wà mè Ablahaũ Lua náaikè, ò Lua tò yá b̀àà̀n̄ na.*
- 4 Fiaboa z̄ík̄enaεá gb̄ēk̄ek̄eaè no, aà aseae.
- 5 Baa tò gb̄é lé yãe keo, tò àle Lua p̀ó ì to yá b̀ó ní tàaēēo na náaik̄e, Lua a to yá b̀àà̀n̄ na a náai p̀ó àle ke yáíe.
- 6 Davidi gb̄é p̀ó Lua tò yá b̀àà̀n̄ na yãek̄esai báaa'ea yã'ò à mè:
- 7 Báaaēēo gb̄é p̀ó Lua ní tàaēo w̄olomá à ní duuna k̄emá̄o ũ.
- 8 Báaad̄en gb̄é p̀ó Dii a aà duuna yãdao ũ.†
- 9 Báaa beea gb̄é p̀ó t̄z̄z̄ p̀óe adoa, ge gyaf̄ōde p̀óe lo? Wà mè Lua tò yá b̀ó ní Ablahaũo na, k̀é à a náaikè yáíe.
- 10 Kpelewa Ablahaũ de ḡoo p̀ó Lua tò yá b̀àà̀n̄ nai? Aà t̄z̄z̄aa ge gyaf̄ōde? I t̄z̄z̄o, gyaf̄ōde.
- 11 Œ à t̄z̄z̄, k̀é Lua tò yá b̀àà̀n̄ na a gyaf̄ōḡoo seela ũ.‡ M̀aa a de gyaf̄ōde p̀ó Lua tò yá b̀òr̄n̄ na Luapi náaik̄ea yáí̄o p̄ii dezi ũ.
- 12 A de gb̄é p̀ó aa t̄z̄z̄o dezi ũ loe. I ke an t̄z̄z̄a yáí no, k̀é aa té wá dezi Ablahaũ p̀ó Lua náaikè a gyaf̄ōḡoo iai yáíe.

Lá Ablahaũ Lua náaikè

- 13 Lua legbè Ablahaũe ní aà buio à mè d̄unia a ḡo ní p̀ó ũ.§ I ke aà ikoyã k̄ua yáí no, k̀é Lua tò yá b̀àà̀n̄ na a náai p̀ó a k̀e yáíe.
- 14 Tó gb̄é p̀ó aa ikoyã k̄ua mé aa kible, d̄s luanaaik̄ea ài v̄io, mé Lua legb̄ea k̀e famaε,*
- 15 asa ikoyã ì mó ní Lua p̄ok̄ūmaoe. Gu p̀ó ikoyã k̄uo, tàae lío ku we s̄o.
- 16 Ayãmeto p̀ó p̀ó Lua a legbè eaá aà náaik̄ea yáe, k̀é à̄o de aà gb̄ēkeyã ũ. Beewa legb̄eapiá Ablahaũ buipīo p̄ii p̀óe, i ke gb̄é p̀ó aa M̄ozi ikoyã k̄ua r̄t̄ēēo no, ní gb̄é p̀ó aale Lua náaik̄e lán Ablahaũwae lo. Ablahaũá wápii deziε.†
- 17 A de wá dezi ũ Lua k̄íi, lá a k̄ea láuwa. Lua mè a aà d̄ile bui dasīo dezi ũ. Ablahaũ Lua p̀ó ì w̄eni kpa gēwa ì to p̀ó p̀ó kú yãaō à̄o ku‡ náaikè.
- 18 A Lua náaikè, à w̄ed̄ò p̀ó p̀ó gb̄ēe wé d̄iozi, ò à ḡò bui dasīo dezi ũ lá Lua ò̄ewa à mè, aà buio aao dasi lán saanāwa.§
- 19 Ablahaũ k̄a w̄è bas̄o taawa. Baa tò à làasookè a ḡōk̄eb̄osaiwa ní Sala neasakp̄e kákaao, aà luanaaik̄ea lí busao.*
- 20 Ili seake lé p̀ó Lua gb̄ēw̄ao, i ḡí Lua náaik̄eio, ò à gb̄aa'è a luanaaik̄eawa à Lua t̄b̄ò,
- 21 asa a d̄s a f̄ea v̄io, Lua gb̄aa k̄a à lé p̀ó á gb̄èpi ke.
- 22 Ayãmeto Lua tò yá b̀àà̀n̄ na.
- 23 Wi yá b̀àà̀n̄ n̄api k̄e aà yáí adoo,
- 24 wa k̀e wá gb̄é p̀ó Lua a to yá b̀owan̄o na yáíe lo, wá gb̄é p̀ó wále Lua p̀ó wá Dii Yesu b̀ò gau náaik̄e.
- 25 Lua aà kp̄amá k̀é à e wá tàaēo k̄éwá yáíe,† ò à aà b̀ò gau, k̀é yá e b̀owan̄o na yáí.

5

Kea na ní Luao

* 4:3 Daa 15.6, Gal 3.6 † 4:8 Sou 32.1-2 ‡ 4:11 Daa 17.10 § 4:13 Daa 17.4-6, 22.17-18, Gal 3.29
* 4:14 Gal 3.18 † 4:16 Gal 3.7 ‡ 4:17 Daa 17.5 § 4:18 Daa 15.5 * 4:19 Daa 17.17 † 4:25 Isa 53.4-5

¹ Lá Lua tò yá b̀wanɔ na a náai p̀ wále ke yáí, wá naaàɔ sa ní wá Dii Yesu Kilisi gbãao.

² Aà náaikɛa guu wa ze'è aà sabai wa gẽ Lua gbẽke p̀ wá kuopi guu, ɔ wále p̀nakɛ ní Lua gawi p̀ wá wé d̀io.

³ I ke bee ado no, wále p̀nakɛ ní wá taasikɛao ɔ, ké wá d̀ɔ taasikɛa ì m̀ó ní m̀enaɔ,

⁴ m̀ena ì m̀ó ní dàa maaɔ, dàa maa ì m̀ó ní wɛdɔa Luazio,

⁵ mé wɛdɔa Luazipi fama v̀io, asa Lua a Nisina p̀isi wá ǹɔseu, ɔ a tò wá d̀ɔ a yewázi.

⁶ Wá gbãasai guu Kilisi gà wá v̀aikɛnaɔ wá gbɛu gɔɔ p̀ Lua d̀ilɛwa.

⁷ Baa gaa gbẽmaa gbɛu àao. Tó gbé a we ga gbẽmaa gbɛu, wá d̀ɔ,

⁸ ɔ Lua òlwẽɛ lá á yewázi, asa wá duundekɛ guu ɔ Kilisi gà wá gbɛu.

⁹ Lá wa b̀ɔ maa sa Kilisi au yáí, Kilisipi wá sia Lua p̀okũmawa sea v̀i be?

¹⁰ Yãa wá íi ní Luaoɛ, ɔ wa keaàɔ na aà Né gaa yáí. Lá wa keaàɔ na sa, wá suabaa aà kua wɛni guu yáí sea v̀i be?

¹¹ I ke beee adoo, wále p̀nakɛ ní Luao ɔ ní wá Dii Yesu Kilisi p̀ tò wa keaàɔ na gbãao.

Kilisi yalɛua ní Adamuo

¹² Gbé m̀endo mé tò duuna gè d̀unia guu,* ɔ duuna ga ì.† Beewa ga ì gbépii, ké gbépii duunakè yáí.

¹³ Duuna ku d̀unia guu e Lua ikoyã àɔ gé m̀í. Gɔɔ p̀ ikoyã kuo, Lua i duuna yãdao,

¹⁴ ama sea Adamuwa e à gè pè M̀oziwa ga ikokè gbépiiwa, baa gbé p̀ aai duunakɛ lán Adamu zãayãwawaɔ. Adamupía gbé p̀ a m̀ɔ taaɛ.

¹⁵ Ama Lua gba muaa ní Adamu tàaeoo, asa lá dasi gà Adamu ado zãa yáwa yáí, Lua gbẽke ní a gba p̀ ì dasila Yesu Kilisi ado gbẽke yáio de beea.

¹⁶ Lua gba muaa ní gbé m̀endo duunapioo. Tàae m̀endopi mé m̀ò ní yákpalekɛao, ɔ yá z̀lɛ gbẽnazinaɔwa. Tàae m̀ò ní Lua gbẽkekɛanéo, ɔ yá b̀ò ní gbé na.

¹⁷ Lá Adamu ado tàae mé tò ga ikokè, Yesu Kilisi ado yá p̀ à m̀ò z̀ɔ de beea. Aà yáí gbé p̀ Lua gbẽkekɛnɛ a tò yá b̀nɔ na gba ù kible àizãna guu.

¹⁸ Beewa lá tàae m̀endopi tò yá z̀lɛ bui piiwa, màa ɔ maakɛa m̀endopi ì to bui pii b̀ɔ maa, aai àizãnable.

¹⁹ Lá gbé m̀endo swágbãa mé tò dasi gè duundeɔ ù, màa ɔ gbé m̀endo yãmaa mé a to dasi b̀ɔ maa.

²⁰ Ikoyã m̀ò ké tàae e àɔ káfi yáíɛ. Lá duuna lé káfi, Lua gbẽke ɔ diadiɛ.

²¹ Lá duuna kiblea m̀ò ní gao, màa ɔ Lua gbẽke kiblea ì to wà b̀ɔ maa, wí àizãnable ní wá Dii Yesu Kilisi gbãao.

6

Wá naa Kilisiwa

¹ Wá o kpelewa ni? Wá gi wàɔ tɛ duunawa ké Lua gbẽke e àɔ káfi yà?

² O'o! Aawo! Wá gbé p̀ wá de gɛɔ ù duuna yá musu, kpelewa wá gi wàɔ tɛ duunawa ɔi?

³ Wá gbé p̀ wá da'ilekè Kilisi Yesu p̀ ù, á d̀ɔ ké wá sãnuaàɔ aà ga guuo lé?

⁴ Wa gaaàɔ, wá wá v̀iaàɔ da'ilekɛa guu, lá Kilisi b̀ gau ní a Mae gbãa gawideo, ké wápiɔ s̀ wàɔ kú ní wɛni dafuo màa.*

* 5:12 Daa 3.6 † 5:12 Daa 2.17 * 6:4 Kls 2.12

⁵ Lá wa naawà lán sàwakula ní gbalaowa aà ga guu, wá gǝààno màa aà vua guu lɔ.

⁶ Wá dǝ ké wà wá kua zi pà lipãakɔawa ní Kilisio, wá mè duunde i midɛ, ké wásu wàò zɔble duunaɛ lɔ,

⁷ asa gbé pɔ gà bɔ duuna yáúɛ.

⁸ Lá wa ga ní Kilisio, wá a náai ví ké wáò kuaàno lɔ.

⁹ Wá dǝ lá Kilisi bɔ gau, a gaa ví lɔ, ga iko víwà lɔ.

¹⁰ Asa ké à gà, à gà duuna yá musu gɛn doɛ, mé lá a ku tia, a ku Lua pɔ ũ.

¹¹ Màa ápiɔ sɔ, à ázia dilɛ gɛɔ ũ duuna yá musu, lɔ ku Lua pɔ ũ naa Kilisi Yesuwa.

¹² A yáí ásu to duuna kible á mè gɛwa, a dɛ'ni dɔaaé lɔ.

¹³ Asu à á megue kpa duunawa váikɛɔ ũ. A ázia kpa Luawa gábɔɔ ũ, í á meguo kpawà yãmaakɛɔ ũ.

¹⁴ Asu to duuna àò iko víwà lɔ, asa á na ikoyá zɔí, sema Lua gbɛkɛ.

¹⁵ Kpelewan wei? Lá wá kú ikoyá zɔí lɔ, sema Lua gbɛkɛ zɔí, wáò te duunawa yà? O'o! Aawo!

¹⁶ A dǝ tó a ázia kpà gbéwa, áɛ misiileè, á dɛ ade zɔ ũo lé? Tó duuna a ázia kpàwà, á gaɛ. Tó a misiile Luaɛ sɔ, á bɔ maa.

¹⁷ Wa sáaukè ní Luao, asa duuna zɔɔn á ũ yãa, ò a misiile yá pɔ wa dàé zézɛɛ ní nòsemendoo.

¹⁸ A bɔ duuna yáú, a gɔ maakɛa zɔɔ ũ.

¹⁹ Málɛ bee o gbɛnazina yá'oawa á gbãasai yáíɛ. Lá a á mɛ kpà yãa gbãsí ní yávãíɔwa zɔɔ ũ, a váikè, màa tia lɔ à á mɛ kpa maakɛawa zɔɔ ũ, á kua iɔ adoa.

²⁰ Ké á dɛ duuna zɔɔ ũ yãa, á bàa kú ní yãmaakɛaoo.

²¹ Ai kpele á è yá pɔ á kè yãa, à kèé wíyá ũ tiaɔ musui? Yápiɔ midɛaá gaɛ.

²² Tiasa lá a bɔ duuna yáú, áɛ zɔble Luaɛ, ài pɔ á e mé kua adoa pɔ a midɛ ní wɛni láasaio ũ.

²³ Duuna aseaa gaɛ, àma gba pɔ Lua ì dawɛɛ naa wá Dii Kilisi Yesuwa guu mé wɛni láasai ũ.

7

Wá kú Mɔzi ikoyá zɔí lɔ

¹ Ma gbé, málɛ yá'óé lán gbé pɔ Mɔzi ikoyá dɔɔwa. A dǝ ké ikoyápi iko ví gbéwa gɔɔ pɔ a ku noa?

² Màa ikoyápi nɔzãe yè a záwa gɔɔ pɔ a béɛ. Tó gɔ gà, ò ikoyápi ì polowà.

³ Gɔɔ pɔ aà zá kú, tó à gò gɔ pále pɔ ũ, wa oè dɛ'niideɛ. Tó aà zá gàɛ sɔ, ikoyápi pòlowàn we. Tó à gò gɔ pále pɔ ũ sa, beeá dɛ'ni yán lɔ.

⁴ Màa ápiɔ sɔ ma gbé, a ga ikoyá musu Kilisi mɛ guu, ò a gɔ gbé pɔ bɔ gaupi pɔ ũ, ké wà e káfiakɛ Luaɛ.

⁵ Ké wá dàa dɔaawɛɛ yãa, ikoyá mé tò duuna ni wá dé wá mɛ guu, ò wa káfiakè gaɛ.

⁶ Tia sɔ wa ga pɔ pɔ wá kú zɔ ũpi yá musu, wa bɔ ikoyá, ò wáɛ zɔble Luaɛ zé dafu guu ní aà Nisina gbãao, i kɛ ikoyá lá zé zi no.

⁷ Wá o kpelewa ni? Lua ikoyá duuna yà? Aawo bá! Ikoyápi mé tò ma duuna dɔ. Tó ikoyá i mɛ wasu pɔ bíikɛoo,* dǝ mi dǝ lá pɔ bíikɛa dɛo.

⁸ Duuna zekii è yá pɔ Lua dilɛpiwa, ò a tò pɔpii ni ma dɛ. Asa ké má ikoyá dɔo, duuna dɛmɛɛ yãe ũ.

⁹ Yãa ké má ikoyá dɔo, má béɛɛ. Ké ma yádilɛapi mà, duuna vù iu,

* 7:7 Bɔa 20.17

- 10 ɔ̃ ma ga. Yãdilea pɔ̃ de à wɛ̃ni kpaapi ga ìmɛɛ.
 11 Duuna zɛkii è yãdileapiwa, ɔ̃ à ma sã̃sã̃ à ma de yãpi sabai.
 12 Beewa ikoyãpi kua adoa, mé yã pɔ̃ Lua ðilepi kua adoa, a zɛvɪ mé a maa.
 13 Yãmaa mé tò ma gaa? Aawo bá! Ké duuna e bɔ̃ gupuu, ɔ̃ à yãmaa mɔ̃aokè,
 a tò ma ga. Beewa wa duuna ð̃ duuna ũ yãdileapi sabai.

Zikaa ní duunao

- 14 Wá ð̃ ké ikoyãpiá Lua yãɛ. Mapi sɔ̃, dàaden ma ũ, má na duuna ɔ̃zɪ.
 15 Miliɔ̃ yã pɔ̃ mále ke gbad̃sɔ̃, asa mili yã pɔ̃ má ye mà ke keo, yã pɔ̃ má ye mà keo ɔ̃ mi ke.†
 16 Tó yã pɔ̃ má kè i kpaai ní ma pɔ̃eãoo, ma we ikoyãpi maakɛi.
 17 I ke máme mále keo, duuna pɔ̃ kú ma guuɛ.
 18 Má ð̃ yãmaa ku ma guuo, ma dàa maa. Mili ye mà yãmaake, áma mili f̃s̃ má kèò.
 19 Yãmaa pɔ̃ má ye mà ke, mili keo. Yãvãi pɔ̃ má yeio ɔ̃ mi ke.
 20 Tó yã pɔ̃ má yeio ɔ̃ mále ke, i ke máme mále keo, duuna pɔ̃ kú ma guuɛ.
 21 Má è tó má ye mà maake, vãí mé ì ð̃aamɛɛ.
 22 Lua ikoyã mé ì kemɛɛ na ma sɔ̃ guu,
 23 áma má è iko pãle ku ma me guu, ìɔ̃ zika ní iko pɔ̃ kú ma nòse guuo, a tò má na duuna iko pɔ̃ kú ma me guu ɔ̃zɪ.
 24 Ma wɛ̃nade ia, déme a ma si ma mè geɛ beewai?
 25 Ma sáaukè ní Luao! N wá Dii Yesu Kilisi gbãao. Beewa ɔ̃ mi zɔ̃ble Lua ikoɛ ma làasoo guu, mé mi zɔ̃ble duuna ikoɛ ma dàa guu.

8

Ziblea ní Lua Nisina gbãao

- 1 Yã a z̃le gbé pɔ̃ aa naa Kilisi Yesuwaɔ̃wa lɔ̃,
 2 asa naa Kilisi Yesuwa Lua Nisina Wɛ̃nikpamade gbãa ma bɔ̃ gbãa pɔ̃ duuna ní gao lé mɔ̃mɛɛ guu.
 3 Yã pɔ̃ Mɔ̃zizi ikoyã i f̃s̃ kèò gbɛ̃nazina gbãasaikɛ yãí Lua kè. A azia Né z̃i gbɛ̃nazina ũ lán wá duundeɔ̃wa duuna woloawá yãí, ɔ̃ à widà duunawa a Né mɛpi guu,
 4 ké yã pɔ̃ ikoyã lé wɛɛle siana ke wá gbé pɔ̃ wá dàa lé ð̃aawɛɛ lɔ̃, sema Lua Nisinaɔ̃wa.
 5 Gbé pɔ̃ an dàa lé ð̃aanéɔ̃ ì laaidɔ̃ ní dàa yãwa. Gbé pɔ̃ Lua Nisina lé ð̃aanéɔ̃ ì laaidɔ̃ Lua Nisina yãwa.
 6 Laaidɔ̃a dàa yãwaá gaɛ. Laaidɔ̃a Lua Nisina yãwaá wɛ̃ni ní aafiaoɛ.
 7 Laaidɔ̃a dàa yãwaá ïisɛa ní Luaoɛ. Ade lí misiile Lua ikoyãeo, a f̃s̃ seo.
 8 Gbé pɔ̃ an dàa lé ð̃aanéɔ̃ yã lí ká Luaguo.
 9 Apiɔ̃ sɔ̃, á dàa lé ð̃aaéɔ̃, sema Lua Nisina, tó a kú á guu siana. Tó gbé Kilisi Nisina vɪ s̃o, a de Kilisi gbé ũo.
 10 Tó Kilisi kú á guu, baa tó á me de ge ũ duuna yãí, Lua Nisina deé wɛ̃ni ũɛ,* ké Lua tò yã b̃ánɔ̃ na yãí.
 11 Tó Lua pɔ̃ Yesu b̃ò gau Nisina kú á guu,† Lua pɔ̃ Kilisipi b̃ò gau a wɛ̃ni kpá á mè gɛpiwa ní a Nisina pɔ̃ kú á guu gbãao.
 12 Ayãmeto ma gbéɔ̃, wá té wá dàai teasi no.
 13 Tó á té á dàai, á gaɛ. Tó a á yãvãikɛaɔ̃ m̃ide ní Lua Nisina gbãao s̃o, áɔ̃ ku.
 14 Gbé pɔ̃ Lua Nisina ì ð̃aanéɔ̃ mé Lua néɔ̃ ũ.

† 7:15 Gal 5.17 * 8:10 Zaa 6.63 † 8:11 1Kln 3.16

15 Asa tãa p3 i to wà z3ble n3 v3iao mé dié3, Lua Nis3na p3 t3 a g3 Lua né3 ũ 3 á v3, 3 wi wiile Luawa n3 aà gbãao wi m3: Baa, wá Mae.‡

16 Nis3napi mé i owẽe wá s3u Lua né3n wá ũ.

17 Lá né3n wá ũ, àizeεblena3n wá ũ. Lua àizeεblena3n wá ũ, wá ble sãnu n3 Kilisioε. T3 wa taasikèaàno, wá3 kuaàno aà gawi guu.§

Wed3a Lua gawii

18 Má è wá f3 g33e bee taasi læu3 n3 gawi p3 Lua a b3owẽe3o.

19 Lua p3k3a3 p3i wé d3 aà né3 b3a gupuau3 láasai.

20 Asa Lua t3 a p3k3a3 p3i g3 d33saiε.* I ke an p3eã no, Lua mé kè màa, ké wed3aaàzi guu

21 d3n3ia a b3 33kpa3 p3 àle z3bleu3, i d3epoo Lua né3 gawi guu.

22 Wá d3 Lua p3k3a3 p3i lé aauke n3 wãwã3 e tia.

23 I ke d3n3ia ado no, wá gbé p3 wa Lua Nis3na è gba séia ũ3, wále aauke kpáikpá3 s3 e Lua à3 gé wá boi, i wá sí a né3 ũ.†

24 Lua wá suabà, ké wà wed3 bee3. P3 p3 wa è n3 wé3á wed3ia yáε bo. Déme i wed3 p3 a èi bi?

25 T3 wá wé d3 p3 p3 wi eozi s3, wi3 dá n3 menaoε.

26 Beewa s3 Lua Nis3na i d3wále wá gbãasai guu, asa wá wabik3a d3 a zéwao, 3 Lua Nis3na i kulekewẽe Luaε n3 aau p3 a yá gè3 oaao.

27 Lua i n33e guu e, mé a a Nis3na làasoo d3, asa Lua Nis3na i kuleke Lua gbé3ne lá Lua yeiwaε.

28 Wá d3 ké yápi3 i b3 maa gbé p3 ye Luazionε, gbé p3 à n3 sisi à n3 sé lá àle yáwao.

29 Asa Lua d3le za káau gbé p3 a d3aa n3 d33 b3 a Néwa, ké aà3 de v3i ũ dãuna dasionε,

30 Gbé p3 à n3 d3le za káaup3 3 à n3 sisi, 3 a t3 yá b3 n3 gbé p3 à n3 sisipi3 na, 3 à a gawi li gbé p3 a t3 yá b3n3no napionε.

31 Wá o kpelewa yá bee3 musu ni? Lá Lua zèwan3, déme a b3 wá kpei?

32 Lá i g3 n3 az3a Né3o, à aà kpà wápi3 yá3, a wá gba p3pi3 bo lé?

33 Déme a b3b3 n3 gbé p3 Lua n3 sé3i? Luapi mé t3 yá b3wan3 na.

34 Déme a yãdawá3ai? Kilisi Yesu gá à èa vù. A ku Lua 3plaa3, àle kulekewẽe.

35 B3me a wá ké Kilisi yeawáziwai? Taasi ge wétèa ge ìadama ge noana ge taasideke ge kai ge fènda, an kee a f3e?

36 A ku lá guu wà mè:

N yá3 wá kú ga lézi3 za k33 e oosi,
w3 wá dile lán sã p3 wa n3 k3lokpa3wa.‡

37 Yá bee3 p3i guu wále z3ble àanno n3 gbé p3 yewázi gbãao.

38 Asa má d3 sãasã ké ga ge wèni ge malaika3 ge tãa3 ge tia yá ge zia yá ge gbãade3

39 ge musup33 ge z3lep33 ge Lua p3k3a pãle3, an kee a f3 wá ké Lua yeawáziwa naa wá Dii Kilisi Yesuwa guu.

9

Lua Isail33 se3

1 Mále s3ana'o naa Kilisiwaε, mále ε3to3. Lua Nis3na p3 d3aa ma làasooε mé demεε yápi seelade ũ.

‡ 8:15 Maa 14.36 § 8:17 Gal 4.5-7 * 8:20 Daa 3.17-19 † 8:23 2Kln 5.2-4 ‡ 8:36 Sou3 44.23

2 Ma pɔsia kè zài, ma nòse Ìo yaa gɔɔpiiɛ.

3 Má fɔ wabike Luawa aà ma kɛ Kilisiwa, aà láaika ma Isaili deeo gbɛu.

4 Ampio ɔ Lua ní sé a néo ũ,* à a gawi òlɔné, aà bàa kúrɔnɔ, à a ikoyã kpámá, à lousisia dànɛ, à legbɛnɛ.

5 Aa de Lua gbɛ́ káauo buio ũ, mé an bui guu ɔ Kilisi pɔ de pɔpiia bòu gbɛnazina ũ. Ɖme Lua pɔ kù wàò a sáaukpa gɔɔpii ũ. Ami.

6 I ke yá pɔ Lua ò lèlɛ pã no, asa Isaili pii mé Isaili zálala ũo.

7 I ke Ablahaũ bui pii mé Ablahaũpi néo ũ Luaeo, asa Lua ò Ablahaũɛ à mè, Izaaki buio ɔ wáli oné aà buio.†

8 Beewa i ke né pɔ à ní í ní pɔeão mé Lua néo ũo, né pɔ à ní í Lua legbɛa musuo mé de buipio ũ.

9 Asa Lua legbɛ̀ à mè: Má ea mo zii maa'i, Sala i ne'i gɔɛ ũ.‡

10-12 I ke beee adoo. Lua ì gbɛ́o se lá àlɛ yáwae, i ke an yákea yáí no, ké à ní sisie. Beewa ké Lebeka sɔa nɔsí ní wá dezi káau Izaakio, e àò gé ní ii, e aao gé maa ge väikei, Lua ò Lebekaɛ a pɔ bò káau a gɔ né ũ gbɛ́ záɛ.§

13 Lá a kɛa láuwa wà mè:

Má ye Yakobuzi,
Esau sɔ, má yeio.*

14 Wá o kpelewa ni? Yãvã ku Lua kii yã? Aawo bá!

15 Asa a ò Mɔizie,
gbɛ́ pɔ á ye sùuukeaàno ɔ á ke,
mé gbɛ́ pɔ á ye wɛnadɔ̀ɛ ɔ á dɔ̀ɛ.†

16 Ayãmeto Lua gbɛ́o sea i bo gbɛnazina pɔeã guuo ge an kɔaika, à bò Lua sùuu guue.

17 Asa lá guu Lua ò Falaɔɔɛ à mè: Ma n kpa kpalau ké mà a gbãa ɔlɔ gbɛ́oɛ n musue, ma tó i li dúniaa pii.‡

18 Beewa gbɛ́ pɔ a ye sùuukeaàno ì keaànoɛ, mé gbɛ́ pɔ a ye aà swágbãa kú, ì kú.

19 A gbɛe a ma la, bóyãí Lua lé gbɛ́o tàae e bi? Déme a fɔ gi Lua pɔeãí?

20 N gbɛnazina ia, dén n ũ n gbasa n yázãsí Luawai? Oo a a bona la, bóyãí n ma bo kéwaia?§

21 Oobona zɛvĩ à oo swãde ní oo swãsaio bo ní gĩ doũ pɔ á tòtooo lé?

22 Tó Lua ye à a pɔkũma ɔlɔné ké aa a gbãa dɔ, mé à mena zɔo kè ní gbɛ́ pɔ de à pɔkũmabɔbɔmá à ní kaaleo sɔ be!

23 Tó à bee kè, ké gbɛ́ pɔ de à sùuukerɔnɔ à dɔaa ní keke aa gɛ a gawi guuo a gawi zɔo dɔɛ sɔ be!

24 Gbɛ́ pɔ Lua ní sisi à ní sépion wá ũ. I ke Yudaɔne ndoo, ní buipaleɔɛ sɔ.

25 Lá Lua ò anabi Ozee lá guuwa à mè:

Bui pɔ de ma gbɛ́o ũo ɔ má oné ma gbɛ́o.

Bui pɔ má yerizio ɔ máo yerizi.*

26 Gua pɔ Lua òné aa de a gbɛ́o ũo,

we wa ouné Lua bɛ́ɛpi néo.†

27 Isaia wiilè Isailio yá musu à mè:

Baa tó Isailio dasi lán ísiale ũfãawa,
an kɔnao mé a bo.

28 Asa Dii a yá pɔ a ò ke dúniau,
mé a a midɛ zɛzɛsaie.‡

* 9:4 Bɔa 4.22 † 9:7 Daa 21.12 ‡ 9:9 Daa 18.10 § 9:10-12 Daa 25.23 * 9:13 Mal 1.2-3 † 9:15 Bɔa 33.19 ‡ 9:17 Bɔa 9.16 § 9:20 Isa 45.9 * 9:25 Oze 2.25 † 9:26 Oze 2.1 ‡ 9:28 Isa 10.22-23

29 Lá Isaia dōaa òwa à mè:
Tó Dii Zígōde i wá buieo to yāao,
dō wa gō lán Sōdōudeowa,
wí bō Gōmōdeowa. §

Isailio gia Kilisi baonai

30 Wá o kpelewaē sa? Buipāleo lé weele Lua to yá bōrño nao, ò a tò à bōrño na. A tò yá bōrño na a náai pō aa ke yáie.

31 Isailio sō aale weele Lua to yá bōrño na ikoyā musu, ò i bōrño nao.

32 Bóyāi ni? Ké aa ye Lua to yá bōrño na an yākea yá yáie, i ke aà náaikēa yáino. Aa gēmbōle gbē pō ì n pālewa,

33 lá a kēa láuwa:
Gwa, mále gbē pō ì to wà gēmbōle dile Siona,
gbēsi pō ì to wà fu.

Wí a gbé pō lé aà náaikē kũo.*

10

1 Ma gbéō, yá pō má yei ma sō guu, mále a wabikē Luawa mé Isailio suabaa ũ.

2 Má de a seelade ũ, ké aa āiavī n Lua yáo, āma an wé kēao.

3 Asa aa lá Lua ì to yá bōrño na dōo, ò aaiō weele yá bōrño na n nziā gbāao. Aai lá Lua ì to yá bōrño na sio.

4 Asa Kilisi Moizi ikoyā lepāpa, ò yá ì bō n aà náaikēnao na.

5 Lá ikoyā ì to yá bōrño na ò Moizi ò a taalau à mè, gbé pō yápi kũa ao ku a sabai.*

6 Lá luanaaikēa ì to yá bōrño na a ò à mè:

Nsu o n nōseu,
démē a gé luabē à Kilisi pilaio,

7 ge déme a gé bēdau à Kilisi bō gauio.

8 Yá pō a òn kē:

Yápi kunnō kái,
a kú n léu n n nōseu. †

Luanaaikēa yá pō wi a waasokpa òn yápi ũ.

9 Tó n ò n léo gupuaui Yesu mé Dii ũ, mé n a náai vī n nōseu Lua aà bō gau, a n suaba.

10 Asa yápi náai vīa nōseu ì to gbé bō maa, mé yápi oa n léo ì gbé suaba.

11 A kēa Luayātaalau wà mè, wí a gbé pō lé aà náaikē kũo. ‡

12 Yudaō n buipāleo dodoa kōeo, asa ampī an Dii douē, ì káfiakē a sīsinaone píi.

13 Asa Dii sīsinaō bō píie. §

14 Kpelewa aa aà sísi aà náaikēsaii? Kpelewa aa aà náaikē aà yá masaii? Kpelewa aa aà yá ma waasokēnasaii?

15 Tó wi waasokēnaō zīmáo, kpelewa aa waasokēní? A kēa Lua taalau wà mè: Baonakpanaō mōa na.*

16 Ama gbépii i baonapi sio. ¶ Isaia mè: Dii, déme wá yá sīi? †

17 Beewa luanaaikēa ì bō aà yāmaa kīie, mé yápiá Kilisi yáe.

18 Ma mè yóo! Aai mao lé? Aa mà.

§ 9:29 Isa 1.9 * 9:33 Isa 28.16 * 10:5 Lev 18.5 † 10:8 Iko 30.12-14 ‡ 10:11 Isa 28.16 § 10:13

Yoe 3.5 * 10:15 Isa 52.7 † 10:16 Isa 53.1

An loo tà dúnia guu píi,
an yá'oa gè e tɔɔle léwa.‡

19 Ma mè yóo! Isailio i dɔo lé? Moizi dɔaa ò à mè:

Má tó bui pɔ aa de ma gbé ɔo á pɔ feleé,
má tó á pɔ pa bui wésiadeo yá musu.‡

20 ɔ Isailio sɔdile à Lua ledɔekè à mè:

Gbé pɔ aale ma kíi weleeo mé ma e,
ma azia òlɔ gbé pɔ aale ma gbɛaone.*

21 Isailio yá musu sɔ Lua ò:

Za koo e oosi ma ɔdò bui swágbãade pɔ fɛmanoozi.†

11

Lua i Isailio vɔaa

1 Ma mè yóo! Lua azia gbé vɔaa yá? Aawo bá! Mapi, Isailin ma ũ. Ablahaũ buin ma ũ Bɛyãme bui guu.*

2 Lua i a gbé pɔ à dɔaa ní dɔo vɔaa. A Elia yá pɔ kú lá guue bee dɔo lé? Ké à gè ní Isailio yáo Lua kíi à mè:

3 Dii, aa n ãnabio dède, aa n gbagbakio dèele. Máme ma gɔ mado, ɔ aale ma we.†

4 Lua ò Eliae kpelewa ni? A mè á gbé pɔ aai kúle táaoo kúa a pɔ ũ gbɛon òaasoo le sopla (7.000).‡

5 Maa an kɔna pɔ Lua ní sé a gbêke guu gò gbã lɔ.

6 Lá à ní sé a gbêke guu, i ke an yákea yáí no. Tó maa no, dɔ Lua gbêkeo gbêke ũ.

7 Kpelewan wei? Isailio i yá pɔ wàle wele eo, ama an gbé pɔ Lua ní séo è. Gbé kíio nɔse tãta,

8 lá a kɛa láuwa wà mè:
Lua kemazi'ũ kpãzi,

ɔ an wé lé gu'eo,

an swá lé yãmao e ní a gbão.‡

9 Davidi ò lɔ:

To an dikpekea gɔné bai ũ, wà ní kú,
to à yá'iné, wà tɔsimá.

10 To an wé siakũ ké aasu gu'eo,
to an wó gɔ koolonoo gɔpii.*

11 Ma mè yóo! Ké Isailio fù, aa lèle míomio yá? Aawo bá! An tàaoo yáí Lua buipãleo suabà, ké Isailio nɔse fele yáí.

12 Lá an tàaoo mé tò dúnia káfia è, mé an lélea mé tò buipãleo káfia è, tò Isailio sù ní pá ziu, wa bee o lɔa?

13 Mále yá'oa á buipãleo sa. Lá má de zina ũ á buipãleo kíi, máo ma zí sáaukrae,

14 ké mà azia buio nɔse fele, mí ní gbêeo suaba.

15 Lá Lua gia Isailiozi mé tò dúnia kèano na, tó à èa ní sí lɔ, bee aɔ deai? Bee aɔ de wɛni ũ geone.

16 Tó wà pɔwen káau kpà Luawa,† a búu gò aà pɔ ũe. Tó lízina de Lua pɔ ũ, a gɔnao de aà pɔ ũ lɔe.

‡ 10:18 Sou 19.4 § 10:19 Iko 32.21 * 10:20 Isa 65.1 † 10:21 Isa 65.2 * 11:1 Flp 3.5 † 11:3 1Kia 19.10 ‡ 11:4 1Kia 19.18 § 11:8 Iko 29.3, Isa 29.10 * 11:10 Sou 69.23-24 † 11:16 Nao 15.20-21

17 Lua kuli zálala gōnaeo zōzō, ẽ à n gbé pò ní de kuna lí ù pè an gbey, ké òyō kú ní kuli maa zína gbāao.

18 Nsu saka kuli zálala gōna pò a zōzōguo. Kpelewa òyō íanadái? N kú lízina sabaie, i ké lízina mé kú n sabaio.

19 N mē à ligōnapio zōzō ké à n pe an gbey yáie.

20 Maae, à ní zōzō ké aai a náaikéo yáie. Mpi sō n gō n luanaaikéa yáie. Nsu wala kéo. Laaika!

21 Lá Lua i gí lí zálala gōnao zōzōio, a gí n zōi sōo.

22 Gwa lá Lua maa mé a pásí. A pásí ní gbé pò aa fùwao, mé a maane, tó n ze ní aà maa. Tó màa no, a n zō sōe.

23 Tó Isailio ní luanaaikésai tò, a ea ní pé n gbey, asa a ní pea ní gbey gbāa ví.

24 Lua n zō kuna líwa à n pe kuli zálalawa, lá wíli kéowa. Lá a kè màa, kù ligōn zálalao ea pea nízia líwa zeví de beelao lé?

Isailio suabaa gbēzā

25 Ma gbé, má ye ào asiyyāe bee dō, ké á wé su ào sia, à ázia dile waladeo ùo yáie. Isaili kini swá gbāakù gía e buipāleo gēa kpala pò bō Lua kíiu lé kaé.

26 Bee gbēa Lua a Isailio suaba pii lá a kēa láuwa wà mē:

Suabana a bō Siona,
a Yakobu buio kē luadōsaiwa.

27 Ma bàakuarino
gōo pò má ní duuna kē má yán we.‡

28 Baona yá musu aa de Lua ibeoo ù á yáie. Lua gbé sea yá musu aa de Lua yenzideo ù an deziio yáie.

29 Asa Lua lí déndōmēe ké gba pò á dào ní gbé pò a ní sisi a ní séo yá musuo.

30 A buipāleo i Lua yāma yāao. Tiasa Lua sùuukèánō ké Isailio i aà yāmao yáie.

31 Maa Isailio lé Lua yāma tiao, ké Lua e sùuukèánō, i gbasa sùuukèínō.

32 Lua yāmasai kpà gbépiizi, ké aà e sùuukèínō pii yáie.

33 Lua òno ní a dōao zōke lé vío.

Gbēe yá pò àle yá yáasi dō píio.

Gbēe a fō à aà ze bōlekeo.Š

34 Déme Dii làasoo dōi?

Déme yādàè aà ledamade ùi?*

35 Dé Dii fiasèwà a gbasa boèi?†

36 Pópíi bō aà kíie,

aa kú ní aà gbāao,

mé aa ku aà pò ù.‡

Wàò aà tōbo gōpii. Ami.

12

Zikéa Luae

1 Ayāmeto ma gbé, lá Lua wēnadōwēe màa, ma wabikèwá à ázia kpawà sa'obo bēe sāasai pò í kaaàgu ù. Beewa wí kúlèè a zéwa.

2 Asu te dúnia tiae bee tufaio. A to Lua á lile, á làasoo i dafukū, ké à e à aà pōe dō, yá pò maa mé í kēè mé à àsaa.

3 Gbēke pò Lua kēmēe yáie ẽ mále o ápiiē, ásu ázia maabo de a maa léao. A baade ázia dile a síana léu, lá Lua aà gbà zé aà a náaikéwa.

4 Gbēnazina mē mēndo guo ví dasi, an baade ní a zioe.

- 5 Maaε, baa ní wá dasikeo, wá me dou naa Kilisiwae, wá de kō meguo ũ.*
- 6 Wá gba dodoa kōε lá Lua dàwēε a gbēke guuwa.† Tó ānabikekegba ní vī, ke n luanaaika léu.
- 7 Tó dōnlēdekeε, dōnlē. Tó yādaanéε, dané.
- 8 Tó lēdaamaε, damá. Tó gbadaaε, da blisai. Tó dōaanakeε, ke ní āiao. Tó wēnadōanēε, dōné ní pōnao.
- 9 Aō yekōi ní nōsemēndoo. A mikē vāiwa, í ze ní maao.
- 10 Aō gbēke vī ní kōo nana. Aō kō kpela ní pōnao.
- 11 Aō āiavī zīgbiasai, á me io wāa Dii zī guu.
- 12 A pōnake yá pō á wé dōi yá musu. A menafō taasikea guu. A mekpa wabikeawa.
- 13 A dōnlēke Lua gbé pō pō lé kēsāmáone. A wetā ní nibōfōao.
- 14 A samaa'oa á íadamadeone. A samaa'oné, ásu ní kao.‡
- 15 A pōnake ní pōnakenao. A óob ní oobnáo.
- 16 A nōsedouke ní kōo. Asuli denlaweεleo. A gbékpa ní yēεsaideo. Asuli ázia dile yādōnao ũ.§
- 17 Asuli vāi fiabo ní vāioo. Ali yá pō maa gbépiiε ke.
- 18 Tó a ke, aō na ní gbépiiio lá á fō léu.
- 19 Ma gbé yenzideo, ásuli tōsi gbéwao, à aà tó ní Luao. A ku lá guu wà mè: Dii mè áme á tōsimá, áme á fiaboné.*
- 20 Tó nōana lé n ibeε de, ble kpawà. Tó imiε, n à aà gba í. Tó ní kē maa, níle aà o kaε a léuε.†
- 21 Nsu to vāi ziblemao. Zi blewà ní maao.

13

Misiile būsū gbāadeone

- 1 Gbépii misiile būsū gbāadeone, asa ikoe ku Lua lé saio. Lua mé gbāade pō kúo dile píi.
- 2 Ayāmeto gbé pō bō gbāade yá kpe, ade bō yá pō Lua dile kpeε. Gbé pō bō ní kpéo nízia dāyāuε.
- 3 I ke maakenao mé lí vīake kpalablenao, sema vāikenao. Tó ní ye n vīake gbāadeo, maake, i n sáaukpa.
- 4 Gbāadeá Lua zikenae n aafia yái. Tó n vāikè sō, vīakeè, asa a fēnda looa pā no. Lua zikenae, í tōsiè vāikenawae.
- 5 A yái tō a maa àli misiilené. I ke íadama yái ado no, á làasoo yáie lo.
- 6 Bee yái i wè'ōa kpái sō, asa gbāadeoá Lua zikenao, aale zīpi keε.
- 7 Ali fiaboné píi. Ali wè'ōa kpá a sinawa, ili á pōo lá sí lo. Ali misiile gbé pō de à misiileè. Ali gbé pō de à aà yāda yāda.*

Gōō kà kái, wàō yekōi

- 8 Asuli gbēε fla seo, sema yeakōi bàasio. Gbé pō ye a gbédeezi, Lua ikoyā pēεwàε.
- 9 Wà mè nsuli wúle ní gbēpāle nōoo, nsuli gbēdeε, nsuli kpái'oo, nsuli pō bīikeo.† Yápio ní yādilea pāle pō kúo pii kú yáε bee guuε wà mè: Nyō ye n gbédeezi lá nzia wēniwa.‡
- 10 Tó gbé ye gbéi, ili vāike a gbédeεo. Yeakōi mé Lua ikoyāpapaa ũ.

* 12:5 1Kln 12.12 † 12:6 1Kln 12.4-11 ‡ 12:14 Luk 6.28 § 12:16 Yaa 3.7 * 12:19 Iko 32.35
† 12:20 Yaa 25.21-22 * 13:7 Mat 22.21 † 13:9 Bōa 20.13-17 ‡ 13:9 Lev 19.18

11 A ke màa, asa á gɔɔ pɔ wá kuwàe dɔ̄. A vua iu gɔɔ kà, asa wá suabaa kái tia de gɔɔ pɔ wa Yesu náaikèla.

12 Gwāasina kà zà, gudɔa mé kái. Wà gusia yá kóle, wí gupua gɔ̄kebɔɔ séle.

13 Wàɔ kú wá dɔɔwa fáane gbé̄ɔ ũ lalasi kɔ̄ɔ n wēdekεao sai nɔdāakpaa n wisaiyāo sai, lεkpa n zaakɔuo sai.

14 A Dii Yesu Kilisi ɔlesé. Asuli tó á dàa zi dɔaaé à dɔe'ni keo.

14

Kɔ̄ tàae'ea

1 A gbé̄ pɔ busε luanaaikεa guu dile yákelesai.

2 Gbēe kúa á fɔ̄ pɔpii ble, mé gbé̄ pɔ a luanaaikεa busε lí nɔ̄ɔ soo.*

3 Gbé̄ pɔ ɪ pɔpii ble suli saka gbé̄ pɔ lí pɔpii bleoguo, mé gbé̄ pɔ lí pɔpii bleo suli gbé̄ pɔ ɪ pɔpii ble tàae eo, asa Lua aà s̄le.

4 Dén n ũ ké n̄le gbēpāle zikεna tàae ei? Tó a fɔ̄ ge a fɔ̄o no, aà Dii yáε. A fɔ̄, asa Dii gbāa a to aà fɔ̄.

5 Gbēe kúa gɔɔ na dekɔa, mé gbēpāle kúa gɔɔpii sáaε. Baade a s̄o dadou n̄ yá pɔ à zèdɔ.

6 Gbé̄ pɔ ɪ gɔɔ bɔ ɪ bɔ Dii yáie. Gbé̄ pɔ ɪ pɔpii ble, ɪ ble n̄ Dii gbāaoε, ɪ Lua sáaukpa. Gbé̄ pɔ ɪ pɔ t̄é ɪ t̄é Dii yáie, ɪ Lua sáaukpa.

7 Gbēe líɔ ku azia yáio, gbēe lí ga azia yáio. Tó wá kú, wá kú Dii pɔ ũε,

8 tó wa ga, wa ga Dii pɔ ũε. Wá kún nò, wa gan nò, wá de Dii pɔ ũε.

9 Asa Kilisi gà à vù ké àɔ de gyaadeɔ n̄ gbé̄ b̄éεɔ Dii ũε.

10 Ké n̄le n gbēdɔ tàae e s̄o bε? Mpi s̄o n̄le saka n gbēdoguo s̄o bε? Lua aɔ z̄leεa a ḡinaa, wápii wí bɔ zε aà aε,†

11 lá wa k̄é lá guuwa, Dii m̄e:

Lá má kú, gbé̄pii a kúlemεε,

gbé̄pii a ma luake d̄ɔ.‡

12 Beewa wá baade a azia yá séle siu Luaε.

13 A yáí wásuli kɔ̄ tàae e ɔo. Kɔ̄ tàae'ea gbεu à zεd̄ ké á yá pɔ a tó á gbēdɔ fu keo.

14 Kua Dii Yesu guu má d̄ɔ sáasā ké p̄e líɔ gbāleεa n̄ aziaoo. Tó gbé̄ dile pɔ gbāleεa, ɔ̄ ɔ̄ gbāleεaè.

15 Tó n n gbēdɔ n̄sε ò̄kpàè pɔ pɔ n̄ blè yá musu, n̄ yeaazio. Ble pɔ n̄ blè yáí n̄su gbé̄ pɔ Kilisi gà aà yáí ò̄kpao.

16 Asu to wà sakaé pɔ pɔ maauo,

17 asa kpala pɔ b̄ɔ Lua k̄iá p̄blea n̄ imiao yá no. Yákeεa a zéwa n̄ kea n̄ k̄o nao n̄ p̄na pɔ Lua Nisina ɪ inéyo yáε.

18 Gbé̄ pɔ lé z̄ble Kilisiε màa yá ɪ ka Luagu, mé wí aà sáaukpa.

19 A yáí tò wàli wεεle wàɔ na n̄ k̄o, wíɔ gbāa káfik̄ε.

20 Nsu Lua z̄i ò̄kpa ble yáio. Ble pii maaε, āma pɔ pɔ n̄ȳɔ ble n gbēdɔ fu maaο.

21 Nò̄soan nò, wēmian nò, yá pɔ a to n gbēdɔ fu pii, a maa n̄ t̄εε.

22 Yá pɔ n̄ a náai v̄i, n̄ȳɔ kúa e Lua k̄i. Báaadεn gbé̄ pɔ yá pɔ à zèd̄ lí aà s̄o v̄io ũ.

23 Tó gbé̄ lé seake ble pɔ àle blewa s̄o, à azia dàyāuε, ké i kpaai n̄ aà luanaaikεaoo yáí. Yá pɔ i kpaai n̄ gbé̄ luanaaikεaooá duunaε.

* 14:2 Kls 2.16 † 14:10 2Kln 5.10 ‡ 14:11 Isa 45.23

15

Yeak̄si w̄ed̄o Luazi guu

¹ Wá gb̄é p̄ó wá gb̄ā luanaakea guu, sema wà gb̄é bus̄e f̄o an gb̄asai guu. Wásuli yá p̄ó ì ká wáziagu keo.

² Wá baade lí yá p̄ó a ka a gb̄edogu ke, ké aà e maakū, i zed̄o yáí.

³ Asa Kilisi i azia p̄oẽ keo. A k̄ea Lua taalau wà m̄e, Lua s̄ós̄o ḡòè.*

⁴ Yá p̄ó wa k̄e yāa píi, wa k̄e l̄edaawá yáíe. Yápi ì wá gba mena, ì wá gba s̄o ké wà w̄ed̄o ziai.

⁵ Lua p̄ó ì ñ gba mena, ì ñ gba s̄o to àò n̄sed̄oũke ñ k̄o lá Kilisi Yesu k̄ewa,

⁶ Ì Lua wá Dii Yesu Kilisi Mae t̄ob̄o ñ n̄sem̄endoo ñ l̄edoũ.

⁷ A k̄s̄ sí lá Kilisi á síwà Lua t̄ob̄o yáí.

⁸ Mál̄e oé, Kilisi ḡò Yudaò d̄onl̄ede ũ, ké à lé p̄ó Lua gb̄è an dez̄ion̄e ke, aai d̄o Lua náai v̄í,

⁹ buip̄aleò i Lua t̄ob̄o aà s̄uuu yáí, lá a k̄ea láuwa wà m̄e:

A yáí tò má n s̄aukpa buip̄aleòne,

mí n táasile.†

¹⁰ Wà m̄e lo:

Buiò, à p̄onake ñ Lua gb̄éò.‡

¹¹ Wà m̄e lo:

Bui píi, à Dii táasile,

b̄usu gb̄épii à aà t̄o gbia b̄o.§

¹² Isaia ò lo:

Yese miõna a vl̄apa,

i f̄ele kible buip̄aleòwa,

an wé lo d̄oàazi.*

¹³ Lua p̄ó gb̄épii wé d̄oi to p̄ona ñ aafiao p̄eewá a náai p̄ó ále ke yáí, ké á w̄ed̄oàazi káfi ñ a Nis̄ina gb̄āo.

P̄olu z̄ik̄ea Luae

¹⁴ Ma gb̄éò, má d̄o s̄āsā ké maakea p̄eewá, á yápii d̄o wásawasa, á f̄o l̄edak̄o.

¹⁵ Ma l̄ae bee k̄eae guu ma ȳaeò k̄e ñ s̄o dilea ké àò d̄oágu yáí, asa Lua gb̄ek̄ek̄em̄e,

¹⁶ ÿ ma ḡo Kilisi Yesu z̄ik̄ena ũ buip̄aleòne. Mál̄e bao p̄ó b̄o Lua kíi kpáné, ké an kua e àò adoa ñ Luapi Nis̄ina gb̄āo. Mál̄e bee ke Luae aà gb̄agbaa p̄ó ì kaaágu ũe.

¹⁷ Ma naa Kilisi Yesuwa guu má f̄o ìanad̄a z̄i p̄ó mál̄e ke Luae yá musu.

¹⁸ Asa má ȳae oa v̄io, mé i ke yá p̄ó Kilisi k̄e ma kíi bàasio. A tò buip̄aleò Lua yām̄a ma yá'oa ñ ma yákeao guu

¹⁹ ñ dabudabuò ñ yāb̄onsaèò gb̄āo ñ Lua Nis̄ina gb̄āo. B̄o Yelusaleũ ma bebe w̄éle ñ w̄éle e ma p̄eèò Ilili b̄usu Kilisi bao kp̄awakea guu.

²⁰ Miò ye mà baonapi kpa gu p̄ó wi Kilisi yāmau yāaoe, ké másu buba gb̄ep̄ale p̄ó ḡauo yáí.

²¹ Lá a k̄ea láuwa wà m̄e:

Gb̄é p̄ó wi aà yá'oné yāaoò wé a k̄é,

gb̄é p̄ó aai aà bao ma yāaoò d̄o.†

²² Yá p̄ó lo kp̄am̄e m̄òom̄o mà m̄o á kíin we.‡

* 15:3 Sou 69.10 † 15:9 Sou 18.50 ‡ 15:10 Iko 32.43 § 15:11 Sou 117.1 * 15:12 Isa 11.10

† 15:21 Isa 52.15 ‡ 15:22 Lom 1.13

²³ A kà wè ùma, ké miò ye mà mɔ á gwai. Tiasa lá yâe ma dɔa búsue beeò guu bo,

²⁴ ma wé dɔi wà wésikòle sa ma gea Esipayã búsuu guu. Tó ma gɔɔplakèáño ní pɔnao, í gé zéimée we.

²⁵ Tia kéwa sɔ mále gé ní dɔnleo Lua gbéèone Yelusaleũ,§

²⁶ asa gbé pɔ aa ku Masedoni ní Gelesio zèd wà Lua gbè taaside pɔ aa ku Yelusaleũò kámasa kaé.

²⁷ Aa zèd, àma teasie, asa lá Yudaò Lua àizée lí buipáleone, a maa buipáleò ní dúnia àizée lí Yudaone sɔe.*

²⁸ Tó ma gbapi nàné ní ɔzì má làa, ma gea Esipayã guu má bole á kíi.

²⁹ Má dɔ ké tó mále mɔ á kíi, Kilisi báaa pɛɛaa guu ɔ má mɔwá.

³⁰ Ma gbéè, ma naé wá Dii Yesu Kilisizi ní yeakɔi pɔ Lua Nisina í iwèeo, à dèeka àò wabikemee Luawa,

³¹ ké aà ma bɔ Yude luayádansaiò guu, mé dɔnle pɔ mále geò Yelusaleũ Lua gbéèone kené pɔmaa ù,

³² mí á le ní pɔnao, tó Lua wèi, mí kámabo á kíi.

³³ Lua aafiade aàò kúáño ápii. Ami!

16

Fɔkpaama

¹ Mále wá dâe Febe, Sákele gálideò dɔnlede sáaukpaé.

² A aà si Dii yáí, lá a maa Lua gbéè ke ní kɔowa. A dɔaàle ní pɔ pɔ a yei á kíio píi, asa à dɔnlekèné dasi ní mapio b.

³ Ma fɔkpà Pisii ní Akilasiowa. Ma zíkèndeeone Kilisi Yesu zì guu.*

⁴ Aa sɔ ní mi sãale, mapi mà bɔ. I ke máme má adoo, wéle ní wéleo buipále gálideò lé ní sáaukpa píi bɛ.

⁵ Ma fɔkpà gáli pɔ aai káaa an kpéu gbéèwa. Ma fɔkpà ma gbé yenzide Epenewa. Aàpi mé Kilisi náaikè Azi búsuu séia.

⁶ Ma fɔkpà Maliamawa. A kɔaikèé maamaa.

⁷ Ma fɔkpà Andɔniku ní Zuniaowa. Ma bui pɔ wá wá dá kpéu sãnuone. Aa tɔbò zinaò guu, mé aa naa Kilisiwa ma áa.

⁸ Ma fɔkpà Ampilia pɔ de ma gbé yenzide ù naa Diiwa guu.

⁹ Ma fɔkpà Ubè pɔ de wá zíkèndee ù Kilisi zì guuwa ní ma gbé yenzide Setakio.

¹⁰ Ma fɔkpà Apelewa, asa náaidee naa Kilisiwa guu. Ma fɔkpà Alisɔbu bedeoowa.

¹¹ Ma fɔkpà ma bui Elodiowa. Ma fɔkpà Naasisi bede pɔ aa naa Diiwaowa.

¹² Ma fɔkpà Tifena ní Tifosaowa. Nɔɛpìò kɔaikè Diié. Ma fɔkpà Pɛesidiwa. Nɔɛ yenzidepi kɔaikè Diié.

¹³ Ma fɔkpà Lufu pɔ tɔbò Dii zì guuwa ní aà da pɔ mále gwa ma da ùo.

¹⁴ Ma fɔkpà Asikitiwa ní Felegɔò ní Eemɛo ní Patobao ní Eemao ní ní Yesude dee pɔ aa sãnuò píi.

¹⁵ Ma fɔkpà Filibguwa ní Zulio ní Nɛleo ní aà dâeo ní Olimpao ní Lua gbé pɔ aa sãnuò píi.

¹⁶ A fɔkpakɔwa ní Lua gbéè lépeakɔwao. Wéle ní wéleo Yesudeò fɔkpawá nípii.

Lezaamá

¹⁷ Ma gbéè, mále oé, à laaika gbé pɔ aa bɔ yá pɔ á dada kpɛzi. Aaí gbéè kékɔwa, aaí gbéè sásã. A kémá,

18 asa gbé bee taa lí zoble wá Dii Kilisio, sema n gbeyá. Aai yãesaide sásã n lenao n yãdõ.

19 Gbépii á misiilea Diiε bao mà. Máε ponake á yá musu. Má ye ào maakea ñno ví, ío wésiadeo ù vâikea musu.

20 Lua aafiade a Setâu úlo á gbá zíε tia. Wá Dii Yesu gbẽkẽkẽé.

21 Ma zikendee Timotee† n ma buio Lusiu n Zasõo n Sosipateeo fõkpàwá.

22 Ma Tεεtiu, ma gbé pó ma lápi kè, ma fõkpàwá naa Diiwa guu.

23-24 Ma uabele Gaiusi‡ pó Yesudeo i kãaa aà be fõkpàwá. Wéle o'ulena Elasa fõkpàwá n wá gbẽdo Kaatuo.

25 Lua a fõ á gba gbãa lá a ku Yesu Kilisi bao pó mi kpa guuwa. Asiiyãpi ulea za kãauε,

26 tiasa ñ Lua pó ío ku gõpii díle wà yá pó kú ãnabio láo guupi bo gupuau, ké bui pii e dõ, aai Lua náaike, aa gõ aà yãmanaõ ù.

27 Wà Lua mëndona ñnde tobo n Yesu Kilisi gbãao e gõpii! Ami.

KOLENIDE 1 LA SEIA

Yá pò kú láe bee guu

Pòlu wélegēa gēn plaade guu à kè Geleki wéle pò wí mē Kolēni mō bao plasaie, ò táagbagbanao nòselilē aa gè Yesu gāli pò a dàale we guu.

Kolēnide lé namable godokii pò kú weo yáí. Gbēó lé laata maamaa, felekaayā gbāané, mé yādōnao n lousisizeo n wisaiyāo di wee lo. Yā'īapio Yesu gāli dafunapi lè, ò Pòlu lé dēeka à a gbēpio si yāvāipiowa.

Pòlu taa gbēa lo Kolēnide bao íi ma mōmōo, ò à bílikè n yáwa. Bee mé tò à lakèné e gēn síiō. Bibeli lá mēn plaē, mé à a pāleo yā'ò 1Kln 5.9 n 2Kln 2.3, 7.8 guu lo.

Láe bee guu fōkpaamá n Lua sáaukpaao gbēa (1.1-9), Pòlu òné aa sùuuke, aasu kōkpaale lo (1.10-4.21), aa wisaiyā lo n gāli guu (5), aa kámabo n kōgbēaa yákpaleu gbāade luadōnsaiō kíio (6.1-11), aa mikē gbāsikeawa (6.12-20). Bee gbēa à yá dasi pò aa gbēawa wèwemá:

Nōsea yá (1ē 7)

Sa'onōsoa n lá wa ke táa yá musuo (8.1-11.1)

Nōeo pókummusukea yá n Dii bleblea yáo (11.2-34)

Lua Nisina gbaō yá (12-14)

Geo vua yá (15)

Lápi yá mīde n baoo, gbēó kámasa pò wàle ká n yá pò Pòlu a zekàleo n fo pò a kpàkpamáō (16).

Kua dúnia guu yā'īapio musu píi, Pòlu ledámá an bēebosai. A òlóné lá Kilisi náaikea ì tó gbé lo yápio guu. Yeakōzi mé de a píia (13).

Pòlu fōkpa Kōlēnideōwa

¹ Mámēmaa Pòlu, Lua ma sisi à ma se a pōēāwa, ma gō Kilisi Yesu zina ũ. Mapi n wá gbēdo Sōsenio,

² wámē wa láe bee kè Lua gālide pò kú Kolēnio. * Lua á sisi a gō a gbēó ũ, á kua adoa naa Kilisi Yesuwa n gbé pò lo wá Dii Yesu Kilisipi sisi gupiiuō, wá Dii doūdeō.

³ Lua wá Mae n Dii Yesu Kilisio gbēkekeé, aai á gba aafia.

⁴ Mío Lua sáaukpa gōōpii á yá musu gbēke pò a kèé á naa Kilisi Yesuwa yáí.

⁵ A naawà guu pōpii káñí, yā'oa píi n dōa píio,

⁶ asa wá Kilisi yā'oaé zèdo á guu,

⁷ ò Lua Nisina gbae i kēsāwáo, gōō pò á wé do wá Dii Yesu Kilisi mōai.

⁸ Wá Dii Yesu Kilisipi a to à ze gbāa e a léwa, lo ku tàaesai aà mōgō.

⁹ Lua náai ví. Ōmē á sisi à gbékpá n a Né Yesu Kilisi wá Diio.

Kolēni Yesudeō kōkpaalea

¹⁰ Gbēó, ma awakpàé n wá Dii Yesu Kilisi tóo, ào ledou ũ n kōo ápii, ké kōkpaalea e láa á guu, í nakōwa n láasoo doūo n nōsemēndoo.

¹¹ Má mà Koloe gbēó kíi, yákele kú á guu.

¹² Lá má màn ke: A gbēeo mē wá zēmanō. Gbēeo mē wá zē n Apoloo. † Gbēeo mē wá zē n Piēeo. Gbēeo mē wá zē n Kilisio.

¹³ Kilisi kpaalea yā? Wá ma paliwa á yáia? A da'ilékè n ma tóo yá?

* 1:2 Zin 18.1 † 1:12 Zin 18.24

14 Ma Lua sáaukè, ké mi á gbèe da'ilekèo, sema Kilisipu ní Gaiusio bàasio.‡

15 Lá màaε, gbèe a e o a da'ilekè a gō ma íwa ũo.

16 Ao, ma Sefana bedeo da'ilekè ló. Bee bàasio, tó ma gbèpále da'ilekè, a ðomagu ló.

17 Kilisi i ma zì gbé da'ilekèa yáio, sema a bao kpàwakεε. I ke ní yādōo no, ké aà gaa líwa su ke famaoyáie.

Ɔno búina ní Ɔno sƔanao

18 Kilisi gaa líwaá m̄saiyáε gbé vūaaaonε. Wá gbé pó Lua lé wá suabaó sō, a dewēε aà gbāa ũ.

19 A kēa Lua taalau wà mè:

Má ƆnoƆnao Ɔno mide,

má wezēnao wezē suumpa.§

20 ƆnoƆna ku máε? Ladōna ku máε? Dúnia tiaε bee yápiidōna ku máε? Lua i dúnia Ɔno dile m̄saiyā ũo lé?*

21 Lua Ɔno guu, i to dúnia gbéó a dō ní nízia Ɔnoo. A kàaàgu à gbé pó aale a náaikéo suaba waaso pó wa dile m̄saiyā ũpi musu.

22 Yudaó ye dabudabui, Gelekio ì Ɔno weεε,

23 wápió sō, Kilisi gaa líwa kpàwa wi ke, Ɔ Yudaó ì fuwà, buipáleó ì me m̄saiyáε,

24 áma gbé pó Lua ní sisi à ní séó, Yudaó ní Gelekio pii, Kilisi dené Lua gbāa ní a Ɔnoo ũ.

25 Lua yá pó dené m̄saiyā ũpi de gbēnazina Ɔnola. Lua yá pó dené gbāasaiyā ũpi de gbēnazina gbāala.

26 Gbéó, à gwa lá á de gōo pó Lua á sisi. Dāo kíi á daside ƆnoƆna ũo, á daside gbāade ũo, á daside kíabui ũo.

27 Lua gbé pó de dúniaε m̄saide ũo sè, ké à wida ƆnoƆnaowaε. A gbé pó de dúniaε gbāasaide ũo sè, ké à wida gbāadeowaε.

28 A gbé pó dúnia ní díle kpεε, ì sakángu an yá lío kuoo sè, ké à gbé pó an yá ìo kuó kpa kpεε.

29 Màa gbèe a e lí íanadā Lua aεo.

30 Apió sō, Lua tò á naa Kilisi Yesuwa, Ɔ à gō wá Ɔno ũ. Naa Kilisipiwa Lua tò yá bōwanó na, wá kua adoa mé à wá suabà.

31 Ayāmeto lá a kēa láuwa, tó gbé ye íanadā, aà dā Dii yá musu.†

2

1 Gbéó, ké ma mō á kíi, ma mō Lua yá kpàwakéiéε, i ke mi mō Ɔno gbāa ge lena keiéo.

2 Ma zεò má yāe oéo, sema Yesu Kilisi yá bàasio, atēsa aà gaa líwa.

3 Ma mōa á kíi guu ma mō ní sōdeedeo ní víao ní lualuaε.*

4 Ma waasokεa guu mi yá'o ní lenakεao ge Ɔnoo. Má ò ní gbāa pó Lua Nisina òbóεε,

5 ké á luanaakεa su bō gbēnazina Ɔno guuo, sema Lua gbāa.

Ɔno pó Lua Nisina ì dané

6 N beeo wi Ɔnoyá'ò gbé kàsaonε. I ke dúnia tiaε bee Ɔno ge a gbāade pó an gbāa lé midεo pó no.

7 Lua Ɔno wáε o, aà pœā pó ulea yāapi. A dōaa dile wá gawi ea yá musu zadō i dúnia káleo.

8 Dúnia tiaε bee gbāadee Ɔnopi dōo. Tó aa dō yāε, aa Dii gawide páliwao.

‡ 1:14 Zin 18.8 § 1:19 Isa 29.14 * 1:20 Isa 44.25 † 1:31 Zel 9.23 * 2:3 Zin 18.9

⁹ Lá a kĕa láuwa wà mè:
Pó pó wi wesiεo,

mé gbĕe swá i a yá mao,
mé a láasoo i gĕ gbĕe s̄uo,

̄ Lua a s̄ukè gbĕ́ pó yeaziɔnε.†

¹⁰ Lua òlɔwĕε ní a Nisina gbāao, asa Nisɔnapi yápii taasi kŭa, baa Lua asii z̄ɔɔ.

¹¹ Gbĕe a dee n̄sε guu yá d̄so, mé i ke aà nisina pó kú aà guu bàasio. Màa gbĕe Lua n̄sε guu yá d̄so, mé i ke Luapi Nisina bàasio.

¹² Dúniaε bee nisina wá èo, Nisina pó b̄ Lua kŭi ̄ wá è, ̄ wa gba pó Lua dàwĕε d̄ò.

¹³ Yá beeɔ wále o, i ke ní yá pó gbĕnazina ɔnɔ ì dawĕεo no, yá pó Lua Nisina dàwĕεε. Màa wi Lua Nisina yá b̄ɔleke gbĕ́ pó Lua Nisina v̄ɔnε.

¹⁴ Dúnia gbĕ́ lí Lua Nisina yáɔ sio, a deè misaiyā ũε. Ali f̄ ma seo, asa Lua Nisɔnapi gbāa ̄ w̄i aà yáze d̄ò.

¹⁵ Gbĕ́ pó Lua Nisina d̄baaaè ì yápii zé d̄s, mé gbĕe zεv̄i à aà bèεboo.

¹⁶ A kĕa Lua taalau wà mè: Deme Dii láasoo d̄s à lɔdawài? Kási wápiɔ, wá Kilisi láasoo pi v̄i.‡

3

Lua z̄i

¹ Gbĕ́ɔ, mi f̄ yá'òé lá mi o gbĕ́ pó Lua Nisina d̄baaanéɔnɛwao, ̄ má òé lán dúnia gbĕ́ɔwa, asa nétēnaɔn á ũ naa Kilisiwa.

² V̄i má kpàwá, i ke blε ȳunde no,* asa i ka ḡlao. Baa e tia i kao,

³ asa dàadeɔn á ũ e tia. Lá á zak̄ɔu, mé á yákele v̄i, dàadeɔn á ũo lé? A dàa mé d̄baaaé.

⁴ Ké á gbĕe m̄e a zεmanɔ, mé gbĕp̄ale m̄e a zε ní Apoloo,† á kú ní ázia dàaon weo lé?

⁵ Dén Apoloo? Dén mapi? Zikenaɔn wá ũ, ̄ a Kilisi náaikè wá sabai. Wá baade lé z̄i pó Dii dàε keε.

⁶ Ma p̄ɔt̄s̄,‡ Apoloo ikàwà,§ ̄ Lua tò à gbà.

⁷ Beewa p̄ɔt̄na ní ikawanao de p̄ɔe ũo, sema Lua pó tò à gbà.

⁸ P̄ɔt̄na ní ikawanao sáaε. An baade a ài'e a z̄i léuε.

⁹ Zidouk̄enaɔn wá ũ ní Luao. Lua bugben á ũ, Lua kpén á ũ.

¹⁰ Gbĕke pó Lua k̄emεε mé tò ma ē kp̄ale lán ēbon ḡoidewa, ̄ gbĕp̄ale m̄ò lé kpépi bo. Baade laaidɔ a kpé boawa,

¹¹ asa gbĕe a f̄ ēε kp̄ale bo, sema ē pó kp̄alea Yesu Kilisi ũ kò bàasio.

¹² Tó gbĕ́ kpépi d̄ò ní vuao ge ánuusu ge gbè beεεde ge tó a d̄ò ní lío ge zàa ge s̄ε,

¹³ baade z̄i síana a b̄ɔ gupuaú. Wa e yákpalekeεḡɔz̄i, asa gupi a d̄ò ní téoε, mé wa baade z̄i taa gwa tépi guu.

¹⁴ Tó gbĕ́ z̄i pó a kè b̄ò tékūsai, ade a ài'e.

¹⁵ Tó gbĕ́ z̄i t̄ekù, a músi e, ade i b̄ɔ ɔgii lá w̄i b̄ɔ téuwa.

¹⁶ A d̄s Lua kpén á ũ Lua Nisina kú á guuo lé?*

¹⁷ Tó gbĕ́ Lua kpépi ɔ̀kpà, Lua a ade ɔ̀kpa s̄ε, asa kpépi kua adoaε, mé áme á kpépi ũ.

¹⁸ Gbĕe su azia sásão. Tó á gbĕe lé azia dile dúniaε bee ɔ̀nɔna ũ, aà ḡóné misai, ké à e ɔ̀nɔkŭ.

† 2:9 Isa 64.3 ‡ 2:16 Isa 40.13 * 3:2 Ebe 5.12-13 † 3:4 1Kln 1.12 ‡ 3:6 Zln 18.11 § 3:6 Zln 18.27 * 3:16 1Kln 6.19, 2Kln 6.16

19 Asa dúniaε bee ðno de Luaε misaiyā ũε. A kēa Lua taalau wà mè: I ðnoᅇnao kú ní kōnikεa guu.†

20 Wà mè lɔ: Dii dō ké ðnoᅇnao làasoo pā.‡

21 Ayāmeto gbēe su Íanadā a gbēnazin dee yá musuo. Pópiiá á póε:

22 Pɔlu, Apoloo, Piεε, dúnia, wēni, ga, tia pɔɔ, zia pɔɔ, a piiá á póε.

23 Apiɔ sɔ, Kilisi pón á ũ, Kilisi sɔ, Lua póε.

4

Kilisi zinao

1 Ayāmeto à wá gwa Kilisi zikenao ũ, Lua asiyyā ziiāo ũ.

2 A kù ziiāo aao náai vīε.

3 Lá á kūamanɔ ge tó gbāadeɔ lé yákpalekεmanɔ, i ka ma bakanswāua ũo. Mili mazia maa ge bēεboo.

4 Yāε lé ma sɔ vīo, āma bee a ma bɔo, Dii mé ma yákpalekεna ũ.

5 Ayāmeto ásu dɔaa lí gbēe tàae e Dii mɔgɔɔ saio. Ōme a gupua bii pɔ pɔ ulea gusiauwaa, i nòse yá bɔ gupuu. Zí bee baade a ma lá Lua a a sáaukpa.

6 Yá pɔ má òéε bee, má ò mapi ní Apoloo yá musue, ké àɔ yāε bee dō: Wasu Lua yá baa vīo. A gbēe su Íanadā à ze ní gbēdoo à bɔ gbēdo kpeo.

7 Bó ní deonlai? N pɔe vī nziaε ké wi n gbaoa? Wà n gba, ð níε Íanadā lá wi n gbaowaa?

8 A kán we kàa? A ke ɔdeɔ ũn we kàa? Aε kible wá sain wea? Má ye àɔ kible, wíɔ sānu.

9 Asa má è wá Lua zinao, Lua wá díle kpeε lán gbé pɔ wí ní de dasi wáaɔwaaε. Dúnia gbépii wé fīwá, malaikaɔ ní gbēnazinao pii.

10 Misaideɔn wá ũ Kilisi yái, ð naa Kilisipiwa á de ðnoᅇnao ũn wea? Wá buse ð á gbāa vīn wea? Wá kpebɔa ð á kpeaaaa?

11 E tia nɔana ní imio lé wá de, wá kú puizi, wa gɔ pɔgbēaɔ ũ, besaideɔ ũ.

12 Wi zí gbāa ke e wà kpara. * Tó wà wá ká, wi samaa'onéε. Tó wà íadàwá, wi menafɔ.

13 Tó wà wá sɔsɔ, wi awakpanéε. E tia wàε wá díle dúnia bɔbɔ ũ, gbépii bīsa ũ.

14 Máε yāε bee kēé widaawá yái no. Máε á gba laai ma né yenzideɔ ũε.

15 Baa tó naa Kilisiwa á gwanɔ kà ũma'ūma, á de'ia dasio. Máme ma á í ní Kilisi Yesu baokpaaéɔ, ð á naawà.

16 A yái máε awakpaé, àɔ ma kea ke.†

17 Ayāmeto ma a né yenzide Timɔtee zīwá. Aàpiá náaideε naa Diiwa guu, ōme a ma naa Kilisiwa kekeá dɔágu. Yá pɔ mi da Yesudeɔne wéle ní wéleɔn we.

18 A gbēeɔ lé Íanadā lá má mó á gwaiowa.

19 Tó Dii wèi, má mó á gwai tia, mí Íandānapiɔ gbāa e, i ke an yá'oa no.

20 Asa kpala pɔ bɔ Lua kíiá yá'o'o yá no, sema gbāa.

21 Kpelewa á yeii? Mà mówá ní goo yà, ge mà mó ní yeaázio ní nòseniεoε?

5

Gbāsi gēa Yesudeɔ guu

1 Má mà gbāsi gè á guu, yá pɔ a taa kú baa luadōnsaiɔ guu seo. Wà mè á gbēdo gɔ a mae nɔ vī.*

2 Ō ále Íanadāa? A kù á pɔ yaε, í gbé pɔ yápi kè bɔ á guu.

† 3:19 Yob 5.13 ‡ 3:20 Sou 94.11 * 4:12 Zin 18.3 † 4:16 1Kln 11.1, Flp 3.17 * 5:1 Iko 23.1

³ Mapi, baa tó má kúánṳ, á làasoo kua, ṣ ma yákpalekè ní gbé pọ́ yápi kèò gṣṳ lá má kú wewa.

⁴⁻⁵ Tó a kṣ kàaa mé wá Dii Yesu gbāa kúánṳ, mé á kú ní ma làasooo, à gbépi kpa Setáúwa ní wá Dii Yesu tóo, ké aà dàa e midε, aà nisina i bọ aafia Dii mózì.

⁶ A Íandāa maa. Ké pēese'ese yṳṳna ì pēeti zṳṳ sé,† á dṣo lé?

⁷ A pēese'ese zi kóle,‡ í gṣ pēeti dafu ũ a se'ese sai, lá à kù àò dεwa, asa Kilisi gà wá Gēamusu sã ũε.

⁸ Ayāmeto wàò ku Kàaso dikpekenao ũ síana guu ní nṳsepuao. Wásu wàò ku pēese'ese zi dikpekenao ũ mṳafili ní vāikeao guuo.

⁹ Lá pọ́ má kṣé guu ma mè ásuli yāale ní nṳdāakpanao.

¹⁰ I ke dúnia nṳdāakpanao ge bṳideṳ ní gbēblenao ge sa'onao no, asa tó gbé beeṳε, á bọ dúnia guue.

¹¹ Aawo, má òé gbé pọ́ wà mè wá gbéε, mé a de nṳdāakpana ge bṳide ge sa'ona ge levāide ge wēdena ge gbēblena ũ, ásu yāaleaàṳ, ásu ṳkāaaaàṳ seo.

¹² Ma bàa ũma ní yákpalekea ní Yesusaideṳ? A zia gbéṳ mé kù à yákpalekeínṳ lé?

¹³ Lua mé a yákpaleke ní Yesusaideṳ. A gbēvāipi bọ á guu.§

6

Yákpalekea ní kṣo

¹ Tó á gbēe yāvì ní a gbédeeo, bóyāi ìli gé yákpalekei ní adeo Lua gbéṳ kíio, sema luadṳnsaiṳ kíii?

² A dṣ ké Lua gbéṳ mé aa yákpaleke ní dúniao lé? Lá áme á yákpaleke ní dúniao, i ka à yá yṳṳnaṳ kekεo lé?

³ A dṣ ké wámε wá yákpaleke ní malaikaṳo lé? Wa dúniaε bee pọ́ o lba?

⁴ Tó á yá bee taa kekεa vī, ṣ á gbé pọ́ aai ka pṳε ũ á gāli guuoṳ se yákekεnao ũa?

⁵ Ma bee ò widaawá yáie. A gbēe vī á guu a ṣṳo kà à a gbéṳ yá kekεnéoa?

⁶ Sema á gbēdo a gbé sísi yákpaleu Yesu náaikensaiṳ kíia?

⁷ Lá á yāvì ní kṣo, a zā yáwa kò míṳmiṳ. Bóyāi i we taiinaio ni? Bóyāi i to wà á bleo ní?

⁸ Apio i gbé taiinke, i gbēble, baa á kṳtēε.

⁹ Ké gbé taiinkenao gē kpala pọ́ bọ́ Lua kíi guuo, á dṣo lé? Asu ázia sásāo, nṳdāakpanao ge sa'onao ge gbāsíkεnao ge gṳε káaluao ge gbé pọ́ aai wúle ní ní gṳε deeoṳ

¹⁰ ge kpáio ge bṳideṳ ge wēdenao ge levāideṳ ge gbēblenao, an gbēe a gē kpala pọ́ bọ́ Lua kíi guuo.

¹¹ A gbēeṳ de màa yāae, ṣ a zu'ò a gṳ Lua pọ́ ũ, a bọ maa ní Dii Yesu Kilisi tóo ní wá Lua Nisina gbāao.

Kēa gbāstwa

¹² I me á yápii kea zé vīε. Ama yāeṳ ài vīo. I me á yápii kea zé vīε. Ama ásu to yāe bakaé á níuo.

¹³ I me lṳ bléá nṳse pṳε mé nṳεá ble pṳε. N beeo Lua a mṳpii midε. Méá gbāsíkεbṳo no, Dii pṳε, mé Dii mé mṳpi gwana ũ.

¹⁴ Lua wá Dii bọ́ gau mé a wá bọ́ gau ní a gbāao sṳ.

¹⁵ A dṣ ké á me mé Kilisi mṳguo ũo lé? Wa Kilisi mṳgu se wà ke káalu mṳgu ũ yá? Aawo!

16 A dõ ké gbé pò ná káaluawa g̃àà̀nɔ̀ mɛdoũo lé? A k̃ea Lua taalau wà m̃e, an pla mípii aã g̃o lán sàwakula ní gbalaowa.*

17 Gbé pò ná Diiwa g̃àà̀nɔ̀ nisina doũe.

18 A mik̃e nɔ̀d̃aakpaawa. Duun p̃ale pò gbé ì ke pii, ì ke m̃e guu yá no. Nɔ̀d̃aakpana s̃o ì yá'í a m̃e.

19 A dõ ké á m̃e mé Nisina pò Lua á gbá a kú á guu kpé ũo lé?† A ázia vío,

20 Lua á lú à fiabò. Ayãm̃eto à Lua kpela ní á m̃e.

7

Nɔ̀sɛa

1 Lá pò á k̃e yá musu, tó g̃ɔ̀e kú ɔ̀nanɔ̀ewa sai, a maae.

2 Ama ké nɔ̀d̃aakpaa di yáí, g̃ɔ̀e pii aà ɔ̀zia na ví, nɔ̀e pii aà ɔ̀zia g̃o ví.

3 G̃ɔ̀e lí wei a nae a zéwa. Nɔ̀e lí wei a g̃ɔ̀e màa lɔ̀.

4 Nɔ̀e m̃e de azia pò ũo, sema aà g̃o. Màa lɔ̀ g̃ɔ̀e m̃e de azia pò ũo, sema aà na.

5 Asu gik̃ɔ̀e, sema á màk̃ɔ̀e ké à laaidɔ̀ wabikeawa g̃ia, ì gbasa á kea ke, ké Setáu su ɔ̀nɔ̀kéé à fu menawao yáí.

6 Lé má dàwá, ì ke teasi no.

7 Má ye gbépii à demawa, áma baade ní a gba pò Lua dàeoe, gbéé bee ní a pò, gbé kee ní a pò.

8 Mále yáe bee o pɔ̀sɛo ní gyaaɔ̀ne. A maa aao kú ndo lamawae,

9 áma tó aa f̃o nízia k̃uo, aa nɔ̀e, aa z̃ake, asa k̃ɔ̀sɛa maa de kua ní k̃o nideola.

10 Mále yádile nɔ̀deɔ̀ ní g̃ɔ̀deɔ̀ne, ì ke m̃ám̃e, Dii. Nɔ̀e su gi a zázio,

11 g̃ɔ̀e su a na yao.* Tó nɔ̀e sù g̃i a zází, aà z̃le ge aà ea keaà̀nɔ̀ na.

12 Mále o gbé k̃inɔ̀ne, ì ke Dii mé ò. Tó á gb̃e nɔ̀ luanaaikensai ví, mé nɔ̀pi ye à kuaà̀nɔ̀, asu yao.

13 Màa lɔ̀ tó nɔ̀e g̃o luanaaikensai ví, mé g̃opi ye aà kuanɔ̀, asu gio.

14 Asa Lua ì g̃o luanaaikensai sí a na yáí, mé ì nɔ̀ luanaaikensai sí a zá yáí. Tó màa no, an néo aao gb̃aleae. Siana guu an kua adoa.

15 Tó a luanaaikensai g̃i, aà g̃i. Yá bee taa guu an kua ní k̃oá teasi no. Lua á sisi à á sé à ku aafiae.

16 Nɔ̀e, níỹo n zá suaban lò, ní d̃ã? G̃ɔ̀e, níỹo n na suaban lò, ní d̃ã?

17 Lá baade kú ní Lua kpaaleo e Dii à aà sisi, aà z̃eò màa. Màa mi da Yesudeɔ̀ne w̃éle ní w̃éle p̃ii.

18 Lua gbé sisi t̃z̃ãn lò? Asu gyaf̃ɔ̀deke w̃eɛle. Lua gbé sisi gyaf̃ɔ̀de ũn lò? Asu t̃z̃ɔ̀.

19 T̃z̃ã yáe vío mé gyaf̃ɔ̀ yáe vío, sema yá pò Lua d̃ileo k̃ua.

20 Lá baade kú Lua aà sisi à aà s̃eò, aà z̃eò màa.

21 Lua n sisi z̃o ũn lò? Nsu bílikeo. Ama tó r̃su n g̃o w̃éé ũ zé è, bɔ̀ z̃bleu.

22 Z̃o pò Dii aà sisi g̃ò w̃éé ũ Diipi guue. Màa lɔ̀ w̃éé pò Dii aà sisi g̃ò z̃o ũ naa Kilisiwae.

23 Lua á lú à fiabò. Asu g̃o gb̃enazina z̃o ũo.

24 Gb̃é, lá baade kú Lua aà sisiò, aà z̃e ní Luao màa.

Pɔ̀sɛo ní gyaaɔ̀

25 Pɔ̀sɛo yá musu mi yáe ma Dii k̃io, áma lá má náai ví Dii s̃uu guu, lá ma làasoo de má oé.

26 Taasi pò kú tia mé tó mále e a maa ké gbé z̃e ní a kuao.

27 Tó ní nɔ̀ ví, r̃su w̃eɛle ñ gb̃aeo. Tó ní ví s̃o, r̃su w̃eɛle.

* 6:16 Daa 2.24 † 6:19 1Kln 3.16, 2Kln 6.16 * 7:11 Maa 10.11-12

28 Tó ní sè, ni duunake no. Tó wéndia zākè s̄, i duunakeo. Gbè beeo yā'e dúniau, mé má ye bee á leo.

29 Ma gbé, yá pò mále on ke: Goo i ḡ zào. Za tia nòde ḡ lá aa v̄iowa.

30 Ɔ̀bnao ḡ lá aale ɔ̀bowa. P̄nadeo ḡ lá an p̄ naowa. P̄lunao ḡ lá aa p̄e v̄iowa.

31 Dúnia p̄ m̄aokena ḡ lá aale keowa, asa dúnia tiae bee lé ḡzeae.

32 Má ye ào ku yākāakesai. P̄se ì laaido Dii yáowa, ì lá a ka Diigu ke.

33 Nòde ì laaido dúnia yáowa, ì lá a ka a nagu ke,

34 ̄ ì kú ní làasoo plao. N̄e p̄se ge n̄e léso ì laaido Dii yáowa, ì a me ní a nisinao kpawà. N̄zāe s̄ ì laaido dúnia yáowa, ì lá a ka a zágu ke.

35 I ke mále galakpaé no. Ma bee ò á aafia yáie, ké à yāke a zéwa, í ázia kpa Diiwa gupále gwasai.

36 Tó gbé n̄okpama v̄i, tó àle ḡ seaa mé à kèè wí ũ, tó à aà kàka beewa, aà aà sé, lá à kèèwa, àle duunakeo. Aa k̄se.

37 Ama tó à yápi b̄o a n̄seee, mé teasi lé aà kakao, mé a azia k̄a d̄, tó a dà a s̄u á a wéndiapi seo, a kè maae.

38 Beewa gbé p̄ a p̄ sè a kè maae, āma gbé p̄ i a p̄ seo maa de beea.

39 N̄eá a zá p̄e goo p̄ aà zá kú pii. Tó aà zá s̄u ánuatò, a ze v̄i à záke ní ḡ p̄ a yeio, sema ḡpi aà de Dii p̄ ũ.

40 N̄ beeo tó à ḡ p̄se, mále e aà p̄ à na de tó à zākèla. Mále e mapi, má Lua Nisina v̄i s̄.

8

Sa'oble

1 Sa'oble yá musu, wá d̄ ké á yá d̄ ápii. D̄a s̄ ì ȳo v̄i, yeak̄i mé káfiá v̄i.

2 Tó gbé lé e á yá d̄, i d̄ lá à k̄ à d̄wa ḡiao.

3 Tó gbé ye Luazi, Lua aà d̄.

4 Too, sa'obleblea yá musu wá d̄ ké dúnia guu t̄aaá p̄e no, asa Lua m̄endo kua wá d̄.

5 Baa tó p̄ p̄ w̄i oné luao ku musu ní z̄leo, mé d̄a k̄i luao die, diio die,

6 wá k̄i Lua m̄endo, ñn wá Mae p̄ p̄pii b̄o aà k̄i mé wá kú aà yáí ũ. Dii m̄endoe lo, ñn Yesu Kilisi p̄ p̄pii kè mé wá kú aà sabai ũ.

7 Ama gbépii d̄ m̄aao. Gb̄eo d̄ekè ní t̄aa yá e tia, p̄ p̄ aale ble aaio e sa'oble, ñ an làasoo lí dadoño, ké d̄a i panéo yáí.

8 Ble mé a wá s̄ Luazio. Tó wi bleo, k̄s̄aa no. Tó wá blè, káfiá no.

9 A laaika ḡa w̄e ũ beei, ké ásu to gbé p̄ d̄a i panéo fuo.

10 N̄ gbé p̄ ní d̄a v̄i, tó gbé p̄ d̄a i paè n e, níle p̄ble t̄aa k̄e, a aà gba s̄ à sa'oble ble s̄o lé?

11 Beewa n̄ d̄a n̄ gb̄edo p̄ d̄a i paè Kilisi ḡa aà yáí òkpà.

12 Tó a duunakè á Yesude deene, a ní d̄a p̄ i panéo gbá k̄aso, Kilisi a duunakèè.

13 Ayāmeto tó n̄o p̄ má só mé a to ma gb̄edo fu, má só bau lo, ké ma gb̄edo su fuo yáí.

9

Zinao r̄zia busaa Kilisi bao yáí

1 Má azia v̄io lé? Zinan ma ũo lé? Mi wesi wá Dii Yesuleo lé? Ame á de ma z̄i gb̄e ũ naa Diiwa guuo lé?

2 Baa tó má de zina ũ gbēpāleṅṅeo, má deé a ũ fá. Ma naa Diiwa guu ma zinake seelan á ũ.

3 Lá mi o ma bēḗbonaṅṅen ke.

4 Má poblea ní imiao zé ví ma zǐ guuo lé?

5 Má a zé ví màṅ nṅ Yesude kǔa gu pó mále géu, lá zina kíniṅ ní Dii dāunaṅ ní Piεεowao lé?

6 Wá ní Baanabao wá pla, wáme wá zeví wà wá ɔzǐ to weoa?

7 Déme ì sosa ble ní azǐa gwaaoi? Déme li'ba mé ìli a be bleo ni? Déme ìṅ zudá mé ìli a ví mio ni?

8 Baa ké gbēnazina yākeṅṅo má lèeṅṅo, a ku màa Mɔizi ikoyā guu lṅo lé?

9 Mɔizi ikoyā láu à mè, ásuli lesokpa zu pó lé pɔgbēḗ. * Zuṅ yáí ɔ Lua yápi òia?

10 Wá yáí à yápi òio lé? Ao, wá yáí wà yápi kèi, ké sēwana lí sēwa ní wedṅa pǐo, mé pɔgbēna lí pɔgbē ní wedṅa pǐo, i a baa e a guu.

11 Tó wa Lua yá tǔ á guu, mé wa wá baa è á guu, † yāe yà?

12 Tó dāṅ zé bee víwá, wa wá pó o lṅe? Wi séle zé bee kíio, wa yápii fṅ ké wásu zeṅṅ Kilisi baṅeo yáie.

13 A dṅ ké Lua ua zíkṅṅo lí Lua ua ble bleo lé? Lua gbagbakíi sa'onṅo lí ní baa e gbagbakíipi guuo lé? ‡

14 Beewa Dii díle a baokpanṅo aṅṅ ble baopi kpaá yá musu. §

15 N beeo mi zépiṅ kee séleo, mé mi bee o wà kemεεe yáí no. Ga maameεe de beea. Gbēe a e kpa ma íandāapiεo.

16 Kilisi baokpaa demεεe íandāa yá ũo, teasi mé gbadāa. Waiyoo mapi, tó mále baopi kpao.

17 Tó mazǐa zǐ mále ke, ma wé dṅ aseaiεe. Lá Lua mé dílemεεe, à kǔ mà keε.

18 Bóme ma asea ũi? Tó ma baopi kpà ɔsāsāsai, mé mi iko pó má ví baopi kpaa guu blemáo, ma asean we.

19 Gbēe ma vío, ma azǐa díle zṅ ũ gbépiiεe, ké mà gbé e dasi yáí.

20 Ké má kú ní Yudaṅ, ma gṅṅwa, ké aa ma yáze e yáí. Ké má kú ní Mɔizi ikoyādanaṅ, ma gṅ a dana ũ, baa ké a iko víao, ké a yādanaṅ e ma yáze e yáí.

21 Ké má kú ní ikoyápi dānsaiṅ, ma gṅṅwa, ké aa ma yáze e yáí. I ke lua'ikoyādansain ma ũo, Kilisi mé iko vía.

22 Ké má kú ní gbé busεṅ, ma busa ké aa ma yáze e yáí. Mi gṅ pǐpii ũ gbépiiεe, baa lá à kè pii, ké mà e ní gbēṅ suaba.

23 Yá pó mi ke pii, mi ke Kilisi baokpaa yáie, ma ɔ iṅ ku a guu.

24 Bakpaaíia guu, gbépii ì bàaleεe, āma ké gbé mēndo mé ì ble, á dṅo lé? A bàale màa sṅ, ké à e ble.

25 Ampii aai dēeka aṅṅ nízia kǔa dṅ yápii musu. Aai ke màa fùà pó ì ɔokpa ea yáí. Wápiṅ sṅ, a pó pó lí ɔokpao yáie.

26 Ayāmeto ba pó mále lé, má dṅ pó pó mále yá, i ke mále dēeka gugiiu no.

27 Mi íada ma mēwa, mi ikoblewà, ké ma waasokea dāṅne gbēa, másu bṅ pāo yáí.

10

Laaikaa táagbagbaai

1 Ma gbéṅ, má ye wá deziṅ yáe bee dṅágu. Aa tē telui nípii,* aa bùa ísiawa nípii. †

2 Lua ní da'ilékè telupi guu ísiapi guu nípii Mɔizi íwaṅ ũ.

* 9:9 Iko 25.4, 1Tim 5.18 † 9:11 Lom 15.27 ‡ 9:13 Iko 18.1 § 9:14 Luk 10.7 * 10:1 Bṅa 13.21-22

† 10:1 Bṅa 14.22-29

- 3 Aa Lua ble dou blè nípii,‡
 4 aa Lua í dou mí nípii, asa aa Lua gbesi pò lé ní tàlakpa í míe. Gbesipiá Kilisié. §
- 5 Kási an daside i ka Luaguo, ò an ge gò kpále guwawaiu.*
 6 Yápi dewēe seela ũ, ké wásu yāvāi nidé lá aa a nidèwao. †
- 7 Asu àò de táagbagbanao ũ lá an gbēowao. A kēa Lua taalau wà mè: Gbēo zòlé lé pòble, aale imi, ò aa fèlé lé kòò'o. ‡
- 8 Wásu wàò de nòdāakpanao ũ lá an gbēowao. Aa kpà, ò aa gàga gòò dou ní gbēon baasooo léé bao ní àaño (23.000). §
- 9 Wásu Dii lé wà gwa lá an gbēowao. Aa aà lè aa gwà, ò mlēo ní soso aa gàga.*
 10 Asu zòaka lá an gbēowao. Aa zòakà, ò ga malaika ní dede. †
- 11 Yápi ní lé seela ũ wá gbé pò wá kú gòò vláwawane, ò wa kè láu wá gbaa laai yái.
- 12 Gbé pò lé e á zea gbāa, aà laaika léléai.
 13 Yōae í á leo, sema a pò pò í gbépii le bàasio. Lua náai ví, a to wà á yō de á gbāa léao. A á gba zé à yōa fō, í bōu.
- 14 Ayāmeto ma gbé yenzideo, à mikē táagbagbaawa.
 15 Málé yá'óé laaideo ũ. A wéte yá pò málé oéi áziawa à gwa.
- 16 Imibo báaade pò wi sáaukpaò, tó wá a imi, wá baa ku Kilisi au guuo lé? Kàa pò wi é'ε, tó wá sò, wá baa ku Kilisi me guuo lé? ‡
- 17 Lá kàa mēdoe, baa ní wá dasikēo wá mè doue, asa wá baade a baa ví kàa doupi guue.
- 18 A gwa Isailiowa. Gbé pò sa'oble blè bàa kú ní Lua gbagbakio lé? §
 19 Má ò kpelewa ni? Málé o táa sa'obleá pōe yà? Ge an diobá pōe yà?
 20 Aawo, málé o pò pò wà sa'òò wa ò táawae, i ké Lua no. Má ye á bàa àò kú ní táaoo.*
- 21 A fō Dii imibo í mi ní táa pòoo. A fō Dii ble ble ní táa pòoo.
 22 Ge wá ye wà Dii pò fèlé yà? Wá gbāa deaala yà? †
- 23 I me yápii zé ví. Māae, āma yápii ài vío. I me yápii zeví. Māae, āma yápii káfia vío. ‡
- 24 Gbēe zia yá su dōaaèò, sema a gbédee yá.
 25 A pò pò wàlé yia eleu ble yāe gbeasai á làasoo yái,
 26 asa tōlé ní pò pò kuwàò píiá Dii pōe. §
 27 Tó Yesusaide á sisi blewa, tó à kèé mé a ge, à pò pò wa kpàwá ble yāe gbeasai á làasoo yái.
- 28 Tó wà su òé sa'obleé, ásu bleo làasoo yái ní gbé pò òé yáo.
 29 Málé bee o ade làasoo yáie, i ké á pò no.
 Gbēpále làasoo yái ò máo mazia víoa?
- 30 Tó ma pòblè ní sáaukpaaò, bōyāi wa ma bēebo pò pò ma sáaukpapi yá musui?
 31 Yá pò ále ké píi, ále pòblen nò, ále imin nò, àò apii ké Lua tōbōa yái.
 32 Asu to Yudaò ge Gelekio ge Lua gálideo fu á yákea yáio.
 33 Māa mi ké. Apii guu mi wetā ma yá ká gbépiigūe. Mili mazia maa wēleo, sema bíla pò, ké aa e bō yái.

‡ 10:3 Bōa 16.35 § 10:4 Bōa 17.6, Nao 20.11 * 10:5 Nao 14.29-30 † 10:6 Nao 11.4 ‡ 10:7 Bōa 32.6 § 10:8 Nao 25.1-18 * 10:9 Nao 21.5-6 † 10:10 Nao 17.6-15 ‡ 10:16 Mat 26.26-28 § 10:18 Lev 7.6 * 10:20 Iko 32.17 † 10:22 Iko 32.21 ‡ 10:23 1Kln 6.12 § 10:26 Sou 24.1

11

1 A ma kea ke lá mi Kilisi kea kewa.*

Nɔɔ pókummusukɛa

2 Ma á sáaukè ké ma yá dɔ́agu yápii guu, mé á kètókɔɛ pɔ́ má dàéɔ kŭa.

3 Má ye àɔ dɔ́ ké Kilisi mé gɔ́ɛ pii mi ũ, gɔ́ɛ mé nɔɛ mi ũ, mé Lua mé Kilisi mi ũ.

4 Gɔ́ɛ pɔ́ lé wabike ge àlɛ ānabikɛkɛ ní pɔ́o kua a miwa lé a mi kpeboɛ.

5 Nɔɛ pɔ́ lé wabike ge àlɛ ānabikɛkɛ pókummusukesai lé a mi kpeboɛ, a de lá à mipoloobòwaɛ.

6 Tó nɔɛ i pókummusukɛo, aà a mi kɛɛlɛ. Lá mikɛlɛa ge miboa de nɔɛɛ wí ũ, aà pókummusukɛ.

7 I kŭ gɔ́ɛ pókummusukɛo, ké a de Lua taa ní aà gawio ũ yáí.† Nɔɛ sɔ́, òme gɔ́ɛ gawí ũ.

8 Asa Lua i gɔ́ɛ bo nɔɛ kíio, nɔɛ a bò gɔ́ɛ kíi.

9 I gɔ́ɛ ke nɔɛ yáio, nɔɛ a kè gɔ́ɛ yáí.‡

10 Bee yáí ní malaikaɔ yáo sema nɔɛ lí pókummusukɛ a zá iko seela ũ.

11 Yápi guu naa Diiwa nɔɛ mé gɔ́ɛ ũ, gɔ́ɛ mé nɔɛ ũ.

12 Asa lá nɔɛ bò gɔ́ɛ guu, màa lo gɔ́ɛ ì bo nɔɛ guu, mé pɔ́pii bò Lua kíiɛ.

13 A wéte yápizi à gwa. Nɔɛ wabikɛa pókummusukesai maaa?

14 A dɔ́ áziawa ké mikā gbāa de gɔ́ɛɛ wí ũ,

15 āma tó nɔɛ vī, a deè gawí ũɛ. Asa Lua mikā kpà nɔɛwa à kuaàla.

16 Tó gbɛɛ ye lekpaake, aàɔ dɔ́ ké wápio ní Lua gálideɔ píi, bee bàasio wá yápále kŭao.

Dii blɛ blea

(Mat 26.26-29, Maa 14.22-25, Luk 22.14-20)

17 Yá pɔ́ má ye daé tia guu, má á sáaukpao, asa á kōkāaa ì vāi ié de maala.

18 Séia má mà, tó a á gáli kàaa, i bo kō kpe gā ní gāoɛ. Ma yápi sī yɔɔ.

19 Sema kōkpaalea àɔ kú á guu, ké sīandɔɔ e bo gupuu.

20 Tó a kāaa, i ke Dii blɛ ò ilí bleo,

21 asa á baade ì wā àɔ a pobleɛ. Nɔa ì gbɛɛɔ de, wɛ ì gbɛɛɔ de.

22 A be vī à pobleu à imiuo lé? Ge i saka Lua gálideɔgu à wida pɔɛsaideɔwa yà? Má oé kpelewa ni? Má á sáaukpa yà? Má á sáaukpa yá bee musuo.

23 Yá pɔ́ má mà Diiwa má dàén ke: Zí pɔ́ wa Dii Yesu kpámá, a gwāasīna ò à kàa sè

24 à Lua sáaukpà a è'ɛ, ò à mè bee de a me pɔ́ á kpá wá yáí ũɛ, wàliɔ bee ke a yá dɔ́awágu yáí.

25 Màa lo ké aa poble aa làa, à imibo sè à mè, Luabaakuarínɔ tia a au sabai òn ípi ũ. § Tó wáɛ mi, wàliɔ mi a yá dɔ́awágu yáí.

26 Asa tó a kàapi sò, mé a ípi mī, áɛ Dii ga baokpa e àɔ gé móiɛ.

27 Ayāmeto tó gbé kàapi sò mé à Dii ípi mī kàa ní ípio yādasai, à tàaekè Diie aà me ní aà auo yá musu.

28 Baade azia yá gwagwa, i gbasa kàapi só, i ípi mi,

29 asa tó gbé sò mé a mī mɛpi gbadōsai, à yādà azialaɛ.

30 Bee yáí gyāɔ ní yèɛsaideɔ dasi á guu, mé gbé pɔ́ gè gékíio fàao.

31 Tó wa wázia yá gwagwa, Dii a wá tàae eo.

32 I wá tàae e, ì wá toto, ké yá su zōlɛwá ní dúniaoo yáíɛ.

33 Ayāmeto ma gbéɔ, tó a kāaa áɛ Dii blɛ ble, àli kō dá.

* 11:1 1Kln 4.16, Flp 3.17 † 11:7 Daa 1.26-27 ‡ 11:9 Daa 2.18-23 § 11:25 Bɔa 24.8, Zel 31.31-34

³⁴Tó nɔa lé gbēde, aà pɔble be, ké á kōkāaa su yā'íeo yái. Má yá pɔ gōo bɔɔlekeé, tó ma mɔ.

12

Lua Nisina gbaɔ

- ¹Gbéo, Lua Nisina gbaɔ yá musu, má ye àò síana dɔ.
- ²A dɔ ké gɔɔ pɔ á Lua dɔo, t́aa pɔ aali yā'ooɔ mé ɔ á gále, aaiɔ dɔaaaé.
- ³Ayāmeto má óé, Lua Nisina lí dede gbéwa à láaiẓì Yesuwao, mé gbēe a f̃o Yesu mé Dii ũo, mé i ke Lua Nisina dɔaaaè bàasio.
- ⁴Gba ku kpaalea, āma Lua Nisina m̀endoε.*
- ⁵Zi ku kpaalea, āma Dii m̀endoε.
- ⁶Gbāa ku kpaalea, āma Lua m̀endoε, ñme ì apii ke baadeε.
- ⁷Lua Nisina ì dede baadewa gbépii káfia yáie.
- ⁸Lua Nisina ì gbéé bee gba zé aà ñɔyá'ò, mé Nisina doupi ì gbé kee gba zé aà d̃ayá'ò.
- ⁹Nisina doupi ì gbépále gba luanaaikεa zé, ì gbé gba gbégbāgbāa zé.
- ¹⁰I gbé gba dabudabukεa zé, ì gbé gba ānabikεkεa zé, ì gbé gba zé aà nisinao d̃k̃ɔε, ì gbé gba zé aà yāebui'o, ì gbé gba yāe buipi bɔɔlekeεa zé.
- ¹¹Nisina m̀endona doupi mé ì apii ke, ì gbapi da baadeε lá a yeiwaε.

Me n a gu

- ¹²Mè m̀endo guɔ dasi. Baa n a dasikεo, mè doε pii. M̀aa wá naa Kilisiwa de s̃o.†
- ¹³Wápiɔ pii, Yudaɔ ge buipáleɔ, zɔɔ ge ẃéεɔ, Lua wá ké mè dou n a Nisina m̀endonapi gbāaoε, à wá gbá a Nisina m̀endonapi, ñ wá m̃ wápii.
- ¹⁴Mεguɔ dasi, i ke m̀endo no.
- ¹⁵Tó gbá mè lá ɔn a ũo, á de mè pɔ ũo, bee yái àò de mè pɔ ũoa?
- ¹⁶Tó swá mè lá wén a ũo, á de mè pɔ ũo, bee yái àò de mè pɔ ũoa?
- ¹⁷Tó mè búu de wé ũ, wa yāmae? Tó mè búu de swá ũ, wa pɔ g̃mae?
- ¹⁸Lá a dεwa, Lua guɔ pèpek̃ɔwa me guu, ampii, lá a yeiwa.
- ¹⁹Tó ampii de mεgu dou ũ, m̀en we má ni?
- ²⁰Lá a dεwa mεguɔ dasi, mé me m̀endoε.
- ²¹Wé a f̃o ɔε a bàa kuaànɔoo. M̀aa ɔ mi a f̃o gbáε a bàa kuaànɔoo.
- ²²Aawo, mεgu pɔ w̃ e késāañzi, me a f̃o àò a saio.
- ²³Mεgu pɔ w̃ e gawisai, w̃ a kpela deñla. A gu pɔ w̃ a ea dile wíyā ũ, w̃ pɔ nai deñla,
- ²⁴āma a pɔ pɔ maa bàa kú n beeo. Ké Lua me kàaa, à gawi kàfi pɔ pɔ gawi lé késāmáɔne deñla.
- ²⁵Beewa me kpaaleao, a guɔ k̃o yá dɔ.
- ²⁶Tó mεgu do lé taasikε, a guɔ pii ì keaànɔε. Tó wà mεgu do kpelà, a guɔ pii ì pɔnakεaànɔε.
- ²⁷Amε á Kilisi me ũ, mé á baade de mepi guɔ ũ.
- ²⁸Gia s̃ia, Lua zinaɔ dile a gálideɔ guu, a plaade ānabiɔ, a àaɔde yādanεdeɔ, bee gbεa dabudabukεnaɔ, bee gbεa gbé pɔ á n gbá gbégbāgbāa zéɔ n d̃onledeɔ n d̃oanaɔ n gbé pɔ ì yāebui'o.‡
- ²⁹Zinaɔn n ũ piie? Anabiɔn n ũ piie? Yādanεdeɔn n ũ piie? Dabudabukεnaɔn n ũ piie?

* 12:4 Lom 12.6 † 12:12 Lom 12.4-5 ‡ 12:28 Efe 4.11

³⁰ Lua gbégbāgbāa gbadàné nípiie? Aai yāebui'o nípiie? Aai yāe bui bọ́lẹ́kẹ nípiie?

³¹ A wẹbii gba pọ́ deńlawa.
Tiasa má a pọ́ pọ́ deńla zé ọ́bẹ́.

13

Yeakōi

¹ Tó ma yāebui'ò, gbēnazina ge malaika pọ́, tó miliọ́ ye gbēeo, ma kōfíkè lán mọ́lẹ́a ge sésēnapaawae.

² Tó ma ānabikẹkẹgba è, tó ma yápii asii mà mé má dōa píi ví, tó ma luanaaikẹa kà mà gbèsísi sō,* tó miliọ́ ye gbēeo, pọ́en ma ũ.

³ Tó ma pọ́ pọ́ má ví kpaalèné pii, tó má tò wà ma kpasá, tó miliọ́ ye gbēeo, a ài vímẹe.

⁴ Gbẹ́ pọ́ ọ́ yeńzi ọ́ mena ví, a gbẹ́kẹ ví. Ili wẹdọ́nẹo, ọ́li káadao, ọ́li yòọ́kẹo.

⁵ Ili widamáo, ọ́li azia maa wẹlẹo, ọ́li fẹńzio, ọ́li yákũarínọ.

⁶ Ili yāvái yáabo, ọ́ pọ́nake ní síanao.

⁷ Gbẹ́ pọ́ ọ́ yeńzi ọ́ yápii fọ́, ọ́ yápii náaike, ọ́ wẹdọ́ yápii bọ́a maai, ọ́ menake ní yápii.

⁸ Yeakōi láaa vío. Anabikẹkẹa a midẹ, yāebui'oa lé a ká, dōa a gēzẹa.

⁹ Asa wá dōa ní wá ānabikẹkẹao i pao.

¹⁰ Tó pọ́ léso mọ́, pọ́ pọ́ i pao a gēzẹae.

¹¹ Ké má de nebołna ũ, mi né yā'o lan nebołnawa, mi láasooke lán nebołnawa, mi yá gwa lán nebołnawa. Ké ma ka gbēnazina ũ, ma ọ́kpà nebołn yái.

¹² Tia kéwa wáe gu'e díi guu dùduu, zí bee wá wesi Luale. Tia kéwa ma dōa i pao, zí bee má yá dō wásawasa lá Lua ma dōwa.

¹³ Tiasa yá mèn àaōe beeo mé gò: Luanaaikẹa ní wẹdọ́aaázio ní yeakōio, āma yeakōi mé deńla.

14

Yāebui'oa ní ānabikẹkẹao

¹ A to yeakōi yá dọ́aaé, ọ́ wẹbii Lua Nisina gbaowa, atēsa ānabikẹkẹa.

² Gbẹ́ pọ́ lé yāebui'ò lé yā'o gbẹ́ọ́nẹo, sema Lua, asa gbēe lé mao, àlẹ asiyyā'ò ní Lua Nisina gbāaoe.

³ Gbẹ́ pọ́ lé ānabikẹkẹe lé yā'o gbẹ́ọ́nẹe, àlẹ ní zedọ́e, àlẹ ledamáe, àlẹ ní nòse nininée.

⁴ Gbẹ́ pọ́ lé yāebui'ò lé azia káfie, gbẹ́ pọ́ lé ānabikẹkẹe lé Lua gálideọ káfie.

⁵ Má ye à yāebui'ò ápii, āma má ye à ānabikẹkẹe de beea. Gbẹ́ pọ́ lé ānabikẹkẹe de yāebui'onala, sema wàlẹ a bọ́lẹ́kẹ ké gálidepiọ e káfie a musu bàasio.

⁶ Gbẹ́, tó ma mọ́ á kfi mé ma yāebui'òé, bó ài a víí? Sema ma yā'oa àọ de yáwewēa ũ ge dōa ge ānabikẹkẹa ge yādaané.

⁷ Maa a de ní pọ́'ọ́bọ́nọ́ ọ́. Kule ge mọ́nọ́nọ́ nò, tó àlẹ ọ́bọ́ súsuo, kpelewa wa fọ́ dọ́ lá àlẹ oi?

⁸ Tó mọ́ ọ́bọ́ yayaa, sosao zì sọkẹo.

⁹ Maa ápiọ sō, tó àlẹ yāebui'ò, wàlẹ mao, kpelewa wa yá pọ́ àlẹ o gbadōi? A yá a gē ní íanaoe.

¹⁰ Yáọ bui dasi dúńia guu, an kee bọ́lẹ́sai sōo.

¹¹ Tó wàlẹ bui pọ́ mili a yāmao o, máọ de a ònae niọ́ ũe, mé aọ de mẹe niọ́ ũe.

* 13:2 Mat 17.20

12 Maa ápiõ sõ, lá á ãiavĩ ní Lua Nisĩna gbaõ, à ãiake àõ geò ae, ké Yesudeõ e zedõ.

13 Ayãmeto yãebui'ona wabike aà e a bõleke.

14 Tó ma wabikè ní yãebui'oaõ, ma nisĩna mé kè, ma làasoo dõaaameõ.

15 Too, yápi deai? Má wabike ní nisĩnaõ, mí ke ní laaio ɓ. Má lesi ní nisĩnaõ, mí sí ní laaio ɓ.

16 Tó n Lua tãnasĩ ní nisĩnaõ, kpelewa gbé dafu pó kú we a o, ãmi, sáau pó ní kpà yá musui? Asa i yá pó ní ò dõo.

17 Baa tó n sáaukpà a zéwa, i to n gbẽdo zedõo.

18 Ma Lua sáaukè, ké mi yãebui'o deála pii,

19 ãma gãli guu tó ma yá mèn sõo ò ní laaio ma yãdàoné, a maame de mà yá mèn ũma'ũma o ní yãebui'oaola.

20 Gbéo, á làasoo su àõ de lán néowao. Aõ de neɓɓɓaõwa vãi yá musu, ãma á làasoo àõ de gbẽzõ pó ũ.

21 Mõizi ikoyã láu Dii mè:

Má yãebui'o gbépiõne nibõ lèu,
ní beeo aa swáse ma yáio.*

22 Ayãmeto yãebui'oa de seela ũ Yesudeõneõ, sema Yesusaideõ. Maa ɓ ãnabikekea de seela ũ Yesusaideõneõ, sema Yesudeõ.

23 Tó gãlideõ kãaa pii, mé aale yãebui'o mpii, tó gbé dafu ge Yesusaideõ mò we, aa me ãana kãmáeo lé?

24 Tó gbépii lé ãnabikeke sõ, mé Yesusaide ge gbé dafu mò we, ampii yá a aà da làasoo a aà wé ké,

25 asiya pó kú aà nõseu i ɓõ gupuau, i wúle a gbẽu à misiile Luae, i gbasaa me Lua kú á guu síanae.

Galideõ lousisia zé

26 A deai gbéo? Tó a kãaa, á baade líõ le ge yãdaané ge yáwewẽa ge yãebui'oa ge yãe buipi bõlekea vĩ. A apii ke ké gbéo e zedõ.

27 Tó wãle yãebui'oa, gbẽõn pla ge ããõ, asuli de beeo. Aa kõ gba zé, gbé mendo i a bõleke.

28 Tó a bõlekena kuo, aà kãmabo gãli guu, i a pó o ado ní Luao.

29 Anabiõ gbẽõn pla ge ããõ yã'o, gbé kiniõ i làasooke an yáwa.

30 Tó Lua yã'ò gbépãle, gbé pó lé yã'o níle.

31 Apii á fõ ãnabikeke dodo, í yãdadakõ apii, í kõ se lesi.

32 Anabiõ fõ ní ãnabikekea zùuke,

33 asa Lua ye yãyãaaio, sema a zede.

Lá Lua gbéõ i ke wéle ní wéleõ píiwa,

34 nõõ lé líõ kpaaũa gãli guu, asa aa yã'oa zé vĩo. Aa misiile lá wa ò Mõizi ikoyã guuwa.

35 Tó aa ye yãe dõ, aa ní zã gbẽai be, asa nõe yã'oa gãli guuá wíe.

36 A kii Lua yá dàaleua? Ge á mendo yáí à mõiã?

37 Tó gbé lé e á de ãnabi ge gbé pó Lua Nisĩna dõaaè ũ, aàõ dõ ké yá pó má kèépiã Dii yãdileae.

38 Tó gbé pãkpai, à pãkpaaãzie.

39 Ayãmeto ma gbéo, à webii ãnabikekeawa, ãma ásu gi yãebui'oaio.

40 A yápii ke a zéwa súsu.

* 14:21 Isa 28.11-12

15

Kilisi bɔa gau

¹ Gbẽɔ, baona pɔ má kpàé á sɪ a zεð ɔ má ye mà ea dɔágu.

² Baonapi mé a á suaba, tó á waaso pɔ má kpàépi kũa. Tó màa no, á Yesu náaika kè pãe.

³ Yá gbɪa pɔ má mà má dàén ke: Kilisi gà wá duuna yáí lá a kãa Luayãtaalauwa.*

⁴ Wà aà vɪ, ɔ à vù a gɔɔ àaɔde zɪ lá a kãa Luayãtaalauwa.†

⁵ A azia òlɔ Piεεε, ɔ à azia òlɔ a ïwa gbẽɔn kuεplaɔne lɔ.‡

⁶ Bee gbɪa à azia òlɔ wá gbẽɔne ké aa kãaaa gudoũ, aa de gbẽɔn àaa pla ní basɔola (500). An daside ku e tia, ãma an gbẽɔ ánuatò.

⁷ Bee gbɪa à azia òlɔ Zaakiε, ɔ à azia òlɔ zinaɔne pii.

⁸ Ampii gbɪa à bò màa, ma gɔ kɔnse ũ.§

⁹ Asa zinaɔ guu máme má kpεε, mi ka wà omεε zinaɔ, asa ma ïadà Lua gálideɔwa.*

¹⁰ Gbẽke pɔ Lua kèmeε yá mé tò má de kéwa gbã, mé gbẽke pɔ a kèmeεpi i ke pão, asa ma dẽkà dẽrɪa pii. Máme má kèò, gba pɔ Lua dàmeε mé tò má kè.

¹¹ Ayãmeto à bò ma kíi ge an kíin nò, yá pɔ wáε a waasoke á sɪn we.

Wá bɔa gau

¹² Lá wáε Kilisi bɔa gau waasoke, àkea á gbẽɔ lé o gεɔ vuo ni?

¹³ Tó gεɔ vuo, dɔ Kilisi i vuo.

¹⁴ Tó Kilisi i vuoε, dɔ wá waasokea gia, mé á Kilisi náaika gia,

¹⁵ wí gɔ Lua seelade εgenaɔ ũ, ké wá ò à Kilisi vù yáí. Asa tó gεɔ vuo, dɔ i aà vuo.

¹⁶ Tó Lua lí gε vuo, Kilisi i vuo.

¹⁷ Tó Kilisi i vuo, á Kilisi náaikaá pãe, á kú á duuna guue e tia,

¹⁸ mé gbé pɔ ánuatò naa Kilisiwaɔ kàaleε.

¹⁹ Tó wá kuaε bee yáí ɔ wá wé dɔi Kilisizi ado, wɛnadeɔn wá ũ de gbépii.

²⁰ Siana guu Kilisi bò gau, ɔme dàaa vù séia gbé pɔ gàɔne.

²¹ Lá gbẽε mé tò ga mò, màa lɔ gbẽε tò gεɔ vua mò.

²² Kua Adamu bui ũ tò ga lí gbépii. Màa lɔ gbé pɔ naa Kilisiwaɔ wɛni e nípii.

²³ Baade ní a dɔɔε. Kilisi mé dàaa vù séia, a gbɪa aà gbéɔ vu aà mɔgɔɔ.

²⁴ ɔ dúnia a láa, Kilisi i kíake mide pii ní ikoɔ ní gbãaɔ, i a kpala kpa Mae Luawa.

²⁵ Asa à kù Kilisi àɔ kibleε e Lua gè aà ibεεɔ kèè aà gbadibo ũ.†

²⁶ Ibεε pɔ a a mide gbezã mé ga ũ,

²⁷ asa Lua pɔpii ná Kilisiε a ɔziε.‡ Ké à mè pɔpii kú aà ɔzi, wá dɔ ké Lua pɔ pɔpii nàè a ɔzɪpi bàasi.

²⁸ Tó à pɔpii nàè a ɔzi, aàpi ɔ aà Né pɔ à pɔpii nàè a ɔzɪpi a misiileε, Luapi iɔ de api ũ pɔpiiε.

²⁹ Gbé pɔ aàí da'ileke gεɔ gẽε ũ sɔ be? Tó gεɔ vu sianaɔ, bɔyãí wí da'ileke an gẽε ũi?

³⁰ Wápiɔ sɔ, bɔyãí wɪɔ ku kai guu gɔɔpii?

³¹ N'ána pɔ mi dá á yá musu naa Kilisi Yesu wá Diiwao, miɔ ku ga lézi lá gu lé dɔε.

³² Tó mazia yáí ma dẽkàí ní wàio Efεε, bó ài a vɪmei? Tó gεɔ vuo,

* 15:3 Isa 53.5-12 † 15:4 Sou 16.8-10, Zin 2.24-32 ‡ 15:5 Luk 24.34, 36 § 15:8 Zin 9.3-6 * 15:9 Zin 8.3 † 15:25 Sou 110.1 ‡ 15:27 Sou 8.7

wà pɔble, wà imi,
asa wá ga ziaε. §

33 Asu to à sásáo, gbēna vāi i dàa maa òkpae.

34 A su á laaiwa súsu, ásu duunake lɔo, asa á gbēo Lua dōo. Ma bee ò ké à á wípi dō yáie.

Gábo me

35 Gbēe a me kpelewa geɔ vui? Me kpele aao víi?

36 Sɔũ yáé! Wíli pótɔ à b̀̀le f̄mbasikesaio.

37 Tó wà pótɔ, mase ge pɔpálen nò, ìli b̀̀le pó wétē ũo.

38 Lua ì to à b̀̀le lá a d̄lewaε, amp̄ii ní a buio.

39 Pó wēnideɔ pii mē doũ. Gbēnazinaɔ pó r̄do, ǹ̀boɔ pó r̄do, b̄ao pó r̄do, kpɔɔ pó r̄do.

40 Luabe pɔɔ ku, d̄unia pɔɔ ku. Luabe pɔɔ gawi r̄do, d̄unia pɔɔ gawi r̄do.

41 Íatē gawi ado, m̄ovua pó ado, saanaɔ pó r̄do. Baa saanapiɔ gawi dodo k̄εε.

42 M̄aa ào de geɔ vugɔɔz̄i. W̄i ge v̄i à yaikε, a vu yaikesai.

43 W̄i ge v̄i b̄εεsai, a vu ní gawio. W̄i ge v̄i gb̄asai, a vu gb̄augb̄au.

44 W̄i ge v̄i ní d̄unia meo, a vu ní àiz̄ana meo. Lá d̄unia me ku, àiz̄ana me ku l̄ε.

45 A k̄εa Lua taalau wà mē, gb̄é s̄eia Adamu gò gb̄é b̄éε ũ,* āma Adamu gb̄ez̄a gò Nis̄in w̄enikpamade ũ.

46 I ke àiz̄ana me mé lí d̄oaa, d̄unia me mé ì d̄oaa, a gb̄ea sa àiz̄ana me.

47 Gbēnazin s̄eia b̀̀ bùsutiuε, a plaade b̀̀ luabεε.

48 Gb̄é pó de t̄oale gb̄é ũ b̀̀ gb̄é pó b̀̀ t̄oaleuwa. Gb̄é pó de luabe gb̄é ũ b̀̀ gb̄é pó b̀̀ luabεwa.

49 Lá wá de gb̄é pó b̀̀ t̄oaleu taa ũ, m̄aa l̄o wá de gb̄é pó b̀̀ luabe taa ũ.

50 Yá pó má òn ke gb̄é. Tó kpala pó b̀̀ Lua kíi b̀̀ gupuau, wá e ble ní wá meo. Wá e wà ku guyaikesai guu ní wá me pó ì yaikεoo.

51 A ma, má asiyyá'òé. Wá ga píio, āma wá li píi

52 k̄ando lán wεdεawa k̄ae gb̄ez̄a p̄z̄i. Asa k̄ae a ɔɔ, geɔ i vu yaikesai, w̄apiɔ s̄o w̄i li. †

53 Sema wá me pó ì yaikεε bee ḡε a yaikesai guu. Sema wá mē geε bee ḡε a gasai guu.

54 Tó wá me pó ì yaikε ḡε a yaikesai guu, mé wá mē geε ḡε a gasai guu, ɔ yá pó k̄εa láuε bee a pa wà mē:

Wà z̄ibl̄é gawa, à m̄idε. ‡

55 Ga, n z̄iblea tón lái?

Ga, n s̄εwε kú máε? §

56 Duuna mé ga s̄εwε ũ, mé duuna gb̄aa ì b̀̀ ikoyā guuε.

57 Wà Lua s̄aukpa, ké ì to wà z̄ible ní wá Dii Yesu Kilisi gb̄āo.

58 Ayāmeto ma gb̄é yenzideɔ, à zε gb̄aa ḡiũgiũ b̄oɔsai, í wetā Dii z̄iwa ḡoɔpii, asa á d̄o ké z̄i pó ále ke Diie p̄ao.

16

Pɔlu w̄éleε s̄ukea

1 Lua gb̄é k̄amasakaa yá musu, lá má ò Galati bùsu Yesudeɔne, à ke màa s̄o.*

§ 15:32 Isa 22.13 * 15:45 Daa 2.7 † 15:52 1Tes 4.15-17 ‡ 15:54 Isa 25.8 § 15:55 Oze 13.14

* 16:1 Lom 15.25-26

² Asṣānena ní āsṣānenaṣo á baade lí ṣa pọ́ a è a gbāa léu bọ́ adoa, iṣ kāaa, ké ásu kámasapi wééle gṛṛ pọ́ ma mṛṛ.

³ Tó ma mṛ, má gbé pọ́ a ní díle aa géṣo zí Yelusaleū ní taalao ní kámasa pọ́ á kàpio.

⁴ Tó à kù mà gēē sṣ, aai gé ma kpái.

⁵ Tó ma bọ́le ní Masedonio, má mọ́ á kíi, asa má bọ́le ní Masedonioe.†

⁶ Mále e má gṛṛplakeánṣ, baa buziē se máo ye bleánṣ, í gé zeimeē gu pọ́ má géu.

⁷ Tia kéwa má ye mà gēála bàlalao, mále e má gṛṛplakeánṣ, tó Dii wèi.

⁸ Má gṵ Efese e Pāteko‡ dikpe zíe,

⁹ asa Lua zepṛomēē maamaa mà zí maa ke, mé ibeēṣo dasi.§

¹⁰ Tó Timṛtee sù mṛ,* ásu kèè bùubuu aà vīakéé, asa àle zíkē Diiē lamawae.

¹¹ A gbēe su sakaaàguo. A kùsūakèè aà e ka ma kíi aafia, asa mapi ní ma gbéṣo wá wé dṣaàzi.

¹² Wá gbēdo Apoloo sṣ, miṣ naewà mṛṛmṛṛ aà mṛ á gwai ní wá gbé kīniṣ. A ye mṛai gīao. Tó a zekè, a mọ́.

Lēdaama gbēzā

¹³ A itēke, íṣ zea Yesu náaikēa guu. A gbēzṣṣo yá ke, íṣ gbāa.

¹⁴ A yápii ke ní yekṣio.

¹⁵ A Sefana† bēdeṣ dṣ, ké aa de Yesude sēiṣo ũ Gelesi bùsuu mé aa díle wàṣ de Lua gbéṣo dṣnlēdeṣ ũ. Gbéṣo, ma wabikèwáe,

¹⁶ à misiile gbé bee taaṣne ní gbé pọ́ aale kṣaike kua zí doṣpi guuṣ píi.

¹⁷ Ma pṣ kèna Sefana ní Fṣṣtunatuo ní Akaikuo mṛawā, asa aa gṛṛmēē á gēē ũe.

¹⁸ Aa tò ma nṣe dàdoṣ ní á pṣo. A gbé bee taaṣ kpela.

¹⁹ Azi bùsu Yesudeṣ fṣkpàwá. Akilasi ní Pisiio‡ ní gālide pọ́ aai kāaa ní beṣo fṣkpàwá maamaa naa Diiwa guu.

²⁰ Wá gbé pọ́ wá sānuṣ fṣkpàwá ápii. A fṣkpakṣwa ní Lua gbéṣo lépeakṣwao.

²¹ Ma Pṣlu, fṣe beeá ma ṣgbēē.

²² Tó gbēe ye Diizio, Lua láaikewà. Wá Dii lé mọ́.

²³ Dii Yesu gbēkēkēé.

²⁴ Má yeázi píi naa Kilisi Yesuwa.

† 16:5 Zln 19.21   ‡ 16:8 Iko 16.9-11   § 16:9 Zln 19.8-10   * 16:10 1Kln 4.17   † 16:15 1Kln 1.16
‡ 16:19 Zln 18.2

KOLĒNIDEɔ LA PLAADĒ

Yá pɔ́ kú láε bee guuɔ

Kolenideɔ lá plaadeε bee lé Koleni Yesudeɔ ɔkaakɔ'bu ní Pɔluo yá'owēε. An gbēε taaekèè yāa, aa seakè aà gɔa Lua zina ũwa. Pɔlu ye wàɔ na ní kɔo, ɔ à azia yá bɔɔlekèné ní yearizio. A òné lá a pɔ́ kè na gɔɔ pɔ́ a ní baona mà (7.5-15).

A kai pɔ́ à a le Efese bùsuu bɔɔlekèné (1.1-11), ɔ à taasi pɔ́ á kè Koleniɔ yá dɔ́ngu. Yápiɔ píiá aà Kilisi zinakeyāone. A yá pɔ́ tò a yá'òné pásipási a lá séia guu bɔɔlekèné ní lá a pɔ́nakè gbεzā, ké a yápi oa gbεsù (1.12-7.16).

Yude Yesudeɔ kámasakaa yá musu (8-9), à wabikè Kolenideɔwa aa gbada ní nòsemendoo, asa à mè: A wa Dii Yesu Kilisi gbēke dɔ́. Aà pɔ́de'ia à gò pɔ́saide ũ á yáí, ɔ aà pɔ́saideke guu à á ké pɔ́deɔ ũ. (8.9)

Lápi láakii (10-13) Pɔlu a yá'oa líle. A èa sù gbé pɔ́ aale a dile zina ũɔ yáwa. ɔ lápi yá m̀de ní gbēkekeakɔ́εo (13.11-13).

Wásu to Pɔlu azia yá'oa ní nòsepuaɔ wá sásāo. I ke aàzia bɔa maa ge aàzia yáze'ea àle yáo, àle a zinake'iko ɔbnéε, ké wà e Yesu Kilisi baona sí, wí aà dɔ́ Dii ũ.

Nòseninia

¹ Mámemaɔ Kilisi Yesu zina Pɔlu lá Lua yeiwa ní wá gbēdo Timɔteeo, wáme wa láε bee kè Lua gálide pɔ́ kú Koleniɔne ní Lua gbé pɔ́ kú Gelesi bùsuuɔ píi.

² Lua wá Mae ní Dii Yesu Kilisi gbēkekeé, i á gba aafia.

³ Wà Lua wá Dii Yesu Kilisi Mae sáaukpa, Mae Lua sósobide gbēnɔsenininapi.

⁴ I wá nòse níniwēε wá íadama píi guu, ké wà e gbé pɔ́ kú baa íadama kpeletaa guu nòse níniné sɔ́ ní nòse níniɔ pɔ́ Lua wá nòse níniowēεo.

⁵ Lá taasi pɔ́ Kilisi kè ì liwázi, màa lɔ́ wá nòse ì níni maamaɔ Kilisi yáí.

⁶ Tó wà wá wetà, á nòseninia ní á bɔao yáíε. Tó Lua wá nòse níni, á nòseninia yáíε, ké à e taasi doŭ pɔ́ wále ke f́.

⁷ Wá á náai ví seasai, asa wá dɔ́ lá á bàa kú ní taasi pɔ́ Kilisi kèo, á bàa kú ní nòseniniapio lɔ́.

⁸ Gbéɔ, wá ye àɔ dɔ́ lá wá wétà Azi bùsuu. A tɔ́wá maamaɔ, a de wá gbāa léa, baa wá wēni wá wé dɔ́i lɔ́ seo.

⁹ Yá daawála, wále e wa gae. Bee wá lé ké wásu ze ní wázia gbāaoo, sema Lua pɔ́ ì gεo vu gbāa.

¹⁰ A wá bó kai zɔɔ guu, mé a wá bɔu. Aàpi wá wé dɔ́i aà wá bɔu lɔ́

¹¹ wabi pɔ́ ále kεwēε sabai. Beewa gbéɔ Lua sáaukpa dasi wá yá musu gbēke pɔ́ a kεwēε gbé dasiɔ wabikeawēε yáí.

Pɔlu wéleεε gbooa

¹² Yá pɔ́ wi a íanadān ke: Wá làasoo daa doŭ, asa ní Lua gbāao wá kú ní nòsepuaɔ mɔafilisai dúnia guu, atēsa á kíi. Dúnia ɔnɔ wá kuòo, sema Lua gbēke.

¹³ Wili láε kééo, sema pɔ́ i a kyoke á dɔ́ bàasio.

¹⁴ Lá á wá dɔ́ gía yɔɔ, má ye à wá dɔ́ sásā, ké à íanadā wá yá musu Dii Yesu mɔzi, lá wá dā á yá musuwa.

15-16 Kõ náaikεapi guu má ðile yāa ma Masedoni gea guu mà bɔle á gwai káau, mí εa su ní á kíio, í báaa e gēn pla, í ðonlekεμεε ma Yude gea guu.*

17 Ké ma gea bee ðile, ma leplayá'ò yà? Tó má ðile mà yáke, dúnia yá í ðaameε, ð ì kemεε kándo ao ao ge aawo aawo ũa?

18 Lá Lua náai ví, yá pɔ wá ðé ðe ao aawo ũo.

19 Lua Né Yesu Kilisi pɔ mapi ní Silivεεo ní Timoteo† wa aà yá waasokèé á gbé pɔ ì me ao aawo no, Lua pɔ ì me aon aà ũ.

20 Asa lé pɔ Lua gbè píi síana ì ke aà guue. Ayāmeto ní Yesu Kilisipi tóo ð wí me āmi, Lua tɔɔa yái.

21 Lua mé wá zínapèle naa Kilisiwa ní ápiɔ, à wá ðile adoa,

22 à a seela kèwá, à a Nisína dà wá sɔu gba pɔ Lua ðaa ðawεε ũ.

23 Lua mé ma seelade ũ, a ma nòse ðó. Ké má ye íadawáo yái mi gé Koleni ɔo.

24 I ke wále gbāamɔé á luanaaikεa guu no, asa a zèɔu kò, wále zíkεánɔ á pɔna yáie.

2

1 Ǿ má è maziawa a maa mà mó á kíi ní pɔyao ɔo.

2 Tó ma á pɔ yàé, déme a ma pɔ ke nai, mé i ke á gbé pɔ ma á pɔ yàéɔ bàasio?

3 Ma lakèé màa, ké tó ma mɔ á gwai, á gbé pɔ á ðe à ma pɔ ke naɔ su ma pɔ yaoε. Má á náai ví ápii, ké ma pɔna ðe á pɔna ũ.

4 Ma lápi kèé ní pɔsiao ní nòsepuso ní wé'ioε, i ke ké mà á pɔ ya yái no, ké à ðó lá ma yeaázi kà yáie.

5 Lá gbèε pɔyayá kè, i ke ma pɔ a yào, ápiiε, ge á gbèεɔ, ké ma yá'oa su gēagēo.

6 Ía pɔ á daside dà gbépiwa mòwà.

7 Ayāmeto à sùuukeaànɔ sa, à aà nòse níniè, ké aà pɔsia zɔɔ su aà mɔ íio yái.

8 Bee yái ma awakpàé, à ɔbè wásawasa ké á yeaázi.

9 A yái ma lápi kèé, ma likpàlewá mà e ðó tó á yá pɔ má ðé kŭa píi.

10 Tó a sùuukè ní gbéó, mi keaànɔ sɔε. Sùuu pɔ má kè, tó yáε su ku, má kè á yái Kilisi gēε ũε,

11 ké Setāu su ðnokewεεo yái, asa wá gí aà kōni ðóio.

Luabaakuarínɔ yá dafu

12 Ké ma ge Kilisi baokpai Toloasi, Dii zεpðomεε,

13 āma ma nisína zεao, ké mi a gbèdo Titu eo yái. Ǿ ma lezámá we, ma da Masedoni zéu.*

14 Ma sáaukè ní Luo, asa ìɔ ðaawεε gɔɔpiiε, wiɔ zìblenaɔ ũ naa Kilisiwa, wi aà ðóa gí fáε gupiiu.

15 Asa wá ðe tulaleti gí na pɔ Kilisi kpàsa Luaε ũ gbé pɔ àle ní suabaɔ ní gbé vŭaaaɔ guue.

16 Wá gè gí ũ gbèεɔne, ð ì ga iné. Wá wēni gí ũ gbé kíniɔne, ð ì wēni iné. Wá déme kà bee keai?

17 Wá ðe lán gbé pɔ aaiɔ Lua yá laataɔwao. Naa Kilisiwa wi yá'o ní nòsepuaɔ ní Lua ðóa a zínaɔ ũ.

3

1 Wa εa su wázia sáaukpaawa yá? Wá bàa kú ní seela lá pɔ wa kèé ge pɔ á kènéo lán gbèεɔwa yá?

* 1:15-16 Zln 19.21 † 1:19 Zln 18.5 * 2:13 Zln 20.1

- 2 Amé á wá taalapi ũ, a kēa wá sōwa. Gbépíi a f̄s d̄s, i a kyoke.
- 3 A yá b̀ gupuu, á de lá p̀ Kilisi k̀ a ná wá ɔzi ũ. I lápi k̀ ní g̀aalula ío no, a k̀ ní Lua b̀é Nisinao. I k̀ gb̀ p̀p̀ewa no,* a k̀ á sōwa.†
- 4 Wá a náai v̄i màa Lua ae ní Kilisi gb̄ao.
- 5 I ke ní wáziao wi ka wà me zipi b̀ wá g̀auo, Lua mé wá káwà.
- 6 Ɔme wá káwà, ̄s wá de aà bàa kua ní gb̀é yá dafu zikenao ũ.‡ I ke ikoyá no, Lua Nisina yáe. Asa ikoyá ì ga iné, Nisina pi s̄ ì w̄ni iné.
- 7 Ké Lua ikoyá k̀ gb̀ p̀p̀ewa, a gawi b̀ M̄izi oawa.§ N a tekea g̀azakeo Isailio i f̄ gwào. Tó zé p̀ ì ga inépi b̀ ní gawi bee tao,
- 8 Nisina pi zé gawi deai?
- 9 Lá zé p̀ ì yádañla gawi v̄i, zé p̀ ì to yá b̀n̄na gawi dea z̄o.
- 10 P̀ p̀ gawi v̄i yáa gawi v̄i bo, gawi p̀ deaàlapi yáí.
- 11 Tó p̀ g̀soplana b̀ ní gawio, p̀ p̀ ì ku gawi dea z̄o.
- 12 W̄da bee guu wi yá'o seasai.
- 13 Wá de lán M̄iziwao. A sálana k̀ a oaa, ké Isailio su a oa tekea p̀ lé g̀zea láaa eo.*
- 14 An n̄se t̄ta, asa e gb̄a tó aale Luabaakuar̄na lá kyoke, sálana doupi ì kua ní làasooae. Ili goo, sema tó gb̀ naa Kilisiwa bàasio.
- 15 E tia tó w̄le M̄izi yá kyoke, sálanapi ì kua ní làasooae.
- 16 Ama tó aa zè ní Diio, sálanapi a go ní làasooa.
- 17 Diipi mé Lua Nisina pi ũ, mé gu p̀ Dii Nisina pi kuu, we w̄i ḡs w̄é ũ.
- 18 Wá gb̀ p̀ p̀ g̀ wá oawa, w̄le Dii gawi ɔbn̄e lán diiwa, w̄i li laaàwa, wá gawi ì káfi. Dii p̀ de Lua Nisina ũpi z̄n we.

4

Zina kua ga lézi

- 1 Ayāmeto lá Lua z̄i bee d̄w̄e a s̄uu guu, wá k̄su lí kwéo.
- 2 Wa ɔkpa asii wisaiȳzi, wili yáke ní wez̄oo, mé wili Lua yá koleo. Wi s̄iana'oné wásawasa wá wázia keke gb̀piie Lua d̄a guue.
- 3 Tó baona p̀ w̄le kpá uleae, gb̀ v̄iaa ̄s a uleané.
- 4 Asa d̄niae bee dii Yesusaide ɔ wé v̄lak̄, ké aasu baona sí, Kilisi p̀ de Lua taa ũ gawi gupunéo yáíe.
- 5 Wá z̄ia kpàwa w̄le keo, Yesu Kilisi diike kpàwa w̄le ke, mé w̄le z̄obleé aà yáí.
- 6 Lá Lua ò yáa, gu pu gusiau,* à gupù wá s̄u màa bo. Gupuapi de aà gawi p̀ lé teke Kilisi oawa d̄a ũ.
- 7 N beeo wá gb̀ p̀ wá àizee bee k̄a, wá de lán ḡi oowa, ké wà e d̄s gb̄a z̄o ì bo Lua k̄ie, wá k̄i no.
- 8 W̄i ìadawá gupiuue, ní beeo wili fuo. Wi bílike, āma wá wé d̄a Luazi lí busao.
- 9 W̄i wá wetā, āma Lua lí wá tó weo. W̄i wá pále, āma wili gao.
- 10 Ḡpiii wá k̄u Yesu ga suawá guu, ké aà w̄ni e bo gupuu wá m̄ewa yáí.
- 11 Wá gb̀ b̄é w̄i ku ga lézi Yesu yáí, ké aà w̄ni e bo gupuu wá me p̀ a ga guu yáí.
- 12 M̄a gapi lé z̄ike wá guu, mé w̄nipi lé z̄ike á guu.

* 3:3 B̄a 24.12 † 3:3 Zel 31.33, Eze 11.19 ‡ 3:6 Zel 31.31 § 3:7 B̄a 34.29 * 3:13 B̄a 34.33

* 4:6 Daa 1.3

13 A kɛa Lua taalau wà mè: Ma Lua náaikè ò ma yā'ò.† Wápiɔ sɔ wa Lua náai doŋpi kè, ò wáɛ yā'o a yái.

14 Asa wá dɔ lá Lua Dii Yesu bò gau, a wá bɔaàno gau sɔ, i wá kpá a kùe sãnu ní ápiɔ.

15 Beeɔ lé wá le píi á yái, Lua gbɛke i li gbé dasidea, aà sáaukpaa i káfi aà tɔbɔa yái.

Wɛdɔa mè dafui

16 Ayãmeto wá kúsu lí kwéo. Baa tó wá mekaa lé yaikɛ, wá guu ɔ dafukú lá gu lé dɔe.

17 Wá íadama gɔɔ do lɛnae bee lé gawi zɔɔ láasai iwɛɛ, a de beeaɔ.

18 Wá wé kú pɔ pɔ wí wesiɛ kíio, sema pɔ pɔ wíli wesiɛo. Asa pɔ pɔ wí wesiɛá gɔɔpla pɔe. Pɔ pɔ wíli wesiɛo sɔ ɔ ku gɔɔpiie.

5

1 Wá dɔ tó wá sɔ pɔ wá kúu kpé ũ dúnia guue bee yàa, Lua a kpé pɔ wi dɔ ní ɔɔ kpáwá a be e gɔɔpii.

2 Wí we sɔpi guu fɛɛɛ, wá ye luabe pɔpi dae,

3 asa tó wa bɔ sɔu, wáɔ ku mesaiɔ.

4 Gɔɔ pɔ wá kú sɔe bee guu, wí we fɛɛɛ lá wá asoseawa. I ke wá ye bɔ a guu no, wá ye luabe pɔ dae, ké wɛni wá sɔ pɔ í gapi mɔ.

5 Bee yái ò Lua wá kɛi, ò à a Nisina kpàwá gba pɔ à dɔaa dàwɛɛ ũ.

6 A yái tò wá sɔ ɔ dilea. Wá dɔ gɔɔ pɔ wá mee bee ku, wá kú Dii kíio.

7 Asa Dii náai wá kuò, i ke wesiɛ pɔeɛ yá no.

8 Wá sɔ ɔ dilea. Bɔa sɔu gea Dii kíi mé maawɛɛ.

9 Kua me guun nò, bɔa a guun nò, wíɔ wɛɛɛ wá yá kaaàgu.

10 Asa Kilisi aɔ zɔɛa a gínaa, wápii wí bɔ ze aà ae, i fiabo wá baadeɛ aà kua me guu yákeawa, a maa ge a vâi.*

Gbɛnazina kea na ní Luao zi

11 Lá wáɛ viake Diiɛ màa, wí wɛɛɛ gbéɔ yápi zé e. Lua wá sáasá dɔ, mé wá ye à wá dɔ á sɔu màa.

12 Wáɛ wázia sáaukpaé ɔ no, wáɛ á gba zé à íanadã wá yá musuɛ, í e yázãsi gbé pɔ í íanadã pɔ pɔ àɛ e ní wéo, i ke sò yá nowa.

13 Tó áɛ e wá liaaaɛ, Lua yáie. Tó wa su wá dɔɔwa, á yáie.

14 Asa Kilisi yeawázi yá mé wá kúa gbãa. Wá è tó gbé mɛndo gà gbépii gɛɛ ũ, aa gà mípiin we.

15 A gà gbépii gɛɛ ũ, ké gbé pɔ gòɔ su wàò kú nízia pɔ ũ ɔ, sema gbé pɔ gà ní gɛɛ ũ à vù pɔ.

16 Bee yái wíli gbɛe gwa lá dúnia í aà gwawa tia ɔ. Baa ké wá Kilisi dɔ lá dúnia aà dɔwa yãa, wá aà dɔ màa tia ɔ.

17 Tó gbé naa Kilisiwa, gbé dafuɛ. Aà kua zi gè, a dafu mé mɔ.

18 Bee bò Lua kíi píie. A wá keano na ní Kilisi gbãao, ò à gbéɔ kea naano zí dàwɛɛ.

19 Kilisi sabai Lua dúnia kèano na gbéɔ tàaeɔ yádasai. A gbéɔ keano napi yádawɛɛ.

20 Beewa Kilisi gɛɛon wá ũ. Lua lé gbéɔ sisi wá musu. Wa wabikèwá Kilisi gbɛu, à ke na ní Luao.

† 4:13 Sou 116.10 * 5:10 Lom 14.10-12

²¹ Lua tò duunsaide gɔ̀ duuna awakpabɔ ũ wá yáí, ké naawà guu Lua i to yá bɔwanɔ na.

6

¹ Lá wáλε zíkε Luaε, wa awakpàέ, ásu to gbέke pó Lua kèέ ke pāo.

² Asa Lua mè:
Ma n yāmà a gɔɔwa,
ma dɔnλε suabagɔɔ.*

Gɔɔ kà sa, gbā mé suabagɔɔpi ũ.

³ Wili yá pó a to gbέ fu keo, ké wasu wá zì sãa eo yáí.

⁴ Wi wá luazíkεnke ɔb gbέɔne yápii guu. Wi menafɔ maamaa ní ìadaawáo ní taasio ní wétɛao.

⁵ Wà wá gbέ, wà wá ká kpéu, wà fɛɛwanɔ. Wa zì gbāa kè, wi e i'òo, nɔana wá dé.

⁶ Wá òlɔné ní ǹsemendoo ní d̄ao ní s̀uuuo ní maakεao ní ǹsepuaio ní yenzi mɔafilisaio

⁷ ní s̄iana'oao ní Lua gbāao. Wá maakεbɔɔ k̄ua wá ɔplaau ní zεεo.

⁸ Wì wá kpela, wì wá kpebɔ. Wì wá tó v̄ai sí, wì wá tɔnasi. Siandεɔn wá ũ, ɔ wì wá dile mɔafilideɔ ũ.

⁹ Tɔdeɔn wá ũ, ɔ wì wá dile gbēandoo ũ. Wá b́εε fá, ɔ wì wá dile gεo ũ. Wì wá dile pɔgbēao ũ, āma w̄ili wá deo.

¹⁰ Wá pɔ ìo naε, ɔ w̄iɔ wá dile pɔsiadeɔ ũ. Wi gbέo ke ɔdeɔ ũ dasi, ɔ w̄iɔ wá dile taasideɔ ũ. Wá pɔpii v̄i, ɔ w̄iɔ wá dile pɔesaideɔ ũ.

¹¹ Kɔlenideɔ, wa yā'òé wásawasa, wa wá ǹse w̄éé.

¹² Wi wá ǹse kúkpaéo, áme a á pó k̀kpaw̄εε.

¹³ Ma yā'òé lán ma néɔwae. Lá wa wá ǹse w̄éé, à á ǹse w̄εw̄εε s̄o.

K̄εa Yesusaideɔwa

¹⁴ Asu nakɔwa ní Yesusaideɔo. Kpelewa maa ní v̄aio aa gbέkpa ní k̄oi? Baa kpele gupua ní gusiao v̄i ní k̄oi?

¹⁵ Kilisi yá a k̄se ní Setāu póo kpelewa ni? Bó Yesude ní Yesusaideo v̄i ní k̄oi?

¹⁶ Kpelewa Lua kpé lé a ke dou ní táaɔi? Lua b́εε kpén wá ũ, lá a òwa à mè:
Máɔ kúr̄inɔ, máɔ bebe ní guu,†

m̄iɔ de ní Lua ũ,
aaɔ de ma gbέo ũ.‡

¹⁷ Ayāmeto Dii m̀è:

A k̄émá, àliɔ kú ádoa,
ásu ɔk̄á pó gbāɛawao,§
m̄i á sí,

¹⁸ m̄iɔ de á Mae ũ,
ìɔ de ma nεḡɔεo ní ma nenɔεo ũ.*
Dii Gbāapiide mé ò.

7

¹ Ma gbέ yenzideɔ, lá Lua ɛgbèw̄εε màa, wá k̄ε yá pó ì me ní nisinao gbāɛwa m̄iɔm̄iɔ, wì w̄εεε wá wá kua adoa ɛpapa v̄iakεa Luaε guu.

Pɔlu pɔ k̄εa Kɔlenideɔwa na

² A wá kú ɔplapla. Wi tàaekε gb̄εεo, wi gb̄εε ɔɔkpao, wi gb̄εε taiinkεo.

³ Mi bee o mà yādaála no. Má ò k̀ò, wa gan nò, wá kún nò, á yá dɔ wá s̄ɔwae.

* 6:2 Isa 49.8 † 6:16 1Kln 3.16, 6.19 ‡ 6:16 Eze 37.27 § 6:17 Isa 52.11 * 6:18 2Sam 7.14

4 Má á náai ví zɔɔ, mi íanadā á yá musu maamaa. Wétēa mɔawēe guu píi ma nòseninia kpe bo, ma pɔ kèna yáiyái.

5 Baa ké wa ka Masedoni bùsuu,* wá me i e dɔo. Wétēa píi wá lé, wà fèlɛwá ní sòleo, ɔ wá kú sòdeede guu.

6 ɔ Lua pɔ í yèesaideɔ nòse níni wá nòse níniwēe Titu mɔa guu.

7 I ke aà mɔa ado no, ké a aà nòse níniè yáie bo. A òwēe ále ma beeke, á kú déndɔmēe guu, a zemanɔ sa, ɔ ma pɔna kãfi.

8 Baa ké lá pɔ má kèé á pɔ yà, má làasoo pãle dao. Ma làasoo pãle dà yãa, ké má è lápi á pɔ yà gɔɔpla,

9 āma ma pɔ kèna sa. I ke ké ma á pɔ yàè yái no, ké á pɔsia tò a nòselile yáie. A pɔyaapi bɔ Lua kíie. Bee yái ásoo wá kèéo.

10 Pɔsia pɔ bɔ Lua kíi to gbé nòselile Luapi i aà suaba líɔ déndɔmēe vío. Dúnia pɔsia mé ì ga iné.

11 A gwa lá pɔsia pɔ bɔ Lua kíipi zikè á guu. A me wà sa, a gi ní áziao, á pɔ fèle, vía á kú, a ma beekè, a wetã, a vãikena swãgãga. Apíi guu a ázia òlɔné ké á tàae ví yápi guuo.

12 Baa ké ma lápi kèé, i ke gbé pɔ tàaekè ge gbé pɔ à tàaekèè yái no, má kè Lua dɔa guu, ké á yeawázi e bɔ gupuaue.

13 Wá nòseninia bee bàasi, wá pɔna kãfi maamaa Titu pɔna yá musu, ké ápii á tò aà nisina sù yái.

14 Ma íanadãè yãa á yá musu, i to wí ma kũo. Lá wa síana'òé yápii guu, màa wá íandãa Titue kè síana ũ.

15 Lá a aà díle gbia a aà kpelà, mé a aà yãmà ápii, tó à làasookè yápiwa, aà nòse ì ea yáabwáe.

16 Ma pɔ kèna, ké má á náai ví yápii guu yái.

8

Kɔ kámasakaa

1 Gbéo, wá ye àɔ gbēke pɔ Lua kè Yesude pɔ aa ku Masedoni bùsuu wéle ní wéleɔne dɔ.

2 An yɔa ní íadaama pãsiɔ guu, an pɔ kèna maamaa, ɔ baa ní ní taaside búubuukɛo aa gbadà sɔũsɔũ.

3 Má òé aa gbadà ní gbãa léu, a de ní gbãa léa se.

4 Aa gbèawá nízia awa ní awao, wà ní gba zé ní ɔ e àɔ ku Lua gbéo kámasa guu.*

5 Aa kè de lá wá wé dɔia, aa nízia kpà Diiwa gia ní wápio bo lá Lua yeiwa.

6 ɔ wa wabikè Tituwa aà gé kámasa yá pɔ a dàale á guu lekpaafi.

7 Lá á gbãa yápii guu, luanaaika ní yá'oaó ní dɔao ní yápii áiao ní á yeawázio, àɔ gbãa kámasapi kaa guu bo.

8 I ke ma yãdíleé no, kɔai pɔ gbēpãle kè ɔ má òé, ké mà e mà á yea gbézi síana dɔ.

9 Á wá Dii Yesu Kilisi gbēke dɔ. Aa pɔde'ia à gò pɔsaide ũ á yái, ɔ aà pɔsaideke guu à á ké pɔdeɔ ũ.

10 Lá má è yápi musun we. Bee kɔsi ní á gbé pɔ a ze ní yápio za muyãa, mé á kèɔ.

11 A yápi lekpaafi sa. Lá á sɔu mà ní a keao, à ke á gbãa léu.

12 Tó gbé gbadà ní nòsemendoo a pɔvía léu, bee ì ká, i ke pɔ pɔ a vío no.

13 I ke áɔ taasike gbé kíniɔ aà namable no. Aɔ kpaafi.

* 7:5 2Kln 2.13 * 8:4 Lom 15.26

14 Tia kéwa pò pò diázi à yooné an pókēsāama guu. Gooewa sō, pò pò dirízi aai ea yooé á pókēsāawá guu. Beewa áo kpaaiá.

15 Lá a kēa láuwa wà mē:
Sèlenzōode pò i fēo,
yōnde pò i kēsāo.†

Pòlu Titu sáaukpa Kòlenide

16 Ma sáaukè ní Luao, ké a tò á yá dō Titu sōwa lamawa.

17 A wá yāmà, aà mē wà à mō á gwai, àlè mō teasi no.

18 Wá gbēdo pò aà tó ligua Yesudeo guu pii baonakpaa musu ò wá dàè.

19 Bee gbēa lo Yesudeo aà sè aà géwanō kámasa zì pò wále ke kei. Wále zìpi ke Dii tōba yáie ní nòsemaa pò wá dào.

20 Wále gbéó wá tàae'ea gba zōo pò na wá zōi yá musu abaa bo.

21 I ke yá pò maa Dii ò wále wēle adoo, ní pò pò maa gbēnazinaoño lo.‡

22 Wa wá gbēpāle dànè lo. Wa aà laai gwà a gēna lé vīo, wá è a āiavi yápii guu, mé aà āia èa kāfi tia, ké a á náai vī yáí.

23 Titu gbé bee sō, ma zíkēndee pò wi á maa wēle sānun aà ũ. Wá gbé kíni sō, Yesudeo zinaoñe, aai Kilisi tōbo.

24 Ayāmeto à obo né ké á yeñzi, Yesudeo i dō ké wá íandāa á yá musu síana vī.

9

1 Má lákéé Lua gbéó kō kámasa pò wále kápi yá musuo,

2 asa má dō a nòsemaa dà, ò ma íanadà Masedonioñe ma mē Gelekio sou mà za muyāa. A āiapi ní gbé daside mē fēle.

3 O ma wá gbépio zìwá ào ku sou guu lá má òwa, ké íana pò wá dà yápi musu su ke pāo.

4 Tó Masedonio mōmanō, tó aa è á sou i mao, wí a wá kūe, ké wa á náaikè yáí. A è, má á pò o be?

5 Ayāmeto má è a maa mà o gbépioñe aa dōaamēe, aa gba pò a dōaa a a legbè yá kēke káau, a sou i ma, io de nòsemendo gba ũ, i ke gba teaside no.

Gbadaa ní nòsemendo

6 A làasooke yáe beewa.

Tó ní tò yōo, ni kēke yōo,

tó ní tò zōo, ni kēke zōo.

7 Baade kpá lá à zèò a sō guuwa oosisisai teasisai. Lua ye gbé pò i gbada ní pōnaozi.

8 Lua a fō to èfāai píi liála, gōpii pōpii i mōwá yápii guu e à liála maakea píi guu.

9 A kēa Lua taalau wà mē:

I pò fáe taasidoñe,

aà maakea lo ku gōpii.*

10 Lá Lua í pōbui kpa pōtōnawa mé í pōblea kpa gbépiiwa,† a pōbui kpáwá, i kóé, á maakea gbe i yáasa kú.

11 A á ke pōdeō ũ yápii guu, lo gbada sōsōū gōpii, gbéó i Lua sáaukpa gba pò á dànè wá sabai yáí.

12 Asa Lua gbéó pókēsāama bōle ò kámasa zìpi lé ke adoo, a to Lua sáaukpa ligua maamaa lo.

† 8:15 Bōa 16.18 ‡ 8:21 Yaa 3.4 * 9:9 Sou 112.9 † 9:10 Isa 55.10

- 13 Gbḗḗ Lua tɔbɔ, asa kámasa pɔ á kàpi lé ɔbné a misiile Kilisi bao pɔ a zèðe, mé a gbḗkekèné ní gbḗpiio ní nòsemendoo,
 14 aai wabikéé, aai á nide Lua gbḗke pɔ tòwá yáí.
 15 A Lua sáaukpa àà gba pɔ gè oaa yáí.

10

Pɔlu gia ní azlao

- 1 Ma Pɔlu, ma awakpàé ní Kilisi nòsenie sùuuo, ma gbḗ pɔ i me má buse á guu mé má pāsí á kpe.
 2 Ma wabikèwá, tó ma mɔ, ásu to màò pāsíanɔ, asa má fɔ mà a pāsí ɔb á gbḗ pɔ aai me dúnia yá mé lé dɔaawḗɛɔne.
 3 Wá kú dúnia guue, áma wili zika lán dúnia gbḗɔwao.
 4 Wá gɔkeɔɔá dúnia pɔ no, Lua gɔkeɔ gbāa pɔ wi zegikii gboòɔne. Wi ònɔ búinaɔ suumpaò
 5 ní wala pɔ ì gíné wà Lua dɔo píi. Wi làasoo píi kú zìzɔ ù aa misiile Kilisie.
 6 Tó a misiilewḗe wásawasa, wá sɔu mà wà swágbāadeɔ swágaga.
 7 I gbḗ gwa a beawae. Tó gbḗ díle Kilisi pón a ù, àà ea làasooke yáe beewa. Kilisi pón wá ù laaàwa sɔ.
 8 Baa tó ma Íanadà zɔo iko pɔ Dii kpàwá yá musu, wí a ma kũo, asa á zedɔa yáíe, i ke á gbooa yáí no.
 9 Má ye ma lákēáé àò deé viadadanzi ùo.
 10 Wí me ma láo gbia, ì ní gba gbāa, áma tó wá kú kɔ wéu, ma lé ìɔ buse, ma yá lí tómáoo.
 11 Gbḗ pɔ lé o màaɔ dɔ ké lá wá de láo guu, màa wáɔ de kua kɔ wéu.
 12 Wá ke muua ge wá wá leɛũ ní gbḗ pɔ aale nízia sáaukpaɔ. Aa nízia kpaaiá ní kɔo ní nízia leɛũa ní kɔo ònɔ viò.
 13 Wá gbḗ beeɔ, wá Íanadā de a léao. Wá dā kɔo pɔ Lua dàwḗe léue. Baa ápiɔ, kɔopi á ká.
 14 Lá wa ka á kii, wále ví wá pɔ léao, asa wa mɔ ní Kilisi baoo e á kii.
 15 Wili Íanadā de a léa wa gbḗpāleɔ zikàuo. Lá á luanaaika lé káfi, wá ye zì pɔ wále ke á guu ɔta maamaa e kɔo pɔ Lua dàwḗe léue,
 16 wí gé baopi kpái bùsu pɔ kú á aeɔ guu, gbḗpāleɔ tàabaa Íandāsai.
 17 Tó gbḗ ye Íanadā, àà dā Dii yá musu.*
 18 I ke gbḗ pɔ ì azia sáaukpa mé maa, sema gbḗ pɔ Dii ì àà sáaukpa.

11

Zina egena

- 1 A ma fɔ yɔo ní ma sɔũkeyāo, áma ále ke kò.
 2 Lá Lua lí sí sàao, màa ò má kũa á yá musu. A gɔ mendoe, òn Kilisi ù. Ma á kpásāwà wéndia léso ùe.
 3 Lá mlē kōnikè Evae à àà sāsā, * via lé ma kú ké a su á sāsā sɔ, í á naa Kilisiwa gbāsísai ní nòsemendoo tó.
 4 Tó gbḗ mò Yesu yá pɔ dodo ní wá pɔo waasokèé, ge nisina pɔ dodo ní pɔ pɔ á èo ge baona pɔ dodo ní pɔ pɔ á sio, i àà gba zé maamaae.
 5 Má è má kēsāa zina pɔ a ní díle deñlaozi yāe guuo.
 6 Baa tó ma léna nao, má dɔa ví. Wá ɔlé ápii wásawasa yápii musu.

* 10:17 Zel 9.23 * 11:3 Daa 3.1-5

7 Ké ma baona pò b̀ Lua k̀i waasokèè p̀osiwásai, mé ma azia b̀usa á k̀afia yáí, tàae má k̀èa?

8 Ma Yesude p̀aleo taiinkè, ma a asea èmá, ké mà e mào z̀ike á guu yáí.

9 Goo p̀ó má k̀úan, tó p̀ó lé k̀ésãa, mili íada gb̀ewao. Wá gb̀é b̀ Masedoni b̀usu, aa m̀mèe ní p̀ó p̀ó lé k̀ésãa.† Má azia k̀ua, mi ke gb̀ee aso ũo, mé máo mazia k̀ua màae.

10 N Kilisi síana p̀ó k̀ú ma guuo, gb̀ee a kpa ma íandãyãpie Gèlesi b̀usuuo.

11 B̀oyáí má ò màai? Má yeázi noa? Lua dõ.

12 Yá p̀ó mále ke máo kee, ké mà e zezõ gb̀é p̀ó aale ma léwèone aa íanadã lãwãwa yáí.

13 Gb̀épiã zina egeaone! Zikèn m̀afilideone! Aaí li Kilisi zina ũ.

14 Yãbonsae no. Baa Setãupi í li gupua malaika ũe.

15 Lá màae, tó aà z̀ikenao lí maa z̀ikenao ũ, yãbonsae no. An zia ao de ní yãkawae.

Polu taasikèa a z̀inake guu

16 Ma ea lé o lo, gb̀ee su ma gwa soũ ũo. Tó màan s̀o, ào ma k̀ua màa, ké mà e íanadã yo.

17 Yá p̀ó mále o, Dii mé ma dauo. Íana p̀ó mále dã mazia náaikèa guue bee, mále dã m̀saikè guue.

18 Lá gb̀é lé íanadã dasi dúnia yá musu, mapi s̀o má dãe.

19 Asa á ònoao i menafõ ní m̀saideo ní p̀noao.

20 Tó wàle á ke zo ũ, tó wàle á só, tó wàle á taiinke, tó wàle gb̀ablewá, tó wàle á sãнке, i menafõ.

21 Síanae, wá buse! A k̀emèe wí ũ! Ama p̀ó p̀ó gb̀é k̀ua àle a wóo ke, má k̀ua s̀e. Mále o m̀saikè guue.

22 Èbeluo no lò? Má a ũ s̀e. Isailio no lò? Má a ũ s̀e. Ablahaũ buio no lò? Má a ũ s̀e.

23 Kilisi z̀ikenao no lò? Má a ũ deńla. Mále yá'o lán íandewae. Ma z̀ikè deńla, ma daakpeu deńla,‡ má a gb̀ea lé dõ, ma kua ga lézi g̀ena lé vío.

24 Yudaõ ma gb̀e flàala le bla m̀endosai§ g̀en so.

25 Wà ma gb̀e ní goo* g̀en àaõ. Wà ma papa ní gb̀eo g̀en do.† Gó kpàlemanõ g̀en àaõ, ma ke ísi guu go do fãane ní gwãasinao.

26 Ma wéle dasi gea guu mio ku kai guu: Swa kai, kpáiweliwèõ kai, Yudaõ kai, buipãleõ kai, benanguo kai, s̀ea kai, ísia kai, Yesude egeaõ kai.

27 Ma z̀i gb̀aa kè ní wãwão, ma itèkè a g̀ena lé vío, noana ní imio ma dede, ma leyè a g̀ena lé vío, má k̀ú búu íandèa guu.

28 A k̀inio bàasi Yesudeõ pii k̀aakea lo tãaa lá gu lé do.

29 Gb̀ee b̀usa ò mi busaoa? Gb̀ee fù ò i òaoa?

30 Tó a maa mà íanadãe, má dã ma ỳeesaikè musue.

31 Lua wá Dii Yesu Kilisi Mae dõ ké mále eetoo. Wàõ aà sáaukpa goõpii!

32 Goo p̀ó má k̀ú Damasi, kí Aleta ziaa ò wá wélepi bíiboleõ dã wá ma k̀ú,

33 ò wá ma bo fenentiu, wá ma pila ní bao gb̀i guu bíi kpe, ò ma pilimá.‡

12

Polu wépfungu'ea

† 11:9 Flp 4.15-16   ‡ 11:23 Zin 16.23   § 11:24 Iko 25.3   * 11:25 Zin 16.22   † 11:25 Zin 14.19
‡ 11:33 Zin 9.23-25

1 A kù mà íanadāe. Baa tó a ài vîo, má ea su wépungu'eaṣ ní yá pò Dii òlomεεṣwa.

2 Má gbēe dō naa Kilisiwa, wà aà sè gèḍ e luabe síanau, a wè gēo mēndosain la. A gè ní meon nò, mesain nò, má dō, Lua mé dō.

3 Má dō ké wà gbépi sè gèḍ e àizānablekii. A gè ní meon nò, mesain nò, Lua mé dō.

4 A yá pò a oa keo mà, gbēnazina a zé ví à séle siuo.

5 Má íanadā gbépi yá musue, āma má íanadā mazia yá musuo, sema ma yēesaikε yá bàasio.

6 Tó má ye íanadā, má íanadā mīsaide ũo, asa síana má o. Ama má dāo, ké gbēe su ma dile de lá á è má de ge lá á mà ma léulao.

7 Ké másu mà wala ke yāzṣṣ pò Lua òlomεεṣ musuo yáí, à le sòlṣ ma meṣ Setāu íwa ũ, àṣ ma gbē.

8 Ma wabikè Diiwa gēn àaṣ yápi musu, aà pòpi gomala,

9 ṣ a òmεε gbēke pò i kemεε m̀a, yēesaikε guu ṣ a gbāa síana í bṣu. Ayāmeto má íanadā ní pṣnao ma yēesaikε musu, ké Kilisi gbāa àṣ kumala.

10 Beewa mi pṣnakε ní ma yēesaikεo ní widaaao ní taasikεao ní íadaaao ní wétēao Kilisi yáí, asa gṣṣ pò ma busa ṣ miṣ gbāa.

Pṣlu kàakεa Kòlenideṣne

11 Ma mīsaikε kè, áme a ma dau. Áme a maa yāa à ma sáaukpa. Baa tó má pṣe ũo, má kēsāa zina pò a ní dile deńlapiozi yāe guuo.

12 Ma a zinakε seela òlé ní menao maamaa yābṣnsaεṣ ní dabudabukεaṣ guu.

13 Bó ma á kēsāḍ Yesude kīniozii, ké mi gṣ á gbēee aso ũo bàasio? A sūuukεmanṣ ní tàae beeo!

14 Tia kéwa ma mṣa á kii gēn àaṣde sṣu mà, mé má gṣ á gbēee aso ũo. Áme mále á wεεle, i ke á pṣṣ no. Asa maeṣ mé aai àizeε dile ní néṣne, i ke néṣ mé aali dilenéo.

15 Má a pṣṣ ble píi, mí azia kpáwá ní pṣnao á wēni yáí. Tó ma yeaázi zṣṣkù, á yeamazi a lao yá?

16 Ehē, mi gṣé aso ũo, āma wà mè wεzēnan ma ũ, má síwá ní kṣnioε.

17 Ma á blé gbé pò ma ní zíwáṣ kee sabaia?

18 Ma wabikè Tituwa aà gé á kii, ṣ ma wá gbēdopi dàè. Titu á blé yá? Wá ká doṣo lé? Wá tufa doṣo lé?

19 Ale e yāa wále bṣkii wεεle yá? Aawo! Wále yā'o ní Lua dṣao naa Kilisiwa guue. Ma gbé yenzideṣ, ma bee òé píi á zedṣa yáíε.

20 Via lé ma kú, tó ma ka á kii, ké másu á le lá má yeiowao, mé ásu ma e lá á yeiowao. Mále víakε sòlee ní zaakṣuo ní pṣkūmao ní denlawεεleao ní kṣyaaao ní kṣpeo ní yṣṣo ní zṣao.

21 Via lé ma kú ké tó ma ea mṣ, ma Lua a to wí ma kú á yá musu. Gbé pò aa duunakè yāa aa gbāsikè, aa wùle ní gbēpāle nṣo aa wisaiyā kè, tó aai mikē ní yápio keawao, má sṣṣnéε.

13

Lεdama gbεzā

1 Ma mṣa á gwai gēn àaṣden ke. Wí yási seelade gbēṣn pla ge gbēṣn àaṣ musue.*

* 13:1 Iko 19.15

² Má òé yāa ma kuaánɔ gēn plaade guu, mé mále oé ɔ á kpe, tó ma ea mɔ, má gbé pɔ aa duunakè yāaɔ n gbé kɔniɔ kee tēboo.

³ Alɛ seela wɛɛɛ ké Kilisi mé lé yā'o ma guu nolo? Too! I ke Kilisi gbāasai no, ɔ gbāa á guu.

⁴ Sianaɛ, àa paa líwaá gbāasaikɛyāɛ, āma a kú n Lua gbāaoɛ. Māa naawà guu wá busɛ sɔ, āma wáɔ kuaànɔ á guu n Lua gbāaoɛ.

⁵ A ázia tàasika à gwa, tó á kú Yesu Kilisi náaikea guu. A làasookɛ áziawa. I dɔ ké a kú á guuo lé? Tó māa no, a fuaɛ.

⁶ Má ye àɔ dɔ ké wápiɔ wi fuaɔ.

⁷ Wáɛ wabikɛ Luawa ásu vāie keo. I ke ké gbéɔ wá maabo yáí no, ké à maake yáíɛ, baa tó wáɛ wá gwa gbé fuaɔ ũ.

⁸ Wá fɔ zɛzɔ sianaɛo, sema wà zɛpooè.

⁹ Tó wá busɛ mé á gbāa, wá pɔ ɔ naɛ. Yá pɔ wi a wabikɛ mé de ké á yá e à ɔɔɛia wásawasa.

¹⁰ Ma yá beɔ kèé, ké tó ma mɔ, másu wɛbiiwá mà iko pɔ Dii kpàa mɔéo. A kpàa á zɛɔa yáíɛ, i ke á gbooa yáí no.

¹¹ Tòo gbéɔ, à gò zia bàasi. A dēka á yá e à ɔɔɛia wásawasa. A ma lɛdama ma. A lɛdoũke à na n kɔo, Lua yenzide aafiade ɔ kúánɔ.

¹² A fɔkpakɔwa n Lua gbéɔ lépɛakɔwao. Lua gbéɔ fɔkpàwá npii.

¹³ Dii Yesu Kilisi gbɛkɛkɛé, Lua ɔ yeázi, à Nisina ɔ gbékpaaánɔ ápii.

GALATI

Yá pò kú láe bee guu

Galati b̀usu gb̄ēo Yesu baona mà wa s̄i Pòlu w̄éleḡea ḡen plaade ní a àāōdeo guue (Zin 16.6, 18.23). Ama waasoken p̄alēo ḡè we l̄o, ò aa dàda gb̄ēone aa m̄è, sema Yesude pò aa de Yudāo ù̄o misiile M̄oizi ikoȳãe, aai t̄õz̄õ. Pòlu kíi ȳadane bee b̀ò Yesu Kilisi yá kp̄ee, àe Galati b̀usu Yesudēo da z̄obleu. Ké a mà gb̄ēpīo lé swáse yápīzi, ò à láe bee k̄èn̄é.

Ké Pòlu ye a gb̄ēo ea laaid̄o baona zé m̄endonawa, ò à ȳad̄adané à m̄è:

A az̄ia yá b̄ōlek̄èn̄é, aà n̄òselilea ní led̄oũ pò wa k̄è ní k̄õ ní Yelusal̄eũ d̄oanao ikoȳãpi musu ní a k̄õȳãmasai ní Pīēo yápi musuo. Pòlu a z̄inak̄eȳã b̄ōlek̄èn̄é, à kp̄àe à s̄iwà ké a z̄inak̄epi b̀ò Dii kíie (1-2).

A gb̄ãa'è Luabaakuañ̄o káau yá̄wa, ò à m̄è gb̄ē a e b̀o maa M̄oizi ikoȳã maà sabaio, sema Yesu Kilisi náaik̄ea (3-4).

A tek̄p̄añ̄gu aa wet̄ã w̄ò níziã ví ní Lua Nis̄ina d̄oaaan̄éo, asa Nis̄inapi ì ȳamaāo iné dasi, a séia mé yeak̄õzi ù̄ (5-6).

A k̀ù Yesu ḡãli p̄ii ní Yesudēo p̄ii swáse Pòlu yápīzi, aai sí ní n̄òsem̄endoo ké aa e b̀o z̄oblea bui p̄iiu.

Baona p̄ale kuo

1-2 Ma Lua z̄ina Pòlu ní ma Yesude dee pò wá s̄anūo p̄ii wáme wa láe bee k̄è Yesude pò aa ku Galati b̀usūone. * Ma z̄inake i b̀o gb̄enaz̄ina kíio, gb̄enaz̄ina mé i a led̄oek̄eo, Yesu Kilisi ní Mae Lua pò aà b̀ò gauo mé ma z̄i.

3 Lua wá Mae ní Dii Yesu Kilisio gb̄ek̄ek̄é, aai á gba aafia.

4 Kilisipi ḡi a w̄enii Lua wá Mae p̄eãwa, à wá duuna k̄èwá, ké à e wá b̀o d̄únia tia v̄ãie beeu.

5 Lua mé gawi ví ḡōpii! Ami.

6 Ké ále b̀o Lua pò á sisi a gb̄eke guu kp̄e màa ḡò, ále ze ní bao koleao, yápi d̄ia maamae.

7 Baona p̄ale kuo. Gb̄é pò ye Kilisi baopi lil̄eo lé á liaae.

8 Baa tó wápīo ge malaik̄ae b̀ò luabe à baona pò i kpaaī ní pò pò wá òéoo waasokp̄áé, Lua láaik̄ewà.

9 Wá òé yáa mé mále oé l̄o, tó gb̄ē baona pò i kpaaī ní pò pò á màoo waasokp̄áé, Lua láaik̄ewà.

10 Mále s̄áau w̄ēle gb̄enaz̄inawa yá, ge Luae? Mále w̄ēle ma yá ká gb̄enaz̄inagu yà? Tó gb̄enaz̄ina má ye à k̄ángu e tia, d̄õ Kilisi z̄òblenan ma ù̄o.

Yesu Pòlu sea a z̄ina ù̄

11 Ma gb̄ēo, má ye à d̄õ ké baona pò mi kp̄áé i b̀o gb̄enaz̄ina kíio.

12 Mi ma gb̄enaz̄ina kíio, gb̄ē mé i dam̄ēo, Yesu Kilisi mé b̀ò m̄òoa.

13 A mà lá má kú yáa Yudāo z̄éu. Ma Yesudēo wet̄ã w̄éle ní w̄éleo p̄as̄ip̄as̄i, má w̄ēle mà ní mid̄e.†

14 Ma Yudāo z̄épi yá k̀ù òplapla de ma s̄áāla dasi, ma ãia deñla wá dezīo felekaaȳapi guu.

15 Ama Lua ma dile a pò ù̄ za ma da n̄òseu.‡ Ké aà ma sísia a gb̄eke guu ḡō k̄àè,

16 ò à a Né gb̄àea,§ ké mà aà baona kp̄á buip̄alēone. Mi gé kp̄álei gb̄ē ḡẽzīo,

* 1:1-2 Zin 16.6 † 1:13 Zin 8.3 ‡ 1:15 Isa 49.1 § 1:16 Zin 9.3-6

17 mi gé Yelusaleũ gbé pó aa de zinao ũ ma ãao kíio, ma ge Laalubuo búsuu g̃õe, ̃ ma ea ta Damasi.

18 Wè ãaõ gb̃ea ̃ ma ge Yelusaleũ, ké wà k̃o d̃o ní Pĩẽẽo, ̃ ma keaãno g̃oo g̃ẽo.*

19 Mi zina pále eo, sema Dii d̃auna Zaaki bàasio.

20 Yá pó má k̃é̃pi, má s̃i ní Luao, ẽe mále t̃oo.

21 Bee gb̃ea ma ge Sili búsuu ní Silisi búsuu.

22 Goo bee Yesude pó kú Yudeo i wẽsimal̃ẽo,

23 ãma aa su mà wà mè, gbé pó lé ní wetã yãa mé lé zé pó á wè̃ẽle kaal̃epi waasokpa tiasa,

24 ̃ aa Lua t̃obò ma yá musu.

2

Polu k̃o yãmaa ní zina pále

1 Wè g̃ẽo m̃endosai gb̃ea ma ea ge Yelusaleũ ní Baanabao.* Ma Titu s̃e, à gè̃wano b̃.

2 Ma ge we, ké Lua mé b̃ò m̃õa à k̃ù mà gẽe. O ma baona pó mi kpa buip̃alẽõne b̃õlẽkè d̃õanãõne r̃t̃ẽe, ké z̃i pó má k̃e ní pó pó mále keo su ke p̃ao.

3 Titu pó wá s̃anu ní a Gelekik̃ẽo, aai g̃ãnawà à t̃õz̃õ.

4 Yesude ẽgena pó gè wá guu kp̃áio mé aa yápi dà. Aa gè wá naa Kilisi Yesuwa wè̃ẽkẽa t̃aasikaie. Aa ye wá da z̃obleue,

5 ̃ wi we wa mis̃ileñẽo baa yoo, ké à e ào baona s̃iana k̃ua yáí.

6 Gb̃é pó wàle ní gwa d̃õana ũ, aai yãe k̃áfĩm̃ẽẽo. Lá aa de, i kẽm̃ẽe yãe ũo, asa Lua lí gb̃ẽe z̃áboo.

7 Aa è Lua a baonakpaa buip̃alẽõne ñam̃ẽe ma õzi, lá à a kpãa Yudãõne ña Pĩẽẽe a õzĩwa.

8 Asa lá Lua z̃ikè Pĩẽẽe guu a z̃inake yá musu Yudãõ kíi, màa à z̃ikè ma guu buip̃alẽõ kíi.

9 Zaaki ní Pĩẽẽo ní Zãa pó wàle ní gwa Lua kpé gbap̃ele ũo gb̃ẽke pó Lua k̃em̃ẽe d̃ò, ̃ aa õkp̃awá, wá ní Baanabao gb̃ẽke vía ní k̃õo seela ũ. Aa s̃i wápio wá gé buip̃alẽõ kíi, nípio s̃õ Yudãõ kíi.

10 Yá pó aa yei lé, ní taasidõ yá ào d̃owágu. Goo bee s̃õ wá me wà ní a keao kò.

Yesu náik̃ea mé i wá suaba

11 Ké Pĩẽẽe m̃ò Antiõsi, ma giè weliwe ké à z̃à yáwa yáí.

12 Asa e Zaaki z̃inao aao gé kái, i p̃oble ní buip̃alẽõe. Ké aa kà, ̃ à b̃òz̃à à k̃emá, ké àle víake Yuda pó aa z̃è ní t̃õz̃õyãõõne yáí.

13 Yuda kíniõ ñawà m̃õafilipi guu. Baa se aa Baanaba gá ñamá.

14 Ké má è aa baona s̃iana k̃ua a z̃éwao, má ò Pĩẽẽẽe amp̃ii wáa: N Yuda ia ní kú lán buip̃alẽwa, i ke lán Yudawa no. Kpelewa níyõ f̃õ g̃ãna buip̃alẽowa aao Yudãõ yá k̃uai?

15 Yudãon wá ũ, buip̃ale pó aa Lua d̃õõon wá ũo.

16 Ama wá d̃õ ké gb̃ẽe lí b̃o maa z̃ik̃ea ikoyãpiwa yáio, sema Yesu Kilisi náaik̃ea ado bàasio.† Baa wápio, wa Kilisi Yesu náaik̃e, ké wà e b̃o maa wá Kilisi náaik̃eapi yáie, i ke z̃ik̃ea ikoyãpiwa yáí no, asa gb̃ẽe lí b̃o maa z̃ik̃ea ikoyãwa yáio.‡

17 Goo pó wále wẽẽle wà b̃o maa naa Kilisiwa, tó wá è duunk̃enãon wá ũ s̃õ, bee mè Kilisi lé duuna w̃ez̃igba yà? Aawo!

* 1:18 Z̃in 9.26-30 * 2:1 Z̃in 15.2-4 † 2:16 Lom 3.20, 22 ‡ 2:16 Soũ 143.2

18 Tó ma εα lé ikoyā pó má gbòo kekε, a tàaedn ma ũ we.

19 Asa má de γε ũ ikoyāpi musue, ò ma bo a yáú ké màò ku Lua pó ũ yái. Ma ga líwa ní Kilisio.

20 Mapi má kú bo, Kilisi mé kú ma guu. Tiasa ma gbēnazinke guu má kú Lua Né pó yemazi à gĩ a wēnii ma yái náaikea guue.

21 Máε Lua gbēke bādeo. Tó wĩ bo maa ikoyāpi yáie, Kilisi gà pāe.

3

M̄izi ikoyā ní luanaaikεao

1 Galati m̄isaideò! Wa Yesu Kilisi gaa líwa sáasā òé wásawasa. Wà pòdàwá yà?

2 Má ye mà yá mēndo gbεawá. A Lua Nisina è zíkεa ikoyāwa yái yà, ge yá pó á màpi náaikea yáie?

3 Akεa a gō m̄isai kéwai? A dàale ní Lua Nisina gbāaoε, ò ále a midε ní ázia gbāao saa?

4 A taasi saε kè pā yà? Aò pāo.

5 Lua a Nisina kpàwá à dabudabuò kè á guu á zíkεa ikoyāwa yái yà, ge yá pó á màpi náaikea yáie?

6 A gwa Ablahaūwa. A Lua náaike, ò Lua tò yá b̀aànò na.*

7 Aò dō ké gbé pó aa Lua náai víò mé Ablahaū buio ũ.†

8 Lua baonakpà Ablahaūε à mè á báaada bui píigu aà sabai,‡ asa wà d̀aa wa kè Luayātaalau wà mè Lua a to yá bo ní buipāleò na a náai pó aa ke yái.

9 Beewa Lua í báaada gbé pó aa a náaikeògu, lá a kè a náaike na Ablahaūewa.

10 Gbé pó zè ní zíkεa ikoyāwao gò láaiπò ũε, asa a kēa láu wà mè, gbé pó líò yá pó kú ikoyā lá guuò k̄ua pii a zéwaoá láaiπòε.§

11 Wá dō sáasā ké Lua lí tò yá b̀r̀nò na zíkεa ikoyāwa guuo, asa wà mè gbé pó Lua tò yá b̀aànò na a náai pó àle ke yái mé aò ku.*

12 Ikoyā i kō'e ní luanaaikεaoo, asa wà mè gbé pó ikoyāpi k̄ua mé a wēni e a guu.†

13 Kilisi gò láaiπò ũ wá gbεu, à wá bó ikoyā láai guu, asa a kēa láu wà mè, gbé pó wa lòo líwaá láaiπòε.‡

14 Bee kè màa ké báaa pó Lua dà Ablahaūgu e gō buipāleòne Kilisi Yesu sabaie, wí Nisina pó Lua a legbè e aà náaikea yái.

M̄izi ikoyā ní Lua legbēao

15 Ma gbéò, gbēnazin yākea taa máε owàé. Tó gbé legbε díle mé a seeladeò ví, wa f̄s wà a bādeo, wa f̄s yāe káfiuo.

16 Beewa Lua legbè Ablahaūε ní aà buio. A kēa Luayātaalau, wi me ní aà buio lán dasi wàle owao,§ wà mè ní aà buioε, gbé mēndoε, òn Kilisi ũ.

17 Yá pó má ye on ke: Lua d̀aa legbèè yāa, à mè a bàa àò kuaànò. A wè òaa pla ní baakwio (430) gbεa ò ikoyā mò.* Ikoyāpi a f̄s legbēapi gbooo, a f̄s à a bādeo.

18 Tó wĩ Lua báaa e zíkεa ikoyāwa guue, báaapi a bo aà legbēa guu bo. Lua gbēkekè Ablahaūε ké à a legbèè yáie.†

* 3:6 Daa 15.6, Lom 4.3 † 3:7 Lom 4.16 ‡ 3:8 Daa 12.3 § 3:10 Iko 27.26 * 3:11 Abk 2.4 † 3:12 Lev 18.5 ‡ 3:13 Iko 21.23 § 3:16 Daa 12.7 * 3:17 Baa 12.40 † 3:18 Lom 4.14

19 Bóyái à ikoyā dīle bi? A kǎfi e Ablahaū bui pó Lua legbèè aà yá musu ào mœ, ké gbéè e dō wa de Luae tàaedeo ũ yái. Lua a ikoyāpi kpà malaikaowa, aa nà kóœ a zī, ò a dīle gbéœne.

20 Lua legbēa sō, Luapi yáe ado, aà bàa kú ní kóœeo.

21 Tòò! Ikoyāpi bō Lua legbēa kpe yá? Màa no! Tó ikoyā pó ì wēni kpámá kú yāa, dō wa bō maa ikoyāpi sabai.

22 A kēa Luayātaalau wà mè, duuna gbépii kákpœukè, ké báaa pó Lua a legbèpi e gō Yesu Kilisi náaikenaō pó ũ aà náai pó aale kœpi yái.

23 Za dō Yesu náaikœa i mœo, ikoyā wá kákpœu kè, a wá kŭa dakpœunaō ũ e Yesu náaikœa pó lé mót gè bōdō.

24 Beewa ikoyāpi de wá gwana ũ yāa e Kilisi ào mót, ké wà bō maa aà náaikœa yái.

25 Lá Yesu náaikœa kà sa, wa bō wá gwana yáu.

26 A naa Kilisi Yesuwa guu á de Lua néo ũ ápii aà náai pó ále ke yái,

27 asa á gbé pó a da'ilékè Kilisi pó ũ, a Kilisi dàe.

28 Yudaō ní buipāleo, zōō ní wéœo, gōœo ní nœo dodoa kōœo, asa ápiiá doŭe naa Kilisi Yesuwa.

29 Tó á de Kilisi pó ũ, á de Ablahaū buio ũe, mé á de àizeœe pó Lua a legbèè blenaō ũ.‡

4

1 Málœ oé, gōō pó túbiblena de né ũ, baa tó aà mae pōō de aà pó ũ pii, a zō kēao.

2 I misiile a gwanaœne ní ziaa e gōō pó aà mae dīlewa.

3 Màa sō wápio, gōō pó wi kàsaakŭo, wi zōble felekaa pó pó wī misiilenéœne.*

4 Ké gōō pó Lua dīle kà, à a Né zī, wà aà ì gbēnazina iawa Mōizi ikoyā guu,

5 ké aà wá gbé pó Mōizi yá iko vīwáō bo, wí gō a néo ũ.

6 Lua a Né Nisina dà wá sō guu, ké wá de a néo ũ yái. Nisínapi ì wiile ì me: Baa, ma Mae!

7 Ayāmeto zōn n ũ loo, nén n ũ. Lá Lua Nén n ũ, à n ke a àizeœblena ũe.†

Pōlu bilikœa Galatiowa

8 Gōō pó á Lua dōo, i zōble pó pó aa de Lua ũoœne.‡

9 Lá a Lua dō tiasa, atēsa ké Lua á dō, bóyái a œa lé ze ní pó gia yáfūna gbāasaipio bi? Bóyái a œa á ye zōblené dafu bi?

10 I gōœo ní mœo ní dikpœœo ní wēœo tēbo.§

11 Vía ma kŭ á yá musu. Asi taasi pā má kè á guua?

12 Ma gbéœ, ma wabikèwá, à gōmawa, asa ma gōáwae. Yāa i tàaekemœeo.

13 A dō ké gyāeke guu ò ma baonakpāué séia.

14 Baa ké ma gyāœa kèé yōa ũ, i sakamaguo, i gyaŭkeao, a ma si lán Lua malaika ge Kilisi Yesupiwae.

15 Báaa pó ále kemœe yāa kèa ni? Má fō o á yá musu, tó à zekè yāa, á á wé bōbo kpaœ.

16 Ké ma síana'òé yái ò ma gō á zangude ũ saa?

17 Gbépio keaé kèke, i ke á maa yái no. Aa ye à kéwáe, í namá.

18 Wāa ní yāmaao gōōpii mé na, i ke gōō pó má kúánō ado no.

19 Ma né yenzideo, málœ á ia wāwāke b e Kilisi ào sadaágu.

20 Má ye mào kúánō tia, mí a yá'oa lile, asa ma bílikè á yáwae.

‡ 3:29 Lom 4.13 * 4:3 Gal 4.9, Kls 2.8, 20 † 4:7 Lom 8.15-17 ‡ 4:8 1Kln 8.4-6 § 4:10 Lom 14.5, Kls 2.16

Hagaa ní Salao

- 21 A omee, á gbé pọ́ á ye misiile ikoyãe, i ma lá a ku Mọ́izi ikoyã guuo lé?
 22 Wà m̀ Ablahaũ negõe i gbẽn pla. A ado ì ní zọe,* mé à ado ì ní ẃe.†
 23 Zọpi ne'í gbẽnazinke guue, ò ẃe a pọ́ ì Lua legbã yáí.‡
 24 Nọepio yá dewẽe yátaa ũ, Luabaakuańo yá lee pla ũ. Ado b̀ Sinai gbe kíie, ì zọke iné. Bee mé Hagaa ũ.
 25 A de Sinai gbe pọ́ kú Laalubuò bùsuu yátaa ũ. Yelusaleũ tia de a ũ lo, asa àle zọble ní a gbẽ pıie.
 26 Yelusaleũ pọ́ kú musu mé ẃe ũ. Ọme wá da ũ.
 27 Asa a k̄ea láu wà m̀:
 Pónake, fii pọ́ ni ne'io!
 Gulake, n gbé pọ́ ni nọwawákeo!
 Asa n gbé pọ́ n gõ pákpànzi,
 n né dasi aọ de nọe pọ́ a gõ aedòwà pọ́a.§
 28 Apio s̄ ma gbé, Lua legbã néon á ũ lán Izaakiwa.
 29 Né pọ́ wa ì gbẽnazinke guu íadà né pọ́ wa ì ní Lua Nisina gbãaowa. M̀a a de ní a tiao.
 30 A k̄ea Luayátaalau kpelewa ni? Wà m̀: Zọ yá ní a néo, asa zọ né a e túbible ní ẃe néo.*
 31 Ayámeto ma gbé, zọ néon wá ũo, ẃe néon wá ũ.

5*Gõa ẃe ũ*

- 1 Gõa ẃe ũ yáí Kilisi wá bóí, wa gõ ẃe ũ. A zedó gíugiũ, ásu to wà ea bakaé á níu zọ ũ lo.
 2 Mámema Pọlu mále oé, tó á tò wà t̄z̄é, Kilisi a káfíaké.
 3 Ma ea má ò ma idawáé, gbé pọ́ tò wà t̄z̄é, sema aà misiile Mọ́izi ikoyãe pıi.
 4 A gbé pọ́ ále wele à bọ maa ikoyã guuo, a ázia k̄ Kilisiwa, a k̄ Lua gbekewa.
 5 Yesu náaik̄ea guu wá d̄ ké wá bọ maa, wá wé do ní aà Nisina gbão.
 6 Naa Kilisi Yesuwa t̄z̄a ge t̄z̄sai yã v̄io, sema Yesu náaik̄ea pọ́ ì to wàò yek̄i.
 7 Ale gé ae yãa maamae. Déme tea s̄ianai zez̄éí?
 8 Yá pọ́ ále e a zev̄ipi i bọ Lua pọ́ á sisi à á sé kíio.
 9 P̄ese'ese yona ì p̄eti sé pıi.*
 10 Má á náai v̄i naa Diiwa guu ké á làasoo pále keo. Gbé pọ́ lé á liaa s̄, Lua a aà väipi fiaboè, baa dén nò.
 11 Mapi s̄ ma gbé, tó t̄z̄yã waaso mále ke e gbã, bóyáí wàle ma wetáí bi? Tó màae, d̄ Kilisi gaa líwa yá a ò gbẽewao.
 12 Gbé pọ́ aale á liaa ní t̄z̄yã, aa ge nízia le wi se.
 13 Apio s̄ gbé, Lua á sisi à gõ ẃe ũe, ãma ásu tó á gõa ẃe ũpi ḡe p̄eákea zé ũo. Aọ misiilek̄e aọ yek̄i,
 14 asa yá m̀endoe bee mé de Mọ́izi ikoyã pıi mi ũ: Nyõ ye n gbédeezi lá nzia w̄niwa.
 15 Tó ále k̄ soso k̄ níwa, à laaika k̄ kaaleai.

Lua Nisina d̄aaané

- 16 Mále oé à to Lua Nisina d̄aaé, ázia p̄eá i mide.

* 4:22 Daa 16.15 † 4:22 Daa 21.1-2 ‡ 4:23 Lom 9.7-8 § 4:27 Isa 54.1 * 4:30 Daa 21.9-10 * 5:9 1Kln 5.6

17 Azia pɔeã lí kɔ'e ní Lua Nisína pɔoo, mé Lua Nisína pɔeã lí kɔ'e ní á pɔoo. Aa gĩkɔie, ɔ ili fɔ yá pɔ á yei kèo.†

18 Tó Lua Nisína dɔaaaé, Mɔizi yá iko vɔwáo.

19 Wá wá dàa dɔ wásawasa: Káaluakaa, gbāsíkɛa, wisaiyã,

20 táagbagbaa, gbɛkɔɔɛkɛa, íisea ní kɔo, sòle, zangu, pɔkūma, denlawɛɛɛa, lɛkpaá, kɔkpaalɛa,

21 wɛdɔakɔɛ, wɛdɛkɛa, lalasi kɔo ní yá bee taao. Máɛ a lɛdawá lá má dàwá yãawa, yãbeetaakɛnao kpala pɔ bɔ Lua kíi bleo.

22 Lua Nisína sɔ ì yáɛ beeo iné: Yeakɔi ní pɔnao ní aafiao ní menao ní gbɛkɛo ní maaó ní náaio

23 ní zɔibusaaó ní zɔiakūadɔo. Ikoyãe lí gí yá beeo tàaeio.

24 Gbɛ́ pɔ de Kilisi Yesu pɔ ũo ní dàa pàliwa ní a pɔnidɛao ní a pɔeão sãnu.

25 Lá wá kú Lua Nisína sabai, wá aà dɔo sé.

26 Wásu wào yɔo vɔo, wásuli kɔ pɛãao, wásuli wɛdɔkɔɛo.

6

Ddaakɔwa

1 Gbɛ́o, tó wasu gbɛe kù ní zãa yáwao, á gbɛ́ pɔ Lua Nisína dɔaaaé, à gɔgɔãàno busebuse, í laaika ké wasu á yɔ sɔo.

2 A kɔ aso sé. Aɛ Kilisi ikoyã papan we.

3 Tó gbɛe lé azia gwa pɔ ũ mé a pɔe ũo, àɛ azia sãsaɛ.

4 Baade a yãkɛa tàasika, i gbasá íanadã. Asu a yãɛɛũ ní gbɛpãleoo,

5 asa baade a azia aso sɛɛ.

6 Gbɛ́ pɔ wàɛ Lua yãdaè, aà a àizɛɛ lí a yãdanɛdeɛ.

7 Asu ázia sãsaó, wíli kɔnikɛ Luaɛo. Pɔ pɔ gbɛ́ tɔ ì ké.

8 Tó gbɛ́ tɔ a dàa dɔaaaɛ guu, a kaalɛa iè. Tó gbɛ́ tɔ Lua Nisína dɔaaaɛ guu sɔ, a wɛni láasai iè.

9 Wásu kpaá ní maakeaoo, asa tó wi kámaboo, wá ài'e a gɔɔwa.

10 Ayãmɛto tó wa ze'è, wáli maake gbɛ́piiɛ, atɛsa wá Yesu náaikɛn deeo.

Lɛzaamã

11 A wɛsã gbɛnɛgbɛnɛ pɔ má kè ní mazia o gwa sa.

12 Gbɛ́ pɔ aalɛ yãkɛ wé yáio mé lé gánawá ní tɔzɔyão, ké wasu íadamá zɛa ní Kilisi gaa líwao yá musuo yáie.

13 Baa tɔzɔnapio se, aa ikoyã kúao. Aa ye à tɔzɔ ké wá e íanadã á seelapi musu yáie.

14 Má íanadã pɔe yá musuo, sema wá Dii Yesu Kilisi gaa líwa yá bàasio, asa a yáí dúnia gòmɛɛ gɛ ũ mé ma gɔ gɛ ũ dúniaɛ.

15 Tɔzɔa ge tɔzɔsai yãe vɔo, sema gɔa gbɛ́ dafu ũ.

16 Lua gbɛ́kɛkɛ gbɛ́ pɔ yápi kúaoɛ, i ní gba aafia. Aamɛ aa Isaili síanao ũ.

17 Za gbã gbɛe su ma wɛtã bo. Ía pɔ wá dàa Yesu yáí gbɛ ku ma mɛwa.

18 Gbɛ́o, wá Dii Yesu Kilisi gbɛ́kɛkɛ á nisinaɛ! Ami.

† 5:17 Lom 7.15-23

ΕΦΕΣΕΔΕΟ

Yá pò kú láe bee guu

Lua zina Pòlu wélegea gèn àaõde guu à kè Efese wè àaõe (Zin 19.1-20.1). Pòlu dea dakpeuna ù guu ò à láe bee kèu Efesedeone (3.1, 4.1) Yá pò àle dané de yá pò Lua a zekàlené ké aao tei gòopii ùe, ké a pòpii káaa an mide Kilisie, pò pò kú musu ní tòleo píi (1.10).

Láe bee daalekii (1.3-3.21) yá pò Lua kèwèe Yesu Kilisi sabai bòlekè, ò à ledou pò wá ví naa Kilisiwa yá bòlekè, à mè Lua Yuda Yesudeo ní buipále Yesudeo kè a gbéó ù mendoúdeò ù. Bee gbea (4.1-6.20) Pòlu òné aa áiake wàò ku mendoúdeò ù naa Yesu Kilisiwa Yesu gáli guu, uao guu, zikekii ní Yesusaideò guuo.

Pòlu Yesudeo gòa mendoú lèè ù ní yá mèn àaõo: Yesudeo de lán mewa mé Kilisi de mepi mi ù, Yesudeo de lán Lua kpéwa mé Kilisi de a édaalegbe ù. Yesudeo de nò pò Yesu sè ù. Beewa wá è Yesudeo ledoukca bò Dii kíie, tó wá aà náai ví mé wá naawà.

Gbèke pò Lua kèwèe naa Kilisiwa guu

¹ Mámèmaa Pòlu, Kilisi Yesu zina lá Lua yeiwa, ma láe bee kè Lua gbé pò aale Kilisi Yesu náaike Efesedeone.*

² Lua wá Mae ní Dii Yesu Kilisio gbèkekéé, aai á gba aafia.

³ Wà Lua wá Dii Yesu Kilisi Mae sáaukpa! Wá naa Kilisiwa musu Lua báaa píi dàwágu wá nisínav.

⁴ Wá naawà guu à wá sé dúniakalea áa, ké wá kua àò adoàè sáasai. Aà yeawázi guu

⁵ à dòaa wá díle a néo ù ní Yesu Kilisi gbāao, lá àle yá a pœã guuwa,

⁶ ké à tòbò a gbèke gawide pò a kèwèe a Yenzidepi guu yáí.

⁷ Wá naawà guu wa bò aà au sabai. A wá tàaeò kèwá† a gbèke zò

⁸ pò a kèwèe à kè zài guu. Ònò píi ní wezè píio guu

⁹ a tò wá a pœã asii dò, lá à zèò à ke Kilisi sabaiwa.

¹⁰ Tó aà pœãpi kegòò kà, a pòpii káaa an mide Kilisie, pò pò kú musu ní tòleo píi.

¹¹ Lua pò í yápii ke lá à zèò a pœã guuwa dòaa wá díle lá ále yáwa, à wá sé a pò ù wá naa Kilisiwa guu,

¹² ké wá gbé pò wá wé dò Kilisizi káauò, wàò de aà tòbònaò ù.

¹³ Apio sò a síana yāmà, a bao pò a á suabapi sí. A naawà guu Lua a seela kèwá a Nisína pò à a legbè ù.

¹⁴ A de gba pò Lua dòaa dàwèe e àò gé a gbéó boi ù, ké aa aà tòbò yáí.

Pòlu wabikea Efesedeone

¹⁵ Ayāmeto za gòò pò ma á Dii Yesu náaikea mà ní á yea Lua gbéó píizio,

¹⁶ mili kámabo ní Lua sáaukpaa á yá musuoo. A yá ò dómagu wabi pò mi ke Luawa guu.

¹⁷ Mi wabike Mae Gawide, wá Dii Yesu Kilisi Luawa, aà á gba ònò, i á wé kèé ní a Nisína gbāao, ké à e à a dō wásawasa.

¹⁸ Mi wabikewà aà á nòse wèé, ké à e zia'ea yá pò à á káwà dō. A gba zò gawidepi díle a gbéone

* 1:1 Zin 18.19-21, 19.1 † 1:7 Kls 1.14

19 ní a gbáa zṵo bṵnsae pṵ lḗ zíkε wá gbḗ pṵ wáε a náaikεo guuo. Iko gbāapi zíkè Kilisi guu

20 gṵo pṵ Lua aà bṵ gau à aà zṵε musu a ṵplaii.‡

21 We Kilisi deuo kpalablenao ní ikodeo ní gbāadeo ní diiṵla pii ní tṵ pṵ wí misiilenéo pii.§ I ke dúnia tiaε bee ado no, ní a pṵ pṵ a mṵde lo.

22 Lua tò pṵpii mikpàwà,* ṵ à aà dīε yápii mide ũ Yesudeoε.†

23 Aame Kilisi me ũ, aa de Kilisi pṵ i gupii pa pεεa ũ.

2

Bṵa gau gḗa wḗniu

1 A de yāa gεo ũ Luaε á tàaeo ní á duunao yái.

2 A té dúniaε bee tufai, a misīile ían gbāadeo kíaε, nisīna pṵ dṵaaa lu-ayāmansaiṵne ní a tiaopi.

3 Wápii wá deíwa yāaε sṵ. Wi pṵ pṵ wá me yei ní yá pṵ wá pṵ gbào ke. Wá ia guu wá de gbḗ pṵ Lua a pṵkūmabṵbṵmáo ũ lán dāṵwa,

4 āma Lua sūuu zṵo, a yewázi maamaa.

5 Gṵo pṵ wá deε gεo ũ wá tàaeo yái, à wá vú ní Kilisio sānu. A á suabà a gbḗke guuε.*

6 Wá naa Kilisi Yesuwa guu à wá sé à wá zṵleaàno musu,

7 ké à e a gbḗke zṵo bṵnsae ṵṵné dúnia pṵ a mṵ guu yāmaa pṵ a kḗwḗe naa Kilisi Yesu guuwa.

8 Lua á suabà a gbḗke guu Yesu náai pṵ á kḗ yáie. Bee i bo á kíi no, Lua mé á gbá.

9 I bo á yākea kíi no, ké gbḗe su íanadādo yái.

10 Lua ṵgben wá ũ. Wá naa Kilisi Yesuwa guu à wá ké, ké wàò kú ní yāmaa pṵ à dṵaa dīεwḗe keao.

Gṵa medou naa Kilisiwa guu

11 A gbḗ pṵ á de buipāle ũ ia guuo, tṵzṵnao i mḗε gyafṵde, āma an tṵzṵa de gbḗnazīna ṵgbe ũε, à láasooke á kua ziwa.

12 Gṵo bee á kú Kilisi kpεo, á de zīlo ũ Isailiṵne. A baa ku Luabaakuaíno ní aà legbḗanéο guuo. A kú dúnia guu wedṵa zia'eai sai luadṵsai.

13 A naa Kilisi Yesuwa guu tia, á gbḗ pṵ á zà ní Luao yāao a sṵaazi kai ní Kilisipi au gbāao.

14 Aapi mé wá kua ní kṵo na ũ, a tò Yudaṵ ní buipāleṵ gṵ medou. Aà me guu à íbele pṵ da ní zānguṵ bíi ũ gbòo,

15 à Mṵizi ikoyā kpāgui ní a yādileao, ké à to an pla nípii gṵano medou gbḗ dafuṵ ũ. Màa à ní ké ní kṵo na.

16 A íbele mide, à nípla nípii kèna ní Luao medoupi guu a gaa líwa musu.

17 A mṵ kea na ní Luao baokpà á gbḗ pṵ á zà ní Luaoε ní gbḗ pṵ káiaàno lo.†

18 Aà yái wápii wá sṵa Mae Luazi zé ví ní aà Nisīna dou gbāao.

19 Ayāmeto á de nibṵo ge bṵmṵo ũ lo, a gṵ beleṵ ũ ní Lua gbḗo, aà uadeṵ ũ.

20 A gṵ kpé pṵ Lua lé bo ũ. Zīnao ní ānabio mé a ēdaalea ũ, mé Kilisi Yesu mé ēpi daalegbe ũ.

21 Naawà guu kpé pṵpii i kṵ'eu, lo gbā Lua kpé ũ naa Diiwa guu.

22 Apiṵ sṵ á naawà guu á de kpépi dṵboṵ ũ, ké à de Lua Nisīna kúki ũ.

‡ 1:20 Sou 110.1 § 1:21 Kls 1.16 * 1:22 Sou 8.7 † 1:22 Kls 1.18 * 2:5 Kls 2.13 † 2:17 Isa 57.19

3

Pɔlu baonakpan zii

¹ Bee yá mé tò ma Pɔlu, má de dakpreuna ũ Kilisi Yesu yá musu á buipáleo yáí.

² I ma lá Lua a gbēkekεané zĩ dàmεε má kè á guuo lé?

³ Lua a asiyyā òlomεε, má kèé yoo kò.

⁴ Tó a a kyokè, á f̄ d̄s lá ma wé kè Kilisi asiyyā musu.

⁵ Lua i yápi o gbēεε yāao, ̄ tiasa a òlo a zinao ní a ānabioεε ní a Nisina gbāao.

⁶ Yá pò ulea yāapin ke: Naa Kilisi Yesuwa guu baona maa yáí buipáleo ḡ Lua àizeεblenaο ũ ní Yudaο, aa ḡh̄no medoũdeο ũ. An baa ku lé pò Lua gbè guu.*

⁷ Ma ḡ baonapi kpana ũ gba pò Lua dàmεε aà gbāa lé z̄ike ma guu yáí.

⁸ Ma gbé pò má kpreε Lua gbé̄o guu, Lua gbapi dàmεε, ̄ máε Kilisi èf̄ai pò lé v̄io baonakpa buipáleοε,

⁹ máε asiyyā pò Lua lé yá ní gbépiio b̄oné gupuaυ. Asiyyāpi ulea Lua pò p̄pii kè kíi za as̄nizi,

¹⁰ ké tiasa a to kpalablenaο ní ikode pò kú musu a ̄no bui dasio e a gālideοwa.

¹¹ Kilisi Yesu wá Dii sabai ̄ Lua p̄eā pò kú ḡōpiipi b̄lei.

¹² Wá naawà guu wá s̄sa Luazi zé v̄i ní s̄so dilea aà náaikεa yáí.

¹³ Ayāmeto ma wabikèwá, ásu tó á p̄o ya taasi pò máε ke á yá musu yáio. A kpelaa yáε.

Kilisi yeawázi

¹⁴ Ayāmeto mi kúε Mae Luaε.

¹⁵ Maepi ̄ maekε pò kú musu ní z̄ileo pii ì a ɔlese.

¹⁶ Mi wabikεwà aà á gba gbāa á n̄se guu ní a Nisina gbāao a gawi z̄o léu,

¹⁷ Kilisi e sadaáguu a náai pò ále ke yáí, á z̄inapelea ìo zed̄o aà yeawázi guu,

¹⁸ ké à e Kilisi yeawázi yàasa ní a gbāao ní a les̄io ní a z̄ao wàaipa ní Lua gbé̄o pii,

¹⁹ í aà yeawázi pò wa f̄ wà a lé d̄s píio d̄s, Lua kekεá pii i p̄εwá.

²⁰ Lua gbāa lé v̄io, a f̄ kew̄ε de lá wi a wabikε ge wi a l̄asookela maamaa ní gbāa pò lé z̄ike wá guuo.

²¹ Aà t̄ōo Yesudeο ní Kilisi Yesupio musu w̄é ní w̄e e ḡōpii! Ami.

4

M̄edoukεa

¹ Ma gbé pò má de dakpreuna ũ Dii yáí, ma wabikèwá, á kua ká lá Lua á sisi ào d̄εwa.

² A k̄o f̄ ò yek̄oi z̄iabusaa ní n̄seniεo guu ní menao.*

³ A wetā òo led̄oũ pò b̄o Lua Nisina kíi v̄i ba pò wá d̄ok̄wa ũ.

⁴ M̄ε m̄endoε, mé Nis̄inapi m̄endoε. M̄aa zia'ea yá pò Lua á káwà m̄endo lo.

⁵ Dii m̄endoε, mé Lua zé m̄endoε ní da'ilε m̄endo.

⁶ Lua m̄endoε wápii Mae ũ, ̄m̄ε iko v̄i wá baadewa, ìo z̄ike wá baade pii guu, a kú ní wá baade píio.

⁷ Kilisi gbēkekè wá baadeε lá à gbadàw̄εε léu.

⁸ A yáí a k̄ea l̄áu wà m̄e:

Ké à d̄ede musu ní a z̄iz̄o,

à gbadà gbé̄oε.†

* 3:6 Kls 1.26-27 * 4:2 Kls 3.12-13 † 4:8 Soū 68.18

- 9 Aà dedea bee mè kpelewa ni? Bee mè à pila e toole nonau giae.
 10 Gbé pò pillapi mé gbé pò fèle mà luabea ũ, ké aà gupii pa.
 11 Aàpi mé gbēeō gbà zé aàō de zinaō ũ, gbēeō ānabiō, gbēeō baonakpanaō, gbēeō pāsitereō ge yādanedeō,‡
 12 ké Lua gbéō e wàō ku a zī sōu guu, Kilisi me i zedo,
 13 e wápīi wàō ka Lua Né náai doū keawa aà dōa doū guu, wí gō gbé kàsaō ũ Kilisi pò pò pèwà zōō léu.
 14 Maa wáō de néfēnena pò wī ōnō n kōnio kené wà n sāsāō ũ lo. Yá dafu daané ĩ n sé lán íana ge ísōwa.
 15 Wá sīana'oné n yeańzio, wí gbá yápii musu naa Kilisi pò de mi ũwa.
 16 Naawà guu megu píi ĩ kō'eu aa nakōwa kíō zī sabai, ō meguo ĩ zike a zéwa, me ĩō gbá, ĩō zedo n yeakōio. §

Kua zi n kua dafuo

- 17 Ayāmeto mále yā'oe n Dii tōo, mále á gbaō laai. Asu àō ku lán luadōnsai pò an nōse yāfūna dōaaanēōwao.
 18 An lāasoo sōūkù, aa kēa wēni pò Lua ĩ kpámáwa, ké an wé sia mé an swá gbāa yái.
 19 Aa nōse vīo, aa nīzia kpà wisaiyāwa, aa dōe'ii bui píi kea bīi vī.
 20 Apiō sō ĩ Kilisi yādada màao.
 21 A aà yá mà, a sīana pò a vī dāda á Yesudeke guu.
 22 Wa oé à okpa á dāa zi* pò dōaaaēi, asa a òokpà á pōnideā vāiō yái.
 23 A tó á nōselile, á lāasoo ĩ gō dafu,
 24 ĩ dāa dafu pò Lua kēwēe ké wà e wàō de láawa† sé, á kua ĩō adoa kua sīande ũ yázedekea guu.
 25 Bee yái à okpa mōafliiyāi, á baade lí sīana'o a gbédeee,‡ asa mè doū guon wá ũ.
 26 Tó á pò pà, ásu duunakeo. Asu to íatē gē kpéu à á pōpaa leo,
 27 ké ásu Ibiisi gba gēkīio yái.
 28 Gbé pò ĩ kpái'o yāa kpái tó. Aà wetā zī maa ke n a o, ĩ pò e à dōō taasidele.
 29 Asu to yāvāie bō á léuo, sema a zede pò a gbé káfi à àike gbé pò lé maone.
 30 Asu Lua Nisīna pò yao, asa aà kua adoaē. A de seela pò Lua kēwá e wá bogōōzī ũ.
 31 Asuli íise n gbēeoo. A pōkūma n pōkpēneo n palaa gbāao n gbēsōsōao n pásī bui píio tó.
 32 Aō gbēke vī n kōo. Aō kō wēna vī. A sūuuke n kōo lá Lua sūuukēánōwa naa Kilisiwa guu. §

5

Kua gupuu

- 1 Lá á de Lua né yenzideō ũ, à aà olesé.
 2 Lá Kilisi yewázi à gī a wēnii wá yái sa'obo pò a gī ĩ ke Luae na ũ, à to yeakōi dōaaē màa sō.*
 3 Lá á de Lua gbéō ũ, ĩ kū wà káaluakaa n dōe'ii bui píio n bīikeao ma dō á léu bauo.
 4 Wisaiyā'oa n yādōōsai oao n faai bēe boao maaánōo lo, sema sáau yá.

‡ 4:11 1Kln 12.28 § 4:16 Kls 2.19 * 4:22 Kls 3.9-10 † 4:24 Daa 1.26 ‡ 4:25 Zkl 8.16 § 4:32 Kls 3.13 * 5:2 Bōa 29.18

⁵ Aɔ dɔ sáasã ké káaluæ ge dɔe'idee ge biidee a kpala pɔ̀ b̀ Lua kíi ble ní Kilisioo. Pɔ̀ pɔ̀ gbé lé a biike gò aà dii ũ.

⁶ Asu to gbēe á sásã ní yāpā giioo. Yá bee taaɔ mé a to Lua pɔ̀kūmabɔ̀ɔ a yādansaiɔ̀wa.

⁷ A baa su àɔ kúrnɔ̀.

⁸ A kú yāa gusiau, tiasa naa Diiwa guu á kú gupua. Aɔ ku gupua gbéɔ ũ,

⁹ asa gupua ì maa bui píi iné ní yázeɔe ní síanao.

¹⁰ A yá pɔ̀ ì ka Diigu dada.

¹¹ A baa su àɔ kú ní gusia yākea pɔ̀ lí káfiakenéoo. A bɔ̀ yá beeo kpe weliwe.

¹² Baa yá pɔ̀ gbépiɔ̀ ì ke asii guu oaá wiyāe.

¹³ Tó wà b̀ yá kpe gupua, wí a sáasã dɔ̀,

¹⁴ asa pɔ̀ pɔ̀ b̀ gupua gò gupua pɔ̀ ũe. A yáí tò wí me:

I'ona vu fɛle bɔ̀ geɔ guu,

Kilisi i gupune.

¹⁵ Aɔ á táa'oze dɔ̀ maamaa. Asu àɔ de sɔ̀ũ ũo, sema ònɔ̀nao.

¹⁶ Ali yá pɔ̀ Lua a zebòé ke,† asa gɔ̀ɔe beeo maao.

¹⁷ Ayāmeto ásu àɔ sɔ̀ũ, àɔ dɔ̀ lá Dii pɔ̀eã de.

¹⁸ Asu àɔ kú ní wēdekeao, ì lalasizimáe. A to Lua Nisina paewá,

¹⁹ í faaibo ní kɔ̀o ní sɔ̀ũo ní Lua táasileao ní le pɔ̀ Lua Nisínapi ì daéo. A lesi, í Dii táasile á sɔ̀ guu,

²⁰ íb Mae Lua sáaukpa gɔ̀ɔpii yápii guu ní wá Dii Yesu Kilisi tóo.‡

²¹ A misiilekɔ̀e Kilisi vía pɔ̀ á ví yáí.

Gɔ̀e kua ní a nao

²² Nɔ̀eɔ, á baade lí misiile a záe lá i ke Diiɛwa.§

²³ Asa gɔ̀e mé nɔ̀e mi ũ, lá Kilisi de a gálide pɔ̀ de a me ũo mi ũ an Suabana ũwa.

²⁴ Lá gálidepiɔ̀ ì misiile Kilisiɛ, màa sɔ̀ nɔ̀eɔ baade lí misiile a záe yápii guu.

²⁵ Gɔ̀eɔ sɔ̀, á baade líb ye a nazi, lá Kilisi ye a gálideɔzi à gí a wēnií ní yáíwa.*

²⁶ A ní gbāsí wòlo da'ilekea guu ní yá pɔ̀ aa òo, ò aa gò aà pɔ̀ ũ,

²⁷ ké à ní kpán'aeké ní gawio tèbatebasai, yuunkasai, sãasai, gbāsísai, tàaesai.

²⁸ Màa à kù gɔ̀eɔ baade àɔ ye a nazi lá azía mewa. Gbé pɔ̀ ye a nazi ye azíai.

²⁹ Gbēe líb za azía meuo. I ble kpawà, ì laaidɔ̀wà, lá Kilisi ì ke a gálideɔnɛwa,

³⁰ ké wá de aà meguo ũ yáí.

³¹ Ayāmeto gɔ̀e ì go a de ní a daowa, ì na a nawa, aai gɔ̀ lán sàwakula ní gbalaowa.†

³² Yá gbía ulɛa yápi guu, mé má è a de Kilisi ní a gálideɔ yá ũ.

³³ N beeo a de á yá ũ sɔ̀. A baade líb ye a nazi lá azíawa. Nɔ̀e sɔ̀ aali a zá yáda.

6

Néɔ ní zɔ̀

¹ Néɔ, naa Diiwa guu àli á de ní á dao yāma, asa bee mé maa.*

²⁻³ Ali á de ní á dao kpela, ké àɔ aafia, í gēgē dúniau. Yá pɔ̀ Lua díle ní legbēao séian we.†

⁴ Maeɔ sɔ̀ ásuli á néɔ pɔ̀ fēo.‡ Ali ní toto, ìli ledamá Dii gbéɔ negwaa ũ.

⁵ Zɔ̀, àli á dúnia la diio yāma ní nòsemendoo ní víao ní lualuao, lá Kilisi ále keèwa.

† 5:16 Kls 4.5 ‡ 5:20 Kls 3.16-17 § 5:22 Kls 3.18, 1Pie 3.1 * 5:25 Kls 3.19, 1Pie 3.7 † 5:31 Daa 2.24 * 6:1 Kls 3.20 † 6:2-3 Bɔa 20.12 ‡ 6:4 Kls 3.21

⁶ Asuli zì òkunweiana kenéó. Ali Lua pòeã ke ní nòsepuaò Kilisi zòò ù.

⁷ Ali zìke ní àiao, lá Dii ále keèwa, i ke gbènazìna no.

⁸ Aò dõ ké Dii a baade maakea fiaboè, zò ge wéé. §

⁹ Diiò sã àli kené màa lo. * A yãpãsí'oané tó. Aò dõ ké ampiò ní ápiò píi, á Dii ku musu, ìli gbèe zãboo.

Gõkebo pò Lua kpàwáò

¹⁰ Yá pò gòn ke: Aò gbãa naa Diiwa guu ní aà iko gbãa zòòò.

¹¹ A gõkebo pò Lua kpàwáò da píi, ké à e ze giúgiú, í Ibiisi dõfõ.

¹² Asa i ke gbènazìnaò wále dèekaínòò, sema nisín vâi pò kú musuò. Aa de dúniæ bee gusia kiblenaò ù ní ní mideò ní ní ikodeò.

¹³ Ayãmeto àò gõkebopiò kùa píi, ké à fõ ze gi gòò vâi zì, í gõ zea giúgiú apii ke láaa gbæa.

¹⁴ Aò zea gbãa, í síana dò ápi asana ù, í yázede da mò ula ù. †

¹⁵ A kea na ní Luao baokpaa áia kpa kyale ù, ‡

¹⁶ Íò luanaaika kùa sèngbao ù gòòpii, ké à fõ zezõ Setãu kagbaòne píi.

¹⁷ A suabaa si kpa mò fùà ù, § íò Lua yá pò de aà Nisina fènda ù kùa.

¹⁸ Aliò wabike gòòpii, íò Lua dònle gbæa yápii guu ní aà Nisina dõaaaéó. Ali a itèke ní mena zòòò, íò wabike Lua gbéòne píi.

¹⁹ A wabikemee sã, ké tó mále yã'o, Lua ma gba lé mà a bao asii oné sèdeedesai.

²⁰ Baonapi yáí má de kóò pò wa dàkpeu ù. Aò wabikemee mà kpa sèdeedesai, lá à kù mà owa.

Lèzaamá

²¹ Wá gbèdo yenzide Tisiki, Dii zìkennáaide, a ma yáò píi baokpaé, ké à e àò ma kua dõ.

²² Ma aà zìwá, ké aà wá kua oéé, á nòse i níni. *

²³ Mae Lua ní Dii Yesu Kilisio wá gbéò gba aafia, aa ní yeakõi káfiné ní ní Lua náai pò aale keo.

²⁴ Lua gbèkeke gbé pò ye wá Dii Yesu Kilisizi láasaioné nípii.

FILIPIDEɔ

Yá pɔ́ kú láe bee guu

Báapua b̀usu wéle séia pɔ́ Pɔlu baonakp̀au ɔ́ wí me Filipi, Lomadeɔ b̀usu zi pɔ́ wí me Masedoni guu. B̀supi ku Gelesi b̀usu gugb̀antoo oie. Pɔlu wélegea g̀en plaade guu ɔ́ à Yesu g̀alipi dàaleu (Zin 16.12-40). Wè dasiɔ gb̄ea, gɔɔ pɔ́ a de dakpeuna ũ, ɔ́ à lápi kè Filipideɔne ní ǹsemendoo. Ale ní sáaukpa an gba pɔ́ aa kp̀as̄ae gɔɔ pɔ́ Epafɔdi lé mɔ́ a gwai. A mɔ́ lè gɔɔ bee s̄s̄ a ku yá'ia guue. Ale oné lá aa de náaideɔ ũ Kilisiɛ, aasu to ánabi egena pɔ́ aa kú ní guu yáɔ́ ní sás̄ao.

Pɔlu yá dàale à mè (1.1-11) tó a laasookè Filipi Yesudeɔ yáwa, a pɔ́ ì ke nae, i Lua sáaukpa ní yá musu. Bee gb̄ea à yá pɔ́ a leɔ b̀ɔ̀lekèné. A yá pɔ́ a su a le d̄s̄o, áma àle Lua náaike naa Yesu Kilisiwa (1.12-26). A leda Yesudeɔwa aa ze gb̄aa, aaiɔ Lua náaike, an lé iɔ doũ, aa nízia busak̄ɔe, aai zɔ̀ble Luae lá Yesu Kilisi a zé òbnéwa (1.27-2.18). Wà Yesu Kilisi kua ní aà z̄io yá'ò le pɔ́ Yesudeɔ ì si guu (2.6-11). Epafɔdi pɔ́ Filipideɔ aà z̄i ní gbao Pɔlué ní Timoteo tò ledoũ pɔ́ Pɔlu ví ní Filipideɔ lé dedee (2.19-30).

Bee gb̄ea Pɔlu oné aa laaika gb̄é pɔ́ aale baonakpa a zéwaozi. A oné aali a kea ke, aali d̄ɛeka aa yá pɔ́ aale yá le. Aa gɔ́ lán Yesu Kilisiwa (lee 3). Lápi m̄ide ní ledaamáó ní sáaukpaaó ní f̀okpaamáɔe.

Wí me lápiɛ pɔ́na lá, asa wà pɔ́na yá'ò lápiu sea a daalek̄ii e a láak̄iwaɛ. Pɔ́na ì b̀o Kilisi náaikea k̄iie. N ye nȳɔ pɔ́napi ví s̄sa?

Pɔlu wabik̄ea Filipideɔne

¹ Ma Pɔlu ní Timoteo, wá Kilisi Yesu z̀blenaɔ wám̄e wa láe bee kè Lua gb̄é pɔ́ kú Filipi* naa Kilisi Yesuwaɔne ní ní gb̄ɛz̄ɔɔ ní ní d̀onledeɔ.

² Lua wá Mae ní Dii Yesu Kilisio gb̄ek̄ek̄é, aai á gba aafia.

³ Gɔɔ pɔ́ á yá d̀magu píi, miɔ ma Lua sáaukpaɛ.

⁴ Ma wabik̄ea guu píi miɔ wabik̄éé ápii ní pɔ́nao,

⁵ ké á ɔ kumano baonakpaa guu za gɔɔ pɔ́ á mà e ní a gb̄ao yáí.

⁶ Má d̄s̄ sás̄á, lá Lua z̄i maa dàale á guu, aɔ ke, i a mid̄e Kilisi Yesu m̄ózi.

⁷ A maa ké m̄áo á yá k̄ua ápii màa, asa á yá d̀o ma s̄wa. Ma daakpeun nò, ma zea ní baonapio a síana b̀oa yáin nò, ápii á ɔ ku z̄i pɔ́ Lua dàmeɛ a gb̄ek̄eu guu.

⁸ Mále á beke ápii, lá má kú Kilisi Yesu s̄s̄ guuwa. Lua mé ma seelade ũ.

⁹ Mi wabik̄éé á yeak̄i àò káfi àò gé d̄sa ní wék̄ea wásawasao guu,

¹⁰ ké à e yá pɔ́ maa àò ke d̄s̄, íɔ ku ǹsedoũdeɔ ũ tàaesai Kilisi m̄ózi.†

¹¹ Beewa maak̄ea pɔ́ Yesu Kilisi ì m̄oné a liála, wi Lua t̀b̀o, wi aà sáaukpa.

Kilisi mé Pɔlu w̄eni ũ

¹² Gb̄éɔ, má ye àò d̄s̄ ké yá pɔ́ ma le tekpa baona gea aeue,

¹³ ɔ́ sosa kibed̄s̄anaɔ píi ní gb̄é k̄iniɔ d̄s̄ ké Kilisi yáí wà ma dai kp̄éu.‡

¹⁴ Ma daakpeu yáí wá gb̄é dasideɔ Dii náaikè de yáala, ɔ́ an s̄d̄ileá káfi, aale Lua yá'ò gb̄éɔne víasai.

¹⁵ Síanaɛ, an gb̄éɔ ì Kilisi yá waasoke denla ní wed̄ak̄ɔeo yáíe, gb̄éɔ s̄s̄ ní ǹsemaao.

* 1:1 Zin 16.12 † 1:10 1Kln 1.8 ‡ 1:13 Zin 28.30

16 Gbḗ beeᵋ ì ke ní yeamazioε, asa aa dᵋ ké zεa ní Yesu baokpaaᵋ yáí ma yeᵋ kpeú la.

17 Wεdᵋnεdepiᵋ sᵋ aaí Kilisi yá waasoke denlawεεlea yáíε, i ke ní nᵋεpuao no. Aale e wàε ma kua kpeú taasi káfmεεε.

18 Yāe yà? Mᵋafili guun nᵋ, sᵋana guun nᵋ, apii lé, wàε Kilisi yá waasokeε. Ma pᵋ na ní beeo, mé ma pᵋ a εa ke na lo,

19 asa má dᵋ ké wabi pᵋ áε kemεε ní Yesu Kilisi Nisina dᵋnleo a to mà bᵋ.

20 Ma wé dᵋi mé má a náai ví maamaa, ké wí a ma kᵋ yāe guuo. Asa máᵋ Kilisi tᵋbᵋ ma kuau ní sᵋo dilea gᵋᵋpiiε, atḗsa tia, má kún nᵋ, ma gan nᵋ.

21 Asa Kilisi yáí má kúí, mé ga demεε ài ũ.

22 Ama tó má kú wēni guu, bee demεε zí àide ũ. Má dᵋ lá má seᵋ,

23 má kú plaplaε. Má ye ta màᵋ kú ní Kilisio, we maamεε de lakia zāzā.

24 Ama à kᵋ màᵋ ku wēni guu á yáíε.

25 Bee fḗa vío. Má dᵋ ké má gᵋ màᵋ kúánᵋ ápii, ké à e gé aε ní pᵋnao luanaaikεa guu.

26 Beewa gᵋᵋ pᵋ má εa mᵋ á gwai, á á naa Kilisi Yesuwa íandāa zé e maamaa ma yáí.

27 Apii lé, tó ma mᵋ á gwai ge mi mᵋon nᵋ, à tó á kua kpaai ní Kilisi baona yáᵋ, ké tó máε á bao ma, mà ma á zεa gíūgiū ní lεdoūᵋ, áε dḗεka ní nᵋsemendoᵋ baonapi zé yáí.

28 Asu tó á ibεεᵋ yāe iwāa ká á pᵋao. Bee aᵋ dené seela ũ ké aa mipè kaalεwa, ápiᵋ sᵋ bᵋa maa. Bee bᵋ Lua kᵋíε.

29 Asa Lua á gbá zé à taasikε Kilisie, i ke aà náaikεa ado no.

30 Dḗε pᵋ á è máε ká yāa§ mé á mà máε ká e tia, á kú dḗε doūpi guu.

2

Ziabusaa

1 Lá á naa Kilisiwa káfiá víé, lá aà yeaázi lé tékpaágu, lá á lé doū ní aà Nisinaᵋ, lá á kᵋ wēna ví ní sᵋsobio,

2 à láasoo doū ke, á yeakᵋi iᵋ doū lεdoūdeᵋ ũ, pᵋεādoūdeᵋ ũ. Bee a ma pᵋ ke na à ke zài.

3 Asu yāe ke denla ge yᵋᵋkεa yáio. Ziabusaa guu àli kᵋ da gbia de áziála.

4 Gbḗε su láasookε azía mendo yáwao, aà gbḗpāleᵋ pᵋ ke lo.

5 Aᵋ nᵋε pᵋ Kilisi Yesu ví ví sᵋ.

6 Aà lua'ia, i gbāa'e a sáaa ní Luaokεwao,

7 ᵋ à azía gwea tò à zᵋke sè,

à gᵋ gbḗnazína ũ à gbḗnazínke sè.

8 A azía bùsa à misilε e à gè gàᵋ,

e gaa lipāakᵋawa se.

9 Ayāmeto Lua aà sè leśí,

à tó pᵋ de tó píila kpàè,

10 ké tó wà Yesu tó sí,

gbḗpii a kúle* luabe ní tᵋᵋleo ní tᵋᵋle zíεᵋ,

11 gbḗpii i o Yesu Kilisi mé Dii ũ

Mae Lua tᵋbᵋa yáí.

12 Bee yáí ma gbḗ yenzideᵋ, lá i ma yāma gᵋᵋ pᵋ má kúánᵋ, atḗsa lá má kúánᵋ tiao, àᵋ á bᵋa maa lepapa ní víakεa Luaεᵋ ní luaᵋuo.

13 Asa Lua mé lé zíkε á guu, àε á gba a pᵋεākεa ni ní a kea zéᵋ.

14 A yápii ke yákūtē ní zɔao sai,

15 ké à gō tàaesai yāesaideo ũ, Lua né sāasai ũ gbāgbē sāsāa dōosai guu.† A gupuné dúniau lán saanaowa,

16 ío wēni yá kūa, ké mà e íanadā á yá musu Kilisi mózi. Tó ále ke màa, mi bà pāleo, mi zike pāo.

17 Baa tó ma au a tóle á luanaaika sa'o'i ũ, ma po na, mé mále pónakeáno ápii.

18 Ápi ō à pónake màa, wí ke sānu.

Timotee ní Epafodio

19 N Dii Yesu báaa má ye mà Timotee ziwá tia, ké mà e á bao ma, ma sō i níni.

20 Gbé pō wá láasoo doŭ á yá do aà sōwa síana kuo, aà bàasio.

21 Gbépii zia yá mé ì dōaaè, i ke Yesu Kilisi yá no.

22 A dō lá Timotee náai ví, à zikèmanō baona yá musu lá né ì zike ní a maeowa.

23 Tó má a zea dō súsu, má ye mà aà ziwá gōo.

24 N Dii báaa mále e má mó á gwai tia mazia.

25 Wá gbēdo Epafodi, ma zikēndee, mé ma zīgō dee pō a aà zì dōimalé ní pō pō mále a nideo, má è a maa mà aà gbaewáe.

26 Ale á beeke ápii mé aà po yá, ké a aà gyākea bao mà yái.

27 A gyākè síana e à kà gaa, ō Lua aà wēnagwà. I ke aàpi ado no, ní mapioe lo, ké ma pōsia su zōokūo yái.

28 Ayāmeto mále ke kpakpa mà aà gbaewá, ké à wesikōle, á po i ke na, ma nòse i níni.

29 A gbāakpaaazi ní pōna zōo naa Diiwa guu. A gbé bee taa kpela.

30 A gō lee aà ga Kilisi zì yáie. A gí a wēnii, ké à e dōnle pō á fō kemeeo kemee yái.

3

Kilisi dōa

1 Ma gbé, yá pō gōn ke: A tó á po à na Diiwa. Yá doŭ ea oaé zì'ūmanō, mé a de á aafia ũ.

2 A laaika gbēnazin àwalewanaozi. A laaika vāikena pō aai ní taitaipiozi!*

3 Wá gbé pō wi Lua sísi ní aà Nisina gbāao, wi íanadā Kilisi Yesu guu, mé wilió wázia yá náai vío, wáme wá tōzōn síandeo ũ.

4 Mapi, má zēví mào mazia náaike. Tó gbé lé e á azia náai ví, má ví deaala.

5 Ma tōzō ma gōo swaaōde zíe. Isailin ma ũ ia guu, Bēyāmee bui, Ebelu bui zálala.† Moizi ikoyā musu má kú Falisio gāli guu.‡

6 Má āiavi, ma íadà Yesudeowa. § Yākea a zéwa Moizi ikoyā guu gbēe i fō ma taae èo.

7 Ama yá pō má kūa ài ũ yāa beeo gōmee yá àisai ũ tia Kilisi yái.

8 Azaiasa ma yápii díle àisai ma Dii Kilisi Yesu dōa pō de a píia yái. Kilisipi yái ma okpà yápiizi bísa ũ, ké mào aà ví,

9 mío naawà, mà e mào na ní Luao Kilisipi náaikea yái. Asa Lua lí tó yá bōrno na ikoyādaa yái no, ì to yá bōrno na Kilisi náaikea yáie.

10 Yá pō má yei mé de mà Kilisi dō ní gbāa pō à bōd gauo, mí taasikeaano, mí gō laaawa aà ga guu

11 mí gbasa gō gābo ũ.

† 2:15 Iko 32.5 * 3:2 Gal 6.12-13 † 3:5 Lom 11.1 ‡ 3:5 Zin 23.6 § 3:6 Zin 8.3

Pó pò nle yá lea

¹² I ke má lè má kù à pèea no, mále yáe ké mà yá pò Kilisi Yesu ma si a pò ũ yáí sí ma pò ũ.

¹³ Gbécó, mi e má sí gíao. Yá m̀endo mále ke, mi ǹono pò pò kú ma aeci, pò pò kú ma kp̄eo làasookesai.

¹⁴ Mále pò pò ma wé d̀oi ya mà ài pò Lua wá sisiwà musu e naa Kilisi Yesuwa guu.

¹⁵ Wá gbé kàsaao wàò làasoo bee ví. Tó á làasoo pàle ví, Lua a á wé ḱéé yá bee musu.

¹⁶ Ap̄ii lé, lá wá kua kà a léu, wà gé ae zé doūpi guu.

¹⁷ Gbécó, à ma kea ke* lá wa a taa k̀éé, í wéte gbé pò an kua kp̄aaíòzi.

¹⁸ Mi oé yáa m̀om̄o, mé ma ea mále oé tia lo n̄ wé'io, gbécó ku dasi, an yákea tò aa de Kilisi gaa líwa ib̄eo ũ.

¹⁹ Aa mipè kaalewa, an gb̄ee mé n̄ dii ũ, wíyá mé n̄ íandābo ũ, d̀unia yá an làasoo lo kuwà.

²⁰ Wápio s̄o, luabe gb̄eon wá ũ, wá wé d̀o Suabana pò a bo wezi, òn Dii Yesu Kilisi ũ.

²¹ A wá mè gb̄aasai lo lá a mè gawidewa n̄ a gb̄aa pò a f̄o to p̄pii misiileo.

4*Ledaama*

¹ Ayám̄eto ma gbé yenzideᵋ, á gbé pò mále á beeke á de ma íandābo pò mi p̄onak̄eò ũ, à zea gíúgiú naa Diiwa guu màa.

² Ma awakpà Ev̄odie n̄ Sentisio aao ledoū ví naa Diiwa guu.

³ Mpi s̄o ma zik̄endee náaide, ma wabik̄ema, d̀o n̄ep̄iole, asa aa taasik̄emano baonakpaa guu n̄ Kelemaao n̄ ma zik̄endeeᵋ. An tó kú àizāna taalau.*

⁴ A tó á p̄o à na Diiwa ḡōpii. Má òé lo, à tó á p̄o à na wà.

⁵ A ázi busa gbépii. Dii k̄ai.

⁶ Asuli yáe k̄ak̄eo.† Yápii guu à wabike Luawa, í yāgb̄eawà, í aà s̄aukpa, í á yá'oma oè,

⁷ Lua i á n̄se n̄ á làasoo daé doū naa Kilisi Yesuwa guu. N̄sedaadoūpi kè zài, a de gb̄enazina d̄oaa.

⁸ Gbécó, yá pò ḡòén ke: Yá pò síana ví mé a gbia, yá pò z̄eví mé a gb̄asi vío, yá pò na mé a báaa ví, yá pò maa mé wí a s̄aukpa, àli làasooke yá beeo wa.

⁹ Yá pò má dàdaé á sí, yá pò á màa mé á èa, à yá beeo ke, Lua Aafiade lo kúano.

P̄lu Filipideᵋ s̄aukpa

¹⁰ Ma p̄o na Diiwa à kè zài, asa á làasoo èa s̄ua sa. A ma yádaa yáa fá, zé i eo.

¹¹ Mi o màa ké mále taasike yáí no, asa má dàda baa lá a de pii, ma kua kamague.

¹² Má taasi d̄o mé má nama d̄o. Ḡōpii gupiiu k̄aa ge n̄ana, p̄dinzi ge p̄k̄es̄ama, a yáe vím̄ee lo.

¹³ Má yápii f̄o naa Kilisi pò í ma gba gb̄aawa.

¹⁴ N̄ beeo ké á bàa kú n̄ ma taasik̄eao, a yāmaakè.

¹⁵ Filipideᵋ, á d̄o áziawa, ma baonakpaaé k̄au guu ma bo a Masedoni bùsuu, Yesu ḡalie o kú n̄ d̄oamaleo, á bàasio.

¹⁶ Baa ḡō pò má kú Tesaloni,‡ a pò pò mále a nideᵋ kp̄às̄am̄ee de ḡen doa.§

¹⁷ I ke gba mále w̄eeleᵋ, á ài k̄afia Lua k̄ii mále w̄eele.

* 3:17 1Kln 4.16, 11.1 * 4:3 B̄oa 32.32-33, Soũ 69.28, Dan 12.1, Zia 3.5 † 4:6 Mat 6.25 ‡ 4:16 Zin 17.1 § 4:16 2Kln 11.9

¹⁸ Ma p'p' á kpàsámεε è, à pà e à dĩa. Epaf'odi á gba' kpàa, p' m'òa sa. A de sa'ob' p' a g' na Luaε* ì kaa'gu à si ũ.

¹⁹ Ma Lua a p' p' á a ni v'ì kp'áwá p'ii naa Kilisi Yesuwa guu a àizeεε gawide léu.

²⁰ Wà' wá Lua wá Mae t'òb' g'òpii! Ami.

²¹ A f'kpa Lua gb'é'wa p'ii naa Kilisi Yesuwa. Ma Yesude dee p' wá s'ānu' f'kp'áwá.

²² Lua gb'é' f'kp'áwá m'pii, at'esa an gb'é' p' kú Sezaa be'.

²³ Dii Yesu Kilisi gb'ēkēkēé á nis'inau.

---

* 4:18 B'oa 29.18

KɔɔɔSIDEɔ

Yá pɔ́ kú láe bee guu

Kɔɔɔsi de Tuukii búsu wéle mendo ũe. A ku Efese gukpe oi kiloo òaa do taawa. Pɔlu iwa Kɔɔɔsi gbé Epafa mé gè ní baona yáo we séia (1.7, 4.12).

Pɔlu de dakpeuna ũ (4.3, 10, 18) Loma, ò Epafa m̀ a òè Kɔɔɔsideɔ lé swãdo yá d̀òsaizi. Waasokenaɔ lé e tó gbé ye Lua d̄, i a suaba, sema wà kúle p̀one, wi t̄z̄, wi bl̄e t̄é. Bao íi bee maà gbea g̀o Pɔlu lakè Kɔɔɔsi Yesudeɔne à mè Yesu Kilisi náaika mé ì gbé suaba ado. A lápi d̄ Tisiki ní On̄ziũo.

F̀kpaamá ní Lua sáaukpaa gbea (1.1-14) Pɔlu Kilisi kíake òw̄e. A de p̀piia, baa nis̄n gb̄a, òme a ḡli mi ũ (1.15-2.3). Bee gbea Pɔlu ní gbá laai eeyá p̀ aa k̄a yá musu (2.4-25). A yãd̄ané w̄ni dafu p̀ wá ví naa Yesu Kilisiwa musu, Yesudeɔ kua ní k̄o yá, uadeɔ kua ní k̄o yá ní wá kua Yesudesaideɔ guu yáo (3.1-4.6).

Lá mid̄kii Pɔlu f̀kpà gbéwa (4.7-18).

Anabi egea ì m̀ ní yáo dasi. Ampii aai to Yesudeɔ p̄ale zé maae, aali Yesu náaika a zéwao. Bee yá mé t̀ Kɔɔɔsideɔ lá gb̄akpà Kilisi dea p̀piia yáwa. Ōme ì Ibiisi ba polo gbéwa à aà b̀ z̄bleu ado.

Sáaukpaa n̄ wabik̄eao

¹ Mám̄maa Kilisi Yesu zina Pɔlu lá Lua yeiwa ní wá gbé Timoteo, wa láe bee k̄e

² wá gbé náaide p̀ an kua adoa naa Kilisiwa Kɔɔɔsiɔne. Lua wá Mae gb̄ekekeé, i á gba aafia.

³ G̀opii wá wabik̄eao guu wiɔ Lua wá Dii Yesu Kilisi Mae sáaukpa,

⁴ asa wa á Kilisi Yesu náaika bao mà ní á yea wá gbéziio píi,

⁵ ké á wé d̀ p̀ p̀ dileaé luabei yái. A yá siande mà yã baona p̀ wa kp̄é guu.

⁶ Baonapi lé ne'i, àle òta d̄nia guu píi, lá a k̄e á guu za g̀o p̀ á mà mé á Lua gb̄eke s̄as̄a d̄wa.

⁷ Epafa wá zik̄endee yenzide mé yápi dàe wá ḡe ũ. Kilisi zik̄ennáaidee,

⁸ òme yeak̄i p̀ Lua Nis̄na á k̄awà òw̄e.

⁹ A yái t̀ za g̀o p̀ wa á bao mà, wiɔ wabik̄eé Luawa láasai, aà to à a p̄eã d̄ wásawasa, aà Nis̄na i á gba òno ní wez̄e píi,

¹⁰ ké à ku lá Dii yeiwa, á yá píi i kaaàgu. Beewa á yãmaa píi kea à òta, á Lua d̄a iò k̄afi,

¹¹ í gb̄a yápii guu aà gb̄a gawide léu, ké à yápii f̄o ní menao ní p̀nao,

¹² í Mae Lua sáaukpa, asa à wá ká baa p̀ a d̄le a gbéɔne a gupauwa.

¹³ A wá b̀ gusia ikou, à wá kp̄a a Né m̄ndona yenzide kp̄alau.

¹⁴ Aà sabai wa ḡo w̄e ũ, wá duuna k̄eá.*

Kilisi dea p̀piia

¹⁵ Kilisiá Lua p̀ w̄li e ní w̄eoo taae, òme yoa ũ Lua p̀keao guu píi.

¹⁶ A p̀pii k̄e musu ní t̄oɔe, p̀ p̀ w̄i e ní p̀ p̀ w̄li e,ɔ,

* 1:14 Ef̄e 1.7

kpalablenɔ ge diio
ge gbãadeɔ ge ikodeɔn nò.

Pópii b̀ò aà k̀íie,
mé aa ku aà p̀ó ũe.†

17 A ku p̀ópii áa,
p̀ópii k̀ú aà sabaie.

18 Ōme a gálide p̀ó de aà me ũɔ mi ũ.

Ōme dàalena ũ, g̀abɔ s̀éia ũ,
ké aà g̀õ p̀ópii d̀oana ũ.‡

19 Asa à k̀à Luagu,
õ a tò a kea pii p̀èewà.

20 A tò p̀ópii keanɔ na aà sabai,
p̀ó p̀ó k̀ú t̀obɔ ge musuɔn nò.

Aà au p̀ó b̀òle lipãakõawa
mé mò ní aafiapio.

21 Apio s̀õ á k̀èa Luawa yãa. Aà ibeɔn á ũ á làasoo ní á v̀aikeaɔ yáí,

22 õ Lua tò a keanɔ na Kilisi gaa a gb̃enazinke me guu yáí sa, ké à á kpán'aekε
gb̃aisai, s̃asai, tàesai,

23 t̀ó á zea gb̃aa á luanaaika guu deesai g̀iũgiũ, mé i k̀è zia'ea yá p̀ó á k̀ua
baona p̀ó á mà guuwao. Wà baonapi kpà gb̃é p̀ó Lua k̀è z̃íle laɔne piiε, mé mapi
ma P̀olu ma g̀õ a kpana ũ.

P̀olu z̃íke Yesudeɔne

24 Tiasa mále p̀onake ní taasi p̀ó mále ke á yáio. Ia p̀ó wa dà Kilisiwa, mále a
p̀ó p̀ó g̀õ ma ma mewa mà b̀òlei aà gálide p̀ó de aà me ũɔ yáí.

25 Lua z̃idámee, õ ma g̀õ gálidepio d̀onlede ũ. Ma aà yá'òé, à p̀èewá.

26 Asiiyã p̀ó ulea gb̃éɔne za as̃nizi zadõ Lua i d̀únia káleo õme b̀ò Lua gb̃éɔne
gupuau sa.

27 Lua ye aa d̃õ lá asiiyãpi gbia z̃õ á buipãleɔne. Asiipin ke: Kilisi k̀ú á guu,
õ á wé d̀o gawii.

28 Aà yá waaso wi ke gb̃épiiε, wi ledaomá, wi yãdaò gb̃épiiε ní ñnɔ píio, ké wà
gb̃épii kpán'aekε naa Kilisiwa wásawasa.

29 A yáí tò mi z̃íke, mi d̃èeka ní aà gb̃aa p̀ó lé z̃íke ma guu maamao.

2

1 Má ye àò d̃èe z̃õ p̀ó mále káé d̃õ, apio ní Laodisideɔ ní gb̃é p̀ó wi wesikõleɔo
pii,

2 ké aa e ní s̃õdile, aa nakõwa aa yekõi, mé wez̃e guu aaiɔ Lua asiiyã p̀ó de Kilisi
ũ d̃õ wásawasa, aai a ài z̃õ e.

3 Aà guu ñnɔ ní d̃õao àizeε pii uleau.

4 Mále bee oé, ké gb̃eε su á s̃ásã ní lenaoo.

5 Baa t̀ó má k̀úanɔ, ma làasoo ku, má è ále yãke a z̃éwa, mé á Kilisi náaika
gb̃aa, õ ma p̀o k̀ena.

P̀ópii p̀εamá naa Kilisiwa guu

6 Lá a Kilisi Yesu sí á Dii ũ, àò naawà màa,

7 á z̃ina iɔ pélea aà guu, í zedɔu, íɔ gb̃aa aà náaika guu lá wa dàéwa, íɔ Lua
sáaukpa maamaa.

8 A laaika ké gb̃eε su d̃õa gb̃aa kásaé à á s̃ásã ní gb̃enazina felekaa ñnɔ pã giioo.
Yá beε ì b̀o felekaa p̀ó p̀ó w̃i misiilenéɔ k̀íie, Kilisi k̀íi no.*

† 1:16 Efe 1.21 ‡ 1:18 Efe 1.22-23 * 2:8 Gal 4.3, 9

- 9 Asa luakea pii pèewà aà gbēnazinke guu.
 10 Naa gbé pò de gbāa pii ní iko píio mide ūpiwa, apii pèewá.
 11 Naawà a tōzò bōa á dàau ũ. I ke tō pò wí zō ní o no, pò Kilisi ì zōné.
 12 Asa da'ilēkea guu wà á vīaàno† mé a vuaàno, ké a gbāa pò Lua aà fèlè bòò gau náaikè yái.
 13 A de geō ũ yāa Luae á tàaeō ní á luanaaikesaio yái,‡ § Lua á gbá wēni dafu ní Kilisio sánu, à sùuukèwanō ní wá tàaeō pii.
 14 Lua wá tàae taala pò wá dá yáu bādè, a se pà lipākōawa.
 15 Kilisi gaa líwa báa bò diio ní gbāadeola, à bòrino gupuwau à ní kpán'aekè zìzō ũ.
 16 Ayāmeto ásu to gbēe yādiléé poblea ge imia ge dikpe ge mōbōa dafu ge gōbōa yá musuo. §
 17 Yá beeo píiá yá pò wà mè a mō taae, Kilisi mé a síana ũ sa.
 18 Asu to gbé pò ì giye gbéowa aa nízia busa, aa wabike ní malaikaō kèse kūao á bōbō'osio. Wépungu'ea yá mé ìo gbāa gbé bee taae, § ì ían gii dā a dúnia láasoo yá musu.
 19 A pea Kilisi pò de mi ũwao. Naawà guu megu pii ì kō'eu, aa nakōwa kíō zì sabai, ìo gbā lá Lua ye à gbāwa.*
 20 Lá a ga ní Kilisio felekaa pò pò wí misiilenéō yá musu, bōyái i yādilene ma lán dúnia gbéowai?
 21 Wí me nísu ké na n oziō, nísu ké ieo, nísu okā kéwao.
 22 Pò beeo pii ì láa an mōaokēa guue. Gbēnazina yādanē § wa tēi we.
 23 Ōno tó mé dō yá beowa. Wāle lousisiyā kakané ní zīabusaaō ní ìadaanziawao. N beeo aali kpá wá dàaeo.

3

Kua wēni dafu guu

- 1 Lá a vu ní Kilisio, à to luabe yá dōaaé, asa we Kilisi zōleau Lua oplaai.*
 2 A tó á láasoo ào ku luabe yápiowa, asu ào ku dúnia pówao.
 3 Asa a ga, á wēni ulēa ní Kilisio Lua guu.
 4 Lá Kilisi de á wēni ũ, tó à bō gupuwau, ápiō sō á bōaàno ní gawio sa.
 5 A yái tò à dúnia yá pò kú á nòse guu de: Káaluakaa, dōe'ii, mēfēlea, vāi nideā ní bīikeao. Pò pò gbé lé a bīike gō aà dii ũe.
 6 Yá beeo yái Lua a pōkūmabōbō a yāmansaiowa.
 7 Apio sō á kú a guu yāa, à dōaaé.
 8 A okpa yāe beeo sa: Pōkūma, kpēne, nōsepāsī, gbēsōsōa ní wisaiyā'oao.
 9 Asu eetokōeo, asa a á dàa zi ní a yākeao bōála,
 10 a a dafu pò ì á lile gbé dafuō ũ dà, ké à gō lán Lua pò á ké dafuwaē,† í aà dō.
 11 Kua màa Yudaō ní buipāleō dodo kōeo, ge tōzōnaō ní gyafōdeō, ge gusōdeō, ge ladōnsaiō, ge zōō ní wēeo. Kilisi mé ní ũ mīpii, a kú ní guu mīpii.
 12 Ayāmeto, lá Lua á sé a gbé yenzideō ũ, yá pò de à dan ke: Wēnadōanē, gbēke, zīabusaa, nōsenie ní menao.‡
 13 A kō fō. Tó yāe sù gē á zānguo, à sùuuke ní kōo. Lá Dii sùuukèáno, à ke ní kōo màa sō. §
 14 Azaiasa ào yekōi, asa bee ì mō ní ledou yākelesaio.

† 2:12 Lom 6.4   ‡ 2:13 Efe 2.1-5   § 2:16 Lom 14.1-6   * 2:19 Efe 4.16   * 3:1 Soũ 110.1   † 3:10 Daa 1.26, Efe 4.22-24   ‡ 3:12 Efe 4.2   § 3:13 Efe 4.32

15 A to aafia pò Kilisi ì ní gba yá dɔaaé á sɔ guu, asa kua ní kɔo aafia Lua á sisiwà mɛdoũdeɔ ũ. Aɔ Lua sáaukpa.

16 A to Kilisi yá zɔlekɔi e á nɔ̃seu maamaa, í yáɔakɔe, í ledakɔwa ní ɔno piiio. Lua sáaukpaa guu à lesiè á sɔ guu ní soũo ní táasileao ní le pò aà Nisina ì daéo.

17 Yá pò ále ke ge ále o pii, à ke ní Dii Yesu tɔo, í Mae Lua sáaukpa ní aà gbãao.*

Lua gbé̃o kua

18 Nɔ̃eɔ, á baade lí misiile á záe.† Maa à kù àli ke naa Diiwa guu.

19 Gɔ̃eɔ, á baade lío ye a nazi.‡ Asu àò pãsíínɔo.

20 Néɔ, à á de ní á dao yãma yápii guu, asa bee mé ì ka Diigu.§

21 Maeɔ, ásuli á néo pò fele à ní kúsu kwéo.*

22 Zɔɔ, à á dúnia diio yãma yápii guu. Asu zì ɔkunweiana kenéo. A zíkéné ní nòsemendoo Dii viakenaɔ ũ.

23 Yá pò ále ke pii, àli ke ní nòsemendoo, lá Dii ále keèwa, i ke gbēnazina no.

24 Aɔ dɔ̃ ké Dii a flaboé àizãna ũ. Dii Kilisi ále zɔbleè.

25 Vãikena a a vãì gbè'e. Lua lí gbēe zãboo.†

4

1 Diio, à á zɔɔ gwa a dɔɔwa súsú. Aɔ dɔ̃ ké ápiɔ sɔ á Dii ví musu.*

2 A ázia kpa wabikea Luawawa, í itēkeò ní aà sáaukpaa.

3 A wabikewàwēe lɔ, aà zewēwēe wà a yá waasoke, wí Kilisi asiiyã'òné. A yáì wà ma dai kpéu.

4 A wabikemee mà yápi o wásawasa lá à kù mà owa.

5 Aɔ ázia kúa dɔ̃ Yesusaideɔ guu ní ɔno. Ali yá pò Lua a zebòé ke.†

6 A tó á legbè'i àò na, iò káfia ví, iò yãwea baadewa dɔ̃.

Lɛzaamá

7 Wá gbé̃ yenzide Tisiki, ma donlɛde zíkendee náaide Dii zì guu, a ma baokpaé pii.

8 Bee yáì mále aà zìwá, aà wá kua oé, á nòse i níni.‡

9 A gbēdo ɔneziũ,§ wá gbé̃ náaide yenzide lé mɔaànɔ. Aa lakii yáò oé pii.

10 Alisaka pò wá sãnu kpéu fɔkpáwá ní Baanaba dãuna Maakuo. Wà Maaku yã'òé kò. Tó à kà á kíi, à gbãakpaaàzi.

11 Yesu pò wí me Yusitu fɔkpáwá lɔ. Yuda pò wále kpala pò bò Lua kíi zì ke sãnuɔ lén we. Aa ma nòse níni.

12 A gbēdo Epafa,* Kilisi Yesu zòblena fɔkpáwá. Iò dēeka ní wabikeaéo gɔɔpii, ké à e ze gbãa, í kãsaakũ, Lua pɔeã i pɛɛwá wásawasa.

13 Má ò àle zíkée maamaa á ní Laodisideɔ ní Ielapɔlideɔ.

14 Wá lòotoo yenzide Luku ní Demasio fɔkpáwá.

15 A fɔkpa wá gbé̃ pò kú Laodisiɔwa ní Nimfao ní gbé̃ pò aai kɔ kãaa aà beɔ.

16 Tó a láe bee kyokè, à kpa Laodisi gálidewá aa a kyoke, í ní pò kyoke sɔ.

17 A o Aasipue, aà laaido Dii zì pò wa dàewa, i a midɛ.

18 Ma Pɔlu máme ma fɔkpaawáe bee kè ní mazia ɔo: Ma fɔkpáwá. A to ma kua kpéu yá àò dɔágu. Lua gbēkekeé.

* 3:17 Efe 5.19-20 † 3:18 Efe 5.22, 1Pie 3.1 ‡ 3:19 Efe 5.25, 1Pie 3.7 § 3:20 Efe 6.1 * 3:21 Efe 6.4
 † 3:25 Efe 6.5-8 * 4:1 Efe 6.9 † 4:5 Efe 5.16 ‡ 4:8 Efe 6.21-22 § 4:9 Flm 10 * 4:12 Kls 1.7, Flm 23

TESALONIDEᵋ LA SEIA

Yá pó kú láe bee guu

Tesalonía Masedoni b̀usu wéledae. A ku Gelesi b̀usu sae, Lomadeᵋ mé iko víwà. Pòlu wélegēa plaade guu à gè Filipi gīae, a gbèa Tesaloni. We à gāli dàaleu, āma i g̀oplake weo, asa Yudaᵋ b̀ò aà kpe. Wà nàewà aà b̀o Tesaloni. Ké à b̀ò we à tà Belee (Zin 17.1-10). Gbezā g̀o pó a ku Koleni, ᵋ aà ìwa Timotee m̀ò aà lè we, à Tesalonideᵋ yá sèle sìuè. ᵋ Pòlu a lá séiae bee kè Tesalonideᵋne.

Bao pó Pòlu mà Tesaloni Yesudeᵋ yá musu aà p̀o kè na. A Lua sáaukpà Tesaloni Yesudeᵋ yākea pó lé gbéᵋ da zéwa yá musu. Aà zīkea we yā'oané gbēa à mè á ea m̀o wékpaleńzi (1.1-3.13). A ledámá aa ze gbāa Dii guu, aa wetā wàò gé ae ń Yesu yáo (4.13-5.11). A midékii à ledàumá à f̀okpámá l̀o. (5.12-28).

Pòlu g̀ogbezāzī yáo b̀oòlekè l̀o. A òwēe wà gupu gbéᵋne, wàò d̀o ké zīewa wáò kú ń Diio g̀oᵋpii (4.17).

Tesalonideᵋ ze'òbané

¹ Má Pòlu ń Silivēeo ń Timoteeo wámē wa láe bee kè Tesaloni* Yesude pó aa na Mae Lua ń Dii Yesu Kilisiowaᵋne. Lua gbēkekeé, i á gba aafia.

² Wá wabikea guu á yá ìò d̀owágu g̀oᵋpii, wíò Lua sáaukpa á baade píi yá musu.

³ Ké i zīke á luanaaikēawa, mé á yea gbéiá yā'oa ń léo yá no, mé á wēd̀o wá Dii Yesu Kilisizi seasai yái, a yá ìò d̀owágu Lua wá Mae kùe.

⁴ Wá gbé Lua yenzideᵋ, wá d̀o ké Lua á sé,

⁵ asa ké wa baonakpáé, wi m̀ó ń yā'oao adoo, wa m̀o ń Lua Nisina gbāaoe, yápi wá kūa gbāa maamaae. A d̀o lá wá kuò á guu á aafia yái,

⁶ ᵋ a g̀o wápiò ń Diio dàdanaᵋ ù. Taasi z̀o guu a yápi sì ń p̀ona pó Lua Nisina dàáguo,†

⁷ ᵋ a ze'òl̀o Yesude pó kú Masedoni b̀usuᵋne ń Gelesi b̀usuᵋ píi.

⁸ Dii yá b̀ò á ḱii, i ze Masedoni ń Gelesio adoo, á Yesu náaikea yá lìgua píi, a baokpaa ví l̀o.

⁹ Wàle o lá wa ze'è á ḱii, lá a b̀o dii egenaᵋ yáu a zè ń Luao, ᵋ ále z̀oble Lua béē siandepie,

¹⁰ ále aà Né Yesu pó à aà b̀ò gau dā e aà b̀ò luabe, i m̀o wá sí p̀okūma pó Lua a b̀ob̀omáwa.

2

Pòlu zīkea Tesaloni

¹ Ma gbéᵋ, á d̀o áziawa ké wá ze'ea á ḱii i ke pāo.

² A d̀o lá wà ìadàwá, wa taasikè Filipi káau,* ᵋ wá Lua tò wa s̀d̀ile, wa baona pó b̀ò aà ḱii kpáé d̀ēe ń d̀ēeo.†

³ Wá naewá de ee zé yá ù. Wi ke làasoo vāi ge á blea yái no.

⁴ Lá Lua wá ká a baokpaawa, màa wi kpáné, i ke gbēnazina p̀oēá wále wēleᵋ, sé Lua wá làasoo tàasikana pó.

⁵ A d̀o ké wi yá nana o gbēeᵋ, mé wi yāe ke ń m̀oafilio b̀iikēa yáio. Lua mé wá seelade ù.

⁶ Wi sáau wēle gbēnazina ḱio, ápiò ge gbēpáleo.

* 1:1 Zin 17.1 † 1:6 Zin 17.5-9 * 2:2 Zin 16.19-24 † 2:2 Zin 17.1-9

7 Baa ké wá a zé ví wà to à wá iko dǝ wá Kilisi zínake yáí, wá kèáno busebuse, lá nɔe neade i laaido a nɛwawae.

8 Ké wá yeazi maamaa yáí, wi zed wà baona pò bò Lua kíi kpáé adoo, ní wázíá kpaawáoe lo, asa a gǝ wá gbé yenzideo ũe.

9 Ma gbé, à tó wá zíkɛa ní taasio yá dǝágu. Goo pò wáɛ bao pò bò Lua kíipi kpáé, wiɔ zíkɛ fáane ní gwáasináo, ké wásu gǝ á gbɛɛ aso ũo yáí.‡

10 Wá seeladeon á ũ, ní Luao lo, ké wá kú á Yesudeo guu a zéwa luayámanaŋ ũ tàaesai.

11 A dǝ wa yákè á baadeɛ lá mae i ke a néonɛwa.

12 Wa ledàwá, wa á nɔse ninié, wa naewá á kua ka gbé pò Lua ní kpá kpala gawide pò bò a kíiuo kuawa.

13 Ké a Lua yá pò wá dépi mà, i dilɛ gbɛnazína pò ũo, á sí lá a dewa Lua yá síande ũ. Ɔme lé zíkɛ á gbé pò áɛ aà náaikɛo guu. Bee yá mé tò lo wiɔ Lua sáaukpa láasai.

14 Ma gbé, á yá kè doŋ ní Lua gbé pò naa Kilisi Yesuwa Yudeo, asa ía doŋ pò Yudaŋ dàmá ɔ á bùsudeo dàwá sǝ. §

15 Yudaŋ Dii Yesu dè ní ánabio lo, mé aa wá yá. * An yá lí ká Luaguo, aa íbeɛsè ní gbépiio.

16 Aaí kpáwɛɛ wá yá pò Lua i gbé suabao o buipáɛne. Màa duuna pò aaíɔ ke goɔpii lo diadi. Lua pòkúma wí ní musu sa.

Pɔlu Timotee zía Tesaloni

17 Wápiɔ sǝ ma gbé, ké wa kékɔwa goɔpla, wé mé gègè ní kǝo, i ke sǝ no. Wa á nidè maamaa, wa wá wà wesikǝɛ.

18 Wá ye mǝ á gwai lo. Mapi ma Pɔlu, ma mɔa zewèɛɛ de gɛn do ge gɛn plaa, ɔ Setáu zezǝwɛɛ.

19 Tó wá Dii Yesu mǝ, déme àɔ de gbé pò wá wé dɔio ũ ní wá pɔnakebɔo ní wá íandábɔo aà aei? Apiɔ bàasio,

20 asa áme á wá íandábɔo ní wá pɔnakebɔo ũ.

3

1 Ké wá fǝ menake lo, wa zed wà gǝ Ateni wátɛɛ,*

2 wa wá gbé Timotee, wá Lua zíkɛndee Kilisi baokpaa guu zìwá, ké aà á gba gbãa, i á nɔse ninié á luanaaikɛa guu,

3 ké gili su gè á gbɛegu íadamaɛ bee musuo. A dǝ áziawa, ké Lua bee taa dǝɛwɛɛ.

4 Goo pò wá kú á kíi, wa dɔaa wá dè wa mè wa gi íadaiwá, ɔ à kè lá á dǝwa màa.

5 Ayámeto lá má fǝ menake lo, ma aà zì á luanaaikɛa gwai. Gbɛyǝna á yǝ, wá zíkè pǝ yà, wá dǝo.

6 Ɔ Timotee sùwá sa,† à á luanaaikɛa ní á yeawázio baokpáwɛɛ. A mè wá yá lo dǝágu ní làasoo maa, mé áɛ wá beɛke lá wáɛ á beɛkɛwa.

7 Ma gbé, á luanaaikɛ Ayámeto wá nɔse nini á yá musu wá íadama ní wá taasio píi guu.

8 Asa lá á zɛa giúgiú naa Diiwa guu, wá me sù sa.

9 Wá fǝ Lua sáaukpa á yá musu. Wa wá Lua sáaukpa maamaa ní pɔna zǝo pò wi ke aà aɛ á yáio.

‡ 2:9 2Tes 3.8 § 2:14 Zin 17.5-9 * 2:15 Zin 13.50, 14.19 * 3:1 Zin 17.16 † 3:6 Zin 18.5

¹⁰ Gwāasina ní fāaneo wio wabike Luawa maamaa, ké wà e wesikōle, wí pò pò kèsā á luanaaikewa bōlekeé.

¹¹ Lua wá Mae ní wá Dii Yesuo zepoowēe wà e mó á gwai.

¹² Dii á yeakōi ní á yea gbépiizio káfíé, i liála lá wá yeáziwa,

¹³ á sō io daa dou gbāsísai, ío ku tàesaideo ũ Lua wá Mae ae wá Dii Yesu moa ní a gbéó píi gōōzī.

4

Kua lá Lua yeiwa

¹ Yá pò gō ma gbéó, á mà wá léu lá a maa á kua ka Luagu. A kú màa, āma wále wabikewá, wále awakpaé wá Dii Yesu guu, àò ku màa àò gé.

² A yá pò wá dīléé ní Dii Yesu tó dō.

³ A tó á kua àò adoa, í mikē gbāsíkewa, asa bee mé Lua pōeā ũ.

⁴ A baade azia me kpela, àò azia kúa dō gbāsísai,

⁵ i ke ní dōé'ii nideao lán luayādōnsai pò aa aà dōōwa no.

⁶ Yápi guu gbēe su a gbé taiinke ge à tàaekēe, asa Dii mé a moaka gbé bee taoowa, lá wa doaa wá óé wa a lezawáwa.

⁷ Lua i wá sísi wàò ku gbāsi guuo, sema wá kua àò adoa.

⁸ Ayāmeto gbé pò gī yá beei i ke gbēnazina à gīio, Lua pò í a Nisina pò a kua adoa dawágu ō à gīi.

⁹ Wá e yeakōi yá'óeo, asa áziawa Lua yeakōi dàé.

¹⁰ A kú màa kò ní wá gbé pò kú Masedoni bùsuuó píi. Gbéó, wa ledawá àò ku màa àò gé,

¹¹ í zeweele àò ku yákelesai, í ma áziawa, í ázia zī ke lá wá dīlééwa,

¹² ké á yákea e ka Yesusaideogu, mé ásu àò sōkpalea gbēezio.

Dii moa

¹³ Gbéó, wá ye àò síana dō gbé pò i'òò yá musu, ké á pò su àò sia lán gbé kīni pò aa zia'eowao yáí.

¹⁴ Lá wá sí Yesu gà à vù, màa lo Lua a tó gbé pò i'ò Yesu guuó ea moaàno sānu.

¹⁵ Yá pò wále oéee beea Dii yādanee. Wá gbé kōna pò wáò ku e Dii mózió, wá doaa i'onapioneo.

¹⁶ Dii mé a bō luabe, i pila ní yādilenēo ní malaika gbēzōo looó ní Lua kàae óo, gbé pò gà naa Kilisiwao i vu séia,

¹⁷ a gbea wá gbé kōna pò wá kúó, wa wá sélerino sānu e luabepuanau dai Diile íana guu, wio kuaàno gōōpii.*

¹⁸ Ayāmeto à kō nōse níni ní yápio.

5

¹ Gbéó, a gōo ge a zaa oaé zevio,

² asa á dō sásā lá kpáí í mo gwá, màa aò de Dii moōgō.*

³ Tó gbéó lé o wa aafia, wa ku dooó, kaale a móma kándo lá ne'iwāwā í mo nosindeewawae, aa bōo.

⁴ Apio sō gbéó, á kú gusiau ké gōopi á le lán kpáiwao,

⁵ asa gupua gbéon á ũ, fāane gbéon á ũ ápii. Gwāasina ge gusia gbéon wá ũo.

⁶ Ayāmeto wásuli i'o lán dāowao. Wà itēke, wio kú ní laaio.

⁷ I'onaó í i'o gwá, mé wēdenao í wēde ke gwá,

* 4:17 1Kln 15.51-52 * 5:2 Mat 24.43-44, 2Pie 3.10

⁸ wápíᵋ sᵋ, lá fáane gbéᵋn wá ũ, wàᵋ kú n̄ laaio, wí luanaaika n̄ yeakᵋio da m̀ò ula ũ, wí wedᵋa zia'ea yáí kpá m̀ò f̀̀a ũ.†

⁹ Asa Lua i wá dile à p̀k̀mabᵋᵋwáᵋ. A wá díle à wá suaba n̄ wá Dii Yesu Kilisi gbāaoe.

¹⁰ ᵋme gà wá yáí ké wàᵋ kuanᵋ, wá b́́e ge wa i'̀on ǹò.

¹¹ Ayāmeto à ledakᵋwa, í kᵋ gba gbāa, lá ále kewa.

Pᵋlu yádilea Tesalonideᵋne

¹² Gb́́e, wa wabikèwá, à beee dᵋ gb́́e p̀ó aai zike á guu, aa iko víwá an zikea Dii guu, aale á dazewaᵋne.

¹³ A n̄ kpela maamaa, íᵋ yeñzi zí p̀ó aale ke yáí. Aᵋ na n̄ kᵋo.

¹⁴ Gb́́e, wa ledàwá à faasaideᵋ dazewa, à gb́́e p̀ó an kúsu kwéᵋ gba sᵋ, à laaidᵋ gbāasaideᵋwa, í menake n̄ gb́́epii.

¹⁵ A laaika á gb́́e suli vāi flabo n̄ vāioo. A zeweele àᵋ maakekᵋe n̄ gb́́epii gᵋᵋpii.

¹⁶ Aᵋ ku pᵋna guu gᵋᵋpii.

¹⁷ Aᵋ wabike Luawa láasai.

¹⁸ Aᵋ Lua sáaukpa yá pii musu. Bee mé dᵋé aà pᵋeā ũ naa Kilisi Yesuwa.

¹⁹ Asuli kpá Lua Nisinaeᵋ,

²⁰ ásuli saka ānabikeguo.

²¹ A yápii tàasika, íᵋ a maa kᵋa,

²² í mikᵋ vāi bui piiwa.

²³ Lua aafiade to à ázia kpawa míᵋmíᵋ, i á nisina n̄ á wēnio n̄ á meo dᵋáé aafia táaesai e wá Dii Yesu Kilisi m̀ózi.

²⁴ Lua p̀ó á sisi à á sé náai v̄i, a yápi kéé.

²⁵ Gb́́e, à wabikewᵋe.

²⁶ A f̀kpa wá gb́́eᵋwa pii n̄ Lua gb́́e lépeakᵋwao.

²⁷ Ma naé Diizi à lée bee kyokené npii.

²⁸ Wá Dii Yesu Kilisi gb́́ekekéé.

† 5:8 Isa 59.17, Efe 6.14-17

TESALONIDEɔ LA PLAADÉ

Yá pɔ́ kú láε bee guu

Pɔlu yá pɔ́ á ò Tesalonideɔ lá séia guu ò la lɔ, à Kilisi mɔa ní gawi zɔɔo òné. Yápi lé ñada Tesalonideɔwa. An gbéε lé e gɔɔpi kà kòe (2.2), ɔ an gbéε lé gí zíkèi, ɔ aa gò ní gbéɔne aso ũ, asa aale e gɔɔ gbεzāpi kà káikāi (3.6-12). Láε bee lé ní da zéwa an làasoo kpaanla keapi yá musu.

Pɔlu nà Lua sáaukpaawa Tesaloni Yesudeɔ yeakɔi yá musu, ɔ à wabikè Diiwa aà ní gba gbāa zí pɔ́ a nàné ní zɔ́i yá musu (1.1-12). ɔ à Kilisi mɔa yā'òné. Bee a keo e gbé pɔ́ wí mè luayādansai à ge mɔð. Tó aà gbāa dèdε, a to dúnia gbépii bɔ Lua yá kpe, aai íbelese ní Yesudeɔ (2.1-12). Vāi ɔdaa zāa yá musu, sema Yesudeɔ ze gbāa luanaaikεa guu (2.13-3.5). A gbεa Pɔlu lekà gbēpāo yáwa, ké aasu wàò de gbéε aso ũo (3.6-15). Lápi midékli à báaadàngu, à fɔkpámá (3.16-18).

Yādilεε bee lé wá gba laai: Gbé pɔ́ ye pɔe woaiο a pɔbleο (3.10). Wá Yesudekε guu wásuli pākpa yá pɔ́ kù wà kezio.

Yákpalekεa Kilisi mɔgɔzɔ́

¹ Ma Pɔlu ní Silivēεο ní Timɔteeο, wámε wa láε bee kè Tesaloni* Yesude pɔ́ aa ku Lua wá Mae ní Dii Yesu Kilisio guuɔne.

² Mae Lua ní Dii Yesu Kilisio gbēkekeé, aai á gba aafia.

³ Wá gbéɔ, a maa wàò Lua sáaukpa á yá musu gɔɔpiiε, lá a maawa, asa á luanaaikεa lé zɔɔkū maamaa, mé á yeakɔi lé káfi.

⁴ A yáí tò wi ñanadā á yá musu Lua gbéɔ kɔ́kāaɔ guu, lá i ñadama ní taasi píio fɔ́ ní menao ní luanaaikεao.

⁵ Lua ì yágɔgɔ́ ní gbéɔ a zéwae. Taasi pɔ́ ále ke kpala pɔ́ bɔ́ Lua kíi yáí lé ɔlɔné ké a ka à gēu.

⁶ Lua ì yāke a zéwae. A gbé pɔ́ aale á wetāo wetā,

⁷ i á gbé pɔ́ wāle á wetāo gba ñampakíi ní wápiɔ. Tó Dii Yesu bɔ́ luabe, a mɔ́ ní a malaika gbāaɔ

⁸ ní tévuaο, a mɔ́akaò luadɔnsai pɔ́ aai wá Dii Yesupi bao sioɔwa.†

⁹ Kaale láasai ɔ́ Lua a ñaboone. Aaɔ ku zā́ ní Diio ní aà gbāa gawideo.

¹⁰ Tó à mò gɔɔpi zí, a tɔbɔ a gbéɔ yá musu, aà náaikenapiɔ i aà maabo nípii. Aɔ kú ní guu, asa a yá pɔ́ wá òé síε.

¹¹ Ayāmεto wiɔ wabikéé wá Luawa gɔɔpii, aà tó á kua ka gbé pɔ́ à ní sisi à ní séɔ kuawa, i yāmaa pɔ́ a ze ní a keaɔ ní zí pɔ́ ále ke aà náaikeεa guuɔ píi papaé ní a gbāo,

¹² Dii Yesu tó i bɔ́ á musu, á tó i bɔ́ aà musu wá Lua ní Dii Yesu Kilisipio gbēkekeé yáí.

2

Luayādansai

¹ Wá gbéɔ, Yesu Kilisi mɔa ní wá kāaaaazɔio yá musu,* wa wabikèwá,

² ásu tó á pɔ́ ya àannɔo. Tó ānabi yāe ge waasoe ge taalae pɔ́ wà mè à bɔ́ wá kíi mè Dii mɔgɔ kà kò, ásu bílikεo.

* **1:1** Zln 17.1 † **1:8** Isa 66.15-16 * **2:1** 1Tes 4.15-17

³ Asu to gbɛɛ á sásã ní bee taaoo, asa ɔɔ bee a mɔo, sema boa Lua kpe ka gia, luayãdansai pɔ mipè kaalewa bɔ gupuau bàasio.

⁴ A íbelese ní pɔ pɔ wí ní dile dii úo ní pɔ pɔ wí kúlenéɔ píi, i azia se lesí deńla, i ge zɔle Lua kpéú à azia dile Lua ũ se.†

⁵ ɔɔ pɔ má kúánɔ ma yápi òé. A dɔáguo lé?

⁶ A dɔ pɔ pɔ lé kpaè tia, ké asu bɔ kpóoo,

⁷ asa luayãdasai lé ɔta asii guu kò. A bɔo, sema gbé pɔ lé kpaè tia gẽzea bàasio,

⁸ luayãdansaipi i bɔ sa. Dii Yesu a aà de ní a lé'ianao,‡ a aà míonzɔ ní a mɔa gawio.

⁹ Luayãdansaipi a mɔ ní Setãu gbãaoe, i dabudabuɔ ní yãbɔnsaɛɔ ní seela egeɛnaɔ ke píi.§

¹⁰ A kɔni bui píi ke gbé pɔ aa mipè kaalewaɔne, ké aa gí síana pɔ a ní suabai yái.

¹¹ Bee yái Lua lé sásãyã zímá à ɔta ní guu, aai e náaike.

¹² Beewa yá a zɔle gbé pɔ aai síana sio aai pɔnake ní vãioɔwa mípii.

¹³ Wá gbé Dii yenzideɔ, a maa wàɔ Lua sáaukpa ɔɔpii á yá musue, asa Lua á sé za káau à bɔ ní a Nisina pɔ tò wa ɔ a pɔ ũ gbãao á síanasia yáie.

¹⁴ Lua á sisi à á sé màa baona pɔ wá kpàé guu, ké à á baa e wá Dii Yesu Kilisi gawi guue.

¹⁵ Ayãmeto wá gbéɔ, à ze gíugiũ, ío yá pɔ wá dàé ní léo ge lá guu kũa.

¹⁶ Lua wá Mae yewázi, aà gbẽke guu a tò wá nɔse àɔ daa doũ e ɔɔpii, à wá ká zia maawa. Aapi ní wá Dii Yesu Kilisio

¹⁷ á nɔse nínié, aai á zedɔ maakea ní yãmaa oao guu píi.

3

Wásu wàɔ màa vío

¹ Yá pɔ ɔ wá gbéɔ, à wabikewẽe Luawa ké Dii yá e ligua kpakpa, ío gawi víné lá a ví á kíiwa.

² A wabikewẽe aà wá bɔ gbẽvãi mĩsaiɔ ɔzi, asa i ke gbépii mé Lua náai vío.

³ Dii náai ví, a á gba gbãa, i á sí Setãuwa.

⁴ Wá naa Diiwa guu wá a náai ví ké ále yá pɔ wá òéɔ ke, mé áo kee.

⁵ Dii tó á laai àɔ ku Lua yeaáziwa ní mena pɔ Kilisi í inéo.

⁶ Gbéɔ, wa naé Dii Yesu Kilisizi, à ké wá gbé pɔ màa ví aali zike yá pɔ wá dànéwaoɔwa.

⁷ A dɔ áziawa, a maa à wá kea kee, asa màadeɔn wá ũ á guuo.

⁸ Wi gbɛɛ ble si wá blè pão, wa zikè gwãasina ní fãanɛo, wa taasikè e wa kpasa, ké wásu ɔ á gbẽee aso ũo yái.*

⁹ Wá a zé ví à dɔwále, ama wa a taa kèé, ké à wá ɔleseɛ.

¹⁰ ɔɔ pɔ wá kúánɔ, wá dile gbé pɔ ye zikɛaio a pɔbleo.

¹¹ Wá mà á gbẽeɔ màa ví, aali pɔe woo, sema gude.

¹² Wá dile gbé bee taaɔne, wa nané Dii Yesu Kilisizi, aali zike kílikili aa nízia gwa.

¹³ Apiɔ sɔ wá gbéɔ, ásu kpasa ní maakeaoo.

¹⁴ Tó gbɛɛ i yá pɔ wá òé lápi guu dao, à aà yá bɔ dile. Asu gbé kpaaànɔ, ké wí e aà kú.

¹⁵ Ama ásu íbelesɛaànɔ, à ledawà á gbẽdo ũ.

¹⁶ Dii Aafiade á gba aafia ɔɔpii yápii guu. Dii àɔ kúánɔ ápii.

† 2:4 Dan 11.36 ‡ 2:8 Isa 11.4 § 2:9 Mat 24.24 * 3:8 1Tes 2.9

¹⁷ Ma Polu máme ma fɔe bee kɛ̀ ní mazɪa ɔo. Bee mé ma lá píi seela ũ, màa mi kɛ́.

¹⁸ Wá Dii Yesu Kilisi gbɛ̀kɛkɛ́ ápii.

TIMOTEE LA SƐIA

Yá pò kú láe bee guu

Timotee daá Yudaε, aà maeá Gelekiε. Aa kɔ'è ní Pɔluo Lisita pò kú bùsu pò wí me tia Tuukii guu, Pɔlupi wélegea plaade guu (Zin 16.1-3). Timotee gò Pɔlu ìwa pò ìo káiaànɔ ũε. A teààzi aà wéle dasio gea guu, ɔ Pɔlu ì aà zǐ gáli pò an yáó lé gé súsuɔɔ guu. Ayãmeto aà tó kú zinao lá guu (17.14-15, 18.5, 19.22) ní lá pò Pɔlu kèò guu (1Kln 4.17, 16.10-11, Flp 2.19-24, 1Tes 3.2-6) ní lá páleɔ. Lá mèn pla pò a kè Timotee ní pò a kè Titueo wí me pàsitéε láo, yáze pò a kàlekale dɔaanao ní pàsitéεnɔo yáí.

Timotee lá sɛia lé yá dɔò àaɔ ɔɔwɛε:

Sɛia gia à lezà Yesudeɔwa zé kaaliɔ yáí ní làasoo kpaanlaɔ ní Yudaɔ yá pò yáalea ní luadɔsai yá pò gbɛε lé dadanéɔ. Zé kaalipiɔ mè dúniaε bee pò maaɔ, wíli fɔ Lua lèò, sema wa asiiyã dɔ bàasio. Aa gbãakpà blɛɔ tɛboao ní gia nɔsei yáó.

Bee gbea lápi lousisiyã bɔɔlekèwɛε, kɔkãaa yáó ní yá pò a maa Yesude dɔaanao aao kúaaɔ.

A láakii lápi ledà Timoteewa lá à kù aà a zǐ pò Lua dàε ke, lá à kù à laaidɔ luanaaikenaɔwa, ìo de Lua zíkɛn maa ũ (4.6).

Wa fɔ lápi kpaale léε pla: Yãdanε pò de Yesudeɔ ní ní dɔaanao pò ũ (1-3) ní Timotee zia yáó (4-6).

Yãdanedeɔ gbaa laai

¹ Mámɛmaa Pɔlu, Kilisi Yesu zina, lá Lua wá Suabana ní Kilisi Yesu pò wá wé dɔaàzipio dílemɛɛwa,

² ma láe bee kènε Timotee,* ma ne'ia Yesu zé guu. Mae Lua ní wá Dii Kilisi Yesuo gbɛkɛkɛnε ní sùuuu, aai n gba aafia.

³ Lá ma naema gɔɔ pò mále gé Masedoni bùsuu, gɔ Efese, ní oné aasu yá pò i kpaai ní Lua yáoo dané bo.

⁴ Aasu laaidɔ fi ní deziɔ tó kɔnwɛa pò lé víoowa bo, bee ì mó ní lekpaaoε. Ili mó ní yá pò Lua lé yáwanɔoo, aà náaikεa mé ì mɔð.

⁵ Ma yápi díle ké aao yekɔi yáíε, yeakɔi pò ì bo nɔsepua ní làasoodaadoũo ní luanaaikεa mɔafilisaio guu.

⁶ Gbɛε pàale yápiɔnε aa pèle yá àisai bɔleau.

⁷ Aa ye wàɔ de Mɔizi ikoyãdanedeɔ ũ, ãma aa yá pò wàle o dɔo ge yá pò wà zèwàɔ.

⁸ Wá dɔ ikoyãpi maa, tó gbé lé zíkɛwà a zéu,

⁹ asa wá dɔ ké Lua i ikoyã díle gbɛmaa yáio, sema yãdansaiɔ ní swágbãadeɔ ní lousisinsaiɔ ní duunkenaɔ ní luayãdansaiɔ ní dúnia gbéɔ ní de ní dao denaɔ ní gbédɛnaɔ

¹⁰ ní gbásikenaɔ ní gɔε pò aai gbásikε ní ní gɔε deeoɔ ní gbɛnazinyianaɔ ní εdeo ní yãdɔmadeɔ ní gbé pò aai bo yázede kpɛɔ píi.

¹¹ Yázedeɔpi mé baona gawide pò Lua Báaade gòmɛε zǐ ũ.

Lá Lua gbɛkɛkè Pɔluε

¹² Ma Kilisi Yesu wá Dii pò ma gba gbãa sáaukè, asa à ma náaikè à zídámɛε.

* 1:2 Zin 16.1

¹³ Ma aà tobēesī yāa, ma íadà aà gbéowa,† ma gbāablémá. N beeo à wēnadōmēe, asa má kè wésiakē ní aà náaikesaio guue.

¹⁴ Ǿ wá Dii Kilisi Yesu gbēkekēmēe zōo, a tò ma a náaikè, mío ye gbéi naawa guu.

¹⁵ Yáe bee síana ví wà sí. Kilisi Yesu mò dúnia guu duunkēnao suabaa yáie. Mapi, ma pó mé de dāola,

¹⁶ ̄ Lua ma wēnagwà, ké mēna zōo pó Kilisi Yesu kè ní ma gbé pó ma duuna dērlao bō gupuaú seela ũ gbé pó aa aà náaikē aa wēni láasai eone.

¹⁷ Lua mēndona, gōpii Kía pó lí gao mé wili e ní wéoo mé aō bēee ví ní gawio gōpii, āmi.

¹⁸ Ma né Timotee, lá wà dōaa ānabikēkè n yá musu, mále yápi danē ké ñyō kūa, ní zī maa kaò

¹⁹ luanaaikēa guu ní láasoodaadoūo. Láasoodaadoū lí kē gbēeone yāe ũo, ̄ an luanaaikēa ì òkpa.

²⁰ Imēne ní Alesāndao kú ní guu. Ma ní kpá Setāuwa‡ ké aao dō wili dōe ní Luaoo.

2

Lousisia

¹ Too, gīa séia mále ledama à wabikē gbépiiē, à zé gbeané, à kulekené Luae ní sáaukpaa.

² A wabikē kíaone ní gbāadeo pii, ké wà e wàò ku aafia yákelesai luayāmanaō ũ, wá kua io gbia.

³ Bee mé maa, ì ka Lua wá Suabanagu.

⁴ A ye gbépii suaba, aai síana dō.

⁵ Asa Lua mēndoe, mé kóo kú mēndo Lua ní gbēnazinao zānguo, ̄n gbēnazina Kilisi Yesu ũ.*

⁶ A azia kpá gbépii fiabobo ũ a gōwa, Lua pōēapi seela ũ.

⁷ Ayāmeto Lua ma dile a kpāwakēna ũ, a zina ũ, mà a zé síande da buipáeone.† Síana mále o, i kē ee no.

⁸ Má ye gōe lousisi gu ní guo pii, aa oēe musu‡ gbāsīai, pōkūma ní lekpaao sai.

⁹ Má ye lo nōe nízia kēke a zéwa yōsai ziamōne sai. I kē ní mī yōode tāao ge vua ní òso nōamblebo ge zwāa odoe no.§

¹⁰ Aa nízia kēke ní maakeao, lá a maa nōe lousisinao kēwa.

¹¹ Nōe yādada kílíkili, aa misiile yápii musu.

¹² Mili we nōe yādada gōeone ge aao iko vīmáo, sema aao ku kílíkili.

¹³ Asa Adamu ̄ Lua kè séia, a gbēa Eva.*

¹⁴ I kē Adamu wa sāsāo, nōe wa sāsā, à sí duunau.†

¹⁵ Tó nōe wetà ní luanaaikēao ní yea gbéozio ní kuaadoakeo ziamōne sai, ali ne'i aafia.

3

Gbēzōo ní dōnlēde

¹ Yáe bee síana ví: Tó gbé ye kē gbēzōo ũ, àle zī maa nide.

² Gbēzōo lío ku tāaesai nōmēndode ũ, laaide ũ, ì azia kūa dō gbé dōode ũ, nibōfōna ũ, gbé pó a fō yādané ũ.

† 1:13 Zln 8.3, 9.4-5 ‡ 1:20 1Kln 5.5 * 2:5 Zln 4.12 † 2:7 2Tim 1.11 ‡ 2:8 Bōa 9.29 § 2:9 1Pie 3.3 * 2:13 Daa 2.7, 21-22 † 2:14 Daa 3.1-6

³ Asu àò de igbēna ge gbé pāsí ũo. Àò de nòsedoude yákelesaide ũ. Ōa su dɔaaèò.

⁴ Àò a ua kŭa dŏ, aà néò lí misiilèè aaliò aà ɔtondɔkŭi gwa.*

⁵ Asa tó gbé a ua kŭa dŏo, kpelewa a fŏ ɔlia Lua gálideɔzii?

⁶ Asu àò de gbé dafuna ũo, ké asu íanadã, i azia dayãu lán Ibiisiwao yái.

⁷ Àà tó àò na Yesusaideɔ kŭi lɔ, ké wasu aà tó'íisi, i zu Ibiisi bauo yái.

⁸ Maa lɔ dɔnlɛdeɔ aao de gbé gbiaɔ ũ. Aasu wàò de lɛplaadeɔ ũo. Wé yá su dɔaanéò. Aasu wàò de ɔwɛɛɛɛmbèèɔ ũo.

⁹ Aao Yesu yá kŭa ní làasoodaadoũ.

¹⁰ Wà ní yá gwa gŭa, tó wi yáe emáo, wi gbasá ní dilɛ dɔnlɛdeɔ ũ.

¹¹ Maa ní nɔɛɔ. Aao de nɔɛ gbiaɔ ũ, laaideɔ ũ, aaiò náai ví yápii guu. Aasu wàò de gudenaɔ ũo.

¹² Dɔnlɛde àò de nɔmɛndode ũɛ, aàò a ua ní a néò kŭa dŏ.

¹³ Gbé pó zíkè a zéwa, í zekŭi maa e, aà sŏ íò dilɛa a Kilisi Yesu náaikea guu maamaa.

¹⁴ Baa ké mále yápiò onɛ, má dilɛ má mó n gwai tia.

¹⁵ Tó ma mɔa su lé gégèɛ, má ye ñyŏ dŏ lá a maa wàò ku Lua uadeɔ ũɛ. Wáme wá Lua bée gálideɔ ũ, síana zímpelɛ ní a gbãa'ekŭio ũ.

¹⁶ Lua asiyyã pó bò gupuaɔ zŏ síanaɛ:

A mò gbēnazina ũ,
 Lua Nisina aà síandekɛ òlɔné,
 malaikaɔ aà è.

Wà aà yá waasokè buiò guu,

wà aà náaikè dúnia guu,

Lua aà sè tàò a kŭi gawi guu.

4

Tɛ yá

¹ Lua Nisina ò wásawasa, gɔɔgbɛzãzi gbèèɔ pãkpa Yesu zéi, aai tɛ sásãyyã pó táa í ɛɛdeɔ da a oauzi.

² ɛɛde mɔafilide pó vai lí kãadañlaò mé aa ní sãsa.

³ Aai gí gbéɔne aa nɔsɛ aa zãkɛ, mé aai blɛ téné, blɛ pó Lua kè a náaikena pó aa síana dŏɔne aa blɛ ní a sáaukpaao.

⁴ Pó pó Lua kè pii maaɛ.* Wásu a kee tɛboo,† wà blɛ ní aà sáaukpaao,

⁵ asa Lua yá ní wá wabikɛao gbãbðè.

Kilisi Yesu zíkɛn maa

⁶ Tó n yápiò dà n gbéɔne, ñyŏ de Kilisi Yesu zíkɛn maa ũ, asa níle nzia gwa ní Yesu yáo, ní tɛ yãmaa pó wa dànei.

⁷ Mikè felekaa fi pó lí kpaai ní Lua yáoowa. N nzia toto, ké ñyŏ de luayãmana ũ.

⁸ Metotoa ài ví yɔɔ, ãma dea luayãmana ũ ài ví yápii guue, asa bee í mó ní wɛnio gbã ní ziao.

⁹ Yápi síana ví, à kà wà si ɔplapla,

¹⁰ wí zíkɛ wà dɛɛka a musu. Wá wé dɔ Lua béezi. Ōmɛ gbépii Suabana ũ, azaiasa aà náaikenaɔ.

¹¹ Yápiò dilɛné, ní dadané.

¹² Nsu to wà saka n èwaasokeguo. To n kua ze'òlɔ Yesudeɔne yá'oa ní yákeao ní yeakŭio ní luanaaikɛao ní kua gbãsísaio guu.

* 3:4 Tit 1.6-8 * 4:4 Daa 1.31 † 4:4 Maa 7.19

13 E màò mós, wetā ní Lua yá kyokeao, ní dané, ní lēdaomá.

14 Gba pó Lua dànε gɔɔ pó wà ānabikεkè n yá musu, mé gbēzɔɔ ɔnàma, nsu niazikpaio.

15 Laaidɔ yápiɔwa, ní mekpawà, gbépii i n gea'ae e.

16 N nzia yá ní n yādanεo tàasika. Ze súsusú ní yápiɔ. Tó ní kè màa, nýɔ nzia suaba ní gbé pó aale swáse n yáíɔ.

5

Gyaaɔ ní dɔaanaɔ

1 Nsu maezɔɔ leleo.* Lēdawà n mae ũ, ní da èwaasoɔwa n v̄i ní n dāunaɔ ũ.

2 Lēda nɔezɔɔwa n da ũ, ní da nɔgbāa ge wéndiawa n dāe ũ làasooplasai.

3 Gyaa gbēandoɔ kpela.

4 Tó gyaa néɔ ge tɔūnaɔ v̄i, aa ní daεɔ gwaa dada ḡia, aai fiabo ní maeɔ ní ní daɔne, asa bee i ka Luagu.

5 Gyaa gbēando wé iɔ dɔ Luazi, i wetā lousisia ní wabikεaowa gwāasina ní fāanεo.

6 Gyaa pāpākenaá gee, baa tó a béε.

7 Yápiɔ dané, ké wasu ní tàae eo.

8 Tó gbé lé a daεɔ gwao, atēsa aà uadeɔ, à bò Lua yá kpee, Yesusaide deaàla.

9 Nɔε pó de wà da gyaaɔ guun ke: Nɔε pó kà wè bàaɔ mé à zākè gēn do,

10 w̄iɔ aà d̄ɔ maakena ũ, negwan maa ũ, nibɔf̄na pó Lua gbéɔ gbá p̄ipi ũ, taasideɔ d̄n̄l̄ede ũ, nɔε pó mekpà makea p̄iwa ũ.

11 Nsu gyaa nɔgbāaɔ dauo, asa tó an ḡɔ nidεa f̄le, an naa Kilisiwa a busae, aai ye zāke,

12 aai n̄zia dayāu, ké aa lé pó aa gbèè yāa gbòo yáí.

13 Bee gbεa aai pāke dada, aaiɔ bebe wàɔ ualeke. I ke màaden ní ũ adoo, aai ḡɔ gbēpen gudenaɔ ũe, aai yá pó de wà oo o.

14 Ayāmeto má ye gyaa nɔgbāaɔ zāke, aai ne'i, aai laaidɔ bεwa, ké aasu wá ibεεɔ gba zé aa wá tɔbēesio yáí.

15 An gbēεɔ b̄ɔ te Setāuzi kò.

16 Tó Yesudee gyaaɔ v̄i a be, aali d̄n̄le. Asu to aa ḡɔ ḡalideɔne aso ũo, ké aa e dɔ gyaa gbēandoɔle yáí.

17 Gbēzɔɔ pó i dɔaa a zéwa kà wà fiabòè leε pla, atēsa gbé pó waasokea ní yādaanéɔ āia v̄i.

18 Wà yáε bee kè láu wà mè: Asuli lesɔkpa zu pó lé pɔgbēεo.† Wà mè lɔ: Zikena kà à a asea e.‡

19 Nsu gbé pó mò ní gbēzɔɔ káalao yá sio, sema seeladeɔ kà gbēɔn pla ge àaɔ bàasio.§

20 Gbé pó duunakèɔ gba laai gbépii wáa, ké v̄ia e gbé k̄iniɔ kú.

21 Ma nanε Lua ní Kilisi Yesuozi ní malaika pó à ní séɔ, n̄yɔ yápiɔ k̄ua gbēε tēbosai. Nsu yāe ke gbēεε ublεmbεkeεa yáio.

22 Nsu wā ɔna gbéwa n̄ aà daz̄iuo. Nsu to n lé àɔ ku gbēε duunauo. Nyɔ nzia k̄ua gbāsisai.

23 Nsu í pā mi ado lɔo. Nili v̄εε ga yɔɔ n n̄ɔse ní n gyākeεa m̄ɔm̄ɔɔo yáí.

24 Gbēεɔ duuna i b̄ɔ gupuaue wàɔ gé a yākekeir̄n̄ɔ, gbēεɔ pó s̄ɔ, ili b̄ɔ kpaaɔ.

25 Màa lɔ makea i b̄ɔ gupuaue, baa a pó wi eo a e ḡɔ ulεao.

* 5:1 Lev 19.32 † 5:18 Iko 25.4, 1Kln 9.9 ‡ 5:18 Luk 10.7 § 5:19 Iko 19.15

6

¹ Gbé pò de zò ùò ní diib dile gbia, aai misiilené yápii guu, ké wasu Lua tó ní yá pò wi danéò bèéboo yáí.

² Gbé pò an diib de Yesude ùò su dómá ké aa de kōgbēò ù yáío. Aa zòblené maamaa, asa gbé pò aale ní zí baa bleò de Yesudeò ùe, an gbé yenzideò ù. Yápio dané, ní lēdaomá.

Yea 5ai

³ Tó gbēe lé yāpāle dané mé i ze ní wá Dii Yesu Kilisi yá sīandeo ní wá zé yādanēoo,

⁴ yòodee, a yāe dōo, lēkpaa gii ní yāgwaa láasaio aà kù gyā ù. Yá beeò ì to gbēò wēdòkōe, aai sòleke, aai kō sósò, aai làasoo vāi sé ní kōo,

⁵ aaiò kīiwāi vī. Gbépio làasoo kolea, sīana pīlimá, aaiò e lousisiaá òwēezezēe.

⁶ Lousisia ài zòò sīana, tó gbé zè ní pò pò á vīo.

⁷ Wi mó ní pòeo dúnia guu lao, mé wá e tá ní pòeoo.

⁸ Tó wá pòblea ní pòkasaò vī, bee mò.

⁹ Gbé pò ye gō òde ùò ì nízia da yōa bau. Pó nidea misai kaide ì gēngu, i ní kpále músi ní kaaleo guu.

¹⁰ Yea 5ai mé yāvāi pii zína ù. Gbēeò lé a kōde e aa gè zàò Yesu zéwa, aa wāwā zòò kpà níziai.

Dēe maa ká

¹¹ Lá Lua gbén n ù, bàale yápioñe, ní tó yāmaa líò dōaane ní yá pò zēvī Luaeò ní aà náaikēao ní yea gbēòzio ní menao ní nòsenieo.

¹² Dēe maa ká n Yesu náaikēa guu, ní wēni láasai e, asa ò Lua n sisiwà gòò pò n lé maa gbèè bíla wáa.

¹³ Ma nane Lua pò ì wēni kpa pòpii wazi ní Kilisi Yesu pò yāmaa ò Pōnsi Pilatieo,*

¹⁴ ñyò yá pò wa dīlene kūa sāasai tàaesai e wá Dii Yesu Kilisi mózi.

¹⁵ Gbāade mēndona Bāaade, kíaò Kía, diib Dii mé a Kilisipi bò a gòòwa.†

¹⁶ Òme lí gao ado, ìò ku gupua pò wīli fō sòio guu.‡ Gbēe i wēsiaàleo, wa fō seo.§ Òme gawi ní gbāao vī gòòpii, āmi.

¹⁷ O dúnia tiae bee òdeone aasu íanadão. Aasu gbāa'e òda náaisaiwao, aa gbāa'e Lua pò ì pòpii kpáwá zòò wà pònakeòwa.

¹⁸ Oné aa maake, maakea i tómá. Aaò de gbadanaò ù, aaiò gbēke vī.

¹⁹ Beewa aa kùsūa maa di níziae àizāna pò ù,* aai wēni pò de wēni ù sīana e.

²⁰ Timotee, kàeda yá pò Lua nāne n òzii. E dúnia yá giione ní yāwaaipaa pò wī me dōaēo.

²¹ Gbēeò zèò, ò aa pàale Yesu zéē.

Lua gbēkekeé.

* 6:13 Zaa 18.36-37 † 6:15 Zia 19.16 ‡ 6:16 Sou 104.2 § 6:16 Baa 33.20 * 6:19 Mat 6.20

TIMOTEE LA PLAADE

Yá pò kú láe bee guu

Pòlu lá plaadepi kè Timotee za Lomaε (1.17). Wà wetēamò Pòluε we pāsīpāsī (2.9), a ku yooyea (4.10, 16). A kà a zī láaa (4.6), ò àlè lèda a ìwa yenzidewa (1.2).

A nà Lua sáaukpaawa Timotee yeanzi ní aà luanaaikεao yá musu. Wetēa ní taasio ní íbele pò wí sé ní baonakpanaο yáí à lèdà Timoteewa aà zε gbāa, aà taasikεano Kilisi zīgō maa ū (1.3-2.13). A òè aà mikē gbé pò aaiο gbéο lεwεο yáwa, asa aaiο yákpaaanlaο lekpaakeke ní gbéοε, ò aai n luanaaikεa òòkpa. A òè aà a ɔlese, aà zε ní Lua yá pò a dàda za a èwaasogoo (2.14-4.5). Lápi láakīi Pòlu azia yáò bòlekèè, lá a ku ga lézī Loma, āma a dō ké Lua a a suaba e a ge kaò aà kpalau musu.

Pòlu dēε maa nè à baonakpà e a léwa (4.7), ò à tεkpà lápi kyokεnaοgu aa dēε doūpi ká ní luanaaikεao ní menaο ní yeanzio vīakεa íbεεne sai.

Pòlu tékpaa Timoteegu

¹ Mámεmaa Kilisi Yesu zina Pòlu lá Lua yeiwa wēni pò à a lεgbè Kilisi Yesupi guu yáí,

² ma láe bee kēne, ma né yenzide Timotee.* Mae Lua ní wá Dii Kilisi Yesuo gbēkekenε ní sùuuo, aai n gba aafia.

³ Ma sáaukè ní ma deziο Lua pò mi kúléè ní nòsepuaoo, asa n yá ò òmagu láasai ma wabikεa gwāasina ní fāaneo guu.

⁴ Tó wé'i pò bòma yá òmagu, mi n bεεkeε, míο ye wà wesikōle, ké ma pona e ke zài.

⁵ N luanaaikεa ní nòsemendoo ò òmaguε. N dazi Loisi ní n da Enisio Lua náaikè màa, mé má dō sáasā níle Lua náaike màa sō.

⁶ Ayāmeto mále ònggu, fεle zε ní gba pò Lua dànε goo pò ma onāmao,

⁷ asa Nisina pò ì wá gba gbāa, ì to wàò yekōi, ì to wàò laai ví ò Lua kpàwá, i ke nisīn fooo no.

⁸ A yáí n̄su wide ní wá Dii yā'oanéo, mé n̄su wide ma gbé pò wà ma dakpεu aà yáí yá musuo. Taasi pò wí ke aà baokpaa yáí kεmano ní Lua gbāao.

⁹ Ōme wá suabà, à wá sisi, wa gō aà pò ū. I ke yá pò wá kè yáí no, aàzia pœā yáíε, ní gbēke pò a kēwēε naa Kilisi Yesuwa zadō goo i daaleoo.

¹⁰ Gbēkēpi bò gupuaυ wá Suabana Kilisi Yesupi mōa guu sa. A ga iko bādè, à wēni ní kua gōpiio bōwēε gupuaυ a bao pò wí kpa guu.

¹¹ Lua ma dile a zina ū mà baopi kpàwake, mí dané.†

¹² A yáí mále taasie bee kei, āma wí lí ma kūo, asa má gbé pò ma aà náaikè dō, mé má dō sáasā ké a fō kàeda yá pò à nàmεε ma ɔzīi e a mōgōzī.

¹³ Nyō yá siande pò ní mà ma kīipi kūa yá zīnda ū ní luanaaikεao ní yeakōio naa Kilisi Yesuwa guu.

¹⁴ Kàeda yāmaa pò Lua nàne n ɔzīi ní aà Nisina pò kú wá guu gbāao.

¹⁵ N dō ké Azi būsudeo pīi ma vūaaε. Fizele ní εεmōzenio kú ní guu.

¹⁶ Dii wēnadō Ōnesifoo bεdeone! Asa à ma nòse n̄nimεε, a gēna lé vīo, i wide ma daakpεu yá musuo.

¹⁷ Ké à kà Loma gōo, à ma wεεle e a gè bōa.

¹⁸ Dii to Lua wēnadōè yákpalekegōzī. N ònle zōo pò a kēmεε Efese dō sáasā.

* 1:2 Zin 16.1 † 1:11 1Tim 2.7

2

Kilisi Yesu zīgō maa

- 1 Mpi sō ma né, ñyō gbāa ní gbēke pō Lua víwanō naa Kilisi Yesuwao.
 2 Yá pō ní mà má ò dasi wáa na gbé náaide pō aa fō da gbēpāleōneō ɔzī.
 3 Taasikemanō Kilisi Yesu zīgō maa ũ.
 4 Dúnia yá lí dōaa zīgō pō kú zīlauēo, ké aà yá e ka a diigu yái.
 5 Bakpaaina sō, tó i bàale a zéwao, a fùà eo.*
 6 Zōe pō zī gbāa kè mé ì a baa sé séia.
 7 Làasooke yá pō má òpiōwa, asa Dii a ní gba ònō apii guu.
 8 To Davidi bui Yesu Kilisi pō bō gau yá àò dōngu. Baona pō mi kpan we.
 9 A yái mále taasikei. Wà mōkàa lán dàakenawa, āma wa fō mōka Lua yáwao.

10 Ayāmēto mi yápii fō gbé pō Lua ní séo yái, ké ampio sō, Lua ní suaba, aai gawi pō lí láao e naa Kilisi Yesuwa.

11 Yáe bee síana ví:
 Tó wa gaaàno, wáò kuaàno.†

12 Tó wa menafō, wáò kibleaàno.
 Tó wa lelekpàaàzi,
 aàpi a kpáwázi sōe.‡

13 Tó wá náai vío, ìo náai víe,
 asa a we lelekpa aziaio.

Dii zíkēna maa ní lekpaao

14 Yápio dō n gbéōgu, ní nané Luazi aasu lekpaā pā ke Lua yá musuo. A ài vío, ì gbé pō aale maō òkpaē.

15 Aiakē, ké Lua e n sáaukpa, zíkēna pō ì yá síande poloné wásawasa, wí lí aà kú aà zī yá musuo ũ.

16 E yābōlea pā pō lí kpaai ní Lua yáooē. I gbéō luayādasai káfinéē,

17 ɔ yá pō aai dané ì ɔtamá lán sánēwa. Imēne ní Filetio kú ní guu.

18 Aa kè síanawa, aai me wà bō gau kò, aai gbēō luanaaikēa òkpaoné.

19 Gia ní beeo ē pō Lua dàale zea gbāa, wà yáe bee kèwà: Dii gbé pō de a pō ũo dō. § Gbé pō ì Dii sísi ké yāvāiwa.

20 Uada ìo pōo ví dasi. Wà a keeō kè ní vuao ní ánusuo yágbiakēo ũ, mé wà a keeō kè ní lío ní gílo yāyōonakēo ũ.

21 Tó gbé ɔbòle yá beēsai guu, a gō yágbiakēo ũ, Dii zíkēo maa ũ, ìo ku maakea pii sōu guu.

22 Bàale èwaaso pōnidēaōne, ní tó maakea ní luanaaikēao ní yea gbéōzio ní kua ní kōo na dōaanē sānu ní gbé pō aai Dii sísi ní nòsepuaōo.

23 ɔbòle yá mīsai gwaa ní kōo guu. A dōa vío, mé ní dō ké ì lekpaā iné.

24 A maa Dii zòblēna aàò lekpaā vío. Aàò busaa gbépiiē, yādanēde maa pō ì gbé fō ũ,

25 ì gbé pō lé a yá sioō gba laai busebuse. Wíliō dōo Lua a ní gba nòselilēa zé, aai síana dō,

26 aai pili Ibiisi pō ní kú ní a bao à ní dá a pōeā guuwa, aai su ní laaiwa.

* 2:5 1Kln 9.24-27 † 2:11 Lom 6.8 ‡ 2:12 Mat 10.33 § 2:19 Nao 16.5

3

Gbēnazina, yakea gwo gbēzāzi

- ¹ Nyɔ̄ dɔ̄ ké gwo gbēzāē beeo aao zī'ū.
² Gbēzō zīa yá a doaané, ɔa a ní sɔ̄ ble. Aao de waladeo ũ, íandānao, gbēsɔ̄sɔ̄nao, de ní dao yāmansai, gulu, luayādansai,
³ nòsesaide, awamansai, gbé tɔ̄bēesinao, faasaide, āiapāsīde, maa ibeε,
⁴ bɔ̄nkpede, làasoosaide ní yò̄de. Aao ye pɔ̄nakεai de Lua yála.
⁵ Aaɪ lousisi, āma an yá lí kɔ̄se ní Lua gbāao. Ké gbépiwa.
⁶ Gbé bee taao ì gē nɔ̄e pɔ̄ lí mi gbāeozi, aai ikokemá. Duuna sadà nɔ̄epiogu, dɔ̄e ñi mé gɔ̄né,
⁷ aaɪ yādada gwo pii, āma aali sīana dɔ̄o.
⁸ Lá Zanesi ní Zāblesio bò Mɔ̄izi kpe, * màa gbépi i bɔ̄ sīana kpe. An làasoo kolea, mé luanaaikεn gianaone.
⁹ Aa gea'ae vī bo, asa gbépii ní mīsaikε dɔ̄, lá wà Zanesi ní Zāblesio pɔ̄ dɔ̄wa.

Lua yá ài

- ¹⁰ Mpi sɔ̄ ní temazi, ní ma kua dɔ̄ ní ma yādanεo ní yá pɔ̄ mále yáo ní ma luanaaikεao ní ma menakεao ní ma yea gbéozio ní ma zea gbāao
¹¹ ní ña pɔ̄ wa dàao ní taasi pɔ̄ má kèo. N yá pɔ̄ ma le Antiozi ní Ikoniuo ní Lisitao dɔ̄† ní ña zɔ̄ daaa pɔ̄ má fɔ̄o. Dii ma bɔ̄ apii guu.‡
¹² Gbé pɔ̄ aa ye wà̄o ku luayāmana ũ naa Kilisi Yesuwao gí wétēa eio.
¹³ Gbēvāio ní kōnide, an vāi aɔ gbābɔ̄bɔ̄e, aai gbé sásā, ampio sɔ̄ aao sásāe.
¹⁴ Mpi sɔ̄, ze ní yá pɔ̄ ní dàda ní sī sīana ũo. N gbé pɔ̄ dàdané dɔ̄,
¹⁵ asa ní Luayātaala dɔ̄ za n nézi. A fɔ̄ n gba ɔ̄no, ì n ka Kilisi Yesu náaikεa pɔ̄ ì ní suabawa.
¹⁶ Yá pɔ̄ kú lápio guu bò Lua kíi píie. A ài vī, asa ì sīana dané, ì ní εkané ní ɔ̄zi, ì ní gba laai, ì ledamá yáke a zéwa musu,
¹⁷ ké Lua gbé e à̄o wásawasa kua maakεa pii ɔ̄u guu.

4

- ¹ Ma nanε Lua ní Kilisi Yesuozī aà εa mɔ̄a kpalablei ní aà yákpalekεa ní gbé bēεo ní gyaadeo yáí,
² Lua yá waasokε, à zekè i zεkεo, wεtā. N ní lele, n̄ ní gba laai, naemá, ní yādané ní mena zɔ̄o.
³ Asa gwoe a mɔ̄ ké gbé̄o we swáse yá sīandεio. Aa yādanedeo kāaañzi nízia pɔ̄eāwae, aa yá pɔ̄ káñgu dané.
⁴ Aa gi sīanai, aai ze ní fɔ̄o.
⁵ Mpi sɔ̄, nyɔ̄ laai vī yápii musu. Taasi fɔ̄, ní baonakpanakεa ke, ní n zī lepapa.

Pɔ̄lu kua ga lézi Loma

- ⁶ Ma gwo pà kò, wa ma au t̄le sa'o'i ũ tia.
⁷ Ma dēε maa n̄e, ma bakpaaɪ pɔ̄ Lua d̄ile kè ma bɔ̄lei. Ma Yesu yá kù a zéwa.
⁸ Kua maa fù̄a dilea, àle ma dā sa. Dii Yákpaleken maa mé a kpameε yákpalekεgwozi. I ke máme má adoo, ní gbé pɔ̄ ye aà mɔ̄aio píie.
⁹ Zεwεle mó ma kíi kpakpa.
¹⁰ Demasi ma to we à t̄a Tesaloni, ké a ye dúniai yáí. Kεlesā t̄a Galati b̄usuu, mé Titu t̄a Dalamati b̄usuu.

* 3:8 Bɔ̄a 7.11-12 † 3:11 Z̄in 13.50, 14.5, 19 ‡ 3:11 Sou 34.19

¹¹ Luku mé gòmanò ado. Maaku se à mò sãnu, asa ì dɔmale maamaae.

¹² Ma Tisiki gbàe Efese.

¹³ Tó níe mós, ma ulatao pò má tò Kaapu be Toloasi* sé, ní mɔomεe ní ma láo, atēsa a pò pò wa kè ní báao.

¹⁴ Alēsānda sia yāvāikèμεε maamaae. Dii a yá pò a kèpi fiaboè.†

¹⁵ Laaikaazi, asa à bò wá yá kpe pāsípāsīe.

¹⁶ Yákpalekeamanò séia guu gbēe i zemanò. Wà ma to we píie. Lua su ní yápi dao.

¹⁷ Dii zèmanò à ma gba gbãa, ò ma ze'è ma baonakpà wásawasa, buipáleo mà píi. A ma bò nòomusu lézi.

¹⁸ Dii a ma bò yāvāi guu píi, a ma suaba e ma ge kaò aà kpalau musu. Ɔme gawi vī gɔɔpii, āmi.

¹⁹ Fɔkpa Pisii ní Akilasiowa ní Ɔnesifɔo bedeɔ.‡

²⁰ Elasa gò Koleni. Ma Tɔfiū tò ní gyāo Miletī.

²¹ Zeeweie mós e buzie àò ká. Ebulu ní Pudeo ní Linuo ní Kolodiao ní wá gbéɔ píi fɔkpàma.

²² Dii àò kunno, i gbēkekeé ápii.

* 4:13 Zin 20.6 † 4:14 Sou 62.13 ‡ 4:19 2Tim 1.16-17

TITU

Yá pò kú láe bee guu

Tituá Yesudee, āma Yuda no (Gal 2.1-3). A gò Pòlu ìwa ũe mé à zì zō kè Kolenideò n Pòluo maakōe yá musu (2Kln 7.6-16). Pòlu láe bee kèè gō pò Titupi ku Keleti, à Yesude pò aa kú ísia gūgūnapiwao yágea'aezì nàè aà zì.

Lápi daaleaá waaso pò Pòlu ìb kené yáe (1.1-4). Bee gbea yá pò a dīle gāli dōaanaōne (1.5-16). Lēe pla guu à ledà Tituwa gbé pò àle zīkēnōo yá musu: Maeziò, nōeziò (à kù aa yādada wēndiaōne), èwaasoò n zōo (2.1-15). Lēe àaō guu à Yesude yákeao bōolekè, ké an kua aao na, aasuli kōkpaaleo (3.1-11). Bee gbea à ledà Tituwa, à fōkpamá (3.12-15).

Lápi kyokena a e ké lápi waaso de Titu yá ũ adoo. Yá'ia pò Pòlu òá yá'ia pò ìb Yesudeò le mōmōōe: Yesudeò yáò zékalēa n dōaanaò yákeao n Yesudepio yákeao.

Titu zīkea Keleti būsuu

¹ Ma Pòlu, Lua zòblena, Yesu Kilisi zina, à ma zì mà gbé pò Lua n sēo da a zéu, mí tó aa lousisia síana dō,

² an wé ìb dō àizāna pò Lua a lēgbè zadō gōo i daaleozi, Luapi lí ēeto sōo.

³ Yápi bō gupuaú a gōowa waaso pò Lua wá Suabana nāmēe ma zì guu, lá a dīlewa.

⁴ Mámē ma láe bee kēne Titu,* ma ne'ia Yesu zé pò wá kúu sānu guu. Mae Lua n Kilisi Yesu wá Suabanapio gbēkekene, aai n gba aafia.

⁵ Ma n to Keleti ké n yá pò gò weo gōgō, ní gbēzōō dile wéle n wéleo lá má ònewa.

⁶ A maa gbēzōō lío ku tàaesai nōmēndode ũe. Aà néo ìb luayāmanaò ũ, i ke aao de né zazaa lalasideò ũ no.

⁷ Lá dōaanaá ziiāe Lua zì guu, a maa aào de tàaede ge swágbāade ge pōkūmade ge igbēna ge āiapāsīde ge owelembēe ũo,

⁸ sema nibōfōna ũ, laaide pò zè n maakēao ũ, gbēmaa pò a kua adoa mé a azia kua dō ũ,†

⁹ gbé pò zè sūsú n Lua yá náaideo lá wī danéwa ũ, ké à e leda gbēpāleowa n yá síandepio, i gbé pò bō a yá kpeo ēekané n zì.

¹⁰ Asa swáyāmansaide pò aai gbéó liaa n n yā'oaoo dasi, atēsa Yudaò guu.

¹¹ Aai ua búu gbéó òkpa. A maa wà lesōkpané. Aai yá pò de wà danéo dané oβē'ea yái.

¹² Keleti būsú ānabie mē Keletiá ēedeone, wai pásione, ye'uiade pōewonsaione.

¹³ Yápiá síanae. Ayāmeto ledamá pásipási, ké aa zése sūsú.

¹⁴ Aasu laaido Yudaò fiwao ge gbé pò kè síanawao yādileao.

¹⁵ Pōe lío gbāsī gbāsisaideoneo, mé pōe lío gbāsī sai luayādansai gbāsīdeoneo, ké an láasoo n n nòseo vāi yái.

¹⁶ Aai mē wa Lua dō, ò an yákea ì n ēbo. Lua ginzideone, aali aà yāmao, aali fō yāmaae kēo.

* 1:4 2Kln 8.23 † 1:8 1Tim 3.2-5

2

Lɛdaa Lua gbɛ́owa

- ¹ Mpi sɔ́, yá pɔ́ ì kpaaí n̄ yá sɔ́nde daanéó oné.
² O maézɔ́ɔ́nɛ aaó n̄zɔ́ k̄ua d̄s gbé́ gbiaó ũ, laaideó ũ. Aa zése súsu n̄ yea gbé́ozio n̄ menao.
³ O nɔ́ezɔ́ɔ́nɛ lɔ́ aaó ku Lua gbé́o kuawa. Aasu wàɔ de gudena ge v̄ɛ zɔ́ ũo. Aali yāmaa da nɔ́gbāaɔnɛ,
⁴ aali lɛdamá an baade àɔ ye a zāzi n̄ a néo,
⁵ aaó de laaideó ũ gbāsɔ́sai, aa laaidó n̄ nɔ́zāekɛziwa, an baade misiile a zāé, ké wasu Lua yá b̄ɛboo yáí.
⁶ Lɛda èwaasoowa lɔ́ aaó laai v̄i yápii guu,
⁷ ní maakɛa zé ɔ́lɔ́né. N yādaané àɔ gbia kolesai.
⁸ Yáze de pɔ́ wa f̄ɔ́ a ɛɛboo dané, wí i gbé́ pɔ́ b̄ò n̄ kpe kú, ké i e v̄ai ò n̄ yá musuo yáí.
⁹ Lɛda zɔ́owa aali misiile n̄ diioɔnɛ yápii guu, aali yá pɔ́ a kángu ke. Aasuli b̄o n̄ yá kpeo.
¹⁰ Aasu n̄ kpáí'oo. Aa to aaó n̄ d̄s gbé́ náaideó ũ maamaa, ké Lua wá Suabana yá pɔ́ wí dané e tɛke yápii guu.
¹¹ Asa Lua gb̄ɛke pɔ́ m̄ò n̄ gbé́pii suabao b̄ò gupuau.
¹² Gb̄ɛkɛpi lé daw̄ɛ wà mik̄ɛ yá pɔ́ i kpaaí n̄ Lua yáooɛ n̄ d̄unia p̄onideao, wíɔ wázɔ́ k̄ua d̄s gb̄ɛmaao ũ, luayāmanaɔ ũ d̄unia tiaɛ bee guu,
¹³ wíɔ wɛd̄o p̄onakɛgɔ́ pɔ́ wáɛ dáí. Ōmɛ wá Lua z̄ɔ́ wá Suabana Yesu Kilisi m̄ogɔ́ gawide ũ.
¹⁴ A azɔ́ kpa wá ḡɛ ũ, ké à wá b̄o v̄ai píi guu, i wá gbāsɔ́ wolo a gbé́ yenzideo ũ, gbé́ pɔ́ maakɛa áia v̄io ũ.
¹⁵ Yápiɔ́ oné, ní lɛdaomá, ní n̄ gba laai n̄ n̄ ikoo píi. Nsu to gb̄ɛ sakanguo.

3

Wà laaidó maakɛawa

- ¹ D̄o n̄ gbé́gu aali misiile gbāadeoɔnɛ n̄ ikodeo,* aa n̄ yāma, aaó kú n̄ maakɛa píi s̄uo.
² Aasu gb̄ɛ tɔ́b̄ɛsio. Aaó de n̄sɛdoũde yákelesaide pɔ́ busaa gbé́piiɛo ũ.
³ Asa wápiɔ́ s̄o wá faa v̄i yāao, luayādansaiɔn wá ũ. Wá sásāa, wá de p̄onakɛa n̄ d̄ɛ ñi píio zɔ́ ũ. Wíɔ ku n̄sɛv̄ai n̄ wɛd̄oak̄ɛo guu. Wá de gbé́ giao ũ, wá zak̄o.
⁴ Ké Lua wá Suabana gb̄ɛke n̄ aà yea gbé́ozio b̄ò gupuau,
⁵ ɔ́ à wá suabà. I ke wá maakɛa yáí no, ké à w̄ɛnad̄òw̄ɛ yáíe.† A wá zu'ò, à wá í dafu, a tò wa ḡɔ́ gbé́ dafu ũ n̄ a Nisina
⁶ pɔ́ a písiwá gbāao Yesu Kilisi wá Suabana sabai,
⁷ ɔ́ yá b̄òwanɔ́ na aà gb̄ɛke yáí, wa ḡɔ́ aà gbablenao ũ, ɔ́ wá wé d̄o àizānai.
⁸ Yápiá s̄ianaɛ.
Má ye n̄ káasike yápiɔ́wa maamaa, ké luayāmanaɔ e wà m̄ɛkpa maakɛawa. Bee maa, a káfia v̄i gbé́oɔnɛ.
⁹ Pāale yá misai gwaaɛ n̄ deziɔ́ tó k̄ɔnwɛao n̄ s̄oleo n̄ lekpaakɛa M̄oizi ikoyā musuo, asa yāp̄aɔnɛ, aa káfia v̄io.
¹⁰ Gbé́ pɔ́ ì to wá k̄ɛaa gba laai baa ḡɛn pla, ní gbasa n̄ aà yá.‡

* **3:1** Lom 13.1-2, 1Píe 2.13 † **3:5** Efe 2.8 ‡ **3:10** Mat 18.15-17

¹¹ Nyõ dõ ké gbé bee taa òkpà. Duunkenaε, à azia dàyãu.

¹² Tó ma Aatema ge Tisiki zìma, zεwεεε mο ò ma le Nikοpλι, asa ma zεò mà buzieble weε.

¹³ Κοαι κε ò zé kùsūa κε bùsu ikoyãdõna Zenasiε ní Apoloo, ké pε su késãmáo.

¹⁴ A maa wá gbé maakea dada, aai κε, aai bοε zεazεαο κε, ké aasu wàο ku pão.

¹⁵ Gbé pó wá sãnuο fòkpama pii. Fòkpa gbé pó aa yewázi Yesu zé guuοwa. Lua gbékekeé ápii.

FILEMᵛᵛ

Yá pᵛ kú láe bee guuᵛ

Filemᵛᵛá Kᵛbsi Yesude tᵛdee mé Pᵛlu gbēnae (dᵛᵛ 1). A zᵛe vī, à tᵛn Oneziū, à bàalè. Oneziū Pᵛlu dᵛᵛ gᵛᵛ pᵛ wà Pᵛlupi dàkpeue. A gᵛᵛ Yesude ũ sᵛ, ᵛ Pᵛlu zèᵛ à àà kpásā a diie, ᵛ à láe bee kèè, à wabikèwà asu àà si zᵛ ũ lᵛᵛ, sema àà gbèdo ũ naa Kilisiwa guu, asa wī zᵛ pᵛ bàalè swágaga pāsīpāsīe.

Fᵛkpaa Filemᵛᵛwa ní gbé pᵛ aa kuaànᵛᵛ gbēa (1-3), Pᵛlu Dii sáaukpà Filemᵛᵛ luanaaikēa ní àà āiao yá musu (4-7). Bee gbēa à Oneziū pᵛ lé tá a diiwa yá'ò (8-22). Lápi làa ní fᵛkpaamáᵛᵛ, wà gbé pᵛ an tᵛ kú Kᵛbsideᵛᵛ lá guuᵛ è we (Kls 4.10, 12, 14). Aasipu (dᵛᵛ 2) tᵛ kú Kls 4.17 guu lᵛ.

Wá è lápi guu lá Pᵛlu yá'ò a gbé Filemᵛᵛe busēbusē. I yāe dilèᵛᵛ, i giè ní Oneziū zᵛbleaeᵛᵛ. Ama à yá dᵛaàgu ní gbé pᵛ lé láe bee kyokeᵛᵛ pii, Kilisi yeawázi ì tᵛ wá kua dafukū, ì tᵛ wà ke na ní kᵛᵛ lᵛ.

Pᵛlu Filemᵛᵛ sáaukpaa

¹ Ma Pᵛlu, ma gbé pᵛ wà ma dakpeu Kilisi Yesu yái ní ma gbèdo Timᵛᵛteeo, wámē wa láe bee kèè, wá zikēndee yenzide Filemᵛᵛ,

² ní Yesude pᵛ aai kᵛ kāaa n beᵛ ní wá nᵛe yenzide Afiao ní wá zikēndee Aasipuo.

³ Lua wá Mae ní Dii Yesu Kilisio gbēkēkēne, aai n gba aafia.

⁴ N yá ìᵛ dᵛmagu gᵛᵛpii ma wabikēa Luawa guue, ᵛ mi àà sáaukpa,

⁵ asa ma Dii Yesu náai pᵛ níe ke bao mà ní n yea Lua gbéᵛᵛzio pii.

⁶ Mi wabikēwà, ké n kuawanᵛᵛ Yesu zéu a to n wé ké báaa pᵛ wá vī pii naa Kilisiwa guu.

⁷ Ma gbé, n yeañzi ma pᵛ kèna maamaa, à ma nᵛse nᵛnimēe, asa n Lua gbéᵛᵛ sᵛ dāné doū.

Pᵛlu awakpaa Filemᵛᵛe Oneziū yá musu

⁸ Ayāmēto, baa ké ma zé kà naa Kilisiwa mà yá pᵛ maa ñ ke dilēne,

⁹ ní beeo ma awakpàne ké má yenzi yái. Mapi ma Pᵛlu, ma maezᵛᵛ ia ní ma daakpeu tia Kilisi Yesu yáio,

¹⁰ ma awakpàne Oneziū* pᵛ gᵛᵛ ma né ũ kpéu la yá musu.

¹¹ A pāne yāa, āma tia a ài vīwēe, mpi ní mapio.

¹² Ma àà gbàema, a de ma sᵛ ũe.

¹³ Ma kua kpéu Yesu baokpaa yái guu, má ye aàᵛ ku ma sae, ké aàᵛ dᵛmale n gbēu,

¹⁴ āma ma zèᵛ má yāe ke n lé saio, ké ísu yāmaakēmeē teasio, sema ní pᵛeāᵛᵛ.

¹⁵ Aᵛ Oneziū kēama yāa gᵛᵛpla de ké aà ēa suma àᵛ kunnᵛᵛ gᵛᵛpii yáie.

¹⁶ A ēa àᵛ deᵛ zᵛ ũ lᵛᵛ, asa a de zᵛa, a de n gbé yenzide ũ naa Kilisiwa guue. Ma gbé yenzidee. Wa n gbé pᵛ a de n zᵛ ũ mé à gᵛᵛ Dii pᵛ ũ pᵛ o lᵛa?

¹⁷ A yái tᵛ, tᵛ n ma dile n gbé ũe, gbāakpaaāzi, lá íyᵛᵛ kpamaziwa.

¹⁸ Tᵛ à zāne yāewa ge tᵛ a n fīa kūae, bee gᵛᵛ ma yá ũe.

¹⁹ Ma Pᵛlu máme ma yāe bee kè ní mazīa ᵛᵛ, má n fīabone. Ké ní ma fīa kūa n misia ũ, má a yá'ᵛ lᵛᵛ.

* 1:10 Kls 4.9

²⁰ Too, ma gbé, maakemee Dii yáí, ní ma sǒ damee doũ wá naa Kilisiwa guu yáí.

²¹ Ma lakène ké má dǒ nǐyǒ ma yāma, mé nǐyǒ ke de lá má ònea yáíe.

²² Bee gbèa pilakíi kekemee ɔ, asa má a náai ví Lua a ma bǒé wabi pǒ ále kewà yáí.

²³ Epafa pǒ wá sǎnu kpéu Kilisi Yesu yáí fɔkpàma

²⁴ nǐ ma zíkèndee ɔ Maaku ní Alisakao ní Demasio ní Lukuo.

²⁵ Dii Yesu Kilisi gbèkékéé.

EBELUO

Yá pò kú lée bee guu

Ké wà íbèlèsè ní Yesudeo, bee mé tò an gbèe ye fu, ò lápi kēna lé tékpańgu aa ze gbāa Dii náaikea guu. A mē Kilisi zōo de malaikaō ní ānabiola pīi, mé zī pò a kē gbēpii yá musu de an pòla pīi. Za lápi daaleawa à mē Lua azia òbōwēe a né Yesu Kilisi ũ (1.1-3). Lápi kpaalea lee pla:

A séia (1.4-10.18) lé Kilisi dea pópīia yá bōoleke. Anabio ò a deńla adoo (1.1), a de malaikaola be (1.4-2.18), a de Mōizi ní Yozueeola (3.1-4.13). A de luabaakuarńo káau sa'onkiaola (4.14-7.28). A azia kpà sa'obo ũ à gà lipāakōawa gbēpiiē, ò bee de sa dasi pò Isailio ò yāala pīi (8.1-10.18). A zewēwēe wà sō Luazi, zé pò sa'oa pāle i e wē yāao.

A plaade (10.19-13.17) lé tékpawágu wà ze gbāa Yesu náaikea guu (10.19-39). Wekii luabaakuarńo káau luanaaikenaō yá kúu (lee 11). Ale ledawá wà wépe Yesu Kilisiwa, ké wà e íbèlèsēawanō fō laaàwa (12.1-11). Ledama gbēzāo ní gbéō gbaa laaio gbēa (12.12-13.19), lápi kēna fōkpámá à báaadāńgu (13.20-25).

Lua Né de malaikaola

¹ Lua dōaa ānabione yāa dodo dasi, ò aa yáze ò wá deziōne dasi,

² āma aà Né mé yā'òwēe gōo gbēzāe beeo zī sa. Népi sabai ò Lua dúnia kē, a dīle ōme a gō pópīi vī.

³ Ōme Lua gawi tekea ũ, aà kua ũ zálala. Ōme pópīi kūa ní a yā'oa gbāao. Gbéō duunawoloa gbēa à gē zōle musu Zōode oplaai.

⁴ Lá tó pò a blè gbia de malaikaō pòla, màa aà zōo deńla b.

⁵ Lua yáe bee ò malaikaee yāae?

Ma Néń n ũ, n Maen ma ũ gbā,*
ge máme máo de aà Mae ũ,
aapi io de ma Né ũ.†

⁶ Ké Lua tò a yoa mò dúnia guu, à mē a malaikaō kúleē pīi.

⁷ Malaikaō yá musu à mē,

i a iwao li íana ũ,
i a zikenapio li tévua ũ.‡

⁸ Aà Né yá musu sō, à mē:

Lua, níyōo zōlea báawa gōopīie,
niō n kíake lípana kūa yáze de ũ.

⁹ N ye maakeai, ní za váikeau.

A yái tò Lua, n Lua, n kpa kpalau,
à pona písima de n gbéola.§

¹⁰ Wa ò b:

Dii, n tōle kàle asínizí,
musuá n ozikea.

¹¹ Ampii aa gē, kási níyōo kue.

Aa zikū lán pōkasawa,

¹² ní ní koo lán pewa,

ní ní lile lán pōkasawa.

Mpi sō níyōo doū gōopīie,

* 1:5 Sou 2.7 † 1:5 2Sam 7.14 ‡ 1:7 Sou 104.4 § 1:9 Sou 45.7-8

n gɔɔ láaa v̄io.*

13 A yáε bee ò malaikaeε yāae?

Z̄ɔle ma ɔplaai

e màò n ìbεεɔ kεnε n gbadibɔ ũ.†

14 Malaikaɔ́á z̄íkεnaɔne nípii, nisína pò Lua ì ní z̄i dɔi gbé pò aa bɔ ziaɔleε.

2

Yesu ḡsa gbēnazina ũ lāwáwa

1 Ayāmeto wà yá pò wá mà kũ ɔplapla, ké wásu zā zéwao yái.

2 Asa lá ikoyā pò malaikaɔ òá s̄ianaε,* mé wà fiabò gbé pò ḡi mai aa p̄aɔne a zéwa,

3 tó wi suabaa z̄ɔɔpi yāda sao, wá bɔe? Suabayāpi bò Dii kíie, ɔ gbé pò màò a s̄ianapiliwàw̄εε.

4 Lua suabayāpi seela òlɔné yābɔnsaεɔ ní dabudabu dasi keaɔ guu ní a Nisína gba pò a b̄iilew̄εε a p̄eāwao.

5 I ke malaikaɔ ɔ Lua dún̄ia zia pò wále a yā'o n̄ané ní ɔz̄io.

6 A ku guei wà m̄è:

Bón gbēnazina ũ ké aà yá ìɔ dɔngui?

Bón aà ũ ké ni laaidɔwài?

7 N aà k̄ēsā malaikaɔzi gɔɔpla,
n aà kpà kpalau ní gawio ní bεεεo.

8 N tò p̄ópii misiile.†

Ké Lua tò p̄ópii misiile, i a kee to misiileaè saio. Tia kéwa, wi e p̄ópii misiile ḡiao,

9 wá è Yesu yáε. Lua aà k̄ēsā malaikaɔzi gɔɔpla, ké Lua gbēke guu aà ga gbépii ḡεε ũ, ɔ à aà kpà kpalau ní gawio ní bεεεo ga taasi pò a k̄é yái.

10 Lá p̄ópii bò Lua kíi mé p̄ópii de aà pò ũ, ké a ye ḡé ní gbéɔ a gawi guu dasi a néo ũ, à k̄ù aà to an Suabanki ḡɔ wásawasa taasikεa guuε.

11 Gbé pò lé ḡɔ Lua pò ũo ní gbé pò lé ní ke Luapi pò ũo an de doũε. A yái tò aà ní s̄isia a d̄aunaɔ ũ lí aà wí k̄ũo.

12 A m̄è:

Má n yā'o ma d̄aunaɔne,
má n táasile k̄ókāaa guu.‡

13 A m̄è ɔ:

Má aà náai v̄i.§

A m̄è ɔ:

Má ké, ní né pò Lua kpàaɔ.*

14 Lá népiá gbēnazinaɔne, màa aàpi s̄ɔ à ḡɔ gbēnazina ũ lán̄wa, ké à ga, i Ibiisi pò ì ga gba zé kaale,

15 i gbé pò aale v̄iake gaε aa ḡɔ a zɔɔ ũ e ní w̄eni léuɔ bo.

16 S̄iana guu malaikaɔ ɔ àle ɔdamáo, Ablahaũ buiɔne.

17 A k̄ù aà ḡɔ lá a d̄aunaɔwa yápii guuε, ké à ḡɔ Sa'onkia s̄uuude náaide ũ Lua z̄i guu, i gbéɔ duuna k̄émá.

18 Lá à taasikè à ȳɔa f̄ɔ, a f̄ɔ dɔ gbé pò wàle ní ȳɔle.

3

Yesu de M̄izila

* 1:12 Soū 102.25-27 † 1:13 Soū 110.1 * 2:2 Gal 3.19 † 2:8 Soū 8.4-6 ‡ 2:12 Soū 22.23 § 2:13 Isa 8.17 * 2:13 Isa 8.18

1 Bee yáí ma gbéó, á gbé pò Lua á sisi a mọ̀ aà kíí, à làasooke Yesu pò Lua aà zì wá lousisize Sa'onkia ũwa.

2 A náai ví Lua a dílenaε, lá Mọizi kuò Lua uawa.*

3 Lá uakpana bεεε ịb de uaa, màa Yesu gawí zɔɔ de Mọizi pọ́a.

4 Ua píi a kpana víε, mé pọ́pii Kalenan Lua ũ.

5 Mọizi náai ví Lua ua zíkεna ũ yá pò a mọ̀ seela ũ.

6 Kilisi sɔ́, uabelepi néε. Luapi a ua nàè aà ɔ́zíε. Wámε wá uapi ũ, tó wá pò pò wá wé ɔ́i yá kúá ní sɔ́o dílea ní pọ́nao.

Lua gbéó kámabokíi

7 A yáí lá Lua Nisína òwa,
tó a Lua ịbọ̀ mà gbā,

8 ásu swágbāake lá á deziò kè aa ma yó
gɔɔ pò aa bọ̀ ma kpε guwawaiuwao.

9 Baa ké aa ma yákeεaò è wè bla,
aa ma yó we, aa ma gbāa legwà.

10 Ɔ ma pọ̀ pà gbépiòzi,
ma mè aaiò pāalemeε gɔɔpiiε,
aa ma yá kúao.

11 Ɔ má ò ní mazíao ní pọ́fεo ma mè,
aa gē ma kámabokíiuo fá.†

12 Ma gbéó, à laaika á gbēε su àò sò vāi luanaaikεsai ví e aà gε kēò Lua bēεwao.

13 Gu pò ị ɔ́, i me gbā píi, àò ịedakōwa, ké duuna su á gbēε sásá aà swá gbāakúo yáí.

14 Asa Kilisi gbéon wá ũ, tó wá zεa gbāa mé wá aà náai ví lá wá ví káauwa e a léwa.

15 Lá wa òwa,
tó a Lua ịbọ̀ mà gbā,
ásu swágbāake lá á deziò kè
gɔɔ pò aa bọ̀ ma kpεwao.

16 Deo mé gbé pò aa Lua ịbọ̀ mà aa bọ̀ aà kpεo ũi, mé i ke gbé pò Mọizi ní bóle Egiò bāasio?

17 Deo Lua pọ̀ pàńzi e wè blai, mé i ke gbé pò aa duunakè, an gε gò kále guwawaiuo bāasio?

18 Deo a òné ní azíao aa gē a kámabokíiuo ni, mé i ke gbé pò gí aà yāmaiò bāasio?‡

19 Wá è aai e gēuo an luanaaikεsai yáí.

4

1 Lá gēa kámabokíiuo lé pò Lua gbè gí ku, wà laaika ké wá gbēε su kuawào.

2 Asa wa baona mà lánwεε. Yá pò aa màpi i àikεnéo, ké aai ma ní lua-naaikεaoo yáí.

3 Wá gbé pò wa yápi sí, wi gē kámabokíi pò Lua a yá'ò guu à mè:
Má ò ní mazíao ní pọ́fεo ma mè,
aa gē ma kámabokíiuo.*

A yá bee ò, baa ké à a zì mīde za dúniakalegɔɔ,

4 asa wá gɔɔ soplade yá'ò guei wá mè, gɔɔ soplade zí Lua kámabò ní zí pò á kèò píi.†

* 3:2 Nao 12.7 † 3:11 Sou 95.7-11 ‡ 3:18 Nao 14.26-35 * 4:3 Sou 95.11 † 4:4 Daa 2.2

5 Wá mà tia à mè, aa gē a kámabokiiuo.

6 Lá gbé pò aa baonapi mà káauo i gēuo ké aai sio yáí, ò a gēa gò gbēpáleone.

7 Ǿ Lua èa gòdile lo wí me gbā, asa à gēgē a gbēa ò à Davidi gbà lé a ò lá wa ò tiawa,

tó a Lua loo mà gbā,

ásu swágbāakeo.

8 Tó Yozuee gēínò kámabokiiu yāa, † dō Lua i gòo pāle yā'o gbēzāo.

9 A yáí tò kámaboki gò Lua gbéone.

10 Asa gbé pò gē Lua kámabokiiu kámabò ní a zioe, lá Lua kámabò ní a ziowa.

11 Lá màae, wà wetā wà gē kámabokiiu, ké wá gbēe su gí Lua yāmai aà fu lánwao yáí.

12 Lua yá bēe mé a gbāa, a lé na de fēnda lekpeplaa. I ní zō à gē nòsekpēau e nisinau, ì gē gupēkiiu e bóou, ì láasoo ní nòse yáo gwa.

13 Lua pòkae uleaèò, a kee kpaàe guio. Lua pò wá wá yáo séle siuè, ì pópíi e e a biwà.

Yesu de sa'onkiaola

14 Lá wá Sa'onkia zōo pò luabe kēaa e Lua kiiu ví Lua Né Yesu ũ, wàò zé pò wá sè yá kūa gíugiú.

15 Asa wá Sa'onkia pò a fō wēnadōwēe wá gbāasaikē guu ví. Wà aà yò lánwáwa yápii guu, i duunakeo.

16 Ayāmeto wà sō Lua gbēkēkenede kpalabaai ní sōo dilea, ké aà wá wegwa, i gbēkēkēwēe a gòowa.

5

1 Wí Lua ua sa'onkia píi sé gbéò guue, wí aà dile ní yākekēna ũ Lua kíi, io mòè ní gbaò, io aà gbagbané ní duuna yáí.

2 A fō dō ní gbé pò aa sāsā an dōsaikē guuo, asa aàpi kú ní gbāasaikēo sōe.

3 A yáí sema aà sa'o azia duuna yá musu, lá ì o gbé kiniò pò yá musuwa lo.*

4 Gbēe lí azia kpa kpalapiuo. Lua mé ì aà kpá lá à Aalona kpàwa.†

5 Màa sō Kilisi i azia kpa sa'onkia kpalauo, Lua mé aà kpàu à mè:

Ma Né n ũ, n Maen ma ũ gbā.‡

6 A ò guei lo:

Nyōo de sa'ona ũ gòoppi

lán Mekizēdēwaε. §

7 Gòo pò Yesu kú dúnia guu, à wabikè ní wii gbāao ní wé'io,* à kulekè Lua pò a fō à a si gawaε, ò Luapi aà yāmà, ké ì a yá da yáí.

8 Baa ní aà luanekēo, à misiileá Luaε dàda a taasikēa guu.

9-10 Ké maa pèwà à làa, Lua aà kpà Sa'onkia ũ lán Mekizēdēwa, ò à gò suabaa láasai mi ũ gbé pò aale a yāmaone píi.

Laaikaa fuai

11 Yá bee musu wá yāví dasi wà oé, āma a bōlekea zí'ūe, asa ili yázēdō kpaaboo.

12 A gbé pò a gēgēu kéwa, a maa àò de yādanēdeò ũe, āma e tia á de wà èa Lua yá pò wí dada gbé dafuone daé loε. Yó mé kōsiánò, i ka yōunableao.†

13 Asa yōmina píiá nēe, i ka guei yázēde guuo.

14 Yōuna sō, gbé kāsaa pò aa dōekēòò pōe. Aa maa dōakōe ní vāio dàda.

‡ 4:8 Iko 31.7, Yoz 22.4 * 5:3 Lev 9.7 † 5:4 Bōa 28.1 ‡ 5:5 Sou 2.7 § 5:6 Sou 110.4 * 5:7 Mat 26.36-46 † 5:12 1Kln 3.2

6

1 Ayāmeto wà Kilisi yá séiáw kpa saalo, wí gé ae e wà gǝ gbé kàsaaw ũ. I ke wá ɛa mikēa yá gianaowa ge luanaaikɛa daale lo no

2 ge da'ile yādadaa ge ɔnaama ge gɛɔ vua ge zia yákpalekɛa.

3 Wà yá beew kpa saalo, wí gé ae, tó Lua wèi.

4 Asa tó gbé wé kè à Lua gba è, mé à baa è Lua Nisina guu,

5 tó à Lua yá ní dúnia pó lé mó gbāao ìe à a na dǝ,

6 tó à gbàsa fù, a zé kú à ɛa nǝselile loo, asa àle Lua Né páliwa azia loe, àle widawà gupuaue.

7 Tó lou lé ma tɔɔlewa mǝmǝw, àle mǝse e, mé à pó pó àikè sèwanaɔne bǝle, Lua ì báaadau.

8 Tó le ní leaaw ì bǝle sǝ, a giae, a zà ní lekɛaeoo.* A mide ní téoe.

9 Apio sǝ ma gbé yenzideɔ, baa ké wá ò màa, wá dǝ ké á kua de beea, á kú suabaze guu.

10 Lua ì yáke a zéwa, á yákeaw ní á yeaaàzio a sãaàguo, asa a dɔnlekè àà gbéɔne, mé àle ke e tia.

11 Wá ye á baade àò àiavi màa e a léwa, ké ásu seake pó pó á wé dɔi yá musuo.

12 Asu tó á me ke kpèleo. A gbé pó aale Lua náaike ní menao aale pó pó Lua a legbè ɛɔ ɔlesé.

Lé pó Lua gbè sea vío

13 Gɔɔ pó Lua lé legbè Ablahaũe, lá gbèe ku deaàla aà legbè ní aà tǝoo, a yáí a gbè ní azia tǝo,

14 a òè faaisai à mè á báaadaaàgu, í to aà bui kǝ.†

15 Ablahaũ menakè, ɔ à pó pó Lua a legbè è.

16 Wí legbè ní gbé pó deñla tǝoe. Legbèa mé ì to wà yá síana dǝ, mé ì lekpaabɔaané.

17 Ké Lua ye ɔb gbé pó a legbèa a gǝ ní pó ũɔne wásawasa a lé lileaw vío, ɔ a ò ní azia.

18 Beewa yá mèn pla ku a lileaw vío, Lua a fǝ ɛeto a musuo. Yápio lé wá gbé pó wa naaàzio gba sǝ maamaae wàw yá pó wá wé dɔi kúa seasai.

19 Bee ɔ wá wé dɔi wá wènidɔbɔ ũ. A náai ví mé a gbāa, ì zwāa pó daa Lua kpéu‡ baaviwanɔ,

20 gu pó Yesu dǝaa gèuwèe à gò Sa'onkia ũ e gɔɔpii lán Mɛkizɛdewa.

7

Sa'onkia Mɛkizɛde

1 Mɛkizɛdɛpi de yāa Salema kía, Lua Musude sa'ona ũe. Gɔɔ pó Ablahaũ zǝble kíawwa, àle su, ɔ Mɛkizɛde gè dàaàle, à báaadàaàgu.*

2 Ablahaũ àizee pó àle suò pii kwide kpàwà. Mɛkizɛde tó bee mè yāmaa kía. Bee gbɛa Salema kía bee mè, aafia kía.

3 A de ní dao ní deziɔ vío, aà wèni daalea ge midɛaw vío. A bǝ lán Lua Néwae, sa'onan aà ũ gɔɔpii.

4 A gwa lá a zǝɔ. Wá dezi káau Ablahaũ àizee pó a sèle zǝ guu kwide kpàwà.

5 Mɔizi ikoyā díle Levii bui pó de sa'ona ũɔne aa pó kwide sí ní Isaili deewaw,† baa ní ní Ablahaũ buikɛo.

6 Mɛkizɛdeá Levii bui no. N beeo à Ablahaũ pó kwide sí à samaa'ò Ablahaũ pó Lua legbèe.

* 6:8 Daa 3.17-18 † 6:14 Daa 22.16-17 ‡ 6:19 Lev 16.2 * 7:1 Daa 14.17-20 † 7:5 Nao 18.21

7 Seasai gbé pò samaa'ò gbé zò de gbé pò à samaa'òelaε.

8 Sa'ona pò aai pò kwide sipiá gbé pò ì gaone. Mekizede sò, gbé pò wà mè ìo ku gòpiin aà ù.

9-10 Gò pò Mekizede gè dà Ablahaùε, wi Levii i yāao, a ku a dezi mae Ablahaù plεue. Ayāmeto wa fò o se, gò pò Ablahaù pò kwidepi kpà, Levii bui pò wí pò kwide kpámáó mé kpà.

11 Levii bui sa'onapió mé Mòizi ikoyā zína ù. Tó aa fò to gbéó gò wásawasa, an bàa àó kú ní sa'on páleo lán Mekizede wa lbe? Mé i ke Aalona bui bàasio.

12 Tó sa'onao líε, sema ikoyā líε.

13 Gbé pò wà yá beeo ò aà yá musuá Isaili bui pò a gbée i sa'ozí ke yāaoε.

14 Asa wá dō sáasā ké wá Dii bò Yuda bui guue. Wi ma Mòizi sa'oyā'ò buipi musuo.

15 Yá pò yápi zu'on ke: Sa'on pále bò lán Mekizede waε.

16 Aà diléaá ikoyā ge buikéyā no. Aà wēni láasai gbāa yáíε.

17 Asa wà mè:

Nyò de sa'ona ù gòpii

lán Mekizede waε.‡

18 Maa wà yá káau bādè, ké a gbāao mé a ku a kee léio.

19 Asa Mòizi ikoyā i to gbée gò wásawasao. O wà suabayā pò de a káula zebòwēε wà sò Luazi.

20 Bee gbεa Lua i bee ke legbēsaio. Gbé kínió gò sa'onao ù legbēsaie,

21 āma Yesu gò sa'ona ù ní legbēaoε, asa wà mè:

Dii legbè, a lelileo,

à mè nýò de sa'ona ù gòpiiε. §

22 Beewa Yesu kpégaausiwēε ké Lua bàa kua ní gbéó tia maa de a káaua.

23 Bee gbεa sa'onao dasi yāa, ké ga lí to aao kú ní zí guu gòpiiio yáí.

24 Ama lá Yesu ìo ku gòpii, aà sa'onke gēblea vío.

25 A yáí tò a fò gbé pò aai sò Luazi ní a gbāao suaba wásawasa, asa ìo ku gòpiiε, ìo kulékené Luaε.

26 Sa'onkia bee taa mé kōsiwanó. Aà kua adoaε. A yāvái ge gbāsi vío. Lua aà kè duunkenaowa, à aà sè musumusu e a kíi.

27 Aà bàa kú ní sa'oa lá gu lé dō lán sa'onkia kíniowao. Gbépio ì sa'o nízia duuna yáí ní gbéó pò.* Aapi sò a kè gēn doε, ké à azía kpà.

28 Mòizi ikoyā ì gbéó kpa sa'onkia ù an gbāasaikε guue, āma ké Lua legbè ikoyāpi dilea gbεa, ò à a Né pò gò wásawasa e gòpii kpà.

8

Yesu mé wá Sa'onkia ù

1 Yá pò wáε o min ke: Wá sa'onkia bee taa ví zólea báawa musu Lua Zòde oplaai.*

2 I zike luakukii zwàakpe siana pò Dii dō, i ke pò pò gbēnazinao dò no.

3 Lá mōa ní gbaó ní sa'oao yáí wí sa'onkia pii kpái, a maa aapi aao pò ví à kpa sōε.

4 Tó a ku dúniau, à de sa'ona ùo, asa sa'ona pò aai mó ní gbaó lá ikoyā diléwaó ku kò.

5 Zí pò aale kéá pò pò kú musu taε, a zozonaε. A yáí tò, ké Mòizi ye zwàakpe dō, Lua òè aà pò pò a a taa kèè gbε musu ke màa píi.†

13 Lá wí ble ní zuswanao au‡ ní zununu túfuo§ fá gbé pò gbàlèowa wà gbābóné,

14 wa Kilisi pò o lbe? A azia kpà Luawa sãasai ní Nisina pò Ìo ku gɔɔpii gbãao. Aà au Ì wá s̄ pípiwēē yá gianao làasoo musu, ké wà zíkε Lua béεε.

Luabaakuarínɔ gbεzã sa'oa

15 Ayãmeto Kilisiá Lua bàa kua ní gbéɔ gbεzã kóε, ké gbé pò Lua ní sisio àizãna pò à a legbè e yáí. A gà ké à ní bo, i tàae pò aa kè Luabaakuarínɔ káau yá musuo kémá.

16 Tó wa ye zíkε legbe pò gbé dilewa, sema wà d̄ ké ade ku lɔo,

17 asa ga gbεa ̄ legbe Ìo gbãa ví. Tó legbedilena béε, legbe lío gbãao.

18 Ayãmeto wà yá pò Lua dilené káaupi sakè ní auo.

19 Ké Mɔizi ikoyã pò Lua dilɔo ò gbépii wáa, à sākã tēa ní ése úao se zò gáaena ní blesanao au yãalea ní íowa, a fã Mɔizi ikoyãwa ní gbēnazinao píi

20 à mè bee mé Luabaakuarínɔ yá sa'o'au ũ.*

21 Maa Mɔizi au fã zwàakpewa ní sa'o zíkεbɔɔ píi.†

22 Ikoyã guu au mé Ì gbābɔ pò daside píiε. Aubɔlesai duunakēamá kuo.‡

Kilisi duuna midεa azia kpaa sa'obo ũ guu

23 Lá à kù wà gbābɔ pò pò kú luabe taapiɔne beewa, sa'obo pò a maa de beea k̄s̄í ní luabe p̄piɔε.

24 Asa Kilisi i gē luakukii taa pò gbēnazina d̄uo, à gè a s̄ianau luabεε, ké àò ku tia wá Zennode ũ Lua k̄iε.

25 Sa'onkia Ì gē luakukii ní p̄otuo auo wē ní wēoε, ama Kilisi i gē azia kpaa m̄ɔm̄ɔ yáio.

26 Tó beewaε, d̄ àlε taasikε m̄ɔm̄ɔ za d̄uniakalεɔɔ. Siana guu à mò gēn doe gɔɔ pò d̄unia kà a kákii, à azia kpà sa'obo ũ à duuna midεò.

27 Lá Lua dilε gbēnazina lí ga gēn do, i gbasa yákpalekεaànɔ,

28 màa Kilisi azia kpà gēn do, à dasi duuna d̄i a miwa.§ A εa m̄o a gēn plaadei, i ke duuna yán lɔo, ké à gbé pò an wé d̄azio suaba yáíε.

10

1 Mɔizi ikoyãá yãmaa pò lé mó nisinaε, i ke yápiε súsuο. A yáí tò sa doupi oa m̄ɔm̄ɔ wē ní wēo lí f̄ gbé pò lé s̄ Luazio ḡò wásawasa bauo.

2 Tó sa bee oa gbābò lousisinaɔne gēn do e gɔɔpiiε, d̄ an n̄ɔse dàdoŭ, aa a oa tò.

3 Siana guu sa'oapi mé Ì gbéɔ duuna yá d̄n̄gu wē ní wēo.

4 Asa zuswana ní blesanao au lí f̄ duunakémá bauo.

5 A yáí tò, ké Kilisi lé mó d̄unia guu, a ò Luaε:

N ye sa'oa ge gbaio,

̄ n mε d̄mεε.

6 Sa pò wí a pò káteu à tékū

ní sa pò wí o duuna yá musuo lí kánguo.

7 ̄ ma mè, má ké!

Lua, ma m̄o n p̄eá keiε,

lá wa kè Mɔizi ikoyãu ma yá musuwa.*

8 A ò ḡia, sa'oa ní gbao ní sa pò wí a pò káteu à tékūo ní sa pò wí o duuna yá musuo lí ká Luaguo, a yeio, baa ké ikoyã mé dilε.

‡ 9:13 Lev 16.15-16 § 9:13 Nao 19.9, 17-19 * 9:20 B̄sa 24.6-8 † 9:21 Lev 8.15 ‡ 9:22 Lev 17.11

§ 9:28 Isa 53.12 * 10:7 Sou 40.7-9

- 9 Ɔ à gbàsa m̀, á k̀é, a m̀o aà p̀oẽá k̀eie. M̀aa à a k̀áau b̀ádè a plaade dilea ỳái.
 10 Lua p̀oẽápi k̀ea guu Yesu Kilisi azia kp̀a sa'obo ù g̀ẽn do, a tò wá kua adoa
 Lua gb̀éó ù.
 11 G̀oɔpii sa'onao ìo kú ń z̀í guue, aao sa doũ p̀o lí f̀s duunak̀emá bauo o
 m̀òom̀o.†
 12 Kilisi s̀õ à sa'ò duuna ỳa musu g̀ẽn doe e g̀oɔpii, ẽ à g̀è z̀òle Lua ɔplai.
 13 Za g̀oɔ bee àle dá we e Lua ào a ibeẽo k̀ee aà g̀badibo ù.‡
 14 Asa sa g̀ẽn do oapi guu, a tò gb̀é p̀o a gb̀áb̀onéó g̀ò wásawasa e g̀oɔpii.
 15 Lua Nisina lé ỳápi owẽe lo à m̀è:
 16 Ma bàakuañno g̀oɔ beeo g̀bea ỳán ke:
 Má a ikoyão dané ń ǹòse guu,
 má k̀é ń s̀owa.§
 17 Ɔ à gbàsa m̀è:
 Má ń duuna ń ń tàaeo ỳada lo.*
 18 Lá à ń duuna k̀emá, sa'oa ń ỳái zeví lo.

S̀sa Luazi

- 19 A ỳái tò ma gb̀éó, ń Yesu au gb̀aao wá g̀ẽa luakuk̀i zé v́ ń s̀õ dilea.
 20 A ẁeni zé dafu p̀o Lua kp̀é zwãa baa v́ b̀òwẽe a me guu.
 21 Lá wá sa'on z̀õ v́ Lua uakũna ù,
 22 wá s̀õ Luazi ń ǹsemendoo ń aà náaikea seasaio ń s̀õ p̀o wa p̀ipi wá làasoo
 v́i b̀uo ń me p̀o wá a zu'ò ń í wásawasao.†
 23 Wá zia'ea ỳa p̀o wa zèò k̀ua s̀òdeedesai, asa Lua a legb̀è, mé náaidee.
 24 Wá laaidok̀wa, wí tékpak̀õ yeak̀õ ń maakeao ỳa musu.
 25 Wásu p̀akpa wá k̀k̀aaakeai lá gb̀eẽo i k̀ewao. Wá ledak̀õwa, atẽsa lá á è
 Dii m̀oɔo lé k̀aikũ.
 26 Tó wa s̀iana mà mé wá d̀ò, tó wa gi lé duunake, sa'oe ku à duunak̀ewá lo.
 27 P̀o p̀o g̀òwẽe mé de ỳákpale ń s̀õk̀enguo ń té gb̀aa p̀o a Lua ibeẽo kaaleo d̀aa
 ù.‡
 28 Wí gb̀é p̀o g̀i M̀oizi ikoyã dai de aà wegwasai gb̀eõn pla ge àaõ seeladeke
 musu.§
 29 Tó gb̀é ẽz̀ò Lua Néwa mé à Luabaakuañno au* p̀o gb̀áb̀òe gwá foooũ, mé à
 Nisín gb̀ek̀ek̀enede s̀s̀s̀, ào d̀õ k̀é wa ìadawà z̀õ de beea maamaa.
 30 Asa wá ỳábeẽ'ona d̀õ à m̀è, áme á t̀simá, áme á flaboné. Wa ò lo, Dii a
 ỳákpaleke ń a gb̀éó.†
 31 Léle daa Lua b̀éẽ ɔuá ỳápásie.
 32 A làasooke á kua ỳawa. A wék̀ea g̀bea a taasi f̀s á d̀ee z̀õ kaa guu.
 33 Zieo wí á s̀s̀s̀, wí á wetá dasi guu. Zieo i ze ń gb̀é p̀o wàle ń wetá màao.
 34 A ẁenad̀ò dakpeunaone. Ké wá á p̀o s̀iwá, a zèò ń p̀ona, asa á d̀õ k̀é á àizee
 maa p̀o ìo ku g̀oɔpii v́.
 35 A ỳái tò ásu to sea g̀ẽ wóo p̀o ài v́lé z̀õ guuo.
 36 Sema ào mena v́, í p̀o p̀o Lua a legb̀è e aà p̀oẽá k̀ea g̀bea.
 37 Asa à g̀ò ỳoɔe, a g̀ẽg̀eõ,
 k̀é gb̀é p̀o lé mó pila.
 38 Gb̀é p̀o má tò ỳa b̀àaàno na
 ma náai p̀o àle ke ỳái ao ku,

† 10:11 Bba 29.38 ‡ 10:13 Sou 110.1 § 10:16 Zel 31.33 * 10:17 Zel 31.34 † 10:22 Lev 8.30, Eze
 36.25 ‡ 10:27 Isa 26.11 § 10:28 Iko 19.15 * 10:29 Bba 24.8 † 10:30 Iko 32.35-36

āma tó à pòbòzākè,
a kamaguo.‡

39 Gbḗ pò aai pòbòzāke aa nízia kaaleon wá ũo. Gbḗ pò aale Lua náaike aa àizāna eon wá ũ.

11

Gbḗ káau luanaaikεa

1 Luanaaikεa mé wεdɔaaàzi seasai ũ. A de yá pò wīli wesieo sia síana ũ ũε.

2 Gbḗ káau luanaaikεa mé tò Lua ní sáaukpà.

3 Wá luanaaikεa mé tò wá dḥ ké aà yá'oa mé dúnia kàle. Pó pò wīli wesieo ḥ à pò pò wī wesie kèd.*

4 Abeli luanaaikεa mé tò aà sa'oa Luawa maa dè Kainu póa.† Aà luanaaikεa yáí Lua aà sáaukpà, à aà dīle gbḗmaa ũ, ḥ à aà gba sí. Baa ní aà gaao, àle yá'owḗe e tia Lua náai pò a kèpi yáí.

5 Enoki luanaaikεa mé tò Lua aà sè, ké asu gao yáí.‡ Wi aà e lo, ké Lua aà sè yáí. E Lua àò aà sé, à aà sáaukpà à mè aà yá kàagu.

6 Gbḗe yá lí ká Luagu aà náaike saio. Sema gbḗ pò lé sḥaazi si ké a ku, mé ì fiabo a kíi wèelenaone.

7 Ké Lua ledà Nḥeewa yá pò wi e yāao musu, ḥ à Lua náaike à aà yāmà, à gó'ilenà kè à a uadeo mḥsiò.§ Aà luanaaikεa mé tò yá zḥle dúniaawa, mé Lua tò yá bḥaàno na a náai pò a kèpi yáí.

8 Ké Lua Ablahaũ sísi aà gé bùsu pò á kpawà aàò ví guu,* ḥ Ablahaũ Lua náaike à Lua yápi sí. Ké à bḥ be, a gu pò àle géupi dḥ zio.

9 A Lua náaike, ḥ à bekpà bùsu pò Lua a legbḗepiu nibo ũ† zwàakpede ũ. Màa Izaaki ní Yakobuo lo, asa Lua legbḗepi gò ní pò ũε.

10 Asa wḗle pò Lua de a kūna ũ a kalena ũ lo zedba ḥ Ablahaũ wé dḥi.

11 Sala luanaaikεa mé tò a è nosi,‡ baa ké fiie mé à zikù, asa a dḥ Lua pò legbḗepi náai ví.

12 Baa ké à zikù, gḥe mḗndopi buikè dasi lán saanao ge ísiale ũfāawa, wa fḥ dḥdḥo.§

13 Gbḗpiò gāga pii ní luanaaikεa guu pò pò à a legbḗenéo esai. Aa è kāaa aa gbāakpài. Aa mè nibo bḥmḥon ní ũ tḥle la.*

14 Gbḗ pò lé o maaò lé obwḗe wàle ní de be nideε.

15 Tó bùsu pò aa bḥu beε aale ke, dḥ aa ze'è aa èa tà we.

16 Síana guu aale bùsu pò a maa de beea ya luabεε. A yáí tò, tó wà mè Lua de ní Lua ũ, ìli ke Luapie wí ũo, asa à wḗle kèkené.

17-18 Ké Lua Ablahaũ lè a gwà, ḥ Ablahaũ Lua náaike à Izaaki kpà sa'obo ũ.† Lua legbḗe yāa à mè Izaaki kíi aà bui a bḥu.‡ N beeo à zè ní a né mḗndonapi kpaa.

19 A è Lua gbāa a fḥ geo vu, ḥ à èa Izaaki è a yási ũ.

20 Izaaki Lua náaike, ḥ à Yakobu ní Esauo gbà sa'ole.§

21 Yakobu Lua náaike. Ké à kà gaa, ḥ à gbāa'è a gopanawa, à kùle Yosefu néo gbà sa'ole.*

‡ 10:38 Abk 2.3-4 * 11:3 Daa 1.1, Sou 33.6, 9, Zāa 1.3 † 11:4 Daa 4.3-10 ‡ 11:5 Daa 5.21-24

§ 11:7 Daa 6.13-22 * 11:8 Daa 12.1-5 † 11:9 Daa 13.18 ‡ 11:11 Daa 18.11-14, 21.2 § 11:12

Daa 15.5, 22.17, 32.13 * 11:13 Daa 23.4, Sou 39.13 † 11:17-18 Daa 22.1-14 ‡ 11:17-18 Daa 21.12

§ 11:20 Daa 27.27-29, 39-40 * 11:21 Daa 47.31, 48.1-20

- 22 Yosefu Lua náaikè. Ké a ye gai, ò à Isailio bɔa Egipi yā'ò ní lá aa ké ní a geoo.†
- 23 Mɔzi de ní aà dao Lua náaikè, ò aa aà ùle e mɔ àaɔ aà ia gbɛa, ké aa è a kefeũ yáí.‡ Aai viake iko pɔ kía dilleo.
- 24 Mɔzi Lua náaikè. Ké à zɔkù, ò à gĩ wà a dile Falaɔ nenɔe né ũ.§
- 25 A sɪ wà a wetā ní Lua gbéɔ de kua ní pɔnao duuna guu gɔplala.
- 26 A dile ké wí pɔ wĩ damá Kilisi yáí de Egipi àizeea, asa zia asea aà wé péwà.
- 27 Aà luanaakea mé tò à bɔ Egipi,* i viake kía pɔkúmaeo, à zè gíũgiũ lá à Lua pɔ wĩli e ní wéoo èwa.
- 28 Aà luanaakea mé tò à Gɛamusu dikpe dile ní aumamaa kpele gíwao, ké gbɛdena su ɔkã ní negɔe séiaɔwao yáí.†
- 29 Isailio Lua náaikè aa bùa Isia Tɛawa lán tɔle giiwa. Ké Egipio yòwà màa, ò í kùaamá.‡
- 30 Isailio Lua náaikè aa lía Yelikoi e gɔɔ sopla, ò a bíi kwè.§
- 31 Káalua Lahabu Lua náaikè à zámadeɔ dile nienie, ò i kaale ní luanaaikensaiɔ.*
- 32 Má o kpelewa ɔ ni? Má ze'e mà Gedeɔ† yá'oo ge Balaku‡ ge Sausɔ§ ge Zefete* ge Davidi† ge Samueli‡ ge ánaɔ.
- 33 Aa Lua náaikè, ò aa zíblè kíaɔwa, aa yāgògò gbéɔne a zéwa, aa lé pɔ Lua gbèné gbè'è, aa nòomusuo lé nàaa,§
- 34 aa té pásí dè,* aa bɔ fɛnda lézi, aa gbāa'è ní yèesaikɛ guu, aa pásíkù zĩ guu, aa buipále zigɔ yà,
- 35 aa nɔe né geɔ vù aa kpámá.† Wà ìakpà ní gbéɔzi, ò aa gĩ bɔkĩ wɛlei, ké aa vu, aai bɔ maa yáí.
- 36 Wà ní gbéɔ kè pɔpɔ wà ní gbé ní flaalao. Wà mɔkà ní gbéɔwa wà ní ká kpéu.‡
- 37 Wà ní papa ní gbɛo wà ní dede, wà ní zɔe pla ní siio, wà ní dede ní fɛndao. Aa bèbe sã báa ní blè báao daa. Aa gò gii, wà ní wetà wà ìadámá.
- 38 Dúnia i ká ní ũo. Aa líaaliaa sɛu ní gbèsiɔ musuo, aa ku gbè'eo ní tɔɔ guu.
- 39 Baa ké Lua gbépiɔ sáaukpà nípii a náai pɔ aa kè yáí, aai pɔ pɔ à a legbèné eo,
- 40 ké aasu gɔ wásawasa wá saio yáí. Lua dàaa dile wà yá pɔ a maa de ní pɔa ee.

12

Lua a gbéɔ totoa

- 1 Ayámɛto wápiɔ sɔ, lá seeladeɔ gupàwázi dasi màa, wà ɔkpa pɔ pɔ í kpáwɛzi ní duuna pɔ í kpálikpawɛe àannɔo píi, wí bakpaai pɔ Lua dilewɛe ke ní menao.
- 2 Wà wépe Yesuwa. Ɔme bɔ ní wá luanaakea zéoo mé à bɔlei. A gaa líwa fɔ, i a wíyā dao pɔna pɔ dileae ea yáí, ò à gè zɔle báawa Lua ɔplai.
- 3 A làasooke aà yáwa, lá à menakè ní duunkena pɔ íbele bee taa sèanɔ, ké ásu kpasa á kúsu kwéoo yáí.
- 4 Asa á dɛkaa ní duunao guu, i ze gi e a ge gaò yāao.
- 5 Nòse níniyā pɔ wa òé lá á de néo ũwae bee sàágu yà? Wà mè: Ma né, tó Dii lé n toto,

† 11:22 Daa 50.24-25, Bɔa 13.19 ‡ 11:23 Bɔa 1.22, 2.2 § 11:24 Bɔa 2.10-12 * 11:27 Bɔa 2.15
 † 11:28 Bɔa 12.21-30 ‡ 11:29 Bɔa 14.21-31 § 11:30 Yoz 6.12-21 * 11:31 Yoz 2.1-21, 6.22-25
 † 11:32 Dɔa 6.11 ‡ 11:32 Dɔa 4.6 § 11:32 Dɔa 14.1 * 11:32 Dɔa 11.1 † 11:32 1Sam 17.12
 ‡ 11:32 1Sam 3.1 § 11:33 Dan 6.1-27 * 11:34 Dan 3.1-30 † 11:35 1Kia 17.17-24, 2Kia 4.25-37
 ‡ 11:36 1Kia 22.26-27, Zel 20.2, 37.15-16, 38.6

ńsu dile p̄ao.

Tó àl̄e n gba laai,

ńsu to n ká gao.

⁶ Asa gbé p̄o Dii yei ñ ì toto,

ì gbé p̄o a sí a né ũ swágaga.*

⁷ A ñadama dile totoa ũ. Lua mé lé bee keé, ké á de aà néo ũ yáí. Néé ku aà mae gí aà totoia?

⁸ Tó i á toto lá a né k̄in̄iwao, á de aà néo ũo, ḡinas̄ōnēon á ũ.

⁹ Wá d̄únia la maeo ví aa wá toto, ñ wa ní yāmà. Lá m̄aae, wà misiile wá Mae p̄o kú musue de beea, wí̄o ku.

¹⁰ Wá maeo wá toto ḡōpla p̄o ũ an ñ̄no léu. Lua ì wá toto wá káfia yáíe, ké wá kua e à̄o adoa láawa.

¹¹ Totoae lí̄o p̄ona ví a ḡōo, p̄osia b̄aasio, ama gbé p̄o totoapi ní kekeo ì a gb̄e'e z̄á b̄oa maa ní n̄sedaadoũ ũ.

¹² Ayāmeto à á̄o p̄o ḡò d̄ōz̄io ní á gbá p̄o ḡò tèeeo gba gb̄aa,†

¹³ Í z̄ése súsu,‡ ké á gbé p̄o lé t̄ōleo su p̄aaleo, aai e ḡo ní aafiao.

¹⁴ A w̄ēle à̄o na ní gb̄épiio, á kua īo adoa, asa tó gbé kua adoa, a Dii eo.

¹⁵ A laaika á gb̄e su kua Lua gb̄ek̄ek̄eanēwa aà ḡo á guu kona ũ, § ì ñada gbé dasīwa à ní ñ̄okpao.

¹⁶ A gb̄e su à̄o de gb̄as̄ik̄ena ũ ge luayādansai ũ lán Esauwao. A a yoakeze ȳia bl̄e ḡen do blea yáí.*

¹⁷ A d̄o ké à sa'ole w̄ēle a maewa gb̄ez̄a, ñ Lua ḡìe. Baa ké a w̄ēle ní w̄é'io, i ze'e à yá p̄o á k̄è l̄ileo.†

Luabaakuar̄no k̄aaú ní a gb̄ez̄ao

¹⁸ I s̄o Sinai gb̄ès̄is̄i p̄o wa f̄ō k̄aw̄az̄io. Ale tékū, a gusia ví ní guduuduuo ní z̄aao‡

¹⁹ Ní k̄aae'̄o ní Lua b̄o gb̄ao. Ké Isailio b̄opi mà, aa awakp̄àe aa m̄e, asu ȳae oné b̄o,

²⁰ asa aa yá p̄o a dil̄en̄e bee f̄ō à m̄e: Baa p̄otuo k̄à gb̄ès̄is̄ipiwa, wà pápa ní gb̄eo wà de. §

²¹ Lua p̄ilaapiá vía yáe maamaa e Moizi m̄e vía a k̄ū, ále lualua.*

²² A s̄o Siona gb̄ès̄is̄i ní Lua b̄é̄e w̄é̄le Yelusaleũ p̄o kú musuo ní a malaika dasidasi p̄o k̄aaa weo

²³ Ní Lua neḡōe s̄é̄ia p̄o an tó k̄ea weo ní Lua p̄o de gb̄épii yákp̄alek̄ena ũo ní gb̄ēmaa p̄o aa ḡò wásawasa gyaadeo

²⁴ Ní Yesu p̄o de Luabaakuar̄no gb̄ez̄a k̄ōo ũo ní aà au f̄áf̄aa† p̄o lé yá gbia o de Abeli‡ p̄oao.

²⁵ A laaika, ásu gí yápi maio. Lá gbé p̄o aa gí Lua ledama mai t̄ōle lapio i b̄o, wápīo s̄o, lá Lua lé ledawá kua za musu, § tó wa b̄o aà k̄pe, wa wá p̄o o l̄e?

²⁶ Aà b̄o t̄ōle lualua ȳaa, ñ à legb̄è à m̄e á gu lualua ḡen do b̄o, i ke t̄ōle ado no, ní musuōe sa.*

²⁷ Ké à m̄e ḡen do b̄o, bee lé ow̄ēe Lua p̄okea p̄o a lualuapio ḡezeae, ké p̄o p̄o lí luaōo e ḡo.

²⁸ A yáí tò, lá wá̄le kpala p̄o lí deeo ble, wà Lua s̄aukpa, wí̄o k̄ulé̄e lá a yeiwa, wí̄o misiilēe víakeāe guu.

* 12:6 Yaa 3.11-12 † 12:12 Isa 35.3 ‡ 12:13 Yaa 4.26 § 12:15 Iko 29.18 * 12:16 Daa 25.29-34

† 12:17 Daa 27.30-40 ‡ 12:18 B̄oa 19.16-19, 20.18-19 § 12:20 B̄oa 19.12-13 * 12:21 Iko 9.19

† 12:24 Mat 26.28 ‡ 12:24 Daa 4.10 § 12:25 B̄oa 20.22 * 12:26 Age 2.6

29 Asa wá Luaá té pò ì kúmáe.†

13

Ledaamá

1 A wētā àò gbēke ví ní kōo.

2 A laaidò niboyaaekεawa, asa beewa gbēo malaikaò dilε dōsai.*

3 A to gbé pò wà ní ká kpéuò yá dōágu lá á kúrínò kpéuwa, ní gbé pò wàle ìadamáò lá áme wàle ìadawáwa.

4 Baade lí gōe ní a nòo kua ní kōo yāda gbia. Gōe ní a nao su ní wúlekíi gbáleo, asa Lua a yákpaleke ní káaluwaò ní gbāsíkεnaoε.

5 Yea ñai su dōaaéo. A ze ní pò pò á vío, asa Lua mè:
Má n tó weo,
má pákpanzi bauo.†

6 A yáí tò, wi sōdile wà me:

Dii mé ma Mīsina ũ,
ví a ma kūo.

Bó gbēnazina a fō kemεei?‡

Sasīana'oa

7 A tó á dōaana pò aa Lua yā'òéò yá dōágu. A ní kua tàasika e a léwa, í Lua náaike lánwa.

8 Yesu Kilisi dou gīa ní gbāo e gōopii.

9 Asu to wà á sāsā ní yákanla dasi daanéòo. A maa wá sō gbāa'e Lua gbēke guue, i ke sa'oble pò lí àie ke gbé pò zèòòneò no.

10 Zwàakpe sa'onao zεví aa sa'okíi pò wá ví ble bleo.

11 Sa'onkia ì gē luakukíi ní pòtuo auo duunakēama yáí, ñ wí a ge tékū bòo kpe.§

12 Ayāmeto Yesu gà wénkpe sō, à gbābò gbéòne ní azia auo.

13 Wà bò wà gé aà kíi bòo kpe, wí i wá kūaàno sō.

14 Asa wá wéle pò ìò ku ví lao, wéle pò lé mó ñ wá wé dōi.

15 Ayāmeto wàò Lua sáaukpa láasai ní Yesu gbāao wá sa'oa ũ. Gba pò áà sīsinaò ì mōòn we.

16 A laaidò maakea ní gbēkekeakōεowa. Sa bee taa oa mé ì ka Luagu.

17 A á dōaanaò yāma, í misiilené, ké aa e zike ní pōnao, asa aa de gbé pò aa ní zí yá séle siu Luaεò ũe. Tó aale zike ní lésuuo, a àikeéo.

Lezaamá

18 A wabikεwēε. Yāe lé wá sō vío, wi wεεle wàò kú wá dōowa yápii guue.

19 Má gbèawá, à wabikεmεε, atēsa mà e suwá kpakpa.

20 Lua aafiade pò wá Dii Yesu bò gau Sādānki ũ a bàakuawano gōopii au sabai,

21 aà á keke ní maa píio, ké à a pōeā ke, i yá pò kàagu ke wá guu ní Yesu Kilisi gbāao. Ōme gawi ví gōopii, āmi.

22 Ma gbéò, ma wabikèwá, àò ledama yápi kūa ní menao, asa lá pò má kèè bílao.

23 Aò dō ké wá wá gbēdo Timotee gbàε. Tó à kà la tia, wá mó á gwai sānu.

24 A fōkpa á dōaanaòwa píi ní Lua gbéò píi. Itali būsudeò fōkpàwá.

25 Lua gbēkekeé ápii.

† 12:29 Iko 4.24 * 13:2 Daa 18.1-8, 19.1-3 † 13:5 Iko 31.6, 8, Yoz 1.5 ‡ 13:6 Sou 118.6 § 13:11 Lev 16.27

ZAAKI

Yá pò kú láe bee guu

Yesu dāuna Zaaki mé lápi kè. Yesu bò m̀wà a b̀a gau gb̃ea (1Kln 15.7), ò à g̀ Yelusaleũ Yesudeò d̀aana ũ (Gal 2.9). Zaaki lé ze'òb Isaili bui kuẽpla pò f̀āaaòne (1.1), Yuda Yesude pò b̀è Yelusaleũ aa tà buip̀aleò bùsuò guu. A láe bee k̀èné, ké aao laai ṽi k̀t̀èe ỳakeao guu ñ ñ kua Yesusaideò guu.

Yáò t̀éak̀i, a dàale ònỳawa à mè ì b̀ Lua kíe, w̃i gb̃eawà ñ à náaikaòe (1.2-8). Bee gb̃ea à ỳad̀adané òdeke ñ taasidekeo ỳa musu, ỳaò ñ gb̃aal̀egwaaò, ñ lousisia síana pò w̃i òb̀né ỳakeao guu (1.9-27). A l̀k̀ k̀òb̀òb̀ò'osi ỳawa (2.1-13), bee gb̃ea luanaaika ñ ỳamaakeao (2.14-26). A t̀é pò léna ì kpa me u ỳa'ò (3.1-12). A èa sù ònò síandewa (3.13-18). A gb̃é pò aai sòledao lèle p̀asip̀asi ñ gb̃é pò aai gb̃ékp̃a ñ d̀úniaò ñ gb̃é pò aai gb̃é b̀èebò. A z̀ad̀ò òde pò aai kible ñ zikenaòwaòwa (4.1-5.6). A láak̃i à l̀ed̀amá aa mena f̀, aao wabike láasai, aa òk̀òle (5.7-20).

Yá pò a d̀ile Yesudeòne ku wásawasa: Yesu baona síana sia i m̀wáò, sema wá luanaaika m̀ ñ ỳamaakeao, asa luanaaika ỳeakesaiá g̀e (2.26).

Ỳa

¹ Mámema Zaaki,* Lua ñ Dii Yesu Kilisio z̀òblena ma f̀okp̀a Isaili bui kuẽpla pò f̀āaaòwa.

² Ma gb̃é, taasi bui dasi. A pò pò sù á lé, à dile p̀ona ỳá ũ,

³ asa á d̀ó lá ẁale á lé ẁale gwa á luanaaika musu a mena ié.

⁴ Asuli fu menawao, ìò de gb̃é k̀asaò ũ wásawasa ỳae k̀ésāawá sai.

⁵ Tó ònò lé k̀ésā á gb̃ewa, aà wabike Luawa,† a aà gba, asa ì gb̃épii gba pò b̀isai ỳagagasai.

⁶ Tó à wabik̀wà s̀, aà aà náaika seasai, asa seade de lán ko vl̀awa. Gu pò íana ỳeileu, we ì géu.

⁷ Gb̃é bee taa su àò e á pò e Diiwao,

⁸ asa aà ǹòse ku plaplae, ò ìò ku seasea ỳá pò àle ke pii guu.

⁹ Wá gb̃é taaside p̀nake, ké Lua aà k̀afi ỳai.

¹⁰ Wá gb̃é òde s̀ aà p̀nake, ké Lua aà bùsa ỳai, asa òdeò g̀èze lán lávu kw̃eawae.

¹¹ Íat̃ ì f̀ele ñ a pusu gb̃aò, lá ì giigaga, a vú ì kwé, a maa ì láa.‡ Beewa òde a kpagui a b̀òleò guu.

¹² Báaade gb̃é pò ì ỳa f̀, asa aà b̀a maa gb̃ea Lua a àiz̀ana pò à a l̀gb̀è gb̃é pò yeazìone k̀è ỳae ũ.

¹³ Tó ỳa gb̃é lè, asu me Luaeo, asa wa f̀ Lua ỳò ñ v̀iò, mé aapi lí gb̃e ỳò ñ v̀iò s̀.

¹⁴ Baade ỳa ì b̀ aà p̀nideá kíe, ò ì aà wé ble, ì aà gále.

¹⁵ ò p̀nideapi ì ǹsi à ñ'ì duuna ũ. Tó duuna z̀òk̀ù s̀, ì ga ié.

¹⁶ Ma gb̃é yenzideò, ásu áz̀ia s̀s̀.

¹⁷ Gba maa s̀asai pii ì b̀ musu Mae Lua gupuak̀unaò Kena kíe. Ili lileò, aà gupua iwesa v̀lo.

¹⁸ A wá í ñ a ỳa síandeo a p̀eáwa, ké ẁò de gb̃é séiaò ũ pò pò àle ke dafuone.

* 1:1 Mat 13.55, Gal 1.19 † 1:5 Yaa 2.3-6 ‡ 1:11 Isa 40.6-7

Yāmaa ní a keao

¹⁹ Ma gbé yenzide, à yáe bee ma. Ali yāma kpaa ápii, āma ásu yā'o kpaa, á pɔ su pa kpaa.

²⁰ Asa gbēnazina pɔkūma lí mɔ ní yāmaa pɔ Lua yeioo.

²¹ A yáí tò à ɔkpa dɔe'íi ní yāvái pɔ liguaɔzi píi, í yá pɔ wa tò á s̄s̄u a f̄s̄ á suaba sí ní z̄iabusaa.

²² Asu ázia s̄ás̄o, ásu yápi ma ní swáó adoo, à z̄ikεwà.

²³ Asa gbé pɔ í yāma mé ìli keo de lán gbé pɔ lé a oa pɔ Lua d̄òe gwa díi guuwaε.

²⁴ Asa aázia gwaa gbεa, tó à ḡεzeá, ñ lá a de ì s̄aaàgu ḡò.

²⁵ Gbé pɔ í wéte Lua ikoyā wásawasa pɔ í to wà ḡs̄ w̄éε ɔ̄i, mé ìb̄ gεð aε s̄s̄, ìli ma à s̄aaàgu, ì z̄ikεwàε, Lua a báaada adegú aà yākeá guuε.

²⁶ Tó gbé d̄s̄ lousisinan a ũ, mé ìli a lé f̄s̄o, àle ázia s̄ás̄áε, àle lousisi p̄áε.

²⁷ Lousisia s̄lana pɔ s̄aa ví Mae Luaεon ke: Wà laaidɔ tone pɔ gwana víoɔwa ní gyaa gbēando an wēnakeá guu, § wíɔ wázia k̄ua d̄s̄ s̄ás̄ai d̄únia yá musu.

2*K̄b̄b̄ɔ'ɔsi*

¹ Ma gbé, á gbé pɔ ále wá Dii gawide Yesu Kilisi náaike, ásuli k̄s̄ b̄ɔb̄ɔ'ɔsio.

² Tó gbé ḡè á k̄k̄āaa guu vua tāana ní pɔkasa tekeao daa, mé taaside pɔ ulakasa gbāsí daa ḡè s̄s̄,

³ tó a wetè gbé pɔ pɔkasa tekeá daazi, mé á òè aà mɔ z̄òle gumaau, mé á ò taasideε aà gε ze le, ge aà mɔ z̄òle á gbázi,

⁴ ále k̄s̄ b̄ɔb̄ɔ'ɔsiε, ále yá gwa koleán weo lé?

⁵ A ma ma gbé yenzide. Lua gbé pɔ de gbāsaide ũ d̄únia gbéɔne s̄è aao gbāa a náaikeá guuε, aai kpala pɔ à a legb̄è gbé pɔ yeaziɔne ble.

⁶ Apio s̄s̄ ále gbāsaidepio kpebo. Ɔdeɔ mé ì gbāablewáó lò? Aame aai á gále géánɔ yákpaleuo lò?

⁷ Aame aai gyaalaḡé tó na pɔ kpáwáuo lò?

⁸ Lua ikoyā mide mè àò ye á gbédezi lá ázia wēniwa.* Tó á yápi k̄ua s̄lana, ále yāke a z̄éwaε.

⁹ Tó ále k̄s̄ b̄ɔb̄ɔ'ɔsi s̄s̄, ále duunakeε. Ikoyāpi á w̄é, a ḡs̄ t̄aaede ũn we.

¹⁰ Asa tó gbé ikoyā k̄ua píi, mé a m̄endo aà f̄ù, à ḡò t̄aaede ũ apii musuε.

¹¹ Lua mè ásu w̄úle ní gbēp̄ale n̄oo. A mè ìb̄ ásu gbēdeo.† Baa tó ní w̄úle ní gbēp̄ale n̄oo, tó n gbēd̄è, n ḡs̄ ikoyādansai ũε.

¹² A gbé pɔ Lua a yáḡs̄ḡánɔ ikoyā pɔ í to wà ḡs̄ w̄éε ũ musu, àli yā'o, ìli yāke lá à k̄s̄iánɔwa.

¹³ Lua a yákpaleke ní s̄uusaide s̄uusaie, āma yá a b̄o ní s̄uuudeo na.

Luanaaika ní maakeao

¹⁴ Ma gbé, tó gbé mè ále Lua náaike, mé ìli yāe keo, bó yán wei? Luanaaika bee taa a f̄s̄ aà suabae?

¹⁵ Tó á gbēdo, ḡs̄ε ge n̄oε, lé pɔkasa ní bleo wēnake,

¹⁶ tó á gbēε òè: Lua n gba aafia! Nsu to íana n deo, ní p̄oble ñ ká, mé i wēnid̄b̄o kpawào, b̄ón bee ũi?

¹⁷ M̄aa s̄s̄ luanaaika ado yākesaiá yāgeε.

¹⁸ Tó gbé n mè níle Lua náaikeε, mé mapi mále yāke, má one ñ n luanaaika yākesai ɔbmεε, mí a luanaaika ɔb̄ne ma yākeá guu.

¹⁹ N sí Lua m̄endo nolo? A maaε. Baa t̄aaɔ d̄s̄ m̄aa, mé aaiɔ lualua.‡

20 Misaide, ké luanaaika yāekesai pã, ní ye mà kanε n ɔ̄zi yã?

21 Ké wá dezi séia Ablahaũ a né Izaaki kpà sa'obɔ ũ, yá i bɔaàno na aà yãkɛapi yáio lé?§

22 N èa? Aà luanaaika ní aà yãkɛao tekõie. Aà yãkɛa mé aà luanaaika b̀lei.

23 Beewa Lua yáε bee pà à mè, Ablahaũ Lua náaikè, ɔ̄ Lua tò yá b̀aàno na a náai pɔ a kèpi yáí.* ɔ̄ wí oè Lua gbēna.†

24 A èa? Yãkɛa mé tò yá b̀aàno na, i ke Lua náai pɔ a kè ado yáí no.

25 Maa lo káaluah Lahabu kèna ní Luao a yãkɛa yáí, ké à zinao ðile à ní gbáε zé kpáinu.‡

26 Lá mè nisinsaiá gèε, màa luanaaika yāekesaiá gèε lo.

3

Léfa

1 Ma gbéɔ, ásu ke yādanedeɔ ũ dasio, asa á d̄ɔ ké Lua a wɛbii wá yādanedeɔwa yákpale guu de gbé k̄iniola.

2 Wápii wiɔ zã yáwa m̀ɔm̀ɔɔε. Tó gbé lé lí aà kalik̄eo, tàesaideε, a f̄ɔ à a mè búu fu.

3 Wí àasina ká s̄ε ké à wá yāma yáie, ɔ̄ wi aà mè búu taiinke.

4 A gwa gó'ilenawa ísiasa lo. N a z̄ɔk̄eo, baa ní zàa'ian gbãa pɔ i ɔ̄pɛwàò, a fibo de nénannoε. ɔ̄me i a taiinke, ɔ̄ a fina i a p̄eã daè.

5 Beewa s̄ɔ, lénaá megu nénaε, ɔ̄ í'ianadã ní yāz̄ɔo.

A gwa lá té néna i k̄ū s̄ε z̄ɔwa.

6 Léna de lán téwaε, a de d̄unia v̄ai ũ wá me guu. I gbãsi ḡókpa wá mewa píi. Bèda té mé i naε lénawa, ɔ̄ léna i tékpa wá d̄unia kuau.

7 Gbēnazina s̄εanɔbɔɔ tòto píi ní b̄ãó ní pótãa'onkuawao ní kpɔɔ, mé àle ke e tia,

8 ama gbēε lí f̄ɔ a léna tòtoo. A de p̄ov̄ai pɔ lí ze t̄εεεo ũε. A pà ní s̄ewet̄eo,

9 ɔ̄ wi Dii wá Mae s̄aukpaò, ɔ̄ wi εa wà gbēnazina pɔ a kè láawa* kaò lo.

10 Lé doūpi ɔ̄ s̄aukpaá ní gbékaao i b̄ou. Ma gbéɔ, asu àò deé màao.

11 Nibona i í na ní í k̄is̄ão b̄o íze doū guua?

12 Ma gbéɔ, kaad̄ena a ne'i ku ũa? V̄ε̄li a ne'i kaad̄ena ũa? Beewa lo í f̄iia nak̄uo.

ɔ̄no pɔ i b̄o musu

13 A guu, déme yād̄on ɔ̄no na ũi? Aà ɔ̄loné a kua maa ní a yãkɛao guu ní z̄iabusaa pɔ i b̄o ɔ̄no guuo.

14 Tó á wɛɔak̄ɔu ní p̄asio ní denlawεεleao ví á s̄ɔ guu s̄ɔ, ásu íanadão, ásu ε̄eɔo s̄ianawao.

15 ɔ̄no bee taa lí b̄o musuo, d̄unia p̄óε, á dàa p̄óε, t̄ãa p̄óε.

16 Asa gu pɔ wɛɔak̄ɔu ní denlawεεleao kuu, wek̄ii k̄oyāmasai ní v̄ai píio lo kuu.

17 Tó gbé ɔ̄no pɔ i b̄o musu ví, séia ilio gbãsi v̄io, a gbεa ilio yákele v̄io, i busané, i gbé yāma, s̄uuu p̄εwà ní maakeao. Ili gbé b̄ob̄o'osio, mé ilio m̄oafili v̄io.

18 Ibelemidena i kea ní k̄ɔo na t̄ɔ, ɔ̄ i b̄oleè b̄oa maa ũ.

4

Gbékpaá ní d̄unia

1 A s̄ole ní á lekpaao i b̄o má ni? I b̄o á p̄eã pɔ lé k̄ɔde á meuo k̄ii nolo?

² I pɔ niaka, ili eo, ɔ̃ i gbēde. A pɔ bii vi, ɔ̃ ili pɔ pɔ ále yá leo. ɔ̃ i lekpaake, i sòleke. A vio, ké ili wabike Luawao yáí.

³ Tó a wabikè, ili eo, ké ili wabike a zéwao yáí, asa io ye à a mɔaoke lá a á pɔ gbàwae.

⁴ Náaisaide, á dɔ́ ké gbékpaa ní dúniao de íbelesɛa ní Luao ũo lé? Gbé pɔ ye ke dúnia gbé ũ gò Lua íbeɛ ũe.

⁵ Ké a kɛa Luayátaalau wà mè aà Nisina pɔ kú wá guu lí sí sàao,* ále e yāpā yā?

⁶ Ama gbēke pɔ Lua víwanɔ de beea, asa a kɛa Luayátaalau wà mè:

Lua í belesɛ ní gbé pɔ í azia se lesio,
mé ìo gbēke ví ní gbé pɔ í azia busao.†

⁷ A yáí tò à misiile Luaɛ. A gi Ibiisie, i bàasié.

⁸ A sɔ Luazi, i sɔ́azi.‡ Duunkɛnao, à ɔ̀ɔle duunau. Nɔsemɛmplade, à á sɔ pípi.

⁹ A ɔ̀ɔ ní pɔsiao ní wɛnao. A á yaalo lile ɔ̀ɔ ũ, í á pɔna lile pɔ́i ũ.

¹⁰ A ázia busa Diie, i á káfi.

¹¹ Ma gbé, ásulí kɔ̀ tɔ̀bɛsio. Gbé pɔ a Yesude dee tɔ̀bɛsɔ́ ge à aà bèebò, à Lua ikoyá seela bèe kè à a bèebò. Tó n Lua ikoyá bèebò sɔ, a manan n ũo, a bèebonan n ũ.

¹² Lua mé ikoyádilena ní yákpalekenao ũ. ɔ̃mɛ gbé suabaa ní aà t̀ɔ̀zɔ́ao gbāa ví. Mpi sɔ, dén n ũ, ké ni n gbédee bèeboi?

Lua baa bɔ dilea

¹³ A yāma sa, á gbé pɔ i mɛ gbā ge zia á gé wéleu, í zɔ́le we wè do, í laata à ài'e.

¹⁴ A yá pɔ a á le zia dɔ́e?§ A dɔ́ lá á wɛni dea? A de lán suawae. Tó à kpà yɔ̀, ɔ̃ ì gɛ́zɛa gɔ̀.

¹⁵ Tó yá a zéwae, áli o à mɛ: Tó Dii wèi, wáɔ aafia, wí ke kéwa ge kéwa.

¹⁶ Tia sɔ́ ále íanadā, a Lua baa bɔ́ á dile. Iandāa bee taa maao.

¹⁷ Gbé pɔ maakɛa dɔ́ mé i keo, ì ke adeɛ duuna ũe.

5

Ode

¹ A ɔ̀de, à yāma sa. A ɔ̀ɔ à wiile wɛna pɔ a á le yáí.

² A àizɛɔ ɔ̀ɔkpà, kɔ̀ɔ á pɔkasao sòso.

³ A ɔ̃a tánkpakè,* mé tánkpapi a á dayāu, i kú á mɛwa lán téwa. A àizɛɛ kàaaázi gɔ̀gbɛzāzi.

⁴ A ma! A gbèwina pɔ aa á buapɔ̀ kèkéɔ̀ blè, mé ɔ̀api yá Lua lè. Pɔ́kɛkenapiɔ̀ wiilea gè Dii Zígɔ̀de swáú.†

⁵ A namamà t̀ɔ̀le la á pɔ́ɛkɛa guu. A mɛkpa kaalegɔ̀ pɔ́ ũ.

⁶ A yādà gbèmaaɔ̀la a ní dede, aai dɛ́kɛao.

Mena

⁷ Ayāmɛto ma gbé, ào mena ví e Dii mɔ̀gɔ̀. A gwa lá zɔ́e ì a buapɔ̀ bɛɛede kɛkɛa dá. I menafɔ́ za káabuana e sae.

⁸ Apiɔ̀ sɔ́ à menafɔ́, í á sɔ̀dile, asa Dii mɔ̀gɔ̀ káikù.

⁹ Ma gbé, ásu yá kütékakɔ́io, ké Lua su yákpalekɛánɔ̀ yáí. Yákpalekenapi zɛa kpɛɛe fá!‡

¹⁰ Ma gbé, ānabi pɔ aa yá'ò yāa ní Dii t̀ɔ̀ɔ, à mena pɔ aa kè taasikɛa guu ɔ̀lesé.

* 4:5 Iko 6.15 † 4:6 Yaa 3.34 ‡ 4:8 Mal 3.7 § 4:14 Yaa 27.1 * 5:3 Mat 6.19 † 5:4 Iko 24.14-15
‡ 5:9 Mat 24.33

11 Wi oné pɔnadeɔ, ké aa menafɔ̃ yáí. A Yobu menakea bao mà, mé á mà lá Dii kèè gbɛzã, § asa gbé sósobi ní sùuuo pèe Diiwa. *

12 Atɛsa ma gbéɔ, ásu me á sí ní Luaoo. Asu me á sí ní luabeo ge tɔle ge pɔpáleo. Tó aoe, àli o ao. Tó aawoe, àli o aawo, ké yá su daálo yáí. †

Wabikea

13 A gbèe lé taasike yà? Aà wabike. A gbèe pɔ kèna yà? Aà Lua táasile.

14 A gbèe lé gyáke yà? Aà á gáli gbèzɔ̃ɔ sísí, aai wabikeè, aai nísimawà ní Dii tóo. ‡

15 Wabi pɔ wa kè luanaaika guu bee a gyãepi gbágbã. Dii a aà gba aafia. Tó à duunakè yãe sɔ̃, a kèwà.

16 A yáí tò, à á duunaɔ okɔe, í wabikekɔe ké à e gbágbã. Gbèmaa wabikea gbãa, ì zike maamaae.

17 Eliaá gbènazinae lówáwa. A wabikè maamaa lou su mao, ñ lou i tóle tɔlewao e wè àaɔ ní mɔ sooloo. §

18 A èa wabikè lɔ, ñ lou'í bɔ̃ maamaa, * tɔle blekè.

19 Ma gbéɔ, tó á gbèdo pàale síana zéé, mé á gbèe èa aà dàwà,

20 àɔ dɔ̃ ké gbé pɔ tò duunkenapi bɔ̃ sásãzeu à èa sù, à ade sí gawae, mé à lakà tàaeɔla dasi. †

§ 5:11 Yob 2.10, 42.10 * 5:11 Sou 103.8 † 5:12 Mat 5.34-37 ‡ 5:14 Maa 6.13 § 5:17 1Kia 17.1
* 5:18 1Kia 18.42-45 † 5:20 Yaa 10.12, 1Pie 4.8

PIEE LA SEIA

Yá pò kú láe bee guu

Piiee láe bee kè za Loma Yesude pò aa fáaaa wà tà bùsu pò wí me tia Tuukii bùsuuɔneɛ. Gáli pò aa ku a guuɔ de gáli pò Pɔlu n̄ aà ìwao dàaledaaleɔ ũ. Yɔa pási n̄ lé an Yesudeke yáí, ɔ wàle ìadamá. Piiee tò an laai tà Yesu Kilisiwa, à mè an baa ku Kilisi taasikɛa guu.

Fɔkpaama n̄ Lua sáaukpaaɔ gbɛa, Piiee lá Lua n̄ suabà dòn̄gu, ɔ aa tãmaa pò lí n̄ n̄eɔ ví Yesu Kilisi gaa n̄ aà vuao sabai (1.3-12). A n̄ gbá laai aao it̄ke, aa tó n̄ kua aɔ adoa naa Yesu Kilisiwa (1.13-2.10). A Yesu ɔlesè à yádàoné à mè à kù aao náai ví n̄ yákeɔ guu, at̄esa kua yɔa guu. A ledámá an kua dún̄ia guu, à mè aa misiile gbãadeɔne, zikenao misiile n̄ diiɔne, n̄eɔ misiile n̄ zãɔne, Yesudeɔ píi iɔ yekɔzi (2.11-4.19). Lee 5 guu à ledà Yesude gbẽzɔɔwa n̄ èwaasoo n̄ luanaaikɛnao píi, à mè aa ze gbãa kua yã'ia guu, aa Lua legbãané papaa dá. Lápi làa n̄ fɔkpaamáo.

A kù láe bee kyokenao wetã luanaaikɛa guu, baa tó aale taasi kpeletaa bui ke, ké an kua e Lua tɔbɔ, i ze'ɔbɔ Yesusaideɔne yáí. Tó luanaaikɛnsaiɔ yãmaa pò aale keɔ è, aa Lua sáaukpa yákpalekeɔz̄i (2.12).

Tãmaa pò lí n̄ néo

¹ Mámɛmaa Yesu Kilisi zina Piiee, mámɛ ma láe bee kè Lua gbé pò aa de niboo ũ dún̄iaɛ bee guu aa fáaaa bùsue beeuɔne: Põntu, Galati, Kapadosi, Azi n̄ Bitinio.

² Mae Lua d̄aa á d̄ɔ, ɔ à á sé, a ḡɔ aà pò ũ n̄ aà Nisina gbãao, ké à misiile Yesu Kilisiɛ, aà au i á gbãsi wolo.* Lua gbẽke n̄ aafiao káfié.

³ Wà Lua wá Dii Yesu Kilisi Mae sáaukpa! Aà sùuu z̄ɔ guu à wá í dafu n̄ Yesu Kilisi fele bɔa gau gbãao, ɔ wá tãmaa pò lí n̄ néo ví,

⁴ asa gba pò dileáé luabɛpi lí òɔkpao, ili gbãsiɔkpao, a maa lí láao.

⁵ Lua sɔu mà à á suaba a náai pò ále ke yáí, ɔ àle á d̄ɔa n̄ a gbãao e à ge bɔɔ gɔgbɛz̄ázi.

⁶ Ale pɔnake n̄ yápio, baa ké ále taasikɛ gia yɔɔ yã'ia bui dasi yáí.

⁷ Lá wí vua maa d̄ɔ té guu, màa yã'ia piɔ lé á luanaaikɛa yɔ, asa á luanaaikɛapi beɛɛ ví de vua pò a gawi ì láaa maamaaɛ. Tó a bɔ maa, Lua a á sáaukpa Yesu Kilisi mɔgɔz̄i, a á kpela n̄ gawio.

⁸ Baa ké i aà eo, á yeaazi. Baa ké i wesiaàle gia,† ále aà náaikɛ, ɔ ále pɔna z̄ɔ pò gè oaa ke,

⁹ ké ále á luanaaikɛa gbɛ'e á suabaa ũ yáí.

¹⁰ Anabiɔ d̄aa gbẽke pò Lua a keé yã'ò, aa suabaapi yá gwà aa a tàasikà.

¹¹ Kilisi Nisina kú n̄ guu, à d̄aa taasi pò Kilisipi a ke òné n̄ gawi pò a e a gbɛao, ɔ aa wèele wà yápi zé d̄ɔ n̄ a keɔɔɔ.‡

¹² ɔ Lua tò aa d̄ɔ ké yá pò aale opi de n̄ gɔɔ pò ũo, á pòɛ. Tiasa baonakpanao yápi òé n̄ Lua Nisina pò Luapi aà z̄i à b̄ò luabɛ gbãao. Baa malaikao ì d̄ɛka yápi d̄ɔai.

Wá kua àɔ adoa

* 1:2 Lev 17.11, Ebe 9.22 † 1:8 Zaa 20.29 ‡ 1:11 Luk 24.25-26

13 Ayāmeto à á làasoo vu iu, ìb ázĩa kũa dõ, á wé ìb dõ gbēke pò Lua a keé Yesu Kilisi mɔgɔɔzizi seasai.

14 Lá á de Lua Né pò lé aà yāmao ũ, ásu to dɔe'li pò á ví yāa á wésiagɔɔ dɔaaéo.

15 Lua kua adoaε. Lá à á sisi à á sé, á kua líb adoa á yākea píi guu màa sɔ.

16 Asa a kēa láu wà mè:

A kua líb adoa,

asa ma kua adoaε. §

17 Lá Lua ì yákpaleke ní baadeo a yākeawa ní wegwasai, tó ále aà sisi Mae, à víakeè á nibòke guu la.

18 A dõ lá Lua á bó kua gii pò de á felekaa ũ guu. Lua i á bo ní pò pò a gawi ì láao no, vua ge ánuu,

19 à á bó ní Kilisi pò de sã sãasai gbāsísai ũ au gawideoε.*

20 Lua dɔaa aà díle zadõ i dúnia káleo, ò à bɔ́eààno gupuaú gɔɔ gbexãε beeozi.

21 Aà yá musu ò ále Lua náaike. Lua aà bò gau à gawi kpàwà, ké à e a náaike, á wé ìb dɔazi.

22 Lá misiileá síanaε á gbási wòlo, ò á gbēke ví ní kōo mɔafilisai, àò yekõi ní nòsemendoo.

23 Lua á í dafu ní a yá wēnide pò ìb ku gbāaoε. Yápi de pɔbui pò ì ga ũo, pɔbui pò lí gaoε.

24 Gbépíi de lán sēwae,

an gawi píi de lán sēvuwae.

Sē ì gaga, a vú ì kwé,

25 āma Dii yá ìb ku gɔɔpiie. †

Yápi mé de baona pò wa kpàé ũ.

2

Gbè wēnide

1 Ayāmeto à yāvai píi tó ní εε píio ní mɔafilio ní wedɔakɔεo ní kōyaaao.

2 Lá nētēnao ìb yó'i nide, àò Lua yá pò de lán ví'ipu wásawasawa nide màa sɔ, ké à e gbā á suabaa guu,

3 asa á dõ sa ké Dii maa.*

4 A sɔaazi, Gbè wēnide pò wà pākpai, Lua aà sè beede ũ.

5 Apio sɔ áme á gbè wēnide pò Lua lé a kpé ēbooo ũ. Ame á aà gbàgbanao ũ, i sa pò ì kaaagu o ní aà Nisina gbāao Yesu Kilisi sabai.

6 Asa a kēa Luayātaalau wà mè:

Gwa, mále gbε díle Síona,

ēdaalegbε beede pò má sè ũ.

Wí a gbé pò lé aà náaike kũo. †

7 A de gbè beede ũ á gbé pò ále aà náaikeone, āma a de gbé pò lé aà náaikeone màao.

Gbε pò ēbonao pākpai

mé gò gbεo mide ũ. ‡

8 Màa ìb a de:

Gbε pò wí gēmbɔlewà ũ,

gbesi pò aai kpaá aa fu ũ. §

Aa gēmbɔlewà ké aai Lua yádao yái. Beewa Lua dílené.

§ 1:16 Lev 19.2 * 1:19 Zāa 1.29, Ebe 9.14 † 1:25 Isa 40.6-8 * 2:3 Sou 34.9 † 2:6 Isa 28.16 ‡ 2:7 Sou 118.22 § 2:8 Isa 8.14-15

9 Ame á bui pɔ Lua ń sɛɔ ũ, kíaɔ ũ, aà gbàgbanaɔ ũ,* gbé pɔ an kua adoaɔ ũ, aà gbé yenzideɔ ũ, ké à Lua pɔ á sisi a bɔ gusiau, à gèánɔ a gupua bɔnsaede guu táasile.†

10 A de Lua gbéɔ ũ yāao,
tiasa ɔ a gɔ a ũ.‡
Lua i sùuukéánɔ yāao,
tiasa ɔ a kèánɔ.§

Kua luanaaikensaiɔ guu

11 Ma gbé yenzideɔ, lá á de nibɔ bòmɔɔ ũ la, mále ledawáe, à miké á dɔe'ii pɔ aaɪ zikaánɔwa.

12 Aɔ ku gbé bεεedeɔ ũ luanaaikensaiɔ guu. Beewa baa tó aale á dile vāikenaɔ ũ, tó aa yāmaa pɔ ále keɔ è, aa Lua sáaukpa yákpalekegɔzi.

13 A misiile iko pɔ gbēnazina dile pii Dii yái, kía pɔ iko ví derlan nò,

14 gbāade pɔ a dile aà vāikenaɔ wetā aà maakenaɔ sáaukpan nò.*

15 Lua pɔeān ke: A yāmaake à lesɔkpa sɔŭ wésiadeɔne.

16 A gɔ wéɛɔ ũe, āma ásu tó á gɔa wéɛɔ ũ gɔé vāikea zé ũo. Aɔ ku Lua zòblenaɔ ũ.

17 A gbépii kpela. Aɔ ye á Yesude deeɔzi. A víake Luae. A kía kpela.

18 Zikenaɔ, à misiile á diɔne, í zɔɔke dɔné yápii guu. I ke dii maa nòsedoudeɔ ntēe no, ń a pásɔe b.

19 Tó wà íadawá pā, tó a menakèò Lua yái, bee ài víé.

20 Tó wà á gbé á tàae yái, tó a menakèò, bee tó ví má ni? Ama tó a taasikè yāmaa pɔ á ke yái, tó a menakèò, Lua a á sáaukpa.

21 Bee yái Lua á sisii à á sé. Kilisi taasikéé à ze'òbɔé, ké àɔ te a iai yáie.

22 I duunakεo,
wi ma à estòo.†

23 Ké wà aà sɔsɔ, i a zásimáo. Ké à taasikè, i yāpāsí onéo, à zè ń Lua yákpaleken maaɔe.

24 Ōme wá duuna dī a miwa‡ à gào líwa, ké wá bàa su àɔ kú ń duunao lɔo, wíɔ ku maakea guu. Aà flàala iaɔ mé wá gbāgbā.§

25 Asa a sāsā lán sãɔwa yāae,* ɔ a ea su á Dāna ń á Dòanaowa tiasa.

3

Kua ń kɔo

1 Nɔeɔ sɔ, à misiile á záɔne.* Tó an gbéɛɔ lé Lua yādao, á kua a ń lile. Baa tó i yāe onéo,

2 aa e á kú gbāsísai mé ále misiilené.

3 A kefenke weleɔa su àɔ de mekaa yá ũo, mitāa ge nɔamblebɔɔ ge pɔkasadaan nò.†

4 Aàɔ de á nòse guu yá pɔ lí láao ũ, nòsenie ń zɪabusaaɔ. Bee mé gbia Luae.

5 Asa beewa nɔe lousisina pɔ an wé dɔ Luazi yāaɔ ńzia kèke, aa misiile ń záɔne.

6 Maa Sala de, í Ablahaŭ yāma í oè Baa.‡ Tó ále yāmaake, mé ále pɔ pɔ wí víakeé yādao, a Sala ɔlesèn we.

7 Maa gɔeɔ sɔ àɔ kúrínɔ nɔekedɔané guu,§ ili yāmamá, ké pɔe su kpáé á wabikea guuo, asa á de wēni ghablenaɔ ũ sãnuɔe.

* 2:9 Bɔa 19.5-6 † 2:9 Isa 9.1-2 ‡ 2:10 Lom 9.25-26 § 2:10 Oze 2.25 * 2:14 Lom 13.1-5 † 2:22 Isa 53.9 ‡ 2:24 Isa 53.11-12 § 2:24 Isa 53.5 * 2:25 Isa 53.6 * 3:1 Efe 5.22, Kls 3.18 † 3:3 1Tim 2.9 ‡ 3:6 Daa 18.12 § 3:7 Efe 5.25, Kls 3.19

⁸ Bee gbεa àò ledou vī n kōo ápii. Aò wēnadōkōε, àò yekōi, àò gbēke vī n kōo, í busakōε.

⁹ Asuli vāi fiabo n vāioo. Asuli gbé pò á sōsō sōsō. A samaa'òè, asa Lua á sisi à báadaágu yáie.*

¹⁰ Gbé pò ye a wēni àò maa, mé a ye a kua àò na, aà a lé fō n yāvāi oao, asuli to εε bō a léuo.

¹¹ Aà mikē vāiwa, i maake, aà aafia zé wεεε, íò tēi.

¹² Asa Dii ì wéte gbēmaaōzi, ì swákpa an wabikeaōzi. Dii ì mikpedō vāikenaōne.†

Taasikea maakea yái

¹³ Tó á āiavī n maakeao, déme a á wetāi?

¹⁴ Baa tó a su taasikē maakea yái, báadeōn á ũ.‡ Asuli vīake an wétēaεo, ásu sōdeedeεo.

¹⁵ A Kilisi dō Dii ũ á sō guu.§ Aò ku sou guu gōōpii, ké à e yāwe gbé pò lé á la yá pò á wé dōi miiwa.

¹⁶ Ali oné busebuse n bεεε dōanéο. A oné n nōsepuaο b, ké wí e gbé pò aale á sōsō maa pò ále ke á Yesudeke yáio kú.

¹⁷ Taasikea lá Lua yeiwa maakea yái maa de taasikea yāvāikea yáila.

¹⁸ Kilisi gà gēn do duunawoloa yáie. Tāesaide gà wá tāaede yái, ké à e géwanō Lua kíi. Wà aà dè aà gbēnazinke guu, ō Lua aà vù aà nisinke guu.

¹⁹ Aà nisinkēpi guu à gè waasokè nisina pò wà n ká kpéuōne.*

²⁰ Aa bō Lua yá kpe yāae, gōō pò ále menake e Nōee gè a gó'ilena ke làaò. Gbé pò bō íu aafia gópi sabaiō dasio, gbēōn swaaōε.†

²¹ Ipi mé de á da'ilekea pò ì á suaba taa ũ tia. Da'ilekeapiá mè gbāsiwoloa yá no. Legbēa Luaε n nōsepuaοε. I á suaba ké Yesu Kilisi bō gau yái.

²² A ikokè malaikaō n táaō n n gbāadeō n n ikodeōwa, ō à tà luabe, a ku aà oplaai.

4

Kua Lua pò ũ

¹ Lá Kilisi gà a gbēnazinke guu, ápio à bee nōse da sō, asa gbé pò gà a gbēnazinke yá musu kè duunawaε.

² Gōō pò gōé á kua guu, á dōé'ii suli dōaaé bō, sema Lua pōeā.

³ A kua luayādansaiō yákea guu yāa mò le. A kú yāa wisaiyākea guu n dōé'io n wēdekeao n lalasi kōōo n wēmi wēzīgbaao n táagbagbaao, pò Lua ye a gīyáio.

⁴ Lá ili siñnō an lalasi zōōpi kea guu bō, ì kené yābōnsae ũ, aai á tōbēesi.

⁵ Aa n yákeao dau siu Luaε. Aà yákpalekea n gbé bēεō n gyaadeō sou mà.

⁶ Wà baonakpà gyaadepioε b, ké an gbé pò yá zōlemá an gbēnazinke guu lán gbépiiwaο e aao ku nisinke guu lán Luawa.*

⁷ Pōpii láaa kà kái. Ayāmeto àò de laaideō ũ, íò ázia kúa dō, ké àò wabike Luawa yái.

⁸ Yá pò de a píia, àò yekōi n nōsemendoo, asa yea gbéi ì láka tàaea dasi.†

* 3:9 Lom 12.14, 17 † 3:12 Sou 34.13-17 ‡ 3:14 Mat 5.10 § 3:15 Isa 8.12-13 * 3:19 1Pie 4.6
† 3:20 Daa 7.7 * 4:6 1Pie 3.18 † 4:8 Yaa 10.12

⁹ A k̄s̄ yàaek̄e yákūtēkasai.

¹⁰ Lá Lua gbadà á baadee, à d̄ok̄ōle ní gbapio Lua báaa bui dodo ziia maao ũ.

¹¹ Gb̄é p̄o de waasokena ũ, aà Lua yā'oné. Gb̄é p̄o de d̄onlede ũ, aà d̄onle ní gb̄aa p̄o Lua a gbao,‡ ké à Lua t̄ob̄o yápii guu ní Yesu Kilisi gb̄aa. Ōme gawi v̄i ní gb̄aaoo ḡoo pii! Ami.

Taasikea Yesudeke yái

¹² Ma gb̄é yenzideo, ásu to ȳoa p̄asi p̄o lé á le bo á sae lándō yákanla mé á léwao.

¹³ Lá á baa ku Kilisi taasikea guu, à p̄onak̄eò, ké à e ào p̄ona z̄ōo v̄i ḡoo p̄o Kilisipi a bo gupuaui ní gawio.

¹⁴ Tó wà á s̄ōs̄ō Kilisi t̄o p̄o kúwá yái, báaadeon á ũ, asa Lua Nisina gawide diaéé.

¹⁵ A gb̄ee su taasike gb̄ēdea ge kp̄ai'oa ge v̄aik̄ea ge gude yáio.

¹⁶ Tó a taasik̄e á Kilisideke yái, asu keé wiyā ũo. A Lua s̄aukpa ké Yesu t̄o kúwá yái.

¹⁷ Asa ìadaama p̄ila, Lua gb̄éō ò à dàalémá. Lá wám̄e à dàaléwá séia, a mide ní gb̄é p̄o ḡi baona p̄o b̄o Lua k̄i s̄iio kpelewa ni?

¹⁸ Tó gb̄ēmaao suabaa z̄i'ū,

a bo ní duunde luayádansaiio kpelewa ni?§

¹⁹ Ayāmeto gb̄é p̄o aale taasike Lua p̄oēakea yáio aa nízia na ní Kena náaidee a ozi, aai wetā w̄o maake.

5

Lua s̄a kp̄asa gwaa

¹ Mále leda á gb̄ēz̄ōōwa sa. Gb̄ēz̄ōon ma ũ s̄ō. Má de taasi p̄o Kilisi k̄e seelade ũ, mé ma bàa kú ní gawi p̄o a bo gupuaui s̄ō.

² Ao de kp̄asa p̄o Lua k̄aléé d̄anao ũ.* A oiaí ní p̄oēao teasisai lá Lua yeiwa. I ke ōawēlea yái no. A ke ní n̄ōsemendoo.

³ Asuli gb̄aable gb̄é p̄o wa n̄aé á ozi p̄io wao. A tó á kua á s̄ao dazewa,

⁴ í k̄iafua p̄o a gawi lí láao e ḡoo p̄o S̄ad̄anki m̄o.

⁵ A ēwaasoō s̄ō, à misiile gb̄ēz̄ōōne. Ap̄ii à ázia busak̄ōe, í d̄ok̄ōle, asa:

Lua ì íbelese ní gb̄é p̄o ì azia se les̄io,

mé a gb̄ēke v̄i ní gb̄é p̄o ì azia busao.†

⁶ Ayāmeto à ázia busa Lua gb̄aadee, í á k̄afi ḡoo p̄o a d̄ilewa.‡

⁷ A o z̄ōè á yā'ōmai pii, asa ì laaid̄owá.§

⁸ A it̄eke ào kú ní laaio. A ib̄ee Ibiisi de lán n̄ōmusu p̄o lé oob̄wae. Ale kp̄alēk̄eázi, àle gb̄é w̄eele kú.

⁹ A giè, í ze gb̄aa luanaaika guu, asa á d̄ō ké á Yesude dee p̄o kú d̄unia guuo pii lé taasi doūpi kee.

¹⁰ Lua Báaapiide á sisi a gawi p̄o lí láaowa naa Kilisiwae. Tó a taasik̄e yoo, a á bo maa, í á ze ḡiūgiū, í á gba gb̄aa, í á zed̄o.

¹¹ Ōme gb̄aa v̄i ḡoo pii! Ami.

¹² Wá gb̄ēdo Siliv̄ē* p̄o má aà d̄ō gb̄é náaide ũ mé lá yoo nae bee k̄éém̄e. Ma led̄aowá, mé má de a seelade ũ ké yá p̄o má ò de Lua gb̄ēkekeané síana ũe. A zed̄o ḡiūgiū.

¹³ Babeli† gb̄é p̄o Lua ní sé lááwao f̄ok̄p̄awá. Ma né Maaku f̄ok̄p̄awá lo.

‡ 4:11 Lom 12.6-7 § 4:18 Yaa 11.31 * 5:2 Zaa 21.15-17 † 5:5 Yaa 3.34 ‡ 5:6 Mat 23.12 § 5:7 Sou 55.23 * 5:12 Zin 15.22 † 5:13 Zia 17.5, 18

¹⁴A fɔkpakɔwa n lɛpɛakɔwao yeakɔi guu.‡ Lua á gbɛ́ pɔ́ á naa Kilisiwao gba aafia ápii.

PIEE LA PLAADE

Yá pò kú láe bee guu

Piere láe bee kè Yesu náaikenaone nípii (1.1). Aà yázinda mé gbé pò an yá lí kòse ní Yesu baonaoo εboá ũ. An yádanε ì mó ní yáyaaoε. Tó gbé ye kémá, sema aà azia kpa Lua dōa sīandewa ní Yesu Kilisi yáo lá gbé pò wesiaàleo òwa.

Fòkpaamá gbεa (1.1-2) a ðidi Yesudekeyāwa ní ðea náaideo ũ Luaε lá gbé pò aa wesī Diileo òwa (1.3-21). Bee gbεa à waasoken εgenaο yākeao ní ní kuao bèèbò maamaa (2.1-22). A ní yádanε taa ò lee àaō guu, à mè aaō gbé pò aale Kilisi moa dāo laanikeε, aaì me Kilisi a εa mo bo. Piere mè tó Kilisi moa lé gēgē, Lua menakea yáie, asa a ye dasi ze'e aa Yesu náaike.

Waasonken εgenaο lí kēsā dúniau gueio. Piere lá plaade yádanéa tia yáε lo, àle tékpa luanaaikenaoguo aa gé ae Dii dōa guu, ké aasu zā zéwao yáie.

Stanakpaa sisia pò Lua wá sisiwa

¹ Mámεmaa Lua zina Simoo Piere, Yesu Kilisi zòblena, máme ma láe bee kè gbé pò wá Lua wá Suabana Yesu Kilisi ní gbá zé aa a náaikè láváwa a maake yáionε.

² Gbēke ní aafiao pεewá Lua ní wá Dii Yesuo dōa guu.

³ Lua wá sé wàò ku a gawi ní a maakεo guue, a tò wà a dō, ò aà luakegbāa wá gbá pò pò ðe wàò vī, wá kua i kpaai ní aà yáo.

⁴ Beewa à yāzōo beede pò à a legbè kèwēε, ké a yáie wà bo dúnia dōe'ni pò ì ní òkpa guu, wíbo Lua dàa vī.

⁵ Yá bee yáie à aiake maamaa, à Lua náaike maakea guu, í yāmaake Lua yādōa guu,

⁶ Íbo Lua yá dō ázia kūa dō guu, íbo ázia kūa dō mena guu, íbo mena vī naa Luawa guu,

⁷ Íbo naa Luawa kōgbēke guu, íbo gbēke vī ní kōo ní yeakōio.

⁸ Asa tó á yá beeo kūa mé aale káfíé, áo ku pā wá Dii Yesu Kilisi dōa káfiaé saio.

⁹ Gbé pò yá beeo kūa sōo, à a wé kūaa à gò vīa ũε. Ké Lua duuna pò a kè yāo kèwà, à sàaague.

¹⁰ Ayāmeto ma gbéō, à aiake à gbāakpa sisia pò Lua á sisi à á séwa. Tó ále yá beeo ke, á fu bauo.

¹¹ Beewa wa gbāakpaazi maamaa, íbo kú ní wá Dii wá Suabana Yesu Kilisio aà kpala pò lí láao guu.

¹² Ayāmeto baa ké á yá beeo dō, mé á zedba sīana pò á kūa guu, máo yápio ðaáguε.

¹³ Goo pò má kú ma so guu, mále e a maa mào tékpaágu yápio ðaágu guue.

¹⁴ Má dō ké ma boa ma sou goo a ka tia, lá wá Dii Yesu Kilisi ðāaa òmεewa.

¹⁵ Má aiake, ké yápio e àò ðaágu goopii ma gaa gbεae.

Stanakpaa anabio yáwa

¹⁶ Ké wa wá Dii Yesu Kilisi moa ní gbāao òé, i ke wá té fi pò wa dà ní kōniozi no. Wa wesī aà zōokeεε,

¹⁷ Goo pò Mae Lua aà kpelà à aà tobò. A Zōode Gawide bo mà à mè a Né mēndona yenziden aà ũ, aà yá ì kaagu.

18 Wa loo pò b̀ luabepi mà goo pò wá kuaàno gbèsisi pò a kua adoa musu.*

19 Bee yá pò ãnabio ò sianapiliwàné. A maa à laaido yápiwa filia pò lé guduuduu pu ùe e gudoleia saana à gé bilei á s̄u, gu i d̄óé.

20 Aò d̄ó ḡia ké gb̄e lí f̄ó yá pò ãnabi k̀ láu b̄olekè ní aziaoo.

21 Anabio yáe lí b̄o gb̄enazina p̄oéã guuo, aa Lua yá'ò lá aà Nisina d̄baanéwae.

2

Waasoken egenao

1 Anabi egenao b̀ yáa Isailio guu. Beewa waasoken egenao b̄o á guu lo, aai ee pò ì to wà kaale ká Lua yādan̄eu, aai lelekpa Dii pò ní bózi, aai nízia kaale kándo.

2 Wa t̄enzi dasi an wisaiyákea guu, wi síana zé b̄eēbo an yáí.

3 An biikea guu aa á ble ní ee pò aai blewào. Yákpale z̄olemá à ḡèḡe, i lí na ní Kàalena w̄éuo.

4 Asa Lua i malaika pò duunakèo too, à ní ká gbáo sia pò kú z̄ilez̄ile guu, à ní k̄ua e yákpalekeḡooz̄i.

5 I d̄unia zi ní a yādansai pò kú a guoo too, a tò í dàníla. Ama à N̄ee pò ì maakea waasoke b̀ ní a gb̄é gb̄eōn sopla.*

6 A yāda S̄od̄u ní Ḡom̄oola,† à ní kaale aa ḡò túfu ù yá pò a luayādansai lo seela ù.

7 Ama à Lotu b̀. A de gb̄ēmaa ù, aà n̄se òkp̄a ikoyādansai pio wisaiyákea yáí.‡

8 Gb̄ēmaapi kú ní guue, yāv̄ai pò àle e àle ma lá gu lé d̄o aà w̄aw̄a aà n̄semaa yáí.

9 M̄aa Dii gb̄é pò naawa b̄oa ȳoã guu d̄ó, mé a gb̄ēv̄ai k̄ua d̄ó e à gé ìadaiwà yákpalekeḡooz̄i.

10 At̄esa gb̄é pò aai saka ikoyāu, an m̄e d̄óe'lio ì d̄baané gb̄ās̄i kea guu.

Waasoken egenapióa s̄ogb̄aade k̄amaideōne. D̄óea ní malaika gawideo lí ní viak̄o.

11 Malaika pò an gb̄aa ní ní ikoo de waasokenapiola aali we ní tob̄eēsi aa ḡè ní ní káalao Dii aeo.

12 Gb̄épio ì yá pò wa a gbad̄o b̄eēboe. Gb̄enaz̄in báa mé dańla, aa làasoo v̄io. Wà ní í ké wà ní kú wà ní de yáíe. Aa kaale lán n̄b̄oowae,

13 wi v̄ai pò aa k̄e fiaboné. D̄óe'likea f̄aan̄e ì kené yāna ùe. Goo pò aale b̄lebleán̄o, aai p̄onake ní ní k̄ōnikēan̄eōe. An kua á guuá s̄aae mé gb̄ās̄i.

14 An wé lo p̄ea n̄e d̄óe'iideowa, duuna lí m̄ómáoo. Aai k̄ōnike gb̄é pò Lua yá i zed̄o ní guuōne. B̄li ní s̄o p̄a. Lua lek̄en̄e.

15 Aa s̄ās̄ā, aa k̄e zé súsuwa, aa zé doū s̄e ní B̄eoo né Balaaū pò ye ob̄ēio.

16 Z̄aa'ina a p̄oleb̄ū'ia à yá'òè lán gb̄enaz̄inawa, à aà gb̄a laai aà v̄aikea musu, à ḡiè ní aà misaiyákeao.§

17 Gb̄é beeo de lán nib̄ona pò a í bàwae, lán lousisia pò ḡèz̄ea ní ìanaowa. Gusia nífinii ò Lua d̄ilené yàae ù.

18 Aai ìan ḡii z̄ō d̄ā, aai k̄ōnike gb̄é pò aa b̀ s̄ās̄āzeu dafuōne ní d̄óe'lio ní wisaiyāo.

19 Yá pò ì ní òkp̄a z̄oon ní ù, ò aai ḡōa w̄éō ù legb̄en̄e. Asa gb̄épii de yá pò a s̄o bl̄e z̄o ùe.

* 1:18 Mat 17.1-5 * 2:5 Daa 6.1-7.24 † 2:6 Daa 19.24 ‡ 2:7 Daa 19.12-17 § 2:16 Nao 22.4-35

20 Tó aa b̀ò dúnia gb̄as̄ikeau wá Dii wá Suabana Yesu Kilisi d̄sa sabai, mé aa tò yápi òa yèelemá à ní s̄ò blè, an kua gb̄ezā v̄ai ò de a káaua.

21 Tó aai zé s̄usu d̄s̄ yāao, bee maar̄no de ké aa d̄s̄ aa gb̄asa b̀ò Lua yá p̄o wa dànè kpela.

22 Yáasi p̄o wa k̄e bee s̄lana s̄umá: Gb̄e ì ea p̄o p̄o a p̄isi ble.* Beewa lo: S̄awakusana p̄o wà a zu'ò ì ea mále p̄eaeu.

3

Dii m̄oz̄i

1 Ma gb̄e yenzide, lá plaade p̄o má k̄eén ke. Ampii guu ma yá d̀òagu, ké à vu iu ní làasoo maaoe.

2 Má ye yá p̄o Lua ānabi ò yāao d̀òagu ní yá p̄o Dii wá Suabana d̄ile a z̄inaone aa òéo.

3 A ò d̄s̄ za káau ké ḡogb̄ezāz̄i z̄iap̄eākena ò m̄o á ke p̄o p̄o*

4 aa m̄e: I a m̄o legb̄eó lé? A ku má ni? Wá mae ḡaga, kási p̄opii kú a gb̄eu lá Lua dúnia k̄alewae.

5 Ké Lua yá'ò yāa, à musu ní dúniao k̄e, aa yápi kp̄a swāae. A t̄ole b̀ò íu, a ku ípi sabai,†

6 ípi mé dà dúnia káaua à k̄ale.‡

7 Lua yá'oa doupi mé tò musu ní dúnia tiae beeo dilea té p̄o ũ e ḡo p̄o a yákpaleke ní a yādansai, i ní kaale.§

8 Ma gb̄e yenzide, ásu to yáe bee s̄águo: Ḡo do de Dii lán w̄e òaa s̄owae, mé w̄e òaa s̄o deè lán ḡo dowa.*

9 Dii z̄igbia ní yá p̄o à a legb̄e k̄eao lá gb̄eó lé ewao, àle menakeāno. A ye gb̄e kaaleo, a ye gb̄epii n̄selilēe.

10 Dii m̄oz̄i a ò de lán kp̄ái m̄awae.† Z̄ibeez̄i musu a ḡezea b̄ioo, a p̄o tékū aa pia, t̄ole ní p̄o p̄o kuw̄o a ò ku lo.

11 Lá p̄opii a kaale m̄aa, à tó á kua a ò ku kua ũ. A tó á kua a ò adoa luayāmana ũ

12 w̄e òaa aà m̄oḡoi, í w̄et̄a ḡopi ka kpakpa. Ḡopi z̄i musu a kaale ní téo, a pusu i a p̄o yó.

13 Ama Lua t̄ole dafu ní luabe dafuo‡ legb̄e, ò wá w̄e òai. We maakea a ò kuu.

14 Ayāmeto ma gb̄e yenzide, w̄e òaa ḡopizi guu à āiake a ò ku s̄asai gb̄as̄isai, lo na ní Luao.

15 A wá Dii menakea dile suabaa ũ, lá wá gb̄e yenzide P̄olu lak̄èé ní òno p̄o Lua aà gb̄aowa.

16 Yápi ò P̄olu ì o lá p̄o a k̄e ò guu pii. Aà lápi gue ò maa z̄i'ũ. W̄esiade ò ní gb̄e p̄o an z̄ea gb̄aao aai yápi kole, lá aai ke ní Luayātaala k̄iniwae lo. M̄aa aai nízia da kaaleu.

17 Ap̄i s̄o ma gb̄e yenzide, lá á yápi d̄s̄ k̄ò, à laaika ké ikoyādansai su á s̄ásá ní ní eeo. Asu lo á z̄ea gb̄au à léleo.

18 A ò gb̄a wá Dii wá Suabana Yesu Kilisi gb̄eke ní aà d̄s̄ao guu. Ōme gawi ví tia e ḡopii! Ami.

* 2:22 Yaa 26.11 † 3:3 Yud 18 † 3:5 Daa 1.6-9 ‡ 3:6 Daa 7.11 § 3:7 Isa 66.15-16 * 3:8 Sou 90.4 † 3:10 Mat 24.43, 1Tes 5.2, Zia 16.15 ‡ 3:13 Isa 65.17, 66.22, Zia 21.1

ZAA LA SƐIA

Yá pọ́ kú láε bee guu

Láε bee guu Zaa lé tékpa Yesudeoḡu aao naa Yesu Kilisiwa síana, aai yáke a zéwa wàḡ yekōzi ní Lua gbāao. A òné ɔ aa gi yādanε bèε pọ́ í kpáné wà Lua yá kūa súsui.

Lápi daalekii (1.1-4) Zaa ná yá pọ́ áε yáwaε: Sema Yesudeo aao kōgbēo ũ ní Mae Luao ní aà Né Yesu Kilisio. A gbèamá aa ze ní Lua zína pọ́ aa wesí Yesu Kilisile mé aa swādò aà yādanεḡ seeladekeo, aaiḡ ku gupua guu, asa Luaá gupuaε. Bee yáí, sema aao yekōzi (1.5-2.17). Bee gbεa à lekà Kilisi ibεεḡ mɔa yáwa, εede pọ́ aai me Yesuá Kilisi no (2.18-29). Bee gbεa à yá pọ́ í to wà Lua né síandeḡ dō ò: Yázedekea, yeakōi, Yesu Kilisi náaikea (3.1-24). A yá pọ́ í to wà síana dōkōε ní εεo ò (4.1-6), ò à èa sù yeakōzi yáwa. Dea Lua gbé ũá yeakōi yáε, asa Lua ɔ yeziε (4.1-21). Lápi láakii à luanaaikea pọ́ í ní ká zibleawa yā'ò (5.1-21).

Lápi í dea Yesude síande ũ yá bɔɔlekewεε. I Yesudeo gba láasoo maa ké aa e ɔ yādanε εede pọ́ í ní sō bleo guu, aai Yesu Kilisi náaike ní yeakōzio.

Yá wēnide

¹ Gbé pọ́ kú za asinizi* wa aà yāmà, wa aà è ní wéo, wa aà gwà, wa ɔkàwà, Yá wēnidepi bao wáε kpáé.

² Wēnidepi bò gupua, wa aà è, aà seeladeḡn wá ũ. Wēnidepi ku yāa Mae Lua kíε, ò à bówá.† Aà bao wáε kpáé.

³ Yá pọ́ wá mà wá è ò wáε oé, ké ápiḡ á lé e àḡ doḡwanḡ, asa wá lé doḡ ní Mae Luaoε ní aà Né Yesu Kilisipio.‡

⁴ Wáε yáε beeḡ oé ké wá pona e peεwáε.

Luaá gupuaε

⁵ Bao pọ́ wá màwà wáε kpáén ke: Luaá gupuaε, gusia ku aà kíio, baa yoo.

⁶ Tó wa mē wá lé doḡaànḡε mé wá kú gusia, εε wáε tó, wáε zike síanawao.

⁷ Tó wá kú gupua lá Lua ku gupuaḡwa sō, ò wá lé aḡ doḡ, aà Né Yesu au í wá duuna píi wolowá.

⁸ Tó wa mē wá duuna vío, wáε wázia sāsāε, wá síana vío.

⁹ Tó wa wá duunaḡ ò Luaε, Lua dee náai ví, í yáke a zéwa, a wá duunapiḡ kéwá, a yāvái wolowá píi.§

¹⁰ Tó wa mē wi duunakeo, wa Lua díle εede ũε, wá aà yá kūao.

2

¹ Ma néḡ, máε yá bee oé, ké ásu duunakeo yáíε. Ama tó á gbēε duunakè, wá Zennode ví Mae Lua kíi tàesaide Yesu Kilisi ũ.

² ɔme wá duuna awakpabḡ ũ.* I ke wá duuna ado no, dúnia búu gbéḡ póε.

³ Tó wá yá pọ́ a díleḡ kūa, beewa wá dō síana ké wá aà dō.

⁴ Tó gbé mē á aà dō, mé a yá pọ́ a díleḡ kūao, εedeε, ade síana vío.

⁵ Gbé pọ́ aà yá kūa sō, aà yea Luazi papaa síanaε. Pọ́ pọ́ a to wà dō ké wá naawàn ke:

⁶ Gbé pọ́ mē á naawà, sema ade kua àḡ de lá Kilisi ku yáawa.

* 1:1 Zaa 1.1 † 1:2 Zaa 1.14 ‡ 1:3 Zaa 17.3 § 1:9 Sou 32.5 * 2:2 Lom 3.25

Yá dafu dilea

7 Ma gbé yenzide, i ke yá dafu ma a lakèé, yázi pò wa dileé za káau.† Yázipi mé Lua yá pò á mà ũ.

8 N beeo yá pò mále a lákèé dafu lɔ, wí a síana e aàpi ní ápiɔwa, asa gusia lé gē, ñ gupua síande‡ lé bii sa.

9 Gbé pò mè á kú gupua, mé a za a gbédeegu, ade ku gusiaue e tia.

10 Gbé pò ye a gbédeezi ku gupua, aà yāe lí tó gbēe fuo.

11 Gbé pò za a gbédeegu ku gusiaue, a be gusiau, a dō gu pò ále géuo, ké gusiapi aà vīakù yái.

12 Ma né, má lāe bee kèé
ké á duuna kèwá aà tó yá musu yái.

13 Mae, ma lāe bee kèé
ké á gbé pò kú za asínizipi§ dō.

Ɛwaaso, ma lāe bee kèé
ké a zīblè Setāuwa.

14 Ma né, ma lāe bee kèé
ké á Mae Lua dō.

Mae, ma lāe bee kèé
ké á gbé pò kú za asínizi dō.

Ɛwaaso, ma lāe bee kèé
ké á gbāa mé á Lua yá kūa,
ñ a zīblè Setāuwa.

15 Asu à ye dúniazio, ge pò pò kú a guu. Tó gbé ye dúniazio, a ye Mae Luazio.

16 Asa yá pò kú dúnia guu píi, dōé'ni ní wetonlao ní àizee íandāo, i bɔ Mae Lua kíio, à bɔ dúnia kíie.

17 Dúnia lé gē ní a pò pò wí a nide, āma luapɔēākena aɔ ku gɔɔpiie.

Kilisi ibee

18 Ma né, gɔɔ gbézā wá kuwà. Lá á mà Kilisi ibee lé mó, aà ibeeɔ dasikù sa. Beewa wá dō ké wá kú gɔɔ gbézāwa.

19 Gbépiá wá gbé no, a yái aa bèle wá guu. Tó wá gbéne yāa dō aa kúwanɔ. Aa kèwá ké wá e dō an gbēe de wá gbé ũo yái.

20 Ápi sɔ, Lua Nisina díé, ñ a síana dō ápii.

21 Ma lāe bee kèé, ké a síana dō yái, i ke á dō no. A dō ké eee lí bɔ síana guu.

22 Déme de eede ũi? Gbé pò gí Yesu Mesiikeie. Gbé beea Kilisi ibee, à gí Mae Luazi ní aà Néoe.

23 Gbé pò gí Lua Nézi gí Mae Luazi lɔ. Gbé pò zè ní Lua Néoe zè ní Mae Luao lɔ.*

24 Aɔ yá pò á mà za káau kūa. Tó á yá pò á mà za káaupi kūa, áɔ naa Lua Néwa ní aà Maeo.

25 Pò pò Kilisi a legbèwēe mé wēni láasai ũ.

26 Ma lāe bee kèé gbé pò aale á sāsāo yá musue.

27 Ápi sɔ, Nisina pò á è Kilisiwa kú á guu. A bàa kú ní gbēe yādadaaéoo, asa aà Nisina lé yápii dadaé, mé a síana vī, ee ku aà guu. Lá àle dadaé, àɔ naa Kilisiwa màa.

28 Tiasa ma né, àɔ naawà àɔ gé, ké gɔɔ pò à mò, wá sɔ iɔ dilea. Wá gee a gō kpá wá wéi aà mɔgɔɔ.

29 Lá á dō a maa, àɔ dō ké yāmaakena píiá aà née.

† 2:7 Zaa 13.34 ‡ 2:8 Zaa 1.9 § 2:13 1Zaa 1.1 * 2:23 Zaa 5.23, 15.23

3

Lua néo

¹ A gwa lá Mae Lua yewázi zɔɔ, ké ì wá sísi a néo,* mé wá a ù sɔ! Dúnia wá dɔo, ké i aà dɔo yáí.

² Ma gbé yenzideɔ, Lua néon wá ù tia, mé lá wáɔ de i bɔ gupuwau yãao. Wá dɔ ké gɔɔ pɔ à m̀, wáɔ de laaàwa, asa wá wesiààle, wí aà e lá a de.

³ Gbé pɔ a wé dɔaàzi màa, aàɔ ku gbāsisi lá Kilisi ku gbāsisiwa.

⁴ Gbé pɔ duunakè b̀ Lua yá kpɛɛ, asa duunaá bɔa Lua ikoyã kpɛɛ.

⁵ A dɔ ké Kilisi m̀ duunawoloa yáíe, mé a duuna vío.†

⁶ Gbé pɔ naawà líɔ te duunawao. Duunkenae i aà eo, a aà dɔo.

⁷ Ma néo, ásu to gbēe á sásão, yãmaakena mé maa lá Kilisi maawa.

⁸ Gbé pɔ ì duunakéá Ibiisi gbé, asa Ibiisi duunakè za asinziɛ. Ibiisi yáɔ midea yáí Lua Né m̀i.

⁹ Gbé pɔ Lua aà ì líɔ te duunawao, asa Lua kekeá kú aà guue. A f̄ líɔ te duunawao, ké Lua aà ì yáí.

¹⁰ Lá wá Lua néo dɔkɔe ní Ibiisi néon ke: Gbé pɔ lí yãmaakɛo ge gbé pɔ ye a gbédeezio, adeá Lua né no.

Yeakɔi

¹¹ Yá pɔ á mà za káaun ke: Wàɔ yekɔi.‡

¹² Asu àɔ de lán Kainuwao. A de Setãu pɔ ùe, ò à a dãuna dè. § Bóyáí à aà dèii? Ké aà yãkea v̄i mé aà dãuna pɔ maa yáíe.

¹³ Ma gbéɔ, tó dúnia zaágu,* ásu to à bɔ á saeo.

¹⁴ Wá dɔ wa bɔ gau wa gē wēni guu,† ké wá ye wá Yesude deezí yáí. Gbé pɔ ye gbéio, adeá gɛe e tia.

¹⁵ Gbé pɔ za a gbédeeguá gbēdenae. A dɔ ké gbēdenae líɔ wēni láasai vío.

¹⁶ Yáe bee mé a to wà dɔ lá yeakɔi de. Kilisi azia kpà wá yáí. Wápiɔ s̄, sema wà wázia kpà wá Yesude deezí yáí màa.

¹⁷ Tó gbé de pɔde ù, mé a è a gbédee lé wēnake, tó i wēnadɔ̀e, a ye gbéi lá Lua yeiwae?

¹⁸ Ma néo, wásu wàɔ yekɔi ní lédo. Wàɔ yekɔi síana ní yãkeao.

¹⁹ Beewa wá dɔ ké síana gbéon wá ù, màa wá s̄ aɔ daa doú Lua ae.

²⁰ Tó yáe s̀ lé wá s̄ ví s̄, wá dɔ ké Lua zɔɔ de wá làasooa, a yápii dɔ.

²¹ Ma gbé yenzideɔ, tó wá làasoo lé wá dayãuo, wá s̄ aɔ dílea Lua aee,

²² wí pɔ pɔ wá gbèawà e, ké wá yá pɔ a díleo k̄ia mé wi yá pɔ ì kaaàgu ke yáí.

²³ Yá pɔ a dílewēen ke: Wà aà Né Yesu Kilisi náaike,‡ wíɔ yekɔi lá a dílewēewa. §

²⁴ Gbé pɔ yá pɔ a díleo k̄ia naawà, mé Luapi ku ade guu. Wá dɔ ké a kú wá guu aà Nisina pɔ a kpàwá yáí.

4

Nisina d̄sak̄e

¹ Ma gbé yenzideɔ, ásu gbé pɔ aa m̀ wa Lua Nisina vío yá sí nípiio. A ní taasika à gwa tó nisina pɔ aa ví b̀ Lua kíe, asa ánabi egeɔaɔ dasikù dúniau.

* 3:1 Zaa 1.12 † 3:5 2Kln 5.21 ‡ 3:11 Zaa 13.34 § 3:12 Daa 4.8 * 3:13 Zaa 15.18 † 3:14 Zaa 5.24 ‡ 3:23 Zaa 6.29 § 3:23 Zaa 13.34

² Yá pò a to à f̄s d̄s tó Lua Nisina aa v̄in ke: Gbé pò mè Yesu Kilisi mò gbēnazina ũ, nisina pò a v̄i b̄ò Lua kíie.

³ Gbé pò Yesu d̄s màao, nisina pò a v̄i i b̄ò Lua kíio. Kilisi ibeε pò á mà àle món we. A ku dúnia guu kò.

⁴ Ma néo, Lua gbéon á ũ, a zible ānabi egeɛnapiowa, asa Lua Nisina pò kú á guu z̄o de nisina pò kú dúnia guula.

⁵ Dúnia gbéon ní ũ. Bee yáí aaí dúnia yá'o, ò dúnia gbéon ì ní yāma.

⁶ Lua gbéon wá ũ. Gbé pò Lua d̄s ì wá yāma, gbé pò de Lua pò ũo lí wá yāmao. Beewa ò wá Nisín siande d̄sk̄e ní nisín egeɛnao.

Lua ìo yeɛzi

⁷ Ma gbé yenzideo, wàò yek̄oi, asa yeak̄oi ì b̄ò Lua kíie. Gbé pò ìo ye gbéi mé Lua né ũ, a Lua d̄s.

⁸ Gbé pò lío ye gbéio Lua d̄so, asa Lua ìo yeɛzie.

⁹ Lá Lua yeawázi b̄ò gupuaun ke: A a Né m̄endona z̄ì dúnia guu,* ké wá wēni e ní aà gbāaoe.

¹⁰ Aà yeawázipin ke: I ke wámε wá ye Luazio, Lua mé yewázi, ò a a Né z̄ì wá duuna awakpab̄o ũ.

¹¹ Ma gbé yenzideo, lá Lua yewázi màa, sema wàò yek̄oi s̄s.

¹² Gbēe ì wesi Lualε yāao,† āma tó wá yek̄oi, Lua kú wá guu, mé aà yeawázipi papaa wá guu.

¹³ Wá d̄s ké wá naawà mé a kú wá guu, ké à a Nisina kpàwá yáí.

¹⁴ Wá è, a seeladeon wá ũ, Mae Lua a Né z̄ì dúnia Suabana ũe.‡

¹⁵ Gbé pò ò Yesuá Lua Néε, Lua ku aà guu, mé ade ku Lua guu.

¹⁶ Wá d̄ò ké Lua yewázi mé wá a náai v̄i.

Lua ìo yewázi. Gbé pò ìo ye gbéi naa Luawa, mé Lua naawà.

¹⁷ Lá Lua yeawázi p̄eεwán ke: Wá s̄s aò dilea yákpalekeḡozi. Asa lá Kilisi de, wápiò s̄s, màa wá de dúniaε bee guu.

¹⁸ Gbēe lí v̄iake gbé pò yeazieo. Tó Lua yewázi wásawasa, wáò v̄iake aà yá musuo, asa w̄i v̄iake gbé pò wàle e a ìadamáε. Viade lío d̄s Lua yewázi wásawasao.

¹⁹ Wápiò, wio ye gbéi, ké Lua d̄aa yewázi yáí.§

²⁰ Tó gbé mè á ye Luazi, mé a za a gbédeegu, εεdeε. Asa gbé pò ye a gbédee pò ì ezio, a f̄s àò ye Lua pò i eozio.

²¹ Yá pò a d̄ilew̄εen ke: Gbé pò ye Luazi, sema aàò ye a gbédeezi s̄s.*

5

Lua Né ndaikεa

¹ Gbé pò Yesu náai v̄i Mesii ũ, Lua mé ade ì. Gbé pò ye dei ye néie lo.

² Tó wá ye Luazi mé wá yá pò a d̄ileo k̄ua, beewa wá d̄s ké wá ye Lua néozi.

³ Asa yea Luazi mé yá pò a d̄ileo k̄ua ũ.* Yá pò a d̄ilepiò z̄i'ũ s̄so,†

⁴ asa gbé pò Lua aà ì ì zible dúniawaε. Wá luanaaikεa mé ì to wá zible dúniawa.

⁵ Déme ì zible dúniawai? Gbé pò si Yesuá Lua Néε bàasio.

⁶ Yesu Kilisipi mé gbé pò mò à da'ilekè, aà au b̄òle ũ. I ke da'ileε adoo, à da'ilekè, aà au b̄òle lo. Lua Nisina mé aà seelade ũ, asa òme siande ũ.

⁷ Seelaò ku àaõε:

* 4:9 Zaa 3.16 † 4:12 Zaa 1.18 ‡ 4:14 Zaa 3.17 § 4:19 Lom 5.8 * 4:21 Mat 22.37-39 * 5:3 Zaa 14.15 † 5:3 Mat 11.30

⁸ Lua Nisina ní ípio ní aupio, mé an àaṣ pfi an yá douē.

⁹ Lá wi gbēnazina seeladeke sí, Lua seeladeke de beea, asa Lua yápi ò a Né yá musue.

¹⁰ Gbé pó Lua Né náai ví seelapi ví a sṣ guu. Gbé pó i Lua yá sio, ade Luapi dīle εεde ũε, asa i yá pó Lua ò a Né musu sio.

¹¹ Yá pó a òn ke: Lua wá gbá wēni láasai, mé wēnipi ku aà Né kíie.

¹² Gbé pó Lua Né ví wēni láasai ví. Gbé pó Népi vío wēnipi vío.‡

¹³ Ma yá beeo òé, á gbé pó ále Lua Né náaikεo, ké àò dṣ á wēni láasai ví.

¹⁴ Lá wá sṣ Ìò dilea Lua aen ke: Tó wa pó wabikèwà lá a yeiwa, í wá yāmaε.

¹⁵ Lá wá dṣ í wá wabikεa ma, wá dṣ ké wa pó pó wa a wabikèwà è kò.

¹⁶ Tó gbé a gbédee è, àle duuna pó lí ní kaaleo ke, aà wabikεè, Lua i aà gba wēni. Duuna pó lí ní kaaleo má ò. Duuna pó í ní kaale kú, i ke bee má ò aà a wabikεo.

¹⁷ Yāvāikεa píiá duunaε, āma duuna pó lí ní kaaleo ku.

¹⁸ Wá dṣ ké gbé pó Lua aà í lío te duunawao, asa Lua Né í aà dṣa, Setāu lí fṣ okàwào.

¹⁹ Wá dṣ Lua gbéon wá ũ, mé dúnia búu kú Setāu oziε.

²⁰ Wá dṣ ké Lua Né mò, ṣ à wá wé kè, ké wà e Siande dṣ. Wá kú Siandepi guu ní aà Né Yesu Kilisio. Ōme Lua siandepi ũ. Ōme wēni láasai ũ.

²¹ Ma néo, à laaika dii εεnaozi.

ZAA LA PLAADE

Yá pò kú láe bee guu

Lápi kēnaá gbēzōe, òme Lua zina Zāa ũ. A ò Yesudeone aao ku síana guu ní yeakōzio (1-6). A lezamá gbēsāsānao yá musu, ò à a moa ní gwai baokpàné à fòkpàamá (12-13). Apii guu a gbèamá aa laaika aa ze gbāa ní Lua zé síande guu.

Siana ní yeakōzio

¹⁻² Ma gbēzō, máme ma láe bee kè gāli pò Lua dīle gbēone. Má yeázi síana guu, síana pò kú wá vī mé wáo kuò gōpii yái. Máme má adoo, ní gbé pò aa síanapi dō píe.

³ Mae Lua ní a Né Yesu Kilisio gbēkekéé ní sùuuo ní aafiao síana ní yeakōzio guu.

⁴ Ké má è á gbēo ku síana guu lá Mae Lua dīlewēewa, ma pò kèna maamaa.

⁵ Tiasa ma gbé, mále wabikewáe. I ke yá dafu mále oéo, yá pò wá vī za káau. Wào yekōi.*

⁶ Yeakōin ke: Wào yá pò Lua dīleo kūa. Yá pò Lua dīlepi mé de wào yekōi lá á mà za káauwa.

⁷ Gbēsāsāna dasio ligua dúnia guu, aai me Yesu Kilisi i mo gbēnazina ũo. Gbé bee taaá gbēsāsānae, Kilisi ibee.

⁸ A laaika, ásu to zī pò wá kè ke pāo. A to à ài'e a lé gbēu.

⁹ Gbé pò vī Kilisi yādané léa Lua dōo. Gbé pò zè ní yápio Mae Lua vī ní aà Néo an píi.

¹⁰ Tó gbé mò yādadaíé mé a yá bee kūao, ásu à aà dīleo. Ásu gbāakpaaàzi seo.

¹¹ Ása gbé pò gbāakpaaàzi lé kú aà vāikeao guue.

¹² Má yāvī dasi mà oé, āma má ye mà kée láuo. Ma wé dōi mà mo á gwaié, wí bō kō léu,† ké wá pona e ke zài.

¹³ Gāli pò Lua dīle la gbé fòkpàwá.

---

* 1:5 Zaa 13.34 † 1:12 3Zaa 13-14

ZAA LA AAᵓDE

Yá pó kú láe bee guu

Gbēzᵓ pó Zaa lá plaade kè mé láe bee kè Gaiuee. Gaiu ì zíkε Luaε, ì nibᵓᵓ yàaeke, asa à zè ní sīanao. Dioteḡi sᵓ denlaweelena pó gĩ sīanaie. A bᵓ Zaa kpe, ì aà gbéᵓ dileo. A Yesude pāle pó wĩ me Demetiu maabò (12), ᵓ à a mᵓa wékpaleiñzi yá'ò à fᵓkpámá (13-15). Wá è lápi guu gbāakpaa Yesudeᵓziá yeakᵓzi yáε, mé zea ní sīanao yáε.

Lua zíkεnaᵓ dilea

¹ Ma gbēzᵓᵓ, mámε ma láe bee kè ma gbé yenzide Gaiusie.* Má yenzi ní sīanao.

² Ma gbé yenzide, miᵓ wabikεne ké ñyᵓ aafia, yápii ì bᵓne maa, lá n bᵓ maawa.

³ Ké wá gbéᵓ mᵓ, aa òmεε lá ní sīana kúa mé ní kú a guu, ᵓ ma pᵓ kèna maamaa.

⁴ Tó má mà ma néᵓ kú ní sīanao, pᵓnae demεε beelao.

⁵ Ma gbé yenzide, ní náai vĩ zĩ pó ni ke wá gbéᵓne guu, atēsa nibᵓᵓ.

⁶ Aa n yeawázi yá'ò wá gālideᵓne. Kūsūa kené, lá a maa wà ke Lua zĩ guuwa.

⁷ Asa aa dàzeu ní Kilisi tᵓo, mé aa daa luayādansaio gāuo.

⁸ Sema wà gbé bee taaᵓ yàaeke, wĩᵓ de an zíkεndeeᵓ ũ sīana baokpaa guu.

⁹ Ma taalanae kè n gālideᵓne, āma Dioteḡi denlaweelena ye wá yáio.

¹⁰ Bee yáí tó ma mᵓ, má bᵓaàᵓ ní yá pó ì keᵓ ní yāvái pó ì dᵓwáᵓ. Bee lí ká aà bakanswāua ũo, ìli wá gbéᵓ dileo, baa se ì gĩ gbéᵓ pó ye ní dileᵓne, ì kāaakekĩi zᵓnέ.

¹¹ Ma gbé yenzide, ñsu yāvái dadao, sema yāmaa. Gbé pó ì yāmaake mé Lua pó ũ, gbé pó ì yāvái ke Lua dᵓo.

¹² Gbépii ì Demetiu tᵓnasi. Baa sīana ì aà sáaukpa. Wápiᵓ wi aà sáaukpa sᵓ, mé ní dᵓ ké wá seeladeke náai vĩ.

¹³ Má yāvĩ dasi mà one, āma má ye mà kēne láuo.

¹⁴ Ma wé dᵓi wà wesikᵓle tia, wĩ yābᵓ kᵓ léu.†

¹⁵ Lua n to aafia. N gbēnaᵓ fᵓkpàma. Fᵓkpa wá gbēnaᵓwa dodo.

---

* 1:1 Lom 16.23 † 1:14 2Zaa 12

YUDA

Yá pò kú láe bee guu

Yuda lá n̄ Piεε lá plaadeo (λεε 2) aa waasoken εγεναο yā'ò n̄ yāvāi pò aaiò kūaε. Lán Zaakiwa Yudaá Yesu dāunaε l̄.

Yuda zoadò waasoken εγεναο pò an yá gè Yesudeo guuwa pāsipāsī, à go pò a n̄ gbē yā'ò (3-16). A ò Yesudeone aa ze gbāa Yesu náaikaε guu (17-23). A lápi m̄de n̄ Lua tɔɔao.

Lápi yá pò εε l̄iné yá bɔɔlekè, mé à àizāna pò wá wé d̄oi naa Lua n̄ Yesu Kilisiowa guu yā'ò l̄ (20-21).

Waasoken εγεναο

¹ Mámemaε Yuda, Yesu Kilisi zòblena, Zaaki dāuna.* Mámε ma láe bee kè Mae Lua yenzide pò à n̄ sisi a n̄ kūa naa Yesu Kilisiowa guuone.

² Lua sùuu n̄ aafiao n̄ a yeaázio n̄n̄aaé.

³ Ma gbé yenzideo, má ye mà lákèé yāa wápii suabaa yá musu, ò má è à kù teasiε mà kèé mà lēdaowá à gí n̄ áziāo Yesu yá pò Lua nàé á z̄i gēn do e gɔɔpii musu.

⁴ Asa luayādansaiò gè wá guu kpái,† aai wá Lua gbēke e n̄ wisaiyākeε zé ūε, aai lelekpa wá Dii mēndona Yesu Kilisizi. Ia pò Lua a damá kú aà yá taala guu à gègè.

⁵ Ké Dii Isailio b̄le Egipi,‡ a gbea à gbé pò aai a náaikaεo dède.§ Má ye mà yápi d̄águ, baa ké á d̄o kò.

⁶ Malaika pò aai ze n̄ n̄ luakpamao aa pākpà n̄ kúkiizio s̄o, Lua n̄ ká gusiau yeyea n̄ m̄daonao à d̄omá gɔɔpiiε e yákpalekegɔɔ z̄o z̄i.

⁷ Sɔɔɔ ū n̄ Ḡm̄o n̄ w̄le pò liaanzio gbéō yá bee taa kè s̄o, aa n̄zia kpà gbāsi d̄ɔsai keawa.* An kaalea de l̄adama n̄ té gasaio seela ūε.

⁸ Luayādansai nana'onapio lé ke màa s̄oε. Aai n̄zia da gbāsikaεu, aai gi ikoyāi, aai malaika gawideo s̄s̄s̄.

⁹ Baa malaikaò kía Miseli, gɔɔ pò àle lekpaake n̄ Ibiisio M̄ozi ge yá musu, i we à aà s̄s̄s̄ à yādāalao, āma a òè a k̄o le n̄ Diio.†

¹⁰ Gbépio s̄o aai yá pò wa a gbad̄o b̄ēboε. Ōno pò wá n̄ íò ò aa ví lán n̄b̄oowa l̄aasoosai, ò ì gēn̄o kaaleu.

¹¹ Waiyoo ampio, aa Kainu‡ zé sè. Aa si BalaaŪ§ sásāau ōa yái. Aa b̄o Lua kpe lán Kolewa,* aa òokpà laaàwa.

¹² Aa de sāa ū á gbēke vía n̄ k̄o blebleao guu. Aai p̄obleán̄o, wí lí n̄ k̄o. An n̄se yá aai ḡḡḡ. Aa de lán lousisia pò ì gē n̄ íanao masaiwaε. Aa gá gēn̄ pla lán lí n̄'isai pò bileawaε.

¹³ Aa de lán isukaa pāsīwa, aai f̄ula vāi b̄o an wisaiyākeao ū. Aa de lán saambenaowa, gusia n̄inii ò Lua d̄ilené à n̄ yāaeked̄o gɔɔpii.

¹⁴ Za Adamu léu e à gè pè En̄kiwa mae n̄ néo ku leε soplac, ò En̄kipi† d̄aa n̄ yā'ò à mè, á è Dii lé mó n̄ a gbéō, an dasi lé vío,

¹⁵ ké aà yákpaleke n̄ gbépio, i yāda a yādansai duunkenaola pii, yá pò aa kè a yādasaike guu yái n̄ a tó b̄ēε pò aa s̄o pii.

* 1:1 Mat 13.55 † 1:4 Gal 2.4 ‡ 1:5 B̄oα 12.51 § 1:5 Nao 14.29-30 * 1:7 Daa 19.1-25 † 1:9 Zkl 3.2 ‡ 1:11 Daa 4.3-8 § 1:11 Nao 22.1-35 * 1:11 Nao 16.1-35 † 1:14 Daa 5.21-24

16 Gbépiá yákeledeɔne, yãe lí kánguo. An pɔ niakaa mé ì dɔaané, aai ílanadã ní yãzɔɔ, aai lenakasa gbéɔne ài'ea yáí.

Kɔ zedɔa

17 Apiɔ sɔ ma gbé yenzideɔ, à to yá pɔ wá Dii Yesu Kilisi zinaɔ dɔaa òé dɔágu.

18 Aa òé gɔɔgbɛzãzi gbé pɔ an luayãdasai pɔ niakaa lé dɔaanéɔ aa á ke pɔɔpɔɔe.‡

19 Gbépiɔ ì to gbéɔ kãaaɛ, anzia pɔeã mé ì dɔaané, aa Lua Nisina vɔo.

20 Apiɔ ma gbé yenzideɔ, à kɔ zedɔ á lousisize guu, íɔ wabike ní aà Nisina gbãao.

21 Aɔ zea Lua yeawázi guu, íɔ wedɔ wá Dii Yesu Kilisizi e aà ge wá ká àizãnawa a gbẽke guu.

22 A wẽnadɔ gbé pɔ kú seaseaɔne.

23 A gbẽeɔ sí téwa à ní suaba. A wẽnadɔ gbẽpãleɔne ní laaio, í za baa an pɔkasa pɔ gbãsíkpà an dàakea guuɔu.

24-25 Lua m̀ndona wá Suabana a fɔ à á dɔã ké ásu fuo, i á kpán'aeke a gawi guu sãasai ní pɔnao ní wá Dii Yesu Kilisi gbãao. Ɔme gawi ní zɔkɛo ní gbãao ní ikoo ví zadɔ gɔɔ i daaleo ní a tiao e gɔɔpii. Ami.

ZIA YA

Yá pò kú lée bee guu

Zāa mé Bibeli lá gbézā kè. A yá dasi pò Yesu Kilisi biiwàe bɔɔlekèwɛɛ (1.1), yá pò a è gɔɔ pò Lua Nisina dèdewà (1.10). Gɔɔ pò à lápi kè, a ku Patemɔ gūgūnaae. Wàle aà wetā ké àle Yesu baona kpá yáí (1.9), asa gɔɔ bee Lomadeɔ kía lé íada Yesudeɔwa. A lápi kè Yesu gáli mèn sopla pò aa ku Azii būsuuɔne, gu pò wí me tia Tuukii.

Tó Yesudeɔ ku wetā guu, ké Dii m̀ndona Yesu Kilisi aa zèò yáíe. Kua yā'ia guu Zāa lée bee kèné ké wà ze gbāa luanaaika guu ní zia yá pò an wé dɔio. Lápi guu Zāa wépungu pò a èò yá'ò ní a lɛɛɔ dasi. Gbé pò aa luabaakuarɔ káau taala dɔɔ f̄ yáɛɛɔapiɔ gbadɔ, āma dāɔ ní asii dɔɔ. Wépungu pò Zāa èò yáɔ dodoa, āma an yāmi doŋe. Gbēɔ í asiiyāpiɔ bɔɔleke dodoa, āma yázinda pò lápi lé o ku wásawasae: Vái a kigɔɔsoplanable, āma Lua ní a gbéɔ zì gbézā ble Yesu Kilisi sabai, asa ōme Dii ū ado.

A daalekii Zāa azia yá'ò Yesu Kilisi pò b̀ gau zina ū (1.1-8).

Aà waaso séia guu, à yá pò à wesie a wépungu séia ea guu sèle siu. A guu Yesu òè aà lákè Yesude gáli mèn sopla pò ku Azii būsuuɔne (1.9-3.22).

Bee gbɛa Zāa sù è á kú musu, we a wépungu è dasi: Luabedeɔ kúlea Luae ní Yesu Kilisio (lee 4-5), lá kooa ní a kán'ɔ mèn soplaɔ (6.1-8.1), kāae mèn soplaɔ pea (8.2-11.19), dalagɔɔ ní wài mèn plaɔ (12.1-13.18), sã ní gbé pò à ní bóɔ, yákpalekegɔɔ pò malaikaɔ a baokpà (14.1-20), kisia gbézā mèn sopla pò de Lua pɔkuma ū (15.1-16.21), Babeli lélea, ziblea waiwa ní ānabi egenao ní Ibiisio (17.1-20.10), luabe dafu ní tɔɔle dafuo ní Yelusaleŋ dafuo (21.1-22.5). Lápi láakii Yesu legbè à mè: Má mó tia (22.6-21).

Gbé pò aale lápi kyokeɔ f̄ yáɔ gbadɔ, tó aa wèele yápi wásawasa dɔ yā'ia pò a su ní le zia yá musu. Zāa lé viadada Lua gbézi no, àle ní gba s̄ íadamagɔɔ. Wépungu pò Zāa è lé ɔɔné yá pò a yáí Yesu Kilisi gá a vùí, àizāna yá pò aao kuò e gɔɔpii.

Lée bee b̀kii

¹ Lua yá pò lé mó kei dà Yesu Kilisie aà biiwà a zòblenaɔne, ō à a malaika zì ma Zāa a zòblenawa, a tò ma yápi dɔ.

² Lua yá pò Yesu Kilisi de a seelade ū ō má è, ō mále o.

³ Gbé pò zia yáe bee kyokè ní gbé pò aa a yāmà aa kūaá báaadeɔne, asa a gɔɔ káikū.

⁴ Ma Zāa máme ma lée bee kè gáli sopla pò kú Azi būsuuɔne. Lua pò kú za yāa mé a ku tia mé àle mó ní a Nisina mèn sopla pò kú a kpalabaa aeɔ*

⁵ ní Yesu Kilisi pò de seelade náaide ūo aa gbékekeé, aai á tó aafia. Yesupi mé gáɔ séia ū, ōme dúnia kíaɔ gbāade ū.† A yewázi à wá bó wá duunau ní a au gbāao,

⁶ à wá kpá kpalau Lua a Mae gbàgbanaɔ ū.‡ Ōme gawi ní gbāao ví gɔɔpii! Ami.

⁷ Ma, àle mó luabepuanau.§ Gbépii a wesiaàle, baa gbé pò aa aà zòɔ,* dúnia bui pii i nízia gbégbé aà yá musu. Aà ke màa! Ami.

* 1:4 Zia 4.5 † 1:5 Isa 55.4, Sou 89.28 ‡ 1:6 Bɔa 19.6, 1Pie 2.5 § 1:7 Dan 7.13, Mat 24.30, 1Tes 4.17

* 1:7 Zkl 12.10, Zāa 19.34

⁸ Dii Lua m̀̀: Mámε má Alafa ní Omegao ũ.† Ma Gbāapiide má kú yāa mé má kú tia mé mále m̀̀.

Yesu Kilisi b̀̀ m̀̀a Zāawa

⁹ Mámεmaa Zāa á gbēdo, naa Yesuwa guu kōgbēon wá ũ wétēa guu, kpalablea guu, menakea guu. Má kú ísia gūgūna p̀̀ wí mε Patemō guu luayá'oa ní Yesu seeladekeo yáí.

¹⁰ Dii g̀̀zĩ Lua Nisina d̀̀dea, ō ma l̀̀o gbāa mà ma kpe lán k̀̀ae'owa

¹¹ à m̀̀: Yá p̀̀ ní è kē lá guu, ní kpásā gāli sopla p̀̀ kú wéleε beeuone: Efese, Simiina, Pεegaũ, Tiatii, Saadi, Filadelifi ní Laodisio.

¹² Ma lili mà gbé p̀̀ lé yá'omεpi e. Ké ma lili màa, ma vua dau è m̀̀n sopla.

¹³ Ma gbēe è daupio zānguo lán gbēnazin néwa. A ulatao daa, àle gále àà gbázi, mé vua asana d̀̀a àà k̀̀awa.

¹⁴ Aà mikā de p̀̀ntaitai lán sākā ge buawa, mé aà wé de lán tévuawa.

¹⁵ Aà gbá lé teke lán m̀̀gotē p̀̀ wàle baasa mua té guuwa. Aà l̀̀o de lán iz̀̀suka k̀̀fiwa.‡

¹⁶ A saana k̀̀a a ̀̀plaa m̀̀n sopla, mé fēnda lena kpepla§ lé b̀̀ aà léu. Aà oa lé teke lán íatē gbāawa.

¹⁷ Ké ma aà è, ma lele aà gbázi, ma gō sáii. Ɔ à ̀̀plaa nàa à m̀̀: Nsu to vía n k̀̀o. Mámε má D̀̀aana ní Gōzānao ũ,*

¹⁸ gbé p̀̀ ̀̀o ku ũ. Ma ga, ō má kú ké, mé máo ku e g̀̀piiε. Má ga ní bedao kilineo k̀̀a.

¹⁹ Yá p̀̀ ní è ké, yá p̀̀ kúo ní yá p̀̀ a m̀̀ a kpeo píi.

²⁰ Saana m̀̀n sopla p̀̀ ní è ma ̀̀plaaupio ní vua dau m̀̀n soplapio asiin ke: Saana m̀̀n soplapioá gāli m̀̀n soplapio d̀̀aanaone, mé dau m̀̀n soplapioá gāli m̀̀n soplapione.

2

Efese

¹ Kē Efese Yesudeo d̀̀aanae: Ma gbé p̀̀ má saana m̀̀n soplao k̀̀a ma ̀̀plaa, má be vua dau m̀̀n soplao zānguo, mámε ma yáε bee ò.

² Má n yákeao d̄́ ní zĩ p̀̀ níle keo ní n menakeao. Nili we gbēvāio d̄́le. Gbé p̀̀ aai nízia dile Lua zinao ũ mé aa de a ũo, n ní yó ní è εedeon ní ũ.

³ N menaf̄́, n taasikè ma yáí, ni kpasao.

⁴ Kási má yāvinnō. Dafudafukeleεe ní k̀̀mεε.

⁵ To n kua zi zadō ni busao yá d̄́ngu. Ǹ̀selile, níw yá p̀̀ ni ke yāao ke. Tó ni ke màao, má m̀̀ma, mí n dau se s̄́ò.

⁶ N beeo ní yáε bee ví, ní za Nikolaiō yákeau lá má zauwa.

⁷ Gbé p̀̀ ǹ̀se ví, aà yá p̀̀ Lua Nisina lé o Yesudeone ma: Má gbé p̀̀ ziblè gba zé aà lí wēnide p̀̀ kú Lua lu guu be ble.*

Simiina

⁸ Kē Simiina Yesudeo d̀̀aanae: Ma gbé p̀̀ má de D̀̀aana ní Gōzānao† ũ, ma ga ma εa vu, mámε ma yáε bee ò.

⁹ Má wétēa p̀̀ wàle m̀̀ne d̄́ ní n taasidekeo. N beeo ̀̀den n ũ. Gbé p̀̀ aai mε Yudaon ní ũ mé aa de a ũo, an lousisikpe de Setāu p̀̀ ũo, má d̄́ lá aai yādōma.

¹⁰ Nsu víake taasi p̀̀ níyō keεo. Ma, Ibiisi a á gbēo ká kpéu á á yō, i wétēam̄́oé g̀̀o kwi. Nyō náai ví e n ge n̄ gaò, mí àizāna kenε yāae ũ.

¹¹ Gbé p̀̀ ǹ̀se ví, aà yá p̀̀ Lua Nisina lé o Yesudeone ma: Ga plaade‡ a íakpa

† 1:8 Zia 22.13 ‡ 1:15 Dan 7.9, 13, 10.5-6 § 1:16 Ebe 4.12 * 1:17 Isa 44.6, 48.12 * 2:7 Daa 2.8-9, Zia 22.2 † 2:8 Zia 1.17 ‡ 2:11 Zia 20.14, 21.8

gbé pò zìblèzio.

Pεεgaũ

¹² Kē Pεεgaũ Yesudeo dɔaanaε: Ma gbé pò má fēnda lena kpepla ví, máme ma yáε bee ò.

¹³ Má n kúkii dō, gu pò Setāu kpalabaa kuue. N ma yá kūa, ni lelekpamazio, baa goo pò wà ma seelade náaide Antipa dè n wéleu, gu pò Setāu kuupi.

¹⁴ Kási má yá yooona vinnɔ. N gbéó ví we, aa Balaaũ yá kūa. Balaaũpi mé dá Balakie, à kōnikè Isailione aa sa'onoo sò aa gbāsikè. §

¹⁵ Beewa lo n gbéó ví we, aa Nikolaiɔ yá kūa.

¹⁶ A yáí tò, nòselile. Tó ni ke máao, má mɔma tia, mí zikannɔ n fēnda pò kú ma léuo.

¹⁷ Gbé pò nòse ví, àà yá pò Lua Nisina lé o Yesudeone ma. Má gbé pò zìblè gba mana pò ulea,* mí aà gba gbepua boolona pò wà tó dafu kèwà.† Gbēe aɔ tópi dōo, sema gbé pò má kpàwàpi.

Tiatii

¹⁸ Kē Tiatii Yesudeo dɔaanaε: Ma Lua Né pò ma wé de lán tévuawa, ma gbá de lán mɔgotēwa, máme ma yáε bee ò.

¹⁹ Má n yákeao dō, n yea gbéozí, n luanaaikεa, n zíkεa n n menakεao, mé yá pò níle ke gbezā de a káaua.

²⁰ Kási má yāvinnɔ. N nɔε Zezabeli‡ pò azia dile ānabi ũ gbà zé. Ale ma zòblenaɔ sāsā, àle dané aa gbāsike aa sa'onoo só.

²¹ Ma aà gbà zé aà nòselile, āma a ye à nòselile à a káaluakaa too.

²² Ma, má kpaaazi pewa, mí tó gbé pò gbāsikèaànɔ wétēa zōo e, tó aai nòselile aa aà yá tòo.

²³ Má aà iwao dede n gagyāo, Yesudeo pii i dō ké máme mi gbéó làasoo n n sōo yɔε, mé má fiabo á baadeε a yákeawa. §

²⁴ A Tiatii gbé kīni pò á yápi kūao mé á yá pò wī me Setāu asii zōo dōo, má aso pále diéo.

²⁵ A odididi yá pò á kūawa e mào mó.

²⁶ Gbé pò zìblè mé a yá pò má yeio kūa e a léwa, má aà gba zé aà gbāable buiowa.

²⁷ A kiblemá n mò gopanao, a n wíwi lá wī gī oo wiwa,* lá ma Mae ma gba zéwa.

²⁸ Má aà gba gudoleia saana lo.†

²⁹ Gbé pò nòse ví, àà yá pò Lua Nisina lé o Yesudeone ma.

3

Saadi

¹ Kē Saadi Yesudeo dɔaanaε: Ma gbé pò má Lua Nisina mèn soplaɔ n saana mèn soplaɔ kūa, máme ma yáε bee ò. Má n yákeao dō. Kua bēε tó mé dɔma, āma gen n ũ.

² Vu, gbé pò gōneɔ lé n láo e aao gé gai, asa má è n yáε boleia ma Luaεo.

³ A yáí tò yá pò n mà mé n sī, to ào dɔngu, níɔ kūa, ní nòselile. Tó ni vuo, má mɔma lán kpáíwa, mé níyōo zaa pò má mówà dōo.*

§ 2:14 Nao 22.5-7, 25.1-3 * 2:17 Bɔa 16.14-15, 33-34, Zāa 6.48-50 † 2:17 Isa 62.2 ‡ 2:20 1Kia 16.31, 2Kia 9.22 § 2:23 Sou 7.9, Zel 17.10 * 2:27 Sou 2.8-9 † 2:28 Nao 24.17, Zia 22.16 * 3:3 Luk 12.39-40, 1Tes 5.2, 2Pie 3.10, Zia 16.15

⁴ Kási ní gbéè ví Saadi we yoo aai ní pòkasa gbāsìkpao. Wá bebe sãnu ní pò puao, asa aa kà a léi.

⁵ Maa gbé pò zìblè aò pòkasa pua daa. Má aà tó de àizāna taalau bauo.† Má zeaàno ma Mae ní a malaikaò ae.‡

⁶ Gbé pò nòse ví, aà yá pò Lua Nisina lé o Yesudeone ma.

Filadelifi

⁷ Kē Filadelifi Yesudeo dōanae: Ma kuaadoade siande, má Davidi kiline kũa, mi zewē gbēe lí fō tào, mi zeta gbēe lí fō wēo,§ mame ma yáe bee ò.

⁸ Má n yākeo dō. Ma, ma zewēne n ae, gbēe a fō tao. Baa tó n gbāa bílao, ní ma yá kũa, ni lelekpamazio.

⁹ Setau lousisikpe gbé pò aai nízia dile Yudaò ũ mé aa de a ũo, má tó edepio mo kúlene, aai dō ké má yenzi.*

¹⁰ Lá ní mena yá pò má dilene kũa, má n si taasi pò lé mó dúnia búuwa à gbé pò aa ku toleo yōwa.

¹¹ Má mó tia. Odidi yá pò ní kũawa, ké gbēe su n ài simao yái.

¹² Má gbé pò zìblè ke ma Lua kpé gbapele ũ. A bouo bauo. Má a Lua tó kéwà ní ma Lua wéle Yelusaleũ dafu pò a bo aà kíi musu tó† ní ma tó dafuo.

¹³ Gbé pò nòse ví, aà yá pò Lua Nisina lé o Yesudeone ma.

Laodisi

¹⁴ Kē Laodisi Yesudeo dōanae: Ma gbé pò wī omee Ami, ma seelade náaide‡ siande, ma gbé pò má de pò pò Lua kèò zína ũ, mame ma yáe bee ò.

¹⁵ Má n yākeo dō. N nieo mé ní wāao. Má ye nyō nie ge wāa.

¹⁶ Lá ní lōlōe, ní wāao mé ní nieo, má n pisie.

¹⁷ Ni me ode àizeede pò pōe wēna vion n ũ. N dō ké gbēpā pua baakena wēnade taaside vian n ũo.

¹⁸ Mále ledama, vua baasaa lu ma kíi, ní ke ode ũ. Pòkasa pua lu n da, ní n puizi ule n bo wíu. Wé ese lu n ka n wéu, ní gu'e.

¹⁹ Mi gbé pò má yeñziò swágaga, mi ní toto.§ A yái tò, aiake, ní nòselile.

²⁰ Gwa, má zea kpeele, mále otaale. Tó gbé ma loo mà mé à zewēmee, má gē pobleaano, i blemano.

²¹ Má gbé pò zìblè gba zé aà zōlemanò báawa, lá mapi ma zìblè ma zōle ní ma Maeo báawawa.

²² Gbé pò nòse ví, aà yá pò Lua Nisina lé o Yesudeone ma.

4

Kúlea Luae musu

¹ A gbea ma ze è wēa luabe. O ma loo pò má mà káau lán kàae'owa mà lo à mè: Mo la, mí yá pò a mo bee gbea olone.

² Wegoo Lua Nisina dèdea, o ma kpalabaa è luabe we, gbēe zōlewa.

³ Gbé pò zōlewapi lé teke lán gbè beede pò wī me diamaa ní saadaniowa. Nàali liaa kpalabaapizi, a í de búunno lán emelodiwa.*

⁴ Kpalabaa mèn baaso mēndosaiò liaai, gbēzoo gbēon baaso mēndosaiò zōlezōlewà. Aa pò pua dadaa, aa vua fua kpákpa.

⁵ Lou lé píle, àle bo kpalabaapi kíi, àle pūna, àle ví.† Filia naa kpalabaapi ae mèn soplaf‡ Lua Nisina mèn soplapiò ũ.

† 3:5 Bōa 32.32-33, Sou 69.28, Zia 20.15 ‡ 3:5 Mat 10.32 § 3:7 Isa 22.22 * 3:9 Isa 49.23, 60.14

† 3:12 Isa 62.2, Zia 21.2 ‡ 3:14 Zia 1.5 § 3:19 Yaa 3.12, Ebe 12.6 * 4:3 Eze 1.26-28 † 4:5 Bōa 19.16 ‡ 4:5 Eze 1.13, Zkl 4.2

6 Dii da kpalabaapi ae lán ísiwa, a da wásawasa e a guu. §
 Kpalabaaɔ zānguo pɔ b́́e mèn síiɔ liaa kpalabaapizi. Wé fifimá kpe ní aeo.
 7 Pɔ b́́epiɔ séia b̀̀ ǹ̀omusuwa, a plaade b̀̀ gáaewa, a aaɔde oa b̀̀ gbēnazina
 oawa, a síiɔde b̀̀ kúu pɔ lé vuawa.*
 8 Pɔ b́́e mèn síiɔpiɔ baade gáɔia ví mèn soolosoolo. Wé fifi an gáɔlapiɔwa a
 guu ní a kpeo. † Fāane ní gwāasinao aaɔ o láasai:
 Kuaadoade, kuaadoade, kuaadoade,
 Dii Lua Gbāapiide. ‡
 A ku yāa, a ku tia, mé àle mɔ.
 9 Tó pɔ b́́e mèn síiɔpiɔ gbé pɔ zɔlea báawa ɔ ku gɔɔpiipi tɔb̀̀ aa b́́ee d̀̀è aa aà
 sáaukpà,
 10 gbēzɔɔ gbēɔn baasɔ m̀̀ndosaipiɔ i wúlewule aà ae aa misiileè, aai ní f̀̀ua gogo
 kále kpalabaapi ae, aai me:
 11 Dii wá Lua, n ka wà n tɔb̀̀,
 wí b́́ee ní gbāao d̀̀ne,
 asa n pɔpii kè,
 an kea ní ní kuaɔ de n pɔeā ũe.

5

Sā ní taala kooao

1 Ǿ ma taala kooa è na gbé pɔ zɔlea báawapi ɔplaau, wà yákwà kpe pla píi,
 wà a lé kùkù ní kán'ɔ leɛ sɔpla.*
 2 Ǿ ma malaika gbāade è, àle kpàwake ní ɔɔ gbāao à mè: Déme kà kán'ɔpiɔ
 gogoa à lápi pɔoi?
 3 Asa gbēe ku luabe ge tɔle ge tɔle zíe a f̀̀ lápi poo à gwao.
 4 Ma ɔɔl̀̀ maamaae, ké wi gbēe e à kà lápi poo gwao.
 5 Ǿ gbēzɔɔpiɔ do òmeɛ: Nsu ɔɔɔ. Gwa, Yuda bui Ǹ̀omusu† pɔ de Davidi
 kpala pɔ vlápà Kíá ũ‡ ziblè. A f̀̀ kán'ɔ mèn sɔlapiɔ gogo, i lápi poo.
 6 Ǿ ma Sā§ è zea báapi guo, pɔ b́́e mèn síiɔpiɔ ní gbēzɔɔpiɔ zānguo. A de lá
 wà aà kòlokpawa. A kóba sɔpla ní wéɔ sɔpla,* Lua Nisina mèn sɔpla pɔ à ní zí
 d̀̀nia gupiiu ũ.
 7 A gè lápi sí gbé pɔ zɔlea báawapi ɔzì.
 8 Ké à lápi sí, pɔ b́́e mèn síiɔpiɔ ní gbēzɔɔ gbēɔn baasɔ m̀̀ndosaipiɔ kùlekule
 Sāpi ae. An baade m̀̀na k̄a ní vua tùu pɔ tulaletika a paio. Tulaleti piá Lua
 gbéɔ wabikeaɔe. †
 9 Aale lè dafu‡ sí aa mè:
 N ka lápi sia n kán'ɔpiɔ gogo,
 asa wà n de,
 n gbéɔ b̀̀ Lua ní n auo
 bui píi guu, buiyā píi guu,
 gbépii guu, b̀̀su píi guu.
 10 N ní kpá kpalau
 wá Lua gbàgbanaɔ ũ, §
 aai kible tɔle.
 11 Ǿ ma malaikaɔ è liaa báapizi ní pɔ b́́epiɔ ní gbēzɔɔpiɔ dasidasi, an dasi kà
 ̀aasɔɔ leɛ ũma'ũma,* wa f̀̀ ní lé d̀̀o. Ma ní kōfi mà,

§ 4:6 Eze 1.22 * 4:7 Eze 1.5-10 † 4:8 Eze 1.18, 10.12 ‡ 4:8 Isa 6.2-3 * 5:1 Isa 29.11, Eze 2.9-10
 † 5:5 Daa 49.9 ‡ 5:5 Isa 11.1, 10 § 5:6 Isa 53.7 * 5:6 Zkl 4.10 † 5:8 Sou 141.2 ‡ 5:9 Sou 33.3,
 98.1, Isa 42.10 § 5:10 Bɔa 19.6, 1Pie 2.5, Zia 1.6 * 5:11 Dan 7.10

12 aale o ní lɔɔ gbãao:

Sã pɔ wa dè kà wà iko dɔ̀è

ní àizεεo ní ònɔo ní gbãao ní bεεεo

wí aà táasile wà aà tɔbɔ.

13 Ǿ pɔ pɔ Lua kè musu ní tɔɔleo ní tɔɔle zíeo ní ísia guuo pii, pɔ pɔ kú baama pii, má mà aa m̀è:

Wàɔ bεεε ní gbãao d̄

gbé pɔ z̄ɔlea báawae ní São,

wíɔ ní táasile wàɔ ní tɔbɔ gɔɔpii.

14 Pɔ b́é m̀èn síiǒpiɔ m̀è, āmi. Ǿ gbēz̄ɔɔpiɔ wùlɛwulɛ aa misiilè.

6

Kán'ogogoa

1 Má è Sã kán'ɔ m̀èn soplapiɔ séia gò. Ǿ má mà pɔ b́é m̀èn síiǒpiɔ do yá'ò lán louviawa à m̀è: Ḿ!

2 Ǿ ma s̄kaapua è, gbé pɔ di a kpe sá k̄ua. Wà kíafua kpàè, ò à b̀ò z̄iblena ũ, à gè z̄iblei.

3 Ké à kán'ɔ plaade gò, má mà pɔ b́é plaade m̀è: Ḿ!

4 Ś pále b̀ò lɔ, a de ténzoizoi. Wà gbé pɔ di a kpe gbà zé aà aafia sí dúniawa, ké gbéɔ k̄ɔ dede. Wà f̄enda z̄ɔ kpàwà.

5 Ké à kán'ɔ aaɔde gò, má mà pɔ b́é aaɔde m̀è: Ḿ! Ǿ ma ś sia è, gbé pɔ di a kpe zaa k̄ua.*

6 Má mà lán lɔɔwa, à b̀ò pɔ b́é m̀èn síiǒpiɔ guu à m̀è: Ese zaa le do mé gɔɔ do z̄í òa ũ. Mase zaa le aaɔ mé gɔɔ do z̄í òa ũ. Nsu to nísi ní v̄εεo s̄asak̄uo.

7 Ké à kán'ɔ síiɔde gò, ma pɔ b́é síiɔde lɔɔ mà à m̀è: Ḿ!

8 Ǿ ma s̄kaasina è, gbé pɔ di a kpe tón Ga, mé Bɛda teaàzi. Wà ní gbá zé aao iko ví dúnia gbéɔ leé síiɔdewa, aa ní dede ní z̄io ní iminao ní gagyão ní wàio.†

9 Ké à kán'ɔ s̄ode gò, ma gbé pɔ wà ní dede luayá'oa ní Yesu seeladekeo yáio gyaadeɔ è tulaletikateak̄i zíe.

10 Aa wii gbãa lè aa m̀è: Dii Kuaadoade Siande, e b̄ɔe níȳɔ yákpaleke ní gbé pɔ aa ku tɔɔleo, ní wá dea t̄osimái?

11 Ǿ wà ulatao pua dàda ní baadeε, wa òné aa menake yɔɔ e an Yesude z̀blen dee pɔ wa ní dede lánwao lé ká.

12 Ké à kán'ɔ soolode gò, má è tɔɔle lualua pásipási, íatē siak̄ù níinií lán zwãa daa ùsiuwa, m̄ɔvua t̄εak̄ù lán auwa míɔm̄io.‡

13 Saanaɔ wòlo luabe aa kwè tɔɔle lán z̄aa'iana libe ísi woloawa.

14 Luabe k̄èaa à kòokoo lán p̄ewa. § Gbèsis̄ɔ ní ísia gūgūnaɔ s̄ò pii.*

15 Dúnia kíao ní kpalablenao ní sosa gbēz̄ɔɔ ní ɔdeɔ ní gbãadeɔ ní gbépiio zɔɔ ge w̄éεo ùle gbè'εo ní gbèsɔɔnaɔ guu.†

16 An lé dɔ:

S̄is̄ɔ ní gbesiɔ à dawála

à wá ulε‡ gbé pɔ z̄ɔlea báawae,

à wá sí Sã p̄k̄umawa.

17 Asa an p̄k̄umabɔbɔmagɔɔ z̄ɔ ká. Déme a f̄ɔ b̄oui?§

* 6:5 Zkl 1.8-11, 6.1-8 † 6:8 Eze 14.21 ‡ 6:12 Isa 13.10, Mat 24.29, Yoe 2.10, 3.4, 4.15 § 6:14 Isa 34.4 * 6:14 Zia 16.20 † 6:15 Isa 2.19 ‡ 6:16 Oze 10.8, Luk 23.30 § 6:17 Yoe 2.11, Mal 3.2

7

Seelakεa Isailiɔwa

¹ Bee gbεa ma malaika gbεɔn síiɔ è zεzε dúnia gola síiɔwa, an baade a gola íana kŭa, ké íana su pe tɔle ge ísia ge liewao yái.*

² Ǿ ma malaika pāle è, à bò gukpe oi, a Lua béε seelakεbɔ kŭa. A lé gbāa zù malaika gbεɔn síiɔ pɔ wà ní gbá zé aa tɔle ní ísiao òòkpapiɔzi

³ à mè: Asu tɔle ge ísia ge líb òòkpao e wà seelakε wá Lua zòblenao mi'aewa.†

⁴ Ǿ wà gbé pɔ wà seelapi kè máo lé òmεε, aa gbεɔn òaasɔsɔ leε basopla ní síiɔε (144.000). Aa bò Isaili bui píi guu.

⁵ Wà seelakε Yuda buiɔwa gbεɔn òaasɔsɔ leε kuεpla (12.000)

ní Lubeni buiɔ gbεɔn òaasɔsɔ leε kuεpla

ní Gada buiɔ gbεɔn òaasɔsɔ leε kuεpla

⁶ ní Aseε buiɔ gbεɔn òaasɔsɔ leε kuεpla

ní Nεfatali buiɔ gbεɔn òaasɔsɔ leε kuεpla

ní Manase buiɔ gbεɔn òaasɔsɔ leε kuεpla

⁷ ní Simεɔ buiɔ gbεɔn òaasɔsɔ leε kuεpla

ní Levii buiɔ gbεɔn òaasɔsɔ leε kuεpla

ní Isakaa buiɔ gbεɔn òaasɔsɔ leε kuεpla

⁸ ní Zabulɔni buiɔ gbεɔn òaasɔsɔ leε kuεpla

ní Yosefu buiɔ gbεɔn òaasɔsɔ leε kuεpla

ní Bēyāmεε buiɔ gbεɔn òaasɔsɔ leε kuεpla.

Bui pti káaaa luabe

⁹ Bee gbεa ma gbé è dasidasi, wa fɔ ní naoo. Aa bò bùsu píi guu, bui píi guu, gbépii guu, buiyā píi guu. Aa zεzεa kpalabaa ní Sāo aε. Aa ulatao pua dadaa, kpakpa lá nanaa ní ɔzɪ.

¹⁰ Aale wii gbāa lé, aale mε: Wá Lua pɔ zɔle baáwa ní Sāo mé ì ní suaba.

¹¹ Malaikaɔ zεzε aa lía kpalabaazi ní gbēzɔɔ ní pɔ béε mèn síiɔ nípii, ɔ aa ní mi pèlepεle báapi aε, aa kùle Luaε

¹² aa mè:

Ami! Wá Lua mé tɔ ví ní gawio

ní ɔnɔ ní sáabuo ní bεεεo

ní ikoo ní gbāao gɔɔpii. Ami!

¹³ Ǿ gbēzɔɔpiɔ do ma la à mè: Deɔn ulataopuadanapiɔ ũi? Aa bò má ni?

¹⁴ Má òè: Baa, ní mε ní dɔ. Ǿ a òmεε: Gbé pɔ aa bò wétēa zɔɔ‡ guuɔne. Aa ní ulataopiɔ pí Sā au guu à puakù.

¹⁵ Bee yái aa ku Lua kpalabaa aε, aaɔ zɔbleè aà kpéu fāane ní gwāasinao, mé gbé pɔ zɔle baáwapi ì ɔkuńla.

¹⁶ Nɔana ge imi a ní de lo, íatē a ní léo, mé gu a wāmáo,

¹⁷ asa Sā pɔ zεa báapiwa guoguo a ní dá,§ i dɔaané e nibɔna í wēnidei,* mé Lua a ní wé'ì gogoné píi.†

8

Kán'ɔ soplade goa

¹ Ké Sā kán'ɔ soplade gò, luabe kè kílíkili lán mɔwεn baakwi taawa.

² Ǿ ma malaika gbεɔn soplá pɔ aaɔ zεa Lua aεɔ è, wà kàae kpámá mèn soplá.

* 7:1 Dan 7.2, Zkl 6.5 † 7:3 Eze 9.4-6 ‡ 7:14 Dan 12.1, Mat 24.21 § 7:17 Sou 23.1-2 * 7:17 Isa 49.10 † 7:17 Isa 25.8

3 Ǿ malaika pãle m̀ zè tulaletikateakii p̀ wa p̀i n̄ vuo sae, a tésib̀ p̀ wa p̀i n̄ vuo kũa. Wà tulaleti kpàwà z̄̄z̄̄ n̄ Lua gb̄́ p̀ii wabikεā aà kátea, ̄ a kátea kpalabaa aε tulaletikateakii piwa.

4 Ǿ tulaleti súele n̄ Lua gb̄́ wabikεā f̀le malaikapi ̄zi Lua aε.

5 Ǿ malaikapi tésib̀ s̀ à tulaletikateakii té s̀ a pai, a z̀ t̀le. Lou lé ví, àle p̀na, àle píle, t̀le l̀alua.*

Kàae m̀n sopla ̄pea

6 Malaika gb̄́n sopla p̀ aa kàae m̀n sopla kũapi ̄ a ̄pea s̀ukè.†

7 A séia a p̀ p̀, ̄ loughε n̄ téo yãalea n̄ auo kwè t̀le.‡ T̀le lee àāde tek̀, lí ̄ lee àāde tek̀, s̀ ísi tek̀ mí.

8 Malaika plaade a p̀ p̀, ̄ p̀ tede b̀ à s̀ ísiau lán gb̄́s̀i z̄̄wa. Isia lee àāde lí au ũ,

9 ̄ isia p̀ b̄́ lee àāde g̀ga, mé g̀ilen̄ lee àāde ̀kpà.

10 Malaika àāde a p̀ p̀, ̄ saan z̄̄ p̀ lé tékũ lán s̄tewa b̀ luabe, à l̀le dà swā n̄ nib̄nā lee àādela.

11 Saanapi t̀n Ḡi. I lee àāde lí ḡi ũ, ̄ gb̄́ p̀ ípi mí g̀ga dasi a k̀s̄ yáí.

12 Malaika sí̄de a p̀ p̀, ̄ wà íat̄ lee àāde l̀ n̄ m̄vua lee àādeo n̄ saanā lee àādeo, ké an lee àāde siakũ yáí.§ Ǿ f̄ane lee àāde g̀ gupuasai, màae gw̄asina l̀.

13 Ǿ ma k̀u è, àle vua musumusu. Má mà à wii gb̄́a l̀ à m̀: Waiyoo, waiyoo, waiyoo gb̄́ p̀ k̀ t̀le malaika gb̄́n àā p̀ g̀pi k̀ae' ̄ p̀ a b̀ yáí.

9

1 Malaika s̀ode a p̀ p̀, ̄ ma saana è, à b̀ luabe à l̀le t̀le.* Ǿ wà gb̄́o z̀olo kiline kpàwà,

2 ̄ saanapi gb̄́o z̀olopi zé wè. Súele b̀u lán mua z̄̄ súelewa,† ̄ gb̄́opi súele íat̄ siak̀, gu kè síii.

3 Kw̄o b̀le súlepi guu aa lí t̀lea.‡ Wà n̄ gb̄́ iko lán d̀nia sói p̀wa.

4 Wa òné aasu íada s̄e ge l̄e ge líewao, sema gb̄́ p̀ aa Lua seela ví n̄ mi'aεwao.§

5 Wi n̄ gba zé aa gb̄́ d̄de. Aa w̄w̄ kp̄nzi e m̄ s̄oε. An w̄w̄ de lán sói gb̄́paa w̄w̄aε.

6 Ḡo beo z̀ gb̄́ wεεε ga m̀ n̄ sé, a m̄o.* Ga ni a n̄ de, k̀asi ga a bàalenéε.

7 Kw̄pi de lán s̀ p̀ an z̀ikas̄u màwa. Aa p̄e kp̄kpaa lán vua f̀awa, an oa b̀ lán gb̄́nazina p̀wa.

8 An mik̄ de gb̄́agb̄́a lán n̄e p̀wa, an swaā de lán ǹomusu p̀wa.

9 An kua de lá aa m̀ ula dadaawa, an g̀sia k̀i d̀ lán g̀ dasi p̀ s̀ó lé g̀le z̀i guu k̀fiwa.†

10 Aa vl̄ ví n̄ kao lán sóiwa. An iko k̀ n̄ vl̄piwa aa íadaò gb̄́wa e m̄ s̄o.

11 Gb̄́o z̀olo malaikapi mé n̄ k̀ia ũ. N Ebelu yá̄o aà t̀n Abad̄. N Geleki yá̄o s̀ Ap̄lī.‡

12 W̄na séia g̀, w̄na m̀n plā lé m̀ a k̄e l̀.

13 Malaika soolode a k̀ae p̀. Ma l̀ mà à b̀ Lua aε tulaletikateakii p̀ wa p̀i n̄ vuo a k̀ba sí̄ k̀i.

* 8:5 B̄a 19.16, Zia 4.5, 11.19, 16.18 † 8:6 1Tes 4.16 ‡ 8:7 B̄a 9.23-24 § 8:12 B̄a 10.22, Isa 13.10, Yoe 2.10 * 9:1 Isa 14.12 † 9:2 Daa 19.28 ‡ 9:3 B̄a 10.13 § 9:4 Zia 7.3 * 9:6 Yob 3.21 † 9:9 Yoe 1.6, 2.4-5 ‡ 9:11 Ap̄ii b̀le m̀ gb̄́kaalena.

14 A ò malaika soolode pò kãae kũae à mè: Malaika gbẽon síiõ pò yeyea swa zõ Uflata sae polo.

15 Ǿ wà malaika gbẽon síiõ pò wà ní sɔukè wẽ bee, mɔ bee, gɔɔ bee, zaa bee yáib polo, ké aa gbẽnazina læe àaõde dede yáí.

16 Ma sosa sãdeɔ dasile mà, aa miliõ òaa doe.

17 Wépungu'eapi guu lá ma sǒpiɔ ní ní dikpenaɔ èn ke: Aa m̀ ulaɔ dadaa téẽe lán téwa, búunno lán bulawa, téẽe lán kpà'iwa. Sǒpiɔ mi de lán ǹomusu miwa. Té ní súleɔ ní íatẽgbõ lé bɔ ní léu. §

18 Ía mèn àaõe beeɔ, té ní súleɔ ní íatẽgbõ pò lé bɔ ní léuo mé gbẽnazina læe àaõdeɔ dède.

19 Asa sǒpiɔ iko kú ní lé guue ní ní vláo lɔ. An vlá de lán mlẽwa, aa mi ví aai íadaò gbẽɔwa.

20 Gbé k̀ini pò aai gaga ía bee musuoɔ, aai ǹselile aa pò pò aa kè yá tòo. Aa gí lé kúle táaɔne ní pò pò aa kè ní vuao ní ánusuo ní m̀gotẽo ní gbɛo ní líoɔne. Pǒpiɔ lí gu'eo, aali yãmao, aali táa'o s̄o.*

21 Aai ǹselile aa ní gbẽdea ge an gbẽkɔlekea ge an gbãsíkea ge an kpáí'oa tòo.

10

Malaika ní taala nénao

1 Ǿ ma malaika gbãade pãle è à b̀ luabe, àle pila. A luabe puana daa, nàali liaa aà mii. Aà oa de lán íatẽwa, aà gbá de lán zámikulu téwa.

2 A taala néna kũa pooa. A ɔplaa gbá pèle ísiao, à ɔzeɛ gbá pèle tɔle.

3 A wii gbãa lè lán ǹomusu pũnaawa. Ké à wiilè, louvía mèn soplao yá'ò.

4 Ké louvía mèn soplapiɔ yá'ò, má ye mà kè lá guu, ò ma lɔ mà à b̀ luabe à mè: Nyõ yá pò louvía mèn soplapiɔ ò kũa asii guu, nsu k̄eo.

5 Malaika pò má è zea ísia ní tɔleowapi a ɔplaa se d̀ musu,*

6 ò a ò ní Lua pò kú gɔɔpii à musu ní tɔleɔ ní ísiao kè ní pò pò kú ní guuɔ píi tóo† à mè: A gẽgẽ lɔ.

7 Malaika soplade kãapezi tó àle mó péi, Lua pœã pò ulea a ke sa, lá à a baokpà a z̀blena ãnabionewa.‡

8 Ǿ ma lɔ pò má mà à b̀ luabepi mà lɔ à mè: Ge ǹ lá néna pooa pò na malaika pò zea ísia ní tɔleowa ɔzipi sí.

9 Ǿ ma ge malaikapi k̄í, má òè aà lá nénapí kpaa, ò a òmɛɛ: Si ǹ só. Aɔ na n léu lán zówa, ió íi ǹ ǹseu.

10 Ǿ ma lá nénapí sí malaikapi ɔzi, má sò. A na ma léu lán zówa. Ké má m̀, à íikù ma ǹseu. §

11 Ǿ wa òmɛɛ: Dɔaa ǹ ãnabikeke lɔ maamaa buio ní bùsu gbẽɔ ní buiyãɔ ní kíao yá musu.

11

Seelade gbẽon plao

1 Ǿ wà fee kpàa pɔyõbɔ ũ, wa òmɛɛ: Fɛle Lua kpé yõ ní aà gbagbak̄io,* ní lousisina pò kú weɔ nao.

2 N a ua tó, nsu yõ, asa wa kpà luayãdansaiɔwae. Aa õzõ Lua wẽléwa e mo bla ní plao.†

§ 9:17 Luk 17.29 * 9:20 Soũ 115.4-7, 135.15-17, Dan 5.23 * 10:5 Dan 12.7 † 10:6 Bɔa 20.11

‡ 10:7 Amɔ 3.7 § 10:10 Eze 2.8-3.3 * 11:1 Eze 40.5, Zkl 2.5-6 † 11:2 Luk 21.24

³ Má a seelade gběon plaɔ gba zé aa ānabikeke gɔɔ òaa soolo ní bàaṣopi (1.260) guu zwànkasaɔ dadaa.

⁴ Gbépiɔ mé kuli mèn plaɔ ní dau mèn pla pɔ zea dúnia Dii aεɔ ũ.‡

⁵ Tó gbé lé wεεε ñadamá, té a bɔ ní léu à kú ní ibεεpiɔwa. Tó gbé su lé wεεε ñadamá, màa ade a ga.

⁶ Aa luabe zetaa iko ví, § ké lou su ma gɔɔ pɔ aale ānabikekeo yáí. Aa í lilea au ũ iko ví lɔ. * Aa kisia bui píi kpá dúniazi gɔɔ pɔ aa yeiwa.

⁷ Tó aa ní seeladeke kè aa làa, wàì pɔ a bɔ gbáɔ zòolo guu† a zikańno, i ziblemá à ní dεde.‡

⁸ An ge aɔ kálea mεεwia zɔɔ pɔ wà ní Dii pàuliwa zea guu. Yáasi guu wí me mεεwiapie SɔɔɔŨ § ge Egipi.

⁹ Gbéɔ ní buiɔ ní buiyá'onaɔ ní bùsu gbéɔ aa ní geɔ gwagwa e gɔɔ àaɔ ní kńio, aa we wà ní vío.

¹⁰ Gbé pɔ aa ku tɔɔleɔ pɔnake, aai dikpeke, aai gbadakɔe, ké ānabi gběon pla pɔ wāwā kpānzipiɔ gāga yáí.

¹¹ Gɔɔ àaɔ ní kńiopi gbεa Lua tò ñan wēnide gèńgu, ɔ aa fèle zè. * Via zɔɔ gbé pɔ ní éo kù.

¹² ɔ ānabipiɔ lɔɔ gbāa mà à bɔ luabe, a òné: A fεle mó la. ɔ aa fεle tà musu luabeɔpuana guu gɔɔ pɔ an ibεεo wé fīmá.†

¹³ Zibeezi tɔɔle lualua pāsípāsí, mεεwiapie lεε kwide kwè, ɔ gběon òaasɔɔo lεε soplá (7.000) gāga tɔɔlelualuaapi guu. Via gbé kńio kù, ɔ aa Lua Musude tɔbò.

¹⁴ Wēna plaade gè, a àaɔde lé ká sa.

Kàae soplade pεa

¹⁵ Malaika soplade a kàae pè. Lɔɔ gbāaɔ bɔ luabe wà mè: Dúnia kpala gò wá Dii ní kía pɔ a kpào pɔ ũ, aɔ kible gɔɔpii.‡

¹⁶ Gbēzɔɔ gběon baasɔo mēndosai pɔ zɔlezɔlea ní báawa Lua aεpiɔ ní mi pèlεpεle tɔɔle aa kùlè

¹⁷ aa mè:

Dii Lua Gbāapiide,
ní kú yāa mé ní kú tia,
wa n sáaukè,
asa n bɔ ní n gbāa zɔɔoε,
ɔ n gbasa n na kibleawa.

¹⁸ Bùsu pii gbéɔ za fè,

ɔ n pɔkūmabòbò má. §

N yákpalekea ní gyaadeɔ gɔɔ ká.

Nyɔ fiabo n zòblena ānabione

ní n gbé pɔ aale viakεεo, *

néfenen gbēzɔɔ,

ní dúniadεnaɔ dεde.

¹⁹ ɔ wà Lua kpé pɔ kú musu wè, ɔ ma Luabaakuańno kpagolo è. Lou lé píle, àle ví, àle pūna. Tɔɔle lualua, lougbe pásí kwè.

12

Nε ní kwásao

‡ **11:4** Zkl 4.3, 11-14 § **11:6** 1Kia 17.1 * **11:6** Bɔa 7.17-19 † **11:7** Zia 17.8 ‡ **11:7** Dan 7.7, 21, Zia 13.7 § **11:8** Isa 1.9-10 * **11:11** Eze 37.10 † **11:12** 2Kia 2.11 ‡ **11:15** Bɔa 15.18, Dan 2.44, 7.14, 27 § **11:18** Sou 2.1, 5 * **11:18** Sou 115.13

¹ Ǿ ma seela zōo è luabe. Nōe ɪatē yea zwāa ũ, mōvua ku aà gbá zíe, a saana mèn kuεplao kpaa kía fala ũ.*

² A nōsia, ɔ nōwāwā mōwà, àe ne'iwāwā wii lé.

³ Ǿ ma seela pāle è luabe. Kwāsa tēa zóizoi kú we, a mi sopla, a kóba kwi.† A kíafua mèn sopla kpákpa.

⁴ A saana lee àaōde wòlo luabe ní a vláo a kwè tōle,‡ ɔ à mō zè nōe pó ye ne'ipi ae, ké à e né pó a ipi so yái.

⁵ Ǿ nōepi negōe pó a kible bui píiwa ní mō gopanao ɪ. § Ǿ wà népi sè tàò Lua ní a kpalabao kíi.

⁶ Nōepi bàalè tà sēu, gu pó Lua kèkèè wà aà gwau gōo òaa soolo ní bàaōopi (1.260) guu.

⁷ Ǿ zí fēle luabe, Miseli* ní a malaikao zíkà ní kwápíio, mé kwá ní a malaikao zíkàríno.

⁸ Ǿ an gbāa kēsā, aai zōlekíi e luabe lo.

⁹ Wà kwāsapi ya bō. Ǿme mlè zí† pó wí me Ibiisi ge Setāu, dúnia búu sāsāna ũ. Wà aà bō zù tōle‡ ní a iwao sānu.

¹⁰ Ǿ ma lo gbāa mà luabe à mè: Wá Lua zíblè sa, aà gbāa ní aà kpalao bō gupuau, à iko kpà kía pó á kpàwa. Asa wà gbēyaana pó lo wá gbéō yaa wá Luae fáane ní gwāasíno ya bō. §

¹¹ Wá gbéō zíblèwà ní Sā au gbāao ní ní seeladekeyāo. Aa gí ní wēnii e aa gè gāò.

¹² A yái tò á gbé pó á kú luabeo, à pōnake. Waiyoo tōle ní ísiao, asa Ibiisi pílawa ní pōkūma zōoε, ké a dō gōo pó gōe bílao yái.

¹³ Ké kwá è wà a zu tōle, ɔ à pèle nōe pó negōe ìpizi.

¹⁴ Ǿ wà kúu zōo gāsia kpà nōepiwa mèn pla, aà vuaò, i zākū ní mlēpio, à ta gu pó wa kèkεeu sēu, ké wà aà gwau wè àaō ní kīniopi guu.*

¹⁵ Mlēpi í pīsi nōepi kpe lán swawa, ké ísō e aà sé,

¹⁶ ɔ tōle nōepi mīsi, à a lé wè à í pó bō kwá léupi mī.

¹⁷ Ǿ kwápi pō pà nōepizi, à gè zíkai ní aà bui pó gōo, gbé pó aa Lua yá kúa mé aāo Yesu seeladeke keo.

¹⁸ A zea ísiale.

13

Wài mèn plao

¹ Ǿ ma wài è, àe bō ísiapi guu, aà kóba kwi, aà mi sopla. Kóba mèn kwipio kíafua kpákpa. Dóea ní Luao tó kēa aà mipiowa.*

² Wài pó má èpi bō lán gbēaanawa. Aà ɔ pāsī maamaae, mé aà lé de nōomusu léwa. Kwá a gbāa kpàwà ní a kpalao ní a iko zōo.†

³ Aà mipio do de lá wà a kaikè deadea a bō làawa. Aà yá bō dúnia gbépii sae, ɔ aa tēaàzi.

⁴ Ǿ aa kùle kwápie, ké à a iko kpà wàipiwa yái. Aa kùle wàipie lo aa mè: Déme kà wàipiwai? Déme a fō zíkàaànci?

⁵ Wà walayā'ole dō wàipie aà Lua tōbēsìò, mé wà aà gbà zé aàò iko ví e mō bla ní plao.

⁶ Ǿ à nà dóea ní Luaowa, à aà tōbēsī ní aà kúkíio ní gbé pó kú weo.

* 12:1 Daa 37.9 † 12:3 Dan 7.7 ‡ 12:4 Dan 8.10 § 12:5 Isa 66.7, Sou 2.9 * 12:7 Dan 10.13, 21, 12.1, Yud 9 † 12:9 Daa 3.1 ‡ 12:9 Luk 10.18 § 12:10 Yob 1.9-11, Zkl 3.1 * 12:14 Dan 7.25, 12.7 * 13:1 Zia 17.3, 7-13 † 13:2 Dan 7.3-6

⁷ Wà aà gbà zé aà zika ní Lua gbéṣo, i ziblemá. Wà aà gbà zé lo aàò iko ví bui píiwa ní gbépiio ní buiyáò píi ní bùsu píi gbéṣo.‡

⁸ Gbé pò aa ku tóṣe kùle wàipié mípii, mé i ke gbé pò an tó kú àizāna taalauš e Lua àò gé dúnia kálei bàasio. Taala piá Sā pò wa dè pòe.

⁹ Gbé pò nòse ví, aà yáe bee ma.

¹⁰ Gbé pò Lua díle wà kù zìzò ũ,

wa kù zìzò ũe.

Gbé pò Lua díle wà de ní fēndao,

fēnda wa deò.*

Bee lé lēda Lua gbéṣowa aàò mena ví, aàò aà náai ví.

¹¹ Ō ma wàì pále è, àle bò tóṣe. Aà kóba ví mèn pla lán sáwa, āma à yá'ò lán kwāsawae.†

¹² A wàì séia iko píi kè aà wáa. A tò tóṣe ní gbé pò aa kuwàò kùle wàì séia pò wà aà kaikè deadea a bò làae.

¹³ A dabudabu zṣòò kè, baa se a tò té bò luabe à lèle tóṣe gbēnazinaò wáa.

¹⁴ A gbé pò aa ku tóṣe sāsā ní dabudabu pò wà aà gbà zé a kè wàì séia wáaò. A òné aa wàì pò wà aà kaikè ní fēndao à gi ku taa ke.

¹⁵ Ō wà wàì plaadepi gbà zé à wēni kpa wàì taapiwa, ṣ wàì taapi fṣ yá'ò a tò wà gbé pò gí kùleieò dède.

¹⁶ A tò wà seelakè gbépii oplaawa ge an mi'ae, néfēnen gbēzṣò, oṣeò ní taasieò, zṣò ní wééò,

¹⁷ ké gbēe su pò yíao ge à pò lúo, mé i ke a seela pò de wàipi tó ũ ge aà tó nimeloo ví bàasio.

¹⁸ Ōnyān ke. Gbé pò wezē ví, aà wàipi nimeloo polo, asa gbēnazina tó nimelooe. Aà nimelooá àaa àaṣ ní bàaṣ ní soolooe (666).

14

Sā n gbé pò à n bós

¹ Ō ma Sā è zea Siona gbēsisiwa. Gbēon àasṣoò leē basopla ní síiṣo (144.000) kuaànò. Aà tó ní aà Mae tóò kēa ní mi'aewa.*

² Ma kṣfi mà à bò luabe. A kṣi do lán izṣosukaawa, lán louvía gbāawa. Kṣfi pò má màpi de lán mṣnlenao mṣna ówa.

³ Gbēon àasṣoò leē basopla ní síiṣopiò (144.000) lé lè dafu sí kpalabaa ní pò bēe mèn síiṣò ní gbēzṣòò ae. Gbēe i fṣ lepi dàdao, sema gbé pò wà ní bó dúnia guupio bàasio.

⁴ Aame aa gbé pò aai gbāsike ní nṣeooò ũ, aa lésoe. Aaṣ te Sāzi gu pò àle géu píi. Gbé guu ampiò ṣ wà ní bó Luae ní São pò káau pò wa kpàwàò ũ.

⁵ Wi ma zii aa eṣtòò, aa tàae vío.†

Yákpalekegṣò baokpaa

⁶ Ō ma malaika pále è, àle vua musumusu. A baona pò kú gṣpii kṣa à kpa gbé pò aa ku tóṣe, bùsu gbépii, bui píi, buiyá'ona píi ní gbépiio.

⁷ A ò gbáugbāu: A vlake Luae à aà tṣò, asa aà yákpalekea ní gbé gṣò kàe. A kùle Lua pò musu ní tóṣeò ní ísiao ní nibṣnaò kèpie.

⁸ Malaika plaade te aà kpe à mè: Babeli gà! Mēewia zṣopi gà!‡ A tò bui píi a vēe gbāa pò de a káaluakaa ũ mí.

‡ 13:7 Dan 7.8, 25, 11.36 § 13:8 Sou 69.28 * 13:10 Zel 15.2 † 13:11 Mat 7.15 * 14:1 Eze 9.4, Zia 7.3-4 † 14:5 Sof 3.13 ‡ 14:8 Isa 21.9, Zel 51.7-8, Zia 18.2

⁹ Malaika àaõde té ní kpe, a ò gbáugbáú à mè: Tó gbé kùle wàie ní aà taao, mé à aà seela kè a mi'ae ge a òwa,

¹⁰ òme a Lua pòkùma vèe pò wa kà a pòfè imibòu atèe mi, i wāwāke té ní íatègbòò§ guu Lua malaikaò ní São ae.

¹¹ An íadama súele aò bò gòòpiié.* Gbé pò kùle wàipié ní aà taao aa aà tó seela kèò íampaa vío fáane ní gwāasínao.

¹² Bee lé leda Lua gbé pò aa yá pò a díleo kùá mé aa Yesu náai víowa aao mena ví.

¹³ Ó ma bò mà à bò luabe à mè: Ké bee ké. Báaadeò gbé pò aa ga naa Diiwa guu za tiaò. Lua Nisína mè: Ao! Aa kámabo ní ní zío, asa an maakéa gbé térizi.

Tòle pò kèkèa

¹⁴ Ó ma luabepuana è, pòe zòlewà à bò lán gbēnazínawa.† A vua fùà kpaà, a kòma lena kùá.

¹⁵ Ó malaika pále bò Lua kpéú à lé gbāa zù gbé pò zòlea luabepuanawazi à mè: Kòma ká pói n kè, asa tòle pò mà à kà kèkèae.‡

¹⁶ Ó gbé pò zòlea luabepuanawa a kòma màle tòle, à tòle pò kèkè.

¹⁷ Malaika pále bò musu Lua kpéú, a kòma lena kùá b.

¹⁸ Ó malaika pále pò té iko ví bò sa'ókíi. A lé gbāa zù gbé pò kòma lena kùapizi à mè: N n kòma lena ka tòle vèe kóoi n zò, asa a be màe.

¹⁹ Ó malaikapi a kòma màle tòle, à tòle vèe kó zòzò a kà vèefèkíi zò pò de Lua pòkùmabòbò ù guu.

²⁰ Wà òzò vèe kòpíowa§ wénkpe, ò au bòle vèefèkíi guu à dàgua e kiloo òaa do ní basòò, a lesí kà sò àasína léu.

15

Kisia gbèzà mèn soplaò kpaarízi

¹ Ó ma seela pále è luabe, a zòò, à bò ma sae. Malaika gbēon soplaò kisia gbèzà mèn soplaò kùá. Bee Lua a a pòkùmabòbòama midèò.

² Ó ma pòe è lán ísiwa, a da lán díiwa yāalea ní téo. Ma gbé pò aa zìblè wàíwa ní aà taao ní aà tó nimelooò è zea díi pò da lán ísiwapi sae, aa mòona pò Lua kpámáò kùá.

³ Aale Lua zòblena Mòizi le* sí ní Sā pòò aa mè:

Dii Lua Gbāapiide,
n yākeò zòò, aa bò wá sae.

Bui píi Kía,
ni yāke a zéwa ní síanao.

⁴ Dii, déme n vía vío ní?
Déme a gí n tòbòii?

Asa ndo n kua mé adoa.
Bui píi a mò kùlene,†

asa n maakéò bò gupuau.

⁵ Bee gbèa ma Lua kpé è wēa musu, zwāakpe pò aà ikoyā kúú ù.‡

⁶ Ó malaika gbēon sopla pò kisia mèn sopla kùáò bòle kpépiu. Aa bàabaa pua táitai tekea dadaa, vua asana dòdòa ní kùawa.

⁷ Ó pò bée mèn síiòò do vua tùu kpà malaika gbēon soplapiòwa ní miwa. Lua pò bò bée gòòpii pòkùma ká ní pai.

⁸ Lua gawí ní a gbāao súele kpépi pà.§ Gbèe a fò gèuo e malaika gbēon soplaò

§ 14:10 Daa 19.24, Eze 38.22 * 14:11 Isa 34.10 † 14:14 Dan 7.13 ‡ 14:15 Yoè 4.13 § 14:20 Isa 63.1-6, Zia 19.15 * 15:3 Bòa 15.1 † 15:4 Souú 86.9 ‡ 15:5 Bòa 40.34 § 15:8 1Kia 8.10-11, Isa 6.4

kísia mèn soplapio ge midèò.

16

Lua pɔkũmabɔɔa dúniawa.

¹ Ǿ ma ɔɔ gbãa mà à b̀ Lua kpéu, a ò malaika gbẽon soplapiɔne: A gé Lua pɔkũma pɔ kú t̀u mèn soplao guu élei dúniawa.

² A séia gè a pɔ èle dúniawa. Ǿ sáne v̄i pásio* gbé pɔ wài seela v̄i aaí kúle aà taao lè.

³ A plaade a pɔ èle ísiawa. Ǿ ísia í g̀ lán gè auwa, pɔ b́e pɔ kú a guuo g̀aga píi.

⁴ A aaɔde a pɔ èle swao ní nibɔnaɔwa, ɔ an í lí au ũ.†

⁵ Ǿ má mà malaika pɔ í iko v̄i m̀e:

Kuaadoade, n gbé pɔ ní kú yãa,

mé ní kú tia,

n yákpalekèr̀no a zéwae.

⁶ Aa n gbéó ní n ãnabio au b̀le,

ɔ n aupi kpámá aa mí.

A k̀sír̀no màae.

⁷ Ǿ ma ɔɔ mà sa'ok̀i à m̀e:

Ao, Dii Lua Gbãapiide,

n yákpalekèr̀no a zéwae,

mé a síana v̄i.

⁸ A síiɔde a pɔ èle íatēwa, a tò à gbēnazinao tekũ.

⁹ A pusu gbãa ní lé, ɔ aa Lua pɔ k̀isia beeo iko v̄i tob̄esi. Aai ǹselile aa aà tob̀o.

¹⁰ A soode a pɔ èle wài kpalabaawa, ɔ gusia‡ dà aà kpalaa. Gbéó lé ní lé f̄i wãwã guu,

¹¹ ɔ aa Lua Musude tob̄esi an wãwã ní ní sáneo yáí. Aai ǹselile aa mikè ní yãkeawao.

¹² A soolode a pɔ èle swa z̀o Uflatawa, § ɔ swapi í bà à zeb̀o gukpe kíaoɔne.

¹³ Ǿ ma táao è mèn aaɔ lán blɔɔwa, aale ɔ kwá ní wàio ní ãnabi egenao léu.

¹⁴ Táa dabudabukenaɔne. Aale gé dúnia búu kíao k̀í, ké aa ní kãaa zíkãa Lua Gbãapiide g̀o z̀o z̄í yáí.

¹⁵ Ma! Má mó lán kpáíwae.* Báaadēn gbé pɔ lé itēke mé a a pɔkasao daa, ké asu ɔ búu wà aà puizi eo yáí ũ.†

¹⁶ Ǿ táapiɔ kíapiɔ kàaa gu pɔ w̄i me ní Ebelu yáo Aamagedõ.

¹⁷ A soplade a pɔ èle íanawa. Ǿ ɔ gbãa b̀ kpalabaa k̀í Lua kpéu à m̀e: A lé kà.

¹⁸ Lou lé píle, àle v̄i, àle p̄na. T̀ole l̀ualua pásipási. Zaa wà gbēnazina kàle dúnia guu, a taa i keo, a pásí kè zài.

¹⁹ M̄ewia z̀o k̀eaa l̄e aaɔ, mé bui píi m̄ewiao kwè. M̄ewia z̀o Babeli yá d̀o Luagu, ɔ a a pɔkũma v̄e gbãa imibo kpàwà a mí.‡

²⁰ Isia gũgũnao gèzeaa píi, wi wesi gbèsísíole ɔ.

²¹ Loughbe z̀o b̀ luabe, aa kà kiloo bla. Aa kwè gbēnazinao, § ɔ aa Lua tob̄esi loughbe k̀isia yáí, asa k̀isiapi pásí maamaae.

* 16:2 Bɔa 9.10 † 16:4 Bɔa 7.17-21 ‡ 16:10 Bɔa 10.22 § 16:12 Isa 11.15 * 16:15 Zia 3.3 † 16:15 Zia 3.18 ‡ 16:19 Isa 51.17 § 16:21 Bɔa 9.23, Zia 11.19

17

Káalua pọ di wàì kpe

¹ Malaika gb̃ɛn sopla pọ tùu mèn sopla kũapio do òmɛɛ: Mọ mà yá pọ a wi káalua z̃ɔ pọ z̃ɔlɛa swa z̃ɔɔwa ɔlɔnɛ.

² Dúnia kía ɔ gb̃asíkɛààno, mé dúnia gb̃é ɔ ṽɛɛ pọ de aà káaluakaa ũ m̃i aa k̃à.*

³ Lua Nisína dɛdɛaapi guu malaikapi gèmanɔ s̃ɛu. Ɔ ma nɔɛɛ è di wàì t̃ɛa kpe. Dóɛa ní Luao t̃ɔ fífíwà, a mi sopla, a kóba kwi.†

⁴ Nɔɛpi zw̃aa t̃ɛa ní a g̃aaluladeo yea, a vua nɔamblebɔɔ daa ní gbè bɛɛɛdeɔ ní òsoɔ. A vua imibɔ k̃ua, bɔbɔ ní a káaluakaa gb̃asíɔ ka a pai.

⁵ Wà t̃ɔ pọ wa a asii d̃ɔo k̃è aà mi'aewa wà m̃è: Mɛɛwia z̃ɔ Babeli, káaluao ní dúnia bɔbɔ da.

⁶ Má è nɔɛpi Lua gb̃é pọ wà ní dɛdɛ Yesu seeladeke yáio au m̃i à k̃à, àlɛ aà de lán w̃ɛwa.

Ké ma aà è, yápi d̃ia.

⁷ Ɔ malaikapi ma la à m̃è: Bóyái yápi d̃imai? Má nɔɛpi asii onɛ ní wàì pọ aà sea, a mi sopla, a kóba kwipi asiio.

⁸ Wàì pọ ní èpi ku yáa mé a ku lɔo. A bɔ gb̃áo z̃òolo guu‡ i mipɛ kaalewa. Gb̃é pọ aa ku t̃ɔlɛ an t̃ɔ kú àizāna taalau za dúnia daalegɔɔɔ, t̃ɔ aa wàì pọ kú yáa mé a ku lɔo mé a ɛa m̃opi è, a yá a dimá.

⁹ Làasoode pọ ɔno ví yán ke. M̃i mèn soplapiá s̃is̃i mèn sopla pọ nɔɛ z̃ɔlɛm̃áɔɛ. Kía gb̃ɛn soplaɔnɛ lɔ.

¹⁰ An gb̃ɛn s̃ɔo l̃èlɛ, gb̃èdo ku, gb̃èdo kpé. Tó à m̃ò, a g̃ɛg̃ɛo.

¹¹ Wàì pọ kú yáa mé a ku lɔo piá kía swaaɔdɛɛ. Gb̃ɛn soplapiɔ doɛ lɔ. Alɛ mipɛ kaalewa.

¹² Kóba mèn kwi pọ ní èpiá kía gb̃ɛn kwi§ pọ aai kpalable yáaɔnɛ. Aa kigɔsoplana ble ní wàio s̃ānu.

¹³ An gb̃ɛn kwipiɔ píi lé doũɛ. Aa ní gb̃aa ní ní ikoo kpa wàipiwa.

¹⁴ Aa z̃ika ní São, S̃a i z̃iblemá, asa diio Diie mé kía ɔ Kíɛ. Aà gb̃é náaide pọ à ní sisi à ní séo kuaàno.

¹⁵ Ɔ malaikapi òmɛɛ: Swa pọ ní è káalua z̃ɔlɛm̃ápiá buio ní bílaɔ ní bùsu gb̃é ɔ ní buiyá'onaɔnɛ.

¹⁶ Wàì ní kóba mèn kwi pọ ní èpiɔ za káalua pigu. Aa aà ke yáiyai, aai aà to puizi. Aa aà so aai tes̃wà.

¹⁷ Asa Lua a p̃ɛá dànɛ ní s̃ɔu aa l̃ɛdoũkɛɛ, aai ní kpala kpa wàipiwa e Lua yá gɛ paò.

¹⁸ Nɔɛ pọ ní è piá mɛɛwia z̃ɔ pọ iko ví dúnia kíaɔwaɛ.

18

Babeli gaa

¹ Bee gb̃ɛa ma malaika p̃ale è à b̃ò luabɛ. A iko z̃ɔo ví mé aà gawi dúnia pù.

² A wii gb̃aa lè à m̃è: Babeli gà, mɛɛwia z̃ɔopi gà.* A g̃ò zeeɔ kúk̃i ũ, t̃aa bui píi t̃òo ũ, b̃a pọ w̃i ní t̃ɛbo wa ye ní g̃iyáioɔ bɛ ũ.†

³ Asa bui píi aà ṽɛɛ gb̃aa pọ de aà káaluakaa ũ m̃i.‡ Dúnia kía ɔ gb̃asíkɛààno, mé dúnia laatanaɔ k̃è ɔdeɔ ũ aà lalásikɛa z̃ɔo guu.

⁴ Ɔ ma lɔo p̃ale mà à b̃ò luabɛ à m̃è:

A b̃olɛ a guu ma gb̃éɔ,

* 17:2 Zel 51.6-7, Zia 14.8 † 17:3 Zia 13.1 ‡ 17:8 Dan 7.7, Zia 11.7 § 17:12 Dan 7.24 * 18:2 Isa 21.9 † 18:2 Zia 14.8, Zel 50.39 ‡ 18:3 Zel 51.7, Zia 17.2

ké á ɔ su à ɔ ku à duuna guu,
yá pɔ wa yíawà ɔ á leo yáí. §

⁵ Asa à duuna gbà zò luawae,
mé à à vāikea ɔ dɔ Luagu.

⁶ A fiaboè yá pɔ a kèéwa,
à kèè à à yākeawa lee pla.
A pɔkūma í káuè a imibɔu
de pɔ pɔ a kàunéla lee pla.

⁷ A wāwā ní wēnao kpaaàzi,
lá à ɔbò kua lalasikea guu léu.

Asa í o a sɔ guu,
nɔe kían a ũ zòlea a báawae,
gyaa gbèandon a ũ,
a wēnake bau.*

⁸ A yáí tò kisiae beeo à le gɔɔ do,
gagyā ní wēnao ní nɔanao.

Té mé a kūwà,
asa Dii Lua à à yákpalekena gbāa.

⁹ Dúnya kía pɔ aa gbāsikèaàno aa lalasikèaàno, tó aa a tékūa lu è, aa ɔɔɔ aa
nízia gbègbè.

¹⁰ Aa ze kāaa vīa guu wāwā pɔ wa kpai yáí aa me:

Waiyoo, waiyoo, meewia zɔɔ!

Meewia ikode Babeli!

Yá mò zòlema gɔɔ do gòɔ!

¹¹ Dúnya laatanao ɔɔɔ sɔ,† aa wēnakeè, ké gbèe a ní laae beeo lúmá bo yáí:

¹² Vua, ánuu, gbè beedeo, òsoo, zwàa odo, zwàa tēa ní a gàaluladeo, siliki, lí
maa bui píi, pɔ pɔ wí ke ní wesa swaao ní lí beedeo ní mɔgotēo ní mɔsio ní gbepuao
píi,

¹³ dopɔɔ, nísi gínanao, tulaletio, zɔgo líɔ, vēe, nísi, pēeti, pówena, zuo, são, sòo
ní a góo, zɔo ní gbēnazina wēnio.

¹⁴ Wa oè: Pɔ maa pɔ ni a nideo làama píi. N nama ní n gawio pīlima píi, wa e
bau bo.

¹⁵ Laatana pɔ aa kè odo ũ meewiapi sabaiɔ ze kāaa vīa guu wāwā pɔ wa kpai
yáí. Aa ɔɔɔ aa wēnake

¹⁶ aa me:

Waiyoo, waiyoo meewia zɔɔ!

A bàabaa yè yāa

ní zwàa gàaluladeo ní a tēao.

A vua nɔamblebo dà yāa

ní gbè beedeo ní òsoo.

¹⁷ Aà àizee píi músikè gɔɔ do gòɔ.

Gó'ílēna diio ní tagena ɔ ní ígbè ɔ ní gbé pɔ aaí zíkē ísiaao ze kāaa mpii.

¹⁸ Tó aa meewiapi tékūa lu è, aa wiile aa me: Meeviae ku yāa, a zɔo kà
meeviae beewao.

¹⁹ Aa ɔɔɔ aa nízia gbègbè, aa wēnake aa wiile aa me:

Waiyoo, waiyoo meewia zɔɔ!

Gbé pɔ aa gó'ílēna vī ísiaao píi

kè odo ũ ní àizee pɔ pàlawà,‡

ɔ à gò bezia ũ gɔɔ do gòɔ.

²⁰ A pɔnakε a yá musu luabedeɔ ní Lua gbéɔ ní aà zínaɔ ní aà ānabio, asa Lua mé tɔsɪwàé.

²¹ Ǿ malaika gbāade gbε pɔ kà wísilɔgbε gbènεwa se zù ísia guu à mè: Màa wa mεεwia zɔɔ Babeli zu ní gbāao, wa mεεwiapi e bau lo. §

²² Wa mɔɔna ge gāa'ɔ ge kule
ge kāae'ɔ ma n guu bau lo.
Wa ɔzikεnae e n guu bau lo.
Wa wísilɔgbε kɔfi ma n guu bau lo.

²³ Wa filia gupua e n guu bau lo.
Wa nɔsekɔfi ma n guu bau lo.
N laataná dúnia gbé gbiaɔne yāa,
n pɔdà bui píiwa, n ní mi líaa.

²⁴ Wà ānabio ní Lua gbéɔ au è a guu
ní gbé pɔ wà ní dede dúnia guuɔ píi.*

19

Pɔnakεa luabε

¹ Bee gbεa ma lo gbāa mà luabε lán dasi yā'owa à mè:
Aleluya! Wá Lua mé zɪblè!

Ǿme gawi ní gbāao vɪ,

² asa ì yákpalekεnɔ a zéwa ní síanaoε.

A yákpalekè ní káaluá zɔɔ pɔ dúnia ɔɔkpà ní a káaluakaaopio.

A a zòblenaɔ dedea tɔsɪwà.

³ Aa ò lo:

Aleluya!

A súde aɔ dɔ gɔɔpiie.*

⁴ Gbēzɔɔ gbēɔn baasɔ mēndosaiɔ ní pɔ bēε mēn síiɔ wùlεwule aa misiile Luaε
zɔleá a báawa aa mè:

Ami! Aleluya!

⁵ Ǿ ma lo mà báapi kíi à mè:

A wá Lua táasile

aà zòblenaɔ píi,

á gbé pɔ á aà vía víɔ,

néfēnen gbēzɔɔ.†

⁶ Ǿ ma lo mà lán dasi yā'owa, lán izɔɔsukaawa, lán louvíá gbāawa à mè:

Aleluya!

Dii wá Lua Gbāapiide nà kibleawa.

⁷ Wà pɔnakε wà yáalɔ wà aà tɔbɔ,

asa Sā nɔsegɔɔ kà, aà nɔ sɔu mà.

⁸ Wà bàabaa pua táitai tekeá kpàwà aà ye.

Bàabaa piá Lua gbéɔ maakεaɔε.

⁹ Malaika òmεε: Ké. Báaadeɔn gbé pɔ wà ní sisi Sā nɔsebleble guuɔ ũ.‡ A òmεε
lo: Lua yá síanan we.

¹⁰ Ma wule aà gbázi mà misiileè, § a òmεε: Bee tó. Kúle Luaε. N zòblen deen
ma ũ ní n gbé pɔ aai Yesu seeladeke keɔ. § Yesu seeladekekeá mé ānabikemi ũ.

Kilisi mɔa dia s̄kaapua kpe

§ 18:21 Zel 51.63-64 * 18:24 Zel 51.49 * 19:3 Isa 34.10, Zia 14.11 † 19:5 Soũ 115.13 ‡ 19:9
Mat 22.2 § 19:10 Zia 22.8-9

11 Ǿ ma luabe è a wēa, ǿ sōkaapua b̀, gbé p̀ di a kpe t̀n Náaide Siande. I yákpalekeń̀, ì zikań̀ a zéwa.*

12 Aà wé de lán tévuawa, kíafua p̀ a kpaasasi. T́e kēa aà mi'ae wa, gbēe t́pi yási d̀o, aà bàasio.

13 A ula p̀ t̀ n auo daa.† Aà t̀n Lua Yá.‡

14 Luabe zīg̀o teàzi, aa di sōkaapua kpe, aa bàabaa pua táitai dadaa.

15 Fēnda lena lé b̀ aà léu à buio lè, i kiblemá ǹ m̀ gopanao, § i ǿzǿ vēebewa vēefēk̀i guu Lua Gbāapiide p̀kūma pāsī ũ.*

16 Wà t́e bee k̀ aà ulawa ǹ aà gbalao:

Kíao Kíá, diio Dii.

17 Ǿ ma malaikae è zea kpaasasi. A lé gbāa z̀ bā p̀ aale vua musumusuzi p̀i à mè: A m̀ káaa à ble z̀o p̀ Lua k̀e ble,

18 í kíao ge s̀ ǹ sosa gbēz̀o ǹ gbāadeo ǹ s̀o ǹ ǹ dikpenao ǹ gbépiio, wéeo ǹ z̀o, néfēnen gbēz̀o.†

19 Ǿ ma wài è ǹ dúnia kíao ǹ ǹ zīg̀o, aa k̀ káaa aa zika ǹ gbé p̀ di s̀ kpepio ǹ aà zīg̀o.

20 Wà wàipi k̀ sānu ǹ ānabi egena p̀ dabudabuo k̀ aà aeo. Dabudabupio ǿ à gbé p̀ aa wài seela v̀ aa k̀le a taaeo sāsāo.‡ Wà ǹ z̀ t́e ísida p̀ lé k̀ ǹ íatēgb̀o guu b́e an pla nípii.

21 Gbé p̀ di s̀ kpe gbé kíniò d̀de ǹ fēnda p̀ b̀ a léuo, § ǿ bāo p̀i ǹ ge s̀so aa k̀.

20

Kilisi kiblea t̀le ẁe òaa s̀o

1 Ǿ ma malaikae è à b̀ luabe, a gbáo z̀olo kiline k̀a* ǹ m̀daona gèeleo.

2 A kwá p̀ de mlè zi† ũ, ẁi me Ibiisi ge Setāu k̀, ǿ à m̀kàwà e ẁe òaa s̀o.

3 Malaikapi aà z̀ gbáo z̀olopi guu, à zetāaàle à kilidàu, ké asu buio sāsāo e ẁe òaa s̀opi pa. Bee gbea wa aà gbae ỳo.

4 Ǿ ma kpalabaa è ǹ gbé p̀ z̀lez̀lewa.‡ Wà ǹ gbá zé aa yákpaleke ǹ gbé. Ma gbé p̀ wà ǹ mi z̀ luayā'oa ǹ Yesu seeladekeo yáio è. Aai k̀le wài ge aà taaeo. Aai aà seela ke ǹ mi'ae ge ǹ owao. Aa v̀ wà kpalablè ǹ Kilisio ẁe òaa s̀o. §

5 Geo vua séian we. Gè kíniò i vuo e ẁe òaa s̀opi gè p̀d̀.

6 Báadeo ǹ gbé p̀ an baa ku geo vua séia guu ũ, an kua adoa. Ga plaade iko v́máo. Aa de Lua ǹ Kilisio gbāgbanao ũe, mé aao kibleaano e ẁe òaa s̀o.

Setāu zua téu

7 Tó ẁe òaa s̀opi p̀, wa Setāu b̀ gbae,

8 i gé bui p̀ k̀ dúnia gola síiowa sāsāi, Gogu ǹ Magoguo, i ǹ káaa z̀i musu. Aa dasi lán ísiale ũfāawa.*

9 Aa lí dúniaa, aa koez̀ Lua gbé b̀oi ǹ wéle p̀ Lua yeio, ǿ t́e b̀ luabe à k̀má.

10 Wa Ibiisi p̀ ǹ sāsā se z̀ t́e ísida p̀ lé k̀ ǹ íatēgb̀o guu, gu p̀ wài ǹ ānabi egena kuu. Aa wāwāke fāane ǹ gwāasinao g̀opiie.

Yákpale gbezā

* 19:11 Sou 96.13 † 19:13 Isa 63.3 ‡ 19:13 Zaa 1.1 § 19:15 Sou 2.9 * 19:15 Zia 14.19-20
 † 19:18 Eze 39.17-20 ‡ 19:20 Zia 13.1, 11-16 § 19:21 2Tes 2.8 * 20:1 Zia 9.1 † 20:2 Daa 3.1,
 Zia 12.9 ‡ 20:4 Dan 7.9, 22 § 20:4 Dan 7.22 * 20:8 Eze 38.16

11 Ǿ ma kpalabaa pua zɔɔ è ní gbé pɔ zɔleuo. Tɔɔle ní musuo gusikè aà ae, wi ní gbɛ e bo.

12 Ǿ ma gbɛzɔɔ ní nɛfɛnɛnao gyaadeo è zea báapi ae. Wà taalaɔ wɛwɛ, ɔ wà lá pále wɛ̀ b àizāna taala ũ. Wà yákpalekè ní gyaadeo an yákeawa, lá a ku lápio guuwa.†

13 Isia gyaade pɔ kú a guuɔ kpà. Ga ní bɛdao gyaade pɔ kú a guuɔ kpà bɔ. Ǿ wà yákpalekè ní baadeo a yákeawa.‡

14 Wà ga ní bɛdao zù té ísida guu. Té ísida piá ga plaadeɛ.

15 Gbé pɔ wi ní tó e àizāna taalaɔɔ ɔ wà ní zú té ísidapiu.

21

Yelusaleũ dafu

1 Ǿ ma tɔɔle dafu ní musu dafuo è,* asa tɔɔle séia ní musu séiao gɛ̀, mé ísia ku bo.

2 Ǿ ma Lua wéle Yelusaleũ dafu è à bò musu Lua kíi, àle pila. Wa kèke lán noɛ pɔ a zàkesou màwa.†

3 Ǿ ma bo gbāa mà kpalabaa kíi à mè: Lua zɔle ní gbɛnazinao sa, ao kúrino, aao de aà gbéɔ ũ. Lua dee ao kúrino ní Lua ũ.‡

4 A ní wé'i gogoné pii. § Ga ao ku bo ge wɛna ge ɔɔb ge wāwā, asa yāziɔ gɛ̀.

5 Gbé pɔ zɔlea báapiwa mè: Ma! Mále pɔpii ke dafu. Ǿ a òmɛɛ: Ké, asa yá beeo náai ví mé síanaɛ.

6 Ǿ a òmɛɛ: Yá làa. Máme má Alafa ní Omɛgao ũ, Dàalena ní Mídenao ũ. Gbé pɔ imi lé de, má aà gba nibona í wɛnide.*

7 Gbé pɔ ziblè gban we. Máɔ de aà Lua ũ, io de ma né ũ.†

8 Ama víakenaɔ ní náaisaideo ní yābɛkɛnao ní gbɛdenao ní gbāsikenaɔ ní ɛsedeo ní táagbagbanao ní moafilideo pii, an baa ao de té ísida pɔ lé kú ní íatɛgbɔo ũɛ. Ga plaaden we.

9 Malaika gbɛɔn sopla pɔ tùu mèn sopla kúa, kisia gbɛzā mèn sopla ká ní paipio gbɛdo mo òmɛɛ: Mo mà Sā no dafu ɔɔne.

10 Lua Nisina dedeapi guu malaikapi ma se gèmano gbèsisi zɔɔ lesi musu. A Lua wéle Yelusaleũ òmɛɛ, à bò musu Lua kíi, àle pila.‡

11 A Lua gawi ví, a pípia lán gbè beɛɛdewa, àle teke lán diamawa.

12 A bíi zɔɔ lesi ví. A bole kuepla, malaika gbɛɔn kueplao zezɛu. Isaili bui kueplao tó kɛa bolepowa.

13 Bole mèn aaɔ ku gukpe oi, aaɔ gugbāntoo oi, aaɔ geɔmidokli oi, aaɔ be'ae oi. §

14 Wà bíipi dàale gbè mèn kueplawa. Sā zina gbɛɔn kueplao tó kɛa gbepiowa.

15 Malaika pɔ lé yā'omɛɛ pɔyɔbo pɔ wa pí ní vuao kúa, ké à wélepi yɔ̀ ní a boleo ní a bíio.*

16 Wélepi gola síiɔɛ, a gbāa ní a yāasao sáaɛ. Ǿ à wélepi yò ní pɔyɔbɔpio. A gbāa kiloo àaa kueplae (2.400). A gbāa ní a yāasao ní a lesio pii sáaɛ.

17 A a bíi yò bɔ, a lesi gāsissuu basoplaso mɛndosaie. Malaikapi yò gbɛnazina gāsissuu gbāa léuɛ.

18 Wà bíipi kè ní diamaaɔ, mé wéle piá vua tɛɛtɛɛ íkea lán díiwa.

† 20:12 Dan 7.9-10 ‡ 20:13 Mat 16.27 * 21:1 Isa 65.17, 66.22, 2Pie 3.13 † 21:2 Isa 52.1, 61.10

‡ 21:3 Lev 26.12, Eze 37.27 § 21:4 Isa 25.8, 35.10, 65.19 * 21:6 Isa 55.1 † 21:7 2Sam 7.14, Sou 89.27-28 ‡ 21:10 Eze 40.2 § 21:13 Eze 48.30-35 * 21:15 Eze 40.3

19 Wà gbè pò wà wélepi bíi dàaleò kèkè ní gbè beede bui píio.† Wà gbè séia kèkè ní diamaao, a plaade ní safio, a àaõde ní agatao, a síiõde ní emelodio,

20 a sode ní onisio, a soolode ní saadbanio, a soplade ní kisolitio, a swaaõde ní belilio, a kèokwide ní topazao, a kwide ní kisopazao, a kuédode ní tiikõazio, a kuéplade ní ametisio.

21 Bole mèn kuéplapiá òso mèn kuéplaoe. Wà nípii kè ní òsoo mèndodoe. Wélepi zeaá vua tètèe, wí gu'eu lán díiwa.

22 Mi Lua kpé e wélepi guuo, asa Dii Lua Gbãapiide ní São mé a kpépi ũ.

23 Wélepi bàa kú ní íatē ní mɔvuaogupuaèoo. Lua gawi mé lé wélepi pu, mé Sã de a filia ũ.‡

24 Buiò táa'ò a gupuai, mé dúnia kíao gèu ní ní àizee.‡

25 A bɔeoo aao taa fãane bauo, mé gwãasina ao ku we sɔo.

26 Wa gèu ní buiò àizee ní ní pò deo.*

27 Ama pò gbãlae a gèuo† ge yãbèkena ge mɔafilide, sema gbé pò Sã ní tó kè àizãna taalauò bàasio.

22

1 ɔ malaikapi swa'i wēnide pò lé bɔ Lua ní São kpalabaa kíi òlomee,* àle teke lán díiwa.

2 Ale bàale wélepi zea guo. Lí wēnide† ku a baale ní a baalao, í ne'i wè do gēn kuéplae, mɔ ní mɔo gēn dodo. Lípi láá buiò gbágbãbɔe.‡

3 Pò pò Lua lekèèe ao ku bo.‡ Lua ní São kpalabaa ao ku wélepi guu, mé aà zòblenaò zòbleè.

4 Aa wesiàale, mé aà tó ao kú ní mi'aeawa.

5 Gwãasina ao ku bo, gbèe baa ao kú ní filia ge íatē gupuaoo, ké Dii Lua a gupuné yáí.* Aao kible e gɔɔpiie.†

6 ɔ a òmee: Yá beeo náai ví mé síanae. Dii Lua pò í doaa ānabione mé a malaika zì, ké a zòblenaò yá pò a mɔ tia dɔ.

Yesu a mɔ tia

7 Gwa, má mɔ tia. Báaaden gbé pò zia yá taalae bee yá kúa ũ.

8 Ma Zãa máme ma yá beeo mà mé má è. Ké má mà mé má è, ma wule malaika pò yápiò òlomee gbázi mà kúleè.

9 ɔ a òmee: Bee tó. Kúle Luae. N zòblen deen ma ũ ní n gbē ānabio ní gbé pò aa lée bee yá kúa.

10 ɔ a òmee: Nsu pò kúle zia yá pò kú lápiuwao, asa a gɔɔ káikù.

11 Gbēvāi wetā ào yāvāike. Gbāsīde wetā ào gbāsī. Gbēmaa wetā ào yāmaake. Kuaadoade wetā a kua ào adoa.‡

12 Gwa, má mɔ tia, máo asea kúa, mí fiabo baadee a yákeawa.‡

13 Alafa ní Omegaon ma ũ, Doaana ní Gõzãnao, Dàalena ní Mídenao.*

14 Báaadeon gbé pò aa ní ulataopio ũ. Aao zeví wà gē wélepi bɔeoo, aai lí wēnide† be ble.

15 Ama gōe blesanaò ní esedeo ní gbāsíkēnaò ní gbēdenaò ní táagbagbanaò ní gbé pò ye mɔafiliyákeaiò aao ku bàasie.

16 Ma Yesu ma a malaika zì aà de yápiò seelade ũ ma gálideone. Máme má Davidi Bui, aà kpala pò vlãpà Kía ũ,‡ Gudɔleia saan'ina ũ.‡

† 21:19 Isa 54.11-12 ‡ 21:23 Isa 60.19-20 § 21:24 Isa 60.3 * 21:26 Isa 60.11 † 21:27 Isa 52.1

* 22:1 Zkl 14.8 † 22:2 Daa 2.9 ‡ 22:2 Eze 47.12 § 22:3 Zkl 14.11, Daa 3.17 * 22:5 Isa 60.19

† 22:5 Dan 7.18 ‡ 22:11 Dan 12.10 § 22:12 Isa 40.10, 62.11 * 22:13 Isa 44.6, 48.12, Zia 1.8, 17

† 22:14 Daa 2.9, 3.22 ‡ 22:16 Isa 11.1, 10, Zia 5.5 § 22:16 Zia 2.28

17 Lua Nisina ní Sã nɔ dafuo í mε, mó. Gbέ pó bee mà sɔ, aà o, mó. Gbέ pó imi lé δε, aà mó. Gbέ pó ye í wēnidei, aà si gba ũ.*

18 Málε o gbέ pó ānabikεlaε bee yāmàɔne píi, tó gbέ yāε kǎfi a guu, Lua a kǐsia pó a yá kú láε bee guuɔ kǎfi adeεε.

19 Tó gbέ yāε bɔ taalaε bee guu, Lua a ade baa bɔ a wéle ní lí wēnide pó a yá kú láε bee guuo guuε.†

20 Gbέ pó δε yápiɔ seelade ũ mè: Sianaε, má mó tia.

Ami! Dii Yesu mó!

21 Dii Yesu aàɔ gběke ví ní a gbέɔ píi.

---

* 22:17 Isa 55.1 † 22:19 Iko 4.2